

5.

~~67. 15. 7-13~~

ediz. diversa nel frontispizio;
Comprende anche le additions

Tomus Duodecimus.

D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI

COMPLECTENS

TERTIAM PARTEM SVMMAE THEOLOGIAE

Cum Commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS

D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

CARDINALIS TITVLI S. SISTI

Cuius Quæstiones ac Titulos, & quæ commentariis continentur, Indices qui sequuntur ostendunt.

ROMAE M. D.LXX.

M. M.

AD ADRIANVM SEXTVM PONT. MAX.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. XISTI, IN TERTIAE PARTIS D. THOMAE AQVINATIS COMMENTARIOS, PRAEFATIO.

Sapientia attingit a fine vsque ad finem fortiter, ac disponit omnia suauiter. Sapien. 8.

Tsi diuinam hanc sententiam beatissime pater in mundi administratione, Deus Opt. Max. omni tempore verissimam esse ostendit, dum sua præpotente vi, hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atq; pro sui incomprehensibilis consilii prudentia & benignitate, cum magno vsu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuersa: superioribus tamen diebus singulari quadam ratione, altitudinem illam diuitiarum sapientiæ, & scientiæ suæ qua fortiter & suauiter agit, sese ad nos inclinasse, clarioribus omni luce signis ostendit. Nam quum pro deligendo Pont. Max. in conclaui essemus, vndæq; illæ comitiorum quodam quasi æstu efferuescerent, tantoq; impetu studiorum, huc illuc incitæ ferrentur, ita vt nulla, deinde iam spes in tanta patrum dissensione, creandi pontificis haberetur, ecce repente æterna sapientia æmisso in nos spiritusancto, qui quondam super aquas ferebatur, fluctus varios motusq; petētium sedauit, atque humanos cōnatus deuicit fortiter. Ad vnius naq; vocem (vt de Ambrosio legitur) qua cardinalis Derthusensis Pōtificatu Max. dignus ostendebatur, ita deo agēte oēs cōmoti sunt, vt sine mora omniū suffragiis in summū Pont. deligereris. Quis vero digitū dei hūc fuisse nō videat? nā quum hominū cōsilio & fauoribus ea res agitur, petitorū præsentia quæ vrgeat, principū gratia & fauor, cæteraq; id genus quamplurimū valere solent. Tantū vero abest, vt eiusmodi tu rōnibus fretus, quibus hoīes uiti cōsueuere, hāc celsissimā apostolicę dignitatis sedē cōscenderis, vt quū hispaniā prouinciā Cæsaris nomine gubernares, patribus fere omnibus ignotus, principūq; fauores ad alios accederēt, a te vno vnus spiritussanctus non recesserit, sed oēs vicerit fortiter: vt nulla habita rōne absentię tuę, quæ nō parū detrimenti christianæ reipub. afferre posse videbatur: nulla, q nūquā Romæ fuisses, id quod periclitanti ecclesiæ ac præsentaneo remedio indigenti obesse nonnihil suspicari poteramus: nulla, q Cæsaris doctor & pater extitisses, quæ res factiosorū mentes quàm maxime perturbare potuisset, suffragātibus oībus ad tanti honoris culmen euectus sis. Præferebat certe nostris oculis spiritus ille sapiētiæ & fortitudinis, lumen quoddā immēsū religionis, pietatis, prudentię, liberalitatis, integritatis & eruditionis tuæ: quibus excellentissimis virtutibus in tāti muneris functione adhibitis, & absentiæ tuæ & nunq̄ visæ a te Romæ, dāna siqua forēt cumulatissime sarcires: teq; nō Cęsari singularē, sed cæteris ēt principibus oibusq; aliis christianis populis pastorē, doctorē & patrē cōem exhiberes. Fortiter igitur nobiscū egit deus fortis, vt sic itidē suauiter cūcta disponeret. Quid .n. suauius ecclesiæ euenire poterat, hoc tpe quo turpissimis moribus fœdata, bonis spiritualibus destituta, ignorantiæ tenebris obsessa, nonis hæresum rēpestatibus agitata, bellorū tumultibus inter Christianos principes cōcussa, turcarū impietate labefactata ac diminuta existit, qd inquā suauius spōsæ isti ecclesiæ tot ac tātis malis afflictæ euenire poterat, quàm te spōsū datū diuinitus intueri? Qui innocētia & vitę integritate veterē illā ecclesiæ sanctimoniā in nostrā ætatē reuocaturus sis: qui summo studio ac diligētia nihil nō instauratū relinques: qui sanæ doctrinæ splēdore illo, qui in tot libris quos edidisti lucet, oēm ignorātiæ caliginē dissipabis. Qui clarissima tua authoritate, diuino iudicio nūc tantū āplificata, & nationē germanā, apud quam semp valuisti quāplurimū, oībus hæresū maculis quę nunc in illa fundūtur expurgabis, & inter christianos principes cōpositis rebus, ferocē turcā magnis copiis Italiæ minitātē retardabis, exterminabisq;. Credo equidē (nec vana erit fides) optimū deū, qui suis manibus te in hac Petri sede collocauit istā ēt tibi aduersus turcas fælicē victoriā reseruasse, vt prius reformatis per te christianorū & sacerdotū pcipue moribus, barbaræ illæ nationes, tū demū credere incipiāt in christi ecclesia verā esse religionē & pietatē, qd ob multorū vitę turpitudinē hactenus illis incredibile visum est. Quēadmodū igit diuina sapiētia in re deligēdo attigit a fine vsq; ad finē fortiter, ac suauiter vniuersa disposuit, ita & tu cū primis religione tū illa ēt qua maxime fulges sapiētia & cōsilio, in gubernāda republica christiana, fines totius orbis attinges fortiter, suauiterq; prophana & sacra dispones. Ita .n. christianorū oīum vota exposcūt: q prope voce vna in te spē illā sese habere clamāt, vt cūcta instaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirūt, quibus res oēs quātæcunq; sint & quātūuis difficiles, te iāpridē gerere & cōficere posse probauisti. Ita demū mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna solus profecta est, merito & optimo suo iure postulat, vt iuste iudices in nationibus, ruinas ecclesiæ impleas, auaritiæq; tanq̄ hydræ capita renascētia, igne charitatis extirpes. Mihi vero in hoc cōi christianorū gaudio, quo maxime iridē meæ lętitiæ signū aliquod & indiciū exhiberē, oblata ē occasio ista, disponēte suauiter spiritusancto, vt hæc nostra in Tertiā partē diui Thomæ Cōmentaria. licet superiori anno absoluta fuissent, vsq; in præsens tñ in publicū nō exiuerint, quo sic tibi nominatim illa dedicaremus. Cui .n. alii potius? Pulchre siquidē congruit, vt has nostras de Christo elucubratiōes, tibi Christi Vicario cōsecremus, iudexq; illatū sis & cēsor, qui eruditissimus & ouium Christi pastor existis: vt quū de tuo nutu christianarū rerū summa pēdeat, nihil eorum quæ ad doctrinam pietatis pertinent, absque tua censura & comprobatione peruulgetur. Illum igitur cui laboraui, quique non in furore, sed in benignitate sua te principem nobis dedit, precor vt sanctitatem tuam quàm maxime lōgæuā esse velit: quo fęlici successu de tot malis subleuata ecclesia, in dignitatē pristinā restituatur.

Vale pater beatissime Romæ die X. Martij. Anno salutis. M D X X I I.

TERTIAE PARTIS SVMMAE
DIVI THOMAE AQVINATIS
QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM
INDEX.

QVAESTIO

1 Vtrum

¶ Quæstionum & articulorum tabulæ finis.

CONTENTORVM IN COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ALPHABETICA ANNOTATIO.

31 Christi

I

L

M

N

V

FINIS

CONTENTORVM COMMENTARIIS
TERTIAE PARTIS ORDINARIA
ANNOTATIO.

Diuisio operis in Prologo.

PLVS significat incarnari quàm exprimat, explicat enim carnē assumere vel carnem fieri, significat enī hominem fieri. q. 1. ar. 1.

¶ Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur. Ibidem.

¶ Conueniens claudit in se posse, & addit super illud. Ibid.

¶ Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incarnationis: & quia nulla scientia probat suum subiectum, & quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate. Nec tamē dissonat hic a seipso in. 3. Sen. a possibilitate inchoante, quia ibi non erat doctrinæ ordinetor. Ibidem.

¶ Aliud est loqui de ratione boni, & loqui de ratione talis boni, eo. ar. Cor.

¶ Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur, Ibidem.

¶ Communicare seipsum, pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cōmuniter & indeterminate ad vtrunque modū. Ibidem.

¶ Tribus modis plusquàm generatione diuersis, Deus intelligi potest communicare seipsum creaturæ primo quasi naturaliter, secundo supernaturaliter, tertio eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem. Ibidem.

¶ Dupliciter & catholice contingit loqui de incarnatione, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel de Deo, Deus vniuit creaturam sibi, sed secundus modus vtpote formalis est melior eo. ar. e. ad 1m.

¶ Vniri Deo in persona, nec conueniens nec inconueniens est carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quoniam neutram partem sibi creatura vendicat, eo. ar. 1. 2m.

¶ Purus homo non potuit sufficienter, adæquando culpam cōmissam satisfacere pro peccato, formaliter loquendo de puro homine, scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis. Ad Scō ar. 2. 1m.

¶ Infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter, in puro homine, formaliter loquendo de puro homine. Ibidem. ad Sco.

¶ Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundū æqualitatem ad culpam commissam quam siquidem actiones Christi humanæ possint considerari, vt sunt res quædam creatæ ac perinde finitæ, vt ægrediuntur ac exercentur a diuino supposito, secundo modo sunt infinitæ entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis. Ibidem ad Durandum.

¶ Licet ad Deos & parentes non possit reddi æquiualens a creatura, potest non reddi a diuina persona incarnata. Ibid.

¶ Charitas in Christo satisfaciēte se tenet ex parte Dei, non vt cui satisfaciendum est, sed vt satisfactor est, Ibidem.

¶ Omnis alia satisfactio efficax est participatiue ex satisfactione Christi, ex duplici capite, primo quia Christus causat charitatem & gratiam in nobis, qua satisfactio nostra acceptatur, secundo, quia omnis nostræ satisfactio innititur perfectæ satisfactioni Chri pro peccatis totius mundi. Ibid.

¶ Distinctio potentiæ in naturalē & obedientialē. ar. 3. ad 1m.

¶ Hæc propositio, Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, intelligitur sic, prædestinatio vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum, non prædestinatorum, sed eorum quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem, eo. ar. ad 4m.

¶ Quomodo dicta propositio sit ad propositum solutionis argumenti, prædestinationem Christi necessariam absq; peccato arguments. Ibidem.

¶ Duplices effectus prædestinationis. Ibidem.

¶ Tres de facto in vniuerso inueniuntur ordines, scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ sil. Ibidem.

¶ Ad Sco. probatum q incarnatio et sine peccato fuisset. Ibid.

¶ Quadruplex distinctio, prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitū, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia de facto vel possibili. Ibidem.

¶ Quomodo intelligatur, Christum delesse omnia peccata mundi, arti. 4.

¶ Quomodo intelligatur peccatum originale per se loquendo esse maius extensiue quam actuale, Ibidem.

Christus principalius venit absoluere peccatum totius naturæ quàm peccatum vnius personæ, est simpliciter & absolute conclusio responsiua quæsito literæ. Ibidem.

¶ Quomodo hæc Chryso. verba intelligantur, sed & qui pro omnibus se solum iudicaret obnoxium, eo. ar. ad 3m.

¶ Quinque rationes quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum. ar. 5.

¶ Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum, propter quorum primum non decuit Deum incarnari in principio mundi, nec incarnationem differri in finem mundi propter 2m. ar. 6.

DVPLICITER potest intelligi aliquid conuerti in aliud, scilicet per transubstantiationem, & per transmutationem. q. 2. ar. 1. c. 5.

¶ Duplex modus informandi, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ, Ibidem.

¶ Omnis natura composita ex materia & forma, in se est communicabilis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia, Ibidem.

¶ Similitudo Athanasij, sicut anima rationalis & caro vnus est homo &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi, eo. arti. ad 3m.

¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, secundo sic, vt vna res includat autem aliam, & superaddat ei aliquid aliud. articu 2. Cor.

¶ An differētiæ positæ in litera inter suppositum & naturam, habeant locum in angelis. Ibidem.

¶ An illud, quòd suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale. Ibidem.

¶ An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito. Ibidem.

¶ Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Ibidem.

¶ Quomodo verificetur quòd in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei. Ibidem.

¶ In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona sumitur inesse personæ proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere. Ibidem.

¶ An passiones nominum secundū modos significandi, conuenienter non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem, in litera afferantur, eo. ar. ad 1m.

¶ Quomodo intelligat similitudo in litera assignata inter suppositum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona, eo. ar. ad 2m.

¶ Distinctio inter per se existere, & per se separatim existere, eo. ar. ad 3m.

¶ An distinctio vnionis in vnionem in persona, aut in natura, sit sufficiens. Ibidem.

¶ Suppositum dicitur, quia supponitur vniuersis quæ in aliquo sunt, eorum prædicationem recipiendo. ar. 3. in ti.

¶ An conuenienter persona Christi distinguatur secundum id quod in se est, & secundum rationem hypostasis. ar. 4.

¶ An in persona Christi sint duæ rationes subsistēdi in duabus naturis, & vnum subsistens a duobus. Ibidem.

¶ An

An

¶ Nullus

¶ Nullius authoritate constat Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo.ar.8.argumen.3.

¶ An recedente fictione baptizatus consequatur remissionē peccatorum ea vi baptismi.ar.9.& 10.

¶ Quomodo baptismus recedente fictione, incipiat valere ad salutem.Ibidem.

¶ Character diversimode considerato baptismate tenet locū & dispositionis & formæ.Ibidem.

¶ Fictio(quæ nihil aliud est quam impedimento gratiæ) per pœnitentiam delenda est simul cum peccatis cōmissis post baptismum,eo.ar.ad 2^{m}.& 3^{m}.

¶ Aliud est dimidiam a Deo expectare veniam,& aliud variis mediis a Deo expectare veniam.Ibidem.

QVOMODO intelligatur q exorcismus baptismalis aperit sensus,& q vnctio quæ fit in vertice baptizati, operatur conservationem gratiæ baptismalis.q.70.& 71.ar.3.

MIXTVM ex oleo & balsamo(quod chrisma vocatur) ē regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramenti.q.72.ar.1.& 2.

¶ An sit de necessitate sacramenti, materiam confirmationis esse consecratam ab episcopo, ita quòd nec plenitudo apostolicæ potestatis possit dispensative subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem dictæ materię.ar.3.

¶ An quicunque Christi contactus sit sanctificativus materiæ sacramenti,an vero solus contactus in vsu constitutivo sacramenti.Ibidem.

¶ Licet in antiquis ritibus non inveniantur expressæ omnes sacramentorum formæ,in Concilio tamen Floren. omnes expressæ sunt.ar.4.

¶ An character sit po^d pote passiva.ar.5.

¶ Character confirmationis de necessitate præsupponit characterē baptismi,sicut & ordo sacer baptismum.ar.6.

¶ Quando accedens ad sacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, gratiam ex sacramento consequatur in remissionem peccatorum, ita quòd virtute sacri fiat de attrito contritus.ar 7.

¶ An Episcopus sit ita proprius minister confirmationis, q a non Episcopo facta nulla est,& tamen ex dispensatione apostolica non Episcopus possit illam conferre.ar.8 q.10,11.

QVVM dicitur, sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam suscipientium aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumuntur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei.q.73. ar.1.ad 3^{m}.

¶ Sacramentum eucharistiæ dicitur multa materialiter, quia partes eius se habent vt integrantes vnum proprium finē qui est refectio spiritualis.ar.2.

¶ An sacramentum eucharistiæ sit absolute necessarium ad salutem.ar.3.

¶ Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per antecedens sacramentum seu in fusmitio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ Ibidem.

AN si alicubi non inveniretur vinum, esset solus panis consecrandus.q.74.ar.1.

¶ Aliud est iudicium de præsentia & quantitate materiæ eucharistiæ.ar.2.

¶ Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis,an ex siligine,spelta, amydo, & pasta cruda possit confici panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis.ar.3.

¶ An Presbyter græcus in ecclesia græca, ritum græcum in cōsecrando servare teneatur,ar.4.

¶ Vva non est consecrabilis.ar.5.

¶ Falsum est q græci offerant calicem domini cum vino tantum,hoc enim Armeni non græci olim faciebant.ar.6.

¶ An oporteat aquam ex qua fit panis pro sacramento esse aquam veram & naturalem.ar.7.

¶ An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem vel per alterius conversionē in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento.q.75. ar.2 ad Sco.& Duran.

¶ In ecclesiasticis mysteriis & naturalibus attenditur posse vel impossibile secundum po^am ordinariam.Ibidem.

¶ Quot simpliciter & absolute loquendo interveniant in sacramento eucharistiæ mutationes.Ibidem.

¶ Quomodo hæc ratio literæ valeat. Si substantia panis remaneret non esset verum quod Christus dixit, Hoc est corpus meum &c.sed fuisset potius dicendū, Hic est corp^s meū Ibidem ad Sco.& Duran.

¶ An si esset alia substantia sub accidētibus panis quàm corporis Christi, contrariaretur venerationi eucharistiæ.Ibidem ad Sco.

¶ Solvitur ad Sco.tenentem, panem, quàmvis per accidens redigi in nihil.ar.3.ad 3^{m}.

¶ Duplex conversio.s.formal & substantialis.ar.4.

¶ An conversio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum, sit possibilis. Ibidem ad Sco.

¶ An hæc sit propria, quod erat panis, est corpus Christi.Ibi.

¶ Ratio convertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rē, est communicatio earum in cōmuni natura entis cōis omnibus creaturis tm̄,eo.ar.ad 3^{m}.

¶ Quomodo intelli^r modus convertibilitatis totalis in litera positus.Ibidem.

¶ Quomodo hæc ratio literæ de convertibilitate cuiusque creaturæ in quācunque aliam valeat, scilicet agens virtutis infinitæ quod habet actionē in totum ens, potest convertere &c.Ibidem ad Duran.

¶ An forma substantialis panis convertatur in animam Christi secundum quòd dat esse corporeum.ar.5.ad Sco.

AN hæc propositio sit vera. Si aliqua duo sunt realiter cōiuncta, vbicunque est vnum eorum, oportet & reliquum esse, q.76.ar.1.ad Duran.

¶ Differentia inter modum substantiæ & modū quantitatis in litera positos,eo.ar.ad 3^{m}.

¶ An per modū sbæ intelligatur in litera id quod cōiter dicitur, esse indivisibiliter.Ibidem.

¶ An simpliciter necessario sequatur, si corpus Christi habet partes & proprietates suas sub modo sacramentali, q habeat eas sub existentia naturali.ar.2.ad Sco.

¶ An non solum substantia corporis Christi, sed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc sacramento.ar.3.

¶ Christum esse sub hostia, est quoddam relm.ar.6.

¶ Verum corpus Christi ad motum hostiæ moveatur per accidens.Ibidem ad Sco.& Duran.

¶ Substantia individualis secundum materiam signatā quantitate percipitur a cogitativa, substantia vero individualis vt habet modum essendi puræ substantiæ, percipitur a solo intellectu.ar.7.

¶ An intellectus tam angelicus, quàm animæ separatæ ĝ etiā hominis beati possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia.Ibidem ad Sco.

¶ An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia. Ibidem ad Sco.

¶ An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia ille modus essendi est pœnitus supernaturalis. Ibidem ad Sco.

¶ Qua adoratione adorandus sit sanguis aliquando miraculose in calice apparens.ar.8.

DVAE opiniones de modo essendi accidentium eucharistiæ sine subiecto.q.77.tribus primis ar.

¶ Tres opiniones de modo quo in instanti generationis novæ sbæ ex speciebus sacramentalibus, fit materia.ar.5.

¶ An in rarefactione specierum sacramentalium, nova illa quantitatis particula quæ per rarefactionem fit, fit naturaliter a naturali agente,Ibidem ad Sco.

¶ An sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant sacramentum eucharistiæ, prætermissis aliis quæ in Canone missæ continentur,eo.ar.ad 4^{m}.

¶ Quid sit virtus sacramentalis inexistens verbis sacramentalibus.ar.4.

¶ De veritate & consignificatione huius orationis sacramentalis, Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet, li Hoc.ar.5.

DE re, modo & subiecto sex effectuū eucharistiæ.q 79.ar.1,

¶ Sumēs eucharistiā potest esse ita dispositus, q nec sequatur vitam gratiæ, nec de novo mortaliter peccet sumēdo. Ibid.

¶ Dominus quum dicit, nisi manducaveritis carnem filii hominis &c.loquitur de manducatione spirituali in voto seu in habitu,eo.ar.ad 1^{m}.

¶ An differentia inter suscipientem baptismum & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali, sit vera.ar.3.ad 1^{m}.

¶ Oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pęna, si autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ devotionis.ar.5.

FINIS.

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi,

QVIA Saluator noster &c. Debitum D. Tho. famulatam persoluere cupiens, expeditis cōmentationibus triū librorū suæ summæ, ad vltimū me confero, expositurus textum multarū qōnum secundū modum in cōmentarijs 1. lib. inchoatū (vt petentibus hoc, morem geram) adducturus q̄d rōnis fideiq; luminis consonū apparebit, hmaodo semper rōne aut auctoritate cōem sententiam, vt nullus meę auctoritati reseruetur locus. Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres principales, quarū prima de dn̄o nostro Iesu Christo vsque ad q. 60. protenditur: secunda vero de sacramentis indu inchoans, imperfecta relicta est ob immaturam doctoris mortem: tertia autē de immortali vita resurgentiū, omnino deficit. Nos autē si eius ope Deus dederit, quasdā adiungemus qōnes circa reliqua ad animarū salutē, quæ opportunæ apparebunt, ne repetere aliorū dicta cōtingat. Prima autē pars de Iesu Chr̄o, in sex partes distinguitur: prima de vnione filij Dei & humanæ naturę vsque ad 15. q. inclusiue: secūda de his quæ consequuntur vnionem, a 16. vsq; ad 26. tertia de ingressu Saluatoris in mundū, a 27. vsque ad 39. quarta de progressu Saluatoris in hoc mundo, a 40. vsq; ad 45. quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, a 46. vsq; ad 52. sexta demū de exaltatione Saluatoris post hāc vitā, a 53. vsq; ad 59. tractat. Scd̄a deīde prīcipalis pars de sacris in octo distinguitur partes, quarum prima de sacris in cōi, reliquæ septē de singulis septē sacris sigillatim tractant.

PROLOGVS.

QVIA saluator noster dominus Iesus Christus, teste angelo, populum suum saluū faciens a peccatis eorum, viam veritatis nobis in seipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus, necesse est, vt ad consumationē totius theologici negotij, post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore, ac beneficijs eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur. Circa quam primo cōsiderandum occurrit de ipso Saluatore. Secundo, de sacramentis eius, quibus salutem consequimur. Tertio, de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus. Circa primum duplex cōsideratio occurrit. Prima est, de ipso incarnationis mysterio, s̄m q̄ Deus p̄ nostra salute fact⁹ est hō. Scd̄a de his, quæ p̄ ipsum Saluatorē nostrum. i. Deū incarnatū sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA.

De conuenientia incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIRCA primum tria consideranda occurrunt. Primo quidem, de conuenientia incarnationis Christi. Secundo, de modo vnionis verbi incarnati. Tertio, de his, quæ consequuntur ad hanc vnionem.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari.

C ¶Secūdo, Vtrū fuerit necessariū ad reparationem generis humani.

¶Tertio, Vtrum, si non fuisset peccatū, seu homo peccator, Deus incarnatus fuisset.

¶Quarto, Vtrū principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum, quàm actuale.

¶Quinto, Vtrū conueniens fuerit Deū incarnari a pricipio mūdi.

¶Sexto, Vtrū eius incarnatio differri debuerit vsq; in finē mundi.

D

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū conueniens fuerit Deū incarnari.

AD PRIMVM sic p̄cedit. Vr q̄ nō fuerit cōueniēs, Deū incarnari. Cū. n. Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis, sic optimū est ipsum esse sicut ab æterno fuit: sed Deus ab æterno fuit absq; oī carne. ergo conuenientissimū est, ipsum non esse carni vnitū. Nō ergo

E fuit conueniens, Deum incarnari.

¶2 Præt. Quæ sunt in infinitum distātia, inconuenienter iunguntur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur

B ¶ *Super Quæstionis primæ Articulum primum.*

IN titulo 1. artic. 1. quæst. nota duos terminos, scilicet ly, incarnari, & ly, conueniens. Nam ly incarnari plus significat quàm exprimat: explicat siquidem nihil aliud, quàm carnem assumere, vel carnē fieri: significat autē hominem fieri etiā secundum carnem: ita quòd caro vt infimus termin⁹ quicquid nobilius est in homine, concludit: & vt sic denominat naturam humanam integram: nam si De⁹ vsq; adeo semet ipsum exinaniuit, vt conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, quòd sit factus homo secūdum animam & humanitatem integram. Merito autem theologi hanc diuinam exinanitionē vocabulo incarnationis significant: quia Ioannes Euangelista propter dictā rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et verbum caro factū est. Ly, conueniens sic se habeat ad possibile, vt minus commune ad magis cōmune, claudit in se possibile, & addit super illud: omne siquidem cōueniens est possibile, sed non econtra, ut patet de mōstris. est enim monstrum possibile, sed non est conueniens. cum conclusum igitur fuerit, quòd Deū incarnari est cōueniens, monstratum erit simul, q̄ est possibile. 3. di. 1. q. 1. art. 2. Et 1. cō. c. 40. 49 53. 54. & 55 Et op. 2. c. 5. & 6. & op. 3. c. 207. & 208. Rursus si perspexerit quòd ly, conueniens, absque quacumque determinatione in hoc titulo ponitur (dum non apponitur aliqua limitatio, puta, ad hoc vel illud, secundum hanc vel illam rationē, aut aliquid huiusmodi) uidebis q̄ quæstio præ-

sens de conuenientia incarnationis non ad hunc vel illum finē aut effectum, sed absoluta est: & ppter ex proprijs Dei & incarnationis absolute decidenda est quæstio ista. Cuius sensus est, an Deum fieri hoīem, & secundum carnem fuerit conueniens.

¶ In eodem tituli 1. ar. dubium occurrit: quia auctor videtur incœpisse saltando. nā ante istum articulū debebat inquiri, an Deum incarnari sit possibile: tum quia ista qō nō debet indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari: constat autem possibile esse natura liter prius, q̄ conueniens, cum sit cōmunius, & innata sit nobis via ex cōiotibus procedendi, vt dicitur in 1. Phys. tum quia auctor ipse nō solus in principio 3. sent. inchoauit a possibilitate. cur ergo nō inde incœpit in hoc opere?

equina: sed Deus & caro in infinitum distant, cum Deus sit simplicissimus, caro autem maxime composita, & præcipue humana. ergo incōueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

¶ 3 Præt. Sic distat corpus a summo spiritu, sicut malitia a summa bonitate: sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. ergo non fuit conueniens, quòd summus spiritus increatus corpus assumeret.

¶ 4 Præt. Inconueniens est, vt qui excedit magna, contineatur in minimo, & cui imminet cura magnorum, ad parua se transferat: sed Deum, qui totius mundi curam gerit, tota rerum vniuersitas capere non sufficit. ergo videtur inconueniens, quòd intra corpusculū vagientis infantiæ lateat, cui parum putatur vniuersitas, & tandiu a sedibus suis absit ille regnator, atque ad vnum corpusculum
G totius mundi cura transferatur, vt Volusianus scribit ad August.†

SED CONTRA, Illud videtur esse conuenientissimum, vt per visibilia monstrētur inuisibilia Dei: ad hoc enim totus mundus est fa-

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quia nulla sciētia probat suum subiectum, sed supponit illud, vt patet in 1. Post. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, vt non quæreretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc. n. esset librum istū non præsupponere Deum incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio hæc relicta est:
H sed tractando conuenientiam incarnationis ex naturis extremorum, s. Dei, & humanæ naturæ (vt in hac litera fit) excluditur impossibilitas incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est conuenientia eiusdem: ita q̄ sub titulo conuenientiæ satisfactū est, & materiæ de possibilitate incarnationis, & arti procedendi. Quòd autem in 3. sent. auctor inchoauerit a possibilitate, non obstat proposito: quia in illo opere non erat ipse ordinator doctrinæ, sed vt commentator quæstiones emergentes mouebat, hic autem ipse auctor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiose procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia.

¶ In corpore eiusdem 1. art. vnica est conclusio rñsiua quæsito. Conueniens fuit Deum incarnari. Probatur, Vnicuiq; rei conueniens est, quicquid competit illi secundum rationem suæ naturæ. ergo Deo conueniens est quicquid pertinet ad ratione̅ boni, ergo Deo cōueniens est summo modo se cōicare creaturæ.
I ergo conueniens fuit Deū incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, q̄ ratiocinari conuenit homini: quia secundum rōnem suæ rationalis naturæ competit. Prima vero cōsequentia probatur: quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis, vt Dion. dicit. Secunda aūt consequentia probatur: quia ad rationem summi boni spectat summo modo se cōicare creaturæ. Quod pbatur: quia ad rationem boni spectat se cōicare alijs. Tertia denique consequentia probatur: quia hoc, qd est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maxime fit per hoc, q̄ naturam creatam sic sibi cōiungit, vt ex Verbo, anima, & carne, vna fiat psona, vt Aug. dicit. Hic est planus pcessus līæ.

¶ In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quòd propter sui claritatem in litera manifestatur in vna sola natura, cum potuisset inductiue manifestari in omnibus: fat enim fuit inchoasse inductionem in re tam manifesta.

¶ In primo consequente. s. Deo conueniens est quicquid pertinet ad ratione̅ boni, memento distinguere quod aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni, puta, angelici, cælestis, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namq; sunt, quæ spectant ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rōnem boni absolute: latrare siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hoīs, moueri ad bonitatem cæli, & sic de alijs proprijs bonis creaturarū spectant: & tñ nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rōne̅ boni non limitati ad hanc vel illā naturā creatā, sed absolute cōsiderati, totū cōueniēs ē attribuere Deo: qa natura Dei ē ipsa bonitas.

¶ Circa secundæ consequentiæ. s. ergo Deo cōueniens est summo modo se communicare creaturæ probationem, s. quia ad rationem boni pertinet, vt se alijs communicet &c. dubium primu occurrit: quia communicare se alijs, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab æterno, dum se non communicauit alijs defuisset aliqua perfectio, quod est impossibile: quod autē
F nullam perfectionem importat, nō spectat ad rationem boni, cui nihil præter aut extra boni latitudinem conuenire fas est. non recte igit assumit, q̄ cōicare se alijs ptinet ad rōne̅ boni.

¶ Circa eiusdem sequelæ probationem eandem dubium secundu occurrit: quia inefficax inuenitur, qm transitur ea naturali conditione boni ad voluntariam boni cōditionem. Quod non licere patet ex eo, quòd voluntaria libere a bono pcedunt: non. n. inferuntur ex naturalibus, vtpote necessarijs & alterius ordinis. nō ergo ex qua cunq; Dei naturali cōditione potest efficaciter inferri aliquod opus ipsius liberum, vt patet. Manifestatur aūt, hunc errorem in hoc passu interuenire: quia ex spectantibus ad rationem boni infertur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsum creaturæ. Constat enim quòd pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter, & q̄ cōmunicare seipsum conuenit Deo summo bono libere: nō recte igitur pcessum est in litera.

Epis. 2. post medium illius tom. 2 inter opera Aug.

¶ Ad primum dubium dicitur, q̄ licet posset distingui cōicare se alijs secundum quòd importat actionem, quæ est perfectio agentis in actu (quæ in Deo est sua substantia) & secundum q̄ importat illationem effectus ad extra, vt in 1. lib. patuit: quia tñ non oportet in proposito ad hæc recurrere, scito q̄ falsum simpliciter est, quòd communicare se alijs non importat perfectionē, & probatio eius non valet ex eo, quòd non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionē: stat. n. quòd importet perfectionem, & non in cōmunicante, sed in illis, quibus communicatur. Et vere sic est: nam bonum cōicare seipsum alijs, dato quòd nullam addat perfectionem bono cōicanti seipsum: necessario tamen perfectionē ponit in illis alijs, quibus seipsum communicat, & ad naturā boni spectat communicare seipsum alijs, non vt ipsum cōmunicans sit melius, sed vt alia bonificentur per ipsum, & propterea ratio literæ verum assumit, & optime procedit ad intentū.

¶ Ad secundum dubium dicitur, q̄ cum bonum sit vnū transcendentium & cōprehendat sub se non solū bonum secundū esse naturæ, sed & bonam voluntatem, ac per hoc abstrahat ab vtroque essendi & causandi modo. s. per modum naturæ vel voluntatis: cōsequens est q̄ id, quod pertinere dicitur ad rōnem boni, non minus q̄ ipsum bonū & illius ratio abstrahat a modo naturæ vel libertatis, ac per hoc cōicare seipsum pertinere ad boni ratione̅, intelligendū est non determinate per modum naturæ, aut libere, sed cōiter & indeterminate, vt in unoquoq; verificetur secundum illius modum. vnde & in litera non concluditur aliquis dictorum modorum cōmunicandi se: sed absolute, q̄ communicare seipsum creaturæ supremo modo (siue hoc fiat naturaliter, siue libere nō exprimendo) spectat ad summum bonum ea rōne, quia si bono conuenit communicare se, consequens est, q̄ magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summe communicare se. vnde patet, quòd non infertur voluntarium, ex naturali: sed commune ex communi.

K ¶ In tertia cōsequentia memento primo formaliter intelligere terminos, distinguēdo de creatura vel de creatura tali, puta, hoīe, angelo vel cælo &c. nā nō est hic sermo de creatura tali, sed de creatura absolute, cū assumit, q̄ summo bono cōuenit sūmo mō se cōicare creaturæ. Notate scdo verba, & signate mysterium ea summo mō cōicare se creaturæ, infertur incarnationis conuenientia. Tribus nāq; modis plusquam genere diuersis Deus qui est ipsum summū bonum, intelligi potest cōicare seipsum creaturæ. Primo, quasi naturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso, creando & conseruando libere uniuersum. Secundo, supernaturaliter communicando seipsum, & sic communicauit seipsum uniuerso eleuando omnes intellectuales & rationales substantias in consortium diuinæ naturæ per gratiam: eas non solum capaces gratuita benignitate effecit: sed etiam actualiter participes ab initio, vt in 2. lib. auctor ex Augustini auctoritate deduxit. Est autem inter hos duos modus tanta distantia, q̄ tanta primū modū distributæ

ctus, vt patet per illud Apost. Roma. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sed sicut Damas. dicit in principio 3. lib.* per incarnationis mysterium mõstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniã non despexit proprij plasmatis infirmitatem: iustitia vero; quoniam homine victo non alio quàm homine fecit vinci tyrannũ, neque vi eripuit ex morte hominem: sapientia vero, quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem: potentia vero siue virtus infinita, quia nihil est maius, q̃ Deũ fieri hominem. ergo conueniens fuit Deum incarnari.

B

RESPON. Dicendum, quòd vnicuique rei cõueniens est illud, quod competit sibi secundum rationem propriæ naturæ: sicut homini conueniens est ratiocinari, quia hoc cõuenit sibi, inquantum est rationalis secundum naturam suam. Ipsa autem natura Dei est essentia bonitatis, vt patet p Dionysium. 1. cap. de diui. nomi. † Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, cõueniens est Deo: pertinet aũt ad rationẽ boni, ut se aliis communicet, ut patet per Dionys. 4. c. de diuinis no. * Vnde ad rationem summi boni pertinet, quòd summo modo se creaturæ communicet, quod quidem maxime fit per hoc quòd naturam creatam sic sibi coniungit, vt vna persona fiat ex tribus, verbo, anima, & carne, sicut dicit August. 13. † de Trini. Vnde manifestum est, quòd conueniens fuit Deum incarnari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd incarnationis mysteriũ non est impletum per hoc, quòd Deus sit aliquo modo a suo statu immutatus, in quo ab æterno fuit: sed per hoc, quòd nouo modo se creaturæ vniuit, vel potius eam sibi: Est autem conueniens vt creatura, quæ secundum rationem sui mutabilis est, non semper eodem modo se habeat. & ideo sicut creatura incœpit esse, cum prius non esset: ita conuenienter cum prius non esset vnita Deo in persona, postmodum ei fuit vnita.

AD 2m dicendum, quòd vniri Deo in vnitate personæ, non fuit conueniens carni humanæ secundum cõditionem suæ naturæ: quia hoc erat supra dignitatem ipsius: conueniens tamen fuit Deo secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt sibi eam vniret pro salute humana.

AD 3m dicendum, quòd qualiliberalia conditio, secundum quã creatura quæcumq; differt a creatore, a Dei sapientia est instituta, & ad Dei bonitatẽ ordinata. Deus enim propter suam bonitatem, cũ sit increatus, immobilis & incorporeus, produxit creaturas mobiles & corporeas. Et similiter malum pœnæ a Dei iustitia est introductum propter gloriam Dei: malum vero culpæ committitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis. & iõ Deo conueniens esse potuit assumere naturam creatam, mutabilem, corporeã & pœnalitati subiectam: non autẽ fuit ei conueniens assumere malum culpæ.

AD 4m dicendum, quòd, sicut August. respondet in epistola ad Volusianum, *non habet hoc christiana doctrina, quòd ita sit Deus infusus carni humanæ, vt curam gubernandæ vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculũ quasi contractam transtulerit: hominum enim est iste sensus, nihil nisi corpora valentium cogitare. * Deus autem non mole, sed virtute magnus est: vnde magnitudo virtutis eius, nullas in angusto sentit angustias. Non est incredibile, si verbum hominis transiens, simul auditur a multis & a singulis totum, quòd verbum Dei permanens, simul vbique sit totum. Vnde nullum inconueniẽs sequitur Deo incarnato.

(C, D, E)

---

bitæ sunt participationes, imitationes atque similitudines Dei, sic vt constituerent illis substantiæ rerum quas naturas entium dicimus, cum suis conditionibus naturalibus. Deus autem ipse extra & supra totum vniuersum in sibi soli propria excellentissima natura remanet solus in sumpsius itati one beatos. Iuxta secundum autem modum naturæ suę propria Deus communicauit creaturæ, scilicet videre Deum, siut Deo visio per essentiam, esse consortem diuinæ naturæ per gratiam inchoatæ, & per gloriam consummatæ. Quæ quia nõ possunt sic communicari, vt naturalia aut cõnaturalia siue creaturæ, ideo supernaturaliter, ac ex superabundantiore gratia Deus, quod sibi soli ex naturali ordine remãserat proprium, cõmune fecit creaturæ, vt corregnaret cum illo beata in illius quoque visione ac fruitione: ita quod Dei communio, quæ impossibilis est naturali ordine, concessa est secundum supernaturalem ordinẽ gratiæ. Tam excellentissimus autem est amor summi boni erga creaturam, vt non sat fuerit illi communicare se secundum naturalem ordinem creaturæ, credo vniuersum, nec etiam sat fuerit eidem communicate se creaturę secundum ordinem gratiæ eleuando ipsam ad consortium diuinæ naturæ: sed ad id vnum quod reliquum erat & inexcogitabile, eleuauit creaturam ad personalitatem, scilicet diuinam, quod ad tertium & supremum modum communicandi se spectat: secundum siquidem hunc tertium modum communicat se Deus creaturæ, non tribuendo illi similitudinem, aut donum aliquod creatum naturalis, vel supernaturalis ordinis: sed propriam personam secundum suam propriam subsistentiam, quam in semetipsa habet communicat creaturæ, sicque sibi Deo & creatæ naturæ communem personam facit, vt creatura, hoc est homo sit secundum rem verbum Dei, quod est Deus. hic proculdubio est summus modus, quo summum bonum communicare se potest creaturæ: non est enim intelligibilis maior modus, quo possit communicari Deus creaturæ. Hoc autem modo Deum communicasse se creaturæ, & non solum creaturæ tali, etcæ.

ex hoc quòd incarnatus est, ex eo patet, quòd incarnatio est eleuatio totius vniuersi in diuinam personam. nam si pure spiritualis natura, vt est angelica, assumpta fuisset, creatura corporea eleuata non fuisset: & similiter si cælestis natura fuisset assumpta, sensitiua, vegetatiuaque creatura, non fuisset huius eleuationis particeps: & similiter, si solam corpoream quamcunque naturam aut vegetatiuam, aut sensitiuam assumpsisset, intellectualis natura eleuata non fuisset. Assumendo autem naturam humanam, quod significatur per incarnationem, totius vniuersi natura eleuata est ad diuinã personam: ita quòd Deus vere creaturæ absolute se summo modo communicauit: quia toti vniuerso se summo modo communicauit, dum incarnatus est: quia, vt in litera ex August. dicitur, sic oĩa coeunt in vnam personam caro, anima intellectiua, & verbum Dei: hæc enim ideo auctor attulit ad probandam vltimã sequelã: quia per hæc significatur totum vniuersum, ac per hoc cõmunio Dei ad creaturam absolute. habes ergo hic potissimam rationẽ incarnationis ex bonitate diuina erga vniuersum, si potissima ratio est, quo ex cõmunissimo bono, vtpote maxime diuino sumit, quæ Dominus docuit Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

¶ In responsione ad primum eiusdẽ articuli primi, nota duplicem modum loquendi de incarnatione, vel dicendo, Deus vniuit se creaturæ, uel dicendo, De⁹ vniuit creaturam sibi, uterque san⁹ & catholicus, & ideo vterque in litera ponitur: sed secundus melior, quia formalis. & iõ in litera primus corrigitur quodammodo per secundum. Et ratio est: quia secundus modus dicendi mutabilitatem significat in creatura, tamquàm rem allatam ad Deum, & Deum significat ut terminum, ac per hoc Deus significatur ut immutatus: terminus enim absque sui mutatione terminare potest. In primo autem modo significatur econtra, quantum est ex modo dicendi, nõ quo ad rem dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi, & dicere, Deus uniuit creaturam sibi.

¶ In rñsione ad secundũ eiusdẽ art. nota, in litera haberi nega-

Lib. 3. Orthod. fid. c. 1. in med. illius.

3 di. 1. q. 1. art. 3. ad 3. & q. 2. ar. 1. ad 1. Et d. 4. q. 1. ar. 1. q. 2. c. & ad 2.

† ca. 1. a medio illius.

* cap. 4. circa princip.

Li. 13. c. 17 a ii procul a prin. to. 3 Ins. q. 2. ar. 1. Et 3. d. 1. q. 1. ar. 1.

Ex epist. 3. aliquantulum a prin. tom. 2.

In ead. epi. ante med.

tiuam, scilicet vniri Deo in persona, non fuit conueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & non habetur affirmatiua inconuenientis. Et merito, quia vere negatur de quacumque creatura conuenientia, & quacumque naturalis potentia ad vnionem personalem cum Deo: falso tamen affirmaretur repugnantia aut inconuenientia ad huiusmodi vnionem, quoniam aut contra parté sibi creatura vendicat. Creatura.n. secundū naturæ suæ conditionem nō habet, vnde sibi vendicet conuenientiā ad talem vnionem, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eandem: sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionem, ad excellentiā bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obedientiæ potentia in creatura saluatur.

3.di.4.q.3. art.1.ad 3. Et 4.di.10. art.1. ad 3. Et dist. 43. ar.2.q.2.ad 2.Et 4.cō.c. 55.2.Et Ps. 45. 1.part.q.4. ar.1.& 2.

ARTICVLVS II.

Verum necessarium fuerit ad reparationem generis humani uerbum Dei incarnari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q non fuerit necessarium ad reparationem humani generis, verbū Dei incarnari. Verbo .n. Dei, cū sit Deus perfectus (vt in primo habitum est*) nihil virtutis per carnē assumptā accreuit. Si ergo verbū Dei incarnatū humanam naturam reparauit, ēt absq; carnis assumptione eam potuit reparare. ¶2 Præt. Ad reparationem humanæ naturæ quæ p peccatū collapsa erat, nihil aliud requiri videbatur, q̄ quod homo satisfaceret pro peccato: sed homo, vt videtur, satisfacere potuit pro peccato: non .n. De° ab hoīe plus requirere debet, q̄ possit, & cum pronior sit ad miserendum, q̄ ad puniendum, sicut homini imputat ad pœnam actum peccati, ita imputare debet ad meritū actū contrariū. Non ergo fuit necessariū ad reparationem humanæ naturæ, verbum Dei incarnari. ¶3 Præt. Ad salutē hoīs præcipue pertinet, vt Deū reuereatur: vnde dicitur Malach.1. Si ego pater, vbi G honor meus? si domin°, vbi timor meus? sed ex hoc ipso hoīes Deum magis reuerentur, q eum considerant sup oīa eleuatū, & ab hominū sensibus remotū: vnde in Ps.112. dicitur, Excelsus super oēs gentes dn̄s, & super cælos gloria eius. & postea subditur. Quis sicut dn̄s Deus noster? Quod ad reuerentiā pertinet. ergo vr̄ nō conuenire humanæ saluti, q Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

SED CONTRA, illud, per H quod humanum genus liberatur a perditione, est necessariū ad humanam salutem: sed mysteriū di-

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum secundum.*

IN titu. ar.2. nota q in hoc artic. nō quæritur absolute, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in 1.art. fuit quæstio de incarnationis conuenientia absolute: sed quæritur hic de necessario ad certum finem .s. reparationem humanam. supponitur.n. hic genus humanum lapsum perdidisse salutem suam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessariū fuerit Deum incarnari. Et scito, quod quæstio ista tractatur a magistro sententiarū in 3.sent.dis.20. respectu tñ passionis Christi.

¶ In corpore artic. quatuor sunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de necessario ad aliquem finem. Secundo, iuxta primū membrum ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuinæ potentiæ. Tertio, iuxta secundum membrum ponitur secunda conclusio affirmatiua, & probatur simul cum prima auctoritate Augustini. Quarto, probatur sola secunda conclusio I triplíciter. Primo, de vtilitate ad promotionem ad bonum quintuplex .s. fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuinæ consortii. Secundo, de vtilitate remotiua mali ēt quintuplicis, seruitutis diabolicæ, deiectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati. Tertio, quia sunt plurimæ aliæ incomprehensibiles hominī vtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 2.art. dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta: dicuntur siquidem ibi quatuor. Primo, q purus homo non potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundo, q vna huius ratio est: quia peccatū contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertio, q satisfactio Christi est perfecta secundū adæquationem ad culpam commissam. Quarto, quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi. Et horum singula suas habent obiectiones.

K ¶ Contra primum siquidem arguit Scotus in 4.sent.dist.15.q.1. satisfactio est redditio æquiualentis pro æquiualenti: sed quantum malum fuit auersio a Deo per peccatum, tantum bonū est conuersio ad Deū per charitatem. ergo purus homo potuit æquiualens reddere. Præterea, quantum bonū natum fuit inesse actui meo, tantum bonum & non plus abstulit peccatum meū, & tantum bonum potest inesse actui secundo. ergo per illum actū omnino æquiualens redditur. Tertio, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem tamquam dispositionem & meritum de congruo gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem æquiualentem deleuisset peccatum: quia per illum actum redderetur Deo æquiualens illi bono, quod abstulit peccatum. Affert quoq; Capreolus in lib. 3. dist.4. argumentum Aureoli: sed in idem redit cum dictis.

¶ Contra secundum dictum .s. quod infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi puro homini, arguit Scot. ibidem. Si infinitas in peccato prohiberet satisfactionem possibilem, etiam prohiberet eam positam in passione Christi: quia passio Christi

F et accepta secundū totam rationem meriti in ea fuit bonum finitum: quia non erat bonum increatum, nec per consequens acceptatur a Deo infinite ex parte obiecti: quia nō fuit Deus beatus amando illam passionem, sicut est beatus amando essentiā suam. Arguitur ēt, quia infinitas offensæ non est infinitas simpliciter, sed secundum quid. ergo non satisfacientem infinitū simpliciter, vt est fili° Dei, sed infinitum secundū quid exigit: quilibet aūt homo amās Deum ex gratia seu charitate, est sic operans infinitū secundum quid, vt patet. Non ergo ex infinitate offensæ Dei inferri potest efficaciter infinita efficacia satisfacientis, sic q sit suppositum diuinum, ac per infinitū simpliciter quod tamen in litera fit.

¶ Contra tertium .s. q satisfactio Christi est cōdigna secundū æqualitatem ad culpā cōmissam, occurrit Durandus in 3.sent. dist.20. q.2. Christus inquantū homo, vel sola humanæ naturæ non potuit reddere æquiualens beneficiis omnibus ab ipso receptis. ergo non potuit reddere æquiualens pro peccatis humanæ naturæ, nec ipsiusmet si peccasset. Antecedēs patet: quia Deo & parentibus non potest reddi æquiualens, vt dr̄ 8. Eth. Cōsequentia est notatū quia redditio æquiualentis oportet q sit de non alias debito illi, cui redditur: tum quia, si actus Christi non sufficit ad adæquandū beneficia, constat q nihil superest sibi, quo possit aliorū culpas adæquare. Et quia Durandus in verbis istis insinuat se loqui de Christo s̄m q hō, quasi abstrahēdo a supposito diuino patet oppositū esse de mente eius, dum in 4.sent.di.15.q.1. tam tertiū, q̄ quartum hic dictū impugnans dicit. Quidā dicunt, q licet hō ex se non possit satisfacere reddendo æquiualens: potest tñ ex hoc, q sibi cōicatur meritum passionis Christi, qd̄ fuit aliquo modo infinitum: sed primum .s. q nullus possit reddere æquiualens simpliciter, videtur melius dictū: quia nec ipse Christus secundum q homo, potuit Deo reddere æquiualens beneficiis acceptis. cum ergo quicquid erat in Christo, secundum humanam naturam esset totum obligatū Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocumque peccato, considerando naturam operis vel rei: sed solum secundum gratuitā acceptationē Dei. hæc ille. Vbi patet ex hoc ipso, q impugnat positionem dicentem, q satisfactio Christi est infinita, q non loquitur de Christo secundum q homo, abstrahendo a supposito diuino: quoniā positio illa tenet infinitatem esse in opere Christi humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari: sed loquitur de Christi satisfactione, quā mediante natura assumpta effecit, tā gratias agendo, q̄ adæquando pctā.

¶ Contra quartum dictum, .s. q omnis alia satisfactio efficax est K ex satisfactione Christi, occurrit ipsemet auctor in 4.sent.dist. 15.q.1.art.2.ad primum, dicens. Alii dicunt, quòd etiam quantum ad auersionem, pro peccato satis fieri potest, virtute meriti Christi, quod quodammodo infinitum fuit. Et in hoc idem redit quod prius dictum est, scilicet quòd non potest satisfieri secundum æqualitatem, sed secundum acceptationem diuinam: quia per fidem mediatoris gratia data est credentibus: si tamen alio modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum. Vbi patet quòd auctor idem dat iudicium de satisfactione mea, siue habeam gratiam per fidem Iesu Christi, siue aliunde haberem gratiam, ac per hoc non fit ex satisfactione Christi satisfaciens simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere videtur. Et similiter non fit ea satisfactiona Christi efficax, cuius oppositum expresse hic docet.

¶ Ad horum euidentiam aduertendum est, quod quæstio de satisfactione pro peccato tria habet in hoc opere loca, primus est hic, vbi de necessitate incarnationis p reparādo humano genere tractat. Secūs ē inferi°, vbi de necessitate passionis Chr̄i tractat.

Tertius

nīæ incarnationis est. hmōi, ſm illud Ioā. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. ergo necessarium fuit ad humanā salutem, Deum incarnari.

RESPON. Dicendū, q finem aliquem dr̄ aliquid esse necessarium † dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse nō potest: sicut cibus est necessarius ad cōseruationem humanæ vitæ. Alio modo, per qđ melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deū incarnari non fuit necessarium ad reparationē humanę naturę: Deus (enim) per suam omnipotentem virtutem poterat humanā naturā multis alijs modis reparare. Secundo aūt modo necessarium fuit, Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationem. Vnde Augustinus* dicit 13. de Trini. cap. 10. Verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestati omnia equaliter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non B fuisse. Et hoc quidem considerari potest, quantum ad promotionem hominis in bonum. Primo quidem, quantum ad fidem, quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde Aug. dicit 11. de ciui. Dei,* Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius hoīe assumpto cōstituit atq; fundauit fidem.

Li. 13. c. 10. nō longe a princ. to. 3.

Lib. 11. c. 5 a med. to. 5

Tertius est in tractatu de sacramēto pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc vltimo loco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communiter tractatur, quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in præsēti litera duas rationes auctor attulit, ad ostendendum, q purus homo satisfacere non potuit pro peccato. quarum prima directe respicit peccatum originale: secunda autem communiter de peccato sub quo tam originale, quam actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solum esse mortale) comprehenditur, loquitur. Sic fit, vt onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficiētia. nō enim rationē secundam literæ, & conclusionē illius pertransire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones arguentium exigerent, conclusionē, vt ex illa secunda, quæ impugnatur, tantummodo tractarem, nec immiscerem vinculum de debito gratitudinis vinculo satisfaciendi, sicut nec auctor hic miscet, sed reseruarem hæc tractatui de pœnitentia. Vnde, vt obiectionibus fiat satis, dicetur & de hoc, quantum oportet hic scire. Et quoniam in primo dubio auctor non videtur intellectus, ideo sensus literæ prædeclarandus est. Purus homo in hac quæstione intelligitur non solū per exclusionem coniunctionis cū diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificātis opus hominis ad hoc, quod Deo acceptū sit. Probo singula ex litera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur cōtra Christum Deum & hominē. Exclusio diuinæ misericordiæ gratificantis opus ad hoc, quod sit acceptum patet: quia satisfactio per æqualitatem distinguitur contra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione tacita prima patet, quod cū dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum æqualitatem pro peccato, & similiter quod Christus satisfacere potest pro peccato secundum æqualitatem: sensus est, quod seclusa misericordia dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de viribus puri hominis & viribus Dei & hominis, purus homo non potest satisfacere: Deus & homo potest satisfacere. Et licet hic sensus sit sufficienter probatus ex litera, & manifestus sit ex hoc, quod est vere formalit de puro hoīe, vt satisfactore ipsi Deo pro peccato, & de Deo & homine vt satisfactore Deo pro peccato: amplius etiā manifestatur auctoritate auctoris in 4. sent. distin. 15. quæst. 1. artic. 2. ad primum, vbi habet hæc verba. Sicut offensa habuit quandā infinitatē diuinæ maiestatis: ita & satisfactio accipit quandā infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quam Deo acceptū redditur quod homo reddere potest, hæc ille. Vbi clare vides, q diuina misericordia gratificans satisfactionem e regione ponitur contra id, qđ homo reddere potest, & quod constat per misericordem gratiam satisfactionis vim assequi, & satisfactionem et infinitam quodammodo esse. Confirmaturq; idem sensus ex diuino Theologiæ cōpendio ad fratrem Rainaldum in 2. par. in cap. 56. Vnde patet primo, q omnia argumenta inferentia, q homo concurrente gratia, seu charitate potest satisfacere pro peccato, non sunt contra auctorem intellectum: sed contra ipsum non vere, nec formaliter intellectum. Patet secundo differentia aliorum ab auctore. nam alij doctores charitatem seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris posuerunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Auctor vero gratiam & charitatem ex parte diuinæ misericordiæ gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, hominemq; purum cum suis viribus, & similiter Deum & hominem cum suis viribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse, Christum vero posse satisfacere. Et salua illorum reuerentia, dupliciter reprehensibiles sunt:

Arist. 5. metaph. tex. 6. tom. 3.

A & quia contra positionem auctoris apposuerunt suam vt contrariam, in quo monstratur nō penetrasse eos hanc positionē: & quia non formaliter de puro homine, & de Deo homine vt satisfactoribus simpliciter, vel secundum acceptationem diuinæ misericordiæ locuti sunt, vt auctor fecit, & propterea tanquam claram sententiam nō aliter probauit q quō clarissima vere & formalit intellecta.

¶ Ad primi ergo dubij obiectionem ex Scoto dicitur, quod antecedēs est verū, sicut patet ex allegatis verbis auctoris ex 4. sent. sed cōsequentia negatur: quia qđ est de puro homine vt satisfactore per æqualitatem, excludendo diuinam gratificationē acceptātem, consequentia aūt infert de homine, nō excludendo, sed includendo diuinam misericordiam acceptātē p gratiā, vt patet. Ad secundum dicitur, q formaliter loquendo, actus meus, vt meus actus est tollere longe maius bonū potēs illi inesse, q̄ possit solo C reponere in seipso, qm̄ vt meus actus est, pctm̄ mortale tollens charitatē, & vt meus actus nunq̄ poterit charitate informari, iuxta illud Osee 13. Perditio tua ex te, salus aūt ex me. Et propterea cū dr̄, tātū bonum potest inesse actui secundo, negetur loquendo de actu secundo, vt est hoīs, vt distinguitur contra Deū gratificantem. nam loquendo de hoīe, vt includit actum gratificantem, satisfaceret quidem secūdm acceptantis gratiam, & non secundum æqualitatem eius, quod reddit. Ad tertium dr̄ admittendo casum, & subiungēdo q in tali casu, quia gratia se teneret ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hoīs: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, vt dictū est. Et ratio est: quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationē diuinæ placationis: qm̄ ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non reparetur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non præsupponenda, D & si eius præuentionem misericordem præsupponit, tamen non est satisfactio, nisi ex misericordia præueniente; vt sit sufficiens satisfactio: hmōi aūt satisfactio distinguitur contra satisfactionem per æqualitatē. vnde idem est satisfactori cōcedere gratiā, qua actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficientē, ex misericordia acceptare. Et est implicatio in adiecto, dicere, q homo potest satisfacere simpliciter Deo pro cōmisso peccato, & quod hoc potest per charitatē ex diuina misericordia faciente de attrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, nō præsupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis nō est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quæ distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

¶ Ad secundi quoq; dubij obiecta, ex eadē radice patet responsio, quantum ad sensum literæ: nam infinitas offensæ ex hoc, q Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciēdi simpliciter in puro homine, vt dictum est, s. vt excludit diuinum E suppositum & diuinam misericordiā gratificantem. Quantum autē ad id, quod obiectio Scoti tangit de infinitate meriti, seu satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

¶ Ad alterā vero obiectionē directe cōtra rōnē literæ rñdetur, q infinitas offensæ licet sit infinitas non simpliciter, hoc ē in genere entis sed quædā, hoc est in genere mali: est n. offensa Dei malū infinitū, sicut linea infinita esset quantitas infinita. Et huiusmodi infinita si appellētur infinita ſm quid, quia distinguūtur cōtra ens infinitū simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, q infinitas offensæ est infinitas ſm quid: & quod ipsā adæquaret infinitas etiā ſm quid actus charitatis in Deū, si satisfactor aliquis ex proprijs viribus posset talē actū exhibere Deo offenso. Sed qm̄ non solū purus homo, sed nec quæcunque pura creatura ad hoc se potest extēdere: ideo oportet satisfactorē esse infinitū simpliciter, qui ex proprijs viribus possit actū infinitum secundum quid adæquantem offensam

infinitam ſm quid, exhibere Deo. Et ideo optime & efficaciter in litera ex infinitate offenſæ Dei infertur, quod oportet ſatisfactorem ſimpliciter eſſe non ſolum hominem, ſed etiam Deum, vt ſic ex propriis viribus exhibeat actum infinitæ efficaciæ.

¶ Ad tertium dubium reſpondetur, quod actiones Chriſti humanæ, ſcilicet amare Deum, voluntarie pati, & huiuſmodi, habent duas conditiones. Altera eſt, quod ſunt res quædam creatæ, & ſic ſunt finita entia ſimpliciter: non enim ſunt Deitas. Altera eſt, quod ſunt res perſonæ diuinæ, vt proprii ſuppoſiti eiuſ ſunt, & ſic ſunt infinita entia perſonaliter, & ſunt infinitæ efficaciæ in tali genere, puta, meriti ſeu ſatisfactionis, ex hoc ipſo, quod ſunt opera ipſi⁹ Dei, vt ꝓpriæ pſonæ exiſtentis opera illa. Et ex hoc patet primo ſolutio obiectionis Scoti in dubio præcedenti, nam paſſio Chriſti licet fuerit bonum finitũ eſſentialiter: fuit tamen bonum infinitũ perſonaliter, & propterea fuit infinitæ efficaciæ in ſatisfaciendo: nullum autem cuiuſcumque puræ creaturæ meritũ eſt infinitum perſonaliter. Patet deinde huius tertii dubii veritas: quoniam ex hoc ipſo, quod perſona Chriſti ſoluit pro peccato, ſatisfactio ipſa eſt infinita perſonaliter, ac per hoc adæquans offenſam infinitam ex infinitate maieſtatis offenſæ. Et ſicut adæquat offenſas totius mundi contra diuinam maieſtatem: ita adæquat beneficia collata toti vniuerſo a Deo glorioſo: ita q actio Chriſti ex hoc ipſo quod eſt infinita perſonaliter, ſufficiens eſt ad adæquandum & excedendum omnia tam naturæ aſſumptæ, quàm reliquo vniuerſo collata beneficia: & ſimiliter ad excedendum offenſas totius mundi in Deum: quoniam quanto maior eſt ſatisfactor, aut gratiarũ actor, tanto efficacior eſt. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores & omnes creatas res, conſequens eſt quod ſufficiet pro omnibus, & excedat omnia. Vnde Chriſtus ſufficienter gratias egit Deo pro omnibus beneficiis ſuæ humanitati collatis, & ſatisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipſo, quod perſona diuina agebat gratias, & ſatisfaciebat: quia perſona diuina excedit in infinitum hæc omnia. Et nihil obſtat, quod perſone diuina mediante humana natura hæc operabatur: nam humana opera, ſupra hominem operabatur, diuine ſcilicet, vt inferius clare patebit, cum de infinitate operum Chriſti, & modo operandi eiuſdẽ erit ſermo. Et licet ad Deum, & parentes non poſſit reddi æquiualẽs a creatura: poteſt tamen reddi æquiualens a diuina perſona incarnata. Et rurſus licet quanto magis creatura gratias agit

Li.13.c.10. non procul a prin.to.3.

Cap. 4. in prin.to.4.

Eod.li.& c. 4. non procul a princ. tom. 4.

In ſer.9.circa princ. illius, & eſt ſerm.13.in ordine.t.10

* li.3. c.17. circa princ. tom. 3.

Secundo, quantum ad ſpem, quæ p hoc maxime erigitur. Vnde Aug. dicit 13. de Tri.† Nihil tam neceſſariũ fuit ad erigendam ſpem noſtram, quàm vt demonſtraretur nobis quantum diligeret nos Deus. qd vero huius rei iſto indicio manifeſtius, quàm quod Dei filius naturæ noſtræ dignatus eſt inire conſortium? Tertio, quantum ad charitatem, quæ maxime per hoc excitatur. Vnde Aug. dicit 10 lib. de Catechizandis rudibus.* Quæ maior eſt cauſa aduentus Domini, niſi vt oſtẽderet Deus dilectionem ſuam in nobis? Et poſtea ſubdit.† Si amare pigebat, ſaltem reamare non pigeat. Quarto, quantum ad rectam operationem, in qua nobis exemplũ ſe præbuit. Vnde Aug. dicit in quodam ſermone de nati. domini, Homo ſequendus non erat, qui videri poterat, Deus ſequendus erat, qui videri non poterat: vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab hoie, & quẽ homo ſequeretur, Deus factus eſt homo. Quinto, ad plenã participationem diuinitatis, quæ vera eſt hominis beatitudo & finis humanæ vitæ, & hoc collatum eſt nobis per Chriſti humanitatẽ. Dicit.n. Aug. in quodam ſermone de nati. dñi.* Factus eſt Deus homo, vt hõ fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remotionem mali. Primo.n. per hoc homo inſtruitur, ne ſibi diabolũ præferat, & eũ veneretur, qui eſt auctor peccati. Vñ Aug. dicit 13.* de Tri. Quandoquidẽ ſic potuit Deo coniũgi humana natura, vt fieret vna perſona, ſuperbi illi maligni ſpiritus non ideo ſe audeant homini præponere, quia non habent carnem. Secũdo, per hoc inſtruimur quanta ſit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccando. Vnde Aug. dicit in lib. de vera relig.† Demonſtrauit nobis Deus q̃ excelſum locũ inter creaturas habeat humana natura, in hoc q hominibus in vero hoie apparuit. Et Leo Papa dicit in ſermo. de nati.* Agnoſce o Chriſtiane dignitatem tuã: & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterẽ vilitatẽ degeneri conuerſatione redire. Tertio, quia ad præſumptionem hois tollẽdã, gratia Dei nullis meritis præcedentibus in hoie Chriſto in nobis cõmendat, vt dr̃ in 13. de Tri.† Quarto, quia ſuperbia hois, quæ maxime impedimento eſt, ne inhæreat Deo, per tantã Dei humilitatem redargui poteſt atque ſanari, vt dicit Aug. ibi.* Quinto, ad liberandũ hominẽ a ſeruitute pcti, qd quidem, vt Aug. dicit 13. de Trin.† fieri debuit ſic, vt diabolus iuſtitia hois Ieſu Chriſti ſuperaretur, qd factũ eſt Chriſto ſatisfaciẽte pro nobis. Hõ aũt purus ſatisfacere non poterat ꝓ toto humano genere: Deus aũt ſatisfacere non debebat: vnde oportebat Deũ & hoiem eẽ Ieſum Chriſtũ. Vnde & Leo Papa dicit in ſerm. de nati.* Suſcipitur a virtute infirmitas, à maieſtate humilitas, vt qd noſtris remedijs cõgruebat, vnus atq; idẽ Dei & hominũ mediator, & mori ex vno, & reſurgere poſſet ex altero. Niſi.n. eſſet verus Deus, nõ afferret remediũ, niſi eſſet verus hõ, non præberet exẽplũ. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ cõſecutæ ſunt, ſupra apprehenſionem ſenſus humani.

AD PRIMVM ergo dicendum, q ratio illa procedit ſecundũ primum modum neceſſarij, ſine quo ad finem perueniri non poteſt.

AD 2^m dicendum, quòd aliqua ſatisfactio põt dici dupliciter ſufficiens. Vno modo perfecte, quia eſt

Deo, tanto magis Deo obligetur, quia ipſa gratiarũ actio nouũ eſt beneficium, quod tunc accreſcit creaturæ ex diuina largitate: quæ tamen in perſonam diuinam in ſe nullum redundat beneficium ex gratiarum actione, ſic nec vllum eſt ſibi e principio incarnationis præſtitum beneficium: ideo ipſa ex hoc ipſo, quod humanos actus diuinos perſonaliter exhibet Deo, oẽ creata ſufficienter adæquat & excedit. Vbi ſcito, quod quia verbũ caro, ex propriis viribus ſuæ perſonæ habet charitatem & gratiã in anima informante carnem aſſumptam (iuxta illud, Quaſi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis) charitas nõ ſe tenet in Chriſto ex parte Dei, vt eius ſatisfaciendum eſt, ſicut in ceteris hominibus dictum eſt computatis: ſed ſe tenet ex parte perſonæ ſatisfacientis, hoc eſt ipſius Dei, vt ſatisfactor ẽ. Et propterea nõ poteſt de Chriſti ſatisfactione dici, quod eſt æquiualens per acceptationẽ, & non per æqualitatem, ſicut de aliorum ſatisfactionib⁹ dictũ eſt.

¶ Ad quartum dubium prædeclaranda eſt veritas rei, & deinde ad verba auctoris deſcendendũ eſt. Chriſtus dominus ſecũdum veritatem dupliciter cauſat ſatisfactionem noſtrã: primo, vt cauſans charitatem & gratiã in nobis, qua ſatisfactio noſtra acceptatur: ſecundo, vt ſatisfactor perfecte pro peccatis totius mundi. Et ex hoc ſatisfactio mea habet ex duob⁹ capitibus efficaciã: primo, ex charitate in me, qua fit, & eſt Deo accepta: ſecundo, ex hoc quod innititur ſuper ſatisfactione Chriſti. Et quoniam neutro modo ſatisfactio mea ẽ ſufficiẽs ſimpliciter, ſed ſecundum acceptationẽ, quia charitas ſe tenet ex parte Dei acceptantis, & cõicatio ſatisfactionis Chriſti miſericorditer mihi fit, non transferendo æqualitatem ſimpliciter in meam ſatisfactionem, ſed plus & minus, participentẽ Chriſti ſatisfactionem conſtituendo: ideo nõ eſt ſenſus huius literæ, q ſatisfactio mea habeat efficaciam æqualitatis ſimpliciter ex ſatisfactione Chriſti, vt obiectum eſt: ſed eſt ſenſus, q habet ex ſatiſfactione Chriſti efficaciã, ſicut imperfecta participatiue habent a perfectis eſſe & poſſe: ſicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in 4. ſenten. auctor contrariũ dicit: ſed dicit hoc quoniã docet, q quantũ ad hoc, quod eſt, ſatisfactionem meam non eſſe ſufficientem ſimpliciter, ſed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quod ſatisfactio mea eſt ex charitate & ex cõione paſſionis Chriſti. Et hoc verum eſt: quia ex neutro capite redditur ſufficiens in ſe ſimpliciter. Conſiderauit quoq; ibidẽ auctor ſatisfactionẽ meã, vt eſt ex merito Chriſti per cõionẽ grãæ & charitatis & cõ diuum,

quod

Cap.16.nõ procul a princip. tom.1.

* in ſerm. c. poſt mediũ illius, incipit hic ſer. ſaluator noſter.

Li.13.c.13. ante mediũ tom.3.

* eod.lib. & ca. habetur poſt med. illius.

† lib.13. de Tri.cap.13 tom.3.

In ſermo.5. poſt med. illius.

quod si aliunde gratiam quis haberet, eodem modo. secundum acceptationem satisfaceret: hic autem altius & formaliter contemplatus est satisfactionem Christi, vt perfectam simpliciter in ordine satisfactionum, & addidit priori doctrinæ, quod hinc omnis puri hominis satisfactio sustentatur super satisfactione Christi: ita quod si quis aliunde gratiam haberet non vt membrum Christi, satisfactio eius esset secundum acceptationem ex diuina misericordia per charitatem gratificante illã: sed non haberet efficaciam ex satisfactione Christi: & ideo imperfectior esset. Mea autem satisfactio, quia membrum Christi sum, efficax ẽ & ex charitate, & ex satisfactiõe Christi. Et quia ex Christi capite & nobis membris cõstituitur vna persona mystica, iõ satisfactio mea cõiuncta satisfactioni Christi sit æqualis simpliciter, vt est satisfactio mysticæ personæ: immo & quandoque superexcedit, iuxta illud ad Colossen. 1. Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.

condigna per quandã adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ, & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato: tum quia tota humana natura erat per pctm̃ corrupta, nec bonum alicuius personæ, vel etiam plurium poterat per æquiparantiã totius naturæ detrimentum recompensare: tum etiã, quia peccatum contra Deum commissum, quandam infinitatẽ habet ex infinitate diuinæ maiestatis: tanto .n. offensa est grauior, quanto maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam satisfactionem, vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vtpote Dei & hominis existens. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfecte, scilicet secundum acceptationẽ eius, qui est ea contentus, quàmuis non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens. Et quia omne imperfectũ præsupponit aliquid perfectũ, a quo sustentetur, inde est ꝙ oĩs puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi.

Ad 3m dicendum, ꝙ Deus assu- B mendo carnem, suam maiestatem non minuit, & per consequens nõ minuitur ratio reuerentiæ ad ipsum, quę augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad cognoscendum attraxit.

Articvlvs III.

Vtrum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

C Ad tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ si homo non pec-

3. di. 1. q. 1. art. 3. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. 2. Et ve ri. q. 29. art. 4. ad 3 & 1. Ti. 1. co. 1. fi.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum tertium.*

IN art. 3. eiusdem quæstio. duo fiunt: primo, referuntur diuersæ opiniones circa quæsitum: secundo, respondetur quæsito, præferendo secundam opinionem duabus conclusionibus, altera de facto, directe responsiua quæsito negatiue, altera de possibili afferente partem affirmatiuam. Prima conclusio est, Peccato nõ existente incarnatio non fuisset. Probatur, in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur. ergo incarnationis opus ordinatum esse a Deo in remedium peccati, conuenientius dicitur. ergo peccato non existente, incarnatio non fuisset. Antecedens pro euidenti assumitur. Prima consequentia probatur, quia ea quæ ex sola Dei volũtate supra omne debitum creaturæ proueniunt, nobis non innotescunt, nisi quatenus in sacra scriptura (in qua diuina nobis volũtas manifestatur) traduntur. Scda conclusio est, Deus potuisset peccato nõ existente incarnari. Probatur, quia potentia Dei non limitatur ad hoc, scilicet quòd incarnatio sit in remedium peccati.

¶ Circa verba literæ nota duo: primo, quod ly, conuenientius comparationem exercet respectu alterius opinionis contrariæ, ita quod ea reuelatis in sacra scriptura de diuina volũtate, conuenientius dicitur pars negatiua, quam affirmatiua: secundo, quod auctor loquitur de opere incarnationis vt sic, & non vt redemptiuo & liberatiuo, vt Scotus glossando dicit auctoritates dicentes, quod sine peccato non fuisset incarnatio.

¶ In responsione ad tertium, nota distinctionem de potentia naturali & de potentia obedientiali hinc sumi, & quomodo distinguuntur, quòd naturalis infra ordinem naturalium sistit: obedientialis vero secundum ordinem ad diuinam potentiam attenditur: illa semper impletur, ista quandoque impletur, & quandoque non impletur.

¶ In responsione ad quartum eiusdem artic. 3. dubium occurrit, primo circa illam propositionem prædestinatio præsupponit præscientiam futurorũ, quia falsa est. Nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam Petri prædestinandi, aut saluandi: sed econtra, præscientia Petri saluandi præsupponit prædestinationem Petri, vt patet ex hoc, quod ideo scit Deus Petrum saluandum, quia prædestinauit eum, & non ideo prædestinauit Petrum quia præuidit Petrum saluandum, vt patet ex prima parte, q. 23. art. 5. vbi determinatum est, quod præscientia meritorum non est causa prædestinationis.

¶ Dubium secundo occurrit, quia impertinens est solutioni argumenti de prædestinatione Christi, quod supponatur præscien- A tia futurorum, quia siue præsupponatur siue non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem quare prædestinatus est per tale medium, vel sub tali ratione, vt in corpore huius articuli fit, & non ex parte intellectus præuidentis: præuisio enim non est ratio futuri affectus, vt patet.

¶ Dubium est tertio ex Scoto in 3. sentẽ. distin. 7. quæst. 3. ex ratione prædestinationis animæ Christi inferente, sine præiudicio tamẽ, quod incarnatio etiã sine peccato fuisset. Probatque hoc multipliciter. Primo, prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præsciẽtiam peccati, vel damnationis cuiuscumque. ergo multo magis hoc est verum de prædestinatione illius animę ad summam gloriam. Secũdo, ordinate volens, per prius vult finẽ, & post hoc, quod est est fini propinquius. ergo sicut prius vult alicui gloriam ꝗ gratiam, ita inter prædestinatos quibus vult gloriam ordinate, prius vult gloriam illi, quem vult esse proximũ fini, ac per hoc prius animæ Christi, quam alteri vult gloriam & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi opposita istorum habituum. s. gratiæ & gloriæ. ergo prius vult animæ Christi gloriam quàm præuideat Adam casurum. Tertio, redemptio siue gloria animæ redimendæ non est tantum bonum, quantum est gloria animæ Christi. ergo non pp solam istam causam videtur Deus prædestinasse illam animam ad tantam gloriam. Quarto, quia non est verisimile tantum summum bonum in entibus esse tantum occasionatum, s. pp minus bonũ. Quinto, non est verisimile Deum prius præordinasse Adam ad tantum bonũ, quàm Christũ, quod tamen sequeretur. Immo vlterius sequeretur absurdius. s. ꝙ Deus prædestinando Adã ad gloriam, prius præui- D disset ipsum casurum in peccatum, quàm prædestinasset Christũ ad gloriam, si prædestinatio illius animæ tantũ esset pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuisset, nisi casus & delictũ præcessisset. Et hoc sit sextum Scoti argumentũ. Ex quibus concludit Scotus quòd prius natura, quã aliquid præuidebatur circa peccatorem, siue de peccato, siue de pœna, Deus elegit ad cælestem curiam omnes, quos habere voluit, siue angelos, siue homines in certis & determinatis gradibus, & nullus est prædestinatus tantum, quia alius præuisus est casurus, vt sic nullũ oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ hæc propositio, prædestinatio supponit præscientiam futurorum, potest intelligi primo respectu omnium futurorum, & sic videtur non intelligibilis: nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam futuræ gloriæ Petri, quod patet sic. Præscientia futuri præsupponit futurũ sub ratione futuri: qm̃, vt dẽ in 1. Post. qđ non est non po- E test sciri: gloria autem Petri est primo futura per prædestinationem, vt patet. est igitur secundum naturæ ordinem primo prædestinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri est futura, & sic præuidetur a Deo. Supponit ergo præscientia alicuius futuri prædestinationẽ, ac per hoc prædestinatio non præsupponit præscientiam omnium futurorum. Secundo, potest intelligi de prædestinatione quo ad constituta per prædestinationẽ, & præscientiã respectu aliorum futurorum, ita ꝙ sensus est, prædestinatio, vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum non prædestinatorum, sed eorum, quæ præsupponuntur, vel ordinantur per prædestinationem. Et sic propositio est vera. Quam vt clarius intelligas distingue inter effectus prædestinationis: quoniam quidam sunt non solũ ordinati, sed constituti per prædestinationem, vt gloria & gratia, & vniuersaliter finis & media vt sic: quidam autem sunt solum ordinati contra prædestinationem, vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua spectantia ad naturalem ordinem vniuersi: hæc. n. futuri rationẽ

casset, nihilominus Deus incarnatus fuisset. Manente. n. causa, manet effectus: sed, sicut Augu. dicit 13. de Tri.* alia multa sunt cogitanda in Christi incarnatione praeter absolutionē a peccato, de quibus dictum est. † ergo ēt si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

G § 2 Praet. Ad omnipotentiam diuinę virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem infinitum effectum: sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus, cū sit finita per suam essentiam. In solo autem opere incarnationis videtur praecipue manifestari infinitus effectus diuinae potentiae, per quam in infinitum distantia coniunguntur, inquantum factū est, q homo esset Deus: In quo etiam opere maxime videtur perfici vniuersū, per hoc q vltima creatura. s. homo primo principio coniungitur, scilicet Deo. ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

§ 3 Praet. Humana natura per peccatum non est facta capacior gratiae: sed post peccatū capax est gratię unionis, quae est maxima gratia. ergo si homo nō peccasset, humana natura huius gratiae capax fuisset, nec Deus subtraxisset humanae naturae bonum, cuius capax erat. ergo si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

§ 4 Praet. Praedestinatio Dei est aeterna: sed dicitur Rom. 1. de Christo, Qui praedestinat* est filius Dei in uirtute. ergo ēt ante peccatū necessariū erat filiū Dei incarnari, ad hoc q Dei praedestinatio impleret.

§ 5 Praet. Incarnationis mysteriū est primo homini reuelatum, ut patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quod Apo. dicit esse magnum sacramentū in Christo & ī ecclesia, ut patet Eph. 5. H Sed homo non potuit esse praescius sui casus, eadem ratione qua nec Angelus, vt Aug. probat super Gene. ad literam. † ergo ēt si hō nō peccasset, Deus incarnatus fuisset.

SED CONTRA est, quod Augu. dicit in lib. de Verbis domini,* exponēs illud quod habetur Luc. 19.

---

habent ab aeterno ex prouidentia diuina, & non ex praedestinatione diuina: sed praedestinatio quasi superueniēs, sicut ordo gratiae superuenit ordini naturae, ordinat animam s. Petri in gloriā aeternam mediante gratia &c. Et quoniam inter praesupposita a praedestinatione non solum sunt res naturales constituentes vniuersum secundū naturalem ordinē, sed etiā defectus in pure naturalibus, vt monstra, & in animalibus, vt aegritudines, & in rationalibus, vt ignorantia & malum moris, qd est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, praedestinatio praesupponit prouidentiam vniuersi naturalis: ita simpliciter loquendo praesupponit praescientiam futurorū pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem, & defectuū in illo futurorū. Inter quae constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad ordinē gratiae, sed ad ordinem naturae, quia ex nobis solis peccamus, vt patet, & auctoritate scripturae firmatur Oseae 13. Perditio tua ex te, Israel. Et hinc patet falsā esse Scoticam imaginationem, q prius Petrus praedestinetur ad gloriā, q̄ praeuideatur peccaturus: quoniam sicut prius praeuidetur Petrus secundum ea, quae secluso ordine gratiae sibi conueniunt, quàm praedestinetur (quia prius praeuidetur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis prouidentiae diuinae, quàm secundum futura sibi secundum ordinem diuinae praedestinationis) ita prius praeuidetur peccaturus quàm praedestinetur, eadem ratione: quia. s. Petrum peccare spectat ad or- I dinem diuinae prouidentiae, & per superuenientem ordinem diuinae praedestinationis aeternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturae, ordinem gratiae, & ordinem Dei, & creaturę simul, videbimus, q secundus supponit primum, & tertius praesupponit vtrumque, & similiter praeordinatio & praeuisio primi praesupponitur a praeordinatione & praeuisione secundi, & similiter praeordinatio & praeuisio tertii praesupponit praeordinationem & praeuisionem vtriusque: ita quod Deus primo ordinauit vniuersum secundum ordinem naturae, & quoniam vniuersum secundum talem ordinem nō attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiae: & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionē summo modo possibilē cum Deo, praeordinauit creaturam ad vnionem personalem cum Deo. Quocirca cum peccata pertineant partim ad ordinem naturae, & par- K tim ad ordinem gratiae, vt opposita illi, cōsequens est, quòd praedestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, praesupponat praeuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad praesuppositos ordines in genere causae materialis.

¶ Vnde ad singula deueniendo, ad primum dubium dicitur, q propositio illa est vera, vt declaratum est, & est ad propositum argumenti, quod praedestinationem Christi necessariam absque peccato arguebat. Responsio namque ad hoc non exigit, quod praedestinatio Christi supponat praescientiam gloriae Christi: sed requirebat, quod praesupponit praescientiam peccatorū, in quorum remedium Christus est praedestinatus: ordinatio namque medicinae praesupponit notitiam morbi.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd in hac responsione ad quartum argumentum, quae nunc discutitur, non erat reddenda rō praedestinationis incarnationis in remediū peccati: sed sustinendum erat, q enim praedestinatae incarnationis necessitate stat, q praedestinata sit in remedium peccati. Et hoc manifestatur ratione, quia praedestinatio praesupponit praescientiam fu- F turorum antecedentium, qualia sunt peccata, vt declaratum est. Et exemplo praedestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, puta, Stephani, quod exemplum si etiam quo ad praescientiam medii intelligendum creditur, exponendum est q praedestinatio Pauli, quoad conuersionis effectum praesupponit praesciētiam orationis Stephani, & sic de aliis, vt sic sit simile etiam quoad hoc, quòd praedestinatio incarnatiōis praesupponit praescientiam peccati humani.

¶ Ad tertium ex Scoto dubium dicitur, quadruplici vtendo distinctione. Prima est inter volitum & volibile, nam aliud est illud esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitū: salus. n. omnium hoīum est magis volibilis sm se, q̄ salus aliquorū tm̄, vt patet, quia lōge maius est: non tū est magis bonū volita a Deo, qui licet velit voluntate antecedēte, oēs homines saluos fieri, non tā vult volūtate beneplaciti salutem omniū, sed quorundam tantum hominū, vt patet. Non potest ergo ex hoc, quod aliquid ex parte obiecti secundum se est maius bonum, ac per hoc magis volibile, inferri. ergo est magis volitū a Deo. Secunda est inter magis & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia, de facto vel possibili: accipiendo. n. prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus cau- I sae, coincidunt prius & magis secundum illud genus causae: volumus. n. prius & magis sanitatem, quàm purgationem secundū genus causae finalis: econtra autem secundum genus causae materialis locando dispōnes ex parte materiae. & quia causa finalis est simpliciter & absolute prior, ideo volumus simpliciter & absolute prius & magis sanitatem. sed si sumatur prius natura, a quo non conuertitur consequentia (vt Scotus sumit in proposito) vtere quarta distinctione inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicito, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet vt finis, aliud vt medium, aliud vt effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est, causalitate volitum, & respectu diuinae voluntatis loquendo, constat, q est prius natura de possibili volitum, non autem quòd sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectu: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, K effectu & occasione. Et hoc est in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis & prius causalitate, & prius natura secundū consequentiam volito de possibili a Deo, infert volitum esse a Deo de facto. At si assumat, q finis est magis & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitus, petitio principii committitur: quia assumitur probandum, hoc enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quae sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinauit incarnationem futuram, siue Adā peccet, siue non. Nos. n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiuā, dicimus quod licet potuisset deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram. de facto tamen noluit eam nisi sic, quia ipse non aliter reuelauit suam voluntatem, quae ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, Praedestinatio cuiuscumque ad gloriam praecedit ex parte obiecti &c. dicitur q ppositio est simpliciter falsa, loquendo de praeuisione pcti (vt patet ex dictis) quia pdestinatio ad gloriā praesupponit ordinē q uidērim, in quo praeuidenť pctā.

¶ Ad

*li. 13. c. 17. in princip. tom. 3.
†ar. praeced.
Lib. 11. c. 18 tom. 3.
In ser. 36. & de verb. apost. ser. 8. tom. 10.

Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. ergo si homo non peccasset, filius hominis non venisset. Et 1. ad Tim. 1. super illud verbum, Christus venit in hunc mundum, vt peccatores saluos faceret, dicit glo.* Nulla causa veniendi fuit Christo domino, nisi peccatores saluos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est medicinæ causa.

Aug. ser. 9. de ver. apostolo, in prin. tom. 10.

RESPON. Dicendum, quod aliqui circa hoc diuersimode opinantur. Quidam. n. dicunt, quod etiam si homo non peccasset, Dei filius incarnatus fuisset. Alii vero cõtrarium asserunt: quorum assertioni magis assentiendum videtur. Ea enim quæ ex sola Dei voluntate proueniunt supra omne debitum creaturæ, nobis innotescere non possunt, nisi quaten* in sacra scriptura traduntur, per quam diuina voluntas nobis innotescit. Vnde cum in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignetur, conuenientius dicitur incarnationis opus ordinatũ esse a Deo in remediũ contra peccatum, ita quod peccato non existente incarnatio non fuisset, quãuis potentia Dei ad hoc non limitetur: potuisset enim etiam peccato non existente Deus incarnari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnes aliæ causæ, quæ sunt assignatæ,* pertinent ad remediũ peccati. Si. n. homo nõ peccasset, perfusus fuisset lumine diuinæ sapientiæ, & iustitiæ rectitudine perfect* a Deo ad omnia necessaria cognoscenda & agenda: sed quia homo deserto Deo, collapsus erat ad corporalia, conueniens fuit, vt Deus carne assumpta & per corporalia ei salutis remedium exhiberet. Vnde dicit Aug. sup illud Io. 1.* c. Verbum caro factum est, Caro te obcæcauerat, caro te sanat: quoniam sic venit Christus, vt de carne, carnis vitia extingueret.

Ar. 1. & ar. præced.

Tract. 2. in Ioan. circa fi. tom. 9.

AD 2m dicendum, quod in ipso modo productionis rerum ex nihilo diuina virtus infinita ostenditur. Ad perfectionem ẽt vniuersi sufficit, quod naturali modo creatura ordinetur in Deum sicut in finem: hoc aũt excedit limites pfectionis naturę, vt creatura vniat' Deo ĩ psona.

AD 3m dicendum, quod duplex capacitas attendi potest in humana natura. Vna quidem secundum ordinem potentiæ naturalis, quæ a B Deo semper impletur, qui dat vnicuique rei secundum suam capacitatem naturalem. Alia vero secundum ordinem diuinę potentię, cui omnis creatura obedit ad nutum, & ad hoc pertinet ista capacitas. Non autem Deus omnẽ talem capacitatem naturæ implet, alioquin Deus non posset facere in creatura nisi quod facit, qđ falsum est, vt in primo habitum est.* Nihil autẽ prohibet ad aliquid maius humanam naturam productã esse post C pctm: Deus. n. permittit mala fieri, vt inde aliquid melius eliciat. Vnde dr Ro. 4. Vbi abundauit delictũ, superabũdauit & gratia. Vnde & in benedictione cerei paschalis dicitur, O felix culpa, quæ talẽ ac tãtũ meruit habere redemptorẽ.

p.p. q. 105. art. 6.

AD 4m dicendum, quod prædestinatio præsupponit præscientiã futurorum: & ideo sicut Deus prædestinat salutem alicuius hois per orationes aliorum implẽdam, ita D etiam prædestinauit opus incarnationis in remedium humani pcti.

AD 5m dicendũ, quod nihil prohibet alicui reuelari effectũ, cui non reuelatur causa. potuit igitur primo hoi reuelari* incarnationis mysterium, sine hoc quod esset præscius sui casus. Non. n. quicumque cognoscit effectũ, cognoscit & cám.

D. 67.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum principalius Christi incarnatio facta fuerit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale.

E AD QVARTVM sic pceditur. Videtur quod Deus principalius incarnat' fuerit in remediũ actualium peccatorum, quàm in remedium originalis peccati. Quanto

3. dist. 1. q. 1. a. 2. ad 6. Et opusc. 10. ar. 28. & opusc. 11. ar. 23. Et opu. 33. ar. 21.

¶ Ad secundam dicitur, quòd ordinate volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundum non consequentiam, de possibili tamen vult finem & propinquius fini: non autem de facto: quia stat cum illo ordine, quod simul de facto velit connexionem illorum, ita quod non velit finem sine tali medio & occasione, quia sic ei complacet. Et ideo nihil valent illationes de facto, inferentes, quòd prius natura Deus gloriã velit sine peccati remedio.

¶ Ad tertium etiam patet ex dictis, quòd stat Deum velle de facto maximum bonum, nisi cõnexum tali minori bono.

¶ Et sic ad quartum dicitur, quod nõ dedecet diuinã sapientiã disposuisse tam excelsum bonum se facturam, non nisi occasionaliter peccato suam misericordiam ad id prouocante.

¶ Ad quintum negatur sequela: quoniam, vt Apostolus dicit, prædestinauit alios conformes fieri imaginis filii sui. Christus ẽ ergo primus prædestinatus de facto.

¶ Ad sextum dicitur, quod non est absurdum Deum prius puidisse casum Adę, quàm prædestinasse Christum: sicut non est absurdũ, Deum prius præuidisse leporem cursurum, & monstra futura, & reliqua ad naturæ ordinem spectantia, quàm prædestinasse Christum.

¶ Ad septimum restat dicendum, quòd cum dicitur, Nullus est prędestinatus, quia alius præuisus est casurus, propositio est vera, quia præuisio futuri casus Adę nõ est sufficiens causa pdestinationis Christi: sed si supra præuisionem futuri casus Adæ apponatur misericordia Dei volentis casum illum, vt suum computare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, quod ideo Christus est prædestinatus filius Dei: quia Deus vult satisfacere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei, qui alterius lapsum præuisum conuertit in alterius bonum.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum quartum.

IN art. 4. eiusdem primæ quæst. corpore tria sunt. Primo, manifestatur id quod quæstio hæc supponit. s. Christum delesse omnia peccata mundi. Cum enim hæc quæstio sit comparatiua (. s. an principalius pro originali quã pro actualibus pctis Deus incarnatus sit) præsupponit positiuam certam. s. quod pro vtrisq; peccatis incarnatus sit, & hoc est quod primo in litera dicitur. Vbi nota quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominũ: quoniã non venit Christus pro peccatis angelorum, & hoc denotat litera cum dicit, sed ad deletionẽ omnium peccatorũ, quæ postmodum. s. post originale superaddita sunt. Secundo, monstratur modus, quo Deus incarnat* deleuit omnia peccata. s. non secundum effectum, sed secundum sufficientiã remedii, ita quod duæ ponuntur hic conclusiones. Prima negatiua, Nõ omnia peccata hominũ deleutus per Christũ. Et ratio huius est defectus hominũ. Probat auctoritate domini Ioã. 3. Secunda affirmatiua, Christus exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorũ deletionem. Probatur ex Apostolo. Vbi nota quod quia act* actiuorũ fiunt in patiente disposito, & nõ in his, quæ agentis actionem, non suscipiunt: ideo quantumcumq; ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquem, nisi ille proximus sit igni non calefit, non ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Attulit Christus medicinam sufficientissimã pro omnibus, & nisi iungamur Christo per fidem & obedientiam, in peccatis nostris remanemus, non ex defectu remedii, sed ex defectu nostro, dum magis amam* tenebras sensibilium bonorũ, quam lucem intelligibilis diuinique boni. Tertio, in litera respondetur quæsito duabus conclusionibus, altera implicite, altera explicite. Prima quæ non explicatur, est, Quantum ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, quæ explicatur, est. Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraque conclusio assumit vnam & eandem maiorem. s. Tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quãto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius

intensi-

intensiue: pro secunda vero, peccatum originale esse maius extensiue.

¶ Vbi duæ statim occurrunt dubitationes. Prima est, quia falsum est, quod regulariter loquendo, peccatum originale sit maius extensiue, q̃ actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiã infecti actuali peccato regulariter loquendo, & sublatis impedimentis, quod dico ꝑpter beatam virginem, & infantes mortuos antequàm possent, actualiter peccare.

†lib. 5. c. 8. cir. fi. to. 7.

*lib. 2. sent. dis. 33. q. 2. ar. 2.

¶ Secunda dubitatio est, quia ex litera non habetur conclusio simpliciter respõsiua quæsito, sed solum secundũ quid: nõ enim habetur an absolute dicendum sit, ꝙ Christus principalius pro originali venit, & similiter nõ habetur, an dicẽdum sit, quod Christus principalius ꝓ actuali peccato venit, vt patet: sed habetur, ꝙ secundum hoc, idest intensiuã, & secundum illud, idest extensiuam magnitudinem venit principalius pro hoc vel illo.

Lib. 2. inter fin. & med. tom. 5.

¶ Ad primum dicitur, ꝙ per se loquendo inter originale & actuale peccatũ hæc est differentia, quòd actuale, vt in litera dicitur, est peccatũ proprium singularis personæ, quæ facit illud: originale aũt est peccatum proprium naturæ humanæ, ab Adã seminarie procedentis: & ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quãto natura humana potest sic infinitis communicari: & ideo tollit bonũ generis humani per se loquendo, tollendo bonũ in natura communi generi humano. Peccatum autem actuale non nisi bonum huius personæ tollit, & accidit peccato meo, quod alter etiã peccet, & sic de aliis. Stando igitur infra latitudine sermonis per se, optime sonat differentia posita: nõ enim accidit peccato naturæ esse

Habetur in glo. ordi. in hoc loco.

enim peccatum est grauius, tanto magis humanæ saluti aduersatur, propter quã Deus est incarnatus: sed peccatum actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato, vt August. dicit contra Iulianum.† ergo principalius incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorũ, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶ 2 Præt. Peccato originali nõ debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, vt in secundo habitum est:* sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni, quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. ergo principalius venit ad deletionẽ pc̃ti actualis, q̃ originalis.

¶ 3 Præt. Sicut Chrys. dicit in 2. de compunctione cordis.† Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præstita reputet: quasi .n. de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: sed propria peccata nostra sunt actualia: originale .n. est commune peccatum. ergo hũc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

Sed contra est, quod Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit, † Peccatum mundi dicitur originale peccatũ, quod est commune totius mũdi.

Respon. Dicendum, ꝙ certum est, Christum venisse in hũc mundum nõ solum ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorũ, quæ postmodũ superaddita sunt. Non ꝙ omnia deleantur (quod est pp defectum hominum, qui Christo non inhærent, ſm illud Ioan. 3. Venit lux in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tanto autem principalius ad aliquius peccati deletionẽ Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiue: sicut est maior albedo, quæ est

F intensior. Et per hunc modum maius est peccatũ actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secũdo habitum est.* Alio modo dicitur aliquid maius extensiue: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantũ ad hoc Christus principalius venit ad tol G lendum originale peccatũ, inquantum bonũ gentis diuinius & eminentius est, quàm bonum vnius, vt dicitur 1. Ethic.†

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

Ad 2m dicendum, ꝙ peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famẽ, sitim, mortem, & alia hmõi, ex peccato origi H ginali procedũt: & ideo Christus, ut plene pro pc̃tõ originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

Ad 3m dicendũ, ꝙ sicut Chrys. ibidem* dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid. o. interest si & alijs præstitit, cũ quę tibi sunt præstita, ita integra sint, & ita p se cta, quasi nulli alijex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo, ꝙ aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, ꝙ non sint alijs præstita: & ideo non excluditur, quin principalius venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ: sed illud peccatum naturæ ita perfecte curatũ est in vnoquoque, acsi in vno solo esset curatum: & ideo propter K vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

Articvlvs v.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd cõueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis. n. opus ex immensitate diuinæ charitatis ꝓcessit, secundũ illud Eph. 2.

la toto genere, sicut accidit peccato personæ.

¶ Ad secundam dicit, ꝙ auctor explicãdo secũdã conclusionẽ, & non primã, & addendo secundæ conclusioni rationẽ, s. quia bonum gentis diuinius & eminentius est, quam bonũ vnius, insinuauit cõclusionem responsiuam quæsito simpliciter & absolute illã esse, quam expressit in responsione ad tertium, principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatũ vnius personæ.

1. 2. q. 81. art. 1.

Lib. 1. ethi. c. 2. circa fi. tom. 5.

¶ In responsione ad tertiũ aduerte, quod illorum verborum, s. sed vt qui pro omnibus, se solum indicaret obnoxium, sensus vnica subaudita coniunctione (dicendo se et solum indicaret obnoxium) clarus adeo est, vt nihil restet obscuritatis. Paulus enim ita se obligatum omnibus Christi bñficiis aiebat, vt non solũ vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur ꝓ omnibus tum propter perfectam i lorũ adeptionem in seipso, acsi pro ipso solo cõcessa fuissent: tũ propter charitatis vnionem cum aliis, qua omniũ bona sua putabat. Hæc enim duo in litera tanguntur, vt patet.

Loco in argum. citato

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quintum.*

In art. 5. eiusdem 1. quæst. corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicem statum humani generis in sui principio, s. innocentiæ & lapsus. Vertitur. n. in quæstionem, an in in principio humani generis debuerit incarnatio esse, & ꝓpterea iuxta duplicem statum in principio, duplici respondetur conclusione, vtraq; negatiua. prima est, Non fuit cõueniens a principio humani generis ante peccatum deũ incarnatum fuisse. Probatur. Opus incarnationis principaliter ordinatur ad reparationem

1. 2. q. 98. arti. 6. cor. Et 3. di. 1. q. 1. art. 4. Et 4. cõt. c. 55. ad 9. Et Isa. 2. & Gal. 4. ti.

Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cû essem* mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo: sed charitas non tardat subuenire amico necessitatem patiĕti, secundum illud Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo; uade & reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. ergo Deus incarnationis opus differre non debuit, sed statim a principio per suam incarnationem humano generi subuenire.

§ 2 Præt. 1. Timo. 1. dicitur, Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: sed plures saluati fuissent, si a principio humani generis De' incarnatus fuisset: plurimi enim ignorantes Deum, in suo peccato perierût in diuersis sceleribus. ergo côuenientius fuisset, quòd a principio humani generis Deus incarnatus fuisset.

§ 3 Præt. Opus gratiæ non est minus ordinatum, quàm opus naturæ: sed natura initium sumit a perfectis, vt dicit Boet. in lib. de consol.* ergo opus gratiæ a principio debuit esse perfectum: sed in opere incarnationis côsideratur perfectio gratiæ secundum illud, Verbum caro factum est, & postea subditur, Plenum gratiæ & veritatis. ergo Christus a principio humani generis debuit incarnari.

Li. 3. prosa to. parum a princ.

SED CONTRA est, quod dicitur Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Vbi dicit glo.† ꝙ plenitudo tĕporis est, quod præfinitum fuit a Deo patre, qñ mitteret filiû suum: sed Deus sua sapientia omnia definiuit. ergo conuenientissimo tempore Deus est incarnatus. Et sic côueniens nô fuit, ꝙ a principio humani generis Deus incarnaretur.

Eû gl. Ambro. in hûc locum to. 5

RESPON. Dicendum, ꝙ cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad reparationem humanæ naturæ per peccati abolitionĕ, manifestum est quòd non fuit conueniens a principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: non. n. datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse Dominus Matth. 9. dicit, Non est opus valĕtibus medico, sed male habentibus: non. n. veni vocare iustos, sed peccatores. Sed nec etiam statim post peccatum côueniens fuit Deum incarnari. Primo quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat. Vnde eo modo erat homo libe-A randus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud Gal. 3. Ordinata per angelos in manu mediatoris, dicit glo.* Magno Dei consilio factum est, vt post hominis casum non illico Dei filius mitteretur. Reliquit. n. Deus prius hominem in libertate arbitrij in lege naturali, vt sic vires naturæ suæ cognosceret, vbi cum deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus nô legis, sed naturæ vitio, vt ita cognita sua in- B firmitate, clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxiliû. Secundo, propter ordinem promotionis in bonum, secundû quem ab imperfecto ad perfectum proceditur. Vnde Apostol. dicit. 1. Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cælestis. Tertio, propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud C Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit glo.* Quanto maior iudex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debebat. Quarto, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigescet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur. Cum filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

Glo. ordin, ibidem.

Aug. tract. 31. in Ioan. ante mediû tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum D opportunitate & personarum conditione. Si enim medicus statim a principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo ĕt dñs non statim a principio incarnationis remediû humano generi exhibuit, ne illud contĕneret ex superbia, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

AD 2m dicendum, ꝙ August. ad hoc respondet in libr. de sex quæstionibus Paganorum,* dicĕs q. 2. E quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suam doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus & his in locis tales homines in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. sed hanc responsionem reprobans idem Aug.* in lib. de perseuerantia dicit. Numquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierĕt, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? proinde, vt ipse soluens subdit, licut

In Epist. 49 q. 2. a med. tom. 2.

Cap. 9 non procul a fi. tom. 7.

parationem naturæ per abolitionem peccati. ergo nô fuit côueniens ante peccatum Deum incarnari. Probatur sequela ratione: quia medicina non datur nisi infirmis: & auctoritate domini duplici. Secunda est: Non fuit côueniens Deû incarnari statim post peccatum. Probatur quadrupliciter. Primo, ex conditione peccati, Humanum peccatum prouenerat ex superbia hominis. ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc côuenienter fit relinquendo hominĕ, primo in statu naturæ, deinde sub iugo legis, vt expertus secûdum vtriusque vires defectum suû, clamaret pro gratia. ergo &c. Oia clara sunt i litera. Et côfirmaĕ magis ex respôsione ad primum, ducendo ad inconueniens superbiæ s. contemptum, si statim incarnatio post peccatum fuisset. Secundo, ex ordine promotionis in bonum: quæ ratio in respôsione ad tertium magis explicatur, ita ꝙ sic est formanda. Humanam naturâ lapsam conuenit procedere de imperfecto ad perfectum. ergo consumata eius perfectio in vnione ad Deum non statim habenda erat. Antecedens ꝓbatur Apostoli auctoritate in litera. Consequentia antĕ, vt manifesta relinquitur, & merito, quia non procederet de imperfecto ad ꝓfectum, quasi progrediĕdo per media, & appropinquando ad diuinam vnionem, si statim incarnatio fuisset. nam defuisset vnio secundû intellectum magis ac magis illustratû, secondû successionĕ temporum: & similiter media vnio per charitatem patriarcharum ac prophetarû, & sic media vnio ꝑ diuersorum famulatû vni' populi exhibitum Deo in sacrificiis, quibus initiabatur humanam ge-

Iof. q. 4. ar. 2. c. Et q. 43 a. 3. ad 2. Et q. 14. art. 5. c. Et veri. q. 19. art. 4. ad 5.

nus ad futurû illud Iesu Christi in ara crucis sacrificiû. Tertio, ex dignitate verbi incarnati, & patet. & similiter quarto ex nitando tempore fidei, sic ut adde; quinimo ex soliditate fidei: nam si statim fuisset incarnatus, fictio putaretur antiquorû. Nûc autem, ex quo Christi incarnationĕ tot non solû uerba, sed scripturæ prophetarum præcesserunt, tanta expectatio tot seculorû fuit de Messia, mens nostra in fide solidatur. Quam fidei securitatem tetigit Apost. 1. ad Corint. 15. bis de Christo replicans, secundum scripturas. Et propterea ecclesia in Symbolo post articulû resurrectionis Christi, apposuit ly, secundum scripturas, quod refertur ad omnes præcedentes de incarnatione articulos: ita quod sensus est. Qui propter nos homines & propter nostram salutĕ descendit de cælis, incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultus, & resurrexit secundum scripturas, ne videatur incarnationis mysteria omnem humanam capacitatĕ excedĕtia, noouter conficta.

¶ In responsione ad secundum perspice, ꝙ responsio consistit in hoc quod ratio ex pluralitate saluandorum non est efficax: quia saluandi ex diuina prædestinatione sunt miseri corditer saluandi: ꝑ quo ipse magis hos, quam illos elegit. Cuius nulla est ratio, nisi diuina voluntas.

sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit subuenit: alijs aũt non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidẽ, sed aliud iuste iudicauit: ita misericordiam eius in his, qui liberant, & veritatem in his, q puniũtur, sine dubitatione credamus.

D.1sst. AD 3^m dicendum, ꝙ perfectum quidem est ᵈprius imperfecto, in diuersis quidem tempore & natura: (oportet enim ꝙ perfectum sit, quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno & eodem, imperfectum est prius tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consumata perfectio eius in vnione ad Deum.

nis esse patet: quia primum aduersatur progressui humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum: secũdum aduersat auctoritati diuini verbi incarnati, ad deducendum de potentia ad actum consumatam naturam humanam in proprijs suppositis iuxta secundum motũ. Cetera sunt clara.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum sextum.*

IN arti. 6. eiusdem primæ q. vnica est conclusio negatiue respondens quæsito: Non fuit conueniẽs incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primæ rationis, nota quod duplex est mot' humanæ naturæ de imperfectu ad perfectũ, vnus respectu ipsius naturæ, vt distinguitur contra supposi- tum: alter respectu naturæ in suppositis proprijs. Secundum primum motum incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere incarnationis natura humana in Deum assumpta est. Iuxta autem secũdum motum gloria animæ, & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quando homines glorificabantur consumate. Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuum: quoniã Christus dux omnium hominum ad gloriã consumatam per suam resurrectionem, &c. est. propter primum motum nõ decuit incarnari Deũ in principio mundi, vt prædictum est. propter secundum motum non decuit differri incarnationem in finem mundi. Ex ipsa igit vnione duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum conue-

Locis supra art. 5. citatis.

* Gl. ordin. super illud, ab insurgẽtibus i me.

Artic. ꝓced. ad 3. arg.

* Arti. ꝓced. ad 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ incarnationis op' differri debuerit vsque in finem mundi. Dicitur enim in Psalm. Senectus mea in misericordia vberi, idest, in nouissimo, vt glos.* dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiæ secundum illud Psal. Quoniam venit tempus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem sæculi.

¶ 2 Præt. Sicut dictum* est, perfectum in eodem, tempore est posterius imperfecto: ergo illud quod est maxime perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: sed summa perfectio humanæ naturę est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit; omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsq; ĩ finẽ mũdi.

¶ 3 Præt. Non est conueniens fieri per duo, quod per vnũ fieri potest: sed vnus Christi aduẽtus sufficere poterat ad salutem humanę naturæ; qui erit in fine mundi. ergo non oportuit, ꝙ antea veniret p incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsq; in finẽ mundi.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi: ita nõ fuit conueniens, ꝙ incarnatio differretur vsque in finem mũdi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est, * perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim, ꝙ de imperfecto fit perfectum, imperfectum tẽpore præcedit perfectum: in eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore ᵈ præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit: quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo nõ decuit, ꝙ in principio humani generis incarnatio facta fuisset: sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturę causa efficiẽs, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo nõ debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio glorię, ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humanæ salutis: vt enim dicitur in lib. de q. vet. & no. Test.* in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri: Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: cum enim languore quodam humani generis, abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum, & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subijcientes ei, neque hi qui acceperunt, eam seruauerunt; motus misericordia dominus, misit filium suũ, qui da a omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. Si aũt hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationẽ diuinæ virtutis, quæ pluribus modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

D.1031.

* Aug. li. 2. q. ex nouo testa. q. 83. circa princ. tom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ glo. illa exponit de misericordia perducẽte ad gloriam: si tñ referatur ad misericordiã exhibitam humano gñi per incarnationem Christi, sciendum est, ꝙ sicut Aug. dicit in lib. retracta.* tẽpus incarnationis potest comparari iuuẽtuti humani generis, propter vigorem feruoremq; fidei, q̃ per dilectionem operatur: senectuti aũt, quę est sexta ætas, propter numerum tẽporum, qa Christus venit in sexta ætate. Et quãuis in corpore non possit simul esse iuuẽtus & senectus, potest tñ simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatẽ. Et ideo in li. 83. q. alicubi dicit Aug.* ꝙ nõ oportuit diuinitus venire magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Christum in sexta ætate humani generis, tamquam in senectute venisse.

Lib. 1. c. 26. non multũ ante mediũ tom. 1.

* Lib. 83. q. q. 44. in medio, tom. 4.

† Lib. 1. de Gen. cont. Manich. c. 23. tom. 1.

AD 2^m dicẽdum, ꝙ opus incarnationis nõ solũ est cõsiderãdũ, vt termin' mot' de impfecto ad pfectũ; sed ẽt vt principiũ pfectiõis i humana natura, vt dictũ est.ᵃ

ᵃ In corp. arti.

AD 3^m dicendum, ꝙ sicut Chrysost. dicit super illud Ioan. † Non misit Deus filium suũ, vt iudicet mundum, Duo sunt Christi aduentus, primus quidem, vt remittat peccata: secũdus, vt iudicet mundũ: si. n. hoc non fecisset, vniuersi simul pditi essent; oẽs. n. peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, ꝙ nõ debuit aduentum misericordiæ differre vsq; in finem mundi.

† Hom. 27. i Ioã. inter medium & finem. to. 3.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum primum.*

IN artic. I. q. 2. declarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararetur.

¶ In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota quod Auctor discurrendo per diuersas significationes, ordinate quodam conuenientes nomini naturæ, decreuit in hac quæstione naturam significare essentiam rei, & ex hac determinatione vt clarificatum reliquit titulum articuli. Et vere sic est: quoniam ex hoc ipso, quòd Naturæ nomine essentiam intelligimus, clare constat, quid est vniri in natura, scilicet vniri ad essentiæ integritatem, vt capiebat Auctor deduxit ea eodem præsupposito in 4. contra Gen. cap. 41. Quærere igitur an vnio verbi incarnati sit facta in natura, est quærere an verbum & humana natura sine vnita in vna essentia, an conueniant ad integrandam vnam essentiam. In secunda parte corporis respondetur quæstio negatiue vnica conclusione: Impossibile est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura. Hæc autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primo ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid vnũ ex pluribus constitui potest: primus modus est, quod aliquid vnum fiat ex pluribus perfectis, remanentibus in sua integritate: secũdus modus est, quod aliquid vnum fiat ex pluribus perfectis quidem, sed non permanentibus, sed transmutatis: tertius est, quod aliquid vnum fiat ex pluribus permanentibus quidẽ, sed imperfectis. Et iuxta singulos modos suo ordine quo recitati sunt, probat conclusionẽ propositam tripliciter, vt patet clare in litera.

¶ Circa illam literę rationem, qua probatur, non posse aliquid cõuerti in diuinam naturam, quia est ingenerabilis, aduerte quod dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primo per transsubstantiationem: sicut panis in sacramento altaris conuertitur, in corpus Christi. secundo per transmutationem: sicut alimentum conuertitur in corpus animalis, quod nutritur: & similiter elementa conuertuntur in mistum, secundum opinionem tenentium elementa non remanere secundum suas substãtias in misto. Non est in præsenti ratione sermo de cõuersione primo mõ: quoniam non valeret ratio: quia ex hoc, quod aliquid est ingenerabile, non sequitur quod non possit diuina virtute transsubstãtiari in ipsum: quin potius de facto in corpus Christi gloriosum, quod est incorruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia: sed est sermo de cõuersione secundo modo: quia de tali disputatur in secũdo mõ, quo ex pluribus perfectis trãsmutatis fit vnum, vt patet in litera.

¶ Circa rationem illam, quia diuina natura & humana nõ possunt constituere aliquid per modum formæ & materiæ, nota duo. Primum est ly præsertim corporei: dixit eni hoc Auctor ad præseruandum sermonem suũ ab informatione secundum esse intelligibile. Dictum est enim in 1. lib. q. 12. quod diuina essẽtia potest esse forma intelligibilis intellectus creati: sed alterius rationis ac ordinis est esse formam in esse intelligibili intellectus creati, & conuenire cũ aliquo corporeo per modũ formæ & materiæ ad constituendũ aliquam naturam. hoc enim maximam imperfectionẽ & informationem rei secundum esse materiale poneret in diuina natura: illud autẽ nullam imperfectionẽ, aut informationem secundum esse ponit in diuina essentia, vt ibi patuit. Secũdum est, quod sequela, in litera subiuncta, scilicet sequeretur enim quod species resultans esset communicabilis pluribus, fundatur super illa propositione: Omnis natura

QVAESTIO II.

De modo unionis uerbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de modo vnionis verbi incarnati. Et primo, quantum ad ipsam vnionem. Secundo, quantum ad personam assumentem. Tertio, quantum ad naturam assumptam.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.
¶ Secundo, vtrũ sit facta in psona.
¶ Tertio, vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.
¶ Quarto, vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.
¶ Quinto, vtrum sit facta aliqua vnio aĩæ & corporis in Chr̃o.
¶ Sexto, vtrũ natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.
¶ Septimo, vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
¶ Octauo, vtrum sit idem quod assumptio.
¶ Nono, vtrũ sit maxima vnionũ.
¶ Decimo, vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
¶ Vndecimo, vtrum eam aliqua merita præcesserint.
¶ Duodecimo, vtrũ gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod vnio verbi incarnati sit facta in vna natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis cõcilii Chalcedonẽsis,* Non oportet intelligere duas naturas, sed vnã naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio verbi incarnati facta est in natura.

¶ 2 Præt. Atha.† dicit, Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & hõ vnus est Christus: sed anima rationalis & caro conueniunt in cõstitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & hõ cõueniũt in constõne alicuius naturę. ergo vnio facta est i natura.

¶ 3 Præt. Duarum naturarum vna nõ denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicẽ transmutentur: sed diuina natura & humana in Christo ab inuicem denominant. dicit. n. Cyrillus diuinam naturã esse incarnatam, & Greg. Nazanzenus* dicit humanam naturam esse deificatam, vt patet per Dam.† ergo ex duabus naturis videtur esse facta vna natura.

SED CONTRA est, quod dr̃ in determinatione concilii Chalcedonen.* Cõfitemur in nouissimis diebus filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter agnoscẽdum, nũquam sublata differentia naturarum ꝓp vnionem. ergo vnio non est facta in natura.

RESPON. Dicendũ, quod ad huius q̃ōnis euidentiam oportet considerare quid sit natura. Sciẽdum est ergo, quod nomen naturæ a nascẽdo est dictum: vnde primo est impositum hoc nomen ad significandum generationem viuentium, q̃ natiuitas vel pullulatio dr̃, vt dicatur natura quasi nascitura. Deinde translatũ est nomẽ naturæ ad significandum principiũ huius gñonis. Et quia principiũ gñonis in rebus viuentibus est intrinsecũ, vlterius deriuatum est nomẽ naturæ, ad significandum quodlibet principiũ intrinsecum motus, s̃m quod Philosophus dicit in 2. Physi.* quod natura est principiũ motus in eo, in quo est per se & non s̃m accidẽs. Hoc autem principium vel forma est, vel materia: vnde qñq; natura dr̃ forma, qñq; vero materia. Et quia finis generationis naturalis est in eo quod generatur, essentia speciei, quam significat definitio, inde est quod huiusmodi essentia speciei vocatur ẽt natura. Et hoc mõ Boetius naturã definit in lib.* de Duabus na. dicens, Natura est vnãquãq; rem informans specifica differentia, q. s. cõplet definitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, s̃m quod natura significat essentiam, vel quod quid est, siue qdditatem speciei. Hoc aũt mõ accipiendo naturã, impossibile est vnionẽ verbi incarnati esse factam in natura.

¶ Tripliciter. n. aliquid vnũ ex duobus vel pluribus cõstituitur. Vno mõ ex duobus integris, perfectis remanentib⁹. Quod quidẽ fieri nõ

Infr. arti. 2. & 6. cor. & 12. ad 1. & q. 50. art. 2. Et 3. dist. 1. qõ. 1. art. 1. & di. 5. q. 1. art. 2. & 3. Et 4. con. c. 35. 37. & 41 Et veri. q. 20 art. 1. c. Et vnio. arti. 1. Et op. 3. cap. 211. a 12. & 225

* Actio. 1. post epist. Cyrilli ad Ioan. epist. Anthio, nõ multũ procul.

† In symbolo fidei suo.

* Nazanzenus i epi. 1. ad Clidonium ante medium.

† Lib. 3. ortho. fidei c. 6. 7. a medio.

In symbolo fidei ibi posito, reperies id to. 1 conc. 4. generaliũ Coloniæ impressorũ anno d. 1530.

* Li. 2. Phy. text. 3. 10. 2.

* in 2. pagi. a princ. lib.

potest nisi in his, quorũ forma est compositio, vel ordo, vel figura: sicut ex multis lapidibus absq; aliquo ordine adunatis, per solam cõpositionem fit aceruus: ex lapidibus aũt, & lignis secundũ aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figurã redactis, fit domus. Et secũdum hoc posuerunt aliqui vnionem esse per modum confusionis, quæ .s. est sine ordine, vel per modum commassationis, quæ .s. est cũ ordine. Sed hoc nõ pôt esse. Primo quidem: quia cõpositio, vel ordo, vel figura non est forma substantialis, sed accidentalis. Et sic sequeretur, quod vnio incarnationis nũ esset per se, sed per accidẽs, quod infra improbabit.* Secundo, quia ex huiusmodi nõ fit vnum simpliciter, sed secundum quid: remanẽt enim plura actu. Tertio, quia forma taliũ non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt. Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elementis fit mistum. Et sic aliqui dixerũt vnionem incarnationis esse factam per modum complexiõis. Sed hoc non pôt esse. Primo quidem, quia natura diuina est omnino immutabilis, vt in s. parte dictũ est.† vnde nec ipsa pôt conuerti in aliud, cum sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cum ipsa sit ingenerabilis. Secundo, quia id qd est cõmistum, nulli miscibiliũ est idẽ spẽ: differt. n. caro a quolibet elementorum specie. Et sic Christus nõ esset eiusdẽ naturæ cum patre, nec cum matre. Tertio, quia ex his q̃ plurimum distant, non pôt fieri cõmistio: soluitur. n. spẽs vnius eorum, puta si quis guttã aquæ amphoræ vini apponat. Et secundum hoc cum natura diuina in infinitũ excedat humanam naturam, non potest esse mistio: sed remanebit sola natura diuina. Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permistis vel pmutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit hõ: & sĩt ex diuersis membris, vnum corpus cõstituũt. Sed hoc dici non pôt de incarnationis mysterio. Primo quidem, quia vtraq; natura est secundum rõnem suam pfecta, diuina .s. & humana. Secundo, quia diuina natura & humana nõ possunt constituere aliquid p modum partium q̃titatiuarũ, sicut mẽbra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neq; per modũ formæ & materiæ: quia diuina natura non pôt esse forma alicuius, pŕsertim corporei. Sequeretur. n. quod species resultans esset cõmunicabilis pluribus: & ita essẽt plures Christi. Tertio, quia Christus nõ esset humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia. n. addita variat speciẽ, sicut vnitas numerum, sicut dr̃ in 8. Metaphy.†

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod auctoritas Cyrilli exponitur in 5. Synodo* sic. Si quis vnam naturã verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut patres docuerũt, quia ex diuina natura & humana, vnione secundum subsistẽtiam facta, sed ex talibus vocibus naturã vnam siue substantiam diuinitatis & carnis Christi introducere conetur, talis anathema sit. Nõ ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constituta: sed quod natura verbi Dei, carnem vniuit sibi in persona.

AD 2m dicendum, quod ex anima & corpore cõstituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidem secundum quod anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potẽtia, vel materia & forma. Et quantum ad hoc non attẽditur similitudo: quia natura diuina non potest esse corporis forma, vt in primo probatum est.† Vnitas vero personæ constituitur ex eis, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: unus enim Chri[illegible] subsistit in diuina natura & [illegible]umana.

AD 3m dicen[illegible]um, quod sicut Damas.* dici[illegible] Natura diuina dicitur incarnata: quia est unita carni personaliter, non quod sit in naturã carnis conuersa. Simi[illegible]ter & caro dicitur deificata (ut ipse d[illegible]cit) non per cõuersionem, sed per unionem ad uerbum saluis suis proprietatibus naturalibus, ut intelligatur caro deificata: quia facta est Dei uerbi caro, non quia facta sit Deus.

ARTICVLVS II.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in persona.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod unio uerbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud a natura ipsius, ut habitũ est in primo.† Si ergo unio non est facta in natura, sequitur quod non sit facta in persona.

¶ 2 Præt. Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, q̃ in

F G H I K

natura cõposita ex materia & forma, ẽ communis pluribus, quæ ex primo Cæli sumitur. Quæ propositio vera dicitur, quantum est ex se: potest. n. aliũde, puta ex hoc, quod constat ex tota sua materia non inueniri, nisi in vno natura il la, vt de mundo ibidem dicit. Est igitur omnis natura ex materia & forma composita, secundum se communis pluribus, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. Et quia natura illa resultãs i Christo ex diuina natura, vt forma, & humana, vt materia non constaret ex tota sua materia (vt patet: quia multæ aliæ naturæ humanæ singulares inueniuntur vltra illam, quæ est in Christo) sequitur quod de facto posset natura illa resultans plurificari: ac per hoc possent esse plures, immo infiniti Christi eiusdẽ speciei spẽcialissimæ.

* Art. 6. huius quæst.

¶ In eodem primo articulo in respõsione ad secundum circa similitudinem ab Athanasio datam, perspice quod similitudo dicitur teneri quantum ad hoc, id est quantum ad vnitatem suppositi vtrobiq;. Nec aliud sonant verba Athanasii, nisi similitudinem quo ad vnitatem suppositi: dicendo, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo. nam vnus homo vnum suppositum manifeste significat, & non ponit similitudinem quo ad vnitatem naturæ, nec quo ad modum constituendi vnum suppositum. neque enim illo modo vnum suppositũ Christi constat ex diuina & humana natura, sicut vnus homo constituitur ex anima & corpore: quoniam vnus homo, puta Petrus, constituitur ex anima & corpore, vt ex partibus componentibus ipsum Petrum: est enim persona Petri composita ex hac anima & hoc corpore, vt partibus suis. Christus autẽ non constituitur in suo esse personali per vtramque naturam, diuinam .s. & humanam, vt infra patebit. Intellige igitur similitudinem quantum ad ipsam vnitatem suppositi, vtrobique subsistentis in duabus. ibi in natura animæ rationalis & carnis, hic in natura Dei & hominis: diuersimode tamen iuxta diuersas conditiones eorũdẽ. Diligenter autẽ pensato illa verba literæ: Vnitas vero personæ constituitur ex eis, scilicet anima & corpore vnitis, inquantum est vnus aliquis subsistens in carne & aĩa. oportet namque hæc seruari in q. 4. art. 2. vbi inquiretur, & definiendum est quid persona humana, puta Petrus, addit supra suam, hoc est singularem humanitatẽ, qua est hic homo.

† P. p. q. 9. art. 1.

† Li. 8. tex. 10.

In concil. Constanti. can. 8. sub istud cõcil. 5. generale.

¶ *Super quæstionis secundæ Articulum secundum.*

IN articulo secundo eiusdem secundæ quæstionis præclarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararet.

† P. p. q. 3. art. 8.

¶ In corpore igitur articuli tria sũt. primo declaratur ly persona. Secũdo ly vnitas in persona: per hæc enim duo titulus patet. Tertio respondet tui quæsito vnica cõclusiõe affirmatiua. Vnio verbi incarnati est facta in persona, ita quod non in natura.

Li. 3. orth. fid. c. 6.

¶ Primum sit declarando differentiam inter personã & naturam, ex diuersa significatione nominum naturæ, & personæ. Vbi scito quod personæ & naturæ nominibus. non intelligimus hæc vocabula, natura, & persona, quæ important naturam & personã in actu signato, sed nomina quæ significant naturam & personam in actu exercito, vt humanitas, & hic homo, seu Sortes, & sic de aliis: ita quod ex eo quod aliud significat

Locis supra ar. 1. inductis.

P. p. q. 3. ar. 8.

† P. p. q. 29. art. 3.

Aliquãtulũ a pũn. vide licet in 3. pagin.

significat humanitas, & similia nomina naturarum, & aliud significat Sortes, & alia nomina personarum, monstratur differentia in rebus significatis, scilicet natura & persona. Procedit autē litera ex differentia inter naturam & suppositum, ad differētiam inter naturam & personam, a communioribus tradens doctrinā.

nobis: personalitas autem ad dignitatem pertinet, ut in primo habitum est. † Cum ergo natura humana in nobis propriam personalitatem habeat, multo magis habuit propriam personalitatem in Christo.

¶ 3 Præter. Sicut Boet. dicit in lib. de dua. na. * Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia: sed uerbum Dei assumpsit naturam humanam indiuiduam. natura enim uniuersalis non subsistit secundum se, sed in nuda contemplatione consideratur, ut Damasc. dicit. † ergo humana natura habet

† Lib. 3. c. 1 2. & lib. 1. c. 1 2. ad fen fum laté.

* Habetur I concil. 1. ephesino in epi. synodi ad Nestoriū: & etiam in loco citato art. præced. in arg. Sed cō tra.

Suppositum. n. cum idem sit quod prima substantia, commune est omni naturæ generis substantiæ, persona autem in sola rationali seu intellectuali natura inuenitur: ita quod sicut suppositū significat primam substātiam, in quacumque specie substantię sit, ita persona significat primam substantiam in genere intellectualis substantię. Et propterea in litera dicitur, quod differentia assignata inter naturam & suppositum, intelligenda est etiam inter naturam & personam: contrahitur enim per ly persona, ly natura ad rationalem: & perinde est ac si diceretur suppositum naturæ rationalis.

¶ Et quoniam diuersimode in diuersis inuenitur aliud & aliud, quod significatur nominibus naturæ & personæ: quia ī quibusdam inuenitur aliud secundum rem, in quibusdam aliud secundum rationem tantum: ideo in litera post propositam differentiā significati per naturam a significato per personā, quatuor facit. Primo ostendit quare in quibusdam secundum rem distinguuntur natura, & suppositum dicens hoc ideo esse, quia naturæ potest inueniri aliquid coniunctum, præter id quod de ratione sua formali est. Et hanc rationem ita ponderat Auctor, ut ex affirmatione affirmationē, & ex negatione negationem inferat, hoc est, quod in illis substantiis, in quibus inuenitur aliquid vltra naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secūdum rem: & in illis, in quibus nil inuenitur præter naturam specificā suppositum & natura non distinguuntur secundum rem. Secundo explanat in quibus substantiis manifeste subsumi potest distinctio talis secundum rem vel non distinctio, & dicit, quod in substantiis compositis ex materia & forma, in quibus inueniuntur & accidentia & principia indiuiduantia præter naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secundum rē. Tertio declarat, qualiter distinguuntur secundum rem, & dicit. Distinguuntur non tamquàm duæ res separatæ, sed tāquam eadem superaddens aliqua alia. Vbi nouitii distinguant, quod distingui secundum rem contingit dupliciter: primo, sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, vt albedo & dulcedo, vt Sortes & Plato, &c. alio modo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud, & hoc modo suppositum distinguitur a natura secundum rem: quia scilicet includit naturam, & addit aliqua alia. Et ne hoc voluntarie dici videatur, ex duobus effectibus hoc probat, primo ex modo significandi: quia hinc prouenit, quod significatur suppositum per modum totius, & natura per modū partis formalis, perfectiuæ suppositi. Secundo, ex negatiua prædicatione: quia hic hō non est sua humanitas. ex hoc. n. quod Sortes est vt totum quoddam respectu naturæ & aliorum superadditorum, prouenit vtrumque, & quod sic significetur vt totum & natura vt pars, cōstitutiua tñ ipsius, & quod falsa sit affirmatio naturę de Sorte, vtpote partis de toto. Quarto sub alio mēbro subsumit subam diuinā, in qua natura & suppositū sola rōne distinguuntur: quia nihil in Deo vltra suā naturam inuenitur.

¶ Sed occurrunt circa hæc multa dubia. Primum est, an differentia realis posita hic inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis. Et est ratio dubii: quia in prima parte qō. 3. artic. 3. dicit Auctor in substantiis separatis suppositum esse idē secundum rem, quod naturæ: ita quod Gabriel est sua Gabrielitas: cuius oppositum dicitur hic de Sorte, quod scilicet non est sua humanitas. In oppositum autem est: quia hic dicitur, quod in quibus inuenitur aliquid præter naturam speciei, suppositum differt secundum rem a natura: quia in supposito includitur natura speciei, & quædam alia quæ sunt præter naturam speciei. Cōstat autem in angelis inueniri multa præter naturam speciei, vt existentia actualis, & alia accidentia: quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia. ergo &c.

¶ Secundum dubium est an illud, quod suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale, an sufficiat quod sit negatio aliqua secundum doctrinam Auctoris.

¶ Tertium dubium est, an illud, quod addit suppositum supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito: an sufficiat quod sit extrinsecum. Et est sermo de supposito & natura singulari: hoc est de Sorte & hac sua humanitate. Et est ratio dubii difficultas videndi quid est illud intrinsecum, & diuersitas opinionum, & nostrum etiam dictum in Commentariis Primæ partis in loco allegato, vbi diximus quod non differunt intrinsece.

suam personalitatem. Non ergo uidetur, quòd sit facta unio in persona.

Sed contra est, quod in Chalcedo. * synodo legitur, Non in duas personas partitum aut diuisum, sed unum & eúdem filium unigenitum Deum Verbum, dominum nostrum Iesum Christum confitemur. ergo facta est unio uerbi in persona.

Respon. Dicendum, quod persona aliud significat, quàm natura. Natura enim, ut dictum est, * significat essentiam speciei, quam significat definitio. Et si quidem his,

* Ar. præced.

¶ Quartum dubiū est quid sit illud quod suppositum creatū, addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Et est ratio dubii quia hinc non apparet quid sit illud & propter rei obscuritatem & propter varias opiniones. inde autem rogimur aliquid dicere: quoniam dicimus & affirmamus verbum Dei non assumpsisse personam humanam, sed assumpsisse hanc humanitatem, & dicimus quod persona humana est inassumptibilis: hæc autem natura assumpta est.

Quintum dubium est circa illud, quod in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei: quàm in Deo confiteremur personales proprietates realiter inter se distantes, præter vnicam, absolutam ac communem omnibus diuinis personis essentiam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd sententia literæ istius procul dubio locum habet in angelis, vt patet inferius in q. 4. artic. primo ad tertium, vbi natura angeli absque angeli personalitate assumptibilis a diuina ponitur persona (quod constat non esse intelligibile si suppositum, & natura essent omnino idem secundum rem) & quod in angelis propter hanc literæ rationem, quam Auctor etiam in Quolib. 2. quæst. 2. artic. 2. tractat, suppositum differt secundum rem a natura: non tamen omni modo quo differunt hæc in compositis ex materia & forma, vt ibidem dicitur: quia suppositum in substantiis materialibus differt a natura etiam, quia includit singularitatem naturæ, quam nō includit natura. Talis autem differentia non saluatur inter suppositum, & naturam in substantiis separatis: sed illa differentia, quæ ponitur hic, communis est omnibus substantiis creatis, scilicet quod suppositum includit naturam etiam hanc, & addit quædā alia: natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obstat doctrina habita in Prima parte: quoniam ibi est sermo de identitate reali & intrinseco reali designatiuo naturæ, ita quod cum pluribus modis possit contingere distinctio suppositi a natura, ibi non est sermo, nisi de illo modo, quo differunt penes aliquid reale intrinsecum designatiuum naturæ: quomodo clare patet suppositum differre ab essentia per definitionem significatam in substantiis materialibus. Sortes enim manifeste differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, scilicet humanitatem, constituendo humanitatem esse hanc: quamuis non differat per hoc solum Sortes ab humanitate: sic enim in angelis non differunt suppositum & natura. Nec propterea Auctor fuit ibi diminutus, aut falsus excluso illo modo distinctionis suppositi a natura, concludens identitatem suppositi & naturæ in substantiis immaterialibus, & consequenter in Deo: quoniam etsi processus iste solus reprehendi possit, iunctus tamen articulis sequentibus irreprehēsibilis fuit, quoniam ea sequentibus, in illa met q. articulis excluduntur a Deo (de quo est principalis quæstio) alii modi, quibus potest suppositum secundum rem distingui a natura. excludendo enim compositionem ex essentia & esse & quocumque accidente, & quacumque componibilitate, satis clare patet, quod essentiæ illi nihil præter rationem speciei iunctum est, ac per hoc omnes modi, quibus suppositum potest distingui a natura, exclusi ibi inueniuntur a Deo, non autem ab angelis de quibus non erat tunc quæstio. Sensus ergo doctrinæ illius est, quod in substantiis immaterialibus suppositum & natura sunt idem, secundum rem intrinsece, ita quod ly intrinsece, referatur ad naturam etiam hanc: an autem referatur etiam ad suppositum, sub dubio relinquatur: quoniam inferius discutiendum est.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod proculdubio oportet esse ens

ens reale quod suppositum addit supra naturam: quia est illud, quo differt secundum rem a natura. Constat enim quod differentia secundum rem inter aliqua non est, nisi ratione alicuius entis realis in hac autem litera dicit, quod est differentia secundum rem. igitur oportet quod sit secundum aliquam realitatem. F

¶ Ad tertiū & quartum dubium respondendum est in q. 4. art. 2. vbi melius intelligi poterunt dicēda, postquam tūc de persona interim discussa apertaque fuerint.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod i Deo præter rationē suæ naturæ nihil aliud inuenit: aliud autem dico non solum realiter, sed formaliter loquēdo de formalitate diuinæ naturæ, prout ipsa i se ex se est. Deitas nāque si definiretur secundum sua merita, clauderet in ratione sua formalissima & simplicissima, non solum quid est sapiētiæ, intellectus voluntatis, & reliquarum absolutarū perfectionum: sed quid est paternitatis, filiationis, ac processionis. Sed quia noster intellectus non potest illius celsitudinem capere, more nostro distinctas rationes formales essentiæ & personalis proprietatis formamus, fultas in re vnica, excellenti re, & quidditate, virtualiter continente has distinctas rationes, quas formamus.

¶ Secundum autem, quid scilicet est vniri in persona, declaratur ponendo vnam vniuersalem, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Vbi scito latitudinem vnionis in persona habere triplicem gradum. Ad cuius clarificationem recolendum est, quod alicui personæ quattuor attribuuntur, primo extrinseca, vt vestis & locus: secundo accidentia inhærentia, vt albedo & huiusmodi: tertio, partes, vt manus & reliqua membra: quarto essentia, ipsa etiam singularis, vt hæc humanitas: habet enim Sortes vestem, albedinem, manum, & hanc suam humanitatem. Sed primum horum non est vnitum Sorti in persona: quia constat aliud esse suppositum vestis, & aliud suppositum personæ vestitæ illa veste: suppositum enim vestis est substantia panni, non homo qui vestitur. Reliqua vero tria vniuntur Sorti, in persona: nam subiectum accidentium Sortis est ipse Sortes: & similiter Sortes est qui integratur ex suis membris, & qui constituitur in esse suo specifico indiuiduato per hanc suam humanitatem. Est autem inter istos tres modos vnionis in persona diuersitas magna: quoniam accidentia vniuntur quidem Sorti in persona, sed non vt pertinentia ad integritatem personæ, vt patet. Partes vero vniuntur in persona Sortis, vt integrantes ipsius personam. Natura autem singularis vnitur personæ Sortis, vt cōstitutiua ipsius Sortis: ita quod tam partes, quam natura vniuntur Sorti in persona substantialiter, sed partes secundum esse substantiale partiale: natura vero secundum esse substantiale totius naturæ. Et quia in hoc articulo sola quæstio de vnione in persona tractatur, & inferius discutienda est in articu. 6 an huiusmodi vnio in Christo sit substantialis vel accidentalis: ideo præsenti proposito sufficit indistincte determinare, quod vnio est in persona, non curando de modo seu gradu vnionis personalis. Et propterea in litera dicitur, quod omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶ Conclusio responsiua probatur sic. Verbum habet naturam humanam sibi vnitam, & non ad suam naturam diuinam pertinentem. ergo vnio est facta in Verbi persona & non in natura. Antecedens patet ex fide. Consequentia probatur: quia si non vnitur ei in persona, nullo modo vnitur ei, ac per hoc tota fides subuertitur. Assumptum fundatur super illa maxima. Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur illi in persona. Ex hoc enim patet, quod negare

quæ ad rationem speciei pertinēt, nihil aliud adiunctum inueniri posset, nulla necessitas esset distinguendi naturam a supposito naturę, quod est indiuiduum subsistens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum subsistens in natura aliqua, esset omnino idem cum sua natura. Contingit autem in quibusdam rebus subsistentibus G inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem speciei, scilicet accidentia & principia indiuiduantia (sicut maxime apparet in his, quæ sunt ex materia & forma composita) & ideo in talibus etiam secundum rem differt natura & suppositum, non quasi omnino aliqua separata: sed quia in supposito includitur ipsa natura speciei, & superadduntur quædam alia, quæ H sunt prēter rationem speciei. vnde suppositum significatur vt totum, habens naturam sicut partem formalem & perfectiuam sui: & propter hoc in compositis ex materia & forma, natura non prædicatur de supposito: non enim dicimus, quòd hic homo sit sua humanitas. Si qua vero res est, in qua omnino nihil aliud est præter rationem speciei vel naturæ suæ (sicut est i Deo) ibi, non est aliud secundum rem suppositum & natura, sed solum secundum rationem intelligendi: quia natura dicitur, secundum quod est essentia quædam: eadem vero dicitur suppositum, secundum quod est subsistens. Et quod est dictū* de supposito, intelligendum est de persona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, secundum Boetium. † Omne igitur quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius siue non, vnitur ei in persona. si ergo humana na-

F vnionem naturæ humanæ in persona verbi Dei est negare naturam humanā inesse verbo Dei, quod est negare incarnationē.

¶ Sed est circa processum hunc quæstio, quoniam maxima illa. Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona: aut intelligitur, quod ly inest, verificetur pro quocumque modo inessendi, aut de aliquo seu aliquibus modis inessendi. Si intelligitur latissime pro quocumque modo inessendi, falsa cōprobatur: cum etiam vestis dicatur esse in persona vestita, quam constat nō vniri in persona. Si intelligitur restricta ad aliquem, vel ad aliquos essendi modos (puta vt forma in subiecto, aut pars in toto, aut secundum esse substantiale vel accidentale) probanda esset Minor, scilicet, quod verbum Dei habeat naturam humanam vnitam sibi tali modo. Processus ergo iste aut deficit in illa maxima, aut in probatione subsumptorum.

¶ Ad hoc dicitur quod in illa maxima, Omne quod inest alicui personæ, &c. sumitur inesse personæ proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere: quemadmodum vestis, locus, tempus, & alia huiusmodi adiacent nobis, & non sunt secundum veritatem in nobis. Vnde non oportet descēdere ad determinatos modos essendi in persona: sed sufficit, quod vere insit personæ quocumque modo illud verificetur. Et quia secūdum fidei doctrinam verbum Dei factus est homo secundum rem, ideo non oportet probare, sed supponere veritatem subsumpit, scilicet quod natura humana inest verbo dei secūdum rem: existit siquidem humanitas Christi I sua non per seipsam: sed in verbo Dei: quamuis modus, quo existit in illo, non sit manifestus. Procedit igitur ratio literæ, efficaciter ad conclusionem intentam.

¶ In responsione ad primum eiusdem secundi articuli dubium occurrit, quoniam quæstio & argumentum est de rebus, scilicet de vnione naturæ humanæ ad diuinam personam vel naturam: responsio autem recurrit ad distinctionem rationis secundum modos significandi. Hoc autem non licere patet ex eo, quod abstrahendo ab omnibus modis significandi, qui ad voces spectant & contemplando intellectualiter mysterium incarnationis sicut angeli, constat quod vnio secundum rem intelligitur facta in persona, & non natura verbi. Non erat igitur ad modos significandi recurrendum pro ratione, quare vnio est facta in persona verbi, & non in illius natura.

¶ Ad hoc dicitur, quod Auctor altissimam reddit rationem, quare vnio est in persona, & non in natura: & est adeo profunda ac formalis, vt non solum comprehendat quare vnio est in persona Verbi, & non in illius natura, sed etiam comprehendat qua- K re vnio est in persona Dei, & non in Dei natura: ita quod dato quod Deus non esset trinitas, sed deitas ipsa, per seipsam persona esset (vt philosophi intelligunt Deum subsistere.) responsio ista inuenitur satisfactiua argumento, cui non satisfaciunt responsiones recurrentium ad distinctionem inter essentiam diuinam & formale constitutiuum personæ & alia huiusmodi dicentium, vt patet. Merito autem Auctor hoc fecit: quia argumentum ex identitate naturæ Dei, cum Dei persona procedit quocūque modo persona in Deo ponatur, siue secundum Philosophos, siue secundum veritatem reuelatam. Stat igitur responsio in hoc, quod quia natura diuina habet rationem naturæ, & persona diuina habet rationem subsistentis in natura, & hanc differentiam manifestat diuersus modus significandi, & vnio naturæ humanæ in mysterio incarnationis non addit aliquid rationi naturæ: sed bene addit aliquid rationi personæ, quia addit subsistere in natura humana: ideo vnio facta est non in natura, sed in persona. Et quod non adiunctum fuerit aliquid ad naturam

*In isto met art.

† In lib. de duab. naturis, aliquantulū a principio.

tura verbo dei non vnitur in persona, nullo modo ei vnitur, & sic totaliter tollitur incarnationis fides, quod est subruere totam fidē Christianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanā sibi vnitam, non autem ad suam naturam diuinam pertinentem, consequens est quòd vno sit facta in Verbi persona, non autem in natura.

A D P R I M V M ergo dicendū, quòd licet in deo non sit aliud secundū rem natura & persona, differt tamen secundum modum significandi, sicut dictum est, *quia persona significat per modū subsistentis. Et quia natura humana sic vnitur verbo, vt verbū in ea subsistat, non aūt vt aliquid addatur ei ad rationē suæ naturæ, vel vt eius natura in aliud transmutetur, ideo vnio humanæ naturę ad verbū dei, facta est in persona nō in natura.

A D 2^m dicendum q personalitas intantum pertinet ad dignitatē alicuius rei & perfectionē, inquātum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per se existat, quod i nomine personæ intelligitur. Dignius autem est alicui, quòd existat in aliquo se digniori, quàm q existat per se. Et ideo ex hoc ipso humana natura dignior est in Christo, quàm in nobis, q in nobis quasi per se existēs

B propriam personalitatem habet, in Christo autem existit in persona verbi. Sicut etiam esse completiuū speciei pertinet ad dignitatem formæ, tamen sensitiuum nobilius est in homine propter coniunctionē ad nobiliorem formam completiuam, quàm sit in bruto animali, in quo est forma completiua.

A D 3^m dicendum q verbum dei non assumpsit humanam naturam in vniuersali, sed in atomo, idest, in indiuiduo (sicut Dama. dicit †) alioqn oporteret q cuilibet

C homini conueniret esse dei verbū, sicut conuenit Christo. Sciendū est tñ, q non quodlibet indiuiduū in genere substantiæ etiā in rationali natura habet rationē personæ, sed

naturam dei, probatur in litera, quia nec per appositionem, nec transmutationem. Quòd vero adiunctū fuerit aliquid personæ dei, probatur: quia humana natura vnitur personæ dei vt persona dei in natura humana subsistat, ex eo enim quòd personæ, vt distinguitur contra naturā, est subsistere in natura, sequitur manifeste quòd apponēdo psonæ, quòd in aliqua alia natura subsistat, vnio fit in persona. vnde patet quòd passiones nominum secundū modos significandi non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturā & personam dei secundum rationem, allatæ sunt. Et ratio realis altissima ad realem cōclusionem allata ē, manifestās, quòd ēt cum omnimoda identitate formali naturæ & personæ diuinæ, stat q vnio ē facta i psona & nō in natura dei. (In cor. arti.)

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa similitudinē in litera assignatam inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona, nam falsum assumitur, quod sensitiuū in bruto est forma completiua: est .n. uelut forma generica tām in homine quàm in bruto, vt patet. Et propterea non est mirū si est nobilius in homine, ad quē trahitur per nobilissimam differentiam sui generis, scilicet rationale.

¶ Ad hoc dicitur, quòd similitudo literæ optima est, & optime declarat propositum, sed supponit inter animam intellectiuam & animas aliorum animalium tantam esse diuersitatem, quòd istæ sunt in genere formarum materialium, illa vero est in genere formarum immaterialium. Ac per hoc sensitiuum ad formas brutorum se habet, vt ad res infra latitudinem sui generis, ad animam vero intellectiuā, quæ est hominis forma, & ex qua radicaliter sumitur propria hominis differentia, se habet vt ad

D formam nobilioris ordinis. Hoc enim supposito, quod constat esse verū, patet quòd sensitiuum in bruto, quia per propriam sui generis formam est, habet infra sui generis latitudinem, hanc dignitatem, quæ est esse completiuum in specie. In homine vero, quia non per propriam sui ordinis formam est, non habet infra sui ordinis latitudinem, hanc dignitatem, quę est esse completiuum in specie. Et similiter natura humana in ceteris hominibus habet infra propriæ speciei latitudinē dignitatem propriæ personalitatis, in Christo vero non hēt propriæ personalitatis dignitatē. Sed sicut sensitiuo dignius est habere esse specificum cōpletum per formam nobilioris ordinis, scilicet per animā intellectiuā, ita natura humana i Christo maiori donata est dignitate ex hoc, quòd ad personalitatē diuinam assumpta est. Ex quibus clare patet sensus literæ & similitudinis sine vlla dissonantia.

¶ In responsione ad tertium nota ly separatim, apposuit siquidem Auctor ly separatim, vt sciant nouitii discernere inter per se existere, & per se separatim existere: cuilibet namque substan

B tiæ siue completæ, siue incompletæ conuenit per se existere, nam per hoc distinguitur contra accidens, cui conuenit non per se, sed in subiecto existere, accidentis enim esse est inesse, substantia aūt est ens per se. Sed per se separatim existere, nulli substantiæ, quæ est pars alterius, conuenit: quia non existit separatim a suo toto. Et similiter non conuenit humanitati Christi, quis non sit pars, quia non existit separatim a verbo dei, sed in verbo dei, sed si separaretur a verbo dei, per se separatim existeret: sicut si pars aliqua separaretur a suo toto, per se separatim existeret.

¶ Occurrit hoc in loco, vbi primo distinguimus vnionē in persona ab vnione in natura, transeundo cum communi cursu doctorum, quòd vnio incarnationis aut est in natura, aut in persona seu hypostasi, vt patet in 3. Senten. occurrit inquam quæstio

A nō facilis de sufficiētia distinctionis dictæ, s. aut in natura, aut in persona, & consequenter de processu huius articuli & aliorum. Est autem ratio dubii, quia aliter in communi loquendo de natura & supposito, & aliter in speciali loquendo in diuinis secundum fidem reuelatis inuenimus: nam in communi loquēdo substantia non dicitur nisi de duobus, scilicet natura & habēte naturam, hoc est prima substantia, vt patet ex 5. Metaph. & in hoc artic. In diuinis autem inuenim⁹ tria, scilicet naturā, habentem naturam vt indiuiduum naturæ, & habentem naturā vt hypostasim, ita q inter deum & & creaturas hæc est differentia in proposito, quòd in creaturis substātiis indiuiduū naturæ & hypostasis solo nomine distinguūtur, & idem ē inuenire aut deesse indiuiduum naturæ & hypostasim, ut patet in natura humana assumpta a verbo dei. Est enim assumpta natura hæc, s. hæc humanitas: & quia nō est ibi propria hypostasis humanæ naturæ (nam humanitas illa non habet propriā personalitatem) deficit quoque ibi propriū (Lib. 3. orth. fid. cap. 11.) indiuiduū naturæ humanæ: nullus .n. hic hō ibi inuenitur nisi filius dei, sicut nulla persona, nulla hypostasis ibi inuenitur, nisi filii dei. Solo igitur nomine distinguunt hic homo & hypostasis, suppositū seu persona humana, puta Sortes, & propterea in creaturis duo tm̄ inueniuntur, natura scilicet & suppositum. In deo autem magna inuenitur differentia inter indiuiduū naturæ diuinæ, hoc est hunc deū, & hypostasim, nam hic deus cōis est sm̄ rem Patri, & Filio, & Spirituisancto, & consequenter non significat hypostasim, de cuius ratione cōstat esse incōmunicabilitatē, cùm Pater aūt, q̄ Filius q̄ Spiritussanctus personā seu hyposta-

D sim diuinā significat. Et propterea tria cū inueniantur in deo, s. hæc deitas, hic deus, & persona, puta verbū dei, insufficiētiæ primo arguitur distinctio facta, aut vnio est facta in natura, aut in persona: nam posset dici, q est facta nec in natura nec in psona, sed in indiuiduo naturæ diuinæ, s. in hoc deo. Ruit quoq; processus literæ, q si vnio verbi incarnati non est facta in persona, nullo mō natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona, quoniam si natura humana assumpta esset ab hoc deo, non vniretur in persona, sed in indiuiduo naturæ, & tamen inesset personæ verbi, quia verbum est hic deus.

¶ Ad hoc dubiū quadrupliciter respōdet. Primo, negando quòd inueniatur in diuinis pter hypostases indiuiduū naturæ, s. hic deus, licet inueniatur hæc deitas, qm̄ hoc esset ponere quaternitatē in diuinis. Sed hæc respōsio falsa est, tum qa i diuinis omne abstractū hēt suum propriū cōcretū, nec inuenitur differētia ibi inter abstractū & concretū nisi in modo significandi: tōllat aūt

B q ibi inuenit non solū deitas, sed deitas hæc, igitur non solū inuenitur deus, sed deus hic, & quū hoc qđ significo, dicendo deus hic, sit cōe secūdū rem Patri, & Filio & Spirituisancto, sequitur q præter hypostases ineniatur ibi hic deus significās indiuiduū naturæ diuinæ cōe tribus psonis: tum qm̄ in diuinis inuenitur deus vnus numero, cōis patri, & Filio, & Spi. san. ergo inuenitur deus hic cōis Patri, & Filio, & Spi. san. Cōsequentia patet, quia idē addit ly vnus numero supra ly de⁹, qđ addit ly hic, supra ly deus. Antecedēs patet ex fidei sentētia, qua confitemur Patrē, & Filiū, & Spi. san. esse vnū numero deū, dū dicimus, de⁹ pater, deus fil. deus spi. san. & tñ nō tres dii, sed vnus est deus: est enim proculdubio sermo de vnitate numerali. Nec hoc est ponere quaternitatē, sicut nec ponendo hoc cōcretū deus, ponitur quaternitas: significat .n. habentem deitatē, sicut hic deus, vtroque siquidem

solum illud quod per se existit, nō aūt quod existit in alio perfectiori. Vnde manꝰ Sortis quāuis sit quoddā indiuiduum, nō tñ est persona, quia nō per se existit: sed in quodā perfectiori. s. in suo toto. Et hoc ēt potest significari in hoc, q persona dicitur substātia indiuidua: non. n. manus est substantia, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddā indiuiduum in genere substantiæ, quia tamen nō per se separatum existit, sed in quodā perfectiori, scilicet in persona Dei verbi, consequens est quòd non habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

ARTICVLVS III.

Vtrum vnio verbi incarnati facta sit in supposito uel hypostasi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q vnio verbi incarnati non sit facta in supposito, siue in hypostasi. Dicit enim August. in Enchi. † Diuina substantia & humana, vtraque est vnus Dei filius: sed aliud propter verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epistola ad Flauianū * vnū horū coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis: sed aliud & aliud differt supposito. ergo vnio verbi incarnati nō est facta in supposito.

¶ 2 Præt. Hypostasis nihil aliud est, quā substātia particularis, vt Boet. dicit in lib. de Dua. na. † Manifestū est aūt, quòd in Christo est quædā

G alia substantia particularis præter hypostasim verbi. s. corpus & anima & compositum ex eis. ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim verbi.

¶ 3 Præt. Hypostasis verbi nō continetur in aliquo genere, neq; sub specie, vt patet ex his, quę in prima parte dicta sunt: * sed Christus, secundum q est factus homo, continetur sub specie humana, dicit enim

H Diony. 1. c. de Diui. no. † Intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnē totius naturæ ordinē supereminenter excedit. Non autem continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimꝰ, vnam autem hypostasim.

nomine ponitur vnus numero habens deitatem, communis tribus personis: quamuis ly Deus non explicet vnitatem numeralem, quam explicat ly hic Deus. Secūdo respondetur, quòd quāuis ponatur in diuinis indiuiduum naturæ, scilicet hic Deus: quia tamen nullus est hic Deus, nisi pater aut filius aut spiritussāctus, & assumptio oportet q fiat ad hunc Deū determinate. s. vel patrē, vel filium vel spiritumsanctū, ideo hic Deꝰ non posset assumere naturā nisi vt est persona, & ideo vnio aut est i natura aut in persona. Sed hæc responsio ambigua, vel falsa est, & eius dicta examināda sūt in q. 3. ar. 3. vbi tractabitur, an abstracta per intellectum psonalitate in Deo possit fieri assūptio naturæ humanæ. Tertio respondetur distinguēdo ly vnio, dicendu q æquiuocatur de vnione: qm̄ alterius rōnis est vnio verbi incarnati, ab vnione, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc aūt articulo quæstio est de vnione verbi incarnati, vt patet in illiꝰ titulo, ita quòd supponitur hic vnio verbi incarnati, & quęrit qualitas vnionis, supponitur, personā filii Dei, quam verbum significat, esse incarnatā, esse vnitā carni, & quærit modꝰ, quo est facta hæc vnio, an scilicet in persona. Vbi autem hic Deus incarnatus esset, non supponeretur verbū incarnatum: sed supponeretur hūc Deum incarnatū, & quæreretur modus vnionis, an in natura, an in persona, an in solo indiuiduo naturæ. Patet aūt vniones has esse diuersarum rationū ex eo, q vnio verbi incarnati est ad incōmunicabilem terminum. verbum. n. incommunicabile est cuiq; supposito, vnio autem huius Dei incarnati si esset, ad communicabilem esset terminum: est. n. hic Deus cōmunis omnibus personis diuinis. Sed hæc responsio licet veritatē dicat quo ad id, quod de facto inuenitur in vnione verbi incarnati: quia secundū veritatem vnio terminatur ad incommunicabilem terminū vt sic, non satisfacit tamen difficultati motæ formaliter, quoniam in hoc articu. etsi supponitur verbum incarnatū, non tamen supponitur, vnionem hāc esse in persona, ac per hoc non supponitur vnionē esse ad terminū incōicabilem, immo cum verbū incarnatum sit secundū se, & natura diuina, & subsistens in natura diuina, & persona (est enim ipsa deitas & Deus, & est hic deus, & est verbum) sicut in primo articulo quæsitum est, an vnio verbi incarnati sit facta in natura, ita deinde debebat inquiri, an sit facta in indiuiduo naturæ, & demum quæri an sit facta in persona, vt sic discussus esset omnis modus vnionis, quo verbū incarnatū vnitum intelligi potest carni. etenim sicut si verbū incarnatum vnitum esset carni in natura, vnitum diceretur ipsum verbum carni, ita si verbum incarnatum vnitum esset carni, quatenus est indiuiduū naturæ, quatenus est hic Deus, diceret verbū incarnatū vnitum carni. Vnde quarto respondetur, distinguēdo ly persona, quòd persona sumitur dupliciter, primo secundū cōpletam rationem persona seu hypostasis, & sic significat singulare habens naturā substantialem incōmunicabiliter, ita quòd incommunicabilitatem denotauerit Boetius in definitione personæ per ly indiuidua substantia: quoniā æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio nomine dicitur hypostasis. Alio modo sumit secundum rōnem quidē personæ, sed imperfectā, & sic significat singulare habens substantialē naturam, ita q sola incōicabilitas illi deest ad perfectam rōnem personæ. Et hac distinctione stāte

F dicitur, quòd nomen personæ seu hypostasis aut suppositi potest sumi dupliciter, primo simpliciter, & sic appellatione personæ in diuinis non venit hic Deus, quia non hēt completam rōnem personæ: sed solū pater aut filius vel spiritussanctus: alio modo vt persona distinguitur contra naturā, ita quòd ex vno extremo ponatur natura vt sic & ex alio extremo ponatur persona, sicut cum distinguimus naturā, contra habentē naturā, & sic appellatione persona venit nō solū persona complete, sed persona incōplete, venit nō solū pater, aut filius aut spiritussanctus: sed etiā hic Deus. Et qa in hoc articulo sermo est de psona, ut distinguitur contra natura ut sic, ut patet in processu articuli ex communibꝰ Deo & reliquis substantiis, ideo persona hic sumitur vt cōprehendit etiam hūc Deū, & propterea optime dictū ē, q si non vniretur in persona, nullo modo vniretur. Et reliqua dicta solida sūt. Patet aūt hanc esse intētionē Auctoris, ex eo quòd in litera in corpore articuli, pro eodem habetur indiuiduum subsistens in natura, & suppositū, cōstat aūt hunc Deum esse indiuiduum subsistēs in natura diuina, & non habere compla-

I tam rationē suppositi. Et rursus dicitur in corpore articuli loquēdo de Deo quòd natura diuina dicitur suppositū secundū quod est subsistens. Quid clarius? Constat. n. hunc Deum significare naturam diuinam, secundū quòd est subsistens: est enim hic Deꝰ subsistens in natura diuina, vt patet ex modo significandi. Communiter igitur suppositi seu personæ ratio hic sumitur, vt scilicet significat hoc subsistens in natura. Et ideo hæc quarta responsio amplectenda est, vtpote literæ consona, & omnem ambiguitatem tollens.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum tertium.

IN titulo articuli tertii duo declaranda sunt, quæ tamē in corpore articuli habentur. Primo declarandi sunt termini. s. suppositum & hypostasis: secundo declaranda est ratio quæstionis. Suppositum, vt in litera dicitur ea ratione vocatum est, quia supponitur vniuersis, quæ in aliquo sunt, siue sint substantialia, siue accidentalia: supponitur autem per hoc, quòd illorū prædi-

K cationem recipit. Vnde suppositū hominis est hic homo, puta Sortes, quia hic homo est, de quo prædicantur tā esse hominem, quàm esse albū, quantū, filiū, locatū, agēs, &c. Et quia suppositū est nomē secūdæ intentionis sicut genus, ideo suppositū significat propriā denominationē primæ substātiæ puta huiꝰ hominis seu Sortis, & ppterea nō inueniunt suppositum in aliis prædicamētis: sed in solo prædicamēto substātiæ. Hypostasis aūt Græcū est vocabulū & idē significat quod apud nos substātia, loquēdo de substātia, q̄ proprie, principaliter & maxime dr̄, vt habetur in prædicamētis, hoc est significat primā substantiā, cō huius qōnis non hēt ortū a re, sed ab opinione: qm̄ secundū rem in qōne præcedentis articuli de vnione in persona, tractatum est de vnione i hypostasi seu supposito, qm̄ in natura rōnali seu intellectuali loquendo, synonyma sunt persone, hypostasis & suppositum. quodlibet enim horum nihil aliud importat, quàm primam substantiam in natura rationali: sed ignorantia (ut in litera dicitur) quorundam propriam uocem ignorantium distinguendo intellectu hæc, & dicendo quòd vnio est facta in persona, & non hypostasi

* 3. dist. 6. q. 1. art. 1. & dist. 7. q. 1. art. 1. c. & dist. 10. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4. cōt. c. 34. 38. & 39. kt vnio. ar. 1. 2. & 3. ad 4. & 5. adg. Et quolib. 4. artic. 8. & quolibet 9. q. 2. ar. 1. & 3. co. Et opus. 1. c. 21 & 22. & opus. 3. cap. 217. 218. 219. & 220

† c. 36. a medio. tom. 3.

* Est epist. 10. c. 4. Paulo a principio.

† Aliquātulū a principio li. scilicet 5 tertia pagina.

* p. p. q. 3. artic. 5.

† cap. 1. nō multū ante medium.

* li. 3. orth. fid. ca. 3. 4. & 5.

Infr. art. 6. c. & q. 16. art. 1. c.

RESPON. Dicendū ꝙ quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet concederent in Christo vnam solam personam, posuerunt tamē aliam hypostasim † Dei, & aliam hominis, ac si vnio sit facta in psona, non in hypostasi. A

QVOD quidem apparet erroneum, tripliciter. Primo, ex hoc, ꝙ persona super hypostasim non addit nisi determinatam naturam. s. rationalem, secundum quòd Boet. dicit in lib. de Dua. na. ꝙ persona ē rationalis naturæ indiuidua substantia, & ideo idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Quod intelligentes sancti Patres, vtrūque in concilio quinto apud Cōstantinopolim † celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur ī mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, anathema* sit: nec enim abiectionem personæ vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas, incarnato vno de sancta Trinitate deo verbo. Subsistentia aūt idem est quod res subsistens, quod est proprium hypostasis, vt patet per Boet. in lib. de Dua. na. † Secundo, quia si detur, ꝙ persona aliquid addat super hypostasim, in quo possit vnio fieri, hoc nihil aliud est quàm proprietas ad dignitatem pertinens, s̄m ꝙ a quibusdam dicitur, quòd persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatem pertinente. Si ergo facta sit vnio in psona, & nō in hypostasi, cōsequens erit ꝙ non facta sit vnio, nisi s̄m dignitatem quandā. Et hoc est approbāte synodo Ephesina, damnatum a Cyrillo † sub his verbis: Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post adunationem sola copulans eas coniunctione, quæ secundū dignitatem quandā, vel auctoritatē est vel s̄m potentiā, & nō magis concursu secundū adunationē naturalem, anathema sit. Tertio, quia tantum hypostasis est cui attribuuntur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturę rationem pertinent in concreto: dicimus enim ꝙ hic homo ratiocinatur, & est risibilis, & est animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur esse suppositum: quia scilicet supponitur his, quæ ad hominem pertinent, eorum prædicationē recipiens. Si ergo sit alia hypostasis in Christo præter hypostasim verbi, sequitur ꝙ de aliquo alio quàm de verbo verificētur ea, quæ sunt hominis, puta esse natum de Virgine, passum, crucifixum, & sepultum. Et hoc etiam damnatum est approbante concilio Ephesi. sub his verbis: † Si quis personis duabus vel subsistentiis eas, quæ sunt in Euangelicis & apostolicis scripturis, impartitur voces, aut de Christo a Sanctis dictas, aut ab ipso de se, & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbū specialiter intellecto applicat, quasdam vero velut Deo decibiles, soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sic ergo patet esse hæresim olim ab ecclesia damnatam, dicere quòd in Christo sunt duæ hypostases, vel duo supposita, siue quòd vnio nō sit facta in hypostasi vel supposito. Vnde in eadem synodo legitur. † Si quis non confitetur carni secundum subsistētiam vnitum ex Deo patre verbum, vnūque esse Christū cum sua carne, eundē, scilicet Deum & hominem, anathema sit.

B C D E

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut accidentalis differentia facit alterum, ita differentia essentialis facit aliud. Manifestum est autem quòd alteritas, quę prouenit ex differentia accidentali, potest ad eandem hypostasim vel suppositū pertinere in rebus creatis, eo quòd idem numero potest diuersis accidentibus subesse, non autem contingit in rebus creatis, quòd idem numero subsistere possit diuersis essentiis vel naturis, sed vnus & idem Christus subsistit in duabus naturis. Vnde sicut quod dicitur alterum & alterum in creaturis, non significat diuersitatem suppositi, sed solum diuersitatem formarum accidentaliū, ita quòd dicitur Christus aliud & aliud, non importat diuersitatem suppositi vel hypostasis, sed diuersitatem naturarū. Vnde Greg. Nazanzenus dicit in epistola ad Didymum, † Aliud & aliud sunt ea, ex quibus Saluator est, non autem alius & alius, dico vero aliud & aliud econtrario, quàm in Trinitate habet, ibi enim, Alius & alius dicimus, vt non subsistentias confundamus, non autem, Aliud & aliud.

AD 2m dicendum, quòd hypostasis significat substantiam particularem, non quocumque modo, sed prout est in suo complemento. Secūdum vero quòd venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypostasis, sicut manus vel pes. Et similiter humana natura in Christo quamuis sit substantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiusdā cōpleti .s. totius Chri, prout est Deus & hō, nō potest dici hypostasis vel suppositum. Sed illud cōpletum ad quod concurrit, dicitur esse hypostasis vel suppositum.

AD 3m dicendum, ꝙ in rebus creatis res aliqua singularis nō ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad eius indiuiduationem, sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur, cum indiuiduatio magis sit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicendum est, quòd Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ, nō ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ persona Christi nō sit composita. Persona enim Christi non est aliud quàm persona vel hypostasis Verbi, vt ex dictis patet: *sed in Verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte. † Cū ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo* ostēsum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

§ 2 Præt. Omnis cōpositio vr̄ esse ex partibus: sed diuina natura non potest habere rōnē partis: quia ōis pars habet rōnem imperfecti. Ergo impossibile est, quò ꝑsona Christi sit composita ex duabus naturis.

---

postasi, obtineret, vt post articulum de vnione in persona, inquireret de vnione in hypostasi.

¶ In corpore articuli non opus est distinctione, sed annotatione, quod in determinatione huius articuli patet, tam primam, quam tertiam opinionem relatam a magistro Senten. in 6. distin. tertii sent. esse hæresim olim ab ecclesia damnatam. Nā prima ponit duas in Christo hypostases. tertia autem nō solum duas ponit hypostases, sed etiā negat vnionem in persona, proprie loquēdo, vt patet ibi.

¶ In eodem articulo in respōsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi notanda, scilicet, quia tamē venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est deus & homo, &c. Ingerunt siquidem hæc verba difficultatem de compositione Christi, de qua quia sequens tractat articul9, trāseamus.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quartum.*

IN titulo 4. artic. difficillimi hoc solum aduertēdum occurrit, ꝙ ratio huius quæstionis est multiplex antiquorum doctorum auctoritas, exprimens Christi personā cōpositā, vt hic & in 3. sentē. a Magistro in dist. 6. habes.

¶ In corpore articuli ponitur vna distinctio bimembris de persona Christi, & iuxta singula mēbra singulæ apponuntur cōclusiones. Distinctio est Persona dicitur dupliciter, primo s̄m id qđ in se est, secūdo s̄m rationem

† Infr. ar. 6. c. & q. 16. art. 1. c.

* In 3. pagina a princi. libri.

† In cōcil. 2. Cōstāti. qđ est 5. generale. can. 5. to. 1. cōcil. D. 706.

† In 3. pagina a princi. libri.

In Ephesinæ. Syn. 1. cano. 3. to. 1. concil.

In Ephesinæ synodi 1. can. 4. to. 1. concil.

In cano. 2. Ephe. 1. Synodi q̄ fuit vna ex 4° principalibus.

In epist. 1. ad Celidonium inter principium & mediū, incipit Honorandissimo.

3. dist. 6. q. 2. art. 3.

* Art. 2.

† 1. p. q. 3. ar. 7. & per totā quæst.

rationem hypostasis. Prima conclusio est, Persona Christi secundũ illud quod in se est, est omnino simplex. Probatur, quia natura verbi Dei est omnino simplex. Secunda conclusio est, Persona Christi secũdum rationem hypostasis est cōposita. Probatur, Persona Christi secundũ rationem persona seu hypostasis subsistit in duabus naturis. ergo est ibi vnũ subsistes, & duæ rationes subsistendi. ergo sic persona est cũposita. Antecedens probaťr: quia ratio hypostasis consistit in hoc, quod est subsistere in aliqua natura, ex hoc.n. manifeste habetur, q verbum Dei secundum personæ seu hypostasis rationē subsistit in duabus naturis. Prima vero consequētia quoad primā partem euidēs est ex dictis: quo ad secũdam, ex vi antecedentis aperte sequitur, q si subsistit in duabus naturis, oportet quamlibet naturā esse rationem subsistendi in illa: secunda vero sequela probatur: quia vnũ duobus subsistit, ex hoc námque q duæ subsistendi rationes sic coeunt in vnam personam, vt vnum duobus subsistat, consequens est q persona sic, hoc est secundum rationem hypostasis est composita.

*art. 2. lib. 3. orth. fi. c. 3. 4. & 5.

¶ Circa dicta hic, multa occurrunt dubia. Primum est circa distinctionem in litera positam: nā non apparet sensus illius, tum quia membra distinctionis concidunt, quoniam persona Christi secundum id quod in se est, habet rationem personæ, implicat enim dicere oppositum (& rursus persona Christi secundum rationem personę est illud, quod in se est, cum personaliter, formaliter & realiter sit vnum verbum dei) tum quia in prima distinctione distinguitur verbum dei aut contra suam personalitatem, vt vnita est humanæ naturæ, aut contra personalitatem in communi. Non potest dici primum: quia æque simplex est verbũ dei, et sua personalitas, vt patet. Nec secundum: quia hic sensus non consonat verbis, quibus distinctionis membra significantur in litera. nam secundum membrum explicatur in litera per rationem hypostasis simpliciter & absolute, & non per rationem hypostasis contractæ seu determinatæ, quatenus subsistit in natura humana, vt patet in litera: iuxta hunc autem sensum oportet dicere, q secundum membrum est persona Christi, quatenus hypostasis humana. Neque tertium: quia sic etiam secundũ in litera membrum clauderetur in primo, & assisteret implicationem contradictoriorum. nam quod de facto in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi s̃m id qđ in se est, vt patet inductiue. quicquid.n. de facto in re conuenit Sorti secundum rationem animalis, conuenit Sorti s̃m id quod in se est, vt sentire, moueri, & huiusmodi. Sortes enim secundũ illud qđ in se est mouetur & sentit, ac per hoc quicquid conuenit personæ Christi seu Verbi secundum communem rationem personæ, de facto & in re conuenit illi secundum q in se est. Persona enim seu hypostasis in communi prædicatum superius est respectu Christi seu Verbi, vt patet. Et hinc vlterius inferuntur duo contradictoria. s. quòd persona Christi secundum quod in se, est omnino simplex, & est composita.

¶ Secũdum dubium est circa illas literæ propositiones. s. est ibi, hoc est in persona Christi alia & alia ratio subsistendi, & similiter vnum duobus subsistit. Videntur enim ambæ falsæ, & contra doctrinam Auctoris. Falsæ quidem: quia in persona Christi non est secundum fidem catholicam nisi vna subsistentia, quæ scilicet est ex natura diuina, ad quam trahitur per assumptionē natura humana. sola ergo diuina natura est personæ Christi ratio subsistendi, ac per hoc falsum est, quod habeat aliā & aliam rationem subsistendi. Et eadem ratione falsum est, quòd vnum subsistat duobus: quia ly duobus, denotat duas rationes subsistendi, quamuis verum sit, quòd vnum subsistat in duobus. Contra Auctorem vero: quia in quarto contra Gent. cap. 49. in solutione secundæ obiectionis dicit, Verbum dei non habet subsistētiam ex natura humana, sed magis naturam humanam ad suam subsistentiam trahit, non enim per illam, sed in illa subsistit. Hæc ibi. Quæ sub aliis verbis repetit ibidem in solutione quintæ obiectionis. Non possunt enim hæc simul stare, nā si natura humana, vt hic dicitur, est ratio subsistendi personæ Christi sequitur q persona Christi per naturam humanam, & ex natura humana, subsistat, & si non subsistit per naturam humanam neque ex natura humana, sequitur quòd natura humana non sit illi ratio subsistendi.

¶ 3 Præt. Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis, sicut ex corporibus, non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura, & sic in Christo erit facta vnio in natura, quod est contra G prædicta.*

Sed contra est, quòd Damasc. dicit. 3. lib.* In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnā aũt hypostasim ex vtraq; cōpositā.

Respon. Dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter potest considerari, uno modo secundum illud, quod est in se, & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi: alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundũ hoc persona Chri subsistit in duab⁹ naturis.

F ¶ Tertium dubium est, an sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Et quidem quòd sit formaliter verum, apparet ex eo, quòd compositio conuenit personæ Christi secundum ipsam rationem personæ, vt in litera hac dicitur: quod autem conuenit alicui secundum aliquam rationē formalem, cōuenit illi sub nomine illius rationis formaliter. Verbi gratia: quia congregare visum, conuenit substantiæ secũdum rationem nigri, si substantia sub nomine nigri significetur per positum enuntians congregare visum de illa, erit vera formaliter, quamuis denominatiue: vt si dicatur, Aethiops est cōgregatiuus visus. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est composita, ex quo esse compositum attribuitur Christo ratione personæ, vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter vera, retenta identitate subiecti.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra contra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est, denotat verbum dei secundum illud quod conuenit sibi ad intra, sub quo constat comprehendi esse deum, esse filium dei, esse substantiam, sapientiam, & reliqua, quæ conueniunt ei ex natura vel proprietate personali, ita quòd loqui de persona Christi secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, secundum illud quod conuenit sibi ad intra: loqui vero de persona H Christi secundum rationem hypostasis, est loqui de persona Christi indefinite secundum illud quod conuenit sibi ad intra, & secundum illud quod conuenit eidem ad extra. nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ, ita quòd vbi in primo membro indistincte continentur quæcumque conueniunt verbo dei ad intra, in secundo membro distincte vnum eorum sumitur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistincte, & esse hypostasim ad intra respectu diuinæ naturæ, & esse hypostasim ad extra respectu humanæ naturæ, ideo distinctionem suis membris solida inuenimus, nec vnum membrum includit distincte aliud. Et simile est ac si distingueretur diuina sapientia dupliciter, secundum quod est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas secundum quòd in se est, & secundum rationem paternitatis, & sic de similibus. Manifeste namque apparet ex his, I quòd membra non coincidunt: quia licet esse sapientiam conueniat sapientiæ secundum quòd est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quod in se, vt est ipsa deitas &c. Et sic est in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conueniat verbo dei secundum illud quod in se est, alia tamen est consideratio eius, cum in eo consideratur illud quod est ad intra, & alia consideratio eius, quum consideratur in eo ratio hypostasis, qua non solum ad intra, sed ad extra, extendit se. Non est ergo distinctio ista in membra totaliter separata, sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi, vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæsitũ secundæ obiectionis dicendum est tertium, scilicet quòd in hac distinctione verbum dei distinguitur contra personalitatem in communi, hoc est absolute sumptam, vt ipsa textus verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem K personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clare perspicere potes, secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et cum contra hoc obiicitur primo, quia secundum in litera membrum clauderetur in primo, respondetur quòd hoc non est verum simpliciter, hoc est totaliter, sed secundum aliquid, vt patet ex dictis, quod non esse inconueniens monstratum est. Et cum obiicitur secundo, quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quod in se est, &c. respondetur quòd quasi in æquiuoco laboramus: aliud siquidem est conuenire aliquid Sorti secundum illud quod in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes, & aliud est aliquid conuenire Sorti secundum illud quod in se est, hoc est, esse de numero

eorum

eorum quæ conueniunt Sorti secundum suam substantiam. Cur rere enim conuenit Sorti secundum illud, quod in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quod in se est in secundo sensu: quia currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero intrinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quam ad extra, conuenit verbo dei secundum illud quod in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in re verbum dei. ipsa enim persona filii dei deus verus, est persona diuinæ & humanæ naturæ.

Vnde licet sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita, in quantum vnum duobus subsistit.

Et per hoc patet responsio ad primum.

AD 2m dicendum, quod illa compositio personæ ex naturis, non dicitur esse ratione partium, sed potius ratione numeri: sicut omne illud, in quo duo conueniunt, potest dici ex eis compositum.

AD 3m dicendum, quod non in omni compositione hoc verificatur, quod illud quod componitur, sit homogeneum componentibus, sed solum in partibus

Et non conuenit verbo dei secundum illud, quod in se est in secundo sensu, hoc est non est de numero eorum, quæ conueniunt verbo Dei ad intra, vt pater, iuxta hunc autem quem sensum conuenit verbo Dei secundum id quod in se est, esse personam ad intra, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta si in primo sensu sumatur, vera est, sed vt patet, non obstat huic doctrinæ: quia in litera verbum dei secundum quod in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert contradictoria, sed infert, verbum dei esse secundum id quod in se est, hoc est illam rem, quæ est verbum dei esse & omnino simplicem & esse compositam, quod secundum diuersa est verum, vt in litera patet: si vero sumatur in primo sensu, falsa est, vt patet in exemplis de currere & moueri.

¶ Ad secundum dubium, dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quod licet proprie loquendo non possit fieri distinctio ista nisi in naturis partialibus, considerando naturalem ordinem vniuersi, quia non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed solum in pluribus naturis partialibus, vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis: quia singularissimum tamen est incarnati Verbi mysterium, distinctione dicta opus est: verbum siquidem dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbum dei. nam ex hoc dicitur & subsistens in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua, subsistens. Subsistere autem in humana natura aliunde habet, nam hoc conuenit ei ex tempore, & non constituit ipsum in subsistere simpliciter: quia præsupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est ibi subsistere simpliciter, sicut vnica subsistentia, & vnicum subsistens. Sed si sit sermo de subsistere in tali natura, duæ sunt in persona Christi rationes subsistendi tam in fieri, quàm in facto esse altera subsistendi in natura diuina, altera subsistendi in natura humana. Et ratio quidem subsistendi in natura diuina est in fieri generatio æterna, in facto esse autem esse deum. ratio vero subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autem, esse hominem: ex hoc enim quod Verbum factum est caro, hoc est homo, ita quod vere est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis, diuina scilicet & humana, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus, scilicet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non dissonent a se inuicem diuersa dicta Auctoris: quoniam dicta hic vera sunt de subsistere in tali natura, dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et si instetur, quòd auctor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & non dicit quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur, quod quia iam præmiserat ibidem pro fundamento, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura, ideo absque repetitione subintelligi voluit, quod de ratione subsistendi in aliqua natura sermo suus est.

¶ Ad tertium dubium habita ratione eorum, quæ Auctor in tertio sent. dist. 6. dicit (quamuis non tam alta sint vt hæc) respondetur quod quia apud nos compositio absque imperfectione componentium intelligi non potest, salua sua ratione formali, ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, sed cum determinatione aliqua tollente imperfectionem vnius componentis admitti potest, & admissa est simpliciter & formaliter ab antiquis & ab Auctore. Ad cuius aliqualem cognitionem (quoniam, vt Dion. dicit, est ineffabilis) considerandum est multos esse compositionis modos, vt in q. 3. primæ par. habitum est, compositio namque alia est ex partibus A quantitatiuis, alia ex materia & forma, alia ex natura & supposito, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente, & omnes important imperfectionem vtriusque componentis vt patet discurrendo. Sed si ab vna illarum, hoc est a compositione ex natura & supposito, auferatur quod est imperfectionis ex parte suppositi, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & supposito, & secundum hoc persona Christi esset composita. Et quoniam iste modus compositionis conuenit personæ Christi secundum B rationem personæ seu hypostasis incarnatum, i. persona Christi subsistit in natura humana, ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et inuentum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Auctor in lib. 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextæ obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quam Verbum incarnatum verbum est hic homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significat, & supponitur per ly hic homo dicens, id quod in natura humana subsistit, est hic homo, & hoc quo ad significationem. vnde ipsum Verbum supponitur, cum dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppositionem. Et in quæst. de vnione Verbi incarnati artic. 1. ad 15. dicit, quòd natura humana est simplicior, & formalior illo homine, qui est Verbum caro factum, & non verbum secundum se. Sed quoniam talis compositio est compositio vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis (& in litera solum tractari videtur compositio ex his, quoniam tractatur compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis, vt patet in literæ C processu) ideo vtroque compositionis modo persona Christi secundum personæ rationem composita inuenitur. s. & compositione ex his, incarnatum in duobus esse, diuino. s. & humano ex duabus subsistit naturis (de diuina quidem natura patet, quòd ex illa subsistit, de humana autem in symbolo Athanasii habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse Christus vt perfectus homo dicitur subsistens ex anima rationali & humana carne, & non solum in anima rationali & humana carne, magister quoque Sen. in 3. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duabus subsistere naturis, exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hic docemus, quam omnes catholici amplectuntur: in professione quoque Episcoporum, quando ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo, vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanæ) et compositione cum his inquantum per D sona Verbi coniungitur cum hoc, quod est esse hunc hominem, non quod assumpserit hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc fit, excedit humanam mentem, sat sit nobis nosse, quia est, dum reuelatum est, quod Verbum est ille homo, qui vocatur Christus: quo hominem vt sic, natura humana ideo simplicior dicitur, quia ad hunc hominem spectant & principia indiuiduantia & accidentia, quæ habet, quæ vniuntur illi non in natura, sed in persona, quæ non clauduntur in natura humana. Ad quæsitum ergo dicitur, quod duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter enunciandæ, alterum est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, nō potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi: alterum est generalis regula seruanda in attribuendis Christo, si sunt communia naturæ, & personæ, & oppositum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, ne denotetur quòd persona Christi in se sit composita, sit creatura, E incœperit esse, & huiusmodi. Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hic est ex parte prædicati, quod formaliter sumptum non conuenit personæ. Defectus autem prædicationis simpliciter est ex parte communitatis prædicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi vendicantis sibi in se oppositum, scilicet omnimodam simplicitatem, & propterea merito Auctor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur apposuisse videtur, & doctores posteriores non vtuntur compositionis nomine in mysterio incarnationis: quo tamen vtendum puto cum aliquo adiectiuo, puta quod est cōpositio ineffabilis, quod sine quacumque imperfectione alterius componentis vel aliquo huiusmodi. Et hoc ad denotandum, quod coniunctio ista intima est substantialis, quia in veritate est talis, quamuis supra intellectū nostrū. Propter hoc. n. antiqui doctores Diony. August. Damasce. & Auctor cū sancta

Synodus (vt in corpore articuli sexti inferius recitat) cōpositio-nis nomine vsi sunt, quamuis explicare eam non potuerint.

¶ In responsione ad secundum eiusdem quarti articuli, aduerte φ Auctor non dicit, φ compositio personæ Christi ex naturis est ratione numeri, vt prima facie apparet, sed comparatiuam dicit, quòd potius est ratione numeri, quam ratione partium. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habent rationem duorum conuenientium in vnum, quam rationem partium conuenientium in vnum. Hoc autem constat esse verissimū: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodammodo humanitati, ratio autem duorum cōuenientium in vnum nō repugnat eisdē. Cum quo tamen stat quod compositio ista longe maior sit, quam duorū cōuenientium in vnā personam, vt patet ex dictis & dicēdis, specialiter in hac quæstione secunda.

Inf. q. 16. ar. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 1. Et 4. cōt. gēt. 37. & 41. Et op. 3. ca. 215.

* Art. 1. & 3. præced.

† li. 3. orth. fid. c. 3. circa mediū.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.*

Titulus artic. 5. clar⁹ est in se. Et oritur quæstio hæc cum ex difficultate rei in se, quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animæ & corporis, tū ex erroribus eorū, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

* In festo circūcis. domini in laudibus.

¶ In corpore 5. articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, cum suo corollario. Conclusio est ista: Necesse est dicere, φ in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, φ anima corpori vniatur. ergo necesse est quòd i Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probat duplicitet. Primo: quia forma non constituit speciem, nisi per hoc φ est actus materiæ. ex hoc. n. patet φ non est species humana nisi anima sit act⁹ corporis, quod est esse vnitum corpori. actus enim est vnitus materiæ, cu-

3. dis. 2. q. 1. ar. 3. q. 3. ex dist. 7. q. 1. ar. 1. c. princip.

F ius est actus. Secundo: quia hoc, scilicet animam esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ a natura ad speciem. ex hoc nāque quòd natura per generationem tēdit ad speciem, & terminatur ad vnionem animæ & corporis, manifeste patet, quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia vero probatur: quia Christus dicitur homo vniuoce cum aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudinē hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est sermo de similitudine hominum nō de similitudine hominū quātorum, aut qualium, aut quolibet aliter se habētium, homo enim substantiæ speciei humanæ & non quantitatis aut qualitatis nomen est. Ex hoc namque, quòd eiusdem est speciei Christus, quatenus homo, cum aliis hominibus, sequitur manifeste quòd si species humanæ naturæ in aliis constituitur ex vnione animæ & corporis, in Christo quoque talis vnio exigatur. Corollarium est, φ contrarium dicere est hæreticum. Probatur: quia derogat veritati humanitatis Christi, vt patet ex dictis.

¶ In respōsione ad primū eiusdem articuli, disce hinc optimum ac clarū loquēdi modum in hoc mysterio, scilicet quòd ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona: sed ad præexistentem personam Dei, composita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est. Oportet ergo ex hac anima & hoc corpore vnitis aut constitui nouam personā humanā, aut antiquā personam constitui in hoc, φ sit persona humana. Et hoc secundū verificatur in Christo: hypostasis enim verbi Dei inquantum est hic homo, per naturam humanā hanc constituitur, vt Auctor in quarto contra Gent. cap. 49. in fo-

* Art. 2. huius q. ad 2.

* Citatū in arg.

* vt patet in Arist. 1. metaphy. tex. 6. & 25. per multos tex.

* lib. 3. c. 11.

* lib. 3. c. 11.

continui. Nam continuū nou cōponitur nisi ex cōtinuis: animal vero componitur ex anima & corpore, quorum neutrum est animal.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit facta aliqua unio animæ, & corporis in Christo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur φ in Christo non fuerit vnio animę & corporis. Ex vnione. n. animæ & corporis in nobis causatur persona, vel hypostasis hominis. Si ergo aīa & corpus fuerunt in Chřo vnita, sequitur φ fuerit ex vnione eorū aliqua hypostasis constituta: nō aūt hypostasis verbi Dei, quæ est æterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi, quod est contra prædicta.*

§ 2 Præt. Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Damasc. aūt dicit in 3. lib.* φ in Dño Iesu Chřo non est cōmunem speciem accipere. Ergo in eo non est facta aīæ & corporis vnio.

§ 3 Præt. Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: sed corp⁹ Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, qđ est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animæ & corporis.

SED CONTRA est, φ corpus nō dicitur animatū, nisi ex vnione animæ: sed corpus Christi dicitur animatū, sm illud, quod Ecclesia* cantat, Animatū corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Chřo fuit vnio animæ & corporis.

RESPON. Dicendū φ Christ⁹ dicitur hō vniuoce cum aliis hominibus, vtpote eiusdē speciei existēs, sm illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominū factus. Pertinet autē ad rōnem speciei humanæ, φ anima corpori vniatur. non. n. forma cōstituit speciem, nisi per hoc, φ sit actus materiæ, & hoc est, ad quod generatio terminatur, p quā natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & contrarium est hæreticum, vtpote derogans veritati humanitatis Christi.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo, ne per hoc scilicet cogerentur personam nouā vel hypostasim in Chřo inducere: qa videbāt, φ in puris hominibus ex vnione aīæ ad corpus cōstituitur psona. Sed hoc ideo in puris hōibus accidit: quia aīa & corpus sic in eis coniunguntur, ut p se existant. Sed in Chřo vniuntur ad inuicem, vt adiuncta alteri principaliori,

G quod subsistit in natura ex eis cōposita, & ,ppter hoc ex vnione aīæ & corporis in Chřo non constituitur noua hypostasis, seu persona: sed aduenit ipsum coniunctum psonæ, seu hypostasi præexistēti. Nec propter hoc sequitur, φ sit minoris efficaciæ vnio animę & corporis in Chřo, q̄ in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non adimit virtutē, aut dignitatē, sed auget, sicut aīa sensitiua in animalibus constituit speciē, quia consideratur vt vltima

H forma, non autem in hominibus, quamuis in nobis sit virtuosior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam supra dictum est.*

AD 2ᵐ dicēdū, φ verbū Damas.* potest intelligi dupliciter. Vno mō, vt referat ad humanā naturā, quæ qdē non habet rōnem cōis speciei, sm φ ē in vno solo indiuiduo, sed scdm φ est abstracta ab omni indi-

I uiduo, prout in nuda contēplatione consideratur, vel scdm φ est in oībus indiuiduis. Filius aūt Dei nō assumpsit humanā naturā, prout ē in sola consideratione intellectus: quia sic nō assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ, nisi forte diceret, φ humana natura est quædā idea separata, sicut Platonici* posuerunt hominē sine materia: sed tūc filius Dei non assumpsisset carnē, contra illud quod dicitur Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut

K me videtis habere. Similiter etiam non potest dici, φ filius Dei assumpserit humanam naturā, prout est in omnibus indiuiduis eiusdē speciei: quia sic oēs homines assumpsisset. Relinquit ergo, vt Damas.* postea dicit in eodē lib. φ assumpserit naturam humanā in atomo. i. in indiuiduo, nō quidē in alio indiuiduo, qđ sit suppositū vel hypostasis illius naturæ, q̄ in persona filij Dei. Alio mō potest intelligi dictum Damas. vt nō referat ad naturam humanā, quasi ex vnione aīæ & corporis nō resultet vna cōis natura, q ē

humana: sed est referendū ad vnionē duarū naturarū, diuinæ.s. & humanæ, ex quibus nō cōponitur aliquid tertium quod sit quædam natura cōmunis: quia sic illud esset natū prædicari de pluribus, & hoc ibi intēdit. Vnde subdit,* Neque.n. generat* est, neque vmquā generabitur alius Christus, ex deitate & humanitate, ī deitate & humanitate Deus pfectus, īdē & hō perfect*.

B

Ad 3ᵐ dicendum, quòd duplex est principiū vitæ corporalis. Vnū quidem effectiuum, & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cum.n. viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2. de anima*) sicut vnumquodque formaliter est per formam suam: ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur corpus viuere per verbum, quod non potest esse corporis forma.

C

in solutione septimæ obiectionis dicit. Quod est dicere psonam Verbi cōstitui in hoc qd est esse personā humanā p hanc naturā humanā: hic.n. homo personam humanam significat.

A

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quod Damasceni verbum tam tritum.s. verbum assumpsit naturā humanam in atomo, dupliciter exponitur. Primo, quòd ly in atomo importet ly in indiuiduo, & sic exponitur in litera præsenti. Et quia proprie loquēdo, natura humana in indiuiduo est idē quod naturæ humana in hoc homine, nam hic homo est indiuiduum naturæ humanæ, & hic homo est hypostasis naturæ humanæ, & consequenter hæc verba insinuant, q̄ Verbum assumpserit naturam humanam iam in hoc homine, iam in hypostasi, iam personatam: quia quod assumitur, præsupponitur assumptioni secundum naturæ ordinem, ideo Auctor ad excludendum talem sensum addidit, Nō in alio indiuiduo, quod sit suppositū vel hypostasis illius naturæ, q̃ in persona filii Dei. Iuxta quem modum exponuntur similes loquutiones in 6. & 7. di. 3. sent. vt patet ibi. Secūdo exponitur facilius, ita q̄ ly in atomu, importet ly singularem, & sic clarus sensus est, quòd Verbū assumpsit naturā humanā singularē: quia assumpsit naturam humanā hāc. Et iuxta hunc sensum est valde tritū, nec eget glossa.

*lib.3.ca.3. in medio.

*lib.2.tex.37.com.2.

¶ In eadem responsione ad secundum circa verba. Neque.n. generatus est, neque vmquā generabitur alius Christus, &c. aduerte quòd si Christus esset naturæ cōpositæ ex deitate & humanitate, natura illa esset communis Christo & filiis suis, quos naturaliter virtute illius naturæ generasset, ita quòd genuisset filiū eiusdem naturæ.s. compositæ ex deitate & humanitate, & sic genuisset alium Christum. Sed quia hoc est impossibile, arguit Damascenus a destructione consequentis ad destructionem antecedētis.s. ex hoc, quod non potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cōpositus, q̄ in Christo non est natura composita ex deitate & humanitate. Nunc autem, quia persona tantum Christi ponitur cōposita modo prius dicto si Christus naturali generatione aliquem produxisset, quem virtute humanæ naturæ innocentis generasset, purū hominem produxisset. generās enim generat sibi simile, non in persona, sed in natura.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota illa verba, Vnumquodque formaliter est, per formam suam: quoniam in q. 17. cum tractabitur an in Christo sint plura esse, discutienda sunt, & quomodo stat doctrina illic data cum ista.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum sextum.

In titulo articuli 6. ly accidentaliter sumitur, vt distinguitur contra substantialiter, ita quod modus coniunctionis in quæstionē vertitur, an substantialis, an accidentalis sit. Vbi aduerte q̄ postquam determinatum est, quod humana natura est coniuncta filio Dei in persona, quæritur an sit coniuncta ei substantialiter, vel accidentaliter. Et hoc, quia vt patet ex superius assignata latitudine vnitorum alicui in persona, aliquid vnitur Sorti in persona accidentaliter, vt albedo & reliqua accidentia, quæ sunt in Sorte, & aliquid vnitur Sorti in persona substātialiter, vt mēbra sua & natura sua. Hæc aūt quæ diximus patent ex eo, quod dicendo, Sortes est albus aut magnus, enūtiamus esse accidētale Sortis: dicendo aūt, Sortes est capitatus aut hō, enuntiamus vero hique esse substātiale Sortis. Quia igitur personæ potest aliquid in persona vniri tam substantialiter, q̃ accidentaliter ideo merito postquam conclusum est, naturam humanam esse vnitā filio Dei in persona, quæritur an sit illi vnita substantialiter an accidentaliter, Hic est sensus tituli.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natura humana fuerit vnita verbo Dei accidentaliter.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, q̄ habitu inuentus est vt homo: sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est, siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidētaliter vnita ē filio Dei.

B

¶ 2 Præt. Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc.n. dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tēpore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit ei accidentaliter.

C

A ¶ In corpore articuli tres sunt principales partes, in prima narrantē duæ hæreses extremæ circa quæsitū. In secunda ad alteram earum reducuntur duæ opiniones extremæ positæ a Magist. sent. in 6. dist. 3. sent. In tertia ponitur sententia fidei.

¶ Quo ad primū, clare cōstat, allatas hæreses esse extremas, dū Euthicetis error cōiunctionē in Christo tantū substantialē esse dicit, quod ex substantiis duabus cōposita est vna natura: Nestorii autem error cōiunctionē istā in tantum accidentalem posuit, q̄ separauit personā filii Dei a persona filii hominis. Ille confundit naturas, & vnā tam naturā, q̃ personā posuit esse in Chro: iste separauit & naturas & psonas, dicens in Chro duas esse & naturas & psonas: coniunxit autem eas accidentali vnione penes quinque, vt in litera clare habes. Hæc de primo.

¶ Quo ad 2ᵐ posteriorū magistrorū errores tractantur, qui putantes se catholice dicere, opiniones duas introduxerūt extremas, apud Magistrū sent.s. primā & tertiam, cum ambæ ex parte vnius extremi, hoc ē Nestoriani erroris se teneāt, nā vtrique conueniunt in hoc, q̄ ponunt in Chro diuersas hypostases, ita q̄ alia est hypostasis filii Dei, & alia hypostasis filii hominis, ac p hoc vtriq; separāt in Chro & naturas & hypostases seu supposita. Et accidentalē proinde vnionē ponūt humanæ naturæ ad personā filii Dei, quamuis diuersimode: quia primi ponunt sub nomine personæ, dicendo hypostases duas vniri in persona: quod monstratū est nō esse intelligibile, nisi personæ nomē accidēs significet. Alii vero ponunt vniri per modū vestis, cōstat

D nāque q̄ esse vestitum, accidentale tm̄ esse ponit in persona, quę vestita est. Et omnia clare parent in litera.

¶ Quo ad tertiū primò ponitur sententia fidei, quæ vere est media.s. q̄ vnio est s̄m substantiā, vt substātia importatur per personā, hypostasim, vel suppositū, & hoc cōtra Nestoriū & posteriores magistros, & q̄ nō est s̄m substantiam, vt substantia importatur per essentiā, naturā seu quidditatē, & hoc contra Euthicetē & Dioscorum. Probaturque auctoritate sextæ Synodi, vbi pater, Vnionem carnis ad verbū Dei s̄m compositionē, quæ est secundū substantiam, confessam esse. Secundo modum loquendi docet circa recitatas sententias tres a Magistro sen. in 6. dist. tertii, q.s. nulla earum vocanda est opinio, sed secunda dicenda est sententia doctrinaq; fidei, tam prima aūt q̃ tertia hæresis a cōcilio dānata appellāda est. Vbi scito q̄ licet tpe Magistri sen. & illorū magistrorū, quorū hic Auctor meminit, iam essent dānatæ ambæ istæ hæreses: quia tn̄ occultū erat cōprehendi positiones istas sub illis damnatis, & putabatur istas ab illis tn̄ distare, vt separatæ essent ab illis, ideo excusati fuerunt & auctores & sequaces earū, & qui tāquā opiniones illas habuerūt. Sed ex quo tanta concessa est posterioribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vnicuique locum suum darent, non amplius excusarent qui hmōdi positiones, vt opiniones astruerent.

E

¶ In responsione ad primum & ad secundum aduerte primo, q̄ cōmune est vtriq;.s. habitui & accidēti vniri & accidētaliter Sorti. nā indumentū nō nisi accidentale esse ponit in Sorte, esse.n. vestitū accidētale eē est, & albedo accidētale esse ponit in Sorte: differētia aūt inter ipsa est, q̄ indumentū est in se substātia q̄dam, puta pānus laneus, albedo aūt est in se accidens, ita quod albedo & est in se accidēs, & accidentaliter coniungitur Sorti. Indumētum aūt est in se substantia, sed accidētale tm̄ esse cōfert Sorti.s. esse vestitum. Et quia natura humana est in se substantia, & aduenit verbo Dei post eius esse cōpletū, ideo accidentaliter coniuncta verbo Dei æstimata est quemadmodum habitus seu indumentum accidentaliter iungitur Sorti.

t.q.17.ar.t c. Et 3. dis. 6.q.3. ar.2. Et 4. con.c. 37. 41. & 49. Et vnio. ar. 1. cor. & ad 13. Et opu.3.c.215 Et Phi. 2. col. 5.

¶ 3 Prꝗt. Quicqnid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuins rei, est accidens eius, quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens: sed humana natura non pertinet ad essentiam, vel naturam dininam filij Dei: quia nō est facta G vnio in natura, vt supra dictum est. *Ergo oportet ꝙ natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

*Art. i. huius quaest.

¶ 4 Præt. Instrnmentum accidentaliter adnenit: sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentū. Dicit.n. Damasce. *in tertio libro, ꝙ caro Christi instrumētum dininitatis existit. Ergo videtur, ꝙ humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

*lib. 3. orth. fidei ca. 15. post medium.

San contra est, quòd illud, quod accidentaliter prædica- H tur, non prædicat quid, sed quantū vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter adueniret, cum dicit, Christus est homo, non prædicaretur qnid: sed qnale, aut qnantum, aut aliqno alio modo se habens, quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cum Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audēt quidam dicere, qnòd Christus secundnm ꝙ est homo, non est quid?

Respon. Dicendnm, qnòd ad I huius quęstionis euidentiam sciendnm est, quòd circa mysteriū vnionis duarum natnrarnm in Christo, dnplex hęresis insurrexit. Vna qnidem confnndentiū naturas: sicut Eutbicetis & Dioscori, qui posuerunt quòd ex duabus naturis est G constituta vna natura, ita quod cōfitentur Christum esse ex duabns naturis, qnasi ante vnionem distincta: non autem in duabus natnris, quasi post vnionē natnrarum distinctione cessante.

Alia vero fuit hæresis Nestorij & Theodori mosnesteni, separantiū personas, posuernnt enim alium esse personam filij Dei, & filij hominis. Quas dicebant sibiinuicem esse vnitas, primo qnidem secnndum inhabitationem: inquantnm H scilicet verbū Dei habitanit in illo homine sicut in templo. Secundo per vnitatem affectus, inquantum scilicet voluntas illius hominis est semper conformis voluntati verbi Dei. Tertio secundū operationē, prout scilicet dicebant hominem illnm esse verbi Dei instrumētnm. Quarto secnndum dignitatem honoris, pront omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhibetnr filio hominis propter coninnctionem ad filium Dei. Quinto secnndum æquiuocationem, idest commnnicationem nominum, pront scilicer I dicimus illum hominem esse Deū

¶ Sed æstimationē hanc esse falsam non solum manifestatur ex antedictis, quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona, quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: sed etiam quia talis vnio vt terminatur ad sortem, est secundum esse accidentale, quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum quod constat esse de genere accidentis. Natura autem humana, sic est coniuncta verbo Dei, vt conferat verbo Dei esse substātiale, quoniā cōfert illi esse hominem: cōstat autē ꝙ esse hominē, est in genere substātiæ, & non in genere accidentis: filius siquidē dei sic homo factus est, vt verissime sit homo. Vnde fingendo quod vestis sit nomē substātiæ, pro claritate doctrinæ, cōiunctio vestis ad personā vestitam est secundū esse accidētale: quia non confert vestiꝫ personæ, ꝙ sit vestis, sed quod sit vestita: sed humana natura coniungitur personæ diuinæ secundum esse substātiale: quia confert verbo Dei, quòd sit homo secūdum rei veritatē simpliciter & nō in intellectu aut imaginatione aut repræsentatione, aut secundum quid. Et hoc est qđ Auctor in quarto cōtra Gen. cap. 49. in solutione vltimę obiectionis explicauit: hoc est quod extra de hær. in ca. cum Christus, Alexander tertius explicauit, vbi sub anathemate inhibēs, ne quis audeat dicere, quod Christus, secundum quòd homo, non est aliquid, quia est verus homo, contra eos loquitur qui dicebant ꝙ Christus secūdum quòd homo non est aliquid, sed ad aliquid seu aliqualis: hoc enim sequitur ad omnes ponētes vnionem naturæ humanæ ad hypostasim filii Dei esse accidentalem. Nam secundum huiusmodi positiones, sicut Sortem esse vestitū, aut esse magnum, aut honorabilem, & super alios, non est Sortem esse aliquid, sed ad aliquid, aut aliqualē, &c. ita filium Dei esse hominē, non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliqualem, &c. Vnde Auctor optime in hoc articulo induxit decretalem illam ad probandam vnionem humanæ naturæ ad Verbum esse substantia- K lem. Et Scotus in vltima quæst. 6. dist. 3. sen. dicit quòd per istā decretalem condemnata est tertia opinio illic a Magistro sen. recitata, scilicet ꝙ humana natura vnita est Verbo vt habitus, per hæc manifestans quòd ly aliquid sumitur in dicta Decretali vt distinguitur cōtra ad aliquid, aliquale, aliquantū, & reliqua accidentium genera. Quæ solum conuenire Christo secundum ꝙ homo, dicebat positio illa, & quæcumque alia ponens vnionem istam accidentalem.

¶ Aduerte secundo propter exemplum quod in litera datur, de vnione animæ ad corpus, ꝙ dicentes vnioni Verbi & naturæ humanæ maxime similem esse vnionem substantiæ & accidentis, sublato hoc, ꝙ substantia informatur per accidens sicut potentiale per actuale, aberrant isti valde quoniam sublata informatione non remanet inter substantiam & accidens nisi vnio accidentalis, vt patet ex hoc quod de facto sunt ibi duo, primum, quòd substantia iungitur accidenti substentando illud, secundū quòd informatur per illud. Constat autem quòd de facto nūc ratione neutrius inter accidens, & substantiam est coniunctio substantialis, sed solum accidentalis. ergo si tollatur secundum, s. F informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo simillimum exemplum hoc, sed abducens ab vnione substantiali inter verbum & naturam humanam. Quòd autem quidā dicunt, huic vnioni maxime similem esse insitionem, eo quòd ramus insitus cum ramo naturali arboris vnitur in vnitatem suppositi, quia eadem vtriusque rami arbor est, & non vnitur ei in vnitatem naturæ, quando ramus insitus alterius naturæ est (nec obstat ꝙ insitio fiat per contactum, seu continuationem, quoniā quod facit in corporibus situs, hoc facit in spiritualibus ordo secundum August. consonat autem hæc similitudo doctrinæ sacrę Scripturæ apoc. 5. uicit leo de tribu Iuda radix Dauid, & 22. ego radix Dauid, per hæc enim patet filium Dei se habere ad Dauid, hoc est ad naturam suam ex Dauid, vt radix) hoc inquam magis ad metaphoricam, quàm ad propriam theologiam spectat. nam falsum est ꝙ ramus naturalis, & ramus insitus sint vniti in vno supposito secūdum veritatem. Quod ex 5. Meta. patet, cum dicitur, quod quæcūque sunt vnū numero, sunt vnū specie, quāuis non econtra, constat autē ad sensum, quod ramus insitus & ramus naturalis distinguuntur specie, vt patet ex fructibus. sunt igitur distincti numero in genere substantiæ, quod est distingui suppositaliter secundum veritatem: quāuis secundum apparentiā vnū appareat suppositum arboris. habet enim se arbor suscipiens insitionem quasi terra, alimentū ex se præstans ramo insito: ita quod inter ramum insitum & plantatum differentia consistit in primo alimento. Nā ramus plantatus in terra inde primum habet alimentum impurum, & digerit illud: ramus vero insitus ex arbore habet primum alimentum iam depuratum in trunco arboris habile ad sui nutritionem augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insitus ponit quasi radices in arbore, vnde nutritur, sicut plantatus ponit radices in terra vnde alitur. & propter ea non cuiuscūque K naturæ ramus potest cuilibet arbori inseri: sed oportet proportionem esse inter alimentum decoctum pro arbore, & alimentum rami talis naturæ. At si quispiam dixerit maximam positam esse similitudinem insitionis ad incarnationē, quando ramus insitus est eiusdem speciei cum trunco, quia tunc fit vnum suppositum vtriusque quia continuatur ramus insitus arbori, aduertat hæc dicens, quod iam exit ab vnione insitionis, quatenus insitio est: quoniam insitio ad ramos alterius speciei extenditur, & declinat ad insitionem talem, scilicet per vnitatem continuitatis. Quod, formaliter loquendo, nihil aliud est dicere, quàm dicere, vnitatem aduenientis partis alicui toti continuo, maxime esse similem vnioni incarnationis quod est ridiculū. Reuereātur ergo antiquos doctores, & dicāt cum Auctore in quarto contra Gent. cap. 41. nihil in omnibus creatis inueniri, huic vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus: quod etiā hic confirmatur, dum similitudo ista affertur, & explanatur. Vbi aduerte, quod similitudo ista quantum ad vnum nō tenet, quātum scilicet ad hoc, quod anima vnitur corpori, vt forma materiæ, ac per hoc vt pars compacti vnius humanæ naturæ

ex eis

& filium Dei. Manifestum est aũt istos omnes modos accidentalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam: sed posuerunt duas hypostases siue duo supposita, dicentes hominem quendam compositum ex corpore & anima a principio suæ conceptionis esse assumptum a Dei verbo. Et hæc est prima opinio quam Magister ponit in 6. distinct. tertii lib. sententiarum.* Alii vero volentes seruare vnitatem personæ posuerunt Christi animam non esse corpori vnitam: sed hæc duo separata ab inuicem, esse vnita verbo accidentaliter, vt sic non cresceret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quam magister ibidem ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim Nestorij. Prima[4] quidē quia idem est ponere duas hypostases, vel duo supposita in Christo, quod ponere duas personas, vt supra dictum est. Et si fiat vis in nomine personæ, considerandum est, quòd etiā Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus definiuit anathema eum,* qui dicit vnam personam secūdum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantū ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalē: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitū fuit verbum Dei homini secūdum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quę etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet quòd anima & corpus nō sunt vnita. Fides autem catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factā Dei & hominis secundū essentiam vel naturam, neque etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistētiam seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo* dicitur, Cū multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Euthicetis sequuntur, interemptionē eorum, qui conuenerunt colentes, idest interimentes vtramque natu-

B ram, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes, affectualem vnitatem introducunt: sancta vero Dei Ecclesia, vtriusque perfidiæ impietatem reiiciens, vnionem uerbi Dei ad carnem secūdum compositionem confitetur, quod est secundū subsistentiam. Sic ergo patet, quòd secunda trium opinionum, quas Magister* ponit, quæ asserit unam hypostasim Dei & hominis, nō est dicenda opinio, sed sententia catho-

C licæ fidei: similiter etiā prima opinio, quæ ponit duas hypostases, & tertia quæ ponit vnionem accidentalem,[4] non sunt dicendæ opiniones, sed hæreses in conciliis ab Ecclesia damnatæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Damas.* dicit in 3. lib. non necesse est omnifariam & indefectiue assimilari exempla: quod enim est in omnibus simile, idem utique erit, & non exemplum, & maxime in diuinis: impossibile.n.

D est simile exemplum inuenire in omnibus, & in Theologia, idest in deitate personarum & in dispensatione, idest in mysterio incarnationis. Humana ergo natura in Christo assimilatur habitui, idest uestimento, non quidem quantum ad accidentalem vnionem: sed quantum ad hoc quòd Verbum uidetur per humanā naturam, sicut homo per uestimentum. Et etiam quantum ad hoc, quòd uestimentū mutatur: quia scilicet formatur secundum figuram eius, qui induit ip-

E sum qui a sua forma non mutatur propter uestimentum. Et similiter humana natura assumpta a uerbo Dei est meliorata, ipsum autem uerbum Dei non est mutatum: ut Augu. exponit in lib.* 83. quæstio.

Ad 2m dicendum, quòd illud

* dist. 6. §. 2. lib. 3. senté.

In lit. d. 2. D. 706.

Art. 3. hui⁹ quæst.

* habeť in Syno. 2. Cō stāt. can. 4.

* habeť in cōcil. 2. Cō stāt. cani. 4.

lib. 3. senté. dist. 6.

D. 250.

* li. 3. orth. fid. c. 26. in fine.

* li. 83. quę. q. 73. non lōge a fine to. 4.

ex eis compositæ, vt tam hic quàm ibi expresse dicitur sub aliis tamen verbis: sed tenet quantum ad hoc, quod anima, vnitur corpori vt instrumentu coniuncto, vt ibi dicitur vel, & in idem redit, quantum ad hoc, quod corpus assumitur ad esse propriū animæ prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in responsione ad quartū erit sermo: hic autē declaranda vtrūq; est vnio ad esse, vt ē personæ. Ad cuius aliqualē perceptionem fingamus animam rationalem p se subsisteř ante corpus, sicut de facto ita est in animabus defunctorū ante resurrectionem: subsistunt.n. interim per seipsas absque corpore aliquo: hoc stāte considera, quod anima per se subsistens aduenienti sibi duo communicat corpori, s. esse & subsistere, vel dupliciter cōmunicat suū esse corpori. Primo per modū naturæ, & hoc facit informando corpus: ex hoc.n. quod informat ipsum, dat ei esse specificū, quod natura significat. Secundo per modum personę, & hoc facit communicandu suum subsistere corpori ita quod non solum ipsa anima p suum subsistere subsistat, sed corp⁹ subsistat per illudmet subsistere: subsistit enim corpus adueniens non per nouū subsistere, sed p antiquam animæ subsistentiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis cōsideretur secundus tantum modus abstrahendo à primo, habebitur exemplum in terū natura inter reliqua simillimū, quomodo vnio est humanę naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi: non vt est naturæ, sed vt est psonę, vt in litera dicitur. Nā sicut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit seclusa informatione ad esse suum, prout est psonæ, hoc ē prout est subsistere, & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est, prout est cōferens esse specificū: ita verbū Dei naturā humanam sibi vnitā trahit ad esse suum, vt est personæ, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatum existit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere

A humanæ naturæ: ille.n. homo qui vocatur Iesus Christus, vere est subsistens, & non alia subsistentia quā increata & æterna subsistentia filii Dei, & nō trahit ad esse suum, vt est naturæ, hoc est vt confert naturā deitatis. nō.n. hum. sua natura in Chřo ad naturā deitatis transit aut aliquā aliam naturā ex illa acquisiuit, sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. Et hæc nō solum p exempli similitudine, sed pro expositione responsionis ad secundum sufficiant pro nunc.

¶ In responsione ad tertium caute & perspicaciter cōsidera, quod proprie seu propriissime loquēdo, vniri alicui in hypostasi, communius est, quam vniri illi secundū hypostasim. nam quicquid pertinet ad hypostasim, siue substātiale, siue accidētale sit, vnitur Sorti in hypostasi seu psona, vt in art. 2. huius quæst. Auctor dixit, sed non omne tale vnitur Sorti secundū hypostasim. Et hoc dico sumendo ly in, vt denotat solum inesse personæ, & ly sm, vt addit modū constitutionis inter personam & illud quod vnitū est illi secundum psonam, s. per modū subsistentis. Est.n. videre in Sorte esse album, & esse capitatū, & vtrūque est vnum Sorti in persona: quia vt patet in 5. Meta. cap. de vno, quęcūque sunt in aliquo indiuisa sunt vnum in illo. Sortes aūt & sua albedo nō sunt diuisi subiecto seu hypostasi: quia vna & eadē est substātia prima, quæ est Sortes, & alba, & similiter quæ est Sortes & q̃ est capitata. Sed esse albū non est vnum Sorti sm hypostasim: quia nec Sortes subsistit ex albedine nec in albedine, nec esse albū, subsistit p subsisteř Sortis, hoc .n. album, quod est ĩ Sorte, nō subsistit, quia natura accidētis, neq; p seipsam, neque per aliud nata est subsistere, Sed esse capitatum est vnū Sorti sm hypostasim, quāuis partialiter quia caput pars est Sortis: quia & Sortes subsistit sm esse capitatum, vtpote substātiale, & esse capitatū subsistit per Sortē: quia hoc capitatū subsistit Sortis subsistētia. Quia igitur natura humana vnita est filio Dei, vt non solū insit illi, & prædiceř de illo,

sicut

(sicut esse album inest filio Dei, & prædicatur de eo, dum dicit, F Christus seu filius Dei est albus) sed vt filius Dei subsistat ex humana natura, & in humana natura, quãuis diuersimode, vt pdeclaratũ est: quia subsistere ex humana natura intelligit, inquantũ est persona: subsistere uero in humana natura absolute adorcatur de verbo Dei.

aduenit post esse completum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi: sicut in resurrectione corpus adueniet animæ præexistenti: non tamen [d] accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale per animã. non est autem sic de albedine: quia G aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo. Verbum autem Dei ab æterno esse cõpletum habuit secundum hypostasim, siue personam: ex tempore autem aduenit ei natura humana nõ quasi sumpta ad vnum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ: sed ad vnum esse, prout est hypostasis vel personæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei.

AD 3[m] dicendum, quod accidens H diuiditur contra substantiam. Substantia autem (vt patet 5. Met.[a]) dupliciter dicitur. Vno modo pro essentia siue natura: alio modo pro supposito siue hypostasi. Vnde sufficit ad hoc, quod non sit vnio accidentalis, quòd sit facta vnio secundum hypostasim, licet non sit facta vnio secundum naturam.

AD 4[m] dicendum, quòd nõ omne quod assumitur vt instrumentũ, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi, & gladio: nihil tamen prohibet, illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis, se I habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestorius ergo posuit, quòd natu-

Et similiter humana natura cõstituit verbũ Dei in hoc, quod est esse personã humanam: in hoc, quod est esse hypostasim humanæ naturæ: in hoc, quod est esse hominem. Et sic natura humana loco propriæ subsistentiæ sortitur subsistentiam propriam filii Dei, & per illam subsistit, non p seipsam. Quia inquam per modum subsistentiæ vnita est inter personam filii Dei & naturam humanam, ideo dicitur quod ẽ vnio secundum hypostasim: & dicitur in litera hac, quòd vnio secundum hypostasim sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidentalis. Vbi clare videre potes quod diximus, nam si vnio secundũ hypostasim excludit vnionem esse accidentalem, consequens clare est, quod vniri secundum hypostasim, non est tantũ coniungi hypostasi per inesse hypostasi: quoniã cõiungi hypostasi per inesse tantum, non excludit vnionem esse accidentalẽ, vt patet de albedine coniuncta hypostasi Sortis per inesse tantum. Plus ergo exigit vnio secundum hypostasim.

D.12.

[a] lib. 5. meta. tex. 15. to. 3.

Et cum proprium hypostasis sit subsistere in natura, consequens est quòd vnio secundum hypostasim, exigat communionem secundum subsistere, quam in proposito inueniri declaratum est.

¶ In responsione ad quartum eiusdem 6. articuli, aduerte duo, primo veritatem rei, deinde processum Auctoris. Quo ad primum: quia instrumentum est nomen causæ, vnit alicui, vt instrumentum, non transcendit vnionem comprehensam infra genus seu latitudinem causarum, & ideo est talis vnio in causando. Et quia vnio humanæ naturæ ad Verbum (de qua est sermo) non est in causando, sed in essendo secundum esse substantiale subsistentiæ: ideo Cyrillus in litera allatus reprobat Christum tãquam instrumenti officio assumptum. Si enim prima K seu summa vnio humanæ naturæ ad Verbum esset vnio instrumenti, iam non esset vnio in persona, nec secundum personam, nec in essendo, sed in causando, quod maximi erroris est. Inter verbum siquidem Dei & naturam humanam vnio est hypostatica, & non secundum aliquod genus vel modum causæ, sed secundum aliquod genus seu modum entis per se, quod est substantia, quia est secundum subsistentiam, quæ non dicit causam, seu causalitatem, sed substantiam. Pateat autem hoc nobis ex hoc, quòd vnio filii Dei cum natura humana propria est filio, ita quòd nec Patri nec Spirituisancto conuenit: omnis autem causalitas filii Dei respectu naturæ assumptæ communis est trinitati: quoniam indiuisa sunt trinitatis opera ad extra. non est ergo dicenda vnio naturæ humanæ ad Verbum per vnionẽ instrumenti: si tamen non firmetur sñia super rõne instrumenti vt sic, sed super rõne instrumentalis, hoc est coniuncti, hoc est spectantis ad hypostasim, iam ab ordine causandi ad ordinem essendi, & ab vnione in causando ad vnionem in essendo venitur: & ad iam dictam vnionem secundum substantiam recursus, & resolutio fit:

ra humana est assumpta a Verbo solum per modum instrumenti: non autem ad vnitatẽ hypostasis. Et ideo non concedebat, quòd homo ille vere esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit in Epistola ad Monachos Ægypti, Hunc Emanuelem, idest Christum, non tamquàm instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tamquàm Deum vere humanatum, idest hominem factum. Damascenus [a] autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo, potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergó videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

¶ 2 Præt. Finis est potissimum in vnoquoque: sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. ergo I videtur, quòd huiusmodi vnio maxime debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Er-

& patet quod prima & maxima ratio vnionis non ponitur in vnione instrumenti, sed in vnione coniunctionis, qua instrumentum spectat ad hypostasim. Quocirca licet sententia ista de vnione per modum instrumenti cõiuncti sit vera, minus tamen formalis est. quia non attenditur ratio instrumenti vt sic, sed coniunctionis personalis, in qua pendent lex & prophetæ, hæc quo ad veritatem. In processu vero Auctoris video ipsum seipso altiorem. nam in quarto cõtra Gẽ. cap. 41. vnionẽ Verbi incarnati declarauit secundum vnionem instrumenti cõiuncti, & hoc fecit, quasi a posterioribus, & notioribus nobis, manuducẽs ad tam excelsam vnionem. In hoc autem loco altius cõtemplatus instrumẽti, vt sic rationẽ & vnionem hypostaticam, statim in principio responsionis instrumẽti vnionem ab vnione hypostatica separauit, dicens, Nõ oẽ quod assumitur vt instrumentum, &c. & ad vnionem personalẽ reducendam dixit. Et Nestoriũ inde cõfundit, atque Damascenum exponit. Processit siquidem hic nõ a posterioribus, sed a priori ex vnione hypostatica, saluans vnionem instrumenti talis, dum ex hoc quòd instrumentum aliquod pertinet ad esse hypostasis, saluat naturam humanam, posse dici vnitam Verbo, vt instrumẽtum coniunctum. Tu ergo vtrumque profice, hinc resolutionem, inde manuductionem sumens.

[a] li. 3. orth. fidei ca. 15. a medio.

Inf. art. 8. c. & 3. dist. a. q̃st. 2. art. 2. q. 3. ad 2. & d. 5. q. 1. a. 1 q. 1. & di. 7. q. 2. ar. 1. c. & 4. cõt. c. 39. & 41.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum septimum.

K TItulus art. 7. eiusdem 2. quæstio. in corpore articuli statim declaratur.

¶ In corpore articuli duo facit, primo declarat quid sit Vnio, de qua est quæstio, secundo respondet quæsito conclusione affirmatiua. Quo ad primum dicit, quòd vnio de qua est quæstio, est relatio quædam inter duas naturas coniunctas in vna persona filii dei: ita quòd tria de vnione dicit, primo quod quid est dicendo, quod est relatio quædam: secundo extrema dictæ relationis, dicendo inter diuinam naturam & humanam: tertio fundamentum dictæ relationis dicendo secundum quòd conueniunt in vna persona filii Dei. Vbi nota quòd est hic quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, & non de vnione quantum ad fundamentum, ad quod consequitur, quod est coniunctio naturarum in persona filii Dei, quam conclusum

go nec ipsa vnio est aliquid creatū.
§ 3 Præt. Propter quod vnūquodque, & illud magis, vt dicit Philosoph. sed homo dicitur esse creator, propter vnionem. Ergo multo magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

B SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatū: sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incœpit esse ex tempore. Ergo vnio est aliquid creatum.

RESPON. Dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut aūt in prima parte dictum est, * omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturam, realiter quidem est in[a] creatura (per cuius mutationem C talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secūdum rationem tantum: quia non innascitur secūdum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hęc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est, & ideo oportet dicere quòd sit quiddam [a] creatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̀ hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum. dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

AD 2m dicendum, quòd ratio relationis, sicut & motus dependet ex fine vel termino: sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est.) consequens est quod habeat esse creatū.

*Poste. tex. 5. non lóge a fine to. 1.

*P.p. q. 13. art. 7. D.1089.

sum est esse vnionē substantialem, & non sm esse relatiuum. Et A sic patet titulus articuli.
¶ Quo ad secundum conclusio est, Vnio pro relatione est aliquid creatum. Probatur: Omnis relatio inter Deum & creaturā est realiter in creatura, & non in Deo. ergo ista vnionis relatio non est in Deo realiter, sed in natura humana é realiter. ergo é aliquid creatum. Antecedens & ex dictis in prima parte assumitur, & probatur: quia innascitur per mutationem creaturę, & non per mutationē Dei. Consequentia prima ex declaratione tituli patet, secunda aūt relinquitur per se nota: quia quicquid realiter é ĩ creatura, é creatū.
¶ In hoc articulo cautissime aduerte distinctionem prædictam de vnione, vel quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad coniunctionem in persona, ad quam consequitur: quoniā plus differūt hæc duo, quam cælū & terra. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatum, vt in litera dicitur. Vnio autem pro coniunctione naturæ humanæ in persona diuina cum consistat in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filii Dei, est in genere seu ordine substantiæ, & non est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quòd vnum nō addit supra ens naturam aliquam, & vnumquodque per illud met, quod est ens, est & vnum. quod enim est ens accidentale per aliquam formam, est vnum accidentale per illam, & quod est ens relatiuum, habet vnitatem secūdum esse relatiuum, & quod est ens per formam substantialem habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ac per hoc natura humana in Christo, quia per esse substantiale subsistentiæ personæ filij Dei est iuncta naturæ diuinæ, oportet quod illud vnum esse, in quo adunitę sunt natura diuina & humana in Christo, D sit esse vnum substantiale & diuinum. Et vere sic est, quia esse subsistentiæ filii Dei, in quo non distinguuntur ambæ naturæ, substantia est, Deus est: quia verbum Dei est, vna & eadem quippe subsistentia subsistit filius Dei in natura diuina, & in natura humana, & cōsequenter diuina & humana natura Christi sunt indiuisæ in illa subsistentia vtrique communi, quamuis inter se valde distinguantur. Et si contra hanc doctrinam obiiciatur, quòd huiusmodi coniunctio incœpit esse ex tempore, & consequenter est aliquid creatum, respondendum est, quod hæc coniunctio, quantum ad illud, quod ponit in ipso esse secundū se, non incœpit esse ex tempore, sed est ab æterno, sed quantum ad hoc, quòd natura humana sortita sit illud subsistere, incœpit esse ex tempore. Verbi gratia. Si anima rationalis fuisset ab æterno sine corpore, quando fuisset in tempore iuncta corpori, nec esse corporis incępisset in tempore: quia non est aliud esse corporis, quam illud æternum esse animæ. Nec vnum esse substan-E tiale corporis cum anima, incępisset ex tempore, quantum ad illud quod ponit illa vnitas in esse secundum se: quia ens & vnū cum multipliciter dicatur, quod proprie est, actus est, vt dicitur in 2. de anima. Sed bene incępisset ex tempore illud vnum esse quantum ad hoc, quod corpori illud æternum esse communicaretur, quod fieret per generationem, qua corpus traheretur ad esse animæ. Ita enim accidit in proposito, dum per assumptionem natura humana trahitur ad esse subsistentiæ filii Dei. ex hac enim assumptione subsistentia, qua filius Dei in sola subsistebat natura diuina, communicatur naturæ humanæ, ita vt etiam ipsa natura humana per illam subsistat, & filius Dei in humana natura subsistat, hoc autem est vnum esse in persona ambas naturas. Vbi patet, nihil creatum interuenire, nisi passionem, qua natura humana trahitur ad esse Verbi. Super hanc autem coniunctionem, super hoc vnum esse fundatur consecutiue vnio pro relatione, sicut super coniunctionem substantia-A lem corporis & animæ, fundatur relatio vnionis inter animam & corpus. Est igitur, vt vnico verbo dicatur, vnio naturarum in Christo relatio creata quædam, hoc est, consequens eandē vnitatem personalem increatam. Et quia argumenta aureoli a Capreolo allata in 5. distin. tertii senten. q. prima, procedunt contra dicentes nō esse aliam vnionē, quàm relatiuam inter humanam naturam in Christo & deum (quod longe est a doctrina Auctoris, expresse ponentis, vnionem, quo ad relationem, consequi vnionem secundum vnitatē personalem, ita q̀ vnio significat relationem non qualemcumque, sed cō sequentem naturarum vnitatem personalem, ideo non censui ipsa aliter afferenda & soluēda, vtpote non contra doctrinā Auctoris in veritate, & quæ ex hac vnica dicta responsione confutantur.

D.1190.

¶ In responsione ad tertium eiusdem 7. articuli dubium occurrit circa illius principium. Homo dicitur, & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: tum quia falsum est, quod vnum extremum vnionis sit reliquum, quia vnio terminatur ad reliquum extremum, non enim corpus est anima, propterea quia vnio corporis terminatur ad animam. (vnde male dicitur, quod homo est deus propter vnionem, quia vnio terminatur ad hypostasim diuinam) tum quia dato, quòd esset verum, sequeretur quod homo non esset deus substantialiter, sed relatiue, quod iam reprobatum est. Et tenet sequela: quia esse aliquid propter terminum relationis non est esse illud substantialiter, sed relatiue, vt patet. Et si ad hæc dicatur, quod Auctor loquitur de vnione quantum ad fundamentum, non quantum ad relationem, contra hanc responsionem litera D clamat, aperte subdens, non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quod aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quam rationem. Constat enim hæc verba de vnione quantum ad relationem dici, de qua in responsione ad secundum dixit, quod rationem habet ex termino, esse verò habet ex subiecto, sicut motus.

*In cor. ar.

¶ Ad hoc dicitur, quod secundum rem homo est deus propter vnionem secundum vnitatem personalem, quam importat, ad quam consequitur relatio vnionis, & hoc non est vertendum in dubium. Sed quoniam in idem redit dicere, homo est deus propter vnitatem personalem duarum naturarum, quam consequitur vnionis relatio, & dicere, homo est deus, propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: ideo verba Auctoris calumnianda non sunt. Manifestatur autem, quod dicimus aduertendo, quod relatio vnionis est non solum inter naturas duas, diuinam scilicet & humanam, sed etiam est inter E naturam humanam & hypostasim diuinam. nam & vna natura vnita est alteri, & humana natura vnita personæ diuinæ, & econtra diuina persona vnita est humanæ naturæ. Seruatur autem differentia in loquendo, dum de vnione inter naturas, aut inter personam & humanam naturam est sermo: quia quādo de vnione inter naturas est sermo exprimimus naturas pro terminis vnionis, & vnitatem personalem vtriusque naturæ ponimus non pro termino: sed causa seu fundamento relationis vnionis, ut clare videre potes in principio corporis huius articuli, vbi declarando titulum dicitur quod vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quod conueniunt in vna persona filii dei. Quando vero loquimur de eadem relatione vnionis inter naturam humanam & personam filii dei, ponimus ex parte termini vnitatem personalem filii dei in vtraque natura: quoniā relatio ista vnionis non est quæcumque vnionis relatio, nec ad hypostasim diuinam quomodolibet, sed ad hypostasim filii quam personaliter

AD 3m dicendum, quod homo dicitur creator, & est deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: nō tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationē. G

ARTICVLVS VIII.

Vtrum vnio Verbi incarnati sit idem, quod aßumptio.

3. dist. q. 5. art. 1. q. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod idē sit vnio, quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificantur secundum terminum: sed idem est terminus assumptionis & vnionis, scilicet diuina hypostasis. Ergo H videtur quòd non differant vnio & assumptio.

¶ 2 Præt. In mysterio incarnationis idem videtur esse vniens & assumens, vnitum & assumptum: sed vnio & assumptio videntur sequi actionem & passionem vnientis & vniti, vel assumentis & assumpti. Ergo videtur idem esse vnio, quod assumptio.

¶ Præt. Damascenus dicit in 3. lib. (li. 3. orth. fidei ca. 11.) Aliud est vnio, aliud incarnatio: nam vnio solam demonstrat copulationem, ad quem autem facta est non adhuc: humanatio autem & incarnatio determinant, ad quem sit facta copulatio. Sed similiter assumptio non determinat, ad quem facta sit copulatio. Ergo videtur vnio idem esse quod assumptio.

SED CONTRA est, quòd diuina natura dicitur vnita, non autem assumpta.

RESPON. dicendum, quòd si-

naliter in vtraque natura. Sicut enim unionis relatio inter corpus & animam non est ad animam quomodolibet se habentem, sed ad animam communicantem substantiale suum esse corpori, ita relatio unionis humanæ naturæ ad hypostasim diuinam, non est ad hypostasim filii dei qualitercumque se habentem, sed ad filii dei hypostasim unam personaliter secum, hoc est cum humana natura. Et quia Auctor in hac responsione ad tertiũ loquitur de relatione unionis inter naturam humanā & personam filii dei (ut clare sonāt uerba literæ, dicentis, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam) non dixit, ad naturam diuinam, ut prius dixerat, sed dixit ad hypostasim diuinam, ideo coniunctionem personalē, seu, quod idem est, unitatem personalem ex parte termini relationis unionis posuit. Et perinde ualet, ac si dixisset, Homo est deus propter unionem, inquantum in illa inuenitur secundum rem unitas personalis diuinæ hypostasis cum humana natura. Et si expositionem ad uerbum desideras, dicto, Homo est Deus propter unionem, hoc est relationem unionis, non simpliciter, sed cum ista conditione explanante quomodo apponimus ly propter, ad relationem unionis, scilicet inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, ita quòd ly inquantum terminatur ad hypostasim, diminuit causalitatem relationis immo adimit causalitatem a relatione, & transfert causalitatem illam ad terminum. Sicut enim cum dicimus, quòd generationis motus, inquantum terminatur ad substantiam, est in genere substantiæ, intendimus quòd generatio ratione termini sortitur, & dat esse substantiale: ita dum I dicitur, quòd relatio unionis inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, hoc est ratione hypostasis diuinæ, ad quam terminatur, dat quod homo est deus. Et est sermo de hypostasi diuina, non qualitercumque se habente, sed terminante in rerum natura relationem unionis naturæ humanæ ad ipsam: hypostasis siquidem diuina terminans relationem realem unionis ad ipsam, est hypostasis diuina (ut dictum est) non qualitercumque se habens, sed una personaliter cum humana natura. Constat autem euidentissime, quod ratione talis termini homo est deus, ac per hoc admitti potuit, quod relatio unionis ratione talis termini dat, quod homo est deus, & consequenter dici uere potuit, quod deus est homo propter unionem, inquantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, quòd falsum supponit: quod scilicet ideo homo propter unionem sit deus, quia uerum est in communi loquendo, unum extremum unionis est K reliquum: quia unio terminatur ad reliquum, hanc enim uniuersalem nec somniauimus: sed ut declaratum est, fundatur ueritas dicti in litera super hoc, quia hoc extremum unionis huius est tale, scilicet hypostasis diuina una personaliter cum natura humana.

¶ Ad secundam quoque dicitur, quòd homo est deus secundum substantiam: esse namque deum, quod communicatur homini, non est esse relatiuum, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quamuis esse aliquid in communi loquendo propter terminum relationis præcise, sit esse relatiuum, esse tamen aliquid ratione talis termini, scilicet personæ diuinæ, unius personaliter cum natura humana, non est esse relatiuum, sed esse diuinum. Et sic patet, quòd non extorquendo literam, sed de unione quo ad relationem loquendo, uera est litera.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum octauum.*

IN titulo articuli 8. sunt tres termini, Vnio, Assumptio, & Idem. Et primus quidem terminus declaratus est in præce- F denti articulo, secundus in corpore declarabitur, tertius autem absolute sumendus est, sicut iacet. In calce autem articuli soluendo exprimetur qua diuersitate seu differentia sunt non idem, puta reali, uel rationis, uel utraque.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito unica conclusione. Inter unionem & assumptionem triplex est differentia. Declaratur manifestando singula membra sigillatim & ordinate, ita ut processus clarus sit in litera.

¶ Et prima quidē ac principalis differentia est in re formaliter significata, nam unio significat relationem, assumptio actionem uel passionem, & sic sunt in diuerso genere, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quod unio significet relationem, in litera non probatur, sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiā, primo probatur, in hoc mysterio inueniri secundum rem duo, scilicet ipsam relationem unionis, & actionem & passionem, quia omnis relatio recipiens esse reale ex tempore, causatur ex aliqua mutatione, mutatio autem in actione & passione consistit. Relatio igitur unionis inter naturam humanam & diuinam in Christo, cum incœperit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua causata sit mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione fit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione unionis & actione, & passione, cum unio significet relationem, consequens est quod assumptio significat actionem uel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptione aliquis dicitur assumens tamquam agens, & aliquid dicitur assumptum tamquam patiens.

¶ Secunda autem differentia est: quia assumptio dicitur sicut in fieri, unio autem sicut in facto esse. Probatur ex signo seu effectu: quia uniens dicitur esse unitum, assumens autem non dicitur esse assumptum, hoc est, unitum prædicatur de uniente, dicendo, hoc est illud: assumptum autem non sic prædicatur de assumente. Et quod hoc deriuetur ex dicta differentia, manifestatur, quia inter ly homo & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturam humanam, ut in termino assumptionis, constat autem terminum assumptionis spectare ad incarnationem, ut in facto esse, natura uero humana significat naturam humanam, ut quæ assumitur, quod constat spectare ad incarnationem, ut in fieri. Dicimus autem quòd uniens, scilicet filius dei, est homo, & nō dicimus, quod idem assumens est natura assumpta.

¶ Tertia uero differentia est, quod assumptio determinat terminum a quo, & ad quem, unio autem nihil horum determinat. Huius differentiæ primo redditur ratio ex prima: quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad unum extremum, quam ad aliud, actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim sequitur, quòd cum unio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinet, assumptio autem, quia est actio uel passio, determinare potest sibi terminos a quo, & ad quem. Secundo manifestatur de assumptione ex etymologia nominis. Tertio manifestatur ex signo, scilicet quòd indifferenter unum extremum dicitur unitum alteri, non autem assumptum, ut patet in litera clare.

¶ Circa hæc dubium primo occurrit de prima differentia. Nam non solum assumptio, sed etiam unio significat actionem: quod etiam ex litera probatur, dum dicitur, quòd uniens dicitur esse unitum, & filius est uniens sibi naturam humanam, & in responsione ad secundum, quòd persona Patris uniuit naturam humanam Filio. Certum est enim, quòd unire est agere, &

id eo

Ideo commune est Patri & Filio & Spirituisancto, & similiter A quod vniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

¶ Dubium secundo occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modum significandi. Non quoad modum significandi: quia tam vnire quàm assumere significat per modum verbi, omne autem verbum significat per modū fluxus, & fieri. Nec quoad rem significatam: quia natura humana, de qua verificatur, quod est vnita, non prædicatur de quocunque vniente: quia nec Deus nec Filius est natura humana.

*Ar. præce.

¶ Dubium tertio occurrit de eo quod in tertia differentia dicitur, vnionem hanc esse relationem æquiparantiæ, quum constet ex præcedenti articulo esse relationem in, & ex altero tantum extremo: quoniam in sola natura humana habet esse: relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomen sonat, æque se habet ad vtrumque extremum.

¶ Dubium quarto occurrit, qualis sit differentia inter vnionem, & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Et est ratio dubii: quia in litera in calce responsionis ad tertium concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & Incarnatione, clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab incarnatione. cum ergo simul correspondeantur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est: quia actio & passio distinguuntur realiter a relatione consequente coniunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent, ergo.

¶ Dubium quinto est de termino assumptionis, ad quid scilicet terminatur, ac quis est proprius terminus assumptionis, D an absolutum aliquod vel relatiuum. Et est ratio dubii ex parte rei: quia per istam actionem nullum absolutum fit in persona diuina, & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana, sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur, sed in sola natura humana fit de nouo solummodo relatio realis vnionis ad personam Filii: constat autem quod terminus actionis proprius est illud ens, quod fit per actionem illam. sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filii, est terminus proprius actionis & passionis, assumptionis nomine importatæ.

¶ Ratio vero dubii ex parte nostra est, quia doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in 3. sen. dist. 1. quæst. 1. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationem vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum tam in natura, quàm in persona, ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis, sed esse de genere respectuum extrinsecus aduenientium, qui scilicet non necessario sequuntur fundamentum etiam posito termino, quales dicit esse vnionis respectus inter animam & corpus, si præexistentia seorsum vnirentur de nouo, & panis & quantitas Sacramenti vnirentur, nullum enim E absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶ Durandus quoque in 3. senten. distinct. 5. quæst. 1. tenet actionis, quæ assumptionis nomine significatur, proprie loquendo, terminum intrinsecum esse respectum vnionis, quem dicit esse, non relationis genericæ, sed modum quendam realem, sicut inhærere est modus realis consequens naturam accidentis. Ad huiusmodi namque respectus dicit posse esse motum & actionē naturalem: quamuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

A ¶ In oppositum autem est, quòd Auctor hic dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc non esse respectum, sed esse absolutum, vtpote de genere seu ordine substantiæ, ergo.

...ent dictum est, vnio importat relationem quandam diuinæ naturæ & humanæ secundum quòd conueniunt in vna persona. Omnis autem relatio, quæ incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur: mutatio autem consistit in actione & passione.

B Sic ergo dicendum est, quòd prima & principalis differentia inter assumptionem & vnionē est, quòd vnio importat ipsam relationem, assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionem, secundum quam dicitur aliquid assumptum. Ex hac autem differentia accipitur secundo alia differentia, nam assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autem sicut in facto esse, & ideo vniens dicitur esse vnitum, C assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur, vt in termino assumptionis ad hypostasim diuinā, per hoc quòd dicitur homo. vnde vere dicimus, quòd filius Dei qui est vniens sibi humanam naturam est homo. Sed humana natura in se considerata, idest in abstracto, significatur vt assumpta, non aūt dicimus quod filius Dei sit humana na- B tura. Ex eadē etiam sequitur tertia differentia, quòd relatio præcipue æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremū, quàm ad aliud: actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum a quo, & ad quem, dicitur enim assumptio quasi ab alio ad se sumptio: vnio autem nihil horum determinat. vnde indifferenter dicitur, quòd humana natura est C vnita diuinæ, & econuerso. Non autem dicitur diuina natura assumpta ab humana, sed econuer-

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd prima differentia optima est, quantum ad formale significatum. Ad cuius euidentiam considerandum est fundamentum in literis positum, scilicet quòd in mysterio incarnationis quantum ad propositum spectat duo inueniuntur, scilicet actio & passio & relatio vnionis, & quòd relatio vnionis nō fit alia actione & passione ab illa actione & passione, quam significat assumptio, sed illa actio, quæ est assumere, factio ē vnionis, non curando pro nunc de modo, quo fit vnionis relatio per actionem illā: hoc enim ad quintum dubium spectat: Huic enim fundamento si supponas, quod ly vnio, est & nomen dum declinatur, hæc Vnio, vnionis, est & verbum, dum dicimus, Vnio, vnis, vniui, vnitum, & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, sicut similitudo & assimilare, videbis quòd quia nomen vnionis formaliter significat relationem, etiam verbum vniendi significat formaliter relationem: significat enim vnire, vnionem facere, sicut assimilare, similitudinem facere. Si namque diligentius ad positum fundamentum retuleris significatum hoc, scilicet facere vnionem, clare perspicies, quòd quum ly facere, illam supponat actionem quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionem hanc pri- D mo inuenies differentiam, quòd assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in incarnatione inuenitur: vnio vero & vnire inde deriuatum, formaliter relationem explicat, quamuis vnire per modum actionis significet illam relationem. Conceditur ergo, quòd in communi vnio verbum significat actionem, hoc est vnionem facere: sed quia in proposito ly facere non dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam contra actionem significatam per ly assumere, ideo & vera est differentia prima assignata in proposita materia, quod vnio significat formaliter relationem, assumptio actionem vel passionem, & verum simul est quòd vnire significat actionem eandem, vt terminatur ad relationem, significat enim vnionem facere, & propterea toti Trinitati attribuitur Vnire, & esse vnientem, vt in litera dicitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd differentia secunda intelligitur, quo ad rem significatam: quia scilicet res significata per Vnire, hoc est facere relationem vnionis, non est nisi vt in facto esse: quia non est nisi in termino assumptionis. intelligi enim oportet prius naturam terminari assumptionem, quàm consurgat assumpti relatio vnionis, quoniam non vnitur nisi per assumptionem: sicut oportet prius naturam terminari dealbationem, quàm consurgat vnio albedinis cum subie- E cto. quia igitur assumere vt assumere est efficax sicut vis, & assumere vt est facere vnionē, efficax, non nisi in termino inuenitur, ideo ex parte rei differentia secunda posita est, quòd assumere dicitur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse. Nec effectus allatus hic in litera, intelligendus est vniuersaliter vt obiectio opponit, quoniam constat ex litera non esse verum vniuersaliter, quòd vniens est vnitum. Pater enim est vniens & non est vnitum: quia non est homo. Sed est intelligendus permissiue, hoc est, quòd hinc prouenit, quòd permittitur aliquod vniens esse vnitum, si tamen significetur vt in facto esse, vt in termino, & propterea in litera caute dicitur. Vnde vere dicimus,

dicimus, quòd filius dei, quia est vniens sibi naturam humanam, est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum: quoniam assumptum oportet ordine naturæ præexistere, nulla autem persona diuina aut natura, est id, quod præexistit assumptioni, quod per naturam in abstracto significatur.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd relatio vnionis dupliciter considerari potest, scilicet realiter, & formaliter. Et si consideretur secundum esse formale, hoc est, secundum suam rationem formalē, sic proculdubio est relatio æquiparantiæ, sicut similitudo, æqualitas, & identitas. Si vero consideretur secundum esse reale, sic non est relatio æquiparantiæ*, vt obiectio probat. Vnde secundum diuersas considerationes, diuersimode contingit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturam & deum: quia quandoque negantur esse relationes æquiparantiæ, & verum est realiter, & quandoque affirmantur, & verum est formaliter. Sane igitur ac discrete intellige diuersa, quæ contraria apparent dicta, vt non sint contraria.

*In cor. art.

so: quia humana natura adinducta est ad personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd vnio & assumptio non eodem modo se habēt ad terminum, sed diuersimode, sicut dictum est.*

AD 2m dicendum, quòd vniens & assumens non omnino sunt idē: nam omnis persona assumens est vniens, non autem econuerso.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd assumptio differt & re, & ratione ab vnione & vnire, quamuis sola ratione differat ab incarnatione & humanatione. Et quidem quòd distinguatur realiter ab vnione, patet ex hoc, quòd tam actio, quàm passio significata assumptionis nomine distinguitur realiter à relatione vnionis consequente. Et ne ambiguitas aliqua restet de assumptione passiua, probatur: quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denotat, vt ita dixerim, hominem deum fieri, vt ab hoc, ita quòd relatio importata per assumptionem passiuam est ly ab hoc: quoniam secundum rem est relatio, qua natura humana a tota Trinitate eleuata est ad esse diuinum. Relatio autem vnionis est naturæ humanæ ad filium dei primo, & ad naturam diuinam consequenter, & non est relatio causalitatis passiuæ, alioquin communiter esset ad totam Trinitatem. Quòd vero distinguatur realiter ab vnire, ideo dixi, & verificatur non secundum ipsas actiones, sed secundum terminos, quoniam proprius terminus eius actionis, qui est assumere realiter, differt a proprio termino actionis, quæ est facere relationem vnionis vt sic, vt in sequenti patebit dubio: quamuis vnum & idem sit facere quod per assumere & vnire importatur (vt prædictum est) quod per se primo terminatur ad proprium terminum assumptionis, & ex consequenti ad vnionis relationem, vt nunc nunc patebit. Quòd vero sola ratione differat ab humanatione & incarnatione, patet quia eadē est actio, idem terminus diuersimode, vt in litera dicitur explicatus. Ex hoc autem quòd in litera dicitur, quòd vnio differt ratione ab assumptione, aut econuerso, non habetur quòd differant sola ratione sicut reliqua, quibus connumeratur. Ad veritatem siquidem literæ sufficit, quòd differant ratione, & non exigitur quòd sola.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quòd assumptio habet pro termino suo, propriissime loquendo ens absolutum, super quod fundatur relatio vnionis, est autem illud ens absolutum non persona filii dei sola, non hæc natura humana sola, sed filium dei esse hominem: quoniam nec persona diuina, nec hæc natura humana fit per assumptionem, quamuis fuerit simul facta cum assumptione. Sed filium dei esse hominem fit per assumptionem, & ita fit quòd est primum esse quod per assumptionem fit, & ad quod assumptio primo tendit: acquisiuit enim filius dei per assumptionem esse hominem quod est esse in genere substantiæ, & non in genere relationis aut cuiusuis respectus. Et ad hoc esse per se primo incarnationem ordinari, patet ex Symbolo fidei dum, dicitur de filio dei, Et incarnatus est de Spiritusancto ex Maria virgine, & homo factus est. Hinc enim clare patet, quòd tam actio quam passio, quæ in incarnatione interuenit, ad hoc per se primo ordinata & terminata est, quòd filius dei factus est homo proculdubio non relatiue, sed substantialiter, alioquin non esset homo, non enim est vere homo qui non est substantialiter homo, cum esse hominem sit esse substantiam animatam sensibilem rationalem, & non sit relatiue tantum se habere ad substantiam animatam sensibilem rationalem, Et quia constat præsupposito hoc esse absoluto, relationem vnio-

F nis fundari super hoc esse, ideo dicendum est, quod ad relationē vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primo terminatur, vt Auctor expresse dicit in 3. senten. distin. 2. q. 2. art. 2. q. 3. sed est vera relatio, more aliarum relationum, non producta per seipsam, iuxta doctrinam 5. Physico. sed consurgens ex nouo esse absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationē vnionis habere fundamentum absolutum, ita q per incarnationem nullum ens absolutum factum est, & cum hoc dicere q filius dei est fact' homo, & est vere homo secundū rem, est ignorare propriā vocem, & confiteri cū sententia fidei verbis solis, q deus est homo substantialiter, cum Nestorio autē consentire secundum rem, quòd deus est homo accidentaliter, & secundum esse relatiuum. Est & amplecti secundum verba Decretalem damnantem dicentes Christum, secundum quòd homo, non esse aliquid, & refutare eam secundum rem: quia si solum esse relatiuum fit de nouo in mysterio incarnationis, filius dei secundum quòd homo, non aliquid, sed ad aliquid est.

Nam persona Patris vniuit naturam humanam Filio, non autem sibi, & ideo dicitur vniens, non assumens, quasi ad se sumens. Persona autem filii, quæ sibi humanam naturam vniuit, est vniens & assumens. Et similiter non est idem vnitum & assumptum: nam

G diuina natura dicitur vnita, & non assumpta.

AD 3m dicendum, quòd assumptio determinat, cui facta est copu-

¶ Vt autem negantium vnionis relationem habere nouum esse absolutum factum per incarnationem pro fundamento, & si-
H militer assumptionem terminari ad nouum esse absolutum substantiæ, scilicet filium dei esse hominem, error conuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia monstratur. Manifestum siquidem est, quòd si albedo & subiectum seorsum præexisterēt, & similiter panis & quantitas, & similiter materia & corpus, & postea vnirentur, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto consurgeret, cuius oppositum ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatione, constat enim quòd subiectum in primo exemplo acquireret de nouo esse album, & in secundo esse quantum, & in tertio esse viuum, nec potest inficiari quin quodlibet horum esse sit & esse absolutum, & de nouo per actionem vnitiuam factū. Patet igitur quòd relatio vnionis est vere relatio de genere relationis, conueniens cum illis in modo essendi, & fiendi. Ex his patet solutio omnium obiectorum.

I ¶ Et si contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidem contra absolutum fundans relationem vnionis, primo, quia illud absolutum necessario esset vnitum verbo si est, nulla enim videtur talis entitas in creatura, secundo, quia talis entitas aut esset substantialis aut accidentalis, non accidentalis, vt patet, nec substantialis, quia esset eadem materiæ aut formæ aut compositæ substantiæ: sed quicquid est idem alicui substantiæ, manet manente illa, natura igitur assumpta, si dimitteretur a verbo, retineret illud, ac per hoc esset fundamentum vnionis absque vnione: respondendum ex dictis est, quòd, vt dicitur 7. Meta. non fit sphæra, non fit æs, sed fit sphæra ænea, & similiter in proposito non fit filius dei, non fit humana natura, sed fit filius Dei homo. Et similiter sicut si albedo & Sortes vnirentur acquireret de nouo Sortes esse album, & si postea separarentur, tam Sorte, quàm albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse album, ita quòd licet non corrumperetur albe-
K do, corrumperetur tamen esse album, sicut in vnione non generaretur albedo, sed esse album. Esse enim album significat esse absolutum in compositione consistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vnirentur, acquireret corpus esse viuum, & si postea separarentur, vtroque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuum, quod est esse substantiale in compositione consistens. Ita in proposito: quia filius dei acquisiuit per assumptionem, esse hominem proportionaliter loquendo, si separaretur natura humana a Filio, amitteret filius dei esse hominem, quod acquisierat, quod constat esse absolutum aut substantiale in compositione consistens. Et loquor non de compositione animæ, & corporis, quam esse præsupponit, sed de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominem: oportet enim aliquem hominem esse hominem, & impossibile est etiam fingere esse hominem in rerum natura, nisi aliquem hominem. Ita igitur, quantum ad propositum spectat, se habet esse hominem ad filium Dei, qui uere est homo, sicut se habet esse ui-

uum

latio ex parte assumentis, inquãtũ assumptio dicitur quasi ad se sumptio: sed incarnatio & humanatio ex parte assumpti, quod est caro, vel natura humana. Et ideo assumptio differt ratiõe, & ab vnione, & ab icarnatione seu humanatione.

B

ARTICVLVS IX.

Vtrum vnio duarum naturarũ in Christo sit maxima vnionum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo nõ sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod est vnum, eo quòd vnitum dicitur per participationem, vnum auté per essentiam: sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter eẽ vnũ, sicut præcipue patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, nõ importat maximã vnitaté.

C

§ 2 Præt. Quanto ea, quæ vniuntur magis distant, tãto minor est vnio: sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maxime distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. ergo huiusmodi est minima vnio.

§ 3 Præt. Per vnionem fit aliquid vnum: sed ex vnione animæ & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura: ex vnione auté diuinæ & humanæ naturæ fit aliqd vnũ solũ in p͛sona. ergo maior est vnio animæ ad corpus, quàm diuinæ naturæ ab humanã: & sic vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

SED CONTRA est, quòd Augu. dicit 1. Trin. quòd homo potius est in Filio dei, quàm Filius in Patre: Filius aũt est in Patre per vnitatem essentię, homo vero est in Filio per vnionem incarnationis. ergo maior est vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ essentię, quę tamen est maxima vnionũ: & sic per consequens vnio incarnationis importat maximam vnitatem.

RESPON. Dicendum, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio incarnationis dupliciter accipi, uno modo, ex parte eorum quæ coniunguntur: alio modo, ex parte eius, in quo coniunguntur, & ex hac parte, huiusmodi vnio

num ad corpus seu esse album ad subiectum: & similiter ita se habet natura humana ad eundem Dei filiũ, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt iã dictũ est, quẽadmodum generatur ex vnione, & corrumpitur ex separatione nõ albedo nec subiectum, sed esse album, & similiter nõ anima nec corpus sed esse animatũ, & esse viuũ, ita ex vi assumptionis nõ fit filius Dei, nõ fit natura humana, sed fit esse hominem non in communi, sed hunc: & similiter, si separaretur natura humana, corrumperetur non natura humana, sed esse hominem hunc. Nã si sibi relinqueretur natura humana, non esset idẽ homo, sed alius homo fieret, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura, sed alius homo.

3.dist. 5.q. 3.art.1.q.1. & 4.cõtr.c. 41.

Vnde si verbaliter etiam desideras respondere habes, q̃ esse hominem, est illa entitas absoluta, quæ fundat relationem vnionis in mysterio incarnationis, & quòd ista entitas si est, necessario est vnita Verbo. Impossibile est siquidem inueniri idẽ esse hominem separatum a Verbo: quã nis possit inueniri eadem natura humana separata a verbo: quoniam esse hominem, numeratur ad numerationem indiuiduorum hominis. Si enim natura humana separaretur a Verbo, eo ipso quòd fieret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille alius esset homo, & aliud quo nunc verbum Dei est homo: quoniam vt iam dictum est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi consistit, ac per hoc variato supposito, variabitur numeraliter. Sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album, iuxta numerum subiectorum: & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuum, iuxta numerationẽ corporum eadem ratione, quia in compositione hæc omnia consistunt, & diuersitas numeralis diuersitatem subiectorum, seu suppositorum comitatur. Et sic patet, quòd est aliqua entitas absoluta, quæ quodammodo est in natura creata, scilicet, humana natura Christi, scilicet esse hominem, quæ si est eadem numero, necessario est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quòd ista entitas est substantialis, & identificatur substantiæ compositæ, hoc est, huic homini: non autem huic naturæ humanæ. Et ideo si hæc natura assumpta dimitteretur, non remaneret relatio vnionis: quia nec remaneret hic homo idem numero. Et sicut stat, q̃ remaneret hæc eadem numero natura humana, & non remanere idem hic homo, sed esset alius numero homo, alia numero substantia composita, de prima substantia, nõ de quidditate loquẽdo, ita stat, quòd natura assumpta potest dimitti non remanente eodem hoc homine: immo implicat contradictoria remanere eundem hunc hominem, & naturam assumptam dimitti: quia tunc in natura dimissa subsisteret alius homo, & non Christus, & subsisteret Christus, & non alius homo. Et error processus Scotici est ex eo, quòd substantia composita est duplex, scilicet natura, & indiuiduũ, scilicet hæc humanitas & hic homo. Nec oportet illud quod est idem substantiæ compositæ, hoc est, huic homini, esse idem huic humanitati: & ideo non oportet remanẽte humanitate hac, si dimitteretur, remanere id, quod est idem

A huic homini, quale est esse hominem inuentum in hoc homine, qui est Christus. Et hæc dicta sint, loquendo de termino assumptionis secundum rem, hoc est, actionis & passionis intellectæ per nomen assumptionis: nam loquendo de termino assumptionis, vt importatur in vocabulo assumendi, remitto te ad literam, quòd natura humana est vt terminus a quo, & p͛sona diuinæ est vt termin⁹ ad quẽ. Quæ ideo pro nonitus dixerim, vt non putẽt doctrinam datam a verbis Auctoris discrepare: sed attendant quòd secũdum varias consyderationes varie assignari potest terminus. Nos autem ad rem spectantimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti suum proprium, ac primo terminum in re realem assignaremus. Et licet non manifestauerimus, quomodo quod dictum est, fit: manifestauimus tamen ex fidei doctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio quod, vt Aug. dicit si rationẽ haberet: nõ esset admirabile, & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo caute exempla accipienda sunt, vt scilicet, vtcumque perspiciamus mysterii altitudinem, nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

Li.1.ca.10. ante mediũ tom.3.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum nonum.*

D IN articulo nono, aduerte primo, quòd cum iam distinctum sit de vnione vel pro relatione vnionis, vel pro coniunctione, ad quam consequitur relatio vnionis, hoc in loco non sumitur vnio pro relatione, sed pro coniunctione ipsa, vt patet in principio corporis articuli, & ex conditione, quæ de ipsa inquiritur, scilicet de excellentia eius respectu reliquarum coniunctionum. Ridiculum enim hoc est, quærere de relatione, nisi ratione fundamenti, nam seclusa ratione fundamẽti, nulla vnionis relatio est maior altera: sed ideo vnio materiæ & formæ est maior vnione substantiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indiuisum, vt patet.

¶ Aduerte secundo, quòd non quæritur explicite de vnione naturæ & personæ utrum sit maxima: sed de vnione naturarum in persona, verũtamen & hoc in respõsione ad vltimã tractabitur.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo, ponitur distinctio bimẽbris: deinde respondetur quæsito cum distinctione iuxta membra propositæ distinctionis. Est autem distinctio ista: Vnio incar-

E nationis dupliciter consideratur, vel ex parte naturarum coniunctarum, vel ex parte eius in quo coniunguntur. Probatur distinctio, quia vnio claudit in se duo, primo, extrema, quæ iungũtur: secundo, vnum in quo coniunguntur: est enim vnio coniunctio aliquorum in aliquo vno. Principalis conclusio responsiua quæsito est, Vnio naturarum in Christo ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima. Probatur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Secundaria conclusio est, Huiusmodi vnio ex parte naturarum, quæ coniunguntur non est maxima, nec aliter probatur.

¶ Circa distinctionem in litera assignatam, dubium non dissimulandum occurrit: quoniam videtur deficiens, quia coniunctio aliquorum in aliquo vno, potest accipi non solum ex parte eorum, quæ coniunguntur, vel ex parte eius, in quo coniunguntur: sed

habet præeminentiam inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Nó autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quàm vnitas numeralis, G quæ scilicet est principium numeri. Nam vnitas diuinæ personæ, est vnitas increata, per se subsistens, non recepta in aliquo per participationem, est etiam in se completa, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo non competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quę est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali, ratione, scilicet, vnitatis diuinę personæ, nó autem ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinæ personæ, sed est ei vnita.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum, non autem ex parte personæ, in qua facta est vnio.

AD 3ᵐ dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm vnitas, & personæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio incarnationis est maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

Quia vero illud, qđ in contrariũ obiicitur falsum supponit, s. quòd

tur: sed etiam ex parte coniunctionis extremorum in illo vno. F Verbi gratia, coniunctio corporis & animæ in Sorte, potest accipi ex parte animæ & corporis, vel ex parte Sortis, vel ex parte coniunctionis illorum in Sorte. Et in litera hoc tertium membrum deficit, & tamen hoc est principalius membrum in proposito considerãdum: quoniam non dicitur proprie loquendo, vnio maior ex parte extremorum, nec ex parte termini, sed ex parte coniunctionis extremorũ in termino. Contingit siquidem in Sorte coniungi multa accidentia quæ licet ex parte eius in quo coniunguntur, scilicet persona Sortis, habeant maximam vnitatem: nó tamé ꝓpterea sunt maxime vnũ, quia coniunctio ipsa in Sorte non est maxima, sed minima.

¶ Dubium secũdo oritur hinc circa cõclusionem principalẽ, quoniam non nisi abusiue saluatur, ex illa vnionem incarnationis esse maximam post vnionem trinitatis diuinæ, quod tamen & Auctor saluare nititur in litera, H & Bernar. in lib. de consideratione, asserit. Et probatur sequela: quoniam nõ nisi abusiue diceretur, quòd vnio creaturarum vniuersi est maxima, quia ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima: quia vnitas Dei in quo vniuntur est maxima vnitas. ita. n. dicitur in litera, quòd diuinæ humanæq; naturæ vnio in Christo est maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Et similiter non solũ vnitas naturarum diuinæ & humanæ esset maxima, sed etiam vnio accidentium Christi, puta, visus & auditus, esse albi & crispi, esset maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vniuntur in persona diuina, cuius vnitas est maxima: hoc enim non est saluare vnionem incarnationis esse maximam nisi abusiue, vt patet. Et multiplicatur dubium ex Durando in 3. dist. 3. sent. q. 1. dicente vnionem incarnationis esse maximam, quantum ad dignitatem, & non quantum ad intrinsecam rationem vnionis. Et hoc secundum probat, quia illa vnio est, quantum ad rationem vnionis maxima, cuius extrema magis & intimius efficiunt, vel efficiuntur vnum: sed extrema multarum vnionum, & non in- I carnationis sunt talia. ergo. Maior probatur, quia vnione vt sic, aliqua sunt vnum: ratio autẽ vnius est ratio indiuisi. Minor vero, quia materia & forma constituunt vnum per essentiam, & vnum est inseparabile ab alio manente consistentia: non sic autem constat esse extrema incarnationis. Vnde glossat Durandus Bernardum, quód intelligitur de maxima vnione quantum ad dignitatem.

¶ Ad hanc quæstionem respondetur, quod distinctio male intelligitur: nam neutrum distinctionis membrum accipiendum est secũdum se, ita quòd cum distinguitur, coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, non intelligitur ex parte extremorum secundum se, & similiter non intelligitur ex parte termini secundum se: sed quemadmodum primum mẽbrum intelligitur ex parte extremorum inter se, ita secundum intelligitur ex parte termini vt coniungentis. Et sic non deficit K tertium membrum: sed tertiũ membrum est id, quod distinguitur in primum & secundum. Nam coniunctio ipsa duorum in aliquo vno, distinguitur, quia accipi potest ex parte extremorũ inter se, vel ex parte eius, in quo coniunguntur vt sic. Verbi gratia, Coniunctio animæ & corporis in homine potest dupliciter accipi, primo, ex parte animæ & corporis, non secundum se (sic enim valde distant) sed inter se, quia inter se iungũtur, vt actus substantialis & potentia: alio modo, ex parte eius, in quo iunguntur, inquantũ iunguntur in illo, puta, inquantum sunt in vna natura composita, puta, humanitate, vel inquantum sunt in vna persona, puta, Sorte. Et hic est verus sensus distinctionis literæ: obiectiones autem procedunt contra alium sensum, quo sumuntur extrema, quæ iunguntur secundum se, & id in quo iunguntur secundum se. Et ideo non est mirum si deficit, si deducit ad inconuenientia, & si non saluat intentum nisi abusiue.

¶ Ex his patet solutio secundi dubii. nam sensus literæ est, quòd naturæ diuinæ & humanæ, quæ in mysterio incarnationis vniũtur, coniunctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se (& sic per se nota relinquitur pars negatiua, sicut vere est per se nota, quia inter se nõ vniũtur, nisi sicut causa, & instrumentum causæ, vbi constat non esse maximam vnionem) vel ex parte eius, in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis coniũctionis, quã obtinẽt in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua coniunguntur vt sic, ac dicere ex parte personæ diuinę inquantum est persona, vtriusque naturæ: hoc enim est accipere coniunctionem ex parte eius, in quo iunguntur vt sic, hoc est, formaliter loquendo. Quocirca quia, vt patet ex prius dictis, vniuntur in persona diuina sub- H stantialiter & non accidentaliter, vt accidentia Christi, & vniũtur substantialiter, non vt partes (vt manus & caput) sed vt totum, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti, & vniuntur non solum substantialiter absque partium imperfectione, sed sic substantialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incomponibili vnitate substantiali personali communi vtrique naturæ, vt superet merito omnem aliam vnionem quorumcumque in alio vt sic, ita quód licet anima, & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis, & in vna persona Sortis: non tamen magis, sed pluribus modis vniuntur, quam natura diuina & humana in Christo: quia vniuntur & in natura, & in persona, istæ autem vniuntur tantum vno modo, scilicet, in persona: sed vnio hæc in isto vno modo, est maior, quàm sit illa in vtroque: quia in mysterio incarnationis vnitas communis extremis, secundum quam propriissime & formaliter quantificatur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomponibilis, & I indiuisibilissima, ad quam constat, quòd nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul ascendunt, vt patet. Notanter autem dixi, vnionem in alio, dixi enim hoc ad præseruandam doctrinam hanc ab vnione aliquorum inter se: quoniam vt in litera patet, non ex hac parte, sed solum ex parte vnionis in aliquo vno, vnio naturarum in Christo est maxima. Si tamen vnio hæc incarnationis perspiciatur, vt est duorum inter se, scilicet personæ diuinæ & humanæ naturæ, sic etiam inuenitur maxima, & excedens omnes alias vniones propter dictam rationem. Et secundum quid excedit vnionem Trinitatis, vt dicitur in responsione ad vltimum ex August. quia homo potius est in filio Dei, quam Filius in Patre, quia scilicet, idem est suppositum hominis & Filii Dei, non est autem idem suppositum Patris & Filii: appellatur autem secundum quid maior hinc ista vnitas, quia homo importat vtrumque, naturam scilicet humanam & suppositum, & non quo ad naturam significatam, sed quo ad suppositum tantum est magis in Filio quam Filius in Patre: merito autem, quod secundum aliquid sui est magis vnum, & K secundum aliquid minus vnum appellatur secundum quid, & non simpliciter magis vnum. Et per hæc patet expositio literæ totius articuli.

¶ Ad Durandum autem dicitur, quòd extorquet Bernardi sententiam, & vilificat eam: de vnione enim inquantum vnio, secundum ipsam rationem vnionis loquitur Bernardus, præponens vnionem Trinitatis, quæ non esset præponenda quo ad dignitatem, quia tota Trinitas non est dignior persona filii. formaliter igitur Bernardus, formaliter & Auctor loquitur, formaliter & nos intelligimus, atque saluamus, vnionem incarnationis esse post vnitatem Trinitatis maximam simpliciter. Et cum dicitur, Illa sunt

magis

magis vnum, quorum extrema magis, & intimius constituunt vnum, dicitur quòd addendum est huic propositioni, vel sunt vnum inter se, vel in tertio, alioquin negetur: quia voluntaria est. Nam ex intrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur, quàm quòd vnita aut fiunt aut sunt vnum, hoc est indiuisa inter se vel in tertio: personæ enī diuinæ non fiunt, sed sunt vnum in tertio, hoc est in diuina essentia. Et similiter in proposito duæ naturæ sunt vnum in persona diuina, & natura humana est vna personaliter cum persona diuina. Et sic negatur Minor, scilicet quòd materia & forma magis, & intimius sunt vnū in essentia humanitatis: non enim est minus vnum, vnū in persona substantialiter & simplicissima, quàm vnum in substantia & persona composita. Et cum probatur ex inseparabilitate, respōdetur quòd etiam hic non potest fieri separatio, salua consistentia omnium extremorum: quoniam si humana natura separetur a verbo, non esset idem, sed alius homo, & similiter persona diuina amitteret esse hominem. Constat autem, quòd tam esse hominem, est esse substantiale, q̄ esse alium hominē, est esse aliam substantiam. Etsi hæc appareant mirabilia & incomprehēsibilia nobis, non propterea sunt reiicienda, sed credenda, & veneranda.

* positam ſ arg. sed cōtra.

† Infr. q. 6. artic. 6. Et vet. q. 29. art. 2. Et 3. dist. 13. q. 3 artic. 1.

* P. sec. Q. 110. art. 1. & 3.

† Art. 6. huius quæst.

maior sit vnio incarnationis, quàm vnitas personarum diuinarum in essentia, dicendum est ad auctoritatem August.* quòd humana natura non est magis in filio Dei, quàm filius dei in patre, sed multo minus: sed ipse homo quantum ad aliquid est in filio magis, quàm filius in patre, inquantum scilicet idem supponitur in hoc quod dico homo, prout sumitur pro Christo, & in hoc quod dico, filius dei, non autem est idem suppositum patris & filij.

ARTICVLVS X.

Vtrum unio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam. Gratia enim est accidens quoddā, vt in secunda parte habitum est.* sed humanæ naturæ vnio ad diuinam non est facta per accidens, vt supra ostensum est.† ergo videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam.

¶ 2 Præter. Gratiæ subiectum est aīa: sed sicut dr̄ Colos. 2. in Christo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo videtur q̄ illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ 3 Præter. Quilibet sanctus deo vnitur per gratiam. si igitur vnio incarnationis fuit per gratiam, videtur quòd non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij sancti homines.

SED CONTRA est, quòd August. dicit in lib. 2. de Prædest.* sanctorum, ea gratia fiat ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: sed homo ille factus est Christus per vnionem ad diuinam naturam. ergo vnio illa fuit per gratiam.

* cap. 15. ab med. to. 7.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est,* gratia dupliciter dicitur, uno modo voluntas dei gratis aliquid dantis: alio modo ipsum gratuitum donum dei. Indiget autem humana natura gratuita dei voluntate ad hoc, quòd eleuetur in deū, cum hoc sit supra facultatem suæ naturæ. Eleuatur autem humana natura in deum dupliciter, uno modo per operationem, qua scilicet sancti cognoscunt & amant deum: alio modo per esse personale, qui quidem modus est singularis Christo, in quo humana natura assumpta est ad hoc, quòd sit persona filij dei. Manifestum est autem, quòd ad perfectionem operationis requiritur, quòd potentia sit perfecta per habitum: sed quòd natura habeat esse in supposito suo, non fit mediante aliquo habitu.

* 3. dist. 13. q. 3. art. 1.

* P. S. q. 110. art. 1.

SIC ergo dicendum est, quòd si gratia accipiatur ipsa dei voluntas gratis aliquid faciens, vel gratum seu acceptum aliquem habens, vnio incarnationis facta est per gratiam, sicut & vnio sanctorum ad deum per cognitionem & amorem: si vero gratia dicatur ipsum gratuitum dei donum, sic ipsum, quod est, humanam naturam esse vnitam personæ diuinæ, potest dici quædam gratia, inquantum nullis præcedentibus meritis hoc est factum, non autem ita q̄ sit aliqua gratia habitualis, qua mediante talis vnio fiat.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ gratia, quę est accn̄s, est q̄dam similitudo diuinitatis participata ī homine. Per incarnationem aūt humana natura nō dr̄ participasse similitudinem aliquam diuinę naturæ, sed dr̄ esse coniūcta ipsi diuinæ naturæ in p̄sona filij: maius aūt est ipsa res, q̄ sīlitudo eius participata.

AD 2m dicendum, q̄ gratia habitualis est solum in anima: sed gratia, i. gratuitum dei donum, quod est vniri diuinæ personę, pertinet ad totam naturam humanā, quæ componitur ex anima & corpore. Et per hunc modum dr̄ plenitudo diuinitatis ī Chr̄o corporaliter habitasse: q̄a est vnita diuina natura non solū aīæ, sed etiā corpori: quāuis etiā possit dici, q̄ dr̄ habitasse in Christo corporaliter. i. non vmbraliter, sicut habitauit in sacramētis veteris legis, de quibus ibidem subditur, q̄ sunt vmbra futurorū,

* 8. dist. 4. q. 1. art. 2. & q. 2. Et coloss. 2. l. 2. co. 3.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum decimum.

TItulus articuli decimi clarus est. ¶ In corpore articuli duo fiunt. primo ponitur distinctio bimembris de gratia, secundo respondetur quæsito tribus conclusionib9. Distinctio est, Gratia, pro voluntate dei gratuita, vel pro gratuito dono.

¶ Vbi nota duo, primum est, quod in vtroque membro fit mentio de gratuito: quia voluntas quæq; est debita quæq; gratuita: voluntas. n. iustitiam ministrans est voluntas ex debito dantis vnicuiq; qđ suū est: voluntas aūt non ex debito, nec mercenarie, nec vi, aut metu dantis, sed amore bnūolentiæ gratuita est: & sic donum gratuitum est, quod ex tali voluntate datur. Secūdum est, quod appellatione doni gratuiti non solū venit habitualis gratia, sed etiam quodcūq; donum gratis concessum, siue illud sit actuale aliquod auxiliū, siue quæcūq; alia res. Vnde quia hoc membrum subdiuiditur in litera, quamuis non sub forma subdiuisionis, ideo numerus cōclusionum excedere videtur mēbra diuisionis, cum tñ in veritate inata tria membra in litera posita, s. gratuitā voluntatem dei, & gratuitum donum habitualis grē, gratuitum donum ipsius vnionis, trea sint conclusiones.

¶ Prima igitur conclusio est, sumendo gratiam p̄ gratuita dei voluntate, vnio incarnationis facta est per gratiā, sicut & vnio sanctorum ad deum per cognitionem & amorem. Probatur, quia ad hoc q̄ natura humana eleuetur in deum, siue per esse personale, siue per operationem, eget dei voluntate gratuita: quia vtrumque est supra facultatem naturæ suæ. Secunda conclusio est sumendo gratiā pro gratuito dei dono, hoc est gratia habituali, vnio incarnationis non est facta per gratiam, vnio vero sanctorū ad deum fit per gratiā. Probatur: quia in cōi loquendo formaliter ad p̄fectionem operationis requirit, q̄ potentia sit p̄fecta p habitū; ad hoc aūt q̄ natura sit in suo supposito, nō exigitur habitus aliquis. Dr̄a aūt inter has duas vniones in hoc cōsistit, q̄ vnio sanctorum ad deum est p eleuationē ad operationes cognitionis & amoris: vnio aūt Christi est p eleuationē naturæ humanæ ad esse p̄sonale filij dei. nulla ergo gratia hic mediat ibi.

¶ Vbi nota primo, q̄ hinc habes apud Auctorē, eodē se habere modo naturā humanam Chr̄i ad p̄sonam filij dei, sicut se haberet ad p̄sonā p̄priā, & sicut se habet natura Sortis ad p̄sonā Sortis. nā hinc habes, q̄ ex eo q̄ formali loquēdo inter naturā & p̄priam suppositū nullus exigit habitus, ideo inter naturā humanam & personā filij dei in Christo nullus exigitur habitus. fundatur. n. hic processus super illa p̄portionalitate, vt patet. Nota secūdo, q̄ grē habitualis in proposito nomē nō restringitur

gitur ad gratiam, quæ ponitur in essentia animæ, vt distinguit F à charitate & alijs habitibus infusis : sed communiter sumitur vt comprehendit sub se quęcumque infusum habitum. Et hoc habes in litera ex eo, quòd habitus ad perfectionem operationis requisitus, in potentia operatiua ponitur, quod non verificatur de gratia restricta ad habitū in essentia, vt patet.

corpus autem est Christus : prout scilicet corpus contra vmbram diuiditur. Dicunt etiam quidam, q̀ diuinitas dicitur in Christo habitasse corporaliter, idest tribus modis, sicut corpus habet tres dimensiones, vno modo, per essentiam, præsentiam, & potentiam, sicut in ceteris creaturis : alio modo, per G gratiam gratum facientem, sicut in sanctis : tertio, per vnionem personalem, quod est propriū sibi.

VNde patet respōsio ad 3m quia scilicet vnio incarnationis non est facta solum per gratiam habitualem, sicut alij sancti vniuntur deo, sed secundum subsistentiam siue personam.

ARTICVLVS XI.

Vtrum unionem uerbi incarnati aliqua merita præcesserint.

AD VNDECIMUM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis fuerit aliqua merita subsecuta : quia super illud Psalmi 32. Fiat misericordia tua super nos, quemadmodum, &c. dicit glo.* Hic insinuatur desiderium Prophetæ de incarnatione, & meritum impletionis. ergo incarnatio cadit sub merito.

¶ Tertia conclusio est, sumendo gratiā pro gratuito dei dono, quicquid sit illud, vnio incarnationis est gratia. Probatur : quia est donum dei cōcessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis.

¶ Vbi nota primo, quòd hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellatur grā modaliter: quia scilicet gratuite facta est, s. absque vllo merito, & hinc fit vt in Christo ponatur vltra habitualē gratiā, gratia vnionis, q̀ est ipsa vnio gratuito concessa.

Nota secūdo, quòd caute Auctor locutus, nō dixit, quòd hoc modo sumendo gratiam vnio sit facta per gratiam, sicut dixit in præcedentibus conclusionibus, & sicut quæsitum est in titulo articuli : sed dixit quod ipsa vnio est gratia. Et ratio est: quia li per, denotat causalitatem gratię super vnione: eiusdem autem ad seipsum non est causalitas.

1. 2. q. 98. ar. 4. c. & 3. di. 4. q. 3. ar ti. 1. & Ro. 1. l. 3. col. 2. fi. & Heb. 1. l. 4. col. 3.

* innuitur in gl. interlineari, ibi.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, nota ex supra dictis in artic. 7. eiusdem q. quòd coniunctio humanæ naturæ cum persona filij Dei (quæ nihil aliud est, quàm vtriusque indiuisio in esse personali ipsius filij Dei) potest dupliciter accipi, scilicet vel secundum illam entitatem positiuam, quæ est illud esse personale istius naturæ creatæ, vel secundum mutationem & relationem, qua vnitur, & vnita relatiue dicitur humana natura personæ illi: nullum siquidem aliud ens reale apparet interuenisse, aut inueniri in hoc mysterio, vltra extrema. Et si quidem vnionis gratia pro gratuito dono sumatur secundo modo, sic est donum creatum: quoniam tam mutatio passiua, qua natura humana eleuata est ad esse personale dei, quàm relatio vnionis, inter creatas res est. Si vero vnionis gratia similiter pro dono gratuito sumatur primo modo, sic quo ad iē datam increatum donum est, quia data est personalitas diuina naturæ creatæ: quo ad substantialem vero compositionem seu coniunctionem personalitatis cum natura, donum creatum est, vt patet. Et quia vnionis gratia, hæc omnia concludit, ideo quandoque res increata ponitur, vt in hac litera, dum dicitur, maius autem est ipsa res, quam ipsa similitudo eius participata, & est sermo de te diuinæ naturæ & personæ, in qua vnionis gratia consistit. Quandoque autem ponitur res creata, dum ex voluntate dei gratuita facta dicitur in hac litera, & diffusius inferius artic. 12. huiusmet q. & verum est quantum ad communionem illius esse diuini ad naturam humanam, quæ per assumptionem facta est, & ad quam relatio vnionis consequitur.

Super Quæstionis secundæ Articulum vndecimum.

IN titulo articuli 11. vide, quòd in præcedenti, & hoc, atque sequenti articulo quæstio est de causa vnionis. Et quoniam triplex illius causa assignatur, scilicet gratia, merita & natura, ideo expedito decimo articulo de gratia in hoc 11. quæritur de F meritis, an scilicet vnio hæc ex meritis fuerit : & demum in 12. quæritur an sit naturalis Christo, &c. hoc est, a natura.

¶ In corpore articuli sunt tres conclusiones. Prima est : Nulla Christi opera fuerunt meritoria vnionis. Probatur : Ille homo, qui est Christus, a principio suæ conceptionis fuit filius

¶ 2 Præter. Quicumque meretur aliquid, meretur illud, sine quo illud haberi non potest : sed antiqui patres merebantur vitam æternam, ad quam peruenire non poterant, nisi per incarnationem. dicit enim Greg.* in lib. 13. mor. Hi qui ante Christi aduentum in hunc mundum ve- G nerunt, quantamlibet iustitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti, in sinum cælestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia nondum ille venerat, qui iustorum animas in perpetua sede collocaret. ergo videtur quòd meruerint incarnationem.

¶ 3 Præt. *de beata virgine cantatur, quòd Dominum omnium meruit portare, quod quidem factum est per incarnationem. ergo incarna- H tio cadit sub merito.

SED CONTRA est, quòd Augustin. dicit in lib.* de Prędest. San. Quisquis in capite nostro præcedentia merita singularis illius generationis inuenerit, ipse in nobis pręcedentia merita multiplicatę regenerationis inquirat. sed nulla merita pcesserunt regenerationem nostram, secundum illud Ti. 3. Nō ex operibus iustitię.

dei hypostatice. ergo omnis illius hominis operatio subsequuta est vnionem. ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis. Antecedens declaratur primo, & differentia inter sententiam fidei & hæresim Photini. Et probatur secundo auctoritate angeli Luc. primo. Consequentiæ autem relinquuntur, vt per se notæ, & vere sic est : quoniam prima patet ex hoc ipso, quòd omnis operatio cuiuscumque hominis præsupponit illum hominem: oppositum enim non est intelligibile. Idem autem est dicere, quòd omnis opatio Christi præsupponit vnionem, & dicere quòd præsupponit personam illius hominis: quoniam nō nisi per vnionem habetur persona illius hominis : quoniam est ipsa persona filij Dei. Ex hoc igitur quòd persona illius hominis est persona filij dei per vnionem naturæ humanæ ad personam filij Dei, optima & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis I præsupponit vnionem, quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium, vt patet.

* lib. 13. c. 20. circa finem.

*in offi. ad matu.

* c. 15. non procul a fi. tom. 7.

¶ Dubium hoc in loco nonnullum occurrit: quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem, non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsecuta est vnionem. Et diceret quispiam, quòd illa natura humana sicut secundum se præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit quod assumitur) ita secundum aliquod opus eius, puta intelligere & velle, quæ sunt instantanea, præsupponitur ordine naturæ assumptioni : & per illud velle informatum charitate natura illa meruit assumi in eodē instāti tpis, & prius natura.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliunde, quam ex literæ fundamento respondere, ita tamen vt non sit sermo de potentia diuina absolute cum dicitur, quod non potuit aliqua operatio præcedere vnionem : sed de potentia quam ordo rerum habet simpliciter, & in mysterio incarnationis. Cum enim natura K humana in Christo assumatur ad esse personale Dei, idem est ordo naturæ humanæ Christi ad personam filij dei, qui est naturæ humanæ Sortis, ad personam Sortis. Et ideo sicut natura Sortis prius natura personatur per Sortem, quam operetur, tum quia esse personale, vtpote substantiale, est prius, quam operari, tum quia primus terminus vt quod generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequuntur operationes etiam naturalissimæ, vt si sol fieret, primo fieret suppositum solis, & deinde luceret, quamuis in eodem instanti : ita prius natura humanitas Christi personatur per verbum dei, quàm operetur propter vtramque dictam rationem : quia scilicet personari spectat ad esse substantiale (confert enim subsistere, quod primæ substantiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum vocabitur

procul dubio

proculdubio cum rei veritate filius dei. Non potest ergo poni, quòd anima Christi prius natura, quàm vniretur, intelligeret aut amaret.

*Art. praeced.

¶ Secunda conclusio est, Nulla opera cuiuscumque alterius hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Probatur tripliciter. Primo, quia vnio ista superat vnionem beatitudinis, quae proprie cadit sub merito. Secundo, quia vnio ista est principium gratiae, quae non potest cadere sub merito. Tertio, quia vnio ista est reformatiua totius humanae naturae, cuius totius bonum, constat non posse a singulari puro homine causari.

¶ Tertia conclusio est, Sancti patres meruerunt incarnationem de congruo desiderando & petendo. Probatur: quia congruum est deum exaudire sibi obedientes. Et hoc etiam modo exponi pôt, quòd beata virgo meruit Christum portare, scilicet merito cōgrui.

Super Quaestionis secundae Articulum duodecimum.

IN titulo articuli duodecimi nota quòd ideo in titulo apponitur ly homini, ita quòd nō quaeritur verum gratia vnionis sit Christo naturalis, sed an sit naturalis Christo homini, vt denotaretur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, se tenet. Non enim est quaestio de Christo, secundum quòd deus: sed secūdum quòd est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

¶ In corpore articulo duo fiūt, primo ponitur vna distinctio de ly naturalis: secundo respondetur quaesito tripliciter. Distinctio est secundum naturale dupliciter, vel quod causatur ex principijs

A quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. ergo nec illam Christi generationē aliqua merita praecesserunt.

RESPON. dicendum, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est* ex praemissis, quòd nulla eius merita potuerunt praecedere vnionem. Non enim ponimus, quòd ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonę vitae obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus: sed ponimus quòd a principio suę conceptionis ille homo vere fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypostasim, quàm filij Dei, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem. ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis: sed neque etiam opera alterius cuiuscumq; hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primo quidem: quia opera meritoria hominis proprie ordinantur ad beatitudinem, quae est virtutis praemium, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autem incarnationis, cum sit in esse personali, transcendit vnionem beatae mentis ad deum, quę est per actum fruentis: & ideo non potest cadere sub merito. Secundo, quia gratia non potest cadere sub merito: quia est merendi principium. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quae est principium gratiae, secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Tertio, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanae naturae: et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis: quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturae: ex congruo tamen meruerunt sancti patres incarnationem, desiderando & petendo: congruum enim erat vt deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD 2^m dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo praemium esse non potest: quaedam enim sunt, quae non solum requiruntur ad praemium, sed etiam praeexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis natura. Et similiter incarnationis mysterium est principium merēdi: quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

AD 3^m dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare dominum omnium, non quia meruerit ipsum incarnari: sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei.

ARTICVLVS XII.

B

Vtrum gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim incarnationis non est facta in natura, sed in persona, vt dictum est:* sed vnumquodq; denominatur a termino.* ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

C § 2 Praeter. Gratia diuiditur contra naturam, sicut gratuita, quae sunt a deo, distinguuntur contra naturalia, quae sunt a principio intrinseco: sed eorum, quae ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. ergo gratia Christi non est ei naturalis.

§ 3 Praet. Naturale dicitur, quod est secundum naturam: sed gratia vnionis non est naturalis Christo secūdum naturam diuinam (quia sic conueniret alijs personis) nec etiam naturalis est ei secundum naturam humanam: quia sic conueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturae cum ipso.

D Igitur videtur, quòd nullo modo gr̄a vnionis sit Christo naturalis.

SED CONTRA est quod Aug. dicit in Enchir.* In humanae naturae susceptione fit quodammodo ipsa gr̄a illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatū.

RESPON. dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Metaphy.* natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia

E rei. Vn̄ naturale pôt aliquid dici dupliciter, vno mō, quod est tm̄ ex principijs essentialib' rei: sicut igni naturale est sursum ferri: alio mō dr̄ esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet, s̄m illud Eph. 2. Eramus natura filij irae. Et Sap. 12. Nequam est natio eorū, & naturalis malitia ipsorum. Gratia igitur Chr̄i siue vnionis, siue habitualis nō pôt dici naturalis, quasi cāta ex principijs humanae naturę in Chr̄o; quāuis possit dici naturalis, quasi

essentialibus rei. sicut passio ex principijs subiecti, sicut moueri deorsum ex principijs corporis grauis, vel quod ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primo distinctio: quia natura dr̄ dupliciter. 5. Met. s. de essentia & de natiuitate. Probatur secundò secūdm mēbrum, auctoritate duplici sacrae scripturae.

¶ Nota hic, quòd secūdum membrum, s. naturale a natiuitate, dupliciter intelligi potest, vno mō, vt denotetur sola coaeuitas, quia s. inceperunt simul tempore, sicut de caeco a natiuitate dicimus, quia caecitas simul incępit cū homine, qui est cęcus: alio modo, vt denotetur non sola coaeuitas, sed & causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud: sicut dicimus, quod sextus digitus est naturalis ex natiuitate in vtero, quia s. ex vi talis natiuitatis abūdātis ī materia, &c. Iste tertium est secundum dignum, io p̄posito intelligit s̄m mēbrum vtroq; modo: & ad secundum membrum spectat auctoritas Apostoli, Eramus natura filij irae: quoniā ex vi natiuitatis nostrae per propagationem ex Adam sumus filij irae, dum ex vi natiuitatis nostrę in vtero inficimur peccato originali. Ad primum autem modū spectat auctoritas Sapientiae: quoniā Chananaei, de quibus loquitur, non ex vi natiuitatis cō trahebant peccata parentum, sed malitia illorum ita cūm incipiebat, vt diceretur in vtero incępisse, iuxta cōsuetum modū loquēdi sermone emphatico.

¶ Prima conclusio est: Gr̄a siue vniōis siue habitualis nō est naturalis Chr̄o, vt cāta, ex principijs humanae naturę. Scd̄a cōclō est: Gr̄a vtraq; pôt dici naturalis Chr̄o, q̄si pueniēs ex ōe diuina Chr̄i in naturā humanā eiusdem.

*Inf. q. 7. ar. 13. ad 2. & q. 14. artic. 1. ad 2. & 3. distin. 4. q. 3. art. 2. q. 1. art. 1. & 2. huius quęst.

*c. 40. post med. to. 3.

*li. 5. Met. tex. 5. to. 3.

eiusdem. Tertia cóclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo, sumendo naturale a natiuitate. Probatur in primo sensu, hoc est secundum coæuitatem: quia ab initio cóceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiam vnionis: & anima eius fuit munere gratiæ repleta, & hoc quo ad gratiam habitualem. In secundo autem sensu, hoc est ca vi natiuitatis, probatur in responsione ad tertium ex proprietate natiuitatis Christi: quia sic conceptus est ex Spiritusancto vt esset idem naturalis filius dei & hominis, testante hanc natiuitatis vim angelo dicente, Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, dum subdit ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Illa enim causalis, ideoque & quod nascetur ex te, erit filius dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actioné Spiritussancti, vt ex vi talis natiuitatis natum, esset filius dei, quod i ipsa gratia vnionis consistit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo velut proprietas, cósequens gratiam vnionis, sicut splendor solem.

¶ Nota hic tria, primo, quòd quamuis in litera diuisæ sint explanationes & probationes tertiæ conclusionis secúdum duos assignatos in secundo membro sensus, quia tamen veri sunt, in litera ponuntur, & breuius vnici clarent nouitijs: ideo adnotaui dicta in responsione ad tertium, & iunxi corpori articuli. Secundo, quòd Auctor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertio, quòd dum in secunda conclusione dicitur, quòd gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura, Auctor caute apposuit duo vocabula, primo, potest dici: secundo, quasi prouenies. Est siquidem considerandum, quod ad hoc, vt aliquid dicatur

K proprie naturale a natura pro essentia, duo concurrunt: primum est causalitas: secundum modus causandi. oportet enim, vt causetur a natura, & quòd naturali modo non libere causetur a natura: sic enim passio a principiis naturæ, sic ferri sursum a leuitate causatur, sic naturale distinguitur contra liberum. In proposito autem, quia omnis causalitas dei, ad extra est libera, & nulla est naturalis, ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit a naturali in modo quo fit, & potest dici naturalis, quo ad primum, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundum vero potest dici naturalis non formaliter: quia in veritate non naturaliter, sed libere causatur, sed quasi virtualiter seu conditionaliter, hoc est, quia si diuinæ naturæ competeret ad extra, vterque modus causandi, scilicet naturaliter vel libere, vtraque gratia in Christo naturaliter causaretur: quia gratia vnionis spectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ, ac per hoc ad causalitatem naturalem pertineret, si ibi inueniretur: gratia vero habitualis i Christo spectaret ad

F proprietatem humanæ naturæ iunctæ, iam secundum esse diuinæ naturæ. Et propterea Auctor dixit, Dici potest naturalis quasi prouenieus, significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo fieri dici potest, quamuis in veritate non sit modus naturalis. hoc autem singulariter de gratia Christi dici potest: quia reliquis hominibus & etiam angelis constat, quòd non solum dat, sed daret deus gratiam suam prout vult, vt pote non communicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse influens.

prouenieus in naturam humanam Christi, causante diuina natura ipsius. Dicitur autem naturalis vtraque gratia in Christo, inquantum eam a natiuitate habuit: quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & anima eius fuit munere gratiæ repleta.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet vnio non sit facta in natura, est tamen causata ex virtute diuinæ naturæ, quæ est vere natura Christi: & etiam conuenit Chro a principio suæ natiuitatis.

AD 2^m dicendum, quòd non secundum idem dicitur gratia & naturalis: sed gratia quidem dicitur, inquantum non est ex merito: naturalis autem dicitur, inquantum est virtute diuinæ naturæ in humanitate Christi ab eius natiuitate.

H AD 3^m dicendú, q gratia vnionis non est naturalis Christo secúdum humanam naturam, quasi ex principiis humanæ naturæ causata: & ideo non oportet, quòd conueniat omnibus hominibus: est tamen naturalis ei secundum humanam naturam propter proprietatem natiuitatis ipsius, prout sic conceptus est ex Spiritusancto, vt esset idem naturalis filius dei & hominis. Secúdum vero diuinam naturam est ei naturalis, inquantum diuina natura est principium actiuum huius gratiæ, et hoc conuenit toti Trinitati, s. huius gratiæ esse actiuum principium.

QVAESTIO III.

De modo vnionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

DEINDE cósiderandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

G Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secundo, vtrum conueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertio, vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quarto, vtrum vna persona possit assumere sine alia.

¶ Quinto, vtrum quælibet persona possit assumere.

¶ Sexto, vtrum plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

¶ Septimo, vtrum vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauo, vtrum magis fuerit conueniens de persona filij dei, q assumpserit humanam naturá, quàm de alia persona diuina.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam.

I AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd personę diuinę, non conueniat assumere naturam creatá. Persona.n. diuina significat aliquid maxime perfectú: perfectú aút est, cui non potest fieri additio.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi Quæstionis tertię clarus est. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito. Personæ competit proprissime assumere naturam. Probatur: Persona est principiú & terminus assumptionis, ergo sibi conuenit proprissime assumere. Antecedés quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuina: agere autem proprie est personę. Quo ad secundam vero: quia vnio facta est non in natura, sed in persona, vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur: quia in verbo assúptionis importantur tria, principiú, actus, & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc namque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competút personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifeste est, quod assumere proprissime competat personæ. 3. di. 5. q. 1. art. 1.

¶ Vbi nota tria: primo, quod exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum, dupliciter seu bis denotat illud, pro quo stat concurrere ad actionem illam, vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Auctor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actus: nisi enim ly se, vtrumque denotaret, non esset ad se sumere, sed esset sumere ad alium. Secundo, quòd in litera in conclusione additur ly proprissime: quia, vt infra patebit, non soli personæ conuenit assumere, sed soli personæ conuenit proprissime. Tertio, quòd hic est sermo de persona diuina vt sic, non curando, vtrum sit vna sola persona diuina, vel plures, vtrum absoluta vel relatiua: cuius siquidem est proprie agere, vt quod agit, & eius est terminare vnionem personalem vt quod subsistit in vtraque natura.

¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli, aduerte quòd tam mirabilis est hæc incarnationis conuersio, vt cum hoc, quod fatemur Deum vere acquisiuisse esse hominem, quia vere factus est homo: quia tamen huiusmodi substantiale esse acquisiuit sine quacumque ipsius dei mutatione, ac per hoc sine quacúque sui perfectione, ideo hic vere quoque dicitur,

dicitur, quòd nihil est per incarnationem additum Deo, & quòd non deus, sed homo per incarnationem perficitur. Et ad hoc tantum allatum esse exemplum de vnione adoptionis nostræ intellige: quia sicut in vnione filiorum adoptiuorum non additur aliquid Deo, sed quod diuinum est, apponitur homini, ita

Cum igitur assumere sit quasi ad se sumere, ita quòd assumptum addatur assumenti, videtur quod personæ diuinæ non conueniat assumere naturam creatam.

§ 2 Præt. Illud, ad quod aliquid assumitur, communicatur quodammodo ei, quod in ipsum assumitur: sicut dignitas communicatur ei, qui in dignitatem assumitur: sed de ratione personæ est, quòd sit incommunicabilis, vt in prima parte dictum est. * ergo personæ diuinæ non conuenit assumere, quod est ad se sumere.

* P. p. q. 29. art. 1.

§ 3 Præter. Persona constituitur per naturam: sed inconueniens est, quòd constitutum assumat constituens: quia effectus non agit in suam causam. Ergo personæ non conuenit assumere naturam.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit de fide ad Petrum, * Formam, id est naturam serui in suam accepit deus, ille scilicet vnigenitus, personam: sed deus vnigenitus est persona. ergo personæ competit accipere naturam, quod est assumere.

* In lib. de fide ad Pet. c. c. a med. tom. 3.

RESPONDEO Dicendum, quòd in verbo assumptionis duo importantur, videlicet principium

proportionaliter in vnione naturali Filij nihil apponitur deo, sed deus iungitur homini, vt homo perfectus sit, hoc est, vt homo sit deus, quod infinitam perfectionem apponit naturæ humanæ.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa incommunicabilitatem personæ, vt in litera describitur, scilicet penes hoc, quòd non potest de pluribus suppositis prædicari. Videtur siquidem satis rudis huiusmodi assignatio incommunicabilitatis: quoniam talis incommunicabilitas conuenit cuilibet singulari creato, tam in genere accidentis, quàm in genere substantiæ. nam hoc album & similiter hæc albedo, & hæc humanitas, non potest de pluribus suppositis prædicari: quia vt in antepraedicamentis dicitur, cuilibet singulari conuenit non dici de subiecto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in theologia non potuit forte breuius, clarius & formalius describi incommunicabilitas personæ, quàm descripta est in litera: quia apud theologos omnis natura est communicabilis pluribus suppositis, quamuis diuersimode: quia natura diuina communis est per identitatem Patri & Filio & Spirituisancto. Et hæc natura creata potest esse communis per assumptionem (vt infra patebit) Patri & Filio & Spirituisancto: persona quoque communis est pluribus naturis, vt patet de persona filij dei subsistente in duabus naturis diuina & humana, & de persona Sortis communi pluribus, accidentalibus tamen naturis, vt in litera dicit. Restat ergo, vt propria incommunicabilitas personæ consistat in hoc, quòd non possit esse communis pluribus suppositis, hoc est sibi ipsi & alteri supposito, & hoc est quod in litera exprimitur, per non posse prædicari de pluribus suppositis. Vnde doctrina est subtilissime: sed obiectio errat in hoc, quòd pro eodem accipit non prædicari de pluribus, de quo Aristo. loquitur in antepraedicamentis: & non prædicari de pluribus suppositis, de quo Auctor in litera loquitur, quum hæc distent valde: quoniam non posse prædicari de aliquo vel aliquibus, vt superius de inferiori, conuenit omni singulari, vt obiiciendo bene dicitur: sed non posse prædicari de pluribus suppositis, soli personæ conuenit: quia soli personæ repugnat. Nam & hæc humanitas, & quæ illi inest, hæc albedo, potest de pluribus suppositis prædicari, vt patet, si a pluribus diuinis personis assumeretur.

¶ In eadem responsione ad secundum, dubium occurrit circa illud: hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum non accidentaliter, sed secundum subsistentiam, & de conclusione & de ratione eius. Duo siquidem hic dicuntur: primo affirmatur hæc conclusio, scilicet, quòd sola diuina persona potest subsistere in duabus naturis: secundo assignatur ratio istius conclusionis, infinitas diuinæ personæ. Vbi duæ quæstiones determinantur: prima est, an aliqua persona creata possit subsistere in duabus naturis, asseritur siquidem hic pars negatiua, dum

A dicitur quòd proprium est diuinæ personæ, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam: secunda est, an hæc proprietas conueniat diuinæ personæ propter infinitatem ipsius: asseritur namque in litera pars affirmatiua. Et primam quidem q. Scot. in 3. senten. distinc. 1. q. 4. disputat, & dubiam relinquit: secundam autem ibidem tractans, oppositum tenet, arguitque dicens. Ista ratio non videtur concludere: quia verbum non est infinitum secundum rationem personalitatis suæ, secundum quam substantificat naturam assumptam. igitur non requiritur infinitas in illo supposito, quod sic substantificat. Antecedens patet: quia tunc aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio.

actus & terminus: dicitur enim assumere, quasi ad se sumere. Huius autem sumptionis, persona est & principium & terminus. Principium quidem, quia personæ proprie competit agere: huiusmodi autem sumptio carnis per actionem diuinam facta est. Similiter etiam persona est huius sumptionis terminus: quia sicut supra dictum est, * Vnio facta est in persona non in natura. Et sic patet, quòd propriissime competit personæ, assumere naturam.

B

* q. præced. art. 1. & 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum persona diuina sit infinita, non potest ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in epist. synodali Ephe. * conci. Non secundum appositionem coniunctionis intelligimus modum, sicut etiam in vnione hominis ad Deum, quæ est per gratiam adoptionis, non additur aliquid deo: sed illud quod diuinum est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

* In epist. 1. syn. Ephes. ad Nestor. circa medium illi'.

AD 2m dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum non potest de pluribus suppositis prædicari: nihil tamen prohibet plura de

¶ Ad horum euidentiam primo sol uenda est obiectio Scoti: & exinde soliditas, vtriusque dicti in litera monstranda. Ad obiectionem ergo Scoti negandum est antecedens: quamuis possit distingui, dicendo quòd verbum esse infinitum secundum rationem personalitatis suæ, potest dupliciter intelligi, scilicet radicaliter vel formaliter, & quòd verbum est infinitum secundum rationem deitatis radicaliter, quia ex deitate quicquid est in deo, infinitatem habet: sed secundum suam personalitatem est formaliter infinitum: quoniam personalitas diuina non est constitutiua personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas verbi, scilicet

D filiatio diuina est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistens, ita est formaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate verbi, nec est finita nec abstrahens a finito & infinito, sicut relatio, inquantum relatio: quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter, vt patet. Nec propterea sequitur, vt Scotus arguit, probando antecedens, quòd aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio; quoniam eandem perfectionem, quam personalitas verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare, si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi reali formaliter conuenit, quod

E alienum est a celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ: quoniam, vt dictum est, conuenit illi formaliter subsistentia, alioquin non esset personalitas: quia non esset constitutiua se tota personæ. Constat autem quòd filius dei, quatenus subsistens, naturam humanam substantificat. Vnde patet, quòd verbum secundum illam suæ personalitatis rationem, qua est subsistens, ac per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio incarnationis supplet: est enim verbum persona humanæ naturæ. Et confirmatur, quia per illud idem, quo verbum subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere, quantum est ex parte sua in infinitis naturis: quoniam vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas faceret differentiam, si infinitas impossibilis esset. Sed verbum per suam personalitatem, quatenus est constitutiua personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentis in diuina natura) habet quòd possit in duabus naturis subsistere, ergo per suam personalitatem, vt subsistentem in diuina na-

tura, potest subsistere in infinitis naturis, sed posse subsistere in infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ. igitur subsistentia, qua Verbum de facto substantificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis. F

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali rõne claudit subsistentiam. ergo pfectiõem simpliciter. ergo est infinita formaliter. Antecedens probatum est. Prima consequẽtia probatur. primo, quia subsistentia non solum est perfectio, sed maxima perfectio: nullum namque diuinum esset perfectũ nisi subsistens. Secundo, ex definitione perfectionis simpliciter scilicet, ꝙ in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa, arguitur sic. In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quàm quodlibet sibi incompossibile. ergo est perfectio simpliciter. Tertia consequentia est euidẽs etiam apud Scotum: quoniam omnis perfectio simpliciter, est in Deo infinita formaliter. Ex dictis igitur si bene considerentur, fidelitas literæ tam in conclusione quam illius ratione apparet. nam ex hoc, quod persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quam illius subsistentia ponit, habet quod possit in pluribus naturis subsistere, manifeste habetur, quod quum illa perfectio sit infinita, proprium erit diuinæ personæ ob eius infinitatem, quod in ea fiat concursus naturarum, secundum subsistentiam. Et per hoc solutio vtriusque quæstionis apparet. *q.1. art.1.

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidem q.5. conatur deducere, diuinam naturam esse per se primo terminum vnionis, propterea quia infinitas primo est naturæ, quoniam infinitas Dei, vt est naturæ, dat perfectionem infinitam in essendo & in causando, vt autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam causalitatem dicit, consequenter infinitas in terminãdo, nullam causalitatem det: & tamen constat, quod exigitur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si essent. Quando ergo obiicit Scotus, quod continentia virtualis in termino, quæ æquiualere potest tot personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negãdum est, & dicendum est, quod quia terminare naturam alienam subsistendo in illa ex infinitate personæ, non in causando sed in terminando prouenit, ideoque vocatur quasi continentia virtualis personalitatum in persona diuina, non spectat ad dependentiam causæ & causati vt sic: sed ad dependentiam personæ finitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infra patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto per se primo terminus incarnationis. I

¶ In eodem primo articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt caute verbum denominationis intelligas, quum legis ꝙ natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur a tali natura. Non enim sumitur hic denominatio pro quacumque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicitur locatus aut vestitus, aliqua ab accidente, vt Sortes dicitur albus, & aliqua a substantia, vt Sortes dicitur animatus vel corporeus: sed sumitur pro denominatione substantiali: neque restringitur hic denominatio ad denominationem in antepredicamentis definitam: quamuis & de illa litera hæc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est vere persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam, ita quod K

F natura humana in Christo non constituit filij Dei personam, quatenus est persona, sed quatenus est persona humana. Et hoc intendit litera quoniam ly humana, denominationẽ substantialem a natura hominis importat. Et quoniam filij Dei persona sic facta est persona humana, vt ipse filius Dei vere sit homo: ideo dixi, quòd denominatio ista non sic restringitur, quia verificetur etiam substantialis vniuocatio: persona siquidem verbi ita est humana, quod est etiam homo vniuoce cũ reliquis hominib*. Tanta est autem excellentia incarnationis, vt non possit vnica via aut ratione dici, sed oporteat multis viis ac modis mysterij illius cognitionẽ qualemcumque inuestigare: & ideo nũc p denominationẽ, nunc per vniuocationem incedimus. s.di.5.q.2. art.2.

persona prædicari. Vnde non est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ cõcurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quãtitas & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum, non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam. G

Ad 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* natura humana non constituit personam diuinam simpliciter: sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei, quòd sit simpliciter, cum fuerit ab æterno: sed solum quòd sit homo: sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam. H

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat assumere.

G AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere: quia, sicut dictum est,* assumere dicitur quasi ad se sumere: sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut supra dictum est.* Ergo naturæ diuinæ non competit assumere naturam humanam. *Art. præced. *q.2. art.1. & 2.

¶ 2 Præter. Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam H

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum secundum.*

IN titulo articuli secundi, nota omnes tres terminos: nam ly naturæ diuinæ, in hoc articulo sumitur, nõ vt sumitur per modum naturæ tantum, vt significatur nomine Deitatis: sed etiam vt sumitur per modum subsistentis in natura vt sic, vt significatur nomine Dei seu Dei huius: ita quod appellatione naturæ diuinæ venit hoc in loco nõ solum deitas, sed Deus & Deus hic. Nec hoc ego somnio, sed ex responsione ad tertiũ clare habeo, vt ibi declarabitur, & nunc supponatur, ita quod natura diuina sumitur hic, vt distinguitur contra personã simpliciter, hoc est secundum completam rationem personæ.

¶ Ly conueniat sumitur non de possibili, sed de facto: quoniã an natura possit assumere, in sequenti tractabitur articulo, sed an de facto verum sit, quod deitas, deus, hic deus assumpserit naturam, quæritur, vt patet ex responsione ad secundum, vbi dr, quod assumere conuenit naturæ diuinæ rõne psonæ verbi. I

¶ Ly assumere, vniuoce sumitur, v3. s. terminatur ad vnionem personalem verbi, qualis descripta iam in antedictis est, vt ex responsione ad secundum iam allegata, patet.

¶ Rursus aduerte, ꝙ quum quærit hic an naturæ diuinæ conueniat assumere intentio qõnis est, an sic cõueniat, quod possit vere dici, quod natura diuina assumpsit naturam humanã. Et in hoc clauditur, an naturæ diuinæ conueniat assumere, vt quod assumit, ita ꝙ non sufficit quæstioni dicere, quod natura diuina est, qua seu quo facta est assũptio: sed inquirimus an sit quod, seu quæ assumpsit naturã humanam. Hæc de titulo.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio principalis. Naturæ conuenit secundario assumere naturã. Probatur. Assumens est principiũ & terminus assumptionis: sed natura diuina est sm se principium, & non sm se, sed ratione personæ est terminus assumptionis. ergo natura diuina est secundario assumens, s. ad sui personam. Maior probatur ex eo, quod in verbo assumptionis importatur vtrũque, s. principium & terminũ assumptionis esse idem. Minor quo ad primam partem probatur: quia virtute naturæ diuinæ assumptio facta est: quo ad secundam vero: quia esse terminum assumptionis conuenit primo personæ, vt patet ex præcedenti articulo. Vbi quia etiam dictũ est, quòd persona est etiam principium assumptionis vt quod, ideo hic repetitur, quòd proprissime & additur quòd primo conuenit personæ assumere. Secunda autem conclusio adiuncta propter clarificanda similia est, quòd natura diuina p hunc modum, scilicet secundario est incarnata: quia scilicet carnem ad sui personam assumpsit. K

¶ In responsione ad secundum, quo ad omnes eius partes, nota pro sequenti articulo. Tria enim hic dicuntur, primũ est de cõitate conuenientium naturæ diuinæ secundũ se, vt distinguitur contra personam, Secundum de assumere, quod de facto ei

conuenit

conuenit ratione verbi. Tertium de illa subiuncta causali, scilicet: & ideo illi soli personæ conuenit. Ad hæc enim in sequenti articulo recursus erit. A

¶ In responsione ad tertium eiusdem secundi articuli, aduerte quod quia argumentum ad hoc tendebat, quod naturæ diuinæ non conueniebat assumere & vt principium assumptionis, hoc est vt principio, quod assumere dicitur: quia natura habet rationem principij, vt quo, non vt quod. & Auctor inteo dit quod naturæ diuinæ conuenit assumere secundum rationem principij non solum quo, sed quod: ideo in hac responsione dicit, sicut quo ad esse, idem est in deo quo & quod, ita quo ad agere. Et ideo natura diuina est quo Deus agit assumptionem, & quod agit illam: quia est ipse Deus agens, quod nihil aliud est, quam dicere, quia deitas hæc est hic Deus: hæc enim sunt abstracta & concreta naturæ diuinæ singulariter significatæ. Vbi clare videre potes bene expositum fuisse totum articuli. Habes quoque hinc sensum dictorum in corpore articuli de termino assumptionis, quum dicitur quod naturæ diuinæ non conuenit esse assumptionis terminum secundum se, sed ratione personæ. Nam hinc patet & ex responsione ad secundum, quod appellatione Personæ hic intelligitur sola persona simpliciter & perfecte habens rationem personæ, vt est verbum Dei, & appellatione Naturæ intelligitur, tam natura in abstracto, quam in concreto, tam deitas, quàm Deus, tam hæc deitas quàm hic Deus. Habes enim hinc, quod ipsa seu hic Deus, concurrit ad assumere, vt principium quod & non vt terminus, habes ex responsione ad secundum, quod ideo soli personæ verbi conuenit assumere vt termino: quia esse terminum assumptionis conuenit deitati ratione personæ verbi. Quid clarius? Restat igitur indubitata apud auctorem conclusio, quod per se primo terminus assumptionis in mysterio incarnationis est persona Verbi vt sic, vt distinguitur contra naturam & indiuiduum naturæ & alias personas, hoc est, est verbum vt distinguitur a deitate hac, & hoc Deo, & Patre & Spiritusancto. C

* c.1. inter princ. & med. tom. 3

* c.1. inter princip. & med. c. to. 3

¶ Quæstio non dissimulanda ex Durand. in 3. Sent. dist. 1. q. 2. occurrit, probante quod personæ diuinæ conuenit primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue, ita quod ad vnionem personalem verbi cum natura humana non consequitur: sed præexigitur vnio naturæ diuinæ cum natura humana. Præmittit autem suppositionem vnam, s. subsistere in diuinis, est vnicum & absolutum, ac per hoc competit omnibus personis diuinis ratione essentiæ, sicut cetera essentialia. Hanc autem suppositionem probat dupliciter. Primo ratione: quia persona diuina, per aliud formaliter est subsistens, & per aliud formaliter est suppositum: quia per essentiam & non per proprietatem relatiuam est subsistens: & per proprietatem relatiuam est suppositum: quia subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi est in se existere non ad aliud esse: essentia autem facit formaliter in se existere, proprietas autem relatiua ad aliud esse. igitur subsistere in diuinis est per essentiam, & non per proprietatem relatiuam. Secundo auctoritate August. in 5. de Trini. Omnis res ad seipsam subsistit, quanto magis Deus? Probari quoque potest tertio ad hominem, scilicet ad S. Thomam, quia apud ipsum in quæst. de poten. q. 9. art. 5. ad 3. essentia diuina nõ habet subsistere a proprietatibus personalibus, sed econtra proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia diuina. Hac igitur suppositione stante probat Durandus intentum sic. Persona diuina per illud, quo subsistit, primo terminat dependentiã naturæ assumptæ. ergo ratione essentiæ diuinæ primo terminat. antecedens est per se notum. Consequentia autem ex suppositione probata patet: quia per essentiam diuinam, & nõ per proprietatem personalem subsistit. Et sic patet, quod terminare assumptionem & vnionẽ primo conuenit naturæ diuinæ. Et dicto sunt hæc contra doctrinam præsentis articuli, vbi expresse dicitur, quod esse terminum assumptionis, non conuenit naturæ diuinæ secundum se, sed ratione personæ. D E

humanam sicut & Filius, quod est erroneum.

¶ 3 Præt. Assumere est agere: agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

Sed contra est, quod Aug. dicit in lib. de Fide ad Pet.* Illa natura quæ semper genita manet ex Patre, id est, quæ est per generationem æternam accepta a Patre, naturam nostram a matre sine peccato suscepit. B

Respondeo Dicendum, quòd sicut dictum est,* in verbo assumptionis duo significantur, scilicet principium actionis & terminus eius. Esse autem assumptionis principium, conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: quia eius virtute assumptio facta est, sed esse terminum assumptionis non conuenit naturæ diuinæ secundum seipsam: sed ratione personæ, in qua consideratur. Et ideo primo quidem, & propriissime persona dicitur assumere: secundario autem potest dici, quod etiam natura assumpsit naturã ad sui personam. Et secundum etiam hunc modum dicitur natura incarnata, B

A ¶ Ad hanc quæstionem sic procedendum est, quod primo ostẽdendum est, quòd subsistere in diuinis est essentiale & personale sicut res: ita quod sicut tam essentia quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter res, & simul non quatuor, sed tres res sunt, ita tam essentia, quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter subsistens, & simul non sunt quatuor, sed tres subsistentiæ. Deinde ad quæsitum deueniendũ est. Ad euidentiã autem primi nõ est procedẽdum ex significatione subsistentiæ, quam iste vel ille assignat: sed ex his quæ ab omnibus acceptantur. Et propterea, hinc inchoandum reor, quod infra latitudinem substantiarum sem per sermonem hũc intelligendo, differentia manifesta inuenitur inter naturam etiam singularem & subsistens in natura, in hoc, quod ratio naturæ etiam huius est pura ratio naturæ singularis: ratio vero subsistentis in natura est ratio habentis naturam illam, quod sub aliis verbis dicitur, natura est, vt quo, subsistens est vt quod. Manifestatur differentia hæc inductiue in hac humanitate & hoc homine, hac deitate, & hoc Deo &c. Probaturque sic esse in re ex ipso incarnationis mysterio: in quo fatemur inueniri hanc humanitatem sine hoc homine proprio illi humanitati: quoniam non est ibi hic homo, nisi filius dei. Ex hoc enim, quod huic humanitati nihil deest, nisi propria subsistentia, & nisi proprium subsistens in hac humanitate, & constat quod non deest, nisi proprium habens illam humanitatem, manifeste patet quod ratio subsistentis in natura, & ratio habentis naturam, vna & eadem est. Inter substantiam autem diuinam & creatas hæc est in proposito differentia, quod in creatis vnica tantum ratione, vnico tantum modo inuenitur habens naturam, scilicet vt hypostasis seu vt prima substantia, quoniam in creaturis non est differentia inter indiuiduum naturæ & primam substantiam seu hypostasim. In deo autem inuenitur duplici ratione & modo habens naturam, scilicet habens naturam communiter, vt hic deus: & habens naturam incommunicabiliter, vt patet ex per hoc inuenitur subsistens in natura communiter vt hic deus: & subsistens in natura incommunicabiliter, vt quælibet diuina persona. Constat enim, quod hic deus vt sic subsistit essentialiter, tam Pater autem quàm Filius, & quàm Spiritussanctus vt sic, subsistit personaliter: hic deus subsistit formaliter deitate. Filius autem subsistit formaliter sua personalitate, quæ est ipsa filiatio. Alia ergo est ratio subsistendi huic deo: & alia filio, sicut alia est ratio deitatis & personalitatis, & similiter alius est modus subsistendi, quo hic deus subsistit quoniam subsistit essentialiter & communiter: & quo filius subsistit, quoniã subsistit personaliter & incommunicabiliter. C D

¶ Et ne quis me putet noua cudere, probatur ratione & auctoritate, subsistere esse etiam personale in diuinis, & esse formaliter magis personale, quam essentiale: quamuis radicaliter sit essentiale. Probantur singula. Quod subsistere sit personale, patet sic. Personalitas diuina est formaliter personale. ergo subsistentia. Tenet sequela, alioquin personalitas non constitueret personam, sed relationem tantum: si enim paternitas non constituit ipsum quasi subiectum relationis paternæ, constat quod non constituit personam Patris, & si constituit personam Patris, constituit quasi subiectum paternæ relationis: ipsum autem quasi subiectum paternæ relationis constat esse substantiam indiuiduam, subsistentiam, hypostasim. Idem est ergo dicere, quod subsistentia non est personalis, & dicere quod personalitas non est personalis, quum personalitas subsistentia sit: quia constituere personam est constituere substantiam indiuiduam in natura intellectuali. Et confirmatur: quia etiam fingendi data licentia, impossibile est intelligere substantiam indiuiduam in natura intellectuali, & non intelligere subsistens in natura intellectuali. Constat autem luce clarius, quod ly Substantia indiuidua, loco cuius ponimus subsistens importat formaliter personalitatem, claudit ergo personalitas in se formaliter E

subsistentiam, nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas subsistentium, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum vt sic, hoc est secundum esse & non secundum personalitates, quod a fidei doctrina alienum est, confitente quod alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritussancti. Auctoritas ad hoc Auctoris est in prima parte, quæstione quadragesima, vbi dicit arti. 3. in cor. proprietates personalas non intelliguntur aduenisse hypostasibus diuinis quasi formæ subiecto præexistenti, sed ferunt secum ipsas hypostases: & in responsione ad secundum dicit, paternitate nō solum est Pater, sed qs seu hypostasis. Quid clarius? Et in quæstione nona, de pot. Dei, articulo quarto dicit, persona diuina formali significatione significat distinctū subsistens in natura diuina.

¶ Quòd autem subsistentia magis sit formaliter personale, quàm essentiale, ex duobus patet, primo, quia persona in communi in formali suo significato includit subsistens, vt Auctor expresse dicit in dicto articulo dictæ quæst. de potentia Dei, & patet ex definitione Boe. quia in recto significat substantiam indiuiduam, hoc est substantiam primam, quam constat esse subsistens primum: natura autem in communi non significat subsistens. Secundo, ex eo quod subsistens in natura diuina vt subsistens, habet rationem personæ, quamuis incomplete: ex eo namque quod etiam in natura diuina subsistens, quamuis communiter, induit quandam rationem personæ appropinquando ad rationem personæ, & habendo rationem personæ incōplete, signum habetur, quod subsistere, quod habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personæ, quam naturæ. magis ergo est formaliter personale, quam essentiale. Notanter autem dixi, formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere primo rationem subsistentis: ita quòd si sic loqui licet, personæ diuinæ mendicant subsistentiam ab essentia, & non econtra. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum & creaturas, quod in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit hæc humanitas nisi per hypostasim: in diuinis vero deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitati: ita quod ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter, ex ipsa autem formaliter, quod subsistat quod constituat hypostasim, quod est constituere subsistens hypostatice.

¶ Ex his autem patet, quid dicendum ad Durand. quod suppositio scilicet quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non vno modo dicitur, sed essentialiter, vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentiale, vera est: si autem ad personale, falsa est: sunt enim in diuinis tres subsistentiæ personales, sicut tres primæ substantiæ, sicut tres personæ.

¶ Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quòd persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam: & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem, sed per hoc idem et subsistens personaliter. subsistit enim in persona & essentialiter, quia est hic Deus, & personaliter, quia est hæc persona. Et quum dicitur, subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi, transeat: sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, inquantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est per eā, inquantum est relatio. & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere vt sic, cum quo stat, quod sit per ad aliud se habere, vt est forma hypostatica. Similiter nihil obstat quod subsumitur, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud: conceditur siquidē totum formaliter loquēdo. Et dicitur, quod subsistere nō dicit

F modum essendi ad aliud, formaliter loquendo: cum quo stat, quod dicat modum essendi constitutum per ad aliud, non inquantum ad aliud, sed inquantum est forma hypostatica, vt latius in commentarijs primæ partis tractatum est.

¶ Ad auctoritatem August. dicitur, quòd sicut substantia indiuidua, formaliter loquendo, non est ad aliud, sed ad se, & similiter persona non est ad aliud, sed ad se (nullus enim est persona aut substantia indiuidua ad aliud) ita subsistens est ad se, & non ad aliud. Et hoc solum intendit Augustinus, vt patet ex discursu ipsius ex communibus Deo & creaturis. Et hoc est verissimum, vt patet exercēdo hęc: nulla enim res dicitur substantia indiuidua, aut hypostasis aut persona, aut subsistens, ad aliud. Sed sicut enim his stat, quòd gratia maioris, substantia indiuidua & hypostasis, & persona in diuinis significat relationem non ad aliud, sed vt rem hypostaticam, ita stat quod subsistens & subsistentia significet relationem vt rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertiò allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

¶ Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Duran. contra propositum. nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturæ assumptæ per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit, stat pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur. sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solidam doctrinam concludit. Et hæc responsio data est non faciendo difficultatem

I in verbo dependentiæ, quam Arguens dixit, terminat dependentiam naturæ assumptæ, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causam & effectum vt sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis vt sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quòd persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturæ, cuius est secundum se causare. Nam & personæ diuinæ ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam vsqueadeo, vt etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem vltimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinetur ad

K Patrem aut Filium aut Spiritumsanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suæ personalitatis, primo terminat naturam assumptam: vt sic vna Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinæ articuli huius, dicentis quòd assumere terminatiue conuenit primo personæ, ita quod naturæ non conuenit nisi ratione personæ.

*L. 3. orth. fid. c. 6. ad finem.

† Athana. I symb. suo fidei.

* Cyrill. in conc. Chal. act. 1. post epist. Cyril. ad Ioā. epi. Antioch.

non quasi sit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit. Vnde Damascenus dicit,* Dicimus naturam Dei incarnatam esse, secundum beatos Athanasium † & Cyrillum.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt supposito a persona Verbi: & ideo inquantum natura diuina sumit naturam humanam ad personam verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quamuis Pater sumat naturam humanam ad personam verbi, non tamen propter hoc sumit eam ad se: quia non est idem suppositum Patris & Verbi, & ideo non potest dici proprie, quod Pater assumat naturam humanam.

AD 2m dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit tribus personis: sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei ratione personæ verbi, sicut dictum est.* Et ideo soli illi personæ conuenit.

* In corp. art.

AD 3m dicendum, quòd sicut in Deo, idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia vnumquodque agit, inquantum est ens: Vnde natura diuina est illud, quo Deus agit, & est ipse Deus agens.

D. 1081.

G

ARTICVLVS III.

Vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictum est* enim, quòd naturæ conuenit assumere ratione personæ:

H

1. di. 5. q. 2. art. 3.

* art. præced.

Super Quæstionis tertiæ Articulum tertium.

TItulus articuli, quia in corpore articuli declaratur, pertranseundus est: eo tamen pacto, vt post declarationem literæ amplius declaretur.

¶ In

A ¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo distinguitur, ac declaratur unus terminus quæstionis, s. ly, abstracta. Secundo, respondetur quæsito unica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur. Una explicite de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina, vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deum per modum ipsius intellectus. s. multipliciter & diuisim. Altera implicite de duplici abstractione, vel ex parte rei, unde fit abstractio, vel ex parte intellectus tantum: prima n. abstractio spectat ad primum modū cognoscendi rem. s. sicuti est: secunda autē abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem. s. multipliciter & diuisim, quod in re unū est. Iuxta primum membrum tā modi cognoscendi, quàm abstractionis dicitur, quod est impossibile aliquid abstrahi in Deo: quoniā omnia sunt ibi unum, salua distinctione personarum &c. Iuxta secundum modum tam cognitionis, quàm abstractionis dicitur, quòd possibile est aliquid abstrahi in Deo: quia potest cognosci unum, non cognoscendo aliud, vt patet de attributis, & proprietatibus personalibus.

Ar. 1. huius quæst.

p. p. q. 40. artic. 3.

¶ Nota hic, quòd primus modus cognitionis, & abstractionis perspicietur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse siue in actu, siue in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: nam album ab homine, & econtra abstrahere possum ex parte rei: quia aliud est esse album, & aliud esse hominem. Formam quoque a materia, & econtra abstraho: quia aliud est materia, aliud forma, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque a rationali, & econtra abstraho ex parte rei: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quamuis in aliquo coincidant in unā rem, & simile est de alijs huiusmodi iudicium. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coeant, vt nec actu, nec potētia distinctionem aliquam habeant, sed una simplicissima res sit altioris ordinis æquiualens omnibus, non habet ibi locum abstractio ex parte rei: quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: alioquin ex parte rei non se tenet, cum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non sit intelligibilis. Eo namque ipso quod abstraho, distinguo, vel distinctionem suppono. & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde, quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis omnia præhabens in sua unica re reali & formali, ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, salua tamen personarum distinctione. Nec propterea censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantum, quoniā talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamē alterius rationis fundamentum in re. s. celsitudinem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionem. Et vt vnico verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantum differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca, quoniam in prima, distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda vero distinctio abstractionis est, nō ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter continente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed utraque vere fulta, quamuis difformiter ex parte rei.

¶ Et per hoc patet titulus articuli, sub quali abstractione uertitur in dubium, cum quæritur, an abstracta personalitate &c. Patet enim, quod de abstractione ex parte intellectus tantum est quæstio, quoniam personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi una simplicissima res, unius in se simplicissimę adeo excelsæ rōnis formalis, ut habeat formalitatem & propria deitatis & propria personalitatis & propria filiationis & propria relationis: & propterea uirtualiter dicitur continere talium distinctionem, quod abusiue ab alijs uocatur distingui formaliter ex natura rei. Sed his omissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quouis modo exprimatur, dupliciter potest titulus articuli huius intelligi. Primo, ut abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, ut abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & præcipue terminatiue. Si uero abstractio fiat solum ab actu incarnationis, sensus est, an existēte Deo, sicuti est. s. vno in substātia & trino in personis, possit hic Deus, inquantum hic Deus secūdum se, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritussancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in

p. p. q. 30. art. 2.

C primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari uidetur, & ab auctore hic tractatur: in secundo autem tangi quidē inuenio a Auctore aliqualiter, sed ordinate discurri, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literæ: & deinde in secundo tractanda est sensu. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, cōclusio responsiua quæsito affirmatiua est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumentem. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum sufficienter manifestatur.

¶ In responsione ad primum, dubium nouitiorum occurrit, circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non ualet consequentia, In natura intellectuali est subsistens. ergo persona, ut patet ex antedictis: nā hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

D ¶ Ad hoc dicitur, quod in litera non infertur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circumscriptis alijs infertur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circumscriptis alijs, subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc persona: ita quòd circumscriptio sic accipienda est, ut apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarū, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut Iudæi intelligunt. Quoniā uidetur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, cōstat autem in Deo non esse quatuor personalitates, unam scilicet absolutam, & tres relatiuas, ut abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quòd abstractis

E per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritussancti, remaneat una personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, ut patet.

¶ Ad hoc dicitur, quod dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatē a quanto, consideramus quid conuenit quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, ut optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quòd sphæra tangeret secundum rem planum in puncto, quod nūc de facto non uidetur possibile cum hęc in re non inueniantur, & quòd quantumcumque quantum diuideret, actualiter semper remaneret idem numero, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolueretur incontinens. Et hoc modo abstractis

sed quod conuenit alicui ratione alicuius, remoto eo, non potest ei conuenire: sicut corpus, quod est visibile ratione coloris, sine colore uideri non potest. ergo abstracta personalitate per intellectum, natura assumere non potest.

¶ 2 Præt. Assumptio importat terminum unionis, ut dictum est: * B sed unio non potest fieri in natura, sed solum in persona. ergo abstracta personalitate, natura diuina non potest assumere.

¶ 3 Præt. In Prima parte dictū est. * quod in diuinis abstracta personalitate, nihil manet: sed assumēs est aliquid. ergo abstracta personalitate, non pōt diuina natura assumere.

SED CONTRA, est quod in diuinis personalitas dr̃ proprietas, personalis quę triplex est. s. paternitas, filiatio & processio, ut in prima parte dictum est: * sed remotis his per intellectum, adhuc remanet Dei omnipotentia, per quam est facta incarnatio: sicut angelus dicit Lucæ 1. Non erit impossibile apud Deum omne uerbum. ergo uidetur, quòd remota personalitate, natura diuina possit assumere.

RESPON. Dicendum, quòd intellectus dupliciter se habet ad diuina. Vno modo, vt cognoscat Deum sicuti est, & sic impossibile est, quod circunscribatur per intellectum aliquid a Deo, & quod aliud remaneat: quia totum, quod est in Deo, est unum, salua distinctione personarum. Quarum tamen, una tollitur sublata alia: quia distinguuntur solum relationibus, quas oportet esse simul. Alio modo se-

stractis personalitatibus trium personarum a Deo, remaneret vna personalitas, quia, s. si nō essent in Deo personalitates triū personarum, essentia diuina esset vna tantum persona absoluta, vt iudæi & philosophi intelligunt, & hoc intendit auctor in litera. Et ad euitandum mēdacium, in talibus abstractionibus non oportet respicere ad veritatē eius, quod in re est: sed ad veritatem eius, quod esset, hoc est ad veritatem conditionalis super abstractione fundatæ, puta, si quantum ad se esset sine naturalitate &c. si diuina natura esset sine Trinitate personarū &c. & sic de similibus. Veritas. n. hmōi cōditionalium fugat mendacium ab abstractione. Et diligētius si contemplatus fueris verba literæ in responsione ad primum, inuenies ob dictū duplicem modum remanendi post abstractionem, s. de facto, vel consequenter, dictum esse sub disiunctione, bis remanens in diuinis subsistens vel personam abstractis personalitatibus: de facto enim remanet subsistens: consequenter autem remaneret persona vna.

D. 1081.

habet intellectus ad diuina, non quidem quasi cognoscēs Deum vt est: sed per modum suum. s. multipliciter & diuisim, id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem, & sapiētiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, nō intellecta paternitate uel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundū hoc abstracta personalitate per intellectum possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia in diuinis idē est quo est, & quod est, quicquid eorum, quæ attribuūtur Deo in abstracto, secundum se consideretur alijs circumscriptis, erit aliquid subsistēs, & per consequens persona, cum sit in natura itellectuali. Sicut igit̄ nūc positis ꝓprietatibus pſonalibus in Deo dicimus tres pſonas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in cōsideratione nostra, natura diuina,

G ut subsistens, & ut persona. Et per hunc modū potest intelligi, ꝙ assumat naturam humanā ratione suæ subsistentiæ uel personalitatis.

AD 2^m dicendum, quòd etiam circūscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari assumptio, sicut nunc dicimus eam terminari ad personam verbi.

AD 3^m dicendum, ꝙ abstracta

¶ In responsione ad tertium dubium occurrit, quid intelligit auctor nomine abstractionis per modum resolutionis. Et est ratio dubii hinc inde ex hacmet responsione: quoniam ex principio huius responsionis apparet, ꝙ abstractio per modum resolutionis est abstractio, qua aut vniuersale a particularibus, aut forma a materia abstrahitur: quoniā hæc abstractio est de qua locutus est auctor in 1. par. q. 40. art. 3. cum dixit, abstracta personalitate nihil manere, quā hic arguendo explicite affert, & respondendo exponit, ꝙ verum dictū est, loquendo de abstractione per modum resolutionis. Ex calce aūt huiusmet responsionis apparet oppositum, dum dicitur, potest tñ aliquid eorū quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis. Ex his enim verbis clare habetur, ꝙ abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. Tunc sic. Abstractio per modum vniuersalis & particularis, & similiter per modum formæ & materiæ, habet locum in Deo: sed abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. ergo abstractio per modum resolutionis non est abstractio, qua vniuersale a particularibus, aut forma a materia abstrahitur. Assumptum probatur: quia secundum abstractionem vniuersalis a particularibus, Deus abstrahit a Patre, a Filio & Spirituſancto, vt ibidem auctor dicit, & secūdum abstractionem formæ a materia, communis spiratio abstrahit a patre. Vnde abstractis personis, remanet Deus, & abstracta cōi spiratione, remanet persona patris, quàmuis secundum neutram abstractionem abstractis personalibus ꝓprietatibus remaneat hypostasis, vt ibi dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ sermo literæ huius formaliter est intelligendus de abstractione resolutiua, & non de hac vel illa specie abstractionis resolutiuæ. Pro cuius intellectu considerandum est,

K ꝙ quia resolutio compositioni opponitur, cuius signum est, ꝙ vnaquæq; res in ea resoluitur, ex quibus composita est, & quod vltimum in resolutione primum in compositione dicitur: ideo vbi nulla est compositio rerum vel intellectuum, ibi nulla resolutio formaliter, & proprie loquendo, locum habet. Compositionem autem intellectuum, dico, non ex parte intellectus tm̄ multipliciter intelligentis simplicissimum, sed ex parte rei, qualis est compositio ex genere & differentia, vbi non rerum, sed rationum compositio est, ex parte tamen rei: natura siquidem generis alia est a natura differentiæ, vnde & separatæ inueniuntur, quàmuis in vnam rem coeant, & propterea ex natura rei oritur distinctio & compositio intellectuū generis & differentiæ, & consequenter resolutio, ita quod abstractio resolutiua continet sub se abstractionem generis a differentijs, & vniuersalis a particularibus, & formæ a materia: qm̄ in omnibus his proprie sumptis inuenitur compositio & resolutio rerum, vel intellectuum ex parte rei. Et quoniam in Deo nulla est compositio siue secundum rem, siue secundum rationem ex parte rei:

F ideo optime in litera dicitur, ꝙ in Deo non habet locum abstractio resolutiua: ita ꝙ hoc quòd in calce huius responsionis dicitur, est illudmet, quod dictum est in principio corporis huius articuli, ꝙ intelligendo Deum, sicuti est, non habet in eo locum abstractio. In cuius signum in calce huius responsionis contra ponitur id, quod in corpore articuli contrapositū est. s. abstrahere ex parte intellectus tantum, multipliciter & diuisim intelligētis qđ simplex est.

¶ Ad id autē quòd obijcitur ex prima parte, dicitur quòd auctor hic loquitur de illa abstractione, de qua ibi locutus est: sed aliter, quia ibi locutus est de speciebus abstractionis resolutiuæ. s. vniuersalis a particularibus, & formæ a materia, hic loquitur de ipsis in suo genere. s. abstractione resolutiua. Rursus ibi negat remanere personas admittēdo in illa materia abstra-

H ctionem non resolutiuam, sed quasi ad modum resolutiuarū: quoniam expresse ibi dicitur, ꝙ ibi nec uniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia inueniuntur &c. hic negat nō solum in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locum abstractionem resolutiuam proprie & formaliter sumptam. Quę constat non obstare, si non resolutiua abstractio proprie & formaliter, sed ad modū, ad imitationem resolutiuæ abstractionis, in diuinis admittitur abstractio & uniuersalis a particularibus & formæ a materia: vtraque enim sic admissa continetur sub abstractione non resolutiua, sed ex parte intellectus tantum. Vnde omnia consonant, & hæc de quæstione hac in primo sensu.

¶ In secundo autem sensu, an. s. abstractis personalitatibus ab actu incarnationis posset natura diuina assumere humanam, præuotāda sunt duo. Primum est ꝙ ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantum, qđ est esse per se primo terminum assumptionis, ita ꝙ quemadmodum in causando abstrahimus de facto a personis, non simpliciter, sed tamquàm a per se primo ra-

I tione causandi (qm̄ indiuisa sunt opera Trinitatis, & diuinæ pſonæ causant p se primo, inquantū sunt hic Deus, quia causant p se primo rōne naturæ) ita stādo in ista hypothesi, abstractio fieret a p se primo terminare assumptionē, ut. s. pſonę non secundū se, sed rōne subsistētis naturæ, hoc est inquantū sunt hic Deus, per se primo terminarent assumptionem: sicut de facto per se primo illam causant, inquantum sunt hic Deus.

¶ Secundum est, ꝙ disputatio & decisio quæstionis iuxta hūc sensum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quæ de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed cōsequenter esset, ut in priori sensu concessum est, & debet stare infra limites earum conditionum, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione. Et propterea quia abstrahendo personalitates a per se primo terminare assumptionem, non remanet personalitas per se primo termi-

K nans, sed remanet subsistētia naturæ per se primo terminans, remanet hic deus per se primo terminans: sicut modo de facto, hic Deus est per se primo causans, & rursus quia personalitates non abstrahuntur a secundario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt a secundario, hoc est per naturam causare: quoniam oporteret personas per naturam terminare, sicut oportet modo per naturam causare: ideo secūdum hoc procedendum est. Et dicendum est, quòd Deus posset assumere naturam humanam, & terminaretur tunc ista assumptio per se primo non ad naturam diuinam, ut sic: sed ad indiuiduum naturæ diuinæ, hoc est ad subsistens in diuina natura, hoc est ad hūc Deum. Constat. n. tantam esse differentiam inter diuinam naturam, vt naturam, & subsistens in natura diuina, ut deitas nec genita, nec generans sit in mysterio Trinitatis, Deus autē sit generans & genitus, & a fortiori in mysterio incarnationis subsistens, ut subsistens terminaret, & non natura ut natura. Et quoniam subsistens in natura diuina habet rationem hypostasis seu personæ, incomplete tamen, ut pater ex

superius

superius dictis: iō si hic deus primo terminasset assumptionē, esset vnio nō in natura, sed in persona seu hypostasi, cōplete tū quo ad per se primo terminū. Qd ideo addo, quia quo ad secundarium terminum esset etiam vnio in persona complete. nam sicut hic Deus non inuenitur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus: ita tunc hic deus homo non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic deo secūdum se, conuenit Patri & Filio & Spirituisancto: ita tunc esse hominem, quia conueniret huic deo secūdum se, hoc est

In corp. ar.

non ratione trium personarum, conueniret cuilibet personæ diuinæ. Vt vtendo hac ratione habere hoc potes ab auctore in art. 2. huius q. in responsione ad secundū, & sic vnio terminata per se primo ad hunc deum, terminaretur secundario ad omnes & singulas personas diuinas, ac per hoc considerato vtroq; termino s. primario & secūdario humanæ naturę assumptę personalitas ppria, qua careret, suppleretur perfecte quo ad perfectam rationem personalitatis, qualem suppletionē non faceret primarius terminus assumptionis secundum se. Quocirca tam assumptio, quā vnio huiusmodi si fieret, non esset omnino eiusdem rōnis cū assumptione & vnione, quæ facta ē: esset enim per se primo ad subsistens cōmune, quæ vero facta est per se primo ad subsistens, incommunicabile esset per se primo ad personam incomplete, quàmuis excellentiorem omni persona creata, quæ facta est per se primo ad personam completa & iā excellentiorē omni persona creata esset secundario ad omnes personas Trinitatis, quę facta est ita per se primo ad vnam illarum, scilicet verbum, quòd nullo modo ad alias duas. Esset tamen eiusdem rationis aliqualiter, hoc est quo ad hoc, quod esset vnio similis vnioni in persona, & indicanda secundum dicta de vnione in persona, incomplete tamen. Et ad ostendendam hanc identitatem rationis in vtraque vnione, scilicet si fiat ad subsistēs in natura diuina, & si fiat per se primo ad personam, Auctor in litera præsentis art. disiunctiue bis dixit subsistentiam vel personalitatem, & superius in q. 2. vt ibi expositum est, vsus est hypostasis, suppositi, & personæ nomine communiter ad personam complete & incomplete. Vnde nullam video in hac materia dissensionem inter auctoris doctrinam & Scot. in 3. sent. di. q. 5. Cauendus tamen videtur in re hac Duran. ibidem, q. 4. non vt contrarius nobis: sed vt contrarius veritati, & ignorans propriā vocem, aut abutens vocabulis. Veritati quidem contrarius pro quanto negat sequi stāte hac hypothesi, omnes personas. s. Patrem & Filium & Spiritumsanctum incarnatas: quia erroneum est vnam personam non posse incarnari sine alia. Nescio vnde iste somniauit errorem hunc, stante illa hypothesi, cum euidenter pateat, quòd stante positione illa, oporteret personas diuinas, ita concurrere ad incarnationem terminando mediante natura, sicut modo concurrunt causando illam mediante natura. Sed con-

A stat modo verum simpliciter, & absolute esse, quòd Pater causauit assumptionem illam, & similiter Filius causauit, & similiter Spiritussanctus causauit: quia causant illam inquantum sunt hic deus. ergo tunc esset similiter verum simpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritussanctus terminarent assumptionem illam, & consequenter quia causarēt & terminarent, vere ac necessario dicerētur incarnari. Quo modo autem vocabolis abutatur, aut propriam vocē ignoraret, non est præsentis propositi ostendere, vbi nō arguendi alios, sed exponēdi D. Tho. prouincia assumpta est, ad veritatis notitiā capessendā, sat si cautum reddidisse lectorem.

Cap. 2. p. 2. a medio, & ante med.

personalitate per intellectum, dicitur nihil remanere per modum resolutionis, quasi aliud sit quod subijcitur relationi, & aliud ipsa relatio: quia quicquid consideratur in Deo, consideratur vt suppositum subsistens. Potest tñ aliquid eorū, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis, sed per modū iā dictum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum una persona possit sine alia naturam creatam assumere.

AD QVARTVM sic pceditur. Videtur quòd vna persona nō possit assumere naturam creatam, alia non assumente. Indiuisa enim sunt opera Trinitatis, vt dicit August.* in Enchir. sicut autem trium personarum est vna essentia, ita & vna operatio: sed assumere est operatio quædam. ergo nō potest conuenire vni personæ diuinæ, quin conueniat alij.

*Enchir. c. 38 a med. tom. 3.

¶ 2 Præt. Sicut dicimus personam filij incarnatam, ita & naturam: tota enim diuina natura in vna suarum hypostasum incarnata est, vt dicit Damas. in 3. lib.* sed natura communis est tribus personis. ergo & assumptio.

Li. 4. Orth. fidei c. 6.

¶ 3 Præt. Sicut humana natura in Christo assumpta est a Deo. ita etiā & homines per gratiam assumuntur ab ipso, secūdum illud Ro. 14. Deus illum assumpsit: sed hæc assumptio communiter pertinet ad omnes personas. ergo & prima.

SED CONTRA est, quod Dionys. 2. cap. de diui. no.* incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretam theologiam, secundum quā scilicet aliquid distinctim dicitur de diuinis personis.

B RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictum est,* assumptio duo importat, scilicet actum assumentis, & terminum assumptionis. Actus autem assumentis procedit ex diuina uirtute, quæ communis est tribus personis: sed terminus assumptionis est persona, sicut dictū est:* & ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rōnem termini, cōuenit ita uni personæ, quod non alij. Tres .n. C personæ fecerunt, vt humana natura uniretur uni personæ filij.

Ar. 1. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationē importaret absq; termino, qui est psona.

Ar. 2. huius quæst.

AD 2m dicendum, quòd natura dicitur incarnata, sicut & assumēs ratione personæ, ad quam terminata est unio, sicut dictum est,* nō autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit D incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de pfectione diuinæ naturæ, personæ incarnatæ.

Ar. 1. huius quæst.

¶ *Super Quaestionis tertiæ Articulum quartum.*

TItulus intelligēdus est vt sonat, scilicet, ut de una persona uerificetur assumere, & de alia non.

¶ In corpore articuli non ponitur formaliter, sed elicitiue conclusio responsiua: nam in corpore nō habetur nisi ista cōclusio. Vna persona potest assumere, sine alia nō quo ad operationē, sed quo ad terminū. Ex qua tamen habetur ista vera simpliciter, vna persona potest assumere sine alia assumente. Et hāc principaliter intēdit auctor. Pro hac ergo in litera conclusio posita primo manifestatur, quare duas partes habet: quia assumptio importat duo, scilicet operationē & terminum. Secundo probatur, quo ad partem negatiuam, scilicet non quo ad operationem: quia actus assumentis fit virtute diuina communi tribus personis. Tertio probatur, quo ad partem affirmatiuam, scilicet quo ad terminum: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota conclusio: quia tres persona fecerunt naturam vniri vni personæ. Ex hac autē conclusione & eius probatione manifeste sequitur principaliter intenta conclusio tacita. nam ex eo quod assumere importat utrumque, s. operationem & terminum, oportet vtrumque E inueniri in illo, de quo uere enunciandum est assumere & non alterum tantum. Et quia in nulla persona diuina inuenitur utrumque, nisi in una tantum: ideo uni personæ conuenit assumere sine alia assumente.

¶ In responsione ad primum perspice doctrinam datam in præcedenti articulo de quæstione noviter mota, consonam essentialiter: hic dicens quòd ratio illa, scilicet sicut essentia est communis &c. procedit ex parte operationis, & subiungenti, & sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret assumptio absque termino, qui est persona. Vnde habes, quod si assumptio non importaret personam pro termino, quod assumptio esset communis tribus personis: sed in hypothesi seu abstractione posita, assumptio non importaret personam pro per se primo termino (de tali enim termino sermo est) sed hunc deum. igitur in tali casu assumptio communis esset tribus personis secundum auctoris doctrinam.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est, nihil aliud apponendo, quam titulus sonet, quod dico quia non quæritur, an simul potuerit alia persona eandem naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere: ad quod verificandū non requiritur simultas: sed
Ar. 2. huius quæst. sufficit, quod sicut solus filius est incarnatus, ita solus Pater fuisset incarnatus, aut solus Spiritussanctus.

¶ In corpore articuli unica est cōclusio
3. di. 1. q. 2. ar. 3. responsiua quæsito affirmatiue. Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius. Probat. diuina uirtus potuit naturam humanā unire personæ Patris uel Spiritussancti, sicut vniuit eam personæ Filij. ergo Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere. Antecedens probatur syllogistice. Virtus indifferēter se habens ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sed uirtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas. ergo. Maior manifestatur ex potentia rationali: Minor uero & ex parte uirtutis, quia uirtus diuina communiter & indifferenter se habet ad oēs personas, & ex parte personarū, quia cōmunis ratio personalitatis omnium personarū eadē est, hoc est unius est rationis: quoniā quælibet diuina per
p. p. q. 43. articu. 4. & q. 32. ar. 3. sona est persona diuina hac rōne, quia subsistit incommunicabiliter in diuina natura: licet proprietates psonales, quib' subsistūt, sint distinctæ: sicut quilibet homo una & eadem rōne est persona: quia .s. subsi-
Ar. 1. huius quæst. stit in natura humana, quàmuis alia sit personalitas mea & alia illius. Consequentia autem probatur: quia cum assumptio duo impor

Ad 3m dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationē ad bonitatem illius, secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij & ex parte termini: sed assumptio, quæ est per gratiam vnionis, est communis ex parte principij, non autē ex parte termini, vt dictum est.*

ARTICVLVS V.

Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD QVINTVM sic pcedimr. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd deus sit filius hominis: sed inconueniens esset, quòd esse filiū hominis conueniret Patri vel Spirituisancto: hoc enim vergeret in cōfusionem diuinarum personarum. ergo Pater vel Spiritussanctus carnem assumere non potuit.

¶ 2 Præt. Per incarnationem diuinā homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secundum illud Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quę non cōuenit nec Patri nec Spiritoisancto: vnde dicitur Ro. 8. Quos prę sciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam filij.

¶ 3 Præt. Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundum q incarnatus est: sed patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis, vt in prima parte habitum est.* ergo saltem persona patris non potuit incarnari.

SED CONTRA est, quod quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritussanctus, alioquin nō esset eadem potentia trium personarū: sed Filius potuit incarnari. ergo similiter Pater & Spiritussanctus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* assumptio duo importat. s. ipsum actum assumentis, & terminū assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter
F & indifferēter se habet ad omnes personas: eadē etiā est cōmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocumque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potētijs rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrumque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritussancti, sicut vni-
G uit eā personæ Filij: & ideo dicendū, q Pater vel Spiritussanctus potuit carnē assumere, sicut & filius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, nō constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modum nomen filiationis ad Patrem vel Spiritūsanctū transferretur, nulla sequeretur cōfusio diuinarū personarū.

H Ad 2m dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis: sed fit in nobis appropriate a patre, qui est principium naturalis filiationis, & per donum Spiritussancti, qui est amor Patris & Filij, secundum illud Gal. 4. Misit deus spiritū filij sui in corda nostra clamantem, Abba, pater: & ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accipimus ad similitudinem filiationis naturalis eius, ita Patre
I incarnato adoptiuā filiationem reciperemus ab eo, tamquàm a principio naturalis filiationis, & a Spiritusancto tamquàm a nexu communi Patris & Filij.

Ad 3m dicendum, quòd patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem æternam, quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius dei secūdum incarnationem, eo quòd est ab alio, sine quo incarnatio nō sufficeret ad rationem missionis.

K

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere unam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q duæ personæ diuinæ non possint assumere vnam, & eandem numero naturam. Hoc. n. supposito, aut essent vnus homo vel plures: sed non plures, sicut enim vna natura diuina in personis pluribus, non patitur esse plu-

tet, scilicet actum & terminū, principiū actus est uirtus diuina, terminus uero persona: ex hoc. n. quòd utrumq; concurrere posse in qualibet persona, antecedens dicit, consequens est quòd quælibet persona potest assumere, quod conclusio dicit. Vbi nota, quòd hoc, quod pro probatione consequentiæ ex principio corporis articuli allatum est, potest aliter introduci, ut scilicet uelut suppositio quædā monstrans requisita ad posse assumere, & ad quæ resolui oportet potentem assumere, scilicet in uirtutem diuinam & personalitatem. Et sic formatur syllogismus, ut supra ad probandum antecedens, & consequentia relinquitur per se nota.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum sextum.*

TItulus articuli ex iā dictis patet intelligendus de personis diuinis secundum suas personalitates proprias, vt ab inuicem distinguuntur: potest siquidem dupliciter intelligi, an plures personæ diuinæ possint vnam & eādem naturam assumere. Primo, loquendo de personis, vt conueniunt in natura diuina, hoc est secundū quòd sunt vnus deus, & in hoc sensu quæstio superius discussa est, & hic non quæritur. Secūdo, loquēdo de personis, vt ab inuicē proprijs personalitatibus distinguuntur, ita quòd quælibet persona trahat naturā illam ad suā propriam personalitatē, sic vt non personetur in alia ex hoc, q personatur in vna, & econtra, sed personetur in 3. di. 1. q. 2. ar. 4.
vna, vt distinguitur ab alia. Cuius oppositū accideret, si hic deus primo incarnatus esset: quoniā vna & eadem ratione quælibet persona diceretur incarnata, sci-

res deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiã non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demonstrat vnam personã, & sic tolleretur distinctio trium personarũ diuinarũ, qd est inconueniens. Nõ ergo duæ aut tres personę possunt accipere vnam naturam humanã.

¶ 2 Præt. Assumptio terminatur ad vnitatem personæ, vt dictũ est.* sed non est vna persona Patris & Filij & Spiritussancti. ergo nõ possunt tres personæ assumere vnam naturam humanam.

¶ 3 Præt. Damasc.† dicit in 3. lib. & Aug. 10 t. de Trin.* quòd ex incarnatione filij dei consequitur, q̃ quicquid dicitur de filio dei, dicitur de filio hominis, & econuerso. Si ergo tres personæ assumerẽt vnam naturam humanam, sequeretur q̃ quicquid dicitur de qualibet trium personarum, diceretur de illo homine: & econuerso, quæ dicerẽtur de illo homine, possent dici de qualibet trium personarũ.
B Sic ergo id quod est proprium patris, s. generare filium ab æterno, diceretur de illo homine, & per consequens diceretur de filio dei, quod est inconueniens. Non ergo est possibile, q̃ tres personæ diuinæ assumant vnã naturã humanã.

Sed contra, Persona incarnata subsistit in duabus naturis, diuina s. & humana: sed tres personæ possunt subsistere in vna natura diuina. ergo etiam possunt sub-

Ar. 2 huius quæst.

† Damasc. lib. 3. c. 3. & 4.

* lib. 1. ex c. 11. 12. & 13. collig. to. 3.

ta, scilicet ratione indiuidui naturæ. Et vt vnico verbo dicatur, quæstio hic est, an plures personæ possint vnam numero naturam assumere, vt per se primo diuersi termini assumptionis: sic enim non quælibet persona diuina sed quælibet persona diuina assumens, per se primo terminaret assumptionem. Et ad hoc denotãdum auctor nõ quærit an oẽs personæ diuinę possint assumere, sed an duæ, vt ex dualitate intelligas, q̃ non est sermo de psonis, vt cõueniũt, sed vt distinguũtur, ac per hoc quælibet sit per se primo terminus assũptionis.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones, prima est, Non est impossibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturã humanam: secunda est, Esset tamen impossibile, vt assumerent vnam hypostasim, vel personã humanam. Probatur vtraq; simul ex vnione aïæ & corporis in Christo, non fit noua hypostasis, neque persona: sed natura vna assumpta in diuinã hypostasim, non per potẽtiam naturæ humanæ, sed per potentiã diuinæ personæ. ergo magis est hoc iudicandum secundum conditionem diuinæ personæ assumentis, quàm secundum conditionem naturæ assumptæ. ergo non est impossibile diuinis personis &c. Antecedens est ex se euidens. Prima consequentia probatur: quia tota ratio facti in mysterio incarnationis est potentia facientis secundũ Aug. Secunda vero consequentia probatur: quia conditio diuinarum personarum talis est, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdem naturæ, sed solum a cõmunione eiusdem personæ. Vbi vides, quod ex hoc, quod non se excludunt a communione eiusdem naturæ, tenet consequentia quo ad primam conclusionem, & ex hoc quòd se excludunt a communione eiusdem personæ, tenet consequentia quo ad secundam conclusionẽ, quę auctoritate Anselmi confirmatur.

¶ Aduerte in hoc processu, quòd auctor vnico verbo excludit obiectiones arguentium ex conditione naturæ, dicendo, quòd natura communis pluribus suppositis est infinita seu illimitata: quoniam hoc soli diuinæ conuenit naturæ, & similiter q̃ quælibet natura finita est terminabilis totaliter vnico supposito. Hæc enim & similia in litera soluuntur, dum dicitur, quòd non per potentiam naturæ assumptæ, sed per potentiam personæ assumentis, hoc mysterium iudicandum est. Concedatur ergo q̃ vna numero natura suapte natura communis pluribus suppositis, est illimitata ac infinita, & quòd nulla natura, nisi diuina est huiusmodi. Et si assumeretur ad plures personalitates, nõ propterea esset suapte natura communis pluribus, sed ex potentia facientis. Similiter omnis vna numero forma substantialis suapte natura vnica, totaliter terminatur personalitate propria: sed ex hoc non habetur, quin diuina potentia possit pluribus alienis personalitatibus terminari: quoniam hoc non per potentiam naturæ, sed per potentiã assumentis personæ fit. Et est semper sermo de naturali potentia naturæ, & non de potentia obedientiali eiusdem: potentia .n. obedientiæ est quæ respondet potentiæ personæ assumentis, & secundũ illam natura potest assumi ab vna, & pluribus diuinis personis.

¶ Circa primam conclusionem dubium ex Sco. in 3. di. 1. q. 2. occurrit, vbi tenens oppositum fundat se super hac ratione. In omni dependentia essentiali vnum dependens non dependet præcise, nisi ad vnum quod totaliter terminat eius dependentiam: sed in ista vnione est dependentia essentialis vnius naturæ, & vna persona terminat totaliter eam. ergo. Maior probatur in omni dependẽtia causati ad causam. Et simile, inquit, videtur in omnibus dependentijs, quæ non sunt causatorum ad causas, q̃ cum dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad aliquid, ipsum non potest dependentia eiusdem rationis dependere ad aliud. Et confirmatur hoc de accidente respectu plurium subiectorum primorũ. Minor probatur: quia personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante non
A posset simul esse in alia persona creata vel increata: non minus .n. terminat naturam & dependentiam eiusdem personalitas cuiuscumq; personæ diuinæ, q̃ terminaretur in se. igitur &c.

¶ Ad hanc Scoti rationem respondendũ est singula discuriendo, & sic etiam principalem materiam declarando. Maior igitur propositio assumpta a Scot. nõ est vera, nisi triplici quasi glossa sabintellecta, prima est supra ly, dependentis, quòd intelligatur de dependentia proprie, & hoc dico: quoniã dependẽtia proprie non inuenitur sine causalitate: quãuis .n. aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen dependẽtia proprie inter illa est, vt patet inter correlatiua, quorum neutrũ vt sic ab altero depẽdet in quocumque genere causæ, & inter differentias diuisiuas ex opposito eiusdẽ generis, quarum neutra ab altera dependet: & tã
C tam correlatiua, quam huiusmodi differentias simul esse oportet. Scotus autem dependentiæ nomine vtitur, & cum causalitate, vt patet. Et propterea si extenso nomine vtendo dependentia, Maior non est vera nisi apponatur altera glossa supra ly, Non dependet, qd intelligatur de dependentia omnino eiusdẽ rationis, ita q̃ sit dependentia eiusdem speciei specialissimæ, & in hoc Scotus consentit: & altera supra ly, Totaliter, quod intelligatur tam intensiue, quam extensiue: quoniam dato, quòd vnum terminaret totaliter intensiue, non propterea habetur quòd illud vnum terminaret totaliter extensiue. Exemplum, albi vt quatuor similitudinẽ terminat totaliter intensiue aliud album, vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiue: quia potest tertium poni simile. Oportet autem ad verificandã maiorem illam, hanc apponere glossam, alioquin non est vera de dependentia essentiali non causali: quoniam ex naturalis rationis lumine nulla apparet maior dependentia essentialis non causalis, quam ea, quę est vnius relatiui ad proprium cor-
D relatiuum: quia definitur & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Constat autem, q̃ vnum relatiuũ sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiue terminante illud, quod non totaliter extẽsiue terminat illud, ut patet de duplo & dimidio, & æquali & simili, & alijs huiusmodi: idem .n. duplum eadem numero duplicitate duplum est non solum ad A, dimidium, sed ad B, & C, & vnũ æquale eadem numero æqualitate æquale est omnibus sibi æqualibus. At si quis dicat Scotum tenere, quòd non eadem æqualitate vnũ æquale est æquale omnibus, & propterea in sua uia proportionem esse ueram, facile obijcitur q̃ ad concludendum aliquid impossibile, etiam per diuinã potentiam (ut nunc proceditur) non est ex opinatis, & refutatis ab alijs & cõmuni schola peripateticorum procedendum, qualis est ista opinio ponens plura accidentia eiusdem rationis in eodem subiecto secundum idem. Neganda est igitur ista maior non acceptans dictam glossam.
E ¶ Ad probationem autem istius maioris pro quanto probat ipsam in dependentia essentiali causali, non oportet respondere: quia uera ac bona uidetur secundum ordinem indiuidũ causis & causatis, & disputatio nostra extra dependentiam causalem uersatur. Sed cum subiungit Scotus, q̃ ita etiam uidetur in omnibus dependentijs, quæ non sunt causatorum ad causas, respondetur q̃ non est idem de utrisque dependentijs iudicium, & patet instantia de dependentia unius relatiui totaliter intensiue terminati ab uno, & tñ ab altero eiusdem rationis omnino terminabili. Et suffragatur huic responsioni ratio: quoniam dependentia causalis ponit imperfectionem & indigentiam in causato, quæ si sublata totaliter est ab una causa, implicat, q̃ remaneat indigens altera causa. Sed dependentia non causalis potest sine imperfectione & indigentia inueniri, ut patet in relatiuis, quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur, ac per hoc potest aliunde, puta, ex alterius conditione prouenire, q̃ etiam terminet quod iam terminatum

minatum ab alio est. Et sic est in proposito, quòd nō ex eo quòd filius dei imperfectè terminet personaliter naturam humanam, neque ex eo quòd natura humana assumpta a filio dei remaneat imperfecta personaliter prouenit, quòd pater potest ad illam propriā etiam personalitatem assumere, sed ex conditione personæ Patris, hoc ē ex infinitate suæ sufficientiæ prouenit, quòd etiam potest illam-met personare. F

q. 2. art. 5. ad. 2. ¶ Ad confirmationem de accidēte respectu plurium subiectorū primorū, dicitur primo quòd nulla apparet implicatio contradictionis, quòd Deus accidēti alicui det vnitatem numeralē in se, & conseruando illā ponat illud accidens in pluribus subiectis primis secundum se, & quòd in tali casu neutrū esset subiectum primum extēsiue, nisi secūdum se, hoc est quantum est ex parte sui esset subiectū

sistere in vna natura humana, ita scilicet, quòd sit vna natura humana a tribus personis assumpta.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est, ex vnione animæ & corporis in Christo, non fit neque noua persona, neque noua hypostasis, sed fit vna natura assumpta in personam, vel hypostasim diuinam, quod quidem non fit per potentiam naturæ humanæ, sed per potentiam diuinæ personę. Est autem talis diuinarum personarum conditio, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdē naturæ, sed solú a communione eiusdē personæ. Quia igitur in mysterio incarnationis tota ratio facti, est potētia facientis (vt Aug. dicit in Epistola ad Volusianum) G

est epist. 3. non multū ante med. tom. 2. primū extensiue, & daret vnitatem numeralem, sed diuina potentia aliter de facto operatur. Dicitur secūdo, quòd dependentia accidentis a subiecto primo est dependentia causalis: est.n. subiectum primū causa accidentis, vt patet, & ideo non confirmatur per hoc Maior illa quo ad dependentiam non causalem. Hæc de Maiore. H

¶ Ad Minorem autem dicitur, quòd in ista vnione est dependētia essentialis non causalis, ac per hoc non propriè dependentia. Sed transeundo hoc ad bonū sensum, neganda sunt duo, primo quòd in ista vnione sit dependentia vnius omnino rationis, secūdo quòd vna persona, puta Verbū totaliter eam terminet intēsiue & extensiue. Ratio primæ negationis est: quia personæ diuinæ personaliter sumptæ sunt quodammodo vnius & quodāmodo diuersarum rationum. nam secundum communem rationem personalitatis sunt vnius rationis, vt in præcedenti articulo patet, secundum vero proprias rationes suarum personalitatum sunt diuersarum rationū: paternitas.n. & filiatio & processio diuersarum sunt rationum. Constat aūt ex hoc, quòd humanitas Christi ita iuncta est Filio quod non Patri nec Spirituisancto, assumptionē terminari per se primo ad personalitatē Filii s̄m sibi propriam rationē, alioquin terminaretē primo ad cōmune Filio & patri & Spirituisancto. Concurrerent igitur diuinæ personæ ad assumptionem, vt etiam sunt diuersarum inter se rationū. Et consequenter, naturam assumptā a Verbo vniri, & posse vniri alteri, Patri aut Spirituisancto, alterius est rationis ab vniri Filio, & posse vniri Filio, si Arist. verū dixit. 3. Phy. quòd posse sanari & posse infirmari sunt diuersarū rationū, alioquin sanari & infirmari essent idem. Ex hoc igitur, q̄ personalitates, quæ sunt termini vnionū, sunt diuersarū rationū, habetur quòd potentia obedientiæ, qua natura assumpta potest vniri personæ Patris, alterius est rationis ab illa qua vnita est Filio, & qua potest vniri Spiritussctō. Et cōsequenter hr̄, q̄ in istis vnionibus nō esset dependentia vnius rationis simpliciter & absolute, vt arguens assumit, sed diuersarū rationū simpliciter propter diuersas rationes terminorū per se primorum, vnius aūt rationis s̄m communem rationem personalitatis. Ratio secundæ negationis iam patet, quòd licet Filius totaliter intensiue terminet naturam humanā, & eius dependentiam ad personā, non tamen totaliter extēsiue, nec secundū omnem obedientialem potentiam alterius rationis. I

¶ Ad probationem minoris, cum dicitur, Personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante nō posset simul esse in alia persona creata vel increata, ergo personalitas increata, respōdetur concedendo antecedens pro vtraque parte, sed negando sequelā. ¶ Et ad probationem sequelæ, cum dicitur, quia non minus terminaret naturam & dependentiam eiusdem personalitas quæcumque diuinæ personæ, quàm terminaretur in se, posset negari hoc quantum ad non minus extensiue. Verumtamen propriè loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina, & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela, quoniam peccat ratio secundum nō causam vt causam. Non enim ideo quia minus terminet persona K

diuina, relinquit naturā adhuc assumptibilē, vt argumentum ponit: sed quia alio mō & alia ratione terminat, ideo relinquit naturā assumptam adhuc assumptibilem ab alia psona diuina. ¶ Ad cuius clariorē perceptionem scito, quòd hæc humanitas, si propriam personalitatem haberet, modus habendi propriam

magis circa hoc est iudicādum s̄m conditionē diuinæ personæ assumētis, q̄ s̄m conditionē naturæ humanæ assumptæ. Sic ergo nō est impossibile diuinis psonis, vt duæ vel tres assumant vnam naturā humanā. Esset tn̄ impossibile vt assumerēt vnā hypostasim, vel vnā psonā humanā, sicut & Ansel. dicit in lib. Cur Deus homo, q̄ plures personæ non possunt assumere vnū eundemque hominem, scilicet in vnitatem personæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hac positione facta, scilicet quòd tres personæ assumerent vnā humanam naturam, verum esset dicere quòd tres personæ essent vnus hō, propter vnā naturam humanā. Sicut.n. nūc verū est dicere,

personā esset, quia ipsa humanitas esset principium constitutiuum suæ personæ, ex vnione animæ & corporis constitueretur non solum vna natura singularis, sed etiā vna persona, ratio quoque habendi ppriā personam esset sua substantialis ac perfecta natura extra causas suas in rerū natura sibi dimissa. Et quia hæc humanitas suapte natura non se extendere potest, nisi ad constituendam vnā personam sibi propriam, & personæ repugnat assumi ab alia persona in vnitate personali (interueniret siquidem lib. 2. cur De⁹ homo cap. 9. circa principiū.

hic manifesta implicatio contradictoriorum) ideo hæc humanitas sic personatur ex propria persona in Sorte, quòd terminatur in illa intensiue & extensiue. Nec potest stante illa vniri personaliter, cū quacūque alia persona creata vel increata: quia essent duo contradictoria simul vera, essent enim vna persona, & non essent vna persona eum assumente, vt patet. Sed hæc humanitas alio modo, & alia ratione personatur per assumptionē: quoniam non constituendo personam personatur, vt patet in humanitate Christi quæ personatur per personam verbi, quæ non constituitur per illam humanitatem, sed fuit ab æterno. Et hinc prouenit differentia inter hanc humanitatē personatā propria personalitate, & personatam personalitate Verbi, q̄ illa remanet in se inassumptibilis, ista remanet in se assumptibilis: quia illa non potest assumi stante sua personalitate, nisi assumeretur sua personalitas, quæ non est assumptibilis, ista vero quia in aliena personalitate subsistit, potest assumi absque hoc, q̄ illa aliena sibi appropriata personalitas assumatur. Ex diuerso ergo mō terminandi, propria vel aliena psonalitate, patet quare natura personata propria personalitate nō potest assumi, & quare personata aliena potest assumi: quia scilicet per propriam terminatur, constituendo illam, per alienam non constituendo illam. Diuersa quoque ratio est vtrobique terminādi. nam & diuina persona terminat ex sua infinitate, vtpote aliena persona subsistens in alia natura (dictum est.n. supra q̄ proprium est diuinæ psonę ob sui infinitatem subsistere simul in diuersis naturis) & natura humana non naturali, sed obedientiæ potētia psonatur per alienam personā: persona aūt Sortis non ex aliqua excellētia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suam, & econtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiam prouenit, quod cū quælibet persona diuina sit infinita, quælibet personare potest humanitatem hanc nō ex indigentia naturæ (vt dictum est) sed ex sufficientia personæ potentia communicare illi naturæ etiam suam personalitatem. Ex his autem habes, quòd non solum dependentia huius humanitatis respectu singularum personarum diuinarum quo ad assumi, est diuersarum rationum inter se, sed etiam quòd dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personæ & respectu personæ propriæ, sunt diuersarum rationum, licet omnes cōueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personam. Ruit ergo a fundamentis vndique fabrica Scotica, & merito: quoniam hanc humanitatem personari simul a pluribus personis diuinis, nihil aliud est, quàm communicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, appropriando illas illi. Et per hæc patet, quare repugnat hanc humanitatē habere simul plures personalitates creatas, aut creatā & increatā: quia.s. vtrobique esset implicatio contradictoriorū, dum natura hæc in propria personalitate poneretur vna persona cū alia psona. Et nō repugnat, habere simul plures psonalitates increatas: quia p hoc nō ponit, vnā personā assumi in vnitatē personalem alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiant de hac q̄one.

¶ In

quòd tres personę sunt vnus deus propter vnam diuinam naturam, sic verum esset dicere, quòd essent vnus homo propter vnam naturã humanam. Nec ly vnus, importaret vnitatẽ personæ, sed vnitatem in natura humana. Non.n. posset argui ex hoc, ꝙ tres personæ sunt vnus homo, quòd essent vnus simpliciter: nihil.n. prohibet dicere, ꝙ homines, qui sunt plures simpliciter, sint vnus quantum ad aliquid, puta, vnus populus. Et sicut Aug.° dicit 6. de Tri. diuersum est natura spiritus dei & spiritus hominis, sed inhærendo fit vnus spiritus, secũdum illud 1. Cor. 6. Qui adhæret deo, unus spiritus est.

Lib. 6. ca 3. ante mediũ tom. 3.

Ad 2^m^ dicendum, quòd illa positione facta, humana natura esset assumpta in vnitate, nõ vnius personæ, sed in vnitatem singularum personarum, ita scilicet ꝙ sicut diuina natura habet naturalem vnitatem cum singulis personis, ita natura humana haberet vnitatem cum singulis per assumptionem.

Ad 3^m^ dicendum, quòd circa mysterium incarnationis fit communicatio proprietatum pertinẽtium ad naturam: quia quæcumque conueniunt naturæ, possunt

prædicari de persona subsistente in natura illa, cuiuscumque naturæ nomine significetur. Prædicta igitur positione facta, de persona Patris poterũt prædicari, & ea quæ sunt humanæ naturæ, & ea quæ sunt diuinæ: & similiter de persona Filij & Spiritussancti. Non aũt id quod cõueniret personæ Patris

B ratione propriæ personę, posset attribui personæ Filij aut Spiritui sancto, propter distinctionem personarum, quæ remaneret. Posset ergo dici, quòd sicut pater est ingenitus, ita homo esset ingenitus, secundum quod ly homo supponeret pro persona patris. Si quis aũt vlterius procederet, Homo est ingenitus, filius est homo, ergo filius est ingenitus, esset fallacia figuræ dictionis vel accidentis: sicut & nunc dicimus deum esse ingenitũ, quia pater est ingenitus: nec tamẽ

C possumus concludere, quòd filius sit ingenitus, quàmuis sit deus.

Articvlvs VII.

Vtrum una persona diuina possit assumere duas naturas humanas.

AD septimvm sic ꝓceditur. Videtur ꝙ vna persona diui-

¶ In eodem art. in calce corporis circa auctoritatem Anselmi, aduerte, ꝙ Duran. in 3. sent. dist. 1 q. 3. latenter arguit auctorẽ quasi exponentem per ly vnum eundemque hominem, personam humanam, dicens contra hanc expositionem. Anselmus concedit ꝙ vna persona assumpsit hominem, & negat plures personas posse assumere vnum hominem, non intelligit igitur persona ꝑ hæc. Sed quoniam Durãdus ipse postmodum dicit Anselmum dicere sic, Impossibile est plures personas diuinas esse unam personam cum uno eodemq; homine, ex seipsomet conuincendus est. Anselmus volebat excludere aliqd quod posset sub apparẽti quæstione cadere: non potest autẽ aliter cadere sub apparenti quæstione, ꝙ plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi quia vnirentur in vna ꝑsona humana. Et hoc exponit auctor: nõ enim potest intelligi, ꝙ sint plures personæ diuinæ in vna ꝑsona diuina: quia hoc statim offert apparentem valde cõtradictionem. Exponẽdo igitur sententiam Anselmi, optime in litera dictum est, siue præponatur ly vna persona cum uno eodemq; homine, siue non præponatur ly una persona & dicatur, Impossibila est assumere unum eundemque hominem: sensus .n. semper est idem .s. ꝙ impossibile est plures personas assumere unam personam. Nec id quod obijcit Durand. obstat, quia aliud est dicere, assumis hominem, & aliud, assumis unum eundemque hominem. Nam prima propositio etsi est aliqualiter impropria glossatur tamẽ, ꝙ intelligitur quo ad naturam, ut patet ex magistro in 3. sent. dist. 6. Secunda aũt propter ly unum eundemque, trahitur ad indiuiduum subsistens in natura humana, qđ constat esse suppositũ: nullus.n. unus hõ inuenitur in natura humana assumpta, nisi filius dei.

D

¶ In eodem 6. art. in responsione ad primum aduerte diligenter uerba auctoris, dum hac positione facta dicit, ꝙ tres personæ essent unus homo, & tamen nõ propterea essent unus homo simpliciter. Dicit.n. hæc ambo ꝑꝑ differentiam, quæ esset inter unum deum, & unum hominem in tribus personis: quĩa tres personæ sic sunt unus deus, ꝙ sunt unus numero deus, & est ibi uere unus deus simpliciter: sed tres personæ sic essent unus homo, ꝙ non essent unus numero homo: quia nullus esset ibi unus numero homo cõis Patri & Filio & Spiritusancto: sicut est unus numero deus cõis Patri, & Filio, & Spiritusancto. Et similiter non esset ibi unus homo simpliciter: quia nõ esset homo unus secundum naturam & personam, quam unitatem importat unus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in una natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum unam naturam humanam: sed quoniam hoc ad uocabula spectat, parui refert, si sciatur quid esset in re, qualitercumque exprimeretur.

E

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum septimum.*

IN titulo art. 7. aduerte, ꝙ istæ quæstiones, quæ hic mouentur de possibili, non ideo mouentur, ut discutiatur dei potentia: sed ut exinde mysterium incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur siquidem ex his, quæ discutiendo has qõnes, dicuntur, qualis, quãtus &c. est per se primo terminus

A incarnationis .s. persona uerbi, & qualis est hmõi unio ex respectu ad alias personas, & naturas magis, ac magis explicatur.

¶ In corpore articuli una est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Persona diuina præter naturam quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Ubi autequàm afferatur probatio, nota ꝙ quia assumere principium & terminũ assumptiõis importat, ideo conclusio probatur primo ex parte principij, s. potentiæ diuinæ in diuina persona: secundo, ex parte termini .s. personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primũ probatur sic. Quod potest in unum, & nõ in amplius, habet potentiam limitatam ad unum: sed potentia diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatum. ergo. Quo ad secũdum probatur sic. Si non posset assumere aliam naturam, sequeretur ꝙ personalitas diuinę naturæ esset, ita cõprehensa per unam naturam, ꝙ ad eius personalitatem alia assumi non posset: sed hoc est impossibile, quia increatũ a creato cõprehẽdi non potest. ergo.

¶ Circa illam propositionẽ, Quod potest in unum & non in amplius, habet potentiam limitatã ad unũ, aduerte, quòd est intelligenda formaliter. s. inquantum est ex parte potentię, in unum & non in amplius, nam si aliunde proueniret, ꝙ posset in unũ & non in amplius, puta, ex modo agendi, quia agit per modum naturæ, quæ est determinata ad unum, non argueret limitationem potentiæ: sed si ex ipsa potentia est, ꝙ possit in unum tantum, limitationem in illa arguit: quoniam potentia, ut potentia, extendit se ad possibile, quod non comprehenditur unitate, ita quod excludat multitudinem. Vnde in articulo q. 41. in 1. par. dictum est, ꝙ non ex impotentia patris est, quòd unus tantum filius genitus & generabilis in diuinis. Et quia hæc propositio procedit ex parte potentiæ, ideo simpliciter & absolute assumpta est propositio illa.

3. di. 1. q. 2. art. 5.

D

¶ Circa probationem ex parte termini, nota diligentissime, auctorem habere pro inconuenienti ac impossibili, personam diuinam; ut terminum comprehendi a natura creata. Hoc.n. nihil aliud est dicere, quam docere (qđ iam prælibauimus respondendo Scoto) hoc ꝙ persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est infinita in terminando ratione suæ personalitatis: incomprehensibilitas siquidẽ increatæ personę, ut termini a natura creata, ut assumpta nihil aliud significat quam infinitatem in terminando increatæ personæ. Et ut excelsa dei balbutiendo, ut possumus, resonemus, dicendum est, ꝙ infinitas diuina, ut est naturæ seu naturalis, constituit infinitum ens & infinitam causam: ut autem est personæ seu personalis, constituit infinitam personam ut sic, quod claudit in se infinitatem in terminando. Et ideo potest quælibet diuina persona subsistere non solum in pluribus naturis. s. naturali & assumpta: sed & in pluribus assumptis, & eadem ratione in infinitis, si infinitæ inuenirentur simul.

E

¶ In responsione ad primum perspice, ꝙ consistit in hoc, ꝙ natura substantiæ creatæ multiplicatur multiplicato supposito constituto per ipsam: non autem multiplicato supposito non constituto per ipsam, ut patet in litera.

¶ In responsione ad secundum obiectio Scoti. 3. sent. di. 1. q. 3. occurrit dicentis contra hoc, quòd sequeretur quod possemus dicere,

dicere, quòd plures personę sunt plures dij. Probatur: Secũdum hoc tale concretum habet vnitatem vel pluralitatẽ ex vnitate vel pluralitate suppositi. At.præced. & ar.2. huius q. & q. 2.ar.2.& 3.

¶ Ad hoc dicitur, q in litera nõ dicitur affirmatiue multiplicari concretum multiplicato supposito, vt arguens forte accipit: sed ponitur vniuersalis regula negatiue, scilicet numquàm nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatẽ suppositorũ. Et ista regula est vera tam in concretis adiectiuis, quàm substantiuis, tam substantialibus, quam accidẽtalibus, ita quòd semper ad pluralitatem concretorũ exigitur pluralitas suppositorum: sed cum hoc stat, quòd pluralitas suppositorũ non sufficiat quandoque, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ, vt de cõcretis substantiuis in art. 3. q. 39. 1. par. patet. Lib. 3. Orthod. fi. c. 7. Et propterea licet vnitas suppositi, optime inferat singularitatem cõcreti substantiui (quale est ly homo) non tamẽ multitudo suppositorũ infert pluralitatem nominis substantiui. Et propterea nõ sequitur. ergo tres personæ sunt dij: nec ergo tres personę homines in casu præcedentis articuli, vt in hac etiam litera dicitur: & tamen bene sequitur in casu huius articuli. ergo verbũ dei non est homines, sed vnus homo.

¶ In responsione ad tertium perspice rationem, quare præsentis articuli positione facta, hæc humana natura præassumpta nõ assumeret aliam naturam humanã, quæ post assumeretur, cũ qua tamen concurreret, in eandem numero personalitatem, & natura diuina assumeret quãcumq; naturam humanam, quæ vniretur personaliter verbo dei.

na non possit assumere duas naturas humanas. Natura .n. assumpta in mysterio incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personæ diuinæ, vt ex supradictis patet. * Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumens duas humanas naturas, esset vnũ suppositum duarũ naturarum eiusdem speciei, qđ videtur implicare contradictionem: non .n. natura vnius speciei multiplicatur nisi secundũ distinctionẽ suppositorum.

¶ 2 Præt. Hac suppositione facta, non posset dici, quòd persona diuina incarnata, esset vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter non posset dici, quòd esset plures: quia plures homines sunt supposito distincti, & ibi esset tantum vnum suppositum. ergo prædicta positio est omnino impossibilis.

¶ 3 Præt. Incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita toti naturæ assumptæ, idest, cuilibet parti eius: est .n. Christus perfectus deus & pfectus homo, totus deus & totus homo, vt Damas. * dicit in 3. lib. sed duæ humanæ naturę non possent totaliter sibiinuicem vniri: quia oporteret q anima vnius esset vnita corpori alterius, & q ẽt duo corpora essent simul, qđ confusionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

Sed contra est, quòd quicquid potest pater, potest filius: sed pater post incarnationem filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam filius assumpsit: in nullo enim per incarnationẽ filij est diminuta potentia patris vel filij. ergo videtur quòd filius post incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

Respon. Dicendum, q illud quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum: potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec potest limitari ad aliquid creatum. K Vnde non est dicendum, q persona diuina, ita assumpserit vnã naturam humanam, q non potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi, quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam humanam, q ad eius personalitatem alia assumi non possit, quod est impossibile: non enim increatum a creato comprehendi potest. Patet ergo q

F siue consideremus personam diuinam secundum virtutem, quæ est principium vnionis, siue secundũ suam personalitatem, quæ est terminus vnionis, oportet dicere q persona diuina præter naturã humanam, quam assumpsit, possit aliam numero naturã humanam assumere.

Ad primum ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formam, quæ multiplicatur secundum diuisionem G materiæ: & ideo si compositio materiæ & formæ constituat nouum suppositum, consequens est, quòd natura multiplicetur secundũ multiplicationem suppositorum: sed in mysterio incarnatiõis vnio formæ & materiæ, idest, animæ & corporis, non constituit nouum suppositum, vt supra dictum: * & ideo posset esse multitudo secundũ numerum ex parte naturę propter diuisionem materiæ absque distinctione suppositorum. At. præced.

H Ad 2m dicendum, quòd posset videri dicendum, quòd prædicta positiõe facta sequeretur, q essent duo homines propter duas naturas absque hoc, q essent ibi duo supposita: sicut ecõuerso tres personæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam assumptam, vt supra dictum est: * sed hoc non videtur esse verum: quia nominibus est vtendum secundum quòd sunt ad significandum imposita, At. præced. ad 1. I quod quidem est ex consideratione eorum, quæ apud nos sunt: & ideo oportet circa modum significandi & consignificandi considerare ea, quæ apud nos sunt, in quibus numquàm nomen ab aliqua forma impositũ pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorũ. Homo enim, qui est duobus vestimentis indutus, nõ dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimẽtis, & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secundum duas qualitates. Natura autem assumpta quantum ad aliquid, se habet per modum indumenti, licet non sit similitudo, quantum ad omnia, vt supra dictum est: * & ideo si persona diuina as- q. 2. ar. 6. ad 1. sumeret duas naturas humanas, propter vnitatẽ suppositi, diceretur vnus homo, habens duas naturas D. 2, 9. humanas. Contingit autem, quòd plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc quòd cõueniunt D. 358. in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personæ diuinæ assumerent vnã numero humanam naturam, dicerentur vnus homo, vt supra dictũ est, * non vnitate suppositi, sed inquan- q. 2. ar. 6. ad 1. tum conueniunt in aliquo vno.

Ad 3m dicendum, q diuina & humana natura non eodem ordine se habet ad vnam personam diuinam, sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vtpote quæ est vnum cum ea ab æterno: sed natura humana cõparatur ad personã diuinã per posterius, vt pote

Ratio inquam est, quia filius dei ẽ sua deitas, non autem est sua humanitas: & hinc enim fit, vt cuicumque personalitet vnit' filius dei p se primo, eidem secundario vniatur, dico & naturę assũptæ & cuilibet eius parti, vt patet ex auctoritate Damas. Et hinc fit, quòd vna humanitas non esset vnita alteri, ita quòd nec ipsi naturæ post assumptæ pcedẽs vniretur, nec alicui eius parti, sed per accidens coincideret in vnã personam, inter se distinctæ etiã loco. Et ex hoc sequeretur, q nõ esset communio conuenientium illi personæ secundum vnam naturã assumptam cum conuenientibus sibi secũdum aliam assumptam, immo posset simul mori secundũ vnam, & viuere secundum aliam. Et si verbi gratia secundum primã naturam vocaretur Christus, & secundum secundã vocaretur Ioannes, mortuo Christo nõ posset dici mortuus Ioannes: sed bene diceretur mortuus deus & dei filius, & similiter viuo Ioanne tantum, non vere diceretur viuus Christus, sed viuus deus & dei filius, & sic de similibus.

ptæ assumpta ex tempore a diuina persona, non quidē ad hoc φ natura fit ipsa persona, sed quòd persona in natura subsistat. filius.n. dei est sua deitas, sed non est sua humanitas: & ideo ad hoc, φ natura humana assumatur a diuina persona, requiritur φ diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est, secundum omnes partes eius: sed duarum naturarum assumptarum esset vniformis habitudo ad personam diuinam, nec vna assumeret aliā. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vniretur, idest, omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum octauum.*

Titulus octaui artic. clarus est. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Conueniētissimum fuit personā filij incarnari. Probatur tripliciter. Primo, ex parte vnionis. Similia conuenienter vniuntur: persona filij & humana natura tam secundum communem creaturæ rationē, ſm̄ q̄ propriā rationē sunt similes. ergo. Minor quo ad primam partem, & probatur simpliciter, quia verbum dei est exemplaris similitudo omnis creaturæ: quia verbū artificis est exemplaris similitudo eorum, quæ fiunt ab artifice: & probatur, applicando ad deducendam inconuenientiā incarnationis primo in communi, quia artifex per cōceptā formam, qua condidit restaurat collapsum. Secundo, in specia i ex tribus in quantum in dependentia creaturarū a verbo. Primum est, participatio similitudinis exemplaris. Secundum, constitui in proprijs naturis. Tertium, modus, φ mobiliter constant. Quibus conuenienter adiungūtur tria perfectiora .s. super participationē vnionem participatiua, sed personalis, sup cōstitutionē in proprijs reparatio in diuinis .s. gratia, gloria, & vita cælestis, super mobilitatem, æterne & immutabiliter vitam felicitatem habere: quo ad secundam vero partem probatur similiter primo similitudo simpliciter quo ad duo se habentia, vt causa & effectus, primo quia verbū est conceptus æternę sapiētiæ, & omnis sapientia hominū ab æterna sapientia deriuatur. Secūdo, ex hoc quia propria perfectio hominis vt rationalis, quæ est sapientia consistit in participando verbū dei. Quod probatur exemplo, sicut perfectio discipuli in participando verbū magistri, & auctoritate. Fons sapientiæ &c. Probatur deinde applicando, φ supra participationem diuini verbi, in qua propria pfectio hominis secūdū mentem consistit, conuenientissime apponitur vt ipsum verbū dei psonaliter vniatur naturæ humanę, vt consumata sit hominis perfectio, vt .f. quæ inchoatur in participatione ipsius verbi humana perfectio consumetur non in participatione, sed in personali adeptione ipsius verbi. Reliquæ rationes claro patent in litera.

Inf.q.59.a.2.ad 3.& 3. di.1.q.2.ar.2.& 4.con. c.39.fin.& 42.

Lib.3.c.1.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fuerit magis conueniens, quòd persona filij assumeret humanā naturam, quàm alia persona diuina.

AD OCTAVVM sic pceditur. Videtur φ nō fuerit magis cōueniens filium dei incarnari, q̄ Patrem, vel Spiritumsanctū. Per mysterium.n. incarnationis, homines ad verā dei cognitionem sunt perducti, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testim. perhi. veritati: sed ex hoc, quòd persona filij dei est incarnata, multi impediti fuerunt a vera dei cognitione, ea quæ dicūtur de filio scdm humanā naturā referētes ad ipsam filij personam: sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hnc, quòd dicitur Ioan. 14. Pater maior me est, qui quidem error non prouenisset, si persona patris incarnata fuisset: nullus enim ęstimasset patrem filio minorem. Magis ergo videtur fuisse cōueniens, quòd persona patris icarnaretur, quàm persona filij.

¶ 2 Præt. Incarnationis effectus videtur esse recreatio quędā humanę naturę, secundum illud Gal. vlt. In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed noua creatura: sed potentia creandi appropriatur Patri. ergo magis decuisset patrem incarnari, q̄ filium.

¶ 3 Præt. Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum, secundum illud Mat. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluū faciet populum suum a peccatis eorum. Remissio autem peccatorum attribuitur Spirituisancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritumsanctum quorū remis. pec. re. eis. ergo magis congruebat personam Spiritussancti incarnari, quàm personam filij.

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. lib. In mysterio incarnationis manifestata est sapientia & virtus dei, sapiētia quidem, quia inuenit difficillimi solutionē

A pretij, q̄ decentissimam: virtus autem, quia victū fecit rursus victorem: sed virtus & sapientia appropriantor filio, secundum illud. 1. Cor. 1. Christum dei virtutem & dei sapientiam. ergo conueniens fuit personam filij incarnari.

RESPON. Dicendum, φ conuenientissimum fuit, personam filij incarnari: primo quidem, ex parte vnionis. Conuenienter.n. ea, quæ sunt similia, vniūtur: ipsius autem personæ filij, qui est verbū dei, attenditur vno quidem modo cōis

B cōuenientia ad totam creaturam: quia verbū artificis, idest, cōceptus eius est similitudo exēplaris eorū, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbū dei, qd est ęternus conceptus eius, est similitudo exemplaris totius creaturæ: & ideo sicut per participationē huius similitudinis creaturę sunt in proprijs speciebus instituta, sed mobiliter, ita per vnionem verbi ad creaturam, non participatā, sed personalē, conueniēs

C fuit reparari creaturā in ordine ad æternā & immobilē perfectionē. Nam & artifex per formā artis cōceptam, qua artificiatum cōdidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo, habet conuenientiam specialiter cum humana natura, ex eo quòd verbum est conceptus æternæ sapientiæ, a qua omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, φ participat verbum dei: sicut discipulus in-

D struitur per hoc, φ recipit verbum magistri: vnde Eccle. 1. dicitur, Fons sapientiæ verbū dei in excelsis: & ideo ad consumatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum dei homanę naturæ personaliter vniretur. Secundo, potest accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum .s. qui præordinati sunt ad hereditatem cælestem, quę non debetur nisi filijs eius, ſm illud Ro. 8. Si filij, & hæredes: & ideo congruum fuit, vt per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis secundū adoptionem, sicut Apost. ibidem dicit, Quos pręsciuit, & & prædest. confor. fieri ima. fi. sui. Tertio, potest acci-

E pi ratio huius cōgruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat.n. primus homo, appetendo scientiam, vt patet ex verbis serpētis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ sapientiæ homo reduceretur in deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ recesserat a deo.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ nihil est, quo humana malitia non possit abuti, quando etiam ipsa dei bonitate abutitur, secundum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionem sumere, quasi filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

Ad 2m dicendum, quòd prima rerum creatio facta est a potentia dei patris per verbum. Vnde & recreatio per verbum fieri debuit a potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet, secundum illud 2. Cor. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

Ad 3m dicẽdum, quòd Spiritui sancto proprium est quòd sit donum Patris & Filij. Remissio autẽ peccatorum fit per Spiritum sanctũ tãquàm per donũ dei: & ideo cõuenientius fuit ad iustificationẽ hominum, quòd incarnaretur Filius, cuius Spũssanctus est donũ.

QVAESTIO IIII.

De modo unionis ex parte naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de vnione ex parte assumpti. Circa qđ primo considerandũ occurrit de his, quæ sunt a verbo assumpta. Secundo, de coassumptis, quæ sunt perfectiões & defectus. Assumpsit autem dei filius humanam naturam & partes eius.

Vnde circa primũ triplex consideratio occurrit. Prima est, quãtũ ad ipsam naturã humanã. Secunda est, quãtũ ad partes ipsius. Tertia, quantũ ad ordinem assumptionis.

Circa primum quærũtur sex.

¶Primo, Vtrũ humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

¶Secundo, Vtrum assumpserit personam.

G ¶Tertio, Vtrũ assumpserit hoĩem.

¶Quarto, Vtrũ fuisset cõueniens, quòd assumpsisset naturam humanã a singularibus separatam.

¶Quinto, Vtrũ fuisset cõueniens, ꝙ assumpsisset humanam naturã in oĩbus eius singularibus.

¶Sexto, Vtrum fuerit cõueniens, quòd assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS PRIMVS.

H *Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura nõ fuerit magis assumptibilis a filio dei, q̃ quælibet alia natura. Dicit enim August. in Episto. * ad Volusianum, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, est potentia facientis: sed potentia dei facientis incarnationẽ, quæ est opus
I maxime mirabile, non limitatur ad vnam naturam, cum potentia dei sit infinita. ergo natura humana non est magis assumptibilis

3. di. 2. q. 1. ar. 1. & 4. contra c. 55. 5. & 4.

*In epist. 3. non mult ante med. tom. 2.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum primum.*

TItulus artic. 1. q. 4. in corporis principio declaratur, quòd intelligitur de assumptibili non secundũ potentiam passiuam naturalem, & in respõsione ad primum, nec secundum potentiam obedientiæ ad omnipotentiam dei: sed secundũ potentiam congruitatis ad vnionẽ personalem. Et ratio omnium in locis suis patebit.

¶In corpore articuli est vnica conclusio, Sola natura humana est assumptibilis. Probatur. Hæc duo, s. congruentia dignitatis & necessitatis, soli naturæ humanæ conueniunt. ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponẽtem affirmantiã probatur, quo ad dignitatem quidẽ: quia natura humana nata est attingere ꝑ propriam operationẽ, cognoscẽdo & amàdo verbum dei. quo ad necessitatẽ vero, quia subiacens peccato originali indigebat reparatione. Quo ad exponentẽ aũt negatiuam probatur: quia creaturæ irrõnali deest dignitas: naturæ aũt angelicæ deest congruitas necessitatis. Consequentia probatur, quia assumptibile dicit aptum natum assumi a diuina persona non ꝑ potentiã passiuã naturalẽ. ergo per potentiam congruitatis ad vnionem personalem diuinam. Hoc vltimo assumptum probatur: quia potentia passiua naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem.

¶Circa hæc, duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis literæ in responsionibus argumentorũ, soluuntur. Primũ dubiũ est, circa consequentiã illã assumptibile non attendit ẽm potentiã passiuã naturalẽ. ergo ẽm congruentiã cũ possit responderi, consequentia non valet: qm̃ pōt attendi ẽm potentiam obedientiæ.

¶Ad hoc ex responsione ad primum in litera respondetur, ꝙ creaturæ denominãtur aliquales ex eo, quod conuenit eis secundum propria, & non ex eo quod conuenit eis secundum primas & vniuersales causas, potentia autem obedientiæ conuenit creaturæ in ordine ad primam causam, vt patet: potentia autem congruitatis attenditur secundum propria ipsius creaturæ: & ideo creaturæ denominantur aliquales, hoc est assumptibiles secundum congruitatem, non secundũ obedientiam. Sed hæc responsio non videtur solida, tum quia etiam secundum Auctorem humana natura dicitur assumptibilis per potentiam obedientiæ, tum quia assumptibilis est denominatio conueniens creaturæ solum ex ordine ad deũ causam vniuersalissimam, cum iam dictũ sit proprium esse diuinæ personæ subsistere in pluribus naturis, tum quia creaturæ denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit illis secundum causas primas & vniuersales. dicuntur. n. creaturæ & conseruatæ ac conseruabiles ex prima causa, dicitur etiam natura reparata ex prima & vniuersalissima causa deo &c.

¶ Ad hæc dicitur, ꝙ propositio in responsione ad primum allata. s. creaturę denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo, qđ conuenit eis

F secundum primas & vniuersales causas, intelligenda est cum grano salis. s. quando oppositæ denominationes conueniunt illis ẽm proprias, & ẽm primas causas. Et hanc glossam manifestat Auctor esse suę intentionis in subiũcto exẽplo de morbo, qui secundum propria dicitur incurabilis quàmuis secundum deum oppositam denominationem habeat, & dicatur curabilis. Ita ꝙ intendit Auctor, ꝙ quñ denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, ꝙ secundũ propria affirmatiue & secundũ primam causam negatiue, aut econtra secundum propria negatiue & secũdum primã causam affirmatiue sunt denominandæ, tunc creaturę denominantur aliquales simpliciter secundũ ꝓpria, & non secundũ primã causam, sed cũ additione, vt patet in exemplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secũdũ propria & secundũ primã causam curabilis, & ideo simpliciter dr̃ curabilis vl̃ incurabilis, attẽdendo ad propria, secũdũ primam aũt causam dr̃ cũ additione curabilis, ꝑ dei potentiam. Et similiter est in proposito, creaturę simpliciter dicuntur assumptibiles, quæ congruitatẽ habẽt ad vnionem personalem, & inassumptibiles, quæ illa carẽt, cum quo tamẽ stat quòd omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per dei potentiam.

¶Ad primã ergo obiectionẽ dr̃, ꝙ potentia obedientiæ, quia respondet omnipotentiæ diuinæ, clauditur in proposito sub denominatione ex omnipotentia dei; eiusdem. n. rationis est, ꝙ denominetur natura assumptibilis ex potẽtia dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur dei potentiæ absolutę: & ideo prætermissa est in hoc processu, sicut & potentia dei.

¶Ad secundam dicitur, quòd licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad deum, attendi tamen potest etiam ex parte congruentiæ naturæ secundũ illius propria & ex parte om-
K nipotentiæ dei, & secũdum hoc opposito modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congrue assumptibilis vel inassumptibilis.

¶Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominantur simpliciter aliquales ex dei potentia, quando ex proprijs nõ sunt opposito modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera sane intellecta.

¶ Dubium secundum est, quomodo uerum est, quòd in angelis deficiat necessitas reparationis, cum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶Ad hoc dicitur, quòd non intendit Auctor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed cõgruentiam necessitatis, ita ꝙ licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus; quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non uiæ sed termini, ideo notanter dicitur, quòd deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium.

¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionem de potentia

tia passiua naturali, quòd non se extendit ad id, quod transcendit naturalem ordinem: quoniam verissima est, & formalis & propria, & secundum illa iudicanda, quæ hic atq; illic inueniuntur dicta. Secundum quæ n patet, quòd potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad visionem dei &c. Vnde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quòd nata est aliqualiter cõtingere per operationem verbum dei.

q. præced. ar. 8.

¶ In responsione ad primum eiusdẽ primi artic. notandum est, quòd hinc apparet Auctorem non contradicere suis dictis in 3. sent. dist. 2. q. 1. art. 1. nec retractare illa, sed altius ac Theologo dignius locut[*] est de assumptibili, sententiam eandem seruans, & sermonẽ quasi cohibens. Vnde & per transeundo in hac responsione prætermittit discussionem consequentium, ad effectum diuinæ omnipotentiæ, si assumeret angelũ aut lapidẽ. Vnde & nos Auctoris vestigia sectãtes, quæstionem illam, an deus possit assumere lapidis naturã, tamquàm communiter acceptatã & sufficiẽter discussam, & quasi offensiuam piarum aurium, in illius discussione relinquẽdam duximus. Vide hæc si vis in Auctore in loco allegato, & in Capreolo ibidem.

Hom. 34. in Euange. ante med. illius.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit circa illud, Multo autem maior & perfectior est vnio ad deum secundum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, quoniam non caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negant eam. Est autem ratio scrupuli: quia secundum ista sumpta, vnio personalis communis est rationalibus & irrationalibus, vnio secundum operationem propria est rationalibus. Et rursus vnio personalis conuenit rationalibus secundum id, in quo communicant cum omnibus substantijs: quia conuenit eis, inquantum sunt naturæ potentes subsistere, vnio autem secundum operationem perfectæ felicitatis conuenit eis, inquantum sunt consortes diuinæ naturæ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est vnio secundũ operationem fruitionis beatæ, quàm secundum esse personale, & propterea illa propositio negatur, seorsum acceptis extremis. Et cõfirmatur, quia maius est assumere lapidem in filium dei adoptiuum, quam ad vnionem personalem: quoniã illud implicat contradictionem, hoc non: glossatur autem, quòd vera est in natura capaci vtriusque vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam sic intellectæ dubitant: quia melius est concipere deum mente, quàm carne, vt dicitur in lib. de sancta virginitate, & de beata Virgine dicitur, quòd beatior fuit concipiendo fidem Christi, quàm carnem Christi.

¶ In oppositum autem est literæ auctoritas ex August. super illud, Verbum caro factum est.

¶ Ad hanc quæstionem dicendum est, quòd proculdubio maius, nobilius, excellentius, perfectiusque est vniri deo in persona, quàm per gratiam & gloriam consummatam. Et ratio habita est in vlt. A artic. præcedentis q. quia scilicet vnio personalis non est vnio participatiua: sed per substantiam dei, conferens non similitudinem aut participationẽ dei, sed ipsum esse personale dei, ita vt persona dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autẽ per fruitionem vnio participatiua dei est, conferens non esse dei, sed similitudinem & adoptionẽ filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse deum non participatiue, sed personaliter: quanto nãque maius est esse deum personaliter, quàm participatiue, tanto maior est vnio personalis, quã participatiua. Est & perfectior: quia confert perfectius, scilicet esse deum secundum substantiam, hoc est hypostasim, non secundum accidẽtia, vt sunt operationes, quibus fruimur deo: quanto enim perfectius est esse deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolute cum August. & Auctore fateamur, lõge maius esse vniri deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶ Ad primam autẽ & secundam obiectionem dicitur, quòd dato quòd maius sit illud, quod natum est ex parte entium creatorũ conuenire intellectualibus solum, & similiter intellectualibus, vt intellectualia sunt, quam communia, longe tamẽ maius est quod ex parte dei potest conferri naturis substantialibus vt communicant in natura substantiali, quàm id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniam potest naturis conferri esse dei personale in seipso, vt sit esse personale earum, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quòd vnio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionem per operationem: quia exigitur & natura & E operatio intellectualis & gratia seu gloria, quæ non exiguntur ad naturam, vt vnibilem personaliter: sed cum hoc stat, quòd ex parte accepti doni longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non deus participatiue, sed in propria ipsius persona habetur a natura vnita.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd falsum assumitur, & ad probationem respondetur, quòd falsissimum est, quòd implicãs contradictiona sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & nõ ens simul. Secundum huiusmodi n. argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quàm esse deũ: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubij multorum, quia melius est concipere fidem &c. respondetur negando consequentiam: quoniam non est eadem vtrobique ratio: quoniam in cõceptione carnali dei non fit vt concipiens sit deus, sicut fit in vnione personali, vt homo sit deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

a deo, quàm aliqua alia creatura.

¶ 2 Præt. Similitudo est ratio faciens ad congruitatem incarnationis diuinæ personæ, vt supra dictum est: [*] sed sicut in creatura rationali inuenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo vestigij. ergo creatura irrationalis assumptibilis B fuit, sicut humana natura.

¶ 3 Præt. In natura angelica inuenitur expressior dei similitudo, quàm in natura humana, sicut Greg. dicit in hom.[*] de centum ouibus, introducens illud Ezech. 28. Tu signaculum similitudinis: inuenitur etiam in angelo peccatum, sicut in homine, secundũ illud Iob, 4. In angelis suis repperit prauitatẽ. ergo natura angelica fuit ita assũptibilis, sicut natura hominis.

¶ 4 Præt. Cum deo competat summa perfectio, tanto magis est deo C aliquid simile, quanto est magis perfectum: sed totum vniuersum est magis perfectũ, quàm partes eius, inter quas est humana natura. ergo totum vniuersum est magis assumptibile, quàm humana natura.

Sed contra est, quòd dicitur Prou. 8. ex ore sapientiæ genitæ, Delitiæ meæ esse cum filijs hominum. Et ita videtur esse quædã congruentia vnionis filij Dei ad humanam naturam.

D Respon. Dicendum, quòd aliquid assumptibile dicitur, quasi aptũ assumi a diuina persona. Quæ quidem aptitudo non potest intelligi secundum potentiam passiuã naturalem, quæ non se extendit ad id, quod trãscendit ordinem naturalem, quẽ transcendit vnio personalis creaturæ ad deum. Vnde relinquitur quòd assumptibile aliquid dicatur, secũdũ congruentiam ad vnionem prædictam. Quæ quidem congruentia attenditur secundum duo in humana natura. s. secundum eius dignitatem, & necessitatem. Secundum dignitatem quidem, quia humana natura, inquantum est rationalis & intellectualis, nata est cõtingere aliqualiter ipsum verbũ per suam operationem, cognoscendo s. & amando ipsum. Secundũ necessitatem autem, quia indigebat reparatione, cum subiaceret originali peccato. Hæc autem duo soli humanæ naturæ conueniunt: nam creaturæ irrationali deest congruitas, naturæ autem angelicæ deest congruitas prædictæ necessitatis. Vnde relinquitur quòd sola natura humana sit assumptibilis.

Ad primum ergo dicendum, quòd creaturæ denominantur aliquales, ex eo quod competit eis secundum proprias causas: non autem ex eo quod conuenit eis secundũ causas primas & vniuersales: sicut dicimus aliquẽ morbũ incurabilẽ, non quia non potest curari a deo, sed quia per propria principia subiecti curari non potest. Sic ergo dicitur aliqua creatura non esse assumptibilis, non ad subtrahendum aliquid potentiæ diuinæ, sed ad ostendendũ conditionem creaturæ, quæ ad hoc aptitudinem non habet.

est, quòd suum ego est verus deus, & super, ac post hoc habet, quòd sit creata fruitione dei beatus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota pro sequentis artic. q. quòd hic habetur quòd si angelus iam creatus assumeretur, personalitas eius corrumperetur, ac per hoc aliquid perfectionis in creatura assumpta corrumperetur. Ex hoc.n. insinuatur, quòd personalitas angeli aliquid perfectionis addit supra naturã angeli, quod etiam innuitur de omni supposito & persona sentiẽdum, dum in responsione ad quartũ dicitur, Perfectio vniuersi non est perfectio vnius personæ, vel suppositi.

¶ *Super Quæstionis quarta Articulum secundum.*

Titulus artic. 2. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ, sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Filius dei nullo modo assumpsit personã humanam. Probatur illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni, persona non præintelligitur in humana natura assumptioni, igitur persona non assumitur.

AD 2ᵐ dicendum, quòd similitudo imaginis attenditur in natura humana secundum quòd est capax dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solum secundum repræsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: non autem ex eo q creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit deum attingere per solam suã operationem. Quod aũt deficit a minori, non habet congruitatem ad id, qđ est maius: sicut corpus, qđ nõ est aptum perfici anima sensitiua, multo minus est aptum perfici anima intellectiua. Multo aũt maior & perfectior est vnio ad deũ secundũ esse personale, q̃ quæ est secundũ operationẽ: & ideo creatura irrationalis, quę deficit ab vnione ad deũ p operationẽ, non habet congruitatẽ, vt vniatur ei ſm esse psonale.

AD 3ᵐ dicendum, q quidam dicunt angelũ non esse assumptibilẽ, quia a principio suę creationis est in sua personalitate perfectus, cũ non subiaceat generationi & corruptioni, unde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi

Maior & probatur, quia assumi aliquid dicitur, quia ad aliquid sumitur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet præintelligi ipsi motui. Minor probatur ducendo ad impossibile: si persona præintelligeretur, oporteret ipsam vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, vel remanere, & sic essent duæ personæ, quod est erroneum, quia non esset vnio in persona.

¶ In hoc artic. quæstio difficillima occurrit, q persona seu hypostasis addat supra naturã singularem. Et hoc iam in substantijs compositis, puta, quid addit Sortes supra suam hanc humanitatem compositam ex hac anima & hoc corpore: & similiter quid addit Gabriel supra suam naturã singularem. Et est specialiter ex verbis huius articuli hinc & inde id dubij: quia tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium, habetur, quòd addit aliquid positiuum, dũ dicitur, quòd personam oporteret corrumpi, si præexisteret assumptioni, quod in præcedenti quoque articulo de angeli persona dictum est, cũ adiunctione, quòd aliquid perfectionis corrumperetur. Et rursus dicitur, quòd persona diuina sua vnione impediuit, ne natura humana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adderet, impedimentum nihilo præstitum esset. In oppositũ autem sonat responsio ad secundum, dicens quòd naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem &c. si enim persona adderet aliquid positiuum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturæ assumptæ. Et sic falsum esset, quòd personalitas deest non propter defectum alicuius, quod ad perfectionem spectat: constat.n. quòd si personalitas positiuum aliquid addit, illud ad perfectionem spectaret, cum persona significet perfectissimum quid in genere substantiæ. Simpliciter autem & generaliter ratio dubij magni est tanta diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Clauduntur autem in quæstione ista quatuor quæsita: primum est, an persona supra hanc naturam addat in se aliquid, an solum secundum

F rõnẽ: scđm, an supposito quod addat aliquid in se, an illud sit positiuum uel negatiuũ: tertiũ, an illud sit intrinsecum personæ, an extrinsecum: & quartum, quid est illud positiuum vel negatiuum, intrinsecum, vel connotatum. Quæ ad euitandam replicationem simpliciter tractabuntur. est igitur prima opinio

eius personalitas destrueretur, qđ neque conuenit incorruptibilitati naturę eius, neq; bonitati assumẽtis, ad quã nõ pertinet, q aliquid perfectionis in creatura assumpta corrũpat: sed hoc non videtur excludere totaliter cõgruitatẽ assumptionis angelicæ naturæ: potest.n.

G deus producendo nouam angelicam naturam, copulare ᵈ eam sibi in vnitate personæ, & sic nihil præexistens ibi corrũpereretur: sed sicut dictum est, ᵉ deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet, est tñ eius pc̃tm̃ ᵈ irremediabile, vt in 1. parte habitum est.

AD 4ᵐ dicendum, quòd perfectio vniuersi, nõ est pfectio vnius personæ, vel suppositi: sed eius quod est vnum positione vel ordi-

H ne, cuius plurimæ partes, nõ sunt assumptibiles, vt dictum est. Vnde relinquitur, quòd solum natura humana sit assumptibilis.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius dei assumpserit personã.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur quòd filius dei assumpserit personam. Dicit enim Da-

quòd suppositum & natura hęc in omnibus substãtijs sunt idem re, & differũt solo modo intelligẽdi, vt quod ẽ, & quo est: ita quòd idem est quo & quod diuersa ratione. Natura enim est, vt qua Sortes ẽ hõ, Sortes vero est ipsa sua natura, vt participans seu habens illam ab agẽte. Et huius opinionis est Henricus de Gandauo in quolib. 4. quæstio. 3. Secunda autem opinio est, quòd suppositũ & natura sunt idem re quo ad intrinseca, sed differunt realiter quantum ad connotata, quæ ostẽduntur ex modo significandi: connotata autẽ huiusmodi sunt illa, quæ simul cum natura habentur, sine quibus natura non potest esse. Verbi gratia, Sortes est ipsa sua humanitas I concreto, vt significatur habens reliqua, sine quibus humanitas non habetur in rerum natura. Et huius opinionis est Herueus

in quolibet 3. quæstio. 6. Tertia opinio est, quòd suppositum

I & natura differunt realiter, medio modo inter extrinsece & intrinsece, ita quòd suppositum addit supra naturam affectionem, qua natura subest accidentibus: ita quòd Sortes non est sua humanitas: quia Sortes significat humanitatem, vt affectam accidentibus, humanitas vero non. ab Herueo & Ioanne de Neapoli recitatur hæc opinio, & improbatur. Quarta opinio est, quòd suppositum differt realiter a natura, sicut totum a parte: quia dicit compositum ex natura & esse existentiæ: hæc etiam recitatur ab vtroque dictorum, & improbatur. Quinta opinio est, quòd suppositum differt a natura per vnum connotatum extrinsecum, scilicet actum essendi: ponit enim hæc opinio actum essendi non claudi in suppositi ratione, in quo differt a præcedente, & bene dicit in hoc, sed connotari per suppositum: quia esse est proprius actus suppositi, vt quod est, & hæc est opinio Capreoli in tertio sentent. distinct. 5. quæstio. 3. Sexta opinio est, quòd per-

K sona addit supra naturam hanc aliquid intrinsecum constitutiuum personæ, negatiuum tamen. Et hæc est opinio Scoti in 3. sentent. distinct. 1. quæstio. 1. quæ verbis ipsius vtendo, addit duplicem negationem, scilicet dependentiæ actualis a persona diuina, & dependentiæ aptitudinalis respectu eiusdem termini, scilicet personæ diuinæ, hoc est non dependere etiam secũdum aptitudinem a persona diuina vt sic: ita quòd hæc humanitas est persona per hoc quòd nec apta nata est terminari ad personalitatem diuinam, nec actualiter terminatur per eam. Septima opinio propinqua huic est, quòd persona addit supra naturam hanc solam negationem annexam extrinseci positiui & intrinsecæ vnionis ad illud: ita quòd suppositum significat illammet rem, quam significat natura: sed significat eam vt habet hanc duplicem negationem, scilicet quòd in nullo extrinseco sustinetur. Et huius opinionis est Ioannes de Neapoli in quolibet. q. 9. Omnium harum opinionum conueniunt in hoc, quòd suppositum nihil positiuum intrinsecum addit supra naturam personabilẽ singularẽ, fundamen-

D. 148.

In corp. ar.

D. 151. p. p. q. 64. artic. 2.

In corp. ar.

Locis ar. sequen. notis.

fundamentum est, quia illud intrinsecum constat non posse esse accidens, nec substantiã, quę est forma aut materia, aut compositum ex vtraque. Accedit ad hoc auctoritas Arist. in 7. Metaph. tractantis hanc quęstionem, & dicentis quòd in his, quæ sunt per se, idem est quod quid est, & id cuius est: constat enim substantiam esse de numero entium quę sunt, & dicuntur per se. Ponendo autem aliquid supra additũ negatiuum vel positiuum, cogit & modus significandi, & assumptio singularis humanitatis a Christo sine sua personalitate. Præter omnes alias dictas opiniones recitatur alia opinio a Scoto & Ioanne de Neapoli, si tamen vna & eadẽ ab vtroq; recitatur, tenens suppositum addere supra naturam singularem entitatem positiuam intrinsecam supposito, constituitiuamque ipsius. Sicut hæc, inquit Scotus, humanitas addit supra humanitatem, vel sicut modus essendi, vt inquit Ioannes de Neapol. addit supra naturam, cuius est, & reducitur entitas ista ad genus substantiæ, sicut esse quale ad genus qualitatis, & punctus ad genus quantitatis. Improbaturq; ab vtroq; opinio ista. Omisi afferre opinionem dicentem suppositum differre a natura, quia Sortes dicit compositum ex materia & forma, humanitas vero formam: quia non esset ad propositum quæstionis, in qua supponimus filium dei assumpsisse singularem humanitatem cõpositã ex hac anima & hoc corpore (iuxta illud, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens) & tamen non assumpsisse hypostasim humanam.

*Lib. 3. Orthod. fid. c. 11.

†In 3. pag. a princ. lib.

*lib. 3. c. 6. circa med.

ma.*in 3. lib. φ filius dei assumpsit humanam naturã in atomo, idest, in indiuiduo: sed indiuiduum rationalis naturæ est persona, vt patet per Boet. in lib. †de dua. natur. ergo filius dei, personã assumpsit.

¶ 2 Præt. Damas.*dicit quòd filius dei assumpsit ea, quæ in natura nostra plantauit. Plantauit autem ibi personalitatem. ergo filius dei assumpsit personam.

¶ 3 Præt. Nihil consumitur, nisi quod est: sed Innocen. tertius dicit in quadam Decret. φ persona dei consumpsit personam hominis. ergo videtur quòd persona

¶ Examinanda igitur discutiendaq; sunt hęc, & secundum doctrinam D. Tho. & simpliciter. Et doctrina D. Tho. habetur inter naturam & suppositum in creaturis, talem, tantamq; esse differẽtiam, vt suppositum sit primũ subiectũ actus essendi in rerum natura, natura non: & similiter φ suppositum sit subiectum filiationis realis, natura non, ita quòd si natura sine suo supposito poneretur, non esset subiectum actus essendi, nec esset subiectum filiationis. Et primum quidem dicit auctor inferius in q. 17 art. 2. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba. Esse consequitur naturam non sicut habentem esse, sed qua aliquid est: personam autem siue hypostasim sicut habentem esse. Secundum autem dicit inferius q. 35. ar. 5. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba, Natiuitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationẽ realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax &c. ex hoc autem, quòd hæc humanitas & hic homo, sic differunt, quòd illa secundum rem neque actus essendi neque filiationis realis est capax nisi ratione huius hominis, vt per se primo subiecti vtriusque, oportet dicere quòd aliqua realis differentia sit inter hanc humanitatẽ & hunc hominem, ita quòd aliquid reale includat hic homo, quod non includit hæc humanitas: qua realitate hic homo habeat quod sit susceptiuum tam actus essendi, quam filiationis realis, cuiusque realitatis defectu hæc humanitas deficiat ab hoc quod est esse susceptiuum per se primo actus essendi, & filiationis temporalis. Nam hæc differentia in rerum natura est, & secundùm constitutiuum per se primo subiecti filiationis realis sine actus essendi. Et propterea nõ põt reduci ad differentiã secundũ modos intelligendi, aut significandi, nec ad differentiã secundũ extra connotata, quæcumque sint illa, quoniam hæc differentia præuenit omnia extrinseca & modos intelligendi & significandi, nec ad differentiam penes negationes: quoniam negatio non est constitutiua subiecti entitatis realis, quàmuis sit concomitans & circumloquens constitutiuum illud quandoque: quoniam subiectum entitatis realis vt sic, purum ens reale esse in se sufficit: negatio enim cum nihil formaliter sit, non dat formaliter alicui enti esse capax entitatis realis. Sed si hæc humanitas & hic homo ita se habent, quòd huic humanitati in rerum natura repugnat esse per se primo susceptiuum harum extrinsecarum entitatum realium, scilicet actus essendi vel filiationis, & huic homini conuenit, oportet aliquid positiuũ reale claudi in hoc homine, quod nõ clauditur in hac humanitate, quo fiat per se primo susceptiuum huius rei, cuius illa non est capax. Hæc ratio videtur conuincere intellectum bene dispositum stantibus fundamentis: de quibus scito, quòd quàmuis Thomistæ aliqui videantur negare fundamentum hoc, quantum ad per se primo subiectum actus essendi, quorum phantasia in quæstio. 17. ostendetur aliena a doctrina auctoris, nullus tamen inficiari potest, fundamentum hoc esse D. Thomæ, quo ad se primo

A subiectum filiationis realis. Et hoc sufficit efficaciæ huius rationis: quoniam tota vis rationis consistit in hoc, quòd constitutiuum rei in hoc quod est esse per se primo susceptiuum entitatis realis, oportet esse realitatem aliquam, sed hic homo in hoc differt ab hac humanitate, quòd claudit in se aliquid quo est per se primo susceptiuus alicuius entitatis realis repugnantis huic humanitati. ergo claudit in se realitatem cõstitutiuã in esse, qua differt ab hac humanitate: sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostasis siue

B ue persona, hæc humanitas non. ergo personalitas huius hominis addit aliquam realitatem intrinsece constitutiuam personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestandũ quid sentiat auctor de differentia inter suppositum & naturam allata est, apud alios namque scio non valere: quia ponunt in Christo non solum plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, φ sententia auctoris est quæ dicta est: quoniam consequenter loquendo, ponentes personam non constitui intrinsece aliquo positiuo supra hanc naturam, consequenter ex negatione personalitatis humanæ nihil reale debẽt auferre ab homine Christo, quod est in aliis: quia nihil reale conuenit hominibus ratione negationis, ans huiusmodi. Et per oppositum tollentes aliquam realitatem a Christo homine, propterea quia aliqua realitas est personæ & aliqua naturæ, debent consequenter loquendo dicere, quòd personalitas aliquam realitatem constitutiuam intrinsece personæ, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo non fuit, & ad cuius impeditionem secuta est

C impeditio reliquarum realitatum personalium. Consonat autẽ hæc sententia his, quæ in præcedenti & hoc articulo dicuntur de corruptione personalitatis, & impedimento eiusdem, & his quæ in 4. contra Gen. cap. 43. dicuntur dum asseritur, quòd si hypostasis humana non remaneret in ea natura, in qua assumenda a verbo præextitisset, hoc sine corruptione accidere nõ potuisset: nullum enim singulare desinit esse hoc, quod est nisi per corruptionem. Hæc ille.

¶ Simpliciter autem & absolute loquendo, monstratur positio ista rationi consentanea, tam secundum ea, quæ sunt ex lumine naturali, quàm secundum ea, quæ sunt ex lumine fidei nota. Rationale siquidem est, vt dupliciter dicta substantia in 5. Meta. scilicet de essentia & de prima substantia, sicut substantia pro essentia est res, cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se, hoc est non in alio, sicut accidens est in subiecto: ita substantia pro substantia prima sit res,

D cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se separatim, ita φ repugnet ei esse in alio, vt in quod, siue vt quo in quod, siue vt pars aut quasi pars in toto. Sic. n. ponendo quemadmodum substantia pro essentia non ex modo essendi affirmatiuo, vel negatiuo constituitur, sed ex constitutiua intrinsece realitate, cui debetur esse tali modo: ita substantia pro hypostasi non actu essendi tali modo, sed ea realitate cõstitutiua ipsius intrinsece, cui debetur actus essendi, tali modo cõstituitur. Nec tacita a Philosopho huiusmodi realitas, sed expressa est in proprio cõstituto per ipsam, dum in 5. Metaph. substantia distincta est in substantiam pro hypostasi, & substantiam pro essentia substantiali, & in prædicamentis substantia prima proprie, principaliter, & maxime substãtia dicitur: idem autem significatur per substantiam primam, hypostasim, suppositum, & personam: nisi quòd persona in solis rationalibus locum habet, vt patet ex antedictis. Accedit ad hæc, quòd no-

B men Hypostasis, aut personæ, & similiter nomina propria naturarum cum pronominibus, vt hic homo, hic bos, & similiter pronomina demonstratiua personaliter, vt ego, tu, ille, omnes confitemur significare formaliter substantiam, & non negationem, aut accidens, aut extranea. Si omnes hoc fatemur, cur ad quid rei significatæ perscrutantes diuertimus a communi confessione: & personalitatem negationem esse formaliter dicere licet, cur non statur in sententia tanto probabiliori, quanto magis consona communi confessioni? Theologi quoque ponentes personalitatem in diuinis positiuam rem, cum ex illa personalitate omnis personalitas in cælo & in terra nominetur, sicut ex illo patre omnis paternitas iuxta Apostoli sententiam, docens nos ad diuinæ personalitatis aliqualem imitationem, etiam in creaturis personalitatem positiuam rem esse, Amplius, dicentes personam verbi in Christo supplere

personam humanam, constat quòd non dicunt, quòd supplet nihil, negatio autem est nihil formaliter: sed intendunt quòd supplet substantiam, quam significat persona humana seu hic homo. non igitur personalitas negatio aut modus significandi aut extraneum quid est, sed substantia, loco cuius in Christo est persona verbi, quae vere est hic homo, & persona humana. Amplius, si natura assumpta a verbo, desereretur ab eo in suis proprijs naturalibus, esset tunc alia persona verbi dei, & alia persona illiusmet naturae humanae. ergo esset tunc alia substantia illiusmet humanitatis: quoniam alia, est relatiuum diuersitatis substantiae. ergo personalitas addit supra illam singularem naturam substantiuam intrinsece constitutiuam formaliter personae in esse personali. Nec potest dici ad primam consequentiam, quòd esset alia persona negatiue tantum: quoniam constat quòd non solum non esset eadem persona cum persona verbi, sed poneret in numerum cum illa: quoniam essent duae personae, non minus quam modo sunt persona verbi & persona mea. Est igitur personalitas realitas constitutiua personae vt sic: & ideo ad eam consequuntur negationes & repugnantiae ad esse quo, & esse partem, & capacitates ad personales realitates, vt sunt actus essendi & filiatio, & quod est & habens esse, & reliqua, quae hypostasi attribuuntur. Est autem huiusmodi realitas in genere substantiae reductiue, sicut reliquae realitates constitutiuae substantiarum vt rationale, & huiusmodi, quàmuis non sit differentia, proprie loquendo: sed est terminus vltimus, ac vt sic purus naturae substantiae. Vbi tria dico. Primo, quòd est terminus naturae, quod H probatur ex hoc, quòd naturam personari, est naturam terminari, & personare est terminare naturam: exponimus enim naturam humanam in Christo personari per verbum, quia terminatur per illius personam, & econtra, verbum personare naturam illam, quia terminat illam. Secundo, quòd est vltimus, quoniam natura numquàm est vltimate terminata, donec personetur: quantumcumque enim indiuiduetur, nisi personetur, non est vltimate terminata, vt patet de humanitate Christi, quae est secundum se in se singularis & terminabilis per personam verbi, aut propriam, terminata autem per personam verbi. Constat autem, quòd si terminata est personalitate propria vel aliena, stante illa non est terminabilis vltra, nisi forte extensiue, non ex parte sui, sed ex omnipotentia alterius potentis etiam seipsum terminum illius efficere, vt superius dictum est, si vna natura assumeretur a duabus personis diuinis. I Sed hoc non tollit, quin prima persona assumens terminauerit, vt vltimus terminus, sed terminos multiplicat extensiue. est igitur personalitas terminus vltimus naturae. Quòd autem tertio addidi, vt sic purus, ad maiorem explicationem, non ad necessitatem appositum est, ad instruendum nouitios, quòd terminare vt terminare, nullam dicit causalitatem, & explanandam, quòd personalitas vt terminans naturam, nullã causalitatem dicit respectu naturae terminatae, ita quòd nõ solum est extra genera causarum extrinsecarum, sed etiam extra causas intrinsecas: quoniam nec in genere causae formalis, nec in genere causae materialis se habet ad naturam, sed vt terminus eius. Vnde & in mysterio incarnationis dictum est, quòd vnio personalis secundum nullum genus causae attenditur. Nec hoc est figmentum, sed testimonium habet ex terminis quantitatis: punctum enim est, ita terminus lineae, quòd nulla causa est illius. Et quòd haec non voluntarie, sed rationabiliter dicantur, declaro ex auctoritate & ratione: auctoritas est D. Tho. in K 3. sent. dist. 5. q. 3. art. 3. dicentis, Quod assumitur, trahitur ad aliquid completius ipsum incompletum existens, & hoc est contra rationem personae, quae maximam completionem importat. Haec ille. Vbi e ate habes naturam singularem sine personalitate esse incompletam, & personam maximam completionem importare: hoc enim nihil aliud est, quam dicere, quòd natura singularis non est vltimate terminata, & personam vltimum terminũ naturae importare. Ratio prima theologica manifestata, iam dicta est: quia scilicet personare & personari sunt terminare & terminari vltimate. igitur personalitas est vltimus terminus. Antecedens manifestatur: quia idem quantum ad hoc facit personalitas propria naturae, & personalitas aliena, quoniam aliena supplet propriam: sed inter alienam & naturam est terminare & terminari, vt patet in mysterio incarnationis, ergo. Ratio altera est ex apparentibus naturalibus substantijs

Cap. 2. to. 3

hominis fuerit prius assumpta.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. * de fide ad Pet. quòd deus naturam hominis assumpsit, non personam.

RESPON. Dicendũ, quòd aliquid dicitur assumi ex eo quòd ad aliquid sumitur. Vnde illud, quod assumitur, oportet praeintelligi assumptioni, sicut illud, quod mouetur localiter, praeintelligitur ipsi motui. Persona autem non praeintelligitur in humana natura assumptioni, sed magis se habet vt terminus assumptionis, vt supra dictũ est. * Si.n. praeintelligeretur, vel oporteret

q. praeced. ar. 1. & 2.

F homogeneis. videmus enim, quòd ex sola diuisione res multorum praedicamentorum simul actu absque alio generante fiunt: ex sola enim ligni vel aquae diuisione quaelibet pars acquirit nouum terminum in genere quantitatis: quoniam ex illa parte, qua continuabantur, quaelibet pars proprio termino actu terminatur, de nouo acquirit nouã relationem, quoniam quaelibet fit actu totum, vt pater, acquirit esse in actu propriũ, cum prius esset in potentia in toto, vtpote pars eius, acquirisit noua hypostasis, quoniam quaelibet pars est hypostasis, seu prima substantia cum prius non esset prima substantia, sed primae substantiae pars. Existente siquidem hypostasi vna in actu & multis in potentia, consequens est secundum doctrinam Arist. in 2. de anima, vt sola diuisione fiant duae substãtiae in actu, quae prius erãt vna in actu, & duae in potentia non minus quam in animalibus imperfectis, existente vna anima in actu & duabus in potentia, sola diuisione fiunt duae animae. Ex modo igitur, quo videmus multiplicari hypostases, rationi consentaneum apparet, quòd terminationem naturae singulari superaddat, quia terminorum talis est generatio. Et cõfirmatur hoc auctoritate D. Tho. vbi supra ad tertiũ argumentũ, si verbum dei deponeret assumptam humanitatẽ, dicentis. Separatio dat vtrique partium totalitatem; totalitas.n. & completio idem sonant, eo quòd vltimata terminatione consumãtur. Et quia vero omnia consonant, & ex quod quid est soluuntur omnes difficultates rei, ideo tanto rationabilior haec positio monstratur, quanto omnia cõsona ostenduntur & soluuntur difficultates. Ex hoc namque, quòd realitas personalitatis est terminus vltimus naturae, patet primo difficultas de identitate & diuersitate eius a natura singulari: est enim quodammodo idem & quodammodo non idem: sicut terminus est terminato quasi idem, & quasi non idem: est enim aliquid eius, scilicet terminus, & non est illud, vt patet de puncto & linea.

¶ Patet secundo de separabilitate: nam potest natura fieri sine suo termino in actu, non autem econuersũ, sicut potest linea esse sine omni puncto in actu, vt patet de linea circulari: non autem econuerso, quia implicat punctum esse sine linea, vtpote habens & non habens positionem.

¶ Patet tertio de compositione: inter terminatum.n. & terminum nulla est compositio: non.n. linea componitur ex pũctis aut ex linea & pũcto: & similiter inter personalitatẽ & naturã nulla est cõpositio, sed se habent vt terminus & terminatum.

I ¶ Patet quarto, quòd non fingimus nouam substantiam vltra materiam, formam, & compositum: quoniam appellatione compositi intelligitur in substantijs materialibus vtraque substantia posita in 5. Meta. s. essentia & hypostasis: nam ex materia & forma componitur non solum essentia Sortis (siue communiter sumpta, vt humanitas, siue singulariter, vt haec humanitas) sed etiam ipse Sortes, vt patet. Sed quoniam substantia distincta est in naturam & substantiam primam, & substantia prima inuenitur in solis substantijs completis, siue sint compositae, siue simplices formae, in lucem protulimus quid substantia prima, seu hypostasis formaliter importat in communi.

¶ Patet quinto sensus verborum D. Tho. cum dixit pluries, quòd personalitas corrumperetur, si verbum assumpsisset angelum, aut hominem praeexistentem: corrumpi enim non est nisi entiũ, nihil.n. moritur nisi viuẽs: & similiter nihil consũpitur nisi ens. Et cum dixit, quòd persona verbi impediuit, ne humanitas illa haberet suam propriam personalitatem, quod Innocentius K vocauit consumptionem personae, non enim impedita est a nihilo, negationes autem omnes formaliter sunt nihil, sed ab aliquo: similiter persona verbi non consumpsit nihil, sed aliquid: quod enim nihil est, consumptibile non est.

¶ Patet sexto sensus doctrinae Aug. & sententiae Ecclesiae cum dicitur, quòd persona verbi assumpsit naturam & non personam: si enim persona negationem addit formaliter, dicendo, non assumpsit personam, dictum est, non assumpsit nihil.

¶ Parebit & septimo solutio obiectionum. Scot. n. in 3. sent. di. 1. q. 1. arguit contra hanc positionem quadrupliciter. Primo, quia tunc esset aliqua entitas positiua in natura humana, quae esset inassumptibilis a verbo, hoc est inconueniens, tum quia secundum Damas. quod est inassumptibile, est incurabile: tum quia omnis entitas positiua creaturae aeque est in potentia obedientiali respectu personae diuinae. Secundo, quia sequeretur, quòd humanitas assumpta a verbo, careat illa entitate positiua. quae tamen

positiua

ponitur vltima & quasi actualissima & determinatissima in natura tali: & sic nō esset homo vniuoce. Et si reputatur non inconueniens, quòd careat illa, arguo quòd ista natura non posset dimitti sibi, quia oporteret sibi dari nouam realitatem, vel remanere non personatā. Tertio, quia sequitur quòd ista natura nō posset dimitti vel esse personata: quia talis realitas nō est realitas naturæ, nec potest contineri per identitatem in aliqua natura, quæ nō est eadē sibi. Quarto sequeretur, quòd natura intellectualis posset fieri actu existens & in nulla

q. 2. art. 6.

quòd corrumperetur, & sic frustra esset assumpta, vel quòd remaneret post vnionem, & sic essent duę personæ, vna assumens, & alia assumpta, quod est erroneum, ut supra ostensum est.* Vnde relinquitur, quòd nullo modo filius dei assumpsit humanam personam.

persona. Patet sequela: quia natura, quæ assumitur, est prior seipsa, vt est sub realitate personalitatis, quæ non est eadem realiter, aut formaliter naturæ, & tunc si non assumeretur, sed relinqueretur sibi, non esset personata personalitate creata, vel increata. Deinde arguit Aureolus apud Capreolum in 3. sentent. dist. 5. q. 1. Primo, ex auctoritate Damasceni assumpsit verbū quicquid in natura nostra plantauit. Et si dicatur, quòd assumpsit totum, quod pertinet ad naturam: non totū, quod pertinet ad suppositum, contra, Terminus humanitatis est aliquid humanitatis. ergo assumpsit etiam terminum humanitatis. Antecedens probatur, quia punctum est aliquid lineæ. Secundo, si terminatio & personalitas est aliqua realitas. ergo ens, ergo quidditas & quid, vt patet 7. Meta. ergo natura aliqua. ergo est assumptibilis a verbo. Et confirmatur: quia si distinguitur realiter a natura, posset deus ipsam separare realiter, & separatim assumere. Tertio, quia ex hoc sequuntur multa inconuenientia. Primum est, quòd verbum non posset supplere vicem illius termini, cum sit quid subsistens, & non solū terminus. Secundum, quòd verbum non esset homo: quia terminatio illa si poneretur, non esset homo. Tertium, quòd angelus non posset assumi a verbo, cum in eo non differat quod quid est ab eo, cuius est, secundum Philosophum. Quartum est quòd prima substantia non haberet rationem primæ substantiæ per essentiam, sed per istam realitatem: & sic secunda substantia esset magis substantia: quia prima, inquantum prima, nō esset substantia. Quintum est, quòd nulla res subsisteret per se, sed per aliud a se: sicut corpus non terminatur per se, sed per superficiem: & tamen concedunt, quod substantia subsistit per se. Sextum est, quòd natura haberet magis rationem suppositi: quoniam natura substat realitati personalitatis. Septimum est, quòd suppositum esset quarta substantia ex tribus constituta, scilicet materia, forma, & illa realitate. Cum igitur ista sint absona, non potest illa positio poni.

¶ Ad primum Scoti dicitur nullum inconueniens esse, quòd aliqua realitas creata sit inassumptibilis. Pro cuius clara resolutione distinguendum est, quòd sicut substātia dicitur dupliciter, s. de hypostasi, & de natura, ita entitas, seu realitas dicitur dupliciter. s. de realitate hypostatica seu personali, & de realitate naturali hoc est spectante ad naturam, vt natura distinguitur cōtra hypostasim, & econtra. Et quoniam secundum Damascenum, in Christo naturalia duplicantur, quia duas habet Christus naturas diuinam scilicet & humanam, personalia autem non multiplicantur, sed in vnitate sistunt, quia vnica tantū est in Christo persona, scilicet hypostasis verbi, ideo in Christo, sequendo Damasceni doctrinam, immo ecclesiæ sententiam, si consequenter loqui debemus, quicquid spectat ad naturam humanam, vt distinguitur contra hypostasim humanam, & assumptum est & assumptibile fuit: quicquid autem spectat ad personalitatem humanam, vt distinguitur contra naturam humanam non est assumptibile, non est assumptum, non fuit nec est in Christo. At sub membro hoc continentur multæ entitates reales, quāmuis diuersimode, scilicet personalitas actus essendi, & filiatio realis temporalis, vt infra in suis patebit locis: & ideo nihil horum est assumptibile, diuersimode tamen: quia personalitati repugnat contradictione assumi, actui vero essendi repugnat secundum ordinem rerum, vt infra q. 17. patebit. Et omnes auctoritates sonātes aliquam integritatem, aut vniuersalitatem assumptorum, vel assumptibilium intelligēdæ sunt in genere naturalium, vt distinguuntur contra personalia.

¶ Et propterea cum primo obijcit Scotus, quia quod est inassumptibile, est incurabile, intelligitur sic. Quod inter naturalia est inassumptibile, est incurabile. Et probatur glossa ex ipsius Damasceni doctrina, ponentis personalia non esse assumpta. Ad secundam eiusdem probationem negatur illa propositio, Qualibet creata entitas est atque in potentia obedien-

A tiæ ad assumptionem: quoniam alicui creatæ rei repugnat assumi: vnde in littera dicitur, quòd oporteret personalitatem corrumpi, si natura angelica, vel humana præexistēs assumeretur.

¶ Ad secundum Scoti conceditur, quòd in Christo non est realitas creatæ personalitatis: sed falsum est, quòd sit realitas sit actualissima, cum sit cōstitutiua subiecti actus essendi. Et similiter falsum est, quòd sit determinatissima, immo non est determinata, sed terminatiua: terminus autem non est terminatus, sicut nec albedo est alba.

Ad primum ergo dicendum, quòd naturam humanam assumpsit filius in atomo, idest, in indiuiduo, quod non est aliud a supposito increato, quod est persona filij dei. Vnde non sequitur, quòd persona sit assumpta.

Ad 2m dicendum, quòd naturæ

B Adiuncta autem sequela, quòd Christus non esset homo vniuoce nihil valet, vt diuus Thom. docet: quia vniuocatio in nomine hominis attenditur, secundum naturæ humanæ rationem, & non secundum personalitatem: ratio autem naturæ humanæ eadem omnino est in Christo, & alijs hominibus, quāmuis personalitas sit diuersa. Et cum contra concessum defectum realitatis personalis creatæ in Christo arguitur, quia sequeretur quòd sibi dimissæ humanitati assumptæ oporteret nouam dari realitatem, respondetur, quòd oporteret nouam realitatem adesse, sed non de nouo per aliquam nouam actionem dari: sola enim separatio (vt auctor dixit) dat complementum, sublato impedimento illius perfectionis: sicut sublato impedimento, graue descendit deorsum. Iam enim patet ex litera præsenti, quòd persona diuina assumendo impedit naturam assumptam a propria personalitate.

C ¶ Ad tertium Scoti, negatur sequela, nec probatio allata probat illam: quia concesso quòd talis realitas, nec est natura, nec per identitatem continetur in natura, negatur sequela, & dicitur quòd talis ea natura separata a verbo, habetur: est enim separatio reductiua de potentia ad actum illorū, quæ cōiunctio impediebat (vt patet in cōtinuis) huiusmodi aūt realitas cōtinetur in natura quasi in potentia, pro quanto natura est terminabilis ex se tali realitate, non vt actu, sed vt termino proprio.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si est sermo de potentia naturali, negatur sequela, quæ non probatur: quia si humanitas non assumeretur, personaretur propria personalitate, non enim omitte prius potest naturaliter fieri sine posteriori. Si vero sit sermo de potentia diuina, fateor nullam me videre impossibilitatis rationem, quare non possit deus naturam absque omni personalitate conseruare, cum actu tamen essendi miraculosa consequente absque personalitate, quæ est proprium illius subiectum secundum naturæ ordinem, cui diui-

D na non est alligata potentia. Et scito quòd sicut cum de integritate & perfectione ac non defectu hominis in Christo est sermo, intelligitur quo ad naturalia, vt distinguuntur contra personalia, testante etiam Athanasio, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expressa perfectionem hominis in Christo, in constare ex anima rationali & humana carne posuit: clarum est autem perfecto nihil deesse. nihil ergo deesse perfecto homini Christo asseritur, si ex anima rationali & humana carne constare dicitur, cum qua perfectione liquet stare defectum personalitatis, quicquid sit illa: ita quando est sermo de nouitate, aut acquisitis seu acquirendis per humanitatem assumptam, si sibi dimitteretur, & dicitur nihil noui acquiri aut aduenire, sed per seipsam subsistere, intelligitur de his, quæ non ex ipsa separatione consequuntur, & quòd dimissa sibi per seipsam dimissam subsisteret, in quo clauditur id, quod ex separatione datur seu consequitur in ipsa

E natura: negatio enim & exclusio & exceptio non cadunt super concomitantibus ipsam separationem, quæ ponitur. Constat autē ex dictis ab auctore, quòd separatio dat totalitatem seu complementum, qua seu quo hypostasis differt a natura, & quod natura assumpta impedita est a propria personalitate, quæ ad ipsam consequeretur separatam: quoniā cōstaret vnio, quæ impediuit. Et si ad has duas glossas te resolueris, perspicies omnia soluta, clara & consona.

¶ Ad Aureoli primum, respondetur primo, quòd quicquid in natura plantatum est, assumpsit verbum, in natura, dixit Damas. nō in persona: veruntamen quia personalitas plantata est in natura, ad quam sequeretur, si nō esset impedita per assumptionē dicitur secundo, quòd ly, quicquid, distribuit pro plantatis in natura, ita quòd conueniant sibi, vt distinguitur contra personam. Et si contra hoc applicetur instantia, allata. s. terminus humanitatis est aliquid humanitatis, respōdetur quòd terminus vltimus, de quo solo est sermo, sit aliquid humani-

¶ Super Quaestionis quartae Articulum tertium.

Titulus tertij articuli directe quaerit de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo respondetur quaesito negatiue. secundo excluditur error contrarius. Conclusio responsiua est, Non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominem. Probatur: Homo significat humanam naturam in supposito. ergo non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex auctoritate Damasce. Sicut deus significat eum, qui habet deitatem, ita homo eum, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed praeintelligitur illi indiuiduum autem, in quo natura humana assumitur est terminus, scilicet diuina persona: igitur si homo significat humanam naturam in supposito, non assumitur. Vbi nota, quod congenita Auctoris reuerentia ad sacros doctores effecit, vt minus expresserit in conclusione, quam probauerit in praemissis: probauit enim quod filius dei non assumpsit hominem, expressit tantum; quod non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominem: quia hoc inuenitur quandoque affirmatum in sacris literis, cum grano salis intelligendum. Error qui excluditur in litera concedentium in Christo plura supposita, satis patet.

3. dist. 6. q. 1. art. 2. & dist. 7. lib. 1. & opusc. 1. c. 21. & opusc. 3. c. 215. & Ro. 1. lec. 3. & Phil. 2.

* gl. ordi. & interlinea.

† c. 15. ante mediu. to. 3

* Ex Ephesina synodo refertur in Chalcedonensi actione 1. dum Nicenae synodi fides legitur.

* Art. praeced.

† q. 3. art. 1. & 2.

* lib. 3. c. 4. in prin. & circa finem c. 11. circa finé.

¶ In responsione ad primum nota duas glossas, quibus pie possunt exponi dicta sanctorum. prima, vt exponatur homo, quo ad naturam, & hanc dederat Magister sen. in litera tertij senten. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio non in fieri, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet hominem pro termino: quia hoc effecit assumptio, & ad hoc terminata est, quod filius dei est homo.

¶ In responsione ad secundum, dubium nonnullorum occurrit quia videtur concedendum, quod filius Dei assumpsit hominem, quia praedicata tenentur formaliter, constat autem quod filius dei assumpsit hominem, quo ad formam seu naturam.

¶ Ad hoc dicitur, quod non est hic quaestio de propositione, in qua homo est praedicatum, quoniam sub hacmet quaestione cadit, an homo sit assumptus a filio dei, vbi est subiectum: sed est quaestio de re, an scilicet res significata nomine hominis sit assumpta a verbo dei. Et quia res significata est habens humanitatem, & habens humanitatem non est nisi suppositum, quod non est assumptum, ideo in litera dicitur, quod sicut non potest dici suppositum assumptum, ita non pot dici homo assumptus.

¶ In responsione ad tertium, cum legis nomine, quod filius dei est homo, cuius naturam assumpsit, caue ne fallaris, puta, quasi sit quidam alius homo, cuius naturam assumpsit. Sed intellige, quod filius dei ideo est homo, cuius naturam assumpsit, quia ipse est ille homo, cuius naturam assumpsit, ita quod & ly homo, non pro alio, quam filio dei supponit, indistincte tamen, & ly cuius refert non alium hominem, quam filium Dei, qui est suppositum diuinum habens humanam naturam.

ARTICVLVS III.

Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psal. 64. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glo.* exponit de Christo. Et Aug. dicit in lib.† de Agone Christiano, quod filius dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ 2 Praet. Hoc nomen homo, significat naturam humanam: sed filius dei assumpsit humanam naturam: ergo assumpsit hominem.

¶ 3 Praet. Filius dei est homo: sed non est homo, quem non assumpsit; quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. ergo est homo, quem assumpsit.

H SED CONTRA est, auctoritas Felicis Papae & martyris, quae introducitur in Ephesina synodo.* Credimus in dominum nostrum Iesum Christum de virgine Maria natum: quia ipse est dei sempiternus filius & verbum, & non homo a Deo assumptus, vt alter sit praeter ipsum.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est,* illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni praeintelligitur. Dictum est autem,† quod indiuiduum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quam diuina persona, quae est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dam.* sicut hoc nomen deus significat eum, qui habet diuinam naturam, ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: et ideo non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominem, supponendo (sicut rei veritas se habet) quod in Christo sit tantum vnum suppositum, & vna hypostasis, sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas[d] hypostases, vel duo supposita, conuenienter & proprie dici posset; quod filius dei hominem assumpsisset. Vnde G & prima opinio quae ponitur in sexta distin. tertij lib.* Sententiarum, concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt supra dictum est.†

D. 706.

* Dist. 6.

* q. 2. art. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod huiusmodi locutiones non sunt extendendae tanquam propriae: sed pie sunt exponendae vbicumque a sacris doctoribus ponuntur: vt dicamus hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius dei sit homo.

AD 2m dicendum, quod hoc nomen homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est in aliquo supposito: & ideo sicut non possumus dicere, quod suppositum sit assumptum, ita non possumus dicere, quod homo sit assumptus.

AD 3m dicendum, quod filius dei non est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanae naturae facta est ad communem omnium hominum salutem: vnde dicitur primae ad Timo. 4. de Christo, quod est saluator omnium ho- K

¶ Super Quaestionis quintae Articulum quartum.

IN titulo ly debuit, denotat debitum congruentiae, vt in principio huius q. 4. vbi distinguuntur articuli eius patet. Ly abstracta, in corpore articuli declaratur.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declaratur titulus, quantum ad ly abstracta a singularibus, distinguendo, quod dupliciter potest intelligi. Primo quod habeat esse secundum rem separatum a singularibus materialibus: secundo, quod habeat esse obiectiuum in intellectu, quicunque sit ille intellectus, diuinus vel humanus. Secundo, tractatur quaestio in primo sensu. Tertio, tractatur in secundo sensu. In primo autem sensu, an fuerit conueniens filium dei assumere humanitatem per se separatam secundum esse, dupliciter tractatur in litera. primo per interemptionem eius quod praesupponitur, scilicet quod humanitas possit sic inueniri in rerum natura, & hoc afferendo rationem Arist. Secundo, sub conditionali, si esset humanitas sic separata, & respondetur negatiue ad quaestionem, quod si esset sic, non fuisset conueniens, quod assumeretur a filio dei. Et hoc probatur tripliciter: primo, quia humanitas communis non est personabilis, quia non est indiuiduabilis: persona enim indiuiduum quoddam est, assumptio autem ad personalem vnionem terminatur.

Sup. q. 2. artic. 2. ad 3. & 5. ad 2. & q. 4. ar. 2. ad 1. & 5. c. & 3. dist. 5. q. 3. artic. 3. ar. 1. & dist. 6. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2.

¶ Vbi statim occurrit dubium de veritate illius propositionis: est contra rationem formae communis, vt sit in persona. Et ratio dubij est: quia si humanitas esset subsistens (vt Platonici dicuntur finxisse) non esset excellentior alijs substantijs separatis, quales sunt angeli: sed non est contra rationem angelicae naturae esse in persona, immo de facto natura angelica est personata: ergo non esset contra rationem humanitatis separatae personari.

minum, maxime fidelium: sed natura prout est in indiuiduis, recedit a sua communitate. ergo filius dei debuit humanam naturam assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

§ 2 Praet. In omnibus id, quod est nobilissimum, est deo attribuendum: sed in vnoquoque genere illud, quod est per se, potissimũ est. ergo filius dei debuit assumere hominem per se, qui quidem secundum platonicos* est humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius dei assumere.

§ 3 Praet. Humana natura non est assumpta a filio dei, prout significatur in concreto per hoc nomẽ homo, vt dictum est.* sic autem significatur, prout est in singularibus, vt ex dictis patet.† ergo filius dei C assumpsit naturam humanã, prout est ab indiuiduis separata.

SED CONTRA est, quòd dicit Dam.* in 3. lib. deus verbum incarnatum non eam, quae nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio incarnationis esset: sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secũdum seipsam non subsistit, vt ibidem Damasc.* dicit. ergo filius dei non assumpsit humanam naturam, secundum quòd est a singularibus separata.

RESPON. Dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscumque B alterius rei sensibilis, praeter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi, vno modo quasi per se ipsam esse habeat, sicut platonici posuerunt: alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidẽ subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Meta.* quia ad naturam speciei rerum sensibiliũ pertinet materia sensibilis, quae ponitur in eius definitione: sicut C carnes & ossa in definitione hominis. Vnde non potest esse, quòd natura humana sit praeter materiã sensibilem. Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, non fuisset conueniens, vt a verbo dei assumeretur. Primo quidẽ, quia assumptio ista terminatur ad personam, hoc autem est contra rationem formae communis, vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur. Secundo, quia naturae cõ-

personari. Amplius aliud est iudicium de natura communi I A exemplari participatione, singulari tamen in essendo (qualis esset humanitas per se) & aliud est iudicium de natura communi in essendo, qualis intelligitur natura humana, vt est vniuersalis in praedicando de omnibus hominibus, qualis non esset humanitas per se: contra rationem enim naturae communis in essendo est indiuiduatio: nõ autem naturae communis in participatione exemplari: humanitas autem per se non ponitur cõmunis in essendo. Et confirmat: quia humanitas subsistens proculdubio esset res singularis i essẽdo: alioqn nõ subsisteret, sicut nec deitas subsisteret, nisi eẽt res singularis.

§ Ad hoc dicitur, quia ratio ista non affertur ad monstrã dam impossibilitatẽ assumptionis, sed incongruẽtiã, ideo propositiones eius intelligendae sunt I plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly indiuiduũ hominis, monstrat aperte incongruentiam humanitatis separatae ad assumptionem. Est igitur sensus illius propositionis, Contra rationẽ naturae communis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personae humanae, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto, quòd contra rationem talis humanitatis est indiuiduari, quod est verum vniuoce loquendo de indiuiduatione, vt D natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optime infertur, quòd humanitas per se incongrua est assumptioni: natura enim repugnãs personis & indiuiduis suae speciei, non congrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per haec patet responsio ad duo vltima.

¶ Ad primum autem dicitur, quòd si humanitas esset separata, sequeretur & quòd non esset persona: quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantũ equinitas, et ideo propositio literae est absolute vera, quòd contra rationem naturae communis esset personalitas, non sic autem est de naturis angelicis, quae non ponuntur tantum ipsae, sed ponuntur habentes naturas suas, et sequeretur, quòd haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est: quia naturae communi non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales, secundum quas homo non meretur nec demeretur, assumptio autem fa- E cta est ad hoc, vt ille homo mereretur nobis.

§ Sed occurrunt hic dubitationes duae. Altera est, quia in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam communem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddã in essendo, & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis: aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis, vt infra patebit, ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter. Altera est: quia secunda pars dictae propositionis est falsa, quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue propriae

quoniam siue comedat, siue bibat, siue generet, siue dormiat, omnia in gloriam Dei facit, iuxta Apostolicum praeceptum.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quòd sermo est de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, quia scilicet nõ haberet operationes, nisi quae consequuntur naturam communem omnibus hominibus. Tales.n. operationes dicuntur communes & vniuersales ex parte subiecti: quia sequuntur naturam secundum se, non vt in hoc aut illos natura autem secũdum se communia & vniuersalis dicit. Natura autem congrua assumptioni debet sic se habere, vt operationes personales, & non solum naturalas congrue sibi attribuantur.

§ Ad secundam dicitur, quòd operationem aliquã esse meritoriam, contingit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantum. Operationes enim naturales ex suo genere, non sunt meritoriae: & ideo dicitur, quòd naturalibus non meremur nec demeremur, possũt tamen esse meritoriae ex parte operantis, in deum obiectum supernaturalis beatitudinis illas referentis. Operationes autem liberae ac moraliter bonae ex suo genere sunt meritoriae: quoniam ex suo genere habiles sunt, vt charitate informentur. In litera ergo est sermo de meritorijs ex suo genere, ita quòd ratio literae D consistit in hoc. Natura humana illo modo essendi est incongrua assumptioni, quo non est nata, vt conueniant sibi operationes meritoriae ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius dei mereatur nobis: sed naturae communi non attribuuntur nisi operationes cões, & c. ergo. Tertia ratio expositione non eget.

¶ In secundo autem sensu tractatur quaestio secundum esse in duplici intellectu, primo diuino: deinde humano. Et quidem, quòd natura humana, secundum quòd est in intellectu diuino, non potuit assumi probat dupliciter: primo, quia natura humana sic nihil aliud est, quam natura diuina: secundo, quia natura humana ab aeterno esset in filio dei per hunc modum. Vbi nota pro primae rationis euidentia, quòd esse obiectiuum rerum respectu intellectus diuini non est esse diminutum, vt Sco. in 17. dist. 1. sen. somniauit, nec est esse relatiuum rationis, quasi quoddam respectiuum esse acquirant ex hoc, quòd obijciuntur diuino intellectui: quoniam deus secundum veram E philosophiam & altissimam theologiam nihil intelligit extra se, non quòd aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tantum, intuetur omnia, quoniam omnia & cognoscibilia, & cognita a deo sunt ipsa deus, iuxta illud Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundum id, quo humanitatem continet: ideo optime ratio literae concludit, quòd assumere humanitatem, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturam diuinam, quae non est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab aeterno sequitur, quòd natura humana per hunc modum essendi est in filio dei ab aeterno, & non ex tempore coniuncta: vt secunda ratio subiunxit. Potest tamen aliter induci haec secunda ratio per se seorsum, vt sit sensus, quòd quicquid sit illud esse obiectiuum humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundum quòd est obiectum intellectus

* Vt patet ex Arist. 5. Met. tex. 6. & 25.

* Art. praeced.

† Art. praeced.

* li. 3. orth. fi. c. 11. circa princ.

* loco nũc citato.

* lib. 7. Meta. tex. 26. & 27. to. 3.

intellectus diuini, ab æterno est in filio dei, vtpote qui est ipse intellectus diuinus, non ergo erat opus, vt assumeret humanitatem sic: nullus enim assumit aliquid illo modo quo habebat, & hic sensus in responsione ad secundum explicatur. Quod autem natura humana, secundum quòd est in intellectu humano, non debear assumi, probatur deducendo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellect⁹ humani, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. ergo nõ est assumere naturã humanam i rerum natura. ergo esset intellectus falsus. ergo esset fictio quædam incarnationis. Et affertur testimonium Dam. ad hoc. Vbi nota pro euidentia literæ, quòd quia humanitas obiecta intellectui nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiue, quo dicitur repræsentata intellectui, & terminatiua actus intelligendi, consequens est, quòd ad humanitatẽ sic, nulla actio tràsiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarẽ repræsentatum in statua aut memoria: licet ad ipsam statuam vel memoriã possit actio realis transiens terminari, vt patet. Et quia assumptio significat actionẽ realem transeuntem in humanitatem, quæ assumitur, ideo assumptio non potest terminari ad humanitatem sic, actiones autem reales immanentes possunt terminari ad res sic: possũ enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. Sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quòd sunt in rerum natura, & secundum quòd intelliguntur. verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerum natura, & est vere secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum, & hoc non est vere secare lignum, sed est intelligi, aut imaginari quòd lignum secatur. Primo siquidẽ modo, quo solo sunt veræ actiones reales transeuntes, non possunt terminari ad naturam sic: secundo autem modo possunt: sed tunc non ipsæ actiones in veritate terminantur ad naturam sic, sed imaginatio seu intellectus earum. Et ideo optime in litera pro antecedente, & quod quid est assumptionis naturæ sic, dicitur, quòd assumere humanitatem sic, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. Et vere sic esse patet, sicut occidere Cæsarem repræsentatum, nihil aliud est quam intelligi seu imaginari occidere Cæsarem, & facere Sortem imaginatum tantum Regem, nihil aliud, quàm imaginari facere Sortem Regem. Et quoniã ex huiusmodi, actiones imaginatas aut intellectas terminari ad res, non sequitur quòd sic sit in rerum natura (non enim inuenitur propterea lignum sectum, aut Cæsar occisus aut Sortes Rex) ideo optime deducitur in litera, quòd non assumeret humanitatem in rerum natura, & quòd esset intellectus falsus: quia ab eo, quòd res est, vel non est, intellectus dicitur verus vel falsus. Et quòd esset fictio incarnationis, non incarnatio ipsa vt clare iam patet: sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tãtũ.

¶ Dubiũ restat hic, quare cum humanitas in intellectu triplici esse habeat, scilicet diuino, angelico, & humano, de duobus tãtũ, in tellectibus Auctor locutus est, omittẽs humanitatem secũdum esse quod habet in intellectu angelico.

¶ Ad hoc dici facile prima facie potest, quòd quia intellectus angelicus medius est inter diuinum & humanum, per extrema dedit intelligẽdum medium. Subtilius autem & verius dicitur, quòd quia esse obiectiuum in intellectu, sufficienter per hos duos essendi modos distinctũ est, scilicet quòd aut est idem quod esse naturale intelligentis, aut est esse relatiuum rationis, quo dicitur, & est repræsentatum & terminatiuum, &c. Et vtroque modo exclusum ab assumptiõe ita est, vt neutro modo humanitas vere assumeretur: sed vel natura intelligentis illam assumeretur, vel esset fictio assumptionis: ideo non oportuit solicitum esse doctorem de humanitate secundũ esse, quod habet in intellectu angelico, quoniam incidit in alterum dictorum.

*li.3.c.21. circa prin.

*Apud Aristo.li.1. Metaph.tex.6. & 23.

... muui non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales: secundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cum tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt filius dei natura assumpta nobis mereretur. Tertio: quia natura sic existens non est sensibilis, G sed intelligibilis: filius autem dei assumpsit humanam naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter etiam non potuit assumi humana natura a filio dei, secundum quòd est in intellectu diuino: quia sic nihil aliud est, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno esset in filio dei humana natu- H ra. Similiter non conuenit dicere, quòd filius dei assumpsit humanam naturam, prout est in intellectu humano: quia hoc nihil aliud esset, quàm quòd intelligeretur assumere naturam humanam. Et sic si non assumeret eam in rerum natura, esset intellectus falsus. Nec esset aliud ista naturæ humanę assumptio, quàm fictio quædam incarnationis, vt Damas.* dicit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd filius dei incarnatus est communis omnium saluator, I non communitate generis vel speciei, quæ attribuitur naturæ ab indiuiduis separatæ: sed communitate causæ, prout filius dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

Ad 2m dicendum, quòd per se homo, non inuenitur in rerum natura, ita quòd sit præter singularia, vt platonici posuerunt.* quamuis quidam dicant, quòd Plato non intellexit hominem separatum esse, nisi in intellectu diuino. Et sic nõ oportuit, quòd assumeretur a verbo, cum ab æterno sibi affuerit.

Ad 3m dicendum, quòd quãuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in indiuiduo, quia assũpta est, vt sit i indiuiduo.

Articvlvs V.

Vtrum filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd filius dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Il- H lud enim, quod prius & per se assumptum est, est natura humana: sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus, ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur a dei verbo in omnibus suis suppositis.

Sup.q.2.artic.5. ad 1. & 3. dist. q.1. art.2. q.1.

¶ 2 Præter. Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: sed charitas facit vt aliquis I se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit filio dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est)* & eadem ratione omnes. ergo cõueniens fuit, quòd filius dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

*q.3. art.7.

¶ 3 Præter. Sapiens operator perficit opus suum breuiori via, qua potest: sed breuior via fuisset, si

Super Quæstionis quintæ Articulum quintum.

K Titulus articuli intelligendus est in sensu, in quo sit magis, quam in sensu, quem facit. nam per naturam humanam in omnibus suis indiuiduis, intendit Auctor singulas humanitates, quæ inueniuntur quandoque in rerum natura. Licet hæc verba, Natura humana in omnibus suis indiuiduis, significẽt singulas humanitates in suis proprijs suppositis, quas quia vt sic implicat, assumi putauit Auctor sensum intentum percipi absque ambiguitate aliqua: ita quòd exponenda sunt hæc verba, pro humana natura, non quæ est, sed quę esset in omnibus suis indiuiduis.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue: Non fuit conueniens, quòd humana natura in omnibus suis suppositis, hoc est, quòd singulæ humanitates, quæ distribuerentur per omnia supposita humana, assumerentur a filio dei. Probatur tripliciter, primo, quia tolleretur multitudo suppositorum in humana natura. secundo, quia tolleret filio dei dignitatem primogenituræ inter multos fratres. tertio, quia

omnes homines assumpti fuissent ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducantur, vt dicitur Gal. 4. ergo humana natura debuit a filio dei assumi in omnibus suppositis.

San contra est, quod Damasce.* dicit in 3. lib. quòd filius dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

Raspon. dicendum, quòd non fuit conueniens, quòd humana natura in omnibus suis suppositis a verbo assumeretur. Primo, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cum enim in natura assumpta non sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt supra dictũ est*) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd nõ esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundo, quia hoc derogaret dignitati filij dei incarnati, put est primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, sicut est primogenitus omnis creaturę secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertio, quia cõueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum, ita vnam solam naturam humanam assumpserit, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

Ad primum ergo dicendũ, quòd assumi conuenit secundum se humanæ naturæ: quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas, per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

Ad 2^m dicendum, ꝙ dilectio dei ad homines manifestatur non solum in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipue per ea, quæ passus est in humana natura pro alijs hominibus, secundum illud Roma. 5. Commendat autem deus charitatem suam in nobis: quia cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locum non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

Ad 3^m dicendum, ꝙ ad breuitatem viæ, quam sapiens operator

A obseruat, pertinet, ꝙ nõ faciat per multa quod sufficiẽter potest fieri per vnum. Et ideo conuenientissimum fuit, quòd per vnum hominem omnes alij saluarentur.

Articulus VI.

Vtrum conueniens fuerit, quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, vt filius dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ.
B Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Talis decebat vt esset nobis pontifex segregatus a peccatoribus: sed magis esset a peccatorib⁹ segregatus, si non assũpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. ergo videtur ꝙ nõ debuerit de stirpe Adæ naturam humanã assumere.

¶ 2 Præt. In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est a principio. Si igit̃ assumere voluit humanam naturam, magis debuit
C eam assumere in ipso Adam.

¶ 3 Præt. Gentiles fuerunt magis peccatores q̃ iudæi, vt dicit gl.* ad Gal. 2. super illud, Nos natura iudæi, & non ex gẽtibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanã assumere voluit, debuit eã magis assumere ex gentibus, q̃ ex stirpe Abrahę, qui fuit iustus.

Sad contra est, quòd Luc. 3. generatio domini reducitur vsque ad Adam.

Respon. dicẽdum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Trin.* Poterat deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adę, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit de ipso, quod
D victum fuerat, genere assumere hominem deus, per quem generis humani vinceret inimicum. Et hoc propter tria. Primo quidem, quia hoc videtur ad iustitiã pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, per quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secũdo, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertio, quia per hoc etiam dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta, & infirma assumpsit id, quod in tãtam virtutem, & dignitatem est promotum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Christus debuit esse a peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere, non quantum ad naturã, quã
E venerat saluare, s̃m quam debuit per omnia fratrib⁹ assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc ẽt mirabilior est eius innocentia, ꝙ de massa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatem.

Ad 2^m dicendum, quòd (sicut dictum est)* oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse a peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus a suo delicto eduxit, vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non esse mundandũ, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile secundum

quia vnico supposito vnica assumpta naturæ congruit.

¶ In responsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se, vt distinguitur contra per aliud, scilicet, esse naturam, vt distinguitur contra per accidens: primo modo humanitati conuenit per se assumi, non secundo.

*l. 3. c. 11. circa prin.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ responsio consistit in hoc, quòd non vno solo modo conuenit & commendat charitatem dei erga nos, & breuitatem viæ sapientiæ obseruate, & ideo conuenientiorẽ decuit eligere.

*art. 3. huius q.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est, & ideo quæsitus: quia poterat deus creare vnam naturam humanã in supposito verbi, sicut creauit Adam, non per propagationem: poterat ẽt aliquem alium hominem cũ sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam & Euam: & ex illa innocente stirpe humanam naturã assumere & nõ ex stirpe Adæ: poterat, & vnam solam virginem creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cũ igitur multis alijs modis incarnatio fieri potuisset, quæsitum est, an conuenienter sit facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, probata triplici ratione, & auctoritate Augustini præposita. Et omnia clare patent. Siste tamen paululum in secunda ratione, & intellige minimum quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis assũptũ: lõge n. dignior sum, ꝙ dei filiationem per adoptionẽ cum spreuissem peccando, factus sum dei filius in psona, factus sum deus in persona. Multum enim mihi dignitatis collatum fateor, quòd ex inimico factus sum amicus dei, quòd qui offendi, satisfeci, qui demerui, merui, qui victus sum, vici etiam diabolum, & triumphaui de ipso, qui eram in regione lõginqua, & vulneratus a latronib⁹, &c. factus sum domin⁹ angelorum: sed omnes superat dignitates, ꝙ factus sum deus personaliter: quod mei generis tam infimi tamque corrupti ac deo inimici, mei inquam generis, vnus ego verus est deus, non participatiue, sed substantialiter. Ad maximam ergo peccatoris hois dignitatẽ spectat, ꝙ de stirpe peccatrice carnẽ assumpsit deus.

Infr. q. 51. art. 1. & 3. dist. 2. q. 1. art. 2. q. 2. & opusc. 3. c. 224.

*glo. inter. lib.

*li. 13. c. 18. in princip. tom. 3.

secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

Ad 3m dicendum, quod quia Christus maxime debebat esse a peccatoribus segregatus, quantum ad culpam, quasi summam innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt a primo peccatore vsque ad Christum perueniretur, mediantibus quibusdam iustis, in quibus præfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et propter hoc etiam in populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit deus quædam sanctitatis signa, quæ inceperunt in Abraham, qui primus promissionem accepit de Christo, & circuncisionem in signum fœderis consumandi, vt dicitur Gen. 17.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum primum.*

Titulus articuli primi clar' est, & propter Manichæorum errorem motus, vt habes in quarto contra Gen. cap. 29.

¶ In corpore articuli conclusio vnica est responsiua quæsito affirmatiua, præposita auctoritate, & probata triplici ratione. Omnia clara sunt in littera.

¶ Nota hoc in loco allatam August. auctoritatē ex lib. 83. q. quoniam in ea habetur illa conditionalis, Si fefellit, veritas non est, & loquitur de Christo. Nota autem hoc propter vertentes in dubium, an deus possit fallere: nam si conditionalis dicta est vera, patet solutio quæstionis, quod. s. non potest fallere: quia non potest esse verum, quod fallat: quia si fefellit, veritas non est: sed est veritas. ergo non fefellit. Si conditionalis negatur, Augustinus negatur.

In 3. art. 2. c. & q. 14. art. 1. c. & 3. di. 1. q. 1. art. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 29. 30. & 34. pri. & 35. fin. & Po. q. 6. art. 7. cor. & opusc. 3. ca. 215. & 217

QVAESTIO V.

De modo Vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de assumptione partium humanæ naturæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundo, vtrum assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ Tertio, vtrum assumpserit animam.

¶ Quarto, vtrum assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dei filius debuerit assumere verum corpus.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod filius dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quod in similitudinem hominum factus est: sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius dei non assumpsit verum corpus.

¶ 2 Præt. Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati.* quod nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio: sed hoc ad dignitatem dei pertinet, quod sit omnino a corpore separatus. ergo videtur, quod per assumptionem non fuerit deus corpori vnitus.

* In ser. 1. post me. illius: incipit hic ser. Saluator nost.

¶ 3 Præt. Signa debent respondere signatis: sed apparitiones vet. Testa. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem, sicut patet Isa. 6. Vidi dominum sedentem, &c. ergo videtur, quod etiam apparitio filij dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solum secundum imaginationem.

Sed contra est, quod dicit Aug. † in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus: & si fefellit, veritas non est. Est autē veritas Christus. ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quod verum corpus assumpsit.

† lib. 83. q. q. 14. 1 pri. tom. 4.

F Respon. Dicendum, quod sicut dicitur in lib. de Ecclesiasticis* dogmatibus, natus est dei filius, non putatiue, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum. Et huius ratio potest tripliciter assignari, quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, quod conueniens fuerit filium dei assumere humanam naturam, consequens est quod verū corpus assumpserit. Secūda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio incarnationis sunt acta. Si. n. non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum quæ euāgelistæ de eo narrant, secundum veritatem gessit, sed solum

* c. 2. ima. di. habetur inter opera Aug. to. 3.

G secundum apparentiam quādam. Et sic etiam sequeretur, quod non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet. n. effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis, quæ cum sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hunc errorem per seipsū excludere dignatus est, Luc. vlti. cum discipuli conturbati & conterriti, putabant se spiritum videre. & non verum corpus: & ideo se eis palpandum præbuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

H Ad primum ergo dicendum, quod similitudo illa exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, per modum, quo oēs qui vere in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: non autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quod factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

Ad 2m dicendum, quod per hoc quod filius dei verū corpus assumpsit, in nullo est eius dignitas diminuta. Vnde Aug.* dicit in lib. de fi. ad Pet. Exinaniuit seipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus, sed formæ dei plenitudinem non amisit: non. n. filius dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret, quod repugnat diuinæ simplicitati & puritati: hoc. n.

* c. 2. deci. ad fi. to. 3.

I esset assumere corpus in vnitatem naturę, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet.* sed salua distinctione naturæ assumpsit corpus in vnitate personæ.

* q. 2. art. 1.

Ad 3m dicendum, quod figura debet rūdere rei, quātum ad similitudinem, nō quantū ad rei veritatem. si. n. secundum oia esset similitudo, iam non esset signum, sed ipsa res, vt Damasc.* dicit in 3. lib. Cōueniēs ergo fuit, vt apparitiones vet. Test. essent secundum apparentiam, quasi figuræ: apparitio autem filij dei in mūdo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus secundo ad Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorū, corpus aūt Chri.

* lib. 3. c. 26 circa fin.

ARTICVLVS II.

K *Vtrum Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.*

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod Christus nō habuerit corpus carnale siue terrestre, sed cæleste. dicit. n. Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: sed primus homo, scilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Gen. 1. ergo etiam secundus homo scilicet Christus

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est, & motus propter errorem Valentini, vt patet in 4. contra Gent. cap. 30.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio responsiua quæsito, Christus habuit corpus terrestre, non caleste. Et probatur triplici ratione & auctoritate.

¶ Omnia clara sunt nisi

In 3. q. 35. art. 1. c. & q. 37. art. 1. c. & q. 54. art. 3. c. & 3. di. 2. q. 1. ar. 3. q. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 30. & 34. & opusc. 3. ca. 214.

nisi quòd in respoasiune ad primum circa glossam Aug. & Hilarij dubium occurrit, scilicet quòd Christus sit homo cælestis, quia de Spiritusancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis homo est cælestis secundum corpus, Adam quoque esset homo cælestis: quia est immediate diuina virtute corpus eius formatum. Et sic Apostolus nõ rectè posuisset differentiam inter primum hominem & Christum, scilicet hoc quòd ille terrestris, iste cælestis, ad corpus referendo rõne virtutis formatiuę.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli sumi. Ad literam namq; Apostolus loquitur de primo initio vtriusque hominis, scilicet Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui disposite incta est anima: initium vero Christi ex hypostasi diuina, quæ materiam sibi dispo suit, formauit, animauit, vniuit, &c.

*Art. præced.

Per hoc enim probat Apostolus illum in animam viuētē, istum in spiritum viuificantem: illum terrenum (quia vere persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) istum cælestē, & secundum substantiam personę & secundum qualitatem superioris ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus loquitur. Alia ta tamen expositio non est refutanda, sed reuerenter amplectenda, ita vt ēt saluet differentiam corporum secundū virtutem formatiuam, tum quia Adam fuit immediate a deo secundum debitum naturæ ordinem (exigit siquidem rerum ordo supposita nouitate mundi, vt prima indiuidua perfectarum specierū fiant non ex semine, sed immediate a deo; quoniam, vt dicitur 12. Met. perfecta sunt naturaliter priora imperfectis)

*Lib. 7. tex. 33. to. 3.

* lib. 1. tex. 20. tom. 2.

* c. 2. a medi. to. 3. in ter opera Aug.

Christus autem stante iam naturali modo generationis humanæ per commistionem maris & feminæ, miraculose supra naturæ leges conceptus est diuina virtute absque semine humano: tum quia Adam a deo immediate factus (sicut & boues & leones secundum suas naturas) dicitur: Christi vero conceptio

A specialiter appropriatur Spirituisancto, vt intelligatur ad hoc a deo immediate factus homo, vt spiritualis sit, ita quòd non ex sola negatione humani seminis, sed ex hoc quòd supra naturæ leges ex Spiritusancto dicitur conceptus, differentia posita est inter Christum & Adam quantum ad corpus, quòd Christus de cælo cælestis, ille de terra terrestris.

fuit de cælo, quantum ad corpus.

¶ 2 Præter. Primæ ad Corin. 15. dicitur, Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: sed regnum dei principaliter est in Christo. Non ergo in ipso est caro & sanguis, sed magis corpus cæleste.

¶ 3 Præter. Omne quod est optimum, est deo attribuendum: sed inter omnia corpora nobilissimū est corpus cæleste. ergo tale corpus debuit Christus assumere.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem & ossa non sunt ex materia cælestis corporis, sed ex inferioribus elementis. ergo corpus Christi non fuit corpus cæleste, sed carneum & terrenum.

RESPON. Dicendum, quòd eisdem rationibus apparet, quare corpus Christi non debuit esse cęleste, quibus ostensum est,* quòd non debuit esse phantasticum. Primo enim, quia sicut veritas humanæ naturæ non saluaretur in Christo, si corpus eius esset phantasticum (vt posuit Manichæus) ita etiam non saluaretur si poneretur cæleste, sicut posuit Valentinus. Cum enim forma hominis sit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, scilicet carnes & ossa, quæ in hominis definitione poni oportet, vt patet per Philosophum *7. Metaphysi. Secundo, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quæ Christus in corpore gessit. Cum enim corpus cæleste sit impassibile & incorruptibile (vt probatur in * primo de Cælo) si filius dei corpus cæleste assumpsisset, non vere esurisset, nec sitisset, nec etiam passionem, & mortem sustinuisset. Tertio etiam derogaret veritati diuinæ. Cum enim filius dei se hominibus ostenderit, quasi corpus carneum & terrenum habens, fuisset falsa demonstratio, si corpus cæleste habuisset. Et ideo in libro de Ecclesiasticis * dogmatibus dicitur, Natus est dei filius carnem ex virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cælo descendisse dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, nõ ita quòd natura diuina in cælo esse desierit, sed quia in infimis nouo
B modo esse cœpit, scilicet secūdum naturam assumptam, secundum illud Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui in cęlis est. Alio modo ratione corporis: non quia ipsum corpus Christi secundum suam substantiam de cælo descenderit: sed quia virtute cęlesti, idest Spiritusancto est eius corpus formatum. Vnde Aug.* dicit ad Orosium, exponens auctoritatem inductam, Cælestem dico Chri-
C stum: quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trini. †

* In dialo. 65. q. q. 4. a med. illius tom. 4.

† lib. 10. de trin. ante med. ad sēsum.

AD 2m dicendum, quòd caro & sanguis non accipiuntur ibi pro substãtia carnis & sanguinis, sed pro corruptione carnis & sanguinis, quæ quidem in Christo nõ fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus nostrę redemptionis expleret.

D AD 3m dicendum, quòd hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam sublimitatem prouexit. Vnde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis, qualiter artificum optimi non in pretiosis tantum materiebus artem ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum, & terram dissolutam plerumque assumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutem, multo magis lau-
E dantur, ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cælestis apprehendens, ad nos aduenit, sed in luto magnitudinem suę artis ostendit.

¶ In hoc secundo artic. dubium occurrit de assumptione sanguinis: an scilicet sanguis, qui erat in corpore Christi, erat vnitus diuinitati. Et est ratio dubij ex philosophia: quia sanguis non est pars corporis humani, sed alimentum eius, quod cõstat non esse actu, sed potentia corp9, quod alitur: est enĩ sanguis alimentum decoctum, conuertendum, non conuersum in mēbra. Et confirmatur auctoritate nõ solum Arist. 2. de Partibus anim. sed diui Tho. in multis locis, & singulariter inferi9 in q. 31. art. 5. ad primum, Vbi ponit differentiam inter ossa & carnes ex vna parte, & sanguinem ex alia parte, in hoc quòd caro & ossa sūt actu partes corporis humani, sanguis autem non est actu pars, sed est potentia totum. Et ideo caro & ossa non possunt absque corruptione & diminutione corporis auferri: sanguis autem sine corruptione communicatur.

¶ Ad hoc dicitur secundum Auctoris doctrinam in 4. sen. distin. 44. q. 1. quòd partes humani corporis sūt duplices: quædam sic sunt actu partes, quòd sunt transmutabiles in alias partes, vt carnes, ossa, nerui & membra, vt manus pedes, &c. quædam vero sic sunt actu partes, quòd sunt in potentia etiam ad alias partes, & tales videntur esse quatuor humores, ex quibus, sumus, inter quos est sãguis. Vnde quia huiusmodi habēt aliquo modo rationē partis in actu, & aliquo modo partis in potentia, ideo diuersa de eis dicuntur. nam inquantum sunt partes in actu, verificatur quòd corpus nostrum componitur ex eis, vt in principio dicti lib. Aristoteles testatur: vt vero sunt in potentia ad alias partes, verificatur quòd est alimentum corporis. Et per hoc patet responsio

responsiu ad rationem in oppositum, dicendo, quòd sanguis est corporis alimentum, sed non tantum: quia est ita alimentum, vt etiã sit secũdum se pars corporis. Ad auctoritatem diui Tho. dicitur, quòd loquitur de parte totaliter in actu, cum dicit, quòd nõ potest sine corruptiõe aut diminutione subtrahi: non autem de parte partum in actu & partim in potẽtia, qualis est sanguis. Absque dubio igitur credendũ est, filium Dei assumpsisse corpus terrestre, hoc est carnem & sanguinem, vt dividendo quæstionem Auctor titulum explicat.

3.di.2. q.1. ar.3.q.2. & 4.contra c. 32.34. ptl. 35. fi.37.fi. & 41. & veri.q.10.art. 1.c.& vnin. arti. 1.cor. & opusc.3. c.211.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est, intelligendus vt sonat, & quæsitus propter Arrium & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Christo animam propriam.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo recitatur error Arrij & Apollinaris: secundo reprobatur tripliciter. Quo ad primũ ponit põ ista in se, & sua sequela, in se quidem, qa negatur aĩa in Christo: sed ponit verbũ loco animæ: in sua vero sequela: quia negantur duæ naturæ in Christo: qm̃ non est ibi natura humana: vel qm̃ ex aĩa & corpore vna natura cõstituitur, ac per hoc ex eo, qđ est loco animæ & corpore, vna esset tm̃ natura: prima expõ tñ literæ consonat, de natura humana loquẽti. Quo ad 2m asserunt tres rõnes. prima ex auctoritate Scripturæ: secunda ex rõne deducente ad inconueniens ex Aug. tertia ex rõne conuincente, q ignorat ꝓpriam vocẽ pt ipsa: quia ponẽdo carnẽ, negat carnem, & p hoc veritati incarnationis 3trat. Vide de his in quarto cõtra Gen. cap. 32.

*lib.1.de cælo text. 32. & li.2. tex. 59. tom.2.

*lib.3.c.3. & 12.

† cap.21. in prin. to.3.

* lib. de hæres. c.49. & 55. to.6.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei assumpserit animam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei animam non assumpserit. Ioannes enim incarnationis mysterium tradens dixit, Verbum caro factum est, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factũ, eo quòd sit in carnem cõuersum, sed quia carnem assumpsit. Non ergo videtur assumpsisse animam.

¶ 2 Præter. Anima necessaria est corpori ad hoc, quòd per eam viuificetur: sed ad hoc non fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum verbum dei est, de quo dicitur in Psa. 35. Domine apud te est fons vitæ. Superfluum ergo fuisset animam adesse, verbo præsente. Deus autem & natura nihil frustra faciunt, vt etiam Philosophus dicit in primo de Cæl.* ergo videtur, quòd filius dei animam non assumpserit.

¶ 3 Præter. Ex vnione animæ ad corpus, constituitur natura communis, quæ est species humana: in domino autem Iesu Christo, non est communem speciem accipere, vt Dam.* dicit in 3. lib. Non igitur assumpsit animam.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib.† de Agone Christiano, Non eos audiamus, qui solum humanum corpus dicunt esse susceptum a verbo Dei: & sic audiunt quod dictum est, Verbum caro factum est, vt negẽt illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuisse, nisi carnẽ solã.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Augustin.* in lib. de hæresibus, opinio fuit primo quidem Arrij, & postea Apollinaris, quòd filius dei solam carnem assumpsit absque anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, quòd in Christo non fuerint duæ naturæ, sed vna tantum: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur. Sed hæc positio stare non potest propter tria. Primo quidem: quia repugnat auctoritati Scripturæ, in qua dominus de sua anima facit mentionem Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam. sed ad hoc respondebat Apollinaris, q in his verbis aĩa metaphorice sumitur, per quem modum in vete. Testa. dei anima commemoratur, Isai. 1. Calẽdas vestras & solẽnitates vestras odiuit aĩa mea: sed sicut dicit Aug.* in li. 83. q. Euangelistæ in euangelica narratione narrant, q mi ratus est Iesus, & iratus & contristatus, & q esurijt. Quæ quidem ita demonstrant eũ verã aĩam habuisse, sicut ex hoc q comedit, & dormiuit, & fatigatus est, demonstratur eum habuisse verum corpus humanũ: alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cum similia legantur in veter. Testamen. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim est, quod Prophetice nuntiatur in figuris, aliud quod secundum rerum proprietatem ab euangelistis historice scribitur. Secundo derogat prædictus error vtilitati incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim argumentatur Augustin. in lib.* contra Felicianum, si accepta carne filius dei animam omisit, aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem non credidit, aut a se alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto insanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vsibus apta videretur, abiecit. Horum duo blasphemiam importãt in deum. quõ. n. diceretur Omps, si curare nõ potuit desperatam? aut quõ omniũ Deus, si nõ ipse fecit animã nostram? Duobus aũt alijs, in vno animæ causa nescit, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insitę rationis instructam a peccato voluntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas, pretiosior est animæ substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est carne. ego autem Christum & perfectam sapientiam scio, & piissimum esse non dubito, quorũ primo meliorẽ & prudẽtiæ capacẽ non despexit: scdo, eam, q magis fuerat vulnerata, suscepit. Tertio vero hæc positio est contra ipsam incarnationis veritatẽ: caro. n. & ceterę partes hominis per animã speciẽ sortiũtur. Vnde recedente anima non est os, aut caro, nisi æquiuoce, vt patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q cum dr, verbum caro factũ est, caro ponitur ꝓ toto hoie, ac si diceret, verbum homo factũ est: sicut & Isa. 40. Videbit ois caro pariter, q os Dñi locutum est. Ideo aũt totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in auctoritate inducta,† per carnẽ filius dei visibilis apparuit, vnde subditur, Et vidimus gloriã eius: vel ideo: quia vt Aug.* dicit in lib. 83. quæst. in tota illa vnitate susceptionis principale Verbum est, extrema autẽ atq; vltima caro. Volens itaque Euangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis dei, Verbũ & carnem nominauit, omittens animam, quę est Verbo inferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem, quæ propter hoc, q magis distat a Verbo, minus assumptibilis videbatur.

AD 2m dicendum, q verbum est fons vitæ, sicut prima cã vitæ effectiua: sed aĩa est principiũ vitæ corpori tamquã forma ipsius: formã aũt est effectus agentis. Vñ ex pñsentia Verbi magis concludi posset, q corpus esset animatum: sicut ex præsentia ignis potest concludi, q corpus, cui ignis adhæret, sit calidum.

AD 3m dicendum, quòd non est inconueniens, immo necessarium dicere, q in Christo fuerit natura, quæ constituitur per animam corpori aduenientem. Damasc.* autem negat, in domino Iesu Christo esse communem speciem, quasi aliquid tertium resultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

*lib. 83. q.80. a medio to.4.

* c.13. post mediũ to.6.

*li.2. de anima text.9. lib.7. meta. tex.35. circa mediũ

† In huius solu. princ.
* lib.83. q. 80. paulo post princ. tom.4.

* Loco in arg. citato.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

3.dist.2.q.1. ar.3.q.2.ca. & 4.cont.c. 33. & veri. q.20.arti.1. c.& vnio 2. 16.& op.3. c.212. L.14. ca.3. & 6.to.3.

Titulus clarus propter Apollinarem motus, conuictum ad confitendum in Christo animam, & confitentē animam sensitiuam in Christo, sed non mentē, sed loco mētis Verbum, vt habes in 4.contra Gen ti.ca.33.& in litera.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, ponitur error Apollinaristarū: secūdo excluditur tripliciter, & rationes videntur satis claræ. In prima tamen aduerte, quòd non dicit Auctor admirationem esse actum rationis, sed quòd exigit rationem, dū absq; ratione collatiua effectus ad causa esse non potest.

¶ In responsione ad secundum perspice φ lux maior dicitur offuscare minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum, quia facit non apparere effectum minoris, cū nihil tollat a luce minore. Quoad substantiam vero lux maior perficit minorem, augendo effectū illi', aer enim illuminatus a candela, cum super illuminatur a sole, nō perdit prius lumen, sed acquirit maius lumen: augetur enim lumen ex præsentia maioris lucis, quod litera vocatur perfici, vnde non sunt duo lumina i eodē, sed idem perfectius.

†li.3.ex tex. 6.& 12.

Cap.14. in prin.to.3.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum filius Dei assumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur φ filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectum. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago: sed homo sēm mentem est ad imaginem Dei, vt Aug.* dicit in lib. de Trinit. Cum ergo in Christo fuerit
B præsentia ipsius diuini Verbi, non oportuit ibi esse mentē humanam.

¶ 2 Præt. Maior lux offuscat minorem: sed verbum Dei, quod est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io.1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem, quia & ipsa mens lux quædam est, quasi lucerna illuminata a prima luce, Prouerb.10. Lucerna Domini spiraculum hominis. ergo i Christo, qui est verbū Dei, non fuit necessarium esse mētem humanam.

¶ 3 Præt. Assumptio humanæ naturæ a dei verbo, dicitur incarnatio eius: sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est, vt probatur in 3. de † anima. ergo videtur φ filius Dei humanam mentem non assumpserit.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in li. de fi. ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christū filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, qui de carne sua dicit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, Luc. vlt. Animam quoque se habere ostendit dicens, Ego pono animā meam, & iterum sumo eā, Io.10. Intellectū quoq; animæ ostēdit se habere dicens, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, Mat.11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus, Isa.52.

Cap. 55. in prin.to.6.

RESPON. Dicendum, φ sicut Aug.* dicit in li. de hęresibus, Apollinaristę de anima Christi a Catholica ecclesia dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse: in qua quæstione testimonijs euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. sed hæc positio eisdem rationibus cōuincitur, sicut & prædicta. Primo.n. hoc aduersatur narrationi euangelicæ, quæ commemorat eū fuisse miratū, vt patet Matth.8. Admiratio aūt absq; ratione esse non potest, quia importat collationē effectus ad causam, dum.s. aliquis videt effectū, cuius causam ignorat, & quærit, vt dicitur in princip. Meta.* Secūdo, repugnat vtilitati incarnationis, quæ est iustificatio hominis a peccato. Anima.n. humana non est capax peccati, nec gratiæ iustificantis, nisi per mentē. Vnde præ

1.1.meta.c. 2.in medio tom.3.

A cipue oportuit mentē humanā assumi. Vnde dicit Dama.* in 3.li. φ Dei verbū assumpsit corpus, & animam intellectualē & rationalem: & postea subdit †, Totus toti vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim inassumptum est, incurabile est. Tertio, hoc repugnat veritati incarnationis: cū.n. corpus proportionetur animæ sicut materia propriæ formæ, non est vere caro humana, quę nō est perfecta anima humana.s. rationali. & ideo si Christus aiam sine mente habuisset, nō habuisset verā carnē humanā, sed bestialē: quia per solā mentē anima nostra differt ab aia bestiali. Vnde dicit Aug.* in li.83.q.q. φ sēm hunc errorem sequere
B tur, φ filius Dei beluam quandam cum figura humani corporis suscepisset: quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

l.3.or.fid.c. 6.cir.med. † Eod.li. & cap. nūc dictu.

q.80.non procul a princ. to.4.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ vbi est ipsa res per sui pręsentiam, non requiritur eius imago ad hoc quòd suppleat locū rei: sicut vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginē: sed tamē requiritur cū pręsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionē sigilli, & imago hominis resultat in speculo p eius pręsentiam. Vnde ad perficiendā mētem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniuerit.

AD 2m dicendum, quòd lux maior euacuat lucem
C minorem alterius corporis illuminantis: non tamen euacuat, sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellectus autem seu mēs hominis, est quasi lux illuminata a luce diuini Verbi, & ideo per præsentiam Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

Inf.q.9.ar. 1.ad 2.& 3. dist.13.q.1. arti.1.ad 3. & di.14.ar. 1.q.1.ad 2.

AD 3m dicendum, φ licet potentia intellectiua nō sit alicuius corporis actus: ipsa tū essentia animæ humanę, quę est forma corporis, requiritur φ sit nobilior ad hoc, φ habeat potentiā intelligēdi. & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

D *QVAESTIO VI.*

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

EINDE cōsiderandum est de ordine assumptionis prædictę.

Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundo, Vtrum assumpserit animam mediāte spiritu siue mēte.

¶ Tertio, Vtrū anima fuerit prius assumpta, quàm caro.

E ¶ Quarto, Vtrū caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita.

¶ Quinto, Vtrū tota humana natura sit assūpta mediātib' partib'.

¶ Sexto, Vtrum sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur φ filius Dei non assumpserit carnem mediante anima.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum primum.*

Titulus 1.art.q.6. intelligēdus est vt sonat, quoniā in corpore distinguetur, & motus est occasione verborum August. & Magistri senten. in 3.dist.3. sent. ponentiū ordinem in ista assumptione.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo, declaratur ille terminus, mediante, in titulo positus: secundo respōdetur, quæsito ibi, Sic ergo, si attendimus, primū fit declarādo, distinguendo, excludēdo, subdistinguendo, & conferendo mēbra distincta inter se. Declaratur in primis, quòd medium importet ordinem: qđ probatur, quia dicitur respectu principij & finis, quorum vtrumque importat

3.dist.2.q.2. ar.1.& dist. 3.q.5.ar.2. c. Et 4.cōt. c.44. Et sper. titu.artic.3. ad 5.

Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturę & partibus eius, q̃ quo est in omnibus creaturis: sed in creaturis est immediate per essentiam, potẽtiã, & præsentiam. ergo multo magis filius Dei immediate vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2 Præt. Anima & caro vnita sunt Dei verbo ĩ vnitate hypostasis seu psonæ: sed corpus immediate pertinet ad personam siue hypostasim hominis, sicut & anima, quinimo magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, q̃ aĩa, quæ est forma: qa principiũ indiuiduationis, quæ importatur in noĩe hypostasis, videť esse materia. ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3 Præt. Remoto medio separãtur ea, quę per medium coniungũtur: sicut remota superficie, cessaret colora corpore, qui inest corpori per superficiem: sed separata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio verbi ad carnem, quod infra patebit*. ergo verbum nõ coniungitur carni mediante anima.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit † in Epist. ad Volusianũ: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalẽ, & per eandẽ corpus humanũ, totũq; omnino hominẽ in melius mutandum coaptauit.

RESPON. Dicendum, ꝙ mediũ dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autẽ duplex ordo, unus quidẽ temporis, alius autem naturæ. Secundum aũt ordinẽ tẽporis, non dicitur in mysterio incarnationis ali-
G quid medium: quia totã humanã naturam simul sibi Verbũ Dei vniuit, vt infra † patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter, uno modo, secundum gradum dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deum: alio modo, ſm rationẽ causalitatis, sicut dicitur media causa existere ĩter primã causam & vltimũ effectũ. Et hic secundus ordo aliquo modo cõsequiť primũ: sicut. n. dicit Dion. 13. c. de din. no.
H † Deus p substãtias magis sibi propinquas agit in ea, q̃ sunt magis remota. Sic ergo, si attẽdamus gradũ dignitatis, aĩa media inueniť inter Deũ & carnẽ, & ſm hoc pt dici, ꝙ filius Dei vniuit sibi carnẽ mediante anima, sed & ſm ordinẽ causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniẽdæ filio Dei: nõ. n. esset assumptibilis, nisi per ordinem quẽ habet ad animã rationalẽ, ſm quẽ habet ꝙ sit caro humana. Dictũ ẽ enim supra,* ꝙ natura humana
I na præ ceteris est assumptibilis.

portat ordinem aliquem, ad quem spectat secundũ quẽ dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium, nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo, in ordinem temporis vel naturæ, & excluso ordine temporis a mysterio assumptionis (vt in hac eadẽ quæstione patebit) subdiuiditur ordo naturæ in ordinẽ dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Cõferuntur autem hi duo naturæ ordines inter se secundũ connexionem pro quanto: secũdus ordo cõsequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo, quia non oportet vniuersaliter, ꝙ dignius est, esse causam min' digni: non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit sui mica longe dignior.

¶ Quo ad secundũ responderur quæsito duabus conclusionibus iuxta duplicẽ modum medii secũdum dictos duos naturæ ordines. s. medium dignitatis, & medium causalitatis. Prima est, Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima, loquendo secundum ordinem dignitatis. Probatur: quia anima inuenitur media inter Deum, & carnem, secundum dignitatis gradum.

Q. 50. ar. 2. Inf. ar. 3. & q. 33. art. 2. Et 3. dis. 2. q. 2. ar. 3. † In epist. 3. ante mediũ illius. to. 2.

Secunda est, quòd secundum ordinem causalitatis fili' Dei vniuit sibi carnem mediante anima. Probatur, anima est aliqualiter causa carnis vniendæ filio Dei. ergo est medium in causando vnionem carnis ad filiũ Dei. Antecedens probatur dupliciter, primo, quia caro non esset assumptibilis nisi per ordinem, quem habet ad animam rationalem: secundo, quia caro per ordinem ad animam rationalem habet, quòd sit caro humana: sola autem natura humana est assumptibilis, vt patet ex prius dictis.

¶ Antequam ad vlteriora progrediamur, declarandum censeo, quid sentit Auctor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur quòd sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem, & hæc tractatur hic quo ad partes essentiales. s. animã & corpus, & in sequenti arti. quo ad partes potentiales, scilicet, mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus, & naturam humanam, & hæc tractatur in artic. 5. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sentẽ. dist. 2. q. 2. negat omnem naturæ ordinem in mysterio assumptionis, tam in partibus inter se, quam in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus vero in 3. sentent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobiq; ordinem naturæ, & aliquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partẽ esse medium, vt quod assumitur respectu alterius, & similiter partes esse medium, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnam partem esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis, quia anima est constitutiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina autem Auctoris media via incedit, quoniã & concedit naturæ ordinem vtrobique, scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem, & partim concedit secundum naturæ ordinẽ medium vt quod, & partim non concedit medium, vt quod,
F & vniuersaliter concedit medium, vt quo, in hoc assumptionis mysterio. Declaro singula præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem, vt causa assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sic sit causa, ꝙ aliud assumatur, quòd ipsa causa præassumi intelligatur, quasi sit progressus quidã in his q assumantur, & prius secundum naturæ ordinẽ assumatur anima, & deinde caro, sicut dicimus quòd prius generatur homo, quàm risibile secundum naturæ ordinem, quàmuis simul tempore, quia risibile præsupponit hominem, vt quod est genitum*. Q. 33. ar. 3. Et hoc modo Auctor concedit partes naturæ, animam scilicet, & corpus per naturã assumi, quã totam naturã: prius tamen natura secundum quid, hoc est secundum ordinem executionis, vt in 5. patebit articulo, ubi afferentur argumenta Sco. & Duran. contra hoc, & soluentur. Cap. 13. & ca. 4. non remote a pri. Alio modo, quæ sit causa vt aliud sit assumptibile, siue vt quo, siue vt quod, non curãdo, & hoc modo affirmat Auctor vtrobique esse medium, scilicet & inter partes inter se, & inter partes, & totum. Et explicãdo distincte sententiam suã, sentit, quòd anima est medium vt quo tantum, respectu carnis Q. 4. ar. 1. & quòd anima est etiam medium vt quo, partiale tamen, respectu totius, & quòd anima & corpus sunt medium, vt quod respectu totius secundum executionis ordinem, & quòd totum est medium, vt quo, & vt quod respectu partium secundum intentionis ordinem.

¶ Quocirca primo afferenda sunt argumenta Durand. contra naturæ ordinem inter animam & carnem relatas ad assumptionem: deinde declaranda est positio Auctoris de mediatione animæ ad carnem, tam quo ad mediationem causalem, quàm quo ad modum, scilicet, vt quo & non vt quod, & demum respondebitur obiectis. Reliqua quinto reseruanda sunt articulo, non enim oportet Scotica argumenta contra mediationem animæ respectu carnis afferre, quia contra medium, vt quod sunt, quod nos non tenemus, comparando partes inter se ad assum-
K ptionem: simul enim non solum tempore, sed natura animam & carnem assumi dicimus, vt quod assumitur: ita quòd neutra mediante altera, vt quod, sed quòd caro assumatur mediante anima vt quo, vt clare patebit.

¶ Arguit ergo Duran. Si in assumptione esset ordo naturæ, aut esset ex parte assumptionis, aut ex parte assumptorum: sed non ex parte assumptionis, quia ponitur assumptio vnica, vnius autem ad seipsum non est ordo naturæ: nec ex parte assumptorum comparando partes inter se, quia quando vnum vnitur duobus, non vt duo sunt, sed vt vnum, neutrum eorum est medium, quoniam medium distinctionem exigit ad illud, cuius est medium: sed filius Dei vnitus est per se animæ & carni, non vt plura sunt, sed vt vnum sunt, quia vnitur eis, inquantum sunt partes vnius naturæ humanæ. ergo non assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem naturæ ex parte rei.

¶ Quòd autem vere secundum rem naturæ ordo intersit inter

animam & carnem in assumptione, ex hoc ipso patet, quòd est ibi vera causalitas realis. Ad cuius clariorem notitiam afferenda est differentia inter animam & carnem respectu assumptionis: comparando siquidem hæc duo ad assumptionem, manifeste constabit, quòd inter actionem assumptiuam & actionem creatiuam vtrinsque hæc inuenitur differentia, quòd respectu animæ nulla alia actio mediat: sed respectu carnis mediat actio animatiua carnis. Nam præsupposita actione creatiua carnis non est caro assumptibilis s*ecundu*m congruitatẽ (sic. n. de assumptibili ẽ sermo) nisi sit animata seu humana: animata aut*em* aut humana nõ est materia illa, nisi per actionẽ animatiuã illius: actio autẽ animatiua constat quòd animã ponit i carne, quæ realiter faciendo illam in eẽ animatã & humanã, vere vt causa media causat carnis assũptibilitatẽ. Præsupposita autẽ actione creatiua animæ, non expectatur alia actio, qua aliquid superaddatur animæ, p*er* quod fiat assumptibilis, sed statim est assumptibilis. Est igitur anima per actionem assumptiuam attingibilis absque actione media, caro autem siue materia non nisi media actione animatiua. est igitur inter carnem & animam inter se relatas ad assumptionem, ordo naturæ secundum causalitatem in re. Et quoniam ex hoc quòd anima sic causat carnem assumptibilem, non sequitur, ergo anima prius natura assumitur: sed bene sequitur, ergo est ratio, q*uod* caro assumatur, & vt in litera dicitur, non est nisi in fieri ratio: id autem quod se habet ad carnem vt ratio q*uod* assumatur, se habet vt quo, & non oportet q*uod* se habeat vt quod, ideo ex hac doctrina Auctoris nõ plus habeo quam q*uod* anima mediat vt causa media vt qua, seu quo, ita quòd non prius natura anima vt quod assumitur, sed prius natura anima vt quo assumitur, & simul natura vtrunq*ue* vt quod assumitur, ita q*uod* referendo animã & carnẽ inter se ad assumi vt quod, nullus est naturæ ordo, quia neutrum est alteri medium vt quod. Et si ad hoc tendebat Durã. nõ cõtradico: sed quia non inuenio se sic declarasse, vt Scotus fecit, ideo &c. Moueor autem ad negandum, quòd anima est medium vt quod respectu carnis in assumptione, quia nulla apparet ratio quare debeat hoc concedi: quamuis enim tam anima, quàm caro sit assumpta, vt quod assumitur, partialiter tamen seu vt pars, quia anima non intelligitur prius assumpta, quam animet carnem (quod per creatiuam actionẽ sortitur ex modo suæ creationis, quia. s. creatur in corpore) nec caro prius assumitur, q*uam* sit animata: ideo inter animam & carnem vt sunt quæ assumuntur nullum video ordinem naturæ aut intellectus, sed solum, vt dictum est, quòd anima est causa carni vt quo, quòd assumatur.

E ¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorum. Et cũ contra hoc arguitur, quia vnitum pluribus, non inquantum sunt plura, sed vnũ &c. negatur Minor: quoniam filius Dei assumpsit animam & corpus, vt sunt plura: quia assumpsit illa vt sunt duæ partes essentiales realiter distinctæ inter se. Ad probationem dicitur, quòd aliud est concedere affirmatiuã. s. assumpsit partes vt sunt vnum, & aliud est cum dicta affirmatiua concedere etiam negatiuam. s. non assumpsit partes, vt sunt plures res. Affirmatiua n*am* quæ importat quod partes sunt assumptæ vt vniuntur in toto, & hoc est dictum, quòd partes sunt assumptę vt sunt in toto, negatiua autem importat, quòd partes non sunt assumptæ secundum seipsas, sed quòd assumptio terminatur ad totum tantum, & ad partes non nisi vt sunt in toto. Constat autem ex Doctrina sacra, filium Dei assumpsisse ita partes in toto, quòd tamen ad ipsas partes in seipsis terminata est assumptio: alioquin oportuisset in morte Christi fieri nouas assumptiones animæ in se,

A & corporis in se, quoniã in toto non erant. Dicito igitur, quòd filius Dei assumpsit animam & carnem, inquantum sunt partes vnius naturæ, sed ex hoc non sequitur, ergo inquantum sunt vnum & non inquantum sunt plures. quia & assumpsit, inquantum sunt vnum in natura vnica, & inquantum sunt in se plures res, partiales tamen.

Ad primum ergo dicendũ, quòd duplex ordo considerari potest inter creaturam & Deũ, vnus quidem secundum quòd creaturæ causantur a Deo, & dependent ab ipso, sicut a principio sui esse, & sic propter infinitatem suæ virtutis, Deus immediate attingit quálibet rẽ, causando & conseruando. & ad B hoc pertinet, q*uod* Deus immediate est in omnibus per essentiam, præsentiam & potentiã. Alius autẽ ordo est s*ecundu*m q*uem* res reducuntur in Deũ sicut in finem, & quantum ad hoc inuenitur medium inter creaturã & Deum: quia inferiores creaturæ reducuntur in Deum per superiores, vt dicit Diony. in lib. Cæle. Hierar. Et ad hũc ordinem pertinet assumptio humanæ naturæ a Verbo Dei, quod est terminus assumptionis: & ideo per animã vnit*ur* carni. C

Ad 2m dicendum, quòd si hypostasis Verbi Dei constitueretur simpliciter per humanam naturã, sequeretur quòd corpus esset ei vicinius, cum sit materia, quæ est indiuiduationis principium: sicut & anima, quæ est forma specifica, propinquius se habet ad naturam humanam: sed quia hypostasis verbi est prior & altior, quàm humana natura, tanto id, quod est in humana natura; propinquius ad eã se habet, quanto est altius, & ideo propinquior est verbo Dei anima, quàm corpus.

Ad 3m dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse causam alicuius quantum ad aptitudinem & congruitatem, quo tamen remoto, illud non tollitur, quia etsi fieri alicuius dependet ex aliquo, postq*uam* tamen est in facto esse, ab eo nõ dependet. Sicut si inter aliquos amicitia causat*ur* aliquo mediãte, eo recedẽte adhuc amicitia remanet, & si aliqua i*n* matrimoniũ ducitur p*ro*p*ter* pulchritudinẽ, quę facit cõgruitatẽ i*n* muliere ad copulã cõiugalẽ:

¶ In responsione ad secundum eiusdem primi articuli, nota primo hanc doctrinam, quòd scilicet non eodem ordine se habent partes naturæ humanæ ad personalitatem alienam, scilicet Verbi Dei, quo se haberẽt ad personalitatem propriam, scilicet personæ humanæ. & ratio in litera redditur ex altitudine diuinæ personæ. & hæc bene retineto, & applicato, cum discurritur Assumptionis mysterium quo ad ordinem assumptorum: & non sundes te super ordine eorundem ad propriã personalitatẽ, vt in 5. art. ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundo, q*uod* prima verba literæ scilicet corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, non carent scrupulo. Quoniam etsi vera sunt secundum communia homini, & aliis subsistentibus sensibilibus (quoniam in eis anima vicinior est naturæ & corpus personæ: quia anima cõstituit formaliter naturã, & materia indiuiduat, personæ aũt cõstat indiuiduũ maxime appropinquare, vnde & credũtur idẽ oĩno quo ad rẽ apud multos) s*ecundu*m tamẽ propria principia hoĩs v*idetu*r oppositũ, q*uonia*m aĩa intellectiua, quia est ex se subsistẽs, & defert secũ subsistẽtiã, quã cõicat supposito, propinquior est p*er*sonæ, cuius propriũ est subsistere, adeo vt ipsi personæ primo cõueniat. Sed hoc nõ obstat, quia aĩa intellectiua in suo fieri mendicat haecceitatẽ a corpore, licet occasionaliter, nec defert secũ subsistẽtiã propriã sibi, vt q*uo*d subsistit, nisi in potẽtia, sed vt proprium illius principium vt quo. Vnde licet aliquid plus propinquitatis habeat ad hypostasim, quàm aliæ animæ, quia ex proprio ordine defert, vt quo tamen, actum subsistendi, non tamen propinquior est, quam corpus, quod ipsam animam & suum essendi actum indiuiduat. Stant ergo solida verba literæ.

¶ In r*esp*õsione ad tertiũ eiusdẽ ar. clare habes, quo pacto apud Auctorẽ intelligat*ur* aĩam mediare in assumptione carnis. s. cũ tribus cõditionibus. Prima est s*ecundu*m aptitudinẽ, quia. s. reddit carnẽ aptã ad assumi, faciẽdo ipsam animatã & humanã. Secũda est s*ecundu*m cõgruitatẽ, quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis: nã & Deus posset sine illa assumere carnẽ, & caro sic apta nõ necessitat ad assumptionẽ: sed ex hoc ipso, quod caro est humana, est habilis de congruo, vt assumatur, hoc est, assumptibilis est de congruo. Tertia est in fieri, quia conditio ista, qua caro est de cõgruo assumptibilis, nõ mediat in facto esse, sed in fieri tãtũ. Et propterea cessante tali cõditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi, quia caro Christi in triduo non erat animata, nec etiã caro, nisi æquiuoce) nõ propterea desiuit vnio assumptiua carnis ad diuinã hypostasim, quã oportuisset desinere, si aĩa esset mediũ in facto esse, sicut quia est medium in fieri, ideo in principio assumptionis caro nõ nisi animata ac humana assumitur. Ex hoc habes, q*uod* caro ipsa in se terminat assumptiuã actionẽ, & nõ solũ vt aĩata & vt humana, licet nõ attingeret eã, nisi esset animata aut humana, sicut aliquis accipit i*n* vxorẽ mulierẽ pulchrã, s*ecundu*m seipsam mulierẽ licet nõ acciperet eã nisi esset in principio, cũ eã accepit, pulchra, vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinẽte humanitate p*er* mortẽ, nõ de nouo Verbũ Dei assumpsit animã & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & determinata ad totũ, & partes etiam s*ecundu*m se non desiit terminari ad partes deficiẽte toto: q*uonia*m nec ipsum totũ est mediũ in assumptione, nisi in fieri s*ecundu*m ordinẽ intentionis, vt infra patebit.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum secundum.

IN titulo nota, q si termini prædeclarandi sunt, vt in conclusione sumantur, non restat locus argumētis primo & tertio: sed si in titulo relinquuntur indistincti, ita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mēs seu pars intellectiua, locus relinquitur argumentis & responsionibus.

Locis supr. ar. 1. notat.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Filius Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primo rōne: assumpsit ceteras partes animæ mediante intellectu, tū secū dum ordinem dignitatis, quam secundū ordinem ad cōgruentiam assumptionis. ergo assumpsit animam mediante spiritu. Antecedēs pro prima parte probatur: quia intellectus est dignior. Pro secūda: quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ea simili ratione. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasc.

P. p. q. 77. a. 6. ad 1.

Q. 4. ar. 1.

In cap. 18, 19. 20. & 21 colligit' to. 3.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiū potentialium, s. partis superioris quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus. & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguūtur etiam genere inter se & ordine quodā se habent ad Verbū, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatē: quia pars sensitiua, nō est assumptibilis, nisi quia connexa est intellectiuæ, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Augu. dixit, & Auctor declarauit, q assumpsit animam, idest, partem sensitiuam mediante spiri

Ar. præced.

L. i. 3. ortho. fid. c. 6. ante medium.

tamen pulchritudine cessante, adhuc durat copula coniugalis. & similiter separata anima, remanet vnio verbi ad carnem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius assumpserit animam mediante spiritu, siue mente.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu. Idem enim nō cadit medium inter seipsum & aliquid aliud: sed spiritus siue mens non est aliud in essentia ab ipsa anima, vt in prima parte habitum est. ergo filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu siue mente.

§ 2 Præt. Illud, quo mediante facta est assumptio, videtur esse magis assumptibile: sed spiritus siue mēs non est magis assumptibilis, quàm anima, quod patet ex hoc, quòd spiritus angelici non sunt assumptibiles, vt supra dictum est. ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animā mediante spiritu.

§ 3 Præt. Posterius assumitur a primo mediante priori: sed anima nominat ipsam essentiā, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potētia eius quæ est mens, ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. de Agone Christiano. † Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

RESPON. Dicendum, q sicut dictū est, filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediāte, tum propter ordinem dignitatis, tum etiam propter cōgruitatem assumptionis. Vtrumque autem horum inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad ceteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens quod est secundum mentem, quæ spiritus dicitur, secundum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiā intellectus inter ceteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. & ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib. vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei. intellectus enim est quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q & si intellectus nō sit aliud ab anima secundum essentiam, distinguitur tamen ab alijs partibus animæ secūdum rationem potentiæ. & secundū hoc competit sibi rō medij.

AD 2m dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectum dignitatis: sed propter irreparabilitatē casus, quod nō pōt dici de spiritu humano, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.

G AD 3m dicendum, quòd anima (inter quam & Dei verbum ponitur medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potētijs communis: sed pro potētijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima a Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

H AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi fuerit prius assumpta a Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima, vt dictum est: sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. ergo filius Dei assumpsit prius animam quàm corpus.

§ 2 Præt. Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: sed angeli creati sunt a principio, vt in primo habitum est. † ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. quòd numquā neque anima neque corpus Christi propriam habuerunt hypostasim. ergo videtur quòd anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

I

§ 3 Præt. Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis: & postea subdiuit, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, idest, omnes fideles quocūq; tempore, vt Chrysosto. exponit. Hoc autē nō esset nisi anima Christi habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cum igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, cōsequens videtur, quòd a principio mundi anima Christi fuerit a Verbo Dei assumpta.

K

tu. i. parte intellectiua. Et sensus q si considerentur illæ duæ partes, non secundū q vniuntur in vna substantia aiæ (quia sensitiuū est in intellectiuo, vt trigonū in tetragono, vt dicitur in 2. de Anima) sed abstrahendo ab illo vel alio modo coniunctionis, & cōsiderentur ipsæ partes diuersæ, & quòd coniunctæ sunt in homine nō curādo de modo, quo sunt coniūctæ, simile est iudiciū de illa propositione, Assumpsit carnē mediante anima, & assumpsit animā mediante spiritu. Et propterea Augu. simul vtramque protulit. & in litera similis dicitur vtraque mediatio, saluatur. n. vtrobique & gradus dignitatis, & causa & causatū, dū pars intellectiua ex hoc, q coniūgitur parti sensitiuæ, perficit illā, & est illi ratio q sit assumptibilis. Quocirca no requiras hic causalitatē, sicut pars essentialis, quę ē forma, est causa alterius cōstitutiua, sed proportionaliter causalitatem, sicut pars potētialis formalior & superioris ordinis est causa partis inferioris, oportet enim proportionaliter inquirere & intelligere causam ac, sicut proportionaliter sunt partes, quæ dicuntur partes essentiales, & quę dicunt partes potentiales.

D. 131.

P. p. q. 64. a. 2.

Inf. ar 4. & q. 33. ar 1. & 2. & 3. q. 3. ar. 4. Et 3. di. 2. q 2. & 3. Et 4. 3. q. 5. ar. 2. Et 4. cōt. c. 33. 44. & 45.

Ar. 1. huius quæst.

* P. p. q. 46. art. 3.

Li. 3. c. 2.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum tertium.

IN titulo ly prius, sumitur secundum tempus ita q quæstio est de prioritate temporis, & occasio huius est positio Origenis.

Hom. 13. in Ioā. aliquātulū a prin. tom. 3.

¶ In corpore articuli sunt tria, primo ponitur positio Origenis, secundo reprobatur in vno sensu: tertio reprobatur in alio sensu. Distinctio partium clara est in litera. Quo ad primū positio Orig. refertur quo ad duo, s. & quo ad aias omniū hominū, & quo ad animā Christi sentit quòd omnes fuerunt

SED CONTRA est, quod Dama. dicit in 4. li. Nō, vt quidam mentiuntur, ante eā, quæ est ex Virgine incarnationem, intellectus est vnitus Deo verbo, & ex tunc vocatus est Christus. (Li. 4. c. 6. in princi.)

RESPON. Dicēdum, quòd Origenes posuit in suo * periarchon, omnes aīas a principio fuisse creatas, inter quas etiam posuit animā Christi creatā. (Li. 1. c. 7. & 8. tom. 4.) Sed hoc quidem est inconueniens, si ponatur quòd fuerit tunc creata, sed non statim Verbo vnita: quia sequeretur q̃ anima illa aliquando habuisset propriam subsistentiam sine Verbo: & sic cū fuisset a Verbo assumpta, vel nō esset facta vnio secundum subsistentiam, vel corrupta fuisset subsistētia animę præexistēs. Similiter etiā est inconueniens, si ponatur quòd anima illa fuerit a principio verbo vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata, quia sic eius anima videretur esse non eiusdem naturæ cum nostris: quæ simul creantur, dum corporibus infunduntur. Vnde Leo Papa dicit in Episto. ad † Iulianum, quòd non alterius naturæ erat caro eius, q̃ nostra: nec alia illi quàm cæteris hominibus anima est a principio inspirata.

(† Est epist. 11. ad Iulia. episc. Coepiscopum non multo ante finem.)

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut supra dictum est *, anima Christi dicitur esse medium in vnione carnis ad Verbum secundū ordinem naturæ: non autem oportet ex hoc, quòd fuerit medium ex ordine temporis.

(* Art. 1. huius quæst.)

AD 2m dicēdū, q̃ sicut Leo Papa in eadē Epist. dicit †, anima Christi excellit nostras aīas nō diuersitate generis, sed sublimitate virtutis: est enim eiusdē generis cū nostris animabus, sed excellit etiā angelos sm plenitudinē gratiæ & veritatis. Modus aūt creationis respōdet animæ sm proprietatē sui generis, ex quo habet, cū sit corporis forma, vt creetur simul, dū corpori vnit, quod nō cōpetit angelis, qui sunt substātiæ oīno a corporibus absolutæ.

(† Ad Iuli. episc. non multum ante fi. illius, & est epi. 11.)

fuerunt a principio simul creatæ: de qua Origenis positione vide, si vis, in 2. contra Gent. c. 83, quoniam hic non tractatur, nisi quo ad animam Christi in ordine ad assumptionē. Quo ad secūdum, quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mūdi creatam fuisse, vel creatam, & nō simul assumptā a filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam a filio Dei, sed postea in vtero Virginis carni vnitā, ideo in litera vterq; modus excluditur.

¶ Et contra primū ponitur cōclusio hæc. Inconueniens est animam Christi ab initio creatam esse, & nō simul assumptā, probatur ducendo ad inconueniens, quia sic fuisset aliquando per se subsistens, & vel corrupta fuisset illius subsistentia in assumptione, quod est inconueniens, vel remansisset, quod est impossibile, quia non fuisset vnio secūdū subsistentiam.

¶ Vbi nota primo, q̃ Auctor loquitur hic de subsistentia tamquàm si loqueretur de psonalitate: quia anima separata differt a persona solū per hoc, quod est incōpletæ speciei, quia non est species, sed pars speciei. Quia enim eadem est rō de personalitate & subsistentia quo ad assumi, & non assumi (quia s. vtrique eadem ratione repugnat) ideo eadem vtitur ratione Auctor contra subsistentiam animæ separatæ, qua vsus est superius contra personalitatem substantiæ separatæ, quæ est angelus. Nam sicut implicat personam assumi in vnitatem personalem alterius personæ, quia pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia assumpta esset, & non pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia esset secundum se in persona alia, ita implicat subsistentem animam assumi ad aliud subsistens, quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo namq; quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere, nam hoc ipsum significat subsistere secundum se, & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd non per se, sed per illud aliud subsistat: alioquin ad illius alterius subsistentiam non esset tracta.

¶ Nota secundo, quòd subsistentiam animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi dupliciter, primo quo ad actum subsistendi, qui nihil aliud est quàm actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius, hoc est vt est eius vt quod est, & hoc modo videntur thomistæ, iuxta superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo, non solum quo ad actum subsistendi, sed quo ad id, quod subiicitur actui subsistendi, ita vt corrupto subiecto actui, ex consequenti sequatur corruptio actus, & hoc modo intelligendus videtur hic textus, conformiter ad prædeterminata de personalitate. Imaginandum est enim quod anima separata est semipersona, & non solum seminatura: nam vnita carni est seminatura, cum sit pars essentialis humanæ naturæ: sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt anima, vt ratio subsistendi ex proprio genere .s. immateriali ordine defert actum essendi & subsistendi: sed statim vt separata est a corpore, ex hoc ipso, quo constituitur in esse separato, constituitur in quandam totalitate & completione vt .s. sit quod subsistit, inadæquate tamen ad suum esse in quo natum est etiam corpus, & totus homo subsistere. Iam enim dictum est, quòd separatio dat quandam totalitatem & completionem, & ideo statim separata anima est semipersona, ac per hoc proprio termino terminatur, quæ in corpore existens terminabatur termino totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur præexistens angelus, corrūperetur primo terminatio naturæ angelicæ, quæ est illius personalitas: ita si assumeretur anima prius separatim existens corrūperetur ipsius terminatio, qua constituitur in esse quod est & semipersonæ & subsistentis. Sed si anima assumitur non præexistens separata (sicut etiam vnitur de facto corpori non præexistens separata) tunc solum vt seminatura assumitur & vnitur: quia non adhuc terminata intelligitur proprio termino, quem in sui a corpore, & ab hypostasi separatione nata est habere. Notanter autem dico, non solum a corpore, sed ab hypostasi, quia si anima separaretur a corpore, & nō ab hypostasi (qd in solo Christo accidit in triduo) tunc non nisi vt seminatura separata a tota natura, quæ detinetur, remaneret subsistens, non per se, sed per hypostasim alienam, puta, filii Dei, cui semper ē vnita.

¶ Sed insurgit tunc quæstio, an in communi resurrectione animæ separatæ humanæ, vel illius reuersa ad corpus retineat suam propriā terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia aliter se habet anima rationalis in sui principio, cum in corpore fit, & aliter cum ad corpus, per resurrectionem redit, quod ex hoc habetur, quòd anima in sui principio indiuiduatur ex corpore, quamuis occasionaliter: in resurrectione autem anima indiuiduat potius corpus, quam indiuiduatur ex ipso, vt patet in his, in quibus diuina virtute materia corporis supplebitur, puta, qui totaliter per multas generationes & generationes ex solis carnibus humanis nutriti sunt. Sicut ergo indiuiduationem semel in corpore adeptam numquam deserit anima rationalis, sed ex illa indiuiduat, si opus est, corpus (ità vt idem numero sit resurgens homo, qui prius fuit) ita rationabile est, vt ad propriam terminationem aliter se habeat in corpore, & extra, ac in reditu. Nam non acquirit illam in corpore, constituendo naturam, sicut acquirit indiuiduationem: sed acquirit illam in corpore constituendo personam, hoc est, si ad hoc perueniat, quòd sit principium constitutiuum propriæ personæ, & non solum propriæ naturæ, & ideo in Christo non acquisiuit proprium terminum, quia non constituit propriam personam: sed nec constituendo propriam personam, videtur acquirere illum consumate, sed medio modo, inter actum & potentiam: quoniam aliquo modo est, quod subsistit & operatur, & aliquo modo non. Sed in separatione a corpore & corruptione hypostasis, quæ simul in aliis a Christo hominibus sunt, anima proprium terminum cōsumate acquirit, quem semel adeptum retinebit etiam in reditu ad corpus, & in statu perfectiori possessura illum reunita corpori, quam si separata esset, eo quòd tunc erit in naturalissimo suo esse. Vt sic differentia quo ad propriam terminationem inter animam in sui principio, & in resurrectione sit, quòd in sui principio deorsum venit, vt quo etiam quo ad personalitatem, & ideo impediri contingit illam a propria & totius personalitate, vt patet in mysterio assumptionis: in regressu autem venit, vt quod est, licet partialiter. Et ideo sicut indiuiduat & communicat suum esse homini, & glorificat illum in Sanctis, ita subsistentiam, terminationem, semiq; personalitatem, ad perfectionem humanæ subsistentiæ & personalitatis adducit.

¶ Quo ad tertium refutatur Origenis positio intellecta secundo modo (.s. quòd anima illa in sui creatione ab initio fuerit vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata) primo deducendo ad inconueniens, quòd scilicet anima Christi non videretur esse eiusdem naturæ cum nostris: secundo auctoritate Leonis.

¶ Circa rationem hanc dubium ex duplici capite occurrit. Primo, quantum valeat simpliciter, nam ex hoc, quòd homo vel bos creatur ante omnia sæcula vel post, non variatur natura eius: sed mensura secundum durationem. nihil ergo videtur

valere ratio inferens alietatem naturæ ex prioritate secundum durationem productionis. Secundo, quantum valeat ad hominem: quia Origenes ponebat non solum Christi, sed omnium hominum animas ab initio creatas, vnde magis, si ratio valet, sequitur quòd anima Christi sit eiusdem naturæ cum nostris, ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

Inf. q. 68. a. 1. ad 1. Et 3. di. 14. ar. 1. q. 2. ad 1. & ad 2. Et ve. q. 29. art. 4. ad 9.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ ratio non est ad hominem, sed simpliciter: & ideo nõ oportet ipsam saluare ad hominem, sed simpliciter. Fũdatur autẽ ratio super hoc, ꝙ naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc, quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monstrat diuersitatem naturæ rei productę. Nec eget multa probatione hæc propositio, sed est quasi per se nota: quoniam si res aliquæ sic se habent, ꝙ ex naturis suis vendicant sibi tã diuersos modos suæ naturalis productionis nõ nisi ex diuersitate formali rerũ, quę producuntur, procedit, puta quia vna naturaliter est in corpore, & alia non, & propterea vna naturaliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus, vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus. Vnde supponit hęc ratio animas nostras secundum suum naturalem modum fiendi, creando infundi & infundendo creari, quia sunt naturaliter formæ corporũ, & ex hac suppositione arguit, quòd anima Christi nõ fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiam quòd in prima constitutione vniuersi non attenditur (vt Aug. docuit) quid Deus potuerit facere, sed quid naturæ rerũ cuiusq; ordo exigat.

Locis sup. a. 3. citatis.

* cap. 18. in princ. to. 3.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota bene resolutionem claram, vnde fides Christi est iustificatiua, s. ex proposito diuinæ gratiæ, iuxta euidentem auctoritatẽ Apost. ad Rom. 4.

Ad 3m dicendum, ꝙ de plenitudine Christi omnes homines accipiunt secundum fidem, quam habent in ipsum: dicit. n. Roma. 3. ꝙ iustitia Dei est per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in ipsum. Sicut aũt nos in ipsum credimus vt in iam natum, ita antiqui crediderunt in ipsum vt in nasciturum: habẽtes enim eũdem spiritum fidei credimus, vt dicitur 2. ad Cor. 4. Habet autẽ fides quę est in Christum, virtutem iustificandi ex proposito gratiæ Dei, secundum illud Roma. 4. Ei qui nõ operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, fides reputatur ad iustitiam sm propositũ gratiæ Dei. Vnde quia hoc propositũ est æternum, nihil prohibet per fidem Iesu Christi aliquos iustificari, etiam antequam eius anima esset plena gratia & veritate.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita. Dicit. n. Aug. in li. de fide* ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate cõceptam in vtero virginis, priusquã susciperetur a verbo: sed caro Christi videt pri⁹ fuisse concepta q̃ animę rationali vnita, quia materia vel dispositio prior est in via generationis, q̃ forma cõpletiua. Ergo prius fuit caro

G Christi assumpta, q̃ animæ vnita.

¶ 2 Præt. Sicut anima est pars naturæ humanę ita & corpus: sed anima humana nõ habuit aliud pricipium sui esse in Christo, q̃ in alijs hominibus, vt patet ex auctoritate Leonis Papæ supra inducta.* Ergo videturꝙ nec corpus Christi aliter habuerit principiũ essendi, q̃ in nobis: sed in nobis ante cõcipitur caro, q̃ adueniat aĩa rõnalis. ergo ẽt ita fuit in Christo, & sic caro prius fuit a verbo assumpta, q̃ aĩæ vnita.

H ¶ 3 Præt. Sicut dr̃ in lib. de Causis *, causa prima plus influit in causatũ & prius vnit ei, q̃ causa secũda: sed aĩa Chr̃i cõparat ad verbũ, sicut causa secũda ad primã. Prius ergo verbũ est unitum carni, quàm anima.

SED CONTRA est, quod Dama. dicit in 3. li. * Simul Dei verbi caro, simul caro animata rationalis & intellectualis. Nõ ergo vnio verbi ad carnem, præcessit vnionem ad animam.

In ar. prec. in fin. corp.

In prop. 1. habetur hic liber inter ope. Ari. to mo. 3.

Li. 3. orth. fid. cap. 2.

I

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum quartum.*

TItulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratio quæstionis, quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tẽpore caro, quam adueniat anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensus, & postremo animatur anima rationali. Et constat, quòd filius Dei assumpsit carnẽ ab initio conceptionis sui corporis.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Caro Christi non prius assumpta est a verbo, quam animæ vnita. Probatur dupliciter, primo sic. Caro humana non est assumptibilis antequam sit propria materia animæ rationalis & humana. ergo non est prius assumpta, quàm animæ rationali vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeunt, nec differunt, nisi sicut expressum in communi & proprio vocabulo, quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idẽ sunt: sed differunt, quia vt materia propria sonat id, quod commune est omnibus naturis propriis, vt caro humana specificat id, quod est in ordine ad animam rationalem. Ex vtraque ergo parte probatur in litera consequẽtia. Primo, ex proprietate materiæ, quia materia simul dum recipit formam, fit propria illius formæ, quod probatur, tum, quia materia non prius habet or-

F dinem ad formam vt propriam formam, quàm habeat ipsam formã, tum, quia simul terminatur generatio & alteratio præuia. Ex secunda vero parte, quia caro non est humana ante aduentũ animæ rationalis. Antecedens vero pro secunda parte relinquitur per se notum: pro prima vero parte probatur, quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quẽ habet ad animam rationalẽ, vt propriam formã. Secundo, probatur conclusio ex proportionali adiũcta huic rationi similitudine de anima, sicut anima rationalis non prius assumpta, quã vnita carni, ita nec caro prius assumpta quam vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionaliter ẽ: quia id cõtra naturam animę, hoc cõtra naturam carnis humanæ.

¶ Circa hunc processum, vnũ dubiũ occurrit, quia videtur ꝙ materia propria formæ sit ante aduentum formæ: quoniã materia nõ est propria nisi propter dispositiões ad talem formam, materia autẽ plene disposita est immediate ante instãs introductionis formæ. Prius igitur tempore est materia propria animæ rationalis, & vniuersaliter formæ, quam adsit ipsa forma. Præterea, minus est materia propria animæ rationalis, & min⁹ habet ordinem ad ipsam caro mortua, quàm caro immediate ante instans introductionis animæ rationalis, quoniam ista naturaliter necessitat ad formam, illa naturaliter magis ac magis recedit a forma exclusa: sed caro Christi mortua habet ordinem ad animam Christi, propter quẽ remanet assumpta, vt propria materia illius. igitur & caro in vltima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

¶ Ad primum dicitur, quòd propria materia alicuius formæ dupliciter dicitur. s. in fieri tantum vel in facto esse. In proposito autem sermo est de materia propria in facto esse: obiectio autẽ procedit de materia propria in fieri.

¶ Ad secundum conceditur, quòd secundum naturæ ordinem caro vltimo disposita habet magis rationem propriæ materiæ, quàm caro mortua, sed in ordine ad resurrectionem, quæ sola

K diuina potest potentia fieri, caro mortua habet magis materiæ propriæ rationem: quia ista iam in facto esse fuit propria materia istius animæ, & dedit huic animæ indiuiduationem, & reunienda est illi ad reconstituendum eundem numero hominem. Vnde in æquiuoco laboramus, quoniam aliter sumitur propria materia in generatione, vbi naturæ ordo attenditur, & aliter in resurrectione, vbi diuinus ordo consideratur: quia tamen apud theologum vtraque dicitur propria materia, ideo caute Auctor in litera non dixit, hunc ordinem non haberi nisi præsente anima rationali corpori, sed dixit non haberi antequam anima adueniat: cum hoc enim stat, quòd habeat etiã post mortem, ex quo iam semel anima affuit corpori: cum primo autem dicto non staret, quòd haberetur post mortem propria materia.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, vide rationem naturalem, quare non arguit diuersitatem naturæ auferẽte a Christo naturalem modum producendi carnem, & argueret diuersitatem naturæ, si anima producta esset ante corpus: quia, scilicet in carnis productione varietas esset penes antecedentia

A

RESPON. Dicendum, quòd caro humana ē assumptibilis a verbo, secundum ordinem, quem habet ad animam rationalē, sicut ad propriam formam. Hunc aūt ordinē non habet antequam anima rationalis ei adueniat: quia simul dū aliqua materia fit propria alicuius formæ, recipit illam formam: vnde in eodē instanti terminatur alteratio, in quo introducitur forma substantialis. Et inde est, quòd caro nō debuit ante assumi, q̄ esset caro humana, quod factū est anima rationali adueniēte. Sicut igitur anima non est prius assumpta, q̄ caro, quia contra naturam animæ est, vt prius sit q̄ corpori vniatur, ita caro non debuit prius assumi, q̄ anima: quia non prius est caro humana, q̄ habeat animam rationalem.

B

C

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd caro humana sortitur esse p animam. Et ideo ante aduentū animę nō est caro humana, sed pōt esse dispositio ad carnē humanā. In conceptione tamen Christi, Spiritus sanctus qui est agens infinitæ virtutis, simul & materiam disposuit, & ad perfectum perduxit.

AD 2^m dicendum, quòd forma actu dat speciem: materia autē quātū est de se, est in potētia ad speciē. Et ideo contra rationē formæ esset quòd præexisteret naturæ speciei, quę perficitur per vnionē eius ad materiā: non autem est cōtra naturā materię, q̄ præexistat naturę speciei. Et ideo dissimilitudo, quę est inter originem nostram & originē

D

Christi ſm hoc, q̄ caro nostra prius concipitur, q̄ animetur non autem caro Christi, est ſm illud quod pręcedit naturę complementum: sicut & quòd nos cōcipimur ex semine viri, nō autē Christus. Sed differentia, quę esset quantū ad originē animę, redūdaret i diuersitatē naturę.

AD 3^m dicendum, quòd verbū Dei per prius intelligitur vnitū carni, q̄ anima per modū cōmunem, quo est in ceteris creaturis, per essentiam, potentiam, & pręsentiam. Prius tamen dico, nō tempore, sed natura: prius enim intelligitur caro vt quoddā ens, qd a verbo habet, q̄ vt aiata, qd habet ab aīa, sed vnione psonali prius ſm itellectū oportet, q̄ caro vniatur animę, q̄ verbo: quia ex vnione ad animam, habet quòd sit vnibilis verbo in persona: pręsertim, quia persona non inuenitur nisi in rationali natura.

ARTICVLVS. V.

Vtrum tota humana natura sit assumpta mediantibus partibus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ filius Dei assumpserit totam naturā humanā mediantibus partibus eius. Dicit. n. Aug. in li. de Agone Christiano,* q̄ inuisibilis & incōmutabilis veritas p spiritū aīam, & p animā corp^s, & sic totū hoīem assumpsit: sed spiritus, aīa, & corpus sunt partes totius hominis. ergo totum assumpsit mediantibus partibus.

¶ 2 Præt. Ideo filius Dei carnem as-

3. di. 2. q. 1. ar. 2. q. 3. & 3. q. 2. c. & di. 3. q. 5. ar. 2. c. & q. 2. ar. 3. *Colligitur ea c. 18. 19. 20. & 21. to. 9.

dentia tantum, in animæ vero productione, varietas ponitur in ipsis constitutiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia nata est esse ante formam, & disponi ad illam. forma autem nō est nata esse ante materiam: hanc tamen rationē intelligito pro ratione conuenientiæ, quare. s. conueniens fuit carnem Christi nō naturaliter, hoc est aliorum hominū more fieri per dispositiones præuias, sed miraculose simul cōcipi perfectam: animā vero conuenientes fuit non miraculose ante corpus, sed naturaliter, hoc est secūdum aliarum cursum fieri, s. creando infundi, & infundēdo creari: quoniā, vt ex antedictis patet, diuersus modus producēdi animā s. in corpore vel extra & ante corpus, in diuersitatē naturæ nō redundaret, si miraculose aliqua anima fieret extra & ante corpus, sed si naturaliter fieret extra & ante corpus, qd. s. naturaliter factum fuisse oportet ponere illos, qui in cōstitutione mūdi sic factum putant, vt prędictum est.

¶ In responsione ad tertium distingue & ordina notitię, vnā & eādem carnem secūdum diuersa prædicata substātialia, præponendo magis cōmune minus cōmuni (Verbi gratia, secundum quod est corpus, secundum q̄ est aiatum &c.) & per species, q̄ caro prius natura attingitur a verbo effectiue per essentiā, potentiam, & præsentiam, quam terminatiue per vnionē personalem, quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quam vnita verbo personaliter: tum, quia constituitur in esse assumptibili per esse animatum: tum, quia caro constituitur in natura rationali per esse animarū anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis nisi vt pars naturæ rationalis: non solum ex parte sui, sed etiam ex parte personæ, quæ significat non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum quintum.*

E

TItulus articuli intelligendus est vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo declaratur, quomodo intelligitur ly mediante, in mysterio assumptionis. Secundo, respondetur quæsito vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionem multarum partium. s. in mysterio assumptionis medium intelligitur non temporis, sed naturæ ex parte agentis & simpliciter. Vbi quatuor cōditiones medii in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secūdum tempus, quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, quòd est medium secundum ordinem naturæ. Et hæc ex dictis supponitur.

¶ Tertia est, quod est ibi talis ordo naturæ. s. ex parte agentis. Et hæc declaratur, quia in communi ordo naturæ, quo aliquid est prius, & aliquid posterius in natura, dupliciter inuenitur: vel ex parte agentis, vel ex parte materiæ. Et redditur ratio, quare secundum has duas causas inuenitur, quia sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistunt, formā autem oportet non præexistere, & similiter finem generationis, cū coincidat cum forma: in speciali autē hoc est in assumptionis mysterio, quia tota ratio facti est potētia facientis.

¶ Quarta conditio est, ly simpliciter, ad definiendum quòd medium simpliciter in hoc mysterio attendi' ur secundum ordinem naturæ ex parte agētis nō quēcumq;, quia non secundū quid, sed simpliciter: est n. quidē duplex naturæ ordo ex parte agētis: vel secundum ordinem intētionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quod illud, quod est prius secundum intentionem, est prius simpliciter, quod vero est prius secundum quid. Et ratio est, quia intentio prior est simpliciter executione, vt patet. Quo ad secundum conclusio responsiua quæsito est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, mediante toto. Probatur dupliciter: primo, quia secundum ordinē naturæ ex parte intentionis agentis prius est completū, quàm incompletum, & cōsequenter prius est totū, quam partes: secundo, ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante toto, quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ Sed occurrunt hic literalia multa inquirenda. Primo, cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinē naturæ duobus eorum appropriat?

¶ Secundo, cur ordinem naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Auctor pertransiuit, cum prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit cōceptum, quam animatum? patiēs enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Auctor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, cum tamen in responsione ad primū, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primum dicitur, quòd quia ordo naturæ secundum genus causæ formalis, & finalis reducitur ad ordinem naturæ secundum genus causæ agentis, tamquam in quo clarius relucet, quoniam secundum ordinem agentium ordinantur, & fines generationum, & formæ genitorum, & tā natura priores secundum ordinem finis: aut formæ in his, quæ fiunt sunt posteriores in esse, quoniam & forma, & finis quanto vlterior in aliquo ordine, tanto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt tam in ordine transmutationis, quam in intentione aut executione agentis priores

sumpsit mediante anima, quia anima est Deo similior, quàm corpus: sed partes humanæ naturæ cum sint simpliciores, quàm corpus, videntur esse similiores Deo, qui est simplicissimus, q̃ totū. ergo assumpsit totum mediantibus partibus.

¶ 3 Præt. Totum resultat ex vnione partium: sed vnio intelligitur vt terminus assumptionis, partes autem præintelligūtur assumptioni. ergo assumpsit totum per partes.

G

SED CONTRA est, quòd Dama. dicit in 3. li. in domino nostro Iesu Christo nō partes partium intuemur, sed quæ proxime componuntur. i. deitatem, & humanitaté. Humanitas autem est quoddá totum, quod componitur ex anima & corpe sicut ex partib⁹. ergo fili⁹ Dei assumpsit partes mediáte toto.

Lib. 3. c. 16. circa finē.

RESPON. Dicendum, quòd cum dicitur aliquid medium in assumptione incarnationis, nō designatur ordo tēporis: quia simul facta est assumptio totius & omniū partium: ostensum est enim quòd simul anima & corpus sunt adinuicem unita ad constituendam naturam humanam in Verbo: designatur autē ibi ordo naturæ. vnde per id, quod est prius in natura, assumitur id, quod est posterius. Est autem aliquid prius in natura dupliciter, uno modo, ex parte agentis; alio modo, ex parte materiæ: hę enim duę causę pręexistunt rei. Ex parte quidem agentis est simpliciter primum illud, quod primo cadit in eius intentione: sed secundū quid prius est illud, a quo incipit eius operatio. & hoc ideo, quia intentio est prior operatione. Ex parte vero materię est pri⁹ illud, quod prius existit in transmutatione materię. In incarnatione autē oportet maxime attēdere ordinem, qui est ex parte agētis: quia vt Augu. dicit in Epist. ad Volusianū †, in talibus rebus tota rō facti est potētia facientis. Manifestū aūt est, ꝙ fm intentionē facientis prius est cōpletū, q̃ incōpletū, & per consequens totū, q̃ partes: & ideo dicendū est, ꝙ verbū Dei assumpsit partes humanę naturę mediante toto: sicut. n. assumpsit corpus ꝓpter ordinē, quē habet ad animā rōnalē, ita assumpsit corpus & animā, propter ordinē, quē habēt ad humanā naturā.

H

Ar. 1. huius q. & ar. 2.

Nō multū remote ante medium est epist. 3 tom. 2.

sunt etiam priores secundum esse aliquod reale. s. vel secundū ipsam intentionem eorum, sicut domus est in intentione artificis, vel secundum quòd, saltem in inchoata trāsmutatione sunt: sicut alteratio est prior generatione, vel secundum se, et ab ipsis incipit executio, vt fundamentum est prius parietibus. Merito igitur naturæ ordinem duobus appropriauit Auctor generibus causarū, quia sunt priores in esse, tum quia clarius relucet prioritas naturæ in istis, tum quia prioritas aliorum apud generabilia reducitur ad ista.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in mysterio incarnationis nulla fuit transmutatio materię nisi instantanea formatio corporis ab infinita virtute Spiritussancti: & illa instantanea formatio quàm vis naturæ ordine prior secundum genus causæ materialis sit, quàm animæ rationalis aduentus in eam, quia anima rationalis non detulit secū corpus, sed supposuit corpus organicum, in quo reciperetur, cuius esset actus in quo fieret: quia tamē in illo priori naturæ nō erat assumptibilis, (vt ex dictis patet) quia constituta est in esse assumptibili per esse animatum, ideo Author loquens hic de priore & posteriore secundum naturam in ordine ad assumptionem, nihil de prioritate ex parte materiæ, vipote extra ordinē ad assumptionem dixit, sed tamquam impertinētem ad propositum dimisit.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ in promptu causa est, quare respondendo quæsito tacuit ordinem executionis: quia. s. respondendū est est quæsito simpliciter, de medio simpliciter, & nō de medio secundum quid: sc per hoc de medio, secundum ordinem simpliciter, & non secundum ordinem secundum quid. Vnde merito medium secundum quid, reseruauit responsionibus argumentorum, soluta quæstione de mediatione simpliciter, & absolute.

I

¶ In eodem articulo in responsione ad primum, dubium occurrit ex Sco. & Duran. arguentibus in 3. sent. dist. 2. contra hāc doctrinam, quòd. s. non assumpserit totum mediantibus partibus. Arguit ergo Scotus. 1. in q. 2. sic, Primo assumptum nō est natura humana, sed pars seu partes eius. ergo assumens nō est primo homo. Et confirmatur, quia sicut in instanti assumptionis se habuit ad totum & partes, ita & modo. igitur & modo non est primo homo, sicut Sortes est primo homo, quod videtur inconueniens. Amplius, videtur sequi, quòd Christus non sit homo. Probatur quia denominatio a parte vel partibus non dat denominationem a toto. Præterea, Propter duas vniones verbi ad partes naturæ humanæ non est homo. ergo requiritur tertia, quæ sit totius primo, propter quam tertiam Verbum est homo, sed ista sufficit sine aliis duabus, igitur illæ duæ superfluunt. Demū probat ostensiue, quòd natura tota est primo sine medio assumpta. Quod est in se primo personabile, si sibi dimitteretur, hoc in alio primo personatur, quando assumitur: sed tota natura & nō pars vel partes, est primo & immediate hoc modo personabilis in se, si sibi dimittatur. ergo. Probatur Maior, quia in eodem instanti naturæ, in quo in se personaretur, si sibi dimitteretur, personatur in alio vel ab alio, quia nihil ante illud instans est natū assumi, quia non prius fuit natura singularis; nec post illud instans assumitur, quia tunc esset persona in se. Minor probatur, quia in eodem instanti naturæ, in quo partes præcedunt totum, neutra nata est esse persona, sed tunc primo, quando ex istis vnitis est tota natura, quia tunc ipsa tota est persona in se, si non

K

F

impediatur ab assumente.

¶ Duran. autem in q. quoque 2. arguit dupliciter, destruendo totaliter ordinem naturæ in assumptione totius & partiū primo, quia totū & partes vnitæ (sic enim assumptæ sunt) omnino sunt idem re. Secundo, quia assumptio vna est vnius ad vnum, sed assumptio humanæ naturæ, est vna ad vnum, quia ad personalitatem Filij. ergo est vnius. s. naturæ integræ ex suis partibus: constat. n. eam esse assumptá. ergo tam natura q̃ partes sunt assumptæ vt vnum. non est igitur ordo realis inter totum. & partes in assumptione.

¶ Ad euidétiam positionis, quæ in hac litera explicat, sciendum est, quòd ordo operationis seu executionis eadem & eodem modo intelligit habere media, si est fm naturá tátum, & si est fm progressum operationum, verbi gratia, domus, quæ fiat per multas operatiões, vt ab arte successiue fit: [illegible] simul a Deo, ea [illegible] media pertinent [illegible] fundamentum, [illegible] parietes, tectū, & [illegible] similiter eodem modo [illegible] hoc est, quod quodlibet [illegible] quod. Ná et medi[illegible] sicut suc[illegible] mediante fundamēto sit, vt quod partiale, [illegible] tectum [illegible] rando, prius tempore fit fundamētū, vt quod partiale, [illegible] te fundamēto fiūt paries, etiá vt quod partiale, & po[illegible] et quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod [illegible] fit domus et quod totalę, ita simul omnia operando, op[illegible] la prius natura fm executionis ordinem attingere [illegible] fundamētū, & postea parietē & c. vt dictū ē: haberet. n. o[illegible] illa entia vnū per se primo terminū ordine intentionis. s. [illegible] qui esset vltimus ordine executionis, & multos partiales [illegible] nos ordine executionis priores, vno per se primo intento [illegible] no. s. toto. Simile n. quid accidit in mysterio incarnationis [illegible] quo simul tota natura, & omnes partes eius factæ & assum[illegible] sunt, nisi ꝙ ad assumptionem referendo totum & partes, no[illegible] uenitur ordo inter partes (et prædictum est) sic vt vna prius [illegible] tura assumpta sit vt quod, q̃ altera: quia simul natura anima [illegible] corpus assumpta sunt, Sed bene inuenitur talis ordo inter partes simul & totum, ꝙ. s. fm executionis ordinē prius natura terminata est assumptio ad partes simul (hoc est animá & corpus, et terminos partiales) quam ad totum, ad quod primo, vt primo intentum, vltimo terminata est, & ratione huius primo intenti terminata præintelligitur ad partes, sicut ratione domus terminata præintelligeretur creatio domus ad partes eius, ex quibus constat domus. Negantes autem hunc executionis ordinem inter partes & totū in assumptione, imaginantur quòd assumptio etiā executiue terminata est prius ad totū, quá ad partes, ita ꝙ diffusa seu quasi extēsa est assumptio a toto ad partes, ita et nō oportuerit de nouo in morte Christi assumere partes: sed remásere respectu partiū. Et q̃uis primo aspectu hæc positio non solū probabilis, sed probabilior videatur, q̃ posita in litera, quia assumptio per se primo respicit totum, nec est ex factio totius, sed quasi præexistentis eleuatio, quæ etiam in operando incipere debet a per se primo intento, ex quo supponit illud esse: si tamen perspicacius intuiti fuerimus, quòd ordo resolutionis verax testis est ordinis compositionis, quia primum in resolutione fuit vltimum in compositione, & constare nos meminerimus quòd in morte Christi assumptio quasi resolui incępit, dum natura ipsa ab assumptione desiit, partes autem naturæ assumptæ remanserunt: percipiemus ꝙ ex hoc ipso facto reuelauit Deus, ꝙ assumendo

mendo inchoauit executionis ordine a partibus, & quod veluti primum in compositione assumptionis, fuit assumptio partium, vt sic diuina sapientia disposuerit etiam suauiter assumptionem secundum executionem & resolutionem. Quo fit, ut probabilior sit positio in litera posita, fulta August. fauore.

A Ad primum ergo dicendū, quòd ex verbis illis nihil aliud datur intelligi, nisi ꝙ verbum, assumēdo partes humanæ naturæ, assumpsit totam humanam naturā, & sic assumptio partium est prior in via operationis, intellectu, non tempore: assumptio uūt naturæ est prior in uia intētionis, quod est esse pri° simpliciter, vt dictum est.*

Ad 2m dicēdum, quòd Deus ita est simplex, ꝙ etiam est perfectissimus, & ideo totum est magis simile Deo, quàm partes, in quantum est perfectius.

Ad 3m dicendum, ꝙ vnio personalis est, ad quā terminatur assumptio, non autem vnio naturæ, quæ resultat ex coniunctione partium.

¶ Vnde ad primum Sco. distingui potest, quòd primo assumptum dupliciter, ut quod totale, & quod non totale, seu partiale: & similiter primum assumptū terminata totaliter assumptione, vel non terminata totaliter, & dici quòd natura humana ē primo assumpta vt quod totale, vel terminata totaliter assumptione, partes autē sunt secundum operationis ordinem prius assumptæ non terminata totaliter assumptione, non vt quod totale. Cum ergo dicitur, primo, assumptum non est natura humana, negatur loquendo de primo assumpto, terminata totaliter assumptione, & similiter de primo assumpto, vt totale passiuū assumptionis, in quo tamen sensu oportet verificari tale antecedens, si consequentiæ suæ debent valere, & incōuenientia sequi. Ad confirmationē negatur, quòd simili modo omnino se habeat Verbū assumens tunc & semper: quia pro illo instanti assumptio erat dupliciter, scilicet in fieri & in facto esse, quia tunc erat verum dicere, nunc est vnita, & immediate ante hoc non erat vnita, quod deinceps falso diceretur: quoniam assumptio remanet non in fieri, sed in facto esse. Et propterea conceditur, quòd quantum ad factum esse eodem modo se habuit tūc, & habet modo, & sic tunc filius dei vere fuit primo homo, sicut Sortes est primo homo ex primo assumpto terminata totaliter assumptione, & similiter ex primo assumpto vt totali passiuo assumptionis, ita & nunc & in æternum.

D ¶ Ad alia duo simul dicitur, quòd nec somniamus Verbū dici hominem a partialibus assumptis, & non totaliter terminata assumptione, nec esse ibi tot assumptiones, sed vnam tantum, secundum naturæ ordinem exequendo progredientem prius ad partem, quàm ad totum: quia sumus certi, quòd quasi resoluendo desit a toto, & non a partibus.

¶ Ad rationem autem ostensiuam, quæ est fundamentum opinionis suæ, respōdetur ex Auctoris doctrina prænotata in ar. 1. huius quæst. in responsione ad secundum, quòd scilicet non est similis ordo assumptorum ad personam assumentē, qui esset eorundem ad propriam personalitatem, cuius oppositum pro fundamēto Sco. assumit. Et ratio Auctoris ibidem est, quia persona assumens est altioris ordinis, quam esset persona propria. Et ne inuoluatur intellectus distinguatur, quòd quía quæstio est de ordine assumptionis, & non de ordine personationis, ideo ne æquiuocet. dicatur quòd per esse personale, & similiter p personari, potest intelligi posse fieri, vel fieri personam, vel quasi constitutiuū personæ, vel potest intelligi posse fieri vel fieri aliquid personæ. Si primum intelligatur, concedatur totum, absq; declinatione tamē tamquam impertinens, quia nō est quæstio de prius natura personabili, illo mō, ut sit persona aut quasi constitutiuū personæ, sed de prius natura assumptibili ad vnitatem personalem. Si autem secundo modo intelligūtur dicti termini, ut propositiom quidem sunt, sed minus proprii. Veruntamen non fiat vis in vocabulis, & supposita distinctione, quæ in litera habetur de prius assumptibili ordine naturæ secundum intentionem & secundum executionem, respondeatur quòd Maior est vera de primo secundum ordinem intentionis, non autem de primo secundum ordinem executionis. Illud enim quod est in se per se primo personabile, illud primo, ordine intentionis, non primo, ordine executionis personatur in alio, hoc est, fit aliquid alienæ personæ, a qua assumitur. pars enim vel partes eius, istas, quòd prius secundum executionem fiat, vel fiant aliquid alienæ personæ, quàm tota natura quæ est in se per se primo personabilis, si sibi dimitteretur. Probatio autem Maioris ad hunc sensum applicata, nihil valet: quia secundum executionis ordinem illud

A totū nō in se toto, sed in parte vel partibus eius prius personaretur, hoc est, fieret aliquid assumētis personæ, quàm esset ī seipso toto personabile, si sibi dimitteretur. Et cum cōtra hoc affertur, quia in illo priori illud totum non est natum assumi, quia non est natura singularis, respondetur, quòd verum est quòd non est

Articvlvs VI.

Vtrum humana natura sit assumpta mediante gratia.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ filius Dei assumpsit humanam naturam mediante B gratia. Per gratiam enim vnimur Deo: sed humana natura in Christo maxime fuit Deo vnita. ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

¶ 2 Præt. Sicut corpus viuit per animam, quę est eius perfectio, ita anima per gratiam: sed humana natura redditur congrua ad assumptionem p gratiā. ergo filius dei assumpsit animam mediante gratia.

¶ 3 Præt. Aug. in 15. de Trin.* dicit, ꝙ verbum incarnatum est, sicut C

natum assumi in seipso toto ante illud naturæ instās, sed ē natum assumi secundum sui partem vel partes ante illud instans, secundum executionis ordinem: quoniam quælibet pars nata est assumi, vt sit aliquid personæ assumentis: quamuis solum natura integra nata sit assumi, vt sit velut constitutiuum personæ: quia ipsa sola est sic personabilis, scilicet vt sit vel psona, vel quasi cōstitutiua psonæ, partes autem eius sunt personabiles, hoc est assumptibiles ad vnitatē personalem, antequam secundum executionem assumi intelligatur totum. Vbi scito, quòd licet respectu personæ proprię prius secundum executionem intelligatur personari tota natura, quàm partes, quia partes, puta anima & corpus ad personandum concurrunt, mediante tota natura constituta per illas, ad assumptibilitatem tamē a diuina persona prius secundum executionem concurrunt partes, scilicet anima & corpus, quam natura integra: quia ad exequendum assumptionem non oportet mediate executiue, sed secundum intentionem tantum, totam naturam, quoniam constat diuinam personam posse inchoare assumptionem a partibus quasi progrediendo ad totum, & rationabiliter constat, quòd de facto sic fecit, vt probatum est. Respectu personę propriæ non nisi naturalis ordo partium ad propriam personam attēditur, qui est etiam executiue mediante toto: & ideo non habet solidum fundamentum (vt ex Auctore allatum est) ratio Sco. eodem ordine partes naturæ humanæ & totam ordinantis ad propriam, & ad diuinam personam. D

Ad primam autem Duran. rationem negatur, quòd natura humana sit omnino idem secundum rem, quod suę partes etiam simul sumptę. Et quoniam quęstio hæc supponenda potius, quam discutienda hic est, ideo non moror.

¶ Ad secundam dicitur, quòd assumptionem esse vnius, contingit dupliciter, scilicet vnius simplicis, vel vnius compositi. Et rursus vnius compositi, secundum quod vnum tantum est, vel non solum secundum quod est in se vnum: sed etiam secundum suas partes. Et subiungitur, quòd incarnatio est assumptio vna & ad vnum & vnius vltimo modo exposito, quia sic filius Dei assumpsit vnam naturam humanam compositam ex anima & corpore, vt etiam simul tempore & prius natura secundum nos ordine executionis, vel posterius natura secundum alios assumpserit animam & corpus in seipsis, & non solam secundum quod sunt vnum in tota natura, quod nihil aliud est quam assumere totam naturam. Et quòd hoc oporteat fateri, patet ex eo, quòd alioqui oporteret filium Dei in morte de nouo assumpsisse corpus & animam, quod Sco. insolutam dimisit, & Duran. male E videtur posse euadere. Nihil igitur valet illatio illa, Natura integra est assumpta. ergo partes assumptæ sunt vt vnum, intelligendo cum præcisione, hoc est, vt sunt vt vnum præcise, & non etiam vt sunt in se diuersæ.

¶ Super quæstionis sextæ Articulum sextum,

Titvlvs articuli 6. intelligendus est, vt sonat.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio, responsiua quæsito, Gratia non potest intelligi vt medium in assumptione humanæ naturæ. Et probatur sic, Gratia tripliciter dici potest, dupliciter quidem in Christo, scilicet gratia vnionis, & gratia habitualis, & tertio modo ipsa voluntas dei gratis donans. sed nullus istorū modorum habet rationem medii in assumptione naturæ humanæ. ergo. Probatur sigillatim, primo de gratia vnionis, quia est ipsum esse personale gratis datū, quod in assumptione se habet, vt ter.

In cor. arti.

3. dist. 2. q. 2. artic. 2. & dist. 13. q. 3. art. 1. Et veri. q. 29. ar. 2. Et opusc. 3. cap. 212.

vt terminans, nō vt mediū. Secundo de gratia habituali, quæ se hēt vt effectus cōsequens vnionē, vt patet Ioa. 1. Tertio de voluntate diuina, quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

¶ Nota hic primo, quòd gratia pōt dupliciter inesse, s. formaliter, vel effectiue, & quæ gratia primis duobus modis dī formaliter, tertio autē effectiue, ideo in litera Auctor duplicē tantū in Christo in principio cor. arti. dicit, s. vnionis & habitus: vtraque enim est formaliter in Christo. Diuina aūt volūtas est gratia effectiue, ac per hoc velut extrinseca causa, & propterea non est in litera connumerata inter gratias in Christo. Illa siquidē præpositio in, denotat esse in Christo formali, sicut forma est i subiecto.

¶ Nota secundo, ꝙ cū quis gratiose dat seipsum alicui tunc ipsemet vocatur, & est gra, iuxta cōem vsum loquēdi, quo concessum gratiose donū gratia vocat, dū dicimus, ille fecit mihi hanc gratiā &c. Et hoc mō, quia res data humanæ naturę in mysterio assumptionis est eē ꝑsonale filii dei, ideo ipsum esse personale, vt induit rationē doni gratiose concessi, vocat gra: vnionis aūt, quia ꝑ vnionem habetur a natura, cui datū est. De hac tñ vnionis gratia ꝓpter varia, quæ de ipsa dici videntur i art. vl. 7. q. erit latior sermo.

¶ Nota tertio, quòd Auctor seipso doctior, opinionē, quā in 3. Sent. secutus ē, dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 1. de gra habituali, ꝙ erat mediū cōgruētiæ respectu assumptionis, hic cōfutat auctoritate Io. Euā. Et sic tenet, ꝙ prius natura humanitas Chri assumpta est, ꝙ gra habituali donata, vt ex ꝑsonalitate oia fluenta grę in hoie illo eēnt pleno gra & veritatis.

F verbum nostrum in uoce: sed verbum nostrum unitur uoci mediante spiritu. ergo verbum Dei vnitur carni mediante Spiritusancto, & ita mediāte gratia, quæ Spirituisancto attribuitur, secundum illud 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

Sed contra est, quòd gratia est quoddam accidens animæ, vt in secunda parte habitum est.* Vnio autem verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidens, vt ex supra dictis patet. † ergo natura humana non est assumpta mediante gratia. G

Respon. Dicendum, quòd in Christo ponitur gratia vnionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt medium in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia .n. vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, quod quidē est terminus assumptionis. H Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidem consequēs vnionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius sicut vnigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur itelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est vnigenitus a patre, habet ꝙ per vnionem habet plenitudinem gratię & veritatis. Si vero intelligatur gratia, voluntas dei, aliquid gratis faciens, vel donans, I sic vnio facta est per gratiam, non sicut per mediū, sed sicut per causam efficientem.

Ad primum ergo dicendū, quòd vnio nostra ad deum est per operationem, inquantum scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis vnio est per gratiam habitualem, inquātum operatio perfecta procedit ab habitu: sed vnio naturæ humanę ad verbum dei, est secundum esse personale, quod nō dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura.

Ad 2m dicendum, quòd anima est perfectio substātialis corporis, gratia vero est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia nō potest ordinare animā ad vnionem personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

Ad 3m dicendum, quòd verbū nostrum vnitur voci mediante spiritu, non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouēs. Nam ex verbo concepto interius procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritussanctus, qui formauit corpus Christi, vt infra patebit.* Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritussācti sit formale medium in vnione prædicta.

QVAESTIO VII.

De gratia Christi, prout est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est de coassumptis a filio dei in humana natura. Et primo de his, quæ pertinent ad perfectionem: Secundo de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum consideranda sunt tria. Primo, de gratia Christi: secundo, de scientia eius: tertio, de potentia ipsius.

De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secūdum quòd est quidam singularis homo: secundo, de gratia eius, secundum quòd est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.*

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.
¶ Secundo, vtrum in Christo fuerint virtutes.
¶ Tertio, vtrum in eo fuerit fides.
¶ Quarto, vtrum fuerit in eo spes.
¶ Quinto, vtrum in Christo fuerint dona.
¶ Sexto, vtrum in Christo fuerit timoris donum.
¶ Septimo, vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.
¶ Octauo, vtrum in Christo fuerit prophetia.
¶ Nono, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.
¶ Decimo, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.
¶ Vndecimo, vtrum Christi gratia sit infinita.
K ¶ Duodecimo, vtrum potuerit augeri.
¶ Tertiodecimo, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

Articvlvs I.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd in anima assumpta a verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura ra-

Super quæstionem septimam.

In diuisione quæstionū de gratia Christi aduerte, ꝙ tripliciter gratia in Christo ponitur, s. gratia vnionis, gratia singularis, & gratia capitalis. & quia gra vnionis est ipsa cōiunctio personalis dei ad naturam humanam (de qua tractatum est) ideo Auctor dicit, quòd de ipsa tractatū est, ꝗuis non sub nomine gratiæ, sed rei ꝗ est gratia, & propterea de aliis duabus tractandum est. Quæst. 2. artic. 11.

Super Quæstionis septimæ Articulū primum.

Titulus artic. 1. intelligendus est, vt sonat, ita ꝙ nō oportet quòd ly gra limitet ad gratiam singularis hominis: quoniam sta nem, vt dicetur, gratia habitualis sufficienter exprimitur, ꝙ de pfectione animæ in seipsa ē quæstio. habitus .n. est perfectio eius cuius est habitualis perfectio. Et ne idem sæpius repetatur, hoc eodē mō intelligendi sunt tituli sequētium articulorū de virtutib⁹, & donis. In quæst. 2.

¶ In corp. articulī est vnica conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Necesse est ponere i Christo gratiam habitualem. Probat tripliciter primo, quia anima illa maxime ꝓpinqua ē principio gratiæ. Secundo, quia anima illa nobilissimas operationes videndi & amādi deū habet. Tertio, quia Christus mediator gratiā in alios redūdantem habere debet. Vbi nota ꝙ ly necesse, in cōclusione positum, nō denotat necessitatem logicam, hoc est, qđ impossibile oino est aliter se habere: quia non est hic quæstio de tali necessitate, nec rōnes in litera allatæ ad hoc tendunt: sed est sermo de necessario scđm ordinem rebus consonū, seu secundum 3. dist. 13. q. e. arti. 1. Et verit. q. 29. artic. 1. Et opuscu. 3. c. 211. Et Io. 3. lect.

poten-

potentiā dei ordinatam, ita q impossibile est aliter se habere stante ordine a diuina sapientia statuto, sicut dicimus in naturalib' necessariū esse, q hō fiat ab homine, & leo a leone, & to artificialibus, q domus fiat ab artifice, &c. & hoc cōcludūt rōnes literæ. Verū aūt id quod in secūda ratione dr, scilicet q necesse est rōnalem creaturā per gratiā eleuari ad videndū & amandū deū, dicat necessitatē simpliciter, nō est præsentis propositi, cui satis est, q dicat necessitatē fm ordinē rebus statutū & cōsonū: sic .n. animæ Christi conditiones exquirimus, & non semper de diuina omnipotentia dicerimus.

¶ In eodē articulo circa rōnem tertiā dubiū occurrit, qm̄ quæstio ista tota proposita est de gratia Christi, secundū q est singularis hō: ratio aūt ista procedit de Christo, secūdū q est caput aliorū hominū. diuertere igitur videtur a gratia singulari ad gratiam capitalem. — lib. 3. orth. fid. cap. 15. e. medio. — p. 3. q. 43. artic. 6. — D. 677.

¶ Ad hoc dicit primo, q quia alia est ratio medii, alia rō capitis, ideo, quū in litera sit sermo de Christo, fm q est mediator, nō sequit quòd diuertatur ad Christū, fm quòd est caput. Dicitur secūdo, & melius q gratia Christi in ordine ad gen' humanum, siue secundū ordinem mediatoris, siue capitis, siue aliquo alio sibi modo habet in se duo. primo est bonū habentis, quoniam idoneum ac dignū formaliter reddit ipsum, vt sit mediator, vel caput &c. secundo est bonum aliorum, dum mediat, & influit &c. Et licet secūdo mō spectet ad gratiā capitalē, primo tamē mō spectat ad gratiā singularem. Et ppterea optime in litera cōcluditur ex effectu mediatiōis, vel influxus in alios — quæst. 3. ar. 1. & 2.

tionali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

§ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operet (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc q homo consequat vitā æternā, scdm illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo q erat naturalis fili' dei, debebat ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā q erat verbum, p quod facta sunt oia, aderat ei facultas oia bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gra, nisi vnione ad verbū.

§ 3 Prǽt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat in principali agēte. Humana aūt natura ī Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas.* in 3. li. Ergo nō debuit in Christo eē aliqua gra habitualis.

SED CONTRA est, q dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dr per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est.† Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

RESPON. dicendū, q necesse est ponere in Christo gratiā [4] habitualē, propter tria. Primo quidem, ppter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto .n. aliquod receptiuū est ppinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, fm illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aīæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, q haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioā. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Christus est verus deus fm personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet.†)

A anima Christi non est per suā essentiam diuina, vnde oportet q fiat diuina per participationē, quæ est secundum gratiam.

AD 2^m dicendū, q Christo, inquantū est naturalis filius dei, debetur hęreditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris dei, eundem .s. quo pater cognoscit & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat pp differentiā natu- B rę. Vnde oportebat, q attingeret ad deū per actū fruitionis creatū, qui quidē esse non pōt nisi per gratiā. Similiter etiā, inquantū est uerbū dei, habuit facultatē oia bene operandi operatione diuina. sed quia præter operationē diuinā oportet poni in eo operationē humanā (vt infra patebit*) oportuit in eo esse habitualem gratiā, per quam hūana operatio in eo esset perfecta.

AD 3^m dicendū, q humanitas Christi est instrumentū diuinitatis, C non quidē sicut instrumentū inanimatū, quod nullo mō agit, sed solū agitur, sed tanq̄ instrumentū animatum anima rationali, quod ita agit, quòd ēt agitur. Et ideo ad conuenientiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerint uirtutes.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q in Christo non D fuerint virtutes. Christus .n. habuit abundantiam gratiæ: sed gratia sufficit ad omnia recte agendum, secundum illud 2. Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nō fuerunt virtutes.

§ 2 Prǽt. Secundum Philosophum 7. Ethi.* virtus diuiditur cōtra quēdam heroicum siue diuinum habitū, qui attribuitur hominibus diuinis: hic autem maxime conuenit Christo. ergo Christus non habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

§ 3 Prǽt. Sicut in secunda parte dictū est, † virtutes omnes simul ha- E bentur: sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia, quæ habent actum suum circa diuitias, quas Christus contēpsit, secundū illud Matth. 8. Filius hominis nō habet vbi caput suū reclinet: temperātia etiā & continētia sunt circa cōcupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. ergo Christus non habuit uirtutes.

SED CONTRA est, quod super illud Psalm. 1. Sed in lege Domini

esse habitū in Christo dignificantē ipsum formaliter, & cōstituentem in tali eminētia, vt ex ipso in alios redūdet gratia. Cōstat .n. bonitatē & dignitatem hāc magnū esse bonum singularis hypostasis, vel animæ: sicut si ex necessitate illuminādi alios, inferrē, q illud i se valde lucidū oportet esse. Nulla ergo est diuisio, sed gratia singularis ex effecto concluditur.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulū secundum.*

IN titulo 2. art. q. 7. aduerte, q quæstio est de virtutibus, quę simpliciter vocantur virtutes, quales in philosophia & in theologia simul sūt morales, & rursus in theologia sūt theologales: hæ .n. bonū faciunt habentem. Intellectuales autē virtutes non simpliciter bonū, sed fm intellectum faciunt hominē bonum: nō .n. dicitur homo bonus ex hoc, quòd ē doctus, sed ex hoc q iustus, temperat' fortis &c. Vnde de illis postea erit quæstio, quū .s. de scientia animæ Christi tractabitur. — q. 19. arti. 1. — Infr. arti. 3. ad 1. Et q. 15. art. 2. c.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio responsiua q̄stio affirmatiue. Christus oēs virtutes habuit. Probat, gratia Christi fuit pfectissima, ergo ex ipsa processerunt virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quantū ad oēs aīæ actus. ergo Christ' habuit oēs virtutes. Antecedens supponitur. Consequentia prima quantum ad duo in ea contenta probatur, primum est, q ex gra procedant virtutes, secūm est q ex perfectissima procedant virtutes ad perficiēdum ad oēs actos aīæ. Primū pbatur, Sicut gra est in essentia aīæ, ita virtus in potentia. ergo sicut ab essentia fluūt potentiæ, ita a gra virtutes. Secundū vero probatur, — Et 3. distin. 13. q. 1. ar. 1 cor. — lib. 7. ethic. i prin. 10. 5. — 1. 2. q. 65. arti. 1. & 2.

probatur, quia quanto aliquid principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus. F

¶ Nota hic circa sensum conclusionis, quod inferius explicandū restat, quō cum hoc, q Christus habuit oēs virtutes, stat quòd non habuerit virtutē fidei, nec spei. Et stat resolutio in hoc, q Christus habuit oēs virtutes nō ponētes ex sui rōne defectū aliquē in aia Christi, q simul erat viator & cōprehensor. (glos. ordin. ibi ex Cassiodoro.) Cetera huius rōnis discussa sunt superius, quū de gratia tractatum est. (p.2.q. 110. art. 2. & 3.)

¶ In responsione ad secūdm eiusdē articuli habes ab Auctore solutionē illi⁹ quæstionis, An virt⁹ heroica differat speciē a virtute cōmuniter dicta. hinc.n. aperte habes partem negatiuā, dum dr̄, q non differt nisi sm̄ perfectiorem modū. Est ergo excellentia heroica in mō, non in formali differentia sita. Et hoc Auctor quasi pbat ex simili apud Plotinū. Vbi patet non esse differentiā formalē, sed maioris & minoris perfectionis tm̄. Et cōsonat rationi fugientis ad instar naturę pluralitatē, vbi vnū sufficit. Cōstat .n. q ad actum fortitudinis, quātumcumq; celsum sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, q ad quantūcumque illuminationis actū sufficit latitudo luminis, & ad actum frigefactionis, latitudo frigoris, & sic de aliis.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q in virtutibus, quæ sunt passionū moderatiuę (vt sunt istæ, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Primū est intus in aia, & hoc est interior dispositio appetitiua humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit a recto pp passiones, & hoc ē simpliciter necessariū haberi per virtutē. Et quo ad hoc oēs morales virtutes moderatiuę passionū optime saluant in Christo, dū animū sic habituatum intus habuit, tam circa diuitias q̄ circa venerea, vt penitus abiecerit illa a se, sm̄ rectam rationē, & ideo summe in eo cōmendatur, & liberalitas & magnificentia, & temperantia. Secundū est quo ad actus exercitiū, & sic non oportet Christū oēs virtutis proprio actu exteriori vti: qm̄ numquam fuit tēpus, quo cōueniens esset

voluntas eius, dicit glos.* Hic ostēditur Christus plenus omni bono: sed bona qualitas mentis est virt⁹. ergo Christus fuit plen⁹ oī virtute.

Respon. dicendum, q sicut in 2. parte dictum est, *sicut gratia respicit essentiam aiæ, ita virtus respicit potentiam eius, Vnde oportet, q sicut potentię aiæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint q̄dam deriuationes gratiæ. Quantò sūt aliquod principiū est perfecti⁹, tanto magis imprimit suos effect⁹. Vnde cū gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est q ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quātum ad omnes animæ actus: & ita Christus habuit omnes virtutes. G

Ad primum ergo dicendū, q gratia sufficit homini, quantū ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinē: horum tamen quædā perficit gratia immediate per seipsam, sicut gratū facere deo, & alia huiusmodi, quædā aūt mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt. H

Ad 2m dicēdum, q habitus ille heroicus, vel diuinus, non differt a virtute cōmuniter dicta, nisi secundum perfectiorē modū, inquantū scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodā altiori modo, q̄ cōmuniter omnibus competat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit uirtutes, sed quòd habuerit eas perfectissime ultra communē modū: sicut etiā Plotinus posuit quendam sublimē modum virtutū, quas esse dixit animi purgati. I

Ad 3m dicendum, q liberalitas & magnificentia cōmendantur circa diuitias, inquantum aliquis non tm̄ appretiatur diuitias, q velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille aūt minime diuitias appretiatur, qui penitus eas cōtemnit, & abiicit pp perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus oēs diuitias contempsit, ostendit in se summū gradum liberalitatis & magnificentiæ: licet ēt liberalitatis actum exercuerit, sm̄ quòd sibi cōueniens erat, faciendo pauperib⁹ erogari, quæ sibi dabantur. Vnde cum dominus Iudæ dixit, Ioan. 13. Quod facis, fac citius, discipuli intellexerunt dominum mandasse, quòd egenis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infra patebit: † nec propter hoc tñ excluditur quin habuerit temperātiam, quæ tāto perfectior est in homine, quanto magis prauis concupiscentiis caret. Vnde secundū Philosophū 7. ethi. * tēperatus in hoc differt a continente, q temperatus non habet prauas cōcupiscentias, quas cōtinens patitur. Vnde sic accipiendo continentiam, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso, q Christus habuit omnem virtutem, non habuit continentiam, quę non est virtus, sed aliquid minus virtute. († quæst. 15. arti. 2. & 3.) (* lib. 7. ethi. c. 9. non remote a fin. tom. 5.)

Articvlvs III.

Vtrum in Christo fuerit fides.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales, puta temperantia, & liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est.* Multo ergo magis fuit in eo fides. (* Art. præc.)

§ 2 Præt. Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundum illud Act. 1. Cœpit facere, & docere: sed de Christo dr̄ Hebr. 12. quòd est auctor & consumator fidei. ergo in eo maxime fuit fides.

§ 3 Præt. Quicquid est imperfectionis excluditur a beatis: sed i beatis est fides, nā super illud Roma. 1. Iustitia dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glos. † de fide verborū & spei in fidem rerum & speciei. ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cum nihil imperfectionis importet. († Glos. ordinar. ibid.) K

Sed contra est, quòd dicitur Hebr. 11. quòd fides est argumentum non apparentiū: sed Christo nihil fuit non apparens, secundum illud, quod dixit ei Petrus, Io. vlt. Tu omnia nosti. ergo in Christo non fuit fides.

Respon. dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, * (* 2. 2. quæst. 1. arti. 4.)

personæ suæ, q vteretur omnibus, sed aliquibus tm̄. Numquam enim fuit tēpus vtendi magnificētia, quæ est circa magnos sumptus, quia numquā fuit cōueniēs, vt esset diues, & haberet vnde magnos sumptus faceret, qui quū esset dn̄s omniū factus est egenus pp nos. Et ideo in litera actu liberalitatis dr̄ vsus, nō autem actu magnificētiæ.

¶ In eadem responsione ad tertiū attēde, q caute Auctor loquitur negādo in Christo cōtinentiā, dum limitat continentiæ rationem ad Arist. vsum. nam sumendo continētiæ nomen & rationem cōmuniori vsu, nihil phibet Christū cōtinētē appellare.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulū tertium.*

Titulus tertii articuli clarus ē de fide, quæ est virtus theologica, inquirēs an fuerit in Christo. (D. 389.)

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio responsiua quæsito negatiue. In Christo non potuit esse fides. Probat, Obiectum fidei est res diuina non visa. ergo exclusō, q res diuina sit non visa, non remanet ratio fidei. ergo in Christo nō potuit eē fides. Antecedēs ex priori patet lib. Prima consequentia probatur, quia habitus virtutis recipit speciē ab obiecto, sicut ēt quilibet alius habitus. Secūda uero consequētia pbatur, q Christus ab instāti suæ cōceptionis plene vidit deum per essentiam. (Infra art. 4. cor. & ar. 5. ad 2. & art. 9. ad 1. & 2. 2. q. 65. art. 5. ad 3. & 3. dist. 13. q. 1. art. 2. q. 1. ad 1. Et dist. 36. art. 2. ad 3. Et veri. q. 29. art. 4. ad 15. Et veri. q. 4. art. 1. ad 21.)

¶ Sed occurrit statim hic dubiū, quū obiectum habeat rationē materiæ circa quā uersatur habitus, quo pacto ex defectu materiæ, circa quam pōt inferri defect⁹ habit⁹, quū cōtingat pauperem esse magnificum, & de Christo hoc iam affirmatū est, & tñ defectus diuitiarū, seu magnorū sumptuū (circa quos est magnificentia) interuenit. Cur non pōt similiter dici, q in Christo fuit fides habitus, q̄uis defuerit illius materia, circa quam, s. res diuina nō apparens, sicut fuit in eo magnificentia, q̄uis illius defuerit materia circa quam?

¶ Ad hoc dicitur, q quamuis materia, circa quā versatur virtus & obiectum coincidere inueniātur, alia tñ est ratio formalis obiecti, & alia ratio propria materiæ. Et ideo si debeat aliquid sub

ratione

ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitum; sed si deficit sub ratione formali obiecti, oportet habitus illius rationem formalē deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum aliquod formaliter locum habere respectu alicuius, impossibile quoque est, & fuit in illo locum habere habitum illū. In proposito aūt totū oppositum inuenitur respectu magnificētiæ & fidei, quia respectu fidei, res, quę sunt materia, quæ creduntur, inueniuntur apud intellectū Christi, vt trinitas, &c. sed non sub illa ratione formali qua creduntur, quia nō vt nō visæ, quia huiusmodi rō formalis ponit imperfectionem in Christi anima: & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aūt magnificentiæ, res quę sunt materia magnificentiæ, vt diuitiæ, defuerunt, sed ratio formalis earū, quō scilicet, quando, vbi, sicut pro quo &c. oportet, ea ponendæ essent nō deerat animo Christi: quia hæc nullā imperfectionē ponit tactus in anima eius, sicut nec etiam defectus materiæ magnificētiæ redundabat in aliquam imperfectionē animæ. Et ideo optime ex defectu obiecti formalis defectus fidei conclusus est: ex defectu autē materię magnificētiæ nō sequitur defectus magnificētiæ interior. ¶ In respōsione ad secundum eiusdem articuli, nota glossā aliā, quomodo oēs virtutes, includendo etiam fidem & spem, fuerunt in Christo scilicet quantum ad meritum: impleuit siquidē excellēnus quicquid meritorii actus est, tam credendo, quam sperando, quāuis non eodem modo: quia non credendo, aut sperando: sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus, sed non eodem modo.

*August. in lib. 2. quęst. Euāg. q. 3. circa principio.
D. 606.

obiectum fidei est res diuina non visa. Habitus autem virtutis sicut & quilibet alius recipit speciem ab obiecto. Et ideo excluso, quod res diuina sit non visa, excluditur ratio fidei. Christus autem a primo instāti suę conceptionis plene vidit deum per essentiam, vt infra dicetur.* Vnde in eo fides esse non potuit.

Ad primum ergo dicendū, quod fides est nobilior virtus virtutib^9 moralibus, quia est circa nobiliorē materiam: sed tñ importat quendā defectum in comparatione ad illā materiam, qui defectus in Christo non fuit. Et ideo non potuit in eo esse fides, licet fuerint in eo virtutes morales, quæ in sui ratione huiusmodi defectum non important per cōparationē ad suas materias.

Ad 2^m dicendum, quod meritum fidei consistit in hoc, quòd homo ex obedientia dei assentit illis, quæ non videt, secūdum illud Rom. 1. Ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. Obedientiam autem ad deum plenissime habuit Christus, secundum Philipp. 2. Factus est obediens vsque ad mortem. Et sic nihil ad meritū pertinens docuit, quod ipse excellentius non impleret.

D Ad 3^m dicēdum, quod sicut glossa ibidem dicit,* fides proprie est, qua creduntur quæ non uidentur: sed fides, quę est rerū visarum improprie dicitur, & secundum quandā similitudinem, quantum ad certitudinem, aut firmitatē adhæsionis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo fuerit spes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo
B fuerit spes. Dicitur enim ī Psal. 30. ex psona Christi, In te domine speraui: sed virtus spei est, qua homo sperat in deum. Ergo virtus spei fuit in Christo.

§ 2 Præt. Spes est expectatio futuræ beatitudinis, vt in 2. parte habitū est:* sed Christus aliquid expectabat ad beatitudinem pertinens, videlicet gloriam corporis. ergo videtur quòd in eo fuerit spes.

§ 3 Præt. Vnusquisque potest spe-
C rare illud quod ad eius perfectionē pertinet, si sit futurū: sed aliquid erat futurū quod ad perfectionem Christi pertinet, sedm illud Eph. 4. Ad consumationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. ergo videtur, quod Christo competebat habere spem.

Sed contra est quod dicitur Roma. 8. Quod videt quis, quid sperat? Et sic patet, quòd sicut fides est de nō visis, ita & spes: sed fides non fuit in Christo, sicut dictum est.* ergo nec spes.

Respon. dicendum, quod sicut de ratione fidei est, quod aliquis assentiat his, quæ non videt, ita de rōne spei est quod aliquis expectet id quod nondum habet. Et sicut fides, inquantum est virtus theologica, nō est de quocumque non viso, sed so-

Infra art. 6. ad 1. & art. 1. ad 2. & art. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 2. 2. q. 18. art. 2. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 5. q. 1. & dist. 36. art. 2. ad 3.
*2. 2. q. 17. art. 5. ad. 3.
*Art. præc.

A ad principale creditum, nec quātum ad secundario credita, locū habet in Christo, quia hoc poneret imperfectionem cognitionis entas in anima Christi. Spes aūt quantum ad secundario tantū sperata in Christo locum habuit, quia non omnia sperata habebat actu a principio, vt patet, de immortalitate corporis, & eiusdem gloria, quibus tamen carere nullā imperfectionem posuit in aīa Christi: sed spectat ad assūptionem defectuum corporalium, quos dispensatiue ob immensam suam misericordiam, pro nobis assumpsit.

¶ Occurrit hic statim dubiū, an spes in Christo respectu secundario speratorum, fuerit habitus aliquis, an sol^9 actus sperandi, & an theologicus, an moralis siue actus, siue habitus fuerit. Et est rō dubii, quia nihil prohibet fuisse habitū, quia potius si non fuit habit^9, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus, vtpote, natus elici per habitū (vt patet i nobis) & de facto elicit^9 siue habitu. Quòd sit etiā theologicus, videtur ex eo quod actus sperādi respectu secundario speratorū ē ex suo gñre actus theologicus (ut patet in nobis) ergo si est ab habitu, oportet quòd sit ab habitu qui virtus est theologica.

¶ In oppositum autem est, quia si ē habitus, oportet quod sit habitus spei, sed nō est habitus spei, quia deficit ratio formalis obiecti, ergo. Et per idem patet, quod non est habitus theologicus, quia scilicet non est virtus theologica quæ sit spes. Et quòd etiā non sit actus theologicus, apparet, quia deficiente ratione formali obiecti theologici, deficit quoque actus theologicus: sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theologici, quia non est hic deus non habitus. ergo actus sperandi gloriam corporis, nō est actus theologicus: par siquidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formali obiecti, ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tam habitus, quam actus ex obiecto.

B ¶ Ad primum horum dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secundario speratorum, quia nullus habitus infusus fuit in ipso, qui similis fuerit in hominibus sanctis, vel viatoribus, quum constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis sit secundum essentiam idem, quod habitus gratiæ (vt infra patebit) certum est autem, in hominibus non esse talem habitum spei diuersum a spe virtute theologica. igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

¶ Et quum obiicitur, quòd actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probationem, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respōdetur dupliciter, & vtroque modo bene. Primo, quòd ista propositio nō est vera in actu, non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo speratur immortalitas & gloria corporis, nō est omnino eiusdem rationis ex parte obiecti in nobis & Christo, quia in nobis habet rationem adiuui gloriæ illa, in Christo autem nō. Et ratio est, quia habenti gloriā animæ, gloria

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica quærens.
¶ In corpore arti. duo sunt: primo, respōdetur quæsito negatiue, s. in Christo non fuit spes: secundo, ponit differentiā inter defectum fidei & defectū spei in Christo, quantum ad hoc, quod fidei nullo modo fuit in Christo, spes aūt quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic. Spes est de deo non habito vt obiecto. ergo in Christo non fuit spes. Antecedens probatur quo ad duo, s. & quod spes sit de non habito vt obiecto, & quòd sit de deo non habito vt obiecto. Primum probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundū etiam probatur ex conuenientia theologicarū virtutum: quia oēs sunt de deo vt obiecto. Consequentia autem probatur: quia Christus ab initio cōceptionis suæ plene fruitionem diuinā habuit. Differentia aūt secundo loco proposita inter fidem & spem in Christo declaratur, ponendo primo conuenientiam extensiuā fidei & spei, quia scilicet vtraque est de solo deo vt obiecto, & extenditur ad alia a deo secundario, & subiungendo deinde differentiam cum sua ratione, quod fides nec quantum

lum de deo, ita & spes, inquátum est F virtus theologica, habet pro obiecto ipsum deú, cuius fruitioné hó principaliter expectat per spei virtutem: sed ex consequenti ille qui habet virtutem spei, pót et in aliis diuinum auxiliú expectare, sicut & ille qui hét virtutem fidei, nó solú credit deo de rebus diuinis, sed de quibuscumq; aliis diuinit* sibi reuelatis. Christus aút a principio suę conceptionis plene habuit fruitionem diuiná (vt infra dicetur*) & ió virtutem spei non habuit: habuit G tamen spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus, licet nó habuerit fidem respectu quorumcumq;: quia licet plene cognosceret oia, per quod totaliter fides excludebatur ab eo, non tamé adhuc plene habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem, & gloriá corporis, quam poterat sperare.

AD PRIMVM ergo dicendú, q̃ hoc non dicitur de Christo sm spem, quę est virtus theologica, sed eo quòd quædam alia sperauit nó- H dum habita, sicut dictum est.*

AD 2^m dicendum, q̃ gloria corporis non pertinet ad beatitudiné, sicut in quo principaliter beatitudo cósistat, sed per quandá redundantiá a gloria aiæ, vt in 2. parte dictú est.† Vnde spes secundú q̃ est virtus theologica, non respicit beatitudinem corporis, sed beatitudiné aiæ, quæ in diuina fruitione consistit.

AD 3^m dicendum, q̃ ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fideliú, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secun I dum quòd alios ad participationé suæ pfectionis inducit. Et quia spes dicitur proprie respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendum, non proprie potest dici, quòd virtus spei Christo, ratione inducta * conueniat.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerint dona.

K

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutorium virtutú: sed id, quod est in se perfectum, non indiget exteriori auxilio. Cum igitur in Christo fuerint virtutes perfectæ, videtur q̃ in eo non fuerint dona.

¶ 2 Præt. Non videtur esse eiusdé dare dona & recipere, quia dare est habentis, accipere auté non habentis: sed Christo cóuenit dare dona, scdm illud Psal. 67. Dedit dona hominibus. ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritussancti.

¶ 3 Præt. Quatuor dona videntur pertinere ad contéplationé viæ, s. sapiétia, scientia, intellectus, & cósilium, quod pertinet ad prudentiá, vnde & Philos. in 6. Ethi.* numerat illa inter uirtutes itellectuales: sed Christus habuit contéplationé patriæ. Ergo non habuit hmói dona.

SED CONTRA est, quod dici tur Isa. 4. Apprehendét septem mu lieres uirum unum. Glo.* idest, septem dona Spiritussancti Christú.

RESPON. dicendum, q̃ sicut in 2. parte dictú est, † dona proprie sunt perfectiones quædam potentiarum animæ, secúdum quod sunt natæ moueri a Spiritusancto. Manifestum est aút, q̃ anima Christi perfectissime a spiritusancto mouebatur, scdm illud Luc. 4. Iesus autem plen* Spiritusancto regressus est a Iordane, & agebat a spiritu in deser tum. Vnde manifestú est, q̃ in Christo fuerunt excellentissime dona.

AD PRIMVM ergo dicendú, q̃ illud, quod est perfectum secundum ordinem suæ naturæ, indiget adiuuari ab eo quod est altioris naturæ, sicut homo, quantúcumque perfectus indiget adiuuari a deo. Et hoc mó virtutes, quæ perficiunt potentias animæ, sm quòd ducuntur rõne, quantúcumq; sunt perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias aiæ, scdm quòd sunt motæ a spiritusancto.

AD 2^m dicendum, q̃ Christus non secundum idem est recipiens, & dás dona Spiritussancti, sed dat, secundum q̃ deus, accipit auté secundum q̃ homo. Vnde Greg. dicit in 2. moral.* quod Spiritussanct* humanitatem Christi numquá deseruit, ex cuí* diuinitate procedit.

AD 3^m dicendum, q̃ in Christo non solum fuit cognitio patriæ, sed etiá cognitio uiæ, ut infra dicetur.† Et tñ etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritussancti, ut in 2 parte dictum est.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit donú timoris.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur quòd in Christo nó fuerit donum timoris. Spes enim uidetur potior, quàm timor. nam spei obiectum est bonum, timoris uero malum, vt in secunda parte habitum est.* sed in Christo non fuit uirtus spei, ut supra ha-

ria corporis parum quid est, & uidetur. Secundo, quòd illa propositio nó est uera, quádo principiú elicitiuum actus est melius dispositú ad actú illum, quam si esset habituatú. Sic autem est in proposito, quoniá uoluntas Christi fruens deo nó in spe, sed in re, est melius disposita ad expectádum

Quæst. 34. art. 4.

secundario sperata, quàm si haberet habitum spei, quanto certior & excellentior est res, q̃ spes. Quocirca expectatio, quæ voluntas Christi tertur in secúdario sperata, deficit a ratione actualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & magis habet rationem desiderii, quá spei. Nec mirú, quia cú spes sit de genere imperfectorum, quáto minus spei habetur,

In corp. ar.

tanto magis ab imperfecto receditur. Vtraq; respósio clara fit, si ad beatos aspexeris, in quibus spes est, & nó est sicut in Christo: expectant enim corporis gloriam in mortalé.

† p. 2. q. 4. arti. 6. & q. 67. arti. 4.

¶ Ad secundum dr, quòd actus pót dici theologicus dupliciter: vel ex parte elicitiui principii, vel ex parte pricipalis obiecti. Et quòd actualis illa spes corporis immortalis, licet ex parte elicitiui principii non sit de facto actus theologic*(quia nó est actu a uirtute theologica) est tamé quarum est ex suo genere actus, secundarius tamen virtutis theologicæ. Ex

In corp. ar.

parte uero obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quam si esset a virtute theologica, qm si esset a uirtute theologica, scilicet spe, obiectú formale esset deus habédus: quia in ordine ad deum habendum speram* gloriam corporis. In Christo autem sicut & in beatis ratio formalis obiecti est de* habitus: hæc. n. ratio succedit sperata principali, quod formale obiectum est spei, ac per hoc respectu spe rátis Christi & bea

Isa. 15. l. 2.

torum loco ob'ti formalis suę spei succedere uidetur, & cósequenter actú secúdarium spei remanétem magis theologicum reddit.

¶ *Super Quæstionis Septimæ Articulú quintum.*

*lib. 6. Ethi. c. 3. & seq. to. 5.

TItulus artic. 5. clarus est.

¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerút excellentissime dona. Probatur. Anima Christi pfectissime a Spiritusancto mouebat, ergo in Christo fuerunt excellentissime dona. Antecedens probatur ex duplici auctoritate Euangelii. Consequentia probatur ex quidditate donorú, scilicet q̃ sunt propriæ perfectiões potentiarum animæ, secundú quòd sunt natæ moueri a spiritusancto.

*Glos. ordi. ibidem.

† P. 2. q. 68. arti. 1.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulú sextum.*

TItulus clarus é. ¶ In corpore articuli unica est conclusio responsiua q̃sito, In Christo fuit timor dei, non respectu mali, sed respectu eminentiæ dei præ ceteris hominibus. hæc conclusio in litera primú declaratur quo ad terminos duos distinguendo duo obiecta timoris, s. malú terribile, & eminentiam potentis infligere malum. Quæ probatur: quia nisi esset eminens nó timeretur. Deinde declaratur quid sit in Christo iste affectus timoris eminétiæ dicendo, quòd est affectus reuerétialis tantæ eminétiæ. Demú pbatur, quo ad primam partem affirmatiuá auctoritate Apostoli ad Hebr. & quo ad cóparatiuá auctoritate Isaię. Replebit eum spiritus timoris domini.

lib. 5. c. 41. in med. illius.

† q. 34. ar. 4.

* P. 2. q. 68. arti. 6.

¶ Occurrit hic dubium circa timorem reuerentialem Christi, ex eo q̃ eminentia dei potentis infligere

Infra q. 15. arti. 7. Et 3. dist. c. 5. q. 2. art. 1. q. 3.

* p. 2. q. 19. & 27. arti. 2.

gere malum, aut habitu rationem reuerendi, quatenus eminen- A tia dei absolute, aut quatenus eminentia est potens infligere malum. Non pōt dici primum, tum quia eminentia dei, vt sic, venerandum adorandumq; sonat, non timendum, quum non dicat ordinem ad malum, tum quia expresse Auctor in artic. 1. q. 42. Primæ secundæ dixit, ꝙ tam deus, quam quilibet alius potēs, est obiectū timoris, vt causa mali, ac per hoc deus obiectum timoris vt eminens, non absolute, sed ut eminentia est causatiua mali, intelligitur. Quod etiam in hac litera confirmatur, vbi eminentiæ ponitur ratio, quòd timeatur, quia superatiua est ad causandum malū. Nec pōt dici secundum: quia Christus nullū malum pœnæ ꝓ culpa, aut separationem a deo timebat, vt in litera dicitur. Inidē autem redit timere malum aliquod, & timere potentiā inflictiuam mali. Nec differunt nisi sicut per se & per aliud, quia .s. malum per se timemus, potētiā uō inflictiuam per aliud, hoc est ꝓpter malum, quia in ordine ad possibile malum ab illa potentia timor insurgit: vnde si subtrahat ab eminenti potentia ordo ad malum, nulla restat ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quoniā certus, ac secur⁹ erat, quòd nullū poterat adeo sibi prouenire malū fugiendum per donum timoris, consequens est quòd nec respectu diuinę eminentiæ fuit in Chro timor reuerētialis, nā timor reuerentialis quidā timor est. ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ procul dubio deus nō est obiectum timoris, nisi in ordine ad malum: quia bonum non timetur nisi in ordine ad malum, quod est per se primo timoris obiectum. & ideo eminentia diuina in proposito ponitur timoris obiectū, non absolute, sed vt causa mali. Verum duplicē habet diuina eminētia ordinē ad malū, vt causa ad effectum: primo absolute, secundo vt subsstat diuinæ voluntati. Si cōsideretur diuina eminentia secundum suū posse, quod habet ad causandum malū, sic proculdubio, timendi rationem retinet, quia ſm se habet posse causare malū. Si vero consideretur diuina eminentia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandum executiue malū, sic non habet rationē timendi, quia hæc conditio reddit creaturam securā & certam de impossibilitate mali in effectū. potest ergo diuina eminentia non solū absolute, quo mō non est obiectum timoris, sed vt causa mali abstrahere a possibili executione mali, & sic esse obiectum timoris absque ordine ad malū possibile euenire, sed nō potest vt causa mali abstrahere ab hoc quòd ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo, ideo vtrumq; de Christo dicitur, scilicet, & quòd non erat in eo timor mali possibilis fugiendi, s. per donum timoris, & quòd erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere E

A malum. Contemplādo siquidem diuinam eminentiā, vt causam potentem, quantum ex se est infligere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illam: quamuis sciendo eminentiam illam esse causam determinatam ad non causandū in se huiusmodi malū, securus esset absque suspitione quacumque huiusmodi mali.

fart.4.hui' quæst.

**August. in Cano. Ioan. tract.9. circa medium tomo.9.*

†q.25.ar.1. & 2.

¶P.2.q.19. arti.1.

bitum est. † Ergo etiam non fuit in eo donum timoris.

§ 2 Præt. Dono timoris timet aliqs, vel separationem a deo, quod pertinet ad timorem castum, vel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorē seruilem, vt Aug. dicit* super Cano. Ioan. sed Christus non timuit separari a deo per peccatum, neque etiam puniri ab eo propter suam B culpā: quia impossibile erat ei peccare, ut infra dicetur. † Timor autē non est de impossibili. ergo in Christo non fuit donum timoris.

§ 3 Præt. 1. Ioan. 4. dicitur, ꝙ perfecta charitas foras mittit timorem: sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundum illud Ephe. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. ergo in Christo non fuit donum timoris.

Sed contra est, quod dicitur Isaiæ 11. Replebit eum spiritus timoris domini. C

Respon. Dicendum, ꝙ sicut in 2. parte dictum est, *timor respicit duo obiecta, quorum unum est malum terribile, aliud est illud, cuius potestate malum pōt inferri: sicut aliquis timet regem, inquantū habet occidendi potestatē. Non autem timeretur ille, qui pōt nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti non possit: ea enim quæ in promptu habemus repellere, non timemus. Et sic patet, ꝙ aliquis nō timetur, nisi D propter suam eminentiam. Sic igitur dicendum est, ꝙ in Christo fuit timor dei, nō quidē secundū quòd respicit malum separationis a deo per culpā, neque etiam secundum ꝙ respicit malum punitionis pro culpa, sed secundum quòd respicit ipsam diuinam eminentiam, prout scilicet aīa Christi quodam affectu reuerentię mouebatur in deū a spiritu sancto acta. Vnde Hebr. 5. dicitur, quòd ī omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hunc enim affectum reuerētiæ ad deum, Christus ſm ꝙ homo, præ ceteris habuit B pleniorem. Et ideo ei attribuit scriptura plenitudinem timoris dōi.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ habitus virtutum & donorum, proprie & per se respiciunt bonū, malum aūt ex consequēti. Pertinet enim ad rationē virtutis, vt opus bonum reddat, ut in 2. Ethi.* dicit. Et ideo de ratione doni timoris nō est illud malum, qđ respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: sed spes, secūdū ꝙ uirtus est, respicit non solū actoC rem boni, sed etiā ipsum bonum, inquantum est non habitū. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectū beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donū timoris.

Ad 2m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de timore, secundū quòd respicit obiectū, quod est malum.

Ad 3m dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam: sic autem, timor non fuit in Christo.

D ARTICVLVS VII.

Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

AD septimum sic ꝓcedit. Videt quòd in Christo nō fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundum plenitudi

¶ Et per hæc patet solutio obiectorū, & quòd omnia consonant.

¶ In responsione ad primū eiusdem articuli sexti, si distinctionē iam dictā de duplici ordine causæ ad effectum, applicueris ad literā videbis differētiam, inter timoris donū, & spei virtutem in litera positā. Habet siquidem actor, sua boni, siue mali duplicem ordinem ad suum effectum: primo secundū se pro quanto est potens causare bonū, siue malum etiā mihi: secundu, vt præparatus est ad executionē boni, uel mali. Tunc autem tantum timetur malū, vel speratur bonū ex actore, quando vterque ordo interuenit, quando autē primus tantū, tunc actor tm̄ respicit. ¶ In litera igit ponitur differētia inter virtutem spei et donum timoris, in hoc ꝙ spes est respectu boni in executione & respectu actoris boni vtroque modo: timor vero nō est respectu mali, nec respectu actoris vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cōmuni ratione doni & virtutis, quia scilicet cōmune est virtuti & dono per se primo respicere bonū, quia virtus primo bonū facit. Hinc enim sequitur, quòd spes, quæ non solum inquātum donū, sed secundū propriā rōnem spei directe respicit bonū, oia quæ conuenire nata sunt spei, retineat, ac per hoc ꝙ sit boni habendi, sed non habiti. Timor aūt, quia secundum propriā rationem timoris directe respicit malū, sed quatenus eleuatus est in celsitudinem doni, proprie & per se respicit bonum, non retinet E ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, dum in solum tendebat actorē mali, non vt executiuū, sed vt in se potentem causare malū. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vtpote, ponens deum non haberi ab anima Christi, timoris autem donū in eo fuerit, utpote, solum reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima.

lib.2.ethic. c.6.in princ. tom.5.

3.cōt.c.154 fin. Et veri. q.27. art.5. & 5.cor. Et opusc.3.ca. 241. Et Ro. 1. lect. 4. Et Ephe.1. lect.2.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.

TItulus articuli septimi, vt sonat intelligitur.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, Oportet eum, qui docet, habere ea per quæ sua

doctrina

doctrina manifestetur. ergo oportet in Christo excellentissime fuisse omnes grās gratis datas. Antecedens probatur, quia aliàs sua doctrina esset inutilis. Consequentia vero probatur, quia Christus est primus & principalis doctor fidei, & gratiæ gratis datæ sunt ea, per quæ fidei spiritusq; doctrina manifestatur.

¶ Vbi nota, quòd Christ° dicitur primus & principalis fidei doctor, vel quia persona illa habet etiam tempore primatum in docēdo, vel quia non omnibus datur, sed reuelatæ fidei doctor primus tēpore & principalis auctoritate fuit Christus secundum quòd homo, prout de ipso fit sermo hic. Et hoc auctoritati Apostoli ad Hebr. 2. consonat, ubi salus initium manifestæ narrationis a Christo, a quo deus nouissime locut° é, sumpsisse dicitur.

¶ Super hoc aūtē, quod Christus est primus, ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solum gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac præcipuū doctorem excellentius aliis se habere in doctrina, & requisitis ad illā, propter quod in littera i calce corporis, huius sequelæ ratio tagitur dicēdo. Sicut in primo & principali fidei doctore.

¶ In responsione ad primū eiusdem septimi articuli, cum legis differentiā inter Christū & alios sanctos, in hoc q in aliis sanctis gratiæ gratis datæ diuiduntur, nōn aūtē in Christo intellige non de diuersitate, & vnitate, quasi in Christo omnes gratiæ gratis datæ sint vna gratia, in aliis vero sāctis alia sit gratia pphetiæ, alia gratia sanitatum, alia gratia miraculorū, &c. quoniam sicut uirtutes

*Episto. 57. declinando uer. si. to. 2.

P. 3. q. 12.

nem, nō competit illud habere secundum participationē: sed Christus habuit gratiam secundū plenitudinem, secundum illud Ioan. 1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratiæ autē gratis datæ videntur esse quædam participatiões diuisim, & particulariter diuersis attributæ, secundum illud 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt. ergo vr q in Christo non fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ 2 Præt. Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datū: sed debitum erat homini Christo, quòd sermone sapiētiæ, & scientiæ abundaret, & potēs esset in uirtutibus faciēdis, & in aliis huiusmodi, quę pertinent ad gratias gratis datas, cum ipse sit dei virtus & dei sapiētia, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. ergo Christo non fuit cōueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3 Præt. Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fideliū, secundum illud 1. Cor. 12. Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: non aūt videtur ad vtilitatem aliorum ptinere habitus, aut quæcumq; dispositio, si homo nō vtat, secundum illud Eccl. 10. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Christus aūt non legit usus omnibus gratiis gratis datis, prętertim quantum ad genera linguarū. nō ergo i Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

SED CONTRA est, q Aug. dicit in epistula ad Dardanū, *quòd sicut in capite sunt oēs sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ.

RESPON. Dicendū, q sicut in 2. parte habitum est,* gratiæ gratis datæ ordinātur ad fidei & spiritualis doctrinę manifestationem: oportet enim eum, qui docet habere ea, per quę sua doctrina manifestetur, aliàs sua doctrina esset inutilis. Spiritualis aūt doctrinæ & fidei, prim° & principalis doctor est Christus, secundum illud Hebr. 2. Cum initium accepisset enarrari per dominum, per eos, qui audierunt, in nos cōfirmata est, cōtestante deo signis & portentis &c. Vnde manifestum est, q in Christo excellētissime fuerunt oēs gratiæ gratis datæ, sicut in primo & principali fidei doctore.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut gratia gratū faciens, ordinat ad actus meritorios tàm interiores q̄ exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quosdā actus exteriores, fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorū & alia hmōi. In vtraq; aūt gratia Christus plenitudinē habuit: inquantū enim diui

F nitati vnita erat eius anima, plenā efficaciā habebat ad oēs prædictos actus perficiendos: sed alii sancti, qui mouentur a deo sicut instrumēta non vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos, uel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis sanctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, non aūt in Christo.

AD 2m dicendum, q Christus dicitur dei virtus, & dei sapientia, inquantum est æternus dei filius: sic autem nō competit sibi habere

G gratiam, sed esse potius datorē gratię: competit autē sibi habere gratiam, secundum humanam naturā.

AD 3m dicendum, q donū linguarum datum est apostolis, quia mittebantur ad docendas oēs gentes. Christus aūt in una sola gente Iudæorum voluit personaliter prędicare, secundū q ipse dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, q perierūt domus Israel. Et Apost. dicit Rom. 15. Dico Christū Iesum

H ministrum fuisse circuncisionis. Et ideo non oportuit, q loqueret pluribus linguis: nec tñ defuit ei omnium linguarū notitia, cum ēt occulta cordium ei nō essent abscondita (vt infra dicetur*) quarū voces quęcumq; sunt signa: nec tñ inutiliter hanc notitiā habuit, sicut non inutiliter habet habitū, qui eo non vtitur, quando non est oppurtunū.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Christo fuerit prophetia.

I AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q in Christo nō fuerit prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiā, secundū illud Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, per somnium aut in visione loquar ad eum: sed Christus habuit plenam & apertam notitiā multo magis q̄ Moyses, de quo ibi subditur, quòd palam & non per ænigmata videt deum. Non ergo in Christo debet poni prophetia.

¶ 2 Præt. Sicut fides est eorū, quæ

K non videntur, & spes eorum, quæ non habeut, ita prophetia est eorū, quę non sunt præsentia, sed distant, nā propheta dr quasi procul fans: sed in Christo non ponit fides nec spes, ut supra dictū est.* Ergo prophetia ēt nō debet poni in Christo.

¶ 3 Præt. Propheta est inferioris ordinis, q̄ Angelus, vnde & de Moyse, qui fuit supremus prophetarū (vt in 2. parte dictum est*) dr Act. 7. quòd locutus est cum Angelo in solitudine: sed Christus non est

infusæ, quæ spectāt ad gratiam gratum facientem, multiplicantur in Christo, sicut in aliis sanctis, & non omnes virtutes i Christo sūt vna virtus, ita multiplicātur tā i Christo, q aliis sāctis gratiæ gratis datæ: sed intellige de distinctione totius & partiū, hoc est q in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum, in aliis vero sāctis fuit particulariter, qa uni sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli. Et rursus vni sancto talis gratia (puta prophetiæ, aut miraculorum secundum talem mensuram) in Christo autem tota plenitudo &c. Et ratio assignatur i littera, quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alii vero sancti mouentur a deo ut instrumēta separata, quod si plenius non intelligis, vide vltra prius dicta, in quarto contra Gentiles cap. 14.

*quæst. 10. artic. 2.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulū octauum.*

Titulus octaui articuli intelligitur, vt sonat.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quęsito affirmatiue, scilicet, in Christo fuit prophetia. Probatur. Christ° fuit nō solum comprehensor, sed viator, & eo gnoscebat, ac dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia. ergo fuit propheta. Consequentia probatur, quia ad prophetiam requiritur, quòd cognita sint procul ab aliis, cum quibus cognoscens & annunti as est: quod probatur ex differentia secūdum locum & secundum tempus, & consequenter ex differētia inter purę comprehensores & viatores.

¶ Vbi nota primo ex libro præcedenti quæst. 173. arti. 1. & ex quæst. 174. art. 5. quod

Infra q. 31. arti. 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. Et Psal. 44. Et Mat. 1. Et Ioa. 4. lect. 6. Et 1. Corint. 13. lect. 3.

† Arti. 3. & 4. huius q.

2. 2. q. 174 arti. 4.

quòd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, s. vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, a visione dei per essentiam) vel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi a cognitione beatorum, quoniam beati non sunt procul, quia comprehēsores tantum. Moyses autem fuit simpliciter viator, Christus vero comprehensor & viator, & propterea Auctor hoc in loco prophetiam in Christo inuestigat, & concludit ex parte cognoscentis, quia s. Christ[us] erat viator.

¶ Nota secundo notitie, quòd probatio literæ secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicētis & aliorum eget, ita quòd in exemplo de loco ad partem negatiuam, s. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, subaudi, existentibus in Gallia, cum quibus non est, a quibus tamen procul sunt gesta in Syria, non esset propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, nō fuit propheticum, quod Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & a quib[us] procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent prophetæ. Exigitur ergo ad prophetam vtriusq; simul concursus cōditionis, s. quod cognoscat ea quæ sunt procul ab alijs, cum quibus ipse est: & ideo nec deus nec sancti, aut angeli sunt prophetæ, sed viatores.

¶ Nota tertio, quod duplici ratione Christus inquantū viator, potest dici propheta. Primo, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quàm cognoscē- (D.1068.) tis: quia s. prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectātis ad viā, (D.1066.) siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in responsione secūda ad primum) & conuenit sibi ratione conditionis cognoscentis, quia erat viator. Secundo, vt ly inquantū viator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quòd Christus quacūq; creata cognitione nouerit occulta alijs propheta est: quia cognitio illa viatoris est, quamuis non inquantum viator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christ[us] ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta. ergo inquantum comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis cōprehensiuæ, non in quocūq; sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis cōprehensiuæ absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio prima ad primum cum toto corpore articuli dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶ Nota notitie q̃rto, quòd cum dicitur, Christus, inquātum viator, est propheta, ly inquantum, non reduplicatiue tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiue, quoniā denotat conditionem in Christo, qua suscipit prædicationē prophetæ. Est enim propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantū capillatus: quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

minoratus ab angelis secundum notitiam animæ, sed solum secundum corporis passionem, vt habetur Heb. 2. ergo videtur quòd Christus non fuit Propheta.

SED CONTRA est, quòd de eo prędicitur Deute. 18. Prophetam suscitabit vobis deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Propheta sine honore, nisi i patria sua.

RESPON. Dicendum, quòd Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns: inquantum. s. cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam August. dicit 16. contra Faustum.* Est autem considerandum, quòd non potest dici aliquis Propheta ex hoc, quòd cognoscit & annuntiat ea quæ sunt alijs procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum, & secūdum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret alijs in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Helisæus ad Giezi dixit, 4. Regū. 5. quomodo vir descēderat de curru, & occurrerat ei. Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum. Et idem apparet secundum tempus. Propheticum enim fuit quod Isaias prænuntiauit, quòd Cyrus rex Persarum templum dei esset reædificatur*, vt patet Isa. 44. Non autem fuit propheticum, quod Esdras hoc scripsit, cuius tempore factum est. Si igitur deus aut angeli, vel etiam beati cognoscunt & annuntiant ea, quæ sunt procul a nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam: quia in nullo nostrum statum attingunt. Christus autem ante passionem nostrum statum attingebat, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiā viator. Et ideo propheticum erat, quòd ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia, & cognoscebat & annuntiabat. Et hac rōne dicitur in eo fuisse[a] prophetia.

*lib.16.ca. 28.tom.6.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per illa verba non ostēditur esse de ratione prophetiæ[a] ænigmatica cognitio, quæ scilicet est per somnium & in visione: sed ostenditur comparatio aliorum prophetarū, qui per somniū & in visione perceperunt diuina, ad Moysen, qui palam & non per ænigmata deum vidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vlti. Non surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamē dici, quòd etsi Christus habuit plenam & apertam notitiam, quātum ad partem intellectiuā: habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator.

AD 2[m] dicendum, quòd fides est eorum, quæ non videntur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quæ non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quæ sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus propheta conuersatur, & communicat in statu viæ: et ideo fides & spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

AD 3[m] dicendum, quòd angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus viator, non autē supra Christū, qui fuit simul viator & cōprehensor.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

AD NONUM sic proceditur. Videtur quod non fuerit in Christo gratię plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in secunda parte dictum est.* sed in Christo non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neq; spes, vt ostensum est. † ergo in Christo nō fuit gratiæ plenitudo.

Infr. ar. 10. & 12 c. & 3 dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & dist. 15. q. 1. art. 2. ad 5. Et op. 3. c. 211. Et op. 60. c. 3. *P. 2 q. 110 art. 4. ad 1. † Art. 3. & 4. *P. 2. q. 111 art. 2.

¶ 2 Præt. Sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt,* gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificatur impi[us], quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacuit alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratię.

¶ 3 Præt. Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiæ.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum nonum.*

TItulus articuli noni ab Auctore in principio corporis declaratur, quod plenitudo importat totalitatem & perfectionem, ita quòd habere gratiæ plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfecte. Et quia totaliter & pfecte dupliciter inuenitur; vel i genere aliquo, vel simpliciter, intellige hic, quòd est sermo de totalitate & perfectione simpliciter, ita quod quæstio est, an in Christo fuerit gratiæ plenitudo simpliciter.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declarant termini & distin-

distinguuntur: secundo respondetur vnica conclusione de plenitudine intensiua: tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

¶ Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel virtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratiæ intensiuæ. Probatur habuit gratiam in summo, ergo. Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens vero probatur dupliciter: primo ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causæ gratiæ, quia personaliter conifficta: quanto autem propinquior, tanto magis gratiæ recipit. ergo in summo propinqua, est in summo gratiæ. Secundo ex effectu. Anima Christi accepit gratiã, vt ex ea trãsfunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela ĩ exẽplo de calore ĩ igne.

¶ Nota hic primo, q̃ expresse litera loquens de quantitate intensiua gratiæ, dicit quòd Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissime nota contra attribuentes Auctori, quòd non datur summum possibile in gratia: non enim haberet Christ⁹ gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, vt patet.

¶ Nota secundo, q̃ Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, vt esset in aliis gratiæ causa absolute & simpliciter, sed cum additione: apposuit enim ly quodam modo, dicẽs, Vt ex ea quodãmodo trãsfunderetur ĩ alios. Deus enim ipse est gratiæ causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusus in loco proprio.

* art. 1. huius q.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

RESPON. Dicendum, quòd plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quãtum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere G albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitã: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ, & sic habet plene vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum mo H dum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primo ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: dictum est* enim, q̃ quanto aliquod receptiuum propinquius est causæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi I gratiam, vt ex ea quodammodo transfunderetur in alios. Et ideo oportuit, q̃ haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plene habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratiæ. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tãquàm cuidam vniuersali principio in genere habẽtium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generatiõis (vt Diony. dicit 4. cap. de Diui. nomi.*) eius virtus se extendit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiæ extenditur in Christo, inquantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ fides & spes nominant effectus gratiæ in quodam defectu, qui est ex parte recipiẽtis gratiam, inquantum scilicet, fides est de nõ visis, & spes de non habitis. Vnde non oportet, q̃ in Christo, qui est actor gratiæ, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

AD 2m dicendum, q̃ ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed quòd iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, ĩ quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantũ per eam facta est iusta & sancta a principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

AD 3m dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secũdum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

* c. 4. par. 1. inter prin. & mediũ.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratiæ, quantum ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, vt vniuersale principium in genere habẽtium gratiam. ergo. Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad omnes effect⁹ illius generis, vt patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, q̃ hic non occurrit quæstio de conclusione, sed rõ eius non caret scrupulo: quia Christum esse principium vl'e generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, vt principium contentum in genere tali, s. habentium gratiã, vel vt principium vl'e talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato q̃ sit vera, nõ tamen sic probatur in litera: quoniam in litera subsumitur sub illa maiore de principio vniuersali extra genus: sicut si sol po- F neretur causa generis eorum, quæ generantur & corrumpuntur, ipse extra genus corruptibilium generabiliumque existẽs. Si secundo modo intelligatur, propositio non apparet vera: nã Christus est vnus habentium gratiã, & non est extra genus habẽtium gratiam, iuxta illud, Plenum gratiæ & veritatis. Io. 1. Aut igitur maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium, intellecta nõ est ad ꝓpositum: aut minor de Christo, q̃ sit vniuersale principiũ, sic est falsa.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ propositio illa, Christus habuit gratiã, vt vniuersale principium in genere habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali, nõ contento in tali genere: ita quòd concedẽdum est, quòd Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniam est supra generationẽ habentium gratiam in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam: sed non habere gratiam per generationem, qua fiunt habentes gratiam. Est siquidem inter Chrm̃ & alios habentes gratiam hac differentia, q̃ alij habent gratiam per adoptionem: Christus autem nõ per adoptiõem, sed per naturam. Nam ceteri filij sunt adoptiui, Christus autẽ nõ: sed de eo Luc. 1. ad beatam Virginẽ dictum est, Quod ex te nascetur sanctũ. Cum ergo legis genus habẽtium gratiam, intellige perinde ac si legeres genus filiorum adoptiuorum dei: quoniam genus habentium gratiam per adoptionem est. Et quia Christ⁹ est vniuersale principium K generis habentium gratiam, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundum naturam, ideo oportet quòd gratia Christi extendat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extenderet.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, immo ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in deo secundum se formaliter (cum creatæ rei nomen sit, sicut beneficium) dona vero gratiæ in deo sunt etiam formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea cum argumentum tertium in litera esset de donis, Auctor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspiciens dixit duo: primo, quòd plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ: secundo, quòd non attenditur per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ, & non dixit, gratiæ diuinæ: descendunt enim gratiæ creaturæ, non a gratia in Deo, sed a bonitate in deo.

3. dis 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

in deo, ita quòd inter gratiam formaliter, & res quæ sunt dona gratiæ, cirum intereit, quòd dona gratiæ, quia cõmunia sunt deo & creaturç, si dicuntur plene inesse creaturæ, intelligitur secundũ capacitatẽ creaturæ, & non secundum suas rationes formales absolute, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia vero si ponitur plene, simpliciter, & absolute in creatura, non oportet quòd limitatio dicta subintelligatur: quia secundum suam rationẽ creatæ rei omnẽ est proprium. Quo circa ideo in litera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum quòd in deo: quia de donis gratiæ, quæ descendunt a patre luminum, agebatur.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum decimum.

* hom. 34. in euã. inter finẽ & medium.

Titulus occasionem sumit ex eo, quòd multis in sacra scriptura attribuiť plenitudo gratiæ, vt patet de btã Virgine & Stephão. ¶ In corpore est vna distinctio bimembris, cũ duabus conclusionibus respõsiuis secundum singula membra. Distinctio est hæc, Plenitudo gratiæ duplex est, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Prima conclusio resp̃õsiua est, Plenitudo gratiæ ex parte gratiæ, ꝓpria est Christo: secunda est, plenitudo gratiæ ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis ꝑ Christum. Prima cõclusio probatur: quia solus Christus pertingit ad summum gratiæ, tã intensiue, quãtum ad essentiã, quam extẽsiue quantum ad virtutẽ. Probatur: quia solus habet gratiam in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad

ARTICVLVS X.

Vtrum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

Ad decimum sic proceditur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est propriũ alicuius, sibi soli conuenit: sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena. dicitur etiã Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 2 Præt. Illud, quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem dei. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 3 Præt. Status viæ proportionari videtur statui patriæ: sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregor. in homil. * de centum ouibus. ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo a singulis hominibus: et ita plenitudo gratiæ non est propria Christi.

Sed contra est, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Christo, inquantum est vnigenitus a Patre, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

Respon. Dicendum, quòd plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter, vno modo ex parte ipsius gratiæ: alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratiæ dicitur esse plenitudo, ex eo quòd aliquis pertingit

E ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte vero subiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad termi-

A num præfixum ei a deo, secundum illud Ephe. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi: siue etiã secundum virtutem, inquantum scilicet habet facultatem gratiç ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hęc, illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo

B non est propria Christo, sed communicatur alijs per Christum.

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratię: quia non habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quẽ

C erat electa a deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia, quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de alijs: harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus prçordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

Ad 2m dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illa pleni-

D tudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus præordinatus: quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinantur omnes sancti, vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Apostolus fidelibus, quibus scribit.

Ad 3m dicendum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus sanctis: sunt tamen quędam prærogatiuç sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

nes gr̃æ effectus. Secunda autem probať: quia alijs gr̃a datur intensiue, ẽm mẽsuram ei a deo præfixã, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratiæ ad omnia, quæ ptinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Ap̃li auctoritatem. ¶ Nota hic primo, quòd distinctio in præcedenti articulo posita de plenitudine gratiæ intensiuæ vel extensiuæ, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo factæ. Nam plenitudo gratiæ ẽm se attenditur hic tam intensiue, quã extensiue, & similiter plenitudo gr̃æ ex parte subiecti attenditur tam intẽsiue, quam extensiue. Quocirca in articulo præcedẽti plenitudo gratiæ absolute, hoc est sine additione, considerata distinctaque est, hic vero cum explicata additiõe vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata & distincta est. Vnde in Chr̃o est plenitudo gratiæ simplr̃ intensiue & extensiue, iuxta pcedentem articulum. Et in eodẽ solo est plenitudo gratiæ ex parte gratiæ tam intensiue, quam extẽsiue, & in eodem & alijs p ipsũ est plenitudo gr̃æ ex parte subiecti, iuxta hunc articulũ. Sed I Chr̃o plenitudo ex parte subiecti coincidit cũ plenitudine gr̃æ ẽm se: qm̃ vnigenitum a Patre decet plenitudo gr̃æ ẽm se: in alijs autẽ est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita ꝙ non est plenitudo ex parte gratiæ ẽm se, qm̃ hæc ẽ propria vnigeniti a Patre, vt prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, ꝙ Auctor de q̃ntitate intẽsiua gr̃æ ẽm se, loquẽs in hoc articulo, dicit quòd inuenitur de facto in sũmo data aiæ Chr̃i, vt patet I primo mẽbro distinctionis, & prima conclusione.

Et declarat tale summum esse quantũ ad essentiam, distinguẽdo contra virtutem, & quantũ ad excellentiã, distinguẽdo contra extensionem, quæ ad virtutem spectat, dicẽdo quòd est in maxima excellentia, qua haberi potest. vbi impersonaliter loquitur, & ex parte gratiæ, & nõ ex parte subiecti, vt clare adeo patet i litera, quòd nõ potest inficiari.

¶ Et hæc ideo notanda duxi, vt videãt Thomistæ sm Auctoris doctrinã dari summam charitatem, summam grãm, nõ solum ex parte subiecti, sm mensuram, quã vnicuiq; pfixit Deus, sed ex parte ipsius charitatis & gratiæ sm se, vt infra amplius clarificabitur.

3.di.13.q.1 ar.2.q.2. & dis.14. ar.1 q.1.c. Et ve. q.29.art.3. Et opus.3. c.221. Et opus.60.c. 3. Et Io.3. lec.6.

¶ In responsione ad primum, nota sobrietatem doctrinæ præsentis circa plenitudinem gratiæ i beata Virgine, s. vt sit plena gratia tam intensiue, quam extensiue non plenitudine gratię secundum se (quia illa est propria Vnigeniti a Patre) sed plenitudine tam intensiue, quam extensiue requisita ad matrem dei. Et hic nota contra loquaces, & gratiam beatę Virginis extendentes ad omnes effectus gratiæ, quasi matris dei la* indigeat nostris p voluntate vana ratione laudibus sub quadã pietatis spẽ.

* li.18.Moral.ca.31.

¶ Siste igitur vir vere deuote ac docte, in laudib* rõne sulttus, vt. s. sit gratia plena, nõ ex parte gratiæ, sed subiecti, nec in summum intensiue, aut extẽsiue ex parte gratiæ. Lauda in ea gratiam, sed in summo ex parte subiecti supra omnem puram creaturam: hæc enim plenitudo matrem dei decet, quæ super omnes est puras creaturas exaltata.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Christi gratia sit infinita.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immensum, est infinitum: sed gratia Christi est immensa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat deus Spiritum Filio, scilicet Chfo. ergo gfa Christi est infinita.

¶ 2 Præt. Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quæ non potest fundari, nisi in essentia infinita: sed effectus gratiæ Christi est infinitus: extẽdit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi, vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 3 Præt. Omne finitum, per additionem finiti potest peruenire ad quantitatem cuiuscumque finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantum crescere, quòd perueniret ad æqualitatem gratię Christi, contra quod dicitur Iob 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrũ, secũdum quòd Greg.* ibi exponit. ergo gratia Christi est infinita.

SED CONTRA est, quòd gratia est quiddam creatum in anima: sed omne creatum est finitum, secundum illud Sapien. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti. ergo gratia Christi non est infinita.

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet,* in Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidem est gratia vnionis, quæ sicut supra dictum est, † est ipsum vniri personaliter filio dei, quod est gratis concessum humanæ naturæ, & hanc gratiam constat esse infinitam, secũdum quòd

G ipsa persona verbi est infinita.

Alia vero est gratia habitualis, quæ quidem potest dupliciter cõsiderari. Vno modo, secundum q est quoddã ens. Et sic necesse est, quòd sit ens finitum: est enim in anima Christi sicut in subiecto: anima autem Christi est creatura quędam habens capacitatem finitam. vnde esse gratiæ, cum non excedat suum subiectum, non potest esse infinitum. Alio modo potest

H considerari secundum propriam rationem gratiæ. Et sic gratia Christi potest dici infinita, eo quòd nõ limitatur: quia scilicet habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ, & non datur ei secundum aliquam certam mensurã id, quod ad rationem gratiæ pertinet, eo q secundum propositum dei, cuius est gratiam mensurare, gratia confertur animæ Christi, sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura, secundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in

I dilecto filio suo: sicut si dicamus lucem solis esse infinitam, non quidem secundum suum esse, sed secundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere potest.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum vndecimum.*

DIuinæ vt non desim gratiæ, par est vt cœptum opus prosequamur, & quanto amplius dei sanctissimiq; domini nostri Leonis decimi Pontificis Maximi gratia, Cardinea me dignitate attollens abundauit, tanto magis debeo Iesu Christi mysteria, Ecclesięq; sacramenta scrutari, in lucemq; proferre.

¶ Hoc igitur eodem anno salutis quidem millesimo quingentesimo decimoseptimo, ætatis autem propriæ nono supra quadragesimum, inchoatum opus die duodecima Cardinalatus simul & mensis Iulij prosequendo, titulum huius vndecimi articuli quæstionis septimæ intelligendum, vt sonat dicimus.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito, diuidendo & subdistinguendo, sic q iuxta tria membra distinctionis tribus conclusionibus respõdetur. Diuisio est, Gratia Christi duplex vel vnionis, vel habitualis. Subdistinctio est, Gratia habitualis dupliciter consideratur, vel secundum rationem entis, vel secundum rationem gratiæ. Vnde consurgunt tria membra: videlicet gratia vnionis, gratia habitualis vt ens, gratia habitualis vt gratia. Prima conclusio iuxta primum membrum est, Gratia vnionis est infinita. Probatur, Vniri personaliter filio dei, est

F infinitum, secundum quòd ipsa persona verbi est infinita. ergo gratia vnionis est infinita. Vbi iuxta promissa expecta calcem vltimi articuli præsentis quæstionis. Secunda cõclusio est, Gratia habitualis Christi, inquantum ens, est finita. Probatur, Est in anima Christi sicut in subiecto, ergo est ens finitum. Probatur sequela: quia non excedit suum subiectum, quod est finitæ capacitatis, quia creatura qdã.

* q.2.ar.10

† q.6.art.6.

¶ Nota hic, quòd quia finiti & infiniti ratio quãtitati so li congruit, vt dicitur in 1. Physicorũ, iuxta multiplicem quantitatẽ rei, multiplex finitas vel infinitas considerari potest. Verbi gratia, in linea iuxta duplicẽ quantitatem, scilicet molis vel perfectionis, dupliciter potest dici finita vel infinita: nam si esset linea aliqua infinitæ longitudinis, esset finita secundũ perfectionem (esset enim accidens, ac per hoc imperfecti* ens, quàm substantia quæcumque) & esset infinita secundum rationẽ lineæ. Et simile accidit in habentibus tantum quantitatem perfectionis: multarum tamen rationum, quòd scilicet possunt iuxta multiplicem perfectionis quantitatẽ, multipliciter dici finita vel infinita, ita q secundum quantitatem talis perfectionis sunt finita, & secundum quantitatem alterius rationis perfectionis sunt infinita: vt si esset albedo infinita intensiue secundum latitudinẽ albedinis, esset infinita secundum rationem albedinis: esset tamen finita secũdum quantitatem perfectionis simpliciter, quãm esset accidens, ac per hoc imperfectius ens qualibet substantia quantumcũque finitæ perfectionis.

¶ In litera igitur Auctor gratiam considerat, & secundũ quantitatem perfectionis conuenientis sibi secundum propriam gratiæ rationem, & secundum quantitatem perfectionis conuenientis sibi secũdum communem rationem entis, quod est considerare ipsam, sicut & quodlibet aliud ens secundum com-

K munem rationem perfectionis. nam quod est finitæ perfectionis, est finitæ entitatis: & econtra, & similiter quod est infinitæ entitatis, est infinitæ perfectionis. & econtra. Et dicit in secunda conclusione, quòd gratia habitualis Christi est finita secundum rationem entis, hoc est, est ens finitum.

¶ In tertia autem, quòd eadem est infinita secundum rationẽ gratiæ, hoc est, est gratia infinita. Quæ tertia conclusio in litera primo exponitur: deinde probatur. Explanatur quidem & quã tum ad vim nominis, scilicet quòd est infinita, quia non est limitata secundum aliquam creatam mensuram, & quantum ad rem, quia habet quicquid potest pertinere ad rationem gratię, et quantum ad exemplum de luce solis. Probatur autem, Animæ Christi confertur gratia sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura. ergo animæ Christi gratia est infinita secundum rationem gratiæ. Antecedens probatur ex auctoritate Apost. ad Ephe. 1.

¶ Nota

Ad primum ergo dicendũ, q id quod dicitur, Pater nõ ad mẽsuram dat Spiritum filio, vno modo exponitur de dono, quod deus pater ab æterno dedit Filio, s. diuinam naturam, quæ est donum infinitum. Vnde quædam glo.* dicit ibidem, Vt tantus sit filius, quantus & Pater. Alio modo potest referri ad donum, quod datum est humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ personæ, quod etiam est donũ infinitum. Vnde gl.† dicit ibidem, sicut Pater plenum & perfectum genuit verbum, sic & plenum & perfectum est vnitum humanæ naturæ. Tertio modo potest referri ad gratiam habitualem, inquãtum gratia Christi se extẽdit ad omnia quæ sunt gratiæ. Vnde Aug.* hoc exponens dicit, Mensura, diuisio quædam donorum est: alij enim datur per Spiritum sermo sapientię, alij sermo scientiæ: sed Chrs, qui dat, non ad mensurã accepit.

Ad 2m dicendum, quòd gratia Christi habet infinitum effectum, tum propter infinitatem prædictã gratiæ, tum propter vnitatem diuinæ personæ, cui anima Christi vnita est.

Ad 3m dicendum, q minus per augmentum potest peruenire ad quãtitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: sed gratia alterius hominis cõparatur ad gratiam Christi, sicut quædam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quantumcũque crescat, non potest adæquare virtutem solis, ita gratia alterius hominis, quantumcumque crescat, non potest adæquare gratiam Christi.

Articvlvs xii.

Vtrum gratia Christi potuerit augeri.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi potuerit augeri. Omni enim finito potest fieri additio: sed gratia Christi fuit finita, vt dictum est.* ergo potuit augeri.

§ 2 Præt. Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam, secundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens est autem deus omnem gratiam abundare facere in vobis: sed virtus diuina, cum sit infinita, nullo termino coarctatur. ergo videtur, quòd gratia Christi potuerit esse maior.

§ 3 Præt. Luc. 2. dicitur, q Puer

¶ Nota hic, quòd ly in humana natura, determinat subiectũ necessitatis, non extensionis hoc est, quia Christus est vniuersale principium gratificationis, humanæ necessitatis estiam causa necessitatis ad habendum Christum principium gratificationis, humana natura est. Sed licet necessitas ex humana occasionem sumpserit natura, extenditur tamẽ hoc principium non solum ad homines, sed ad Angelos, vt infra patebit: ita quòd Christus est vniuersale principium gratificationis etiam angelorum, extensa iã sua capitali gratia, etiam ad angelos.

¶ In responsiuna ad secundum eiusdem articuli, perspice, q grã habitualis Christi habet effectũ infinitum ob duplicem (vt dicitur in litera) causam. Hinc. n. habes & meritum & satisfactionem Chri infinitatẽ habere.

¶ In respõsione ad tertiũ, dubium occurrit: primo, quomodo verum sit, q gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quãtitatem alterius rationis a quãtitate gratiæ Christi: secundo, quo vanum sit, q gratia cuiuslibet singularis personę sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. Et est ratio vtriusque dubij: quia gratia est eiusdem speciei specialissimæ in quacũque sit creatura, vt patet de charitate. Impossibile est autem, quòd in vna specie specialissima inueniatur vere tanta diuersitas, vt vnum illius indiuiduum sit virtus vniuersalis, & alterum particularis, cum virtus vniuersalis & particularis, loquendo per se, distinguantur ad minus specie, vt patet inductiue, & conuincitur ratione ex diuersitate actuum propriorum, virtutis vniuersalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd gratia habitualis Christi (de qua est sermo) & aliorum, licet sit eiusdem speciei specialissimæ, quo ad essentiam, est tamen diuersarum rationum quantum ad modum essendi. Est siquidem gratia in Christo, vt in toto adæquãte ipsam secundum se, est autem in omnibus alijs, vt in partibus inadæquatis ipsi secundum se gratiæ. Et propterea est in Christo, vt in subiecto & principio vniuersali gratiæ, in alijs vero vt in particulariter participantibus. Et ideo quantũcũque crescat aliorum gratia, numquam peruenire potest ad quantitatem intensiuam, vel extensiuam gratiæ Christi.

¶ Et vt hæc doctrina facilius intelligatur, dicamus sub exemplo. Calor eiusdem est in se speciei siue in igne, siue in aere, siue in mistis: verũtamen ignis adæquat calorem secũdum se, quia tantus, tam extensiue, q̃ intensiue est susceptiuus caloris, quantus natus est esse secundum se calor. Aer autem siue mistum quodcumque, calorem participat, ita quòd statim vt calor in alio quam igne poni intelligitur, limitatus & deficiens a perfectione, quam natus est calor secundum se habere, intelligitur: ex hoc enim ipso, quòd calor in subiecto inadæquãte calorem secundum seipsum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propterea quãtũcumque crescere ponatur calor in tali subiecto inadæquante, numquàm perueniet ad quantitatem perfectionis caloris in igne adæquato subiecto, eo q tale augmentum etiã si in infinitum ponatur, conuenietur, & sistet infra latitudinem subiecti participantis, cuius tota latitudo succumbit subiecto adæquato.

¶ Ad propositum igitur hinc redeundo, dicimus iuxta prius habitam doctrinam, gratiam habitualem esse in Christo secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsam, & in nullo alio esse gratiam secundum totam pfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsam, & propterea in Christo fuisse gratiam, vt in subiecto totali: in alijs vero vt in subiectis partialibus. Et hoc est gratiam esse diuersarum rationũ, quantitatum & perfectionum, non secundum essentiam, sed secundum modum. Et hinc prouenit, quòd grã Christi comparatur ad gratias aliorum, vt virtus vniuersalis ad virtutes particulares: nam spectando ad differẽtiam, quæ est penes dictos modos essendi, clare liquet, gratiam Christi habere quicquid perfectionis natum est conuenire gratiæ secundum seipsam, ac per hoc omnem illius perfectionem intensiuam & extensiuam: vtrãque enim perfectio gratiæ secundum seipsam exigit, & consequenter gratiã Christi esse vniuersalis virtutis (vtpote quę omnem gratiæ perfectionem intensiuam & extensiuam in se continet) aliorum vero gratiam esse particularis virtutis vtpote partem intensiuę & partem extensiuæ perfectionis gratiæ in se continens: plus tamen vel minus iuxta cuiusque mensuram, qua mensus est illi deus. Quo fit, vt quantumcumque quæcumque pura creatura crescat in gratia, numquam peruenire possit ad quantitatem æqualem gratiæ Christi: sicut numquam pars adæquare potest totum, nisi partis rationem amittat. Et hoc est quod in litera dicitur, reddendo rationem, quare finitum crescendo non potest adæquare aliquid finitum: quia, scilicet habent quãtitates diuersarum rationum penes hoc, q Christi gratia est virtutis & quãtitatis vlis, aliorum vero gratia est perfectiõis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cũ perfectione debita sibi sm seipsam gratiam: in alijs vero est gratia cum perfectione modificata & mensurata, secundum tale subiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad nostrũ. de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via posse peruenire ad talem gratiæ gradum, vt non possit vltra proficere, eo quòd aliter excedi possit gratia Christi. Vtrumque etenim erroneum esse, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

Super Quæstionis septimæ Articulum duodecimum.

Titulus articuli duodecimi clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt: præponitur siquidem vna distinctio, & ponuntur deinde duæ conclusiones responsiuæ quæsito. Distinctio est. Formam suscipientem magis & minus posse, vel non posse augeri, contingit dupliciter, primo ex parte formæ: secundo ex parte subiecti. Exempla clara sunt in litera. Et ex hac distinctione radicis posse vel non posse augeri in cõmuni, subintellige in speciali, quòd gratiam nõ posse vel posse augeri contingit dupliciter, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Et probatur primum membrum, scilicet ex parte gratiæ, quantum ad negatiuam partem, quæ est prima conclusio (scilicet gratiam Christi ex parte gratiæ, non posse augeri) quia sicut aliarum formarum, ita & gratiæ Christi propria mensura secundum se est ex diuina sapien-

* gl. interlinearis sup illud Oia dedit I manu eius.

† gl. or. ibi.

*Tract. 14. in Ioã. ante medium tom. 9.

3. di. 15. q. 5 ar. 1. q. 4. & dist. 17. q. 2. art. 4. ad 3. Et 3. di. 13. q. 1. art. 2. q. 3. & dist. 18. art. 5. c. Et Isa. 11. lec. 2. prio.

* art. pced.

Iesus proficiebat sapientia & ętate & gratia apud deum & hoĩes. ergo gratia Christi potuit augeri.

SED CONTRA est, quòd dr̃ Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre plenũ gratiæ & veritatis: sed nihil potest esse aut intelligi maius, q̃ φ aliquis sit vnigenitus a Patre. ergo etiam nõ potest esse vel intelligi maior gratia, q̃ illa, qua Christus fuit plenus.

G RESPON. Dicendum, quòd aliquam formam nõ posse augeri, contingit dupliciter, vno modo ex pte ipsius subiecti: alio modo, ex parte ipsius formæ. Ex parte quidem subiecti, quando subiectum attingit ad vltimũ gradum in participatione illius formæ secũdum suum modum: sicut si dicatur, φ aer non potest crescere in caliditate, quando pertingit ad vltimum gradum caloris, qui potest saluari in natura aeris; licet possit esse maior calor in rerum natura q̃ est calor ignis. Ex parte autem formæ excluditur possibilitas augmenti, qñ aliquod subiectum attingit ad vltimam perfectionem, quam potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, φ calor ignis non potest augeri, quia nõ potest esse perfectior gradus caloris q̃ ille, ad quẽ pertingit ignis. Sicut autem aliarũ formarum est ex diuina sapientia determinata propria mensura, ita & gratiæ, secundum illud Sap. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti. Mensura autẽ vnicuiq; formæ pręfigitur per cõparationem ad suum finem: sicut non est maior grauitas, q̃ grauitas terræ, quia non põt esse inferior locus loco terræ. Finis aũt gratiæ est vnio creaturæ rõnalis ad deum: nõ potest aũt esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad deum, q̃ quæ est ĩ persona. & ideo gratia Christi pertingit ad summam mẽsuram gratiæ. Sic igitur manifestũ est, φ gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius grãæ: sed neque etiam ex parte subiecti: quia Christus, secundum φ homo a primo instanti suę cõceptionis fuit verus & plenus comprehensor. Vnde, in eo non potuit esse gratiæ augmentum, sicut nec in alijs beatis: quorum gratia augeri non potest, eo φ sunt in termino. Hominum vero qui sunt pure viatores, gratia põt augeri, & ex parte formæ: quia nõ attingunt summum gratiæ gradũ, H & ex parte subiecti, quia nondum peruenerunt ad terminum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quantitati potest fieri additio: quia ex parte quantitatis finitæ, non est aliquid quod repugnet additioni. Si vero loquamur de quantitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formæ, I cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus * dicit in secundo de Anima, quòd omnium natura constantium est terminus & ratio magnitudinis &

tia, ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem, ergo penes rationalis creaturæ vnionem ad Deum, ergo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ, ergo gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur auctoritate Scripturæ. Prima cõsequentia probatur: quia mensura vniuique formæ præfigitur in comparatione ad finem: qđ declaratur exemplo in terræ grauitate. Secunda autẽ: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia vero: quia nec esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶ Sista hoc in loco lector, & perspice primo, quòd in præcedentis libri Commentarijs, cum de charitate tractares, scripsimus, non somniasse nos, sed ab Auctore didicisse, S. gratiam, ac per hoc charitatem in creaturis habere sm̃ se terminum in summo, ita φ non sunt amplius augmentabiles, & verba Auctoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, non esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunt exponenda, vt ibi exposuimus; & sentiendum cum Auctore hoc in loco est, φ grã habitualis Christi est vere in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perduci, & hoc iam in pręcedentib' huius libri plures habuimus.

¶ Ad claritatem tamen doctrinæ præsentis intellige mẽsuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit (qm̃ mensura formæ intrinseca est formæ cuius est mensura) sed sic, quòd cum omne agens agat ꝓpter finem, ac per hoc id, quod substãtiabiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum esse cõmensuratum illi fini; propterea cum graue sit propter esse deorsum, oportet graue vt sic commensuratum esse fini, vt scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa grauitas, & K supremo sursum sola summa leuitas: ita summæ vnioni creaturæ rõnalis ad deum cõmensurari oportet solã summã grãm.

¶ Sed est hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, cum secundum antedicta, & in sequenti articulo ex proposito definita, vnio personalis non sequatur, sed præcedat gratiam habitualem, finis autẽ posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem.

¶ Ad hoc dr̃, φ finis non dr̃ tm̃ de fine consequendo, sed de fine pręexistente, qui finalizat nõ vt sit, aut bene sit, sed quia est: sicut deus qui nec est nec cõseruatur, aut quomodolibet augetur per creaturas, finis earum dr̃. Quocirca vnio personalis finis est gratiæ habitualis, non assequendus ꝑ eã, sed quia ipsa emanans ab vnione personali ordinata ad vnionem personalem vt ad finem, quia est, sicut creaturæ finiuntur in deum ꝑp deum vt finem earum, quia est. Nec est hoc remotum ab ordine, quem in reb' generabilibus videmus, qm̃ in istis perspicimus, φ non solũ antecedentes dispõnes, sed consequentia etiam accidentia ordinantur ad substantiam prius natura genitam, vt ad finem: esse nãque disciplinabilem, quod cõsequitur ad formam hominis, ordinatur ad hoĩem, vt ad finem. Stat ergo solida literæ doctrina, tradens gratiam habitualem Christi esse in summo, quia consonat, & commensuratur summæ vnioni vt fini.

¶ Secunda conclusio est, Gratia Christi non potuit augeri ex parte subiecti. Probatur ratione: quia Christ' ab initio fuit plene comprehẽsor, ac per hoc in termino. Et a simili: quia nec beatorum in patria gratia potest ob dictam rationem augeri. Et a dissimili tam hæc quàm pręcedens cõclusio manifestatur: quia pure viatorũ gratia potest augeri & ex parte gratiæ (quia non ptingunt ad summum sm̃ se) & ex parte subiecti: quia adhuc sunt in via, & nõ puenerũt ad viæ terminum.

¶ Vbi nota, φ ideo absq; alia probatione in litera asseritur nullum pure viatorem attingere ad sũmum gratiæ ex parte gratiæ: quia consequuntur se hæc duo, videlicet summum grãæ ex parte gratiæ, & gratia virtutis vniuersalis, nam gratia secũdo se summa ad quicquid potest spectare, ad rationem grãæ se extendit, & si ad quidlibet perfectionis gratiæ se extendit, summa gratia est. Et quoniã verũ, que constat esse plenitudinis ꝓprię vnigeniti a Patre, quẽ ipsa plenitudo grãæ cõstituit ab initio cõprehensorẽ, ideo absq; hæsitatione aliqua asserendum est, nullã purã creaturã siue in via, siue in patria ad summũ gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ In responsione ad primum eiusdem 12. articuli considera ꝑspicaciam responsionis, non solum propositioni obiectæ satisfacientis, sed ex radice oppositum monstrantis: propositionem siquidem illam, Omni finito potest fieri additio, cum finitum & infinitum quantitatis prima sit, distinguit secundum posse dupliciter, quantum finitum cõsiderari, Mathematice, hoc est abstrahendo a materia sensibili, vt loquimur de linea, superficie, vel corpore absolute, vel Physice, hoc est, vt ad specificas naturas rerum naturalium est determinatam, vt quantitas humana, vel cælestis. Primo modo vera est propositio illa: secũdo aũt falsa, vt patet de quantitate cæli. Et quia ratio, quare q̃titati determinatæ ad naturam talem, repugnat additio, est forma naturalis (vt patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens subdit, quòd multo magis ipsi formę naturali quantitatis finitæ repugnat additio: quoniam si forma naturalis efficit, vt quantitas, cui secundum se nõ repugnat additio, excludat additionem; multo magis efficit, vt a seipsa excludat additionem. Quo fit, vt quia gratia eiusdem est rationis, quo ad finitatem vel infinitatem conformis, naturalibus, cum sit illarum vna, de quibus scriptum est, Omnia in numero, pondere & mensura disposuisti: ideo gratia Christi & finita & excludẽs additionem simul est.

* lib. 2. de Aĩa tex. 41. tom. 2.

¶ In

¶ In responsione ad secundum eiusdem 12. articuli aduerte, quòd quia in litera gratia Christi relata ad proprium finem, excludit melius se: & tamen cōparatur aliquid maius seu melius se, ideo manifeste litera ista docet gratiam Christi dupliciter posse considerari. Primo, secundum id quod in se est, hoc est secundum propriam intrinsecam entitatem, qua est tale ens inter entia vniuersi. & sic potest aliquid esse nobilius ens, quàm ipsa sit: Imo omnis substantia est nobilior secundum sui generis rationem illa, cum sit essentialiter accidens. Alio modo, secundum id, ad quod ipsa sua entitas tantæ perfectionis ordinatur, vt ad proprium finem. Et sic non potest fieri aliquid maius aut melius illa: quoniam suapte natura commensurata est vnioni personali dei, vt proprio fini, qua nihil esse potest melius. Et vt melius percipias, quæ in litera subiunguntur, perspicaciter attendendum est, a diuina sapientia dupliciter aliquid ordinatum, quantum est ex parte rei ordinatæ ad vnionem personalem filij dei, vel per se, vt perfectio gratiæ secundū se: vel per accidens, vt humana natura. Per accidens siquidem euenit, quantum est ex parte humanæ naturæ vt cō placeret deo illam eligere ad vnionem personalem: quoniam ipsa natura humana secundum se nullam habet proportionem, aut cō-
3. dist. 13. q. 3. ar. 2. q. 4. Et op. 3. ca. 221. Et op. 60. c. 3. mensurationem ad assumptibilitatem: quia nullam habet potentiam passiuam ad ea, quæ omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia eleuauit illam, ordinando ipsam, vt assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprij ordinis vt pote supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturale ac diuinum quid ordinatur, par est, vt suapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuraretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quòd vnioni personali correspondet sufficienter talis mēsura gratiæ, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinæ sapientiæ ordinem, quo omnia disposuit ab æterno sua vster. Quocirca quantūcūque aliquod ens in se secundum suā
E intrinsecam entitatem melius gratia, quæ est in Christo, fieret: non fieret tamen ens suapte natura ordinatum per se ad melius, quam ordinetur perfectio, quæ in Christo est gratiæ, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd similitudo profectus Christi, quo ad sapientiam, gratiam, & ætatem, in litera asseritur quo ad partem affirmatiuam, scilicet quòd proficiebat quo ad effectus ætatis, sicut quo ad effectus sapientiæ & gratiæ, & hoc constat esse verissimum, quoniam opera sua condigna ætati faciebat: sed non asseritur quo ad partem negatiuam, scilicet quòd nō proficiebat secundum ætatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam cōstat quòd

A esset falsum hoc, nam Christus vere proficiebat ipsa ætate: quoniam secundum ætatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tādem perfectum emersisse (sicut ceteros homines) sensim & per incrementa temporum, augēte naturali virtute mēbra, robur que viribus ministrāte.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum tertiumdecimum.*

Titulus clarus est. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito, Gratia vnionis in Christo præcedit gratiam habitualē eius: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Probatur tripliciter. Primo, Missio Filij est prior naturæ ordine, missione Spiritussancti. ergo gratia vnionis &c. Antecedens probatur: quia Spiritussanctus procedit naturæ ordine a Filio, & dilectio a sapientia. Consequentia vero: quia secundum ipsam vnionē attenditur missio Filij, & secundum gratiam habitualem attenditur missio Spiritussancti. ¶ Vbi nota, quòd caute loquitur in litera Auctor, dum missiones ordinat, secundum prius & posterius naturæ: processiones autem Filij & Spiritussancti ordinat quidem naturæ ordine, sed nō secundum prius & posterius: quia, vt 1. vigesima dist. primi sen. dicitur, in diuinis est ordo naturæ, non quo alter est prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones autem ad ea, quæ sunt extra Trinitatem respicientes, prioritatem etiam & posterioritatem naturæ in suis rationibus ac rebus admittūt. Secundo præsentia deitatis est prior splēdore eius: sed vnio est ipsa præsentia, gratia habitualis, splendor eius. ergo. Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim. ergo gratia habitualis præsupponit vnionem. Antecedens probatur: quia actiones sunt suppositorum. Cōsequentia vero: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

¶ Vbi caute perspice, quòd aliud est dicere non præsupponit hypostasim: & aliud est dicere, non præsupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis præsupponit, non facit hypostasim verbi Dei, quæ sola in Christo hypostasis est: sed eadē gratia vnionis non præsupponit, sed facit in Christo hypostasim in humana natura, dū facit quòd persona filij dei sit non solū persona diuina, sed etiā persona humana, dum facit quòd subsistat nō solum in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens quòd actio humana supponit hypostasim humanam &c.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 13. artic. habes, quòd gratia in Christo non habet rationem dispōnis respectu vnionis, sed habet rationem naturalis proprietatis, sicut calor consequens formam ignis. Et hoc bene nota.

¶ In responsione ad 3. occurrit reddēda ratio tot dictorum de gratia vnionis. Dicitur. n. de ipsa in hoc articulo in principio corporis,

augmenti. Et inde est, quòd quantitati totius cæli non potest fieri additio. Multo igitur magis in ipsis formis consideratur aliquis terminus, vltra quem non progreditur. Et propter hoc non oportet, quòd gratiæ Christi possit fieri additio, quamuis sit finita secundum sui essentiam.

¶ Ad 2m dicendum, quòd virtus diuina licet possit facere aliquid maius & melius, quàm sit habitualis gratia Christi, non tamen posset facere, quòd ordinaretur ad aliquid maius, quàm sit vnio personalis ad Filium vnigenitum a Patre. Cui vnioni sufficienter correspondet talis mensura gratiæ, secundum definitionem diuinæ sapientiæ.

Ad 3m dicendum, quòd in sapientia & gratia aliquis potest proficere dupliciter, uno modo, secundum ipsos habitus sapiētiæ & gratiæ augmentatos, & sic Christus in eis non proficiebat: alio modo, secundum effectus, inquantum .s. aliquis sapientiora & virtuosiora opera facit. Et sic Christus proficiebat sapientia & gratia, sicut & ætate: quia secundum processum ætatis perfectiora opera faciebat, vt se verum hominem demonstraret, & in his quæ sunt ad Deum, & in his quæ sunt ad homines.

ARTICVLVS XIII.

Qualiter gratia Christi habitualis se habeat ad unionem.

AD TERTIVMDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia habitualis in Christo non subsequatur vnionem: Idem. n. non sequitur ad seipsum: sed hæc gratia habitualis, videtur eadem esse cū gratia vnionis: dicit. n. Aug. in lib. de Prædesti.* Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicūque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus.

* c. 15. ante medium, tom. 7.

B Quorum duorum primum pertinet ad gratiam habitualem, secundum ad gratiam vnionis. ergo videtur, quòd gratia habitualis non subsequatur vnionem.

¶ 2 Præter. Dispositio præcedit perfectionem tempore, vel saltem intellectu: sed gratia habitualis videtur esse sicut quædam dispositio humanæ naturæ ad vnionem personalem. ergo videtur, quòd gratia habitualis non subsequatur vnionem, sed magis præcedat.

C ¶ 3 Præter. Commune est prius proprio: sed gratia habitualis est communis Christo & alijs hominibus, gratia autem vnionis est propria Christo. ergo prior est secundum intellectum gratia habitualis quàm ipsa vnio. non ergo sequitur eam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 42. Ecce seruus meus, suscipiam eum: & postea sequitur, Dedi Spiritum meum super eum, quod quidem pertinet ad donum gratiæ habitualis. Vnde relinquitur, quòd susceptio naturæ humanæ in vnitatem per-

D sonæ, præcedat gratiam habitualem in Christo.

RESPON. Dicendum, quòd F vnio humanæ naturæ ad diuinam personam (quam supra * diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Christo, non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Et hoc triplici ratione: primo quidem, secũdum ordinẽ principiorũ vtriusq;. Principium.n. vnionis est persona Filij, assumẽs humanam naturam, quæ ẜm hoc dr̃ missa esse in mundum, ꝙ humanam naturam assumpsit. Principium aũt gratię habitualis, quæ cũ charitate datur, est Spiritussanctus, qui secundum hoc dr̃ mitti, ꝙ per charitatem mentem inhabitat. Missio aũt Filij secundũ ordinem naturæ, prior est missione Spiritussancti, sicut ordine naturæ Spiritussanctus procedit a Filio, & a sapientia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ habituali gratia, secũdum quam intelligitur missio Spiritussancti. Secundo, accipitur rõ H huius ordinis ex habitudine gratiæ ad suam causam. Gratia.n. causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumen in aere ex præsẽtia solis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendebat a maiestate eius. Præsentia autem dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personã: vnde gratia habitualis Christi intelligitur I vt cõsequens hanc vnionem, sicut splendor solem. Tertio, ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem sunt suppositorum & indiuiduorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim operantem. Hypostasis autem non præsupponitur in humana natura ante vnionem, vt ex supra dictis patet. * Et ideo gratia vnionis secundum intellectum p̃cedit gratiam habitualem. K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. † ibi gratiam nominat gratuitam dei voluntatem, gratis beneficia largientem. Et propter hoc, eadem gratia dicit hominem quemcũq; fieri Christianum, qua gratia factus est homo Christus: quia vtrũque gratuita dei voluntate absque meritis factum est.

AD 2m dicendum, quòd sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionem, ad quã dispõnit in his, quæ successiue perficiũtur, ita naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consecutus est: sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens a forma ignis iam præexistentis. Humana autem natura in Christo vnita est personę verbi a principio, absq; successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedens vnionem, sed vt consequens eam, sicut quædam proprietas naturalis. Vnde & August. G dicit in Enchir. * ꝙ gratia est quodãmodo Chr̃o homini naturalis.

AD 3m dicendum, ꝙ cõe est prius ꝓprio, si vtrũq; sit vnius generis, sed in his, quę sunt diuersorum generum, nihil prohibet proprium esse prius communi. Gratia autem vnionis non est in genere gratiæ habitualis: sed est supra omne genus, sicut & ipsa diuina persona. Vnde hoc proprium nihil prohibet esse prius communi: qa non se habet per additionem ad commune, sed potius est principium & origo eius, quod est cõe.

QVÆSTIO VIII.

De Gratia Christi, secundum quòd est caput Ecclesiæ, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de gratia Christi, secundũ ꝙ est caput Ecclesiæ.

Et circa hoc quæruntur octo:

¶ Primo, vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

¶ Secundo, vtrum sit caput hominum, quantum ad corpora: vel solum quantum ad animas.

¶ Tertio, vtrum sit caput omnium hominum.

¶ Quarto, vtrũ sit caput angelorũ.

¶ Quinto, vtrum gratia Christi, ẜm quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.

¶ Sexto, vtrum esse caput Ecclesię, sit proprium Christo.

¶ Septimo, vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauo, vtrum Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo secundũ quòd est homo, non competat

corporis, quòd gratia vnionis est ipsa vnio, & in hac ratione, ꝙ est supra omne genus, & in artic. 11. huiusmet quæstionis, quòd est infinita, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita, & in art. 6. q. sextæ in corpore dictum est, quod gratia vnionis est ipsũ esse personale, quòd gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, & in art. 12. q. 3. ad tertium, dicitur quòd gratia vnionis est causata a tota Trinitate, quod & hic replicatur in corpore articuli, vbi dum principiũ, appropriatum gratiæ vnionis, ponitur persona Filij. hæc siquidem dicta licet dissonantia inter se videantur, facile tamen distincte perspicientibus apparet, quòd gratia vnionis duo in se claudit, s. esse verbi personaliter terminãs humanitatem Christi, & compositionẽ seu coniunctionem vtriusque, nec loquor de terminatione, coniunctione, aut vnione, quæ est relatio, sed de fundamento, quod est esse deum & hominem, quod constat esse substantiam, & prædicta duo in se claudere, scilicet personam vnitam & ipsam coniunctionem: de huiusmodi enim vnione in litera dicitur, quòd est esse personale, ꝙ est infinita simpliciter, sicut ipsa persona diuina, ꝙ est supra omne genus, quoniam hoc fundamentum relationis vnionis nihil aliud est, q̃ vnum esse deum & hominem in esse diuino personali. Vnũ autem, cum nihil positiui addat sup ens quod vnum dicitur (vt dicitur I 4. Met.) consequens est, ꝙ nihil in proposito addat super esse personale verbi, ac p hoc vnio pro suo principali sumpta, i. p ipsa re, in qua vnionẽ & sũi vnũ ens, vna persona, ambæ naturæ, infinita est, supra omnẽ genus est, esse verbi est, esse personale est: p eo vero, qđ addit, ipsa vnio super rem, i. qua est vnio, temporale quid est, causatũ a tota Trinitate ẜm rem, & p appropriationem a Filio, gratis concessum humanæ naturæ est.

¶ De quo quid sit superius declaratũ est, balbutiendo tñ. Concinna igit̃ sunt omnia Auctoris dicta de vnione seu vnionis gratia, sane intellecta.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum primum.*

TItulus primi articuli clar⁹ est. ¶ In corpore articuli primo respondet Auctor directe quæstio vnica cõclusione. Secundo declarat terminum vnũ conclusionis. Est igitur conclusio respõsiua, Christus caput Ecclesiæ dicitur ẜm similitudinem humani capitis. Probatur. sicut tota Ecclesia dr̃ vnum corpus ad Ro. 12. ẜm similitudinem corporis humani, ita consequens est, ꝙ Christus dicatur caput Ecclesiæ secundum similitudinem humani capitis.

¶ Vbi nota, ꝙ esse caput nõ dicitur de Christo proprie, sed metaphorice: sicut etiã esse vnum corpus dr̃ metaphorice de Ecclesia, & ꝓpterea non multa opus est discussiõe I re hac. Termin⁹ aũs in cõclone positus, qui declaratur in litera, est ly ẜm similitudinem ad humanum caput: declarat siquidem, ꝙ similitudo ista attẽditur quo ad tria, s. ordinem, perfectionem, & virtutem.

¶ Vbi scito primo, ꝙ in corpore humano consideraẜ ordo, non originis, sed situs: & ideo I lr̃a dr̃, ꝙ caput est primũ membrum, incipiẽdo a superiori, proculdubio ẜm situ, quãuis etiam possit intelligi de superiori ẜm naturales differentias positionis animalis,

* Q. 2. art. 10. & q. 6. art. 6.

Q. 4. art. 2.

† Loco citato in argu.

* Enchirid. c. 40. in f.

Inf. q. 48. a. 2. cor. & q. 49. a. 2. cor. Et 3. di. 13. q. 2. ar. 1. Et veri. q. 29. ar. 3. c. & ar. 4. & ar. 5. cor. Et ap. opus. 60. c. 1. Et 1. cor. 11. 1. & E phe. 1. [illegible]

animalium, prout in animali distinguuntur sex naturales differentiæ, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum: nam sursum in homine, est ipsum caput unde trahit alimentum. Et quoniam vtroque modo caput humanum est sursum, scilicet secundum situm simpliciter, & secundum differentiam naturalē animalis, ideo vtroque modo intelligi potest. Primo tamen modo manifestius sensui patet: & ideo magis consonat literæ, quæ in responsione ad visum, & euidentiam sensibilem cōsideratam in hac similitudine dicit, dum capitis magis quàm cordis nomen Christus suscepisse dicitur.

¶ Scito secundo, quòd virtus attribuitur capiti humano respectu sensuum & motus reliquorū membrorum, non tamquàm primo inter membra principio, sed tamquam cum principio primi simpliciter membri, scilicet cordis: ex corde siquidem mediante capite omnis vis & motus membrorum pendet. Et similiter Christus homo comprincipium est Spiritussancti, qui est cor ecclesiæ ad vim & motum reliquorum membrorū ecclesiæ. Et ideo Christus, ad Colos. 2. caput ecclesiæ dicitur: ex quo tāquàm ex comprincipio corpus ecclesiæ per nexus & coniunctiones subministratū & cōstructū, crescit in augmentum dei.

¶ Scito tertio, quòd gratia Christi dicitur prima, quia altior & prior, hoc est secundum ordinem causæ formalis, simpliciter & exemplariter. Nam ex eo quòd altior, est prior secundum ordinem causæ formalis, in quoquam quod est intensiue altius, est formatiuus. Ex eo autem quòd ad conformitatem ipsius aliorum gratia datur, est prior tamquàm exemplar reliquarū gratiarum: & vt in litera dicitur, nō est hoc exemplar prius tempore exemplatis, sed vt finis in intentione, vt exemplar conceptum.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli aduerte duos

esse caput ecclesiæ. Caput enim influit sensum & motū in membra. Sensus autem & motus spiritualis, qui est per gratiam, non influitur nobis a Christo homine: quia sicut Aug. dicit in lib. de Tri.* nec etiam Christus, secundum quòd est homo, dat Spiritūsanctum, sed solum inquantum est deus. ergo et, secundum quòd est homo, non competit esse caput ecclesiæ.

¶ 2 Præt. Capitis non videtur esse aliud caput: sed Christi secundum quòd est homo, est caput deus, secundum illud. 1. ad Corinth. 11. Caput Christi deus. ergo ipse Christus non est caput.

¶ 3 Præt. Caput in hoīe est quoddam particulare membrū, influentiā recipiens a corde: sed Christus est vniuersale principiū totius ecclesiæ. ergo non est ecclesiæ caput.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam.

RESPON. Dicendum, quòd sicut tota ecclesia dicitur vnum corpus mysticū per similitudinem ad naturale corpus hominis, quod secūdum diuersa membra habet diuersos actus, vt Apost. docet Ro. 12. & 1. ad Cor. 12. ita Christus dicitur caput ecclesiæ secundum similitudinē humani capitis, in quo tria possumus considerare, scilicet ordinem, perfectionem, & virtutem: ordinem quidem, quia caput est prima pars hominis, incipiendo a superiori: & inde est, quòd omne principium consueuit vocari caput, secundum illud Ezech. 16. Ad omne caput viæ ædificasti signū prostitutionis tuæ: perfectionem autem, quia in capite vigent omnes sensus & interiores & exteriores, cum in ceteris membris sit solus tactus, & inde est, quòd dicitur Isa. 9. Senex & honorabilis ipse est caput: virtutem vero, quia virtus & motus ceterorum membrorum, & gubernatio eorum in suis actibus, est a capite, propter vim sensitiuam & motiuā ibi dominantem: vnde & rector dicitur caput populi, secundum illud. 1. Reg. 15. Cū esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Hæc autem tria competūt Christo spiritualiter. Primo enim secūdum propinquitatem ad deū, gratia eius altior est & prior, etsi non tempore: quia omnes alij acceperūt gratiam per respectum ad gratiam ipsius, secundū illud Roma. 8. Quos præsciuit, hos & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secundo vero perfectionem habet, quātum ad plenitudinē omnium gratiarū, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, vt etiam supra ostensum est.* Tertio, virtutem habet influendi gratiam in omnia membra ecclesiæ, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos oēs accepimus. Et sic patet, quòd Christus cōuenienter dicitur ecclesiæ caput.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dare gratiam aut Spiritumsanctum conuenit Christo secundum quòd deus, auctoritatiue: sed instrumentaliter conuenit etiā ei, secundum quòd homo, inquantum scilicet eius humanitas instrumentum fuit diuinitatis eius. Et ita actiones ipsius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutiferæ, vtpote gratiam in nobis causantes, & per meritum, & per efficientiam quandam. August.* autem negat Christum, secundum quòd homo est, dare Spiritumsanctum per auctoritatem: instrumentaliter autē, siue ministerialiter etiam * alij sancti dicuntur dare Spiritumsanctū, secundum illud Gal. 3. Qui tribuit vobis Spiritum &c.

AD 2m dicendum, quòd in metaphoricis locutionibus, nō oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis nō est caput aliud, quia corpus humanū non est pars alterius corporis: sed corpus similitudinarie dictū, idest, aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo paterfamilias, qui est caput multitudinis domesticæ, habet supra se caput rectorem ciuitatis. Et per hunc modū nihil prohibet, caput Christi esse deū, cum tñ ipse Christus sit caput ecclesiæ.

AD 3m dicendum, quòd caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum: sed cor habet quandam influentiā occultam: & ideo cordi compara-

modos, quibus Auctor ponit actiones Christi hominis causasse in nobis gratiam, scilicet meritorie & effectiue. Et de modo quidem meriti nulla est ambiguitas: quoniā potest cadere sub virtus meriti, quòd deus creet in altero gratiam: sed de modo efficientiæ obscurum est: quoniam, vt in prima parte habitum est, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliquid creare: Christus autem dicitur hic instrumētaliter concurrere. Et licet quæstio hæc perplexa appareat, non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam secundum commune dictū actiones Christi siue mediis sacramentis, vt quotidie in ecclesia fit, siue absque sacramētis, vt Latronem gratificauit, eodem modo ad creationem gratiæ concurrunt, nō attingendo, scilicet ipsam gratiam, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modum dispositionis, quod est creare gratiam instrumentaliter: quod nō inconuenit, dum creatur aliquid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam rem creandā, vt patet cū creatur aīa intellectiua ī corpore humano, per dispositiones præparatum ab agēte naturali, necessitante naturalis ordinis exactione, passiuā creationē ipsius animæ. Aliter tamen dicitur secundum excellentiorem Auctoris doctrinam infenius in q. 13. art. 2. quòd gratia non spectat simpliciter ad genus creationis, sed ad genus immutationis creaturarū, non secundū naturæ ordinem, sed secundū ordinem gratiæ: quod sufficienter probatur ex hoc, quòd deum non conseruare gratiam, non est annihilare, & ipsam desinere esse, non est annihilari, cum deus nihil vnquam annihilet, quàmuis annihilare possit. Ex hoc enim quòd creationi & conseruationi diuinæ respōdet annihilatio, manifeste sequitur, quòd si corruptio seu desitio alicuius non est annihilatio, productio quoque eiusdem ordinaria nō est creatio.

Li. 1. de Trinit. c. 12. ante med. to. 3.

q. præc. ar. 9.

Loco citato in argu.

D. 430.

tio. Quia igitur gratiae infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quędam animae in ordine gratuitorum ad caelestem patriam, & ad huiusmodi mutationes extendi se anima Christi, vt instrumentum coniunctum verbi, nō videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus ista, qui est animam gratificari, ex illa parte qua interuenit, quodammodo creatio, est immediate a deo: sed ex illa parte, qua interuenit animae mutatio secundum obedientialem potentiam ad caelestem beatitudinem, est a deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc.n. non est creaturae communicari potentiam creandi instrumentaliter, sed immutandi instrumentaliter, ad restauranda omnia, quae in caelis & in terris sunt.

3.di.13.q.2 arti. 2. q.3. Et ver.q.29 art. 4. ad 1. Et opu.60. cap.3.

tur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter ecclesiā viuificat & vnit: capiti comparatur ipse Christus secundū visibilem naturam, secundū quam homo hominibus praefertur.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, uel solum quantum ad animas.

AD SECVNDVM sic procedītur. Videtur quòd Christus nō sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput ecclesiae, inquantum influit spiritualem sensum & motum gratiae in ecclesiam: sed huius spiritualis sensus & motus capax non est corpus. ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶2 Praet. Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominū quantum ad corpora, sequeretur quòd etiam esset caput brutorum animalium, quod est inconueniens.

¶3 Praet. Christus corpus suum ab alijs hoībus traxit, vt patet Mat. 1. & Luc. 3. sed caput est primum inter cetera membra, vt dictū est.* ergo Christus non est caput ecclesiae quantum ad corpora.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae.

RESPON. Dicendum, quòd corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem, quae est propria forma eius & motor. Et inquantum quidem est forma eius, recipit ab anima vitam & ceteras proprietates cōuenientes humano corpori secundum suā speciem, inquantum vero anima est motor corporis, corpus instrumētaliter seruit animę. Sic ergo dicendum est, quòd habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt supra dictum est.* Vnde tota Christi humanitas, secundum scilicet animā & corpus, influit in homines, & quantum ad animam, & quātum

G ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundario quantū ad corpus, vno modo, inquantum membra corporis exhibētur arma iustitiae in anima existēti per Christum, vt Apost. dicit Rom. 6. alio modo, inquantum vita glorię ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Roma. 8. Qui suscitauit Christum Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

H AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sensus spiritualis gratiae nō peruenit quidem ad corpus primo & principaliter: sed secūdario & instrumentaliter, vt dictum est.*

AD 2m dicendum, quòd corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animā rationalem, sicut habet corpus humanum: & ideo non est simile.

AD 3m dicendum, quòd licet Christus traxerit materiam corporis ab alijs hominibus: vitam tamē immortalem corporis omnes

I homines trahunt ab ipso, secundum illud 1. ad Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sit caput omnium hominum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit

K caput omnium hominum: caput enim nō habet relationem, nisi ad

¶ *Super Quaestionis octauae Articulum secundum.*

IN titu. 2. art. aduerte, quòd ly, quo ad corpora, non solum refertur ad corpora aliorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, vt clare patet ex argumento tertio in litera, qđ impugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia sumptum est ex alijs, & ex conclusione responsiua in corpore articuli. Est igitur sensus tituli, An Christus etiam secundum corpus sit caput aliorū hominum, etiam quo ad corpora.

Ar. praeced. ad 3.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio responsiua quaesito affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum s. animā & corpus, influit in homines, & quantū ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Haec conclusio primo probatur: deinde declaratur vltima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influēdi, inquantū est coniuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam dupliciter, scilicet vt materia ad formam, & vt instrumentum ad principalem motorem. ergo tota humanitas Christi &c.

¶ Vbi nota quòd quia duo continentur in conclusione, scilicet quòd corpus Christi influat & quòd corpora aliorum recipiāt influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi & aliorum hominū corporibus de duplici naturali ordine inter corpus & animam, ex quo habetur communio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi, & hinc habes consequenter, quòd corpus Christi non est alienum a viribus suae animae, & quòd corpora aliorum nō ex-

F cludantur a donis suarum animarum. Alterū principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quòd humanitas Christi habet vim influendi ex cōiunctione personali ad deum, & quod Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his siquidem simul iunctis habes, quòd corpus Christi mediante anima, habet vim influxiuam ex verbo, sicut habet mediante anima cōiunctionē ad illud, vt sic & ex parte influentis, alia Christi principaliter, & corpus secundario inueniatur, & similiter ex parte recipiētium influxum, animae hominum principaliter, & corpora secūdario inueniantur, & vtrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinē corporis ad animam. Declaratur deinde, quòd corpus secundario recipiat influxum, dupliciter verificari, scilicet per modū ministerij, vel per modum deriuationis. Nam quando in praesenti vita anima iustificatus, mouet membra corporis ad assequēdam, conseruandā, tuendam, augendamque animae iustitiam, & sic corpus nostrum, secundario, vt minister animę influxum a iustificante aīam. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria animae deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificāte immortali diuinaque vita animam, glorificabitur secundario corpus, redundante gloria aīae in corp⁹.

q 6. art. 1.

In corp. ar.

¶ *Super Quaestionis octauae Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quaesito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticū, quoad modum habendi membra simul vel successiue, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solū in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quae scilicet quandoque reducetur, & quae numquàm reducetur ad actum. Actus vero tripliciter: vel secundum fidem, vel secundum charitatem viae, vel secundum fruitionem patriae.

Infra q.15. ar.3. c.& q. 59 a.4. c.& ad 3. Et 3. dist.13. q.2. ar.1. q.2. & 3.

¶ Vbi nota primo, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quę de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam, quae de facto numquàm reducetur ad actum, quàmuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quòd licet fides, vt in responsione ad secundum

dum habes, constituas membrum Christi imperfecte & secundum quid: quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamē, loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniūtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorē iu sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide tantum, in quarto viatores sine fide, prædestinati tamen, in quinto viatores sine fide non prædestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus hic hodie omnino sic clausus: relatus tamē ad totum mūdi tempus comprehēdit sub se beatos, etiā impeditos, quāmuis in termino, vt erant sancti Patres in lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur quidem in primo gradu omnes actu Christo cōiuncti immutabiliter seu in termino, quales tūc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secūdus vero gradus trifariam distinguitur: nam continet tam existētes in purgatorio, qui adhuc extra viam totaliter nō sunt, quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum præsentem iustitiam tantum, quos cōstat esse præscitos. Hi enim omnes, q sunt in via & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundum præsentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum præditos, & tamen prædestinatos, & similes nō prædestinatos. Vterque enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur; mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus; sed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum; quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, vt potentiæ ad actus secundum quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiā sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel et charitatis viæ tantum: hi namque ratione status potentiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundum quid vt reliqui quartum constituunt gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potētia ad actum simpliciter vel secundum quid, q̄ numquàm assequentur aliquē eorum, qui scilicet non solum præsciti sunt, sed numquàm ad charitatem viæ, numquàm ad fidem informem peruenient, vt sunt iugiter infideles.

membra sui corporis. Infideles autem nullo modo sunt membra ecclesiæ, quę est corpus Christi, vt dicitur Ephes. 1. ergo Christus non est caput omnium hominum.

§ 2 Præt. Apostolus dicit ad Ephe. 5. quòd Christus tradidit semetipsum pro ecclesia, vt ipse exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugā, aut B aliquid huiusmodi: sed multi sunt ē fideles in quibus inuenitur macula aut ruga peccati. ergo nec etiá omniū fideliū Christus est caput.

§ 3 Præt. Sacramenta veteris legis comparantur ad Christū, sicut vmbra ad corpus, vt dicitur Coloss. 2. sed patres veteris testamēti, sacramentis illis suo tēpore seruiebant, secundū illud Hebr. 8. Qui exemplari & vmbræ deseruiunt cælestiū. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput omnium hominum.

Sed contra est, quòd dicitur 1. Timo. 4. Est Saluator omniū hominum, & maxime fidelium, & 1. Ioā. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Saluare autem homines, & propitiationem esse pro peccatis eorum, competit Christo secundum quòd est caput. ergo Christus est caput omnium hominum.

Respon. Dicendum, quòd hęc est differentia inter corpus hominis naturale, & corpus ecclesiæ mysticum, quòd membra corporis naturalis sunt omnia simul, mēbra autē corporis mystici nó sunt omnia simul, neque quantum ad esse naturæ, quia corpus ecclesiæ cōstituitur ex hominibus, qui fuerunt a principio mundi vsque ad finem ipsius: neque etiam quantū ad esse gratiæ: quia eorum etiam, qui sunt in vno tempore, quidam gratia carent, postmodum habituri, alijs eam iam habentibus. Sic igitur mēbra corporis mystici accipiuntur, non solum secundum quòd sunt in actu, sed etiam secundum quòd sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia, quæ numquàm reducuntur ad actum. Quædam vero sunt, quæ quando- B que reducuntur ad actum. Et hoc secundum triplicem gradū: quorum primus est per fidem, secundus per charitatē viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est, q̄ accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum: sed secundum diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum, qui actu vniūtur sibi per gloriam. Secundo eorum, qui actu vniuntur sibi per charitatem. Tertio eorum, qui actu vniū- C tur sibi per fidē. Quarto vero eorum, qui sibi vniuntur solū in potentia nondum reducta ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda, secundum diuinam prędestinationem. Quinto vero eorum, qui in potentia sunt sibi vniti, quæ numquàm reducetur ad actum: sicut homines in hoc mundo viuentes, qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc sæculo recedentes, totaliter desinunt esse mēbra Christi: quia iam nec sunt in potentia, D vt Christo vniantur.

Ad primum ergo dicendum, q̄ illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de ecclesia, sunt tamen de ecclesia in potentia: quæ quidem potentia in duobus fundatur. Primo quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis: secundario in arbitrij libertate.

Ad 2m dicendum, quòd esse ecclesiam gloriosam non habentem

¶ Extra omnia autem Christi mēbra computatur sextus status hominū, hoc est status æternæ damnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorū ad pęnā sensus & damni, quales sunt omnes adulti damnati, & ad pœnā damni tantum, quales sunt infantes & perpetuo amentes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christo. Est tamen inter istos latitudo, dum quidā eorum decidunt a potētia tantum, vt semper infideles, & qui nūquàm vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam autē decidunt ab actu, vel fidei tātum, vel etiam charitatis viæ vt Christiani damnati, qui membra vere abscissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum præ- E sentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literę & prædicturum, q̄ dupliciter possumus loqui de potentia vt patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est, vel de potentia, prout termini non implicant contradictionē, vel de potentia actiua, vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, vt patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu viæ, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, vel non in potentia ad esse mēbrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, vt sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia

tentia physice ad esse inter membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum, scriptum est enim, quòd in inferno nulla est redemptio, nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christũ: quia sunt in termino, ideo simpliciter & absolute dicuntur in litera totaliter desinere esse mẽbra Christi.

¶In responsione ad secundum adnerte, quòd tres conditiones ecclesiæ, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire ecclesiæ militãti ratione primę cõditionis, manifeste patet. Sed & Auctor ratione tertiæ, hoc est peccatorum venialium probat, qđ intellige formaliter de ecclesia militante, hoc est, de cõgregatione fideliũ existentium in charitate: quoniam huiusmodi congregatio ratione omniũ suarũm partium in via hac, rugam aliquã vetustatis habet, licet non semper in singulis. Potest.n. viator aliquis aliquanto tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vitam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, apostolica probat auctoritas. D.720.

Cap. 2. in med.10.2.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

¶In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito, Christus nõ solum est caput hominũ, sed etiam angelorũ. Probat' dupliciter, s. ratione & auctoritate, ratione quidẽ sic: Homines & angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinæ fruitionis. ergo corpus mysticũ ecclesię nõ solũ ex hominibus,

3.di.13.q.2 ar.2.q.1. & di.14. ar.3. q.1. & 6. c. Et ver.q.29 a.4.c.& ad5 Et opusc. 3. c.215 .& 1. cor. 11. Et eph.1.in fi.

maculã neq; rugã, est vltim9 finis, ad quẽ pducimur p passionẽ Christi. Vñ hoc erit ĩ statu patriæ, nõ aũt in statu viæ, in quo, Si dixerimus, quia pctm̃ nõ habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur 1.Io.1. Sunt tamen quædam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt mem- G bra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui vero his subduntur, nõ sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem, quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitã gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacobi 2. percipiunt tamen tales à Christo quẽdam actum vitæ, qui est credere: sicut si membrum mortificatũ mo- H ueatur aliqualiter ab homine.

Ad 3m dicendum, q sancti patres nõ insistebant sacramentis legalibus tamquàm quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum: idem autem est motus in imaginẽ, inquantum est imago, & in rem, ut patet per Philosophum in lib. de memo. & remi. Et ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur: & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesiæ, ad quod nos pertinemus. I

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus sit caput angelorum.

Ad qvartvm sic pceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, non sit caput angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ: sed Christus, K secundũ quòd est homo, non est conformis in natura cum angelis, sed solum cum hominibus: quia ut dicitur Hebr. 2. Nusquàm angelos apprehendit, sed semẽ Abrahæ apprehendit. ergo Christus secundum quòd homo, non est caput angelorum.

§ 2 Præt. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclesiam, quę est corpus eius, vt dicit Ephe. 1. sed angeli non pertinent ad ecclesiam, nam ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in angelis: nõ enim ambulant per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quòd Apostolus argumentatur 2. ad Corinth. 5. ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput angelorum.

§ 3 Præt. August. dicit super Ioan. q sicut uerbum, quod erat in principio apud patrem, uiuificat animas, ita uerbum caro factum uiuificat corpora, quibus angeli carẽt: sed verbum caro factum est Christus, secundũ q homo. ergo Christus secundũ q homo, non influit uitam angelis. Et ita secundum q homo, non est caput angelorum.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis: & eadem ratio est de angelis aliorum ordinum. est ergo Christus caput angelorum.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est,† ubi est unum corpus, necesse est ponere unum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur una multitudo ordinata in unum, secundum distinctos actus siue officia: manifestum est autem, q ad unum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & angeli. Vnde corpus ecclesiæ mysticum, non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis. Totius autem

sed etiam ex angelis consistit. ergo totius huius multitudinis est caput vnũ, quod est Christus. igitur Christus est caput non solum hominum, sed angelorum. Prima consequentia probatur: quia corpus similitudinarie dicitur quæcumque vna multitudo ordinata in vnum, secundũ distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quòd multitudo angelorum & hominum ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnum corpus mysticum: nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad cælestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quòd inferatur caput vnum: secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quòd vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet propinquitate, perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propinquior est deo, & perfectius habet dona dei, & influit in homi- F nes & angelos. Secundo, auctoritate Apostoli ad Phil. 2. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angeli ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, cum minor sit qui ministrat.

¶In responsione ad primum eiusdẽ articu. aduerte non sine, q non apponitur hic supradictis trib9 conditionibus capitis quarta cõditio, puta cõformitas naturæ: sed prius fuit sermo de conditionibus proprijs capitis, quibus differt & præstat ceteris membris: modo autẽ loquimur de conditione communi capiti, & reliquis membris. Oporteret siquidem omnia membra corporis vnius esse naturæ, puta humanæ, uel leoninæ, uel taurinæ &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput ue præsupposita, sicut communis præsupponitur proprio. Tract.13. ante med & 19.ant. a med. Et propterea in litera dicitur, quòd propter conformitatem Christi cum angelis in natura generis, potest Christus dici caput angelorum, non quòd conformitas sit ratio Christo, quòd sit caput (cum conformitas communis sit Christo & angelis) sed quia conformitas ratio est, quòd in Christo inueniatur communis conditio capiti & membris: & ideo propter conformitatem ui conditionem communem Christus habens proprias capitis conditiones, potest dici caput angelorum. Ar.1. ad 2

¶In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium occurrit circa causalitatẽ corporalis naturæ Christi super angelos, qui sunt puri spiritus, corporibus nec uniti nec unibiles, ut formæ. Non uidetur siquidem intelligibile, quòd corpus possit agere in spiritum separatum omnino, peripatetice loquendo, cum non communicent, & longe inferioris, immo infimæ naturæ sit corpus quodcumque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum a materia, quales supponimus angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hoc mirum appareat, si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agentis posse in animam intellectiuam agere, non erit incredibile, quòd aliqua res corporea unitate diuinitatis, cui iuncta est personaliter, possit in substantiam separatam agere, ut sic quod phãtasma ex naturali uinculo cum anima intellectiua sortitum est, humanitas Christi ex supernaturalissima & maxima coniunctione ad diuinitatem adepta sit excellentiori modo:

do: quia potest libere, instrumentaliter tamen, causare in angelis, & animabus nostris aliquid spirituale. Non intelligo tamen hanc causandi modum excedere modum, quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quàm homines, sed etiam quàm angeli, & de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christũ deus pater ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem potestatem, & principatũ, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius: & ideo Christus nõ solum est caput hominum, sed etiam angelorum: vnde & Matth. 4. legitur, ꝙ Accesserunt angeli, & ministrabant ei.

Ad primum ergo dicendum, quòd influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secũdũ quas homines conueniunt cum angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

Ad 2^m dicendum, quòd ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patriæ est congregatio comprehendentium. Christus autem non solum fuit viator, sed comprehensor: & ideo non solum fidelium, sed etiam comprehendentiũ est caput, vtpote plenissime habẽs gratiam & gloriam.

Ad 3^m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur secundum quandam assimilationem causæ ad effectũ, prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales: tamẽ humanitas Christi ex uirtute spiritualis naturæ, scilicet diuinæ, potest aliquid causa-
E re non solum in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad deum, scilicet secundum unionem personalem.

Articvlvs V.

B *Vtrum gratia Christi, secundum quam est caput ecclesiæ, sit eadem cũ gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.*

Ad qvintvm sic procediṫur. Videtur quòd non sit eadem gratia, qua Christus est caput ecclesiæ, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apost. Ro. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donũ, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit: sed aliud
C est peccatum actuale ipsius Adæ, & aliud peccatũ originale, quod traduxit in posteros. ergo alia est gratia personalis, quæ est propria ipsi^9 Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ, quæ ab ipso ad alios deriuatur.

¶ 2 Præt. Habitus distinguuntur secundum actus: sed ad alium actũ ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ, & ad alium actũ ordinatur gratia capitis, scilicet ad
D sanctificandum alios. ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,† in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia unionis, gratia capitis, & gratia singularis illi^9 hominis: sed gratia singularis Christi est alia a gratia unionis. ergo etiam est alia a gratia capitis.

Sed contra est, quòd dicitur Io. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: secundum hoc

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quintum.*

Titulus clarus est: de identitate enim realiter quæsitur.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quã est caput Ecclesiæ iustificãs alios, est eadem secundũ essentiam: differt tamen secundum rationem. Probatur, Quo aliqd est actu & quo agit, est vnus actus: oportet tamẽ ad hoc vt sit quo agat in alia, ꝙ actus secundum eminentiam quandam habeatur. ergo gratia Christi habet eiũ, ꝙ sit actiua in alios, quod pertinet ad rationem capitis, ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesiæ iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnũquodque agit secundum quòd est ens actu, & exemplo in calore ignis. Quo ad secũdam vero partẽ, quia agens oportet esse præstantius patiente, vt August. & Aristote. testantur. Consequentia vero prima probatur: quia anima Christi recepta est gratia secũdum maximã eminentiam: secunda autem est per se euidẽs.

Loco citato in argu.

¶ Sed occurrit hic dubium quãtum valeat processus iste ex hoc, ꝙ actus habetur secundum quandam eminẽtiã, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiã in anima Christi, & in aliis, esse unius speciei specialissimæ secũdum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, ꝙ actus aliquis eminet, & præstat, habeat ꝙ sit actiuus sibi similis, non tamen ex hoc sibi uendicat, quòd sit caput omnium aliorum sibi similium, hoc est ꝙ sit actiuum omnium sibi similiũ ut patet inductiue: alioquin quodlibet actiuum esset actiuũ omniũ sibi similiũ. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, ꝙ actu, sit actiuus sibi similis, quod probatur in litera, & aliud quòd sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandũ: quia hoc importatur nomine gratiæ capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literæ formalis est, nõ spectat ad locũ hunc probare, sed supponere ex ante discussis gra-
A tiam Christi, qua influit aliis, esse capitalem, hoc est, influxiuam in omnes: & propterea falsum obijciẽdo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam omnis sibi similis seu capitalem. Sed litera synonyme utitur gratia Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes: quia supponit, ꝙ agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quã superius manifestauit esse gratiã capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur synonyma hæc hic habentur, ideo Auctor solicitus tãtum fuit, ut probaret idẽptitatẽ actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idẽptitatem probat sufficiẽter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dãtem esse nisi eminẽtiam quandam, quã constat non mutare essentiam actus. Vnde restat processus solidus, & efficax.

3.di.13.q.1 ar.2.q.1. & 2. Et 4.di.5 q.1. ar.3.q. 2. ad 3. Et veri. q. 29. ar.2. c. & ad 6. Et op. 3. c.222. & 223. Et Io. 3. lec.6.

¶ Cum his quoque scito, quòd in litera nõ dicitur quòd habeatur actus intensissime, sed dicitur quòd habeatur secundum eminentiã quandã, & de Christo subditur, ꝙ habuit gratiam secundum eminentiã maximam: plus enim comprehẽditur sub eminentiæ nomine, quã intẽsionis quãtæcunque. Et re uera quando actus habetur secundũ eminentiam intẽsionis & modi habẽdi, est causa uniuersalis, homogenea tamen reliquorum: ut patet in calore, quoniam in summo inuenitur in igne, & habet eminentẽ modo, quia calor in summo, est naturalis proprietas ignis solius, ideo est causa uniuoca ceterorũ calidorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminẽtissimo modo, quia ut naturalis proprietas consequens unionem personalem, iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, &c. ideo gratia Christi ex eminentia tali est actiua in alios & est actiua in omnes, ut caput, ac per hoc ut cõforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, nõ aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundũ rationem differre, ꝙ gratia est actus faciẽs formaliter esse gratũ, & ꝙ est principium agendi in aliis: alioqn & esse gratũ, & causare gratiam in alios essent idem.

q.6. art.6.

¶ In responsione ad primum scito nouitie, ꝙ in Adam distinguitur peccatum personæ, & naturæ, quia peccatum personæ, uocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit: peccatum uero naturæ, uocatur fomes peccati cum priuatione

tione originalis iustitiæ. Et quia hoc secundum causam fuit in Adam ex primo, ideo dicitur quòd persona, hoc est actus personalis corrupit naturam, hoc est naturale bonum, ac do-
q.7.ar.9. num. In aliis autem dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite &c. quem cum natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est, nisi per baptismum reparetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autem se habet Christi gratia, vt se licet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia
Aug. li. 12. ca. 16. circa med. to. 3. gratia non est data Christo ex animæ
†Aristo. de anima li. 3. tex. 19. suę actuali operatione, tum quia gratia nō communicatur nobis a Christo per
*ar. 1. huius q. & q. 7. ar. 9. actionē naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalē Christi qua meruit nobis, & ministerie influit nobis gratiam.
¶ In responsione ad te rtium unde nouitie, quòd Auctor primo appellat gratiā vnionis id, qd proprie est gratia vnionis, & de illa dicit, quòd nō est eadem gratiæ personali seu habituali. Deinde
D. 1006. propter reue etiam aliorū permittit appellari ipsam habitualem gratiā Christi, nomine gratiæ vnionis, non simpliciter, sed quodammodo, pro quanto scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit congruitatem quandam ad vnionem. Et intelligit de congruitate non antecedente vnionem velut disponēte ad illam, sed de congruitate consequente ad vnionem: reddit. n. habitualis grā animā Christi congruā dignitati vnionis, ad quam præeleuata intelligitur, sicut grauitas congruit terræ, & sicut desponsata iam mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu iocalium, quæ ex dono sponsi accepit.

autem est caput nostrum, quòd ab
F eo accipimus. ergo secūdum hoc, quòd habuit plenitudinem gratię, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum quòd perfecte fuit in illo gratia personalis, vt supra dictum est.* ergo secūdū gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, in quantum est ens actu, oportet quòd idem sit actus, quo aliquid est actu, &
G quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cum enim agens sit præstantius patiente, vt August. dicit 12. super Gen. ad literam,* & Philosoph. in 3. de anima,† oportet quòd agēs ī alia, habeat actum secundum eminentiam quandam. Dictum est autem supra,* quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam
H eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur, quod pertinet ad rationem capitis: & ideo eadem est secundū essentiā gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput ecclesiæ, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adā, quod est peccatum naturæ, deri-
I uatum est a peccato actuali ipsius, quod est peccatū personale: quia in eo persona corrūpit naturam, qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum quòd natura corrupta corrūpit personam: sed gratia non deriuatur a Christo in nos mediante natura humana, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam,
K quarū vna respondeat naturæ, alia personæ, sicut in Adam distinguitur peccatum naturæ & personæ.

AD 2m dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, nō diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quòd per huiusmodi differentiam non diuersificatur essentia habitus.

AD 3m dicendum, quòd gratia personalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actū, sed ad esse personale: & ideo gratia personalis & gratia capitis conueniunt in essentia habitus, nō autem gratia vnionis. Quāmuis personalis gratia possit quodammodo dici gratia vnionis, prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundū hoc vna per essentiā est gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia singularis personæ, sed differens sola ratione.

ARTICVLVS VI.

Vtrum esse caput ecclesiæ sit proprium Christo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd esse caput ecclesiæ non sit proprium Christo. Dicitur. n. 1. Reg. 15. Cūm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: sed vna est ecclesia
H in nouo & veteri testamento. ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo præter Christum poterit esse caput ecclesiæ.

¶ 2 Præt. Ex hoc Christus dicitur esse caput ecclesiæ, quòd gratiam influit ecclesiæ membris: sed etiā ad alios pertinet gratiam aliis prębere, secundum illud Ephe. 4. Omnis sermo malus ab ore vestro nō procedat: sed si quis bonus est ad ędificationem fidei, vt det gratiam audientibus. ergo videtur, quòd
I etiam alii quàm Christo competat esse ecclesiæ caput.

¶ 3 Præt. Christus ex eo quòd præest ecclesiæ, non solum dicitur caput, sed etiam pastor & fundamentum ecclesiæ: sed non sibi solum Christus retinuit nomen pastoris, secundum illud 1. Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam: nec etiam nomen fundamenti, secundum illud Apocalyp. 21. Murus ciuitatis habens
K fundamenta duodecim. ergo videtur, quòd nec etiam nomen capitis sibi soli retinuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur, Coloss. 2. Caput ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum dei: sed hoc soli Christo conuenit. ergo solus Christus est caput ecclesiæ.

RESPON. Dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo, quodam in-

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.*

IN titulo artic. 6. nota quòd id dubium dupliciter potest verti, an esse caput ecclesiæ sit proprium Christo. Primo, in ordine ad deū, & personas Patris & Spiritussancti. Secundo, in ordine ad creaturas angelicas & humanas. In hac tū litera nō disputatur & consequenter non quæritur, nisi secūdo modo, ita quòd ly proprium excludit cōmune Chro & aliis creaturis. De deo enim patre dictum est, caput Christi, ac per hoc ecclesiæ totius, hoc est totius integri corporis ecclesiastici ex capite & membris constantis, deus: de Spiritu sancto autem, quòd est cor ecclesiæ, & propterea esse caput homogeneum, idest, eiusdem naturæ, specificæ, vel genericæ, propriū Christo esse, & non commune toti Trinitati, relictum est. Nunc superest videre, an sit commune Christo secundū naturā humanam & alteri creaturæ, an soli Christo conueniat.
Infr. ar. 7. & Et ver. q. 29 ar. 4. c. Et 1. Corith. 12.

¶ In corpore articuli vnica ē distinctio bimembris, cū duabus cōclusionibus respōsiuis iuxta singula mēbra. Distinctio ē de esse caput, vel secundum influxum interiorem, vel secundum exteriorem gubernationē. Prima cōclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum interiorem influxum est proprium Christo. Probatur, quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & aliis, differenter tamen. Prima pars conclusionis vtpote clara, manifestatur auctoritate Amos: secunda autem pars ex duplici

plici differentia. Prima, secundũ extensionẽ vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locũ, omnemq; statum, scilicet viæ & termini: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tẽpus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alij vt vices gerentes Christi, vt patet auctoritatibus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne notitie inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesię, ac regni cælorum sibi soli dominus reseruauerit, est tamen ostiarium alijs communicauit, claues regni cęlestis tribuendo, & Petrũ ianitorem cæli instituendo.

Infra Eius ar.4. Cadis

trinseco influxu, prout scilicet, virtus motiua & sensitiua, a capite deriuatur ad cetera membra. A Alio modo, secundum quandam exteriorem gubernationem, prout scilicet secũdum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi: B sed influxus in membra ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum: differenter tamen a Christo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, & tempus, & statum: alij autem homines dicuntur capita, secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiã secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput ecclesiæ propria virtute & auctoritate: alij vero dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro Christo legatione fungimur, tamquàm Deo exhortante per nos.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

A D 2^m dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

Trac. 46. in medi. illius, tom. 9.

A D 3^m dicendum, quòd sicut Augustinus * dicit super Ioan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, † pastorem esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit: & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina prædicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

Trac. 47. in Ioan. inter prin. & medium, to. 9.

A R T I C V L V S V I I.

Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

AD S E P T I M V M sic proceditur. Videtur quòd diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capitis pertinet, quòd influat sensum & motum in membra, vt dicit quædam glo. super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam pec- B cãti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

¶ 2 Præt. Per quodlibet peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestũ est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter ẽt nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib. de Ecclesiast. dogmatibus.* Nõ C omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergũt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶ 3 Præt. Vnum caput vni corpori præficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malũ malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit 4. cap. de diui. nominib. * non ergo diabolus po- D test dici caput omnium malorum.

S E D C O N T R A est, quòd super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit gl. † De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, idest, diabolum reuertatur.

R E S P O N. Dicendum, q; sicut supra dictũ est,* caput non solũ interius influit membris, sed ẽt exterius gubernat, eorũ actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrũque, E s. secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem, & sic ẽ Christus caput ecclesiæ, vt dictum est, * uel secundum exteriorem gubernationem, & sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hũc modũ dicitur diabolus caput omniũ malorum: nam, vt dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet aũt ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suũ finem adducat: finis autẽ diaboli est auersio rõnalis creaturę a deo: vnde & a principio ho-

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.*

TItulus clarus est. Infr. ar. 8. c.

¶ In corpore articuli repetit̃ primo supra posita distinctio de capite, secundũ interiorem influxũ, & secundum gubernationem exteriorem. Et ponitur deinde conclusio responsiua quæsito iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationẽ. Probatur dupliciter. primo, auctoritate Ioh, Ipse est rex &c. secundo, ratione, Finis diaboli ẽ auersio a deo, ergo inquantũ quicumque adducuntur peccãdo in hũc finem, sub diaboli gubernatione cadunt, ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernatiõnẽ. Antecedens probatur primo, ex hoc quòd tẽtauit ab initio a diuinis abducere. Manifestatur deinde, quomodo auersio potest habere rationem finis, scilicet sub specie libertatis. Probatur auctoritate Hiere. Consequentia vero prima pbatur: quia ad gubernatorẽ ptinet adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. tom. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

Est Grego. lib. 14. moral. cap. 21. circa prin.

¶ Cõiunge huic doctrinæ respõsionem ad secundum, & perspice, quòd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regni. Et sic videbis primã consequentiam tenere, dum ex fine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi infertur, tamquàm diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Ar. preced.

Ar. preced.

¶ Super

¶ Super Quaestionis octauae Articulum octauum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quaesito: Antichristus est omnium malorum hominum caput secundum perfectionem tantum. Haec conclusio habet tres partes, vnam affirmatiuam, quod est omnium caput secundum perfectionem, & duas negatiuas, & quod non est caput secundum ordinem, nec secundum virtutem, tam interiorem quam exteriorem iuxta tres modos, quibus potest dici caput, secundum similitudinem ad tres conditiones capitis, scilicet ordinem, virtutem & perfectionem. Et propterea in litera probatur processu diuisiuo, sic, quod primo repetitur trimembris ac sufficiens diuisio conditionum, secundum quarum similitudinem caput dicitur in sacris literis mystice. Deinde excludit sigillatim duo membra, scilicet secundum ordinem & secundum virtutem, tam intus quam extra, & sic concludit tertium membrum. s. secundum perfectionem.

¶ Vbi, quia processus clare patet in litera, nota quod Auctor licet quaerat an antichristus sit caput omnium malorum hominum: quia tamen hoc ex auctoritate constat sic esse, respondet ad id quod est obscurum in hoc quaesito, scilicet qua ratione sit caput omnium hominum malorum, & dicit quod ratione perfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet 2. Poste. omnis quaestio est quaestio medij: constat autem quod quid est, esse medium ad omnem quaestionem soluendam. Ratio autem, qua antichristus est caput omnium malorum, est quod quid est esse capitis in antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem litera conclusionem illatam ex auctoritate Glossae, quam etiam declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi, & clare patent omnia. Et demum declarat quo pacto mali priores antichristo secundum tempus se habent ad ipsum, scilicet vt figura quaedam, vt ex glossa super illud, Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit. Vbi perspicere potes, esse inter antichristum & alios malos ipsum praecedentes non solum simplicem habitudinem perfecti ad imperfectos, quia ille perfectionem omnis malitiae, isti minus mali, sed esse talem modum habitudinis imperfectionis, quo, scilicet figura est imperfectior figurato, ita quod antichristus est caput praecedentium malorum ratione perfectionis, & quia in ipso

1.2.q.84.arti.3.& 4. Et 4.di.13.q.2 ar.1.c.& veri.q.29.art. 4.c. Et mal. q.8. ar.1.c. Et op.3.c. 223. Et 2. Corinth.11.

F est plenitudo malitiae, in alijs pars aliqua malitiae, & quia ipse est vt veritas malitiae, illi, vt figura tantae futurae malitiae. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solum secundum se, sed vt figura malitiae sui capitis. Figura.n. mysterium est respectu figurati, & figuratum operari dicitur non secundum se, sed secundum se figurantes quando ad ipsum figurandum operantur, vt contingit quando mali inique agunt.

¶ Memento hic doctrinae acceptae in 5. Metaph. quod perfectum & imperfectum transferimus etiam ad mala, dum dicimus perfectum latronem, & perfectum tyrannum, & huiusmodi. Sic namque hic dicimus antichristum esse caput ratione perfectionis, quia scilicet perfecte malus.

minem ab obedientia diuini praecepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio a deo, habet rationem finis, inquantum appetitur sub specie libertatis, secundum illud Hiere. 2. A saeculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. Inquantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando, sub diaboli regimine & gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorum caput.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet diabolus interius non influat rationali menti, tamen suggerendo inducit ad malum.

AD 2^m^ dicendum, quod gubernator non semper suggerit singulis, vt suae voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suae voluntatis, ad cuius sequelam aliqui excitantur inducti, alij propria sponte: sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli, qui ab initio peccat, vt dicitur. 1. Ioan. 3. propositum est omnibus ad sequendum, quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absque vlla suggestione. Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus, inquantum ipsum imitantur, secundum illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

AD 3^m^ dicendum, quod omnia peccata conueniunt in auersione a deo, licet abinuicem differant, secundum conuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum antichristus possit etiam dici caput omnium malorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis non sunt diuersa capita: sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo antichristus est eorum caput.

¶ 2 Praet. Antichristus est membrum diaboli: sed caput distinguitur a membris. ergo antichristus non est caput malorum.

G ¶ 3 Praet. Caput habet influentiam in membra: sed antichristus nullam habet influentiam in malos, qui eum praecesserunt. ergo antichristus non est caput malorum.

SED CONTRA est, quod Iob 21. super illud, Interrogate quemlibet de viatoribus, dicit glo.* Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subito ad omnium iniquorum caput antichristum verba conuertit.

Est glo. Gregor. lib.15. Moral. c.38 in prin.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, in capite naturali tria inueniuntur. s. ordo, perfectio, H & virtus influendi. Quantum igitur ad ordinem temporis, non dicitur antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum praecesserit, sicut praecessit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundum I hoc non posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quod dicatur caput omnium malorum propter malitiae perfectionem. Vnde super illud 2. ad Thessal. 2. Ostendens se tamquam sit deus, dicit gloss.* Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in antichristo omnis malitiae plenitudo, non quidem ita, quod humanitas eius sit assumpta a diabolo in vnitatem

Ar.1. huius quaest.

Glo. ordin. ibid.

¶ Occurrit hic dubium, an antichristus dicitur caput omnium malorum, tam daemonum quam hominum, an hominum tantum. Et est ratio dubij: quia in litera numquam restringuntur membra antichristi ad malos homines, sed absolute dicitur caput malorum, & quod plus est, dum in litera distinguuntur articuli huius quaest. post locatum articulum septimum, an diabolus sit caput omnium malorum, locando hunc octauum dicitur, an antichristus etiam possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo ly etiam, ostendit quod ad eosdem omnes malos refert antichristum, ad quos retulerat diabolum: constat autem diabolum esse caput omnium malorum, tam daemonum, quam hominum. ergo antichristus etiam erit K caput eorundem. Et confirmatur ratione ex auctoritate glo. 2. ad Thessa. 2. Sicut in Christo est plenitudo diuinitatis, ita in antichristo plenitudo malitiae. Si enim in antichristo habitabit plenitudo malitiae luciferi sequitur, quod erit perfectior in malitia, quam quicumque alij mali tam daemones, quam homines, & consequenter est caput ratione perfectionis, tam daemonum quam hominum malorum. In oppositum est, & quia absurdum est ponere antichristum caput daemonum, & quia antichristus, cum sit viator purus, non potest poni caput malorum in termino, quales sunt daemones, cum quilibet damnatus, vtpote omnino pertinax & inflexibilis ad bonum, sit peior quocumque viatore: sicut econtra, quilibet beatus melior est quocumque puro viatore, iuxta illud Matthae. 11. Qui autem minor est in regno caelorum, maior est illo, scilicet Ioanne Baptista.

¶ Ad

¶ Ad hoc dicitur, quod proculdubio Antichristus nō est caput dæmonum malorum, sed hominum tātum, quia nec ordine, nec uirtute, nec perfectione illos excedet in malitia, cum sit futurus purus viator, ac per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt mali adeo quòd etiam naturalibus actibus apponunt circunstantias malas. Antichristum autē nihil prohibet operaturum aliquid de genere suo bonum sine malis operis circunstantiis, puta quia honorabit parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelum custodem habebit, persuasurum quandoque, vt ab aliquo distat malo. De diabolo aūt aliud est dicendum absolute, & aliud infra ea positionem præsentis literæ, uā absolute uerū est, quòd Lucifer est caput omnium malorum, tam dæmonum, quam hominum, quòd facile deduci potest vtendo ratione septimi articuli. Secūdum præsentem autem literā diabolus dicitur caput omniū malorum hominū, ita quòd tam in 7. quàm in 8. articu. non est sermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, non sumitur pro aliquo uno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, vel meli⁹ pro Lucifero, vt continet totum ordinē diabolicum, ita q sensus est, quòd diabolus, hoc est Lucifer cum suis, vel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur tentationes hominum, quæ non ab aliquo vno diabolo fiunt. Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd in Antichristo ponitur plenitudo malitiæ nō simpliciter, nec Lucifer, sed inter homines, ea ratione, quia in eo est diabolus, hoc est diabolicus ordo, secūdum plenum effectum malitiæ.

¶ In responsionibus ad primum, & secundum simul, dubium occurrit, quia in responsione ad primum dicitur, diabolum & Antichristum non esse duo capita, sed vnum caput: in responsione autem ad secundum, dicitur, Antichristum esse membrū diaboli. Hæc enim sibinuicem aduersantur, quia si Antichristus est mēbrū diaboli, oportet diabolū esse caput Antichristi, ac per hoc Antichristus est caput subordinatū altiori capiti, scilicet diabolo, & sic Antichristus & diabolus sunt duo capita.

¶ Ad hoc dicitur quòd diabolus potest dupliciter considerari, scilicet secundum se, vel vt est in Antichristo. Si secundum se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum vnū subordinatur alii, scilicet Antichristus diabolo, & hoc dicit responsio ad secundum. Si autem consideretur diabolus, vt est in Antichristo, sic ambo sunt vnum caput, & sic uerificatur responsio ad primum. Vel, & melius respondetur, quòd diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt, primo in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput unum corporis vnius. Et hoc directe intendit A responsio ad primum, dum duo capita vnit, & eiusdē omnino corporis mystici excludit. Secundo considerantur inter se, & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus aūt caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo stat, quòd respectu multidinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabol⁹ est. Et hoc dicit responsio ad secundum.

personæ, sicut humanitas Christi a filio Dei, sed quia diabolus suam malitiam eminātius ei influat suggerendo, quàm omnibus aliis. Et secūdum hoc omnes alii mali qui præcesserunt, sunt quasi quædam figura Antichristi, secundum illud 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

B AD PRIMVM ergo dicendū, quòd diabolus & Antichristus nō sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, inquantum plenissime innanitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secundæ ad Thess. 2. Ostendens se tāquam sit Deus, dicit glos.* In ipso erit caput omniū malorum, scilicet diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ. C Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalem, nec per intrinsecam inhabitationem, quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in lib. de Eccles. dog.† sed per malitiæ affectum.

gloss. or. ibi.

†cap. 8 1. inter opa Augu. tom. 3.

AD 2m Dicendum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamē ipse est caput Ecclesiæ, ut supra dictum est*, ita Antichristus est membrum diaboli, & tamē est caput malorū.

*ar. 1. huius quæst.

AD 3m Dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omniū malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudi D nem perfectionis. In eo enim diabolus quasi malitiam suam ducet ad caput per modum, quo dicitur aliquis ad caput suum propositum ducere, cum illud perfecerit.

QVÆSTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de scientia Christi. Circa quam duo consideranda B sunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit, secundo de vnaquaque scientiarum ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus habuerit aliquam scientiā præter diuinā.

¶ Secundo, Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati, uel comprehensores.

C ¶ Tertio, Vtrum habuerit scientiā inditam vel infusam.

¶ Quarto, Vtrum habuerit aliquā scientiam acquisitam.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur: sed Christus per scientiam D diuinam cognoscebat omnia. superfluum igitur fuisset quòd in eo esset alia scientia.

¶ 2 Præt. Lux minor per maiorem offuscatur: sed omnis scientia creata comparatur ad scientiā Dei

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore tria sunt. Primo repetitur integritas naturæ assumptę pro radice conclusionis. Secundo respondetur quæsito vnica affirmatiua conclusione (scilicet oportet in Christo esse sciētiam creatam) tribus rationibus super dicto fundamento fabricatis, probando illam. Tertio cōfirmatur cōclusio auctoritate sacri Concilii, reddendo illius rationē. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primum eiusdē articuli, dubia duo occurrunt circa illud, unde hic act⁹ non potuit esse animæ humanæ Christi, cum sit alterius naturæ. Primū quidem circa id, quod dicitur de impossibilitate actus intelligēdi diuini, quòd sit actus intelligendi animæ Christi, nam multi reputāt hoc esse possibile. Secundū circa dicti rationem, scilicet cum sit alterius naturæ, quoniam non apparet quantum ualeat. 3.di.14.art. 1.q.1. Et ve. q. 20. ar. 2. & opusc. 3. cap. 223.

¶ Circa primum igitur habes in tertio senten. Ioannis Capreoli dist 14.q. 1. argumenta multa, Ioannis de Ripa, & aliorum, quæ quoniam procedunt ex extraneis, aut immiscent illa (puta q visio sit species) aut differētiam inter matutinam & vespertinā cognitionē, aut cognitionem creaturarū in uerbo, aut differētiā inter cognitionē ænigmaticā & facialem, aut intuitiuā, aut etiā magis extranea, aut illa, quæ in litera hac soluūtur, & sciētia debet tradi ex propriis, nō ex extraneis, resecareq; debēt su E perflua; ideo omittēda censui, allatis tm̄ duob⁹ motiuis. Primū est. Deus respectu beatorū se habet vt species intelligibilis, ergo multo magis pōt se habere ut itellectio. Antecedēs patet. Et cōsequētia probat, quia magis repugnat Deo ratio habit⁹ seu habitualis formæ, quam actus seu formæ actualis: sed species habet rationē habitus, seu habitualis formæ, intelligere aūt habet rationē actus, ergo. Secundū est ex auctoritate Augus. 4. de Trinitat. cap. vlt. dicētis de visione beata duo, primò, quòd illa Deus est bonus & beatus: secundo, quòd ipsa sola est summum bonū, cuius adipiscēdi gratia præcipimur agere quicquid ratione agimus. Ex his enim patet, q visio beatorum est quid increatum, alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato, & aliquid creatum esset summum bonum & finis vltimus &c.

¶ Circa secūdum aūt occurrit statim obiectio, q alietas naturæ, licet inferat, intellectionem diuinam nō posse esse naturalē

increatam, ſicut lux minor ad maiorem. ergo in Christo non refulſit alia ſcientia, quàm diuina.

§ 3 Præt. Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta eſt in perſona, ut ex ſupradictis patet.* Ponitur autem in Christo ſecundum quoſdã quædam ſcientia unionis, per quam ſcilicet Christus ea, quæ ad myſterium incarnationis pertinent, plenius ſciuit, quàm aliquis alius. Cum ergo unio perſonalis contineat duas naturas, uidetur quòd in Christo non ſint duæ ſcientiæ, ſed una ſcientia pertinens ad utramque naturam.

SED CONTRA eſt, quòd Ambroſius dicit in lib. de Incarn.* Deus in carne perfectionem naturæ aſſumpſit humanæ, ſuſcepit ſenſum hominis, non ſenſum carnis inflatum: ſed ad ſenſum hominis pertinet ſcientia creata. ergo in Christo fuit ſcientia creata.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut ex ſupradictis patet †, filius Dei humanam naturam integram aſſumpſit, ideſt, non ſolum corpus, ſed etiam animam, non ſolum ſenſitiuam, ſed etiam rationalem. Et ideo oportuit, quòd haberet ſciẽtiam creatam propter tria. Primo quidem propter animæ perfectionem. Anima enim ſecundum ſe conſiderata eſt in potentia ad intelligibilia cognoſcenda: eſt enim ſicut tabula, in qua nihil eſt ſcriptũ, & tamen poſſibile eſt in ea ſcribi per intellectum poſſibilem, in quo eſt omnia fieri, ut dicitur in tertio de Anima.* Quod autem eſt in potentia, eſt imperfectum, niſi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quòd filius Dei humanam naturam imperfectam aſſumeret, ſed perfectam, utpote qua mediante, totum humanum genus ad perfectum erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Christi eſſet perfecta per aliquam ſcientiam, quæ eſſet propria perfectio eius. Et ideo oportuit in Christo eſ- G ſe aliquam ſcientiam præter ſcientiam diuinã, alioquin anima Christi eſſet imperfectior animab⁹ aliorum hominum. Secundo, quia cũ quælibet res ſit propter ſuam operationem, ut dicitur in ſecundo de Cæ.* fruſtra haberet Christus animam intellectiuam, ſi non intelligeret ſecundum illam, quod pertinet ad ſcientiam creatam. Tertio, quia aliqua ſcientia creata pertinet ad animæ humanæ naturam, ſcilicet H illa, per quam naturaliter cognoſcimus prima principia, ſcientiam enim hic large accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani. Nihil autem naturaliũ Christo defuit, quia totam humanam naturam ſuſcepit, ut ſupra dictum eſt.* Et ideo in ſexta Synodo damnata eſt poſitio negantium in Christo eſſe duas ſcientias, uel duas ſapientias.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus cognouit omnia per ſcientiam diuinam operatione increata, quę eſt ipſa Dei eſſentia: Dei I enim intelligere eſt ſua ſubſtantia, ut probat* Philoſophus 12. Meta. Vnde hic actus non potuit eſſe animæ humanæ Chri, cũ ſit alterius naturę. Si igit̃ nõ fuiſſet in anima Chriſti aliqua alia ſciẽtia pręter diuinã, nihil cognouiſſet, & ita fuiſſet fruſtra aſſumpta, cũ omnis res ſit propter ſuam operationem.

Q.2.art.2.

In li. de incarna.dom. cap.7. a medio to.2.

Q.5.

Li.3.de animis tex.18. to.2

Li.2.de Cælo.text.27. to.2.

Q.5.& 6

Lib.12.Meta.text.39. to.3.

animæ humanæ, non tamen infert non poſſe communicari animæ humanæ. Magna enim differentia eſt inter conuenire ut naturale, & conuenire ut communicatum: proprietas ſiquidem ignis non conuenit rei ignitæ, ut naturalis illi rei, puta ferro, ſed ut communicata ferro. Et ad diuina aſcendendo perſonalitas Verbi non conuenit humanitati Chriſti, ut naturalis ſibi, ſed ut communicata. Quocirca ſicut perſonalitas Verbi eſt ipſa Dei ſubſtãtia, & tamen conuenit animæ humanę, ſed ut communicata ſibi, ita intelligere diuinũ, quod eſt eſſentia Dei, poteſt animæ humanæ alterius naturæ conuenire, non ut naturale animę humanę, ſed ut communicatũ. Alietas ſiquidẽ naturæ (ut monſtratũ eſt) non prohibet proprietatis cõmunicationem, ſed naturalitatem. Vana igitur eſt hæc ratio. Et ſi hæc ratio non ualet, uoluntarie concluſio aſſerẽ, quũ inueniantur tenentes oppoſitum Philoſophi, ut patet ꝑ Auer. in 3. de Anima com. 36. dicente, quòd in ſtatu intellectus adepti, intelligemus per ſubſtantiam intellectus agentis, ex quo apparet, quòd poſſibile eſt actũ proprium naturæ ſuperioris, qui eſt illius ſubſtãtia, communicari inferiori.

¶ Ad huius quæſtionis ſolutionem euidentem, ſciẽdũ eſt, duplici uia poſſe procedi, ad uidendum impoſſibilitatem propoſitam, ſcilicet quòd intelligere ſubſtantiæ ſuperioris, nõ poteſt cõmunicari ſic ut intelligere quo formaliter intelligit ſubſtantia inferior. Altera uia eſt ex dependentia intellectionis ab intelligente, quia ſcilicet intelligere eſt operatio uitalis intelligẽtis, de ratione autẽ operationis uitalis eſt, quòd ſit ab eo, cuius eſt operatio uitalis, alioquin uiuere actualiter non eſſet a uiuere ſubſtantialiter, quod non uidetur intelligibile, quia ſic anima non eſſet principium uegetandi, ſentiendi, appetendi, intelligendi, & ſecundum locum mouendi, & ſic anima non eſſet anima. Et confirmatur, quia ſicut non eſt intelligibile, quòd Sortes generet Platonem, & actus generandi non ſit a Sorte, & ſimiliter quòd Sortes motu animali progrediatur, & motus eius non ſit ab ipſo, & ſimiliter quòd appetat aut uelit, & appetitus eius non ſit ab anima, ita non eſt intelligibile quòd uiuat uita intellectuali actuali, quæ nihil aliud eſt, quam ipſum intelligere, & quòd tale intelligere, tale uiuere nõ ſit ab intelligente. Conſtat autem quòd diuinum intelligere, non poteſt dependere ab aliqua creatura. Impoſſibile eſt igitur, quòd actus intelligendi, quo Deus intelligit, ſit actus intelligendi quo creatura formaliter intelligat. Ex hac igitur uia, quòd actus uitalis cuiuſque uiuentis aut eſt ipſa ſubſtãtia uiuentis, aut eſt ab ipſa, concluditur primo impoſſibilitas pro-

F poſita. Quia tamen multi ignorantes propriã uocẽ, nõ ſunt capaces dictæ rationis, offert ſe ſecũda uia, ex hoc ꝙ operatio eſt actus operantis ſecundum eſſe naturale. Hæc propoſitio habet duas partes, prima eſt, quòd operatio, eſt actus operãtis. Et quo ad iſtam partẽ ſobrie intellectã, hoc eſt proportionaliter de operatione trãſeũte & immanente, per ſe nota eſt, nã operatio trãſiẽs eſt actus agẽtis, ut a quo ſaltẽ, operatio aũt immanẽs ẽ actus operãtis, ut cuius ſaltẽ. Secunda uero pars eſt ly ſecundũ eſſe naturale, quę ẽt eſt per ſe nota inducẽdo, nã generata eſt a generãte ſecundũ eſſe naturale, & ſentire eſt in ſentiente ſecũdũ naturale eſſe, & ſimiliter deſiderare in deſiderãte, & intelligere in itelligẽte. Et ex terminis patet, q̃a operãs, inquãtũ operãs ſecũdũ ſuũ naturale eſſe operatur, ſicut & eſt. Sub hac aũt ꝓpoſitiõe ſubſumẽdũ eſt, ꝙ diuina ſubſtãtia nõ põt eſſe act⁹ ſecũdum eſſe naturale alicuius creaturæ, ut patet, igitur nõ põt diuinũ itelligere eſſe intelligẽ, quo formaliter intelligat creatura. Dicit aũt naturale eſſe, ad differẽtiã actus ſecũdũ eſſe intelligibile, ut obiectũ intellectus ẽ ꝑfectio & actus intellectus, ſecũdũ eſſe intelligibile, nihil. n. prohibet, ſubſtãtiã aliquã, q̃ eſt actus, non ſolũ in genere entis, ſed in ordine intelligibili eſſe perfectionẽ, ac per hoc actũ alteri⁹ ſecundũ eſſe intelligibile. Hoc ſiquidẽ modo ponũt Theologi diuinã eſſentiã eſſe, ut ſpeciẽ intelligibilẽ itellect⁹, creati beati, & ſimiliter philoſophi ponẽtes inferiorẽ intelligentiã intelligere per ſuperiorẽ. Et hac uia proceſſit Auctor in litera aſſerẽs pro ratione alietatẽ naturæ: quia. n. operatio eſt actus operãtis in eſſe naturæ, impoſſibile eſt, ꝙ operatio, quæ eſt ſubſtan- K tia unius, cõueniat alienæ naturæ, niſi ſubſtãtia illa in eſſe naturæ iũgat̃ alienæ naturæ, quod in propoſito eſſe impoſſibile claret liquet. Et ꝯ hæc patet reſpõſio ad primã obiectionẽ in primo dubio. Nã patet iã non eſſe idẽ aut par iudiciũ de ſpecie intelligibili & actu intelligẽdi, quia illa põt eſſe alterius actus in genere intelligibili, iſte nõ niſi in genere naturæ. Nec id allata de actu & habitu obſtat, quia licet ſpecies intelligibiles ſecũdũ cõmunẽ uiã ſint formæ habituales (quod tamẽ Auicẽna negauit) diuina tamẽ ſubſtãtia nõ ſupplet uicẽ ſpeciei intelligibilis, quatenus eſt forma habitualis, q̃a habit⁹ claudit ĩ ſe imperfectionẽ potẽtię, quã in ſua ratione admiſtam habet, ſed quatenus eſt forma actualis tantum, & hoc in eſſe intelligibili tantũ, ut dictum eſt.

¶ Ad auctoritatem primam Auguſt. dicitur, quòd non intendit Auguſt. eandem numero uiſionẽ eſſe beantem Deum & nos, ſed eandem obiectiue & modaliter, quia idem obiectum & idẽ modus eſt utriuſq;, dum Deus per ſeipſum a ſe, & nobis uidetur.

¶ Ad

AD 2m dicendum, quòd si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum utrumque accipitur in ordine illuminantis. Si uero accipiantur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius, sed magis augetur, sicut lumen aeris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi per lumen scientiæ diuinæ, quæ est lux uera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum, vt dicitur Ioan. 1.

B

AD 3m dicendum, quòd ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad humanam, ita quòd propter vnionem, secundum quam est eadem hypostasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini, & id quod est hominis, attribuitur Deo, ut supra dictum est*. sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia. nam vnio illa est ad esse personale, scientia autem non conuenit personæ, nisi ratione alicuius naturæ.

C

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent Beati, uel comprehensores.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit scientia beatorum uel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen: sed Christus non habuit lumen diuinum tamquam participatum, sed ipsam diuinitatem in se habuit substantialiter manentem, secundum illud Colos. 2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo in Christo non fuit scientia beatorum.

§ 2 Præterea, Scientia beatorum eos beatos facit secundum illud Ioan. 17. *Hæc* est uita æterna, vt cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum: sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona, secundum illud Psal. 64. Beatus quem elegisti & assumpsisti. non ergo oportet ponere in ipso scientiam beatorum.

§ 3 Præterea, Scientia duplex homini competit, vna secundum suam naturam, alia supra naturam. Scientia autem beatorum, quæ in diuina visione consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multo altior, scilicet scientia diuina. non ergo oportuit in Christo esse scientiam beatorum.

D

SED CONTRA, Scientia beatorum in dei cognitione consistit: sed ipse plene cognouit deum, etiam secundum quòd homo, secundum illud Ioan. 8. Scio eum, & sermonem eius seruo. ergo in Christo fuit scientia beatorum.

A ¶ Ad secundam dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonum, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem. Idem & in idem redit, dum dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter, & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶ Ad secundi autem dubii obiecta respondetur, quòd processus literæ est efficax ad probandum, quòd intelligere diuinum non potest esse actus animæ Christi, ex eo quòd est alterius naturæ, & cum dicitur, quòd alietas naturæ compatitur habere actum alienum per communionem respondetur, quòd licet hoc, in communi uerum sit (quia in quibusdam potest natura ipsa alteri naturæ communicari, vt forma communicatur materiæ, & ignis ferro) in tali tamen natura, quæ est incommunicabilis alteri naturæ in esse naturæ falsum est, quia alietas naturæ excludit alienum actum a se, non solum vt naturalem, sed vt communicatum sibi, ita quòd sit actus eius. Et quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicumque naturæ, ideo efficaciter loquens, explicite de ipsa Auctor conclusit, quòd non potest ipsius intelligere esse actus animæ humanæ Christi.

Q. 3. ar. 1. in arg. & responsi.

¶ Quod autem obiicitur, quasi a simili, de personalitate diuina communicata naturæ humanæ, facile soluitur ex eo quòd personalitas non communicatur, ut actus creatæ naturæ, Auctoris autem ratio de actu loquitur, dum ex eo quòd intelligere dei est actus, qui natura est diuina infert quòd non potest esse actus animæ, quia est alterius naturæ. Non est ergo similis ratio de communione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi: quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius, actus autem intelligendi diuinus non potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ, quod est impossibile. Rationabiliter igitur conclusio literæ asseritur.

Inf. arti. 3. cor. Et opusc. 3. c. 223

¶ Philosophi autem ponentes inferiores intelligentias intelligere per substantias superiorum intelligentiarum, non aduersantur doctrinæ huic, quoniam ex hoc non habetur, quòd ponant intelligere superioris communicari inferiori idem numero, sed solum quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis, ut nos dicimus de essentia diuina respectu beatorum. Vnde nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd Auctor ad rem spectans, monstrat non dari scientiam unionis, ut distinguitur contra vnita, hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solum ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiue: illi autem, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiue, & ideo non curauit de illis Auctor.

A ¶ Appellatur autem scientia unionis vel vnitorum subiectiue, quæ scilicet consequitur ad unitas naturas (ut diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ consequeretur ad ipsam vnionem naturarum, quam Auctor monstrat non dari.

¶ Scientia autem vnionis vel vnitorum obiectiue uocatur, quæ de vnione vel vnitis est, vt obiecto. Et talis scientia vnionis datur in Christo, quia scitur a Christo vnio, vt illi dicebant, sed non nisi scientia diuina, vel humana, vt Auctor in litera explanat.

¶ *Super Quæstionis nonæ articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio. In Christo est scientia beata consistens in visione Dei excellentissime. Conclusio ista habet duas partes. Prima est, quòd in Christo est scientia beata, secunda, quòd excellentissime. Probatur in litera primo prima pars. Omne quod est in potentia, reducitur in actum per aliquod ens actu: homo est in potentia ad scientiam beatam in Dei visione consistentem, & reducitur in actum illum per Christi humanitatem. ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calidu. Minor quo ad primam partem probatur, quia homo est capax illius beatitudinis, quia est ad imaginem Dei, & ad illam ordinatur, vt ad finem. Quo ad secundam uero, auctoritate Apostoli. Decebat eum &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars conclusionis scilicet quòd excellentissime, quia semper causam oportet esse perfectiorem causato.

¶ Aduerte nouitie, quòd quia propositiones euidentes ac vsitatæ, tamquam statim perceptæ truncatæ quandoque dicuntur, ideo Auctor Maiorem sic attulit, non curans limitare eam, vt debet intelligi. scilicet si reducitur ad actum. neque enim omne quod est in potentia, reducitur ad actum (quum multa sint in potentia quæ nunquam erunt) sed omne quod est in potentia, si reducitur ad actum oportet quòd reducatur ad actum per aliquod ens actu: hoc enim intendit litera, & hoc solum est ad propositum. Et propterea in Minore ponuntur tot conditiones. scilicet quòd homo est in potentia, & quòd ordinatur ad illam vt finem,

E

ex hoc enim ostendit necessitatem, quòd potentia est reducenda ad actum, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie.

¶ Circa hunc literæ processum, dubium occurrit, quia propositio illa fundamentalis, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, quamuis sit verissima in causis principalibus, non tamen est uera in causis instrumentalibus, vt ex Alex. patet. 12. Metu. & ad sensum patet, instrumenta non esse talia in actu, qualia fiunt ab ipsis, ut semina in naturalibus, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis, non igitur sequitur ex sua efficientia, quòd sit actu beata, quamuis de facto beata sit, non est ergo efficax processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd instrumentum est duplex, quoddam pure instrumentum, ut organa artium & semina, & huiusmodi:

quoddam ita instrumentum, quod est etiam causa sui, sicut servus est organum domini, ita tamen quòd libero arbitrio suorũ motuum causa est. Quàmuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentaliter efficit, secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admissum, actu habet quod in aliis efficit. Et quia Christus homo sic é instrumentum dei, ut liber sit, libere cooperetur, & efficiat nos beatos, ideo in litera illatum est, ꝙ ipse est actu beatus.

¶ In probatione secundæ partis conclusionis, nota novitie, quòd Auctor plus cõcludit, quàm probet explicite ratio allata: quia nõ non probat explicite nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alii homines, & tamen concluditur, quòd est beatus excellentissime. Licuit autem hoc gratia materiæ, quoniã iam declaratũ est, Christum esse caput omnium beatorum, tàm hominũ, quàm angelorum, ac per hoc subintelligẽdo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostram, ut caput beatorum, optime infertur, quòd est excellentissime beatus, utpote, causa, ut caput.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota distinctionẽ de supra naturam, vel secũdum naturam, quoniam hinc habes intellectum diversorũ dictorum de beatitudine nostra, cum invenies quòd est naturalis, aut quòd é supernaturalis. Veruntamen esto cautus, ut bene notes in secundo mẽbro ly inquantum, scilicet secundum naturam suam est capax eius: quoniam est conditio hæc diminuens a simpliciter ad secundum quid: non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum actum, sed solũ sequitur, quòd habet naturam, quæ potest elevari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta non possunt elevari in actum videndi deum, homo autem potest elevari in illum: quod hinc provenit, quia intellectualitas est capax visionis illius, pars autem sensitiva tantum non est illius capax. Quo circa visio dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex sua natura illius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicumque creaturæ, sed soli deo.

RESPON. Dicẽdum, quòd illud, quod est in potentia, reducitur in actũ per id, quod est actu: oportet enim esse calidum id, per quod alia calefiunt. Homo autem est in potentia ad scientiã beatorum (quę in dei visione consistit) & ad eam ordinatur sicut ad finem: est enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, inquantum est ad imaginem dei. Ad hunc autem finẽ beatitudinis homines reducuntur per Christi humanitatem, secundũ illud Hebr. 2. Decebat eũ, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem cõsumari. Et ideo oportuit, quòd cognitio beata in dei visione cõsistens excellẽtissime Christo homini conveniret: quia semp cãm oportet esse potiorẽ causato. G

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ divinitas vnita ẽ humanitati Christi secundum personam, non secundum essentiam, vel naturam: sed cũ vnitate personæ remanet distinctio naturarum. Et ideo anima Christi, quæ est pars humanæ naturæ, per aliquod lumen participatum a natura divina, perfecta est ad scientiã beatã, qua deus per essentiã videt. H

AD 2^m^ dicendum, quòd ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata, sicut ex vnione est deus: sed præter beatitudinẽ increatã oportuit i natura humana Christi esse quandã beatitudinẽ creatã, per quã anima eius in ultimo fine humanæ naturæ constitueretur. I

AD 3^m^ dicendum, ꝙ visio, seu scientia beata est quodammodo supra naturam animæ rationalis, inquãtum scilicet propria virtute ad eam pervenire nõ potest. Alio vero modo est secundũ naturam ipsius, inquantum scilicet secundum naturam suam est capax eius, prout scilicet est ad imaginem dei facta, K ut supra dictum est: * sed scientia increata, est omnibus modis supra naturam animæ humanæ.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

IN titulo tertii articuli ponitur disiunctio terminorum illorum, videlicet, indita vel infusa, ut satisfiat diversimode illã appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animę datur, indita vocatur: quia vero non acquiritur, nec ex vi naturæ animę ipsam comitatur, sed deo alia actiõe creante animã, & alia actiõe influẽte sciẽtiã, quamuis simul tempore habeatur, ideo infusa nuncupatur. Et revera infusa vocanda est, si proprie loquẽdum est. Angelorum autem scientia indita proprie vocatur, quia comes é naturæ et illius proprietas naturalis, eademque actione, qua verbũ dei creat angelicam naturam, imprimit in illã species intelligibiles pfectivas intellect⁹ angelici. Potest nihilominus gratia materiæ, scilicet animæ Christi dici scientia indita, pro quanto comitatur naturaliter animam Christi, nõ ut creatã, sed ut assumptam a verbo, sicut & gratia habitualis: est enim vnigenitus* a patre plenus non solum gratiæ, sed veritatis.

¶ In corpore art. vnica est conclusio responsiva quæsito dupliciter pbata. Conclusio est. Oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur primo ex vitãda imperfectione naturæ assumptæ. Decebat, ut natura humana assumpta, a verbo dei, imperfecta non esset, ergo oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur cõsequentia, quia aliter intellectus eius possibilis fuisset imperfectus. Probatur hoc, quia omne quod é in potentia, est imperfectum, nisi reducatur in actum: sed intellectus possibilis humanus est in potentia, & reducitur in actum per species intelligibiles, ergo esset imperfectus, si non haberet species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in litera apponendo conclusionem: inquantum per verbum dei impresse sunt species intelligibiles, &c. & declaratur ea subiuncto exemplo in angelis. Deinde probatur a simili ex auctoritate August. Sicut in angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo utraque. Litera clara est.

¶ Adverte hic, quòd natura humana assumpta a verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ: nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionem affirmare in illa, in sui principio, quia minoratus est paulominus ab angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus habuerit scientiam inditam, vel infusam.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur ꝙ in Christo non sit alia scientia indita, vel infusa præter scientiam beatam. Omnis enim alia scientia comparatur ad scientiam beatam, sicut imperfectum ad perfectũ: sed præsente cognitione perfecta, excludit cognitio imperfecta, sicut manifesta visio faciei excludit ęnigmaticã visionem fidei, ut patet 1. ad Corin. 13. Cum igitur in Christo fuerit scientia beata, ut dictum est, * videtur ꝙ non potuerit in eo esse alia scientia indita.

Infra q. 12. art. 1. cor. Et 3. distin. 14. art. 1. q. 5. Et veri. q. 20. art. 2. c. fi. & ar. 3. Et opusc. 9. cap. 223. Et opusc. 2. q. 8.

Art. præc.

¶ 2 Præt. Imperfectior modus cognitionis disponit ad perfectiorẽ, sicut opinio, quę est per syllogismũ dialecticum, disponit ad sciẽtiam, quę est per syllogismũ demonstrativum. Habita autem perfectione non est ulterius necessaria dispositio, sicut habito termino, non est necessarius motus. Cũ ergo cognitio quæcumq; alia creata comparetur ad cognitionẽ beatam, sicut imperfectũ ad perfectum, & sicut dispositio ad terminum, videtur ꝙ cum Christus habuerit cognitionẽ beatam, ꝙ non fuerit ei necessariũ habere aliam cognitionem.

¶ 3 Præt. Sicut materia corporalis est in potentia ad formam sensibilem, ita intellectus possibilis est in potẽtia ad formam intelligibilem: sed materia corporalis non potest simul recipere duas formas sensibiles, vnam perfectiorem, & aliã minus perfectam. ergo neq; anima potest simul recipere duplicem scientiam, vnã perfectiorem, & aliã minus perfectã, & sic idẽ quod prius.

¶ Circa

SED CONTRA est, q dicitur Coloss. 2. q In Christo sunt oẽs thesauri sapiẽtię & sciẽtiæ absconditi.

RESPON. Dicendum, q sicut dictum est, *decebat ut natura humana assumpta a verbo dei, imperfecta non esset. Omne autem quod est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Intellectus autem possibilis humanus est in potentia ad omnia intelligibilia. Reducitur autem in actũ per species intelligibiles, quæ sunt quędam formæ completiuę ipsius, vt patet ex his, quæ dicuntur in 3. de Anima.* Et ideo oportet in Christo ponere scientiam inditam, inquantum per verbum dei, animæ Christi sibi personaliter vnitæ, impressę sunt species intelligibiles ad omnia, ad quæ intellectus possibilis est in potentia. Sicut etiam per verbum dei impressæ sunt species intelligibiles mẽti angelicæ in principio creationis rerũ, vt patet per August.* 2. super Genes. ad literam. Et ideo sicut in Angelis secundum eundem August. † ponitur duplex cognitio (vna scilicet matutina, per quam cognoscunt res in verbo, & alia vespertina, per quam cognoscunt res in propria natura per species sibi inditas) ita præter scientiam diuinam increatã est in Christo secundum eius animam scientia beata, qua cognoscit verbum & res in verbo, & scientia infusa, siue indita, per quam cognoscit res in propria natura p species intelligibiles humanæ mẽti ꝓportionatas.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd visio imperfecta fidei, in sui ratione includit oppositum manifestæ visionis, eo quòd de ratione fidei est, vt sit de non visis, vt in 2. parte dictum est. * sed cognitio, quæ est per species inditas non includit aliquid oppositum cognitioni beatæ. Et ideo non est eadem ratio vtrobique.

AD 2m dicendum, quòd dispositio se habet ad perfectionem dupliciter. Vno modo, sicut via ducens ad perfectionem: alio modo, sicut effectus a perfectione procedens. Per calorem enim disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, qua tamen adueniente, calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formæ. Et similiter opinio ex syllogismo dialectico causata, est via ad scientiam, quæ per demonstrationem acquiritur, qua tamen acquisita, potest remanere cognitio, quæ est per syllogismum dialecticũ, quasi consequens scientiam demonstratiuam, quæ est per causam: quia ille, qui cognoscit causam, ex hoc etiam magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit dialecticus syllogismus. Et similiter in Christo, simul cum scientia beatitudinis manet sciẽtia indita, non quasi via ad beatitudinem, sed quasi per beatitudinem cõfirmata.

AD 3m dicendum, quòd cognitio beata non fit per *speciem, quæ sit similitudo diuinæ essentiæ, vel eorum, quæ in diuina essentia cognoscuntur, vt patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt,* sed talis cognitio est ipsius diuinæ essentiæ imediate per hoc, quòd ipsa essentia diuina vnitur mẽti beatæ, sicut intelligibile intelligenti, quæ quidem essentia diuina est forma excedens proportionẽ cuiuslibet creaturę. Vnde nihil prohibet, quin cũ hac forma superexcedente, simul insint rationali menti species intelligibiles ꝓportionatæ suæ naturæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam acquisitam.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia experimẽtalis acquisita. Quicquid enim

¶ Circa probationem conclusionis, dubium occurrit, quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis, quæ perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de sciẽtia tàm naturali, quàm reuelata, vt patet in 3. art. q. 11. inferius, vbi de illa scientia tractat. excedit ergo cõclusio rõnem, imo nec cõsonat cõclusioni, q a, vt i sequẽti habetur arti. alterius rationis est sciẽtia infusa Christo, ab illa, quæ est naturalis, de qua loquitur auctoritas allata Aristotelis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proculdubio litera non arctatur ad imperfectionem & potentiam naturalẽ intellectus possibilis, sed in communi loquitur de potentia intellectus possibilis ad actum sibi commẽsuratum, & similiter de imperfectione priuatiua actus proportionati intellectui humano possibili, & hoc siue secundum statũ naturæ, siue sm statum gratiæ. Intendit itaque litera, quòd quia intellectu humano secundum eẽ naturę, est potẽtia naturalis ad sciendum omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad sciendum omnia ecclesiastica per actus cõmensuratos sibi, & omne quod est i potentia est imperfectum, nisi reducat in actum, ideo esset imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibiliũ tàm spectantium ad ordinẽ naturæ, quàm spectantium ad ordinẽ ecclesiæ, siue militãtis, siue triumphantis, per actus proportionatos ipsi humano intellectui. Auctoritas autem Aristotelis est allata recte ad monstrandum, quòd intellectus humanus est in potentia ad sciẽdum omnia per species intelligibiles, vt actus commẽsuratos sibi, vt per hoc habeatur intentum, quod sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus, nisi esset reductus in actum commensuratum sibi (scilicet scientiam per species, quantumcumque illa met sciat in verbo actu omnino superexcedente omnem facultatem naturæ) ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus cõmensuratos sibi, quantumcumq; eadem nouerit in verbo. Consonat ergo ratio conclusioni, & probat eam, siue illa scientia infusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquitur Aristot. quoniam, vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam, & multo minus ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquitur Aristo. Hoc autem dixerim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem: alteram secundum statum coniunctionis ad corpus, de qua locutus est Aristotel. alteram secundũ statum separationis a corpore, quam non nouit Aristot. Præsens autẽ tam ratio, quàm conclusio non arctatur ad actum commensuratum naturæ intellectus possibilis secundũ istũ, vel illum statum, sed in communi indistincteque de potentia intellect⁹ possibilis humani ad actum sibi commẽsuratum loquitur, qué eẽ species intelligibiles ea eo, quod in isto apparet statu, ex auctoritata Aristot. probat.

¶ In responsione ad secundum discerne verba literæ ex industria mutata, dũ primo proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis, & deinde resumitur eadem cognitio ut consequens, nõ sub nomine opinionis, sed sub nomine cognitionis. Oportuit autẽ sic dicere, quia cum scientia alicuius conclusionis nõ potest simul stare in eodem subiecto, opinio eiusdem, sed bene potest cognitio eiusdem per medium probabile stare in eodẽ subiecto. Addit siquidẽ opinio super cognitionem per medium ꝓbabile, formidinẽ in subiecto respectu alterius partis, quæ repugnat subiecto excludenti formidinem, quale est sciẽa demõstratiue. vnde cognitio dialectica ante demõstratiuã habẽs rõnẽ opinionis, post demõstratiuã scientiã non hẽt rõnẽ opinionis, sed remanet solũ cognitio dialectica, cessante illa cõditione formidinis ex parte subiecti.

¶ In responsione ad 3. eiusdem articuli, nota, q qualiter species infusæ sint humanę menti cõmensuratæ, inferius patebit: qualiter autem diuina essentia sit species superexcedens, clarum est.

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum quartum.*

IN titulo aduerte, quòd aliud sonat, & alio tendit. Nam sonat scientiam experimentalem acquisitam, quæ communiter se habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest, vel ad habitualem scientiã, intellectu ex experiẽtia acquisitam,

Arti. 1. huius q.
lib. 3. text. 32. & 38.
lib. 2. c. 8. to 3.
† lib. 11. de ciuit. dei c. 7. a med. to mo 5. Et li. 4. su. gen. c. 24. tom. 3.
* 2. 2. q. 4. artic. 4.
D. 485.
P. p. quæst. 12. arti. 2.
Infra q. 12. art. 12. & q. 15. art. 8. Et opuscu. 3. c. 235. Et 3. dist. 14. art. 3. q. 3. ad 3. & dist. 8. ar. 3. ad 5. Et verit. q. 20. a. 3. ad 1.

Christo conueniens fuit, excellentissime habuit: sed Christus non habuit excellentissime sciẽtiam acquisitam, non enim institit studio literarum, quo perfectissime scientia acquiritur, dicitur enim Ioa. 7. Mirabantur Iudæi dicentes, Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? ergo videtur ꝙ in Christo non fuerit aliqua sciẽtia acquisita.

§ 2 Præt. Ei quod est plenum, non potest aliquid superaddi: sed potentia animæ Christi fuit impleta per species intelligibiles diuinitus inditas, vt dictum est. *ergo non potuerunt superuenire eius animę aliquæ species acquisitæ.

§ 3 Præt. In eo qui iam habet habitum scientiæ, per ea, quæ a sensu accipit, non acquiritur nouus habitus (quia sic duæ formæ eiusdem speciei simul essent in eodem) sed habitus qui prius inerat, confirmatur & augetur. ergo cum Christus habuerit habitum sciẽtiæ inditæ, non videtur quòd per ea, quæ sensu percepit, aliquam aliam scientiam acquisierit.

SED CONTRA est quòd Hebr. 5. dicitur, Cum esset filius dei, didicit ex his, quæ passus est, obedientiam, Glos. *idest, expertus est. Fuit ergo in Christo aliqua experimentalis scientia, q̃ est sciẽtia acquisita.

RESPON. dicendum, quòd vt ex supra dictis patet, *nihil eorum,

tendit autem ad perscrutationem huius secundi membri, quia de hoc tantum est difficultas.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito, In Christo est scientia acquisita. Probatur dupliciter. primo, Nihil eorum, quæ deus in humana natura plantauit defuit humanitati assumptæ a verbo dei. ergo in anima Christi fuit non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens. ergo non fuit in Christo intellectus agens frustra. ergo habuit propriã operationem, ergo in Christo fuerunt aliquæ species intelligibiles, p actionem intellect⁹ agẽtis in intellectu ei⁹ possibili receptæ. ergo in ipso fuit scientia acquisita. Prima consequentia probatur, quia in humana natura deus plantauit non solũ intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Secunda vero, quia deus & natura in aliis nihil faciunt frustra, ex 1. Cæli. Tertia autem, quia frustra est quod non habet propriam operationem, probatur, quia omnis res est propter propriam operationem, ex 2. Cæli. Quarta deinceps, quia propria operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles in actu abstrahẽdo eas a phantasmatibus. Quinta demum, quia hoc est esse in Christo scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundo probatur conclusio connaturalitate talis scientiæ, seu modi sciendi ad naturam humanam. Et consistit vis rationis in hoc. ex quo in Christo ponitur scientia connaturalis soli deo, scilicet beata, & scientia connaturalis angelis, scilicet infusa, consequens est, vt ponatur in illo scientia connaturalis vndique naturæ humanæ, scilicet scientia acquisita, quæ est connaturalis homini ex parte agentis & patientis, ac per hoc scientia proprie est secundum humanum modum, & totaliter humana.

Art. præce.

¶ In hoc processu duo occurrunt dubia. Primum circa illam propositionem, Frustra est quod caret propria operatione, potest enim habere duplicem sensum, vel quòd intelligatur de genere vel specie, vel quòd intelligatur de quolibet indiuiduo. Nam si in primo intelligitur sensu, vera est, frustra enim esset potens operari natura aliqua generica, uel specifica, si secundum totam latitudinem generis, vel speciei careret propria operatione, sed in hoc sensu non infert conclusionem literæ, quæ de vno indiuiduo humanitatis Christi est. Si autem in secundo sensu intelligitur, tunc est sensus, quod frustra est potentia quæ in quolibet indiuiduo suo caret propria operatione. Et sic est quidem ad propositum, sed est falsa, inquit Scotus in 3. quæstione 14. distinct. 3. Senten. quoniam stat, quòd potentia in aliquo præueniatur ab alio superiore agente, & propterea careat propria operatione, & ipsa non est frustra, quia est ad integritatem perfectionemque naturæ. Affertque instantias in beatis, in quibus est intellectus agens, & sic possent acquirere scientiam. Et similiter est potentia augmentatiua, & sic possent augeri &c.

¶ Secundum dubium est circa eandem propositionem iunctam minori, quoniam aut est sermo de omni operatione alicuius, ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret omni propria operatione. Et tunc minor est falsa, scilicet quòd omnis propria operatio intellectus agentis est facere species intelligibiles in actu, cum præter hanc operationem habeat alias sibi proprias operationes, scilicet facere euidentiam propositionum per se notarum, & mediante illa euidentia facere euidentiam omnium, quæ per prima principia cognoscuntur. Si vero non est sermo de omni propria operatione, sed de quacumque, propria tamen (ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret aliqua operatione sibi propria) tunc esset ad propositum, sed est falsa, quia non est frustra: quod caret vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem, esset enim propter illam, quam habet, operationem: sicut mutus non frustra habet os & linguam, quia quamuis non habeat locutionem, habet tamen aliam operationẽ, puta sumere & discernere alimentum.

¶ In eodem corpore circa conclusionem principalem, occurrunt primo obiectiones Scoti in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et Scotus quidem arguit dupliciter, primo contra dictis (vt ipse ait) opinantis, scilicet Auctoris: secundo contra conclusionem in se. Sed quoniam omnes obiectiones eius consistunt in hoc, quòd scientia infusa, & acquisita sunt eiusdem rationis, aut distinguuntur sicut matutina & vespertina, aut secundum originem (quia vna a deo, altera ab intellectu agente apud nos, sicut homo genitus & homo creatus) quorũ nullum Auctor etiam somniauit, vt expresse in hoc eodem articulo respondendo ad tertium docet, ideo omittendas censui. Durãdus vero probat probabile esse, scientiam infusam & acquisitam esse vnius rationis, quia oculi nati, & oculi restituti, vel dati a deo, sunt vnius rationis. Probareque nititur indignum esse Christo quòd acquisierit sciẽtiam a sensibilibus, sicut non decuit ipsum discere ab homine: quia æquiualent hæc duo, quum homo docens non se habeat, nisi vt proponens obiectum.

Glos. inter lin. ibid.

Art. 1. hu⁹ q. & q. 5.

¶ Ad horum euidentiam scito quòd scientiam esse & vocari infusam, contingit dupliciter, hoc est per se, vel per accidens. Scientia est, & vocatur infusa per se, cuius naturalis generatio est infusio, qualis est scientia angelorum: per accidens autem infusa est, cui accidit quòd habita sit per infusionem, vt scientia Adæ. Scientia autem acquisita non nisi per se inuenitur, cuius scilicet naturalis generatio est acquisitio, quoniam non potest scientia ex suo genere infusa acquiri, sicut econtra potest scientia ex suo genere acquisita infundi, quia agens superius potest præuenire inferiorem causam, inferius autem agens non potest superioris ordinis effectum producere. Vnde scientia, quæ nata est haberi per lumen intellectus agentis, siue habeatur per acquisitionem, siue per infusionem, est, & vocatur, per se loquendo, scientia acquisita, quia ex suo genere est scientia acquisita. Et propterea scientia naturalium, quã habuit Adam, fuit scientia acquisita ex suo genere, & per se, quamuis ipse nõ acquisierit illam, sed fuerit sibi a deo infusa. Scientia autem infusa in Christo conclusa, in præcedenti artic. est infusa ex suo genere, & non est sicut Adæ scientia, sed sicut scientia angelica, vt in hoc articulo dicitur.

¶ Intellige igitur hunc titulum de scientia tàm infusa, quàm acquisita ex suo genere, seu per se, & non per accidens ab actu infusionis, vel actualis acquisitionis, & tunc illucescet altitudo veritatis huius literæ tàm male intellectæ. Noli ergo proponere ante mentis oculos, Christum velut Adam plenũ scientię acquisibilis ex suo genere, sed infusæ per accidens, quia si sic Christum imaginatus fueris, processus literæ corruet, & tamen sic est imaginatus Christus a non intelligentibus hanc literam, & obiicientibus. Neque enim in Adam frustra fuit intellectus agens, sicut nec potentia augmentatiua: sed imaginare Christum plenum scientia infusę ex suo genere, et sicut tabulam rasam, quo ad scientiam acquisitam ex suo genere, & tunc processus literæ vtere, dicendo, quòd si in Christo non esset scientia acquisita ex suo genere (dico autem, non esset omnino, scilicet nec per se, nec per accidens, hoc est neque per acquisitionem, quæ est per se generatio eius, nec per infusionem quæ est per accidens generatio eius) si inquam in Christo non esset omnino scientia acquisita, intellectus agẽs esset in ipso frustra, quia nihil esset impediẽs, aut tollẽs quouis modo operationem eius, & tamen non posset habere operationem suam. In Adam siquidem caruit operatione sua principali, quia non erat ibi patiẽs dispositũ ad recipiendum: quia erat iam in actu ab alio agẽte reductum, nec erat amplius in potẽtia ad recipiendũ intelligibilia ab intellectu agente, sicut potẽtia augmẽtatiua nõ poterat augere, quia corpus eius iam erat actu perfectum in quãtitate naturali.

§ Ad

quæ deus in nostra natura plantauit, defuit humanæ naturæ assumptæ a dei verbo. Manifestum est autem, quòd in humana natura deus plantauit non solum intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Vnde necesse est dicere, quòd in anima Christi fuit nõ solum intellectus possibilis, sed ẽt intellectus agens. Si autem in aliis deus & natura nihil frustra faciunt (vt Philosophus dicit in 1. de Cæ.[a]) multo minus in anima Christi aliquid fuit frustra. Frustra autem est, quod non habet propriam operationẽ, cum oĩs res sit propter suam operationem, vt dicit in 2. de Cæl.[a] Propria autem operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles actu, abstrahendo eas a phantasmatibus, vnde dicitur † in 3. de Anima, quòd intellectus agens est, quo est omnia facere. Sic igitur necesse est dicere quòd in Christo fuerint aliquæ species intelligibiles, per[4] actionem intellectus agentis in intellectu possibili eius receptę, quod est esse in ipso scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant.

Et ideo quàmuis aliter alibi scripserim,*dicendum est, in Christo fuisse sciantiam acquisitam, quæ proprie est scientia secundum modum humanũ, non solum ex parte subiecti recipientis, sed etiam ex parte causæ agentis. Nam talis scientia ponitur in Christo secundum lumen intellectus agentis, quod est animæ humanæ connaturale. Scientia autem infusa attribuitur animæ humanæ secundum lumen desuper infusum, qui modus cognoscendi est proportiona-

[a] lib. 1. de Cæl. te. 32. & lib. 2. te. 59. co. 2.

[a] Lib. 2. de Cælo text. 17. co. 1.

† lib. 3. de Ani. tex. 18 co. 2.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd propositio illa, frustra est quod caret propria operatione non est arctanda ad genus, speciem, aut indiuiduum quodlibet, vel aliquod, sed absolute sumenda est. Et sane debet intelligi, scilicet subintellectis conditionibus generalibus, quæ quum de operibus est sermo, subintelliguntur, scilicet, quando, vbi, & in quo, &c. debet operari, ita quòd sensus ẽ, quòd frustra est qđ caret operatione, quãdo debet illam habere. Et sic propositio ista efficaciter in litera probatur, ex hoc quòd vnumquodque est propter suam operationem, frustra si quidẽ est, quod finem suum non assequitur, quando debet, & ꝑ hoc satisfit omnibus instantiis. Nã status beatus habet, vt tunc non debeat abstrahere intellectus agẽs, quia homo est in termino. Et Adã fuit suppositum, in quo intellect⁹ agens non debebat abstrahere species, quia intellectus possibilis plenus erat acq̃sita sciẽtia. Et similiter potẽtia augmẽtatiua non fuit frustra, quia caruit quidẽ operatione, sed non quando, & in quo debuit operari: quoniam constat, quòd operatio eius debet esse in subiecto imperfecto secundum quantitatem, & in statu augmenti, quorum nullum locum habuit in Adam creato perfecto, secundum quantitatem naturalem. Stat ergo solida prima literæ propositio.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd non refert, vtro modo propositio intelligatur, quia vnius potentiæ non est nisi vna operatio propria principalis, quæ se habet ad ipsam vt finis, cuius priuatione dicitur frustra: quia potentia naturalis determinata est ad vnum, & rationalis alterum contrariorum principaliter respicit. Et rursus omnis potentia natura quædam est, & propterea vna est cuiusque principalis operatio, fundans reliquas ordine quodam. Ad literam tamen Auctor loquitur de operatione principali, quæ est finis. Et multo minus refert quouis modo sumatur in proposito, quia si in Christo non est scientia ex suo genere acquisita, intellectus agens esset frustra, quia careret operatione principali, quæ est finis, & hoc intendit Auctor, vt patet in artic. 2. quæst. 12. Et nihilominus sequi videtur, quòd esset omnino frustra in ipso, quia careret & principali operatione, quæ est facere species intelligibiles, & secundaria, quæ est facere euidentiam primarum propositionum immediate, & mediante illa facere aliorum euidentiam: quoniam tàm cognitio primorum principiorum, quàm reliquorum ex illis ad scientiam acquisitam ex suo genere spectat, quam supponimus in Christo non esse, sed infusam ex suo genere tantum. Quocirca si in Christo supponeretur scientia ex suo genere acquisita, per infusionem habita (sicut ponitur in Adam) intellectus agens non careret omni operatione sibi propria, sed prima tantum, scilicet abstractione specierum intelligibilium, fecisset namque, sicut de facto in Adam fecit, euidentiam primarum propositionum immediate, & aliarum mediante illa. Nam eodem lumine fuerunt per se nota Adæ prima principia & conclusiones per principia, quomodo sunt euidentia nobis, quàmuis nos acquiramus nostra actione species, & studio nostro conclusiones, ille autem per infusionem habuit quicquid nos acquirimus, sub illo tamen lumine, quo acquirere nos possumus. Sed quia in Christo supponitur non esse quouis modo scientiam ex suo genere acquisitam, sed ex suo genere infusam, quæ est supra lumen intellectus agentis, ideo omnino frustra poneretur, vt patet, absque omni sua propria operatione intellectus agens in Christo. Et stat omnino solida & succincta propositio literæ iuncta et subsumpta. Et hæc intelligito, quantum est ex parte sui, hoc est intellectus agentis quoniam ex libertate animæ Christi potuisset cooperari ad illustrandum phantasmata ministrantia scientiæ infusæ, qñ placuisset vti scientia illa, conuertendo se ad phantasmata, similiter ad intellectionẽ multorũ intelligibiliũ.

¶ Ad obiecta Scoti contra conclusionem ipsam, iam incipit patere quòd in responsione ad tertium amplius explanabitur. Nam secundũ Auctorem scientia infusa ex suo genere, seu per se, & scientia acquisita ex suo genere, seu per se, sunt diuersarum rationum. Et licet differant penes origines & agentia diuersarum rationũ, non tamen differũt tantum penes origines & agẽtia, sed penes formalia obiecta, ac per hoc ꝑ intrinsecas differentias, vt patebit. Et ideo ridiculum est obiicere, quòd differunt, sicut homo natur & homo creatus, aut sicut oculi creati nati, miraculosa illuminati, & oculi aliorum. Hæc enim vera sunt de sciẽtia acquisita, & scientia per accidẽs infusa, vt fuit scientia Adæ, quæ ex suo genere erat eiusdem rationis cum nostra, non autem de scientia ex suo genere infusa, quoniam hæc altioris ordinis ex intrinseco est, & ideo non potest acquiri, & exigit infusionem. Et de hac Auctor assuetus sermonibus formalibus, & per se, loquitur in hac litera: isti autem ad per accidens declinarunt, dum ad scientiam cui fieri accidit, quòd sit infusa, diuerterunt.

D.22d.

3. Sent. dist. 14 quæst. 3. art. 4.

¶ Vnde patet Durandi suppositionem, nõ a probabilitate, sed a possibilitate alienam esse, loquendo per se: sed ipsa loquitur de infusa per accidens, & credit se opponere contra hanc literam, a qua æquiuocat, quia litera loquitur de per se acquisita & per se infusa, sciens quòd ea quæ sunt per accidens, relinquuntur ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Christi, respondetur quòd non eadem est ratio acceptionis scientiæ a rebus & a doctore, quoniam res causans scientiam, quasi vt instrumenta dei, qui fecit illas, vt exemplatas a sua sapientia, iuxta illud Ecclesiast. 1. Effudit sapientiã super omnia opera sua. Doctor vero licet se habeat vt proponens obiectum, non tamen se habet sic tantum, sed principaliter se habet ut proponens conceptiones suas per voces, quæ sunt signa eorum, quæ sunt in anima, & ordinando ac subordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis, ut experimur quotidie, quod indignum erat Christo domino, qui vnus est magister totius generis humani. Et habes hanc responsionem inferius quæst. 12. artic. 3. ad 2.

¶ In eodem artic. 4. in responsionibus ad secundum & tertium perspicere facile potes, quæ diximus esse vera de intentione Auctoris. Nam in responsionibus his habes tres differentias per se inter habitum infusum & acquisitum. Prima est secundum causas efficientes, quia infusa a superiori, acquisita ab inferiori. Secunda sequens ad istam, secundum origines, scilicet infusionem & acquisitionem. Tertia est secundum obiecta, quia acquisita est commẽsurata & proportionata phantasmati, quod se habet ad intellectum, vt color ad visum (vt dicitur in 3. de Anima) infusa autem est superexcedens proportionem phantasmatum. Et hæc est differentia intrinseca & essentialis, propter quam istæ scientiæ sunt diuersarum rationum. Et quum hæc vltima differentia clarissime habeatur in litera, mirum est quo modo Scotus ausus est imponere Auctori oppositum. Et debes scire nouitie, quòd scientiam esse commensuratam phantasmati, nihil aliud est, quam esse proportionatam & adæquatam obiecto, vt relucet in phantasmatibus, qualis est scientia humana, et fuit scientia Adæ. Et per oppositum scientiam excedere commẽsurationem phantasmatum, est illam esse proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quam sit obiectum phantasiabile. Et hæc inferius clara erunt, quum de

vtraque scientia tractabitur, & dicetur quòd scientia acquisita F habet pro obiecto quod quid est abstrahens a singularibus, & non omne quodquid est, sed sensibilium rerum tantum. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec substantias separatas, sicut nec nostra scientia ad hæc se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habens quidditatem pro obiecto, non abstrahentem, sed concernentem singularibus,
p.p.q.12.artic.4.
ita quòd extendit se ad essentiam & omnia illius tunc accidentia &c. vt patuit in 1. lib. Et similiter habet pro obiecto quidditatē non solum rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, circa actum purum,
lib.1.c.4.in 6.10.5.
quod soli sibiipsi ē quidditatiue notus, & beatus vt sic, vt ibidem monstratú est. Conclude ergo, sicut in communi loquēdo, habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & uirtutibus intellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa, seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

¶ Oritur autem ex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adam. Et est ratio dubii simpliciter, quia melius est, vt Christus semper habuerit talem scientiam, quàm post lapsum temporis: actus enim melior est potentia in bonis, vt dicitur 9. Metaphy. Et confirmatur, quia eadem ratio militat de Adam & Christo, scilicet quia datus est a deo vterque doctor generis humani. Vnde si Adam, quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multo magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animā, vt scilicet perfecta esset scientia acquisibili ex suo genere. Ad hominem vero, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere, non tamen probatur, quod fuit talis scientia in Christo, per talem viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam, in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra, vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter hæc scientia in Christo posuit per acquisitionem, & non per infusionem, tum ex parte scientiæ, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi sciendi. Ex parte quidem scientiæ, quia acquisitio est talis scientiæ generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiæ generatio per accidēs, accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, præstat generationi per accidens. Ex parte vero scientis, quia nobilius est quod seipsum mouet, quàm quod ab alio mouetur (vt dicitur in 8. Physico.) sciens autem per inuentionem seipsum mouet, sciens per infusionem ab extrinseco mouetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum. illud ergo est Christo attribuendū. Ex parte autem modi sciendi, quia sicut in Christo fuit scientia beata modo beatorum, & sciētia indita modo inditæ, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitæ, vt nullus modus sciendi conuenire potens Christo illi defuerit.

tus naturæ angelicæ. Scientia vero beata, per quam ipsa dei essentia videtur, est propria & connaturalis soli deo, vt in prima parte dictum est.*

AD PRIMUM ergo dicendú, quòd cum duplex sit modus acqui G rendi scientiam, scilicet inueniendo, & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est præcipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secúdarius. Vnde dicitur in 1. Ethic.* Ille quidem est optimus, qui omnia per se ipsum intelligit, bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis cōpetebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinā, præsertim cum ipse daretur a deo omnibus in doctorem, secundum illud Ioel 2. Lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ.

AD 2^m dicendum, quòd humana mens duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora, & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, idest, ad phantasmata, quæ sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd etiam secundū hunc respectum anima Christi, scientia impleretur, non quin prima plenitudo menti humanæ sufficeret secundum seipsam, sed oportebat eam perfici, etiam secundum conformationem ad phantasmata.

AD 3^m dicendum, quod alia[a] ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiæ acquiritur per comparationē humanæ mentis ad phantasmata, vnde secúdum eandem rationem non potest alius[a] habitus iterato H acquiri: sed habitus scientiæ infusæ est[a] alterius rationis, vtpote, a superiori descendens in animā, non secundum proportionē phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus melior est potentia, ceteris paribus: in proposito autem cetera non sunt paria, nam esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & carere cōnaturali & per se modo generationis talis scientiæ, vt patet ex dictis, quæ præponderant illi præuētioni actualis scientiæ. Ad confirmationem dicit, quòd non est similis ratio, quia Adā creatus est vt principium naturæ humanæ in naturalibus, tam secundum corpus, quàm secundum animā, & quia perfecta sunt, secundum naturę ordinē priora imperfectis (ut 12. Metaphysi. Aristot. dicit) ideo Adam sicut secundum corpus creat[us] est perfectus i quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. D.1183.
Christus autem non est productus vt principiū hominū in esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, D.1109.
sed vt doctor mysteriorum dei, & regni cælestis. D.69.
In cuius signum productus est secundum corpus quantitatis imperfectæ, & similiter secundum animam in pura potentia, quo ad scientiam naturaliter acquisibilem. Et sicut creuit ætate, & vere augmentum corporale habuit, ita creuit sapientia: simul enim Euangelista hæc dicit. Nec docuit mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni celorum.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, quòd licet illa ratio, quòd intellectus agens esset frustra, si absolute sumatur, non I concludat vtrumque scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, scilicet per acquisitionem (vt instantia de Adam manifestat) contracte tamen sumpta, hoc est in Christo, infert vtrumque. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidens productam scientiam, sed omnem in illo scientiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quam in sua origine: decet enim Christum perfectionem omnē suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur in quo omnia suæ animæ conueniens perfectio per se ponenda est, frustra poneretur intellectus agens, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem: quia careret propria principali operatione, scilicet causatione specierum intelligibilium in illo, in quo debet talem operationem habere, hoc est in Christo viatore, quē decet scientiam acquisitam habere, & mō humano habere. Vnde in litera ad explicandam plene probationem conclusionis, subiungitur cōnaturalitas cuiusq; sciētiæ inditæ in K Christo, scilicet quòd beata est Deo connaturalis, infusa angelo, acquisita homini. Et est sermo nō solum de ipsa scientia, sed de modo habēdi ipsam, vt patet in litera, tamquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterq; debet habere propriam operationem more humano. Ac per hoc optime dictum est, quòd frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat instantia de Adæ scientia, quia illam, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectam, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutæ quidem sortitur infusionem pro generatione per accidens: in tali vero supposito, scilicet primo totius generis humani, sortitur infusionē pro productione quodāmodo, quasi per se, pro quanto principia exigunt, quòd sint perfecta, quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis, vt dicitur 12. Metaphys.

¶ Sapet

QVAESTIO X.

De sciētia beata animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

EINDE considerandum est de qualibet prædictarum sciētiarum: sed quia de scientia diuina dictū est* in prima parte, restat nunc dicēdum de alijs tribus: primo de scientia beata: secundo de scientia indita: tertio, de scientia acquisita. B

¶Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione consistit, plura dicta sunt in prima parte*, hic illa sola videntur dicēda, quæ proprie pertinent ad animam Christi.

Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum anima Christi cōprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

C ¶Secundo, Vtrum in Verbo cognouerit omnia.

¶Tertio, Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶Quarto, Vtrum videat Verbum siue diuinam essentiā clarius qualibet alia creatura.

ARTICVLVS I.

Vtrum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam naturam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q anima Christi comprehenderit & comprehēdat Verbum siue diuinam essentiā. Dicit.n.Isido.*quod Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus communicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctæ Trinitati ꝓpria: huiusmodi autem est notitia comprehensionis. ergo anima Christi comprehendit diuinā essentiam. D

¶2 Prēt. Magis est vniri Deo secundum esse personale, q̄ ſm visionē: sed sicut Dama.†dicit in 3.lib. tota diuinitas in vna personarū est vnita humanę naturę in Christo. Multo ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi, & ita videtur, quòd anima Christi comprehendat diuinam essentiam. E

¶3 Prēt. Illud, quod conuenit filio Dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam, vt Aug.* dicit, in 1.de Trini. sed comprehendere diuinam essentiam, competit filio Dei per naturam. ergo filio hominis competit per gratiam: & ita videtur quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehendat. A

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. 83.* q. Quod se comprehendit, finitum est sibi: sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animam Christi, cū in infinitū eam excedat. ergo anima Christi non comprehendit Verbum.

RESPON. Dicendum, q sicut ex supradictis patet, sic facta est vnio naturarū in persona Christi, q tamē proprietas vtriusq; naturę inconfusa permanserit, ita.s. quòd increatum manserit increatū, & creatum manserit infra limites creaturę, sicut Dama.* dicit in 3.li. Est autem impossibile, q aliqua creatura *comprehendat diuinam essentiā (sicut in prima parte ostēsum†est) eo quòd infinitum non comprehēditur a finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehēdit diuinam essentiam. B

C AD PRIMVM ergo dicendum, q homo assumptus conformatur diuinę Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimę cognitionis prę ceteris creaturis.

AD 2m dicēdū, q nec etiā i vnione, quę est ſm esse psonale, natura humana cōprehēdit Dei verbum, siue naturā diuinā, quę q̄uis tota vnita fuerit humanę naturę in vna psona filij, nō tñ fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circūscripta. Vñ Aug.*dicit in epis. ad Volusianū, Scire te volo, nō hoc Christianā habere doctrinā, q ita Deus infusus sit carni, vt cura gubernandę vniuersitatis vel deserne rit, vel amiserit, vel ad illud corpusculū quasi contractā, collectamq; trāstulerit. & similiter anima Christi totam Dei essentiā videt, non tñ eā cōprehēdit, quia nō totaliter eā videt.i.nō ita perfecte sicut visibilis est, vt in 1.parte*expositum est. D

AD 3m dicendū, q verbū illud Aug. est intelligēdū de gratia vnionis, ſm quā oia, quę dicuntur de filio Dei ſm diuinā naturā, dicūtur de filio hominis, propter identitatē suppositi. & ſm hoc vere pōt dici q filius hominis est comprehensor diuinę essentię, non quidē ſm animam, sed ſm diuinam naturā: per quem etiam modum potest dici, q filius hominis est creator. E

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Christi in verbo cognouerit omnia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q anima Christi in verbo non cognoscat omnia.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum primum.

TItulus clarus ex dictis in prima parte qō.12. vbi de Dei comprehensione tractatum est. Comprehendere nāque est cognoscere rem, quātum cognoscibilis est, ita q nō non possit plus cognosci, q̄ cognoscit. ¶In corpore est vnica conclusio responsiua quæsito negatiue. Aīa Christi non cōprehendit diuinā essentiā. Probatur, Impossibile est, q aliqua creatura cōprehendat diuinam essentiam. ergo impossibile est animā Christi comprehendere diuinam essentiam. Antecedens probatur, quia infinitum non comprehēditur a finito. Cōsequētia probatur, quia vnio naturarū in persona Christi facta est sic, quòd salua est vtriusq; naturæ proprietas &c. ¶In responsione ad secundum, dubium occurrit, quia diuertere videtur Auctor a virtute deitatis in personando, ad virtutē deitatis in operando. Respōdēdo siquidem Auctor dicit, q licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: nō tamē deitatis virtus est quasi circunscripta, quod de virtute personatiua directe, & secūdū planum literæ cōtextū intelligitur, quasi dixerit, quòd tota quidem deitas est cōiūcta in vna persona Christi, non tamen comprehensa, quia potest in eadem persona coniungi alijs naturis, vt ex supra dictis patet, & sic virtus personatiua illius non est cōprehensa ab humanitate Christi. Allegando autem auctoritatem Aug. ad virtutem operatiuam digreditur, ad quam spectat cura gubernandi mundum. ¶Ad hoc dicitur, q Auctor declarat a virtute opatiua nō contracta, virtutem deitatis absolute liberæ in personādo (de qua directe erat dicendum) suos a operando, quæ sub deitatis virtute cōprehenditur, nō esse cōprehēsam ab humanitate Christi. Vnde, nulla digressio commissa est, sed a notioribus doctrina tradita est.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulū secundum.

TItulus sumendus est vt sonat: in corpore nāq; articuli distinguet. ¶In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest distribuere ly, omnia. In litera igitur sit talis distinctio bimēbris. Ly, omnia potest sumi vel proprie, & sic distribuit ꝓ omnibus, quæ quandoque actu secundum aliquod tēpus sunt, vel large, & sic distribuit etiā pro his quæ sunt in potētia numquā reducta ad actum. Et hoc subdistinguitur i duo mēbra, quia vel in potentia diuina sola, vel non in sola potētia diuina, sed etiā in potentia creaturæ. Ex quibus patet quòd ea vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantum membra constituuntur, & sic iuxta membrorum horū numerum tribus cōclusionibus respondetur quæsito. Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia proprie, hoc est quæ quandoque in actu sunt, erunt, aut fuerunt. Probatur primo absolute (licet inter intellectus beatos sit differētia) Nulli intellectui beato deest cognoscere in Verbo oia quæ ad ipsum spectāt: sed ad Christum & eius dignitatem spectant omnia. ergo aīa Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur minor, tum quia omnia Christo subiecta sunt, tum, quia est omnium iudex constitutus a Deo. Probatur secundo, quo, ad cogitationes

Q.14.
Q.12.
3.di.14.ar.2.q.1. & 2. & ver.q.20 ar.4. & 5.c. & quol. 3. q.2.art.1.c. & opu.3.c. 223. & 1.Timo. 6. lect. 3.
*Lib. 3. de sum. bono ca.3.
†Li.3.orth. fid.ca.6.
Li.1.ca.13. tom.3.
Li. 83.q.q. 14.in prin. tom.4.
Q.2.arti.1. & q.6.ar.6.
Li.3.c.3.& 4.
D.366.
P.p.q.12.a. 7.
*connumeratur.
Est epist. 3. non multū remore a princ. to.2.
P.p.q.12.a 7.
3.d.14.ar.2 q.2.& ad 4. ad 3. & 4. Et ver.q.8. ar.4.c.& q. 20.art.4.& 5. & quol. 3.q.2. ar.1. c.& opu. 3. cap.223. & ap.9.q. 81.

pet hominum auctoritate Ioan. 2.

¶ Circa hunc processum dubium occurrit, quoniam propositio dicens, cuilibet Beato conuenire, quòd videat in Verbo omnia spectantia ad se difficultatem patitur. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in litera positæ, s. Quilibet beatus tanto plura in verbo cognoscit, quàto perfectius videt verbum, quòd aliquis Sanctus minus beat᷒, puta, sanctus Antonius, esset magis beatus altero beatiore se, puta sancto Petro, quod implicat contradictoria. Et patet sequela, posito ꝙ plura singularia spectent ad sanctū Anto. quā ad sanctum Petrū, quia multo plures orationes emittuntur ad sanctum Anton. quàm sit singularia spectantia ad sanctū Petrum, quem nemo interpellat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet beatum videre in verbo omnia spectantia ad se, potest dupliciter intelligi. s. vel formaliter, vel causaliter. Si formaliter, sensus est, quòd ipsa visio verbi est etiam visio spectantium ad se. Et sic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad beatum, tunc cum primo fit beatus, & nō de spectantibus postea ad ipsum, quoniam hæc per reuelationem habent, vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi cōmissorū nesciebāt, vt testatur eorū pugna viginti & vno diebus, Dan. 10. ca. Et sic ad obiectionē dicitur, ꝙ impossibile est plura singularia spectare ad minus beatum, tunc, quando primo fit beatus: quoniam ex hoc ipso quòd poni tur minus beatus, ponitur quòd visio sua in verbo ad pauciora se extendat, vt in litera dicitur. Si vero intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet beatus videt, vel formaliter, vel causaliter in verbo omnia ad se spectantia. Et est indubie verum, quoniam vel ipsa visio verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt verbum, debetur sibi, quòd suo tempore innotescant sibi spectantia ad se: aliter visio illa non substantialiter constitueret beatum: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc patet obiectionem cessare, quocumque autem modo intelligatur in proposito, infert intentum literæ, tum, quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus videndo verbū, & sic in primo sensu processus inueni-

F tur efficax, tum, quia in Christo non habet locum noua notitia per reuelationes nouas, vt in aliis beatis, ac per hoc quicquid aliis beatis conuenit ex visione verbi formaliter vel causaliter, Christo conuenit secundum ipsam visionem verbi formaliter, & sic habetur intentum.

Glo. or. ibi.

Dicitur enim Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius nisi Pater. Non ergo omnia scit in verbo.

¶ 2 Præt. Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principiū, tanto plura ī illo principio cognoscit: sed Deus perfectius videt essentiā suam, quàm anima Christi. ergo plura cognoscit in verbo, q̄ anima Christi. non ergo anima Christi in verbo cognoscit omnia.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi sciret in verbo omnia, quæ scit verbū sequeretur, ꝙ scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatum videlicet increato, quod est impossibile.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam. glo. * dicit, idest, omnium cognitionem.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur an Christus cognoscat omnia in verbo, ly omnia, potest dupliciter accipi. Vno modo, proprie, vt distribuat pro omnib᷒, quæ quocumque modo, sunt, vel erunt, vel fuerunt vel facta vel dicta vel cogitata a quocumque, sm quodcumque tempus. Et sic dicendum est, ꝙ anima Christi in verbo cognoscit omnia. Vnusquisque. n. intellectus creatus, ī verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tanto plura, quanto perfectius videt verbum: nulli tamē intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia quæ ad ipsum spectāt. Ad Christum autem, & ad eius dignitatem spectant quodam modo omnia, inquantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex cōstitutus a Deo, quia filius hominis est, vt dicitur Ioā. 5. Et ideo anima Christi in verbo cognoscit omnia existentia, secundū quodcumque tempus, & etiā hominum cogitatus, quorum est iudex, ita vt quod de eo dicitur Ioā. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solū quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiā animæ eius, quā habet in verbo. Alio

G modo, ly omnia, potest accipi magis large, vt extendatur non solum ad omnia, quæ sunt actu secūdum quodcumque tempus, sed etiā ad omnia quæcumque sunt in potentia numquam reducenda, uel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina, & huiusmodi non omnia cognoscit in verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehēdere omnia, quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere diuinam virtutē,

H & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam vero sunt non solum in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ, & huiusmodi omnia scit anima Christi in verbo. Comprehendit enim in verbo omnis creaturæ essentiā, & per consequens potentiam & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ illud verbū intellexerunt Arrius & Eunomius, nō quantum ad scié-

I tiam animæ, quam in Christo non ponebant (vt supra dictum est.) sed quantum ad diuinam cognitionē filij, quem ponebāt esse minorem Patre, quantum ad scientiam. sed illud stare non potest, quia per verbum Dei facta sunt omnia, vt dicitur Ioan. 1. Et inter alia facta sunt etiam per ipsum omnia tempora. Nihil autem per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur. Dicitur ergo nescire diem & horam iudicij, quia non facit scire: interrogatus

K enim super hoc ab Apostolis Act. 1. hoc eis noluit reuelare: sicut ecōtrario legitur Genes. 22. Nunc co-

¶ In eodem processu nota, quòd Auctor distinguēdo ly omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia, siue in actu siue in potētia, appellauit primam distributionem proprie, & secundā large, ea ratione, quia quæ sunt in potētia non sunt, & sicut excludūtur a numero entiū, ita excludūt a numero oium. Fecit aūt hoc ob dignificādos sermones de Christo, vt. s. simpliciter loquendo, affirmandum doceret, quòd Christus, inquātā hō, nouit oia.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi non nouit in verbo omnia, quæ sunt in sola potētia Dei. Probatur ducendo ad impossibile, quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehēdere oia, q̄ Deus potest facere. ergo est comprehendere diuinam virtutem, ergo est comprehendere diuinam essentiam, quod est impossibile. Prima consequentia probatur, quia virtus quælibet comprehēditur per cognitionem omniū in quæ potest.

¶ Vbi nota omnes has ꝓpositiones loqui de notitia seu comprehēsione omnium non in seipsis, sed in verbo seu in causa. Ex comprehēsione enim omnium effectuum in seipsis, non infertur cōprehēsio causæ altioris ordinis, & præsertim, in infinitum excedētis omnia, quæ sunt in potētia sua, qualis est Deus, cū omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitū esse: sed ex comprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotentia diuina, & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibiliū sequitur naturaliter cognitionem causæ, ac per hoc maior maiorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilium cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia comprehēdantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum, quanto enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tanto plura in illis, & ex illis cognoscit, adeo vt cum omnia ex, & in illis cognoscibilia quis comprehendit, tā perfecte illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem tunc cognitio co- Q. 9. ar. 1.

tio co-

gnoui, quòd timeas Deum, idest, nunc cognoscere feci. Dicitur autē Pater scire: quia huiusmodi cognitionē tradidit Filio. Vnde in hoc ipso, quòd dicitur, Nisi Pater, datur intelligi quòd Filius cognoscit, & non solum quantum ad diuinam naturam, sed etiam quantum ad humanam: quia vt Chrysosto.* argumentatur, si Christo homini datum est, vt sciat, qualiter oporteat iudicare quod est mai*, multo magis datum est ei scire quod minus est, scilicet tempus iudicij. Origenes tamē † hoc exponit de Christo secūdum corpus eius, quod est Ecclesia, quæ hoc tēpus ignorat. Quidam autem dicunt hoc esse intelligendum de filio Dei adoptiuo, nō de filio naturali.

Hom. 72. in Mat. to. 2. & Hom. 24 in Mar. idē inmut to. 2.

Hom. 30. in Mat. in vlt. illi* homi. tom. 2.

AD 2^m dicendum, quod Deus in tātum perfectius cognoscit suā essentiam, q̄ anima Christi, quòd eam comprehendit. & ideo cognoscit omnia non solum quæ sunt in actu, secundum quodcunque tempus, quæ dicitur cognoscere scientia visionis: sed etiam omnia quæcumque ipse facere potest, quæ dicitur cognoscere per simplicem intelligentiam, vt in 1. habitum est*. Scit ergo anima Christi oia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis: non tamen omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ: & ita plura scit Deus in seipso, q̄ anima Christi.

P. p. q. 14. 9.

AD 3^m dicendum, q quantitas scientiæ non solum attenditur secundum numerum scibilium: sed etiam secundum claritatem cognitionis. Quàmuis igitur scientia animę Christi, quam habet in verbo, parificetur scientię visionis, quam Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibilium: scientia tamē Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis, scientiā animę Christi, quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitū excedit lumen creatum, quodcūq; receptum in anima Christi: licet absolute loquendo, scientia diuina excedat scientiā animę Christi, nō solum quātum ad modum cognoscendi, sed etiam quantum ad numerum scibilium, vt dictum est*.

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

B *Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q anima Christi non possit cognoscere infinita ī verbo. Quòd enim in infinitū cognoscatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phys.* quòd infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. Impossibile autem est definitionem a definito separari, quia hoc esset contradictoria esse C simul. ergo impossibile est, quòd anima Christi sciat infinita.

Li. 3. Phys. tex. 63. to. 2.

¶ 2 Præt. Infinitorum scientia est infinita: sed sciētia animę Christi nō potest esse infinita: est enim capacitas eius finita, cum sit creata. Non ergo anima Christi potest cognoscere infinita.

¶ 3 Pręt. Infinito non potest esse aliquid maius: sed plura continētur in scientia diuina, absolute loquēdo, quàm in scientia animę Christi, vt dictū est*. ergo anima Christi non cognoscit infinita.

Q. praeced. ar. 1.

D SED CONTRA, Anima Christi cognoscit totam suam potentiā & omnia quę potest. Potest autē in emundationem infinitorum peccatorum, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio ꝓ peccatis nostris: non autem pro nostris tantū, sed etiam pro totius mundi. ergo anima Christi cognoscit infinita.

RESPON. Dicendum, q scientia non est nisi entis, eo q ens & verū conuertuntur. Dupliciter autem dicit aliquid ens. Vno modo, simpliciter, quod. s. est ens actu: alio E modo, secundum quid, quod scilicet est ens in potentia. & quia, vt

---

tio cognoscibilitatem illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in ar. 8. q. 12. primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & alijs, nec repetenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi scit in verbo omnia quæ sunt in potētia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in verbo omnis creaturæ essentiam. ergo virtutem & potentiam, ergo omnia, in quæ potest. Omnia relinquuntur in litera ꝓ constantibus, & vere constant præsupposito antecedente, quod rationabiliter affirmatur de anima Christi, quia tribuendū ei est quicquid potest excellētiæ tribui.

¶ In responsione ad secundum nota primo illud verbum, Anima Christi scit ī verbo omnia, quæ Deus in seipso scit scientia visionis: habebis enim infectius quæstionem nō paruam. Nota secundo, quòd aliud est dicere, animam Christi scire oia nota Deo scientia visionis, & non scire omnia nō ta Deo simplici intelligentia, & aliud est dicere, animā Christi scire tantum ea, quæ sunt nota Deo sciētia visionis, quoniam hoc secūdum dictū aufert ab anima Christi quicquid notum est Deo simplici intelligētia, quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, numquam in actu. Vnde patet error Scoti, qui hoc videtur imponere Auctori in q. 2. 14. dist. 3. sent.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in sciētia visionis & simplicis intelligentiæ, ideo litera non subsumit quod scientia visionis in Deo est clarior, sed absolute, q scientia Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis. Quocirca excessus in infinitum, conceditur simpliciter, parificatio autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est, quo ad numerum scitorum scientia visionis.

¶ In eadem responsione dubium occurrit ex Durando in 3. sententiarum dist. 14. q. 1. ar. 2. tenente, quòd anima Christi videt in verbo quicquid videt verbum, quo ad quæstionem quid est, & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet non quo ad claritatē cognitionis. Probatq; hoc sic. Videns Deum, videt visione bea-

A ta quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia. ergo videt quidditates omnium possibilium. Consequentia patet, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnē possibilem quidditatem. Antecedens vero probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, cum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio, nec ex parte cognoscentis, quia potest in longe, immo infinite maius. s. essentiam diuinam. ergo & in omnia possibilia quidditatiue, quæ in infinitū minus sunt cognoscibilia.

¶ Ad hoc dicitur quòd antecedēs est falsum. Et ad illius probationem dicitur, quòd impedimentum in promptu est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inductā, scilicet potest in lōge maius &c. respōdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali mō, hoc est posse videre quidditates possibiles in verbo. Nam licet longe & infinite maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longe tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso viso videātur omnes quidditates possibiles, q̄ videre Deū. Et hoc iā docuerat Auctor, & tamen iste nō erat bene concludere ex tali sophistica ratione.

1. p. q. 14. a. 12. & 3. dis. 14. art. 2. q. 2. ad 2. & q. 4. ad 2. & veri. q. 20. a. 4 c. & ad 1. 2. & 5. & quo. 3. q. 1. ar. 1. & opusc. 9. q. 81.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulū tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de modo sciendi. Secundo, respondetur quæsito, iuxta primum modum sciēdi vnica negatiua conclusione. Tertio, respondetur quæsito, iuxta secundū modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd dupliciter aliquid est cognoscibile, vel secundum seipsum, vt ens in actu, vel non secundum se, sed secundū illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio, Ens dicitur dupliciter. s. simpliciter, vt ens in actu, & secundum quid, vt ens in potentia. ergo & scibile dicitur dupliciter, illud secundum se, hoc secundum quòd est in alio. Antecedens patet, & consequentia quo ad primam partem probatur, quia scientia non est nisi entium, quod probatur, quia ens & verum

dicitur in 9. Meta.* vnumquodq; cognoscitur, secundum quòd est actu; non autem, secundum quòd est in potētia, sciētia primo & principaliter respicit ens actu, secundario autem respicit ens in potētia, quod quidem non secundum seipsum cognoscibile est, sed secūdum quòd cognoscitur illud, in cuius potentia existit. Quātum igitur ad primum modum scientiæ, anima Christi non scit infinita quia non sunt infinita in actu, etiā si accipiātur oīa quęcumq; sunt in actu, sm quodcunq; tempus, eo quòd status generationis & corruptionis non durat in infinitum. Vnde est certus numerus, non solum eorū quę sunt absq; generatione & corruptione, sed etiam generabilium & corruptibilium. Quantum vero ad alium modum sciendi, anima Christi in Verbo scit infinita: scit enim, vt dictum est*, omnia quæ sunt in potentia creaturæ. Vnde cū in potentia creaturę sint infinita, per hunc modum scit infinita, quasi quadā scientia simplicis intelligentiæ, non autē scientia visionis.

Ad primum ergo dicendū, quòd infinitum (sicut in 1. parte dictum est*) dupliciter dicitur. Vno modo, secūdum rationem formę. & sic dicitur infinitum negatiue. s. id, quod est forma vel actus non limitatus per materiā, vel subiectū in quo recipiatur. & huiusmodi infinitum, quantum est de se, est maxime cognoscibile, propter perfectionem actus, licet non sit cōprehensibile a potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinit[us], & tale infinitum anima Christi cognoscit, licet non comprehendat. Alio modo, dicitur infinitum secūdum* rationem materiæ, quod quidem dicitur priuatiue, ex hoc. s. q̄ non habet formam quam natū est habere, & per hunc modum dicitur infinitum in quātitate. Tale autem infinitū ex sui ratione est ignotum, quia. s. est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicit[ur] 3. Phy.)* omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur: G est enim modus ipsius vt accipiatur pars eius post partem, vt dicitur in 3. Phys.* Et hoc modo verū est, quòd eius quantitatem accipientibus. s. parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere, sed sicut materialia possunt accipi ab itellectu immaterialiter & multa vnite, ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finite, vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc H modo anima Christi scit infinita, inquantum. s. scit ea non discurrēdo per singula, sed in aliquo vno, puta, in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso verbo.

Ad 2^m dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse infinitū vno modo, quod est alio modo finitū: sicut si imaginemur in quantitatibus superficiem, quę sit secundum longitudinem infinita, secundum latitudinem autē finita. Sic igitur I si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem secūdum aliquid. s. secundum multitudinem; secundum tamen essentię rationem haberent finitatem, eo quòd omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei, sed id, quod est simpliciter infinitū secūdum essentię rationem, est Deus vt in 1. parte dictum est*. Propriū autē obiectū intellectus est quod quid est (dicitur 3. † de anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igi K tur anima Christi propter hoc, q̄ habet capacitatem finitā, id, quod est simpliciter infinitum secundū

verum conuertuntur. Quo ad secūdum vero p[ro]: quia vnūquodq; cognoscitur, secundum quòd est actu, & non secundum quod est in potentia: ex hoc enim, sequitur, quòd scientia primo tendit ad ens in actu, & secundario ad ens in potentia, hoc est tendit ad ens in actu secundum se, & ad ens in potētia, vt est i alio: hoc. n. est secūda: in cognosci, & illud ē primo cognosci.

Li. 9. Meta. tex. 10. to. 3.

¶ Quo ad secundū conclusio negatiua est, Anima Christi non scit infinita in actu. Probatur: quia non sunt infinita in actu, sed est certus numerus non solū incorruptibiliū, sed etiam generabilium & corruptibiliū. Probatur, quia status generationis & corruptionis nō durat in infinitum.

D. 1215.

¶ Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto stet doctrina hęc cū antedicta. Dictum quippe in præcedēti articulo est, animam Christi scire quæcūq; scit Deus scientia visionis, & in 1. p. q. 14. arti. 13. Auctor determinat Deum scientia visionis cognoscere in finita, & reprehēdit ac confutat rationē hic allatam de finito statu generationis & corruptionis. Vnde videtur Auctor suæ oblitus doctrinæ, & ponere cōtraria, dum dicit animam Christi nescire infinita in actu, & negat infinita in actu secundū quodcumque tempus, & ex alia parte dicit animam Christi scire omnia, quæ scit Deus scientia visionis, & dicit illa esse infinita in actu, si sumantur omnia, quæ sunt, erūt, & fuerūs in actu, quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ sunt, in infinitū multiplicabūtur.

D. 477.
Ar. præced.
1. p. q. 7. ar. 1.
D. 306.
Alias potētiam.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ vtrumq; dictum est verū diuersimode intellectum. Nā dictum hoc in loco verificatur de simpliciter entibus in actu (quæ sunt solæ substātiæ) quæ sunt actu quandoque, quæ constat esse finita, secundū fidei sententiam decernentis mundum incępisse, & generationē defuturam. In prima autem parte, sermo de simpliciter vel secundum quid entibus in actu quandoque est, quæ etiam patet esse infinita, quia in infinitum actus intellectus multiplicabuntur, etsi non in tēpore hoc continuo, in tempore tamen discreto. Et quòd hæc sit Auctoris mens, patet ex tribus. Primo, quia ab ente incipit corpus articuli, & ad ens simpliciter deuenit, distinguendo illud contra ens secundum quid, quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus, sed solum ens in potentia explicauit, quia solum ens in potentia erat ad distinctionem mo-F di cognoscendi necessarium. Secundo, quia ex stata generationis & corruptionis probat, qui non cōprehendit accidentia, vniuersaliter, sed omnes substantias, & quædam tantum accidentia vt patet de actibus nouis futuris post iudicium. Tertio, quia in articulo præcedenti expresse ad omnia existentia secundum quodcumque tēpus adiungit etiam hominū cogitatus, insinuās per hoc, q̄ per existentia secundū quodcumque tempus intelligit hic entia sola, quæ simpliciter existūt, quę sunt solæ substantiæ. Est igitur doctrina Auctoris, quòd omnia cognita scientia visionis, possunt dici & infinita & finita. Finita quidem, si ly oīa distribuit pro entibus simpliciter: infinita vero, si ly oīa distribuit tam pro entibus, q̄ accidentibus entium. Et propterea vtrumq; est verū. s. quòd sciētia visionis animæ Christi est infinitorum, & quòd non est infinitorū. Quo ad tertium, secunda conclusio responsiua affirmatiue est, Anima Christi scit in Verbo infinita i potentia. Probatur primo. In potētia creaturæ sunt infinita. ergo scit īfinita. Probatur consequentia quia scit omnia quę sunt in potētia creaturæ. Declaratur secundo modus istius scientiæ, & dicitur q̄ est ad modū simplicis intelligentiæ, & non per modum sciētiæ visionis. Omnia ex supradictis clara sunt.

Li. 3. tex. 65 tom. 2.
Li. 3. Phys. text. 63. & 92. tom. 2.

¶ In responsione ad primum vide Nouitie, q̄ infinitū quātitatiue, accipiendo partem post partem in actu, sicut est impertransibile tā realiter, quam secundū designationem, ita est impertransibile secundum cognitionē. Et ideo dicitur, quòd vt sic, est ignotum, & implicat, q̄ pertranseundo cognoscatur.

P. p. q. 7. ar. 2.
D. 752.
Li. 3. de anima tex. 26 tom. 2.

¶ In responsione ad secundum nota, quòd responsio consistit in hac distinctione. Infiniti secundum essentiam scientia comprehensiua est infinita: infiniti autem aliter, finiti tamen secundum essentiam, scientia comprehensiua non est infinita: quia scientia est finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate proprii obiecti, & non ex alia finitate vel infinitate. Proprium autem obiectum intellectus est, quod quid est, & ideo si quod quid est, hoc est essentia est infinita, scientia cōprehensiua est infinita, & si quod quid est, seu essentia est finita, scientia est finita. Vnde cum infinita scita ab anima Christi sint finita secundum essentiam, licet infinita secundum multitudinem, non inferunt, scientiā animæ Christi esse infinitam.

¶ In

¶ In hac responsione dubium occurrit ex Adam. in 4. sen. probare conante, quòd intellectus creatus non potest simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum, eo quòd sequeretur, quod visio illa esset infinitae perfectionis in genere cognitionis: quia aequipolleret infinitis cognitionibus etiam specie distinctis, quae ad infinita illa terminari possent: & quia nó plus potest creatura simul videre, quàm De' posuit simul facere: & quia sequeretur, quod esset odiú infiniti demeriti, puta si quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines visos simul: vel charitas infiniti meriti, puta si quis ex charitate illos infinitos diligeret.

Ar. 2. huius quaest.

¶ Sed ex hac litera primum argumentú (quòd extra propria materiae non vagetur) facile solvitur, dicendo quòd visio non est infinita, nisi essentia cóprehensa sit infinita essentialiter. Et quia arguens apposuit ly, in genere cognitionis, ideo ne in aequivoco disputetur, distingue quòd si per hoc intédit quòd sit cognitio infinita simpliciter, patet responsio ex litera hac, quòd scilicet consequentia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio aequipollet infinitis in aliquo certo genere, sequitur quòd sit infinita simpliciter, sed sat est quòd sit altioris ordinis: vnum siquidem individuum superioris ordinis excedit infinita inferiora ordinis, & vna species altioris ordinis excedit perfectionem infinitarú specierum inferioris ordinis: sol enim est perfectior omnibus generabilib' & corruptibilibus, etiam si mundus aeternus esset. Vnde visio animae Christi, qua videt verbum, & in illo infinita, non solú aequipollet, sed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita, & tamen non est infinita simpliciter. Nec illae cognitiones essent infinitae perfectionis simpliciter, etiam vt cognitiones: quia infinitas simpliciter cognitionis (vt in hac habes litera) nunquam habetur nisi essentia infinita essentialiter comprehendatur, quod cóstat nó inveniri in infinitis cognitionibus infinitorum specie distinctorum, creatorum vel creabilium: quoniam & singula & omnia simul habent essentias finitas essentialiter, vt patet, si fingas infinitas species animalis, omnes enim simul ad animalis genus essentias limitatas haberent. Simile est enim de tota latitudine possibilium, quoniá omnia simul nó essent actus purus, sed infra latitudinem habentium potentiam admistam. Si autem intendit quòd sit cognitio infinita secundum quid, cum infinitas secundum quid non repugnet creaturae, nihil omnino probatur.

Li. 1. tex. 2. tom. 2.

Li. 3. tex. 37 & 38. to. 4.

¶ Ad secundum autem ex extraneis, scilicet ex potentia Dei, neganda est maior, quia modus intelligendi econtrario se habet ad modum, quo res in esse ponuntur. nam in intellectu adunantur divisa, ad extra vero prodeuntia dividuntur, quae in causa erant non solum simul, sed vnú. Et hinc fit, quòd videri simul non repugnat infinitis, produci autem simul repugnat eis.

¶ Ad tertium de merito & demerito, respódetur quòd neutrum sequitur infinitatem, nisi secundú quid, & non simpliciter. Magnitudo siquidem simpliciter tam meriti, quàm demeriti, nó ex multitudine obiectorú, sed ex quantitate essentiali sui pensatur.

¶ In responsione ad tertium eiusdem tertii articuli, perspice quod tota vis responsionis consistit in hoc, quòd proprietates infiniti, in quocumque ponatur infinitas, arctantur ad subiectum infinitatis, puta, proprietates infiniti positi in linea arctátur ad lineam, & positi in superficie, arctantur ad superficiem, & positi in numeris paribus arctantur ad numerum parem, & positi in motibus Saturni, arctantur ad circulationes Saturni, & sic de aliis. Nec hoc dicitur voluntarie, sed cum sufficiéti ratione: quia scilicet infinitum nó est substantia, sed accidens, constat autem accidens non excedere suum subiectú, sed arctari ad illud, & si accidens arctatur ad subiectú, multo magis proprietates comitantes accidentis naturam, arctantur ad idé subiectum, vt patet in dictione. Et hanc respósionem perspicaciter serva, quoniam ex illa elucescent solutiones multarum quaestionum, & quòd non inconveniens vnum infinitum esse maius alio.

Sup. q. 9. ar. 2. c. & inf. q. 11. ar. 5. ad 1.

P. p. q. 12. a. 2.

Ca. 4. a medio illius.

A essentiam. s. Deum, attingit quidé, sed non comprehendit, vt dictum est*. Id autem infinitum, quod in creaturis est in potentia, potest cóprehendi ab anima Christi, quia cóparatur ad ipsam secundum essentiae rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster itelligit vniversale, puta naturá generis vel speciei, quod quodammodo habet infinitaté, inquantú pót de infinitis praedicari.

Ad 3m dicendum, quòd id, quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philo. dicit in 1. de Cae.* quòd quia corpus est ad omnem partem dimensionatum; impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tantum, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut si intelligeremus plures lineas infinitas secundum longitudinem, protractas in aliqua superficie finita secundum latitudinem.

Quia igitur infinitum nó est substantia quaedam, sed accidit rebus, quae dicuntur infinitae (vt dicitur 3. Phys.) sicut infinitum multiplicatur secundum diversa subiecta, ita necesse est, quòd proprietas infiniti multiplicetur, ita quòd conveniat vnicuique illorum, secundum illud subiectum. Est auté quaedam proprietas infiniti, quod infinito non sit aliquid maius. Sic igitur si accipiamus vnam lineam infinitá, in illa non est aliquid maius infinito. & similiter si accipiamus quá cumque aliarum linearum infinitarum, manifestum est quòd vniuscuiusq; earum partes sunt infinitae. oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis non sit aliquid maius in illa linea: tamen in alia linea & in tertia erunt plures partes etiam infinitae praeter istas. Et hoc etiam videmus in numeris accidere: nam species numerorum pariú sunt ifinitae, & similiter species numerorum imparium, & tamen numeri pares & impares sunt plures quàm pares. Sic igitur dicendú est, quòd infinito simpliciter quo ad omnia, simpliciter nihil est maius: infinito autem secundum aliquid determinatum, non est maius in illo ordine: potest tamen accipi aliquid aliud maius extra illum ordinem. Per hunc igitur modum infinita sunt in potentia creaturae, & tamen plura sunt in potentia Dei, quàm in potentia creaturae, & similiter anima Christi scit infinita sciétia simplicis intelligentiae; plura tamen scit Deus secundum húc sciétiae modum.

ARTICVLVS IIII.

C *Vtrum anima Christi videat Verbum sive divinam essentiam clarius qualibet alia creatura.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, quòd anima Christi non perfectius videat verbú quàm quaelibet alia creatura. Perfectio enim cognitionis est secúdum medium cognoscédi: sicut perfectior est cognitio, quae habetur per medium syllogismi demóstrativi, quàm quae habetur per medium syllogismi dialectici: D sed omnes beati vident verbum immediate per ipsam diviná essentiam, vt in 1. parte dictum est.* Ergo anima Christi non perfectius videt verbum, quàm quaelibet alia creatura.

¶ 2 Praet. Perfectio visionis non excedit potentiam visivam: sed potentia rationalis animae, qualis est anima Christi, est infra potentiam intellectivam angeli, vt patet per Diony.* 4. ce. Cael. hier. Ergo anima Christi non perfectius videt verbú quàm angeli.

E ¶ 3 Praet. Deus in Infinitú perfectius videt verbum suum, quàm anima.

¶ Super Quaestionis decimae Articulum quartum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vna conclusio responsiva quaesito affirmative, Anima Christi prae ceteris creaturis perfectius videt divinam essentiam. Probatur, visio divinae essentiae convenit omnibus beatis secundum participationem divini luminis, derivati in eos a fonte divini Verbi: sed anima Christi coniungitur propinquius verbo Dei, & plenius recipit influxum luminis, in

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum primum.*

Titulus articuli clarus est: intelligitur quippe vt sonat.
¶ In corpore est vnica conclusio: Anima Christi per scientiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia: Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset oĩno perfecta, ita vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actum: sed in illa est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendũ omnia, quæ reuelantur à Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequentur omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus literæ.
¶ In quo primo recolendum est ex supradictis I ar. 3. q. 9. quòd non intendit litera dicere, quòd omnis potentia obedientiæ i Christi anima sit reducta ad actum, cum potẽtia obedientiæ in qualibet creatura sit inexplebilis: quia secũdum ordinem ad id qđ potest in creatura facere Deus, attẽditur. Sed intẽdit quòd omnis potentia obedientiæ ad actum naturæ animæ proportionatũ, est reducta ad actũ: constat autem quòd cognoscere per reuelationes est act⁹ naturę animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatus. immo debitus, vt patet de reuelationibus necessarijs, & factis Ecclesiæ tam triumphanti quam militanti. Et si quis diceret potentiam hanc esse quidẽ respectu animæ humanæ, absolute potentiæ obedientiæ: respectu vero eiusdem in vtroque statu esse naturalem (vtpote naturali concomitantia consequentem statum) non aberraret. Vnde cũ Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optime de ipsius anima infertur, quòd vtraque illius potẽtia reducta est ad actum. Aduerte secundo, quòd ideo essentiæ diuinæ cognitio excepta est, quia non cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et intellige, reuelationis nomine quemcumq; influxum speciei cuiuscũq; intelligibilis, & per cognitionem diuinæ essentiæ, non quamcũque cognitionem, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturam multo magis, quàm quicumque philosophus, immo quàm anima separata, immo quam angeli naturali cognitione, quoniam clara reuelatione nouit Deum esse trinum in personis, & alia huiusmodi spectantia ad gratiæ ordinem, quæ angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam nõ videbat diuinam essentiam, quam per scientiam beatam videbat, ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ a scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est, quia reliqua omnia aut ad naturalem, aut ad reuelatam cognitionem spectant, cum etiam angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

Inf. q. 12. a. 2. c. & ad 3. Et 3. di. 14. ar. 3. q. 1. & q. 4. cor. & q. 5. ad 2. Et ver. q. 20. a. 6. Et opusc. 3. c. 123.

Ex l. 3. tex. c. 18. & 39. com. 2.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articu. nota primo, quòd cum dicitur animam separatam cognoscere substantias separatas p seipsas, non est sensus, quòd intelligantur per proprias substãtias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quod p seipsas, hoc est per proprias species intelligibiles, & nõ per species rerum sensibilium (vt modo fit) intelligantur sicut color dicitur videri per seipsum, quãdo per propriam speciem videtur. Patet autẽ hũc esse sensum intentũ ex hoc, q; ad primã partem se remittit, vbi in 1. s. q. 89. determinatum est, animam separatam cognoscere substãtias separatas, per species diuinit⁹ sibi influxas. Q. 9. ar. 1.
¶ Nota secundo, q; cum de anima Christi dicitur, q; cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illas anima separata, cõmunicatio hæc in modo cognoscendi intelligitur solum quo ad substantialitatem modi cognoscendi, & nõ quo ad perfectionem, hoc est, q; anima Christi communicat cũ anima separata in hoc, quòd vtraq; cognoscit substantias separatas per species influxas a Deo: sed anima Christi tali modo cognoscens, perfecte & distincte cognoscit substantias separatas, vt in 4. artic. infra patet: anima vero separata imperfecte nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hac dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolute, quòd nouit illas.
¶ In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex Scoto in 3. sentent. distin. 14. quæst. 3. vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnium singularium, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriã speciem in intellectu Christi, & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdẽ speciei simul in eodẽ, & infinitas species infinitorũ singularũ possibiliũ.

¶ Secundum

QVÆSTIO XI.

De scientia indita, vel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de scientia indita, vel infusa animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia.
¶ Secundo, Vtrum hac scientia vti potuerit nõ conuertendo se ad phantasmata.
¶ Tertio, Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.
¶ Quarto, De comparatione huius scientiæ ad scientiam angelicam.
¶ Quinto, Vtrum fuerit sciẽtia habitualis.
¶ Sexto, Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum sciẽtiam inditam vel infusam Christus omnia sciat.

Ad primum sic proceditur quòd secundum hanc sciẽtiam Christus non cognouerit omnia. Hęc enim scientia indita est Christo ad perfectionem possibilis intellectus eius: sed intellectus possibilis animę humanæ nõ videtur esse in potẽtia ad omnia simpliciter, sed ad illa sola, in quæ potest reduci i actũ per intellectũ agentẽ, qui est propriũ actiuũ ipsius, quę quidem sunt cognoscibilia secundum rationem naturalem. Ergo secundum hanc scientiam nõ cognouit Christus ea, quę naturalem rationem excedunt.

¶ 2 Præt. Phantasmata se habent ad intellectum humanum sicut colores ad visum, vt dicitur 3. de anima:* sed non pertinet ad perfectionẽ visiuę potentiæ cognoscere ea, quę sunt omnino absq; colore. ergo neq; ad perfectionem intellectus humani pertinet cognoscere ea, quorũ non possunt esse phãtasmata, sicut sunt substantiæ separatę. Sic ergo cum huiusmodi scientia fuerit in Christo ad perfectionem animæ intellectiuæ ipsius, B videtur quòd per huiusmodi sciẽtiã nõ cognouerit substãtias separatas.

¶ 3 Præt. Ad perfectionem intellectus nõ pertinet cognoscere singularia. Videtur ergo quòd per huiusmodi scientiam animæ Christi singularia non cognouerit.

Sed contra est, quòd dicitur Isa. 11. quòd repleuit eum Spiritus sapientiæ & intellectus, scientiæ & consilij: sub quibus comprehenduntur omnia cognoscibilia: nã ad sapientiã pertinet cognitio C omnium diuinorum: ad intellectũ autem pertinet cognitio omnium immaterialium: ad sciẽtiam autem pertinet cognitio omnium conclusionum: ad consilium autẽ cognitio omnium agibiliũ. Ergo videtur quòd Christus secundũ scientiam inditam sibi per Spiritum sanctum habuerit omniũ cognitionẽ.

Respon. Dicendum, quòd sicut prius dictum est*, conueniens fuit vt anima Christo omnino esset perfecta per hoc quòd omnis D eius potentialitas sit reducta ad actum. Est autem considerandum, quòd in anima humana, sicut in qualibet creatura, consideratur duplex potẽtia passiua: una quidem, per cõparationem ad agens naturale: alia vero per comparationem ad agẽs primum, quod potest quãlibet creaturã reducere in actũ aliquẽ altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale: & hæc consueuit vocari potentia obedientiæ in creatura. Vtraque autem potentia animæ Christi fuit reducta in E actum, secũdum hanc scientiam diuinitus inditã. Et ideo secundum eã anima Christi, primo quidẽ cognouit quæcumque ab homine co-

gnosci possunt per virtutem luminis intellectus agentis: sicut sunt quæcumque pertinẽt ad scientias humanas. Secundo vero per hanc scientiam cognouit Christus omnia illa, quæ per reuelationem diuinam hominibus innotescunt, siue pertineant ad donum sapientiæ, siue ad donum prophetiæ, siue ad quodcumque donum Spiritussancti. Omnia enim ista abundantius, & plenius ceteris cognouit anima Christi: ipsam tamen Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, sed solum per primam, de qua supra dictũ est*.

Q. præc. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de potentia naturali animę intellectiuæ, quę s. est per cõparationem ad agẽs naturale, qđ est intellect⁹ agẽs.

H

AD 2^m dicendum, quòd humana anima in statu huius vitæ, quo quodammõ est ad corpus obligata, vt sine phantasmate* intelligere non possit, non potest intelligere substantias separatas. Sed post statũ huius vitæ, anima separata poterit aliqualiter substantias separatas per seipsas cognoscere, vt in 1. parte dictum est*. Et hoc pręcipue manifestum est, circa animas beatorũ. Christus autem ante passionẽ non solum fuit viator, sed etiam comprehensor: vnde anima eius poterat cognoscere substantias separatas per modum, quo cognoscit anima separata.

G

P. p. q. 99. ar. 1.

AD 3^m dicendum, quòd cognitio singulariũ non pertinet ad perfectionem animæ intellectiuæ secundũ cognitionẽ speculatiuã: pertinet tñ ad perfectionẽ eius ſm cognitionem practicam, quæ nõ perficitur absq; cognitione singulariũ in quibus est operatio, vt dicitur in 6. Ethi.* Vnde ad prudẽtiã requiritur memoria præteritorũ, cognitio pñtiũ, & prouidentia futurorũ, vt Tul. dicit in sua Rheto.* Quia igitur Christus habuit plenitudinẽ prudentiæ ſm donũ consilij, cõsequẽs est q̃ cognouerit oĩa singularia* præsentia, p̃terita, & futura.

Li. 6. c. 7. circa fin. to. 5.

Li. 2. de inuentione in fol. 4. ante fin. libri.

D. 2 at 7.

¶ Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, q̃ in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium quæ sunt, fuerunt, & erunt: tum, quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existẽtia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat, ac per hoc non est ratio cognoscendi existens, vt existẽs, tum, quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates cõtingentes, quę non possunt cognosci per quascumque species innatas, quia ex cognitione terminorum contingentium non potest cognosci veritas complexorum contingẽtium de illis terminis, quia illarũ complexionum veritas non includitur in illis terminis, quẽadmodum veritas necessaria complexionis scibilis clauditur in extremis.

¶ Tertium dubium est, quia ex ratione literæ male videtur concludi in anima Christi per scientiã infusam notitia omnium singularium, quia ex plenitudine prudentiæ in anima Christi nõ habetur cognitio omniũ singularium, sed agibilium tantum, cum prudentia sit ratio agẽbilium, extra agibilia autem sunt & singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabilium, vt sunt singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi.

D. 190.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligibiles infusæ non per accidens sed ex suo genere, non solũ sunt alterius rationis a speciebus acquisitis, quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas angelis, & acquisitas a nobis) sed sunt longe alterius ac altioris ordinis, quia sic sunt similitudines naturæ, puta, leoninæ, quod repræsentant ea, in quacumque dispositione accidentali sublis, ita q̃ per vnam speciem potest intellectus cognoscere quidditatiue leonem & omnia eius indiuidua, secundum indiuiduales conditiones, & intueri leones omnes actu existentes. Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile: sed ratione fultum, quia scilicet, huiusmodi species sunt exemplatæ a diuina essentia, quæ vna existens est similitudo, ita cuiusque propria, vt nihil in quocumque prætermittatur irrepræsentatum distinctissime. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essentia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quælibet earum repræsentat aliquam vnam naturam cum suis quomodolibet accidentibus, vt quod vnite præhabetur in essentia diuina super omnes ordines diuisim, participetur in aliquibus speciebus spectantibus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales, sunt substantiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratæ.

I

K

¶ Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciem, quàm singularis, vt singulare est, nec oportet multiplicare species illas iuxta numerũ singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primã supponunt, manifeste ruunt.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione, ideo asserendum est, Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia indiuidua, vt in hac litera dicitur.

¶ Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessario ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta

F

leoninam, secundum omnia prædicata quidditatiua, & secundũ indiuiduales conditiones & existentias quas habet, ac coniuncta in ea accidentia, vtpote exemplata a diuina essentia, vt exẽplari talis naturæ sic & sic indiuiduatę, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ. Ad probationem vero, quia siue existat siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodẽ modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentati, & sic falsum est quòd eodẽ mõ repręsentet leonem, siue existat, siue non, quia existente leone repræsentatos existens: non existente autem, nõ repræsentat existẽs. Vel ex parte repręsentantis, & sic verũ est quòd eodem modo repręsentati non enim mutatio fit in specie illa per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de nouo existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui: vt etiam ipsa natura leonina in re mutationem patitur. Et breuiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi: sicut de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem, de qua constat quòd repræsentat eodem modo, ex parte repræsentantis, diuersimode autem ex parte repræsentati. Et per hęc patet responsio ad secundam obiectionem, quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istæ sint species adæquatæ terminis incomplexis. Nos autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeo altioris ordinis, vt imitentur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium & non solum vt repręsentantem naturam quamlibet secundũ se. Et propterea anima Christi intuitiue, perfecte per illas videt præterita, præsentia, & futura.

¶ Ad tertium dubium notandum est, quantum seipso doctior fuerit Auctor hic, quoniam in 3. senten. distin. 14. q. 1. art. 3. q. 1. & in q. de veri. q. 20. ar. 6. modificans infusam Christo scientiã, eximit ab ea non solum diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium, quia non pertinent hæc ad perfectionẽ humani intellectus, tam secundum naturæ, quàm gratiæ statũ. Hic autem perspicacius discernens intellectus practici perfectionem a perfectione intellectus speculatiui humani, probat per hanc scientiam animam Christi nosse omnia singularia præterita, præsentia, & futura: quia pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et vere sic est, nõ solum de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus, quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi inquantum homo, vt patet ex auctoritate Apostoli ad Hebræ. 2. & ipsius domini, Matthæ. vltim. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solum monasticę, sed politicæ, immo regalis, immo monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat partem esse prouidentiam) recte concluditur ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, etsi non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1. ad Corinth. 15. Quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eũ, qui subiecit sibi omnia. ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcumq; scit Deus scientia visionis. Et per hæc clare patet responsio ad obiecta.

¶ Super

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus hac scientia uti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod anima Christi non potuerit intelligere secundũ hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata: quia, vt dicitur 3. de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanã, sicut colores ad visum: sed potentia visiua Christi nõ potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. ergo etiam neq; anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ 2 Præt. Anima Christi est eiusdẽ naturæ cũ animabus nostris, alioquin ipse nõ esset eiusdem speciei nobiscum, contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus: sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. ergo etiam neque anima Christi.

¶ 3 Præt. Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur aĩa Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiũtur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi, quod est incõueniens. videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quędam, quę per phãtasmata cognosci nõ possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

RESPON. Dicendum, quod Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor, vt infra magis patebit. Et præcipue quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis inquãtum fuit passibile, conditiones vero cõprehẽsoris maxime habuit ex parte animæ intellectiuæ. Est autem hæc conditio animæ comprehensoris, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima gloria redundabit ad corpus. Ex hoc
B autẽ anima hominis viatoris indiget ad phantasmata conuerti, quòd est corpori obligata, & quodãmodo ei subiecta, & ab eo dependens: & ideo animæ beatæ, & ante resurrectionem & post, intelligere possunt absque conuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plene habuit facultatem comprehensoris.

AD PRIMVM ergo dicendum,
C quod similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attenditur quãtũ ad omnia. Manifestũ est. n. quod finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis aũt potentię intellectiuæ nõ est cognoscere phantasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit a phãtasmatibus, & in phãtasmatibus secundũ statũ præsentis vitæ. Est igitur similitudo, quantũ ad hoc, ad qđ aspicit vtraq; potentia: non aũt quãtum ad hoc, in qđ vtriusq; potentiæ conditio terminatur. Nihil
D aũt prohibet, secundũ diuersos status ex diuersis rem aliquã ad suũ finẽ tendere: finis tamen proprius alicuius rei semper est vnus: & iõ licet visus nihil cognoscat absque colore, intellectus tamen secundũ aliquem statum potest cognoscere absque phantasmate, sed non absque specie intelligibili.

AD 2^m dicendum, quòd licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statũ, quẽ aĩæ
E nostræ non habent nunc in re, sed solum in spe, scilicet statum comprehensionis.

AD 3^m dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelli-

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. Anima Christi secundũ scientiam infusam poterat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur. Cõditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdat suo corpori, aut ab eo dependeat. ergo animæ beatæ ante & post resurrectionẽ intelligere possunt absq; cõuersione ad phantasmata. ergo aĩa Christi potuit intelligere absq; cõuersione ad phãtasmata. Antecedens manifestatur. quia post resurrectionẽ, ex anima redundabit gloria ad corp9. Et prima cõsequentia probatur: quia indigere conuersione ad phãtasmata, est ex hoc, quod anima est corpori obligata, & quodãmodo ei subiecta, & ab eo dependens: secũda vero consequentia probatur: quia Christus ante passionem fuit simul viator & comprehensor, comprehensor pręcipue ex parte animæ intellectiuæ, viator ex parte corporis.

Inf. ar. 4. 6. & q. 34. ar. 2. ad 3. & 3. di. 1. q. 1. ar. 22. ad 2. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 3. c. & uer. q. 20 ar. 3. ad 2.

¶ Circa efficaciam istius processus, dubium statim occurrit: quia concesso toto, nõ infertur propositæ quęstionis intenta conclusio. Nam conclusio inferenda est, quod anima Christi potest absq; conuersione ad phantasmata intelligere secundũ scientiam infusam: in litera autem infertur nõ dicta conclusio, sed absolute, quod absque cõuersione ad phantasmata aĩa Christi potuit intelligere.

¶ Ad hoc dicitur, quod Auctor solicit9 fuit non circa verba, sed circa illud, in quo cõsistit difficultas. Cõcurrentibus autem duobus simul ad propositam quęstionem. s. potentia intellectiua, & habitu sciẽtiæ infusæ, & cũ ex parte sciẽtię ex suo genere infusæ, nulla habeatur cõ vinculi ad phãtasmata, quin potius ex hac parte habetur eleuatio supra phãtasmata, restat vt tota difficultas ex parte intellectus, qui naturali necessitudine deuinctus, experitur phantasmatibus se teneat, an scilicet naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia, nisi conuertendo se ad phantasmata. Et ideo difficultatis huius veritate aperta, monstrando quòd intellectus comprehensorum, ac per hoc animæ Christi, non obligatur ad phantasmata, pro-

q. 15. ar. 10.

A constanti & claro dimissum est quid dicendum sit ad quæsitũ, scilicet quòd potuit secundum infusam scientiam Christi anima intelligere absque conuersione ad phantasmata.

¶ In eodem processu dubium occurrit ex Duran. in 3. senten. dist. 14. q. 2. tenente oppositam conclusionem, hoc est, quòd Christus indigebat cõuersione ad phantasmata in vsu sciẽtiæ infusæ. Et ratio eius est: quia scientia infusa erat perfectio animæ Christi, secundũ quòd erat viator naturalis autem conditio viatoris est indigẽtia phãtasmatum ad vsum scientiæ. Sed hæc ratio facile apparet infirma ac nolũtaria: quoniã scientia infusa est pfectio animæ Christi, aut absolute, aut secundũ quòd nata est communicare cum angelis in habendo scientiam infusam, quod constat cõuenire animæ humanæ non in uia, sed in termino, in statu s. separationis. Vtro autem modo sit, liquet quòd non est perfectio Christi, in quantũ erat uiator. Et quoniam erat simul uiator & comprehensor, ex litera hac habes rationẽ, quare magis usus huius sciẽtiæ sequitur conditiones cõprehensoris, quàm uiatoris: quia scilicet in Christo hæc inuenitur differentia, quod conditiones uiatoris habuit ex parte corporis, conditiones uero comprehensoris habuit maxime ex pte animæ intellectiuæ, ad quã cõstat spectare scientiam infusam. Falsum est ergo, sciẽtiã infusam esse perfectionem aĩæ Christi, inquantũ viator erat, cum ratio ducat ad oppositum.

D. 190.

D. 185.

D. 752.

¶ In rõne ad primum circa illud verbũ, Finis potentiæ intellectiuæ est cognoscere spẽs intelligibiles, caue9 errores qm sumunt hic species intelligibiles ut spẽs intelligibiles, hoc est, ut repræsentatiuæ sunt, hoc ẽ sm repræsentata p illas, & non sm quod sunt sm se res quędã: sic. n. ad repræsentatorũ ordinem spectant: finis. n. intellectiuæ potentiæ est intelligere res intelligibiles, quę nõ nisi p species intelligibiles aut earũ vices seu locũ tenẽtes repræsentant. Ergo circa dicta in lra posita inter phãtasmata & spẽs intelligibiles in hoc, quod nõ illa sed illas cognoscere est finis intellectus, intelligit et sumẽdo utraq; in repræsentando. Phantasmata. n. sunt singulariũ: species aũt quidditatum. Finis aũt intellectus nostri est, nosse qđ quid est, ut pota pprium obiectũ, & nõ est nosse materialia singularia, quorũ tñ

sunt phantasmata, quæ non nisi reflexione, aut extensione attinguntur ab intellectu.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum tertium.*

Titulus, vt sonat, sumendus est.

¶ In corpore vnica distinctio est bimembris, cum conclusionib⁹ singulis, iuxta singula membra. Distinctio: se curia discursiua seu collatiua dicitur dupliciter, vel quo ad acquisitionē, vel quo ad vsum. Prima conclusio est. Scientia infusa animę Christi nō est collatiua secundū acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationē acquisita, sed diuinitus indita. Secunda cōclusio est. Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quātū ad vsum. Probatur, quia poterat, vt sibi placebat, vti illa, & manifestatur de facto in Christi discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in littera.

3. di. 14. ar. 3. q. 3. Et veri. q. 20. art. 3. ad 1.

*lib. 3. c. 14. nō procul a fin. & lib. 2. cap. 22.

q. præc. art. 2.

Ca. 7. inter prin. & medium.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus.

q. 5. ar. 3.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionib⁹. Distinctio est: Scientia indita animæ Christi potest dupliciter considerari: primo secundū id, quod habuit ex causa influente: secundo secundum id qđ habuit ex subiecto recipiēte. Prima conclusio est. Scientia indita animæ Christi est multo excellentior sciētia angelorum, quantum ad id, quod se tenet ex parte dei influentis, quo ad duo, hoc est multitudinē cognitorum, & certitudinem cognitionis. Probatur, quia lumē spiritualis gratiæ inditum animæ Christi ē multo excellentius, quàm lumen naturaliter inditum naturæ angelicæ. Secunda con-

gere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamē intelligere, se ad phantasmata conuertendo: & ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cum sensus non dētur homini solùm ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q anima Christi hāc scientiam non habuerit per modū collationis. Dicit enim Damasc. in 3. lib.* In Christo nō dicimus consilium, neque electionem. Non autem remouentur hæc a Christo, nisi inquantum important collationem & discursum. ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.

¶ 2 Præt. Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat: sed anima Christi cognouit omnia, vt supra dictum est.* non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶ 3 Præt. Scientia animæ Christi se habuit per modū comprehēsorū, qui angelis conformantur, vt dicitur Matth. 22. sed in angelis non est scientia discursiua, seu collatiua, vt patet per Dio.* 7. c. de di. no. ergo nec etiā in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt supra habitum est.* Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. ergo in Christo fuit scientia discursiua vel collatiua.

RESPON. Dicendum, q aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter. Vno modo, quantū ad scientię acquisitionem, sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationē rationis acquisita. Alio modo, potest dici aliqua sciētia discursiua vel collatiua, quātū ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus, non vt de nouo addiscant, sed volētes vti scientia, quā iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat. n. ex vno aliud concludere, sicut si-

F bi placebat. Sicut Matth. 17. cum Dominus quæsisset a Petro, a quibus reges terræ tributum acciperent, a filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, conclusit, ergo liberi sunt filij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione, & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium in-
G cludit. Non autem a Christo excluditur vsus consiliandi.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

AD 3m dicendum, q beati conformantur angelis, quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam: & ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus beatorum, non autem* angelis.

H

ARTICVLVS IIII.

Vtrū hæc scientia in Christo fuerit maior scientia angelorum.

AD QVARTVM sic pceditur. Videtur q huiusmodi sciētia in Christo fuerit minor, quàm in angelis. Perfectio enim proportionatur pfectibili: sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cum igitur sciētia, de qua nūc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfe-
I ctionē ipsius, videtur q huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

¶ 2 Præt. Sciētia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua, qđ non potest dici de scientia angelica. ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia angelorū.

¶ 3 Præt. Quanto aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior: sed scientia angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi; quia anima Christi est actus corporis, & habet conuer-
K sionem ad phantasmata, quod de angelis dici non potest. ergo scientia angelorū est potior, quàm scientia Christi.

SED CONTRA est, q Apost. dicit Hebr. 2. Eum autem, qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatū. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab angelis minoratus. nō ergo propter scientiam.

RESPON. Dicendum, quòd

clusio est. Scientia indita animæ Christi, quantum ad id qđ se tenet ex parte subiecti recipientis, est infra scientiam angelicam. Manifestatur, quia modus cognoscendi naturalis animæ humanæ est inferior angelico, ut patet ex collatione, & discursu, & phantasmate.

¶ Nota hic, q formalis differentia inter has duas conditiones scientiæ infusæ animæ Christi, cōsistit in diuersitate eius, qđ se tenet ex parte gratuiti influxus, & eius quod se tenet ex parte subiecti. Et primus quidem effectus gratuiti influxus videt lumen gratiosæ inditum animę Christi, qđ extendens se, & ad tot & ad tam excelsam certitudinem parit duos hos effectus, hoc est q anima Christi p infusam scientiā multo plura cognoscit, quàm angeli (quia scit omnia creata, quæ quādoq; sunt) & certius scit etiam illa, quorum cognitio cōmunis est sibi & angelis. Primum autem consequens subiectum recipiēs, est modus recipiendi scientiam, quia s. recipit illā diuisim, per species minus uniuersales, quàm sint species angelicæ: & hoc. n. ex parte subiecti se tenet, vt in art. 6. huius q. patet, & hic effectus ac defectus est essentialis scientiæ infusæ. Alij aūt effectus, s. conferre, discurrere &c. sunt accidentales: quia possunt adesse & abesse huic sciētię, & eius usui. Verū, quia manifestiores sunt isti, & ille tractabatur 6. art. (ubi ex pposito tractandus erat, tamq̃ proprias habēs difficultates) ideo Auctor horum in littera hac meminit, nō tāquàm in his cōsisteret essentialis differentia, sed tamq̃ in istis sat esset manifestare defectum scientiæ infusæ ex parte subiecti. Et potes hos effectus collatiōes, discursus & phan-

D. 142. & 186.

Supr. q. 10. ar. 4. & inf. art. 6. ad 1. & q. 34. art. 4. c. & q. 59. ar. 6. c. Et 3. di. 14. art. 1. q. 2. ad 2. & ar. 2. q. 2. c. & ar. 3. q. 2. c. Et veri. q. 10. art. 3. c. & ar. 4. c. & 6. c. Et op. 3 c. 123.

sciētia indita animę Christi, potest dupliciter considerari. Vno modo secundū illud, quod habuit a causa influēte. Alio modo secundum id, quod habuit ex subiecto recipiente: quantum igitur ad primū, scientia indita animæ Christi, fuit multo excellentior, q̄ angelorum scientia, & quantum ad multitudinem cognitorum, & quantū ad scientię certitudinem: quia lumen spiritualis gratiæ, qood est inditū animæ Christi, est multo excellentius, q̄ lumen, qđ pertinet ad naturā angelicam. Quantum autem ad secundum, scientia indita animæ Christi, est infra scientiam angelicam, s. quantum ad modum cognoscendi, qui est naturalis animę humanæ, qui scilicet est per conuersionem ad phantasmata, & per collationem & discursum. Et per hoc, patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc scientia fuerit habitualis.

AD QVINTVM sic pceditur. Videtur q in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est* enim, quòd animam Christi decuit maxima perfectio scientiæ: sed maior est perfectio scientiæ existentis in actu, quàm existentis in potentia vel habitu. ergo conueniens fuisse videtur, qoòd omnia sciret in actu: non ergo habuit habitualem scientiam.

¶2 Præt. Cum habitus ordinetur ad actum, frostra vidatur esse habitualis scientia, quæ numquàm in actu reducitor. Cum autem Christus sciuerit omnia, sicut iam dictū est,* non potuisset actu omnia illa considerare, vnum post aliud cogitando: quia infinita nō est enumerando ptransire. Frustra igitur fuisset in eo, quotondam scientia habitualis, qđ est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam omnium, quæ sciuit, & nō habitualē.

¶3 Præt. Scientia habitualis est quædam perfectio scientis: perfectió autem est nobilior perfectibili. Si igitur in anima Christi fuisset aliquis habitus scientiæ creatus, B sequeretur quòd aliquid creatum esset nobilius, quàm anima Christi. nō igitur in anima Christi fuit scientia habitualis.

SED CONTRA, Scientia Christi de qua nunc loquimur, vniuoca fuit scientiæ nostræ: sicut & anima eius fuit vnius speciei cum anima nostra: sed scientia nostra est in genere habitus. ergo & scientia Christi fuit habitualis.

RESPON. Dicendom, q sicut supra dictum est,* modus huius C scientiæ inditæ animæ Christi fuit conueniens ipsi subiecto recipienti: nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Est autem hic modos cōnaturalis animæ humanæ, vt quandoq; sit intelligens actu, qoandoque in potentia: medium autem inter puram potentiam & actum completum, est habitus: eiusdem autem generis est medium & extrema, & sic patet D quòd modus connaturalis animæ humanæ est, vt recipiat scientiam per modū habitos: & ideo dicendum est, qoòd scientia indita animæ Christi fuit habitoalis, & poterat ea vti, quando volebat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in anima Christi fuit duplex cognitio, & vtraq; suo modo perfectissima. Vna quidem excedens modum naturæ homanæ, qua scilicet vidit Dei essentiam, & alia in

---

phantasmatum eleuare, & dicere, licet actualiter discursu aut phantasmate vti sit accidentale scientiæ infusæ, attamen scientia infusa animæ Christi ex hoc ipso, q spta nata est cōpati in suo vsu discursum ac phantasmata, manifestatur a posteriori essentialiter cōsequente, inferior scīa angelica, quæ nec discursum, nec phātasma patit, suo admisceri vsui. Et q Auctor ab essentiali pprietate in 2. ar. iam manifestata, declarauit intentum hic, a notioribus tradens doctrinā, reseruans pprio loco essentialē differentiā de particularitate specierū.

¶Circa doctrinā prędictā essent duo dubia ex Sco. in 3. sen. dist. 14. q. 4. Alterum de perfectione seu nobilitate specierū infusarū aīæ Christi: sed qm Auctor ad sextū hoc differt articulum, ideo illuc tractandum reseruetur. Alterū de actualis ac intuitiuæ cognitionis perfectione, quā anima Christi habuit in pprio genere, qđ hic tractandum est. Tenet siquidē, q aīa Christi imperfecti⁹ quocumq; angelo intuitiue cognouerit in pprio genere quicquid intueri vtrique datum est. Et ratio sua est: quia obiectū idem respectu vtriusque, & intellectus animæ Christi est imperfectior, q̄ intellectus angeli. Reprimēda vox, ponens os in cælum: sed quia ex errore ī principijs procedit excusanda venit: puenit. n. hic error ex illo falso principio, Noticia intuitiua ī proprio genere non est per speciē, & rursus, Ad hmōi noticiam cōcurrit solus intellectus cū obiecto. Primum. n. tam ex dictis patet esse falsum, secundū vero ra requisito luminis infuso ad cognitionem supernaturalem rerū in proprio genere, arguitur falsitatis. Et potes tu ex hoc lapsu arguere principia hæc esse falsa, vtpote deducentia ad infandam de Christi anima sententiam: est namq; secundum gratuita dona animæ intellectiuæ, non minoratus ab angelis, sed super omnes angelos sublimatus, cum non nisi paulominus, hoc est, secundum corporis passionem, vt exponit Apostolus ad Heb. 2. fuerit minoratus ab angelis. Cognoscit ergo anima Christi tam abstractiue, quàm intuitiue per infusas species in proprio genere res longe perfectius, quàm quicumque angeli, & hoc excellentiori lumine gratuito sibi collato, quàm sit lumen naturale angelorum, vt in litera dicitur.

q. di. 24. ar. 3. q. 2. & 3. Et ver. q. 20 art. 2.

*q. 9. art. 1.

q. 10. ar. 2.

At. præced.

¶Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio, Scientia indita A animæ Christi fuit habitualis. Probatur, Modus scientiæ inditæ animę Christi fuit cōueniens subiecto recipienti. ergo scientia indita animę Christi fuit habitualis. Antecedens probatur: quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Consequentia vero probatur: quia modus connaturalis animæ humanę est, vt recipiat scientiam per modum habitus. Probatur hoc. Modus cōnaturalis animæ humanæ est, vt quandoq; sit intelligens actu & quandoque in potētia. ergo modus connaturalis eiusdem est, vt quādoque sit in habitu, quia medium inter putam potentiā, & actum completum est habitus, & medium est eiusdē generis cū extremis, hoc est si extrema sunt naturalia, mediū est naturale, & si extrema sunt connaturalia, medium est cōnaturale: hoc. n. ad idēptitatē generis spectat: quia penes vnitatē subiecti communis extremis & medio attenditur gen⁹. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium, ita oportet esse cōnaturalem viā per medium in illo, cui vtrumque extremū est vicissim connaturale, alioquin transitus de connaturali extremo ad aliud connaturale extremum, nō esset connaturalis, aut si ne medio, extremis nō habentibus medium, quorum vtrumque a naturæ ordine exorbitat.

¶In responsione ad primum aduerte, q ideo cognitio animæ Christi, qua videt verbum, dicitur perfectissima simpliciter: quia tam negatiue, q̄ positiue ē perfectissima inter oēs creatas cognitiones. Est nāq; ita perfecta, q nulla est E perfectior ipsa, & ipsa est omni alia perfectior, quia non habet parem: scientia autem ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter, quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est genere cognitionis rerum in proprio genere. In hoc siquidem genere est perfectissima, & negatiue, quia nulla sciētia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi, & positiue, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere inuēta, tam in hominibus, quam in angelis.

¶In responsione ad secundum nota primo, q cum multipliciter potuisset argumēto secundo satisfieri, puta ex parte ipsius habitus, dicendo q licet nō possit tali modo, hoc est numerando vnum post aliud exire in actum cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit, potest tñ exire in actum cognitionis eorundem alio modo. s. simul cognoscēdo actu quæcumq; per vnam speciem repræsentātur, ita q cognitio sit successiua quo ad numerū specierū intelligibiliū, quæ sunt finitæ, & non quo ad numerū p illas cognitorū, quæ sunt infinita. Nec exigit habitualis

bitualis cognitio infinitorum, vt possit exire in actum tali modo, scilicet numerando cognita vnum post aliud: quoniã non sic est in potentia ad actũ consumandum, sed ad actus inconsumabiles. Maluit tamen Auctor alia via soluere, hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de otio in operationẽ, & docere, ꝙ quia voluntas indeterminata se habet ad infinita, ad hoc deseruit infinitas habitualiter cognitorũ, vt voluntas ad quodcumque infinitorũ maluerit habitu vtatur, quod non esset in potestate sua, si habitualis cognitio ad infinita se non extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorũ habitualiter, licet non omnia actualiter in vsum cognitionis veniãt, quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcumque maluerit applicari possit habitus ꝓ loco, tempore, negotio, fine, & huiusmodi.

ipsa, & hæc fuit perfectissima simpliciter, & talis cognitio non fuit habitualis, sed actualis respectu omniũ, quæ hoc modo cognouit. Alia autem cognitio fuit in Christo secundum modum proportionatum humanæ naturæ, prout scilicet cognouit res per species sibi diuinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hæc cognitio non fuit simpliciter perfectissima: sed perfectissima in genere humanæ cognitionis: vnde non oportuit, ꝙ esset semper in actu.

Ad 2^m^ dicendum, ꝙ habitus reducitur in actum ad imperium voluntatis: nam habitus est quo quis agit, cum voluerit. Voluntas autem indeterminate se habet ad infinita. Nec tamen hoc est frustra, licet non in omnia actualiter tendat, dummodo tendat actualiter in id, quod conuenit loco & tempori: & ideo etiam habitus non est frustra, licet non omnia reducantur in actum, quæ habitui subiacent, dũmodo reducatur in actũ id, quod congruit ad debitum finem voluntatis, secundum exigentiam negotiorum & temporis.

Ad 3^m^ dicendum, quòd bonũ, sicut & ens, dupliciter dicitur. Vno modo simpliciter, & sic bonum & ens dicitur substantia, quæ in suo esse & sua bonitate subsistit. Alio modo dicitur ens & bonum secundum quid, & hoc modo dicitur ens & bonum accidẽs: non quia ipsum habeat esse & bonitatem, sed quia eius subiectum

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est. De scientia siquidẽ infusa quæritur, an sit infusa Christo in vnica specie seu habitu, an in diuersis. Et est ratio dubij, excellentia magna talis sciẽtiæ infusæ animæ Christi.

¶ In corpore vnica est cõclusio responsiua quæsito. Scientia indita a[n]i[m]æ Christi fuit distincta secundũ diuersos habitus. Probatur. Habitus scientiæ diuersificatur in nobis ex diuersitate generis scibilis, sed respectu scientiæ inditæ animæ Christi inuenitur diuersitas generis scibilis. ergo scientia indita animæ Christi distinguitur in diuersos habitus. Maior probatur ex 1. Post. Minor quæ non nisi implicite ex litera habetur, hoc est in sua probatione, probatur in litera sic. Connaturale est animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quã angeli, ita. s. ꝙ diuersas naturas specificas per diuersas species intelligibiles cognoscat. Sed scientia indita animæ Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. ergo scientia indita animæ Christi est distincta per species intelligibiles secundum diuersitatem naturarum specificarũ. Hoc autem nihil aliud est, quàm scientiam talem respicere diuersa genera scibilia: nam si diuersificatur secundũ diuersas naturas specificas, multo magis distinguitur ſm diuersa genera scibilia, cũ minor sit distinctio per genera scibilia, quàm per specificas naturas: quoniam sub vno genere scibili comprehenduntur multæ naturæ specificæ, vt patet ex supra dictis.

¶ Et scito, ꝙ cum hic dicitur species intelligibiles oportere diuersificari secundum diuersas naturas specificas, intelligendum est de naturis proprie, hoc est substantijs, nam per vnã & eandem speciem infusam intelligit anima Christi substantiam & proprietates accidentiaq; eius. Rursus, non ita intelligas species intelligibiles infusas dearticulari ad naturas specificas, vt præcise repræsentent eas & non principia indiuiduantia, vt faciunt species intelligibiles abstractæ a phantasmatibus, & qua-

F les fuerunt species infusæ primo homini: quoniam species infusæ animæ Christi, sunt non per accidens, sed ex suo genere infusæ, & ita ad naturas substantiarum specificas arctantur, vt simul indiuidua earum ostendant distincte, alioquin aut nõ nouisset hac scientia omnia, aut infinitæ species ponerentur: quorum vtrumque esse falsum monstratum est.

est ens & bonum. Sic igitur scientia habitualis non est simpliciter melior, aut dignior, quàm anima Christi, sed secundum quid, cum tota bonitas habitualis scientiæ cedat in bonitatem subiecti.

Articvlvs VI.

G *Vtrum hæc scientia fuerit distincta per diuersos habitus.*

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd in anima Christi nõ fuerit nisi vnus habitus sciẽtiæ. Quanto enim scientia est perfectior, tanto est magis vnita: vnde & angeli superiores per formas magis vniuersales cognoscunt, vt in prima parte dictũ est: *sed scientia Christi fuit perfectissima. ergo fuit maxime vna. Non ergo fuit

H distincta per plures habitus.

¶ 2 Præt. Fides nostra deriuatur a sciẽtia Christi: vnde dicitur Hebr. 12. Aspicientes in auctorẽ fidei & cõsumatorem Iesum: sed vnus est habitus fidei de omnibus credibilibus, vt in 2. parte dictum est. *ergo multo magis in Christo nõ fuit nisi vnus habitus scientiæ.

¶ 3 Præt. Scientiæ distinguuntur secundum diuersas rationes scibilium: sed anima Christi omnia sciuit secundum vnam rationem, scilicet secundum lumen diuinitus

I infusum. ergo in Christo fuit tantum vnus habitus scientiæ.

Sed contra est, quòd Zach. 3. dicitur, ꝙ sup lapidẽ vnũ, idest, Christum sunt septem oculi:

¶ Circa hanc doctrinam innctã responsioni ad primum dubium superius referatum ex Sco. in 3. sent. dist. 14. q. vlt. volente, ꝙ species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerunt perfectissimæ: quia sicut ponitur animæ Christi collatam esse gratiã summã possibilem creaturæ, ita probabile est infusas esse sibi spẽs pfectissimas, & nobilissimas, p quas perfectissime nouit habitualiter res cognitiõe abstractiua. 3.di.14.ar.3.q.3.c

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ proportionalis similitudo assumpta est falsa. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ dono gratiæ respõdet directe donum gloriæ, & consequenter sicut a[n]i[m]æ Christi collata ponitur summa gratia, ita collata ẽ summa gloria, ad quam spectat cognitio beata, & non cognitio infusa de qua est q[uæsti]õ. Vnde, quia cognitio infusa nõ respõdet gratiæ, cõsequẽs est, vt male assumpta sit similitudo ꝓportionalis, vt sicut ponitur, summã habere gratiam, ita ponendum est habere summas species infusas. Et si quæratur, cur gratia, gloria, & p.p.q.55.artic.3.

visio beata non modificantur & articulantur iuxta modũ naturalem animæ humanæ, scientiam aũt infusam modificari ponitur in litera ad naturalem modum animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac p hoc minus perfectas, quam species angelorum, respondendum est ex responsione ad primum in art. præced. ꝙ visio beata, & huiusmõi, sunt de ordine connaturalium soli diuinæ naturæ, ac per hoc superexcedentiũ modũ cuiuscumq; naturæ creatæ. Et propte-

K rea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel angeli. Scientia aũt infusa est de ordine cõnaturalium creaturis. s. angelis, & animabus nostris in statu separationis, ac per hoc est de ordine proportionatorũ modo humanæ naturæ, & propterea merito ponitur ipsam modificari & dearticulari, iuxta connaturalem modum humanæ naturæ, ac per hoc, vt in litera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectiores, q̃ sint species angelicæ. Cum qua tñ imperfectione specierũ stat, ꝙ scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiam, certitudinẽ, multitudinemq; cognitorũ sit perfectior sc[ient]ia angelica, pp excellentius lumen, vt prædictũ est. 2.2.q.4.ar.6.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. 6. nota, ꝙ sicut Aristoteles posuit, ad intellectionem nostram concurrere tria. s. obiectum in sua specie intelligibili, & intellectum possibilẽ elicientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo clarent immediate principia, & illis mediantibus reliqua (concurrere. n. intellectum agentem non solum ad generationem specierũ intelli-

intelligibilium, sed et ad faciēdā euidētiā cognitorū ex eo patet, ꝙ ipse, vt inquit Auerrois in proœmio de anima, est cā primarū propositionum proculdubio quo ad euidentiam, & consequenter reliquarum, mediantibus illis p̄imit) ita proportionabiliter auctor ponens scientiam altioris ordinis in anima humana, posuit species altioris ordinis & lumē altioris ordinis, sub quo clare cognoscuntur ea, quæ per species infusas repræsentātur. et propterea vt in litera dicitur, illud lumen commune est omnibus reuelatis, sicut lumē intellectus agentis: & est mediū, sub quo, species autem intelligibilis est medium in quo res repræsentantur. (Ar.4. huius quæst.)

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cō. lusio responsiua quæsito: Anima Christi per scientiam acquisitā sciuit omnia illa, ꝙ possunt per actionē intellectus agētis sciri. Probatur ex proportionali similitudine inter sciētiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam, respectu intellectus agentis: nam sicut illa ponitur propter perfectionem potētiæ intellectus possibilis, ita ista propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agētis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extēdit possibilis intellectus potentia, ita ista ad oīa, quæ potest intellectus agens facere. (Ar.4. huius quæst.)

¶ In responsione ad primum, & secundū simul dubium ex Durando in 3. Sen. dis.14.q.3. occurrit, arguēte directe contra vtrāque responsionem, Primo, contra secundā, dicens, quòd ex visione corporū cælestium nullus potest comprehendere virtutes eorum, sed potius experiētia effectuum. Deinde contra primam dicens, quòd experiētia nō parit sciētiam nisi rerum expertarum, & consimilium secundum speciem: quoniam ſe ex multis sēsibus (In corp. ar.) fit memoria, & inde experimentū, & inde vniuersale, quod est principium artis & scientiæ (vt dicitur in proœmio Meta.1.) nō ergo ex quibusdam expertis Christus venit in notitiam omnium, vt in litera dicitur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd Durandus voluit esse cæcus: nā in litera nō dicitur, ꝙ ex sola visione corporali corporū cælestiū Christus comprehēderit cælestia: sed expresse præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum prædictū. s. per experientiam, & subditur statim exēplariter, Sicut videndo, &c. Est ergo sermo literæ de visione experimentali, & nō de visione absoluta.

¶ Ad secundum autē dicitur, ꝙ connexio specierum, causarū, effectuum, & huiusmodi, manifestat ꝙ experientia in quibusdam, puta in calidis, generat nō solum sciētiam calidorum, sed excellenti existente ingenio, ex scientia calidorū generatur sciētia frigidorū, & ex his mediorū, & ex his omnibus elemētorum & mistorum, & ex his ad causas ascenditur superiores. Quocirca, experientiam parere scientiā similium tantum, potest intelligi dupliciter, scilicet, vel immediate, & sic est verū: vel quouis modo, & sic est falsum, vt in litera hac dicitur. Scientia, inquit Auctor, rerum non solū acquiri potest ex experientia ipsarum, sed ex experientia quarundam aliarum. Rerō assignatꝰ: quia ex virtute luminis pōt homo procedere, &c.

¶ Et scito ꝙ tota difficultas nrā cōsistit in cōprehēdēdo sublunarē vnā inferiorē ita ꝙ illa cōprehēsa, facile reliquæ cōprehēderētur. Et similiter in comprehēdendo vnū corpus cæleste, (Q.9. ar.4.) vno. n. cōprehēso, facile oīa cōprehenderentur ab excellētissimo ingenio quale fuit illud aīæ Chr̄i. Nō ē aūt impossibile tali ingenio cōprehēdere vnū corpus cæleste & vnū mistū perfectū, puta hominē. nō est igitur impossibile, ꝙ oīa quæ possūt virtute intellectꝰ agētis cognosci (Li.3. de anima tex.18. to.2.)

per oculum autem scientia intelligitur. ergo videtur, quòd in Christo fuerint plures habitus sciētiæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* scientia indita animæ Christi, habuit modum connaturalem animæ humanæ. Est autē connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quàm angeli, ita scilicet, quòd diuersas naturas specificas, per diuersas species itelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit, ꝙ in nobis sint diuersi habitus scientiarū, quia sunt diuersa scibilium genera, inquantum scilicet ea, quæ reducūtur in vnum genus, eodem habitu scientiæ cognoscuntur, sicut dicitur in 1. Poste.* (Li.1. Poste. tex.43. to.1.) quòd vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animæ Christi, fuit distincta secūdum diuersos habitus.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut supra dictū est,* scientia animæ Christi est perfectissima, & excedēs angelorum scientiam, quantum ad id, quod consideratur in ea ex parte dei influentis: est tamen infra scientiā angelicam, quātum ad modum recipientis. Et ad huiusmodi modū pertinet, quòd scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

AD 2m dicendum, quòd fides nostra innititur primæ veritati: & ideo Christus est auctor fidei nostræ secundum diuinam sciētiam, quæ est simpliciter vna.

AD 3m dicēdum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelantur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ naturaliter cognoscuntur. Et ideo oportuit esse in anima Christi proprias species singularum rerum, ad cognoscendum cognitione propria vnumquodque. Et secundum hoc oportuit esse diuersos habitus scientiæ in anima Chr̄i, vt dictū est*.

QVÆSTIO XII.

De scientia animæ Christi acquisita, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de scientia aīæ Christi acquisita vel experimētali.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.

¶ Secundo, Vtrum in hac scientia profecerit.

¶ Tertio, Vtrum aliquid ab homine didicerit.

¶ Quarto, Vtrum acceperit aliquid ab angelis.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiam acquiritur: sed Christus non omnia expertus est. non igitur omnia secūdum hanc scientiam sciuit.

¶ 2 Præt. Homo scientiam per sensum acquirit: sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc sciētiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ, quod est inconueniens. non ergo secundum hāc scientiam Christus omnia sciuit.

SED CONTRA est, quod nihil imperfectū fuit in Christo quātum ad animam. Fuisset autem imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam nō sciuisset omnia: quia imperfectum est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

RESPON. Dicendum, quòd scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt supra dictum est*) propter cōuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad pfectionē intellectus possibilis. Sicut aūt intellectꝰ possibilis est, quo est oīa fieri, ita intellectus agēs est, quo est oīa facere: vt dr̄ in 3. de aīa.* Et iō sicut p sciam inditā sciuit aīa Chr̄i oīa illa, ad quæ intellectus possibilis est quocunq; mō in potētia, ita

per scientiam acquisitã sciuit omnia illa, quę possunt sciri per [d]actionem intellectus agentis.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ scieutia rerũ acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiã quarundam alisrum rerum, cum ex virtote luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sic igitur licet Christus nõ fuerit omnia expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omniũ deuenit notitiã.

Ad 2^m dicendum, ꝙ licet sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen seusibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus pp excellentissimam vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire per modum prædictum:* sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habẽt in istis inferioribus, qui eius sensibua nõ subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscumque alijs, in aliorom notitiam deuenire potoit.

Ad 3^m dicendum, quòd secundum istam scientiam anima Christi nõ simpliciter cognouit omnia; sed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentiam substantiarum separatarũ, nec etiã singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tñ cognouit per scientiã [d]inditam, vt supra dictum est.*

Artievlvs II.

Vtrum Christus in hac scientia profecerit.

Ad secvndvm sic pceditur. Videtur quòd secundum hãc scientiam Christus nõ profecerit. Sicut.n. secundum scientiam beatitudinis & secundum scientiam infusam Christus cognouit omnia, ita & secundũ hãc scientiã acquisitam, vt ex dictis patet: † sed secundum illas scientias non profecit. ergo nec secundum istam.

¶ 2 Præt. Proficere est imperfecti: quia pfectũ additionẽ nõ recipit: sed in Christo nõ est ponere sciam imperfectam. ergo secundũ hanc scientiam Christus non profecit.

¶ 3 Præt. Damas. dicit.* Qui proficere dicũt Christum sapientia & & gratia, vt additamentum sensus suscipientem, non venerantur F vnionem, quæ est secundum hypostasim: sed impium est, illam vnionem non venerari. ergo impium est dicere, quòd scientia eius additamentum acceperit.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 2. quòd Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia, apud Deũ & homines. Et Ambr. † dicit ꝙ proficiebat secundum sapientiã humanam. Humana autem sapientia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumen intellectus G agentis. ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

Respon. Dicendum, quòd duplex est profectus sciẽtiæ. Vnus quidem secũdum essentiam, prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum, puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primo minora alijs demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem secundo modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profe H cit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmentum ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorem scientiam & gratiam demonstrabant: sed quantũ ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cum a principio plenarie fuerit sibi omnium scientia infusa, & multo minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quòd nõ possit augeri, supra in prima parte dictum est.* Si igitur præter habitum scientiæ infusum, non sit in anima Christi aliquis habitus scientiæ acquisitæ (vt quibusdam videtur, † & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiam, sed solum per I experientiam, idest, conuersionem specierum intelligibilium inditarum ad phantasmata. Et secundũ hoc dicunt, quòd scientia Christi profecit secundum experientiam, conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea, quę de nouo per sensum accepit: sed quia incõueniẽs videtur, quòd aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset, cum extrahere species intelligibiles a phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc [d]etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur, quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit, qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit [d]augmentari, ex K hoc scilicet, quòd intellectus agens post primas species intelligibiles abstractas a phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd tam scientia infusa animæ Christi, quàm sciẽtia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui potest simul totum operari, & ita in neutra scientia Christus profecit, sed a principio eam perfectam habuit: sed scientia acquisita causatur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successiue: & ideo secundũ hanc scientiam Christus non a principio sciuit omnia, sed paulatim, & post aliquod tempus, scilicet in perfecta ętate, quod patet ex hoc, quòd Euangelista simul dicit eum profecisse scientia & ætate.

Ad

---

cognouerit per inuentionem.

D. 2218. ¶ At si quis dixerit, sensibus Christi omnia sĩgularia opportuna ad perfectam per inuẽtionẽ scientiam omnium naturali ratione cognoscibilium oblata esse angelorum ministerio supplente, nõ aberraret: quoniam si (Euãgelista testante) esurienti Christo angeli cibum corporalem ministrauerunt, Matth. 4. multo magis rationabile est, vt indigenti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint angeli sĩgularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio adinuenisset scientiã. Hoc enim nullam inconueniens habet Incorp. ar. annexũ, nec est miraculum voluntarie fictum, sed super simili & minus necessario expresso i Euãgelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris. Duplex est profectus scientiæ, alter secundum ipsius essentiam, alter secundum effectum. Secundo respondetur quæsito, iuxta secundũ mẽbrũ, Christus profecit secundum effectum in scientia gratia, sicut & ætate. Probat quia iuxta ætatis augumẽtum maiora opera faciebat, quæ maiorem scientiam & gratiã demonstrabant. Tertio respondetur quæsito iuxta primum membrum, quoad quadruplicẽ Christi scientiam. s. infusam, beatam, diuinam, & acquisitã. Et de tribus primis quidem negatiue, scilicet quòd Christus non profecit. De acquisita vero narrator prius aliorũ & sua olim opinio, ꝙ non est augmentata secundũ se, sed secundum experientiã, hoc est conuersionem seu applicationẽ illius ad phantasmata, quæ ea sensibus & experiẽtijs ab extra veniebant. Deinde repetit propria nunc opinio, quòd acquisita secundum essentiam aucta fuit: quia inconueniens videtur, deesse Christo aliquam intelligibilem actionem. Vbi nota & modestiam auctoris, quòd opinantis personam induit dum ait, inconueniens videtur, & explanationem supra dictorum de operatione intellectus agentis, quòd scilicet de priuatione illius operatione, cuius priuatione otiosa seu frustra poneretur, fuit sermo.

Marginal references: D. 1217. Io corp. ar. & q. pręc. & q. 9. ar. 3. & 4. — Sup. q. 7. a. 12. ad 3. & inf. ar. 3. ad 3. & q. 15. art. 8. & 3. di. 13. lit. io fi. & di. 14. ar. 3. q. 5. & ver. q. 20. ar. 6. 6. ad 3. & op. 3. c. 223 & Io. 1. lec. 23. fi. & Hebræ. 5. — † Ar. præc. — * lib. 3. c. 22. Ortho. fid. paulo a principio. — † Lib. de incar. dominicæ sacr. c. 7. med. to. 2. — p. p. q. 14. artic. 15. — † 3. sent. di. 14. q. 3. ar. 3 — D. 2218. — D. 1099.

A Ad 2m dicendum, quòd hæc etiam scientia semper fuit perfecta secundum tempus: licet non semper fuerit perfecta simpliciter & secundum naturam: & ideo potuit habere augmentum.

Lib. 3. c. 21 Ad 3m dicendum, quòd verbum Damasc.* intelligitur quantum ad illos, qui dicunt simpliciter fuisse factam additionem scientię Christi, scilicet secundum quamcumque eius scientiam, & præcipue secundum infusam, quæ causatur in anima Christi ex vnione ad verbum: non autem intelligitur de augmento scientiæ, quæ ex naturali agente causatur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito negatiue, Christus nihil ab homine didicit. Probatur. Primũ mouens in quolibet genere, nõ mouetur illa specie motus: Christus est primus doctor hominũ omnium. ergo nõ docetur ab aliquo homine. Maior manifestatur in primo alterante. Minor auctoritate domini. Ioan. 18.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus aliquid ab homine didicerit.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd Christ* aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quòd inuenerũt eum in templo in medio doctorum interrogantem illos & respondentem, interrogate vero & respondere est addiscentis. ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶ 2 Præt. Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, q̃ acquirere a rebus sensibilibus: quia in anima hominis docentis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solum in potentia: sed Christus accipiebat scientiã experimentalem ex rebus sen-

Ar. præced. sibilibus, vt dictum est.* ergo multo magis poterat accipere scientiam addiscendo ab hominibus.

¶ 3 Præt. Christus secundum scientiam experimentalem nõ omnia a principio sciuit, sed in ea profecit,

Ar. præced. vt dictum est:* sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hanc scientiam nesciebat.

Sed contra est, quòd dicitur Isa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: præceptoris autem non est doceri, sed docere. ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

Respon. Dicendum, q in quolibet genere id, qđ est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est a Deo caput ecclesiæ,

q. 8. art. 3. quinimmo omnium hominum, vt supra dictum est,* vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: & ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt a quocumque homine doceretur.

Hom. 19. super Luc. tom. 3. Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Orig.* dicit super Luc. Dominus interrogabat, nõ vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quòd stupebant omnes, qui eũ audiebant, super prudentia, & responsis eius.

Ad 2m dicendum, q ille qui addiscit ab homine, non accipit immediate scientiam a speciebus intelligibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tamquã signis intelligibiliũ conceptionum. Sicut aũt voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ita creaturæ a Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccl. 1. Quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri a Deo, quàm ab homine, ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

Ad 3m dicendum, q Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate, vt dictum est.* Sicut Ar. præced. autẽ ætas opportuna requiritur ad hoc, q homo accipiat scientiã per inuentionem, ita etiam ad hoc, quòd

B accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autem nihil fecit quod nõ congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodauit auditum nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientiæ talem scientiæ gradum attigisse. Vnde Greg.* dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis Hom. 2. parte prima. suæ interrogate dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore artic. primo ponitur Infra q. 54. ar. 2. ad 1. & 3. di. 14. q. 2. art. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 6. distinctio de duplici modo, quo anima nata est sciẽtia perfici: secundo respondetur quæsito. Quo ad primum dicitur, quòd anima dupliter nata est scientia perfici, vel ex sensibilibus, vel ex substantiis immaterialib⁹. Et manifestatur distinctio: quia est media inter substãtias separatas & corporales. Quo ad secun Cap. 4. non procul a fi. cap. dũ respondetur duabus cõclusionibus, iuxta dictos duos modos. Prima est, Anima Christi perfecta est, sciẽtia experimentali ex sensibilib⁹, absq; angelico lumine. Probatur, quia sufficit ad hanc lumen intellectus agentis. Secunda est, Anima Christi perfecta est ex impressione superiori, quo ad scientiã infusam a deo immediate. Probatur. Sicut anima illa supra communem creaturæ modũ vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem hominum modum immediate a deo repleta est scientia.

¶ Et scito, quòd hęc Cap. 7. post med. illius. ratio non solum est similitudinis proportionalis, sed etiã est redditiua veræ causæ,

C Ad quartum sic proceditur. Videtur q Christus ab angelis scientiam acceperit. Dicitur enim Luc. 22. quòd apparuit Christo angelus de cælo, cõfortans eum: sed confortatio fit per verba confortatoria docentis, secundum illud Iob 4. Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes cõfirmauerunt sermones tui. ergo Christus ab angelis edoctus est.

¶ 2 Præt. Diony.* dicit 4. cæl. hier. Video enim quòd & ipse Iesus, supercælestium substantiarũ supersubstantialis substãtia, ad nostram intransmutabiliter veniens, obediẽter subijcitur patris & Dei per angelos formationibus. Videtur igitur quòd ipse Christus ordinationi legis diuinę subijci voluerit, per quam homines mediantibus angelis erudiuntur.

¶ 3 Præt. Sicut corpus humanum naturali ordine subijcitur corporibus cælestibus, ita etiã humana mens angelicis mentibus: sed corpus Christi subiectum fuit impressionibus cælestium corporum: passus est enim calorem æstate, & in hyeme frigus, sicut & alias humanas passiones. ergo etiã eius mens humana subiacebat illuminationibus supercælestium spirituum.

Sed contra est, quòd Dionys.* dicit 7. cap. cæl. hierar. q supremi angeli ad ipsum Iesum quæstionem faciunt, diuiniq; eius operis, & pro nobis assumptę carnis scientiam discunt, & eos ipse

causæ, quare anima Christi immediate repleta est scientia infusa a deo. Indignum quippe fuisset, vt assumpta anima in fonte sapientiæ, vnde angeli sapiunt, non ex ipso fonte, sed ex medijs riuulis deriuatis ad angelos perfunderetur. Consonat autẽ valde, vt sicut in vnione creaturæ limites sunt excessi, ita in perfectione non creaturæ, sed humanę naturę limes excedatur.

D.1218. ¶In responsione ad primum, nota quòd confortationẽ Christi ab angelo fuisse testificationis naturæ humanæ, nõ auffert quin fuerit indigentiæ, non vt egeret instrui ab angelo: sed quia egeret exteriori ac sensibili propositione obiecti seruatiui inferioris partis, ne plus cruciatus propassionis procederet.

¶Ad cuius euidentiam oportet nunc supponere ex Damasceno, quòd in Christo non fuit redundantia inferiorum virium in superiores, aut econuerso, sed quicumque permissum est agere quod suum erat, propter quòd cruciatus propassionis Chri fuit valde magnus, vt sãguis decurrens in terram testat. Et quia pars superior non redundabat ĩ inferiorem, processisset suapte natura in tantum cruciat⁹ ille, vt motum & sensum abstulisset a corpore Christi: aut valde impedisset, sed prouidẽtia diuina suppletum est per exterius cõfortatiuum, acsi homo aliquis confortasset eum, ita quòd, sicut tentatus fuit a diabolo exterius proponendo obiecta innitantia ad malũ, ita confortatus est ab angelo exterius proponente obiecta consolatoria, quæ naturaliter nata sunt ꝓposita, confortare vires ac corpus. Vt sic quasi frenum ex sensibiliter propositis, cruciatui ꝓpas-

Lib.2.ca.8. tom.3.

Li.6.ĩ Luc. c.92. secundũ ord. Bedę, ante medium, to.2.

q.14.ar.1.

F Iesus sine medio docet. Non est autem eiusdem docere & doceri. ergo Christus non accepit scientiam ab angelis.

Respon. Dicendum, quòd sicut anima humana media est inter spirituales substantias & res corporales, ita duobus modis nata est perfici. Vno quidẽ modo, per scientiam acceptam ex rebus sensibilibus: alio modo, per scientiam inditam, siue impressam ex illuminatione spiritualium substãtiarum. G Vtroq; autem modo anima Christi fuit pfecta: ex sensibilibus quidem secundum scientiam experimentalem,[d] ad quam quidem nõ requiritur lumen angelicum, sed sufficit lumen intellectus agentis, ex impressione vero superiori secũdum scientiam infusam, quam est immediate adeptus a deo. Sicut enim supra communem modum creaturæ anima illa vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem modum hominum, H immediate ab ipso dei verbo repleta est scientia & gratia. Nõ aũt mediantibus angelis, qui ẽt ex influentia verbi, rerũ scientiam in sui principio acceperunt, sicut in 2. super Gen. ad literã Aug.* dicit.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa confortatio angeli non fuit per modum instructionis, sed ad demonstrandam proprietatem humanæ naturæ. Vnde Beda dicit sup Luc.* In documento vtriusque naturæ, & angeli ei ministrasse, I & eum confortasse dicuntur. Creator enim creaturæ suæ non eguit præsidio: sed homo factus, sicut propter nos tristis est, ita propter nos confortatur, vt scilicet in nobis fides incarnationis ipsius confirmetur.

Ad 2[m] dicendum, quòd Dion. dicit Christum fuisse formationibus angelicis subiectum, non ratione suiipsius, sed ratione eorũ, quę circa eius incarnationem agebantur, & circa ministrationem K eius ĩ infantili ætate constituti. Vnde ibidem subdit, quòd per medios angelos nuntiatur Ioseph a patre dispẽsata Iesu ad Aegyptum recessio, & rursum ad Iudæam de Aegypto traductio.

Ad 3[m] dicendum, ꝙ filius dei assumpsit corpus passibile, vt infra dicetur,* sed animam perfectã scientia & gratia: & ideo corpus eius conuenienter fuit subiectum impressioni cælestium corporum: anima vero eius non fuit subiecta impressioni cælestium spirituum.

QVAESTIO XIII.

De potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de potentia animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.

G ¶Secundo, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

¶Tertio, Vtrum habuerit omnipotẽtiã respectu proprij corporis.

¶Quarto, Vtrum habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam simpliciter.

H

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambro.* super Luc. Potentiam, quam dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus: sed hoc præcipue videt esse secundum animam, quæ est potior pars hominis. Cum ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur quòd anima Christi ex tempore omnipotentiam acceperit.

¶2 Præt. Sicut potentia Dei est infinita, ita etiam & eius scientia: sed anima Christi habet omnium scientiã, quæ scit Deus, quodammodo, vt supra dictum est.† ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens.

¶3 Præt. Anima Christi habet omnem scientiam: sed scientiarũ quædam est practica, quædam speculatiua ergo habet eorum, quę scit, scientiam practicã, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur, quòd omnia facere possit.

Sed contra, Illud, quod est proprium Dei, non potest alicui creaturæ cõuenire: sed proprium est Dei esse omnipotentem, secundũ illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum. Et postea subditur, Omnipotens nomen eius. ergo anima Christi, cum sit creatura, non habet omnipotentiam.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* in mysterio incarnationis, ita facta est vnio in

sionis appositum sic ab extra, vt sic inferior pars haberet etiam in confortatione quod suum erat ab extra. Et hoc maxime monstrat veritatẽ ac proprietatem humanæ naturæ in Christo.

¶ Super Quæstionis tertiadecimæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio respõsiua quęsito. Impossibile est aĩæ Christi conuenire omnipotentiam. Probatur. In mysterio incarnationis vnio facta est in persona, remanente distinctione naturarum, hoc est vtraque natura retinente quod sibi proprium est. ergo diuina natura retinuit sibi omnipotentiã. ergo impossibile est animæ Christi conuenire omnipotentiam. Prima consequẽtia probatur: quia omnipotentia est, vt proprietas cõsequens se habẽs ad naturam diuinam. Quod probatur. Potentia actiua cuiuslibet rei sequitur formam ipsius. ergo sequitur cuiusque naturam. ergo potentia actiua respectu omniũ, quæ possunt habere rationem entis consequitur naturam diuinam. ergo omnipotentia consequitur diuinam naturã. Antecedens huius prosyllogismi probatur, quia forma est principium agendi. Prima vero consequentia: quia natura aut est ipsa forma, aut cõstituitur per formam. Secũda autem & probatur a priori, quia natura diuina est ipsum, incircumscriptũ: & a similibus, quia quælibet alia res habet potẽtiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ: sicut calidũ ad calefaciendum. Tertia deinde consequentia, per se nota ex terminis est. Secunda autem cõsequentia principalis

Inf.3.ar.huius q. & q. 21.ar.1. ad 1.& 2.di.43 q.1.ar.2.ad 2 &3.& di. 14.art.4.

*Glos. ord. id habet ex Amb. Luc. 1. super illũ, Hic erit magnus.

†q.10.ar.2.

q.2.ar.8. & 2.

Ex probatur: quia anima Christi est ps humanæ naturę nō diuinæ.

¶ Aduerte hic, ꝙ qualiter omnipotētia sequatur esse ipsum in se subsistēs, ac per hoc illimitatum & infinitū supponimus ex doctrina Pumi libri notū. Illa autem propositio, Qualibet res habet potentiam actiuam respectu eorū, ad quæ se extendit suæ naturæ perfectio, cum grano salis sumēda est, hoc est, vt intelligatur in genere rerum actiuarum. Quod dico ꝓpter formas, quæ non sunt ex suo genere actiuæ, vt quātitas, & relatio.

* c.5. ante med.

¶ In responsione ad tertium, aduerte, ꝙ Auctor hic corrigit loquēdi modum de sciētia animæ Christi respectu omniū, quæ a deo fiunt. In tertio namque sen. dist. 14. art. vlt. ad secundum, vocauerat practicam scientiā, quā hic probat non esse practicam, quia non est factiua. Et su doctrinam hanc sequens.

D. 944.

persona, quòd tamen remansit di- A stinctio naturarum, vtraque scilicet natura retinente id, quod sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei, sequitur formā ipsius, quę est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus, vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potentia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturam: quia enim natura B diuina est ipsum esse dei incircūscriptum (vt patet per Dion.* 5. c. de Diui no.) inde est, quòd habet potentiam actiuam respectu omnium, quæ possunt habere rationem entis, quod est habere omnipotentiam: sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio suæ naturæ, sicut calidū ad calefaciendum. Cum igitur anima Christi sit pars humanę naturę, impossibile est, quòd omnipoten- C tiam habeat.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius dei habuit ab æterno, per ipsam vnionem personæ, ex qua factum est, vt sicut homo dicitur deus, ita dicatur omnipotens, non quasi sit alia omnipotentia hominis, quàm filij dei, sicut nec alia deitas: sed eo quòd est vna persona dei, & hominis.

Ad 2m dicendum, ꝙ alia ratio est de scientia & de D potentia actiua, sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio consideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsam essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas: sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptā: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi a deo inditas, potest omnia cognoscere, ita per easdem similitu- E dines possit ea facere. Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod a superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem pfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum nō recipiuntur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundum quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animæ Christi est inferior scientia diuina, quantum ad modum cognoscendi, quia deus pfectius cognoscit res, quàm anima Christi, & quantum etiam ad numerum scitorum: quia anima Christi non cognoscit omnia, quæ

A deus potest facere, quæ tamen deus cognoscit sciētia simplicis intelligentiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum animæ Christi inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ deus potest, vel etiam eo modo agere, sicut deus agit, qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax. Nulla autem res est, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscendi sit virtutis infinitæ, quædam tamen sunt quæ non possunt fieri, nisi a virtute infinita, sicut creatio, & alia huiusmodi, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.* et ideo anima Christi, quę cum sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia co- B gnoscere, sed non per omnem modum: non autem potest omnia facere, quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cetera manifestum est, quòd non potest creare seipsam. * P.p.q.45.

Ad 3m dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam, sufficit sola conformitas vel assimilatio scientis ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuę. Plus autem est habere formam, & imprimere formam habi- C tam in alterum, quàm solum habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quàm solum lucere. Et inde est, quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter deus creat) sed non habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarū. Dicit enim ipse Matth. vltim. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cum dicitur Gen. 1. In principio creauit deus cęlum & terram. ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu E immutationis creaturarum.

¶ 2 Præt. Anima Christi est perfectior qualibet creatura: sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug.* in 3. de Tri. quòd sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per spiritum vitę rationalem, & spiritus vitæ rationalis desertor, atque peccator, per spiritum vitæ rationalem, pium & iustum. Anima autē Christi etiam ipsos supremos spi-

¶ *Super Quæstionis tertiadecimæ Articulum secundum.*

TItulus, vt sonat, intelligendus est.

¶ In corpore tria fiunt. Primo ponūtur duæ distinctiones: secundo ponūtur tres conclusiones: tertio ex dictis conclusionibus respondetur quæsito negatiue. Quo ad primum, ponitur distinctio trimēbris. Trāsmutationes sūt triplices, quædam naturales, quædam miraculosæ, quædā secundum vertibilitatem in nihil. Altera distinctio est bimembris. Anima Christi sumitur dupliciter: vel secundū propriam virtutem siue naturalem, siue gratuitam, vel secū dū quòd est instrumentum verbi dei. Quo ad secundum prima cōclusio est: Anima Christi secū dum propriam virtutem habuit potētiam ad illos effectus

* lib. 3. c. 4. nō procul a princip. tom. 3.

ctus faciendum, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio non probatur, sed manifestatur quo ad effectus tres, hoc est gubernationem corporis, dispositionem humanorum actuum, & illuminationem omnium per gratiam & scientiam. Secunda conclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas ordinabilas ad incarnationis finem. Et hæc quoque conclusio non aliter probatur: sed manifestatur declarando incarnationis finem esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt, quòd consumabitur, cum noua fient omnia, & Deus erit omnia in omnibus. Tertia conclusio est, solus deus potest creaturas in nihilū redigere. Probatur: quia solus pôt creare & conseruare: immutatio autem in nihil respōdet creationi ex nihilo. Principalis cōclusio est: Anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Et hæc iustus clara, tāquàm consequens ex antedictis conclusionib[9].

¶ Et scito, quòd primæ duæ conclusiones intelligūtur cū præcisione aliorum, puta quòd secundū propriam virtutem habuit tantum potentiam ad gubernandum, &c. & similiter vt instrumentum verbi, habuit potētiam
I ad illa tantum, & non ad annihilandum, aut creandum. Nec hunc sensum oportet probare: quia distinctio ipsa in litera facta probat, & in litera huius quæstionis clare habetur, vt patet intuenti. Sed si quæritur, quare Auctor non probauit primas conclusiones, respondeatur, q prima ex natura animæ, & ex dictis de gratia Christi, quòd est caput hominum, & Angelorum, &c. per se nota relicta est. Secunda autem sufficiēter probata est ex fine monstrato: quia instrumētum deductiuum debet esse ad finem, commensuratumq; illi, vt instrumentum tamē. Vnde ex hoc ipso, quòd anima Christi est instrumentum proprium verbi incarnati, & finis incarnationis est instauratio omnium, habetur statim, quòd anima Christi instrumentaliter pt ad omnia miracula opportuna ad instaurationem omnium.

¶ Nota diligentissime, vt ex doctrina præsentis articuli discernas in speciali, quid sub quoque membro contineatur, vt inde sciat quid cadit sub instrumentali Christi potentia. Dico autē hoc specialiter, primo propter infusionem gratiæ gratum faciē
K tis, quàm membra Ecclesiæ habere a Christo capite effectiue instrumentaliter Auctor superius dixit. Et hinc apparet non cōprehendi sub mutationibus, quæ conueniunt creaturæ, secundum vertibilitatem in nihil: quoniam cum peccator perdit gratiam, constat gratiam non annihilari, cum deus numquam aliquid annihilet. Et consequenter patet, quòd gratiam pœnitēti concedere, non est creare, proprie loquendo. Et similiter deum conseruare gratiam in anima, non est conseruare continuans creationem, de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. Hæc enim tria, scilicet creatio, conseruatio, & annihilatio sibiinuicem ita respondent, vt creationi ac conseruationi non opponatur nisi annihilatio, & econtra. Clauditur ergo infusio gratiæ sub genere miraculosarum mutationum, quamuis non sit proprie miraculosa: quia est secundum ordinarium cursum ordinis supernaturalis ad patriam cælestem. Secundo dico hoc propter

* ca.7. post med.

*Per totam epist.

D.219.

ritus mouet, illuminando eos, vt dicit Diony. 7.* c. Cæl. hier. ergo videtur, quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

§ 3 Præt. Anima Christi habuit plenissime gratiam miraculorum seu virtutum, sicut & ceteras gratias: sed omnis immutatio creatu
G ræ potest ad gratiam miraculorum pertinere, cum etiam miraculose cælestia corpora a suo ordine immutata fuerint, sicut Diony. probat in Epist.* ad Polycarpum. ergo anima Christi habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

SED CONTRA est, q eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare: sed hoc est solius dei, secundum illud Heb. 1.
H Portans omnia verbo virtutis suę. ergo solius dei est habere omnipotentiam respectu imutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animę Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hic duplici distinctione est opus, quarum prima est ex parte transmutationis creaturarum, quæ[c] triplex est. Vna quidem est naturalis, quæ scilicet fit a proprio agente secundum ordinem naturę. Alia vero est miraculosa, quæ fit ab agēte supernaturali, supra cōsuetum ordinem & cursum naturæ: sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est, secundum quòd omnis creatura vertibilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipiē
G da ex parte animę Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout est instrumentum verbi Dei, sibi personaliter vniti. si ergo loquamur de anima Christi, secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem, siue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratię, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturę rationali: si autē loquamur de anima Christi secundum quòd est instrumentum verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad[d] omnes immutationes miraculosas faciēdas, or-

F transubstantiationem panis in corpus Christi, quoniā hoc quoque sub genere eodem continetur, scilicet immutationum miraculosarum, & non sub mutatione creationis. Quod ex eo patet, quòd creatio est ex nihilo, transubstantiatio autem est ex pane, creatio facit totum nouum, transubstantiatio transfert quod erat in aliud præexistens. Vnde & sancti Patres, & specialiter Ambrosius arguit transubstantiationem possibilem ex creatione, tāquam magis difficili, dicens, Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere qđ non erat, multo magis facere potest vt sit, qđ erat, in aliud transmutatum, vt patet de conse. dist. 2. ca. panis, & ca. revera. Et hæc notata sint, vt aduertat lector hæc possa fieri a deo mediantibus instrumentis, & nō solum immediate: sicut etiam fieri potest resurrectio mortuorū, & poni duo corpora in eodē loco, & quicquid eiusmodi est: quamuis requirat infinitam virtutem in agente principali.

§ Circa doctrinam præsentis articuli dubium occurrit, pro quanto ponit anima Christi virtutem instrumentalē ad omnia miracula. Est autem ratio dubij: quia vel Auctor intelligit de causa instrumentali proprie, vel large pro causa, sine qua non. Si proprie, obstat tunc doctrina Auctoris, & Durandi. Nam Auctor
I superius in prima parte, quæstio. 45. art. 5. docet instrumentum oportere, secundū id, quod est sibi proprium, aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis, constat autem q anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: putа cum dixit, Lazare veni foras, intellectio volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectum ex proprijs habuerunt circa cadauer, aut animam Lazari: sed diuinitatis virtute anima reunita est corpori concurrentibus illis actibus humanis Christi vt medio, seu causa sine qua non, & sic de alijs. Et confirmatur: quia in 3. sent. dist. 16 quæstio. 1. art. 3. Auctor dicit, q nec Angelo, nec animę Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad facienda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis. Durandus quoque in 3. senten. dist. 14. quæst. vlti. probare nititur, quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi: quia miracula faciebat Christus ad testificandam deitatem, sicut defectus subibat ad testifi
K candam suam humanitatem, & propterea sicut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis. Si vero large sumitur instrumentum, tunc obuiat litera præsens, attribuendo animæ Christi vt instrumēto verbi, operationem omnium mutationum, tam naturalium quàm miraculosarū, & reseruādo soli deo mutationes annihilationis & creationis. Nam large de instrumento loquendo, potest oratione aut intercessione simili modo concurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obuiat quoque doctrina Auctoris in quęstio. de Pot. quæst. 6. articu. 4. dicentis, Angelos & homines non solum oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere, iuxta doctrinam Gregorij. Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis, seu motus in ipsis angelis seu hominibus sanctis.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Auctoris doctrinam indubitatum esse, quòd anima Christi instrumentaliter

D. 384. & 682.

dinabiles ad incarnationis finem, qui est instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Immutationes vero creaturarum, secundum quòd sunt vertibiles in nihil, correspondent creationi rerum, prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo, sicut solus[d] deus potest creare, ita solus potest creaturas in nihilum redigere, qui etiã solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. sic ergo dicendum est, quòd anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Hiero.* dicit, Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, idest Christo, secundum quòd homo. Dicitur autem sibi omnis potestas data, ratione vnionis, per quam factum est, vt homo esset omnipotens, vt supra dictum est. † Et quamuis hoc ante resurrectionem innotuerit angelis, post resurrectionem tamen innotuit omnibus hominibus, vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innotescunt: & ideo post resurrectionẽ dicit dominus sibi datam omnem E potestatem in cælo & in terra.

AD 2m dicendum, quòd licet omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui[d] tamen potest illuminari ab anima Christi, non tamen immutatio omnis, quæ potest fieri circa creaturam, potest fieri a creatura: sed quædam immutationes possunt fieri a solo deo. Quæcũq; tamen immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum C quòd est instrumentum verbi, nõ autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædã hu-

* super illud Matt. 28. data est mihi omnis potestas. tom. 9

† art. præc. ad 1.

taliter non abusiue, sed propriè loquendo de instrumento, concurrit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter fiat, accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumentum siquidem habet duplicem actionem, s. propriam & instrumentalem, vt scindere est propria operatio serræ: secare vero sedem secando est ipsius operatio instrumentalis, & calefacere est propria operatio caloris, augere vero animal est instrumentalis illius operatio. Et sicut instrumenti est operatio duplex, ita etiã
D. 856. est duplex quo operatur. Alterum sibi proprium, vt dentatura ferrea, & acuta serra, qua scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum a principali agente participatum, quo exiens dicitur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur a principali agente, vt testatur Auctor inferius q. 62. art. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutẽ suæ formæ: sed solum per modum, quo mouetur a principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus spiritualis quandoque, eo quod est motus rei, quæ assumitur in instrumentum: & ideo motus & constituit ipsum in esse factiuo, & ideo vis seu virtus. Vnde etiam cum lapidem baculo moueo, baculus ex hoc ipso quòd vtor eo, fit & est motor effectiue lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio est inter principale agens & effectum, deferens principale agens ad effectum, ideo intentionalis: & quia insensibilis est, & ad spiritualem quandoque effectum, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumenti motu, quo mouetur ab agente principali vt fiet quod vt clarius intelligas, considera D in instrumentis artium duplicem potentiam, alteram ad motum localem, alteram ad cooperandam arti, exequendo operationem ipsius artis. Verbi gratia, instrumenta artis musicæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & sunt in potentia vt musicam sonent. Et constat quòd de prima potentia reduci possunt ad actum a quocumque sine arte potente illa commouere: sed de secũda potentia, non nisi ab arte reduci possunt ad actum. Cum autem mouere nihil aliud sit, quàm educere de potentia ad actum, & moueri sit educi de potentia ad actum, clare constat quòd instrumentum tunc mouetur a principali agente, cum educitur de secunda potentia ad actum, eũ sit cooperans ipsi principali agenti, cum sit exequens operationem principalis agentis, quod fit per hoc, quòd principale agens vt sic, vtitur illo ad opus ipsius principalis agentis: puta cum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quædam actuatio instrumentorum. Et propterea oportet certæ artis certa esse instrumenta: numquam enim musica ingre- E dietur instrumenta artis sutoris, aut econuerso. Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis, & ad genus eius reducitur. Ex quibus ad propositũ ascendendo dicimus, quòd Deus omnipotens, qui potest sine causis secũdis cooperantibus effectiue miracula facere, dignatur quandoque illa efficere per causas secundas non dando illis virtutes aliquas naturales, aut gratuitas permanentes: sed vtendo illis instrumentaliter ad opera miraculosa, ita quòd ex hoc ipso, quòd deus vtitur aliqua re, vt instrumento ad opus miraculosum, eleuatẽ res illa in ordinem causæ instrumentalis, & ipse passiuus vsus, quo deus illa vtitur ad hoc opus, est motus quo a principali agente instrumentum mouetur. Et ex hoc ipso est vis actiua atq; constitutiua ipsius in esse instrumenti, ac per hoc in esse causæ effectiue instrumẽtaliter operis miraculosi: reducitur enim res illa de potentia obedientiali ad actum, cum de non A instrumento fit instrumentum, quod fieri constat ex hoc solo, quòd deus vtitur illa instrumentaliter ad opus miraculosum. Quod non esse impossibile constat: cum nulla sit ratio impossibilitatis, & quandoque de facto sic fuisse Gregorij auctoritate patet in 2. Dialog. ponentis, Sanctos ex potestate quandoque miracula facere. Et vere decet diuinam liberalitatem eleuare etiã in hoc quosdam amicos suos, vt etiam coeffectores miraculorũ efficiat, & non solum benemeritos aut intercessores. Et quia omnipotentia non est alligata certis instrumẽtis, locis, aut propinquitatibus, ideo nõ refert, quantis re vtatur deus instrumentaliter ad D.152. quodcumque miraculum: nam sicut potest sine instrumento opus illud perficere, ita potest non solum efficere per instrumentorum, sed per quodcumque, & vbicumque existat, & quantumcumque distet. Neque enim minuitur aut arctatur omnipotentia diuina ad limites instrumẽti, quod assumit, sed instrumentum eleuatur ad omnipotentiæ executionem in tali miraculo, ad quod efficiendum ordinatur ab ipsa. Et propterea Auctor in Secunda Secundę, q. 178. articulo primo ad primum de his loquẽs, dicit, quòd deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius loquutione, vel actu exteriori, vel cõtactu alicuius corporis etiam mortui. Quamuis ergo tunc minus perspicaciter textum illum exposuerim: non enim illuxerat mihi quod modo trado. Et quoniã homo Christus Iesus plenitudinem omnium gratiarum habuit, consequens est vt anima sua quatenus diuini verbi instrumentum, non qualecumque sed coniunctum, omnia possit miraculosa opera efficere. Nec opus est quærere alium modum, aut quid, & qualiter, nisi quòd verbum vtetur instrumentaliter anima seu humanitate coniũcta sibi ad opera miraculosa. Applicando enim dicta ad verbum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Auctore tradũtẽ. ¶ Dicendum est ergo ad quæstionem, quòd de instrumento propriè loquitur Auctor & hic & in Secunda Secundæ, loco allegato, & in Prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quòd habeat propriam operationẽ vltra illam, quam participat a principali agente, & quod operatio propria sit præsupposita operationi participatæ, ita quòd prius intelligatur propria operatio terminari ad illud, in quod tenditur quàm operatio participata sicut præsuppositum prius intelligitur, quàm iunctum illi. Et huiusmodi præuiam operationẽ appellauit Auctor operari dispositiue, non quòd oporteat illam operationem propria disponere. Nec hanc ego fingo glossam: sed ex ipso Auctore inferius in q. 62. accepi, Vbi baptismum instrumentalem causam E ponens, expressa docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem corpus tangat, diluendo ad hoc, vt participata operatione animam abluat. Et hoc sufficit proposito & intento in prima parte: quia per hoc concluditur, efficaciter, quòd nulla creatura potest instrumentaliter creare: quia nulla potest propriam operationem præuiam creationi circa creandum, ponere, cum nihil sit, vt ibi dicitur. In proposito autem cum deus vtitur creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium illius creaturæ se habet vt præuium operi miraculoso: quia se habet vt præsentans seu deferens diuinum imperium ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Auctor docuit in loco allegato in quæstio. de Potentia. Et hoc esse verum, ex eo coniicere potes, quia hinc vtriusque difficultatis solutio habetur, hoc est, quare operari miracula per modũ meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter distinguantur, etiam si solus actus interior instrumentum ponatur,

paratur, & quare opus creationis inter miracula non computatur. Prima siquidem quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritum quàm oratio, vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum, actus vero quicumque etiam interior, etiam ipsa oratio, non vt oratio, sed vt instrumentum dei, sequitur diuinā actionem, vt illius executio, ita quòd ex hoc ipso quòd deus eleuat illum in suum instrumentum ad op^9 miraculosum, fit executiuus diuini imperij, tamquàm deferens (vt dictū est) illud creaturæ, in qua miraculum fit.

*P.2.q.111 art.5.

¶ Quādo igitur sanctorum actus aut opera solum merito rie, aut intercessorie se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrando q̄ deus per seipsum facit. Quādo vero actus aliquis se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicuntur operari miracula ex potestate, instrumentali eñ, vt Auctor declarauit.

¶ Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habet: quia delatio imperij non potest fieri ad nihil, oportet enim ens esse ad quod executiue delatio imperij fit: ad nihil autem nihil potest deportari.

*Lib.3. orth. fid.c.20 & 23.

¶ Ad id vero quod ex 3. sentē. affertur, dici potest, vel quòd Auctor doctior seipso correxit illud: vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalē: quia conueniunt in hoc generali modo, q͛ non sunt de genere permanentium, sed consistentiū in motu. Et per hæc patet intellectus aliorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi vel passioni, vel sacramentis Ecclesiæ, & alijs huiusmodi.

¶ In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli 13. quæstio. aduerte q͛ hic Auctor assertiue dicit, animam Christi vt instrumē tum verbi, posse in omnes mutationes, quas quæcumque creaturæ possunt facere, quod in 3. Sen

iusmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quātum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dictum est * in Secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum datur animæ alicuius sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem diuinā huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentissime data est animæ Christi, vt scilicet non solum ipse miracula faceret, sed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth.10. quòd, Cōuocatis duodecim discipulis, dedit eis potestatē spirituum immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. Dicit enim Damasc.* in 3 lib. quòd omnia naturalia fuerunt Christo volūtaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volēs mortuus est, &c. sed ex hoc deus dicitur omnipotens, quia omnia quæcumque voluit fecit. ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ 2 Præt. In Christo fuit perfectius humana natura q̄ in Adam, in quo secundum originalem iustitiam, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ volūtatem. ergo multo magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ 3 Præt. Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tanto magis, quanto magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est: sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. ergo aīa Christi fuit omnīps in respectu ad corpus proprium.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 2. quòd, Debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipue in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ: sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis non G subdantur: quia naturalia soli deo qui est auctor naturæ, subduntur, ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotēs respectu proprij corporis.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictū est, * anima Christi pōt dupliciter cōsiderari. Vno modo, secundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora a cursu & ordine naturæ, ita etiam non poterat immutare pro- H prium corpus a naturali dispositione: quia anima secundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad suū corpus. Alio modo potest considerari anima Christi, secundum q͛ est instrumentum vnitum verbo dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis: quia tamen virtus actionis non propriè attribuitur instrumento, sed principali agē ti, talis omnipotentia magis attribuitur ipsi verbo dei, quàm ani- I mæ Christi.

*Art. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum Damas.* est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedenti ca.† dicit, beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

AD 2^m dicendum, q͛ non pertinebat hoc ad originalem iustitiā, K quam Adam habuit in statu innocentiæ, q͛ anima hominis haberet virtutem transmutandi proprium corpus in quamcumque formam: sed quòd posset ipsum conseruare absque omni nocumento. Et hanc etiam virtutem Christus assumere potuisset, si voluisset: sed cum sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ, sicut de statu gloriæ assumpsit comprehensionem, & de statu innocentiæ immunitatem a peccato, ita & de statu culpæ assumpsit necessitatem sub-

*citatum in arg.

†li.3.c.15. a med. & c.14.

Fien. non nisi credendo dixit.

¶ In responsione ad tertium memento, gratiam Christi esse nō solum singularem, sed capitalem, ita quòd hominis illi vt vniuersali capiti conuenit. Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersali instrumento conseritur duplici vniuersalitate, hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similium, participatiue tamē: quia poterat instrumentaliter efficere alios homines cooperatores miraculorum ex potestate instrumentali quoq; participata, vt euangelico testimonio in litera allato probat. Nam sicut verbum potest vti humanitate sibi vnita, ad faciendum miracula, ita & eadem tamen non potest illa vti ad communicandū alijs potestatem faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, cōprehensum sub vniuersalitate miraculorum.

¶ *Super Quæstionis decimatertiæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore vnica distinctio bimembris reperitur & duabus conclusionibus iuxta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi secundū propriam virtutē, vel secūdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nō habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Probatur ex similitudine proportionali: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suū corpus, ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatū poterat respectu sui corporis.

¶ Secunda conclusio est, Anima Christi, vt instrumētum verbi habuit omnipotentiam

iacendi pœnalitatibus huius vitæ, vt infra* dicetur.

AD 3m dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua, puta quantum ad casum de trabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principiũ motus localis, vt dicitur 3. de Anima.* Similiter etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorẽ & frigus, & alia consequentia: eo quòd ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ vero dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationẽ, non trãsmutantur ab imaginatione, quãtumcumque sit fortis: puta figura man* vel pedis, vel aliquid simile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q; anima Christi non habuerit omnipotentiam respectu executionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Mar. 7. quòd ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Nõ ergo potuit in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 2 Præt. Præceptum est signum voluntatis, vt in Prima parte dictum est.* sed dominus quædam facienda præcepit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Matth. 9. quòd cæcis illuminatis, comminatus est Iesus dicens, Videte ne quis sciat: illi autem exeuntes, diffamauerũt illum per totam terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 3 Præt. Id, quod potest aliquis facere, non petit ab alio: sed dominus petiuit a Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enĩ Luc. 6. quòd exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei. ergo non potuit exequi in omnibus propositum suæ volũtatis.

SED CONTRA est, quòd dicit August.* in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur, nec potest velle, quod scit fieri non debere.

RESPON. Dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid B voluit. Vno modo, quasi per se implendum, & sic dicendum est, q; quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientiæ eius, vt aliquid vellet per se facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationem proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera, quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quòd erat instrumẽtum diuinitatis, vt dictum est.*

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. † dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Aduertendum est enim, quòd illud in finibus gestum est gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi nõ erat: vltro tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidiæ erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factũ est. Vel potest dici, quòd hæc voluntas Christi nõ fuit de eo, quod D per eum fiendum erat: sed de eo, quod erat fiẽdum per alios, qđ nõ subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in epistola* Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur.† ergo ne ille omniũ Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

AD 2m dicendum, quòd sicut Greg.* dicit 19. Mor. per hoc, q; dominus pcepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. sic ergo pceptum illud designabat volunta-

potentiam respectu proprij corporis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex præcedẽti articulo vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturaliũ & miraculosarum transmutationum, non respectu conseruationis ex nihilo, aut annihilationis, vt in præcedenti articulo determinatum est.

Subdit tamen Auctor, vnde possis doctorum dicta intelligere absque dictæ conclusionis præiudicio: quòd scilicet hæc omnipotentia attributa inuenitur magis verbo Dei, q̃ animæ Christi, in tãtũ, vt inuenias forte negatam ab anima Christi & attributam verbo: quia virtus actionis factiua, principali agẽti attribuitur simpliciter: instrumento autem, ignoto præsertim, aut non attribuitur, aut etiam aufertur.

* Q. 14. artic. 2.

* li. 3. de anima, tex. 48. & sequentibus to. 2.

¶ *Super Quæstionis tertiadecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus & intelligentibus terminos. ille enim dicitur omnipotẽs respectu executionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi, ita quòd potentia executiua æquiparatur in illo voluntati executionis.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus respondentibus quæsito, iuxta membra distinctionis. Distinctio est, Volũtas Christi dupliciter aliquid voluit, vel per seipsum exequendum, vel p virtutem diuinam.

* P. p. q. 19. art. 12.

¶ Vbi nota, quòd ly per seipsum, significat per propriã virtutem naturalẽ vel gratuitam, immanentem scilicet i ipso, ita quòd distinguitur hoc membrum contra illa, q̃ poterat Christus p virtutem instrumẽtalem, vt patet in litera. Sumitur siquidem hic per seipsũ, sicut in secundo articulo sumptum est per propriam virtutem: vtrobiq; n. contra virtutem instrumentalem distinctio fit, vt patet in litera. Prima ergo conclusio est, Anima Christi quicquid voluit per seipsum exequendum, potuit. Probatur: quia dedeceret sapientiam suam vt aliquid vellet per seipsam efficere, qđ nõ subiaceret virtuti suæ. Secunda conclusio est, Anima Christi quicquid voluit efficiendum A diuina virtute, potuit instrumentaliter & non propria virtute, vt patet de operibus miraculosis.

¶ In responsione ad primum perspice ex secunda responsione, quòd distinctio in corpore articuli posita, non fuit comprehensiua omnium, quæ Christi humana voluntas voluit fieri: quoniam sub neutro membro comprehenduntur q̃ Christus voluit per alios homines fieri quæ non subiacebãt potestati eius naturali, aut gratuitæ, cuius executio ad humanã spectabat voluntatem: sed cõprehendit oẽs modos quibus anima Christi potest dici omnipotens, respectu executionis propriæ voluntatis, scilicet respectu exequendorum per ipsum, & exequendorum instrumentaliter tantum per ipsum, Deo principaliter operante. Respectu siquidem reliquorum non ponitur omnipotẽs: iuxta hanc secundam responsionem auctoritate Agathonis firmatam.

* in lib. q. nono test. qui incipit: deus quidem perfectus est q. 77. in prin. tom. 4.

* Art. 1. huius q.

† lib. & c. ci tatis i arg. sed cont.

¶ Sed dubio non caret hæc secunda responsio, quomodo verificetur, q; Christ⁹ voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines: & non potuerit facere quod sic fieret, cum minus pie sonare hoc videatur. Posset dici, quod verificatur de voluntate antecedente non consequente, sed hæc responsio non consonat Agathoni, quia hoc commune est voluntati tam diuinæ quàm humanæ, vt contra voluntatem antecedentem agatur. Sententia autem Agathonis, secundum differentiam inter diuinam & humanam volũtatem in hoc, quòd diuina quæcunq; voluit fecit, humana autem aliquid vult, & non potest, procedit vt patet in litera.

* Quæ habetur in 6. syn. gener. Constan. a med. illius i actiõe 4.

† recepta ẽ in 8. actiõe 6. synod. general. & lecta fuit in actione 4.

* lib. 19. c. 18. post medium.

¶ Dicendum est ergo, quòd non incõuenit, Christum humana voluntate vere voluisse aliquid p aliquos operãdum, vel non operandũ, cuius oppositum factum est. puta, potuit velle, quòd aliquis non peccaret, desiderãdo quòd ille non offenderet deum, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem.

lnntatem. Et est sermo de Christo homine secundum ꝓpriam virtutem. Et hoc modo Agathó dicit, quòd voluit latere, & nõ potuit, scilicet secundum propriam virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutẽ. Nec hæc minus pie sonant apud discernẽtes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini ſm propriã virtutẽ, ſꝫ ꝙ decuerint humanã Christi voluntatem recta desideria etiã sine opere.

¶ In responsione ad secundum, optime veteris distinctione inter voluntatem antecedenter vel absolute, attribuendo præceptum taciturnitatis volũtati etiam humanæ Christi antecedenter. Volebat siquidem, quantum ex se erat, gloriam fugere, & hanc voluntatem præcepto taciturnitatis significabat: nolebat tamen absolute, hoc est oĩbus consideratis, taceri, & ideo nõ peccabant publicãtes illa miracula.

¶ In responsione ad tertium, considera quanta sit necessitas orandi, cum etiam ad ipsa opera, quæ Christus sciebat se facturũ, orationis medium adhiberet, ea ratione, quia orationes causæ mediæ sunt ad operanda & consequenda: sine causis autem medijs velle effectus stulti est, sicut velle colligere frumenta sine seminatione.

¶. dis.15.q. 1.artic.1.& dis.22.q.2. ar.1.q.1.c.& 4.contra G. 55.11.& opusc.3.c.42. & 47.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum primum.*

Titulus articuli clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio, Conueniẽs fuit corpus assumptum a filio dei, defectibus subiacere. Probatur tripliciter. Primo ex fine incarnationis: secundo, ex fidei susceptione: tertio ex exẽplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in litera.

*Q.7.ar.9. & q.9.ar.1.

* q.9.art.2.

* Epist.56. non multũ ante medium to. 2.

tem ipsius, quia humanam gloriã refugiebat, secundum illud Ioã. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolute præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatẽ.

AD 3^m dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his ẽt, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant a deo, qui operatur in nobis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2.

QVÆSTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis a filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primo de defectibus corporis, secundo de defectibus animæ.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundo, vtrum assumpserit necessitatẽ his defectibꝰ subiacẽdi.

¶ Tertio, vtrum hos defectus contraxerit.

¶ Quarto, vtrum omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo dei, ita & corpus: sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quãtum ad gratiam, & quantum ad sciẽtiam, vt supra dictum est.* ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ 2 Præt. Anima Christi videbat verbum dei ea visione, qua beati vident (vt supra dictum est)* & sic anima Christi erat beata: sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus* in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam,

F vt ex eius plenissima beatitudine redundet etiam in inferiorem naturam, quæ est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, idest, incorruptiõis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶ 3 Præt. Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa, secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ 4 Præt. Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum a proprio fine: sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis incarnationis. primo quidem, quia propter huiusmodi infir-
G mitates, homines ab eius cognitione impediebantur, secundum illud Isa. 53. Desiderauimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundo, quia sanctorum patrum desiderium non videtur impleri, ex quorum persona dicitur Isa. 51. Cõsurge, consurge, induere fortitudinem, brachium domini. Tertio, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem, videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmi-
H tatibus, siue defectibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 2. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari: sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. ergo cõueniens fuit, vt filius dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea possit pati & tentari, & sic auxilium nobis ferre.

RESPON. Dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum a filio dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & præcipue, propter tria. Primo
I quidem, quia ad hoc filius dei carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum, secundum illud Roman. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit. Secundo, propter fidem incarnationis
K astruendam. Cum enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus filius dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichæi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertio, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Heb. 12. Sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum cõtradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

A ꝑ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, ꝙ satisfactio ꝓ peccatis alterius, habet quidem quasi materiã pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed ꝓ principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciã habet: non.n.esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet, vt infra dicetur.* Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi, & quòd corpus eius esset subiectum infirmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset. A

* In materia d satisf. id erat facturus nō cōpleuit.

Aᴅ 2ᵐ dicendum, ꝙ ſm naturalem habitudinem, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus: sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur, quę cōueniunt naturæ passibili, secũdum illud qđ Dam.* dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati, & operari quæ propria. B

* li.3.c.15. a med. & c.14.

Aᴅ 3ᵐ dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem vel originalem: quandoq; quidem eius qui punitur: qñq; aũt alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secũdum illud Isaiæ 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. C

Aᴅ 4ᵐ dicendum, ꝙ infirmitas assumpta a Christo non impediuit finem incarnationis, sed maxime promouit, vt dictum est.* Et quãuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas, manifestabatur tamen humanitas, quæ est via ad diuinitatẽ perueniendi, secundũ illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad deum. Desiderabant autem antiqui patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

* In corp. artic.

Aʀᴛɪᴄᴠʟᴠs II.

Vtrum Christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit. D

Aᴅ sᴇᴄᴠɴᴅᴠᴍ sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex necessitate his defectibus subiacuerit. Dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatiõe ad passionem: sed voluntas opponitur necessitati. ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectib⁹.

¶ 2 Præt. Damasc.* dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo consideratur, sed omnia voluntaria: sed quod est voluntarium, non est necessarium. ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo. E

* li.3.c.20. in fine.

¶ 3 Præt. Necessitas infertur ab aliquo potentiori: sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus conseruare. ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

Sᴇᴅ ᴄᴏɴᴛʀᴀ est, quòd Apost. dicit Rom. 8. Misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi. A

Rᴇsᴘᴏɴ. Dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturæ & voluntati, quorum vtrumque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessarium est ignem calefacere: vel materiã, sicut necessarium est corpus ex contrarijs compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuum: quia sicut dictum est,* beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere, & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principijs carnis humanæ, vt dictum est.* Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturæ corporali; sic iterum corpus Christi secundum conditionem propriæ naturę necessitati subiacuit, & claui perforantis, & flagelli percutientis. Secundum vero quòd necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolute, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta. B C D

* art. præced. ad 2.

* In isto ar.

Aᴅ ᴘʀɪᴍᴠᴍ ergo dicendum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damasc.* dicit. E

* li.3.c.23. & 24.

Aᴅ 2ᵐ patet responsio ex dictis.†

† In corp. art.

Aᴅ 3ᵐ dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolute: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quantum ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc di-

¶ *Super Quæstionis quartadecimæ Articulum secundum.*

Infr. q.15. a.5. ad 1. Et 3. di.3. q.1. art.2. q.1. c.fin.

Titulus intelligendus est vt iacet.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur vna distinctio bimembris cum conditionibus mẽbrorũ, & multiplicitate vtriusque. Secũdo, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Distinctio ẽ. Necessitas est duplex, coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multiplicitas eius est, ꝙ cõtrariatur quandoq; naturæ, quãdoque voluntati: quia tam natura, ꝙ̃ voluntas est principium intrinsecum: illa autẽ est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, ꝙ consequitur principium naturale: multiplicitas eius est, quia vel consequitur formam, vel materiam. Prima conclusio est: Corpus Christi secũdum necessitatem naturalẽ consequentem materiã subiectum fuit necessitati mortis, & aliorum huiusmodi defectuum. Probatur. Carni Christi permittebatur agere & pati, quæ erãt propria: sed necessitas horũ defectuũ causatur ex ꝓprijs carnis. ergo. Secunda conclusio est, Corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali, vt patet de clauo perforante, & flagello percutiente. Tertia conclusio est. In Christo non fuit necessitas coactionis repugnãtis voluntati diuinæ aut humanæ absolute: sed solum secũdum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex declaratione terminorum relinquit̃ euidens apud theologos. Declaratur siquidem voluntas absolute, hoc est cõsequens rationem deliberantem, & naturalis, prout naturaliter refugit mortem, corporisque nocumenta.

D. 904.

¶ Vbi nota primo, quòd apud Auctorem hic, deliberatio est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatiue a ratione deliberante, & causaliter: quia consequitur rationem deliberantẽ (quæ.s.rõ oĩbus consideratis cõcludit aliquid esse malum vel bonum, fugiendum vel prosequendũ) & sequitur motus voluntatis cõformis tali rationi appetens vel fugiens, qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis aũt voluntas vocatur motus ille voluntatis, qui consequitur rõnem apprehendẽtem bonum vel malum, non consideratis omnibus circũstantijs, sed ipsum nudũ obiectũ bonum

D. 905.

num (puta vitam, sanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiusmodi. ad huiusmodi. n. apprehensionē, sequitur naturaliter motus voluntatis volens bonum, vel nolens malum. Et tamen, vt dictum est, superaddita ratioñi cōsideratione circūstātiarum (puta mori, propter bonum virtutis) sequitur ī voluntate motus volitionis respectu mali, puta, mortis propter iustitiā, & nolitionis respectu boni, puta vitæ cū detrimento virtutis. Renuit siquidem viuere cum defectu & negatiuo talis act⁹ virtutis, puta redēptionis humanæ.

¶ In responsione ad tertium, vide ꝙ Auctor necessitatē coactionis contrariæ corpori (quā in corpore articuli respectu corporis Christi posuit) hic extendit etiā ad aīam Christi sēm propriam naturam & virtutem: quia superius dictū est, ꝙ aīa Christi sēm propriam naturam & virtutem nō poterat mutare naturalem cursum rerū, sēm quem cōstat, clauum esse potentiorem ad perforandū carnem humanam, ꝗ anima sit potens seruare corpus illæsum a perforatiōe: qm̄ hoc nō sine miraculo fieret. Et hoc est qđ litera docet.

¶ Super Quæstionis quartædecimæ Articulum tertium.

Titulus totus cōsistit ī verbo cōtractionis. Nihil.n. aliud vertitur in dubiū hic, nisi an defectus corporales, qui in Christo fuerunt, fuerint cōtracti, an nō fuerint cōtracti, sed aliter habiti.

¶ In corpore articuli vnica est cōclo responsiua quæsito: Christus non cōtraxit defectus corporales, sed volūtarie suscepit. Probatur quo ad primā principalemq; partem: Contractio īportat ordinem effect⁹ ad causam. ergo illi ꝓprie dicuntur contrahere defect⁹ mortis, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Christus hos defectus non contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere est simul trahere, effectum. s. cum cā sua. Prima consequentia probatur: qa cā mortis & horum defectuum in humana natura est peccatū. Probatur ex auctoritate ad Rom. 5. Per peccatum mors, &c. Secunda vero conclusio probatur: quia Christus nō habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur auctoritate Augustini. Vltima pars conclusionis probatur: quia potuisset, si voluisset Christus assumere naturam absq; pœna, sicut assūpsit absq; culpa.

¶ In respōsione ad secūdum, nota Auctorem in theologia theologice loq. cum dicit causam proximā mortis esse peccatum, remotam autem compositionem ex contrarijs. Formaliter siquidē loquitur, vbi omnino theologica est materia, qualis est ista.

* referrtur 3. sent. dist. 16. & habetur in glo. ordin. sup hunc locū.

co, secundum quòd anima Christi consideratur secundum propriam naturam & virtutem.

F

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur quòd Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus: sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit a matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

G

¶ 2 Præt. Id, quod ex principijs naturæ causatur, simul cum natura trahitur, & ita contrahitur: sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principijs naturæ humanæ. ergo eas Christus contraxit.

H

¶ 3 Præt. Secundum huiusmodi defectus Christus alijs hominibus similatur, vt dicitur Hebr. 2. sed alij homines huiusmodi defectus contrahunt. ergo videtur quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

SED CONTRA est, quòd huiusmodi defectus cōtrahuntur ex peccato, secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hūc mundum, & per peccatum mors: sed in Christo non habuit locum peccatum. ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit.

I

RESPON. dicendum, quòd in verbo contrahendi, intelligitur ordo effectus ad causam, vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum: quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi proprie dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Augu.* dicit exponens illud Ioan. 3. Qui desursum venit, super omnes est, desursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ, & simili modo potuisset assumere

K

humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd caro Virginis concepta fuit in originali * peccato: & ideo hos defectus contraxit.† sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum, vt dictum est. * Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntarie assumendo.

AD 2^m dicendum, quòd causa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum est ex contrarijs compositum: sed hęc causa impediebatur per originalem iustitiam. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatū: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus, sed voluntarie assumpsisse.

AD 3^m dicendum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuum, nō autem quātum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes defectus corporales hominū assumere debuerit. Dicit enim Dam. * Quod est inassumptibile, est incurabile: sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶ 2 Præt. Dictum est, † quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore: sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶ 3 Præt. Inter omnes defectus

D. 570.

† Aliàs, sed caro Christi ex Virgine sumpta naturā absque culpa.

* art. 1. huius q.

¶ Super Quæstionis quartædecimæ Articulum quartum.

Titulus consistit in vniuersalitate defectuum humanorum corporaliū, an scilicet oēs assumi a Christo fuerit conueniens.

¶ In corpore vna est conclusio respōsiua quæsito: Non fuit conueniens, vt Christus assumeret oēs defectus seu infirmitates humanas. Probatur, Christus assumpsit defectus humanos ad satisfaciēdum ꝓ peccato humanæ naturæ. ergo illos tantū defectus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato cōmuni totius humanæ naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ. ergo non fuit conueniens vt omnes

Sup. q. 3. ad 2. art. 4. ad 3. & inf. q. 15. art. 5. c. & q. 46. art. 4. ad 3. & 3. dist. 6. q. 2. ad 2. & dist. 15. q. 2. art. 2. & di. 22. q. 2. art. 3. q. 5. & 4. ꝯ ca. 55. ad 22. & op. 3. cap. 223. & 228.

* lib. 3. c. 6. & 18.

† Art. 1.

corporales, precipuum locũ tenet mors: sed Christus mortem assumpsit. ergo multo magis oẽs alios defectus assumere debuit.

SED CONTRA est, quòd contraria nõ possunt simul fieri in eodẽ: sed quædam infirmitates sunt sibiipsis contrariæ, vtpote ex contrarijs principijs causatæ. ergo nõ potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictũ est, Christus defect⁹ humanos assumpsit, ad satisfaciendũ pro peccato humanæ naturæ: ad quod requirebatur, quòd haberet perfectionem scientiæ & gratiæ in anima. Illos ergo defect⁹ Christus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato communi totius naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ gratiæ. Sic igitur nõ fuit conueniens, vt omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret: sunt enim quidam defectus, qui repugnant perfectioni scientię & gratiæ: sicut ignorãtia, pronitas ad malum, & difficultas ad bonũ. Quidam autem defectus sunt, qui non cõsequuntur communiter totam humanam naturam, propter peccatum primi Parentis, sed causantur in aliquibus hominibus ex quibusdam particularibus causis: sicut lepra, & morbus caducus, & alia huiusmodi. Qui quidem defectus, quandoque causantur ex culpa hominis, puta, ex inordinato victu, quandoque autem ex defectu virtutis formatiuæ: quorum neutrum conuenit Christo, quia & caro eius de Spiritusancto concepta est, qui est infinitæ sapientiæ & virtutis, errare & deficere non potẽs, & ipse nihil inordinatum in regimine suæ vitæ exercuit. Sunt autẽ tertij defectus, qui in omnibus hominibus communiter inueniuntur, ex peccato primi parẽtis: sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi. & hos defectus omnes Christus suscepit, quos vocat Dams.[a] naturales & indetractibiles passiones: naturales quidem, quia consequũtur communiter totam naturã humanam: indetractibiles autem, quia defectum scientiæ, & gratiæ non important.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes particulares defectus hominũ, causantur ex corruptibilitate & passibilitate corporis, superadditis quibusdam particularibus causis. Et ideo cum Christus curauerit passibilitatẽ & corruptibilitatẽ corporis nostri, per hoc ꝙ eam assumpsit, ex consequẽti omnes alios defectus curauit.

AD 2[m] dicendum, quòd plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, animæ Christi secũdum se debebatur ex hoc ipso, ꝙ erat a verbo Dei assumpta, & ideo absolute omnem plenitudinem sapientiæ & gratiæ Christus assumpsit: sed defect⁹ nostros dispensatiue assumpsit, vt pro peccato nostro satisfaceret, nõ quia ei sm se cõpeterẽt, & ideo nõ oportuit, ꝙ omnes assumeret, sed solũ illos, qui sufficiebãt ad satisfaciẽdũ pro peccato totius humanæ naturæ.

AD 3[m] dicẽdum, ꝙ mors in omnes homines deuenit ex peccato primi parẽtis: non autẽ quidã alij defectus, licet sint morte minores. Vnde non est similis ratio.

Margin: Ar. e. & 2. huius quæ.

Margin: Li.1.ortho. fid.c.14. in fine.& li.3. c.20.

omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Antecedens patet. Et prima consequentia, quo ad primam partem, relinquitur clara. Quo ad secundam vero probatur, quia ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, requiritur satisfactor perfectus in anima, scientia, & gratia. Secunda autem, quia defectus sunt trifariã: quidam repugnantes perfectioni scientiæ, et ignorantia, vel gratiæ, vt pronitas ad malum & difficultas ad bonum: quidam particulares, vt varij morbi: quidam communes toti humanæ naturæ, vt fames, sitis, fatigatio, mors &c.

¶ Vbi nota tria Primo, quòd quia rationis ordo poscit, vt satisfactio, quæ pœnalis est, respondeat culpæ (& culpæ communi respõdeat pœna communis) ideo litera ex eo quòd Christus defectus pœnales assumpsit ad satisfaciendũ pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarum intulit, consequens, quòd solos communes humanæ naturæ defectus pęnales assumere debuit. Secundo, quòd quia negatio particularium defectuum in Christo illata, non erat probata (quàmuis fuerit probata affirmatio vniuersalium defectuum in eodem ex proportione pœnæ ad culpam) ideo litera subiunxit rationem eximẽtem corpus Christi a specialibus defectibus, ex negatione causarũ eorundem ad negationem eorum procedentem, ex eo, ꝙ defectus speciales aut sunt ex defectu principij vel principiorum, aut ex defectu progressus vitæ, quorum neutrum in Christo locum habere potuit.

¶ Et si quis obiecerit, quòd possit esse aliquis horum defectuũ, ex tertia causa, puta, ex cælo vel cõcursu elementi alicuius, sciat omnes huiusmodi concursus causatiuos morbi specialis, nihil aliud esse quàm defectum principij: concurrẽs enim causa impedit principium a naturali perfectione actionis vel passionis suæ, & ideo reducitur huiusmodi causa ad defectũm virtutis formatiuæ, causam positam in litera.

¶ Tertio, quòd Auctor doctrinam suam conformem Damasceno ostendens, confirmat simul, & exponit illum.

¶ Sed restat hic dubium, quo pacto licuerit, vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare, cum constet ignorantiam esse defectum animæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor licet tractet de defectibus corporis: inserit tamen vniuersalem doctrinam de defectibus humanis, qui non debuerunt assumi a Christo, et ex vniuersali regula habeatur discretio inter defectus etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt assumi. Et hoc propter pronitatem ad malum & difficultatem boni, quoniam illa est lex in membris humanis repugnans legi mentis, secũdum quam proni sunt sensus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc agimus; id autem quod de ignorantia admiscetur, exempli gratia positum est.

¶ Sed quia hæc responsio dicta secundum eundem contextum separat, dum ignorantiam vt exemplum, pronitatem vero ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur, aliter dicitur, quòd per ignorantiam hic intelligitur copulatio corporalis causatiua ignorantiæ: nascuntur siquidem aliqui inepti ad scientiam, sicut alij inclinati ad iram, & huiusmodi.

¶ Sed hoc minus cõsonat literæ, diuidẽti contra defectus repugnantes perfectioni scientiæ vel gratiæ, defectus corporis speciales: constat autem has complexiões exorbitãtes a temperãtia humanæ medietatis, inter speciales computari defectus. Vnde dicẽdum est, quòd ignorantia dupliciter sumi potest, vel secundum se, & sic est defectus non corporis, sed animæ, sicut sciẽtia: contraria .n. circa idem nata sunt fieri, vel secundum suam causam occasionalem communẽ toti naturæ humanæ, & sic est defectus tenens se ex parte corporis, quoniam ex hoc ipso, quòd anima sit in corpore, non recipit influxum sciẽtiæ a superioribus, & manet ignorans: in cuius signum statim, ꝙ a corpore separatur anima, perficitur scientia infusa a superioribus. Christus autem licet susceperit animam in corpore, non suscepit tamen defectum scientiæ concomitãtem animã ex hoc, ꝙ sit in corpore, quia ab initio eius anima repleta est, & beata, & infusa scientia, vt patet ex antedictis. Et ideo inter defectus corporis, hoc est se tenẽtes ex parte corporis, computata est hoc in loco ignorantia.

¶ In responsione ad secundũ perspicaciter vide, ꝙ animæ Christi secundum se debebatur plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, ex hoc ipso quòd erat assumpta a Verbo: est enim hoc sumptum ex Ioã. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, quasi Vnigenitum a Patre. Et docemur ex hoc non solum differentiam intentam in litera inter scientiam ac gratiam, & defectus, quòd illæ debebantur animæ Christi secundum se, hoc est ob propriã perfectionem, isti vero solum propter aliud, hoc est satisfactionem & exemplaritatem &c. sed etiam quòd non sunt duo miracula, gratia vnionis, & gratia virtutum in anima Christi: sed sicut in naturalibus generans dat vna generatione formam, & consequentia ad formam, ita in mysterio incarnationis assumens dat gratiæ & scientiæ plenitudinem, et consequẽntia assumptionem. Et propterea sicut debentur genito concomitantia formam, debito naturali, ita debetur assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ, debito quasi naturali, seu connaturalis ordinis. Connaturalis quippe est assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ.

¶ Super Quaestionis quintaedecimae Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore est vnica conclusio respon siua quaesito: Christus nullo modo assumpsit defectũ peccati. Probatur: Defectus assumpti a Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobandam suam humanitatẽ, & ad exẽplum virtutis: sed defectus peccati ad nihil horum valet. ergo. Maior patet ex primo articulo praecedentis quaestionis. Minor singillatim quo ad singulas partes clare probatur in litera, ita vt non sit opus exponere.

QVAESTIO XV.

De defectibus animae, a Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est, de defectibus pertinẽtibus ad animam.

Et circa hoc quaeruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum in Christo fuerit peccatum.

¶ Secundo, Vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertio, Vtrum in eo fuerit ignorantia.

¶ Quarto, Vtrum anima eius fuerit passibilis.

¶ Quinto, Vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sexto, Vtrũ in eo fuerit tristitia.

¶ Septimo, Vtrũ in eo fuerit timor.

¶ Octauo, Vtrum in eo fuerit admiratio.

¶ Nono, Vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimo, Vtrum simul fuerit viator & cõprehensor.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo fuerit peccatum.

Inf. q. 31. a. 7. & 3. dis. 3. q. 1. cor. & d. 12. q. 1. cor. fin. & quo. 4. q. 11 ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatum. Dicitur. n. Psal. 21 Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea verba delictorum meorum: sed haec verba dicuntur ex persona ipsius Christi, vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. ergo videtur ꝙ in Christo fuerint delicta.

¶ 2 Praet. Rom. 5. dicit Apost. ꝙ in Adam omnes peccauerunt, quia. s. in eo originaliter fuerunt: sed Christus etiã originaliter fuit in Adã. ergo in eo peccauit.

¶ 3 Praet. Apost. dicit Heb. 4. ꝙ in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tẽtantur, auxiliari: sed maxime indigebamus auxilio eius contra peccatum. ergo videtur ꝙ in eo fuerit peccatum.

¶ 4 Praet. Secundae ad Cor. 5. dicitur ꝙ Deus eum, qui non nouerat peccatum. s. Christum, pro nobis peccatum fecit: sed illud vere est, quod a Deo factum est. ergo in Christo vere fuit peccatum.

Ca. 11. 1 s. tom. 3.

¶ 5 Praet. Sicut Aug. * dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplũ vitae praebuit filius Dei: sed homo indiget exemplo nõ solum ad recte viuendum, sed etiam ad hoc, quòd poeniteat de peccatis. ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis poenitendo, poenitentiae nobis daret exemplum.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art. 1. & 2. huius quae.

RESPON. Dicẽdum, quòd sicut supra dictum est *, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatẽ humanae naturae cõprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis: secundũ quae tria manifestum est, ꝙ defectum peccati assumere non debuit. Primo quidem, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionem, quinimmo virtutem satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorum nõ probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato nõ de-

F monstratur veritas humanae naturae, quia peccatum non pertinet ad humanam naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturam, per seminationẽ diaboli introductum, vt Dam. * dicit. Tertio, peccãdo exemplum virtutis praebere non potuit, cum peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis, secundum illud quod dicitur 1. Petri. 2. Qui peccatum non fecit. Li. 2. ca. 30. & li. 3. c. 20

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dama. * dicit in 3. li. dupliciter dicitur aliquid de Christo, vno modo, secundum proprietatem naturalem & hypostaticam, sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis, alio modo, secũ- Li. 3. ortho. fi. ca. 25.

G dum proprietatem personalẽ & habitudinalẽ, prout scilicet aliqua dicũtur de ipso in persona nostra, quae sibi secundum se nullo modo conueniunt. Vnde & inter septem regulas Ticonij, quas Aug. * ponit in 3. de doctri. christia. prima ponitur de Domino & eius corpore, cum. s. Christi & ecclesiae vna persona aestimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorũ meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint. Li. 3. ca. 31. tom. 3.

H AD 2m dicendum, quòd sicut dicit Aug. * 10. super Gene. ad literam, non omni modo Christus fuit in Adam & in alijs patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationẽ & secundum corpulentam substantiam: quia. s. vt ipse ibidem dicit, cum sit in semine & visibilis corpulẽtia, & inuisibilis ratio, vtrumque currit ex Adam: sed Christus visibilem carnis substantiam de carne virginis sumpsit: ratio vero conceptionis eius non a semine virili, sed longe aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed solum secundum corpulentam substantiã. Et ideo Christus non accepit actiue ab Adam humanã naturã, sed solum materialiter: actiue vero a Spiritusancto: sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terrae, actiue autem a Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum fm materiam. Li. 10. c. 19. & 20. to. 3.

I AD 3m dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est, pro nobis satisfaciẽdo: sed peccatũ nõ cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit, vt dictum est *. Et ideo non oportuit, quòd peccatũ in se haberet, sed omnino esset purus a peccato: alioquin poena, quam sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato. In corp. ar. & q 4. ar. 6. ad 2.

AD 4m dicendum, quòd Deus fecit Christũ peccatum, non quidem vt in se peccatum haberet: sed quia fecit eum hostiam pro peccato: sicut & Oseae. 4. dicitur, Peccata populi mei comedent. s. Sacerdo-

K tes, qui secundum legẽ comedebãt hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modũ dicitur Isa. 53. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omnium: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum. vel fecit eum peccatum, idest, habentem similitudinem carnis peccati, vt dicitur Roma. 8. & hoc propter corpus passibile, & mortale, quod assumpsit.

AD 5m dicendum, quòd poenitens laudabile exẽplum dare potest, nõ ex eo quòd peccauit, sed in hoc ꝙ voluntarie poenã sustinet ꝓ peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplum poenitentibus, dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit poenam subire.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas. s. ex subtractione originalis iustitiæ, per quam simul inferiores vires animæ subdebantur rationi, & corp⁹ animæ: sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. ergo etiã in eo fuit fomes peccati.

¶ 2 Præt. Sicut Dama.* dicit in 3. li. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur caro Christi pati & operari quæ propria: sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cum igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia, vt dicitur in gl. Rom. 7. videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

¶ 3 Præt. Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritũ, vt dicitur Gal. 5. Sed tanto spiritus ostẽditur fortior & magis dignus corona, quanto magis superat hostem. s. concupiscentiam carnis, secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Christus autem habuit fortissimum, & victoriosissimum spiritũ & maximæ dignum corona, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincẽs, vt vinceret. uidetur ergo ꝙ in Christo maxime debuerit esse fomes peccati.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritusancto est: sed Spiritussanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quæ importatur nomine fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, Christus perfectissime habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autẽ moralis, quæ est † in rationali parte animæ, eam facit esse rationi subiectam, & tanto magis, quanto perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilem, & fortitudo, & mansuetudo irascibilem, vt in 2. parte dictum est*. ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quãto virtus in aliquo fuerit magis pfecta, tãto magis in eo debilitatur vis fomitis. Cum igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, ꝙ in eo fomes peccati non fuerit, cũ A etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrariũ satisfactioni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorũ corporalium, vel etiam ipsius animæ vegetabilis, vt patet in 1. Eth.* B Et ideo perfectio virtutis, quæ est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis, excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

AD 2m dicendum, ꝙ caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis, qui est animal rationale, hoc concupiscit secundum modum & ordinẽ rationis. & hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui C naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia quæ secundum rectam rationem appetuntur, vt patet per Dama.* in 3. li. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, præter ordinem rationis.

AD 3m dicendum, ꝙ fortitudo spiritus aliqualis ostẽditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiæ carnis sibi contrariãtis: sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem totaliter caro comprimatur, D ne contra spiritum concupiscere possit. & ideo hoc competebat Christo, cuius spirit⁹ summũ fortitudinis gradũ attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorẽ ex parte fomitis, sustinuit tñ exteriorẽ impugnationẽ ex parte mundi & diaboli, quos superãdo victoriæ coronã pmeruit.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit ignorantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo E fuerit ignorantia. Illud enim vere fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinã, sicut passio & mors: sed ignorantia cõuenit Christo, secundum humanam naturã: dicit enim Dama.* in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam. ergo ignorantia vere fuit in Christo.

¶ 2 Præt. Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum: sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim

¶ *Super Quaestionis quintadecimæ Articulum secundum.*

IN titulo fomes peccati importat inclinationem appetitus sensitiui in id, quod cõtrariatur rectæ rationi, puta, in superfluam delectationem, in excessiuam cupiditatem, & similia. (Inf. q. 27. a. 3. c. & ad 1. & 3. d. 17. a. 2. q. 2. ad 4. & opu. 3. c. 232.)

¶ In corpore vnica est conclusio respõsiua quæstioni: in Christo non fuit fomes peccati. Probat dupliciter, primo sic, Virtus moralis facit rationalem partem animæ, in qua est, rationi esse subiectam, & tanto magis quãto perfectior fuerit. ergo quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tãto magis in eo debilitat vis fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati. (Li. 3. orth. fid. ca. 15. a med. & ca. 14.) Antecedens declaratur, in temperantia & mãsuetudine. Prima cõsequentia probatur, quia ad rationem fomitis pertinet inclinatio appetitus sensualis in id, quod est contra rationem. Secunda vero, quia in Christo fuit virtus secundũ perfectissimum gradum: quod probatur, quia Christus perfectissime habuit gratiam, & omnes virtutes morales. Secundo, probatur cõclusio principalis, quia iste defect⁹ nõ est ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinat ad contrariam satisfactioni. ergo non debuit assumi a Christo. Et patet sequela ex præcedentibus. (Q. 7. art. 2. & 9.)

¶ Occurrit hic dubium, quia secundũ primam rationẽ in litera allatam, sequitur, quòd nõ solum in Christo, sed etiã in puris hominibus puta, Ioanne Baptista, non fuerit fomes peccati, quia in ipso a principio fuerunt virtutes perfectæ nõ solum in habitu, vt sunt in pueris baptizatis, sed in exercitio, cum fuerit tantæ pfectionis, vt iustitia appellatus sit, vt dicit Glo. in verbo, Iustitia, vbi scriptum est: Iustitia ante eum ambulabit. (Alias irrationali.) (1. 2. q. 56. a. 4.)

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ differentia inter animam Christi & aliorũ est, quòd anima Christi est secundũ quòd erãt animæ in statu innocẽtiæ, quãtum ad elongationẽ a peccato: animæ vero reliquorum quãtumcumque sanctificatorum in vtero, in hac vita sunt sicut anima hominis, qui incidit in latrones, & non solũ spoliatus est gratuitis, sed vulnerat⁹ est in naturalibus. (Li. 1. Eth. c. vlt. to. 5.) Et ideo in anima Christi secundum se sola naturalis iclinatio partis sensitiuæ in bonũ sibi consonum erat per virtutem subiicienda perfectæ rationi, vt nulla fomitis ratio maneret in eo: in aliis autem non solum est naturalis inclinatio partis sensitiuæ in bonum sibi cõsonũ, sed talis inclinatio est vulnerata. (Lib. 3. orth. fi. c. 14.) Et ppterea non sufficit in aliis ad tollendum fomitem, perfectio virtutis: sed specialis est opus gratia, sic sanãte, vt extinctus sit fomes peccati, qđ soli beatæ Virgini i hac vita cõcessum credimus. Nõ sequitur igitur ex processu literæ, ꝙ perfectio virtutum regulariter tollat fomitẽ, sed quòd perfectio virtutis in Christo infert in ipso, non fuisse fomitem.

¶ *Super Quaestionis quintadecimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna ẽ conclusio: in Christo non fuit ignorãtia. Probatur, Sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita fuit plenitudo omnis sciẽtiæ. (3. di. 17. ar. 1. q. 2. ad 5.) ergo sicut prima plenitudo excludit fomitẽ peccati, ita secũda excludit ignorãtiã. ergo in Christo nõ fuit ignorãtia. (Li. 3. orth. fid. c. 21. in prin.) prima cõsequentia probatur, quia ignorãtia opponitur plenitudini scientiæ: secũda, quia non fuit fomes peccati i Chro.

¶ In responsione ad tertiam, aduerte nouiter, quòd triū expositionū verborum Isaiæ, quæ in litera ponūtur, duæ primæ conueniunt in hoc, quod ly Antequam puer sciat, exponūt, antequā De⁹ fiat puer sciens, hoc est, antequā incarnetur habens matrem & patrem putatiuum. In hoc enim sensu verificatur tam literalis expositio, quòd rex Assyriorū auferret spolia ante incarnationē filij Dei, quā spiritualis, quòd filius Dei ante incarnationē inuocat⁹ saluaret populū suū. Tertia autem post incarnationē exponit, quòd ly Ante, dicat ordinem temporis, secūdum ætatem infantilem Iesu Christi.

Q.7. art.9. & q.9. ar.1.

Aposto. 2. ad Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatū fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

§ 3 Præt. Isa. 8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. ergo in Christo fuit aliquarū rerum ignorantia.

SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam nō tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorātias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ergo in Christo ignorantia non fuit.

RESPON. Dicendum, q̀ sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis * patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratię & virtutis excludit fomitē peccati, ita plenitudo scientiæ, excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde, sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Dama. * eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo, potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientię & gratię, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis. & hoc modo natura humana in Christo ignorantiam nō habuit.

Loco citato in argu. 1.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus dicitur nō nouisse peccatum, quia nesciuit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

AD 3ᵐ dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit enim, Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatem, vocare patrem suum, scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci: quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nesciuerit: sed antequam sciat, idest, antequam fiat homo scientiam habens humanam, auferetur. vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl. * Hie. ibi exponit. Aug. tamen in sermo †. de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanā carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus præsumebat: in diuitijs autem principatus, auro defertur. Spolia vero Samarię idem ipsi erant: Samaria namque pro idolatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda cōuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idolatriæ detraxit. Et secundum hoc intelligitur, antequam sciat, idest, antequā ostendat se scire.

Hier. ibi, tomo. 5. Aug. in ser. 4. q est 32. i ordine ante med. to. 10.

F ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi fuerit passibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̀ anima Christi nō fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi a fortiori, quia agens præstantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gene. * ad literam, & per Philo. 3. de anima †: sed nulla creaturæ fuit præstantior, q̄ anima Christi. ergo anima Christi G non potuit ab aliqua creatura pati, & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si a nullo pati potuisset.

§ 2 Præt. Tul. in li. * de Tusculanis quæstionib⁹ dicit, q̀ passiones animæ sunt quædā ęgritudines: sed in aīa Christi nō fuit aliqua ęgritudo: nā ægritudo animæ sequitur peccatum, vt patet per illud Psal. 40. Sana animam meā, quia peccaui tibi. ergo in Christo nō fuerunt animæ passiones.

§ 3 Præt. Passiones aīæ uident̄ idē esse cū fomite peccati, vnde & Aposto. Ro. 7. vocat eas passiones pctōrū: sed i Christo nō fuit fomes peccati, vt supra dictū est †. Ergo vr̄ q̀ nō fuerint i eo aīæ passiones, & ita aīa Christi non fuit passibilis.

H

SED CONTRA est, q̀ in Psal. 78. dicit̄ ex persona Christi, Repleta est malis anima mea: non quidem peccatis, sed humanis malis. i. doloribus, vt gl. * ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

RESPON. Dicēdū, q̀ animā i corpore constitutam * dupliciter contingit pati. Vno modo, passione corporali: alio modo, passione animali. Passione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cū enim anima sit forma corporis, consequens est quòd vnum sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Christi fuit passibile, & mortale (vt supra habitū est *) necesse fuit vt etiam eius anima hoc modo, passibilis esset. Passione autem animali pati dicitur anima secundum operationem, quæ vel est propria animę, vel pricipalius est animæ, q̄ corporis. Et q̄uis etiā s̄m intelligere & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati, tamen sicut in secunda parte dictum est †, propriissime dicuntur passiones animæ, affectiones appetitus sensitiui, quæ

I

K

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum quartum.*

IN titulo passibilitas, vt sonat, sumenda est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo rūdetur q̄sito: secundo declaratur rāsio.

¶ Quo ad primum, primo distinguitur de passione animæ coniunctæ corpori, vel corporali, vel aīali.

¶ Secundo, declarantur terminos prim⁹ q̄sit. s. est aīam pati passione corporali.

¶ Tertio, respondetur secundum talē passionē q̄sito vna conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Probatur: Corp⁹ Christi fuit passibile & mortale. ergo necesse fuit animā esse passibilē. Patet consequentia ex terminis declaratis.

¶ Quarto, declaratur alter terminus, quid scilicet est animā pati passione animali. & hic distinguitur, vel proprie vel propriissime.

¶ Quinto, respondetur iuxta talē passionem quæsito vnica conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione aīali. Probatur: Affectiones appetit⁹ sensitiui fuerunt i Christo. ergo Antecedēs probatur dupliciter. primo, q̄a ptinēt ad naturā hoīs: secūdo, auctoritate Augusti.

¶ Quo ad secundū declaratur secunda conclusio respōsiua qualiter & quales fuerint passiōes aīales i Christo. Et ponitur triplex differētia secundum triplicem modum, quo deordinant̄ passiōes vel ex parte obiecti, vel principij, vel effectus: ita q̀ summa differentiæ cōsistit inter passiones esse ordinatas, vel a ordinatas. Et illæ quidem in hoc proposito vocant̄ passiōes, istæ autem propassiones. Et ideo cū de Domino Iesu Christo sermo est (ne casusquā aures offendam⁹) animales passiones negamus, pro passiones autē asseri mas in Christo fuisse, Hieronymū imitantes,

3. di. 15. q. ar. 2. q. 1. ad 2. & di. 15. q. 2. a. 1. q. 1 & 2. & di. 33. lec. Eccle. pu. 3. ca. 41. Et op. 6oc. 3. Aug. lib. 12 c. 16. in medio, to. 3 Artst. 3. de ani. tex. 19. tom. 2.

Li. 4. in fol. 3. a prin. li. & sequentibus.

Ar. 2. huius quæst.

Aug. glo. in hoc loco. psal. 87. tomo. 8.

D. 194.

Q. 14. ar. 2.

P. 2. q. 22. ar. 2. & 3.

Li. 14. ca 9. parum ante medium, to mo. 5.

tantes, dicentem de Christi tristitia, Nō passio, sed propassio est.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum quintum.*

TItulus clar* est. ¶ In corpore vnica conclusio: in Christo fuit verus dolor. Probatur. In quo est læsio corporis & sensus læsionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrumque. ergo. Probatur minor quoad primū, quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quoad sedm vero, qa aīa Christi perfecte habuit oēs potētias naturales.

Li. 14. ca 9. parum ante medium, to mo. 5.

¶ Nota nouitie, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, non sunt doloris partes, sed causæ sufficientes. Dolor namque nec est lęsio, nec perceptio læsionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis læsione percepta sensu: nam quantumcumq; corpus lęderetur flagello, clauo, vel gladio, si non perciperetur, non consurgeret dolor, vt patet cum læduntur hi, qui patiuntur ecstasim. Et rursus quātumcumque corpus lædatur, & læsio percipiatur intellectu vel imaginatione, si non sentitur, non sequitur dolor, vt patet in iis, qui calidia adhuc plagis superlæduntur. Hi enim magnā læsionē patientes vix dolent, quia fere illam non sentiunt, perturbato organo tactus, quam tamē cognoscunt esse magnam corporis læsionē. Ex hoc enim quòd quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur q dolor absolute sensationem absolute læsionis corporis cōsequit, ita q si null* esset lęsionis sensus, nullus esset dolor.

Cap. 26. in Mat. super illud Cœpit trista. to. 9.

Loco citato in argu. 2.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit ad hominem, quia Auctor superius in q. 14. ar. 3. ad secundum dixit cō-

in Christo fuerunt, sicut & cetera, quę ad naturam hominis pertinēt. Vnde Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, *Ipse Dominus in forma serui vitā agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neq; enim in quo verū erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendum tamen est, q huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria. primo quidem, quātum ad obiectum, quia in nobis plerūque huiusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundo, quantum ad principiū, quia huiusmodi passiones frequēter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secūdum dispositionem rationis. Vnde Augu. dicit 14. de ciui. Dei*, quòd hos motus certissimæ dispēsationis gratia, ita cum voluit Christus suscepit animo humano, sicut cum voluit, factus est homo. Tertio, quātum ad effectū, quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahūt rationem, quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo, impediebatur facere quæ cōueniebant. Vnde Hiero. † dicit super Mat. q Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur, per propassionem dicitur quòd cœpit contristari, vt passio perfecta intelligatur, quando animo. i. rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidē resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subiiciebat tam corporalibus quàm animalibus.

AD 2m dicendum, q *Tullius ibi loquitur secūdum opinionem stoicorū, qui non vocabāt passiones quoscumque motus appetitus sensitiui, sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestū est in Christo non fuisse.

AD 3m dicendum, q passiones peccatorū, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendētes, qd nō fuit i Christo, sicut nec fomes peccati.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.

A AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q i Christo nō fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilar. in 10. de Trini. * Cum pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse æstimandus est, qui pro se morientibus vitam repēdit? Et infra dicit †, Vnigenitus Deus hominem verū, non deficiens a se Deo sumpsit: in quo quàmuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi B concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrēt quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent. nō igitur in Christo fuit verus dolor.

§ 2 Præt. Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptæ, quòd necessitati doloris subiaceat: sed caro Christi non est cum peccato cōcepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. nō ergo subiacuit necessitati patiēdi dolorem.

C § 3 Præt. Delectatio contemplationis diuinorū diminuit sensum doloris, vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris: sed anima Christi summe delectabatur in contemplatione Dei, quē per essentiam videbat, vt supra dictum est. * Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

SED CONTRA est, q Isa. 53. dr, Vere dolores nostros ipse tulit.

D RESPON. Dicēdū, q (sicut patet ex his *, quæ in 2. parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur lęsio corporis & sensus lęsionis. Corpus autem Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale, vt supra habitum est *. Nec defuit ei sensus læsionis, cum anima Chri psecte haberet oēs potētias naturales. vñ nulli dubiū debet esse, quin i Christo fuerit verus dolor.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in omnibus illis verbis & simili E bus, Hilarius a carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatē excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit *, Neq; enim cū sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibisse Dominus aut manducasse, aut doluisse monstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo suscepta est, ita vt naturæ nostræ cōsuetudine, cōsuetudini sit corporis satisfactū, vel cū potū & cibū accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit, & accepit necessita-

positionem ex contrariis esse causam remotam: peccatum vero causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturæ humanæ: nunc vero dicit peccatum esse causam primā, & compositionē ex contrariis esse causam propinquā horum defectuū. Quomō stāt hæc simul? ¶ Ad hoc dicitur, q prius dicta verificātur, referēdo causas defectuum ad naturam humanam: hic autem dicta verificantur, referēdo easdem ad singulos filios Adę. Nam si ad naturam spectes humanam, inuenies cōpositionem ex contrariis causam esse mortis & defectuū remotam, quia impediebatur a superueniēte origionali iustitia, vt in suum nō posset effectum, ac per hoc peccatū tollēs originalem iustitiam prohibētem defectus, fit mortis & defectuum proxima causa non positiue (vt compositio ex cōtrariis) sed remouēdo phibēs, & hoc superius Auctor docuit. Si vero ad sigulos filios Adę spectes, inuenies, peccatū esse causam primam (vtpote vniuersalem causam in suo vt dictum est, ordine, sed vt remouentem prohibens) compositionem autē ex cōtrariis i hoc hoīe esse pꝛopinquā cām mortis & defectuū: qa hæc sola sufficit ad causandā mortē & defectus corporales. Sed quoniam tā cōpositio ex contrariis, q̃ peccatum est cā vniuersalis absolute, & particularis in hoc, ideo aliter dicitur, q prius dictum, verum est quo ad ipsas causas: nunc vero dictum, verum est quo ad executiones ipsarum causarum. Nam si ad compositionem ex contrariis & peccatū spectem*, inuenitur compositio prior, & peccatū tollens superuenientem iustitiam, inuenitur posterior causa, & hoc superius docuit Auctor dicēs compositionē re-

Inf. q. 46. a. 6. c. Et 3. di. 15. q. 2. art. 3. q. 1. Et ver. q. 26. art. 8. cor. & ad 8. Et op. 3. c. 239.

Hil. li. 10. in 2. fol. a prin. li.

Lib. 10. de tri. ante medium lib.

Q. 9. ar. 2.

P. 2. q. 35.

Q. 14. ar. 2.

Loco citato in argu.

Q.14.ar.1. & art.4.ad 2.

motam, peccatum vero proximā causam. Si autem spectemus ad executiones causalitatū viā usq; inuenimus peccatum esse priorem causam, quia prius peccatū sustulit iustitiam prohibentē mortē & defectus, & deinde compositio ex contrariis intulit defect° & mortem. & ideo Auctor hic dicit peccatum esse primā causam mortis & defectuū, quia ab ipso incępit mors & defect° omnia, compositio autē dicit causa propinqua, quia compositio ex cōtrariis post peccatum executa est operationē suā, qua mortem defectusque intulit. Et hæc est vera expositio horum dictorū.

Lib. 10. de Trini. ante med. illius.

Q.14.ar.2.

tē p cōparationē ad causam primā F horū defectuū, quæ est peccatum, vt supra dictum est, † vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit: ° Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitijs humanæ conceptionis existēs, sed in forma corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est composi G tio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuū, vt supra dictum est °.

AD 2ᵐ dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solum ex necessitate naturaliū principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidē necessitas in Christo non fuit: sed solū necessitas naturaliū principiorū.

AD 3ᵐ dicendum, q sicut supra dictū est, ° virtute diuinitatis Chri dispēsatiue, sic beatitudo in aīa cōtinebatur, q nō deriuabat ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur.

Q.14. ar.1. ad 2.

¶ *Super Quæstionis quintadecimæ Articulum sextum.*

Inf.q.46.a. 3. Et 3. dis. 15.q. 2.art. 3. q. 3. cor. & ad 5. Et op.3.c.239

TItulus clarus ē. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Sicut in Christo potuit eē verus dolor°, ita potuit in eo, esse vera tristitia. Probatur. Anima Christi potuit aliquid apprehēdere interius vt nociuū. ergo potuit in eo esse vera tristitia, sicut & verus dolor. Antecedens manifestatur, quia & quantum ad se, & quantum ad alios potuit apprehendere aliquid vt nociuū, vt patet in exemplis. Cōsequētia vero probatur ex quod quid est tristitiæ & doloris, & ea vna cōmuni vtriusque causa in Christo: assignatur siquidē vtriusque ditas ex essentiali conuenientia & differētis vtriusq; Ex hoc namque quòd conueniūt in hoc, quòd sunt vna passio appetitus sensitiui, cō sistens in refutatione mali præsentis, & differunt penes obiectum (quia do-

Li.7. eth.c. 13.& 14.to mo.5.

Li.14.ca.6. in med. to. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Christo fuerit tristitia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q in Christo non fuerit tristitia. Dicit.n. de Christo Isa.42. Non erit tristis, nec turbulentus.

¶2 Præt. Proue. c 12. dicitur, Non cō tristabit iustum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur ni I si de amissione suorum bonorum: iustus autem nō reputat bona sua nisi iustitiam & virtutem, quas nō potest amittere, alioqnin subijceretur iustus fortunę, si pro amissio ne bonorū fortunæ tristaretur: sed Christus fuit maxime iustus, sm il lud Hier. 23. Hoc est nomen quod vocabūt eum, Dominus iustus no ster. ergo in eo non fuit tristitia.

¶3 Præt. Philo. dicit in ° 7. ethic. q omnis tristitia est malum & fugien K dum: sed nullum malū fuit in Christo. ergo in Christo nō fuit tristitia.

¶4 Præt. Sicut Aug. †dicit 14. de ci ui. Dei, tristitia est de his, quę nobis nolentibus accidunt: sed nihil passus est Christus contra suam voluntatem: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia voluit. non ergo in Christo fuit tristitia.

SED CONTRA est, quòd dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortē. & Ambr. dicit in 3. de Trini. ° Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam confidenter: tristitiā nomino qm crucem prædico.

RESPON. Dicendū, quòd sicut dictum est, † delectatio diuinæ contemplationis, ita per dispensationem diuinę virtutis retinebatur in mente Christi, q non deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia: sed est G differentia secundum motiuum siue obiectum: nam obiectū & motiuū doloris, est læsio, sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuū tristitiæ, est nociuum seu malū interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationē (vt in 2. parte habitum est °) sicut cum aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi interius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit, & H quantum ad alios, sicut peccatum discipulorum, vel etiam iudæorū occidentium ipsum. Et ideo sicut ī Christo potuit esse uerus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia, alio tamen modo, quàm in nobis, secundum illa tria quæ supra assignata sunt, ° cum communiter de passionib° aīæ Christi loqueremur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd tristitia remouetur a Christo secundum passionem perfectam; fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26. Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hiero. † ibidem dicit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut Ang. dicit in 14. de Ciuita. Dei °, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, idest, bonas passiones, in animo sapientis posuerunt, scilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem: sed pro tristitia negaue runt aliquid posse esse in animo sapientis, quia tristitia de malo est, quod iam accidit: nullum autem malū existimant posse accidere sapiēti. & hoc ideo est, quia non credebāt aliquid esse bonum nisi honestū, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malū nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quàmuis autem honestum sit principale hominis bonū, & inhonestum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc, potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit, quia, scilicet, ex nullo acciden-

loris obiectū est malum corporis præsens, sensu tactus p ceptum, tristitiæ aūtem malum pręsens interius perceptū) istis his, quòd cau sa doloris possibilis in Christo fuit dispensatio diuinę virtutis, retioēs in parte superiori quæ sūt gloriæ, vt pars sensitiua propria dolendo exequi posset, clare sequitur quòd sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita & vera tristitia. Et ly Sicut, mōstrat non solum similitudinem seu conuenientiam in causa propria Christo, sed & in proportionali ratione diffinitiua veri usque, & in modo communi omnibus in Christo passionibus. s.per modū propassionis: de quo modo subditur, iu li tera remittēte se ad dicta in ar.4. huius met quæstionis.

¶ In responsione ad secundum memento nouitie numeri principalium passionum. s.spei seu cupiditatis, delectationis, timoris, & tristitiæ, & itelliges qua re ad has quatuor spectant Stoici.

Li. 2. de fide ad Gra. c.2. post me dium, to.2.

Ar. præcd 3.

P. 2. q. 35. ar.2.

Ar.4. huius quæst.

Hieron. in Mat. 26. tomo.9.

Aug. li.14. c.7. in prin. tom.5.

Super Quaestionis quintadecimae Articulum septimum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. primo declarantur conditiones requisitae ad causandum timorem, secundo respondetur quaesito, cum distinctione bimembri & conclusionibus duabus. Quo ad primum, conditiones sunt quatuor: apprehensio mali futuri, incerti, seu possibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cum tristitia, quia vtraque est ex apprehensione mali: in tertia differunt, quia illa est praesentis, iste futuri. Sed haec differentia non sufficit, quia non est vsquequaque differentia, quoniam futurum potest habere rationem praesentis, & tunc nó timor, sed tristitia causat. Apprehédi aút malú futurú sub ratione praesentia, quando vt certum apprehenditur. & ideo incertum seu possibile vitari esse debet malú futurú, quod timorem ingerit. Et haec omnia in litera ex conuenientia & differentia inter tristitiam & timorem clare dicuntur.

Li.14.ca.9. ante med. tom.5.

¶ Sed bene nota verba literę, si omnimodam certitudiné habeat: quoniam, etsi est certum quo ad substátiam & incertum quo ad tempus (vt contingit cómuniter de morte) aut, quo ad genus mortis (vt contingit damnatis ad morté & huiusmodi) quátum admiscetur de incertitudine, tantú potest immisceri spei euadendi, & consequenter timoris. Nec putes propterea enumeratas esse omnes timoris causas, quoniá satis fuit proposito eas conditiones afferre, secundum quas discernendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor: de timore enim diffuse in prima secundae tractatum est.

Sup.q.7.a.6. Et 3. dis. 15.q.2.art. 2.q.3.

Li.10.in fo. a prin.li.

¶ Quo ad secundum, distinctio est, Timor potest cósiderari quátú ad duo: primo, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro: secundo, quátum ad motum eiusdem ex apprehenso malo futuro incerto. Prima conclusio est. In Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est. In Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Dama. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cóclusionem, quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euasionis (vt in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi aequiuoce. non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionem, quoniá ex hoc, quòd Christus omnia futura certo cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudiné euentus, quóniam scientia animae Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitualis, nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur cum vult, & propterea poterat Christus non vtédo scientia euentus, quá habebat, apprehendere malú futurum, quasi incertú, & sic habere in suo appetitu timoris motú, quo ad

A omnia (sicut & tristitiam) non quo ad aliquid tantum.

¶ Et augetur dubium: quia ex eo, quòd in Christo non erat redundantia superiorum ad inferiores partes, aut econtra, sed vnaquaeque pars sibi propria exercebat, cósentaneum est, vt aestimatiua seu cogitatiua Christi cum ratione non vtente scientia infusa de certitudine euentus mortis, quãuis vtente sciétia futurae mortis, apprehenderit malum futurum, vt incertum ipsi cogitatiuae quo ad euentum, & ex tali apprehensione fuerit timor quo ad omnia, cum imaginatiua seu cogitatiua sic mouens immediatè appetitum sensitiui.

¶ Ad horum euidétiam sciendum est, quòd sermo literae est, quòd sermo literę est de Christo homine simpliciter & absolute, & non est de Christo, secundú quid: ita quòd vtraque conclusio verificatur de Christo secúdum id, quod cóuenit Christo simpliciter. Constat autem, de Christo non dici simpliciter, quòd incertus erat de euétu mali futuri, sed oppositum. s. quòd certus erat de euentu mortis & reliquorú malorú futurorú, non solum inquantum Deus, sed etiá inquantum homo: nec solum vt cópreh ensor, sed etiam vt viator, quámuis secundum quid, hoc est secúdum aliquá eius partem, possit euentus incertitudo non priuatiue, sed negatiue intellecta, illi attribui. Sed nó propterea potest ratione partis attribui ipsi Christo absolute, quia oppositú, vt dictú est, conuenit illi simpliciter: sicut aethiops potest quidem dici albus dentes: non tamen propterea potest dici albus, quia, simpliciter loquendo, est niger. Timor igitur quo ad incertitudinem euentus, vere negatur in Christo simpliciter & absolute, quia Christus erat certissimus de euento malorum.

Li.2.Rhet. ca.5. circa medium tomo.9.

¶ Et hoc est quod docemur ex secunda conclusione literae: cum quo tamen stat, quòd in Christo secundum aliquam portionem potuit esse timor, etiam quo ad incertitudinem euétus, quod est, in Christo secundum quid fuisse timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit ratio inferior apprehédere malum futurum, nihil proponendo de certitudine, vel incertitudine euentus, ac per hoc apprehendebatur malum futurum vt incertum negatiue: remanebat siquidem malum futurum non certum ex hoc ipso, quòd non proponebatur certe euenturú. Et sic potuit esse in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

E

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus sensitiui causatus ex apprehensione mali futuri, abstrahendo a certo, vel incerto, est vere timor, non tristitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quasi praesens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primá cóclusioné, nisi quòd timor fuit in Christo, quatenus causatur ex apprehésione mali futuri, ideo sibi non obstát prius dicta ex Arist. Nec obstat secunda conclusio, quae non negat huiusmodi timo-

---

te eius ratio perturbatur. Et secundum hoc tristitia fuit in Christo secundum propassionem, non autem secundum passionem.

AD 3m dicendum, quòd omnis tristitia est malum poenae, non autem est semper malum culpae: sed solú quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei: Cum rectam rationem sequú tur istae affectiones, & quando, & vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbidas seu vitiosas passiones audeat dicere?

AD 4m dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid esse contrarium voluntati secundum se, quod tamen est volitum ratione finis, ad quem ordinatur: sicut medicina amara non est secundum se volita, sed solum secundum quòd ordinatur ad sanitaté. Et hoc modo, mors Christi & eius passio fuit secundú se considerata inuoluntaria, & tristitiam causans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui est redemptio humani generis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Christo fuerit timor.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit timor. dicitur enim Prouer. 18. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: sed Christus fuit maxime iustus. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶ 2 Praet. Hila. dicit 10. de Trini. Interrogo eos, qui hoc ita existimát, an ratione subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nó ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

B ¶ 3 Praet. Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare: sed Christus poterat vitare & malú poenae, quod passus est, & malú culpę, quod alijs accidit. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

SED CONTRA est, quòd dicitur Marci 14. Coepit Iesus pauere & taedere.

RESPON. Dicendum, quòd sicut tristitia causatur ex apprehésione mali praesentis, ita timor causatur ex

C apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoso. dicit in 2. Rhet. quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt praesens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit cor-

D poris laesionem, & per tristitiam, si sit praesens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando noctu timemus ex aliquo sonitu, quasi ignoran-

rem a Christo, sed negat timorem qui ad incertitudiné cótrarie a Christo simpliciter.

Li.1.ortho. fid.ca.23.

¶ Et hinc patet solutio secundi dubii, quoniam vt dictum est, conclusio secunda asserit in Christo absolute non fuisse incertitudinem euétus mali (quæ est ambiguitas quædá de malo futuro) hęc est enim incertitudo cótrarie, ac per hoc nó esse timoré quo ad huiusmodi incertitudinem. Obiectiones autem loquuntur & de incertitudine negatiue, & de Christo secundum quid: quia vt dictú est, verificat de Christo simpliciter, quod erat certissimus de euentu cuiusq; mali futuri.

Hier. In ca. 26. Matth. tom. 9.

tes quid hoc sit. Et quátum ad hoc timor nó fuit in Christo, vt Dama. * dicit in 3. lib.

Ad primum ergo dicendú, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secúdum quòd terror importat perfectam passionem, auertentem hominem ab eo, quod est rationis. & sic timor nó fuit in Christo, sed solum secundú propassioné. & ideo dicitur quòd Iesus, Cępit pauere, quasi secúdum propassionem, vt Hierony.* exponit.

Ad 2^m dicendum, quòd Hila. eo modo a Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam. s. quo ad necessitatem timendi: sed tamé ad comprobandam veritatem humanæ naturę, voluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

Ad 3^m dicendum dicendum, quòd licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis, erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia, secundú infirmitatem carnis.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum octauum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est cóclusio in Christo solum, quantum ad scientiam experimentalem, potuit esse admiratio. Hæc cóclusio primo probatur, deinde redditur ratio, quare ista poténtia posita est in actu. Probatio est. Admiratio é de nouo, & insolito, sed Christo nec secundum scientiam diuinam, nec humanam in verbo, nec inditá, sed tantum experimétalem, potuit occurrere aliquid nouum & insolitum, ergo. Ratio aút est instructio nostra. Có firmatur auctoritate Augustini.

q. eá. c.13. §. & Mat.7

*Li.1.Met. ca.2.in me. tom.3.

†Ar.3 huius quæst.

*Li.2.c.15.

Li.4.eth. c. 3.declin.ad fin. tom. 5.

Articvlvs viii.

Vtrum in Christo fuerit admiratio.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit.n. Philos. in 1. Meta. * quòd admiratio causatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis: sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est †. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 2 Præt. Dama. dicit in 2. li. * quòd admiratio est timor ex magna imaginatione, & ideo Philo. dicit in 4. Ethi. † quòd magnanimus non est admiratiuus: sed Christus fuit maxime magnanimus. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 3 Præt. Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest: sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

Sed contra est, quod dicitur Mat. 7. Audiés Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est.

Respon. Dicédum, quòd admiratio proprie est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantú ad sciétiam diuinam, neque etiam quantum ad sciétiam humanam, qua cognoscit res in verbo, vel qua cognoscit res per species inditas; potuit tamen aliquid esse

D.1518, sibi nouum & insolitum secundum scientiam* experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere. Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad

F scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc * defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirádum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit August. in 1. super Gene. † contra Manichæos, quód mirabatur Dominus, nobis mirádum esse significat, quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nó perturbati animi signa sunt, sed docentis magisteriú.

* Alias affectum.

†Li.1.ca.8. non procul a fi. tom.1.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

G Ad 2^m dicendum, quòd Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quantum ad ipsum: sed quia erat mágna quantum ad alios.

Ad 3^m dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam, secundum quam in eo admiratio non erat: sed solum secúdum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est. In corp. ar.

Articvlvs ix.

Vtrum in Christo fuerit ira.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicit enim Iacobi. 1. Ira

H viri, iustitiam Dei non operatur: sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis Iustitia a Deo, vt dicitur 1. Corinth. 1. ergo videtur quòd in Christo non fuerit ira.

¶ 2 Præt. Ira mansuetudini opponitur, vt patet in 4. Ethi. * Sed Christus fuit mansuetus. ergo in eo non fuit ira.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 5. Mora. † quòd ira per vitium, excæcat oculú mentis: ira vero per zelum, ipsum tur-

I bat: sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. ergo in Christo nó fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

Sed contra est, quod Ioá. 2. de eo dicitur esse impletú, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

Respon. Dicédum, quòd sicut in 2. parte dictum est, * ira est effectus tristitiæ, Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus re-

K pellendi illatam iniuriam, vel sibi vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictę. Dictum est autem †, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ quandoque est cú peccato, quando. s. aliquis vindictam quærit absque ordine rationis, & sic ira in Christo esse nó potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est sine peccato, immo est laudabilis, puta cú aliquis ap-

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum nonum.*

3. dist. 15. q. 2. ar. 2. q. 2.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones respósiuę quęstio. Prima est: Ira per vitium non potuit esse in Christo, Secunda est, Ira per zelum fuit in Christo. Probatur cóclusio vtraque simul, monstrando primo, ex quibus cóstat ira (scilicet, ex tristitia & appetitu vindictæ) & distinguédo duplicem appetitú vindictæ, vel non secúdum ordinem rationis, vel secundú ordinem rationis, ille iram per vitium, iste iram per zelum constituit, vt Augusti. dicit. Et sic relinquuntur ambæ conclusiones vt per se notæ: prima, quia in Christo constat non fuisse peccatum. Secunda vero, quia Euágelium exprelle dicit de Christo, Zelus domus tuæ, & c. ¶ Nec potes nouitie, proprie compositá esse irá ex tristitia & apetitu vindictæ: cum illa sit in concupiscibili, hæc in irascibili & tursus vterque est qualitas simplex. Sed cóposita dicitur tanquam ea necessario cócurrétibus ad constitutioné ipsi^us, quæ formaliter est appetitus vindictæ: causaliter autem est tristitia, quia ex tristitia incitatur

Li 4. eth. c. 5. tom. 5.

†Li. 5. Mor. ca. 33. non procul a pri.

1. 2. q. 46. a. 3. ad 3. Et 2. 2. q. 2. 8. arti. 1. 2. & 3. Et Mal. q. 12. art. 1. & 2.

1. 2. q. 46. a. 2. & ar. 3. ad 3.

Ar. 6. huius quæst.

[Commentary, continued:] *Iniuriæ causatur. Et potes, si vis conclusiones deducere, syllogizare facile, In Christo fuit tristitia & appetitus vindictæ, non præter, sed secundum rationis ordinem. ergo in ipso ira non per vitium, sed per zelum fuit.*

Tract. 10. I Ioan. super illud, zelus domus tuæ comedit me to. 9.

petit vindictam secundum ordinem iustitiæ, & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim August. super Ioã.† quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruersa, quæ videt, cupit emendare, & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

A AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut Greg. dicit 5. moral*. ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc

*li. 5. Mor. ca. 33.

B intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei nõ operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, & est quasi instrumentum ipsius, & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

AD 2[m] Dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur mansuetudini, non autẽ ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationem, nam mansuetudo medium tenet in ira.

Ad 3[m] dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuo se impediũt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam si sit secundum rationẽ

C moderatus, vtcumque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis, vnicuique potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo, sicut delectatio mẽtis cõtemplantis non impediebat tristitiam, uel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

¶ Super Quæstionis quintædecimæ Articulum decimum.

Titulus in principio corporis clarificatur, dum termini declarantur, scilicet comprehensor, & uiator, hoc est habens beatitudinẽ, & tendens in beatitudinem.

3. di. 14. art. 2 & di. 18. ar. 2. Et ver. q. 26. ar. 10. & q. 29 art. 6. Et quo lib. 11. q. 2. ar. 2. Et op. 3. cap. 238. Et opu. 18. cap. 7.

¶ In corpore una est cõclusio. Christ[9] fuit simul cõprehensor & viator. Probatur, Christus ante passionem secundũ mentem plene videbat Deum, & cum hoc, anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale. ergo habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animę, & deerat ei beatitudo q̃tũ ad alia. ergo erat simul comprehẽsor & uiator. Antecedẽs patet ex antedictis. Prima consequẽtia probatur, quia beatitudo hominis perfecta consistit in anima & corpore, &c. Secunda autẽ, quia uiator est, qui tendit in beatitudinẽ: comprehensor, qui obtinet. Probatur auctoritate duplici Apostoli.

*epi. 56. ante mediũ, to. 2

ARTICVLVS X.

Vtrum Christus simul fuerit uiator, & comprehensor.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit moueri ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed non potest eidẽ simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quod quiescat in fine. ergo nõ potuit simul esse, quòd Christus esset viator, & comprehensor.

§ 2. Præt. Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, sed secundum animam, Vnde Augustinus dicit in Epistola* ad Dioscorum, quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, nõ beatitudo, quæ propria est fruentis & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor. Sed Christus licet haberet corpus passibile, tamen secundum mentẽ plene Deo fruebatur, nõ igitur Christus fuit

A viator, sed purus comprehensor.

§ 3 Præt. Sancti, quorum animæ sunt in cælo, & corpora in sepulcris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant, tamen non dicuntur uiatores, sed solum comprehensores. ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale, quia tamen mẽs eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

SED CONTRA est, quòd dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans

B ad manendum?

RESPON. Dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quòd tendit in beatitudinem, comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. Cor 9. Sic currite ut comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima & corpore, ut in secunda parte habitum est*. In anima quidem quantum ad id, quod est proprium, secundum quòd mens uidet, & fruitur Deo. In corpore vero, secundum quòd corpus resurgit spirituale, & in uirtute, & in gloria, & in incorruptione, vt dicitur 1. Corin. 15. Christus autem ante passionem secundum men- 1. 2. q. 4. ar. 4

C tem plene videbat Deum, & sic habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo, quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale, vt ex supradictis patet*. Et ideo simul erat comprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ, & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinem, secundum id, quod ei de beatitudine deerat.

ar. 4. huius q. & q. 14. articu. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine, secundũ idẽ. Sed secundũ diuersa nihil hoc prohibet, sicut aliquis homo simul est sciens, quantũ ad ea, quæ iam nouit, & addiscens, quantũ ad ea, quæ nondum nouit.

D AD 2[m] dicendum, quòd beatitudo principaliter & proprie consistit in anima & secundum mentem, secundario tamen & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Ethi†. quòd exteriora bona organice deseruiunt beatitudini.

†1. eth. c. 8 circa fi. to. 5

AD 3[m] dicendum, quòd non est eadem ratio de animabus sanctorum & de Christo, propter duo: primò quidẽ, quia animæ sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi: secundo, quia corpora nõ agũt aliquid per quod in beatitudinem tendãt, sicut Christus secundum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

E

QVÆSTIO XVI.

De consequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum esse, & fieri, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ consequũtur unionem. Et primo quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum se. Secundo,

¶ Super Quæstionem sextamdecimam.

Hic incipit secunda pars primi tractat[9] de Christo, in qua expeditis his, quæ de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur ut patet in litera, in qua

In qua tota ista pars durans usque ad quæstionem 26. distinguitur satis clare.

Super Quæstionis sextadecimæ Articulum primum,

de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Deum patrem. Tertio, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad nos.

¶ Circa primum duplex consideratio occurrit. Prima quidem de his, quæ conueniunt Christo, secundũ esse & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Christo secundum rationem vnitatis.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.

¶ Secundo, Vtrũ hæc sit vera, Homo est Deus.

¶ Tertio, Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

¶ Quarto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicari de filio Dei, & ecõtrario.

¶ Quinto, Vtrum ea, quæ conueniunt Filio hominis, possint prędicari de diuina natura, & de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

¶ Sexto, Vtrum hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.

¶ Septimo, Vtrum hęc sit vera, Homo factus est Deus.

¶ Octauo, Vtrum hęc sit vera, Christus est creatura.

¶ Nono, Vtrum hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incępit esse, vel fuerit semper.

¶ Decimo, Vtrũ hęc sit vera, Christus, secundum quòd homo est creatura.

¶ Vndecimo, Vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

¶ Duodecimo, Vtrum hęc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est hypostasis vel persona.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc sit uera, Deus est homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ hæc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmatiua in materia remota est falsa: sed hæc propositio, Deus est homo, est in materia remota: quia formæ significatæ per subiectum & prædicatum, sunt maxime distãtes. Cum ergo propositio prædicta sit affirmatiua, videtur quòd sit falsa.

¶ 2 Præterea, Magis conueniunt tres personæ diuinæ adinuicem, quàm humana natura & diuina: sed in mysterio Trinitatis vna persona non prædicatur de alia: non enim dicimus, quòd pater est filius, vel econuerso. ergo videtur quòd nec humana natura, possit prædicari de Deo, vt dicatur quòd Deus est homo.

¶ 3 Præterea, Athanasius dicit*, quòd sicut anima & corpus vnus est homo, ita Deus & homo, vnus est Christus: sed hęc est falsa, Anima est corpus. ergo etiam hęc est falsa, Deus est homo.

¶ 4 Præterea, Sicut in prima parte habitum est†, quod prædicatur de Deo non relatiue, sed absolute, conuenit toti Trinitati & singulis personis: sed hoc nomen homo, non est relatiuum, sed absolutum. Si ergo vere prædicatur de Deo, sequeretur quòd tota Trinitas & quælibet persona sit homo, qood patet esse falsum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Qui cum in forma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et sic ille qui est in forma Dei, est homo: sed ille qui est in forma Dei, est Deus. ergo Deus est homo.

RESPON. Dicendum, quòd ista propositio, Deus est homo, ab omnibus Christianis conceditur, non tamen ab omnibus secundum eandem rationem. Quidam enim hanc propositionem concedunt, non secundum propriam acceptionem horum terminorum.

Titulus clarꝰ est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo in communi recitatur, in quo conueniunt & differunt Christiani circa propositum, & dicitur quòd cõueniunt omnes in affirmatione istius propositionis: differunt autem in ratione affirmandi.

¶ Secundo, referuntur tria genera errorῑs circa rationem affirmãdi illam. Primum est, circa veritatem prædicati, scilicet ly homo, & diuiditur in duos errores. Secũdum est, circa ueritatem subiecti, scilicet ly Deus, & continet unum errorem. Tertium est, circa ueritatem propositionis, hoc est circa esse significatũ per ly est, copulam verbalem dictæ propositionis, & diuiditur in duos errores, cõputãdo illos quatuor modos, scilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis, vel habitationis ꝓ vnico, & reliquũ duarum hypostasum ꝓ altero, ita quòd vniuersi errores hi, sunt quinque, q̃ satis clare patēt in litera ex prius dictis.

¶ Tertio, respondetur q̃sito vnica conclusione, Hæc propositio, scilicet, deus est homo, est vera, & propria supposito incarnationis mysterio cum fide catholica. Probatur, Hoc nomē deus ex modo suæ significationis potest supponere ꝓ persona filii dei. ergo pōt supponere ꝓ supposito humanæ naturæ. ergo de deo pōt prędicari homo. Antecedens probaĩ, quia nomẽ significans naturam cõmunem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi, vt patet, inductiue in homine, &c. Consequentia autem prima probatur, quia persona filii dei est vere & proprie sũppositum humanę naturæ. Secunda autem probatur, quia de quolibet supposito alicuius naturæ, potest vere & proprie prædicari nomen significãs illam naturam in concreto.

¶ Vbi nota diligentissime, quòd in ista propositione, deus est homo, deus supponit pro persona humana, quia supponit pro persona filii dei, quatenus est ꝑsona humana. hinc enim litera infert, quòd homo vere & proprie prædicatur de deo, quia nomen naturæ humanæ in concreto vere & proprie prædicatur de quolibet suo supposito: oportet enim subsumere, sed deus pro persona verbi, est vere & proprie supposĩtũ naturæ humanæ. ergo.

¶ Et scito quòd ista propositio, Deus est homo, est quasi vna indefinita, & ideo ad veritatem eius sufficit, quòd vna persona diuina sit homo, & ad proprietatẽ ipsius sufficit prædicatum esse ęquale aut maius subiecto (vt Porphyrius dixit) & se habere ad subiectum quasi per modum informãtis, vt euitentur implicita subiecta, quæ oportet subintelligi in propositionibus indirectis, puta risibile est homo, hoc est, ille qui est risibilis, est homo.

¶ Vnde sicut ista est vera & propria, Homo est crispus, quia Sortes est crispus, ita ista est vera, & propria, deus est homo, quia vna persona diuina est homo: habet enim se homo ad verbum, vt est persona humana tamquam formale, vt Auctor docuit in 4. cõtra Gen. ca. 46. in solutione sextæ obiectionis.

¶ In respõsione ad primum, collige copias doctrinæ ibi cõtentæ. Duo siquidẽ ad metaphysicam, & tria ad logicã spectãtia, ibi docemur. Primũ metaphysicũ mistum logicæ est, quòd nõ formarum diuersitas, sed incõpossibilitas eorũdẽ, est quæ fundat materiam remotam.

¶ Alterum mistũ fidei est, quòd supposito diuino neutra natura, diuina scilicet & humana, inest per accidens, sed per se. Primum Logicũ supposito incarnationis mysterio est: hæc ꝓpositio, Deus est homo, non est in materia remota neque in contingenti, sed naturali. Secundum est, Homo prædicatur de Deo, non per accidẽs, sed per se. Tertiũ est, quòd homo prędicatur de Deo, sicut species de sua hypostasi. Et declaratur, qua ratione, subiungendo, Non ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, quod est subiectũ propositionis, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanę naturæ. Et prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur, quoniam sine his incarnationis mysterium saluari nequit, & de his superius multa dicta sunt: sed tria vltima non carent quæstione, & singula discutienda sunt.

¶ Circa primum igitur horum, scilicet hæc propositio, Deus est homo, est in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propositio in materia naturali est necessaria, alioquin non distingueretur

* In suo fidei symbolo.

† P. p. q. 39. art. 3.

‡ di. 7. q. 1. ar. 1. Et vni. art. 4. c. fin.

retur contra propositionem in materia contingenti: sed ista non est necessaria (non enim Deus necessario est homo) ergo non est in materia naturali.

¶ Circa secundum, scilicet quòd dicta propositio est per se, ex Scoto & Durando in 7. di. 3. sent. dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propositionem esse veram non per se, sed per accidẽs, logice loquendo: tũ quia prædicatum nõ est de intellectu subiecti: tũ quia si sic, prædicaretur de quolibet cõtento sub subiecto, & sic Spiritus sanctus & Pater esset homo: tum quia in prædicationibus per se, subiectum supponit determinate: quia si indeterminate tantũ supponeret, hæc esset per se, animal est homo, quia põt verificari pro Petro vel Paulo, sed hoc subiectum Deus, nõ includit determinate plus Filium, quã Patrem.

Q. 5. arti. 1. & 2.

¶ Durãdus vero inquit, Puto quòd magis propriè potest dici vera per accidens, quàm per se, quia omnis propositio vera per se, est vera cũ reduplicatione termini supra se: homo enim, secundum quòd homo, est animal, & est risibilis. In proposito autem Deus, secundum quòd Deus, est homo, est falsa: quia non forma significata per subiectum est ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum, sed sola vnitas suppositi, quæ etiam in propositionibus per accidens, est tota causa verificationis earum. Et ideo hæc propositio magis est dicenda per accidens, quàm per se.

Nam Manichæi verbum Dei, dicunt esse hominem, non quidem verum sed similitudinarium, inquantum dicunt filium Dei corpus phantasticum assumpsisse, vt sic dicatur Deus homo, sicut cuprum figuratum dicitur homo, quia habet similitudinem hominis. Similiter etiam illi, qui posuerunt, quòd in Christo anima B & corpus non fuerunt vnita, non possunt dicere quòd Deus sit uerus homo, sed quòd dicatur homo figuratiue ratione partium. Sed utraque harum opinionum supra improbata est*. Alii uero econuerso ponunt ueritatem ex parte hominis, sed negant ueritatem ex parte Dei. Dicunt enim Christum, qui est Deus & homo, esse Deum non naturaliter, sed participatiue, scilicet per gratiam, sicut & omnes sancti viri dicuntur dii, excellentius tamen Christus præ aliis, propter gratiam abundantiorem. Et secundum hoc, cum dicitur, Deus est homo, ly Deus, non supponit uerum, & naturalẽ Deum. Et hæc est hęresis Photini, quæ supra improbata est†. Alii vero concedunt hãc propositionem cum ueritate utriusq; termini, ponentes Christum & uerum Deum esse, & uerum hominem, sed tamẽ B veritatem prædicationis non saluant. Dicunt. n. quòd homo prædicatur de Deo per quandam coniũctionẽ vel dignitatis, vel auctoritatis, vel etiam affectionis, aut inhabitationis. Et sic posuit Nestorius Deum hominem esse, ut per hoc nihil aliud significetur, quàm quòd Deus est homini coniunctus tali coniunctione, quòd homo inhabitet a Deo, & vniatur ei secũdũ affectũ, & secundum participationem auctoritatis & honoris diuini. Et in C similem errorem incidunt quicũque ponunt duas hypostases, uel duo supposita in Christo, quia nõ

¶ Circa tertium, scilicet homo prædicatur de Deo, sicut species de sua hypostasi, Scotus vbi supra, occurrit dicens, quòd quia ista unio non habet similem, nullum est prædicatũ sicut in proposito, sed hæc prædicatio ex parte prædicati est species, ex parte uero modi se habendi prædicati respectu subiecti, est sicut accidens quintum prædicabile: quia non est de ratione subiecti, & aduenit temporaliter subiecto existenti in actu cõpleto æternaliter, & per hoc aduenit ita ut possit abesse. D

¶ Ad horum euidentiam oportet tria prænotare. Primum est, quòd ly Deus, potest, quantum ad propositum spectat, dupliciter considerari, primo absolute, secundo, ut contractum, vel determinatum per prædicatum, scilicet esse hominem. potest enim supponere ly deus, secundum suam naturalem suppositionem pro habente deitatem, absque determinatione huius, uel illius habentis deitatem, sicut homo pro habente humanitatem, & sic consideratur absolute, sicut cum dicitur, deus charitas est. Potest quoque supponere pro certo supposito diuinæ naturæ, quoniam talia sunt, quo ad suppositionem subiecta, qualia permittunt prædicata, sicut cum in Symbolo dicitur, Deũ de Deo, ly Deũ, supponit pro Filio, & ly Deo pro patre. Et si in hac propositione, Deus est homo, accipiatur ly Deus absolute, constat E propositionem istam esse veram per accidens, sicut constat, hanc esse per accidens, animal est homo. Accidit enim logice loquendo (ut nunc loquimur) animali esse hominem, ratione alicuius animalis, quod est homo, & similiter accidit deo esse hominem, ratione alicuius hypostasis diuinæ, quæ est homo. Si autem accipiatur ly deus, ut substat determinationi prædicati, sic supponit pro persona Filii, quæ sola est homo, sicut cum dicitur, quòd homo peccãdo spoliauit genus humanum stola innocentiæ, supponit pro uno singulari, scilicet Adam, & sic sumi in hac propositione, clare Auctor affirmat in litera in calce corporis articuli.

Sed quia hoc non sufficit, sciendũ est secundo, quòd ly Deus, supponendo pro persona Filii, dupliciter potest considerari, vel quo ad formã significatã, quę est deitas, vel quo ad ipsam personã suppositi. Et quia extrema insinuant mediũ, hic subintelligas, vel quo ad vtrũque. Et si quidẽ in hac propositione sumeretur deus supponens pro Filio quo ad formã significatam, similiter clare constat, quòd propositio esset per accidens, accidit enim deitati ratione hypostasis Verbi esse hominẽ. Et idẽ est iudiciũ, si sumeretur quo ad utramque. Et propterea in proposito sumitur ly Deus, ut supponit pro persona Filii quo ad hypostasim, & hoc habes etiam clare in litera in calce responsionis ad primum. A

¶ Verum, quia persona Filii Dei habet hoc singularissimũ, quòd est persona subsistens in duabus naturis, diuina scilicet & humana, ideò tertio recolendum est, quòd hypostasis, pro qua supponit in hac propositione ly Deus, habet conditiones æternas, & habet conditiones ex tempore, est enim psona diuina ab æterno, & est persona humana ex tẽpore. Et si supponeret pro persona Filii, vt est hypostasis diuina pcise, tunc etiam propositio esset per accidens, quoniam filius Dei, nõ inquantum hypostasis diuinę naturæ, sed inquãtum hypostasis humanæ naturæ, hominis prędicationem recipit: sed ponendo, quòd supponat pro psona Filii, quoad hypostasim, secundum quòd de facto est, postquàm Verbum caro factum est, uere habebimus quòd homo prædicatur de sua hypostasi, cum dicitur, Deus est homo. Et hoc esse intentum ab Auctore, euidenter patet, ex eo quòd tractatus iste intitulatus, de his, quæ consequuntur unionem. Supposito ergo incarnationis mysterio, de persona Filii est sermo præsentis literæ, cum dicitur, quòd Deus, hic supponit pro persona Filii, imo & clare in litera dicitur, quòd in dicta propositione, Homo prædicatur de Deo ut species de sua hypostasi. Supponit ergo Deus, pro hypostasi humana, si homo prædicatur de Deo, vt species de sua hypostasi: speciei siquidem humanæ nulla hypostasis est sua, nisi humana, quæ in Christo est ab æterno diuina. Clarissime autẽ hoc supponi explicatur in principio corporis sequentis articuli, cum dicitur, supposita veritate utriusque naturæ diuinæ & humanæ, & unione in persona, & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hic enim explicatur, quòd vtraque propositio supponit conditionem de facto inuentam in persona Verbi. His prælibatis ad singula dicendum est.

Q. 2. art. 6.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd hæc propositio est necessaria, & quamuis Deus absolute non sit necessario homo, Deus tamen pro persona Verbi incarnati est necessario homo, constat enim euidenter, quòd persona humana qualibet est necessario homo. Deus autem in hac propositione determinatur ad supponendum pro persona humana. Et propterea ista propositio, & si non quo ad significatum, tamen quo ad suppositum per nomen subiecti, est necessaria.

E ¶ Ad secundum vero dubium, respondendo ad primum Scoti, dicitur quòd ista propositio est per se respectu suppositi, & quòd prædicatum est de intellectu subiecti quo ad suppositum per illud quamuis non sit de intellectu eius quo ad formam significatam per idem, est enim homo de intellectu hypostasis humanæ, ita quòd oppositum nequit intelligi.

¶ Ad secundum negatur sequela, loquendo de Deo, quo ad suppositum: illud enĩ quod per se prædicatur de Deo ratione formæ significatæ per ly Deus, prędicatur de quolibet cõtento sub deo: sed illud quod per se prædicatur de Deo ratione suppositi talis, pro quo supponitur exigente prædicato huiusmodi suppositionem, nõ prædicatur de quolibet cõtento sub hoc nomine, Deus.

¶ Ad tertium dicitur per candẽ distinctionem, quòd in prædicationibus per se ratione formæ significatæ per subiectũ, subiectũ ipsum supponit indeterminate quo ad suppositũ & determinate quo ad naturã. Sed in prædicatione per se ratione certi suppositi, pro quo prædicatũ facit supponere subiectum secus oportet

esse,

esse, quia necesse est subiectum supponere pro determinato suppositio, & sic est in proposito, vt patet ex dictis.

¶ Ad Durandū autē ex eadē distinctione respondetur, dicēdo quod illa maior, Omnis propositio per se vera, est vera cum reduplicatione termini subiecti supra se, licet admittatur in propositionibus per se veris de subiecto ratione formę significatę, negatur tamē in propositione per se vera de subiecto ratione certi suppositi tātum. Et ratio diuersitatis est, quia reduplicatio transfert terminum subiectū in naturam prædicati: quod constat teneri formaliter. cum enim dico, homo, inquantum homo, est animal, vel risibilis, perinde est ac si dicerem homo, Inquantum est homo, est animal, vel, &c. Vbi patet, quòd ly homo repetitur, vt prædicatum, & propterea denotat humanitatem esse rationem coniunctionis prædicati cū subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat enī deitatem esse rationem necessariā coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solum ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbū, est homo, quia ly inquantum, reduplicatiue sumptum, denotat formam significatam hoc est proprietatem hypostaticā Verbi constitutiuam, esse rationem necessariam connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly inquantum, teneretur specificatiue, quoniam sic ista est vera, Verbum, inquantum Verbum, est homo, quoniam esse hominem conuenit Verbo secundum propriam personalitatem. Sed quia hoc non spectat ad perseitatem logicam, de qua est sermo, ideo reuertentes ad subiuncta per Durandum dicentem, quòd quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorum, propositio est vera per accidens, respondemus quòd sola vnitas suppositi extrinseci ab altero saltem extremorum verificans propositionem, constituit illam veram per accidens, sed vnitas suppositi intrinseci vtrique extremo constituit propositionem directam & formalem, veram per se de altero extremo, non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in proposito, nam in vtroque termino, scilicet, Deus, & homo, clauditur intrinsece, quamuis indeterminate, hypostasis Verbi incarnati, vt pote verissime & propriissime persona diuina & humana. Non sic autem est in propositionibus per accidens puta, Homo est albus, quoniam in istis suppositum per hominem copulatur tantum, & extrinsece importatur per album, quod puram qualitatem significat. Et hæc iam docuerat Auctor in 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1.

Q. 2. art. 6.

D. 8a8.
P. p. q. 39. art. 4. ad 3.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd Scotus videtur accepisse pro subiecto Deum seu hypostasim Verbi absolute, & ideo nō inuenit quale sit hoc prædicatum cum sua prædicatione. Sed Auctor intuens talia esse subiecta, quo ad suppositionem, qualia exigunt prædicata, supponendo incarnationis mysterium, supponit cum fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et propterea statim inuenit, non solum quòd prædicatum est species, sed etiam quòd prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filii esse vere & proprie personā humanam. hac namque suppositione facta, clare liquet, q sicut

F species pdicatur de sua hypostasi, quū dicit, A, est homo, si ly A, supponit pro certa persona humana, ita in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadā certa persona humana. Et hinc patet q ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbū incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi, vt toties dictum est, & non respectu formæ significatæ p ly De°. Et est prædicatio essentialis, & vniuoca, vt patet ex definitione vniuocorum, & Auctor ī allegatis locis explanat. Et tu potes ex notioribus monstrare explicatā doctrinam esse verā, mutando nomen subiectum, ita qòd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quatenus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quòd ly Iesus supponit pro persona filii Dei, vt est hypostasis humana, pro qua dictum est etiam supponere ly Deus, in hac propositione, Deus est homo. Nec est differētia inter has propositiones, Deus est homo, & Iesus est homo, quo ad suppositum, sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quocirca sicut ista, Iesus est homo, est per se in primo modo, & essentialis, & prædicat speciem de propria persona, ita ista, Deus est homo: restringendo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicatur. Et sicut non veniunt in opiniones, an ista sit per se & essentialis vniuoca, &c.

I Iesus est homo, ita non debet in diuersas trahi opiniones ista, Deus est homo, intellecta quo ad suppositum, ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quòd etiam ista propositio, Christus est homo, respectu suppositi, est per se in primo modo.

¶ Nec obstat quòd Scotus vbi supra obiicit dicens, quòd quia Christus, Damasceno teste, significat hypostasim duarum naturarum, nihil per se vnum prædicatur de illo per se, vt pote de non per se vno in se: sicut enim apud Aristot. primo Metaphy. ratio in se falsa, de nullo est vera, ita ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et simile est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstant, quia quo ad rem, Christus significat vnam per se & in se hypostasim, homo albus autem significat hypostasim vnam per accidens, accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & econtra. Quo ad propositionem quoque iam dictum est, quòd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, &

K non respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnum: quia non est nisi hypostasis æterna filii Dei, quæ ex tempore est ipsamet immutata omnino hypostasis humana, & ideo optime per se de illo prædicatur tam Deus, quam homo, nihil minus, quàm si esset vnius illarum naturarum tantum hypostasis: extensio siquidem seu communitas ipsius ad duas naturas, nihil tollit de proprietate eiusdem respectu singularium.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, quoniam responsio ista videtur contradicere doctrinæ iam habitæ, & eneruare illam. nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis, vt in hac responsione dicitur, sequitur quòd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primum dictum est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, non relatiua, vt patet.

¶ Ad

est possibile intelligi, quòd duorū quæ sunt secundum suppositū vel hypostasim distincta, vnū proprie prædicetur de alio, sed solum secūdum quandam figuratiuam locutionem, inquantū in aliquo coniūguntur, puta si dicamus Petrum esse Ioannem: quia habent aliquam coniunctionem adinuicem. Et hæ etiam opiniones supra improbatæ sunt. Vnde supponendo secundū veritatem catholicæ fidei, quòd vera natura diuina, vnita est cum vera natura humana non solū in persona, sed etiam in supposito vel hypostasi, dicimus hanc propositionem esse veram & propriam, Deus est homo, non solum propter varietatem terminorum (quia, scilicet Christus est verus Deus, & verus homo) sed etiam propter veritatē prædicationis. Nomen enim significans naturam communem in cō-

H creto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi, sicut hoc nomen homo potest supponere pro quolibet homine singulari. Et ita hoc nomen Deus, ex ipso modo suæ significationis potest supponere pro persona filii Dei, vt etiam in prima parte habitum est. De quolibet autē suppositio alicuius naturæ, potest vere & proprie prædicari nomen significans illam naturā in cōcreto, sicut de Sorte & Platone proprie, & vere prædicatur homo. Quia ergo persona filii Dei (pro qua supponit hoc nomen Deus) est suppositū na-

G turæ humanæ, vere & proprie hoc nomen homo, potest prædicari de hoc nomine Deus, secundū q supponit pro persona filii Dei.

AD PRIMVM ergo dicendū, q quando formæ diuersæ non possunt cōuenire in vnum suppositū, tūc oportet q propositio sit in materia remota, cuius subiectū significat vnam illarum formarū, & prædicatum aliā. Sed quando duæ formæ possunt conuenire in vnū suppositum, non est materia remota, sed naturalis, vel contingens, sicut cum dico, album est musicum. Natura autem diuina & humana, quā-

H uis sint maxime distantes, tamen conueniunt per incarnationis mysterium in vno supposito, cui neutra illarum inest per accidens, sed per se. Et ideo hęc ꝓpositio, Deus est homo, nō est neque in materia remota, neque in materia contingēti, sed in materia naturali. Et prædicatur homo de Deo, non per

accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi, non quidem ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi qđ est hypostasis humanæ naturæ.

Ad 2ᵐ dicendū, quòd tres personæ diuinæ conueniunt in natura, distinguuntur tamen in supposito: & ideo nō prædicantur de inuicem. In mysterio autem incarnationis naturæ quidem, quia distinctę sunt de inuicem non prædicantur, secundum quòd significantur in abstracto (non enim natura diuina est humana) sed quia conueniunt in supposito, prædicantur de inuicem in concreto.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd anima & caro significantur, vt in abstracto, sicut diuinitas & humanitas: in concreto uero dicuntur animatum & carneum, siue corporeum, sicut, & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abstractum non prædicatur de abstracto, sed solum concretum de concreto.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd hoc nomen homo, prædicatur de deo ratione vnionis in persona, quæ quidem unio relationem importat. Et ideo non sequitur regulam eorum nominum, quæ absolute prædicantur de Deo ab æterno.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit uera, Homo est Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomē incōmunicabile: sed Sap. 13. reprehenduntur idololatrę, de hoc quòd hoc nomen Deus, quod est incommunicabile, lignis & lapidibus imposuerunt. ergo pari ratione videtur esse incōueniens, ꝙ hoc nomen deus prędicetᷣ de hoïe.

¶ 2 Præt. Quicquid prædicatur de prędicato, prędicatᷣ de subiecto: sed hæc est uera, Deus est Pater, vel deᵒ est Trinitas. Si ergo hęc sit uera, Homo est Deus, videtur quòd hæc etiam sit uera, homo est Pater, uel, homo est Trinitas: quas quidem patet esse falsas. ergo & primam.

¶ 3. Præt. in Psalm. 80. dicitur, Non erit in te Deus recens: sed homo est quiddam recens: non enim A Christus semper fuit homo. ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 9. Ex quibus est Christus ſm carnē, qui est sup oïa Deus benedictus in sęcula: sed Christus secundum carnem est homo. Ergo B hæc est uera, Homo est Deus.

RESPON. dicendum, quòd supposita veritate vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo: hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, & ita potest supponere ꝓ psona filii Dei, quā dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestū est autē, ꝙ de persona filii Dei C vere & proprie prædicatur hoc nomē Deus, vt in prima parte habitū est†. Vnde relinquitur ꝙ hæc sit uera, & propria, Homo est Deus.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ idolatræ attribuebant nomē deitatis lapidibus & lignis, ſm quòd in sua natura considerantur, quia putabāt in illis aliquid numinis esse. Nos autem nō attribuimus nomē Deitatis homini ſm humanā naturā, sed ſm suppositū æternū, quod est etiā per vnionem suppositum D humanæ naturæ, ut dictum est*.

Ad 2ᵐ dicendū, ꝙ hoc nomē Pater, prædicatur de hoc nomē Deus ſm ꝙ hoc nomen Deus supponit ꝓ psona Patris: sic aūt nō prædicatᷣ de persona Filii, quia persona filii nō est persona Patris, & per cōseqnés non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus, inquantū ly homo supponit pro persona Filii.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ licet humana natura in Christo sit quiddā recens, E tñ suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, nō sequitur ꝙ ponamus Deum recentē. Sequeretᷣ aūt, si poneremus, ꝙ homo supponit suppositum creatū, secūdum ꝙ oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo supposita.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor non dixit, quòd vnio, ratione cuius est ista prædicatio, est relatio aut relatiua, sed dixit, quòd relationem importat, hoc est connotat, importatur enim nō solum res significata, sed connotata. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad deum sit substantialis, quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum secundum illam, non sequitur regulā absolutorū ab æterno.

¶ Altius posset exponi hæc responsio, dicēdo quòd homo prędicatur de Deo ratione vnionis in persona, quā vnionem constat ex supradictis fundamentaliter esse substantialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratione vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionē formaliter, vt differentia per proprietatē consueuit significari. Et quia illa fundamentalis vnio, quæ fundat prædicationem istā, habet modum relatiuū, quo ad hoc, quòd de nouo posita in persona diuina, nullam in illa mutationem ponit nisi relatiuam relatione nō reali, sed rationis, ideo dictū est, quòd relationē importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorū ab æterno, quæ si de nouo apponerētur, aut tollerentur a Deo, mutationem in ipso ponerent.

¶ *Super quæstionis sextædecimæ Articulum secundū.*

Locis sup. ar. 1. inductis.

TItulus clarᵘˢ est. ¶ In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quęsito. Hæc est vera, & propria, Homo est Deus, supposito incarnationis mysterio. Probatur. Deus prędicatur vere, & proprie de persona filii dei, ergo prædicatur uere, & proprie de homine. Probatur cōsequentia, quia homo pōt supponere pro persona filii Dei. Probatur hoc. Homo potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, sed quædam hypostasis humanæ naturæ est persona filii Dei, ergo homo pōt supponere pro ꝓsona filii Dei. ¶ In hac materia recolēda sunt dicta in priore articulo, quoniā ista propositio de qua est sermo, est etiā per se in primo modo respectu suppositi per subiectū, nō respectu naturæ significatæ, & A subiectū trahitur ad supponēdū pro tali supposito ex prædicato, sicut de sua cōuertente & cōuersa dictū est in præcedēti articulo. Et per hoc patet tam corpus articuli, quàm responsio ad primū.

¶ In respōsione ad secūdm, dubiū occurrit circa illud dictum, In ista propositione, Deus est Pater, ly Deus supponit pro persona Patris. Nā ly Deus, quantum est ex naturali sua suppositione, supponit pro habente deitatē indistincte, sicut homo pro habente humanitatem: ex parte autem prædicati non restringitur, ad supponendum pro persona Patris, quoniam stando in sua naturali suppositione, vera est propositio, Deus est pater, quoniā habens deitatem est Pater, vt patet. Minus ergo bene dictum videtur, quòd supponit pro Patre hoc nomen Deus, cum nomen patris de illo prædicatur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia argumentum de prædicatione per se procedit fundatū super ista regula, Quicquid prædicatur de pdicato, &c. ideo Auctoris uerba de prædicatiōe ꝑ se intelligēda sunt. Ista siquidem propositio, Deus est Pater, potest esse per se & per accidens, logice loquendo. Nā prædicatio ꝑ se exigit prædicari æqua de æquis, aut maiora de minoribus. Minus autem de maiori non nisi per accidens prædicatur, vt patet dicēdo, animal est homo. Hoc autem nomē Deus, si secundum suam naturalem sumatur suppositionem maius, hoc est communius est, quàm nomen Patris aut Trinitatis, quoniam extendit se etiam ad filium, & Spiritumsanctum, quorum neuter est Pater aut Trinitas, & propterea sic sumptū, sedit prædicationem per accidens, dicendo, Deus est Pater aut trinitas. quo fit vt si constituēda sit ꝓpositio per se prędicans Patrem de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum pro persona Patris, vt sic æquale de æquali prædicetur per se: sicut si Trinitas prædicari per se intelligitur de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum quasi simpliciter, vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus literæ.

P. p. q. 39. ar. 3. & 4.

In cor. ar.

¶ Super

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim August*, in lib. 83. q. Mooendum est, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt io illo homine domioico: loquitur antem de Christo. ergo videtur ꝙ Christus sit homo dñicus.

§ 2 Præt. Sicut domioium conuenit Christo ratiooe diuinæ natu-
G ræ, ita ēt humanitas pertinet ad humanā oaturam: sed Deus dicitur humanatus, vt patet per Damas. in 3. lib*. vbi dicit ꝙ humanatio eā, quæ ad hominē, copulationē demōstrat. ergo pari ratione pōt dici deoominatine, ꝙ homo ille sit dominicus.

§ 3 Præt. Sicut domipicus denominatine dicitur a dño, ita diuinus denominatine dicitur a Deo: sed Dion*. Christum oominat diuinissi-
H mū Iesum. ergo pari ratione pōt dici ꝙ Christus sit homo dominicus.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. Retract†. Non uideo vtrum recte dicatur, homo dñicus Iesus Christus, cum sit vtique dñus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictū est, *cum dicitur homo Christus Iesus, designat suppositum æternū, quod est persona filii Dei, propter hoc, ꝙ est vnum suppositum vtriusq; naturæ. De persona antem filii Dei prædicatur Deus & Dñs essentialiter, & ideo oon debet
I prædicari deoominatioe: quia hoc derogat veritati vnioois. Vnde cū Dominicus dicatur deoomioatioe a Dño, non pōt vere & proprie dici, ꝙ homo ille sit dñicus, sed magis quòd sit domious: si autē per hoc, quòd dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum aliquod creatum, secundū illos, qui ponnnt in Christo duo supposita, posset dici homo ille dominicus, inquantū assumitur ad participatiooem honoris diuini, sicut Nestoriani posue-
K runt. Et hoc etiam modo humana oatura nō dicitur essentialiter dea, sed deificata oon quidem per coouersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctiooem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Dam. in tertio lib*.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Aug. verba illa & similia retractat in lib. Retracta. Vnde post verba præmissa in lib. Retracta*.
F subdit, Vbicumque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem, postea quippe vidi non esse dicendū: quamuis oonnulla ratione posset defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratiooe humanæ naturæ, quam significat hoc oomen homo, oon autem ratiooe suppositi.

Ad 2m dicendum, ꝙ illud vnum suppositum, quod est humanæ, & diuinæ naturæ, primo quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno, postea autem ex tempore per incarnatiooem factum est suppositum
G humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum, oon quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humaoam naturam. Non autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam, vnde oon potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad 3m dicendum, quòd hoc nomeo diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc oomeo deus: dici-
H mus enim, quòd diuioa essentia est Deus, ratione identitatis, & ꝙ essentia est Dei, siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cum tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personā Platonis, propter diuersum modum significandi: sed domioicus oon dicitur de his, de quibus domious prædicatur: non enim consueuit dici, ꝙ aliquis homo, qui est domious sit domioicus: sed illud quod qualitercumque est domioi, dominicū
I dicitur, sicut dominica volūtas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est domious, oon potest dici domioicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica*.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de filio Dei, & econuerso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ sunt humanæ oaturæ, oon possint dici de Deo. Impossibile enim est opposita de eodem prædicari: sed ea, quę suot humanæ naturæ, sunt contraria his, quæ sunt propria dei: deus enim est increatus, immutabilis, & æternus: ad humanam autem naturam pertinet, vt sit creata, temporalis & mutabilis. ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de deo.

¶ *Super Quæstionis sextadecimæ, Artic. 3.*

3. dist. 7. q. 1 artic. 3.
TItulus clarus est, originem habens ab Augustini varia diuersis *q. 36. circa medium, to. 4 temporibus sententia, & Magistri Sententiarum distinctio 7. tertii libri.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito, Nō potest vere & proprie dici, quòd homo ille sit dominicus, sed quòd est dominus.
l. 3. orthod. fid. ca. 11.
Probatur prima directe, homo ille, scilicet Christus Iesus, designat personam filii dei. ergo de illo prædicatur dominus essentialiter. ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiue.
ca. 4. Eccle. hier. par. 3. Iiit. Cōtem. in princip.
Antecedens probat, quia vnum est suppositum diuinæ, & humanæ naturæ in Christo. prima cōsequētia est clara.
†li. 1. retrac. c. 19. nō p-cul a fi. to. 1.
Secunda vero probatur, quia derogaret veritati vnionis si prædicaretur denominatiue.
Arti. præc. ad 3.
Firmatur deinde conclusio ac ratio allata ex opposito, quia scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis, & quia similis prædicatio propria est naturæ assumptæ. Nestoriani siquidem, ponendo duo I Christi supposita, proprie dicunt, Christum hominem dominicum, quia vere esset ibi suppositum participatiue dominicum. Nos quoque proptin dicimus naturam assumptam esse deificatam nō deam: quia enim diuersa est assumpta natura a deitate, non deam dicimus. Et quia iuncta est deitati in vnitate personæ, ideo deificata.
li. 3. orth. fi. cap. 3. 4. 15. & 17.
Suppositū autē quia vnicū, est filii dei, ideo Deum & dominum, non dominicū, aut deificatum dicimus.
li. 1. retract. c. 19. decli. ad fin. to. 1.
¶ Circa rationem conclusionis dubiū occurrit, quia videtur falsa, tum quia ex affirmatione prædicationis essentialis infert negationem denominatiue, constat enim illationē hanc non tenere ex forma, vt manifestat instantia de Deo, & diuino, neq; ex materia, quia dñicus nomen est commune supposito & naturæ, pōt. n. dici natura assumpta, natura dñica, sicut & caro eius, dicit caro dominica, tū quia hæc prædicatio nō derogat veritati vnionis, qm affirmare Christū hoīem dominicum, non ē negare Christū esse verū dñm: sicut affirmare Verbū esse diuinū, nō est negare ipsum esse verum Deum.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ ratio veritati innititur, & est efficax. Nam quæstio ista de nominibus est, nominibus autem vtēdū est, vt plures vtunt, secundū Philosophū, communis autem vsus illud dominicum vocat quod ē dñi, non quod dñs est, vt in responsiōe ad tertiū litera explicat: & ꝓpterea ex affirmatione prædicationis essentialis istius termini Dñs bene illata est negatio denominatiui. Et similiter dicēdo, homo dñic⁹ sm communem vsum intelligitur homo dñi, ac per hoc aliquis homo dñi, & sic intelliguntur ibi duo supposita, vnū ī ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac ꝑ hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturæ i vno eodemque supposito. Et propterea Auctor hāc loquutionem nestorianam dixit. Non est autē simile de Deo & diuino, vt in litera dicitur: quia diuinū identice cōsueuit sumi frequenti vsu, non sic autem dñicum.

¶ *Super Quæstionis sextadecimæ Articulum quartum.*

TItulus, vt iacet, intelligēdus est

¶ 2 Præt. Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiã pertinere: sed ea, quæ sunt humanæ naturæ, defectum quendam continent: sicut pati, mori & alia huiusmodi. ergo videtur quòd nullo modo ea, quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de Deo.

¶ 3 Præt. Assumi conuenit humanæ naturæ: non autem hoc conuenit Deo. non ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, de Deo dici possunt.

SED CONTRA est, quòd Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Deus suscepit ea, quæ sunt carnis idiomata, idest, proprietates dum Deus passibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus est. B

Li. 3. Orth. fid. ca. 6. in medio.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestoriani enim voces, quæ dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quę pertinent ad humanam naturã, non dicerētur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinã naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei verbo tentat passiones tribuere, anathema sit. Si qua vero nomina sunt quæ ꝑtinere possunt ad vtramque naturã, de talibus prædicabant ea, quæ sunt vtriusque naturæ: sicut hoc nomen Christus vel Dominus. Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine, & fuisse ab æterno: non tamen dicebant vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab æterno fuisse. Catholici vero posuerunt huiusmodi quæ dicuntur de Christo, siue secundum diuinam naturam, siue secundum humanam, dici posse tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit,* Si quis duabus personis seu substantiis, idest hypostasibus eas, quæ in Euangelicis & Apostolicis conscriptionibus sunt, diuidit voces, vel ea quæ de Christo a sãctis dicuntur, vel ab ipso Christo de semetipso, & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas vero soli Verbo deputauerit, anathema sit. Et huius rō est: quia cum sit eadem hypostasis vtriusque naturæ, eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ. siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturæ. & ideo de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanę naturæ, tanquã de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamē, quòd in propositione, in qua A aliquid de aliquo prædicatur, non solum attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum, sed etiam secundum quid de illo prædicetur. Quãuis ergo non distinguãtur ea quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quòd vtrumque prædicatur. Nam ea quæ sunt diuinæ naturæ, prædicantur de Christo secundũ diuinã naturam: ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in 1. de Trin.† Distinguamus quid in scripturis sonet, secundum formam Dei, & quid secũdum formam serui. Et infra*, quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudēs & diligens & pius lector intelliget.

C

Inf. Eph. 1. cui præfuit Cyril. can. 4. to. 5. conc.

D

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd opposita prædicari de eodem secundum idem, est impossibile: sed secundum diuersa, nihil prohibet. Et hoc modo opposita prædicantur de Christo, nō secundum idem: sed secundum diuersas naturas.

AD 2m dicēdum, quòd si ea quæ ad defectũ pertinent, Deo attribuerentur secũdum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundum naturam assumptam. Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim abiectorum quę elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non potest esse subiecta iniuriis, propria vero facit inferiora, vt saluet naturam nostram. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur, quomodo dicis ea quæ causa nostræ salutis sunt, iniuriæ occasionem Deo fuisse?

AD 3m dicendum, quòd assumi conuenit humanæ naturæ, non ratione suppositi, sed ratiōe suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

E Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura: et de humana ea quæ conueniunt filio Dei.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ ea quę sunt humanę naturæ, possint dici de natura diuina. Ea enim quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de filio Dei & de Deo: sed Deus est sua natura. ergo ea quæ sunt naturæ humanæ, pos-

---

dus est de conuenientib' humanæ naturę existēti i Christo: puta passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione illius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus Christum crucifixũ, mortuũ, sepultum, &c.

¶ In corpore articuli tria sunt. primo refertur differētia inter Nestoriũ & Catholicos i hac quæstione. Secundo, redditur rō catholicæ doctrinæ. Tertio, subiũgitur opportunum documentum circa hãc catholicã doctrinã.

¶ Quo ad primũ, Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera bimembris ex parte prædicatorum: quædam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternũ, & similia) quędam sunt prędicata propria humanę naturæ, vt esse mortalem, corporeum, filium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum trimembris: potest enim dictis prædicatis subiici in enuntiatione vel nomē proprium Dei, vt Deus, vel nomē propriũ hominis, vt homo: vel nomē commune vtrique naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, vt Christus. Et subiungebant duas cōclusiones: primam de subiectis ꝓprius, dicendo, quòd nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria homini, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabant Deum esse natum ex Virgine aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominē esse creatorem cæli, & terræ, & huiusmodi. Secunda, de subiecto communi, dicendo, de nomine communi Deo, & homini prædicari vere, tam ea quæ sunt propria Deo, quàm ea quæ sunt propria homini. Et propterea Christus vere dicitur omnipotēs, æternus, creator, & nat' ex Virgine, crucifixus, mortuus, & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorii.

¶ Catholici autem affirmant vniuoce vtraque prædicata vere enuntiari de quocumque nomine subiecto, siue ꝓprio siue cōmuni: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

Lib. 1. c. 11. in prin. to. 3. eodem loco.*

¶ Quo ad secundũ ratio catholicæ assertionis est, idēptitas hypostasis vtriusq; naturæ Christo. Hinc enim fit, vt vna eademq; hypostasis supponatur vtrisq; nominibus, & ꝙ propria Deo enunciantur prædicari de hypostasi diuina, & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hic immorari: quia ex supradictis patet, nomina communia cōcreta posse pro qualibet sua hypostasi supponere.

¶ Quo ad tertium, documentũ catholicum est, quòd licet non distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prędicantur, distinguenda tamē est rō subiecti, qua diuina de ipso dicũtur a ratione, qua humana de eodem enunciantur: nam vna eademque est hypostasis in diuersis naturis subsistēs & propterea discernendum caute est non id, de quo dicũtur: sed id, secundũ quod dicuntur. Et hoc cōfirmatur auctoritate August.

¶ Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quintum.

IN titulo vide diuersitatem huius a præcedenti titulo: nam hic quæstio refertur ad diuinã naturam, ibi vero ad Deum. unde hic quæritur an humana prædicentur de natura diuina: ibi, an humana prædicentur de Deo. Vnde cum inter Deũ & diuinam

& diuinã naturam sola sit differentia secundum modum significandi, qm ista quæstio ad rem diuinam spectat, non vt res est absolute, sed vt res ẽ significata nõie abstracto, puta deitas aut diuinitas, vel æquiualẽs, puta natura diuina, essentia diuina & hmõi. F
¶ In corpore articuli duæ sunt cõclusiones simul probatæ. Altera est: in Christo ea quæ sunt vnius naturæ, non possunt prædicari de alia in abstracto significata. Altera est. In Christo ea quæ sũt vtriusque naturæ, possunt indifferẽter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probãt simul. Ea quæ sunt propria vnius, nõ possunt vere prædicari de alio, nisi de eo quod est idẽ illi. ergo ea quę sunt vnius naturæ, &c. Antecedens manifestatur, quia risibile non cõuenit nisi ei, quod est homo. Consequentia vero probatur, primo: qa nomina cõcreta supponũt hypostasim naturæ. Et cõfirmatur deinde secunda conclusio auctoritate Leonis.

Li. 3. orth. fid. c. 6. circa fin. & c. 7. a med.

Li. 3. ca. 4.

¶ Aduerte hic, q abstracta & cõcreta nomina, quãuis cõueniant in significato formali (quoniã tam deitas, quàm Deus deitatẽ significat, & similiter tã humanitas, quàm homo humanum significat naturã) ea differenti tamen significandi modo inueniri in illis, alia oĩt differentia quo ad supposita per illa: nam abstractum nomen & significat naturam & supponit pro natura: deitas enim pro deitate supponit. Cõcretum vero significat quidem naturã, sed etiam supponit pro habente naturã, ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis.n. est habens naturam: Deus.n. supponit pro habẽte deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ, & similiter homo pro habẽte humanam naturã, pro hypostasi humanæ naturæ: & similiter risibilitas & significat & supponit ipsam risibilitatẽ, sed risibile supponit p habẽte risibilitatẽ. Et ideo risibilitas nõ prædicatur de humanitate, sed risibile vere prædicatur de homine, qm idẽ est habens humanitatẽ & risibilitatẽ. Ex his igitur patet in primis assumptũ in litera antecedens, cũ sua manifestatione exẽplari de risibili. Verissime siquidem est, propria vnius non verificari de alio, nisi illud aliud sit idẽ huic, cui sunt propria, quemadmodũ propria risibilitatis non verificãtur de humanitate, quia nihil est idẽ vtriq;, sed verificãtur de homine, quia homo est id humanæ naturæ, quod est idẽ habẽti risibilitatẽ, idem.n. subiecto est hypostasis humana, & subiectum risibilitatis. Patet deinde vis consequentiæ; quoniam dũ explicatur in litera proprietas concretorũ in supponendo, insinuatur differentia, quam explicauim* inter suppositionẽ concretorum & abstractorum, ea qua fit vt abstractũ nomen vnius naturæ pateat ĩportare omnino aliud ab his, quæ sunt alterius naturæ, scilicet ipsam solam naturã secundum se, ac per hoc optime inferri, quòd non prędicantur de abstracto ea quæ sunt alteri9 naturæ: et similiter pateat concretum cuiusque in Christo naturæ importare id, quod idem est, quod commune est omnibus ad quãcumque naturã spectantibus, scilicet vnam eãdemq; hypostasim, & ideo optime inferri, quòd indifferẽter ea, quæ sunt vtriusque naturæ de contractis vtriusque naturæ, prædicantur.

P. p. q. 39. art. 5.

Q. 3. art. 2.

Est epi. 83. iter mediũ & finalli9.

D. t147.

sunt prædicari de diuina natura.

¶ 2 Præt. Caro pertinet ad naturã humanã: sed sicut dicit Damas*. In 3. lib. dicimus naturã verbi incarnarã esse, ſm beatos Athanasiũ, & Cyrillum. ergo uidetur q pari ratione ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de diuina natura.

¶ 3 Præt. Ea, quæ sunt diuinę naturæ conueniunt humanæ naturæ in Christo, sicut cognoscere futura, & habere salutiferã virtutẽ. ergo videt q pari rõne ea, quæ sũt humanę naturę, possit dici de diuina natura. G

SED CONTRA est, q Damasc*. dicit in 3. lib. Deitatẽ quidẽ dicẽtes nõ nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata sunt .i. proprietates: nõ .n. dicimus deitatẽ passibilẽ, vel creabilẽ: deitas aũt est diuina natura. ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, nõ possũt dici de diuina natura. H

RESPON. Dicendum, q ea quæ sunt propria vnius, non possunt vere de alio prędicari, nisi de eo, quod est idẽ illi, sicut risibile nõ conuenit nisi ei qd est homo: in mysterio aũt incarnationis nõ est eadẽ natura diuina & humana, sed eadẽ est hypostasis vtriusq; naturæ, ideo ea, quæ sũt vnius naturæ, nõ possunt de alia prædicari, ſm q in abstracto significatur. Nomina vero cõcreta supponunt hypostasim naturæ, & ideo indifferẽter prædicari possunt ea, quæ ad vtrãq; naturã pertinẽt, de nominibus concretis, siue illud nomẽ de quo dicuntur, det intelligere vtrãq; naturã, sicut hoc nomẽ Christus, in quo intelligitur & diuinitas vngẽs, & humanitas vncta, siue solũ diuinã naturã, sicut hoc nomẽ Deus vel filius Dei, siue solũ naturam humanã, sicut hoc nomẽ homo vel Iesus. Vnde Leo papa dicit in Epistola ad Palæstinos*: Non interest, ex qua Christus substãtia nominetur, cũ inseparabiliter manẽte vnitate personæ, idẽ sit & totus hominis filius propter carnẽ, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatẽ. I K

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q in diuinis realiter est* idem persona cum natura, & ratione huius idẽtitatis diuina natura prædicatur de filio Dei: non tamen est idẽ modus significãdi, & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura, sicut dicimus q filius Dei est genitus, non tamen dicimus q natura diuina sit genita, vt in prima parte habitum est*. Et similiter in mysterio incarnationis dicimus, q filius Dei passus est, non autem dicimus quòd diuina natura sit passa.

Ad 2m dicendum, q incarnatio magis importat vnionem ad carnẽ, quàm carnis proprietatẽ. Vtraq; autem natura in Christo, est vnita alteri in persona, ratione cui9 vnionis, & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata, vt supra dictum est*.

Ad 3m dicendum, q ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non secundum q essentialiter competunt diuinæ naturæ, sed secundum q participatiue deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea, quę participari non possunt a natura humana (sicut esse increatũ, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autem natura nihil participatiue recipit ab humana natura, & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possũt dici de diuina natura.

ARTICVLVS VI.

Vtrũ hæc sit uera, De9 factus est homo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cum.n. homo significet substantiam, fieri hominem, est fieri simpliciter: sed hæc est falsa, Deus fact9 est simpliciter. ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2 Præt. Fieri hominem est mutari: sed Deus non potest esse subiectum mutationis, secundum illud Malach. 3. Ego dominus, & nõ mutor. ergo videtur quòd hęc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3 Præt. Homo secundum quòd de Christo dicitur, supponit personam filiũ Dei: sed hæc est falsa, Deus factus est persona filii Dei. ergo hęc est falsa, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factũ est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectũ*, quod dixit, Verbũ caro factum est, simile est, ac si diceretur, quòd Deus homo fact9 est.

Infr. q. 33. ar. 3 c. Et 3. dist. 3. q. 5. art. 3. c. & dist. 7. q. 1. Et opu. 1. c. 28. Et opu. c. 6. Et Ro. 1. l. 2.

Super Quæstionis sextadecimæ Articulum sextum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli primo respondetur quæsito vnica cõclusione. Hæc est vera, Deus factus est homo. Probaturque syllogismo satis clare posito, & ordinato in litera, ita vt non sit op9 formare illũ.

¶ Deinde aperitur, quòd hæc propositio a diuersis diuersimode intelligitur, iuxta dicta in primo huius quæstionis articulo de ista propositione, Deus est homo.

¶ In respõsione ad secundum, si dubitas, vide scripta in articulo primo in responsione ad vltimum. Et si tibi illa non sufficiunt, nec quiescis ex relatiua declaratione tam profundæ factionis, dicito quòd licet fieri hominem, absolute importet mutationem in

Post mediũ illius, & incip. Ergo arbitra.

in subiecto acquirente humanam naturam, puta in materia, attamen personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est: quia subiectum quod fit homo, per transmutationem sui acquirit esse humanum: sed persona quæ fit homo, sola noua personatione humanæ naturæ fit homo. Personare autem naturam humanam, nō est mutari, sed subsistere nunc primo in illa. Et ideo filius dei prius non erat homo, quia non personabat naturā humanam, & in tempore factus est homo, quia incœpit quandoque personare naturam vnā humanam, & per hoc acquisiuit primo esse substantiale humanæ naturæ, & non tantum esse relatiuum: factus ē homo, factus est substantia animata sensibilis, rationalis, & non ad aliquid, nō ad humanam naturam. Et est non solū subiectum propositionis ly Deus, cū dicitur, deus factus est homo, sed vt subiectum factionis, hoc est personationis nūc primo: hoc enī fieri nihil aliud est, quàm personare nunc primo. Et sic habes substātialem factionem & terminum & subiectum, absque mutatione subiecti. Et si tibi apparet mirabile, memento quia nihil est mirabilius, quàm verbum caro factum est, post Trinitatis arcanum.

ar. 5. huius quæst.

ar. 1. huius quæst.

In corp. ar.

¶ In responsione ad tertium, si formalē responsionem nouitius optat, dicito quòd ista est vera, Deus factus est subsistens in humana natura: hoc enim formaliter supponit ly homo. Et si ad materialiter substratum instet descendi, dicito quòd hæc etiam est vera, deus factus est persona filij dei subsistens in humana natura. Sicut etiam cum paries fit albus vere dicitur, quòd paries factus est paries albus, vt patet in septimo Metaphysi. & ad propositum in 3. Senten. distin. 7.

RESPON. Dicendum, quòd vnumquodque dicitur esse factum illud, quod de nouo incipit prædicari de ipso. Esse autem hominem, vere prædicatur de Deo, sicut dictum est†, ita tamen quòd non conuenit Deo esse hominem ab æterno, sed ex tempore per assumptionem humanæ naturæ. Et ideo hæc est vera, Deus factus est homo. Diuersimode tamen intelligitur a diuersis, sicut & hęc, Deus est homo, vt supra dictum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri hominem, est fieri simpliciter in oībus his, in quibus humana natura incipit esse in supposito de nouo creato. Deus autem dicitur factus homo, eo quòd humana natura incępit esse in supposito diuinæ naturæ, ab æterno præexistente. Et ideo Deū fieri hominem, non est Deum fieri simpliciter.

AD 2m dicendum, quòd sicut dictum est †, fieri importat quòd aliquid prædicetur de nouo de altero. Vnde, quandocumque aliquid de nouo prædicatur de altero cum mutatione eius, de quo dicitur, tunc fieri est mutari. Et hoc contingit in omnibus quæ absolute dicuntur: nō enim pōt albedo aut magnitudo de nouo aduenire alicui, nisi per hoc quòd de nouo mutatur ad albedinem, vel magnitudinē. Ea vero quæ relatiue dicuntur, possunt de nouo prędicari de aliquo absque eius mutatione, sicut homo de nouo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister. Vnde in talibus non oportet omne quod dicitur fieri, esse mutatum, quia hoc potest accidere per mutationem alterius. Et per hunc modum Deo dicimus, Domine refugium factus es nobis. Esse autem hominem, conuenit Deo ratione vnionis, quæ est relatio quædam: & ideo esse hominem prædicatur de nouo de Deo absque eius mutatione per mutationem humanæ naturæ, quæ assumitur in diuinam personam. Et ideo cum dicitur, Deus factus est homo, non intelligitur aliqua mutatio ex parte Dei, sed solum ex parte humanæ naturæ.

AD 3m dicendum, quòd homo supponit personam Filii Dei, non nudam, sed prout subsistit in humana natura. Et ideo quamuis hæc sit falsa, Deus factus est persona filii Dei, est tamen hæc vera, Deus factus est homo, ex eo quòd est vnitus humanæ naturæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hæc sit vera, Homo factus est Deus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Homo factus est Deus. Dicitur enim Romano. primo, Quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis, de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: sed Christus, secundum quòd homo, est ex semine Dauid secundum carnem. ergo homo factus est filius Dei.

¶ 2 Præter. August. dicit in primo de Trinit*. Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: sed ratione illius susceptionis hæc est vera, Deus factus est homo. ergo similiter hæc est vera, Homo factus est Deus.

Li. 1. c. 13. circa prin. tom. 3.

¶ 3 Præter. Gregorius Nazanzenus dicit in Epist. ad Elidonium †, Deus quidē humanatus est, homo autē deificatus, vel quōlibet aliter

In epist. 1. ad Elidonium inter princip. & med.

¶ *Super Quæstionis sextadecimæ Articulum septimum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur duplex propositionis sensus improprius: & iuxta vtrumque respondetur. Secundo, ponitur tertius sensus, qui solus est proprius, & respondetur quæsito.

¶ Quoad primum vide notitie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus, ponitur vel adiectiuum subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus, vel adiectiuum prędicati, puta deus factus: ita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est deus, vel quòd homo est deus factus. Et vtroque modo indicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly homo, in subiecto stat pro hypostasi, ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est deus: constat autem, nullam esse personam siue humanam, siue diuinam factā, quæ sit deus: nam persona humana, quæ est deus, est non facta, sed genita ab æterno, deus de deo.

¶ In secundo autem, quamuis improprio sensu, dicuntur quinque. primo, ponitur modus, quo sumitur ly factus: & dicitur sumi, vt modus determinans compositionem, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessarium determinare dicitur compositionem, ita φ propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea, secundo in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit deus, & similiter deus factus est homo, factum est, vt deus sit homo. Tertio dicitur, quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem logica est quia ly factus, non est modus determinatiuus cōpositionis sicut ly possibile, aut necessarium. Ratio vero realis ad sensum respiciens, quæ in litera redditur, cum quinto subiungitur, qūn sensus iste potest proprietatem forte habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factū esse deum, non est factus deus, ita φ neq; ab æterno, neq; ex tēpore factum est, vt hō, hoc est hic homo, esset deus: constat. n. φ ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: q\a supponit personaliter & determinate, & quòd hic homo est deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij dei.

Locis sup. arti. 6. citatis.

nominauerit: sed deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factus deus. Et ita hæc est vera, homo factus est deus.

¶ 4 Præt. Cum dicitur, deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est deus: G sed humana natura, quam significat hoc nomen homo: sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. ergo hæc magis est vera, homo factus est deus, quàm ista, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3.lib.* Non hominem deificatum dicimus, sed deum humanatum: idem autem est fieri deum quod deificari. ergo hæc est falsa, homo factus H est deus.

*lib.3.c.2. non longe a fine.

RESPON. Dicendum, quòd ista propositio, homo factus est deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolute vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo deus prædicatur, est factus, neque deus est factus, vt infra dicetur.* Et sub eodem sensu hæc est falsa, deus factus est homo: sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, homo factus est deus, idest, factum G est, vt homo sit deus. Et sub hoc sensu vtraq; est vera, & homo factus est deus, & deus factus est homo: sed hic nõ est proprius sensus harum locutionum: nisi forte intelligatur sm q ly homo, non habet personalẽ suppositionem, sed simplicem. Licet.n. hic hõ non sit factus deus, quia hoc suppositũ.s. psona filij dei, ab æterno fuit deus, tamen homo, cõiter loquendo, nõ semper fuit deus. Tertio modo ꝓprie intelligitur, secundum q hoc H participium factus, ponit fieri circa hoiem in respectu ad deũ, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito q in Christo sit eadem persona, & hypostasis, & suppositum dei & hominis (vt supra ostensum est †) ista propositio est falsa: quia cum dicitur, homo factus est deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non.n. esse deum, verificatur de homine

*art.8.& 9. huius q.

†q.2.art.6.

Non est igitur proprius sensus harum locutionum, dicere, Factum est vt homo esset deus. Posset tamen, vt quinto dicitur in litera saluari, vt proprius sensus, sustinẽdo quòd homo habeat suppositionem simplicem, hoc est, supponat pro natura humana in concreto communiter, nam factum est, quòd homo sit deus: quamuis nõ sit factum, quòd aliqs singularis homo sit deus: quia ille singularis homo, qui est deus, est naturaliter, & ab æterno deus.

¶ Occurrit hic antẽ circa duo quæstio. Primo circa suppositionem simplicẽ, & proprietatem ꝓpositionis sic sumptæ. Secundo, circa personalem, an iste homo sit factus de⁹. Est autem dubitãdi ratio circa primũ: quia dicendo, homo est factus deus, ly homo supponit pro habente naturã humanam indeterminate, aliud enim est dicere, hic homo est factus deus: & aliud est dicere, homo est factus deus: quoniã homo supponit confuse pro habente naturã humanam, hic homo autẽ determinate.

¶ Et hinc fit primo, vt ratio literæ nihil valeat, reprobando illam, Homo factus est deus: quia ista ẽ falsa, Iste homo factus est deus. Fit secundo, vt non logice dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, I stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confuse tamen: immo naturalis suppositio termini cõis concreti, est supponere ꝓ habente naturã indeterminate. Fit tertio, vt quia ista propositio, Homo factus est deus, in personali suppositione propriissime sumpta est vera: quia in veritate homo est deus, & nõ semper fuit deus, sed per vnionis gratiam est deus: male in litera arguatur falsitatis. Fit quarto, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, sectius dixerit q ista propositio, Homo factus est deus, est simpliciter vera & propria: tum quia homo per actionem agentis est deus, & non semper fuit deus: tum quia est conuertens illam, deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd inter personalem, & simplicem suppositionem hæc est differẽtia, quòd si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, de homine personaliter sumpto nõ K verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quàm per accidens. Si vero supponit simpliciter, prædicatum conuenit homini abstrahenti a suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificatur.

¶ Ad propositum autem descendendo, considerandum est, q in illa propositione, Homo factus est deus, ly Homo supponit personaliter proprie loquendo: quia ly factus est, non permittit hominem supponere nisi personaliter: sicut cum dicitur, Homo factus est albus: quoniam fieri reale, non est hominis communiter, sed hominis singularis. Et ꝓpterea ad veritatẽ istius, Homo factus est deus, oportet veram esse istam, Aliquis homo factus est deus: sicut ad veritatem istius, Homo factus est albus, oportet quòd aliquis homo sit factus albus. Sed si ly homo, supponat simpliciter veritas eius non exigit, quòd aliquis homo sit factus deus, sed sufficit quòd per actionem alicuius agentis factum sit, vt de homine absolute verificetur de nouo F esse deum. Et quia potest dici quòd iste sensus est proprius sensus istius propositionis a doctoribus positæ (ita quòd de homine absolute dixerunt quòd factus est deus) nec hæc proprietas est vsquequaque clara, ideo Auctor dixit, Nisi forte &c.

¶ Ad obiecta igitur respondendo dicitur, concedendo quòd homo, proprie loquendo, supponit pro habente naturam humanam indeterminate: & q alia est propositio, Homo factus est deus, & alia, Hic homo factus est deus. Sed cum infertur primo, ergo ratio literæ nihil valet, respondetur quòd efficax est: quia licet sint diuersæ propositiones, negatio tamen illius singularis, scilicet hic homo est factus deus, infert negationem illius indefinitæ, homo factus est deus: quoniam gratia materiæ vnica singularis in proposito æquiualet omnibus singularib⁹: constat enim vnum tantum hominem esse deum. Et propterea sicut a negatione omnium singularium infertur negatio indefinitæ, ita in proposito a negatione vnius singularis destruitur indefinita.

¶ Ad secundum dicitur, quod quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis, & prædicatum integrum, scilicet factum esse deum, verificandum est, & non potest verificari de homine personaliter siue confuse, siue determinate, ideo ad suppositionem simplicem recursum est. Logicum quippe est, vt homo supponat simpliciter pro habente naturam, abstrahendo a singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quod prædicato supponat, & hæc non est eius naturalis suppositio, sed cum personaliter supponit pro habente naturam indeterminate.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, homo factus est deus, sit vera: nec est verũ de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Auctor in litera sub dubio relinquit: sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalẽ: hoc est, factum est, K vt homo esset deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est deus, sequi per conuersionem ad illam, deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuersionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali, directe dicit contra Auctorem, sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, homo factus est deus, est falsa. Et cum probatur, quia istæ sunt veræ, homo per actionem agentis est deus: &, homo non prius erat deus, respondetur quòd prima est falsa, quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est deus, qui prius non fuit deus, Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscumque agentis est de nouo deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est deus, non est de nouo deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate a Patre est deus. Nec est verum quòd istius, deus factus est homo, conuertens sit, homo

factus

ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse deum, est idem quod hypostasis seu persona filij dei, quæ semper fuit deus. Vnde non potest dici, quòd iste homo incœpit esse deus, vel quòd fiat deus, aut quòd factus sit deus. Si (B) vero esset alia persona vel hypostasis dei & hominis, ita quòd esse deum prædicaretur de homine, & econuerso, per quandam coniunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis, vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, quòd homo factus est deus, idest, coniũctus deo, sicut & quòd deus factus est homo, idest, coniunctus homini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam filij dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliquis existens ex semine Dauid, secundum carnem sit factus filius dei, in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti, vt sit sensus, quòd filius dei factus est, scilicet homo, ad honorem Patris (vt Glo. exponit) existens ex semine Dauid secundum carnem. Ac si diceret, filius dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorem dei.

AD 2m dicendum, quòd illud verbum August.* est intelligendum in illo sensu, secundum (B) quòd ex illa susceptione incarnationis factum est, vt homo esset deus, & deus esset homo. In quo sensu ambæ locutiones sunt veræ, vt dictum est. † Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est, quod fieri deum.

AD 4m dicendum, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, idest pro supposito: positus vero in prædicato, tenetur [d] formaliter, idest pro natura significata. Et ideo cum (C) dicitur, Homo factus est deus, ipsum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno deus, & ideo non conuenit ei fieri deum. Cum autem dicitur, deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsã humanam naturam. Et ideo proprie loquendo, hæc est vera, deus factus est homo: sed hæc est falsa,

factus est deus, sed illa, Qui factus est homo, est deus, sicut ista, (A) Paries factus est albus, non conuertitur in istam, Album factũ est paries, sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quod etiam factum sit, quòd iste homo sit deus: nam ly iste homo, stat pro supposito æterno, non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanæ naturæ. Constat autẽ, quòd factũ est per gratiam diuinam, vt hypostasis diuinæ naturæ, esset hypostasis humanæ naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ, esset ipsa verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium habet secundum personalẽ suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima particula literæ nõ est sermo de veritate, sed de proprietate sensus. Et propterea licet assignatus sensus obiiciẽdo sit verus, non tamen ẽ proprius dictæ propositionis: quia ly homo, ex parte subiecti personaliter ac determinate supponens, debet sumi pro illa hypostasi absolute: & non pro illa, vt abstrahit a seipsa (vt obiectio sumit) quia subiecta tenentur materialiter: cõstat autem quòd absolute sumpta hypostasi illa, falsum est quòd factum sit illam esse deum. Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, pie interpretanda sunt, (D) nec extendenda.

¶ Quo ad secundum tertius sensus ponit, quòd hoc totum. Factus est, ponitur pro copula verbali: sic enim ly factus est, ponit circa hominem vt subiectum fieri, non absolute, sed in ordine ad deum, vt terminum factionis: ita quòd sensus proprius est, quòd homo effectus est deus. Et in hoc sensu proprie respõdetur quæsito, quòd propositio est falsa: & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contraria hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantum in Christo hypostasim, cum illa sit genita deus ab æterno, & supponatur per ly homo, non potest dici, quòd factus est deus. Ponendo autem cum hæreticis duas in Christo hypostases, optime verificatur, quòd homo factus est deus, quia ille homo cõiunctus est deo, sicut econtra, Deus factus est homo, i. coniunctus est illi homini secundum hos hæreticos. Probatur autem sic. Esse deum verificatur de homine non ratione naturæ, sed (E) suppositi. ergo fieri deum, de supposito quoque verificari debet, si propositio est vera: sed de supposito non potest verificari fieri deum. Probatur: quia ab æterno est deus, nec vnquam cœpit esse deus, aut fieri deus, aut quòd factus sit deus. ergo. Antecedens patet. Consequentia vero probatur: quia eiusdem est fieri & esse, si fit, cum fieri terminetur ad esse.

¶ Aduerte circa hæc, quòd cum in omni factione, qua vnum fit aliud, non solum concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione, vt in litera dicitur, Deus significetur vt terminus, per hanc propositionem, Homo factus est deus, restat vt homo significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio ista, Homo factus est deus. Et tamen si relatiua iudicetur ista factio, verissimum est, quòd deus est terminus, & homo formaliter est subiectum: quia secundum rem mutatio ponitur in homine formaliter, & in deo

(A) non nisi vt in termino. Quo fit, vt ad rem spectando, deberet ista propositio, Homo factus est deus, dici vera, & magis vera, quàm illa, deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus, in ista autem, econtra: & tamen totum oppositum affirmatur: quia ista, deus factus est homo, affirmatur & in Euangelio, Verbum caro factum est, & in symbolo, Et homo factus est: illa autem, Homo factus est deus, communiter dicitur falsa.

**positum [?] arg.*

¶ Quorsum hæc? Propter duo. Primum est, vt non sistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbum caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relatiuum: quia non caro, non homo factus esset dei filius, sed ad carnem, ad hominem & militarent multum argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominem. Nam sicut alio modo se habet esse inter Sortem & humanam naturam ex vna parte, & inter materiam & humanam naturam ex altera parte, ita dissimiliter se habet fieri (D) inter hæc & illa: cum enim dicimus, Sortes est homo, non denotatur aliud esse prædicati, & aliud subiecti: sed cum dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale denotatur materiæ, & aliud humanitatis. Et ideo fieri medians inter materiam & esse humanum, fieri substantiale quidem, sed mutationis est ipsius materiæ: inter Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri mutationis: sed aut nullum, aut sine mutatione. Et ad hoc fieri spectat fieri illud, quo verbum caro factum est: sicut ad hunc essendi modum spectat esse illud, quo verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex supradictis.

† In corp. artic.

D. 1052.

¶ Secundum est, quòd cum his stat, quòd interuenit in hoc mysterio mutatio relatiua, secundario tamen: ita quòd cum de hoc mysterio loquendum est dicito, quòd interueniunt hæc duo, s. factio, & mutatio. Et quòd factio quidem est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali verbum: quia secundum rei veritatem concurrit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ naturæ subiicitur, naturam substantificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (E) (de qua est sermo) tenet locum termini, quãuis non tũ, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locum subiecti, verbum autem locum termini: quia verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad verbum. Et quoniam non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus, ideo illa est simpliciter vera, deus factus est homo: in eo siquidem de eo quod est, vt subiectum factionis, dicitur, quòd factum est homo, quod constat esse verissimum, & proprijssime dictum: ista vero, Homo factus est deus, est simpliciter falsa: quoniam in ea enuntiatur vt terminus factionis deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionem circa suppositum hominis ex significatione propositionis positam, cum dicitur, homo factus est deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis argumenti

argumenti consistit in illo pronomine, Ei: quasi dixerit Apostolus, de filio suo, quia factus est ei, hoc est deo filius, &c. Et propterea responsio cõsistit in hoc. quòd ly Ei, idem significat quod ad honorem eius: & construitur sic, Qui factus est ad dei honorem ex semine Dauid secundum carnem.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ habes piam interpretationem Græcorum ſ Gregorio, & Latinorum in Augustino.

¶ In responsione ad quartũ vide in calce responsionis, quòd natura humana dicitur subiectum factionis, non solum ea ratione, quia est subiectum mutationis relatiue: sed quia substantiale fieri in mysterio Incarnationis inuentum conuenit humanæ naturæ passiue: quoniam hoc fieri non est, nisi verbo vniri naturam humanã in vnitatem hypostaticam, vbi constat verbum personare naturam, & naturam personari in verbo. Et licet verbũ personare naturã, non sit agere (cum non sit commune toti Trinitati, cui omnis actio ad extra communis est, sed soli verbo conueniat (& consequẽter naturam a verbo personari, non sit pati: quia tamen hoc fieri, physice loquendo, nõ est nisi personatio humanæ naturæ in verbo, vt nunc primo dependens a tota Trinitate, vt causa efficiẽte, & verbum in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem suæ personalitatis in verbo tam verbum quàm natura humana potest significari vt subiectum factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur quòd dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est deus.

Inf. q. an. a. 3. ad 1. Et 1. q. 41. art. 3. c. & ad 4. Et 3. distinctio. 4. q. 2. art. 2. ad 4. & di. 11. q. 1. arti. 2. & di. 21. q. 1. art. 3 ad 2. Et 4. cõ. c. 48. Et veri. q. 29. arti. 1. ad 1. Et op. 3. c. 223. et 1. Cor. 15. lec. 2.

* art. 5. huius q.

Homo factus est deus: sicut si Sortes cum prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis, puta si dicatur, quòd natura humana facta est filij dei.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit vera, Christus est creatura.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita H conuentio: Deus qui est & erat, fit creatura: sed illud potest prædicari de Christo, quòd filius dei factus est per incarnationem. ergo hæc est vera, Christus est creatura.

§ 2 Præt. Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocumque nomine significetur, vt supra dictum est: * sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorem. er- I go vtrumque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & quòd sit increatus & creator.

§ 3 Præt. Principalior pars hominis est anima, quàm corpus: sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. ergo ratione animæ, quæ creata est a deo, debet simpliciter dici, quòd Christus sit creatura.

SED CONTRA est, quòd Ambro. dicit in lib. de Trinita.† G Numquid dicto factus est Christus? numquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in deo esse potest? etenim deus naturę simplicis est, non coniunctæ. ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Hiero.* dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici, Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solum ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinę personæ. Et ideo non est absolute dicendum, quòd Cristus sit creatura vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturę, sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum: sicut etiam in re-

† in lib. 1. de fide c. 7. circa medi. tom. 2.

* refert I. sen. dis. 13. in fine.

D. 2213.

D. 617.

¶ *Super Quæstionis sextadecimæ Articulum octauum.*

TItulus de propositione est, an enuntiatio ista, Christus est creatura, sit vera.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est directe responsiua quæsito. Non est absolute dicẽdum, Christus est creatura: sed cum determinatione s. secundum humanam naturam Probatur. Cum hæreticis nec nomina debemus habere cõmunia ergo cum Arrianis non debemus conuenire in dicendo Christum creaturam. Antecedẽs probatur & ex Hieronymo: quia ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis: & ne hæreticorum errori fauere videamur. Consequentia probatur: quia Arriani dicebant Christum creaturam simpliciter: quia secundum vtrãq; naturam erat creatura, quod est damnata hæresis.

¶ Nota hic nouitie quòd ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis, non formaliter, quæ exigit pertinaciam in voluntate: sed vel materialiter, in significato verborum inordinatorum, errorem contrarium fidei importantium, vel apparenter, dum inordinata verba speciem hæresis præ se ferunt: sicut etiam in F alijs vitijs incurritur ex aliqua inordinatione species mali, a qua vniuersaliter abstinendam esse iubet Apostolus.

¶ Nota secundo, quòd quia quæstio ista est de nominibus, quæ diuersimode a diuersis intelligi possunt, ideo sufficiens ratio abstinendi ab aliqua locutione est fuga apparentiæ, ne videamur fauere hæreticis, etsi in veritate non faueremus.

¶ Nota tertio, quòd communicare cum hæreticis in vocabulis, prohibitum est quo ad propria, non autem quo ad communia nam in his quæ bene cum Ecclesia dicunt, nos non communicamus cum illis: sed ipsi communicant nobiscum. Sed in iis vocibus, quas contra Ecclesiam leuãt, vtpote ipsis proprijs, communicare non debemus. Talis autem ẽ vox ista, Christus ẽ creatura. Vsurparunt siquidẽ Arriani vocem hanc de Christo secundum id totum, quod est, & nõ secundum partem: cum secundum veritatem non nisi ratione partis, hoc est humanæ naturæ creatus sit. Et propterea in hac cuntatione, Christus ẽ creatura, vtpote hæreticis propria, contra Ecclesiæ & vocem & veritatem, non est communicandum cum Arrianis: & ideo est simpliciter neganda.

¶ Occurrit hic dubium: quia vox ista non arriana, sed euangelica est, ac per hoc non propria hæreticis, sed communis & frequentanda. Probatur assumptum Ioan. 14 ex verbis Domini dicentis sine determinatione aliqua, Pater maior me est. Si enim Christus absolute & simpliciter dixit, Pater maior me est (quod est dicere, ego sum minor Patre) & idem est iudicium de ista & de illa, Christus est creatura, vt in litera dicitur, consequens est, vt dicere hæc, non sit communicare in vocabulis cum hæreticis: sed sectari Euangelica verba, destruendo tamen sensum hæreticorum: non enim prohibemur loqui & fre- K quentare locutiones sacræ Scripturæ, male capitas ab hæreticis, alioquin oporteret nouum semper modum loquendi inuenire, quod est fatuum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Saluator non dixit sine determinatione, Pater maior me est: quoniam apposuit hanc locutionem, vt rationem præcedentis, de seipso secundum assumptam naturam loquentis: ait enim, Gauderetis vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est: constat enim liquido, quòd secundum humanam naturam vadit ad Patrem: quia Pater maior est ipso proculdubio secundum illam naturam, secundum quam vadit ad Patrem: alioquin maioritas non esset ratio eundi ad Patrem. Ex contextu igitur literæ quo maioritas Patris ratio eundi ad Patrem ponitur, determinatur maioritas ipsa Patris ad filium secũdum humanam naturam, secundum quam vadit ad Patrem. non est ergo euangelica, sed arriana vox, Christus est minor Patre, Christus est creatura.

¶ Secunda

¶ Secunda conclusio seu potius regula vniuersalis est: Ea quæ non possunt suspicari conuenire personæ Christi, secundum se absolute affirmantur de Christo, quamuis solum ratione naturæ humanæ illi conueniant.

¶ Vbi nota nouitie Auctorem in hac litera distinguere ea, quæ conueniunt Christo ratione humanæ naturæ in duo genera: nam quædam sunt, quæ in dubitationem venire possunt: an conueniat personæ secundum se, quædam vero quæ clare conuenire intelliguntur solum ratione naturæ. Et de secundo genere habetur regula, quod simpliciter & absolute affirmantur de Christo, vt esse crucifixum, mortuum &c. de primo autem genere traditam esse regulam contrariam, scilicet, quod non simpliciter, sed cum determinatione affirmanda sunt de Christo, testatur contextus literæ, cum ponendo secundi generis regulam dicit, Ea vero de quibus. Per hanc siquidem aduersatiue continuationem textus insinuauit, quod in illis duobus, scilicet Patre, & creatura, omnia similis generis intellexit, ac per hoc vniuersalem regulam. Probatur autem in litera vtraque regula ex com̃uni vsu loquendi in corporalibus humanis, ex eo quod in illis differentia huiusmodi seruatur: distinguuntur siquidem & in illis communia toti, & parti a proprijs parti. Et communia si secundum partem tantum insunt, nõ simpliciter enuntiãtur de toto: non.n. dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus dentes: sed bene dicimus quòd est crispus, quamuis solos capillos habeat crispos. Et scito hic neutram obiectionem Durandi in 3. sen. dist. 11. militare contra præsentem doctrinam: quia ad rem ipsam spectans ambæ. Auctor autem ad dubitationem & errorẽ vitandum tendit, & super hoc fundat doctrinam hanc, vt patet in litera. Et propterea nec obstat, quod Christus dr̃ absolute generatus ex Maria virgine: nec obstat quòd humana & diuina na- E tura aut suppositam unum se habent vt partes, sicut capilli & dentes, nec p̃dicarẽtur de Christo, sicut crispum aut albũ esse. Argumentum.n. a simili, optime seruit ad modum loquendi comprobandum, quicquid sit de rerum disparitate.

¶ In responsione ad primum, aduerte responsionem non voluntariam: sed sumptam ex textu Magistri sen. in 3. distinc. 11. vbi hæc tractatur materia.

hus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, idest, sine determinatione: non enim dicimus quòd æthiops est albus, B sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus: quia hoc non potest ei conuenire, nisi secundum capillos.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinatione omissa; nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

Ad 2m dicendum, quod omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Christus, qui deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis: sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, † Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quòd Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

Ad 3m dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, quod conueniat personæ filij dei, sicut potest esse de crea- B tione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

** lib. 3. c. 4. in fine & c. 3. a medio.*

† lib. 4. c. 5. a medio.

Articvlvs ix.

Vtrum hæc sit vera, iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse.

AD nonvm sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato christo incœperit esse. Dicit enim August. super Ioan.* Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & C hominum, homo Iesus Christus: sed illud quod non semper fuit incœpit esse. ergo ille homo, demonstrato christo, incœpit esse.

¶ 2 Præt. christus incœpit esse homo: sed esse hominem est esse simpliciter. ergo ille homo incœpit esse simpliciter.

¶ 3 Præt. Homo importat suppositum humanæ naturæ: sed christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. ergo ille homo incœpit esse.

D Sed contra est, quòd dicitur Hebr. vlti. Iesus christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

Respon. Dicendum, quòd non est dicendũ, quòd ille homo, demõstrato chr̃o, incœperit esse, si nihil addatur: & hoc duplici rõne.

** Tra. 105. a medio, tom. 9.*

t. dist. 11. q. 1. art. vni co.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum nonum.*

TItulus, vt iacet, sumendus est de hac propositione, Iste homo incœpit esse.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito, Iste homo non incœpit esse. Probatur dupliciter. Primo: quia propositio est simpliciter falsa, quia demonstrat suppositum æternũ. Neque obstat, quòd ly homo, significat naturam: quia termi- A nus in subiecto positus tenetur non formaliter pro natura, sed materialiter pro subiecto.

¶ Circa hunc processum occurrit primo Durandus in 11. dist. 3. sen. q. 1. reprehendens concludentem ex eo, quòd subiectum stat materialiter pro supposito, istam esse falsam. Iste homo, i. Christus, incœpit esse. Ex hoc enim, inquit, quod subiectum tenetur materialiter, licet habeatur quod aliquid potest sibi vere attribui, quod non attribuitur illi rõne formæ (sicut cum dicimus, album currit) nõ tamen habetur, quin etiam attribui sibi vere possit, qđ conuenit illi ratione formæ, vt patet dicendo, hoc album disgregat. Ac p̃ hoc, cũ incipere esse conueniat Christo rõne humanæ naturæ, sicut illa est vera, Hic homo (demonstrato Christo) est visibilis, ita ista, Hic homo incœpit esse, si nihil aliud obstat, nisi quòd subiectũ tenetur materialiter. Vtrobique enim supposito attribuitur quod ratione formæ conuenit.

¶ Occurrit deinde Scotus in 3. sen. di. 11. q. 3. obijciens, quod stare pro supposito contingit dupliciter, i. secundum se, vel vt habeat aliqd aliud, sicut Sortes albus stat pro supposito generis substantiæ, non secundum se, sed vt habet albedinem: & similiter hic homo id est, Christus stat p̃ supposito diuino, non secundum se, sed vt est suppositũ humanæ naturæ. Deficit ergo processus literæ, non distinguendo modos, quib⁹ potest pro supposito accipi hic hõ seu Chr̃s.

¶ Circa eundem processum pro quanto fundat se super hoc, quòd ista propositio, Christus incœpit esse, significat in supposito æterno aliquid repugnans illius æternitati, s. incipere esse. Durandus quoque ibidem occurrit, arguens quòd nec istud videtur valere: quia licet ponendo in Christo vnum esse tantũ, valeret, non tamen ponendo in ipso plura esse, sicut oportet E aliquo modo ponere: quoniam non sequitur, quòd non semper fuerit nullum esse habendo: sed quòd non semper fuerit secundum esse illud, secũdum quod incœpit esse, cum quo stat, quòd semper fuerit secundum aliud esse.

¶ Circa cõclusionem Scotus primo vbi supra occurrit, volẽs, quòd ista possit concedi, Christus seu iste homo incœpit esse. Et ratio eius est: quia ly esse, importat esse simpliciter, hoc est, de genere substantiæ: constat autem Christum incœpisse esse hominem, quod est esse de genere substantiæ. Tueturque hanc suam positionem ex præallegato dicto, scilicet quòd iste homo seu Christus stat pro verbo, vt est suppositum humanæ naturæ, sic vtique se, tum quia quod generatur, incipit esse 5. Phy. tum quia verbum incœpit esse homo: ergo Christus incœpit esse. Probatur consequentia: Quando de aliquo dicitur incipere determinatum per aliquod prædicatum de illo toto dicitur incipere: sicut si Sortes incipit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in proposito,

Primo quidem, quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundum sententiam catholicæ fidei, qua ponimus in Christo vnum suppositum & vnam hypostasim, sicut & vnam personam. Secundum hoc enim oportet, quòd in hoc quod dicitur, iste homo, demonstrato Christo, designetur suppositum æternum, cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hęc est falsa, hic homo incœpit esse. Nec obstat quòd incipere esse conuenit humanæ naturæ, quæ significatur per hoc nomen homo: quia terminus in subiecto positus non tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt supra dictum est.[a] Secundo, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtendum absque determinatione, ad euitandum hæresim Arrij: quia sicut personæ filij Dei attribuit, quòd esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quòd esse incœperit, dicens, quòd erat, quando non erat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritas illa est intelligenda cum determinatione, vt scilicet dicamus, quòd homo Iesus Christus non fuit antequàm mundus esset, secundum humanitatem.

AD 2m dicendum, quòd cum hoc verbo incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse album, ergo incipit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc esse, & non prius:
G non autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incœpit esse homo, ergo incœpit esse.

AD 3m dicendum, quòd hoc nomen homo, secundum quòd accipitur pro Christo, licet significet humanam naturam, quæ incœpit esse, tamen supponit suppositum æternum, quod esse non
H incœpit. Et ideo quia secundum quòd ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secundum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad naturam, ideo hæc est falsa, homo Christus esse incœpit, sed hæc est vera, Christus incœpit esse homo.

¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, distinguendum esse, & non simpliciter respondendum, an Christus incœperit esse: quoniam vtraque pars contradictionis est vera, ad diuersa referendo, naturam scilicet vel suppositum.

¶ Ad primo obiecta ex Durando, dicitur quòd non militant contra præsentem literam. Concedimus siquidem omnia, quæ obiiciendo dicuntur in communi de subiecto stante materialiter, scientes, quòd aliud est conuenire supposito ratione suppositi, & aliud conuenire supposito, quacunque illud ratione conueniat. Vnde nec somniauit Auctor, quòd quia subiectum tenetur materialiter, ideo oporteat quicquid illi attribuitur, vere conuenire illi ratione suppositi: sed docuit quòd oportet illud non repugnare supposito, in quo fundatur processus literæ super hoc, quòd quia subiectum tenetur materialiter pro supposito, ideo oportet attributum supposito non repugnare supposito, nec sufficit non repugnare naturæ, seu formæ. Per hoc enim excludit Auctor obiectionem dicentium, quòd quia dicendo, Iste homo incœpit esse, incipere esse, non repugnat naturæ humanæ Christi significatæ per ly homo, consequens est, quòd sit vera. Excluditur siquidem: quia oportet quòd incipere esse non repugnet supposito importato per ly iste homo: quia ly homo, ex parte subiecti stat pro habente naturam hypostatice: significat enim istum habentem naturam humanam: constat enim quòd iste habens humanitatem est suppositum. Et quia in Christo non est aliud suppositum nisi æternum, cui repugnat incipere esse, ideo propositio concluditur falsa.

¶ Ad obiecta deinde contra eundem processum ex Scoto dicitur, quòd processus non peccat ex prætermissa distinctione inter suppositum diuinum secundum se, & vt suppositum humanæ naturæ: quia illa distinctio superflua est in proposito: quoniam quæstio non est de propositione aliqua, in qua subiectum est suppositum diuinum secundum se: non enim vertitur hic in dubium, An verbum seu filius dei incœpit esse, præsupponimus enim suppositum diuinum æternum esse. Sed quæstio est de propositione, in qua subiicitur suppositum æternum habens humanam naturam, vt est ista, Iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse: & similiter ista, Christus incœpit esse. Et propterea non oportuit, distinguere: sed infra terminos quæsiti stando procedere. Et sic factum est in litera procedente ex eo, quòd si de hoc homine negatur fuisse, negatur fuisse de supposito æterno: quia negatio totum destruit significatum per hunc hominem, & non solam rationem, qua est homo: ista siquidem propositio, Iste homo demonstrato Christo incœpit esse, claudit in se duas propositiones: alteram affirmatiuam, iste homo quandoque fuit, alteram negatiuam, & iste homo immediate ante illud non fuit. Hæc autem negatiua est de secundo adiacente, & negat pro tempore præcedente ab isto homine esse. Negans autem hunc hominem esse, non negat directe hunc esse hominem, vt Scotus & aduersarij exponunt, vt patet: ergo negat totum, scilicet hunc hominem esse. Et cum hic homo ex parte subiecti principaliter importet ly hunc (quia subiecta materialiter tenentur) consequens est, quòd principaliter negatur esse de supposito demonstrato per ly hic, ac per hoc propositio est simpliciter falsa.

F ¶ Ad obiecta secundo loco Durandi & Scoti, scito quòd esse, quando est secundum adiacens, dicitur importare esse simpliciter, non vt esse simpliciter vocatur esse substantiæ (vt patet ex eo, quòd de accidentibus formatur propositio de secundo adiacente, vt albedo est, & hinc ruit fabrica Scotica) sed vt esse simpliciter significat esse sine additione, seu determinatione aliqua, iuxta illud secundi Topicorum, Simpliciter dico, quod nullo addito dico. Et hinc fit, vt siue in Christo sit vnum, siue plura esse, nihil referat ad quæstionem hanc de propositione, non de re. Et similiter sine esse hominem ponatur esse substantiæ in Christo, siue non, nihil ad propositum, de propositionis veritate quærens. Dicendo igitur, iste homo incœpit esse, quia claudit in se istam negatiuam de secundo adiacente, iste homo non fuit, & ly non fuit, tollit esse absque determinatione quacunque, consequenter est, quòd significat subiectum non fuisse, & non significat non fuisse substantiam aut hominem, aut secundum, ut manu, aut secundarium esse. Et ruit tam obiectio Durandi super nuo esse fundata, D.1052 quàm positio Scoti super esse simpliciter, hoc est substantiæ fundata: vterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse saltem substantiuum: propositio autem ipsa negat fuisse, absque determinatione ad esse substantiæ vel accidentis, primi vel secundi, simpliciter vel secundum quid: & ideo ex virtute sermonis propositio est simpliciter falsa, vt Auctor optime
I in litera intulit.

¶ Ad rationem ergo Scoti dicitur, quòd licet esse substantiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur contra esse accidentia: non tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: esse autem secundum adiacens est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: cum enim dicimus, A est, vel non est, non dico esse substantiale, aut accidentale: sed esse absque determinatione substantialitatis siue accidentalitatis, &c.

¶ Ad primum fomentum, quia quod generatur, incipit esse, dicitur, quòd hoc est verum communiter: sed non est verum, quando quod generat, suppositaliter præest, vt accidit in proposito.

K ¶ Ad secundum, negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quòd maior est vera de toto, vt totum est categorematice, & sit de composito seu coniuncto. Et sit de nomine per se primo significante totum, seu compositum, aut coniunctum categorematice, & supponente per se primo pro illo, vt si æs incœpit esse sphæricum, sequitur, ergo sphæra ænea incœpit esse: quia & significat & supponit per se primo pro toto, i. sphæra ænea. Secus autem est de termino importante quidem totum, sed principaliter alteram partem, & supponente pro illa, connotando tantum reliquam: tunc enim quamuis præcedens pars incipiat esse altera, non infertur tamen quòd nomen supponens pro prima parte, & connotando tantum in suppositione alteram, incipiat esse, quia denotaretur per hoc, quòd ipsa prima pars, pro qua supponit, inciperet esse. Sic autem est in proposito: quoniam tam ly Christus, quàm iste homo, licet importet totum, s. suppositum & naturam humanam: supponit tamen pro supposito, & in supponendo ex parte subiecti connotat tantum naturam humanam: quia subiecta tenentur materialiter,

Et pro-

a art.7. huius q. ad 4.

Et propterea quãuis iste incipiat esse hõ, nõ tñ sequitur. ergo iste hõ incæpit esse: qa denotaret quòd psona illa incœperit esse. ¶ Ad Durandum vltimo distinguendum censentem, dicitur q̃ si cautelę opera datur, distinguendo, tutior enim Magistro sent. in 3. dist. 12. eligitur pars, vt ibi patet. sed si accusatur falsitatis, negãs istam propositionem, iste homo, seu Christus, incœpit esse, vtinam non studeatur calumniæ: quoniam, vt iam ex dictis persuaderi potest, locutio ista simpliciter & absolute est falsa. Vnde damnata nuper est Parisijs, & cum appellatũ esset ad apostolicam sedem, reprobata dicitur sub Alexandro sexto.

3. dist. 4. q. 2 ar. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. Et dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & di. 11. art. 3.

¶ Secundo in litera probatur conclusio proposita, scilicet, non est dicendum, q̃ iste homo incœpit esse: quia dato, q̃ esset vera, non esset ea vtendum, ad euitandam hæresim Arrij, attribuentis Christo nõ solum, q̃ est creatura, & minor Patre: sed &̃ q̃ incœpit esse, dicẽdo, q̃ erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est sensus, Erat duratio, in qua non erat Christus: quia non est ab æterno, Contra Apostolum dicentẽ, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula, & Ioannem dicentem, In principio erat verbum.

* Art. pced.

* E. 5. Met. text. 28. 10. 5.

¶ In respõsione ad secundum, habes qđ diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis, cum ponitur superius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

ARTICVLVS X.

Vtrum hæc sit uera, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incœpit esse. Nihil enim in Christo est creatum nisi humana natura: sed hæc est falsa, Christus, secundum q̃ homo, est humana natura. ergo hæc etiam est falsa, Christus, secũdum quòd homo, est creatura.

B

¶ 2 Præt. Prædicatum magis prædicatur de termino in reduplicatione posito, quàm de ipso subiecto propositionis, sicut si dicam, corpus, secundum quòd coloratum, est visibile, sequitur quòd coloratum sit visibile: sed hæc nõ est absolute (sicut dictum est*) cõcedenda, homo Christus est creatura. ergo neque hæc, Christus, secundum q̃ homo, est creatura.

¶ 3 Præt. Quicquid prædicatur de quocumque homine, secũdum quòd homo, prædicatur de eo per se & simpliciter: idem enim est per se, & secundum quòd ipsum, vt dicitur 5. Meta.* sed hæc est falsa, Christus est per se & simpliciter creatura. ergo etiam hæc est falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

SED CONTRA, Omne qđ est, vel est creator vel creatura: sed hæc est falsa, Christus secundum quòd homo, est creator. ergo hæc

B est vera, Christus secundum quòd homo, est creatura.

RESPON. Dicendum, quòd cum dicitur, Christus, secundum q̃ homo, hoc nomen homo, potest resumi in reduplicatione, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Si quidem resumatur ratione suppositi, cum suppositum humanæ naturæ in Christo, sit æternũ & increatũ, hæc erit falsa, Christus, secundum quòd homo, est

C creatura. Si vero resumatur ratione humanę naturæ, sic est vera: qa ratione humanæ naturæ, siue secundum humanam naturam, conuenit sibi esse creatura, vt supra dictum est.* Sciendum tamen, q̃ nomen sic resumptum in reduplicatione, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro supposito: resumitur enim in vi prædicati, qđ tenetur formaliter: idem enim est dictu, Christus secundum quòd

* art. 8. huius q.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum decimum.*

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo dicitur, quid potest dici distinguendo, hoc est q̃ vtraque pars sustineri potest cum distinctione: quia ly homo, potest stare vel pro natũra, vel pro supposito. Secundo, in quam partem sit potius declinandum. Et duo dicuntur. Primum, circa propositam propositionem. s. Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incępit esse, & dicitur quòd in partem affirmatiuam declinãdum est, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum, circa alteram propositionem, s. Christus, sm quòd hic hõ, est creatura, aut incœpit esse. Et dicitur, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia ly hic, trahit holem ad suppositũ.

E

¶ Hoc in loco aduerte, q̃ quia ista propositio, Christus est creatura, non est reprobata, quia omnino falsa, sed quia Arrianos sonans, ideo cum de ista modo est quæstio, Christus secũdum, q̃ homo, est creatura, minor quæstio est, & nulla de falsitate, sed de vsu. Et ista quidem vti licet, illa non: quia in illa cum Arrio communicaremus, in ista non. Verum aduerte, quòd cum de Christo sermo sacer loquitur, & distinguit ea, quæ conueniunt illi ratione naturæ assumptæ, semper vtitur ly inquantum, aut ly sm quòd, sumptum specificatiue: dicimus. n. q̃ Christus, secundum quòd homo, est crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, prædicauit, ascendit in templum, circumcisus est, &c. Constat namque, quòd in his & similibus ly inquantum, non tenetur reduplicatiue, quoniam natura humana non est per se ratio talium, sed multa per accidens insunt,

A vt patet: sed tenetur specificatiue, quoniam specificat eam partem seu conditionem, qua insunt hæc: sicut cum dicitur, æthiops, secundum quòd habet dentes, est albus. Vnde & in proposito licet possit teneri reduplicatiue (quia esse hominem, est per se ratio, quòd sit creatura) a sanctis tamen assumptum videtur principaliter, vt teneatur specificatiue, vt denotetur quòd esse creaturam, non conuenit Christo secundum suppositum, sed secundum naturam assumptam, & similiter incipere esse. Verum inter has duas, ex prædictis patet differentia, quòd illa reprobata est, vt male sonãs, ista, vt falsa: ita quòd dicimus istã esse falsam, Christus incœpit esse: istam autem veram, Christus, inquantum homo, incœpit esse.

¶ Occurrit autem statim hic Scotus in quæstio 2. distinctio. 11. 3. sentent. obiiciens, q̃ propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorum, non fit vera per additam reduplicationem, vel determinationem, non tollentem illam repugnantiam. Sed reduplicatio proprie sumpta, non diminuit alterum extremum:

D quia est determinatio extremi ad extremum. ergo ipsa non verificat aliquam propositionem, quæ sine reduplicatione fuit falsa. Si igitur ista est falsa, Christus incœpit esse, ista non est vera, Christus, inquantum homo, incœpit esse, & hoc loquendo de reduplicatiua propria. Et addit, quòd loquendo de ipsa specificatiue, quamuis sit vera, est tamen impropria: quoniam deberet specificatio se tenere ex parte prædicati, puta, Christus incœpit esse secundum hominem: sicut non est propria illa, æthiops, secundum quòd habet dentes, est albus: sed ista, æthiops est albus secundum dentes. Et hæc sint allata quo ad illam propositionem, Christus, inquantum homo, incœpit esse: quia apud nos ista est vera, & sua præiacens falsa, quãuis Scotus subsumat de illa, Christus, inquantum homo, est creatura: quia ipse tenet illius præiacentem esse falsam.

¶ Ad hæc dicitur, sustinendo etiam hanc esse veram & propriæ reduplicatiuam, Christus secundum quòd homo, incępit esse: ita tamen quòd non fiat difficultas circa inceptionem essendi: an per se conueniat homini, an solum de

E facto: quia non est ab æterno, quoniam ad propositum non refert. Et propterea, supposito quòd per se conueniat naturæ humanæ incipere esse, sicut per se conuenit ei esse creaturam, dicitur quòd maior Scoti est vera: sed minor tacita, scilicet, sed nulla reduplicatio tollit illam repugnantiam, est falsa. Et ad illius probationem expressam, quia scilicet reduplicatio non minuit extremum, si proprie loquimur de conditione diminuente, conceditur totum quod assumitur. Sed negatur sequela, quoniam conditio diminuens tollit terminum, quem diminuit: sicut homo in potentia non est homo, & homo mortuus, non est homo: constat enim quòd reduplicatio extremi non tollit aliud. Sed si ratione vocabulo sumitur minuere, prout vtens aliquo vatus, & non vtens aliquo eiusdem, minuit illud (pro quanto non totaliter, seu secundum totum, sed secundum

aliquid eius illo vti tur) sic concedimus quòd reduplicatio minuit quandoque, quia reduplicat terminum ratione naturæ seu formæ, & non ratione suppositi. Et propterea tollit repugnantiam inuentam in præiacente propositione inter extrema sine reduplicatione, propter suppositum, sic. v. est in proposito. Nam ista Christus incepit esse, est falsa ex repugnantia extremorum: quia incipere esse repugnat supposito per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit: sed cum aliquid tantum Christi reduplicat, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantum homo, incœpit esse, repugnantia tollitur, hoc est incipere esse, non significatur conuenire supposito absolute, sed ratione naturæ humanæ, ratione cuius in veritate conuenit illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicatiua dicitur vera, & illa falsa. Nec ex hoc quòd reduplicatio est determinatio extremi ad extremum, sequitur quòd non minuat prædicto modo, quoniam constat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secundum suum formale ad alterum, & non secundum suum materiale, vt contingit in proposito. Ad id vero quod subdit, quòd specificatiue sumendo ly inquantum, propositio est vera, sed impropria, dicitur, & quòd est vera & propria: quoniam specificatio non denotat specificatum terminum esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectum, & propterea specificatiua potest esse vera in materia contingenti, vt est ista, Sortes, in quantum capillatus, est corpus: & ens, inquantum ens est subiectum metaphysicæ: sed denotat illud, secundum quod, seu mediante quo

* In corp. art.

3. di. 10. q. 1. art. 1. q. 1. & q. 3. c.

homo, acsi diceretur, Christus secundum quòd est homo. Et ideo hæc magis est concedenda quàm neganda, Christus, secundum quod homo, est creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quàm concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quòd hic homo, est creatura.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet Christus non sit humana natura, est tamen habens humanam naturam. Nomen autem creaturæ, natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas est creatura, & quòd homo est creatura.

Ad 2[m] dicendum, quòd ly homo, secundum quòd ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quòd ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictum est.* Et quia natura est creata, suppositum vero increatum, ideo licet non concedatur ista simpliciter, Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum quod homo, est creatura.

Ad 3[m] dicendum, quòd cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quòd non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quòd homo est creatura, quòd sit creatura simpliciter: sed Christus non solum est suppositum humanæ naturæ, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increatum: & ideo non sequitur, si secundum quòd homo, est creatura, quòd sit simpliciter creatura.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hæc sit vera, Christus secundum quòd homo, est Deus.

Ad vndecimvm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus. Christus enim est deus per gratiam vnionis: sed Christus, secundum quòd homo, habet gratiam vnionis, ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

§ 2 Præt. Dimittere peccata, est proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus, secundum quòd homo,

F dimittit peccata, secundum illud Matth. 9. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. ergo Christus secundum quòd homo, est deus.

§ 3 Præt. Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis: sed Christus, secundum quòd est iste homo, est deus: quia in isto homine designatur suppositum æternum, quod naturaliter est deus. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

G Sed contra, Illud, quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est Deus, sequitur quòd omnis homo sit deus, quod patet esse falsum.

H Respon. Dicendum, quòd iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo, quantum ad naturam, & sic non est verum, quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia humana natura est distincta a diuina secundum differentiam naturæ. Alio modo, potest accipi ratione suppositi, & sic cum suppositum naturæ humanæ in Christo, sit persona filij dei, cui per se conuenit esse Deum, verum est quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia tamen terminus in reduplicatione positus, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro supposito (vt supra dictum est.*)

I ideo magis est ista neganda, Christus, secundum quòd homo, est deus, quàm sit affirmanda.

Ad primvm ergo dicendum, quòd non secundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu, ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit deus per gratiam vnionis, & esse deum: sed primum conuenit sibi secundum humanam naturam: secundum vero, secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quòd homo, est deus.

K Ad 2[m] dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanæ naturæ, sed virtute

prædicatum inest subiecto, siue per se, siue per accidens prædicatum insit, siue subiecto, siue conditionali specificatæ. Signum autem, quod huiusmodi enuntiationes sunt non solum veræ, sed propriæ, defert frequens vsus earum, cum de his quæ conueniunt Christo, discrete ac caute loquimur, dicentes Christum, secundum quòd erat homo, passum, natum, sepultum, resurrexisse: cum his tamen omnibus, quia in litera comparatiue dicitur, magis concedendum, quam negandum, vel econuerso, disce declinare quidem in alteram partem, sed non pertinaciter contendere.

§ In responsiona ad tertium vide noviter, quòd sustinendo propositionem reduplicatam proprie esse, respondet Auctor ad maiorem distinguendo illam, quòd verum est prædicari de quocumque homine, qui solummodo est suppositum humanæ naturæ: secus autem est de illo homine, qui est suppositum diuinæ naturæ primo, & post humanæ naturæ.

* art. præced. in corp. & ad 2.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum undecimum.*

Titulus vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo, primo distinguendo, vtrámque partem dicit posse teneri: quia terminus reduplicatus potest vel ratione naturæ, vel suppositi reduplicari. Secundo docet, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex præcedentibus.

¶ In responsiona ad tertium, percipe responsionem consistere in hoc, quòd licet secundum rem Christus non sit homo communis, sed hic, in propositione tamen illa,

Christus,

Christus, secundum quòd homo est &c. ly homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum, ad quod trahitur ea pronomine. Et ideo ista conceditur, Christus, secundum quòd iste homo, est deus, & non ista, Christus, secundum quòd homo, est deus.

Homil. 30. in Mat. circa med. to. 3.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum duodecimũ.*

Titulus clarus, rationat. ¶In corpore articuli cum distinctione respondetur triplici conclusione. Distinctio est, quòd ly homo reduplicari potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc dupliciter, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personam propriam. Cõclusio prima iuxta primum membrum est, Christus, secundum quòd homo, est persona: tũ quia suppositum Christi est persona: tũ quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij dei. Conclusio secũda iuxta secundum membrum est: Christus, secundũ quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personam: est enim substantia rationalis perfecta: omnis autem substantia huiusmodi subsistenuã exigit, qua persona est. Cõclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundum quòd homo, nõ est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se seorsum, sed in persona diuina existens.

3. di. 10. q. 1. ar. 2. Et Roma. 1. lec. 3.

Alignantem sũ a prin. s. in 3. pag.

naturæ diuinæ: in qua quidem natura consistit potestas dimittendi peccata per auctoritatem, in humana auté natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrys. super Matth.* hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata, vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione: quia etsi factus est homo, tamen Dei verbum permásit.

Ad 3m dicendum, quod cum dicitur, iste homo, pronomé demonstratiuum, hoc nomen homo, trahit ad suppositum: & ideo magis est hæc vera, Christus, secundum quòd iste homo, est Deus, quàm ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum hæc sit vera, Christus secundum quòd homo, est hypostasis, vel persona.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum quòd homo, sit persona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini conuenit Christo, secundum quòd est homo: est enim alijs hominibus similis, secũdum illud Phil. 2. In similitudinem hominum factus: sed omnis homo est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

C

¶ 2 Præt. Christus secundum quòd homo, est substantia rationalis naturę, non autem substantia vniuersalis. ergo substantia indiuidua: sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in lib. de duab. natu.* ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

D

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ: sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

Sed contra, Christus secundum quòd homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quòd homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna, quod est erroneum, vt supra dictum est.*

E

q. 2. ar. 2. & 6.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,* iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cum ergo dicitur, Christus, secundum quòd homo, est persona, si accipiatur ratione suppositi, manifestum est quòd Christus secundum quòd homo, est persona: quia suppositũ humanæ naturæ nihil est aliud, quàm

Ar. 10. hui9 quæst.

A persona filij Dei. Si autem accipiatur ratione* naturę, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur, quòd naturæ humanæ cõpetat esse in aliqua persona, & hoc etiam modo verũ est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanę in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundũ quòd homo, non est persona: quia humana natura nõ est per se seorsum subsistens a diuina natura, quod requirit ratio personæ. D. 1214.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum quòd omne subsistens in humana natura est persona: sed hoc est

B proprium homini Christo, quòd persona subsistens in humana natura eius, non sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna: & ideo vno modo est persona, secundum quòd homo, alio modo non, sicut dictum est.* In corp. ar.

Ad 2m dicendum, quòd substantia indiuidua, quæ ponitur in definitione personę, importat substantiam cõpletam per se subsistentem separatim ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cum sit substantia* quædá indiuidua: quia tñ est substantia indiuidua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo, quæ tamen potest dici indiuiduum vel singulare quoddam. D. 728. & 729.

C Ad 3m dicendum, quòd sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita* hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantię significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum a persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositũ, vel res naturæ: & ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias. D. 1212.

QVAESTIO XVII.

D *De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.*

Deinde considerandum est de his, quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cõmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut supra* determinatum est, quòd in Christo non est vna tantum scientia, & * infra determinabitur quòd in Christo

E non est vna tantum natiuitas.

Considerandum est ergo primo de vnitate Christi, quantum ad esse. Secundo, quantum ad velle. Tertio, quantum ad operari.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundo, Vtrũ in Christo sit tantum vnum esse.

¶ *Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.*

In titulo fige oculos mẽtis in neutrum genus, cum legis, an Christus sit vnum, vel duo, ita quòd ly duo, in neutro etiam genere sumitur, & merito, vt directe opponatur ad ly vnum. Nec addendus est aliquis alius terminus, puta ens, an scilicet sit vnum ens, vel duo entia, sed absolute, vt sonat, discutienda est quæstio, an Christus sit vnũ, vel duo. Sic enim promissus rectusque ordo de consequentibus incarnationis mysterium, seruatur, dum discussis his, quę aduersitatẽ esse, vel fieri spectãt in præcedenti quæstione, in hac veritas indaganda est eorum, quæ spectãt ad vnitatem, inter quæ constat primũ locum tenere vnitatem

Quæst. 9. Quæst. 35.

tatem aut dualitatē simpliciter & absolute, & deinde vnitatem vel dualitatē talē. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnū vel duo simpliciter & absolute sine determinatiōe aliqua.

3.di.6.q.2.ar.1.& dist.21.q.1.a.1.q.2.ad 6.Et 4.cō.c.38.fi.Et 4.cōt.c.38.fin.Et vnto.art.2.ad 2.& 7.& ar.3.& 4.p totū & art.5.ad 14.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur secūdū quid attendatur esse vnū vel duo in Christo. Secundo, respondetur determinate q̄sito vnica conclusione. Quo ad primū, conclusio est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem, vel dualitatem suppositi seu psonæ. Probatur cōclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo nō prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantum, scilicet diuina, quod pbatur ex differentia inter deū, & alia in hoc, quòd in solo deo natura secundum se prędicatur de supposito: hunc enim sequitur, quòd humana natura non prædicatur de Christo. Quo ad secundam vero partem: quia ambæ naturæ vt in supposito, prædicātur de Christo, siue significentur in supposito indeterminate, siue determinate.

* libr. 1. de Tri. c.7. in fin. tom.3.
† Ench. ca. 35. a medio tum. 3.

Lib.3. text. 18.tom.2.

¶ Vbi nota, quòd licet diuersimode possit formari hæc prima pars corporis articuli, puta p̄mittendo differentem habitudinem Christi ad naturas secundum se, vel vt in supposito significatas, & subdendo conditionalem processum, si ambæ naturæ &c. vis tamen rationis consistit in hoc. Ad esse duo exigitur, quòd Christus sit aliqua prædicata ponentia in numerum: deitas autē & humanitas ponunt in numerum: sunt enim duæ naturæ: & ideo si Christus esset sua humanitas, sicut est sua deitas, Christus vere esset duo. Et hoc est quod in litera di-

In prędica. I c.de diffe. to. 1. inter opera Aris.

In libr. an oē qd est, bonum sit.

D.114. & 417. & 466. D.1881.

p.p.q.3.ar. 8.& 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sit unum, uel duo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit vnum, sed duo. Dicit enim Aug. in 1. de Trini.* quia forma Dei accepit formam serui, vtrumque deus propter accipientem Deum, vtrūque autem homo propter acceptū hominem: sed vtrumque dici nō potest, nisi vbi sunt duo. ergo Christus est duo.

¶ 2 Præt. Vbicumque est aliud & aliud, ibi sunt duo: sed Christus est aliud & aliud: dicit.n. Aug.† in Ench. Cum in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrumq; vnus, sed aliud pp verbū, aliud propter hominem. ergo Christus est duo.

¶ 3 Præt. Christus non est tantum homo: quia sic purus homo esset. ergo est aliquid aliud, quàm homo, & ita in Christo est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

¶ 4 Pręt. Christus est aliquid, quod est pater, & est aliquid, qd non est pater. ergo Christus est aliquid & aliquid. ergo Christus est duo.

¶ 5 Præt. Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura, ita in mysterio incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona: sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ, Pater & Filius sunt vnum, secūdum illud Ioan. 10. Ego & pater vnum sumus. ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarum, Christus est duo.

¶ 6 Præt. Philosophus dicit in 3. Physic.* quòd vnum & duo denominatiue dicuntur: sed Christus habet dualitatem naturarum. ergo Christus est duo.

¶ 7 Præt. Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma substātialis aliud, vt Porphyrius dicit:† sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. ergo Christus est aliud & aliud. ergo Christus est duo.

SED CONTRA est, quòd Boet. dicit in lib. de duab. nat.* Omne quod est, inquantum est, vnum est: sed Christum esse confitemur. ergo Christus est vnum.

RESPON. Dicendum, q̄ natura secundum se considerata prout in abstracto significatur, non vere potest prædicari de supposito seu persona nisi in deo, in quo non differt quod est, & quo est, vt in prima parte habitum est.* In Christo autem cum sint duæ naturæ, di-

F uina scilicet & humana, altera earum, scilicet diuina, potest de eo prędicari, & in abstracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui supponitur in hoc nomine Christus, & est diuina natura, & est Deus: sed humana natura nō potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solum in concreto, prout scilicet significatur in supposito. Non enim vere potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura huma-

G na non est nata prædicari de suo supposito. Dicitur autem, q̄ Christus est homo, sicut & quòd Christus est Deus. Deus autem significat habentem deitatem, & homo significat habentem humanitatē. Aliter tamen habens humanitatē significatur per hoc nomē homo, & aliter per hoc nomen Iesus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo, importat habētem humanitatem indistincte, sicut & hoc nomen Deus, indistincte importat haben-

H tem deitatē: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distincte habentem humanitatem, scilicet sub determinatis indiuidualibus proprietatibus: sicut & hoc nomē filius Dei, importat habentē deitatem sub determinata proprietate personali. Numerus autem dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur q̄ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non

I prędicantur de Christo, nisi prout significātur in supposito, oportet secundum rationem suppositi prędicari de Christo, vnum vel duo. Quidā autem posuerunt in Christo duo supposita, sed vnam personam, quæ quidem videtur se habere secūdū eorum opinionem tamquàm suppositum completum vltima completione: & ideo quia ponebant in Christo duo supposita, dicebant Christū esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam

K personam, dicebant Christum vnū masculine, nam neutrum genus designat quiddam informe, & imperfectum: genus autem masculinum, designat quiddam formatū & perfectum. Nestoriani autem ponentes in Christo duas personas, dicebant Christum non solum esse duo neutraliter, sed etiā duos masculine. Quia vero nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum, vt ex supra dictis patet,* sequitur quòd dicamus quòd nō solum Christus

citur, quòd quia numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, idō si ambæ naturę &c. Sed prædicata, quæ vere affirmātur de Christo, non ponūt in numerum: Deus enim & homo in Christo nō ponunt in numerum: non enim sunt duo habentia deitatem & humanitatem, sed vnum & idem numero est habens humanitatē & habens diuinitatem: & similiter fili' dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, ut patet. In hoc cōsistit tota uis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur usq; ad hoc, quòd si natura utraque prædicaret de Christo, esset duo Christus: quia naturę ponunt in numerum: sed quia non prædicatur, nō constituit Christū duo: & quia prædicatur, ut in supposito, idō secūdum rationem suppositi numerati uel non numerati, dicendus est Christus unū uel duo.

¶ Vbi occurrit duplex dubiū. Primū ē circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiā, quia in angelis suppositum nō differt a natura.

¶ Alterum est circa processum literæ cōditionalem: quoniā procedit a destructione antecedētis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto p̄dicarentur de Christo, sequeretur q̄ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, q̄ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quàmuis in illis nō differat indiuiduū a natura, ideo solida stat litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nō est prohibitum, ideo cum ex proprijs his proce- q.2.ar.1.* 6.

procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.
¶ Quantum secundam partem corporis conclusio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur conclusio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo supposita & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo supposita, & duas personas. Tertius est dicentium in Christo vnũ suppositum & vnã personam. Iuxta primum, Christus est duo, in neutro genere, & vnus. Iuxta secũdum, Christus est duo, tam neutraliter quàm masculine. Iuxta tertium Christus, est vnum & vnus. Et quia tertius mod' solus est sententia fidei, ideo concluditur, quòd Christus est vnum & vnus.

Citatũ in arg.

¶ In responsione ad tertium aduerte nouitie, quòd enim in medio responsionis dicitur, non tamen sequitur, quòd sit aliquid aliud, quàm homo &c. ista aduersatiua non respicit ad propositionẽ immediate positam in litera: sed ad propositionem negatiuam in arguendo assumptam, scilicet Christus nõ est tantum homo: Auctor siquidem in hac respõsione primo mõstrat hanc assumptã propositionem esse veram, monstrando suam contradictoriam affirmatiuam esse falsam, scilicet Christus est tantum homo: quia prædicata tenentur formaliter. Et interponit ad bonitatẽ doctrinæ qualiter posset fieri affirmatiua vera, scilicet Christus est tantum id, quod est homo. Deinde respõdẽdũ est, argumento. Et quia cõcessit antecedens assumptum, scilicet Christus nõ est tantum homo, respondet ad consequentiã, ergo est aliquid aliud, quàm homo, dicens, Non tamen sequitur quòd sit aliquid aliud quàm homo &c. quasi dixerit: licet antecedens sit verum, sequela tamen non valet.
¶ In responsione ad quartum, vide nouitie, quòd cum in li-

Cap. 11. in fine tom. 6.

Ad Elidon. epi. 1. inter prin. & medium. Incipit: Honoratidissimo.

D. 1052.

est vnus masculine, sed etiã quòd est vnum neutraliter.

Ad primum ergo dicendũ, quòd verbum illud Augu.* non est sic intelligendum, quòd ly, vtrumq;, teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, quòd Christus sit vtrumq;, sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly, vtramque, ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significãtibus duas naturas in concreto. Possum enim dicere, quòd vtrumque, scilicet Deus & homo, est Deus propter accipientem Deum, & vtrumque, scilicet Deus & homo, est homo propter acceptum hominem.

B

Ad 2m dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturã. Et hoc modo exponit Aug. in lib. contra Felicianum.* Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominũ, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantię, non alius pro vnitate personæ. Vnde Grego. Nazanzenus in Episto. ad Elidonium dicit.* Si oportet compendiose dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem nõ idẽ est inuisibile visibili, & quod absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

C

Ad 3m dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam, eo quòd termini in prædicato positi, formaliter* tenentur. Si vero adderetur, aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio, puta Christus est tantum id, quod est homo. Non tamen sequitur, quòd sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substãtiæ, proprie refertur ad suppositum, sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem: sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

D

Ad 4m dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliquid quod est pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina, quæ etiam in abstracto prædicatur de patre & filio: sed cum dicitur, Christus est aliquid quod non est pater, ly aliquid, tenetur non pro ipsa natura humana, secũdum quòd significatur in abstracto, sed secundum quòd significatur in concreto, non quidẽ secũdum suppositum distinctum, sed secundum suppositũ indistinctum, prout scilicet substat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus: & ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel quòd sit duo: quia suppositum humanę naturę in Christo, quod est persona filij Dei, non ponit in numerum cũ natura diuina, quæ prædicatur de patre & filio.

Ad 5m dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prędicatur etiam in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum: sed in mysterio incarnationis non prædicantur ambæ naturę in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

Ad 6m dicendum, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatem, non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit autem prædicatio de supposito, quod importatur per hoc nomen Christus. Quàmuis igitur Christus habeat dualitatem naturarum: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

Ad 7m dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur alterũ: sed aliud importat diuersitatem substantię: substantia autem dicitur non solum natura, sed etiam suppositũ, vt dicitur in 5. Meta.* & ideo diuersitas naturę non sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secũdũ suppositum: sed diuersitas naturæ facit aliud secundum quid, scilicet secundum naturam, si nõ adsit diuersitas suppositi.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sit tãtum vnum esse.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit tantum vnum esse: sed duo. Dicit enim Damas.* in 3. lib. quòd ea, quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur: sed

tera conceditur, quòd Christus est aliquid quod non est pater &c. sensus est quòd Christus est homo, hoc est suppositum humanæ naturę, quod est esse aliquid quod non est pater, quia est esse substantiam, vt substantia dicitur hypostasis, quæ substantia secundum rem in Christo est hypostasis filij, quæ non est pater: quàmuis nõ significetur nomine hominis ipsa hypostasis filij distincte, sed indistincte. Quia igitur ex his duob' dictis, Christ' est aliquid quod est pater, Christus est aliquid quod nõ est pater, nihil aliud habetur, nisi quòd Christus est deitas & suppositum humanæ naturæ, & hæc duo, scilicet deitas & suppositum humanæ naturæ in Christo non ponunt in numerũ, quia suppositũ humanæ naturæ in Christo est filius dei, qui non ponit in numerum cum deitate, ideo non sequitur quòd Christus sit duo.
¶ Attẽde vir docte, ex hoc articulo collato cum artic. 3. in quæstionibus disputatis de vnione verbi incarnati, quantum seipso doctior fuerit hic Auctor, quantũ distent fundamenta doctrinæ huius ab illis, et scias nõnem auctoritatem huic operi deferre.

¶ Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum secundum.

Titulus, vt sonat, sumendus est de esse simpliciter & absolute. Vertitur enim in quæstionem, an sicut dicimus in Christo simpliciter & absolute duas naturas, ita dicere possum', in Christo duo esse simpliciter & absolute, an vero sicut in Christo non est nisi vnum suppositum, vna persona, ita non est nisi vnũ esse. Et notandum est, quòd non quæritur de propositione, sed de re: non. n. quæritur, an illa propositio sit vera, Christus habet duo esse: sed an in Chr̃o sint duo eẽ. Et licet ista quæstio uideat' prima facie locanda inter quæstiones substantiales de incarnatione, & non inter

Lib. 5. metaph. tex. 15 tom. 3.

3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. co. fi. & di. 6. q. 2. art. 2. Et vnio. art. 4. Et quol. 9. q. 2. ar. 2. Et opu. 3. cap. 216. & 219. *lib. 3. c. 13.

esse consequitur naturam: esse.n. est a forma. ergo in Christo sunt duo esse.

¶ 2 Præt. Esse filii dei est ipsa natura diuina, & est æternum: esse autem hominis Christi non est diuina natura, sed est esse temporale. G ergo in Christo non est tantum vnum esse.

¶ 3 Præt. In Trinitate quàmuis sint tres personæ, est tamen vnum esse propter vnitatem naturæ: sed in Christo sunt duæ naturę, quàmuis sit vna persona. ergo in Christo nõ est tantum vnum esse, sed duo.

¶ 4 Præt. In Christo anima dat aliquod esse corpori, cum sit forma eius: sed nõ dat sibi esse diuinum, cum sit increatum. ergo in Christo est aliud esse, præter esse diuinum, & sic in Christo non est tantum vnum esse.

SED CONTRA, Vnumquodque secundum hoc dicitur ens, se-

ter consequentes (vt ab Auctore locata est) si quis tamẽ profundius consideret, suo loco posita est, quoniam vnum sequitur ens: tota autem latitudo tractatorum ante illam quæstionem, spectat ad esse vel fieri incarnationis in se, vel enunciatum. Vnde merito, modo de vno vel multis tractatur. Nec propterea a substãtialibus recedi uri quit vnũ vel multa nõ addit naturam aliquã supra ens, hoc ẽ aliud quod vnũ vel multa dicitur secũdum veram metaphysicam. Vna enim albedinis natura, nul lã entitatem addit supra albedinis naturã, & sic de alijs.

¶ In corpore duo principaliter fiunt. Primo, præmittũtur tria manuducentia ad veritatem. Secundo, proceditur ex duabus cõditionalibus, & infertur conclusio responsiua quæsito, quòd in Christo est vnum esse tantum.

¶ Quo ad primum præmittuntur tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus, & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel plura: ex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, quę sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio redditur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte H vero prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero spectantium & ad naturam & ad personam: diuersimode tamen, quia personæ vt habentis seu quod est, naturæ autem vt principij, seu quo aliquid est. Et hoc probatur a signo, quia natura significatur per modum formæ, qua aliquid est ens vel tale, vt patet de albedine & humanitate. Deinde præmittitur aliud ex parte prædicati, scilicet quòd esse est duplex, quoddã a forma vel natura pertinente ad esse personale, quoddã a forma vel natura non pertinente ad esse personale. Exemplũ primi in homine, est esse quod homo habet ab anima. Exemplum secũdi est esse quod habet ab albedine, & vniuersaliter ab accidentali forma, nam anima spectat ad personalitatem Sortis, albedo non. Ponitur autem in litera duplex inter hęc duo esse, differentia. Prima est penes simpliciter vel secundũ quid: quia primum est esse Sortis simpliciter & absolute: secundum autem est esse Sortis non simpliciter, sed vt est talis, puta inquantum albus. Secunda est penes vnitatem vel pluralitatem: quia I secundum potest in vna & eadem persona multiplicari, vt patet, primũ autem impossibile est in vna & eadem persona multiplicari: quia impossibile est, ꝙ vnius rei non sit unum esse.

¶ Quo ad secundum, prima conditionalis est, Si natura humana aduenisset filio dei nõ hypostatice, sed accidentaliter, oporteret in Christo ponere duo esse: unum, secundum quòd est deus, & aliud secundum quòd est homo. Hæc conditionalis non aliter probatur in litera, nisi quòd deducitur ex præmissis, exemplum afferendo in Sorte de esse ipsius, secundum quòd est homo, & secundum quòd est albus, & rationem applicando, quia esse album, non spectat ad esse personale Sortis.

¶ Secunda conditionalis est, Si natura humana coniungitur filio dei personaliter, secundum naturam humanam non aduenit sibi nouũ esse personale, sed solum noua habitudo præexistentis esse personalis ad naturam humanam. Circa quam conditionalem quatuor apponit: nam primo narrat, ꝙ quotcumque sint integrantia personam, non nisi unum esse constituunt. Et hoc declaratur in partibus integralibus, per ly esse K autem & capitatum, & in partibus essentialibus materialibus, per ly & esse corporeũ, & in partibus essentialibus formalibus, per ly esse animatum. Secundo declarat, quòd si pars aliqua personalis adueniret præexistenti personæ, idem esset iudicium quo ad nouitatem ipsius esse, ita quòd ex adueniente noua parte non adueniret nouum esse. Ita quòd manifestauit, quòd spectantia quæcumque ad personalitatem, siue simul cum persona connata sint, ut cum Sortes integer nascitur, siue aliquid connatum de nouo adueniat præexistenti personæ, unum tantum esse semper est. Et ratio est in promptu: quia non melioris sunt conditionis personalia ex hoc, quòd adueniunt post, quàm si essent cõgenita seu connata personæ: sed si essent congenita seu connata, nõ nisi unũ esse constituerentur. ergo si adueniunt, non deferunt nouum esse. Tertio declaratur, quid noui personæ aduenerat ex superaduentu personalium, & dicitur quòd est relatio ad nouam partem personalem. Et huius quoq; in promF ptu causa est, quia sicut personalia congenita non dant personæ singula propria esse, sed persona unum esse habet relatum ad omnia personalia (Sortes enim non habet unum esse partiale a manu, & unum a capite, & unum ab hepate, & unum ab oculis &c. quasi ex his consurgat unum esse totale, sed Sortes habet suũ propriũ esse, quod est primo esse ipsius Sortis, & illo refertur ad omnia personalia, cum illo dicitur esse & ipse, & dicitur esse secũdum caput, manus, pedes, &c.) ita si sunt aduenientia, sola relatio præexistenti esse acquiritur ad illa. Demũ posita ipsa conditionali, declaratur sensus huiusmodi relationis in Christo, ut scilicet persona illa dicatur subsistere non solum secundum diuinam, sed etiam secundum humanam naturam.

¶ Hæc sunt in corpore articuli in quibus multæ sunt quæstiones. Prima domestica est de intẽtione & sensu Auctoris, an scilicet Auctor intendat docere, quòd in Christo nullum est esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

H ¶ Quæstionis primæ ratio est varietas verborum ipsius Auctoris: nam in quæstionibus disputatis de unione verbi incarnati, Auctor clare dicit, in Christo inueniri duo esse, unum æternum, quod est esse principale suppositi, & unum temporale, inquantum verbum est factum homo, & hoc esse est esse secundarium illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Auctor, quòd Christo secundum humanam naturam non adueniat nouum esse, sed apposuit ly personale, ut patet cũm infertur conclusio circa calcem corporis articuli, quasi præseruauerit se auctor ab existentia actuali, ut est naturæ humanæ, non ut est personæ. In responsione quoque ad primum, non negatur totaliter dualitas esse: sed cum cõparatiuo magis dicitur, quòd esse magis retinet unitatem secundum unitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturę. In quibus verbis dualitas esse minus quidem affirmatur, non autem negatur totaliter, quasi tamquàm quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoq; ad tertium duplex esse insinuatur, dum soluitur argumẽtum I ex identitate naturæ & personæ in diuinis, & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esset aliud esse naturæ, & aliud esse personæ, esset triplex esse. Hæc enim solutio insinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ, ac per hoc duo sunt in Christo esse. In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proculdubio sensus literæ huius & doctrina Auctoris est, in Christo non inueniri aliquod esse actualis existentiæ substantiale, nisi esse existentiæ diuinum. Clare siquidem patet ex processu huius articuli, tolli a Christo omne esse, quod a quacumque re personali in Christo est nisi a deitate. Fundatur enim vis rationis literæ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars, siue natura quæcumque sit spectans ad personalitatem alicuius, non affert suum esse, & propterea oportet alterum duorũ dicere, aut quòd natura humana non spectet ad personalitatem Christi, aut quòd non attulerit Chri K sto esse, quod dedisset personæ humanæ quam constituisset, si non fuisset assumpta. Ad hoc nãque fundauit se Auctor super pertinentia, vel impertinentia formę ad personalitatẽ alicuius, ut pertinentia ad personalitatẽ alicuius, priuata fore singulis proprijs esse, ex hoc ipso ꝙ ad alterius personalitatẽ spectãt, monstraret: quoniam in hoc differunt personales a non personalibus formis, quòd non personales habent singulæ singula propria esse, ut patet de albedine, dulcedine, quantitate &c. personalia autem carent singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalis res est, oportet quòd careat suo proprio esse, quod constat vocari esse actualis existentiæ, natũ principiari ab humanitate, seu natũ esse humanitatis ut principij quo. Vnde perinde esset dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam: sed illã non esse simpliciter, aut principalem existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid, puta inquantum est homo, & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium

cundum quòd dicitur vnum, quia vnum & ens conuertuntur. si ergo in Christo essent duo esse, & non tantum vnum, Christus esset duo, & non vnum.

RESPON. Dicendum, quòd quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est quòd ea, quæ ad naturam pertinent in Christo, sint duo: quæ autem pertinent ad hypostasim in Christo, sint vnum tantũ. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim: ad hypostasim quidem, sicut ad id quod habet esse: ad naturam autem, sicut ad id, quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid ẽ, sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Est autem cõsiderandum, quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non ꝑtineat ad esse personale hypostasis

tium ad personalitatem, quibus conuenit afferre secũ sua singula esse, & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Cum tamen euidenter in litera clarum sit, humanitatem, Christi locatam esse inter spectãtia ad personalitatem, & ideo non afferre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaretur in vna & eadem persona esse personale: quoniam esse propriũ naturæ humanæ est esse personale: est.n. esse Sortis aut Platonis &c.

¶Ad obiecta autem in oppositum respõdendo ad primum dicitur, quòd opinio illa posita in q. illa de vnione verbi, vt retractata censenda est, nisi quis adeo desipiat, vt putet doctrinã in hoc vltimo libro traditam, & in authenticis libris etiam prius probatam, scilicet in 3. sent. dist. 6. q. 2. & in quolib. 9 q. 1. redarguendam esse ad quæstiunculam via cognitam inter opera Auctoris, & longe ante factã. Quæ rationabilius creditur colligendo condita, inter schedulas disputationum quàm vnquàm edita a D. Tho. constat enim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione verbi incarnati, imperfectissime materiam vnionis tractare, & per hoc dissonare ab alijs quæstionibus disputatis eiusdem, & rationibus multum debilibus vti, vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere, & quinque tantum articulis rem tantam absoluere: præseferunt siquidem hæc quod diximus.

¶ Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat: quoniam esse personale, & esse substantiale personalium, apud Auctorem idem est, & iam declaratum erat in hacmet litera hoc, quando illatũ est, in Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde ly personale, sumitur ibi, vt distinguitur contra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat, & Filio dei ex humanitate assumpta non aduenit nouũ esse accidentale, sub quo substantiale esse existentiæ claudi oportet, quoniam humana natura non nisi substantiale esse existentiæ secum affert, quod accidentale esset filio dei, ideo ad differentiam huiusmodi accidentalis esse addidit ly personale, alioquin conclusin nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶Ad tertium sumptum ex responsione ad primum, dicitur ꝙ comparatio cadit supra causas, & non supra effectus: vnitas enim personæ, & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse, est effectus. Docet ergo litera, quòd quia esse ad naturã se habet vt ad principium quo, ad personam vero se habet vt ad proprium subiectũ quod, ideo magis vrget vnitas personæ ad vnitatem esse, quàm dualitas naturæ ad duo esse, ac per hoc, quia causa efficaciorem effectum habere debet, ponenda est vnitas, & nõ dualitas esse in Christo. Hic est verus & intentus sensus literæ, & responsione satisfacit argumẽto, vt patet, & consonat corpori articuli, nec ullam habet dissonantiam, sed si uis etiam grãmatice literam construere, dispone constituendo ly magis, supra ly secundum unitatem hypostasis, & similiter ly quàm, supra ly secundum dualitatem naturæ, & exponito: & ideo magis secundum unitatem hypostasis retinet vnitatem, quàm secũdum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio fit ad causas, non ad effectus.

¶Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur, ꝙ responsio ista supponit vnum singularissimum verum in prima parte habitũ, scilicet quòd in solo deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & vt quo, & ut quod est. In cæteris namque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quæ est aliud quid a natura, est ut quod. Hinc enim sequitur responsio literæ, scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶Et bene nota ly præter, quia ex hoc uerbo insinuat, quòd supponitur quòd esse sit naturæ. Et cum dixit, Nõ est aliud, intendit de illa alietate, qua persona est aliud a natura. In his enim, in quibus persona & natura secundum rẽ differunt, sicut persona est aliud a natura, ita esse personæ debitum, est aliud ab esse naturæ. Aliud autem non per positionem duorum esse, quorum vnum sit aliud ab alio, sed per alietatem, ut ita dixerim, naturalem: quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ nisi per personam, cui primo conuenit, & alterius naturæ esset esse, quod conuenit naturæ absque expectatione A a persona, quod in solo deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicãte sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conueniens personæ quàm esse propriũ naturæ, & ideo tres personæ non habent nisi esse, & haberent triplex esse, sicut est ibi triplex persona, si personę esse distingueretur ab esse naturæ, hoc est, si personæ deberetur propriũ esse alterius rationis ab eo, quod debetur naturæ, quando esse est ꝓpriũ naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, cum ex eo quòd nec in creaturis apud Auctorem esse duplex ponitur, vnum naturæ, & aliud personæ: tũ ex eo, quòd nõ triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ ꝑsonæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionem plurium esse in persona & in natura, quia inueniretur præter esse naturæ in quo communicarent personæ, triplex esse personæ triplicis: in litera autem non nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ, ab esse personæ: tum, quia hinc satis fit argumento, quòd non est eadem ratio de vnitate vel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi: quia in Trinitate esse est naturæ proprium: & ideo eius unitatem sequitur, & non pluralitatem personarum, existente persona idẽ cum natura: in assumpta autem natura a Verbo, esse est proprium personæ: quia persona aliud est a natura: sicut in ceteris hominibus esse, quàmuis sit a natura, non est tamen naturæ, sed personæ proprium, & propterea ad vnitatem personæ C sequitur vnitas esse, & ad pluritatem naturæ non sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfieret argumento si exponeretur litera, quòd ubi persona est aliud a natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumenti vis firmaretur, & concluderentur in Christo duo esse, unum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ: quoniam persona Christi aliud est a natura humana assumpta. Est igitur indubie tenendum secundum Auctoris doctrinã, in Christo nullũ esse actualis existentię substantialis inueniri, nisi esse actualis existentiæ Filij Dei, quod est æternum, & ipse deus.

¶ Circa secundam autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nã primo dubitatur de præmissis: deinde de modo, quo D ponitur Christus existentiam humanam habere: tertio, de ipsa conclusione: quarto, de sua contradictoria. Scotus in primis in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quod vnum & idem est esse personæ & pertinentiam ad personam, tum quo ad personam respectu naturæ, tũ quo ad personam respectu partium. Et primo etiam arguit nõ sequi intentum sic, Esse naturæ & personæ est idem, quãdo est in proprio supposito: quia suppositũ non addit rem supra naturam, sed negationem. ergo si a natura tollatur ratio suppositi, tollendo illas negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse, ac per hoc in alia persona posita, haberet & suum esse, & esse illius personæ. non est ergo idem iudicium de natura in proprio vel alieno supposito, quo ad unum uel plura esse. Et confirmatur: quia sicut persona assumens non supplet identitatem personæ humanæ cum natura humana, ita esse personæ assumentis non supplet identitatem ipsius esse personæ humanæ, & naturæ humanæ.

E ¶Contra secundum vero de partibus personæ arguit. Pars adueniens toti non dat esse toti, sed recipit: quia perficitur a forma totius: quod probatur: quia si remaneret distincta sicut prius non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita verbo non habet rationem partis, nec istam rationem partis: quia non informatur a uerbo, sed remanet simpliciter distincta. igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶ Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam, scilicet quòd uerbum nouo modo relatiue se habet secundũ illam, arguit. Si verbũ tantũ habeat respectum nouũ ad naturam illam, & ille est respectus rationis tũ, cum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid. ergo verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud, extra de hæretic. Cum Christus. ergo &c.

¶ Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est

esse

esse existentiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo me dijs. Primo, Terminus per se generationis habet esse acquisitũ per generationem: filius Dei homo est per se terminus generationis ex matre. ergo. Si dicatur, inquit Durandus, ꝙ generatio terminatur ad esse diuinum, non secundum se, sed relatũ ad humanam naturam. Cõtra, illud est per generationẽ acceptũ, quod est per corruptionem mortis perditũ: sed per mortem Christi nõ ẽ amissa relatio Verbi ad naturã assumptam, sed esse vitale secundum naturam humanam. ergo illud non est per generationẽ acquisitum, sed hoc.

¶Secundo, in Christo fuit duplex viuere, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perdidit. ergo in ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶Tertio, anima Christi creabatur. ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatio terminatur ad existentiã.

¶Quarto, humanitas Christi est effecta & conseruatur a tota Trinitate. ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum existere increatum. Probatur: quia nihil efficit se.

¶Quinto, si natura assumpta a Verbo dimitteretur, non oporteret acquiri sibi nouum esse per generationem, nec per creationem: & tamen ipsa ex hoc, quòd dimissa, non esset annihilata, nec esset eius in potentia (vt anima antichristi ante creationem) ergo haberet aliquod esse in actu, & non nouum: quia per nullam mutationem positiuam. ergo idem quod modo habet. igitur &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quòd habet esse nouum. ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: tum quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter: tum quia nisi hoc sufficiat ad corruptionem simpliciter naturæ, sed requiritur quòd nullum aliud esse recipiat, sequeretur quòd nunquã poterit esse corruptio sine annihilatione.

¶Sexto, natura angeli posset assumi a Verbo, & illa non potest manere eadem, nisi maneat sua existentia eadem secundum istos. ergo nec natura humana modo posset manere eadem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni, sicut alteri.

¶Septimo, fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem, & secundum esse actuale, præcedit rationem relationis actualis: vnio ista fuit relatio actualis. ergo eius fundamentum præcessit naturaliter secundum esse actuale, fundamentũ illud erat ipsa natura totalis. igitur &c. Confirmatur, Prius naturaliter anima perficit corpus, quã tota natura esset nata assumi: in illo priori forma fuit actus materiæ, & per consequens dabatur esse sibi quod nõ corrumpebatur per assumptionem.

¶Octauo, arguitur ex doctrina Auctoris in 1. par. q. 50. ar. 5. ex proposito probantis esse non posse separari a forma: sicut nec rotunditas potest separari a circulo: quia esse conuenit formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Ex hoc enim arguitur sic. Esse non potest separari a forma. ergo nec ab anima Christi, igitur anima Christi habet proprium esse.

¶A Durando quoque in 3. sent. dist. 6. q. 2. vltra præallata arguitur: quia agere est etiam suppositi sicut & esse, & præsupponit esse, & multiplicatur in Christo, ergo.

¶Aureolus etiam & Io. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. 3. sent. arguunt. Ille quidem: quia esse existentiæ est actus quo formaliter essentia est: esse diuinũ non actuat essentiam humanam. ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseuerat potentialis ad esse: nam esse diuinũ non supplet vicem causæ formalis inhærentis. Iste aũt: tum quia secundum Damasc. quod est inassumptibile, est incurabile: tũ quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositum dixerit plenus diaboli spiritu, seipsum gehennæ filium demonstrabit, vt Damascus dixit in epistola recitata in lib. 9. tit. c. 5. Historiæ tripartitæ.

¶Demũ pro contradictoria conclusionis arguit Scotus tenens illam, tum quia humanitas Christi est extra causam suam, ergo habet necessario propriã existentiam actualem, sicut habet proprium esse quidditatiuũ, licet nõ habeat propriã subsistentiam, quæ nihil positiui addit: tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, ꝑ quod proprie

subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquãtum est albus. Et huiusmodi esse nihil ꝓhibet multiplicari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus: sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam secũdum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, quòd vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura adueniret filio Dei non hypostatice vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidã posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secun- G dum quòd est deus, aliud autem, secundum quòd est homo: sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, se-

F dicitur homo: & ideo est existens existentia huius naturæ. Sicut per oppositum: quia ego non sum pes meus, nec subsisto respectu pedis, sicut respectu naturæ, ideo existentia pedis mei non est existentia mei, quamuis sit in me: sed ecõuerso magis pes existit per existentiam mei. Nec est, inquit Scotus existẽtia humanitatis Christi existentia secundum quid, sed simpliciter, tam in se, quia est existẽtia de genere substantiæ, quæ est ens simpliciter, quàm respectu Christi: quia qualis est existentia in se, tale existere dat cuicumq; existenti per ipsam: sed Verbum existit existẽtia ista, s. naturæ humanæ. ergo existit simpliciter per existentiam naturæ humanæ, & sic sunt duæ existentiæ simpliciter, non solum in Christo, sed Christi: tum quia in Christo sunt duæ voluntates & duo velle secundum Damasc. c. 61. sed esse intimius seu immediatius, se habet ad essentiam, quam velle ad voluntatem. ergo magis necesse est plurificari esse, secundum pluralitatem naturarũ. Vel formetur sic. Natura vt distinguitur contra suppositum, est principium operandi. ergo est etiam principium essendi in actu: quia esse immediatius se habet &c.

¶Ad euidentiam horum, non sunt alia fundamenta iacienda, H sed supra positum in litera fundamentum solide fabricandum: quàmuis enim dum non curamus de distinctione inter personam & naturam, dicimus, esse actualis existentiæ, de quo est sermo, esse actualitatem naturæ cuiusq; creatæ, cum tñ exacte discernitur ꝑsona a natura, dicimus, vt in hac litera habetur, ꝙ esse est actus naturæ, vt principij quo, personæ aũt vt subiecti, seu qđ habet ipsum esse: ita quòd natura est principiũ quo immediatum ipsius esse, sed non est receptiuum immediatum ipsius esse, sed mediante persona, ita ꝙ oportet naturam personari ad hoc, vt ab ea principietur actualiter ipsum esse, non ex defectu naturæ principiantis vt quo: sed quia deficeret susceptiuum primum ipsius esse, si non esset personata: persona enim est, cui primo conuenit esse vt subiecto, seu quod habet esse, seu quod est: & si his adiunxeris, quòd natura nũquàm est, quod est, sed semper est quo est, inuenitur siquidem natura existens, non vt quæ existit: sed vt qua aliquis existit, perspicies duo. Primum, quòd ad hoc quòd natura existat, non exi- I gitur quòd ipsa actuetur per existentiam, vt subiectum actuatur per formam in eo, sed sufficit quod ipsa sit, qua aliquis existit. Nec mirum est scientibus, quòd non omnia vno eodemq; modo sunt, sed ita est vnicuique eorum esse modo sibi conuenienti: sunt enim multi essendi modi. Et naturis quidẽ ac formis consonus essendi modus est, non vt sint tamquàm quod est, sed vt sint tãquàm quo est: nec plus eis debetur: sicut apud Peripat. principium est indubitatum, quòd formæ sunt & non sunt absque sui generatione & corruptione. Aliud est, ꝙ quia prius natura personatur quàm existentiam propriam constituat, intimior est persona naturæ, quàm existentia, ac per hoc si potest præueniri, ne constituat propriam personam, multo magis potest præueniri, ne constituat existentiã, ordine siquidem quodam, personalitas prius, & existentia deinde a natura constituitur propter antedictam rationem. Et ex his sequitur tertium, ꝙ natura carens propria personalitate: quia præuenitur ab aliena, oportet consequenter quòd careat propria existentia: si enim existentia propria non prouenit ab ipsa actua- K liter, nisi in propria persona, ex hoc ipso quod ad alienam trahitur personam, sequitur quòd ad alienam trahitur existẽtiã, illius scilicet personæ præuenientis ipsam. Et rursus, si existentia non debetur naturæ, vt quod est, sed vt quo est, personæ autem vt quod, ex hoc ipso quòd natura trahitur ad alienã personam, vt sit quo est, sequitur quòd sufficienter consecuta est existentiam: quia consecuta est existentiam illius personæ, modo conuenienti ipsi naturæ, scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, naturam aliquam esse naturam alicuius personæ actu existentis, est naturam illam existere, siue persona illa sit constituta per illam naturam, siue non. Sicut igitur in Christo, vt infe- rius patebit, vnam tantum filiationem, relationem realem ponimus ex defectu subiecti, ita in Christo ex defectu subiecti primi vnam tantum esse ponimus. Primum enim substantialis existentiæ subiectum est persona. Repugnat aũt diuinæ personæ existentia creata duplici rõne. Prima est ex diuinitate: quia diuina

diuina persona non potest recipere in se creatum aliquid. Secunda est, ex communi ratione personæ: quia personæ vnius non est nisi vnum esse substantiale. Et hæc ratio in litera ponitur. Quocirca quia humanitas Christi præuenta est in mysterio incarnationis, vt propriam non sortiretur personalitatem, sed ad personalitatem Verbi assumpta est, id quasi impedita est a proprio esse, & est sortita esse personæ diuinæ, ex hoc ipso, ꝙ est diuinæ personæ natura dicta de illa in quid. Habet.n. ex hoc suum essendi modum, scilicet, esse vt quo, natura enim personæ est vt quo, nec plus sibi debetur. D.560.

cundum quòd est homo, quia esse album, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatum, & esse corporeum, & esse animatum, totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his, non fit nisi [d] vnum esse in Sorte. Et si contingeret, quòd post constitutionem perso-
B næ Sortis, aduenirēt Sorti manus vel pedes vel oculi, sicut accidit in cæco nato, ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solum relatio quædam ad huiusmodi, quia

¶ Ad primo ergo obiecta contra fundamentum processus, quia idem est esse naturæ & personæ, respondetur præmittendū tamen, quòd fundamentum Auctoris est quidem identitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola identitas, sed adiuncta modi diuersitate respectu vtriusque: quia scilicet illud idē esse est naturæ, vt quo: personę, vt quod. Ex identitate enim esse cum hac modi diuersitate, procedit litera, vt patet. Sed Scotus contra solam identitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Veruntamen quia identitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnum vtriusque, quia scilicet non differunt re aliqua: quoniam, vt patet ex superius discussis, persona addit rē aliquam supra naturam: addit enim terminationē ipsius. Vnde argumentum Sco. assumit, & non causam pro causa, & falsum. Vera autem causa est: quia esse vniuscuiusque rei sufficit suo modo. propterea enim personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodem esse persona est, vt quod, personalia vt quo, vel secundum quòd, vel alio simili modo. Et per idem patet responsio ad cōfirmationem: non oportet enim personā supplere identitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia fit ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶ Ad obiecta vero eiusdem, contra vnum esse partis & personę respondetur, quòd si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sit contenta modo essendi congruo, ac debito integrantibus personam, scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quòd totius integratiua sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur, quòd quia humanitas Christi pertinet ad personalitatem Christi: quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi, non quasi suppleat defectum aliquem in persona Christi, sed vt sit persona Christi persona illius humanitatis, ideo humanitas Christi non dat nouum esse Christo; sed contenta est consueto sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶ Ad probationem autem, quia si pars maneret distincta a toto, vt prius & cetera, dicitur quòd ista conditionalis non probat probandum: quoniam enim ipsius veritate stat falsitas eius, falsi assumpti, quæ negata est. Veruntamen ad rem dicendo, non faciendo vim in verbis, respondetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa a toto, dummodo esset tota vnita pars personaliter, non afferret nouum esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi non sic aduenit personæ diuinæ, vt sit distincta ab illa sicut prius: sed est indiuisa a persona secundum esse personale, ita quòd non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundum esse substantiale: est enim assumpta ad personalitatem positiuā verbi dei. Et ex hac personalitate communicata humanitati Christi perfecta est humanitas illa, multo plus, quam quæcunque pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti: acquisiuit enim perfectionem infinitam, acquirendo personalitatem infinitam. Quo fit, ut quia humanitas Christi non remanet distincta, sed indistincta secundum esse substantiale a Verbo, consequens sit, ut non det Verbo nouum esse, sed ipsa sit per esse infinitum ipsius Verbi.

A ¶ Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modum, respondetur, quòd ex malo intellectu literæ procedit. Interpretatur siquidem arguens Auctorem dicere, inter Verbum & naturam humanam non esse coniunctionem, nisi relatiuam relationis rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, Si tantum habet relationem &c.

scilicet diceretur esse non solum secundum ea, quæ prius habebat, sed etiam secundum ea, quæ sibi postmodum aduenīūt. Sic igitur, cum humana natura coniungatur filio dei hypostatice vel personaliter, vt supra dictum est, * & non accidentaliter, cōsequens est quòd
B secundum humanam naturam nō adueniat sibi nouum esse personale, sed solum noua habitudo esse personalis præexistentis ad naturā humanam, vt scilicet persona illa iam dicatur subsistere, non solum

Hic autem sensus longe est a nobis, plus quā terra a cælo: quoniam secūdū doctrinam Auctoris sæpe repetitam, inter Verbū & humanitatem assumptā est coniunctio substantialis, quā comitatur vnio relatiua. Sed quia cōiunctio ista substantialis non est secundum nouū esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi, ideo Auctor ad ad excludendam acquisitionem noui esse, dicit quòd solum aduenit sibi noua relatio, & non dixit hoc ad excludendā coniunctionem substantialem secundum personalitatem & illius esse, ut clare patet in litera: quin potius esti dictio exclusiua non excludat a concomitantibus nec fundamentū a relatione, ponendo solum nouam relationem acquiri, intelligitur præacquiri fundamentū illius, qđ est personalis coniunctio, super qua fundatur relatio q.2.ar.6.
C noua personæ ad naturā. Vñ patet argumentū totaliter ruere.

¶ Ad obiecta contra conclusionem respondendo, ad primam Scoti dicitur, negando maiorem ad sensum arguentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, uel antiquum nouo modo se habens.

¶ Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem, dicitur, quòd si maior intelligatur cum præcisione, falsa est: nā licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem motus amissum, non tamen illud præcise. Sed si ad terminum formalem generationis propositio restringatur, concedatur: sed terminus formalis est natura, uel anima in corpore, & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ a corpore. Quàmuis etiam dici possit, falsam esse minorem: quia desinēte per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus unitis, oportuit quoque desinere unionem Verbi ad illam secundum se, quāmuis remanserit ad illam secundum utramque sui partem, ani-
D mam scilicet & corpus.

¶ Ad secundum Scoti dicitur, ꝙ uerbum Philosophi uerum est de uiuere essentiali & de esse essentiali: uiuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit, & unum eorum quod in coniunctione animæ & corporis cōsistit, corruptum est per mortem, & non intelligitur de esse actualis existentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, & ad probationem, ꝙ creatio terminatur ad rem, quæ creatur sub existentia noua simpliciter uel illi rei, quæ creatur. Et sic anima Christi creata est, ut existat existentia noua sibi, non noua simpliciter.

¶ Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi effectiue conseruatur, & facta est a tota Trinitate secundum esse existentiæ increatum communicatum sibi. Nec sequitur quòd deus efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd efficerit, & cōseruet se, suū esse communicatum humanæ naturæ personaliter.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ si humanitas Christi dimitteretur a
E uerbo, sortiretur nouam personalitatem & nouam existentiā, non per aliquam nouam actionem, sed per antiquam actionem, qua a principio effecta fuit. Illa enim actio tamquàm impedita a completione proprij effectus, ob præuenientem personalitatem Verbi non est hactenus consecuta effectum propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modo autem dimissio ipsa esset tamquàm remotiu prohibentis, & sic sortiretur effectum nouæ personalitatis & noui esse. Et probatur sic esse dicendum: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si non fuisset assumpta: sed constat quòd si non fuisset assumpta, ex sua generatione propriam personalitatem & propriam existentiam habuisset. igitur si dimitteretur, acquireret propriā personalitatem & propriam existentiam a generante, per se loquendo, & a dimittente per accidens, tamquam a remouente prohibens. Et per hæc patet ad formam argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem: licet per accidens, tamquàm remotionem prohibentis, & per antiquā per se, solummodo

impedi-

secundum diuinam naturam, sed etiam secundum humanam.

Ad primum ergo dicendũ, q esse consequitur naturam, non sicut habentem esse, sed sicut qua aliquid est: personam autem siue hypostasim consequitur, sicut habentem esse. Et ideo magis retinet vnitatem secundum vnitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturæ. G

Ad 2m dicendum, quòd illud esse æternum filii Dei, quod est diuina natura, fit esse hominis, inquãtum humana natura assumitur a filio Dei in vnitatem personæ.

Ad 3m dicendum, quòd sicut in prima parte dictum est*, quia persona diuina est idem cum natura, in personis diuinis non est aliud esse personæ præter esse naturæ, & ideo tres personę non habẽt, nisi vnum esse. Haberent autem triplex esse, si in eis esset aliud esse: P.p.q.3.ar.3.&4.

impedimento: sicut graue impeditum mouetur a generante per F se, a remouente prohibens per accidens. Habet enim a generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quàm graue ad motum deorsum, cum illa seipsa ad hoc tendat intime: hoc autem per grauitatem & extrinsece: in cuius signũ illa per solam omnipotentiã diuinam potest impediri, hoc autem a naturalibus & voluntarie impeditur passim.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonnulla corruptio: quoniam corrumperetur humanitas non in se, sed secundum esse coniunctũ Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existentiam diuinã sibi, & acquireret personalitatem propriam, non solum sibi, sed simpliciter: & similiter existẽtiam propriã, & sibi, & simpliciter: sic esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ (qualis est humanitas Christi) non attenditur penes esse actualis existentiæ, sed penes esse essentiæ, quod ex eo clare patet, quòd humanitas Christi per mortem corrupta est, ex hoc quòd anima separata est a corpore. Et in hoc omnes conuenimus, quamuis secundum Auctorem & multos, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortem corruptum. Quum igitur ex perdi- H tione esse corruptio simpliciter inferatur, nisi sit sermo de esse essentiæ, aut de esse vt includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subiuncta probatio nihil valet dicendo, Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilatio. Stat enim, quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat, & non annihiletur, sed corrumpatur per expoliationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimissione humanitatis a Christo, anima illa separaretur a corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia non esset, & tamen non annihilata esset: quia remaneret, & materia cum forma cadaueris, & anima intellectiua cum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad sextum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem, nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum conceditur, quòd fundamentum est prius secũ- I dum actualem existentiam relatione, & in proposito: dicimus enim quòd humanitas Christi fuit prius existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela: ista fuit existens, ergo propria existentia, stat enim quòd fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ fiunt de agere, q supponit existere, & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: conceditur enim semper, q hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere, sed ab existentia ad existentiam propriam, non valere constat argumentũ: stat enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & dabat ei esse animatum, esse dico essentiæ: essentialiter siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existẽtiæ propriæ, sed antequam daret hoc, præuẽta fuit ex assumptione ad personam Verbi.

¶ Ad octauum ex doctrina Auctoris dicitur, quòd doctrina Au- K ctoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formam separari a suo esse. Et ex hoc cõcludit efficaciter formas subsistentes per se absque materia, esse incorruptibiles, anima aũt Christi absque proprio esse ex diuinæ omnipotentiæ præuentione. Nec obstat exemplũ de circulo & rotunditate, quia exempla & similia non currunt in omnibus. Et si exigat pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conuenit per se proprium esse, potest intelligi dupliciter. Primo, quòd per se conueniat formæ vt principio, & sic est vera: sed quia perfectio principii est impedibilis per superiorem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præuenitur a proprio esse, cuius per se esset principium. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu subsistentia terminata, qualis non est anima Christi, quę non nisi per Verbum subsistit. Vnde Auctor ibi ex prima propositione, Forma inquantum forma, subsumpta secunda de forma per se subsistẽte, cõcludit Angelos incorruptibiles. Et vere sic est, quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, non minus quàm circulum absque rotunditate inueniri.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse, & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi, quia tamen diuersimode sunt suppositi, ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem, vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediate, vt subiecti, agere autem nõ suscipitur in supposito, nisi mediante natura & potentia eius, & iccirco agere multiplicatur cum pluralitate naturæ, esse vero est cum persona vnu.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personatam, seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intellige, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhæsionis. Nam si de Actuare & Actuari, infra totam latitudinem suorum modorum sermo fit, non est remotum a Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiusque intellectus videntis ipsam, & Theologi, & Philosophi fatentur. Cum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate, & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca cum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perseuerat potentialis ad proprium esse, dicitur quòd proprie loquendo, vtraque pars disiunctiue est falsa, quoniam ex assumptione ad diuinum esse perfecta est potentialitas ad existentiam longe excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longe excellentius perfectũ est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem. Et quia potentiæ perfectio actuatio vocatur, ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per proprium, sed per diuinum esse, longe excellentius, & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo non remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur a Verbo, cessante tam excellenti actuatione, prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguuntur contra personalia, ita quòd Christus habuit omnia homini naturalia, non personalia, & quòd de naturalibus est inassumptibile, est incurabile, secus est de personalibus. Probatur hæc glossa ex fidei catholicæ sententia, dicentis in Christo non esse personam, nisi diuinam. non est ergo in Christo personalitas humana: quam tamen constat in reliquis hominibus inueniri. Idem est autem iudicium de personalitate, & propriis personæ, vt distinguitur contra naturam. Aut igitur dicant isti personas nostras esse incurabiles, quia persona est inassumptibilis, & similiter Christum non perfectum hominem, quia caret personalitate humana, quorum vtrumque alienum esse a veritate constat, aut vniuersaliter sic fateantur, quòd non de personalibus hominis, sed de naturalibus est sermo, quum Christus perfectus homo dicitur, & assumpsisse omnia humana, & similia, attestante hoc Symbolo Athanasii, explicante, naturalia sufficere ad hoc, quòd Christus sit perfectus homo, dum dicit de Christo, Perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Ad obiecta demum Scoti pro contraria positione, respondendo dicitur ad primum, quòd consequentia nihil valet, quia esse actualis existentiæ, realiter distinguitur ab esse essentiæ, seu quidditatiuo. Et diuina præuentione factum est, vt humanitas Christi extra causam suam actu sit per existentiam Verbi, & non per propriam. Vbi aduerte pro clariori intellectu, quòd non est imaginandum (vt isti putant) quòd additio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quantum, siue per

modum

modum continuationis, puta cum aqua aquæ continuatur, vbi ex duabus quantitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter subintrans partibus totius aquæ, siue per modum aggenerationis, puta cum alimentum auget hominem, qui alitur ex illo, vbi non remanet quantitas cibi potusque alentis; sed sic adiungitur alito, vt subinduat quantitatem ipsius, qui alitur, extendente illam anima, vt in secundo de anima dicitur. Nam si oculus adueniret de nouo Sorti, neque existentiam propriam partialem adiungeret existentiæ Sortis, cum existentia Sortis sit indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immateriali, vtpote propria animæ intellectiuæ, quæ inextensa est omnino in corpore. Nec adueniens oculus subinduceret existentiam Sortis, tanquam formam ad se extensam per inhæsionem sibi, ita quòd existentia Sortis inciperet inhærere oculo nouo: quoniam huiusmodi inhæsio non debetur parti: sed sufficienter prouisum est parti de existentia in hoc ipso, quòd est pars personæ existentis. Nec videtur etiam intelligibile, quòd secus posse esse: quomodo namque existentia indiuisibilis propria alterius, intelligeretur actuare quantum aliquod, seu etiam nõ quantum adiunctum nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idem est iudicium de oculo adueniente de nouo & oculo congenito, & de hac & reliquis partibus, ideo humanitas Christi, quæ quasi pars quædam est personæ Verbi (quia ad personalitatem propriam Verbi assumpta est) inuenitur sufficienter posita extra causam suam existens absque propria existentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationem inhæsiuam ab existentia Verbi sibi.n.non debetur existentia nisi per personam, cuius est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ex hoc quòd Verbum subsistit in natura humana sicut suppositum in natura, nõ sequitur quòd existat per existentiam illius naturæ: sed bene sequitur econtra, quòd natura illa subsistat per existentiam Verbi. Ad probationem autem ex opposito de pedis existentia dicitur, quòd peccat secundum non causam vt causam. Neque enim, quia Christus est homo, causa est quòd existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed ratio propria est, quia personæ soli debetur esse, vt subiecto quod est. Ad id vero quod subditur de qualitate existentiæ humanæ in Christo, scilicet quòd est existentia simpliciter & in se & Christo, non oportet aliter respondere: quoniam negata in Christo existentia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, esse est intimius seu immediatius. ergo magis multiplicatur. Melius tamen dicitur quòd intimius seu immediatius alicui dupliciter, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intimius naturæ vt principio, quàm velle voluntati: sed velle immediatius voluntati vt subiecto, quàm esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est vt subiecti proprii: velle autem est voluntatis vt proprii subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse plurificetur ad pluralitatem naturarum.

¶ Ad vltimam formationem argumenti, concedi potest totum, & dici quòd non ex defectu naturæ immediate principiantis esse: sed ex defectu susceptiui, scilicet personæ propriæ fit, vt natura non principiet actualiter actũ essendi, & principiat actualiter actum operandi: quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi: sed negetur sequela implicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operari: quia natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solum principium: sed etiam susceptiuum proximum operandi: sed existentia est solum principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principium existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto, quæ in Christo non est: & ideo non principiat existentiam in Christo: sed operandi est principium sibi ipsi vt proprio subiecto distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari: & propterea operari mul-

A tiplicatur secundum naturas, esse autem non.

¶ Attende diligenter & caute nouitie, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est, An existentia & essentia distinguantur realiter. Altera, An existentia substantialis sit personæ vt proprii susceptiui, an communiter sit personæ vel naturæ. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse ab essentia, & esse deberi personæ, vt proprio subiecto. Et quoniam variæ sũt opiniões circa hæc, eum de Christi existentia humana quæstio est, noli hæc intelligere quasi sint fidei, noli pertinax esse in conclusione, nisi euidentiã prius habeas de cõibus quæstionib⁹: sed vt rationabiliora cõiona hæc amplectere.

personæ, & aliud esse naturæ.

Ad 4^m dicendum, quòd anima in Christo dat esse corpori, inquantum facit ipsum actu animatum, quod est dare ei complementum naturæ & speciei: sed si intelligatur corpus perfectum per animam absque hypostasi habente vtrumque, hoc totum compositum ex anima & corpore (prout significatur nomine humanitatis) non significatur vt quod est: sed vt quo aliquid est. Et ideo ipsum esse est personæ subsistentis, secundum q habet habitudinem ad talem naturam, cuius habitudinis causa est anima, inquantum perficit humanam naturam, informãdo corpus.

QVAESTIO XVIII.

B *De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad voluntatem, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandũ est de vnitate quãtum ad voluntatem.

¶ In eodem art.1.q.17. in responsione ad secundum, intellige perspicacius, quòd quia vnio diuinorum humanorumque in Christo est in persona & non in natura (conuenerunt namque diuina & humana in vnam personam, non in vnam naturam) ideo cum audis, quòd esse diuinum, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem

C de ipso esse in communi penetra, quatenus ipsum esse est vel personæ vel naturæ. Quamuis enim vnum idemque sit esse naturæ ac personæ alia tamen ratione est naturæ, & alia personæ: nã naturæ est vt principii, personæ vt susceptiui, vt dictũ est. Quocirca conuenire in esse, quatenus est naturæ, est conuenire ad integritatem principii ipsius esse: hoc est, fieri partes naturæ, quæ est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturæ. Conuenire autem in vno esse, quatenus est personæ, est conuenire seu spectare ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquæ partes, & natura ipsa cum suis partibus conueniunt in esse vt est personæ. Vnde patet quòd esse diuinum, non quatenus est naturæ, communicatum est humanitati Christi: quoniam constat humanitatem Christi non concurrere cum deitate ad integrandum quasi principium ipsius esse: sed est communicatum vt est personæ: quoniam humanitas Christi assumpta est ad personalitatem Verbi, ita quòd

D est de numero spectantium ad personalitatem filii Dei, modo nostram intelligentiã excedente. Et propterea non sequitur, quòd vnio sit facta in natura, nec quòd vnio sit facta cum Patre & Filio: communicatum siquidem est humanæ naturæ esse diuinũ, non vt est naturæ, nec vt est cuiuscumque personæ diuinæ: sed vt est personæ Filii: quia assumpta est ad personalitatem Filii tantum.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli, habes claræ responsionem de effectu formali intrinseco, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse essentiæ, ita quòd forma substantialis dat materiæ substantiale esse essentiæ, constituendo substantiæ naturam, seu essentiam completam: & similiter anima dat esse animatũ (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo essentiam viuam seu animatam, & sic de aliis. In hoc enim consistit effectus formalis, a quo non potest separari etiam per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formæ vlteriorem progressum, nõ habes adhuc (vt in litera dicitur) illud quod est, sed solummodo naturam: quia aliquid est, quæ

E scilicet est essendi principium non subiectum. Et ideo ex hoc, quòd forma seu anima necessario dat esse corpori, non habetur quòd esse sit naturæ & subiecti quod, sed quia constituit naturã, quæ est quo, relinquit subsecuturum illud, quod est quod: & ideo esse est personæ in ordine ad naturam, &c. vt prædeclaratum fuit. Superius quoque, cum tractatum fuit, an corpus mediante anima assumptum fuerit, declaratum est quòd in calce huius responsionis subditur, scilicet quòd anima in formando corpus, sicque in esse perfecto constituendo naturam humanam, est causa habitudinis vnionis humanæ naturæ ad Verbum.

¶ Super Quæstionis decimaoctauæ Articulum primum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt, primo recitatur erronea positio tenentium partem negatiuam: secundo respondetur secundum veritatem. Quo ad primum refertur, quòd in hanc commonem

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundo, Vtrum in humana natura Christi sit alia volũtas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertio, Vtrũ ex parte rationis fuerint i Christo plures volũtates.

¶ Quarto, Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quinto, Vtrũ voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinę voluntati in volito.

¶ Sexto, Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum. G

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sint duæ voluntates.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duę voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente: sed in Christo primum mouens, & imperans fuit voluntas diuina, quia omnia H humana in Christo mouebatur secundum volũtatem diuinam. ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas. s. diuina.

¶ 2 Præt. Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis: sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. ergo natura humana in Christo nõ mouebatur propria volũtate, sed diuina.

¶ Præt. Illud solum multiplicatur in Christo, quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere, quia ea quę I sunt naturalia, sunt ex necessitate: quod autem est voluntarium, nõ est necessarium. ergo voluntas est vna tantum in Christo.

¶ 4 Præt. Damascenus * dicit in 3. libro, quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis: sed omnis voluntas est aliqualis voluntas, quia nihil est in genere, quod non sit i aliqua eius specie. ergo omnis K voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantũ persona. ergo in Christo est vna tantum voluntas.

SED CONTRA est quòd dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum a me, uerum tamen non mea voluntas, sed tua fiat: quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit, * Sicut susceperat voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super F Luc. dicit, † voluntatem suam, ad hominem retulit, Patris, ad diuinitatem: voluntas enim hominis est tpalis, volũtas diuinitatis æterna.

RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solã voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimode moti esse videntur. Appollinaris enim non posuit animam intellectualem in Christo, sed quòd Verbum esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cum voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima*) seqnebatur quòd in Christo non esset voluntas humana, & ita in eo non esset nisi vna volũtas. Et similiter Euthices, & oẽs qui posuerunt vnam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem dei, & hois esse factam solum secũdũ affectum, & voluntatem, posuit unam volũtatẽ in Christo. Postmodũ vero Macharius Antiochenus patriarca, & * Cipeus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam uoluntatem, quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas, quia opinabãtur ꝙ humana natura in Christo numquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota a diuinitate, vt patet ex epistola synodica Agathonis Papæ. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates: ubi sic legitur, * Iuxta quod olim prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius dei assumpsit humanam naturam perfectam, sicut supra ostensum est † Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus, vt patet ex his quæ in prima parte dicta sunt. * Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius dei in his, quæ pertinent ad diuinam naturam, cui competit voluntatem habere, vt in prima parte habitum est. * Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sunt duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu volũtatis diuinæ: non tamen sequitur ꝙ in Christo non fuerit motus volũtatis proprius naturæ humanæ, quia etiã aliorum sanctorum piæ volũtates mouentur sm voluntatẽ dei, qui operatur in eis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2. Licet enim volũtas non possit interius moueri ab aliqua creatura, interius tamen mouetur a deo, vt in prima parte dictum est. *. Et sic etiam Christus

---

conclusionem multi errantes cõuenerũt, scilicet, in Christo, non sunt duæ voluntates. Quadrifariã aũt hi diuisi sũt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo, negat voluntatem humanam Euthices ex vnitate naturæ compositę vnã quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo ponens, vnitam Deo secundum consocietatem affectus, negat diuinam voluntatem in Christo. Macharius autẽ ex negatione proprii motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit. vbi vides ꝙ omnes conueniunt in negatione duarũ in Christo voluntatũ, dum aliqui diuinam, aliqui humanam a Christo tollunt, aut verã quoque tollere coguntur, & ponere vnam tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharii positione non satis liquet, de volũtate, quæ est naturalis potentia, sed de voluntate, hoc est actu volendi, quoniam non negat potentiam, sed motũ proprium humanæ naturæ in Christo. Verum, quia frustra fuisset voluntas sine vllo velle semper, ideo dicitur ꝙ negauit humanã in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundũ respondetur affirmatiue, In Christo sũt duæ voluntates, diuina, & humana. Probatur dupliciter. Primò auctoritate Synodi, quæ propter huiusmodi errores extirpandos hoc determinauit. Secundo ratione talis. Filius dei assumpsit naturam humanam perfectã, & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ. ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanã. Probatur consequentia, pro prima quidem parte, quia ad perfectionẽ humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est naturalis illius potentia, sicut & intellectus. Pro secunda verò parte, quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere, vt ex dictis in prima parte hęc ambo patent.

¶ Responsiones argumentorum non ex positione, sed annotatione egent. Ex secunda specialiter responsio applicanda est ad diuersas, & valde multas quęstiones, in quibus est sermo de instrumentis, & specialiter quom voluntas hominis, Dei istrumẽtum dicitur ad aliquid operandum, siue miraculũ, siue non. Ex tertia autẽ responsione habes, collectam quadruplicem voluntatem in Christo poni, duplicem quasi potentiam diuinam scilicet & humanam, & duo genera actuũ, in humana scilicet, voluntatẽ naturalem & voluntatem rationalem. De quibus superius discussę sunt difficultates & inferius i hac quęstione, clarior erit sermo in litera.

3. di. 14. ar. 1. q. 1. cor. & di. 17 ar. 1. q. 1. & 4. cont. ca. 36. Et po. q. 10 ar. 4. ad 13. Et opu. 3. c. a 18. Et Io. 6. l. 4.

lib. 3. orth. fid. cap. 14.

li. 2. de fid. ad Gratia. c. 3. a medio, tom. 2.

† Super illud Lu, Nõ sicut ego vo Io. lib. 10. | Luc. 10. 5.

li. 3. de ãia tex. 42. & 42.

* Alias Cipus, seu Tipus.

Hæc epist. missa fuit ad Synodũ, lecta in actione 4. & recepta i 8.

* In ea. Ag. quæ fuit lecta i actio. 4. Synodi 6 gener. † q. 2. ar. 5. P. p. q. 79. & 80.

P. p. q. 80.

P. p. q. 105. arti. 4.

Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam, secundū illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam, deus meus, volui. Vnde August. dicit contra Maximinum, † ubi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat quòd tua uerba subiungis & dicis, Ostendit vere suam voluntatem, subiectam suo genitori, quasi nos negemus hominis voluntatem voluntati dei debere esse subiectam.

li. 3. ca. 19. ante med. tom. 6.

Ad 2m dicendum, quòd proprium est instrumenti, quod moueatur a principali agente, diuersimode tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum vero animatum anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum, sicut equus a sessore. Instrumentum vero animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius, sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est, sicut instrumentum animatum, vt Philosophus dicit in 1. Politico.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

li. 1. Polit. c. 3. & 4. & 8. eth. c. 11. tom. 5.

Ad 3m dicendum, quòd ipsa potētia voluntatis est naturalis, & consequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis, quandoque autem ex libero arbitrio rationis prouenit, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt †) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam, oportet in Christo ponere voluntatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis.

p. 1. q. 5. ar. 8. et qu. 6. artic. 1.

Ad 4m dicendum, quod per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi, determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiā quòd est aliqualiter velle, pertinet ad naturam, non secundum quòd est absolute considerata, sed secundum quòd est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendā determinatum modum ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinæ voluntatis.

¶ Super quæstionis decimæoctauæ Articulum secundum.

Titulus sup. solatius est: non quærit de appetitu sensitiuo, vt sic; sed de appetitu sensitiuo vt habet rationē voluntatis, non simpliciter & absolute, sed talis, scil. sensualitas. Potest aut[em] titulus hic ... [illegible] ... citur. Veruntamen non sicut ego volo.

Iuf. arti. 5. cor. Et 3. d. 17. ar. 1. q. 2. Et opu. 3. c. 230. & 1. 4 ani ma, tex. 42. tom. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit aliqua voluntas sensualitatis, præter rationis voluntatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit aliqua volūtas sensualitatis præter rationis voluntatem. Dicit enim Philosophus in 3. de anima,* quòd voluntas in ratione est, in sensitiuo autem appetitu est irascibilis & concupiscibilis: sed sensualitas significat appetitum sensitiuum: ergo non fuit in Christo voluntas sensualitatis.

¶ 2 Præt. Secundum Aug. 12. de Trin.* sensualitas significatur per serpentem: sed nihil serpentinum fuit in Christo, habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno, vt Aug. dicit † super illud Ioann. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ergo in Christo nō fuit voluntas sensualitatis.

¶ 3 Præt. Voluntas sequitur naturam, vt dictū est.* Sed in Christo nō fuit, nisi vna natura præter diuinam: ergo in Christo non fuit, nisi vna voluntas humana.

SED CONTRA est, quod Ambro. dicit in 2. ad Gratianū †, Meā ē voluntas, quam suā dixit, quia vt homo suscepit tristitiā meam. Ex quo datur intelligi, quod tristitia pertinet ad humanā voluntatē in Christo: sed tristitia ptinet ad sēsualitatē, vt in secunda parte habitū est.* ergo videtur quòd in Christo sit voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis.

RESPON. dicendum, quod sicut prædictum est,* filius Dei humanā naturam assumpsit cum omnibus, quæ pertinent ad perfectionem ipsius naturæ humanæ. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd filius dei assumpserit cum humana natura, etiam ea quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, & ideo oportet dicere, quod in Christo fuit sensualitas. Sciendū est etiam, quod sēsualitas, siue sensualis appetitus, in quantū est natus obedire rationi, dicitur rōnale per participationē, vt patet per Philosophum 1. Ethi.* Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est †) pari ratione potest dici, quòd sensualitas sit voluntas per participationem.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ratio illa procedit de voluntate essentialiter dicta, quæ non est nisi in parte intellectiua: sed voluntas participatiue dicta, potest esse in parte sensitiua, inquantum obedit rationi.

Ad 2m dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem, non quātum ad naturam sensualitatis, quam Christus assumpsit, sed quantum ad corruptionē fomitis, quæ in Christo non fuit.

Ad 3m dicendum, quòd vbi est vnum propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur, sicut superficies, quæ est visibilis per colorem, est vnū visibile cū colore. Et similiter, quia sensualitas nō dr volūtas

li. 12. ca. 12. paulo post pric. tom. 3. † ex tract. 12. a medio post collig. tom. 9.

Art. præce.

li. 2. de fide ad Grat. c. 3. a medio. to. 2.

1. 2. q. 23. ar. 1. & 3.

Art. præce.

D. 1219.

li. 1. ethi. c. ult. tom. 5. † Ar. præce.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio. In Christo fuit volūtas sensualitatis, seu sensualitas, dicta voluntas participatiue. probatur primo, q[uia] Christo fuit sensualitas. appetitus: secundo, quod ipse est voluntas per participationē. Primū probatur, Filius dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturę perfectionē, ergo assumpsit eum ea oia quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, ergo assumpsit sensualitatem: prima consequentia probatur, quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie includitur genus. Secunda aūt probatur, quia appetitus sēsitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinētibus ad perfectionē naturæ animalis. Secundum probatur. appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire ratioui, vocatur, & est rationalis participatiue secūdū Eth. ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiue. probatur, quia voluntas in ratione est: nā sicut a ratione præcipiente rationalis appetitus, ita a voluntate quoque præcipiente voluntarius appetitus, qui volūtas vocatur, dici potest. Imo ex hoc ipso quod rōnalis appetitus dicit, voluntas dicitur, quia rationalis appetitus nomen est propriū voluntatis, & participatiue solū rōnalitatis sensualitati.

¶ Aduerte hic, quòd quia omnis motus appetitus sensitiui in Christo fuit voluntarius (quoniā etiā motus proprii sēsualitatis in propria obiecta, voluntarii erant, nam voluntate eliciuit, & vnā quamq[ue], virtutem propria exercere disposuit) ideo in Christo appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiue voluntas in quolibet suo actu fuit

nisi quia participat voluntatē ratio nis, sicut est una natura humana in Christo, ita etiam ponitur una voluntas humana in Christo.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerint duæ voluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerint duæ voluntates, quantum
G ad rationē. Dicit. n. Damasc.* in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ uocatur thelisis, & voluntas rationalis, quæ uocatur bulisis: sed Christus in humana natura habuit quicquid ad perfectionē humanæ naturę pertinet. ergo vtraq; prædictarum voluntatū fuit in Christo.

§ 2 Præt. Vis appetitiua diuersificatur in homine, secundū diuersitatē virtutis apprehensiuæ, & ideo secundum differentiam sensus, &
H intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus: sed similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrumq; fuit in Christo. ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rōnalis.

§ 3 Præt. A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quæ non potest poni nisi ex parte rationis. ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

SED CONTRA est, quòd in
I quolibet ordine est vnum primū mouens: sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum. ergo in uno homine nō est nisi una volūtas proprie dicta, quæ est uolūtas rationis, Christus autē est vnus homo. ergo in Christo est vna tantū volūtas humana.

RESPON. dicendū, quod sicut dictum est*, voluntas quandoq; accipitur pro potentia, & quandoq; pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas volū
K tates, id est duas species actuū voluntatis. Voluntas .n. vt in secūda parte dictū est†, & est finis, & est eorū, quę sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrumque. Nā in finē fertē simpliciter & absolute, sicut in id, quod est secundū se bonū. In id autem, quod est ad finē, fertur cum quadam comparatione, secundū quod habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis secun
F dum quòd fertur in aliqoid, quod est secundum se volitum, vt sanitas (quod a Damasc*. vocatur thelisis, id est, simplex voluntas, & a Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus uoluntatis, secundum quod fertur in aliquid, quod est volitū solum ex ordine ad alterum, sicut est sumptio medicinæ, quem quidem uoluntatis actum Damasc*. vocat bulisim, id est, consiliatiuam voluntatem, a Magistris autē vocatur
G voluntas vt ratio. Hæc autem diuersitas actus non diuersificat potentiam, quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonū. Et ideo dicendū est, quod si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna* sola voluntas humana, essentialiter, & non participatiue dicta: si uero loquamur de uoluntate, quæ est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quæ est vt natura, quæ dicitur thelisis, & uoluntas, quæ est ut ratio, quæ dicitur bulisis. D. 1a 19.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illæ duæ voluntates non diuersificantur secundum potentiam, sed solum secundū differentiam actus, vt dictum est*. In cor. art.

Ad 2m dicendum quod, etiam intellectus, & ratio non D. 84.
H sunt diuersæ* potētiæ, vt in prima parte dictum est†. P. p. q. 79.

Ad 3m dicendum, quòd uoluntas pietatis non videtur esse aliud quàm uoluntas, quæ consideratur vt natura, inquantum scilicet refugit alienum malum absolute consideratum. artic. 8.

Super Quæstionis decimaoctauæ Articulum tertium.

TItul* clarus est, ortumque habuit ex distinctione voluntatis iā a Damasceno, quā aliis facta.

¶ In corpore articuli respondetur sū distinctione ad quæsitum. Distinctio est, Voluntas accipi potest, vel pro potentia, vel pro actu. Prima conclusio iuxta primum mēbrū. In Christo est vna tantum volūtas humana essentialiter, & non participatiue dicta. Secunda conclusio, iuxta secundum membrum est. In Christo sūt duæ voluntates, scilicet voluntas vt natura, & voluntas ut ratio. Probatur primo secunda conclusio. Voluntas est finis & eorū quæ sūt ad finem alio & alio modo. ergo alterius rationis est actus uoluntatis in finem, & alterius rationis actus volūtatis in id quod est ad finem. ergo in Christo sunt duę voluntates, id est, duæ species actuum volūtatis. Antecedens pro prima parte ex superioribus supponitur. Pro secunda probatur, quia in finē fertur simpliciter & absolute, quia fertur in id, quod est secū dum se bonum, vt in sanitatē. In id vero quod est ad finē, fertur cum quadam comparatione, quia fertur in id, secundum quòd habet bonitatē ex ordine ad aliud scilicet finem, vt patet de sumptione medicinæ propter sanitatem. Consequentia re inquitur pro euidenti gratia materiæ, nam talis modorum diuersitas, qualis. f. colligit ex propriis rationibus huius, & eius quod est ad finē, diuersā habet rationē in appetitibus propriis. Probatur deinde prima conclusio, quia talis diuersitas actuum nō diuersificat potentiā. Probatur: quia cum vna cōmuni ratione boni, quæ est obiectū voluntatis: nam enim unitate obiecti proprii voluntatis, quod est bonum in communi, non diuersificatur potētia voluntatis, quamuis diuersificentur genera actuum eius ex diuersa ratiōe genera li actuū eius, cuiusmodi sunt motus ad bonum in se, & motus ad bonū propter aliud.

Sup. ead. q. artic. 3. ad 2. & inf. arti. 4. & 5. cor. & 3. di. 17. ar. 1. q. 3. & opus. 3 c. 219. *li. 2. c. 22. & li. 3. cap. 14. & 18.

ar. 1. huius quæst. ad 3.

3. 2. q. 8. ar. 2. & 3.

Loco citato in argu. 2.

Loco citato in arg. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit liberum arbitrium.
I Dicit. n. Damasc.* in 3. li. Gnomen autem, id est, senteotiam vel mentem, vel excogitationē, & prohæresim, idest electionem, in Domino dicere impossibile est, si proprie loqui volumus. Maxime autē in his, quæ sunt fidei, est proprie loquendum. ergo in Christo non fuit electio, & per consequens nec liberum arbitrium, cuius actus est electio.

§ 2 Præt. Philosophus dicit in 3. Ethic†. quòd electio est appetitus præconsiliati: sed consiliū non vi
K detur fuisse in Christo, quia nō cōsiliamur, de quibus certi sumus, Christus aūt de oībus certitudinē habuit. ergo in Christo nō fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

§ 3 Præt. Liberum arbitrium se habet ad vtrumque: sed voluntas Christi fuit determinata ad bonū, quia non potuit peccare, sicut infra dictum est*. ergo in Christo nō fuit liberum arbitrium.

SED CONTRA est, quod dicitur

Super quæstionis decimaoctauæ Articulum quartum.

TItul* vt sonat clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua, In Christo fuit liberū arbitrium. Probatur: in Christo voluntas ponitur vt ratio, ergo electio, ergo liberum arbitrium. Antecedēs probat quia in Christo ponitur duplex uoluntatis actus, scilicet respectu finis, & respectu eius quod est ad finem, &c. vt supra dictū est. Prima consequentia probatur, quia electio est idem quod uoluntas, ut ratio: quod probatur ex differentia inter uolūtatem, & electionem ex tertio Ethicorum, quia illa finis, hęc eius quod ad finem, & propterea illa uoluntas ut natura, hæc uoluntas ut ratio. Secunda uero consequentia probatur, quia electio est proprius actus liberi arbitrii, hoc est uolūtatis, ut est liberū arbitrium, ut in prima parte dictum est.

3. di. 14. ar. q. 1. cor. & di. 17. ar. 1. q. 1. ad 4. & inst. li. art. 2. ad 5. oli. 3. c. 14. non procul a li.

li. 3. ethi. c. 3. circa fin. to. 5.

q. 15. arti. 1. & 2.

Super

Isa.7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare ma A lum, & eligere bonum, quod est actus liberi arbitrii. ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

RESPON. dicendum, quòd sicut dictum est†, in Christo fuit duplex* actus volũtatis, unus quidẽ, quo art. 1. habitus q. ad 3. eius uoluntas ferebatur in aliquid, sicut sm se volitũ, quod pertinet ad rationẽ finis: alius autem, secundũ quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinẽ ad aliud, quod pertinet ad rationem eius, quod est ad li. 3. eth. c. 2. in 6. to. 5 finem. Differt autẽ, vt Philosophus dicit in 3. Ethi*. electio a voluntate in hoc, quòd volũtas, per se loquẽdo, est ipsius finis, electio aũt eorum quæ sunt ad finẽ. Et B sic simpliciter voluntas est idẽ, quod voluntas vt natura. Electio aũt est idẽ, quod uoluntas vt ratio, & est proprius actus liberi arbitrii, vt in prima parte dictũ P. p. q. 83. art. 4. est†. Et ideo cum in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio, vt P. p. q. 83. ar. 3 & t. 1. q. 13. art. 1. in prima parte habitum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damasc. excludit a Christo electionem, secundum quòd intelligit in nomine electionis importari dubitationẽ. Hæc tamen dubitatio nõ est de necessitate electionis, quia etiã deo conuenit eligere, secundũ illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso &c. cum tamẽ in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tñ dubitatio electioni, inquantum est in C natura ignorante. Et idem dicendum est de aliis, de citata ĩ ar. t quibus fit mentio in auctoritate prædicta.†

Ad 2ᵐ dicendum, quòd electio præsupponit consiliũ, non tamen sequitur ex consilio, nisi iam determinato per iudicium. Illud enim, quod indicamus agendum, post inquisitionem consilii eligimus, ut in 3. Ethic. lib. 3. ethi. c. 2. & 3. to. 5. dicitur*. Et ideo si aliquid iudicetur vt agendũ absq; dubitatione & inquisitione præcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet, quòd dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secundum quòd est in natura ignorante.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd voluntas Christi licet sit D determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd voluntas humana in Christo nõ voluerit aliud, quàm deus vult. Dicitur enim in Psal. 39. ex persona Christi, vt faciem volũtatem tuam, deus meus, E volui: sed ille qui vult voluntatẽ alicuius facere, vult quod ille vult. ergo uidetur quòd voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quàm uoluntas diuina ipsius.

§ 2 Præt. Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quæ etiã comprehensionẽ nostræ scientiæ excedit, secundũ illud Ephes. 3. supereminentem scientiæ charitatem Christi: sed charitas assfacere, quòd homo idẽ velit quod Deus. vnde & Philosophus in 9. Ethi*. l. 9. c. 4. t. 5. dicit, quòd vnum de amicabilibus est eadem uelle & eligere. ergo voluntas humana in Christo nihil aliud uoluit, quàm diuina.

§ 3 Præterea, Christus fuit verus comprehensor: sed sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult, alioqnin nõ essent beati, quia non haberent quicquid nellẽt: beatus enim est qui habet quæcumq; vult, & nihil mali uult, vt Aug. dicit in li. de Trin.* ergo Christus nihil aliud voluit sm voluntatẽ hu- li. 13. de tri. c. 5. & li. 13 c. 5. in fi. & c. 6. tom. 3. manã, quàm voluit uolũtas diuina.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit contra Maximinum†: In hoc †li. 3. cont. Max. c. 59. in medio. tom. 6. quod Christus ait, Non quod uolo, sed quod tu, aliud se ostendit uoluisse, quàm pater, quod nisi humano corde non posset, cum infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfigura ret affectum.

RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est*, in Christo secundum humanam naturam ponitur ar. 1. 2. & 3. huius q. multiplex volũtas. s. voluntas sensualitatis, quæ participatiue voluntas dicitur, & volũtas rationalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per modum rationis. Dictum est autem supra*, quòd ex quadam q. 14. art. 1 ad 2. dispensatione permittebat Dei ante suã passionẽ permittebat carnẽ agere, & pati quæ sunt ei propria. Et similiter etiam permittebat omnibus viribus suæ agere, & pati quæ propria. Manifestum est aũt, quòd uoluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles, & corporis læsionẽ. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea, quæ sunt naturæ contraria, & quæ sunt secundum se mala, puta mortem, & alia huiusmodi: sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius, & etiam voluntas absolute considerata refugit vstionem, quam tamen voluntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem dei erat, vt Christus dolores & passiones & mortẽ pateret, non quòd ista essent a Deo volita secundum se, sed ex ordine ad finẽ humanæ salutis. vnde patet, quòd Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatẽ rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus: sed secundũ voluntatem, quæ est per modum rationis,

Super Quæstionis decimaoctauæ Articulum quintum.

Inf. q. 21. ar. 3. & 4. Et 3. d. 17. ar. 2. q. 1. & 4. contra cap. 39. fi. TItulus clarus est de conformitate voluntatis Christi humanæ ad diuinam in volito. Nam de conformitate in modo volendi nulla est quæstio, cũ impossibile sit volũtatẽ creatã velle eo modo, quo vult Deus: sed an circa rem volitam fuerit conformitas, ita quòd nihil voluerit secundũ appetitum humanum, quod alienum sit a volito secundum diuinam uoluntatem, in dubium uertitur, propterea quòd legimos Christum secũdum hominem noluisse mortem propriam, quã tamẽ cõstat eundẽ voluisse voluntate diuina.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito cũ distinctione duabus conclusionibus. Distinctio ẽ de triplici in Christo humana voluntate, hoc est, voluntate sẽsualitatis, voluntate rõnali, vt est natura & volũtate rõnali, vt est ratio. Prima conclusio est, Chrs sm voluntatem sensualitatis, & secundũ voluntatẽ rationalem per modũ naturæ, poterat aliud velle quàm Deus. Secunda conclusio est, Christus sm voluntatẽ per modũ rationis, semper idem voluit quod Deus. Probãtur simul dupliciter, primo ratione, secũdo auctoritate. Ratio est ista: voluntas sensualitatis naturaliter refugit, & læsionem corporis & dolores sensibiles, & voluntas vt natura repudiat, & contraria naturæ, & secundum se mala, & voluntas per modum rationis eligit, quandoque hæc eadem ex ordine ad finem, & uolũtas Dei erat, vt Christ⁹ mortem, & mala pateretur, non quòd ista vellet secundum se, sed in ordine ad finem, ergo Christus secundum uoluntatem sẽsualitatis, & secundum voluntatẽ per modum naturæ, poterat aliud velle, quàm Deus, & secũdum uoluntatẽ per modum rationis, sẽper voluit idem quod Deus. Antecedẽs habens quatuor partes, quo ad primas tres partes probatur ex hoc, quòd videm⁹ sensualitatẽ, & uolũtatẽ ut naturã refugere adustionem, quã tñ uoluntas per modũ rationis, quãdoque eligit propter sanitatem acquirẽdã. Consequentia autẽ probatur, Filius dei D. 1ar. 9. ex quadam dispensatione ante passionem suam permit tebat omnibus viribus suæ agere quæ propria sunt eis, ergo permittebat in Christo voluntatem sẽnsualitatis refutare

lesionem absolute, &c. & voluntatem ut naturā repudiare mortem absolute; & voluntatem ut rationem acceptare eandem in ordine ad finem humanæ salutis. Vbi patet, primas duas voluntates aliud velle, quam deus, & tertiam velle idem, quod Deus. Assumptum ad probandum consequentiam probatur, quia supra dictum est, q filius Dei ex quadā dispensatione permittebat carni agere & pati, quæ sūt ei propria: ex hoc enī sequitur per rationē similis, quòd similiter permisit utrique animæ agere quæ eis sunt propria. Deinde probant ambæ conclusiones auctoritate unica Christi orantis ad Patrē, Non sicut ego volo, sed sicut tu. In his enim verbis, triplex voluntas patet. s. divina in ly tu, humana cōformis divinæ in ly sicut tu (quæ ē volūtas per modum rationis) & humana aliud volens, quàm divina in ly, nō sicut ego volo. Et hæc est voluntas rationalis per modum naturæ, repudians mortē absolute, & voluntas sensualitatis, refugiēs dolores sensibiles &c. Patet ergo ex hac auctoritate utraque conclusio.

¶ Nota novitie, q ut in responsione ad primum clarius explanatur, tam actus voluntatis per modum naturæ, quàm actus sensualitatis ex propria natura habet obiectum abstrahens ab ordine ad divinam voluntatem, & propterea quantum est e a parte obiecti, non spectat ad hos motus, conformitas ad divinam voluntatem. Dico autem quantum est ex parte obiecti, quia ex parte subiecti etiam actus illi conformes sunt divinæ voluntati in beatis: ita quòd inter Christum ante mortem & beatos, differentia horum motuū in volito ex parte subiecti oritur: quia s. Christus animam & carnē passibilē habebat, beati autem non. Hinc enim fit, ut Christi voluntati naturali & sensuali occurrerent aliqua ut contraria & læsiva, quæ beatis exemptis ab omnis possibilitate mali occurrere nequeunt, & propterea beati etiam s̄m naturalem voluntatis motum; & secundum appetitum sensitivum conformantur divinæ voluntati in volito: Christus autem non. Et scito quod isti voluntatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quam velleitates: Vniversaliter siquidem loquendo, actus voluntatis per modum naturæ distinctus contra actum voluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est quàm velleitas, de qua dicitur in Ethic. q est etiam impossibilium: ita q in beatis nec electio, nec velleitas est ad aliud volitum, quàm quod Deus vult. In Christo aūt electio oīs conformis Deo fuit in volito, sed non omnis velleitas eius fuit conformis Deo in volito: habuit. n. Christus velleitatem non patiendi crucē, quā tamen elegit, quia Deus sic volebat. Et simile est in nobis, cum dolemus de morte iuste patientiū, & plagis iuste a Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Vellemus. n. hæc non esse: veruntamen, fiat voluntas Dei, dicimus, & volumus si nō exorbitamus.

semper idem volebat quod Deus, quod patet ex hoc ipso qd dicit, Non sicut ego volo, sed sicut tu. Volebat. n. s̄m rationem, voluntatē divinā impleri: quāvis aliud dicat se velle secundum quādam aliā eius voluntatem.

G A D P R I M V M ergo dicendū, q Christus per voluntatē rationalem voluit, ut divina voluntas impleretur, nō autem per voluntatē sensualitatis, cuius motus non se extendit usque ad voluntatē Dei, neque per voluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolute, considerata, & non in ordine ad divinam voluntatem.

Ad 2ᵐ dicendum, q conformitas voluntatis humanæ ad volūtatem divinā, attenditur s̄m voluntatē rationis, s̄m quam etiā voluntates amicorū concordant, inquantū. s. ratio considerat aliquod volitū in ordine ad voluntatem amici.

Ad 3ᵐ dicendū, q Christus fuit, simul cōprehēsor & viator, inquātum. s. per mentē fruebatur Deo, & habebat carnē passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali voluntati ipsius, & etiam appetitui sensitivo.

ARTICVLVS VI.

G *Vtrum in Christo fuerit contrarietas voluntatum.*

A D S E X T V M sic proceditur. Videtur q in Christo fuerit cōtrarietas voluntatum. Contrarietas namque voluntatum attēditur s̄m contrarietatem obiectorum, sicut etiā contrarietas motuū attenditur s̄m contrarietatē terminorū, ut patet per Philo. in 5. physi. sed Christus s̄m diversas volūtates cōtraria volebat, nā s̄m voluntatē divinā volebat mortem, quā refugiebat s̄m voluntatē humanā: unde Ath. dicit in lib. adversus Apollinarium, Qn̄ Christus dicit, Pater, si possibile est, trāseat a me calix iste, & tamen non mea, sed tua volūtas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma, duas volūtates hic ostendit: unam humanā, quæ propter infirmitatem carnis

Super Quæstionis decimæoctavæ, Articulum sextum.

T Itulus clarus quo ad quid nominis: in corpore autem manifestatur quid sit contrarietas voluntatum, & secundum quæ attendatur, nempe secundum contrarietatem obiectorum, vt volentis, nolentis, & similium.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo mōstratur in cōmuni in quo cōsistit cōtrarietas voluntatū: secundo, respōdetur quæsito.

¶ Quo ad primum conclusio ast. Ad contrarietatē voluntatū in aliquo requiritur, quòd oppositio voluntatū sit & circa idē, & in eadē voluntate. Probatur primo conclusio hæc ex communi ratione contrarietatis, quam addit supra diversitatem: contrarietas. n. species est diversitatis. Sed inter contrarietatem, & diversitatem hoc interest, quod contrarietas addit supra diversitatem oppositionē, secundū idem, & in eodem. Procedit ergo litera sic. Contrarietas exigit oppositionem in eodem secundum idem: ergo contrarietas voluntatum in aliquo exigit oppositionem voluntatum secundum idē, & in eadem voluntate. Antecedēs probatur: quia si diversitas sit in diversis, aut secundum diversa, non est contrarietas. Probatur: quia, non est contradictio, contrarietas siamque contradictionem in se claudit. Deinde declaratur eadem conclusio quo ad illam particulam, secundū idē ex diversis rationibus volendi, & nolendi vnum & idem (puta mortem Sortis propter commune vel privatum bonū) duplicitet se habentibus, vel vt diversis tātum, vel nō solum vt diversis, sed oppositis, vt patet in exemplo litteræ de volūtate principis circa mortē Sortis latronis propter bonum publicum, & voluntate parentis, vt nō moriatur propter bonum proprium: quando. n. hic sistunt ambæ voluntates diversæ quidē sunt, sed non contrariantur, quia licet contraria velint (scilicet mori illū, & nō mori illū) diversa tā est ratio volendi mortem, & volendi nō mortē, & per hoc non est oppositio s̄m eandem rationē volendi. Sed si non sistitur hic, sed voluntas parentis circa nō mori propter bonū propriū, opponit bonū propriū bono cōmuni, iam nō sola est diversitas rationū volendi. s. communis & proprii, sed est oppositio earundem: quia commune bonum tollitur per proprium in ratione volēdi. Vincit. n. amor proprius amorem cōmunis boni, & expellit illud a ratione volendi, & vult filium non mori, etiam contra commune bonum ob nimium amorem proprii boni. Demum declaratur eadē conclusio quo ad illam particulam, in eadem voluntate ex diversis appetitionibus dupliciter etiam dispositis, vel cum sola diversitate, vel cum diversitate habentibus etiā oppositionem. Verbi gratia. Appetitus rationalis vult bonum rationis, appetitus sensualis vult bonum delectabile secundum sensum. Si hic sistitur, diversitas appetituū est sola, sed si vltra progreditur ex parte subiecti appetitus boni delectabilis, vt impediet appetentem vel ad tardandum, vel mutandū appetitum boni rationis, iam non sola diversitas est appetituū, sed oppositio, quia opponit se appetitus delectabilis cōtra appetitum rationis, & vincit illum, dum immutat illū vel annullando, vel debilitando illum ex parte appetentis, vt scilicet vel non velit bonū rationis tunc, vel debiliter velit illud. Hoc autem quod dicimus de oppositione appetitus sensitivi ad rationalem, intelligendum quoque est locū habere inter actum voluntatis per modum naturæ, & actū electionis, nam cum in diversa tendunt, si voluntas naturalis intantū procedit, vt opponat se electioni, & vincat illā, contrarietas volūtatū est, vt si quis electurus dispēdiū honoris, famæ, ac vitæ, ob bonū virtutis, a naturali volūtate vitæ, honoris gloriæq; vincatur. ¶ Circa hanc conclusionem nota, q in conclusione nō dicitur ad contrarietatē voluntatū sequi in aliquo, sed dicit hæc duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Apposuit siquidem Auctor ly in aliquo, ad monstrādū quod de cōtrarietate voluntatū in uno & eodē homine loquitur. Et dixit hoc, quia sciebat, imo etiā in hac litera docet q ad contrarietatē voluntatū simpliciter & absoluta non requiruntur hæc duo, sed alterū tanqū sufficit, ut patet in exemplo literæ de voluntate principis, & volūtatē pa-

3. di. 17. ar. 2. q. a. 1. & 3. Et op. 3. ca. 239. fin.

li. 5. Phys. text. 49. usq; ad 50. 2.

refugiebat passionem, & diuinam eius, promptã ad passionẽ. ergo in Christo fuit contrarietas volũtatũ.

¶ 2 Præt. ad Galat. 5. dicitur, ꝙ Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Est igit' cõtrarietas voluntatũ, qñ spiritus vnum cõcupiscit, & caro aliud: sed hoc fuit in Christo, nã per volũtatem carnis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit, secundum autem carnem, passionem refugiebat. ergo erat in eo cõtrarietas voluntatum.

¶ 3. Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat: sed agonia videtur importare quandam cõpugnationẽ animi in contraria tendentis. ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

SED CONTRA est, quòd in determinatione sextæ Synodi dicitur*, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quòd impii asserunt hæretici) sed sequentem eius humanã voluntatem, & non resistentem vel reluctãtem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti volũtati.

Habetur in Epist. Agathon. ad sextam Synod. general. & legitur ibi actione 4. & recipitur actione 8.

RESPON. dicendum, ꝙ contrarietas non põt esse nisi oppositio attendatur in eodẽ, & secundũ idem: si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, nõ sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas volũtatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secũdum quandam rationem vniuersalẽ, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas volũtatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonũ publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis, nisi forte intantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonũ publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatũ: tunc.n. circa idẽ attẽditur repugnantia voluntatũ. Secũdo aũt requiritur ad contrarietatẽ voluntatis, ꝙ sit circa eandẽ voluntatem. Si.n. homo vult vnum se-

A cundũ appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hic aliqua contrarietas, nisi forte appetitus sensitiuus in tantum præualeat, quòd vel immutet vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam volũtatẽ rationis perueniret aliquid de motu cõtrario appetitus sensitiui.

Sic igitur dicendum est, ꝙ licet voluntas naturalis, & voluntas sẽsualitatis in Christo aliquid aliud B voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius, nõ tñ fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primo quidem, quia neque voluntas naturalis, neq; voluntas sensualitatis repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanę in Christo passionẽ volebat. Volebat.n. etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis, sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud: motus autem sensualitatis ad hoc C se extendere nõ valebat. Secundo, quia neque volũtas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalẽ, aut per appetitũ sensualitatis. Similiter etiã, nec econtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanę, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem ra-D tionis, vt uoluntas naturalis in ipso, & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia, vel contrarietas voluntatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc ipsũ, ꝙ aliqua uoluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius uoluntas diuina, procedebat ex ipsa volũtate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Christo, vt Damas*. dicit. lib. 3. orth. fi. ca. 15. a med.

¶ Ad 2ᵐ dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur, aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

E Ad 3ᵐ dicendum, quòd agonia nõ fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum ꝙ importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem: puta cum aliquis, secundũ quòd ratio considerat vnum, vult hoc, & secundum quòd considerat aliud, vult contrarium. Hoc.n. contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius, quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleret voluntas diuina circa salutẽ generis humani: fuit tñ in Christo agonia, quantum ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortunii imminẽtis, ut dicit Damasc.* in 3. libro. lib. 3. c. 18. 20. & 23.

te patientis mitte vitam filii amantis. Sunt enim vere tunc contrariæ voluntates, quamuis sint diuersorũ hominũ. Et hoc modo uoluntas peccatorum est contraria voluntati diuinæ, & contra Dei voluntatẽ agere dicuntur: est siquidem hæc contrarietas volũtatum obiectiue, non subiectiue. Sed Auctor in litera loquitur de voluntatũ contrarietate, & obiectiua, & subiectiua, & ideo adiunxit ly in aliquo, & dicit ad cõtrarietatẽ volũtatũ in aliquo, hoc est obiectiue, & subiectiue, exigi duo scilicet oppositionẽ secundum idẽ, & oppositionẽ in eadẽ volũtate. ¶ Quo ad secundũ, conclusio responsiua quæsito est, in Christo nulla fuit contrarietas volũtatũ. Probatur, primo ex parte primæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum, hoc est oppositionis secundum idẽ seu eandem rationẽ. Probatur autem sic, In Christo nec voluntas naturalis, nec voluntas sensualitatis repudiabat rationem volitam a diuina, & humana electione. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum secũdum idẽ. antecedẽs probatur quo ad volũtatẽ naturalem, quia etiam voluntate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quamuis nõ vellet hoc in ordine ad aliud, hoc est, quàm uis non vellet eã vt rationẽ volẽdi mortem propriam: quia ad voluntatẽ vt naturam, non spectat velle aliquid in ordine ad aliud, sed solum velle, vel nolle aliquid absolute. Deinde probatur antecedens quo ad volũtatem sensualitatis. quia eius motus, nec ad acceptãdum, nec ad repudiandum tã excelsũ bonũ (quod est bonũ commune æternæ salutis generis humani) se extẽdit. Secundo probatur conclusio ex parte secundæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum in aliquo, hoc est oppositionis ĩ eadem voluntate. Probatur autẽ sic. Neutra voluntatum coniugatio ex altera impediebatur aut retardabat. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum in eadem voluntate. Antecedens manifestatur, & quo ad voluntatem diuinam, humanamque electiuam: quia nec impediebatur, nec retardabatur ex volũtate naturali, aut sensualitatis, & ecõuerso: quia nec volũtas naturalis, nec sensualitatis impediebatur a diuina, aut humana electiua. Placebat siquidẽ Christo secũdum diuinã voluntatem & rationalem voluntatem, vt & voluntas sua humana per modũ naturæ moueretur, hoc est, haberet suas naturales velleitates respectu uitæ, respectu integritatis corporis, respectu honoris, respectu famæ, respectu gloriæ, &c. & appetitus sensitiuus timeret futurã, tristareturq; de præsenti malo corporis, &c.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad uirtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vnitate operationis Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundo, Vtrum in Christo sint plures operationes secundum humanam naturam.

¶ Tertio, Vtrum Christus secundū humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quarto, Vtrum per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sit una tantū operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion.* in 2. cap. de Di. no. Discreta autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integre vereque humanatū est Verbum, quod est supra substantiā, & operari & pati, quæcumque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. ubi vnam operationem nominat, humanam & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrica, idest, Dei virilis. videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

¶ 2 Præt. Principalis agentis, & instrumenti est vna sola operatio: sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt supra dictum est*. ergo eadem est diuinæ, & humanæ naturæ in Christo operatio.

¶ 3 Præt. Cum in Christo sint duæ naturæ in vna hypostasi vel persona, necessarium est vnum & idē esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam: sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi suppositū subsistens, vnde secundum Philosophū actus sunt singularium*. ergo in Christo est vna & eadem operatio diuinitatis, & humanitatis.

¶ 4 Præt. Sicuti esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari: sed propter vnitatem hypostasis est in Christo vnum esse, vt supra dictum est*. ergo etiam propter eādem vnitatem est in Christo vna operatio.

¶ 5 Præt. Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio: sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis, sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. ergo videtur quòd in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

G SED CONTRA est, quòd Ambros.* dicit in 2. lib. ad Gratianum imperatorem, Quemadmodum eadem operatio diuersæ est potestatis, numquid sic potest minor quēadmodum maior operari, aut vna operatio potest esse, vbi diuersa substantia est?

RESPON. Dicendum, quòd supra* dicti hæretici, qui posuerunt in Christo vnam volūtatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorū opinio erronea melius intelligatur, considerandū

H est, quòd vbicumque sunt plura agētia ordinata, inferius mouetur a superiori, sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires a ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principii sunt magis operata quædam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad supremum principium, est propriè operatio, puta, si dicamus in homine quòd ambulare, quod est pedū, & palpare, quod est manuum, sunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. & quia est ea-

I dem anima operans per vtrumque, ex parte ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus a rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur a diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem est operatio & indiffe-

K rens ex parte ipsius diuinitatis operantis, sunt tamen diuersa operata, inquantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ, aliud autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, sic dicentis. Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multum differunt: quædam enim sunt Deo decibilia, quædam humana, veluti corporaliter vadere super

Super quæstionis decimænonæ articulum primum.

TItulus articuli præsentis & sequentis, accuratam eget annotatione sui sensus. nam cum vnū multipliciter dicatur, consequens est vt operatio vna multipliciter dicatur. In proposito autē, vt Auctor ipse in hoc articulo insinuat, & in sequēti aperte testatur, sermo est de operationis vnitate sēm principium actiuum, non quodcumque, sed proprium, hoc est virtute propria agēs, ita quòd operatio vna appellatur, quæ est ab vno tantum actiuo principio virtute propria, & si a pluribus actiuis principiis secundum suas proprias virtutes est, non est operatio vna, perinde ergo est quærere, an diuinitatis & humanitatis in Christo sit vna tm̄ operatio, ac si quæreretur, an in Christo sit vnū tantū principium operādi virtute propria siue illud sit sola diuinitas, siue compositū quid ex humanitate & diuinitate, siue sola humanitas. Quod tamen omnibus vnquā opinatus est, euidens incarnati Verbi mysteriū. Est autē mouēdi hūc articulū ratio, & hæresis ponentium in Christo vnā naturā cōpositam ex deitate & humanitate, quoniam consequēter poneretur vna tantum confusa operatio in Christo, quia poneretur i eo vnū tm̄ principium virtute propria actiuū. s. natura illa tertia confusa, & multo magis hæresis ponētiū in Christo solā deitatē esse actiuā virtute propria, humanitatē vero esse purā instrumētū sine propria virtute (quales fuerūt subtrahētes Christo voluntatē humanam, vel eius actū) qm̄ secundū hoc in Christo cōsequenter poneretur deitatis & humanitatis vna tātū operatio, iuxta vnitatem actiui principii propriè. At si Christi deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiam virtute propria (quāuis coagat simul deitati) non ē deitatis & humanitatis in Christo operatio vna tātū, sed est vna & multæ. Verbi gratia, dū Christus sanauit infirmum tangēdo, si fuit in illo opere aliquis actus causatus ab humanitate virtute propria, & aliquis causatus a diuinitate virtute propria, operatio illa non est vna tantum, sed est quidē vna & multæ. Vna puta sanatio, quia virtute propria deitatis, & ab humanitate instrumentaliter est, duæ vero, quia adiungitur dictæ operationi operatio, quæ est ab humanitate virtute propria dū sanationi contingitur voluntaria contactio, sanatio enim vna operatio est a deitate per humanitatem, contactus autē voluntarius ponitur humana operatio a propria humanitatis virtute. Si autē sola deitas propria virtute operari ponatur, & humanitas solum vt potentia exequēs principalis agentis virtutem poneretur, vna tātū operatio inueniretur in huiusmodi curatione. Hæc de tit.

¶ In corpore tria: primo recitatur simul & declaratur hæreticorū positio cum fundamento, secundo ostēditur radix erroris eorū, tertio respōdetur quantum ibi, Et ideo vbicumque mouens & motum.

¶ Quoad primum erronea cōclusio ē. In Christo est vna tantum operatio, licet sint multa operata. Probatur, quia vnum tātum est in Christo principiū actiuū, scilicet deitas: humanitas autē instrumentaliter se habet. Declaratur hæc & in aīa respectu organorū corporeorū, & respectu virtū sensitiuarū.

¶ Quoad secūdum radix erradi ponitur,

Infr. q. 25. art. 1. ad 2. Et 3. di. 18. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 3. & di. 18. ar. 1. Et 4. contra c. 36. Et veri. q. 20 art. 1. ad 2 & 6. Et Vol. ar. 1. ad 16. & ar. 5. Et opusc. 3. c. 219.

* c. 2. inter fin. & medium c.

Q. 13. ar. 2. & 3.

Li. 1. Meta ph. c. 1. ante medium tom. 3.

Q. 17. ar. 2.

Li. 2. de fide c. 4. in 2. pag. a principio. c. to. 2.

q. præc. ar. 1.

tarram, profecto humanum est: crucibus vero vexatis, & ambulare super terrā, penitus nō valētib⁹ sanū gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus est, & nequaquā hoc quidem huius, hoc vero huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atq; formas iuste definimus: sed in hoc decipiebātur, quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. Vna quidem, quam habet secūdum B propriam formam, alia autem, quā habet, secundum quòd mouetur ab alio: sicut securis operatio secundum propriā formam, est incisio, secundum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formā est propria eius: nec ptinet ad mouentem, nisi secūdum quòd vtitur huiusmodi re ad suā operationē: sicut calefacere est propria operatio ignis, non autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendū ferrū: sed illa operatio, quæ est rei solum secundum quòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, nō est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumētaliter operationē artificis. & ideo vbicumque mouens & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licet motū participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrumque agat cū cōione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formā, & virtutem, per quam operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuinæ, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut opatione sui instrumenti, & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturæ, sicut instrumētum participat operationē principalis agētis. Et hoc est quod dicit Leo Papa in Epistola ad Flauianum*: Agit vtraque forma. s. tam natura diuina, quàm humana in Christo cum alterius communione, quod proprium est: Verbo. s. operante quod Verbi est, & carne exequēte quod carnis est. Si vero esset vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd in Christo esset tantum diuina operatio, vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorum vtrumq; est impossibile. Nam per primū horum ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secūdum vero, ponitur confusio naturarum. & ideo rationabiliter in 6. Synodo* hæc opinio est condemnata, in cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuise, incōuertibiliter, inconfuse, inseparabiliter, in eodē domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationē, & humanā opationē.

C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dion. ponit in Christo operationem theandricam. i. diuinam virilem, vel diuinam humanā, nō per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusq; naturæ, sed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinæ operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadam Epistola ad Caium*: Super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis: qd mōstrat, Virgo supernaturaliter cōcipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem. Manifestum est enim, quòd conci- D pi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrūque fuit in Christo supernaturaliter. & similiter diuina operabatur humanitus: sicut cum sanauit leprosum tangendo. Vnde in eadē Epistola subdit*: Nō secundum Deum diuina faciens, non humana secundum hominē, sed Deo homine facto, noua quadam Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ, E patet ex his, quæ dicit in 2. ca. de di. no.* vbi dicit, quòd his, quæ pertinēt ad humanam eius operationum. Pater & Spiritus sanctus nulla ratione communicant, nisi quis dixerit secundum benignissimam, & misericordem voluntatē, inquātum. s. Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerunt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimā & ineffabilem Dei operationem, quā homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profecto Deus &

tur, quia non distinxerūt operationem instrumenti per propriam formam, vel per participationē agentis. Declarātur hæc in artificialibus, artifice, & serra, & in naturalibus, scilicet igne respectu artis: quod potes declarare cū respectu animæ vegetatiuæ, cuius instrumentū ponitur ignis in augmento, vt patet in 2. de Anima contra Empedoclem. Indistinctio igitur operationum & communio agentium, quia principale vtitur propria operatione instrumenti, & instrumentum participat operationem propriā, principalis errandi occasio fuit.

¶ Quo ad tertium cōclusio est, In Christo sunt duæ operationes. Probatur primo ratione ostensiua: secundo, auctoritate Leonis: tertio, ducendo ad impossibile: quarto definitione Synodi. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad quartum, aduerte & perspice sensum literæ, ponentis differentiam inter esse & operari respectu naturæ & personæ. Ponit siquidem primo mō vtriusq; cōuenientia in hoc, quod vtrumque hoc est tam esse, quàm operari, est personæ a natura, ita q vtrūq; habet naturam pro principio & personam pro subiecto, quod est, quod operatur. Deinde subdit differentia inter vtrumque, quia in constitutione psonæ a natura esse se habet vt termin⁹, quia spectat ad ipsam personæ constitutionē, vt propria actualitas eius: persona enim nihil aliud ē, quàm natura deducta ad hoc, quod sit propter id, quod est. Et hinc prouenit, vt vnitas personæ exigat vnitatem esse, oportet namque cōstitutionē vnius personæ, ad vnum tantummodo terminū compleri. Operatio vero non sic se habet: non enim natura, constituenda personam, dat operari, sicut dat esse, sed persona, iam existens profert, mediāte natura, operationem. Et ideo vnitas personæ non exigit vnitatem operationis. Vbi vides, quòd esse immediate in persona a natura est, operari vero iam constituta persona habet a natura ipsa, mediāte natura: habet enī operatio naturā & vt principium, & vt susceptiuum proximum saltem mediāte potentia, personā autem vt primū operans, vt quod: esse vero naturam, habet vt principiū quo tantum, & personā vt immediatū subiectum quod est. Eadē ergo ē doctrina hic & superius tradita: non enim docemur hic, quòd esse sit de intrinseco itellectu personæ, sed quòd pertinet ad constitutionem personæ. Et vere sic est, quoniā constitutio personæ est constitutio ipsius esse, tum quia non alia constitutione fit persona, & aliā sit esse, sed vna & eadem est, quia ad hoc constituitur persona, vt sit, quod est dictu, constitutionem personæ terminari ad esse, tamquàm ad ipsi personæ propria, immediatam vltimamq; actualitatem, infra latitudinem sui generis, scilicet substantiæ.

¶ In responsione ad quintum vide nouitie, quòd cū proprius operatus singulariū operationum (diuinæ scilicet & humanæ) stare dicitur vnitatem operati respectu vtriusque: non per viā proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nunc immediate dicta sunt, sed per viā concursus seu cōmunionis. Numquā. n. operatū propriū vni⁹ operationis est operatum proprium alterius, vt in principio responsionis docemur: sed operatū propriū vnius pōt esse operatum commune sibi & alteri operationi, vt sanatio leprosi est pro-

Ad epistol. 10. c. 4. paulo a princ.

In 6. Syno. generali: actione 4. & 5. & 9.

Loco citato in argum.

In epi. quæ incip. Quæris tu quidem, circa medium.

In prædicta epist. in fine.

Ca. 2. inter finē & medium partis 1.

est proprium operatum diuinæ operationis, & cū hoc est cōmune operatum dictæ diuinæ operationi, & humano cōtactui participāti diuinam operationē, vt in calce responsionis docemur.

¶ Super Quæstionis decimænonæ Articulum secundum.

Titulus ex præcedenti clarus est.

In corp. ar. ¶ In corpore tria fiunt. primo, declaratur in communi quid, & quæ sit operatio humana, vel non humana, & similiter vna vel multæ. Secundo, declarantur hæc eadē in puro homine, applicando ad purum hominem communiter prædicta. Tertio, applicando ad Christum, responde tur quæsito vnica cōclusione: In Christo est vna humana

In corp. ar. operatio multo magis, quam in quocumque homine.

D. 946. ¶ Quo ad primum, quia titulus duos terminos claudit, s. operationem humanam & vnitatē, vel pluralitatem, ideo Auctor primo operationē elucidat humanam, & deinde illius vnitatē vel multitudinem in cōmuni. Dicit ergo tria. Primum. Operatio humana simpliciter est, quæ a rōne procedit secundum voluntatem, quia homo est homo per rationem, & per oppositum reliquæ operationes attributæ homini, nō humanæ nisi secundum partem sunt: & sunt triplicis ordinis, scilicet ex natura elemēti, ex aĩma vegetatiua, ex anima sensitiua. Secundum, Differentia inter operationes hominis secundum partem naturæ humanæ est, quod quædam sunt participatiuæ quandoque humanæ, vt q̃ sunt partis sensitiuæ, & quædam nō, vt quæ sunt partis vegetabilis & elementaris. Tertium, Subordinatorum agentium propriis virtutibus

Dei verbum. Sic igitur patet, quod alia est operatio humana, in qua Pater, & Spiritussanctus non communicant nisi secundum acceptationē misericordiæ suæ, & alia est eius operatio, inquantum est Dei uerbum, in qua communicant Pater, & Spiritussanctus.

Ad 2m dicendum, quòd instrumentū dicitur aliquid agere ex eo, quòd mouetur a principali agente, quod tamen præter hoc potest habere propriam operationem secundum suam formam, vt de igne dictum est. Sic igitur actio instrumenti, inquantum est instrumētū, non est alia ab actione principalis agētis: potest tamen habere aliam operationem, prout est res quædā. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, inquantum est instrumentum diuinitatis, non est alia ab operatione diuinitatis: non enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi, & diuinitas eius: habet tamen humana natura in Christo, inquantū est natura quædam, quandam propriam operationem præter diuinam, vt dictum est.

Ad 3m dicendum, quòd operari est hypostasis subsistentis: sed secundum formam & naturam, a qua operatio speciem recipit. & ideo a diuersitate formarū, seu naturarum est diuersa species operationum: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerum, quantum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare & calefacere, secūdum differentiam lucis & caloris, & tamē est vna numero illuminatio ignis semel illuminantis. Et similiter in Christo oportet, quòd sint duæ operationes specie differentes secundum eius duas naturas: quælibet tamen operationū est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio & vna sanatio.

Ad 4m dicendum, quòd esse & operari est personæ a natura, aliter tamen & aliter. Nam esse, pertinet ad ipsam constitutionem personæ, & sic quantum ad hoc se habet in ratione termini: & ideo vnitas personæ, requirit vnitatem ipsius esse cōpleti & personalis: sed operatio est quidam effectus personæ secundum aliquā formā, vel naturā, vnde pluralitas operationū non præiudicat vnitati personali.

Ad 5m dicendum, quòd aliud est proprium operatum operationis diuinæ & operationis humanæ

F in Christo: sicut operatum proprium diuinæ operationis est sanatio leprosi, operatum autem proprium humanæ naturæ, est eius cōtactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatū, secūdum quod vna natura agit cum cōmunione alterius, vt dictum est.

Articvlvs II.

Vtrum in Christo sint plures operationes humanæ.

G Ad secvndvm sic proceditur. Vr quòd in Christo sint plures humanæ operationes. Christus. n. inquantum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura sensitiua, cum angelis autem in natura intellectiua, sicut & ceteri homines: sed alia est operatio plantæ, inquantum est planta, & alia animalis, inquantum est animal. ergo Christus, inquantum est homo, habet plures operationes.

H ¶ 2 Præt. Potentiæ & habitus distinguuntur secundum actus: sed in anima Christi fuerunt diuersæ potentiæ & diuersi habitus. ergo & diuersæ operationes.

¶ 3 Præt. Instrumenta debent esse proportionata operationibus: corpus autem humanum habet diuersa membra differentia secundū formam. ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Christo diuersæ operationes secundum humanam naturam.

I Sed contra est, quòd sicut Dama. dicit in 3. li. operatio sequitur naturā: sed in Christo est tantum vna natura humana. ergo in Christo fuit vna tantum operatio humana.

Respon. Dicendum, quòd quia homo est id, quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quæ a ratione procedit per voluntatem, quæ est rationis appetitus. Si qua autem operatio est in homine, quæ non procedit a ratione & volūtate, nō

K est simpliciter operatio humana: sed conuenit homini secundū aliquam partē humanæ naturæ: quandoque quidem, secundum ipsam naturam elemēti corporalis, sicut ferri deorsum: quādoque vero, secundum virtutem animæ vegetabilis, sicut nutriri & augeri: quandoque vero, secūdum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiscere & irasci. Inter quas operationes est differentia. Nam operationes ani-

operationes sūt multæ, agentium vero vna virtute vna est operatio.

¶ Nota hic duo. Primo, quòd quia ratio (vt dicitur 9. Meta.) est ad opposita, & ab electione, quæ est actus voluntatis determinatur, ideo ratio & volūtas pro vnico principio operationis humanæ cōputatur, & idem est operationem esse a ratione, & a voluntate, quæ est appetitus rationis determinatiuus. Secundo, quòd cum in litera dicitur operationem hominis nō procedentem a voluntate conuenire homini secundum aliquam partem humanæ naturæ, & subdistinguitur pars humanæ naturæ in elementarem, vegetabilē & sensitiuē, dubiū surgit de primo actu intellectus qui est hominis, & non a voluntate, nec ab aliqua harū partiū. Vnde dupliciter potest intelligi litera præsens: primo, vt sit sermo de genere operationis, ita quòd sensus est, si quod genus operationis est conueniēs homini &c. Et tunc caret scrupulo litera, quia licet inueniatur in homine aliqua operatio nō a voluntate, nec secundum illas partes numeratas in litera (vt primus act⁹ intellectus, quē oportet esse naturalem, vtpote, ante omnē actum voluntatis) non tamen inuenitur aliquod genus operationis in homine, quod nō sit a volūtate aut ab aliqua nominatarum partium. Intelligere enim hominis secundum suum genus est a voluntate, quamuis prima intellectio sit accepta. Alio modo, potest intelligi, vt litera intelligatur vt sonat, scilicet, quòd operatio hois non a volūtate, nō est simpliciter humana, sed conueniat homini secundum aliquā partem humanæ naturæ, & hic terminetur sententia. Li. 3. ca. 14. ad princ. & c. 15.

ita

mæ sensitiuæ sunt aliqualiter obediẽtes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, inquãtum scilicet, obediunt rationi, vt patet per Philo. in 1. Ethi.* Operationes vero quæ sequuntur animã vegetabilem, vel etiam naturã elementaris corporis, non subiiciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solum secundum partẽ humanæ naturæ. Dictum est autem supra*, quod quando agens inferius agit per propriam formam, tũc est alia operatio inferioris agentis & superioris: quando vero agens inferius non agit, nisi secundũ quòd est motum a superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agẽtis & inferioris. Sic igitur in quocumq; homine puro alia est operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est proprie humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuę quantum ad id, quòd nõ mouetur a ratione: sed quãtum ad id, quòd mouetur a ratione, est eadem operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principiũ operationis, quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autem secũdum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerũt diuersitatem operatorum, magis quàm operationum, iudicantes de vnitate operationis solum ex parte operatiui principij. Sic enim nũc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Christo. Sic igitur in

C quolibet puro homine est tantum vna operatio, quæ proprie humana dicitur: præter quã tamen sunt in homine puro quædam aliæ operationes, quę non sunt proprie humanæ, sicut dictum est*. Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuæ partis, qui non esset ordinatus a ratione. Ipsæ etiam operationes

B naturales & corporales aliqualiter ad eius voluntatẽ pertinebãt, inquantũ volũtatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur quæ sunt sibi propria, vt dictũ est supra.* Et ideo multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocũq; alio hoĩe.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod operatio partis sensitiuę & etiã nutritiuę, nõ est proprie humana, sicut dictum est:* & tamen in Christo huiusmodi operationes fuerũt magis humanę, quàm in aliis.

C AD 2m dicẽdũ, quod potẽtię & habitus diuersificantur per cõparationẽ ad obiecta, & ideo diuersitas operationũ hoc modo respõdet diuersis potentiis & habitibus; sicut etiam respõdet diuersis obiectis. Talẽ autẽ diuersitatẽ operationũ nõ intendimus excludere ab humanitate Christi, sicut nec eã, quæ est secundum aliud & aliud instrumentum, sed solum illam*, quę est secundum primum principium actiuum, vt dictum est*. Vn-

D de patet etiã responsio ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod actio humana Christi

-ita quòd sequẽs distinctio non apponatur, vt euacuatiua partis humanę naturæ: sed vt narratiua partium humanæ naturæ opportunarum ad propositum.

Dico autem hoc, quia inter partes humanæ naturæ est computanda intellectiua pars, vt natura, sicut sensitiua, vegetatiua & elemẽtaria. Et sic mul omagis sine vlla glossa litera caret scrupulo, quia primus actus intellectus non est proprie humanus, & conuenit homini secundũ partem intellectiuã humanæ naturæ: sequitur enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura quędam est, sicut ad graue sequitur motus deorsum, vterque enim motus est a generante deductis impedimentis; & pars intellectiua vt natura sumpta; optimè distinguitur contra rationem appetitus determinatã ad operandum, sicut agens naturale contra agens a proposito vt patet.

Li. 1. Ethi. ca. ult. to. 5

Art. prece.

¶ Quo ad secundũ cõclusio est, In quolibet puro homine est tantum vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur discurrendo singillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ, s. elementarem, vegetabilem, sensitiuam & rationalem. Nam ex elementari & vegetabili patet secunda pars cõclusionis: quia alia & alia est operatio harum partium & voluntatis. Ex sensitiua vero distinguendo propriã a participata, patet quòd secũdum propria habet etiã aliã operationem, participatiue autem vnam & est ipsius & voluntatis operatio. Ex rationali autem distinguendo seu replicãdo de quali vnitate operationis est sermo (s. penes vnitatem principii propria virtute) habetur quòd vna tantum est operatio humana in vno homine: quæ est prima pars conclusionis, quia vnum tantum est humanum principium. s. voluntas, quamuis diuersitas sit operationum humanarum penes obiecta, quæ vocatur penes operata a quibusdam. Ex quibus omnibus patet, quòd sequitur conclusio quo ad vtramque sui partẽ: nam ex hoc quòd nulla pars humanæ naturæ multiplicat operationem humanam in vno puro homine, habetur quòd vna tantũ est operatio humana in vno homine, & ex eo quòd in eodem secundum diuersas humanæ naturæ partes multiplicantur operationes non humanæ, habetur quòd præter humanam operationem sunt in vno puro homine multæ operationes non humanæ.

¶ Notato hic, quòd hic apparet non esse hic sermonem de vnitate numerali, aut pure specifice operationis, cum clare constet, in vno eodemque homine esse diuersis temporibus humanas operationes multas secundum numerum ab eodem principio actiuo humano: sed quia omnis humana operatio in vno homine ab eodem est humano principio, vna dicitur vnitate formali subiectiui principii, & vnitate nihilominus numerali in omni subordinato principio sibi obsequente, vna enim numero est modera-

A tio humani motus a voluntate; concupiscentiæ, ac lingua seu manus, & simile est de aliis. Distinctio autem specifica vel etiam generica operationum humanarum penes obiecta, de qua in præcedentibus libris tractatum & discussum est in processu materiæ moralis, extra præsens propositum est, vt patet in litera.

¶ Quo ad tertium, conclusio est. Multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocumque alio homine. Probatur, quia & operationes elementares & vegetatiuæ aliqualiter voluntariæ erant*, & sensitiuæ nullus erat motus non ordinatus a ratione, quorum opposita in homine puro multiplicant operationes. In isto ar.

¶ Aduerte hic primo, quòd omnis motus partis sensitiuæ in Christo dicitur ordinatus a ratione, pro quanto voluntas rationalis in Christo volebat motus naturales partis sensitiuæ in se esse vsque ad tales terminos, & non amplius. Q. preced. ar. 5.

¶ Aduerte secũdo, quòd motus naturales partis vegetatiuæ & elementaris dicuntur in Christo voluntarii voluntate humana, & approbatiue, vt patet, & causaliter seu imperatiue; pro quanto subdita erant voluntate humanæ Christi, vt voluntate eius erat instrumentum diuinitatis. His enim duobus modis verificatur de voluntate humana Christi, quod esuriit, sitiuit &c. voluntarie. In corp. ar. In corp. ar.

¶ Aduerte tertio, quod Auctor non concludit in Christo esse vnam tantum operationem humanæ naturæ: sed cum monstrasset, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanam vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ secundum diuersas partes multas, intulit, in Christo non solum esse operationem humanam vnam, sicut in ceteris hominibus, sed reliquas partium naturæ huma- 3. di. 18. ar. 1. 3. 4. & 5. & ver. q. 29 a. 7. ad 6. & opusc. 3. ca. 238. fin.

B næ operationes in Christo ad illud vnum principium operationis humanæ reduxit, ostendendo eas esse voluntarias, ac per hoc ad vnitatem reduxit non simpliciter, quia ex propriis actiuis principiis emanant vegetatiuæ & elementares; sed quodam modo, quatenus scilicet sunt voluntariæ, & ideo comparatiuam conclusit. Multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocumque alio homine.

¶ *Super Quæstionis decimaenonae Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est, Christus habuit per meritum quidquid alii habent per meritum, nisi sit tale, cuius meritum derogat dignitati Christi. Secunda est directe responsiua quæsito, Christus potuit aliquid sibi mereri. Prima conclusio habet duas partes. Et quo ad primam probatur: Habere aliquod bonum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud, sed habere per proprium meritum, est habere illud per se

sti non potuerit ei esse meritoria. Christus.n.ante mortem fuit comprehensor, sicut & modo est: sed cóprehensoris non est mereri: charitas enim comprehensoris pertinet ad præmium beatitudinis, cũ secundum eam attendatur fruitio, vnde non videtur esse principium merendi, cum non sit idem meritũ & præmium. ergo Christus ante passionem nó merebatur, sicut nec modo meretur.

§ 2 Præt. Nullus meretur id, quod est sibi debitum: sed ex hoc, quòd Christus est filius Dei per naturã, debetur sibi hæreditas æterna, quã alij homines per bona opera merẽtur. non ergo Christus aliquid sibi mereri potuit, quia a principio fuit filius Dei.

§ 3 Præt. Quicumq; habet id, quod est principale, nó proprie meretur id, quod ex illo habito sequitur: sed Christus habuit gloriã animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis, vt Aug.* dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiue factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. nó ergo Christus meruit gloriã corpis.

§ 4 Præt. Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscũt, vnde & pro præmio pmittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur, secundũ illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ergo Christus non meruit manifestationem suę altitudinis.

SED CONTRA est, quòd Aposto. dicit Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediẽdo suam exaltationem, & ita aliquid sibi meruit.

RESPON. Dicendum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: semper enim causa, quę est per se, potior est ea, quę est p aliud, vt dicitur in 8. Physi.* Hoc autem dicitur aliquis habere p seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per auctoritatẽ est Deus. & per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per

G seipsam, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi, inquantum.s. in hoc ipso Deo cooperatur: & sic ille, qui habet aliquid per meritũ proprium, habet quodammodo illud per seipsum. vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum quàm id, quod habetˀ sine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequens est, quòd ipse per me-

H ritũ habuerit illud, quod alij per meritum habent, nisi sit tale quid, cuius carẽtia magis dignitati Christi & perfectioni præiudicet, q̃ per meritum accrescat: unde nec gratiam nec scientiam, nec beatitudinem animę, nec diuinitatem meruit: quia cum meritum non sit nisi eius quod nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quibˀ carere, magis diminuit dignitatem Christi, quàm augeat meritum, sed gloria

I corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quàm dignitas merẽdi, quę pertinet ad virtutem charitatis. & ideo dicendum est, q̃ Christus gloriam corporis, & ea quę pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. & sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fruitio, quę est actus charitatis, pertinet ad gloriam animę, quã

K Christus nó meruit, & ideo si per charitatem aliquid meruit, non sequitur, quòd idem sit meritum & pręmium. Nec tamen per charita-

per se, ergo habere per meritum, est nobilius quàm sine merito: ergo Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum. Maior probatur, quia causa per se, potior est ea, quæ est per aliud. Minor probatur, sane tamen exposita, quód intelligitur per se tamquam causam non primam (quia illa est Deus, vt patet ex Apostolo) sed secundariam, qua ẽ esse Dei cooperatorem. Consequẽtia autẽ ultima probatur, quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶ Quo ad secũdam vero partem probatur conclusio, distinguẽdo bona in duo genera: quædã quorum quandoque absentia maiorẽ adimit perfectionem, q̃ dignitas merẽdi ponat, vt gloria aię, scientia, gratia, vnio personalis Verbi: quædam quorũ cum presentia, melior est dignitas merendi, vt gloria corporis, ascensio, veneratio. Stante siquidem distinctione patet, quód probata restat conclusionis secunda pars ex illa radice. Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo. Hinc siquidem sequitur, & quòd dignitas meriti attribuenda est sibi respectu bonorũ tunc minorum dignitate merendi, & quòd respectu maiorum bonorum tunc dignitate merendi, non habuerit meritũ. Specificantur autem in litera vtraq; bona, & probatur q̃ quedam Christus meruit, quia minora sunt quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Secunda autem conclusio responsiua directe quæsito, nó aliter probatur: sed ex prima probata & explanata in specialibus bonis q̃ Christus meruit, relinquitur euidens.

Est epistol. 56. nó multum remote ante medium to. 2.

¶ Aduerte hic, q̃ licet Auctor potuisset vnico verbo expedisse hãc quæstionem, dicendo quòd supposita absentia quorundum bonorum, quæ de facto fuit in Christo, vt patet, ad dignitatem ipsius spectat, quòd habuerit illa per meritũ, quia quod est per se nobilius est, quàm quod per aliud: Altius tamen Auctor orsus, monstrare voluit quare quædã potuit mereri Christus, & quædam non. Et ad hoc monstrandum accepit hinc modum habendi, scilicet per meritum vel sine merito, & inde bonum quod haberi debet, & appendit vtrumque in statera cum opposito alterius: posuit enim in vna parte modum habendi per meritum cum absentia quandoque boni, & in altera parte eiusdem præsentiam boni cum non merito. Et li-

F brando cuncta, quia inuenit modum habendi per meritum cum absentia exteriorum bonorum, meliorem esse, quam præsentiã eorundem sine merito, conclusit in Christo fuisse meritum respectu exteriorum bonorum. Et quia inuenit præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, meliorem fore quàm meritum eorũdem, quód eorundẽ oporteret habere absentiã, conclusit in Christo interiora bona fuisse sine merito. Hic processus est literæ, vt patet.

Li. 8. Phys. tex. 39. to. 2.

¶ Sed remanet hic dubium circa rationem in litera redditã, quare Christus meruit exteriora bona: quia scilicet dignitas merendi, spectat ad charitatẽ, ac per hoc præstat exteriorum bonorũ præsentiæ eorum. Nam secundum hanc rationem Christus & meruit sciẽtiã, quia scientia inferior est charitate, ad quam spectat dignitas meriti. In litera autem computatur sciẽtia inter bona non sub merito Christi, qa derogaret dignitati Christi plus nesciẽtia quandoque, q̃ non meritũ sciẽtiæ.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ scientia tam beata quam infusa, quæ in Christo excluditur a merito, clauditur infra latitudinẽ gratiæ, & de beata patet. De infusa autem persuadetur, ex eo quòd comprehendit in se dona Spiritussancti, intellectum, sapientiã scientiam, & consimilia, vt patet ex superiori tractatu de scientia infusa Christi. Gratiæ autẽ plenitudinis defectus ĩ Christo, maiorẽ tolleret a Christo perfectionem, quàm poneret modus habendi ea merito, & propterea ratio literæ stat solida respectu exteriorũ bonorũ, nec habet locum respectu scientiæ infusæ.

D. 887.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte respõsionem consistere in distinctione maioris argumenti assumpti, scilicet habito principali, accessorium non proprie cadit sub merito. Distinguitur.n. accessorium dupliciter, vel absolute, vel secundum cõgruẽtiam humanorum meritorum. De primo transeat maior, sed de secũdo negatur: gloria autẽ corporis est ad gloriã animæ accessoria, secundum congruẽtiam humanorũ meritorũ ex diuina ordinatione: & ideo sub merito cadere potest.

§ In responsione ad quartum, collige debitum nostrum ergo Christũ. Nam si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobis, & opinionem boni, & affectum beneuolum,

benevolē, & actus reuerentes, & verba honorabilia, quæ eo magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat(tā in intellectu, quā in affectu, quā in verbis & actibus) consone ad excellentiā sua, ad recepta beneficia, & c. Hoc .n. est id solum quod te tribuere illi possumus: quoniam secūdū esse, quod habet in ipso, nihil possumus ei dare aut tollere. In hoc nāq; esse quā in nobis habet, omnis cult⁹ diuinus cōsistit, & ad hoc or dinatur, in quo tota dei gloria extra seipsum consistit.

D.889. Q.15. arti. 10. In corp. ar. *als actuū

tem meruit, inquantum erat charitas comprehensoris, sed inquantū erat viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor, vt supra habitum est. * Et ideo, quia nunc nō est viator, nō est in statu meredi.

AD 2m dicendum, quòd Christo, secundum quòd est Deus, & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, sicut primo & supremo domino. Nihilominus tamē debetur ei gloria sicut homini beato, quàm quātum ad aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cū merito, vt ex supradictis patet *.

AD 3m dicendum, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, est ex diuina ordinatione secundū congruentiam humanorum meritorum, * vt scilicet, sicut homo meretur per actum animæ, quē exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriā animæ, redundantem ad corpus. & propter hoc non solum gloria animę, sed etiam gloria corporis cadit sub merito, secundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi.

AD 4m dicendum, quòd manifestatio excellentiæ Christi, pertinet ad bonum eius, secūdū esse, quod habet in notitia aliorum, quàmuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundum esse quod habēt in seipsis: sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantum sunt membra eius.

¶ *Super Quæstionis decimænonæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus alijs mereri potuerit.

Titulus de meritis condignis intelligitur, & clarus est ex terminis supra declaratis.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua, Meritum Christi extendit se ad alios ut membra ipsius. Probatur & declaratur. Primo, probatur: in Christo fuit gratia, non solū vt in homine singulari, sed vt in capite totius Ecclesiæ: ergo meritum ipsius, &c. Antecedēs patet ex supradictis. Consequentia patet, quia ex omnibus membris cōstituitur vna persona mystica, cuius caput, hoc e principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine, quia caput sentit sibi & omnibus mēbris.

¶ Aduerte hic, quod tum Christi sit mereri alijs ex condigno, ita quòd

In f. q. 8. a. 1. & a. 6. & q. 49. art. 1. co. & a. dis. 20. q. 2. arti. 3. ad 3. & 3. dis. 18. ar. 6. & veri. q. 26. ar. 6. ad 10. & q. 29. a. 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus alijs mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. ergo pari ratione anima quæ meretur, ipsa remunerabitur. non ergo est possibile quòd Christus alijs meruerit.

¶ 2 Præ. De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt, vt dicitur Ioā. 1. sed alij homines habentes gratiam Christi, non possunt alijs mereri: dicitur enim Ezec. 14. quòd si fuerint in ciuitate Noe, Daniel & Iob, filium & filiam nō liberabūt, sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶ 3 Præ. Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundum gratiam, vt patet Ro. 4. Si ergo Christus meruit salutem nostram, sequitur quòd salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia, & quòd iniuste agat cū eis quos non saluat, cum meritū Christi ad omnes se extendat.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condēnationem, sic & per vnius iustitiā in omnes homines in iustificationem vitæ: sed demeritum Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. ergo multo magis meritum Christi ad alios deriuatur.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra, ex quibus cōstituitur mystice vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius, quia non solū sibi sentit, sed omnibus membris.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum singularis personæ non nocet nisi sibi ipsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est a Deo principiū totius naturæ, ad alios per carnis propagationem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantum ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

AD 2m dicendum, quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ: sed quandā particularem gratiam. & ideo non oportet, quòd alij homines possint alijs mereri, sicut Christus.

AD 3m dicendum, quòd sicut peccatum Adæ, nō deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationem, ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in baptismo, per quam homines Christo incorporantur, secundum illud ad Gala. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Christo, & sic salus hominis est ex gratia.

sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex cō digno pro alijs: sanctorum autem merita alijs prodesse possunt de cōgruo. Auctor vero in responsione ad tertium dicit quòd sufficiebat ad solutionem argumenti, quòd scilicet non oportet sanctos mereri pro alijs, cū quo uerum quoque est, quòd non potest sanctorum meritū esse pro alio ex condigno.

Quæst. 8.

QVÆSTIO XX.

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his, quæ conueniūt Christo per comparationem ad Patrem: quorum quędam dicuntur de ipso secundum habitudinem ipsius ad Patrem, puta, quòd est ei subiectus, quod ipsum orauit, quòd ei in sacerdotio ministrauit: quædam vero dicūtur vel dici possent, secundum habitudinem Patris ad ipsum, puta, si Pater eum adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶ Primo igitur considerandum est, de subiectione Christi, ad Patrē.

¶ Secundo, De eius oratione.

¶ Tertio, De ipsius sacerdotio.

¶ Quarto, De adoptione, an ei cōueniat.

¶ *Super Quæstionis uigesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore una est conclusio responsiua quæsito, Christus est subiectus Patri tripliciter, secundum bonitatem, seruitutē, & obedientiam. probatur primo, Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deū. ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declaratur secundo conclusio auctoritatibus

rarij, fingulas subiectiones attributas esse Christo.
¶ In responsione ad primum & secundum habes rationem huius articuli, propter Arrii scilicet errorem motus videtur. Et cum quanta cautela loquendum est, & si sermoni cautela deest, non deest intellectui sanus sensus.

¶ Quinto, De eius prędestinatione.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit subiectus Patri.
¶ Secundo, Vtrum sit subiectus sibiipsi.

ARTICVLVS I.

Vtrum dicendum sit Christum subiectum Patri.

1.p.q.42.a.4.ad1.& q.43.ar.7.ad 2.& 3.di.11 arti.1.ad 2. & dist. 17. art. 5. q.1. co & 1. co. 15.lec.3.E. Ca.4.habetur hic lib.i ter opa Augu. tom. 3. †Q.16.art.8. *Li.3.orth.fid. c.21.parũ ante medium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri, est creatura, quia, vt dicitur in lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens neque subiectũ: sed non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit creatura, vt supra dictum est†. ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

¶ 2 Præt. Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quòd est eius dominio seruiẽs: sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus: dicit enim Dama.* in 3. lib. Sciendum est, ꝙ neq; seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina cognitionisque signa, sed eorũ, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis, & filiationis nomina. ergo Christus secundum humanam naturam nõ est subiectus Deo patri.

¶ 3 Præt. Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia: sed sicut dicitur Hebr. 2. Nunc, necdum videmus omnia subiecta ei. ergo non dum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

Li.1. de tri. c.7. ante med. tom. 3

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in 1. de* Trinit. Non immerito Scriptura vtrumque dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorẽ: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui sine vlla confusione intelligitur, sed minor est subiectus maiori. ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

Ca.1. a medio illius.

RESPON. Dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnā quidem secundum gradum bonitatis, prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis, vt patet per Diony.* 1. ca. de diui. no. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundo humana natura subijcitur Deo, quantum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo, specialiter humana natura Deo subijcitur, quantum ad proprium suum actum, inquantum scilicet, propria voluntate obedit mandatis eius. Et hanc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi* Hiero. dicit, quòd quia eum magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, dicit, hominem, quàmuis sanctum, in comparatione Dei non

Sup. illud Quid me interrogas de bono? to.9.

F esse bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. & quia in his quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius, vt Augu. dicit in 6. de Trin.* ex hac ratione Pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, inquantũ omnia, quæ circa humanitatem Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Dionys.† dicit 4. cap. Cæl. Hierar. quòd Christus subijcitur Dei patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secundum quòd omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta, secundum illud Sap. 16. Creatura tibi G factori deseruiens. Et secũdum hoc, etiam filius Dei Philippen. 2. dicitur, formam serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibiipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientiæ. Vnde dicitur Philippens. 2. quòd factus est obediens Patri vsque ad mortem &c.

Li.6. de tri. cap.8. circa medium to mo.3.

Ca.4. circa finalllius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut non est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solum secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt supra dictum est*) ita etiam non est simpliciter intelligẽdum, quòd H Christus sit subiectus Patri: sed* solum secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientius est apponere, ad* euitandum errorem Arrij, qui posuit filium minorem Patre.

Q.16. ar 8. D.617.

D.1115.

AD 2m dicendum, quòd relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, inquantũ scilicet serui est moueri a domino secundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philoso.* attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona I vel hypostasis agit. & ideo quàmuis non proprie dicatur, quòd natura sit domina vel serua, potest tamen proprie dici quod [illegible] hypostasis vel persona sit domina vel serua secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secundum humanam naturam.

Li.1. meta. pa[illegible] post pri[illegible] to.3.

AD 3m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 1. de Trin. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus est ad speciem, vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solum in se, sed etiam in mẽbris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam omnia erunt plene ei subiecta per K finalem impletionem suæ voluntatis de eis, licet etiã modo sint omnia ei subiecta, quantum ad potestatẽ, secundum illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cęlo & in terra.

Li.1. de trini. ca.8. ante med. to.3

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit subiectus sibiipsi.

¶ Super Quæstionis vigesimæ Articulum secundum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ sit subiectus sibiipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica*, quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus ẽ, neq; dominus, fatuũ

Titulus clarus est in se: sed sua causa ex articulo colligitur, quòd est diue sus[illegible] quendi modus Græcorum & Latinorum. [illegible] illud enim est Damasc. cum Ephesina synodo

* In[illegible] 1. [illegible] missa ad Nestor. in medio illius.

enim est, magis autem & impium ita dicere & sapere. & hoc etiam asserit Dama.† in 3. libro dicens: Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse suiipsius & dominus: sed intantum Christus dicitur seruus Patris, inquantū est ei subiectus. ergo Christus non est subiectus sibiipsi.

Li. 3 fid. orthod. c. 21. parum a medio.

§2 Præt. Seruus refertur ad dominum: sed relatio nō est alicuius ad seipsum. vnde & Hila. dicit in lib. de Trini.* quòd nihil est sibi simile, aut æquale. ergo Christus nō potest dici seruus suiipsius, & per cōsequens nec sibi esse subiectus.

Lib. 2. non multum ré mote ante finem.

§3 Præt. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita De' & homo vnus est Christus, vt Athana.* dicit: sed homo non dicitur subiectus sibiipsi, vel seruus suiipsius, aut maior seipso propter hoc, quod corpus eius subiectum est animæ. ergo neque Christus dicitur subiectus sibipsi propter hoc, quod eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

In suo symbolo fidei.

Sed contra est, quòd Augu.* dicit in 1. de Trin. Veritas ostēdit secundum istum modum, quo scilicet, Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium.

Li. 1. c. 7. ante med. tomo. 3.

§2 Præt. Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est a Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei: sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. ergo etiam Filius est maior seipso secundum humanam naturam.

§3 Præt. Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum & patrem vestrū, Deum meum & Deum vestrum: sed quicumq; est seruus patris, est seruus Filij, alioquin non omnia quæ sunt patris, essent filii. ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cum ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suiipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi, hoc pōt intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis, quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij dicitur in synodo* Ephesina Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, secundū Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur a Cyrillo & Dama. † Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo, potest intelligi secundū diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum patre conuenit simul cū cum patre præesse, & dominari: secundum vero alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit August.* Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cum hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se, & absolute possunt dici de Christo, quæ cōueniunt ei ratione suæ personæ, quę est æterna, & maxime huiusmodi relationes, quæ magis proprie videntur ad personam vel hypostasim pertinere, sed ea quæ cōueniunt sibi sm humanā naturā sunt potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem, quòd autem sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

Ar. præc. ad 2.

In conci. 1. Ephesi. cui præfuit Cyrillus ca. 6.

Locis in argu. 1. citatis

Li. 1. de tri. cap. 7. ante med. to. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd Cyrillus & Dama. negant Christum esse dominū suiipsius, secundum quòd per hoc importatur pluralitas suppositorū, quæ requirit ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

Locis in argu. 1. citatis

Ad 2m dicendum, quod simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & aliū seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idem est dominus & seruus suiipsius, secundum aliud & aliud.

Ad 3m dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam Philo. in 5. Ethi.* quòd est hominis ad seipsum iustitia, inquantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde, per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiēs secundum diuersas sui partes.

Li. 5. Ethi. c. vlt. tom. 5

Ad alia aūt argumenta patet responsio ex dictis. Nam Augustin. asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

Li. 1. de trinita. c. 7. tomo. 3.

synodo negāt Christum subiectum sibi: Augustinus vero Christum sibi subiectum secundum humanitatem affirmat. Et quia vtraq; sententia est vera, & ad diuersos sensus relata rationabiliter dicta ab vtrisque, ideo nota ē quæstio hæc.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæstio secundum veritatē. Secūdo, docetur cōuenientem loquendi modum, in hac materia.

¶ Quo ad primum cu distinctione duplicis sensus huiusmodi locutionū respondetur, quòd scilicet possunt seruitus & dominium referri vel ad diuersitatem suppositorū, vel ad solā diuersitatem naturarum in vna persona. Probatur hæc distinctio, quia esse dominum vel seruum attribuitur personæ secundum aliquam naturam, potest igitur referri diuersitas requisita inter dominum & seruum: vel ad personarū & naturarū simul diuersitaté, vel ad diuersitaté naturarū tantum stante vnitate personæ. Et prima conclusio iuxta primū sensum est: Christus non est subiectus sibi, aut dominus sui, Manifestatur: quia sic est hæresis Nestorii damnata in synodo, negata a Cyrillo, & Damasc. Secūda vero conclusio iuxta secundū sensum est: Christ' est sibi subiect' & sui dominus. Hæc probatur ex diuersitate naturarum & auctoritate Augustini.

¶ Quo ad secūdum, modus loquendi cōgruus est vt de Christo ea quę sunt excellentiæ, absolute dicātur, ea vero quæ sunt subiectionis, cū determinatione apposita dicantur, scilicet secundum humanā naturā. Et ratio est, quia Christus est nomen personæ, quæ in Christo ē æterna, & Deus verus.

¶ Nota hic, quòd ea, quæ sunt excellétiæ dupliciter significantur, vel sine determinatione seu limitatiōe, vt esse dominū præsidentem, maximum, &c. vel cum limitato termino, suiipsius, puta quòd est dominus sui, præsidet sibi, &c. Auctor in litera loquitur de relationibus excellentię simpliciter & absolute: cum dicit quod de Christo sunt absolute enuntiāda, & per oppositū ea quæ sunt minorationis, non sunt simpliciter & absolute enūtiāda, puta quòd est creatura, quod est seruus, quòd subiectus. Et nō loquitur de relationibus excellētiæ respectu sui nam tā relationes excellentiæ, quàm relationes subiectionis respectu sui, cū determinatione dicēdæ sunt: sicut enī dicendum est Christum sibi subiectum secundum humanā naturam, ita dicendum est Christum secundum deitatem dominum sui secundum humanitatem: Et hęc manifeste probantur ex responsionibus ad primum, & secundum in litera, vbi habet quòd ista relatione non simpliciter, & absolute dicuntur, respectu sui, quoniā exigunt diuersitaté suppositorum, simpliciter loquendo: sed cū determinatione aliqua possunt respectu sui verificari, vt etiam ex Aristo. authoritate ī respōsione ad tertium cōfirmatur.

QVÆSTIO XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christo conueniat orare.

¶ Secundo, Vtrum conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertio, Vtrum cõueniat sibi orare pro seipso, an tantũ pro alijs.

¶ Quarto, Vtrum omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christo competat orare.

3.di.17.ar.3.q.1.& 4. dis.15.q.4. art.6.q.2. ad 1.& 10. 3 c.le.6.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non competat orare. Nam sicut Dam.* dicit, oratio est petitio decentium a Deo: sed cum Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. ergo videtur quòd Christo nõ conueniat orare.

Li.3.c.24. in princ.

¶ 2 Præt. Non oportet orando petere illud, quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut non oramus quòd sol oriatur cras) neque est etiã conueniens, quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum: sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

Li.3.orthod.fid.c.24.in prin.

¶ 3 Præt. Dama.* dicit in l. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum: sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ, quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solum secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. ergo Christo nõ cõueniebat orare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 6. Factum est in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei.

2.2.q.83.a.1.& 2.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est* in 2. parte) oratio est quædam explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si igitur in Christo esset vna tantum voluntas, scilicet diuina, nullo modo competeret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult, secundum illud Psal. 134. Omnia quęcũq; voluit Dominus, fecit: sed

F quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana nõ est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam, inde est quòd Christo, secundum quòd est homo, & humanã voluntatẽ habens, competit orare.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus poterat perficere omnia quæ volebat, secundum quòd Deus, non autem secundum quòd

G homo, quia secundũ quod homo, non habuit omnipotentiam, vt supra habitum est.* Nihilominus tamen ipse idem Deus existẽs & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere, non quasi ipse esset impotẽs, sed propter nostram instructionem. Primo quidem, vt ostenderet se esse a patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, dixi. s. verba orationis, vt credant, quia tu me misisti. Vn-

Q.13.ar.1.

H de Hila. in 10. de Trin.* dicit, Nõ prece eguit, pro nobis orauit, ne filius ignoraretur. Secũdo, vt nobis exẽplũ orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc.† Noli insidiatrices aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmum rogare, vt impetret quod implere nõ possit; potestatis enim actor, obedientiæ magister, ad præcepta virtutis, suo nos informat exẽplo. Vnde & Augu.* dicit super Ioa. Poterat Dominus in forma serui, si hoc op° esset, orare silentio: sed ita se patri exhibere voluit precatorẽ, vt meminisset nostrũ se eẽ doctorẽ.

Li. co. parũ ante fin.

Li. 5 sup Luc. c. 6. circa illud c. est de oratione Iesu in monte paulo a prin. 10. 5. Tract. 104. parum ante med. tomo. 9.

AD 2m dicendum, quòd inter aliã, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationẽ, & huiusmodi nõ incõuenientẽr a deo petijt.

I AD 3m dicẽdũ, quòd ascẽsio nihil est aliud, quàm motus in id, quod est sursum: motus autẽ, vt habetur in 3. de animæ, dupliciter dicitur. Vno modo, proprie, secundum quòd importat exitũ de potentia in actũ, prout est actus imperfecti, & sic ascẽdere cõpetit ei, quod est potẽtia sursum, & nõ actu. & hoc modo, vt Dam.† dicit in 3. li. intellectus humanus Christi nõ eget ascẽsione ĩ deũ, cũ sit semper Deo vnitus, & secundum esse personale, & secundum cõtẽplationẽ beatã. Alio modo, dicitur motus qui est actus perfecti. i. existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicũtur quidã motus. & hoc modo ĩtellectus Christi semper ascẽdit in Deũ, quia semper contẽplatur ipsum, vt supra se existentem.

Li. 3. de anima. tex. 28. tom. 2.

Li. 3. c. 24. circa princ.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio, Christo, secundũ quòd est homo conuenit orare. Probatur, oratio est explicatio propriæ volũtatis apud Deum, vt eam impleat. ergo si in Christo esset tantum voluntas diuina, non cõpeteret ei orare. ergo Christo, secundum quòd habet voluntatem humanã, conuenit orare. Antecedẽs patet ex antedictis. Consequẽtia prima probatur, quia diuina voluntas est per seipsam efficax, iuxta Psal. Secunda vero probatur, quia in Christo præter diuinam est humana voluntas, quæ nõ per seipsam est efficax, sed ope diuinæ virtutis eget.

¶ In respõsione ad primum, vide Nouitie quòd Auctor primo loquitur de Christo ratione humanæ naturæ assumptæ, & dicit necessitatẽ orandi, non omnipotentiam naturæ suæ humanæ. Deinde loquitur de toto Christo, & assignat plures rationes orandi, scilicet fidei suæ, suæ deitatis, & exẽpli nostri.

¶ In respõsione ad secundum vide curiose, quòd responsio stat in hoc, quòd Christus nesciuit Lazarum resuscitandũ absolute, sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo clamore &c. & simile est de alijs. Et ideo vana est quæstio, ad quid oportet tot media apponere: eadẽ enim est præmissio termini & mediorum, & eadem est quæstio & solutio omnium.

¶ In responsione ad tertium vide Nouitie, quòd ascensus est nomẽ motus proprie dicti. Translatum autem ad mentem potest dupliciter conuenire menti, secundum proprium mentis actũ, qui vere & proprie est actus perfecti, puta, intelligere. Nam potest menti conuenire ascensus vel per modum motus, qui actus est imperfecti, & sic conuenit nobis, qui non sumus mente coniuncti semper, sed tẽdimus mentis actibus ad illa, sicut vapores ascẽdũt sursum, qui de terra eleuantur, & tendunt sursum. & sic Christi menti nõ conuenit ascensus, quia semper est cũ Deo: uel per modũ motus, qui est actus perfecti, & sic conuenit Christo & beatis ascensus mentis in Deum: quia iuncti Deo contemplantur ipsum, vt super se, perfecti contemplatione illius, sicut nos cum contẽplamur aliquid, dicimur moueri, secundum intellectum in illud.

ARTICVLVS II.

K *Vtrum Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christo conueniat orare secundum suam sensualitatem. Dicitur. n. in Psal. 83. ex persona Christi, Cor meum & caro mea exultauerũt in deũ viuũ: sed sensualitas dicitur appetitus carnis. ergo sensualitas Christi potuit ascẽdere ĩ deũ viuũ, exultãdo, & pari mõ orando.

¶ 2 Præt. Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud quod petitur

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum secundum.*

TItulus, vt sonat, sumatur, quoniam in articulis distinguitur.

¶ In corpore vnica est distinctio bimẽbris cum duabus cõclusionibus respondentibus singulis ad singula membra. Distinctio. Orare secundum sensualitatem dupliciter contingit, primo elicitiue: secundo materialiter. Iuxta primũ mẽbrũ con-

Inf. ar. 4. & ad 4. & 3. d. 17. ar. 3. q. 3 & opus. 2. c. 240. & opus. c. 7.

conclusio est: Christus non orauit secundum sensualitatem. Iuxta secundũ conclusio est: Christus orauit secundũ sensualitatem. Probãtur ambæ conclusiones in litera satis clare, vt patet. Et tota materia est clara: quoniam & constat quòd oratio nõ põt esse sensualitatis act⁹, & q̃ sensualitatis affectus põt esse materia, quam oratio deo offert.

sed Christus petiuit aliquid quod A desiderauit eius sensualitas, cum dixit, Transeat a me calis iste; sicut dicitur Matth. 26. ergo sensualitas Christi orauit.

¶ 3 Præt. Magis est vniri deo in persona, quàm ascendere in deum per orationem; sed sensualitas fuit assumpta a deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanę naturæ. ergo multo magis potuit ascendere in deum orando.

SED CONTRA est, quòd dicitur Phil. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est: sed alij homines B non orant secundum sensualitatem. ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

RESPON. Dicendum, quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis, & hoc modo Christus secundum sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdẽ naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis. In nobis autem non potest sensualitas orare duplici ratione. Primo quidem, quia motus sensualitatis non potest sensibilia transcendere: & ideo non potest in Deum ascendere, quod requiritur ad orationem. Secundo, quia oratio importat quandam ordinationem, prout scilicet aliquis desiderat C aliquid quasi a Deo implendum, & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus rõnis, vt in scda parte habitum est.* Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit, quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem, inquantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tamquàm sensualitatis aduocata, & hoc, vt nos de tribus instrueret. Primo quidem, vt ostenderet, se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secun- D do, vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertio, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subijcere. Vnde August.* in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens, ostendit priuatam quandam hominis voluntatem, cum dicit, Transeat a me calix iste. Hæc enim erit humana voluntas, proprium aliquid & tamquàm priuatum volẽs: sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ac si dicat, Vide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi deus aliud velit.

2. 2. q. 83. artic. 1.

Psal. 32. concione 1. super illud: Rectos decet collaudatio, to. 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro exul- E tat in deum viuum, non per actum carnis ascendentem in deum: sed per redundantiam a corde in carnem, inquantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

AD 2m dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat, hoc tamen orando petere non erat sensualitatis, sed rationis, vt dictum est.*

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale, quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ: sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, vt dictum est.* Vnde non est similis ratio.

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit conueniens Christum pro se orare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nõ fuerit conueniens pro se orare. Dicit enim Hilar.* in 10. de Trini. Cum sibi non proficeret deprecationis sermo, ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit.

¶ 2 Præt. Nullus orat nisi pro eo quod vult: quia sicut dictum est,† oratio est quædam explicatio voluntatis per Deum implendæ: sed Christus volebat pati ea, quæ patiebatur: dicit enim Aug.* 26. contra Faustum. Homo plerumq; etsi nolit, contristatur: etsi nolit, dormit, etsi nolit, esurit, aut sitit. Ille autẽ, scilicet Christus, omnia illa habuit, quia voluit. ergo ei non cõpetebat pro seipso orare.

¶ 3 Præt. Cyprianus dicit in lib.* de oratione dominica: Pacis & C vnitatis magister noluit singillatĩ & priuatim preces fieri, vt quis cum precator, pro se tantum precetur: sed Christus illud impleuit qđ docuit, ſm illud Act. 1. Cœpit Iesus facere & docere. ergo Christus numquàm pro se solo orauit.

SED CONTRA est, quòd ipse Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

RESPON. Dicendum, quòd D Christus pro se orauit dupliciter. Vno modo, exprimendo affectum sensualitatis,* vt supra dictũ est,* vel etiam volũtatis simplicis, quæ consideratur vt natura, sicut cum orauit a se calicem passionis transferri. Alio mõ, exprimendo affectũ voluntatis deliberatæ, quæ consideratur vt ratio: sicut cum petijt gloriam resurrectionis: & hoc rationabiliter. Sicut enim dictum est,* Christus ad hoc vti voluit oratione ad patrem, vt nobis daret exemplum orandi, & vt ostenderet, patrem suum esse au- E ctorem, a quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secũdum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura, quædam bona habebat a patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondũ habita, sed percipiẽda: & ideo sicut pro bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat patri, recognoscendo eum auctorem, vt patet Matth. 26. & Ioã. 11. ita etiam vt patrem auctorem recognosceret, ab eo orando petebat ea, quæ sibi deerant, secundum humanam naturam, puta gloriam corporis, & alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis a nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus.

1. di. 17. art. 1. q. 2. Et opusc. 7. Et Io. 12. le. 4.

**lib. 10. parũ ante fin.*

Ar. 1. huius quæst.

Lib. 26. c. 8. in fi. to. 6.

Aliquantulum a princip. Euãgelica præcepta.

D. 2220. Ar præced.

Ar. 1. huius quæst. ad 2.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duæ conclusiones. Prima est, Christus orauit p̄ se, sensualitatis & simplicis volũtatis affectum explicando. Secunda est: Christus orauit pro se, explicando petendoque affectum volũtatis deliberatæ. Prima conclusio relinquit ex dictis clara, & auctoritate euãgelij, Trãseat a me calix iste. Secũda autem probatur ratione simul & similitudine. Christus orauit pro acc̃eplo, & pro fide, q̃ ipse est a patre, secũdũ diuinitatem & humanitatem: sed ipse etiam a patre secundum aliqua bona percepta in natura humana, & secundũ aliqua percipienda. ergo sicut consonũ fuit gratias agere pro perceptis, ita petere percipienda. Et tenet sequela, quia sic vtrorumque auctor recognoscitur pater. Et hæc quo ad fidem. Quo ad exemplum vero infertur. ergo consonum fuit exemplũ dare, & gratias agẽdi, & petendi.

¶ Memẽto nouitie, quòd orationis multæ sunt partes: quarum duæ sunt gratiarum actio & petitio, de quibus hic est sermo. Et ideo petitionem probat litera, Christo conuenire a simili, sicut & gratiarum actionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Hilarius loquitur quantum ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos: vnde signanter dicit, quòd sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperum exaudit Dominus, vt in Psal. 9. dicitur, multo magis sola volũtas Christi habet vim orationis apud patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circũstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

AD 2m dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis consequeretur, quam nondum habebat: quam quidem gloriam expectabat a patre sicut ab Auctore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

AD 3m dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: & ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro alijs. Sicut & quicumque homo aliquod bonum a Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum, non sibi soli, sed etiam alijs orat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oratio Christi semper fuerit exaudita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petijt enim a se remoueri calicem passionis, vt patet Matth. 26. Qui tamen ab eo nõ fuit translatus. ergo videtur ꝙ non omnis oratio eius fuerit exaudita.

¶ 2 Præt. Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur, vt patet Luc. 22. Nõ tamen omnibus pctm̃ illud fuit dimissum: nã iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. ergo videtur quòd nõ omnis eius oratio sit exaudita.

¶ 3 Præt. Dominus orauit pro his, qui erant credituri per verbũ apostolorum in ipsum, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc, ꝙ essent cum ipso: sed non oẽs ad hoc perueniunt. ergo non omnis eius oratio est exaudita.

¶ 4 Præt. In Psal. 21. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & nõ exaudies. non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Heb. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* oratio est quodammodo interpretatiua volũtatis humanæ. tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, qñ eius volũtas adimpletur. Volũtas aũt simpliciter hominis est rationis volũtas: hoc

F .n. absolute volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud aũt quod volumus secundum motum sensualitatis, vel ẽt secundum motũ voluntatis simplicis, quæ cõsideratur vt natura, nõ simpliciter volumus, sed secundum quid. s. si aliud nõ obsistat, qđ per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas, ꝗ absoluta volũtas, quia. s. homo hoc vellet, si aliud nõ obsisteret. Secũdũ aũt vo-

G luntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deũ velle: & ideo omnis absoluta voluntas Christi, ẽt humana fuit impleta, quia fuit Deo conformis, & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorum orationes implẽtur, ꝙ sunt eorum volũtates Deo conformes, secundũ illud Ro. 8. Qui autẽ scrutatur corda, scit. i. approbat, quid desideret spiritus, idest, quid faciat sanctos desiderare, qm̃

H secundum Deum, idest, secundum conformitatem diuinæ volũtatis, postulat pro sanctis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa petitio de trãslatione calicis, diuersimode a sanctis exponitur. Hilarius enim super Matth. dicit.* Quòd autẽ vt a se transeat, rogat, non vt ipse prætereatur, orat: sed vt in alterum id quod a se transit, accedat, atq; ideo pro his orat, qui passuri post se erant, vt sit sensus, quomodo a me bibitur

I calix iste passionis, ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hiero.* Signanter dicit, Calix iste hoc est populi iudæorũ, qui excusationem ignorantiæ habere non possunt, si me occiderint habentes leges & prophetas, qui vaticinantur. Vel secundum Dionys. Alexandrinum, quod dicit, Transfer calicem istum a me, nõ hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non

K poterit: sed sicut quod præterit, nec intactum est nec permanens, sic Saluator leuiter inuadentẽ tentationem flagitat pelli. Ambros.* autem dicit & Origen. & Chrysostom. quòd hoc petijt quasi homo, naturali voluntate mortem recusans. Sic ergo si intelligatur, quòd petierit per hoc, alios martyres suæ passionis imitatores fieri secundum Hilarium.† vel si petijt quòd timor bibendi calicis eum non perturbaret, vel quòd mors eum non detineret: omnino impletum est quod petiuit. Si vero intelligitur petisse quòd

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli vna est cõclusio responsiua quæsito. Omnis oratio Christi fuit exaudita. Probatur. Omnis voluntas simpliciter Christi fuit adimpleta, ergo omnis oratio eius fuit exaudita. Antecedẽs & declaratur & probatur. Declaratur quidem distinguendo de voluntate simpliciter, vel secundũ quid: illa rationis deliberata, ista naturæ & velleitas. Probatur vero: quia omnis voluntas simpliciter Christi fuit deo conformis, quia nihil sic voluit nisi qđ sciuit deum velle. Consequentia vero probatur dupliciter. Primo, tunc alicuius oratio exauditur, quando eius voluntas impletur, quia oratio est interpretatiua voluntatis. Secundo, quia conformitas voluntatis ad diuinam voluntatem, est ratio exauditionis aliorũ orantium, vt probatur ex auctoritate Apostoli ad Ro. 8. ¶ Aduerte hic nouitie, ꝙ oratio est explicatiua volũtatis, & illius procuratrix: non solum autem voluntatis deliberatæ, sed velleitatis, & affectus, vt patet ex supradictis, & ex oratione Christi, Transeat a me calix iste. Verum sicut voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid, ita oratio, prout est petitio, distinguitur in simpliciter vel secũdum quid. Et vt petit seu procurat pro voluntate deliberata, ẽ oratio simpliciter: vt autẽ pro velleitate & affectu humano, est oratio secundum quid. Et propterea simpliciter de oratione loquendo, verum est, ꝙ omnis Chri oratio fuit exaudita: oratio namque quã pro velleitate & affectu sensus obtulit, non simpliciter petebat, sed sub conditione: subdidit .n. fiat voluntas tua. Et ita exaudita est etiã hæc oratio quo ad vltimum petitũ, qđ deliberate volebat & desiderabat. ¶ In responsione ad primum, vide nouitie, ꝙ Dionysij Alexandrini expositio habetur in Catena aurea. Luc. 22. Et ẽ illa quæ secundo loco ponitur in litera scilicet, quòd timor mortis eũ non perturbaret, aut quòd mors eum non detineret. Loquitur .n. Dionysius hic ad similitudinem alicuius nociui applicati nobis per modũ transeuntis, puta, ignis vel aquæ, & huiusmodi. Tale .n. quia applicatur mihi, non est intactũ, sed aliqualiter contingens me: quia vero pertransit, non permanet in me. Et sic volebat Christ* vel mortis timore tangi, non comprimi, vel morte ipsa tangi, non detineri, sed resurgere. Modus igitur mali est qui sub petitione cadit, cũ dicitur, Trãseat calix, trãsfer calicẽ &c. secundum istam expositionem. Reliqua clara sunt.

3. di. 17. ar. 3. q. 5. & 4. Et opuscu. 3. c. 140. Et opusc. 7. & Psal. 20. & Io. 12. lec. 4. & Heb. 5.

Ar. præced. arg. 2. & ar. 3. huius q.

Cano. 3. in Mat. paulo a medio.

Super illũ locũ Mat. 9. tom.

Amb. l. 10. in Luc. homil. 15. Orige. hom. 35 in Mat. in 6. fo. a prin. illius to. 2. Chrysosto. hom. 84. in Matth. tom. 2.

D. c. 210.

*Hila. can. 1. in Mat.

quòd non biberet calicem mortis & passionis, vel quòd non biberet ipsum a iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quę petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructioné nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem & motũ sensualitatis, quem sicut homo habebat.

AD 2^m^ dicendum, quòd Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neq; ét pro omnibus, qui erant credituri in eum: sed pro his solum, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam.

Vnde patet etiam responsio ad tertium.

AD 4^m^ dicendum, quòd cum dicit, Clamabo, & nó exaudies, intelligendum est, quãtum ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat: exanditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum est.* (In corp. ar.)

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecúdæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito. Christo maxime conuenit esse sacerdotem. Probatur: Propric officium sacerdotis est esse mediatorem inter deũ & populum vtrumque: sed hoc maxime conuenit Christo. ergo. Maior declarat quo ad vtramque partem officij. Minor similiter, & omnia clara sunt. ¶In responsione ad primum considera non ue, quòd tota vita Christi in terra fuit oblatio pro humano genere, & propterea angeli Christo post ieiunium & tentationem ministrantes in his, quæ ad refectionem corporis spectabant, ministri sacerdotij Christi dicuntur.

QVÆSTIO XXII.

De sacerdotio Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de sacerdotio Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.

¶Secundo, De hostia huius sacerdotis.

¶Tertio, De effectu hui^9^ sacerdotij

¶Quarto, Vtrum effectus sacerdotij eius pertineat ad ipsum, vel solum ad alios.

¶ Quinto, De æternitate sacerdotij eius.

¶Sexto, Vtrũ debeat dici sacerdos secundũ ordiné Melchisedech.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christo conueniat esse sacerdotem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nó conueniat esse sacerdotem. Sacerdos .n. est minor angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostédit mihi Deus sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: sed Christus est maior angelis, secundum illud Hebr. 1. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem. (Inf. q. 31. a. 2. cor. & ad 2. & q. 59. ar. 4. ad 1. & 4. cót. c. 76. & opu. 10. lib. 3. fin. Et PS. 2. & PS. 44. & Heb. 2. lec. 4. f.)

¶2 Præt. Ea, quæ fuerunt in veteri testamento, fuerunt figuræ Christi, secundũ illud Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorum: sed Christus nó traxit carnis originem ex sacerdotibus veteris legis: dicit. n. Apost. ad Hebr. 7. Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶3 Præt. In veteri lege, quæ est figura Christi, non fuit ibidem legislator & sacerdos: vnde dicit Dominus ad Moysen legislatorem, Exo. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autem est lator nouæ legis, secundum illud Hier. 3. Dabo legem meam in cordibus eorum. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

A SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei.

RESPON. Dicendum, quòd proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deũ & populum, inquantum scilicet diuina populo tradit, vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans, secundũ illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem maxime conuenit Christo: nam per ip-

B sum diuina dona hominibus sunt collata, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem, scilicet Christum, maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit, secundum illud Coloss. 1. In ipso, scilicet Christo, cóplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eũ reconciliare omnia. Vnde Christo maxime conuenit esse sacerdotem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potestas hierarchica conuenit quidem angelis, inquantum & ipsi sunt medij inter Deum & hominem, vt patet per Dio.* in lib. cæl. hierar. ita quòd ipse sacerdos, inquantum est medius inter Deum & populum, angeli no- (Ca. 6. Eccl. hier. parte 3. a med.)

C men habet, secundum illud Malach. 2. Angelus Domini exercituum est. Christus autem maior angelis fuit, non solum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem, inquantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicam, seu sacerdotalem potestatem prę angelis habuit, ita etiam quòd ipsi angeli fuerunt ministri sacerdotij eius, secundum illud Matth. 4. Accesserunt angeli, & ministrabant ei, secundum tamen passibilitatem carnis, modico ab angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Heb. 2. Et secundum hoc, conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

AD 2^m^ dicendum, quòd sicut Damas.* dicit in 3. (Li. 3. Orth. fid. c. 26. circa fin.)

D lib. quod in omnibus est simile, idem vtique erit, & non extraneum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, *vt ostenderetur (D. 1094.) non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum a figurali.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut supra dictum est,* (q. 8. ar. 4. & alijs eiusd. quæst.) alij homines particulariter habent quasdam gratias, sed Christus tamquàm omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum: & ideo quantũ ad alios pertinet, alius est legislator, & alius sacerdos, & alius rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tamquàm in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Do-

E minus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse veniet & saluabit nos.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod ipse Christus nó fuerit simul sacerdos & hostia. Sacerdotis enim est hostiam occidere: sed Christus non seipsum occidit. ergo ipse non fuit simul sacerdos & hostia.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecúdæ Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶In corpore unica est conclusio responsiua, Christus non solũ sacerdos, sed simul fuit hostia perfecta, scilicet pro peccato, pacifica, & holocaustum. Hæc conclusio quo ad primam (Inf. q. 84. artic. 7. ad 4. Et opu. 69. c. 18.)

§2 Præt. Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorũ, quod erat a Deo institutum, quàm sacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nũquàm homo in sacrificium offerebatur, quod maxime reprehenditur in sacrificijs gentilium, secũdũ illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinẽ filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. ergo in sacerdotio Christi non debuit esse ipse homo Christus hostia.

G

§3 Præt. Omnis hostia ex hoc, ꝙ Deo offertur, Deo sanctificatur: sed ipsa Christi humanitas a principio fuit sanctificata, & Deo coniuncta. ergo non conuenienter potest dici, quòd Christus, secũdum quòd homo, fuerit hostia.

Sed contra est, quòd Apost. dicit ad Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

H

Respon. Dicendum, ꝙ sicut Augu.* dicit in 10. de ciui. Dei, oẽ sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramẽtum, idest, sacrum signum est. Inuisibile aũt sacrificiũ est, quo homo Deo spiritum suum offert, secũdum illud Psal. 51. Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus: & ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc ꝙ spiritus hominis feratur in Deum, potest dici sacrificium. Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remissionẽ peccati, per qd̄ a Deo auertitur: & ideo Apost. dicit ad Hebr. 5. ꝙ ad sacerdotem pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secũdo, vt homo in statu gratiæ cõseruetur, semper Deo inhærens, in quo eius pax & salus consistit. Vnde & in veteri lege immolabatur hostia pacifica ꝑ offerentium salute, vt habetur Leuit. 3. Tertio ad hoc, ꝙ spiritus hominis perfecte Deo vniatur, quod maxime erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustũ quasi totum incensum, vt dicitur Leuit. 1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis prouenerunt. Nã primo quidem nostra peccata deleta sunt, secundum illud Ro. 4. Traditus ẽ pp̄ delicta nostra. Scd̄o, gratiam nos saluantem per ipsum accepimus, secũdum illud Heb. 5. Factus est oĩbus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertio, p ipsum perfectionem gloriæ adepti sumus. Heb. 10. Habemus fiduciã

I

K

F per sanguinem eius in introitum sanctorum, scilicet in gloriam cælestem: & ideo ipse Christus inquantum homo, non solum fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum volũtarie morti exposuit, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

G Ad 2m dicendum, ꝙ hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem comparari. Vno modo, ad voluntatem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ: non. n. dicuntur occisores Christi, hostiã Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinem gerebant impia gentiliũ sacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo, potest cõsiderari occisio Christi per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntarie se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium. H

Ad *3m dicendum, quòd sanctitas humanitatis Christi a principio non impedit, quin ipsamet humana natura, cũ in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tunc exhibita. Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificante eandem absolute. I

Articvlvs III.

Vtrum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa. 43. Ego sum q deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus non est sacerdos, secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum. K

§2 Præt. Apost. dicit Heb. 10. quòd hostiæ veteris testamenti non poterant perfectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quòd nullam haberẽt conscientiam peccati cultores sufficienter semel mundati, sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit: sed similiter sub sacerdotio Christi fit

primam partem supponitur ex præcedẽte articulo, quo ad secundam verò ꝙ fuerit simul hostia probatur. Omne qd̄ deo exhibetur ad hoc, ut spiritus hominis feratur in deũ est hostia seu sacrificium: sed humanitas Christi est deo exhibita ad hoc, ut spiritus hominum ferantur in deum. ergo. Maior propositio probatur. Sacrificium uisibile est sacramentum inuisibilis, inuisibile autẽ est oblatio spiritus. ergo.

¶ Aduerte quòd uis probationis consistit in hoc: Omne sacrificium aut est uisibile, aut inuisibile: sed uisibile ordinatur ad inuisibile, ut sacrum eius signum ad sanctum signatũ, ac per hoc, finem: signatum enim finis est signi. omne igitur sacrificium externus

Lib. 10. c. 5. tom. 5.

est sacrificium ex ordine ad interius, hoc est oblationem spiritus: & econtrà, omne quod ad oblationem spiritus deo offertur, sacrificium denominatiuè dicitur. Tertia verò pars cõclusionis, hoc est perfecta pro peccato pacifica & holocaustũ, probatur ex litera. Homo indiget sacrificio propter tria, scilicet remissionẽ peccati, gratiæ conseruationem & consumationem: sed hæc tria per humanitatem Christi habuimus. ergo. Maior in litera & infertur ex priori syllogismo, quo probata est altera pars cõclusionis, uam si sacrificium exterius dicitur ex relatione ad oblationem spiritus, & ad oblationem spiritus nostri cõcurrũt ista tria, scilicet remissio peccati, conseruatio uitæ gratiæ, & consumatio illius, consequẽs est ut ad hæc tria homo indigeat sacrificio, & declaratur quo ad singula singulis auctoritatibus scripturæ. Minor uerò probatur auctoritatibus sacræ scripturæ etiam singulis ad singula.

¶ Recolito hic ex prima secundę q̃o. 102. artic. 3. ad octauum, triplex fuisse sacrificij genus in ueteri testamento, holocaustum, hostiã pro peccato, & hostiam pacificam, & holocaustum quidẽ perfectionis statui consonare, quia totum cõburebatur in honorem dei, hostiam uerò pacificã ad profectus statum pertinere, quia ex deo per ministros nobis cooperantibus est. In tres enim partes diuidebatur, unã deo incensam, aliam in usum sacerdotum, tertiam in usum offerentium, siue pro beneficijs receptis, siue recipiendis esset. Hostia uerò pro peccato, statum purgatiuum monstrat, & in duas secabatur partes, unam deo incensam, alterã in usum sacerdotum: quia remissio peccatorũ nõ a potestate nostra, sed a Deo per ministros est, nõ pro proprijs sacerdotis uel populi peccatis offerretur: quia tunc nulla erat pars sacerdotũ. Vnde quia humanitas Christi pro omnibus alijs oblata fuit ab ipsomet, ideo dicitur in litera, ꝙ fuit hostia perfecta, utpote existens simul & hostia ꝑ peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

* Respõsio supplet.

¶ *Super Quæstionis uigesimæsecundæ Articulum tertium.*

In titu. attende primò, ꝙ non quæritur, an sola expiatio peccati sit effectus sacerdotij Christi. Nec quæritur, an expiatio peccatorũ fit a solo sacerdotio Christi, sed an sacerdotiũ Christi habeat hunc effectum, qui est expiare peccata. ¶ Attende secundo, ꝙ non est hic q̃o de modo habẽdi hunc effectum, an scilicet effectiuè an meritoriè, an alio mõ, sed in confuso illo, scilicet mõ, quo sacerdotij actibus sacrificãdo, offerẽdo, &c. effectus attribuuntur & illo rursus modo, quo sacrificio Christi natum est conuenire, quòd sit efficax.

¶ Tertio,

¶ Tertio, quòd expiatio secundũ nominis proprietatẽ, emundationem seu purgationem culparum significare videtur, & sic sumitur in proposito.

¶ In corpore vnica est conclusio: Christi sacerdotium habet plenam vim expiandi peccata. Probatur. Ad perfectam emũdationem pctõ duo requirũtur, dare gratiã, & satisfacere: sed Christi sacerdotium habet vtrumque. ergo. Maior ꝓbatur ex duobus inuentis in peccato, macula & reatu, quorũ primum gratia, secũdũ satisfactione tollitur. Minor vero auctoritate Ioannis & Isaiæ.

¶ In responsione ad primũ cum dicitur, ꝙ inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiã, nõ intelligas humanitatem Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiam in anima, sed intelligito quãtum ad creationem spectat, concurrere instrumentaliter dispositiue & meritorie: nata est. n. gratia secundum illam viã creari in patiẽte disposito, sicut anima rõnalis. Et propterea, licet creatio absolute refutet instrumẽtum, creatio tñ rei in patiente disposito non refutat instrumentum, & sacrificium Christi inuenitur efficacissimũ ad causandam gratiã iustificantẽ: sicut semen humanũ bene dispositum inuenit efficax ad causandam animã rationalẽ producendi hominis. Veruntamen dicitur secũdũ Auctoris doctrinam, humanitatem Christi operari virtute diuinitatis instrumentaliter deletionem peccatorũ, per gratiã non creatione, sed infusione ꝓductã, vt superius mõstratũ est auctoritate sanctorum, & rõne.

In synod. I. Ephesi. cui præfuit Cyrillus, ca. 10

¶ In responsione ad tertiũ, vide nonitie,

cõmemoratio peccatorũ, cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Mat. 6. offertur ẽt continue sacrificiũ in ecclesia: vnde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianũ da nobis hodie. ergo per sacerdotiũ Christi non expiantur peccata. A

¶ 2 Præt. In veteri lege maxime immolabatur hircus ꝓ peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato sacerdotis, vt patet Leuit. 4. sed Christus nulli horum comparatur, sed agno, secundum illud Hie. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur ꝙ eius sacerdotium nõ sit expiatiuum peccatorum. B

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata. C

RESPON. Dicendum, ꝙ ad peccatorum perfectam emundationẽ duo requiruntur, secundum quòd duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiã, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnę totaliter tollitur per hoc, ꝙ homo Deo satisfacit. Vtrumq; autem horum efficit sacerdotium Christi. Nam virtute ipsius gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum, secundum illud Ro. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenarie satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, ꝙ Christi sacerdotiũ habet plenam vim expiandi peccata. D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus non fuerit sacerdos secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo, vnus tamẽ & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in syno.* Ephes. legitur: Si quis Pontificem dicit & Apostolũ nostrum fieri, non ipsum ex Deo Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo, sed tamquàm alterum præter eũ seorsum hominem ex muliere, anathema sit: & ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delẽda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Tri.* Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipse vnus verusq; mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnũ in se faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat. E

Lib. 4. c. 14. circa fin. tomo 3.

AD 2m dicendum, quòd peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata: sed cõmemorantur quantũ ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorũ peccatis oramus, ut conuertantur: vel etiam quantũ ad illos, qui post participationẽ huius sacrificij ab eo deuiant, qualitercũque peccando. Sacrificium autẽ, quod quotidie in ecclesia offertur, non est aliud a sacrificio, quod ipse Christus obtulit: sed eius cõmemoratio: vnde Aug. dicit in 10. de ciuit.* Dei. Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse voluit ecclesiæ sacrificium.

Li. 10. de ciui. dei. c. 20 in med. t. 5.

AD 3m dicendum, quòd sicut Orige.* dicit super Ioan. Licet diuersa animalia in veteri lege offerrentur, quotidianũ tamẽ sacrificiũ, quod offerebatur mane & vespere, erat agnus, vt habetur Nume. 28. Vnde significabatur, ꝙ oblatio agni veri, id est Christi, esset sacrificium cõsumatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mũdi.

*Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei. qui liber 1. in lucẽ prodijt anno Dñi 1555.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit, sed etiam ad ipsum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ effectus sacerdotij Christi non solùm pertinuerit ad alios, sed etiam ad ipsum. Ad officiũ enim sacerdotis pertinet, pro populo orare, sm illud 2. Mach. 1. Orationẽ faciebant sacerdotes, dũ consumaretur sacrificium: sed Christus non solùm pro alijs orauit, sed etiam pro seipso, secundum quòd supra dictum est,* sicut expresse dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad Deum, qui possit illum saluum facere a mor-

q. 21. ar. 3.

ꝙ Christus ex hoc ipso quòd assimilatur est agno continuæ hostiæ, figuratus dicitur per cetera sacrificia, ut sacrificium omnium consumatiuum: ita ꝙ non negatur Christum cõparari alijs: sed distinguitur ꝙ per assimilationem comparatur agno, per cõsumationem comparatur alijs, & ex hoc ipso ꝙ agno assimilatur, refertur ad omnia, ut consumatio. Rationi siquidem cõsonat, ut momentanea ad continuum reducantur, & quod continuum est consumatio, omnium sit consumatiuum. Reliqua enim sacrificia pro peccatis, hircus, capra, uitulus, nunc uel tunc offerebantur, agnus autem continue, & propterea uerus agnus ad omnia cõparatur sacrificia, vt omnium consumatiuum.

¶ Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum quartum.

TItulus clarus est, occasionem sumens ex diuersis auctoritatib9, Apostoli scilicet, & synodi, ut patet in artic.

¶ In corpore articuli unica est conclusio. Non conuenit Christo effectum sacerdotij sui recipere. Probatur dupliciter. Primo, ex conditione recipientis sacerdotij effectũ. Scdo, ex excellentia sacerdotij Christi. Prima ergo ratio est, Suscipiens sacerdotis effectum, non potest per seipsum accedere ad deum: sed Christus per seipsum accedit ad ad deum. ergo. Maior probatur: quia sacerdos est medi9, ac ꝑ hoc suscipere effectũ sacerdotij ẽ suscipere effectũ medij: hoc aũt est soli9 impotentis per seipsum accedere ad deum: qui enim potest per seipsum, non eget medio. Minor probatur auctoritate Apostoli. Secunda ratio est. Primũ agens in quoli-

4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 5.

bet

te, cum clamore ualido, & lachrymis obtulit. ergo sacerdotiũ Christi effectum habuit uon solum in alijs, sed etiam in seipso.

¶ 2 Præt. Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione: sed per passionem suam nó solũ aliis meruit, sed etiam sibi, ut supra habitum est.* ergo sacerdotium Christi oon sulom habuit effectum iu aliis, sed etiam iu seipso.

¶ 3 Præt. Sacerdotium ueteris legis fuit figura sacerdotii Christi: sed sacerdos ueteris legis uon solum pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat: dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur sanctuariũ, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cætu filiorum Israel. ergo etiam sacerdotium Christi nó solum iu aliis, sed iu seipso effectum habuit.

Sed contra est, ꝙ iu Ephesina* synodo legitur, Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationem, & uon magis pro nobis solũ (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit; sed in sacrificio offerendo, potissime sacerdotis consistit officium. ergo sacerdotium Christi nou habuit effectum iu ipso Christo.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad deũ, qui per seipsum accedere ad Deũ nó potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotii participans. Hoc autem Christo nó competit: dicit enim Apost ad Heb. 7. Accedẽs per semetipsum ad Deũ, semper viuens, ad interpellaodum pro uobis: & ideo Christo nó coouenit effectum sacerdotii iu se suscipere, sed potius ipsum aliis cõmuoicare. Primum enim ageus in quolibet geuere, ita est influens, quòd nou est recipiens in genere illo: sicut Sol illuminat, sed uon illumiuatur, & ignis calefacit, sed uó calefit. Christus aũt est fons totius sacerdotii: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur, secuodũ illud 2. ad Cor. 2. Nã & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi: & ideo uon cõpetit Christo effectum sacerdotii recipere.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ oratio & si conueniat sacerdotibus: nou tamen est eorum officio propria. Cuilibet. n. conuenit & pro se & pro aliis orare, secũdum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, F vt saluemini. Et sic posset dici, ꝙ oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius: sed hæc respõsio videtur excludi per hoc, quòd Apost. Hebr. 5. cum dixisset, Tu es sacerdos in æternum secuudũ ordiuem Melchisedech, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces &c. vt supra.* Et ita videtur ꝙ oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotiũ pertineat: & ideo G oportet dicere, ꝙ alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant, uou inquãtum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum nó habuit. Habuit tamen similitudiuem peccati in carne, vt dicitur Ro. 8. Et ideo nou simpliciter dicendum est, ꝙ ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vude signanter dicit, Qui possit il-H lum saluum facere a morte.

Ad 2m dicendum, ꝙ in oblatione sacrificij cuiuscumq; sacerdotis, duo possuut cõsiderari. s. ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerẽtis. Proprius autem effectus sacerdotij est id, quod sequitur ex ipso sacrificio, Christus autẽ consecutus est per suam passionẽ, gloriam resurrectiouis, uou quasi ex ui sacrificij, quod offertur per modum satisfactiouis: sed ex ipsa deuotione, qua secũdum charitatem humiliter passionem sustinuit.

Ad 3m diceodum, quòd figura I uou potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis ueteris legis uou poterat ad hauc perfectionem pertingere, ut sacrificio satisfactorio nó iodigeret; sed Christus nou indiguit: vude uou est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homiues cõstituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurãdi, qui post legem est, Filium iu æternum perfectum.

K

ARTICVLVS V.

Vtrum sacerdotium Christi permaneat in æternum.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi nou permaneat in æternũ: quia, vt dictum est,* illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habẽt infirmitatem peccati, quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest: sed hoc nó erit ĩ æternũ: quia in sanctis uulla erit infirmitas secundum illud Isaiæ 6o. Populus

---

bet genere, est ita influens, quòd non est recipiens in illo genere. Probatur inductiue in primo illuminãte, in primo calefaciente, & posset afferri in primo alterante, scilicet cælo, & in primo mouente localiter, scilicet deo, seu intelligentia. Sed Christus est fons totius sacerdotij. Probatur inductiue, & respectu sacerdotij legis veteris & nouæ. *(q. 19. art. 3. & 4.)*

¶ Occurrit autem statim dubiũ, quare omissum fuerit in hac inductione sacerdotium ante vtramque legem, scilicet Melchisedech & patrum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia erat eadem ratio de sacerdote legali, & ante legem quo ad propositum (quia vterque erat figura Christi) ideo exprimẽdo legalem cum eius ratione, scilicet quia figura erat sacerdotij Christi, etiam prædecessores comprehendit. *(Canon. 10. concil. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. tom. 1. Concil.)*

¶ In respõsionibus argumentorum, vide quòd Auctor nõ totaliter excludit Christum ab effectu sui sacerdotij: sed docet loqui caute, ꝙ secundum quid, inquantũ scilicet erat passibilis participauit sacerdotij sui effectum, simpliciter autem non: tũ quia non habuit peccatum: tum quia non indiguit, vt prima ratio in corpore articuli allata probat: tum quia non congruebat sibi, vt secunda ratio ibi allata probat. *(Ar. 2. huius q.)*

¶ In responsione ad secũdum perspice, ꝙ dicitur sacrificiũ offerri per modum satisfactionis, & effectum ipsius proprium esse, quod ex vi ipsius, quatenus satisfactoriũ est, fit. Ratio siquidem huius est: quia sacrificium ex sua essentiali & primaria institutiõe, nihil aliud est q̃ quædam recognitio reuerentialis ipsius dei, quæ quia debita est deo, quia deus est, quia creator, cõseruator, largitorque est eorum, satisfactionis cuiusdã rationem habet. Offertur ergo sacrificium per modum satisfactionis, non tantum pœnæ debitæ peccato, aut offensę contra deum: sed etiam beneficiorum, & (quod primum est) debiti deo cultus, quia deus est. *(In argu. 1.)*

¶ Vnde habes, ꝙ effectus cõsequens ex vi sacrificij, vt satisfactorij, est absolutio a pœna, aut reconciliatio ad deũ. Nam libertas a gratiarum actione, aut debito cultu, non est effectus aliquis consequens sacrificium, proprie loquendo: sed communis est negatio omnem actum debitum, quando solutus est, comitans: ipsum enim sacrificium est gratiarum actio, & cultus dei, & non est exolutio pœnæ, sed solutionis causa, nisi sit pœnale, pœnæ propria: nec est reconciliatio, sed gratiæ reconciliantis prouocatio.

¶ *Super Quæstionis vigesimasecũdæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est æternũ quo ad consumationem. Declarantur primo termini distinguendo in sacerdotis officio, duo. s. oblationem & consumationem. Probatur deinde, quia consumatio sacerdotij Christi consistit in bonis æternis. Probatur auctoritate Apostoli, Christus Pontifex futurorum bonorũ. Manifestaturque demũ ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotis, ita ꝙ introitus pontificis legalis semel in anno in Sancta sanctorum cum sanguine immolatorum extra, est figura cõsumationis sacerdotij Christi: quia Põtifex in Sancta sanctorum signat Christum totum, hoc est in se & membris intrantem in cælum secretum æternorũ bonorũ, quia cum sanguine *(Ar. seq. cor. & q 6. ad 3. ar. 5. cor. & 1. ad 2. q. 106. ar. 4. Et 3. dis. 22. q. 1. art. 2. ad 4. *ar. præced.)*

sanguine immolatorum extra, significat modum, quo Christus totus caelos intrauit, scilicet per sanguinem suum, quem effudit extra caelos, immolando seipsum in terra, qa semel in anno, hoc est integro cursu solis, significat vnitatem sacrificij Christi in perfecto cursu solis iustitiae, hoc est in aeternum, vt in responsione ad tertium dicitur.

tuus omnes insti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redeptio. ergo sacerdotiū Christi frustra remaneret in aeternum.

¶ 2 Praet. Sacerdotium Christi praecipue manifestatum est in eius passione & morte, quando per proprium sanguinem introiuit in sancta, vt dicitur Hebr. 9. sed passio & mors Christi non erit in aeternum, secundum illud Ro. 6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. ergo sacerdotium Christi non est in aeternum.

¶ 3 Praet. Christus est sacerdos non secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo: sed Christus quandoque non fuit homo, scilicet in triduo mortis. ergo sacrificium Christi, non est in aeternum.

SED CONTRA est, quòd dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in aeternum.

RESPON. Dicendum, ꝙ in officio sacerdotis duo possunt considerari, primo quidem, ipsa oblatio sacrificij: secūdo, ipsa sacrificij consumatio, quae quidem consistit in hoc, quòd illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequuntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed aeterna, quę per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. ꝙ Christus est assistens pontifex futurorū bonorū) ratione cuius Christi sacerdotiū dicitur esse aeternum. Et haec quidem consumatio sacrificij Christi, praefigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat in sancta sanctorū, vt dr̄ Leuit. 16. cū tñ hircū & vitulū nō immolaret in sanctis sanctorum, sed extra: & sic Christus in sancta sanctorū. i. in ipsum caelum intrauit, & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti qui erunt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotium Christi: sed expiati iam indigebunt con summari per ipsum Christum, a quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apocal. 21. quòd claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatem sanctorum, & lucerna eius est agnus.

AD 2^m dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cetero non sit iteranda, tamen virtus illius hostiae semel oblatae, permanet in aeternum.

Et per hoc patet responsio ad tertium: quia, vt dicitur ad Heb. 10. Vna oblatione consumauit in aeternū sanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figurabatur in lege per hoc ꝙ semel in anno legalis Pontifex cum solemni oblatione sanguinis intrabat in sancta, vt dicitur Leuit. 16. sed deficiebat figura a veritate in hoc, quòd illa hostia non habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatim illae hostiae reiterabantur.

¶ Super Quaestionis vigesimaesecūdae Articulum sextum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdotiū Christi fuerit secundum ordinem Melchisedech.

Titulus clarus est.

Infra q 61. art. 5. ad 3. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 2. q. 3.

¶ In corpore articuli, vnica est conclusio. Sacerdotiū Christi est secundum ordinē Melchisedech. Probatur: Sacerdotiū Christi fuit praefiguratum per legale sacerdotiū & per sacerdotiū Melchisedech, sed per illud defectiue, per hoc quantum ad excellētiam ipsius supra legale. ergo est secūdum ordinem Melchisedech.

¶ Antecedens habet tres partes. Prima, supponitur, ꝙ sacerdotium Christi praefiguratum fuerit in vtroque. Secunda, ꝙ defectiue in legali, probatur: qu quia non mundabat peccatum: tū quia non aeternum. Tertia, ꝙ excellentia figurata esset per Melchisedech, probatur: qa excellētia ipsius per excellentiam illius repraesentata fuit. Quòd autem illud fuerit excellentius legali, probatur: qa sacerdos legalis decimatus fuit in lumbis Abrahę, decimas soluentis Malchisedech: constat enim excellere illum cui decimę dantur. Hāc materiā diffuse tractat Apost. ad Heb. 7. vnde sumpta est haec ratio.

¶ Aduerte hic, quòd sacrificium Christi sumitur dupliciter. Primo secundū seipsum, vt ab ipso Christo oblatum est in ara crucis. Et sic cōsideratur dupliciter: vel formaliter secūdum id, quod in se est, & hoc mō Christus, cum dicitur sacerdos secundū ordinē Melchisedech, intelligitur secundū ordinem dignitatis & excellentiae respectu sacerdotij legalis, vel causaliter secūdum suum effectum, vnitatem scilicet membrorū Christi in charitate & pace, & hoc modo cum Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur secundum ordinem proportionalis similitudinis inter res oblatas a Melchisedech (panem, s. & vinum) & vnitatem ecclesiae: quoniam sicut tam panis, quàm vinum fit ex multis concurrentibus in vnum, vt Augus. dicit, &

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sacerdotium Christi non fuerit secundum ordinem Melchisedech. Christus. n. est fons totius sacerdotij, tamquàm principalis sacerdos: sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinem ipsius. ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

¶ 2 Praet. Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legē: sed sacramenta tanto expressius significabant Christū, quanto propinquiora fuerunt Christo, vt patet ex his, quae in secunda parte dicta* sunt. ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundum sacerdotium legale, quàm secūdum sacerdotium Melchisedech, qd fuit ante legem. 2. 2. q. 2. ar. 7.

¶ 3 Praet. Heb. 7. dicitur, ꝙ est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque numerum dierum, neq; finem vitae habens: quę quidem conueniunt soli filio Dei. ergo nō debet dici Christus secundum ordinem Melchisedech, tam quàm cuiusdā alterius, sed secundum ordinem suiipsius.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur in Ps. 109. Tu es sacerdos in aeternū, secūdum ordinem Melchisedech.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, * legale sacerdotiū fuit figura sacerdotij Christi, non quidem quasi adęquans veritatem, sed multum ab ea deficiēs: tum, quia sacerdotium legale nō mūdabat peccata: tum etiā, quia non erat aeternum, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotiū Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedech, qui ab Abrahā decimas sumpsit, in cuius lumbis decimatus est quodāmodo ipse sacerdos legalis: & ideo sacerdotium Christi dicitur esse secūdum ordinem Melchisedech, propter excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis. Ar. 4. huius q. arg. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Christus non dicitur esse secundū ordinem Melchisedech, quasi principalioris sacerdotis, sed quasi praefigurātis excellentiā sacerdotij Christi ad sacerdotiū leuiticū.

AD 2^m dicendum, ꝙ in sacerdotio Christi duo possunt considerari. s. ipsa oblatio Christi, & participatio eius. Quantum ad ipsam oblationem, expressius figurabat sacerdotium Christi sacerdotiū legale per sanguinis effusionem, q̄ sacerdotium Melchisedech, in quo sanguis non effundebatur, sed quantum ad participationē huius sacrificij & eius effectum, in quo praeci

in litera habetur, ita ex multis unum Christi corpus mysticum conficitur, quod est ecclesia &c.

¶ Secundo modo sacrificiū Christi secundum suum memoriale sacrificium, quod scilicet Christus instituit in sua ecclesia, in suæ passionis mortisque memoriam offerendum, vt quotidie fit in Eucharistiæ sacrificio. Et sic cū Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine adsimilationis in materia sacrificij: nam panē & uinū assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panē & uinum obtulerat in sacrificium.

Referēs de cōlect. dist. 2. ca. Quia passus.

¶ Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum primum.

Titulus clarus est. Adoptare enim significat facere sibi filium adoptiuum.

¶ In corpore unica est conclusio, Deo conuenit adoptare. Probatur & declaratur: probatur quidē sic, Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hęreditatem. ergo deo cōuenit adoptare. Antecedens continet tria. Primo causam, scilicet quòd ex bonitate. Secundo terminum, scilicet diuinam beatitudinē. Tertio modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad singula in litera probatur. Quo ad causam: quia deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem, & præcipue rationales. Quo ad terminū: quia creaturę rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem dei factæ. Quo ad formam hæreditatis: quia diuina beatitudo est qua deus est beatus, ac per hoc per seipsum diues, ac per hoc, hæredi-

3. di. 10. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. contra c. 57. fin.

1. 1. q. 33. ar tic. 3.

pne attenditur excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotium legale, expressius præfigurabatur per sacerdotium Melchisedech, qui offerebat panem & uinum, significantia, vt Augus. dicit, *ecclesiasticam vnitatem, quam constituit participatio sacrificij Christi. Vnde etiam in noua lege verum Christi sacrificium cōmunicatur fidelibus, sub specie panis & vini.

Ad 3^m^ dicendum, quòd Melchisedech, dictus est sine patre, & sine matre, & sine genealogia, & quòd non habet initium dierum, neque finem: non quia ista non habuerit, sed quia in scriptura sacra ista de eo non leguntur. Et per hoc ipsum, vt Apostolus ibidem dicit, assimilatus est filio dei, qui in terris est sine patre, & in cælis sine matre, & sine genealogia, secundum illud Isa. 53. Generationem eius quis enarrabit? & secundum diuinitatem, neque principium neque finem dierum habet.

QVÆSTIO XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Dein nna considerandum est, an adoptio Christo conueniat.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.

¶ Tertio, Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quarto, Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

Articvlvs primvs.

Vtrum deo conueniat filios adoptare.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus. n. adoptat nisi extraneam personam in filium, secundum quòd Iuristæ dicunt: sed nulla persona est extranea a Deo, qui est omniū creator. ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ 2 Præt. Adoptatio videt̃ esse introducta in defectum filiationis naturalis: sed in Deo inuenitur naturalis filiatio, vt in prima parte habitum est.* ergo non conuenit Deo filios adoptare.

F ¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat: sed in hæreditate Dei non videtur aliquis posse succedere: quia ipse numquàm decedit. ergo Deo non conuenit adoptare.

Sed contra est, quòd dicitur Eph. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorū Dei: sed prædestinatio Dei non est irrita. ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

G Respon. Dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, inquantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suę hęreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorū suorum suas creaturas admittit. Et præcipue rationales creaturas, quæ inquātum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ: quæ quidem consistit in fruitione Dei, per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum diues, inquantum scilicet se

H ipso fruitur. Hoc autem dicitur hęreditas alicuius, ex quo ipse est diues: & ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat: sed potius eum iam idoneū

I eligit adoptando.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, nō est extraneus a Deo, quātum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

Ad 2^m^ dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suā indigentiam: non autem Dei, cuí conuenit operari ad communicandam suę perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis

K communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Ro. 8. Quos præsciuit conformes fieri imaginis Filij sui. Glo. ordin. ibid.

Ad 3^m^ dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia: & ideo hæreditatē corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiūt sine detrimento patris semper viuentis. Quàmuis posset dici, quòd Deus decedit, secundum quòd est in nobis per fidē, & incipiat in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Rom. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

tas. Prima sequela in litera non probatur. Secunda autem probatur: quia illud est alicuius hæreditas, quo est diues. Consequentia uero principalis pbatur. Humana adoptio, ad cuius similitudinē diuina dicitur, ē qua aliquis ex sua bonitate constituit alium in successione suæ hæreditatis. Declaratur autem ex differentia inter humanam & diuinam adoptionem: quia diuina dignificat, idoneum faciēdo hæreditate, humana aūt idoneum præsupponit, quem hæredem facit.

¶ Et nota hic respōsiones ad singula argumenta: quia necessariæ ualde sunt ad intellectum materiæ huius.

¶ Vnum tamen restat hic dubium circa illud, Beatitudo est, qua Deus est diues: quoniam beatitudo spectat ad mentem, diuitiæ vero ad potentiam: consistuūt enim diuitiæ potentem uti affluenter rebus ad possessionem pertinentibus.

¶ Sed hoc facile soluitur, dicendo, uel quòd beatitudo facit eam aliter diuitē. Vnde beato promissum est, Super omnia bona sua cōstituet eum. Vel quòd beatitudo sumitur collectiue seu integraliter, vt ex suis omnibus partibus constat: ad felicitatē enim requiritur potētia plena, alioquin non esset quis simpliciter fel. 2.

¶ Super

ARTICVLVS II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum: sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare, quod in diuinis conuenit soli Patri. ergo in diuinis solos pater potest adoptare.

¶ 2 Præt. Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi, secundum illud Rom. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filii vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶ 3 Præt. Galat. 4. dicitur, Misit Deus filium suum, vt adoptionē filiorum Dei reciperemus, quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. ergo eius est adoptare, cuius est Filium & Spiritumsanctum habere: sed hoc est solius personæ Patris. ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

SED CONTRA, Eius est adoptare nos in filios, quem nos patrem possumus nominare. vnde dicitur Rom. 8. Accepistis Spiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater: sed cum Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cetera nomina, quæ dicuntur de Deo relatiue ad creaturam, vt in prima parte habitum est[*]. ergo adoptare conuenit toti trinitati.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differētia inter filium Dei adoptiuum & naturalem, quòd filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioan. primo, Dedit eis potestatē filios dei fieri. Dicitur autem quandoque filios adoptiuos esse genit[us] propter spiritualem regenerationem, quæ est gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis. Quamuis autem generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quēcumque effectum in creaturis, est cōmune toti trinitati propter vnitatem naturæ: quia vbi est vna natura, oportet, quòd sit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioā. 5. Quęcumq; B Pater facit, hæc & filius similiter facit. Et ideo adoptare homines in filios Dei, conuenit toti Trinitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes personæ humanæ non sunt vnius naturæ secundum numerum, vt oporteat vnam esse omnium operationem & vnum effectum, sicut accidit in diuinis. Et ideo, quantum ad hoc, non potuit attendi similitudo vtrobique.

AD 2[m] dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundē patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est pater Christi, & alio modo est pater noster. Vnde signanter Dominus Ioan. 20. seorsum dixit, Patrem meum, & seorsum dixit, Patrem vestrum: est enim Pater Christi, naturaliter generando, quod est proprium sibi: est autem pater noster, voluntarie aliquid faciendo, quod est commune sibi & Filio & Spirituisancto. & ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

AD 3[m] dicendum, quòd sicut dictum est, [*] filiatio adoptiua est quædam similitudo filiationis æternæ, sicut omnia quæ in tempore facta sunt, similitudines quædam sunt eorum, quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori æterni filij, per gratiæ claritatem, quæ attribuitur Spirituisancto. Et ideo C adoptatio licet sit communis toti Trinitati, appropriatur tamen Patri vt actori, Filio vt exemplari, Spirituisancto, vt imprimenti in nobis huius similitudinem exemplaris. Ar. præced.

¶ *Super Quæstionis vigesimatertiæ Articulum secundum.*

TItulus clar[us] &.

3.di.10.q.1 artic.1.q 2. & 3. ¶ In corpore vnica est conclusio: Adoptare homines in filios dei, conuenit toti Trinitati. Probatur: Facere quemcumque effectum in creaturis commune est toti Trinitati: sed filius adoptiuus est fact[us] non genitus naturali generatione a deo. ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior tripliciter probatur: Primo ex opposito, quia generare naturaliter in diuinis proprium est Patri. Secundo, quia vna est substantia Trinitatis: vbi autem est vna substantia, est vnica virtus & operatio. Tertio auctoritate, Quæcumque facit Pater. Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuum: quia ille genitus, non factus, iste factus, nō genitus naturaliter. Et notanter apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex: naturalis & gratuita, illa ꝓpria est filio, hæc conuenit adoptiuis, & ad facere spectat: est.n. faciendi quædā species.

p.p. q. 39. art. 7. ¶ In responsionib[us] argumentorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionē nostram, non propriam alicui personæ diuinæ, sed communem tribus: appropriatam autem Patri, vt actori (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplari (& ideo frater noster, quasi similis communicās in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in suo appropriato, quod est charitas, qua sumus filii Dei, & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ. Nō enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem: di D citur aūt pater creaturæ etiam irrationalis, secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? ergo adoptari nō est proprium rationalis creaturæ.

¶ 2 Præt. Per adoptionem dicuntur aliqui filii Dei: sed esse filios Dei, in Scriptura proprie videtur attribui angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cum assisterent filii Dei coram Domino. ergo non est proprium creaturę rationalis adoptari.

¶ 3 Præt. Quod est proprium alicui E naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam, sicut risibile conuenit omnibus hominibus: sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA est, quòd filii adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conuenit soli rationali creaturæ. ergo propriū est creaturæ rationalis adoptari.

RESPON. Dicendum, quòd

Super Quæstionis vigesimatertiæ Articulum tertium.

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore vnica est conclusio. Adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Probatur. Filius Dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale vnum cū ipso Patre existens, & filiatio adoptionis, est similitudo filiationis naturalis, non tantum secūdum formam, aut gradum intelligibilitatis, sed secūdum vnitatem. ergo adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Antecedēs quo ad primam propositionem includit tres conditiones ad propositum filii Dei. prima est, quòd verbum: secūda, quòd intellectuale: tertia, quod vnum cū Patre. 3.di.10.q.2 ar.2.q.1. & 2. & 4. cōt. c. 17. fi. Et 21. fin.

¶ Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filiū Dei, seu ad Verbum. Primus per imitationem formæ, quæ habetur in Verbo, quod est

Ar. præced. ad 3. Et ar. tic. 1.

est omnium eminẽtissima similitudo, & hic cõmunis omnibus est, quæ per Verbum facta sũt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hic proprius rationalib⁹ est, quæ sola sunt immaterialia. Tertius per imitationem etiam vnitatis ad Deum. & hic est proprius gratiam charitatis habentibus. Secunda autem propositio antecedẽtis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimam partem dupliciter probatur. Primo, qvia assimilatio secundum huiusmodi vnitatem, fit per gratiam charitatis, vt patet ex auctoritate dñi, Ioã. 17. Secundo, q̃a talis assimilatio pficit rõnẽ adoptionis, sicut rõnale pficit rõnem hominis. Probatur: quia sic, similibus filio dei debetur hæreditas æterna.

¶ Consequentia vero quo ad ly soli, euidẽs ex se est: quia talis similitudo in sola rationali natura inueniri potest. Quo ad ly vero, sed non omni, probatur: quia non omnium rationalium est charitas per Spiritumsanctum.

F sicut dictum est,* filiatio adoptionis, est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale, vnum cũ ipso Patre existens. Huic ergo verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo, secundum rationem formæ, non autem secũdum intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exterius constitutæ, assimilatur verbo mentali artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cũ sit facta per verbum. Secundo modo, assimilatur creatura verbo, non solum quantum ad rationem formę, sed etiam quantum ad intellectualitatẽ ipsius, sicut etiam scientia, quæ fit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mẽte magistri. Et hoc H modo creatura rationalis, etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo, assimilatur creatura verbo dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnũ sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis, debetur hęreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari I conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solum habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, per Spiritumsanctum, vt dr̃ Rom. 5. Et ideo Roma. 8. Spiritussanctus dicitur, spiritus adoptionis filiorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non proprie per adoptionem, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

Ad 2^m dicendum, quòd angeli dicuntur filij dei filiatione adoptionis: non quia ipsis primo conueniat, sed q̃a ipsi primo adoptionẽ filiorũ receperũt.

Ad 3^m dicendum, quòd adoptio non est propriũ consequens naturam, sed consequens gratiam, cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed ꝙ omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

Infr. q. 32. art. 3. q. 43. ar. 1. cor. Et 3. di. 10. q. 2. ar. 2. q. 3. Et 4. con tra ca. 4. Et veri. q. 29. at. 1. ad 1. *Lib. 2. de Trin. a me.

Super Quæstionis vigesimætertiæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio: Christus nullo modo potest dici filius Dei adoptiu⁹.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit filius dei adoptiuus.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar.* de Christo, loquens, Potestatis digni- F tas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶ 2 Præt. August*. dicit in libr. de Prædestina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicumque homo est christianus: sed alii homines sunt christiani per gratiã adoptionis. ergo & ille homo est Christus per adoptionẽ, & ita videtur esse filius adoptiuus.

G ¶ 3 Præt. Christus, secũdum quòd homo, est seruus: sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruũ. ergo multo magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quòd Ambros.* dicit in lib. de Incarnat. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicim⁹ naturã esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum il- H lud 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius IesuChristo. ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

Respon. Dicendum, quòd filiatio proprie conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturę: vnde & in prima parte dictũ est*, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui cõuenit esse filium per naturam. Dictũ est autem supra*, I quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Nũ autem recipitur, aliquid dici participatiue, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est fili⁹ Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo supposita, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

K Ad primvm ergo dicendũ, quòd sicut filiatio non proprie cõuenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur, quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturę ad personam filii.

Ad 2^m dicendum, quòd similitudo illa August. est intelligẽda, quantum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit christianus, ita ille homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differen-

Probatur hæc conclusio dupliciter. Primo: Christus est naturalis fili⁹ Dei. ergo non potest dici filius Dei adoptiuus. Antecedens probatur quia filiatio conuenit nõ naturæ, sed personæ: vt patet ex antedictis: persona autem Christi vnica & increata est. Consequentia probat̃ pręsupposita ratione terminorum, scilicet quòd filiatio adoptiua est quædam participatio filiationis naturalis, quod ex dictis patet. Probatur ergo: quia quod dicitur p se, non dicitur participatiue.

† c. c. 5. ante mediã ca. †

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor summaria scribens, plus probat quã exprimat. Hanc enim conclusioni & rationi non potest nisi dupliciter obstari, vel recedendo a sententia fidei, ponendo in Christo plures personas vel hypostases; et hoc Auctor tangit in his, quæ subiungit, vel ponẽdo quòd filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut passio, crucifixio, natiuitas, & huiusmodi: secundũ hoc enim posset Christ⁹ ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatitudinis participatæ dici filius adoptiuus: sicut dicitur beatus beatitudine participata, ratione naturæ assumptæ. Et hoc Auctor excludit in principio corporis, per hoc, quòd filiatio non naturæ, sed personæ conuenit: & propterea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Excluso autem, quòd nõ conuenit Christo adoptiua filiatio ratione naturæ humanæ (cum sit filius Dei per se suo naturalis) consequens est, quòd non possit dici Dei filius participatiue. Id enim quod per se dicitur, non participatiue dicitur: & hoc solo modo posset

In li. de incar. domi. c 8. in fi. to mo. 2.

s. 1. q. 33. art. 2. & 3.

Ar. præced. in cor. Et locis ibi citatis.

posset participatiue dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret, quod exclusum est. A

¶ Nota hic pro clariori intellectu ex responsione ad secundum, quòd sicut in humanis, is qui est filius naturalis, &c. non adoptatur in filium, sed hæreditas sibi debetur, quia filius, ita Christus vt homo habet quidem omnia bona patriæ & viæ: quæ debentur filijs adoptiuis: sed non ex vi seu iure adoptionis, sed ex hoc quòd est filius dei naturalis, habet in natura assumpta hæreditatem dei, ita quòd nõ fuit opus Christo ad hoc, vt natura sua humana haberet dona patriæ & viæ, vt adoptaretur a deo, quoniam ex hoc ipso quòd erat dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illam, testante hoc Ioanne: Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet verbi incarnati, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶ Et hinc patet, quòd non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo (scilicet diuina & participata) & de filiatione duplici, scilicet naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi: quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptione. Demum Auctor ex opposito errore confirmat conclusionem & probationem dicens, quòd opposita conclusio cõsonat errori ponentium in Christo plures hypostases. D

tia, quantum ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum: sed est quidam effectus filiationis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ grę & veritatis. B

Ad 3^m dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturã, quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

QVAESTIO XXIIII.

De prædestinatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de prædestinatione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sit prædestinatus.

¶ Secundo, Vtrum sit prædestinatus, secundum quòd homo.

¶ Tertio, Vtrum eius prædestinatio sit exemplar nostrę prædestinationis.

¶ Quarto, Vtrum sit causa prædestinationis nostrę.

Articvlvs primvs.

Vtrum Christo conueniat prædestinatum esse.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christo non cõueniat prædestinatum esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum: sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum, vt dictum est. * ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

C ¶ 2 Præt. In Christo duo est considerare, scilicet naturam humanam & personam: sed non potest dici, quòd Christus sit prędestinatus ratione humanæ naturæ, quia hæc est falsa, humana natura est filius dei: similiter etiam neque ratione personæ, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit filius dei, sed ex natura: prędestinatio autem est eorum, quæ sunt ex gratia,

¶ Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum primum.

Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.

¶ In corpore vna est cõclusio: Christus est prædestinatus. Probatur, Prædestinatio propriè est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ per gratiam sunt fienda in tempore: sed deum esse hominem, & econuerso, est quoddam factum in tẽpore per gratiam vnionis, & præordinatum a deo ab æterno: alioquin aliquid noui diuinæ menti accideret. ergo vnio illa est prædestinata, ergo Christus est prædestinatus.

¶ Aduerte sensum literæ intentum ab Auctore: & vt discernas doctrinam Auctoris ab aliorum sententijs, recolito quòd prædestinationis nomen in sacris literis dupliciter venit in vsum. vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua: vt cum dicimus, Sanctus Petrus fuit prædestinatus. Vel cum determinatione aliqua: vt cum dicimus, quòd Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lachrymis, & latro ad confitendum regnum Christi pendentis in cruce, & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolute respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis electorum in vitam æternam, vt in prima parte habitum est) ideo Durandus in 3. sent. dist. 7. dicit, quòd prædestinatio absolute est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationem Christi, qua prædestinatus est filius dei, a prædestinatione absolute, & dicens eam esse prædestinationem ad hoc scilicet esse filium dei. Scotus quoq; ibidem prædestinationem Christi posuit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suæ: Diuus autem Auctor intuens gratiam vnionis esse excellentius quid gratia summæ A beatitudinis creatæ, quanto maius est esse deũ quàm frui deo, & gratiam summæ beatitudinis consequi ad gratiam vnionis (non vt finis sequitur ad medium, sed vt proprietas ad substãtiam, vt calor ad ignem) posuit prædestinationem absolute cõmuniter quidem respicere gratiam vitæ æternæ vt terminum: singulariter autem in Christo respicere gratiam vnionis, vt in responsione ad primum litera monstrat.

¶ Et si perspicacius consideraueris, videbis tria: scilicet gratiam vitæ æternæ, gratiam vnionis, & gratiam in communi. Et quia gratia æternæ felicitatis, communis est omnibus electis in dei filios adoptiuos, penes illam definita fuit prædestinatio filiorum adoptionis, de qua in prima parte tractatum est. Quia vero gratia vnionis propria est naturali dei filio, & longe eminentior prima, ideo penes illam concluditur prædestinatio Christi. Consonat itaque rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis terminet prædestinationem simpliciter, si minor illam terminat.

t.di. in 40. q.2. cor. fi. & ad 3. & 3. dist. 7. q. 3 ar. 2. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 3. & 4 cõ t. c. 9. ad 2. & Rom. 1. lib. 3.

*q. præced. art. 4.

¶ Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primo summi & vltimi termini, vt species claudit in se rationem generis, & tam gratia æternæ vitæ, quàm gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex proprijs generationibus (quod ideo apposueram: quia si beatitudo alicuius non proprie generatione fieret, sed conseruatiue haberetur, non haberet rationem per se primo termini, sed consequẽtis ad terminũ, vt in Christo dictum est contigisse) quia inquã hoc in se claudit, ideo Auctor in litera & prædestinationem propriè acceptam dicit respicere gratiam, & hoc haberi ex antedictis in prima parte. Verissimum siquidem est hoc, non solum vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & termini gratuiti. Si enim gratia consumata sufficit ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) multo magis gratia vnionis quæ parit gratiam consumatam vt proprietatem, sufficiens est vt terminet prædestinationem etiam absolute. Et propterea litera dicit, quòd ratione gratiæ vnionis Christus dr̃ esse prædestinatus, non ad hoc vel illud, sed prædestinatus. D

E ¶ In responsionibus ad secundum & tertium, attende primo, quòd secundum rem nulla est inter catholicos quæstio de prædestinatione Christi ad filiationem dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium dei, sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli Apostoli propriè vel impropriè, in hoc, vel illo sensu. Auctor supponens locutionem Apostoli esse propriam, & intelligi non de aliquo consequente ad filium dei (puta manifestatione) difficilem suscepit prouinciam verificandi illam de persona Christi. Vltra expositionem namque illam referentem prædestinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, referri quoque potest prædestinatio Christi ad filium dei in virtute actuali, ita quòd filius dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius dei in virtute actualis operationis sanctificatiuæ & reparatiuæ mundi, ita quòd totum coniunctum, scilicet filius dei in virtute actuali, est terminus prædestinationis.

¶ Et licet hæc expositio satis consonet literæ Apostoli, subiungentia

gentis opera sanctificationis & resurrectionis mortuorum: quia tamen exponitur etiam, quòd filius dei absolute sit terminus prædestinationis (vt Auctor cum Glossa ibidem sustinet) ideo hunc prosequendo, aduerte secundo, quòd Auctor ponit Christum prædestinatum ratione naturæ, ita quòd ipsa persona Christi ratione assumptæ naturæ, denominatur prædestinata ad dei filiationem. Considerat quippe æternã Christi personam dupliciter. vel secundum se seu absolute, et sic negat ipsam prædestinatam ad filiationem dei: quia est ipsa dei filiatio per essentiam: vel secundum quòd induta est humanitatem, & sic affirmat ipsã prædestinatam ad filiationem dei, quia vt sic, per gratiam vnionis assecuta est filiationem dei.

* 1.p.q.23. art.5.

¶ Quod vt clarius percipias, vtere positionibus hæreticorum, & ex differentia illarum ad sententiam fidei, videbis veritatem, necessitatem, proprietatẽq; huius sensus. Si.n. verbum indutũ esset carnem (vt hæretici fingunt) vel per inhabitationẽ, aut affectionẽ, aut quouis modo non personaliter, falsum esset quòd verbum secundum carnem prædestinatum est, vt sit filius dei per gratiam vnionis: quoniam secũdum carnem non esset personaliter vnitum sibi dei filio. Sed si, propter quia Verbum secũdum carnem est personaliter vnitum sibi ipsi, ideo verum est dicere de filio dei, qui ex semine Dauid est secundum carnem, quòd prædestinatus est filius dei significat enim hic sermo, quòd ab æterno prædestinatum est de filio dei naturali, vt secundum carnem sit per gratiam vnionis filius dei: quod est carnem esse personaliter vnitam filio dei.

* 1.p.q.23. art.1.& 4.

* Glo.ordi. sup illud: Qui prædestinatus est filius dei.

¶ Occurrit hic dubium ex Durando in 3. senten. dist. 7. q. 3. dicente hanc locutionem esse impropriam, propter defectũ duarum conditionum requisitarum ad prædestinationem.

¶ Prædestinatio enim primo est ad ea, quæ excedunt virtutem prædestinati: nihil aũt est qđ excedat virtutẽ verbi incarnati.

¶ Prædestinatio rursus est ad id, quod est posterius natura saltem prædestinato, quia est ad gratuitum aliquod: gratia autem supponit naturam. Constat autem quòd esse filium dei per gratiam vnionis, non est posterius natura aut intellectu verbo incarnato. Non est igitur propria hæc locutio, Christus prædestinatus est filius dei.

¶ Ad hæc dicitur, quòd satis saluatur prima prædestinationis conditio, si id, ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem prædestinati, vel absolute, vel quatenus prædestinatus est. Sic autem est in proposito: quoniam vnio personalis ad filium dei, etsi non excedit propriam virtutem verbi absolute, excedit tñ virtutem ipsius ſm carnem, ſm quam est prædestinatum.

F

¶ Secunda autem conditio de prioritate naturæ distinguitur, vel secundum rem, vel secundum intellectum. Et dicitur, quòd licet non sit prius natura verbũ incarnatum, quàm verbum incarnatũ esse filium dei per gratiam vnionis, tamen secundum cõsiderationem abstractiuam intellectus, prius natura est verbum incarnatum, q̃ modus incarnationis, s. per vnionẽ personalem. Manifestatur autem talis prioritas ex conuenientia & differentia inter nos & hæreticos. Nam verbũ incarnatum intelligitur vt cõmune quid apprehensum a nobis & illis, & differentia est circa speciales vnionis modos, dum illi per modum templi vel habitus &c. nos autẽ per personalẽ vnionem verbum incarnatum dicimus. Quocirca licet secũdum rem nullus sit ibi ordo, secundum apprehensionem tamẽ intellectus (qui natus est nõ solum coniuncta diuidere, sed etiam vnum & idem a seipso abstrahere) inter verbum vt habens carnem, & seipsum vt habens carnem personaliter iunctam, ordo est naturæ, sicut inter commune & proprium. Et propterea prædestinatio, quæ actus est mentis, & ad rem [illegible] certa apprehensione tendit, ex hoc ipso quòd ad verbũ cum carne terminatur, determinat ad vnionem personalem, excludendo ceteros alios modos, quibus verbum cum carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius dei naturalis, factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius dei.

* Ad Ro.1. super illud verbũ Pauli, tom.3.

¶ In responsione ad tertium, perspice primo literam Apostoli apud Origenem esse punctuatam sic, quod ly prædestinatus, est adiectiuum subiecti, & non est pars copulæ seu prædicati, ita quòd dixit, Qui prædestinatus, tãquam si dixisset, qui omnipotens, vel quoduis aliud apposuisset subiecto: & subdit copulam cum prædicato, Est filius dei in virtute. Et sic litera nihil habet difficultatis: quoniam verum est, quòd Christus est prædestinatus, & quòd est filius dei in virtute.

¶ Nota secundo, quòd Auctor comparatiue de harum propositionum (.s. Christus prædestinatus est filius dei, Christus factus est filius dei) veritate loquitur, dicendo quòd prima est magis vera, ac per hoc vtramque fatetur esse veram. Christus enim significat

---

vt in prima parte dictum est.* ergo Christus non est prædestinatus filius dei.

¶ 3 Præt. Sicut illud, quod est factum, non semper fuit, ita & illud quod est prædestinatum, eo quòd prædestinatio antecessionem quãdam importat: sed quia Christus semper fuit deus & filius dei, non G proprie dicitur quòd homo ille sit factus filius dei. ergo pari ratione non debet dici, quòd Christus sit prædestinatus filius dei.

Sed contra est, quòd Apostol. dicit Roman. 1. de Christo loquens, Qui prędestinatus est filius dei in virtute.

Respon. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, prædestinatio proprie accepta, est quædam diuina præordinatio ab æterno, de his q̃ H per gratiam dei sunt fienda in tempore. Est autem hoc in tempore factum per gratiam vnionis a deo, vt homo esset deus, & deus esset homo. Nec potest dici, quòd deus ab ęterno non pręordinauerit hoc se facturum in tempore: quia sequeretur quòd diuinę menti aliquid de nouo accideret. Et ideo oportet dicere, quòd ipsa vnio naturarum in persona Christi cadat sub æterna dei prædestinatione, & ratione huius Christus dicitur esse prædestinatus.

I Ad primum ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de pręstinatione, qua nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autem Christus singulari modo præ alijs est dei filius naturalis, ita quodam singulari modo est prædestinatus.

Ad 2m dicendum, quòd sicut dicitur in Gloss.* Rom. 1. quidam dixerunt prædestinationem intelligendam esse de natura, non de K persona, quia scilicet humanæ naturę facta est hæc gratia, vt vniretur filio dei in vnitate personę: sed secundum hoc locutio Apostoli ẽ impropria, propter duo. Primo quidem, ratione communi: non enim dicimus naturam alicuius prædestinari, sed ipsum suppositũ: quia pręstinari est dirigi in salutem, quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finẽ. Secundo ratione speciali: quia esse filium dei, non conuenit humanæ naturæ: est enim hæc falsa, humana natura est filius dei: nisi forte quis velit sic exponere extorta expositione, Qui prædestinatus est filius dei in virtute, id est prædestinatum est, vt humana natura vniretur filio dei in persona. Relinquitur ergo, quòd prædestinatio attribuatur personæ Christi, non quidem secundum se, vel secũdum quòd subsistit in diuina natura, sed secundum quòd subsistit in humana natura. Vnde cum prædixisset Apostolus, Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, subiunxit, Qui prædestinatus est filius dei in virtute, vt daret intelligere, quòd secundum hoc, quòd est factus ex semine Dauid secundum carnem, est pręstinatus filius dei in virtute. quamuis enim sit naturale illi personę secundum se consideratæ, quòd sit filius dei in virtute, non tamen est ei naturale secundum humanam naturam, secundum quam hoc sibi conuenit per gratiam vnionis.

Ad 3m dicendum, quòd Origenes super epistolam ad Rom.* dicit hanc esse literam Apost. Qui pręstinatus est filius dei in virtute, ita quòd non designetur aliqua antecessio: & sic nihil habet difficultatis. Alij vero antecessionem, quę designatur in hoc parti-

significat suppositum duarum naturarum: & ratione humanæ naturæ, vtrumque suscipit prædicationem, & quòd prædestinatus est, & quòd factus est filius dei: quoniam vtrumque ei secundum humanam naturam conuenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abstractio Christi secundum naturam humanam à seipso secundum vnionem personalem, magis intelligitur supponere ipsam prædestinationem, quæ est mentis actus, quam factioni reali, cum ibi sufficiat ordo naturæ secundum intellectum, qui minus sufficit ad factionē. Cum his tamen retine, quòd ista est impropria, Christus factus est filius dei, multo plus quàm illa, homo est factus deus: quia homo potest habere suppositionem simplicem (vt superius patuit) Christus autē pro persona supponit. Et propterea locutiones istæ non sunt extendendæ, sed pie exponendæ. Et quo ad sensum, reducendæ ad sensum simplicis suppositionis pro humana natura in cōcreto, iuxta hoc qđ in litera dicitur, Aliquando incœpit esse, quòd existens in natura humana esset filius dei: hoc.n. verissimum est de existente in natura humana, communiter loquendo: quātus hic existens in natura humana aliquando incœperit esse deus propter falsitatem exponentis negatiuę, hic existēs in natura humana immediate ante nō fuit deus: hic enim est deus heri, hodie, & in sæcula.

¶ *Super Quæstionis vigesimaquarta Articulum secundum.*

Titulus vt iacet formatur.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito: Christus secundum ꝙ homo est prædestinatus esse filius dei. Probatur: Hoc conuenit alicui, secundum quòd homo, quod conuenit ei ratione humanæ naturæ: sed prædestinatio conuenit Christo ratione solius humanæ naturæ. ergo. Probatur minor distinguendo duo importata in prædestinatione, s. ordinem & effectum, gratuitum.s. donū, & manifestando vtrumque conuenire humanitati Christi, adiuncta auctoritate Augustini.

¶ In responsione ad primum vide: & perspice cautelam Auctoris: nā quia ista propositio, Christ᷒, secundum quòd homo, est fili᷒ dei, simpliciter est falsa, vt ex q. 16. superius patet: & sic simpliciter & absolute sequeretur ex ista, Christus, secundum ꝙ homo, prædestinatus est esse fili᷒ dei, si quo ad materiale prædestinationis poneretur hæc vera, ideo Auctor sustinens antecedēs, exponit illud limitate.

¶ Posset tamen dici absque antecedentis limitatione, ꝙ in consequente apponenda secūdum intellectum est gratia vniōis, ita quòd ex isto antecedēte, Christus secundum ꝙ homo, prædestinatus est filius dei, sequitur, ergo Christ᷒, secūdum ꝙ homo, est filius dei, subintelligendo vel exprimendo per gratiam vnionis, ita quòd licet ista sit falsa, Christus, secundum ꝙ homo, est filius dei (quia significat Christum secundum naturam humanā esse naturalem filiū dei) ista tamen est vera, Christus, secūdum quòd homo, est per gratiam vnionis filius dei: & quia in antecedente illo, Christus, secūdum ꝙ homo, est prædestinatus filius dei, subintelligitur per gratiā vnionis, ideo in cōsequente quoque potest subintelligi. Et sic concedimus, ꝙ illud vnusquisque quandoque est, quod prædestinatus est esse, & quòd Christus, secūdum quòd homo, prædestinatus est esse fili᷒ dei, non per naturam, sed per gratiā vnionis. Et ideo Christus, secūdum ꝙ homo, est filius dei per gratiā vnionis. Vnde Glossa interlinearis ad Ro. 1. dicit, Secundum ꝙ homo gratia sola prælectus, vt sit filius dei in eadem potentia & virtute diuinitatis cum Patre, per

cipio prædestinatus, referunt, non ad id, quod est esse filium Dei, sed ad eius manifestationem, secundum illum consuetum modum loquendi in Scripturis, quo res dicuntur fieri, quando innotescunt, vt sit sensus, quòd Christus prædestinatus est manifestari filius dei: B sed sic non proprie prædestinatio accipitur. nam aliquis dicitur proprie prædestinari, secundum ꝙ dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Christi non dependet ex nostra cognitione. Et ideo melius dicendum est, quòd illa antecessio, quam importat hoc participium prædestinatus, non refertur ad personam secundum seipsam, sed ratione humanæ naturæ: quia scilicet persona illa, etsi ab æterno fuerit filius dei, hoc tamen non fuit semper, quod subsistēs in natura humana, fuerit filius dei. Vnde Aug. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum.* Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secundum carnem filius Dauid, esset in virtute filius dei. Et est cōsiderandum, quòd licet hoc participium prædestinatus, importet antecessionem, sicut & hoc participium factus, aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipsam rem, secundum quòd in se est: prædestinari autem pertinet ad aliquē, secundum quòd est in apprehensione alicuius prædordinantis. Id autem, quod subest alicui formæ vel naturæ secundum rem, potest apprehendi, vel prout est sub forma illa, vel etiam absolute. Et quia absolute non conuenit personæ Christi, quòd incœperit esse filius dei, conuenit autem ei, secundum quòd intelligitur vel apprehenditur, vt in natura humana existens (quia scilicet hoc aliquando incœpit esse, quòd in natura humana E existens esset filius dei) ideo magis est hæc vera, Christus est prædestinatus filius dei, quàm ista, Christus est factus filius dei.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit falsa, Christus, secundū quòd homo, est prædestinatus esse filius dei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei. Hoc enim est vnusquisque secūdum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo quòd prædestinatio dei non fallit. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, videtur sequi quòd sit filius dei, secundum B quòd homo. Hoc autē est falsum. ergo & primum.

¶ 2 Præt. illud, quod conuenit Christo, secundum ꝙ homo, conuenit cuilibet homini, eo ꝙ ipse est vnius speciei cum alijs hominibus. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, sequeretur, ꝙ cuilibet homini hoc cōueniat. Hoc autem est falsum. ergo & primum.

¶ 3 Præt. Hoc ab æterno prædestinatur, C quod est aliquādo fiendum in tempore: sed magis hæc est vera, filius dei factus est homo, quàm ista, homo factus est filius dei, vt supra habitum est.* ergo magis hæc est vera, Christus, secundum ꝙ est filius dei, prædestinatus est esse homo, quàm econuerso, Christus, secundum ꝙ est homo, est prędestinatus esse filius dei.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in lib. de Prædest. San. Ipsum dominum gloriæ, inquantum homo factus est dei filius, prę D destinatum esse dicimus.

RESPON. Dicendum, quòd in prædestinatione duo possunt considerari. vnum quidem ex parte ipsius prædestinationis æternæ, & secundum hoc importat antecessionem quādam respectu eius, quod sub prædestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem, q quidem est aliquod gratuitum dei donum. Dicendum est ergo, ꝙ secundum vtrumque istorum attribuitur prædestinatio Christo, ratione solius humanæ naturæ. Nam humana natura non semper fuit verbo vnita, & ei etiam hoc per gratiam est collatum, vt filio dei in persona vniretur. Et ideo solū ratione humanæ naturæ prædestinatio competit Christo: vnde Augost. dicit in lib.* de prædest. san. prædestinata est ista humana natura, tā magna, & tam excelsa subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, secundum ꝙ homo, quod ei conuenit ratione huma-

Marginal notes:

p. 2. sent. d. . . q. 1. art. 1. q. 2.

*Cap. 15. a med. to. 7.

3. di. 10. q. 1 art. 1. q. 3. & 4. contra G. 9. ad 2.

*q. 16. ar. 6. & 7.

*Cap. 15. in med. to. 7.

*Cap. 15. post med. tom. 7.

per vnionem verbi. ¶ In responsione ad secundum collige hinc ex Auctore illam distinctionem de ly secundum q, seu inquantum, vel reduplicatiue, vel specificatiue. Primum enim membrum literæ exponit reduplicatiue, denotando causam: secundum autem specificatiue, determinando conditionem, qua subiectũ recipit prædicatũ. Et hoc modo, scilicet specificatiue tenetur, cum dicitur, Christus secũdum quòd homo, est prædestinatus fili' dei: sicut cum dicitur, Sortes, secundum quòd habet capillos, est crispus.

* In corp. art.

¶ *Super Quæstionis vigesimaquartæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est distinctio bimembris, & duæ conclusiones respondentes singulis distinctionis membris. Distinctio est: Prædestinatio dupliciter sumitur, vel ex parte actus, vel ex parte termini. Prima conclusio est: Prædestinatio Chri ex parte actus, non est exemplar nostræ. Probatur: quia ex parte act' vno actu & modo æterno deus Christum & nos prædestinauit: in actu siquidem diuino & modo ex parte dei, nulla est differentia, cum sint omnia vna met res, ipsa scilicet deitas. Secunda cõclusio: prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo: hoc est quo ad bonum terminans, & quo ad modum consequendi illud bonũ. Probatur primum: quia Christus ad filiationem naturalem, nos ad adoptiuam. Probatur secundum: quia Christus per gratiam excludentẽ omne meritum, nos per gratiam, includentem meritum Christi: quia de plenitudine eius omnes accepimus.

¶ Memento nouitie, quòd Christus dicitur prædestinatus vt sit filius dei naturalis, modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

* In corp. art. 3. di. 7. q. 3. ar. 1. & ar. 2. q. 2.

† Cap. 15. a med. to. 7.

næ naturæ. Et ideo dicendum est, q Christus secundum q homo, est prædestinatus esse filius dei.

Ad primum ergo dicendum, quòd cum dicitur, Christus secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, hæc determinatio, secundum quòd homo, potest referri ad actum significatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prædestinatione, & hoc modo est falsa: est enim sensus, q prædestinatum sit, vt Christus, secundum quòd homo, sit filius dei: & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, potest referri ad ipsam propriam rationem actus: prout scilicet prædestinatio importat in sui ratione antecessionem & effectum gratuitũ: et hoc modo cõuenit Christo ratione humanæ naturæ, vt dictum est.* Et secundum hoc dicitur prædestinatus, secundum quòd homo.

Ad 2^m dicendum, quòd aliquid potest conuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo sic, quòd humana natura sit causa illius, sicut esse risibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principiis causatur. Et hoc modo prædestinari non conuenit, nec Christo, nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura est susceptiua, & sic dicimus Christum esse prædestinatum ratione humanæ naturæ: quia prædestinatio refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipso, vt dictum est.*

Ad 3^m dicendum, quòd sicut Augus. dicit in lib. de Prædes.† Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a deo verbo susceptio singularis, vt filius hominis simul propter susceptum hominem, & filius dei propter suscipientem vnigenitum deum, veraciter & proprie diceretur. Et ideo, quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tamquam gratuita, vtrumque potest dici, scilicet quòd & filius dei prædestinatus sit esse homo, & filius hominis prædestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio dei vniretur, magis proprie potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, quàm quòd Christus secundũ

F quòd filius dei, sit prædestinatus esse homo.

Articvlvs III.

Vtrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis. exemplar enim præexistit exemplato: nihil autem præexistit æterno. Cum igitur G prædestinatio nostra sit æterna, videtur q prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis. 3. dist. 10. q. 3. art. 3. & Ro. 1. le. 3.

¶ 2 Præt. Exemplar ducit in cognitionem exẽplati: sed non oportuit, quòd deus duceretur in cognitionem nostrę prædestinationis ex aliquo alio, cum dicatur Rom. 8. Quos præscinit, hos prædestinauit. ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Exemplar est conforme exemplato: sed alterius rationis videtur esse prædestinatio Christi, quàm prędestinatio nostra: quia nos prædestinamur in filios adoptionis, Christus autem est prædestinatus filius dei in virtute, vt dicitur Rom. 1. ergo eius p̃ H destinatio non est exemplar nostræ prædestinationis.

Sed contra est, quòd August. dicit in lib. de Prædestin. San.* Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratię ipse Saluator, ipse mediator dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prædestinationis & gratię, inquantum per eius prædestinationem & gratiam manifestatur nostra prædestinatio, quod videtur ad rationem exemplaris pertinere. ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prędestinationis. * Cap. 15. a princ. to. 7.

Respon. Dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum I ipsum actum prædestinantis, & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prędestinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno, prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo, potest prædestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prædestinatur, quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc, prędestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis, & hoc dupliciter. Primo quidem, quantum ad bonum, ad quod prædestinamur: ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quędam participata similitudo filiationis naturalis. K Vnde dicitur Rom. 8. Quos præscinit, hos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo, quantum ad modum consequendi illud bonum, quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestissimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad 2^m.

Ad 3^m dicendum, q non est necessarium, quòd exemplatum exemplari, quantum ad omnia conformetur: sed sufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

Super Quaestionis ut gesimaetertiae Articulum quartum.

Titulus clarus, ut iacet. ¶ In corpore est vnica distinctio est duplici conclusione: sicut in praecedenti articulo. & quia similiter clara sunt, pertranseamus.

3. dist. 10. q. 3. art. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum praedestinatio Christi sit causa nostrae praedestinationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod praedestinatio Christi non sit causa nostrae praedestinationis: aeternum enim non habet causam: sed praedestinatio nostra est aeterna. ergo praedestinatio Christi non est causa nostrae praedestinationis.

¶ 2 Praet. Illud, quod dependet ex simplici dei voluntate, non habet aliam causam nisi dei voluntatem: sed praedestinatio nostra ex simplici voluntate dei dependet. dicitur enim Ephes. 1. Praedestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suae. ergo praedestinatio Christi non est causa nostrae praedestinationis.

¶ 3 Praet. Remota causa, remouetur effectus: sed remota praedestinatione Christi, non remouetur nostra praedestinatio: quia etiam si filius dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostrae salutis, vt Augu. dicit in lib. de Trinit.* Praedestinatio ergo Christi non est causa nostrae praedestinationis.

*In lib. 13. cap. 10. non pcul a pri cap. 10.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 1. Praedestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

RESPON. Dicendum, quod si consideretur praedestinatio secundum ipsum praedestinationis actum, praedestinatio Christi non est causa nostrae praedestinationis, cum vno & eodem actu deus praedestinauerit ipsum & nos: si autem consideretur praedestinatio secundum terminum praedestinationis, sic praedestinatio Christi est causa nostrae praedestinationis. Sic enim deus praeordinauit nostram salutem, ab aeterno praedestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub praedestinatione enim aeterna non solum cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

AD PRIMVM ergo & 2m dicendum, quod rationes illae procedunt de praedestinatione secundum praedestinantis actum.

AD 3m dicendum, quod si Christus non fuisset incarnandus, Deus praeordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia praeordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc praeordinauit, vt esset nostrae salutis causa.

¶ *Super Quaestionis vigesimaequintae Articulum primum.*

Titulus non de qualitate, sed de identitate vel diuersitate adorationis quaerit, an scilicet vna eademque adoratio (qualiscumque sit illa) terminetur ad Christi humanitatem, quae ad illius terminatur diuinitatem. Et est ratio dubij huius, vsus Ecclesiae & decretum quintae Synodi, quod in litera affert, tractatusque haec materia in 3. sen. dist. 9.

¶ In corpore articuli duo sunt. primo distinguuntur termini: deinde respondetur quaesito. Distinguuntur ergo primo id quod honoratur, secundo vnitas vel pluralitas honoris. Distinguuntur igitur in honorato res honorata, & causa honoris, & dicitur, quod res honorata est tantum persona seu totum subsistens, & probatur per partes, excludendo partes, ex vsu loquendi, quia non dicimus manum honorari. Et quia hoc videtur parum ualere, respondetur obiectioni, quod partes quandoque dicuntur honorari, non secundum se, sed vt totum honoretur. Et declaratur a simili, in veste, nisi, & c.

¶ Vbi habes aliam distinctionem honorata, scilicet secundum se, & secundum aliud in se. Totum enim honoratur secundum se, pars autem imago, & nuntius, secundum aliud, hoc est, totum in se partem repraesentatum, in se imagine, mittentem in se nuntio. Causa autem honoris est id, vnde habet honoratus excellentiam. Probatur: quia honor est reuerentia exhibita alicui propter sui excellentiam. Voitas vero & pluralitas honoris distinguitur, quod potest attendi vel ex eadem causa in honoris, vel secundum terminum per se proprium adorationis. Et propterea si contingit in vno eodem homine ioue niui diuersas causas honoris, erit illius honor vnus & multiplex. Vnus, ex parte personae quae terminus est: multiplex, ex parte causae multiplicis, vt patet de vno homine honorato, & propter scientiam, & propter virtutem moralem seu theologalem.

Infr. q. 18. art. 3. c. & ad primu. Et 3. dist. 9. q. 1. art. 2. q. 1. & 1 dist. 19. a. 1. ad 4. Et verit. q. 29. ar. 4. ad quartum.

*c. 3. 10. 5.

† Quaest. 19. art. 1.

*In conci. v. Constantino. quod est 5. generale est no. 9.

QVAESTIO XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quae pertinent ad Christum in comparatione ad nos. Et primo de adoratione Christi, qua scilicet nos eum adoramus. secundo, de hoc, quod est Mediator noster ad Deum.

Et circa primum quaeruntur sex.

¶ Primo, Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

¶ Secundo, Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriae.

¶ Tertio, Vtrum adoratio latriae sit exhibenda imagini Christi.

¶ Quarto, Vtrum sit exhibenda cruci Christi.

¶ Quinto, Vtrum sit exhibenda matri eius.

¶ Sexto, De adoratione reliquiarum sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod non eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda: quia est communis Patri & Filio: vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.

¶ 2 Praet. Honor est proprie praemium virtutis, vt Philosophus dicit in 4. Ethic.* merentur autem virtus suum praemium per actum. Cum igitur in Christo sit alia operatio diuinae & humanae naturae (vt supra habitum est†) videtur quod alio honore sit veneranda humanitas Christi, & alio eius diuinitas.

¶ 3 Praet. Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapientiae & gratiae, quam habet: sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc, quod est vnita verbo. ergo natura humana in Christo est quaedam propria adoratione veneranda praeter venerationem, quae exhibetur diuinitati ipsius.

SED CONTRA est, quod in capitulis quintae Synodi sic legitur, † Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duae adorationes introducuntur) sed non vna adoratione deum verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio dei Ecclesiae traditum est, talis anathema sit.

RESPON. Dicendum, quod in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum cui honor exhibetur, & causam honoris.

¶ Con-

ris. Proprie autem honor exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus quòd manus hominis honoretur, sed quòd homo honoretur. Et si quandoque contingat, quòd dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ea ratione, quòd huiusmodi partes secundũ se honorentur: sed quia in istis partibus honoratur totum: per quem etiam modum aliquis homo potest honorari in aliquo exteriori: puta in veste, aut in imagine, aut in nuntio. Causa autem honoris est id, ex quo ille qui honoratur, habet aliquam excellentiam. Nam honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiam, vt in secunda parte dictum est.* Et ideo, si in vno H homine sunt plures causæ honoris (puta prælatio, scientia & virtus) erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius, qui honoratur, plures tamen secundum causas honoris: homo enim est qui honoratur, & propter scientiam & propter virtutem. Sic ergo, cum in Christo sit tantum vna persona diuinæ & humanæ naturæ, & etiam vna hypostasis & vnum suppositum, est quidem eius vna adoratio, & vnus honor ex parte eius, qui adoratur: sed ex parte causæ qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapientiam increatam, & alio propter sapientiam creatam. Si autem ponerentur in Christo plures personæ seu hypostases, sequeretur quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli,† Si quis audet dicere assumptum hominem coadorari oportere deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat G Emmanuelem, secundum quòd factum est caro verbum, anathema sit.

Ad primum ergo dicendum, quòd in Trinitate sunt tres, qui honorantur, sed est vna causa honoris: in mysterio autem incarnationis est econuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

Ad 2m dicendum, quòd operatio non est, quæ honoratur, H sed est ratio honoris. Et ideo per hoc, quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostenditur, quòd sint duæ adorationes, sed quòd sint duæ adorationis causę.

Ad 3m dicendum, quòd anima Christi, si non esset vnita dei verbo, esset id, quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipue deberetur honor: quia homo est id, quod est potissimum in eo: sed quia anima Christi est vnita personæ digniori, I illi personæ præcipue debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Christi, sed augetur, vt etiam supra dictum est.

¶ Conclusio responsiua quæsito est: Adoratio Christi est vna ex parte personæ adoratæ, & est plures ex parte causæ, diuinæ scilicet vel humanæ. Probatur primo cõclusio quo ad primam partem: quia in Christo vna tantum est hypostasis. Quo ad secundam, quia alia ratio honoris est sapientia diuina, alia sapientia humana.

Deinde probatur ex opposito: quia scilicet si essent plures hypostases in Christo, adoratio eius non esset vna, etiam ex parte adorati: sed totaliter adoratio Christi nõ esset vna, sed diuersa, & hoc est damnatum in synodis, &c.

¶ Circa primam distinctionẽ nota cautissime, quòd honorari vt causam honoris, non est honorari simpliciter, sed cum tali determinatione, ita quòd hoc vt causa honoris, est conditio diminuẽs honoratum, ita quòd non valet argumentum, Sapientia honoratur vt causa honoris, ergo honoratur. Et hoc proprie loquendo: quia honorari non est, nisi terminãtiue passiue actum honorandi: non terminat autem honoris actum, nisi persona, cui exhibetur honor. Et hinc oritur, quòd Christo debetur simpliciter vna adoratio, & quòd humanitas eius, vt abstrahit ab hypostasi, est inadorabilis sicut cæteræ causæ adorandi, inadorabiles sunt, proprie loquendo. Quia tamen inuenitur quandoque dictum de huiusmodi, quòd honorantur vel adorantur, ideo non faciẽdo vim in vocabulis, loquere, vt plures loquuntur, & intellige quòd. Ideo ecclesia Christum vnica adoratione adorat, dicendo ei, Miserere nobis, & non dicendo ei, Miserere, & intercede: quia ad vnitatem personæ respicit. Et hinc Synodi anathema processit contra adorantes Christum duabus adorationibus: proprie enim locuti sunt de honorato seu adorato.

*a.2.q.103 artic.1.

¶ Rursus, circa eandem distinctionem nota, quòd causa honoris dicitur id, quo persona excellit. Hoc autem inuenitur dupliciter: vel per modum formæ, vt sapientia, virtus, status: vel per modum operationis, vt creare, gubernare, vincere, docere, misereri, &c. Vtrumque enim est, vnde quis excellit: excellunt enim homines non solum sapientia, potentia, virtute, dignitate, sed etiam quia vicerunt, quia docuerunt, quia ordinarunt, &c. Et vtrumque in litera hac habes, primum in corpore, secundum in responsione ad secundum.

¶ Circa distinctionem alteram ex litera sumptam de modo duplici, quo res adorata adoratur (vel secundum se, vel secundum aliud in se) aduerte primo ex litera illam haberi, dum dicitur de partibus, quòd non secundum se honorantur, sed totum in illis honoratur. Et subditur per quem modum potest ali- F quis honorari in exteriori, puta veste, imagine vel nuntio. Ex his enim clara habetur dicta distinctio, dum totum secundum se honoratur, & quando partes honorantur, totum honoratur in partibus. Hoc n. est partem honorari, secundum quòd totum est in parte. Et similiter vestis honoratur, secundum quòd persona ẽ sub illa: imago quoque veneratur, secundum quòd repræsentata persona est in illa. Et similiter nuntius honoratur, secundum quòd princeps est in illo.

* habetur 7 c6c.1.ephe si. cano.8.

¶ Aduerte secundo, quòd quia ista quodammodo honorantur, & quodammodo non (quia secundum se non honorantur, secundum vero aliud in ipsis honorantur) iccirco de eis & affirmatiua & negatiua verificantur. Dicitur enim, quòd partes & huiusmodi non honorantur, proprie (quia non secundum se) & quòd honorantur, scilicet secundum aliud in ipsis. Et quoniam causalis est vna illius tractatus sententia hæc, dilucidãda amplius est, discutiendo illam.

¶ Sexto igitur tertio, duplicem esse opinionem circa honorationẽ personæ in suis extrinsecis, puta imagine, &c. Altera est, quòd persona honoratur in illis: quia habet quoddam esse in illis. Altera est, quòd persona honoratur in illis non quia habet esse in illis, sed quia per illa excitãtur, conuertũturq́, homines ad personam illam honorandam: ita quòd inter has opiniones tanta est distantia, quòd prima ponit extrinseca hæc terminare honorationem, non secundum se, sed secundum quòd persona est in illis: secunda autem ponit extrinseca hæc non terminare honorationem quouis modo. Et hinc distant secundo, quòd K secundum primam extrinseca dicuntur honorari, iuxta secundam autem extrinseca non nisi abusiue, & communicando in nominibus cum vulgo dicuntur honorari: quod autem horum verius sit, inferius patebit. Sed hinc quamuis non habeatur ab Auctore prima opinio de verbo ad verbum, satis tamen insinuatur, cum dicitur, quòd totum honoratur in partibus, & quòd per hunc modum homo honoratur in exteriori, vt veste, imagine, aut nuntio. Clare autem aperietur inferius hæc sententia, cum non solum dicitur, quòd imago aut crux adoranda est, sed exprimitur terminatiue, dicendo motum in imaginem & personam esse vnum: si enim motus est in imaginem, imago ipsa nonnullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Auctoris, inferius discutienda: nunc autem prælibata hæc sint, vt scias dubitare & discernere.

*q.2.art.2. ad 2.

¶ Super

¶ Super Quaestionis vigesimaequintae Articulum secundum.

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur duabus conclusionibus. Prima est. Humanitas Christi vt res adorata, est adoranda adoratione latriæ. Probatur, quia ipsam sic adorari, nihil aliud est quam Verbum incarnatũ adorari. Probatur hoc a simili, sicut adorare vestem regis, est adorare regem vestitum. Secũda est, Humanitas Christi, vt ratio adorandi, non est adorãda adoratione latrię sed duliæ: hoc est, p̃sona Christi honoranda est dulia ratione humanitatis, plenæ gratiæ &c. Declaratur hoc nõ esse incõueniens ex persona patris, quæ latria & dulia adoratur.

3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 1. & 3. 4. ad 2.

§ Aduerte hic duo. Primum est, quòd adorari vt rem adoratam, contingit dupliciter: vel per se, vel per aliud. Et propterea persona christi per se adoratur latria, quia p̃ deitatẽ, quæ est ipsa personalitas: per aliud vero dulia, quia per humanitatem, quæ est aliud ab ipsa. Et econtra humanitas Christi per aliud adoratur latria: per se autem non, sed dulia, vt ratio tamẽ adorãdi. Et hæc omnia in litera habentur, quámuis dicta distinctio non formaliter explicetur, sed ipsa Auctor vtatur.

Alias, timebis.

Li. 4. Orth. fidei c. 3. circa princi.

Psal. 98. Et Aug. ibi. to mo. 8.

¶ Secundum est, q̃ licet dulia, qua persona patris honoratur propter potentiam, & dulia, qua persona Filii ratione humanitatis adoratur, non omnino sint eadem, quia illa est dulia communiter sumpta ad species duliæ & latriæ: ista vero est species duliæ distincta contra latriam, sicut dispositio est genus ad dispositionem & habitum) licet inquã ita sit, non officit tamen processui lite-

Art. præce.

ARTICVLVS II.

Vtrum humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ: quia super Psalm. 98. Adorate scabellum pedem eius, quoniam sanctum est, dicit Gloss. Caro a Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur a nobis, quia nemo carnẽ eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quę soli Creatori debetur: caro autem Christi est pars humanitatis. ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

B

§ 2 Præ. Cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobantur gentiles q̃ coluerunt & seruierunt creaturæ, vt dicitur Roma. 1. sed humanitas Christi est creatura. ergo non est adoranda adoratione latriæ.

§ 3 Præt. Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij, secundum illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, * & illi soli seruies: sed Christus, secundum quòd est homo, est minor patre. ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

C

SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. li. * Adoratur autẽ caro Christi incarnato verbo Deo, non propter seipsam: sed propter vnitum ei secundum hypostasim verbũ Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, dicit glo. † Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur: sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat, sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latrię. ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, honor adorationis proprie debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi, dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius, sicut rei adoratæ, & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum dei incarnatum, sicut adorare vestem regis, nihil est aliud, quàm adorare regem vestitum. Et se-

A cundum hoc, adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo, potest intelligi adoratio humanitatis Christi, q̃ fit rõne humanitatis Christi, p̃fectæ omni munere gratiarũ, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ, ita scilicet, quòd vna & eadẽ p̃sona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ, propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconueniens, quia ipsi Deo patri

B debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominiũ, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Domine Deus meus in te speraui, dicit glossa. * Domine omnium, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationẽ, cui debetur latria.

Psal. 7. glo. interlinearis ibid.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd glo. illa non est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim contingeret solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei, &

C hominis, sed quia, vt Dama. † dicit, si diuidas subtilibus intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura, scilicet, adoratione latriæ. Et tunc sic intellectæ, vt separatæ a dei verbo deberetur sibi adoratio duliæ: non cuiuscumque (puta, quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

Li. 4. c. 3. circa princ.

D Et per hoc etiam patet responsio ad 2m & 3m, quia adoratio latrię nõ exhibetur humanitati Christi ratione suipsius: sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secũdum quam Christus non est minor Patre.

ARTICVLVS III.

Vtrum imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

E AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd imago Christi, non sit adoranda adoratione latriæ. Dicitur enim Exodo. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem: sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

§ 2 Præter. Operibus gentilium non debemus communicare, vt

ræ persuasiuo ex verbis Glossarum, ad tollendam admirationem. Materia nãq; hæc de se clarissima est, nam liquet personam Christi ratione diuersarum naturarum diuersimode honorãdam. Sed vt non nulla consonantia veritatis huius ad priscos monstraretur, allatum est illud quasi simile, de persona Patris.

¶ In hoc articulo, & specialiter i respõsione ad primum, vide quòd accepturi communionẽ sacram, aut sacrificio missæ assistentes, tam corpus, quã sanguinem domini cum adorare nos exprimur adoratione latriæ: nam vt Deũ summe honoramus non distinguẽdo inter corpus & eum, cuius est corpus: dicendo, domine, non sum dignus, & alias similes orationes. Adorationem liquidem dulię Christo debitam ratione humanæ naturæ, Ecclesia in mẽte retinet, nõ in vsu, ad euitandos (vt dictũ est) errores.

¶ Super Quaestionis vigesimaequintæ Articulum tertium.

TItulus clarus est. ¶ In corpore articuli, duo fiunt. Primo, in communi determinatur de duplici motu in imaginem, secundo, in speciali respondetur quæsito vna conclusione.

¶ Quo ad primum ex Aristotelis auctoritate distinguitur motus animæ, in imaginem duplex: vnus, vt in rem, alter, vt in imaginem. Primus est alius a motu in rem repræsentatam, secundus est vnus & idem cum motu in rem repræsentatã. Quo ad secundum conclusio responsiua est, Imago Christi est adoranda adoratione latriæ. Probatur, Imagini christi exhibetur reuerentia, & non vt est ro

2. 2. q. 81. a. 3. ad 3. & q. 49. art. 2. ad 1. Et inf. ar. 4. cor. & arti. 5. ad 2. Et 3. dis. 9. q. 1. ar. 2. q. 2.

est res quædam, ergo vt imagini. ergo eadem reuerentia, quæ F Christo exhibetur, ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero membro reliquum optime infertur. Secunda autem consequentia probatur ex eadem Aristotelis doctrina, quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur, quia Christus adoratur adoratione latriæ.

¶ Circa radicē processus, propositionem, scilicet illam ex Aristo. Motus in imaginem, inquantum imago, est idē cum motu in rem, dubium ex multiplici capite occurrit. Primo enim obiicitur ex parte motus: secundo, ex parte imaginis: tertio, ex parte vnitatis. Ex parte siquidem motus dicitur, quòd propositio est vera de motu apprehensiuo in quo illa vtitur Aristoteles, vt est motus intellectus & memoriæ. (Li.4.ca.17. non longe a prin.) Non est autem vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hic Auctor. Adoratio enim actus est moralis virtutis, ac per hoc appetitiuæ partis. Eadem quippe intellectione cognoscitur ima- I go & imaginatum: quia vnum relatiuorum definit reliquum. Et si quis definite nouit vnum correlatiuum, definite nouit reliquum, vt dicitur in Prædicamentis. Quicumque autē amat Patrem, non propterea amat filium.

¶ Ex parte vero imaginis, quia imago vt imago, est relatiuum: nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latriæ.

¶ Ex parte autem vnitatis, quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem seu aliquid: non de motu vno simpliciter, quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediate, & in illammet mediante sua imagine, non est omnino idem, vt patet. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum, quia ex motus vnitate secundum quid, non sequitur vnitas specifica adorationis imaginis, & exemplaris, quæ tamen in litera infertur, quia latria adoranda imago Christi dicitur, qua Christus adoratur.

¶ Dubium rursus circa processum eundem ex Durand. in 3. sen ten. dist. 9. q. 2. occurrit, Nam primo impugnat processum huoc K ex eo quòd aliud est, motum in imaginem & rem esse vnum, & aliud imaginem & rem esse vnum. Primum enim est verum, secundum falsum, nam sunt correlatiua quæ licet simul apprehendantur, dicuntur tamen & sunt diuersa, relatiui enim esse est ad aliud se habere. Ad propositum autem oporteret imaginem & rem esse vnum, seu vnius rationis, si adoratio rei deberet exhiberi imagini.

¶ Deinde dicit, quòd imago Christi, nec vt res, nec vt imago, proprie loquendo adoranda est latria, quia latria soli Deo debetur per se, & cōiunctis sibi (vt humanitati Christi) per accidēs: imago autē, vt imago est creatura, est extrinseca a Deo, & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorationis latriæ.

¶ Tertio dicit, quòd commune dictum quod auctor in litera tradit, est improprie dictū, & exponendū est, quia res cogitata seu rememorata p imaginē, ad præsentiā imaginis adoratur, ac si esset i se psens, nō q adoratio ad imaginē aliquo mō terminet.

¶ Ad horum euidētiā, sciendum est, quòd distinctio in litera F posita ex Aristot. de imagine vt est res quędam, & vt est imago, potest dupliciter intelligi.

¶ Primo, vt distinguatur imago in imaginem materialiter, vel formaliter, puta in aurum, vel figuram seu relationem. Et consequenter quòd dicamus adorari imaginem Christi non secundum materiam, sed secundum formam, hoc est figuram Christi, vel relationem ad Christum. Et hic sensus acceptus videtur cōmuniter, quantum memini. Et quoniam tam figura q relatio, longe est a creatoris natura, id aut falso aut improprie dictum putatur, quòd imago Christi sit adoranda, adoratione latriæ. (Ca.2. circa medium to mo.2.)

¶ Sed hunc sensum longe esse a vero sensu Aristotelis & Auctoris, patet ex duobus. Primo, quia imago vt res quędam comprehendit imaginem & secundum materiam, & secundum formam, vt quędam res est: imago enim Cęsaris sumitur, vt res quędā ex parte materię si sumatur vt marmorea, aut aurea. Et similiter sumitur vt res quędā ex parte formæ si sumatur vt secundum talia lineamēta, colores &c. vel vt est relatio quædam siue realis, siue rationis. Hæc enim omnia sub vno membro distinctionis comprehenduntur, scilicet sub imagine, vt res quædam est, I licet exempla dentur de materia: quia manifestius habet rationem cuiusdam rei. Secundo, ex eo quòd motus in imaginem vt est figura quædam vel relatio, non est vnus cum motu in rē, sed diuersus ab illo. Sistit enim intellectus & affectus in figuræ & relationis consideratione & complacentia, vt patet, dum alicui forma ipsius figuræ placet, velletque illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem: immo oppositum motum habet quandoque versus rem, puta, quia displicet, quòd imago tam pulchra, sit imago illius, cuius est.

¶ Est igitur secundo modo intelligendum, quòd res contra imaginem distinguitur quo ad vtriusq; proprium actum, ita q imago terminat motum vt res, quatenus exercet actum rei cuiusdam, vt res est, & similiter terminat motum, inquantum imago, quatenus exercet actum imaginis. Et quia res vt res in se, est quædam entitas, ideo tunc terminat vt res, quando ratione sui siue formaliter, siue materialiter terminat. Et quia imago tunc tantum exercet actum imaginis, quando ratio eius actus est K exemplar, ipsa autem est conditio agentis. sic enim tantum motus tam apprehensiuus quam appetitiuus in ipsam, ad exemplar suum terminatur, ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa: in ipsam quidem, quia ipsa est, quæ exercet actum terminandi motum, quia in ipsa est exemplar ad quod ducit. Secundum aliud vero in ipsa, quia ratio terminandi est exemplar quod est aliud ab ipsa, & constat quòd est in ipsa. Ex hic autem est facile perspicere, & efficaciam processus literæ, & veritatem doctrinæ eius, & causam defectus aliorum declinantium: habetur siquidem hinc, quod motus adorationis, quo imago Christi veneratur: terminatur ad imaginem Christi, & vere & proprie loquendo. Et quia terminatur ad ipsam, non quatenus est res hoc est non quatenus exercet actum res in se, siue secundum rem, quæ est forma siue secūdum rem quæ est materia, sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actum imaginis, ideo Christus, cuius est imago, est rō q imago ei adorat, & esse Christum in

---

Apost. dicit Ephes. 5. sed gentiles de hoc præcipue inculpantur, q commutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, vt dicitur Roma. 1. ergo imago Christi nō est adoranda adoratione latriæ. G

§ 3 Præt. Christo debetur adoratio latriæ ratione diuinitatis, nō ratione humanitatis: sed imagini diuinitatis eius, quæ est animæ rationali impressa, non debetur adoratio latriæ. ergo multo minus imagini corporali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

§ 4 Præt. Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est a deo institutum. vnde & Apo. 1. ad Cor. 11. traditurus doctrinam H de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi a Domino quod & tradidi vobis: sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. ergo imago Christi nō est adoranda adoratione latriæ.

SED CONTRA est quòd Damas. inducit Basilium dicentem*, imaginis honor ad prototypum peruenit, idest, exemplar: sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. ergo & eius imago.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in lib.* de Memoria & reminiscētia, duplex est motus animæ in imaginē, vnus quidem in ipsam imaginē, secundum quòd res quæda est, alio modo in imaginem, inquantum est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius a motu, qui est in rem: secundus autem motus qui est in imaginem, inquantum est imago,* est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicendum est, quòd imagini Christi, inquātum est res quædam (puta lignum sculptum vel pictum) nulla reuerentia exhibetur, quia reuerentia, non nisi rationali naturæ debetur. Relinquitur ergo q exhibeatur ei reuerētia solū inquantum est imago, & sic sequitur, quòd eadem reuerētia exhibea- D.416.

stum in imagine, est conditio, in qua ratio adorandi mouet ad A adorandum, & terminat adorationem. Et propterea non exhibetur adorationis honor creaturæ, sed creatori: quia non exhibetur conditioni adoratæ rei, sed rationi adorandi, quæ est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Auctor, quòd per hunc modū, scilicet quo totum in parte honoratur, adoratur etiam quis in imagine. Habes & falsum intellectū Aristotelicæ propositionis, causam fuisse erroris.

¶ Ad obiecta cōtra dictam ꝓpositionē ex parte motus, iam patet quòd vera est de vtroque motus genere, scilicet appetitiui & apprehēsiui: quoniam impossibile est intelligere aut colere imaginem, vt exercet imaginis actum, nisi terminus apprehensionis vel appetitus sit res repræsentata, quia ipsa est tunc ratio terminandi vtrumque motum. In æquiuoco quoque laborant obiecta ex parte imaginis: quoniam, vt iam patet, ignorant imaginem vt exercet imaginis actum, quæ cum adoratur, non relatio, nec figura, sed persona adoratur repræsentata i imagine, vt in conditione in qua adoratur.

Li.4.ca.15. ante mediū

¶ Ad obiecta ex parte vnitatis dicitur, quòd est sermo de vnitate simpliciter, hoc est specifica, quia est sermo de vnitate motus secundum per se primo terminum, ex quo vnitas specifica motus sumitur. Nec obstat differentia penes esse sine medio vel cū D medio, quia non inuenitur hic medium ex parte termini, sed solum secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autē, quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum.

¶ Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sane intellecta imagine, vt imagine, imago & repræsentata res, sunt idem, quo ad formalem rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optime infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibendus est imagini. Error enim fuit, quia non est intellectum quid importat imago, vt imago in actu exercito.

¶ Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi, proprie loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quę soli Creatori debetur. Distinctio autem ab obiiciente inducta, de per se vel per accidens coniuncto refutanda est, vt insufficiens. Distinguitur siquidē in primo articulo huius quæstionis honorari vt rem honoratam, dupliciter, vel secundum se, vel secundū aliud. E Et ad secundum modum, vt ibi dicitur, & declaratum est, spectat adorari personam in sua imagine: exhibetur siquidē Christi imagini latria, vt termino secundum Christum in ipsa, vel Christo in sua imagine, quorum neutrum est aliud, quam exhibere latriam Creatori Iesu Christo.

¶ Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Auctoris & commune dictum est proprie dictum, & non est ob ignorantiam quorundā, inter impropria locandum, vt obiiciens facit. Cuius error ex hoc potest conuinci, quòd si imago Christi non nisi quia ad memoriam, aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et si hoc ponas in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia facit sibi eam signum rememoratiuum Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autem esset huiusmodi adoratio, nostra lege aut consuetudi- A ne posita, fictis istiusmodi rememoratiuis, quis Ecclesiam a iudæorum priscorumque quorundam imaginum cultui detrahentium morsibus eripuisset? quis iuste damnasset læsæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant hæc, imagines quia imagines honorandas, aut dehonorandas esse.

tur imagini Christi & ipsi Christo. Cum ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est, quòd eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

Ad primum ergo dicendū, quòd non prohibetur illo præcepto facere quamcumque sculpturam vel similitudinem, sed facere adorandam. unde subdit, Non adorabis ea, neque coles. Et quia, sicut dictum est, idem est motus in imaginem, & in rem, eo modo prohibetur adoratio imaginis, quo prohibetur adoratio rei, cuius imago est. unde ibi intelligitur prohiberi adoratio imaginum, quas gentiles faciebant in venerationem deorum suorum, idest, dæmonum. Et ideo præmittitur, Non habebis deos alienos coram me. Ipsi autem vero deo, cum sit incorporeus, nulla imago corporalis poterat poni: quia, vt Damas. dicit*, insipientiæ summæ est & impietatis, figurare quod est diuinum. Sed quia in nouo Testamento Deus factus est homo, potest, in sui imagine corporali, adorari.

Ad 2m dicendum, quòd Apostolus prohibet operibus infructuosis gentilium communicare: communicare autem vtilibus eorum operibus, Apostolus nō prohibet. Adoratio autem imaginum B est inter infructuosa opera computanda, quantum ad duo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd quidam eorum adorabant ipsas imagines vt res quasdam, credentes in eis esse aliquod numen propter responsa, quæ dæmones in eis dabant, & alios huiusmodi effectus mirabiles. Secundo, propter res, quarum erāt imagines; statuebāt enim huiusmodi imagines aliquibus creaturis, quas in eis veneratione latriæ venerabātur. Nos C autē adoramus adoratione latriæ imaginem Christi, qui est verus Deus, non propter ipsam imaginem, sed propter rem, cuius imago est, sicut dictum est*.

Ad 3m dicendum, quòd creaturæ rationali debetur reuerentia

¶ In responsione ad primū eiusdem arti. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licitæ. Et est ratio dubii, quia auctoritas Damasceni in litera damnat illas insipientiæ, & impietatis. Et eadem est ratio nūc de deitate, quæ erat in veteri lege quo ad rē figurabilem vel nō secundum se: cōstat autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de deo ex imaginibus, eadem vtrobique est. Vnde non desunt doctores reprehendentes imagines sanctæ Trinitatis.

¶ In oppositum autē est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, repræsentantes non solū Filium incarnatū, sed Patrem ac Spiritumsanctum. Ad- In corp. ar. sunt & literæ huius verba sonātia, quòd postquam Deus est incarnatus, potest adorari in imagine.

¶ Ad huius rei euidentiā aduertendū est, tripliciter posse formari imagines Dei, secluso incarnationis mysterio. Primo, vt res diuina figuretur per imagines. Et sic, insipientiæ quo ad partem D apprehensiuam, & impietatis secundum partem appetitiuā, est figurare quod diuinum est, vt Damas. dicit. Et hac ratione damnantur imagines dei, vt deus est, & ingerunt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia dei constat non haberi imagines dei.

¶ Secundo, vt species Dei in scripturis traditæ figurentur: sicut cum depingitur Spiritussanctus in forma columbæ, non vt Spiritussanctus figuratus lineamentis columbæ monstretur, sed vt species in qua apparuit Spiritussanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenti vsu Ecclesia passim efficit & de deo, & de Christo, & de angelis, & de sanctis, vt patet cum Deus depingitur imaginibus specierum, in quibus visus dicitur in testamento veteri, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum, Daniel. 7. & Christus in forma agni, & angeli, cum sex alis, & Euangelistæ in forma quatuor animalium. Et hæc non solū pinguntur, vt ostendantur, sicut Cherubim olim in templo, sed vt adorentur, vt frequens vsus ecclesiæ testatur.

¶ Tertio, vt ex similioribus apud nos etiam fictis, ad infigura- E bilia ascendamus: sicut angelorum imaginem, facimus iuuenē pulchrum, alatum, cum diademate, non quòd talis sit angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (apposita sanctitate per diadema, & iuuentute pro perfectione, & alis confictis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia venerando ascendamus. Et hoc modo, alicubi Spiritussanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, & cet. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est ritui paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum effectuum, vt in forma Mineruæ ratione sapientiæ, & huiusmodi.

¶ His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materia: repugnat siquidem deitati figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum instructionis, est actus ex suo genere bonus, quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum, sicut libri, in quibus per hęc sensibilia

docemur intelligibilia contemplari, propter eruditos fuot, & sic Moyses statuas constituit angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hæc, actus est solitarie sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitarie proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis, sed si nihil adderetur, malus & vituperabilis: sed si figurare Deum ad actum cultus, vestiatur quibusdam circunstantiis (puta auctoritate ecclesiasticæ consuetudinis, securitate ab errorû occasione, pietateq; colentium (redditur actus iste honestus: sicut si occidere hominé, induatur circunstantia publicæ potestatis, actû præcipientis propter iustitiam, ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶ Caetero ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quamcumque partem: habenda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis &c. aliqua processit aut perseuerat imago tertii modi, vel secundi inusitata, abolenda esset, & instruendus populus. Dico autem vel secundi inusitata, quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma rubi ardétis, loquétis Moysi, & similium visionum, quia tamé Ecclesia non consueuit omnia figuralia proponere vt colenda, ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta, si petra adoraretur pro Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si vero nulla falsa opinio aut præsumptio interuenit, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullusque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus recte cum ecclesia sentiunt) non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum, tam secundi, quàm tertii modi. Et secundus quidem authoritatem habet ex sacra scriptura, & ecclesiæ vsu manifeste.

1.2.q.103. art.4.ad 3. Et 3.dist.9. q.1.ar.2.q.4.

¶ Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex sacra scriptura (quamuis non tota imago) & ecclesiæ vsu approbatur, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videtur: ex eo.n. quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impie aut præsumptuose, sed ab ecclesia propositæ actus adorationis circa debitâ materiam versatur, ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videntur cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de filii & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur cap.7. cum dicitur de Filio, quòd peruenit ad antiquum dierum, hoc est deum patrem. Et hoc, vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris,

¶ Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei patris, aut Spiritussancti, nisi in specie columbæ & igneæ linguæ super discipulos: sed potius tamquam infigurabilis, tamquam supra nubem aliquam au- F ream latens, pingendus esset Deus, vnde effectus creationis prouenirent, ut vel sic erudiretur plebs, quòd Deus est spiritus infigorabilis, sicut Moyses absque sedente sedem impositam angelis statuens, Deum intelligi & coli super omnia quiescentem, regnantem, prospicientem ac iudicantem ordinatur sapientissime. Imagines enim codices sunt populorum, & propterea a multis reprehendûtur, tamquam occasionem errandi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ excusarent actum, vt dictum est.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta, quoniam aliqualiter omnia verum cócludunt, dum Dei imagines solitarie propositæ dissonans & auctoritate sublatæ ecclesiasticæ consuetudinis, securitateq; ab errore concurrente, cum origine a sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

propter seipsam, & ideo si creaturæ rationali, in qua est imago dei, exhiberetur adoratio latriæ, posset esse erroris occasio, vt scilicet motus adorantis sisteret in homine, inquantû est res quędam, & nó ferretur in deum, cuius est imago, quod non potest cótingere G de imagine sculpta, vel picta in materia sensibili.

Ad 4.[m] dicendum, quòd apostoli familiari instinctu Spiritussancti quędam ecclesiis tradiderunt seruanda, quæ non reliquerunt in scriptis, sed in obseruatione ecclesiæ per successionem fideliû. Vnde ipse dicit 2. ad Thessa. 2. State, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, scilicet ore prolatum, siue p epistolá, scilicet scri- H pto tráfmissam: & inter huiusmodi traditiones est imaginum Christi adoratio. Vnde & beatus Lucas dicitur depinxisse Christi imaginem, quę Romæ habetur.

Articvlvs IIII.

Vtrum crux Christi sit adoranda adoratione latriæ.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd crux I Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur cótumeliam patris sui, puta flagellum, quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspensus, sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est, secûdum illud Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo non debemus crucem venérari, sed magis abhorrere.

¶ 2 Præt. Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, inquantum est vnita filio dei in persona, quod de cruce dici nó potest. ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Sicut crux Christi fuit instrumentum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta claui, corona, & lancea) quibus tamé non exhibemus latriæ cultum. ergo videtur quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis: sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim ecclesia *, O crux, ané spes vnica, hoc passionis tempore, auge piis iustitiam, reisq; dona veniá. ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

In Dominica de passione domini in Hym.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est †, honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor vel reuerentia, nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter, uno modo, inquantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, inquátum ei quocumque modo, coniungitur. Primo modo, consueuerunt homines venerari regis imaginé: secûdo modo, eius vestimentum.

Ar. præced. ad 3. argu.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quartum.*

Titulus de cruce Christi loquitur, siue illa in qua passus est Christus, siue quæcumque alia, vt est crux Christi.

¶ In corpore articuli duæ sunt partes. Primo, determinatur in communi de re honorata, & qualitate adorationis. Et dicuntur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione sui. Secundum est, Creaturæ insensibili non debetur honor, nisi ratione rationalis naturæ. Tertium est, dupliciter creaturæ insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodolibet, declaratur hoc exemplis imaginis, & vestis regiæ. Quartum est, Vtroque modo eadem exhibetur reuerentia, quę exhibetur & regi. In secunda parte respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel K de cruce illa, in qua Christus pependit: vel de quacumq; alia. Et de prima quidem respondetur vna conclusione habére duas partes, quòd est veneranda vtroque modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clare. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quòd est adoranda etiam latria, inquantum repræsentatiua Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo quòd allocutio crucis pro effectu affertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quòd ipsam alloquimur quasi Christum, signum est, quòd ad ipsam vt Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio fit etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pependit.

¶ Aduerte hic, quòd Durádus vbi supra, & Ioan. Capreolus crediderunt Auctorem retractasse hic, quod in 3. senten. dixerat. s. crucem illam, in qua pependit Christus, esse adorandam non solum vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis, vt est quædam

est quaedam res Christi. Parcant mihi Domini isti: non retractauit, sed magnificauit hic Auctor doctrinam ibi traditam, quoniam crucem illam vt quandam Christi rem per contactum, ibi hyperdulia, hic latria adorandam dicit. Hoc enim patet non esse reuocationem dicti, quòd crux illa vt quandam Christi res est veneranda, sed magnificationem illius dum ab hyperdulia ad latriam ascenditur.

¶ Super Quaestionis vigesimaequintae Articulum quintum.

IN corpore ar. vnica conclusio, habens duas partes: beata virgo est adoranda nò latria, sed hyperdulia. Probatur primo pars negatiua. Nulli rei venerabili secundum se, nisi soli Deo debetur latria. ergo nulli purae creaturae rationali. ergo beatae Virgini non debetur latria. Antecedens in illa particula, venerabili secundum se, excludit & creaturas insensibiles (quales sunt imagines & cruces, quae non sunt secundum se venerabiles) excludit & humanitatem Christi, quae secundum se non est venerabilis, et res adorata, vt patet ex dictis superius. (Art. praec.) Ambo enim adorantur latria, vt patet ex antedictis. & ideo in litera, apponitur ly purae, cum dicitur purae creaturae. Consequentia prima probatur, quia creatura rationalis est capax secundum se honoris: secunda autem, quia beata Virgo, est pura creatura rationalis. Secunda autem pars probatur, quia veneranda est eminentius creaturis ceteris, quia est mater Dei.

¶ In hoc articulo & specialiter in responsione ad tertiũ, dubiũ occurrit, quia non debet esse minoris cõditionis res veneranda secundũ se & secũdũ aliud, quàm si esset solum veneranda secundũ aliud, quoniam venerabilitas secundũ se, non est conditio diminuens rationẽ venerabilitatis: sed beata Virgo si non esset venerabilis secundum se, sed solũ ratione Christi, vt crux, adoraretur la- (Li. 4. ca. 12. circa med.)

Vtrumque autem venerantur homines eadem veneratione, qua venerantur & regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est a nobis veneranda: vno scilicet modo, inquantum repraesentat nobis figuram Christi extẽsi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius B sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriae. Et propter hoc etiã crucem alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur, de effigie crucis Christi in quacumque alia materia (puta, lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem, tantum, vt imaginem Christi, quã C veneramur adoratione latriae, vt supra dictum est*.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in cruce Christi quantum ad intẽtionem, vel opinionem infideliũ cõsideratur opprobriũ Christi: sed quantum ad effectum nostrae salutis consideratur virtus diuina ipsius, quae de hostibus triumphauit, secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphãs illos in semetipso. D Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corint. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, idest nobis, virtus Dei est.

AD 2m dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamẽ ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repraesentationẽ & contactũ. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerẽtia.

AD 3m dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quae E sunt Christi. Vnde Dama. * dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorãdum clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quae sunt praesepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repraesentant imaginem Christi, sicut crux, quae dicitur signum filij hominis, quod apparebit in caelo, vt dicitur Mat. 24. Ideoque mulieribus dixit angelus, Iesum quaeritis nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacumque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcũque huiusmodi.

ARTICVLVS V.

Vtrum mater Christi sit adoranda adoratione latriae.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adorãda adoratione latriae. Videtur enim idẽ honor esse exhibendus matri regis, & regi: vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quae sedit ad C dexteram eius. Et Aug. dicit in sermone de Assumptione, * Thronũ Dei, & thalamum Domini caeli, atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse: sed Christus adoratur adoratione latriae. ergo & mater eius. (In lib. de assumptione beatae Mariae c. 6. circa medium tom. 9.)

§ 2 Praet. Dama. † dicit in 4. lib. quòd honor matris refertur ad filium: sed filius adoratur adoratione latriae: ergo & Mater. (Li. 4. ca. 15. post mediũ.)

§ 3 Praet. Coniunctior est Christo mater eius, quàm crux: sed crux adoratur adoratione latriae. ergo & mater Christi est adoratione latriae adoranda.

SED CONTRA est, quòd mater Dei est pura creatura. nõ ergo ei debetur adoratio latriae.

RESPON. Dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturae debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturae insensibiles, non sint capaces venerationis secundum seipsas, creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam. & ideo nulli purae creaturae rationali debetur cultus latriae. Cum igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriae: sed solum veneratio duliae, eminẽtius tamen quàm ceteris creaturis, inquantum ipsa est mater d Dei. & ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscũq; dulia, sed hyperdulia. (D. 844.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matri regis non debetur aequalis honor honori, qui debetur regi:

tria non minus quàm crux Christi, quia intrinsece fuit illi coniuncta. ergo etiam nunc vt res coniuncta Christo, adoranda est latria, & secundum seipsam, hyperdulia. Et confirmatur, quia iam dictum est, quòd non inconuenit vnam & eandem personam adorari duplici adoratione.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet venerabilitas secundum se, non distrahat rationem venerabilitatis, immo est perfectior differentia eius, distrahit tamen rationem venerabilitatis ratione alterius, ita quòd venerabile ratione alterius, distrahitur per venerabile secundum se. Exemplũ, per se subsistere nõ distrahit rationẽ entis, sed est perfectior illius modus, sed distrahit rationem entis in alio, puta, accidentis. Et ideo cum latria inter creaturas debeatur soli venerabili ratione alterius, consequens est quòd quodcumque creatum est secundum se venerabile, non sit ratione alterius venerabile latria. (a. 2. q. 103. a. 4. ad 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 3.)

¶ Et si contra hoc instetur, quòd distractio ista est vera in essentialibus, nõ autem in accidentaliter coniunctis, qualiter iunguntur duae rationes adorabilitatis, in vna persona, respondetur, quòd nos non dicimus oppositum, sed respondemus argumento de conditione distrahente.

§ Ad materiam autem dicimus, cum Auctore in artic. 3. ad 3. quòd occasio erroris vitandi facit ut rationalis creatura non adoretur, vt imago Dei: & pari ratione, vt res coniuncta Christo, ne scilicet, motus adorationis sistat in rationali natura secundum se. Quocirca, sicut personam Christi, non nisi latria veneramur, ad euitandum errorem recurrentium ad Christum, vt putam creaturã, ita personam beatae Virginis sola hyperdulia honoramus, ad euitandum errorem eorum, qui latriam terminarent ad beatam Virginem secundum se. Non enim plebs sancta penetraret, vt

In argu. 1.

adoraret latria Christum in beata Virgine: & seorsum adoraret hyperdulia ipsam secundum se beatam Virginẽ, sine qua distinctione error accideret. & ideo simpliciter dicitur, quòd non est adoranda latria, sed hyperdulia.

debetur tamen ei quidam honor consimilis ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significant auctoritates inductæ.

Ad 2^m^ dicendum, ꝙ honor matris refertur ad filiũ, quia ipsa mater est propter filium adorãda: nõ tamen eo modo, quo honor imaginis refertur ad exemplar, quia ipsa imago prout in se consideratur vt res quędã, nullo mõ est venerãda.

Ad 3^m^ dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt dictũ est: sed beata Virgo ſm seipsam est venerationis capax. & iõ nõ est similis rõ.

Art. præce.

¶ Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum sextũ.

Titul⁹ hic clarissimus est.

¶ In corpore articuli, vnica est cõclusio dupliciter probata.

3.1.q.96.a.4.3.

Conclusio est, Reliquias sanctorum qualescumque congruo honore venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Probatur primo: Affectus alicui, veneratur etiã illa, quæ de ipso post mortem relinquuntur, sed sanctos dei veneramur. ergo eorũ reliquias venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Maior probatur, auctoritate Augustini. Minor ꝑbatur ex quatuor: quia sancti sunt Christi mẽbra, quia dei filiĩ, quia amici, quia nostri intercessores. Pars autem specificata in conclusione. s. præcipue eorũ corpora, manifestatur ex tribus: quia tẽpla Spiritussancti inhabitantis: quia organa Spiritussancti operãtis ꝑ ea fuerũt: quia sunt corpori Christi configuranda. ¶ Secundo probat conclusio, quia deus sanctorum reliquias honorat miraculis. ergo & nos debem⁹ honorare.

Cap. 73. in prin. habetur inter opera Aug. tomo. 3.

Li. 1. ca. 13. tom. 5.

Articulus VI.

Vtrum reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris: sed adorare mortuorum reliquias videtur ad errorem Gentiliũ pertinere, qui mortuis hominibus honorificẽtiã impendebant. ergo nõ sunt sanctorũ reliquiæ adorandæ.

¶ 2 Præt. Stultum videtur rem insensibilem venerari: sed sanctorũ reliquiæ sunt insensibilia corpora. ergo stultum est eas venerari.

¶ 3 Præt. Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo, & per cõsequens non videtur esse numero idem. ergo videtur ꝙ post mortem alicuius sancti corpus eius non sit adorandum.

Sed contra est, quod dicit in li. de Ecclesiasticis dogmatibus * Sanctorum corpora, & præcipue beatorũ martyrum reliquias, ac si Christi membra, syncerissime honoranda. s. credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non christianus, sed Eunomianus & Vigilantianus creditur.

Respon. Dicendum, quòd sicut Aug. dicit in li. de ciui. Dei †. Si paterna vestis & anulus, ac si quid est huiusmodi, tãto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtiq; multo familiarius atque cõiunctius, q̃ quælibet indumẽta gestamus. hæc enim ad ipsam naturã hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur, non solum corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta, vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd sanctos dei in veneratione habere debemus, tamquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et F ideo eorum reliquias qualescumque, honore cõgruo in eorum memoriam venerari debemus, & pręcipue eorum corpora, quę fuerunt templa & organa Spiritussancti in eis habitantis & operãtis, & sunt corpori Christi configurãda per gloriosam resurrectionẽ. Vnde & ipse deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum* præsentiam miracula faciẽdo.

* Alias, præsentia.

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero. † in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductũ, puluisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso linteamine circundatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium, * Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec solem nec lunam nec angelos adoramus. s. adoratione latriæ: honoramus autem reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias sanctorum, non incidimus in errorem gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

In epist. ad Riparium nõ procul a prin. tom. 3.

Incipit epi. Accepi[?] primum literis tuis, tomo. 3. habetur nõ procul a prin.

Ad 2^m^ dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum: sed propter animã, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur deo, & propter deum, cuius fuerunt ministri.

Ad 3^m^ dicendum, quòd corpus * mortui alicuius sancti nõ est idem numero quod primo fuit dũ viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem, identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

* Alias, mortuum. D. 404. & 509.

Qvaestio XXVI.

De eo, quòd Christus mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominũ mediator.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Verũ esse mediatorẽ Dei, & hominũ, sit proprium Christo.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat ei, secũdum humanã naturam.

¶ Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones. Prima est: esse mediatorẽ inter Deum & homines, simpliciter seu perfectiue, est proprium Christo. Secũda est. Nihil ꝓhibet alios dici mediatores secundum quid, scilicet, dispositiue vel ministerialiter. Prima conclusio probatur: Vnire homines Deo, perfectiue conuenit soli Christo. ergo solus Christus est perfectus mediator dei, & hominum. Antecedens probatur: quia per mortem suam mundum deo recõciliauit: & Apostolus dicit, Deus erat in Christo mundum, sibi reconcilians. Consequentia vero probatur, & ratione: quia mediatoris officiũ est mediare, inter eos, inter quos est mediator, probatur: quia in medio vniuntur

Articulus I.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd esse mediatorẽ dei & hoĩum, nõ sit propriũ Christo. Sicut. n. sacerdos, ita & propheta videtur esse mediator inter deũ & homines: ſm illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter deũ & vos: sed esse prophetã & sacerdotẽ, nõ est propriũ Christo. ergo etiã esse mediatorẽ.

3. distin. 19. 5. quæst. 3. Et opu. 3. c. 21. Et opu. 60. c. 18. Et Gal. 3. le. 7. 2. Cor. 5.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo: sed esse me

vniuntur extrema. Et auctoritate Apo sto. quia cum dixisset, Mediator &c. subiunxit, Qui dedit &c. Secunda conclusio vt clara relinquitur, quia cooperatur aliqui ad vnionem.

Cap.4.non multũ procul a princ.

dium inter deum & homines, conuenit angelis bonis, vt Dionys. dicit 4.cap.de diui. nomi. * conuenit etiam angelis malis .s. dæmonibus: habent enim quædam communia cum Deo .s. immortalitatem, quædam cum hominibus .s. q̃ sunt animo passiui, & per consequens miseri, vt patet per Aug. in 9. de ciui. dei. † ergo esse mediatorem Dei, & hominum non est proprium Christo.

Li.9.c.8.10.5.

B ¶ 3 Præt. Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos est mediator pro altero: sed Spiritussanctus, sicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad deum gemitibus inenarrabilibus. ergo Spiritussanctus est mediator inter Deum & homines. non ergo est proprium Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. ad Timo. 2. Vnus est mediator dei & hominum, homo Iesus Christus.

RESPON. Dicendum, quòd ad mediatoris officiũ proprie pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos est mediator: nam extrema vniuntur in medio. Vnire autẽ homines deo, perfectiue quidem conuenit Christo, per quem homines sunt reconciliati deo, secundum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. & ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum * mediator, inquantum per suam mortem humanum genus deo reconciliauit. Vnde cum Aposto. dixisset, Mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, subiunxit, Qui dedit semetipsum redẽptionem pro o̅ibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid dici mediatores, inter Deum & homines, prout .s. cooperantur ad vnionem hominum cum deo dispositiue vel ministerialiter.

C

D.864.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ prophetæ & sacerdotes veteris testamenti, dicti sunt mediatores inter deum & homines dispositiue, & ministerialiter, inquantum .s. prænuntiabant & præfigurabant verũ, & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes vero noui testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

D

AD 2^m dicendum, quòd angeli boni, vt Aug. dicit in 9. de ciui. Dei *, non recte possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cum enim vtrumque habeant commune cum Deo & beatitudinẽ & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miseris & mortalibus, quomodo non potius remoti sunt ab hominibus, Deoq̃, coniuncti, quàm inter vtrosq; medij constituti? Dion. * tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deum & supra homines constituti, & mediatoris officiũ exercẽt, nõ quidẽ principaliter & perfectiue, sed ministerialiter & dispositiue. Vnde Mat. 4. dicitur, q̃ accesserunt angeli, & ministrabant ei .s. Christo. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatẽ, cum hominibus autem miseriam: ad hoc enim se interponit medium dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatẽ beatã transire non sinat: sed perducat ad miseriã immortalẽ. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus autẽ mortalitatem: & ideo ad hoc se interposuit mediũ, vt mortalitate transacta & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris

Lib.9. & li. 14. ca.15. a medio to.5

Loco citato in argu.

E

A beatos, vnde numquam ipse discessit: & ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

AD 3^m dicendum, quòd Spiritussanctus cum sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius vel mediator inter Deum & homines: sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est patre, vt supra dictum * est. Vnde super illud ad Gal. 3. Christus est mediator. dicit glos. * Non pater nec Spiritussanctus. Dicitur autem Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit.

Q.20.ar.1.

† Implicite habetur in glo. ordinaria. ibi.

B

ARTICVLVS II.

D *Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit mediator Dei & hominum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus nõ sit mediator dei & hominum, secundũ q̃ homo. Dicit * .n. Aug. in li. cõtra Felicianum: Vna est Christi persona, ne sit non vnus Christus, non vna substantia, nec mediatoris dispensatione submota, aut dei tantũ dicatur aut hominis filius: sed non est dei & hominis filius, secũdum q̃ homo, sed simul secundũ q̃ deus & homo. ergo neque dicẽdum est, q̃ sit mediator dei & hominum solum secũdum q̃ homo.

3.di.19. ar. 5. q.2. Et 4. di.43. ar.2. q. 1. co. Et dis.48. q. 1. ar.2. Et veri. q.29. art. 5. ad 5. Et 1 Tim.2. l. 1. & 2. Et 2. Timo.2.

Ca.10. parũ ante medium to.6.

C

H

¶ 2 Præt. Sicut Christus, inquantũ est deus, cõuenit cum Patre & Spiritusancto, ita inquantũ est homo, conuenit cum hominibus: sed propter hoc, q̃ inquantum est Deus, conuenit cum Patre & Spiritusancto, non potest dici mediator, inquãtum est deus, quia super illud 1. ad Timo. 2. Mediator Dei & hominum &c. dicit gloss. † Inquantũ est verbum non medius est, quia æqualis est deo, & deus apud deũ, & simul vnus deus. ergo nec etiã inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

D

Est sumpta ex Aug. li. 10. confess. ca.43. ante medium to.1.

¶ 3 Præt. Christus dicitur mediator inquãtum reconciliauit nos deo: quod quidem fecit, auferendo peccatũ, qd nos separabat a Deo: sed auferre peccatum, conuenit Christo non inquantum est homo, sed inquãtum est deus. ergo Christus, inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est deus.

E

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit * in li. 9. de ciui. Dei, Nõ ob hoc mediator est Christus, quia est verbum: maxime quippe immortale & maxime beatum verbum, longe a mortalib⁹ miseris, sed mediator est secundum quòd homo.

Li.9.ca.15. non procul a fine. to.5.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ in mediatore duo possum⁹ cõsiderare. Primo quidẽ rõnẽ medij: secũdo, officium coniũgendi. Est aũt de rõne medij,

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo sunt. Primo, ponuntur duæ conditiões mediatoris, secundo, applicantur ad Christum dupliciter, & secundũ quòd de⁹ negatiue, & secundum quòd homo affirmatiue, & sic respondetur quæsito. Christus verissime dicitur mediator dei & hominum, secundum q̃ homo. Omnia clara sunt in litera, consistit enim eius processus in hoc. Mediator secundum duo quæ habet (scilicet esse medium & officium coniungendi extrema inter se) duas exigit conditiones: prima est distantia ab extremis, secunda est delatio ad extrema vtrimq; ex altero. Sed Christus, secundum q̃ deus, neutram habet, quia non distat a Deo in natura aut dominio: nec aliqd Dei non suum deferre potest: ac per hoc, nihil potest deferre ex deo tanquã extremo. Sed secundum quòd homo, habet vtramq;: quia distat a Deo natura, & ab hominibus potis dignitate gratiæ & gloriæ, defert quoq; præcepta donaque Dei ad homines, & satisfactionẽ ac interpellationem ex hoĩbus ad deũ, nõ quasi hæc ab hominib⁹ accipiat, sed quia hæc vice hominũ ipse Deo offert, quod vocatur pro hoĩb⁹ offerre ac satisfacere. Nihilominus satisfactionẽ ex hominib⁹ quodã modo,

modo accipit, ſpro quāto ex maſſa peccatrice, carne.ſ.humana ab Adam genita, naturam paſſibilem in qua ſatisfaceret aſſumpſit.

¶ In rñſione ad primum & tertiū ſimul cōſidera diſcernēdo rōnē ſpecificantē id, quo Chriſt⁹ mediat, aut ſatisfacit, & rac̄ē eē vñ illud, quo efficax originaliter reddit ad mediandū, & ſatisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam ſi ſpecificata aut determinare quæris naturā, qua Chriſtus meretur, mediat, & ſatiſfacit, proculdubio natura humana eſt, creatæ quippe naturæ ſunt act⁹ iſti. Sed ſi quæris, vnda natura creata tāti eſt, vt mediet, mereatur, & ſatisfaciat pro toto mūdo, ex gratia eſt vnionis, ea hypoſtaſi eſt diuina, quia.n. Chriſt⁹ vnigenitus eſt Patris, ideo per naturam aſſumptā ſatisfacit, meretur & mediat. Et hoc eſt quod in reſponſione ad primum, docamur, & doctrina ſuperius habita de efficacia ſatisfactionis & meriti Chriſti ſic applicanda eſt in reſponſione ad tertiū. Et ſic oīa conſonāt.

¶ *Primæ partis de Chr̄o tractat⁹ tertius.*

¶ Hic incipit tertius tractatus primę partis, quæ de Chriſto eſt, tractaturque hic vſque ad q. 39. de ſpectantibus ad ingreſſum Chriſti in mundum, vt clare patet in litera.

¶ *Super Quæſtionis uigeſimaeſeptimæ Articulum primum.*

IN corpore duo ſūt, primo qualis notitia de hoc quæſito haberi poteſt, dicitur: ac per hoc mōſtratur via ad inueſtigandā veritatē cōcluſionis. ſcd̄o per mōſtratam viā incedendo, reſpondetur quęſito vna concluſione affirmatiua.

¶ Quo ad primū via ſcd̄i nō eſt ex ſacrę Scripturæ auctoritate in ſpecie, ſed ex rationabilibus ſacræ Scripturæ cōſonis, vt Aug. de Aſſumptione arguit.

¶ Quo ad ſecundū concluſio eſt, Rationabiliter creditur beatam Virginem ſanctificatā i vtero. probatur, Maiora gratię priuilegia beatæ Virgini conceſſa creduntur, quā alijs ſanctis: ſed quibuſdam ſanctis cōceſſa eſt ſāctificatio i vtero. ergo. Maior probatur, tum quia mater futura erat Vnigeniti a Patre plenā gratia: tum quia Angelus dixit eā plenā gratia. Minor probatur de Hier. & Ioā. Baptiſta.

quòd diſtet ab vtroq; extremorū: coniūgit autem mediator per hoc, quòd ea quæ vnius ſunt, deſert ad alterum. Neutrum autem horum poteſt conuenire Chriſto ſecundū quòd Deus, ſed ſolum ſecundum quòd homo. Nam ſecūdum quòd Deus, nō differt a Patre & Spiritu ſancto in natura & poteſtate dominij. Nec etiā Pater & Spiritusſanctus aliquid habent quod non ſit filij, vt ſic poſſit id, quod eſt Patris vel Spiritusſancti quaſi quod eſt aliorū, ad alios deferre: sed vtrū G que conuenit ei, inquātum eſt homo: quia ſecundum quòd eſt homo, diſtat & a Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam eſt homo, conuenit ei coniungere homines deo, præcepta & dona dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo ſatisfaciendo, & interpellando. & ideo veriſſime dicitur mediator ſecundum quòd homo.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ ſi ſubtrahatur diuina natura a Chriſto, ſubtrahetur per cōſequēs ab eo ſingularis plenitudo gratia- H rum, quæ conuenit ei, inquantum eſt vnigenitus a patre, vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt ſit ſuper omnes homines cōſtitutus, & propinquius ad Deum accedens.

AD 2ᵐ dicendum, q̄ Chriſtus, ſecundum quòd deus, eſt per omnia æqualis patri: ſed etiam in humana natura excedit alios homines. & ideo ſecundum q̄ homo, poteſt eſſe mediator, non autem ſecundum quòd deus.

AD 3ᵐ dicendū, q̄ licet auctoritatiue peccatum auferre cōueniat Chriſto ſecundum q̄ eſt deus, tamen ſatisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, ſecundum q̄ eſt homo. Et ſecundum hoc dicitur dei & hominum mediator.

QVAESTIO XXVII.

De Beatæ uirginis Mariæ ſanctificatione, in ſex articulos diuiſa.

POST prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionē conſequuntur, tractatum eſt, reſtat conſiderandum de his, quæ filius Dei incarnatus, in natura humana ſibi vnita geſſit vel paſſus ēt quæ quidem conſideratio quadripartita erit. Nam primo conſiderabimus de his, quæ pertinent ad ingreſſum eius in mundum. Secun- F do, de his quæ pertinēt ad progreſſum vitæ ipſius in hoc mundo. Tertio, de exitu ipſius ab hoc mundo. Quarto, de his quæ pertinēt ad exaltationem ipſius poſt hāc vitā.

¶ Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. Primo quidem de conceptione Chriſti. Secundo, de ei⁹ natiuitate. Tertio, de eius circūciſione. Quarto, de ei⁹ baptiſmo.

¶ Circa conceptionem autem eius oportet primo, aliqua conſiderare quantum ad matrem concipientē: G ſecundo, quantum ad modum conceptionis. tertio, quantum ad perfectionem prolis conceptæ.

¶ Ex parte autem matris occurrit conſiderandum, primo quidem de ſanctificatione eius: ſecundo, de virginitate eius: tertio de deſpōſatiōe eiuſdē: quarto de annuntiatione ipſius: quinto, de præparatione ipſius ad concipiendum.

Circa primum quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secūdo, Vtrum fuerit ſanctificata ante animationē.

¶ Tertio, Vtrum per huiuſmodi ſanctificationē fue- H rit ſibi totaliter ſublatus fomes peccati.

¶ Quarto, Vtrum per huiuſmodi ſanctificationē fuerit conſecuta, vt nunquam peccaret.

¶ Quinto, Vtrum per huiuſmodi ſanctificationē adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sexto, Vtrum ſic ſanctificari, fuerit proprium ſibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit ſanctificata ante natiuitatem ex utero.

I AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur q̄ beata virgo non fuerit ſanctificata ante natiuitatē ex vtero. Dicit enim Apoſto. 1. ad Cor. 15. Non prius quod ſpiritnale eſt, ſed prius, quod eſt animale, deinde qd̄ eſt ſpirituale: ſed per gratiam ſanctificantem naſcitur homo ſpiritualiter in filium Dei ſecundum illud Ioā. 1. Ex deo nati ſunt. Natiuitas autem ex vtero, eſt natiuitas animalis. non ergo beata uirgo fuit prius ſanctificata, quàm ex vtero naſceretur. 3.di.3. q.1. ar.2.q.3. Et quol.6.q.5. ar.2.cor. Et op.3.c.213 Et pſal.45.

¶ 2 Præt. Aug.⁹ dicit in Epiſtola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum dei, non niſi renatorū eſt: nemo autem renaſcitur niſi prius naſcatur. ergo beata uirgo non fuit prius ſanctificata, quàm ex vtero naſceretur. In epiſ. 57. a medio, to mo.2.

K ¶ 3 Præt. Quicumque eſt ſanctificatus per gratiam, eſt mūdatus a peccato originali & actuali. ſi ergo beata Virgo fuit ſanctificata ante natiuitatem ex vtero, conſequens eſt quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato: ſed ſolum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cæleſtis. Si ergo tūc mortua fuiſſet, videtur quòd ianuam regni cęleſtis introiſſet, quod tamen fieri non potuit ante paſſionē Chriſti: habemus enim fiduciam in introitum ſanctorum per ſanguinem eius, vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata uirgo non fuerit ſanctificata antequā ex vtero naſceretur.

¶ 4 Præt. Peccatum originale contrahitur ex origine,

ſicut

ſicut peccatum actuale ex actu. Sed quamdiu aliquis eſt in actu peccandi, nnn poteſt a peccato actuali mundari. ergo etiam nec beata Virgo a peccato originali mundari pntuit, dum eſſet adhuc in ipſo actu originis in materno utero exiſtens.

Sed contra eſt, quòd Eccleſia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur feſtum in Eccleſia niſi pro aliquo ſancto. ergo beata Virgo in ipſa ſua natiuitate fuit ſancta. fuit ergo in utero ſanctificata.

Respon. Dicendum, quòd de ſanctificatione beatæ Mariæ, qnòd ſcilicet fuerit ſanctificata in utero, nihil in Scriptura canonica traditur, quæ etiã nec de eius natiuitate mentionem facit: ſicut tamen Aug. * in ſermone de Aſſumptione ipſius Virginis, rationabiliter argumentatur, qnòd cum corpore ſit aſſumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari poſſumus, quòd fuerit ſanctificata in utero. Rationabiliter enim creditur, qnòd illa quæ genuit Vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & ueritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, ut legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibuſdam aliis hoc priuilegialiter eſſe conceſſum, ut in utero ſanctificarētur, ſicut Hieremias, cui dictum eſt, Hieremię 1. Antequam exires de uulua, ſanctificaui te, & ſicut Ioannes Baptiſta, de quo dictum eſt Luc. 1. Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ. Vnde rationabiliter creditur, quòd beata Virgo ſanctificata fuerit antequàm ex utero naſceretur.

In lib. de aſſumptione beatæ Mariæ c. 6. præcipue to. 9

D. 845.

D. 843.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod eſt animale, & poſt id qđ eſt ſpiritnale, qnia prius fuit ſecundum carnem concepta, & poſtea ſecundum Spiritum ſanctiſicata.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd Aug. loquitur ſecundũ legem communem, ſecundum quam per ſacramenta nó regenerantur aliqui niſi prius nati: ſed Deus huic legi ſacramentorum, potentiam ſuam nõ alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam ſuam conferre poſſit, antequam naſcantur ex utero.

Ad 3ᵐ dicēdum, quòd beata Virgo ſanctificata fuit in utero a peccato originali, quantum ad maculã perſonalem, non tamen fuit liberata a reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, ut ſcilicet non intraret in paradiſum niſi per Chriſti oſtiũ, * ſicut & de ſanctis patribus dicitur, qui fuerunt ante Chriſtum.

D. 370.

* Alias hoſtiam.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquantum per eam communicatur humana natura, quam proprie reſpicit peccatum originale, quod quidem fit quando proles concepta animatur. Vnde poſt animationem nihil prohibet prolē conceptam ſanctificari: poſtea enim non manet in materno utero ad accipiendam humanam naturam, ſed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

Articvlvs II.

Vtrum beata Virgo fuerit ſanctificata ante animationem.

Ad secvndvm ſic proceditur. Videtur quòd beata Virgo ſanctificata fuerit ante animationem: quia (ut dictum eſt*) plus gratiæ eſt collatum Virgini matri Dei, quàm alicui ſanctorum: ſed quibuſdam

A uidetur eſſe conceſſum, quòd ſanctificarētur ante animationē: quia ut dicitur Hierem. 1. Priuſquam te formarem in utero, noui te: non autem infunditur anima ante corporis formationem. Similiter etiã de Ioan. Bapt. dicit Ambr. † ſuper Luc. quòd nondum inerat ei ſpiritus uitæ, & iam inerat ei Spirit' gratiæ. ergo multo magis beata Virgo ante animationē ſanctificari potuit.

§ 2 Præt. Conueniens fuit (ſicut Anſel. * dicit in lib. de conceptu Virginali) ut illa Virgo ea puritate niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur,
B Tota pulchra es amica mea, et macula nõ eſt in te: ſed maior puritas fuiſſet beatæ Virginis, ſi numquam anima eius fuiſſet inquinata contagio originalis peccati. ergo hoc ei præſtitum fuit, ut antequã animaretur caro eius, ſanctificaretur.

§ 3 Præt. Sicut dictum eſt, * non celebratur feſtum niſi de aliquo ſancto: ſed quidam celebrant feſtum conceptionis beatæ Virginis. ergo
C uidetur quòd in ipſa ſua conceptione fuerit ſancta, & ita quòd ante animationem fuerit ſanctificata.

§ 4 Præt. Apoſtolus dicit Rom. 11. Si radix ſancta, & rami, radix autem filiorum ſunt parentes eorum. potuit ergo beata Virgo ſanctificari etiam in ſuis parentibus ante animationem.

Sed contra eſt, quod ea quę fuerunt in ueteri teſtamento ſunt figura noui, ſecundum illud 1. ad
D Corinthio. 10. Omnia in figura cõtingebant illis: ſed per ſanctificationem tabernaculi, de qua dicit in Pſalm. 45. Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus, uidetur ſignificari ſanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur, ſecũdum illud Pſal. 18. In ſole poſuit tabernaculum ſuum. De tabernaculo autem dicitur. Exod. ultim. Poſtquam cuncta perfecta ſunt, operuit nubes Tabernaculum teſtimonii, & gloria Domini imple-
E uit illud. ergo etiam beata Virgo non fuit ſanctificata niſi poſtquàm cuncta eius perfecta ſunt, ſcilicet et corpus & anima.

Respon. Dicendum, ꝙ ſanctificatio beatæ Virginis, non põt intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primo quidē, quia ſanctificatio, de qua loquimur, nõ eſt niſi emundatio a peccato originali, ſanctitas. n. eſt pfecta munditia, ut Diony. * dicit in 12. cap. de Diui. no. Culpa autem non poteſt emundari niſi per gratiam, cuius ſubiectũ eſt ſola

Super Quaeſtionis uigeſimaeſeptimae Articulum ſecundum.

Titulus clarus ē de animatione ſecundum animam rationalem intellectus.

3. di. 3. q. 1. artic. 2. Et quo. 6. q. 5. artic. 1. cor. Et opu. 3. c. 231.

§ In corpore art. eſt una concluſio cũ uno corollario. Concluſio eſt reſpõſiua quæſito directe, beata uirgo non fuit ſanctificata ante animationem. Corollariũ eſt, beata Virgo fuit ſanctificata poſt animationem. Concluſio probatur dupliciter, primo ſic, Sanctificatio de qua loquimur, eſt emundatio a peccato originali. ergo eſt per gratiam. ergo in ſola creatura rationali. ergo non ante infuſionem animæ rationalis. Antecedens declaratur ex Dionyſi. Sanctitas eſt perfecta munditia. Prima conſequentia probatur, quia culpa non emũdatur, niſi per gratiam. Secunda uero, quia ſola creatura rationalis eſt ſubiectum gratiæ. Secundo, ducendo ad inconueniens ſic. Proles concepta ante infuſionē animæ rationalis non eſt culpæ obnoxia. ergo quocumque modo ante animationem beata Virgo ſanctificata fuiſſet, non incurriſſet originalis peccati maculam. ergo non indiguiſſet redemptione & ſalute, quæ eſt facta per Chriſtum: ſed hoc eſt inconueniens. ergo. Antecedens probatur, quia ſola creatura rationalis eſt ſuſceptiua culpæ. Prima conſequẽtia ut clara relinquitur. Secunda autem probatur auctoritate angeli Matth. 1. Ipſe ſaluum faciet a peccatis. Inconueniens conſequentis probatur auctoritate Apo. 1. ad Tim. 4.

Ⅽ Aduerte hinc primo, quòd ſanctificatio poteſt dupliciter ſumi. Primo, ut eſt de contrario in contrarium, de immunditia ad munditiam, & ſic conſtat quòd eſt de peccato in gratiam. Secundo, ut eſt de negatio in affirmatum, de nõ ſancto in ſanctũ, de non gratia in gratiam. Et ſic non ſupponit peccatum, & inuenitur in Chriſto & angelis, angeli enim ſanctificati ſunt a Deo, qui unmquam peccauerſit, & de ſeipſo dicit Chriſtus, quem Pater

Libro. 1. in Luc. in tit. de turbati Zachariæ coofirmat. Parum ante mediũ, t. 5.

† c. 18. parũ a principio.

Ar. 1. huius q. argu. Sed cont.

* art. præce.

c. 12. parum a principio.

Pater sanctificauit, &c. In prima autem ratione hic allata sumi tur sanctificatio primo gratia materiæ, quoniam sermo est de sanctificatione hominis descendentis ex commistione maris, & feminæ: supponimus enim omnem huiusmodi hominem peccatum originale contrahere, iuxta superius determinata de peccato originali. Et propterea in litera dicitur, quòd sanctificatio, de qua loquimur, est emūdatio a peccato originali. Et in auctoritate Dio. accipiēdo munditiā a contrario probat, ly ratione materiæ. probatur, quia perfecta munditia in tali materia ē emūdatio a peccato originali. ¶ Aduerte secūdo, quòd licet sanctificatio proprie sumpta, vt scilicet pertingit ad proprium terminum ad quem, qui est gratia reddens creaturam impeccabilem ad minus mortaliter, sumat duobus antedictis modis, extenditur tamen sanctificationis nomen (sicut etiam extenduntur alia nomina multiplicia) ad ea quæ ad sanctitatem præparāt, vel faciunt, & huiusmodi. Et pptērea Auctor in secunda ratione hic allata antenso sanctificationis nomine vtitur, dicēs, Quocūque modo ante animationem beata Virgo sāctificata fuisset. Ea autem necessitas, secundæ rationis fuit, quia excluso per primā rationem, quòd ante infusionem rationalis animæ sanctificata fuit proprie (quia non erat capax gratiæ) supererat excludere quòd nec etiam, scilicet ante animationem non fuit sanctificata illo modo, quo ille fœtus erat sanctificationis capax, puta quòd mundaretur ab infectione seu contagione, quæ erat infectura aīam rationalē sibi infundēdā. Et hoc per secūdā rationē directe excluditur, vt patet.

(loco citato in argu.)

¶ Circa secundam rationem dubium occurrit de illa consequentia, ergo non indiguisset redemptione Christi. Nam videtur nō valere ex eo, quòd multi cum sint modi, quibus redemptio, & salus per Christum fit etiam a peccato, ratio ista vnum tantum modum excludens, quasi omnes excluserit, infert negatiuam totaliter, quòd non indiguisset redemptione Christi. Quòd autē non sit vnicus tantum modus quo redemptio a peccato fit per Christum, ex eo patet quòd vltra illum communem modum, quo saluat, delendo inuentam peccati maculam in anima, da-

K tur alius, quo tollendo contagionis labem in carne suscepturа animam, præseruat a peccato animam, ne incurrat in illud. Ac per hoc, licet beata Virgo non indiguisset illo modo, scilicet per deletionem maculæ incursæ, redimi & saluari per Christum, indiguit tamen redimi & saluari per eundem, alio modo scilicet per emundationem infectionis fœtus, vt sic præseruaretur a culpa. ¶ Ad huius euidentiam aduertendum est, quòd aliud est personam beatæ Virginis indiguisse redimi a peccato per Christum, & aliud est fœtum illum ante animæ infusionem indiguisse sanctificari per Christum. Nam personam ipsam indigere saluari a peccato est liberari a peccato, quod habet vel haberet: oportet enim aut quòd habeat peccatum, vel quòd sit in procinctu seu periculo habendi peccatum quisquis eget saluari a peccato, si enim peccatum non habet, nec est in periculo habendi peccatum, saluari a peccato non indiget, vt patet. Fœtum autem egere sanctificatione, est quia nisi sanctificetur, immundus erit. Si beatæ igitur Virginis fœtus sanctificatus fuisset ante infusio-

F nem animæ rationalis, cum fœtus non sit homo nisi per animam rationalem, non ipsa beata Virgo, quæ non erat adhuc, sed fœtus ille indiguisset sanctificari per Christum, sed ipsa beata Virgo fuisset concepta sine peccato originali absque quacumque alia gratia: ita quòd eo hoc ipso, quòd anima sua infusa esset materiæ mundæ, originale peccatum non contraxisset, etiam si nulla super apposita fuisset gratia, ac per hoc ipsa beata Virgo non indiguisset gratia redemptionis seu saluationis a peccato per Christū factæ. Exēplum, Apostolus Paulus quia natus est ciuis romanus, nūquam indiguit cæsarea gratia ad ciuilitatē romanā, quamuis aliquis eius patrib' suis hac gratia indiguerit. Simile est in proposito, quia licet casto antecedens personam beatæ Virginis indiguerit redimi tali modo per Christū, ipsa tamē beata Virgo, quia nata in vtero esset expers peccati absque infusa sibi gratia præseruante, ne incurreret, non indiguisset simpliciter & absolute redimi seu saluari a peccato per Christum. Et hinc habes, quòd si dicatur quòd beata Virgo indiguisset in carne præcedente redimi a peccato, quamuis non in se, hæc distinctio non obstat dictis, quoniam indigere in an-

(D. 245.)

(D. 370.)

(D. 243.)

I tecedentibus non est ipsam indigere, ita quòd ly in antecedentibus, est conditio diminuens rationem indigentiæ personalis. Et propterea non valet consequentia, indiguisset in sui fœtus carne, ergo ipsa beata Virgo indiguisset. Est ergo simpliciter vera doctrina in litera tradita, quòd si beata Virgo fuisset ante infusionem animæ sanctificata, quòd non eguisset redemptione & salute a peccato facta per Christum. Et bene nota, quòd non dicitur, quòd nō indiguisset salute gratiæ aut gloriæ facta per Christum, sed salute a peccato, a qua dictus est Iesus, hoc est saluator, vt Angelus reuelauit Ioseph, dicens Mat. 1. Vocabis nomē eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Et per hæc patet responsio ad obiectionem, quoniam beatam Virginem in præcedente fœtu, vel parēte &c. indigere redemptione, non est ipsam beatam Virginem indigere, sicut Paulū in suis parentibus indiguisse gratia, ciuilitatis Romanæ, non est Paulum illa indiguisse: sed maiores suos indiguisse illa. ¶ Circa corollariū, dubium occurrit, quia non videtur sequi ex præmissis. Nam ex hoc quòd beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem, non sequitur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem: stat enim quòd nec ante nec post, sed in ipso instāti infusionis aīæ fuerit sanctificata, vt multi moderni tenēt. ¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est discutere materiam hanc absolute, & aliud inquantum ex hac litera infertur talis conclusio corrollarie. Nam absolute loquendo, inter illas duas positiones extremas, scilicet quòd fuerit sanctificata vel ante infusionem animæ, vel post infusionem animæ, est positio media quòd fuit sanctificata in instanti infusionis animæ. Cuius opinionis Auctor hic non meminit, quia tempore suo non erat adinuenta, omnibus communiter tenentibus beatam Virginem conceptam in peccato originali, & ideo vt videtur, reprobantibus sanctificationem carnis eius ante infusionem animæ, vt in hac litera patet. Et propterea loquendo secundū præsentis literæ

creatura rationalis. Et ideo ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata non fuit. Secundo, quia cum sola creatura rationalis sit susceptiua culpæ, ante infusionem animæ rationalis proles concepta, non est culpæ obnoxia. Et sic quocumque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, numquam incur-

G risset maculam originalis culpæ, & ita non indiguisset redemptione, & salute, quæ est per Christum, de quo dicitur Matth. 1. Ipse saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus non sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timot. Vnde relinquitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationem.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Dominus dicit, ante formationem in vtero se Hieremiam nouisse, notitia scilicet prædestinationis, sed sanctificasse dicit eum non ante formationem, sed antequam exiret de ventre. Quod autem Ambrosius[a] dicit, quòd Ioanni Baptistæ nondum inerat spiritus vitæ, cum iam habebat spiritum gratiæ, non est intelligendum, secundum quòd spiritus vitæ dicitur anima viuificans, sed secundum quòd spiritus vitæ dicitur aer exterius respiratus: vel potest dici, quòd nondum inerat ei spiritus vitæ, idest anima, quantum ad manifestas & completas operationes ipsius.

Ad 2m dicendum, quòd si numquam anima beatæ Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati

G Christi, secundum quam est vniuersalis omnium saluator. Et ideo sub Christo, qui saluari non indiguit, tamquam vniuersalis saluator, maxima fuit beatæ[d] Virginis puritas. Nam Christus nullo modo contraxit originale peccatum, sed in ipsa sui conceptione fuit sanctus, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius dei: sed beata Virgo[d] con-

H traxit quidē originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex vtero nasceretur. Et hoc signatur Iob. 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur, Expectet lucem, idest Christum, & nō videat (quia nihil inquinatū incurrit in illam, vt dicitur Sapien. 7.) nec ortum surgentis auroræ, idest beatæ Virginis, quæ in suo[d] ortu a peccato originali fuit immunis.

Ad 3m dicendum, quòd licet Romana ecclesia conceptionem beatæ Virginis non celebret, to-

lerat tamen consuetudinem aliquarum ecclesiarum, illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est totaliter reprobanda. Nec tamē per hoc, quòd festum conceptionis celebratur, datur intelligi, quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

Ad 4^m dicendum, quòd duplex est sanctificatio. Vna quidem totius naturæ, inquantum scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ, & pœnæ liberatur, & hæc erit in resurrectione. Alia vero est sanctificatio personalis, quæ non transit in prolem carnaliter genitam, quia talis sanctificatio non respicit carnem, sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerunt mundati a peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatum originale contraxit, cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commistione maris, & feminæ: dicit enim Augustinus* in libro de nuptiis, & concupiscentia, omnē quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati.

cap. 1. 2. circa princip. tom. 7.

literæ contextum, consequentia tenet, quia a negatione sanctificationis anterioris cum sua ratione, quia scilicet contraxit peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationem. Et clare patet quòd sequela hæc est efficax, quoniam impossibile est in vno eodemque instanti contrahere peccatum originale, & sanctificari ab illo. Stat ergo litera solida, quamuis non solicita de illa media opinione, tunc inopinabili. Quæ hodie mulieribus, vulgo, affectuque nonnullorum pio, multorum autem industria ac quæstu cogētibus ita præualuit, vt doctorum sanctorum æstimata pietas præferatur, & quod in communi asseritur, in his scilicet, quæ credenda sunt sectandos magis esse antiquos doctores, quàm modernos, in hoc particulari post habetur, dum moderni antiquis, & non sancti sanctis præferuntur. Testatur autem erraticus hic processus, similes esse istos peccantibus ex ignorantia electionis, dum in vniuersali scientes, applicando ad particulare, ab vniuersali declinant. Verum opinio ista media, quamuis noua, quāuis aliena a doctrina antiquorum doctorum, & a doctrina sanctorum communiter, quia tamen nihil contra fidē sustinet, & Apostolica sedes decreuit donec fuerit decisum, absque hæresis criminisque labe vtramque contradictionis partem teneri posse, vnaquæque prouincia in suo sensu abundet, modo prompta sit Ecclesiæ sanctæ definitioni subesse.

¶ Scripsimus de hac materia tractatulum quendam ad Leonem x. Pontif. Max. qui viuit, & regnat: & ideo sat sit hic monuisse omnes de re hac differentes, aut prædicantes, vt meminerint se non de fidei necessariis, sed de probabilibus tractare: neutra siquidem pars fidei documentis aduersatur. Nam si tenetur beatam Virginem contraxisse originale peccatum (vt sancti, & antiqui doctores tenent) stat omnia consona inueniri. Si autem tenetur beatam Virginem non ex vi conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusa illi animæ præseruatam ab originali peccato quod tunc incurrisset, nisi illa gratia affuisset, nihil contra fidem tenetur, sed specialis modus redimendi ac saluandi a peccato originali, Christo attribuitur respectu suæ matris. sic enim ipsa beata Virgo indiguit redimi, & saluari a peccato per Christum, quoniam ipsa tunc incurrisset peccatum, nisi munus gratiæ præuenientis non tempore, sed natura affuisset. Et ita puritas eius fuit maxima sub Christo, qui nullo modo indiguit redimi, qui ex vi suæ conceptionis fuit sanctus. Fuitque in beata virgine quod animale, est prius natura non tempore, quam quod spirituale est: quoniam infusio gratiæ in ipsius anima supponit productionem animæ, quamuis, vt dictum est, præueniat peccati maculam, quæ tunc incurrenda erat nisi gratia illam impedisset, probabilis profecto opinio, nisi sanctorū antiquorū auctoritas obstaret, longe probabiliorē reddēs contrariā positionē.

Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum tertium.

Titulus clarus recolentibus fomitis rationem ex dictis in præcedentibus: est enim fomes appetitus sensitiui deordinatio ex subtractione originalis iustitiæ destituti, qua deordinatione caro concupiscit aduersus spiritum.

¶ In corpore art. duo fiunt. primo, recitantur quatuor opiniones circa quæsitum, deinde singulæ examinantur, & sola quarta approbatur, sicque respondetur quæsito.

ARTICVLVS III.

Vtrum per sanctificationem fuerit beatæ Virginis fomes totaliter sublatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sicut enim pœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorum virium rebellione ad rationem, ita etiam pœna originalis peccati est mors, & ceteræ pœnalitates corporales: sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi pœnalitatibus. ergo etiā fomes ab ea totaliter remotus nō fuit.

¶ 2 Præt. 2. ad Corinthios 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur, & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis: sed nihil, quod pertinet ad perfectionē virtutis, fuit beatæ Virgini subtrahendum. ergo non fuit beatæ Virgini totaliter subtrahendus fomes.

¶ Præt. Damascenus* dicit, quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionem filii dei, quod non potest intelligi nisi de purgatione

lib. 4. orth. fi. ca. 15.

¶ Quo ad primum opiniones patent, prima quòd totaliter ablatus: secunda quòd ablatus, quantum ad pronitatem in malum, non autē quantum ad difficultatem in bonum. tertia, quòd ablatus quantum ad personam, non quantum ad naturam: quarta quòd remanet secūdum essentiam ligatus quo ad actum. Et hæc quarta videtur coincidere cum secūda opinione posita a Magistro sent. in 3. dist. tertia sen. Duas tantum ibi ponit, scilicet primam & quartam sub aliis verbis, vide ibi.

3. dist. 3. q. 1 artic. 2. & ibidem in ea positione pri. par. text. Et op. 3. c. 231.

¶ Quo ad secundū, examinatur primò, secunda opinio dicens, quòd fomes remansit quo ad difficultatem ad bonū, sed non quo ad pronitatem ad malum. Contra quam obiicitur sic, Fomes est inordinata habitualis concupiscētia appetitus sensitiui, & inordinatio hæc attenditur penes repugnantiam ad rationem. ergo ponere quòd remanserit, & non inquantum inclinat ad malum, est ponere duo opposita. Et tenet sequela, quia repugnantia ad rationem in appetitu, est inquantum inclinat ad malum, vel difficultat in bono.

¶ Circa hanc rationem duo sunt dubia, alterum commune, qualiter fomes sit inordinata concupiscētia habitualis, cum nullus sit habitus malus in prole, quia nec acquisitus, nec infusus: alterum proprium huic intento: quia hæc ratio non videtur efficax, quoniam inordinata concupiscentia (vt litera testatur) habet duos effectus sub disiunctione, vel inclinare ad malum, vel difficultare ad bonum, & positio contraria dicit, quòd fomes manet cū vno tantum istorum effectuū. Auctor autem ex positione causæ habentis plures effectus. s. inordinatæ cōcupiscentiæ naturæ, habere vtrumque dictorum effectuum, infert positionem vtriusque effectus, quod constat non licere ex 2. Post. sed econuerso: ex quolibet. n. effectu communis causæ potest inferri causa, sed ex positione communis causæ non potest inferri determinate iste effectus, vt in litera fit, dum ex inordinata cōcupiscentia infertur, pronitas ad malum, & non solum difficultas ad bonum, quam opinio illa ponebat.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd concupiscentia habitualis dicitur non quia sit habitus, sed quia est priuatio habitus: priuatio enim ad genus sui oppositi spectat: non homo enim ad substantiam, & non album ad quale reducitur, est siquidem appetitus sensitiuus humanus priuatus gratia habituali originalis iustitiæ, qua promptus suberat rationis ordini: destitutus siquidem tali dono dicitur concupiscentia inordinata habitualis: quia sic est etiam si nihil actualiter concupiscat.

¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter, Primo quòd doctrina Aristot. loquitur de causa communi ad disparatos effectus, non autem de causa communi effectuum mutuo se inferentium, quales sunt isti. Nam pronitas ad malum difficilem facit ad bonum, & difficultas ad bonum, pronum monstrat animū ad malum

ad malum, nisi enim animus inclinaretur ad contrariũ bono rationis, non esset difficilis ad bonum: sicut si corpus non inclinaretur ad motum deorsum, non difficultaretur ad ascendendum. Et similiter ex hoc, quòd inclinatur ad bonum sensibile contrarium bono rationis, prouenit quòd difficultatem patitur ad motum secundũ rationem in bonum. ca.16.to.7 Nullus ergo error, nulla debilitas i processa hoc litteræ est. secundo dici potest, q̃ licet ex positione causæ cõmunis non possit determinate inferri positio alterius determinate effectus, vel positio vtriusque simul, potest tamẽ inferri potentia ad alterũ determinate, & ad vtrumque simul, quia ex hoc ipso quòd causa cõmunis est vtriusque, in potentia habet vtrũque, ac per hoc licuit Auctori ex hoc, quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter inferre, q̃ fomes necessariũ est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono, & non intulit quòd actualiter iclinaret ad malum: ipsa siquidem inordinatio, quia rationi contraria, sonat pronitatem ad malum non actualem, sed habitualẽ, vt declaratum est. Et propterea recte illatũ est, quòd duo simul ponuntur cõtraria, dum ponitur fomes & negatur habitualis pronitas ad malum, quia ipsa inordinata concupiscentia est pronitas ad malum, quia est contraria rationi. Et hæc responsio magis literam assequitur.

a fomite, nam peccatum nõ fecit, vt Aug.† dicit in li. de Natura, & gratia. ergo per sanctificationem in vtero, non fuit libere mundata a fomite.

SED CONTRA est, quòd dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fomes autem ad maculam pertinet, G saltam carnis. ergo in beata Virgine fomes non fuit.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidã enim dixerunt, quòd in ipsa sanctificatione beatæ Virginis, qua fuit sanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes subtractus. Quidam vero dicunt, quòd remansit fomes quantum ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, sublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malũ. H Alii vero dixerũt, quòd sublatus fuit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem personę, prout impellit ad malum, & difficultatẽ facit ad bonũ, remansit tamen inquantum pertinet ad corruptionẽ naturæ, prout scilicet est causa traducendi originale peccatum in prolem. Alii vero dicunt, quòd in prima sanctificatione remansit fomes secundum essentiam, sed ligatus, in ipsa autem conceptione filii dei fuit totaliter sublatus.

Ad horum autem intellectum oportet considerare, quòd fomes nihil est aliud, quàm inordinata concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamen, quia actualis concupiscentia est motus peccati: dicitur autem concupiscentia sensualitatis esse inordinata, inquãtum repugnat rationi, quod fit, inquantum inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipsam rationẽ fomitis pertinet, quòd inclinet ad malum, vel difficultatem faciat in bono. vnde ponere quòd remanserit fomes in beata Virgine non inclinans ad malũ, est ponere duo opposita simul. similiter etiam videtur oppositionem implicare, quòd remanserit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ, non autem inquantum pertinet ad corruptionem personæ. Nam secundum August.* in lib. de Nup. & concupiscentia, libido est quæ peccatum originale transmitrit in prolem. Libido autem importat inordinatam concupiscentiam, quæ nõ totaliter subditur rationi: et ideo si totaliter fomes subtraheretur, inquantum pertinet ad corruptionem personæ, non posset remanere, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ.

Restat ergo vt dicamus, quòd vel totaliter fomes fuerit ab ea sublatus per primam sanctificationem, vel quòd remanserit ligatus. I Possat enim intelligi, quòd totaliter fuerit sublatus fomes hoc modo, q̃ præstitum fuerit beatæ Virgini

¶ Examinatur deinde tertia opinio, dicens fomitem remansisse quantum ad corruptionem naturæ, non quantum ad corruptionem personæ. Contra hanc in litera similiter procedit, quòd ponat duo opposita simul, arguendo sic, Fomes vt corruptio naturæ est libido transmittens peccatum in prolem: libido autem est supra dicta concupiscentia rationi contraria. ergo fomes vt corruptio naturæ infert seipsam, vt corruptionem personæ. Antecedens est Aug. Altera propositio accipitur, vt per se nota, quia aut est sermo de libidine actuali, & habetur intentum, quia hæc non compatitur liberum rationis vsum: sed de hac non est sermo, quia quantumcumque parentes absque delectatione coirent, proles conciperetur in peccato originali. Si autem est sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa, constat, quòd ipsa non nisi habitualis est concupiscentia inordinata, quam declarauimus. Consequentia autem est per se euidens, quia inordinata concupiscentia, ideo inordinata est, quia contraria rationi habentis illam, ac per hoc ad personale malum habentis illam spectat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscentia est ex eadem ratione, & contraria rationi habentis illam & ex qua transmittitur originale peccatũ in prolẽ, non pôt ſm vnã & eandẽ numerã rationẽ separari a seipsa vt maneat in seipsa, & nõ maneat, quicquid sit de effectib⁹.

¶ Post hæc exclusis, secunda & tertia opinionibus, infertur, primam, aut quartam asserendam. Et examinatur prima, declarando primo, quomodo potest intelligi ista positio, ex sancta plana patet litera quo ad hoc, exemplo Christi & Adæ. Mouendo secundo hanc opinionem, quia spectat ad dignitatem beatæ Virginis obiiciendo tertio cõtra illam, quia derogat dignitati Christi, quia prima caro sancta debuit esse caro Christi. Affertur aũt in litera ratio talis. Absq; virtute Christi null⁹ a prima damnatione liberatur. ergo ante incarnationem Christi nullus secandũ carnẽ debuit a prima damnatione liberari. Cõsequentia probatur, quia ĩ Christi carne debuit primo apparere immunitas a dãnatione. Et confirmatur a simili, de immortalitate carnis. ¶ Aduerte hic quòd Auctor posito antecedente, aduersariuam apponit adiuuantem consequentiam, dicens: et quãuis per spiritualem fidem Christi aliqui sunt secundum Spiritũ ab illa damnatione ante Christi incarnationem liberati, tamẽ, &c. Vbi ex dissimili effectu salutis carnalis & spiritualis a Christo, dum causam tangit scilicet secundũ spiritum & secundum carnem, consequentiam probat. ca.24.to.7. Cõsentaneum quippe rationi est, vt sicut salus spiritus per spiritualem modũ fit (per fidẽ scilicet quę est etiam futurorũ) ita salus carnis carnaliter quoque fiat, ac per hoc a prima carne sancta suapte natura, qualis est proculdubio secundum oẽs sola Christi caro, de qua sola scriptum est, Quod ex te nascetur sanctum. videre etiam potes quàm consona ratio allata sit, tum, vt primum in vnoquoque genere sit causa aliorum, tum, vt principium, & consumatio rei correspondeant sibi, salus carnis consumatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatem eiusdem carnis. Et quia constat primam carnem immortalem fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta: sanctitas autem carnis penes munditiam, seu immunitatem a fomite, qui lex carnis dicitur, attenditur. non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in huiusmodi quæstionibus non quæras rationes mathematicas: indisciplinati enim est ingenii, quærere similem in omni materia certitudinem, rationabi- K lem hic sufficit inferre conclusionem.

¶ Demum quarta opinio approbatur, quam primo ponit, dicens q̃ remansit fomes secundũ essentiam, ligatus quo ad exercitum seu operationem vsque ad conceptionẽ filii Dei, in qua fuit totaliter sublatus. Secundo declarat modum quo ligatus fuit, vbi tres modos tangit, scilicet per dominiũ liberi arbitrii, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primum modum excludit eadem ratione, quia priuilegium similiter Christi est vsum liberi arbitrii in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quem declarauerat examinãdo primam opinionem vltimo improbatam, tertium autẽ modum magnificat. Tertio declarat vltimam conclusionis partẽ, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primo in carne Christi, ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum

ex abundantia gratiæ, descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, quòd inferiores vites numquam mouerentur sine arbitrio rationis, sicut dictum est fuisse in Christo, quem constat peccati fomitē non habuisse, & sicut fuit in Adam ante peccatum, B per originalem iustitiam, ita quòd quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis institiæ. et quamuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quamuis per spiritualē fidē Christi, aliqui ante Christi incarnationē sint s̄m spiritum ab illa damnatione liberati, tamen q secundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere: et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, nullus adeptus fuit carnis immortalitatem, ita inconueniens videtur dicere, quòd ante Christi carnē in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuscūq; alterius, fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis, siue membrorū. Et ideo videtur melius dicendum, q per sanctificationem in vtero nō fuerit sublat⁹ beatæ Virgini fomes secundum essentiam, sed remansérit ligatus, non quidem per actum rationis suæ, sicut in viris sanctis, quia non habuit usum liberi arbitrii, adhuc in uentre matris existēs, hoc enim est speciale priuilegium Christi, sed per abundantiam gratiæ, quā in sanctificatione recepit, & etiam perfectius per diuinā prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit resulgere peccati immunitas, credendum est q ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite subtracto. Et hoc signatur Ezech. 43. vbi dicitur, Ecce gloria dei Israel ingrediebatur per uiam orientalem. i. per beatam Virginē, & terra, idest caro ipsius, splendebat a maiestate eius. s. Christi.

AD PRIMVM ergo dicendū, B q mors & huiusmodi pœnalitates, de se non inclināt ad peccatum. Vnde etiam Christus licet assumpserit huiusmodi pœnalitates, fomitem tamen non assumpsit. Vnde etiam in beata Virgine, vt Filio conformaretur (de cuius plenitudine gratiam accipiebat) primo quidē fuit ligatus fomes, & postea sublatus, non autem liberata fuit a morte, & aliis huiusmodi pœnalitatibus.

Ad 2m dicendum, quòd infirmitas carnis ad fomitem pertinēs, est quidem in sanctis viris perfectę C uirtutis occasio, non tamen causa sine qua perfectio haberi non possit. Sufficit autem in beata Virgine ponere perfectam virtutem ex abūdantia gratiæ, nec oportet in ea ponere oēm occasionē perfectionis.

Ad 3m dicendum, quòd Spiritussanctus in beata Virgine duplicem purgationem fecit, unam quidem, quasi præparatoriā ad Christi conceptionem, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpæ, vel fomitis, sed mentem eius magis in vnū D colligens, & a multitudine sustollens. Nam & angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas inuenitur, vt Dion.* dicit 6. cap. Eccle. hierar. Aliam uero purgationē operatus est in ea Spiritussanctus mediante cōceptione Christi, quæ est Spiritussancti opus. Et secundū hoc potest dici, quòd purgauit eā totaliter a fomite.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per huiusmodi sanctificationem E fuerit consecuta, ut numquam peccaret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q per sanctificationem in vtero non fuerit; beata Virgo præseruata ab omni peccato

A legiorum Christi, dignitas matris tunc poni potest, vt gratiam habuerit totaliter auferentem fomitem, tum quia figurate auctoritas Ezech. fauet.

¶ Circa primum modū vinculi quo ligatur fomes, scilicet per imperium liberi arbitrii, pro quanto dicitur Christi priuilegiū, scito quòd dupliciter contingit haberi usum liberi arbitrii i materno vtero. Primo, ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps semper, & hoc est priuilegiū Christi, & hoc negatur cuiquam alteri concessum. Et per hanc negationem sufficiēter probatur fomitē in beata Virgine nō esse ligatū per liberum arbitriū, quia fomitē ab initio habuit & continue: liberi aūt arbitrii vsū non habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegium. Secundo, contigit ex speciali gratia ad aliquem actum, vt de Ioāne Baptista potest credi cum exultauit in gaudio infans in vtero: gaudere. n. motus est appetitiuæ partis, & gaudere de spiritualibus motus est appetitus superioris, qui vocat voluntas: constat aūt Ioannis gaudiū nō de re sēsibili, sed de Christi aduētu fuisse, & exultasse i gaudio: verū post actū illum Ioannes sanctus perseuerauit, licet non cū usu liberi arbitrii. Sicut & miraculose quādoq; legitur præstitus vsus loquendi ad aliquē actum aliquibus infantibus, qui tamē nesciebāt propterea postea loqui, sed erant sicut alii infantes, vt patet in gestis Apostolorum Simonis & Iudæ, & Faustini, Simplicii, & Beatricis.

q. 15. ar. 2.

¶ Circa magnificationem tertii modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinam prouidentiam, aduerte q dupliciter expōi potest illud comparatiuum, perfectius. Primo, vt denotet solam additionē maioris perfectionis, ita quòd perfectioni interiori superaddatur perfectio ab exteriori prohibente, sicut si diceremus quòd fons aquæ est frigidus ab intrinseca qualitate, & perfectius ab extrinseco concauo monte prohibente solem calefacientem. Et hic sensus caret scrupulo, quoniam constat fomitem perfectius ligari ex gratia intrinseca, & prouidentia extrinseca prohibente inordinationē fieri, quā ex gratia intrinseca tantum. Alio modo potest exponi, vt comparationem faciat ad secundum modum vinculi, vt sit sensus, q fomes perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quàm per interiorem sanctificationem: & hic sensus non caret ambiguitate, quoniam efficacius ac nobilius refrenatur inclinatio interior ab intus, quàm ab extra, fomes autem interior, quædā est inclinatio aduersus rationem. Sed si diligentius perspexerimus, inueniemus oppositum: aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, cum inclinatio habitualis sit, optime ac propriissime per habitū curatur ac tollitur, sed actus ipse cum præter ac contra infusū habitū exerceri possit ea ipsa habituali inclinatione impellēte, requirit ad hoc vt inobliquabilis sit manēte interiori inclinatione, ad exteriorem curā, quæ ad ea, quæ intus, & ad ea quę extra sunt, se efficacissime extendat. Et ppterea manente in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius extendum actuum ipsius ponitur diuina prouidētia ad interiora, & exteriora se extendens infallibiliter, quàm gratia interioris sanctitatis non tollens tamē fomitem, quia huiusmodi gratia relinquit locū actuali vsui pręter gratiā, vt patet i Ioā. Bap. Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quamuis nobilius esset simpliciter ab intrinseco nō posse exorbitare, quàm ab extrīseco, nō est tū nobilius inter possibilia in tali statu. s. manētis fomitis. Et loquit de possibili s̄m diuinā sapientiā suauiter oia disponētē, quæ vocatur potētia ordinata. ligatus ergo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filii, & per gratiā sanctificationis relinquentē fomitis essentiā, & dominatūē exercitio (ut habitualis gratia viatorū præsidere cōsueuit subiecto ne exorbitet i actu) & per diuinā prouidentiā perfectius, vt plene, ac infallibiliter præsidentē, ne actu exorbitet. Et hæc expositio est tanto Auctore dignior, quanto subtilior, & diuersitatem in litera positam modorum ligandi, & comparationem proprie penetrat, & ab ipso Auctore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

ca. 6. par. 3. a medio.

¶ *Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Simpliciter

pliciter fatendum est, quod beata Virgo nullum actuale peccatum commisit. Probatur dupliciter. Primo syllogistice, & satis clare in litera ordinetur primo maior, illos, quos deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur auctoritate apostolica ad Corinth. deide Minor, beata Virgo diuinitus electa est, vt esset mater dei, ergo habuit gratiam opportunam ad maternitatem dei. Et confirmatur hæc conclusio auctoritate Angeli. Inuenisti gratiam, ecce concipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset (quod tripliciter probatur clare in litera) ergo. Secundò, probatur auctoritate sacræ scripturæ accommodatæ: Tota pulchra es. Memento & hic quicumque legis, suscipere has rationes supra materiam subiectam optimas, vtpote ex sacræ scripturæ auctoritatibus communibus applicatis ad propria beatæ Virginis procedentes, quando ex propriis ad propria desunt.

¶ In responsione ad primum videre facile potes, quòd idem est gratiam sanctificationis sufficere ad tollendum infallibiliter omnem sensualitatis motum præter rationem, & tollere fomitem, & propterea vsque ad conceptionem Christi (in qua gratia abstulit fomitem) non sufficeret gratia sanctificans: sed opus fuit diuinæ prouidentia, vt prius declaratum fuit.

¶ In responsione ad secundum notate garruli prædicatores passionis Christi, tot femineos clamores, motus &c. attribuentes beatæ Virgini in dolore passionis. Pensate verba Basilii in litera allata, & percipite ipsam contemplationi admirationis tunc vacasse, conferendo diuina prius visa, & sibi certa humanis, quæ tunc videbat, summa infimis & econtra, & consequenter affectum cogitationibus consonum secundum rectam rationem habentem, vt condoleret, vt compateretur, eum tam excelsum, tam vilibus, &c. subiectum ex charitate propria pro ipsius matris, & mundi salute prospiceret.

¶ In responsione ad F tertium, considera reuerentiam, modestiam, sapientiamque tanti doctoris. Inuenit Chry. in hac materia contrarium Aug. rationique nõ clamauit accusando, exaggerando (vt hodie faciũt multi) modestissime dixit, excessit, sapientissime subiunxit verba ipsa reduci posse ad sanum sensum, quicquid Auctor senserit subiiciens. Frequenter enim Auctor sicut in Philosophia Arist. vt philosophũ exponit, quicquid ipse Arist. senserit, ita in theologia, doctores vt theologos, quicquid illi auctores senserint, exponere conatur, vt in sano saluentur eorũ verba sensu.

3. dist. 3. q. 2. ar. 3. ar. di. 23. q. 1. ar. 2. b. 1. coe. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. Et op. 3. c. 228. & 231. Et op. 6. ca. 6. prin. col. 2. Et opu. 60. cap. 3.

*ar. præce.

*ca. 12. 10. 3 et q. ca no. test. q. 73. circa med. com. 4.

*hom. 45. in Matth. tom. 2.

actuali. Quia vt dictũ est* post primã sanctificationem fomes peccati remansit in Virgine. Motus autẽ fomitis etiã si rationẽ præueniat, est peccatũ veniale, licet leuissimũ, vt Aug. dicit in lib. de Trinit. †ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

¶ 2 Præt. Sup illud Luc. 2. Tuã ipsi* G animam pertransibit gladius, dicit August.* in lib. veteris & noui Testamenti, quod beata Virgo in morte dñi, stupore quodã dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatũ est.* ergo beata Virgo nõ fuit præseruata immunis ab omni peccato.

¶ 3 Præt. Chrys. †super Mat. exponẽs illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te, dicit, Manifestũ ẽ, quod solũ ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. super illud, Vinũ non habent, dicit idẽ Chrys.* quod volebat illis ponere gratiã, & seipsam clariorẽ facere per Filiũ, & for H tassis quid humanũ patiebat, quẽadmodum & fratres eius dicẽtes, Manifesta teipsum mundo. Et post pauca subdit, Nondũ.n. quã oportebat, de eo opinionem habebat: quod totũ constat esse peccatum: ergo beata virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

*Hom. 20. in Ioan circ. med. illius tom. 3.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in li. de Natura & gratia, De sancta virgine Maria propter honorẽ Christi, nullam prorsus, cũ de peccatis agitur, habere volo quæstionem. inde.n. scimus, quod ei plus gratiæ collatũ fuerit ad vincẽdũ ex omni parte peccatum, quod concipere ac parere meruit eũ, quem constat nullum habuisse peccatum.

*c. 36. ante med. to. 7.

RESPON. Dicẽdum, quod illos, quos deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei, secundum illud secundæ ad Cor. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autẽ Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater dei, & ideo non est dubitandũ quod Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quòd Angelus ad eã dicit, Inuenisti gratiam apud deũ, ecce concipies &c. Non autem fuisset idonea mater dei, si peccasset aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum, vnde & per oppositũ ignominia matris ad filium redundasset: tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corinth. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? tum etiam, quia singulari modo dei filius, qui est dei sapientia, in ipsa habitauit, non G solum in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. et ideo simpliciter fatendũ est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec ueniale, vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd in beata Virgine post sanctificationem in vtero, remãsit quidẽ fomes peccati, sed ligatus, ne s. prorumperet in aliquem motũ inordinatum, qui rationẽ præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamẽ ad hoc sufficiebat, alioqnin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitũ, vt nullus motus posset esse in H sensualitate eius, nisi ratione præueniens, & sic fomitẽ nõ habuisset, quod est cõtra supradicta.* Vnde oportet dicere, quod complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

In cor. & ar. præced.

Ad 2m dicendum, quòd illud verbum Simeonis, Origenes, † & quidam alii doctores exponunt de dolore, quem passa est in Christi passione. Ambr.* autẽ per gladium dicit significari prudentiam Mariæ, non ignaram mysterii cælestis: viuum est enim verbum dei, & validum, & acutius omni gladio acutissimo. Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen nõ est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis, & discussionis. dicit enim Basilius in Epist. ad Optimum, quòd beata Virgo assistẽs cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem diuinæ conceptionis notitiã, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat, ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

Hom. 18. in Luc. in me. & deinceps, tom. 3.

*Ambr. Li. in Luc. ca. cuius tit. de Simeone & Anna.

Ad 3m dicendum, quod in verbis illis Chrysostomus excessit: possunt tñ exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatũ inanis gloriæ motũ quantũ ad ipsam, sed id, quod ab aliis posset æstimari.

K

ARTICVLVS V.

Vtrum beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo per sanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi, secundũ illud Ioan. 1. Vidimus

¶ *Super quæstionis vigesimaseptimæ Articulũ quintũ.*

Titulus, vt sonat sumatur de plenitudine, vt extenditur ad plenitudinem intensiuam, & extensiuam.

¶ In corpore vna est conclusio. beata Virgo maiorem præ ceteris gratiæ plenitudinem a Christo obtinuit. Probat. Quãto ma-

3. dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 3. c. & di. 13. q. c a. 2. q. 2. c. & opu. 6. & opu. 60. c. 3. Et Ioa. c6. & Ro. 8. lib. 5.

to magis appropinquat aliquid principio in quolibet genere, tanto plus esse ctum illius participat, sed beata Virgo maxime appropinquauit principio. ergo. Maior ex Dio. Minor probat, quia
li.3.tex.63 & 64.to.2. Christo maxime appropinquauit, qui secundum deitatem auctoritatiue, & secundum humanitatem instrumentaliter est principium gratiæ: quod probat Ioa. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

¶ Aduerte ergo, quod cum in litera concluditur, beatam Virgi
li.1.tex.32 & li.2.tex. 38.to.2. nem præ ceteris gratiam habuisse, non fit cōparatio ad Angelos, sed homines tantum, tū quia est sermo de gratia data beatæ Virgini in vtero matris, quam constat fuisse minorem gratia angelorum beatorum: tum quia sermo est de viatorum gratia, vt patet ex responsione ad secundum: vbi in beata virgine per
In so. n. a prin. serm. 10. a sectissima gratia ponitur, gratia qua fuit inter comprehensores: tum quia ratio literæ disparata est ab angelorū ratione, dum illi propinquiores Deo secundum deitatem inueniuntur, ista inue
ap. 4. ante medium. nitur propinquior deo secundum humanitatē. Nec hæc ideo dicta sunt, quasi angeli habeāt in cælo maiorem gratiam quā beata Virgo, hoc enim est falsum, quoniam ipsa est domina angelorum: sed ideo dicta sunt, vt hęc litera exponatur ad literam de gratia sanctificationis in vtero, post quam deinde multū proprio merito gratiæ acquisiuit, crescēs vsque ad perfectū æternitatis diē, ita quod propinquissima fuit, & est Christo, & secūdum deitatem to esse gratiæ, quamuis non in esse naturæ, & secundū humanitatē in esse naturæ.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiū aduerte, quòd cum Auctor dicit, non

eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed ea quę sunt propria Christi, non sunt alteri attribuēda. ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in sanctificatione.

¶ 2 Præt. Ei quod est plenū, & perfectum, non restat aliquid addendum, quia perfectum est cui nihil deest, vt dicitur in tertio Phy. * sed beata Virgo postmodum additionē gratiæ suscepit, & quando Christum concepit (dictum est enim Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te) & iterum quando in gloria est assumpta. ergo videtur quod nō habuerit in sua prima sanctificatione plenitudinem gratiarum.

¶ 3 Præt. Deus nō facit aliquid frustra, vt dicitur in 1. de Cælo: † frustra autem habuisset quasdam gratias, cum earum vsum numquam exercuerit, nō enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ, aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

SED CONTRA est, quod Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena, quod exponens Hiero.* in sermone de Assumptione dicit, Bene gratia plena, quia ceteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam simul infudit gratiæ plenitudo.

RESPON. Dicendum, quòd quando aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tāto magis participat effectum illius principii, vnde Dionys.* dicit 4. ca. Cæl. hierar. quòd angeli qui sunt deo propinquiores, magis participāt de bonitatibus diuinis, quā homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiue, secundum humanitatem vero instrumētaliter, vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est: beata autem virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. et ideo præ ceteris maiorem debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique a deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquātum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes, secundum quòd dicitur Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed beata Virgo

A Maria tantā gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima auctori gratiæ, ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodam modo gratiā ad omnes deriuaret.

Ad 2m dicendum, quòd in rebus naturalibus, primo quidem est perfectio dispositionis, puta cum materia est perfecte ad formam disposita. Secundo autem est perfectio formæ, quæ est potior, nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertio autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissime habet proprias qualitates, cum ad locum suū peruenerit. Et similiter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi, & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autem perfectio gratiæ

B

C fuit in beata Virgine ex præsentia filii Dei in eius utero icarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem secunda perfectio sit potior quàm prima, & tertia quàm secunda, patet quidem uno modo per liberationem a malo. Nam primo in sua sanctificatione fuit liberata a culpa originali: secundo in conceptione filii Dei, fuit totaliter a fomite mundata: tertio uero in sui glorificatione,

D fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primo in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ad bonum: in conceptione autem filii dei consummata est eius gratia confirmans eam in bono: in sui uero glorificatione consummata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

Ad 3m dicendum, quòd non est dubitandum, quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapi-

E entiæ & gratiam uirtutum, & etiā gratiam prophetiæ, non tamen accepit ut haberet omnes usus harum, & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quòd conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim usum habuit in contemplando, secundum illud Luc. 2. Maria autem cōseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit usum sapientiæ, quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri, secundum il

tamen accepit, vt haberet oēs vsus harū & similiū gratiarū, sicut habuit Christus, ly omnes non distribuit pro oībus simpliciter vsib' gratiarū, quia nec Christus habuit oēs vsus gratiarum, quoniā non est loquutus in ōīs linguis, vt supe- rius in q. 7. art. 7. ad vltimū Auctor dixit: sed distribuit pro quali oibus, quæ in moralibus appellare licet oia. Christ' n. habuit omnes vsus gratiarum, quia modicū pro nihilo reputatur. Beata aūt virgo non habuit oēs vsus, qui multi sibi defuerunt quia scilicet impertinentes erant suæ conditioni, non. n. fecit miracula, &c. Vel distribuit pro oibus vsib' limitatis ad illos, quos habuit Christ', vt non sit dictum in litera, qd habuit oēs vsus, sed non habuit oēs vsus sicut Christus, tamquam ly sicut limitet ly oēs vsus. Et quouis modo exponatur sententia, in idem redit, prima tamen expositio magis consonat literę.

¶ In eodem articulo quo ad actum doctrinæ negatū a beata Virgine, aduerte quòd quia theologia solida fundatur super Scripturas sacras, & nullibi in ea reperitur beatā Virginem docuisse, sicut nec Christū loquutum linguis, ideo sicut affirmam' Christum non vsum gratia linguarum in lo- D.383 quendo, eadem ratione affirmandum est, beatam Virginē non docuisse, præter tim cū apostolica auctoritas hoc interdicat mulieribus com probet. Quod aūt dicit, ipsam instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua & natiuitate filii, & magorum aduentu, & similibus, ex Scriptura non habetur, sed habetur quod Spiritussanctus docuit Apostolos omnes veritatē de spectantibus ad fidē, inter quæ erat Christi cōceptio ex Spiritusancto, & natiuitas ex Virgine, quæ

gine, quæ etiam in Symbolo posita sunt.
¶ Posset tamen dici, quòd non publica doctrina, sed familiari instructione, quam constat mulieribus non esse prohibitã, beata Virgo aliqua particularia facta explicauit apostolis. Auctor autem secundum scripturam sacram loquitur, uagans ab ea vsũ sapientiæ, quo ad actum doctrinæ.

¶ Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulũ sextum.

TItulus clarus. ¶ In corpora duo fiunt, primo tractatur quid Aug. de hoc scripserit, secundo respondetur quæsito. Quo ad primũ Aug. sub dubio quæstionem relinquere videtur, & dicit litera, quòd videtur du bie loqui, quoniam Augu. in bis verbis non loquitur de sanctificatione qualicumque, sed illa, quæ est cum proprio sãctificati actu, scilicet credere, amare, & huiusmodi. Quia enim hanc relinquit sub dubio & de nulla alia loquitur sanctificatione, videtur sub dubio quæstionem de sanctificatione horum in vtero reliquisse. Omnia clara sunt in litera.

q. di. 3. q. 1. a. 2. q. 1. ad 4. Et quol. 6. q. 5. a. 1. cor. in fi. Et op. 3. c. 131 Et psal. 45. co. 5. *Et ar. 3. & 4. huius q.

¶ Aduerte tamen, quòd ex litera euãgelii sumi potest, Ioanni acceleratũ fuisse vsum liberi arbitrii. Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio. exultare autem similitudinarie, licet etiam sit inanimatorum (iuxta illud, Montes exultaueerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamen est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio, vel secundum sensitiuam tantum partem, et hoc non consonat causæ exultationis & gaudii in euangelio scriptæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, sicut nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces, uel secundum partem intellectiuam, & hoc ordo effectuum causatorum a salutatione insinuat, quòd scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puero. nam ex salutatione, aurium Elisabet commotiua, puer non in auribus, sed in gaudio exultauit, & Elisabet deinde repleta est Spiritusancto proculdubio in mente. Vnde comprehenditur, quòd primo mater secũdum sensum percepit: deinde puer secũdum mentem, & demum ad matris mentem intelligentia peruenit. Et huic sensui doctorum verba consonant dicentium de Ioanne, quòd prius sensit Dominum, vel quòd a perfectu cœpit vteris mensura, vel aliquid huiusmodi.

¶ Quo ad secundum, tria Auctor facit, primo respondet quæstioni negatiue, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminem alium esse sanctificatum: tertio rationem reddit, quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones, altera quæ mota est de sanctificatione, altera de tali sanctificatione, scilicet cum vsu liberi arbitrii. Monstratur diuersitas magna inter istas quæstiones, ex eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine usu liberi arbitrii, vt patet in sanctificatione paruulorum per baptismi gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est teneatur. Propter hæc igitur, litera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginẽ inueniuntur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur auctoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrii, quamuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, quòd hinc non potest assertiue dici de mente Auctoris hos non habuisse liberi arbitrii vsum in vtero, quoniam aduersatiue loquitur ad monstrandum conclusionem suam non dependere ex vsu liberi arbitrii, deinde negat quemcumque aliũ sanctificatum in vtero, ratione probans, quia inutilis esset. Vbi occurrunt tria dubia, primum est circa applicationem auctoritatis Apostoli ad propositum: dissonare quippe videtur, nã sermo est de sanctificatione in vtero, Apostolus autem non de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur: non enim dicitur vnicuique datur spiritus, sed manifestatio spiritus, &c. Litera ergo loquens de ipso Spiritu, non bene asserit auctoritatem de manifestatione Spirit⁹: hæc enim auctoritas non probat illud assumptũ, vt patet.

¶ Secundum dubiũ est, quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verum assumit, sequitur quòd beata Virgo nõ fuit sanctificata in vtero, quia illius sanctificatio in Scriptura non habetur, ac per hoc Ecclesiæ non innotuit, ac per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundũ literæ processum.

¶ Tertium dubium est, quia secundum hanc rationẽ sequeretur, quòd non esset credendum aliquod miraculum, nisi quod in sacra Scriptura contineretur, quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula ordinantur, cui non nisi per Scripturam sacram innotescunt, secundum hanc literam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd assumptũ literæ ad quod probandum inducitur Apostoli auctoritas, non est, sanctificationis gratia ordinatur ad utilitatem, sed est huiusmodi, priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter communem legem ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter responderi potest. primo quòd sicut priuilegia materialia alicui a principe concessa, sub specie manifestationis continẽtur, ita priuilegiũ gratiæ est manifestatio spiritus, & cõcessi in ipsa gratia infusa, & concedentis Spiritussancti, specialiter diligentis illum, cui gratiam dedit, ac per hoc litera probans priuilegia gratiæ per manifestationem spiritus, non diuertit ad extranea. Et si obiiciatur, quòd tunc ratio ista supponit sanctificationem in vtero semper fieri cum priuilegio, conceditur quòd sic est secundum hanc responsionem. Et suppositio est satis rationabilis, quoniam sicut secundum rem sanctificatio in vtero est actus priuilegialis, ita etiam debet esse secundum cognitionem.

¶ Secundo, quòd quia tam singulares gratiæ superexcedunt communem legem diuinæ prouidentiæ, ac per hoc harum concessio spectat ad diuina miracula, constat autem miracula ordinari ad aliorum vtilitatem, ideo non solum priuilegia, sed ipsa sanctificatio in vtero, ex hoc ipso quòd præter legem communẽ fit, continetur sub gratia, quæ datur ad aliorum vtilitatem, & consequenter sub spiritu manifestando. Nam ex hoc ipso, quòd ad ecclesiæ vtilitatem ordinatur ad ecclesiæ quoque notitiam necesse est ordinetur, alioquin diuina sapientia nõ disponeret omnia suauiter, dum rationalibus creaturis ex quibus ecclesia constat, nõ per rationis actum de suo bono prouideret, sed velut animalibus brutis incognitas vtilitates ingereret. Et confirmatur ex dictis in primo libro, scilicet quòd deus in ecclesia triumphante numquam præter communem ibi legem operatur: quia nulla vtilitas esset. cum igitur in militanti ecclesia præter communem legem operatur, ad ecclesiæ vtilitatem operatur, ob cuius vtilitatem communem legem prætermittit. Quia igitur assumptum in litera de gratia contenta sub spiritu manifestando loquitur

---

illud 1. ad Tim. 2. Docere autem mulieri non permitto. Miraculorum autem vsus sibi non competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis, & ideo soli Christo, & eius discipulis, qui erant baiuli doctrinæ Christi, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptista dicitur Ioãn. 10. quòd signum fecit nullum, vt scilicet oẽs Christo intenderent. Vsum autẽ prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominum, &c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sanctificari in vtero H post Christũ proprium fuerit beatæ Virgini. Dictum * est enim, quòd propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc, vt esset mater dei: sed hoc est propriũ sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

¶ 2 Præt. Aliqui videntur propinquius accessisse ad Christũ, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui dicuntur sanctificati in vtero, nã Christus specialiter dicitur filius Dauid, & Abraham propter promissionẽ eis specialiter factam de Christo. Isaias etiam expressissime de eo prophetauit, Apostoli etiam G cum ipso Christo conuersati sunt: nec tamen leguntur sanctificati in vtero. ergo neque etiam Hieremiæ & Ioanni Baptistæ conuenit sanctificari in vtero.

¶ 3 Præt. Iob de se dicit, Iob. 31. Ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero egressa est mecum: nec tamen propter hoc dicimus eum sanctificatum in vtero. ergo neque etiam Ioannem Baptistam, & Hieremiam cogimur dicere sanctificatos in vtero.

SED CONTRA est, quòd dicitur de Hieremia, Hier. 1. Antequam exires de uentre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

RESPON. Dicendum, quòd August. in Epist. * ad Dardanum,

Est epi. 57 cir. med. & deinceps ta

I

K

A dubie videtur loqui de horum sanctificatione in vtero. Putuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ (scilicet quòd mulier esset mater Dei) a maioribus cognoscendæ; non a paruulo cognitæ: vnde in euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, sed exultauit. Videmus autem, exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia in vtero, & ideo sicut solent miracula fieri, facta est diuinitus in illo, non humanitus ab infante. B Quamquam etiam si vsque adeo est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in alijs paruulis ætas expectatur, vt possint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. sed quia expresse in euangelio dicitur, quòd Spiritu C sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & de Ieremia expresse dicitur, Antequam exires de vulua, sanctificaui te, asserendum videtur eos sanctificatos in vtero: quamuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint. De quo Augustinus. [a] quæstionem mouet: sicut pueri, qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij: nec est credendum aliquos alios [d] sanctificatos esse in vtero, D de quibus scriptura mentionem non facit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem) quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi ecclesiæ innotesceret. Et quamuis iudiciorum dei non possit ratio assignari, quare scilicet huic E & non alij hoc munus gratiæ conferat, conueniens tamen videtur fuisse vtrumque dictorum sanctificari in vtero, ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primo quidem per eius passionem, secundum illud Hebr. vltim. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Ieremias & verbis & mysterijs apertissime prænuntiauit, & suis passionibus expressissime præfigurauit. Secundo per baptismum, primæ ad Corinth. 6. Sed abluti estis; sed sanctificati estis. Ad quem quidem baptismum Ioannes suo baptismo homines præparauit.

Ad primum ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit a deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Ieremias, qui sunt electi, vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cetero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: alijs autem sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cetero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

Ad 2[m] dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt sancti esse Christo coniunctiores, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi, quantum ad expressam figuram sanctificationis ipsius, vt dictum est. [a]

Ad 3[m] dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVAESTIO XXVIII.

De virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est, de virginitate matris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fuerit virgo in concipiendo.

¶ Secundo, Vtrum fuerit virgo in partu.

¶ Tertio, Vtrum permanserit virgo post partum.

¶ Quarto, Vtrum votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata Maria fuerit virgo in concipiendo.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd mater dei non fuerit virgo in concipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex Virgine matre concipitur:

loquitur, ideo probādum merito fuit p auctoritatē Apostoli de manifestatione spiritus. Et hæc responsio est dicecte secundum literam, nihil præsupponens, & solida.

¶ Ad dubium secundum dicitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, etsi non est tradita in sacra scriptura explicite, est tamē tradita implicite, ex hoc ipso q in sacris literis inuenitur alicui sancto concessa gratia sanctificationis in vtero: hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam virginem fuisse sanctificatam: quia habuit quicquid gratiæ ceteris collatū est. Vnde hæc rō nō auferimit Auctorē suū, sed tuetur eū.

¶ Ad tertium dubiū dicitur, q loquendo de Ecclesiæ fide simpliciter necessaria, concedendum est consequens: sed si sit sermo de Ecclesiæ fide ex tali suppositione vel accessoria (puta quæ post talem approbationem extensa est ad tale miraculum: vt si Ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel probabili (vt est fides de miraculis recitatis in canonizationibus sanctorum) credenda sunt miracula, quæ in sacra scriptura non continentur. Nec oppositum sequitur ex ratione literæ: quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolute, & non præsupposita tali decretali loquitur: docuitque per hoc Auctor, q nec necessario, nec probabiliter credendum est, aliquem alium esse sanctificatum in vtero, simpliciter & absolute loquendo. An autem deus aliquem deinceps sanctificauerit & Ecclesiæ reuelauerit, alterius est quæstionis: quia tamen non est expectanda ecclesia melior, quàm fuerit: nec Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctificati sunt in vtero (quāuis Ioannes euangelista virginitatis, prophetiæ, euangelistæ, singularis quoque officij erga matrem domini gratia donatus fuerit) credendum est, quòd nullus simpliciter in toto temporis decursu fuit, est, aut erit sanctificatus in vtero, nisi qui in litera explicantur. Non defuisse tamē audiuimus temeritatem modernam cuiusdam mulierculæ, sanctificatam se in vtero profitentis: & forte fuit vere sanctificata, non vtero materno, sed proprio, velut Bersabee, deo puniente superbiam illius.

¶ Demum rationē reddit Auctor, quare isti duo Ieremias, & Ioannes Baptista sanctificati sunt in vtero, præmissa exclusione rationis necessariæ, subdens rationem congruētiam: quia scilicet præfiguratores fuerunt sctificatiōis p Christum faciendæ, dū ꝓ monstrarunt media sctificātia, alter passionem, alter baptismatis, n. duob[9] medijs Chrs sctificauit mundū, passione vt cōiuncto instro: baptismo, vt instrumento separato.

¶ Nota hic, q duorum ꝓpositorū, s. q isti duo sunt sctificati in vtero, & q nullus ali[9], Auctor primi tm̄ rōnē reddere nititur: quia ad affirmatiōem certa pōt consonantia inueniri: ad tam latā aūt & altā ac ꝓfundam negationem, q consonantia sat erit.

¶ Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum primum.

Titulus de virginitate carnali intelligitur.

¶ In corpore duo fiunt: primo, respondet quæsito affirmatiue: Mater Christi concepit virgo, probatur ex contrario: quia cōtrarium est hæresis, &c. Secūdo, assignatur rō quadruplex conuenientiæ, q sic fuerit, & omnia clare patent in li.

* ead. epist. dicta 10.2,

D, 843.

* In corp. artic.

4. cont. c. 45. Et opu. 3. c. 212. Et opusc. 60. c. 4.

sed Christus non solum dicitur habere matrem, sed etiam patrem: dicitur enim Luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo. & infra eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolĕtes quærebamus te. ergo Christus non est cõceptus ex virgine matre.

¶ 2 Præt. Matthæ. 1. probatur, quòd Christus fuerit filius Abrahę & Dauid, per hoc, quòd Ioseph ex Dauid descendit: quæ quidem probatio nulla esset, si Ioseph pater Christi non fuisset. ergo videtur, quòd mater Christi eum ex semine Ioseph conceperit, & ita non videtur fuisse virgo in concipiendo.

¶ 3 Præt. Gal. 4. dicitur, Misit deus filium suum factum ex muliere: mulier autem consueto modo loquendi dicitur, quæ est viro cognita. ergo Christus non fuit conceptus ex Virgine matre.

¶ 4 Præt. Eorum, quæ sunt eiusdem speciei, est idem modus generationis, quia generatio recipit speciem a termino, sicut & ceteri motus: sed Christus est eiusdem speciei cum alijs hominibus, secundum illud Philip. 2. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Cum ergo alij homines generentur ex commistione maris & feminæ, videtur quòd etiam Christus simili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuisse cõceptus ex Virgine matre.

¶ 5 Præt. Quælibet forma naturalis habet materiam sibi determinatam, extra quam esse non potest: materia autem formæ humanæ videtur esse semen maris & feminæ. si ergo corpus Christi non fuerit conceptum ex semine maris & feminæ, non vere fuit corpus humanum, quod est inconueniens. videtur igitur non fuisse cõceptus ex Virgine matre.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 7. Ecce, virgo cõcipiet.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter confitendum est matrem Christi Virginem concepisse: contrarium enim pertinet ad hæresim Hebionitarum * & Cherinthi: qui Christum purum hominem arbitrabantur, & de vtroque sexu eum natum putauerunt. Quòd enim Christus sit conceptus ex Virgine, conueniens est propter quatuor. Primo propter mittentis Patris dignitatem conseruandam: cum enim Christus sit verus & naturalis dei filius, non fuit conueniens, quòd alium patrem haberet, quàm deum, ne dignitas dei Patris transferatur ad alium. Secundo, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimmo cordis corruptio, perfecti verbi conceptionem non patitur. quia ergo caro sic fuit a verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertio hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere non debuit, per quam peccatum mundi tollebatur, secundum illud Ioan. primo: Ecce agnus dei, scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Augustinus dicit in libro * de Nuptijs & concupiscentia: Solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quarto, propter ipsum finem incarnationis Christi, quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo, id est dei virtute: cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustinus * dicit in libro de sancta Virginitate: Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de virgine, vt significaret membra sua de virgine ecclesia, secundum spiritum nascitura.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Beda * dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd vere iuxta photinianos pater fuerit ei, sed quòd ad famam Mariæ conseruandam pater sit ab omnibus æstimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioseph: vel sicut Augustinus * dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Christi dicitur Ioseph, quo & vir Mariæ intelligitur, sine cõmistione carnis,

F G H I K

in litera. Si tamen nouitius non intelligit corruptionem cordis, cuius meminit secunda ratio, sciat cor pro mĕte, seu intellectu sumi: corruptio autem intellectus non secundũ substantiam, sed secundum operationem attenditur: omnis enim defectus in intelligendo, corruptio quædam intellectus est, sicut omnis deperditio alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo efficit, vt intellectus defectuosum quoq, verbum formet, cõcipiĕdo illud quod sic defectiue intelligit (qui enim imperfecte intelligit leonis naturam, perfectum quoque verbum de natura leonis exprimere intus nequit) ideo in litera dicitur, quòd cordis corruptio impedit perfectionem verbi.

¶ In responsione ad primum habes, Ioseph patrĕ dici Christi vere dupliciter, vel putatiue, vel officio: quamuis non fuerit pater generatione.

¶ In respõsione ad tertium, adiũge ad glossam, quòd nec secundum latinæ linguæ proprietatem mulier est nomen corruptionis, sed naturalis proprietatis feminę humanæ: dicta est enim mulier quasi mollier a mollitie & animi & corporis.

¶ In respõsione ad quartum, dubium magnum in philosophia occurreret, si philosophia nunc traderetur, quãtum veritatis habeat litera hæc dicens, Ratio illa habet locum in his, quæ procedunt in esse per viã naturæ, eo quòd natura sicut est determinata ad vnũ effectum, ita est determinata ad vnum modum producendi illum: habet siquidem instantias in elementantibus, in vegetabilibus, & in animalibus: Auctoris autem propositio sat est, quòd nõ habet locum in potĕtia diuina. Absq; multa tamĕ digressione pro literæ expositione aduerte, qui philosopharis, quòd illa propositio, de qua est tanta quæstio, s. vnius naturæ, vnus est modus generatiõis, probatur in litera hac dupliciter, s. ex parte termini, quia generatio recipit speciem a termino, & hæc probatio assumitur arguendo, & ex parte agentis: quia natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita est determinata ad vnũ modum producĕdi effectum illum. Et probatio quidĕ ex parte termini ex vnitate termini vnitatĕ generationis inferens, satis debilis videtur: quoniam videmus ignem generari diuersis generationibus, scilicet ab igne & nõ ab igne, sed a sole: & mures videmus genitos per semen, & sine semine. Et quòd hæc omnia sint eiusdĕ speciei, ex hoc patet, quòd hęc iam genita quã aliter producta generant sibi similia in specie: eiusdem ergo speciei est productus mus per propagationem cum matre patre suo, qui sine propagatione productus est. vna ergo natura pluribus potest generationibus acquiri. In motibus quoque idem apparet, nam idem secũdum speciem vbi, in circumferentia signatum, potest diuersis secundum speciem motibus acquiri: puta per motum super chordam & per motum super arcum semicirculi: & similiter in naturalibus idem locus potest acquiri per volatum & per ambulationem. Propter quæ forte Auctor nõ propter illam probationem, sed propter probationem secundam, quam respondĕdo apposuit, acceptauit illam rationem, dicens, cum redditione causæ, eo quòd natura, &c. Secunda igitur

* Vt patet ex Aug. li. de hęresib. c. 8. & 10. tom. 6.

* ca. 12. in princ. to. 7.

* ca. 6. ante medium, tom. 6.

* lib. 1 Luc. c. 3. fm ci' ordinem a medio, to. 2.

* li. 1. & Nuptiis & concup. ca. 11. parũ ap. tom. 7.

dū igitur probatio in se quidem vera est: nam quodlibet naturale agēs sicut ad vnum terminū, seu ꝙ nō ad opposita nec disparata, est determinatū ex vnitate suæ naturæ, ita etiam ad vnum modum determinatur, In cuius signū, semen plantæ non generat plantam, si inseratur, & oculus plantæ non generat plantam, si seminatur: neutrum enim videmus exercitari. Sed quantum hæc probatio in se vera, sic efficax ad probandum illam conclusionem, non apparet, nisi præsupposita vnitate naturalis agentis ad vnum effectum. Et quoniam in animalib⁹ perfectis (quale est homo, leo, bos, & huiusmodi) supponitur vnitas agentis naturalis, ideo ratio pro efficaci admittitur. Si quis autem negaret cum Auicen. suppositionem illam, in campum magnum disputandi oportet ingrediatur, ad quem nūc egrediendi nō est tempus quando de Beatissimæ matris dei virginitate tractatur: sat fuerit nosse Auctoris intentionem & literæ discussionem.

a Mat. c. 1. sup. illud, Christi generatio sic erat, to. 9.

b ca. 11. nō lōge a fin. to. 7.

c Est Aug. lib. 23. cōt. Faustum, c. 7 in medio, tom. 6.

¶ In responsione ad quintum aduerte, quòd propositio illa, quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formā, nisi determinatam materiam, si vniuersaliter, vt iacet, intelligatur, vel aduersatiue permissiue intelligitur, quasi diceret, quicquid sit de trāsmutatione per virtutem naturalem, diuina tamen virtus, &c. & hoc sufficit literæ, vel affirmatiue ꝙ vnica trāsmutatiōe sumitur: nullum enim agēs naturale, etiam vniuersale, vt cælū potest vnica transmutatione ad certam formam transmutare, nisi determinatam materiam: quia actus actiuorum sunt in patiente disposito. Et hoc

d lib. 1. c. 2. & 19. to. 4.

ipsa copulatione coniugij: multo videlicet coniunctius, quàm si esset aliunde adoptatus. Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph pater Christi, quia nō eum genuerat concumbendo: quandoquidem pater esset etiam ei, quem non ex sua coniuge procreatum, aliunde adoptasset.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Hiero. dicit* super Matthæ. cum Ioseph non sit pater domini saluatoris, ordo generationis eius vsque ad Ioseph deducitur. Primo quidem, quia non est consuetudinis scripturarum, vt mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex vna tribu fuit Ioseph, & Maria: vnde ex lege eam accipere cogebatur vt propinquam. Et vt August.* dicit in lib. de Nuptiis & cōcupiscentia, sic generationum series vsque ad Ioseph perducenda fuit, ne in illo coniugio virili sexui vtique potiori, fieret iniuria, cum veritati nihil deperiret: quia ex semine Dauid & Ioseph erat & Maria.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Glos.* dicit ibidem, mulierem ꝓ femina posuit, more locutionis Hebræorum: vsus enim Hebrææ locutionis mulieres dicit, non virginitate corruptas, sed feminas.

AD 4^m dicendum, quòd ratio illa habet locum in his, quæ procedunt in esse per viam naturæ: eo quòd natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita etiam est determinata ad vnum modum producendi illum: sed virtus supernaturalis diuina cum sit infinita, sicut non est determinata ad vnum effectum, ita non est determinata ad modum producendi quemcūque effectum. Et ideo, sicut virtute diuina fieri potuit, vt primus homo de limo terræ formaretur, ita etiam fieri potuit, vt diuina virtute corpus Christi formaretur de Virgine absque virili semine.

AD 5^m dicendum, quòd secundum Philosophum* in lib. de generatione animalium, semen maris non est sicut materia in conceptione animalis, sed solum sicut agens: sola autem femina materiam subministrat conceptui. Vnde per hoc, quòd semen maris defuit i cōceptione corporis Christi, non sequitur, quòd defuerit ei debita materia. Si tamen semen maris esset materia fœtus concepti in animalibus, manifestum tñ est, ꝙ non est materia permanens in eadem forma, sed materia trans-

A mutata. Et quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formam, nisi determinatam materiam: virtus tamen diuina quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quācumque formam. Vnde sicut trāsmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam a matre ministratam, etiam si non esset sufficiens materia ad natura-

B lem conceptum.

ARTICVLVS II.

Vtrum mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ mater Christi non fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambros.* super Lucam, Qui vuluam sanctificauit alienam, vt nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suæ vuluam, vt immaculatus exiret: sed apertio vul-

C uæ virginitatem excludit. ergo mater Christi non fuit virgo in partu.

¶ 2 Præt. Nihil in mysterio Christi esse debuit, per quod corpus eius phantasticum appareret: sed hoc non videtur vero corpori, sed phantastico conuenire, vt possit per clausa transire, eo quòd duo corpora simul esse non possunt. non igitur debuit ex matris vtero clauso corpus Christi prodire, & ita nō decuit, quòd esset virgo in partu.

D ¶ 3 Præt. Sicut Grego.* dicit in hom. octauarum Paschæ, per hoc quòd ianuis clausis ad discipulos post resurrectionem intrauit dominus, ostendit corpus suum esse eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Et sic per clausa transire, videtur ad gloriam corporis pertinere: sed corpus Christi in sua conceptione non fuit gloriosum, sed passibile, habens similitudinem carnis peccati, vt Apostolus dicit Roman. 8. non ergo exiuit per Virginis vte-

E rum clausum.

SED CONTRA est, quòd in quodam sermone Ephesini concilij dicitur, Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia vero & parientem ostendit, & matrem fecit, & virginitati non nocuit. fuit ergo mater Christi virgo in partu.

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio asserendum est matrem Christi etiam in partu virginem fuisse. Nam Propheta

etiam satisfacit literæ: quæ vnica transmutatione, vtpote in instanti Spiritus sanctus sanguinem beatæ Virginis trāsmutauit in corpus Christi. Et cōsonet philosophiæ, tradēti quòd illud ꝓprie dicitur agens posse, vt proprium effectum, & vt in propriam materiā, quod vnica transmutatione potest educere de potentia i actū, vt patet 9. Metaph. Si vero affirmatiue quoque, sed secundum subiectam materiam, puta in materia animatorum intelligitur, constat euidenter veram esse: sed argumento vniuersali non satisfacit particularis responsio: quamuis satisfaciat materiæ particulari, de qua est quæstio. Et ideo hæc responsio indigne Auctore videtur.

e Opusc. 5. cap. 231.

f lib. 2. in Luc. in c. eius tit. 2, decitcā salutoris in fin. tom. 5.

¶ *Super Quæstionis vigesimaoctauæ Articulum secundum.*

TItulus clar⁹ ē. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito: Beata virgo fuit virgo in partu. Probatur auctoritate Isaiæ. Secundo, triplicem rationem conuenientiæ assignat, quæ clare patēt in litera. Nouitij tamen percipiant pro prima ratione, quòd conceptio verbi in corde, & ꝓcessio verbi ex corde, nō sunt duo progressus: sed ad exprimendas diuersas conditiones habitudinis verbi ad intellectū, diuersæ adhibentur rationes: verbum.n. cordis, hoc est conceptus quem format intellectus cum rē aliquam intelligit, & manet intus in intellectu, dū res actu intelligitur & distinguitur ab intellectu e quo emanat. Dū enim ego intelligo me ad imaginē dei esse, formo simulacrum de meipso ad imaginem dei: & similiter cum intelligo me peccatorem, formo simulacrum de meipso peccatore: & sic de alijs. Illud autē simulacrū quod

g Est ho. 26 in euang. paulo a princip.

non solum dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidem, conueniens fuit propter tria. Primo quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum dei. Nam verbum non solum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nasceretur. Vnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram, a virginitate cessat: sed quia natum est carne verbum, deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc verbum. Neque enim nostrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque deus verbum, substantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundo, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit, vt nostram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Augustin.† dicit in quodam sermo. de natiuitate domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambro. dicit hoc, exponens illud, quod Euangelista de lege induxit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur: quod quidem, vt* Beda dicit, consuetæ natiuitatis more loquitur, non quòd dominus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus sit. Vnde illa adapertio non significat reserationem commune claustri pudoris virginei: sed solum exitum prolis de vtero matris.

AD 2m dicendum, quòd ita Christus voluit veritatem sui corporis demonstrare, quòd etiam eius diuinitas declararet: & ideo permiscuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex femina: sed vt ostenderetur eius deitas, processit ex virgine: talis enim partus decet deum, vt Ambrosius dicit in hymno* Natiuitatis.

AD 3m dicendum, quòd quidam dixerunt Christum in sua na- F tiuitate dotem subtilitatis assumpsisse, sicut quando ambulauit siccis pedibus super mare, dicunt eum assumpsisse dotem agilitatis: sed hoc non conuenit his, quæ* supra determinata sunt: huiusmodi enim dotes corporis gloriosi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra* dicetur, cum tractabitur de corporibus gloriosis. Dictum est autem* supra, quòd Christus ante passionem permittebat carni suæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum est, quòd omnia ista facta sunt miraculose per virtutem diuinam. Vnde Augustinus † dicit super Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obsti- G terunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit? Et Dionysius* dicit in quadam epistola, quòd Christus super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem.

*Quæst. 14. *Non est pleniu. *Q. 14. art. 1. ad 2. Tract. 121. in medio. tom. 9. * In epi. ad Caiū monac. Incipit, Quem tu quidem.

quòd conceptus, quod verbum appellatur, non exit in mentem meam, sed in mente mea manet. Et similitudo non dicitur concipi in corde & nasci ex corde: quia proles, dum in vtero concipitur in vtero manet: & dum ex vtero nascitur, a matre distinguitur perfecte. Simili siquidem modo, quia verbum cordis in corde prolatum manet, concipi dicitur: & quia a corde prolatum perfecte distinguitur accidentis substantia natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes, quòd conceptio natiuitasque verbi, & ex corde, sanus processus est, diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in conceptu nec in ortu suo mentem, in qua, & ex qua procedit, corrumpit, vt in synodo allata in litera dicitur.

† In ser. 6. a med. to. 10.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd Auctor duas nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdem, hoc est rem tali modo: puta per modum immanendi, vt ipsemet inferius manifestabit, quæst. 45. artic. 2. Et cum ex duplici capite potuisset reprehendi positio Hugonis de sancto Victo. scilicet ex hoc, quòd non spectat ad subtilitatis dotem, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpora gloriosa ex sua proprietate poterunt simul esse in eodem loco, & ex hoc, quòd in corpore animali non inuenitur dos, quia non inueniuntur animæ gloriosæ redundantiis simpliciter ad corpus: quamuis vt inferius in allegato loco dicitur, inuenim possit miraculose redundantia secundum quid, maius tamen Auctor ex ipsa dotis ratione hic procedere, quàm in illam disputationem aliam introire.

*Li. 1. in Luc. c. 8. secundū eius ordinē to. 2.

* In hym. q canitur i vespis natalis domini.

ARTICVLVS III.

Vtrum mater Dei permanserit virgo post partum.

H AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. Dicitur enim Matthę. 1. Antequam conuenirent Ioseph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto, non autem euangelista diceret, antequam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo dicit de non pransuro, antequam pranderet. ergo videtur quòd I beata virgo quandoque conuenerit carnali copula cū Ioseph, & ita non permanserit virgo post partū.

¶ 2 Præt. Ibidem subditur ex verbis angeli loquentis ad Ioseph: Ne timeas accipere Mariam coniugem tuam. Coniugium autem consumatur per carnalem copulam. ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariam & Ioseph, & ita videtur quòd nō permanserit virgo post partum.

¶ 3 Præt. Ibidem post pauca subditur: Et accepit coniugem K suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium, donec, consueuit determinatum tempus signare, quo impleto fiat id, quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur, sicut & Genes. quarto dicitur, quòd Adam cognouit vxorem suam. ergo videtur, quòd post partum beata virgo fuerit carnaliter a Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit virgo post partum.

¶ *Super Quæstionis vigesimooctauæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio contra errorem Eluidij, quatuor rationibus firmata, Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad tertium, nota quòd seorsum literalem responsionem Hierony. quia verissima est & ad literam, & fulta auctoritatibus Scripturæ, & allata in litera & alibi, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. Non enim denotatur, quòd post suppositos inimicos desinet sedere a dextris, sed quia posset dubitari an interim, quòd ponantur suppedanei inimici, sedeat hoc est regnet quiete a dextris Dei, ideo ad tollendam dubitationem dictum est, Sede a dextris meis, donec ponam, &c. vt per hoc sapiens quisque intelligeret, quòd tanto magis post sedebis a dextris dei.

Opusc. 3. ca. 232.

¶ In responsione ad sextum, vide quòd etiam diuersus in euangelio situs describitur matris Iesu & Mariæ Iacobi, distinguit illas: nā istu a longe, illa iuxta crucem describitur.

¶ 4 Præt.

§ 4 Præt. Primogenitus non potest dici, nisi qui habeat fratres subsequentes: vnde & Roma. 8. dr, Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: sed euangelista nominat Christum primogenitum matris eius. ergo habuit alios filios post Christum, & ita videtur q; mater Christi non manserit virgo post partum.

§ 5 Præt. Ioan. 2. dicitur, Post hæc descēdit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius: sed fratres dicuntur, qui ex eodem parente geniti sunt. ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

§ 6 Præt. Matthæ. 27. dicitur, Erant ibi, s. iuxta crucem Christi, mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Iesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quę hic dicitur Iacobi, & Ioseph mater, esse etiam mater Christi: dicitur enim Ioan. 19. q; stabat iuxta crucem Iesu, Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus israel ingressus est per eam, quod exponens August. in quodam sermone* dicit, Quid est porta in domo domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph nō cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi q; Spiritussanctus impregnabit eam, & angelorum dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi q; Maria virgo est ante partum, & virgo in partu, & virgo post partum?

*In ser. 14. d natali domini qui est 18. de tēp. non longe a principio tom. 10.

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum a Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primo derogat Christi perfectioni, qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tāquam perfectus per omnia filius eius, ita decuit vt esset vnigenitus matris tamquam perfectissimum germen eius. Secundo, hic error iniuriam facit Spirituisancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis, in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat, quòd de cetero violaretur per commistionem virilem. Tertio derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset, & si virginitatem, quæ in ea miraculose conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitū. Quarto etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam quam reuelante angelo de Spiritusancto deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut Hierony.* dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum quæ prius cogitabantur, ostendit: nec necesse est vt cogitata fiant, cum ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata sunt, fierent. Sicut si aliquis dicat, antequam in portu pranderem nauigaui: non intelligitur quòd in portu prandeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est

*Tit. huius lib. est de perpetua virg. Marie, nō procul a prī. tom. 9.

A in vtero habens de Spiritusancto, non quia postea cōuenerint: sed quia dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritūsanctum, ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

AD 2m dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Nupt.* & concupiscentia, Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quā per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Ambro.† dicit super Lucam, nō virginitatis ereptio, sed coniugij testificatio & nuptiarum celebratio declaratur. *ca. 11. nō lōge a pri. tom. 7. †li. 2. ī Luca. 1. a me. tom. 5.

AD 3m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de B cognitione notitiæ. Dicit enim Chrysost.* quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tunc cognouit eam: quia per ipsius prolē speciosior* & dignior facta fuerat quàm totus mundus; quia quem totus mundus capere nō poterat, in angusto cubicolo vteri sui sola suscepit. Quidam vero hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt non possent intendere in eum filij Israel: sic Maria claritate virtutis altissimi obumbrata, cognosci non poterat a Ioseph, donec pareret: post partum autem a Ioseph agnita inuenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hierony.* autem concedit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed C dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus, secundum illud Gal. 3. Propter transgressionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat: quandoque vero signat infinitum tempus, secūdum illud Psal. 122. Oculi nostri ad dominū Deum nostrum, donec misereatur nostri, ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur a Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent: cetera vero nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangelista dicit matrem Dei, non esse cognitam a viro vsque D ad partum, vt multo magis intelligamus cognitam non fuisse post partum. *hom. 5. in Mat. ī ope. imper. sup illud Et nō cognouit eā, donec. tom. 2. * alias speciosior. *In fi. cōm. ad 1. c. Mat. tom. 9

AD 4m dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solum eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus est. Alioquin si non est primogenitus, nisi quem sequuntur fratres, tamdiu* secundum legem primogenita non debentur, quādiu & alia fuerint procreata, quod patet esse falsum, cum infra vnum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem. *Alias, sm legē sacerdotib*, &c.

AD 5m dicendum, quòd quidam, sicut Hieronymus* dicit super Matthæ. fratres domini de alia E vxore, Ioseph filios suspicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognationem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hierony.* dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit. *circa fin. cōmē. ad 12. c. Mat. tom. 9. *habes c. 1. ī Mat. sup illud, Cum esset despō sata to. 9. Et etiā contra Eluidiū ante fi. lib. tom. 5.

AD 6m dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Domini

mini, quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi, cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater domini.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater Dei virginitatem vouerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei virginitatem non vouerit. Dicitur enim Deutero. 7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem. ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis: sed adhuc lex vetus habebat statum antequam Christus nasceretur. ergo non potuit licite beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo.

¶ 2 Præter. Apostolus. 1. ad Cor. 7. dicit, De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do: sed perfectio consilij a Christo debuit inchoari, qui est finis legis, vt Apostolus dicit Roma. 10. Non ergo conueniens fuit, quòd beata Virgo votum virginitatis emitteret.

¶ 3 Præter. Apostolus dicit. 1. ad Timothe. 5. quòd voentibus castitatem, non solum nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est: sed mater Christi nullum peccatum damnabile commisit, vt supra habitum est.* Cum ergo desponsata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur quòd ipsa virginitatis votum non emiserit.

SED CONTRA est, quòd Augustinus dicit* in libro de sancta Virginitate: Annuntianti angelo Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi prius se virginem deo vouisset.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in secunda parte habitum est,* perfectionis opera magis sunt laudabilia, si ex voto celebrentur. virginitas autem in matre dei præcipue debuit pollere, vt ex supra † dictis rationibus patet, & ideo conueniens fuit, vt virginitas eius ex voto esset deo consecrata. Verum, quia tempore legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros (quia secundum carnis originem, cultus dei propagabatur antequam ex illo populo Christus nasceretur) mater dei nõ

F creditur antequam desponsaretur Ioseph, absolute virginitatem vouisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam diuino commisit arbitrio. Postmodum vero accepto sponso, secundum quòd mores illius temporis exigebant, simul cũ eo votum virginitatis emisit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter
G virginitatem vouit dei genitrix: sed sub conditione, si deo placeret. Postquam autem ei innotuit hoc esse Deo acceptum, absolute vouit antequàm ab Angelo annuntiaretur.

AD 2m dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo perfectè quidem fuit in Christo, & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre, ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiam Dei fit, perfectè
H quidem incœpit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

AD 3m dicendum, quòd verbum illud Apostoli est intelligendum de illis, quæ absolute castitatem vouent, quod quidem mater dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum uirginitatis emisit.

QVAESTIO XXIX.

I *De matris dei desponsatione, in duos articulos diuisa.*

DEINDE considerãdum est, de desponsatione matris dei.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci.

K ¶ Secundo, Vtrum fuerit uerum matrimonium inter Mariã matrem Domini & Ioseph.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit de Virgine desponsata nasci. Desponsatio enim ad carnalem copulam ordina-

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum quartum.*

TItul. clarus est. Et ratio dubij est: quia nihil legitur de voto beatæ Virginis, & ipsa eius desponsatio contrariari videtur voto virginitatis.

¶ In corpore duo sunt. primo, tractatur de ipsius voto, secundo, de tempore voti. Quo ad primum, vnica est conclusio: Conueniens fuit beatæ Virginis virginitatẽ esse deo consecratam voto. probatur: quia laudabilior est virginitas voto dicata, sicut reliqua perfectionis opera. Quo ad secũdum, distinguuntur duo tempora ante annuntiationem, primum ante desponsationẽ: secundum inter desponsationem & annuntiationem, & secundò singula tempora singulis respondetur, iuxta primum conclusio est: Beata virgo ante desponsationem non simpliciter, sed sub conditione virginitatẽ vouit. Probatur: quia tũc virginitas erat prohibita a lege & desiderata a persona beatæ Virginis: & quia prohibita non simpliciter vouit, quia desiderata vouit sub conditione si deo placeret, vt in responsione ad primũ explicatur.

¶ Iuxta secundum conclusio est. Beata virgo votum virginitatis cũ viro suo simul emisit simpliciter.

¶ Vbi scito quòd conclusio non aliter in litera probatur: sed ex iam dictis consequens relinquitur: ex eo enim quòd ante desponsationem non vouit simplr, quia prohibitũ erat, & virginitatẽ quoque vouit simplr, quia laudabilior virginitas est matri dei tribuẽda, & ante annun-

tiationẽ vouit simpliciter: quia aliter non dixisset, Quõ fiet istud, quoniam virum non cognosco? nec actu nec potentia, propter votum (vt Aug. hinc accipit) & coniugata non potest vouere virginitatem sine consensu viri sui, nisi post Christũ dissoluendo matrimonium non cõsumatum, per religionis professionem, quod tunc locum non habuit, sequitur quòd beata Virgo ante annuntiatiõem & cognouit deo placere, quòd virginitatẽ voueret simplr, & de consensu Ioseph virginitatẽ vouerit. Valde autẽ rõni cõsentaneum est, vt sanctus spõsus concedens spõsæ, quòd manente coniugio, virginitatem voueret, ipse quoque virginitatem simul voueat: pensata præsertim diuina prouidentia, quæ hoc inspirare ipsi Ioseph quasi debebat, vt Virgo virginum, virginem quoque comitem, seruatoremque sui haberet: alioqui non fuisset plena gratia: cui hæc grã a suo coniuge defuisset, quam ipsa maxime secundum rectã rationem desiderare debebat. Et propterea in litera dr, quòd cum Ioseph ante consuetionẽ virginitatẽ simplr vouit.

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum primum.*

IN corpore vnica est conclusio, ex rebus capitibus cõprobata. Conclusio est: Conueniẽs fuit Christum de despõsata Virgine nasci. Probatur primo ex parte Christi quadrupliciter: secundo, ex parte beatæ Virginis tripliciter: tertio ex parte nostri, quintupliciter. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primam perspice in litera ambo capita, quæ videntur posse obstare virginitati mentali, scilicet consensum in copu-

Marginal notes: 4. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 1. & 3. Et Matth. 1. — *q. 27. ar. 4. — * c. 4. circa prin. to. 6. — * 2. 2. q. 88. art. 6. — † art. 1. huius quæst. — D. 1170. — 4. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 2. & 3. Et Matth. 1.

tur: sed mater Domini nunquam voluit carnali copula viri vti: quia hoc derogaret virginitati mentis ipsius. ergo nõ debuit esse desponsata.

§ 2 Præt. Quòd Christus ex virgine nasceretur, miraculum fuit. vnde Augustinus.* dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa Dei virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, B membra iuuenis introduxit: hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cum igitur per desponsationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur nõ fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur.

§ 3 Præt. Ignatius martyr, vt Hiero.* dicit super Matth. hanc causam assignauit desponsationis matris dei, vt partus eius diabolo C celaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. quæ quidem causa nulla esse videtur: tum, quia diabolus ea, quę corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam, quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos: scio quòd sis sanctus dei. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater dei esset desponsata.

§ 4 Præt. Aliam rationem assignat Hiero.* ne lapidaretur mater dei a iudæis, sicut adultera. Hæc autem ratio nulla esse videtur: si enim non esset desponsata, non posset de adulterio condemnari: et ita nõ videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata virgine nasceretur.

Sed contra est, quòd dicitur Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

Respon. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipsum quidem Christum, quadruplici ratione. Primo quidem, ne ab infidelibus tãquam illegitime natus abiiceretur. Vnde Ambros.* dicit super Luc. Quid iudæis, quid A Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Secundo, vt consueto modo, eius genealogia per virum describeretur. vnde dicit Ambr.† super Luc. Qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi. viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Cõsuetudo etiam nos instruit Scripturarum, quæ semper viri originem quærit. Tertio ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Et ideo Ignatius dicit* ipsam fuisse desponsatam, vt partus eius diabolo celaretur. Quarto, vt a Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est, quasi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte virginis. Primo quidem, quia per hoc redditur immunis a pœna, ne scilicet lapidaretur a iudæis tamquàm adultera, vt Hierony.† dicit. Secundo, vt per hoc ab infamia liberaretur. vnde dicit Ambro.* super Luc. quòd desponsata est, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Tertio, vt ei a Ioseph ministerium exhiberetur, vt Hieronym.† dicit. Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniens. Primo quidem, quia testimonio Ioseph comprobatum est Christum ex vir- D gine natum. vnde Ambro.* dicit super Luc. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Secundo, quia ipsa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, suam virginitatem asserentis. vnde Ambrosius.† dicit super Luc. Fides, Mariæ verbis magis asciscitur, & mendacij causa remouetur. videretur enim culpam obumbrare voluisse mendacio innupta prægnãs: E causam autem mentiendi desponsata non habuit, cum coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit feminarum: quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei nostræ. Tertio, vt tolleretur excusatio virginibus, quæ propter suam incautelam non vitant infamiam. vnde Ambro.* dicit, Non decuit virginibus sinistra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, quod infamata mater quoq; dñi videretur. Quarto, quia per hoc significat vniuersa Ecclesias.

lam coniugalem & consensum conditionatum, scilicet si deo placeret, in copulam carnalem, non obstare in veritate purissimæ mentali virginitati beatæ Virginis. Et ratio quidem, quòd consensus in copulam coniugalem præcise non præiudicat mentali virginitati, est: quia in copula coniugali non continetur copula carnalis, nisi in potentia: quia potentia autem est conditio diminuens (coniunctio enim in potentia non est coniunctio: sicut nec rex in potentia est rex) sequitur quòd consensus in copulam coniugalem, non sit consensus in copulam carnalem. Ratio vero, quare consensus sic conditionatus in copulam carnalem, non præiudicat mentali virginitati, est: quia consensus iste tam formaliter, quàm materialiter est ad obediendum deo, & copulam carnalem, non nisi pro materia remota & tali conditione vallatam habet, vt oppositum non liceat habere in proposito.

¶ Ad cuius euidentiam scire oportet, quòd dupliciter intelligi potest illa conditio, si deo placuerit. primo, secundum communem loquendi vsum, & sic sola negatiua beneplacitum Dei expectatur, scilicet quòd Deus sinat illud fieri: & sic loquitur Apostolus Iacobus in sua Canonica, cap. 4. Vt dicatis, si dominus voluerit. Et talis conditio, quia communissima est, habetur pro non adiecta, virginitatemque mentalem aufert proculdubio a sic consentiente in copulam carnalem, & propterea non sic intelligitur in proposito beatæ Virginis, si deo placuerit. Secundo sumitur placere pro iubere, ac si dictũ esset, si deus iusserit, & sic sumitur in proposito. Rationabile siquidem est, vt quod cõceperat virginitatis votum diuina inspiratione ante desponsationem, non nisi diuino iussu conceperit quoque soluendam. Experta siquidem in tota vita anteriore, tam familiarem Spiritussancti curam ac solicitudinem de vita ac operibus eius, vtpote quæ nunquam etiã venialiter peccabat, certe sibiipsi polliceri poterat perficiendam inspirationem de virginitate contra legem Moysi, nisi deus aliud inspirãdo vel nunciando iuberet. Talis autem conditio subdens propositũ sui oppositum diuino præcepto, transfert consensum in oppositum sui propositi, vt patet exemplariter. Quicumque enim pater consentit in occisionem proprij filij, si deus iusserit, non propterea consentit in mortem filij: & si sanctimonialis Virgo consentit in nuptias, si deus iusserit, non propterea cõsentit in nuptias. Sic autem beata virgo consensit conditionaliter in carnalem copulam, si deo placuerit beneplacito præcepti. Credendum quoq; nihilominus est, quod nuam hic sic conditionatus consensus in carnalem copulam, non actu, sed habitu tantum fuerit in beata Virgine. Et ratio est: quia nullus actus superfluus fuit in ea: hic autem consensus in actu superfluus fuisset, vtpote carens necessitate & pietate. Nam ad mentis suæ rectitudinem satis erat habere hunc actum in habitu, hoc est in præparatione animi, & secundum animi præparationem intelligendum est, quicquid a sacris doctoribus dr de beatæ Virginis consensu conditionato in copulam carna-

*Epis. 3. ante medium illius to. 2.

*c. 1. Mat. sup illud, Cum esset despõsata tom. 9.

*Super illud Mat. 1. Cum esset desponsata tom. 9.

*lib. 2. in Luc. 1. inter prin. & medũ to. 5.

† lib. 3. in Luc. nõ procul a prin. illius to. 5.

*vt refert Hiero. 1. c. Mat. to. 9.

† sup illud Mat. 1. Cũ esset despõsata, to. 9.

*li. 2. ĩ Luc. nõ procu a princ. lib. tom. 5.

† loco antea dicto, & cõtra Eluidium li. d perpetua virginitate Mariæ, to. 5.

*li. 2. I Luc. c. 1. añ mediũ, to. 5.

† lib. 2. in Luc. c. 1. ante mediũ, tom. 5.

*lib. 2. in Luc. nõ procul a prin. tom. 5.

†ca. 12. ante mediũ, tom. 6.

carnalem committẽdo suam causam diuino arbitrio. Preces enim pro virginitatis perseuerantia actualiter fundebat: sed ad oppositum præparatio sola animi conditionata (vt dictum est) erat absque actuali consensu, quantumcumque conditionato. Et hæc fiunt etiam pro sequenti articulo, vbi explicatur consensus ille sic conditionatus in copulam carnalem.

quæ cum virgo sit, desponsata tamen est vni viro Christo, vt Aug.† dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater domini fuit desponsata & virgo: quia in psona ipsius & virginitas & matrimonium honoratur, contra hæreticos alteri borum detrahentes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater dei, ex familiari instinctu Spiritussancti credenda est desponsari voluisse, confidens de diuino auxilio, quòd numquam ad carnalem copulam perueniret: hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas.

* lib. 2. in Luc. nõ pcul a prin. lib. to. 5.

AD 2^m dicendum, q sicut Ambr.* dicit super Lucam, maluit dñs aliquos de suo ortu q̃ de matris pudore dubitare. Sciebat. n. teneram esse Virginis verecũdiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs astruẽdam. Sciendum tñ, q miraculorũ dei quædam sunt, de quibus est fides, sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis domini, & etiam sacramenti altaris, & ideo dominus voluit ista occultiora esse, vt fides eorum magis meritoria esset: quædam vero miracula sunt ad fidei comprobationem, & ista debent esse manifesta.

*li. 2. ex c. 7 & 8. collig. tom. 3. D. 446.

AD 3^m dicendum, q sicut August. dicit * in 3. de Trinit. diabolus multa potest virtute suæ naturæ, a quibus tamen ^d prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici, quòd virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem dei nõ fuisse corruptam, sed virginem: prohibebatur tamen a deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autem postmodum eũ aliqualiter cognouit diabolus esse filium dei, non obstat: quia iam tempus erat, vt Christus suam virtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur: sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere: sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo* Papa in sermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerũt puerum Iesum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, fandi impotentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Ambros.† tamen super Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmissa enim hac ratione, scilicet de fallendo principem mundi, subdit, sed tamen magis fefellit principes sæculi: dæmonum enim malitia, facile etiam occultata deprehendit: at vero qui secularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

*In ser. 4. d Epiphania in medio, incipit hic ser. Iustum & rõnabile
† lib. 2. in Luc. c. 1. circa mediũ, tom. 5.

AD 4^m dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solum illa, quæ iam erat desponsata vel nupta, sed etiam illa quæ in domo patris custodiebatur, vt ^d virgo quandoque nuptura. Vnde dicitur Deute. 22. Si non est in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui. Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aarõ: vnde erat cognata Elisabet, vt dicitur Luc. 1. Virgo autem de genere sacerdotali, propter stuprum occidebatur: legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, si

D. 1135.

F deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Quidam referunt verbum Hierony. ad lapidationem infamiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter Mariam & Ioseph fuerit verum matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inter Mariam & Ioseph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier.*
G contra Eluidium, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius: sed si fuisset verum matrimonium, vere Ioseph maritus eius fuisset. ergo videtur q non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioseph.

§ 2 Præt. Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, dicit Hierony.† Cum virum audieris, suspitio tibi non subeat nuptiarum: sed recordare consuetudinis scripturarum, quòd sponsi
H viri, & sponsæ vxores vocantur: sed verum matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptiis. ergo non fuit matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

§ 3 Præt. Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationem assiduã, voluit eam occulte dimittere, id est tempus nuptiarum mutare, vt Remigius exponit. ergo videtur quòd nondum nuptijs celebratis,
I nondum esset verum matrimonium: præsertim cum post matrimonium contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. de Consensu euangelistarum, Non est fas, vt Ioseph ob hoc a coniugio Mariæ separandum Euangelista putaret, q non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exẽplo magnifice insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse per-
K manere vocariq; coniugium, non permisto corporis sexu.

RESPON. Dicendum, quòd matrimonium siue coniugium dicitur verum ex hoc, quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur: secunda vero perfectio, consistit in operatione rei, per quã res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem

¶ *Super Quæstionis vigesimænonæ Articulum secundum.*

IN corpore duo fiunt. Primo declaratur in communi, vnde & quoruplicitet matrimonium dicatur verum: secũdo, respõdetur in particulari de hoc coniugio. Quo ad primum, dicitur coniugium verum ex sua perfectione, & quia perfectio est duplex prima & secunda, ideo dupliciter dicit con iugium verum, vel secũdum primam, vel iuxta secundam perfectionem. Et declaratur in litera, qd sit prima perfectio cõiugij, scilicet forma, & quæ sit forma eius, & quid sit secunda: & ponitur duplex, generatio, & educatio. Et media ad hæc ponitur clare. Quo ad secundum, respondetur quæsito tribus conclusionibus, vel vnica trimembri. Coniugium inter matrem dei, & Ioseph fuit verum quo ad primam perfectionem, & quo ad secũda perfectionem, si referatur ad educationem, non autem si referatur ad generationem. Prima pars probatur ratione: quia vterq; consensit in copulã coniugalem. qd probat auctoritate angeli in euangelio expositi ab Augustino. Quo ad tertiam affertur auctoritas Ambrosij: quo ad secundam, & omnes simul denique affertur auctoritas Aug.

§ In responsione ad tertium aduertẽdum est, quòd ex euangelio bene pspecto habetur, q nondum erat nuptiarum solẽnitas celebrata, cum beata Virgo inuenta & habens in vtero: quoniam ibi habetur, quòd beata Virgo non solum non erat cognita a viro, sed etiam quòd nõ erat

4. dist. 30. q. 2. art. 2. Et opn 1. 60. c. 2. Et Mat. 1.
* Tit. lib. et de scã virginitate btã Mariæ aliquãtulum a pri. to. 3.

† In 1. cap. Mat. to. 9.

* Lib. 2. c. 1. ante mediũ, to 4.

matrimonij cōsistit in quadam indiuisibili coniunctione animorū, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis autē matrimonij est, proles generanda & educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitum coniugalem, ad secundum per alia opera viri & vxoris, quibus sibiinuicem obsequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimoniū Virginis Dei & Ioseph: quia vterque consensit in copulā coniugalem: non autem expresse in copulam carnalē, nisi sub conditione, si Deo placeret. Vnde & angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens ad Ioseph. Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: qđ exponens Aug.* in lib. de nuptijs & concupiscentia dicit: Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Quātum vero ad secundam perfectionem, quæ est per actum matrimonij, si hoc referatur ad carnalē concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium consumatum. Vnde Ambr.† dicit super Luc. Non te moueat, q̃ frequenter Mariam scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis areptio: sed coniugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam secundam perfectionem, quantum ad prolis educationem. Vnde Aug. dicit* in lib. de nuptijs & concupiscentia: Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parētibus Christi, proles, fides, & sacramentū. Prolem cognoscimus ipsum dominū Iesum: fidem, quia nullū adulterium: sacramentum, quia nullum diuortiū, solus ibi nuptialis concubitus nō fuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hier. accipit ibi maritum ab actu matrimonij consumati.

AD 2m dicendum, q̃ nuptias Hier. vocat nuptialem concubitū.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit* super Matth. Beata Virgo sic fuit desponsata Ioseph, q̃ etiam esset domi habita. Nam sicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis, sic in ea quæ extra domū concipit, est suspecta coniunctio. Et ita non esset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, idest, nollet eam diffamare in publicum, quàm q̃ intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euangelista subdit, quòd voluit occulte dimittere eā. Quāuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidē, nondum tamen interuenerat solemnis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter cōuenerant. Vnde sicut Chry.* dicit, Non dicit Euangelista, antequàm duceretur in domum sponsi: etenim intus erat. Consuetudo enim fuit veteribus, multotiens in domo desponsatas habere: & ideo etiam angelus dicit Ioseph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuā, idest, non timeas nuptias eius solemniter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domū inducta, sed solum desponsata: primum tamen magis consonat euangelio.

QVAESTIO XXX.

De beata Mariæ virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de annūtiatione beatæ Virginis.

erat adhuc accepta a Ioseph coniuge suo. Ex eo enim q̃ affirmatur coniux, & negatur non solum cognita, sed accepta, & post monitionem angeli affirmatur accepta, & perseuerat incognita, consequens est, quòd acceptio huiusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptialis, qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolute domestici consortes. Et de hoc nulla est habenda quæstio: sed an prius quàm ista acceptio fieret, beata Virgo fuerit retenta, sc. fidum quid in domo Ioseph, dubiū est. Sicut sub dubio quoque relinquitur, de qua traductione Euāgelista loquitur, an de traductione simpliciter ad domesticum consortium, quæ cum solennitate nuptiali fieri solet, an de traductione in infamiam iudicij. Euangelista .n. duo dicit & q̃ nolebat eam traducere, & quòd voluit occulte dimittere eam. Cōstat autē, quòd cogitatum remedium dimittendi illā occulte, vitiaque traductionis obuiabat, & quòd narratio vtriusque a ductionis ex iusta hominis mente procedere potest: quia tamen ad iustitiam viri spectat magis non communicare alieno crimini, & angelus ad Ioseph loquens, ex timore accipiendi Mariam suam coniugem, Ioseph motum monstrat, & iubet illam accipere, quia de Spiritusancto concepit, aperte apparet quòd Ioseph timuit communicare adulterij peccato: & ideo voluit occulte dimittere eam. Et quia didicit ab angelo, quòd non ex adulterio, sed ex Spiritusancto conceperit, accepit eam, vt Euangelista subdit. Et hæc licet sint certa, sub dubio tamē relinquitur, an cū hac voluntate occulte dimittēdi eā, cogitasset explicite, ac deliberasset nolle illam in infamiam traducere, ita q̃ de hac deliberatione loquatur Euangelista dicens, Nollet eā traducere.

Cap. 11. circa prin. to. 7.

Lib. 2. in Luc ca. 1. a med. to. 5.

Cap. 11. in fin. tom. 7.

¶ De primo autem dubio suadet ratio, vt siue in paterna, siue in coniugis domo, siue in vtraque, siue alibi habitauerit, talis tantaque fuerit secundum illius temporis morem inter Mariam & Ioseph conuersatio, vt recta absque omni nota potuerit inter eos interuenire si voluissent, consumatio matrimonij, alioquin non fuisset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis cum inuenta est in vtero habens. Dixi autem, siue alibi: quoniam non irrationabiliter apparet, quòd post annuntiationem beata Virgo cum coniuge suo Ioseph, fuerit ex Nazaret Galilææ in ciuitatē Iuda, in montana, visitatura Elisabeth, & quod post reuersionem in Nazareth, cū esset grauida menses tres ad minus: quoniam mansit apud Elisabeth quasi mensibus tribus, inuenta est habens in vtero. Et alij quidem putabant quòd esset grauida ex Ioseph, cum quo fuerat mensibus tribus domestice in domo Zachariæ. Ipse autē Ioseph sciens se non cognouisse illam, & vidēs illam grauidam, cū esset iustus, & nollet eam traducere, siue in infamiam, siue simpliciter in domesticum consortium, siue in vt umquam, quod verius est, voluit occulte dimittere eā. Et hæc interpretatio magis consonat Euangelio: quoniā expresse Lucas subdit de beata Virgine, quòd post dictū tempus quo mansit apud Elisabeth, reuersa est in domum suam, & non dixit, in domū sponsi sui. Ex quo igitur Euāgelista in domo sua eam habitasse testatur, & inuenta dicitur in vtero habens nulla facta de sponsi domo mentione, nec consuetudo de sponsa in domo coniugis retenta ex scriptura testimonium habet, affirmandum, vt rationi consentaneū est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens, sed absque infamiæ nota apud domesticos & alios: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cū Ioseph: qđ non voluntarie dicimus, sed ex Euangelio accipimus, dicente quòd beata Virgo adhuc despōsata vxor Ioseph, ascendit ad Nazareth in Bethleem, quādo exijt edictū a Cæsare Augusto: Simul siquidē cōueniens debuit eadē desponsata vxor ascendere in montana cū eodē Ioseph suo sponso. Auctor autem in litera dicens magis consonare Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse, intelligendum est comparatiue ad opinionem extremam, q̃ nec simpliciter nec secundum quid cum sponso habitauit: non enim prouidet opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter, & non comparādo ad hāc mediā expositionē, cuius Auctor non meminit, q̃ magis cōsonat Euangelio, q̃ ambæ extremæ, vt patet ex dictis.

Homi. 2. in Matth. in ope. imperfecto ante fin. to. 2.

Hom. 4. in Mat. super illud, Antequàm conuenirent, tom. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum primum.*

IN titulo sermo est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est homini debilē

debili iture ex Germania Romam, & non de necessario simpliciter vel necessario, sine quo non potest perueniri ad finem. Nam constat, quod naqoe simpliciter necessaria est annuntiatio, quia oppositum non implicat contradictoria: naqua sicut nauis ad transeundum mare: quia poterat incarnari verbum dei absque praeuia annuntiatione: sed an fuerit necessaria annuntiatio, ita quòd sine illa praeuia non bene fuisset facta incarnatio, quaeritur.

¶ In corpore vnica est conclusio. Congruum fuit beatae Virgini annuntiari, quod esset Christum conceptura. Vbi nota, quòd necessitas congruitatis respondet quaesito. Probatur conclusio quadrupliciter. Et omnia in litera clara sunt, duobus notatis.

¶ Primum est in prima ratione, quod quia diuina prouidentia disponit omnia suauiter, quemadmodum conceptio naturalis hominum praeuenitur a mentis opere, quo hominus ad concipiendum per generationis actum conueniunt, ita beata Virgo in vtero conceptura de Spiritu sancto, in mente erat prius monenda, vt prius conciperet in mente, quàm in ventre: sicut etiam aliae matres prius concipiunt in affectu, quàm in vtero. — 3.di.3.q.1. ar.1.q.1. & di.30. ar.4.

¶ Alterum est in secunda ratione, quòd maior certitudo huius mysterij in beata Virgine causata est ex praeuia annuntiatione, quàm si non, nisi post fuisset de hoc instructa: quia prioritas annuntiationis attentam illi reddebat ad actum primum huius mysterij, ad quod non aduertisset, aut non ita aduertisset si non fuisset prius sibi nuntiatum. Attentio autem & eleuatio mentis maior, certiorem reddit.

¶ In responsione ad primum, cum autem audis prophetiam praedestinationis compleri sine nostro arbitrio causante, non intelligas omne ab arbitrio nostro excludi causalitatem circa rem praedestinatam: quoniam hoc falsum esset, causamos siquidem nostro arbitrio multa prae- F destinata opera. Sed excludi causalitatem propriam respectu complementi per oppositum ad prophetiam comminationis: nam prophetia comminationis non dicit causam, quod compleatur, sed relinquit nostro arbitrio vtram partem velit: quia enim comminatur, non causat: sed si nos perseueramus in malo, nosipsi accersimus comminata: & ideo nostro arbitrio prophetia comminationis compleri dicitur. Sed qui praedestinat, producit ad destinatum terminum: & ideo prophetia praedestinationis causam in se importat complementi, & non relinquit illud optioni nostri arbitrij. Et propterea nostrum arbitrium, licet libere eueniat ad praedestinationis complementum, quia tamen non est causa huius complementi, sicut in comminationibus, sed est concausa & subcausa respectu praedestinantis, ideo sine nostro arbitrio causante compleri dicitur prophetia praedestinationis.

¶ In responsione ad secundum, distingue inter fidem incarnationis futurae absolute, & ex Maria. Et vide quod beata Virgo habebat expressam fidem futurae incarnationis: sed non habebat fidem ex parte, quod ex se futura esset incarnatio: sicut modo credimus explicite quod incarnatus est ex Maria. Communis autem ratio ex parte rei creditae, quare tunc non erat fides huius conditionis explicita est, quia nondum erat aperta promulgatum, quod a. ipsa Maria futura esset incarnatio. Singularis autem ratio ex parte ipsius beatae Virginis fuit, quia ipsa erat humillima, nec tam celsa de se cogitabat, vt in litera dicitur.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit ei annuntiari, quod in ea generandum erat.

¶ Secundo, Per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertio, Per quem modum ei annuntiari debebat. G

¶ Quarto, De ordine annuntiationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum necessarium fuerit annuntiari beatae Virgini quòd in ea erat generandum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium beatae Virgini annuntiari, quod in ea fiendum erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt virginis consensus haberetur: sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis praenuntiatus fuit prophetia praedestinationis, quae sine nostro completur arbitrio, vt dicit quaedam glo. Matth. 1. Non ergo necessarium fuit, quòd talis annuntiatio fieret. H

¶ 2 Praet. Beata virgo incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis: quia vt dicitur Rom. 3. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi: sed de eo, quod aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. ergo beatae Virgini non fuit necessarium, vt ei incarnatio filij Dei annuntiaretur. I

¶ 3 Praet. Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, ita & quaelibet sancta anima concipit ipsum spiritualiter. Vnde Apost. dicit Gal. 3. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio non annuntiatur. ergo nec beatae Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei. K

SED CONTRA est, quòd habetur Luc. 1. quòd angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

RESPON. Dicendum, quod congruum fuit beatae Virgini annuntiari, quòd esset Christum conceptura. Primo quidem, vt seruaretur congruus ordo coniunctionis filij Dei ad Virginem, vt scilicet prius mens eius de ipso instrueretur, quàm carne eum conciperet. Vnde Aug.[*] dicit in libr. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, † Materna propinquitas nihil Mariae profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundo, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quando super hoc diuinitus erat instructa. Tertio, vt voluntaria sui obsequij munera Deo offerret, ad quod se promptam obtulit dicens, Ecce ancilla Domini. Quarto, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei, & humanam naturam: & ideo per annuntiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanae naturae. — Ca. 4. a medio, tom. 6. — † cap. 3. in fin. tom. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd prophetia praedestinationis completur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

AD 2[m] dicendum, quod beata Virgo expressam fidem habebat incarnationis futurae: sed cum esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

AD 3[m] dicendum, quòd spiritualem conceptionem Christi, quae est per fidem, praecedit annuntiatio, quae est per fidei praedicationem, secundum quòd fides est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

ARTICVLVS II.

Vtrum annuntiatio beatae Virgini fieri debuerit per angelum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beatae Virgini non debuerit annuntiatio fieri per angelum. Supremis enim angelis fit relatio immediate a Deo, vt Diony.[*] dicit 7. cap. cael. hierar. sed mater Dei est super omnes angelos exaltata. ergo videtur quòd immediate a Deo debuerit sibi annuntiari incarnationis mysterium, & non per angelum.

¶ 2 Praet. Si in hoc oportebat seruari communem ordinem, secun-

¶ *Super Quaestionis trigesimae Articulum secundum.* — 3.di.3.q.3. ar.2.q.1. & 2.

IN corpore vnica est conclusio. Conueniens fuit annuntiari per angelum &c. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. — *cap. 7. parum a med.

¶ In responsionibus ad primum & secundum aduerte distinctionem, dum quo ad

ad ordinem instructionis humanæ, mediantibus angelis, beata Virgo legi communi subijcitur, quo ad ordinē vero instructionis mulierū a viris, beata Virgo a communi lege excipitur. Oportet ergo prudentem esse doctorem ad occurrentiū rationes discernendas, vt sciat in quo communicat cum alijs, & in quo eximitur ab his, quæ omnibus alijs communia sunt.

¶ In responsione ad quartum aduerte, quòd quāuis si ad magnitudinem annuntiandæ personę filij dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annūtiare, quia tñ annūtiare de iure bū in sua latitudinē tutulationem officij annuntiantis clauditur, non debuit aliquis extra deputatos ad annūtiandum, mitti ad annuntiandum vt omnia suauiter a diuina prouidentia disponerentur & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter archāgelos.

Ca. 7. a medio.

dum quem, diuina hominibus per angelos reuelātur, similiter diuina ad mulierem per virum deferuntur: vnde & Apostolus dicit. 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogēt. ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annūtiari mysterium incarnationis per aliquem virum, præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab angelo instructus, vt legitur Matth. 1.

§ 3 Præt. Nullus potest congrue annuntiare, quod ignorat: sed etiā supremi angeli nō plene cognouerūt incarnationis mysteriū: vnde dicit Dionys. 7. cæleſt. hierar. ex eorum persona esse intelligendam quæstionem, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? ergo videtur quòd per nullum angelum potuit conuenienter annuntiatio incarnationis fieri.

§ 4 Præt. Maiora sunt per maiores nuntios annuntianda: sed mysterium incarnationis est maximum inter omnia, quæ per angelos sunt hominibus annuntiata. ergo videtur quòd si per aliquem angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine: sed Gabriel non est de supremo ordine, cum sit de ordine archangelorum, qui est penultimus, vnde ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielē archangelū conuenienter facta est.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Missus est Gabriel angelus a Deo &c.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit matri Dei annuntiari per angelum diuinę incarnationis mysterium, propter tria. Primo quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundū quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dionys. dicit 4. cap. cæleſt. hierar. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariā autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundo, hoc fuit cōueniens reparationi humanæ, quæ futura erat per Christum. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertio, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero. dicit in sermo. assumptionis, Bene angelus ad Virginem mittitur: quia semper est angelis cognata virginitas. Profecto in carne præter carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.

Ca. 4. a medio.

In prin. sermo. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat angelis, quantū ad dignitatem, ad quam diuinitus eligebatur: sed quantum ad statum præsentis vitæ, inferior erat angelis: quia & ipse Christus ratione passibilis vitæ, modico ab angelis minoratus est, vt dicitur Heb. 2. Sed tamen quia Christus simul fuit viator & comprehensor, quantū ad cognitionem diuinorum non indigebat ab angelis instrui: sed mater Dei nondum erat in statu comprehensorum, & ideo de diuino cōceptu per angelos instruenda erat.

AD 2 dicendum, quòd (sicut Aug. dicit in sermone de assumptione) beata virgo Maria vera æstimatione a quibusdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec sub viri, idest, mariti, potestate fuit, quæ integerrimis visceribus de Spiritusancto Christum suscepit: & ideo non debuit mediante viro instrui de mysterio incarnationis, sed mediante angelo. Propter quod, etiam ipsa est prius instructa, quàm Ioseph: nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum.

In libello de assump. beatæ Mariæ cap. 4. a med. tom. 9

AD 3 dicendum, quòd sicut patet ex auctoritate Dionys. inducta, angeli incarnationis mysterium cognouerunt: sed tamen interrogabant, perfectius scire cupientes a Christo huius mysterij rationes, quę sunt incōprehensibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd angeli nouerint futuram incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autem eos inuestigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus, nec non & in virginea cellula.

Circa prin. corp. art.

AD 4 dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuisse de supremo ordine angelorum, propter qđ Gregor. dicit, summum angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat: sed ex hoc nō habetur, quòd fuerit summus inter omnes ordines, sed respectu angelorum: fuit enim de ordine archangelorum. Vnde & ecclesia eum archangelū nominat, & Gregor. ipse dicit in Homil. de centum ouibus, quòd archangeli dicuntur, qui summa annuntiant. Satis est ergo credibile, quòd sit summus in ordine archangelorum. Et sicut Gregor. † dicit, hoc nomen officio suo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debellandas potestates aereas veniebat.

Homil. 34. ante med. illius.

Homil. 34. in euange. ante mediā eius.
†Eod. loco nūc proximo dicto.

ARTICVLVS III.

Vtrum angelus annuntians debuerit beatæ virgini visione corporali apparere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angelus annuntians, non debuerit virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio quàm corporalis, vt August. dicit 12. super Genes. ad literam. Et præcipue ipsi angelo est magis cōueniens: nam visione intellectuali videtur angelus in sui substātia, visione autem corporali videtur in assumpta figura corporea: sed sicut ad annuntiandum conceptum diuinum decebat venire summum nuntium, ita etiam videtur, quòd decuerit eē summum genus visionis. ergo videtur quòd angelus annūtians

Li. 12. cap. 25. & 10. & 24. tom. 3.

¶ *Super Quæstionis trigesima Articulum tertium.*

TItulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis: vtrumque enim importat titulus, quærens an debuerit apparere corporaliter.

3. di. 3. q. 3. ar. 1. q. 2.

¶ In corpore ad vtrūq; simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc conuenienter. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tēpore audita est noua quædā præsumptio, dicens apparitionem istam non esse

esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse, sustinendum quòd vltra Ambrosij, Aug. Chrys. Aliorumque auctoritatem, vt in litera dicitur, Euangelij textus præ se fert corporalem visionem fuisse. Tum, ex descriptis de angelo: quoniã describit primo ipsum Zachariæ apparuisse stantem a dextris altaris: constat autem quòd stare a dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virginem. exercitati autem in sacris literis sciunt quòd huiusmodi verba, ingressus est ad Regem, ad talem &c. corporalem motũ significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cum beata Virgine, & tandẽ quòd discessit ab ea, quod etiam corporalem motum significat. Tum, ex descriptis de beata Virgine: quoniã describitur turbata turbatione timoris, vt patet ex eo quòd angelus dixit ei post, Ne timeas Maria: turbatio autem timoris ad partem spectat sensitiuam, & rursus turbatio illa timoris in sermone angeli describitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantum fuisset sermo, cum audiẽs mente tantum intelligibilẽ spiritualis substãtiæ sermonem, eleuata supra se sit, non tumultuat in parte inferiori. Tum, ex progressu in ipsa descriptio: describitur .n. primo audisse, deinde turbari, tertiò cogitare, & quarto sanari ab angelo nominatum confortante, Ne timeas Maria: hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, auditus, affectus sensitiui, & cogitatiuæ partis simul cum intellectu, & naturale remedium materialium nostrarum passionũ clarissime spectat. Sunt etiam ad hoc rationes in litera allatæ, multũ vrgentes secundum subiectam materiã, indisciplinatæ quippe mentis est, quærere in similibus certitudinẽ mathematicã, vt Philosophus docuit: certitudo.n. quæ & tot auctoritatibus, rationibus: & plano sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæ sitis, certitudo apud rite dispositas mentes.

¶ In responsione ad tertium, aduerte primo, quòd Auctor turbationem, quæ in corporalibus aut imaginarijs superiorum visionibus accidit, reducit in necessitatẽ materiæ. Apparitiones siquidem huiusmodi eleuatiuæ sunt supra seipsum, ita quòd eleuatio ab inferiori commota parte inchoat, ducens admittẽdo hominem supra seipsum, huic autem fini, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa ẽ debilitatio partis inferioris: quia intentio vehemẽs, animam ad superiora trahens debilem deserat oportet inferiorem partem: commotam autem iam partem in sui desertione turbari cõsequens est, quasi carentem conuenienti forti. Et hæc in communi dicta accipe secundum naturæ humanæ necessitatem, ex qua Auctor docet huiusmodi turbationem nõ esse tam nociuam, vt prætermittenda sit ob eam vitandã angelica apparitio: sicut nullus sapiẽs prætermittit ad huẽ operari propter vitanda mala emergẽtia ex necessitate materiæ, vt patet in artificialibus & naturalibus.

¶ Aduerte secundo, quòd signum in litera positum ex vita B. Antonij ad discretionem spirituum, est intelligendũ per se, quantum scilicet est ex natura bonorum & malorũ spirituum. Cõmunis siquidem etsi vtrisque apparẽtibus est humana turbatio pp nostram naturã, bonorum tamen apparitio ad Deũ animum ducens securitatem parit mentis: malorum autẽ, quia a Deo auersa est, vnde securã reddere possit turbatam animam, nõ habet. Verum per accidens potest euenire oppositum, dũ sathanas transformans se in angelũ lucis, ad hanc conditionem angeli lucis efficiendam studet. Potest .n. post turbationem commouere phantasmata inferioremque partem

appáruerit Virgini visione intellectuali.

¶ 2 Præt. Visio imaginaria videtur etiã esse nobilior, quàm visio corporalis: sicut imaginatio est altior potẽtia, quàm sensus: sed angelus apparuit Ioseph in somnis secundum imaginariam visionem, vt patet Matthæ. 1. & 2. ergo videtur quòd etiam apparere debuerit beatæ Virgini imaginaria visione, & non corporali.

¶ 3 Præt. Corporalis visio spiritualis substantiæ, videntes stupefacit: vnde & de ipsa Virgine cantatur, Expauescit Virgo de lumine: sed melius fuisset quòd a tali turbatione mens eius esset præseruata: non ergo fuit conueniens, quòd huiusmodi annuntiatio fieret per visionem corporalem.

H SED CONTRA est, quòd August.* in quodam sermone inducit beatam Virginem sic dicentem, Venit ad me Gabriel archangelus, facie rutilãs, veste coruscans, incessu mirabilis: sed hæc nõ possunt pertinere nisi ad corpoream visionẽ: ergo corporea visione angelus annuntians beatæ Virgini apparuit.

RESPON. Dicendum, quòd angelus annũtians apparuit matri dei corporea visione, & hoc conueniens fuit. Primo quidem, quantũ ad id, quod annuntiabatur: venerat enim angelus annũtiare incarnationem inuisibilis dei. Vnde & conueniens fuit, vt ad huius rei declarationem, inuisibilis creatura formam assumeret, in qua visibiliter appareret, cùm etiam omnes apparitiones veteris testamenti ad hanc apparitionem prærordinentur, qua filius Dei in carne apparuit. Secundo, fuit congruum dignitati matris Dei, quæ non solũ in mente, sed in corporeo ventre erat Dei filium receptura: & ideo non solum mens eius, sed & sensus corporei erant visione angelica refouendi. Tertio, congruit certitũdini eius, quod annuntiabatur: ea enim, quæ sunt oculis subiecta, certius apprehendimus, quàm ea, quæ imaginamur. Vnde Chryso.† dicit super Matth. quòd angelus non in somnis, immo visibiliter virgini astitit: nã quia magnam valde* reuelationem accipiebat ab angelo, egebat ante tantæ rei euentum, visione solenni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd intellectualis visio est potior, quàm visio imaginaria vel corporalis, si sit sola: sed ipse Aug.† dicit quòd excellentior est prophetia, quæ habet simul intellectualem & imaginariam visionem, quàm illa quæ habet alteram tantum: beata autẽ G Virgo non solum percepit visionẽ corporalem, sed etiam intellectualẽ illuminationẽ: vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamẽ nobilior, si ipsum angelum intellectuali visione in sua substantia vidisset: sed hoc non patiebatur status hominis viatoris, quòd angelum per essentiam videret.

AD 2m dicendum, quòd imaginatio est quidem altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis H est sensus, in eo consistit maxima certitudo: quia semper oportet quòd principia cognitionis sint certiora: & ideo Ioseph, cui angelus in somnis apparuit, non ita excellẽtem apparitionem habuit, sicut beata Virgo.

AD 3m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit* sup Luc. pturbamur, & a nostro alienamur affectu, quãdo restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Et hoc contingit, non solum in visione corpora I li, sed etiam in visione imaginaria: Vnde Gene. 15. dicitur, quòd cum sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Talis tamẽ perturbatio hominis, non tantum homini nocet, vt propter eam debeat angelica apparitio prætermitti. Primo quidem, quia ex hoc ipso, quòd homo supra seipsum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturba K tio prædicta: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secũdo, quia sicut Orig.* dicit super Luc. Angelus apparens, sciens hãc esse humanam naturam, primum perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zachariæ quàm Mariæ post turbationem dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij, nõ difficilis est beatorum spirituum malorumque discretio. Si enim post timorem successerit gaudium, a Domino venisse sciamus auxilium,

In serm. 14. de Natali domini, ante med. tomo 10.

Hom. 4. in Mat. parũ ante med. tom. 2.

*Alias, relatione accipiebat ab angelo, egebat tantæ rei euẽtus visione solenni.

†lib. 12. sup Gen. cap. 9. circa med. tom. 3.

Lib. 1. in Luc. in tit. de angeli apparitione in Zachar. tom. 5.

Hom. 4. in Luc. i princip. tom. 5.

quia securitas animę, pręsentis maiestatis indicinm est. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur: ipsa etiam turbatio Virginis, counenieus fuit verecundiæ virginali: quia vt Ambr.* dicit super Lucam, trepidare virginum est, & ad omues viri ingressus pauere, omues viri affatus vereri. Quidam tamen dicuot, quòd eum beata Virgo assueta esset visionibus angelorum, nnn turbata fuit in visione angeli: sed in admiratione eorum, quæ ei ab angelo dicebantur, quia de se tam magnifica non cogitabat. Vnde & euangelista non dicit, quòd turbata fuerit iu visioue angeli, sed in sermone eius.

Libr. 2. in Luc. 1. c. cuius titulus est: De salutata Mariæ tom. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur qnòd annũtiatio eius non fuerit cõuenienti ordine perfecta. Dignitas euim matris dei dependet ex prole concepta: sed causa prius debet manifestari, quàm effectus. ergo primn debuit angelus Virgini annnntiare cóceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salntando.

¶ 2 Præt. Probatio aut prætermitti debet in his, quæ dubia nó sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt: sed angelus primo videtur annuntiasse id, de qno Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicẽs, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabeth, tum ex Dei omnipotentia. ergo inconuenienti ordine annuntiatio per angelum est effecta.

¶ 3 Præt. Maius non potest probari sufficiẽter per minus: sed maius fuit uirginem parere, quàm vetnlam. ergo nõ fuit sufficiens probatio angeli, probãtis couceptum Virginis ex conceptu senis.

SED CONTRA est, qnòd dicitnr Rom. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: angelus autem missus est a den ad hoc, qnòd Virgini annuntiaret, vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissime fuit annuntiatio per angelum completa.

RESPON. Dicendnm, quòd annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim angelus intendebat circa Virginem. Primo quidem, reddere meotem eius attentam ad tantę rei considerationem, quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Orige.* dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis sciẽtiam) numquàm eam quasi peregrina talis salutatio terruisset

Homi. 6. in Lu. a med. illius to. 3.

A in qua quidem salutatione, præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quòd dixit, Dominus tecum: & præuuntiauit honorem consequentem, eum dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundo autem, intendebat eam iustruere de mysterio incarnationis, qđ in ea erat implendum, quod quidem fecit in prenuntiando conceptum & partnm, dicens, Ecce cõcipies in vtero &c. & ostendendo dignitatem prolis conceptę, cum dixit, Hic erit maguus, & etiam demonstrando modum conceptionis, cum dixit, Spiritussanctus superueniet in te. Tertio, intẽdebat animum eius inducere ad consensum, quod quidẽ fecit exemplo Elis-B sabeth, & ratione ex diuina omnipntentia sumpta.

AD PRIMVM ergo diceudum, ꝙ animo humili nihil est mirabilius ꝗ auditus suæ excellentiæ: admiratio autem maxime attentionem animi facit: & ideo angelus volens mentem Virgiuis attẽtam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius lande incœpit.

AD 2[m] dicendum, quòd Ambr.* expresse dicit super Lucam, quòd beata Virgo de verbis angeli nó dubitauit. Dicit enim: temperantior est Mariæ responsio, qnàm verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire ista, non dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri pnssit inquirit. August.* ta-G men videtur dicere, quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veteris & nnui testamenti: Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem augelus prædicat: sed talis dubitatio magis est admirationis, quã incredulitatis: & ideo probationem augelna indncit, non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

Li. 2. ꝑ Luc. c. 2. cuius titulus est: De Mariæ interrogatione &c. tom. 5. In lib. q. ex nouo testa. q. 51. ꝑ princip. respon. tom. 4.

AD 3[m] diceudnm, quòd sicut Ambr. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis: & ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed D quasi quoddam figurale exemplum: & ideo ad confirmationem hnius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.

DEINDA considerandum est, de ipsa conceptione saluatoris. Primo, quan-E tum ad materiam, de qua eius corpns conceptũ est. Secundo, quantum ad conceptionis auctorem. Tertio, quantum ad modum & ordinem conceptionis.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶ Secundo, Vtrum fuerit sumpta de Dauid.

¶ Tertio, De genealogia Christi, quæ in euangelijs ponitur.

¶ Quarto, Vtrum decuerit Christum nasci de femina.

---

tem animu ad materiam aliquam gaudij, & auertere materiam timoris, vt sic humanus anim* sensuales motus sequens absque omni se lætus reddatur. Et propterea, noli in dicto signo pedẽ indicij figere: sed memento, quòd in his quæ sunt per accidẽs, cõtingit etiã sapientes falli.

¶ Super Quæstionis trigesimæ Articulum quartum.

TItulus quærit de ordine dictorum ab angelo annuntiante.

¶ In corpore vna conclusio: Annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Probatur: quia tria intenta, scilicet attentio, instructio, & cõsensus, cõuenienter ordinata, facta procurataque sunt. Omnia clara patent in litera.

¶ In responsione ad primum, perspice naturam humilitatis reddere, scilicet animam admirabilem suarum laudũ: quia assidue anim* humilis circa impfectiones suas condignamq; illis mercedẽ versatur, quo fit vt magnum de se audire, vt nouũ, insolitum, celsum, atque occultum, admirationem sibi pariat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere interius possumus, si vere humiles sumus: nam ad nostras laudes si nullus admirationis motus consurgit, percipere possumus quãtum ab humili animo longe sumus.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum primum.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt Christus carnem sumeret ex Maria ex Adam deriuata. Probatur: Christus assumpsit naturã humanam, vt eam a corruptione purgaret. ergo assumpsit eam, secundũ quòd erat ex origine viciata ex Adã. ergo conueniens fuit, vt assumeret carnẽ ex Maria ex Adam deriuata. Prima cõsequentia probatur: quia natura humana nõ aliter indigebat purgatione. Secunda vero probatur, vt sic per assumptionem curaretur humana natura.

¶ Nota hic, quòd assum-

assumptio, qua verbum dei incarnatum est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam infectam, vel ad humanitatem quę vnita est Verbo. Et si quidem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio: & similiter si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo: sed si referatur ad humanā naturam infectam, aliter oportet dicere: quoniam Christus nō est, nec vnquàm fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere, quòd Verbū assumpsit naturam infectam: sed dicimus quòd assumpsit naturam humanā ex vitiata origine descēdentem, ita quòd infectio nō determinat naturā assumptam, sed originem eius: ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine descendentem, nō tamen infectam assumpsit, vt sic sanans Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primū alterās est inalterabile &c.

¶ Nota secundo, q quia alius est morbus naturæ, alius personę (persona n. actualibus peccatis inficitur, natura autem solo originali per se loquēdo) ideo Auctor de natura reparatione loquēs per se, dixit quòd natura humana nō indigebat reparatione, nisi secundum quòd infecta erat p originem vitiatam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis corpus eius formatum.

¶ Sexto, Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus, secundum aliquid signatum.

¶ Septimo, Vtrū caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.

¶ Octauo, Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi nō fuerit sumpta ex Adam. Dicit n. Apostolus 1. ad Corinth. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus. ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶ 2 Præt. Conceptio Christi debuit esse maxime miraculosa: sed magis est miraculū formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adā trahitur ergo videtur quòd non fuerit cōueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur, quòd corpus Christi non debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adam, sed de aliqua alia materia.

¶ 3 Præt. Peccatum in hunc mundum intrauit per vnū hominem, scilicet per Adam: quia omnes in eo originaliter existentes, peccauerunt, vt patet Ro. 5. sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiā in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatū originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

SED CONTRA est, quòd Apostol. dicit ad Heb. 2. Nusquam angelos apprehendit, scilicet filius dei: sed semen Abrahæ apprehendit: semen aūt Abrahę sumptum est ex Adā. ergo corpus Christi fuit formatū de materia ex Adā sumpta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, vt eam a corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quod infecta erat per originem vitiatā, qua ex Adam descendebat: & ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, id est, Christus, dicitur esse de cælo, non quidē quantum ad materiam corporis: sed, vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum aūt materiā corpus Christi fuit terrenū, sicut & corpus Adæ.

AD 2m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* mysterium incarnationis Christi est quiddam miraculosum, non sicut ordinatum ad confirmationem fidei, sed sicut articulus fidei: & ideo in mysterio incarnationis non requiritur, quid sit maius miraculum, sicut in miraculis, quę fiunt ad confirmationem fidei, sed quid sit diuinæ sapientię conuenientius, & magis expediens humanæ saluti, quod requiritur in omnibus, quę fidei sunt. Vel potest dici, q in mysterio incarnationis, non solum attenditur miraculū ex materia cōceptus, sed magis ex modo cōceptionis & partus: quia. s. Virgo concepit & peperit.* — q. 29. art. 1. ad 2. — *alias & porrit desi.

AD 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam; quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est concepta ex virili semine: & ideo non contraxit originale peccatum: sicut* ceteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur. — Ex cor. ar. & q. 4. ar. 6. — D. 370.

ARTICVLVS II.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

¶ *Super Quæstionis trigesimaprima Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio, Christus specialiter dicitur filius Abrahæ & Dauid. Probatur tripli ci ratione cōuenientiæ, quare spe cialiter. Omnia clara sunt, & plus respondetur quam fuerit quæsitum, vt patet.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit carnem de semine Dauid. Matth. enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit: Ioseph autem non fuit pater Christi, vt supra dictum est.* non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit. — q. 29. art. 1. & q. 28. art. 1. ad 2.

¶ 2 Præt. Aaron fuit de tribu Leui, vt patet Exo. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabeth, quæ est filia Aaron, vt patet Luc. 1. Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda, vt patet Mat. 1. videtur q Christus de semine Dauid nō descenderit.

¶ 3 Præt. Hier. 22. dicitur de Iechonia, Scribe istum virum sterilem, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid: sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens, nec de genere Dauid: quia Matth. a Dauid per Iechoniam seriem generationum perducit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

RESPON. Dicendum, q Christus specialiter duorum antiquorum patrum filius dicitur esse, Abrahæ s. & Dauid, vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ratio. Prima quidem, quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ: qđ Apost. de Christo exponit, dicens Galat. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autem dictum est, De fructu ventris tui ponam super sedē tuā. Vnde & populus Iudæorū, vt regē honorifice suscipientes, dicebant Matth. 21. Osanna filio Dauid. Secūda ratio est, quòd Christus futurus erat rex, propheta,* & sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit, vt patet ex hoc, q Dominus dixit ad eum Genes. 15. Sume tibi vaccam trien- — D. 1018.

triennem &c. Fuit etiam propheta, secundum illud quod dicitur Genes. 20. Propheta est, & orabit pro te. Dauid autem rex fuit & propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primo incœpit circuncisio: in Dauid autem maxime manifestata est dei electio, secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & ideo vtriusque filius Christus specialissime dicitur, vt ostendatur esse in salutem & circuncisioni, & electioni gentilium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsque ad quem seriem generationis Matth. perducit. B Contra quem Aug.* respondet 23. lib. contra Faustum, quod cum idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse, & Christum esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione Dauid, & eam, Ioseph coniugem nó frustra appellatam, propter animorum confœderationem, quàmuis ei non fuerit carne commistus, & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia scripturis credimus, quę vtrúque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnē, C & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed Virginē. Vt. n. dicit Hier.* super Mat. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria, & secundum legem eam accipere cogebatur vt propinquam, propter qđ & simul censentur in Bethleem, quasi de vna stirpe generati.

Lib. 23. c. 8. post mediū tom. 6.

Mat. 1. sup illud, Christi generatio sic erat, tom. 9.

AD 2m dicendum, quod huic obiectioni Gregor. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christus, qui Rex est & sacerdos, ab vtrisq; nasceretur secūdum carnem. Vnde & Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabeth aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid, ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabeth cognata. D Vel potius econuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug.* dicit 23. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hæreticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credēdum est, quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid, vel etiam vxor eius, ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

D. 1094.

Lib. 23. c. 9 a medio ad fin. tom. 6.

AD 3m dicendum, quòd per illam auctoritatem propheticam, sicut Ambros. dicit super Lucam,* non negatur ex semine Iechoniæ posteros nascituros: & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiam est: E non enim sæculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

Li. 3. I Luc. circa fi. ante fin. libri tom. 5.

¶ Super Quæstionis trigesimaprima Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conuenienti ordine ab euāgelistis scripta. probatur ex communissimis, Quæ diuinitus fiunt, ordinatissime fiūt. Euāgeliū est diuinitus factum. ergo. Maior ad Rom. 13. Minor 2. ad Tim. 3.

Mat. 1. Luc. 3. 2. 3. & 4.

¶ In responsione ad secundum, vide Auctoris conatum tendere ad duo, & quod Ioseph per Salomonē descendit a Dauid, & quòd beata Virgo similiter per Salomonem descēdit a Dauid. Et rationem primi refutat expositionem dicentem binomios: quoniam constat Nathan, nō illum prophetam, sed alium, per quem Lucas Heli patrem Ioseph reducit in Dauid, fratrem fuisse Salomonis, per quem Matthæus Iacob patrem Ioseph reducit in Dauid. Ratione vero secundi ad occultam aliquam originem, vel ipsius Melchi, vel alicuius mulieris, ex qua carnaliter genita est beata Virgo, recurrit, vt beata Virgo inueniatur carnaliter genita ex aliquo descendente ex Iechonia, vt sic & Damascenus & Ambrosius saluentur.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod genealogia Christi inconuenienter ab euangelistis texatur. Dicitur enim Isa. 53. de Christo, Generationem eius quis enarrabit? ergo non fuit generatio A Christi enarranda.

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, quod Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicē diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad B Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autē post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationū numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, quod Ioram genuit Ochoziam,* cui successit Ioas filius eius: huic autem C successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aūt dicit, quod Ioram genuit Oziam. ergo videtur incōuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens.

4. Reg. c. 11. ibi, sup. c. 12. & ibi so. c. 14. ibi su pra c. 15.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiā ex eis fratres habuerunt. Matth. autē in generatione Christi tres tm̄ enumerat matres, s. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterū Phares & Zaram, D quorum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier.* dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationē Christi secundum humanitatem, non quidem E explicans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

Ie c. 1. Mat. in prin. t. 9.

AD 2m dicendum, quod ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg. Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, quod Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius

llus Iphose. Erant enim aliqui ex Iudæis, qui propter peccata regum Iuda, credebant Chtistum ex Dauid non per reges, sed per aliam eius stirpem hominum priuatorum, esse nasciturum. Alij vero dixerũt, quòd Matthæus posuit patres carnales: Lucas vero posuit patres spirituales, scilicet iustos viros, qoi dicuntur patres propter similitudinem honestatis. In lib. vero de Quæstionibus veteris & noui testamenti * respondetur, quòd ooo est intelligendum, quòd Ioseph a Luca dicatur esse filius Heli, sed quòd Heli & Ioseph sunt patres Christi diuersimode a Dauid descendentes, Vnde de Christo dicitur, quòd putabatur filius Ioseph, & ꝙ ipse etiam Christus fuit Heli filius, quasi diceret ꝙ Christus ea ratione qua dicitur filius Ioseph, potest dici filios Heli, & omnium eorum, qui ex stirpe Dauid descenderunt, sicut Apost. dicit Rom. 9. Ex quibus, scilicet Iudæis, Christus est secundũ carnem.

In lib. q. ua nouo test. q. incipit: Deus certe perfect' est, q. 56. Et in alio lib. qui incip. Cur facta & dicta. q. 6. 1. 4.

Lib. 2. ca. 5. ante med. tom. 4.

Aogust.* vero io lib. de Quæst. Euang. tripliciter soluit dicens, Tres causæ occurrunt, quarum aliquam Euangelista secutus est. Aut enim vnus Euãgelista patrem Ioseph, a quo genitus est, nominauit, alter vero vel auum maternum, vel aliquem de cognatis maioribus posuit, aut vnus erat Ioseph naturalis pater & alter eum adoptaoerat, aut more Iudæorum, cum sine filijs vnus decessisset, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit: quod etiam quoddam genus adoptionis legalis est, vt ipse Aug.* dicit in 2. de consensu euang. Et hæc vltima causa est verior, quam & Hier. super Matth. ponit, & Euseb. † Cæsariensis in ecclesiastica historia ab Aphricano Historiographo traditam asserit. Dicũt enim, quòd Nathan de Melchi diuersis temporibus de vna eademque vxore Iesca* nomine singulos filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem descendit, vxorem eam primum ceperat, & relicto filio voo Iacob oomine, defunctus est, post cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi, qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed nõ ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem, ex qua etiam ipse suscepit filium nomine Heli. Et sic ex diuerso patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres, quorum alter, idest, Iacob fratris sui Heli sine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioseph, natura quidem generis * suum filium, secundum vero legis præceptum Heli efficitur filius: & ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioseph: sed Lucas, quia legalem generationem describit, nullum nominat aliquem genuisse. Et quãmuis Damasc.* dicat, quòd beata virgo Maria Ioseph attinebat secundũ illam originem, qua pater eius dicitur Heli, qoia dicit eam ea Melchi descendisse, tamen credendum est, quòd etiam ex Salomone originem duxerit, secundum aliquem modum per illos patres, quos enumerat Matthęus, qui carnalẽ Christi generatinnẽ dicitur enarrare, præsertim cũ Ambr.* dicat, Christũ de semine Iechonię descendisse.

Lib. 2. ca. 3. circa prin. tom. 4.
† Euse. lib. 5. hist. eccl. c. 6. parum ante med. Idẽ habet et Ambr. in Luc. li. 3. inter princ. & med. to. 5.
* Alias Escha.
* Alias germinis.
Li. 4. Orth. fidei ca. 15. ante med.
Li. 3. I Luc. declinando ad fi. to. 5.

AD 3[m] dicendum, quòd sicut dicit August. † in lib. de consensu euang. Matth. regiam in Christo institerat insinoare personam: Lucas aotẽ sacerdotalem. Vnde in generatioonibus Matthæi significatur nostrorum susceptio peccatorum a dnmioo Iesu Christo, inquantum scilicet per carnis originem similitudinem carnis peccati assumpsit. In generationibus autem Lucæ signatur nostrorum ablutio* peccatorum, qoæ est per sacrificium Christi: & ideo generatiooes Matthæus descendens enumerat, Lucas autem ascendens: inde

† lib. 2. c. 4. in princ. & post med. fi mul. to. 4.
* Alias abolitio.

F etiam est, quòd Matthæus ab ipso Dauid per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas vero ad ipsum Dauid per Nathan ascendit, per cuius nominis prophetam deus peccatum illius expiauit. Et inde est etiam, quòd quia Matthæus ad mortalitatem nostram Christum descendentem voluit signare, ipsas generationes ab Abraham vsque ad Ioseph, & vsq; ad ipsius Christi oatiuitatem descendeodo, commemoraoit ab initio euangelij sui: Lucas autem non ab initio, sed a baptismo, Christi generationem narrat, nec descendendo, sed ascendendo tamquàm sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans, vbi testimonium Ioaooes perhibuit dicens, Ecce qui tollit

G peccatum mũdi. Asceodendo autem transit ab Abraham, & peruenit ad deum, cui mundati & expiati reconciliamur. Merito etiam adoptionis originem ipse suscepit: * quia per adoptionem efficimur filij dei, per carnalem vero generationem, filius dei filius hominis factus est. Satis autem demoostrauit nõ se ideo dixisse Ioseph filium Heli, quòd de illo sit genitus: sed quòd ab illo fuerit adoptatus, cũ & ipsum Adam filium dei dixerit, cum sit factus a deo. Numerus etiã quadragenarius ad tempus præsentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi, io quo mortalem vitam ducimus sub Christo regnante. Quadraginta au-

* Alias scripsit.

H tem quater habent decem, & ipsa decem ab vno vsque ad quatuor progrediente numero coosumantur. Posset etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præsentem vitam, vel etiam ad quatuor euangelia, secundum quòd Christus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiam personam Christi commendans, quadraginta personas posuit, excepto ipso. Sed hoc intelligendum est, si sit idem Iechonias, qui ponitur in fine secundi quaterdenarij & in principio tertij vt August.* vult: quod dicit factum esse ad significandum, quòd in Iechonia facta est quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam transmigratum est, quod præfigurabat Christum a circuncisione ad præputium migraturum. Hieroov.*

Li. 2. de cõsensu euãg. cap. 4. ante med. to. 4.

I autem dicit duos fuisse Ioachim, idest, Iechoniam, patrem scilicet & filium, quorum vterque in generatione Christi assumitur, vt constet distinctio generationum, quas Euangelista per tres quaterdenarios distinguit; quòd ascendit ad quadraginta duas personas. Qui etiam numerus sanctæ conuenit ecclesiæ: hic enim numerus cõsurgit ex senario, qui significat laborem præsentis vitæ, & septenario, qui significat quietem vitæ futuræ: sexies enim septem sunt quadraginta duo. Ipse etiam quaterdenarius, quia ex denario & quaternario constituitur per aggregationem, ad eandem significationem pertinere potest, quę attributa est quadragenario, qui consurgit ex eisdem numeris secundum multiplicationem. Nume-

Mat. 1. sup illud. Et post transmigrationẽ Babylonis. to. 9. Idem habet Ambr. in Luc. lib. 3. non multũ procul a fine, tom. 5.

K rus autem quo Lucas vtitur in generationibus Christi, significat vniuersitatem peccatorum. Denarius enim tamquàm iustitiæ numerus in decem præceptis legis ostenditur. Peccatum autem est legis transgressio. Denarij vero numeri transgressio est vndenarius. Septenarius autem significat vniuersitatem: qoia vniuersum tempus septenario dierum numero voluitur: septies autem vndecim sunt septuaginta septem, & ita per hoc significatur vniuersitas peccatorum, quæ per Christum tolluntur.

AD 4[m] dicendum, quòd sicut Hieronym.* super Matth. dicit, quia Ioram rex generi se miscuerat impiissimæ Iezabelis, iccirco vsque ad tertiam generationem,

Mat. 1. sup illud, Iorã genuit Oziam, to. 9.

Hom. 1. in opere imperfecto to. 2.

honestius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis A ordine poneretur. Et ita vt Chrys. † dicit, quanta benedictio facta est super Iesu, qui vindictam fecerat super domum Achab & Iezabel, tanta est maledictio super domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vsque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero regum, sicut scriptum est Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vsque ad tertiam, & quartam generationem. Est etiam attendendum, quod & alij reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Christi ponuntur: sed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in lib. * Quæstionum veteris & noui Testamenti, Salomon merito patris sui dimissus in regno est, Roboam merito B Asa filij sui. horum aūt triū cōtinuauit impietas.

Aug. in li. q. ex nouo Test. quia incipit Deus ca. 10. 4.

Ad 3m dicendum, quòd sicut dicit Hier. † super Mat. In genealogia Saluatoris, nulla sanctarum mulierum assumitur, sed eas quas Scriptura reprehēdit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascēs, omnia peccata deleret. Vnde ponitur Thamar, quæ reprehenditur de socerino concubitu, & Raab, quæ fuit meretrix, & Ruth, quæ fuit alienigena, & Barsabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera: quæ tamen proprio nomine non ponitur, sed ex nomine viri nominatur, propter peccatū ipsius, quæ fuit adulterij & homicidij conscia. tum etiam vt nominato viro, C peccatum Dauid ad memoriā reuocetur. & quia Lucas Christum designare intendit vt peccatorū expiatorem, talium mulierum mentionem nō facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt ostendat eos ad Dei populum pertinere: cum tamē Ismael frater Isaac, & Esau frater Iacob a populo Dei fuerint separati, propter quod in generatione Christi non commemorantur, & etiam vt superbiā de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: sed omnes simul erāt patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram simul nominantur, quia vt Amb. * dicit super Lucam, quia per eos gemina describitur vita populorum: vna secundum legem, quæ significatur per Zaram: altera secundum fidem, quæ significatur per Phares. D Fratres autem Iechoniæ ponit, quia omnes regnauerāt diuersis temporibus, quod in alijs regibus non acciderat, vel quia eorum similis fuit & iniquitas & miseria.

Matt. 1. super illud, Iudas genuit Thamar, tom. 9.

Lu. 3. ... dium ... 5.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum quartum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio est. Cōuenientissimū fuit, vt de femina carnē assumeret filius Dei, Probat tripliciter. Omnia clara sunt. ¶ In responsione ad tertium vide, quòd dupliciter excludi immunditia, & ab humanitate, prima responsione, & a Verbo Dei secunda responsione.

q. dis. 12. q. 3. ar. 2 q. 1. & opusc. 3. ca. 218.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum decuerit Christum nasci de femina.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr quòd materia corporis Christi nō debuerit esse assumpta de femina. Sexus enim masculinus est nobilior quàm sexus femineus. sed maxime decuit vt Christus assumeret id, quod est perfectum in humana natura. ergo vr quòd non debuerit de femina carnem assumere, sed magis de viro: sicut & Eua de costa viri formata est. E

¶ 2 Præterea quicumque ex femina concipitur, vtero feminæ includitur: sed Deo qui cælum & terram implet (vt dicitur Hierem. 23) non competit quòd paruo feminæ vtero includatur. ergo videtur quòd non debuerit concipi de femina.

¶ 3 Præt. Illi, qui concipiuntur ex femina, quādam immunditiam patiuntur. unde dicitur Iob. 25. Numquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? sed in Christo nulla immunditia esse debuit: ipse enim est Dei sapientia, de qua dicitur Sapient. 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. ergo non videtur, quòd debuerit carnem assumere de femina.

SED CONTRA est, quòd dicitur Gal. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere.

RESPONDEO. Dicendum, quòd licet filius Dei carnem humanam assumere potuerit, de quacumq; materia voluisset: conuenientissimum tamen fuit, vt de femina carnem acciperet. Primo quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata est. unde Aug. * dicit in lib. 83. Quæstionum. Hominis liberatio in vtroq; sexu debuit apparere. Ergo quia virum oportebat suscipere, qui sexus honorabilior est, conueniens erat vt feminei sexus liberatio hinc appareret, quòd ille vir de femina natus est. Secundo, quia per hoc veritas incarnationis astruitur. Vnde Amb. * dicit in li. de Incar. Multa in Christo secūdum naturam inuenies, & vltra naturam. secundum conditionem etenim naturæ in vtero feminei corporis fuit, sed supra conditionem virgo concepit, virgo generauit, vt crederes, quia Deus erat, qui nouabat naturam, & homo erat, qui secundum C naturam nascebatur ex homine. Et Aug. * dicit in Epist. ad Volusia. Si omnipotens Deus hominē vbicumque formatum, non ex materno vtero crearet, & repente oculis ingereret aspectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verū suscepisse vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer fecit? Nūc vero ita inter Deum & hominē mediator apparuit, vt in vnitate personæ copulans vtramque naturam, & solita sublimaret insolitis, & insolita solitis temperaret. Tertio, quia per hunc modum completur omnis diuersitas generationis humanæ. Nam primus homo productus est ex limo terræ sine viro & femina: Eua vero producta est ex viro sine femina: alij vero D homines nascuntur ex viro & femina. unde hoc quartum, quasi Christo proprium relinquebatur, vt produceretur ex femina sine viro.

Q. 11. in med. to. 4.

Ca 6. circa med. tom. 2.

Est epist. 3. ante med. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia sexus masculinus est nobilior quàm femineus, ideo humanā naturam in masculino sexu assumpsit: ne tamen sexus femineus contemneretur, congruū fuit, vt carnem assumeret de femina. vnde Aug. dicit in lib. de Agone Christiano: Nolite vos ipsos contemnere viri, filius Dei virum suscepit: nolite vos ipsas contemnere feminæ, filius Dei natus ex femina est.

Ca. 11. circa med. to. 3.

AD 2m dicendū, quòd sicut Aug. * dicit 23. li. cōtra Faustū (qui hac obiectione vtebatur) Nō plane, inquit, catholica fides, quæ Christum Dei filiū, natū sm carnē credit ex virgine, vllo modo eundem Dei filium sic in vtero mulieris includit, quasi extra non sit, quasi cæli & terræ administrationem deseruerit, quasi a patre recesserit, sed vos Manichæi corde illo, quo nihil potestis nisi corporalia phātasmata cogitare, ista omnino nō capitis. ut n. dicit in Epist. ad Volusi. Hominum iste sensus est, nihil nisi corpora valentiū cogitare, quorū nullū pōt esse vbiq; totū: quia per innumerabiles partes aliud alibi habeat necesse est. Longe alia est animæ natura quā corporis, quanto magis Dei, qui creator est animæ & corporis, & nouit vbique totus esse & nullo contineri loco; nouit venire, non recedendo vbi erat, nouit abire, non deserendo quo venerat.

Li. 23. c. 10. ante me. to. 6.

Est Epist. 3 aliquantulum a prin. tom. 2.

AD 3m dicendum, quod in conceptione viri ex femina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei, vnde dicitur act. 10. Quod Deus creauit, tu ne cõmune dixeris, i. immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato proueniens, prout cum libidine quis cõcipitur ex cõmistione maris & feminæ, quod
Q. 28. ar. 1. tamen in Christo non fuit, vt supra ostensum est.

Si tamen aliqua esset ibi immunditia, ex ea non inquinaretur dei verbum, quod nullo modo est immu-
Ca. 6. circa medium to mo. 6. tabile vel alterabile. Vnde Aug. dicit in li. cõtra quinque hæreses, Dicit Deus creator hominis, Quid est quod te permouet in mea natiuitate? non sum libidinis conceptus cupiditate. ego matrem de qua nascerer feci. Si solis radius cloacarum sordes siccare nouit, eis inquinari non nouit, quanto magis splendor lucis æternæ, quocumque radiauerit mũdare potest, & ipse pollui non potest?

ARTICVLVS V.

Vtrũ corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod caro Christi nõ fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, quod Deus verbum suum de Virgine carnem sumere voluit: sed caro differt a sanguine Virginis. ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

¶ 2 Præt. Sicut mulier formata est miraculose de viro, sic corp⁹ Christi miraculose formatũ est de Virgine: sed mulier non dicitur esse formata de sanguine viri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud, quod dicitur Gene. 2. Hoc nũc os de ossibus meis, & caro de carne mea. ergo videtur quòd nec etiã corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus ei⁹.

¶ 3 Præt. Corpus Christi fuit eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum, non formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine & sanguine menstruo. ergo videtur, quòd nec etiam corpus Christi fuerit cõceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

L. 3. orth. fide. ca. 2. in medio. SED CONTRA est, quod Damascenus dicit in 3. li. quod filius Dei constituxit sibiipsi ex castissimis, & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.

Ar. præced. RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, in cõceptione Christi fuit secundum conditionem naturæ, quòd est natus ex femina, sed supra conditionem naturæ, quod est natus ex Virgine. Habet aũt hoc naturalis cõditio, quod in generatione animalis femina materiam ministret, ex parte autem ma-
F ris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philoso. in
Li. 1. ca. 19. in fi. princi. pue, & li. 2. c. 4. & 5. tomo. 4. li. de Generatione animalium. Femina autem, quæ ex mare concipit, non est virgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quod actiuũ principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina: sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, quod eius materia, de qua corpus eius conceptũ est,
G sit conformis materiæ, quam aliæ feminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia sm Phil. in li. de generatione animalium, est sanguis mulieris, non quicumq;, sed perductus ad quãdam ampliorem digestionem per virtutem generatiuã matris, vt sit materia apta, ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod cũ beata virgo fuerit eiusdẽ
H naturæ cũ aliis feminis, cõsequens est quod habuerit carnẽ & ossa eiusdẽ naturæ. Carnes aũt & ossa in aliis feminis sũt actuales corporis partes, ex quibus cõstituit integritas corporis, & ideo subtrahi nõ põt sine corruptione corporis, vel diminutione. Christus aũt, qui venerat corrupta reparare, nullã corruptionẽ aut diminutionẽ integritati matris eius inferre debuit, vt supra dictũ est: & idõ nõ debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed est
I potentia totum, vt dicitur in li. de genera. aialiũ. & ideo dicitur carnẽ de Virgine sumpsisse, nõ quòd materia corporis eius fuerit actu caro, sed sanguis, qui ẽ potẽtia caro.

AD 2m dicẽdũ, quod sicut in 1. parte dictũ est, Adã, qui istitutus erat, vt principiũ quoddã humanæ naturæ, habebat in suo corpore aliquid carnis et ossis, qd nõ pertinebat ad itegritatẽ personalẽ ipsius, sed solũ inquãtũ erat naturę humanę principiũ, & de tali formata est mulier absq; viri detrimento, sed
K nihil tale fuit in corpore Virginis, ex quo corp⁹ Christi posset formari sine corruptione materni corpis.

AD 3m dicẽdũ, quod semen feminæ non est generationi aptum: sed est quiddã imperfectũ in genere seminis, qd nõ potuit pduci ad pfectũ seminis cõplemẽtũ, pp imperfectionẽ virtutis femineę. & idõ tale semẽ nõ est materia, quæ de necessitate reqrat ad cõceptũ, sicut Phil. dicit i li. de gene. aialiũ: & idõ in cõ-

¶ *Super Quæstionis trigesimaprimæ Articulum quintũ.*

3. di. 3. q. 2. ar. 3. TItulus duo posuit, ly ex sanguine, & ly purissimo. Et sanguis quidem ponitur ad differentiam carnis, ossis, nerui & huiusmodi partium: puritas ũt apponit ad excludẽdam admistionem seminum, quę videtur in aliorum hominum formatione concurrere.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio: Corpus Christi fuit conceptum ex purissimo sanguine beatę Virginis, ad ampliorem digestionem perducto per virtutẽ eius generatiuam. Probatur: Generatio Christi habuit naturalem modum generationis quo ad hoc, quòd ex femina est, & supernaturalẽ quo ad hoc, quòd est ex Virgine. ergo habet materiã ex matre similẽ aliis, principium vero actiuũ diuersum. ergo habet pro materia sanguinem matris non quẽcumque, sed perductũ naturali matris virtute ad hoc, quòd materia sit apta conceptui. Antecedens patet ex auctoritate Amb. i prędecenti articulo. Prima consequentia pbatur: quia ad naturalem modum generationis spectat cõformitas materię, sicut conformitas materiæ qua naturaliter mater materiã ministrat, ad supernaturalem vero modum spectat difformitas principii actiui: quia femina ex viro concipiens non est virgo, principiũ autem actiuum naturaliter ad virũ spectat. Secunda vero consequentia probatur auctoritate Philosophi cõmunem materiam mulierum ponentis, sanguinem talem.

L. 2. de c. 18 & 19. to. 4. D. 264. ¶ Hoc i loco aduerte nouum errorẽ diebus nostris exortũ, dicentem Christum conceptũ ex sanguine beatæ Virginis purissimo non quocumque, sed in corde existente: ita quod ex tribus guttis sanguinis circa cor beatæ Virginis conceptus est Christus. Repugnat autem hic error, & dictis hic, & Ambrosii supradictæ auctoritati (secundum cõditionem naturæ i vtero feminco fuit) & sacræ Scripturæ ex voce Angeli dicẽtis, Ecce concipies in vtero, non in corde. Et quod proprie de vtero loquatur,
Q. 28. ar. 1. ad 2. ex beatæ Virginis verbis habetur, quę optima ...el ... ba Angeli, & ... dena dixit, Quomodo fiet istud, quoniam virum nõ cognosco? Si in corde cõceptura erat, male allegata fuisset causa quæstionis, Quoniam virum non cognosco: conceptio enim in corde non fit ex semine viri. de modo ergo concipiendi
1. p. q. 92. ar tic. 3. ad 2. arg. i vtero illo quęsiuit, in quo ex semine cõcipi consueuit. Amplius, Beata Virgo in euangelio dicitur prægnans, & quòd peperit filiũ, & quòd est mater: quæ omnia falsa essent. Nam habens infantem in corde, non est prægnans, sicut nec si haberet infantem i stomacho, aut in ventriculo ce-
D. 661. rebri prægnans esset: sola illa dicitur, quę in loco naturali infantem conceptum habet. Similiter nec mater aut pater di-
D. 557. ci potest, sicut nec Adam fuit pater, aut mater Euæ, licet ex

A ceptione corporis Christi nõ fuit: præsertim quia licet sit ĩperfectũ in genere seminis, tamẽ cũ quadã concupiscẽtia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locũ habere nõ potuit. & ideo Dam.* dicit q corpus Christi nõ seminaliter conceptum est. Sanguis antẽ menstruus, quem feminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalẽ habet cor B ruptiõis: sicut & ceteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corruptionẽ habente, quod natura repudiat, non formatur cõceptus, sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum, quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatẽ libidinis in conceptione aliorum hominum: inquãtum ex ipsa commistione ma- C ris & feminæ, talis sanguis ad locum generationi congruum attrahitur: sed hoc in cõceptione Christi non fuit, quia operatione Spiritussancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolẽ. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus Christi in antiquis patribus fuerit secundum aliquid signatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam, & ĩ alijs patribus. Dicit n. Aug.* 10. super gene. ad literam, q caro Christi fuit in Adam & Abraham, secũdum corpulentam substantiam: sed substantia corpulenta est quiddam signatum. ergo caro Christi fuit in Adam, & Abraham, & alijs patribus secundũ aliquid signatum.

¶2 Præter. Rom. 1. dicitur, q Christus factus est ex semine Dauid secũdum carnem: sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatũ, & eadem ratione in alijs patribus.

¶3 Præt. Christus ad humanum genus affinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit: sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullã videtur habere affinitatẽ ad humanũ genus, quod ex Adã deri A uatur: sed magis ad alias res, vnde de materia carnis eius assumpta est. videt' ergo q caro Christi fuerit in Adam, & in alijs patribus secundum aliquid signatum.

SED CONTRA est, quòd Augu.* dicit 10. super Gene. ad literã, quocumque modo Christus fuit in Adam & Abraham & alijs patribus, alij homines etiam ibi fue B runt, sed non conuertitur: alij autem homines non fuerunt in Adã & Abraham, sm aliquam materiã signatam, sed solum sm originem, vt in 1. parte habitum est.* ergo neque Christus fuit in Adam, & Abraham, secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in alijs patribus.

RESPON. Dicendum, q sicut sicut supra dictum est*, materia corporis Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliqd, quod fuerit actu pars corporis eius, sed C sanguis, qui est potẽtia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud, quod fuit in beata Virgine a parentibus acceptum, nõ fuit materia corporis Christi. & ideo dicẽdum est, q corpus Christi nõ fuit in Adam & alijs patribus secundum aliquid signatum, ita. s. q aliqua pars corporis Adæ vel alicuius alterius posset designari deter D minate, vt diceretur q ex hac materia determinate, formabitur corpus Christi, sed fuit ibi sm originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios patres, mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo, fuit in patribus corpus Christi, quàm corpus matris eius, quod non fuit in patribus secundũ materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum, vt in 1. parte dictum est*. 1. p. q. vlt. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur Christus fuisse in Adam, secundum corpulentã substantiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit, quædam corpulenta substantia: sed quia corpulenta substantia corporis Christi, idest, materia, quam sumpsit ex Virgine, E fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet, per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur, ad conceptum corporis Christi. Non autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatã. & ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corpulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

AD 2m dicendum, quòd quàmuis corpus Christi non fuerit in Adam & in alijs patribus, secundũ seminalem rationem: corpus tamẽ beatæ Virginis, D. 37n.

---

est ex eius parte vna fuerit formata Eua. tollit ergo veritatem maternitatis beatæ Virginis respectu Christi error iste. Vnde & statim dãnatus fuit Romæ, me præsente.

Lib. 3. orth. fid. c. 3. 4. 6. & 7. ¶ In responsione ad tertium aduerte diligenter vim argumenti: vt ex notitia modi intelligas solutionem. Obiicit duo, tertium argumentum. s. semen & mẽstruũ esse ex quibus aliorum hominum corpora formãtur, tãquam ex materia: constat enim vtrũque opponi puro sanguini, ac propterea Christi corpus ex eisdem formatum, si eiusdem est speciei nobiscũ. Respõdet auctor singillatim ad singula. Et de semine quidẽ mulieris quatuor dicit: primum, quòd non est aptum generationi secundũ, q est in genere seminis ĩperfectũ quid: tertiũ, quòd non est materia necessaria ad cõceptũ: quartũ, quòd cum quadam cõcupiscentia resoluitur. Et infert Auctor tertiũ ex primo & secundo: confirmãs illud auctoritate Arist. In speciali autem dicit corpus Christi nõ fuisse ex tali materia, tũ propter tertium dictũ, 3. dist. 3. q. 4. ar. 2. tũ propter quartũ: & confirmat illud auctoritate Damas. Habes hic Auctorẽ Li. 10. c. 19. & 20. to. 3. firmare sententiam dicentium id, quod semen mulieris vocatur, esse vere in seminis genere, licet vt imperfectũ quid, ineptum autem esse ad generationẽ intelligi, vt semen qđ in genere causæ efficiẽtis locari nostri in 5. Met. & ꝓpterea nõ infert Auctor totalẽ exclusionem illius a conceptu, sed necessarium concursum tãtũmodo excludit.

¶ *Super Quæstionis trigesimaeprimae Articulum sextum.*

TItul* occasionẽ habet ex errore putãtiũ, corp* Christi formatum ex certa determinata portione transfusa successiue de persona ĩ personã ab Adam, vsque ad beatã Virginem: siue hoc sit opinatũ esse cõmune omnibus hominibus, siue Christo proprium. Li. 10. et c. 19. & 26. colligitur, tom. 3.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Corpus Christi non fuit in Adam & alijs patribus secundũ aliquid signatũ. Probat: Quicquid fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, 1. p. q. vlt. ar. 1. fuit actu pars beatæ Virginis. ergo illud nõ fuit materia corporis Christi. ergo corpus Christi non fuit in Adã & alijs, secundũ aliquid signatum. Art. præce. Antecedẽs pro constanti relinquitur: quia sic est in alijs hominibus. Prima enim & præcipua pars geniti est id, quod a parentib* habetur, secundum omnes. Prima consequentia probatur: quia materia corporis Christi non fuit caro, aut os aut quæcũque pars actu beatæ Virginis, sed sanguis, vt patet in præcedenti articulo. Secũda vero consequẽtia probatur: quia corpus Christi non habet originis relationem ad Adam, & alios patres, nisi mediante corpore matris suæ.

quod ex semine maris est cóceptum, fuit in Adam, & in alijs patribus, secundum rationem seminalem. & ideo mediante beata Virgine, Christus secundom carnem dicitur esse ex semine Dauid, per modũ originis.

Ad 3^m dicendum, quòd Christus habet affinitaté ad humanum genus, secũdum similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundũ materiam remotam, sed secundum materiam proximá, & secundum principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter cõseruatur, per hoc, quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & alijs patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecumque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec G hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in prima parte dictum est.

Articvlvs VII.

Vtrum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur ꝙ caro Christi in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sap. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Cor. 1. ergo caro eius nũquá peccato inquinata fuit.

§2 Præt. Dama.[a] dicit in 3. li. quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit: sed in primo statu caro humana nó erat peccato infecta. ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in alijs patribus.

§3 Præt. Aug.† dicit. 19. super Gen. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam: sed id, quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina, ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodũ est corpus Christi formatum.

Sed contra est, quòd corpus Christi nó refertur ad Adam & ad alios patres, nisi mediante corpore beatę Virginis de qua carnem assumpsit: sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt supra dictum est[a], & ita etiam secundum quod fuit in patribus, fuit peccato obnoxium. ergo caro Christi, secundum quòd fuit in patribus, fuit peccato obnoxia.

Respon. Dicendũ, quòd cũ dicimus Christum ſm carné eius fuisse in Adam & in alijs patribus, comparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios patres. Manifestum auté est, quòd alia fuit conditio patrũ, & alia Christi: nã F Patres fuerunt subiecti peccato, Christus aoté fuit omnino a peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo, vt attribuamus Christo vel carni eius códitioné, quæ fuit in patribus, vta, si dicamus, ꝙ Christus in Adã peccauit, quia i eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ perueniret, quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue ſm rationem semi G nalem, vt supra dictum est[a]. Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in patribus códitioné Christi vel carnis eius, vt, s. quia caro Christi, secundum quòd in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia, ita etiam in Adam & in alijs patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodũ corp⁹ Christi formaretur: sicut quidá posuerũt: quod quidé esse esse nó põt. Primo, quia caro H Christi non fuit ſm aliquid signatũ in Adã & in alijs patribus, quod posset distingui a reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam supra dictũ est.[a] Secundo, quia cũ caro humana peccato inficiatur ex hoc, ꝙ est per cócupiscẽtiá cóceptra, sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita tota peccato iquinatur. & iõ dicẽdũ est, ꝙ tota caro antiquorũ patrũ fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliqd a pctõ imune, d quo postmodũ corp⁹ Christi formaret.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, I sed ab omni infectione peccati mundatam. & ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

Ad 2^m dicendum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse, quãtũ ad similitudiné conditionis, quia. s. assumpsit carné peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationé puritatis: ita. s. ꝙ illa caro puri hominis conseruaretur a peccato[a] immunis, vsq; ad formationé corpis Christi. D. 370

Ad 3^m dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, idest, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi K actu, sed solum secundum virtutem originis, prout ab illis patribus propaganda erat caro Christi.

¶ Super Quæstionis trigesimaprimæ Articulum septimum.

3. di. 3. q. 4. ar. 1.

Titulus vt sonat propter quosdã ponẽtes, carné Christi in patribus non subiectã fuisse peccato, sed immuné seruatam.

¶ In corpore tria: primo, duo supponũtur: secundo, duo excludũtur errores: tertio, respondetur quæsito. Quo ad primũ supponitur primo, quòd est sermo comparatiu⁹ Christi ad patres. supponitur secũdo, quòd diuersa est conditio Christi & patrũ quo ad peccatum, quia illi subiecti peccato, Christus immunis a peccato.

Li. 3. c. 6. & 7. non longe a princ. & c. 2. a medio.

† Li. 10. ca. 20. a med. tom. 3.

¶ Quo ad secundũ prior⁹ error esset cõditionem patrũ attribuere Christo. secundus esset códitioné Christi attribuere patribus, seu alicui parti eorũ suis corum. Et quia prim⁹ opinantes nó habet, secũdus vero habet, contra secũdum dupliciter arguitur: primo, quia caro Christi non fuit in patribus secũdũ aliquid signatum: secundo, quia non pars, sed tota caro patrum ex concupiscentia concipitur. Quo ad tertiũ conclusio responsiua est: Tota caro patrũ fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberũ, vnde caro Christi formaretur. Infertur hæc cóclusio ex antedictis.

Q. 27. ar. 2. & q. 14. ar. 3 ad 1.

¶ Vbi aduerte, Auctorem nó insuluisse, Christi carné in patrib⁹ peccato obnoxiam, sed nihil carnis in patribus exẽptum fuisse a culpa. Diuertit autem propterea, ne quasi fateretur Christũ subiacuisse peccato: & cũ hoc satisfaceret omni difficultati, quę ex hoc erat quòd in patrib⁹ aliquid exẽptum a peccato putabatur, ex quo caro Christi in patribus immunis a peccato dicebatur.

¶ Potest nihilominus vere dici, quòd caro Christi in patribus, vt i patribus erat, fuit subiecta peccato, & cum hoc etiam vere dici, ꝙ caro Christi in patrib⁹ vt ad Christũ deducenda, non erat peccato obnoxia: quia mũda ad Christũ per Spiritum sanctum & non ex virili semine deducenda erat. Simpliciter autem affirmatiua est vera, scilicet caro Christi in patribus fuit obnoxia peccatis quoniam non de carne Christi in se, sed in patribus eiũ tiarum peccatum: & inde filio dei maiores debem⁹ gratias, quòd ex massa peccatrice carnem suã deduci voluit.

Art. præce. ad 1. & q. 15. ar. 1. ad 2.

A c. præc. & q. 15. art. 1. ad 2.

Articvlvs VIII.

Vtrum Christus, in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur ꝙ Christus fuerit in lumbis Abrahæ decimatus. Dicit .n. Apo. ad Heb. 7. ꝙ Leui pnepos Abrahę decimat⁹ fuit i Abrahã, qa

¶ Super Quæstionis trigesimaprimæ Articulum octauum.

Titulus ex verbis Apostoli ad Hebr. & Augustini occasioné habet. Et significat esse decimatum, soluisse decimas

1. di. 3. q. 4. ar. 3. q. 2. & 4. ar. 2. q. 3. ar. 2. q. 3. ad 2. & q. 3. ad 2. & di. 2. q. 5. ar. 2. ad 4.

eo decimas dante Melchiſedec, adhuc Leui erat in lumbis eius: ſed ſimiliter Chriſtus erat in lumbis Abrahæ, quando decimas dedit. ergo ipſe etiam Chriſtus fuit decimatus in Abraham.

§ 2 Præt. Chriſt⁹ eſt ex ſemine Abrahæ, ſecundum carnem, quā de matre accepit: ſed mater eius fuit decimata in Abraham. ergo pari ratione Chriſtus.

§ 3 Præt. Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Augu.* dicit 10. ſuper Gen. ad literam. B Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. cum igitur caro Chriſti fuerit peccato obnoxia (ſicut dictū eſt*) videtur quòd caro Chriſti ī Abraham fuerit decimata.

§ 4 Præt. Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Chriſtis nihil enim prohibet patre alicuius pontificis decimas dante alicui ſacerdoti, filium eius pontificem maiorem eſſe ſimplici ſacerdote. licet ergo dicatur Chriſtus decimatus, Abraham decimas dāte Melchiſedec, nō tamen propter C hoc excluditur, quin Chriſtus ſit maior quàm Melchiſedec.

SED CONTRA eſt, quòd Auguſt.* dicit 10. ſuper Gene. ad literam, quòd Chriſtus ibi, ſcilicet in Abraham, decimatus non eſt, cuius caro inde non feruorem vulneris, ſed materiam medicaminis traxit.

RESPON. Dicendum, quòd ſecundum intentionem Apoſtoli oportet dicere, quòd Chriſtus in lumbis Abrahæ non fuerit deci- D matus. Probat enim Apoſtolus, maius eſſe ſacerdotium, quod eſt ſecundum ordinem Melchiſedec, ſacerdotio Leuitico, per hoc, quòd Abraham, decimas dedit Melchiſedec, adhuc Leui exiſtente in lumbis eius ad quē pertinet legale ſacerdotium. Si autem Chriſtus etiam in Abraham decimatus eſſet, eius ſacerdotium non eſſet ſecundum ordinem Melchiſedec, ſed minus ſacerdotio Melchiſedec. E Et ideo dicendum eſt, quòd Chriſtus non eſt decimatus in lumbis Abrahæ, ſicut Leui: quia enim ille qui decimas dat, nouem ſibi retinet, & decimam alij tribuit, quod eſt perfectionis ſignum (inquantum eſt quodammodo terminus omnium numerorum, qui procedunt vſque ad decem) inde eſt, quòd ille, qui decimas dat, proteſtatur, ſe imperfectum, & perfectionem alij A tribuere. Imperfectio autem humani generis eſt propter peccatū, quod indiget perfectione eius, qui a peccato curat. Curare autem a peccato, eſt ſolius Chriſti: ipſe enim eſt agnus, qui tollit peccatum mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchiſedec, vt Apoſto. probat Heb. 7. Per hoc ergo, quòd Abraam Melchiſedec decimas dedit, præfigurauit ſe velut in peccato conceptum, & omnes qui ab eo deſcenſuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ eſt per Chriſtum. Iſaac autem & Iacob & Leui & omnes alij, ſic fuerunt in Abraham, B vt ex eo deriuarentur, non ſolum ſecundum corpulentam ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum rationem ſeminalem. per quam originale peccatum contrahitur. Et ideo omnes in Abraham ſunt decimati, id eſt, præfigurati indigere curatione, quæ eſt per Chriſtum. Solus[4] autem Chriſtus ſic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur, non ſecundum rationem ſeminalem, ſed ſecundum corpulentam ſubſtantiam. Et ideo non fuit in Abraham ſicut curatione indigens, ſed magis ſicut vulneris medicina, & ideo non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet reſponſio ad PRIMVM.

C AD 2m dicendum, quòd quia beata Virgo, fuit in originali concepta, fuit in Abraham ſicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde deſcendens, ſecundum ſeminalem rationem. De corpore autem Chriſti non eſt ſic, vt dictum eſt*.

AD 3m dicendum, quòd caro Chriſti dicitur fuiſſe in antiquis patribus peccato obnoxia, ſecundum qualitatem, quam habuit in ſuis parentibus, qui fuerunt decimati: non autem ſecundum qualitatem, quam habet, prout eſt actu in Chriſto, qui non eſt decimatus.

AD 4m dicendum, quòd ſacerdotium leuiticum, ſecundum carnis originem deriuabatur, vnde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. D Vnde per hoc, quòd Abraham decimas dedit Melchiſedec, tamquam maiori, oſtenditur ſacerdotium Melchiſedec, inquantum gerit figuram Chriſti, eſſe maius ſacerdotio leuitico. Sacerdotium autē Chriſti, non ſequitur carnis originem, ſed gratiam ſpiritualem. Et ideo poteſt eſſe quòd pater det decimas alicui ſacerdoti tamquam minor maiori, & tamen filius eius ſit pontifex, eſt maior illo ſacerdote, non propter carnis originem, ſed propter gratiam ſpiritualem, quam habet a Chriſto.

Li. 10. c. 20. post mediū tom. 3.

Ar. præced. ī fine corp.

Li. 10 c. 20. post med. tom. 3.

D. 370

Ar. præced. & locis in corpo. & in arg. Sed cō tra citatis.

mas per miniſteriū Abrahæ.

¶ In corpore eſt vna cōcluſio: Chriſt⁹ nō fuit in lumbis Abrahæ decimat⁹. Probatur dupliciter: primo auctoritate Apoſtoli. ſecundo ratione. Et ea auctoritate quidem Apoſtoli arguit ducendo ad impoſſibile ſic: Si Chriſtus fuiſſet decimatus in lūbis Abrahę, eius ſacerdotium nō eſſet ſecundum ordinē Melchiſedec, ſed minus ipſo ſicut Leui. Probatur ſequela, quia per hoc quòd Leui exiſtēte in lumbis Abrahæ, Abrahā dedit decimas Melchiſedec. Probatur ab Apoſtolo ſacerdotiū Leui eſſe minus ſacerdotio Melchiſedec. Ea ratione autem myſtica probatur. Dans decimas proteſtatur, ſe imperfectum, & perfectionē alii tribuere. ergo Abraham dando decimas, proteſtatus eſt ſe & ſuos cōtracturos originale peccatū curatione indigere a Chriſto. ergo omnes qui fuerunt in lumbis Abrahæ, nō ſolū ſecundū corpulentā ſubſtātiam, ſed etiā ſecūdum rationē ſeminalem, fuerūt decimati. ergo Chriſt⁹ non fuit decimatus. Antecedēs probatur, quia dans decimas, nouem ſibi retinet, & decimā perfectionis ſignum alii tribuit. Probat ſignū perfectionis, quia decimus eſt quodammodo terminus numerorum: nam numerando, vſque ad decem procedimus, & inde replicamus vnum ſupra decem, vndecim &c. proſequendo. Prima conſequentia probatur quo ad primam partē: quia imperfectio humani generis eſt propter peccatū indigens curatione: & ſolus Chriſtus curatur eſt peccati, iuxta illud Ecce qui tollit peccatum mundi: & ipſum præfigurabat Melchiſedech, vt patet ex Apoſtolo. Et hæc quo ad ſecundā partem. Secunda vero cōſequētia probatur: quia per rationē ſeminalem originale peccatum contrahitur. Tertia autē cōſequentia probatur: quia ſolus Chriſtus non fuit ſecundū rationem ſeminalem in Patribus.

QVAESTIO XXXII.

E *De conceptione Chriſti, quo ad actiuū principium, in quatuor articulos diuiſa.*

DEINDE conſiderādum eſt de principio actiuo in conceptione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo. Vtrum Spiritusſanctus

¶ Super Quæſtionis trigeſimæſecundæ Articulum primum.

TItulus clar⁹ eſt ſumens occaſionem ex Symbolo: Qui conceptus eſt de Spiritusſancto.

¶ In corpore vnica cōcluſio: Conceptio corporis Chriſti, licet a tota ſit Trinitate: attribuitur tamē Spiritusſancto. Probat ſecūda pars, de

qua est quæstio, triplici ratione: & rationes in litera clare patent.

¶ Duo tñ ꝑ nouitiis occurrũt, primũ est, quòd aliter attribuitur personæ Spiritussancti, efficere carnem Christi, & aliter Filio assumere eandem: nam Spirituisancto attribuitur conceptionis causalitas, vt appropriatum, sicut bonitas & amor: Filio autem attribuitur assumere carnem, vt proprium, ita quòd corpus Christi, ita conceptum est de Spiritusancto appropriate, quòd etiam cóceptum est de Patre & Filio (indiuisa enim sunt opera Trinitatis ad extra) sicut Spiritus sanctus ita est amor appropriate, ꝙ tñ Pater, quàm Filius est etiam amor. Sed corp⁹ Christi ita est assumptum a Filio, ꝙ nec a Patre, nec a Spiritusancto est assumptum: & propterea incarnatũ esse, nó appropriatũ, sed proprium est Filio. ratio autem superi⁹ dicta est.

2. dist. 2. art. 2. q. 2. Et 4. con. c. 45. & 46. & opusc. 3. ca. 226. & Ioan. 13. l. 4.
* Li. 7. ca. 4. in fi. & 5. in prin. to. 3.

¶ Secundu dubium occurrit i 3 ratione circa probationé ex Apostolo ad Gala. 4. non enim infert intentum, scilicet ꝙ Spiritussanctus efficiat filios Dei: sed ꝙ faciat eos clamare Abba, pater.

Li. 4. ca. 20. parum ante medium tom. 3.
* 1. p. q. 43. ar. 5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet in naturalibus filiis hominũ aliud sit principium naturæ, & aliud principiũ operationis, in filio tamé adoptiuo per liberũ arbitriũ, quo ferimur i Deũ, idé est principium filiationis, & operationis propriæ filiorum: quia ad suaué dei dispositionem spectat, vt rationales creaturas per rationis vsum ad se trahat. Et propterea ex eo, quòd Spiritus efficit propriã operationem filiorum dei, quæ est clamare Abba, Pater, optime infert, a posteriori tamen, quòd ipse est affector filiorũ Dei, quos cum efficit, facit clamãtes ad Deũ pater, pater.

fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶ Secũdo, Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.

¶ Tertio, Vtrum possit dici, ꝙ Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.

¶ Quarto, Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, nó debeat attribui Spirituisancto: quia vt Aug.* dicit in 1. de Trin. Indiuisa sunt opera Trinitatis, sicut & indiuisa est Trinitatis essentia: sed efficere conceptionem Christi, est quoddam opus diuinum. ergo videtur quòd non magis sit attribuẽdum Spiritui sancto quàm patri, vel filio.

¶ 2 Præt. Aposto. dicit Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere: quod exponens Aug. in 4. de Trinita. † dicit, Eo vtique missum, quo factum ex muliere: sed missio Filij attribuit᷑ præcipue Patri, vt in 1. parte habitũ est *. Ergo & conceptio secundum quam factus est ex muliere, debet præcipue Patri attribui.

¶ 3 Præt. Prouer. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei, ipse Christus, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ est corpus Christi, quod etiam dicitur tẽplum eius, secundum illud Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. ergo videtur quòd efficere conceptionem corporis Christi, debet præcipue attribui Filio. nõ ergo Spirituisancto.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te &c.

RESPON. Dicendum, quòd cóceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spirituisancto, triplici ratione. Primo quidem, quia hoc congruit causæ incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei: Spiritus enim sanctus, est

F amor Patris & Filij, vt in 1.* parte habitum est. Hoc autem ex maximo dei amore prouenit, vt filius dei carnem sibi assumeret in vtero virginali: unde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secundo, quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturæ assumptæ: per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est a filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia, quæ Spirituisancto attribuitur, secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Vnde Au- 1. p. q. 37. a. 1.

G gust.* dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Christus de Spiritusancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso primo exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset esset filius Dei. Tertio, quia hoc congruit termino incarnationis. Ad hoc enim terminata est incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei: vtrumque autem horum attribuitur Spirituisancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij Dei, secundum illud Galat. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui, in corda Ench. c. 40. nõ longe a prin. tom. 3.

H vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis, vt dicitur Roma. 1. Sicut ergo alij per Spiritumsanctum sanctificantur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiui, ita Christus per Spiritumsanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Roma. 1. secundum vnam gloss. quod præmittitur, scilicet, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id, quod immediate sequitur, secundum Spiritum sanctificationis. i. per hoc quòd est conceptus de Spiritusancto. & angelus annuntians ex hoc quod præmiserat, Spiritussanctus superueniet i te, cócludit, Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Ex glos. ordin. & Ordge.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opus con-

I ceptionis commune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modum aliqué attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur auctoritas respectu personæ filij, qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam: Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio: sed Spirituisancto attribuitur formatio corporis, quod assumitur a Filio. Nam ipse Spiritussanctus est spiritus Filij, ſm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum filij sui. Sicut auté virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, format corpus in generatione aliorũ hominũ, ita virtus Dei, quæ est ipse filius (ſm illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritumsanctum corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba angeli demonstrant, dicentis, Spiritussanctus superueniet in

K te, quasi ad præparandam & formandam materiã corporis Christi, & virtus Altissimi. i. Christus obumbrabit tibi. i. corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis; vmbra enim a lumine formatur & corpore, vt Grego.* dicit. 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius. Li. 18. c. 20. in p. in.

AD 2m dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ a Patre mittitur: sed cóceptio refertur ad corpus assumptum, quod operatione Spiritussancti formatur. & ideo licet missio & cóceptio sint idem subiecto, quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cóceptionem Spirituisancto, sed carnem assumere attribuitur Filio. In 2. parte q ex noue Test. q. 51. in prin. tomo. 4.

AD 3m dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib.

de Quæ-

de Quæstionibus veteris & noui Testamēti, quæstio A ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritussancti factum filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

¶ Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum secundum.

3.di.4.q.1. ar.1.q.4. Et 4.cōt.c.46. Et op.3.c. 226.

Augu.in li. de natura boni ca.27. tom.6.

Titul⁹ circa proprietatē locutionis versatur: & propterea an dici debeat, quæritur, & cōsistit tota quæstio hæc in illa præpositione, De.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Conuenienter dicere possum⁹ Christū cōceptum esse de Spiritusancto. Probatur & declaratur. Probatio est: In Spiritusancto duplex est habitudo ad Christum cōceptū, scilicet consubstātialitatis & causalitatis effectiuæ. ergo cōuenienter potest dici conceptus de Spiritusancto. Antecedens probatur: quia conceptio attribuitur non solum corpori Christi: sed etiam ipsi Christo ratione corporis. Consequētia probatur: quia præpositio De, vtrāque denotat habitudinem, vt patet exēplariter, cum filius Dei de Patre genitus dicitur. Declaratio est, quòd consubstantialitas ad personam Christi efficiētia ad corpus Christi referenda est.

Ante med. illius to. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non debeat dici conceptus de Spiritusancto: quia super illud Rom. 2. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, dicit gl.* Aug. Attendēdū, ꝙ non ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra, quia fecit ea: non autem de ipso, quia nō de substantia sua: sed Spiritussanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritusancto.

¶ 2 Præt. Principium actiuū, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione: sed Spiritussanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hiero.* in expositione Catholicæ fidei, nō sicut quidam sceleratissimi opinātur, Spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine, sed potētia ac virtute Creatoris dicimus esse operatū .i. formatū corpus Christi. nō ergo debet dici, ꝙ Christ⁹ sit cōceptus de Spiritusctō.

¶ 3 Præt. Nihil vnū de duobus formatur, nisi aliquo modo commistis: sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritusancto, videtur quòd facta sit commistio quædā Spiritussancti & materiæ, quā Virgo ministrauit, quod patet esse falsum. non ergo Christus debet dici cōceptus de Spiritusancto.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

RESPON. Dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cōceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autē eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtramque habitudinem designat, sicut cū dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus, Christum esse conceptum de Spiritusancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritussancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas vero ad personam assumentem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi, quia non est consubstantiale Spirituisancto, nō proprie potest dici de Spiritusancto conceptum, B sed magis ex Spiritusancto: sicut Ambro.* dicit in libr. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est: ex substantia, sicut filius, qui a patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia, quemadmodo & in vtero habuit Maria ex Spiritusancto.

Li.2.c.5. nō procul à fine tom.3.

AD 2^m dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hieron. ad quosdam alios doctores, qui asserunt Spiritumsanctum, in conceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrysosto.* super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingressuro, præcessit Spiritussanctus, vt præcedente Spiritusancto in sanctificationem, nasceretur, scilicet, Christus secundum corpus, diuinitate ingredienta pro semine. Et Dama.* dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam dei sapientia & virtus, velut diuinum semen. Sed hoc de facili soluitur, quia secundum quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysosto. † & Dama. comparant semini Spiritumsanctum, vel etiā Filium qui est virtus Altissimi: secundum autem ꝙ in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hieron.* Spiritum sanctum fuisse pro semine.

Homi.1. in Mat.in opere imperfecto in vlti. fol. ante fi. tom.2.

3. orth.fid. cap.2. circa prin.

† lecit nō est proxime dictis.

Hier. in loco citato in argu.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in C Enchiri. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritusancto, & de Maria Virgine, sed de Maria Virgine materialiter, de Spiritusancto vero effectiue. Et ideo non habuit hic locum commistio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritusanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

¶ Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum tertium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Spiritussanctus debeat dici pater Christi D secundum humanitatem: quia secundum Philoso.* in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuum in generatione, mater vero ministrat materiam: sed beata Virgo dicitur mater Christi propter materiam, quā in cōceptione eius ministrauit. ergo videtur quòd etiam Spiritussanctus possit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principiū actiuum in conceptione ipsius.

¶ 2 Præt. Sicut mentes aliorum sanctorum formantur per Spiritumsanctum, ita etiam corpus Christi E est per Spiritumsanctū formatū: sed alij sancti propter prædictam formationem dicūtur filij totius Trinitatis, & per consequens Spiritussancti. uidetur ergo ꝙ Christus debeat dici filius Spiritussancti, inquātum corpus eius est Spiritusancto formatum.

¶ 3 Præt. Deus dicitur pater noster secundum hoc, quòd nos fecit, secundum illud Deut. 32. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit & fecit, & creauit te? sed Spiritus

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli tria nota. primo præmittitur ratio paternitatis & filiationis tam perfectæ, quàm imperfectæ secundū quid. Attenditur secundo communis regula de prædicatione vnius respectu eiusdem perfectæ & imperfectæ. Tertio ex his respondetur quæstio.

¶ Quo ad primum duo de his dicuntur. Primo, penes quid attendantur: secundo, distinguuntur in perfectæ, vel imperfectæ ratio omnis membra. Paternitas igitur & filiatio in animalium generatione secundū similitudinē proprie dicūtur. Omnes particulæ in litera singillatim & clare declarantur. Distinguuntur autem paternitas & filiatio secundum perfectam vel imperfectam rationem, iuxta diuersitationis similitudinē: nam animal ex animali

3.di.4.q.2. ar.2.q.1. & q.2.ad 1. & 4. & i capo. lit. ad 2. Et 4.con.c.47. Et opu.3.c. 210. Li.2.c.3. & 4.tom.4.

Ar. 1. huius quæst.

Ench. c. 38. tom. 3.

animali aut excellẽtius viuente, quàm animal procedẽs, si perfectè accipit similitudinem producẽtis, pfectè ibi est pater & filius: si imperfecta est similitudo, imperfectè quoque est patris filijque ratio. Declaratq́ue exẽplis patris secũdum creationem, & secundum adoptionem gratię.

¶ Quo ad secundũ, regula est: De aliquo dictum secũdũ perfectam rationem non dicitur de eodẽ secundum imperfectam rationem. Declaratur exẽplo de homine secundũ rationem veri & secũdum rationem picti hominis, respectu Sortis: & patet litera.

Enchi. c. 39. circa princ. tom. 3.

¶ Vbi aduerte, q̃ regula intelligitur de prædicatione simpliciter & absolute, hoc est sine additione aliqua. Et impropria eius ratio est: q̃ nomen quodcũque simpliciter enunciatũ de aliquo pfecta ratione illud habẽre non significatur diminute illi cõuenire ac per hoc non secũdũ imperfectam, sed secundum perfectã rationem.

¶ Et scito quòd super ista regula fundatur intellectꝰ sacræ Scripturæ, cum de Iesu Christo loquẽs affirmat ipsum esse Dei filium. ex hoc enim quòd esse filiũ Dei, Christo conuenit secundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) consequẽs est, vt numquã Christus intelligendus sit filius adoptiuus, sicut cæteri sancti cum dicitur filius Dei.

¶ Quo ad tertium, cõclusio est, Christꝰ nullo modo debet dici filiꝰ Spiritussancti, aut totius Trinitatis. Probatur: Christus ẽ filiꝰ Dei secũdum pfectã rõnẽ filiationis. ergo neque rõne creationis, neque iustificationis, sed solius æternæ generationis debet dici filius Dei. ergo nec Spiritussancti, nec Trinitatis debet dici filius. Antecedẽs patet. Prima conse-

sanctus fecit corpus Christi, vt dictum est. ergo Spiritussanctus debet dici pater Christi secundum corpus ab ipso formatum. F

SED CONTRA est, q̃ Augu. dicit in Ench. Natus est Christus de Spiritusancto non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius.

RESPON. Dicendum, quòd nomina paternitatis & maternitatis & filiationis generationem consequuntur, non tamen quamlibet, sed propriè generationem viuentium, & præcipue animalium. Nõ enim dicimus, quòd ignis generatus sit filius ignis generantis, nisi forte secundum metaphoram: sed hoc dicimus in animalibus, quorum generatio est magis perfecta. Nec tamen omne quod in animalibus generatur, filiationis accipit nomen: sed solum illud quod generatur in similitudinem generãtis. Vnde, sicut Aug. dicit, non dicimus quòd capillus qui nascitur ex homine, sit filius hominis: nec etiã dicimus quòd homo qui nascitur, sit filius seminis: quia nec capillus habet similitudinem hominis, nec homo qui nascitur ex semine, habet similitudinem seminis, sed hominis generantis. Et si quidẽ perfecta sit similitudo, erit perfecta filiatio, tam in diuinis q̃ in humanis: si autem sit similitudo imperfecta, erit etiã filiatio imperfecta. Sicut in homine est quædam similitudo Dei imperfecta, & inquantum creatus est ad imaginem Dei; & inquantum recreatus est secundum similitudinem gratiæ. & ideo vtroque modo potest homo dici filius Dei, & quia scilicet est creatus ad imaginẽ eiꝰ, & quia est ei assimilatus per gratiam. Est autem considerandum, q̃ illud quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, nõ est dicendum de eo secundum rationem imperfectam: sicut quia Sortes dicitur naturaliter homo secũdum propriam rationem hominis, nũquam dicitur homo secundum illam significationẽ, qua pictura hominis dicitur homo, licet forte ipse assimiletur alteri homini. Christus autẽ est filius Dei secundum perfectam rationem filiationis, vnde quàmuis secundũ humanam naturã sit creatus & iustificatus, non tamen debet dici filius Dei, neq; ratione creationis, neq; rõne iustificationis, sed solũ rõne generationis æternæ, s̃m quã est filius Patris solius. & ideo nullo mõ debet dici Christus filiꝰ Spi-

G

H

I

K

ritussancti, nec ẽt toti Trinitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Christus conceptus est de Maria Virgine materiam ministrãte in similitudinẽ speciei. & ideo dicitur filius eius. Christus autẽ secundum q̃ homo conceptus est de Spiritusancto sicut de actiuo principio, non tamen secundum similitudinẽ speciei, sicut homo nascitur de patre suo, & ideo christus non dicitur filius Spiritussancti.

AD 2m dicendũ, q̃ homines, qui spiritualiter formantur a Spiritusancto, non possunt dici filij Dei secundum perfectam rationem filiationis. & ideo dicũtur filij Dei s̃m filiationẽ imperfectã, quæ est s̃m similitudinẽ gratiæ, quæ est a tota Trinitate, sed de Christo est alia ratio, vt dictum est. Et similiter dicendum est ad 3m.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione corporis Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione corporis Christi. Dicit n. Dam. in 3. li. q̃ Spiritussanctus superuenit Virgini, purgans ipsam, & virtutem susceptiuam verbi Dei tribuẽs, simul autem & generatiuã. sed virtutem generatiuam passiuã habebat a natura, sicut & quęlibet femina. ergo dedit ei virtutem generatiuam actiuam, & sic aliquid actiue egit in cõceptione Christi.

¶ 2 Præ. Omnes virtutes animæ vegetabilis sunt virtutes actiuæ, sicut Commẽ. dicit in 2. de anima: sed potẽtia generatiua tam in mare quàm in femina pertinet ad animam vegetabilem. ergo tã in mare quàm in femina actiue operatur ad conceptionem prolis.

¶ 3 Præt. Femina ad conceptionem prolis materiam ministrat, ex qua naturaliter corpus prolis formatur: sed natura est principium motus intrinsecum. ergo videtur q̃ in ipsa materia quam beata virgo ministrauit ad cõceptum Christi, fuerit aliquod principium actiuũ.

SED CONTRA est, q̃ principiũ actiuum in generatione dicitur ratio seminalis, sed sicut Ang. dicit 10. super Genes. ad literam corpus christi in sola materia corporali, per diuinam conceptionis formationisque rationem de Virgine assumptum est, non autem secundum aliquam rationem seminalem humanam. ergo beata Vir-

quẽdã probatur ex regula psupposita. Secunda vero pbatur, quia secundum æternam generationẽ solius Patris est Filius.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulũ quartũ.*

TItulus clarus, notando q̃ nõ est quæstio, an actiue egerit, sed an actiue egerit ĩ ipso actu cõceptiõis corporis Christi: de actione enim circa illũ actũ est quæstio.

In corp. ar.

¶ In corpore articuli quatuor fiunt: primo refertur opinio quædã habẽs duas partes. Secundo, improbatur prima pars illius: tertio secunda: quarto respõdetur quæsito.

Inf. q. 33. a. 4. ad 2. & 3. di. 3. q. 2. ar. 1.

¶ Quo ad primum opinio dicit beatam virginem operatam in cõceptione Christi actiue dupliciter: scilicet naturali, & supernaturali virtute. Et primæ partis ratio est communis de inchoatione formarum in materia per aliquod cooperatiuum principium in materia. in hoc enim ponitur differentia inter trãsmutationem naturalem & artificialem; quia naturalis habet tale principium in materia, & ideo ẽ naturalis: artificialis vero habet solam materiam pure passiuam.

Li. 3. c. 2. parũ ante medium.

¶ Quo ad secundã tripliciter arguit cõtra hoc Auctor. Primo interimẽdo fundamentum, quia ad mutationem naturalem sufficit principium materiale esse passiuũ, ex auctoritate Aristo. Secundo: quia ĩpossibile est q̃ materia agat ad sui formationem: quia nõ est actu. agere enim est actus nõ potentiæ, semp enĩ æstimabitur species mouere, vt dicitur 3 Phys. Tertio, quia impossibile est aliquid non diuisum in duas partes (vt animata) mouere se ipsum, ex 8. Physi.

T. 1. co. c. 10. tom. 3.

¶ Aduerte hic, q̃ oportet digredi ad quæstiones multas, si exam-

si examinandæ essent hæ rationes. Nam & de inchoatione forma A rum & de motu grauium & leuium, & de maxima atque uetustissima ambiguitate, an aliquid seipsum mouere possit, tractare oporteret, & non Theologiam, sed philosophiam puram tradere opere longo, propterea extra literam hanc tractanda hæc relinquam.

go nihil actiue fecit in conceptione corporis Christi.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dicunt beatam Virginem aliquid actiue operatam esse in conceptione Christi, & naturali uirtute, & supernaturali. Naturali quidẽ uirtute, quia ponunt ꝙ in qualibet materia naturali est aliqđ acti- B uũ principiũ, alioquin crederunt, ꝙ non esset transmutatio naturalis: [d] in quo decipiũt, q̃a trãsmutatio dr̃ naturalis ꝑꝑ principiũ intrinsecũ, nõ solũ actiuũ, [d] sed et passiuũ. Expresse.n. dicit Philos.[e] in 8. Phy. ꝙ in grauibus, & leuibus est principium passiuum motus naturalis, et non[d] actiuum. Nec est possibile, ꝙ materia agat ad sui formationem, quia nõ est actu. Nec est etiam possibile, quòd aliquid moueat seip- C sum, nisi diuidatur in duas partes, quarum una sit mouens, & alia sit mota, quod in solis animatis contingit, ut probatur 8. Physi.[e] Supernaturali autem uirtute, quia dicunt ad matrem requiri, quod non solum materiam ministret (quæ est

sanguis menstruus) sed etiam semen, quod commistum uirili semini habet uirtutem [d] actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta resolutio seminis ꝓpter integerrimã eius virginitatem dicunt ꝙ Spiritussanctus supernaturaliter ei tribuit uirtutẽ actiuam in conceptione corporis Chr̃i, quã aliæ matres hñt per semẽ resolutũ.

Sed hoc nõ põt stare, quia cũ q̃libet res sit propter suã operationẽ (ut dicitur 2. de Cælo)[e] natura non distingueret ad opus generationis sexum maris & feminæ, nisi esset distincta op̃atio maris ab op̃atione feminæ. In generatione autem distinguitur operatio agentis & patientis. Vnde relinquitur quòd tota uirtus actiua sit [d] ex parte maris, passio autẽ ex parte feminæ: propter quod in plantis, in quibus utraque uis commiscetur, nõ est distinctio maris & feminæ.

Quia igitur beata Virgo nõ hoc accepit, ut esset pater Chr̃i sed mater, consequens est quòd non accepit potẽtiã actiuã in cõceptione

¶ Quo ad tertiũ ponitur primo ratio scotistæ partis. Et assumit ratio hęc duo. Alterum naturale, scilicet quòd mater concurrit ad generationem per propriũ semen, actiue concurrens ad generationem. Alterum supernaturale, scilicet quod beatæ Virgini data est in tota

D.241 & 644 hac uirtus illa actiua, quam aliæ matres habent per

D.691. li.5.tex.29. 30. 31 42. &c.10.8. semen, ut scilicet sine semine posset quod per semen potuisset. Et huius miraculi ratio est integerrima

D.690. & 651. uirginitas, cui repugnat seminis resolutio. Deinde ponitur ꝓbatio istius opinionis quo ad radicem eius, & ipsam bipartitam. Et est ratio ista, Distinctio

li.8.tex.30. 10.a sexus a natura propter diuersã operationem ad generationem oppor.tunã. ergo est penes diuersitatem agentis, & patientis. ergo tota uirtus actiua est ex parte maris: passio uero ex parte feminæ. Antecedens probatur ex secundo Cæl. sic, sexus est propter operationem opportunam ad generationem. ergo diuersitas sexus est propter diuersam operationem opportunam ad generationem. Consequentia hæc est per se nota, & assumptum est ex primo Cæl. Vnumquodque est propter suã operationem. Consequentia principalis probatur in litera, quia distinctio operationis in generatione est secundum agentis, & pa- D tientis. Deinde ad huius rationis conclusionem firmandam adducitur signum in litera ex plantis, quia ideo in illis non est distinctio sexus, quia actiua & passiua uirtus sunt mistæ: hoc enim signum est quod distinctio sexus est penes actiuum & passiuum, hęc quo ad radicem positionis.

¶ Contra ipsam uero positionem procedit litera subsumendo, beata Virgo non accepit a Spiritusancto, ut esset pater Christi, sed mater. ergo non accepit potentiam actiuam in conceptione. Deinde duæ uiæ secundum hanc opinionem excludentur, altera dicentium, quòd uirtute illa supernaturali beata Virgo usa est agendo conceptionem Christi, & sic fuisset pater Christi: altera dicentium, quod uirtute illa beata Virgo non est usa, & sic frustra collata ei fuisset uirtus illa actiua.

¶ Circa processum istum duo occurrunt dubia. Primũ est circa cõsequentiam principalem allatæ rationis, non.n. apparet illius efficacia, quoniam fundatur super illa uniuersali. Omnis diuersitas operationum ad generationem, est secundum diuersitatem actiui & passiui, quæ non uidetur uera, nec in litera habetur. Et B quidem quòd oporteat illam uniuersaliter esse uerã ad probãdã dictam consequentiam, patet clarissime: quia nisi sic uniuersaliter uera, facile negabitur consequentia, concedẽdo omnia assumpta, scilicet & quòd distinctio sexuum est propter diuersam operationem, & quòd distinctio operationis aliqua est penes actiuũ, & passiuum. Tunc enim patet debilitas consequentiæ, quia ex hoc quòd aliqua distinctio operis ad generationem est penes actiuum & passiuum, non sequitur determinate. ergo distinctio sexus est penes actiuum & passiuum. Sed si omnis distinctio operationis ad generationem est penes actiuum & passiuum, optime sequitur. ergo, distinctio sexuum est penes actiuum & passiuũ: quia ipsa est manifeste ad diuersa opera ad generationẽ requisita.

¶ Secundum dubiũ est circa secundã consequentiam. s. ergo tota uis actiua se tenet ex parte patris. Nã plus infertur, quã sequat,

licet.n. sequatur, ergo uis actiua se tenet ex parte patris, nõ tamẽ sequitur. ergo tota se tenet ex illa parte. Et confirmatur, quia sum uultos ex necessitate marẽ & feminã distingui penes actiuum & passiuũ, patet et concurrit aliqualiter passiue, pro quãto pars seminis paterni materialiter cõcurrit ad generationẽ. Igitur econtra aliquid ex parte matris non inconueniens concurrere actiue, q̃uis principalius concurrat passiue, & sic falsum est, totã uim actiuam ex parte maris, & totã passiuam ex parte feminæ se tenere.

D.1117.

¶ Antequã ad hęc dicatur dubia, est terminãdus ꝓgressus articuli, ut motis aliis ꝓpinquis dubiis possit simul responderi.

li.2.tex.17. tom.2

¶ Quo ad quartũ respondetur quæsito duabus cõclusionibus. Prima est, beata Virgo in ipsa cõceptiõe Christi nihil actiue operata est: sed solã materiã ministrauit. Secunda cõclusio ẽ.

D.616.

Ante cõceptionem operata est aliquid actiue, præparando materiam, ut esset apta conceptui, & prima cõclusio nõ aliter in litera ꝓbatur, quam ex supradictis aliam inferendo: si enim tota uis actiua generationis ẽ ex parte maris restat, ut femina passiue solum concurrat. Secunda autem conclusio tamquã manifesta relinquitur, quasi consequenter se habens.

¶ Aduerte hic, quod aliud est loqui de ipso actu conceptionis, & aliud de mensura ipsius actus. In litera non dicitur, quòd beata Virgo nihil actiue operata est in mensura actus conceptionis, sed dicitur quod nihil actiue operata est in ipso actu conceptionis. Nam beata Virgo in illo instanti conceptionis materiam ministrauit, ac ꝑ hoc actiue operata est quia materiam ministrare, agere procul dubio est: ita quòd in toto tempore præcedente instans conceptionis, beata Virgo actiue præparauit materiam (ut in secunda conclusione dicitur) & in instanti terminante tempus illud, quod fuit instans conceptionis, præparatam materiam ministrauit (ut in prima conclusione dicitur) quasi ad terminũ suæ actionis perueniens. Ad ipsum autem conceptionis actum nõ cõcurrit actiue, sed passiue, suscipiendo in materia ministrata actionem agentis Spiritussancti loco seminis.

¶ Occurrit circa conclusionem dubium ex Sco. in 3. sent. di. 4. q. 1. directe contra doctrinam præsentis articuli arguente, primo de matribus in communi. Tũ primo, quia formas eiusdẽ speciei consequuntur potentiæ uitales eiusdẽ speciei, mas & femina sunt eiusdẽ speciei 10. Met. ergo si formã maris sequitur potentia uegetatiua actiua, similiter & formã feminæ. Et confirmaẽ, quia aliter uegetatiua maris & feminæ differrẽt sicut actiua & passiua, & ita essent potẽtiæ omnino alterius rationis. Tum secundo, quia mater naturaliter plus diligit filium quam pater, ut patet 8. Ethic. Ergo filius est opus matris. Et probatur cõsequẽtia, quia pater diligit filiũ ut opus suũ. Tũ tertio, quia filius assimilaẽ magis quãq; matri, q̃ patri. ergo in matre est uirtus actiua. Probatur sequela, quia agẽtis est assimilare sibi effectũ, ita quòd effect[9] nulli assimilatur, nisi propter aliquã actionẽ eius. Tũ quarto, quia matrẽ tantũ esse quasi uas, in quo sicut in loco cõuenientẽ generatur proles, & de aliquo eius ut materia, nõ est pl[9] dare matri quã terræ, in generatione mineræ, si de ullquo ei[9] gñratur minera, & sic talis terra esset mater mineræ, imo hõ esset mater uermis in eo genitis loco cõuenienti ex aliquo humore. Et si dicaẽ ꝙ uermis nõ ẽ eiusde speciei, obiiciẽ ꝙ asina ẽ mr̃ mulæ, & tñ nõ ẽ eiusdẽ spẽi.

¶ Secundo principaliter obiicitur de hac matre in speciali per illud Dama. c. 40. uirtutem tribuens susceptiuam, simul autem, & generatiuam, si enim ipsa esset tantum principium passiuũ, non uideret quare copulauit uirtuti susceptiuæ uirtutẽ generatiuã.

¶ Ad

¶ Ad euidentiam motarum quæstionum, sciendum est quòd veritas quæstionis huius, sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sectari errauerunt: & quia mediũ extremorum naturas sapit, ueritatis aliquid attigerunt. Feminarum enim potentiæ ad partem uegetatiuam spectantes actiuæ proculdubio sunt, sed res facta ab actiua potentia feminæ materiale est, non actiuum generationis principium: ita quòd mas & femina conueniunt in hoc, quod utriusque potentiæ sunt actiuæ, sed differunt in re facta per illas potentias, nam factũ a mare, semen est actiuum generationis principium, factum vero a femina, quicquid sit illud menstruum aut semen, materiale est generationis principium. Hæc est peripateticorũ quos Auctor sequitur sententia, consonatque primæ philosophiæ, quoniã sic inter marẽ, & feminã unitas specifica saluatur, & in formis, & in potẽtiis, & differẽtia ponitur ex parte corporis, seu materiæ, dũ penes res factas, non penes potẽtias ariæ, diuersitas formalis actiui & passiui collocat: res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat quoque specificæ diuersitati maris & feminæ in genere sexus: differentia siquidẽ maris & feminæ formalis est in genere sexus, materialis autẽ in genere animalis, unde ista specifica differentia ex parte materiæ consequẽs animalis genus, rationabiliter infert in ipsis propriis effectibus maris & feminæ diuersarum rationum conditiones. Attestatur demum huic positioni, ipsa exterior dispositio membrorum cũ suis propriis operationibus apparentibus manifeste: membra siquidem masculino sexui propria ad agendũ apta conspicimos, membra uero femineo sexui propria ad recipiendum facta uidemus, & feminas recipere semen a maribus efficientibus illud, constat. Recipere autem adeo includitur in eo quod est pati, ut etiam in substantiis immaterialibus, in quibus non manifeste apparet potentia passiua, dicamus eas tantum pati quorum recipiunt. Quo sit, ut alienus a philosophiæ usu sit, qui negat feminas pati in cõceptione, experientia testãte eas recipe semẽ uirile.

(loco citato in arg.)

¶ His prælibatis, ad primum dubium contra processum literæ dicitur, quòd sermo literæ est de prima distinctione per se operationis ad generandum, ita quòd intentio literæ est, quòd primo per se diuersitas operationum ad generandum est secundum rationem actiui & passiui. Et hæc propositio non eget probatione, quia ad sensum est per se nota: quia constat quod est secundum rationem immissionis, & receptionis. Et super hac propositione optime fundatur sequela, quia mas & femina per se diuersificantur penes diuersa per se primo opera ad generandum: quoniam ad hoc a natura distinctio sexuũ ordinatur, ut patet.

¶ Ad secundum uero dubium, contra eiusdem processus alterã consequentiam respondetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota uis actiua ex parte maris se tenet, rationabilis est, quia ex eo quòd e regione diuersificantur per se primo opera generationis penes actiuum & passiuum, consentaneum est, ut tota latitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersæ sint de semine maris, non obstat, quia rationabilis sit positio contraria peripateticorum principiis, quam sequitur Auctor. Non est alienum a doctrina sana tradere, quod rationi consonat, licet demonstratio mathematica non habeatur, licet alii oppositum sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus constantibus arguendo ad ea, quæ sẽsui non subiacent, consentaneũ rationi est, ut prima distinguen F di inter marem & feminam ratio sit penes agere & pati proculdubio generationem, propter quam per se primo est sexus, & eius diuersitas.

¶ Ad obiecta Scoti contra doctrinam articuli huius de matrib° in communi respondetur, & ad primum dicitur, quòd mirum est de isto homine assumẽte argumẽtũ Auctoris in litera secũdum, & uidente responsionem, & tamẽ arguente, quasi Auctor non responderit. Dicimus ergo, ut iam dictũ est, quòd nec somniauimus potentiam uegetatiuã in muliere esse passiuam, actiua n. ẽ, sed materiæ in quam semen uiri agit: sicut etiam in uno & eodem homine digestiua uirtus est actiua materiæ, in quã nutritiua agit, conuertendo in substantiã aliti. Nec accipias proprie, sed exẽpli gratia dictum in litera in responsione ad secundum, quòd potẽtiæ generatiuæ in mari & femina sint sicut ars superior & inferior: sunt. n. nõ diuersæ, sed eiusdẽ rationis in se, quamuis si ad res effectas ab eis referatur, diuersarũ rationum inueniretur secundũ diuersificationẽ actiui & passiui, agendi & patiendi, ut dictum est. Dic ergo, quòd potentia generatiua feminæ est actiua, non generationis, sed materiæ proximæ & propriæ ipsius generationis & geniti.

(li.2. Phys. tex.25.) (D.660 In corp.)

I ¶ Ad secundum dicitur, quòd mater diligit filium suum, ut proprium opus effectiue, secundum propriam materiam seu proprium corpus ipsius filii: est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ, ut dictum est.

¶ Et ex hoc patet responsio ad tertium, concedendo quòd quia mater est causa effectiua materiæ proximæ filii, ideo filius assimilatur matri: sed falluntur arguentes a negata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in utero, ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filii.

¶ Ad quartum dicitur, quòd nos non dicimus matrẽ esse ut uas seu locum, &c. ambæ. n. opiniones sunt extremæ, & quòd mater concurrat actiue ad generationẽ, & quod mater sit pure receptiua, & passiue principium filii: media siquidem est peripatetica sententia, matrem esse principium actiuum materiæ filii, & passiuũ generationis eiusdem.

K ¶ Ad obiecta ex Damasceni auctoritate respondetur in litera ad primum, quòd ideo generatiuam adiunxit Damascenus susceptiuę, quia diuersas conditiones indicant: susceptiua quidem potentia ad filium Dei refertur, generatiua autem ad uirginitatẽ matris, uirgo enim manens uirgo, non potest generare, quoniã generatio tunc tantum naturaliter fieri potest a femina, quantumcumque fœcunda, quum concipere potest, concipere autem passiue non potest sine uirili semine, quod si sit, iam non uirgo conciperet. Quia ergo beatæ Virgini tributum est, ut manens uirgo posset concipere, ideo ad hoc describendum Damas. addidit generatiuam, potentia enim passiue generatiua, proculdubio potentia generatiua est, multum distans a ratione potentiæ susceptiuæ uerbi dei, ut patet.

Christi, siue aliquid egerit, ex quo sequitur ipsam fuisse patrem Christi, siue nihil egerit (ut quidam dicunt) ex quo sequitur huiusmodi potentiam actiuam sibi frustra fuisse collatam. Et ideo dicendum est, quod in ipsa cõceptione Christi beata Virgo nihil actiue operata est, sed solam materiã ministrauit: operata tamen est ante conceptionẽ aliquid actiue, præparando materiã, ut esset apta conceptui.

Ad primum ergo dicendũ, quod illa cõceptio tria priuilegia habuit scilicet quòd esset sine peccato originali, quòd esset non puri hominis, sed Dei & hominis, itẽ quod esset conceptio uirginis: et hæc tria habuit a Spiritusancto. Et ideo dicit Damas. * quantum ad primum, quod Spiritussanctus superuenit Virgini purgans ipsam. i. præseruans, ne cũ peccato originali conciperet. Quãtum ad secundum dicit, & uirtutẽ susceptiuam uerbi Dei tribuens. i. ut conciperet uerbũ Dei. Quantũ autem ad tertium dicit, simul autẽ & generatiuam, ut. s. manens uirgo posset generare, non quidem actiue, sed passiue, sicut alię matres hoc consequuntur ex semine uiri.

Ad 2ᵐ dicendũ, quod potentia generatiua in femina est imperfecta respectu potẽtiæ generatiuæ, quæ est in mare. Et ideo sicut in artib°, ars inferior disponit materiam, ars autẽ superior inducit formã, ut dr in 2. Phy.* ita ẽt uirt° generatiua feminæ pparat materiã, uirtus aũt actiua maris format materiã pparatã.

G

Ad 3ᵐ dicendũ, quod ad hoc quod trãsmutatio sit naturalis, nõ requirit', quod ĩ materia sit principium actiuũ, sed solum passiuum, ut dictum est.

H

QVÆSTIO. XXXIII.

De Modo & Ordine conceptionis Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo & ordine conceptionis Christi.

¶ Et circa hoc quęruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum corpus Christi in primo instanti cõceptionis fuerit formatum.

Super quæstionis trigesimætertiæ Articulum primum.

TItulus de mẽsura formationis, qua corpus figuratũ in mẽbrorũ interiorum & exteriorum forma est, quærit, an scilicet mensura durationis ipsius formationis fuerit instans conceptionis, an sicut in aliis hominibus fuerit tempus consequens conceptionem.

¶ In corpore articuli primo distinctio trimembris fit: secũdo singula tractantur membra, & sic respondetur quæsito.

Distinctio

¶ Secundo, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit animatū.

¶ Tertio, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

¶ Quarto, Vtrum cōceptio illa fuerit naturalis, uel miraculosa.

ARTICVLVS. I.

Vtrum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD PRIMVM sic proceditur. B Videtur ꝙ corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur.n. Io. 2. Quadraginta & sex annis ędificatū est tēplū hoc: quod exponēs Aug. in 4. de Trin.* dicit, Hic numerus perfectioni Dominici corporis apte cōgruit. Et in lib.† 83. Quęstionū dicit, nō absurde 46. annis dr̄ fabricatū esse templū, quod corpus eius figurabat, ut quot anni fuerūt in fabricatione tēpli, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. nō C ergo in primo instāti conceptionis corpus Chr̄i fuit pfecte formatū.

¶ 2 Præt. Ad formationem corporis Christi requirebatur mot⁹ localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruū, peruenirent: nullum autē corpus potest moueri localiter ī instanti, eo ꝙ tempus motus diuiditur secundū diuisionē mobilis, ut probatur in 6. Phy. ergo corpus Christi nō fuit in instāti formatū.

¶ 3 Præt. Corpus Christi formatū ē D ex purissimis sanguinib⁹ Virginis, ut supra habitū est.† Non autē potuit esse materia illa in eodē instāti sanguis & caro, quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. ergo aliud fuit instās, in quo ultimo fuit sanguis, & aliud in quo primo fuit caro formata: sed inter quaslibet duo instantia est tēpus mediū. ergo corpus Christi nō fuit in instāti formatū, sed p aliquod tempus.

¶ 4 Præt. Sicut potentia augmentatiua requirit determinatū tēpus in suo actu, ita etiam & uirtus gene- B ratiua: utraque enim est potentia naturalis ad uegetatiuam animam pertinens: sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominū corpora: dicitur enim Luc. 2. ꝙ proficiebat sapientia & ætate. ergo uidetur quòd pari ratiōe formatio corporis eius, quæ pertinet ad uim generatiuā, nō fuerit in instāti formatū, sed determinato tpe, quo aliorū hominum corpora formantur.

SED CONTRA est, ꝙ Greg.* A dicit 18. Moraliū, Angelo nūtiāte, et Spiritusancto adueniēte, mox uerbū in utero, mox intra uterum Verbum caro.

RESPON. Dicendū, ꝙ in conceptione corporis Christi, tria est cōsiderare. Primo quidē, motū localē sanguinis ad locū generationis: secūdo formationē corporis ex tali materia: tertio autē, augmētum quo pducit̄ ad q̄titatē pfectā: in quo tā medio nō cōceptionis cōsistit. nā primū est cōceptioni pambulū: tertiū aūt cōceptionē cōsequit̄. Primū aūt nō potuit esse in instāti, qa hoc est contra ipsam rationē motus localis corporis cuiuscūq;, cuius partes successiue subintrāt locum. Similiter & tertiū oportet esse successiuū, tū quia augmentum nō est sine motu locali, tū ēt quia procedit ex uirtute animæ iā in corpore formato operantis, quę nō operat̄ nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio cō C ceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem, pp uirtutē agentis infinitā .s. Spiritus sancti, per quē corpus Christi ē formatum, ut supra dictū est*. Tanto enim aliquod agens citius pōt materiā disponere, quāto maioris uirtutis est: unde agens infinitæ uirtutis, pōt in instanti materiā disponere ad debitā formam. Secundo ex parte psonæ Filij, cuius corpus formabatur: non.n. erat congruum ut corpus humanū assumeret nisi for D matum. Si autem ante formationē perfectā aliquod tēpus conceptionis præcessisset, non posset tota cōceptio attribui filio Dei, quæ nō attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locū generationis, fuit pfecte formatū corpus Christi & assumptū. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus, quod aliter dici non posset.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ uerbum Aug. utrobiq; nō refer- B tur ad solam formationē corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usq; ad tempus partus. Vnde secūdum rationem illius numeri, dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

AD 2^m dicendum, quòd motus ille localis non cōprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

AD 3^m dicendum, quòd non est assignare ultimum instans, ᵈ in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis *D.744.*

Distinctio est: Tria in conceptione considerantur, &c. quæ clare patent in litera.

¶ Tractando autem tertium membrum, scilicet de augmento, aduerte quòd cū dicitur augmentum nō esse sine motu locali, intellige de motu locali, formaliter, uel uirtualiter, hoc est, uel quia motui augmentationis iun- *3. di. 3. q. 5. ar. 2. Et 4. cō tra G. c. 44* gitur uere localis motus corporis quāsi ad maiorem locum, uel ipse motus augmenti afferens intrinsece quantitatem maiorem, *l. 4. de Trin. c. 5. in prin. to. 3* est collatiuus per uiam sequelæ maioris loci, ac si motus ibi interueniret lo- *† li. 3. q. 8. q. 4. 56. in fin. to. 4.* calis: Vtro autē modo sic, tamen litera currit, quia utroque modo tempore mensuratur acquisitio maioris loci. Non est autem locus iste consonus discutiendæ huic quæstioni.

¶ Tractando secundum membrum in quo titulo quæstio consistit, conclusio responsiua ponitur. Formatio corporis Christi fuit in instanti. Probatur dupliciter. primo, ex in- *li. 6. Phys. tex. 37. 38. 39. to. 2* finitate uirtutis actiuæ: secundo ex parte personæ Filij.

¶ Clara sunt in litera, si aduerteris, *q. 31. ar. 5.* quòd prima ratio concludit de possibili, secunda uero de facto. Nam ex infinitate uirtutis actiuæ, agentis tamen secundum liberum arbitrium, non infertur efficaciter, quòd fecit, sed quod facere potuit in instanti, & hoc expresse sonant uerba literæ. Ex necessitate autē confitendi, quòd filius Dei conceptus est, iuncta decentia, quòd nō nisi formatum corpus assumendum erat, infertur quòd de facto idem fuit instans cōceptionis, formationis, & assumptionis, ut patet.

¶ In responsione ad primum, aduerte ꝙ Magister sententiæ in 4. dist. 3. ex ponit Aug. auctoritatem nō de *li. 15. ca. 35. in princ.* formatione in se, sed in sua manifestatione. Et in idem redit responsio Auctoris obscurior, quæ de augmento illius formationis exponit: augmentatio enim formatorum manifestauit formationem latentē prius ob paruitatem. Consonat autem expositio hęc Augustini uerbis, qui de pfectione Dominici corporis loquitur: quamuis.n. ipsa formatio Dominici corporis in primo instanti fuerit perfecta essentialiter, non tamen fuit perfecta quantitatiue. Hoc est, quòd licet habuerit in primo instanti omnia membra, & lineamenta, non tamen in ea quātitate, quam habuisset, si in quadraginta & sex diebus fuisset corpus illud formatum, sed ad tantam quantitatem peruenit spatio quadraginta sex dierum, & propterea tot dies in dominici corporis perfectione interuenisse dicuntur. Ve- *q. præc. ar. 5* rum est enim hoc de perfectione quantitatiua formationis corporis, & non de perfectione essentiali ipsius formationis, ut dictam est. Et ideo licet inter formationē corporis Christi, & aliorum sit differentia temporis, quia Christi corpus in instanti formatum est, aliorum uero in 46. diebus, inter perfectionem tamē quātitatiuam solitā perfici in quadraginta sex diebus in corporibus masculorum, respectu corporis Christi, & aliorum nulla est differentia: quia in Christi corpore, sicut in aliorum hominum corporibus perficiendis quadraginta sex dies consumati sunt. Et hoc Augustinus tradidit, Auctor, & Magister sent. exposuerunt.

poris motus localis materiæ ad locum generationis.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipsius, quod augetur: sed formatio corporis fit per potentiam generatiuam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur uis formatiua ab anima patris deriuata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine uiri (sicut supra dictum est*) sed ex operatione Spiritussancti, & ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritumsanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmētari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, ut ex hoc ostēderetur ueritas humanæ naturæ.

*q. 32. ar. 1

¶ *Super quæstionis trigesimatertiæ Articulum secundum.*

Titulus, de animato intellectiua anima, quærit.

¶ In corpore una ē cōclusio: corpus Christi in primo cōceptionis instanti fuit animatum anima rationali. Probatur: Filius dei conceptus est ex Spiritusancto. ergo dum conciperetur assumpsit corpus. ergo animatum anima intellectiua. Antecedēs est in Symbolo. Prima consequentia probatur, quia aliter non attribui posset filio Dei conceptum esse: secunda uero, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, idest intellectu, ut patet ex superioribus.

3. di. 3. q. 5. ar. 2. ad 3. et 4. cont. c. 44 & 45. ad 2. Heb. c. 3. ca. 223. & 224 Eclo. 1. l. 15 & c. 2. l. 3. *Est epis. 11 ad Iulianū & in Cons. tem. non ita post ī ots a sint initus.

Articulus II.

Vtrum corpus Christi fuerit animatū in primo instanti suæ conceptionis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit. n. Leo Papa in Epistola ad Iulianū*. Nō alterius naturæ erat caro Christi quàm nostra, nec alio illi quàm ceteris hominibus anima est inspirata pricipio: sed aliis hominibus non infunditur anima in primo, instanti suæ conceptionis. ergo nec corpori Christi anima debuit infundi i primo instāti suæ cōceptionis.

¶ 2 Præt. Anima, sicut quælibet forma naturalis, requirit determinatā quantitatem in sua materia: sed in primo instanti conceptionis corp' Christi non habuit tantam quantitatem, quantā habent corpora aliorū hominū, qū animātur, alioquin si continue fuisset postmodū augmentatum, uel citius fuisset natum, uel in sua natiuitate fuisset maioris quantitatis, q̄ alii infantes: quorū primum est contra Aug.* 4. de Trini. ubi probat eum spatio nouem mensium in utero Virginis fuisse; secundum autem est contra Leonem Papam, qui in sermone Epiphaniæ dicit, quòd Magi inuenerunt puerū Iesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum. nō ergo corpus Christi fuit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

l. 4. c. 5. to. 3
In serm. 4. circa med. illius incip. hic ser. Iustum & rationabile.

¶ 3 Præt. Vbicumq; est prius & posterius, oportet esse plura instantia: sed secundum Philosoph.* in li. de generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius & posterius: prius enim est uiuum, & postea animal, & postea homo. ergo nō potuit animatio Christi perfici in primo instanti suæ conceptionis.

l. 2. c. 4. to. 4

Sed contra est, q Dam.* dicit in 3. lib. Simul caro, simul dei uerbi caro, simul caro animata anima rationali & intellectuali.

li. 3. cap. 2. a med.

Respon. Dicendum, q ad hoc. quòd conceptio ipsi filio dei attribuatur (ut in Symbolo* confitemur, dicentes, Qui conceptus est de Spiritosancto) necesse est dicere, q ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset a uerbo dei assumptum. Ostensum est autem supra,* q uerbum dei assumpsit corpus mediante anima & animā mediante spiritu, id est intellectu: unde oportuit quòd in primo instanti cōceptionis corpus Christi esset animatum anima rationali.

In symbo.
q. 6. ar. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd principium inspirationis animæ, potest considerari dupliciter. Vno modo, secundum dispositionem corporis, & sic non ab alio principium inspirata est anima corpori Christi, & corporibus aliorum hominum: sicut enim statim formato corpore alterius hominis, infunditur anima, ita fuit in Christo. Alio modo, potest considerari dictum principium, solum secundum tempus, & sic quia prius tempore formatum fuit perfecte corpus Christi, prius tempore fuit etiam animatum.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, sed ista quantitas quandam latitudinem habet, quia & in maiori & in minori quantitate saluatur. Quantitas autem corporis, quam habet, cum primo sibi infunditur anima, proportionatur quantitati perfectæ, ad quam per augmentum peruenitur, ita scilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Christus autem in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem, cui prò portionabatur quantitas quam corpus eius habuit in tempore, quo aliorum hominum corpora animātur, minorem tamen habuit in principio suæ conceptionis: sed tamen illa parua quantitas non erat tam parua, ut in ea non posset ratio animati corporis conseruari, cum in tali quantitate quorundam paruorū hominum corpora animentur.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet, quod dicit Philosoph.* propter hoc quòd successiue corpus formatur, & disponitur ad animam: unde primo, tamquam imperfecte dispositum, recipit animam imperfectam, & postmodū quando perfecte est dispositum, recipit animam perfectam: sed corpus Christi propter infinitam uirtutem agentis fuit perfecte dispositum in instanti, unde statim in primo instanti recepit formam perfectam, idest animam rationalem.

loco citato in argum.

Articulus III.

Vtrum corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd caro Christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta. Quod enim nō est, non potest assumi: sed caro Christi per conceptionem esse incœpit. ergo uidetur quòd fuerit assumpta a uerbo dei, postquam fuit concepta.

¶ 2 Præt. Caro Christi fuit assumpta a uerbo dei mediante anima rationali: sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. ergo in termino conceptionis fuit assumpta: sed ī termino cōceptionis dicitur iam concepta. ergo prius fuit concepta, & postmodum assumpta.

¶ *Super Quæstionis trigesimatertiæ Articulum tertium.*

Titulus prima facie superfluitatem præsefert, quia iam in præcedenti articulo assumptum & probatum est, q dum conciperetur corpus Christi, assumptum est. Veruntamen si conspectū fuerit quòd proprias habet difficultates propositio ista, quæ manifestata est ad fundādum antedicta, non superfluitati, sed perfectioni doctrinæ attribuetur, quòd specialiter mota sit quæstio de articulo isto.

¶ In corpore articuli unica est conclusio, Caro Christi est simul concepta & assumpta a Verbo. Probatur

3. di. 2. q. 2. ar. 3. & di. 5 q. 5 ar. 2. Et 4. cont. c. 44 & 45.

baitur dupliciter. primo ex proprietate loquendi supra definita: secundo deducendo ad inconueniens. Probatio primi est, quia illa est propria, deus factus est homo, non autem ista, Homo factus est deus: haec enim loquendi proprietas significat id, quod est hominis non praeextitisse, ac per hoc carnem non prius fuisse quam assumptam esse. Ratio autem ad inconueniens est: Si caro Christi fuisset prius concepta quam assumpta, habuisset aliquando propriam hypostasim, praeter Verbi hypostasim, & sic aut unio incarnationis non fuisset secundum hypostasim, aut destructa fuisset propria carnis hypostasis in assumptione. Hoc secundum est inconueniens, primum autem est contra mysterium Incarnationis. ergo contra fidem est dicere, carnem Christi prius conceptam, quam assumptam.

H.9.tex.13. co.3

c.18. in principio.to.3

q.16.art.6. & 7.

¶ Aduerte hic, quod quia fides nullum inducit inconueniens asserendum, ideo seclusis inconuenientibus responsionibus (quae semper pro exclusis habendae sunt) Auctor concludit positionem hanc esse contra fidem, ut potetalem, ex qua sequitur aliquid contra fidem incarnationis: sequitur enim non esse factam unionem hypostaticam inter Verbum & humanam naturam secundum se, & eius essentiales partes: et ac per hoc in triduo mortis Christi, quando caro erat separata ab anima, non fuisset uerum dicere, quod filius dei est in sepulcro, quia hypostasis corporis nō fuit hypostasis filii dei.

Cap.18.t.3

¶ 3 Praet. In omni generato prius tempore est id, quod est imperfectum eo, quod est perfectum, ut patet per Philosophum in 9. Metaphysic. * sed corpus Christi est quiddam generatum, ergo ad ultimam perfectionem, quae consistit in unione ad uerbum dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primo fuit caro concepta, & postmodum assūpta.

Sed contra est, quod Augustin. * dicit in lib. de fide ad Petrum, Firmissime tene & nullatenus dubites, carnem Christi non fuisse cōceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo.

Respon. Dicendum, quod (sicut supra dictum est *) proprie dicimus Deum factum esse hominem, non autem proprie dicimus, quod homo factus sit deus: quia scilicet deus assumpsit sibi id, quod est hominis, non autem praeextitit id, quod est hominis, quasi per se subsistens antequam susciperetur a Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequā susciperetur a Verbo, habuisset aliqñ aliquā hypostasim praeter hypostasim Verbi dei, quod est contra rationem incarnationis, secundum quam ponimus uerbum dei esse unitum humanae naturae, & omnibus partibus eius in unitate hypostasis: nec fuit conueniens quod hypostasim praeexistentem humanae naturae vel alicuius partis eius, uerbum dei sua assumptione destrueret. et ideo contra fidem est dicere, quod caro Christi pri⁹ fuerit cōcepta, & postmodum assumpta a uerbo dei.

Ad primum ergo dicendum, quod si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionē, oporteret alterum duorum sequi, uel quod assumptum nondum esset caro, uel quod prius esset conceptio carnis, quàm eius assumptio: sed quia ponimus, cōceptionem in instanti esse perfectam, consequēs est, quod in illa carne simul fuit concipi & conceptum esse. Et sicut Aug. * dicit in libr. de fide ad Petrum, dicimus ipsum dei uerbū suae carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.

Et per hoc, patet etiam respōsio ad secundum. Nam simul dū caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

Ad 3m dicendum, quod in mysterio incarnationis, nō consideratur ascensus quasi alicuius praeexistētis proficientis usque ad unionis dignitatē, sicut posuit Photinus haereticus, sed potius consideratur ibi descensus

A secundum quod perfectū dei uerbum imperfectionem naturae nostrę sibi assumpsit, secundum illud Io.6. Descendi de caelo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum.n. con-
B ceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem uerus & naturalis filius hominis, sicut et uerus & naturalis dei filius. ergo ci⁹ conceptio fuit naturalis.

¶ 2 Praet. Nulla creatura producit operatione miraculosam: sed cōceptio Christi attribuitur beatae Virgini, quae est pura creatura: dicitur enim quod Virgo Christum concepit. ergo uidetur quod non fit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ 3 Praet. Ad hoc quod aliqua transmu-
C tatio sit naturalis, sufficit quod principium passiuum sit naturale, ut supra habitum est *: sed principiū passiuum ex parte matris in cōceptione Christi fuit naturale, ut ex dictis patet. * ergo conceptio Christi fuit naturalis.

Sed contra est, quod Dion. dicit in Epistola ad Caium monachum: * super hominem operabatur Christus ea, quae sunt hominis & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

D Respon. Dicēdum, quod (sicut Amb. * dicit in lib. de incarnatione multa in hoc mysterio, & secundū naturam inuenies, & ultra naturā. Si enim consideremus id, quod est ex parte materiae, conceptus quam mater ministrauit, totū est naturale. Si uero consideremus id, qd est ex parte uirtutis actiuae, totū est miraculosum: sed quia unumquodque magis iudicatur fm formā, quàm fm materiam, et similiter fm agēs, quàm secundum patiens, inde est, quod conceptio Christi debet dici sim-
E pliciter miraculosa et supernaturalis, sed secundū aliquid naturalis.

Ad primum ergo dicēdum, quod Christus dicitur naturalis filius hominis, inquātum habet naturam humanam ueram, per quā est filius hominis, licet eam miraculose habuerit: sicut cęcus illuminatus, uidet naturaliter per potentiam uisiuam, quam miraculose accepit.

Ad 2m dicendum, quod conceptio attribuitur Virgini beatę, non tamquam principio actiuo, sed quia

¶ Super Quaestionis trigesimaetertia Articulum quartum.

Titulus quaerit, an simpliciter & absolute conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa. Constat enim quod in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum, sed quęritur, an fuerit simpliciter, & absolute miraculosa.

3.dt.3.q.2. art.2. Et 4. contr.c.46. Et quo.n.q. tu. Et opul. 3.c.225. usque 223. Et Isa.7.lec.2. prinс.

¶ In corpore una est conclusio, habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex auctoritate Ambrosii, quae exponitur. quia ex parte materiae ministratae a matre est naturalitas, ex parte uirtutis actiuae est supernaturalitas. Probatio est. unumquodque magis iudicatur secundum formam, & agens, quàm materiam, & patiens. ergo conceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

q.praec.ar.4

q.31.ar.4.

In epist. quae incip. Quaeris quidem circa med. illius.

Ca.6. circa medium to. 2.

¶ Aduerte hic, quod quia ut in secundo traditur Physicorū forma ex parte agentis se tenet, ideo Auctor formam agēti coniunxit in probatione, licet in declaratione solius actiuae uirtutis meminerit. Rursus aduerte, quod Auctor ad rem spectans, non curauit discutere tertium membrum, scilicet quod illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est sed secundum aliquid miraculosa, & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera, non solum concludit quod magis est miraculosa, quàm naturalis: sed sufficiens est ad concludendum, quod est simpliciter miraculosa, quoniam iudicium simpliciter, & absolute habendum de re, secundum formale sumitur, ut in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad aīm medū spectando

ftendo, Auctor intu lit, quòd simpliciter est miraculosa, licet secundum uerba assumpserit concludendam, quòd est magis miraculosa, quā naturalis, dum assumpsit, Vnumquodque magis indicatur secundum formam, & cet. unde patet efficacia processus, litteræ.

ministrauit materiam conceptui, & in eius utero est conceptio celebrata.

Ad 3^m dicendū, φ principiū passiuū naturale sufficit ad transmutationem naturalem, qñ naturali, & consueto modo mouetur a principio actiuo proprio: sed hoc in proposito nō habet locū: & ideo cōceptio ills non potest dici simpliciter naturalis.

¶ *Super quæstionis trigesimæquartæ Articulum primum.*

Titulus clarus est, intellectus ut sonat.

¶ In corpore unica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suæ cōceptionis instanti. Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi derivatur ex ipsa Verbi unione. ergo in primo instanti cōceptionis Christus habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis animam, & corpus eius. Antecedens probatur, Io an. 1. Consequentia probatur ex supra dictis, quòd corpus Christi animatū, & assumptum in primo suæ conceptionis instanti fuit.

3. dl 3.q.3. ar.3 ¶ Aduerte hic & in responsione ad primum, ut ipsam originis ordinem hic intuearis, ut perspicias esse non solum originis, sed causalitatis ordinem inter gratiam unionis, & gratiam habitualem in Christo: hæc enim Auctor hic docet ex doctrina Euāgelica, Vidimus enim plenum gratiæ quasi unigeniti a Patre. Nota autem hoc, quia priora ordine generationis sunt imperfectiora, nisi posito ordinata ad posteriora ut ad finem, ut artificialium ordo in exequutione testatur: sed priora ordine generationis & causalitatis simul, non imperfectiora, sed perfectiora sunt, & finis posteriorum, ut patet de substantia, & accidente proprio: homo enim

li.1.c.6. nō procul a principio. prius generatur, quā factum accidens pro-

QVÆSTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de perfectione prolis conceptæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sāctificatus per gratiam.

¶ Secondo, Vtrum in eodem instāti habuerit usum liberi arbitrii.

¶ Tertio, Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.

¶ Quarto, Vtrum in eodem instāti fuerit plene comprehensor.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř φ Christus nō fuerit sanctificatus in primo instāti suæ cōceptionis. Dicitur.n. primæ ad Cor.15. nō prius spirituale, sed quod animale, demū qđ spirituale est: sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatē. nō ergo statim a principio suę cōceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.

¶ 2 Præt. Sanctificatio uř esse a peccato, ſm illud 1. ad Cor.6. Et hoc quidem fuistis aliquando, i. peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis: sed in Christo nomquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.

¶ 3 Præt. Sicut per uerbū dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatum fuit omnes homines sanctificati, qui sanctificātor, Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes: sed uerbum dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, ut Aug. dicit in 1. de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

F SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctū, uocabitur filius dei. Et Io. 10. Quē pater sanctificauit, et misit i mūdū.

RESPON. Dicendū, φ (sicut supra dictū est) abundātia gratiæ sanctificātis animā Christi, deriuatur ex ipsa Verbi unione, ſm illud Io. 1. vidimus gloriā eius quasi Vnigeniti a patre, plenū gratiæ, & ueritatis. Ostēsum est aūt supra, φ in primo instāti suæ cōceptionis corpus Christi animatū fuit, & a uerbo dei assum

G ptū: onde consequens est, φ in primo instanti cōceptionis Christus habuerit plenitudinē gratiæ sanctificantis animam, & corpus eius.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ ille ordo quē ponit ibi Apostolus, pertinet ad eos, qui per profectum ad spiritualē statū perueniūt. In mysterio autē incarnationis magis consideratur descensus diuinæ plenitudinis in naturā humanā, φ profectus humanæ naturæ, quasi præexistēs

H in deū, & ideo in homine Christo a pricipio fuit pfecta spiritualitas.

Ad 2^m dicendū, φ sanctificari, ē aliquid fieri sanctū. Fit aūt aliquid non solū ex contrario, sed etiam ex negatiue uel priuatiue opposito, sicut album fit ex nigro, & etiā ex non albo: nos aūt ex peccatoribus sancti efficimur, & ita sanctificatio nostra est ex peccato: sed Christus quidē ſm hominē factus est sanctus, quia hanc gratiæ sanctitatē nō semper habuit, nō tñ factus est sanctus ex peccatore, quia peccatum nūq̄ habuit, sed factus est sanctus, ex nō

I sancto ſm hominē, non quidē priuatiue, ut scilicet aliquando fuerit homo & non fuerit sanctus: sed negatiue, quia scilicet quando nō fuit homo, non habuit sanctitatem humanā, & ideo simul factus fuit homo & sanctus homo. Propter qđ Angelus dicit, Lucæ 1. Quod nascetur ex te sanctum: quod exponens Greg. 18. Mor. dicit, Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Iesus sanctus nasciturus asserit, nos quippe si sancti efficimur, nō tñ nascimur, quia

K ipsa naturæ corruptibilis cōditiōe cōstringimur: ille aūt solus ueraciter sanctus natus est, qui ex cōiunctione carnalis copulæ conceptus nō est.

Ad 3^m dicendū, φ aliter operatur pater creationē rerum per Filiū, aliter tota Trinitas sanctificationē hominū per hominē Christū. Nā uerbum dei est eiusdē uirtutis & operationis cum deo patre, onde pater nō operatur pFiliū sicut per instrumentū, quod mouet motū. Humanitas aūt Christi est, sicut instrumē-

prium, quod ipsum concomitatur, perse ctius tamen ens homo est, quia non solum origine, sed causalitate præcedit suū accidens: est enim illius causa effectiua, & finalis. Et simile accidit in mysterio Christi: prius enim exequutionis ordine est gratia unionis & posterius comitatur gratia habitualis sanctificans animam Christi: sed nō propterea est imperfectior, ut Scotus in 3. sentent. dist.7. quæst. 3. dubio secundo somniauit, nec finxit, ponens prius ordine intentionis esse summam gratiā seu gloriam, & propterea unionem intentam propter dictam satisfaciendum defectiuā, scilicet prius in exequutione et postremum in intentione. Debebat apponere tantum, & dicere, prius ordine exequutionis tantum, est posterius ordine intentionis, aliquin propositio non est antecedaliter uera, & tunc sublimendo, sed unio personalis est prior ordine exequutionis tantū, aducit ille tertium hanc esse falsam, & deposuisset sua inopinabilem phantasiam contrariam ab euangelio, & ab omni authoritatum medii tibus & ita excellentiam mysterii unionis personalis. Et si quidem non solum prior exequutione, sed causalitate omni possibili, est enim finis & efficiens reliquorum donorum in Christo. Et ideo ex ipsa unione concludimus & gratiam & gloriam summā, adeo, ut Ioan. Euangelii describens plenitudinem gloriæ in Christo, nesciens quomodo melius da scriberet, ut ad radicem altissimam se conferret, cum dixisset, Vidimus gloriam eius, subdidit, Gloriam quasi unigeniti a patre, plenum, & cet. Non solum uniuersa huma na natura, sed dæmones, & Angeli stupent de mysterio Vnionis personalis.

q.7.ar.1. q.præc.ar.

li. 18.c.34. circa medič

Et

Et ad ipsam omnia a principio mundi ordinata conspicimus, tanquam ad maximum omnium factibilium, sicut & acre est eorū maximum: non potest siquidem maius fieri, quàm quòd homo sit uere personaliter deus. Et iste homo non erubuit dicere eam esse posteriorem ordine intentionis.

A fectionem actus secundi, & sic non inconuenit, animam Christi profecisse. Alio modo, secundum perfectionem actus primi, & sic dato, quòd sit inconueniens, est extra propositum, quia de perfectione actus secūdi quaeritur & tractatur, ut patet. Et sic antecedens stat, ac per hoc totus processus literae.

¶ Super Quaestionis trigesimaquarta Articulū secundū.

Titulus clarus. ¶ In corporerui ea est coelusio: Christus in primo instanti suae conceptionis habuit usum liberi arbitrii. Probatur, Humanae naturae assumptae conuenit spiritualis perfectio a principio. ergo Christus in primo suae conceptionis instanti habuit illam operationem, quae potest in instanti haberi ergo habuit tunc usum liberi arbitrii. Antecedens habetur ex supradictis, quòd Christus non profecit in spirituali perfectione. Cōsequentia prima probatur, quia perfectio ultima aut in potentia, uel habitu, sed operatione consistit, in cuius signum secūdo de Anima, operatio actus secundus dicitur. Consequentia secunda probatur, quia operatio intellectus, & uoluntatis, in qua usus arbitrii liberi consistit, potest haberi in instanti: quod declaratur a minori ex operatione sensus. Et probatur ratione, quia est motor qui est actus perfecti, ad differentiam motus, qui perficitur successiue, ut dicitur in tertio de anima.

¶ Circa assumptum huius processus dubium occurrit, quoniam inconueniens uidetur de perfectione. Nam perfectio actus secundi nō est inconueniens, quod de nouo adueniret animae Christi etsi secūdum scientiam infusam, alioquin anima Christi semper fuisset in actu secundo respectu omniū, quae possunt cognosci per scientiam infusam, quod patet esse falsum. Praeterea ergo animam Christi in perfectione spirituali, potest intelligi dupliciter. Primo, secundū per-

Margin: 3.13.ar.3. — uerit.qu.29. ar.5. — ar.praec. & loco ibi. citato. — l.3.Ethic.c.3 circa fin.t.5 — 1.p.q.83 — Id habet Greg.l.9.in registro ca. 61a medio. Et Aug.13. de Trin. ca. 9.10. 17. & 19.20.3 — q.7.art.12. Et q.19. ar. 3. Et q.33. art.3. — li.2.de anima tex.5.a 6.

tum diuinitatis, ut supra dictum est: & ideo humanitas Christi est sanctificans & sanctificata.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in primo instanti suae conceptionis habuerit usum liberi arbitrij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum hominem non habuerit usum liberi arbitrii in primo instanti suae conceptionis. Prius est.n. esse rei, quàm agere uel operari: usus aūt liberi arbitrii est quaedā operatio. Cum ergo anima Christi esse inceperit in primo instanti cōceptionis (ut ex praedictis patet) uidetur esse impossibile, quòd in primo instanti conceptionis habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 2 Praet. Vsus liberi arbitrii est electio. Electio aūt praesupponit deliberationē consilii, dicit.n. Philosophus in 10. Ethic. quòd electio est appetitus praeconsiliati. ergo uidetur impossibile, quòd in primo instanti suae conceptionis Christus habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 3 Praet. Liberū arbitriū est facultas uoluntatis & rationis (ut in prima parte habitum est) & ita usus liberi arbitrii est actus uolūtatis & rationis siue intellectus: sed actus intellectus praesupponit actū sensus, qui esse non potest sine conuenientia organorū, quae nō uidetur fuisse in primo instanti cōceptionis Christi. ergo uidetur quòd Christus non potuerit habere usum liberi arbitrii in primo instanti suae conceptionis.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. de Trin. Mox ut Verbū uenit in uterum, seruata ueritate propriae naturae factum est caro, et perfectus homo: sed perfectus homo habet usū liberi arbitrii. ergo Christus habuit in primo instanti suae conceptionis usum liberi arbitrii.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictū est, humanae naturae, quā Christus assumpsit, congruit spiritualis perfectio, in qua non profecit, sed eam statim a principio habuit. Perfectio autem ultima non consistit in potentia uel in habitu, sed in operatione: unde in 2. de Anima dicitur, quòd operatio est actus secūdus. Et ideo dicendum est, quòd Christus in primo instanti suae conceptionis habuit illam operationem

B animae, quae potest in instanti haberi. Talis autem est operatio uoluntatis & intellectus, in qua consistit usus liberi arbitrii. Subito.n. & in instanti perficitur operatio intellectus & uoluntatis, multo magis quàm uisio corporalis, eo quòd intelligere, uelle & sentire, non est motus qui sit actus imperfecti (quod successiue perficitur) sed est actus iam perfecti, ut dicitur in 3. de Anima. Et ideo dicendū est, quòd Christus in primo instanti suae conceptionis habuit usum liberi arbitrii.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd esse est prius natura quàm agere, nō tamen est prius tempore, sed simul cum agens habet esse perfectū, incipit agere, nisi sit aliquid impediens: sicut ignis simul dum generatur, incipit calefacere & illuminare: sed calefactio nō terminatur in instanti, sed per temporis successionem, illuminatio autem perficitur

C in instāti. Et talis operatio est usus liberi arbitrii, ut dictum est.

Ad 2. dicendum, quòd simul cum terminatur cōsiliū uel deliberatio, pōt esse electio: illi autem qui deliberatione consilij indigent, in ipsa terminatione consilij primo habēt certitudinem de eligendis, & ideo nō statim eligunt. Ex quo patet, quòd deliberatio consilii non praeexigitur ad electionē, nisi propter inquisitionem incerti. Christus autem in

D primo instanti suae conceptionis, sicut habuit plenitudinem gratiae sanctificantis, ita hābuit plenitudinem ueritatis cognitae, secundum illud, Plenum gratiae & ueritatis: unde quasi habens omniū certitudinē, potuit statim in instāti eligere.

Ad 3. dicendum, quòd intellectus Christi, secundum scientiam infusam poterat intelligere, etiam non conuertendo se ad phantasmata, ut supra habitum est. unde poterat in eo esse operatio uolunta-

E tis & intellectus absque operatione sensus: sed tamen potuit in eo esse etiam operatio sensus, in primo instanti suae conceptionis, maximeque quantum ad sensum tactus, quo sensu proles concepta sentit in matre, etiam antequam animā rationalem obtineat, ut dicitur in libro de Generatione animalium: unde cum Christus in primo instanti suae conceptionis habuerit animam rationalem, formato iam

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est acquirere simpliciter actū secundum: & aliud est transire de uno actu secūdo in aliū: quia in acquisitione simpliciter actus secundi, quando scilicet anima ex non operante sit operans consistit profectus, ipsius animae: proficit enim acquirendo suam perfectionem & finem, propter quem est: unūquodque enim est propter suam operationem, ut dicitur 2. Cael. In transitu uero de uno actu secundo in alium, non consistit profectus ipsius animae, ut patet ex eo, quòd quandoque ad imperfectiorem actum secundum, contingit ex perfectiori transire, ubi non proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea, licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successum temporis, inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter caruisse quandoque actu secundo, quia fuisset simpliciter imperfecta tunc, & necesse profecisset, non secundum hanc uel illam perfectionem, sed simpliciter, quod excellentiae animae assumptae non consonat. Et quia processus literae fundatur non super hac, uel illa perfectione actus secundi, sed super perfectione spirituali simpliciter, & super profectu secundum ipsiualem perfectionem simpliciter, ideo uerum assumit, & efficaciter concludit. Oportet enim ponere animā Christi a principio ita perfectam simpliciter, ut non profecerit simpliciter. adhoc autem manifeste cōstat sequi & quòd a principio fuit in actu secundi perfectione, & quòd oppo-

Margin: D.7.46. — li.3.de anima tex. 28. to.2 — In corp.art. — q.11.ar.2 — 1.a.c.4. & 3 to.4

p̄fissi, scilicet quòd fuerit à principio totaliter absque secundo actu, repugnat perfectioni simpliciter ipsius animæ a principio. Et propterea optime illatum est, quod habuit in primo instanti illas operationes, quas potuit in illo instanti habere, ternato intellige tu, naturæ & decentiæ ordine: quod dico ne confundaris scrutando, quæ est maior ratio de ista quàm de illa operatione, quòd habita fuerit in illo primo instanti: absque dubio enim constat, primum operū nostrorum, quo reliquis vtimur, consistere in libero arbitrio: & ideo optime conclusum in litera non solum de possibili: sed de facto in anima Christi tunc.

3.dis.13.q. 1.ar. 2.q.3. & dis.14.q. 4.q.6.& di. 18.art.3.& 3.c.Et uer. q.29, art.8. Et opu.3.c. 223, et 228 et 3.p.q.63. art.5.

¶ Super Quæstionis trigesimaquartæ Articulum tertium.

Titul⁹ clarus est de merito proprie dicto intellect⁹. ¶ In corpore vna est conclusio: Christus in primo suę conceptionis instanti meruit. Probatur: Christus in primo suæ conceptionis instanti per gratiam sanctificatus fuit sanctificatione perfectissima. ergo secundum proprium motum liberi arbitrij in Deum, fuit sanctificatus. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit. Antecedens probatur: quia sanctificatus est, vt esset aliorum sanctificator. Consequentia vero prima probatur, distinguendo duplicem sanctificationis modum, & comparãdo eos. Distinctio est: Sanctificatio duplex, vel per proprium sanctificati actum, vel nō per propriū, sed Ecclesiæ fidem. Comparatio est: Prima est perfectior, tum quia actus est perfectior habitu, tum quia per se est perfectius eo, quod est per aliud. Secunda autem cōsequētia probatur: quia motus liberi arbitrij in deū

a.1.hui⁹ q.

& organizatio corpore eius, multo magis in eodem instanti poterat habere operationem sensus tactus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis mereri potuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in primo instanti suæ cōceptionis mereri non potuerit. Sicut enim se habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum: sed diabolus in primo instanti suæ creationis non potuit peccare, vt in prima parte habitum est.* ergo neque anima Christi in primo instanti suę creationis (qd fuit primū instans cōceptionis Christi) potuit mereri.

§ 2 Præt. illud, quod homo habet in primo instanti suę conceptionis, videtur ei esse naturale: quia hoc est ad quod terminatur sua generatio naturalis: sed naturalibus non meremur, vt patet ex his, quæ dicta sunt in Secunda parte. ergo videtur quòd vsus liberi arbitrii, quē Christus habuit secundum hominem in primo instanti suæ conceptionis, non fuerit meritorius.

§ 3 Præt. id, quod semel aliquis meruit, iam fecit quodāmodo suum, & ita non videtur quòd iterū possit illud mereri: quia nullus meretur quod suum est. si ergo Christus in primo instanti suę conceptionis meruit, sequitur quod postea nihil meruerit, quod patet esse falsum. non ergo Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit.

SED CONTRA est, quod August. dicit super Exod. Non habuit omnino Christus iuxta animæ meritū, quo potuisset proficere. Potuisset autem proficere in merito, si in primo instanti suę conceptionis nō meruisset. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit Christus.

RESPON. Dicēdum, φ (sicut supra dictum est*) Christus in primo instanti suæ conceptionis sanctificatus fuit per gratiam. Est autē duplex sanctificatio: vna quidem adultorum, qui secundum propriu actum sanctificantur: alia autem puerorum, qui non sanctificantur secundum proprium actum fidei, sed secundum fidem parentum vel Ecclesiæ. Prima autem sanctificatio est perfectior, quàm secunda: sicut actus est perfectior, quam habitus: & quod est per se, eo quod est per aliud. Cum ergo sanctificatio Christi fuerit perfectissima (quia sic sanctificatus est, ut esset aliorū sanctificator) consequens est, φ ipse secūdū propriū motū liberi arbitrii in Deū, fuerit sanctificatus, qui quidē motus liberi arbitrij est meritori⁹. Vnde cōsequēs est, φ in primo instanti suæ cōceptiōis, Christus meruerit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ liberum arbitrium non eodem modo se habet ad bonum & ad malū. Nam ad bonum se habet per se & naturaliter, ad malum autem se habet per modum defectus & præter naturam. Sicut autem Philosophus dicit* in secundo de Cælo, Posterius est quod est præter naturam, eo quod est secundum naturam: quia id quod est præter naturam, est quædam excisio ab eo quod est secundum naturam. et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo instanti creationis potest moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

AD 2^m dicendum, quòd illud, quod homo habet in principio suę creationis secundum communem naturæ cursum, est homini naturale, nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio suæ creationis, aliquod beneficium gratiæ a Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consecuta est gratiam, qua posset mereri. & ea ratione gratia illa, secundum quandam similitudinē dr fuisse illi homini naturalis, ut patet per Aug.* in Enchir.

AD 3^m dicendum, quod nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis. Et secundū hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiā posterioribus actibus & passionibus mereri, non quidē ut esset sibi magis debita, sed ut sibi ex pluribus causis deberet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ cōceptiōis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr φ Christus nō fuerit perfectus cōprehēsor in primo instāti suæ cōceptionis. Meritum enim præcedit præmiū, sicut & culpa pœnā: sed Christus in primo instāti suæ cōceptionis meruit, sicut dictum est*. Cū ergo status comprehensoris sit principale præmiū, uī φ Christus in primo instāti suę cōceptiōis nō fuerit cōprehēsor.

§ 2 Præt. Dñs dicit Luc. ult. Hęc oportuit Christū pati, & ita intrare in gloriā suā: sed gloria pertinet ad statū comprehensoris. ergo Christus nō

est meritorius.

¶ Aduerte & diligēter hic tu, qui sacramēta ecclesiæ sæpius frequentas, quòd sanctificatio adultorum est per propriū actū liberi arbitrii tendentis in Deū, & similiter augmentū sanctificationis est per augmentum actus liberi arbitrii tendentis in Deum. Hinc n. fit, ut cum frequentatione sacrorum mysteriorum non crescat sanctificatio hominis, quia s' homo per proprium liberi arbitrii actum nō cōcurrit eo augmento, qđ sanctificatio quæ fieri deberet, cresceret, hinc fit, ut suscipientes sacramēta in ipso susceptionis actu maxime debeant actualiter in Deū actu dilectionis assurgere.

¶ In responsione ad primū aduerte, quòd de actu liberi arbitrii proprie loquitur Auctor, ut patet, tū ea eo quod sermo est formalis, & tum liberum arbitrium sæpe nominat [illegible] quod in præcede[illegible] art. in responsione ad secū[illegible] expr[illegible] ad actum elect[illegible] descendit. Et hæc ideo dixerim, ut scias, tamen ang[illegible], qui in Chr[illegible] anima, per [illegible] actum meritorium uere fuisse actū liberi, quamuis non indifferentem ad bonum & malum, sed ea natura seu naturæ ordine (ut in litera dicitur) determinatum ad bonū. Nam non solum uoluntas, sed liberum arbitrium (ut in litera dicitur) per se & naturaliter se habet ad bonum, ad malum autem per aliud, hoc est per bonum, quo deficiendo, malum incurrit. & præter naturam, malum enim est excisio ab eo, quod est secundum naturam: alioquin mali rationem non haberet.

¶ Super Quæstionis trigesimaquartæ Articulum quartum.

Titulus clarus est. ¶ In corpore vna est cōclusio, Christus in primo instanti suæ conceptionis fuit

li.2.tex.18

D.155

c.40. 2 medio to.3.

Locis sup. ad adducta.

Art. præce

fuit actu comprehensor, videndo deum per essentiam clarius ceteris creaturis. Probatur, & primo, quòd habuerit gratiam maiorem omnibus comprehensoribus: secundo, quòd actu viderit plus ceteris. Primum probatur, Christus accepit tantę gratiã & non ad mensuram. ergo accepit gratiam, & quantum habent comprehensores, & maiorem omnibus. Antecedens ex euangelio. Consequentia probatur, quia gratia viatoris minoré habet mensuram respectu gratiæ comprehensoris. probatur, quia deficit ab illa: ex hoc enim sequitur, quòd habeat gratiam quantã cõprehensores, & rursus sequitur, quòd maior est omnibus, quia aliter fuisset mensurata ad aliam maiorem vel æqualem. Secunda vero pars probatur, quia gratia non fuit sine actu. probatur, quia inconueniens esset iã dictum est in Christo ponere gratiam habitualẽ sine actu. ☙ Aduerte hic, ꝙ ex hoc loco apparet quid videatur sensisse Auctor de illa quæstione in precedente libro tacta, an gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris, secundum suam quantitatem, an solum ratione modi, quia scilicet comprehensor videt, & viator nõ. Expresse siquidem hoc in loco, ex hoc quòd viatoris gratia deficit a gratia comprehensoris, infertur quòd minorem habet mensurã. Et ne dubites, quòd de quantitate loquitur, subditur tanta, & quanta: & vt accipias hæc de ipsa essentia gratiæ, & nõ de modo actus subdit, & quia gratia illa nõ fuit sine actu, vbi monstrat se de ipsa essẽtia habitualis gratiæ loquutũ, ex hoc ipso ꝙ postea ad illius actum descẽdit: & si sic est, consequens est, vt minimus comprehẽsor habuerit actualiter maiorem gratiã, quàm Ioãnes Bap. & sanctus Petrus, & quicumque alius viator, dum in hac fuerunt vita. Et propterea gratia hic est sicut semẽ, ita quòd quanto maior est hic gratia, tanto in patria erit maior gloria proportionaliter. Numquã tamẽ gratia tãta est in via, quãta est gratia consummata, quæ est gloria, sicut nec semen est, quanta est arbor sua, quantumcumque minima, seu animal suum quantumcumque paruum. A

Augu. hoc loco Ps.64. co.8.

Art.præc.

.7.ar.9.10 .12.

q.19. ar. 3.

instanti suæ cõceptionis, qñ adhuc nullam sustinuerat passionem.

§ 3 Præt. Illud, quod non conuenit nec homini, nec angelo, videtur esse propriũ deo, & ita non conuenit Christo ſm ꝙ homo: sed semper esse beatum, non conuenit nec homini nec angelo: si.n. fuissent conditi beati, postmodum non peccassent. ergo Christus, secundum quòd homo, non fuit beatus in primo instanti suæ conceptionis. B

Sed contra est, ꝙ dr̃ in Ps.64. Beatus, quẽ elegisti & assumpsisti, quod ſm glos.* refertur ad humanã naturam Christi, quæ assumpta est a verbo dei in vnitatem personæ: sed in primo instanti conceptiõis fuit assumpta humana natura a verbo dei in vnitatem personæ. ergo in primo instanti suæ conceptionis Christus, secũdum quòd homo, fuit beatus, quod est esse comprehensorem. C

Respon. Dicẽdum, ꝙ (sicut ex dictis patet*) nõ fuit conueniẽs, vt christus in sua conceptione acciperet gratiam habitualẽ tantum absque actu: accepit.n. gratiam nõ ad mensurã, vt supra habitum est.* Gratia autem viatoris cum sit deficiens a gratia cõprehẽsoris, habet mensuram minoré respectu gratiæ comprehẽsoris. Vnde manifestum est, ꝙ Christus in primo instãti suę conceptionis, accepit non solũ tantam gratiã quantã comprehẽsores habent, sed etiam omnibus cõprehensoribus maiorem. Et quia gratia illa nõ fuit sine actu, consequẽs est quòd actu fuerit comprehẽsor, videndo deum per essentiam clarius ceteris creaturis. D

Ad primum ergo dicendũ, quòd (sicut supra dictum est*) Christus non meruit gloriam animæ, secundum quam dicitur comprehẽsor, sed gloriam corporis ad quam per suam passionem peruenit. E

Vnde patet respõsio ad secundũ.

Ad 3^m dicendum, ꝙ Christus ex hoc ꝙ fuit deus & homo, in sua humanitate habuit aliquid præ ceteris creaturis, vt scilicet statim a principio esset beatus.

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum primum.

PRo hac quæstione in tit. primi art. notandi sunt termini eius, & primum quòd natiuitas sumitur proprie & formaliter, vt continet natiuitatem in vtero, & natiuitatem ex vtero: ita quòd non tractabitur solũ de natiuitate ex vtero, sed etiam de natiuitate in vtero, vt testantur quinq; primi articuli huius quæstionis. Est autẽ differentia inter cõceptionem & natiuitatem in vtero formalis, quia cõceptio attendit penes captionem rei ad concipientem: ex hoc enĩ dicitur mulier cõcipere, ꝙ simul apud se capit quod generandum est. Natiuitas autem attenditur penes egressum a parante: ex hoc .n. res nasci dicitur, ꝙ ad naturam pergit, est.n. via in naturã. Vnde natiuitas tũc perfecta consummata est, quando ex vtero proles exit, quia tunc primo adipiscitur propriam naturam, vt res omnino separata a matre. Quandiu enim est ĩ vtero proles, est aliquid matris, & propterea tunc simpliciter & absolute dicimus ꝙ homo nat^s est. Tractauit ergo Auctor pri^o de Christi conceptione, & nunc de natiuitate: tum, quia prius considerãda fuit ratio conceptionis, & postea natiuitatis in vtero, & eodem opere, quo conceptus, & natus est in vtero: tum, quia natiuitas simpliciter, & absolute nũcupata, quæ scilicet est ex vtero (vnde tractatus iste denominatur) postea est omnino con ceptione: & fas fuit vt in principio tractatus de natiuitate inchoaret, rõne natiuitatis etiã in vtero. ☙ Notandũ est deinde, ꝙ comparatio distinctionem comparatorum exigit, & propterea natura, & persona inter quas fit hic comparatio in ordine ad natiuitatẽ, sumũtur, ĩ hoc articulo vt abinuicem distinguuntur, hoc est natura ſm rõnem naturæ .s. actũ naturæ seu formæ exercet, qui exprimitur per ly vt quo, & similiter persona secundum rationem hypostasis, vt scilicet actũ personæ exercet, qui significatur per ly, vt quod: distinguuntur siquidem natura & persona vt quo, & quod: est enim natura qua hypostasis est id, quod est.

3.di.8.ar.

c.40. 1 mo. tom.3.

li. 5. Meta. tex.5.to.3.

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Christi in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER post Christi conceptionem agẽdũ est de eius natiuitate. Et primo, quantum ad ipsam natiuitatẽ. Secundo, quantum ad natiuitatis manifestationem. B

Circa primũ quæruntur octo.

§ Primo, Vtrum natiuitas sit naturæ vel personæ.

§ Secũdo, Vtrũ Christo sit attribuẽda alia natiuitas pter æternam.

§ Tertio, Vtrum ſm natiuitatẽ tẽporalẽ beata Virgo sit mater eius.

§ Quarto, Vtrum debeat dici mater dei. C

§ Quinto, Vtrum Christus secundũ duas filiationes sit filius dei patris & Virginis matris.

§ Sexto, De modo natiuitatis.

§ Septimo, De loco.

§ Octauo, De tempore natiuitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrũ natiuitas sit naturæ uel personæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ natiuitas naturæ cõueniat magis, quàm personæ: dicit enim Aug. in lib. de fide ad Petrũ. Natura æterna atque diuina, non posset concipi & nasci ex humana natura, nisi secundum veritatem humanæ naturæ: si igitur diuinæ naturæ conuenit concipi & nasci, ratiõe humanæ naturæ, multo magis conuenit humanæ naturæ. D

§ 2 Præt. Secundum Philosophũ in 5. Meta.* nomen naturæ a nascẽdo sumptum est: sed denominationes fiunt, secundum similitudinis conuenientiam. ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad naturam, quàm ad personam. E

§ 3 Præt. Illud proprie nascitur, quod per natiuitatem incipit esse: sed per natiuitatem Christi non incępit esse persona Christi, sed eius humana natura. ergo videtur quòd natiuitas proprie pertineat ad naturam, non ad personam.

¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo artic. nō est quæstio de persona Christi & natura Christi, sed in communi de natura & persona, vt titulus ipse sonat. In sequenti siquidem art. an Christo conueniat temporalis natiuitas, quæretur, & ideo ad vniuersalissimam distinctionem inter naturam & personam (qualis est dicta differentia) recurrendū est, vt etiam ex Auctore in corpore articuli percipere potes, dum ex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiā inter naturam, & personam aperuit.

¶ In corpore artic. ponitur primo vna distinctio bimēbris, deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus, singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est, Natiuitas potest alicui dupliciter attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino. Prima conclusio est. Natiuitas attribuitur nō naturæ, sed personę vt subiecto nascēti. Secunda, Natiuitas naturæ attribuitur, vt termino.

¶ Aduertendum est hoc in loco cautissime, quòd distinctio ista non est intelligenda vt sonat, nā dupliciter potest intelligi, vel de subiecto inhęsionis, vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas, vt subiecto, in quo subiectiue est natiuitas sicut motus, vel mutatio est in subiecto, cui inhęret, seu inest motus seu mutatio, quemadmodum si manus calefiat, calefactio est subiectiue in manu, & si ex aqua fit aer, generatio aeris est subiectiue in materia prima, quæ transmutatur in aerem. Et sic non sumitur in proposito: tum quia natiuitas hæc in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto, constat autem personam non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiue in materia prima cum sit species generationis substantialis, & quia natiuitas quādiu durat, non est adhuc persona, quæ nascitur, & quàm primum persona est, natiuitas desinit: tum quia in litera insinuatur cōclusio istius sensus, dū concludendo dicitur, quòd natiuitas tamquam subiecto nascenti propria attribuitur personæ: non enim frustra addidit ly nascenti, sed vt monstraret quòd non loquitur de subiecto inhæsionis: vel potest intelligi de subiecto denominationis, vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto, quod denominatur proprie a natiuitate nascens & natum: & sic sumitur in proposito: tum quia medius terminus probans & declarans conclusionem primam est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum, & similiter conclusio, vt dictum est, dicit vt subiecto nascenti: tum quia sic omnia quæ in litera dicuntur, absque scrupulo vera inueniuntur & consona: tum quia Auctor tam in distinctione, quàm in probatione, quàm etiam in conclusione, nūquam loquitur de subiecto & termino natiuitatis, sed loquitur de sicut subiecto & de sicut termino natiuitatis, vt patet in litera: præponendo siquidem super ly sicut, aut ly tamquam, manifestauit quòd non de subiecto aut termino proprie loquebatur, sed de his, quæ se habent vt subiectum, & vt terminus. Et hic est procul dubio verus & formalis sensus istius literæ: persona siquidem est subiectum proprium denominationis respectu natiuitatis, nam proprie loquendo, Sortes est qui nascitur, & post ea natus est.

¶ Conclusio ergo prima quo ad vtramque sui partem, sic probatur. Quod nascitur est tāquam subiectum natiuitatis, ergo quod est, ergo subsistens. ergo persona, & non natura. Antecedens pro euidenti relinquitur, & vere euidens est cognitis terminis. Prima consequentia probatur, quia quod nascitur, nascitur ad hoc quòd sit: quod probatur, quia nasci est quoddam generari, quod generatur autem, generatur ad hoc quòd sit. Secunda vero consequētia probatur, quia esse est proprie subsistentis: quod probatur, quia forma nō subsistens nō dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autem consequentia probatur, quia persona significatur per modum subsistentis, natura autem per modum formæ. Perspice in hac deductione quæ dicimus, quòd de subiecto denominationis intendit, quia ex modis significandi probet conclusionē: modus enim significandi variat non solum proprietatem, sed veritatem enunciationis: dictum est enim in 1. libro propter eū istam esse falsam, deitas generat deitatem, & istam veram, deus generat deum: & conformiter nunc dicitur, quòd natura non nascitur, nec est nata, sed persona est quæ nascitur & est nata: hoc enim est personam & non naturam esse subiectum denominationis respectu natiuitatis, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas, & simile quid est videre in probatione secundæ conclusionis, dum ipsa etiam ex modo significandi probatur.

¶ Secunda conclusio probatur primo: terminus natiuitatis est forma. ergo natura: antecedens patet, quia terminus cuiuslibet generationis est forma. Consequentia probatur, quia natura significatur per modum formæ. Confirmatur secundo, quia natiuitas dicitur via in naturam, ex 2. Physicorum, & exponitur, quia intentio naturæ ad formam, seu naturam terminatur.

¶ Aduerte hic, quòd natura non solum se habet vt terminus in denominando ipsam natiuitatem (a terminis enim denominantur generationes) sed & secundum rem natura habet termini rationem, quoniam ad naturam terminatur secundum rem generatio: & propterea Auctor ex parte rei etiam rationem attulit ex intentione naturæ vtente generatione vt via in naturam, ad quam tendit.

l.3.c.6.paulo a princ. — SED CONTRA est, quòd Damascenus* dicit in 3. libro, Natiuitas hypostasis est, non naturæ.

RESPON. dicendum, quòd natiuitas potest attribui alicui dupliciter, vno modo sicut subiecto, alio modo sicut termino: sicut subiecto quidem attribuitur ei quod nascitur: hoc autem proprie est hypostasis, non natura. G Cum enim nasci sit quoddam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc quod sit: esse autē proprie est rei subsistētis, nam forma, quæ non subsistit, dicitur esse solum, quia ea aliquid est: persona autem vel hypostasis significatur per modum subsistentis, natura autem significatur per modum formę, in qua aliquid subsistit: & ideo natiuitas tamquam subiecto nascenti, proprie attribuitur personæ, vel hypostasi non naturæ: H sed sicut termino attribuitur natiuitas naturæ: terminus enim generationis & cuiuslibet natiuitatis est forma, natura autem per modum formæ significatur. Vnde natiuitas dicitur esse via in naturam, vt patet per Philosophum 2. Phys.* terminatur enim naturæ intentio ad formā, seu naturā speciei. li.2.Phys.t.14.to.u

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd propter idēptitatem, quæ in diuinis est inter naturam & hypostasim: I quandoque natura ponitur pro persona vel hypostasi: & secundum hoc dicit Augustin.* naturam diuinam esse conceptam & natam, quia scilicet persona Filii est concepta & nata, secundum humanam naturam. loco citato in argum.

AD 2m dicendum, quòd nullus motus seu mutatio denominatur a subiecto quod mouetur, sed a termino motus, a quo speciem habet. Et propter hoc, natiuitas non denominatur a persona quæ nascitur, sed a natura, ad quam natiuitas terminatur.

Ad 3m dicendum, quòd natura proprie loquendo, non incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura, quia (sicut dictum est*) natura significatur, vt quo aliquid est, persona autem significat, vt quę habet esse subsistēs. In corp.ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum attribuenda sit Christo aliqua natiuitas temporalis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non sit attribuenda aliqua natiuitas temporalis: nasci enim est velut quidam motus rei non extantis, antequam nascatur, id agens beneficio natiuitatis, vt sit: sed Christus ab æterno fuit. ergo non potuit temporaliter nasci. 3.di.14.q.1 ar.2.ad.4. & 3.dist.2.q.1 ar.4.q.1.Et de vnio.ar. 2.ad 16.

§ a Præt. Illud, quod est in se per

Super quæstionis vigesimæquintæ Articulum secundum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio. Necesse est Christo attribuere duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est a patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre. Probatur, In Christo sunt duæ naturæ, quarum vnam ab æterno a Patre, alteram temporaliter a matre habet. ergo Christo attribuendę

attribuendæ sunt duæ natiuitates &c. Antecedens ex fide. Consequentia probatur, quia natura se habet ad natiuitatem vt terminus ad motum, motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum 5. Phy. Ex hoc enim manifeste sequitur quod diuersitas natiuitatum terminantium, inferat diuersas natiuitates, ac per hoc duæ naturæ inferunt duas natiuitates.
¶ In responsione ad vltimum habes in litera satisfactionem ad eam, si ad formam instantis, quod bis exigit interruptionem mensuræ inter primum actum & secundum respondere corpus, dicito quod est verum, si primus, & secundus actus mensurantur mensura durationis vniuersalis, puta quod tempus sit vtriusque mensura, aut æternitas sit vtriusque mensura. Oportet enim interruptio tempore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersarum rationum existentibus mensuris, actus (puta intellectionis, volitionis, natiuitatis, dum vna intellectio alicuius est in æternitate, & altera in tempore, & sic de aliis) potest dici, quod tales bis intelligunt lapidem semel in æternitate, & semel in tempore absque æternitatis interruptione: & ratio in litera assignat, quia plus differunt etiam ut mensuræ durationis æternitas & tempus, quam duo tempora interrupta, puta hodie, & postera. Non oportet igitur natiuitatem Christi diuinam, interruptionem habere respectu natiuitatis Christi humanæ, ad hoc vt Christus vere dicatur bis natus, quia plus distat mensura diuinæ natiuitatis a mensura humanæ natiuitatis, quam si vna fuisset ante mille annos, & alia hodie.

L. 3. orth. fi. c. 7. in me.

ar. præced.

L. 5. Ph. tex. 41. & seq. tom. 2.

c. 12. paulo post prici. tom. 6.

fectum, natiuitate non indiget: sed persona filii dei ab æterno fuit perfecta. non ergo indiget temporali natiuitate, & ita videtur quod non sit temporaliter natus.

¶ 3 Præt. Natiuitas proprie personæ conuenit: sed in Christo est vna tantum persona. ergo in Christo est tantum vna natiuitas.

¶ 4 Præt. Quod duabus natiuitatibus nascitur, bis nascitur: sed hæc videtur esse falsa, Christus est bis natus, quia natiuitas eius, qua de Patre est natus, interruptionem non patitur, cum sit æterna: quod tamen requiritur ad hoc aduerbium bis: ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. ergo videtur quod in Christo non sit ponenda duplex natiuitas.

SED CONTRA est, quod Damascenus[a] dicit in 3. libro confitemur duas Christi natiuitates, vnam quæ est ex patre æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos.

RESPON. Dicendum, quod (sicut dictum est[b]) natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad motum, vel mutationem. Motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum, vt patet per Philosophum in 5. Physicorum,[c] In Christo autem sunt duæ naturæ, diuina scilicet, & humana: quarum vnam accepit ab æterno a Patre, alteram accepit temporaliter a matre: & ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates, vnam qua æternaliter natus est a Patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici, quam Augustinus[d] in libro contra Felicianum sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cuncta viuificet, vt non sit concreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gignendis: nempe cum hæc in vterum, passibilem materiam ad vsus suos formatura peruenerit, vnam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam: & fit operante anima, & patiente materia, ex duabus substantiis vnus homo. Sicque animam nasci fatemur ex vtero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus non fuisset: sic ergo, immo sublimius natus est de matre filius dei secundum hominem, eo pacto quo cum corpore nasci docetur, & animus: non quia vtriusque sit vna substantia, sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filii dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandam eum suscepisse putemus imaginem.

Ad 2[m] dicendum, quod hæc fuit ratio Nestorii, quam soluit Cyrillus in quadam epistola dicens, Non dicimus, quod filius dei indiguerit necessario propter se secunda natiuitate post eam, quæ ex Patre est: est enim fatuum & indoctum existentem ante omnia sæcula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundo. Quoniam autem propter nos, & propter nostram salutem vniens sibi secundum subsistentiam, quod est humanum processit ex muliere, ob hoc dicitur nasci carnaliter.

Ad 3[m] dicendum, quod natiuitas est personæ, vt subiecti, naturæ autem, vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures transmutationes inesse, quas tamen necesse est secundum terminos variari, quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modum mutationis, aut motus.

Ad 4[m] dicendum, quod Christus potest dici bis natus, secundum duas natiuitates: sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur æternitate, & semel in tempore, quia æternitas & tempus multo magis differunt quam duo tempora, cum tamen vtrumque designet mensuram durationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod secundum temporalem natiuitatem Christi, beata Virgo non possit dici mater eius: vt enim supra dictum est,[e] beata Virgo Maria nihil actiue in generatione Christi operata est, sed solam materiam ministrauit: sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris, alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. ergo videtur quod beata Virgo non possit dici mater Christi.

¶ Super Quæstionis trigesimoquintæ Articulum tertium.

Titulus, an beata Virgo vere possit dici mater Christi.

¶ In corpore vna conclusio, beata Virgo est vere mater Christi. Probatur, Corpus Christi non est de cælo allatum, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. ergo beata Virgo est vere mater Christi. Antecedens quo ad primam partem ex opposita hæresi Valentini patet. quo ad reliquas patet ex antedictis. Consequentia probatur, quia hoc solum requiritur ad rationem matris.

In concil. Calcedon. actione 1. in epist. ad Nestorium circa medi.

¶ Circa probationem hanc dubitatio occurrit, quia apparet vitium petitionis principii in ea, dum assumitur quod corpus Christi sumptum est ex Virgine matre, nam probandum erat, quod illa mulier esset mater. Nec valet dicere quod assumitur corpus Christi sumptum ex matre, & concluditur, Christi esse matrem: quoniam tota quæstio de Christo est ratione corporis, an sit beata Virgo mater eius, & sic etiam vertitur quæstionem, an ratione corporis, an Christi beata Virgo sit mater.

¶ Ad hoc dicitur, quod ly ex matre, in præmissis assumptum breuiter causa assumptum est, vt vno vocabulo exprimeret modum, quo corpus Christi sumptum est ex beata Virgine, ac si dixisset, Corpus Christi sumptum est ex beata Virgine in eo naturali generationis, & per operationem naturalem mulieris ad conceptionem, & ex materia naturali, quam explicauit subdendo, Et ex purissimis sanguinibus &c. vbi patet nullam in eo esse suspicionem petitionis principii.

3. di. 4. q. 2. ar. 2. & 3. & di. 4. q. 1. ar. 1. & 4. contra. ca. 35. & c. 34. & 44. & opusc. 3. ca. 229 & 2 ... & opusc ... c. 3. colu. 4. q. 32. ar. 4.

¶ In resp. ad tertium, aduerte ad celebrem petitionem non necessaria concursus seminis mulieris ad generationem, & intellige Aug. autem

non sensisse, quòd semen mulieris sit excrementum viri (vt Aristoteles putauit) sed quod concurrat ad generationem, non necessario tamen. Et propterea apud Auctorem ex hoc ipso, quòd semẽ mulieris ordinatũ est ad generationẽ, licet non necessario, habetur ratio peccati molliciei in muliere voluntaria seminante solet abutitur enim semine ad generationem ordinato.

lib. 3. c. 2. 4. & 7.

§ 2 Præt. Christus ex beata Virgine miraculose nat⁹ est: sed miraculosa generatio, nõ sufficit ad rationẽ maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

§ 3 Præt. Ad matrem pertinere videtur decisio seminis: sed sicut Damas.* dicit in 3. lib. corpus Christi non seminaliter, sed conditiue a Spiritusancto formatum est. ergò videtur quòd beata Virgo non debeat dici matèr Christi.

G S e d c o n t r a est, quòd dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: cum esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph &c.

R e s p o n. Dicendum, quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi: sicut enim supra dictum est,* corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solũ requiritur ad rõnem matris, vt ex supradictis patet.* vnde beata Virgo vere est mater Christi.

q. 5. art. 4. — q. 31. art. 5. — q. 35. art. 3.

A d p r i m v m ergo dicendũ, quòd (sicut supra dictum est*) paternitas siue maternitas & filiatio, nõ competunt in quacumque generatione, sed in sola generatione viuentium: et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant, non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis & filiationis, sed solũ in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur.

lib. 3. c. 7. circa mediũ.

Ad 2ᵐ dicendum, q sicut Damas.* dicit in 3. lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostrã salutem, est quodammodo ſm nos, quoniam natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniã non ex semine, sed ex Spiritusancto & sancta Virgine, supra legẽ conceptionis. sic igit̃ ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operatiõis Spiritussancti, fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

q. 5. art. 4. D. 661. & 1117.

Ad 3ᵐ dicendum, quod (sicut supra dictum est*) resolutio seminis feminæ, non pertinet ad necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

A r t i c v l v s IIII.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

A D q v a r t v m sic pceditur. Videtur q beata Virgo non debeat dici mater dei. Non enim dicẽdum est circa diuina mysteriã, nisi quod ex sacra scriptura habetur: sed nũquam in sacra scriptura legitur, quòd sit mater aut genitrix dei, sed q sit mater Christi vel mater pueri, vt patet Matth. 1. ergo non est dicendum, quòd beata Virgo sit mater dei.

F § 2 Præt. Christus dicitur deus secundum diuinam naturam: sed diuina natura non accepit initium essẽdi ex Virgine. ergo beata Virgo non est dicenda mater dei.

§ 3 Præt. Hoc nomen deus, cõmuniter prædicatur de Patre, & Filio & Spiritusancto: si ergo beata Virgo est mater dei, videtur sequi, q beata Virgo sit mater Patris & Filii & Spiritussancti, quod est inconueniens. non ergo beata Virgo debet dici mater dei.

S e d c o n t r a est, quòd in capitulis Cyrilli* approbatis in Ephesina synodo, legitur: Si quis non confitetur deum esse secundũ veritatẽ Emanuel, & propter hoc dei genitricem sanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnẽ factã ex deo Verbum) anathema sit.

Cano. 1. cõcil. Ephe. to. 1. concil.

R e s p o n. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ. Cum autem vnio incarnationis sit facta in hypostasi (sicut supra dictum est*) manifestum est q hoc nomen deus, potest supponere pro hypostasi habente humanam naturam, & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ, vel humanæ, potest attribui illi personæ, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturam: concipi autem & nasci, personæ attribuitur & hypostasi, secundum naturam illam, in qua concipitur, & nascitur. Cum igitur in ipso principio conceptionis fuerit humana natura assumpta a diuina persona (sicut prædictum est*) consequens est, quòd vere possit dici, deum esse conceptum, & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit, vnde consequens est, quòd beata Virgo vere dicatur mater Dei: solum enim sic negari posset, beatam Virginem esse matrem dei, si vel humanitas prius fuisset subiecta conceptioni, & natiuitati, quàm homo ille fuisset filius dei (sicut Photinus posuit) vel humanitas non fuisset assumpta in vnitatem personæ, vel hypostasis verbi dei, sicut posuit Nestorius. Vtrumque autem horum est erroneum, vnde hæreticum est negare beatam Virginem esse matrem dei.

q. 16. art. 1. — q. 2. art. 2. & 3. — q. 33. art. 3.

H, I, K

A d p r i m v m ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Nestorii: quæ quidem soluitur ex hoc, quòd licet non inueniatur expresse in scriptura dictum, quòd beata Virgo sit matèr dei, inuenitur tamen expresse in scriptura quòd Iesus Christus est verus deus, vt patet 1. Ioan. vlti. & quòd beata Virgo est mater Iesu Christi, vt patet Matth. 1. vnde sequitur ex necessitate ex verbis scripturæ, quòd sit mater dei. Dicitur etiam Roman. 9. quòd ex iudæis

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum quartum.

3. d. 4. q. 2. art. 3. & 4. cõtra G. c. 34. 45. & 45. h. Et op. 3. ca. 229.

Titul⁹ clarus est & sonat.

¶ In corpore duæ sunt conclusiões. Prima est. beata Virgo vere dicitur mater dei. Secunda est, Hæreticũ est negare beatam Virginẽ esse matrem dei. Prima conclusio pbat̃. Omne nomen significans i concreto aliquã naturam, potest supponere p qualibet hypostasi ill⁹ naturæ. ergo ly deus, potest supponere pro hypostasi diuinę & humanę naturę. ergo personæ illi supposita vel nomine dei, vel hominis, potest attribui quicquid ratione diuinæ vel humanæ naturæ conuenit. ergo vere potest dici deum conceptũ & natum de Virgine. ergo beata Virgo vere potest dici mater dei. Antecedens patet. prima consequentia probatur, quia vnio incarnationis facta est in hypostasi. Secunda, ex eisdem est euidens. Tertia probat̃, quia concipi, & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur: vt in dictis patet, hypostasim Verbi a principio conceptionis vnitam naturæ humanæ. Quarta probat̃; quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, quòd eum concepit & genuit.

¶ Secunda conclusio probatur. Solis duobus modis hæretice posset negari, beatam Virginẽ esse matrem dei, ergo hæreticum est, &c. Antecedens, probatur & quoad modos & quo ad hæresim. quo ad modos quidem, quia alter est quo poneretur homo ille prius cõceptus, quàm fuerit filius dei: alter vero est, quo ille homo poneretur non esse filius dei personaliter. Quo ad hæresim vero, quia primum fuit Photini, secundum Nestorii: nota clara sũt.

est secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Non autem est ex Iudeis nisi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui est super omnia deus benedictus in secula, est uere natus ex beata Virgine, sicut ex sua matre.

Ad 2^m^ dicendum, quòd illa est obiectio Nestorii: sed Cyrillus in quadam epistola contra Nestoriũ, eam soluit, sic dicens. Sicut hominis anima cum proprio corpore nascitur, & tamquam unum reputatur, & si uoluerit quispiam dicere, quòd est genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis superflue loquitur. Tale aliquid gestum percipimus in generatione Christi: natum est enim ex dei Patris substantia, dei Verbum, quia uero carnem assumpsit, necessarium est confiteri, quia natum est secundum carnem ex muliere. Dicendum est ergo, quòd beata Virgo dicitur mater dei, non quia sit mater diuinitatis, sed quia personæ habentis diuinitatem, & humanitatem, est mater secundum humanitatem.

Ad 3^m^ dicendum, quòd hoc nomen deus, quàmuis sit commune tribus personis, tamen supponit quandoque pro sola persona Patris, quandoque pro sola persona Filii, uel Spiritussancti, ut supra habitum est.* Et ita cum dicitur, beata Virgo est mater Dei, hoc nomen deus, supponit pro sola persona Filii incarnata.

Super Quæstionis trigesimaquintæ Articulum quintum.

Titulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint reales relationes, intelligitur.

¶ In corpore quatuor fiunt. Primo, ponuntur duæ circa quæsitum opiniones: secundo tractatur in communi, penes quid attenditur unitas, uel pluralitas relationis realis: tertio, applicatur ad Christi filiationẽ: quarto respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiatiões, propter plures natiuitates, quę sunt causæ: secunda ponit unam tantum propter unitatem personæ, quæ est subiectum.

¶ Quo ad secundum aduertendum est, quòd tria concurrũt ad realem relationem, scilicet causa, non quæcumq; sed ea quæ fundat relationem (ut albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu qualitatis, & generatio actiua respectu paternitatis, & similia) subiectum, in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, ut paternitas in persona Patris, & sic de aliis. Et terminus ad quem, ut ad correlatiuũ relatio est, ut filiatio est ad quẽ dicitur paternitas, & sic de aliis. Et quia hæc inueniuntur cõcurrere ad esse relationis, & unitas aut pluralitas ad esse rei spectant, ideo Auctor in communi tractare uolens hic de unitate uel pluralitate relationis realis, p.p.q. 39. art. 7. de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam uel subiectum, & non penes terminum relatio plurificatur, excludendo primo terminum esse, penes quem unitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo quòd si ad pluralitatem terminorum multiplicaretur realis relatio, sequeretur quòd Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differẽtib', quia est filius patris & matris, quod est inconueniens, quia una natiuitate est utrinsque filius. Et hinc secundo infert penes unitatẽ causæ attendi unitatem specificam relationis, & manifestat hoc primo in filiatione penes natiuitatem, secundo in magistro penes unam doctrinam, & in domino penes unum dominium. Et inde tertio prosequitur pluralitatem specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ, quod manifestat in magisterio grammatice & logicæ, & sic de aliis. Et demum unitatem numeralem relationis non penes causam, sed subiectum ponit, & manifestat in patre respectu multorum filiorum, in quo nec plures specie paternitates, quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto.

¶ Ad tertium duo de filiatione Christi deducit. Primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duę sunt Christi natiuitates, & sunt diuersarum rationum, consequens est, quòd duæ sunt in Christo filiationes. Secundum ex parte subiecti, quòd quia una tãtum est persona, & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona, consequens est quòd in Christo non sit filiatio temporalis, nisi cuius capax est persona diuina, & sic filiatio temporalis in Christo non est realis, sed rationis tantum.

¶ Ad quartum respondetur primo quæsito, distinguendo & concordando opiniones ambas, quia aut sermo est de filiationibus secundum perfectas rationes filiationis, & sic affirmandæ sũt duæ in Christo filiatiões iuxta duas natiuitates, aut secundum filiationis subiectum, & sic in Christo non est nisi filiatio æterna, quia solum est suppositum æternum. 3.di.8.ar.5. Et quol. 1. artic. 2. Et quol.9.q.2.ar.3. Et op. 3.c.219 Secundo, excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris, & dicit quòd dicitur relatione filiationis cointellecta maternitati. Tertio, excludit aliam obiectionem, quomodo Christus dicitur realiter filius matris, & dicit quòd dicitur realiter filius ex reali maternitate ad ipsum.

¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 3. distinct. 8. Sẽtent. dubitanda, arguit enim contra quinque hic dicta. art. praeced. primum est circa illud, quòd relationes non plurificantur secundum terminos. secundum est circa illud, impossibile est in eodem subiecto esse duas formas eiusdem rationis. tertium est circa illud, Pater unica paternitate refertur ad plures filios: quartum est circa rationem literæ pro principali conclusione: quintum est circa ipsam principalẽ cõclusionem.

¶ Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non plurificari secundum terminos, arguit Scotus, si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem relatio simul esset & non esset.

¶ Contra tertium dictum, quod est propinquum huic primo (scilicet quòd pater unica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus, primo. Pater hac paternitate primo respicit hunc filium hac filiatione. ergo hęc paternitas non est ad plures filios. Antecedens probatur, quia sicut paternitas fundatur super genuisse, ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶ Secundo, correlatiua sunt simul natura, ita quòd uno destructo, destruitur & reliquum. ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoque hæc paternitas in hoc patre. ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas, nisi aut idem simul esset corruptum, & remaneret, quod est impossibile, aut noua paternitas, tũc aduenisset sine noua generatione, quod est etiam impossibile.

¶ Tertio, quia quando aliquid est aliquo ultimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sit ipso tale. sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba: sed relatio est qua habens illam, est ultimate ad aliud, igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet sit illa ad idem aliud, igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶ Quarto, Pater aliquo modo aliter respicit hunc filiũ, & illum,

ARTICVLVS. V.

Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Natiuitas enim est causa filiationis: sed in Christo sunt duæ natiuitates. ergo etiam in Christo sunt duæ filiationes.

¶ 2 Præt. Filiatio, qua quis dicitur filius alicuius, ut matris uel patris, dependet aliqualiter ab ipso, quia esse relationis est ad aliud aliqualiter se habere, unde, & interempto uno relatiuorũ, interimitur aliud: sed filiatio æterna, qua Christus est filius dei patris, non dependet a matre, quia nullum æternum depẽdet a temporali. ergo Christus non est filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo est filius eius (quod est contra prædicta*) aut oportet quòd sit filius eius quadã alia filiatione temporali. Sunt ergo in Christo duæ filiationes.

¶ 3 Præt. Vnum relatiuorum ponitur in definitione alterius, ex quo patet, quòd unum relatiuorum specificatur ex alio: sed unum & idẽ nõ potest esse in diuersis speciebus. ergo impossibile uidetur quòd una, & eadem relatio, terminetur ad extrema omnino diuersa: sed Christus dicitur filius Patris æterni, & matris temporalis, qui sunt termini omnino diuersi. ergo uidetur quòd non possit eadem relatione christus dici filius Patris & matris. sũt ergo in christo duæ filiationes.

si alia relatione, habetur propositum, si non alia relatione, sed alio respectu eiusdem relationis, iterum habetur propositum. contra secundum dictum, quia illi respectus erunt eiusdam rationis propter fundamenta eiusdem rationis. Et propterea respectus isti aut sunt aliud a relatione, & hoc est superfluũ multiplicare tot entia, aut sunt idem relationi. & tũc sequitur, q́ est idẽ dicere, respectũ plurificari, & relationẽ plurificari ergo habet ppositũ. F

¶ Quinto multiplicato priori, multiplicatur posterius, sed fundamentũ est prius relatiõe, puta generatio paternitate, ergo multiplicata gñone actiua, multiplicatur paternitas.

¶ Contra secundũ dictũ.s. formas eiusdem speciei nõ posse simul esse in eodẽ subiecto, arguit Scotus primò, in omni ordine essentiali cũ vnitate prioris essẽtialiter põt stare pluralitas posterior naturaliter, nõ per se, nec adæquate inhærentis priori: sed subiectum est prius essentia licet illa dispositione, quæ ponitur sibi inhærens, nec per se et inhæret nec adæquate, ergo. Maior probatur per simile in causa & in effectu, quia nec subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundo, quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandem partẽ organi, ergo. antecedens probatur. Et quidem q́ plures simul sint, patet ex eo, quia aliter deleta vna specie, non posset quis imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd vero sint eiusdem speciei, probatur ex obiectis, quia obiecta sunt eiusdem speciei. Quòd autem sint in eadem parte organi, probatur, quia organum non potest in tot partes minimas diuidi, quot sunt species imaginabiles, quæ simul sunt in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum (scilicet rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturæ, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis) arguit Scotus, primo, si filiatio est tantũ personæ, ita quòd non potest nisi plurificata persona plurificari, aut hoc conuenit filiationi, vnde relatio, aut vnde relatio* talis originis, non primum, vt patet, nec secundum, quia non magis repugnat vni personæ pluralitas talis relationis, quàm pluralitas originationis fundantis tales relationes, sed Christus habuit duas origines. ergo &c. I

¶ Secundo, quia pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad Filium & Spiritumsanctum super vno fundamento, scilicet essentia, ergo à fortiori Filius super duo fundamẽta. s. duas naturas & natiuitates, habet duas filiatiões reales.

¶ Tertio, Christus habet duas operationes, ergo duas filiatiões. Probatur consequẽtia, quia relatio originis nõ magis quã operatio respicit suppositũ, quia suppositi est operari, primo Metaph.

¶ Quarto, Christus si genuisset plures filios, habuisset duas paternitates ad illos. ergo oẽ habet duas filiationes propter duas natiuitates. Quinto, si filiatio tantummodo diceretur de Christo secundum rationem personalitatis æternæ sequeretur, quòd hæc esset falsa, Christus, inquantum homo, est filius. Probatur sequela, quia quod præcise Christo conuenit secundum rationẽ personalitatis æternæ, nõ dicitur de eo, inquantũ homo: propterea. n. iste est falsa, Christus, inquantum homo, est persona. K

¶ Contra quintum (scilicet filiatio temporalis Christi non est relatio realis) arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio. s. q́ sit realis. Primo, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura extremorum sine actu intellectus, sed posita matre generante & supposito habente naturam per generationem ex natura extremorum sine actu intellectus, sequitur hic filiatio, sicut ibi maternitas, ergo. Quòd si quis fingat intellectũ operari ad causandum relationem, hoc improbatur, quia si Maria genuisset purum hominem, fuisset ille vere filius relatione reali, ergo cum Christus non minus acceperit naturam a matre quàm purus homo accepisset, æque realis erit in eo relatio, sicut in puro homine fuisset.

a. 3. ortho. fi. cap. 13. in med.

P. p. q. 40. ar. 2. 3. & 4.

* alias ut relatio absolute aut ut relationes.

SED CONTRA est, quòd sicut Damasc.* dicit in lib. 3. Ea quæ sunt naturæ, multiplicãtur in Christo, non aũt ea, quæ sunt personæ: sed filiatio maxime pertinet ad personam, est enim proprietas personalis, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt. † ergo in Christo est vna tantum filiatio.

G

RESPON. dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim attendentes ad causam filiationis, quæ est natiuitas, ponũt in Christo duas filiationes, sicut & duas natiuitates. Alii vero attendentes ad subiectum filiationis, quod est persona vel hypostasis, ponunt in Christo vnam tantũ filiationem, sicut & vnam hypostasim vel personã: unitas. n. relatiõis vel eius pluralitas, non attenditur sm terminos, sed secundũ causam vel subiectum. Si enim secundum terminos attenderetur, oporteret quòd quilibet homo in se duas filiationes haberet, vnam, qua refertur ad patrem, & aliã qua refertur ad matrẽ: sed recte considerãti apparet eadẽ relatione referri vnum quodq; ad suũ patrẽ & matrẽ, propter vnitatẽ causæ: eadem. n. natiuitate homo nascitur ex patre & matre, vnde eadẽ relatione ad vtrumque refertur. Et eadem ratio est de magistro, q docet multos discipulos eadẽ doctrina, & d dño, qui gubernat diuersos subiectos eadẽ potestate. si vero sit causæ diuersæ specie differẽtes, ex cõsequẽti videt̃ ẽt relationes specie differre. Vnde

¶ Ad hæc dubia mota, secundum ordinem dictorum in litera respondendum est, non eodem ordine, sed prout doctrinæ ordo exigit, vt prius scilicet communiora, quam minus cõmunia tractentur, vt ea nobis generibus ad species cognoscendas transeatur: et propterea ad dubium trigesimumtertium, quod inter illa cõmunissimum est, vtpote in cõmuni disputans de formis vnius speciei in eodem subiecto, dicendum est primo prænotando, q́ ratio quare formas vnius speciei multiplicari in eodem dicimus impossibile, est illa radicabilis propositio peripatetica, Omnis distinctio aut est secundũ formam, aut secundum quantitatẽ: de qua propositione cũ de principio indiuiduationis tractaret, diffuse dictum est: hinc enim arguitur q́ implicat dicere, formas vnius speciei duas, & apponere in eodem subiecto, q a si in eodem subiecto sunt, ergo non distinguuntur secundum quantitatem, ac per hoc cum nõ distinguantur, etiã formaliter non sunt duæ. D, col. 7. H

¶ Ad primam ergo obiectionem respondendo dicitur, quòd Maior est vniuersaliter falsa, & distinguenda propterea ad claritatẽ solutionis: potest siquidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali: si de vnitate formali, transeat tamquam impertinens: si de vnitate numerali, falsa est vniuersaliter. Ratio est, quia in aliis a quantitate vnitas numeralis posterioris inhærentis dependet per se ab vnitate numerali prioris, hoc est subiecti, ita quòd licet albedo per accidens se habeat ad hoc quantũ, hæc tamen albedo, inquantum hæc, per se dependet ab hoc quãto ita quòd si hæc albedo, vt hæc, definiretur in definitione eius poneretur hoc quãtũ, quod ẽ subiectũ, vnde cũ vnitate numerali subiecti prioris non stat pluralitas numeralis accidentis posterioris, quod secundum suam speciem non per se inhæret, quod sm vnitatem numeralẽ vẽdicat sibi per se & adæquate hoc subiectum: per se quidem, quia hoc subiectum poneretur in definitione accidentis, inquantum hoc, adæquate aũt, quia vnitas numeralis huius accidẽtis subiecti, soli huic subiecto cõuenit, nec extra illud inueniri aut intelligi potest. Vnde probatio a simili nulla est: quoniam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali causæ, vt illius definitiua, sicut vnitas numeralis accidentis definienda est per hoc subiectum.

¶ Ad secundã obiectionẽ de speciebus in phãtasia, r̃ndet̃ tripliciter. primo, q́ nõ pbat̃ ab arguẽte esse tot eiusdẽ speciei species simul in vna phãtasia q́ nõ possint esse ĩ diuersis organi partib᷑, præsertim cũ huiõi intentionalia entia videãtur quasi in puncto saluari, vt apparet vidẽtibus per minimũ foramen tot: & multa sunt similia in phantasia, non per proprias species, sed per species aliquorum totorum, quorum illa occurrerunt vt partes. Secũdo d̃r negãdo, in eadẽ phãtasia inueniri plures species eiusdẽ rõnis, & ad pbationẽ, obiecta aũt eiusdẽ rõnis, ergo spẽs eorũ, di, q́ obiecta sumuntur dupliciter. s. in esse naturæ, & sic duo alba sunt eiusdẽ rõnis, vel in esse sensibili, & sic duo alba sũt diuersarũ rõnum: quod sic manifestatur ab ipsis repræsentãtibus. nã sicut in esse naturæ illa tm̃ dñr vnius speciei, quorum quicquid habet essentialiter vnũ, habet essentialiter aliud, ita in repræsentãdo, illa tm̃ dñr vnius speciei, quorũ quicquid repræsentat vnũ totũ illud, idẽ repsentat reliquũ: sicut si vnũ albũ videat̃ a duobus vel pluribus, oẽs illæ spẽs sunt vnius spẽi, non. n. differũt in repræsentando, quia idẽ repræsentãt, sed solo numero differũt, quia hæc in isto, & illa in illo est: sed duorũ alborũ spẽs nõ sunt vnius spẽi, quia spẽs vnius nõ repræsentat aliud, vt patet. Vnde cũ in vna phãtasia negem᷑ plures spẽs eiusdẽ obiecti, cõsequẽter negamus plures species eiusdẽ rõnis: qm̃ vt dictum est, spẽs diuersorum indiuiduorũ sunt diuersarum specierũ, quia ipsa indiuidua diuersa, sunt diuersarum rationũ in esse sensato.

¶ Tertio dicitur, quòd sicut lumen generatum in eodẽ diaphano a secũda cãdela nõ est aliud numero a lumine genito a prima, sed coincidit in idẽ depẽdẽs a duob᷑, vt partialib᷑ agẽtib᷑, ita cũ in phantasiæ

uihil prohibet, plures tales rationes eidem inesse, sicut si aliquis est aliquorum magister in grammatica, & aliorum in logica, alia est ratio magisterii vtriusque, & ideo relationibus diuersis, vnus, & idē homo potest esse magister, vel diuersorum, vel eorundem, secūdum diuersas doctrinas. Contingit autem B quādoque, ꝙ aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas, eiusdem tamē speciei, sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus, vnde paternitas nō pôt specie differre, cum actus generationum sint iidē specie. Et quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem [d] subiecto, non est possibile ꝙ sint plures paternitates in eo, qui est pater plu C rium filiorum, generatione naturali. Secus autem esset, si esset pater vnius generatione naturali, & alterius per adoptionem. Manifestum autem est, ꝙ non vna & eadem natiuitate Christus est natus ex patre ab ęterno, & ex matre ex tempore, nec natiuitas est vnius speciei. vnde quantum ad hoc oporteret dicere in Christo esse diuersas filiationes, vnam temporalem, & aliam æternam: sed quia subiectum filiationis non est natura, aut pars naturæ, sed solum persona vel hypo- D stasis, in Christo autem non est hypostasis vel persona nisi æterna, nō potest ī Christo esse aliqua filiatio [e], nisi quæ sit in hypostasi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de deo dicitur, non ponit in ipso deo æterno aliquid secundum rem, sed secundum rationem tantum, sicut in prima parte * habitū est: et ideo filiatio, qua Christus refertur ad matrem, non potest esse realis relatio, sed solum secundum rationem. Et sic, quantū ad aliquid B vtraque opinio verum dicit. nam si attendamus ad perfectas ratiōes filiationis, oportet dicere duas filiationes, secundum dualitatē natiuitatum. Si autem attendamus ad subiectum filiationis, qd non potest esse nisi suppositum æternum, non potest in Christo esse realiter, nisi filiatio æterna. Dicitur tamen relatiue filius ad matrē relatione, quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Christum: sicut ēt deus C dicitur dominus relatione, quæ cointelligit̃ reali relationi, qua creatura subiicitur deo. Et quamuis relatio dominij nō sit realis in deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsū. Et similiter Christus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatiōe reali maternitatis ad Christū.

AD PRIMVM ergo dicitur, quòd natiuitas temporalis causaset in Christo temporalem filiationem realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiatiōis capax: quod quidem, esse non potest: ipsum enī D suppositū æternum potest esse susceptiuū relationis temporalis, vt dictū est. * Nec pôt dici ꝙ sit susceptiuum filiationis tēporalis rōne humanæ naturæ, sicut etiā, & tēpo

phantasiæ organū secundum eandem partem occurrit obiectum eiusdem rationis, non fit alia species, sed præexistens fit dependens a duobus partialibus, conuertente anima speciē illā ad nouum obiectum, ita ꝙ præcedēs species perficitur & firmitate, & extensione. Hæc responsio sustinenda est ab illis, qui diuersitatem indiuiduorū nō admitterent diuersarū rationū, esse spēs, & in eadem parte organi recipi. Ego magis trahor in secundam responsionem. Quæ pôt confirmari, quia alia, & maiori rōne differunt species imaginatæ Sortis, & Platonis, quàm differant duæ species imaginatæ Sortis: sed duæ species Sortis differunt rōe differētiæ numeralis. ergo spēs Sortis & Plat. differunt differentia maiori, quam eam esse specificam.

D.638. ¶ Ad primum dubium dicitur, ꝙ ex hoc ꝙ relatio vna ē ad plures terminos inadæquate, non sequitur eam simul esse & nō esse, quāuis sequeret̃ si esset ad plures adæquatos terminos, quod non est intelligibile: sunt. n. duo inadæquati termini quasi partiales termini. Et propterea vno sublato, pôt remanere eadē relatio ad aliū, quasi par ... talem terminum.

¶ Ad secundum dubium de vnica paternitate ad plures filios respondendo dicitur, ꝙ maior seu antecedens illud. Pater hac paternitate primo respicit hūc filiū hac filiatione, distinguēdum est. Nā si ly primo, sumitur pro adæquate, negatur: si vero sumitur primo, pro principaliter, conceditur, sed tunc negatur sequela. Nec antecedens in primo sensu probatur ex allata probatione, quoniam nihil aliud probatur, nisi quòd hęc paternitas habet pro propria causa, hoc genuisse: sed ex hoc negatur, ergo adæquate respicit hunc filium.

¶ Vbi pro claritate doctrinæ scito, quòd hæc paternitas si secundum proprias causas iudicaretur, esset pro indubio ad solum hunc filium, sed si secundum merita subiecti iudicaretur, oporteret ꝙ sit ad hunc & alium filium, propter hoc scilicet, ꝙ secun- E da paternitas cedit in identitatem primæ ratione subiecti, quia non habet vnde differat solo numero ab illa: sicut lumen genitum a secunda candela in eodem diaphano per se primo est ab hoc agente, vt patet 12. Met. sed ꝑ subiecti identitatē coincidit in idē numero lumen prius genitū a prima candela ibi illumināte. Et quia huiusmodi coincidentiæ sunt per accidēs, hoc est per aliud, hoc est per subiectū, ideo non ex rōnibus formarū aut causarū arguendū est, sed ad idētitatem spectandum est subiecti.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum, scilicet quòd destructo vno correlatiuorum destruitur & reliquum, nisi per accidēs contingat illud remanere: propositiones enim fiunt de eo quod secundum proprias rationes conuenit correlatiuis, non de his quę per accidens contingunt. Sic autem est in proposito, destructo enim hoc filio, secundo vel primo, destruitur hæc paternitas, nisi per accidens remaneat ratione identitatis ad paternitatem, ad reliquum: sicut destructo vno albo destruerentur simi- A litudines omnium alborum ad illud, nisi per accidens remanerent inter se. Album enim vna similitudine refertur ad omnia alba, nisi quasi infinitas relationes reales distinctas realiter etiam ab hac albedine ponat Scotus in hoc albo simul, quod est ridiculum, absurdum & superfluum. Et hæc est altera responsio superius data de termino adæquato vel inadæquato.

¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ maior est vera per se, pôt tñ esse falsa per accidens, vt dictū est. Licet .n. Sortes sit pater hac paternitate ad hunc filium, & non possit præter hunc remanere hæc paternitas sine hoc filio, pôt tñ per accidens remanere absq; hoc, ꝙ dicatur ad hūc filiū. Et ratio est reddita ex parte subiecti, & ex parte termini, quia est inadæquatus. P.p. q. 13. artic.7.

¶ Ad quartū dicit̃, ꝙ pater eadē relatione & eodē respectu reali respicit vtrūq; filiū. Et cū apud Auctorē inuenitur, ꝙ respectus sunt diuersi, non intelligitur de diuersitate reali, sed rōnis: quia vnica illa realis relatio duorū respectuū rōnem induit, dū cointelligitur respicere diuersos terminos, ita ꝙ in se non est diuersitas respectuū, sed respectorū, quibus illa vna relatio quasi duplex cointelligitur. Et sic ruit tota fabrica argumenti, quod de respectibus realibus loquitur.

¶ Ad quintum negatur assumptū vniuersaliter, vt assumitur, In corp. ar. & specialiter etiā de fundamētalis causæ successiuæ multitudine numerali in eodem subiecto permanente. Possunt enim successiuæ generatiōes naturæ multiplicari, & tamen permanentia cōsequentia oportet in idētitatē cedere, propter idētitatem subiecti non compatientis permanentiū numeralē distinctionem in se vno.

¶ Ad quartum dubiū de proprio filiationis subiecto dr̃, ꝙ filiatio nec ex eo ꝙ relatio, nec ex eo ꝙ relatio originis, habet ꝙ non plurificetur nisi plurificata persona, sed hoc habet ex eo ꝙ sola persona capax est filiationis, sicut & paternitatis: nulla. n. natura, nulla pars naturæ aut personæ capax est paternitatis aut filia- E tionis, vt patet ex eo ꝙ nihil horū pôt dici pater, vel filius. Vnde patet, ꝙ non est ad propositū pluralitas relationū originis in Patre æterno, nec pluralitas generationū: quoniā gn̄atio ē subiectiue in parte naturæ, hoc est materia. Filiatio aūt immediate ē in persona, alioquin illud mēbrū posset dici filius: sicut superficies dicitur alba, quia mediat inter subiectū & albedinē, & sic de aliis. Et ꝑ hoc patet respōsio ad scdm, qm̄ nō ex parte fundamētali, sed subiecti ꝓuenit, ꝙ ista filiatio temporalis nō est realis.

¶ Ad tertium negatur sequela. ad probationē dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio est suppositi: nam filiatio est suppositi vt subiecti immediati, operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si Christus genuisset, nullam paternitatē realē ex suo genuisse acquisiuisset: quia paternitas est subiectiue immediate in persona, nō minus quàm filiatio.

¶ Ad quintū dr̃, ꝙ antecedēs pôt habere duos sēsus, pūt ly secū

ralis oatiultatis, qa oporteret naturam humanã aliqualiter esse subiectam filiationi, sicut est aliqualiter subiecta natiuitati. cũ .n. Aethiops dicitur albus rõne dentis, oportet ꝙ Aethiopis deus sit albedinis subiectum. Natura autem humana nullo modo potest esse subiectum filiationis, quia hæc relatio directe respicit personam.

G Ad 2^m^ dicendum, ꝙ filiatio æterna non dependet a matre tẽporali, sed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam respectus temporalis dependens a matre, secundũ quam Christus dicit̃ filius matris.

Ad 3^m^ dicendum, ꝙ voum, & ens se consequũtur, vt dicitur in 4. Met.* Et ideo sicut cõtingit, quòd in voo extremorũ relatio sit quoddam ens, in alio aũt non sit eos, sed ratio taotum (sicut de scibili & sciẽtia Philo. dicit in 5. Met.*) ita etiã contingit ꝙ ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi suot multę relationes. Sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differẽtes, propter hoc ꝙ alia ratione pater, & alia mater est generationis principium. Si vero essent plures eadem rõe, principium vnius actionis (puta cum multi simul trahunt nauem) in oĩbus esset vna, & eadem relatio. Ex parte aũt prolis, est vna sola filiatio ſm rem, sed duplex ſm rationem, inquantũ correspõdet vtrique relationi parentũ, ſm duos respect^9^ iotellectus. Et licẽt quantũ ad aliquid in Christo est vna tm̃ filiatio realis, quæ respicit patrem æternũ: est tamen ibi alius respectus tẽporalis, qui respicit matrẽ temporalẽ.

Articvlvs V.

Vtrum Christus fuerit natus sine dolore matris.

K AD Sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non fuerit natus sine dulore matris: sicut .n. mors hoium subsecuta est ex pctõ primorũ parentũ (ſm illud Gen. 2. Quacumq; die comederitis ex eo, morte moriemini) ita etiam dolor partus, ſm illud Gen. 3. In dolore paries filios: sed Chr̃s mortẽ subire voluit. ergo videtur ꝙ pari ratione eius part^9^ esse debuerit cũ dolore.

¶ 2 Præt. Finis proportionatur principio: sed finis vitæ Christi fuit cũ dolore, ſm illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. ergo videtur quòd etiam in sua natiuitate fuerit dolor partus.

¶ 3 Præt. In lib. de ortu Saluatoris narratur, ꝙ ad Christi natiuitatem obstetrices occurrerũt, quæ vident̃ esse necessariæ parienti propter dolorem. ergo videtur quòd beata Virgo pepererit cum dolore.

Sed contra est ꝙ Augu.* dicit in Sermone de Natiuitate, alloquẽs Virgioẽ matrẽ, Nec in cõceptione, inquit, inuẽta es sine pudore, nec i partu iouẽta es cũ dolore.

H Respon. dicendum, ꝙ dolor pariẽtis causatur ex apertiõe meatuũ, per quos proles egreditur. Dictum est* autem supra, ꝙ Christus est egressus ex clauso vtero matris, & sic nulla violẽtia apertiõis meatuum ibi fuit, & propter hoc, in illo partu null^9^ fuit dolor, sicut nec aliqua corruptio: sed fuit ibi maxima iucũditas, ex hoc, ꝙ homo deus est natus i mundũ, ſm illud Isa. 35. I Germinans germinabit sicut liliũ, & exultabit lętabunda & laudans.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ dolor partus coosequitur in muliere cõmistiooem virilem. Vnde Gen. 3. postquam dictum est, In dolore paries, subditur, Et sub viri potestate eris: sed sicut dicit Aug^9^ in sermone de Assumptione bea. Virginis, ab hac sententia excipitur virgo mater dei, quæ, quia sine peccati colluuione & sine virilis admistionis detrimento Christum suscepit, sine dolore genuit, & sine iotegritatis violatione, pudore virginitatis integra permãsit. Christ^9^ aũt mortẽ suscepit spõtanea voluntate, vt pro nobis satisfaceret, non

---

dum rationem personalitatis æternæ, dupliciter teneri potest. Primo reduplicatiue, & tunc conceditur totum, vtpote impertinens, quia antecedens nõ est nostrum, & est falsum, quia Christo cõuenit esse filium hominis, non secundum rationẽ personalitatis æternæ, hoc est, non ex hoc ꝙ est persona æterna. Secũdo, potest teneri specificatiue, & sic antecedens quidem est nostrum & verum, sed consequentia nihil valet, quia procedit secundũ primum sẽsum. Constat enim, quòd omnia personalia siue humana, siue diuina conueniunt Christo secũdum rationem personalitatis æternæ, si ly secũdum, tenet̃ specificatiue. Christus enim secũdum suam personam est hic homo & Filius hominis, vt patet.

¶ Ad quintam dubiũ de realitate filiationis temporalis in Christo, dicit̃ negando maiorẽ, qm̃ oportet addere quòd suppositũ sit capax nouæ filiationis realis, propter excellentiã siquidẽ psonæ Christi prouenit, quòd nõ consurgat in eo filiatio realis noua. *(ll. 4. text. 3. tom. 3.)* *(ll. 5. meta. te. 20. to. 3.)* Nec oportet fingere iotellectũ cooperãtẽ filiationẽ realẽ, sed ad filiationem rationis nõ fingitur, sed necessario concurrit cointellecta filiatio ad maternitatẽ. Et cum dicitur, Si Maria genuisset purum hominẽ, &c. ergo. negatur sequela, quia in puro homine fuisset persona capax filiatiõis realis nouę: in Christo aũt licet æque acceperit naturam a matre, non tamen est æque subiectũ filiatiõis, quia nõ est i Christo suppositũ capax filiationis realis nouæ, ob defectũ subiecti pp excellẽtiã suppositi: vt .n. I litera dicitur, oĩa requisita ad filiationẽ realẽ inueniũt̃ in Christo nato, excepto subiecto, ꝙ quia persona est, & illa ẽ deus, ideo subiectũ realis filiatiõis oouæ esse non põt: *(3. s. q. 164. art. 2. ad 3.)* cum quibus tñ sene, ꝙ Christus refertur ad matrẽ reali relatione causati ad causam, & similis ad simile, & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediate sunt in supposito subiectiue.

¶ In responsione ad vltimum nota duo. primo, ꝙ de vnitate specifica, & non de vnitate numerali est sermo in litera dicente, In omnibus trahentibus nauem est vna relatio, nam specificæ diuersitati paternitatis & maternitatis, quia sunt diuersa ratione principia, contra ponitur vnitas eadem ratione principiantium tractum nauis. Et veritas est, quod multi trahentes nauem multis

F actionibus, vnum passiue nauis tractum inferunt: quilibet enim sua propria actione concurrit. Et propterea multis relationibus solo modo differentibus referuntur ad nauem, quæ trahitur: quilibet enim sua propria relatione consequente ad propriam actionem refertur, quamuis nauis, quia vno numero motu trahitur, vna relatione numero ad omnes trahentes referatur. Nota secundo, quòd filiatio singulorum hominum dicitur vna secundum rẽ, & duplex secũdum rationem, secundũ duos respectus intellect^9^, in hoc sensu, ꝙ sicut albedo vna secũdum rem est multiplex secundum rationem, puta vt visibilis, vt terminatiua alterationis, vt extremitas perspicui, &c. ita filiatio Socratis ẽ vna res respectiua, & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita ꝙ intellectus nõ facit in illa filiatione respectũ ad patrem aut ad matrẽ, sed facit distinctionem rationis in illo vno respectu secundum rem, dum cointelligit illũ vt respõdet patri, & iterum vt respondet matri. *(In serm. 14 paulo a princi. tom. 10.)*

¶ *Super Quæstionis trigesimaquinta Articulum sextum.* *(q. 28. art. 2.)*

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. prima est, Christus est natus sine dolore matris, probat̃, Christus est egressus ex clauso vtero matris. ergo nulla apertiõis meatuum violentia ibi fuit. ergo in illo partu nullus fuit dolor. Prima consequẽtia patet, secunda vero pbatur, quia dolor parientis causatur ex apertione meatuũ, per quos proles egreditur. Et confirmatur conclusio, quia ibi nulla fuit corruptio. Secunda conclusio est. In illo partu fuit maxima iocũditas. Probatur dupliciter. primo ratione, qa homo de^9^ nat^9^ est in mũdo, secundo auctoritate Is. 35. oĩa clara sũt. *(c. 4. paulo s ptinc. incipit hic ser. Ad interrogata, & habetur to. 9.)*

¶ In responsione ad tertiũ, aduerte ꝙ Euangelista tres act^9^ beatæ Virginis in partu dicit. s. ꝙ peperit, inuoluit pãnis, reclinauit in pl'sepio. Et ex primo quidẽ docet Iesũ infantẽ p genitalia mẽbra & nõ per os, aut quãcũq; aliã partẽ corporis materni egressũ, parere nãq; est per naturalia gñationis mẽbra prolẽ edere. Ex secũdo vero, ꝙ ipsa mater suscepit nascẽtẽ ex se infantem: ex hoc. n. ꝙ ipsa extremos actus. s. parere & inuoluere, exercuisse dicitur, sicut excluditur obstetricũ obsequium ad matris solatiũ, ita, excludi ad prolis susceptionẽ, & reliquos actus intermedios vt sũt ablutio, .

quasi ex necessitate illius sentētiæ, quia ipse mortis debitor non erat.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore, sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat, & ideo non oportuit; quòd mater eius pareret cum dolore.

Ad 3m dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipsum puerum, quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hierony. dicit contra Eluidiū: Nulla ibi obstetrix, nulla muliercularū sedulitas intercessit: & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio: quæ sentētia apocryphorum deliramēta conuincit.

Articvlvs vii.

Vtrum Christus debuerit in Bethleem nasci.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur. n. Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem: sed Christus est vere verbum Dei. ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ 2 Præt. Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur, quod sumitur ex eo qd scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascēdet. Nazareth enim flos interpretatur: sed maxime aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis. ergo videtur ꝙ in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3 Præ. Ad hoc dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annūtiaret, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate romana, quæ tunc dominatū orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. 1. Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. ergo videtur, quòd nō debuerit in Bethleem nasci.

Sed contra est, quod dicitur Michææ. 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

A Respon. Dicendum, ꝙ Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primo quidem, quia factus est ex semine Dauid secūdū carnē, vt dicitur Roma. 1. Cui etiā facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutū est de Chŕo dei Iacob. & ideo in Bethleē, de qua natus fuit Dauid, nasci

B voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, ꝓmissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundo, quia (vt Grego. dicit in Homi.*) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autē Christus est qui ait, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ sicut Dauid in Bethleē natus est, ita etiam Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & tēplū dei ibi ædificaret, & sic Hierusalē

C elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autē Christi & eius regnum, præcipue consumatum est in eius passione, & ideo cōuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem vero passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam cōfutauit, qui gloriātur de hoc, ꝙ ex ciuitatibus nobilibus originē ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

D Ad 2m dicendum, quòd Christus florere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secūdum carnis originem. & ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregre nasci: quia, vt Greg. dicit, per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secūdum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda † dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præparet.

Ad 3m dicendum, quòd sicut

E dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium, mutationē orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem ascriberent: sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarū pauperculam elegit matrē, & pauperiorem patriam. Elegit autem deus infirma mundi, vt cōfundat fortia, sicut dicit 1. ad Corinth. 1. Et ideo, vt suam potestatem magis

---

nubitio, & alia quæ solēt fieri. Rationabile autem est, vt mirabilem partum angelica ministeria seruerint. ita vt Angelorum ministerio eū nascens filius, quàm parens mater omnia, quæ etiam in statu innocentiæ opportuna fuissent, q non ex peccato, sed ex natura sunt, habuerint, quā uis alio modo, puta, absque ablutione mundi tiam &c. quamuis a ratione remotū non sit, vt mater ipsa edocta ab Angelis, omnia perfecerit. Primum tamen rationabilius videtur, vt & manus virginea ab huiusmodi obsequiis seruarentur immunes, & mens ipsius ad tanti gaudij fructꝰ magis vnita esset, & citius omnia expedirētur, & Ioseph fides tam cito, tam munde, tam expedite cernentis ventrem euacuatū & infantem editū, impletum esse experiretur, quia quod in ea natum est, de Spiritusancto ē, & cum expedita matre adoraret natum mundi dominum. Et licet publica miracula ab infante fieri non debuerint, ne phantasma putaretur illius humanitas, secreta tamen quæ ab hac suspitione aliena sunt, non dedecet ipsum effecisse ad Virginis matris obsequia, vt suauis sit semper omnium dispositio diuina procedens sapientia.

Inf. q. 46. a. 10 ad 5. Et Mat. 2. co. 6. Et op. 60. c. 4. co. 3.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum sextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio. Christus in Bethleem nasci voluit. Probaturque dupliciter, primo ad literam, secundo mystice.

¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor reddit rationem ex parte loci voliti, quare Christus voluerit nasci ibi, quæ ratio est ēt ratio, quare prophetari fecerit se ibi nasciturum, & propterea non affertur in litera ratio ex parte prophetiæ implēdę.

¶ In responsione ad secundum, nota ꝙ ad literam ideo in diuersorio nasci elegit Christus, vt sacramentum virginei partus occultum absque matris consanguinearumq; notitia maneret. Si enim in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare & cōsanguineas, & sic aut virginitas matris fuisset manifestata, aut reprehēsa mater fuisset, quòd non uocasset, immo sorores eius obstetricem etiam ad inuitam matrem conuocassent. Nec obstat ꝙ in Bethleem natus dicitur, quoniā Bethleem appellatione veniunt etiam suburbanæ domus. In cuius signū Herodes audito quòd in Bethleem nasceretur, iussit occidi in Bethleem, & in omnibus finibus eiꝰ infantes, intelligens per locum natiuitatis Christi, totum intra fines Bethleem. Suauiter ergo omnia diuina disposuit sapientia, dum nasci in diuersorio elegit, vbi nulliꝰ curam uel incuria censorem haberet, ubi & a Magis adorandus erat absque arbitris ciuibus. s. admittenti bus eorū ingressum, absque indice in domum Ioseph, propter quod diuersorium hoc, non intra ciuitatem, sed extra uidetur fuisse, ut ipsum diuersorij nomen sonat. nā si intus fuisset, potuissent Herodi testificari multi, qua Magi in Bethleem ingressi essent &c. sed ubi per uiam in diuersorio a domo celebrata est adoratio, latuit ipsa adoratio.

¶ In responsione ad tertium, nota quòd ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ suæ statuit, non solum ratione communi, quia facta Apostolorū sunt facta Christi, iuxta illud, sine me nihil potestis facere, sed quia uolenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia

Homi. 8. in euang. non procul a pri.

Homi. 8. in euang. non remote a princ.

† Cap. 2. in Luc. super illud, Et reclinauit eū i ꝑsepio, est ca. 5. secundum uidi. Bed. tom. 2.

thia recesserat, ipse Christus obuiauit ei, & iubens vt reuerteretur, & Romæ sedes apostolica stabiliatur, dum dixit, Venio Romam iterum crucifigi: si enim Petrus alibi sedem elegisset, non Romæ, sed in loco illo vbi postremo sedisset, caput Ecclesiæ fuisset. Et sicut nunc non Antiochena, sed Romana ecclesia caput est, quia Romanus pontifex successor est Petri. similiter in illo casu, non Romanus, sed illius alterius loci Pontifex successor fuisset Petri, ac Christi vicarius. Ipse ergo Christus præcipiendo regressum, & crucem, Romæ statuit caput Ecclesiæ. quocirca non potest humana auctoritate mutari, & fieri vt alius quam successor Petri Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ.

¶ Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum octauum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio. Christus conuenientissimo tempore est natus. probatur: Christus tamquam dominus & conditor omnium temporum, elegit sibi tempus, quo nasceretur. ergo conuenientissimo tempore natus est. Antecedens manifestatur dupliciter, primo, ex differentia inter Christum, & alios homines. Secundo, ex simili, quia elegit sibi & locum & matrem. Consequentia probatur, quia quæ a Deo sunt ordinata sunt, & conuenienter disposita. Vbi nota, quod plus infertur quam probetur, propter materiam & eius claritatem: probatur enim quod conuenienti tempore, infertur autem, quod conuenientissimo tempore: quia si omnia a Deo sunt conuenienter disposita, ea, quæ sunt circa propriam ipsius Dei personam, oportet conuenientissime esse disposita. Et hoc clarum erat, quia de ipso Christo est sermo in conclusione.

ostenderet in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectæ victoriæ, ut exinde fides deriuaretur ad vniuersum mundum, secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit, & conculcabit eam pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, idest, Apostolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod Christus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc n. Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruitutis, quo s. totus orbis præcepto Augusti describitur, quasi tributarius factus, vt habetur Luc. 2. ergo videtur quod non congruo tempore Christus fuerit natus.

§ 2 Præt. Promissiones de Christo nascituro gentibus non fuerant factæ, secundum illud Roma. 9. Quorum sunt promissa: sed Christus natus est tempore, quo rex alienigena dominabatur: sicut patet Mat. 2. Cum natus esset Iesus in diebus Herodis regis. ergo videtur quod non fuerit congruo tempore natus.

§ 3 Præt. Tempus præsentiæ Christi in mundo diei comparatur, propter id, quod ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: sed in æstate sunt dies longiores, quam in hyeme. ergo cum natus fuerit in profundo hyemis. 8. Calendas Ian. videtur quod non fuerit conuenienti tempore natus.

SED CONTRA est, quod dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

RESPON. Dicendum, quod hæc est differentia inter Christum & alios homines, quod alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis: Christus autem tamquam dominus & conditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter disposita, consequens est, quod conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu seruitutis. Et ideo sicut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad

F vitam reduceret, ita (vt Beda dicit*) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus, censu Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem ipse seruitio subderetur. Tempore etiam illo, quo totus orbis sub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat, vt illo tempore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum, vt dicitur Ephes. 2. Vnde Hiero.* dicit super Isa. Veteres si reuoluamus historias, inueniemus vsque ad vigesimum octauum annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. Congruebat etiam,
G vt in illo tempore, quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur, qui venerat congregare suos in vnum, vt esset vnum ouile & vnus pastor, vt dicitur Ioan. 10.

AD 2[m] dicendum, quod ideo Christus, regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Gene. penult. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est: quia vt Chryso.* dicit super Mat. quandiu iudaica gens sub iudaicis regibus, quamuis peccatoribus, tenebatur, prophetæ mittebantur ad
H remedium eius: nunc autem quando lex Dei, sub potestate regis iniqui tenebatur, nascitur Christus: quia magna & desperabilis infirmitas, medicum artificiosiorem quærebat.

AD 3[m] dicendum, quod sicut dicitur in lib. † de q. vet. & noui Testa. tunc Christus nasci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere, vt ostenderetur, quod ipse venerat, vt homines crescerent in lucem diuinam, secundum illud Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatem, vt ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

Sup. illud Lu. 2. vt pro fiteretur cum Maria. & c. 5. secundum ordi. Bedæ, tom. 2.

*alias census

Supr. illud Esa. 2. Non leuabit gens contra gentem, to. 5.

Hom. 2. in Mat. i ope. Ip. non longe a prin. to. 2.

In lib. q. ex no. test. qui incipit, Deo certe perfe. q. 53. to. 4. inter opera Aug.

I

QVAESTIO XXXVI.

De manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de manifestatione Christi nati.

Et circa hoc quærun tur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

K

¶ Secundo, Vtrum debuerit aliquibus manifestari.

¶ Tertio, Quibus manifestari debuerit.

¶ Quarto, Vtrum debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.

¶ Quinto, Per quæ alia manifestari debuerit.

¶ Sexto, De ordine manifestationum.

¶ Septimo, De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.

¶ Octauo, De veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum primum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Probatur tripliciter, primo ex mysterio passionis implendo: secundo, ex fidei merito: tertio ex humanitatis assumptæ certificanda veritate. ¶ Claraque sunt omnia, nisi quod secunda ratio non caret scrupulo: quia aut est sermo de Christi natiuitatis manifestatione per visionem, aut per attestationem. Si est sermo de manifestatione per visionem, tolleret procul dubio meritum fidei: quia tolleretur ipsa fides respectu visi: nemo enim credit quod videt. Sed huic sensui obstat: quia manifestatio negata omnibus

est

est facta quibusdam, puta, pastoribus & magis, quibus non per visionem, sed per attestationem angelorum & stellæ manifestata est Christi natiuitas. Si vero est sermo de manifestatione per attestationem, non sequitur quòd tollatur meritum fidei: & falso in litera diceretur, si manifestis indiciis, Christo nascēte, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei. Vnde & magis manifestis indiciis natiuitas Christi apparuit & tamen nō est tō fidei ablata respectu natiuitatis Christi. (Inf. q. 39. a. 8. ad 3.)

¶ Ad hoc dicitur, quòd sermo literæ est de manifestatione tali, qualis facta est Pastoribus, Magis, Simeoni & Annæ. Et Pastorib⁹ quidem & Magis, nullam constat manifestationē factam nisi attestationē: Angeli enim testificati sunt ad pastores, & stella ad magos. Simeō aūt & Annæ qualis fuerit reuelatio facta, (an scilicet testificatiua tantum, an illuminatiua ad vidēdū) licet in Euāgelio nō scribatur: ex ipso tamen insinuari videt̃, q̃ testificatiua tm̄ fuerit: quia vltra promissionem Christi domini, inspiratio describitur impulsiua ad videndum corporalibus oculis Christū, dū dicitur quòd Simeō in Spiritu venit in templū, & min⁹ de Anna dicitur, vt patet in textu Euangelij. ¶ Et propterea in cōclusione istius articuli sermo est de manifestatiōe per attestationem talē, qualis facta creditur pastorib⁹, magis, Simeoni & Annæ: intēditque Auctor, q̃ non debuit Christi natiuitas, manifestari sic omnibus. Et secūda ratio non tēdit ad hoc, q̃ talis māifestatio abstulisset fidē: sed ad hoc, quòd talis manifestatio minuisset meritū fidei: sic enī in litera dicitur, quia hoc diminuisset meritum fidei. probatur autem in litera, quòd talis manifestatio facta omnib⁹ diminuisset meritū fidei, ex hoc quòd manifestatio faciens euidentiam tollit totaliter fidem: tāquam si dixisset, signū q̃ talis manifestatio minueret fidem est, quia si manifestatio creuisset vsq; ad euidētiam, tolleret totaliter fidē: hoc. n. ostendit manifestationē talē esse propinquā manifestationi euidentiæ, ac per hoc diminuentem meritū fidei, vtpote propinquam tollenti totaliter fidem: propinquum. n. calido est tepidum. Vnde in illa conditionali, Si manifestis indiciis Christo nascente, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, loquitur de indiciis ita manifestis, vt natiuitatem Christi redderent apparentem, hoc est euidentē: sic. n. fides est argumentum non apparentium, hoc est non euidentium. Duplicia siquidem possunt esse indicantia rem: quędā reddentia rem illam credibilē, & inter hæc est magna latitudo, & in hoc genere sūt omnia testimonia, siue Angelorum, siue miraculorum, siue hominū, nec non ipsius Dei, si vltra attestationem non proceditur, & sic fuit manifestata Christi natiuitas supradictis: quædam vero sunt indicantia rem sic, quòd reddant illā euidentē, vt in demōstratiuis, effect⁹ p discursum demōstratiuū indicat causam: reddit. n. illam euidēter notā, & in diuinis lumen clarū menti Angelicæ, vel humanæ infusum tollit fidem respectu illius. (Est epist. 3. non multū remote ante medium, tom. 2.) Prima aūt indicia, quæ sunt manifesta, vt p miracula & angelos &c. licet nō tollant, minuūt tñ meritū fidei pp propinquitatem ad apparētiā: quod ex eo potes percipere quòd Dominus Thomæ dixit, tanq̃ arguens ipsum de talibus indiciis quæsitis, Quia vidisti. s. indicia manifesta ī me, credidisti me Deū &c. & cōmēdā do ab opposito aliorum fidem subdidit: Beati qui non viderunt & crediderunt: numquam. n. Dominus ex opposito commendasset credentes qui non viderunt, nisi ipsum videre minueret meritum credendi. Et si instetur, ergo Magi & Pastores min⁹ meruerāt credēdo, respōdetur, q̃ quantum est ex parte manifestationis, minus meruerunt credēdo, hoc est minoré occasioné merendi in credēdo habuerūt: sed cum hoc stat q̃ magis meruerunt credēdo ex parte ipsorū credentiū. Et hoc præponderat, quia meritū ex parte mačētis maxima pēsatur. Cū hoc quoq; stat q̃ licet etiam nihil mererentur credendo natiuitatē Christi, puta, si vidissent: attamen multo plus meruissent amando, q̃ alii credendo & amando, propter maiorem dilectionē ex visu, quàm ex fide productam. (Ar. præced. ad 3. argu.)

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cōclusio: Natiuitas Christi debuit quibusdam

ARTICVLVS I.

Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim, promissioni debet respōdere: sed de promissione aduētus Christi dicitur in Psal. 49. Deus manifeste veniet. Venit autē per carnis natiuitatem. ergo videtur, quòd eius natiuitas debuerit esse toti mundo manifesta.

B § 2 Præt. Primæ ad Tim. 1. dicitur, Christus in hunc mundum venit peccatores saluos facere: sed hoc non fit, nisi inquantum eis gratia Christi manifestatur, secundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegātes impietatem & sęcularia desideria, sobrie, & pie, & iuste viuamus in hoc sæculo. ergo videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta.

§ 3 Præ. Deus super omnia pronior est ad miserendum, secundū illud Psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius: sed in secundo aduētu, quo iustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus, secundū illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. ergo multo magis primus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Isa. 45. Vere tu es De⁹ abscōditus, sanctus israel saluator. Et Isa. 53. Quasi abscōdit⁹ est vult⁹ ei⁹ & despect⁹.

E RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Primo quidem, quia per hoc impedita fuisset humana redemptio, quæ per crucem eius peracta est: quia, vt dicit̃ 1. ad Corinth. 2. Si cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Secundo, quia hoc diminuisset meritū fidei, per A quam venerat homines iustificare, secundum illud Roma. 3. Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indicijs Christo nascente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, quæ est argumentum non apparentiū, B vt dicitur Heb. 11. Tertio, quia per hoc venisset in dubium veritas humanitatis ipsius, vnde Aug.* dicit in Epistola ad Volusianum, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet somnos, nonne opinionē confirmaret erroris, nec hominem verū nullo modo suscepisse crederetur, & dū oia mirabiliter facit, auferret qđ misericorditer fecit?

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ auctoritas illa intelligitur de ad C uentu Christi ad iudicium, secundum quòd glossa ibidem exponit.

AD 2m dicendum, q̃ de gratia Dei saluatoris erudiendi erant omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquā operatus est salutem in medio terræ. Vnde post passionem & resurrectionem suam dicit discipulis suis Mat. vlt. Euntes docete oēs gētes.

AD 3m dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd auctori D tas iudicis cognoscatur, & ꝓpter hoc oportet, quòd aduentus Christi ad iudicium sit manifestus: sed primus aduentus fuit ad omnium salutem, quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus. & ideo primus Christi aduentus debuit esse occultus.

ARTICVLVS II.

Vtrum natiuitas Christi debuerit aliquibus manifestari.

E AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifestari: quia vt dictum est*, hoc erat congruum humanæ saluti, vt primus Christi aduentus esset occultus: sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secūdum illud 1. ad Timoth. 4. Qui est saluator omnium, maxime fide

busdam manifestari. Probatur, Ad diuinæ sapientiæ ordinē pertinet, vt dei dona & secreta non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam & per eos ad alios deriuētur. ergo in mysterio natiuitatis hoc debuit obseruari. Antecedens declaratur ex auctoritate Actuū. 10. de mysterio resurrectiōis Christi. Consequentia probatur ex auctoritate ad Rom. 13. Omnia ex se & antedictis sunt clara.

¶ In respōsione ad tertium, de morte innocentium ab Herode, habes etiā gētilium testimoniū. Macrobius enim in Saturnalibus narrat Augustū audita talium nece, dixisse. Mallem porcus, q̄ filius fuisse Herodis: fuit enim etiā vnus infans Herodis filius cū aliis interfectus: porcos autem Iudæi nō interficiūt, quia non vescuntur carne suilla. Est.n.hoc velut testimonium ab hostibus de aduētu Magorū ad quærendum Christum natum.

lium. ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶ 2 Præt. Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. nō ergo erat necessarium Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶ 3 Præt. Nullus sapiens manifestat id, ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum: sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio: dicitur enim Mat. 2. q audiens Herodes Christi natiuitatē, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorum, quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, a bimatu, & infra. ergo videtur quòd nō fuerit conueniēs Christi natiuitatem, aliquibus manifestari.

SED CONTRA est, q Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta: sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur q aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Pertinet autem ad diuinæ sapiētiæ ordinē, vt Dei dona, & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam perueniāt & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo. vnde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaretur, sed quibusdā, p quos posset ad alios deuenire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus dei natiuitas innotuisset, ita etiā, et si nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam. s. per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd a nullo cognoscitur, a quo possit testimonium audiri: Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

AD 2m dicendum, quòd Maria & Ioseph instruēdi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerētiam exhibere proli cōceptæ in vtero, & etiam obsequi nascituræ. Eorum autem testimonium propter hoc, quòd erat domesticū, fuisset habitum suspectum circa magnificentiā Christi, & ideo oportuit vt alijs manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

AD 3m dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primo quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Grego. dicit in Homi. Cæli rege nato, rex terræ turbatus est: quis nimirum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur. Secundo, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde Aug. dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quā do superbos reges cuna terrebat infantis? Tertio, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli, quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ, Non tantum Herodes in semetipso turbabatur, quātum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominē æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superflue tamen, quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo Papa dicit, Herodi loquens. Non capit Christum regia tua: nec mūdi dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs. Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysost. dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi, quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quòd autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Absit, vt ad liberandos homines christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

Homil. 10. in Euange. in prin.

In serm. 2. qui est 30. i ordine an te medium to. 10.

Id formaliter habet Chrys. Homi. 2. i Mat. ante mediū in opere imperfecto, to. 2.

In serm. 4. de Epipha. inter princ. & medium

Homi. 2. in Mat. i opere imperfecto super illud, audiēs Herodes turbat' est. tom. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuit conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q non fuit conueniēter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata. Dominus enī Mat. 10. mādauit discipulis, In viā gētium ne abieritis, vt. s. prius manifestaretur iudæis q̄ gentibus. ergo videtur q multo minus a principio fuerit reuelanda christi natiuitas gentilibus, qui ab oriēte venerunt, vt habetur Matthæi 2.

¶ 2 Præt. Manifestatio diuinæ veritatis præcipue debet fieri ad dei amicos, secūdum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico suo: sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini. non ergo debuit christi natiuitas Magis manifestari.

¶ 3 Præt. christus venerat totū mūdum a potestate diaboli liberare, vnde dicitur Malach. 1. Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnū est nomen meū in gentibus. nō ergo solū in oriēte positis debuit manifestari, sed etiam vbiq; terrarum.

¶ 4 Præt. Omnia sacramenta veteris legis erant christi figura: sed sacramenta veteris legis dispensabātur per ministerium sacerdotum legālium. ergo videtur quòd magis debuerit christi natiuitas manifestari sacerdotibus in tēplo, quàm pastoribus in agro.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio subintellecta, Conuenienter electi sunt illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Probatur, Salus futura per Christum ad omnem hominum diuersitatē ptinebat. ergo Christus natus omnibus conditionibus hominum est conuenienter manifestatus. ergo Pastorib', Magis, Simeoni, & Annæ conueniēter. Antecedens probatur ex auctoritate Apostoli. Consequētia probatur, quia hoc. s. salus tot diuersorum, in Christi natiuitate debuit præfigurari, vt nulla hominum conditio a Christi salute excluderetur. Secunda vero cōsequētia declarat, ex sex diuersitatib' iter istos inuentis: prima inter iudæos & gentiles: secunda inter propinquos & distātes: tertia inter sapiētes & simplices: quarta inter potentes & viles: quinta inter peccatores & iustos: sexta iter mares & feminas. Omnia clara sunt.

¶ Su-

¶ 5 Præt. Christus ex virgine matre natus est, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuisse, quod Christus manifestaretur iuuenibus & virginibus, quàm senib⁹ & cõiugatis, vel viduis, sicut Simeoni & Annæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 13. Ego scio quos elegerim: quæ autem fiunt secundũ Dei sapientiam, conuenienter fiunt. ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

RESPON. Dicendum, quod salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat: quia sicut dicitur Col. 3. In Christo Iesu non est masculus & femina, gentilis & iudæus, seruus & liber, & sic de alijs huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus: quia vt Augu.* dicit in sermone de Epiphania, Pastores fuerunt israelitæ, Magi gentiles, illi prope, isti longe, vtrique tamen ad angularem lapidem cõcurrerunt. Fuit etiã inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles. Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, s. Magis: manifestatus est etiam & viris* & mulieribus, vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

In serm. 4. qui est 32. in ord. non procul a pri. tom. 10.

Alias, & mulieri. s.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi, fuit quædam prælibatio plenæ manifestationis, quæ erat futura. & sicut in secunda manifestatione, primo annunciata est gratia Christi per Christum & eius apostolos iudæis, & postea gentilibus, ita ad Christum primo, peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ iudæorum, tamquàm prope existentes, & postea venerunt Magi a remotis, qui fuerunt primitiæ gentium, vt Augu.* dicit.

ser. 2. de Epipha. qui est 30. in ordine, circa prin. tom. 10.

AD 2m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit † in sermo. de Epipha.) Sicut præualet imperitia in rusticitate pastorum, ita præualet impietas in sacrilegijs magorum, vtrosque tamen sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, quod isti Magi non fuerunt malefici, sed sapiẽtes Astrologi, qui apud Persas, vel Chaldæos Magi vocantur.

In serm. 2. epiph. a medio tom. 10

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit*, Ab oriente venerũt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarũ, Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab oriente, ad literam venisse, vel quia de vltimis orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus iudææ venerunt, quæ tamen sunt regioni iudæorum ad orientem. Credibile tamen est, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleũ, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coeuntes.

Ho. 2. Mat. in ope. imper. super illud, Ecce Magi ab oriente, to. 2.

AD 4m dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, nõ iuit Hierosolymam, nec requisiuit scribas & pharisæos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur, sed pastores erant synceri antiquam conuersationem patriarcharum & Moysi colentes. Per hos etiam pastores significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant iudæos.

Li. 2. in Lucam, circa initium est de Simeone & Anna. to. 5.

AD 5m dicendum, quod sicut Ambro.* dicit, generatio domini non solum a iuuenibus: sed etiam a senioribus & iustis accipere debuit testimonium, quorum etiam testimonio propter iustitiã, magis credebatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit. Causa enim, quæ est per se, semper est potior ea, quę est per aliud, vt dicitur in 8. Physico.* sed Christus suam natiuitatem manifestauit per alios, puta, Pastoribus per angelos, & Magis per stellam. ergo multo magis per seipsum debuit suã natiuitatem manifestare.

Li. 8. Phys. tex. 39. to. 4.

¶ 2 Præt. Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Sed Christus a principio suæ cõceptionis plene habuit sapientiæ & gratiæ thesaurum. nisi ergo hanc plenitudinem manifestasset per opera & verba, fuisset frustra ei data sapientia & gratia, quod est incõueniẽs, quia Deus & natura nihil frustra facit, vt dicitur in 1. de Cælo *.

Li. 1. de Cælo text. 32. tom. 5.

¶ 3 Præt. In lib. de Infantia Saluatoris legitur, quod Christus in sua pueritia multa miracula fecit: & ita videtur quòd suam natiuitatem per seipsum manifestauerit.

SED CONTRA est, quòd Leo Papa dicit †, quod Magi inuenerunt puerũ Iesum, nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum: sed alij infantes non seipsos manifestant. ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suam natiuitatem manifestaret.

In serm. 4. de Epiph. in med. incipit. Hic ser. iustũ & rõnabile.

RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanam salutẽ ordinabatur, quæ quidem est per fidem: fides autem salutaris, diuinitatem, & humanitatem Christi cõfitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, vt demõstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non præiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in se monstrauit. & ideo Christus nõ per seipsum suam natiuitatẽ manifestauit, sed per quasdã alias creaturas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & motus, oportet per imperfecta ad perfectum perueniri. & ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas, & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

AD 2m dicendum, quod licet sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio, Christus nõ per seipsum, sed per alias creaturas suam natiuitatẽ manifestare debuit. Probatur, Natiuitas Christi ordinata est ad humanam salutẽ per fidem. ergo oportebat ita manifestari, vt fides deitatis, fidei humanitatis non præiudicaret. ergo nõ per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur, quia fides salutaris est circa vtramque, scilicet deitatem, & humanitatem Christi. Secunda probatur, quia fides humanitatis fit, dum Christus in seipso humanitatem infirmam, sicut alii, exhibuit: fides vero deitatis, dum per creaturas, angelos, s. & stellam pastoribus, Magis, Simeoni, Annæque virtus deitatis manifestatur.

¶ In respõsione ad tertium, collige vltra Chrisostomi auctoritatẽ, quòd ad literã miraculum vini fuit initiũ signorum Christi simpliciter, & non limitate in illo loco. Et hoc optima ratione. litera probat ex verbis Ioan. Baptistæ miraculum quippe vini factum est post baptismũ Christi per annum, secundum ecclesiæ traditionẽ, tria mysteria vno die diuersis annis cõtigisse attestantem, scilicet Magorũ adorationem, baptismũ Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

libet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo: dicitur enim Ecclesiast. 10. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciés tempus apti temporis. Sic ergo sapientia Christo data nó fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit & hoc ipsum, quòd tempore congruo abscódebatur, est sapientiæ indicium.

Ho. 21. in Ioan. nó lóge a princ. to. 4. 3.

AD 3m dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrys.* dicit super Ioan. quòd Christus non fecit miracula antequam aquam conuerterit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum, cum tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem nó incœpit facere signa in prima ætate: æstimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent, liuore liquefacti.

ARTICVLVS V.

Vtrum natiuitas Christi debuerit per angelos & stellam manifestari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifestari per angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundú illud Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus: sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualé eius substantiam. ergo non debuit per angelos manifestari.

¶ 2 Præt. Maior est affinitas iustorú ad angelos quàm ad quoscumq; alios, secundum illud Psal. 33. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas per angelos. ergo nec pastoribus per angelos manifestari debuit.

¶ 3 Præt. Videtur quòd nec magis debuerit manifestari per stellã. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sidera natiuitatibus hominú dominari, sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4 Præt. Signum oportet esse certú ad hoc, quòd per ipsum aliquid manifestetur: sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deute. 32. Dei perfecta sunt opera: sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

RESPON. Dicendum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea,

F quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum, ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea, quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetum interiori spiritussancti instinctu edoceri, absq; signorum sensibilium demonstratione. s. per spiritum prophetiæ. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. iudæi aút consueti erát diuina responsa per angelos accipere, per quos etiam legem acceperant, secúdum illud Actuum 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gentiles vero & maxime astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. & ideo iustis. s. Simeoni & Annæ, manifestata est

G

Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritussancti, secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christm domini. Pastoribus autem & Magis tã quã rebus corporalibus deditis, manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat pure terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cælestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur: ut. n. Aug. dicit in sermo. de Epiph. Cælos angeli habitant, & sidera ornant, vtrisque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tãquam iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones angelorum, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis autem assueris in consideratione cælestium corporum, manifestata est per signú stellæ, quia (vt Chrys. dicit *) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est auté alia ratio, quia vt Greg. † dicit, iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal. i. angelus prædicare debuit. Gétiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio, quia vt Aug. dicit in serm. Epiph. Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fœcunditate generanda. & ideo stellarum multitudini est comparata, vt cælestis progenies speraretur. & ideo Gentiles in sideribus designati, ortu noui sideris excitãtur, vt perueniant ad Christum, per qué efficiuntur semé Abrahæ.

H

* Homi. 6. in Mat. sup. il lud, Ecce stella quam viderant, to mo 2.
† Greg. ho. 10. in euág. circa princ.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud manifestatione indiget, quod de se est occultum: non autem illud, quod de se est manifestum. Caro auté eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. & ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per angelos, qui sunt Dei ministri: unde & cum claritate angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

K

AD 2m dicendú, quòd iusti non indigebant visibili apparitione angelorum: sed eis sufficiebat Interior instinctus Spiritussancti propter eorum perfectionem.

AD 3m dicendum, quòd stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt. n. Aug. * dicit contra Faustum, nulli astrologi ita constituerunt

Li. 2. c. 5. in medio, to. 6

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.*

TItulus minus explicat breuitatis causa, quã quærit. Nã, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta i litera, quintus articulus inquirit per qualia debuerit manifestari, vbi patet non solum de angelis, vt hic explicatur, sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas in quatr. Idem quoque euidéter apparet in pcessu articuli, vbi non solú quare per angelos pastoribus, sed diffuse quoque, quare per stellam Magis, & per inspirationem interioré Simeoni, & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

¶ In corpore articuli vna é cõclusio responsiua quæsito: Christi natiuitas cõuenienter manifestata est per angelos, stellam & inspirationem, pastoribus, iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primo Manifestatio debet fieri signa per familiaria illis, quibus manifestatio fit. ergo conueniéter &c. Antecedens probatur ex similitudine manifestatione syllogistica. Consequentia auté probatur, quia iustis. s. perfectis, familiare est per inspirationem, aliis corporalibus deditis per visibilia, & rursus inter istos aliis iudæis per angelorum visionem, gentilibus per astrorum signa instrui. Cõfirmatur secundo, quo ad hoc quòd omnia signa fuerint cælestia, ex hoc quòd cælestem natiuitatem enarrabãt. Et firmatur tertio, quo ad differentiam inter Angelos & stellam respectu pastorum & Magorú, & hoc triplici ratione, vt patet i litera. Cõfirmat quarto, quo ad stellam, ex spirituali genere Abrahæ, sicut stellarum numerus.

uerunt nascentium hominum fata sub stellis, vt aliquam stellarum, homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. & ideo per hoc non cõfirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur: non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chryso.* dicit, non est hoc astronomiæ opus, a stellis scire eos qui nascũtur, sed ab hora natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt, vt hinc sumentes initium, a stellarum motu futura cognoscerẽt, sed potius econuerso.

Homi. 6. in Mat. nõ procul a princ. tom. 2.

Ad 4m dicendum, q͡ sicut Chrys.* refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, q͡ quædã gens in extremo orientis iuxta Oceanum, scripturam quãdam habebat ex noĩe Seth, & de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis: quæ gens diligenter obseruabat huius stellæ exortũ, positis exploratoribus duodecim, qui certis tẽporibus de nocte ascendebant in montẽ, in quo postmodũ eã viderunt, habentem in se quasi paruuli formã, & super se similitudinẽ crucis. Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus* veter. & noui Testamenti Magi illi traditionem Balaam sequebãtur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hãc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicẽdum, sicut Augu.* dicit in serm. de Epiphania, q͡ ab angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret, & probabile videtur q͡ a bonis, quando in Christo adorando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa† dicit in serm. de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit obtũtum, fulgentior veritatis radius eorũ corda perdocuit, quod ad illuminationẽ fidei ptinebat.

Homi. 2. in Mat. i ope. imper. sup. illud. Vidimus stellã eius, to. 2.

In lib. q. ex no. tes. q. 39 tom. 4.

In serm. 7 qui est 35. in ord. ante med. to. co.

In serm. 4. parum ante medium.

ARTICVLVS VI.

Vtrum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum sextum.*

Titulus de ordine tẽporis quęrit, quo prius pastorib9, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas. ¶ In corpore Auctor duo facit: primo ordinem manifestationum ex Euãgelii auctoritate aperit, scilicet quod ipso die natalis pastorib9, tertiadecima die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundo rationem reddidit optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera. ¶ In responsione ad ad tertium, de tempore occisionis Innocentum multum constat. Ex Euangelio siquidẽ habetur quòd non statim occisi sunt, sed post adorationem Magorum in domo diuersoria iuxta Bethleẽ (i qua natus est Christus) oblatus est Domin9 in templo, & postea portatus a parẽtib9 i Nazareth, vbi Angel9 dixit ad Ioseph, Fuge in Aegyptum: futurum est enim, vt Herodes quærat puerũ ad perdẽdũ eum. Hoc enim oportet fuisse, postquam ex Ierusalem venerant parentes eius in Nazareth, vt Lucas narrat: si. n. ante fuisset, non venisset in Ierusalẽ, nec ide ẽ Nazareth. Vnde certũ relinquitur, quòd non statim Herodes sæuiit in pueros, sed incertum est quãto tẽpore post sæuierit in eos. Satis rationabile est illud impedimẽtum ex Romano itinere pueniśse, qa p̃historia habet q͡ Romam iuerit a filiis accusatus.

In sermo. 2. de Epipha. to. 10.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur q͡ inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis. n. debuit primo manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant; secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostẽdat: sed iusti propinquissimi erant Christo per fidẽ, & maxime eius aduentũ desiderabãt, vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm pastoribus, vel Magis.

¶ 2 Præt. Secundum Augu.* Magi fuerunt primitię gentium Christo crediturarum: sed primo plenitudo gentium intrat ad fidẽ, & postmodũ omnis Israel saluus fiet, vt dicitur Roma. 11. ergo primo debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

¶ 3 Præt. Matth. 2. dicitur, q͡ Herodes occidit omnes pueros, q̃ erãt in Bethleẽ & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur q͡ per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. incõuenienter igitur post tantum tempus fuit gẽtilib9 Chri natiuitas manifestata.

Sed contra est, quòd dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ætates. & ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videt' cõgruo ordine esse dispositum.

Respon. Dicendum, q͡ Christi natiuitas primo quidem, manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt. n. dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum, & vt discesserũt ab eis angeli in cælum, loquebantur adinuicem, transeamus vsque Bethleẽ, & venerunt festinantes. Secundo autem, Magi peruenerunt ad Christũ tertiadecima die natiuitatis ei9, quo die festũ Epiphanię celebratur. Si enim teuolnto anno, vel etiã duobus annis venissent, non inuenissent eũ in Bethleẽ, cũ scriptũ sit Luc. 2. q͡ postquã perfecerunt omnia sm legẽ Domini (offerentes. s. puerũ Iesum in tẽplũ) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatẽ suam Nazareth. Tertio, manifestata est iustis in tẽplo quadragesimo die a natiuitate Christi, vt habetur Lu. 2. Et huius ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli & alij credẽtes ex Iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundo autem, fides Christi peruenit ad plenitudinem gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio aũt, peruenit ad plenitudinem iudæorum, quæ est præfigurata per iustos, vnde & in tẽplo iudæorum est eis Christus manifestatus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed gentiles qui non quærebãt iustitiã, iudæos cõmuniter in iustitia fidei præuenerunt. & in huius figuram Simeon, qui expectabat cõsolationem Israel, vltimo Christum natum cognouit & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicite expectabant.

Ad 2m dicendum, q͡ licet plenitudo gẽtium prius ĩtrauerit ad fidẽ, q̃ plenitudo iudæorũ: tñ primitiæ iudæorũ præuenerũt ĩ fide primitias gẽtiũ, & iõ pastoribus primo manifestata est Christi natiuitas, q̃ Magis.

Ad 3m dicendũ, q͡ de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrys.* n. super Matth. & Aug.† in ser. Epiph. dicunt q͡ stella Magis apparuit per bienniũ ante Christi natiuitatẽ, & tũc præmeditãtes & se ad iter præparantes, a remotissimis partibus orientis peruenerũt ad Christũ tertiadecima die a sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorũ, vidẽs se ab eis illusum, mãdauit occidi pueros a bimatu & infra, dubitãs ne tunc Christus natus esset quãdo stella apparuit, secundum q͡ a Magis audierat.

Aug. in ser. 7. ante medium, & in alio ser. de Epiph. post ser. ad fra. in hæremo, tom. 10. Chrys. ho. 2. in Mat. ante mediũ tom. 2.

Alii

Alij vero dicunt stellam apparuisse primo, cũ Christus natus est, & statim Magi visa stella iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerũt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim aũt dromedariorum velocitate: & hoc dico, si venerunt ex extremis partibus orientis. Quidam tamen dicunt, eos venisse de regione propinqua, vnde fuerat Balaã, cuius doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autẽ ab oriente venisse, quia terra illa est ad orientalem partem terræ iudæorum. Et secundum hoc, Herodes nõ statim recedentibus Magis, sed post biennium pueros interfecit: uel quia dicitur interim accusatus Romã iuisse, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerũ interim destitisse: uel quia potuit credere Magos fallacis stellæ visione deceptos, postquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuisse ad se redire, vt Aug. * dicit in li. de Consensu Euangelistarum. Ideo autem non solum bimos pueros interfecit, sed etiam infra, quia (vt Aug. dicit in quodam sermone Inuocẽtũ) timebat ne puer cui sidera famulantur, speciem suam paulo supra ętatem, vel infra transformaret.

Li.2.c.11.Inter med. & fi.tom.4.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum septimum.*

Titulus clar⁹ est.

¶ In corpore duo sunt, primo ex Chrysost. responde. tur quæsito vna conclusione: Stella non fuit ex cęlestibus. Et affertur quoque rationes ex eodem. Secundo, tractatur quid fuit illa stella: primo secũdũ Chryso. sub cuius opinione afferũtur duo modi dicendi: deinde secundũ propriã opinionem, an secũdũ Leonis firmaram. Oia patẽt in litera. ¶ In responsione ad tertiũ, perspice Auctorem cõmune verbũ de significatione cometarũ admittere do respondere: non quòd propterea, sic ipsum sensisse putandum sit: sed ello quòd sic respondisse intelligendum est. Cometæ enim non magis regis, quam pauperis rustici mortẽ significant. sed quia mortes principum ornãtur, pauperum autem ratio nõ habetur, ideo vulgatum est, quòd significat mortẽ principum, ut magno credimus Alberto.

Opu. 60.c. 7. Et Mat. 2.tom.4.

In ser. 2 Epipha. qui est 30. in ordine & ser. 5. eiusdem festi, tom. 10.

Li.2.ca.5.2 med. to.6.

Ho. 6. post mediũ pri mi fol. a pri cip. hom. tom 2.

ARTICVLVS VII.

Vtrum stella quæ Magis apparuit, fuerit una de cælestibus stellis.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd stella quæ magis apparuit, fuerit vna de cælestibus stellis. Dicit enim Augustinus in quodam sermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cęlo sidus effulsit. Fuit igitur stella cælestis, quæ Magis apparuit.

¶ 2 Præt. August. * dicit in sermone quodã Epiphaniæ: Pastoribus angeli, Magis stella Christum demõstrat: vtrisque loquitur lingua cælorũ, quia lingua cessauit prophetarum: sed angeli pastoribus apparentes, fuerunt vere de cælestibus angelis. ergo & stella magis apparens, fuit vere de cęlestibus stellis.

¶ 3 Præt. Stellæ quæ non sunt in cęlo, sed in aere, dicuntur stellæ cometę, quæ non apparent in natiuitatibus regũ, sed magis sunt in dicia mortis eorum: sed illa stella designabat Regis natiuitatem, vnde Magi dicunt Mat. 2. Vbi est qui natus est Rex iudęorum? vidimus enim stellã eius in oriẽte. ergo videtur quòd fuerit de cælestibus stellis.

Sed contra est, quod Aug*. dicit in li. 2. contra Faustũ: Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ, itinerum suorum ordinẽ sub creatoris lege custodiũt, sed nouo virginis partu nouum sidus apparuit.

Respon. Dicendũ, quòd sicut Chrys. dicit super Mat. quòd illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cælestiũ stellarũ, multipliciter manifestũ est. Primo quidẽ, quia nulla alia stellarũ hac via incedit, hæc.n. stella ferebatur a septentrione in meridiẽ: ita.n. Iudæa iacet

F ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secundo, apparet hoc ex tẽpore: non.n. solũ apparebat in nocte, sed etiã in media die, quod nõ est virtutis stellæ, sed nec etiã lunę. Tertio, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cũ.n. intrauerunt Hierosolymã, occultauit seipsam, deinde vbi Herodẽ reliquerunt, seipsam mõstrauit. Quarto, quia non habebat continuũ motũ, sed cũ oportebat ire Magos, ibat, cũ oportebat stare, stabat, sicut & de colũna nubis erat in deserto. Quinto, quia non in sursum manens, partum Virginis demonstrabat, sed deorsum descẽdens, hoc faciebat. Dicitur.n. Mat.

G 2. quòd stella, quã viderant Magi in oriẽte, antecedebat eos, vsque dũ veniens staret supra vbi erat puer. Ex quo patet, quòd verbũ Magorũ dicẽtiũ, Vidimus stellã eius in oriente, non est sic intelligendũ, quasi ipsi in oriẽte positis, stella apparuerit existẽs in terra iuda, sed quia viderunt eã in oriente existentẽ, & præcessit eos vsque in iudęam, quãuis hoc a quibusdã sub dubio relinquatur. Nõ sũt potuisset distincte domũ demonstrare, nisi esset terrę vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur propriũ stellę, sed virtutis rationalis cuiusda. Vnde videtur hęc stella virtutis inuisibilis fuisse in talẽ apparentiã transformata. Vnde quidã dicunt, quòd sicut Spiritussanctus descendit super baptizatũ Dominũ, in specie colũbę, ita apparuit Magis in specie stellę. Alij

H vero dicũt, quòd angelus, qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit magis in specie stellę. Probabilius tamen videtur, quòd fuerit stella de nouo creata, non in cęlo, sed in aere vicino terrę, quę fm diuinã voluntatẽ mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ser. * Epiphan. Tribus Magis in regione orientis, stella noua claritatis apparuit, quæ illustrior ceteris, pulchriorque sideribus, in se intuẽtiũ oculos animosque cõuerteret, vt cõfestim aduerteretur, nõ esse otiosum, qd tã insolitũ videbatur. In ser. 1. de Epip. (lõge a prin.)

Ad primvm ergo dicẽdũ, quòd cælũ in sacra scriptura quandoque dicitur aer, fm illud, Volucres cæli, & pisces maris.

Ad 2^m dicendum, quòd ipsi angeli cęlestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellę cęlestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

I Ad 3^m dicendum, quòd sicut stella illa, nõ est secuta modum stellarum cęlestium, ita nec etiam stellarũ cometarum, quę nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cęleste regnum Christi comminuit, & consumit vniuersa regna terrę, & ipsum stabit in ęternum, vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Christũ adorandum uenerint.

Ad octavvm sic procedit. Videtur quòd Magi nõ conuenienter

K ad Christũ venerãdũ venerint. vnicuique.n. Regi reuerentia debetur a suis subiectis: Magi aũt nõ erant de regno iudęorũ. ergo cũ ex visione stellę cognouerunt natũ esse Regem iudęorum, videtur quòd incõuenienter venerint ad eũ adorãdũ.

¶ 2 Prę. Stultũ est viuente rege alio, extraneũ regẽ annũtiare: sed in regno iudęę regnabat Herodes. ergo stulte fecerũt Magi, alterius regis natiuitatem annuntiantes.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum octauum.*

Titulus de conuenientia seu rationabilitate actus quærit.

¶ In corpore vnica conclusio: Creãdũ est Magos a Spiritu sancto inspiratos sapienter Christũ adorasse. Probatur: Magi suorũ primitię Gẽtium in Christũ credentium, ergo creadã est &c. Antecedens manifestatur quia in ipsis sicut in quodam præsagio fides deuotioque gẽtiũ a remotis ad Christum

Mat. 2. pri

stum venientium monstrabatur. Consequētia probatur: quia sicut fides deuotioque gentium est absq; errore per inspirationem Spiritussancti ita &c.

A ¶ 3 Præt. Certius est cæleste indicium, q̄ indicium humanum: sed Magi ducatu cælestis indicij ab oriente venerant in Iudæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶ 4 Præt. Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi regibus iam regnantibus: sed Magi non inuenerant Christum regia dignitate fulgentem. ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

B SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splēdore ortus tui: sed qui diuino lumine ducuntur, nō errant. ergo Magi absque errore Christo reuerentiam exhibuerunt.

Ar. 6. huius q. arg. 2. RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* Magi sunt primitiæ gentium in Christum credentium, in quibus apparuit sicut in quodā præsagio fides, & deuotio gētium venientium a remotis ad Christum: & ideo sicut deuotio & fides gentium est absque errore per inspirationem Spiritussancti, ita etiā credendum est, Magos a Spiritusancto inspiratos, sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.

In serm. 2. qui est 30. in ord. an te mediū il lius, to. 10. C AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in sermone Epiphaniæ, cum multi reges iudæorum nati fuissent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandū quæsierunt. Non itaque regi iudæorum, quales illic esse solebant, hunc tam magnum honorē longinqui, alienigenę, & ab eodem regno prorsus extranei, a se deberi arbitrabantur: sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se salutē, quæ secundum deum est, consecuturos minime dubitauerunt.

AD 2m dicendum, ꝙ per illam annuntiationem Magorum, præsignabatur constantia gentium, Christum vsq; ad mortem confitentium. Vnde Chrys.† dicit super Matth. quòd dum considerabant regem futurum, non timebant regem præsentem, adhuc non viderant Christum, & iam parati erant pro eo mori.

Homi. 2. in Mat. † ope. imper. sup illud: Vidimus stellā. tom. 2.

D AD 3m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in sermo. Epiphaniæ: Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine deus infans, poterat eos ad ipsam perducere ciuitatem Bethleem, in qua natus est Christus: sed tamen subtraxit se, donec de ciuitate, in qua Christus nasceretur, etiam iudęi testimoniū perhiberent, vt sic geminato testimonio confirmati, sicut Leo Papa* dicit, attentiori fide expeterēt, quem & stellæ claritas & prophetiæ manifestabat auctoritas. Et ita ipsi annuntiant iudæis Christi natiuitatem & interrogant locum, credunt & quęrunt, tamquàm significantes eos, qui ambulant per fidē, & desiderant speciem, vt Aug. dicit* in sermo. epiphaniæ. Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Christi, similes facti sunt fabris arcæ Noe, qui alijs vbi euaderent pręstiterunt, & ipsi diluuio perierunt. Audierunt & abierūt inquisitores, dixerunt, & remanserunt doctores similes lapidibus miliarijs, qui viam ostendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum est, vt aspectu stellæ subtracto, Magi humano sensu in Hierusalem irēt, quærentes in ciuitate regia regem natum, vt in Hierusalem primo Christi natiuitas publice annuntiaretur, secundum illud Isa. 2. De Sion exhibit lex, & verbum domini de Hierusalem, & vt etiam studio Magorum de longe venientium, damnaretur iudæorum pigritia prope existentium.

In ser. 6. & est 34. in or di. a medio tom. 10.

In ser. 4. de Epiph. inter prin. & med.

In serm. 6. qui est 34. in or. de tē po. paulo a prin. to. 10.

A AD 4m dicēdū, ꝙ sicut Chrys.* dicit super Matth. Si Magi terrenum regem quærētes venissent, fuissent confusi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, vnde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem, quia cælestem regem quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen solius stellæ testimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoscunt deum: & offerunt munera dignitati Christi congruentia: aurum quidem, quasi regi magno, thus quod in dei sacrificio ponitur, immolatur vt deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tamquàm pro salute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.* dicit, in-

Homi. 2. in Mat. ī ope. imp. super illud, Et intra. do. c. 2.

B struimur, vt nato regi aurum, per quod significatur sapientia, offeramus, in conspectu eius, sapientiæ lumine splendentes: thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus deo, si per orationum studia deo redolere valeamus: myrrham autem, quæ significat mortificationem carnis, offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificemus.

Hom. 10. in euang. post med. illius.

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerū Iesum obseruatis, in quatuor articulos diuisa.

C DEINDE considerandum est, de circūcisione Christi. Et quia circuncisio est quædam professio legis obseruandæ, secundum illud Galat. 5. Testificor omni homi circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: simul cum hoc quærendum est, de alijs legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

D ¶ Primo, De eius circuncisione.
¶ Scdo, De nominis impositione.
¶ Tertio, De eius oblatione.
¶ Quarto, De matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non debuerit circuncidi. Veniente. n. veritate, cessat figura: sed circun-

E cisio fuit Abrahæ præcepta, in signum fœderis, quod erat de semine nascituro, vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Christi natiuitate completum. ergo circuncisio statim cessare debuit.

¶ 2 Præt. Omnis Christi actio, nostra est instructio: vnde dicitur Io. 13. Exemplū dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: sed nos non debemus circuncidi, secundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Christus vobis nihil ꝓderit. ergo videtur quòd nec

¶ Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum primum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus debuit circuncidi. Probatur septem rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ In responsione ad secundum, vbi de imitatione Christi, quo ad circuncisionem corpoream agitur, dubium occurrit de circuncisione christianorū iudorum, dicentiū se circuncidi vt conformentur Christo, an sit licita. Videtur enim quòd nō. Primo, ex auctoritate Apostoli. Si circuncidimini, Christus nihil vobis proderit, ad Galat. 5. & ex auctoritate ecclesiæ, quæ in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinauit circūcisionem, & alia legalia, post publicationē euangelij esse nō solum mortua, sed mortifera. Secundo, quia circuncisio facta ad imitationem Christi, nō effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & iudæorum: quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertiom, fit ad imitationem illius tertij, ergo per hoc circuncisio facta ad imitationem Christi est circuncisio legalis. Et confirmatur,

Infra q. 40. ar. 4. cor. Et 4. dis. 1. c q. 2. ar. 2. q. 3. Et opus. 60 c. 5.

Christus debuerit circuncidi.

¶ 3 Præt. Circuncisio est ordinata in remedium originalis peccati: sed Christus non contraxit originale peccatum, vt ex supradictis patet.* ergo Christus non debuit circuncidi. q.15. art.1,

SED CONTRA est, quod dicitur Luc.2. Postquam cōsumati sunt dies octo, vt circuncideretur puer.

G RESPON. Dicendum, quod pluribus de causis Christus debuit circuncidi. Primo quidem, vt ostēdat veritatem carnis humanæ, contra Manichæū, qui dixit eum habuisse corpus phantasticum, & contra Apollinariū, qui dixit corp' Christi esse diuinitati consubstantiale, & contra Valentinum, qui dixit Christum de cælo corpus attulisse. Secundo, vt approbaret circuncisionem, quam olim deus instituerat. H Tertio, vt comprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circūcisionis mandatum acceperat in signū fidei, quā de ipso habuerat. Quarto, vt Iudæis excusationem tolleret, ne eum reciperent, si esset incircuncisus. Quinto, vt obediendi virtutem nobis suo commendaret exemplo: vnde & octaua die circuncisus est, sicut in lege erat præceptum. Sexto, vt qui in similitudinem carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati consueuerat mundari, non respueret. I Septimo, vt legis onus in se sustinens, alios a legis onere liberaret, secundum illud Gal.4. Misit deus filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod circūcisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustæ generationis, a qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi: & ideo veritas huius figuræ non fuit plene impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, ante quam circūcisio suam virtutem & statum habebat: & ideo decuit Christum ante suam passionem tamquàm filiū Abrahæ circuncidi.

AD 2[m] dicendum, quod Christus circuncisionē suscepit eo tempore, quo erat sub præcepto: & ideo sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tēpore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus, & opportunitas, vt dicitur Eccles.8. Et præterea, vt Orig.* dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti, ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christū, & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est, quod Apostolus dicit Colos.2. In quo, scilicet Christo, circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione domini nostri Iesu Christi. Orig.hom. 14. in Luc. in prin. to. 3.

AD 3[m] dicendum, quod sicut Christus propria voluntate mortem nostram suscepit, quæ est effectus peccati (nullum in se habens peccatum) vt nos a morte libe-

firmatur, quia fieri ad imitationem alicuius mediate vel immediate, non variat naturam actus: sed circuncisio facta ad similitudinem Christi immediate, fit mediate ad similitudinem legalis circuncisionis: quia Christus legalem circuncisionem suscepit. ergo circuncisio ad similitudinem Christi facta est legalis. Tertio, quia secundum Apostolū ab omni specie mali abstinendum est: inficiari autem nō potest, quin circuncisio ista habeat speciem mali: nam constat quod habet speciē iudaismi, igitur illicita est. In oppositū autem est, quia damnare totam illā patriā Christianā, & morem antiquū tot ecclesiarum, præsumptuosum videt. ¶ Ad euidentiā huius quæstionis sciēdum est, quod non vertitur in dubium, an circūcisio legalis sit alicubi licita. Determinata siquidē est in dicto cōcilio hæc quæstio, & definitū est circuncisionem legalem, siue in ea ponatur spes, siue non, esse illicitam. Sed quia ista circūcisio negatur, quòd sit legalis, dicunt enim quòd non fit ad obseruandam legem Moysi, vel præceptum datū Abrahæ de circuncisione, propterea in dubium vertitur, an sit licita vel illicita. Via autem resolutionis incedēdo circuncisio facta præcise ad conformandū hominem Christo, duo in se continet. s. ipsam corporalē circūcisionem voluntariam, & cōformitatē ad Christum circuncisum. Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum: quoniam actus malus ex suo genere, non potest recte fieri ex adiuncto bono fine: quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: circuncidere autem licite potest se hŏmo ob sanitatem. non igitur est ex suo genere mala corporalis circūcisio voluntaria. Ex secundo autem inquantum cōnnect conformitatem ad Christum, constat quòd malus non redditur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se. bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet K actum illum. Inquantum vero continet sic circuncisum (non enim additur conformitas ad Christum absolute, sed ad Christum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & legalem, quoniā circūcisio eius fuit & corporalis & legalis: immo ideo ad literā corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circuncisionem susciperet. Et propterea si conformitas ad Christum circuncisum, intelligatur ad circuncisum materialiter & formaliter, actus circuncisionis redditur malus pro tempore euangelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est, quam circuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet, & rationes secundo & tertio loco arguendo probant. Si vero conformitas referatur ad Christum circuncisum corporaliter tantum ratione similitudinis in patiendo, quia scilicet vnit se Christum in dolore circuncisionis, non malus, sed laudabilis redderetur

F actus circuncisionis. Ratione vero similitudinis in hoc, quòd est esse circuncisum corporaliter: quia Christus fuit corporaliter circuncisus, cum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitiū, nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem factæ video, nisi quod pro tanto malus esset, pro quanto vanus esset: careret. n. necessitate & pia vtilitate, si solum pro corporea assimilatione heret. Et si quod quadam veneratione Christi hoc fieret, an actus sit religiosus, an superstitiosus, considerandum est. Et quidem quòd sit superstitiosus sectatur, quia corporalem cæremoniam inutilem contra communem ecclesiæ morē, habentem mali speciem exercet. Sed quòd cæremonia hæc licet sit corporea, nō sit vana aut inutilis, inde apparet quod nonnulla veneratio est vacare assimilationi ad principem. In honorem siquidem principum vocam' filios nostros, ipsorū principum nominibus, vt Iulios a Iulio, & Leones a Leone. Nec superstitiose similis honos in sanctos transfertur: sed ad venerationem sanctorum spectare credimus, quod tot nostros sanctorum nominibus appellemus. Et propterea sicut assimilari velle sanctis in nominibus, extra religionē non est, sed ad venerationem quandam spectat, ita honorem hunc exhibere Christo, vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuncisus homo, non superstitionis vanitas, sed veneratio quædam est, ab hominibus humano more exhibita, & licet sit non secundum communem ecclesiæ morem, est tamen secundum illarū ecclesiarū, quæ sunt in India sub rege Dauid, qui vulgariter dicitur Preste Ioanni, antiquum vetustumq; morem, qui & olim quàm ab vniuersali aut Romana ecclesia damnatus apparet: & propterea licet alibi circuncisio ista esset superstitiosa, non tamen vbi est consueta. De mali autem specie, quam præferre circuncisionem hoc tempore negari etiā non potest, dicitur tamen quod ab omni specie mali cauendum est, quando & vbi speciem mali habet. Verum, vbi & quando actus aliquis cessat habere mali speciem, potest exerceri licite. nam comedere immolata idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinam 1. ad Cor.8. & 10. quandoq; est licitum & quandoq; illicitum: illicitum præsentibus infirmis est illicitum: quando autem & vbi scandalum infirmorum nō timetur, licitum est. Et secundum hoc, circuncisio huiusmodi, quia in ecclesijs illis non est in scandalum infirmorum, neq; mali occasio, cessat habere ibi mali speciē. Et si obijciatur, quod licet tollatur per hoc ratio scādali apud illos, non tamen tollitur per hoc ratio scandali apud innumeras Christi ecclesias, quæ de Iudeorū circuncisione scandalizantur, vtpote iudaismi speciem habente, non hic vel ibi, sed simpliciter & absolute post perfectā euangelij publicationē consulendum credo per Romanā ecclesiā esset, vt vel nō toleraretur

circunci-

pateret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quae est remedium originalis peccati, suscepit absque hoc quòd haberet originale peccatū, vt nos a legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionem efficeret, vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christo nomen impositum. Veritas enim euangelica debet praenuntiationi propheticae respondere: sed prophetae aliud nomen de Christo praenuntiauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina praedari. Et 9. Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri saeculi, princeps pacis. & Zach. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriēs nomen eius. ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 2 Praet. Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomē nouum, quod os domini nominauit: sed hoc nomen Iesus nō est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri testamento impositum, vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd incōuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 3 Praet. Hoc nomen Iesus salutē significat, vt patet per id, quod dicitur Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suum a peccatis eorum: sed salus per Christū non est facta solum in circuncisione, sed etiam in praeputio, vt patet per Apost. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

SED CONTRA est auctoritas scripturae, in qua dicitur Luc. 2. quòd postquàm consummati sunt dies octo, vt circunciderertur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

RESPON. Dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Metaph. ratio, quam significat nomen, est definitio, quae designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominum semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel a tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel a cognatione: sicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis

A Baptistae volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me deus omnium laborum meorum. Genes. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Genes. 25. dicitur, quòd quia qui primus egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus, vocatum est nomē eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quae imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut B Gen. 17. dictum est Abrahae, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Et Mat. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiae collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur, ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, idest, Saluator, angelo hoc nomē praenuntiante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, nobiscum deus, C designatur causa salutis, quae est vnio diuinae & humanae naturae in persona filij dei, per quam factum est, vt deus esset nobiscum, quasi particeps nostrae naturae. Per hoc autem quòd dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designatur a quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quòd dicitur, Vocabitur nomen eius admirabilis &c. designatur via & terminus nostrae salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis cōsilio & virtute, ad haereditatem futuri saeculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum dei, sub ipso principe deo. Quòd vero dicitur, Ecce vir, Oriens nomē eius, D ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad incarnationis mysterium, secundum quòd exortum est in tenebris lumen rectis corde.

AD 2m dicendum, quòd his qui fuerunt ante Christum, potuit conuenire hoc nomen Iesus secundum aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam particularem & temporalem salutem attulerunt: sed secundum rationem spiritualis & vniuersalis salutis hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen nouum.

AD 3m dicendum, quòd sicut Genes. 17. legitur, simul Abraham suscepit nominis impositionem a deo, & circuncisionis mandatum: & ideo apud iu- E daeos consuetum erat, vt ipso die circuncisionis nomina pueris imponerentur, quasi ante circuncisionem perfectum esse non habuerint: sicut etiam nunc pueris in baptismo nomina imponuntur. Vnde super illud Prouerbio. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea, dicit gloss. Quare Salomon se vnigenitum coram matre nominat, quem fratrem vterinum praecessisse scriptura attestatur, nisi quia ille mox natus, sine nomine quasi numquàm esset, de vita decessit? Et ideo Christus simul cum fuit circuncisus, nominis impositionem accepit.

circuncisio tali ratione consueta, vel si toleranda iudicaretur, vt secundum se licita, tolleretur ratio scandali apud ecclesiasticas. Et per haec patet solutio omniū obiectorum. Haec sunt quae de hac q. nota mihi occurrerunt, in qua libentius audirem apostolicae sedis sententiam, quàm propriā proferrem opinionem.

Opusc. 60. cap. 6.

¶ *Super Quaestionis trigesimaseptimae Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore triplex ratio imponendi nomina refertur. Deinde respōdetur quaesito. Nomina debēt imponi a proprietatibus rerum, vel imponuntur a circumstantiis quomodolibet, vel significant aliquod gratuitum donum diuinitus illis datū. Primū declaratur in nominibus generum & specierum. Secundum, in singularium nominibus. Tertiū, in nominibus diuinitus impositis.

¶ Conclusio responsiua est. Conuenienter vocatum est nomen Christi Iesus, idest, saluator: quia fuit impositum diuinitus angelo nūtiāte, & Christo hoc munus gratiae collatum est, vt esset saluator omnium.

¶ Super Quaestionis trigesimaeseptimae Articulum tertium.

Titulus clarus est,

¶ In corpore vnica conclusio respõsiua quaesiti: Christus cõuenienter in templo oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex muliere natus primogenitus est, ergo cõuenienter, &c. antecedens quo ad primam partem declaratur ex fine, quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in mẽbris suis impleret. Quo ad secundam est per se euidens. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitũ duo praecepta, alterum inquantum ingenitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara,

Op. 60. ar. 8.

¶ Sed circa rationẽ in litera redditam de sacrificio praecepto Leuit. 12. quia .s. pro peccato prolis offerebatur, dubiũ occurrit: tum quia peccatum originale prolis iam expiatũ erat octauo die per circũcisionem: tum quia in textu illo expresse dr̃, Et orabit pro ea, s. matre, sacerdos & mũdabitur, & non dicitur, Orabit pro filio. male ergo in litera dicitur, quod offerebatur pro peccato prolis.

¶ Ad huius euidentiam considerandũ est, quod litera illius textus, vt glossa ex Aug. dicit dupliciter legi potest. Primo, vt ly pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Auctor sequens Aug. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet Lucae, dicentis: Cũ inducerẽt puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim quod dicit pro eo, & nõ pro matre, ostendit quod illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt praedixerat Euangelista. ergo. Alio modo, ly pro filio aut filia, refertur ad purgationis terminatiuum, & secundum hunc sensum ab alijs expositus, & remanet indecisum pro quo fiat oblatio, an pro filio, an pro matre, quae ibi mundari dicitur. Et quia litera illa vtriusque expositionis est capax, quia potest cum vtraque oratione (tam. s. antecedente de termino purgationis quàm subsequente de oblatione) construi ly pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis, ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex litera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidẽ quòd pro peccato oblatio fieret, textus clare dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum a litera est dicẽte, animal vnum pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod non pariendo, sed concũbendo commisit, quia communiter aliquod veniale peccatum in actu illo interuenit, omnino irrationabile non est, ac litera tamen nõ habetur, quia orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationẽ autem non dicit fieri pro matre. Habetque contra se haec opinio verbum inductum ex Euangelista, quod potest glossari, quòd intelligitur ratione praesentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto, Cũ inducerent eum vt faceret pro eo haec secundum consuetudinem legis, vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

¶ Et licet haec glossa non appareat conuincibilis de falsitate, si tamen peritorum regulas sequendo, in tutiorem declinare debemus partẽ; dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato: tum quia euangelistae auctoritas indistincte tradit, quòd pro puero haec faciebant: tum quia August. tanti facit haec euãgelistae verba, vt dicat conuinci ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia: tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vltra illam ex Augustino allatam, & diui Thomae accedit non posthabenda auctoritas: pro matris autem peccato oblationem fieri nulla tradit scripturae auctoritas, dicente expresse textu mundationẽ matris esse corporeã, dum dicit, Et rogabit pro ea sacerdos, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui, & non dixit a peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶ Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circuncisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam cum reatu aeternae poenae damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remisso quo ad maculam cũ reatu aeternae poenae damni, offerre vt expietur aliqualiter quo ad fomitem, vt scilicet proles minus prona sit ad malũ. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circuncisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum, vt sic adiunctum hoc sacrificium circuncisioni, accederet ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, patre misericordiarum largiente.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter fuerit christus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 13. Sanctifica G mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel: sed christus exiuit de clauso virginis vtero, & ita matris vuluã non aperuit. ergo christus ex hac lege nõ debuit in templo offerri.

¶ 2 Praet. Illud quod est semper praesens alicui, non potest ei praesentari: sed christi humanitas semper fuit deo maxime praesens, vtpote ei coniuncta in vnitate personae. ergo non oportuit, quòd coram domino sisteretur.

¶ 3 Praet. Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiae veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem: sed hostiae non debet esse alia hostia. ergo non fuit conueniens, vt pro christo alia hostia offerretur.

¶ 4 Praet. Inter legales hostias praecipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium, vt habetur Num. 28. vnde etiam christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus dei. magis ergo fuit cõueniens, quòd pro Christo I offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

SED IN CONTRARIVM est, auctoritas scripturae, quae hoc factum esse testatur, Luc. 2.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, christus voluit sub lege fieri, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata, duplex praeceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad om K nes, vt. s. completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt habetur Leuit. 12. & hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primo praesentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autẽ praeceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis: sibi .n. dominus deputauerat omne primogenitum filiorũ Israel, pro eo quòd ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. H in quo etiam praefigurabatur christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, haec duo euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cum dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eũ dño, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctum dño vocabitur. Secundo illud, quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit, Vt darẽt hostiam, secundum quòd dictũ erat in lege dñi, par turturum aut duos pullos columbarũ.

At. 1. huius q. in corp. & ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Greg. Nissenus dicit, Illud legis praeceptum in solo incarnato deo singulariter & ab alijs differẽter impleri videtur. ipse namque solus ineffabiliter cõceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea

connubio referatum, seruans & post partũ inuiolabiliter signaculũ castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de femineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

AD 2^m dicendum, quòd sicut filius dei non ppter seipsum factus est homo & circũcisus in carne, sed vt nos per gratiã faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nósmetipsos. Et hoc post circũcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

AD 3^m dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos, qui deum legis negant a Christo fuisse in euangelio prædicatum. Non.n. putandum est, vt Orig. dicit, quòd filium suum bonus deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

Hom. 14. in Luc. a medio illius, tom. 4.

AD 4^m dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent, qui vero non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui cũ diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen, huiusmodi aues figurã congruunt; turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionẽ fidei significat: quia vero est animal castum, significat castitatem: quia vero est animal solitarium, significat contemplationem. Columba vero est animal mãsuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale; vnde significat vitam actiuam: & ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrumque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba vero, quæ est gregalis, significat publicas orationes ecclesiæ. Vtrumque vero animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solum in anima, sed etiam in corpore.

¶ Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

Opusc. 60. cap. 3.

Titulus clarus est.
¶ In corpore vna cõclusio. Mater Christi cõueniente pur- ganda accessit. Probatur. Sicut gratia a Christo in matrẽ, ita & humilitas. ergo sicut Chrs sub lege, ita & mater. Antecedẽs pbatur: quia humilibus datur gratia. Consequentia est euidẽs: quia ad humilitatẽ matris spectare constat purgationem ...

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter mater dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim non videtur esse nisi ab immunditia: sed in beata Virgine nulla fuit immũditia, vt ex supra dictis patet. ergo non debuit, vt purganda ad tẽplum accedere.

Ar. præced. ad 1.

¶ 2 Præt. Leuitic. 12. dicitur. Mulier quæ suscepto semine pepererit masculũ, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur sanctuarium, donec impleantur dies purgationis

A eius: sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. non ergo debuit ad templum venire purgãda.

¶ 3 Præt. Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam: sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ auctorem habebat. non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

RESPON. Dicendum, quòd sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij cõformaretur: humilibus enim deus dat

B gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circuncisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandũ humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem iudæis tolleret, pp eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamẽ purgationis obseruantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis præceptum: & ideo signanter euangelista dicit, quòd cõpleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum

C se purgatione non indigebat.

AD 2^m dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immũditia matrem dei, quæ non peperit suscepto semine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est. In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd legalia sacramenta non purgebant ab immunditia culpæ, quę fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant: purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam, sicut in secunda parte dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo con- 1.2. q. 102. art. 5.

D traxerat: & ideo non indigebat purgari.

QVAESTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum primum.

Titulus clarus est.
¶ In corpore vna conclusio. Conueniens fuit Ioannem baptizare. Probatur dupliciter. Litera ordinata est & clara.

DEINDE considerandum est, de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, Primo cõsiderandum est de baptismo Ioannis in communi. Secundo

E de baptizatione Christi.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundo, Vtrum ille baptismus fuerit a deo.

¶ Tertio, Vtrum contulerit gratiam.

¶ Quarto, Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶ Quinto, Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶ Sexto, Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi.

busdam manifestari. Probatur, Addiuinæ sapientiæ ordinē pertinet, vt dei dona & secreta non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam & per eos ad alios deriuētur. ergo in mysterio natiuitatis hoc debuit obseruari. Antecedens declaratur ex auctoritate Actuū. 10. de mysterio resurrectiōis Christi. Consequentia probatur ex auctoritate ad Rom. 13. Omnia ex se & antedictis sunt clara.

¶ In respōsione ad tertium, de morte innocentium ab Herode, habes etiā gētilium testimoniū. Macrobius enim in Saturnalibus narrat Augustū audita talium nece, dixisse. Mallem porcus, q̄ filius fuisse Herodis: fuit enim etiā vnus infans Herodis fili⁹ cū alijs interfectus: porcos autem Iudæi nō interficiūt, quia non vescuntur carne suilla. Est.n.hoc velut testimonium ab hostibus de aduētu Magorū ad quærendum Christum natum.

lium. ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶ 2 Præt. Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. nō ergo erat necessarium Christo nato, eandem alijs manifestari.

¶ 3 Præt. Nullus sapiens manifestat id, ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum: sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio: dicitur enim Mat. 2. q̄ audiens Herodes Christi natiuitatē, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Cessit etiam hoc in detrimentum aliorum, quia ex hac occasione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, a bimatu, & infra. ergo videtur quòd nō fuerit conueniēs Christi natiuitatem, aliquibus manifestari.

SED CONTRA est, q̄ Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta: sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur q̄ aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Pertinet autem ad diuinæ sapiētiæ ordinē, vt Dei dona, & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediate ad quosdam perueniāt & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur
I Act. 10. quòd deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo. unde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaret, sed qbusdā, p quos posset ad alios deuenire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus dei natiuitas innotuisset, ita etiā, et si nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam.s. per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd a nullo cognoscitur, a quo possit testimonium audiri: Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

AD 2[m] dicendum, quòd Maria & Ioseph instruendi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur:
K quia ad eos pertinebat reuerētiam exhibere proli cōceptæ in vtero, & etiam obsequi nasciturę. Eorum autem testimonium propter hoc, quòd erat domesticū, fuisset habitum suspectum circa magnificentiā Christi, & ideo oportuit vt alijs manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

AD 3[m] dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primo quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Grego. dicit in* Homi. Cæli rege nato, rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur. Secundo, quia per hoc figurabatur iudicia-

Homil. 10. in Euange. in prin.

F ria Christi potestas. Vnde Aug.† dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quādo superbos reges cuna terrebat infantis? Tertio, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli, quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ *, Non tantum Herodes in semetipso turbabatur, quātum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominē æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superflue tamen, quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo † Papa dicit, Herodi
G loquens. Non capit Christum regia tua: nec mūdi dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs. Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysost.* dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi, quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quòd autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Absit, vt ad liberandos homines christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiun
H tur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

In serm. 2. qui est 30. i ordine ante medium to. 10.
Id formaliter habet Chrys. Homi. 2. i Mat. ante mediū in opere imperfecto, to. 2.
In serm. 4. de Epipha. inter princ. & medium
Homi. 2. in Mat. i opere imperfecto super illud, audiēs Herodes turbat⁹ est. tom. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum sint conuenienter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ non sint conueniēter electi illi, quibus est christi natiuitas manifestata. Dominus enī Mat. 10. mādauit discipulis, In viā gētium ne abieritis, vt.s. prius ma
I nifestaretur iudæis q̄ gentibus. ergo videtur q̄ multo minus a principio fuerit reuelanda christi natiuitas gentilibus, qui ab oriēte venerunt, vt habetur Matthæi 2.

¶ 2 Præt. Manifestatio diuinæ veritatis præcipue debet fieri ad dei amicos, secūdum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico suo: sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini. non ergo debuit christi natiuitas Magis manifestari.

¶ 3 Præt. christus venerat totū mū
K dum a potestate diaboli liberare, vnde dicitur Malach. 1. Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnū est nomen meū in gentibus. nō ergo solū in oriēte positis debuit manifestari, sed etiam vbiq; terrarum.

¶ 4 Præt. Omnia sacramenta veteris legis erant christi figura: sed sacramenta veteris legis dispensabātur per ministerium sacerdotum legālium. ergo videtur quòd magis debuerit christi natiuitas manifestari sacerdotibus in tēplo, quàm pastoribus in agro.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio subintellectu, Cōuenienter electi sunt illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Probatur, Salus futura per Christum ad omnem hominum diuersitatē ptinebat. ergo Christus natus omnibus conditionibus hominum est conuenienter manifestatus. ergo Pastorib⁹, Magis, Simeoni, & Annæ conueniēter. Antecedens probatur ex auctoritate Apostoli. Cōsequētia probatur, quia hoc.s. salus tot diuersorum, in Christi natiuitate debuit præfigurari, vt nulla hominum conditio a Christi salute, excluderetur. Secunda vero cōsequētia. declarat, ex sex diuersitatib⁹ iter istos inuentis: prima inter iudæos & gentiles: secunda inter propinquos & distātes: tertia inter sapiētes & simplices: quarta inter potentes & viles: quinta inter peccatores & iustos: sexta īter mares & feminas. Omnia clara sunt.

¶ Su-

§ 3 Præt. Christus ex virgine matre natus est, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuisse, quod Christus manifestaretur iuuenibus & virginibus, quàm senibus & coniugatis, vel viduis, sicut Simeoni & Annæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 13. Ego scio quos elegerim: quæ autem fiunt secundum Dei sapientiam, conuenienter fiunt. ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

RESPON. Dicendum, quod salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat: quia sicut dicitur Col. 3. In Christo Iesu non est masculus & femina, gentilis & iudæus, seruus & liber, & sic de alijs huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus: quia vt Augu.* dicit in sermone de Epiphania, Pastores fuerunt israelitæ, Magi gentiles, illi prope, isti longe, vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt. Fuit etiam inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles. Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, s. Magis: manifestatus est etiam & viris* & mulieribus, vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Christi salute.

In serm. 4. qui est 32. in ord. non procul a prin. tom. 10.

Alias, & mulieri. s.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi, fuit quædam prælibatio plenæ manifestationis, quæ erat futura. & sicut in secunda manifestatione, primo annunciata est gratia Christi per Christum & eius apostolos iudæis, & postea gentilibus, ita ad Christum primo peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ iudæorum, tamquàm prope existentes, & postea venerunt Magi a remotis, qui fuerunt primitiæ gentium, vt Augu.* dicit.

ser. 2. de Epipha. qui est 30. in ordine, circa prin ci. tom. 10. In serm. 2. epiph. a medio tom. 10

AD 2m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit † in sermo. de Epipha.) Sicut præualet imperitia in rusticitate pastorum, ita præualet impietas in sacrilegijs magorum, vtrosque tamen sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes, & non vocare iustos, sed peccatores, vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, quod isti Magi non fuerunt malefici, sed sapientes Astrologi, qui apud Persas, vel Chaldæos Magi vocantur.

AD 3m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit*, Ab oriente venerunt Magi, quia vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarum. Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab oriente, ad literam venisse, vel quia de vltimis orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus iudææ venerunt, quæ tamen sunt regioni iudæorum ad orientem. Credibile tamen est, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coeuntes.

Ho. 2. Mat. in ope. imper. super illud, Ecce Magi ab oriente, to. 2.

AD 4m dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, nó iuit Hierosolymam, non requisiuit scribas & pharisæos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur, sed pastores erant synceri antiquam conuersationem patriarcharum & Moysi colentes. Per hos etiam pastores significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant Iudæos.

AD 5m dicendum, quod sicut Ambro.* dicit, generatio domini non solum a iuuenibus, sed etiam a senioribus & iustis accipere debuit testimonium, quorum etiam testimonio propter iustitiam, magis credebatur.

Li. 2. in Lu. circa med. tum est de Simeone & Anna. to. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit. Causa enim, quæ est per se, semper est potior ea, quæ est per aliud, vt dicitur in 8. Physico.* sed Christus suam natiuitatem manifestauit per alios, puta, Pastoribus per angelos, & Magis per stellam. ergo multo magis per seipsum debuit suam natiuitatem manifestare.

Li. 8. Phys. tex. 39. to. 4.

§ 2 Præt. Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Sed Christus a principio suæ conceptionis plene habuit sapientiæ & gratiæ thesaurum. nisi ergo hanc plenitudinem manifestasset per opera & verba, fuisset frustra ei data sapientia & gratia, quod est inconueniens, quia Deus & natura nihil frustra facit, vt dicitur in 1. de Cælo.*

Li. 1. de Cæ lo text. 32. tom. 2.

§ 3 Præt. In lib. de Infantia Saluatoris legitur, quod Christus in sua pueritia multa miracula fecit: & ita videtur quòd suam natiuitatem per seipsum manifestauerit.

SED CONTRA est, quòd Leo Papa dicit †, quod Magi inuenerunt puerum Iesum nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum: sed alij infantes non seipsos manifestant. ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suam natiuitatem manifestaret.

In serm. 4. de Epiph. in med in cipit. Hic ser. iustú & rónabile.

RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanam salutem ordinabatur, quæ quidem est per fidem: fides autem salutaris, diuinitatem, & humanitatem Christi confitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, vt demonstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non præiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in se monstrauit. & ideo Christus nó per seipsum suam natiuitatem manifestauit, sed per quasdam alias creaturas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & motus, oportet per imperfecta ad perfectum peruenire. & ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas, & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

AD 2m dicendum, quod licet sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio, Christus nó per seipsum, sed per alias creaturas suam natiuitatem manifestare debuit. Probatur, Natiuitas Christi ordinata est ad humanam salutem per fidem. ergo oportebat ita manifestari, vt fides deitatis, fidei humanitatis non præiudicaret: ergo nó per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur, quia fides salutaris est circa vtramque, scilicet deitatem, & humanitatem Christi. Secunda probatur, quia fides humanitatis fit, dum Christus in seipso humanitatem infirmam, sicut alij, exhibuit: fides vero deitatis, dum per creaturas, s. angelos, & stellam pastoribus, Magis, Simeoni, Annæque virtus deitatis manifestatur.

¶ In responsione ad tertium, collige vltra Chrisostomi auctoritatem, quòd ad literam miraculum vini fuit initium signorum Christi simpliciter, & non limitate illo loco. Et hoc optima ratione litera probat ex verbis Ioan. Baptistæ: miraculum quippe vini factum est post baptismum Christi per annum, secundum ecclesiæ traditionem, tria mysteria vno die diuersis annis contigisse attestantem, scilicet Magorum adorationem, baptismum Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

libet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo dicitur enim Ecclesiast. 20. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciẽs tempus apti temporis. Sic ergo sapientia Christo data nõ fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit: & hoc ipsum, quòd tempore congruo abscõdebatur, est sapientiæ indicium.

Ho. 22. in Ioan. nõ lõge a princ. tomo 3.

A D 3^m dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrys.* dicit super Ioan. q Christus non fecit miracula antequam aquam cõuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum, cum tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem nõ incepit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent, liuore liquefacti.

ARTICVLVS V.

Vtrum natiuitas Christi debuerit per angelos & stellam manifestari.

A D QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifestari per angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundũ illud Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus: sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualẽ eius substantiam. ergo non debuit per angelos manifestari.

¶ 2 Præt. Maior est affinitas iustorũ ad angelos q̃ ad quoscumq; alios, secundum illud Psal. 33. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas p angelos. ergo nec pastoribus per angelos manifestari debuit.

¶ 3 Præt. Videtur q nec magis debuerit manifestari per stellã. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sidera natiuitatibus hominũ dominari, sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4 Præt. Signum oportet esse certũ ad hoc, q per ipsum aliquid manifestetur: sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deute. 32. Dei pfecta sunt opera: sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

RESPON. Dicẽdum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea, F quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum, ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea, quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis, est familiare & consuetum interiori spiritussancti instinctu edoceri, absq; signorum sensibilium demonstratione. s. per spiritum prophetiæ. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. iudæi aũt consueti erãt diuina responsa per angelos accipe- G re, per quos etiam legem acceperant, secũdum illud Actuum 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gentiles vero & maxime astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. & ideo iustis s. Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritussancti, secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christũ domini. Pastoribus autem & Magis tã quã rebus corporalibus deditis, manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia nati- H uitas non erat pure terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cœlestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur: vt. n. Aug. dicit in sermo. de Epiph. Cælos angeli habitant, & sidera ornant, vtrisque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tãquam iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones angelorum, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis autem assuetis in consideratione cælestium corporum, manifestata est per signũ stellæ, quia (vt Chrys. dicit *) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autẽ alia ratio, quia vt Greg. † dicit, iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal. i. angelus prædicare debuit. Gẽtiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscen- I dum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio, quia vt Aug. dicit in serm. Epipha. Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fœcunditate generanda. & ideo stellarum multitudini est comparata, vt cælestis progenies speraretur. & ideo Gentiles in sideribus designati, ortu noui sideris excitãtur; vt perueniant ad Christum, per quẽ efficiuntur semẽ Abrahæ.

Homi. 6. in Mat. sup. illud. Ecce stella quam viderant, to mo 2.
† Greg. ho. 10. in eu. ãg. circa princ.

A D PRIMVM ergo dicendum, q illud manife- K statione indiget, quod de se est occultum: non autem illud, quod de se est manifestum. Caro autẽ eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. & ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per angelos, qui sunt Dei ministri: vnde & cum claritate angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

A D 2^m dicendũ, q iusti non indigebant visibili apparitione angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritussancti propter eorum perfectionem.

A D 3^m dicendum, q stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt. n. Aug. * dicit contra Faustum, nulli astrologi ita consti-

L. 2. c. 5. in medio, to. 6

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.*

TItulus minus explicat breuitatis causa, quã quæ rit. Nã, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta i litera, quintus articulus inquirit per qualia debuerit manifestari, vbi patet non solum de angelis, vt hic explicatur, sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas inquirit. Idem quoque euidẽter apparet in processu articuli, vbi non solũ quare per angelos pastoribus, sed diffuse quoque, quare per stellam Magis, & per inspirationem interiorẽ Simeoni, & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

¶ In corpore articu li vna ẽ cõclusio responsiua quæsito: Christi natiuitas cõuenienter manifestata est per angelos, stellam & inspirationem, pastoribus, iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primo Manifestatio debet fieri signa per familiaria illis, quibus manifestatio fit. ergo conuenienter &c. Antecedens probatur ex simili de manifestatione syllogistica. Consequentia autẽ probatur, quia iustis. i. perfectis, familiare est per inspirationem, aliis corporalibus deditis p visibilia, & rursus inter illos alios iudæis per angelorum visionem, gentilibus per astrorum signa instrui. Cõfirmatur secundo, quo ad hoc q omnia signa fuerunt cælestia, ex hoc quòd cælestem natiuitatem enarrabãt. Et firmatur tertio, quo ad differentiam inter Angelos & stellam respectu pastorum & Magorũ, & hoc triplici ratione, vt patet i litera. Cõfirmatur quarto, quo ad stellam, ex spirituali genere Abrahæ, sicut stellarum numerus.

A tuerunt nascentium huminum fata sub stellis, vt aliquam stellarum, homine aliquu natu circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. & ideo per hoc non cõfirmatur errur eorum, qui sortem nascentium hominum astrurum ordini culligari arbitrantur: non autem credunt astrorum urdinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chryso.* dicit, oun est hoc astrooomiæ opus, a stellis scire eos qui nascũtur, sed ab hura natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognuuerunt, vt hinc sumentes initium, a stellarum mutu futura cognuscerẽt, sed potius econuerso. B

Homi. 6. in Mat. nõ procul a princ. tom. 2.

Ad 4^m dicendum, ꝙ sicut Chrys.* refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, ꝙ quædã gens in extremu urientis iuxta Oceanum, scripturam quãdam habebat ex noie Seth, & de hac stella, & muneribus huiusmodi ufferendis: quæ gens diligenter ubseruabat huius stellæ exurtũ, positis exploratoribus duodecim, qui certis tẽporibus de nocte ascendebant in montẽ, io quo pustmodũ eã viderunt, habentem in se quasi paruuli formã, & super se similitudinẽ crucis. Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus* veter. & nuui Testamenti Magi illi traditiunem C Balaam sequebãtur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hãc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicẽdum, sicut Augu.* dicit in serm. de Epiphania, ꝙ ab angelis aliqua admunitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret, & probabile videtur ꝙ a bonis, quando in Christu adurando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa† dicit in serm. de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit ubtutum, fulgentiur veritatis radius eorũ corda perdocuit, quod ad illuminationẽ fidei ptinebat.

Homi. 2. in Mat. I upe. imper. sup. illud. Vidimus stellã eius, to. 2.

In lib. q. ex no. test. q. 39 tom. 4.

In serm. 7 qui est 35. in ord. ante med. to. 10.

In serm. 4. parum ante medium.

¶ Super Quæstionis trigesimasexta Articulum sextum.

Titulus de ordine tẽporis quærit, quo prius pastoribus, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas. ¶ In corpore Auctor duo facit: primo ordinem manifestationum ex Euãgelii auctoritate aperit, scilicet quod ipso die natalis pastoribus, tertiadecima die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundo rationem reddidit optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera. ¶ In responsione ad ad tertium, de tempore occisionis Innocentum multum cunstat. Ex Euangelio siquidẽ habetur quòd non statim occisi sunt, nã post adurationem Magorum in domo diuersoria iuxta Bethleẽ (ĩ qua natus est Christus) oblatus est Dominus in templo, & postea portatus a parẽtibus ĩ Nazareth, vbi Angelus dixit ad Ioseph, Fuge in Aegyptum: futurum est enim, vt Herodes quærat puerũ ad perdẽdũ eum. Hoc enim oportet fuisse, postquam ex Ierusalem venerunt parentes eius in Nazareth, vt Lucas narrat: si. n. ante fuisset, non venisset in Ierusalẽ, nec ide ĩ Nazareth. Vnde certũ relinquitur, quòd non statim Herodes sæuiit in pueros, sed incertum est quãto tẽpore post sæuierit in eos. Satis rationabile est illud impedimẽtum ex Romano itinere prouenisse, quod p historia habet ꝙ Romam iuerit a filiis accusatus.

Articvlvs VI.

D

Vtrum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

Ad sextum sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis. n. debuit primu manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant, secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostẽdat: sed iusti propinquissimi erant Christo per fidẽ, & maxime eius aduentũ desiderabãt, vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm pastoribus, vel Magis. E

§ 2 Præt. Secundum Augu.* Magi fuerunt primitiæ gentium Christo crediturarum: sed primo plenitudo gentium intrat ad fidẽ, & postmodũ omnis Israel saluus fiet, vt dicitur Roma. 11. ergo primo debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

In sermo. 2. de Epipha. tom. 10.

§ 3 Præt. Matth. 2. dicitur, ꝙ Herodes occidit omnes pueros, q erãt in Bethleẽ & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur ꝙ per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. incõueniẽter igitur post tantum tempus fuit gẽtilibus Christi natiuitas manifestata.

Sed contra est, quòd dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ætates. & ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videt cõgruo ordine esse dispositum.

Respon. Dicendum, ꝙ Christi natiuitas primo quidem, manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt. n. dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis sup gregem suum, & vt discesserũt ab C eis angeli in cælum, loquebantur adinuicem, transeamus vsque Bethleẽ, & venerunt festinantes. Secundo autem, Magi peruenerunt ad Christũ tertiadecima die natiuitatis eius, quo die festũ Epiphaniæ celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiã duobus annis venissent, non inuenissent eũ in Bethleẽ, cũ scriptũ sit Luc. 2. ꝙ postquã perfecerunt omnia secundum legẽ Domini (offerentes. s. puerũ Iesum in tẽplũ) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatẽ suam Nazareth. Tertiu, manifestata est iustis in tẽplu quadragesimo die a natiuitate Christi, vt habetur Lu. 2. Et huius ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli & alij credẽtes ex Iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundo autem, fides Christi peruenit ad plenitudinem gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio aũt, peruenit ad plenitudinem iudæorum, quæ est præfigurata per iustus, vnde & in tẽplo iudæorum est eis Christus manifestatus. D

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed gentiles qui non quærebãt iustitiã, iudæos cõmuniter in iustitia fidei præuenerunt. & in huius figuram Simeon, qui expectabat cõsolationem Israel, vltimo Christum natum cognouit & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicite expectabant.

Ad 2^m dicendum, ꝙ licet plenitudo gẽtium prius ĩtrauerit ad fidẽ, q̃ plenitudo iudæorũ: tñ primitiæ iudæorũ præuenerũt ĩ fide primitias gẽtiũ, & iõ pastoribus primo manifestata est Christi natiuitas, q̃ Magis. E

Ad 3^m dicendũ, ꝙ de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrys.* n. super Matth. & Aug.† in ser. Epiph. dicunt ꝙ stella Magis apparuit per bienniũ ante Christi natiuitatẽ, & tũc præmeditãtes & se ad iter præparantes, a remotissimis partibus orientis peruenerũt ad Christũ tertiadecima die a sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorũ, vidẽs se ab eis illusum, mãdauit occidi pueros a bimatu & infra, dubitãs ne tunc Christus natus esset quãdo stella apparuit, secundum ꝙ a Magis audierat.

Aug. in ser. 7 ante medium, & in alio ser. de Epiph. post ser. ad fra. in heremo, tom. 10. Chrys. hu. 10. in Mat. ante mediũ tomi 2.

Alii

Alij vero dicunt stellam apparuisse primo, cũ Christus natus est, & statim Magi visa stella iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerũt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim aũt dromedariorum velocitate: & hoc dico, si venerunt ex extremis partibus orientis. Quidam tamen dicunt, eos venisse de regione propinqua, vnde fuerat Balaã, cuius doctrinæ sectatores fuerunt. Dicuntur autẽ ab oriente venisse, quia terra illa est ad orientalem partem terræ iudæorum. Et secundum hoc, Herodes nõ statim recedentibus Magis, sed post bienniũ pueros interfecit: uel quia dicitur interim accusatus Romã iuisse, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerũ interim destitisset: uel quia potuit credere Magos fallacis stellę visione deceptos, postquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuisse ad se redire, vt Aug. * dicit in li. de Consensu Euangelistarum. Ideo autem non solum bimus pueros interfecit, sed etiam infra, quia (vt Aug. dicit in quodam sermone Innocẽtũ) timebat ne puer cui sidera famulantur, speciem suam paulo supra ętatem, vel infra transformaret.

Li.2.c.11.i ter med. & fi. tom. 4.

ARTICVLVS VII.

Vtrum stella quæ Magis apparuit, fuerit una de cælestibus stellis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ stella quæ magis apparuit, fuerit vna de cælestibus stellis. Dicit enim Augustinus in quodam sermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cęlo sidus effulsit. Fuit igitur stella cælestis, quæ Magis apparuit.

¶ 2 Præt. August. * dicit in sermone quodã Epiphaniæ: Pastoribus angeli, Magis stella Christum demõstrat: vtrisq; loquitur lingua cælorũ, quia lingua cessauit prophetarum: sed angeli pastoribus apparentes, fuerunt vere de cælestibus angelis. ergo & stella magis apparens, fuit vere de cęlestibus stellis.

¶ 3 Præt. Stellæ quæ non sunt in cęlo, sed in aere, dicuntur stellæ cometę, quæ non apparent in natiuitatibus regũ, sed magis sunt indicia mortis eorum: sed illa stella designabat Regis natiuitatem, vnde Magi dicunt Mat. 2. Vbi est qui natus est Rex iudęorum? vidimus enim stellã eius in oriẽte. ergo videtur q̃ fuerit de cælestibus stellis.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit in li. 2. contra Faustũ: Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ, itinerum suorum ordinẽ sub creatoris lege custodiũt, sed nouo virginis partu, nouũ sidus apparuit.

RESPON. Dicendũ, q̃ sicut Chrys. * dicit super Mat. q̃ illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cælestiũ stellarũ, multipliciter manifestũ est. Primo quidẽ, quia nulla alia stellarũ hac vis incedit, hæc. n. stella ferebatur a septentrione in meridiẽ: ita. n. Iudæa iacet F ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secundo, apparet hoc ex tẽpore: nõ. n. solũ apparebat in nocte, sed etiã in media die, quod nõ est virtutis stellæ, sed nec etiã lunę. Tertio, quia quãq; apparebat, & quãq; occultabatur. Cũ. n. intrauerunt Hierosolymã, occultauit seipsam, deinde vbi Herodẽ reliquerunt, seipsam mõstrauit. Quarto, quia non habebat continuũ motũ, sed cũ oportebat ire Magos, ibat, cũ oportebat stare, stabat, sicut & de colũna nubis erat in deserto. Quinto, quia non sursum manens, partum Virginis demonstrabat, sed deorsum descẽdens, hoc faciebat. Dicitur. n. Mat. 2. q̃ stella, quã viderant Magi in oriẽte, antecedebat G eos, vsq; dũ veniens staret supra vbi erat puer. Ex quo patet, q̃ verbũ Magorũ dicẽtiũ, Vidimus stellam eius in oriente, non est sic intelligendũ, quasi ipsis in oriẽte positis, stella apparuerit existẽs in terra Iuda, sed quia viderunt eã in oriente existentẽ, & præcessit eos vsq; in Iudęam, quãuis hoc a quibusdã sub dubio relinquatur. Nõ aũt potuisset distincte domũ demonstrare, nisi esset terrę vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur propriũ stellę, sed virtutis rationalis cuiusdã. Vnde videtur hęc stella virtutis inuisibilis fuisse in talẽ apparentiã transformata. Vnde quidã dicunt, q̃ sicut Spiritussanctus descendit super baptizatũ Dominũ, i specie colũbę, ita apparuit Magis in specie stellę. Alij H vero dicũt, q̃ angelus, qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit magis in specie stellę. Probabilius tñ videtur, q̃ fuerit stella de nouo creata, non in cęlo, sed in aere vicino terrę, quę sm diuinã voluntatẽ mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ser. * Epiphan. Tribus Magis in regione orientis, stella nouę claritatis apparuit, q̃ illustrior ceteris, pulchriorq; sideribus, i se intuẽtiũ oculos animosq; cõuerteret, vt cõtinuo aduerteret, nõ esse otiosum, qđ tã insolitũ videbatur. In ser. 4. de Epiphan. lõge a princ.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ cælũ i sacra scriptura quãq; dr aer, sm illud, Volucres cæli, & pisces maris.

AD 2m dicendum, quòd ipsi angeli cęlestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellę cęlestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

I AD 3m dicendum, q̃ sicut stella illa, nõ est secuta modum stellarum cęlestium, ita nec etiam stellarũ cometarum, quę nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cęleste regnum Christi comminuit, & consumit vniuersa regna terrę, & ipsum stabit in ęternum, vt dicitur Dan. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum septimum.*

TItulus clar. est. ¶ In corpore duo sunt. primo ex Chrysost. respondetur quæsito vna cum conclusione: Stella non fuit ex cęlestibus. Et afferuntur quinque rationes ex eodem. Secundo, tractatur quid fuit illa stella: & primo secũdũ Chrysos. sub cuius opinione afferũtur duo modi dicendi: deinde secundũ propriã opinionem, auctoritate Leonis firmatam. Ois patet in litera.
¶ In responsione ad tertiũ, perspice Auctorem cõmune verbũ de significatione cometarũ admittendo respondere: non quòd propterea, sic ipsum sensisse putandum sit: sed esto q̃ sit, respondisse intelligendum est. Cometes enim non magis regis, quam pauperis rustici mortẽ significat. sed quia mortes principum notãtur, pauperum autem ratio nõ habetur, ideo vulgatum est, quòd significat mortẽ principum, si magno credimus Alberto.

Opu. 60. c. 7. Et Mat. 2. tom. 4.

In ser. 2 Epipha. qui est 30. in ordine & ser. 3. eiusdem festi, tom. 10.

Li. 2. ca. 5. a med. to. 6.

Ho. 6. post mediũ primi fol. a princip. hom. tom. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Christũ adorandum uenerint.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ Magi nõ cõuenienter K ad Christũ venerãdũ venerint. vnicuiq;. n. Regi reuerentia debetur a suis subiectis: Magi aũt nõ erant de regno iudęorũ. ergo cũ ex visione stellę cognouerunt natũ esse Regem iudęorum, videtur q̃ incõuenienter venerint ad eũ adorãdũ.

¶ 2 Pręt. Stultũ est viuente rege aliquo, extraneũ regẽ annũtiare: sed in regno Iudęę regnabat Herodes. ergo stulte fecerũt Magi, alterius regis natiuitatem annuntiantes.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum octauum.*

TItulus de conueniẽtia seu rationabilitate actus quærit. Mat. 2. prĩ
¶ In corpore vnica conclusio: Credẽdũ est Magos a Spiritu sancto inspiratos sapiẽter Christũ adorasse. Probatur: Magi sunt primitię Gẽtium in Christũ credentium, ergo credẽdũ est &c. Antecedens manifestatur quia in ipsis sicut in quodam præsagio fides deuotioq; gẽtiũ a remotis ad Christum

stam venientium monstrabatur. Cum sequētia probatur: quia sicut fides devotioque gentium est absq; errore per inspirationem Spiritussancti ita &c.

¶3 Præt. Certius est cæleste indicium, q̃ indicium humanum: sed Magi ducatu cælestis indicij ab oriente venerant in Iudæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶4 Præt. Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi regibus iam regnantibus: sed Magi non inuenerunt Christum regia dignitate fulgentem. ergo inconuenienter et munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

SED CONTRA est, q dicitur Isa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splēdore ortus tui sed qui diuino lumine ducuntur, nō errant. ergo Magi absque errore Christo reuerentiam exhibuerunt.

Ar. 6. huius q. arg. 2. RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* Magi sunt primitiæ gentium in Christum credentium, in quibus apparuit sicut in quodā præsagio fides, & deuotio gētium venientium a remotis ad Christum: & ideo sicut deuotio & fides gentium est absque errore per inspirationem Spiritussancti, ita etiā credendum est, Magos a Spiritusancto inspiratos, sapienter Christo reuerentiam exhibuisse.

In serm. 2. qui est 60. in ord. ante mediū illius, to. 10. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in sermone Epiphaniæ, cum multi reges iudæorum nati fuissent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandū quæsierunt. Non itaque regi iudæorum, quales illic esse solebant, hunc tam magnum honorē longinqui, alienigenę, & ab eodem regno prorsus extranei, a se deberi arbitrabantur: sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se salutē, quæ secundum deum est, consecuturos minime dubitauerunt.

AD 2m dicendum, q per illam annuntiationem Magorum, præsignabatur constantia gentium, Christum vsq; ad mortem confitentium. Vnde Chrys.* dicit super Matth. quòd dum considerabant regem futurum, non timebant regem præsentem, adhuc non viderant Christum, & iam parati erant pro eo mori.

Homi. 2. in Mat. I ope. imper. sup illud: Vidimus stellā tom. 2. *in ser. 6. & est 34. in oc di. a medio tom. 20. AD 3m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in sermo. Epiphaniæ: Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine deus infans, poterat eos ad ipsam perducere ciuitatem Bethleem, in qua natus est Christus: sed tamen subtraxit se, donec de ciuitate, in qua Christus nasceretur, etiam iudęi testimoniū perhiberent, vt sic geminato testimonio confirmati, sicut

In ser. 4. de Epiph. inter prin. & med. Leo Papa* dicit, attentiori fide expeterēt, quem & stellæ claritas & prophetiæ manifestabat auctoritas. Et ita ipsi annuntiant iudæis Christi natiuitatem & interrogant locum, credunt & quęrunt, tamquàm significantes eos, qui ambulant per fidē, & desiderant speciem, vt Aug. dicit* in sermo. epiphaniæ. Iudæi autem

In serm. 6. qui est 34. in or. de tēpo. paulo a prin. to. 10. indicantes eis locum natiuitatis Christi, similes facti sunt fabris arcæ Noe, qui alijs vbi euaderent pręstiterunt, & ipsi diluuio perierunt. Audierunt & abierunt inquisitores, dixerunt, & remanserunt doctores similes lapidibus miliarijs, qui viam ostendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum est, vt aspectu stellæ subtracto, Magi humano sensu in Hierusalem irēt, quærentes in ciuitate regia regem natum, vt in Hierusalem primo christi natiuitas publice annuntiaretur, secundum illud Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum domini de Hierusalem, & vt etiam studio Magorum de longe venientium, damnaretur iudæorum pigritia prope existentium.

A AD 4m dicēdū, q sicut Chrys.* dicit super Matth. Si Magi terrenum regem quærētes venissent, fuissent confusi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, vnde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem, quia cælestem regem quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen solius stellæ testimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoscunt deum: & offerunt munera dignitati Christi congruentia: aurum quidem, quasi regi magno, thus quod in dei sacrificio ponitur, immolatur vt deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tamquàm pro salute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.* dicit, instruimur, vt nato regi aurum, per quod significatur sapientia, offeramus, in conspectu eius, sapientiæ lumine splendentes: thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus deo, si per orationum studia deo redolere valeamus: myrrham autem, quæ significat mortificationem carnis, offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificemus. Homi. 2. in Mat. I ope. imp. super illud, Et intra. do. t. 2. Hom. 10. in euang. post med. illius. B

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerū Iesum obseruatis, in quatuor articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum primum.

C DEINDE considerandum est, de circūcisione Christi. Et quia circuncisio est quædam professio legis obseruandæ, secundum illud Galat. 5. Testificor oī hoī circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: simul cum hoc quærendum est, de alijs legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

D ¶Primo, De eius circuncisione.
¶Secdo, De nominis impositione.
¶Tertio, De eius oblatione.
¶Quarto, De matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q Christus non debuerit circuncidi. Veniente. n. veritate, cessat figura: sed circuncisio fuit Abrahæ præcepta, in signum fœderis, quod erat de semine nasciture, vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Christi natiuitate completum. ergo circuncisio statim cessare debuit. E

¶2 Præt. Omnis Christi actio, nostra est instructio: vnde dicitur Io. 13. Exemplū dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: sed non non debemus circuncidi: secundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Christus vobis nihil pdernt. ergo videtur quòd nec

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus debuit circuncidi. Probatur septem rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ In responsione ad secundum, vbi de imitatione Christi, quo ad circuncisionem corpoream agitur, dubium occurrit de circuncisione christianorū iudeorum, dicentiū se circuncidi ve conformentur Christo, an sit licita. Videtur enim quòd nō. Primo, ex auctoritate Apostoli, Si circuncidimini, Christus nihil vobis proderit, ad Galat. 5. & ex auctoritate ecclesiæ, quæ in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinauit circūcisionem, & alia legalia, post publicationē euangelij esse nō solum mortua, sed mortifera. Secundo, quia circuncisio facta ad imitationem Christi, nō effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & iudæorum: quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertium, fit ad imitationem illius terij. ergo per hoc circuncisio facta ad imitationem Christi est circuncisio legalis. Et con- Infra q. 40. ar. 4 cor. Et 4. dist. 1. e q. 2. ar. 2. q. 3. Et opusc. 60 c. 5.

firmatur, quia fieri ad imitationem alicuius mediate vel immediate, non variat naturam actus: sed circuncisio facta ad similitudinem Christi immediate, fit mediate ad similitudinem legalis circuncisionis: quia Christus legalem circuncisionem suscepit. ergo circuncisio ad similitudinem Christi facta est legalis. Tertio, quia secundum Apostolũ ab omni specie mali abstinendum est: inficiari autem nõ potest, quin circuncisio ista habeat speciem mali: nam constat quòd habet speciẽ Iudaismi, igitur illicita est. In oppositũ autem est, quia damnare totam illã patriã Christianã, & morem antiquũ tot ecclesiarum, præsumptuosum videt. ¶ Ad euidentiã huius quæstionis sciendum est, quòd non vertitur in dubium, an circũcisio legalis sit alicubi licita. Determinata siquidẽ est in dicto cõcilio hæc quæstio, & definitũ est circuncisionem legalem, siue in ea ponatur spes, siue non, esse illicitam. Sed quia ista circũcisio negatur, quòd sit legalis, dicitur enim quòd non fit ad obseruandam legem Moysi, vel præceptum datũ Abrahæ de circuncisione, propterea in dubium vertitur, an sit licita vel illicita. Via autem resolutionis incedẽdo circuncisio facta præcise ad conformandũ hominem Christo, duo in se continet. s. ipsam corporalẽ circũcisionem voluntariam, & cõformitatẽ ad Christum circuncisum. Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum: quoniam actus malus ex suo ... ere, n... n ... teit recte fie ... ex adiuncto bono fine: quia non ... ut ... cien... ma..., vt veniant bona: circuncidere autem li...te potest se hõmo ob sanitatem. non igitur est ex suo genere mala corporalis circũcisio voluntaria. Ex secundo autem inquantum cõtinet conformitatem ad Christum, constat quòd malus non redditur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet actum illum. Inquantum vero continet ly circuncisum (non enim additur conformitas ad Christum absolute, sed ad Christum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & legalem, quoniã circũcisio eius fuit & corporalis & legalis: immo ideo ad literã corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circuncisionem susciperet. Et propterea si conformi... d... ... ...um circuncisum, intelligatur ad circuncisum materi... & formaliter, actus circuncisionis redditur malu... ...ore euangelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est, ...uam circuncisio legalis: est enim imitatio eiu..., vt patet, & r...iones secundo & tertio loco arguendo probant ... vero conformitas referatur ad Christum circun...um corpora... ... ne similitudinis in patiendo, qui... ... vu... ... Christum in dolore circuncisionis, non malus, sed laudab... redderetur

y actus circuncisionis, Ratione vero similitudinis in hoc, quòd est esse circuncisum corporaliter; quia Christus fuit corporaliter circuncisus, cum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitiũ, nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem factæ video, nisi quòd pro tanto malus esset, pro quanto vanus esset: caret. n. necessitate & pia vtilitate, si solum pro corporea assimilatione fieret. Et si quadam veneratione Christi hoc fieret, an actus sit religiosus, an superstitiosus, considerandum est. Et quidem quòd sic superstitiosus sectatur, quia corporalem cæremoniam inutilem contra communem ecclesiæ morẽ, habentem mali speciem exercet. Sed quòd cæremonia hæc ... cet sit corporea, nõ sic vana aut inutilis, inde apparet quòd nonnulla veneratio est vacare assimilatiui ad principem. In honorem siquidem principum vocam filios nostros, ipsorũ princi... m nominibus, vt Iulios a Iulio, & Leones a Leone. Nec superstitiose similis honor in sanctos transfertur: sed ad venerationem sanctorum spectare credimus, quòd filios nostros sanctorum nominibus appellemus. Et propterea sicut assimilari velle sanctis in nominibus, extra religionẽ non est, sed ad venerationem quandam spectat, ita honorem hunc exhibere Christo, vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuncisio hom..., non superstitionis vanitas, sed veneratio quædam est, ab hominibus human... more exhibita, & licet sit non secundum communem eccle...æ morem, est tamen secundum illa... ecclesiarũ, quæ sunt in Indiç sub re... David, qui vulgariter ... citur Presbiter Ioannes, antiquum vetustumq; morem, qui & nũquam ab vniuer... aut Romana ecclesia damnatus appar...: & propterea licet ... circuncisio ista esset ... ...rtitiola, ... ta...en ... bi est consueta. De mali autem specie, ...æse ferre circuncisione... hoc tempore negari esse non potest, dicitur tñ quòd ab omni ... e... na ... cauendum est, ... ando & vbi speciem mali ha...et. ... erum, vbi & quando actus a... ...fac h...ere mal... peciem, potest exerceri licite ...nam con... ed... c ... ta idolis, speciem mali habet, & secundum Apostol... do... ...uam 8. ad ... & 10. quandoq. est licitum & qu...ndoq, ... uam præ... entibus infirmis est illicitum: quando aut... m & vbi scand...um infirm... tuu nõ timet..., ...um est. Et secun...um h...c, ... ncisio h... ..., qui ... in ecclesij... illis non est in scan... ... ...hismorum, neq; mali occasio, cessat habere ibi mali speciem. Et ... ...iciatur, quòd licet t... at... per hoc ta... o scãdali apud s... ... tamen tollitur per hoc ... scandali apud ... ras (... ...letas, ... de Iudo ... ... tcun... ne scan... ...an ... ...te iudaismi speciem habente, ... plicites & absoluit ... ... a euangeli... ... ublicatione, consulendum credo per Romana ecclesia esset, ... vel nõ toleraretur circunci-

Christus debuerit circuncidi.

¶ 3 Præt. Circuncisio est ordinata in remedium originalis peccati: sed Christus non contraxit originale peccatum, vt ex supra dictis patet.* ergo Christus non debuit circuncidi.

q. 15. art. 1.

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 2. Postquã cõsumati sunt dies octo, vt circunciderettur puer.

Respon. Dicendum, quòd pluribus de causis Christus debuit circuncidi. Primo quidem, vt ostẽdat veritatem carnis humanæ, contra Manichæũ, qui dixit eum habuisse corpus phantasticum, & contra Apollinariũ, qui dixit corp⁹ Christi esse diuinitati consubstantiale, & contra Valentinum, qui dixit Christum de cælo corpus attulisse. Secundo, vt approbaret circuncisionem, quam olim deus instituerat. Tertio, vt comprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circũcisionis mandatum acceperat in signũ fidei, quã de ipso habuerat. Quarto, vt Iudæis excusationem tolleret, ne eum reciperent, si esset incircuncisus. Quinto, vt obediendi virtutem nobis suo commendaret exemplo: vnde & octaua die circuncisus est, sicut in lege erat præceptum. Sexto, vt quia in similitudinem carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati consueuerat mundari, non respueret. Septimo, vt legis onus in se sustinens, alios a legis onere liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit deus filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

Ad primum ergo dicendum, quòd circũcisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustæ generationis, a qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi: & ideo veritas huius figuræ non fuit plene G impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, ante quam circũcisio suam virtutem & statum habebat: & ideo decuit Christum ante suam passionem tamquàm filiũ Abrahæ circuncidi.

Ad 2m dicendum, quòd Christus circuncisionẽ suscepit eo tempore, quo erat sub præcepto: & iõ sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tẽpore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus, & op- H portunitas, vt dicitur Eccles. 8. Et præterea, vt Orig.* dicit, sicut mortui sumus cum illo moriente, & consurreximus Christo resurgenti, ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christũ, & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est, quòd Apostolus dicit Colos. 2. In quo, scilicet Christo, circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione domini nostri Iesu Christi.

Orig. hom. 14. in Luc. in prin. to. 3.

I Ad 3m dicendum, quòd sicut Christus propria voluntate mortem nostram suscepit, quę est effectus peccati (nullum in se habens peccatum) vt nos a morte libe-

K

circumcisio tali ratione consueta, vel si toleranda iudicaretur, vt secundum se licita, tolleretur ratio scandali apud ecclesias alias. Et per hæc patet solutio omnium obiectorum. Hæc sunt quæ de hac q. nostra mihi occurrerunt, in qua libentius audirem apostolicæ sedis sententiam, quàm propriam proferrem opinionem.

Opusc. 60. cap. 6.

¶ *Super Quæstionis trigesimaseptimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore triplex ratio imponendi nomina refertur. Deinde respondetur quæsito. Nomina debent imponi a proprietatibus rerum, vel imponuntur a circumstantiis quomodolibet, vel significant aliquod gratuitum donum diuinitus illis datum. Primum declaratur in nominibus generum & specierum. Secundum, in singularium nominibus. Tertium, in nominibus diuinitus impositis.

¶ Conclusio responsiua est. Conuenienter vocatum est nomen Christi Iesus, idest, saluator: quia fuit impositum diuinitus angelo nunciante, & Christo hoc munus gratiæ collatum est, vt esset saluator omnium.

A sceret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, suscepit absque hoc quòd haberet originale peccatum, vt nos a legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionem efficeret, vt scilicet suscipiendo figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christo nomen impositum. Veritas enim euangelica debet prænuntiationi propheticæ respondere: sed prophetæ aliud nomen de Christo prænuntiauerunt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. & Zach. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius. ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 2 Præt. Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit: sed hoc nomen Iesus non est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri testamento impositum, vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 3 Præt. Hoc nomen Iesus salutem significat, vt patet per id, quod dicitur Matth. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum: sed salus per Christum non est facta solum in circuncisione, sed etiam in præputio, vt patet per Apost. Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ, in qua dicitur Luc. 2. quòd postquàm consumati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus.

RESPON. Dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Metaph. ratio, quam significat nomen, est definitio, quæ designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominum semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel a tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel a cognatione, sicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis

A Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me deus omnium laborum meorum. Genes. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Genes. 25. dicitur, quòd quia qui primus egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus in morem pellis hispidus, vocatum est nomen eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut

B Gen. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Et Mat. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur, ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, idest, Saluator, angelo hoc nomen prænuntiante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, nobiscum deus, designatur causa salutis, quæ est vnio

C diuinæ & humanæ naturæ in persona filij dei, per quam factum est, vt deus esset nobiscum, quasi particeps nostræ naturæ. Per hoc autem quòd dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designatur a quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quòd dicitur, Vocabitur nomen eius admirabilis &c. designatur via & terminus nostræ salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis consilio & virtute, ad hæreditatem futuri sæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum dei, sub ipso principe deo. Quòd vero dicitur, Ecce vir, Oriens nomen eius,

D ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad incarnationis mysterium, secundum quòd exortum est in tenebris lumen rectis corde.

AD 2m dicendum, quòd his qui fuerunt ante Christum, potuit conuenire hoc nomen Iesus secundum aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam particulatem & temporalem salutem attulerunt; sed secundum rationem spiritualis & vniuersalis salutis hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc dicitur esse nomen nouum.

AD 3m dicendum, quòd sicut Genes. 17. legitur, simul Abraham suscepit nominis impositionem a deo, & circuncisionis mandatum: & ideo apud iu-

E dæos consuetum erat, vt ipso die circuncisionis nomina pueris imponerentur, quasi ante circuncisionem perfectum esse non habuerint: sicut etiam nunc pueris in baptismo nomina imponuntur. Vnde super illud Prouerbio. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & vnigenitus coram matre mea, dicit gloss. Quare Salomon se vnigenitum coram matre nominat, quem fratrem vterinum præcessisse scriptura attestatur, nisi quia ille mox natus, sine nomine quasi numquàm esset, de vita decessit? Et ideo Christus simul cum fuit circuncisus, nominis impositionem accepit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit christus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 13. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vuluam in filijs Israel: sed christus exiuit de clauso virginis vtero, & ita matris vuluã non aperuit. ergo christus ex hac lege nõ debuit in templo offerri. G

§2 Præt. illud, quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari: sed christi humanitas semper fuit deo maxime præsens, vtpote ei coniuncta in vnitate personæ. ergo non oportuit, quòd coram domino sisteretur. H

§3 Præt. Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem: sed hostiæ non debet esse alia hostia. ergo non fuit conueniens, vt pro christo alia hostia offerretur.

§4 Præt. Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium, vt habetur Num. 28. vnde etiam christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus dei. magis ergo fuit cõueniens, quòd pro Christo offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum. I

SED IN CONTRARIVM est, auctoritas scripturæ, quæ hoc factum esse testatur, Luc. 2.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* christus voluit sub lege fieri, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata, duplex præceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad omnes, vt. s. completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt habetur Leuit. 12. & hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primo præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autẽ præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis: sibi .n. dominus deputauerat omne primogenitum filiorũ Israel, pro eo quòd ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. H in quo etiam præfigurabatur christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cum dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eũ dño, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctum dño vocabitur. I Secundo illud, quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit, Vt darẽt hostiam, secundum quòd dictũ erat in lege dñi, par turturum aut duos pullos columbarũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Greg. Nissenus dicit, Illud legis præceptum in solo incarnato deo singulariter & ab alijs differẽter impleri videtur. ipse namque solus ineffabiliter cõceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea K

¶ *Super Quæstionis trigesimaseptima Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio responsiua quæsiti: Christus cõuenienter in templo oblatus est, cum oblatione. Probatur: Christus voluit sub lege fieri, & ex muliere natus primogenitus est, ergo cõuenienter. &c. antecedens quo ad primam partem declaratur ex fine: quia, vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in mẽbris suis impleret. Quo ad secũdam est per se euidens. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitũ duo præcepta, alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

Op. 6o. ar. 8.

* Sed circa rationẽ in litera redditam de sacrificio præcepto Leuit. 12. quia .s. pro peccato prolis offerebatur, dubiũ occurrit: tum quia peccatum originale prolis iam expiatũ erat octauo die per circũcisionem: tum quia in textu illo expresse dr̃, Et orabit pro ea .s. matre, sacerdos & mũdabitur, & non dicitur, Orabit pro filio. male ergo in litera dicit, quòd offerebatur pro peccato prolis.

¶ Ad huius euidentiam considerandũ est, quòd litera illius textus, vt glossa ex Aug. dicit dupliciter legi potest. Primo, vt ly pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Auctor sequens Aug. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet, Lucæ, dicentis: Cũ inducerẽt puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim quòd dixit pro eo, & nõ pro matre ostendit quòd illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quòd tunc offerebant, vt prædixerat Euangelista. ergo. Alio modo, ly pro filio aut filia, referetur ad purgationis terminationem, & secundum hunc sensum ab alijs exponitur, & remanet indecisum pro quo fiat oblatio, an pro filio, an pro matre, quæ ibi mundari dicitur. Et quia litera illa vtriusque expositionis est capax, quia potest cum vtraque oratione (tam. s. antecedẽte de termino purgationis quàm subsequente de oblatione) construi ly pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis, ideo ambiguus restat sensus, quantum est ex litera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidẽ quòd pro peccato oblatio fieret, textus clara dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum a litera est dicere, animal vnum pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod non pariendo, sed concumbendo committit, quia communiter aliquod veniale peccatum in actu illo interuenit, omnino irrationabile non est, et litera tamen nõ habetur, quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationẽ autem non dicit fieri pro matre. Habetque contra se hæc opinio verbum inductum ex Euangelista, quod potest glossari, quòd intelligitur ratione præsentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto, Cũ inducerent eum vt facerent pro eo hæc secundum consuetudinem legis, vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

¶ Et licet hæc glossa non appareat conuincibilis de falsitate, si tamen patrum regulas sequendo, in tutiorem declinare debemus partẽ: dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato: tum quia enangelistæ auctoritas indistincte tradit, quòd pro puero hæc faciebant: tum quia August. tanti facit hæc euangelistæ verba, vt dicat conuinci ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia: tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vltra illam ex Augustino allatam, & diui Thomæ accedit non posthabenda auctoritas: pro matre autem peccato oblationem fieri nulla tradit scripturæ auctoritas, dicente expresse textu mundationẽ matris esse corporeã, dum dicit, Et rogabit pro ea sacerdos, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui, & non dixit a peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

Ar. 1. huius q. in corp. & ad 3.

¶ Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circuncisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam cum reatu æternæ pœnæ damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remisso quo ad maculam cũ reatu æternæ pœnæ damni, offerre vt expietur aliqualiter quo ad fomitem, vt scilicet proles minus prona sit ad malũ. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circuncisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum, vt sic adiunctum hoc sacrificium circuncisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, patre misericordiarum largiente.

connubio reseruatum, seruans & post partū inuiolabi liter signaculū castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens uuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de femineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

Ad 2m dicendum, quòd sicut filius dei non ppter seipsum factus est homo & circūcisus in carne, sed vt nos per gratiā faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circūcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circuncisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

Ad 3m dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos, qui deum legis negant a Christo fuisse in euangelio prædicatum. Non. n. putandum est, vt Orig.* dicit, quòd filium suum bonus deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

Hom. 14. in Luc. a medio illius, tom. 4.

Ad 4m dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent, qui vero non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui cū diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen, huiusmodi aues figuræ congruunt; turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionē fidei significat; quia vero est animal castum, significat castitatem; quia vero est animal solitarium, significat contemplationem. Columba vero est animal māsuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale; vnde significat vitam actiuam: & ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrumque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes sanctorum luctus designat; sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba vero, quæ est gregalis, significat publicas orationes ecclesiæ. Vtrumque vero animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solum in anima, sed etiam in corpore.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum quartum.*

Articvlvs IIII.

Vtrum mater dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio. Mater Christi cōuenienter purganda accessit. Probatur. Sicut gratia a Christo in matrē, ita & humilitas. ergo sicut Chrs sub lege, ita & mater. Antecedēs pbatur: quia humilibus datur gratia. Consequentia est euidēs: quia ad humilitatē matris spectare con stat purgationem ...

Opusc. 60. cap. 5.

Ar. præced. ad 1.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur quòd incōuenienter mater dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim, non videtur esse nisi ab immunditia: sed in beata Virgine nulla fuit immūditia, vt ex supra dictis patet.* ergo non debuit, vt purganda ad tēplum accedere.

¶ 2 Præt. Leuitic. 12. dicitur. Mulier quæ suscepto semine pepererit masculū, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius: sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. non ergo debuit ad templum venire purgāda.

¶ 3 Præt. Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam: sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ auctorem habebat. non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

Sed contra est, auctoritas scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

Respon. Dicendum, quòd sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij cōformaretur: humilibus enim deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circuncisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandū humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem iudæis tolleret, pp eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamē purgationis obseruantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis præceptum; & ideo signanter euangelista dicit, quòd cōpleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

Ad 2m dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immūditia matrem dei, quæ non peperit suscepto semine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimplenit, vt dictum est.*

In corp. ar.

Ad 3m dicendum, quòd legalia sacramenta non purgebant ab immunditia culpę, quę fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant; purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam, sicut in secunda parte † dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

1. 2. q. 102. art. 5.

QVAESTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum primum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio. Conueniens fuit Ioannem baptizare. Probatur dupliciter. Litera ordinata est & clara.

Deinde considerandum est, de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, Primo cōsiderandum est de baptismo Ioannis in communi. Secundo de baptizatione Christi.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundo, Vtrum ille baptismus fuerit a deo.

¶ Tertio, Vtrum contulerit gratiam.

¶ Quarto, Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶ Quinto, Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶ Sexto, Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Ioannem baptizare.

4.di.2. q.2. a.1.2. ad 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim ritus sacramẽtalis ad aliquam pertinet legẽ: sed Ioannes non introduxit nouã legem. ergo inconueniens fuit quòd nouum ritũ baptizandi introduceret.

¶ 2 Præt. Ioannes fuit missus a deo in testimonium tamquàm propheta, secundum illud Luc. 1. Tu puer propheta Altissimi vocaberis: sed prophetæ qui fuerunt ante christum, non introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Memẽto te legis Moysi serui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶ 3 Præt. Vbi est alicuius rei superfluitas, non est ad illud aliquid addendum: sed iudæi excedebant in superfluitate baptismatũ: dicitur enim Marci. 7. quòd pharisæi & oẽs iudæi nisi crebro lauent manus, non manducant, & a foro venientes, nisi baptizentur nõ comedũt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum & lectorum. ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, Matth. 3. vbi præmissa sanctitate Ioannis, subditur, quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primo quidem, quia oportebat christum a Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin.* dicit super Ioannem.

Habet. ex serm. 1. de Epip. to. 10

Secundo, vt christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat christum: quod quidem facilius sic factum est, quàm si per singulos discurrisset, vt chrysosto.* dicit super Ioannem.

Chrys. ho. 16. in Ioã. ante med. tom. 3.

Tertio, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum christi. Vnde Greg.† dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum dominum nascendo præueneret, baptizando quoque, baptizaturum præueniret.

† hom. 7. in euan. parũ ante med.

Quarto, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines prepararet ad digne suscipiendum baptismũ christi. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantum catechumenis nondum baptizatis potest doctrina fidei, tantum profuit baptisma Ioannis ante baptisma Christi: quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: sic ministri ecclesiæ primo erudiunt, post peccata eorum redarguunt, demum in baptismo christi remissionem peccatorum promittunt.

D.163.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus Ioannis nõ erat per se sacramentũ: sed quasi quoddam sacramentale, disponens ad baptismum Christi: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem christi, non autem ad legem Moysi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Ioannes non solum fuit propheta, sed plusquàm propheta, vt dicitur Matth. 11. fuit enim terminus legis & initium euangelij: & ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem christi, quàm ad obF seruantiam veteris legis.

AD 3ᵐ dicendum, quòd baptismata illa pharisæorum erant inania, vtpote ad solam munditiam carnis ordinata: sed baptismus Ioannis ordinabatur ad munditiam spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam, vt dictum est.* In corp. ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptismus Ioannis fuerit a Deo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioãnis non fuerit a deo. Nihil enim sacramentale quod est a deo, denominatur ab homine puro, sicut baptismus nouæ legis non dicitur Petri vel Pauli, sed Christi: sed ille baptismus denominatur a Ioanne, secundum illud Matth. 21. Baptismus Ioannis, vnde erat, e cælo an ex hominibus? ergo baptismus Ioannis non fuit a deo.

4.di.2. q.2. ar.1.q.3.

¶ 2 Præt. Omnis doctrina de nouo a deo procedens, aliquibus signis confirmatur: vnde & Dominus H Exo. 4. dedit Moysi potestatem signa faciendi. Et Heb. 2. dicitur, Cũ fides nostra principium accepisset enarrari a deo, per eos, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis & prodigijs: sed de Ioanne Baptista dicitur Ioã. 10. Ioannes signum fecit nullum. ergo videtur quòd baptismus quo baptizauit, non esset a deo.

¶ 3 Præt. Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ scripturæ præceptis continentur: sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo I præcepto sacræ scripturæ. ergo videtur quòd non fuerit a deo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum &c.

RESPON. Dicendum, quòd in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed a deo, qui familiari Spiritussancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset. Vnde non fuit a solo deo, nisi in-K quantum deus in homine operatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritumsanctum baptizantur, quod facit solus deus. Per baptismum autem Ioãnis, solum corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritusancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur, quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur a ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

AD 2ᵐ dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad christum, qui multitudine signo-

¶ Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum secundum.

TItulus, quæstionem e domino pharisæis propositã mouet.

¶ In corpore vnica est distinctio bimembris cum conclusione bimẽbri. Distinctio est: Baptismus Ioannis vel quo ad eius ritum, vel quo ad eius effectũ. Conclusio est. Baptism⁹ Ioannis quo ad ritũ erat e deo, quo ad proprium effectum fuit ab homine. Probatur quo primã partem: quia ex instinctu Spiritussancti baptizabat, dicente ipso Io. 1. Qui me misit baptizare in aqua. Quo ad secundam partem: quia nihil efficiebat, quod homo efficere non posset, hoc est, quia nõ conferebat aliquod spirituale.

signorũ, & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent: & ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datũ Ioanni, vt faceret signum: iudæis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium auctoritate scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in desertõ &c. vt dicitur Ioan. 1. Ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chrysost.* dicit super Matth. mirabile erat in humano corpore tantam patientiam videre.

Homil. 10. in Mat. ante med. t. 2.

A D 3[m] dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus a deo, nisi vt modico tempore duraret, propter causas prædictas †Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in sacra scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritus sancti, vt dictum est.*

In ar. 1. huius quæst. Ex ar. 1. huius q.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum in baptismo Ioannis, gratia daretur.

Titulus clarus est.

4. di. 2. q. 2. artic. 2. q. 1. & 4.

¶ In eo tempore vnica conclusio trimembris: Baptismus Ioãnis non conferebat gratiam sed præparabat ad eam tripliciter. Probatur conclusio, primo, quo ad primas partes simul. Tota doctrina & operatio Ioãnis, erat præparatoria ad Christum, per quem conferenda erat gratia. ergo baptismus Ioãnis nõ cõferebat gratiam, sed præparabat ad il lã. Antecedens quo ad primã n eius partem ex dictis patet, quo ad secundam vero Ioan. 1. Gratia per Iesum Christũ facta est. Cõsequentia vero probatur: quia min. sit ac inferioris artificis, nõ est inducere formã principalis artificis, sed præparare ad illam. Deinde conclusio declaratur quo ad vltimam partem tripliciter, scilicet p doctrinam ad fidẽ, per baptizationem ad ritum baptismi, per pœnitentiam ad gratiam effectus baptismi.

Beda in homil. Circumcisionis inter princ. & med. Eam habes I homil. totius anni.

¶ In responsione ad primum, differentia inter expositionem primam ex Beda & tertiam ex Hier. est: quia in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba, baptizare & prædicare: primũ ad baptismum Ioannis: secundum ad baptismum Christi. In tertia vero ad idem baptisma, scilicet Ioannis referuntur ambo, & verificatur q[ue] dispositiuè in remissionem peccatorũ baptizabat, & prædicabat ad psectionẽ gratiæ per Christum. Et si quæras nouitius, in quo ergo differt tertia a secunda expositione, respondeatur, quod tertia ordinem Ioãnis ad Christum respicit: & ideo illud idẽ quod Christus psecturus erat, Ioãnes inchoatiue facere dicitur. Secunda autem, ordinem baptismi dati a Ioãne ad pœnitentiam respicit: & ideo dicitur quòd baptizabat & prædicabat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quam fit remissio peccatorum.

Hom. 7. in euan. parũ ante med.

Ar. 1. huius quæst.

A D TERTIVM sic proceditur. Videtur q in baptismo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim Marci 1. Fuit Ioãnes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorũ: sed pœnitẽtia & remissio peccatorũ est p gratiã. ergo baptismus Ioannis gratiam conferebat.

¶ 2 Præt. Baptizandi a Ioanne confitebantur peccata sua, vt habetur Matthæ. 3. & Marci 1. sed confessio peccatorũ ordinatur ad peccatorum remissionem, quæ fit per gratiã. ergo in baptismo Ioannis, gratia conferebatur.

¶ 3 Præt. Baptismus Ioannis propinquior erat baptismo Christi, quàm circuncisio: sed per circuncisionem remittebatur peccatum originale: quia, vt* Beda dicit, idẽ salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originales peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore cõsueuit. ergo multo magis baptismus Ioannis remissionẽ peccatorum operabatur, quod sine gratia fieri non potest.

S E D CONTRA est, quòd Mat. 3. dicitur, Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitẽtiam, Quod exponens Greg.* in quadam Homil. dicit, Ioannes nõ in spiritu, sed in aqua baptizat, quia peccata soluere non valebat: sed gratia est a Spiritusancto, & per eam peccata soluuntur. ergo baptismus Ioannis gratiam non conferebat.

R E S P O N. Dicendum, quòd sicut dictum est,* tota doctrina & operatio Ioãnis præparatoria erat ad Christum: sicut ministri & inferioris artificis est præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christum, secundum illud Ioan. primo. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed solum ad gratiam præparabat tripliciter. Vno quidem modo, per doctrinam Ioannis inducentẽ homines ad fidem christi. Alio modo, assuefaciendo homines ad ritum baptismi Christi. Tertio modo, per pœnitentiam, præparando homines ad suscipiendum effectum baptismi Christi.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd in illis verbis (vt Beda dicit†) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidem, quem Ioãnes baptizando conferebat, qui dicitur baptismus pœnitentiæ: quia .s. ille baptismus erat quoddam inductiuũ ad pœnitentiã, & quasi quædam protestatio, qua profitebantur homines se pœnitentiam acturos. Alius autẽ est baptismus christi, per quem peccata remittuntur, quem Ioannes dare non poterat: sed solum prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritusancto. Vel potest dici, q prædicabat baptismum pœnitẽtiæ, idest, inducentem ad pœnitentiam: quæ quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum. Vel potest dici, quòd per baptismum christi, vt Hiero. dicit,* gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem consummatur per sponsum, initiatur per paranymphum, scilicet per Ioannem. Vnde dicitur, quòd baptizabat & prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorũ, non quia hoc ipse perficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

Sup. illud Mat. 3. fuit Ioannes in deserto baptizãs. Et c. 3. secundum ordinem Bedæ.

Sup. illud Mar. 1. prædicans baptis. pœnit. tom. 9.

A D 2[m] dicendum, quòd illa confessio peccatorum non fiebat ad remissionem peccatorum statim per baptismum Ioannis exhibendam: sed cõsequendam per pœnitentiam consequentem, & per baptismum christi, ad quem pœnitentia illa præparabat.

A D 3[m] dicendum, quòd circuncisio instituta erat ad remedium originalis peccati: sed baptismus Ioannis ad hoc nõn erat institutus, sed solum erat præparatorius ad baptismum christi, vt dictum* est. * Sacramenta autem ex vi institutionis, suum habent effectum.

In corp. & ar. 1. huius quæst.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum alij præter Christum, baptismo Ioannis baptizari debuerint.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismo Ioannis alij debuerunt baptizari. Probatur dupliciter, littera clara est.

4. di. 2. q. 2. ar. 3. q. 2.

A D QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari: quia sicut dictum est,* ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur, sicut August.† dicit super Ioannem: sed quod est proprium christo, non debet alijs conuenire. ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

*art. 1.

†tracta. 13. in Io. inter prin. & medium. to. 9.

¶ 2 Præt. Quicumque baptizatur, aut accipit aliquid a baptismo,

a baptismo, aut baptismo aliquid cooferr: sed a baptismo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia Al.praeced. io eo gratia non conferebatur, vt dictum est•) oec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu mondissimæ suæ carnis aquas saoctificaoit. ergo videtur, quòd solus Christus baptismo Ioanois debuerit baptizari.

§ 3 Præt. Si alij illo baptismo baptizabantur, hoc ooo erat, nisi vt præpararentur ad baptismum Christi, & sic conoeniens videbatur, quòd sicut baptismus Christi omnibus confertur, & magnis & patuis, & gentilibus & iudæis, ita etiam & baptismus Ioanois conferretur: sed non legitur quòd ab eo poeri baptizarentur, oec etiam geooles: dicitur enim Mar. 1. quòd egrediebaotur ad illum Israelitæ vniuersi, & baptizabaotur ab illo. ergo videtur quòd solus Christus a Ioaone debuerit baptizari.

SED CONTRA est, qoòd dicitor Luc. 3. Factum est, cum baptizaretor omnis populus, & Iesu baptizato & orante, aperti sunt cæli.

RESPON. Dicendum, ꝙ duplici de caosa oportuit alios a Christo baptizari baptismo Ioannis. Primo quidem, vt August.* dicit super Ioan. quia si solus Christus baptismo Ioannis baptizatus esset, non defuissent qoi dicerent, baptismum Ioannis, quo Christus est baptizatos, digniorē esse baptismo Christi, quo alij baptizantur. Secundo, quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari, sicut dictom est.*

Tract. 4. in Ioã. a med. & tract. 5. in ter prioc. & med. to. 9.

Art. 1. & 3. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non propter hoc solum fuit Ioaoois baptismus institutus, vt Christus baptizaretur, sed etiam propter alias caosas, vt dictum est.* Et tameo si ad hoc solum esset institutus, vt Christus eo baptizaretur, oportebat prædictom iuconueoiens vitari, alijs hoc baptismo baptizatis.

Ar. 1. huius quæst.

AD 2m dicendum, quòd alij qui ad baptismũ Ioaoois accedebant, ooo poterant qoidem baptismo aliqoid conferre, oec tamen a baptismo gratiam accipiebant, sed solum pœnitentiæ signum.

AD 3m diceodum, quòd qoia ille baptismus erat pœniteotiæ, qoæ pueris non conuenit, ideo baptismo illo pueri oon baptizabantur. Cooferre autem gentibus viam salutis, soli Christo reseruabatur, qoi est, expectatio geotium, vt dicitur Genes. penult. sed & ipse Christos apostolis inhibuit gentilibus euangelium prædicare, ante passionem & resurrectiooem: vnde multo mious cooueniebat per Ioanoem gentiles ad baptismum admitti.

¶ Super Quæstionis trigesimaoctauæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismus Ioanois nõ debuit cessare Christo baptizato. Probatur quadrupliciter.

4 di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. Et q. 4. ꝑ totum.

¶ In prima ratione ex Chryso. aduerte notitie, ꝙ si Christo baptizato Ioannes cessasset, putari potuisset, quòd tantæ Christi excellentiæ in baptismo nõ stat, ꝙ iouidisset Ioãnes, & cessando a baptismo, vel dedignaretur subministrare Christo amplius per baptismũ præparando ad ipsom, vel ipsa cessatio viodicaret suam minoritatem apparentem ex tãta manifestata Christi excellentia io baptismo. Vterque siquidē motus, inuidiæ scilicet & iræ poterat consurgere, & ad cessationē ioducere. Reliqua sunt clara.

ARTICVLVS V.

Vtrũ baptismus Ioannis debuerit cessare Christo baptizato.

K AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd baptismus Ioãnis cessare debuerit, postquã Christus fuit baptizatus. Dicitur eoim Ioan. 1. Vt maoifestetur io Israel, ꝓpterea veni in aqua baptizãs: sed Christo baptizato sufficienter fuit maoifestatus, tum per testimoniũ Ioannis, tom per desceosum columbæ, rom etiam testimonio paternæ vocis. ergo videtur quòd noo debuerit postea baptismus Ioannis durare.

F § 2 Præt. Aug.* dicit super Ioan. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptismos. ergo videtur ꝙ Ioaones post Christum baptizarum, nõ debuerit baptizare.

Tract. 4. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

§ 3 Præt. Baptismus Ioaonis erat præparatorius ad baptismũ Christi: sed baptismus Christi incœpit statim Christo baptizato: quia tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam cootulit aquis, vt Beda dicit. ergo videtur quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

G SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. quòd venit Iesus io iodæam terram, & baptizabat, erat autē & Ioannes baptizans: sed Christus non baptizauit, oisi postquàm fuit baptizatus. ergo videtur quòd postquàm Christus fuit baptizatus, adhuc Ioaones baptizabat.

RESPON. Diceodum, quòd baptismus Ioannis cessare oon debuit Christo baptizato. Primo quidem, quia, vt Chrysost.* dicit, si cessasset Ioannes baptizare Christo baptizato, existimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundo, quia si cessasset a baptizando, Christo baptizaote, discipolos soos in maiorem zelũ immisisset. Tertio, qoia persistens io baptizãdo, suos auditores mittebat ad Christum. Quarto, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis, oec debuit ꝓcursor cessare, dooec veritas maoifestaretur.

Hom. 28. ꝑ Io. nõ multũ remote a prin. to. 3.

H AD PRIMVM ergo dicendum, qoòd nondum Christus erat plene manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc oecessariom erat, quòd Ioaooes baptizaret.

AD 2m dicendum, quòd baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo iocarcerato. Vode Chrysostom.* dicit super Ioanuem, æstimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maxime prædicare cœpisse, vt omnis multitudiois affectio ad Christum transiret, & noo vltra his, quæ de vtroqoe erant, sententijs scinderetur.

Hom. 28. ꝑ Ioã. noa re mote a pri. tom. 3.

I AD 3m dicendum, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat, ooo solum ad hoc, quòd Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc, quòd alij ad Christi baptismum accedetent: quod neodum fuit impletum Christo baptizato.

ARTICVLVS VI.

Vtrum baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptismo Christi baptizandi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ baptizati baptismo Ioannis, non fueriut baptizaodi baptismo Christi. Ioaones enim non fuit mioor apostolis, cum de eo scriptom sit Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: sed illi qui baptizabaotor ab apostolis, nõ iterum baptizabãtur, sed solummodo addebatur eis impositio maouom. Dicitor eoim Act. 8. quòd aliqui baptizati taotum erao a Philippo in nomine domini Iesu, tuuc apo

¶ Super Quæstionis trigesimaoctauæ Articulum sextum.

Titulus clarus.

¶ In corpora duo sũt. Primo, recitatur opinio Magistri sen. Secundo, respondetur quæsito. Opinio Magistri distinguit duplicē dispositiooem baptizatorum a Ioaone (vt patet in litera) & quosdã rebaptizandos baptismo Christi, & qoosdam nõ, dicit.

Infra q. 66. art. 9. ad 2. Et 4. dist. 2. q. 2. ar. 4.

¶ Quo ad secondũ Auctor simpliciter dicit, quòd omnes baptizati a Ioanne baptizādi erant baptismo Christi, & prop[ter] to-

stoli, scilicet Petrus & Ioannes, im A ponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo videtur quòd baptizati a Ioanne, non debuerint baptizari baptismo Christi.

¶ 2 Præt. Apostoli fuerunt baptizati baptismo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum discipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. sed Apostoli non videntur esse baptizati baptismo Christi: dicitur. n. Ioã. 4. B quòd Iesus non baptizabat: sed discipuli eius. ergo videtur quòd baptizati baptismo Ioannis, nõ erant baptizandi baptismo Christi.

¶ 3 Præt. Minor est qui baptizatur, quàm qui baptizat, sed ipse Ioannes non legitur baptizatus baptismo Christi. ergo multo minus illi, qui a Ioanne baptizabantur, indigebant baptismo Christi.

¶ 4 Præt. Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quosdam de discipulis, dixitque ad eos, Si Spiritum C sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spũssanctus est, audiuimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Ioannis baptismate. Et sequitur, q baptizati sunt iterum in nomine domini nostri Iesu Christi. sic ergo videtur, quòd quia Spiritumsanctum nesciebãt, oportuit eos iterum baptizari: sicut Hieronymus* dicit super Ioelem, & in epistola de viro vnius vxoris, & Ambr.† in lib. de Spiri- D tusancto: sed quidam fuerunt baptizati baptismo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. ergo non erant baptizandi iterum baptismo Christi.

¶ 5 Præt. Rom. 10. super illud, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, dicit gl. Aug.* Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Ex quo patet, quòd virtus baptismi dependet ex fide: sed forma baptismi Ioannis significauit E fidem Christi, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuũ 19. Ioannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus est post ipsum, vt crederent, hoc est in Iesum. ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptismo Ioannis, iterum baptizari baptismo Christi.

Sed contra est, quòd August.* dicit super Ioan. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptismate Christi.

A Respon. Dicendum, quòd secundum opĩ Magistri in 4. dis. 4. sent.* illi, qui baptizati sunt a Ioanne, nesciẽtes Spiritumsanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi: illi vero qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritumsanctum credebant, non fuerunt postea baptizati, sed imposi- B tione manuum ab Apostolis super eos facta, Spiritumsanctum receperunt. Et hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur: sed quantum ad secũdam partem est penitus irrationabile quod dicitur. Primo quidem, quia baptismus Ioãnis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solum in aqua, vt ipsemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis, fides vel spes, quã C habebant in Christum, non poterat hunc defectum supplere. Secundo, quia quando in sacramento omittitur quod est de necessitate sacramenti, non solum oportet suppleri, quod fuerat omissũ, sed oportet totaliter innouari. Est aũt de necessitate baptismi Christi, q fiat nõ solum in aqua, sed etiã in Spiritusancto, s̃m illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Vnde illis, qui tantum in aqua baptizati erant baptismo Ioãnis, non solum erat supplendum, quod deerat (vt sci- D licet daretur eis Spiritussanctus per impositionem manuum) sed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augu.* dicit super Ioan. ideo post Ioannem baptizatum est: quia non dabat baptismum Christi, sed suum: quod autem dabatur a Petro, & si quod datum est a Iuda, Christi erat. Et ideo, si quos baptizauit Iudas, nõ sunt iterum baptizãdi: baptisma enim tale est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et inde est etiam, quòd baptizati a Philippo diacono, qui baptismum Christi dabat, nõ sunt iterum baptizati: sed acceperunt manus impositionem per Apostolos: sicut baptizati per sacerdotes, cõ E firmantur per episcopos.

Ad 2m dicendum, quòd sicut August.* dicit ad Seleucianum, intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis, (sicut nonnulli arbitrãtur) siue, q magis credibile est, baptismo Christi: neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret, q nõ defuit humilitatis ministerio, quando eis pedes lauit.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matth. per hoc, quòd Christus Ioanni dicẽti, Ego a te debeo baptizari, respondit, sine modo, ostenditur quòd postea Christus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibusdam libris apocryphis manifeste scriptũ esse. Certum tamen est, vt Hieronymus* dicit super Matth. q sicut Christus fuit baptizatus ĩ aqua a Ioãne,

na

autem pro eodem habet Christu n vẽturum & gratiã sitoram. incompacta ergo videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd litera est intelligenda iuxta subiectam materiam, de qua est sermo, scilicet de sacramentis. Ex illa si quidẽ differentia ab Aug. posita inter sacramenta nouæ & veteris legis, quòd nostra p̃sentis, vetera futuræ gratiæ sunt signa, manifeste sequitur, quòd nostra præsentis Christi, per quem gratia facta est, Ioan. primo, illa, venturi Christi signa erant. Et propterea Ioannis baptisma sapiebat: in hoc sacramenta veteris legis, quòd in noĩe vẽturi Christi dabat. vnde & Paulus iussit: in nomine domini nostri Iesu Christi simpliciter & absolute, & non venturi illos baptizari, qui Ioannis baptismum suscepetant, Actuum 19.

* li. 4. dis. 4. paragr. vlt.

* tract. 5. in Ioan. inter prin. & medi. to. 9.

* epi. 108. a medio pcapue, to. 2.

* hom. 4. in Mat. I ope. imper sup. illud: Sine mõ. to 2.

* Mat. 3. sup illũ. Sine mõ. to. 9.

propterea pro vna parte consensit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersalem dupliciter. Primo, ex parte effectus inseparabilis per fidem, spem & charitatẽ, charactetis, qui per Christi baptismum imprimitur. Secundo, ex parte essentialis partis ipsius baptismi, deficientis scilicet Spũs. Omnia patẽ in litera.

¶ In responsione ad secundum & tertium, aduerte q de baptismo Chri materiali passiue accepto a Ioãne & Apostolis, non habetur clare in Scriptura pars affirmatiua: sed rationabile est, quòd baptizati a Christo fuerint, vt Ioãnes impleret debitum suum, Ego a te debeo baptizari, & Apostoli baptizantes Christi baptismo, primo fuerint baptizati, vt Aug. arguit, & bene. Nec aliquid apparet obstare: nisi forte verbum Christi Act. 1. Ioãnes baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritusancto. Sed reuera, hoc nõ obstat: tum quia per hoc nõ excluditur, eos baptizatos esse baptismo Christi, licet de Ioannis baptismo tantum mẽtio fiat: tum, quia in promptu causa est quare Ioannis baptismi solius meminit Christus: quia scilicet donum Spiritussancti non distinguitur cõtra baptismum Chri, qui fit in aqua & Spiritu, Ioan. 3. sed contra baptismum Ioannis, qui fiebat solum in aqua, ipso Ioanne teste distinguente baptismum suum contra baptismum in Spiritusancto, Matth. 3.

¶ In responsione ad quintum, dubium occurrit: quia aliud est loqui de gratia futura, & aliud de Christo vẽturo: potuit enim gratia p̃sens esse ex fide Christi venturi, vt patet in sanctis illis, qui præcesserunt Christi aduentum: litera

* ca. 2. Ioelis nõ multum remote a si. to. 6.
† Ambr. li. 1. ca. 3. circa prin. to. 2.

* Est gl. Aug. trac. 80. in Io. a medio illius to. 9.

* tract. 5. in Io. I. et pri. & m. d. to. 9.

ita Ioannes a Christo erat in Spiritu baptizandos.

AD 4m dicendum, quod non est tota causa, quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioan. quia Spiritū-sanctum non cognouerant, sed quia non erāt baptismo Christi baptizati.

AD 5m dicendum, quòd sicut dicit August. contra Faustū, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratię: sacramenta vero veteris legis, fuerunt signa gratię futuræ. Vnde ex hoc ipso, quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum primum.

QVÆSTIO XXXIX.

De Baptizatione Christi, in octo articulos diuisa.

Titulus clarus est.

In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit Christum baptizari. Probatur tripliciter. Omnia sunt clara.

DEinde considerandum est de baptizatione Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit baptizari.
¶ Secundo, Vtrū debuerit baptizari baptismo Ioāōis.
¶ Tertio, De tempore baptismi.
¶ Quarto, De loco.
¶ Quinto, De hoc quòd ei sunt cæli aperti.
¶ Sexto, De Spiritusancto apparente in specie colūbę.
¶ Septimo, Vtrum illa columba fuerit verum animal.
¶ Octauo, De voce paternæ testimonij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Christum baptizari.

4. dist. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 3. artic. 2. q. 1. cor. Et Matthæ. 3. op. 60. cap. 9.

AD PRIMVM sic proceditur: Videtur quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui: sed Christo non conuenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ 2 Præt. Christus circumcisionem suscepit, vt impleret legem: sed baptismus nō pertinebat ad legem. ergo non debebat baptizari.

¶ 3 Præt. Primum mouens in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum quod est primum alterans, non est alterabile: sed Christus est primum baptizans, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. ergo ipsum non decuit baptizari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 3. quòd venit Iesus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

RESPON. Dicendum, quod conueniens fuit Christum baptizari. Primo quidem, quia vt Ambros.* dicit super Luc. Baptizatus est dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnē Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent: & vt sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis, sicut Chrysost † dicit super Matth. Secundo, quia sicut Chrysost. dicit super Matth. quāuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea, etsi pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs, carnalis natura opus habebat. Et sicut Greg.* Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum vetera num Adam immergat aquæ. Tertio, baptizari vo-

* li. 2. in Luc. vlt. 2. i pri. tom. 3.

† hom 4. in ope. impse. nō remote a pri. to. 2.

* In orat. Epipha luminaria ma dio.

luit, sicut Augus. dicit in sermone de Epiphania, quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, sic decet nos implere omnē iustitiam. vt enim Ambro.* dixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

* lib. 2. in Luc. c. sub med. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus vt ablueretur, sed ablueret, sicut dictum est.

AD 2m dicendum, quòd Christus non solum debebat implere ea, quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solum voluit circumcidi, sed etiam baptizari.

AD 3m dicendum, quod Christus est primū baptizans spūaliter: & sic non est baptizatus, sed solū in aqua.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corpore duo fiūt. Primo, declaratur quòd supponitur, Christum baptizatum baptismo Ioannis ex auctoritate Aug. Secūdo probatur triplici conclusio, scilicet conuenies fuit Christum baptizari baptismo Ioannis.

Et in tertia ratione aduerte, quòd ratio tendit ad hoc, quod ideo ad baptismum Ioannis non sanctum accedit, vt sācificet baptismū non Ioannis sed nouæ legis, instituendo, sanctificationē aquarum per carnis suæ lauacrum, baptismum in sanctitatem animarum tanquam institutus est baptismus nouæ legis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pœnitentiæ: sed pœnitentia Christo nō conuenit, quia nullum habuit peccatum. ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ 2 Præt. Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso.* medium fuit inter baptismum iudæorū & Christi baptismum: sed medium sapit naturam extremorum. Cum ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate suo; videtur quòd pari ratione baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

* hom. 12. in Matth. nō longe a medio, to. 2.

¶ 3 Præt. Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo: sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. ergo non conuenit Christum baptizari baptism° Ioannis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 3. quod venit Iesus in Iordanem, vt baptizaretur a Ioanne.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Aug.* super Ioan. baptizatus dominus baptizabat, non eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde, cum ipse baptizaret baptismo proprio, cōsequens est quòd non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et hoc fuit conueniens. primo quidem, propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, sed solum in aqua: Christus autem spirituali baptismate non indigebat, qui a principio suę cōceptionis gratia Spiritussancti repletus fuit, vt patet ex dictis,* & hęc est ratio Chrysost.† Secundo vt Beda* dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertio, sicut Greg.† Nazan. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

* trac. 13. in Io. aliquan tulū a pri. tom. 6.

* q. 34 ar. 4. † hom. 3. & 4. in ope. imper. to. 2. Beda Mar. 1. circa pri. 4. to. 2. † Nazan. orat. Epiphan. lumina, a medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est,* Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, quod esset

* art. præced.

esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifeste non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambros. † dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

† Li.2.Luc. c.vlt a medio, tom.5.

Ad 2m dicendum, quòd baptismus iudæorum in lege præceptus, erat solum figuralis: baptismus autē Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum a peccatis: baptismus autē Christi habet efficaciam mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorum, quæ in eo non erat, neque recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cum ipse sit veritas, nō competebat ei id, quod in sola figura gerebatur. Et ideo magis cōgruum fuit, quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

Ad 3m dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium: quanto autem aliquid est magis perfectum, tāto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso ꝙ Christus est maxime perfectus, cōueniens fuit, quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

¶ *Super Quæstionis trigesimanonæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

Titulus, ꝯ tempore Christi, autatis, scilicet anni trigesimi, quærit. ¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter anno trigesimo fuit baptizatus. Probatur triplicitèr. Omnia clara sunt.

4.dis.4.q.3. ar.1.q.a.1. & di.44. in princ.expositionis lite ræ.

AD TARTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non conueniēti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo alios ad baptismū prouocaret: sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, non solum ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. ergo videtur quòd Christus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

§ 2 Præt. Christus non legitur docuisse, vel miracula fecisse ante baptismum: sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens a vigesimo anno, vel etiam prius. ergo videtur, quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

§ 3 Præt. Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maxime debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele tempore suæ pueritiæ: secundum illud Daniel.13. Suscitauit dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

§ 4 Præt. Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi, sicut ad finem: sed finis est prior in intētione, & posterior in executione. ergo vel Christus debuit primus a Ioanne baptizari, vel vltimus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc.3. Factū est cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante. & infra, Et ipse Iesus erat incipiens, quasi annorum triginta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primo quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas, qualis est triginta annorum. vnde legitur Genes.41. quòd triginta annorum erat Ioseph, quando accepit regimen Ægypti. Similiter etiam 2.Reg.5.

A legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cum regnare cœpisset. Ezechiel etiam in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech.1. Secundo, quia sicut Chrys.* dicit super Matth. futurum erat, vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hac ætate Christus ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, ꝙ ideo eam soluit, quia implere nō potuit. Tertio, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quòd baptismus parit viros perfectos, secundum illud Ephe.4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

* hom.10. nō remote a prin.to.2.

B Vnde & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: consurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd sicut Greg.* Nazanzenus dicit, Christus non est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi imminerer periculum differendo baptismum, sed cuius alij non in paruum redundat periculum. si exeat ex hac vita, non indutus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi munditiam custodire, potius tamen est (vt ipse dicit*) interdum paulisper maculari, quàm gratia omnino carere.

* In orat.in Epipha.lo. mius post med.

C

* codē loco

Ad 2m dicendum, quòd vtilitas, quæ a Christo prouenit hominibus, præcipue est per fidem & humilitatem, ad quorum vtrumque valet, quòd Christus in pueritia, vel adolescentia nō cœpit docere, sed in perfecta ętate. Ad fidem quidem, quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per temporum incremēta corporaliter profecit: & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapiētiam suam vel virtutem manifestare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuose prælationis gradum, & docendi officium assumat.

D Ad 3m dicendum, quòd Christus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id, quod competit omnibus secundum legem communem: vt scilicet in ętate perfecta doceret. sed sicut Greg. Nazan.* dicit, non est lex communis, quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ ordinem concessum est præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præsidendi, vel docendi haberent; sicut Salomon, Daniel & Hieremias.

* loco citato ad arg.1.

E Ad 4m dicendum, quòd Christus nec primus nec vltimus debuit a Ioanne baptizari: quia vt Chrysost.* dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationē, & baptismū Ioannis, & vt testimonium acciperet a Ioanne. Non autem creditum fuisset testimonio Ioannis, nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo non debuit primus a Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux solis non expectat occasum luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem, sic & Christus nō expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizāte, apparuit.

* hom.4.in Mat.I operimperfecto circa pnu. illius to.2.

ARTIC.

¶ *Super Quaestionis trigesimanona Articulum quartum.*

Titulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit vt Christus in Iordane baptizaret, quia per hoc significatur ingressus per baptismum in regnū dei. Declaraturque hoc duplici figura, scilicet trāsitu filiorum Israel in terram promissionis, & Heliae in cęlum. Et scito, quòd ratio ista mystica est: nec alia potest reddi magis literalis, nisi quia deus elegit magis Iordanem, quàm alias aquas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit in Iordane baptizari.

Marth. 3. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figurae: sed figura baptismi praecessit in trāsitu maris rubri vbi Ægyptij sūt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. ergo videtur quòd Christus magis debuerit baptizari in mari, quam in flumine Iordanis.

§ 2 Praet. Iordanis interpretatur descensus: sed per baptismum aliquis ascendit magis, quàm descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur, quòd baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur incōueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

§ 3 Praet. Transeuntibus filijs Israel, aquę Iordanis conuersae sunt retrorsum, vt legitur Iosuae 4. & sicut etiam in Ps. 113. dicitur: sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens, quod Christus in Iordane baptizaretur.

SED CONTRA est, quòd dicitur Marci 1. quòd baptizatus est Iesus a Ioanne in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij Israel in terram promissionis intrauerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale prae omnibus baptismatibus, quòd introducit in regnum Dei, quod per terram promissionis significatur. vnde dicitur Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Ad quod etiam pertinet, quòd Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam baptismi, per ignem Spiritussancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri praefigurauit baptismum, quantum ad hoc, quòd baptismus delet peccata: sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cęlestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletur. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaret.

AD 2m dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiae, qui requirit descensum humilitatis, secundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis.

AD 3m dicendum, quòd sicut August. dicit in ser. de Epipha. Sicut antea aquae Iordanis retrorsum conuersae fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd contra descensum aquarum, benedictionum fluuius sursum ferebatur.

Inf. q. 49. a. 5. ad 3. Et 4. dist. 18. ar. 6. q. 3 ad 2. & dist. 22. q. 3. art. 1. ad 4. Et op. 60. cap. 9.

¶ *Super Quaestionis trigesimanona Articulum quintum.*

Titulus clarus ex euangelij historia ortus.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd christo baptizato nō debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum, quasi extra cælum existens: sed Christus semper erat in cęlo, secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. ergo videtur quòd nō debuerint ei cæli aperiri.

§ 2 Praet. Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter: sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cęlestia sunt impassibilia, & infrangibilia: G secundum illud Iob. 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cęlos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt? Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter: quia ante oculos filij dei cæli antea clausi non fuerant. ergo videtur inconuenienter dici, quod baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli.

§ 3 Praet. Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Vnde H etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, quàm eo baptizato.

SED CONTRA est, quòd dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cælum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, Christus baptizari voluit, vt suo baptismo consecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demonstrari debuerunt, quæ I pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primo quidem principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciam: quæ quidem est virtus cęlestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur, quòd de cetero cælestis virtus baptismum sanctificaret. Secundo, operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur: vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt: & ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli. Tertio, quia per baptis- K mum Christi * specialiter apertus nobis introitus regni cælestis, qui primo homini præclusus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cæli, vt ostenderetur, quod baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autē necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introëat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orāte, apertum est cælum: quia scilicet fidelib' necessaria est oratio post baptismum, Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum quòd

* Alias spiritualiter.

¶ In corpore respōdetur quęsito vnica cōclusione: Christo baptizato & orāte, conuenienter aperti sunt cæli. Et duo fiunt: quia declaratur conuenientia respectu ly baptizato: secūdo, respectu ly & orāte. Quo ad primū probatio est: Christus baptizat' est, vt nostrum baptisma consecraret: ergo in illius baptismo illa monstrari debuerunt, quæ ad nostri efficaciam baptismi spectant. ergo virtus cælestis, fides cælestium, introitusq; cæli monstrari debuerūt per cælos apertos. Prima cōsequentia est clara. Secūda declaratur ex tribus, scilicet causa, & fide, & effectu, innentis in efficacia baptismi. Quo ad secundum declaratur: quia oratio vel ad exemplum vel ad causam apertionis cæli nobis refertur, & verū que est cōueniens. ¶ In respōsione ad secūdum, vide duo declarari. Primum, quòd cæli aperti dicuntur non in seipsis, sed secundum visionem Christi. Secundum est, qualis fuerit illa visio, corporalis, imaginaria vel intellectualis. Et licet qualibet possibilis dicatur: intellectualis tamen conuenientior videtur, vtpote excellentior.

A per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex vietura orationis christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum, idest omnibus propter eum: sicut si Imperat vt alicui pro alio petenti dicat. Ecce, hoc beneficium nõ illi do, sed tibi, id est propter te illi, vt Chrysost. dicit super Matth.*

* Hom. 4. I Mat. a medio illius, I opere imp fecto. to. 2.

† Hom. 4. I Matth. in opere imp fecto in medio illius to. 2.

A D P R I M V M ergo dicendum, q sicut Chryso. dicit super Matth.† sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

A D 2^m dicendum, quòd sicut Hierony. dicit super Matth.* cæli aperti sunt Christo baptizato, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysost. super Mat. † dicens, Quòd si ipsa* creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expresse dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos, quasi ipsa apertio cælorum ad visionem christi referatur. Quod quidē aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, q circa christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem, per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos: formabat enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione christi, ad designandum, quòd per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualē referri, prout. s. Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse cælum hominibus, quod tamen etiam ante viderat fiendum.

* Circa finem commentarij I 2. ca. Mat. to. 9.

* Hom. 4. I Mat. I opere imperfecto circa medium illius to. 1.

† Alias ca tharacta.

A D 3^m dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cælum hominibus, sicut per causam cōmunem apertionis cælorum. Oportet tamen hãc causam communem apertionis cælorum, singulis applicari ad hoc, quòd cælum introeant, quod quidem fit per baptismum, secundum illud Rom. 6. Quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi. Vel sicut Chrysost. dicit super Matth.* baptizato Christo, cæli tantum sunt aperti: postquam vero tyrannum vīcit per crucem, quia non erant necessariæ portæ cælo numquam claudendo, non dicunt Angeli, Aperite portas, iam enim erant apertę, sed, Tollite portas. Per quod dat intelligere Chrys. q obstacula, quibus prius obsistentibus animæ defunctorum introire non poterãt cælos, sunt totaliter per passionem Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi.

* Ho. 4. in Mat. I opere imperfecto a medio illius, tom. 2.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum sextum.*

Infr. q. 46. art. 4. ad 2. Et opu. 60. c. 9.

T Itulus clarus ex euangelio & ortus.

¶ In corpore vna cõclusio: Conueniens fuit vt super baptizatum Christū Spiritussanctus descenderet. Probatur: qđ in Christi baptismo factum est, pertinet ad mysterium nostri baptismi. ergo. Antecedē. est Chrysost. Consequētia ꝓbatur: quia omnes baptizati non ficti, accipiunt Spiritum sanctum, Matth. 3. ¶ Aduerte hic, quòd minus respondendo determinatur, quàm fuerit quæsitum. nam quæsitū est de descensu Spiritussancti in specie columbæ, & respondetur de descensu Spiritussancti solū, nihil dicēdo de specie columbę. Et hoc ideo, quia reseruauit hoc secundum responsiont ad argumenta.

A R T I C V L V S VI.

Vtrum conuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

A D S E X T V M sic proceditur. Videtur q incōuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum dicatur descendisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiā: A sed in homine Christo fuit plenitudo gratię a principio suæ conceptionis, quo fuit vnigenitus a patre, vt ex supradictis patet.* non ergo debuit Spiritussanctus ad eū mitti in baptismo.

* q. 34. ar. 4.

¶ 2 Præt. Christus dicitur in mūdum descendisse per mysterium incarnationis, qua exinaniuit semetipsum, formam serui accipiēs: sed Spiritussanctus nõ est incarnatus. ergo inconuenienter dicitur, q Spiritussanctus descēderit sup eū.

B ¶ 3 Præt. In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo: sed in nostro baptismo nõ fit aliqua missio visibilis Spiritussancti. ergo nec in baptismo christi debuit fieri visibilis missio Spiritussancti.

¶ 4 Præt. Spiritussanctus a Christo in omnes alios deriuatur, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed super Apostolos Spiritussanctus descendit, non in specie columbæ, sed in specie ignis. ergo nec super Christum debuisset descēdere in specie columbæ, sed in specie ignis.

C S E D C O N T R A est, q dr Luc. 3. Descendit Spiritussanctus corporali specie, sicut colūba in ipsum.

R E S P O N. Dicendum, q hoc qđ circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chrys.* dicit super Matth.) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritumsanctum recipiunt, nisi ficti accedant, secundum illud Matth. 3. ipse vos baptizabit Spiritusancto. Et ideo conueniens fuit, vt super christū baptizatū Spiritussanctus descenderet.

* Homil in Mat. i opere imper. a med pcip. tom. 2.

A D P R I M V M ergo dicendum, q sicut Aug.* dicit 15. de Trinit. absurdissimum est dicere, q Christus cum iam triginta esset annorum, acceperit Spiritumsanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita non sine Spiritusancto. Si enim de Ioāne scriptum est, quòd Spiritusancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio nõ carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, idest in baptismo, corpus suum, idest Ecclesiam, pręfigurare dignatus est, in qua baptizati præcipue accipiunt Spiritumsanctum.

* li. 15. c. 26. a med. to. 3.

D

A D 2^m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 2. de Trin. Spiritussanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba, non quia ipsa substantia Spiritussancti videretur, quę est inuisibilis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritussanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius dei est homo ratione vnionis: neque etiam hoc modo Spiritussanctus visus est in specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi, vt habetur Apocaly. 5. illa enim visio facta fuit in Spiritu per spirituales imagines corporum, de illa vero columba nullus vnquam dubitauit, quin oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbæ Spiritussanctus apparuit, sicut dicitur 1. ad Cor. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nūcupata est nomine christi, quem significabat:

* lib. 2. c. 6. tom. 3.

E

significabat: illa autem columba ad hoc tantum significandum repente extitit, & postea cessauit, sicut flamma, quæ in rubo apparuit Moysi. Dicitur ergo Spiritussanctus descendisse super Christum, non ratione vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius columbæ significantis Spiritumsanctum, quę descendendo super Christum venit: uel etiam ratione spiritualis gratiæ, quæ a deo per modum cuiusdam descensus in creaturam deriuatur, secundum illud Iacob. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum.

*Hom. 12. in Mat. ante medium tom. 2.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. in principijs spiritualium rerum semper sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam intelligētiam incorporalis naturæ suscipere possunt, vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, recipiant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum corporali specie Spiritussanctus visibiliter descendit, vt super omnes baptizandos, inuisibiliter postea credatur descendere.

AD 4^m dicendum, quòd Spiritussanctus in specie columbæ apparuit super Christum baptizatum propter tria. Primo quidem propter dispositionem, quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus accedat: quia sicut dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. Columba autem est animal simplex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10. Estote simplices sicut columbæ. Secundo ad designandum septem dona Spiritussancti, quæ columba suis proprietatibus significat. Columba enim secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat: quod pertinet ad donum sapientię, per quam sancti secus Scripturæ diuinæ fluenta resident, vt incursum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit, quod pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum consilij, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, idest, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat rostro, quod pertinet ad donum intellectus, quo sancti bonas scientias lacerando non peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle caret, quod pertinet ad donū pietatis, per quam sancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petrę nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis, qua sancti in plagis mortis Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, idest, suum refugium & spem. Item columba gemitum pro cantu habet, quod pertinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertio apparuit Spiritussanctus in specie columbæ propter effectum proprium baptismi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo sicut Chrysost.* dicit super Matth. in diluuio apparuit hoc animal, ramum ferens oliuæ, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc ēt columba apparet in baptismo, liberationem nobis demonstrans. Quarto apparuit Spiritussanctus in specie columbæ super Dominum baptizatum, ad designandum communem effectum baptismi, qui est constructio ecclesiasticę vnitatis. vnde dicitur Ephesiorum quinto. quòd Christus tradidit semetipsum, vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spiritussanctus in baptismo demonstratus est in specie columbæ, quę est animal amicabile & gregale: vnde & Cantic. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea.

*Hom. 12. in Mat. parū ante medium to. 2.

Super Apostolos autem in specie ignis, Spiritussanctus descendit propter duo. Primo quidem ad ostendendum feruorem, quo corda eorum erant commouenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras prędicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde Augustinus dicit super Ioan.* Duobus modis ostendit visibiliter dominus Spiritumsanctum, per columbam super dominum baptizatum; & per ignē super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. ergo ne spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te moueat, quia linguę diuisæ sunt, vnitatem in columba cognosce. Secundo: quia sicut Chrysost. dicit, oportebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) mansuetudo necessaria erat, quæ demonstratur in columba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tempus, quod significatur per ignem.

*Tract. 6. in Ioā. aliquātulū a principio to. 9.

ARTICVLVS VII.

Vtrum illa columba, in qua apparuit Spiritussanctus, fuerit uerum animal.

§ *Super Quæstionis trigesimanonæ Articulum septimum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Columba illa fuit verum animal. Probatur: Sicut veritas verum hominem, ita spiritus veritatis veram columbam, in qua appareret, &c. & cōfirmatur hoc Auctoritate Augustini.

Ioā. 1. Luc. 3. & opu. 60. cap. 9.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd illa columba in qua Spiritussanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur specietenus apparere, quod secundum similitudinem apparet: sed Luc. 3. dicitur, quod descēdit Spiritussanctus corporali specie sicut columba in ipsum. non ergo fuit vera columba, sed quædam similitudo columbæ.

¶ 2 Præt. Sicut natura nihil facit frustra, ita nec deus, vt dicitur in 1. de Cęlo.* sed cum columba illa non aduenerit, nisi vt aliquid significaret, atque præteriret (vt Augustinus † dicit in 2. de Trinit.) frustra fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat per columbæ similitudinem. non ergo illa columba fuit verum animal.

* lib. 1. de cęl. tex. 32. tom. 2.
† lib. 2. de Trin. c. 6. fi. tom. 2.

¶ 3 Præt. Proprietates cuiuslibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. si ergo fuisset illa columba verum animal, proprietates columbæ significassent naturam veri animalis, non autem effectus Spiritussancti. non ergo videtur, quòd illa columba fuerit verum animal.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. de agone Christiano, neque hoc ita dicimus, vt dominum Iesum Christum dicamus solum verum corpus habuisse: Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse oculis hominum, sed ambo illa corpora vera esse credimus.

*c. 22. a medio tom. 3.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) non decebat vt filius dei, qui est veritas Patris, aliqua fictione vteretur: & ideo non phantasticum, sed verum corpus accepit. Et quia Spiritussanctus dicitur spiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam ipse veram columbam formauit, in qua appareret, licet non assumeret ipsam in vnitatem personæ. Vnde post prędicta verba August.* subdit, sicut non oportebat vt homines falleret filius dei, sic etiam non oportebat

* q. 5. art. 1.

D. 56.
*c. 20. de agone Christiano cap. 22. post med. tom. 3.

rabat, vt falleret Spiritussanctus: sed omnipotēti deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo fabricauit, non erat difficile, verum corpus columbæ sine aliorum columborum ministerio figurate: sicut non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare, cum creatura corporea & in visceribus feminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandum columbam, imperio Domini voluntatique seruiret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Spiritussanctus dicitur descendisse in specie, vel similitudine columbæ, non ad excludendam veritatem columbæ, sed ad ostēdendum, quòd ipse non apparuit in specie suæ substantiæ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd non fuit superfluum formare veram colūbam, vt in ea Spiritussanctus appareret: quia per ipsam veritatem columbæ significatur veritas Spiritussancti, & effectuum eius.

AD 3ᵐ dicendum, quòd proprietates columbæ eodem modo ducunt ad significandum naturam columbę, & ad significandos effectus Spiritussancti: per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, ostenditur quòd columba significat Spiritumsanctū.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, filium protestantis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, Filium protestantis. Filius enim & Spiritussanctus, secundum hoc quòd sensibiliter apparuerunt, dicuntur visibiliter esse missi: sed patri non conuenit mitti, vt patet per Aug.* in 2. de Trin. ergo etiā nec apparere.

§ 2 Præt. Vox est significatiua verbi in corde concepti: sed Pater non est verbum. ergo inconueniēter manifestatur in voce.

§ 3 Præt. Homo Christus non incœpit esse filius dei in baptismo, sicut quidam hæretici putauerūt, sed a principio suæ conceptionis fuit filius dei: magis ergo in natiuitate debuit vox Patris protestari Christi diuinitatem, quàm in eius baptismo.

SED CONTRA est, quòd Matth. 3. dicitur, Ecce vox de cælis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) in baptismo Christi, qui fuit exemplar nostri baptismi, demonstrari debuit quod in nostro baptismo perficit. Baptismus autem quo baptizantur fideles, consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis, secundum illud Matth. vltimo: Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij &

A Spiritussancti. Et ideo in baptismo Christi (vt Hieron.* dicit) mysterium Trinitatis demonstratur. Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritussanctus descendit in habitu columbæ, Patris vox testimonium Filio perhibentis auditur. Et ideo cōueniēs fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd missio visibilis addit aliquid super apparitionem, scili-

B cet auctoritatem mittētis. Et ideo Filius & Spiritussanctus, qui sunt ab alio, dicuntur mitti visibiliter, & non solum apparere: Pater autem, qui non est ab alio, apparere quidem potest, visibiliter autem mitti non potest.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Pater nō demonstratur in voce, nisi sicut actor vocis, vel loquens per vocē. Et quia proprium est Patri, producere verbum, quod est dicere vel loqui, ideo conuenientissime Pa-

C ter per vocē manifestatus est, quæ significat verbū. Vnde & ipsa vox a Patre emissa, filiationē verbi protestatur. Et sicut species columbæ, in qua demonstratus est Spiritussanctus, non est ipsa natura Spiritussancti, nec species hominis, in qua demonstratus est ipse Filius, est ipsa natura filij dei, ita etiam ipsa vox non pertinet ad naturā verbi vel Patris loquentis. Vnde Ioan. 5. Dominus dicit: Neque vocem eius, id est patris vmquam audistis, neque speciem eius vidistis.

D Per quod (sicut Chry.* dicit super Ioan.) paulatim eos in philosophicū dogma inducens, ostendit, quoniam neque vox circa deum est, neque species, sed superior est & figuris & loquelis talibus. Et sicut columbam, & etiā humanā naturam a Christo assumptam tota Trinitas operata est, ita etiam & formationem vocis: sed tamen in voce declaratur solus Pater, vt loquēs, sicut naturam humanam solus Fi-

E lius assumpsit, & sic in columba solus Spiritussanctus demonstratus est, vt patet per Aug. in lib. de Fide ad Petrum.

AD 3ᵐ dicendum, quòd diuinitas Christi non debuit omnibus in eius natiuitate manifestari: sed magis occultari in defectibus infantilis ætatis: sed quando iam peruenit ad perfectā ætatē, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad se cōuertere, tunc testimonio Patris erat eius diuinitas manifestanda, vt eius do-

¶ *Super Quæstionis trigesimanonæ Articulum octauum.*

Titulus clar⁹ ortus etiam ex euangelio.

Inf. q. 45. art. 4. & q. 66. artic. 6. cor. & opu. 60. ca. 9.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce. probatur: In baptismo Christi demonstrari debuit, quod in nostro baptismo perficitur, ergo in baptismo Christi, mysterium Trinitatis demonstrari debuit. ergo conueniens fuit, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Chri fuit exēplar nostri. Prima consequentia probatur: quia noster baptismus consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis. Matth. vlti. Secunda vero consequentia probatur: quia persona filij baptizatur, Spūsctūs in columba descendit, restabat ergo psona Patris manifestanda, & apponitur hic auctoritas Hieronymi.

*l. 2. de Trinit c. 12. lo fin. tom. 3.

*art. 6. huius q.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis.*

Hic incipit quarta pars huius libri, in qua agitur de progressu domini nostri Iesu Christi in hoc mundo, vsque ad quæstionē quadragesimāquintam inclusiue.

*In cōmē. 3. c. Matth. circa fin. tom. 9.

§ Aduerte hic, quod cōuersatio Chri post Ioannis baptisma tractatur ab Auctore: conuersatio autē Christi ante illud tēpus tacetur. Et quia a multis quæritur, quid fecerit illa ætate Christus respōdendum est, quod exercuit artem fabrilem in ciuitate Nazareth. Nam non solū ex euāgelio Mat. 13. habetur quod fuit filius fabri: sed ex euangelio Mar. 6. habetur, quod ipse Christus fuit faber. Et nisi exercuisset ipsam artem in Nazareth: nō admirati ibi fuissent de doctrina eius Nam si alibi Christus habitasset, aut in Nazareth vacasset litteris non fuissent admirati compatriotę: vnde huic sapientia? immo tam notoria erat Christi cōuersatio in Nazareth, vt etiam Hierosolymis iudæi dicerent, quō hic litteras scit, cum non didicerit? Ioan. 7. Quo circa oportet dicere aut Christum ibi artem suam fabrilem continue exercuisse, & propterea constare, quod literas non didicit &c. Aut interim ocium, quodque vacasse per Nazareth, quod decebat Christum filiū pauperis adeo, vt nō potuisset agnum pro eo offerre, vt habet Luc. 2. & pauperem intantum, vt nō haberet vbi reclinaret caput suum Mat. 8. Et confirmatur, quia Mat. 3. dicitur. Et cum audissent sui exierunt tenere eū. Dicebant enim, quoniam in furorem versus est. Ex eo namque, quod vsque ad ætatem illam fabrili arti viderant Iesum operam dantem & repente audierunt, quòd prædicabat & turba conueniret ad eum &c. dixerunt illum versum in furorem. Hæc enim omnia simul iuncta testimonia sunt ab hostibus, & quod Christi doctrina nō erat humana, nec aliquo modo acquisita, &

*Hom. 39. I Ioā. a medio rum. 3.

*c. 9. circa principiū tom. 1.

ta, & quòd Christus inter eos vsque ad illud tempus, cum suis cocciuibus cõuersatus est sine ostensa & sine scandalo procoldobio qđ non euitatum fuisset, si iuuenis, Faber pauper, inertem se in opere exhibuisset.

ctrina credibilior fieret: vnde & ipse dicit Ioan. 5. Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me. Et hoc præcipue in baptismo, per quem homines renascuntur in filios dei adoptiuos. Filij autem dei adoptiui instituuntur ad similitudinem filij naturalis, secundum illud Ro. 8. Quos pſciuit, hos & pdestinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Vnde Hilarius dicit super Matth.* quod super Iesum baptizatum descendit Spiritussanctus, & vox Patris audita est, dicentis, Hic est filius meus dilectus, vt ex his, quæ consumabantur in Christo, cognosceremus post aquę lauacrum, & de cælestibus portis sanctum in nos spiritum inuolare, & paternæ vocis adoptione, dei filios fieri.

* ca. 2. in Matt. circa fin.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus conuenienter vitam socialem assumpsit. Probatur: Christus debuit talem viuẽdi modum assumere, qui conueniret fini incarnationis: sed finis incarnationis exigit vitam socialem. ergo. Minor declaratur: quia triplex est finis incarnationis. primo, testimonium veritatis. Secundo, saluare peccatores. Tertio, adducere homines ad deum. Omnia clara sunt in litera.

QVAESTIO XL.

De modo conuersationis Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post ea, quæ pertinent ad ingressum Christi in mundum, vel ad eius principium, considerandum restat de his, quæ pertinent ad progressum ipsius.

¶ Et primo, considerandum est de modo conuersationis ipsius: secundo, de tentatione eius: tertio, de doctrina: quarto de miraculis.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.

¶ Secundo, Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo & potu & vestitu, an alijs communem.

¶ Tertio, Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quarto, Vtrum debuerit secundum legem viuere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum inter homines conuersari.

Infr. art. 2. cor. & ad 3. Et 22. q. 25 art. 6. ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit inter homines conuersari, sed solitariam vitam agere. Oportebat enim, quòd Christus sua conuersatione non solum se hominem ostenderet esse, sed etiam deum: sed deum non conuenit cum hominibus cõuersari: dicitur enim Dan. 2. Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio: & Philosophus* dicit in 1. Politicæ, quòd ille qui solitarius viuit, aut est bestia, si scilicet propter sæuitiam hoc faciat, aut est Deus, si hoc faciat propter contemplandam veritatem. ergo vr̃ quod non fuerit conueniens Christũ inter homines conuersari.

* lib. 1. c. 2. a medio tom. 5.

¶ 2 Præt. Christus dum in carne mortali vixit, debuit perfectissimam vitam ducere: perfectissima autem vita est contemplatiua, vt in secunda parte habitum est.* Ad vitam autem contemplatiuam maxime competit solitudo, secundum illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. ergo videtur, quòd Christus debuerit solitariam vitam ducere.

* 2. 2. q. 182. art. 4.

¶ 3 Præt. Conuersatio Christi debuit esse vniformis: quia semper in eo debuit apparere id, quod optimum est: sed quandoque Christus solitaria loca quęrebat, turbas declinans. vnde Remigius dicit super Matthæ. Tria refugia legitur dominus habuisse, nauim, montem, & desertum: ad quorum alterum quotiescumque a turbis comprimebatur, conscendebat. ergo & semper debuit solitariam vitã agere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

RESPON. Dicendum, quòd conuersatio Christi talis debuit esse, vt conueniret fini incarnationis, secundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, primo quidem ad manifestandum veritatem, sicut ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: et ideo non debebat se occultare, vitam solitariam agens: sed in publicum procedere, publice prædicando. Vnde Luc. 4. dixit illis, qui volebant eum detinere: quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Secundo venit ad hoc, vt homines a peccato liberaret, secundum illud primæ ad Timoth. 1. Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Et ideo vt Chrysost. dicit, in eodem loco manendo posset Christus ad se omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamen hoc fecit, præbens nobis exẽplum, vt perambulemus & requiramus pereuntem: sicut pastor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Tertio venit, vt per ipsum habeamus accessum ad deum, vt dicitur Ro. 5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, cõueniens fuit, vt hominibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Matth. 9. Factum est discumbẽte eo in domo, ecce multi publicani & peccatores veniẽtes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius: quod exponens Hier.* dicit, viderant publicani, a peccatis ad meliora conuersi, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id, etiam ipsi non desperant salutem.

* In cap. 9. Mat. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per humanitatem suam, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit omnibus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iuste inter homines conuersando.

AD 2[m] dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) vita contemplatiua simpliciter est melior quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: sed vita actiua secundum quam aliquis prædicando, & docendo, contemplata alijs tradit, est perfectior quàm vita, quæ solum contemplatur: quia talis vita præsupponit abundantiam contemplationis: & ideo Christus talem vitam elegit.

* 2. 2. q. 182. art. 4. & q. 188. ar. 6. D. 1155. D. 1159.

AD 3[m] dicendum, quod actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd non semper se darent in publicum, ideo quandoque dominus se a turbis retraxit: quod quidem legitur fecisse propter tria. Quandoque quidem, propter corporalem quietem: unde Marci 6. dicitur, quod dominus dixit discipulis, Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui venie-

bant &

bant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant. Quandoque vero causa orationis. vnde dicitur Luc. 6. Factum est in illis diebus, exijt in mōtem orare, & erat pernoctans in oratione dei. Vbi ait Ambrosi.* quòd ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Quandoque vero, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde super illud Matth. 5. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, dicit Chrysost. † Per hoc, quod non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit erudiuit nos, nihil ad ostentationem facere, & a tumultibus abscedere, & maxime, cum de necessarijs disputare oporteat.

*li. 5. in Luc. c. cuius titulus est: De oratio. Iesu in monte ante mediū. tom. 5.
† Hom. 15. in Mat. circa princip. tom. 2.

§ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cōueniēs fuit, vt Christus in cibo & potu sicut alij se haberet. probatur primo: Congruum erat incarnationis fini, vt Christus socialem vitam duceret. ergo cōuenientissimum fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum alijs conuersatur, conuenientissimum est, vt conformet se alijs. quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sum omnia omnibus. Probatur secundo auctoritate August. immo domini. Mat. 11.

Ias. q. 41. art. 3. ad 5.

¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinā hanc: scilicet, Christus exemplum fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutē: hinc enim habes, quod in his, quæ non per se pertinent ad salutem (quæ scilicet nō sunt secundum se bona, sed solum relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi) nō oportet inquirere in Christo austeriora tamquam perfectiora: sed ea quæ magis consonant incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

*Hom. 10. in Mat. ante medium tom. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus debuerit austeram vitam ducere in hoc mundo. Christus. n. multo magis prædicauit perfectiōem vitæ quàm Ioannes: sed Ioānes austeram vitā duxit, vt suo exemplo homines ad perfectionem vitæ prouocaret: dicitur enim Matthæ. 3. quòd ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ & mel syluestre: quod exponens Chrysost.* dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiam videre, quod & Iudæos magis attrahebat. ergo videtur quòd multo magis Christum decuerit austeritas vitæ.

§ 2 Præt. Abstinentia ad continentiam ordinatur: dicitur enim Oseæ 4. Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt: sed Christus continentiam in se seruauit, & alijs seruandam proposuit, cum dixit Mat. 19. sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. ergo videtur quod Christus in se, & in suis discipulis austeritatē vitæ seruare debuerit.

§ 3 Præt. Ridiculum videtur, vt aliquis districtiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: potest enim dici cōtra eum quod habetur, Luc. 14. Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consumare. Christus autem districtissimam vitam incœpit post baptismum, manens in deserto, & ieiunans quadraginta diebus & quadraginta noctibus. ergo videtur non fuisse congruum, quòd post tantam vitæ districtionem ad communem vitam rediret.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 11. Venit Filius hominis manducans & bibens.

A RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) congruum erat incarnationis fini, vt Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur: qui autem cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione conformet, secundum illud Apostoli primæ ad Corin. 9. Omnibus omnia factus sum. et ideo conuenientissimum fuit, vt Christus in cibo & potu communiter se sicut alij haberet. vnde Augustin.* dicit contra Faustum, quòd Ioannes dictus est non manducans neque bibens, quia illo victu, quo Iudæi vtebantur, non vtebatur, Hoc ergo nisi dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bi-

*Art. præced.
*li. 16. c. 30. ante med. tom. 6.

B bensque diceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinet ad salutem, secundum illud Rom. 14. Nō est regnum dei esca & potus. Et Aug.* dicit in lib. de Quæstionibus Euang. exponens illud Matth. 11. Iustificata est sapientia a filijs suis: quia scilicet sancti apostoli intellexerunt regnum dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerandi, quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et in tertio* de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraque autem vita est

*li. 2. c. 11. ante med. tom. 4.
*li. 3. c. 12. parū a prin. tom. 3.

C licita & laudabilis, ut scilicet aliquis a consortio hominum segregatus abstinentiam seruet, & ut in societate aliorum positus, communi uita utatur. et ideo dominus uoluit utriusque uitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (sicut Chrysost. dicit super Matth.) nihil plus ostendit præter uitam & iustitiam: Christus autem & a miraculis testimonium habebat. dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse contraria incessit uia, ad mensam intrans publicanorum, et manducans et bibens.

AD 2^m dicendum, quòd sicut alij homines per abstinentiam consequuntur uirtutem continendi, ita etiam Christus in se & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem cōprimebat. vnde sicut Mat. 9.

D dicitur, Pharisæi & discipuli Ioannis ieiunabant, non autem discipuli Christi: quod exponens Beda dicit,* quòd Ioannes vinum & siceram non bibit: quia illi abstinentia meritum auget, cui potentia nulla inerat naturæ. Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinētibus poterat reddere puriores?

*sup. illud Marci 2. Quare discipuli tui non ieiunāt? Est c. 12. secundum ord. Bedæ to. 2.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. Vt discas quàm magnum bonum est ieiuniū, & qualiter scutū est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intendere oportet, & ipse ieiunauit, non eo indigens, sed

*Hom. 13. in Mat. aō remote a princ. to. 2.

E nos instruens: non autem vltra processit ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. secundum mysterium autem, vt Greg.* dicit, quadragenarius numerus exemplo Christi in ieiunio custoditur: quia virtus decalogi per libros quatuor sancti euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, per cuius voluntatem, præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum sunt accepta. vel secundū August.* in lib. 83. Quæstionum, omnis sapientiæ disciplina est Creatorem, creaturamque cognoscere.

*Hom. 16. in euange. post mediū illius.
*lib. 83. q. q. 81. I prī. tom. 4.

Creator est Trinitis, Pater & Filius & Spiritussanctus. Creatu ra vero partim est inuisibilis, sicut anima, cui ternarius nu merus attribuitur: diligere enim deú tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: partim visibilis, sicut corpus, cui quaternarius debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & siccum. Denarius ergo numerus, qui totam insinuat disciplinam, quater ductus, id est numero, qui corpori tribuitur, multiplicatus, quadragenarium conficit numerum. & ideo tempus quo, ingemiscimus & dolemus, quadragenario numero celebratur. nec tamen incongruum fuit, vt Christus post ieiunium & desertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ, secundum quam aliquis contemplata alijs tradit, quam Christus dicitur assumpsisse, vt primo contemplationi vacet, & postea
G ad publicum actionis descendat, alijs conuiuendo. vnde & Beda dicit super Marc.* Ieiunauit Christus, ne præceptum declinaret: manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnosceres potestatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere. Christus enim debuit eligibilissimam vitam assumere: sed eligibilissima vita est, quę est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tãtum victui meo necessaria. ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶ 2 Præt. Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinantur, quantum ad victum & vestitum: sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus conuiuebat. ergo videtur quòd in diuitijs & paupertate communem modum viuendi seruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶ 3 Præt. Christus maxime homines inuitauit ad exemplum humilitatis, secundum illud Mat. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde: sed humilitas maxime commendatur in diuitibus: vnde dicitur primæ ad Timothę. vltim. Diuitibus huius sæculi præcipe, non altum sapere. ergo videtur quòd Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet: quasi
F dicat, secundum Hieronym.* Cur me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi, cum tantę sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar nõ meo? Et super illud Matthæ. 17. vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hieronym.† Hoc simpliciter intellectum, ædificat auditorem, dum audit tantę dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se, & Apostolo redderet, non haberet.

RESPON. Dicendum, quòd Christum decuit in hoc mundo
G pauperem vitam ducere. Primo quidem, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter qđ venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino uacent prædicationi, omnino a sæcularium rerum cura esse absolutos: quod facere nõ possunt, qui diuitias possident. vnde & ipse dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matthæ. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum: et
H ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. non est ęquum nos relinquere verbum dei, & ministrare mensis. Secundo, quia sicut mortem corporalem assumpsit, vt nobis vitam largiretur spiritualem, ita corporalem paupertatem sustinuit, vt nobis diuitias spirituales largiretur, secũdum illud secundæ ad Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos ege
I nus factus est, ut illius inopia diuites essetis. Tertio, ne si diuitias haberet, cupiditati, eius prædicatio ascriberetur. vnde Hiero.* dicit super Matthæ. quòd si discipuli eius diuitias habuissent, viderentur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse, & eadem ratio est de Christo. Quarto, vt tanto maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quanto per paupertatem videbatur abiectior. vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia paupe
K ra & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egẽs fit pecunijs: & hoc tibi exponat præsepe.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his, qui volunt viuere secundum uirtutem, inquantũ sunt occasiones peccandi. Abundantia nãque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi et mentiendi, aut etiam periurandi. Quia

¶ Super Quæstionis quadragesima Articulum tertium.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Decuit Christũ in hoc mundo pauperem vitam ducere. Probatur quatuor rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ Circa quartum primam & tertiam notate domini prædicatores, & quòd oportet prædicatores a curis temporalium rerum absolutos esse, & nec apparere quòd lucri causa prędicent. Et hoc quidem contra multos militat, qui stipendio prædicant, qui locum prædicandi, non vbi maior animarum fructus, sed vbi maius stipendium præbetur, aut maior eleemosyna speratur pro se vel conuentu suo, eligunt. Primum autem quantum noceat, experientia testatur: paulatim enim prędicatio deseritur a religiosis habentibus possessiones, quæ iam ab Episcopis, Abbatib⁹, alijsque diuitibus clericis ac religiosis deserta videtur. Secũdum autem Iesu Christi ac Ecclesiæ pręcipuum officiũ, ad mercedem atque quæstum abducit.

¶ In responsione ad primum, vbi habes differentiam inter voluntariam & necessariam paupertatem, quo ad occasionem peccandi, aduerte quòd non vocatur paupertas voluntaria, quæ solo voto firmata est, sed quæ habet perseuerantiam voluntariam: parum enim prodest vouisse paupertatem & ęgre ferre illam: recidit enim paupertas ista in necessariam paupertatem, & transit de voluntaria in inuitam. Nec sufficit voluntas perseuerans ad paupertatẽ, ita tamen vt nõ desint opportunæ cõmoditates: est enim voluntas hæc ad paupertatis nomen, & non ad paupertatis rem. Velle siquidem paupertatem & nihil sibi deesse, quòd nõ sit velle paupertatem, ex eo patet, quòd Salomon tria proponit, diuitias, paupertatem, & victui necessaria, & inter duo extrema medium petit: quod appetit secundum rem ille, qui nihil vult sibi deesse sub paupertatis nomine. Oportet enim pauperem voluntarie velle, & nomen & rem paupertatis pro loco & tempore, vt velit etiam cum caret opportunis, libenter penuriam pati sic enim nulla est peccati occasio paupertas. Et quoniã hoc paucorum videtur esse: inde tanta videtur orta aut nutrita religiosorum imperfectio.

* Id habet formaliter Amb. lib. 2. in Luc. ĩ c. de Mariæ turbatæ cõsolatiõe nõ remote a prio. 10. 5. 4. contra c. 55. ad 12. & opusc. 17. c. 15. & op. 20. lib. 3.

* In illud Mat. 8. Accedẽs vnus scriba, ait di. li. tom. 9.

† circa fin. cõment. ad c. 17. Mat. tom. 9.

* In illud Mat. 10. nolite possidere aurum tom. 9.

Quia vero Chriſtus peccati capax non erat, propter hanc cauſam, ex qua Salomon hoc vitabat, Chriſto vitanda non erant: neque tamen quælibet mendicitas eſt furandi & periurandi occaſio, vt ibidem Salomon ſubdere videtur, ſed ſola illa, quæ eſt contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat: ſed paupertas voluntaria hoc periculum non habet, & talem paupertatem Chriſtus elegit.

Ad 2^m dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & veſtitum, poteſt aliquis non ſolum diuitias poſſidendo: ſed etiam a mulieribus, & diuitibus neceſſaria accipiendo, quod etiam circa Chriſtum factum eſt: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quædam ſequebantur Chriſtum, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. vt enim Hierony.* dicit contra Vigilantium, conſuetudinis Iudaicę fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de ſubſtantia ſua victum atque veſtitum præceptoribus ſuis miniſtrarent: ſed quia hoc ſcandalum facere poterat in nationibus, Paulus ſe abieciſſe commemorat, ſic ergo communis victus poterat eſſe ſine ſolicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum poſſeſſio.

*hoc habet formaliter c.27. Mat. ſup illud: Erant ibi mulieres. tom.9.

Ad 3^m dicendum, quòd in eo, qui ex neceſſitate pauper eſt, humilitas non multum commẽdatur: ſed in eo, qui voluntarie pauper eſt (ſicut fuit Chriſtus) ipſa paupertas eſt maximę humilitatis indicium.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ Articulum quartum*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus in hac uita ſecundum legem conuerſatus fuerit.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica concluſio: Chriſtus in omnibus ſecũdum legis præcepta conuerſatus eſt. Hæc autem concluſio primo probatur, quo ad factum deinde quo ad conuenientiam. Quòd enim Chriſtus in omnibus ſecundum legem de facto conuerſatus fuerit, probatur ex illo facto, in quo tamquam in principio comprehenduntur reliqua legalia, ſcilicet ex circumciſione, vt patet ex auctoritate Apoſtoli. Conuenientiam autẽ quare Chriſtus ſeruare voluit, oſtendit ex quatuor claris in litera.

Sup. q. 37. per totum. & inf. q. 47. art. 2. ad 1. & 3. di. 14. art. 3. q. 6. ad 3. Et 4. diſt. 1. q. 1. art. 2. q. 3. Et op. 60. c. 13.

Ad qvartvm ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus nõ fuerit conuerſatus ſecundum legem. Lex enim præcipiebat, vt nihil operis in ſabbatho fieret, ſicut deus die ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat: ſed ipſe in ſabbatho curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum ſuum. ergo videtur quòd non fuerit ſecundum legem conuerſatus.

§ 2 Præt. Eadem Chriſtus fecit & docuit, ſecundum illud Act. 1. cœpit Ieſus facere & docere: ſed ipſe Matthæ. 15. docuit, quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod eſt contra præceptum legis, quæ per eſum & contactum quorundam animalium, dicebat hominem immundum fieri, vt patet Leuit. 11. ergo videtur, quòd ipſe non fuerit ſecundum legem conuerſatus.

§ 3 Præt. Idem iudicium videtur eſſe facientis & conſentientis, ſecundum illud Rom. 1. Non ſolum illi qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus: ſed Chriſtus conſenſit diſcipulis ſuis ſoluentibus legem, in hoc q̃ ſabbatho ſpicas vellebant, excuſando eos, vt habetur Matthæ. 12. ergo videtur, quòd Chriſtus non conuerſatus fuerit ſecundum legem.

Sed contra eſt, quòd dicitur Matth. 5. Nolite putare quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas: quod exponens Chryſoſt.* dicit: Legem impleuit, primo quidem, nihil tranſgrediendo legalium, ſecundo iuſtificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat.

* hom. 16. I Mat. 5. parũ a prin. illius. to. 2.

Respon. Dicendum, quòd Chriſtus in omnibus ſecundum legis præcepta conuerſatus eſt. In cuius ſignum etiam voluit circuncidi: circũciſio enim, eſt quædam proteſtatio legis implendæ, ſecundum illud Gal. 5. Teſtificor omni homini circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Voluit autem Chriſtus ſecundum legem conuerſari. primo quidem, vt legem veterem approbaret. ſecundo, vt eam obſeruando, in ſeipſo conſumaret & terminaret, oſtendens quòd ad ipſum erat ordinata. tertio vt Iudæis occaſionem calumniandi ſubtraheret. quarto, vt homines a ſeruitute legis liberaret, ſecundum illud Gal. 4. Miſit deus Filium ſuum factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret.

Ad primvm ergo dicendum, quòd dominus ſuper hoc ſe excuſat a tranſgreſſione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de ſanctifica tione ſabbathi nõ interdicitur opus diuinũ, ſed opus humanum: quamuis enim deus die ſeptimo ceſſauerit a nouis creaturis condendis, ſemper tamen operatur in rerum conſeruatione & gubernatione: q̃ autẽ Chriſtus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipſe dicit Ioannis 5. Pater meus, vſque modo operatur, & ego operor. Secundo, excuſat ſe per hoc, q̃ illo præcepto non prohibentur opera, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis etiam corporalis. vnde ipſe dicit Luc. 13 Vnuſquiſque veſtrum ſabbatho nõ ſoluit bouem ſuũ, aut aſinum a præſepio, & ducit adaquare? Et infra 14. Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & nõ cõtinuo extrahet illum die ſabbathi? Manifeſtum eſt autem, q̃ opera miraculorum, quę Chriſtus faciebat, ad ſalutem corporis & animæ pertinebant. Tertio, quia illo præcepto non prohibentur opera, quę pertinent ad dei cultum. vnde dicitur Matth. 12. An non legiſtis in lege, quia ſabbathis ſacerdotes ĩ templo ſabbathum violant, & ſine crimine ſunt? & Ioãnis 7. dicitur, q̃ circumciſionem accipit homo in ſabbatho: q̃ autem Chriſtus paralytico mandauit, vt lectum ſuũ ſabbatho portaret, ad cultum dei pertinebat, id eſt ad laudem virtutis diuinæ. Et ſic patet, quòd ſabbathum non ſoluebat: quamuis hoc ei Iudæi falſo obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non eſt hic homo a deo, qui ſabbathum non cuſtodit.

Ad 2^m dicendum, quòd Chriſtus voluit oſtendere per illa verba, q̃ homo non redditur immũdus, ſecundum animam ex vſu ciborum quorumcumque ſecundum ſuam naturam, ſed ſolum ſecundum quãdam ſignificationem: quòd autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc eſt per quandam ſignificationem. vnde Auguſtinus * dicit contra Fauſtum: ſi de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus eſt, dicimus quòd omnis creatura dei bona eſt, quadam vero ſignificatione agnus mundus, porcus immundus eſt.

Lib. 6. c. 7. non longe a princip. tom. 6.

Ad 3^m dicendum, quòd etiam diſcipuli, qui eſurientes, ſpicas ſabbatho vellebãt, a tranſgreſſione legis excuſantur propter neceſſitatem famis: ſicut & Dauid non fuit tranſgreſſor legis, quando propter famis neceſſitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

QVAESTIO XLI.

De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de tentatione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum tentari.
¶ Secundo, De loco tentationis.
¶ Tertio, De tempore.
¶ Quarto, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum tentari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo tētati non conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem non fit, nisi de re ignota: sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. ergo videtur quòd non decuerit Christum tentari.

¶ 2 Præt. Christus ad hoc venerat, vt opera diaboli dissolueret, secundum illud Ioannis. 3. In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli: sed non est eiusdem dissoluere opera alicuius, & ea pati. et ita videtur inconueniens fuisse, quòd Christus pateretur se tentari a diabolo.

¶ 3 Præt. Triplex est tentatio, scilicet a carne, a mundo, & a diabolo: sed Christus non fuit tentatus nec a carne, nec a mundo. ergo nec etiam debuit tētari a diabolo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus a spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.

RESPON. Dicendum, quòd Christus tentari voluit. Primo quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. vnde Greg.* dicit in homil. non erat indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit: qui venerat occidi: vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram, sua morte superauit. Secundo, propter nostram cautelam, vt nullus quantumcumque sanctus se æstimet securum & immunem a tentatione. vnde & post baptismum tentari voluit: quia, sicut Hilarius dicit super Matthæ. † in sanctificatis maxime diaboli tentamenta grassantur: quia victoria magis est ei exoptata de sanctis. vnde & Eccle. 2. dicitur, Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Tertio, propter exemplum, vt scilicet nos instrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. vnde Augustinus.* dicit in quarto de Trinita. quòd Christus diabolo se tentandum præbuit, vt ad superandas tentationes eius mediator esset, non solum per adiutorium, verum etiam per exemplum. Quarto, vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. vnde dicitur Hebræorum. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tētatum autem per omnia, pro similitudine absque peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit io 9. de Ciuitate dei, Christus tantum innotuit dæmonibus, quātum voluit: non per id, quod est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, ex quibus quandam coniecturam habebant Christum esse filium dei: sed quia rursus in eo quædam signa humanæ infirmitatis videbant, non pro certo cognoscebant eum esse filium dei: & ideo eum tentare voluit. Et hoc signatur Matthæi. 4. vbi dicitur, quòd postquàm esurijt, accessit tentator ad eum: quia vt Hilarius dicit,* tentare Christum diabolus non fuisset ausus, nisi in eo per esuriei infirmitatem, quæ sunt hominis, recognosceret. et hoc etiam patet ex ipso modo tentandi, cum dixit, si filius dei es. quod exponens Ambrosius* dicit, quid sibi vult talis sermonis exorsus, nisi quia cognouerat dei filium esse venturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putabat?

AD 2m dicendum, quòd Christus venerat dissoluere opera diaboli, non potestatiue agendo, sed magis ab eo & eius membris patiendo, vt sic diabolum vinceret iustitia, non potestate, sicut Augustinus.* dicit 13. de Trinita. quòd diabolus non potentia dei, sed iustitia superandus fuit:

¶ *Super Quæstionis quadragesimoprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cōclusio: Christus tentari voluit. Probatur quadrupliciter. Vbi in prima ratione conspicere libet, quòd virtuosa cōtra nostras tentationes tentatio Christi fuit: ita quòd non solum exemplo (quod ad tertiam spectat rationem) sed efficacia auxilium nobis contra tentationes tentatus dominus conferēdo profuit: sicut mortuus nos contra mortem muniuit. Mod9 aūt quo hoc cōfert auxiliū, cū de efficacia mortis eius inferius tractabitur, patebit: pro nunc sufficiat, quod saltē meritorie, tētatus dñs opem cōtulit nobis.

Opus. 60. c. 11. prin.

¶ In tertia autem ratione percipe, quod modus vincendi tētationes est, recursus ad diuinas scripturas, & eadem ratione ad sanctorū exempla: hoc enim dominus in sua pugna ac victoria docuit, dū sic pugnauit & vicit.

¶ In responsione ad primum circa notitiam dæmonum de Christo, duo sūt videnda. Primum, quid dæmones sciuerunt de Christo, quod inferius tractabitur in quæst. de miraculis Christi. Secundum est, quorsum ab Auctore hic affertur notitia habita a dæmone de Christo, cuius Lucas meminit cap. 4. cum manifeste pateat Euangelistam loqui post visa miracula, hic autem est sermo ante miracula: nam post regressum a deserto, cœpit Christus prædicare & miracula facere.

* hom. 16. in euang. non longe a princ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd coactus fuit Auctor ex tentationis acto de incertitudine notitiæ de Christo apud dæmones, loqui. Infertur autem verbum Lucæ euangelistæ de scientia dæmonum in principio prædicationis Christi: quia licet Lucas dicat illa verba inter narrā dū de miraculis Christi, non tñ dicit, quod tunc primo didicerunt dæmones illum esse Christum. Et propterea illud Lucæ verbum, quia sciebant illum esse Christum, ad præteritum tempus inculpabiliter & rationabiliter ab Auctore relatum videtur. Viderunt siquidem dæmones, & quæ ab angelis in die natiuitatis Christi dicta sunt, & quæ a pastoribus gesta, & quæ a Magis duce stella, & quæ a Simeone & Anna dicta sunt: & postea Christi verba ad matrem in templo, de Patre suo, & dicta a Ioanne Baptista de Christo. Ex quibus facile erat cognoscere illum esse Christum absq; vlterioribus miraculis: collatione præsentium facta cum prophetijs. Vnde visa tam longa inedia, & quòd esurijt, tentauit nosse, si filius dei esset.

† Cap. 3. in Matt. non longe a prin.

* li. 4. c. 13. ali. nauturluoi a prī. tom. 3.

* li. 9. c. 21. a prī. to. 5.

¶ In tit. tunc ad tertiū, dubiū occurrit, an verū sit oēm tētationē ab intrinseco, esse pctm. vt quod non: quia naturalibus non meremur nec demeremur: concupiscentia aūt carnis & illa delectatio naturalis ē. nulla ergo pctm ē cōcupiscentia aut delectū carnis.

* Ca. 3. in Mat. non longe a princ.

¶ E. cōfirmatur, quia certū est Christum ... se carnalē delectationē sm gustū vel tactū, cum comedebat aut bibebat aliquid delectabile: vtpote bonum panem, bonum vinum, & cet. non ergo omnis delectatio sensibilis est peccatum.

[illegible] c. 14. in [illegible] c. 1. tentatione Chr[illegible] to.

¶ Ad hoc dr, quod nullus meorū coniopor dicit, quod ois delectatio sm carnē, seu sēsum sit pctm: oporteret.n. naturā ipsā esse malā, & delectationē naturalē esset mala. Vñ in statu innocētiæ fuissēt delectationes naturales absq; peccato vllo,

lib. 13. c. 13 ī prīn. 3.

* in Christo non est dubium, quòd cum fatigatus ex itinere sedebat super puteum, quies illa erat delectabilis sesso corpori, & similiter panis son sano palato erat suauis, & oculis los solis amabilis, & sic de alijs. Sed aliud est loqui de concupiscentia & delectatione naturali, & aliud est loqui de concupiscentia & delectatione aduersus spiritum: naturalia siquidem vt sic, non exorbitant a recta ratione, sed per hoc non tendunt aduersus spiritum: sed a ratione nec sic est declinare cas, quae contraria spiritui fuat. Quo circa concedendum est, quòd nonnullum peccatum est, cum caro concupiscit aduersus spiritum, ratione concupiscentiae seu delectationis aliquid praeter rationem habentis, & non ratione naturalis appetitus aut delectationis. Tentatio autem ab intrinseco, quia adnexus sit ipsum, non importat naturales motus ab intra, sed praeter rationem.

* bom. 16. in euāg. nō lōge a pri.

† hom. 16. in euang. § legis Dom. in. 1. in quadrag.

* hom. 13. Luc. 10 pri. tom. 5.

D. 445.

† lib. 19. de ciuita. Dei. c. 4. a medio. tom. 5.

* Super Quaestionis quadragesimae primae Articulum secundum.

Et ideo circa tentationem Christi considerandum est, quid propria voluntate fecit, & quid a diabolo passus fuit. quòd enim tentatori se offerret, fuit propriae voluntatis. vnde dicitur Matthae. 4. Ductus est Iesus in desertum a spiritu, vt tentaretur a diabolo: quod Gregor.* intelligendum dicit de Spiritusancto, vt scilicet illuc eum spiritus suus duceret, vbi eum ad tentandum spiritus malignus inueniret: sed a diabolo passus est, vt assumeretur. vel supra pinnaculum templi, vel etiam in montem excelsum valde. Nec est mirum (vt Grego.† dicit) si se ab illo permisit in montem duci, qui se permisit a membris ipsius crucifigi. Intelligitur autem a diabolo assumptus, non quasi ex necessitate: sed quia (vt Origen.* dicit super Luc.) sequebatur eum ad tentationem, quasi athleta sponte procedens.

A D 3[m] dicendum, quòd sicut Apostolus dicit, Christus in omnibus tentari voluit absque peccato. Tentatio autem quae est ab hoste, potest esse sine peccato: quia fit per solam exteriorem suggestionem. Tentatio autem quae est a carne, non[d] potest esse sine peccato: quia huiusmodi tentatio fit per delectationem & concupiscentiam. Et sicut August.† dicit, nonnullum peccatum est, quā do caro concupiscit aduersus spiritum. Et ideo Christus tentari voluit ab hoste, sed non a carne.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in deserto tentari debuerit.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio. Christum conueniēter tentatum esse in deserto. Probatur tripliciter, primo, ratione solitudinis: secundo, ratione mysterij, vt scilicet homines de mundo deserto liberaret: tertio ratione instructionis, vt scilicet doceremur ad me liora tendentibus diabolum inuidere. Omnia clara sunt. ¶ In responsione ad tertium perspicaciter & diligenter euangelistas, & inueniet manifeste signata esse haec, quae in litera sunt, non de imaginario monte & templo. Dicetur autem ad hoc

* Art. praec.

* hom. 5. in Matth. paulo post princ. to. 5.

A D SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit tentari in deserto. Christus enim tentari voluit propter exemplum nostrum, vt dictum est: * sed exemplum debet manifeste proponi illis, qui sunt per exemplum informandi. non ergo debuit in deserto tentari.

§ 2 Praet. Chrysost.* dicit super Matth. quòd tunc maxime instat diabolus ad tentandum, cum viderit solitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, sine viro eam inueniens. et sic videtur per hoc, quòd in deserto iuit, vt tentaretur, quod tentationi se exposuit. cum ergo eius tentatio sit nostrū exemplum, videtur quòd etiam

A alij debeant se ingerere ad tentationes suscipiendas, quod tamen videtur esse periculosum, cum magis tentationum occasiones vitare debeamus.

tam, Christus tentatus in deserto, quia ibi incoepit tentari, vbi & prima tentatio consummata est.

§ 3 Praet. Matthae. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi: quod quidem non erat in deserto. non ergo tentatus est solum in deserto.

S E D CONTRA est, quòd dicitur Marc. 1. c. erat Iesus in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.

B R E S P O N. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit, ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. diabolus autem magis attentat aliquem, cum est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. 4. si quispiam praeualuerit contra vnum, duo resistunt ei. et inde est, quòd Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, vt ibi a diabolo tentaretur. vnde Ambrosius* dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertum consilio, vt diabolum prouocaret. nam nisi ille certasset, (scilicet diabolus, non iste vicisset, idest Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum electus est, & exemplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.

* art. praec. ad 2.

* lib. 4. in Luc. c. de ductu Iesu in desertum nō lōge a fine tom. 5.

A D PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem, secundum illud Hebrae. 12. Aspicientes in Anctorem fidei & consumatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Roman. 10.) est ex auditu, non autem ex visu. Quinimmo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. et ideo ad hoc quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.

D A D 2[m] dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cum aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est uitanda, sicut dictum est* Loth. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia uero tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus, vt Ambr.† dicit. Et talis tentationis occasio non est uitanda. Vnde dicit Chrysost.* super Mat. q nō solum Christus ductus est in desertum a Spiritu, sed omnes filij dei habentes Spiritumsanctum: non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritussanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod est esse in deserto, quātum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum, quantum ad carnem & mundum: quia non est secundum uoluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tentationis dare diabolo, non est periculosum, quia magis est auxilium Spiritussancti, qui est perfecti operis actor, quam impugnatio diaboli inuidentis.

E

* art. praec. ad 5. & 2. 2. q. 35. art. 4. ad 2.

† Amb. li. 4. i Luc. c. de ducta Iesu in desertū nō procul a fin. to. 5.

* hom. 5. in Mat. i ope re imperfecto, i 1. pa. a pri. to. 2.

A D 3[m] dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto: quorum quidam dicunt quod Christus ductus est in sanctam ciuitatem,

tem, non realiter, sed secundum imaginariam visionem. quidam autem dicunt, quòd etiam ipsa ciuitas sancta, idest, Hierusalem, desertum dicitur: quia erat derelicta a deo: sed hoc non est necessarium, quia Marcus dicit, quòd in deserto tentabatur a diabolo: non autem dicit, quòd solum in deserto.

¶ *Super Quaestionis quadragesimaeprimae Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter post ieiunium Christus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

q. praeced. art. 2. ¶ In responsione ad secundum noli despicere expositionē Bedae de tentationibus alijs ante illas tres nominatas: quoniam potuit saepe diabolus varias corporeas similitudines formare ad tētandum Christum, * hom. 16. in euange. circa med. sicut legimus, quòd ad tentandum Antoniū tot formauit. ¶ In responsione ad tertiū, habes duas responsiones. Alteram ex Ambro. quod diabolus recessit vsque ad tempus passionis per sua membra aperte pugnaturus: alteram, quod per sua membra pugnādo, redijt etiam tentans de tristitia & odio proximorū: excitatis quippe tot aduersarijs, & quaerentium eius mortem, tentatio erat Christi ad odio habendum illos, & contristandum de illis prosequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christi tentatio non debuerit esse post ieiuniū. Dictum est enim supra, * quod Christum non decebat conuersationis austeritas: sed maximè austeritatis fuisse videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia scilicet in illis diebus nullum omnino cibum sumpsit, vt Greg. * dicit. ergo non videtur, quòd debuerit huiusmodi ieiunium tētationi praemittere. H

¶ 2 Praet. Mar. primo dicitur, quòd erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana: sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur, quòd non post ieiunium, sed simul dum ieiunaret, fit tentatus a diabolo.

¶ 3 Praet. Christus non legitur, nisi semel ieiunasse: sed non solum semel fuit tentatus a diabolo: dicitur enim Luc. 4. quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. I sicut ergo secundae tentationi non praemisit ieiunium, ita nec primae praemittere debuit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 4. Cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit, & tunc accessit ad eum tentator.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit. Primo quidem, propter exemplum: quia cum omnibus (sicut dictum est *) immineat se contra tentationes tueri, per * art. 1. huius q. hoc quòd ipse ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiunium nos oportet contra tentationes armari, vnde inter arma iustitiae Apostolus ieiunia connumerat, secundae ad Corinth. 6. Secundo, vt ostenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, sicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo sicut post baptismum, ita post ieiunium Christus tentatur. vnde Chrysostomus * dicit super Matthaeum, vt discas quàm magnum bonum est ieiunium, & qualiter scutum est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuire, sed ieiunio intendere oportet, ideo Christus ieiunauit, non ieiunio indigens, sed nos instruens. Tertio, * hom. 13. in Matthae. paulopost prin. to. 2. K

F quia post ieiunium secuta est esuries, quae dedit diabolo audaciam eum aggrediendi, sicut dictum est. * Cum autem esuriit Dominus (vt Hilarius dicit super Matthae. †) non fuit ex surreptione inediae, sed naturae suae hominem dereliquit: non enim erat a Deo diabolus: sed a carne vincendus. vnde etiam vt Chrysostomus * dicit, non vltra processit in ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. * ar. 1. ad 2. arg. † Ca. 3. in Matth. nō lōge a pri. * hom. 3. in Matthae. in opere imperf. ante med. to. 2. & hom. 1. Genes. a med. to. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum non decuit conuersatio austerioris vitae, vt se commnnem exhiberet illis, quibus praedicauit. nulla autem debet assumere praedicationis officium, G nisi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, sicut & de Christo dicitur, Actuum 1. quòd coepit Iesus facere & docere: et ideo Christus statim post baptismum austeritatem vitae assumpsit, vt doceret post carnem edomitam, oportere alios ad praedicationis officium transire, secundum illud Apostoli, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs praedicauero, ipse reprobus efficiar.

AD 2m dicendum, quòd verbum illud Marci, potest sic intelligi, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus scilicet ieiunauit: quod autem dicitur, Et tentabatur a Satana, intelligendum est, non in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, sed post illos, eo quòd Matthae. dicit, quòd cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit, ex quo sumpsit Tentator occasionem accedendi ad ipsum. vnde & quod subditur, Et angeli ministrabant ei, cōsecutiue intelligendum esse ostenditur, ex hoc quòd Matthaei quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, scilicet post tentationem, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei: quod vero interponit Mar. eratque cum bestijs, inducitur, secundum Chrysost. * ad ostendendum quale erat desertum, quia scilicet erat inuium hominibus, & bestijs plenum. Tamen secundum expositionem Bedae dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: sed hoc intelligendum est non de illis tentationibus visibilibus, quas narrant Matthae. & Lucas, quae manifeste factae fuerunt post ieiunium: sed de quibusdam alijs impugnationibus, quas forte illo eiusdem tempore Christus est a diabolo passus. * hom. 15. in pau[illegible] ci[illegible] c[illegible] ord.

AD 3m dicendum, quòd sicut Ambrosius * dicit super Lucam, recessit diabolus a Christo vsque ad tempus, quia postea non tentaturus, sed aperte pugnaturus aduenit, tempore scilicet passionis. tamen per illam impugnationem videbatur Christum tentare de tristitia & odio proximorum sicut in deserto de delectatione gulae, & contemptu dei per idololatriam. * [illegible] br. 4. in Luc. [illegible] teo 2. [illegible] a med. tom. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens ordo & modus tentationis Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō fuerit conueniens tentationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit: sed si Christus subuenisset corporali fami, conuertēdo lapides in panē,

¶ *Super Quaestionis quadra[illegible] Articulum quartum.*

Titulus d[illegible] & di[illegible] co a[illegible] tas tēta[illegible] [illegible] se te[illegible] q̄ prima [illegible] da, quae ter[illegible] dus & ordo [illegible] ad singulas re[illegible] ciunt tentationes, quo ad modū proponendi, ordinēque deducendi * Opus. 60. ca. 1. circa med.

deducendi ad interitum.

¶ In corpore ſiunt quatuor. Primo, in cõmuni modus ac ordo tẽtationis ab hoſte ponitur, & modus eſt per viam ſuggeſtionis eorum, ad quę homo eſt affectus: ordo eſt, vt a lenioribus incipiat ſpirituales tentare, & inde ad grauiora, inde ad grauiſſima. Probaturque auctoritate Greg. Secundo, declarantur hæc ſeruata in tẽtatione primi hominis. Tertio, applicantur hæc ad tentationem Christi: & redditur ſ de tatio, quare in primis dixit, Si filius dei es, & in tertia, non. Quarto modus reſiſtendi ponitur, & laudat, & ex honore humani generis, & ex hoſtis maiore pœna.

* 1.2.q.84. art.4.

§ Circa has Chriſti tentationes aduertendum eſt, quòd tentationes erant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur, & explorationes deitatis in Chriſto, vt verba tẽtationis monſtrãt, Si filius dei es. ita quòd in ordine ad filium dei ſunt explorationes, in ordine ad purum hominẽ inductiones ſũt ad peccatum. Vtroque autem modo ſunt tẽtationes, vel deitatis cognoſcendę, vel peccato polluendi. Vnde gloſ. Matth. 4. dicit, Sic tentat, vt exploret quod veretur: hic explorat, vt tentando decipiat. Et turſus ſuadet eſuriem pane de lapidibus facto releuare, vt ex mutatione cognoſcat virtutem, & ſi purus homo eſſet, panis oblectamento illuderet eſuriem patienti.

* In reg. 3. nõ recoot. ♦ pſl. to. s.

* Super illũ Mat. 4. oõ in ſolo pane viuit ho mo to. 9.

§ Et quia vt ſunt ſuggeſtiuues ad peccandum, in litera tractantur, expedit de eis loqui, vt ſunt explorationes deitatis: memorans ſiquidẽ diabolus Trinitatis ſibi ceterisq; angelis reuelatæ per fidem ante caſum: & inde coactè credens Patrem & Filij & Spiritum ſanctum vnũ eſſe deũ (ſicut etiam Chriſtiani damnati vſque credunt) eum audiſſet a Gabriele archangelo. Filius Altiſſimi vocabitur, & in baptiſmo Chriſti, Hic eſt fili⁹ me⁹ dilectus, videnſque Chriſtum poſt ieiunium eſurire, quod de deitate nõ dicerat, ex ſuperbia et in dubium venit, vt gloſ. ibidem dicit, & etiã quia filius dei, non ſolum conſubſtantialiter, ſed alio modo dici potuiſſet.

* hom. 16. in euang. paulo poſt prin.

non peccaſſet: ſicut non peccauit, cum panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) vt turbæ eſurienti ſubueniret. ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

§ 2 Præt. Nullus perſuaſor conuenienter ſuadet contrarium eius, quod intẽdit: ſed diabolus ſtatuẽs Chriſtum ſupra pinnaculum templi, intendebat, eum de ſuperbia ſeu vana gloria tentare. ergo incõuenienter perſuadet ei, vt ſe mittat deorſum, quod eſt contrarium ſuperbiæ vel vanegloriæ, quę ſemper quærit aſcendere.

§ 3 Præt. Vna tentatio conueniens eſt, vt ſit de vno peccato: ſed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata perſuaſit, ſcilicet cupiditatem, & idololatriam. non ergo conueniens videtur fuiſſe tentationis modus.

§ 4 Præt. Tentationes ad peccata ordinantur: ſed ſeptem ſunt vitia capitalia, vt in ſecunda parte habitum eſt.* non autem tentauit, niſi de tribus, ſcilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur ſufficiens tentationis modus fuiſſe.

§ 5 Præt. Poſt victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio ſuperbiæ vel vanegloriæ: quia ſuperbia etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant, ſicut dicit Auguſt.* Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tẽtationem cupiditatis in monte, mediam autem inanisgloriæ in tẽplo, præſertim cum Luc. ordinet econuerſo.

§ 6 Præt. Hieronym.† dicit ſuper Matth. quòd propoſitum Chriſti fuit diabolum humilitate vincere, non poteſtate. ergo non imperioſe & obiurgando, eũ repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

§ 7 Præt. Narratio euangelij videtur falſum continere. non enim videtur poſſibile, quòd Chriſtus ſupra pinnaculum templi ſtatui potuerit, quin ab alijs videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mundus inſpici poſſit, vt ſic ex eo potuerint Chriſto omnia regna mundi oſtendi. inconuenienter ergo videtur deſcripta Chriſti tentatio.

SED CONTRA eſt, ſcripturæ ſacræ auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd tentatio, quæ eſt ab hoſte, fit per modum ſuggeſtionis, vt Greg.* dicit: non autem eodem modo poteſt aliquid omnibus ſuggeri, ſed vnicuique ſuggeritur aliquid ex his, circa quæ eſt affectus. Et ideo

A diabolus hominem ſpiritualem, non ſtatim tentat de grauibus peccatis: ſed paulatim a leuioribus incipit, vt poſtmodum ad grauiora perducat. vnde Greg. * 31. Moral. exponẽs illud Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti ſunt, exercitus vlulare: quia prima vitia, deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe ingerunt, ſed innumera quæ ſequuntur, dum hanc ad omnem

B infamiam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confundunt. Et hoc idem diabolus obſeruauit in tentatione primi hominis. nam primo ſolicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti eſu, dicens Gen. 3. Cur præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi? ſecundo de inani gloria, cum dixit, Aperientur oculi veſtri. tertio perduxit tentationem ad extremam ſuperbiam, cũ dixit, Eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Et hunc etiam tentandi ordinem ſeruauit in Chri-

C ſto. Nam primo tentauit ipſum de eo, quod appetunt quantumcumque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. ſecundo proceſſit ad id, in quo ſpirituales viri quãdoq; deficiunt, vt ſcilicet aliqua ad oſtẽtationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. tertio perduxit tẽtationem ad id, quod iam non eſt ſpũaliũ virorum, ſed carnalium, ſ. vt diuitias & gloriã mundi concupiſcant, vſq; ad contẽptum

D dei. Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si filius dei es, nõ autem in tertia, quæ non poteſt cõuenire ſpiritualibus viris, qui ſunt per adoptionem filij dei, ſicut duæ primæ. His autem tentationibus Chriſtus reſtitit teſtimonijs legis, non poteſtate uirtutis, ut hoc ipſo & plus hominem honoraret, & aduerſarium plus puniret, cum hoſtis generis humani non quaſi a deo, ſed quaſi ab homine uinceretur, ſicut dicit Leo Papa.*

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uti neceſſarijs ad ſuſtentationem, nõ eſt peccatum gulę, ſed quod ex deſiderio huius ſuſtentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad uitium gulæ pertinere poteſt. Eſt autem inordinatũ, quod aliquis, ubi poteſt recurſus haberi ad humana ſubſidia, pro ſolo corpore ſuſtentando, miraculoſe ſibi cibum quærere uelit. Vnde & dñs filijs Iſrael miraculoſe manna

* li. 31. Moral. c. 32. in princ.

Exploraturus autem deitatẽ Chriſti ab actu deitatis proprio, ſcilicet, Dixit & facta ſunt, inchoauit, Dic vt lapides iſti panes fiant: ita quòd nõ ſolum ex ſubſtantia facti, ſcilicet lapidis in panẽ mutatione, ſed ex modo faciendi proprio ſoli deo, deitatem exploraret, nec ex opere hoc modo tantum, ſed ex ipſo appoſito in teſtificationem, quòd filius dei eſſet. Cogitabat enim, quòd ſi pro teſtimonio quod eſſet filius dei, diceret Chriſtus vt lapis fieret panis, aut fieret panis, aut non, Et ſi quidem fieret, iam explorata eſſet Chriſti deitas apud dæmonem, qui perſpiciebat ſuo intellectu, an lapis fuiſſet cõuerſus in panem vere, an apparẽter, ex ſolo imperio, an applicando actiua paſſiuis (vt magi coram Pharaone ſerpentes fecerant) cum deus non poſſit eſſe teſtis mendacij. Si autem non fieret, induxiſſet Chriſtum ad peccatum, quo attentaſſet facere miraculum ſine neceſſitate, & non potuiſſet.

* In ſerm. 1. de quadra. paulo ante med.

¶ Et quoniam deluſa eſt eius exploratio, & detecta ſuggeſtio inopinata vta. ſ. per auctoritatem Scripturæ: ideo ſecundo tentat, explorãdo ſimiliter & ſuggerendo, ſi filius dei es, mitte te deorſum, appoſita auctoritate ſcripturæ, ea, quo videbat,

quòd Christus Scripturæ auctoritate vtebatur. Similiter cogitans si id efficeret illæsus ad testandum se filium dei, explorata' foret illius deitatem: vtpote absque vlla necessitate, pro solo nutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si vero læderetur, iam peccatum haberet in anima & in corpore, & inuentum esset, quod non esset dei filius.

¶ Sed dominus auctoritate scripturæ omnem eius machinationem delusit: propter quod diabolus ad occultiorē explorādi modum se transtulit, proponendo apertissima mala sub specie regni, Hæc omnia tibi dabo si cadēs adoraueris me. Hæc.n. quantum ex parte explorationis satetur, non ea ratione proposuit, vt si filius dei esset hoc faceret: sciebat enim valde contrariari filio dei hanc adorationem: sed ea ratione proposuit, vt si filius dei esset, non ferret tam nefandam propositionē: sed responderet auctoritatiue: Ego debeo a te adorari, & tu præsumis suggerere, si cadēs adoraueris me, & vel sic exploratam ea cōnotatione haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non proposuit, si filius dei es, sed in mente retinuit, quòd si filius dei es, auctoritatiue refellendo propositum manifestabis te filium dei. Sed dominus increpationem eius, non omittens, ad scripturam de deo adorando, tacens de seipso se cōtulit, & sic explorationem omnem delusit: & cōstantiam, inquantum homo, seruauit ea proposito totius mundi regno, non declinādo ad quod suggestio illa, vt inertaritia ad malum tendebat: sciebat enim quod regnandi gratia etiam religio violāda a mortalibus est credita.

* lib. 4. in Luc. in tit. de 3. tētat. Christi, a med. to. 5.

¶ Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ quas visibiliter apparens dæmon exercuit (vt collocutiones manifestant) his solis verbis, quæ Matthæus euangelista narrat, fuerint contentæ: sed multis essent fultæ ornatæque verbis omissis ab euangelistis, substantialia tantum narrantibus.

¶ Circa rationem ordinis harum tentationū in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit: quia ratio illius ordinis, scilicet vt a leuioribus ad grauiora cognoscēdar, tēratio spiritualiū locum habet, quando paulatim hostis vincit spiritualem virum. Ex quo enim vicit in minoribus, tentat ad grauiora: sed vbi in

F minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora: & quia dæmon fuit in prima tentatione superatus a Christo, non videtur ad alias processisse ex ratione assignata.

¶ Ad hoc dicitur, quod ratio illius ordinis [illegible] tentandum spirituales viros, non est solum præsupposito casu [illegible] tentationis [illegible] citer [illegible] nam si ca[illegible] interuenit, cla[illegible] patet ratio pro[illegible] ad grauiora. S[illegible] sus non inte[illegible] nihilominus [illegible] ratione progrediendi debet tentatio [illegible] multi sunt [illegible] his, quæ minoris sunt culpæ ex suo genere (vt peccata carnis) exhibent se constantes, qui tamen in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniuntur. Et rursum qui gloriam nō affectant, ad oblatum regnum mouētur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusiurandum violādum est, regnandi gratia violandum est. Non dissonat ergo reddita ratio ordinis tētationum, ab ipsa Christi victoria.

* lib. 4. c. de recessu diaboli a Christo circa prin. tom. 5.

* li. 2. c. 16. circa med. tom. 4.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit, quoniam non recte videtur opinatum, quod si Christus miraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem edēdum a seipso, quod peccasset. Nam scriptū est, quòd de facto miraculose completa tentatione pastus est, Angeli ministrantibus: ex hoc enim apparet, quòd sicut absque peccato miraculum fecit de ministerio angelorum, i[illegible] potuisset de conuersione lapidis in panem.

¶ Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui de Christo, & aliud loqui de puro homine. Nam de puro homine loquendo, verificatur, quod in litera dicitur, scilicet inordinatum esse, vt aliquis miraculose cibum habere velit, vbi ad humana subsidia recursus potest haberi. Et ex hac communi ratione putauit diabolus, quòd Christus si purus homo esset, peccatum incurreret, ad miraculum recurrendo de conuersione lapidis in panem. Sed loquendo de Christo, qui est vniuersorum dominus, absque omni peccato poterat & conuertendo lapidem in panem, & ministerio angelorum, & quouis alio sibi grato modo cibum habere.

* hom. 5. in Matth. circa med. in opere imperf. to. 2.

¶ In responsione ad quintum miror, cur Augustinus dixerit incertum esse ordinem istarum tentationum, cum Lucas

præbuit in deserto, vbi aliunde cibus haberi non poterat, & similiter Christus in deserto turbas pauit miraculose, vbi aliter cibi haberi non poterant: sed Christus ad subueniendum fami, poterat aliter sibi prouidere quàm miracula faciendo: sicut & Ioannes Baptista fecit (vt legitur Matth. 3.) vel etiā

G ad loca proxima properando: et ideo reputabat diabolus, quòd Christus peccaret, si ad subueniendum fami miracula facere attentaret, si esset purus homo.

A D 2^m dicendum, quòd per humiliationem exteriorē, frequenter quærit aliquis gloriā, qua exaltetur circa spiritualia bona. vnde August.* dicit in lib. de sermone domini in monte. Animaduertendum est, non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse iactantiam. Et ad hoc significandum diabolus Christo suasit, vt ad quærendum gloriam spiritualem, corporaliter mitteret se deorsum.

* li. 2. c. 19. in medio, tom. 3.

H

A D 3^m dicendum, quòd diuitias & honores mundi appetere peccatum est, quando huiusmodi inordinate appetuntur. Hoc autem præcipue manifestatur ex hoc, quòd pro huiusmodi adipiscendis homo aliquid inhonestum facit: et ideo non fuit contentus diabolus persuadere cupiditatem diuitiarum & honorum, sed induxit ad hoc, quòd propter huiusmodi adipiscenda Christus eum adoraret, quod est maximum scelus, & contra deum: nec solum dixit, Si adoraueris me: sed addidit, Si cadens: quia vt dicit Ambr.* habet ambitio domesticum periculum: vt enim dominetur alijs, prius seruit, & curuatur obsequio, vt honore donetur: & dum vult esse sublimior, fit remissior. Et similiter etiam in præcedentibus tentationibus, ex appetitu vnius peccati in aliud peccatum inducere est conatus, sicut ex desiderio cibi, conatus est inducere in vanitatem, sine causa miracula faciendi, & ex cupiditate gloriæ, conatus est inducere ad tentādum deū, per præcipitium.

I

A D 4^m dicendum, quòd (sicut dicit Ambro.* super Luc.) non dixisset scriptura, quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo, nisi in tribus præmissis esset omnium materia delictorum: quia causæ tentationum, causæ sunt cupiditatum, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, & auiditas potentiæ.

K

A D 5^m dicendum, quòd sicut August. dicit in lib.* de consensu Euang. incertum est quid prius factum sit, vtrum regna terræ prius demōstrata sint ei, & postea in pinnaculum tēpli locatus sit, an hoc prius, & illud postea, nihil tamen ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. Videntur autem Euāgelistæ diuersum ordinem tenuisse: quia quandoque ex inani gloria uenitur ad cupiditatem, quandoque econuerso.

A D 6^m dicendum, quod Christus cum passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo, Si filius Dei es, mitte te deorsum, non est turbatus, nec diabolum increpauit. Quando uero diabolus, Dei sibi usurpauit honorem, dicens, Hæc omnia tibi dabo, si cadēs adoraueris me, exasperatus est, & repulit eum dicēs, Vade Sathana: ut nos illius discamus exemplo, nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere, Dei autē iniurias nec usque ad auditum sufferre.

A D 7^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit, diabolus sic Christum assumebat in pinnaculum templi, ut ab omnibus uideretur, ipse autem, nesciente diabolo sic agebat, ut a nemine uideretur. Quod autē dicit, & ostendit ei oia

ca, licet tertiā apud Matthæum, secundo recitet, & secundam vltimo referat, non dicit tamē quę illarū prior fuerit, & propterea ex Luca nullus istarū tentationum ordo temporis habetur. Matthæus autē expresse earum ordinem secundum tempus explicat, vbi dicit, Iterū assumpsit eū diabolus in montē excelsum. Cum .n. semel dixisset, Tūc, scilicet consummata prima tentatione, assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & postea subdidit, iterum assumpsit in mōtem, aperte monstrauit per ly iterum, quòd secundo assumpsit in montem, qui primo assumpserat in sanctam ciuitatem. Ac per hoc patet, quòd ordo rei gestę fuit q̄ primo tentatus fuit in deserto, ad quod non est assumptus a diabolo, sed ductus est a Spiritusancto, vt tentaretur a diabolo: secondo tentatus supra templum, quo assumptus est a diabolo: et tertio in monte excelso, quo iterū assumptus est a diabolo: nā si hæc in monte præcessisset illam supra templum, non dixisset Matthæus, Iterum assumpsit eum diabolus in montem. ¶ Cum autem audis assumptum dominum a diabolo, non intelligas portatū super dorsum aut collum diaboli, sed ductum a diabolo. Sic enim etiam Christus assumpsit Petrum & Iacobū & Ioannem in montem, & transfiguratus est ante eos, vt dicitur Matth. 17.

Homil. 30. in Luc. paulo a princ. tom. 5.

q. 59. ar. 3.

5. dist. 1. in expolit. lit. circa med.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum primum.*

TItolus clarus. ¶ In corpore vnica cōclusio: Conueniens fuit Christum per se & Apostolos in principio, hoc est ipso mortaliter viuente, solis

regna mundi & gloriam eorum, non est intelligendum, quòd videret ipsa regna, vel ciuitates eorū, vel populos, vel aurum, vel argentum: sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas posita est, diabolus Christo, digito demonstrabat, & vniuscuiusque regni honores & statum, verbis exponebat. Vel secundū* Orig. ostendit ei quomodo ipse per diuersa vitia regnabat in mundo.

QVAESTIO XLII.

De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, de doctrina Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit prædicare solum iudæis, an etiam gentilibus.

¶ Secundo, Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem iudæorum vitare.

¶ Tertio, Vtrum debuerit prædicare publice, vel occulte.

¶ Quarto, Vtrum debuerit docere solum verbo, vel etiam scripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, supra dictum est, *cum de baptismo eius ageretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum iudæis & non gentibus prædicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus nō solum iudæis, sed etiam gentilibus debuerit prędicare. Dicitur enim Isa. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Israel, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ: sed lumen & salutem Christus præbuit per suā doctrinam. ergo videtur parum fuisse si solum iudæis & non gentilibus prædicauit.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Matth. 7. Erat docens eos sicut potestatem habens: sed maior potestas doctrinæ ostenditur in instructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant gentiles, vnde Apostolus dicit Rom. 15. Sic prædicaui euangelium, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem. ergo multo magis Christus prædicare

A debuit gentibus, quàm iudæis.

¶ 3 Præt. Vtilior est instructio multorum, quàm vnius: sed Christus aliquos gentilium instruxit: sicut mulierem samaritanam, Ioan. 4. & Chananæam, Matth. 15. ergo videtur quòd multo fortius Christus debuerit multitudini gentium prædicare.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: sed Ro. 10. dicitur,

B Quomodo prædicabunt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi iudæis.

RESPON. Dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationē Christi, tam per ipsum quàm per Apostolos a principio solis iudæis exhiberi. Primo quidem, vt ostenderet per suum aduentum impleri promissiones antiquit* factas iudæis, non autem gentilibus. Vnde Apo-

C stolus dicit Roma. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, idest, apostolum & prædicatorem iudęorum, propter veritatē dei, ad confirmandas pro missiones patrum. Secūdo, vt eius aduentus ostenderetur esse a deo. Quæ.n.a deo sunt, ordinata sunt, vt dicitur Ro. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt iudæis, qui deo erāt propinquiores per fidem & cultum vnius dei, prius doctrina Christi proponeretur, & per eos

D transmitteretur ad gentes: sicut et in cælesti hierarchia, per superiores angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. vnde super illud Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, dicit Hiero.* Non hoc dicit, quin & ad gentes missus sit: sed quòd primum ad Israel missus est. Vnde Isa. vlti. dicitur, Mittam ex eis, qui saluati fuerint, scilicet ex iudæis, ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gentibus. Tertio, vt iudæis auferret calumniandi materiam. vnde super illud Matth. 10. In viam gentium ne abieritis, dicit Hie

E rony.* Oportebat primum aduentum Christi nuntiari iudæis, ne iustam haberēt excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad gentes & Samaritanos, apostolos miserit. Quarto, quia Christus per crucis victoriam, meruit potestatem & dominium super gentes. Vnde dicitur Apoc. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super gentes, sicut & ego accepi a patre meo. & Phil. 2. dicitur, quòd quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur: & ideo ante passionem suam noluit gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit discipulis, Mat. vlt. Euntes docete omnes gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. cum imminente passione, quidā gentiles vellent Iesum videre, respon-

dit,

In illud verbum Mat. 15. Nō sum miss. to. 9.

* In illud In viam gentium, to. 9.

iudæis prædicare. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad secundum, extende illa quatuor, penes quæ potestas Christi in docēdo attenditur, scilicet secundum miracula, secundum efficaciam in persuadendo, secundum auctoritatē in modo loquentis, secundum rectitudinem vitæ: & addequintum, secundum excellentiam doctrinæ, & sextū, secundum irreprehensibilitatem moralis vitæ, quam docuit: excellentiā doctrinæ eius, & manifestando Trinitatis imperium (pater manifestaui nomē tuū hominibus) & in aperiendo cælestia, de felicitate cælesti, de resurrectiōe &c. patet. Moralis autē vita Mat. 5. de actibus excellētissimis virtutum, qui beatitudines vocātur, & de desiderabilib⁹ ab homine in oratione dominica & de modo viuēdi, talis tantaque habetur, & deinde per parabolas aliasque euangelistas &c. vt exponeretur esse videamus Christianam vitam plenam omnis boni moris, inimicam omni vitio: nec in aliquo culpabilem, in nullo superstitiosam, in nul lo phantasticam, si secundum Christi doctrinam instituta fuerit.

dit, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et sicut Aug.* dicit ibidẽ, se dicebat granum mortificandum in infidelitate iudæorum, & multiplicandum in fide populorum.

Tract. 51. in Ioan. circa med. illius tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit in lumẽ & salutem gentium per discipulos suos, quos ad prædicandum gentibus misit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd non est minoris potestatis, sed maioris facere aliquid per alios, quàm per seipsum: & ideo in hoc maxime potestas diuina in Christo monstrata est, quòd discipulis suis tantam virtutem contulit in docendo, vt gentes, quæ nihil de Christo audierant, conuerterent ad ipsum. G Potestas autem Christi in docẽdo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam suam confirmabat, & quantum ad efficaciam persuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quasi dominium habens super legem, cum diceret, Ego autem dico vobis, & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in sua conuersatione monstrabat, sine peccato viuendo.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Christus non debuit a principio indifferenter gentilibus suam doctrinam communicare, vt iudæis tamquàm primogenito populo deditus obseruaretur, ita etiam non debuit gentiles omnino repellere, H ne spes salutis eis præcluderetur. Et propter hoc, aliqui gentilium particulariter sunt admissi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

ARTICVLVS II.

Vtrũ Christus debuerit iudæis sine eorum offensione prædicare.

AD SECVNDVM sic procediur. Videt q̃ Christus debuerit iudæis sine eorũ offensione prædicare: quia, vt August.* dicit in lib. de Agone Christiano, in homine I Iesu Christo se nobis ad exemplũ vitæ præbuit filius dei: sed nos debemus vitare offensionem non solum fidelium, sed etiam infidelium, secundum illud 1. ad Cor. 10. Sine offensione estote iudæis & gentibus & ecclesiæ dei. ergo videtur, quòd etiam Christus in sua doctrina offensionem iudæorum vitare debuerit.

Cap. 11. in fine. to. 3.

¶ 2 Præt. Nullus sapiens debet facere vnde effectum sui operis impediat: K sed per hoc quòd sua doctrina Christus iudæos turbauit, impediebatur effectus eius doctrinæ: dicitur enim Lucæ 11. quòd cum Dominus pharisæos & scribas reprehenderet, cœperunt grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accusarent eum. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd eos in sua doctrina offenderet.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit 1. ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaue- F ris, sed obsecra vt patrem: sed sacerdotes & principes iudæorum erant illius populi seniores. ergo videtur quòd nõ fuerint duris increpationibus arguendi.

SED CONTRA est, quòd Isa. 8. fuerat prophetizatum, quòd Christus esset in lapidem offensionis & petram scandali duabus domibus Israel.

RESPON. Dicendum, quòd salus multitudinis est præferenda paci quorumcumq; singularium G hominum: & ideo quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est timenda eorum offensio a prædicatore vel doctore, ad hoc quòd multitudinis saluti prouideat. Scribæ autem & pharisæi & principes iudæorum sua malitia plurimum impediebant populi salutem: tum, quia repugnabant Christi doctrinæ, per quam solam poterat esse salus: tum etiam quia prauis suis moribus vitam populi corrumpe- H bant. Et ideo Dominus non obstante offensione eorum, publice veritatem docebat, quam illi odiebant, & eorum vitia arguebat: & ideo dicitur Matthæ. 15. quòd discipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, scandalizati sunt? respondit, Sinite illos, cæci sunt, ducesque cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, I quòd homo sic debet esse sine offensione omnibus, vt nulli det suo facto vel dicto minus recto occasionem ruinæ: sed cum de veritate scandalum oritur, magis est sustinendum scandalum, quàm veritas relinquatur, vt Gregor.* dicit.

Hom. 7. in Ezech. aliquãtulum a prin.

AD 2ᵐ dicendum, quòd per hoc quòd Christus publice scribas & pharisæos arguebat, non impediuit, sed magis promouit effectum suæ doctrinæ, quia cum eorũ vitia populo innotescebant, K minus auertebatur a Christo propter verba scribarum & pharisæorum, qui semper doctrinæ Christi obsistebant.

AD 3ᵐ dicendum, quòd illud verbum Apostoli, est intelligendũ de illis senioribus, qui non solum ætate vel auctoritate, sed etiam honestate sunt senes, secundum illud Num. 11. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint. Si autem auctoritatem senectutis in instrumentũ malitię ver-

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum secundum*

TItulus motus est propter publicas reprehẽsiões exhibitas a Christo scribis & pharisæis, cum eorum scandalo, vt patet in euangelio.

¶ In corpore vnica est conclusio: Dominus non obstante iudæorum offensione publice docebat, & vitia eorũ redarguebat. Probatur dupliciter. Primo, ratione. Quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est a prædicatore vel doctore, eorũ timenda offensio, vt multitudinis saluti prouideat: sed scribæ, & pharisæi & principes iudæorũ, sua malitia plurimum impediebãt populi salutem. ergo. maior probatur: quia salus multitudinis præponenda est paci quorũcumque singulariũ hominum. Minor probatur, tũ quia contra doctrinam Christi per quam solam salus esse poterat: tũ quia prauis moribus, populi vitam corrumpebant. Secũdo, probatur auctoritate ipsi⁹ Christi. Matth. 15. Sinite illos &c.

¶ Aduerte diligentissime, & cautissime quòd tota ratio publicæ reprehensionis maiorum assignatur salus multitudinis, & propterea vbi maiores essent pessimi, & ex eorum reprehensione publica non speratur populi salus, locum non habet imitatio Christi: vana enim esset huiusmodi publica correctio.

¶ Et hoc bene aduertant prædicatores, antequàm ponant os in cælum, nec omittant distinguere inter maiores corrumpentes multitudinis vitam malis moribus, vel exẽpliter tantum, vel incitatiue. Nam maiores, qui palam vel sub aliquo colore adulterãtes vel fornicantes, multitudinem ad hæc patranda sollicitarent, sub dicto comprehenduntur canone, vt scilicet si sit spes salutis ipsius multitudinis publice arguantur. Hi enim sunt, de quibus in responsione ad tertium dicitur, quòd auctoritatem senectutis in instrumentũ malitiæ vertunt, publice peccando.

¶ Illi vero maiores, qui suis cõtenti sunt peccatis publicis, vt concubinas, & huiusmodi, qui reuera non simpliciter, sed quãtum est ex suo exẽplo, aliorum mores corrumpunt, an sint publice arguendi, considerãdum est. Nam si ex eorum exemplo multitudo similia facit, essent publice arguendi, si spes est emendationis ipsorum vel plebis, postquàm monitu ad partem noluerint cessare, quod dico: quia isti non ex malitia, sed ex infirmitate peccant. Sed si moniti, cognita ruina populi ex suo exemplo nõ curarent,

curarent, arguendi eum populo essent publice, cũ tali modestia vt salus uerisimiliter populi sequi possit, ita tamẽ ut si prædicationis officium sibi incũbit ex prælationis debito super illos, non timeat illorum scandalum: quoniã quasi patria sunt, corrumpere populi mores sic, & ex malitia. Si autem prælatus eorum nõ est, superiorem illorum deberet prius consulere. Et hæc dico, si in specie deberet maiores reprehendere publice, ex infirmitate publice concubinas tenentes. Et horum ratio est: quia hic non agitur ex proposito ad malum multitudinis: & multitudini plerumq. sufficienter prouidetur, si in genere peccatum illud reprehenditur, & quòd non excusantur sequẽtes mala exempla, & huiusmodi. Si autem ex eorum publico peccato salus non periclitatur multitudinis, relinquendi sunt superiorib[*] suis, si habent vel subiplis corrigẽdi ĩ speciali: cessat .n. ratio publicæ correctionis agẽdæ cum offensione maiorũ. Opusc. 60. cap. 14.

tant, publice peccando, sunt manifeste & acriter arguendi: sicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierunt malorum &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus omnia publice docere debuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ omnia publice docere debuerit. Legitur enim multa seorsum discipulis dixisse, sicut patet in sermone cœnæ. vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure audistis in cubilibus, prædicabitur in tectis. non ergo omnia publice docuit.

§ 2 Præt. Profunda sapientiæ non sunt nisi perfectis exponenda, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiã loquimur inter perfectos: sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

§ 3 Præt. Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborum: sed Christus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obscuritate verborũ: quia sine parabolis nõ loquebatur ad eos, vt dicitur Mat. 13. ergo pari ratione poterat occultare silẽtio.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 18. In ocenlto locutus sum nihil.

RESPON. Dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo, quantum ad intentionem docẽris, qui intendit suam doctrinam non manifestare multis, sed magis occultare: quod quidem contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docentis, qui vult per suam sciẽtiam excellere, & ideo scientiam suam nõ vult alijs communicare, quod in Christo locum non habuit, ex cuius persona dicitur Sapien. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque vero hoc cõtingit, propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut August.[*] dicit super Ioã. Tracta. 96. circa fin. tomo 9. quòd quædam sunt mala quæ portare non p... test qualiscumque pudor humanus. vnde de doctrina hæret... orum ...licitur, Prouerb. 9. Aquæ fu... uæ dulciores sunt. Doctrina autem Christi non est neq; de errore, neque de immunditia. & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nũquid venit lucerna, idest, vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur? Alio modo, aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur, & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christus omnem doctrinam suam vel turbę toti proposuit, vel omnibus suis discipulis in communi. Vnde August.[*] dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis? Tertio modo, aliqua doctrina est in occulto, quantum ad modum docendi. Et sic Christus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annuntianda spiritualia mysteria, ad quæ capiẽda nõ erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinã audire, quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudã veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui essent idonei, secundum illud 2. Tim. 2. Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Et hoc signatum est, Num. 4. vbi mandatur, quòd filij Aaron inuoluerent vasa sanctuarij, quæ leuitæ inuoluta portarent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hilar.[*] dicit super Mat. exponẽs illud verbum inductum, non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinã tradidisse in tenebris: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est inter infideles, cum libertate fidei & confessionis est loquendum. Vel secundum Hiero.[*] comparatiue loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco, respectu totius mundi, in quo erat per apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda. Super verbũ Matth. citatum in arg. tom. 9.

AD 2m dicendum, quòd Domiuus non omnia profunda suæ sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solum turbis, sed nec etiam discipulis, quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ nõ potestis portare modo: sed tamen quæcumque dignum duxit alijs tradere de sua sapientia, non in occulto, sed palam prupofuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde August.[*] dicit super Ioan. Intelligendum est, ita dixisse Dominum, Palam locutus sum mundo, ac si dixisset, Multi me audierunt: & rursus non erat palam, quia non intelligebant. Tract. 113. in Ioan. in med. illius tom. 9.

AD 3m dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur, sicut dictum est, [*] quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quod autem dicitur, quòd sine parabolis non loquebatur eis, secundum Chrysost.[*] intelligendũ est quantum ad illum sermonem, quàmuis alias sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum August.† in lib. de Quæstionib. euang. In corp. ar. Homil. 48. in Mat. circa princ. illius, to. 2. † In lib. q8. ex Matth. ca. 15. to. 4. in princip.

¶ Super

¶ Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum tertium.

TItulus clarus. ¶ In corpore est distinctio trimẽbris quo ad principal a mẽbra: quia tamen primum subdistinguitur, consurgunt quatuor membra, ac per hoc quatuor conclusiones singulæ iuxta singula mẽbra. Distinctio est: Doctrina potest esse in occulto tripliciter vel quo ad intentionem, & hoc dupliciter, aut ratione inuidię aut ratione immunditiæ: el quo ad discipulos, vel quo ad modũ. Prima cõclusio est: Doctrina Chri non fuit occulta, secundum intentionem ratione inuidiæ. Secunda, Non fuit occulta ratione immũdiciæ. Tertia, Non fuit occulta quo ad paucitatem discipulorũ. Quarta, Fuit occulta, quo ad modum in quibusdam respectu quorũdã, scilicet plebis immediate: quia mediantibus Apostolis reuelãda. Omnia clara sunt in litera. Tract. 113. in Ioan. in med. to. 9.

¶ Et aduerte, quòd ad literam Christus palam docuit & in occulto nihil, vt ipse testatus est: tum quia quicquid docuit, uoluit palam fieri: tũ, quia nihil alienum ab his, quę publice docuit, ad partem tradidit. Et sic omnia ad literã consona inueniuntur, scilicet sermo cœnæ, & domi plures, & in mõte trãsfigurationis: &, Quod in aure audistis, & Nicodemo, & Samaritanæ, & huiusmodi. Sic enim secundum communem hominum intellectum: verificantur uerba domini ad pontificem interrogantem de doctrina eius, & sic cognita doctrina eius publice tradita, nihil testabat examinandum: quia nihil aliẽnum a publice tradita doctrina docuit. Can. 10. in Mat. parũ a medio.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecun de Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo respondetur quæsito vnica conclusione. Secundo, referuntur quædam ea Augu. Conclusio est: Conueniens fuit Christū doctrinam suā non scripsisse. Probatur tripliciter.

Ad Heb. 8. lect. 2. in fi.

¶ Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris dignissimum modum docendi concludente, duo. Primū est, quòd modus docendi distinguitur in duo. s. verbo vel scripto. Et excellentior ponitur modus docendi solo verbo, ea ratione, quia immediatius perducit ad finem: cum. n. finis doctoris sit imprimere doctrinā suā in mentibus auditorum, qui solo verbo id facit, excellentiori modo efficit, quā qui verbo scriptis redacto, idem efficeret. Secundum est, quod Socratem nihil scripsisse, sub pprio nomine intelligendum est: quoniam traditur ipsum sub Aesopi nomine, Aesopi fabulas scripsisse, coactus, vt ipse aiebat, ad hoc a suo dæmone: in cuius signū Plato in Phædone Socratem introducit moriturū, non se continuisse ab Aesopo construendo fabulam.

Lib. 1. ca. 7. ante med. tom. 4.

¶ Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduersatur primæ: nam tertia fundatur super ordine, quo Christi doctrina peruenire debet ad omnes. s. mediantibus quibusdā: prima aūt fundatur in per immediatione inter doctorem & discipulum. Hæc n. sibi inuicem aduersari patet. nam si immediate, ergo non ordine quodā n. & si ordine quodā, ergo non immediate.

Eod. lib. 1. de consensu euange. cap. 7. circa med. to. 4.

¶ Ad hoc dicitur, quod vtraq; ratio vera, & efficax est ad diuersos relata. Nam prima ratio respicit doctrinam Christi re-

hoc dicitur, non quia nihil proprie locutus est, sed quia nullum fere sermonem explicauit, vbi nō per parabolam aliquid significauerit, quāmuis in eo aliqua proprie dixerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit doctrinam suam scripto tradere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus doctrinā suā debuerit scripto tradere. Scriptura enim inuenta est ad hoc, quod doctrina commendetur memoriæ in futurum: sed doctrina Christi duratura erat in æternum, secundum illud Luc. 21. Cælum & terra transibunt, verba autē mea non transibunt. ergo videtur quod Christus debuerit suam doctrinam scripto mandare.

¶ 2 Præt. Lex vetus in figura Christi præcessit, secundum illud Heb. 10. Vmbram habēs lex futurorum bonorum: sed lex vetus a deo fuit descripta, secundum illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mādata, quę scripsi. ergo videtur quod etiam Christus doctrinam suā scribere debuerit.

¶ 3 Præt. Ad Christum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis sedēt, vt dicitur Luc. 1. pertinebat erroris occasiones excludere, & viam fidei aperire: sed hoc fecisset, doctrinā suam scribendo: dicit enim Aug. in 1. de consensu euang. quòd solet nōnullos mouere, cur ipse Dominus nihil scripserit, vt alijs de illo scribētibus necesse sit credere: hoc. n. illi, & maxime pagani quærunt, qui Christum culpare aut blasphemare non audent, eique tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tamquàm homini. Discipulos vero eius dicunt magistro suo amplius tribuisse, quam erat, vt eum filium dei dicerent, & verbū dei per quod facta sunt omnia. Et postea subdit, Videtur parati fuisse hoc de illo credere, quod de se ipse scripsisset, nō quod alij de illo pro suo arbitrio prędicassent. ergo videtur quod Christus ipse doctrinā suam scripto tradere debuerit.

SED CONTRA est, quòd nulli libri ab eo scripti habentur in canone scripturæ.

RESPON. Dicendum, conuenies fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primo quidē, propter dignitatem ipsius. Excellentiori enim doctori excellentior

F modus doctrinæ debetur: & ideo Christo tamquàm excellentissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorū cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quòd erat docens eos, sicut potestatem habens. Vnde etiam apud gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorum, sicut ad finem. Secundo, propter excellen-

G tiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest, secundū illud Ioan. vlt. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur p singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros: quos sicut August. dicit, non spatio locorum credendum est mundum capere non posse: sed capacitate legentium comprehendi non posse. Si autē Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de eius doctri-

H na homines æstimarent, quàm qđ scriptura contineret. Tertio, vt ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet discipulos suos immediate doceret, qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, eius doctrina immediate ad omnes peruenisset. vnde & de sapientia dei dicitur, Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamē est, sicut August. dicit in 1. de con-

I sensu euang. aliquos gentiles existimasse Christū quosdam libros scripsisse, continentes quędam magica, quib' miracula faciebat, quæ disciplina Christiana condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris tal bus fecisse mirantur: diuino enim iudicio sic errant, vt cos[...]em libros ad Petrum & Paulum dicant tam quā epi[...]olari t[...]o prænotatos, eo q. in plur[...]us l[...]s simul eos

K cum C[...]isto pictos viderunt. Nec mirum, si a ping[...]ntibus fingentes decep[...] sunt: toto enim tempore quo C[...]stus in carne mortali cū su[...]s discip[...]s vixit, nondum erat Paulus d[...]pulus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut Aug[...]st. d[...] in eode[...] libro, omnibus di[...]pulis suis [...] quàm membris sui corporis [...]us caput est. Itaque cum illi sc[...]ipserunt, quę ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est,

spectu discipulorū, qui ex proprio Christi ore edocti sunt. tertia autem respicit doctrinam Christi respectu vniuersorum, quocumq; tempore a Christo discunt. Et respectu illorū immediatio excellentior est, vt prima ratio sonat: respectu autem vniuersorum ordo excellentior est, ut ad alios mediantibus quibusdam perueniat doctrina, ut tertia assomit ratio. ¶ Nulla ergo est cōtrouersia inter rationes sane intellect[...]. ¶ In hac cōclusion[...] aduerte, quòd [...] minima est con[...] sionis ratio, vt C[...] [...] etiam in docen[...] modo, [...] se esse verum de[...] Solius qui [...] est dei cōprobat [...] experientia & [...] tate, docere [...] sum orbem ea, [...] religionis at[...] morum, [...] vsque [...] etiam post corp[...] mortem futu[...] que scriptura pro[...] pria, tened[...] ac tradendo [...] lijs scribenda [...] Sic enim [...] mundum, & [...] per lumen na[...] nos docere, [...] lud: Mu[...] Quis o[...] bona? & respo[...] tur, Signatum [...] super nos l[...] tur sui d[...] quo lumine [...] lustrati [...] natura, de [...] & huiusmo[...] pserunt, & [...] turalia [...] re per lumen [...] sum, ut cred[...] de prophetis, [...] pscruut. Sim[...] [...] seipsum & ext[...] & [...] docu[...] Apost[...], qu[...] [...] [...] ceruut [...] sensum, ut intelligerent scri[...]ram, & Spiritu sancti lumine ment[...] eorum ill[...]strauit, ut docerent uerbo & scripto [...]. Decuit e[...] [...] stum [...] re, ut ea hoc su[...] do[...] na dei doctu[...] stiaretur ¶ [...] etiam ex codē dectatis capite alia ratio,

Ioan. vlti. euange. [...] c[...] a fine. tom. 9.

Lib. 1. ca. 9. & 10. [...] 4.

ratio, vt scilicet cōprobaret se deū ex modo docendi, scribendo in cordibus hominum, & nō in tabulis materialib⁹, iuxta illud Hie. 30. Ecce, dies veniunt, &c. & scribā in cordibus eorum, & cōprobaret doctrinam suam esse doctrinā spiritus & vitæ, & nō literæ & mortis. Reseruatū sibi quippe Dominus Iesus docendi modū per internum lumē gratiæ tamquàm deo propriū sciens, non debebat scripturæ doctrinā suam credere, quasi scriptura illa perdita, doctrina sua periisset, quam ipse seruaturus per internū est lumen, vsque in æternum.

¶ Deinde ex Aug. quorundam gentilium cęcam opinionem refert de scriptis a Christo, trib⁹ adiunctis opinionibus. Prima est ex cōtentis in libro: quia contraria sunt Christianæ disciplinæ. Secūda est, ex vientibus ipsis libris: quia non illa quæ Christus fec t, facere possunt. Tertia est ex titulo: quia ad Paulum, qui non erat discipulus.

¶ *Super Quęstionis quadragesimaetertia Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniēs [?]um fuit C[?]um miracula fac[?]re. Probatur: Miracula fiunt & ad cōfirmationem doctrinæ supernaturalis & ad testificandum deum in faciēte miracola: sed hęc præcipue habent locum in Christo. ergo. Et confirmatur auctoritate Ioan. 5. & 10. Omnia clara sunt.

Opusc. 2. c. 7. Et opusc. 3. 135. Et opusc. 11. ar. 17. Et opu. 60. cap. 15. Iune.

quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerūt: quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendū illis, tamquàm suis manibus imperauit.

A

AD 2.^m dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiā conuenienter sensibilibus signis scripta fuit: sed doctrina Christi, quæ est lex spiritus vitæ, scribi debuit non atramento, sed spiritu dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis spiritualibus, vt Apostolus dicit 2. ad Corinth. 3.

B

AD 3.^m dicendum, quòd illi qui scripturæ apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent, de quo opinabantur, quòd magicis artibus fecisset miracula.

QVÆSTIO XLIII.

De miraculis a Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est, de miraculis a Christo factis. Et primo in generali. Secundo, in speciali de singulis miraculorū generibus. Tertio, in particulari de transfiguratione ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit miracula facere.

¶ Secundo, Vtrum fecerit ea virtute diuina.

¶ Tertio, In quo tempore inceperit miracula facere.

¶ Quarto, Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit facere miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus miracula fac[?] non debuerit. Factum enim C[?]isti verbo ipsius debuit concordare: sed ipse dicit Mat. h. 16. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. non ergo debuit miracula facere.

¶ 2. Præt. Sicut Christus in secundo adue[?]u venturus est in virtute magna & maiestate, vt d[?]ur Mat. 25. ita in primo aduentu venit in infirmitate, secundum illud Isa. 53. Virum dolorum & scientem infirmitatē: sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutē quàm ad infirmitatem. ergo non fuit conueniens, quòd in primo aduentu miracula faceret.

¶ 3 Præt. Christus venit ad hoc, vt homines saluaret per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in auctorem fidei & cōsumatorem Iesum: sed miracula diminuunt meritum fidei: vnde Dominus Io. 4. dicit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. ergo nō videtur, quòd Christus debuerit miracula facere.

SED CONTRA est, quòd ex persona aduersariorum dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

B

RESPON. Dicendum, quòd diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primo quidem & principaliter, ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea, quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, nō possunt per rationes humanas probari, sed oportet quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dū aliquis facit opera, quæ solus deus facere potest, credantur ea, quæ dicuntur esse a deo: sicut cum aliquis defert literas anulo regis signatas, creditur ex voluntate regis processisse, quod in illis continetur. Secundo, ad ostendendam præsentiam dei in homine per gratiam Spiritussancti, vt dum scilicet homo facit opera dei, credatur deus habitare in eo per gratiam. vnde dicitur Gal. 3.

C

Qui tribuit nobis Spiritumsanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrumq; autem circa Christum erat hominibus manifestandum, scilicet quòd deus esset in eo per gratiam, non adoptionis, sed vnionis, & quòd eius supernaturalis doctrina esset a deo: & ideo conuenientissimum fuit, ut miracula faceret. vnde ipse dicit Ioan. 10. Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater vt faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, intelligendum est, vt Chrys. dicit, quod tunc non acceperunt tale signum, quale petebant, scilicet de cælo, non quòd nullum signum eis dederit: vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat lapideos esse, sed vt alios emendaret: & ideo non eis, sed alijs illa signa dabantur. Homil. 54. in Mat. aonte med. to. 2.

D

AD 2.^m dicendum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute dei, quod erat manifestandum per miracula.

AD 3.^m dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea, quæ scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamē melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem,

E

quàm quòd omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim 1. ad Cor. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fecerit miracula diuina uirtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens: sed videtur quòd Christus non fuerit omnipotens in miracu

¶ *Super Quęstionis quadragesimatertia Articulum secundum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duo sunt. Primo, respondetur quæsito: Christus fecit miracula virtute diuina. Probatur: quia vera miracula sola virtute di-

3. dist. 15. q. 1. ar. 3. cor. Et di. 16. q. 1. ar. 3. cor. & ad 4. Et 4. di 5. q. 1. ar. 1. Et opusc. 11. c. 17.

te diuina fieri possunt, & cõfirmatur auctoritate Leonis. Secũdo, respondet tacitæ qõni. Quid de humanitate Christi, numquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraq; natura agebat miracula: communione tamen alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum, & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumentum diuinitatis, & quo ad actionem: quia humana actio virtutem accepit a natura diuina: quæ ex super' explanatis clara sunt.

¶ Responsionẽ quoque ad tertium, ex Luc. 11. cap. habes.

lis faciendis: dicitur enim Mat. 6. quòd non poterat ibi, scilicet in patria sua, virtutem vllam facere. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 2 Præt. Dei non est orare: sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat, vt patet in suscitatione Lazari Ioan. 11. & in moltiplicatione panum, vt patet Mat. 14. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 3 Præt. Ea, quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri: sed ea quæ Christus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & pharisæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijciebat dæmonia. ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

Respon. Dicendum, quòd sicut in prima parte habitum est,* vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus deus potest mutare naturæ ordinem, quod pertinet ad rationem miraculi. unde Leo Papa dicit in episto.† ad Flauianum, quòd in Christo sunt duæ naturæ, vna s. diuina, quæ fulget miraculis, altera scilicet humana, quæ succumbit iniorijs. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est iostrumentum diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit a natura diuina, sicut supra habitum est.*

1. p. q. 110. ar. 4.

Epist. 10. & 4. parum a prin.

q. 13. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendũ ad potentiã absolutam: sed ad id, quod potest fieri congruenter: nõ enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum, secundum quem modum dicitur Gen. 18. Num celare potero Abraham, quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

Ad 2m dicendum, quòd, sicut Chryso.* dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, oportebat credi de Christo quoniam a patre est, & quòd ei æqualis est: & ideo vt vtrumque ostendat, nunc quidem cum potestate, nũc autem orans miracula facit, & in minoribus quidem respicit in cælum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius dei, cum potestate agit, puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. quòd autem dicitur Ioan. 11. q; in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populum, qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

Homil. 50. in Matth. a prin. to. 2.

Ad 3m dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum, ita dæmones a corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum, quantum ad animam: nõ enim contra regnum suum diabolus agit. sed Christus dæmones expellebat non solum a corporibus, sed multo magis ab anima: & ideo Dominus blasphe-

F miam pharisæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia eijcere reprobauit. primo quidem per hoc, quòd satanas contra seipsum non diuiditur. secundo, exemplo aliorum, qui dæmonia eijciebant per spiritum dei. tertio, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quarto, quia nulla cõuenientia in operibus, nec in effectu erat sibi & satanæ, cum satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus inceperit facere miracula in nuptijs.

G

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q; Christus non incęperit miracula facere in nuptijs, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quòd Christus in sua pueritia multa miracula fecit: sed miraculum de conuersione aquæ in vinũ fecit in nuptijs trigesimo, vel trigesimoprimo anno suæ ætatis. ergo videtur quòd non inceperit tunc miracula facere.

H ¶ 2 Præt. Christus faciebat miracula, secundũ virtutem diuinam: sed virtus diuina in eo a principio suę conceptionis erat: ex tunc. n. fuit deus & homo. ergo videtur quòd a principio miracula fecerit.

¶ 3 Præt. Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare, vt legitur Matth. 4. & Ioan. 1. sed discipuli præcipue congregati sunt ad ipsum propter miracula, sicut dicit Luc. 5. quòd Petrum vocauit obstupescẽtem propter miraculum, quod fecerat in captura pisciũ. ergo videtur quòd ante miraculum quod fecit in nuptijs, fecerit alia miracula.

I

Sed contra est, quòd dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.

Respon. Dicendum, quòd miracula facta sunt a Christo propter confirmationẽ doctrinę eius, & ad ostendendam virtutem diuinam in ipso: & ideo quantum ad primum non debuit ante miracula facere, quàm docere inciperet: non autem debuit incipere docere ante perfectam ętatem, vt supra habitum est,* cũ de baptismo eius ageretur. Quantum autem ad secundum, sic debuit per miracula deitatem ostendere, vt crederetur veritas humanitatis ipsius: & ideo sicut dicit Chrysost.* super Ioan. decenter non incępit signa facere in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent.

K

¶ Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum tertium.

Titulus clarus, occasionem ex euangelij verbis habens.

¶ In corpore vna cõclusio: Christus incępit miracula facere in nuptijs. Probatur: Miracula Christi fuunt vel ad confirmandam doctrinã eius, vel ad monstrandam eius deitatẽ facta: sed propter vtrumq; debuit in ætate perfecta incipere miracula. ergo. Assumptum ex primo articulo patet. Minor, quo ad vtrãque partem probatur clare & singillatim, in litera.

4. dist. 44. in expositiõe lit. Et opu. 11. ar. 28. Et Io. 1. le. 21. & c. 2 le. 1. fi. & ca. 15. le. 5. fin.

¶ Vbi cito, quòd ex huiusmodi ratione, licet non habeatur nisi quòd miracula Christi inceperunt in ætate perfecta, quando incepit docere, hoc est post baptismum Ioannis, iuxta verbum Petri Actu. 1. Incipiens a baptismo Ioannis, quia tamen nullum legitur miraculum ante nuptias factum, & Ioannes Baptista toto illo primo anno monstrauit eũ, & Ioannes euangelista in aonuuersario die quo nuptias celebratas credit ecclesia, dicit, Hoc initium signorum fecit Iesus, &c. satis rationabiliter affirmatur, quòd illud fuit primum miraculum simpliciter, quòd Christus fecit: quod etiam confirmatur ex eo, q; Ioannes euangelista non est prosecutus secundũ & tertium miraculum in Cana Galilæę, quod prosequẽdum erat, si primum non simpliciter, sed in Cana Galilææ fecisse se propoluisset, & nõ potius initium signorum

q. 39. ar. 3.

Homil. 20. in Ioan. parũ ante medium. to. 3.

Homil. 16. in Io. circa med. illius tom. 3.

gnorū ab omnibus circumstātijs describere se monstrasset. ¶ Et hoc idem patet, ex eo quòd subiungit euangelista, Et manifestauit gloriam suam, non dicit in Cana Galilęę sed simpliciter & absolute. Et manifestū sit gloriam suā, procul dubio prius latentem: quia miraculis adhuc nō claruerat illius natura diuina, quæ tunc cępit miraculis coruscare.

¶ Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum quartū.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica cōclusio: Miracula quę Christus fecit, sufficiētia erāt ad manifestandum deitatem ipsius secundum tria, substantiam, modum, & doctrinā: probat singillatim clare.

Greg. ho. 5. in euan. in princ. †Chrys. ho. 22. in Ioā. paulo a pri op. to. 3.

¶ Vbi aduerte, quòd Auctor breuiter perstrīgit: sed si fuerint hæc tria bene cōsiderata, maximam cōuincēt efficaciam: & primum quidem quo ad resurrectionem mortuorum, & illuminationem cæcorum, constat sublata fallacijs, a solo deo fieri posse: secundum autē incogitabile est, quòd etiam dæmoni conueniat: tertium autem omnimodā cōuincet intelligentiā.

Lib. 2. c. 17. a med. to. 4

3. dist. 15. q. 1. artic. 2. & dist. 16. q. 1. a. 3. cor. Et 1. cont. c. 6. Et li. 4. cap. 55. ad 3. Et quol. 2. a. 6. ad 4. Et Io. 15. lect. 5.

Ita quòd si hæc tria simul ponantur, impossibile est, quin deū fateamur, Christum: quomodo, n. vsurparet sibi diuinum nomen & rem falso, assisset deus in tot operibus deitatis proprijs testis mendacij?

¶ Aduerte ex lib. 2. contra Gent. cap. 6. quòd aut concedi tur Christum fecisse miracula relata in euangelio, aut non. Si conceditur, habe sua illius deitas, vt patet ex prædictis illis tribus cōiunctis, si non conceditur, tunc habetur etiam illius deitas: ex hoc maximo miraculorum, quòd pauperculus, iuuenis, indo ctus, ac gente exosa

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit super Ioā. ex verbo Ioannis Baptistæ dicentis, Vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizās, manifestū est, quòd illa signa, quæ quidam dicunt in pueritia a Christo facta, mēdacia & fictiōes sunt. Si enim a prima ætate miracula fecisset Christus, neque Ioannes eum ignorasset, neque reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum.

Ad 2^m dicendum, quòd dei virtus operabatur in Christo, secundum quòd erat necessarium ad salutem humanam, pp quam carnē assumpserat: & ideo sic miracula fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius, præiudicium non fieret.

Ad 3^m dicendum, quòd hoc ipsum ad laudem discipulorū pertinet, quòd Christum secuti sunt, cum nulla eū miracula facere vidissent, sicut Greg.* dicit in quadam hom. Et vt Chrys.† dicit, tunc signa maxime necessarium erat facere, quādo discipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his, quæ fiebant. Vnde subditur, Et crediderunt in eū discipuli eius: non quia tūc primum crediderunt, sed quia tunc diligentius & perfectius crediderāt. Vel discipulos vocat eos, qui futuri erāt discipuli: sicut exponit August.* in lib. de consensu euangelistarum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miracula per Christum facta sufficienter eius diuinitatem ostenderint.

Ad quartum sic pceditur. Videtur quòd miracula quæ Christus fecit, nō fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius. Esse enim deum & hominem, proprium est Christo: sed miracula, quę Christus fecit, etiam ab alijs sunt facta. ergo videtur, quòd non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 2 Præt. Virtute diuina nihil est maius: sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Christus: dicitur enim Io. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet. ergo videtur quòd miracula quę Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 3 Præt. Ex particulari non sufficienter ostenditur vniuersale: sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus.

A ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 5. Opera quę dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.

Respon. Dicendum, quòd miracula quę Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam diuinitatem ipsius, secundum tria. Primo quidem, secundum ipsam speciem operum, quæ transcendebāt omnem potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A sæculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Secundo, propter modum miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Per quod ostenditur, sicut Cyrillus dicit, quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cum esset naturaliter deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc, innumerabilia miracula faciebat. vnde super illud Matth. 8. Eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, dicit Chrys.* Intende quantam multitudinem curatam transcurrunt euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrātes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit: Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertio, ex ipsa doctrina, qua se deū dicebat, quæ nisi vera esset, nō cōfirmaretur miraculis diuina virtute factis: & ideo dicitur Mar. 1. Quęnam doctrina hęc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Ad primum ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio gentilium. Vnde Aug.* dicit in epistola ad Volusianum: nulla, inquiunt, competentibus, signis tantæ maiestatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reddita vita disunctis, si & alia cōsiderentur, deo parua sunt. Et ad hoc respondet Aug.* Fatemur & nos talia quidem fecisse prophetas: sed & ipse Moyses & ceteri prophetæ dominum Iesum prophetizauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia, & ipse facere voluit, ne esset absurdū, quòd per illos fecerat, si ipse etiam non faceret: sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere a mortuis, cælum ascendere, hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quē factus est mundus: sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur: quæ tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit August.* Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quàm suscitatio mortuorū, quod scimus etiam antiquos

(iudęus scilicet) persecutionem est tot ludibrijs & mortem turpissimā passus, derelictus, dicens, sa deū, habitus fatuus a suis, a iudæis, ab Herode, a Pilato, absq; miraculis, pmittens mortem & mala omnia, post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, morti obnoxios &c. absq; miraculis contra totum mundum idola colentē pugnās, superauerit. Vacate ergo & videte, quoniā ego sum deus.

Homil. 28. I Mat. paulo a princ. tom. 2.

Epist. 3. post med. illius tom. 2.

Epistol. 3. a med. illius tom. 2.

Tract. 91. in Io. super illud Maiora de monstrabit illis. tom. 9. lib. 5. Tri. c. 6 circa medium, to. 3.

antiquos fecisse prophetas. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit: sed respondetur nobis, & alios fecisse, quæ nec ipse, nec alius fecit: sed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationesque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceam quos iubendo, sicut occurrebant, saluos singulos fecit, Marcus dicit, quòd quocumque loco introibat in vicos, aut in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis: sic enim intelligendum est, quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, sed prorsus in eis, quia sanauit eos. Nec tamen alius qui- G cumq; in eis talia opera fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit: hoc autem ipse non illis facientibus fecit.

Tract. 71. in Ioã. a medio. tom. 9.

A o 2m dicendum, quòd August.* exponens illud verbum Ioã. inquirit, quæ sint ista opera maiora, quę credentes in eum erant facturi, an forte quòd ægros ipsis transeuntibus etiam eorum vmbra sanabat? maius est enim quòd sanet vmbra quàm umbria. Veruntamen quando ista Christus dicebat, verborum suorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipse facit opera, quæ opera tunc dicebat, nisi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Verunta- H men euangelizantibus discipulis, non tã pauci quàm illi erant: sed gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore ipsius diues ille tristis abscessit: & tamen postea, quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum per discipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus a credentibus, quàm locutus est audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apostolos fecit: non autem ipsos tantum significans ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Audi ergo, & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Prius ego facio, deinde & ipse faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? quod vtique I in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quàm creare cælũ & terram: cælum enim & terra transeunt, prædestinatorum autem salus & iustificatio permanebit: sed & in cælis angeli sunt opera Christi, numquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Christo ad suam iustificationem? Iudicet qui potest vtrum maius sit iustos creare, quàm impios iustificare. Certe si æqualis est vtrumque potentiæ, hoc maioris est misericordiæ: sed omnia opera Christi intelligere, vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitan dixit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus est verba iu- K stitiæ prædicare, quod fecit præter nos, quàm impios iustificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

A o 3m dicendum, quòd quando aliquod particulare opus, proprium est alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, sicut cum ratiocinari sit proprium hominis, ostẽditur aliquis esse homo ex hoc ipso, quòd ratiocinatur circa quodcumque particulare propositum. Et similiter cum propria virtute miracula facere sit filius dei, sufficienter ostensum est, Christum esse deum, ex quocumque miraculo, quod propria virtute fecit.

F *QVAESTIO XLIIII.*

De singulis miraculorum speciebus, in quatuor articulos diuisa.

EINDE considerandum est, de singulis miraculorum speciebus.

¶Et primo, De miraculis, quę fecit circa spirituales substantias.

¶Secundo, De miraculis, quę fecit circa cælestia corpora.

¶Tertio, De miraculis, quæ fecit circa homines.

¶Quarto, De miraculis, quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum miracula facta per christum circa spirituales substantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ miracula quæ fecit Christus circa spirituales substantias, non fuerint cõuenientia. Inter spirituales.n. substantias sancti angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug.* dicit in 3. de Tri. spiritus vitæ rationalis desertor atq; peccator, regitur per spiritum vitæ rationalem pium & iustum. sed Christus non legitur aliqua miracula fecisse circa angelos bonos. ergo nec etiam circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

Lib. 3. c. 4. non procul a prin. to. 3

¶2 Præt. Miracula Christi ordinabantur ad manifestandam diuinitatem ipsius: sed diuinitas Christi non erat dæmonibus manifestanda, quia per hoc impeditum fuisset mysteriũ passionis eius, secundũ illud 1. Cor. 2. Si cognouissent, numquàm Dominum gloriæ crucifixissent. ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶3 Præt. Miracula Christi ad gloriam dei ordinabantur. vnde dicitur Mat. 9. ꝙ videntes turbæ paralyticum sanatum a Christo, timuerunt, & glorificauerũt deum, qui dedit potestaté talem hominibus: sed ad dæmones non pertinet glorificare deum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccles. 15. vnde & sicut dicitur Mar. 1. & Luc. 4. non sinebat dęmonia loqui ea, quę ad gloriam ipsius pertinebant. ergo videtur non fuisse cõueniens, quòd circa dęmones aliqua miracula faceret.

¶4 Præt. Miracula a Christo facta, ad salutem hominum ordinãtur: sed quædam dęmonia ab hominibus eiecta fuerũt cum hominum detrimento, quandoque quidem

¶Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna cõclusio. Conueniens fuit Christum dæmones ab obsessis eijcere. Probatur: Miracula Chri sunt argumentum fidei. ergo conuenienter sunt argumentũ dęmonis expellendi a genere humano. ergo cõueniens fuit, &c. Probatur consequentia prima: quia futurum erat vt dæmones a credentib. spiritualiter pellerentur, Io. 12. Secunda consequentia est clara: quia sensibile est argumẽtum spiritualis.

¶Vide hic notitie, quòd Auctor figurali ratione contentus, non curauit literalem pro principali ponere, vt pote manifestiorem, vt scilicet potestatem suam supra & contra dæmones monstraret.

¶In responsione ad secundũ tractatur, an Christus fuerit cognitus a dæmonibus, & duæ tanguntur quæstiones, an s. cognouerint ipsum esse Christum seu Messiam in lege promissum, & an cognouerint ipsum esse verum deum. Et de prima quæ- stione est pars affirmatiua auctoritate Lucæ euangelistæ dicentis ex propria persona, ꝙ dæmones sciebant ipsum esse Christum. De secunda autem quæstione certitudo nõ habetur: quia ex persona dæmonum dicitur ibidem. s. Luc. 4. Tu es filius dei: dæmon aũt & mendax est, & exploranti ne locutus videtur. Ad hoc sunt auctoritates doctorũ. Bedæ aũt auctoritas caute legenda est, quia in glossa ordinaria truncata asseritur: integra aũt in catena aurea. ita ꝙ ex Beda unum tantum affirmatum habemus, s. ꝙ verbum Apost. 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, nõ refert

referetur ad Christum nec dei filium, sed ad mysterium efficaciæ passionis & resurrectionis Christi, scilicet quòd eiiciendus ipse diabolus esset, & breuiter quòd Christo danda esset omnis potestas in cælo & in terra. Et re uera textus Apostoli capax est illius sensus, ut patet intuenti contextum.

¶ Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut sciens aut multum dubitans Christum esse uerum deum potuit rationabiliter incitare iudæos ad mortem Christi: sciebat enim quòd si esset uerus deus, actũ esset de regno ipsius dæmonis.

¶ Sed si superbia diaboli consideretur consentaneum rationi superbiæ eius apparebit, quòd etiam si sciuisset Iesum Christum esse uerũ deum, adhuc procurasset ipsius mortem, ut fecit. Ex eo enim quòd scientia illa non est scientia euidentiæ, sed fidei coactæ ex Scripturis & miraculis, ac per hoc unum sic scitum non generat scientiã alterius, puta effect⁹: non enim est in hoc sciẽdi modo, sicut in scientia demonstratiua, in qua ex una causa cognita deducuntur omnes illius effectus) cognita deitatẽ restabat incognitũ, quid futurum esset. Nec suberat ratio desperandi ꝓ certo mul ta excellentia sequẽda, quia experientia testabatur multa ualde uilia illi deita ti adiungi, si ille homo uere erat deus: unde rationabiliter secundum superbiam suam agens dæmon, cogitauit pugnare contra ipsum, auferendo illi uitam honorem, famam, discipulos, & cæt. cogitans quod si non est deus, sed Messias purus homo, iã prostraui eum, & si est uerus deus non parum feci, habere hãc uictoriam contra ipsum deum, & postea uidebitur quid deus faciet, satiatẽ enim partẽ se putauit eligere, habendo primam uictoriam uincere deum in hoc mundo, nesciẽs quid postea sequeretur. Et propterea beneuenerabilis Beda dixit, quòd si cognouissẽt latens mysterium sequentis fructus, aum

L. 9. c. 21. parũ a princ. to. 5.

L. 4. In Luc. c. 14. in tit. de tẽtat. Christi, nõ procul a principio, to. 3.

corporali, sicut dicitur Marci 9. ꝙ dæmon ad præceptum Christi exclamans, & multum discerpens hominẽ, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerẽt, quia mortuus est. Quãq; etiam cũ damno rerum, sicut qñ dæmones ad eorum preces misit in porcos, quos præcipitauerunt in mare: unde ciues illius regionis rogauerũt eũ, ut transiret a finibus eorũ, ut legitur Mat. 8. ergo uidetur incõuenienter fecisse huiusmodi miracula.

SED CONTRA est, ꝙ Zach. 13 hoc prænuntiatum fuerat, ubi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quæ Christus fecit, argumenta quædã fuerunt fidei, quam ipse docebat. Futurũ autem erat, ut per uirtutẽ diuinitatis eius excluderet dæmonũ potestatẽ ab hominibus credituris in eum, secundũ illud Io. 12. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras, & ideo cõueniens fuit ꝙ inter alia miracula ẽt obsessos a dæmonibus liberaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ homines sicut per Christũ erant a potestate dæmonũ liberandi, ita per eum erant angelis consociandi, secundũ illud Col. 1. Pacificans per sanguinẽ crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris sunt, & ideo circa angelos alia miracula hoĩbus demõstrare nõ cõueniebat, nisi ut angeli hominibus apparerent, sicut quidẽ factũ est in natiuitate ipsius, & in resurrectiõne & ascensione eius.

AD 2[m] dicendum, ꝙ sicut Aug. dicit 9. de ciui. dei, Christus tantũ innotuit dæmonibus, quãtum uoluit: tantũ aũt uoluit, quantũ oportuit: sed innotuit eis, nõ sicut angelis sanctis per id, qd est uita æterna: sed per quædã tẽporalia suæ uirtutis effecta: & primo quidẽ uidẽtes Christum esurire post ieiunium, æstimauerunt eum non esse filium dei: unde super illud Luc. 4. Si filius dei es, &c. dicit Ambr.* Quid sibi uult talis sermonis exorsũ, nisi quia cognouerat ex filium dei esse uẽturum, sed nõ uenisse per infirmitatẽ corporis non putauit? Sed postmodum uisis miraculis, ex quadã suspicione coniecturauit eum esse filium dei: unde super illud Marci 1. Scio quòd sis sanctus dei, dicit Chrysostom. quòd non certam

aut firmam aduentus dei habebat notitiam, sciebat tamen ipsum esse Christum in lege promissum: unde dicitur Luc. 4. Quia sciebant ipsum esse Christum. Quòd autem ipsum confitebantur esse filiũ dei, magis erat ex quadam suspitione, quàm ex certitudine: unde Beda dicit super Luc.* Et dæmonia filium dei confitentur: & sicut postea dicitur, sciebant eum esse Christum: quia cum ieiunio fatigatum eum diabolus uideret, uerum hominẽ intellexit: sed quia tentando non præualuit, utrum filius dei esset, dubitabat: nũc autem per signorum potentiam, uel intellexit, uel poti⁹ suspicatus est esse filium dei. Non ideo igitur iudæis eum crucifigere persuasit, quia Christum dei filiũ non esse putauit, sed quia se morte illius non præuidit esse damnandum: de hoc enim mysterio a sæculis abscondito, dicit Apostolus, ꝙ nemo principum huius sæculi cognouit: si enim cognouissent, nunquã Dominũ gloriæ crucifixissent.

AD 3[m] dicendum, ꝙ miracula in expulsione dæmonum non fecit Christus propter utilitatem dæmonum, sed propter utilitatẽ hominum, ut ipsi eum glorificarent. Et ideo prohibuit eos loqui ea, quæ ad laudem ipsius pertinebãt: primo quidem, propter exemplum: quia, ut dicit Athanas.* compescebat eius sermonem, quamuis uera fateretur: ut nos etiam assuefaciat, ne curemus de talibus, etiã si uera loqui uideantur: nefas est enim, ut cum adsit nobis scriptura diuina, instruamur a diabolo: est enim hoc periculosum, quia ueritati frequenter dæmones immiscent mendacia: secundo, quia (sicut Chrysostom. dicit) non oportebat eos surripere officii apostolici gloriam, nec decebat Christi mysterium lingua fœtida publicari, quia non est speciosa laus in ore peccatorum: tertio, quia (ut Beda* dicit) nolebat ex hoc inuidiã accendere iudæorum: unde etiam ipsi apostoli iubentur reticere de ipso, ne diuina maiestate prædicata, passionis dispensatio differatur.

AD 4[m] dicendum, quòd Christus specialiter uenerat docere & miracula facere propter utilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ salutem. Et ideo

quam dominum gloriæ crucifixissent, non quia etiam ipsum deũ auderet aggredi (quoniam scriptum est, Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper) sed quia proprium damnum uitare uoluisset deum habere tantam gloriam, ut uinceret ipsum diabolum iustitia, ut esset redemptor ac saluator, ut est. Hæc de Beda.

¶ Sed de quæstione ipsa, parti affirmatiuæ multum fauet cõclusio præcedentis articuli: ita quòd, & simpliciter & ad hominem non parua consurgit quæstio, quo pacto si miracula Christi simul cum illius doctrina iuncta, sufficiẽter illius probant deitatem, dæmones omnium scrutatores & intelligentia urgentes, in dubio deitatis ipsius persistebant. Ad hoc dicitur, quòd quia miracula etiam doctrinæ Christi iuncta, non erant sufficientia ad causandam notitiam euidentiæ, sed fidei coactæ uel uoluntariæ, deitatis Christi potuit permanere dubiũ apud dæmões, ex hoc ꝙ non penetrabaẽ habitudo miraculorũ ac doctrinæ ad gratiã unionis personalis in Christo: quod ex aliquo trium prouenire potuit, uel ex opinione plurium causarum, ex quibus procedere possent & miracula & doctrina, tunc non plene manifestata, quo ad sensum uerum, qui post apertus est, ita quòd licet ipsa miracula ex se sufficerent, non penetranti tamen nõ erant sufficientia: latebat autem dæmonem huiusmodi habitudo, quia miracula poterant ex alia gratia, quàm unionis procedere. Et similiter dei proprietates, & nomina, quæ de se Christus dicebat, poterat putari, quòd secundum aliam gratiam quam unionis uerificarentur: habitudo enim miraculorũ & doctrinæ Christi nõ erat habitudo eudẽtiæ, sed solius fidei mater secundũ naturalẽ cognitionẽ, & ꝓpterea locus semper suspitioni de opposito ignoto relinquit. Sicut si uideremus mortuũ resuscitari, & sciremus ex superna turali quadam uirtute hoc fieri, sed qua-liter

Sup. illud Luc. 4. Sciebant ipsum eẽ Christũ. est c. 14. secund. ordi. Bedæ. to. 5.

*Id habet Chrys. concione, 2. de Lazaro, in teme to. 2. & Theoph. Luc. 4. & Marc. 1

C. 4. in Luc. Est ca. 14. secundũ ordinẽ Bedæ, circa finem illius to. 5

ster se habeat deus ad illam unita eam il lumque resuscitante necicremus, & sub dubio hoc relinquen res mittatemur: uel ex depravato appeti tu dæmonum affe Hom.29.in Mat. circa med.t.2. ctione superbiæ, & inuidiæ: quamuis enim iésarer & iterum satetur diabolus ob proprium amorem, un esset deus, quia tamen quod mist ri uellent, hoc facile credunt, incredibile reddebatur diabolo, quòd humana natura supra angelicam etiam beatam eleuaretur, ita ut unus homo esset uere deus, præsertim quia nulla naturali, tam humana quàm angelica ratione hoc possibile apparebat. unde tamquam quoddam inopinabile, a sui adhuc fine intellectus hoc auerte bat. Vel quia Seraphim habent alas ad uelandum, ut dicitur Isa. 6. diuina prouidentia uelatum sic remansit unionis mysterium, ut non certiores de eo Mar.9. sup uerbum in A.g.cit. t.9. redderentur dæmones, donec consummatum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Et si omnes tres dictæ rationes simul iunctæ sumantur, manifestius apparebit ratio dubiet di in dæmonibus.

¶Super quæstionis qua dragesimaquartæ Articulum secundum. Cur.e.non multū remota ſ.

Titulus clar pro pter obscuratio nem solis tempore passionis.

Li.s. uer. 20. usq; ad 31. to.2 ¶ In corpore unica conclusio. Conueniens fuit ut Christus miracula faceret etiam circa corpora cælestia. Probatur: Miracula Christi debebant esse talia, ut sufficienter ostenderent eum esse deum, & non ita euidenter per miracula circa corpora inferiora, sicut circa cælestia hoc monstratur. ergo conueniens fuit, &cet. Secunda pars assum pti manifestatur ex differentia inter eas sic actiones in corpo.

permisit dæmones, quos eijciebat hominibus aliquod nocumentum inferre, uel in corpore uel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominum scilicet instructionē: unde Chrysostomus.* dicit super Matthæ. quòd Christus permisit dęmonibus in porcos ire, nō quasi a dæmonibus persuasus, sed primo quidem, ut instruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus insidiantur: secundo, ut omnes discerent, quoniam nec aduersus porcos auderent aliquid facere, nisi ipse consenserit: tertio, ut ostenderet quòd grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidentia adiuti. Et propter easdem etiam causas permisit eū, qui a dæmonibus liberabatur, ad horā grauius affligi, a qua tamen afflictione eum continuo liberauit: Per hoc etiam ostenditur (ut Beda dicit) quòd sæpe dum conuerti ad deum post peccata conamur, maioribus nouisq; antiqui hostis pulsamur insidiis: quod facit, uel ut odium uirtutis incutiat, uel expulsionis suæ uindicet iniuriam. Factus est etiam homo sanatus uelut mortuus (ut Hierony.* dicit) quia sanatis dicitur, mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconueniēter fuerint a Christo facta miracula circa cælestia corpora: ut enim Dio.* dicit 4. cap. de Diui. no. diuinę prouidentiæ non est naturam corrūpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturā sunt incorruptibilia & inalterabilia, ut probatur in primo de cælo. ergo non fuit conueniens, ut per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶2 Præte. Secundum motum cælestium corporum, temporū cursus designantur, secundum illud Gen. 1. Fiunt luminaria in firmamento cæli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutatur temporū distinctio et ordo: sed nō legitur hoc esse perceptū ab Astrologis, qui contemplātur sidera, & computant menses, ut dicitur Isa. 47. ergo uidetur ꝙ per Christum

F non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestium corporum.

¶3 Præte. Magis competebat Christo facere miracula uiuēs & docēs, quàm moriens: tum quia, ut dicitur secundæ ad Cor. ult. Crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei, secundum quam miracula faciebat: tū etiā quia eius miracula cōfirmatiua erant doctrinæ ipsius: sed in uita sua non legitur, Christum al. quod miraculum circa cęlestia corpora fecisse, quinimo

G pharisęis petentibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit, ut habetur Mat. 12. & 16. ergo uidetur, ꝙ nec in morte circa cælestia corpora aliquod miraculū facere debuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 23. tenebrę factæ sunt in uniuersa terra usque ad horam nonam, & obscuratus est sol.

RESPON. Dicēdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) miracula Christi talia esse debebant, ut sufficienter eum esse deum ostenderēt. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporū

H inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ a solo deo sunt immobiliter ordinata, & hoc est quod Dion.* dicit in Epistola ad Polycarp. Cognoscere oportet non aliter aliquido posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouētem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo

I conueniens fuit, ut Christus miracula faceret etiam circa cælestia corpora.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri a cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, ut transmutetur a deo secundum eius uoluntatem: unde Aug. *dicit 26. Contra Faustum, & habetur in gloss. Roman. 11. super illud: contra naturam insertus es,

K &c. deus creator & conditor omnium naturarum * nihil contra naturam facit, quia. i. cuique rei natura, quod facit, & ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cum eorum cursus immutatur a deo: corrūperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

Ad 2m dicendum, quòd per miraculum a Christo factum, non est peruersus ordo temporum: Nam secūdum quosdam illæ tenebræ uel solis obscuratio, quæ ī passione Christi accidit, fuit propter hoc, ꝙ sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quę tempora mensurantur

ra inferiora, & actiuas in cælestia, & ab actiuitate Dion. ¶ In responsione ad primū intellige uerba Auctoris cum grano salis, & sic quòd sicut corpora elementaria habent plures motus naturales, ita quòd unus motus est eis naturalis secundum propriam naturam particularem, & alius est eis naturalis, secundum quòd mouentur a superiori, quasi secundum naturā uniuersalem (ut patet de igne qui ultra naturalem eius motum, quo fertur sursum, mouetur etiam naturaliter motu circulari, sequendo cælum, & similiter ferrum ultra naturalem motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamantē, quasi superiorem sequens naturam, ita corpora cælestia ultra naturalem inclinationē ad suos cursus naturaliter, hoc est secundum potentiam obedientialem ad uniuersalem totius naturæ, possunt immutari in illud, quod Auctor naturæ fecit: utrobique enim est ꝓportio inferioris particularis naturæ ad superiorem uniuersalem naturam, quamuis diuersimode, quia ibi ruisus ordoque naturæ inditus seruatur, hic autem, quia ad ostentam naturantem ascendi-tur, nona adiciuntur quæ a theologo diuersis respectibus, & miraculosa & naturalia appellantur: pro quāto enim usu a natura obediunt, naturalia uocantur, pro quanto supra naturæ cursum potestatem; sunt, in ista culorū ordine sunt.

At.4.q.1. Parū ante mediū ep. Lib.26.c.3. ante med. t.6. D 917.

In c.27. sup illud ab hora 6. tenebræ factæ sunt, to.9

rautur: unde Hiero.* dicit super Mat. Videtur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem uideret Dominũ, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Talis aũt retractio nõ est sic intelligẽda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere uel retrahere: non.n. ex electione, sed ex natura radios emittit, ut dicit Dion.† 4.c.de Diu.nn. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantũ diuina uirtute factum est, ut solis radii ad terrã non peruenirent. Origenes* aũt dicit, hoc accidisse per interpositionem nubium: unde super Math. dicit: conueniens est intelligere quasdam tenebrosissimas nubes multas et magnas concurrisse super Hierusalẽ & terram iudææ, & ideo factæ sunt tenebræ profundæ a sexta hora usq; ad nonã. Arbitror.n. sicut cetera signa quæ facta sunt in passione, scilicet q̃ uelum est scissum, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantũmodo facta sunt, ita & hoc. Aut si latius uoluerit quis extendere ad terram iudæã, propter hoc q̃ dicitur: tenebræ factæ sunt in uniuersa terra, quod intelligitur de terra iudæa, sicut in 3. lib. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit Dominus deus tuus, quia non est gẽs aut regnum, ubi non miserit Dominus meus quærere te, ostendens quòd eum quæsierat in gentibus quæ sunt circa iudæam: sed circa hoc magis credendum est Dionysi. qui oculata fide inspexit hoc accidisse per interpositionem Lunæ inter nos & Solem: dicit.n. in Epistola ad Polycarpum,* inopinabiliter soli lunam incidentem uidebamus, in Aegypto scilicet existentes, ut ibidem dicitur: & designat ibi quatuor miracula.

Ca.4. circa princ.

*Ho. 35. in Matth. in 5 fo. ante fin. Ho.to.3.

In ep. ad Polycarpum post medii illius.

Quorum primum est, quòd naturalis eclipsis Solis, per interpositionẽ Lunæ, nunquam accidit nisi tẽpore coniunctionis solis & lunæ, tunc autem erat luna in oppositione ad solem, quintadecima existẽs, quia erat Pascha iudæorum: unde dicit,† Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum est, q̃ cum circa horam sextam luna uisa fuisset simul cũ sole in medio cæli, in uesperis apparuit suo loco, id est in Oriente opposita soli: unde dicit,† Rursus ipsam uidimus, scilicet lunam, a nona hora (in qua.s. recessit a sole cessantibus tenebris) usq; ad uesperã supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est ut diametraliter esset soli opposita: & sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus, quia diuina uirtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet prǣter tempus debitũ, & q̃ a sole recedens, in locũ proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, q̃ naturalis eclipsis semper incipit ab occidentali parte solis, & peruenit usque ad orientalem, & hoc ideo quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab occidente in orientem, est uelocior sole in suo proprio motu, & ideo luna ab occidente ueniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad orientem tẽdens. sed tunc luna iam pertransiuerat solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens, unde oportuit quòd reuerteretur ad orientem uersus solẽ, & attingeret ipsum primo ex parte orientali, procedens uersus occidentem. Et hoc est quod dicit, Eclipsim etiam ipsam ex oriente uidimus inchoatam, & usque ad solarem terminum uenientẽ (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartũ miraculum fuit, quòd in naturali eclipsi ex eadẽ parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incẽpit prius obscurari, quia scilicet luna se soli subiiciens, naturali suo motu solem pertransit uersus orientem, & ita partem occidentalem solis quam primo occupat, primo etiam dereliquit: sed tunc luna articulosè ab oriente

Loco nunc dicto.

In prædict. epis. ad Polycarpum a med. illius.

A uersus occidentem rediens, non pertransiuit solẽ, ut esset eo orientalior: sed postquàm peruenit ad terminum solis, reuersa est uersus orientem, & ita partẽ solis, quam ultimo occupauit, primo etiã dereliquit, & sic ex parte orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte occidentali prius incẽpit claritas apparere, & hoc ẽ quod dicit, & rursus uidimus non ex eodẽ.i. nõ ex eadem parte solis & defectũ & purgationem, sed ecõuerso secundum diametrum factam. Quintum miraculũ addit Chrys.* super Matth. dicens, quòd tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cum eclipsis solis in momento pertranseat. non.n. habet morã, ut sciunt illi qui considerauerunt: unde datur intelligi, quòd luna quie-

B uerit sub sole, nisi forte uelimus dicere, quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incẽpit obscurari, usq; ad instãs in quo totaliter fuit repurgatus: sed sicut Origenes* dicit super Mat. aduersus hoc filii seculi huius dicunt, quomodo hoc factum tã mirabile nemo græcorum aut barbarorum scripsit? Et dicit, q̃ quidã nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc cõtingere, quia Astrologi ubiq; terrarum tunc temporis existentes, non solicitabantur de obseruanda eclipsi,

C quia tempus non erat, sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt: sed in Aegypto, ubi raro nubes apparent propter aeris serenitatẽ permotus est Dio.& socij eius, ut prædicta circa illam obscuritatem obseruarent.

Hom.89. in Matth. non multũ longe a princ. tom.2

Hom.35. in Mat. fo.4. & 5. in fine ante finẽ ho. to.3

Ad 3m dicendum, quòd tunc præcipue oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quãdo in eo maxime apparebat infirmitas secundum humanam naturam, & ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit: unde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si præsepe despicis, erige parũper oculos, et nouam in cælo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In passione autem adhuc

D maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit & ideo oportuit quòd maiora miracula ostenderẽtur circa principalia mundi luminaria, & sicut Chrys.* dicit super Matt. hoc est signum quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ, crucem significans & resurrectionem: etenim multo mirabilius est in eo, qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super terram.

Hom.89. in Mat. circa prin. to.2

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior ẽ anima quàm corpus: sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas uero nulla miracula legitur fecisse, nam neq; aliquos incredulos ad fidem uirtuosè conuertit, sed admonẽdo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. ergo uidetur q̃ non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum tertium.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpora nos conclusio: Conuenienter Christus circa homines miracula fecit. Probatur, ea quæ sunt ad finẽ, debent consonare fini: sed aduentus, miracula doctrinaque Christi sunt ad salutem humanam, ut finem, ergo debuerũt ei cõsonare. ergo quę dã saluifera circa homines conuenerunt miracula ad finẽ uniuersalis salutis: Minor patet, Ioan.3. & omnia clara sunt. ¶ His,

Q.præ.ar.3 ¶ Hic, sicut in mille locis, nota, Auctorē nihil sibi arrogare de sanctorum doctrinis sed singula quum po tuisset complecti pro prio nomine, maluit singulis doctoribus tribuere, ut utrumq; doceret, & miracula Christi & humilitatem.

¶ 2 Præt. Sicut supra dictū est, Christus faciebat miracula uirtute diuina, cuius propriū est subito operari & perfecte, absq; adminiculo alicuius: sed Christus non semper subito homines curauit, quantum ad corpus: dicitur.n. Marc. 8. q; apprehensa manu cæci, eduxit eū extra uicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus, interrogauit eum siquid uideret. & aspiciens ait, uideo homines uelut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit uidere, & restitutus est ei uisus, ita ut clare uideret omnia, & sic patet quòd non subito eum curauit: sed primo quidem imperfecte & per sputum. ergo uidetur non conuenienter circa homines miracula fecisse.

¶ 3 Præt. Quæ se inuicem non consequuntur, nō oportet q; simul tollantur: sed ægritudo corporalis nō semper ex peccato causatur, ut patet per illud, quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neque parentes eius, ut cæcus nasceretur. non ergo oportuit ut hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret, sicut legitur fecisse circa paralyticum, Matth. 9. præsertim quia sanatio corporalis cū sit minus, quàm remissio peccatorum, non uidetur esse sufficiens argumentum, quòd possit peccata dimittere.

¶ 4 Præt. Miracula Christi facta sunt ad confirmationē doctrinæ ipsius, & testimonium diuinitatis eius, ut supra dictum est: sed nullus debet impedire finem operis sui. ergo uidetur inconuenienter Christus quibusdam miraculose curatis præcepisse, ut nemini diceret, Q.præ.ar.4 ut patet Matth. 9. & Marc 8. præsertim quia quibusdā aliis mandauit, ut miracula circa se facta publicarent: sicut Mar. 5. legitur, quòd dixit ei, quem a dæmonibus liberauerat, uade in domum tuam ad tuos, & annūtia eis, quanta tibi Dominus fecerit.

Sed contra est, q; dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Respon. Dicendum, quòd ea, quæ sunt ad finem, debent fini esse proportionata: Christus autem ad hoc in mundum uenerat, & docebat, ut homines saluos faceret, secundum illud Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum: sed ut saluetur mundus per ipsum, & ideo conueniēs fuit, ut Christus particulariter homines miraculose curando, ostenderet esse uniuersalem, & spiritualem hominum saluatorem.

Ad primum ergo dicendum, quòd ea quæ sunt ad finem, distinguuntur ab ipso fine. Miracula autem a Christo facta ordinabantur sicut ad finem, ad rationalis partis salutem, quæ consistit in sapientiæ illustratione & hominum iustificatione, quorum primum præsupponit secundum: quia, ut dicitur Sapient. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Iustificare autem homines, non conueniebat nisi eis uolentibus: hoc enim esset & contra rationem iustitiæ, quæ rectitudinem uoluntatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda est, non autem per coactionem. Christus ergo uirtute diuina interius homines iustificauit, non tamen eis inuitis, nec hoc ad miracula pertinet, sed ad miraculorum finem. Et similiter etiam uirtute diuina simplicibus discipulis diuinam sapientiam infudit: unde dicit eis Lucæ. 21. Ego dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarii uestri: quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter uisibilia miracula non numeratur: sed solum quantum ad exteriorem actum, inquantum scilicet uidebant homines eos, qui fuerant illiterati, & simplices, tam sapienter & constanter loqui: unde dicitur Actuum 4. Videntes iudæi Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiusmodi spirituales effectus, etsi a miraculis uisibilibus distinguuntur, sunt tamen quædam testimonia doctrinæ, & uirtutis Christi, secundum illud Hebr. 2. Contestante deo signis & portentis, & uariis uirtutibus, & Spiritus sancti distributionibus: sed tamen circa animas hominum, maxime quantum ad immutandas inferiores uires, Christus aliqua miracula fecit: unde Hieronym. super illud Matth. 9. Surgens secutus est eum, dicit, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, uidentes ad se trahere poterat ex primo aspectu, & super illud Mat. 21. Eiiciebat omnes uendentes & emētes, &c. dicit idem Hierony. † Mihi inter omnia signa quæ fecit Dominus, hoc uidetur esse mirabilius, quòd unus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad unius flagelli uerbera tantam eiicere multitudinē: igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie ei. Et Orige. dicit super Ioan. Hoc est maius miraculum eo, quo aqua conuersa est in uinum, eo quòd illic inanimata subsistit materia, hic uero tot milium hominum domantur ingenia. Et super illud Ioan. 18. Abierunt retrorsum & ceciderunt in terrā, dicit Aug. † una uox turbam odiis ferocem, armisq; terribilem sine telo ullo percussit, repulit, strauit: deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet, quod dicitur Luc. 4. quòd Iesus transiens per medium illorum ibat: ubi dicit Crysostom. quòd stare in medio insidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam ostendebat. et quòd dicitur Ioan. 8. Iesus abscondit se & exiuit de templo: ubi Augustin. dicit, Non abscondit se in angulo templi quasi timens, uel post murum aut columnam diuertens: sed diuina potestate se inuisibilem insidiantibus constituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet, q; Christus quando uoluit, uirtute diuina animas hominum immutauit, non solum iustificando, & sapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: sed etiam exterius alliciendo, uel terrendo, uel stupefaciēdo, quod pertinet ad ipsa miracula.

Super illud Mat. 9. Cū transiret ut dit hominē sedentē t. 9.

† Super illud Mat. 21 uidētes pri. & scribæ mirabilia quæ fecit to. 9

*In fol. 128 q; liber primo in lucē prodit anno Domini 1555. Parisiis

† Trac. 31 in Ioā. post mediū, t. 9.

Ad 2^m^ dicendū, quòd Christus uenerat saluare mūdum, non solum uirtute diuina, sed per mysterium incarnationis ipsius. Et ideo frequenter in sanatione infirmorum non sola potestate diuina utebatur, curando per modum imperii, sed etiam aliquid ad humanitatem ipsius pertinens apponendo: unde super illud Luc. 4. Singulis manus imponens, curabat omnes, dicit Cyrillus, quamuis ut deus potuisset oēs uerbo pellere morbos, tangit tamē omnes, ostendens propriam carnem efficacem ad præstanda remedia. Et sup illud Mar. 8. Expuēs in oculos eius impositis manibus, &c. dicit Chrys. Spuit quidē & manus imponit cæco, nolens ostendere q; uerbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus .n. operationis est ostēsiua, sputū sermonis ex ore prolati. Et super illud Ioā. 9. Fecit lutū ex sputo, & liniuit lutū super oculos cæci, dicit August. † De saliua sua lutum fecit, quia uerbum caro

Hom. 9. in Mar. circa mediū to. 2

Trac. 44. in Io. non remote a principio tom. 9

caeco factum est. Vel etiam ad significandum, quòd ipse erat qui ex limo terrae hominē formauerat, ut Chrysost. dicit: est autem circa miracula Christi, considerandum, quòd communiter perfectissima opera faciebat, unde super illud Ioan. 2. Omnis homo primum bonum uinum ponit, dicit Chrysost.* Talia sunt Christi miracula, ut multo his, quae per naturam fiunt, speciosiora & utiliora fiant, & similiter in instanti infirmis perfectam sanitatē conferebat: unde super illud Mat. 8. Et surrexit, & ministrabat illis, dicit Hierony.† Sanitas quae confertur a Domino, tota simul redit. Specialiter autem in illo caeco contrarium fuit propter infidelitatem ipsius, ut Chryso.* dicit. Vel sicut Beda† dicit, quem uno uerbo totum simul curare poterat, paulatim curat, ut magnitudinem humanae caecitatis ostendat, quae uix, & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat.

Hom. 21. in Io. post me. illius to. 3 † Super illud Mat. 8. Cum uenisset Iesus in domum Petri to. 9 *Ho. 9. in Mar. inuenitur. † Beda Mar. 8. in c. 34. secundo cint ord. to. 2 *Q. prae. ar. 2.

Ad 3m dicendum, quòd sicut supra dictū est,* Christus miracula faciebat uirtute diuina: dei autem perfecta sunt opera, ut dicitur Deuter. 32. Non est autē aliquid perfectum, si finem non consequatur: finis autē exterioris curationis per Christum factae, est curatio animae, & ideo non conueniebat Christo, ut alicuius corpus curaret, nisi eius curaret animam: unde super illud Ioan. 7. Totum hominem sanum feci in sabbatho, dicit Aug.* quòd curatus est, ut sanus esset in corpore, & credidit, ut sanus esset in anima. Specialiter autē paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata, quia ut Hier.† dicit super Mat. datur ex hoc nobis intelligētia pp peccata plerūq, euenīr corporū debilitates, & ideo forsitan prius dimittūtur peccata, ut causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur: unde & Ioā. 5. dicitur, iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. ubi dicit Chrys.* Discimus quòd ex peccatis nata erat ei aegritudo. Quamuis autem, ut Chryso.† dicit super Mat. quanto anima est potior corpore, tanto peccatū dimittere maius sit, quàm corpus sanare, quia tamē illud non est manifestum, facit minus quod est manifestius, ut demonstraret maius & non manifestum.

Tract. 30. in Io. a medio to. 9 † Mat. 9 super illud, quid est facilius dicere to. 9 Ho. 37. in Io. to. 3. † Hom. 30. in Matth. a med. to. 2

Ad 4m dicendum, quòd super illud Matth. 9. Videte ne quis sciat, dicit Chrys.* Non est hoc contrarium quod hic dicitur ei, quod alteri dicit: unde & annuntia gloriam dei: erudit enim nos prohibere eos qui nolunt nos propter nos laudare, si autem ad gloriam dei refertur, non debemus prohibere, sed magis iniungere, ut hoc fiat.

Hom. 33 in Matth. non mult. longe a prin. to. 2.

¶ Super Quaestionis quadragesimaequarta Articulum quartum.

Titulus clarus est. ¶ In corpore una conclusio: conuenienter Christus fecit miracula in creaturis irrationalibus. Probatur: miracula Christi fuerunt ad monstrandum illius deitatem pro salute hominum, sed ad dei satis uirtutē spectat subiectio omnium, ergo cōuenientis fuit, ut in oibus generib. creaturarū Chrs miracula faceret. ergo i in s nalib. Oia clara sūt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter Christus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Christus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia sunt nobiliora plantis: sed Christus fecit aliquod miraculū circa plantas, puta cum ad uerbū eius est siccata ficulnea, ut dicitur Mat. 21. ergo uidetur quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuisset.

§ 2 Praet. Poena non iuste infertur, nisi pro culpa: sed non fuit culpa

A ficulneae, quòd in ea Christus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. ergo uidetur quòd inconuenienter eam siccauerit.

§ 3 Praet. Aqua & aer sunt in medio caeli & terrae: sed Christus aliqua miracula fecit in caelo (sicut supra dictum est*) similiter etiam in terra, quando in eius passione terra mota est. ergo uidetur quòd etiam in aere, & aqua aliqua miracula facere debuerit, ut mare diuideretur, sicut fecit Moyses, uel etiam flumen, sicut fecerunt Iosue & Helias, & ut fierent in aere tonitrua, B sicut factum est in monte Sinai, quando lex dabatur, & sicut Helias fecit 3. Reg. 13

Art. 2. & 3. huius q.

§ 4 Praet. Opera miraculosa pertinēt ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam: hoc autem opus praesupponit creationem. inconueniens ergo uidetur quòd Christus in suis miraculis usus est creatione, quando scilicet multiplicauit panes. non ergo conuenientia uidentur fuisse eius miracula circa irrationales creaturas.

SED CONTRA est, quòd Christus est dei sapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd disponit omnia suauiter.

RESPON. Dicendū, quòd (sicut supra dictum est*) miracula Christi ad hoc ordinabantur, quòd uirtus diui C nitatis cognosceretur in ipso ad hominum salutem. Pertinet autem ad uirtutem diuinitatis, ut omnis creatura sit ei subiecta, & ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eū facere oportuit, & non solū in hominibus, sed etiam in irrationabilis creaturis.

Art. praece.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd animalia bruta propinque se habent secundum genus ad hominē, unde & in eodem die cum homine facta sunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorū animalium aliqua miracula faceret, praesertim quia quantum ad naturam sensibilem & corporalem, eadē ratio est de hominibus et de aliis animalibus, praecipue terrestribus. D Pisces aūt cū uiuāt in aqua, magis a natura hominum differunt, unde & alio die sunt facti, in quibus miraculum Christus fecit in copiosa piscium captura, ut legitur Luc. 5. & Io. ult. & etiam in pisce, quem Petrus cepit, & in eo inuenit staterem. Quòd autē porci in mare praecipitati sunt, non fuit operatio diuini miraculi: sed operatio daemonum ex permissione diuina.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit super Mat. cum in plantis uel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quaeras qualiter iuste siccata est ficus, si tēpus non erat: hoc. n. quaerere est ultimae dementiae: quia. s. in talibus non inuenitur culpa & poena: sed miraculū inspice, & admirare miraculi factorem: nec facit creator iniuriā possidenti, si creatura sua suo arbitrio utatur ad aliorum salutem: sed magis (ut Hilar.* dicit sup Mat.) in hoc bonitatis diuinae argumentū reperimus: E nam ubi afferre uoluit procuratę per se salutis exemplum, uirtutis suę potestatem in humanis corporibus exercuit: ubi uero in contumaces formam seueritatis constituebat, futuri speciem damnatio arboris indicauit. & praecipue (ut Chrys.† dicit) in ficulnea, quae est humidissima, ut miraculum maius appareat.

Hom. 68. in Mat. dū agit de Hist. ficulneae. t. 3

Ca. 21. in Mat. parum ante mediū

Loco iā dicto in pro. huius solutionis.

Ad 3m dicendū, quòd Christus etiam in aqua et in aere fecit miracula, quae sibi conueniebant, quando scilicet ut legitur Mat. 8. imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei, qui omnia in statum pacis, & tranquillitatis reuocare uenerat, ut uel turbationē aeris, uel diuisionē aquarū faceret: unde Apostolus dicit Hebr. 12. Nō accessistis ad

tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem & caliginem & pt ocellam. Circa passionem tamen diuisú est uelum, ad ostendendum reserationem mysteriorú legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis uia daretur. Terra mota est & petræ scissæ suot, ad ostendendum qnòd lapidea hominum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mundus uirtute passionis eius erat in melius commutandus.

Ad 4^m^ dicendum, quòd multiplicatio panum noo est facta per modum creationis, sed per * additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ: unde Augu. super Ioan. dicit: * unde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestum est autem, quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

D. 968.

Trac. 24. in Io. non procul a princ. to. 9

QVAESTIO XLV.

De transfiguratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrú côueniens fuerit Christú transfigurari.
¶ Secundo, Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.
¶ Tertio, De testibus transfigurationis.
¶ Quarto, De testimonio paternæ uocis.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Christum transfigurari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum transfigurari: non enim competit uero corpori, ut in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed uerum, ut supra habitú est. * ergo uidetur quòd transfigurari non debuerit.

I

¶ 2 Præt. Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cum sit sensibilis qualitas. assumptio ergo claritatis a Christo transfiguratio dici non debet.

¶ 3 Præter. Corporis gloriosi sunt quatuor dotes (ut infra dicetur †) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas, & claritas. non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secú dum assumptionem aliarú dotú.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

RESPON. Dicendum, quòd Dominus discipulos suos prænú tiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directe procedat in uia, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non recte iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iacendum est: unde & Thomas dixit Io. 14. Domine, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Et hoc præcipue necessariú est, quando uia est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis uero iocundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, ut gloriam obtineret non solum animæ, quam habuit a principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. ulti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: ad quam etiam perducit eos, qui uestigia suæ passio-

G nis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, ut discipulis suis gloriam suæ claritatis ostéderet, quod est ipsum transfigurari, cui suos configurabit, secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ: unde Beda * dicit super Matth. Pia prouisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

Mar. 9. parú a prin. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieronym. * dicit super Matth. nemo putet Christú per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam, & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus spirituale uel aereum: sed quomo-

H do transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: uestimenta autê eius facta sunt alba sicut nix. ubi splendor faciei ostéditur, & candor describitur uestium, nó substantia tollitur, sed gloria commutatur.

Super illud Matth. 17. transfiguratus est ante eos, to. 9.

Ad 2^m^ dicendum, quòd figura circa extremitaté corporis consideratur: est enim figura quæ termino uel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis considerátur, ad figuram quodammodo pertinere uidentur: sicut autem color, ita & claritas corporis nó transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

I Ad 3^m^ dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes, sola claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa, aliæ uero tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, uel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cum supra undas maris ambulauit, subtilitatis, quando de clauso utero Virginis exiuit, impassibilitatis, quando de manibus iudæorum uel præcipitare uel lapidare eum uolentium, illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed pp solá claritatem, quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

¶ *Super Quæstionis quadragesimaquintæ Articulum primum.*

Titulus ex Euangelio clarus est.

Opu. 60. c. 16.

¶ In corpore unica est conclusio. Conueniens fuit Christum transfigurari. Probatur primo. Oportet finem aliqualiter præcognosci ad directe procedendum in uia, præsertim difficili, aspera & laboriosa, ad finem iocundum: sed uia discipulorum Christi per passioné est, & finis gloria est similis gloriæ Christi, ad quam peruenit per passionem Christus. ergo conueniens fuit monstrari gloriam Christi, quod est ipsum transfigurari. Maior declaratur dupliciter, & exemplo sagittatoris, & uerbo Thomæ. Minor autem quo ad Christum Lucæ ultimo, quo ad discipulos Actuú 4. & ad Philippenses 3. Et confirmatur auctoritate Bedæ. Omnia clara sunt.

Q. 5. art. 3

Non côpleuit morte præuêtus.

ARTICVLVS II.

K *Vtrum claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q illa claritas nó fuerit claritas gloriosa. Dicit. n. quędá gloss. Bedæ super illud Matth. 17. Transfiguratus est coram eis, In corpore, inquit, mortali, ostendit non immortalitatem, sed claritatem similem futuræ immortalitati: sed claritas gloriæ est claritas im

¶ *Super quæstionis quadragesimaquintæ Articulum secundum.*

Titulus quærit, an illa claritas, quę apparuit in Christo fuerit claritas, quæ ponitur una ex quatuor dotibus corporis gloriosi: hoc é. n. quærere an fuerit claritas gloriosa. Et quæritur hoc ad differentiam claritatis, quæ alias apparere potest, ut

3. di. 16. q. 2. art. 2

ut in natiuitate domini dicitur, quòd claritas dei, circumfulsit illos, & in resurrectione domini, Angeli in claritate candida apparuerunt: constat.n. huiusmodi claritates nõ esse claritates corporum gloriosorum, & propterea hic in quæstionem uertitur, an illa claritas domini in transfiguratione fuerit sicut dictæ claritates, an fuerit claritas corporis gloriosi.

¶ In corpore duo fiũt. Primo ponit cõclusio, & probatur, secũdo ex illa excluditur opinio Hugonis de sancto Victore. Cõclusio ẽ habẽs duas partes. Claritas illa fuit claritas gloriæ, quantum ad essẽtiam, & non quantũ ad modũ essendi. Probatur primum: Claritas gloriæ deriuat ab anima in corpus: claritas Christi deriuata est a diuitate & anima in corpus. ergo. Maior est Aug. ad Dioscorũ. Minor est Damas. quo ad deitatem: quo ad animã uero probatur: quia non est adẽpta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus ex dispẽsatione, ne redundaret: secunda pars probatur ex differentia inter claritatis modum essẽdi diuersos. s. uel per modum quantitatis permanentis, uel per modũ passionis transeuntis. nã primo modo est claritas gloriæ etiã quo ad modum essendi: non secũdo, quod manifestatur ex alia differẽtia, quia corpora gloriosa sũt affecta claritate, ita ut naturaliter fulgeant, hoc aũt miraculose. Et declarat modus essendi, sicut lumẽ in aere. Declarat miraculũ: sicut ambulare super aquas, & auctoritate Dio. confirmatur.

¶ Deinde excluditur opinio Hugonis de sancto Vict. qui i hoc secundo differt quo ad uerba, quia dotis nomine usus est quæ quid fixũ sonare uidetur: sed forte quo ad rem idem sentit, scilicet quòd assumpsit dotem, secundũ essentiam, non secundum modum essendi, id est, non per modum dotis. Omnia clara sunt in litera.

Cap. 38. in Luc secũdũ seriẽ Bed. ante me. t. 2

Sap. illud Mat. 17. trãs figuratus e ante eos to. 9.

† Hom. 57. in Mat. circa prin. t. 2.

D. 149 Ep. 56. ad med. to. 2.

D. 350.

mortalitatis. non ergo illa claritas quam Christus discipulis ostendit fuit claritas gloriæ.

§ 2 Præt. Super illud Luc. 9. Non gustabunt mortem, nisi uideant regnum dei, dicit gloss. * Bedæ, idest, glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis: sed imago alicuius rei, non est ipsa res. ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

§ 3 Præter. Claritas gloriæ non est nisi in corpore humano: sed claritas illa transfigurationis apparuit nõ solum in corpore Christi: sed etiam in uestimentis eius, & in nube lucida*, quæ discipulos obumbrauit. ergo uidetur, quòd illa claritas nõ fuerit claritas gloriæ.

Sed contra est, quod super illud Matth. 17. Transfiguratus est ante eos, dicit Hieronym. *Qualis futurus est tempore iudicij, talis apostolis apparuit. et super illud Matth. 16. Donec uideant filium hominis uenientem in regno suo, dicit Chrysostom. † Volens monstrare quid est illa gloria, in qua postea uenturus est, eis in præsenti uita reuelauit, sicut possibile erat eos discere, ut neque in Domini morte tam doleant.

Respon. Dicendum, quòd claritas illa, quam Christus in trãsfiguratione assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum essendi: claritas enim corporis gloriosi deriuatur ab animæ claritate, sicut Augu.* dicit in Epistola ad Dioscorum: et similiter claritas corporis Christi in transfiguratione deriuata est & a diuinitate ipsius (ut Damasc. dicit) & a gloria animæ eius. Quòd enim a principio conceptionis Christi, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam dispẽsatione diuina factum est, ut in

A corpore passibili nostræ redẽptionis expleret mysteria, sicut supra dictũ est. *Non tamen per hoc adẽpta est Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit, quantum ad gloriæ claritatem in transfiguratione. Ali-

B ter tamen quàm in corpore glorificato. nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, sicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: unde fulgere corporaliter, nõ est miraculosum in corpore glorioso: sed ad corpus Christi in transfiguratione deriuata est claritas a diuinitate et anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficiẽtis ipsum corpus, sed magis per modũ passionis transeuntis, sicut cum aer illuminatur

C a Sole: unde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens, miraculosus fuit, sicut & hoc ipsum, quòd ambulauit super undas maris: unde Dionys.* dicit in Epistola 4. ad Caium, Super hominem operabatur Christus ea, quę sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem: unde non est dicendum (sicut Hugo de sanct. Vict. dixit) quòd Christus as-

D sumpsit quatuor dotes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando super mare: subtilitatis, egrediendo de clauso utero Virginis, & impassibilitatis in cœna, quãdo dedit corp⁹ suũ ad edẽdũ, sine hoc quod diuideretur: quia dos nominat quandã qualitatẽ immanentẽ corpori glorioso: sed miraculose habuit ea, quæ pertinẽt ad dotes. Et ẽ simile quantum ad animã de uisione, qua Paulus uidit deũ in raptu, ut in secunda parte dictum est.*

Ad primum ergo dicẽdũ, quod ex

E illo uerbo non ostẽditur, quod claritas

¶ Circa rationem literæ dubium occurrit: tum quia inualida uidetur, ex hoc quòd non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, inferendo, ergo gloria illa deriuata est ab anima: a posse namque ad esse non ualet argumentum: tum quia si gloria illa deriuata est ab anima in corpus, ergo non est miraculosa, sed naturalis, quoniam pro illo tempore redundantia prius prohibita naturalem cursum suum fecit. Et sic totum oppositum uidetur, scilicet quòd non esse clarum Christi corpus, erat miraculosum, quia miraculose suspendebatur redundantia animæ ad corpus: fulgere autem erat naturale, quia sibi derelictum, fulgebat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia dispensatio est sicut exceptio quædam

A a regula generali (ut patet secundum communẽ usum Ecclesiæ) & regulariter anima beata glorificat corpus, quod animat, ut Augu. dicit, ac per hoc cũ anima Christi fuerit beata ab initio sui, debebat regulariter ipsius corpus gloriosum esse ex naturali redũdantia animæ beatæ ad corpus, quod uiuificat: sed quia Christus uoluit pati, & i similitudine carnis peccati nobiscum conuersari, suspendit actualem redundantiam gloriæ in corpus ab anima sua. Et hoc est dispensatio in generali regula redundantiæ. Ea qua dispensatiua suspensioua actualis redundantiæ, factum est, ut corpus remaneret passibile, utpote non donatum actualiter ad huc ab animæ gloria, & ut anima nihil minus potestatis in se haberet, quàm si redundando actualiter communicaret corpori suo gloriam. nihil enim ex hoc animæ ademptum est, nisi actualiter redundantia ad tempus, ex quo constat non minui ipsius animæ secundum se potestatem, propterea in litera dicitur, quòd non est per dispensationem adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et quia de facto apparuit gloria in corpore Christi, mõstrata ad hoc, ut Apostoli uiderent uel modicum futuræ gloriæ post resurrectionem, consequens est, ut gloria illa non alia fuerit, quàm illa quæ est ipsius Christi propria, quam constat ab anima deriuari: alioquin non ostendisset illis gloriam suam, sed aliam, cum tamen Ioannes, qui uidit, dicat, uidimus gloriam eius. Quocirca quia posita potestate deriuandi, dubium non est quin deriuatio sequuta fuerit, ideo sufficit Auctori potestatem deriuandi declarasse, pro manifesto relinquens quod actualiter deriuata est.

Q. 14. ar. 1. ad 2.

Incipit hęc epis. Quęris quidem circa med. illius.

D. 486. & 987. 2. 2. q. 175. art. 3. ad 2.

¶ Et licet claritas illa relata ad animam Christi fuerit non miraculosa, sed naturalis (ut obiiciendo dicitur, quia beata erat anima Christi) relata tamen ad corpus Christi miraculosa erat, quia corpus illud etiam tunc erat passibile: quod enim corpus passibile fulgeat sicut sol, miraculosum est. Verum si deriuata totaliter fuisset gloria ab anima Christi in corpus, non fuisset gloria miraculosa, sed naturalis: reddidisset siquidem corpus totaliter gloriosum, sicut modo est post resurrectionem: sed quoniam non nisi per modum cuiusdam passionis claritas illa a naturali quidem fonte animæ beatæ, in corpus descendit, ideo corpus non reddidit gloriosum simpliciter, & ideo miraculosum fuit, ut corpus non gloriosum fulgeret. Concede ergo, quòd utrumque miraculosum fuit, scilicet

& corpus Christi nõ fulgere, & sic fulgete in transfiguratione. Sed primum spectat ad primum, & quasi vniuersale antiquumque miraculum in incarnatione factum, quo suspensa est redundantia gloriæ ab anima in corpus Christi, ut haberet corpus passibile, pro nostra salute moriendo, & Secundum autem spectat ad speciale miraculũ quo nunc actualiter corpori passibili, &c. præstitum est, ut fulgeret, & ratione huius in litera dicitur, quod fuit fulgor Christi miraculosus.
Et per hæc patet solutio obiectorum.
¶ In responsione ad tertium, Auctor ad mysticam transit rationem, relinquens pro manifesto nihil officere claritati gloriosæ corporis Christi, si tanta est quòd etiam splendidas uestes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum suorum emissionem. Hæc enim non ad ipsam spectant claritatem, sed ad ipsius effectũ, in hoc enim magnitudo lucis corporis Christi ostenditur & gradatio illius partem ipsius, dum uestes propinquiores splendent, nubes autẽ remotiores, lucida fit.

lib 32. ca. 5. in fine.

Ca. 3. Mat. inter mediũ & fi. 10. 3

¶ Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.
¶ In corpore unica conclusio. Conuenienter inducti sunt testes transfigurationis. Probatur. Ad gloriam æternã per Christum adducuntur homines præcedentes ipsum, & sequentes, ergo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex sequẽtibus inducti sunt transfigurationis testes. Antecedens liquet sic clarum, manifestatur tamẽ ex mysterio turbarum clamantium, &c. Consequentia autẽ quo ad transfigurationẽ probatur, quia transfiguratio nihil aliud fuit, quam quædam

In lib. 2. de mirabil bus sacræ scripturæ c. 13. colligitur inter opera Aug. to. 3.

Christi non fuerit claritas gloriæ, sed quòd non fuit claritas corporis gloriosi, quia corpus Christi nondum erat immortale: sicut. n. dispensatiue factum est, ut in Christo gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit dispensatiue, ut redundaret quãtum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impassibilitatis.

Ad 2^m dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuisse, non quin esset uera claritas gloriæ: sed quia erat quædam imago repræsentans illam gloriæ perfectionem, secundum quã corpus erit gloriosũ.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut claritas, quæ erat in corpore Christi, repræsentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas uestimentorum eius designat futuram claritatem sanctorum, quæ superabitur a claritate Christi, sicut candor niuis superatur a splendore solis: unde Grego.* dicit 32. Moralium, quòd uestimenta Christi facta sunt splendentia, quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes, ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt: uestium enim nomine iustos, quos sibi adiunget significat, secundum illud Isai. 49. His omnibus uelut ornamento uestieris. Nubes autem lucida significat Spiritussancti gloriam, uel uirtutem paternam (ut Orig. dicit) per quam sancti in futura gloria protegentur: quamuis etiam conuenienter significare possit claritatẽ mundi innouati, quæ erit sanctorum tabernaculum: unde Petro disponẽte tabernacula facere, nubes lucida discipulos obumbrauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum testes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint testes transfigurationis. Vnusquisque enim maxime potest perhibere testimoniũ de notis: sed qualis esset futura gloria tẽpore transfigurationis Christi nulli homini per experimẽtum erat adhuc notum, sed solis angelis. ergo testes transfigurationis magis debuerunt esse angeli quàm homines.

§ 2 Præt. Testes ueritatis non decet aliqua fictio, sed ueritas: Moyses autem & Helias non ibi uere affuerunt, sed imaginariè: dicit enim quædam gloss.* super illud Luc. 9. Erant autem Moyses et Helias, &c.

F Sciendum est, inquit, non corpora uel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse: sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest et credi angelico ministerio hoc factum esse, ut Angeli eorum personas assumerent. non ergo uidetur quòd fuerint conuenientes testes.

demonstratio gloriæ inuisibilis ad ipsam. Quo ad numerũ testium probatur, quia in ore duorum uel trium.

§ 3 Præt. Act. 10. dicitur quòd Christo omnes prophe G tæ testimonium perhibent. ergo non soli Moyses & Helias debuerunt adesse tamquam testes, sed etiam omnes prophetæ.

§ 4 Præt. Gloria Christi omnibus Christi fidelibus repromittitur, quos per suam transfigurationem ad illius gloriæ desiderium accendere uoluit. non ergo solos Petrum & Iacobum & Ioannẽ in testimonium suæ trãsfigurationis assumere debuit, sed oẽs discipulos.

IN CONTRARIVM est, euangelicæ scriptura auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd Christus transfigurari uoluit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, et ad eam desiderãdam homines prouocaret, sicut supra H dictum est. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Christum, nõ solũ qui post eũ fuerunt, sed etiam qui eum præcesserunt: unde eo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quàm quæ præcedebant, ei clamabant Hosanna, ut dicitur Mat. 21. quasi salutem ab eo petentes, et ideo conueniens fuit, ut de præcedentibus ipsum testes adessent, scilicet Moyses & Helias, & de sequentibus ipsũ, scilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, ut in ore duorũ, *uel trium testium staret hoc uerbum.

Art. huius 4.

Alias, &

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per suam transfigurationẽ manifestauit discipulis corporis gloriam, quæ ad solos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, sed homines ad hoc pro testibus inducuntur.

I Ad 2^m dicendum, quòd glo. illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus sacræ Scripturæ, qui non est liber * autenticus, sed falsò ascribitur Augus. & ideo illi glossæ non est standum: dicit enim expresse Hierony.* super Matth. Considerandum est, quòd Scribis & Pharisæis de cælo signa poscentibus dare noluit; hic uero ut Apostolorum augeat fidem, dat signũ de cælo: Helia inde descendẽte, quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente: quod non est sic intelligendum, quasi anima Moysi suum corpus resumpserit: sed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum, sicut Angeli apparent. Helias autẽ apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, sed de aliquo eminenti loco, in quod fuerat in curru igneo raptus.

D. 813.

Super illud Mat. 17. Et apparuerũt illi Moises & Helias, in 4

K Ad 3^m dicendum, quòd (sicut Chrysost. dicit super Matth.) Moyses & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima est hæc: quia enim turbæ dicebant eum esse Heliam, uel Hieremiam, aut unum ex Prophetis, capita Prophetarũ secum ducit, ut saltẽ hinc appareat differentia seruorũ & domini. Secunda ratio est, quia Moyses legẽ dedit, Helias ꝓ gloria domini æmulator fuit: unde per hoc ꝙ simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Iudæorũ accusantiũ Christum tãquã transgressorem legis, & blasphemũ, dei sibi gloriam usurpantẽ. Tertia ratio est, ut ostẽdat se habere potestatẽ mortis & uitæ, & esse iudicẽ mortuorũ & uiuorũ, per hoc quòd Moysem iam mortuũ & Heliam adhuc uiuentem, secũ ducit. Quarta ratio est,

Homil. 57. in Mat. super illud, apparuerũt Moises, & Helias, in 8

est, quia sicut Lucas dicit, Loquebantur cum eo de ex A cessu, quem completurus erat in Hierusalem. i. de passione & morte sua. & ideo vt super hoc discipulorū animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni: Helias vero regi Achab. Quinta ratio est, quia volebat vt discipuli sui æmularentur Moysi mansuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar. * vt ostenderet. s. se per legem quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, esse prædicatum.

Ca. 17. in Matth. non remote a princ.

A D 4^m dicendum, quòd alta mysteria nō sunt omnibus exponenda immediate: sed per maiores suo tē- B pore ad alios debent deuenire. & ideo, vt Chryso. † dicit, assumpsit tres tamquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Christum, & iterum in potestate sibi commissa. Ioan. vero in priuilegio amoris, quo a Christo diligebatur, ꝓpter suā virginitatem, & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. & tamē hos ipsos noluit hoc quod viderant, alijs annuntiare ante resurrectionem, ne (vt Hierony. * dicit) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam, sequens crux scandalū faceret, vel etiam totaliter impediretur a populo, & vt cum essent Spiritusancto repleti, tunc gestorum C spiritualium testes essent.

Homi. 57. in Mat. nō procul a principio, tom. 2.

Super illud Mat. 17. Nemini dixeritis visionē, tom. 9.

IN CONTRARIVM est, auctoritas Euangelicæ scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd adoptio filiorum Dei est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. primo quidem, fit per gratiam viæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundo, per gloriam patriæ, quæ erit cōformitas perfecta, secundum illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniā cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio patris, quia solus est perfectè conscius illius perfectæ generationis simul cū Filio, & Spiritusctō.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbū referendum est ad æternam Dei locutionē, qua Deus pater verbum vnicum protulit sibi coæternum. Et tamē potest dici, quòd licet idem corporali voce Deus protulerit, non tamen propter idem, sed ad ostendendum diuersum modum, quo homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

A D 2^m dicendum, quòd sicut in baptismo vbi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostēsa est operatio totius Trinitatis per hoc, quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritussanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce, ita etiā in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritussanctus in nube clara: quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbæ designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ, & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

A D 3^m dicendum, quòd Christus venerat gratiā actualiter dare: gloriam vero promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, vt ipsum audiant, non autem in baptismo.

A D 4^m dicendum, quòd conueniens fuit discipulos voce paterna terreri & prosterni, vt ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatem mortalium, secundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc est quod Hier. * dicit super Mat. ꝙ humana fragilitas cōspectum maioris gloriæ ferre non sustinet. Ab hac autem fragilitate sanantur homines per Christū, eos in gloriam adducendo, quod significat, ꝑ hoc quòd dixit eis, Surgite, nolite timere.

Super illud Mat. 17. audientes discipuli ceciderūt in facies, to. 9.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter auditum fuerit testimonium paternæ vocis in transfiguratione.

A D QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter auditum fuerit testimoniū paternæ vocis dicentis, Hic est filius meus dilect⁹: quia, vt dicitur Iob. 33. semel loquit Deus, & secundo D idipsum non repetit: sed in baptismo hoc ipsum paterna vox fuerat protestata. non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum protestaretur in transfiguratione.

§ 2 Præt. In baptismo simul cū voce paterna affuit Spiritus sanctus in specie columbæ, quod in trāsfiguratione factum non fuit. Nō ergo conueniens videtur fuisse Patris protestatio.

§ 3 Præt. Christus docere incepit post baptismum, & tamen in baptismo vox patris ad eum audien E dum homines non induxerat. ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

§ 4 Præt. Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre non possunt, secūdum illud Ioan. 16. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non potestis portare modo: sed discipuli vocem patris ferre non poterant dicitur. n. Matth. 17. quòd audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ quintæ Articulum quartum.*

IN corpore vnica conclusio. Conuenienter testimoniū naturalis Christi filiationis, paterna voce auditū est i transfiguratione, sicut & in baptismo. Probatur: Adoptio filiorū Dei est per cōformitatem imaginis diuinæ ad naturalem filium, & hoc vel secundum gratiam, vel gloriam. ergo conueniens fuit testimoniū naturalis filiationis Christi &c. Antecedens quo ad primā partē relinquitur clarum, & patet ad Rom. 8. Quos prędestinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Quo ad secundam & tertiā, manifestatur auctoritate Ioānis Euāgelistæ. Consequentia probatur, quia in baptismo datur gratia, in transfiguratione gloria mōstrata est. Et manifestatur simul conueniētia testimonij ex persona Patris, quia solus nouit. Omnia clara sunt iuxta subiectam materiam.

In cat. aurea, Matthæ. 17. lib. 2. & Mat. 9. li. 1.

QVAESTIO. XLVI.

De Passione Christi in duodecim articulos diuisa.

ONSEQVANTER considerādū est de his, ꝗ ptinēt ad exitū Christi de mūdo. Et primo, de passione eius: secundo, de morte: tertio, de sepultura: quarto, de descensu ad inferos.

§ Circa passionē occurrit triplex consideratio. Prima, de ipsa passione. Secunda, de causa efficiēte passionis. Tertia, de fructu passionis.

Quinta pars principalis.

CONSEQUENTER &c.

¶ Hic incipit tractatus quintus. de exitu Chri ex hoc mūdo.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ sextæ, Articulum primum.*

TItulus vt sonat sumatur: quoniā i corpore articuli distinguitur.

¶ In corpore distinctio vna ponitur cū tribus.

tribus conclusionibus. Distinctio est de necessario dupliciter: vel simpliciter, vel extrinseco, & hoc, vel coactionis, vel suppositionis: & hoc, vel sine quo non, vel nō ita bene. Vbi vides, quod membra principalia distinctionis sunt tria, scilicet necessarium secundum se, vel coactionis, vel suppositionis. Si tamen vltimū membrum subdiuidatur, erūt quatuor numerādo duos modos necessarij ex suppositione, scilicet, vel quia sine ipso nō potest perueniri ad finem, vt nauigatio est necessaria ad perueniendū in insulā, vel sine quo non ita bene, vt equitare est necessariū ad eundū ex Bononia Romā, ad quam minus bene pedes posset quis ire. In litera omnes isti modi tanguntur distinguendo, sed cōclusiones ponendo tria tantum principalia membra cōsiderantur: quia, vt patebit, sequētib9 articulis reseruatur discussio subdistinctorum modorum, ad præsentem applicata materiam. Ponūtur ergo in litera iuxta tria principalia distinctionis mēbra prædicta, tres cōclusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolute. Probaturque statim: quia tam ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda cōclusio est: Christū pati, non fuit necessariū necessitate coactionis. Probatur: quia Deus qui definiuit Christum pati, non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, voluntarie passus est: oblatus est enim quia voluit. Tertia conclusio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostri, vt habeamus vitam æternam Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intraret in gloriam suam Lucæ vltimo: & ex parte Dei, vt impleretur defini-

3.di.20. ar. 1.q.3.& ar. 4.q.1. Et op.2.c.7.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrū necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶ Secundo, Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ.

¶ Tertio, Vtrum ille modus fuerit conuenientior.

¶ Quarto, Vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶ Quinto, De generalitate passionis eius.

¶ Sexto, Vtrum dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶ Septimo, Vtrū tota anima eius pateretur.

¶ Octauo, Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶ Nono, De tempore passionis.

¶ Decimo, De loco.

¶ Vndecimo, Vtrum conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶ Duodecimo, Vtrū passio ipsius Christi sit diuinitati attribuēda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videturq; non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum.n. genus liberari non poterat nisi a Deo, secundum illud Isa. 45. Numquid non ego Dominus, & nō est vltra Deus absq; me? Deus iustus & saluans nō est pter me: in Deo autem nō cadit aliqua necessitas, quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶ 2 Præt. Necessarium voluntario opponitur: sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isa. 53. Oblat9 est, quia ipse voluit. non ergo necessariū fuit eum pati.

¶ 3 Præt. Sicut in Psal. 24. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas: sed non videtur necessariū, q pateretur ex parte misericordiæ diuinæ, quę sicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet absq; satisfactione: neque etiam ex parte diuinę iustitiæ, secundum quam homo ęternam damnationem meruerat. ergo videtur nō fuisse necessarium, quòd Christus pro liberatione hominum pateretur.

¶ 4 Præt. Angelica natura est excellentior, quam humana, vt patet per Dion. * 4. ca. de di. no. sed pro separatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christus non est passus. ergo videtur quod nec etiam fuerit necessarium, eum pati pro salute humani generis. Cap. 4. non remote a prin.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic oportet exaltari Filium hominis, vt ōis qui credit in eū, nō pereat, sed habeat vitam æternam: quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Christum oportuerit pati.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut Philo. docet in
G in 5. Meta.*) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quod non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte dei, neque ex parte hominis. Alio modo, dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori: quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis, vtpote, cum aliquis nō potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si vero illud exterius, quod necessitatē inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis, quādo. s. finis aliquis, aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter, nisi tali fine præsupposito. non ergo fuit ne-
H cessarium Christum pati necessitate coactionis, neq; ex parte Dei, qui Christum definiuit pati, neque etiā ex parte ipsius Christi, qui voluntarie passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis, qui quidem potest tripliciter intelligi. Primo quidem, ex parte nostra, qui per eius passionem liberati fuimus, secundū illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Secundo, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlt. Nonne oportuit Christū pati, & sic intrare in gloriam suam? Tertio, ex parte Dei, cuius definitionem circa passionem Christi prænuntiatam in scripturis, & præfiguratam
I in obseruantia veteris testamenti, oportebat impleri. & hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quòd definitum est, vadit. Et Luc. vlti. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cū adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me: *quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis. Aliter, & quoniā scriptum est, qm oportebat &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte dei.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

K AD 3m dicendum, q hominem liberari per passionem Christi, conueniens fuit & misericordiæ, & iustitiæ eius. Iustitiæ quidem, quia per passionē suam Christus satisfecit pro peccato humani generis, & ita homo per iustitiam Christi liberatus est. Misericordiæ vero, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt supra habitum est*) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, Q.1.ar.2. secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quę est in Christo Iesu, quē proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & hoc fuit abundantioris misericordiæ, q̄ si peccata absq; satisfactione dimisisset. Vnde dicitur

Li. 5. tex. 6. tom. 3.

Ephes.

r

Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, pp nimiã charitaẽ, qua dilexit nos, cũ essem^a mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chr̃o.

AD 4^m dicendum, quòd peccatum angeli ^d non fuit remediabile sicut peccatum hominis, vt ex supradictis in 1. parte patet ^e.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionem Christi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nõ fuerit possibilis alius mod^9 liberationis humanæ, q̃ per passionem Christi. Dicit n. dominus Ioan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuũ fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Augu. ^* quòd seipsum granum dicebat. nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset.

¶ 2 Præt. Matth. 26. dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illũ, fiat voluntas tua: loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Chr̃i præteriri non poterat. unde & Hila. ^* dicit, ideo calix transire non põt nisi illũ bibat, qa reparari nisi ex eius passione nõ possumus.

¶ 3 Præ. Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente: sed Christus suam iustitiam non potest prçterire: dicitur. n. 2. ad Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nõ potest, seipsum autem negaret, si iustitiã suam negaret, cum ipse sit iustitia. ergo videtur ꝙ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per passionem Christi.

¶ 4 Præt. Fidei nõ potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderũt Chr̃m passurũ. ergo vr̃, ꝙ nõ potuerit esse, quin Christus pateretur.

SED CONTRA est, quòd Augu. ^* dicit 13. de Trin. Modũ, quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostẽdamus, ^a non alium modum possibilẽ Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent.

A RESPON. Dicendum, ꝙ aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter, uno modo, simpliciter & absolute: alio modo ex suppositione. Simpliciter igit̃ & absolute loquẽdo, possibile fuit Deo alio mõ hoiem liberare, ^a quàm per passionem Christi, quia non est impossibile apud Deũ omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta, fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præsciẽtiam falli, & eius ^d voluntatem seu dispositionẽ cassari, supposita præsciẽtia & præordinatione Dei de passione Christi, nõ erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio mo-

B do, quàm per eius passionem liberari: & est eadẽ rõ de oibus his q̃ sunt p̃scita, & p̃ordinata a Deo, vt in Prima parte habitum est ^a.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur, supposita præscientia & præordinatione Dei, secũdum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis nõ sequeretur, nisi Christo patiente. & similiter intelligẽdũ est, quod secundo obijcitur, Si nõ põt

C hic calix transire nisi bibam illũ. s. propter hoc, ꝙ tu ita disposuisti. vnde subdit, Fiat voluntas tua.

AD 3^m dicendum, quòd hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato. nam si voluisset absque omni satisfactione hominem a peccato liberare, contra iustitiam nõ fecisset: ille. n. iudex nõ põt salua iustitia culpã sine pœna dimittere, qui habet punire culpã in aliũ cõmis-

D sam, puta, vel in aliũ hoiem, vel in totã rẽpublicã, siue ĩ superiorẽ principẽ: sed Deus nõ habet aliquẽ superiorẽ, sed ipse est supremũ & cõmune bonũ totius vniuersi. & iõ si dimittat peccatũ, quod habet rationẽ culpæ, ex eo ꝙ cõtra ipsum cõmittit̃, nulli facit iniuriã: sicut quicũq; homo remittit offensam ĩ se cõmissam absq; satisfactione, misericorditer & nõ iniuste agit. & iõ Dauid misericordiã petẽs, dicebat, tibi soli peccaui, quasi dicat potes sine iniustitia mihi dimittere.

AD 4^m dicẽdũ, ꝙ fides humana,

E & ẽt scripturæ diuinæ, qbus fides instruit̃, innitunt̃ p̃sciẽtiç & p̃ordinationi diuinæ. & iõ eadẽ rõ est de necessitate, q̃ prouenit ex suppositione eorũ, & de necessitate, q̃ prouenit ex p̃sciẽtia & volũtate diuĩa.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus cõuenientior ad liberationem humani generis, quàm per passionem Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ alius modus, con

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundũ.*

TItul^s statim affert secum quæ-

D. 351. stionem: quia videtur præposterus ordo. nam prius erat

P. p. q. 64. ar. 2. quærendum, si erat alius modus possibilis, postea quærenda erat necessitas alterius eorum. Post necessitatem siquidẽ conclusam varius modi, quid ad trẽ

3. d. 20. a. 4. q. 1. Et op. 3. c. 17. de aliis modis possibilibus?

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet possibile absolute sit communius ac pri^9 necessario, & propterea quçrenda prius esset possibilitas, quàm necessitas absoluta: possibile

Trac. 51. in Io. circa medium to. 9. tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario ad finẽ cõmuniter sumpto, hoc est comprehendente necessariũ ad finem, tam sine quo non, quàm propter melius, sed est posterius eo, vtpote species illius, nã omne mediũ possibile ad finem, aut est sine

Ca. 32. in Matth. nõ multum remotum a fine quo non, aut ppter melius: bonũ enim aliquid in via ad finem afferre oportet mediũ omne possibile. Quocirca postquam Auctor conclusit, necessariã esse Christi passionẽ ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria, quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana a peccato: hoc est quærere, an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nam si non fuerit possibilis alius modus, passio Christi fuit ad libertatẽ humanam necessaria, sicut nauigatio ad

Li. 13. c. 16. circa princ. tom. 3. transeundũ in insulam: quia aliter non potest transiri. Et si fuit possibilis alius modus, passio Chr̃i nõ fuit necessaria ad liberãdũ genus humanum, sicut nauigatio ad isulã: quia per illum alium modũ potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clare potest, quòd ordo rectissimus articulorũ seruatus est, vt primo quæsitum sit, an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria, secundo, quomodo necessaria an scilicet sine qua nõ potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concluditur, quòd passio Christi non est sic necessa-

D. 490. ria (quã potuit alio modo humanum genus liberari) ideo cõsequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi, fuerit cõuenientius medium ad libertatem humanam, quã

P. p. q. 14. ar. 13. aliquis alius modus possibilis.

¶ In corpore articuli est vna distinctio bimembris cũ duabus conclusionibus, iuxta duo membra. Distinctio est: Possibile uel impossibile dupliciter, vel absolute, vel ex suppositione. Prima conclusio est. Alio modo quàm per passionem Christi hominẽ liberari fuit possibile simpliciter. Probatur: quia non est impossibile, apud Deum omne verbũ. Secunda conclusio est. Alio modo, quã per passionem Christi, hominem liberari, fuit impossibile suppositis præsciẽtia & definitione Dei facta. Probat̃, quia impossibile est definitionem & præsciẽtiam Dei falli.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum tertiũ.*

TItulus mõstrat tunc natam iã esse distinctionem factam in primo articulo de necessario. Nam illorum duorum modorum ibi indiscussorum (scilicet necessarium sine quo nullo modo potest haberi finis, & sine quo non ita cõuenienter) primum in secundo articulo discussum est, vt patuit in illo: reliquũ autẽ in præsenti articulo discutitur. Cõparatur siquidem in hoc titulo passio

3 di. 18. ar. 6. q. 3. cor. Et di. 20. a. 4. q. 1. Et quol. 2. art. 2. Christi ad quodcunque aliud medium possibile pro libertate humana, secundũ conuenientiam: an scilicet, ipsa passio Christi

uenientior fuisset liberationis hu F manæ, quàm per passionem Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote a Deo mota & regulata: sed natura nó facit per duo, quod per vnum potest facere. cú ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniés fuisse, q ad liberationem humani generis Christi passio adderetur.

¶ 2 Præt. Ea, q̃ fiunt p naturá, cóuenientius, fiunt q̃ ea q̃ fiút p violétiá: quia violentia est quædam excisio G seu casus ab eo, quod est secundú naturam, vt dicitur in lib. 3. de cælo: * sed passio Christi morté violentam induxit. ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriédo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶ 3 Præt. Conuenientissimum videtur, q ille qui violenter & iniuste detinet aliquid, p superioris poté tiá spolietur. vnde Isa. 52. dicitur Gratis venundati estis, & sine argéto redimemini: sed diabo' nullum ius in homine habebat, qué H per fraudem deceperat, & per quá dam violentiam seruituti subiectum detinebat. ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiá spoliaret absque sua passione.

SED CONTRA est, q Aug. dicit 13. de Trini. Sanandæ nostræ miseriæ cóuenientior modus alius non fuit, q̃ per Christi passionem.

RESPON. Dicendum, quòd tanto aliquis modus conuenientior est ad assequédum finem, quá to per ipsum plura cócurrút, quæ I sunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Christi passionem est liberatus, multa cócurrerunt ad salutem hois pertinétia præter liberationem a peccato. Primo enim per hoc homo cognoscit, quantum Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eú diligendum, in quo perfectio humanæ salutis cósistit. unde Apost. dicit Roma. 5. Commendat suam charitaté deus in nobis, quoniá cú inimici essemus, Christus pro K nobis mortuus est. Secúdo, quia per hoc dedit nobis exemplú obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & ceterarum virtutú in passione Christi ostensarum, quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicitur 1. Petri. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertio, quia Christus per passionem suam non solú

F hominem a peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificátem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. * Quarto, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem a peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat a peccato, secundum illud 1. Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Quinto, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit, G vt sicut homo victus fuerat & deceptus a diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret, & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret. vnde dicitur 1. ad Corint. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. & ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendú, quòd natura etiam vt aliquid faciat, plura ad vnum assumit, si- H cut duos oculos ad videndum. & idem patet in alijs.

AD 2m dicendum, quòd sicut Chrys. dicit, Christus non suá mortem, quam nó habebat, cum sit vita: sed hominum mortem venerat consumpturus. Vnde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit: sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, inconueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum lan- I guoribus: sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione disseré ti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis, probasset extinctam?

AD 3m dicendum, quòd licet diabolus iniuste inuaserit hominem, tamen homo propter pecca- K tum, iuste erat sub seruitute diaboli derelictus a deo. & ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo a seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiam diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam, & humilitatem

Christi sit conuenientius medium, quam alia. Ea quo enim conclusum fuit, q non est medium necessarium sine quo non, oportebat discutere, an sit mediú necessariú propter melius, quod nunc fit. Et scito, quòd quemadmodum articulus secúdus motus est simpliciter & absolute de medio alio possibili ad talem finem, & non præsupposita definitione Dei de medio hoc, scilicet passionis Christi: & Ex li. 2. tex. 58. tom. 3. propterea respósum est cum distinctióe, ita hic quoque inter media ad talem finé possibilia simpliciter & absolute, quæritur quod eorú sit cóuenientius. Et est quasi quærere rationes, quare tale medium .s. passionis Christi, sit potius præelectum ad talé finem (scilicet liberationis humanæ) quá quodcumque aliud medium Deo possibile. Dicit autem, quasi, quia hic nó discutitur diuinæ voluntatis ratio, sed ró, seu pportio & cóuenientia maior medij ad finé.

Li. 13. c. 10. paulo post prin. tom. 3. ¶ In corpore vnica conclusio. Modus liberationis humanæ per passioné Christi est conuenientior, quàm per solá Dei voluntatem. Probatur. Tanto modus aliquis est cóuenientior quáto p ipsum plura concurrunt expedientia ad finem illum: sed per modú istum multa concurrút, quæ nó cócurrerent, si per solá Dei voluntaté liberaremur. ergo. Probatur minor ex quinque claris in litera.

Vbi nota q alii modi liberationis humanæ, aut essent p creaturá aliquá, aut per solam Dei voluntatem. Et siquidé per aliquam creaturam mediá liberaremur, clare & euidenter constat, quòd remotius fuisset medium ab efficacia perducédi ad finem, q̃ passio Christi, quoniá est passio suppositi diuini efficacissimi ad omnia, & quia hoc erat per se euidens, derelictú est ab Au-

ctore. Si vero esset per solam Dei voluntaté, expeditius quidem fuisset, vtpote sola voluntate Dei cócurrente, sed non suauis, neque bonis fultus fuisset modus liberandi hoiem, vt patet ex tot bonis in litera positis. Et propterea Auctor comparauit modum passionis Christi ad modum ex sola Dei voluntate, tanquá præsese ferentem aliquid difficultatis. D 48.

¶ Circa rationes redditas in litera maioris conuenientiæ ad liberandum genus humanú p Christi passionem, aduerte, quòd ad duo capita primaria vniuersæ reduci videntur, vel ad suauitaté dispositionis, vel ad humanam dignitatem. Nam duci nos in salutem ex commédata Dei charitate, & exéplo Christi & merito, & ptiositate & huiusmodi, ad suauem spectat dispositionem nostræ consequendæ salutis: quòd autem homo seipsum saluet, redimat, pro se pugnet, mereatur, vincat, satisfaciat, triúphet, regnet, iudicet & huiusmodi, ad nostram spectat dignitatem, vt facile patet dilatando.

¶ In responsione ad secundum circa illud Chrysostomi, sed & si absque morte corpus alicubi deposuisset: aduerte, quòd si, vt sonat, sumitur, non videtur intelligibile, quoniá sine morte corp' nó deponitur: ná si occultaretur a sensib' nostris, nó propterea esset depositú, sed occultatum. Et propterea non de morte vt est separatio animæ a corpore, sed de morte, vt est resolutio corporis terminata ad separationem animæ a corpore intelligo: quoniam de hui' modi morte proloquutus est, dicens inconueniens fuisse, si ægrotauisset corpus eius, & in cóspectu omnium solueretur, quasi diceret, q tam si naturali resolutione obiisset, quá si miraculose ex diuina

Li. 13. de Trin. c. 13. & 19. simul tom. 3.

uina potestate absq; præuia dissolutione, subito separasset animam a corpore, alicubi deponens ipsum, inconueniens fuisset.

passionis vt Augustin. * dicit 13. de Trinitate.

¶ *Super Quæstionis quadragesimasextæ Articulum quartū.*

3. di. 20. ar. 4. q. 2. ad 1. hc 4. contr. c. 55. ad 17. & 18. Et 2. quo. q. 1 ar. 2. Et op. 3. c. 235.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conuenientissimum fuit, Christum pati, mortem crucis. Probatur in litera rationibus septem: quib[9] potest addi octaua, quòd ideo mortem crucis elegit, vt vsq; ad vltimū, quatuor sensuum (scilicet visus, auditus, olfact[9], & gustus, ac linguę) officio vti libere posset, & ad cumulū passionis, videndo, audiendo, odorando, gustandoq; cōtraria ignominiosa, &c.

Li. 3. orth. fid. c. 20.

& ad consumanda mysteria, quæ verbis in cruce dictis expleuit, & commēdando Matrem, & Latronem exaudiendo &c.

¶ In responsione ad tertium memento quòd maledictus a Deo quilibet est, cui mali aliquid a Deo infertur: quia enim ipse dixit, & facta sunt, sicut benedicere alicui Deū, est benefacere illi, ita deū maledicere, alicui est illi malum facere. Et quia Deus propter scelus populi sui percussit Christum, multa mala pœnæ, & specialiter malum pœnæ ignominiosissimæ crucis intulit illi, ideo maledixit Christo, dum illi malum fecit: & ppterea Christū sicut omnis patiens in cruce, maledictus a Deo dicitur.

Lib. 83. q̄st. q. 25. ī pri. tom. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respondere figuræ: sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodū igni cremabantur. ergo videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶ 2 Præt. Dama. * dicit, quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones: sed mors crucis videtur fuisse maxime detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapientiæ 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo videtur, quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3 Præt. De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. sed mors crucis erat mors maledictiōis, secūdum illud Deute. 21. Maledictus est a Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit cōueniens Christum crucifigi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

RESPON. Dicendum, quòd cōuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primo quidem, propter exemplum virtutis. Dicit enim Augustin. * in lib. 83. quæst. sapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quàmuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullū genus mortis recte viuēti hoī metuendū esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius, & formidabilius. Secundo, quia hoc genus mortis maxime cōueniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti sumpsit. & ideo conueniens fuit, quòd Christus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum pateretur ligno affigi, quasi restituens quod Adam sustulerat, secūdum illud Psal. 64. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Vnde August. dicit in quodam sermone de passione, Contempsit Adam præceptum A accipiens ex arbore pomum: sed quicquid Adam perdidit, Christus in cruce inuenit. Tertia rō est quia ut (Chrysin. * dicit in sermone de passione) in excelso ligno, & non sub tecto passus est, vt etiam ipsius aeris natura mundetur, sed & ipsa terra simile beneficium sentiebat, decurrētis de latere sanguinis stillatiōe mūdata. Et super illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens, suspensionem intelligas in altum, vt sanctificaret aerem, qui sanctificauerat terram ambulando in ea. Quarta ratio est quia per hoc quòd in alto moritur, ascensum nobis parat in cælum, vt Chrysostom. dicit. Et inde est, quòd ipse dicit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Quinta ratio est, B quia hoc competit vniuersali saluationi totius mundi. Vnde Grego. Nissen. dicit, quòd figura crucis a medio * contactu in quatuor extrema partita, significat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffusam. Chryso. etiam dicit, quòd in cruce expansis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex gentibus sunt, trahat. Sexta ratio est, quia per hoc genus mortis, diuersæ virtutes designantur. Vnde Augusti. * dicit in lib. de gratia veteris, & noui Testamenti, Non frustra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno, quod transuersum desuper figitur. C hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno vsque ad terram conspicuum est: ibi enim quodam modo statur, idest, * persistitur & perseueratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illa quæ transuersum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi, quia bene sperantium superna expectatio est. Iam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Et sicut August. * super Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Septima ratio est, quia hoc genus mortis plurimis D figuris respondet. ut enim Augusti. dicit in sermone de passione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit: de Aegypto Dei populo recedente, Moyses mare virga diuisit, & Pharaonē prostrauit, & populum Dei redemit: idem Moyses lignum in aquam misit, & amaram aquam in dulcedinem commutauit: ex lignea virga de spirituali petra, salutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur, & lex Dei, arcæ Testamenti creditur ligneæ, ut his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus veniatur.

In hom. de cruce & latrone quæ incipit: Hodierna die. non remote a prin. to mo 3.

Alias, tractu.

In Episto. 120. c. 26. a medio to. 2.

Tract. 119. in Ioan. parum a prin. tom. 9.

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur erat factū de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc, veritas respondet figuræ: non autem oportet quòd quantum ad omnia, quia iam non esset similitudo, sed veritas, vt Dama. * dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chrysosto. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque sectus est, vt Isaias, vt corpus integrum & indiuisibile morti seruet, & nō fiat occasio volentibus Ecclesiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocausto Christi, ignis charitatis.

Li. 3. ortho. fid. c. 26. nō longe a fin.

AD

AD 2m dicendum, quòd Christus detestabiles passiones assumere renuit, quæ pertinebant ad defectũ scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quinimmo, vt dicitur Hebr. 12. sustinuit crucem, cõfusione contempta.

Li. 14. ca. 3. & 4. tom. 6. AD 3m dicendum, quòd (sicut Augu.* dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per cõsequens mors & mortalitas ex peccato proueniens. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati, & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum, dicens 2. ad Corint. 5. Eum, qui nõ nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est, quia G dixit, Maledictus est a Deo: nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam suscipiendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum suscepisse pro nobis, quem confiteris mortuũ esse pro nobis. unde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus omnes passiones sustinuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit n. Hila.* 10. de Trini. Vnigenitus Dei ad persgẽdum mortis suæ sacramentum, cõsumasse se omne humanarum genus passionum testatur, cum inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo ꝙ omnes passiões humanas sustinuerit.

¶ 2 Prę. Isa. 52. dicitur, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic ingloriius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum: sed Christus est exaltatus secundum hoc, ꝙ habuit omnem gratiam & omnẽ sciẽtiam, pro qua super eum multi admirantes obstupuerunt. ergo videtur ꝙ inglorius fuerit, sustinendo omnẽ passionẽ humanam.

¶ 3 Præt. Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis a peccato, vt supra dictum est:* sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorũ. ergo debuit pati omne genus passionum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioã. 19. ꝙ milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cũ eo: ad Iesum autem cum venissent, non fregerunt eius crura. non ergo passus est omnem humanam passionem.

RESPON. Dicendum, quòd passiones humanæ possunt considerari dupliciter. Vno modo, quã F tum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species sibi inuicem contrariantur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt supra dictum est*. Q. 14. ar. 4. Sed secundũ genus passus est omnem passionẽ humanam: quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, a quibus passus est. Passus est enim aliquid & a gentilibus & a iudæis, & a masculis & a feminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiã & a principibus & a ministris eorum & popularibus, secundum illud Psal. 2. Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus H Christum eius. Passus est etiam a familiaribus & notis, sicut patet de iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo, patet idem ex parte eorum, in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserẽtibus: in fama, per blasphemias contra eum prolatas: in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas: in rebus, per hoc quòd etiã vestibus spoliatus est: in anima per tristitiam, tędium & timorem: in corpore per vulnera I & flagella. Tertio, potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundũ tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, K felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fętido cadauerum mortuorum (qui dicitur caluarie) appensus patibulo: secũdũ auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secũdum visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, flẽtes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Hila. est intelligendum, quantum ad omnia genera passionum, non autem quãtum ad omnes species.

AD 2m dicendum, quòd simi-

¶ *Super Quæstionis quadragesimasextæ Articulum quintũ.*

Inf. q. 48. arti. 2. TItulus de passionibus corporalibus ab extrinseco illatis intelligitur, vt in corpore ar. Auctor explicat. Sunt enim duo genera passionum: quædam spirituales: vt decipi, priuari virtute, & huiusmodi, quæ longe fuerunt a Christo: Li. 10. in 2. fo. a prin. li. quia derogarent perfectioni animæ ipsius: quędã corporales: & hæ sunt duplices: quædã ab intrinseco, vt ægritudines corporales, & de his nõ est q̃stio: quia non decuit Christũ infirmari, sed sat fuit ab intrinseco habere passiones naturales absque ægritudine, vt famem, sitim, lassitudinẽ quo ad corpus & tristitiã, timorem, & huiusmodi quo ad partem sensitiuam animæ: quædam vero Ar. 3. huius quæst. ab extrinseco: siue sint pure corporales vt flagella, cõfossio, & huiusmodi: siue aliqualiter spirituales, vt infamari, & huiusmodi. Et similiter siue extrinsece vt spoliari, & huiusmodi siue intus, vt tristari ex offensis & obiectis: de his. n. q̃ ab extrinseco inferri possunt passionibus absque spirituali damno in anima patientis, quæstio est, vt vnico verbo dicatur.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus iuxta ipsa mẽbra distinctiõis, interiecta explicatione triali. Distinctio est: Passiones humanæ ab extrinseco possunt considerari dupliciter, vel secundũ species, vel secundũ genus. Prima cõclusio: Non oportuit Chr̃m pati oẽm humanã passionem, secundũ speciem. Probatur: quia multæ earum sunt contraria, vt patet. Secunda cõclusio est: Chr̃stus passus est omnẽ humanam passionẽ secundũ genus. Probatur tripliciter: & ex parte generalitatis cõditionum agẽtium a quibus, & rerum in quibus, & membrorum secundum quæ passus est.

¶ Aduerte hic primo, ꝙ Auctor summarie pertãsit generalitatem passionũ Christi: nam si adamussim dinumerandæ essent omnes cõditiones passionum eius & differentiæ earum, humanũ ingenium forte deficeret. Clare siquidem liquet, quòd passus est iudicialiter & extra iudicialiter, a iudicio ecclesiastico & seculari, passus est obiectione superbię blaspemiæ, seductionis, ambitiõis, rebellionis Cæsareæ, vsurpationis diuinæ: passus est a testibus falsis, & a propria confessione occasionaliter: passus est vt malus, & vt stultus: passus est a viris timoratis secundum legẽ Dei (vtpote non introeuntibus in prætorium, & vacãtibus operibus misericordiæ actualiter) & a sceleratis: passus est & simpliciter, & cõparatiue ad Barabbam. Et breuiter ad pelagus passionum harum contemplatio ingressum dans, noua semp adiciet.

¶ Aduerte secundo, ꝙ ad literam Christus generalitatem passionum suscepit, vt vniuersum quo ad mala deificaret: ita

litudo ibi attenditur, non quantũ ad numerum passionum & gratiarum: sed quantum ad magnitudinem vtriusque: quia sicut sublimatus est in donis gratiæ super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ secundum sufficientiã, vna minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis, sed secundum conuenientiam, sufficiens fuit quòd pateretur omnia genera passionum, sicut iam dictum est*. B

ARTICVLVS VI.

Vtrum dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maior omnibus alijs doloribus. Dolor enim patientis augetur secundum grauitatem & diuturnitatem passionis: sed quidam martyres, grauiores passiones & diuturniores sustinuerunt, quàm Christus, sicut patet de Laurentio, qui est assatus in craticula, & de Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Christi patiẽtis nõ fuerit maxim9. C

§ 2 Præt. Virtus mentis est mitigatiua doloris, intantum quòd stoici posuerunt, tristitiam in animũ sapientis non cadere, & Aristo.* posuit, quòd virtus moralis mediũ tenet in passionibus: sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis. ergo videtur quod in Christo non fuerit maximus dolor. D

§ 3 Præt. Quanto aliquod patiens est magis sensibile, tanto maior sequitur dolor passionis: sed anima est sensibilior, quàm corpus, cum corpus sentiat ex anima. Adam etiam in statu innocentiæ videtur corpus sensibilius habuisse, quàm Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, si passus fuisset, maior fuisset quàm dolor passionis Christi. E

§ 4 Præt. Maioris boni amissio causat maiorem dolorem: sed peccator peccando amittit maius bonum, quàm Christus patiendo, quia vita gratiæ est melior quàm vita naturæ. Christus etiam qui amisit vitam, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse A videtur, quàm illi qui amittunt vitam permansuri in morte. ergo videtur quòd dolor Christi non fuerit maximus dolorum.

§ 5 Præt. Innocentia patientis diminuit dolorẽ passionis: sed Christus innocenter est passus, secundum illud Hiere. 11. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maximus.

B § 6 Præt. In his, quæ Christi sunt, nihil fuit superfluum: sed minimus dolor Christi suffecisset ad finem salutis humanæ: habuisset enim infinitam virtutem ex persona diuina. ergo superfluum fuisset assumere maximum dolorem.

SED CONTRA est, ꝙ Thren. 1. dicitur ex persona Christi, Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, cum de defectibus assumptis a Christo ageretur, in Christo patiente fuit verus dolor, & sensibilis, qui causatur ex corporali nocino, & dolor interior, qui causatur ex apprehẽsione alicuius nocumenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in Christo fuit maximus inter dolores p̃sentis vitæ: q̃d quidẽ cõtigit pp quatuor. Primo quidẽ, propter causas doloris, nam doloris sensibilis causa fuit læsio corporalis quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, de qua dictum est*, tum etiã ex genere passionis, quia mors confixorum in cruce est acerbissima, quia cõfiguntur in locis neruosis & maxime sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, & ipsum pondus corporis pendentis cõtinue auget dolorem, & cum hoc etiam est doloris diuturnitas, quia nõ statim moriuntur, sicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris causa fuit primo quidem, omnia peccata humani generis, pro quibus satisfaciebat patiendo, vnde ea quasi sibi ascribit dicens in Psal. 21 Verba delictorum meorum. Secundo, specialiter casus iudæorum & aliorum in eius morte delinquẽtiũ, & præcipue discipulorum, qui scandalum passi sunt in Christi passione. Tertio, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ. Secundo, potest magnitudo doloris eius considerari ex perceptibilitate patiẽtis, & secundum animam, & secundum corpus. Nam & secũdum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatũ miraculose operatione Spiritussancti, sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerunt alijs potiora (vt Chryso.* dicit de vino, in quod Christus aquam cõuertit in nuptijs) & ideo in eo maxime viguit sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor: anima etiam secundum vires interiores, efficacissime apprehendit omnes causas tristitiæ. Tertio, magnitudo doloris Christi patientis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nam in alijs patientibus mitigatur tristitia

Q. 15. ar. 5. & 6.

Q. 45. & 2. praeced.

Ho. 21. in Io a medio illius to. 3.

---

ita ꝙ sicut verbum diuinum suscipiendo humanã naturã assumpsit quodãmodo totũ vniuersum, quo ad bona (pro quanto in homine omnes creaturæ quodãmodo inueniuntur, vt in principio huius libri declarauim9) ita suscipiẽdo mala hominum in generalitate suarum passionum, deificauit totũ vniuersum, quo ad mala: in malo enim

In corp. ar.

hominis omnia mala quodãmodo inueniuntur. vt omnium impleretur conspicamur, quòd sic deus dilexit mundum, & secundum bona & secundum mala, vt

3. dis. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. Et opu. 3. c. 238. & 239

filium suum vnigenitũ daret. Prodest autem malorum huiusmodi tanta dignitas humano generi valde: quoniam malorum incursus post Adæ peccatum inevitabilis & necessarius in via virtutis ambulantibus ad cœlestem patriam. Naturaliter autem ex sola fugibilia tristiaq; sunt mala, & propterea arcta dura; dicta via vitæ: sed vbi assumpta a verbo dei in propria persona mala sunt, deificata proculdubio

Li. 2. Ethi. c. 5. 6. & 9. tom. 5.

sunt, & inde reddita sunt desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum, cum non habentur, & dulciora sup mel & fauum, cum habentur, vt gesta martyrum testantur, dicentium, hoc est qđ semper optaui, has epulas ego semper optaui: videor mihi quòd super roseos flores incedam, &c. Ex hinc virtutis vis patiẽdo mala, facta est humano generi amabilis desiderabilis, atq; delectabilis secundum sententiam: sed animalis homo non percipit quæ Dei sunt: palat enim non sano pœna est panis, qui sano est suauis: & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum sextum.*

TItulus, vt sonat, intelligendus est.

¶ In corpore duo. Primo, resumuntur duo dolores in Christo: exterior. s. & interior. Secũdo, rñdet q̃sito vnica cõclusio ne: vterque dolor in Christo fuit maxim9 super omnes præsentis uitæ. Probat ex quatuor simul iunctis, scilicet ex causis, ex patiente, ex puritate doloris, & ex quantitate proportionata ad finẽ.

¶ Vbi videre facile potes, quòd in nullo alio dolore humano cõcurrẽtia, ad æquare aut etiam appropinquare possunt ad hæc. Et de tertio quidem & quarto constat, quia in alijs locum habere non possunt: secundum quoque ad perceptionẽ efficacissimam omnium causarum tristitiæ, procul etiam ab alijs est: in primo quoque duo sunt inaccessibilia, scilicet tristitia ex omnibus peccatis humani generis, & amissio corporalis vitæ diuinæ personæ, & tam excellentis animæ.

tur tristitia interior, & etiã dolor exterior, ex aliqua consideratione rationis, per quandam deriuationem seo redundantiam a superioribus viribus ad inferiores: quod in Christo patiente non fuit, quia voicuique virium, permisit agere quod est sibi proprium, sicut Dama.* dicit. Quarto, potest considerari magnitudo doloris Christi patientis, ex hoc, quòd passio illa & dolor a Christo fuerunt assumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum a peccato. & ideo tantam quantitatem doloris assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructus, qui inde sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul consideratis, manifeste apparet, quòd dolor Christi fuerit maximus.

Li. 3. c. 15. a medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex vno tantum prædictorum, scilicet ex læsione corporali, quæ est causa sensibilis doloris: sed ex alijs causis multo magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est*.

In corp. art.

AD 2^m dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorẽ diminuit directe, in ea medium constituendo, sicut in propria materia. Medium autem in passionibus virtus moralis constituit (vt in 2. parte habitum est*) non secundum quantitatem rei, sed secundum quãtitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla tristitia esset ad aliquid vtilis, ideo credebant quòd totaliter a ratione discordaret, & per consequens quòd totaliter esset sapienti vitanda. sed secundum rei veritatem tristitia aliqua laudabilis est (vt Augus.* probat in 14. de ciuit. Dei,) quando scilicet procedit ex sancto amore, vtpote, cum aliquis tristatur de peccatis proprijs vel alienis. Assumitur etiam, vt vtilis ad finem satisfactionis pro peccato, secundum illud Aposto. 2. ad Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutẽ stabilem operatur. & ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omnium hominum, assumpsit tristitiam, maximam quidem quãtitate absoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem sensus, virtus moralis directe nõ minuit, quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipsum indirecte, per redundantiam a superioribus viribus in inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

1. 2. q. 64. ar. 1. & 2.

Li. 14. c. 9. tom. 5.

AD 3^m dicendum, quòd dolor animæ separatæ patiẽtis, pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum huius vitæ: sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. vndecũ dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori animæ separatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam si per impossibile poneretur, quòd Adam in statu innocentiæ, passus fuisset, minor fuisset dolor eius quàm Christi.

AD 4^m dicendum, quòd Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis propriæ: sed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem cuiuscumque cõtriti: tum, quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam, quia pro oĩbus peccatis simul doluit, secundũ illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corporalis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter diuinitatem vnitam, quòd de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantumcumq; tempus. vnde & Philoso. dicit 3. Ethico.* quòd virtuosus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maxime dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secũdum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

F

Li. 3. c. 9. circa medium to mo. 5.

AD 5^m dicendum, quòd innocẽtia patientis minuit dolorem passionis, quantum ad numerũ, quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed etiam de culpa, innocens autem solum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantũ apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. vnde etiam & alij magis sunt reprehẽsibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 57. Iustus autẽ perit, & non est qui recogitet in corde suo.

G

AD 6^m dicendum, quòd Christus voluit genus humanum a peccatis liberare, non sola potestate: sed iustitia. & ideo nõ solum attendit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quãtum dolor eius sufficeret, secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

H

ARTICVLVS VII.

Vtrum Christus passus fuerit secundum totam animam.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulũ septimũ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit passus secundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidẽs, inquantum est corporis actus: sed anima non est actus corporis secũdum quamlibet partem eius: nã intellectus nullius corporis actus est, vt dicitur in 3. de anima*. ergo videtur, quòd Christus nõ fuerit passus secũdum totam animã.

I

¶ 2 Præt. Quælibet potentia animæ patitur a suo obiecto: sed superioris partis rationis obiectum, sunt rationes æternæ, quibus inspiciendis & cõsulẽdis intendit, vt Aug. † dicit 12. de Trinita. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Christus pati nocumentum, cum in nullo ei contrariarẽtur. ergo videtur quòd non fuerit passus secundum totam animam.

K

¶ 3 Præt. Quando passio sensibilis vsq; ad rationem pertingit, tunc dicitur completa passio, quæ in Christo non fuit: sed solũ propassio, vt Hiero.* dicit. sed & Dion. dicit in Epist. † ad Ioannem euangelistã, passiones sibi illatas patiebatur ſm iudicare solum. non ergo videtur quòd Christus secũdum totam animam pateretur.

TItulus in corpore articuli clarificatur.

¶ Ibi corpore duo fiunt. Primo, distinguitur quot sensibus potest intelligi quæstio ista. Secundo, respondetur quæsito. Distinctio ponitur duplex, prima de li tota, scilicet ratione essentiæ, vel potentiarum. Secunda est, ratione potentiarum dupliciter, vt secundum actus earum, vel ex parte subiecti. Ex quibus consurgunt tres quæstionis sensus. Primus est, an anima secundum totam essentiam passa fuerit: secundus est, an anima secũdũ omnium potentiarum passiones proprias passa fuerit: tertius est, an anima secundum omnes potentias ex parte subiecti passa fuerit. ¶ Prima conclusio est. Anima Christi tota secũdum essentiam passa est. Probatur. Tota essentia animæ coniungitur corpori ergo patiente corpore, & disposito ad separationẽ ab anima, tota anima patiebatur. Antecedẽs

S. d. 15. q. 2. ar. 1. q. 3. & ar. 3. q. 2. Et veri. q. 26. art. 9. ad 1. & art. 8. & 9. Et quol. 7. ar. 1. 2. Et op. 3. c. 235

Ex li. 3. et tex. 6. & 12 tom. 2.

Li. 12. ca. 7. in fi. tom. 3

Hier. super illud Mat. 26. Cœpit contristari & mœstus esse, tom. 9. Incipit hec epi. Diony. Saluto te anima &c. circa medi illius.

2. Topic. c. 33. in loco, Ab his in quibus reperitur alterum cõtrarium.
† psalm. 87.
Est August. ibi. to. 8.

§ 4 Præt. Passio dolorem causat: sed in intellectu speculatiuo non est dolor: quia delectationi, quæ est ab eo, quod est considerare, nulla tristitia opponitur, vt Philosophus* dicit in 1. Topic. ergo videtur quòd Christus non pateretur secundum totam animam.

SED CONTRA est, quòd in Ps. 87. dicitur ex psona Christi, Repleta est malis anima mea, Gloss. † non vitijs, sed doloribus, quibus anima carni compatitur, vel malis, scilicet pereuntis populi, compatiendo: non autem fuisset anima eius his malis repleta, si non secundum totam animam passus esset. ergo Christus est secundum totam animam passus.

RESPON. Dicendum, quòd totum dicitur respectu partium: partes autem animæ dicuntur potentiæ eius. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantũ patitur secundum suam essentiam, vel inquantum secundum omnes suas potentias patitur: sed considerandum est, quòd aliqua potentia animæ, potest pati dupliciter. Vno modo passione propria, quæ quidem est secũdum quòd patitur a suo obiecto, sicut si visus patiatur ex super abundanti visibili. Alio modo, aliqua potẽtia patitur passione subiecti, super quod fundatur, sicut visus patitur patiente sensu tactus in oculo, super quem fundatur visus, puta cum oculus pungitur, aut etiam distemperatur per calorem. Sic igitur dicendum est, quòd B si intelligamus totam animam ratione suæ essentiæ, sic manifestum est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animæ coniungitur corpori, ita quòd [d] tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, & disposito ad separationẽ ab anima, tota anima patiebatur. Si vero intelligamus totam animam secundum omnes potentias eius sic loquẽdo de passionibus proprijs potentiarum, patiebatur quidem C secũdum omnes vires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris Christi, sicut ex supradictis patet: [e] sed secundum hoc superior ratio nõ patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij. Secundum autem

præcedens probatur: quia est tota in toto, & tota in qualibet parte. A

¶ Nota hic, quòd non dicit, Auctor quòd anima Christi tota secundum essentiam doluit, sed dicit quòd passa est: dolere.n. importat actum animalis appetitus: pati autem communius est. Vnde argumenta Scoti in 3. sent. dist. 5. contra opinionem dicentẽ Christi animam secundum essentiam doluisse, non sunt contra doctrinam hanc, nisi vltimum, scilicet in separatione animæ a corpore anima fuit, facta impassibilis. ergo. Ad hoc.n. dicitur, quòd aliud est loqui de separatione aīæ, & aliud de separato esse: nã licet anima in separato esse fuerit impassibilis: quandiu tamen in separatione fuit, passibilis erat & patiebatur dũ separaretur: quia abijciebatur a naturali suo statu, quo perficiebat corpus. Vnde in litera dicitur, corpore patiente & disposito ad separationem, tota essentia animæ patiebatur.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi secũdum omnes potentias inferiores patiebatur passionibus proprijs illarum potentiarũ. Probatur: quia in singulis viribus inferioribus, quæ circa temporalia versantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris, vt patet ex ar. 5.

¶ Tertia conclusio est, Ratio superior non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti. Probatur: quia deus erat causa animæ Christi non doloris, sed delectationis & gaudij.

¶ Circa hanc conclusionem dubium occurrit ex Sco. in 3. sen. dist. 15. probante, quòd ratio superior in Christo per proprium actum doluit de passione Christi: tum, quia erat contra naturalem appetitũ ipsius rationis superioris: tum, quia erat contra conditionatum velle eiusdem: quicquid autem nobis nolentibus vel naturali voluntate commodi, vel conditionato velle, accidit, sufficiens causa tristitiæ est, vt patet de miseria quo ad primum, & de proiectione mercis in mare, quo ad secũdum. Amplius, Christus tristatus est, de peccatis hominum vt sunt offensæ dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem: quia hæc tristitia est secundum deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum August. 12. de Trinit. obiectum rationis superioris. ergo.

¶ Ad euidentiam huius scito, quòd cum secundum Aug. de ciui. dei cap. 15. tristitia sit de his, quæ nobis nolentibus accidunt, & nostrum nolle quadrupliciter inueniatur, vel per actũ elicitum, vt si nolo visitari, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem colligatam appetitui sensitiuo, vt nolumus vri, vel per conditionatum actum voluntatis, puta nolleitatem, vt nollemus proijcere merces in mare, quas tamen proijcimus, putauit Scotus in loco dicto quodlibet istorum nolle sufficienter causare tristitiam in voluntate, si contra huiusmodi nolle eueniat nobis aliquid sic nolitum. Minus autem verum inuenitur hoc dictum, si perspexerimus, quòd beatis multa possunt sic nolita euenire, qui tamen tristari non possunt: voluntas enim cuiusque patris in patria est, quòd secundum se nollet filium damnari, vt patet: quia ista nolleitas est secũdum amorem naturalem ad filium, & quia in damnatis remanet, vt patet de diuite, qui petijt, ne fratres damnarentur, & tamen beatus non tristatur si illius damnatur. Et simile est de iniurijs, quæ fiunt sanctis circa eorum corpora: sunt enim cõtra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur.

¶ Quocirca distinguendum est de nolle, quòd siue naturale siue cõditionatum sit, dupliciter sumi potest. Vel absolute, hoc est quantum est ex parte volũtatis, seu boni voliti aut mali noliti, & taliter nolle nõ sufficit ad causandam tristitiam, vt ex dictis exemplis patet, & ampli* patebit. Alio modo, sumitur nolle secũdum præsentem statũ volentis seu nolentis, hoc est quòd siue sit naturale siue conditionatum insit, illud nolle secũdum præsentem statum, quem actu habet ille, qui dicitur nolle: & sic nolle siue sit naturale siue cõditionatum sufficit ad causandam tristitiã. quod vt clarius fiat, dicamus exemplariter differentiam inter voluntatẽ beati patris & non beati: patri siquidem iustus viator respectu miseriæ filij præsentiu habet nolle & naturale & conditionatũ, nõ solum ita quòd voluntati paternæ secundum se absolute sumptæ contrariatur miseria filij, & nollet filij damnationem secluso diuinæ iustitiæ ordine, sed etiam ita quòd secũdum præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actum nolendi conditionatum, dicendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Idem autem pater beatus non habet amplius amorem illum primum, ut consonet sibi exire in actum nolleitatis respectu miseriæ filij (alioquin non esset beatus: quia aliquid vellet, quod nõ haberet) sed in omnibus conformẽ dicitur uoluntati suã uelle. Et hinc fit, ut dãnatio filij eueniens, tristitiã ingerat patri uiatori, & non patri beato. Conuenientia siquidem inuenta secundum uoluntatẽ absolute, & similiter secundum nolleitatem absolute in patre uiatore & beato, & differentia inuenta secundũ uoluntatẽ in tali statu, testatur quòd non sufficit ad tristitiam nolũtas naturalis, aut conditionata absolute, sed oportet quod sit secundum præsentem statum: propterea enim tristor proijciendo merces, quia secundum præsentem statum habeo nolleitatem perdendi illas, & econtra propterea beati de nullo tristantur, quia de nullo contrario euentu habent nolleitatem in illo statu. Et in proposito, ideo Christus domians beatus, secundũ portionem superiorem non tristabatur de sua passione, quia secundum illam nec nolleitatem illius habebat: sed tamquàm beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, ut natura, contrariabatur passio Christi: quoniam pars illa secundum illum statum nõ habuit aliquid contrarij. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia scilicet beata erat. Verum ne iniuria Scoto hinc fiat, scito, quòd ipse ratione superiore utitur æquiuoce, pro intellectu, scilicet & uoluntate respectu quorumcumque secundum ordinem tamen ad æterna: & ideo quo ad quæstionem de ratione superiori & inferiori, in æquiuoco eum eo laborat. Sed quo ad nolitionem causantem tristitiam, non est æquiuocatio: quoniam siue in superiori siue in inferiori portione oportet adesse nolitum secundũ præsentem & non sufficit nolitum secũdum disconuenientiam ad uoluntatem absolute, ut declaratum est. Veruntamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd non est contra naturalem inclinationem

D.170.

superioris appetit[*] beati; passio Christi, & similiter nec contra velle conditionatum illius, & similiter nec contra eundem, quàmuis colligatum corpori, qu a non habuit lo cum redūdantia in Christo. Ad illud de contritione peccatorum nostrorū dicitur, quòd dolor ille est rationis inferioris: quoniā obiectum talis actus est aliquid temporale, scilicet offensa dei. Nec obstat, quòd secundum rationes æternas sit hæc tristitia: quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia: secūdum enim obiecta, scilicet tēporale vel æternū, distinguuntur ratio superior & inferior, vt in prima parte q.79.ar.9. habes.

D.199.

P. p. q. 77. art.1.& 8.

¶ Quarta conclusio est. Omnes potentiæ animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur: quia omnes radicantur in essentia eius, quæ patiebatur, quia actus corporis patientis erat.

In corp.ar.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum octauū.*

In corp.ar.

TItulus clar[*] ex præcedēte, & in corpore.

¶ In corpore distinctio repetitur posita in præced. art. de totalitate animæ.

¶ Deinde, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est. Anima Christi tota secundum essentiā fruebatur. Probatur: quia tota essentia est subiectū portionis superioris quæ fruebatur. Et declaratur a simili præcedentis articuli: vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita econtra essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi totalitate potentiarū, non tota fruebat. Probatur: quia nec directe, quia nō quælibet pars ani-

3.di.15.q.2 ar.3.q.2. Et ver.q.10.ar. 11.ad 3. Et q.26.a.9.& 10 Et quo. 1.q.2.ar.1. cor. Et op. 3.cap.238. & 239.

*q.15.ar.10

†lib.10.c.5. & lib.7.ca. vlt.

*ar.6.huius quæst.

†1.2.q.4.

illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potētiæ animæ Christi patiebātur: omnes[*] .n. potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, nō sit corporis actus: essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est.[*]

G

Ad 2[m] dicendum, quòd illa ratio procedit de passione, quę est ex parte proprij obiecti, secūdum quam, superior ratio in Christo passa non fuit.

Ad 3[m] dicendum, quòd dolor tūc dicitur esse passio perfecta, per quam anima perturbatur, quādo passio sensitiuæ partis pertingit vsque ad immutandum rationem a rectitudine sui actus, vt .s. sequatur passionem, & non habeat liberum arbitrium super eam. Sic aūt passio sensitiuæ partis nō puenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictū est.[*]

H

Ad 4[m] dicendum, quòd intellectus speculatiuus, non potest habere dolorem, vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est verum absolute cōsideratum, quod est perfectio eius: potest tamen ad ipsum pertingere dolor vel causa doloris, per modum iam dictum.[*]

Articvlvs. VIII.

Vtrum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

I

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi in articulo illius passionis nō tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cū dolor & gaudium sint contraria: sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis, vt supra habitum est.[*] non ergo poterat esse, vt tota frueretur.

K

¶ 2 Præt. Philos. dicit in 7. Ethic.† quòd tristitia si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quamcūque, & econuerso: dolor aūt passionis Christi fuit maximus, vt ostensum est,[*] & similiter delectatio fruitionis est maxima, vt in principio secundæ partis habitū est.† nō ergo potuit esse, quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶ 3 Præt. Fruitio beata est secundū cognitionē & amorem diuinorū,

F

vt patet p Aug.[*] in 1. de doct. chri. sed non oēs vires animæ attingūt ad cognoscendū & amandū deū. nō ergo tota aīa Christi fruebatur.

*lib.1.ca.4.& 10.c.5.

Sed contra est, quòd Dam. dicit in 3. li.[*] quòd diuinitas Christi pmisit carnē agere & pati, quæ propria. ergo pari ratione cū proprium esset animæ Christi inquantum erat beata, q fueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

Lib.3.c.15. post med.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est[*] prius, tota anima potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundū essentiam, sic tota anima fruebatur, inquantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentię. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem, quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redūdantiam gloriæ: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ a superiori parte in inferiorē, nec ab anima in corpus: sed quia nec econuerso superior pars animę impediebatur circa id, quod est sibi propriū per inferiorem, consequens est, quòd superior pars animæ perfecte fruebatur Christo patiente.

Ar. præced.

Ad primvm ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem: nihil autem prohibet contraria eidem inesse, non secundum idem, & sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum: dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium vero fruitionis ex parte potentiæ, cui subijcitur.

Ad 2[m] dicendum, quòd verbum illud Philosophi, habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potētia animæ in aliam: sed hęc in Christo non fuit, vt supra dictum est.[*]

In corp.ar. & art. 6.

Ad 3[m] dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad eius potentias.

mæ capax fruitionis: nec per redundantiam: quia in Christo, quamdiu fuit viator non erat redundantia.

¶ Tertia conclusio est. Superior pars animę proprio actu fruebat Christo patiente. Probatur: quia non impediebatur a coqua sibi fruitione per inferiorē partem patientem.

Articvlvs IX.

Vtrum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis, vnde & Apostol. dicit 1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: sed agnus paschalis immolabatur quartadecima die ad vesperam, vt dicitur Exod. 12. ergo videtur q Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum: nam tunc pascha cū suis discipulis celebrauit, secundum illud Marc. 14. primo die azymorū

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum nonum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio Christus est conuenienti tempore passus. Probat dupliciter. Primo, Passio Christi: subiecta erat ei[*] voluntati. ergo. Probatur cōsequentia, quia voluntas Christi regebatur diuina sapientia suauiter omnia disponente. Secundo, auctoritate August.

Infr. ar.10. cor.

¶ In responsione ad primū nota, quod moderni latini adhac non quiescunt circa

quando pascha immolabant, sequenti autem die passus fuit.

§ 2 Præt. Passio Christi dicitur eius exaltatio, secundū illud Io. 3. oportet exaltari filiū hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ, vt patet Malach. vlt. ergo videtur ꝙ debuerit pati hora sexta, quādo sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id, quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

§ 3 Præt. Sicut sol in hora sexta maxime exaltatur quolibet die, ita in solstitio æstiuali maxime exaltatur quolibet anno. debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstiualis, quàm circa tempus æquinoctij vernalis.

§ 3 Præt. Per præsentiam Christi in mundo, mūdus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mūdo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

SED CONTRA est, quòd dicitur Io. 13. Sciēs Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Et Io. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit August.* Vbi tantū fecit quantū sufficere iudicauit: venit hora eius, nō necessitatis, sed voluntatis. conueniente igitur tempore passus est.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictū est,* passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia, quæ omnia cōuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, ꝙ conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vete. & no. testa. dicit, Omnia proprijs locis, & temporibus gessit saluator.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quidam dicunt Christum fuisse passum quartadecima luna, quando iudæi pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd iudæi non introierunt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha. vbi Chryso.* dicit quòd tunc iudæi faciebant pascha, ipse vero ante vnā diem celebrauit pascha, reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus pascha fiebat. Cui videtur consonare quod dicitur Io. 13. quòd ante diem festum paschæ Christus facta cæna, pedes discipulorum lauit: sed contra hoc videtur esse, quod dicitur

A Matth. 26. quòd prima die azymorum accesserūt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, ꝙ cum primus dies azymorum dicatur quartusdecimus dies mensis primi, quando agnus immolatur & luna plenissima est, vt Hiero.* dicit, constat quartadecima luna Christum cœnam fecisse, & quintadecima eū esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die

B azymorum, quando pascha immolabant &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha. Et ideo quidā dicūt, quòd Christus die conuenienti, quartadecima luna pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrans ꝙ vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysostom.* dicit super Matth. sed iudæi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem cele-

C brationem paschæ in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare prætorium, vt non contaminarentur, sed vt māducarent pascha. Sed nec istud videtur esse cōsonum verbis Mar. dicentis. Primo die azymorū quādo pascha immolabant. Simul ergo Christus & iudæi vetus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar.* licet Christus, qui est pascha nostrum sit crucifixus sequenti die, hoc est quintadecima

D luna: attamē nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisq; sui discipulis tradens mysteria celebranda, & a iudæis tentus ac ligatus ipsi* immolationis, hoc est, passionis suæ sacrauit exordium. Cùm autem dicitur Ioan. 13. Ante diem festum paschæ, intelligitur hoc fuisse quartadecima luna, qd tunc euenit quinta feria: nam luna existēte quintadecima erat dies solēnissimus paschæ apud iudæos. Et sic eundem diem quem Ioānes nominat ante diem festū paschæ,

E propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritum iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat a vespera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comestotos esse pascha i quintadecima luna, intelligendum est, quòd ibi pascha nō dicitur agnus paschalis, qui immolatus fuerat decimaquarta luna, sed dicitur cibus paschalis, i. deit, azymi panes: quos oportebat comedi a mūdis.

circa quotam lunæ diem, quando Christus mortu* est. Aduertę super argumenta græcorum, sanctitatē diei quintidecimi: nam quintadecima luna illi* mēsis erat celebris, ita quòd nihil operis erat licitū in ea, exceptis his, quæ ad vescendum sunt, vt patet Exod. 12. constat autem in illa feria 6. qua Christus passus est, licita fuisse opera, quæ in festis fuissent illicita, vt patet: tū ex operibus iudæorū, qui illo die iudiciales actus in Christum exercuerūt: tum ex actib* Ioseph & Nicodemi, qui sepelierunt Christū, quod non fuisse licitum sabbatho, patet ex eo, ꝙ propter parasceuem festinata sepultura est, vt Aug. notauit, & ex eo ꝙ mulieres sanctæ sabbatho se continuerunt ab officio circa Christum sepultum. Vnde voluit verba Ioan. euangelistæ, Erat autem parasceue paschæ, ad literā intelligi, quòd erat vigilia paschæ.

¶ Ad euidendā huius considerandum est, ꝙ nō solum certa incertis præponēda sunt, sed & certis ea, quæ ambigua videntur, interpretanda sunt, & non econtra. Quo circa certitudo scripta a tribus euangelistis Matth. Marco, & Luca de primo die azymorū, qui quintadecima luna est, ꝙ scilicet fuit dies Veneris, i. qua Christ* passus est, debet præponi incertis, hoc est varie exponibilibus verbis Ioānis euangelistæ, nō quo ad veritatem & falsitatem, quia ola sunt uera, sed quo ad sécuritatem sensus literalis. Verba siquidem illorū non possunt exponi ad literā, nisi intelligendo diem illū Veneris fuisse lunā quintamdecimam: quia expresse dicūt primum diem azymorum inchoatum uespere præcedēte, noctē diem Iouis ad uesperam, diem

azymorum. Verba autem Io. euangelistæ possunt aliter interpretari, q̄ quòd sabbatho fuerit quītadecima luna, quē patet ex expositione Doctorū. igitur fatendum est ipsū diem Veneris fuisse quintamdecimā lunam. Et confirmatur hoc, quia idem Io. euangelista ibidem appellat vnum idemq; tempus parasceuem paschæ, & pascha: dicit enim de illo die Veneris, Erat autem parasceue paschæ, & de eodem introducit Pilatum dicētem, Est autem uobis consuetudo, ut dimittā uobis unum in pascha. Si enim in proprie loq. paschæ nomine utitur, ut isti autumant, non debuit idem tempus dici pascha & parasceue paschæ: quoniam constat quòd stricte loquendo, aliud est tempus paschæ, & aliud parasceue paschæ. Vocauit ergo utrobique pascha solēnitatem paschalem, sicut & Luc. Act. 12. et præsse totam solemnitatem paschalem pascha uocat, tractans de Petro occidēdo, Erant autem dies azymorum, & subdit, nolens post pascha producere eū.

¶ Ad obiectionem uero ex celebritate festiuitatis illius diei, dicitur quòd quia præceptum de obseruatione illius festi excipiebat ipso dicta ad præparationem ciborū, quæ tamen erant prohibita i sabbatho, eo ligitur fuisse licita il lo die, quæ sabbatho non licuissent, nam lex sub una exceptione comprehendit omnia similia. Et propterea ex hoc ipso, quòd in die primo paschæ poterant parari necessaria ad cibū e in sequens est, quòd etiam licita fuerunt oia quę occurrens necessitas naturæ & pietatis exegisset, ac p hoc opus sepulturæ, maximæ pietatis grauis, ut fuit circa Christū, licitū fuit. Act* vero iudiciales

Tract. 8. in Io. nō procul a fine, tom. 9.

Ar. 1. huius q.

Homil. 82. in Io. parū a med. to. 3

Super illud Mat. 26. prima die azymorū accesserunt. &c.

Hom. 8. in Mat. paulo a prin. to. 2

Beda Mar. 14. in c. 43. secundum Bedæ ordinem, to. 4.

Homil. 82. in Io. a medio tom. 3.

cum non sint inter opera seruilia, prohibitos in veteri lege nescio: legimus n. Petrum captum inter dies azymorũ, & propter tempus illud, in quo tamen licebat operari, reseruatus est occisioni post Pascha. Verũtamen quicquid sit de hoc, sicut Caiphas prudẽs est habitus, consulendo quòd expedit vnum hominem mori pro populo, facile potuit dispẽsare, quia periculũ erat in mora, vt actus iudiciales circa Christum licite se exercere crederent in primo die azymorum, præsertim cum actus hi, non ex leg, sed statutis eorum, vel cõsuetudine & reuerentia quadã prohibiti fuisse fuerint.

Lib. 3. c. 13. nõ procul a prin. to. 4

F Vnde Chrys.* ibidem aliam expositionẽ ponit, quòd Pascha potest accipi pro toto festo iudæorum, quod septem diebus agebatur.

Ad 2m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de cons. euang. hora erat quasi sexta, cum traditus est Dñs crucifigendus a Pilato, vt Ioan. dicit: non. n. erat plene sexta, sed quasi sexta, idest, peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem
G fuisse hora tertia, cũ clamauerunt iudæi, vt Dominus crucifigeretur, & veracissime demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus a iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerũt eum, vt illi eum potius crucifixisse, inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quãquàm non desunt, qui per parasce
H uen, quam Ioan. commemorat, dicens, Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem pascha, quod in passione Domini celebratur, incœpit præparari ad hora noctis nona, quando scilicet omnes principes sacerdotum dixerunt, reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionem, occurrit hura parasceues, sexta secundum Iuannem, & hora diei tertia secundum Marcum: quidam tamen dicunt, quòd hæc diuersitas ex peccato scriptoris apud græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

I Ad 3m dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus veter. & nou. testamenti,* tunc voluit Dominus passione sua mundum redimere, & reformare, quando eum creauerat, idest, in æquinoctio. Et tunc dies super noctem increscit: quia per passionem Saluatoris a tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduentu Christi, ideo tempus secundi aduentus æstati comparatur. Matthæ. 24. vbi dicitur, Cum ramus eius iam tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est æstas, ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Christi exaltatio.

In li. q. ex no. test. qui incipit, de certe perfectus q. 55. in prin. to. 4. inter opera Augusti.

K Ad 4m dicendum, quòd Christus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primo quidem, vt ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quòd vitam suam pro nobis dedit, quando erat in perfectissimo statu. Secundo, quia non conueniebat, vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt supra dictum est. Tertio, vt in iuuenili ætate moriens & resurgens, futuram resurgentium qualitatem in seipso Christus præmonstraret. vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

Articvlvs x.

Vtrum Christus fuerit conuenienti loco passus.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur quòd non conuenienti loco Christus passus fuerit, Christus enim passus est secũdum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. ergo videtur quòd non in Hierusalem,
G sed in Nazareth, vel in Bethleem pati debuerit.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis: sed huiusmodi sacrificia offerebãtur in templo. ergo videtur quòd & Christus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

¶ 3 Præt. Medicina debet morbo respondere: sed passio Christi fuit medicina cõtra peccatum Adæ. Adam autem nõ fuit sepultus in Hierusalem sed in Hebron: dicitur enim Iosue 14. Nomen Hebron antea vocaba
H tur chariatarbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim situs est. ergo videtur q̃ Christus in Hebron, & non in Hierusalem, pati debuerit. Alias, inter. *

Sed contra est, q̃ dicitur Luc. 13. Non capit prophetã perire extra Hierusalem: sed Christus fuit propheta. Conuenienter ergo passus est in Hierusalẽ.

Respon. Dicendũ, q̃ sicut dicitur in lib. 83.* Quæstionũ, omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca: & ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

Aug. in lib. q. ex no. te. qui incipit, deus cerne q. 55. i prin cip. tom. 4.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus conuenientissime in Hierusalẽ passus est. Primo qui-
I dem, quia Hierusalem erat locus a deo electus, ad sacrificia sibi offerenda: quæ quidem figuralia sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda* dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Hierusalem, quo peruenit ante sex dies paschæ, sicut agnus paschalis ante sex dies paschæ, idest, decima luna, secundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundo, quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati vo-
K luit, idest, in Hierusalẽ. vnde dicitur in Psal. 73. Deus autem rex noster, ante sæcula operatus est salutem in medio terræ, idest, in Hierusalem: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius, vt scilicet sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. vnde Leo Papa dicit in quodam sermone epiphaniæ, † Qui serui susceperat formam, Bethleem prælegit natiuitati, Hierusalem passioni. Quarto, vt ostenderet a principibus populi iudæorum exortam esse iniquitatem occidentium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum 4. Conuenerunt in

Ho. in dominica palmarum in prin. quære eam 30 homiliarum totius anni.

Io ser. 1. ante med.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulũ decimũ.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus in loco conuenienti passus est. Probatur, quia omnia proprijs locis & tẽporibus gessit: quia omnia loca & tempora in manu eius sunt. ergo.

¶ In responsione ad secũdũ & tertium, aduerte quòd ad literam Christus passus est extra portã in loco damnatorũ, vt mors sua turpior redderetur, dum in loco publicæ ignominiæ, ac maxime patulo passus est.

Sup. q. 35. art. 7. ad 1. & inf. q. 83. art. 5. ad 2. Et opu. 60. c. 18.

ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primo quidem, vt veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra comburebantur, vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quòd & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundo, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana conuersatione. vnde ibidem subditur, Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Tertio, vt Chrysosto.* in sermo. de passio. dicit, Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne iudæi subtraherent sacrificiū salutare, ne putares pro illa tantū plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros, vt scias sacrificium esse cōe, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

In ser. qui incipit, hodierna die dñs noster, aliquantulum a princip. tom. 3.

AD 3^m dicendum, quòd, sicut Hieronym.* dicit super Matthæum, Quidam exposuit caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui hominis sit conditum caput: fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & caluariæ, idest, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam vero sepultum iuxta Hebron & Arbee in Iesu filij Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta sepulchrum Adæ, vt ostenderetur quòd crux Christi non solum erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatum totius mundi.

Super illud Mat. 27. Et venerūt in locū qui dicitur Golgotha, to. 9

ARTICVLVS XI.

Vtrum conueniens fuerit Christū cum latronibus crucifigi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum cum latronibus crucifigi: dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? sed Christus factus est nobis iustitia a deo, iniquitas autem pertinet ad latrones, non ergo fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur.

§ 2 Præt. Super illud Matth. 26. Si oportuerit me mori tecum, nō te negabo, dicit Origenes,† Mori cum Iesu pro omnibus moriente, hominum non erat. & Ambros.* dicit super illud Luc. 22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire: passio, inquit, Domini æmulos habet, pares nō habet. Multo igitur minus conueniens A videtur, quòd Christus simul cum latronibus pateretur.

Orig. hom. 35. in Mat. post princ. hom. to. 3.
*Lib. 10. in Lu. c. cuius titu. est, responsione præmij, tomo 5.

§ 3 Præt. Matth. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei: sed Luc. 23. dicitur, quòd vnus eorum, qui crucifixus erat cū Christo, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. ergo videtur, quòd præter latrones blasphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blasphemans. Et sic videtur inconueniens ab euangelistis B narratum, quòd Christus fuerit cum latronibus crucifixus.

SED CONTRA est, quòd Isa. 53. fuerat prophetatum: Et cū scelestis reputatus est.

RESPON. Dicendum, quòd Christus inter latrones crucifixus est, alia quidem ratione quantum ad intentionem iudæorum, alia vero quantum ad dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem iudæorum, duos latrones vtrimque crucifixerunt, sicut dicit Chrysosto.* vt eorum suspitionis fieret particeps: sed non ita euenit, nam de illis nihil dicitur: C huius autem vbique crux honoratur: reges diademata deponentes, assumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata, vbique terrarum crux emicat: quantum vero ad dei ordinationem, Christus cum latronibus crucifixus est: quia vt Hierony.* dicit super Matth. sicut pro nobis maledictum crucis factus est Christus, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur. Secundo, vt dicit Leo* Papa in sermone de passione, duo latrones vnus ad dexteram & alius ad sinistram crucifigūtur, vt in ipsa patibuli specie monstraretur illa, quæ in iudicio ipsius, omnium hominum facienda est discretio. D Et August.† dicit super Ioan. Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit: in medio enim iudice constituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui insultauit, damnatus est: iam significabat quod facturus est de viuis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios vero ad sinistram. Tertio, secundum Hilarium* duo latrones leuæ ac dextræ affiguntur, omnem humani generis vniuersitatem vocari ad sacramentum passionis Domini ostendentes: sed quia per diuersitatem fidelium ac infidelium, fit omnium secūdum dextram sinistramq; diuisio, vnus ex duobus ad dextram eius situs, fidei iustificatione saluatur. Quarto, quia vt Beda* dicit super Mar. latrones, qui cum Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi vel agonem martyrij, vel quælibet arctioris disciplinæ instituta subeunt: sed qui hoc pro æterna gloria gerunt, E fidei dextri latronis fide designantur: qui vero humanæ laudis intuitu, sinistri latronis mentem imitantur & actus.

Homil. 88. in Mat. a quasi in medio a prin. to. 2
Mat. 27. super illud, Venerūt in locum qui dicitur Golgotha. to. 9.
In 4. ser. mo. de passione pass. a princ.
†Aug. tract. 31. in Ioan. tom. 9.
Ca. 33. in Matth. sa te med.
Cap. 15. in Mar. 15. c. 44. secundum eius ord. circa med. t. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Christus debitum mortis non habuit, sed mortem voluntarie subijt, vt sua virtute vinceret mortem, ita etiam non habuit meritum, vt cum latronibus poneretur, sed voluit cū iniquis deputari, vt sua virtute iniquitatem destrueret. Vnde Chrysost.† dicit super Ioan. q latronem in cruce conuertere, & in paradisum inducere, non minus fuit, quàm concutere petras.

Homil. 48. in Io. nō re mote a prin. cip. tom. 3.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum vndecimum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna distinctio cum duabus conclusionib'. Distinctio est: Alia ratione secundum intentionem iudæorum, & alia secundum diuinam electionē Christus inter latrones crucifixus est. Prima conclusio. Christus crucifixus est inter latrones secundū intentionem iudæorum, vt crederetur esse malus inter malos punitus: hoc est conuenienter quidem ad malam eorum intentionem, quia medium consonum fini malo, sed inconuenienter quantum ad euentum quia oppositū euenit, dum Christi crux adoratur, & ab illorum crucibus sic discernitur, & vere totum oppositū euenit. Putauerunt iudæi confundere crucem Christi cū crucibus impiorū, dum simul cum impijs crucifixit, sicut alij periturus erat: sed euenit vt Christi crux fulserit, ita quòd etiā alias memorabiles, quàmuis non venerabiles, reddiderit, vt experientia testatur. Secunda conclusio: Christus secundum dei ordinationē inter latrones conuenienter crucifixus est. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

Ad 2^m dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. vnde Origen.* ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro alijs.

Finalis prio ris^a a prin. hom. 35. in Mat. numma rando, to. 2

Ad 3^m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum, possumus intelligere Mat. posuisse pluralem numerum pro singulari, cum dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secundum Hiero.† quòd primum vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

Lib. 3. c. 16. in med. to. 4.

† Sup illud Mat. 27. latrones improperabãt ei, tom. 9.

¶ *Super Quaestionis quadragesimaesextae Articulum duodecimum.*

Articvlvs XII.

Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

Titulus quaerit an sit dicendũ, de^a passus est ex eo, quòd Christus passus est: hoc est enim quaerere, si passio Christi sit deitati ascribenda.

¶ In corpore vna est conclu: Passio Christi attribuenda est supposito diuino nõ ratione diuinae, sed humanae naturae. Probatur: Vnio naturae vtriusque facta est in persona, salua vtriusque naturae proprietate. ergo &c. Et confirmatur auctoritate Cyrilli &c.

4. con. cap. 55. ad 14.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuẽda. Dicitur enim 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquàm dominum gloriae crucifixissent: sed dominus gloriae est Christus, secundum diuinitatem. ergo passio Christi cõpetit ei secundum diuinitatem.

G

¶ 2 Praet. Principium salutis humanae est ipsa diuinitas, secũdum illud Psal. 36. Salus autem iustorũ a Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videretur quòd non posset nobis esse fructifera.

H

¶ 3 Praet. Iudaei puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tamquàm homicidae Ipsius dei, quod magnitudo poenae demonstrat: hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non pertineret. ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

Sed contra est, quòd Athanasius dicit in epist. ad Epictetum,* Natura deus manens verbum est impassibile: sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem.

Incipit hec episto. Ego arbitrabar.

I

Respon. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* vnio humanae naturae & diuinae facta est in persona & hypostasi & supposito, manente tamen distinctione naturarum, vt scilicet sit eadem persona & hypostasis, diuinę & humanae naturae, salua tamẽ vtriusque naturae proprietate: & ideo, sicut supra dictum est,* supposito diuinae naturae attribuenda est passio, non ratione diuinae naturae, quae est impassibilis, sed ratione humanae naturę. Vnde in epistola synodali Cyrillus dicit,* Si quis non confitetur dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinae naturae ratione naturae passibilis assumptae, non autem ratione diuinae naturae impassibilis.

q. 2. ar. 2. & 3.

q. 16. ar. 5.

Habetur ¶ prima syno do Ephesi. can. 12.

K

Ad primvm ergo dicendum, quòd Dominus gloriae dicitur crucifixus, non secundum quòd est dominus gloriae, sed secundum ꝙ erat homo passibilis.

Ad 2^m dicendum, quòd, sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, mors Christi tamquàm facta mors dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam deus & homo erat qui patiebatur: non enim natura dei laesa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut subditur ibidem, non purum hominem crucifixerunt iudaei, sed deo intulerunt praesumptiones: pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens, chartam disrumpat, ad mortis sententiam deducetur, non tamquàm chartam disrumpens, sed tamquàm verbum imperiale disrumpens. non ergo securus sit iudaeus, tamquàm purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum, erat natum ex natura non prolatum per linguam.

F

Qvaestio XLVII.

¶ *Super Quaestionis quadragesimaeseptimae Articulum primum.*

De causa efficiente passionis Christi.

Deinde considerandum est, de causa efficiente passionis Christi.

Et circa hoc quaeruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Christus fuerit ab alijs occisus, vel a seipso.

¶ Secundo, Ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶ Tertio, Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.

¶ Quarto, Vtrũ fuerit conueniens, vt per manus gentium pateretur, vel potius a iudaeis.

¶ Quinto, Vtrum occisores eius eũ cognouerint.

¶ Sexto, De peccato eorum qui Christum occiderunt.

Titulus occasio nẽ sumpsit ex euangelio, in quo Christus dicit, Nemo tollit animam meam a me.

¶ In corpore articuli vna ponit distinctio bimẽbris, iuxta quae membra respõdetur quaesito duabus conclusionibus cum corollario. Distinctio est, causa alicuius duplicitier: directe agẽdo, vel indirecte, scilicet non prohibendo, cum posset.

¶ Prima conclusio: Christ^a fuit ab alijs non a seipso occisus directe. Probatur: quia persecutores eius intulerunt mortem eius directe & operae efficaci illi mortem.

¶ Secunda conclusio est: Christ fuit causa mortis suae indirecte, scilicet non prohibendo, cũ posset. Probatur haec vltima particula, in qua tota difficultas cõsistit, scilicet cum posset. Probatur autem dupliciter. Et ex parte occidẽtium: quia poterat reprimere, vel in voluntate vel potestate.

Et ex parte animae suae: quia spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturã carnis suae. Probatur quia erat vnita verbo, auctoritate Augu. Corollariũ est: Christus dicitur volũtarie mortu^a. Probatur: quia non tepulit nocumentum a corpore anima, sed voluit corpus succũbere.

¶ Circa secundam conclusionem dubiũ occurrit ex Sco. in 3. sent. dis. 16. q. 2. tenente, ꝙ anima Christi

Articvlvs primvs.

Vtrum Christus fuerit ab alio occisus, an a seipso.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit ab alio occisus, sed a seipso. Dicit enim ipse Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam: ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. nõ est ergo Christus ab alijs occisus, sed a seipso.

¶ 2 Praet. Illi, qui ab alijs occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maxime hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Aug.* in 4. de Tri. longa morte cruciabantur ligno suspensi. In Christo autẽ non hoc accidit: nam clamans voce magna, emisit spiritum, vt dicitur Matth. 27. Non ergo Christus est ab alijs occisus, sed a seipso.

¶ 3 Praet. Illi qui ab alijs occiduntur, per violentiam moriuntur, & ita nõ voluntarie: quia violentum opponitur voluntario: sed Aug.* dicit in 4. de Trinit. quòd spiritus Christi non deseruit carnem inui-

In 1. q. 50. ar tic. 1. ad 2. Et q. 51. ar. 3 corp. Et op. 3. c. 337 & 338.

Lib. 4. c. 13. Paulo post prioc. to. 3.

Lib. 4. c. 16 non longe a prin. to. 3

sus, sed quia voluit, quādo voluit, & quomodo voluit. nō ergo Christus ē ab aliis occisus, sed a seipso.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Luc. 18. Postquam flagellauerint, occident eum.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid potest esse causa alicuius effectus dupliciter. Vno modo, directe ad illud agendo: & hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quia sufficientem causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum & effectu subsequente, qa scilicet ex illa causa, est mors subsecuta. Alio modo, dicitur aliquis causa alicuius indirecte, scilicet quia non impedit cū impedire possit: sicut si dicatur aliquis alium perfundere, quia non clausit fenestram, per quam imber ingreditur. Et hoc modo ipse Christus fuit causa suæ passionis & mortis: poterat enim suam passionem & mortem impedire. Primo quidem adversarios reprimendo, vt eum aut non vellent, aut nō possent interficere. Secundo, quia spiritus eius habebat potestatem cōseruandi naturam carnis suæ, ne a quocumque læsiuo inflicto opprimeretur: quod quidem habuit anima Christi, quia erat verbo dei coniuncta in vnitate personæ: vt Augustin.* dicit in 4. de Trinita. Quia ergo anima Christi nō repulit a proprio corpore nocumentū illatū: sed voluit ꝙ natura corporalis illi nocumēto succumberet, dicitur suam animam posuisse, vel B voluntarie mortuus esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur, Nemo tollit animam meā a me, intelligitur, me inuito: quod enim aliquis ab inuito aufert, qui resistere non potest, illud proprie dicitur tolli.

AD 2^m dicendum, ꝙ vt Christus ostenderet, quòd passio illata per violentiam, eius animam non eripiebat, naturam corporalem in sua fortitudine conseruauit, vt etiam in extremis positus voce ma- C gna clamaret, quod inter alia miracula mortis eius cōputatur. vnde dicitur Marci 15. Vidēs autem Centurio qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait, Vere hic homo filius dei erat. Fuit & mirabile in Christi morte, quòd velocius mortuus fuit aliis, qui simili passione afficiebantur. Vnde dicitur Ioannes 19. quòd eorum qui cū Christo crucifixi erant

Christi nō habuit potestatē præseruandi corpus suū a morte, & propterea non est mortuus volūtarie causaliter, sed affectiue: qa nō fuit indirecte cā mortis suæ ut Auctor dicit, sed cōplacuit sibi sua mors: sicut & S. martyres dūr volūtarie mori.

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter. ex parte quidem corporis: quia corpus Christi erat necessario passiuum mortis ab illis actiuis, scilicet flagellis, clauis &c. Ex parte vero animæ: quia si potuisset præseruare corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore, ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur sequela: quia quilibet homo tenetur se custodire a malis: quia tenetur post deum & animas diligere proprium corpus ex charitate.

¶ Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quoniam nec vnio animæ Christi ad verbū, manifestat animā Christi habuisse hanc potestatē, nec auctoritas Aug. ita hoc tradit, vt non possit glossari, quòd intendit de voluntate secundum affectum, & non secundum causam. Sicut etiam Auctor superius in quæst. 13. ar. 3. ad primum, glossat Dam. Esuriuit, sitiuit, mortuus est Christus, quia voluit. glossa, voluntate diuina: quæ tamen Auctor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, ꝙ de anima Christi dupliciter loqui possumus, scilicet secūdum virtutem naturalē, vel gratuitam in ea manentem, qua. s. ipsa dicitur potens, & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum a læsiuis, nisi gloriam animæ deriuando in corpus, & reddendo illud impassibile, quod fuisset contra mysterium nostræ redemptionis, & contra ordinem incarnationis, quo ab initio definitum est, vt anima existente gloriosa corpus maneret passibile suspensa, vt supra dictum est, redundantia gloriæ in corpus. Discurrendo quippe per omnes gratias infusas manentes in anima Christi, liquido apparet nullam in ea fuisse potētiam aliam ad præseruandum corpus a læsiuis approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi, vt est instrumentum coniunctum deitatis, & sic, vt superius in q. 13 ar. 2 & 3. dixit Auctor, potestatem habuit faciendi oīa miracula ordinabilia in finem incarnationis, hoc est omnes mutationes creaturā præter spectantes ad creationem, & hmōi. Et sic loquitur hic Auctor de aīa Christi, ita ꝙ intendit ꝙ anima Christi, vt organū verbi, poterat & voluntates persecutorum immutare & potestatem eorū impedire, sicut poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conseruare carnē lęsā ne læderetur a flagellis, clauis & quibuscumq; læsiuis, sicut potuit seruare Petrū sup aquas ambulantē &c. Et huius ro in scdo dubio reddetur.

¶ Ad obiectionem ergo Scoti primam, dicitur ꝙ peccat secundū non causam, vt causam. Concesso siquidem toto argumento, nihil aliud habetur, nisi quòd corpus Christi necessario passum est ab extrinsecis cōferendo actiua ad passiuam, s. corpus & animam, secundum se: cum his enim stat quòd anima illa, vt organum verbi potuisset si voluisset, impedire passionem.

¶ Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsam: quia ex quo homo plus animam propriam, quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui cum possit, non custodit proprium corpus a læsiuis propter salutem

A animarum: Christus autem pastor bonus suis ponens animā, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd quia a catholicis acceptatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctum verbi dei, consentaneum rationi est, vt quod singulariter & ineffabiliter assumptū est organū, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumētaliter concurrere. Nam sicut caput est Christus etiam angelorum, & in scientia & gratia & virtutibus prælatus est omnibus, ita etiam potentia instrumentali superoīa sit, quæ possunt diuino organo fieri: omnia enim quæ excellentia sunt & non dedecent Christi animā, sed consonant conditioni eius, credenda sunt inesse illi. Et sic ex vnione animæ Christi ad verbum, manifestatur rōnabiliter potestas hæc (scilicet præseruandi proprium corpus a læsiuis) in anima Christi, vt organum est verbi. Et licet glossari forte possit Aug. ad planam tamen sensum ex cōtextu recurrendum est, & ille tenendus, quicquid glossent alij. Quòd aūt Auctor diuinæ volūtati ibi tribuerit, ꝙ hic humanæ, nō est mirūt quia ipsemet ibi in ar. 3. regulam generalem tradidit interpretandi dicta de potestate instrumentali animæ Christi. s. ꝙ quia D instrumentum non propria, sed principalis agentis potestate agit, ideo opera animæ Christi pure organice, attribuuntur deitati. Et propterea, vtrumq; est verum. s. ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit, volūtate diuina, vt causa principali, & ꝙ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et primum, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur: secundum a sapientibus intelligitur in euangelio traditum, cū dicitur, Nemo tollit animā meā a me: sed ego pono eam. Hoc verbū nullus martyrū quantūcūq; voluntarius ad mortē, potest vere dicere: sed propriū fuit Christo. ergo nō sola voluntas cōplacentiæ, sed causatiua mortis, in Christo fuit.

¶ In responsione ad secundum aduerte, ꝙ duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittens corpus pati ac debilitari vsq; ad mortem, secundū violentiam illati suo corpori tormenti, speciali miraculo fortitudinem ad clamandum effecit. Secundus est, ꝙ Christus per- E misit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculose conseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum, ita ꝙ conseruatio fortitudinis fuit miraculosa, qua conseruatione desinente statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primus modus facilior est, sed multiplicat miracula: quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit, ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secundus autem modus, quem sequitur Auctor in litera, vnico contentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsque ad extremum: ex illa enim pluries clamare potuit. Et altior est, quia vt in litera dicitur, ad hoc Christus conseruauit fortitudinem, vt monstraret, ꝙ nemo tollit animam suā a corpore suo: sed ipse ponit eam.

¶ In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est, quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequàm latrones morerentur: tum

Lib. 4. c. 13. de Trin. tomo 3.

quia lōge plura passus fuerat: isti quia delicatioris erat cōplexionis: tum quia corpus ieiunijs, vigilijs atque laboribus debilitatum habebat: tum potissime, quia passio eius erat pura, scilicet, sine redundantia cōsolationis: latrones .n. consolabantur, alter spe, alter saltē sua sorte cōtentus. Ex parte vero deitatis, & animæ instrumentaliter, fuit volūtaria: quia quandiu voluit conseruare fortitudinem patientiæ fortis fuit: quàm primum autem voluit conserere, reliquit ipsum corpus sibi: & sic statim ex illatis passionibus directe, a sua vero voluntate indirecte, non prohibendo, cum posset, secuta est mors, non expectata latronum morte.

Inf.q.48 artic. 1. & 3. cor. Et 4.cōtra c.55 ad 13.& 16. Et opu 1.cap. 234. Et Roma.5.lec.1. fi.& l.5.fi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenientissimum fuit, vt Christus ex obedientia pateretur. Probat triplicitet. Omnia clara sunt in litera.

¶ Memento colligere ex responsione ad primum & tertiū, quòd Christus sua passione adimpleuit legem totam: charitate quidem & obedientia summa oīa præcepta moralia: sacrificio summo suspsius, omnia cæremonialia: satisfactione summa tantæ pœnę, omnia iudicialia. Et si his iunxeris, quòd in his tribus clauduntur mādata omnia iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positiui secundum genus, videbis quod Christus in sua passione impleuit omnem iustitiā omnis generis iuris, & præcepti.

fregerunt crura, vt cito morerentur: ad Iesum autē cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Mar. 15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur, si iam obijsset. Sicut .n. eius voluntate, natura corporalis conseruata est in suo vigore vsque ad extremū, sic etiam quando voluit, subito cessit nocumento illato.

AD 3^m dicendum, quòd Christus simul & violētiam passus est, vt moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit: quia violentia corpori eius illata est, quæ tamen tantum corpori eius præualuit, quantum ipse voluit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fuerit ex obedientia mortuus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur φ Christus non fuerit ex obedietia mortuus. Obedientia enim respicit præceptum: sed non legitur Christo fuisse præceptum, quòd ipse pateretur. non ergo ex obedientia passus fuit.

¶ 2 Præt. Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex necessitate præcepti: Christus autem, non ex necessitate, sed voluntarie passus fuit. non ergo passus est ex obedientia.

¶ 3 Præt. Charitas est excellentior virtus, quàm obedientia: sed Christus legitur ex charitate passus, secundū illud Ephes. 5. Ambulate in dilectione, sicut & Christ^9 dilexit nos, & tradidit semetipsum ꝓ nobis. ergo passio Christi magis debet attribui charitati, q̄ obedientię.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens patri vsque ad mortem.

RESPON. Dicendum, quòd conuenientissimum fuit, φ Christus ex obedientia pateretur. Primo quidem, quia hoc conueniebat iustificationi humanæ, vt sicut per vnius hominis inobediētiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius hominis obedientiā, iusti constituantur multi, vt dicitur Rom. 5. Secundo, hoc conueniens fuit reconciliationi dei ad homines. vnde dicitur Ro. 5. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius, inquantum scilicet ipsa mors Christi fuit quoddam sacrificium acceptissimum deo, secundū illud Eph. 5. Tradidit seipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Obedientia vero omnibus sacrificijs antefertur, secundum illud 1. Reg. 15. Melior est obedientia quàm victimæ: & ideo

F conueniens fuit, vt sacrificium passionis, & mortis Christi ex obedientia procederet. Tertio, hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit: non enim miles vincere potest, nisi duci obediat, & ita homo Christus victoriam obtinuit per hoc, quòd deo fuit obediens, secundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias. Alias, pro eo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus mandatum accepit a patre, vt pateretur: dicitur enim Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterū sumendi eam, & hoc mandatum accepi a patre meo, scilicet ponendi animam, & sumendi eam. Ex quo, vt Chrysosto. dicit, non est

G intelligendū, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit discere: sed voluntarium monstrauit processum, & contrarietatis ad patrem suspitionem destruxit: quia tamen in morte Christi lex vetus consumata est, secundum illud quod ipse moriens dixit Ioan. 19. Consumatum est, potest intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum passus est, & ex dilectione patris, secūdum illud Ioan. 14. Vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio, surgite eamus hinc, s. ad locum passionis, & etiam ex

Homil. 59. in Ioan. in prin.to.3.

H dilectione proximi, secundum illud Galat. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cæremonialia vero præcepta legis, quę ad sacrificia & oblationes præcipue ordinantur, impleuit Christus sua passione, inquantum omnia antiqua sacrificia, figuræ fuerunt illius veri sacrificij, quod Christus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi, eo scilicet, quòd Christus comparatur ad illa, sicut corpus ad vmbrā. Præcepta vero iudicialia legis, quæ pręcipue ordinantur ad satisfaciendum iniuriam passis, impleuit Christus sua passione: quoniam, vt in Psal. 68. dicitur, quæ non rapuit exoluit, permittens

I se ligno affigi pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra dei mandatum.

AD 2^m dicendum, quòd obedientia etsi importat necessitatem respectu eius, quod præcipitur, tamen importat voluntatem respectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Christi. Nam ipsa passio & mors secundum se considerata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Christus dei voluntatem circa hoc implere, secundum illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam deus meus volui. Vnde dicebat Matth. 26. Si non potest transire a me calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

AD 3^m dicendum, quòd eadem ratione Christus passus est ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediēs fuit

K ex dilectione ad patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus pater tradiderit Christum passioni.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd deus pater non tradiderit Christum passioni. Iniquum enim & crudele videtur esse, φ innocēs passioni & morti tradatur: sed sicut dicitur Deut. 32.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cōclusio: Deus pater tradidit tripliciter Christum passioni. Probat: Christ^9 passus est ex obedientia patris, ergo.

3.di.20.ar. 5 q. 1. Et quol. 1. ar. 3.fi.& Mat. 26.

Et declarat conclusio quo ad omnia membra, scilicet ordinationem, inspirationem, non protectionem: hæc.n. tria inferuntur ex obedientia ordinate: nam obedientia huiusmodi infert I præceptore institutionem, in obedien te inspirationem, in exequutore permissionem.

¶ In responsione ad primũ, nota quòd illa propositio, innocentem hominem passiõi & morti tradere inuitum, est impium & crudele, intelligitur absolute & non in ordine ad deum, cuius sũt vita & mors, qui potest absque impietate & crudelitate innocentem, inuitum tradere passioni & morti, sicut potest pro libito talem annihilare. Vtitur autem Auctor propositione ista tractando de deo, vt ostendat quòd traditio Christi in mortem ab ipso deo, non est secundum se absolute iniusta: quia non inuitus, sed voluntarius traditus est in mortem, sponte obediẽs deo ad hoc. Decuitq; non deum non omnipotentia sua vti in traditione huiusmodi, qui definierat vinci diabolum non potentia, sed iustitia, & propterea vsus ẽ suaui dispositione, tradendo Christum voluntarium ad huiusmodi obediẽtiã.

A deus fidelis, & absque vlla iniquitate. ergo Christum innocentem non tradidit passioni & morti.

§ 2 Præt. Non videtur quòd aliquis a seipso, & ab alio morti tradatur: sed Christus tradidit semetipsum pro nobis, secundum quòd dicitur Isa. 53. Tradidit in mortẽ animam suam. non ergo videtur, quòd deus pater eum tradiderit.

§ 4 Præt. Iudas vituperatur, ex eo quod tradidit Christum iudæis, secundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus est: quod dicebat B propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur iudæi, qui eum tradiderunt Pilato, secundum quòd ipse dicit Ioan. 18. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipsum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. non est autem participatio iustitię cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. ergo videtur, quòd deus pater non tradiderit Christum passioni.

SED CONTRA est, quòd C dicitur Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus passus est voluntarie ex obediẽtia Patris. vnde secũdum tria, deus pater tradidit Christum passioni. Vno quidem modo, secundum quòd sua æterna voluntate pordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem, secundũ illud, quod dicitur Isaiæ 53. Dominus posuit D in eo iniquitatem omnium nostrum. & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundo, inquantum inspirauit ei voluntatem patiẽdi pro nobis, infundendo ei charitatem. vnde ibidem sequitur, Oblatus est, quia voluit. Tertio, non protegendo eum a passione, sed exponendo persequentibus. vnde & legitur Mat. 27. quòd pendens in cruce Christus dicebat, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? quia scilicet potestati persequentium eum exposuit, vt Aug.* dicit, de gratia noui testamenti.

* Art. præced.

* In epist. 120. ex c. 6. & 10. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innocentem hominem passioni & morti tradere contra eius voluntatem, est impium & crudele: sic autem deus pater Christum non tradidit, sed inspirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo ostenditur & dei seueritas, qui peccatum sine pœna dimittere noluit (quod signat Apostolus dicens, Proprio filio suo non pepercit) & bonitas eius in eo, q; cum homo sufficienter satisfacere non posset p aliquã pœnam quam pateretur, ei satisfactorem dedit, quod significauit Apostolus dicẽs, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Ro. 3. dicit, Quem scilicet Christum, proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

AD 2m dicendum, quòd Christus secundum q; deus, tradidit semetipsum in mortem eadem voluntate & actione, qua & Pater tradidit eum: sed inquantum homo, tradidit seipsum voluntate a Patre inspirata. vnde non est contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Christum, & ipse tradidit semetipsum.

AD 3m dicendum, quòd eadem actio diuersimode iudicatur in bono vel in malo, secundum quòd ex diuersa radice procedit. Pater enim tradidit Christũ, & ipse semetipsum, ex charitate, & ideo laudantur, Iudas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem, & ideo ipsi vituperantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulũ quartum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniẽs fuit, vt Chri passio a Iudæis inciperet, & mediantibus ipsis per gentiles finiretur. Probatur: Conuenienter effectus passionis præfiguratus est in modo ipsius passionis: sed fructus inchoauit I Iudæis, & per ipsos peruenit ad Gentiles. ergo conueniens modus fuit, vt Christi passio a Iudæis inciperet, & per ipsos a gentilibus finiret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus: quia enim per mortem Christi homines erant a peccatu liberandi, conueniens videbatur, vt paucissimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Iudæi, ex quorum per- C sona dicitur Mat. 21. Hic est hęres, venite occidamus eum. ergo videtur cõueniens fuisse, quòd in peccato occisionis Christi gentiles, non implicarentur.

§ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed figuralia sacrificia veteris legis non gentiles, sed Iudæi offerebant. ergo neque passio Christi, quæ fuit verum sacrificium, impleri debuit per manus gentilium.

§ 3 Præt. Sicut dicitur Ioan. 5. Iudęi quærebant Christum interficere, non solum quia soluebat sab- D bathum, sed quia patrem suum dicebat deum, æqualẽ se deo faciens: sed hoc videbatur esse solum contra legem iudæorum, vnde & ipsi dicunt Ioan. 19. Secundum legem debet mori, quia filium dei se fecit. videtur ergo conueniens fuisse, quòd Christus non a gentilibus, sed a iudæis pateretur, & falsum esse quod dixerunt, nobis non licet interficere quemquam, cum multa peccata secundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

SED CONTRA est, quòd ipse dominus dicit Mat. 20. Tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

RESPON. Dicendum, quòd in ipso modo pas- E sionis Christi præfiguratus est effectus ipsius. Primo enim passio Christi effectum salutis habuit in Iudæis, quorum plurimi in morte Christi baptizati sunt, vt patet Actuum 2. & 3. Secundo vero iudæis prædicantibus, effectus passionis Christi transiuit ad gentes. et ideo conueniens fuit vt Christus a Iudæis pati inciperet, & postea iudæis tradentibus, per manus gentilium, eius passio finiretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus ad ostendendam abundantiam charitatis suæ, ex qua patiebatur, in cruce positus veniam persecutoribus postulauit. et ideo vt huius petitionis fructus ad iudæos & gentiles perueniret, voluit Christus ab vtrisque pati.

AD

AD 2[m] dicendum, quòd passio Christi fuit sacrificij oblatio, inquantum Christus propria voluntate mortem sustinuit ex charitate. Inquantum autem a persecutoribus est passus, non fuit sacrificium, sed peccatum grauissimum.

AD 3[m] dicendum, quòd sicut Aug.* dicit, Iudæi dicentes, nobis non licet interficere quemquam, intellexerunt, non sibi licere interficere quemquam, propter festi diei sanctitatem, quam celebrare iam cœperant. Vel hoc dicebant (vt Chrysost.* dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam transgressorem legis, sed tanquam publicum hostem, quia regem se fecerat: de quo non erat eorum iudicare. vel quia nō licebat eis crucifigere (quod cupiebant) sed lapidare, quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum est, quòd per Romanos, quibus erant subiecti, erat eis potestas occidendi interdicta.

*Trac. 114. in Ioā. circa med. to. 9.

* hom. 82. in Ioā. post med. illius tom. 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christi persecutores eum cognouerint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd persecutores Christi eum cognouerint. Dicitur enim Matth. 21. quòd agricolæ videntes filium, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite occidamus eum. vbi dicit Hieron.* Manifeste dominus probat ex verbis Iudæorum, principes non per ignorantiam, sed per inuidiam, dei filium crucifixisse: intellexerunt enim eū esse illum, cui pater per Prophetā dicit, Postula a me, & dabo tibi gētes hæreditatem tuam. ergo videtur q cognouerint eum esse Christum, vel filium dei.

* Id inuenit c. 21. Mat. in fi. illi[9] to. 9. & etiam in glos. ordi.

¶ 2 Præt. Ioan. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderūt, & oderūt & me & patrem meum: quod autem videtur, manifeste cognoscitur. ergo Iudæi cognoscentes Christum, ex causa odij, ei passionem intulerunt.

¶ 3 Præt. In quodam sermone Ephesini cōcilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem discerpserit, tamquàm imperatoris disrumpens verbum, ad mortem adducitur, sic crucifigens Iudæus quem viderat, pœnas dabit, tamquam in ipsum deum verbum præsumptiones iniiciens. Hoc autem non esset, si eum esse dei filium, non cognouissent: quia ignorantia eos excusasset. ergo videtur, quòd Iudæi crucifigentes Christum cognouerint esse filium dei.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquam dominum gloriæ crucifixissent. & Act. 3. dicit Petr[9], iudæis loquēs, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. & dominus in cruce pendēs

F dicit, Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.

RESPON. Dicendum, quòd apud iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem, qui eorum principes dicebantur,* (vt dicitur in lib. Quæstionum vete. & nou. Test.) sicut et dæmones, cognouerunt eum esse Christum promissum in lege: omnia enim signa videbant in eo, quæ dixerant futura prophetæ.

* Aug. in lib. q. ex ou. te sta. qui incipit, deus certe q. 66. a med. [illegible]

G Mysterium autem diuinitatis eius ignorabant: et ideo Apostolus dicit, quòd Si cognouissent, nūquam dominum gloriæ crucifixissent: sciēdum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excusabat a crimine: quia erat quodammodo ignorātia affectata: videbant enim euidentia signa diuinitatis ipsius: sed ex odio & inuidia Christi, ea peruertebant, & verbis eius, quibus se dei filium fatebatur, credere noluerūt. Vn ipse de eis dicit Ioā. 15.

H si non venissem, & locutus eis nō fuissem, peccatum non haberent, nūc autem excusationem non habēt de peccato suo. Et postea subdit, Si opera nō fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest, quod dicitur Iob. 21. dixerunt deo, Recede a nobis, sciētiam viarum tuarum nolumus. minores vero, idest populares, qui mysteria scripturæ non nouerant, non plene cognouerunt ipsum es-

I se nec Christum, nec filium dei: licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitauerūt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioā. 7.) tamen postea decepti fuerūt a suis principibus, vt eum non crederēt, neque filium dei neque Christū. vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per principes seducti erant.

K AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorū vineæ, per quos significantur rectores illius populi, qui eum cognouerunt esse hæredem, inquantum cognouerunt eū esse Christum promissum in lege: sed contra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba psalmi, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. si ergo cognouerunt eum esse illum, cui di-

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quintum.

Opusc. 60. c. 15. in fin. Et 1. ad cor. 2. le. 2.

TItulus clarus vt sonat, de hominibus tamen: quia de dæmonibus iam dictum est.

¶ In corpore vna ē distinctio bimēbris, cum conclusionib[9] appositis iuxta mēbra. Distinctio est, quòd apud iudæos quidam erant maiores, quidam minores. De maioribus tres cōclusiones ponuntur. Prima est, q cognouerunt ipsum esse Messiam. secunda, q non cognouerunt ipsum esse deum. tertia, q ignorantia ista non excusauit peccatū eorum. Prima conclusio probatur auctoritate, & ratiōe: quia videbant omnia signa dicta de Messia. secunda pbat auctoritate eadem, adiuncto verbo Apostoli, Si cognouissent. Et hæ conclusiones cum suis probationibus ab Auctore recitatione afferuntur, vt patet in litera. Tertia autem cōclusio ipsius Auctoris est, & probatur: quia eorum ignorātia erat affectata: quia videbant testimonia deitatis Christi sufficiētia, sed ipsi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abijciebāt, nolentes credere. Probatur Ioā. 15. &c.

¶ Aduerte hic, q licet testimonia deitatis Christi essent secundum se sufficiē-

tia ad causandā fidem voluntariā vel coactam hominib[9], qui præsentes fuerunt testimonijs illis, scilicet miraculorum sic factorū ad cōfirmationem doctrinæ, qua dicebat se deum, tamē gratia vnionis personalis non erat vsquequaque clara, tam hominibus quā dæmonibus, antequā mysterium hoc fuisset apertum. nā etsi sciebant, q Messias erat deus & filius dei: non tamen intelligebat in quo sensu verificaretur, quòd esset deus aut dei filius, an p vnionis personalis gratiam, an per aliquā excellentiam singularissimam: quæ dubitatio sublata videtur post Christi passionem, quo ad dæmones, & resurrectionem, quo ad homines, quando aperuit discipulis sensum, vt intelligerēt scripturas, & amplius per Spiritus sancti aduentum, qui promissus fuit doctor omnis veritatis, Ioan. 14.

Principes autem iudæorum ignorantiam suam, non ex ambiguitate modi possibilis ad verificandam Christi deitatem, sed ex praua tate affectus insurrexerunt in Iesum, quocumque modo fuerit deus: & ideo reos seipsus constituerunt omnis excellentiæ, quæ in illo homine erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim, quòd non curarunt attendere testimonijs operū & verborum Christi, sed persequi illū elegerunt, ignorantiam pro excusatione allegare non potuerunt, & hoc est q dominus dicit Ioan. 15. Si nō venissem, &c. vt in litera affertur.

¶ Sed occurrit simile dubium de prima conclusione. s. q maiores cognouerunt Iesum esse Christum. Nam signa & testimonia apparentia, q Iesus esset Christus, licet in se fuerint sufficientia ad hoc testificandum,

ctum est, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur quòd cognouerint eũ esse filium dei. Chrysost.* etiam ibidem dicit, quòd cognouerunt eum esse filium dei. Beda etiam dicit super illud† Luc. 23. Quia nesciunt quid faciunt, Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, qui quem filium dei intellexerunt, crucifigere, quã confiteri maluerunt. sed ad hoc B potest responderi, quòd cognouerunt eum esse filium dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, quòd etiam verum dei filiũ cognouisse dicuntur: quia euidentia signa huius rei habebant, quibus tamen assentire, propter odiũ & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium dei.

Ad 2m dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & postea subditur, Nunc autẽ viderunt C & oderunt & me & Patrem meũ. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eum filium dei nõ cognouerunt.

Ad 3m dicendum, quòd ignorantia affectata non excusat a culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectũ ad peccandum, quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet. et ideo iudæi peccauerunt, non solum hominis Christi, sed etiam tãquam dei crucifixores.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum Christum crucifigentium fuerit grauissimum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Christum, non fuerit grauissimum. non enim est grauissimum peccatum, quod excusationem habet: sed ipse dominus excusauit peccatum crucifigentiũ eum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. non ergo peccatũ eorum fuit grauissimũ.

§ 2 Præt. Dominus dixit Pilato C Ioan. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipse autem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos ministros. ergo videtur fuisse maius peccatum Iudæ proditoris, peccato crucifigentium Christum.

§ 3 Præt. Secundum Philoso-

A ...andum, & videntes illa ad cõfirmationem professionis Christi, debebant credere illum esse Christum: quia tamen de Christo multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Iesu non apparebant, quia in secundo aduentu implenda sunt, & maiores ignorabant illos duos aduentus, & putabant Christũ in primo aduentu regnaturum, & redempturum temporaliter Israel, ideo videntur etiã ignorasse ipsũ esse Christum, ignorantia tamen affectata. Et cõfirmatur hęc ignorãtia: quia etiam discipuli domini ab ipso eruditi, credentes ipsum esse Christum, putabãt quòd in primo aduentu esset tẽporaliter redempturus Israel: dicunt enim, Nos autem sperabam⁹, quòd ipse esset redempturus Israel: Paulus quoque Apostolus dicit se ignoranter peccasse, paternarum traditionũ æmulatorem, significãs, quòd maiores, qui eum docuerãt, ignorabant Iesum esse Christum: vnde statim ingressus in synagogas, prædicabat affirmans, quoniam hic est Christus. Ipse quoque dominus ante principes iudæorum cõfitetur, cum adiuratur confessus esset se esse Christum, subdidit de secundo aduentu glorioso, vt excluderet ab eis excusationẽ suę ignorantiæ: debebant enim inquirere, quo modo hic secũdus aduentus futurus esset, & sic de regno Chri. fuissent edocti, &c. sed ipsi nolentes intelligere, dixerunt, Blasphemauit, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata cæcitas. si enim blasphemia est hominẽ esse Christum filium dei, cur ergo expectando talem futurum Messiam, a Iesu inquiritis, an ipse sit? numquid Christus blasphemus esse debet? Si autem non est blasphemia Christo, sed huic pauperi Iesu, quem audistis post tot miracula suscitasse Lazarum, audite quod hic pauper veniet gloriosus cum potestate, &c. discite quòd paupertas & abiectio nõ facit illum blasphemum, sed testem veritatis: sed deprauatus affectus declinauit ad execrandum hominem.

¶ Ad hoc potest dici, quòd inter maiores erat latitudo & quod illi maiores, qui perspicacius scripturas nouerant, & miracula doctrinamq; Christi videbant, nouerant illum esse Christum: quia vt dicitur Matth. 21. dixerunt, hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebant, tot ignorare potuerunt. Nulli tamen excusati ob ignorantiam fuerunt: quia in promptu habebant, vnde poterant cognoscere testimonia Christi & certificari de dubijs, quo ad excellentiam ab ipso quem vita, doctrina scripturæ, miraculaq; tot commendabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christum, dicere potest quòd cognouerunt ipsum esse Christum, quamuis non cognouerint, qualiter Christus officium consummaturus esset.

¶ Mihi videtur, saluo meliori iudicio, distinguendum inter illud quod iudæorum principes potuerunt, ac debuerunt cognoscere, & id, quod de facto cognouerunt. & dicẽdum, quòd potuerunt ac debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & quòd de facto non cognouerunt Iesum esse Christum. Et primum satis patere potest, ex testimonijs miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo dominus ipse allegat Ioã. 15. Si non venissem & locutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificãtem de se, & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, &c. quo ad A miracula. Secundum autem sua detur ex eo, quòd omnia dicta de Christo non cognouerunt impleri in ipso: prophetarum enĩ erat de ipso, quòd erat futurus rex Israel, & redempturus ex captiuitate Israel & cæ. vnde Magi dixerunt, Vbi est qui natus est rex iudæorum? Et hoc licet modo cognoscatur, quòd de Christo in secundo aduentu intelligitur tẽporaliter, in primo autem spiritualiter tantum, ante Christi tamen resurrectionem non erat hæc distinctio cognita, vt patet ex eo quòd nec ipsi Apostoli a domino edocti, cognoscebant hoc: dicitur enim Luc. 18. quòd cum dominus prædixisset mortem & resurrectionem suã, ipsi nihil horum intellexerunt. Et Ioannes euangelista de seipso etiam testatur, quòd in die resurrectionis credidit, & quòd nondũ sciebat scripturã de resurrectiõe Chri. Discipuli quoq; eũtes in Emaus, dixerunt; Nos sperabam⁹ (procul dubio Iesu viuẽte) quòd ipse esset redẽpturus Israel, quod spectat ad regnum eius, & ad hoc spectant alia dubitanda inducta. Quia ergo distinctio ista duorum aduentuũ Christi erat ignota, principes iudæorũ malitia affectus proprij in Christum velati, reliqua ex scriptura & signis & doctrina testimonia, tanquam insufficientia abiecerunt: cum tamen essent sufficientissima, & secundum aduentum explicantia & promittentia: quin potius, quia Christus rex erat futurus, tamquam vsurpationem D tituli regij ex hoc ipso, quòd Christum se dicebat Iesus, accusauerunt eum coram Pilato, & ex hoc tandem obtinuerunt sententiam mortis illius. Et licet non cognouerint Iesum esse Christum, ignorantia affectata illos velante, dicuntur tamen cognouisse, quia in promptu erat, vnde cognoscerẽt tam ex debito & ex facultate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis toties oblata simul cum doctore tam claro.

¶ De minoribus vero iudæorum tria dicuntur. primum est, quòd non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium dei. secundum est, quòd multitudo non credidit in eum, quamuis aliqui in illum crediderint. tertium est, quòd multitudo seducta fuit a principibus. Ratio primi ponitur: quia non sciebant mysteria scripturarum: secundum patet ex euangelio: tertium colligitur ex euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiam, non subauditur replicari ad principes: quia ly sicut, nõ denotat ibi E similitudinẽ in causa facti, s. ignorantia, sed in facto tãtũ: ita quòd non est sensus, Scio quòd per ignorantiã fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: tunc. n. esset assimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per ignorantiã imitati estis principum vestrorum factum: sic enim est similitudo imitatiua facti tantum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimeseptimæ Articulum sextum.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore tres conclusiones, iuxta tria genera hominũ crucifigentium Christum, s. principes iudæorum, populum iudæorum, & gentiles. Prima conclusio, Peccatum principũ fuit grauissimum ex genere peccati, & ex malitia voluntatis. Secũda: Peccatum aliorum iudæorum fuit grauissimum ex genere peccati,

*Hom. 40. in Mat. in opere imp. a med. to. 2
†cap. 94. secund. ord. Bedæ circa prin. to. 2.

Sup. art. 4. ad 2. fin. Et opusc. 60. c. 18. fi.

phum* in 5. Ethi. Nullus patitur iniustum volens, & sicut ipse ibidẽ dicit, nullo patiente in iustum, nullus facit iniustum. ergo volenti nullus facit iniustum: sed Christus voluntarie est passus, vt supra habitum est.* non ergo iniustum fecerunt crucifixores Christi: & ita eorum peccatum non fuit grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Matth. 23. Et vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit Chrysost.* Quantum ad G veritatem excesserunt mensuram patrum suorum: illi enim occiderunt hoies, isti deum crucifixerũt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* principes iudæorum cognouerunt Christum, & si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excusare. Et ideo peccatũ eorum fuit grauissimum, tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem iudæi, grauissime peccauerũt, quantum ad genus peccati: in aliquo tamen H diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. vnde super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt, dicit Beda,* Pro illis rogat, qui nesciernnt quid facerẽt, zelum dei habentes, sed non secũdum scientiam. Multo autem magis fuit excusabile peccatum gentilium, per quorum manus crucifixus est, q̃ legis sciam nõ habebãt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excusatio illa domini non refertur ad principes iudæorum, sed ad minores de populo, I sicut dictum est.*

AD 2m dicendum, quòd Iudas tradidit ipsum, non Pilato, sed principibus sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato, secundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi: horum tamen omniũ peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæsaris Christum occidit, et etiam q̃ peccatum militum, qui mandato præsidis, Christum crucifixerunt, K non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes sacerdotum.

AD 3m dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut & deus eam voluit: iniquam tamen actionem iudæorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille, qui occidit hominem, iniuriam facit, non solum homini F occiso: sed etiam deo & reipublicæ: sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Ethic.* vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum, vt occideret Christum domini, quamuis eo petente, vt legitur 2. Reg. 1.

QVAESTIO XLVIII.

De Modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articules diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu passionis Christi. Et primo de modo efficiendi: secundo de ipso effectu.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

¶ Secundo, Vtrum per modum satisfactionis.

¶ Tertio, Vtrum per modum sacrificij.

¶ Quarto, Vtrum per modum redemptionis.

¶ Quinto, Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ Sexto, Vtrum causauerit effectum nostræ salutis per modum efficientiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi nõ causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum.n. principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

¶ 2 Præt. Christus ab initio suę conceptionis, meruit & sibi & nobis: vt supra dictum est:* sed superfluum est aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶ 3 Præt. Radix merendi est charitas: sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm ante fecerat.

II. 5. Ethic. c. 9. to. 5. peccati, minus tamen ex circũstantia ignorantiæ. Tertia est, Peccatum gẽtilium fuit grauissimum ex genere peccati, multo autẽ magis excusabile ex ignorantia legis & scripturarum. Vbi videre potes ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimũ ex suo genere, quia ex suo genere fuit occisio non solum hominis tam excellentis innocentiæ, &c. sed etiam dei: genus.n. peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autẽ occisio cõstat, quòd secũdum rem ad verbum incarnatum terminata est: persona.n. illa crucifixa & mortua est. Maior autẽ, & minor grauitas huius grauissimi secundum se peccati, attenditur ex parte ipsorum peccantiũ, ignoranter vel sciẽter, ex maiori vel minori malitia peccantium.

* art. 2. huius q.

* Hom. 45. in Mat. in opere imperf. aliquãtulũ a medio. to. 2.

* art. pced. I arg. 1. & in responsione.

* cap. 94. secund. ord. Bedæ, circa princip.

¶ In responsione ad secundum, quia indecisum ibi relinquitur, an peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum iudæorum, quæritur quod eorũ fuerit grauius. Et dicẽdum est, quòd peccatũ Iudæ fuit grauius: quia ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpote Apostolus, & nõ solum viderat miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, accepta ab ipso potestate, sicut ceteri Apostoli, & confessus est Iesum Christum Matth. 16. approbãdo responsionẽ Petri pro omnibus discipulis, Tu es Christus, &c. Et breuiter supra malitiam cõmunem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinem, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in Psalmo grauius peccatum monstratur, cum dicitur: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique; & si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus (quantum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

* In corp. art.

* li. 5. ethic. c. vlti. non lõge a pñ. tom. 5.

¶ Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum primum.

TItulus clarus est recolentib9, in quo consistit meritorum, scilicet q̃ vendicet sibi ex debito præmium. Et propterea passionẽ Christi operari nostram salutem per modum meriti, est operari sic, vt secundum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio affirmatiue respondens quæsito: Christus per suam passionem, non solum sibi meruit, sed omnibus suis mẽbris salutem. probatur: Christo data est gratia non solum, vt singulari personæ, sed etiam vt capiti ecclesiæ. ergo opera Christi ita se habẽt tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius i gratia constituti ad seipsum. ergo Christ9 per suam passionẽ non solum meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedens patet ex supradictis. Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. Et vere sic est, penetrantibus corpus mysticum Christi esse, sicut vnum eundẽq; hominem: secunda autem consequentia probatur ex eo, quòd quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam meretur sibi salutem: quod probatur Matth. 5. Beati qui psecutionẽ.

Infr. q. 62. art. 5. Et 3. di. 18. ar. 5. Et 4. dist. 1. q. 1. artic. 4. q. 3. Et verit. q. 26. art. 6. ad 20. & ro. 4. li.

* q. 19. art. 4. & q. 34. art. 2.

¶ In responsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici, quòd non est superfluum pluries mereri idem, quoniam

niam est ex pluribus meritis facere sibi idem præmium debitum, & constat quotidie hoc contingere, dum quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt doceret tamen Auctor necessitatē meriti per passionem Christi vltra meritū per alios Chri act9, dixit quòd passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimēta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpā omnem, & pœnam tā naturæ nostræ q̄ singulorum membrorum suorum.

* Tra. 104. in Ioan. nō procul a fi. sem. 9.

* Quæst. 8.

¶ In responsione ad vltimum, aduerte quòd vltra vtilitates enumeratas in artic. 3. quæst. 46. quas intulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Auctore, scilicet quòd quia patiens sustinuit a se quod suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt sibi ex ipso operis genere debeatur illorum salus, pro quibus se sua salute priuauit.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum secundum.*

Titulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione: facere siquidem satis est facere æquale seu sufficiens debito. Præsupponit namque satisfactio debitū, pro quo satisfaciendum est, & debito præsupposito tunc satisfit, quando aliquid exhibetur æqualēs debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis constat (quoniā & offendit deum, & obnoxium erat æternæ pœnæ) quæritur, an passio Christi saluauerit nos per modum satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

* q. 46. ar. 3.

* q. 46. ar. 3. & alijs.

4. cōt. c. 55. ad 23. & 24. Et op. 60. c. 18.

SED CONTRA est, quòd super illud Philip. 2. Propter quod & deus exaltauit illum, &c. dicit Aug.* Humilitas passionis, claritas est meritum, claritas humilitatis est præmium: sed ipse clarificatus est, non solum in seipso, sed & in suis fidelib*, vt ipse dicit Io. 17. ergo videtur, quòd ipse meruerit salutem suorum fidelium.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christo data est gratia, non solum sicut singulari personæ, sed inquantum est caput ecclesiæ, vt scilicet ab ipso redundaret ad membra: & ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem, quòd quicumque in gratia constitutus, propter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam. vnde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus membris suis meruit salutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio, inquantum huiusmodi nō est meritoria: quia habet principium ab exteriori: sed secundum quod eam aliquis voluntarie sustinet, sic habet principiū ab interiori, & hoc mō est meritoria.

AD 2m dicendum, quòd Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternā: sed ex parte nostra erant quædam impedimēta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. vnde ad remouēdum illa impedimenta oportuit Christum pati, vt supra dictum est.*

AD 3m dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita: non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis, quod erat conueniens tali effectui, vt patet ex rationibus* supra inductis de conuenientia passionis Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare, sicut patet in

A alijs pœnitentiæ partibus: eiusdem enim est conteri & confiteri, cuius est peccare: sed Christus non peccauit, secundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo ipse non satisfecit propria passione.

¶ 2 Præt. Nulli satisfit per maiorem offensam: sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione; quia grauissime peccauerunt, qui eum occiderunt, vt supra dictum est.* ergo videtur quòd per passionem Christi non potuerit
B deo satisfieri.

¶ 3 Præt. Satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cum sit actus iustitiæ: sed passio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Christus non est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illud 1. Pet. 4 Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatū, potior est quàm caro.* non ergo Christus sua passiōe satisfecit pro
C peccatis nostris.

SED CONTRA est, quòd in persona eius dicitur in Psal. 68. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfecte non satisfacit. ergo videtur quòd Christus patiendo, perfecte satisfecerit pro peccatis nostris.

RESPON. Dicendum, quòd ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charita
D te & obedientia patiendo, magis deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitæ suæ, quam pro satisfactione ponebat: quæ erat vita dei & hominis. Tertio, propter generalitatem passionis, & magnitudinem doloris assumpti; vt supra dictū est.* et ideo passio Christi non solum sufficiens, sed etiam
E superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiā pro totius mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra sunt quasi vna persona mystica. & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. Inquantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infra pa-

¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Passio Christi nō solum sufficiēs, sed superabundans satisfactio fuit, pro peccatis humani generis. Probatur. Ille proprie satisfacit offenso, qui illi exhibet, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensam: sed Christus patiendo, deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis. ergo. Probatur minor tripliciter, & cōfirmatur, & minor, & conclusio auctoritate Ioā. euangelistæ.

* q. præced. art. 6.

¶ Aduerte hic, quòd aliquid exhibitum offenso, dupliciter potest satisfacere. Primo, ex gratia offensi acceptantis illud exhibitum pro sufficiēti, quamuis illud in se non esset sufficiens pro satisfactiōe, sicut si rex pro iniuria sibi facta acceptet solam petitionem veniæ. Alio modo, ex sufficientia ipsius rei exhibitæ quia scilicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & excellentiæ, vt adæquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In proposito est sermo de satisfactione secundo modo, hoc est satis eūdum se: ita quòd sensus maioris est, quòd ille proprie satisfacit, qui exhibet offenso, quod secundum se est magis ab offenso dilectum, quàm exosa offensa. Et hūc sensum manifestat minor, dicens quòd Christus plus exhibuit patiēdo, quàm offensæ recompensatio exigebat: manifeste enim hic cōparantur secūdum se offensa, & passio Christi. Vnde concluditur quòd Christi passio secundum se est satisfactio superabundans pro peccatis humani generis, & ideo acceptata a deo, & non econtra, quia acceptata, ideo sufficiens. Et hoc probatur

* q. 46. ar. 6.

tebit. Non autem est similis ratio de confessione & cõtritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

Ad 2^m dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixores offendere occidendo, intantum quòd passio Christi sufficiẽs fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

Ad 3^m dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est æstimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, inquãtum scilicet erat caro dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

ARTICVLVS III.

Vtrum passio Christi operata sit per modum sacrificij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata per modum sacrificij. Veritas enim debet responderé figuræ: sed in sacrificijs veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nũquam offerebatur caro humana, quinimmo hæc sacrificia nefanda habebant, secũdũ illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorũ, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. ergo videtur quòd passio Christi sacrificium dici non possit.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacrum signum est: sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. ergo videtur quòd passio Christi nõ sit sacrificium.

¶ 3 Præt. Quicunque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen sacrificij demonstrat: illi autem qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. ergo passio Christi magis fuit maleficium, quàm sacrificium.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis.

RESPON. Dicendum, quòd sacrificium proprie dicitur aliquid factum in honorem proprie deo debitum, ad eum placandum. Et inde est quòd Augu.* dicit in 10. de Ciui. dei, Verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt charitate inhæreamus deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter boni esse possimus. Christus autem (vt ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsum opus quod voluntarie passionem sustinuit, deo maxime acceptum fuit, vtpote ex charitate proueniens. vnde manifestum est, quòd passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem lib. Huius veri sacrificij multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tamquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Et cum quatuor considerentur in omni sacrificio (vt Aug.* dicit in 4. de Trini.) scilicet cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet veritas respondeat figuræ, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figurã excedat. et ideo conuenienter figura huius sacrificij, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium. Primo quidem, quia ex eo quòd est humanæ naturæ caro, congrue pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento. Secundo, quia ex eo, quod erat passibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertio, quia per hoc quod erat sine peccato, efficax erat ad emũdanda peccata. Quarto, quia ex eo quod erat caro ipsius offerentis, erat deo accepta propter charitatem, suam carnem offerentis. vnde Aug.* dicit in 4. de Trin. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, quod pro eis offerretur, quàm humana caro? & quid tam aptũ huic immolationi, quàm caro mortalis? & quid tam mundũ pro mũdandis

bant rationes libere.

¶ In responsione ad primum, dubiũ occurrit circa rationem redditam, qua se potest vnus pro alio satisfacere, & non conteri aut cõfiteri. Assignatur siquidem in litera ratio, quia satisfactio est actus exterior. Contra quam in promptu est obiectio, quòd confessio quoque est actus exterior, & propterea si ratio est valida, infert etiam quod vnus potest confiteri pro alio: & quia hoc nõ est verum, sequitur quod ratio nihil valet. ¶ Ad dubium hoc dicitur, quòd æquiuocatio hic accidit de actu exteriori. Nam actus exterior dupliciter dicitur, vel vt distinguitur absolute contra interiorem, vt videre est actus exterior, imaginari est actus interior. Et secundum hunc sensum procedit obiectio: sic enim confessio est actus exterior: Alio modo sumitur actus exterior secũdum medium, & sic distinguitur contra actum secundum medium interius, hoc est rationis tantum. Vt eoz in moralibus patuit, dupliciter inuenitur medium in actibus nostris, vel medium rationis tãtum, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur, quia in æqualitate rei ad rem consistit, medium autem rationis interius quodãmodo dicitur: quia in proportione intranea rationis in ordine ad operatorem consistit. Quia autem satisfactio in æqualitate rei ad rem consistit, (oportet enim ipsam adæquare debitum, vt patet) ideo dicitur hic, quòd consistit in actu exteriori secundum medium, & in hoc differt cõfessio a satisfactione in proposito. Et hinc prouenit, vt Auctor dicit, quòd satisfacere potest, quis per alium, quo *[illegible]* ad æquale ex-

ternum solũdũ adhiberi possunt externa instrumenta, inter quæ sunt amici non minus, quàm pecunia. Satisfactio autem externum lõ nat adæquationem est enim facere satis, id est sufficiens.

¶ *Super Quæstionis quadragesimaoctauæ Articulum tertium.*

Titulus clarus ¶ In corpore tria, Primo respondetur quæstio vna conclusione: Passio Christi fuit verum sacrificium. Probatur 1 Omne opus quod agitur vt charitate inhæreamus deo, relatum ad ipsum deum, est verum sacrificium: sed Christus seipsum offerendo voluntarie passionem, egit opus acceptissimum, &c. ergo, maior probatur & auctoritate Aug. & quia id proprie dr sacrificiũ, quod fit in honorẽ deo proprie debitum ad eũ placãdũ. Secundo, monstrat excellẽtiã huius sacrificij ex eo quod figuratum est per aliqua sacrificia. Tertio, manifestat summa huius sacrificij excellentia, ex concursu omnium quatuor requisitorũ ad sacrificium in vnum: quia s. Christus est qui offert, & est deus, cui offertur, & est quod offertur, & est pro quo, hoc est pro cuius corpore mystico offertur.

¶ In responsione ad tertium, attende quod iuxta diuersam sacrificij naturam, diuersimode inuenitur facere sacrũ. In sacrificijs n. consistẽtibus in agere, inuenitur facere sacrum ad extra, vt patet in sacrificijs aliarum & aliarum. Sed in sacrificijs, quæ consistunt in pati, inuenitur facere sacrũ. secundũ actionem interiorẽ, qua sponte offert deo suum pati. Et sic Chrs fecit sacrũ in actione interiori: oc cisores aũt eius fecerũt actione exterio re non sacrũ, sed sa crilegiũ maximũ.

Ias. q. 49. ar. 4. cor. Et q. 73. art. 4. cor. Et ad 3. & q. 83. arti. 1. cor. Et op. 60. ca. 18.

* li. 10. c. 5. paulo a pri cip. 10. 5.

* lib. 10. c. 6. in pri. 10. 5.

* lib. 4. c. 14. non longe a fin. 10. 3.

* li. 4. c. 14. med. 10. 3.

G H I K

dis vitijs mortalium, quàm sine coutagione carnalis cooncupisceutiæ caro nata iu vtero, & ex vtero Virginali? & quid tam grate offerri & suscipi posset, q̄ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

*loco citato in argu.

A D 2^m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitor de sacrificijs visibilibus figuralibus. Et etiam ipsa passio Christi licet sit aliquid signatū per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicuius rei obseruandæ a nobis: secoodum illud primæ Pet. 4. Christo igitur passo io carne, & vos eadē cogitatione armamini: quia qui passus est io caroe, desijt a peccatis, vt iam nou hominum desiderijs, sed voluotate dei, quod reliquum est, io catoe viuat temporis.

A D 3^m dicendum, quòd passio Christi ex parte occidentium ipsum, fuit maleficium: sed ex parte ipsius ex charitate patientis, fuit sacrificium. vnde boc sacrificium ipse Christos obtulisse dicitur: oō autem illi, qui eum occideruot.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum passio Christi operata sit nostram salutem per modum redemptionis.

¶ Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quartum.

Inf. q. 49 ar. 2. Et 3. dist. 19. ar. 2. Et 2. dist 19. ar. 4. Et op. 60. c. 18.

*lib. 13. de Trin. c. 13. in psl. 10. 3

TItulus clarus. ¶ In corpore duo fiūt. Primo manifestatur status seruilis generis humani quo ad duo, culpam scilicet & pœnam. Secnudo tādetur q̄sito vna cōclusione, s. passio Chri est nostra redēptio. Primum declaratur quo ad pe catum & diabolum suggestorem auctoritatib*, quo ad pœnā vero ratione clara iu lra. Cōclusio probatur: Passio Chri fuit insficiens & superabūdans satisfactio pro peccat·s & pro reatu generis humani, ergo fuit quasi pretium, quo liberati sumus ab vtraque seruitute· ergo fuit nostra redemptio. Prima cōsequentia ꝓbatur: quia satisfactio habet rationē pretij redemptiui. Probatur auctoritate Dan. 4. Secuoda consequentia clara est ea se. Et amplius declaratur: quia pretiū ob atū a Chro, fuit nō pecuoia, sed ipsemet patiens.

A D QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ passio Christi non sit operata oostram salutē per modum redēptionis. Nullus enim emit vel redimit, quod suū esse nuo desijt: sed homines numqoam desieront esse dei, secūdum illud Psal. 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. ergo videtur quòd Christus oon redemerit nos sua passiooe.

¶ 2 Præt. Sicut Aug.* dicit 13. de Trioita. Diabolus a Christo iustitia superaudus fuit: sed hoc exigit iustitia, vt ille qoi inuasit dolose rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicū t. Cum ergo diabolus creaturam dei, scilicet hominem, dolose deceperit, & sibi subiugauerit, videtor quòd uon debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate.

¶ 3 Præt. Quicumque emit aut redimit aliquid, pretium soluit ei, qui possidebat: sed Christos nou soluit sanguinem suom (qui dicitur esse pretium redemptionis nostræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. noo ergo Christus sua passione oos redemit.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. Petri. 1. Noo corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni imaculati & iocontaminati Christi. Et Gal. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factos maledictum, inquantum pro oobis passus est in ligno, vt supra dictum est.* ergo per passionem suam oos redemit.

*q. 46. ar. 4. ad 3. arg.

RESPON. Dicendum, quòd per peccatom duA pliciter homo obligatus erat. Primo qoidem, seruitute peccati, quia, Qui facit peccatū, seruus est peccati: vt dicitur Ioā. 8. & 2. Pet. 2. A quo quis superatus est, huius & seruus est. quia igitur diabolus hominem superauerat, inducendo eum ad peccatum, homo seruituti diaboli addictus erat. Secundo, quantū ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus, secundum dei iustitiam: et hic etiam est seruitus quædam: ad seruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod nō vult: cum liberi hominis sit vti seipso, vt vult. quia igitur passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato, & reatu pœnæ generis humani, eius passio fuit quasi quoddam pretiū, per qd libe B rati sumus ab vtraque obligatione. Nam ipsa satisfactio, qua quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, pretiū quoddam dr̄, quo seipsum vel alium redimit a peccato & a pœna, ſm illud Danie. 4. Peccata tua eleemosynis redime: Christus autem satisfecit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiusmodi: sed dando id quod fuit maximum, seipsum. s. pro nobis. et ideo passio Christi dicitur esse nostra redemptio.

A D PRIMVM ergo dicendum, quòd homo dicitur esse dei, dupliciter. Vno modo, inquantū subijcitur potestati eius: et hoc modo nūquam homo desijt dei esse. secundum illud Danie. 4 Dominatur excelsus in regno hominum, & cuicūque voluerit, dabit illud. Alio modo, per vnionem charitatis ad eum, C secundum quòd dicitur Rom. 8. Si quis spiritū Christi non habet, hic nou est eius. Primo ergo modo nūquàm homo desijt esse dei. secundo vero modo, desijt esse dei per peccatum. et ideo inquantum fuit a peccato liberatus Christo passo satisfaciente, dicitur per passionem Christi esse redemptus.

A D 2^m dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & deo & diabolo: quantum. n. ad culpam deum offenderat, & diabolo se subdiderat, ei consentiens. vnde ratione culpę non erat factus seruus dei: sed potius a dei seruitute recedens, diaboli seruitutē incurrerat, deo iuste hoc permittiente, propter offensam in se commissam. sed quantom ad pœnam, princi D paliter homo erat deo obligatus, sicut summo iudici, diabolo autem tāquam tortori, secūdum illud Mat. 5. Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iodex tradat te ministro, idest angelo pœnarum crudeli, vt Chrysost.* dicit. Quāuis igitur diabolus iniuste, quantum in ipso erat, hominem sua fraude deceptum sub seruitute teneret, & quantum ad colpam, & quātum ad pœnam: iustum tamē erat hoc hominem pati, deo permittente quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam: et ideo per respectum ad deum, iustitia exigebat, q̄ homo redimeretur, uon autem per respectum ad diabolum.

* Hom. 19. in Mat. in opere imperf. nō lōge a ṗn.

A D 3^m dicendum, quòd quia redemptio requi E rebatur ad hominis liberationem per respectum ad deum, non autem per respectum ad diabolum, non erat pretium soluendū diabolo, sed deo: & ideo Christus sanguinem suum (qui est pretium nostrę redemptionis) uon dicitor obtulisse diabolo, sed deo.

ARTICVLVS V.

Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum quintum.

A D QVINTVM sic proceditur. Videtor quòd esse redemptorem, oon sit propriū Christi. Dicitur enim in Psalm. 30.

TItul° vt sonat, intendus est: ita quòd Christus sumitur, et distinguitur a Patre, & Spiritu

3. di. 19. ar. 4. q. 2.

Redemisti me domine deus veritatis: sed esse dominum deum veritatis, conuenit toti Trinitati. nō ergo est proprium Christo.

§ 2 Præt. Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptiōis: sed deus pater dedit filium suum redemptionem pro peccatis nostris, G secundum illud Psal. 100. Redemptionem misit dominus populo suo, Gloss.[a] idest Christum, qui dat redemptionem captiuis. ergo non solum Christus, sed etiam deus pater nos redemit.

§ 3 Præt. Non solū passio Christi, sed etiam aliorum sanctorum proficua fuit ad nostram salutem, secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est ecclesia. ergo non solum Christus debet dici redemptor, sed etiam alij sancti.

SED CONTRA est, quòd dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: sed solus Christus factus est pro nobis maledictum. ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

RESPON. Dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum: si enim aliquis soluat pro redēptione alicuius rei pretium, quod non est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretium. Pretium autem redemptionis nostræ est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quę est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. vnde vtrumque istorum ad Christum pertinet immediate, inquātum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam, cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi actoris, & a qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. et ideo esse H immediate redemptorem, propriū est Christi, inquantum est homo: quamuis ipsa redemptio possit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gloss.[b] hoc sic exponit, Tu domine deus veritatis, redemisti me in Christo clamante: In manus tuas domine, commendo spiritum meum. Et sic redemptio immediate pertinet ad

[a] gla. inter. ibid.

[b] elicitur ex gl. ord. ibi.

F Spiritusancto, & ab alijs sanctis. Et est sermo de redemptione vniuersali humani generis, quam dictum est in præcedenti articulo esse effectum passionis Christi.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est: Esse redemptorem immediate, est proprium Christi, inquantum homo. Secunda est: Redemptio potest attribui toti Trinitati, vt primæ causæ. Probantur ambæ simul. Vtramque horum scilicet actus solutionis & pretiū solutum, pertinet immediate ad Christum, inquantū homo & ad totam Trinitatem vt primam causam, ergo. Assūptum ꝓ prima parte probatur: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis Christi, quam ipse Christus exoluit. Pro secunda vero: quia vita corporalis Christi erat Trinitatis, vt primæ causæ, & ipsa Trinitas inspirauit animæ Christi, vt poneret vitam suam pro nobis. Consequentia antē probatur: quia ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, & quòd ipse soluat, & ꝙ soluat de suo. Et primum quidem patet: quia alioquī nō redimeret: secundū autem probatur, quia si de alieno redimeret, magis redimeret dominus pretij, quàm ille soluens, vt patet in his, qui de I eleemosynis redimunt captiuos.

¶ Adnecte hic, quòd conuenientium Christo mediante humana natura, duplex est differentia. Quædam enim sunt dispositiones essendi aut patiendi, vt esse calidum mansuetum, flagellatum, crucifixum, tristem, & huiusmodi, & hæc omnino sunt propria Christo, vt distinguitur a Patre & Spiritusancto. Quædam vero sunt actiōes, vt docere, sanare, redimere, saluare, &c. & de his aliter est dicendum secundum rem, & aliter secundū nominum appellationem. Nam secundum rem, dicendum est, quòd actio dupliciter sumitur: scilicet causaliter, vel personaliter. Et hoc est dictu, actionem Christi sumi posse. vel secundum quòd est actio a suis efficientibus exiens, & sic quælibet talis Christi actio est effectiue a tota Trinitate mediate, & ab humanitate Christi immediate: tota siquidem Trinitas saluauit genus humanum, & sanauit infirmos, suscitauit mortuos, &c. ita quòd infra limites causalitatis stando, non magis K verbum quàm Pater & Spiritusanctus saluauit, sanauit, docuit, &c. quia indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. Alio autem modo, s. personaliter sumptæ huiusmodi actiones (hoc est vt terminantur ad hypostasim cuius sunt non dico vt causæ, sed vt hypostasis seu personæ) sic sunt propriæ filio, ita quòd nec Patri nec Spiritusancto conueniunt: ita enim personaliter filius dei docebat, sanabat, redimebat, saluabat per assumptam humanam naturam, quòd nec Pater nec Spiritusanctus personaliter hæc operabatur: nam ille homo docens, sanans, saluans, redimens, &c. erat filius dei: & non Pater nec Spiritus sanctus, nec Trinitas. Secundum vero nominum denominationem considerandum est, an nomen, de quo quæritur importet principaliter actionem vt exeuntem a causa, an actionem vt respicit hypostasim cuius est, an vtrumque: illa enim, quæ principaliter respiciunt causam, inter cōmunia toti Trinitati computanda videntur, vt mortuos suscitare, miracula facere, & reliquas actiones, quas Christus licet mediante humana natura exercuit, principaliter tamen ratione deitatis. Illa vero q determinant hypostasim principaliter, inter propria computāda sunt, vt prædicare, ambulare, admirari, videre & huiusmodi. Quæ autem medio modo, & ad causam, & personā referri indifferenter aut quasi indifferenter se permittunt, distinctione digna sunt, & in horum numero locasse videtur Auctor redemptionem motus, vt puta auctoritate gl. allegatæ in litera su per illud, Redemisti me domine deus veritatis. Posset tamē dici, quòd redemptio, de qua est sermo, gratia materiæ determinat sibi personam Christi: quoniam materia eius est sanguis, seu vita corporea Christi, non qualitercunque, sed passioni mortique exposita: constat siquidem, hæc omnia ꝓpria esse Christo: ac per hoc dicendum est absolute, quòd esse redēptorem humani generis, est ꝓprium Christo: quia ipse personaliter, ita quòd nec Pater nec Spiritusanctus soluit, & de suo personaliter, ita ꝙ nec Patris nec Spiritus sancti personaliter. Et glo. & similia intelligenda sunt causaliter: nec discrepat hoc a literæ doctrina, quæ ad causalitatem attendit. Et potes si vis distinguere, dicendo ꝙ redimere causaliter, est proprium Christo immediate (vt in litera dicitur) quia vt a prima causa mediate, est commune Trinitati: redimere autem personale, est ꝓprium Christo: quia personaliter loquendo, sola Christi persona, & de solius suæ personæ pretio redemit genus humanum, vt patet ex dictis.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit circa illud, Passiones sanctorum proficiunt ecclesiæ non per modum redemptionis: tum quia hoc est contra ipsum auctorem in 4. sent. dist. 20. vbi thesaurum ecclesiæ: ex quo indulgentiæ efficaciam habent, passiones sanctorum continere dicit: tum, quia hoc idem Clemens sextus in extrauaganti de Iubileo quinquagenario expresse dicit. Cōstat autem passiones per indulgentiam applicatas per modum satisfactionis, ac per hoc redemptionis proficere ecclesiæ. igitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sententia huius literæ non est contra doctrinam de efficacia indulgentiarum ex thesauro meritorū Christi & sanctorum, quam esse Romanæ Ecclesiæ doctrinam & ab omnibus amplectendam nuperrime sanctissimus dominus noster Leo decimus per suam decretalem ad me nunc in Germania legatum, significauit in hæc verba (adhibitis censuris contra prædicantes oppositam, vt quidam iam cœperant.) Per præsentes tibi significandum duximus, Romanam ecclesiam, quam reliquæ tamquam matrem sequi tenentur, tradidisse Romanum pōtificem Petri clauigeri successorem, & Iesu Christi in terris vicarium, potestate clauium, quarum est aperire regnum cælorum, tollēdo illius in Christi fidelibus impedimenta (culpam. s. & pœnam pro actualibus peccatis debitā, culpam quidem mediante sacramento pœnitentiæ, pœnam vero temporalem pro actualibus peccatis, secundum diuinam iustitiam debitam mediante ecclesiastica indulgentia) posse pro rationabilibus causis concedere eisdē Christi fidelibus, qui charitate iungente membra sunt Christi, siue in hac vita sint, siue in purgatorio indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & sanctorum: & tam pro viuis ꝙ pro defunctis Apostolica auctoritate indulgentiam concedendo, thesaurum meritorum

torũ Iesu Christi & sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam cõferre, vel per modum suffragij illam transferre consueuisse, ac propterea omnes tã viuos, q̃ defunctos, qui veraciter oẽs indulgẽtias huiusmodi cõsecuti fuerint, a tanta tẽporali pœna s̃m diuinã iustitiã pro peccatis suis actualib⁹ debita liberari, quãta concessa & acquisitæ indulgẽtiæ æquiualet. Et ita ab omnibus teneri & prædicari debere, sub excõmunicationis latæ sententiæ pœna, a qua illam incurrentes ab alio, quàm a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeãt absolutionis beneficiũ obtinere auctoritate apostolica eandẽ tenore præsentiũ decernimus. Hæc ibi. Sed incedit Author de passionibus sanctorum absolute, ita quòd inter passiones Christi & sanctorũ multiplex in proposito traditur differentia. Prima est in verbo, passionis: nam passiones Christi absolute redimunt Ecclesiam: passiones autẽ sanctorum non absolute (vt hic dicitur) sed superflue [illegible] pro nobis [illegible] & in [illegible] gaate [illegible]. Secunda est in verbo redẽptionis: quoniam passio Christi redimit simpliciter: quia a [illegible] culpæ & pœnæ: passiones vero sanctorum non nisi secundum quid redimunt, scilicet a pœna quadam scilicet tẽporali pro actuali peccato debita. Tertia est in verbo, proficiunt: quia passio Christi prodest Ecclesiæ per modum redemptionis, etiam si nulla clauis Ecclesiæ intercedat: sed passiones sanctorum non pro me satisfaciunt, nisi clauiũ auctoritate mihi applicentur. Tot ergo limitationibus opus cum sit ad verificandum, quòd aliquæ passiones sanctorum prosunt Ecclesiæ per modu redemptionis: ac per hoc affirmatiua non nisi secundũ quid sit vera, potuit absq; vllo veritatis præiudicio negatiua simpliciter & absolute asseri, dicendo quod passiones sanctorũ non prosunt ecclesiæ per modum redemptionis. Et cum veritate istius negatiuæ stare iam patet doctrinam de efficacia indulgentiarum ex meritis sãctorũ.

Inf.q.49.a.3. col. 1. & op.3.c.238 fi. & ad Romа.4. fi. & 3.Co.2.

Homil 26. [illegible] pe. f. ho. 3 [illegible] tom.2.

Q.13.ar.2. & 3. & q.43.ar.2.

hominem Christum: principaliter autem ad Deum.

Ad 2ᵐ dicendũ, quòd pretium redemptionis nostræ homo Christus soluit immediate: sed demandato Patris, sicut primordialis actoris.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd passiones sanctorum proficiunt Ecclesiæ, non quidem per modum redẽptionis, sed per modum exempli & exhortationis, secundũ illud 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur B pro vestra exhortatione & salute.

Articvlvs vi.

Vtrum passio Christi operata sit nostrã salutem per modum efficientiæ.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur q passio Christi non sit operata nostrã salutem per modum efficientiæ. Causa enim efficiẽs nostræ salutis, est magnitudo diuinæ virtutis, secundũ illud Isa. 59. Ecce nõ est abbreuiata manus C eius, vt saluare nõ possit. Christus autem crucifixus est ex infirmitate, vt dicitur 2. ad Cor. [illegible]. non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ 2 Præ. Nullum agens corporale efficienter agit nisi per cõtactum, vnde etiam & Christus tangendo mundauit leprosum, vt ostẽderet carnem suam salutiferam virtutẽ habere, sicut Chrys.* dicit. Sed passio Christi non potuit contingere omnes homines. ergo non potuit D efficiẽter operari salutem omniu hominum.

¶ 3 Præt. Non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modum efficientiæ, quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio: sed passio Christi operata est nostram salutem per modũ meriti. nõ ergo p modũ efficiẽtiæ.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbũ crucis, his qui salui fiunt, est virtus Dei: sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. ergo pas- E sio Christ in cruce efficienter operata est nostram salutem.

Respon. Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale, & instrumẽtale. Efficiens quidẽ principale humanæ salutis est Deus. Quia vero humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt supra dictũ est* [illegible]) consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secũdũ hoc, passio Christi A efficiẽter causat salutẽ humanam.

Ad primvm ergo dicẽdum, q passio Christi relata ad Christi carnem, congruit infirmitati assumptæ. Relata vero ad diuinitatẽ, cõsequitur ex ea infinitam virtutem, secundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum est dei, fortius est hominibus, quia scilicet, ipsa infirmitas Christi, inquantum est dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad 2ᵐ dicendũ, q passio Christi, licet sit corporalis, habet tamẽ spiritualem virtutem ex diuinitate vnita. & ideo per spiritualẽ contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei sacramentum, secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatoẽ per fidem in sanguine ipsius.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd passio Christi, secũdum quod comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum vero comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modu meriti. secundum vero quòd consideratur in ipsa carne Christi, agit p modum satisfactionis, inquãtum per eam liberamur a reatu pœnæ: per modum vero redemptionis, inquantum per eam liberamur a seruitute culpæ: per modum autẽ sacrificij, inquantum per eam recõciliamur deo, vt infra dicetur*.

QVAESTIO XLIX.

De effectibus passionis Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ipsis effectibus passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrũ per passionẽ Christi simus liberati a peccato.

¶ Secundo, Vtrũ per eam simus liberati a potestate diaboli.

¶ Tertio, Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.

¶ Quarto, Vtrum per eam simus Deo reconciliati.

¶ Quinto, Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.

¶ Sexto, Vtrum per eam Christus adeptus sit exaltationem.

Articvlvs i.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q per passionẽ Chri

Super quæstionis quadragesimaoctauæ Articulum sextum.

Titulus clar⁹ vt sonat.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cũ duab⁹ cõclusionibus, iuxta ipsa membra. Distinctio est, Causa efficiens duplex: principalis, vel instrumentalis. prima conclusio est: Causa efficiẽs principalis nostræ salutis est De⁹. Secũda est: Passio christi est causa efficiẽs instrumẽtalis nostræ salutis. Probat hæc: Humanitas Christi est deitatis instrumẽtum. ergo oẽs actiones, & passiones Christi operantur instrumẽtaliter virtute deitatis ad salutem humanam. ergo passio Christi efficienter causat nostrã salutẽ. Q.49 ar.1.

¶ Aduerte hic & p responsione ad secũdũ, q passio Christi vt Au[illegible] dicit, tenet locũ medicinę. Et quemadmodum medicina corporaliter ad[illegible] infirmo instrument[illegible] sanat, ita passio Christi [illegible] contactu [illegible], seu hæc in sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiã instrumẽtaliter. Differentia aũt est, quia medicina corporea adhibita, fit instrumẽtũ naturæ ipsius infirmi: medicina aũt passionis non est instrumẽtũ deitatis, & sola adhibitione p fidẽ seu sacramenta eget adhoc, vt nos sanet.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum primum.

Titulus intelligit de liberatione p 3 di. 19. ar. 1.

passiua-

passionẽ Christi vt causam, non qualẽcũque, sed propriã, vt patet ex vltimo argumento.
¶ In corpore vnica conclusio: Passio Christi est propria causa remissionis peccatorum, tribus modis. Probat singulari quo ad singulos modos. Litera est satis clara.
¶ Aduerte, quod cũ passio Christi dicitur causa propria remissionis peccatorũ, intelligitur ita propria quod sola ipsa est, per quam veniam consequimur peccatorum omnes, præter ꝓ præsen s & futuri. ne de eni passioni Christi explicite vel implicite impossibile est secundum potentiam ordinatã, h minem rem ione peccatorũ cõsequi.

sti non simus liberati a peccato. Liberare enim a peccato, est propriũ Dei, secũdũ illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Christus autẽ non est passus secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo per passionem Christi non sumus liberati a peccato.
¶ 2 Præ. Corporale nõ agit in spirituale: sed passio Christi est corporalis, peccatũ autem nõ est nisi in anima, quæ est spiritualis creatura. ergo passio Christi non potuit nos emondare a peccato.
¶ 3 Præ. Nullus potest liberari a peccatu, quod nondum commisit, sed quod in posterũ est commissurus. Cũ igitur multa peccata, post Christi passionem sint cõmissa, & tota die cõmittãtur, videtur ꝙ per passionẽ Christi non simus liberati a pctõ.
¶ 4 Præ. Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectũ inducendum: requirũtur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitẽtia. ergo videtur quòd passio Christi non sit sufficiẽs causa remissionis peccatorum.
¶ 5 Præt. Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidẽ purgantur peccata: sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quæ sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

Sed contra est, quòd dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris ĩ sanguine suo.

Respon. Dicẽdum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primo quidem, per modum prouocantis ad charitatẽ, quia Apost. dicit Rom. 5. Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autẽ consequimur veniam peccatorum, secundum illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundo, passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis. quia.n. ipse est caput nostrum per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tãquã membra sua a peccatis, quasi per pretium suæ passionis: sicut si homo per aliquod opus meritoriũ, quod manu exerceret, redimeret se a peccato, quod pedib[9] commisisset. Sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus. Tertio, per modum efficientiæ, inquantum caro secundũ quam Christus passionem sustinuit, est instrumentũ diuinitatis, ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ licet Christus non sit passus secundum quòd deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum: & ex hoc passio eius habet quandam diuinam virtutem dimittendi peccata, vt dictum est †.

D. 482. In corp. ar.

Ad 2m dicendum, quòd passio Christi licet sit

F corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est instrumentum: secũdum quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

Ad 3m dicendum, quòd Christus sua passione nos a peccatis liberauit causaliter, idest, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcumque peccata quandocumque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quæcumque morbi sanari, etiam in futurum.

G Ad 4m dicendum, quòd quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum (sicut dictum est *) necesse est, quòd singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infra patebit *. Q. 46. ar. 4. & alib. Q. 62. ar. 5.

Ad 5m dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam a peccato mundamur, non est
H fides informis, quę potest esse etiam cum peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

Articvlvs II.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a potestate diaboli.

I Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati a potestate diaboli. Ille enim non habet potestatem super aliquos, in quibus nihil sine permissione alterius facere põt. sed diabolus numquam potuit aliquid in nocumentum hominũ facere, nisi ex permissione diuina: sicut patet Iob. 1. & 2. quòd potestate diuinitus accepta, eum primo in rebus, & postea in corpore læsit. Et similiter Mat. 8. dicitur, quòd dæmones nisi Christo concedente, non potuerunt in porcos intra
K re. ergo diabolus nũquam habuit in hominibus potestatem: & ita per passionem Christi nõ sumus liberati a potestate diaboli.
¶ 2 Præt. Diabolus potestatẽ suã in homines exercet tentando, & corporaliter vexando: sed hæc adhuc in hominibus operatur post Christi passionem. ergo non sumus per passionẽ Christi ab eius potestate liberari.
¶ 3 Præt. Virtus passionis Christi in perpetuum durat (secũdũ illud Heb. 10. Vna oblatione consuma-

¶ Sum[illegible] q[illegible] Art[illegible]

T[illegible] [illegible] hic nouit [illegible] qu[illegible] dia[illegible] ma[illegible] ter[illegible] accessit modum [illegible] sibi traditæ a Deo, cũ diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium iudæorũ, Pilati & suorum passionem aut mortem, nisi Deo potestatẽ dante, vt patet de tẽtatione Iob: multo minus enĩ potuit

fuit in Christū quā in Iob. Et cōfirmatur: quia cum semper diabolus iniquè vtatur potestate sibi data, aut semper ex parte sua excedit modum potestatis, aut nunquam, quia nunquam facit plusquàm sibi permittatur facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic sermo de potestate diaboli absolute de qua procedunt obiectiones ingerentes dubiū: sed de potestate illa, quā diuina iustitia ob peccata humana diabolo, super hominem reliquerat. De qua in litera dicitur, homo suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, & rursus, Deus per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Infra huius siquidem potestatis latitudinem, non cadit actio aliqua contra Iesum Christū, qui omnino expers erat demeriti illius, quo homines sub diabolica erant relicti potestate. Excessit ergo diabolus vt minister diuinę iustitiæ, contra hominē, limites potestatis suæ, dū contra Christum processit: quāuis non excesserit vires potestatis sibi p̄missæ simpliciter, & absolute. Vnde, licet semper inique vtatur sua potestate, siue absoluta, siue vt minister iustitiæ (quia ex iniqua voluntate exequitur iustitiā, non vt iustitiam exequatur, sed vt suam impleat malam voluntatem) incitando tamen & procurando contra Christi vitam corporeā, singulari modo excessit: quia contra alios diuinæ sententię op⁹ iustam ex demerito patiētium originali saltem peccato exercebat, quàm nis inique, contra Christum, nulla erat ratio seuiendi, in quo nullo omnino erat demeritum.

Ar.3.huius quæst.

Li.13.c.14 non lōga a prin.3.

¶ In responsione ad tertium, nota materiam articuli tertij & solutionem eum dictis i ca. p curiosis & admirantibus, de

uit sanctificatos in sempiternum, similiter etiam vbique extēditur: sed liberatio a potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi, adhuc sunt idolatrę) nec etiam erit semper: quia tēpore Antichristi maxime suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum, de quo dicitur 2. ad Thess. 2. quòd eius aduentus erit secundū operationem Satanę, ī omni virtute, & signis, & prodigiis mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. ergo videtur, quòd passio Christi nō sit causa liberationis humani generis a potestate diaboli.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Ioan. 12. imminente passione, Nūc princeps huius mūdi eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero a terra, omnia trahā ad meipsum. Est autem exaltatus a terra per crucis passionem. ergo per eā diabolus est a potestate hominum eiectus.

RESPON. Dicendum, quòd circa potestatem, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt considerāda. Primum quidem, ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatē traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Tertium est, ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem a consecutione salutis impediebat. Quātum ergo ad primum, homo est a potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundū dicendum, quòd passio Christi nos a potestate diaboli liberauit, inquantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. † Quantum vero ad tertium, passio Christi nos a diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a deo, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cū esset absque peccato. Vnde * Aug. dicit in 13. de Tri. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cū in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen: & vtique iustū est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quē sine vllo debito occidit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q non dicitur sic diabolus in homines potestatē habuisse, quasi posset eis nocere, deo non permittēte, sed quia iuste permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suū cōsensum perduxerat.

AD 2m dicēdum, quòd diabolus etiam nunc potest quidē deo permittēte homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus, sed tamen præparatū est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicūque ante passionē Christi diabolo resistebant, per fidē passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nōdū peracta. Quantū aūt ad aliquid, nullus poterat diaboli manus euadere, vt. s. non descenderet in infernū, a quo post passionē Chri, se possunt hoies ei⁹ virtute tueri.

AD 3m dicēdū, q Deus permittit diabolo posse decipere homines ī certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi, est paratū hominibus remedium sa tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligāt, nil deperit efficaciæ passiōis Chri.

tanta libertate ac potestate diaboli i mūdu apparētes: regnat enim in terra plus quàm Christus, intantam creuit secta Machometi, & Christianorū iniquitas.

ARTICVLVS III.

Vtrum per passionem Christi homines sint liberati a pœna peccati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non sint homines liberati a pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati est æterna dānatio: sed illi, qui damnati erāt in inferno pro suis peccatis, nō sunt per Christi passionē liberati, quia in inferno nulla est redemptio. ergo videtur q passio Christi nō liberauit homines a pœna peccati.

¶ 2 Præ. Illis, qui sunt liberati a reatu pœnæ, non est aliqua pœna iniungenda: sed pęnitentibus iniungitur pœna satisfactoria. non ergo per passionem Christi sunt homines liberati a reatu pœnæ.

¶ 3 Præt. Mors est pęna peccati, secundum illud Roma. 6. Stipendia peccati mors: sed adhuc post passionem Christi homines moriuntur. ergo per passionē Christi, non sunt hoies liberati a reatu pœnæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 53. Vere lāguores nr̄os ipse tulit, & dolores nr̄os ipse portauit.

RESPON. Dicēdū, q p passionē Chri liberati sumus a reatu pœnę dupl'r. Vno mō directe, inquātū. s. passio Chri fuit sufficiēs & superabūdās satisfactio p peccatis toti⁹ humani generis. Exhibita āt satisfactione sufficiēti, tollit reatus pęnę. Alio mō, indirecte, inquantū. s. passio Christi est causa remissionis pctī, in quo fundat reatus pœnæ.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Per passionē Christi liberati sumus a reatu pœnę dupliciter, scilicet, directe & indirecte. Probat quo ad primā partē: q passio Christi est satisfactio superabundans pro pœna totius mundi. Quo ad secundam, quia passio Christi liberauit a peccato quo homo meretur pęnam.

Ia.2.q.52.a.5.cor. & q.86.ar.4. ad 3. Et 3. dist. 19.ar.3. Et ver.q.29.a.7.ad 9.

¶ Aduerte hic, q liberatio primo modo respicit pœnā tpalē siue hic, siue i alia vita debitam: liberatio vero secūdo modo respicit pœnam æternam, a qua per passionem Christi liberamur, dum a seruitute pcti originalis & mortalis redimimur. Vtrique siquidē peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quàm mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

¶ In responsione ad secundam nota calcem responsionis, & percipe, quanta sit vis pœnitētiæ sacramentalis, quæ scilicet a sacerdote imponitur in sacramento pœnitentiæ,

Operatur siquidem vltra vires suas, dū parua iouiu satisfactioni Christi sufficiens inuenitur, ac si esset maior.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi sortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatē, & per fidei sacramenta. & ideo damnati in inferno, qui prædicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non possunt.

Ar.1. huius q.10 cor. & ad 4.

AD 2^m dicēdum, quòd (sicut supra dictum est*) ad hoc quòd consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei configurari. Cōfiguramur autem ei in baptismo sacramentaliter, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. unde baptizatis nulla pœna satisfactoria īponitur, quia sunt totaliter liberati per satisfactionē Christi. Quia G vero Christus semel tātum pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non potest homo secundario configurari morti Christi per sacramentum baptismi. unde oportet, quòd illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis sustineant, quæ tamen multo minor sufficit, quàm esset cōdigna peccato cooperante satisfactione Christi.

Ar.1. huius quæst.

AD 3^m dicendum, quòd satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei, vt membra suo capiti, sicut supra dictum est.* Membra autem oportet capiti conformari. & ideo sicut Christus primo quidem habuit gratiam in anima cū passibilitate corporis, & per passionem ad gloriā immortalitatis peruenit, ita & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem a reatu cuiuslibet pœnę: ita tamen quòd primo recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum, quo ascribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes: postmodum vero configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur, secundum illud Aposto. Roman. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

F runt. ergo passio Christi est magis causa indignationis, quam reconciliationis Dei.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 5. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius.

RESPON. Dicendum, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouet peccatum per quod homines, constituuntur inimici Dei, secundum illud Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. & in Psal. 5. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo, inquantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc proprie sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus: sicut cū homo offensam in se commissam remittit propter aliquod obsequium acceptum, quod ei exhibetur. unde dicitur 1. Reg. 26. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. & similiter tātum bonum fuit, quòd Christus voluntarie passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est super omni offensa generis humani, quantū ad eos, qui Christo passo coniunguntur, secundum modum præmissum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quantum ad culpam, quam

H contra eum homines committunt, secundum illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores.

AD 2^m dicendum, quod passio Christi non dicitur quantum ad hoc deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare inciperet, cum scriptum sit Hieron. 31. In charitate perpetua dilexi te, sed quia per passionem Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

AD 3^m dicendum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus: maior autem fuit charitas Christi patiētis, quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit* ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

Alias, ad reconciliādū Deo totum humanum genus.

I

¶ Super Quæstionis quadragesima nona Articulum quartū

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio.: Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum dupliciter, scilicet remouēdo a peccato, & vt sacrificium. Omnia clara sunt in litera. ¶ In responsione ad secundum declaratur, quomodo intelligitur Deum placatum, ex parte scilicet nostri: mutatio enim in nobis non in deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

Supr. q.49. ar. 4. cor. Et 3. di. 19. ar. 5. q. 1. Et op. 60. c. 18.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per passionem Christi simus Deo reconciliati.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus deo recōciliati. Reconciliatio enim nō habet locum inter amicos: sed Deus semper dilexit nos, secundum illud Sap. 11. Diligis omnia quæ

K sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ 2 Præt. Non potest idem esse principium & effectus, vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito: sed dilectio Dei est principium passionis Christi, secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. non ergo videtur quòd per passionem Christi simus reconciliati Deo, ita q de nouo nos amare inciperet.

¶ 3 Præt. Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter deum offende-

¶ Super Quæstionis quadragesimanona Articulū quintum.

Titulus clarus ex consuetudine Ecclesiæ veniens ista parobolica locutione. Vocat enim cæli ianuā per similitudinem ad ianuæ fructum (qui est impedimenta expedirē, ac reddere penetrationem interiorum) introitus dimiox consecutionem: ita q aperiri cæli ianuam est expeditam facere cōsecutionem æternæ beatitudinis, q nulli ante Christi passionem cōcessa est. ¶ In corpore artic. vna est conclusio: Per passionē Christi aperta est ianua regni cælestis: Probatur dupliciter. Primo: tollere peccata humana, quo ad culpam & pœnam omnem, est

3. di. 18. ar. 6. q. 2. & 3. & di. 19. ar. 3. Et 4. di. 4. q. 2. ar. 2. q. 6. Et vers. q. 29. ar. 7. ad 9.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus sua passione aperuit nobis ianuam cæli.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q Christus sua passione non aperuit nobis ianuā cæli. Dicitur enim Prouerb. 11. Seminanti iustitiam, merces fidelis: sed merces iustitiæ est introitus regni cælestis. ergo videtur quòd sancti patres qui operati sunt opera iustitiæ, fideliter cōsecuti essent introitū regni cælestis etiam absq; Christi passione. non ergo passio Christi est causa apertionis ianuæ regni cælestis.

¶ 2 Præt. Ante passionem Christi, Helias raptus est in cælum, vt dicitur 4. Regum. 2. sed effectus non præcedit causam. ergo videtur quòd apertio ianuæ cælestis

non sit effectus passionis Christi.

§ 3 Præt. Sicut legitur Matth. 3. Christo baptizato aperti sunt cæli: sed baptism° præcessit passionē. ergo apertio cæli non est effectus passionis Christi.

§ 4 Præt. Mich. 2. dicitur, Ascēdit pādēs iter ante eos: sed nihil aliud videtur esse pandere iter cæli, quā B eius ianuā aperire. ergo videtur quòd ianua cæli sit nobis aperta, non per passionem Christi, sed per ascensionem eius.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Heb. 10. Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, scilicet cęlestium, in sanguine Christi.

RESPON. Dicendum, quod clausio ianuæ est obstaculū quoddā prohibens homines ab ingressu. C Prohibebātur autem homines ab ingressu regni cælestis propter peccatū: quia sicut dicitur Isa. 35. via illa sancta vocabitur, & non transibit per eam pollutus. Est autem duplex peccatum impediens ab ingressu regni cælestis. unum quidem commune totius humanæ naturæ, qđ est peccatū primi parētis, & p hoc peccatū præcludebatur homini adit° regni cælestis, unde legitur Gen. 3 quòd post peccatum primi parentis, collocauit Deus cherubin, & flammeū gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Aliud autem est peccatū speciale uniuscuiusque personæ, quod per proprium actum committitur uniuscuiusque hominis. Per passionem autem Christi liberati sumus, non solum a peccato communi totius humanę naturæ, & quantū ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis, sed etiam a peccatis proprijs singulorum, qui cōmunicant eius passioni per fidem & charitatē & fidei sacramenta. & ideo per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cælestis. Et hoc est quod Apost. dicit Heb. 9. ꝙ Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Et hoc figuratur Numeri 35. vbi dicitur, quòd homicida manebit ibi, scilicet in ciuitate refugij, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur, quo mortuo, poterit in domum suum redire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti patres operando opera iustitię, meruerūt introitum regni cælestis per fidem passionis Christi (secundū illud Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt re- B gna, operati sunt iustitiā) per quā etiam vnusquisque a peccato purgabatur, quātum pertinet ad emūdationem propriæ personæ. Non tamen alicuius fides vel iustitia, sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ, quod quidem remotum est pretio sanguinis Christi. & ideo ante passionem Christi nullus intrare poterat regnum cæleste, adipiscendo s. C beatitudinem æternam, quæ consistit in plena dei fruitione.

AD 2^m^ dicendū, ꝙ Helias sublevatus est in cęlum aereum: non autem in cælum empyreū, qui est locus sanctorum. & similiter etiā Enoch rapt° est ad paradisum terrestrem, vbi cū Helia simul credit vivere vsq; ad aduentū Antichri.

AD 3^m^ dicendum, quòd (sicut supra dictū est*) Christo baptizato aperti sunt cæli, nō propter ipsum Christū, cui semp cęlū patuit: sed D ad significandum quòd cælū aperitur baptizatis baptismo Christi, qui habet efficaciam ex passione ipsius.

AD 4^m^ dicendum, quòd Christus sua passione meruit nobis introitum regni cælestis, & impedimentum remouit: sed p suā ascensionem nos, quasi in possessionem regni cælestis, introduxit. Et ideo dicitur quòd ascendit pādens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

E *Vtrum Christus per suam passionem meruerit exaltari.*

AD SEXTVM sic proceditur. Vr ꝙ Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis est proprium Deo, ita & sublimitas, secundum illud Psalm. 112. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria eius: sed Christus, secundum quòd homo, habuit cognitionem

nem est aperire ianuam regni cælorum: sed Christus per suam A passionē abstulit omne peccatum quo ad omnia. ergo. Maior probatur ab opposito, quia clausio regni cęlorum nihil aliud est, quàm obstaculū peccati quo impedimur a glo. Probatur auctoritate Isaiæ. Minor probatur auctorit. ſ Apostoli. Secundo, manifestatur conclusio ex figura effect° mortis summi sacerdotis legalis.

¶ Aduerte hic tria. Primo, quòd clausio regni cælorū est priuatio diuinę fruitionis post hanc vitam non qualiscumque, sed ex tali orta & fulta causa, scilicet ex peccato. Et ppterea aperire cælū, nihil aliud est quā tollere peccatū, tā quoad culpā, quā quo ad pœnā: sublato siquidem sic peccato, manifestū est quòd tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia nō nisi vt pœnā retinebat priuationem illam diuina benignitas.

¶ Secundo, quòd Christus sua passione liberauit mēbra sua ab omni & culpa & pœna: quoniā vt Apostolus dicit, abūdantius est Christi donū, quàm fuerit Adæ damnū: sed vt experientia testatur, & ex calce præcedentis art. habes, liberatio ista ordine quodā i executionē mandatur, configurando nos ipsi Christo. Quo fit, vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originalis quàm actualis: sed nos ordine quodā, & media cōfiguratione ad Christum, cōsequimur immunitatem a culpa & pœna totaliter.

¶ Pro quo & responsione ad primū nota tertio, quòd quia primus homo peccauit non solū vt singularis psona, sed ēt vt principiū humanæ naturæ, iō peccatū original erat duplicitar mūdādum: & ex parte, qua singulorum est personarū: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ seminaliter ab Adam descendētis. Et quo ad personalia quidem olim per circūcisionem, vel aliquod sacrificium, & nunc per baptismum purga- A tur humanū genus ab originali peccato. Ad scđm aūt, nec circūcisio olim, nec baptismus postea sufficit, vt patet de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionē: nullus enim illorum liber fuit a pęna clausuræ regni cęlorū. Hæc enim pœna, sicut & mors corporalis ex peccato originali vt naturæ est, consecuta est, & ad utrā que abolendam passio Christi fuit necessaria: quāuis diuersimode ab hac & illa nos eripuerit: quia a spirituali pœna priuationis diuinę fruitionis sic nos liberauit, quòd statī exhibuit effectū. Et inde est, quòd modo baptizati si moriantur statī, beati sunt: beneficium siquidē hoc, est baptismi nō simpliciter, sed ratione status, quo scilicet Christi passio consumata est. Et quia baptismus ad hoc institutus est, vt esset sacramentum in tali statu, quàmuis inchoatiue parum ante ceperit, ideo baptismo attribuitur aperire cælestē ianuā, quod præfiguratum est, cum Chro baptizato, cęli aperti sunt. Sed immortalitatis beneficiū non statim exhibuit, quāuis tūc fecerit, cum mortē nostram moriendo destruxit: sed mediā conformitate nostra ad ipsum mortē tem immortalitatē longe excellentiorē illa, quæ fuit i statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis: cū hoc etiam, quòd in capite nostro, ipso scilicet Christo homine, iam immortalitatem corporis cōsecuti sumus per ipsius passionem. Q.39.ar.5.

¶ *Super Quæstionis quadragesima nona Articulum sextum.*

TItulos clar°, vt sonat.

¶ In corpore duo. Primo declaratur in cōmuni, quid importet meritum, & quo intelligatur iam in malo, quàm i bono. 3.di.18.ar. Secūdo, descēdit ad 4.q.3. propositū in speciali de Christo.

¶ Quo ad primum, dicit i communi meritū importare quandam iustitiæ, nō gratiæ æqualitatem. Et hoc probat auctoritate Apostoli.

¶ Vbi non miteris nouitię,

nouitie, si a merito transitur ad mercedē: quia merces merito respōdet, vt pręmium debitū.
¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter meriti æqualitas secundum iustitiam exerceatur tam in malis quā in bonis, & in malis quidem rationi adiungit exē- Q. 19. ar. 4. & q. 34. ar. 2.
plum de iusta æqualitate circa demeritum furti, cū auctoritate sacræ Scripturæ, & inde infertur simile, proportionaliter fieri iustā æqualitatem circa meri- Episto. 56. ante med. tom. 2.
tum boni.
¶ Vbi aduerte, q in istis iustitia inueniūt duo. s. res exterior, & volūtas interior: verbi grā: ouis furto ablata & volūtas ducēs ad furtū. Si consideretur res exterior (puta ouis dūtaxat) sufficit ad æqualitatem iustitiæ restituatur ipsa ouis: sic eni inequalitas rei facta per furtū, reducitur ad pristinam æqualitatē, vt patet. Sed si super hoc cōsideretur iniqua voluntas furis (qua voluit contempta iustitia publica & proximi plus habere, quàm sibi debetur, & propterea abstulit ouē alienam) sic ad hoc vt hæc iniquitas voluntatis iuncta opeti ad æqualitatem reducatur, iustū est vt minus habeat de suo qui plus q̄ debebatur sibi vsurpauit de alieno: & propterea pro vna ablata oue reddere tenetur quatuor, vnam pro æqualitate rei extra, & tres pro æqualitate iniqui actus. Et quia tā demeritum q̄ meritū, principaliter consistit i volūtate, ideo Auctor in litera tractans de merito Christi, ad æqualitatē, quæ principaliter respicit actiones & passiones, quatenus sunt volūtariæ, se conuertit: & tam in malis, quam in bonis iustitiæ æqualitatem considerauit, prout iusta vel iniusta voluntas minus, vel plus de sibi debitis voluit cū effectu, vt patet in li

omnis veritatis, nō ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione dei & hominis: secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis. ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ 2 Præt. Christus meruit sibi a primo instanti suæ conceptionis, vt supra habitum est *, non autē maior charitas fuit in eo tēpore passionis quàm ante. Cum ergo charitas sit merendi principium, videtur q non magis meruerit per passionem, suā exaltationem q̄ ante.

¶ 3 Præt. Gloria corporis resultat ex gloria animæ, vt Aug. * dicit in Epistola ad Dioscorum; sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantū ad gloriam animæ, quia anima eius fuit beata a primo instanti suæ conceptionis. ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quā tum ad gloriam corporis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediēs vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

RESPON. Dicendum, q meritum importat quandam æqualitatem iustitię, vnde & Apost. dicit Roma. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cum autem aliquis ex sua iniusta volūtate sibi attribuit plus q̄ sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quātum ad id, quod sibi debebatur: sicut cum furatur quis vnam ouem, reddet quatuor vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur eius iniqua voluntas: ita etiā cum aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meret vt sibi amplius superaddatur, quasi merces iustæ voluntatis. & inde est, q sicut dicitur Luc. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autē in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad passionē & mortem, cuius debitor nō erat. Secundo, quantum ad locū, quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertio, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quarto, quātum ad hoc, q est traditus humanæ potestati, secundum quòd ipse dicit Pilato Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi datū tibi esset desuper. & ideo per suā

F passionē meruit exaltationē quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad resurrectionem gloriosam; vnde dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti sessionem meam. i. humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundo, quantum ad ascensionem in cælū vnde dicitur Ephe. 4. Descendit primum in inferiores partes terrę qui autem descendit, ipse est & qui ascēdit super omnes cælos. Tertio, quantū ad cōsessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius, secundum illud Isa. 52. Exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit
G valde; sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. vt phil. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. & hoc est quod subditur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & infernorum. Quarto, quantum ad iudiciariā potestatem, dicitur. o. Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

tera, & hic ad Christi meritum descendit. ¶ Quo ad secundū, præsupposita maiore ex declarata ratione meriti, monstrat sublimendo Christum per suam passionem meruisse quatuor. Omnia clara sunt in litera.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est
H instrumentum meritorij actus. & ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

AD 2m dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animę, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur: sed in passione meruit suam exaltationem per modū cuiusdam recōpensationis, etiam ex parte corporis. iustum est. n. vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectū, acciperet recompensationē in gloria.

AD 3m dicendum, quòd dispensationem quandam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionē
I non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri nō conueniebat, quia anima immediate vniebatur Verbo. vnde decens erat, vt gloria repleretur ab ipso Verbo, sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO L.

De morte Christi in sex articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.

Titulus clar⁹ est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christū mori. Probatur quinq; rationibus. Omnia clara sunt.

DEINDE considerandū
K est de morte Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
¶ Secundo, Vtrum per mortem fuerit separata diuinitas a carne.
¶ Tertio, Vtrum fuerit separata diuinitas ab anima.
¶ Quarto, Vtrū Christus in triduo mortis fuerit hō.
¶ Quinto, Vtrum corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.
¶ Sexto, Vtrum mors eius sit aliquid operata ad nostram salutem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum mori.

Inf.q.52.a.3.cor.Et 4.cõ.c.55.ad 2.Et quol.2.ar.2.cor. Et opu.2.c.9.Et opu.3.cap.234.& 235.fin.Et op.60.c.19.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christũ mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non disponitur per illud, quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nũquã potest esse frigidus: sed filius Dei est fons & principiũ omnis vitæ, ſm illud Psal. 35. Apud te est fons vitæ. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ 2 Præt. Maior est defectus mortis quã morbi, quia per morbum peruenitur ad mortem: sed non fuit conueniens Christum aliquo morbo languescere, vt Chrys. dicit. ergo etiam non fuit conueniens Christũ mori. B

¶ 3 Præt. Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant: sed oppositum nõ perducit ad oppositum. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat: quod quidem Caiphas prophetice dixit, vt Euangelista testatur.

D.904. RESPON. Dicendum, quod [a] conueniens fuit Christum mori. Primo quidem, ad satisfaciẽdum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum, secundum illud Genes. 2. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniẽs satisfaciẽdi pro alio alio modus, cum aliquis se subijcit pœnæ, quam alius meruit, & ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret, secundũ illud 1. Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit, Si aliter post cõuersationem cum hominibus, euanescẽs subito euolarẽt fugiẽs mortem, ab omnibus compararetur phãtasmati. Tertio, vt moriendo, nos a timore mortis liberaret, vnde dicitur ad Hebræ. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant serui-tuti. Quarto, vt corporaliter moriendo similitudinem peccati, i. pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Ro. 6. Quòd enim mortuus est peccato: mortuus est semel, quòd autẽ viuit, viuit Deo: ita & vos existimate mortuos quidẽ esse peccato, viuentes autem Deo. Quinto, vt a mortuis resurgendo, & virtutem suã ostenderet, qua mortem superauit, & nobis spem resurgẽdi a mortuis daret. Vnde Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur, q resurrexit a mortuis, quomodo quidã in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est? C D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secundum quòd deus, non autem secundũ quòd homo: mortuus est autem secundum quòd homo, non secundum quòd Deus. Vnde Aug. [b] dicit cõtra Felician. Absit quòd Christus sic senserit mortem vt quantum in se est vita, vitam perdiderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte susceperat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quã cuncta viuificat. E

Li.cont.Felicia.ca.14.in prin.tom.6.

AD 2m dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ, sed sustinuit mortem ab exteriori illatam, cui se spontaneũ obtulit, vt mors eius voluntaria ostenderetur. A

AD 3m dicendum, quòd vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus, per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit: sicut ille, qui pœnam pro alio sustinet, remouet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

Vtrum in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne.

AD SECVNDVM sic proceditur: q in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne. Vi.o. dicitur Mat. 27. Dominus in cruce pendens clamabat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quod exponens Amb. [a] dicit, Clamabat homo, separatione diuinitatis moriturus: nã cum diuinitas a morte libera sit, vtiq; mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita diuinitas est. Et sic videtur, quòd in morte Christi sit diuinitas separata a carne. B

¶ 2 Præt. Remoto medio, separantur extrema: sed diuinitas vnita est carni mediãte anima, vt supra habitum est †. ergo videtur quòd cum in morte Christi anima sit separata a carne, quòd per cõsequẽs diuinitas sit a carne separata. C

¶ 3 Præt. Maior est virtus viuificatiua Dei quàm animæ: sed corpus mori non poterat, nisi anima separata. ergo multo minus mori poterat, nisi separata diuinitate.

SED CONTRA est, quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, nisi ratione vnionis, vt supra habitũ est †. Sed de filio Dei dicitur id, quod cõuenit corpori Christi post mortem, scilicet esse sepultum, vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus est, & natus ex Virgine, passus, mortuus & sepultus. ergo corpus Christi nõ fuit in morte a diuinitate separatum. D

RESPON. Dicẽdũ, q illud, qđ p gratiã dei cõceditur, nũquã absq; culpa reuocatur. vnde dr Rom. 11. q sine pœnitẽtia sunt dona Dei & vocatio. Multo autẽ maior est gratia vnionis, p quã diuinitas vnita est carni Chri in psona, quã gratia adoptionis, p quã alij sanctificant, & etiã magis pmanẽs ex sui ratione, quia hæc gratia ordinatur ad vnionẽ psonalẽ, gratia aũt adoptionis ad quãdã vnionẽ affectualẽ, & tamen videmus q gratia adoptionis nũquã pditur sine culpa. Cũ igitur Christo nullũ fuerit peccatũ, impossi- E

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Caro Christi remãsit vnita verbo Dei post mortem. Probatur ratione & auctoritate. Ratio est Donũ quod per gratiam Dei conceditur, nũquam reuocatur sine culpa: sed gratia vnionis est maius donum & permanẽtius ex sua ratione quam gratia adoptionis, quæ nũquã perditur sine culpa. ergo. Maior probatur auctoritate Apostoli. Minor, quo ad primam partem cõparationis, quia maius est, esse Deum personaliter quàm esse sanctum. Quo ad secundam vero, quia vnio personalis est permanẽtior, quàm vnio affectualis. Auctoritas est Damasceni.

3.di.3.q.5.ar.1.q.1.& dis.21.q.1.ar.1.q.1.Et quo.2.ar.1.cor.Et quo.4.ar.6.cor.Et opu.3.c.236.& 237.Et opo.60.c.19 fi.

[a] Li. 10. in Luc. i titu. de cõmẽd. spiritus Iesu in med. tom.5.

Q.6.ar.4.

¶ Aduerte hic, q quia illa maior, Nullum donum diuinæ gratiæ perditur sine culpa, locum habet in donis permanentibus: non autem in his donis, quæ solũ consistunt in quodam fieri, vt donũ prophetiæ vel assistẽtiæ, vt gratia miraculorum, quæ altero duorum modo nũ conceditur. Hæc enim, quia nõ sunt dona permanentia, perduntur, hoc est, non semper habentur absque culpa (vt patet) & absq; Dei pœnitẽtia. Et propterea Auctor vtens illa maiore ex auctoritate Apostoli, sub sumpsit non positiuam (vt subsumendum expectabatur) sed comparatiuam respectu doni gratiæ adoptionis. quã cõstat nõ cessare sine culpa, & cõpara tiuam illam

Q.16.ar.4.

nit illā, & quoad maioritatē simpliciter, & quoad maioritatē, secundū illud qd sequitur ad propositum, hoc est secundum permanentiā. Vt hinc scires, quòd maior habet locum i hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum p̄manentium, & q̄ multo magis habet locum in proposito: tum, quia est excellētius donum, quam gratia adoptionis: tum, quia est permanētius. Et de prima quidem excellētia, licet a quibusdam dubitetur, si quis tñ librauerit rationem allatam (scilicet gratia vnionis constituit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis cōstituit esse sanctū: sed longe maius est esse Deum personaliter quā esse sanctū) manifeste videre poterit, sententiam hanc esse verā. In cuius signum, cū communicasset se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secūdum supernaturalē similitudinem beneficio adoptionis (& hæc duo fuerunt cōmunia angelo & homini) ad vltimū reseruauit tamquam summū, cōmunicare se personaliter, & hoc soli homini. Et ex hoc homo constitutus est supra angelos, vt Apostol° ad Heb. probat.

Li. 3. ortho. fid. c. 27. circa fin.

In epi. 120. ex ca. 6. & 10. tom. 2.

¶ De altera autem excellentia, scilicet quo ad permanentiam, manifestum clare est, considerantibus, quòd esse personale est esse substantiale. Nā cū dicitur, Iesus est Dei filius, enūtiatur substantia secundum esse substātiale de substantia: cum autem dicimur nos Dei filij, enuntiatur accidens de substantia mediante etiam accidente, scilicet affectiue parte, in qua consummatur gratia ad optimum: quoniam non nisi diuina fruitione, ad quā ordinata est, cōsummatur. Quāto ergo ex propria ratione

3. dis. 2. q. 1. ar. 1. q. 2. Et quol. 2. ar. 1. cor. Et opusc. 3. ca. 236. Et op. 60. c. 19. fi. & P. 2.

bile fuit q̄ solueretur vnio diuinitatis a carne ipsius. & iō sicut ante mortē caro Christi vnita fuit secūdū personam & hypostasim verbo dei, ita & remansit vnita post mortem, vt s. non esset alia hypostasis Verbi dei & carnis Christi post mortē, vt Dam.* dicit in 3. li.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis: sed ad hoc quòd Deus pater eum exposuit passioni. unde derelinquere ibi, non est aliud, quàm non protegere a persequentibus. uel dicit se derelictum quātum ad illam orationem, qua dixerat, pater si fieri potest, transeat a me calix iste, vt Aug.* exponit in lib. de Gratia noui Testam.

AD 2m dicendum, quòd verbum dei dicitur vnitū carni mediante anima, inquātum caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius dei assumere intendebat: nō autem ita quòd anima sit quasi medium ligās vnita. Habet autem caro ab anima, quòd pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea, inquantum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis. & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

AD 3m dicendum, quòd anima habet vim viuificandi formaliter. & ideo ea præsente, & vnita formaliter, necesse est corpus esse viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter, sed effectiue: non enim potest esse corporis forma. & ideo non est necesse, quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua, quia deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

ARTICVLVS III.

Vtrum in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enī Dominus Ioā. 10 Nemo tollit animā meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Non autem videtur q̄ corpus animam ponere possit, eam a se separādo: quia anima non subijcitur potestati corporis, sed potius econuerso. & sic videtur q̄ Christo, secundum quòd est verbum Dei, conueniat animā suam ponere: hoc autem est eam

F a se separare. ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

¶2 Præt. Athanas.* dicit maledictū qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatū, tertia die a mortuis resurrexisse non cōfitetur: sed nō potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a verbo Dei separatus: totus autem homo componitur ex anima & corpore. ergo aliquando
G fuit facta separatio diuinitatis & a corpore & ab anima.

¶3 Præt. Propter vnionem ad totum hominem, filius dei vere dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortē, verbum Dei remansit vnitum animæ sequeretur, quòd vere dici potuisset, filium Dei esse animam: hoc autem est falsum, quia cum anima sit forma corporis, sequeretur q̄ verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile. ergo in
H morte Christi anima fuit a verbo Dei separata.

¶4 Præt. Anima & corpus ab inuicem separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbum dei remansit vnitum tam corpori quàm animæ Christi, separatis eis ab inuicem per mortem Christi, videtur sequi q̄ verbū dei durante morte Christi, fuerit duæ hypostases, quod est inconueniens. non ergo post mortem Christi remansit anima verbo vnita.

SED CONTRA est, quòd dicit Dama.* in 3. lib. Etsi Christus mortuus est vt homo, & sancta
I eius anima ab incontaminato diuersa est corpore: diuinitas tamé inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico, & corpore.

RESPON. Dicendum, q̄ anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cū corpus vnitum sit verbo Dei mediante anima, vt supra dictū est*. Cum ergo verbum Dei non sit separatum a corpore in morte, multo minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur
K id, quod conuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultū; ita de eo i symbolo dicitur, quòd descendit ad inferos, quia anima ei* ab eius a corpore separata, descendit ad inferos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* exponens illud verbum Ioan. inquit, cum Christus sit verbum, anima, & caro, vtrum ex eo quòd est verbum, posuit animam, an ex eo quòd est ani

permanentius est, esse quàm operari: & esse substantiale, quàm accidentale, & esse substantiale diuinū hypostatice, quàm esse accidentale diuinum adoptiue: tanto permanentius diuinæ gratiæ donum est vnio personalis carnis ad verbum Dei, quàm gratia adoptionis filiorum Dei.

Refertur in sentē. di. 2.

¶ In responsione ad tertium, percipe q̄ Auctor respōdet & ad cōparationem inter Deum & animā in viuificando, per hoc quòd secūdum diuersa causarū genera vtrique conuenit viuificare: ac per hoc cōparatio inefficax est, & sophistice infert, & respondet taciteq quæstioni, prosequendo modū viuificandi effectiue conuenientem Deo per hoc, q̄ Deus nō necessitate naturæ, sed voluntate viuificat. Et intendit per hoc, quòd licet deitas personaliter fuerit præsens carni Chri. post mortē, & haberet maximā virtutem viuificandi effectiue, non propterea sequit, quòd effectiue tūc viuificaret carnē Chri: quia non viuificat naturali necessitate, sed voluntarie: anima autem præsens carni, & viuificat formaliter, & ex necessitate naturæ.

Li. 3. orth. fid. c. 27. in med.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum tertium.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna cōclusio: In morte Christi non fuit separata deitas ab anima, probatur dupliciter. Primo ratione. Verbum dei non est separatū in morte a corpore, ergo multo minus ab anima. Probatur sequela: quia anima vnita est Verbo immediatius quā corpus. Deinde auctoritate Symboli, Quia descendit ad inferos. Omnia clara sunt ex supradictis.

Ar. præc. in arg. 2. & q. 6 ar. 1.

¶ In responsione ad primō, aduerte q̄ responsio secundum expositionem Aug. intelligit

Tract. 47. in Ioā. post med. tom. 9

ma, an iterum ex eo quòd est caro. A Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur, quòd aliquando anima illa separata est a uerbo, quod est falsũ: mors enim corpus ab anima separauit, a uerbo autem animam separatam nõ dico: si uero dixerimus, quòd ipsa se anima ponat, sequit quòd anima ipsa a se separata sit, quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suã ponit, & iterum eam sumit, nõ potestate sua, sed potestate uerbi in- B habitantis carnẽ: quia sicut supra dictum est, per mortem non est separata diuinitas uerbi a carne.

Ad 2^m dicendum, quòd in uerbis illis Athanasius non intellexit, quòd totus homo denuo sit assumptus, id ẽ, omnes partes eius, quasi uerbum dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem: sed quòd iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione reintegrata per iteratam unionem animæ, & C corporis.

Ad 3^m dicendum, quòd uerbũ dei propter unionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habẽs humanam naturam. Anima autẽ & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ: unde ꝓpter unionem uerbi ad utrumq; eorum, nõ sequitur quòd uerbum dei sit anima uel corpus: sed quòd sit habẽs animam uel corpus.

Ad 4^m dicendum, quòd sicut Dam. *dicit in 3. li. quòd in morte Chri D sti est separata anima a carne, non est una hypostasis in duas hypostases diuisa: nam & corpus et anima Christi secundum idem ex principio in uerbi hypostasi habuerunt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulum eorum mansit, unam hypostasim uerbi habens. Quare, una uerbi hypostasis, uerbi & animæ & corporis extitit hypostasis: numquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypostasim, præter uerbi hypostasim. Vna enim semper uerbi E hypostasis, & numquam duæ.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd Christus ĩ triduo mortis fuerit homo: dicit enim Augustin. * in primo de Trinitate Talis erat illa susceptio, quæ deũ hominem faceret, & hominem A deum: sed illa susceptio non cessauit per mortem. ergo uidetur quòd per mortẽ nõ desierit esse hõ.

§ 2 Præte. Phil. † dicit in 9. Ethico. quòd unusquisque homo est suus intellectus: unde & post mortem, animam Petri alloquentes dicimus, sancte Petre ora pro nobis. Sed post mortem filius Dei nõ fuit separatus ab anima intellectuali. ergo in illo triduo filius dei fuit homo. †l.9.c.4. ante med. t.5.

§ 3 Præte. Omnis sacerdos est ho- B mo: sed in illo triduo mortis, Christus fuit sacerdos: aliter enim non uerũ esset quod dicitur in Ps. 109. Tu es sacerdos in æternum. ergo Christus in illo triduo fuit homo.

Sed contra, Remoto superiori, remouetur inferius: sed uiuum siue animatum est superius ad animal & ad hominem: nã animal est substantia animata sensibilis: sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit uiuum neque C animatum. ergo non fuit homo.

Respon. Dicendum, quòd Christum [d] uere fuisse mortuum, est articulus fidei: unde asserere omne illud, per quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem. Propter quod, in epistola synodali* Cyrilli dicitur: si quis non confitetur dei uerbum passum carne, & crucifixum carne, et quòd mortẽ gustauit carne, anathema sit. Pertinet autem ad ueritatem mortis hominis uel animalis, quòd per mortem desinat esse homo uel animal: mors enim hominis uel animalis prouenit ex separatione animæ, quę complet rationem animalis, uel hominis, & ideo dicere Christũ in D triduo mortis hominem fuisse, simpliciter & absolute loquendo, erroneum est. Potest tamen dici quòd Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen cõfessi sunt Christum in triduo hominem fuisse, dicentes quidem uerba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide, sicut Hugo de sancto Vict.* qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem, quia dicebat animam esse hominẽ, quod tamen est falsum, ut in prima parte ostensum est.† Magister etiam sententiarum in 22. dist.* tertii lib. posuit, quòd Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione, quia credidit quòd unio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficit ad hoc, quòd aliquid sit homo, quòd habeat animam humanam & corpus, siue coniun- E cta siue non coniuncta: quod etiam patet esse falsum ex his* quæ dicta sunt in 1. parte, & ex his quæ supra dicta sunt† circa modum unionis.

Habetur in Cõc. Eph. ca. 12.

In l. 2. de sacra. 1. parte c. 11

Q. 75. ar. 4.

*l. 3. sen. di. 22. parag. 1

*1. 1. qu. 75. ar. 4

†q. 2. art. 5.

Ad primvm ergo dicendum, quòd uerbum dei suscepit animam & carnem unitam, & ideo illa susceptio, fecit deum hominem, & hominem deum: non autem cessauit illa susceptio per separationem uerbi ab anima uel a carne, cessauit tamen unio carnis, & animæ.

Ad 2^m dicendum, quòd homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo: sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo uirtualiter consistit tota dispositio hominis: sicut si re

ctor

---

intelligit nomine animæ, ipsam animæ substantiam secũdũ seipsam, & ideo uersatur inter angustias distinctionum. Planior autem sensus Euãgelici textus est, intelligere animæ nomine, ipsam quidem animam, non ut in se quædam substantia est, sed ut substãtialiter animat: sic. n. anima formaliter sanitur, & absque omni quæstione liquet, quòd ipse dei filius, qui loquitur dicens,
In corp. ar. ego pono animam meam, posuit animã suam, tollendo animationem illius: tollitur siquidem animare per hoc ipsum, quòd anima separatur a corpore, & iterum sumpsit eam, dũ iterum iunxit animã corpori: ponere enim animam formaliter (hoc est ut animã) nihil aliud est quam mori. Et in hoc sensu plaries inuenitur nominata anima, ut est illud, Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis, & illud, qui odit animã suam in hoc mũdo, in uitam æternã custodit eam.

¶ Tu autem, qui sermonis formalis non es capax, aut ad plebem loqueris, potes eandem sententiam seruando, glossare
l. 3. orth. fi. c. 27. a med. animam, hoc est uitam corporalem: sic enim fili' dei posuit animam suam, hoc est uitam suã, & iterum sumpsit eam, & similiter, Pastor bonus ponit uitam suã pro, &c. & sic de aliis. Hoc in idẽ redit: quia ipsa animatione, qua anima animat corp' consistit uita corporea cuiusq; hominis.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quartum.*

3. di. 22. q. 1 artacu. 1. Et quol. 2. art. 1. Et quo. 3. ar. 4. cor. fi. Et quol. 4. ar. 1. Et op. 3. c. 236. Et opu 60. ca. 20. fi. *lib. 1. c. 14. circa prin. to. 3

In titulo Christus significat personã diuini Verbi secundum eam dispositionem, quam de facto habebat in triduo illo, scilicet quòd erat unita animæ & corpori Christi separatis adinuicem.

¶ In corpore tria sunt, Primo, respondetur quæ sito una conclusione: Dicere Christum in triduo mortis hominẽ fuisse, simpliciter & absolute loquẽdo, erroneum est, Probatur: Ad ueritatẽ mortis hominis uel animalis pertinet, quòd desinat esse homo uel animal, ergo dicere Christum in triduo mortis hominẽ, &c. Antecedens probat: quia mors cõsistit in separatione animę quę complet rationẽ hominis & animalis. Cõsequentia probatur, quia asserere omne illud, ꝑ quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem: quod probatur, quia articulus fidei est de morte Christi, & auctoritate Cyrilli. Secundo dicitur, quòd potest dici Christum in triduo fuisse hominem mortuum. Et in promptu ratio est: quia ly mortuus, est cõditio diminuens, sicut ly pictus, aut lapideus: Tertio excusant Hugo & Magister sententiarum. Omnia clara sunt ex antedictis. D. 906.

ctor ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

AD 3^m dicendum, quòd esse sacerdotem, connenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character: unde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, & multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit idem numero corpus Christi uiuentis & mortui.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit idem numero corpus Christi uiuentis, & mortui. Christus enim uere mortuus fuit, sicut & alii homines moriuntur: sed corpus cuiuscumque alterius hominis, non est simpliciter idem numero mortuum & uiuum: quia differunt essentiali differentia. ergo neq; corpus Christi, est simpliciter idẽ numero mortuum & uiuum.

§ 2 Præt. Secundum Philos.* in 5. Metaphysic. Quæcumque sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero: sed corpus Christi uiuum, & mortuũ, fuit diuersum specie, quia non dicitur oculus aut caro mortui nisi æquiuoce, ut patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphysi.* ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero uiuum & mortuum.

§ 3 Præt. Mors est corruptio quædam: sed illud quod corrũpitur corruptione substantiali, postquã corruptum est, iam non est: quia corruptio est mutatio de esse in nõ esse. Corpus ergo Christi postquã mortuum fuit, non remansit idem numero, cum mors sit substantialis corruptio.

SED CONTRA est, quòd Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum: Circunciso corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum dei uerbũ, hoc erat in sepulchro positum: sed corpus Christi uiuum fuit circuncisum & in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. ergo hoc idem corpus, quod fuit uiuum, fuit etiam mortuum.

RESPON. Dicendum, quòd hoc quod dico simpliciter, põt accipi dupliciter. Vno modo, secũdũ quòd simpliciter idẽ ẽ, quod absolute: sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, ut Philos.* dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuũ et uiuũ, simpliciter fuit idẽ numero: dicitur. n. aliquid esse idẽ
F numero simpliciter, quia ẽ supposito idem. Corpus autẽ Christi uiuũ & mortuũ, fuit supposito idẽ: quia nõ habuit aliam hypostasim uiuum & mortuum, præter hypostasim uerbi dei, ut supra dictũ est* & hoc modo loquitur Athan.† in auctoritate inducta. Alio modo simpliciter idem est, quod omnino uel totaliter, et sic corpus Christi mor
G tuum & uiuũ non fuit simpliciter idem numero, quia non fuit totaliter idem, cum uita sit aliquid de essentia corporis uiuentis: est enim prædicatum essentiale, non accidẽtale: unde consequens est, ꝙ corpus, quod desinit esse uiuum, non totaliter idem remaneat: si autem diceretur ꝙ corp᷒ Christi mortuũ totaliter idem remaneret, sequeretur ꝙ nõ esset corruptũ, corruptione dico [d] mortis: quod est hæresis
H Gaianitarum, ut Isido.* dicit & habetur in Decretis† 24. qu. 3. Et Damas.* dicit in 3. lib. ꝙ corruptionis nomen duo significat, uno modo separationẽ aiæ a corpore, & alia huiusmodi, alio modo perfectã dissolutionem in elemẽta. ergo incorruptibile dicere corpus Domini secundum Iulianum, & Gaianum, secundum primũ corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in ueritate mortuum esset, nec secundũ
I ueritatem saluati essemus: secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corpus mortuum cuiuscumq; alterius hominis, non remanet unitũ alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuũ. Et ideo corpus mortuum cuiuscũq; alterius hominis,* non est idem simpliciter, sed ſm quid: quia ẽ idem secundum materiam, non autem idem secundũ formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est.†

AD 2^m dicendum, ꝙ quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autẽ specie est idẽ secundum formam, ubicumq; suppositum subsistit in una sola natura, oportet ꝙ sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis: sed hypostasis uerbi dei subsi-
K stit in duabus naturis, & ideo quamuis in Christo nõ remaneat corpus idẽ ſm speciẽ humanæ naturæ, remanet tamen idẽ numero secundũ suppositũ uerbi dei.

AD 3^m dicendum, quòd corruptio & mors non cõpetit Christo ratione suppositi, secundum quod attẽditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam inuenitur differentia mortis & uitæ.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.

Quol. 1. ar. 2. Et quo. 3 ar. 4. ad 1. Et quol. 4. q. 5. — Titulus ut sonat. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum conclusionibus duabus iuxta numerum mẽbrorũ. Distinctio est. simpliciter sumitur duabus significationibus, uel ut significat nullo addito, uel ut significat totaliter. Prima conclusio est, sumendo simpliciter primo mõ: Corpus Christi uiuũ, & mortuũ fuit idẽ numero sĩpliciter. Probatur, quia fuit idẽ suppositaliter, & sic loquitur Ath. Secunda cõclusio est, sumẽdo simpliciter secundo modo: corp᷒ Christi uiuũ & mortuum non fuit idem numero simpliciter. Probatur primo, quia uita est de essentia corporis uiuentis: quia est prædicatũ essentiale & nõ accidẽtale. Probatur secundo ex opposito: quia si diceretur remãsisse totaliter idẽ, sequeretur ꝙ non esset corruptum corruptione mortis, quæ est hæresis Gaianitarum. Et ad hoc afferũtur auctoritates.

L. 5. me. tex. 12. 10. 3 — li. 2. de anima, text. 9. & 7. meta. tex. 35. 10. 2 & 3.

¶ Aduerte hic, quòd Auctoris doctrina procedit ex supposita unitate formæ substãtialis in homine: tenentes .n. plures formas in homine (puta formã corporeitatis aut misti, cui superadditur anima) euaderẽt consequentiã in litera factam, dicendo quòd in morte Christi facta est separatio animæ a corpore, & sic fuit ibi corruptio mortis, sed corp᷒ remãsit cũ illamet corporeitatis forma quã prius habebat, & propterea corp᷒ Christi, inquãtum corpus remansit totaliter idẽ numero, & dicere hoc, nulla ẽ hæresis. Et ad Philosophiam declinãdũ esset, si hoc esset discutiendum. Hãc siquidẽ uiam tenet Scotus, qui addit aliud manifeste aliẽnũ a philosophia. s. ꝙ fuit corruptio tũc sine generatione, corporis quippe fuit homo separatiõe animæ a corpore, & nihil genitũ est. Cõtra hos nõ loquitur litera, quę de unitate numerali corporis Christi uiui & mortui tractat, & ueritatẽ ꝓ se nucã tradit. Nã si corpus Christi remãsisset oĩo idẽ qđ prius, oporteret ꝙ remãsisset uiuum eadẽ uita, alioquin aut uita nihil illius fuisset nisi accidẽs, aut nõ totaliter remãsisset idẽ, deficiẽte aliqua eius substãtia. s. uita. Quo circa Scotus corpus Christi tenet omnino idẽ, quatenus est corpus, & nõ quaten᷒ erat uiuũ. Adducit aũt aliã formã genitã in Christi corpore tenet. s. formã cadaueris, per quã erat corpus, q̃a naturalis ordo habet, ut semper corruptio uni᷒ sit generatio alterius, imo prius natura intẽdit generatiõ, q̃ corruptio. Et unã tantũ in composito formã, in ara peripatetica doctrinam bene perspectam nouimus.

Circa med. illios. loci. Ego arbitrabar. — L. a. Tupi. la 6. illius t. 1.

Ar. 1. huius q. — † In arg. sed contra. — D 906. Isid. 8. etymol. c. 5. — † In Decre. 24. q. 3. cap. Quidã sũt hæretici a me. — *Dam li. 3. c. 28. in pri. — D. 404. — In corp. ar.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ mors Christi nihil ope-

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum sextum.

Titulus ut sonat. ¶ In corpore una distinctio bimẽbris cũ cõclusionib᷒ tribus. Distinctio est ꝗ mor- — Tus. qu. 53. ar. 1. cor. Et q. 56. art. 1. ad 4. Et ad Gal. 2.

te

ce, uel in fieri, uel in facto esse. Prima con clusio est : De morte Chri in fieri, idē est iudiciū qd' de passione Chri. Declaratur, quis mors i fieri, fuit ipsa passio Chri : secūda cōclusiō Mors Christi in facto esse nō potuit operari salutē nostrā per modū meriti, sed efficientiæ prima pars in littera nō probatur : secūda probatur : Per mortē deitas non est separata a carne. ergo quicqd circa carnē Christi ab anima separata cōtigit, fuit nobis salutiferū uirtute Deitatis unitæ : tertia cōclusio est : Mors Christi operata est destructionē utriusq; nostræ mortis, s. animæ & corporis. Probat : Mors christi fuit priuatio propriæ uitæ, ergo effectus eius propriè est remotio nostrorū impedimētorū æternæ uitæ, ergo est remotio utriusq; mortis uitæ. Prima conse quētia probatur: quia cōsideratur ppriè ali cui' causæ effect' fm similitudiné causæ se cūda uero, qa utraq; mors cōtrariatur æternæ nræ saluti cōtum mace Et cōsi mal cō clubo auctoritatib'. ¶ Aduerte hic, quod mors in facto esse, sa tenet ex parte corporis in sō. a. dicitur anima mortua, sed corpus dicitur, & ē mortuū. Et quia corpus Christi mortuū erat inanimatū, & meritū principaliter cōsistit in actu animæ, ideo Auctor in littera pro constituit, pp se noto, reliquit primā partē secūdæ cōclusionis, s. q mors Christi in facto esse nō fuit meritoria : erat. n. in eo pore mortuo, i quo nullū erat principiū merēdi. Et quia erat in illo corpore mortuo principiū efficiē di s. deitas, ideo asseritur q efficere potuit, et co nāq; q dī tas corpore Christi ut instrumēto meba tur, consecutū est, ut corpore illo affecto priuatione uitæ usa est, ut mgaao ad eau sandā in nobis destructionē utriusq; mortis, iuxta illud : Qui mortem nostrā moriendo destruxit.

Li.c.3. circa fi. to.3

Quæst.49

rata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædā priuatio; est enim priuatio uitæ; sed priuatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam uirtutem agendi. ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

¶ 2 Præt. Passio Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. sic autem non potuit operari mors Christi: nam in morte separatur anima a corpore, quæ est merēdi principium. ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

¶ 3 Præte Corporale non est causa spiritualis: sed mors Christi fuit corporalis. nō ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in 4. de Trinita. Vna mors nostri Saluatoris, scilicet corporalis, duabus mortibus nostris, id est animæ & corporis, saluti fuit.

RESPON. Dicendum, quòd de morte Christi dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est in fieri: alio modo, secundum quòd est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quā do aliquis per aliquam passionem uel naturalem uel uiolentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi, & de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ secundum id, qđ de passione supra dictum est.* Sed in facto esse mors Christi consideratur, secundum quòd iam facta est separatio corporis, & animæ, & sic nunc loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solum per modum efficientiæ, inquantum scilicet, nec per mortem diuinitas separata fuit a Christi carne, & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum uirtute diuinitatis unitæ. Consideratur antē proprie alicuius causæ effectus secundum similitudinem causæ: unde quia mors est quædam priuatio uitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum, quæ cōtrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ, & mors corporis. & ideo per mortē Christi dicitur esse destructa in nobis, & mors animæ, quæ est per peccatum nostrum (secundum illud Romano. 4. Traditus est, scilicet in

A mortem, propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud primæ ad Corinthio. 15. Absorpta est mors in uictoria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex uirtute diuinitatis unitæ, & non ex sola ratione mortis.

B AD 2m dicendum, quòd mors Christi secundum quòd consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti; est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est.

AD 3m dicendum, quòd mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi unitæ, operans in uirtute eius etiam mortuum.

C

QVÆSTIO LI.

De sepultura Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sepultura Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum sepeliri.

¶ Secundo, De modo sepulturæ eius.

D ¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.

¶ Quarto, De tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS. I.

Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christū sepeliri. De Christo n. dicitur in Psal. 87. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber: sed in sepulchro in

E cluduntur corpora mortuorū, quod uidetur esse contrarium libertati. ergo nō uidetur fuisse conueniēs, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ 2 Præt. Nihil circa Christum fieri debuit, quod nō esset salutiferum nobis: sed in nullo uidetur ad salutem hominum pertinere, q Christus fuit sepultus. ergo non fuit cōueniens Christum sepeliri.

¶ 3 Præ. Inconueniens esse uidetur, quòd deus qui est super cælos excelsus, in terra sepeliret: sed illud

¶ Sed occurrunt hic duo dubia. Primū ē, an mors Christi in facto esse fuerit meritoria ex parte aiæ. Secundū est, quomo do Saluator similitudo iter effectū & cau sam in tertia cōclusione, quum potius uideatur oppositum. ¶ Ad primū dicitur, q mors in facto esse sumi pōt dupliciter: primo, secundū se so lā. alio modo, ut terminat fieri. Et mors quidem ut terminat fieri, cadit sub merito uno & eodem, sub quo cadit suū fieri, uno. n. & eodē actu martyr uult se occidi & occisum esse. Et sic pretiosa est in conspectu domini mors sanctorū eius, & sic mors Christi fuit meritoria: sed littera nō loquitur sic de morte Christi: sed primo modo. s. secūdum se solā, prout est separata anima a corpore, & sic ea nulla parte inuenitur ratio meriti, quū nec actus elicitus, nec act' imperatus animæ sit mors in facto esse sumpta secundū se solā, quā nis ipsa ut terminat uoluntariū mori, cadat sub actu imperata to exredēdo actū in peratū ad pati uoluntarium, & ideo, ut dictū est, sic meritoria. ¶ Ad secundum dubium dicitur, q non est hic quærēda omnimoda similitudo: quum nec etiā ex ga tur effectum assimilari causæ instrumentalis: sed sufficiet iuxta subiectam materiam intelligere effectum appropriatum mortis Christi (quæ consistit in priuatione uitæ propriæ propter uiuificandum nos) esse priuationem nō uitæ, sed contrarium uitæ nostræ, ut per huiusmodi destructio nem ad finem, scilicet ad uitam nostrā, nos perducat.

1 a corp. ar.

Inf. qu. 52. ar. 4. Et op. 3. ca. 241. & 242. Et op. 60. c 20. princ. Et 1. Corinth. 15 L. 1. c. 3

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore una cōclusio: Conueniens fuit Christum sepeliri. Probatur tripliciter. n. nota sūt clara.

¶ Super

quod conuenit corpori Christi mortuo, attribuitur deo, ratione unionis. ergo inconueniens uidetur, Christum fuisse sepultum.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Mat. 26 de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata est in me, & postea subdit: Mittens enim hoc unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum sepeliri. Primo quidem, ad comprobandum ueritatem mortis: non enim in sepulchro aliquis ponitur, nisi quando iam de ueritate mortis constat: unde & Marci. 15. legitur, quòd Pilatus antequam cõcederet Christum sepeliri, diligenti inquisitione cognouit eum mortuum esse. Secundo, quia per hoc quòd G Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum, his qui sunt in sepulchro, secundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filii dei, & qui audierint uiuent. tertio, ad exemplum eorum, qui per mortem Christi, spiritualiter moriuntur peccatis, qui scilicet absconduntur a conturbatione hominum: unde dicitur Colos. 3. Mortui estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo: unde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo, per immersionem, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus cum Christo, per baptismum in mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus sepultus, se inter mortuos liberum fuisse fatetur, in hoc quòd per inclusionem sepulchri, non potuit impediri, quin ab eo resurgendo exiuerit. H

AD 2m dicendum, quòd sicut mors Christi efficienter operata est nostram salutem, ita etiam & eius sepultura: unde Hieronym. dicit super Mar. Sepultura Christi resurgimus. Et Isaiæ. 53. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit glo.* id est, gentes, quæ sine pietate erant, deo patrique dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit.

Glo. or. ibi, d habet.

AD 3m dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone concilii Ephesini, nihil horum quę saluãt homines, iniuriam deo facit, quę ostendunt eum nõ passibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem cõcilii legitur: Nihil putat iniuriam deus, quod est occasio salutis hominibus: tu quidem non ita uilẽ dei naturam arbitraberis, tamquam quæ aliquando subiecta possit esse iniuriis. I

¶ Super Quæstionis quinquagesima primæ Articulum secundũ.

Titulus Modi nomine utitur, pro conditionibus obseruatis in sepeliendo corpus Christi.

¶ In corpore una conclusio: Modus sepulturæ Christi fuit conueniens quãtum ad tria. Omnia sunt clara.

¶ In responsione ad ultimum, adde quòd excisio sepulchri in petra, immobile sepulchrum reddens, ad perpetuitatem testimonii de morte Christi apud terrigenas spectat, Nec solum testari illud uidemus mortẽ Christi, sed uirtutem eius quæ ipsum sepulchrum inter hostes fidei gloriosum seruatur: sunt enim & est tot seculis in manibus infidelium.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienti modo Christus fuerit sepultus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur non conuenienti modo Christum fuisse sepultum. Sepultura enim eius respondet morti ipsius: sed Christus fuit passus mortem abiectissimam, secundum illud Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo inconueniens uidetur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura, inquantum a magnatibus fuit tumulatus, scilicet a Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (ut habetur Mar. 15.) & a Nicodemo, qui erat princeps Iudæorum, ut habetur Ioã. 3. K F

¶ 2 Præt. Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur autẽ superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliendum Christum Nicodemus venit ferens mistorã myrrhę, & aloes quasi libras centum (ut dicitur Ioan. 19.) præsertim cum mulier præuenerit corpus eius ungere in sepulturam, ut dicitur Marci. 14. non ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶ 3 Præt. Non est conueniens, ut aliquod factum sibiipsi sit dissonũ: sed sepultura Christi fuit simplex ex una parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (ut dicitur Mat. 27.) nõ autem auro aut gemmis, aut serico, ut Hieron.* ibidem dicit: ex alia vero parte uidetur, fuisse ambitiosa, inquantum eum cũ aromatibus sepelierunt. ergo uidetur non fuisse conueniens modus sepulturæ Christi.

Su. hoc uerbo. & Mat. 27. to. 9

¶ 4 Præt. Quæcumque scripta sunt, præcipue de Christo, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut dicitur Ro. 15. sed quædam scribuntur in Euangeliis circa sepulchrum Christi, quæ in nullo uidentur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & exciso in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum.

RESPON. Dicendum, quòd modus sepulturæ Christi ostenditur esse conueniens quantum ad tria. Primo quidem, quantum ad confirmandam fidẽ mortis & resurrectionis ipsius: secundo, ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierunt: unde Augustinus* dicit in 1. de Ciuitat. dei: Laudabiliter commemorantur in euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt: tertio, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem.

l. 1. c. 13. circa med. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia, & constantia ipsius, qui mortem est passus, & tanto magis quanto mors fuit abiectior: sed in sepultura honorifica cõsideratur uirtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Christo mortuo seruituri.

AD 2m dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eum, sicut mos est iudæis sepelire (sicut Aug.* dicit super Ioan.) admonuit in huiusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuslibet gentis esse seruandum. Erat autem istius gentis consuetudo, ut mortuorum corpora uariis aromatibus condirentur, vt diutius seruarentur illæsa: unde & in tertio de doctrina Christiana dicitur,* quòd in omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Et postea subdit,† quòd in aliis personis plerumq; flagitiũ est: in diuina uel prophetica psona, maxime cuiusdam rei signum est. Myrrha enim, & aloes propter sui amaritudinem significant pœnitentiam, per quam aliquis in seipso Christum conseruat absque corruptione peccati: odor autem aromatum significat bonam famam.

Tract. 120 in euãg. Io. a medio t. 9

L. 3. c. 12. parum a princ. tom. 3

† Eod. loco aut ac dicta.

AD 3m dicendum, quòd myrrha & aloes adhibebantur corpori Christi, ut immune a corruptione seruaretur, quod uidebatur ad quandam necessita-

tem

tem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, quòd liceat possimus aliquibus pretiosis vti medicinaliter pro necessitate nostri corporis conseruandi, sed inuolutio corporis pertinebat ad solam quandam decentiã honestatis, & in talibus, simplicibus debemus esse cõtenti. Per hoc tamen significabatur (vt Hier.* dicit) ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui mẽte pura eũ susceperit. Et hinc, vt Beda dicit sup Mar. † Ecclesiæ mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus domini est in sindone munda sepultum.

AD 4m dicẽdum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum quòd per mortem & sepulturam ipsius, liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autẽ Saluator in aliena ponitur sepultura (vt Aug.* dicit in quodam sermone) quia pro aliorum moriebatur salute: sepulchrum autem mortis est habitaculũ. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui dumum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro recõditur, & nudus existens a Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieron.* dicit) ne post resurrectionem, ceteris corporibus remanẽtibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouũ sepulchrũ, Mariæ virginalem vterum demõstrare. Per hoc etiam datur intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes in nouamur morte & corruptione destructa. In monumento autem exciso in petra conditus est (vt Hiero. † dicit) ne si ex multis lapidibus ædificatum fuisset, tumuli fundamentis suffossis ablatus furto diceretur. unde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepultura potuisset reserari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere poterant, suffoderunt terram, & furati sunt eum, sicut Aug.* dicit. Significatur autem mystice per hoc, (vt Hila. † dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere excisum, Christus infertur, rude.s ac nouum, & nullo antea ingressu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. & sicut Orige.* dicit, non fortuito scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi sindone munda, & posuit in monumẽto nouo, & quòd aduoluit lapidem magnum, quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi, in sepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors est pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum est enim primo homini post peccatum, Puluis es, & in pulnerem reuerteris, vt dicitur Gen. 3. Sed Christus mortem sustinuit, vt nos a morte liberaret. ergo etiam i cinerari debuit corpus eius, vt nos ab incineratione liberaret.

¶ 2 Præt. Corpus Christi fuit eiusdẽ naturæ cũ corporibus nostris: sed corpora nostra statim post mortem A resolui incipiunt, & ad putredinẽ disponuntur, quia exhalante calido naturali, superuenit calor extraneus, qui putrefactionem causat. ergo vi detur q similiter in corpore Christi acciderit.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est,* Christus sepeliri voluit, vt daret hominibus spem resurgendi etiã de sepulchris. ergo etiam incinerationem pati debuit, vt spem resurgendi incineratis post incinerationem, daret.

B SED CONTRA est, quod in Psalm. 15. dicitur, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: quod Damas.* exponit in 3. lib. de corruptione, quæ est per resolutionem in elementa.

RESPON. Dicendum, quòd non fuit conueniens corpus Christi putrefieri, vel quocumque modo incinerari: quia putrefactio cuiuscumque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus cõ C tinere in vnum. Mors autem Christi (sicut supra dictum est*) non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse voluntaria. & ideo non ex morbo, sed ex passione illata voluit mori, cui se obtulit sponte. Et ideo Christus, ne mors eius, naturæ infirmitati ascriberetur, noluit corpus suum qualitercumque putrefieri, aut qualitercũque resolui: sed ad ostensionẽ virtutis diuinæ voluit corpus illud incorruptum permanere. unde Chry.* di D cit, quòd viuentibus filijs hominibus, his scilicet, qui egerunt strenue, arrident propria gesta: his autem pereuntibus, pereunt. sed in Christo est totum cõtrarium. nam ante crucem omnia sunt mœsta & & infirma: vt autem crucifixus est, omnia clariora sunt facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Christus, cum non esset subiectus peccato, neq; morti erat obnoxius, neq; incinerationi, voluntarie tamen mortem sustinuit propter nostrã salutẽ, sm rationes supradictas, E * Si aũt corpus eius fuisset putrefactũ vel resolutũ, magis hoc fuisset in detrimentũ salutis humanæ: dũ non crederetur in eo esse virtus diuina. unde ex psona eius in Psal. 29. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? quasi dicat, Si corpus meũ putrescat, perdetur effusi sanguinis vtilitas.

AD 2m dicendum, quòd corpus Christi, quantũ ad conditionem naturæ passibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod est peccatum, sed virtus diuina corpus Christi a putrefactione præseruanit, sicut & resuscitauit a morte.

AD

Tiulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Non fuit cõueniens, corpus Christi putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primo, putrefactio prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis nõ potentis corpus amplius in vnum continere, ergo Christus, ne mors eius infirmitati naturæ ascriberetur, noluit corpus suum resolui. Antecedens patet. Consequentia probat, quia mors Christi non debuit esse ex infirmitate naturæ, sed voluntaria: in cuius signũ non morbo, sed passione voluntarie suscepta mortuus est. Secundo, probatur, quia ad ostensionẽ diuinæ virtutis voluit corpus suum in corruptum permanere. Et ad hoc affertur auctoritas Chry sostomi.

¶ Circa primam rationem dubiũ occurrit, quia imperitiorus videtur. Nam siue i corpore Christi fuerit aliqua putrefactio, siue nõ, cõstabat quòd ea violenta passione, non ex naturæ infirmitate mortuus erat, quia passus est in cruce mortem.

¶ Ad hoc dicitur, q putrefactio cadaueris attestatur infirmitati naturæ pœnitens & prætereũ. Nam corpora ita compacta, vt naturalis complexio vigorosa sit & viua & mortua, putrefactioni resistunt magis aliis, & propterea si putrefactio cadaueris accidisset i Christi corpore, testimonium infirmitatis naturæ in Christo monstraretur, tamquam imposteritis prius amplius tenere corpus viuũ, & postea incorruptũ, & consequenter q mors Christi accidisset, etiam si non fuisset. Et sic imputrefactio, corporis mortui non est imperitiorens: sed idoneum testimonium voluntariæ mortis, & putrefactio fuisset testis mortis, nõ voluntariæ: sed necessariæ ex debilitate naturæ. Ex supra dictis namque patet, q Christus licet crucifixus, mortuus tamẽ est, quia voluit: in cuius signum clamans expirauit.

---

*Sup. illud Mat. 27. tomo. 9.
Beda i præ dictũ verb. Marc. c. 44. secũd. ord. Bedæ, non procul a fi.

Sermo. 2. in vigi. Paschæ qui est 133 in ordine post med. tom. 10.

Super hoc verbũ Mat. 27. tom. 9.

Supe. hoc verb. Mat. 27. tom. 9.

In vig. Pas. in serm. 2. a med. to. 10.
† Hila. can. vlt. in Mat. non multũ procul a fi.
Hom. 35. in Mat. in vlt. fol. hom. to mo. 3.

Inf. q. 53. a. 1. cor. & ad 3. Et 3. dist. 21. q. 2. art. 2. & q. 2. ar. 3. ad 2. Et opu. 3. cap. 243. Et op. 60. c. 10.

Ar. 1. huius quæst.

Lib. 3. orth. fid. c. 28.

Q. præc. a. 1. ad 2.

In trac. qui dicitur, aduersus gentiles demõstratio, q Christus sit Deus, parũ ante med. tom. 5.

In a corp. ar. & q. 50. ar. 1.

Ad 3[m] dicendum, quòd Christus de sepulcro resurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc, quòd a sepulcro surrexit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi uirtute diuina non solum de sepulcris, sed etiam de quibuscumq; cineribus.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus.

Ad qvartvm sic procedit. Videtur quòd Christus non fuerit in sepulcro solum una die, & duabus noctibus. Dicit enim ipse Matth. 12. Sicut fuit Ionas in uẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terrę tribus diebus & tribus noctibus: sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. non igitur fuit in sepulcro solum una die & duabus noctibus.

§ 2 Præter. Gregor.* dicit in Hom. Paschali, quòd sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferẽs portas inferni, resurrexit: sed postquã resurrexit, non fuit in sepulcro. ergo non fuit in sepulcro duabus noctibus integris.

§ 3 Præter. Per mortem Christi lux præualuit tenebris: sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. ergo cõuenientius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quàm econuerso.

Sed contra est, quòd sicut Augustinus* dicit in 4. de Trinitat. a vespere sepulturæ usq; ad diluculum resurrectionis triginta-sex horæ sunt, idest nox tota cum die tota & nocte tota.

Respon. Dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem supra,* quòd per mortẽ Christi liberati sumus a duplici morte, scilicet a morte animæ & a morte corporis, & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulcro permansit: mors autem eius, quia non fuit ex peccato proueniens, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei, & ideo significatur per diem integrũ, quo Christus fuit in sepulcro. & sic conueniens fuit, quòd Christus una die & duabus noctibus esset in sepulcro.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut August.* dicit in lib. de consensu euangelistarum, quidam modum loquutionis scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem, tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, id est a nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbathi, qua cum suo die computata erunt iã duæ noctes & duo dies. Post sabbathum autem sequitur nox primi sabbathi, id est illucescẽtis diei dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & triũ noctium. Restat ergo, ut hoc inueniatur, illo scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totũ intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro uno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, a tenebris computantur in lucem.

Ad 2[m] dicendum, quòd sicut Augustin.* dicit in 4. de Trinitat. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis: vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cum adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor.* dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsam noctem: illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cũ vtroque habet.

Ad 3[m] dicendum, quòd intantũ lux in morte Christi præualuit (quę significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ remouit, vt dictum est.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæprimæ Articulum quartum.*

In corpore una cõclusio: Conueniẽs fuit quòd Christus duabus noctibus & una die esset i sepulchro. Probatur: Tẽpus, quo Christus fuit in sepulcro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa. ergo conueniẽt enter una die & duabus noctibus mansit in sepulcro. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad primũ, aduerte ꝙ auctoritas Ecclesiæ indubie credẽtis Christum surrexisse prima sabbathi ie mane uel circa, & inde diem resurrectionis diem Dominicũ nominauit, elidit omnes nouitates præsumentiũ hoc in dubiũ reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales nõ audiẽdi, sed uitãdi sunt e piis Ecclesiæ auribus.

¶ In eadem responsione aduerte nouitiæ, ꝙ quilibet triũ naturaliũ dierũ mortis Christi, numeratur, accipiendo noctem pro prima parte eius: sexta feria.n. incipit a nocte terminante diẽ Iouis, & similiter sabbathũ incipit a nocte terminante feriam sextã, & similiter Dominicę incipit e nocte in qua Christus surrexit. Dies vero creationis mundi numerantur, incipiendo a die ut e prima parte, ita quòd mane incipit dies, & durat usque ad aliud mane exclusiue: secũda siquidẽ pars eius est nox. Et hoc notatur quũ dr, factũ est uespere & mane dies unus: a termino.n. lucis diurnæ dixit, Et factũ ẽ uespere, & a termino nocturnarũ tenebrarũ subiunxit, & mane, ita ꝙ ipse ordo numerandi mãifestat lucẽ priorẽ tenebris cõputatã. Ratio uerò horum cõtrariorum ordinũ in litera hac redditur satis clara.

¶ In responsione ad vltimum percipe unitie, ꝙ sicut dicim*, media uita in morte sumus, & nõ propter ea limitamus nos, quasi diuidamus uitã in duas partes æquales, & similiter gesta incluso die dicimus facta media die, & submersos in mari dicimus in medio mari submersos, nõ diuidẽdo marẽ in duas partes æquales, ita resurrectionẽ in quacũq; parte noctis factã, dicimus media nocte factã absq; diuisione noctis in duas partes æquales.

Inf. qu. 52. ar. 4 cor. & q. 53. art. 5. cor. Et opu. 3. c. 243. Et opu. 60. ca. 20. Et 1. cor. 15 d. 1.

*Hu. 21. in euange. de clinãdo ad fin.

L. 4. c. 5. post med. t. 4.

ar. 6. q. prx.

t. c. 13. t. 4

L. 4. c. 5. in f.

Hom. 21. in euang. non remote a fi.

In corp. ar.

QVAESTIO LII.

De descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de descẽsu Christi ad inferos.

Et circa hoc quæruntur octo.

§ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

§ Secundo, In quem infernum descenderit.

§ Tertio, Vtrum totus fuerit in inferno.

§ Quarto, Vtrum aliquam moram ibi traxerit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum primũ.*

Titulus clarus. § In corpore una conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter, Prima ratio completur ex responsione ad primũ. Secunda ratio, completur ex responsione ad secundum. Responsio ad tertiũ de motu Angelorum satis in Cõmenta. 1. partis tractata est.

¶ Supra

¶Quinto, Vtrum sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶Sexto, Vtrum damnatos ab inferno liberauerit.

¶Septimo, Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶Octauo, Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

3.d.22.q.2. ar.1.q.1. Et op.3.c.241. & op. 60 c. 21.princip. *Epist.99.in ter princ.& med.tom.2

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Aug.* in Epistol.ad Euodium, Nec ipsos quidem inferos vspiam scripturarum in bono appellatos potui reperire: sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorũ ad aliquod malum d[illegible]cendunt. ergo uidetur quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶2 Præt. De[illegible]cendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino [illegible]) sed solum conuenire potest ei, secun[illegible]um naturam assumptam. Ea uero, quæ Christus fecit uel passus est in natura assumpta, ordinantur ad humanam salutem, ad quam non uidetur necessarium fuisse, qu[illegible] Christus descenderit ad inferos: [illegible] per passionem [illegible], quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit a culpa & pœna, ut supra dictũ est.* non [illegible] conueniens, quòd Christus ad inferos d[illegible]ret.

Q.50.art.6

¶3 [illegible] mortem Chri[illegible] separata est anima a c[illegible] [illegible]dem i sepulcro positum fuit, ut supra [illegible]* Non autem uidetur, quod secũdum animam [illegible] ad infernum descenderit: quia anima, cum [illegible] incorporea, non uidetur quòd localiter possit moueri: ho[illegible] enim est corporum, ut probatur in sexto Phys.* descensus autem motum corporalem im[illegible]portat. non ergo fuit conueniens, quod Christus ad infernum de[illegible]cenderet.

Q.prec.

I.6.phy. te. 32.tom.2

SED CONTRA est, quòd dicitur in Symbolo, [illegible] ad inferos. Et Apostolus dicit Eph.* 4. Quod a[illegible]tem ascendit, quid est nisi quia & d[illegible] primum ad inferiores partes terræ: glossa [illegible] inferos.

Gl. interli. ibi.

[illegible] conueniens fuit, Christum [illegible] descendere. Primo quidem, quia ipse [illegible] n[illegible]stram portare, ut nos a pœna eriperet, [illegible] Vere languores nostros ip[illegible] [illegible]ores nostros ipse portauit. Ex pec[illegible] autem [illegible] incurrerat non solum mortem corpo[illegible], sed [illegible] inferos. Et ideo sicut fuit [illegible] nos liberaret a morte ita conue[illegible] [illegible] descendere ad inferos, ut nos a de[illegible] [illegible] unde dicitur Oseæ. 13. Ero mors [illegible] tuus inferne. Secundo, quia [illegible] diabolu per passionem, uinctos [illegible] detinebantur in inferno, secun[illegible] Zach. 9. Tu quoque in sanguine [illegible] emisisti uinctos [illegible] de lacu. Et Col. 2. [illegible], expo[illegible] principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertio, ut sicut potestatem suam ostendit in terra uiuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam [illegible] in inferno, ipsum uisitando & illuminando [illegible] in Psal. 23. Attollite portas principes uestras, [illegible] id est principes inferni auferte po-

D.95.

A testatem uestram, qua usque nunc homines in inferno detinebatis, & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam infernorum, ut dicitur Phil. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ: unde decuit Christum in infernum descendere, non tamquam ipse esset debitor pœnæ, sed ut eos qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

Ad 2m dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa uniuersalis humanæ salutis, tam uiuorum quàm mortuorum. Causa autem uniuersalis

B applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale: unde sicut uirtus passionis Christi applicatur uiuentibus per sacramenta cõfigurantia nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quod signanter dicitur Zach. 9. quòd eduxit uinctos in lacu de sanguine testamẽti sui, id est per uirtutem passionis [illegible].

D.98.

Ad 3m dicendum, quod anima Christi non descẽdit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est.*

1.p.q.53

C ARTICVLVS II.

Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod Christus descẽderit etiam ad infernum damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapient. Eccles. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ: sed inter partes inferiores terræ computatur etiam inferus damnatorũ secundum illud Ps. 62. Introibũt

D in inferiora terræ, ergo Christus, qui est dei sapientia, etiam usq; ad infernum damnatorum descendit.

¶2 Præter. Act. 2. dicit Petrus, quod deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni, [illegible] quod impossibile erat teneri [illegible] ab eo: sed dolores non sunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solum pœna damni propter peccatum originale. ergo Christus descẽdit in infernum damnatorum, uel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

E

¶ Præter. 1. Per. 3. dicitur quod Christus his qui in carcere cõclusi erãt, spiritu ueniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo: quod, sicut Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim quod corpus Christi fuit in sepulcro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erãt, spiritibus; sicut dixit Petrus.* constat autem quòd increduli erant in in-

Titulus plus quã rit quàm exprimat: quærit enim in quem inferni locũ Christus descendit, ut patet in diuisione articulorum, explicat autem specialiter de inferno dãnatorum, tamquam de magis difficili.

3.d.22.q.2. ar.1.q.2. Et opu.60.c.21 circa med.

¶In corpore distinctione bimembri fa[illegible] descendisse ibi sub[illegible] pliciter: uel secundum effectum, uel secundum substantiã, & iuxta singula membra singulis conclusionibus respondet quæsito. Prima conclusio Christus secundum effectum descendit in quemlibet infernorum locum, & declaratur in tribus. Occurrit autem statim hic dubium: quia non est sufficienter probata cõclusio ex tribus locis infernorum. Nam datur quartus locus, scilicet limbus puerorũ, qui sine aliquo fidei signo decesserunt. si ergo Christus descẽdit secundũ effectum in quẽlibet, oportet & in limbũ puerorũ, ad quẽ effectum habuerit, & quòd Auctor defecerit, relinquendo hunc quartum locum.

Circa med. illius.

¶Ad hoc dr, quod ad sub ordine damnatorum comprehẽditur tota

tota pars finistra Christi iudicis: ideo etiam Auctor sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorũ: vnusquisque effectus fuit communis omnibus, quamuis diuersimode. Consutati enim sunt omnes de malitia, & incredulitate: sed infantes de sola malitia originalis peccati, & incredulitate. quia nec propria nec parentum fide, incredulitatem euaserunt. Secũda cõclusio est: Anima Christi descendit secundũ substantiam ad solum infernum patrum. Manifestatur dupliciter. Primo, ex conuenientia cum effectu ibi, vt scilicet visitaret loco secundum animam, quos visitabat interius satiando deitate. Secundo, ex similitudine ad passionem, vt sicut in vna parte terræ, & cetera.

est epist.99. inter princ. & me.to.2.

¶ Occurrit hic vnũ dubium: quia effectus Christi patientis omnes sunt effectus non solius deitatis, sed humanitatis Christi: & similiter effectus Christi descendentis ad inferos, debent esse nõ solius deitatis. In littera autem ponitur effectus vnus infusio luminis æternæ gloriæ: constat.n. Deum immediate infundere lumen gloriæ animabus. ergo.

In serm. 2. de resurrec. qui est i or. 137. paulo a prin.tom. 10.

¶ Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ consequimur ex virtute passionis Christi, quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cælum, quòd vtrisque impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedenti art. responsione ad secundum dicitur, virtus passionis Christi applicata est ad sanctos, mediante descensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediis sacramentis, ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo substantiali præsentia ablationem pœnæ, qua priuabantur lumine gloriæ, & sic deitas immediate eos beauit: quibus tamen animam Christi instrumentaliter ipsum gloriæ lumen contulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, quòd deitas immediate beet obiectiue. nam cum hoc stat quòd effectiue mediate beat, & causando mediante Christi anima instrumentaliter lumen gloriæ, & mediante ipso lumine, ac anima beati, actum beatitudinis.

¶ In eodem 2. art. dubium occurrit propter Duran. in 3. Senten. dist. 22. q. 3. art. 3. an descensus Christi ad inferos, fuerit secundum substantiam animæ, vel solummodo secundum effectum. Durandus enim cuius studium fuit contradicere diuo Thomæ, cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & nollet communi concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse præsentem in inferno, finxit modum quendam, quo sola voce affirmaret Christi animam descendisse ad infernum, scilicet non per substantiæ animæ præsentiam definitiuam, sed solummodo per effectum. Probatque primo partem negatiuam sic. Anima Christi non descendit ad inferos eo motus genere, quo angelus mouetur de loco ad locum. ergo, &c. Assumptum probatur: quia angelum moueri de loco ad locum, est successiue operari in diuersis locis: hoc autem non potest conuenire animæ separatæ, quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari, quia determinata est ea natura animæ ad non operandum in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cum separata est. Deinde probat partem affirmatiuam tripliciter. Primo, quia motus animæ separatæ est, non per motum subiectiue cul pia anima, sed per effectum: quod probatur, quia hoc modo mouetur angelus. Secundo, quia in instanti

fernu damnatorum. ergo Christus ad infernũ damnatorũ descendit,

¶ 4 Præt. August.[a] dicit in Epist. ad Euod. Si in illum Abrahæ sinum, Christum mortuum venisse sacra scriptura dixisset, non nominato inferno eiusque doloribus, miror, si quisquam ad infernũ eũ descendisse asserere auderet: sed quia euidentia testimonia & infernum cõ- G memorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret: sed locus dolorum est infernus damnatorum. ergo Christus in infernum damnatorum descendit.

¶ 5 Præt. Sicut Aug.[a] dicit in quodã sermone de resurrectione, Christus ad infernum descendens, omnes sanctos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit: sed in- H ter illos erat etiam Iob, qui de seipso dicit, Iob. 17. In profundissimum infernum descendẽt omnia mea. ergo Christus etiam vsque ad profundissimum infernum descendit.

SED CONTRA est, quòd de inferno damnatorum dicitur, Iob 10. Antequã vadã, & non reuertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nulla autem est conuentio lucis ad tenebras, vt dicitur 2. ad Cor. 6. ergo Christus qui est lux, ad illũ infernũ damnatorũ non descendit.

RESPON. dicendũ, quod dupliciter G dr esse aliquid alicubi. Vno mõ per suum effectum, & hoc modo Christus in quẽlibet infernorũ descẽdit, aliter tamẽ & aliter. Nam in infernũ dãnatorũ habuit hunc effectum, quod descendens ad inferos, eos de sua incredulitate & malitia cõfutauit: illis vero, qui detinebantur in purgatorio, spem gloriæ consequendæ dedit. Sãctis aũt patribus, qui pro solo peccato originali detinebãtur in inferno, lumen æternæ gloriæ in- H fudit. Alio modo, dicitur aliquid esse alicubi per suam essentiam, & hoc modo anima Christi descendit solum ad locũ inferni, in quo iusti detinebantur, vt quos ipse per gratiam interius visitabat secundum diuinitatem, eos etiam secundum animã visitaret & loco. Sic autem in vna parte inferni exi-

F mortis Christi, patres in limbo fuerunt beati, descensus autem animæ Christi non fuisset in instanti mortis consumatus, si secundum locum fuisset. Tertio, quia sic Christus fuit in inferno cum patribus, sicut etiam fuit eodem die in paradiso cum Latrone: sed esse in paradiso cũ Latrone, non significat locum aliquem sequutũ aĩa Christi. ergo nec esse in inferno significat locũ aĩæ Christi. Et si dicatur distinguẽdo de paradiso spirituali vel corporali, ita quoque distinguam de inferno, & dicam Christum descendisse ad infernũ spirituale, cum beatificare patres: õne terminũ a quo, scilicet carentiæ diuinæ visionis, & fuisse cum eisdem in paradiso spirituali rõne termini ad quem, scilicet fruitionis beatæ. Et subdit Duran. quod licet hoc sic probabiliter dictum, & satis videatur saluare articulũ fidei & dictũ scripturæ, nõ tamẽ est pertinaciter asserendum, nec vos negamus alium modũ e [illegible] forsitan tu [illegible], fatemur tamen nos ignorare [illegible] quæ vẽ appoluit [illegible] et [illegible] esse p[illegible] nẽ di[illegible]. A[illegible] eude [illegible] tra [illegible] sunt: p[illegible] tur ve[illegible] vnde [illegible] [illegible]

¶ [illegible] d p[illegible] quia aĩa separata habet modũ essendi sim[illegible] pro[illegible] est per se subsistens sine corpore, & habet es[illegible] scriptiue, sed definitiue sicut angelus, ideo [illegible] cut in c[illegible] angelum dicimus esse in loco, pro quanto non [illegible] sed substantia eius est in loco, hoc est ita ibi, quod non a[illegible] mam separatam in [illegible] co aliquo esse dicimus non rõne I ctus, sed [illegible] ipsa eius substantia est ita ibi, q[illegible] o de ad propositũ d[illegible] ueniendo, aĩa Christi in [illegible] o inferno non rõne [illegible] effectus, sed rõne defi[illegible] præ[illegible] substantiæ suæ a[illegible] locum inferni, ita quod esse in [illegible] nonnulla pœnalitas, quã aĩa Christi pro nostra sal[illegible] quã pœnalitatem humanæ naturæ prop[illegible] Petrus Apost. Act. 2. do[illegible] res inferni appel[illegible] Christo, quẽ deus suscitauit solutis doloribus [illegible]

¶ [illegible] un ad secũdũ, ex Symbolo Apostolorũ clare [illegible] quod Chrs descendit ad inferos & ex contextu [illegible] patet, quod de reali præsentia ipsius Christi, & n[illegible] in telligitur, quia per m[illegible] historiæ interpo[illegible] & consequentibus, & non aliter intell[illegible] ali præsentia, ut patet cum præponitur, Cruci[illegible] & sepultus, & cum su[illegible] ungitur. Surrexit a mo[illegible] K lo: cum.n. de re[illegible] nulla sit quæstio, [illegible] debet esse qõ, quin de reali præsentia lu[illegible]

¶ Accedit ad [illegible], sacri expositio cõcil[illegible] extra de sum. Trin. & fi. c. firmiter credimus [illegible] dr de Ch[illegible], Descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & [illegible] scendit in c[illegible], sed descendit in aĩa, & resurrexit in carne, a[illegible] ndit quod pariter in vtroq;. Vbi clare ponitur descensus in aĩa, & non [illegible] in effectu aĩæ. Et rursus, sicut vere caro, quæ ceciderat a vita, [illegible] in seipsa, & nõ in effectu, ita descẽdit vere in aĩa, & [illegible] Et iterũ, sicut cũ dr, quod ascendit pariter in vtroque [illegible] & [illegible] ne, de ipsis & non de eorũ effectibus intelligitur, ita cu[illegible] in aĩa, de ipsa aĩa & nõ de eius effectu intelligend[illegible] est. [illegible] hæc verba non significaut descensus Christi in aĩa secũd[illegible] substãtiæ aĩæ, dicãt quæso isti opinatores, quibus ver[illegible] runt patres in concil. o, ad significandum ipsi[illegible] descensum ad inferos? cũ.n. apposuerunt ad articulũ fidei exponendũ, quod descen-

descendit in animam: ita licere patari, quòd descendit Christus nō personaliter in natura humana anima, quam habebat, sed solum secundum effectum.

¶ Vrget quoque auctoritas Psal. 15. iuxta expositionem Petri apostoli Act. 2. vbi Christus dicit, Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionē. Ad literā enim nomen loci seu pœnæ oportet esse infernum: tum quoniā ex psalmo dicitur, quòd in eo non est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulcro: tum quoniam ibidem huic eidem inferno attribuit Petrus apostolus non solum dolores, sed quòd non poterat violentare Christū, cum dicit, Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, scilicet inferno. Hæc enim duo, scilicet quòd Christus non poterat detineri ab inferno, & quòd Christus secundum animam non est derelictus in inferno, manifeste conuincunt animam Christi, & non solum eius effectum fuisse in inferno. Et ipsa commemoratio nō derelictionis in inferno, inter diuina beneficia Christo collata, dum dicitur, Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem, manifeste monstrat pœnalitatem aliquam in Christi anima ex hoc, quòd erat in inferno, a qua liberandam Propheta prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno productum ab anima Christi applicentur, videbis quantum aberrauerit positio Durandi.

*In ser. 2. de resurre. qui est 157. in ordin. a medio to. 10.

D. 1054.

¶ Taceo, quòd fatemur Christū triduo in inferno fuisse, & iuxta ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascendisse, & solam illam noctem nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit: hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi: quoniam spiritualis infernus abiectus est in principio effectus, quem anima Christi fecit in animabus patrum, nam statim abiecta est carentia diuinæ visionis. Ac per hoc dato, quòd posset colorari descensus ad infernum per effectum: quia in principio attigit infernum spiritualem in patribus, qui est carentia diuinæ visionis, vt terminum a quo: non potest tamen colorari, quòd triduo fuerit in inferno spirituali, nec quòd cum resurrexit, ascendit ab inferis. Præterea, quòd spectando ad effectum mortis Christi mediante anima, non posset solum dici, quòd Christus descendit in inferos, sed etiam quòd ascendit in cælum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meritum animæ Christi effectum habuit: nam ad cælum spiritualem ipsum, beatificādo latronem & alios: ad Hierusalem iuit, contritionem, & spem discipulis dando, & sic de alijs quæ possent fingi. Ex quibus & communi ecclesiæ ac doctorum sententia dicta potius non pro opinione, sed pro errore

stens effectum suum aliqualiter ad omnes inferni partes deriuauit, sicut & in vno loco terræ passus, totum mundum sua passione liberauit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus qui est dei sapientia, penetrauit omnes inferiores partes terræ, non localiter secundum animam, omnes circumeundo, sed effectum suæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo: ita tamen, quòd solos iustos illuminauit: sequitur enim, Et illuminabo omnes sperantes in domino.

Ad 2m dicendum, quòd duplex est dolor, vnus de passione pœnæ, quem patiuntur homines pro peccato actuali, secundum illud Psalm. 17. Dolores inferni circundederunt me. Alius autem dolor est de dilatione speratæ gloriæ, secundum illud Prouerb. 13. Spes quæ differtur, affligit animam. quem quidem dolorem patiebantur sancti patres in inferno, ad quod significandum August.* in sermone de resurrectione, dicit, quòd lacrymabili obsecratione Christum orabant. vtrosque autem dolores Christus soluit ad inferos descendens: aliter tamen & aliter. Nam dolores pœnarum soluit,* præseruando ab eis: sicut medicus dicitur soluere morbum, a quo præseruat per medicinam. dolores autem causatos ex dilatione gloriæ, actualiter soluit, gloriam præbendo.

Ad 3m dicendum, quòd illud, quod ibi dicit Petrus, a quibusdam refertur ad descensum Christi ad inferos, sic exponentes verbum illud: His qui in carcere inclusi erant, idest inferno, spiritu, id est secūdum animam, Christus veniēs prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. vnde & Dam.* dicit in 3. lib. quòd sicut his, qui in terra sunt, euāgelizauit: ita & his, qui in inferno: non quidem vt incredulos ad fidem conuerteret, sed vt eorum infidelitatem confutaret: quia ipsa prædicatio nihil aliud intelligi potest, quàm manifestatio diuinitatis eius, quæ manifestata est infernalibus per virtuosum descensum Christi ad inferos. Aug.* tamen melius exponit in epistola ad Euodium, vt referatur non ad descensum Christi ad inferos: sed ad operationem diuinitatis eius, quam exercuit a principio mūdi: C vt sit sensus, quòd his, qui in carcere conclusi erant viuentes, scilicet in corpore mortali (quod est quasi quidam carcer animæ) spiritu suæ diuinitatis veniens prædicauit per internas inspirationes, & etiam exteriores admonitiones per ora iustorum. His inquam prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, Noe scilicet prædicanti, quando expectabant dei patientiā, D per quam differebatur pœna diluuij: vnde subdit, in diebus Noe, cum fabricaretur arca.

Ad 4m dicendum, quòd sinus Abrahæ potest secundum duo con

*li. 3. orth. fid. c. 29.

*epist. 99. a med. illius tom. 2.

A habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, nō possit separata anima operari operatione, quæ est vere motus in corpore seu loco aliquo, ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentiæ pertinentis ad id genus descendendo, possunt animæ separatæ agere, & pati in corporibus, & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur angeli. Et ad specialissima descendēdo, cum anima Christi fuerit a principio suæ creationis super omnes angelos, & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vane obijcitur impotentia animarum separatarum respectu alieni corporis, cū de anima Christi est sermo.

¶ Ad primum autē secundo loco adductum, dicitur quòd motum angeli esse per effectum, & nō per motum in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum procedit argumentum, sed falsum assumit: quoniam non solus effectus, sed etiam angelus ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in angelo non est subiectiue motus localis, de quo in physicis tractatur: sed ratione effectus, idest virtualis contactus mouetur, &c. verum dicitur, sed non infert, ergo per solum effectum est in loco, nisi tamquam ratione essendi in loco. ita quòd sicut corpus ratione quantitatis est in loco circumscriptiue, & tamen ipsum corpus circumscribitur loco, ita angelus seu anima ratione contactus virtualis est in loco definitiue, & tamen ipsa substantia animæ seu angeli definitur loco, ita quòd est ibi, & non alibi. Et sic anima Christi licet ratione contactus E virtualis fuerit in loco inferni, ipsa tamen substantia eius erat ibi, idest in loco inferni, vbi erant & animæ sanctorum patrum, quòd non alibi.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd in instanti mortis Christi non potuerit anima Christi esse in limbo patrum præsentialiter: quoniam non inconuenit, quòd in toto tempore præcedenti instans mortis (quod est primum non esse humanitatis compositæ ex anima & corpore) animam Christi fuisse in corpore, & in illo instanti fuisse in inferno: ita quòd terminus a quo, scilicet esse in corpore seu recessus a corpore, non mensuratur instanti: sed tempore immediate præcedenti, & accessus ad terminum ad quem mensuratur instanti: quia in eo idem est fieri & factum esse. Et de his diffuse dictum est in primo libro, cum de motu angelorum tractaretur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd similitudo de paradiso & in-

ferno, nihil valet in proposito, quoniã constat paradisum metaphorice sumi, cum dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. nam paradisus proprie significat hortum, seu delitias: quorum neutrum potest ibi proprie intelligi, sed tãtum metaphorice. Infernus autem ꝓprie sumitur secundum consuetudinẽ scripturę, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernũ: & ad Eph 4. Descendit primum ad inferiores partes terræ: glossa, ad inferos. Hæc de tertio.

*li. 13. Moral. c. 22. a med.

siderari: vno modo, secundum quietem, quæ ibi erat a pœna sensibili, & quantum ad hoc non competit ei nec nomen inferni, nec sunt ibi aliqui dolores. Alio modo potest cõsiderari, quantum ad priuationem gloriæ speratæ, & secundum hoc habet rationem inferni, & doloris: et ideo nunc dicitur sinus Abrahæ illa requies beatorum, non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in sinu Abrahæ esse dolores.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Greg.* ibidem dicit, ipsa superiora loca inferni profundissimum infernum vocat. Si enim quantum ad celsitudinem cæli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundũ potest. Quantum vero ad eiusdem terræ altitudinem, & loca illa inferni, q̃ superiora sunt alijs receptaculis inferni, hoc modo inferni ꝓfundissimi appellatione significãtur.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus fuerit totus in inferno.

Titulus sicut sonat intelligitur. ¶ In corpore vna est conclusio habẽs multas partes: scilicet in illo triduo Christus fuit totus in sepulcro, in inferno & vbique. Probatur: In morte Christi licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamen fuit separatum a persona filij dei: ergo Christus totus, &c. Probatur consequentia: quia masculinum genus refertur ad personã, neutrum autem ad naturam. Clara sũt omnia in litera.

* opusc. 3. c. 216.

*q. 50. ar. 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit totus in inferno. Corpus. n. Christi est pars eius: sed corpus Christi non fuit in inferno. ergo totus Chrs non fuit in inferno.

¶ 2 Præt. Nihil cuius partes ab inuicem separatæ sunt, potest dici totum: sed corpus & anima, quę sunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem separata post mortem, vt supra dictum est.* Descendit autem ad infernum mortuus existens. non ergo potuit esse totus in inferno.

¶ 3 Præt. Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum: sed aliquid Christi erat extra infernum: quia & corpus erat in sepulcro, & diuinitas vbique. ergo Christus non fuit totus in inferno.

*lib. 1. c. 7. cir. princ. tom. 9.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in lib. de symbolo: totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quo latronem introduxit.

* P. p. q. 31. art. 2. ad. 4. arg.

*q. 50. ar. 2. ad 3. & 4.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, masculinum genus refertur ad hypostasim vel personam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autẽ Christi, licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamẽ fuit separatum a persona filij dei, vt supra dictum est.* et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulcro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum, & similiter

F totus fuit in inferno: quia tota persona Christi fuit ibi ratione animæ sibi vnitæ. totus etiam Christus tũc erat vbique, ratione diuinæ naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in sepulcro, non est pars personæ increatę, sed naturæ assumptæ: et ideo per hoc quòd corpus Christi non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Christus fuerit: sed ostenditur, quòd nõ fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

Ad 2m dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, constituitur totalitas humanæ naturæ, non aũt totalitas diuinæ personæ: et ideo soluta vnione animæ

G & corporis per mortem, remansit totus Christus, sed non remansit humana natura in sua totalitate.

Ad 3m dicendum, quòd persona Christi est tota in quolibet loco, sed non totaliter: quia nullo loco circumscribitur: sed nec omnia loca simul accepta, eius immensitatem comprehendere possunt, quinimmo ipse sua immensitate omnia comprehendit. Hoc autem locum habet in his, quæ corporaliter & circũscriptiue sunt in loco, quòd si totum sit alicubi, nihil eius sit extra: sed hoc in deo locum non habet. vnde Aug.* dicit in sermone de symbolo, non per diuersa tempora vel loca dicimus vbique Christum esse totum, vt modo ibi totus sit, & alio tempore alibi to-

*lib. 1. c. 7. a med. to. 9.

H tus, sed vt semper vbique sit totus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquam moram traxerit in inferno.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio: Credẽdum est animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulcro. Probatur ex proportionali similitudine: quia vtrumque effecit, scilicet descensus ad inferos & positionẽ corporis in sepulcro, vt nostras in se pœnas susciperet: ex hoc enim conuenientissime sequitur, vt ambæ simul terminet tur pœnæ. ¶ Aduerte hic, q pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraueront, vt manifeste patet de pœna separationis animæ a corpore: hanc enim constat sustinuisse Christum, vsque ad resurrectionem suã. Vnde conuenientissime Auctor ac datatione pœnalitatis, quam in corpore suscepit sepulto, arguit æqualem durationem pœnalitatis susceptæ in anima ex vilitate loci inferni. ¶ Cum autem sadis pœnalitates Christi in

3. dist. 22. q. 1. art. 1. q. 3. Et op. 60. c. 22. circa fin.

* in ser. 2. 8 clarte. qui est in ordi. 137. d tẽp. a med. illi tom. 10.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nullam moram traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernum descendit, vt ex eo homines liberaret: sed hoc statim ab eo fa-

I ctum est in ipso suo descensu: facile enim est in conspectu dei, subito honestare pauperem, vt dicitur Eccle. 11. ergo videtur, quòd nullam moram in inferno traxerit.

¶ 2 Præt. August.* dicit in sermone de resurrect. quòd sine aliqua mora, ad imperium domini ac saluatoris, omnes ferrei contracti sunt vectes: vnde ex persona angelorum concomitantium Christum dicitur, Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Chri-

K stus illuc descendit, vt vectes inferni confringeret. ergo Christus in inferno nullam moram traxit.

¶ 3 Præt. Luc. 23. dicitur, quòd dominus in cruce pendens dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Ex quo patet, quòd eodem die Christus fuit in paradiso: non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulcro. ergo secundum animam, quę ad infernum descenderat: et ita videtur, quòd non traxerit moram in inferno.

SED CONTRA est, quòd Petrus dicit Act. 2. Quem deus suscitauit, solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. ergo videtur, quòd vsque ad horam resurrectionis manserit in inferno.

A RESPON. Dicendum, quòd sicut Christus, vt nostras pœnas in se susciperet, voluit corpus suum in sepulcro poni, ita etiam voluit animam suam ad infernum descendere. Corpus autem eius mansit in sepulcro per diem integrum,

B & duas noctes, ad comprobandum veritatem mortis suæ. Vnde etiam tantundem credendum est, animam eius fuisse in inferno, vt simul anima eius educeretur de inferno, & corpus de sepulcro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus statim ad infernum descendens, sanctos ibi existentes liberauit, non quidem educendo eos de loco inferni, sed in ipso inferno, eos luce gloriæ illustrando. Et tamen conueniens

C fuit, vt tandiu anima eius remaneret in inferno, quamdiu corpus manebat in sepulcro.

AD 2m dicendum, quòd vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus sancti patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Christus, statim descendens ad inferos, virtute suæ passionis & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquamdiu remanere propter rationem prædictam.

D AD 3m dicendum, quòd illud verbum domini, est intelligendum nõ de paradiso terrestri corporeo, sed de paradiso spirituali: in quo esse dicuntur, quicumque diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum Christo ad infernum descendit, vt cum Christo esset: quia dictum est ei, * Mecum eris in paradiso: sed præmio in paradiso fuit: quia ibi diuinitate Christi fruebatur, sicut &

E alij sancti.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus descendens ad inferos, sanctos patres inde liberauerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descendens ad inferos, sanctos patres inde non liberauerit. Dicit enim August. in epistola ad Euo-

A dium, † Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cum Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inueni, a quibus eum secundum * beatificam præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. non ergo videtur, quòd Christus sctõs patres ab inferis liberauerit.

§ 2 Præt. Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum: sed sancti patres dum adhuc viuerẽt,

B per fidem Christi iustificati fuerãt a peccato. ergo non indigebant liberari ab inferno, Christo ad inferos descendente.

§ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa descendendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per passionem Christi, vt supra dictum est.* non ergo per descensum Christi ad inferos, sctĩ patres sunt de inferno educti.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in sermone de resur-

C rectione, quòd Christus quando ad inferos descendit, portam inferni & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum a peccato, sed etiam a reatu pœnæ, vt supra dictum est.* dupliciter autem homines reatu pœnæ erant

D astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat. Alio modo, pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter deuenit, vt dicitur Rom. 5. cuius quidem peccati pœna est mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ (vt patet ex his, quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam deus hominem de paradiso post peccatum eiecit, cui ante peccatũ

E mortem fuerat comminatus, si peccaret. et ideo Christus descendẽs ad inferos, virtute suę passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo erant a vita gloriæ exclusi, vt possent deum per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, vt in secunda parte dictum est. * Per hoc autem sancti patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descẽdens ad inferos, sanctos Patres

sti in resurrectione sua terminatas, intellige de pœnis intrinsecis, hoc est ipsum Christum afficientibus, & nõ pœnis exterius. Hæ. n. non sunt in illius resurrectione terminatæ, quinimo vsque ad consummationem sæculi, infamiæ pœnam, in mentibus hominum nõ paucorũ dignatur sufferre, dum a magna orbis terrarum parte habetur purus homo: cum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Et sicut ceteras pœnas suscepit sponte propter nostram salutem, ita & hanc mira dispensatione sustinet, non solum vt suauiter disponatur regimen ac salus hominum, sed vt suauissimo exemplo abstrahamur a iam communi appetitu futuræ nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo ꝙ Christus vsque vsque ad consummationẽ sæculi, vult sustinere infamiã, & haberi seductor &c. exẽplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ; & debemus caput nrm in hoc sicut & in ceteris, imitari, si mẽbra esse illius cupimus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum quintum.*

Luc. 23. TItulus, vt sonat. ¶ In corpore vna est conclusio: Christus descendẽs ad inferos, sanctos patres inde liberauit. Probatur: Per passionem Christi liberatum est genus humanum non solum a peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ. s. pro peccato actuali, & pro peccato originali. ergo Christus descendẽs ad inferos, absoluit sanctos a reatu, quo erant a vita gloriæ exclusi. ergo descendens ad inferos, sanctos pa-

tres inde liberauit. Prima consequentia probatur, ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis: ex parte vero pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ, vt patet ex his, quæ habentur Gen. 2. & 3. Consequentia autẽ secunda probatur: quia per hoc sancti patres retinebantur in inferno, ꝗ eis ad vitam gloriæ aditus non patebat propter peccatum primi parentis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zacha. & Apostoli. ¶ Aduerte hic, ꝙ Auctor mystica viatur expositione circa exclusionem hominis a paradiso: dum eiectionẽ Adæ a terrestri paradiso significare intelligit exclusionem hominis a spirituali paradiso cælestis patriæ.

¶ In responsione ad primum aduerte, quod cum hoc, quòd sancti patres in limbo immunes essent a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata: quia huiusmodi dolor spectat ad pœnam damni, contra quam diuiditur pœna sensus: ita quòd cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensu distincta contra pœnam damni, & per se concomitantia illam. Nec est mirum, quietem sanctorum patrum inquietudinem hãc habuisse admistam, cum sanctorum animæ in patria cælesti, non nihil inquietudinis habeant, qua suspirant ad corporum resurrectionem: ita vt dictum sit illis. Sustinere adhuc modicum tempus, donec adimpleatur numerus fratrũ vestrorũ. Apocalip. 6. vtrorumque siquidem inquietudo, imperfectionis cuiusdam in eis existentis testis est.

3. dist. 22. q. 2. artic. 2. q. 1. Et op. 4. c. 241.

† est epist. 99. declinãdo ad mediũ illius, to. 2.

* Alias beneficam.

* q. 50. ar. 6.

* in ser. 2. de resurre qui est 137. in ordin. post med. to 10.

* art. præc. ad 2. argu.

* q. 49 ar. 3. & q. 50. ar tic. 6.

* P. 2 q. 3. art. 8.

ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zach. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col. 2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, s. infernales, auferendo Abraham, Isaac & Iacob & ceteros iustos, traduxit eos, idest longe ab hoc regno tenebrarum, ad cælum duxit, vt glo.* ibidem dicit.

* gl. inter. & ord. simul.

Ad primum ergo dicendum, quòd Aug.† ibi loquitur contra quosdam, qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarum fuisse subiectos. Vnde* parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam sanctis fuisse concessum, vt domino cum in infernum venisset, a doloribus soluerentur; sed quo iam modo intelligatur Abraham, in cuius sinum etiã pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidem nõ video. et ideo cum postea subdit, se nondum inuenisse quid descensus Christi ad inferos, antiquis iustis contulerit, intelligendum est quãtum ad absolutionem a doloribus pœnarum; contulit tamen eis quãtum ad adeptionem gloriæ, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe, magnum gaudium habebant, secundũ illud Ioã. 8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: et ideo subdit, A quibus eum secũdum beatificam* præsentiam suæ diuinitatis, nũquam video recessisse, in quantum scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re.

† loco citato in argu.
* est epi. 99. ante med. tom. 2.
Alias beneficam.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd sancti patres dum adhuc viuerent, liberati fuerunt per fidem Christi ab omni peccato tam originali quàm actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen a reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur a gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ; sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum a reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad exclusionem a gloria; remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem, secundum illud Roma. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

Articvlvs VI.

Vtrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur, quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. dicitur enim Isa. 24. Congregabuntur congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cæli adorauerant. ergo videtur, quòd etiã damnati, Christo descendente ad inferos, sint visitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

§ 2 Præt. Super illud Zacha. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua, dicit glo.* Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carceribus, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat: sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia.
G ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

*gl. interl. ibi.

§ 3 Præt. Potentia Christi non fuit minor in inferno, q̃ in hoc mũdo: vtrobique enim operatus est per potentiã suæ diuinitatis: sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberauit. ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

Sed contra est, quòd dicitur Osee 13. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, glo.* Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo: sed soli reprobi sunt in inferno damnati. ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno dãnatorum liberati.

* gl. interl. ibi.

H Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descẽdens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis; et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniũcti per fidem charitate formatã, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorũ, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis. vnde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

* art. præced.

I Ad primvm ergo dicendum, q̃ Christo descẽdente ad inferos, oẽs qui erant in quacũque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam cõsolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionem, sicut damnati. vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c. Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, sed vt amplius condemnentur, secundum illud Sophoniæ. 1. visitabo super viros defixos in fæcibus suis.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd cum dicitur in glos.* vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligẽdum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

* posita in arg. 2.

K Ad 3ᵐ dicendum, q̃ non fuit propter Christi impotentiam, q̃ non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mũdanorũ: sed propter diuersam vtrorũq; conditionem. Nam homines quãdiu viuunt, possunt ad fidem & charitatem cõuerti: quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum sextũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio. Christus descendens ad inferos, nullum damnatorum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descẽdẽs ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. ergo liberationis fructum illis solis contulit, q̃ passioni Christi fuerunt coniũcti p̃ fidẽ charitate formatã. ergo damnatis non contulit liberationis fructum. Prima consequentia probatur: quia per illã tantum peccata tolluntur. secunda autem, quia damnati aut erant infideles aut sine conformitate ad charitatem Christi patientis: ac per hoc in peccatis suis.

3. dis. 22. q. 2. ar. 3. q. 2. Et opusc. 3. c. 2. 3.

Articvlvs VII.

Vtrum qui cum originali decesserant, fuerint a Christo liberati.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd pueri, qui cum originali decesserant,

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulũ septimũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio duplex probata. Conclusio est: Chrs descẽdens ad inferos, nõ libe-

3. dis. 22. q. 2. art. 2. q. 3. Et opusc. 3. c. 2. 3.

liberauit pueros, q cum peccato originali decesserant. Prima probatio est: Descensus Christi ad inferos, in solis illis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erant passioni Christi: sed pueri habentes peccatū originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec p propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo. Secunda probatio est, Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali nō potuerunt admitti ad gloriam. ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorū patrum. Minor probatur, quia nullus admittitur ad gloriam, nisi prius habeat gratiā, ad Ro.6. sed pueri tales non habebant gratiam. ergo.

¶ In responsione ad tertium perspice, q Auctor semper sic mar doctrinam suā super suaui dispositione, qua Christus æterna sapientia disponens omnia sua uires: mutabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismū omnium liberatoriam instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descēsum suum ad inferos non omniū liberatorium, sed eorum tantum, qui prius hoc merebant, applicauit.

* art.4. huius q. ad 2.

* art.5. & 6. praeced.

* art praec.

* In corp. artic.

fuerint per descensum Christi liberati ab inferno: non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti patres: sed sancti patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt supra dictū est.* ergo & pueri similiter p Christum sunt ab inferno liberati.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit Ro.5. Si vnius delicto multi mortui sūt, multo magis gratia dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit: sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet.* sed pueri per baptismum liberantur a peccato originali & ab inferno. ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Rom.3. quòd de* proposuit Christum propitiatorē per fidem in sanguine eius: sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur, in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem: neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neq; per fidem parentū, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant a pctō originali mundati: & ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et præterea sancti patres ab inferno sunt liberati, per hoc quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi, ad quā nullus potest peruenire, nisi per gratiam, secundum illud Rom.6. Gratia dei vita æterna. Cum igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, in quantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descēdens ad inferos: sed hoc de pueris dici non potest, vt ex supra dictis patet.*

AD 2m dicendum, q cum Apostolus dicit, q gratia dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum cōparatiue: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, q̄ damnati per peccatum Adæ, sed absolute, acsi diceret, q gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos: sed sicut peccatum Adæ ad eos tm̄ peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tm̄ peruenit, qui spirituali regeneratione, eius mēbra sunt facti, quod nō competit pueris decedentibus cum originali pctō.

AD 3m dicendum, q baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descensus Christi ad inferos, exhibitus fuit animabus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. & ideo per baptismum pueri liberantur a peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus suo descensu liberauerit animas a purgatorio.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus suo descēsu ad inferos, liberauerit animas a purgatorio. dicit enim Augustinus in epistola ad Euodium,* quia euidentia testimonia, & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse saluator, nisi vt ab eisdē doloribus saluos faceret: sed vtrū oēs quos ī eis inuenit, an quosdā, quos illo beneficio dignos indicauit, adhuc requiro: fuisse tn̄ Christum apud inferos, & in eorum doloribus cōstitutis, hoc beneficium præstitisse non dubito. non autem præstitit beneficium liberationis damnatis, sicut supra dictum est.* Præter eos autem nulli sunt in doloribus pœnalibus constituti, nisi illi, qui sunt in purgatorio. ergo Chrs aias de purgatorio liberauit.

¶ 2 Præt. Ipsa Christi præsentia non minorem effectum habuit, quàm sacramenta ipsius: sed per sacramenta Christi liberantur animæ a purgatorio, & præcipue per Eucharistiæ sacramentum, vt infra dicetur.* ergo multo magis per præsentiam Christi ad inferos descendentis, sunt animæ a purgatorio liberatæ.

¶ 3 Præt. Christus quoscumque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt August.* dicit in lib. de Pœnitentia. & Ioan.7. dominus dicit, Totum hominem salnum feci in sabbatho: sed Christus eos, qui in purgatorio erant, liberauit a reatu pœnæ damni, quo excludebantur a gloria. ergo etiam liberauit eos a reatu pœnæ purgatorij.

¶ Super Quæstionis quinquagesimasecundæ Articulum octauum.

Titulus clarus. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: animæ in purgatorio tūc tales quales sūt illæ, quæ nūc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descēsum liberatæ. Secunda est: Animæ in purgatorio tales tunc quales sunt, qua nunc liberantur, fuerunt p Christi descensum liberatæ. Probat vtraq; simul, Passio Christi non habet transitoriam, sed sempiternam virtutem, ergo non habuit, tunc maiorem efficaciā, quā nunc. ergo, &c. Antecedens probatur ad Hebræ.10. Secunda vero consequentia probatur: quia descēsus Christi ad inferos fuit in virtute passiōis suæ liberatorius.

¶ Aduerte hic, q Auctor certa sectans, quid efficacia Christi descēsus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus tunc purgatorum: ita quòd duo ponit genera liberatorum a purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos, qui tunc purgationem suam impleuerant, etiam non debitas pœnas, & illos, qui licet absolute adhuc sufficient in purgatorio permansuri ti-

3. dist. 22. q.2. art. 2. q.4. Et op. 3. capite 242.

* est epi. 69. in ord epistolarū nō remote an med. to. 2.

* art. 6. huius q.

* q.79. ar.

* in lib. de vera & falsa pœnitē. c.9. post medium, to.4.

In tamen fuit eorũ deuotio ad Christi mortem seu redamptionem, vt me euerint in hac vita positi, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc, rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam cito fuissent liberati, ex speciali gratia descensus sui liberauit. Consentaneum siquidem est, vt multæ personæ propinquæ tempori mortis Christi ante ipsum mortuæ, præparatæ sint a deo, cum simili deuotione, vt sicut nascens Simeonem & Annam perfectos inuenit, & pastores & magos præparatos, vt digni essent consolatione natiuitatis suæ, ita moriens non solum Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione præparatos inuenit, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

*li.13.c.20 circa finé.

*art.4.5.6. & 7. huius quæst.

F SED CONTRA est, quòd Greg.* dicit in 13. Moraliũ: Dum cõditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descẽdendo liberauit: patitur autem nos ire ad purgatorium. ergo descendens ad inferos, animas a purgatorio non liberauit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est*) descensus Christi ad inferos, liberatorius fuit in virtute passionis ipsius. Passio G autem eius non habet temporalem virtutem & transitoriam, sed sempiternam, secundũ illud Heb. 10. Vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos. Et sic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc: et ideo illi, qui fuerunt tales, quales nunc sunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt a purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos. Si qui autem inuenti sunt H tales, quales etiam nunc virtute passionis Christi a purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, a purgatorio esse liberatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa auctoritate August. non potest concludi, quòd omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint a purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum, illis scilicet, qui iam sufficienter purgati erant, vel etiam, qui dum adhuc viuerent, meruerũt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur a tempo- I rali purgatorij pœna.

D. 982. AD 2m dicendum, quòd virtus Christi operatur in sacramentis* per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum eucharistiæ liberat hominem a purgatorio, inquantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria, vt supra habitum est:* sed erat satisfactoria in generali, cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquẽque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens: et ideo non oportet, quod per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint a purgatorio liberati. K

*q.49.art. 3. & alijs eiusdẽ qst.

AD 3m dicendum, quòd illi defectus, a quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, proprie ad vnumquemque pertinentes: sed exclusio a gloria dei, erat quidam defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam: et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione a gloria: non autem a reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectum: sicut econtrario sancti patres ante Christi aduentum liberati sunt a proprijs defectibus: non autem a defectu communi, sicut supra dictum est.

q.49.ar.5.

QVAESTIO. LIII.

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER cõsiderandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primo, de eius resurrectione. secundo, de eius ascensione. tertio, de eius sessione ad dexteram Patris. quarto, de iudiciaria potestate ipsius.

¶ Super Quæstionem quinquagesimam-tertiam.

Consequẽter &c. Hic incipit vltim⁹ tractat⁹ de Christo, de pertinentibus, scilicet ad eius exaltationem.

¶ Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum primum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Necessarium fuit Christum resurgere. Probatur quinque rationib⁹. Omnia clara sunt in litera.

G

Circa primum occurrit quadruplex consideratio.

Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione.
Secunda, de qualitate resurgentis.
Tertia, de manifestatione resurrectionis.
Quarta, de eius causalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, De necessitate resurrectionis eius.
¶ Secundo, De tempore.
¶ Tertio, De ordine.
H ¶ Quarto, De causa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium Christum resurgere. dicit enim Damasc.* in 4. lib. Resurrectio est secunda, eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis surrectio: sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, vt ex supra dictis patet.† non ergo proprie conuenit sibi resurgere.

2. dist. 21. q. 2. artic. 1. Et opu. 60. c. 22. prin.
* li. 4. orth. fid. c. vlt. in princ.
† q. 51. ar. 3

¶ 2 Præt. Quicumque resurgit, ad aliquid altius I promouetur: quia surgere est sursum moueri: sed corpus Christi remansit post mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. ergo non competebat sibi resurgere.

¶ 3 Præt. Ea, quæ circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur: sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi, per quã sumus liberati a pœna & culpa, vt ex supra dictis patet.* nõ ergo fuit necessarium, quòd Christus a mortuis resurgeret.

*q. 44. ar. 5. & p totã q.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. vlt. Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis.

RESPON. Dicendum, quòd necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem, ad K commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur a deo, vsque ad gloriosam resurrectionem. vnde ex eius persona dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti, i. approbasti, sessionem meam, i. humilitatem & passionem, & resurrectionem meam, idest glorificationem in resurrectione, sicut glo.* exponit. Secundo, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia vt

*gl. interlinearis ibi.

dicitur

dicitur 1. ad Corinth. vlt. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. et ideo primæ ad Cor. 15. dicitur, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. 29. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. si enim statim non resurgo, corruptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gl.* exponit. Tertio, ad subleuationem nostræ spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. vnde dicitur primę ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Et Iob 19. dicitur, Scio scilicet per certitudinem fidei, quòd redemptor meus, idest Christus, viuit, a mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quarto, ad informationem vitæ fidelium, secundum illud Roman. 6. Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes aūt deo. Quinto, ad complementum nostræ salutis: quia sicut per hoc, quod mala sustinuit (humiliatus est) moriendo, vt nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona, secundum illud Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

* Psal. 29. gl. ordi. adiūcta, & interlinearia ex Aug.

A Marginal letters: B

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a vita. vnde ex persona Christi potest intelligi, quòd dicitur Mich. 7. Ne læteris inimica mea super me: quia cecidi, consurgam. Similiter etiam licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio animæ a corpore, dissolutio quędam fuit.

AD 2m dicendum, quòd diuinitas erat carni Christi post mortem vnita vnione personali: non autem vnione naturę, sicut anima vnitur corpori, vt forma ad constituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, quod corpus eius vnitum est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

AD 3m dicendum, quòd passio Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæstionis quinquagesimatertia Articulum secūdum.

Vtrum fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

Sup. q. 51. art. 4. Et 3. dis. 21. q. 2. art. 2. Et di. 22. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. Et opus. 1. ca. 243. Et opus. 60. c. 20. circa fi. Et Psal. 5. Et Ioan. 2. lec. 3.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cōueniens fuit Chrm resurgere tertio die. Probatur vna rōne literali, & quatuor mysticis. Et nīa clare patent in lra.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. mēbra. n. debent capiti cōformari: sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus a morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsq; ad finem mundi. ergo videtur quòd Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶ 2 Præt. Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat A Christum detineri ab inferno & morte: sed quamdiu aliquis est mortuus, detinetur a morte. ergo videtur, quòd Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipue cum glos. supra* inducta, dicat, nullam esse vtilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

* art. præc. in cor.

¶ 3 Præt. Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat: sed ante ortum solis Christus resurrexit: dicitur. n. Io. 20. Quòd vna sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essēt, ad monumentum, & tñ Christus iam resurrexerat: quia sequitur, et vidit lapidem sublatum a monumento. non ergo resurrexit Christus tertia die.

B SED CONTRA est, quòd dicitur Mat. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex prædictis patet.* et ideo ad hoc, quod cōfirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit quòd cito resurgeret, & eius resurrectio non differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem, quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem. si. n. statim post mortem resurrexisset, videri posset, quod eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. C Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam, sufficiebat quod vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tēpus, in homine qui mortuus videtur cum viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam, quòd tertia die resurrexit, commendatur perfectio ternarij: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, medium & finem, vt dicitur in 1. de Cælo.* Ostenditur etiam secundum mysterium, quod Christus vna morte sua, (quę fuit lux propter iustitiam), s. corporali, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animæ, D quæ sunt tenebrosæ propter peccatum: et ideo vna die integra & duabus noctib* permansit in morte, vt Augus.* dicit in 4. de Trin. Per hoc etiam significatur, quod per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incœpit etiam in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

Ar. præcē.

* 2. 2. q. 2. a. 7. & 8.

* li. 1. tex. 2. tom. 2.

* lib. 4. c. 5. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute: E excellentior est enim virtus capitis, quā membrorum: et ideo ad demonstrandam excellētiam virtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorū resurrectione dilata vsque ad finem mundi.

AD 2m dicendum, quòd detentio coactionem quādam importat: Christus aūt nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. et ideo aliquādiu in morte mansit, non quasi detentus, sed propria voluntate, quādiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostrę: dicitur autem statim fieri, quod fit breui interposito tempore.

AD 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum, quòd per suam resurrectionem

* q. 51 art. ad 3.

dem nos ad lucem gloriæ inducebat: ficut mortuus ē aduesperascente iam die, & recedente in tenebras, ad ostendendum, quod per suam mortem destrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarum. Et sicut dicit August.* in 4. de Trin. nox vsq; ad diluculum, quo domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem: quia deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, vt per gratiam noui testamenti, & participationē resurrectionis Christi, audiremus: Fuistis aliquando tenebræ, nūc autem lux in domino, insinuat nobis quodammodo, quòd a nocte dies sumat initium: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce ī noctem: ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Et ita patet, quod etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia surrexisse, intelligendo de die naturali. nunc autem cum diluculo surrexerit, potest dici, quòd tertia die surrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ causatur ex præsentia solis: quia iam sol incipiebat aerem illustrare. vnde & Mar. vltim. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole, quod non est contrarium ei, quod Ioan. dicit, Cum adhuc tenebræ essent, vt August.* dicit in libr. de consensu euangelistarum: quia die surgente, reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuātur, quanto magis oritur lux. Quòd autem dicit Marcus, Orto iam sole, non sic accipiendum est, tāquam iam sol ipse videretur super terram, sed tamquam de proximo adueniente in has partes.

*lib. 4. c. 5. ante med. tom. 3.

*li. 3. c. 24. inter prin. & mediū, tom. 4.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus primo resurrexerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus non primo resurrexerit: nam in veteri testamento per Heliam & Helisæum aliqui resuscitati leguntur, secundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suā tres mortuos suscitauit. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 2 Præt. Matth. 27. inter alia miracula, quæ in passione Christi acciderunt, narratur quòd monumēta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 3 Præt. Sicut Christus per suā resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostræ gratiæ, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Christus, sicut omnes patres veteris testamēti. ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, q̄ Christus.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ ad Corin. 15. Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium gl.* quia prius tempore & dignitate surrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd resurrectio est reparatio a morte in vitam. Dupliciter autē aliquis eripitur a morte. Vno modo, solum a morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercūque, postquam mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solum a morte, sed etiam a necessitate, & quod plus est, a possibilitate mo-
G riendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quamdiu aliquis viuit subiectus necessitati moriendi, quodammodo mors ei dominatur, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, idest, potentialiter. Et sic patet, quòd illa resurrectio, qua quis eripitur solū ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de resurrectione per-
H fecta, Christus est primus resurgētium: quia ipse resurgendo, primo peruenit ad vitam penitus immortalem, secundum illud Roman. 6. Christus resurgēs ex mortuis, iam non moritur: sed resurrectione imperfecta, quidam alij surrexerunt ante Christum, ad præmonstrandū quasi ī quodam signo resurrectionem ipsius. Et sic patet responsio ad primum: quia & illi qui suscitati in veteri testamento sunt, & illi q̄ suscitati sunt a Chro, sic redie-
I runt ad vitā, vt iterū morerentur.

AD 2m dicendum, quòd de illis, qui resurrexerūt cum Christo, duplex est opinio: quidam enim asserunt, quòd redierunt ad vitam tamquam non iterum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quàm si non resurgerent. Et secundū hoc intelligendum erit, sicut Hier.* dicit super Matth. quòd non ante surrexerunt, quàm resurgeret dominus. vnde & Euangelista dicit, quod
K exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis: sed August.* in epistola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibusdam videri morte domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis, qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterum repositis corporibus dormierunt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus a mortuis, si eum in illam resurrectionē

*gl. interlinearis, ibi.

* in illud Mat. 27. Et multa corpora sanctorū, to. 9.

*epi. 99. nō longe ante med. to. 2.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimætertiæ Articulum tertium.*

4. dist. 41. art. 3. q. 1. ad 3. Et op. 3. cap. 241. 246. & 247. & 1. Cor. 15. lect. 3. I. prin. Et ad Col. 1. lec. 5.

IN titulo ly primo, significat ordinem temporis, ita quòd sensus est, Vtrum Christus ante omnes alios resurrexerit, ita quòd nullus ante eum resurrexerit.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris de resurrectiōe perfecta vel imperfecta: & iuxta singula membra singulæ conclusiones. Altera est: Multi ante Christum surrexerunt resurrectione imperfecta, vt patet de Lazaro & alijs resuscitatis ante ipsū. Altera est, Christus primo resurrexit resurrectiōe perfecta: quia primo venit ad vitam penitus immortalem. Omnia clara sunt in litera.

¶ In respōsione ad secundum circa diuersam opinionem de resurrectione illorum, qui cū Christo surrexerunt, rationabile videtur quod surrexerint perfecte ad vitam, scilicet penitus immortalem, vt beatitudo corporis in Christo haberet socios: minus enim corporalis societas aliquid habere videtur, si desit corporalis societas: est enim homo secundum vitam corpoream animal sociale, non solum propter indigentiam necessariorum ad vitam (vt in hoc mundo contingit) sed etiam propter naturalem delectationem in ipsa corporali conuersatione consistentem. Rationes autem in litera ex dicto Aug. disputatæ ad oppositum facile solutionem recipiūt. nam verbum Petri Apostoli & a Hiero. contra fertur, quòd scilicet Petrus dixit, Cuius sepulchrum apud nos est, quasi non aliud fuerit dicere, cuius corpus apud nos est. & efficax inuenitur testimonium Petri: quia ex hoc, quod sepulchrum Dauid tanto tempore apud eos perseuerauit, vt conuincens ipsum Dauid (hoc enim significat sepulchrū eius) ita quòd nulla fuit vnquam in tanto tempore ambiguitas, quin Dauid perseuerarit in suo sepulchro, consequens est, quod non de ipso Dauid dictum fuerit, Non dabis sanctum tuū videre corruptionē. Consistit ergo testimonium Petri ī hoc, quod sepulchrum Dauid inquantum sepulchrū Dauid, tanto tēpore apud nos perseuerauit: licet forte tunc Chro resurgente, corp' eius amplius ibi nō esset. ¶ Verbum autem apostoli Pauli, Vt non sine nobis consumarentur, & potest referri ad cōsummationem beatitudinis substantialis, qua modo consummati sunt oēs sancti in patria. Et hoc literæ vr̄ sufficeret qa loquitur de cælesti patria, vt distinguitur contra viam peregrinationem, & potest nihilominus dici, quòd verbum Apostoli est generale

ſule ad patres veteris teſtamenti: veritati autem regulæ generalis non aduerſatur paucorum exceptio ex ſpeciali gratia. Poteſt & tertio dici, quòd illi qui perfecte ſurrexerunt cum Chriſto, non ſunt ſine nobis cõſumati: quia nõ r pe ſit cõſuman. ſ. ſpe reuelatæ gratiæ, & inchoatæ gloriæ.

tot præceſſerunt. Quòd ſi reſpondetur, hoc eſſe dictum per anticipationem, vt monumenta illo terræ motu aperta intelligantur, cum Chriſtus in cruce penderet, reſurrexiſſe aũt iuſtorum corpora non tunc, ſed cum ille prior reſurrexiſſet: ſed adhuc reſtat qđ moueat, quomodo Petrus non de Dauid, ſed de Chriſto aſſeruit ſuiſſe prædictum, carnem eius non vidiſſe corruptionẽ, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid, & ſic illos non conuincebat, ſi corpus Dauid ibi iam nõ erat: quia etſi ante in recenti ſua morte reſurrexiſſet, B nec caro eius vidiſſet corruptionem, poſſet illud monumentum manere: durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa reſurrectione iuſtorum, ſi ei iam æterna donata eſt, cuius Chriſtus ex ſemine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebr. de iuſtis antiquis dicitur, Ne ſine nobis perficerentur, ſi iã in illa reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. ſic ergo Aug.* ſentire videtur, quòd reſurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere, quòd Hier.† dicit ſuper Matth. Quòd ſicut Lazarus reſurrexit, ſic & multa corpora ſanctorum reſurrexerunt, vt Dominum oſtẽderent reſurgentem: quàmuis hoc in ſermo- C ne de aſſumptione ſub dubio relinquat, rationes tamen Auguſt. multo efficaciores videntur.

In præd. verbis ex epiſ. 99. tom. 2. † eodẽ loco citato circa princ. ſolutionis huius.

AD 3m dicendum, quòd ſicut ea, quæ præceſſerunt Chriſti aduentum, fuerunt præparatoria ad Chriſtũ, ita gratia eſt diſpoſitio ad gloriã: & ideo ea, quæ ſunt gloriæ, ſiue quantum ad animam, ſicut perfecta dei fruitio, ſiue quantum ad corpus, ſicut reſurrectio glorioſa, prius tempore debuerunt eſſe in Chriſto, ſicut in auctore gloriæ: gratiam vero conueniebat prius eſſe in his, quæ ordinabantur ad Chriſtum.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimætertiæ Articulũ quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis.

Pſ. 40. co. 2. Et Ioã. 2. & 3. & ad Ro. 4. ſi.

TItulus, de cauſa effectiua quæritur.

¶ In corpore ponitur vna diſtinctio bimembris cũ duabus cõcluſionibus ſecũdum membra. Diſtinctio eſt. Tam anima quàm caro Chriſti mortui põt conſiderari dupl'r. vel ratione ſuæ naturæ, vel rõne deitatis coniunctæ. Prima concluſio eſt. Tam anima quàm caro Chriſti ratione deitatis cauſauit ipſam reſurrectionem: & probatur ex auctoritate Apoſtoli. Secunda concluſio eſt: Nec anima, nec caro Chriſti virtute ſuæ naturæ cauſauit reſurrectionẽ, ſed ſic oportuit Chriſtum reſuſcitari a deo. Et ideo vtrumque inuenitur in ſacra ſcriptura, ſ. & quòd Chriſtus reſurrexit ex virtute, & quòd Chriſtus ſuſcitatus eſt a deo, & petit & meruit reſurrectionem &c. Omnia clara ſunt in litera.

Tract. 104. in Ioã. non remote a ſi. to. 9.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus non fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis. Quicumque enim ſuſcitatur ab alio, non eſt ſuæ reſurrectionis cauſa: ſed Chriſtus ſuſcitatus eſt ab alio, ſecundum illud Actu. 2. Quem deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtũ a mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra &c. ergo Chriſtus non eſt cauſa ſuæ reſurrectionis.

¶ 2 Præt. Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipſe eſt cauſa: ſed Chriſtus ſua paſſione meruit reſurrectionem, ſicut Augu.* dicit ſuper Ioan. quòd humilitas paſſionis meritum eſt gloriæ reſurrectionis, ipſe ẽt petijt a patre ſe reſuſcitari, ſecundum illud Pſal. 40. Tu aũt Domine miſerere mei, & reſuſcita me. ergo non A fuit cauſa ſuæ reſurrectionis.

¶ 3 Præt. Sicut Damaſc.* probat in 4. lib. reſurrectio non eſt animæ, ſed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non poteſt ſibi animam vnire, quæ eſt eo nobilior. ergo id, quod reſurrexit in Chriſto, non potuit eſſe cauſa ſuæ reſurrectionis.

Li. 4. Orth. fid. cap. vlt.

SED CONTRA eſt, q. Dominus dicit Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam: ſed nihil eſt aliud reſurgere, quàm iterato animam ſumere. ergo videtur quòd Chriſtus propria virtute reſurrexerit.

B RESPON. Dicendum, quòd, ſicut ſupra dictum eſt,* per mortem non fuit ſeparata diuinitas, nec ab anima Chriſti, nec ab eius carne. poteſt igitur tam anima Chriſti mortui, quàm eius caro conſiderari dupliciter, vno mõ, ratione diuinitatis: alio modo, ratione ipſius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitæ diuinitatis virtutem, & corpus reſumpſit animam, quam depoſuerat, & anima corpus reſumpſit, quod dimiſerat, & ſic Chriſtus propria virtute reſurrexit. Et hoc eſt, quod de Chriſto dicitur 2. ad Corinth. vlt. quòd & ſi crucifixus eſt ex infirmitate noſtra, ſed viuit ex virtute dei: ſi autem conſideremus corpus & animam Chriſti mortui, ſecundum virtutem naturæ C creatæ, ſic non potuerunt ſibiinuicem reuniri, ſed oportuit Chriſtum reſuſcitari a deo.

q. 50. art. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem eſt diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo ſe ſe conſequuntur, quòd Chriſtus ſit ſuſcitatus diuina virtute Patris, & ſuiipſius.

AD 2m dicendum, quòd Chriſtus orando petijt & meruit ſuam reſurrectionem inquantum homo: non autem inquantum deus.

AD 3m dicendum, quòd corpus ſecundum naturam creatam non eſt potentius anima Chriſti, eſt tamen ea potentius, ſecundum virtutem diuinam: quæ etiam rurſus ſecundum diuinitatem vnitam eſt potentior corpore, ſecundum naturam creatam: & ideo D ſecundum virtutem diuinam corpus & anima mutuo ſe reſumpſerunt; non autem ſecundum virtutem naturæ creatæ.

QVAESTIO LIIII.

De qualitate Chriſti reſurgentis, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis quinquageſimaquartæ Articulum primum.*

DEINDE conſiderandum eſt, de qualitate Chriſti reſurgentis. E

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verũ corpus.
¶ Secundo, Vtrum reſurrexerit cũ corporis integritate.
¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit glorioſum.
¶ Quarto, De cicatricibus in corpore eius apparentibus.

IN titulo, verum ſumitur, vt diſtinguitur contra apparens, ita quòd apparentia excludit non ſolũ a corpore, ſed a natura tali, ſcilicet humana. Idemque eſt quærere, an habuerit verum corpus, & an habuerit in veritate corpus humanum.

¶ In corpore ẽ vna concluſio: Corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit verum corpus eiuſdem naturæ, cuius fuerat prius. Probatur dupliciter, Primo, illud reſurgere dicitur qđ cecidit.

cecidit. ergo oportuit, vt idem corpus Christi eidem animæ uniretur in resurrectione. ergo corpus Christi post resurrectionem fuit uerum eiusdem naturæ corpus. Antecedens ex Damasc. auctoritate. Prima consequentia probatur ex ratione resurrectionis. Secunda autem ex hoc, quòd ueritas naturæ corporis est ex forma. Secūdo, probatur conclusio ex opposito. Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset uera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta inferius in proprijs locis tractanda sunt.

Infra art. 3. cor. Et op. 60. cap. 22.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus post resurrectionem habuerit uerum corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verū corpus. Verum enim corpus non potest simul esse cum alio corpore in eodē loco: sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cū alio corpore in eodem loco: intrauit .n. ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Io. 20. ergo videtur, quòd Christus post resurrectionē non habuerit verum corpus.

¶ 2 Præt. Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi forte corrumpatur: sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum eum intuentium, vt dicitur Luc. vlti. ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶ 3 Præt. Cuiuslibet veri corporis est determinata figura: sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlt. ergo videtur, quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanū.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. vlt. quòd Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si nō haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

Lib. 4. c. 28. & est vlt. li. non multū a princ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Damasc.* dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, quòd cecidit: corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum .s. fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iterato eidem animæ vniretur: & quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius: si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ, sicut quidam dicunt, clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in eodem loco existens: sed vtrum hoc habere possit corpus gloriosum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat,* inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione communi: nunc autem quantum ad propositū sufficit, dicendum est, quòd non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corp⁹ ad discipulos, licet verum esset, ianuis clausis introiuit. vnde Aug.† dicit in quodam sermone paschali, quòd quidam sic disputāt, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum, vbi deficit ratio, ibi est fidei ędificatio. Et super Ioā.* dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis aper-

Non compleuit morte præuentus.

In ser. 3. in dñica in octa. paschę, & 8 ser. 149 in ordine, tom. 10.

* Trac. 121 in Ioan. a med. to. 9.

F tis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Gregor.† in quadam Homil. de octaua paschæ.

† Hom. 26. in euāg. circa princ. illius.

AD 2m dicendum, quòd sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis gloriosi, vt sit spirituale, id est, subiectum spiritui, vt Apostol. dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectū spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati: quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philosoph.* in 2. de anima. Et ideo quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quando vult, & quando non vult, non videri: hoc tamen

Lib. 2. tex. 74. & 75. & præced. ca

G habuit Christus non solū ex conditione corporis gloriosi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non gloriosa miraculose non videantur: sicut præstitum fuit beato Bartholomæo miraculose, vt si vellet videretur: non autem videretur si non vellet. dicitur ergo, quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumperetur, aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate desijt ab eis videri, vel eo præsente, vel etiā eo abscedente velociter per dotem agilitatis.

AD 3m dicendum, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone paschali, Nemo putet Christum sua resurre-

H ctione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritumsanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidē subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis, vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse: nec tamen illis discipulis in specie gloriosa apparuit: sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur, vel non videretur, ita in potestate eius erat, vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma gloriosa vel

I non gloriosa, aut etiam commista, vel qualitercumq; se habens: modica tamen differentia, sufficit ad hoc, quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi nō resurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis ca-

K ro & sanguis, quæ Christus non videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Cor. 15. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: Christus autem resurrexit in gloria regni dei. videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶ 2 Præt. Sanguis est vnus de quatuor humoribus. si ergo Christus habuit sanguinē, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptio in corporibus animalium. sic ergo sequeretur, quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. non igitur Chri

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulū secūdū.

TItulus vt sonat.

¶ In corpore una conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum. s. cum carnibus & ossib⁹ &c. Probat duplicitet. Primo ostēsiue: Corpus Christi in resurrectione fuit eiusdē naturæ, & alterius gloriæ. ergo totum habuit quicquid pertinet ad naturā corporis humani. ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi. Secunda cōsequentia probatur: quia hęc omnia pertinēt ad naturam humani corporis. Deinde probatur, quòd hęc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia

Locis supra ar. 1. induc.

stus habuit carnem & sanguinem.

¶ 3 Præt. Corpus Christi quod resurrexit, in cælum ascendit: sed aliquid de sanguine eius in quibusdã ecclesiis reseruatur pro reliquiis. non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, spiritus carnem & ossa non habent, sicut me uidetis habere.

B

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictũ est, * corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde, quicquid ad naturam corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autem, quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo, omnia ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absq; omni diminutione, alioquin nõ fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset reintegratum quicquid per mortem ceciderat. vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matth. 10. Vestri sũt & capilli capitis omnes numerati sunt, & Luc. 21. dicitur, Capillus de capite uestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Euthycij, Constantinopolitanæ urbis episcopi; qui dicebat, quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile & uentis aereq; subtilius, & quòd Dominus post cõfirmata corda discipulorum palpantium, omne illud, quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquã redegit: quod ibidẽ improbat Grego. * quia corpus Christi post resurrectionẽ immutatum non fuit, secundum illud Roma. 6. Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur. vnde

C

& ille, quæ dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniẽs est, ut Christus alterius naturę corpus in sua cõceptione acciperet, puta cæleste, sicut Valẽtinus asseruit, multo magis inconueniẽs est, quòd in resurrectione alterius naturæ corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione, resumpsit ad uitã immortalem, quod in conceptione

Hom. 26. in euãg. nõ remote a princip.

A

quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum, quicquid per mortem ceciderat. Et confirmatur auctoritate Domini: Capillus de capite vestro non peribit &c. Secundo, probatur conclusio ab opposito: quia dicere corpus Christi caruisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad errorẽ Euthycij. duo dicentis. Primũ est, corpus nostrum in resurrectiõe erit impalpabile, ventis aereque subtilius. Alterum est, Christum post confirmata corda discipulorum palpantium omne, quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegisse. Contra quod secundum dictum rationẽ Gregorij Auctor affert primo, & ipsius Euthycij reuocationẽ deinde, & demũ arguit ex errore Valẽtini Clari sunt in litera omnia intelligentibus, quòd omnis mutatio, species quædam mortis est.

Art. præc.

¶ In responsione huius argumẽti sum, & in corpore duæ magnæ quæstiones restant. Prima est, quæ inde esse vide ur propter varias opiniones, an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secũdum est, an Christo resurgẽte oportuerit sanguinem secum resurrexisse.

¶ Primæ quæstionis Auctor tenet partem affirmatiuam in litera in responsione ad tertium, quo ad sanguinem in passione effusum, ea ratione, quia erat de veritate humanæ naturæ, & in corpore articuli adiungitur, quòd si non fuisset integratum quicquid per mortem ceciderat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶ Secundæ autem quæstionis non solus Auctor, sed cõmunis & theologorum & ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vt ubi hæc ordiar, occurrit mihi magnũ de ea dubiũ, & argumentum ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectum, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli 1. ad Cor. 15. quòd corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Aug. tandiu corpus est animale, quamdiu indiget alimento, & per oppositum tunc est spirituale, cum non indiget amplius alimento. Ex qua doctrina habetur, quòd corpus Christi surrexit non animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem theologica traditione sublumitur ex philosophia, quòd sanguis in corpore humano nihil aliud est, quàm alimentum humani corporis, vt expresse Aristoteles in 2. de partib. animal. c. 3. dicit. ponens sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia datum animalibus a natura. ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori, vel exteriori. Vnde idem est dicere corpus Christi post resurrectionem indigere sanguine, & indigere alimento, quod est esse animale & non spirituale. Et cum alimentum quantumcumque vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia totũ, sequitur quòd sanguis non sit pars animalis, & consequenter nec hominis, & quòd sanguis non est de integritate humanæ naturæ: quoniam integrum est, cui nulla partiũ deest. Et quia verum non addit rem aliquam super ens (eandem enim rem significat aurum, quam significat aurum verum, & sic de alijs) ideo sequitur quòd nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ, quia non est de integritate eius. Nec obstat quòd exangues effecti, morimur aut mortui sumus: attestatur enim hoc ad dictam philosophiam, quòd sanguis est de necessitate requisitus ad vitã animalium habentium sanguinem, quoniam vt in 2. de ani. dicitur, tandiu viuunt, quamdiu aluntur. Iungendo ergo philosophiam theologiæ dicendum videtur, quòd sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundum vitam animalẽ, quia est vltimum alimentum, & non pertinet ad necessitatem humani corporis spiritualis, quale fuit corpus Christi in resurrectione. Et secundum hoc cum dicitur, Totum quòd per mortem cecidit resurrexit, si perfectũ ẽ resurrectio intelligendum est, de toto, quod est de necessitate corporis humani in statu seu vita spirituali, & non de toto necessario ad corp⁹ humanũ, in statu seu vita animali. In oppositum autem est cõmunis ecclesię sensus, & in sacramento altaris vinum conuersum in Christi sanguinẽ, quem fatemur in Christi corpore esse.

¶ Ad hanc quæstionem dicitur, quòd sanguis licet sit pars in potẽtia respectu carnis & membrorũ, est tamen cum hoc eorum pars in actu respectu totius animalis, ita quòd est & materia trãsiẽs partium posteriorum, & materia permanẽs respectu totius: sicut elementa in mundo sunt partes in potentia & materia transiens respectu mistorũ, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probaturque hoc ex eo, quòd

D

triplex cõpositio in animali inuenitur, vt habetur 10 a de partibus animaliũ. Prima est, cõpositio ex elementis seu eorum virtutibus. secunda est ex partibus similaribus, puta carne, osse, neruo. tertia est ex partibus heterogeneis, vt manu, capite &c. Ad primum autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorũ vnus est sanguis, & propterea quemadmodum componentia tam in secunda quàm in tertia compositione sunt partes in actu animalis, ita componentia in prima compositione, affirmanda sunt quòd sunt partes in actu animalis. Et ideo, licet in resurrectione non sit opus sanguine, vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: alioquin non resurgeret homo integer: deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu.

¶ De prima autem quæstione, nec conclusionis nec mediorũ video certitudinem: nam ratio theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habes, & in quolib. 5. q. 3. artic. 1. Ratio autem naturalis ad partem potius ducere videtur negatiuam:

E

quoniã nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tempore sanguinem nutrimentalem, qui non est in resurrectione assumptus: quoniam non est maior ratio, quare tunc non fuerit in Christo iste sanguis nutrimentalis, & alias fuerit: & rursus, quare in ipso tunc non, & in alijs hominibus eiusdem ætatis sic: & rursus, quare tunc patiendo non, & si non fuisset tunc passus, fateremur in eo sanguinem nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, cum natura meliorem quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumentum hæc, sanguineus sudor Christi in cruciatu propassionis effluxit, cum ante passionem post cœnam oraret, significat: nam sudor ille sanguineus, cum non ex ægritudinali dispositione processerit, vt Aristot. in 3. de historijs animalium prouenire posuit ex mala dispositione sanguinis, & 13. de partibus animaliũ contigisse narrat, quibusdam propter lassum deus umque corpus: tum, quia Christũ nõ decuit ægritudo aliqua: tum, quia operationes ipsius Christi stat in subiectum attestantur sanitati, & non ægritudini: nõ

statim

assumpserat ad vitam mortalem. F

Ad primvm ergo dicendum, quòd caro & sanguis ibi nõ accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis, sicut Greg.* dicit in 14. Moral. vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia, vt Aug. dicit ad Consentiũ,† de resurrectione carnis, non ibi erat corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur* secundum substantiam possidet regnum dei, secundum quòd dictum est,* spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. G Caro autem cum secundum corruptionem intelligitur, nõ possidebit, vnde cõtinuo additum est in verbis apostoli, Neque corruptio incorruptelam.

Ad 2^m^ dicendum, quòd sicut Aug. dicit in eodem lib.* fortassis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet, Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, id est, phlegma, cur nõ & fel H flauum, id est, cholera, & fel nigrũ, id est, melãcholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? sed quodlibet quisquis addat, corruptionẽ addere caueat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atq; tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes .s. I corruptionis, adsit effigies, adsit motio, absit fatigatio, adsit vescendi ptãs, absit esuriendi necessitas.

Ad 3^m^ dicendum, quòd totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit, & eadem ratio est de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus: sanguis autem ille, qui in quibusdam ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit K de latere Christi, sed miraculose dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

Articvlvs III.

Vtrum Christi corpus resurrexerit gloriosum.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit gloriosum. Corpora enim gloriosa sunt fulgẽtia, secundum illud Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum: sed corpora fulgentia videtur secundum rationem lucis, non autem secundũ rationem coloris. cum ergo corpus Christi visum fuerit sub coloris specie, sicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit gloriosum.

¶ 2 Præt. Corpus gloriosum est incorruptibile: sed corpus Christi nõ videtur fuisse incorruptibile: fuit. n. palpabile, sicut & ipse dicit Luc. vlt. Palpate, & videte. Dicit autem Gregor. in quadam Hom.* quòd corrumpi necesse est, quod palpatur, & palpari nõ potest, qđ non corrumpitur. non ergo corpus Christi fuit gloriosum.

¶ 3 Præt. Corpus gloriosum non est animale, sed spirituale, vt patet 1. ad Corinth. 15. sed corpus Christi videtur fuisse animale post resurrectionem: quia cum discipulis manducauit & bibit, vt legitur Luc. vlt. & Ioan. vltimo. ergo videtur, quòd corpus Christi nõ fuerit gloriosum.

Sed contra est, quòd Apost. dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

Respon. Dicendum, quòd corpus Christi in resurrectiõe fuit gloriosum, & hoc apparet triplici ratione. Primo quidem, quia resurrectio Christi fuit exemplar & causa nostræ resurrectionis, vt habetur 1. ad Corinth. 15. Sancti autem in resurrectione habebunt corpora gloriosa, sicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Vnde cum causa sit potior causato, & exẽplar exemplato, multo magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Secundo, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. vnde & ipse dicebat, Nunc anima mea turbata est, quod pertinet ad passionem: & postea subdit, Pater clarifica nomen tuum, in quo petit gloriã resurrectionis. Tertio, quia sicut supra habitum est,* anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis perfectam. Est autem dispensatiue factum, sicut supra dictum est,* vt ab anima gloria nõ redundaret in corpus, ad hoc, quòd mysterium nostrę redemptionis sua passione impleret: & ideo peracto hoc mysterio passionis & mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum, suã gloriã deriuauit, & ita factum est corpus illud gloriosum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo secũdum modum recipientis: quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima, vt Aug.* dicit in epistola ad Dioscorum, fulgor seu claritas corporis gloriosi est secundum colorem humano corpori naturalem: sicut vitrum diuersimode coloratum recipit splendorem ex illustratione solis, secundum modum sui coloris: sicut autem in potestate hominis glorificati est, vt corpus eius videatur, vel non videatur, sicut dictum est,* ita in potestate eius est, quòd claritas eius videatur, vel non videatur. vnde potest in suo colore sine aliqua claritate videri, & hoc modo Christus suis discipulis

---

statim surgens ab agonia, vt Lucas ait, venit ad discipulos vt prius, & alloquens eos de vigilia, &c. mõstrauit se nõ mutatum a tanto decursu sudoris sanguinei, vt immutatus debuisset, si ægritudinis sudor fuisset. Ille, inquam, sudor sanguineus fuit humor sanguineus adhuc crudus, hoc est, non redactus ad huc perfecte in sanguinem qui pars est hominis, & huiusmodi crud⁹ humor vocatur sanguis nutrimentalis. Et quoniam, vt euangelista testatur, tanta fuit eius quantitas, vt decurreret in terrã, videtur quòd totus sanguis nutrimentalis, qui inueniendus fuisset in Christo tempore passionis præcessus fuerit in propassionis sudore. Dico autẽ, q̃ inueniendus fuisset tempore passionis, & non qui inuentus est tunc, scilicet tempore orationis: quoniã non oportet fuerit totũ nutrimentalem sanguinem per sudorẽ emissum: quoniam aliquid illius remanens potuit, nocte & mane decoqui perfecte, ita vt nihil nutrimentalis sanguinis inueniretur in Christo tẽpore passionis, cum effusus sanguis est: sed quia hæc magis diuinare q̃ affirmare possumus, ideo nullus pertinax in ppria opinione inueniatur, nullus dubia pro certis affirmet: sed pie dubitando, deuotionem suã prosequatur. Certum tamen & absque hæsitatione qualibet cõstat, Christi sanguinem nutrimentalem, qui dicitur in terra inueniri, etiam si in passione effusus sit, nõ esse vnitum verbo dei personaliter: quoniam nũquàm fuit actu pars sanguinis, q̃ ẽ de veritate humanæ natur̨æ.

Margin: *14. mor. ca. 31. non procul a fi. — †Aug. epis. 146. to. 2. — D. 149. — *Luc. vlt. — Epist. 146. non multũ lõge a prĩcip. tom. 2. — Infra q. 55. art. 6. ad 4. Et quol. 5. q. 3. ar. 1. Et opu. 3. cap. 245.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimaquartæ Articulũ tertiũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio: Corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum. Probatur tripliciter, & rationes claræ patent in litera. ¶ In responsione ad secundam, aduerte quòd Auctor loquitur de raro & denso vniuocatione seruata: quod dico propterea quia dẽsitas ponitur etiã in corporibus cælestibus: non eiusdem tamẽ rationis cum densitate inferiorum: est enim stella densior pars sui orbis: nihil tamen est commune vniuocum corruptibili & incorruptibili corpori. Vnde cælum resisteret tactui, si quis ad orbem lunæ peruenisset et vellet ibi existẽs: non tamen sentiretur tactu densitas eius: sed tantum tactui resisteret pars densa, quantũ pars minus dẽsa. Et propterea litera dr̃, q̃ corpus ratione suæ spissitudinis palpabile, est naturaliter corruptibile.

Margin: Homil. 26. in euangel. paulo post princ. — q. 14. ar. 4. — q. 14. art. 1. ad 2. arg. — Epi. 56. ante medium tom. 2. — Ar. 1. huis q. ad 2. arg.

lis post resurrectionem suam apparuit.

Ad 2^m dicendum, quòd corpus aliquod dicitur esse palpabile, non solum ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis. Ad rarum autem & spissum sequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiusmodi contraria, quæ sunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile: si autem sit aliquod corpus resistēs tactui, quod non sit dispositum secundū prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani, sicut est corpus cæleste, tale corpus non potest dici palpabile; corpus autem Christi post resurrectionē vere fuit ex elementis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile: habuit autē aliquid aliud, quod ipsum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cælestis corporis, vt quidam dicunt, de quo infra* magis inquiretur, sed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Aug.† dicit in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor: & ideo sicut Greg.* dicit ibidem, ostēditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

Materiā da donbus videtur respicere, quam non cōpleuit.

†epi. 56. anta mediam tom. 2.

*homil. 26. in euangel. non remote a prin.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut Aug.† dicit 13. de ciuit. dei, Saluator noster post resurrectionem, iam quidem in spirituali carne, sed tamen vera, cibum & potum, cum discipulis sumpsit non alimentorum indigentia, sed ea, qua hoc poterat potestate. ut enim Beda* dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens, illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionē, non quasi cibo indigens, sed vt eo modo naturam corporis resurgentis astrueret: & propter hoc nō sequitur, quòd fuerit eius corpus animale, quod est indigens cibo.

†li. 13. c. 22 circa fi. t. 5.

Beda c. 97. & est vlt. in Lu. super il lud: Habetis aliquid vt manducetur?

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

3. dist. 21. q. 2. ar. 4. q. 5. Et op. 3. c. 241. Et op. 60. cap. 32.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q corpus Christi non debuerit cum cicatricibus resurgere. Dicitur enim 1. ad Cor 15. quòd mortui resurgent incorrupti: sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinēt & defectū. non ergo fuit cōueniēs, vt Christus, qui est resurrectionis auctor, cū cicatricibus resurgeret.

§ 2 Præt. Corpus Christi integrum resurrexit, sicut dictum est:* sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas discontinuatur corpus. non ergo videtur fuisse cōueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerū remanerent, etsi remanerent ibi quædam vulnerum insignia, quæ sufficiebāt ad aspectū ad quē Thomas credidit, cui dictum est, Quia vidisti me Thoma credidisti.

Ar. 2. huius quæst.

§ 3 Præt. Damas. dicit in 4. lib. q

Lib. 4. c. 19. paulo ante finem.

A post resurrectionem de Christo dicuntur quædam vere, quæ non habuit secundū naturam, sed secundum dispensationem, ad certificādum, quòd ipsum quod passum est corpus resurrexit, vt cicatrices. Cessante autem causa, cessat effectus. ergo videtur quòd certificatis discipulis de sua resurrectione cicatrices vlterius non habuerit: sed nō conueniebat immutabilitati gloriæ q aliquid assumeret, qd perpetuo in eo non remaneret. ergo videtur q nō debuerit corpus cum cicatricibus in resurrectione resumere.

B SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit animam Christi in resurrectione corpus cū cicatricibus resumere. Primo quidem, propter gloriā ipsius Christi: dicit enim Beda super* Lucam, quòd non ex impotentia curādi, cicatrices seruauit, sed vt in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum. vnde & Aug. dicit in 22.† de ciuit. dei, quòd fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt: non.n. C deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quàmuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundo, ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis. Tertio, vt patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. Quarto, vt sua morte redemptis, quàm misericorditer sint adiuti, propositis eiusdem mortis indicijs, insinuet. Postremo, vt in iudicio quàm iuste damnentur, ibidem denuntiet. unde sicut August. dicit in lib. 2. de symbolo cap. 8, Sciebat Christus quare cicatrices in suo corpore seruaret: sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti nisi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos veritas D dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.

Super illud Luc. ostendit eis manus ca. 97. in Luc. & ē vltimum.

†li. 22. c. 20 in princ. tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, q cicatrices illæ, quæ in corpore Christi permanserunt, nō pertinent ad corruptionem vel defectū: sed ad maiorem cumulū gloriæ, inquantum sunt quædam virtutis insignia, & in illis locis vulnerum, quidam specialis decor apparebit.

AD 2^m dicendum, quòd illa apertura vulnerum, quàmuis sit cum quadam solutione continuitatis, totum tamē hoc recompensatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non sit minus integrum, sed magis perfectum: Thomas autem nō solum vidit, sed etiam B vulnera tetigit: quia, vt dicit Leo Papa, suffecit sibi ad fidem propriam, vidisse quod viderat, sed nobis operatus est, vt tangeret quem videbat.

AD 3^m dicendum, quòd Christus in suo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non solum ad certificandum discipulorum fidem, sed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd semper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia, vt Aug.* dicit ad Consentium, de resurrectione carnis, domini corpus in cælo esse credo, vt erat quando ascendit in cælum. Et Gregor.† 14. Moral. dicit. Quòd si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem

Aug. epist. 146. paulo a prin to. 2

†li. 14. mor. c. 31. a med.

TItulus, vt uidē muniter in ecclesia cicatrices Christi intelliguntur, scilicet vt cum foraminibus sumuntur.

¶ In corpore vnica est conclusio: Conuenit animā Christi reassumere corpus cum cicatricibus. Probatur quinque rationibus, quæ patent in litera.

§ Vbi aduerte, quòd Auctor August. sequens rationem cicatricum Christi nō ex parte corporis, sed animæ reddit: quoniā non ad pulchritudinem corporis, sed animæ spectant. Vt enim in responsione ad secundum dicitur, apertura illa vulnerum recompensatur per maiorem decorem, in quo monstratur, quòd ex parte corporis recompensatione eget. Reliqua clara sunt in litera.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquinta Articulum secundum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Resurrectio Christi non debuit ab hominibus immediate videri, sed eis ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus institutus exigit, vt ea, quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominibus p angelos reuelentur, vt patet ex Diony. sed resurrectio Christi est huiusmodi. ergo. Et confirmatur auctoritate Hilarij.

¶ In responsione ad secundum adde, quod ascēsio Christi quātum ad terminum ad quem excedentem cognitionē humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est a vobis in cælum,

ARTICVLVS II.

Vtrum fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos.n. pertinebat resurrectionem Christi testificari, secundum illud Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimoniū resurrectionis B Iesu Christi domini nostri: sed certissimum est testimonium de visu. ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶ 2 Præt. Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionē Christi viderunt, secundū illud Act. 1. Videntibus illis, eleuatus est: sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. ergo videtur quòd discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶ 3 Præt. Resurrectio Lazari, quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi: sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit. ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Resurgens dominus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalenæ: sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cum eum quæreret in sepulcro audiuit ab angelo, Surrexit, non est hic. ergo nullus vidit eum resurgere.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Ro. 13. quæ a deo sunt, ordinata sunt: est aūt hic ordo D diuinitus institutus, vt ea, quę supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion.* 4. cap. cæl. hier. Christus autem resurgens non redijt ad vitam cōmuniter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalem & deo cōformem, secundum illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit deo: & ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediate ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. vnde Hilarius dicit super Matth.† quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

Ca. 4. a medio.

Ca. vlti. in Mar. circa finē illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem, etiam de E visu: quia Christū post resurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum sciuerant: sed sicut ad visionem beatam peruenitur per auditū fidei, ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

AD 2m dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum a quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solum quantum ad terminū ad quem: & ideo discipuli potuerūt videre ascensionem Christi, quantum ad terminum a quo, idest, secundum quòd eleuabatur a terra: non autem viderunt ipsam, quantum ad terminū ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo: sed resurre- A ctio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum a quo, secundū quòd anima redijt ab inferis, & corpus de sepulcro clauso exiuit, & quantum ad terminum ad quem, secundum quòd est adeptus vitam gloriosam: & ideo non debuit resurrectio fieri sic, quòd ab homine videretur.

AD 3m dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat, quæ communem notitiam hominum non transcendit: & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis conuersari.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquinta Articulum tertium.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus post resurrectionē non debuit continue cum discipulis conuersari. Probatur: Duo erant discipulis declaranda, scilicet veritas resurrectionis & gloria resurgentis: sed prima non exigebat continuam conuersationem: secunda autem nocere poterat continua conuersatio. ergo. Minor declaratur in litera quo ad singulas partes. Et confirmatur aucto itate verborū Christi in euangelio, & expositionis Bedæ, quæ ad hoc tendunt, vt monstrent quòd cōtinua conuersatio cum discipulis, erat de pertinentibus ad vitam mortalem: hoc enim significat Christus dicens, Cū adhuc essem vobiscum.

3. dist. 21. q. 2. ar. 3. cor. & dist. 22. q. 3. ar. 2. q. 3. cor. Et Ioā. 20. L. 6. pri. & cap. 21. princ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis cōuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionē apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem perturbatis afferret, secundum illud Ioā. 20. Gauisi sunt discipuli viso domino: sed magis C fuissent certificati & consolati, si eis continue suam præsentiā exhibuisset. ergo videtur, quòd continue cum eis debuerit conuersari.

¶ 2 Præt. Christus resurgens a mortuis, non statim ascendit in cęlum, sed post dies quadraginta, vt habetur Act. 1. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quàm vbi discipuli eius erant pariter cōgregati. ergo videtur quòd continue cum eis conuersari debuerit.

D ¶ 3 Præt. Ipso die resurrectionis dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur, vt Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum. Primo quidem mulieribus ad monumentum. Secundo, eisdem egredientibus a monumento in itinere. Tertio, Petro. Quarto, duobus discipulis euntibus in castellum. Quinto, pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. ergo etiam videtur quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

Lib. 3. cap. vlt. ante fi. lib. tom. 4.

¶ 4 Præt. Dominus ante passionem eis dixerat Mat. 26. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam, E quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit: & tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis, vt dictum est,† & etiam die octauo, vt legitur Io. 20. non ergo videtur, quòd conuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

Argu. præced.

SED CONTRA est, quòd Ioan. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. non ergo continue conuersabatur cum eis.

RESPON. Dicendum, quod circa resurrectionē Christi duo erant discipulis declarāda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam, sufficit quod pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus, & co-

medit

hedit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandam, noluit continue conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat, vnde Luc. vlt. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cũ adhuc essem vobiscum: tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed aute cum eis fuerat, non solum corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. vnde Beda[a] prædicta verba exponens dicit, Cum adhuc essem vobiscum, idest, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tũc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

Cap. 97. in Luc. & est vlomũ parum ante medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis: conuersatio autem continua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat: consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita repromisit, secundum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

AD 2[m] dicendum, quòd Christus non ideo non continue conuersabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi conuenientius esse, sed quia hoc discipulis instruendis conuenientius iudicabat, si non continue conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum[d] autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset: cum hoc scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

D. 244.

AD 3[m] dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura iudicia erant admonendi, vt a principio fidem resurrectionis reciperent. Postquàm autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. vnde in euangelio non legitur, quòd post primum diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim Augustin. † dicit in lib. de consensu euangelistarum, post primas quinque apparitiones, sexto, eis apparuit, vbi vidit eum Thomas, septimo, ad mare Tyberiadis in captione piscium, octauo, in monte Galilææ, secundum Matth. nono, quòd dicit Mar. Nouissime recumbentibus: quia iam nõ erant in terra cum illo conuiuaturi, decimo, in ipso die ascensionis, non iam in terra: sed eleuatus in nube, cũ in cælum ascenderet: sed non omnia scripta sunt, sicut Ioan. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquàm ascendisset in cælum, & hoc ad consolationem ipsorum. vnde & 1. ad Corinth. 15. dicitur, quòd visus est plusquàm quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in euangelio non habetur mentio.

Lib. 3. ante fin. lib. 10. 4

AD 4[m] dicendum, quòd sicut Chrysosto. † dicit, exponens illud, quod dicitur Matth. 16. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis fere regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant conuersati: vt & hinc crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est & qui resurrexit: propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt a timore iudæorum liberarentur. Sic ergo, vt Ambro.[a] dicit super Luc. Dominus mandauerat discipulis, vt in Galilæa eum viderent: sed illis ob metum intra conclaue residentibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea vero cõfirma-

Homil. 83. in Mat. ante med. to. 2.

Ambr. in fine cõmentariorũ in Luc. to. 5.

F tis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra conclaue, & complures in monte fuisse: vt enim Eusebius dicit, duo euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim, hunc scribunt apparuisse in Hierusalem: ceteri vero duo in Galilæam properare, non solis vndecim, sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & saluatorem iussisse: de quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit plusquàm quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, quòd prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem: in Galilæa vero non clam, aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fe-

G cit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis multis, vt Lucas testatur in Actibus. Vel, sicut dicit August. † in lib. de consensu euangelistarum, quòd ab angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum est: in Galilæa enim secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam: secundum illud autem quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligẽdus est, sed in illa in qua æqua-

H lis est patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos præcedens non deseruit.

Lib. 3. non procul ante fi. lib. to. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

AD QVARTVM sic pceditur. Videtur q Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est: sed in Christo non fuit nisi vna ef-

I figies. si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta, quod est incõueniens, quia vt Aug. † dicit in lib. 83. q. Si fallit Christus, veritas non est, est autem veritas Christus. ergo videtur quòd Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ 2 Præt. Nihil potest in alia effigie apparere, quàm habeat, nisi oculi intuentium aliquibus præstigijs detineantur: huiusmodi au-

K tem præstigia cum fiant magicis artibus, non conueniunt Christo, secundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? ergo videtur quòd non debuerit in alia effigie apparere.

¶ 3 Præt. Sicut per sacram scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis, per Christi apparitiones: sed sicut Aug.[a] dicit in epistola ad Hierony. si vel vnum mendacium in sacra scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacræ scripturæ auctoritas, ergo si vel in vna ap-

Li. 83. quæstiun. q. 14. tom. 4.

Epistol. 18. 19. in ordine, to. 4.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum quartum*

TItulus clarus ex euãgelio: in quo narratur Christus visus modo vt hortulanus: modo vt peregrinus.

3. di. 21. q. 2 ar. 4. q. 1. ad 3. Et op. 60 cap. 22. fi.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus quibusdam ad credendum dispositis, conuenienter apparuit in sua effigie, quibusdam autem minus dispositis cõuenienter apparuit in alia effigie. Probatur: Resurrectio Chri reuelãda erat hominibus secundũ modũ, quo eis diuina reuelantur, sed diuina diuersimode affectis, diuersimode reuelantur, quia bene dispositi percipiunt secundũ veritatem, & nõ bene dispositi percipiunt secũdũ quandam confusionẽ dubietatis seu erroris. ergo. Minor probatur: quia animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. Indispositio quorundam discipulorum probatur ex euãgelio, Nos autem sperabamus &c. Et cõfirmatur ratio auctoritate Gregorij.

¶ In

In responsione ad secundum, aduerte quòd duae rationes hactenus allatae sunt in littera circa eoronem ... quà Christus corporali ... sa non cognoscebatur in propria, quam retinebat, effigie. Altera afferrur hic ex parte uidentis, quae tangitur ab euangelista, Oculi autē eorum tenebantur ne eum agnoscerent: & haec attribuitur operationi diaboli ab Augu. Altera est posita in quaestione praecedenti art. 1. ad 3. & tenet se ex parte actionis obiecti: quia scilicet corpus gloriosum, eo quod spiritualie est, in potestate sua habet agere in uisum secundum aliquid ... & secundū aliquid non: puta immutare uisum secundum quaedam lineamenta sua, & secundum quaedā non: & similiter secundum quendam colorem & secundū quēdam non, & sic facile apparet ... alia effigies corporis, in se tamen immutat. Ex hac etiam ratio nabile est fuisse in errore Magdalenae existimantis hortulanum, de quo non est scripta causa, ex parte oculorum.

Ex art. 1. & 2. huius q.

Ho. 23. in Euang. non procul a pri.

paritione Christus discipulis apparuit aliter quàm esset, infirmabitur quicquid discipuli post resurrectionem uiderunt in Christo, quod est inconueniens. non ergo debuit in alia effigie apparere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Marci ult. Post haec duobus ex eis ambulantibus, ostensus est in alia effigie euntibus in uillam.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictū est*) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innotescunt autem diuina hominibus diuersimode, secundum quòd diuersimode sunt affecti: nam illi, qui habent mentem bene dispositam, secundum ueritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habēt mentem bene dispositam, diuina percipiunt cum quadam confusione dubietatis, uel erroris. Animalis enim homo non percipit ea, quae sunt spiritus dei, ut dicitur 1. ad Corinthios 2. Et ideo Christus quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie: illis autem in alia effigie apparuit, qui iam uidebantur circa fidem tepescere: unde dicebant, Nos autē sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. unde Gregor. dicit in Homi.† quòd talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire se longius finxit, scilicet ac si esset peregrinus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. de Quaestionibus euangelii.* Nō omne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium: cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura ueritatis, alioquin omnia quae a sapientibus et sanctis uiris, uel etiam ab ipso Domino figuratae dicta sunt, mendacia deputabuntur: quia secūdum usitatum intellectū non consistit ueritas in talibus dictis: sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquā rem significandam, & ita factum est hic, ut dictū est.†

Lib. 2. c. ul. in prin. t. 4.

In istamet solutione.

AD 2m dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. de Consensu euang.* Dominus poterat transformare carnē suam, ut alia re uera esset effigies ab illa, quam solebant intueri: quandoquidem, & ante passionem suam transformatus est in monte, ut facies eius clarescerct sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autē incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus: unde Luc. ult. dicitur, quòd oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Lib. 3. c. 26. aliquantulū a prin. t. 4.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab aliena effigiei aspectu non fuissent reducti ad uere uidendum Christi effigiem: sicut enim Aug. dicit ibid.* Tantum* a Christo facta est permissio, ut scilicet praedi-

Lib. 3. c. 25. in a. p... 3 prin. to. 4
*alias tamē

cto modo oculi eorum tenerentur usque ad sacramentum panis, ut unitate corporis eius participata, remo ueri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci: unde ibidē subditur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: non quòd ante clausis oculis ambularent: sed inerat aliquid, quo non sinerentur agnoscere quod uidebant, quod scilicet caligo & aliquis humor afficere solet.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus ueritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus ueritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambr.* Tolle argumenta ubi fides quaeritur: sed circa resurrectionē Christi quaeritur fides. non ergo habent ibi locum argumenta.

§ 2 Praet. Gregor. dicit, † Fides nō habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum: sed ad Christum non pertinebat meritū fidei euacuare. ergo ad eum nō pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

§ 3 Praet. Christus in mundum uenit, ut per eum homines beatitudinem adipiscantur, secundum illud Ioan. 10. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeāt: sed per huiusmodi ostensiones argumentorum uidetur humanae beatitudini impedimentum praestari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non uiderunt, & crediderunt. ergo uidetur, quòd Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionē suam manifestare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Actuū. 1. quòd apparuit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno dei.

RESPON. Dicendum, quòd argumentum dr̄ dupliciter. Quandoq; dicitur argumentū quaecuq; ratio, rei dubiae faciens fidē: quandoq; aūt dr̄ argumētū aliquod sensibile signū, qd inducitur ad alicui⁹ ueritatis manifestationē: sicut ēt Arist.* in libris suis aliquādo utitur nomine argumēti. Primo igitur modo accipiēdo argumentū, Christus nō probauit discipulis suā resurrectionē per argumēta, quia talis probatio argumētatiua procederet ex aliquibus principiis, quae si nō essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur: quia ex ignotis nō pōt aliqd fieri notū: si aūt essent eis nota, nō trāscēderēt rationē humanā, & ita nō essent efficacia ad fidē resurrectionis astruēdā, quae rationē humanā excedit. Oportet. n. principia ex eodem genere assumi, ut dr̄ in primo Posteriorū.† Probauit aūt eis resurrectionē per auctoritatē sacrae scripturae (quae est fidei fundamētū) cum dixit, Oportet impleri oīa, q̄ scripta sunt in lege & psalmis & prophetis de me, ut habetur Luc. ult. Si aūt accipia-

¶ Super Quaestionis quinquagesimaquintae Articulum quintum.

Titul⁹ principio corporis ab ipso Auctore declaratur.
¶ In corpore, primo declaratur duplex acceptio argumenti. s. prout est ratio rei dubiae faciēs fidē, uel prout est sensibile signū ad manifestandā ueritatem.
¶ Secūdo, rñdet q̄ne ... sumēdo argumentū primo modo, duplici cōclusione. Prima est: Chrs nō probauit discipulis resurrectionē suā per argumēta. Secūda e. Chrs probauit eis resurrectionē suā per argumentū tale (hoc est f m qd) scilicet per sacrā scripturā. Prima cōclusio probatur, qa deceāt principia argumētationis nota discipulis: secunda probatur ex Euangelio Luc. ult.
¶ Vbi scito, quòd plories post resurrectionem usus est dñs hoc argumento. s. cū discipulis euntibus in Emaus & cū Apostolis, aperiēdo illis sensum, ut intelligerent scripturas, & in uerbis allatis in littera.
¶ Tertio, rñdet q̄rsito, accipiēdo argumētū secūdo modo, una cōclusione: Chrs suā resurrectionē multis argumētis cōuenienter declarauit. Probatur dupliciter: quare hoc fecerit, & ex parte eorum, & ex parte officii praedicandi.

S. d. 21. q. 2. ar. 3. & 4. Et op. 3. c. 245. Et op. 60. c. 22.

Lib. 1. de fi. c. 5. nō procul a fine, to. 2.

Hom. 26. in Euā in pri. tilius.

In Rhet. ad Alexādrū, ca. 4. a medio, to. 6.

Lib. 1. text. co. 10. 2

tos

tur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, inquantũ per quædam euidentia signa, se uere resurrexisse osten dit: unde in græco, ubi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion, quod est signum euidens ad probandum: quæ quidem signa resurrectionis Christus ostẽdit discipulis ppter duo. primo quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, unde ipse dicit eis Luc. ult. O stulti & tardi corde ad credendum, & Mar. ultimo exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Secundo, ut per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur, secundum illud 1. Io. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Amb. ibi loquitur de argumentis, secũdum rationem humanã procedentibus, quæ inualida sunt ad ea, quę sunt fidei ostendenda, sicut ostẽsum est.†

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd meritum fidei est ex hoc, quòd homo ex mandato dei credit quod non uidet: unde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit uideri per scientiam id, quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

In solutione præc. ad 1.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dictum est†) meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quę uidet: sed quòd aliquis ea quæ non uidet, credat per aliqua signa uisa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius: sicut & Thomæ, cui dictum est, Quia uidisti me, credidisti, aliud uidit & aliud credidit: uidit uulnera, & credidit deum. Est autem perfectionis fidei, qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendũ: unde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia uideritis, nõ creditis. Et secundũ hoc potest intelligi, quòd illi, qui sunt tam prompti animi, ut credant deo etiam signis non uisis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia uideant.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæquinta Articulum sextum.

Titulus clarus.

¶ In corpore 6 una conclusio respõsiua quæsito. Vtraque manifestatio resurrectionis, scilicet per testimonium, & per argumentum, id est signum sensibile, fuit sufficiens in suo genere: hoc est altera in genere testimonii, altera in genere signi sensibilis.

Locis supra art. 5. addu cti.

¶ Et intellige sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiæ. Manifestatur conclusio quo ad primam partem, primo de testimonio angelorum, secundo de testimonio scripturarum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum argumenta, quæ Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerunt ueritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, uel non ostenderint uel ostendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt, & cum eis loquebantur, & conuersabantur, & comedebant, ac si essent homines ueri, sicut patet Gen. 18. de angelis, quos Abraham suscepit hospitio, & in libro Tobiæ, de angelo, qui eum duxit & reduxit: et tamen angeli non habent

F uera corpora naturaliter sibi unita, quod requiritur ad resurrectionẽ. non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionẽ eius manifestãdã.

¶ 2 Præt. Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria: sed quædam Christus ostendit discipulis, quæ uidentur esse contraria naturæ humanæ (sicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd G ad eos ianuis clausis intrauit) quædam uidẽtur esse contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit uulnerum cicatrices. ergo uidetur quòd illa argumenta non fuerint sufficientia, neq; conuenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

Vbi quo ad testimonium angelorum, potest addere, quod in die Ascensionis angeli testimonium perhibuerant resurrectioni Christi, annonciã do illius locum: & secundum aduentũ: ita testimonium angelorũ habemus non solum per mulieres, sed ad ipsos discipulos immediate. Secunda autem pars conclusionis declaratur quo ad duo ostensa: primo quo ad ueram resurrectionem: secundo quo ad gloriam illius satis ordinate in littera. In qua clara sunt omnia.

¶ 3 Præt. Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali, unde & ipse dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere: nondũ enim ascendi ad patrem meum. non ergo fuit conueniens, quòd ad manifestandam ueritatem resurrectio H nis suæ, seipsum discipulis palpandum exhiberet.

¶ 4 Præt. Inter dotes glorificati corporis, præcipua uidetur esse claritas, quam tamen in resurrectione [illegible] argumento ostendit. ergo uidetur quòd insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

¶ 5 Præt. Angeli in testes resurrectionis inducti, ex [illegible] dissonantia euangelistarum, insufficientes uidentur. Nam apud Mat. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum uero, intus angelus describitur ut us[illegible] mulieribus ingressis monumentum. Et rursus ab istis unus, a Ioanne duo sedentes, a Luca uero duo stantes describuntur. inconuenientia ergo uidentur testimonia resurrectionis.

Argumentum oppositum.

SED CONTRA est, quòd Christus, qui est dei I sapientia, suauiter & conuenienter disponit omnia, ut dicitur Sap. 8.

RESPON. Dicendum, quòd Christus resurrectionem suam dupliciter manifestauit, scilicet testimonio & argumento, siue signo. et utraque manifestatio in suo genere fuit sufficiens. Est enim usus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis: quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt, ut patet per omnes euangelistas. Aliud autem est testimonium scripturarum, quas ipse proposuit ad ostensionem suæ resurrectionis, ut dicitur Lucæ ultim. Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam K ueram resurrectionem, & gloriosam. Quòd autem fuerit uera resurrectio, ostendit uno modo, ex parte corporis. Circa quod, tria ostendit. Primo quidem, quòd esset corpus uerum & solidum, non corpus phantasticum uel rarum, sicut est aer. Et hoc ostendit per hoc, quòd corpus suum palpabile præbuit: unde ipse dicit Luc. ultim. Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. secundo ostendit quòd esset corpus humanum, ostendendo eis ueram effigiem, quam oculis intuerentur. tertio ostendit eis, quòd esset idem numero corpus, quod prius habuerat, ostendendo eis uulne-

uulnerum cicatrices: unde et legitur Luc. ult. dixit eis Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo, ostendit eis ueritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori unitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis uitæ. Primo quidem, per opus uitæ nutritiuæ, in hoc, quòd cum discipulis manducauit & bibit, ut legitur Luc. ult. Secundo per opera uitæ sensitiuæ, in hoc quòd discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes salutabat, in quo ostendebat se & uidere, & audire. Tertio, per opera uitæ intellectiuæ, in hoc quòd eis loquebatur, & de scripturis differebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & ulterius per hoc quòd eis uidentibus ascendit in cælum: quia ut dicitur Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostēdit discipulis, per hoc quòd ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quòd Greg. * dicit in Hom. palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clausis introduxit, ut esse post resurrectionē ostēderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ: similiter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat; quòd subito ab oculis eorum euanuit, ut dicitur Luc. ult. quia per hoc monstrabatur, quòd in potestate eius erat uideri, & non uideri: quod pertinet ad conditionem corporis gloriosi, ut supra * dictum est.

Hom. 26. in Euan. nō. ie mote a pri.

Q. 54. ar. 1. ad 2. arg. & ar. 3. ad 1. arg.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandā perfectē Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta perfectē Christi resurrectionem manifestant; maxime propter scripturæ testimonium et angelorum dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis cōfirmatam: angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: sicut asseruit Christus uere se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli: nam quia corpora ab angelis assumpta non erant corpora uiua uel animata, non erat uera comestio, licet esset uera cibi cōtritio, & traiectio in interiorem partem corporis assumpti: unde & angelus dixit Tobiæ 12. Cum essem uobiscum, uidebar quidem uobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili utor, & quia corpus Christi uere fuit animatum, uera fuit eius comestio. Sicut enim Aug. dicit 13. de Ciui. dei, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium auferetur: unde sicut Beda * dicit, Christus māducauit potestate, non egestate.

Lib. 3. c. 22. ... c. 97. in L... ant... m d. tom. 2.

AD 2m dicendum, quòd (sicut dictum est) argumenta quædam inducebantur a Christo ad probandam ueritatem humanæ naturæ, quædam uero ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturæ humanæ, secundum quod in se consideratur (quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur conditioni gloriæ, secundum illud 1. ad Corinthios. 15. Seminatur in infirmitate, surget in uirtute. et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ, uidentur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem, & econuerso: unde Gregor. * dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem ualde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit.

Ho. 26. in Euan. paulo a prin.

AD 3m dicendum, quòd (sicut A... super Ioan.) quod Dominus dixit, Noli me tangere, nōdum enim ascendi ad Patrem meum, sic dictum est ut

Trac. 121. a med. illius tom. 9

A in illa femina figuraretur ecclesia de gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad patrem: aut sic in se credi uoluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & pater unum sunt. Eius quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad patrem, qui sic in eo profecerit, ut patri agnoscat æqualem. Hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat: quòd autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, ut Seuerianus dicit: siquidem

B illud de figura est, hoc de sexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura: uel sicut Chrysosto. * dicit, uolebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat: quamuis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit: nondum ascendi ad patrem meum, quasi dicat, non existimes me iam terrenam uitam agere: quòd enim in terria me uides, hoc est, quia nondum ascendi ad patrem meum, sed in promptu est quòd ascendam: unde subditur, Ascendo ad patrem meum, & patrē uestrū.

Hom. 85. in Jo. super il lud, " noli me tangere 20.3

AD 4m dicendum, quòd sicut August. * dicit in Dialog. ad Orosium, Clarificata carne Dominus resurre-

In dial. 65. qu. q. 14. a prin. to. 4

C xit: sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia non possent oculis suis talem claritatem prospicere: si enim antequam moreretur pro nobis, & resurgeret, quando transfiguratus est in monte discipuli sui eum uidere non potuerunt, quanto magis glorificatā carne Domini, eum uidere non poterant? Est etiam considerandum, quòd post resurrectionem Dominus hoc præcipue uolebat ostendere, quod idem ipse esset, qui mortuus fuerat, quòd multum impedire, si eis sui corporis claritatem ... mutatio quæ fit secundum aspe... diuersitatem ei is, quod maxi-

D me ... (inter quæ est unum & ...) maxime diiudicat ... mortalitatem passionis eius ... in quibus Christus eis glo... maxime demonstrat ... ante passionē, gloriam suam demonstrauit ... per claritatē, post ... onem autem per alia indicia.

AD 5m dicendum, quòd sicut Augu. † dicit in libro de Cons. Euang. possumus intelligere unum angelum uisum a mulieribus, secundum Matth. & Mar. ut eas ingressas in monumentum accipiamus, in aliquod scilicet spatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi uidisse angelum * sedentem a dextris, quod dicit Marcus. Deinde dum introspicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, uisos ab

lib. 3. c. 24. tom. 4

* Supra lapidem reuolutū a monumento, licet dicit Mat. ut hoc sit sedentē.

E eis alios duos angelos, primo quidem sedentes (ut dicit Ioan.) & postea eos surrexisse, ut stantes uiderentur, ut dicit Lucas.

QVAESTIO LVI.

De resurrectionis Christi causalitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causalitate resurrectionis Christi.

Tertia S. Thomæ. Z 2 ...

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum primum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore unica est conclusio. Resurrectio Christi est ei nostræ resur rectionis. Probat tripliciter. Primo ratio ne

ne principii in quolibet genere, &c. secūdo auctoritate Apostoli: tertio ex consonantia Verbi incarnati. Omnia clara & distincta sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte quod humanitas Christi quia est organum cōiunctum personaliter uerbo dei, est uelut uniuersale instrumentum dei ad miracula facienda, ut ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse instrumētum ad hoc, uel illud opus miraculosum, per aliquā ipsius conditionem: ita quòd ex hoc quod passa est, intelligimus cōmunicatam sibi per quandam appropriationē uirtutem remissiuam peccatorum, & ex hoc quòd resurrexit, communicata similiter est sibi uirtus resuscitatiua mortuorum, & sic de aliis similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuūtur instrumētaliter, deo autē principaliter: sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis: quoniam per ipsam, ut dictum est, Christus homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandos homines in uitam æternam.

4.d.43.ar.2 q.1. Et 4.cō. c.78. Et uer.q.27.ar.3 ad 7. Et op.3.c.246. Et op.60.c.21. Et 1.co.15. lec.2.

*ca.ul. par.3.a med.

Damas.lib.4.c.28

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ iustificationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. si ergo resurrectio Christi est causa sufficiens resurrectionis corporum, statim eo resurgēte omnes mortui resurgere debuerunt.

G

¶ 2 Præt. Causa resurrectionis mortuorum est diuina iustitia, ut scilicet corpora simul præmientur uel puniantur cum animabus, sicut cōmunicauerunt in merito uel peccato, ut dicit Dionysi. ulti. cap. Cæl. Hier. & Damasc. dicit† in 3. li: sed iustitiam dei necesse esset impleri, etiam si Christus non resurrexisset. ergo etiam Christo non resurgente, mortui resurgerent. non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

H

¶ 3 Præt. Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria: sed nōn est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum deus operabitur, secundum illud Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos: deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum uel spiritualem uel corporalem: manifestum est autem quòd resurrectio Christi nō habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgēt, propter distantiam temporis & loci: similiter etiā nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatē, quia etiam infideles & peccatores resurgent. neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iā non erat uiator, & ita non erat in statu merendi. & ita nullo modo resurrectio Christi uidetur est causa nostræ resurrectionis.

I

¶ 4 Præt. Cum mors sit priuatio uitæ, nihil uidetur esse aliud destruere mortem, quàm reducere uitam, quod pertinet ad resurrectionem: sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis. non ergo eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd super illud 1. ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, quòd resurrexit a mortuis, &c. dicit Gloss. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

RESPON. Dicendum, quòd illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt

F post, ut dicitur in 2. Metaphysi.* Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supradictis † patet: unde oportet quòd resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. et hoc est quod Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & hoc rationabiliter. nam principium humanæ uiuificationis est uerbū dei, de quo dicitur in Psal. 35. Apud te est fons uitæ: unde & ipse dicit Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, ut quælibet causa primo operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primo calefacit aerem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distātia, & ipse deus primo illuminat substātias sibi ppinquas, per quas illuminat magis remotas, ut Dion.† dicit 13. c. Cæl. Hier. et ideo uerbum dei primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis. li.2.cō.4.t.3 †Quest.53 art.3 Cap.13. aū multū procul a pria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per uirtutem Verbi uniti, quod quidem operatur, secundum uoluntatem. et ideo nō oportet, quòd statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem uerbi dei, ut scilicet primo conformemur Christo patienti & morienti in hac uita passibili & mortali, deinde perueniamus ad* percipiendum similitudinem resurrectionis ipsius. In corp. art. *Alias participandā.

AD 2m dicendum, quòd iustitia dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi est causa secundaria & quasi instrumentalis. Licet autem uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur, instrumētum illud est causa efficiens. sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandā per resurrectionēChristi: potuit enim alio modo nos deus liberare, quàm per Christi passionem & resurrectionē ut supra * dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestū est, quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Q.46.ar.2. & 3

AD 3m dicendum, quòd resurrectio Christi non est, proprie loquendo causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. E[illegible]ciens quidem, inquantum humanitas Christi secundū quàm resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in uirtute eius, ut [illegible]pra dictum est. † Et ideo sicut alia, quæ Chr[illegible]stus in sua humanitate fecit, uel passus est, ex uirtute diuinitati[illegible] ei* sunt nobis salutaria (ut supra dictum est[illegible] ta & res[illegible] rectio Christi est causa efficiens nostræ resurr[illegible]nis uirtute diuina: cuius proprium est mortuos ui[illegible]re: quæ quidem uirtus præsentialiter at[illegible]ngi[illegible] om[illegible]ia loca & tempora, & talis contactus u[illegible] [illegible] suffi[illegible]d rationem huius efficientiæ. Et qu[illegible] ut [illegible]um e[illegible] primordialis causa resurrectioni[illegible] humanæ est diu[illegible]a iustitia, ex qua Christus habet potestatem iu[illegible]um facere, inquantum filius hominis est, ui[illegible] tu[illegible] e[illegible] resurrectionis eius se extendi[illegible], no[illegible] [illegible]um [illegible] b[illegible]os, sed etiam ad malos, qui sunt eius iu[illegible] [illegible]biecti. Sicut autem resurrectio corp[illegible] quod corpus illud est personal[illegible] [illegible] u[illegible]u, [illegible] [illegible]ma tēpore, ita etiam est prima dignita[illegible]e & per [illegible]ne ut dicit gloss. 1. ad Cor. 15. Semper autem id, quod est perfectissimum, Q 13.ar. 2. & [illegible] *q.48.ar.6. In so[illegible] prga. ad 2.

K

fectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum secundum suum modũ, et ideo resurrectio Christi est causa exẽplaris nostræ resurrectionis. Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui nõ indiget exẽplari, sed ex parte resuscitatorũ, quos oportet illi resurrectioni conformari, secundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratũ corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum, quàm malorum: exemplaritas tamen eius se extendit propriè solum ad bonos, qui sunt facti cõformes filiationis ipsius, ut dicitur Ro. 8.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex uirtute diuina communiter, tam mors Christi, quàm etiam resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quàm reparationis uitæ: sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit a uita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio uero eius, per quam inchoauit uitam immortalem, est causa reparationis uitæ nostræ: passio tamen Christi est insuper causa meritoria, ut supra dictum est.* Q. 48. ar. 1.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ Articulũ secũdum.*

TItulus clarus ẽ. Intelligenti resurrectionẽ aĩæ eẽ a morte peccati: mors enim animæ peccatum est, & uita eius est gratia dei.

¶ In corpore sunt duæ cõclusiones. Prima est: Resurrectio Chri habet uirtutẽ instrumentaliter effectiuã respectu resurrectionis animarũ, et nõ solũ corporũ. Probatur: Resurrectio Christi agit in uirtute deitatis, extẽdẽtis se nõ solũ ad uitam corpũ, sed aĩę, ergo.

¶ Aduerte hic, q̃ cõsequentia, seu rõ ista præsupponit supradicta de potẽtia, seu omnipotẽtia humanitatis Christi, q. scilicet dat se potestas est* instrumẽtalis ad quæcũq; mirabilia opa, exceptis his quæ spectãt ad primã rerum creationẽ, &c. ubi latius patuit. Supposita n. adæquatione organi, gratia materiæ subiectæ tenet argumentũ, uirtus deitatis principalis eatenus dit se ad uitã corporũ & animarũ. ergo uirtus instrumentalis humanitatis extẽdit se ad eadem.

¶ Secũda cõclusio ẽ: Resurrectio Christi ẽ causa exẽplaris resurrectionis animarũ. Probatur: q a Christo resurgẽti debem* & secũdũ animã cõ-

Loci supra ar. 2. no.
*Tract. 23. in Euange. Ioan. ante med. to. 9

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug.* super Ioan. quòd corpora resurgunt per dispẽsationem humanam, sed animæ resurgunt per substantiam dei: sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam dei, sed ad dispensationem humanam. ergo resurrectio Christi, & si sit causa resurrectionis corporum, non tamen uidetur esse causa resurrectionis animarũ.

¶ 2 Præt. Corpus non agit in spiritum: sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortẽ. ergo resurrectio Christi nõ ẽ cã resurrectionis animarũ.

¶ 3 Præt. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum omnium corpora resurgent, secundum illud 1. ad Corin. 15. Omnes quidem resurgemus: sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternũ, ut dicitur Matth. 25. ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 4 Præter. Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum: sed hoc factum est per Christi passionem, secundum illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: quæ nihil aliud ẽ quàm resurrectio animarũ. Et super illud Psal. 29. Ad uesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

formis 1. Et hoc dicta ratione auctoritate apostoli quo ad duo scilicet nouitatẽ uitæ & quo ad ultimatiorẽ ulterioris mortis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo. n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quod corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarũ: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animã conformari, ut sicut, secundum Apo. Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo. Art. præce. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiã, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nõ autem participando quacũq; creaturam: unde cum dixisset, †Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa. Tract. 23. in Ioan. to. 9. prin. & nõe dicitur to. 9. Eodẽ loco nunc dicto.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificationis: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnã uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam. *Al. ds iu-i ficatiuus.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem propria passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.* Art. præce. ad 3 arg.

QVAESTIO LVII.

De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ascensione Christi.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articulum primũ.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cõclusio: Conueniens fuit Christũ non remanere in terris, sed ascẽdere in cęlũ. Probat: Locus debet eẽ proportionatus locato, etc. Cui patet littera

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere,

¶ Secundo, Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶ Tertio, Vtrum propria uirtute ascenderit.

¶ Quarto, Vtrum ascenderit super omnes cælos corporeos.

¶ Quinto, Vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶ Sexto, De effectu ascensionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ascendere.

3.d.22.q.3. ar.1. Et op. 3.c.147. Et op. 60.c.23 princip. *li.2.cõ.64. 65.66.tom.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus * in 2. de Cæl. quòd illa, quæ optimo modo se habent, possident suum bonum sine motu: sed Christus optime se habuit: quia & secundum diuinam naturam est summum bonum, & secundum humanam naturam, est summe glorificatus. ergo suum bonum habet sine motu: sed ascensio est quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Christus ascenderet.

¶ 2 Præt. Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: sed Christo non fuit melius esse in cælo quàm in terra: nihil enim accreuit sibi per hoc, quòd fuit in cælo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. ergo uidetur, quòd Christus nõ debuerit in cœlum ascendere.

¶ 3 Præt. Filius dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem: sed magis fuisset salutare hominibus, quòd semper conuersaretur nobiscum in terris: unde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Venient dies, quando desideretis uidere unum diem Filii hominis, & non uidebitis. uidetur ergo, quòd non fuerit cõueniens Christum ascendere in cælum.

Li.14.ca.31. a med.

¶ 4 Præt. Sicut Grego. * dicit 14. Moral. corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem: sed non immediate post resurrectionem ascendit in cælũ: quia ipse dicit post resurrectionem Ioã. 20. Nondum ascẽdi ad patrem meum. ergo uidetur quòd nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Io. 20. Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum.

*Alias per.

RESPON. Dicendũ, quòd locus debet esse proportionatus locato. Christus autem post resurrectionem, uitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis: sed locus cælestis est locus incorruptionis, & ideo non fuit conueniens, ꝙ Christus post resurrectionem remaneret in terris. sed cõueniens fuit, quòd ascenderet in cælum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optime se habens, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse deus: quia est omnino immutabilis, secũdum illud Malach. 3. Ego deus, & non mutor. Quælibet autem creatura est mutabilis, aliquo modo, ut patet per Augustin. * 8. super Genes. ad literam. Et quia natura assumpta a filio dei, remansit creatura (ut patet ex his, quæ supra † dicta sunt) non est inconueniens, si ei aliquis motus attribuatur.

L.8.c.14.&.3 †Q.2.a.a.5.

F AD 2m dicendum, quòd per hoc, quòd Christus ascendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundum animam, tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid, aut perfectionis aut conseruationis acquireret ex corpore cælesti: sed solummodo propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem, quòd tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum ascendit: sed quia nouo modo de hoc gauisus est,

G sicut de re impleta: unde super illud Psalm. 15. Delectationes in dextera tua usque in finem, dicit gloss. Delectatio & lætitia erit mihi in consessu tuo, humanis obtutibus subtracto.

AD 3m dicendum, quòd licet præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus, secundum quòd ipse dicit Matthæ. ultimo, Ecce, ego uobiscum sum vsque ad consumationem sæculi. Qui enim ascendit in cælos, non deserit adoptatos, ut Leo Papa dicit: sed ipsa ascensio Christi in cælum, qua corporalem suam præsentiam nobis subtraxit, magis fuit utilis nobis, quàm præsentia

H corporalis fuisset. Primo quidem, propter fidei augmentum, quæ est de non uisis: unde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. quòd Spiritussanctus adueniens arguet mundum de iustitia, scilicet eorum qui credunt, ut Augustinus, * dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est uituperatio: unde subdit, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: beati enim qui non uident & credunt. Erit igitur uestra iustitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me quem non uidebitis credetis. secundo, ad spei subleuationem: unde ipse dicit Ioan. 14. Si abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam & accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam, in cælo

Trac.95. in Io. ante medium t.9

I collocauit, dedit nobis spem illuc perueniendi: quia ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilæ: ut dicitur Matthæ. 24. unde & Michææ. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. tertio ad erigendum charitatis affectum in cælestia: unde dicit Apostol. Colos. 3. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: ut enim dicitur Matthæ. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritussanctus est amor, nos in cælestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit uobis ut ego uadam: si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos:

K quod exponens Augustin. * super Ioan. dicit, Non potestis capere Spiritum, quandiu secundum carnẽ uos persistitis Christum. Christo autẽ discedente corporaliter, non solum Spiritussanctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter.

Trac. 94. in Io. post medium to.9

AD 4m dicendum, quòd licet Christo resurgenti in uitam immortalem congrueret locus cælestis; tamen ascensionem distulit, ut ueritas resurrectionis comprobaretur: unde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum uiuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædã glo. * ꝙ quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se uiuere confirmat. Vel per quadraginta dies

Gl. ordinaria ibid.

*alias typus dies tempus *præsentis sæculi, quo Christus in ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum secundum.*

Titulus, ut sonat sumendus est. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum suis conclusionibus. Distinctio est circa ly secundum quòd, & cõclusiones sunt claræ. Vbi nota in hac materia, quòd sicut suppositum diuinũ passum est secundũ naturam humanam, ut ly secundum, dicit conditionem patientis, ita persona filii dei est ille, qui ascendit in cælum secundum naturã humanam ut naturã ascẽdentem, & secundũ naturam diuinam, ut causam ascensionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.

3.d.22.q.3. art.1. ad 2. Et opu.3.c. 247

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ascendere in cælum conueniat Christo secũdum diuinam naturam. Dicitur B enim in Psalm.46. Ascendit deus in iubilatione, & Deuteron. 33. Ascensor cæli, auxiliator tuus: sed ista dicuntur de deo etiam ante Christi incarnationẽ. ergo Christo conuenit ascendere in cælum, secundum quòd deus.

¶ 2 Præter. Eiusdem est ascendere in cælum, cuius est descendere de cælo, secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, & Ephesi. 4. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit: sed Christus descendit de cælo, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: non enim humana eius natura ante in cælo fuerat, sed diuina. ergo uidetur quòd Christus ascenderit in cælum, secundum quòd deus.

¶ 3 Præt. Christus sua ascensione ascendit ad Patrẽ: sed ad patris æqualitatem non peruenit, secundum quòd homo, sic enim dicit, pater maior me est, ut habetur Io. 14. ergo uĩ quòd Christus ascendit ſm quòd deus.

SED CONTRA est, quòd Eph. 4. super illud, quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit, dicit D glo.* Constat quòd secundum humanitatem Christus descendit & ascendit. (Et gl. interlinearis.)

RESPON. Dicendum, quòd ly secundum, duo potest notare, scilicet conditionem ascendentis, & causam ascensionis. Et si quidem designat conditionem ascendentis, tunc ascendere non potest conuenire Christo secundum conditionem diuinæ naturæ, tum, quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiam, quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturæ non competit, quæ est immobilis, & inlocalis: sed per hunc modum ascensio competit Christo secundum humanam naturam, quæ continetur loco, & motui subiici potest: unde sub hoc sensu poterimus dicere, quòd Christus ascendit in cælum secundum quòd homo, non secũdum quòd de- E us: si vero ly secundum quòd, designet causam ascẽsionis, cum Christus ex virtute diuinitatis in cælum ascenderit, non autem ex virtute humanæ naturæ, dicendum est quòd Christus ascendit in cælum, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: unde August. † dicit in sermon. de Ascensione, De nostro fuit, quòd filius dei pependit in cruce, sed de suo, quòd ascendit. († In serm. 3. & est 176. in ordine a med.10.10.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritates illæ, prophetice dicuntur de deo, secundum quòd erat incarnandus: potest tamen dici, quòd ascendere, etsi non proprie conuenit diuinæ naturæ, potest A tamen ei metaphorice conuenire, prout scilicet dicitur, in cor hominis ascendere, quando cor hominis se subiicit, & humiliat deo. Et eodem modo metaphorice dicitur ascendere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo quòd eam subiicit sibi.

AD 2^m dicendum, quòd ipse idem est qui ascendit, & qui descendit (dicit enim August. † in lib. de Symbolo, Quis est qui descendit? Deus homo: quis est qui ascendit? idem ipse Deus homo.) descensus tamen duplex attribuitur Christo: unus quidem, quo dicitur descendisse de cælo, qui quidem attribuitur deo homini, secundum quòd deus: non enim est iste descensus intelligendus secundum motum lo- B calem, sed secundum exinanitionem, qua cum in forma dei esset, serui formam suscepit: sicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd suam plenitudinem amiserit, sed ex eo quòd nostram paruitatem suscepit, ita dicitur descendisse de cælo, non quòd cælum deseruerit, sed quia naturã terrenam assumpsit in unitatem personæ. Alius autem est descensus, quo descendit in inferiores partes terræ, ut dicitur Ephesi. 4. Qui quidem est descensus localis, unde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ. († l.4.c.7. circa prin.t.9.)

AD 3^m dicendum, quòd Christus dicitur ad pa- C trem ascendere, inquantum ascendit ad consessum paternæ dexteræ: quod quidem conuenit Christo aliqualiter secundum diuinam naturam, aliqualiter autem secundum humanam, secundum quòd infra dicetur.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpo. ar. conclusio est: Christus ascendit in cælũ propria uirtute: primo quidẽ diuina, secũdo aũt animæ glorificatæ, mouẽtis corpus, prout uult. Declarat cõclusio, distinguẽdo in Christo naturã, diuinã scilicet & humanã, & sub distinguẽdo uirtutẽ humanã in uirtutẽ naturæ & uirtutẽ gloriæ, & exclusa uirtute naturali afferẽdo duas opiniões de radice uirtutis gloriæ scilicet vel ex parte lucis cælestis, uel ex parte beatitudinis aiæ. Et prætermissa prima opinione, quòd beatitudo aiæ in dei participatione cõsistit, infertur cõclusio quo ad oẽs suipartes clarissima, ita quòd expositione nõ eget. ¶ Aduerte hic quòd cũ dr̃, Christũ ꝓpria uirtute glorificatæ aiæ ascẽdisse in cælũ, nõ itelligitur, nisi de ipso locali motu ascẽsionis. utrum enim uirtute glorificatæ aiæ potuerit motu illo penetrare cælos, alia quæstio est inferius tractãda.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ascenderit propria uirtute.

Opus. 3.c. 247. Et op. 60.c.23.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus non ascenderit propria virtute. D Dicitur enim Marci ultim. quòd Dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum. Et Actuum 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorũ: sed illud quod assumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. ergo Christus non propria virtute, sed aliena ferebatur in cælum.

¶ 2 Præt. Corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpora nostra: corpori autem terreno, contra naturam est ferri sursum. nullus autem motus est ex propria virtu- E te eius, quod contra naturam mouetur. ergo Christus non ascendit propria virtute in cælum.

¶ 3 Præt. Propria virtus Christi est virtus diuina: sed motus ille non videtur fuisse ex virtute diuina: quia cum virtus diuina sit infinita motus ille fuisset in instanti, & sic non potuisset videntibus discipulis eleuari in cęlũ, ut dicitur Act. 1. ergo videtur quòd Christus non ascenderit propria virtute.

SED CONTRA est, quòd dr̃ Is. 63

Iste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Et Gregor. * dicit in Homil. Ascensionis, Notandum est, quòd Heliae in curru legitur ascendisse, ut uidelicet aperte demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super omnia sua uirtute ferebatur.

Hom. 29. in Euang. circa med.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo est duplex natura, diuina scilicet & humana: unde secundũ utráque naturam potest accipi propria uirtus eius: sed secundum humanam naturam potest accipi duplex uirtus Christi. Vna quidẽ naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali uirtute manifestum est, ꝙ Christus in cælum non ascendit. G Alia autem uirtus in humana natura Christi, est uirtus gloriæ, secundum quá Christus in cælum ascendit. Cuius quidem uirtutis rationem, quidam accipiunt ex natura quintæ essentiæ, quæ est lux, ut dicunt, quam ponunt esse de compositione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum: ita quòd in statu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur: & ideo secundum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali uirtute deorsum fertur. In statu autem gloriæ prædominabitur natura cælestis, per cuius inclinationem & uirtutem corpus Christi & alia sanctorum corpora feruntur in cælum: sed de hac opinione & in prima parte * habitũ H est, & infra magis agetur in tractatu de resurrectione † communi. Hac autem opinione prætermissa, alii assignant rationem prædictæ uirtutis ex parte animę glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, ut August. * dicit ad Diosc. Erit enim tanta obedientia corporis gloriosi ad animam beatam (ut sicut Augustin. † dicit 22. de Ciuitat. dei) ubi uolet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec uolet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Decet autẽ corpus gloriosum & immortale esse in loco cælesti, sicut dictum est. * Et ideo ex uirtute animæ uolentis, corp⁹ Christi ascendit in cælum: sicut autem corpus efficitur gloriosum participatione animæ, ita, ut August. † dicit super Ioan. participatione dei fit anima beata: I unde prima origo ascensionis in cælum est uirtus diuina. sic igitur Christus ascendit in cęlum propria uirtute, primo quidem uirtute diuina, secundo uirtute animæ glorificatæ, mouentis corpus, prout vult.

1. p. qu. 76. ar. 7.
† Non compleuit.
Epist. 56. ante med. to. 2
† l. 22. c. ult. nõ remote a prin. to. 5.
Art. 2.
Trac. 23. in Ioan. inter prin. & me. tom. 9

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Christus dicitur propria uirtute surrexisse, & tamen est suscitatus a patre, eo quòd eadem est uirtus Patris & Filii, ita etiam Christus ex propria uirtute ascendit in cęlum, & tamen a patre est eleuatus & assumptus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa probat, quòd Christus non ascendit in cælum propria uirtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria uirtute, quæ est uirtus diuina: et propria K uirtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamen non erit contra naturam, neque uiolẽtum corpori glorioso, cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

AD 3ᵐ dicendum, quòd etsi uirtus diuina sit infinita, & infinite operetur quantum est ex parte operantis, tamen effectus uirtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum dei dispositionem. Corpus autem non est capax, ut in instanti lo-

F caliter moueatur: quia oportet quòd commetiatur se spatio, secũdum cuius diuisionem diuiditur tempus, ut dicitur 6. * Physi. Et ideo non oportet, quòd corpus motum a deo, moueatur in instanti: sed mouetur ea uelocitate, qua deus disponit.

li. 6. tex. 37. 38. & 39. to. 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus ascenderit super omnes cælos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascenderit super omnes cælos. Dicitur enim in Psal. 10. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius: quod autem est in cælo, non est supra cælũ. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

§ 2 Præter. Super omnes cælos non est aliquis locus, ut ꝓbatur in primo de cælo: * sed omne corpus oportet esse in loco. ergo corpus Christi nõ ascẽdit super oẽs cælos.

§ 3 Præt. Duo corpora nõ possunt esse in eodem loco. Cum igitur nõ sit transitus de extremo in extreH mum, nisi per medium, uidetur ꝙ Christus non potuisset ascendere super omnes cælos, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

§ 4 Pręt. Act. 1. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum: sed nubes non possunt eleuari supra cælum. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

§ 5 Præt. Ibi credimus Christum in perpetuum permansurũ, quo ascẽdit: sed quod contra naturam est, non potest esse sempiternum: quia id, quod est secundum naturã, est I ut in pluribus, & ut frequentius. Cum ergo contra naturã sit corpori terreno, esse supra cælum, uidetur, quòd corpus Christi supra cælum non ascenderit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 3. Ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia.

RESPON. Dicendum, quòd quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora corporali ordine, qui est ordo localis: unde vi K demus quòd corpora quę sunt magis formalia, sunt naturaliter superiora (ut patet per Philosophum in quarto Physicor. & in secundo * de Cælo) per formam enim unumquodque corpus participat diuinum esse, ut patet in 1. Physic. † Plus autem participat de diuina bonitate corpus per gloriã, quàm quodcumq; corpus naturale per formam suæ naturæ. Et inter cætera corpora gloriosa, manifestũ

li. 1. tex. 69. to. 5

l. 2. de cælo, tex. 50.
† lib. 1. text. 81. to. 4

¶ Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum quartũ.

TItulus ut sonat intelligendus est.

¶ In corpore una est conclusio. Conuenientissimum est Christo, quòd sit super omnia corpora constitutus in alto. Probatur. Quanto aliqua corpora perfectius participãt bonitatem diuinã, tanto sunt superiora localiter: sed corpus Christi gloriosum perfectius participat, &c.

1. d. ca. q. 3. ar. 3. q. 1. & 4. contra G. 87. Et opus. 6. c. 9

¶ Aduerte hic, Auctorem opinari Christum secundum corpus esse supra cælos omnes, sic quòd plãta pedis eius est supra superficiem concauam supremi cæli: hoc enim concludit, & ratio in corpore allata, ꝙ quanto corpus ẽ perfectius, tanto est superius secundum locum, & hoc expresse explicatur in responsione ad secundum dicendo, Nihil prohibet corpus Christi esse extra totã continentiam cælorum corporeorum, & non esse in loco continẽte. Et hoc ideo dictum sit, ut sciant dicẽtes corpus Christi sic esse supra omnes cælos, ꝙ est in suprema parte supremi cæli, ꝙ non sequuntur doctrinam Auctoris: ex hoc enim sequitur manifeste, quòd non est superius supremo cælo. & quod non est extra totam continentiam cælorum corporeorum, quorum primum contrariatur corpori articuli, secundum autem responsioni ad secundum.

¶ Sed occurrit hic Durand. in tertio sent. distinct. 22. articul. ultim. obiiciẽs contra hanc positionẽ: quia sequeretur quòd Christus nec se nec alia uideret corporali uisione, quæ non fit per diaphanum

D. 243.

...num mediū, q̄d supra conuexū supremi cæli non inuenitor.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ sicut supra naturæ ordinē corpus Christi locatur supra cōuexum cæli supremi, ita supra naturæ ordinem, exercetur ibi visio corporalis absq; diaphano medio cōtinuo vsq; ad oculum.

D. 329. & 330.

¶ Mirum est autem de sic obiicientibus ad concludendum. Dicant quæso, quomodo tam Christus quàm alij sancti post resurrectionem sito supra conuexum cæli continentur, auditionem incorporalem exercebunt, cū auditus fiat per medium aerem, qui ibi non est, nec cælum supplet vicem aeris: quoniam non loquātum diaphanus aer mediat in auditu, vt patet ex hoc q̄ absque diaphano in actu audimus, i. tenebris consistentis nobis & sonante & sono. & rursus cæli quasi ære fusi sunt, vt non possint percuti, &c. Mittamus hæc supernaturalia futuri sæculi, scientia futuri sæculi.

est, quòd corpus Christi maiori te- A fulget gloria. vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit supra omnia corpora constitutum in alto. & ideo sup illud Eph. 4. Ascēdens in altū, dicit gl. Loco & dignitate.

Ad primum ergo dicendum, quòd sedes dei dicitur esse in cælo, non sicut in continente, sed magis sicut in contento. unde non oportet aliquam partem cæli eo superiorem esse, sed ipsum esse super omnes cælos, sicut & in Psal. 8. dicitur, Eleuata est magnificentia tua, super cælos, Deus. B

Ad 2m dicendum, quòd locus habet rationem continentis. vnde primum continens habet rationē primi locantis, quod est primum cælum. Inquantum igitur corpora indigent esse in loco per se, inquantum indigent contineri à corpore cælesti. Corpora autē gloriosa, & maxime corpus Christi, non indiget tali continētia: quia nihil recipit a corporibus cælestibus, sed a Deo mediante anima. C vnde nihil prohibet, corpus Christi esse extra totam continentiam cælestium corporum, & non esse in loco continēte: nec tamē oportet, quòd extra cælum sit vacuum, quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis: sed potētia illuc perueniendi, est in Christo. Quod autem Aristoteles probat 1. de Cælo quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, vt per probationes apparet.

Li. 1. co. 69. tom. 2.

D Ad 3m dicendum, quòd quàmuis de natura corporis non sit, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc deus facere per miraculum, quòd in eodem loco possit esse cum alio corpore, sicut & fecit, vt corpus Christi de clauso vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clausis ad discipulos, sicut dicit beatus Gregorius †. Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis, sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operātem.

Homil. 26. in Euā. nō pcul a pri.

Ad 4m dicendum, quòd nubes illa, non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: sed apparuit in signū diuinitatis, sm̄ q̄ gloria dei israel apparebat super tabernaculū in nube. E

Ad 5m dicendum, quòd corpus gloriosum non habet ex principijs suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælum esse, sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et sicut motus gloriosi corporis sursum, nō est violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eam esse sempiternam.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum quintum.*

Iof. q. 58. a. 3. cor. Et Psal. 8. ſi. Et Psa. 8. ſi. Et Eph. 1. lec. 3. ſi.

Titulus intelligendus est cum grano salis, pui re- D

Articvlvs v.

Vtrum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur q̄ corp^9 Christi A non ascēderit super omnem creaturam spiritualem. Eorum enim quæ non dicuntur secūdum vnā rationem, non potest conueniēter fieri comparatio: sed locus non eadem ratione attribuit corporibus, & spiritualibus creaturis, vt patet ex his, quæ dicta sunt in prima parte †. ergo videtur q̄ non possit dici corpus Christi ascendisse super omnem creaturam spiritualē.

†Quæst. 52

¶ 2 Præt. August. dicit in lib. de Vera relig. quòd omni corpori spiritus præfertur: sed nobiliori rei B sublimior debetur locus. ergo videtur, quòd Christus non ascenderit super omnē spiritualē creaturā.

Ca. 55. aliquantulum a prin. to. 1

¶ 3 Præte. In omni loco est aliquod corpus, cum nihil sit vacuū in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiorem locum, quā spiritus in ordine naturalium corporū, nullus locus erit super omnem spiritualem creaturam. non ergo corpus Christi potuit ascendere super omnem spiritualem creaturam.

Sed contra est, quòd dicitur Ephes. 1. Constituit illum supra omnem principatum & potestatem, & supra omne nomen quod nominatur, siue in hoc sæculo, siue in futuro.

Respon. Dicendū, quòd tāto alicui rei debetur altior locus, quanto est nobilior, siue debeatur ei locus per modū contactus corporalis, sicut corporibus, siue per modū contactus spiritualis, sicut spiritualibus substātijs. Exinde. n. D spiritualibus substantijs debet sm̄ quandam congruentiam locus cælestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremę in ordine substantiarum. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamē dignitatē vnionis, qua est personaliter Deo coniūctū excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem E debetur sibi locus altior vltra omnem creaturam etiā spiritualem. Vnde & Grego. dicit in homil. Ascensionis, quòd qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur.

Ad primum ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & spirituali substātię, tamen hoc est in vtraque ratione commune, quòd dignitori rei attribuitur superior loc^9.

Ad 2m dicendum, quòd ra-

spondendo apparet, hoc est quòd ponit ibi locatum pro loco, ita quòd per ly omnem creaturam spiritualem, intelligimus locum omnis creaturæ spiritualis. Secutus est enim Auctor vsitatum modū loquendi, quo cōsueuimus dicere aliquē episcopum vel principem ascendisse super tales & tales, q̄ ascendit ad locum superiorē locis talium & talium. Vnde sensus tituli est, an locus quo ascendit Christ^9, sit superior locis, in quibus sunt quæcūque spirituales creaturæ.

¶ In corpore vna conclusio: Corpori Christi debetur locus altior vltra omnem creaturam, etiā spiritualem. Probatur: Tanto altior locus rei debetur, quāto est nobilior: sed corpus Christi secūdum dignitatē personalē excellit omnes substantias spirituales, ergo &c.

¶ Circa hanc comparationē dubium occurrit: quoniam vana videtur. nam supra cōuexum seu in superficie cōuexa cæli empyrei non datur locus altior aut minus altus, cum sit perfecte sphæricum. constat autem illic esse angelos beatos, & corpus Christi alibi esse, conclusum est ex articulo præcedenti.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ licet secundum longitudinem diametri a centro ad circumferētiam nulla pars cōuexæ superficiei corporis sphærici sphærici sit altior alia, vt patet ex eo q̄ omnes lineæ ductæ a cētro ad circumferentiam sunt æquales: & secundum hunc sensum procedit dubium: si tamen eadē superficies conuexa consideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ea signandum (verbi gratia ad exercendū actum iudicij) sic vnus locus seu vna pars eius inuenitur altior alteris, iuxta approximationem ad solium principis: sumitur enim pars illa sibi vt

D. 243. Homil. 29. in Euange. in med.

vt aliter, & reliquæ vt inferiores sunt. Et sic dicitur sapientia superficiem cæli esse pyres, quamuis secundum se fecerit æqualem, fm tamē q venit ipsum habitatio nis creaturarū beatarū, disposuit vnā partē, quasi solium, & reliquas in ordine ad illam, superiores vel inferiores. Et sic Christus secundum corpus in parte illa soli stans, in suprema parte supremoque loco residere dr & reliquæ creaturæ beatæ hinc & inde inferiores partes teneant.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum sextum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Ascēsio Christi est causa nostræ salutis, & ex parte nostra, & ex parte ipsius. Probatur quo ad primam partem quadrupliciter, & deinde quo ad secundam tripliciter. Omnia clara & ordinata sunt in litera.

¶ In responsione ad tertiam, aduerte propter importunos, quòd Christū corporaliter visum fuisse a Paulo, non est veredum in dubium, quoniā verba ipsius Pauli, Nouissime autem tam quam abortiuo &c. hoc conuincunt ad literam: sed an ista v sio fuerit tunc cū dixit, Saule Saule quid me persequeris, dubitat ab aliquibus videtur: nec vlla dubium ratio fouet, nisi quia volunt dubitare. Auctor autē, quia nulla alia corporalis apparitio Christi, ad Paulum in sacra scriptura inuenitur, nisi illa, quæ fuit in sua conuersione, illam dicit esse, qua Christus in proprio corpore sibi apparuit. Constat autem ex Scriptura, illam fuisse corporalem, & ratio nabile est Scripturā scripturā exponere: irrationabile autē, apparitiones pro vo

Ar. 2 huius quæst. ad 3.

tio illa procedit de corpore Christi secundum cōditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem voluntatis.

Ad 3^{m} dicendum, quòd comparatio ista potest attendi, vel secūdum rationem locorum, & sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substātiæ, secūdum quòd procedit obiectio. Vel secūdum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus, & sic corpori Christi debetur, vt sit supra spirituales creaturas.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

Ad sextum sic proceditur. Videtur q ascensio Christi nō sit causa nostræ salutis: Christus enim fuit causa nostrę salutis, inquantum salutem nostram meruit: sed per ascensionem nihil nobis meruit, quia ascensio pertinet ad prēmium exaltationis eius. nō est autem idem meritum & præmium, sicut nec via & terminus. ergo videtur quòd ascensio Christi non sit causa nostræ salutis.

¶ 2 Præt. Si ascensio Christi est causa nostræ salutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quòd ascensio est causa nostrę ascēsionis: sed hoc collatū est nobis per eius passionē, quia, vt dicitur Hebræ. 10. habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem ipsius. ergo videtur quòd ascensio Christi non fuerit causa nostræ salutis.

¶ 3 Præt. Salus nobis per Christū collata, est sempiterna, secundum illud Isa. 51. Salus autem mea in sempiternū erit: sed Christus non ascendit in cælum, vt ibi in sempiternum esset: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidistis eū ascendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis sanctis se demōstrasse in terris post suam ascensionē, sicut de Paulo legitur Act. 9. ergo videtur, quòd eius ascensio non sit causa nostræ salutis.

Sed contra est, quòd ipse dicit Ioan. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, idest, vt recedam a vobis per ascensionem.

Respon. Dicēdum, quòd ascēsio Christi est causa nostræ salutis dupliciter. Vno modo, ex parte nostra: alio modo, ex parte ipsius. Ex parte quidem nostra, inquantum per Christi ascensionem mens nostra mouetur in ipsum, quia per eius ascensionem (sicut supra* dictum est) primo quidem datur locus fidei: secundo, spei: tertio charitati: quarto, etiam per hoc reuerētia nostra augetur ad ipsum, dum iam non existimamus eum sicut hominem terrenum, sed sicut deum cælestem, sicut & Apostolus dicit 2. ad Corinth. 5. Et si cognouimus secundum carnem Christum, (idest, mortalem, per quod putauimus eum tantum hominem, vt gloss.* exponit) sed nunc iam non nouimus. Ex parte autem sua, quantum ad ea quæ ipse fecit, ascendens propter nostram salutē: primo quidem viam nobis præparauit ascendendi in

G cælum, secundum quòd ipse dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum, & Mich. 2. Ascendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quo caput præcessit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego sum, & vos sitis. Et in huius signum, animas sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, secundum illud Psalm. 67. Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem, quia scilicet eos, qui fuerant a diabolo captiuati, secum duxit in cælum, quasi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione capti-

H uos, vtpote per victoriam acquisitos. Secundo, quia sicut pontifex in veteri testamento, intrabat sanctuarium, vt assisteret deo pro populo, ita & Christus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebræ. 7. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cælum intulit, est quædam interpellatio pro nobis, vt ex quo Deus humanam naturam sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius dei humanam naturā assumpsit. Tertio, vt in cælorum sede quasi deus & dominus constitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, secundum illud Eph. 4. Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia, scilicet donis suis, secundum glossam.

Ad primum ergo dicendum, quòd ascensio

I Christi est causa nostrę salutis, non per modum meriti: sed per modum efficientiæ, sicut supra* de resurrectione dictum est.

Ad 2^{m} dicendum, quòd passio Christi est causa nostrę ascensionis in cęlum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti: ascensio autem Christi est directe causa ascensionis nostrę, quasi inchoando ipsam in capite nostro, cui oportet membra coniungi.

Ad 3^{m} dicendum, quòd Christus semel ascendens in cęlum, adeptus est sibi & nobis in perpetuū,

K ius & dignitatem mansionis cælestis, cui tamen dignitati non derogat, si ex aliqua dispensatione Christus quandoque corporaliter ad terram descendat, vel vt ostendat se omnibus, sicut in iudicio, vel vt ostendat se alicui specialiter, sicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuisse, non Christo ibi corporaliter præsente, sed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quòd ipse Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. ad confirmandam resurrectionis fidem, Nouissime omnium tamquam abortiuo visus est & mihi. Quę quidem visio veritatē resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo.

luntate multiplicare. Indisciplinati quoque est quærere in omnibus certitudinem demonstrati uam: sed, vt Philosophi etiā tradiderūt, iuxta subiectā materiā certitudo amplectenda est.

Glo. ordinaria & interlinearis, ibidem.

Quæst. 56. ar. 1. ad 3.

¶ Super Quaestionis quinquagesimae octauae Articulum primum.

Titulus vt sonat. ¶ In corpore arti. distinguit Auctor duos sensus eius, et respondet vnica conclusione, scilicet, Vtroque modo Christo conuenit sedere ad dexterā Patris. Distinctio est explicite de ly sedere, quod significat vel quietem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem. Immiscet quoque distinctionem de ly dextera, quòd significat vel beatitudinem Patris, vel iudiciariā seu regiam potestatē. Declaratque conclusio, et firmatur auctoritatib[us] Augustini.

¶ Aduerte pro tota hac materia duo. Primum est, quòd tam Sedere quā dextera sumitur nō propriè, sed metaphoricè, vt clare patet in litera. Si tamen de positione Christi loquatur homo quaeratur, an stet vel sedeat in caelo dicendum est quòd stat. Et ratio est: quoniam positiones corporis dupliciter assumi possunt, vel in ordine ad officia humana, vel in ordine ad naturam. Et licet secundum officia, diuersi conueniant homini situs: quoniam pugnātis est stare, iudicantis sedere et c. secundum tamen naturam vnus est naturalis situs scilicet stare erectum, cubare, et huiusmodi, sunt imitatis seu imbecillitatis naturae situs. Vnde cum Christus ad vitam impassibilem resurrexit, naturali situ propriae naturae in sua fortitudine, quae est stare, vtitur.

¶ Secundum est, quòd sedere metaphoricè sumptū in propositio importat vel quietem seu habitare, vel regiam, seu iudiciariam non potestatem, sed dignitatem. Et in hoc differt a tertia significatione dexterae metaphorice sumptae: dextera n. Patris sumitur tertio modo pro regia seu iudiciaria pote-

3. dl.22.q.3. ar.3.q.2. Et op.3.c.247. Et op.6.c.9. Et ad Heb. 8. lec. 1.

QVAESTIO LVIII.

De sessione Christi ad dexterā Patris, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sedeat ad dexteram Dei patris.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat sibi secundum diuinā naturam.

¶ Tertio, Vtrum conueniat sibi secundum humanam naturam.

¶ Quarto, Vtrum hoc sit propriū Christi.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christo cōueniat sedere ad dexteram Dei patris.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd Christo non cōueniat sedere ad dexteram dei patris. Dextera enim, et sinistra sunt differentiae positionum corporalium: sed nihil corporale conuenit Deo: quia Deus spiritus est, vt habetur Ioan. 4. ergo uidetur quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ 2 Praet. Si aliquis sedet ad dexterā alicuius, ille sedet ad sinistrā eius. Si ergo Christus sedet ad dexterā patris, sequitur quòd pater sedeat ad sinistram Filij, quod est inconueniens.

¶ 3 Praet. Sedere et stare videntur oppositionem habere: sed Stephanus dicit act. 7. Ecce video caelos apertos, et Filium hominis stantē a dextris virtutis Dei. ergo videt quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

Sed contra est, quòd dicitur Mar. vlt. Dominus quidem Iesus postquā locutus est eis, ascēdit in celū, et sedet a dextris Dei.

Respon. Dicendū, quòd nomine sessionis possumus duo intelligere, videlicet quietem, secundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: et etiam regiam vel iudiciariam potestatem, secundum illud Prouerb. 20. Rex qui sedet ī soliō iudicij, dissipat omne malū intuitu suo. Vtroque ergo modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo, inquantum aeternaliter manet incorruptibilis i beatitudine Patris, quae eius dextera dicitur, secundū

A illud Psal. 15. Delectatiōes i dextera tua vsque in finem. Vnde August.[*] dicit in lib. de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocūque homine, in illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christum habitare in dextera Dei patris: beatus enim est, et ipsius beatitudinis nomē est dextera Patris. Alio modo, dicitur Christ[us] sedere in dextera Dei patris, inquā

B tum Patri corregnat, et ab eo habet iudiciariam potestatem: sicut ille qui cōsidet regi ad dextram, assidet ei in regnando, et iudicando. Vnde August. † dicit in alio sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quā accepit ille homo suscept[us] a Deo, vt veniat iudicaturus, qui pri[us] venerat iudicandus.

Ad primum ergo dicendū quòd (sicut Damasc.[*] dicit ī 4. lib.) non localem dexteram Patris dici

C mus: qualiter enim qui incircunscriptibilis est, localē adipiscetur dexterā? Dextera enim et sinistra eorum, quae circunscribūtur sunt. Dexteram aūt Patris dicimus, gloriam et honorem diuinitatis.

Ad 2[m] dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde August. † dicit in quodam sermone de Symbolo, Si carnaliter acceperim[us], quòd Chri

D st[us] sedet ad dexterā Patris, ille erit ad sinistram. Ibi autem, scilicet in aeterna beatitudine, omnis dextera est, quia nulla est ibi miseria.

Ad 3[m] dicendum, quòd (sicut Greg. † dicit in Homil. ascensionis) sedere iudicantis est: stare vero pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quē adiutorem habuit, sed hūc post ascēsionē Marc. sedere describit, quia post ascensionis suae gloriam, iudex in fine videbitur.

ARTICVLVS II.

E *Vtrum sedere ad dexteram Patris, conueniat Christo secundum quòd Deus.*

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quòd Deus. Christus enim, secūdum quòd est Deus, est dextera patris: sed nō videtur idem esse dextera alicuius, et ille qui sedet ad dexteram eius. ergo Christus, secundum quòd est

state: sed tēte autem pro dignitate, vt patet in sequenti articulo. Nec obstat quòd in hoc articulo dicitur, quòd sessio secū da significatione significat regiam, vel iudiciariam potestatē: procedens enim Auctor naturali doctrinae ordine de cō fusis ad distincta, vsus est hic pr... nomine, prout confusum dicit dignitatē, explicaturus in sequēti articulo distincte dignitatem separatam a potestate, et illam sessioni, hanc dexterę attribuens.

Li.1.c.1.4.in prin.tom.9.

L.2.de Sym bo.ca.7.non longe a pri. tom.9.

¶ Super Quaestionis quinquagesimae octauae Articulum secundum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus secūdum quòd Deus sedet ad dexterā Patris, Probatur. Sedere ad dexterā Patris nihil aliud est, quàm simul cum Patre gloriam deitatis, et beatitudinem et iudiciariam potestatem immutabiliter, et regaliter habere. ergo. Antecedens declaratur, ponendo tres significationes dexterae, et duas sessionis. Cōsequentia probatur: quia totū illud conuenit Christo, secundum quòd Deus. Et quia ponitur in conclusione illa praepositio Ad, dicēdo, ad dextram: ideo Auctor sobinde, quòd in hac cōclusione ly Ad, non denotat, dist[inctionem] ... nem personalem solam, et solum ordinem originis. Et eo enim quòd ly ad, propter sitio transitiua est hac per hoc, accessum quendam vnius ad alterum in hac materia designat, et huiusmodi accessus secundum rem, sine distinctione et ordine nequit intelligi, et cum inter personas diuinas nulla sit distinctio nisi personalis, et nullus sit ordo, nisi originis, consequens necessario fuit, vt ly ad, solam personalē distinctionem solumque originis, ordinem importaret.

Li.4.ortho. fid.ca.2.

Li.1.de sym bo.c.4.circa med.tom.9.

Hom.29.in Euang. post med. illius.

Heb.1.lec.3. et lec.6.pri. et c.8.lec.7. et cap. 10. lec. 1.

¶ Su-

Deus, non seder ad dexteram Patris.

¶ 2 Præt. Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Iesus assumptus est in cælum, & sedet a dextris dei, Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quòd deus. ergo etiam neque, secundum quòd deus, sedet a dextris dei.

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd deus, est æqualis patri & Spiritui sancto. ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteram Patris & Filij, & ipse Pater ad dexteram Filij & Spiritussancti, quod nusquam inuenitur.

Li. 4. ca. 2.
SED CONTRA est, quòd Damas. * dicit, quòd dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius dei extitit ante sęcula, vt deus & patri consubstantialis.

Ar. praeced.
RESPON. Dicendum, quòd vt ex prædictis † patet, nomine dexterę tria intelligi possunt. Vno modo, secundum Dama. † gloria diuinitatis: alio modo, secundum Augu. * beatitudo patris: tertio modo, secundum eundem, iudiciaria potestas. Sessio autem, vt dictum est †, vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cũ patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam potestatem, & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio dei, secundum quòd Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus secundum quòd Deus sedet ad dexteram patris: ita tamen quòd hæc præpositio ad, quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis, vt in prima parte habitum est †.

Li. 4. c. 2.
L. 1. de symbo. c. 4. to. 9
Ar. praeced.
P. p. q. 42. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei dicitur dextera patris appropriate, per modum, quo etiam dicitur virtus patris: sed dextera patris secundum tres significationes prædictas †, est aliquid commune tribus personis.

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd Christus secundũ quòd homo, est assumptus ad diuinum honorẽ, qui in prædicta sessione designatur: sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo, inquantum est deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

AD 3^m dicendum, quòd nullo modo potest dici, quòd pater sedeat ad dexteram Filij vel spiritussancti, quia Filius & spiritussanctus trahunt originem a patre, & non econuerso: sed spiritussanctus proprie potest dici sedere ad dexteram patris vel Filij, secundum sensum * prædictum: licet secundum quãdam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: sicut dicit Aug. † quòd in patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritusancto vnitatis æqualitatisque connexio.

In corp. ar.
Li. 1. de doctr. Christ. c. 5. circa finem tom. 3

ARTICVLVS III.

Vtrum sedere ad dexteram Patris conueniat Christo, secundum quòd homo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo secũdum quòd homo. Vt enim Dama. * dicit, dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis: sed honor & gloria di-

Li. 4. ca. 2. a med.

F uinitatis non conuenit Christo, secũdum quòd homo. ergo videtur quòd Christus, secundum quòd homo, nõ sedeat ad dexteram patris.

¶ 2 Præt. Sedere ad dexteram regnãtis, subiectionem excludere videtur, quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi corregnat. Christus autem, secundum quòd homo est subiectus patri, vt dicitur 1. ad Corinth. 15. ergo videtur quòd Christus, secundum quòd homo, non sit ad dexteram patris.

G ¶ 3 Præt. Roma. 8. super illud, Qui est ad dexteram dei, exponit glos. † idest, æqualis Patri in honore, quo Deus pater est, vel ad dexterã patris, idest, in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1. Sedet ad dexteram dei in excelsis, glos. * idest ad æqualitatem patris, super omnia, & loco, & dignitate: sed esse æqualem Deo, non conuenit Christo, secundum quòd homo: nam secundum hoc ipse dicit Ioan. 14. Pater maior me est. ergo videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non cõueniat Christo, se-

Glo. Amb. in hoc loco tom. 5.
Glo. interlinearis ibid.

H cundum quòd homo.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit in sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus a deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicãdus.

L. 2. de symbolo, ca. 9. non longe a prin. to. 9.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est †) nomine dexteræ patris, intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius, vel potestas iudiciaria & regalis. Hęc autem prępositio ad,

Art. praec.

I quendam accessum ad dexterã designat, in quo designatur conuenientia cum quadam distinctione, vt supra dictum est. Quod quidẽ potest esse tripliciter. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio ĩ persona, & sic Christus, secundum quòd filius Dei, sedet ad dexterã patris, quia habet eandem naturam cum patre. Vnde prædicta † conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est

Art. praec.
In eodem art.

K esse in æqualitate patris. Alio modo, secundum gratiam vnionis, quę importat ecõuerso distinctionem naturæ & vnitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quòd homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram patris, ita tamen quòd ly secundum quòd, non designet conditionem naturæ, sed vnitatem suppositi, vt supra expositum est *. Tertio modo, potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualem, quæ abundantior est in Christo præ omnibus alijs creaturis,

Quaest. 16. ar. 10.

¶ *Super Quaestionis quinquagesimae octauae Articulum tertium.*

Locis super. ar. 2. inductis.

TItulus clarus est. ¶ In corpore, tria sunt. Primo resumitur quid importet, sedere ad dexteram Patris pŏderãdo maxime id quod insinuat ly ad. Secũdo sit vna distinctio trimembris, iuxta triplicem modum conuenientiæ, & distinctionis. Tertio distinctionem bimẽbrem, scilicet naturæ vel suppositi determinabilis per ly secundũ quòd ponens tres conclusiones, declarat.

¶ Circa primum aduerte, quòd auctor non resumit omnia, sed facientia ad suum propositũ: prætermittit enim ordinem, quem in responsione ad tertiũ præcedentis articuli tanti fecit, vt propterea negandũ omnino diceret, Patrẽ sedere ad dexteram Filij.

¶ Circa secundum aduerte, quòd in secundo membro Auctor vtitur illa propositione: quæ tamen magis est neganda, quam affirmanda, iuxta doctrinam superius habitam, vtitur enim propositione illa, Christus, secundum quòd homo, est filius Dei: quã tamen valuit ante & post, ita vt nulli errandi, occasio præberetur, vt patet in litera.

¶ Circa tertium aduerte, quòd prima conclusio, Christus secundũ quòd Deus sedet ad dexterã Patris, respõdet primo dictis in secũda parte huius corporis. Secunda autem cõclusio, Christus secundum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, prout ly homo stat pro natura, respondet tertio loco dictis in secũda parte corporis. Tertia vero cõclusio, id est Christus secundum quòd homo, sedet ad dexterã Patris, vt ly homo denotat vnitatem suppositi, respondet secundo dictis in secunda parte corporis. Coactus est autem Auctor ad has distinctiones, vt dignitatem Christi hominis, & auctoritates sanctorum intellectas saluaret.

turis, intantum quòd ipsa natura humana, in Christo, est beatior ceteris creaturis, & super omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quòd, designet conditionẽ naturæ, Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, idest in æqualitate Patris: s̃m autẽ q̃ homo, sedet ad dexteram patris.i. in bonis paternis potioribus, præ ceteris creaturis, id est in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si vero ly secundum quòd, designet vnitatẽ suppositi, sic etiã secũdum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, secũdum æqualitatem honoris: in quantum scilicet, eodẽ honore veneramur ipsum filium dei cum natura assumpta, vt supra dictum est.

D. 243.

Quæst. 25. ar. 1.

Ad primum ergo dicendum, quòd humanitas Christi secundum conditiones suæ naturæ nõ habet gloriam, vel honorem deitatis: quã tamen habet ratione personæ, cui vnitur. Vnde ibidẽ Damas. sub dit, In qua, scilicet gloria deitatis, Dei filius existens ante sęcula, vt Deus & Patri cõsubstantialis, sedet cõglorificata carne eius: adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

Li. 4. c. 2. a medio.

Al. Adoratur ini cũ sua carne ab ol creatura.

Ad 2m dicendum, quòd Christus secundum quòd homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quòd, designat conditionem naturæ, & secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quòd est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram patris, secũdum quòd per hoc designatur excellentia beatitudinis, & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

Ad 3m dicẽdum, quòd esse in æqualitate patris, nõ pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solum ad personam assumentem: sed esse in potioribus bonis Dei, secundum quòd importat excessum aliarũ creaturarum, conuenit etiam ipsi naturę assumptæ.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quartum.

Articulus IIII.

Vtrum sedere ad dexteram Patris, sit proprium Christi.

Titulus clar. est. ¶ In corpore vna conclusio: Sedere ad dexterã Patris est propriũ Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris, secundum diuinã quidem naturam, est esse in æqualitate Patris: secundum autẽ humanam, esse in excellentissima possessione paternæ hæreditatis: sed vtrũq; soli Christo conuenit. ergo, Reliqua clara sunt in littera.

3. dist. 22. q. 1. ar. 3. q. 3.

L. 2. de sym bo. c. 4. a re med. tom. 9

Ad quartum sic proceditur. Videtur q̃ sedere ad dexteram patris, non sit propriũ Christi. Dicit enim Apostolus Ephes. 2. quòd Deus conresuscitauit nos, & cõsedere fecit in cælestibus in Christo Iesu: sed resuscitari non est proprium Christi. ergo etiam pari ratione nec sedere, ad dexteram Dei in excelsis.

¶ 2 Præt. Sicut August. dicit in lib. de Symbolo, Christum sedere ad dexteram patris hoc est habitare in eius beatitudine: sed hoc multis alijs conuenit. ergo videtur quòd sedere ad dexteram patris non sit proprium Christi.

¶ 3 Præt. Ipse dicit Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram patris, q̃ sedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincũt, sedent ad dexterã patris.

¶ 4 Præt. Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexterã meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

A Sed contra est, quòd dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis, idest in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem æqualis? quasi dicat, ad nullum: sed angeli sunt superiores alijs creaturis. ergo multo magis nulli alij cõuenit sedere ad dexterã patris q̃ Chro.

Respon. Dicendũ, quòd (sicut dictum est) Christus dicitur sedere ad dexteram patris, in quãtum secũdum diuinam naturam est in æqualitate patris, secũdum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ ceteris alijs creaturis. Vtrũq; autem soli Christo conuenit. unde nulli alij, nec angelo, nec homini conuenit sedere ad dexteram patris, nisi soli Christo.

Ar. 1. 2. & 3. huius q.

Ad primum ergo dicendum, q̃ quia Christus est caput nostrum, illud, quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc, quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodãmodo ei conresuscitauit, qui tamẽ in nobis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra. & secundũ eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd cõsedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

C Ad 2m dicẽdum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, nõ significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinẽ cũ quadã dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem, quod soli Christo cõuenit, nulli autẽ alij creaturę. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexterã Dei constitutus. vnde & dicitur Mat. 25. quòd statuet oues a dextris.

Ad 3m dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet a patre. & secundum hoc dicitur sedere in throno patris. Alij autẽ sancti habent eam a Christo, & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere, secundum illud Mat. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

D Ad 4m dicendũ, q̃ (sicut Chrys. dicit super Mat.) locus ille, idest consessus dexteræ, inuius est omnibus non solum hominibus, sed etiam angelis. sicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autẽ angelorum dixit vmquam, sede a dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantiũ supplicationi respondit: hoc enim vnũ solum quærebãt præ alijs, stare apud ipsum. Potest tamen dici, quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ alijs in participando iudiciariam potestatem eius. unde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

Hom. 66. in Matth. inter princ. & med. tom. 2

Alias, suspicationi.

Quæstio LIX.

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum primum.

Deinde considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Iudiciaria potestas propre attribuitur Christo. Probatur: Triũ requisitorum ad iudicium, scilicet potestatis, rectitudinis zeli, & sapientiæ, tertium

¶Secundo, Vtrum conueniat sibi, secundum quòd est homo.
¶Tertio, Vtrum eam fuerit ex meritis adeptus.
¶Quarto, Vtrum eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.
¶Quinto, Vtrum præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.
¶Sexto, Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat.
¶De executione autem finalis iudicij conuenientius agetur, cum considerabimus de his, quę pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

[illegible]tum est, secundum quòd accipitur forma iudicij: sed Filius est sapientia genita & veritas a patre procedens. ergo iudiciaria potestas proprie attribuitur filio Dei. Maior declarat discurrēdo per illa tria. Et probat quia ipsa ratio iudicij est lex sapiētiæ & veritatis. Et confirmatur auctoritate Augustini.

Non completum morte præuentus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad dominum. vnde dicitur Roma. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Sed esse Dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.
¶2 Præt. Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt, sed antiquus dierum intelligitur pater, quia, vt* Hila. dicit, in patre est æternitas. ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda patri quàm Christo.
¶3 Præt. Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere: sed arguere, pertinet ad Spiritumsanctū: dicit enim Dominus Ioan. 16. Cum autem venerit ille (scilicet Spiritussanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritusancto, quàm Christo.

Li. 2. de Trini. paulo a prin. & li. de synodis, paulo post prin.

SED CONTRA est, quòd dicitur Actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est a Deo, iudex viuorum & mortuorum.

RESPON. Dicendum, quòd ad iudicium faciendū, tria requiruntur. Primo quidem, potestas subditos coercendi. vnde dicitur Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo, requiritur rectitudinis zelus, vt scilicet aliquis nō ex odio vel liuore, sed amore iustitiæ iudicium proferat, secundum illud Prou. 3. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tertio, requiritur sapientia, secundum quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccles. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Prima autem duo, præexiguntur ad iudicium, sed proprie tertium est, secundum quòd accip[illegible]forma iudicij, quia ipsa ratio iudicij, est lex sap[illegible] vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia [illegible]lius est sapientia genita, & veritas a patre procedens, & ipsum perfecte repræsentans, ideo proprie iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augu. † dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium recte dicitur, & ars omnipotētis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, secundum veritatem de inferioribus recte iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat: de ipsa vero nec pater: non enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, pater ergo non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.

Capi. 31. in prin. tom. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur, quòd iudiciaria potestas sit communis toti Trinitati, quod verum est: sed tamen per quandam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est*.

In corp. ar.

AD 2m dicendum, quòd sicut Augu. † dicit in 6. de Tri. Patri attribuitur æternitas propter cōmendationem principij, quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam August.* dicit, quòd Filius est ars patris. Sic igitur auctoritas iudicandi attribuitur patri, inquantum est principium Filij, sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapientia patris, vt scilicet, sicut pater facit omnia per Filium, inquantū est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquātum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele, vbi primo dicitur, quòd antiquus dierū sedit, & postea subditur, quòd filius hominis peruenit vsque ad antiquum dierum, & dedit ei potestatē, & honorem, & regnum: per quod datur intelligi, quòd auctoritas iudicandi est apud Patrem, a quo Filius accepit potestatem iudicandi.

Li. 6. ca. 10. circa princ. tom. 3.
Eodem autē dicto c. 10. tom. 3.

AD 3m dicendum, quòd (sicut Aug.* dicit super Ioan.) ita dixit Christus quòd Spiritussanctus arguet mundum de peccato, tamquam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem: sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium, non quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad affectum iudicandi, quem homines habent.

Tra. 95. in Ioan. in principi. & med. to. 9.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudiciaria potestas conueniat Christo, secundum quod est homo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est [illegible] Dicit enim Aug.* in lib. [illegible] religione, quòd iudicium [illegible] tribuitur Filio, inquantum est ip[illegible] prima veritas: sed hoc p[illegible] Christum, secundum quod est Deus ergo [illegible] iudiciaria po[illegible] non conuenit Christo, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.
¶2 Præt. Ad [illegible] etiam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut [illegible] punire malos: sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi a Deo. dicit enim August.* super Ioan. quòd participatione Dei, fit a[illegible] beata, non autem partic[illegible]tione animæ sanctæ. ergo videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo secundum quòd est homo, sed secundum quòd est Deus.
¶3 Præt. Ad iudiciariā Christi po-

Ca. 31. circa finē. to. 1.
Tra. 23 in Io[illegible] p[illegible] ipi. & medi. to. 9.

¶Super Quæstionem quinquagesimanonam Articulum secundum.

T[illegible] ch[illegible] est. [illegible] Chryſ[illegible] prima [illegible] Pote[illegible] iudiciu[illegible] facere, & [illegible] sententia [illegible] lius [illegible], & concluditur [illegible] quòd pro[illegible] non ao[illegible] sententias, potestatē dedit ei iudicium fa[illegible]

cere, vt clare patet in hac litera. Secundo, respondet quæsito vira conclusione: Ad Christũ, etiam secundum humanã naturam pertinet habere iudiciariam potestatẽ. Probatur: Iudiciaria potestas cõmissa a Deo hominibus respectu eorum, qui eorum iurisdictioni subduntur, remanente apud deum primæua potestate iudicandi: sed Christus, vt homo, est caput Ecclesiæ, & omnia habet subiecta sub pedib⁹ suis: ergo. Maior probatur auctoritate. Deute. & minor habetur ex supradictis. Tertio, ref. Idetur ad Chrys. ex auctoritate Augu. soluitque obiectionem eius. Et solutio consistit in hoc, quòd cũ dicitur, quia Filius hominis est, non significatur sola natura Filii hominis, sed etiam gratia, qua plen⁹ erat Filius hominis. & sic ly quia Filius hominis est, concludit præcedentem sententiam. Et vere sic clarior apparet litera euangelii. Quarto, reddit triplicẽ rõnẽ, quare cõuenienter Christo secundum humanã naturã competit iudiciaria potestas. Et clare patet in litera.

Homil. 38. in Ioan. parum ãte medium. tom. 3.

testatem pertinet iudicare occulta cordium, secundum illud primæ ad Corinth. 4. Nolite ante tẽpus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam, secundum illud Hier. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secũdum quòd est homo, sed secundũ quod est Deus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Potestatẽ dedit ei iudiciũ facere, quia Filius hominis est.

RESPON. Dicendum, quòd Chrysost.* super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundũ quòd est homo, sed solum secundum quòd est Deus. Vnde auctoritatem Ioan. inductam, sic exponit: Potestatem dedit ei iudicium facere, (& postea subdit) quia Filius hominis est nolite mirari hoc. non enim propterea suscepit iudicium, quoniã homo est: sed quia ineffabilis dei filius est propterea iudex est: quia vero ea quæ dicebant, erant maiora, quàm secundũ hominem, ideo hanc opinionem soluens dixit. Ne miremini, quia Fili⁹ hominis est: etenĩ ipse est etiã filius Dei: quod quidem probat per resurrectionis effectum. vnde subdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei. Sciendũ tamẽ, quòd quamuis apud deũ remaneat primæua auctoritas iudicandi, hominibus tamen committitur a deo iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum, iurisdictioni subiiciuntur. Vnde dicitur Deute. 1. Quod iustum est iudicate. & postea subdit, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet auctoritate vos iudicatis. dictum est autem supra, quòd Christus etiam in natura humana est caput, totius Ecclesiæ, & quòd sub pedibus eius Deus omnia subiecit. unde ad eum pertinet, etiã secundũ naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod August.† auctoritatem prædictã Euangelij sic dicit esse intelligẽdam, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidẽ propter conditionẽ naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberẽt (vt Chrisost.* obiicit) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autẽ Christo hoc modo secundum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primo quidem, propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tamquã propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. unde Apostolus dicit Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tẽtatum per omnia* per similitudinem absque peccato: adeamus ergo cum fiducia ad thronũ gratiæ eius. Secũdo, quia in finali iudicio (vt August.† dicit super Ioã.) erit resurrectio corporum mortuorum, quæ suscitat Deus per filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, in quantum est filius Dei. Tertio, quia, vt Aug.* dicit in lib. de verbis domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis, & malis ostenderetur forma Dei solis bonis seruaretur.

Quæst. 8.

Tract. 19 in Ioan. post medium cum 9.

Homil. 14. in Ioan. parũ ante medium tom. 3.

Al. pro similitudine.

Tract. 23. in Ioan. ante med. tomo 9.

Io serm. 64 & est vltimus a medio illius, tom. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iudicium pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominem, qui est veritate, imbutus, pertinet secundum quòd est vnum quodammodo cum ipsa veritate quasi quædam lex, & quædam iustitia animata. unde & ibidẽ Aug.* introducit qđ dicitur. 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ cæteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. & secundum hoc ad animam Christi maxime pertinet omnia iudicare.

Li. de ver. relig. 31. a med. tom. 1.

AD 2m dicẽdum, quod solius dei est, sui participatione animas beatas facere: sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, inquantũ est caput & auctor salutis eorum, secundum illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumari.

AD 3m dicẽdum, quòd cognoscere occulta cordiũ & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum deũ, sed ex refluentia diuinitatis ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium, vt supra* dictum est, cum de scientia Christi ageretur. & ideo dicitur Rom. 2. In die cum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum.

Quæst. 10. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum tertium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiã dignitatẽ, secundũ illud Prouer. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malũ intuitu suo: sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis: cõpetit enim ei ex hoc ipso, quòd est vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei dns deus sedẽ Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. ergo Christus iudiciariam potestatẽ non obtinuit ex meritis.

§ 2 Præt. Sicut dictum est †, iudiciaria potestas competit Christo, inquãtum est caput nostrum: sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur personalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ, secũdum illud, Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenũ gratiæ &

Titulus clar⁹ est. ¶ In corpore vna conclusio. Iudiciaria potestas homini Christo cõpetit, & propter diuinam personã, & propter capitis dignitatem, & propter gratię habitualis plenitudinem, & cum hæc ex merito, eam obtinuit. Probatur, & primo quo ad simultatẽ tot modorum quia unum potest deberi alicui ex causis diuersis, quod declaratur exẽplo gloriæ corporis Christi. Deinde quo ad vltimam partem: quia qui pro Dei iustitia iudicatus pugnauit & uicit, debet esse iudex, &c. hoc confirmatur, auctoritate Scripturæ.

4. di. 48. q. 1 arti. 1. Et 4. cont. c. 95. prin. Et op. 3. c. 249.

Ar. præced.

tiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes acceperimus, quod pertinet ad rationem capitis. ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem. F

§ 3 Præt. Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed homo efficitur spiritualis per gratiã, quæ nõ est ex meritis: alioquin iam non esset gratia, vt dicitur Rom. 11. ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat, nec Christo nec alijs ex meritis, sed ex sola gratia.

SED CONTRA est, quòd dicitur Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamque recipies. & August. † dicit in lib. de verbis domini, Sedebit iudex, qui stetit sub iudice: damnabit vero reos, qui falso factus est reus.

In serm. vl. aliquantulum a med. tom. 10.

RESPON. Dicendum, quòd nihil prohibet, vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgẽtis, debita fuit Christo nõ solũ propter congruentiam diuinitatis, & propter gloriam animæ, sed etiam ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendum est, quòd iudiciaria potestas homini Christo competit, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt scilicet secundum dei iustitiã iudex esset, qui pro dei iustitia pugnauit & vicit, & iniuste iudicatus est. unde ipse dicit Apocal. 3. Ego vici, & sedi in throno patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud Psal. 9. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secundum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum dei.

AD 2um dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

AD 3um dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi: per hoc tamen, quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulũ quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christo conueniat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas.

Titulus clarus. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudiciũ. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, ita omnia iudicat per illud. Secunda conclusio est: Omnes res humanæ subdũtur iudicio Christi, secundum humanã naturam. Probatur tripliciter: & omnia clara sunt in litera.

Quolibet 10. ar. 2. 60.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad Christum nõ pertineat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12 cum quidam de turba Christo diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? nõ ergo habet iudicium super omnes res humanas. K

§ 2 Præt. Nullus habet iudicium, nisi super ea, quæ sunt sibi subiecta: sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta, vt dicitur Hebræorum. 2. ergo videtur quòd Christus, non habeat super omnes res humanas iudicium.

§ 3 Præt. August. dicit 20. de Ciui. Dei, * quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affligũtur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali: sed hoc fuit etiam ante [illegible] incarnationem. ergo non omnia iudicia dei circa res humanas pertinẽt ad iudiciariam potestatem Christi.

Li. 20. c. 2. tom. 5.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Pater, omne iudicium dedit filio.

RESPON. Dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestum est, quòd omne iudicium patris pertinet ad Filium. sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si vero loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanæ subdũtur eius iudicio. Et hoc manifestum est: primo quidem, si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum dei: si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corinth. 2.) inquãtum mens eius verbo dei inhæret, multo magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi dei, super omnia iudicium habet. G

Secundo apparet idem ex merito mortis eius: quia vt dicitur Rom. 14. in hoc Christus mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium: propter quod & Apostolus ibi subdit, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel. 7. dicitur, quòd dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei. H

Tertio apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finẽ humanæ salutis: cuicumque enim cõmittitur principale, cõmittitur & accessoriũ. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi, vt patet Matth. 25. Et ideo manifestum est, quòd ad iudiciariam potestatem Christi, pertinent omnes res humanæ.

I AD PRIMUM ergo dicendum, quòd sicut dictum est, * iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex constitutus a deo: non tamen in terris viuens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit: vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: vnde Amb. ibidem dicit, * Bene terrena declinat, qui propter diuina descenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum.

Art. præce. in arg. 1.

Li. 7. in Lu. super illud Quis me cõstituit iudicem super vos to. 5

AD 2um dicendum, quòd Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam a Patre super omnia accepit, secundum illud Mat. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta, quãtum ad executionem suæ potestatis, quod quidem erit in futuro: quando de omnibus voluntatem suam adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

AD 3um dicendum, quòd ante incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquantum dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps, per incarnationem anima, ei personaliter vnita.

¶ Super

¶ Super Quæstionis quinquagesimanona Articulum quintum.

Titulus clarus.

¶ In corpore vnu conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili, dari perfectu nõ potest ante eius consumationem: sed vita hominis licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tñ secundum qd mutabilitati subiecta vsque ad finem mundi dependens ex futuris. ergo non potest vita hominis, secũdum id, quod quolibet ad vnumquemque pertinet perfecte iudicari ante finẽ mũdi. ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusque morte. Maior ꝓpositio manifestatur dupliciter: primo in actionibus: secũdo in hominibus, & ad hoc affertur auctoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in quinque generibus reliquiarum vitæ humanæ, s. in memorijs, in filijs in effectibus, in corporibus, & in vmatis. Et quoniã dixisset fortasse aliquis, ꝙ reliquiæ istę sunt impertinentes ad Christi iudiciũ: ideo ad hoc excludendum Auctor apponit rõem, quam perficit in respõsione ad primũ. Est autem ratio integra, ꝙ hæc omnia quia claudũtur sub genere præmij vel pœnæ, ideo cadunt sub æstimatione diuini iudicij, qđ ad omnia humana ꝓmia, omnesq; humanas pœnas se extendit. Patet autem discurrẽdo ꝑ singula enumerata, quòd nonnulla pœna, & nonnullum præmiũ est hominis in supradictis reliquijs ꝓsuppositis immortalitate animæ & corporis post resurrectionẽ, vt hic supponimus.

¶ Aduerte hic, ꝙ maior ꝓpositio est per se nota, loquendo de iudicio ultimatus rei ut propriis ꝓpriis, vt patet. Et hoc dico ne fallaris

a esptiosis, obijcientibus de æterno dei iudicio, quo singula perfectissime iudicat antequàm fiant. Christus etiã secundum ꝙ homo ab instanti conceptionis suæ perfectissime cognouit omnes has reliquias antequàm fiant: sed hęc sunt ex parte cognoscentis: præsens autem ratio ex rei cognitæ se tenet, & per suam notam propositionem assumit, ꝙ rei mutabilis perfectũ iudicium dari non potest ante illius cõsumationem. Et si ipsi iungas, ꝙ diuina sapientia disponit oĩa suauiter, ac per hoc, quia suauis dispositio iudicij rei mutabilis, exigit vt discutiatur secundum modum naturæ suæ, videbis quòd sapientissima processit Auctor ad concludendũ finale iudicium, ex eo ꝙ perfectum iudicium rei mutabilis non potest suauiter dari ante illius consumationem.

¶ Et hæc dicta sint de iudicio, quatenus infra cognitiõis seu speculationis limites consistit: vt uũt extensione fit practicum ad puniẽdum vel præmiandum, absque distinctione aliqua, patet propositionem maiorem esse vniuersaliter verissimam: quoniam reddere præmiũ vel pœnã perfecte, præsupponit consumationem operis puniendi uel præmiandi. Et iuxta hũc sensum clare patet processus literæ absque obiectione aliqua: quia nec deus prius punit, quàm fiat quod puniendum est &c.

¶ Circa reliquias spectantes ad pœnã, uel præmiũ, secundum Auctoris sententiam, aduerte ꝙ licet apud nostra iudicia hęc uideantur per accidens & consequenter aliena ab examinatione iudicij: apud tamen diuinum iudiciũ omnia æstimanda esse ex sacris potest colligi literis. Legimus n. Nabuchodonosor præmium a deo ob seruitiũ sibi exhibitũ fuisse per accidens in oppugnatione Tyri, ut patet Ezechiel. 28. Dauid quoque punitum legimus ob effectum eius per accidens, quia inquit Nathũ propheta, inimicos

ARTICVLVS V.

Vtrum post iudicium quod agitur in præsenti tempore, restet aliud iudicium.

4. dist. 47. q. 1. art. 1. q. 1. Et 4. cont. c. 95. princ. Et op. 3. c. 249. Et op. 30. art. 37. Et Isa. 30. lec. 3. prin.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post iudicium, quod in præsenti tempore B agitur, non restat aliud iudicium generale. Post vltimum enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustra adhibetur iudicium: sed in hoc præsenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarum: dixit enim dominus latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso, & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus est diues & sepultus est in inferno. ergo frustra expectatur finale iudicium.

¶ 2 Præt. Nahum 1. dicitur secundum C aliam literam, Non iudicabit deus bis in idipsum: sed in hoc tempore dei iudicium exercetur, & quantũ ad temporalia, & quantum ad spiritualia. ergo videtur, quòd non sit expectandum aliud finale iudicium.

¶ 3 Præt. Præmium & pœna respondent merito & demerito: sed meritum & demeritum non pertinet ad corpus, nisi inquantum est animæ instrumentum. ergo nec præmium seu pœna debetur cor- D pori, nisi propter animam. non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. erit ergo quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ iudi- E cium de aliqua re mutabili, perfecte dari non potest ante eius consumationem: sicut iudiciũ de aliqua actione, qualis sit perfecte dari non potest, antequàm sit consumata, & in se & in suis effectibus: quia multæ actiones videntur esse vtiles quæ ex effectibus demonstrantur nociuæ: & similiter de homine aliquo iudicium perfecte dari non potest, quo ad eius vita terminetur, eo quòd multipliciter potest mutari de bono in malum, aut econuerso, vel de bono in melius, aut de malo in peius. vnde Apostolus dicit Hebr. 9. quòd hominibus statutum est semel mori, post hoc autem iudicium. Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur secundum se, remanet ta- B men ex futuris, secundum quid dependens. Vno quidem modo, secundũ quòd adhuc viuit in memorijs hominum, in quibus quãdoque contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Alio modo in filijs, qui sunt quasi aliquid patris, secundum illud Eccl. 30. Mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. & tamen multorũ bonorum sunt mali filij, & econtra- C rio. Tertio modo, quantum ad effectum suorum operum, sicut ex deceptione Arrij & aliorum seductorũ, pullulat infidelitas vsq; ad finem mundi: & vsque tunc proficit fides ex prędicatione apostolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, quod quandoque honorifica traditur sepulturæ, quandoq; vero relinquitur insepultum, & tandem incineratum omnino resoluitur. Quinto modo, quantum ad ea, in quibus homo suum affe- D ctum defixit, puta in quibuscumque temporalibus rebus, quorum quędam citius finiuntur, quędam diutius durant. Omnia autem hęc subdũtur existimationi iudicij diuini: & ideo de his omnibus perfectum & manifestum iudiciũ haberi non potest, quandiu huius temporis cursus durat: & propter hoc oportet esse finale iudiciũ in nouissimo die, in quo perfecte id quod ad vnumquemq; hominem pertinet, quocumque modo, perfecte & manifeste iudicetur.

E AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ sanctorum non præmiantur in cælo, nec animæ damnatorum puniuntur in inferno, vsque ad diem iudicij: quod quidem apparet esse falsum ex hoc, quòd Apostolus 2. ad Cor. 5. dicit, Audemus, & bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore, & pręsentes esse ad dominũ, quod est iam non ambulare per fidem, sed per speciem, vt patet ex his quæ subsequuntur: hoc aũt est videre

Fecisti blasphemare nomen domini, filius qui natus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea etquæ per accideos sunt, diuina se extēdere iudicia.

¶ In responsione ad primū & tertiū, aduerte q; aliud est, hominem post mortem sortiri statū immutabilem secūdū animā, & aliud est sortiri statū non impedibilē: anima .n. per mortem peruenit ad statū immutabilem de bonitate in malitiā, aut econtra: & aut est confirmata in bono, aut obstinata in malo, aut ciuis cælestis, aut Iferni. Et penes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat q; possit impediri ad tēpus, ne ad suam ciuitatem perueniat. Et hmōi impedimenta pertinent ad purgatorium, quod non constituit tertiū statum animæ, neq; facit mutationē aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat cōsumationi status illius. Et simile est ei, quod inuenitur in motibus naturalibus: leue.n. ascendens sursum si impediatur in via, nō ppterea mutat sui motus naturā, nec cessante impedimēto, ascendendo nouum acquirit principium motus: sed remoto prohibēte, a primæuo immutato principio ascensum pſequitur. Sic .n. anima immutata secundū statum suum, soluto purgatorio tāquàm remoto prohibente, ad finem sui immobilis status, in quo est cōfirmata p mortē, gratia duce peruenit.

¶ *Super Quæstionis quinquag. nonæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, respōdetur quæsito vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi

deum per essentiam, in quo consistit vita æterna, vt patet Io. 17. Vnde manifestum est, animas a corporibus separatas esse in vita ęterna: & ideo dicendum est, q; post mortem quantum ad ea quæ sunt animæ, homo sortitur quendam immutabilem statum. & ideo quantum ad præmiū animæ, non oportet vlterius differri iudicium: sed quia quædam alia sunt ad hominē pertinentia, quæ toto tēporis cursu aguntur, quæ non sunt aliena a diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. licet enim homo secundum hæc non mereatur neq; demereatur, tamen pertinent ad aliquod eius premium vel pęnam. unde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

AD 2m dicendum, quòd deus non iudicabit bis in idipsum, idest secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens deum bis iudicare.

AD 3m dicendum, quòd licet præmium, vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animæ: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens, propter corpus, statim separata a corpore, habet statū immutabilem, & accipit suum iudicium: sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finē tēporis: & ideo oportet quòd tunc recipiat suum præmiū, vel pœnam in finali iudicio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudiciaria potestas Christi se extendat ad angelos.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q; potestas Christi iudiciaria non se extendat ad angelos. Angeli enim tam boni, quàm mali iudicati sunt a principio mūdi, quādo quibusdam cadentibus per peccatum, alij sunt in beatitudine confirmati: sed illi qui iudicati sunt, non indigent iterum iudicari. ergo potestas iudiciaria Christi non se extendit ad angelos.

¶ 2 Præt. Non est eiusdem iudicare & iudicari: sed angeli veniēt cum Christo iudicaturi, secūdum illud Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. ergo videtur q; angeli non sunt iudicandi a Christo.

¶ 3 Præt. Angeli sunt superiores alijs creaturis. si ergo Christus est iudex non solum hominum, sed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum,

F quod videtur esse falsum, cum hoc sit proprium prouidētiæ dei. vnde dicitur Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? non ergo Christus est iudex angelorum.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 1. Corin. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? sed sancti non iudicabunt nisi auctoritate Christi. ergo multo magis Christus habet iudiciariam po
G testatem super angelos.

RESPON. Dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solum quantum ad diuinam naturam, prout est verbum dei, sed etiam ratione humanæ naturæ, quod patet ex tribus. Primo quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad deum: quia, vt dicitur Heb. 2. nusquàm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit: & ideo aīa Chri
H sti magis est repleta virtute verbi dei, q̄ aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat, sicut Diony. dicit 7. c. cæl. hierar. * unde de eis habet iudicare. Secundo, quia per humilitatem passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari sup angelos: ita sicut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorū: & ideo Christus habet iudiciariam potestatem, etiam super omnes angelos, & bonos &
I malos. In cuius signū dicitur Apocal. 7. quòd omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertio, ratione eorum, quæ circa homines operantur, quorū Christus speciali quodam modo est caput. vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ
K quidem dispensatio fit etiam per hominem Christū, cui angeli ministrabant, vt dicitur Matth. 4. & a quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Mat. 8. Secundo, quātū ad alia accidentalia præmia bonorum angelorū, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hominum, secundū illud Luc. 15. Gaudiū erit angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum, quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc ēt pertinet ad hominem

etiam inquantū est homo. Et probatur tripliciter. Secundo declaratur, quo ad qd angeli subsunt sic Christo. Et fit distinctio trimembris, s. de ministerio, uel præmio aut pœna accidentali, uel præmio, aut pęna essentiali. Et omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q; cum dicitur inferiora regi, per superiora, non intelligitur de inferiori & superiori quocumq; modo, nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: alioquin sequeretur q; mali angeli regerētur per multos sanctos homines, quos eleuatos credimus supra multos angelos, & consequenter multi sancti homines cōcurrerent ad administrationem mundi huius inferioris: qm̄ administratio hæc minimis Ca. 7. a medio.
uidetur credita angelis. Consequens autē hoc credimus esse falsum, quoniā sancti hoīes, quantumcūq; beatiores sint angelis, non tamē præsunt regimini uniuersali spiritualis, aut corporalis creaturę: sed hoc officium reseruatū est angelis, quibus congruit ex natura. Vnde intelligendū est īferiora regi per superiora nō secundū quid, sed simpliciter & absolute, & ppterea quia Christus homo est simpliciter & absolute superior angelis: qa est caput totius ecclesiæ triumphātis, animæ aūt beatorū hominū supra multos angelos, sūt angelis superiores solum secundū quid .s. secundum beatitudinem, ideo ex dicta maxima Aug. & Dio. optime concluditur, q; Christus est super administrationem totius creaturæ, & eū hoc aīæ beatorū hominū nō præsunt uniuersali regimini creaturarum.

¶ Et hæc sufficiant de principali parte huius libri, quæ de mysterio incarnati Verbi tractauit.

nem Christum. vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos. Tertio, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna, & quantum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna: sed hoc factum est per Christum, inquantum est verbum dei, a principio mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

Cap. 31. tomo 1. AD 2m dicendum, quòd sicut dicit † August. in lib. de vera religione, licet spiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipsa veritate: & ideo licet angeli, ex eo quòd sunt spirituales, iudicent, iudicantur tamen a Christo, inquantum est veritas.

AD 3m dicendum, quòd Christus habet iudicium non solum super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ: si enim, vt* August. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur a deo per superiora, oportet dicere, quòd omnia regantur per animam Christi, quæ est supra omnem creaturam: vnde & Apostolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis subiecit deus orbem terræ futurum, scilicet subiectum ei, de quo loquimur, idest, Christo: nec tamen propter hoc alium constituit deus super terram: quia vnus & idem est, & deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius incarnationis mysterio ad præsens dicta sufficiant. — Lib. 3. ca. 4. tom. 3.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum primum.

POst cōsiderationem &c. Hic incipit secunda pars principalis huius libri, distincta in partes octo, primam de sacramentis in communi, & reliquas septem, secundū singula septem sacramenta. Prima igitur hæc pars durans vsque ad quæstio. 66. inchoat a sacramenti genere in 1. artic. quæst. 60. vt clare titulus monstrat, ita quòd in titulo huius articuli, sacramenti nomen sumatur secundum eam significationē, qua prædicatur de septē ecclesiæ sacramētis. Et est intentio inquirendi, an secundum illam significationem sit in genere signi: quāuis absque additiōe aliqua quæstio ꝓponatur, & propterea argumenta absolute de sacramento arguāt.
¶ In corpore articuli vna est conclusio: Sacramentum, de quo est sermo, est in genere signi. Probatur: Nūc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi. ergo Antecedens manifestatur ex hoc, quòd sacramenti nomē est multiplex, & dicitur tam habens, ꝙ causa, quàm signū, & respectu sanctitatis occultæ. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinem ad vnum, possunt diversimode ab illo nominari, vt patet in sanitate & sanis. Hęc satis clara sunt ex communibus regulis nominū multiplicium ad vnum, vel in vno, vel ab vno, quæ abusiue vocantur analoga. Vnde etiam Auctor in calce responsionis ad tertium, hāc abusionem e trigēdo, cum dixisset, sed licet analogice, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum &c. — 4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1 & art. 5. ad 1. & ar. 4. q. 1. ad 1.

QVÆSTIO LX.

De sacramentis, in octo articulos diuisa.

OST considerationem eorum, quę pertinēt ad mysteria verbi incarnati, considerandum est de ecclesiæ sacramentis, quę ab ipso verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de vnoquoq; sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque considerando sunt.

¶ Primo, Quid sit sacramentum.
¶ Secūdo, De necessitate sacramentorum.
¶ Tertio, De effectibus sacramentorum.
¶ Quarto, De causa eorum.
¶ Quinto, De numero

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum sacramentum sit in genere signi.
¶ Secundo, Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.
¶ Tertio, Vtrū sacramentū sit signū vnius rei tantum, vel plurium.
¶ Quarto, Vtrū sacramentum sit signum quod est res sensibilis.
¶ Quinto, Vtrū ad sacramētū requiratur determinata res sensibilis.
A ¶ Sexto, Vtrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.
¶ Septimo, Vtrum requirātur determinata verba.
¶ Octauo, Vtrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramentum sit in genere signi.

B AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando: sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. ergo sacramentū magis est in genere causæ, quàm in genere signi.

¶ 2 Præt. Sacramentum videtur aliquid occultum significare, secundum illud Tobiæ 12. Sacramentū regis abscondere bonum est. Et C Ephes. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo: sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. Nam signum est, quod* præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Aug. † in 2. de doctr. Christ. ergo videtur, quòd sacramentum non sit in genere signi. — *Alias per — Lib. 2. ca. 1. circa prin. tom. 3.

¶ 3 Præt. Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in † Decre. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, nō cogantur iurare, & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad D sacramentum, idest, iuramentū accedat: sed iuramentū non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. — 22. q. 5. ca. paruuli qui sine ætate.

SED CONTRA est, quòd* August. dicit in 10. de ciuit. dei, sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, idest, sacrum signum est. — Lib. 10. c. 5. non procul a princ. to. 5.

RESPON. Dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimode ab illo denominari possunt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectū, sed dicitur, medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, diæta vero, inquantum est conseruatiua eiusdem, & vrina inquantum est signi-E ficatiua ipsius. sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum, vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumq; aliam habitudinem: specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia medicina se habet, vt causa effectiua sanitatis, inde est ꝙ omnia denominata a medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur

per modum causæ efficientis, sed magis per modum causæ formalis vel finalis: & ideo non oportet, quòd sacramentum semper importet causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sacramentum idem est, quod sacrum secretum: dicitur autem non solum dei secretum, sed etiã regis, esse sacrum & sacramentum: quia secundum antiquos sancta, vel sacrosancta dicebantur, quæcumq; violari non licebat: sicut etiã muri ciuitatis, & personæ in dignitatibus cõstitutæ: & ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res sacras: inquantum scilicet, est quædam contestatio facta per aliquod sacrum: & secundum hoc dicitur iuramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis: non tamen æquiuoce, sumpto nomine sacramenti, sed analogice. s. secundum diuersam habitudinem ad aliquid vnũ, quod est res sacra.

F proprie dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota peruenire: & ideo proprie dicitur sacramentum, qđ est signũ alicuius rei sacræ ad homines pertinentis, vt. s. proprie dicatur sacramentum, secundum quòd nunc de sacramentis loquimur, quod est signũ rei sacræ, inquantum est sanctificans homines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, inquantum sunt in seipsis sacra, non autem inquantum nos per ea sanctificamur: & ideo non possunt dici sacramenta, secundum quòd nunc loquimur de sacramentis.

AD 2^m dicendum, quòd quædam ad vetus testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum q in se sanctus est: quædã vero significabant sanctitatem eius, inquantum per ea nos sanctificamur, sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus: et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta. G

AD 3^m dicendum, quòd res denominatur a fine & complemento: dispositio autem non est finis, sed perfectio: & ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit obiectio, sed solum ea, quæ significat perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non omne signum rei sacræ sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles, sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. Inuisibilia dei, per ea quæ facta sunt intellecta, cõspiciuntur: nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta. non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum. H

§2 Præt. Omnia, quæ in veteri lege fiebant, Christum figurabant, qui est sanctus sanctorum, secundum illud 1. ad Cor. 10. Omnia in figura contingebant illis. Et Coloss. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ, corpus autem Christi: nec tamen omnia gesta patrum veteris testamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis sunt sacramẽta: sed quædam specialiter, sicut in secunda parte habitum est. † ergo videtur quòd non omne signum rei sacræ sit sacramentum. I

§3 Præt. Etiam in nouo testamento multa geruntur in signum alicuius rei sacræ, quæ tamen non dicuntur sacramenta, sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia. nõ ergo omne signũ rei sacræ, est sacramentum. K

SED CONTRA est, quòd definitio conuertitur cum definito: sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quòd est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex auctoritate * Augu. supra inducta. ergo videtur quòd omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

RESPON. Dicendum, q signa

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.*

Infra q. 64. art. 2. Et 1. 2. q. 102 ar. 4. cor. & q. 102. art. 5. cor. Et 4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1.

TItulus clarus. ¶ In corpore Auctor accomodat definitionem hanc, scilicet signum rei sacræ, ad hoc vt sit conuertibilis cum sacramẽto, vt quod ex proprietate significationis non habet, ex accommodatione intelligatur habere. Hinc. n. duas subintelligi vult cõditiones rei sacræ, scilicet sanctificantis homines, quod non aliunde deducitur, quàm ex hoc, quòd signum proprie datur homini, cuius est per nota ad ignotum discurrere.

† 1. 2. q. 101. ar. 4.

¶ Et scito duo. Primum, quòd Auctor non solum pro reuerẽtia sic definientium sacramẽtum, sed etiã pro firmando vsu ecclesię, quo sacramentum dicimus, non cuiusque rei sacræ signum, sed hominis sanctificantis, descriptionem hanc in definitionem erexit. Secundum est, quòd ly sanctificantis, intelligit in actu exercito, hoc est, quòd est signum rei sacrę, vt actualiter exercet sanctificationẽ hominis: quia ad hoc adhibetur vt signũ, vt sanctificetur homo per illius significatum,

* art. præc. In sol. cõ.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum sit signum vnius rei tantum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit signum nisi vnius rei. Id. n. quo multa significantur, est signũ ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquiuocis: sed omnis fallacia debet remoueri a christiana religione, secundum illud Coloss. 2. Videte, ne quis vos seducat p philosophiam, & inanem fallaciam. ergo videtur, quòd sacramentum non sit signum plurium rerum.

§ 2 Præt. Sicut dictum est, † sacramentum significat rem sacram, inquantum est humanæ sanctificationis causa: sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. vlt. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. ergo videtur, quòd sacramentum non significet plura. Ar. præced.

§3 Præt. Dictum est, q sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis: sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Ro. 6. Habetis fructum vestrũ in sanctificatione, finem vero vitam æternam. ergo videtur quòd sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam. Ar. præced. ad 3.

SED CONTRA est, quòd in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt Aug. † dicit in lib. sentent. Prosperi. De conse. dis. 2. c. hoc est quod dicimus.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictum est, * sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandũ nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, Ar. præced.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio cum vno corollario. Conclusio, Sacramentũ est signum trium rerum. Declaratur: Sacramentum est signum nostræ sanctificationis, in qua considerãtur tria, & hæc per sacramenta significantur, ergo. Corollarium est, Sacramẽtum est signum rememoratiuum, demonstratiuum, & prognosticum, Declaratur ex tribus præmissis. 4. dis. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4. & art. 3. cor.

¶ Aduerte hic, quòd Auctor gratia materiæ absque probatione procedit, declarando quæ absque controuersia accepãtur de sacramentis in communi.

nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. & hæc omnia, per sacramenta significantur. unde sacramentum est & signum rememoratiuum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, idest, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud; sed quando significat multa, secundum quòd ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo, significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria* prædicta, secundum quòd quodam ordine sunt vnum. In cor. ar.

AD 2m dicendum, quòd sacramentum in hoc, quòd significat rem sanctificantem, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

AD 3m dicendum, quòd sufficit ad rationem sacramenti, quòd significet perfectionem, quæ est forma: nec oportet quòd solum significet perfectionem, quæ est finis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. Res sensibiles, puta, aqua, oleum, vinum, panis. ¶ In corpore vna conclusio: Ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Probatur dupliciter, primo, ratione: Res sacræ quæ per sacramenta significantur, sunt quædam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur. ergo per aliquas res sensibiles significatio sacramenti implenda est. ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima consequentia probatur ratione: ex parte quidem nostri, quia modus naturalis cognitionis humanæ est, vt a sensibilia ad intelligibilia deueniat: signum autem est, per quod in alterius cognitionem deuenimus. Ex parte vero dei: quia secundum modum nostrum deus prouidet nobis, quod in litera tripliciter manifestatur. Consequens est igitur, quòd significatio talis signi a deo homini dari, scilicet sacramento, per sensibilia implicetur. Et similitudine:

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. & ar. 3. co. 1. Et 4. cont. c. 56. Et Ioan. 3.

A 1. 2. huius quæst.

Lib. 2. c. 19. tom. 1.

quæst. 61.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis: quia secundum Philosophum in lib. Priorum omnis effectus, suæ causæ signum est: sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quòd sit signum alicuius rei sacræ, inquantum per eam homo sanctificatur, vt dictum est.† non ergo requiritur ad sacramentum, quòd sit aliqua res sensibilis.

¶ 2 Præt. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum dei: sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum dei: dicitur enim Ioan. 4. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare: & Roma. 14. Non est regnum dei, esca & potus. ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

¶ 3 Præt. August.* dicit in lib. de libero arbitrio, quòd res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte viuere potest: sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ, vt infra* patebit, & ita sine eis homo recte viuere non potest. non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

A SED CONTRA est, quòd Aug.† dicit super Ioa. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

quia spiritualia in sacra scriptura per sensibilium similitudines innotescunt. Secundo, probatur conclusio auctoritate Dionysij.

Trac. 80. in euang. Ioã. post mediũ tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd suauiter disponit omnia. vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem

B intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. unde, cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, vt per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in diuina scriptura, res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quòd ad sacramenta requiruntur res sensibiles, vt etiam Dionys. probat in 1. cap.* cælest. hierar. Ca. 1. inter med. & fin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipue denominatur & definitur secundum id, quod conuenit ei primo & per se, non autem secundum id, quod conuenit ei per aliud. Effectus autem

C sensibilis, per se habet quòd ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio a sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quòd possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, idest, per aliqua sensibilia. Et inde est, quòd primo & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut August. dicit in 2.* de doctrina Christia. vbi dicit quòd signum est, quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quòd sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum,

D quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur.* Li. 2. de doctri. Christ. circa prin. lib. tom. 3. quæst. 63. ar. 1. ad 2.

AD 2m dicendum, quòd res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum dei: sed solum secundum quòd sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum dei consistit.

AD 3m dicendum, quòd August. ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quòd sunt in sua natura: non autem secundum quòd assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

E

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, vt dictum est.† sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra scriptura deus aliquando metaphorice significatur per lapidem, quando

Titulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: In sacramentis nouæ legis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis. Probatur: Non pertinet ad aliquem determinare, quod in alterius, sed quod est in sua potestate: sed sanctificatio

Infra art. 8. cor.

A 1. 3. huius quæst.

est in potestate dei, non hominis. ergo non pertinet ad hominē instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis. ergo Vltimo sabsumpta ꝑpositio & probatur auctoritate Apostoli, & declaratur distinguēdo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur, scilicet cult° diuin° & sanctificatio hominis, & declarando horum differentiam, quia primum est hominis ad deū, secundum est econtra dei ad hominē.

¶ Vbi uidere potes, quòd Auctor duo hæc considerauit in sacramētis: ut quia ex primo poterat ratio determinandi res ad hominē spectare, cuius est colere deum, hoc uel illo modo, ex secundo necessitatē monstraret diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominē per hæc, uel illa signa, & sine his & illis, ut placet. Et quia nullum sacramentum est, quod non sanctificet hominē: ideo omnia oportet a deo determinata esse quo ad sibi substantiale.

¶ In responsione ad primum, aduerte quàm præsumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorum solertia, qui ꝓprias aut poetarum similitudines, tamquàm spiritualium simulachra interpretātur, scribunt aut prædicant: usurpāt enim officium Spiritussancti, cuius iudicio res aliquæ institutæ sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram contingebant illis: vilificantq; sacram scripturam, dum ex tali fictione occasionem dant credēdi, quòd similiter humano spiritu sunt in figuram ea, quæ sunt in sacris literis: quemadmodū hæc, quæ audiunt humani dexteritate ingenij coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahit͏ sacræ scripturæ figuris.

*al. sancti ficandum.

que per leonē, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. ergo videtur quòd diuersę res possint congruere eidem sacramento. non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

§ 2 Præt. Magis est necessaria salus animæ, quàm salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit.

§ 3 Præt. Non est conueniens, vt hominis salus arctetur per legem diuinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes saluare: sed in statu legis naturę nō requirebantur in sacramentis aliquę res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. vbi Iacob vouit se deo decimas & hostias pacificas oblaturum. ergo videtur ꝙ nō debuerit arctari homo, & præcipue in noua lege ad alicuius rei determinatæ vsum in sacramētis.

SED CONTRA est, ꝙ dominus dicit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei.

RESPON. Dicendum, quòd in vsu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationē ad deū, secundum autem ecōuerso pertinet ad deum per comparationem ad hominem: non pertinet autem ad aliquem determinare qđ est in potestate alterius, sed solum id qđ est in sua potestate. quia ergo sanctificatio hominis est in potestate dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatū: & ideo in sacramentis nouæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti estis, sanctificati estis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ etsi idē potest per diuersa signa significari: determinare tamē quo signo sit vtēdum ad significandū, pertinet ad significantem: deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis: & ideo sicut iudicio Spiritussancti determinatū est,

F quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quę res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo sacramento.

AD 2m dicendum, quòd res sensibiles habēt naturaliter sibi inditas virtutes cōferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis vtendum.

AD 3m dicendum, quòd sicut August.* dicit 19. Lib. 19. c. 16 & 17. to. 6.

G contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum: & ideo sicut in statu legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad dei cultum vterentur: postmodū vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur:

H & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis: nec propter hoc arctatur via salutis: quia res quarum vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in significatione sacramentorum requirantur uerba.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in significatione sacramentorū non requirantur verba: dicit enim Aug. contra Faustū

I lib. 19.* Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videt͏ quòd addere uerba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere uerba uerbis: sed hoc est superfluū. non ergo requiruntur uerba cū rebus sensibilib° in sacramētis.

§ 2 Præt. Sacramentum est aliquid unū: ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non uidetur posse aliquid unum fieri. cum igitur res sensibiles & uerba sint

K diuersorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, uerba autem a ratione, uidetur quòd in sacramentis non requirantur uerba cū rebus sensibilibus.

§ 3 Præt. Sacramenta nouæ legis successerunt sacramentis ueteris legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, ut August. dicit 19. contra Faustum:* sed in sacramētis ueteris legis non requirebatur aliqua forma uerborum. ergo nec in sacramentis nouæ legis.

SED CONTRA est, quòd Apost.

¶ *Super Quæstionis sexagesima Articulum sextum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore una conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis uerba. Probatur, quo ad primā partem, quia sacramēta adhibentur, ut signa quædā ad hominum sancti ficationem: quo ad secundam, singillatim declarando singula membra cum suis rationibus, ut clare & ordinatè patet in litera. 4. di. 1. q. 1. ar. 1. & dist. 13. q. 1. a. 1. q. 6 ad 2. Et ueri. q. 27. ar. 4. ad 10. *lib. 19. c. 16 circa med. tom. 6.

¶ Aduerte, quòd prima pars conclusionis ex assumpto facile deducitur: nam quia sacramenta ad sanctificationē adhibentur: oportet primam eorum considerationem secundum sanctificationis causam fieri. Et quia ad sanctificandos homines sunt, secunda eorum cōsideratio ex parte hominis est. Et quia ut signa adhibētur, consequens est, ut tertia eorum consideratio secundum significationē fiat. Lib. 19. c. 16 & 17. to. 6.

¶ In

¶ In responsione ad secundum perspice, quod in sacramentis res & verba coeunt in vnũ signũ: quia cõstituũt vnũ sacramentum, quod non nisi signum vnum est. Vnde, proprie loquendo, ablutio in aqua in baptismo non est vnũ signũ, & verba sunt aliud signum, vt tanquàm ex duobus partialib. signis fiat vnum totale signũ: sed ipsa applicatio aquæ, quæ indeterminata est, ad significandam spiritualem ablutionem, vel spiritualem claritatem, aut sim; licitatem, aut aliquid huiusmodi ex coniunctione ad verba abluentis determinatur ad significandum spiritualem ablutionẽ: ita quòd non sunt duæ relationes signi in aqua & verbis, sed vna tãtum relatio signi est in hoc composito ex rebus & verbis, vt sunt determinabile & determinans in ratione significandi vnũ spiritualem effectum: & hinc est quod hæc, vt in litera subtiliter traditur, & declaratur in tertia ratione in corpore articuli, velut materia & forma in genere signi, non quod relatio in his signis sit composita ex materia & forma, sed quia relatum his signis non aliud est nisi compositio ex talibus determinabili & determinante, quæ sunt velut materia & forma.

(Trac. 80. in Io. post medium, to. 9.) (Art. 2. ad 3.) (Trac. 80. in Io. post medium to. 9.) (Lib. 2. ca. 3. circa med. tom. 3.)

dicit Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & August. dicit super Ioan.* Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta, sicut dictum est,* adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus sensibilibus adiungantur. Primò enim possunt considerari, ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc, quòd rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est verbum dei vnitum. Secundo, possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. vnde August.* dicit super illud Ioã. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem &c. vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio, possunt cõsiderari ex parte ipsius significationis sacramentalis: dicit autem August.* in 2. de doct. Christia. quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis, & pp hoc per verba, magis distincte possumus exprimere, quod mẽte concipimus: & ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerũ sensibiliũ, per aliqua verba determinaretur: aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandã emundationem spiritualem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba, per quandam similitudinem, inquantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, vt dictum est.* (In corp. ar.) & ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum est.* (In corp. ar.)

AD 2m dicendum, quòd quàmuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quàm in aliis

A rebus: & ideo ex verbis & rebus fit quodãmodo vnũ in sacramentis, sicut ex forma & materia, inquantum .s. per verba perficitur significatio rerum, vt dictum est:* sub rebus aũt comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi; quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus. (Ar. 3. ad 1.)

AD 3m dicendum, quòd, sicut August.* dicit contra Faustum, alia debent esse sacramenta rei præsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis, prænuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent, vt dictum est.* (Lib. 19. c. 6. tom. 6.) (In corp. ar.) Vtebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum dei pertinent, tam sacerdotes (qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Nume. 6. Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus &c.) quàm etiam illi, qui illis sacramentis vtebantur, secundum illud Deut. 26. Profiteor coram domino deo tuo &c.

B

ARTICVLVS VII.

Vtrum requirantur determinata uerba in sacramentis.

C AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Vt enim Philosoph.* dicit, voces non sunt eædem apud omnes: sed salus quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis. (Lib. 1. perihermen. parũ a prin. to. 1.)

¶ 2 Præt. Verba requiruntur in sacramentis inquantum sunt principaliter significatiua, sicut dictum

D est:* sed contingit per diuersa verba idem significari. ergo non requiruntur determinata uerba in sacramentis. (Ar. praeced.)

¶ 3 Præt. Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem: sed quidã corrupte uerba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta cõferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. ergo uidetur quòd non requirantur in

E sacramentis determinata uerba.

SED CONTRA est, quòd dominus determinata uerba protulit in consecratione sacramenti eucharistiæ, dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum: similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma uerborum baptizarent, dicens Mat. ult. Eũtes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritussancti.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictũ est,* in sacramentis uerba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum (Ar. praeced. ad 2.)

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.

TItul. ut stat, ¶ In corpore una conclusio: In sacramentis requiritur determinata forma uerborum. Probatur: In sacramentis requiruntur determinatæ res sensibiles, q se habẽt, ut materia. ergo multo magis requiritur determinatio uerborum, quæ se habet ut forma. Antecedens quo ad primã partem patet ex ar. 5. quo ad secundam ex 6. & hic repetitur. Consequentia probatur: quia principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia. Probatur, quia in omnibus compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est finis & terminus materiæ, & materia determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd doctrina præsentis literæ, scilicet q in qualibet lingua, uox illa qua principalius & communius homines illius linguæ utuntur ad illum actũ significandum assumi debet in sacramentis, uera est, quandũ est ex parte debiti usus uerborum: quo etiam ad ueritatẽ my-

materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augustinus * dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, idest, non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, idest, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint, quantum ad sonum: & ideo cuiuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

Tract. 80. a med. to. 9.

Ad 2m dicendum, quòd licet in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius vsus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua cõmunius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quã spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

Ad 3m dicendum, quòd ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, nõ videtur intendere facere quod facit ecclesia, & ita non videtur perfici sacramentum: si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, nõ videtur perfici sacramentũ. Et hoc præcipue cõtingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta si loco eius, quod est in nomine Patris, dicat, in nomine matris: si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentũ. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta si aliquis dicat in nomine patrias & filias: quàmuis enim huiusmodi verba corrupte prolata, nihil significent ex virtute impositionis: accipiuntur tamen vt significantia ex accommodatione vsus: & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus: quod autem dictum est, * de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat consignificationem: quæ tamen apud græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum: magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quod non aufert sensum verborum: & tam magna, quòd aufert: sed vnũ horũ facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

F sterium non nisi principalia communioraque assumenda sunt verba. Cum hac tamen doctrina stat, quòd oppositum fiat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sacramenti forma non viget ad hoc. Quantum autem valeat contra communi artem & proprietatem linguæ accommodatio vsus, testatur forma baptismi apud latinos, dum dicimus, Ego te baptizo &c. baptizare enim Latinæ linguæ neque principaliter, neque communiter significat abluere, vt patet, intantum quòd si quis diceret alteri baptiza hoc sudariolum, aut nõ, aut vix intelligeretur. Et proculdubio dicere deberem, Ego te abluo in nomine patris &c. quia tamen accommodauit ecclesiæ latinæ vsus vocabulũ hoc ad significãdũ actũ abluendi, qui in sacramento fit, illo vtendum est. vnde etiam mulieres in vulgari baptizãtes, dicunt, *Io te battezo*. Prouidentia .n. diuina hinc ecclesiam suam doctam esse voluit, quòd quocũque uerbo accõmodato ab vsu ad significandum illud, vtamur (etiã si alterius sit idiomatis) sacramentum perficitur: ita quòd nec multio idiomatũ in eadem numero forma sacramenti, tollit perfectionem sacramẽti. Habes quoque hinc, quòd quia vsus accõmodatione, personas dignas alloquimur in numero plurali, dicẽdo vni, Vos &c. ita quòd si diceretur illi, Tu, uideret interri sibi iniuria, ideo si quis in forma sacramenti pœnitẽtię, absoluendo episcopum, vel principem honoris consueti gratia dicat, Absoluo vos a peccatis vestris &c. perfectum est sacramentum non minus, quàm si in vulgari dixisset, *Io vi absoluo dalli vostri peccati*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatione vsus non minus, quàm perfecte sint omnes similes orationes: puta, do vobis hoc munus, venite vos ad prandium mecum, & similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramenta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstracto: puta si quis diceret: Ego absoluo dominationem vestram a peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quòd quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsus in ceteris locutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est, quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis, ac per hoc, vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quòd oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam, non perdit perfectionem suæ significationis ex hoc, quòd applicatur ad materiam sacramentalem, igitur sicut sufficit oratio illa perfecta in alijs, ita & in sacramentis. Quia autem in sacramento forma non viget ad principaliter & cõmuniter consueta verba, si quis ex huiusmodi libertate vteretur alijs verbis (puta dicendo, Ego te abluo in nomine patris &c. aut in sacramento eucharistiæ, Istud est, &c.) perfecta essent sacramenta: non .n. de necessitate sacramenti sunt illæ voces, quibus communiter ecclesia vtitur, sed illæ vel alio loco illarum, idem significantes, quod illæ. Sic enim intelligendum est determinatam exigi formam verborum ad sacramenta. Sed sunt voces illæ quibus ecclesia vtitur, de necessitate præcepti ecclesiæ: ideo peccaret quisquis aduertenter vteretur alijs vocibus ab illis, quibus ecclesia sua cõsueuit vti in sacramentis. Vnde hæc non dicimus, vt liceat cuique mutare voces in sacramentis: sed vt si acciderit, noverint non esse iterãda sacramenta propter huiusmodi mutationes. Et confirmatur quod dicimus, ex forma consecrationis sanguinis Christi, qua vtitur ecclesia latina: dicit .n. Hic est calix sanguinis. Vbi aut metaphorice sumitur calix, aut ponitur côntinens pro côtento, ac per hoc ex vi verborum secundum propriam significationem, non significatur conuersio vini in sanguinem, sed in calicẽ, quod est ridiculum. Attestatur etiam per hoc Spiritus sanct., quòd sufficiunt ad sacramentorũ perfectionem uerba, uel ex proprietate uel acomodatione usus significantia ueritatem sacramenti, quæcumque sint illa: nec esse de necessitate sacramenti communiora in aliqua lingua uerba.

Io istamet solutione.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd, ut patet de consecr. dist. 4. c. Retulerunt, Zacharias Papa determinauit fuisse baptizatum illum, qui ob ignorantiam baptizantis, baptizatus est in nomine Patria & Filia & Spiritua sancta. Vbi vides, quòd corruptio fuit tanta, quòd uariata est significatio nominum: nam patria non patrem, sed locum natiuitatis significat: sed licet patria absolute aliud significet quàm pater: vt tamen est pars corrupte prolata huius orationis, Ego te baptizo in nomine Patria, & Filia &c. significasse patrem, iudicatum est, & sic oratio tota non mutauit significationem. Et hoc ualde notandum est pro casibus occurrentibus incorrupte prolatis uerbis, circa alia sacramenta, uel ex festinatione, uel ex balbutiente lingua, uel aliquo alio accidente.

¶ Super

¶ *Super Quaestionis sexagesimae Articulum octauum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore tria fiunt. primo ponuntur duae communissimae regulae circa huiusmodi varietates, secundo descenditur specialiter ad diminutionem & additionem, tertio mouetur quaedam difficultas circa additionem, & soluitur. Prima regula se tenet ex parte intentionis ministrantis sacramentum. secunda vero, se tenet ex parte significationis verborum, quod intellige non secundum se, sed in ordine ad totam orationem: oportet enim mutari sensum ipsius orationis, qui est forma sacramenti, ad hoc vt sacramentum sit nullum, vt praedictum est. De diminutione autem aut additione in speciali in singulis sacramentis, sermo erit in proprijs locis, hic in communi est sermo.

4. distin. 3. ar. 2. q. 2. ad 3. & 4.

* art. praeced.

* lib. 8. metaph. tex. 8. tom. 3.

¶ Vbi nota pro solutione difficultatis motae, quòd additio ad formam vltra duos modos, qui in litera ponuntur (scilicet vel tamquam aliquid intrinsecum ad formam, vel tamquam extrinsecum) tertius inuenitur omnino per accidens, quando scilicet interponitur aliquod verbum, non vt sit aliquid intrinsecum, vel adiacens formae, sed impertinens omnino interpositio ad aliud propositum dicitur verbum, vt si inter baptizandum postquam dixit, ego te baptizo, dicat alicui, Recede hinc, seu aliquid eiusmodi, & prosequatur, In nomine Patris & Filij, &c. Hoc enim non est proprie addere ad verba formae: sed interponere verba interrumpendo formam: potest siquidem interruptio, de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri, vel sine interpositione verborum, vel cum interpositione verborum. Vtraque autem interruptio non debet esse tanta, quòd iuxta communem morem hominum, continuitas soluatur orationis: si enim postquam minister dixit, Ego te baptizo, iret prandium, & postea subderet, In nomine Patris & Filij, &c. siue interim tacuisset, siue non: soluta esset orationis vnitas.

* q. 64. ar. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quàm verba sacrae scripturae: sed verbis sacrae B scripturae, nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vltim. Contestor omni audienti verba prophetiae libri huius: si quis apposuerit ad haec, apponet super eum deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet deus partem eius de libro vitae. ergo videtur, quòd neque in formis sacramentorum liceat aliquid C addere, vel minuere.

§ 2 Praet. Verba se habent in sacramentis per modum formae, vt dictum est. * sed in formis quaelibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8. Met. * ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

§ 3 Praet. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam D requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. si ergo additio, vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

SED CONTRA est, quòd in formis sacramentorum, quaedam apponuntur a quibusdam, quae ab alijs non apponuntur, sicut latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Graeci autem sub ista, E baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris. &c. Et tamen vtrique verum conferunt sacramentum. ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

RESPON. Dicendum, quòd circa omnes istas mutationes, quae possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, vt infra dicetur. * et ideo si intendat per huiusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, A qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit ecclesia. Aliud autem est considerandum, ex parte significationis verborum. Cum. n. verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciunt (vt supra dictum est *) oportet considerare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: B quia sic manifestum est, quòd tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorum, quae sunt de substantia formae sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. vnde Didymus * dicit in lib. de Spiritusancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de praedictis nominibus praetermittat (scilicet Patris, & Filij, & Spiritussancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formae, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem: sicut in forma eucharistiae, quae C est, Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamuis possit contingere, quòd ille qui praetermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptiuum debiti sensus: puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, sicut Arriani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quae non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrum talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si ali- D quis dicat, Ego te baptizo in nomine dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritussancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beatae virginis Mariae, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatae Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis. n. sensus esset contrarius verae fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur, & in nomine beatae Virginis, non quasi E nomen beatae Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio prosit baptizato ad conseruandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

* art. praeced. ad 1. & ad 8.

* lib. 2. de Spiritusancto, paulo a princip. Habetur hic liber 1 fine operum S. Hierony.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad verba sacrae scripturae non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacrae scripturae, multa eis verba a doctoribus apponuntur. non tamen licet etiam verba sacrae scripturae apponere, ita quòd dicantur esse de integritate sacrae scripturae, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formae, quod non est.

AD 2m dicendum, quòd verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati: et ideo quaecumque fiat additio vel subtractio verborum, quae non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

A a

AD 3^m dicendum, quòd si sit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborũ non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita, vel postposita signo: si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quòd Philosophos * dicit, nomina & verba transposita idem significant.

*lib. 1. Peri herm. ca. 1. parum ad finem. to. 2.

¶ *Super Quæstionē sexagesimaprima Articulum primum.*

QVAESTIO. LXI.

De necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de necessitate sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

§ Primo, Vtrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanã.

§ Secundo, Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.

§ Tertio, Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

§ Quarto, Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta sunt necessaria ad humanã salutem. Et probatur tripliciter. ¶ Vbi nota duo. Primum, quòd non est hic sermo de necessario ad humanã salutem, sine quo non potuisset homo saluari: sed de necessario, sine quo non conuenienter humana salus fuisset. In cuius signũ Auctor, tam in prima, quàm secunda ratione conuenientiam infert sacramentorum. ¶ Secũdo, nota differentiam inter Auctorem & Magistrũ sent. in prima dis. 4. circa has tres rationes, ex eruditione, humiliatiõe, & exercitatione. Nam aliter tractantur ab Auctore, vt patet conferendo.

4. di. 5. q. 1. arti. 2. q. 1. Et 3. cõtra ge. c. 110. Et lib. 4. c. 55. fin. & c. 56.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nõ sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: sed vsus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quòd sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, vt dictum est.* ergo sacramenta nõ sunt necessaria ad humanam salutem.

*Q. præced. art. 6. ad 2.

§ 2 Præt. Secũdæ ad Corinth. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea: non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.

§ 3 Præt. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectũ: sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis: dicit enim Apostolus ad Rom. 5. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

SED CONTRA est, q Aug. dicit 19. contra Faustum: In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur: sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

*Lib. 19. c. 11. in fine

F RESPON. Dicendum, quòd sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratiõe: quarum prima sumenda est, ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium est, vt per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidẽtiam, vt vnicuique rei prouideat, secundum modum suæ conditionis: & ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est, ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus: ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbũ:
G & ideo conueniens fuit, vt deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est, ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalib9 actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistũt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo conuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subie-
H ctum cognoscens, dum sibi per corporalia subuenitur: præseruatur etiam a noxijs actionibus, per salubria exercitia sacramentorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, nõ multum vtilis est: sed exercitatio per vsum sacramentorũ, non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd gratia dei, est sufficiens causa humanæ salutis: sed deus dat hominibus gratiam fm modum eis cõuenientem: & ideo necessaria sunt hominibus * sacramenta ad grãm consequendã. D. 98.

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi est suffi-
I ciens causa humanæ salutis: nec propter hoc sequitur, quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprima Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

K AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramẽta: quia sicut dictum est,* sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam: sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in Prima parte habitum est.* ergo etiam in statu illo erant necessaria sacra.

§ 2 Præt. Sacramenta sunt necessaria homini, secundum conditionem humanæ naturæ, sicut di-

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: In statu innocẽtiæ homo sacramentis nõ indigebat, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animæ. Probatur: In statu illo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sed contra hunc ordinem esset, si anima a corporalibus sacramentis perficeretur, siue quo ad scientiam,

4. dist. 1. q. 1. ar. 2. q. 1.

*art. præced. ad 2.

*P. p. q. 95. art. 4. ad 1. 6.

a art. praeced. scientiam, sine quo ad gratiam. ergo. Maior declaratur: quia sicut mẽs sub deo, ita &c.

§ Circa hanc doctrinam simul cum ea, quæ exprimitur in responsione ad secundum, dubium occurrit, an hæc dicta, scilicet quòd in statu innocentię superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & similiter ꝙ anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, intelligenda sint de ipso statu innocentię communi primo homini & filijs, qui fuissent innocentes, an de primo homine solum, qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubij: quia in statu innocentiæ filij Adæ acquisiuissent scientiam ex sensibilibus (vt Auctor dicit in prima parte q. 101.) ac per hoc, superiora aliquo modo dependebant ab inferiorib', & superior pars animę indigebat ad sui perfectionem accipere a corporalibus rebus: cuius oppositum hic dicitur. & propterea hæc verba non pertinẽt ad statum innocentiæ cõmunem patri & filijs. Sed nec de ipso Adam verificantur: quia animæ primi hominis competebat modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata, vt Auctor dicit in prima parte, q. 94. art. 2. intellectio enim per conuersionem ad phantasmata dependet a phantasmatibus: ac per hoc superiora dependebãt aliquo modo ab inferioribus, cui' oppositũ hic dicitur.

D. 740.

D. 74.

D. 9. & 190 § Ad hoc dicitur, ꝙ præsens doctrina intelligenda est de statu innocentiæ, vt fuit in Adam, tum quia I ipso solo fuit sine dependentia superiorum ab inferioribus, quo ad scientiam: tum quia Auctor non quærit absolute de statu in-

A ctum est. *sed eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum. ergo videtur quòd etiam ante peccatum homo indiguerit sacramentis.

§ 3 Præt. Matrimoniũ est quoddam sacramentum, secundum illud Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia: sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, vt dicitur Gen. 2. ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

B SED CONTRA est, quòd medicina non est necessaria nisi ægroto, secundum illud Matth. 9. non est opus sanis medicus: sed sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, quæ adhibentur cõtra vulnera peccati. ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

C RESPON. Dicendum, quòd in statu innocẽtiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerũt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sicut enim mens suberat deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hũc autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quãtum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in sacramentis: et ideo in statu innocentiæ homo sacramentis nõ indigebat, non solum inquantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam inquantum ipsa ordinantur [d] ad animæ perfectionem.

D AD PRIMUM ergo dicendum, quòd homo in statu innocentiæ gratia [d] indigebat: non tamen vt eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter & inuisibiliter.

AD 2m dicendum, quòd eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum, non tamen est idem naturę status. Nam

E post peccatum, anima etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo [d] statu homini necesse non erat.

AD 3m dicendum, quòd matrimonium fuit institutum in statu innocentiæ, non secundum ꝙ est sacramentum, sed secundum ꝙ est in officium naturę: ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & ecclesiam, sicut & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum post peccatum ante Christum, Sacramenta esse debuerint.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum *est enim, ꝙ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum: sed effectus non præcedit causam. ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi aduentum.

§ 2 Præt. Sacramẽta debent esse conuenientia statui humani generis, vt patet per † August. 19. contra Faustum: sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationem factam per Christum. ergo neque sacramenta debuerunt immutari, vt præter sacramenta legis naturę, alia statuerentur in lege Moysi.

§ 3 Præt. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari: sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quàm ea, quæ fuerunt ante legem. ergo debuerunt esse similiora sacramẽtis Christi: cuius tamen cõtrarium apparet, ex eo, quòd sacerdotium Christi prædicitur esse futurum, secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, vt habetur Hebræ. 7. non ergo conuenienter fuerunt disposita ante Christũ sacramẽta.

SED CONTRA est, quòd August. dicit 19. contra Faustum, quòd prima sacramenta, quæ celebrabantur & obseruabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi: sed necessarium erat ad humanam salutem, vt aduentus Christi prænuntiaretur. ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quædam sensibilia signa inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi p Christum, quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitię suæ, vt sit ipse iustus & iustificans eũ, qui ex fide est Iesu Christi: et ideo

nocentiæ, sed de homine ante peccatũ, vt per ly ante peccatum, determinet ꝙ de homine secundum tempus illud, quo fuit antequam peccaret quærit, & non simpliciter de homine, si perseuerasset cum posteritate in innocentia. 4 di. 1. q. 1. art. 2. q. 4.

§ Ad obiectionem autem in oppositũ dicitur, ꝙ intellectio Adæ, quia ex speciebus non acquisitis ex sensib', sed infusis a Deo, procedebat, nõ dependebat a phantasmatibus: sed vtebatur phantasmatibus vt inferioribus: sicut anima vtebatur corpore subdito. *art. 1. huius q. ad 3.

a Et si quæratur quid respondendum sit secundum Auctoris doctrinã sic quærenti, an filij innocẽtes indiguissent sacramẽtis, dicunt quòd nõ fuissent eis necessaria sacramenta: quia principalis perfectio hoĩs per sacrã, est per gratiam: homines autẽ fuissẽt geniti cũ gratia (vt I prima parte q. 100. artic. 1. Auctor dicit) non indiguissent igitur ex conditione sui status sacramentis perfectiuis hominis quantum ad gratiam. Et quia gratiam comitantur dona intellectus pfectiua, cõsequens est, vt nec quo ad perfectionẽ scientię de supernaturalibus, indiguissent sacramentis: eodem enim modo diuina sapientia prouidet de principali & accessorio, vt patet ex opposito nostro statu, in quo pfectionem scientiæ supernaturalis ex sacramentis accipimus: quia per illa tantum gratiam a deo habemus. † lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6. ali. 19. c. 13 in princ. tom. 6.

§ Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum tertium.

Titulus clarus. § In corpora vna conclusio: Ante Christi aduentum post peccatum, necesse fuit quædam sacramẽta institui. Probatur: Sacramẽta sũt necessaria ad humanam

humanam salutẽ, vt signa sensibilia inuisibilium rerũ, quibus homo post peccatum sanctificatur. ergo ań Christi aduentum post peccatum oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem suá de Christo futuro, homo ꝓtestaret. ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequentia ꝓbatur: quia nullus post peccatum sanctificatur, nisi per Christum, &c. Secũda consequentia ꝓbatur: quia huiusmodi signa dicuntur esse sacraméta.

oportebat ante Christi aduentum F esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro saluatoris aduentu. Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quòd ante Christi aduẽtum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quæ scilicet ad ipsam significãdam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD 2m dicendum, ꝙ status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest cõsiderari. Vno modo, secundum fidei rationem: & sic semper vnus & idem permansit: quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo, potest considerari secundum intẽsionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum, & peccatũ cœpit in homine magis dominari, intantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia vt Gregor.† dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quòd in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur: quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

† hom. 16. in Ezech. a med.

AD 3m dicendum, quòd sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nouæ legis in materia, inquantum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Genes. 14.) sicut etiam sacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, vt patet de agno paschali, & alijs huiusmodi: & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

¶ Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum quartum.

4. dist. 1. q. 1. arti. 2. q. 5. cor. di. 1. a. 4. q. 1. Et 4. cõtra c. 57.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna cõclusio: Oportet in noua lege esse quædam alia sacramenta. Probatur: Sacramẽta sunt signa protestantia fidem, qua homo iustificatur: ergo oportet esse alia sacramenta, quibus præterita credita significentur. Consequentia quo ad id, quod supponit, scilicet diuersitatem significabilium, ꝓbatur quia antiqui sa. oabantur per fidem Christi nascituri: nos ꝑ fidem Christi nati. Et quo ad ipsa signa probatur: quia alijs signis oportet, significari præterita & futura. Probatur hoc auctoritate Augustini, & ex ipsis verbis præteriti, & futuri temporis.

† q. præced. art. 4. & 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ post Christum nõ debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura: sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. cum igitur sacramenta F sint veritatis signa, siue figuræ, videtur quòd post Christi passionẽ, sacramenta esse non debuerint.

¶ 2 Præt. Sacramẽta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supra dictis patet: † sed Apostolus dicit Galat. 4. Cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non sumus paruuli. ergo videtur quòd non debeamus deo seruire sub ele G mentis huius mũdi, corporalibus sacramentis vtendo.

¶ 3 Præt. Apud deum non est trãsmutatio, nec vicissitudinis obũbratio, vt dicitur Iacobi. 1. sed hoc videtur ad quandam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. ergo videtur quòd post Christum nõ debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit contra Faustum 19. quòd sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta, & alia sunt instituta, virtute maiora, H vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.

*li. 19. c. 13 tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut antiqui patres saluati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi. Sunt autem sacramenta, quædam signa protestantia fidem, qua homo iustificatur. Oportet autem alijs signis significari futura, præterita, seu præsentia. ut enim † August. dicit 19. contra Faustum, eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus & passus, non similiter sonant: et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, quibus significentur ea, quę præcesserant in Christo, pręter sacramenta veteris legis, quibus prænuntiabantur futura.

† lib. 19. ca. 16. to. 6.

I AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut * Diony. dicit in 5. cap. eccle. hierar. status nouę legis, medius est inter statum veteris legis, cuius figuræ implẽtur in noua lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis, nude & perfecte manifestabitur veritas: et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus, (vt dicitur 1. ad Corin. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa, in spiritualia deuenire: quod pertinet ad rationem sacramentorum.

*ca. 5. eccl. hierar. par. 1. titul. 1. a med.

AD 2m dicendum, quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa, quia gratiam nec continebant, nec causabant. et ideo vtentes K illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

AD 3m dicendum, quòd sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quòd diuersa præcepta familiæ suę proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate, ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa deũ, ex hoc quòd alia sacramenta instituit post Christi aduentum, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratię præfigurandæ, hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

Super Quæstionis sexagesimasecunda Articulum primum.

IN titulo nota terminos. Non enim quæritur, an sacramenta dicantur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non satisfit quæstioni vocando causam id, quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo termo est indistincte: referuntur enim sequenti articulo, quæ sit illa gratia, quæ per sacramenta confertur. Vnde nō spectat ad præsentem quæstionem discutere de speciali de gratia, quæ adiungitur. Rursus si principium non articuli huius, sed introductæ quæstionis bonus perspexeris (vbi hæc q. 62. a quæstione sexagesimatertia distinguitur, dicendo: & primo de effectu eius principali, qui est gratia: secundo, de effectu secundario, qui est character) videbis, quòd sub gratiæ nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur cōtra characterem: sed communiter sumitur, prout a sanctis dicitur, quòd sacramenta conferunt gratiam. Et hoc mādā memoriæ: & reminiscere, cum postea dicetur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam, vt non recurras ad characterem, volens fugere quod baptismus non causet gratiam gratum facientem, quia cum creator & creatura non potest etiam instrumentaliter creare. Hic enim de effectu principali sacramētorum, qui est gratia distinctu contra characterem, tractando quæritur, an sacramentum sit causa gratiæ, & in sequenti articulo quid addat hæc gratia supra gratiā gratum faciente dicendi.

Infra art. 6. & q. 64. artic. 1. Et 3. dist. 40. art. 3. Et 4. dist. 1. q. 1. & ar. 4. q. 6. & 1. ar. 5. q. 1 & 4. cont. c. 57. & 74. prin. Et ver. q. 8. 27. ar. 4. & quodlibet 12. art. 15.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo ponitur id, in quo oportet omnes conuenire. Secundo, recitatur quorūdam opinio. Tertio, respondetur quæstio secundum propriam opinionem.

¶ Quo ad primum conclusio est, Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquo modo causare gratiam. Probatur: Per sacramenta homo Christo incorporatur, ergo acquirit gratiam. antecedens est Apostoli: consequentia patet: quia non fit homo membrum Christi, nisi per gratiam.

¶ Quo ad secundum, primo ponitur opinio, quòd sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia deus assistit, cum exemplis & auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid importet hæc opinio, scilicet quòd non ponit sacramenta supra genera signorum, & declaratur exemplis. Tertio, improbatur hæc opinio auctoritate sanctorum, addentium signo causam.

¶ Quo ad tertium ponitur primo distinctio bimembris de causa agente, scilicet principali & instrumentali. Secundo, ponitur causæ principalis conditio: qua distinguitur ab instrumentali. Principalis causa est, quæ agit virtute suæ formæ, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: solus deus est causa principalis gratiæ. Probatur: solus deus est, cuius est participata similitudo, gratia. ergo solus deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri apostoli. Conse-

A quentis patet ex conditione causæ principalis. Tertio, ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramēta deus adhibet, vt per ea causet gratiā, ergo sūt causæ instrumentales. Maior patet ex signo: quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu serræ & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: quia hoc vocatur instrumentum, per quod principale agēs operari dicitur.

†li. 12. c. 16 in medio. 3.

¶ Hoc in loco aduertēdum est, quòd Scotus in 4. sen. distin. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamē rem positio sua incidit in opinionē prærecitatam ac improbatam in litera: solis enim verbis ab illa differt. Ponit enim tria in sacro. Primo, effectū quem sensibile signum habet a deo, puta quod adhibetur ex institutione diuina, tale vt a nobis suscipiatur vt sacramentum. Secundum, quòd est necessitas necessitate infallibilitatis respectu effectus significati per sacramentū. Tertium, quòd habet rationem dispositionis pro quā eo suscipiente sacramentum, ea ipsa in receptione disponitur ad suscipiendum effectum significatum per sacramentum, a deo immediate causandum illum.

*Tract. 80. a med. to. 9

¶ Ex quorum trium concursu, infert quòd sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiæ, potest tamen appellari cā instrumentalis gratiæ, vt sic saluētur auctoritates sanctorum.

¶ Declarat autem hoc, scilicet quòd sine vera causalitate possit dici causa instrumentalis: tum quia meritum dicitur causa præmij, & tamen non efficit illud: tum quia motus dicitur causa termini: & tamen non efficit illum, tum quia vt dicimus,

F quòd per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur præmium & tamen neutrum est causa vere instrumentalis, & hoc directe militat contra rationem literæ sumptam ex modo loquendi cum illa propositione Per.

¶ Arguit præterea contra conclusionem principalem huius literæ, scilicet, Sacramentū est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo, ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem præuiam: non potest dici primum: quia gratia creatur, & nulla creatura potest etiam instrumentaliter creare: nec potest dici secundum, tum quia dispositio illa cum sit forma supernaturalis, est æque creabilis sicut gratia, tum quia subiectum est æque in potentia obediens tali ad illam dispositionem, tum quia dispositio illa producitur in instanti, sacramēta nō possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tpe, deum agere in tēpore inconueniens.

¶ Arguit

QVAESTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu Sacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui est gratia. Secūdo de effectu secondario, qui est character.

Circa primū quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ.

¶ Secundo, Vtrum gratia sacramētalis aliquid addat super gratiā virtutum & donorum.

¶ Tertio, Vtrum sacramenta contineant gratiam.

¶ Quarto, Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

¶ Quinto, Vtrum talis virtus in sacramentis deriuetur a passione Christi.

¶ Sexto, Vtrum sacramenta veteris legis, gratiam causarent.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint causa gratiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa, eo quòd ratio signi videtur magis effectui competere: sed sacramentum est signum gratiæ. non igitur est causa eius.

¶ 2 Præt. Nullum corporale agere potest in rem spiritualem, eo quòd agens honorabilius est patiente, vt † Augustinus dicit 12. sup Genesim ad literā: sed subiectū

B gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

¶ 3 Præt. Illud, quod est propriū dei, non debet alicui creaturæ attribui: sed causare gratiam, est proprium dei, secundū illud Psal. 84. Gratiam & gloriam dabit dominus. Cum ergo sacramenta consistāt in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quòd possint gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit supra Ioan. quòd aqua

C baptismalis corpus tangit, & cor abluit: sed cor non abluitur, nisi per gratiam. ergo causat gratiam, & pari ratione alia ecclesiæ sacra.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ legis, per aliquem modum gratiā causare. Manifestum est enim, quòd per sacramenta nouæ legis, homo Christo incorporatur, sicut de baptismo dicit Apostolus ad

D Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam: quidam tamen dicunt, quòd non sunt causa gratiæ aliquid operando: sed quia deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo,

qui afferēs denarium plumbeum, accipit centom libras ex regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem: sed hoc operatur sola voluntas regis. vnde & † Bernard. dicit in quodam sermone de cœna domini, sicut inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis. Sed siquis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, nō est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouæ legis nihil plus essent, quàm signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solum significant, sed causant gratiam. Et ideo aliter dicendum, quòd duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo[d] non potest causare gratiam, nisi deus: quia gratia nihil est aliud quàm quædam participata similitudo diuinæ naturæ, secundum illud 2. Petr. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis nō agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo mouetur a principali agente. vnde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta nouæ legis gratiam causant. Adhibentur enim ex diuina ordi-

G natione hominibus, ad gratiam in eis causandam. vnde † Augustinus dicit 19. contra Faustum. Hæc omnia, scilicet sacramentalia, fiunt & transeunt: virtus tamē, scilicet dei, quæ per ista operatur, iugiter manet. Hoc autem propriè dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd causa principalis non propriè potest dici signū effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensi-

H bilis & manifesta: sed causa instrumentalis si sit manifesta, potest dici signū effectus occulti: eo quòd non solum est cā, sed quodāmodo effectus, inquantū mouetur a principali agente. Et secundum hoc, sacramenta nouæ legis, simul sunt causæ & signa, & inde est, quod sicut communiter dicitur, efficiūt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfecte rationem sacra-

I menti, inquantum ordinantur ad aliquid sacrum, non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ.

AD 2[m] dicendum, quòd in-

† Bernard. in serm. de cœna ante med. illius.

† Cap. 16. in prin. to. 6.

D. 610.

¶ Arguit præterea contra idem, descendendo specialiter ad sacramentum eucharistiæ: quia transubstantiatio fit sola infinita virtute non minus quàm creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitans ad transubstantiationem, quoniā dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino.

¶ Præterea, In aliis sacramentis oporteret assignare, quæ sit ista dispositio, quæ instrumētaliter causatur a sacramētis.

¶ Demum arguit, quòd superflue ponuntur istæ causalitas in sacramētis: quia sine ipsa ex assistentia diuina ecclesiæ reuelata, in operationibus sacramentalibus omnia saluantur ad sacramēta, & eorum effect[9] requisita.

¶ Ad primū obiecta Scoti, breuiter respondēdo, dicitur, quòd cum ipse non saluet sacramētum causam esse, sed causam dici, & in veritate nō nisi signum infallibile præceptū suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non satisfit auctoritatibus sanctorum, dicentibus sacramentum esse signū, & causam efficientem signatum, vt patet in 4. sent.

¶ Cum ergo obiicitur primo, quòd sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur quod nō esset dispositio, nisi ratione obedientiæ qua præceptum suscipitur signum, & propterea falsum est, quòd ipsum sacramentum seu illius susceptio secundum se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter cā.

¶ Ad secundum vero de merito dicitur, quod licet meritum sit causa vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmii, constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliud est mereri, & aliud præmiare. Et propterea non obstat huic proposito, vbi de causa efficiente secundum rem est quæstio.

¶ Ad tertium de motu, dicitur, quòd quia motus potest sumi actiue vel passiue, vel absolute, & per motionem actiuam procul dubio effectiue fit terminus, per motum autem simpliciter vel passiue, non effectiue, sed tāquam per viam acquiritur terminus, ideo argumentum non obstat propositioni, qua vtitur Auctor in hoc proposito, scilicet illud propriè dici instrumentum, per quod agens effectiue operatur.

¶ Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Auctor, ex ly per absolute, sed applicatum ad id per qđ efficiēs operatur.

¶ Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur, quòd sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem, & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secundum aliorum opinionem, vt probabiliorem dixerit Auctor in 4. sent. hoc in loco secundum propriam sententiam longe altius sensit, expresse ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrum Christi, & qua sumus diuinæ naturæ consortes) a deo principaliter, & a sacrō instrumētaliter effici,

¶ Et confirmatur clare hanc esse suam intentionem ex titulo quæstionis, vbi distinguit hanc quæstionem a sequenti, per hoc, quòd nunc quæritur de sacramenti effectu principali, qui est gratia: tunc autem quæretur de effectu secundario, qui est character, de quo & ornatu simile dicitur esse iudicium in 4. sententia. quo ad præsentem quæstionem. Et confirmatur hoc idem ex sequēti articulo huius quæstionis, vbi gratia sacramentalis non ponitur dispositio: sed vt patebit, nullum habitum se diuinum addit supra gratiam gratū facientem.

¶ Ad obiectionem autem, quòd nulla creatura potest eam instrumētaliter creare, respondetur hoc concedendo: sed negando, quòd gratia propriè creetur, quod patet ex eo, quòd cum desinit esse, nō annihilatur, nam si crearetur (quia creatio est ex nihilo) cū desineret conseruari, oporteret quòd eius desitio esset annihilatio: deum autem credimus nūquam aliquid annihilare.

¶ Et licet hoc sufficiat argumento: pro teuerentia tamen communis dicti, sane intelligendi, de creatione gratiæ, distinguere potes, quod causatio gratiæ dupliciter sumi potest: vel quatenus est mutatio animæ de nō grata in gratam deo, & sic attingitur instrumentaliter a sacramento: vel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur, & sic fit gratia immediate a deo. Probatur autem conuenienter sic dici: quia Christus caput ecclesiæ vt homo (alioquin non esset eiusdem naturæ cum membris) influit vitam procul dubio gratiæ gratum facientis membris suis: constat autem humanitatem Christi infra latitudinem contineri creaturarum. non inconueniens ergo deum per humanitatem Christi, vt instrumentum coniunctū, & per sacramentum vt instrumentum separatum, gratiam gra-

K tum facientem in homine causare, vt clare habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cum argumēto & corpore articuli, ad quod se remittit.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim propriis effectibus, in tractatu singulorum patere potest: nunc enim sat est proposito de effectu, qui est gratia sacramentalis, tractare, quam diximus & manifestauimus nō oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti: quoniam in termino temporis prolationis verborum sacramēti causare effectum suum potest. Nec etiam inconueniens dei voluntate viendo motu creaturæ, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat, qui neget deum posse localiter mouere, quod est agere in tempore.

¶ Ad demum obiecta, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quòd non superflue, sed necessario ponitur, tum necessitate reuerentiæ ad auctoritates sanctorum:

strumentum habet duas actiones. Vnam instrumentalem, secundum quam operatur non in virtute propria, sed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam: sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum est instrumentum artis. non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam: scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute diuina circa animam: sicut aqua baptismi abluendo corpus, secundum propriam virtutem abluit animam, inquantum est instrumentum virtutis diuinæ: nam ex anima & corpore vnum fit. & hoc est quod † Augustinus dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de eo, quod est causa gratiæ per modum principalis agentis: hoc enim est proprium dei, vt dictum est. *

† loco citato in arg. Sed cont.

* In corp. art.

ctorum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causa, id est signum infallibile, vbi patet manifestus error in glossando: tum necessitate dignitatis sacramentorum nouæ legis: longe enim digniora sunt si locantur in genere causæ, quam si infra latitudinem signorum concludantur, vt sacramenta veteris legis. Fateri enim oportet sacramenta nouæ legis digniora esse sacramentis veteris legis, & excedere vetera in hoc, quod noua efficiunt quod figurant, vetera autem non, vt patet in 4. sentent. dist. 1.

¶ A glossante autem Scoto, aut quocumque altero in extraneum sensum, quærendum est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone sancti, aut quicumque alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet quòd sacramenta sint causa effectiua gratiæ, si non explicatur per ista, efficiunt quod figurant, & rursus per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat: quæ omnia explicantur in 4. senten. Doceat nos quæso, quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se, vel non sequi doctrinam sanctorum in hac parte, collectam a Magistro sententiarum. Et scito, quòd hodie minus libera apparet opinio hæc, quoniam in concilio Florentino sub Eugenio IIII. legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabant gratiam: ista vero continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, Scotum vbi supra, nec exempla præterire: vnde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificum arguit, probando serram non esse effectiuam causam instrumentalem: tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma actiua: tum quia sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effectiue, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiue, sed quasi formaliter.

¶ Ad hæc facile est & respondere, & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam esse falsam: cum enim mouens proximum & motum oporteat esse simul, & constet ligni partes, quæ secando mouentur localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificem & lignum quod secatur) consequens est, quòd mouens proximum partes illas, oportet quòd sit serra, quæ est corpus mouens motum. Et confirmatur auctoritate Aristo. secundo de Anima, ponentis nautam mouere nauem & manu & temone: altera, vt instrumento coniuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiue esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd licet motus localis absolute non sit forma actiua aut actio, mouere tamen localiter est agere, vt patet. Et sic, sicut artifex mouendo serram, agit, ita serra mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundam dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum, expellit aliud corpus a suo loco, sicut aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum siquidem quæstionis huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est mouens motum. Ex quo patet, quòd exemplum Auctoris deseruit proposito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinæ misericordiæ, motum a deo ad mouendam animam in sanctitatem sui.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsecundæ Articulum secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum & donorũ. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potẽtias eius, vt patet ex his, quæ in * secunda parte dicta sunt: sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. ergo gratia sacramentalis, nõ potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 2 Præt. Defectus animæ ex peccatis causantur: sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 3 Præt. Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem, vt dicitur 8. † Metaphysi. Si ergo

* P.2.q.110. art.3.& 4.

† lib.8.tex. to.10.3.

IN titulo per gratiam virtutum & donorum intellige habitus gratiæ gratum facientis, & virtutum tam theologalium quam moralium & donorum Spiritussancti.

¶ In corpore vnica est conclusio: Gratia sacramẽtalis addit super gratiam virtutum & donorum. Et probatur conclusio hæc ex diuersitate effectuũ: quia scilicet alius est effectus gratiæ sacramentalis, & alius est effectus gratiæ virtutum & donorum. Et quia in conclusione & titulo, nõ de sola distinctione, sed de distinctione per modum addentis fit mẽtio: ideo probatio vtrũque includit, scilicet distinctionẽ & additionem. Assumens non solum effectus gratiæ virtutum & donorum ex vna parte, & effectus gratiæ sacramentalis ex altera parte: sed etiam proportionem virtutum & donorum ad gratiam, ac per hoc implicite proportionem gratiæ sacramentalis, seu ipsius effectus ad gratiam. Fit ergo probatio ista, Gratia absolute perficit essentiam animæ, & sicut ab essentia fluunt potentiæ, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet & virtutes: sacramenta autem ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana præter actus potentiarum animæ. ergo sicut virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum & virtutum. Antecedens quo ad primam partem declaratur. gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur a gratia: quantum vero ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam vero partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque: sed ita vt homo moriatur vitijs, membrumq; Christi fiat.

¶ Vbi scito, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo, & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quendam esse necessarium in vita Christiana vltra bonam dispositionem actuum potentiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi vult Auctor de effectibus aliorum sacramentorum. Quòd si præueniẽdo intelligere cupis, vide inferius articulum primum quæstionis sexagesimæquintæ: ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quo ad bonum datum, quàm quo ad defectum expulsum. Consequentia autem, vt consona rationi relinquitur: quoniam vtraque, scilicet perfectiones potentiarum & gratiæ sacramentalis, de genere spiritualium sunt, & dependentium a gratia, & necessariorum in vita

Infra q.72. art.7. ad secundum. Et 4.di.7.q.2. artic.2.q.3. Et dist. 17. q.1. art.4 q.5.

in vita Christiana, &c.

¶ Circa hanc doctrinam aduerte, dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiam donorum & virtutum. Primo, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Auctore sumptus credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias sacramentales, & gratiam donorum & virtutũ, tam hic in responsiona ad vltimum, quam in quæstionibus de veri. quæst. 27. articul. 5. ad 12. mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris sententiarum, aut quæstionibus disputatis) Auctor expressisset oppositũ, aliter sentiendum, videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum & virtutũ, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectum proprium sacramenti. Moueor autem ad hoc: quoniam in prima secundæ Auctor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxilium: ac per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualis doni, & gratiam diuini auxilij. Et propterea cum hoc in loco exprese dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, nõ est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum literæ sensum sectando sentiendũ est, quòd gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono: & per hoc esse speciem gratiæ communiter dictæ (vt in responsione ad tertium dicitur) & diuidi in plures species iuxta specificam pluralitatem effectuum, vt infe-

†P. 2. q. 110. art. 3. & 4.

D. 677.

gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur quod æquiuoce dicatur gratia: et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc quòd sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona & virtutes conferrentur. In operibus autem dei nihil est frustra. ergo videtur quòd gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutũ & donorũ.

G

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secũda parte dictum est†) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, inquantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. & eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt[d] super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis, addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quãtum ad generalem ordinationem actuũ animæ: sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

I

AD 2[m] dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata, quãtum ad præsens & futurum, inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona a peccando: sed quãtum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

K

AD 3[m] dicendum, quòd ratio sacramentalis gratię se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum, ita non æquiuoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam. contentum enim videtur esse in continente: sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4.† Physicorum: esse autem in loco, non conuenit accidenti. ergo videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶ 2 Præt. Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur: sed gratia cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. ergo pro nihilo esset gratia in sacris.

¶ 3 Præt. Spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. ergo videtur, quòd gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quòd Hugo de sancto Victore dicit, q̃ sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPON. Dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur esse in alio, inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiæ: alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, † sacramentum nouæ legis est

F rius quæstio. 72. articul. 7. ad tertium dicitur. Et confirmatur hoc ex nunc allegato loco: vbi Auctor gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad hic dicta se referens, non dicit diuersam esse gratiam gratum facientem, & sacramentalem baptismi & confirmationis: sed dicit gratiam vtrobique collatam, habere aliquid commune, & aliquid proprium. Et quo ad commune (quod est gratia gratum faciens) esse vnius speciei. Si vero cõsideretur quo ad propria superaddita, sic diuersa sunt rationum collata in baptismo & confirmatione. Ex hoc enim, quòd ad diuersum modum considerandi gratiam se resoluit, insinuat non esse ibi diuersos habitus: sed (vt diximus) esse vnum habitum relatum seu extensum ex nouo diuino auxilio per sacramentum exhibito, ad diuersos secundum speciem effectus. Et confirmatur hic sensus: quia hoc sufficit ad saluandum, & dignitatem sacramentorum in causando, & gratias sacramentales: & effectus earum, nec multiplicantur tot habitus in anima.

4. dist. 2. ar. 4. q. 4. Et veri. q. 27. artic. 7.

¶ In responsionib[9] ad primum & secundum si vis in speciali videre differentiam vtriusque effectus (scilicet perfectionis, ad quam ordinatur sacramentum, & de qua tractatur in responsione ad primum. & similiter defectus, contra quem ordinatur sacramentum: de quo in responsione ad secundum tractatur) lege dictum articulum primum q. 65. inferius.

Lib. 4. tex. 41. tom. 2.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsecũdæ Articulum tertium.*

TItulus accipiẽdus est, vt sonat.

* lib. de sacra. par. 9. cap. 2.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Altera est: gratia est in sacramẽtis, sicut in signis. Et probatur: quia sacramentum est signum gratiæ. Altera est: gratia est in sacramentis, sicut in causa non vniuoca nec æquiuoca, sed instrumentali.

Art. præc.

ftrumentalī. Et probatur quo ad fecundam partem, quia non aft fecundum fimilitudinem fpeciei, ficut homo geuitūs erat in homine genesaure. Quo ad tertiam vero, quia non eſt fecundū aliquam formam propriam, & permanentem, proportionatam ad talem effectum: ficut res generata funt in fole. Quo ad quartam deman par é: quia eſt fecundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipfa natura.

¶ *Super Quæſtionis fexageſimæ fecundæ Articulū quartum.*

Titulus vt fonat, fumendus eſt, de virtute caufatiua effectiue.

Ar. fequen. ¶ In corpore referuntur duæ viæ. Altera ponentium facramenta non caufare gratiam niſi cō comitanter. Et fecundum hanc refpōdetur quæſtioni negatiue, quia fola virtus diuina affiſtens eſt quæ caufat gratiam.

¶ Altera (quam fequitur Auctor) ponentium, quòd facramentum eſt inſtrumentalis caufa gratiæ. Et fecundum hanc refponderetur quæſtio, dicendo, duo Primo, neceſſe eſt fimul ponere, quòd in facramēto fit quædam virtus inſtrumētalis ad inducendum facramētalem effectū. Secūdo, qualis eſt iſta virtus, & dicitur, hæc virtus proportionatus inſtrumento. Et probatur, Virt⁹ hæc fe habet ad aliquam rei perfectionem & virtutem abfolute, ficut inſtrumentum fe habet, ad agens principale: fed inſtrumentum nō operatur, niſi inquantum eſt motū a principali agente: principale autem agens operatur per fe, & propterea virt⁹ principalis habet completum, & permanens eſſe in natura, virtus autem inſtrumentalis incompletum, & tranfiens. ergo virtus hæc proportionatur inſtrumento. Et probatur hoc vltimum, quia motus eſt, actus imperfectus ab agente in patiens.

Infra q.78. art.4. Et 4. di.1.q.1.ar.4.q.2. Et d.8.q.2.ar.3. Et quo.12. ar.15.

¶ Aduerte hic, maximam hoc in loco difficultatem inueniri: eo quòd vno fenfu intellecta communiter videntur, tam a fequacibus, quàm ab aduerfariis verba Auctoris, cum tamen dupliciter poffint intelligi. Primo, vt fit fenfus, quòd in facramentis nouæ legis eſt aliqua virtus fuperaddita, non folum propter operationi fenfibilis elementi, fed etiam fuperaddita motui, quo mouetur a principali agente, & hæc virtus eſt quædā qualitas habens eſſe fluens per modum motus, & eſt fpiritualis, immo eſt ipfa gratia fecundum eſſe fluens & incompletum, vt in

instrumentalis gratiæ caufa. vnde gratia eſt in facramento nouæ legis, non quidem fecundum fimilitudinem fpeciei, ficut effectus eſt in caufa vniuoca: neque etiam fecundum aliquam formam propriam, & permanentem proportionatam ad talem effectum, ficut funt effectus in caufis non vniuocis, puta, res generatæ in fole, fed fecundum quandam inſtrumentalem virtutem, quæ eſt fluens & incompleta in eſſe naturæ, vt infra dicetur †.

Ad primum ergo dicendum, quòd gratia non dicitur eſſe in facramento ficut in fubiecto, neque ficut in vafe, prout vas eſt locus quidam, fed prout vas dicitur inſtrumentum alicuius operis faciendi, fecundum quòd dicit Ezech. 9. Vnufquifq; vas interfectionis habet in manu fua.

Ad 2ᵐ dicēdum, quòd quàmuis accidens non tranfeat a fubiecto in fubiectum, tranfit tamen a caufa per inſtrumentum aliqualiter in fubiectum, non vt eodem modo fit in eis, fed in vnoquoq; fecundum propriam rationem.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd fpiritiuale exiſtēs perfecte in aliquo, continet ipfum, & non continetur ab eo: fed gratia eſt in facramento fecundum eſſe fluens & incompletum. & ideo non inconueniens eſt facramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in facramentis fit aliqua virtus gratiæ caufatiua.

Ad quartum fic proceditur. Vr q; in facramentis nō fit aliqua virtus, gratiæ caufatiua. Virtus enim gratiæ caufatiua, eſt virtus fpiritualis: fed in corpore

A non eſt virtus fpiritualis, neque ita quòd fit propria ei (quia virtus fluit ab eſſentia rei, & ita non poteſt eam tranfcendere) neque ita quòd recipiat eā ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modum recipientis. ergo in facramentis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ caufatiua.

B § 2 Præt. Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: fed nō eſt dare in quo genere entis fit talis virtus (vt patet difcurrenti per fingula) nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim eſt inter minima bona, quia facramenta funt de neceſſitate falutis: neq; etiam inter media bona, cuiufmodi funt potentiæ animæ, quæ funt quædam

C potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec eſt gratia nec virtus mentis. ergo videtur quòd in facramentis nulla fit virtus, gratiæ caufatiua.

§ 3 Præt. Si talis virtus eſt in facramentis, non caufatur in eis, niſi per creationem a deo: fed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, ſtatim eſſe deſinat facramento perfecto. ergo videtur, quòd nulla virtus fit in facramentis ad gratiam caufandam.

D § 4 Præt. Idem non poteſt eſſe in diuerfis: fed ad facramenta concurrunt diuerfa, fcilicet, verba, & res: vnius autem facramenti non poteſt eſſe niſi virtus vna. ergo videtur quòd in facramentis nulla fit virtus.

Sed contra eſt, quòd † Aug. dicit fuper Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda dicit, quòd Dominus tactu fuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam, contulit aquis.

Aug. tract. 80. in Ioan. poſt mediū tom.9.

In ho. Euſ. quod caniẽ in oct. epiphan. id habetur. in homiliario totius anni inuenies.

A calce præcedentis articuli, hoc vltimum Auctor expreſſit. Et hic eſt fenfus communis, contra quem Scotus vbi fupra & Durandus & Aureolus argunnt.

¶ Sed quoniam hic fenfus non eſt intentus ab Auctore, nec verus (vt nunc conabor oſtendere) ideo argumentationibus illorum omiſſis ad fecundum venio fenfum, vt fcilicet virtus iſta nihil aliud fit quam motus, quo inſtrumentum a principali agente mouetur ad propriū principalis agentis effectum inducendum. Moueor autem ad hoc ex communibus, & ex propriis. Apertiſſime enim Auctor in hac litera ex communibus omni inſtrumentali caufæ procedit, dicens: fed ponendo quòd facramentum eſt inſtrumentalis caufa gratiæ, neceſſe eſt fimul ponere, quòd in facramento, fit quædam virtus, &c. Vbi patet quòd fecundum eum fimile eſt iudicium de facramento, & de aliis caufis inſtrumentalibus, quarum ad virtutem inſtrumentalem, per modum tranfeuntis &c. Sed de caufa inſtrumentali expreſſis Auctor in primo huius quæſtionis articulo hæc verba, caufa vero inſtrumētalis nō agit per virtutem fuæ formæ, fed folum per motū quo mouetur a principali agente. Vbi dictio excluſiua manifeſtat, quòd ab inſtrumento, excludit Auctor omnem agendi rationem fuperadditam motui, quo mouetur a principali agente. Et hoc ipfum in fpeciali de facramentis loquendo in calce refponſionis ad primum, huius articuli replicat, dicens, Et hoc modo, vis fpiritualis

E eſt in facramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum fpiritualem. Vbi vides vim fpiritualem conſiſtere in hoc, quòd facramenta ordinantur a deo ad effectum fpiritualem. Et confirmatur hic fenfus ex eo, quòd fecundum Auctorem facramentum baptiſmi virtutem hanc inchoatiue accepit in fui inſtitutione, fcilicet quando Chriſtus eſt baptizatus: tūc enim aqua fanctificata eſt, accipiendo inchoatiue vim regeneratiuam, fed conſtat nihil tunc aquam accepiſſe, niſi habilitatem vt fit materia baptiſmi: factum eſt enim tunc, vt non oleum, non vinum &c. fed aqua idonea eſſet ad regenerandum. Et fi his adiungas, quòd via qualibet eiuſdem rationis eſt in fui inchoatione, & perfectione, opinaberis quòd via regeneratiua, quæ in aqua inchoatiue poſita, contenta eſt

RESPON. Dicendum, quòd illi, qui ponunt quòd sacramenta non causant gratiam nisi per quandam concomitantiam, ponunt quòd in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quæ sacramentalem effectum operatur: sed G ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum: & hæc quidem virtus proportionatur instrumento: unde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicuius rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim (vt dictum est*) non opera- H tur, nisi inquantum est motum a principali agente quod per se operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura: virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex vno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, si I cut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, inquantum scilicet corpus potest moueri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spiritualem inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem.

AD 2m dicendum, quòd sicut motus, eo quòd est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD 3m dicendum, quòd sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso quòd mouetur ab agente principali, ita & sacramentum consequitur spiritualem virtutem ex* benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sacramenti. unde August. dicit in quodam sermone de epiphania: Nec mirum quòd aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandum animam dicimus peruenire: peruenit plane & penetrat conscientiæ vniuersa latibula: quàmuis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

AD 4m dicendum, quòd sicut eadem vis principalis agentis, instrumentaliter inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quoddam ordine unum, ita etiam eadem vis sacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum sacramentum.

Ar.1. huius quæst.

D, 693.

sola idoneitate in ablutione sacramentali, contenta se posita contenta est solo usu, quo deus actualiter ablutione illa utitur ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu vtitur actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectiuo gratiæ sacramentalis, quia est quo est F est inter motum & vim seu virtutem, dispares valde conditiones assignantur vtrisque, puta, quòd vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiue tamen, quòd habet esse intentionale, quòd est spiritualis &c. quæ non conueniunt motui. Ratione vero coincidentiæ seu identitatis motus, & virtutis in tertio, hoc est in motu

muuens motū a principali agente, & est vis spiritualis: quia est quo respectu esse ctus spiritualis, & est ipsa gratia secundum esse incōpletum, & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiam. Et multa alia possent hic dici, nisi diffuse de hac virtute instrumentali scripsissem superius in articulo 2. quæstio. 13. Et confirmantur hæc omnia, quia sic absque multiplicatione entium saluantur causalitates effectiuæ instrumentorum, & dicta auctoris. Ait enim in responsione ad primum, quòd in ipsa voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis: nihil est enim in voce sensibili inquantum procedit a mente, præter significationem, nisi vsus quo mens illa vtitur significatiua voce ad excitandam mentem auditoris. Et propterea non mouetur græcus a latino, quia significatiua vox, qua loquens vtitur, non peruenit ad intellectum græci: & hoc subdit modo Auctor, Vis spiritualis est in sacramentis. Nec te moueat, quòd Auctor sēgit motum instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa

virtuoso instrumenti, ut dictum est, quòd instrumentum agit per solum motum, quo mouetur a principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inuentæ inter motum, & virtutem, in motu virtuoso instrumenti, apponitur motui instrumenti vis seu virtus: & non ad denotandum quòd sint duæ res, sed quòd hæc duo coeuntia, in instrumento, inueniuntur cōstituentia illius motū uirtuosum. Et hic est, quem sacramentalia signa a deo sortiuntur, cum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquem ablueret aqua &c. non animo faciendi quod facit Ecclesia, tunc sacramentalia signa, & verba mouerentur simplici motu tantum, vtpote a solo homine, & nihil aliud efficerent, nisi corporalem ablutionem. Cum vero quis hominem abluit seruatis seruandis, iuxta institutionem Christi, mouentur tunc sacramentalia signa motu virtuoso, vtpote, a Iesu Christo (ipse est enim qui baptizat) & corpus tangendo abluunt cor, vt August. dicit.

¶ Ex quibus omnibus habere potes diligens lector, vnde

adiectione insinuans differentiam, inter instrumenti motum, & virtutem, de qua est quæstio: quoniam sermo Auctoris est formalis, tam de virtute quàm de motu: quod vt melius intelligas, distingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem, & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouentis sufficit potentia motiua, ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti: motus autem virtuosus est ille, qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale arti, ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta, artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si moueantur a non musico, sonabunt tantum: si vero moueantur a musico, efficient non solum sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet, quòd simplex motus fidium citharæ, non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo cum hic considerentur (scilicet motus, & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis, quæ

& quomodo vana seu dissona, vt apparet, dicta de instrumentorum motu & virtute, sane intelligere potes.

¶ In responsione ad vltimum, perspice, quàm bene definita sit vis sacramentalis, & vniuersaliter instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte vna, nisi suos mo- K tus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt vnus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, inuenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemento sunt passiui motus virtuosi partiales multi: nam & ministri operatione, puta, ablutione, & verbis & aqua vtitur Christus mouendo singula, vt agens principale. Et sicut ex omnibus non consurgit nisi vnum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus virtuosis, hoc est passiue, & actiue sumptis, non constat nisi vna numero vis sacramentalis, quemadmodum omnes motus singulorum trahentium nauem, non sunt nisi vnus numero tractus, vna numero totalis actio, unam inferens passionem, unumque effectum. Nec oportet laborare ad inueniendum, quomodo ex diuersis formis intentionalibus fit una forma simplex aut composita, uel per aggregationem, ut contra tenentes huiusmodi virtutes intentionales, arguitur.

¶ Super

ARTICVLVS V.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant uirtutem ex passione Christi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter viuit: sed sicut † Augustin. dicit super Ioan. verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas, secundum autem quòd est caro factum, viuificat corpora. cum igitur passio Christi, pertineat ad verbum secundum quòd est caro factum, videtur quòd non possit causare virtutem sacramentorum.

Tract.19. a med. & 23. ante mediū tom.9.

¶ 2 Præt. Virtus sacramentorum videtur ex fide depēdere, quia sicut dicit* Augustin. super Ioan. Verbum Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur: sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiā alia mysteria humanitatis ipsius, & principalius etiam diuinitatē eius. ergo videtur quòd sacramenta non habeant specialiter uirtutem a passione Christi.

Tract.80. i euang. Ioā. post mediū tom.9.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinantur ad hominum iustificationem, secundum illud 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, & iustificati estis: sed iustificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Roman. 4. resurrexit propter iustificationem nostram. ergo uidetur, quòd sacramenta magis habeant virtutem a resurrectione Christi, quàm ab eius passione.

SED CONTRA est, quòd super illud Rom. 5. In similitudinem præuaricationis Adæ*, &c. dicit glo. ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per quæ saluata est ecclesia. Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

Glo. ordin. super illud, qui est fact* forma futuri sæculi.

RESPON. Dicēdum, quòd (sicut dictum est*) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: vnum quidem separatum, vt baculus: aliud aūt coniunctum, vt manus. Per instrumentum autem coniunctum mouetur instrumentum separatum, sicut baculus per manū.

Ar.1. huius quæ.

A Principalis autem causa* efficiens gratiæ, est ipse deus ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum coniunctum: sacramentum autem sicut instrumentum separatum. & ideo oportet quòd virtus salutifera, a diuinitate Christi, per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, B inquantum transeunt actu, & remanēt reatu, & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his, quæ supra dicta sunt*, quòd Christus liberauit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem: non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam deo, vt dicitur. Ephes. 5. unde manifestum C est, quòd sacramenta ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem* sacramentorum: in cuius signum de latere Christi pendentis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiā, quæ sunt potissima sacramenta.

D.686.

Quæst. 49. & 48.

D.982.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd verbum prout erat in principio apud deum viuificat animas, sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem, vt supra dictum est.

Q.56.ar.1.

D AD 2m dicendum, quòd per fidem Christus habitat in nobis (vt dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autē remissiua peccatorum, speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidē passionis eius, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

AD 3m dicendum, quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est nouitas vitæ per gratiam: attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet, quantum ad dimissionem culpę.

¶ *Super Quæstionem sexagesimasecundā Articulū quintum.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta ecclesię specialiter habent virtutem ex passione Christi. Probatur tripliciter. Primo ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentū coniunctum deitatis: sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniūctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agēs principale gratiæ & humanitas Christi instrumentum coniūctum, & sacramentum instrumentum separatum. ergo. Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi (in qua Christ' mysteria multa consumauit, puta natiuitatem, prædicationem, passionē resurrectionem ascensionem, &c.) ideo secunda subiungitur ratio, per quā probetur specialiter q a passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex effectu proprio gratiæ sacramentalis: quia scilicet vterque talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et formatur ratio, Tam liberatio a peccatis nostris, quàm initium ritus Christianę religionis est præcipue a passione Christi: sed vtrūque fit præcipue per gratiā sacramentalem. ergo gratia sacramentalis, seu (quod in idem redit) ergo virtus sacramētalis gratiæ est a passione Christi. Maior declaratur, ex dictis.

Infra q.64. ar.2. Et 4.d. 1.q.1.art.4. q.3.& di.5. q.2.ar.2.q. 1.

¶ Quoad primā partē quidē, quia Christus liberauit nos per passionem a peccatis, non solum efficienter & meritorie (quod conuenit aliis eius mysteriis) sed etiam satisfactorie quod appropriatur passioni. Quo ad secundam vero, quia per passionem offerēdo seipsum, initiauit ritum Christianæ religionis. Minor autē clara ex hoc tractatu. Tertio probatur conclusio, ex signo fluxus sanguinis, & aquæ de latere Christi per quod præcipua sacramēta monstrantur, quod copulantia sunt, nobis virtutem passionis Christi.

E

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd etiam sacramenta veteris legis, gratiam causarent: quia (sicut dictum est*) sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi,

Ar.præced.

¶ *Super Quæstionis sexagesimasecunda Articulum sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones negatiuæ. Prima est: Sacramenta veteris legis non cōferebāt gratiam virtute propria. Probat auctoritate Apostoli. Altera est Sacramenta

1.2. q. 103. arti.2. & q. 107.ar.1.ad 3. Et 4.di.1 q.1.ar.5.q. 1.

menta veteris legis, non conferebant gratiam virtute in eis habita a passione Christi. Probatur ex communi differentia coniunctionis alicuius causæ ad causandum: vel per vsum exteriorum rerum, vel per actum animæ: quia prima est causæ effectiuæ, ac per hoc prioris secundum esse: secunda autem est causæ finalis, ac per hoc potest esse posterioris secundum esse. Sub hac enim differentia, communi subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta vel per fidem: ita quòd per sacramenta coniunctio continetur sub coniunctione, per vsum exteriorum rerum, & coniunctio per fidem continetur sub coniunctione, per actum animę. Et sub hoc procedendo descenditur, & quòd passio Christi est prior secundum esse sacramentis nostris, & posterior sacramentis veteris legis. Ac per hoc nostris quidem sacramentis passio Christi coniungi potest, vt causa actiua operans per illa: priscis autem non potest coniungi vt causa actiua operans per illa quod est intentum conclusionis. Et quòd passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidem, tam nobis quàm antiquis: & propterea vtrique saluamur per fidem passionis Christi: sed non vtrique per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Nó tamen superstitiosa erat vsus illorum sacramentorum: quia adhibebantur etsi non vt virtuosa, tamen vt signa fidei virtuosæ. ¶ Sta igitur lector in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animæ vt sic, & per sacramenta seu vsum exteriorum rerum vt sic: & videbis differentiam in litera subtiliter positam, inferre sacramenta nostra esse virtuosa, & antiqua non. Et memento nouitie, quòd de coniunctione causali (seu causæ vt sic) est sermo, vt nó fallaris ab importunitate digredientiam ad ea, quæ sunt per accidens.

Inter principiū & medium illius in homilia rio toti* an ni eam inuenies.

Glos. ordinaria ibid.

Ar. præced.

D.982.

fuit in veteri lege, sicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corin. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 2 Præt. Sanctificatio non fit nisi per gratiam: sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur: dicitur enim Leuitici. 8. Cumque sanctificasset Moyses Aaron, & filios eius in vestitu suo &c. ergo videtur quòd sacramenta veteris legis gratiã conferebãt.

¶ 3 Præt. Sicut Beda dicit in homilia circuncisionis, Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit: sed baptismus nunc confert gratiam. ergo circuncisio gratiam conferebat, et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum nouæ legis, ita & circuncisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 6. Testificor omni homini circuncidenti se: quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

Sed contra est, quòd Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa. gloss. * idest ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non iustificat: sed gratia perfecte iustificat. ergo sacraméta veteris legis gratiam non conferebant.

Respon. Dicendum, quòd non potest dici, quòd sacramenta veteris legis conferrent gratiã iustificantem per seipsa, idest, propria virtute, quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundũ illud Gala. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est: sed nec potest dici, quòd ex passione Christi virtutem haberet conferẽdi gratiam iustificandi: sicut enim ex prædictis patet *, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & sacramenta, differẽter tamen. Nam cõtinuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem quæ est per sacramenta fit per vsum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod est posterius tempore, antequam sit mouere secundum quòd præcedit in actu animæ. sicut finis qui est posterior tempore, mouet agentem, secundum quòd est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud, quod nondum est in rerum natura, non mouet secundũ vsum exteriorũ rerũ. vnde, causa efficiens non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestũ est, quòd a passione Christi, quæ est causa humanæ iustificationis conuenienter * deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet, quòd sacramenta veteris legis, non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem, per quam iustificabantur.

D.322.

Alias consequenter.

Ad primum ergo dicendum, quòd antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quòd erat in apprehensione animæ, poterat iustificare, sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest iustificare etiam s(ecundu)m realem vsum sacramentalium rerũ, vt dictũ † est.

In corp. ar.

Ad 2m dicendum, quòd illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur, quòd applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

Ad 3m dicendum, quòd de circuncisione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quòd per circuncisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, sed hoc non potest esse, quia homo non iustificatur a peccato, nisi per gratiam, secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionẽ conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circuncisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriã, quæ est vltimus effectus positiuus * gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, priores sunt naturaliter effectus positiui quàm priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dicunt quòd circuncisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna: non tamẽ quantũ ad hoc qđ est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod & aliquando mihi visum est: sed diligentius consideranti, apparet hoc etiam non esse verum: quia minima * gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ & mereri vitam æternam. & ideo melius dicendum videtur, quòd circuncisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei iustificantis. vnde Apostolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit signũ circuncisionis, signaculum iustitię fidei. & ideo in circũcisione * cõferebatur gratia, inquantũ erat signũ passionis Christi futuræ, vt infra * patebit.

D.342.

D.684.

D.804.

D. 343.

Quæst. 70. ar. 4.

¶ Saper

Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum primũ.

TItulus vt sonat de sacramẽtis inde'ante, nõ vniuersaliter, aut particulariter explicite. Quæretur enim explicite de particulari in articu.6.

¶ In corpore vna cõclusio: Fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur. Quicunque ad aliquod certum deputatur, consueuit consignari: sed homines per sacramenta deputantur ad spirituale aliquod spectans ad Dei cultum. ergo fideles per sacramẽta aliquo spirituali charactere insigniũ- (q. di.4.q.1. ar.4.q.1. c.) tur. Probatur maior exemplo militum. Minor vero, quia sacramenta ad duo ordinantur, hoc est ad remedium contra peccatum & ad perficiẽdam hominem in his quæ ad cultũ diuinũ sunt. Et confirmatur, tota ratio cum conclusio- (P. p. q. 23. ar.3.) ne, auctoritate August. vnde Auctor sumpsit.

¶ Aduerte hic Auctor per sensibile hanc veritatem ecclesiasticam reddere sit aduit, ex ratio- (Li. 2. circa princ.to. 3.) ne proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiã corporalem, & deputatos a Deo ad cultum christianæ religionis (quæ vtique est militia illius, qui est dominus fortis, & potens in prælio ad debellendas aereas potestates vincendumque mũdum) sectatus Augustini vestigia. Rationabile siquidem est, vt homines qui a principibus mundi huius, consueuerunt ad corporalia corporali nota insigniri, cum a Deo ad perennem spiritualem cultum secũdum animam deputantur, spirituali signo signẽtur in anima: sic enim diuinã

QVAESTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character, in sex articulos diuisa.

DEINDS considerandũ est de alio effectu sacramẽtorũ, qui est character.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

¶ Secundo, Quid sit ille character.

¶ Tertio, Cuius sit character.

¶ Quarto, In quo sit sicut in subiecto.

¶ Quinto, Vtrũ indelebiliter.

¶ Sexto, Vtrũ omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacramentum imprimat aliquẽ characterem in anima.

AD PRIMVM sic procedi- C tur. Videtur quòd sacramentum non imprimat aliquem charactetẽ in anima. Character enim significare videtur quoddã signũ distinctiuum: sed distinctio membrorũ Christi ab alijs, fit per æternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in deo prædestinante, vt in prima parte habitum est. Dicitur enim 2. Tim.2. Firmũ fundamẽtũ Dei stat, habẽs signaculũ hoc: nouit Dñs qui sunt eius. ergo sacra- D mẽta nõ iprimũt characterẽ in aia.

¶ 2 Præt. Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Augu. dicit in 2. de doctri. christ.) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam speciẽ sensibus ingerat. ergo videtur ꝙ in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta ve- E teris legis: sed sacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebr. 9. ergo videtur ꝙ neque sacramenta nouæ legis.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit 2. ad Corin. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus i cordibus nostris: sed nihil aliud importat character ꝙ quãdam signationem. ergo videtur quòd deus p sacramenta nobis suũ characterẽ imprimat.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ sicut ex prædictis* patet, sacramenta nouę legis, ad duo ordinãtur, videlicet ad remediũ contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum dei ſm ritũ christianę vitæ. Quicũq; autem ad aliquid certum deputatur, consueuit ad illud consignari, sicut mili tes qui ascribebantur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam B characteribus corporalibus insigniri: eo ꝙ deputabant ad aliquid corporale. & ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei, consequens est quòd per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur. unde Aug.† dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterẽ in corpore suo non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit ac prece fusa, & venia C impetrata militare iam cœperit, numquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac nõ potius agnitus approbatur? an forte minus hærent sacramẽta christiana, ꝗ corporalis hæc nota?

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ fideles Christi ad pręmiũ quidem futuræ glorię deputant͛ signaculo prædestinationis diuinæ: sed ad act͛ cõuenientes p̄senti ecclesiæ deputant͛ quodã spũali signaculo eis isignito, q character nũcupat͛.

D AD 2ᵐ dicẽdũ, ꝙ character animæ impressus, habet rõnẽ signi in quãtũ p sensibile sacramẽtũ imprimitur: per hoc.n. scitur aliquis esse baptismali charactere insignitus, ꝙ est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamẽ character uel signaculum dici potest per quandã similitudinẽ, omne quod configurat alicui, vel distinguit ab alio, et si nõ sit sensibile: sicut Christus dicitur figura vel character paternæ substantiæ, ſm Aposto. Heb. 1.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ sicut supra di- E ctũ est,* sacramẽta veteris legis nõ habebant in se spiritualẽ virtutẽ, ad aliquẽ spiritualẽ effectũ operantẽ. & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat ibi corporalis circuncisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrũ character sit spiritualis potestas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ character non

providentiam dispo nere homines suauiter inuenitur, vt scilicet proportionaliter insigniantur secundum animam a Deo: sicut secundum corpus consueuerunt, a principe humano. (Quæst. 62. ar.5.)

¶ In respõsione ad secundam vide notitie, quòd iuxta primam ibidem responsionem, character non secundum se, sed secũdum suã causam (hoc est non solitarie sumptus, sed vt an sua cã sensibili, q est sacramentum) habet rationẽ signi. Et quia hæc responsio multis nõ facit satis, apposita (Li.2.ca.13. parũ a medio tom. 7.) est ab Auctore altera responsio de ipso charactere in seipso, ita quòd prima de charactere causaliter, secunda de eodem formaliter est.

Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum secundũ.

TItulus de quiditate characteris manifeste quęrit, in quo scilicet genere sit, an potestatis, an relationis &c.

¶ In corpe sunt tres conclusiones. Prima est: Character sacramentalis, est spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Probatur, Character imprimitur a sacramentis, inquantum per illa homo deputat͛ ad ea, quæ sunt christiani cultus, consistentis in recipiendo aliqua, vel tradẽdo alijs. ergo character sacramentalis est quædã spiritualis potestas ad ea, quæ sunt diuini cultus. Antecedens quo ad primã (Quæst. 62. ar.6.) partem probatur auctoritate Diony. in illis verbis, perficiẽs eum diuinũ, & communicatorem diuinorum. Consequentia vero probatur, quia ad vtrumque horum, requiritur potentia aliqua, ad recipiendam quidem passiua, ad tradendum, vero (4.di.4.q. 1. ar. 1.) actiua.

sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quòd figura: unde Heb. 1. vbi dicitur, Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character: sed figura est, in quarta specie qualitatis, & ita differt a potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. character ergo non est spiritualis potestas.

§ 2 Præt. Dionys.* dicit 2. cap. Eccles. hier. quòd diuina beatitudo accedentem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationem. & sic videtur quòd character sit quoddam lumen: sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. non ergo character est potestas, quæ videtur, ad secundam speciem qualitatis pertinere.

§ 3 Præt. A quibusdam character sic definitur. Character est signum sanctum communionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum a hierarcha. Signum autem est in genere relationis, nō autem in genere potestatis. non ergo character est spiritualis potestas.

§ 4 Præter. Potestas habet rationem causæ & principij, vt patet 5. Metaphy.* sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem

G effectus. character ergo non est spiritualis potestas.

SED CONTRA est, quòd * Philosophus dicit in 2. Ethico. Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio: sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, vt infra dicetur. * Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est, qui se possit ad bene, & male habere: character autem ad vtrumque se habet: vtuntur enim eo, quidam

H bene: alij vero male, quod in habitibus nō contingit. nam habitu virtutis, nullus vtitur male: & habitu malitiæ nullus bene. ergo relinquitur, quòd character sit potentia.

Cap. 2. eccle. hier. art. part. 3. parū ante mediū

Lib. 5. metap. text. 17. to. 3.

Li. 2. ethic. c. 5. in prin. tom. 5.

Art. 5. huius quæst.

¶ Circa deductionem conclusionis huius dubium occurrit: nā inualida apparet consequentia, Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo, ergo est potentia: tum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatiuus hominis ad militiam, consistentem in percutiendo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua. ergo character militaris est potentia ad percutiēdum. Et si instetur, quòd non est simile, quia potentia percussiua præsupponitur, vtpote naturalis, potētia autem ad cultū, nō est naturalis, sed superaddita, hæc instantia nihil obstat argumento, quia ad militarē percussionem vltra naturalem virtū potentiam requiritur potentia militaris: sicut ad sanandum requiritur in medico potentia medicatiua: stat ergo obiectio.

¶ Et eleuatur instātia ad vniuersalem rationem, vnde scilicet licet a communissimis inferre determinate speciale, hoc est a deputatione ad cultum Christianæ religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multipliciter fieri potest, scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potentia, vt patet inductiue in militia, & alijs cultibus & artibus. Vnde inferre, characterem esse potentiam, quia est deputatiuus hominis ad cultum christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea nō procedit ex hoc solo, quòd character est deputatiuus ad cultum &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animæ ad cultum diuinum, secundum ritum christianum: ita quòd non ex quacunque deputatione, sed ex tali deputatiuo, scilicet, vt perfectiuo animæ ad talem cultum impresso a Deo procedit litera, vt ipsamet litera de se ipsa testimonium perhibet, auctoritatem afferēs Dionysii hoc testantem. ex huiusmodi autem assumpto concludi licuit intentum, si perspicaciter intuiti fuerimus cultum christianæ religionis formaliter, vt Auctor cōtemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiuus animæ ad cultum christianæ religionis, & cultus christianæ religionis formaliter consistit in recipere vel dare, formaliter sequitur, ergo character perficit animam ad recipiendum vel dandum. Sed cōstat liquido, quòd proprium & per se primo perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare. ergo character est spiritualis potentia, qua homo secūdum animam potest recipere vel tradere ea, quæ

K sunt christianæ religioni propria. Et cōfirmatur hæc ratio, quia potētia sola est, qua subtracta actus nullus redditur apud Deū, & similiter qua posita, actus efficax est, quantumcunque ab homine prohibitus. Nam subtracta charitate, aut scientia, aut fide, si potentia remanet, actus non est nullus, sed econtra sola potentia deficiente, alia non sunt efficacia. Sic aūt cōstat esse in proposito, quia subtracto charactere, vane omnia recipiuntur: & similiter subtracto charactere ordinis vane omnia traduntur, quæ propria ordinis sunt. est ergo character in genere potentiæ.

¶ Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio, quia non spectat ad animam.

¶ Ad obiectionem autem vniuersalem patet etiam responsio, quòd falsum assumit, scilicet literam ex sola deputatione procedere, cum procedat ex tali deputatione, scilicet vt perfectiuo hominis spiritualiter secundum animam ad cultum spiritualem,

F consistentem in recipere & tradere: manifestatum quippe est, quòd formaliter procedendo, optime absque sophismatis aliqua specie, illatio tenet.

¶ Secunda conclusio est: Hæc spiritualis potentia, est instrumentalis. Declaratur a simili, sicut virtus quæ est in sacramentis. Et probatur, ex subiecto, quia est potentis ministri, ergo instrumenti. Antecedens probat, quia character conuenit ministris Christi, vt sic. Cōsequentia probatur, quia minister vt sic, habet rationem instrumenti.

¶ Tertia cōclusio ē. Character non est per se in genere: sed reductiue in secunda specie qualitatis. Prima pars probatur a simili: scilicet ex virtute in sacramentis, adiuncta ratione cōmuni, quia est quiddam fluens & incompletum. Secunda vero pars relinquitur, vt euidens.

¶ Occurrūt autem hic multa dubia. Primum est de genere generalissimo, sub quo ponitur character, quod circa tertiam conclusionē versatur. Secundum de specie, & spectat ad eandem conclusionem. Tertiū est, circa responsionem ad tertium, quantum valeat ratio literæ, Si relatio characteris fundaretur immediate super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Quartum est, quantum valeat ratio literæ, probans quòd character non est habitus, quia omnis habitus est bonus, vel malus, vt habes in litera argumento ad oppositum. Propter connexionem tamen materiæ tractabitur tertium dubium, simul cum primo, & secundum simul cum quarto.

I ¶ Circa primum dubium in quo genere sit character sacramentalis, scito primo, quod Durandus in 4. sent. dist. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis, per quam aliquis ex institutione diuina deputatur ad sacras operationes, sicut nummus sortitur rationem pretii. Et eius ratio est, quia ea, quæ sunt fidei clarificanda sunt, & non obscuriora reddenda. per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt: si vero ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

¶ Sed positio hæc seipsam leuem monstrat, dum ex communibus tantum, & extraneis procedit. Eiusque falsitas patet ex auctoritate ecclesiæ, extra de baptismo & eius effectu, in c. maiores. in fine. Vbi dicitur quòd sacramentalis operatio, imprimit characterem: certum est enim, quòd relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio florentino, sub Eugenio quarto, ubi dicitur, Tria sacramenta characterem, idest, spiritale quoddam signum a ceteris distinctiuum, imprimunt in anima indelebile, vnde in eādem personam non reiterantur. Hæc ibi.

¶ Scito secundo, quòd Scotus in 4. distin. 6 q. 10. ad vtramque partem disputat concludens vtrumque posse probabiliter sustineri, & quòd character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, & quòd sit relatio extrinsecus adueniens. Et hanc vltimam opinionem ipse tenet: minus tamen probabilis monstratur ista via, discutiendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in litera destrui ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinsece adueniente vel extrinsece. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ consequitur fundamentum posito termino: illam autem quæ positis fundamento & termino non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientem. Exemplum primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplū secundi, vt relatio agentis ad patiens, ro-

tiens, relatio locati ad locum, & huiusmodi. Ad primam genus dicit non esse motum, sed ad secundum, ac per hoc posse a deo de nouo imprimi in animam relationem characteris absque aliquo absoluto ipsam fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris poneretur immediate in anima, conueniret naturaliter omni animæ.

Art. præce.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est*, sacramenta nouæ legis, characterem imprimunt, inquantum per ea deputantur homines ad cultum dei, secundum ritum Christianæ religionis. Vnde Dionys.* in 2. cap. Ecclesia. hier. cum dixisset, quòd deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum, subiungit, Perficiens eum diuinũ, & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus consistit, vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo alijs: ad vtrúque aũt horũ requiritur q̃dã potẽtia. nam ad tradendum aliquid alijs, requiritur potentia actiua: ad recipiendum autem requiritur potentia passiua. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem ordinatã ad ea quę sunt diuini cultus. Sciẽdum tamen, quòd hæc spiritualis potẽtia est instrumẽtalis: sicut etiã supra dictũ* est de virtute, quæ est in sacramentis. Habere enim sacramẽti characterem competit ministris dei, minister autem habet se per modum instrumenti, vt Philosophus* dicit in 1. Politic. Et ideo sicut virtus, quæ est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionẽ eo quòd est quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non proprie est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

Cap. 2. eccles. hiera. par. 3. parũ. ante mediũ

Quæs. præ. art. 4.

Lib. 1. cap. 3. aliquantulũ a princ. tom. 3.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd figura est quædam ter- B minatio quantitatis. vnde proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere vel specie, nisi per id quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

Ad 2m dicendum, quòd in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensi- C biles qualitates. Character autem non est lumen sensibile: ideo non est in tertia specie qualitatis, vt quidam dixerunt.

Ad 3m dicendum, quòd relatio quæ importatur in nomine signi, oportet quòd super aliquid fundetur: relatio autem huius signi quod est character, non potest fundari immediate super essentiã animæ: quia sic conueniret omni animę naturaliter. Et ideo oportet

¶ Tu autem patienter sustineto pertrãseuntem me de respectibus his in cõmuni, quia theologiam practicã tracto, non metaphysicam. Nec videtur digrediendum hoc in loco, quicquid sit de respectibus istis extrinsecis, qui forte non sunt intelligibiles, quoniam omnis respectus formaliter sumptus hoc ipsum quod est, est ad aliud se habere, & si est ad aliud se habere, est in genere ad aliquid, quod est quartum prędicamentũ. Et rursus, si est ad aliud se habere, necesse est vt cõsequatur fundamẽtum ex sola noua positione alterius: alioquin nõ esset ad aliud, & propterea si est ad aliud se habere, ad illud nõ est motus, vt ex hac ratione probatur 5. Physicorũ, ab Arist. Et super hoc, scilicet super ipsa relatione formaliter, inquantum relatio est, fundauit auctor hic rationem suã, relatio enim formaliter sumpta, quia hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est nascitur cũ fundamento non simpliciter in actu, sed sic quòd ex sola appositione termini fit actu. similitudo enim nascitur cum albo sic, quòd posito coalbo, statim similitudo in primo albo cõsurgit, & sic de alijs. Ac per hoc si relatio characteris immediate fundaretur in anima, nasceretur simul cum anima, sic quòd posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris, & si sic cõnasceretur cum anima, clare patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character nõ est in genere ad aliquid nisi æquiuoce, & tunc si est respectus, quæratur illius genus, nec erit facile fingere aliud genus, cum ponatur res spiritualis, & non sit formaliter passio: aut si est in genere ad aliquid definitio posita ab Aristo. non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid cum illius ratione, 5. Physi. non est vniuersalis de ipso genere ad aliquid, sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsecus: quoniam Aristo. probando ad relationem non esse motum, attulit relationem, quæ secundũ Scotum vocatur extrinsecus adueniens, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnam nõ sequitur fundamentum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habente dextrum, & posita columna, non sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia, quia non consideratur fundamentum vt fundamẽtum, & terminus vt terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, nõ habet pro extremis ignẽ & aquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem a calefaciente, & sic de alijs. Vnde non remote, sed propinque sumẽdo fundamentum & terminum (hoc est, secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat) nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hæc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philoso. 5. Physico.

¶ Circa secundum dubium, lecto Scoto in 4. dist. 6 q. 10. disputare ad omnem partem, & tenendo quòd character est essen-

A tialiter respectus, sustinet ipsam habere rationem potentiæ, & actiuæ & passiuæ, inquantum deus ordinauit assistendo agenti habenti talem respectum, puta sacerdoti, & similiter imprimenti in patiens habens talem respectum, puta, characterẽ baptismi, ita q respectus reddit baptizatum capacem passionis a deo sic statuente, & similiter operationem sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tamquã dispositiones in ordine ad agens voluntarium. Tenendo autem quòd character est forma absoluta, sustinet & quòd potest poni in prima specie qualitatis, & quòd potest poni in secunda respõdetque ad rationem literæ, quæ in quarto dubio proposita est. primo, q non oportet omnem habitũ esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quod probat dupliciter, tum quia ex actibus indifferentibus frequẽtatis causatus habitus indifferens, tum quia frequentans cõsiderationem alicuius cõclusionis geometricæ, habet habitum indifferentem. Secundo, quia character põt poni habitus supernaturalis bonus remote, ita quod non proxime seu sufficienter potest esse principium actus boni, sed remote, sicut fides, D spes, charitas infusa nũ est sufficiẽs principium boni actus, sed inchoat ad bonum actum cõcurrentibus alijs requisitis: multo autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶ Ad horum clariorem notitiam aduertẽdum est, quòd nisi formaliter consideremus, locemusq; res in suis generibus, vagari multipliciter cõtinget. Quocirca cũ character sacramentalis sit formaliter potentia (est n. baptismalis character, quo per se primo homo põt recipere sacramenta reliqua, vt patet, & similiter character ordinis, quo primo minister ecclesiæ, puta, sacerdos, põt cõficere Eucharistiã &c.) & sit supernaturale accidẽs ipsi animæ, cõsequens est, vt sub illo genere accidentiũ formaliter locetur, qđ potẽtias actiuas, vel passiuas cõtinet, quod cõstat solũ qualitatis genus esse, & vnã illius speciẽ, secundã s. Nec obstat q nõ sit naturalis potentia, qm sicut sub habitus specie continentur non solũ naturales, sed supernaturales habitus, ita sub potentiæ accidentalis specie continentur non solum naturales, sed supernaturales potentiæ, & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶ Ad distractionem autem Scoticam, trahentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio E abusiua rerum, ac rationum formalium est.

¶ Ad id vero qđ primo dicit de habitu indifferenter, dicẽdũ est q nullus est actus humanus singularis indifferens moraliter, quia si vel qñ, vbi, sicut propter &c. debet, & sic est bonus moraliter: vel nõ qñ, aut vbi, aut, sicut, aut propter, aut &c. debet, & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercito, quia distinguuntur penes affirmationem, & negationem, ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶ Ad id vero quod de consideratione frequenti cõclusionis geometricę subditur, dicitur q si consideratio est scientifica, generatur habitus bonus. s. scientiæ, quæ est virtus, ac per hoc boni tantum, puta veri: si vero consideratio est non scientifica, generabitur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum, prout declinat ad verum vel falsum.

Et quis character est forma supernaturalis, a Deo pro munere impressa: ac per hoc si esset habitus, non posset poni indifferens, ideo Scotus ad vltimam responsionem confugit, quæ falsum in primis affert, dum charitatem, fidem, ac spem infusam a sufficientibus proximisq; principiis elicitiuis bonorum actuum aufert. Est enim infusa charitas & sufficientissimum, & proximum elicitiuum principiũ dilectionis Dei super omnia: sed quòd iste puer baptizatus nõ actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatem, quia scilicet habet organa impedientia &c. & nõ ex insufficiẽtia aut elongatione habitus. Et similis est de dormiẽte, aut ebrio non enim ex parte habitus insusi, aut acquisiti prouenit, quòd dormiens aut ebrius non considerat geometricas demonstrationes, aut non credit seu sperat, sed ex impedimento habentis habitum.

In corp. ar. & ar. præc.

4. dist. 4. q. 5. arti. 2. & ar. 3. q. 5.

¶ Male deinde locat characterem in specie, dum ex his, ad quæ remote se habet, locat ipsum. Debet siquidem indicari res secundum ea, quæ sibi proxime cõueniunt, & non secundum remota, ac per hoc, non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remote disponit ad actũ bonum. Sed hæc accidunt Scoto, quia difficile est operire falsum. Quo circa videto omnia consonare vero, & absque difficultate vllis characterem poni, non habitum, sed potentiã, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malũ (character enim est potentia qua potest quis dare vel recipere, & non est, quo possit bene vel male dare vel recipere) vt sic perspicias diuinam sapientiam disponentẽ omnia suauiter, donando nobis supernaturales potẽtias, dare eas suauiter, hoc est, seruata conditione potentiarum, vt scilicet sint quibus possumus, & non quibus bene vel male possumus.

Li. 18. c. 18. in prin. tomo. 3.

¶ Argumenta Petri Aureoli apud Capreolum in 4. dist. 4. contra hoc quòd character sit potentia, quia ad specialia descendũt de potestate effectiua transubstãtiationis in eucharistia &c. omittenda censui, quoniam suo loco quælibet seruanda est quæstio.

aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. unde non oportebit quòd sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

Ad 4^m dicendum, quòd character habet rationem signi per cõparationem ad sacramentum sen- G sibile, a quo imprimitur: sed secũdum se cõsideratus, habet ratiõnẽ principij, per modum iam dictũ*.

Articvlvs III.

Vtrum character sacramentalis sit character Christi.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd character sacramentalis non sit character Christi. Dicitur. n. Ephes. 4. Nolite contristare Spiritumsanctũ H Dei, in quo signati estis: sed consignatio importatur in ratione characteris. ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

§ 2 Præt. Character habet ratiõnẽ signi: est autem signum gratię, quę per sacramentũ confertur: gratia autẽ infunditur animæ a tota Trinitate. unde dicitur ĩ Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. ergo videtur quòd character sacramentalis non debeat speciali- I ter attribui Christo.

§ 3 Præt. Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo a ceteris distinguatur: sed distinctio sanctorũ ab alijs, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni, & filios perditionis, vt August.* dicit 15. de Trin. vnde & ipsi pditionis filij characterẽ bestiæ habere dicũtur, vt patet Apoc. 13. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spirituisancto, secundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritumsanctũ, qui datus est nobis. uel etiam patri, secũdum illud 2. ad Corinth. vlt. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas dei. ergo videtur quòd character sacramẽtalis, non sit attribuendus Christo.

Sed contra est, quòd quidam sic definiunt characterẽ. Character est distinctio, a charactere æterno impressa animæ rationali, secundum imaginem consignans trinitatem creatam Trinitati creãti & recreanti, & distinguẽs a nõ configuratis secundum statum fidei: sed character æternus est ipse G Christus, secundum illud Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ & figura, vel character substãtię eius. ergo videtur, quòd character sit proprie attribuendus Christo.

Respon. Dicendum, quòd (sicut ex supradictis patet*) character proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, vt ordinatum in aliquem finem: sicut charactere isignitur denarius ad vsum commutationum, & milites charactere insigniuntur, qua- H si ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem, & principaliter, ad fruitionem gloriæ. & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezec. 9. Signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium. & Apocalip. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quousq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorũ. Secundo autem, deputatur quilq; fidelis ad recipiendum vel traden- I dum alijs ea, quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus christianæ religionis deriuatur a sacerdotio Christi. & ideo manifestum est, quòd character sacramẽtalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundũ sacramentales characteres: qui nihil aliud sunt quàm quædam participationes sacerdotij Christi, ab ipso Christo deriuatæ.

Ad primvm ergo di- X cẽdum, quòd Apostolus ibi loquitur de configuratione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam: quæ spiritui sancto attribuitur, in quãtum ex amore procedit, quòd deus nobis aliquid gratis largiat, quod ad rationẽ gratiæ pertinet. Spiritus autem sanctus amor est:

¶ Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum tertium.

Titulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum, vt distinguitur a patre & Spiritusancto, ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus, auctoritatem in ipso Christo: ita quòd sensus est, an character sacramẽtalis sit character, Christi vt principi configurans, seu consignans characterem ipsum suscipientes. sicut character Romanus cõsignat milites Cęsari, & Gallicus regi Francorum &c.

¶ In corpore, tria fiunt. Primo, distinguitur character fidelium in duo genera: secundo, respondetur quæsito: tertio, ponitur vnum corollarium.

Ar. 2. huius quæst.

¶ Quo ad primum distinguitur character fidelium in characterem ad cælestẽ beatitudinẽ, & characterem ad militantis Ecclesię cultum. Ille est charitas seu gratia: hic est sacramentalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autẽ ex diuersitate finium ac actuum manifestatur in litera. Prælibauit autem auctor distinctionem hanc, vt clara fieret doctrina sacræ scripturæ, quæ in argumentis discutitur, & ne nominum ambiguum relinqueret, aut suspensum.

¶ Quo ad secundũ, conclusio responsiua quæsito est, Character sacramentalis, est character Christi. Probatur, Character sacramẽtalis est ad recipiendum & dandum ea, quæ sunt cult⁹ christiani. ergo est specialiter, character Christi. Probatur cõsequentia, quia totus ritus christianæ religionis deriuatur a Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

¶ Nota hic, quàm formalis sit doctrina Auctoris, dum de cultu christianæ religionis tractans, in Christum caput, non secundum quãcumque illius conditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem christiani cultus: sacerdotis enim est principatus cuiusque religionis tam veræ quàm falsæ.

¶ Quo ad tertium, corollarium est: Characteres sacramentales sunt participationes quædã sacerdotij Christi: ex eo enim quod

character

character sacramentalis est Christi sacerdotis character, consequens est, ut sit quædam diminuta imitatio ordinata ad act⁹ spectantes ad Christi sacerdotium: quod est esse participationem sacerdotii Christi. Baptismali siquidem charactere a Christi sacerdotio habet homo formaliter & esse membrũ Christianæ religionis, & esse capacẽ reliquorum sacramentorum a Christi sacerdotio deriuatorũ. Et simile proportionaliter est de aliorũ sacramentorum characteribus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore una conclusio. Character est subiectiue in potentia animæ. Probatur: Character ẽ signaculũ, quo anima insignitur ad recipiendum uel tradẽdũ ea, quę sunt cult⁹ Christiani. ergo ordinatur ad actus. ergo est in potẽtia animę. Prima consequentia (quę nõ nisi implicite in litera habetur) probatur ex eo, quòd cultus diuinus in actibus consistit. Secũda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari, sicut essentia ad esse.

¶ In responsione ad primum aduerte distinctionem in litera positã, de eo ad quod disponit character. s. uel propinque uel remote, & quòd proxime disponit ad actus Christianæ religionis: remote autem disponit ad gratiã. Et hoc probatur in litera: quia ad hoc disponit ex consequẽti. Et tu potes addere, quia disponere ad gratiã est cõmunis conditio sibi et multis aliis: multa enim alia disponunt ad gratiam (ut patet) & non est de numero propriorum sibi. Art. 5. huius q.

¶ Et hæc si retinueris, uidebis uanum esse laborẽ Scoti in ul. q. dist. 6. 4. seu precedentis ea est, quòd dispositio ad formã, numquàm est in posteriori naturaliter suscaptiuo: hoc enim falsum esse constat de dispositione, nõ proxime sed remote. Potest enim res quæ non nisi remote, & ex consequenti est dispositio ad gratiam (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in quacumq; potentia animæ: immo etiã in membris exterioribus, huiusmodi enim dispositiones (ut in litera dicitur) non uendicant sibi subiectũ ex eo, ad quod remote disponunt, sed ex eo ad quod proxime disponunt. 4. di. 4. q. 1. ar. 1. cor. Et ar. 3. q. 3.

¶ Caue hic, ne dicta de charactere intelligas dicta de sacramẽtis characterẽ imprimentibus, & incidas in foueam, putans quod sa- A cramenta huiusmodi conferant gratiam ex consequenti, sintq; principaliter causæ characterum, & ex consequenti gratiæ: quia character, ut in litera dicitur, non proxime, sed ex consequẽti dispositio est ad gratiam. Recolito superius habitæ doctrinę, quòd scilicet gratia est principalis sacramẽtorum effectus, & character est effectus secundarius. & perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris: eũ hoc enim quòd character est remote & ex consequẽti dispositio ad gratiam, stat quòd gratia sit principalis effectus sacramenti: tunc. n. gratia non esset principalis effectus sacramenti, si solum daretur per sacramentum, ut sequela ad characterẽ: quæ phantasia procul sit a re: baptism⁹ namque est principaliter lauacrum regenerationis in filios dei, in membra Christi: & secundario impressiuus characteris, & confert gratiã ex primo principaliter, & præter hoc habet unde cõferat gratiam ex consequẽti, scilicet propter characterem, ita ꝙ character naturali ordine est effectus gratiæ, ꝑ quã aliquis fit Christianus formatus: prius enim natura ẽ esse, quod spectat ad gratiam, quàm posse, quod est characteris & cum hoc est dispositio ex consequẽti ad gratiam, pro quanto ad posse donatum a deo, comitatur antecedẽter, vel consequenter largitio bene posse. P. 2. q. 110. ar. 4. Art. 2. huius quæst. Arti. præc. in argu. sed contra.

¶ Et benè nota, quòd character non ponitur dispositio ad gratiam absolute: sed character secundum rationem suæ causæ, scilicet diuinæ largitatis, ponitur dispositio ad gratiam. Diuinæ siquidem largitatis ratio habet, ut cui dat posse, det bene posse: hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiam, ut patet in hac litera. Et cũ hæc seruaueris, Durandi obiectiones in 4. dis. 4. q. 1. spernes. Art. primo.

¶ In responsione ad tertium, dubium ex Scot occurrit in prædicta ultima quæstione, ponente characterem in uoluntate: tum, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in uoluntate, quia gratia est idem quod charitas: tum quia si character est signum uel fundamentum obligationis animæ ad deũ, rationabile est quod ponatur in illa potentia, cuius primo est obligare, uel esse rationem obligandi: talis autem est uoluntas, quia præcise per actum eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim cõcurrẽtia ad obligationem, non sunt nisi quædam præambula aut signa,

¶ Ad

ode & 1. ad Corinth. 12. dicit. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.

Ad 2^m dicendum, quòd character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, & est sacramentum respectu ultimi effectus. et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Vno modo, secundum rationem sacramenti, & B hoc modo est signũ inuisibilis gratiæ, quæ in sacramento confertur. Alio modo, secundum propriã rationem characteris: & hoc modo est signum configuratiuum alicui principali, apud quem residet auctoritas eius, ad quod aliquis deputatur: sicut milites qui deputãtur ad pugnam, insigniuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi, qui deputantur ad cultum Christianum, cuius auctor est Christus, characterẽ accipiunt, quo Christo configuran- C tur: unde proprie est character Christi.

Ad 3^m dicendum, quòd charactere distinguitur aliquis ab alio per comparationem ad aliquẽ finẽ in quem ordinatur, qui characterem accipit: sicut dictũ est* de charactere militari, quo in ordine ad pugnam distinguitur miles regis a milite hostis. Et similiter character fidelium, est quo distinguuntur fideles Christi a seruis diaboli, uel in ordine ad uitam æternã, uel D in ordine ad cultum præsentis Ecclesiæ: quorum primũ fit per charitatem & gratiam ut obiectio procedit, secundum autem fit per characterem sacramentalem: unde & character bestię intelligi potest per oppositum, uel obstinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternã, uel professio illiciti cultus.

Articvlvs IIII.

Vtrum character sit in potẽtijs animæ sicut in subiecto.

E

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd character non sit in potentiis animæ sicut in subiecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam: sed gratia est in essentia animæ, sicut i subiecto, ut in secunda parte dictum est.* ergo uidetur quòd character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.

¶ 2 Præt. Potentia animæ non uidetur esse subiectum alicuius, nisi habitus uel dispositionis: sed character (ut dictum est*) non est habitus uel dispositio, sed magis potentia, cuius subiectum nõ est nisi essentia animæ. ergo uidetur quòd character non sit, sicut in subiecto in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

¶ 3 Præt. Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitiuas, et appetitiuas: sed non potest dici ꝙ character sit tantum in potẽtia cognitiua, neque etiam tãtum in potentia appetitiua (quia non ordinatur, neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum) similiter etiam non potest dici, quòd sit in utraque, quia idem accidens nõ potest esse in diuersis subiectis. ergo uidetur quòd character non sit in potẽtia animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

Sed contra est, quòd (sicut in præmissa definitione* characteris continetur) character imprimitur animæ rationali secundũ imaginem: sed imago Trinitatis in anima, attenditur secundum potentias. ergo character in potentiis animæ existit.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, uel aliis tradendum ea quæ sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

Ad primvm ergo dicen-

dum, quòd subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinque disponit: non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remote uel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda, & quia hæc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant deum, in spiritu & ueritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quá digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

H AD 2m dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principijs essentiæ procedit, talis autem potétia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens: unde sicut essentiis animæ, per quam est naturalis uita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter uiuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potétiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ: eo quòd ordinantur ad actus, quorú potentiæ sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

AD 3m dicendum, quòd (sicut dictum est.) character ordinatur ad ea, quæ sunt diuini cultus. Qui quidem est quædam fidei protestatio p exteriora signa. Et ideo oportet, quòd character sit in cognitiua G potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

Vtrum character insit animæ indelebiliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd character nó insit animę indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhæret: sed gratia est pfectior quàm character: quia character ordinat' ad gratiá, sicut ad ulteriorem finem: gratia autem amittitur per peccatum. ergo multo magis character.

¶ 2 Præte. Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est. * sed aliqui a cultu diuino transeunt ad contrarium cultú, p apostasiam a fide. ergo uidetur, quòd tales amittant characterem sacramentalem.

I ¶ 3 Præt. Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret: sicut post

---

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor & inferius in sequenti articulo in responsione ad secundum, probat characterem non esse in uoluntate. quia character est uis instrumentalis: ac per hoc consistit in moueri ab alio: uoluntatis uero, est mouere seipsam ad operandum. dissonat igitur conditio characteris a conditione uoluntatis. Et hic probat characterem esse in intellectu: quia act' ad quos proxime disponit, scilicet recipere uel tradere ea, quæ sunt Christiani cultus, sunt quædá fidei protestationes. Vnde ad primá Scoti obiectionem non oportet aliter respódere: quia iam dictum est, quòd charactéri non assignatur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remote ad eam disponit.

¶ Ad secundum autem dicitur primo, quòd conditionalis assumpta est falsa: quia non est necessaria, quia cum ueritate antecedentis stat quòd character sit in illa potentia cuius sunt primo act' operationes, ad quas character obligat, & nó in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundo, q antecedés potest dupliciter intelligi, q character sit obligatiuus uel proxime, uel ex consequenti. Et quòd character p se & proxime, non est quid obligatiuú, sed professiuú Christiani cultus & fidei, & propter huiusmodi professioné obligat, quod est ex consequenti obligare: character enim in anima monstrat animam Christianæ religionis, ac per hoc obligatam Christo, & non econtra: sicut character militaris monstrat militem romanum, & ideo obligatum Cæsari. Argumentum autem utitur antecedente in primo sensu, in quo etiam, ut prima testatur responsio, falsam constituit conditionalem.

¶ Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit, de ratione assignata in litera, scilicet quia diuinus cultus est quædá fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignandum est subiectum ex cultu diuino, ad quem proxime disponit, consequens est ut subiectum eius sit illudmet quod est subiectum proprii & proximi principii ipsius cultus, magis quàm illud quod est subiectú prin- K cipii communis & remoti eiusdem cultus: sed proprium proximumque cultus dei principium est religionis uirtus, quæ est in uoluntate. ergo character, qui potentia est ad recipiendum, uel tradendum ea quæ sunt cultus, est in uoluntate, & non in intellectu, in quo est fides, quæ remotum est principium cultus, quia mediante religione, & commune, quia fides operatur mediate ea quæ sunt multarum uirtutú: puta spei, charitatis, religionis, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem conuenire in subiecto cum fide magis quam cum religione, ex duobus sumi potest. Primo ex eo, quòd tam fides quam character inter principia religionis computantur; uniuersa namque religio filia est fidei, & quædam fidei protestatio: ex religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoq; cum potentia sit actiua uel passiua actuú religionis, principii rationem habet. secundo ex eo, quòd tam fides quam character respicit diuinum cultum, secúdum id quod est: religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni. est enim religio uirtus moralis cuius est reddere hominem F bonum, & eius opus bonum efficere: fide enim & charactere homo potest in actus religionis: religione autem homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, ut character respiciens Christianú cultú, ut professio quædam fidei est, & non ut bene uel male fit, & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositú, dicitur, quòd propositio illa: si characteri debetur subiectú ratione cultus, debet potius poni in subiecto principii proximi ipsius cultus, q principii remoti eiusdem, uera forte est ceteris paribus: sed hic non sunt cetera paria, quia cultus respicitur a principio proximo, pro ut bene uel male fit, a qua ratione lóge est character, a principio uero remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione cóuenit character cum fide, quæ est principium remotum, & cómune. Et propterea nó sequitur, characterem esse in uoluntate, in qua est religio: sed concluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

In corp. ar.

4 di. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. Et Ra. 7.

¶ Circa eádem responsionem dubium ex Durádo in 4. sen. dist. 4. q. 1. occurrit, de subiecto characteris, quòd sit potentia exequutiua: quia uirtus pertinens nó ad cognoscendú nec ad appetendum, sed ad exequendum, debet poni non in intellectu, nec in uolúntate, sed in potentia exequutiua: character autem est huiusmodi, ut patet. ergo.

Art. 1. & 2. huius q.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem esse in alia potentia quàm intellectus uel uoluntatis, est impossibile: quia qualibet alia potentia est in composito: character autem est in anima intellectiua: quod ex eo patet, quòd est perpetuus, remanens in anima separata: in cuius signum si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut reordinaretur.

¶ Ad obiectionem autem dicitur, quòd licet maior sit uera de uirtute seu habitu, non tamen est uera de potentia: character autem non est uirtus aut habitus, sed potentia. licet enim habitus in parte intellectiua sit ad cognoscendum uel appetendum: potentia tamen opposita ad neutrum esse potest, immo debet: quoniam intellectus ipse sufficit pro potentia ad intelligendum & uoluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca cum character sit potentia in parte superiori animæ ad recipiendum, uel tradendum cultum protestantem fidem, rationabiliter ponitur in subiecto fidei, ut in litera dicitur.

¶ Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quintum.

IN titulo aduerte, quod ly indelebiliter pót dupliciter accipi, uel per negationem omnis potentiæ etiam logicæ, ad deletionem, & sic esset sensus, an character sit indelebiliter, ita quòd implicet contradictionem ipsum deleri, et sic sensus procul est ab intento: potest enim a deo deleri, desinendo conseruare ipsum: uel per negationem proprie seu proximæ naturalis potentiæ ad deletionem, & hic sensus est intentus: non enim quærimus quid possit deus facere, sed quid suapte natura conueniat characteri.

¶ In

resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimoniũ. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda ueritate. ergo character sacramentalis nõ manet in perpetuum in anima, & ita non inest indelebiliter.

B

Sed contra est, quòd Aug. * dicit in secundo contra Parmeniacum: non minus hærent sacramenta christiana quàm corporalis nota militiæ: sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo qui ueniam meretur ab imperatore post culpam. ergo nec character sacramentalis deleri potest.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est †) character sacramentalis, est quædam participatio sacerdotii Christi in fidelibus eius: ut scilicet sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles eius ei cõfigurentur in hoc, quòd participẽt aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultũ: & propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii eius comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum & perfectum ad aliquã sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundũ illud psal. 109. Tu es sacerdos ĩ æternum, secundum ordinem Melchisedech. Et inde est, quòd omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium eius, est perpetua, re consecrata manente, quod patet etiam ĩ rebus inanimatis: nam ecclesiæ, uel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur, cum igitur anima sit subiectum characteris secũdum intellectiuam partem, in qua est fides, (ut dictum est *) manifestum est, quòd sicut intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

Ad primum ergo dicendum, quòd aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima sicut quædam forma habens esse completum in ea: character autem est in anima, sicut quædam uirtus instrumentalis, ut supra † dictum est. Forma autem completa est in subiecto, secũdum conditionem subiecti, & quia anima est mutabilis secundum liberũ arbitrium, quãdiu est in statu uiæ,

B consequens est quòd gratia insit animæ mutabiliter: sed uirtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo deriuatur character, sicut quædam instrumentalis uirtus.

Ad 2m dicendum, quòd sicut * C Augustinus dicit ibidem, nec ipsos apostatas uidemus carere baptismate: quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. et huius ratio est: quia character est uirtus instrumentalis, ut † dictum est. Ratio autem instrumenti cõsistit in hoc, quòd ab alio moueatur: non autẽ in hoc quòd ipsum se moueat, quod pertinet ad uoluntatem. Et ideo, quantumcumque uoluntas moueatur in cõ

D trarium, character non remouetur propter immobilitatem principalis mouentis.

Ad 3m dicendum, quòd quamuis post hanc uitam non remaneat exterior cultus: remanet tamen finis illius cultus, & ideo post hanc uitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam: sicut etiã militaris character remanet in militibus post adeptam uictoriam, & in his, qui uicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt uicti, ad pœnam.

Articvlvs vi.

E *Vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.*

Ad sextvm sic proceditur. Videtur, quòd per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta nouæ legis, fit aliquis particeps sacerdotii Christi: sed character sacramentalis nihil est aliud

---

¶ In corpore est una conclusio: Character indelebiliter manet in anima. Probatur: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotiũ Christi, est perpetua re consecrata manente: sed character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi æterni, in eius fidelibus secundum animæ partẽ incorruptibilẽ. ergo character idelebiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur. Probatur quidem: quia sacerdotium Christi est æternum, ut patet auctoritate scripturæ. Declaratur uero ex eo, quòd res inanimatæ consecratæ a ministris sacerdotii Christi, retinent consecrationem, quamdiu sunt, ut patet in Ecclesiis, calicibus, &c. Minor uero quoad primam partem, declaratur ex duobus. Primo, ex proportionalitate Christi secundum plenã sacerdotii potestatem, & fideliũ eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorum, & cultus, &c. Secundo, ex hoc, q Christo non conuenit habere characterem. Quoad secundam autem partem, scilicet æterni, non oportet aliter probari. Quo ad tertiã uero probatur ex eo, q anima est subiectum characteris secundũ intellectum.

¶ Aduerte hic, q in minori propositione apposuimus ly æterni, propterea q character habet rationẽ uirtutis instrumentalis. Constat n. quòd nisi principale agens sit æternũ, impossibile est ponere instrumẽtalem eius uirtutem perpetuam.

¶ Aduerte secũdo ly re consecrata manente, quoniã inde apparet responsio ad Scotum, in 4. sent. dist. 6. qu. 9. obiicientem contra indelebilitatem characteris negationẽ uirtutis superuenientis in sacramentis, quia uirtus illa nunquã posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilem Thomas ponit. Respondemus siquidẽ, quòd uirtus in sacramentis existens manet quamdiu sacramentum manet, sicut & character durat, quamdiu anima durat. Quamdiu sacramento durat & uirtus illa. Et sicut si cessaret esse anima, desineret & eius character, ita cessante sacramento, cessat uirtus illa. Et quoniam constat, sacramenta omnia paululum durare, utpote habentia uerba pro formis, ideo mirũ non est si spirituales uirtutes eorum citò esse desinunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte rationem Auctoris, ex philosophia non solum principia, sed testimonium ad sensum habere. Videmus enim motum cælestem durationem ex parte motoris sortiri: tamq; sit huiusmodi rerum (quarum esse consistit in fieri) duratio ex parte agentis, ut negantes conseruari per motorem res manu factoris, concedant huiusmodi res imperfectas posse perpetuari ab agente perpetuo, ut Auer. in 12. Metaph. testatur. Et habes in hac litera aliã rationem radicalem huius differentiæ, inter formam habentẽ esse completũ & formam, quæ est uis instrumentalis, quia s. illa quasi fixa in subiecto, sequitur conditionẽ subiecti, ista uero quasi defluxus quidam agentis illius sequitur conditionem.

¶ *Super quæstionis sexagesimætertiæ Articulum sextum.*

Titulus clar' est. ¶ In corpore una conclusio: Per tria sacramenta tantum imprimitur character. Hæc cõclusio quo ad exponentem negatiuam implicitè ponitur in litera. Et secundum se totam in litera implicite probatur, præsupponendo supradicta de charactere. s. quod ẽ potentia ad recipiendũ uel tradendũ ea, quæ sunt diuini cultus. Ex hoc enim supposito principio procedit Auctor, quasi subsumendo, quædã sacramenta nõ spectare directe ad nouum cultũ diuinũ, aut non ordinare ad recipiendum uel tradendum. ac per hoc in his non imprimi characterẽ: unde distinguit ĩ primis Auctor duos sacramentorum fines. s. remedium peccati, & diuinũ cultum. Et in primo omnia dicit conuenire: in secundo autem non, quod probat de sacramento pœnitentiæ: sub distinguit deinde in tria mẽbra sacramẽta ordinata ad secundũ finẽ, & excluso uno s. Eucharistiæ, cõcludit, reliqua duo genera imprimere characterem. Et clare patet processus in litera.

¶ Aduerte hic, quòd circa eucharistiæ sacramentum possunt duo conside-

Lib. 2. c. 13. a med. to. 7.

Ar. 3. huius quæst.

Ar. præc. ad 3.

Ar. 2.

Lib. 1. contra Donat. parũ a princ. to. 7.

In solutione præc.

Infra q. 72. art. 5. Et 4. d. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. & 3. Et q. 3. ar. 2. q. 3. Et d. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. & q. 3. ar. 3. q. 3. Et d. 23. q. 1. ar. 2. q. 3.

*Ar. 3. & 5. huius q.

Quæst. præced. ar. 1.

confiderari, fcilicet ipfum facramētum (quod nihil aliud ē quàm actio facramē talis confiftens in cō fecratione materiæ) & poteft confiderari ufus facramēti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, fub quæftione cadere non poteft: quia actio illa nihil ponit in animabus noftris: fed ad materiam exteriorem terminatur. De fecūdo autem Auctor loquitur, reddens rationē quare non imprimit nobis characterem, & cum hoc magnificans ipfum, quod cō tinet Chriftum, in quo eft fons omniū characterum.

quàm participatio facerdotii Chrifti, * ut dictum eft. ergo uidetur q; per omnia facramenta nouæ legis imprimatur character.

¶ 2 Præt. Character fe habet ad animam in qua eft, ficut confecratio ad res confecratas: fed per quodlibet facramētum nouæ legis homo recipit gratiam fanctificantem, † ut fupra dictum eft. ergo uidetur quòd per quodlibet facramentum nouę legis, imprimatur character.

¶ 3 Præt. Character eft res & facramentum. In quolibet autem facramento nouę legis eft aliquid quod eft res tantum, & aliquid quod eft facramentum tantum, & aliquid quod eft res & facramentum. ergo per quodlibet facramentum nouæ legis imprimitur character.

SED CONTRA eft, q; facramēta in quibus imprimitur character non reiterātur, eo quòd character eft indelebilis, † ut dictum eft: quędam autem facramenta iterantur, ficut patet de pœnitentia & matrimonio. ergo non omnia facramenta imprimunt characterem.

Quæst. 62. a. 2. 1. & 5

RESPON. dicendū, q; (* ficut fupra dictum eft) facramenta nouæ legis ad duo ordinantur: fcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Eft autem omnibus facramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt: non autem omnia facramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: ficut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc facramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinēs ad diuinum cultum, fed reftituitur in ftatum priftinum. Pertinet autem aliquod facramētum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipfius actionis: alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipfius actionis pertinet ad diuinum cultū eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus confiftit, inquantum eft ecclefiæ facrificium: & per hoc idē facramentum nō imprimitur homini character: quia per hoc facramentum nō ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, uel recipiendum in facramētis, cum potius fit finis & confumatio omnium facramentorum, ut † Diony. dicit 3. c. Ecclef. hierar: continet tamen in fe ipfum Chriftum, in quo non eft character: fed tota facerdotii plenitudo. Sed ad agentes in facramentis, pertinet facramentum ordinis: quia per hoc facramentum deputantur homines ad facramenta aliis tradenda: fed ad recipientes pertinet facramentum baptifmi: quia per ipfum homo accipit poteftatē recipiendi alia ecclefiæ facramenta. unde baptifmus dicitur effe ianua omnium facramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra fuo loco dicetur. † & ideo per hæc tria facramēta character imprimitur, fcilicet per baptifmum, confirmationem, & ordinem.

Ca. 3. eccl. hierar. circa prin. illius.

Q. 72. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia facramenta fit homo particeps facerdotii Chrifti, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia facramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid uel recipiendum, quod pertineat ad cultum facerdotij Chrifti: quod quidem exigitur ad hoc, quòd facramentum characterem imprimat.

AD 2m dicendum, quòd per omnia facramenta fanctificatur homo, fecundum quòd fanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: fed fpecialiter per quædam facramenta, quæ characterem imprimunt, homo fanctificatur quadam confecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: ficut etiam res inanimatæ fanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

AD 3m dicendum, quòd licet character fit res & facramentum, nō tamen oportet omne id, quod eft res & facramentum, effe characterem: quid autem fit res & facramentum, in aliis facramentis infra* dicetur.

In materia cuiufq; fac. in fpeciali.

G

QVAESTIO LXIIII.

De caufa facramentorum, in decem articulos diuifa.

EINDE confiderandum eft de caufa facramentorum, fiue per auctoritatem, fiue per minifterium.

H Et circa hoc quæruntur decē.

¶ Primo, Vtrum folus deus interius operetur in facramentis.

¶ Secundo, Vtrum inftitutio facramentorum fit folum a deo.

¶ Tertio, De poteftate, quam Chriftus habuit in facramentis.

¶ Quarto, Vtrum illam poteftatem potuerit aliis communicare.

¶ Quinto, Vtrum poteftas minifterii in facramentis, conueniat malis.

I ¶ Sexto, Vtrum mali peccent difpenfando facramenta.

¶ Septimo, Vtrum angeli poffint effe miniftri facramentorum.

¶ Octauo, Vtrum intentio miniftri requiratur in facramentis.

¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita fcilicet, quòd infidelis non poffit tradere facramenta.

¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

K

ARTICVLVS I.

Vtrum folus deus operetur interius ad effectum facramenti.

AD PRIMVM fic proceditur. Videtur quòd non folus deus, fed etiam minifter interius operetur ad effectum facramenti. Interior enim facramenti effectus, eft ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: fed ad

¶ Super Quæftionis fexagefimæquartæ Articulum primum.

TItulus clarus eft.

¶ In corpore una ponitur diftinctio bimembris cum duabus conclufionibus fingulis, iuxta fingula membra. diftinctio eft: Operari effectum contingit uel per modū principalis agentis, uel per modum inftrumenti. Prima conclufio eft: folus deus primo modo operatur effectum interiorem facramenti. Et probatur dupliciter, ut patet clare in litera. Secunda uero conclufio eft: Homo poteft operari ad interiorem effectum facramenti fecundo modo. Et probatur: quia minifter habet rationem inftrumenti, &c.

¶ Aduerte hic, quòd cum in litera dicitur, Solus deus eft caufa gratiæ, intelligas de caufa principali: quoniam de illa eft fermo in prima conclufione, pro qua hoc dicitur, & fuperius determinatum eft facramenta caufare inftrumentaliter gratiam. Et hic in fecunda conclufione dicitur, hominem minifterialiter caufare interiorem effectum facramenti eadem ratione, qua facramentū eft caufa gratiæ: quoniam miniftro utitur deus, ficut & facramentali locutione, ut inftrumento ad caufandum interiorem

Infra art. 5. Et 4. dift. 5. q. 1. artic. 2. q. 2.

ministros ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere, ut patet per Dionysi.* in 5.c. Cæle. hierar. ergo uidetur quòd non solus deus, sed etiam ministri ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum,

§ 2 Præt. In collatione sacramentorum, quædam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud deum exaudibiles, quàm quorumcumque, secundum illud Ioan. 9. Si quis dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc deus exaudit. B ergo uidetur quòd maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus deus.

§ 3 Præt. Dignior est homo, quàm res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut August.* dicit super Io. ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus deus. C

Sed contra est, quòd dicitur Roma. 8. deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, uidetur quòd solus deus operetur interiorem effectũ sacramẽti.

Respon. Dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo, solus deus operatur interiorem effectum sacramenti: D tum, quia solus deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, ubi non est itum, quia gratia quæ est interior sacramenti effectus,* est a solo deo, ut in secunda parte dictum est.* Character etiã, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est uirtus instrumentalis, quæ manat a principali agente, quod est deus: secundo autem modo, homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri et instrumẽti: E utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex uirtute principalis agentis, quod est deus.

Ad primum ergo dicendum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris ecclesię non est a peccato: sed dicũtur diaconi purgare, inquantum uel im- A mundos eiiciunt a cœtu fidelium: uel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionysius.* ibidem.

Ad 2m dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in sacramentorũ collatione proponuntur deo, non ex parte singularis personæ, seu ex parte totius ecclesiæ, cuius B preces sunt apud deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. si duo ex uobis cõsenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio uiri iusti, ad hoc aliquid operetur: illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiæ uel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dictũ est.* unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrũ. C Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri: nec tamẽ minister illud operatur, sed impetrat operandum a deo.

Ad 3m dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumẽtaliter, ut dictum est.* Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est.

D

Articvlvs II.

Vtrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura: sed quædam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta de crismate quo homines confirmantur, & de E oleo, quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis tam uerbis quàm factis, quibus utimur in sacramentis. non ergo sacramenta sunt solũ ex institutione diuina.

§ 2 Præt. Sacramenta sunt quædam signa: res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici q deus quibusdã significationibus delectetur, & non aliis: quia ipse omnia quæ fecit approbat...

riorem effectum sacramenti. Imm o una eademque uis instrumentalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in uerbis & rebus, ea ratione: quia minister nõ nisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti cõcurrit. Omnibus autem requisitis ad perfectionem sacramenti, uirtus principale agens (quod est deus) ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unũ: quod est uti ais ut partialibus concurrẽtibus ad perfectionem instrumenti unius: in uno uero instrumento, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta uirtus instrumentalis ponenda est.

Cap. 5. 3. p. per totum.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus comprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentũ. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur præcedentia uerba litteræ (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorẽ ministrum) esse falsa: quoniam si ea deuotione ministri, intensior gratia daretur baptizato, uel absoluto, constat q melior effectus daretur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositũ autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona dei possint habere rationem annexi impetrabilis per deuotionem ministri, & maioritas gratiæ non possit habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deuotus minister hoc sicut & alia, a diuinæ misericordiæ largitate impetrare.

Tract. 80. in Io. post me. pa. 9.

D. 680. P. 2. q. 112. ar. 1.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum, quàm si non ministraret, et similiter recipiens non sit ex receptione deterioris conditiõis, nec diuina largitas ex hoc quòd impendit sacramentum arctetur, consequens est, ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quàm sit illa quæ regulariter per sacramentum datur, aut quæ illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministeriũ sacramẽti impetrare, ac per hoc maioritas gratiæ potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quòd maior seu melior effectus sacramẽti detur per meliorẽ ministrum: quoniã maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo deo concomitanter ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

Loco citato in arg.

Q. 62. ar. 4.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corp. ar. Ibid.

¶ In corpore una conclusio: solus deus est sacramentorum institutor. Probatur: Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacramẽti est a solo deo. ergo solus deus est sacramẽtorũ institutor. Maior probatur: Instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentũ est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est utens eo tamquam sacramento, sed instituens ipsum. ergo uirtus sacramẽti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in litera, distinguendo duplex agẽs respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri s. agẽtis per modum utentis infertur reliquũ, scilicet

4. dis. 3 q. 1. artic. 1. q. 2. cor. Et dis. 5. q. 1. ar. 2

scilicet agens instituendo, esse agẽs principale: ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

Lib. 21. c. 6. parum ante med. to. 5

¶ Nota hic, quòd hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimetur a negantibus uirtutes in sacramentis: æquiualenter tamen hæc ratio omnes conuincit, confitentes sacramenta conferre gratiam siue per uirtutem in eis, siue per diuinam assistentiã solam: quoniã par est ratio de uirtute instrumẽti, si ponatur aliqua in eo, & si ponatur absq; huiusmodi efficax: quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectũ non nisi a deo, non nisi ab instituente signum illud esse potest: quãdoquidem a ministro utente solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in litera dicitur.

Art. præ. Et q. 62. art. 1. & 4.

Art. præce.

Hoc autem proprium uidetur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim August.* 21. de Ciuitat. dei: alliciuntur dæmones p creaturas, quas non ipsi, sed deus condidit, delectabilib* pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ 3 Præt. Apostoli uicem dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit secundæ ad Corinthios. 2. nã & ego quod donaui, si quid donaui propter nos in persona Christi, idest ac si ipse Christus donasset. sic ergo uidetur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

Sed contra est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de institutoribus legum: sed uirtus sacramẽti est a solo deo, ut patet † ex predictis. ergo solus deus potest instituere sacramentum.

Respon. Dicendum, quòd (sicut ex supra dictis patet†) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus: instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentũ, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerii: unde relinquitur, quòd uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. cum igitur uirtus sacramenti sit a solo deo, consequens est quòd solus deus sit sacramẽtorum institutor.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandum deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. et licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum uenero, disponam.

Ad 2[m] dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandũ spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. et hoc est quod Hugo.* de sancto Vic. dicit, quòd sacramentũ ex institutione significat. Prælegit tamen deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, nõ quia ad eas contrahatur eius* effectus, sed ut sit conuenientior significatio.

Lib. 1. de sacra. p. 9. c. 2.

*Alias affectus.

Ad 3[m] dicendum, quòd apostoli, & eorum successores, sunt uicarii dei, quantum ad regimen ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta: unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia

F sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

Articulus III.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

G Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, ut habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem uideris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritusancto: sed baptizare in Spiritusancto est interius gratiam Spiritussancti conferre.

H Spiritussanctus autem descẽdit super Christum, inquantum homo, non inquantum deus: quia sic ipse dat Spiritumsanctum. ergo uidetur quòd Christus secũdum quòd homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

¶ 2 Præt. Matth. 9. Dominus dicit, Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, interiorem effectum sacramentorum

I operetur.

¶ 3 Præter. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principale agens operatur ad interiorem sacramẽti effectum: manifestum est autem, quòd Christus sacramenta instituit. ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

¶ 4 Præter. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti cõferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur: sed Chri-

K stus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

¶ 5 Præt. Illud, in cuius uirtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum: sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius, secundum illud primæ ad Corin. 1.

Numquid

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ẽ conclusio, habens tres partes: Christus, inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum uero homo, habet potestatem ministerii principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem in quatuor. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua quæsitum est in titulo) & potentia per actum cognoscitur: ideo ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primam quidem partem, quia deus auctoritatiue operatur: quo ad secundã uero, quia Christus, secundũ quòd homo, operatur in sacramentis meritorie & efficienter: quod probatur: quia passio Christi est causa iustificationis nostræ meritorie & effectiue. Et hoc ultimum declaratur, quòd non effectiue principaliter, sed per modum instrumenti, non cuiuscumque, sed coniuncti diuinitati in persona, & propterea principalitatem & causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum, puta ministrorum ecclesiæ & sacramentorum. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & probando singula propriis rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo q. 62.

Infra art. 4. Et 4. dist. 5. q. 1. ar. 2. Et q. 2. artic. 2. q. 2

Numquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

Habetur 1. q. a.c. Multi secularium, a med. illius. Simile habet Aug. li. 3. cōtra Donatist. c. 10. a med. c. 7.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit, quòd in sacramētis diuina uirtus secretius operatur salutem.¶ Diuina autem uirtus est Christi, secūdum quòd est deus, non autem secundum quòd est homo. ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est deus.

RESPON. Dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quòd est deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secūdum quòd est deus, operatur in sacramētis per auctoritatem: secundum autē quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramētorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est* enim, quòd passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidē per modum principalis agētis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est.* Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatē respectu instrumentorū extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet.† Et ideo sicut Christus inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ: quę quidem consistit in quatuor. Primo quidē in hoc, quòd meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est.† Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur, ideo secūdo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramētis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutē obtinent, inde est quòd tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e cōuerso, quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet respōsio ad obiecta: utraq; enim pars obiectionum, secundum aliquid uera est, ut dictum est.†

q. 48. & 49.

q. 13. art. 2. & 3.

Ar. 1. huius quæst.

q. 62. ar. 5

In corp. huc.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum quartum.*

TItulus ex dictis in præcedentibus articulis clarus est.

¶ In corpore una distinctio bimembris de duplici potestate auctoritatis scilicet, & excellentiæ, est cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare. Probatur quia est incom-

a. dis. 5. q. 1. u. a. Beat. 3. q. 2. & 2.

* Lib. 3. contra Maxi c. 14. fi. to. 6

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus potestatem suam, quā habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare: ut enim argumentatur Aug.* contra Max. Si potuit & non uoluit, inuidus fuit: sed inuidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. ergo cum Christus non communicauerit suam potestatem mi-

A nistris, uidetur quòd non potuerit communicare.

¶ 2 Præt. Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit August.† Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio iustus fiat, quàm creare cælum & terram: sed Christus non potuit communicare discipulis*, quòd crearent cælum, & terram. ergo neque quòd iustificarent impium: cum igitur iustificatio impij fiat per potestatē Christi, quam habet in sacramentis, ui-

B detur quòd potestatem suam, quā in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

¶ 3 Præter. Christo, inquantū est caput ecclesiæ, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed hoc non fuit alijs communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. ergo uidetur, quòd Christus potestatem

C suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan.* 1. Ego nesciebam eum, dicit August. quòd non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi tetenturum: hoc autem non ignorasset Ioannes, si talis potestas communicabilis non esset. potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

D RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est.† Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundum quòd deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ, quę competit ei secundum quòd homo: et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorū effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sa-

E cramentorum conferre solo imperio: potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis uirtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

municabilis, ut dicitur ad sententiam. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declarat & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctū, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum: quod manifestatur in manu & baculo.

¶ Aduerte hic primo, quòd Auctor hoc in loco soluit quæstionem motā a Magistro loquente in 5. distinct. quarti, & ab eodem minus solutā melioriq; iudicio reseruatam.

¶ Aduerte secūdo, Auctorem formaliter de Christo habētē potestatem excellentiæ loqui, & propterea non ea potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potētiā communicandi probauit.

¶ Aduerte tertio, auctorē expresse hic dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habes enim hic, quòd potestas conferendi gratiam communicabilis est homini: principalis. n. & cōmunis sacramētorū effect.* ē gratia: ut superius patet, & idem apparet hic in respōsione ad tertiū, si recte conferatur cum argumento.

Trac. 72. in Io. post me. to 9.

* Alias ministris.

Tract. 5. in Euang. Ios. non multū ante med. to. 9.

Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare: sed propter fideliū utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramēta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD 2m dicendum, quòd obiectio illa procedit

de

de potestate auctoritatis, quæ cõuenit Christo secũdũ quòd est deus: licet & potestas excellentiæ, possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros: unde super illud 1. ad Cor. 1. Diuisus est Christus, dicit gl.† quòd potuit eis dare auctoritatẽ baptismi, quibus contulit ministerium.

Glo. ord. ibi.

AD 3m dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandũ, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare: si tamen cõmunicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & H etiam cum gratiam non habeant, non uidetur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. non ergo uidetur quòd p malos sacraméta cõferri possint.

§ 2 Præt. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictũ est.† sed mali sunt præcisi a Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniũtur, secundum illud primæ Ioã. 4. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. ergo uidetur quod per malos sacramenta conferri nõ possint.

§ 3 Præter. Si desit aliquid horum, quæ debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidetur q̃ K si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super illud Ioan. 1. super quem uideris spiritũ, etc. Quid non nouerat Ioãnes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturũ & sibi retenturum, sed ministeriũ plane transiturum in bonos & malos. quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus?

Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 9.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est,† ministri ecclesiæ instru- F mentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est †.* instrumentum non agit secundũ propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumẽto, inquantum est instrumentũ, qualẽcumque formam, uel uirtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumẽti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentũ G animæ habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.

Art. 1. & 3. huius quæ.

qu. 62. ar. 1. & 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri ecclesiæ neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq; gratiã conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. & H ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed s̃m configurationẽ ad Christũ.

AD 2m dicendum, q̃ per charitatem mẽbra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo uitã recipiant: quia ut dicitur primæ Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest aũt aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatum, quãtum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandã I motionẽ: aliter enim operatur artifex per manũ, & aliter per securim. sic igitur Christus operatur i sacramẽtis & per bonos, tãquã per mẽbra uiuentia, & per malos, tamquã per instrumenta carentia uita.

AD 3m dicendum, quòd aliquid est debitũ esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existẽs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramẽtũ: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid K debitum esse in sacramento secundum quandã decentiã, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum quintum.

Infra art. 9. cor. Et 4. d. 5. q. 2. art. 2. Et d. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. a. Et di. 24. q. 5. art. 3. q. 5. ad 3. Et 4. contra G. 76

TItulus clarus. ¶ In corpore una ẽ cõclusio: Ministri Ecclesiæ possunt sacrã. conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre ẽt si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quòd eadem est ratio ministri & instrumenti. Consequentia uero probatur, ex eo quòd instrumentum non propria uirtute: sed uirtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumẽto accidit om̃s forma præter id, quod exigitur ad instrumenti rationem, qd̃ duplici exẽplo i litera manifestat.

Ar. 3. huius quæst.

¶ Circa hanc consequentiam seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petere principiũ. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quòd bonitas vel malitia ministri est accidens & non exactũ ad rationem instrumẽti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio: eiusdem enim rationis est, quòd bonitas vel malitia accidat instrumento seu ministro sacramentorum, & quòd cum malitia possit minister conferre sacramẽtum: quoniam accidentia, siue adsint, siue absint, non variant potestatem.

Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 9.

Art. 1. & 3. huius quæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd studium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potius quam ad ipsam conclusionem. Omnis enim quæstio est medii, vt dicitur in secundo Poster. & præcipue quando conclusionis veritas habetur pro euidente, vt est i proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subsumere de bonitate vel malitia, & ascendit ad vniuersalem rationem instrumenti: vt hac habita summaria notitia propter qd mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur. Et est in promptu consequentiæ ratio ad præsentem materiam, quoniã bonitas vel malitia moralis hac ratiõe ad ministrum sacramentorum necessaria crederetur, si necessaria esset, quia nemo dat quod nõ habet. Quæ ratio in litera in primo argumẽto affertur: & dicitur fuisse Cypriani martyris. Ex hoc enim quòd minister instrumentaliter operatur, & instrumentaliter non propria, sed principalis agentis virtute efficit, consequens est manifeste, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentũ efficax conferat: idẽ est, v. malitiã ministri impedire sacramẽti effectũ & ministrum agere propria virtute, quæ per malitiã tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiæ breuiorẽ effecit processum literæ, in quo Auctor, quia id ipsa a sacris doctoribus posita fuerat, vt patet i 4. d. 4. sen. vacauit probationi ipsius rationis. s. vniuersalis cõnexionis, vt antiquam traditionẽ hic.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita per opera charitatis:

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulũ quintũ.

4. dis. 5. q. 2. artic. 2. q. 4. cor. Et d. 19 q. 2. artic. 2. cor. Et d 24 q. 1. art. 2. q. 1. Et ar. 3. q. 1. & 5

TItulus, vt sonat sumẽdus ẽ.

¶ In corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorū, peccant. Secunda est quòd hoc peccatū est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramenti operatur, non secundum quòd oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, vt testantur auctoritates scripturæ. Secunda vero conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & cōtaminationem sacramentorum. Quæ particula declarant, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrum sacramentorum, secundum quandam decentiā & conuenientiam, vt in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitæ secundum decentiam constituat peccatum mortale, cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circumstantijs actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quòd oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, vt per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiunes omittuntur & nō si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immisceantur. Et si dicatur, quòd bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (vt in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cuiuscumque debiti omissio peccatum cōstituit, adhuc militat ratio, quòd nō sit peccatum mortale, quia debitum actui humano non secundum necessitatem, sed secundum quandam decentiā, etsi possit sua absentia cōstituere peccatum non tamen tantæ vis est, vt possit cōstituere peccatum mortale ea ratione, quia sola indecētia nō habet rationē peccati mortalis. Nec obstat, quòd indecentia huiusmodi ad irreuerentiū dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectans ad hæc, est peccatum mortale, vt patet de multis irreuerentijs erga deum & sacramēta, quas negamus esse peccata mortalia, vt patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiendo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, nō nisi reductiue ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædā ipsius operantis magis, quàm operationis, videturque magis peccatū constituere præsumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter: vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum verum & efficax est: vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatē in ministro ad hoc, vt recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundū quòd exit a ministro, vt sit consona secundum rectam rationem, & deo cuius est minister, & sacramentis quæ ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte vero conformitatis ad sacramēta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶ Ad ea vero, quæ obiiciuntur directe contra rationē peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secūdum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et cum adhuc obiicitur ex eo, quòd non quælibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministrare autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, vt vltima infert obiectio, reductiue tantum ad sacrilegium spectat: sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt enim sacramenta secundum se incontaminabilia, dupliciter contaminari, scilicet vel vt egrediuntur a ministro, vel vt applicantur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est, vti sacramento ad aliū finem, vt sortilegi faciunt. Primo autē modo sacrilegus est malus minister, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, quia tractatur vt prophana, seu nō sancta: hæc enim est ratio in hac litera assignata: quam si vis plenius intelligere, perspice vigorem eius ex auctoritate Apostoli dicentis de eucharistia, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit, ex hoc quòd manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab alijs cibis, sed sumit ipsum vt cibum prophanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, vtpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, vt a se egreditur a prophanis, sed se habet ad sacramentalem actionem, vt prophanam, dum indigne illam exercet. hoc enim est contaminare sacramentum ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & præsumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega præsumptio, sicut & præsumptio audentis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

¶ Circa vtramque conclusionem, aduerte diligenter & caute cōditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum dei & ecclesiæ. secūda est, quòd ministret sacramentum. tertia est, quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per hæc Auctor requiri ad hoc, quòd huiusmodi peccatum sit mortale

vnde dicitur Hebr. vltim. beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur deus: sed mali non peccant si ministrent deo in operibus charitatis, quinimmo hoc est eis consulendum, secundum illud Daniel. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. ergo videtur, quòd mali non peccent in sacramentis ministrando.

¶ 2 Præt. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Roman. 1. Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus: sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶ 3 Præt. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent: puta cùm eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim primæ Corinth. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta ministrando.

Sed contra est, quòd Dionys. dicit 1. ca. Ecclesiast. Hierarch.* quòd malis non est fas, nec tangere symbola, idest sacramentalia signa. Et in epistola ad Demophilum* dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & deum putans ignorare, quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrē ab ipso appellatū, & audet immūdas infamias (nō dicam orones) super diuina signa Christi formiter enūtiare.

Respon. Dicendum, quòd aliquis in agendo peccat, ex hoc quòd operatur, non secundum quòd oportet, vt patet per Philosophum

* cap. 1. eccles. hierar. de lunado ad fin.

* Incipit hæc epistola: Hebræorum historiæ tradūt, patrum ante med.

duo. primo, quòd exhibeat se ministrum: secundo, quòd tale F ministerium sit actio sacramentalis: ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministerijs suis. Docet rursus, quòd si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

† Ex lib. 2. ethic. ca. 3. & 6. habetur pōt. Eth. 4 c. 7. in 5. art. praeced. ad 3.

§ Adverte secundo, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte difformitatis ministri ad deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quae administrantur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probavit ministerium mali ministri esse peccatum: ex secunda autem ratione probavit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuavit, quòd secunda usus est in responsione ad primum, ut causa propria: primam autem rationem non tangit. De utraque autem diffusius erit sermo, & ambarum efficacia magis patebunt.

D. 892.

*Al. sed ipsa pertinent ad iustitiae sanctitatem, sicut quaedam iustitiae partes.

¶ In responsione ad primum, adverte & percipe Auctorem uti regula illa posterioristica, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quòd sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro praeexigi sanctitatem iustitiae, & ex hoc quòd opera I charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in dei ministro respectu eorum nō exigi sanctitatem iustitiae: manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa in solis proprijs causis tenet: ita quòd cum quaestio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiae ministri, intuendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorum ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractam in quolibetis, ne eadem repetantur, modo pertranseo: unum tantum adijciens, K quòd videtur mihi modo actum praedicandi esse de numero actuum consecratorum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione ecclesiae appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiae vel divina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem: extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiae actus ista subiectus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (ut fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamvis ex ecclesiae statuto sub abstinentiae specie positum sit. Et similiter in proposito licet praedicatio ex auctoritate ecclesiae facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut & ad alios F actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus praedicans, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

§ In responsione ad secundum, adverte quòd non loquitur litera de inducere indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quaestio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quaestio est, an liceat inducere ad administrationem sacramenti ministrum indignum. Prima quaestio hic solvitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solvi potest secunda, dicendo quòd licet, nunquàm liceat inducere hominem ad peccandum, uti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionem: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui a suo curato tenente cōcubinam, sacramenta petant. Secundus est articulus necessitatis, ex parte petentis cum dispositione praeparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentū, & hō egeat illo: eadem siquidem ratione, qua licitum est indigenti petere mutuum ab usurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum abundiquo parato ad ministrandum.

D. 267.

¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quòd haec doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit. n. ipse Auctor in 4. sent. dist. 4. casum necessitatis, quo. s. poterit quis a iudaeo vel pagano baptismum recipere. Secundo, quòd hodie ex indulto concilij Cōstantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denunciatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. vel si propter iniectionem manus violentae in clericum notorie cōstiterit in excommunicationē incidisse, ut refert dominus Antoninus archiepiscopus Florent. in suae summae parte tertia titu. 26 cap. 4.

§ In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primo occurrit, propter relatas a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. art. 2. Et prima est, contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus curabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed sic est in proposito, quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitatis ministrū, cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicunque baptizat sive vetula, sive paganus, baptizat ut minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacri baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiae: ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

§ Dubium secundo est, an Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem,

tam

in lib. Ethic. † Dictum est autem conveniens esse, ut sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent domino conformari, secundum illud Leuitic. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & ecclesiastici 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: G et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiae in dispensatione sacramentorum, peccent.[d] Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incōtaminabilia sint) consequens est, quòd tale peccatum ex genere suo sit mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, nisi sicut quaedam iustitiae partes:* & ideo homo qui se exhibet deo ministrum in operibus charitatis, si sit iustus, amplius sanctificatur: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur: sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem: & ideo praeexigitur in ministro sanctitas iustitiae, ut congruat suo ministerio: et ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

AD 2[m] dicendum, quòd ille qui ad sacramentum accedit, suscipit sacramenta a ministro ecclesiae, non inquantum est talis persona, G sed inquantum est minister ecclesiae: et ideo quamdiu ab ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius, sed communicat ecclesiae, quae eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab ecclesia non toleretur (puta cum degradatur, vel excommunicatur vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

AD 3[m] dicendum, quòd ille, H qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest poenitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconveniens, quòd sit perplexus supposito quodam, scilicet quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizādo in casu in[d] quo

etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quòd non exhiberet se ministrum ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti: secus est autem in alijs sacramentis, quæ nõ sunt tãtæ necessitatis, sicut baptismus, vt infra patebit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non conuertitur: sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quàm etiam quicumque homines, vt patet per Diony. in lib. Cæle. hierar. ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, vt quòd multo magis angeli.

¶ 2 Præt. Homines sancti assimilantur angelis in cælo, vt dicitur Matth. 22. sed aliqui sancti in cælo existentes, possent ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, vt dictum est.† ergo videtur, quòd etiam angeli possint in sacris ministrare.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,* diabolus est caput malorum, & mali sunt mẽbra eius: sed per malos possunt ministrari sacramenta. ergo videtur quòd etiam per dæmones.

SED CONTRA est, quòd B dicitur Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deum: sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. ergo ipsi non constituuntur ministri in his, quæ sunt ad deũ. i. in sacramentis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) tota virtus sacramentorũ a passione Christi deriuatur, quæ est Christi, secundum quòd est homo: cui in natura conformantur homines, non au- C tem angeli, sed potius secundum passionem dicitur modico ab angelis minoratus, vt patet Heb. 2. et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos: sciendũ tamen, quòd sicut deus virtutem suam non alligauit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligauit

nam si baptizet cum solenuitate quàm si sine solennitate, vel intendat solum excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij: quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate, & consequenter videtur excusari, vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Auctore dicitur in 4. senten. de baptizante cum solennitate.

q.67.art.3. & 4. ¶ Dubium tertio occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis, s. ministratio sacramẽti est ex suo gñe peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrãs 4.di.5.q.2. art.3. illud ministret ex offõ, siue ex casu necessitans, siue quacunque alia ratione, semper sequitur, quòd actum exercet, qui ex suo genere ẽ peccatum mortale: puta contaminare sacramẽta, quãtum q.9.eccl. hierar. parum ante med. ex ipso est. Constat enim, quòd in ceteris actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, varia condítio agentis non excusat a mortal, vt patet d adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex gñe: aut qlibet indigne † quaest.63. art.5. ministrans, peccat mortaliter.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia tunc non gerit personam ministri ex officio, quem probatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter sub ueniendi necessitatem patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur, quòd necessitas excusãs malum ministrum, non est necessitas impossibilis contritionis, vt argumentum intelligit: quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem baptizaturum ad exhibendum se, nõ vt ministrum ex officio. ex hoc namque quòd minister ibi concurrit, non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, a peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis: distinctũ siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitans. Et licet quicumque baptizet, sit minister Christi & ecclesiæ altero modo, non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est, quòd oportet esse iustum.

¶ Et per hoc patet solutio secundi dubij: nam si articulus necessitatis pateretur ministrum, cum solennitate baptizare, nõ essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et rursus, si cũ solennitate baptizaret, manifeste constat, quòd exhiberet se, vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberat se vt ministrum ex officio, manifeste patet, quòd Auctor non intẽdit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiecti (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim est operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium præbẽte: ex huiusmodi autem imperfectio- A ne actus excusatur a mortali, quoniam administratio etiam ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum ẽ, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludendæ sunt obiectiones: si tamen absolute dicatur, quòd indigni administratio est peccatũ mortale ex suo genere verum dicitur, quando subintelligitur a proprio ministro. *q.8.art.7.

¶ Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi, quoniã conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, vt pars integratiua rationis sui malis peccati mortalis ex suo genere: ita quòd sicut ad rationẽ furti nõ sufficit, quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet, quòd sit inuito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quod sit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd sit actiua a ministro ex officio, vt sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non nisi *q.præsenti art.3. D si sanctus conuenit ministret, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum septimum.

IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, an secundum communem cursum ordinis instituti a deo, angeli possint ministrare sacramenta.

¶ In corpore articuli, quatuor fiunt. Primo respondetur quæsito. deinde ad bonitatem doctrinæ, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: vbi tria dicuntur, vt patebit.

¶ Quo ad primum, conclusio est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum deriuatur a Christo patiente. ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duo- E bus. Primo, ex dissimilitudine naturæ: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiens inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, vt contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quòd potest conferri angelis quod administrent sacramenta. Probatur, quia deus non alligauit virtutem suam ministris ecclesiæ, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem Scotus in 4. senten. dist. 6. q. 1. opinatur oppositum, tenens, quòd omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentũ aliquod cõferre, saltẽ baptisma. Et ratio sua est: quia pũt ablu

aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionẽ faciendi quod facit ecclesia. hæc enim tria requiruntur & suffi-ci nt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem Auctoris positio, ex allatis in litera inuenitur fundata. n. est super auctoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. vnde magnum argumentum assumitur ad propositum, quòd si maximum ministerium ecclesiæ soli homini cõuenit, ita quòd angelis denegatur (quale est pontificatus) multo magis minima ministeria ecclesiæ, angelis denegãtur. Fundatur & super ratione, quia ministri debent assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quòd æquiuocè vtitur locutione. Locutio enim requisita ad ministrum sacramẽti, est actus vitalis loquentis: locutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis, vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniunctum primo, & mediante illo per instrumentum separatum, quod hic nõ haberet locum. Et quãuis hoc non multum vigeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur in omni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministret sacramenta. Et sic patet quòd minor Scoti est falsa, vniuocè sumendo rationem verborum: aut maior est falsa, si prolationẽ verborũ sumat quouis modo præter principalẽ defectũ prius dictũ, s. quòd oportet baptizantem esse Christi ministrũ, ac per hoc Christo hoĩe non maiorẽ, sed cõformem in natura.

Sup. q. 60. arti. 8. cor. Et 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1. & di. 7. q. 1. artic. 1. q. 1. ad 3. Et dist. 8. q. 2. artic. 4. q. 3. ad 1. & dist. 30. q. 1. art. 3. ad 3.

ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia debet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si uero dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud, quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramẽta, quæ sunt proportionata naturæ ipsorum, faciũt angeli tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

Ad 2m dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad cõditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

Ad 3m dicendum, quòd mali homines non habent, quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt mẽbra diaboli: & ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauũ.*

Titulus clarus est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secũdum intentionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præt. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum susceperit: & ita non posset habere certitudinem salutis, præcipue cum quædã sacramenta sint de necessitate salutis, vt infra dicetur*.

¶ 3 Præt. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attẽtus: sed aliquando illi, qui

G in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea, quæ dicunt vel faciunt, alia cogitantes. ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quòd ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia: quod non est dicendum de operatione sacramentorum. ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

RESPON. Dicendum, quòd quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad vnum, si illud effici de-

H beat. Ea vero quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad mundities corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi: & ideo oportet quòd determinetur ad vnum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluẽtis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur,

I puta cum dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Ad primum ergo dicendum, quòd instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo mouetur a principali agente: sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum mouetur, sed etiã quodammodo mouet seipsum, inquantum, sua uoluntate mouet membra ad operandum: & ideo

K requiritur eius intẽtio, qua se subiiciat principali agenti, vt scilicet intendat facere, quod facit Christus & ecclesia.

Ad 2m dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur sacramentũ: sed hunc defectũ in pueris (qui nõ habẽt intentionẽ accedendi ad sacramentũ) supplet Christus qui interius baptizat, in adultis aũt, quia in-

F ¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum. ergo &c. Processus totus clare patet in litera. Et confirmat: quia verba sacramẽtalia exprimũt ministri intentionem.

*q. 65. art. 3. & 4.

¶ In responsione ad secundum nota primo nomine pro claritate literæ, Auctorem referendo primam opinionẽ, narrare ipsam, primo quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio, ita quòd si desit, non perficitur sacramentum: secũdo, quo ad hoc, quòd stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacrm sic defectuosum susciperet) supplementum aliũde sortiretur, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hãc opinionem: quia non potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secundo, quòd altera opinio ibidem subiũcta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta quòd nõ requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius: hic. n. sensus contradicit expresse doctrinæ Auctoris in vltimo huius q̃onis articulo dicentis, quòd si minister non intendat sacrm conferre talis peruersitas tollit veritatẽ sacri, & inferius in q. 68. art. 7. ad secundum dicẽtis, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacrm, esset rebaptizandus, sed sensus huius lr̃e ex proposito, ad quod loquit Auctor sumẽdus est. Aduertẽdũ est. n. quòd hæc oĩa dicũtur hic pro solone difficultatis motæ in arg. s. si mentalis intẽtio ministri exigeret nullus esset certus se esse vere baptizatum: ad hanc. n. certitudinẽ nostram

tendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & deuotio: sed hoc satis posset dici, quantum ad vltimum effectum, q est iustificatio a peccatis, sed quantum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quòd per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nūquam imprimitur, nisi per sacramētum. et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

Ad 3m dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem,* quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandū, quod facit ecclesia. vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramētum: quamuis studiose curare debeat sacramenti minister, vt etiam actualem intētionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. 139. Cor meum dereliquit me.

Articvlvs IX.

Vtrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, * intentio ministri est necessaria ad sacramēti perfectionem: sed fides intentionem dirigit, vt August.† dicit contra Iulianum. ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacrm.

¶ 2 Præt. Si minister ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus: sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in epistola* contra hæreticos, Omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, a nobis probari debeat, & Leo pa- A pa dicit in epistola † ad Leonem Augustum, manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3 Præt. Illi, qui non habent ve- B ram fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita: sed excommunicatus non videtur posse conferre ecclesiæ sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius mini- C sterium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

Sed contra est, quòd August.* dicit contra Petilianum donatistam: Mementote, sacramentis dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel nō sint, vel minus sancta sint.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, † quia minister in sacramentis instrumen- D taliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est,* ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentū præbere, dummodo cetera adsint, B quæ sunt de necessitate sacramēti.

Ad primum ergo dicendum, quòd potest cōtingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramētum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciā habere ad salutē, & sic talis infidelitas, non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentū quod exhibet, licet cre-

nostram de susceptis sacramentis intelligēdum est sufficere intentionē ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrū aut suscipientem contrarium exprimatur ita quòd non intendit Auctor, q hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionē eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim euitatur inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de susceptis sacramētis.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q Auctor communicans (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (qua intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dicit hic intentionem habitualem, & statim subiungit sensum intentum: puta, cum sacerdos accedit, &c.

*Al. actualem.

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias nō latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & q intentio requisita ad sacramenta non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet, quòd sit secundum virtutem: quod vt meliꝰ intelligas, accipe exemplum. habens habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quādo actualiter attendit ad ius reddendum, tunc vero habitualiter intendit iustum, cum retinet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consueuit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagatꝰ ad impertinētia: ita quòd etiam si non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc q accedit ad iudicis officiū faciendum in albus: q exercet iudicijs, quātūcūque euagetur, semper intēdit iustum virtualiter, ea rōne, quia semper perseuerat, vis primæ intentionis, qua primo proposuit facere iudicis offm. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: q per modum habitꝰ perseuerat, nam & dormiente, & distracto huiusmodi, pseuerat.

4. dist. 6. q. 1. art. 3. q. 1.

* art. pced.

† Id habet August. in præfat. ps. 32. non longe a n. med. tom. 8.

* lib. 5 epist. 12. non remote a fin. Incipit: cū simul in cōsilio.

† Leo I epi. quæ incipit: Literas clementiæ tuæ, a med.

¶ Et hæc est, quæ sufficere dr ad sacramēta, & vere sic est: sufficit.n. ad confectionē eucharistiæ, quòd sacerdos vadat ad altare, vt dicat Missam, etiam si per totam Missam euagetur mēs eius.

¶ Aduerte secundo documentum Auctoris, scilicet quòd studiose debet minister operam dare vt etiam actualiter intendat &c. non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Non enim studendum est, vt habeamus hoc in mente actualiter ego intendo conficere, sed studendum vt actualiter mens nostra ad ea quæ sunt consecrationis, attendat, puta ad prolationē distinctā formę, ad reuerentē contrectationē materiæ, ad futurā tunc ineffabilem pſentiam diuinæ gratiæ in sacramento, vel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiā: hoc est.n. consecrare cū actuali intentione in actu exercito.

* lib. 1. c. 47 circa finem tom. 7.

* art. 5. huius quæst. & q. 62. artic. 3. & 4.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum nonum.

* art. 5. & 6. huius q.

Titulus clarꝰ est. ¶ In corpore vna est conclu. cum vno corollario. Cōclusio est: Ad perfectionem sacrī, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacrīs operatur non propria sed Christi virtute. ergo sicut nō requiritur ad perfectionē sacrī ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia pbat: qa fides pertinet ad pfectionem ministri, sicut & charitas.

*Ar.3. & 5. huius q.

confiderati, fcilicet ipfum facramẽtum (quod nihil aliud ẽ quàm actio facramẽtalis confiftẽs in cõfecutione materiæ) & poteft confiderari ufus facramẽti, quo Eucharifti a percipitur a nobis. Et de primo quidem, an imprimat characterem, fub quæftione cadere non poteft : quia actio illa nihil ponit in animabus noftris: fed ad materiam exteriorem terminatur. De fecũdo autem Auctor loquitur, reddens rationẽ quare non imprimit nobis characterem, & cum hoc magnificans ipfum, quod cõtinet Chriftum, in quo eft fons omniũ characterum.

Quæft. præced. ar. 1.

quàm participatio facerdotii Chrifti, * ut dictum eft. ergo uidetur q per omnia facramenta nouæ legis imprimatur character.

¶ 2 Præt. Character fe habet ad animam in qua eft, ficut confecratio ad res confecratas: fed per quodlibet facramẽtum nouæ legis homo recipit gratiam fanctificantem, † ut fupra dictum eft. ergo uidetur quòd per quodlibet facramentum nouę legis, imprimatur character.

¶ 3 Præt. Character eft res & facramentum. In quolibet autem facramento nouę legis eft aliquid quod eft res tantum, & aliquid quod eft facramentum tantum, & aliquid quod eft res & facramentum. ergo per quodlibet facramentum nouæ legis imprimitur character.

SED CONTRA eft, q facramẽta in quibus imprimitur character non reiterãtur, eo quòd character eft indelebilis, † ut dictum eft: quędam autem facramenta iterantur, ficut patet de pœnitentia & matrimonio. ergo non omnia facramenta imprimunt characterem.

Q. quæft. 62. a. 1. & 5

RESPON. dicendũ, q (* ficut fupra dictum eft) facramenta nouæ legis ad duo ordinantur: fcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Eft autem omnibus facramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt: non autem omnia facramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: ficut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc facramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinẽs ad diuinum cultum, fed reftituitur in ftatum priftinum. Pertinet autem aliquod facramẽtum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipfius actionis: alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipfius actionis pertinet ad diuinum cultũ eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus confiftit, inquantum eft ecclefiæ facrificium: & per hoc idẽ facramentum nõ imprimitur homini character: quia per hoc facramentum nõ ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, uel recipiendum in facramẽtis, cum potius fit finis & confumatio omnium facramentorum, ut † Diony. dicit 3. c. Ecclef. hierar: continet tamen in fe ipfum Chriftum, in quo non eft character, fed tota facerdotii plenitudo. Sed ad agentes in facramentis, pertinet facramentum ordinis: quia per hoc facramentum deputantur homines ad facramenta aliis tradenda: fed ad recipientes pertinet facramentum baptifmi: quia per ipfum homo accipit poteftatẽ recipiendi alia ecclefiæ facramenta. unde baptifmus dicitur effe ianua omnium facramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra fuo loco dicetur. † & ideo per hæc tria facramẽta character imprimitur, fcilicet per baptifmum, confirmationem, & ordinem.

Ca. 3. eccl. hierar. circa prin. illius.

Q. 72. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia facramenta fit homo particeps facerdotii Chrifti, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia facramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid uel recipiendum, quod pertinet ad cultum facerdotij Chrifti: quod quidem exigitur ad hoc, quòd facramentum characterem imprimat.

AD 2m dicendum, quòd per omnia facramenta fanctificatur homo fecundum quòd fanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: fed fpecialiter per quædam facramenta, quæ characterem imprimunt, homo fanctificatur quadam confecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: ficut etiam res inanimatæ fanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

AD 3m dicendum, quòd licet character fit res & facramentum, nõ tamen oportet omne id, quod eft res & facramentum, effe characterem: quid autem fit res & facramentum, in aliis facramentis infra* dicetur.

In materia cuiufq; fac. in fpeciali.

G

QVAESTIO LXIIII.

De caufa facramentorum, in decem articulos diuifa.

DEINDE confiderandum eft de caufa facramentorum, fiue per auctoritatem, fiue per minifterium.

H Et circa hoc quæruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum folus deus interius operetur in facramentis.

¶ Secundo, Vtrum inftitutio facramentorum fit folum a deo.

¶ Tertio, De poteftate, quam Chriftus habuit in facramentis.

¶ Quarto, Vtrum illam poteftatem potuerit aliis communicare.

¶ Quinto, Vtrum poteftas minifterii in facramentis, conueniat malis.

I ¶ Sexto, Vtrum mali peccent difpenfando facramenta.

¶ Septimo, Vtrum angeli poffint effe miniftri facramentorum.

¶ Octauo, Vtrum intentio miniftri requiratur in facramentis.

¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita fcilicet, quòd infidelis non poffit tradere facramenta.

¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

K

ARTICVLVS I.

Vtrum folus deus operetur interius ad effectum facramenti.

AD PRIMVM fic proceditur. Videtur quòd non folus deus, fed etiam minifter interius operetur ad effectum facramenti. Interior enim facramenti effectus, eft ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: fed ad

¶ Super Quæftionis fexagefimæquartæ Articulũ primum.

TItulus clarus eft.

¶ In corpore una ponitur diftinctio bimembris cum duabus conclufionibus fingulis, iuxta fingula membra. diftinctio eft: Operari effectum contingit uel per modũ principalis agentis, uel per modum inftrumenti. Prima conclufio eft: folus deus primo modo operatur effectum interiorem facramenti. Et probatur dupliciter, ut patet clare in litera. Secunda uero conclufio eft: Homo poteft operari ad interiorem effectum facramenti fecundo modo. Et probatur: quia minifter habet rationem inftrumenti, &c.

¶ Aduerte hic, quòd cum in litera dicitur, Solus deus eft caufa gratiæ, intelligas de caufa principali: quoniam de illa eft fermo in prima conclufione, pro qua hoc dicitur, & fuperius determinatum eft facramenta caufare inftrumentaliter gratiam. Et hic in fecunda conclufione dicitur, hominem minifterialiter caufare interiorem effectum facramenti eadem ratione, qua facramentũ eft caufa gratiæ: quoniam miniftro utitur deus, ficut & facramentali locutione, ut inftrumento ad caufandum interiorem

Infra art. 5. Et 4. dift. 5. q. 2. artic. 2. q. 2.

ministros ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere, ut patet per Dionysi.* in 5.c. Cæle. hierar. ergo uidetur quòd non solus deus, sed etiam ministri ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum,

¶ 2 Præt. In collatione sacramentorum, quædam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud deum exaudibiles, quàm quorumcumque, secundum illud Ioan. 9. Si quis dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc deus exaudit. ergo uidetur quòd maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus deus,

¶ 3 Præt. Dignior est homo, quàm res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut August.* dicit super Io. ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus deus,

Sed contra est, quòd dicitur Rom. 8. deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, uidetur quòd solus deus operetur interiorem effectū sacramēti.

Respon. Dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo, solus deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum, quia solus deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, ubi non est: tum, quia gratia quæ est interior sacramenti effectus,* est a solo deo, ut in secunda parte dictum est.* Character etiā, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est uirtus instrumentalis, quæ manat a principali agente, quod est deus: secundo autem modo, homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri et instrumēti: utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex uirtute principalis agentis, quod est deus.

Ad primum ergo dicendum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris ecclesię non est a peccato: sed dicūtur diaconi purgare, inquantum uel im-

A mundos eiiciunt a cœtu fidelium: uel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionysium.* ibidem.

Ad 2m dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in sacramentorū collatione proponuntur deo, non ex parte singularis personæ, seu ex parte totius ecclesiæ, cuius

B preces sunt apud deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. si duo ex uobis cōsenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio uiri iusti, ad hoc aliquid operetur: illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiæ uel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dictū est.* unde effectus sacramenti non da-

C tur melior per meliorem ministrū. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri: nec tamē minister illud operatur, sed impetrat operandum a deo.

Ad 3m dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumentaliter, ut dictum est.* Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est.

D ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura: sed quædam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta de crismate quo homines confirmantur, & de

E oleo, quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis tam uerbis quàm factis, quibus utimur in sacramentis. non ergo sacramenta sunt solū ex institutione diuina.

¶ 2 Præt. Sacramenta sunt quædam signa: res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici q deus quibusdā significationibus delectetur, & non aliis: quia ipse omnia quæ fecit approbat.

riorem effectum sacramenti. Immo una eademque uis instrumentalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in uerbis & rebus, ea ratione: quia minister nō nisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti cōcurrit. Omnibus autē requisitis ad perfectionem sacramenti, utitur principale agens (quod est deus) ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unū: quod est uti eis ut partialibus concurrētibus ad perfectionem instrumenti unius: & ideo una uera instrumentalis, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta uirtus instrumentalis ponenda est.

Cap.5.1.p. per totum.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus cōprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentū. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur præcedentia uerba literæ (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorē ministrum) esse falsa: quoniam si ex deuotione ministri, intensior gratia daretur baptizato, uel absoluto, constat q melior effectus daretur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositū autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona dei possunt habere rationem annexi impetrabilis per deuotionem ministri, & maioritas gratiæ non possit habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deuotus minister hoc sicut & alia, a diuinæ misericordiæ largitate impetrare.

Tract.80.in Io.post me. 10.p.

D.680. P.2.q.112. ar.1.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum, quàm si non ministraret, et similiter recipiens non sit ex receptione deterioris conditionis, nec diuina largitas ex hoc quòd impendit sacramentum arctetur, consequens est, ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quàm sit illa quæ regulariter per sacramentum datur, aut quæ illi seclusa ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministeriū sacramēti impetrare, ac per hoc maioritas gratiæ potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quòd maior seu melior effectus sacramēti detur per meliorē ministrum: quoniā maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo deo concomitanter ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

Loco citato in arg.

Q.62.ar.4.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corp.ar. Ibid.

¶ In corpore una conclusio: solus deus est sacramentorum institutor. Probatur: Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacramēti est a solo deo. ergo solus deus est sacramētorū institutor. Maior probatur: Instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentū est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est utens tātum sacramento, sed instituens ipsum. ergo uirtus sacramēti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in litera, distinguendo duplex agēs respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri s. agētis per modum utentis infertur reliquū, scilicet

4.dis.3 q.1. artic.2.q.2. cor. Et dis. 5.q.1.ar.2

scilicet agens instituendo, esse agẽs principale : ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

Lib. 21. c. 6. parum ante med. to. 5

¶ Nota hic, quòd hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimetur a negaari hoc uirtutes in sacramentis : æquiualenter tamen hæc ratio omnes conuincit, confitentes sacramenta conferre gratiam siue per uirtutem in eis, siue per diuinam assistentiã solam : quoniã par est ratio de uirtute instrumẽti, si ponatur aliqua in eo, & si ponatur absq; hmõi uirtute efficax : quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectũ non nisi a deo, non nisi ab instituente signum illud esse potest : quãdoquidem a ministro utente solum, constat esse non posse : quia minister tantum est, ut in litera dicitur.

Art. præ. Et q. 62. art. 1. & 4.

Art. præce.

Hoc autem proprium uidetur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur : dicit enim August.* 21. de Ciuitat. dei : illiciuntur dæmones p creaturas, quas non ipsi, sed deus condidit, delectabilib' pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ 3 Præt. Apostoli uicem dei gesserunt in terris : unde Apostolus dicit secundæ ad Corinthios. 2. nã & ego quod donaui, si quid donaui propter uos in persona Christi, idest ac si ipse Christus donasset. sic ergo uidetur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

Sed contra est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de instituentibus legum : sed uirtus sacramẽti est a solo deo, ut patet † ex prędictis. ergo solus deus potest instituere sacramentum.

Respon. Dicendum, quòd (sicut ex supra dictis patet†) sacramenta instrumentaliter operantur ad spiritnales effectus : instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentũ, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento : quia non operatur nisi per modum ministerii : unde relinquitur, quòd uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. cum igitur uirtus sacramenti sit a solo deo, consequens est quòd solus deus sit sacramẽtorum institutor.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti : sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. et licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum venero, disponam.

Ad 2m dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandũ spirituales effectus ex sui natura : sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. et hoc est quod Hugo.* de sancto Vic. dicit, quòd sacramentũ ex institutione significat. Præelegit tamen deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, nõ quia ad eas contrahatur eius* effectus, sed ut sit conuenentior significatio.

Lib. 1. de sacra. p. 9. c. 2.

*Aliæ affectas.

Ad 3m dicendum, quòd apostoli, & eorum successores, sunt uicarii dei, quantum ad regimen ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta : unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia

F sacramenta : sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

Articvlvs III.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

G Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, ut habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit : super quem uideris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritusancto : sed baptizare in Spiritusancto est interius gratiam Spiritussancti conferre.

H Spiritussanctus autem descẽdit super Christum, inquantum homo, non inquantum deus : quia sic ipse dat Spiritumsanctum. ergo uidetur quòd Christus secũdum quòd homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

¶ 2 Præt. Matth. 9. Dominus dicit, Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata : sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, interiorem effectum sacramentorum operetur.

I ¶ 3 Præter. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principale agens operatur ad interiorem sacramẽti effectum : manifestum est autem, quòd Christus sacramenta instituit. ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

¶ 4 Præter. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti cõferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur : sed Chri-

K stus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

¶ 5 Præt. Illud, in cuius uirtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum : sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius, secundum illud primæ ad Corin. 1. Numquid

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ẽ conclusio, habens tres partes : Christus, inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis : inquantum uero homo, habet potestatem ministerii principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem in quatuor. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua quæstiam est in titulo) & potentia per actum cognoscitur : ideo ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primam quidem partem, quia deus auctoritatiue operatur : quo ad secundã uero, quia Christus, secundũ quòd homo, operatur in sacramentis meritorie & efficienter : quod probatur : quia passio Christi est causa iustificationis nostrę meritorie & effectiue. Et hoc ultimum declaratur, quòd non effectiue principaliter, sed per modum instrumenti, non cuiuscumque, sed coniuncti diuinitati in persona, & propterea principalitatem & causalitatem obtinentis respectu extrinsecorum, puta ministrorum ecclesiæ & sacramentorum. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestanda illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & probanda singula propriis rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo q. 62.

Infra art. 4. Et 4. dist. 5. q. 1. ar. 1. Et q. 2. artic. 2. q. 2

Numquid Paulus pro nobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

Habetur 1. q. 1. c. Multi secularium, a med. illius. Simile habet Aug. li. 3. cōtra Donatist. c. 10. a med. c. 7.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit, quòd in sacramētis diuina uirtus secretius operatur salutem. Diuina autem uirtus est Christi, secūdum quòd est deus, non autem secundum quòd est homo. ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est deus.

RESPON. Dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quòd est deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secūdum quòd est deus, operatur in sacramētis per auctoritatem: secundum autē quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramētorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est* enim, quòd passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidē per modum principalis agētis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est.* Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatē respectu instrumentorū extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ: quę quidem consistit in quatuor. Primo quidē in hoc, quòd meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est. † Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur, ideo secūdo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramētis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutē obtinent, inde est quòd tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e cōuerso, quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet respōsio ad obiecta: utraq; enim pars obiectionum, secundum aliquid uera est, ut dictum est. †

q. 48. & 49.
q. 13. art. 2. & 3.
Ar. 1. huius quæst.
q. 62. ar. 5
In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus potestatem suam, quā habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare: ut enim argumentatur Aug.* contra Max. Si potuit & non uoluit, inuidus fuit: sed inuidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. ergo cum Christus non communicauerit suam potestatem ministris, uidetur quòd non potuerit communicare.

¶ 2 Præt. Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Augusti. † Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio iustus fiat, quàm creare cælum & terram: sed Christus non potuit communicare discipulis*, quòd crearent cælum, & terram. ergo neque quòd iustificarent impium: cum igitur iustificatio impij fiat per potestatē Christi, quam habet in sacramentis, uidetur quòd potestatem suam, quā in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

¶ 3 Præter. Christo, inquantū est caput ecclesiæ, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed hoc non fuit alijs communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. ergo uidetur, quòd Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan.* 1. Ego nesciebam eum, dicit August. quòd non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi retēturum: hoc autem non ignorasset Ioannes, si talis potestas communicabilis non esset. potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est. † Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundum quòd deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ; quæ competit ei secundum quòd homo: et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorū effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio: potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis uirtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare: sed propter fideliū utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramēta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD 2m dicendum, quòd obiectio illa procedit de

* Lib. 3. contra Maxi. c. 7. a a fi. to. 6
Trac. 72. in Io. post me. to 9.
* Alias ministris.
Tracta. 5 in Euang. Ioā. non mōltū ante med. to. 9.
Art. præc.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum quartum.

TItulus ex dictis in præcedentibus articulis clarus est.

In corpore una distinctio bimembris de duplici potestate auctoritatis scilicet, & excellentiæ, est cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet, Christus potestatem auctoritatis nulli potuit communicare. Probatur: quia est incommunicabilis, ut diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declarat & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctū, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum: quod manifestatur in manu & baculo.

4. dis. 5 q. 1. ar. 2 & ar. 3 q. 1. & 2.

¶ Aduerte hic primo, quòd Auctor hoc in loco soluit quæstionem motā a Magistro sentent. in 4. distinc. quarta, & ab eodem minus solutā, melioriq; iudicio reseruatam.

¶ Aduerte secūdo, Auctorem formaliter de Christo habēte potestatem excellentiæ loqui, & propterea non ea potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potētiā communicandi probauit.

¶ Aduerte tertio, auctorē expresse hic dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habes enim hic, quòd potestas conferendi gratiam communicabilis est homini: principalis. n. & cōmunis sacramētorū effect9 ē gratia: ut superius patet, & idem apparet hic in responsione ad tertiū, si recte conferatur cum argumento.

de potestate auctoritatis, quæ cõuenit Christo secũdũ quod est deus: licet & potestas excellentiæ, possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros: unde super illud 1. ad Cor. 1. Diuisus est Christus, dicit gl.† quòd potuit eis dare auctoritatẽ baptismi, quibus contulit ministerium.

Glo. ord. ibi.

Ad 3^{m} dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandũ, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare: si tamen cõmunicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non uidetur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. non ergo uidetur quòd p malos sacramẽta cõferri possint.

¶ 2 Præt. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictũ est.† sed mali sunt præcisi a Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniũtur, secundum illud primæ ioã. 4. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. ergo uidetur quòd per malos sacramenta conferri nõ possint.

¶ 3 Præter. Si desit aliquid eorum, quæ debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidetur quòd si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super illud Ioan. 1. Super quem uideris spiritũ, etc. Quid non nouerat Ioãnes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturũ & sibi retenturum, sed ministeriũ plane transiturum in bonos & malos. quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus?

Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 9.

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est,† ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est †. * instrumentum non agit secundũ propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumẽto, inquantum est instrumentũ, qualẽcumque formam, uel uirtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumẽti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentũ animæ habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.

Art. 3. huius quæst.

Ad primum ergo dicendum, quod ministri ecclesiæ neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq; gratiã conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. & ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed s'm configurationẽ ad Christũ.

Ad 2^{m} dicendum, quòd per charitatem mẽbra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo uitã recipiant: quia ut dicitur primæ Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest aũt aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatum, quãtum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandã motionẽ: aliter enim operatur artifex per manũ, & aliter per securim. sic igitur Christus operatur i sacramẽtis & per bonos, tãquã per mẽbra uiuentia, & per malos, tamquã per instrumenta carentia uita.

Ad 3^{m} dicendum, quòd aliquid est debitũ esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existẽs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramẽtũ: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandã decentiã, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita per opera charitatis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum quintum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore una ẽ cõclusio: Ministri Ecclesiæ possunt sacra. conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis. ergo possunt sacramenta conferre ẽt si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quòd eadem est ratio ministri & instrumenti. Consequentia vero probatur, ex eo quòd instrumentum non propria uirtute: sed virtute principalis agentis operatur: quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumẽto accidit oĩs forma præter id, quod exigitur ad instrumenti rationem, qđ duplici exẽplo i litera manifestat. ¶ Circa hanc consequentiam seu rationem dubium occurrit: quoniam implicite petit principiũ. Oportet enim ad integrandum processum hunc, subsumere quòd bonitas vel malitia ministri est accidens: & non ex actu ad rationem instrumẽti ministrantis sacramenta. Hoc autem supponere, perinde est ac si supponeretur conclusio: eiusdem enim rationis est, quòd bonitas vel malitia accidat instrumento seu ministro sacramentorum, & quòd cum malitia possit minister conferre sacramẽtum: quoniam accidentia, siue adsint, siue absint, non variant potestatem. ¶ Ad hoc dicitur, quòd studium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potius quam ad ipsam conclusionem. Omnis enim quæstio est medii, vt dicitur in secundo Poster. & præcipue quando conclusionis veritas habetur pro euidenti, vt est i proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subsumere de bonitate vel malitia, & ascendit ad vniuersalem rationem instrumenti: vt hac habita summaria notitia propter qđ mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur. Et est in promptu consequentiæ ratio ad præsentem materiam, quoniã bonitas vel malitia moralis hac ratiõe ad ministrum sacramentorum necessaria crederetur, si necessaria esset, quia nemo dat quod nõ habet. Quæ ratio in litera in primo argumẽto affertur & dicitur fuisse Cypriani martyris. hoc enim quòd minister instrumentaliter operatur, & instrumentũ non propria, sed principalis agentis virtute efficit, consequens est manifeste, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentũ efficax conferat: idẽ est, n. malitiã ministri impedire sacramẽti effectũ & ministrum agere propria virtute, quæ per malitiã tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiæ breuiorẽ effecit processum literæ, in qua Auctor, quia tõ ipsa a sacris doctoribus posita fuerat, vt patet i 4. d. 4. sen. vacauit probationi ipsius rationis. s. vniuersalis rationis, vt antiquæ traditiõis tõ hĩet.

Infra art. 9. cor. Et 4. d. 5. q. 2. art 2. Et d. 7. q. 1. art. 1. q. 1. 2. Et di. 24. q. 1. art. 3. q. 5. ad 3. Et 4. contra G. 76

Art. 1. & 3. huius quæ.

quæst. 62. ar. 1. & 3

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulũ quintũ.*

Titulus, vt sonat sumẽd^{9} ẽ.

4. dis. 5. q. 2. artic. 2. q. 4. cor. Et d. 19. q. 2. artic. 2. cor. Et d 24. q. 1. art. 2. q. 1. Et ar. 3. q. 1. & 5

vnde dicitur Hebr. vltim. beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur deus: sed mali non peccant si ministrent deo in operibus charitatis, quinimmo hoc est eis consulendum, secundum illud Daniel. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. ergo videtur, quòd mali non peccent in sacramentis ministrando.

¶ 2 Præt. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Roman. 1. Digni sunt morte, non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus: sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconueniens.

¶ 3 Præt. Nullus videtur esse perplexus: quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum euadere: sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, si sacramenta non traderent: puta enim eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim primæ Corinth. 9. Væ mihi si non euangelizauero, necessitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum: sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta ministrando.

SED CONTRA est, quòd Dionys. dicit 1. cap. Ecclesiast. Hierarch.* quòd malis non est fas, nec tangere symbola, idest sacramentalia signa. Et in epistola ad Demophilum* dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & deum putans ignorare, quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat falso nomine patrem ab ipso appellatum, & audet immundas infamias (nō dicam orones) super diuina signa Christi formiter enūtiare.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis in agendo peccat, ex hoc quòd operatur, non secundum quod oportet, vt patet per Philosophum

* cap. 3. eccles. hierar. de lauādo ad fin.

* Incipit hæc epistula: Hebræorum historiæ tradūt, parum ante med.

¶ In corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorū, peccant. Secunda est quòd hoc peccatū est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramenti operatur, non secundum quod oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, vt testantur auctoritates scripturæ. Secunda vero conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum. Quæ particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requisita ad ministrum sacramentorum, secundum quandam decentiā & conuenientiam, vt in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitæ secundum decentiam constituat peccatum mortale, cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam veniale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circūstantijs actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quòd oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, vt per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiones omittuntur & nō si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immisceantur. Et si dicatur, quòd bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, sed est conditio debita (vt in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem extra necessaria non est, & propterea cuiuscūq; debiti omissio peccatum cōstituit, adhuc militat ratio, quòd nō sit peccatum mortale, quū debitum actui humano non sm necessitatem, sed sm quādam decentiā, etsi possit sua absentia cōstituere pctm non tn tantæ vis ē, vt possit cōstituere pctm mortale ea rōne, quia sola indecētia nō habet rōnē peccati mortalis. Nec obstat, quòd indecentia huiusmodi ad irreuerentiā dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectās ad hæc, est peccatum mortale, vt patet de multis irreuerentijs erga deum & sacramēta, quas negamus esse peccata mortalia, vt patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiēdo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, nō nisi reductiue ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædā ipsius operantis magis, quàm operationis, videturq; magis peccatū constituere præsumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter: vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum verum & efficax est: vel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatē in ministro ad hoc, vt recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet. n. actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundū quòd exit a ministro, vt sit consona secundum rectam rationem, & deo cuius est minister, & sacramentis quæ ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte vero conformitatis ad sacramēta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet soluere primam obiectionem.

¶ Ad ea vero, quæ obijciuntur directe contra rationē peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secūdum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et cum adhuc obijcitur ex eo, quòd non quælibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministratio autem sacramenti indigni non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, vt vltima infert obiectio, reductiue tantum ad sacrilegium spectat, sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt. n. sacramenta secundum se incontaminabilia, dupliciter contaminari, scilicet vel vt egrediuntur a ministro, vel vt applicantur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est, vti sacramento ad aliū finem, vt sortilegi faciunt. Primo autē modo sacrilegus est malus minister, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, quū tractatur vt prophane, seu nō sancta: hæc enim est ratio in hac litera assignata: quam si vis plenius intelligere, perspice vigorem eius ex auctoritate Apostoli dicentis de eucharistia, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit, ex hoc quòd manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab alijs cibis, sed sumit ipsum vt cibum prophanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, vtpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, vt a se egreditur a prophanis, sed se habet ad sacramentalem actionem, vt prophanam, dum indigne illam exercet. hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & præsumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega præsumptio, sicut & præsumptio accedentis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

¶ Circa vtramque conclusionem, aduerte diligenter & caute cōditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum dei & ecclesiæ. secūda est, quòd ministret sacramentum. tertia est, quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per hæc Auctor requisita ad hoc, quòd huiusmodi pctm sit mortale

in lib. Ethic.† Dictum est autem conueniens esse, vt sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent domino conformari, secundum illud Leuitic. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & ecclesiastici 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius: et ideo non est dubium, quin mali G exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent.[d] Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incōtaminabilia sint) consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, nisi sicut quędam iustitiæ partes:* & ideo homo qui se exhibet deo ministrum in operibus charitatis, si sit iustus, amplius sanctificatur: si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur: sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem: & ideo pręexigitur in ministro sanctitas iustitiæ, vt congruat suo ministerio: et ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

AD 2^m dicendum, quòd ille qui ad sacramentum accedit, suscipit sacramenta a ministro ecclesiæ, non inquantum est talis persona, sed inquantum est minister ecclesiæ: et ideo quamdiu ab ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato eius, sed communicat ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab ecclesia non toleretur (puta cum degradatur, vel excommunicatur vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

AD 3^m dicendum, quòd ille, H qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest pœnitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconueniens, quòd sit perplexus supposito quodam, scilicet quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizādo in casu in[d] quo

† Ex lib. 2. ethic. ca. 3. & 8. habet pōt. Eth. 8 c. 7. 10. 5. art. preced. ad 3.

D. 392.

* Al. sed ipsa pertinēt ad iustitiæ sanctitatē, sicut quædam iustitiæ partes.

duo. primo, quòd exhibeat se ministrum: secundo, quòd tale ministerium sit actio sacramentalis: ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministerijs sacris. Docet rursus, quòd si alique administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramētalis habeat ex suo genere peccatum mortale. ¶ Aduerte secundo, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte disformitatis ministri ad deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quæ administrātur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatū: ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quòd secunda sfus est in responsione ad primum, vt causa propria: primam autē rationem non tantū fecit. De vtreque autem diffusior erit sermo, & earum efficacia magis patebunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte & percipe Auctorem vti regula illa posterioristica, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quòd sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro præexigi sanctitatem iustitiæ, & ex hoc quòd opera I charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in dei ministro respectu eorum nō exigi sanctitatem iustitiæ: manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa ī solis proprijs causis tenet: ita quòd cum quæstio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiæ ministri, intuendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorū ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractaui in quolibetis, ne eadem repetantur, modo pertranseo: vnum tantum adijciens, K quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstet, actum istum ex institutione ecclesiæ appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem: extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiæ actus iste substractus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamuis ex ecclesiæ statuto sub abstinentiæ specie positum sit. Et similiter in proposito licet prædicatio ex auctoritate ecclesiæ facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut & ad alios F actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hic habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducēte indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramēti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solui potest secunda, dicēdo quòd licet, nū quàm liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionē: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui a suo curato in mente cōenbinam, D. 267. sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis, ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministris hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentū, & hō egeat illo: eadem siquidem ratione, qua licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit. n. ipse Auctor in 4. sent. dist. 4. casum necessitatis, quo. s. posset quis a iudæo vel pagano baptismum recipere. Secundo, quòd hodie ex indulto concilij Cōstantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denunciatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notorie cōstiterit in excommunicationē incidisse, vt refert dominus Antoninus archiepiscop⁹ Florent. in suæ summæ parte tertia titu. 26 cap. 4.

¶ In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tñ necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primo occurrit, propter relatas a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. art. 2. Et prima est, contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus euitabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed sic est in proposito, quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum: ac per hoc non est casus necessitatis ministrū, cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicunque baptizat siue vetula, siue paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacri baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiæ: ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

¶ Dubium secundo est, an Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem,

tam

iam si baptizet cum solennitate quàm si sine solennitate, vel intendat solum excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij: quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate, & consequenter videtur excusari, vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Auctore dicitur in 4. sentent. de baptizante cum solennitate.

q.67.art.3. & 4. ¶ Dubium tertium occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis, s. ministratio sacramẽti est ex suo gñe peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrãs 4.d.5.q.2. art.3. illud ministret ex officio, siue ex casu necessitatis, siue quacunque alia ratione, semper sequitur, quòd actum exercet, qui ex suo genere ẽ peccatum mortale: puta contaminare sacramenta, quãtum c.3.cal. hie. ca. parum ante med. ex ipso est. Constat enim, quòd in ceteris actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, varia conditio agentis non excusat a mortali, vt patet de adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex gñe: aut quilibet indigne † quest. 5e. art.5. ministrans, peccat mortaliter.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia tunc non gerit personam ministri ex officio, quem probatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter subuenientis necessitatem patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur quòd necessitas excusans malum ministrum, non est necessitas impossibilis contritionis, vt argumentum intelligit: quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem baptizaturum ad exhibendum se, nõ vt ministrum ex officio. ex hoc namque quòd minister ibi concurrit, non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, a peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis: distinctio siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitatis. Et licet quicumque baptizet, sit minister Christi & ecclesiæ altero modo, non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est, quòd oportet esse iustum.

¶ Et per hoc patet solutio secundi dubij: nam si articulus necessitatis pateretur ministrum, cum solennitate baptizare, nõ essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et rursus, si cũ solennitate baptizaret, manifeste constat, quòd exhiberet se, vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberet se vt ministrum ex officio, manifeste patet, quòd Auctor non intẽdit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiecti (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim exit operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium præbẽte: ex huiusmodi autem imperfectio-

A ne actus excusatur a mortali, quoniam administratio exiens ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum ẽ, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludendæ sunt obiectiones: si tamen absolute dicitur, quòd indigni administratio est peccatũ mortale ex suo genere: verum dicitur, quum subintelligatur a proprio ministro. *q.8.art.7.

¶ Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi, quoniã conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, vt pars integrantis rationis formalis peccati mortalis ex suo genere: ita quòd sicut ad rationẽ furti nõ sufficit, quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet, quòd sit inuito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quod sit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd sit etiam a ministro ex officio, vt sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non nisi *q.præsen. ti art.3.

D si sanctus conuenit ministret, qui, per se loquendo, non est nisi minister ex officio.

etiam posset laicus baptizare: sic enim patet, quòd non exhiberet se ministrum ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti: secus est autem in alijs sacramentis, quæ nõ sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus, vt infra patebit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum angeli possint sacramenta ministrare.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior: sicut quicquid potest diaconus, potest sacerdos, sed non conuertitur: sed angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quàm etiam quicumque homines, vt patet per Diony. in lib. Cæle. hierar. ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, vĩ quòd multo magis angeli.

¶ 2 Præt. Homines sancti assimilantur angelis in cælo, vt dicitur Matth. 22. sed aliqui sancti in cælo existentes, possent ministrare in sacramentis: quia character sacramentalis est indelebilis, vt dictum est.† ergo videtur, quòd etiam angeli possint in sacris ministrare.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,* diabolus est caput malorum, & mali sunt mẽbra eius: sed per malos possunt ministrari sacramenta. ergo videtur quòd etiam per dæmones.

SED CONTRA est, quòd B dicitur Heb. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deum: sed angeli boni vel mali non sunt ex hominibus. ergo ipsi non constituuntur ministri in his, quæ sunt ad deũ. i. in sacramentis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est.) tota virtus sacramentorũ a passione Christi deriuatur, quæ est Christi, secundum quòd est homo: cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secundum C passionem dicitur modico ab angelis minoratus, vt patet Heb. 2. et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad angelos: sciendũ tamen, quòd sicut deus virtutem suam non alligauit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligauit

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum septimum.*

IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, an secundum communem cursum ordinis instituti a deo, angeli possint ministrare sacramenta.

¶ In corpore articuli, quatuor fiunt. Primo respondetur quæsito. deinde ad bonitatem doctrinæ, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: vbi tria dicuntur, vt patebit.

¶ Quo ad primum, conclusio est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum deriuatur a Christo patiente, ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duobus. E Primo, ex dissimilitudine naturæ: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiens inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, vt contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quòd potest conferri angelis quod administrarent sacramenta. Probatur, quia deus non alligauit virtutem suam ministris ecclesiæ, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem Scotus in 4 senten. dist. 6. q. 1. opinatur oppositum, tenens, quòd omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentũ aliquod cõferre, saltẽ baptismũ. Et ratio sua est: quia potest abluere

aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionē faciendi quod facit ecclesia hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem Auctoris positio, ex allatis in litera inuenitur: fundata.n. est super auctoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat, vnde magnum argumentum assumitur ad propositum, quod si maximum ministerium ecclesiæ soli homini cōuenit, ita quòd angelis denegatur (quale est pontificatus) multo magis minima ministeria ecclesiæ, angelis denegātur. Fundatur & super ratione, qua ministri debent assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quòd equinoce vtitur locutione. Locutio enim requisita ad ministrum sacramēti, est actus vitalis loquentis: locutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis, vt patet. Potest quo uua dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniūctum primo, & mediante illo per instrumentum separatum, quod hic nō haberet locum. Et quāuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur somni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministret sacramenta. Et sic patet quod minor Scoti est falsa, vniuoce sumendo rationem verborum: aut maior est falsa, si prolationē verborū sumat quocumque modo præter principalē defectū prædictū, scilicet quòd oportet baptizantem esse Christi ministrū, ac per hoc Christo hoīe non maiorē, sed cōformem in natura.

Sup. q.60. arti.8. cor. & 14. dist. 6. q. 1. art. 2. q.1.& di.7. q.1. artic.1. q.1. ad 3. Et dist.8. q.2. artic.4. q.3. ad 1. & dist. 30. q.1. art. 3. ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauū.*

Titulus clar' est.

ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si uero dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacraméta, quæ sūnt proportionata naturæ ipsorum, faciūt angeli tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

AD 2m dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad cōditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD 3m dicendum, quòd mali homines non habent, quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt mēbra diaboli: & ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secūdum intentionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præt. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intētio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum susceperit: & ita non posset habere certitudinem salutis, præcipue cum quædā sacramenta sint de necessitate salutis, vt infra dicetur*.

G ¶ 3 Præt. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attētus: sed aliquando illi, qui in sacramentis ministrant, non attendunt ad ea, quæ dicunt vel faciunt, alia cogitantes. ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

SED CONTRA est, quòd ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia: quod non est dicendum de operatione sacramentorum. ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

H RESPON. Dicendum, quòd quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad vnum, si illud effici debeat. Ea vero quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi: & ideo oportet quòd determinetur ad vnum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluētis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur, puta cum dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

I AD PRIMVM ergo dicendum, quòd instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo mouetur a principali agente: sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum mouetur, sed etiā quodammodo mouet seipsum, inquantum, sua uoluntate mouet membra ad operandum: & ideo K requiritur eius intētio, qua se subiiciat principali agenti, vt scilicet intendat facere, quod facit Christus & ecclesia.

AD 2m dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur sacramentū: sed hunc defectū in pueris (qui nō habēt intentionē accedendi ad sacramentū) supplet Christus qui interius baptizat, in adultis aūt, qui in-

F ¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet quod determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum. ergo &c. Processus in tur clare patet in litera. Et confirmat: quia verba sacramētalia exprimūt ministri intentionem.

¶ In responsione ad secundum nota primo nonnihil pro claritate literæ, Auctorem referendo primam opinionē, narrare ipsam, primo quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio, ita quod si desit, non perficitur sacramentum: secūdo, quo ad hoc, quod stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacrm sic defectuosum susciperet) supplementum aliūde sortiretur, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hāc opinionem: quia non potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secundo, quòd altera opinio ibidem subiūcta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta quod nō requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius: hic.n.sensus 3dicit expressa doctrinæ Auctoris in vltimo huius qōis articulo dicentis, quod si minister non intendat sacrm conferre talis puersitas tollit veritatē sacri, & inferius in q.68. art.7. ad secundum dicētis, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacrm, esset rebaptisandus, sed sensus huius lrē ex pposito, ad qd loquit Auctor sumēdus est. Aduertēdū est.n., quòd hæc oīa dicūtur hic pro solone difficultatis motæ in arg. s. si mentalis intētio ministri exigeret nullus esset certus se esse vere baptizatum: ad hanc.n. certitudinē nostram,

* q.65. art. 3. & 4.

tendunt sacramentum suscipere, suppleat illum defectum fides & deuotio: sed hoc satis posset dici, quantum ad vltimum effectum, q est iustificatio a peccatis, sed quã tum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quòd per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nũquam imprimitur, nisi per sacramẽtum. et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

AD 3^m^ dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem,* quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandũ, quod facit ecclesia. vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramẽtum: quamuis studiose curare debeat sacramenti minister, vt etiam actualem intẽtionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in homi nis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. 139. Cor meum dereliquit me.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, * intentio ministri est necessaria ad sacramẽti perfectionem: sed fides intentionem dirigit, vt August.† dicit contra Iulianum. ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacrãm.

¶ 2 Præt. Si minister ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus: sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in epistola * contra hæreticos, Omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, a nobis probari debeat, & Leo pa- A pa dicit in epistola † ad Leonem Augustum, manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3 Præt. Illi, qui non habent veram B fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei. & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita: sed excommunicatus non videtur posse conferre ecclesiæ sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius mini- C sterium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit contra Petilianum donatistam: Mementote, sacramentis dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel nõ sint, vel minus sancta sint.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, † quia mi- D nister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est,* ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentũ præbere, dummodo cetera adsint, E quæ sunt de necessitate sacramẽti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest cõtingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramẽtum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciã habere ad salutẽ, & sic talis infidelitas, non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentũ quod exhibet, licet cre-

nostram de susceptis sacramentis intelligẽdum est sufficere intentionẽ ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrũ aut suscipientem contrarium exprimat: ita quòd non intendit Auctor, q hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionẽ eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim coitatur, inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de susceptis sacramẽtis.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q Auctor communicans (vt puto) in vocabulis communi il lius temporis vsui (quia intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dixit hic intentionem habitualem, & statim subiunxit sensum intentum: puta, cum sacerdos accedit, &c.

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias nõ latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & q intentio requisita ad sacramentum non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet, quòd sit secundum virtutem: quod vt meli⁹ intelligas, accipe exemplum. habens habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quãdo actualiter attendit ad ius reddendum, tunc vero habitualiter intendit iustum, cum tenet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consueuit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagatur ad impertinentia: ita quòd non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc q accedit ad iudicis officiũ faciendum in actibus: q exercet iu-

dicijs, quãtũcũque euagetur, semper intẽdit iustum virtualiter, ea rõne, quia semper perseuerat, vis primæ intentionis, qua primo proposuit facere iudicis offm. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: q a per modum habit⁹ perseuerat, nam & dormiente, & d'stra cto hoie, pseuerat.

¶ Et hæc est, quæ sufficere dr ad sacramẽta, & vere sic est: sufficit.n. ad confectionẽ eucharistiæ, quòd sacerdos vadat ad altare, vt dicat Missam, etiam si per totam Missam euagetur mẽs eius.

¶ Aduerte secundo documentum Auctoris, scilicet quòd studiose debet minister operam dare vt etiam actual ter intendat &c. non esse intelligendum in actu signato, sed in actu exercito. Non enim studendum est, vt habeamus hoc in mente actualiter ego in eo do conficere, sed studendum vt actualiter mens nostra ad ea quæ sunt consecraonis, attendat, puta ad prolationẽ distinctẽ formę, ad reuerentẽ contrectationẽ materiæ, ad futurã tunc ineffabilem plentiam diuinæ gratiæ in sacramento, vel etiam ipsius Christi, quo ad eucharistiã: hoc est.n. consecrare est actuali intentione in actu exercito.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum nonum.*

Titulus clar⁹ est. ¶ In corpore vna est conclusio cum vno corollario. Cõclusio est: Ad perfectionem sacri, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacris operatur non propria sed Christi virtute. ergo sicut nõ requiritur ad perfectionẽ sacri in ministro charitas, ita nec eius fides. Consequentia pbat. qa fides pertinet ad pfectionem ministri, sicut & charitas.

*Ali actualem.

4. dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2.

* art. ꝓced.

† Id habet August. in præfat. ps. 31. non longe añ med. tom. 8.

* libr. epist. 12. non remote a fin. Incipit: cũ simul in cõ silio.

† Leo I epi. qua incipit: Literas clementiæ tuæ, a med.

* lib. 2. c. 47 circa finem tom. 7.

* art. 5. huius quæst. & q. 64. artic. 5. & 6.

* art. 5. & 6. huius q.

Quam non requiri probator ex eo, ꝙ mali homines possunt ministrare sacramenta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

¶ In responsionibus argumentorum, memento eorum, quæ diximus in artic. 6. de suscipientibus sacraméta ab indignis quãdo peccant. Et iuxta illa intellige quæ hic dicuntur, addendo ꝙ præcisi manifeste ab ecclesia, si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, non peccarent, immo tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solennitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares ratiõe superius dicta: quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuenientis necessitatem patienti.

†Art. 8. huius quæst.

¶ In respõsione ad secundum, aduerte incidẽter quòd purgatio Cypriani martyris, de qua Aug. loquitur, non usq; venialis pcti fuit, tum, quia cũ charitate stabat error ille, vt Augustini verba sonãt: tum, quia tempore illo non erat per ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra ecclesiam.

*c. 16. vsq; ad mediũ, to. 3.

†epist. 65. a med. illius.

dat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectũ, non tamen ignorat quòd ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. vnde non obstãte infidelitate, potest intendere facere id quod facit ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut supra dictum est,† minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, ex cuius fide suppletur id, qđ deest fidei ministri.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum, formam ecclesiæ non seruant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti: quidam vero seruant ecclesiæ formam, & tales conferũt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti: et hoc dico, si sunt manifeste ab ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso quòd aliquis accipit sacraméta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. vnde Aug.* dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissime tene & nullatenus dubites, extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam nõ redierint, baptismo cumulari perniciem. Et per hũc modum dicit Leo papa,† in sede alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramétum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse, credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. vnde August. dicit martyrem Cyprianum, qui apud hereticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita vsque ad triumphum martyrij secuta sunt, vt charitatis, qua excellebat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd potestas ministrandi sacraméta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, vt ex supradictis patet.* et ideo per hoc, quòd aliquis ab ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtẽdi hac potestate: et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo: & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

* quæst. pręced. art. 5.

Infra q. 74. art. 2. ad 2. Et 4. dist. 6. q. 1. artic. 2. q. 2. & dist. 11. q6. 2. ar. q. 1 3. ad 1. & dist. 10. q6. 1. art. 3. ad 3.

Articvlvs X.

Vtrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Ad decimvm sic proceditur. Videtur, quòd intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, Intentio enim ministri debet conformari intentioni ecclesiæ, vt ex dictis patet.* sed intentio ecclesiæ semper est recta. ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ 2 Præt. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa: sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. ergo multo magis peruersa intentio aufert sacramentũ: puta si aliquis aliquẽ baptizaret, vt postmodum eũ occideret.

¶ 3 Præt. Peruersa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebrosum erit: sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut August. dicit contra Petilianum. ergo videtur, quòd si sit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

Sed contra est, quòd peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum. ergo nec peruersa intentio.

Respon. Dicendum, ꝙ intentio ministri potest peruerti dupliciter. vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare, vt abutatur ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur: et quia prius non dependet a posteriori, inde est quòd talis intentionis peruersitas veritatem sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione grauiter peccat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti vsum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. et ideo minister qui conformat intentionem suam ecclesiæ, quãtum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit qui-

*art. 8. & 9.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum decimum.

Titulus clarus. ¶ In corpore articuli est distinctio bimembris in singulis conclusionibus. Distinctio est: Intentio ministri potest peruerti dupliciter: vel respectu sacramenti, vel respectu alicuius alterius. Prima conclo iuxta primum membrum est: Peruersa intentio respectu sacramenti, tollit veritatẽ sacramenti. Hanc conclusionem Auctor non probat in litera: sed vt manifestam relinquit ex præmissis, scilicet ꝙ intentio ministri requiritur ad sacramẽtum: huiusmodi n. peruersitas tollit intentionem ministri. Secunda conclusio, iuxta secũdum mẽbrum est: Peruersa intẽtio ministri circa consequentia, nõ tollit veritatem sacramenti. Probatur: quia prius non dependet a posteriori.

¶ In responsione ad secundum, aduerte ꝙ intentio ludicra seu iocosa in collatione sacramẽti, potest inueniri dupliciter, vel relata ad ipsum sacramentũ, vel relata ad finem, aut motiuũ, quod administret sacramẽtum. Exemplum primi, si quis nõ intendendo facere qđ facit ecclesia, sed facere actum exteriorem similem actui, quem facit ecclesia, vel derisorie vel delectationis socialia grã aliquos baptizaret: huiusmodi n. iocosa intẽtio tollit veritatẽ sacri: quia tollit intentionem ministri, et đ tali loquitur Auctor in litera. Exemplum secundi: Si quis socialis delectatiõis gratia aliquos baptizaret, intendens tamẽ facere quod facit ecclesia: sicut econtra, si quis delectationis gratia permitteret se baptizari. Huiusmodi enim intentio iocosa non tollit veritatem sacramenti: sicut nec si fuisset intentio auara. puta si propter pecuniam conferret aut susciperet quis baptismũ. Et ratio est: quia iocositas talis non tollit intentionem ministri respectu sacramenti.

quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

Ad 2^m dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

Ad 3^m dicendum, quòd peruersa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius: et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id, quod agit in sacramentis, inquantum est opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

¶ Super Quaestionis sexagesimaquinta Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter ponuntur sacramenta ecclesię septem. Manifestatur hæc conclusio dupliciter, primo secundum propriam doctrinam, secundo, iuxta aliorum traditionem.

¶ Quo ad primum, distinguit duos fines sacramētorum, vnus est perfectio hominis in his, quæ Christiani sunt cultus: alter est remedium peccatorum. Et probat sic conclusionem: sacramenta ecclesiæ ad vtrūque dictum finem conuenienter ponuntur in numero septenario. ergo &c. Antecedens manifestat primo respectu primi finis (di scenso progressu) numerando septē perfectiones opportunas cultui Christiano, quæ sunt, vita, robur, conseruatio, curatio, restitutio, potestas, & ppagatio, & assignando singulorum rationem, vt in litera clare patet. Deinde declarat antecedes respectu secundi finis, assignando septem defectus, qui clare patent in lra.

4 dist. 2. q. 1. art. 2. Et 4 cōt. c. 58. lib. 1. cor. prin.

¶ Quo ad secundum, clare apparet recitata positio absque alia expositiōe.

QVAESTIO LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de numero sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

§ Primo, Vtrum sint septem sacramenta.

§ Secundo, De ordine eorum ad inuicem.

§ Tertio, De comparatione eorū.

§ Quarto, Vtrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant esse septem sacramenta ecclesiæ.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina, & ex virtute passionis Christi: sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio: vna enim oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos, vt dicitur Hebr. 10. ergo non debuit esse, nisi vnum sacramētum.

§ 2 Præt. Sacramentum ordinatur cōtra defectum peccati: hic autem est duplex, scilicet pœna & culpa. ergo sufficeret eē duo sacra.

§ 3 Præt. Sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticæ hierarchiæ, vt per Diony.† patet: sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones hierarchicæ, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio. ergo non debent esse, nisi tria sacramenta.

†ca. 5. eccl. hierar. p. 3.

§ 4 Præt. August. dicit 19. contra Faustum, sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora, q̄ sacramenta veteris legis: sed in veteri lege nō erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi & extremę vnctioni. ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta nouæ legis.

*l. 19. c. 13 to. 6

§ 5 Præt. Luxuria non est grauius inter cetera peccata, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt:† sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonij.

†2. 2. q. 154. ar. 3.

6 Sed contra videtur, quòd sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa: sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in ecclesia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, cōsecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plura sacramenta quàm septem.

§ 7 Præt. Hug.* de sancto Victore dicit, quòd sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & sacrificia: sed sacrificium ecclesiæ est vnum sacramentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

*li. 1. de sacra. par. 12. cap. 10

§ 8 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale: sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem, pœnitentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) sacramenta ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his, quę pertinent ad cultum dei, secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroq; autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta: vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis perficitur. Vno modo, quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem suiipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, acquirendo. s. aliquam vitæ perfectionem: alio modo per accidens, s. remouendo impedimenta vitæ, puta ęgritudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita, tripliciter. Primo quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere: & loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem: & loco huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur Spiritussanctus ad robur. vnde dicitur discipulis iam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius, in vita spirituali est eucharistia: vnde dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritualiter impassibilem vitam: sed quia homo incurrit interdū & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatū, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate: quę quidem est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanitatem restituit, & loco huius in spirituali vita est pœnitentia, secūdum illud Psal. 40. Sana animam meā, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conueniētem diætam & exercitium, & loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, q̄ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratū reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam cōmunitatem dupliciter. vno modo

*q. 62. ar. 5. & q. 63. artic. 1.

per hoc, quòd accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Hebr. 7. quòd sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimoniũ tam in corporali quàm in spirituali vita, eo quòd est non solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundũ quòd ordinantur contra defectum peccati. nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum: pœnitentia contra actuale peccatum, post baptismum commissum: extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiã sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: ordo contra dissolutionem multitudinis: matrimonium in remedium contra concupiscentiã personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei respondet baptismus, & ordinatur cõtra culpam originalem: spei extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ ordo, & ordinatur contra ignorantiam: iustitiæ pœnitentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem agẽs principale vtitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operũ. Et similiter virtus diuina & passio Christi operãtur in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

AD 2^m dicendum, quòd culpa & pœna diuersitatem habent, & secundum speciem, inquantum sunt diuersæ species culparum & pœnarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secundum hoc, oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis * patet.

* In corp. art.

AD 3^m dicendum, quòd in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri ecclesiæ, ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramenta accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quędam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Diony. * pertinent ad baptismum, & propter recidiuum secundario pertinent ad pœnitentiam, & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad eucharistiam.

* c. 5. par. 1. circa fin.

AD 4^m dicendum, quòd in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritussancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri testamento. & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere: nihilominus tamen sacra- F menta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

AD 5^m dicendum, quòd contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiã eius, quæ rationem absorbet.

AD 6^m dicendum, ꝙ aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouendo prohibens, sicut aqua benedicta ordina- G tur contra insidias dæmonum, & cõtra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam eucharistiæ.

AD 7^m dicendum, ꝙ oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quàm in lege Moysi ordinatę, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia: & ideo non sunt sacramenta.

AD 8^m dicendum, ꝙ ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum H sacramentum nouæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiusmodi: quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: sed de hoc suo loco * dicetur.

*Non complevit morte præventus.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta conuenienter ordinentur secundum modum prædictum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd inconuenienter sacramenta ordinentur secun- I dum modum prædictum. † Vt enim Apostolus dicit primæ Corinth. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale: sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quę est spiritualis. ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

4. dist. 2. q. 1. art. 3. Et dist. 7. q. 1. art. 1. q. 1. Et Eph. 5. fin. Art. præced.

§ 2 Præt. Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem K agendi actiones sacramentales: sed agens est prior sua actione. ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

§ 3 Præt. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimẽtum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. ergo eucharistia est prior confirmatione.

§ 4 Præt. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: sed

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ quintæ Articulum secundum.*

IN titulo intellige per ordinem, secundum modum prædictum, ordinẽ, quo numerata sunt sacramenta in præcedenti articulo, videlicet baptisma, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæritur enim an sic conuenienter ordinentur.

¶ In corpore prima conclusio est: Inter sacramenta vltimo ponuntur ordo & matrimonium, matrimonium tamen post ordinem. Probatur conclusio, quo ad primam partem: quia sicut vnũ est prius multitudine, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, sunt naturaliter priora his, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis: sed reliqua sacramenta sunt vnius personæ,

hæc

hæc autem duo respiciant multitudinem. ergo. Quo ad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quàm ordo.

¶ Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione & eucharistia, posterior ta men est extrema vnctio, pœnitētia. Probatur hęc conclusio quo ad primam partem: quia priora sunt quæ per se ordinantur ad spiritualem perfectionē vnius, quàm illa quæ ordinantur p accidens, sed, &c. Quo ad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis, quæ fit per pœnitētiam, eā vmatione illius, quam facit extrema vnctio.

Ar. præced. ¶ Tertia conclusio est: Inter tria prima sacramenta, baptismus primum, confirmatio secūdum, eucharistia tertium obtinet locum. Probatur: quia prius est spiritualis generatio: deinde forma seu robur, demū consecutio finis.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, an iustus, idest, sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd non, cum dicatur quòd talis non indigeret pœnitentia ad sumptionem eucharistiæ. In oppositum autem est, quia præceptum ecclesiæ est ad omnes vtriusque sexus in annis discretionis constitutos.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos præceptum illud ecclesiæ astringit: quoniam præcepti ecclesiæ de confessione semel in anno, non est nisi determinatio præcepti diuini de confessione: ita quòd dens præceptum confessionem, Ecclesia autē determinat præceptum illud ad tale tempus, ad totiens

D.574. Alias, confessione.

dispositio præcedit perfectionem. ergo pœnitentia debet præcedere eucharistiam.

¶ 5 Præt. Quod est propinquius fini vltimo, est posterius: sed extrema vnctio inter omnia sacramenta propinquior est vltimo fini beatitudinis. ergo debet habere vltimum locum inter sacramenta.

IN CONTRARIVM est, q com muniter ordinantur ab omnibus sacramēta, sicut prius dictum est.[a]

RESPON. Dicendum, quòd ratio ordinis sacramentorum apparet ex his, quę supra† dicta sunt. Nam sicut vnum est prius, quàm multitudo, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis: & ideo vltimo inter sacramenta ponuntur ordo & matrimoniū, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem: matrimoniū tamen post ordinem, eo quòd minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea vero, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, naturaliter sunt priora illa, quæ per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad remouendum accidens nocuum superueniens: cuiusmodi sunt pœnitentia & extrema vnctio. Posterior tamen est naturaliter extrema vnctio, quæ conseruat sanationem, q pœnitētia, quæ inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quòd baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est[d] prius: & deinde confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & postmodum eucharistia, quæ ordinatur ad perfectionem[e] finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium, secundum q ordinatur ad animalem vitam, est naturæ officium: sed secundum quod habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum: & quia minimū habet de spiritualitate, vltimo ponitur inter sacramenta.

AD 2m dicendum, quòd ad hoc

A quòd aliquid sit agens, præsupponitur q sit in se perfectum: & ideo priora sunt sacramēta, quibus aliquis in seipso perficitur, quàm sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfector aliorum.

AD 3m dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentū,

B sicut causa eius, & subsequitur augmentum, sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute: & ideo potest eucharistia præmitti confirmationi, vt Diony. facit in lib. de cælest. hierar. & potest postponi, sicut Magister facit in 4. sententiarum.

AD 4m dicendum, quòd ratio illa recte procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, vt præparatoria ad eucharistiam: sed hoc non est verum: nam si aliquis

C esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitētia ad sumptionem eucharistiæ. Et sic patet, quòd per accidens pœnitentia præparat ad eucharistiā, scilicet supposito peccato: vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu domine iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis.

AD 5m dicendum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam,[a] est vltimum inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectio-

D nem vnius personæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum eucharistiæ non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quàm bonum vnius, vt dicit 1. Ethic.[a] sed matrimoniū ordinatur ad bonum com

E mone speciei humanæ, per viā generationis: sacramentum autem eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. ergo non est potissimum sacramentorum.

¶ 2 Præt. Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrū conferuntur: sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur, nisi

diuino, quod per se notū est esse verissimum ex eo, q præcepta ecclesiæ se habent ad diuinum præceptum, vt contractio & limitatio quædam: quòd au em diuinum præceptum de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, probatur, & in hac litera fulta auctoritate sacræ scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est, nullum sacramentum directe ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc verum esse de sacramento pœnitentiæ, & ex communi theologorum doctrina inter conditiones confessionis ponente, q sit integra, quòd nō nisi de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur: quia canon ipse expresse dicit, quòd quilibet confiteatur, peccata sua omnia, quod est impossibile intelligi, nisi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis testantur, quòd ad solos existentes in peccato mortali dirigitur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquintæ Articulum tertiū.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo sunt. Primo, respondetur quæsito vna conclusione: Sacramentum eucharistiæ est potissimum inter omnia sacramenta. Probatur tripliciter, vt patet in litera. Secūdo, comparantur reliqua sacramenta inter se, & multa dicuntur satis clare.

In argum.

¶ Dubium tamen vnum restat in hac litera, circa id quod dicitur, quòd extrema vnctio præparat ad eucharistiam: oppositum enim apparet ex eo, quòd extrema vnctio datur post viaticum.

¶ Ad hoc dicitur, q Auctor loquitur de effectu extremæ vnctionis secundum se: cum sit enim sanatio quædā, secundū se ordinatur ad perfectam eū Christo coniunctionem animæ, quæ per eucharistiam fit. Vtus autem postponendi extremam vnctio-

4. di 7. q. 1. art. 1. q 3. co. Et di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. c6. cap. 74. Et veri. q. 27. ar. 4 cor. ſi. *lib. 1. ethi. cap. 2. in fi. tom. 5.

&c. pata semel in anno &c. Sed præceptum diuinū non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato. ergo determinatio illius præcepti, per ecclesiam non obligat ta em ho minem. Et stat vis rationis in hoc, q nullus comprehenditur sub præcepto ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto

nem, aliunde sumitur, de quo infra.

¶ In responsione ad secundum, dubium quoque occurrit, quo modo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium, spectans ad officium principis, cum dictum sit, confirmationem conferre robur, quod constat non esse officium speciaus

ctis ad principem. ¶ Ad hoc dicitur, quia cõfirmatio datur in robar confitendi fidem Christi crucifixi, qui est gétibus stultitia, & iudæis scandalũ, confirmatio est velut constitutio militis. Nã militares actus pugilum fidei in robusta cõfessione cõsistunt. vnde quia officiũ militare est officium spectans ad principem (eius est enim cõdere milites, atque ipsos ducere) ideo in litera dicitur, quòd confirmatio est in officiũ spectans ad principem.

per episcopum, qui est maior minister, q̃ simplex sacerdos, per quẽ confertur eucharistiæ sacramentũ. ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 3 Præt. Sacramenta tanto sunt potiora, quãto maiorem virtutem habent: sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio & ordo, quod non facit eucharistia. ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶ 4 Præt. Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent, & nõ econuerso: sed ex baptismo dependet eucharistia: non enim potest aliquis eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. ergo baptismus est potior eucharistia.

Ca. 3. eccl. hierar. non remote a princ. SED CONTRA est, quòd Dion.* dicit 3. cap. ecclesi. hierar. quòd non cõtingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam eucharistiam. ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiæ est potissimũ inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, vt ex supra dictis patet:* semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationẽ. (quæst. 62. ar. 4. ad 3.) Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimoniũ etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & ecclesiæ: cuius vnitas per sacramentum eucharistiæ figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorũ. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consummantur, vt Diony.† dicit 3. ecclesi. hierar. sicut patet, quòd ordinati cõmunicant, & etiam baptizati, si sint adulti. (Ca. 3. eccl. hierar. circa princ.) Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentũ ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est,* ordinantur ad vitam Christianã, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervenientis defectus: quę tamen extrema vnctio cõparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis. (Ar. 1. huius quæst.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cõmune bonum corporaliter: sed

F bonum commune spirituale totius ecclesiæ continetur substantialiter in ipso eucharistiæ sacramento.

AD 2ᵐ dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis: & ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in ecclesia. Per sacramentum vero eucharistiæ nõ deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.* In corp. ar.

AD 3ᵐ dicendum, quòd character sacramentalis, sicut supra dictum est,† est quædam participatio sacer- q. 63. art. 3.
G dotij Christi. vnde sacramentum quod ipsum Christum cõiungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem.

AD 4ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic. n. baptismus, cum sit maxime necessitatis, est potissimum sacramentorum: sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.
H

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullum sacramẽtum est superfluum: quia deus nihil facit frustra. ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶ 2 Præt. Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex
I aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, ita de eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaveritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. ergo sicut baptismus est sacramentũ necessitatis, & ita eucharistia.

¶ 3 Præt. Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dummodo nõ contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, vt infra dicetur:* sed in quo- (q. 68. art. 1. & 2.)
K libet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quòd pueri saluantur* per solum baptismũ, sine alijs sacramentis. (D. 269.)

RESPON. Dicendum, quòd necessarium respectu finis, de quo nũc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc, est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo, dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conuenien-

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquintæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. (4 di. 7. q. 1. ar. 1. q. 2. & q 1. ar. 2. q. 1.)
¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris de necessario ad finẽ, cum singulis conclusionibus. Distinctio est: Necessariũ ad finem est, vel simpliciter, vel vt commodius. Prima conclusio est primo modo necessitatis. Tria sacramenta sunt necessaria ad salutem, scilicet baptismus absolute, pœnitentia supposito peccato mortali post baptismum, & ordo respectu ecclesiæ. Secunda cõclusio est, Reliqua sacramenta sunt necessaria, secundo modo.
¶ Aduerte hic, quòd cum ordo ponitur necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ est sermo de ecclesia simpliciter & absolute, & non de parte aliqua ecclesiæ, quæ ecclesiæ nomen & rationẽ non nisi defectiue haberet, puta de collegio monialium, aut monachorum seu eremitarum sine clericis: hæ enim sui defectum manifestant eo ipso, quòd sine sacramentorum ministro sunt.

conuenienter, sicut equus necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis, sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari: baptismus quidem simpliciter & absolute, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesię: quia vbi non est gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerbiorum 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium vero, ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.* [In corp. ar.]

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, vt Aug.* exponit super Ioan. [Trac. 26. & 27.]

AD 3^m dicendum, quòd licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius: non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

QVAESTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis sacramentis in speciali. Et primo, de baptismo. Secundo, de confirmatione. Tertio, de eucharistia. Quarto, de pœnitentia. Quinto, de extrema vnctione. Sexto, de ordine. Septimo, de matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima, de ipso baptismo. Secunda, de præparatorijs ad baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo, de his quę pertinent ad sacramentum baptismi. Secundo, de ministro huius sacramenti. Tertio, de recipientibus hoc sacramentum. Quarto, de effectu huius sacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primo, Quid sit baptismus, vtrũ scilicet sit ablutio.
¶Secundo, De institutione huius sacramenti.
¶Tertio, Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.
¶Quarto, Vtrum requiratur aqua simplex.
¶Quinto, Vtrũ hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.
¶Sexto, Vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.
¶Septimo, Vtrum immersio sit de necessitate baptismi.
¶Octauo, Vtrum requiratur trina immersio.
¶Nono, Vtrum baptismus possit iterari.
¶Decimo, De ritu baptismi.
¶Vndecimo, De distinctione baptismatum.
¶Duodecimo, De comparatione baptismatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum baptismus sit ipsa ablutio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: baptismus autẽ permanet. ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillũ, & custodia, & illuminatio, vt Damas.* dicit in 4. lib. [*lib. 4. c. 10. circa med.]

¶2 Præt. Hugo de sancto Vict.† dicit, q̃ baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata p verbum dei: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. ergo &c. [†Hugo li. 2 de sacra. in par. 6. ca. 2. in princ.]

¶3 Præt. August. dicit* super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio. [Trac. 80. in Ioan. post med. to. 9.]

SED CONTRA est, quòd dicitur eccles. 34. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPON. Dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria cõsiderare, aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid vero quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signũ interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo.* de sancto Victore. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, q̃

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum primum.*

TItulus vt sonat sumendus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo distinguuntur tria considerabilia in baptismo, deinde singula sigillatim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et primũ quidem clare patet in litera. De secundo autem duo vltima, scilicet res & sacramẽtum, & res tantũ, in calce corporis articuli patent. Primum vero, scilicet, sacramẽtum tantum habet aliquid manifestũ, scilicet quod est exterius quoddã sensibile signũ interioris effectus: quod etiã probatur, quia hæc est ratio sacramẽti. Habet autem aliquid ambiguum, an scilicet hoc externum sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubij, quia ambo hæc sensibilia inueniuntur materialiter cõcurrere & necessario exigi ad baptismum, nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiæ. Et propterea refert Auctor primo opinionẽ quæ videtur Hugonis, q̃ est aqua, & reprehendit ipsam, tali rõne: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentũ: sed in aqua non perficitur sanctificatio. ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouę legis sanctificationẽ operantur. Deinde approbat opinionẽ Magistri sententiarum, scilicet quòd baptismus est ablutio, quam sic probat. In aqua baptismali est quædã sanctificationis virtus instrumentalis, nõ permanẽs, sed fluẽs in hominem, qui est verę sanctificationis subiectum. ergo sacramentum perficitur in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ est ablutio. [4. dist. 3. ar. 1. Et 4. cõt. cap. 60.]

¶ Circa hanc partẽ dubium occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si maior illa est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentũ, vbi perficitur sanctificatio, & propterea infertur, in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa nõ perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quòd ablutio non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui abluitur.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ maior quidẽ est vera: sed diuersa ratio subsumptorum, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt recta inferatur, aquã non esse sacramentum, & non teneat illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est res permanens, ablutio vero est res successiua. Et quia vnumquodq; est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differũt in modo [Posita in argu. 2. & loco ibi citato.]

modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur q aqua esset sancta: quia est in se quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaret. Si vero ponitur quòd in ablutione perficiatur sanctificatio, nō sequitur quòd ipsa ablutio fiat ex huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed abluti: nec est in seipsa, sed in abluto, ac p hoc, non ea ratione sanctificationem sortitur, vt sui ipsius sit, sed vt abluti sit: hoc est, vt ablutus sanctificetur per ipsam deferentem sanctificationem in ablutum. Et (vt vno verbo dicatur) q ablutio importat terminum, qui abluitur, perfici sanctificationem in ablutione intelligitur secundum suum terminum, seu in incluso termino: quod de aqua non potest intelligi: quia significat rem permanentem, & non sē transeuntem in alium, sicut est ablutio. Vnde & in litera probatur, ablutionem & non aquam esse sacramentum: quia virtus instrumentalis ibi existens est quædam sanctitas duēs in hominem, qui baptizat: fluens autem nō est aqua, sed ablutio.

Lib. 4. di. 3. in princ.

q. 63. art. 5.

† loco citato in arg.

est materiale elementum, & in definitione baptismi dicit, quòd est aqua: sed hoc non videtur esse verum: cum enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In aqua autem perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, nō permanens, sed fluens in hominē, qui est veræ sanctificationis subiectum: & ideo sacramentum non G perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominē, quæ est ablutio: & ideo Magister* in 3. dist. 4. sentent. dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentū, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem, & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

H Ad primum ergo dicendum, quòd id, quod est sacramentū tantum in baptismo, transit: permanet autem & id, quod est sacramētum & res, scilicet character & id, quod est res tantum, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter, vt supra dictū est,* iustificatio aūt permanet, sed amissibiliter. † Damas. ergo baptismū definiuit, nō quantū ad id, qđ exterius agitur, quod est sacramentum tantum: sed quantum ad id, qđ est interius. vnde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam, inquantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono: duo etiam posuit pertinentia ad vltimam rem sacramenti, scilicet regenerationem, quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiæ, & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit, secundū illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicitur fidei sacramentum: & similiter Dion. baptismum definiuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. eccles.† hierar. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus. Et iterum* in ordine ad cælestem gloriam, quæ est vltimus finis sacramentorum, cum subdit, ad supercælestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. & iterū quantū ad principiū spiritualis vitæ, per hoc qđ subdit, † sacræ & diuinissimæ nostræ regenerationis traditio.

Cap. 2. eccl. hierar. aun pcal a princip.

* eodē loco nūc dicto.

† eod. c. præ dicto, parū a princ.

In corp. ar.

An 2m dicēdum, quòd sicut dictum est,* opinionē Hugonis de sancto Victore, in hac parte sequi non oportet: potest tamen verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi prin- F cipium, & sic erit prædicatio per causam.

An 3m dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit sacramentū, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementū per vsum ablutionis: & hoc etiam signat verbū, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo &c.

Articulus II.

Vtrum baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd baptismus G fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum: sed passio Christi operatur in sacramentis nouæ legis. ergo passio Christi præcedit institutionem sacramentorum nouæ legis, & præcipue institutionem baptismi, cum Apostolus dicat Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus &c.

4. dist. 3. ar. 5. Et dist. 8. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2.

§ 2 Præt. Sacramenta nouæ legis H efficaciā habent ex mandato Christi: sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem & resurrectionem suam, dicens, Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine patris, &c. vt habetur Matth. vlt. ergo videtur quòd post passionem Christi, baptismus fuerit institutus.

§ 3 Præt. Baptismus est sacramentum necessitatis, vt supra* dictum est, & ita videtur, quòd ex quo baptismus institutus fuit, hoīes obligarentur ad baptismū: sed ante passionem Christi, homines nō obligabantur ad baptismū: I quia adhuc circumcisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus. ergo videtur quòd baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

Quæst. præced. ar. 4.

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in quodam sermone de epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omniū peccata abluit aqua: sed hoc fuit ante Christi passionē. ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

In ser. 3. dominicæ infra oct. epipha. a med. tom. 10.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est supra,* sacramenta ex sui institutione habent, q conferant gratiam: vnde tunc videtur aliquod sacramentū institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, K quando Christus est baptizatus: vnde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum: sed necessitas vtendi hoc sacramento, indicta fuit hominibus post passionē & resurrectionem: tū, quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptismum configuraē homo passioni & resurrectioni Christi, inquantū moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam: & ideo oportuit Christū prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se cōfigurandi morti & resurrectioni eius.

q. 62. art. 1. D. 683.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi

Super Quæstionis sexagesimasextæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

In corpore ponitur vna distinctio bimembris: Institutio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramētum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponuntur singulæ cōclusiones iuxta singula membra. Prima cōclusio est. Baptismus institutus est, quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia tunc habuit vim regeneratiuā. Secunda conclusio est. Baptism' institutus fuit quo ad necessitatem vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionem. Probatur dupliciter, vt clare patet in litera.

Christi passione, inquantum eam præfigurabat: aliter tamen quam sacramenta veteris legis. nam illa erant figuræ tantum, baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris arctari* per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre: & ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri, & præcipue in populo Iudæorum, apud quẽ oĩa facta figuralia erant, vt Aug.* dicit cõtra Faustũ. Post passionẽ vero & resurrectionẽ, non solum iudæis, sed et gentilibus sub præcepto necessitatẽ baptismi imposuit, dicens, Euntes docete omnes gentes.

Al. aggrauari.

Lib. 4. ca. 2. circa med. præcipue, tom. 6.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepta ponuntur: quod quidem nõ fuit ante passionem, vt dictum est:* quod enim dominus ante passionem Nicodemo dixit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolute probatur ex institutione diuina. Quo ad cõgruentiam vero probatur in litera quadrupliciter, in qua omnia clara sunt.

4. d. 3. ar. 3 q. 1. Et dist. 17. q. 3. art. 4. q. 3. Et 4. cõ. c. 59. Et quol. 1 art. 10 cor. Et Io. 3.

*Dam. lib. 4. ca. 10. circa med.

Articvlvs III.

Vtrum aqua sit propria materia baptismi.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dion. & Damas.* habet vim illuminatiuam: sed illuminatio maxime competit igni. ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua; præsertim cum Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritusancto & igni.

¶ 2 Præt. In baptismo significatur ablutio peccatorũ: sed multa alia sunt ablutiua, quam aqua: sicut vinũ, & oleũ, & hmõi alia. ergo etiam in his potest fieri baptismus. non ergo aqua est propria materia baptismi.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, vt supra dictum est:* sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. ergo videtur quòd etiã in sanguine possit fieri baptismus: qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

Supra q. 62. a. 5.

¶ 4 Præt. Sicut August. & Beda dicunt, Christus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis: sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus, & ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

¶ 5 Præt. Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquã, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret: sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

*Sed contra est, quòd dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nõ potest introire in regnum dei.

Respon. Dicendum, quòd ex institutione diuina, aqua est propria materia baptismi; & hoc conuenienter. Primo quidem, quantũ ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitã, quod maxime congruit aquæ. vnde & semina, ex quibus generantur omnia viuentia .s. plantæ & animalia, humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod, quidã philosophi posuerunt aquam omnium rerum principiũ. Secundo, quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lauat, ex quo cõueniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum: sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris, & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis: sua diaphanitate est luminis susceptiua: vnde cõpetit baptismo inquantũ est fidei sacramentũ. Tertio, quia conuenit ad repræsentãdum mysteria Christi, quibus iustificamur. Vt.n. dicit Chrys.* super illud Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. sicut in quodam sepulcro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde nouus rursus ascendit. Quarto, quia ratione suæ communitatis & abundantiæ est conueniens materia necessitati huius sacramenti: potest enim vbique de facili haberi.

Homil. 24. in Ioan. circa med. to. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiue. Ille autẽ qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, vt dicitur Ro. 10. Et ideo magis cõpetit aqua baptismo, quàm ignis: quod autẽ dicitur, baptizabit vos in Spiritusancto & igni, potest per ignẽ, vt Hier.† dicit, intelligi Spiritussanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit, vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio, vt Chrys.* dicit super Mat. quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar.† dicit super Matth. baptizatis in Spiritusancto, reliquum est consumari igne iudicij.

Sup istud verbũ Mat. 3. tom. 9. *hom. 3. in opere imperf. to. 2. †Hilar. ca. 2. in Mat. post med. illius.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd vinum & oleum non communiter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, sicut aqua.

Ad 3ᵐ dicendũ, quòd ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum: sanguis autem ad redimendum: & ideo sanguis competit sacramento eucharistiæ: aqua autẽ sacramento baptismi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd virtus Christi deriuata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci: sed propter similitudinẽ speciei. vnde dicit Aug.* in quodam sermone epiphaniæ. Quæ de saluatoris baptismate benedictio fluxit, tamquàm fluuius spiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuersorum fontium venas impleuit.

In ser. 1. dominicæ int. oct. Epiph. a med. to. 10.

Ad 5ᵐ dicendum, quòd illa benedictio quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi: sed pertinet ad quandam solennitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

Articvlvs IIII.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum quartum.*

In titulo simplex sumitur, vt distinguitur contra admixtum, compositum, & quo-

4. dist. 3. ar. 3. q. 1. Et 4. cap. 58.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd ad baptis-

quomodolibet adiunctum.

¶ In corpore tria fiunt. Primo, distinguuntur modi, quibus aqua amittere potest simplicitatẽ. Secundo, respondetur quęsito de aqua transmutata per artẽ. Et tertio, respondetur quæsito de aqua trãsmutata per naturam. Et clare patent omnia in litera.

Lib. 2. cap. 3. tom. 2.

mum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosophum in lib. Meteor. † & tamen in tali aqua potest fieri baptismus, ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ 2 Præt. In solenni celebratione baptismi, aquæ infunditur chrisma: sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquę. ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismũ.

Ar. praeced.

¶ 3 Præt. Aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, fuit signum baptismi, vt dictum est: *sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quòd in corpore misto, cuiusmodi fuit corpus Christi, non sunt elementa in actu. ergo videtur quòd nõ requiratur aqua pura, vel simplex ad baptismum.

¶ 4 Præt. Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi: & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balneorum, quæ trãseunt per venas sulphureas, sicut & lixiuium colatur per cineres. ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶ 5 Præt. Aqua rosacea fit per subtiliationem a rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus: sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluuialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. cum igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

Ar. praeced.

SED CONTRA est, quòd propria materia baptismi est aqua, vt dictum est: † sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

RESPON. Dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo, per mistionem alterius corporis, alio modo per alterationem: vtrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam: ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest: sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi [d] forte apponendo proprium agens ad propriam materiam: sicut ignem combustibili, per quem modum a quibusdam quædam animalia per putrefactionem generãtur. Quæcumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue commiscendo, siue alterando, non transmutatur species aquæ: vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte admisceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositum magis sit aliud quàm aqua: sicut lutum magis est terra quàm aqua, & vinum lymphatum magis est vinum quàm aqua: sed transmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem speciem aquæ soluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substãtia alicuius corporis misti: sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole,

D. 240.

F quàm etiam per mistionem: sicut patet de aqua fluminis turbida ex permistione terrestrium partium. sic ergo dicendum est, quòd in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo nõ soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ penes nos sunt, nõ est tanta, quòd soluat speciem aquæ: & ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

AD 2[m] dicendum, quòd admistio chrismatis, non soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiusmodi: nisi forte sit facta tãta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd

G liquor plus habeat de aliena substantia, quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

AD 3[m] dicendum, quòd aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, nõ fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt: in tali enim humore non posset fieri baptismus: sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua [d] pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra manichæorum errorem, vt scilicet per aquam, quæ est vnum quatuor elementorũ, ostẽderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis, per sanguinem vero ostenderetur esse compositũ ex quatuor humoribus.

D. 238.

H

AD 4[m] dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mistis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc, quòd transeunt per aliqua corpora.

AD 5[m] dicendum, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. vnde in ea non potest fieri baptismus, & eadem ratione nec in aquis alchimicis, sicut nec in

I vino. Nec est eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generãtur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorũ ex aquis: minimũ autem est ibi, de liquoribus corporum mistorum: qui tamen per huiusmodi sublimationem, virtute naturæ, quæ est fortior arte, resoluuntur in veram aquam, quod ars facere non potest. vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis misti, quod de aquis rosaceis, & aquis alchimicis dici non potest.

K

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ *Super Quæstionis sexagesimasexta Articulum quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc nõ sit conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro: sed in sacramento minister agit, vt in instrumentum, vt supra dictum est, †. principale autem agens in baptismo est Chri

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo &c. Probatur: Baptismus per suam formam consecratur. ergo oportet quòd in forma baptismi exprimatur illius causa. ergo oportet in forma baptismi de duplici, scilicet principali & instrumentali

Infra q. 84. ar. 3. cor. Et 4. di. 3. ar. 2. q. 2. Et 1. Cor. 1. lec. 2.

† quæst. 64. ar. 1.

ſtus, ſecundum illud Ioan. 1. Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem, hic eſt qui baptizat. inconuenienter ergo miniſter dicit, Ego te baptizo: præſertim quia in hoc quòd dicitur baptizo, intelligitur ego, & ſic videtur ſuperflue apponi.

§ 2 Præt. Non oportet quòd ille qui aliquem actũ exercet, de actu exercito faciat mentionem: ſicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem ſimul tradidit præceptum B baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes &c. ergo nõ oportet quòd in formà baptiſmi fiat mentio de actu baptiſmi.

§ 3 Præt. Ille, qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta ſi ſit ſurdus aut puer: fruſtra autẽ ad talem ſermo dirigitur, ſecundum illud eccleſ. 32. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. ergo inconuenienter dicitur, Ego C te baptizo, ſermone directo ad eum, qui baptizaretur.

§ 4 Præt. Contingit ſimul plures baptizari & a pluribus: ſicut Apoſtoli baptizauerũt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Act. 2. & 4. non ergo debet forma baptiſmi determinari in ſingulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: ſed poteſt dici, nos vos baptizamus.

§ 5 Præt. Baptiſmus virtutem habet a paſſione Chriſti: ſed per for- D mam baptiſmus ſanctificatur. ergo videtur quòd in forma baptiſmi debeat fieri mentio de paſſione Chriſti.

§ 6 Præt. Nomen deſignat proprietatem rei: ſed tres ſunt proprietates perſonales diuinarũ perſonarum, vt in prima parte dictũ eſt. †non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, ſed, in nominibus.

§ 7 Præt. Perſona patris non ſolum ſignificatur nomine patris, E ſed etiam nomine innaſcibilis & genitoris: filius autem ſignificatur nomine verbi & imaginis & geniti: Spiritus etiam ſanctus poteſt ſignificari nomine doni & amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptiſmus.

SED CONTRA eſt, quod dominus dicit, Mat. vlt. Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti.

RESPON. Dicendum, quòd baptiſmus per ſuam formam conA ſecratur, ſecundum illud epheſ. 5. Mundans eã lauacro aquæ in verbo vitæ, & Auguſt.[a] dicit in lib. de vnico baptiſmo, quòd baptiſmus verbis euangelicis conſecratur: & ideo oportet, quòd in forma baptiſmi exprimatur cauſa baptiſmi: eſt autem eius duplex cauſa. vna quidem principalis, a qua virtutem habet, quæ eſt ſancta Trinitas: alia autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter, qui tradidit exterius ſacramentum: & ideo oportet, in forma baptiſmi, de vtraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cum dicitur, Ego te baptizo: cauſa autem principalis, cum dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritusſancti. vnde hęc eſt conueniens forma baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur inſtrumento, ſicut immediate agenti: attribuitur autẽ huiuſmodi actio principali agenti, ſicut in cuius virtute inſtrumentum agit: & ideo in forma baptiſmi conuenienter ſignificatur miniſter, vt exercens actum baptiſmi, per hoc quòd dicitur, Ego te baptizo: ſicut & ipſe dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens, Baptizantes eos &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, vt in cuius virtute ſacramẽtum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritusſancti: non enim Chriſtus baptizat ſine Patre & Spiritu ſancto. Græci autẽ non attribuunt actum baptiſmi miniſtris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego ſum Pauli, & ego Cephæ: & ideo dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti, talis, in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. quod autem additur, Ego, in forma noſtra non eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad maiorem expreſſionem intentionis.

AD 2[m] dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri poteſt, oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat: quod quidem nõ fit per hoc, quòd dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritusſancti: quia omnia in tali nomine facere debemus, vt habetur Coloſſ. 3. & ideo, ſi non exprimatur actus baptiſmi vel per modum noſtrum, vel per

tali, cauſa fieri mentionem. ergo hæc eſt conueniens forma, Ego te baptizo &c. Antecedens probatur auctoritatibus Apoſtoli & Auguſt. præſupponendo ſupradicta, ſcilicet quod verba ſint formæ ſacramentorum. Prima cõſequentia nõ aliter probatur in litera, ea forte ratione, quia cõſecratio per formam, hoc eſt verba, manifeſte dependet a cauſa efficaciam ſanctificatiuam dante verbis. Secunda vero conſequẽtia probatur: quia baptiſmus duplicem habet cauſam.

¶ Et nota, quòd hęc conſequentia cum ſua probatione quo ad cauſam inſtrumentalem, non niſi de congruo tenet: quoniam efficacia verborum non eſt a miniſtro, ſed a ſancta Trinitate, quæ eſt cauſa principalis, vnde & Græci in forma baptiſmi nõ exprimunt cauſam inſtrumẽtalem, hoc eſt miniſtrum.

¶ In reſponſione ad quartum tractanda eſſet quæſtio de pluralitate baptizantium, niſi ad tertiũ articulum ſequentis quæſtionis referuaretur: vbi ex propoſito Auctor articulum hunc mouebit: hic enim incidenter tractatur propter illa verba formæ. Ego te &c.

¶ In reſponſione ad ſeptimum, dubium magnum occurrit circa vltima verba, Nec in alijs nominibus perficitur ſacramentum, an vera ſint, vt ſonant. Et eſt ratio dubij: quoniã ſuperius in art. 7. quæſt 60. diximus oppoſitum. Et Auctor met dixit, quod licet verba corrupte prolata nihil ſignificent ex virtute impoſitionis, accipiuntur tamẽ ſignificantia ex accomodatione vſus: & ideo nõ tollitur veritas ſacramenti.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hæc verba Auctoris ſonent non eſſe verum baptiſma, ſi dicatur, Ego te baptizo In nomine genitoris & geniti, & procedentis ab vtroque, & hoc idem ſentiant Scotus & Durandus in 4. diſt. 4. ſent. quia tamen hoc ex ſacræ ſcripturæ auctoritate dependet, & durũ videtur, ideo rationes eorum diſcutiendæ ſunt. Maxima igitur ratio eorum eſt: quia Chriſt' ſic inſtituit Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti: ex hoc enim infertur, vt in qualibet lingua nominibus ſignificantibus Patrem, Filium & Spiritumſanctum, ut notãter dicitur, ſignificantibus, & nõ, cõnotantibus, aut implicite inſinuantibus. Et ratio ſpecialis horum nominum aſſignatur: quia ſignificant ipſas perſonas diuinas, alia vero nomina ſignificant proprietates, aut actus aliquos earum. Reliqua vero omnia, quæ vt probabilia videntur, afferre omittimus, vbi neceſſaria perſcrutamur.

¶ Ad euidentiam difficultatis huius ſciendum eſt, quòd propoſitio illa maxima, Mutatio nominum quo ad ſignificatum tollit veritatem ſacramenti, poteſt, quantũ ad propoſitum ſpectat, intelligi dupliciter, vel quo ad ſignificatũ ex vi nominis, vel quo ad ſignificatum ex accommodatione vſus. Et ſi primo modo fiat mutatio, poteſt fieri vel quo ad ſignificatum formale, vel quo ad ſignificatũ materiale, vel quo ad vtrumque. Verbi gratia, Pater nomẽ paternitatẽ ſignificat formaliter, vt docet Ariſtotel. materialiter vero ſignificat ſubiectum habens paternitatem, quod tamen ſecundum Auicen. principaliter dicitur ſignificari patris nomine, & comprehendendo vtrumque, pater ſignificat habentem paternitatem. Vnde ſi loco patris

P. p. quæſt. 32. ar. 3.

Libr. 6. de bapt. cõtra Donatiſ. c. 15. to. 7. Et lib. 4. c. 15. refertur de conſec. diſ. 4. cap. ſatis oſtẽdimus.

modum græcorum, non perficitur sacramentum, secũdum illam dec. Alexan. 3. † Si quis, puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amẽ, & nõ dixerit, Ego te baptizo in noĩe Patris & Filij & Spũssancti amen, non est puer baptizatus.

AD 3m dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significãdi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia: & ideo conuenienter diriguntur non solũ ad homines, non intelligentes, sed ẽt ad creaturas insensibiles, vt cum dr, Exorcizo te creatura salis.

AD 4m dicendum, quòd plures simul non possunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agẽtium, si perfecte ab vnoquoque agatur. Et sic, si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actũ, non põt ambo simul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt aũt, si necessitas exigit, plures simul baptizari: quia nullus eorum reciperet, nisi vnũ baptismum: sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos: nec I erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te: quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur, Ego baptizo me: & ideo nullus potest baptizare seipsum: G propter quod & Christus a Ioãne voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo † & eius effectu, cap. debitum.

AD 5m dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri: est tamẽ causa instrumentalis respectu S. Trinitatis: & ideo potius commemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

AD 6m dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomẽ vnũ H essentiale: virtus autẽ diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiã pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non in nominibus.

AD 7m dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua: nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

De baptismo & eius effectu c. 3.

In decreta. lib. 3. tit. 42. c. Debitũ.

patris ponatur genitor, erit mutatio quo ad formale significatum: quia genitor significat actum generandi, pater autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia vnus atque idem est generans & pater. Si vero loco patris poneretur paternitas, non mutaretur significatum formale, sed abstraheretur a materiali: si autem loco patris poneretur mater, esset mutatio quo ad vtrumque significatum. Dicunt itaque secundum dictorum opinionem doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale tantum, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi. Ego autem considerans priscorum patrũ dicta, ab his dissentio motus ea ratione, quòd identitas nominũ quo ad significatum secundo modo accipienda est in proposito, vt. s. tunc solum sit variatio nominum quo ad significatum, quãdo variatur significatũ ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramẽti applicantur. Exempli causa. Cum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Pater ex accommodatione vsus, applicatur ad significandum primã personam Trinitatis, & similiter filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & simile est de nomine Spiritussancti. Nam ex vi nominum, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam: quodlibet enim eorum ex vi nominis commune est multis, vt de se patet. Ex hoc itaque & in in hoc pendet tota quæstio, penes quid attendatur vnitas, vel diuersitas significati per nomen sacramentale. Attendentes. n. ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere diuersum esse significatum, quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perspicientes vero ad specialem vsum nominum sacramentalium, consequenter dicimus, tunc solum variari significatum, quando nõ significatur illud ad quod ex accommodatione vsus significandum applicatum est. Et propterea, si loco patris ponatur genitor, & loco filij ponatur genitus, quia eædem personæ significantur, non variatur significatio, quantumcumq; sub alia & alia ratione significentur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diuersum significatum, primo, auctoritate sedis apostolicæ, de consec. dist. 4. c. a quodam. ubi Nicolaus Papa reddens rationẽ, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, valet in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est proculdubio significatũ. Ex quo loco manifeste patet, idẽptitatem significati per formam baptismi, non attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id, ad qđ significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per Christum implicite, quod per Patrem & Filium & Spiritũsanctum, explicite. Secundo, auctoritate Ambrosij in 1. lib. de Spiritusancto, c. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco filij ponit Christum, loco patris ponit, a quo vnctus est Christus, & loco F Spiritussancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, quòd sufficit personas diuinas significare secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione. multo ergo magis sufficiẽt significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij florentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sũt patres inuocationẽ Trinitatis, & non limitauerũt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritussanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur actꝰ, qui per ipsum exercetur ministrũ, cũ S. Trinitatis inuocatiõe, perficitur sacramentũ. Quarto, ex cõi ecclesiæ cõfessione. Fatemur. n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiã in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed ẽt vtendo æquipollentibus, puta genitore, omnipotente, genitoq; ab ipso, & pcedẽte ab vtroq;, & dono & alijs similibꝰ. Quinto, ex acceptatis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritussancti, pculdubio omniũ sapientũ iudicio perfectum esset sacramentum, ita q non esset locus reiterationi: & tñ constat, q variatur significatum ex vi nominis. similiter si quis diceret, In nomine Patris & Filij & Spiritus paracleti, proculdubio eorundem iudicio, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, non est intelligendus arctasse virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

§ Ad rationem autem allatam in oppositum, quia pater significat personam, genitor vero actum notionalem, facile respondetur satisfaciendo, primo falsum esse, q pater ex vi nominis significet personam plus q̃ genitor: quoniã pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter genitor puram generationem actiue in concreto: concretũ aũt vtrobiq; est persona patris, de Trinitate loquendo: quæ realiter & formaliter K ex parte rei idẽptificatur, & relationi paternitatis & generationi actiuę. Dicit secundo, q manifeste constat Spiritussancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalẽ, nec personam ex vi nominis significare, ut patet, ex eo q tam Spiritus, quàm sanctus, quàm totum coniunctum, ex vi nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est deus &c. Auctoris ergo uerba, ut ad literam redeamus, quatenus ex ratione literæ apparet, intelligenda sunt, quo ad perfectionem præcepti, & nõ quo ad perfectionem sacramenti absolute, ut sit sensus, quòd in solis nominibus quæ sunt in communiori usu, perficere tenemur sacramentum: ita quòd in alijs sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarij ad sacramentum: sed necessarij ad præceptum sacramenti: hoc enim insinuat ratio literæ de communiori usu: communior enim & minus communis usus non uariat significationem nominis, ut de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc uerba, ut sonant, dicat, ut sibi placet.

¶ Super

¶ Super Quaestionis sexagesimaesextae Articulum sextum.

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio: Quicquid deest ad inuocationem plenam Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Probatur. Sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. ergo si praetermittatur aliquid eorum, quae Christus instituit circa sacramentum, tollitur efficacia eius. ergo si praetermittatur plena inuocatio trinitatis in baptismo, tollitur integritas baptismi. hic probatur hac ultima consequentia quia Christus instituit baptismum in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Deinde concludit Author ipsis sionem dicentem, quod sufficit inuocare vnam, vel quia in inuocatione vnius personae includuntur alii, quia tamen in interiori inuocantur omnes personae, quamuis totaliter non explicentur, &c. Contra hanc responsionem arguit Author, quia sacramentum sicut constat ex materia sensibili, ita debet constare ex forma sensibili, ac per hoc nec intellectus exterius, quia fides in vna persona alias, nec fides tacita de aliis personis supplet defectum formae sensibilis. Et confirmat ex baptismo Christi: quia ubi tres personae in forma sensibili apparuerunt.

¶ Aduerte hic, haec Auctoris verba duo: & excludere responsiones sumptas ex dictis primi Ambrosii de Spiritusancto, & ista a Magistro sententiarum 4. dist. 3. ¶ Aduerte secundo tractari hic duas quaestiones: vnam, an baptismus alterat si quid de quaestione, an baptismus, in quo omittitur inuocatio alicuius personae trinitatis, sit verus. Altera vero quaestio est, an baptizari sit in nomine Christi, ut Magister sic sentit, &c.

a 4. sent. art. 2. q. 1. ad 3. & 1. Corinth.

Lib. 1. ca. 3. tom. med.

De consec. d. 4. c. a quo dam iudaeo.

Li. 1. de Spiritusancto cap. 3. ante med.

Decret. d. 4. Si reuera.

Lib. 1. pau. In princ. hoc. ha... in fine opus Hieron.

Ar. 2. huius quaest.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut. n. vna est fides, ita est vnum baptisma, vt dicitur Ephe. 4. sed Act. 8. dicitur, quod in nomine Christi baptizabantur viri & mulieres. ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

§ 2 Praeter. Ambros. dicit, si Christum dicas, & Patrem, a quo vnctus est, & ipsum, qui vnctus est, Filium, & Spiritumsanctum, quo vnctus est, designasti: sed in nomine trinitatis potest fieri baptism. ergo & in nomine Christi.

§ 3 Praet. Nicolaus Papa ad consul ta Bulgarorum respondens, dicit, qui in nomine sanctae trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Act. apostolorum legitur) baptizati sunt (vnum quippe idemque est, vt sanctus ait Amb.) rebaptizari non debent. Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati, sacramentum baptismi non reciperent. ergo potest conferri baptismus in nomine Christi sub hac forma, ego te baptizo in nomine Christi.

SED CONTRA est, quod Pelagius Papa scribit Gaudentio episcopo, si hi qui in locis dilectionis tuae vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine domini baptizatos fuisse confitentur, sine cunctatione, sine cuiuscumque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes, in sanctae trinitatis nomine baptizabis. Didimus etiam dicit in lib. de Spiritusancto, licet quis possit existere mentis alienae, qui ita baptizare conetur, vt vnum de praedictis nominibus (scilicet trium personarum) praetermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

RESPON. Dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. Et ideo si praetermittatur aliquid eorum, quae Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione eius, qui virtutem suam sacramentis non alligauit. Christus autem instituit sacramentum baptismi dari cum inuocatione trinitatis. Et ideo quicquid deest ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Nec obstat quod in nomine vnius personae intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat vnam solam personam, potest habere rectam fidem de tribus: quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: nec sufficit intellectus vel fides trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis trinitas exprimatur: vnde et in baptismo Christi (ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi) affuit trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritussanctus in columba.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex speciali Christi reuelatione Apostoli, in primitiua ecclesia in nomine Christi baptizabant: vt nomen Christi (quod erat odiosum iudaeis & gentilibus) honorabile redderetur per hoc, quod ad eius inuocationem Spiritussanctus dabatur in baptismo.

AD 2. dicendum, quod Ambrosius assignat rationem, quare conuenienter talis dispensatio, fieri potuit in primitiua ecclesia: quia scilicet in nomine Christi tota trinitas intelligitur. Et ideo seruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Christus tradidit in euangelio.

AD 3. dicendum, quod Nicolaus Papa dictum suum confirmat ex duobus praemissis. Et ideo eius responsio patet, ex primis duabus solutionibus.

Ibid. Ex. C. c. de Christo ordin. alius dicere quod non est totale, ille ad id de vtraque quaestione iudicium habet, iste idem sentit de vtraque eadem ratione: puta quod Christus nomen vnius personae est, & propterea non directe in littera respondit; vnde to, puta baptismus in nomine Christi non potest dari, sed vniuersalem negati uam pro responsione dedit, scilicet non potest baptismus dari nullo quocumque ad plenam inuocationem trinitatis requisito.

¶ Super Quaestionis sexagesimaesextae Articulum septimum.

IN titulo sumitur immersio, vt distinguitur contra aspersionem & effusionem. ¶ In corpore vna conclusio est, Immersio non est de necessitate baptismi. Probatur: Ablutio corporis fieri pot per aquam, non solum per modum immersionis, sed & per modum aspersionis vel effusionis. ergo immersio non est de necessitate baptismi. Probatur consequentia: quia baptismus assumitur aqua ad abluendum corpus, quod probatur: quia significat sic ablutionem interiorem a peccatis. Processum est multis auctoritatibus & idoneis ad bonitatem de eo, quia sitis potest imitetur, patrare...

4. di. 3. ar. 4. q. 1

Hom. 24. in Ioannem post medium to. 3

ARTICVLVS VII.

Vtrum immersio in aqua, sit de necessitate baptismi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod immersio in aqua sit de necessitate baptismi: quia dicitur Ephes. 4. vna fides, vnum baptisma. sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. ergo videtur quod non possit esse baptismus sine immersione.

§ 2 Praeter. Apostolus dicit Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrysost. super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &c. Sicut in quodam sepulcro in aqua submergentibus nobis capita vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nouus rursus ascendit. ergo videtur quod immersio sit de necessitate baptismi.

§ 3 Praet. Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur quod pari ratione sufficeret, qualibet partem aqua perfundi: sed hoc est inconueniens: quia originale peccatum, contra quod praecipue datur baptismus, vbi est in una tantum corporis parte. ergo videtur quod

quod requiratur immersio ad baptismum, & non suf- F
ficiat sola aspersio.

SED CONTRA est, quòd Heb. 10. dicitur, Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a cõscientia mala, & abluti corpus aqua mũda.

RESPON. Dicendum, quòd aqua assumitur in sacramento baptismi, ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed ẽt per modum aspersionis uel effusionis. Et ideo quamuis tutius sit baptizare p modũ immersionis (quia hoc habet cõmunior usus) potest tamẽ fieri baptismus per modũ aspersionis, uel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezec. 36 G
effundam super uos aquam mundã: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse: & hoc præcipue propter necessitatem: uel quia est magna multitudo baptizãdorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quòd crediderũt una die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autem põt imminere necessitas propter paucitatem aquæ: uel propter debilitatem ministri, qui non potest sustẽtare baptizandum: uel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. et ideo dicendum est, quòd immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ H
sunt per accidens, non uariant substantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio p aquam: unde & baptismus lauacrũ nominatur, sm illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Sed q̄ fiat ablutio hoc uel illo modo, accidit baptismo: et ideo talis diuersitas nõ tollit unitatẽ baptismi.

AD 2m dicendum, quòd in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior: sed in alijs modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, uel aliqua pars eius, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

AD 3m dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora mẽbra, est caput in quo uigent omnes sensus, & interiores & exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, uel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere: in quo manifestatur principium animalis uitæ. Et licet per membra, quæ generationi deseruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergẽda, quàm caput, quia per baptismũ non tollitur trãsmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula, & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corpo- K
ris, in qua manifestantur opera animæ. In ueteri autẽ lege remedium contra originale peccatum, institutũ erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ, cuius fidem circuncisio significabat, ut dicitur Rom. 4.

¶ Super Quæstionis sexagesimasexta Articulum octauum.

4. d. 3. ar. 4. q. 2. & 3. Et dist. 23. q. 1. artic. 1. q. 2. etc.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli duo sunt: primo, respondet quæsi-

ARTICVLVS VIII.

Vtrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi. Dicit enim Augustinus in quodam sermone de Symbolo ad baptizatos, Rectè tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis: rectè tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit a mortuis: illa enim tertio repetita immersio, typum dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo: sed utrumque uidetur ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet & quòd significetur in baptismo Trinitas personarum, & quòd fiat configuratio ad sepulturam Christi. ergo uidetur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi.

¶ 2 Præter. Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent: sed trina immersio est ex mãdato Christi: scribit enim Pelagius Papa * Gaudentio episcopo, euangelicum præceptũ ipso Domino deo, & saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immersione sanctum baptismum unicuiq; tribuere. ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis, est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, uidetur esse de necessitate baptismi.

¶ 3 Præter. Si trina immersio non sit de necessitate baptismi. ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda uel tertia, uidetur, quòd secundo uel tertio baptizetur, quod est inconueniens. non ergo una immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio uidetur esse de necessitate ipsius.

SED CONTRA est, quòd Gregor. † dicit scribens * Leandro episcopo, Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate uel tertio, uel semel immergere, quoniam & in tribus immersionibus personarum Trinitas, & una potest diuinitatis singularitas designari.

RESPON. Dicendũ, quòd (sicut prius dictum *) ad baptismũ per se requiritur ablutio aquæ, quę ẽ de necessitate sacramẽti, modus aũt ablutionis p accidens se habet ad sacramẽtũ. Et ideo, sicut ex pdicta auctoritate Greg. * patet, quãtũ ẽ d se, utrũque licite fieri põt. s. & semel et ter immergere: quia unica immersiõe significatur unitas mortis Chri et unitas deitatis: p trinã aũt immersionẽ

to, quantum ad necessitatem sacramenti: secundo respõdet quæsito, quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici.

¶ Quo ad primam, unica conclusio affertur, q̄ utrumque licite fieri potest, scilicet & semel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primo ratione: Ad baptismum per se requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutionis. ergo. Secundo auctoritate Greg. tertio ex significatione, tam unicæ quàm trinæ immersionis.

¶ Quo ad secundũ, narrata ponitur & mutata ecclesię institutio diuersis tẽporibus diuersis ex causis, & tandem infert grauiter peccare, qui nunc non seruãt trinã immersione. ubi scito, quòd licet hodie qui baptizantur in fontibus immergãtur, & forte ter: hi tñ qui baptizãtur in domibus, per modũ effusionis baptizantur. Et ppterea nullũ peccatũ cõmittere uidentur, quia ter non immergunt, cum nec semel immergãt absque peccato.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit, an si una immersione intẽta ministro, si aliquas omittat, sit uerus baptismus. Et est ratio dubij quoniam si trina immersio intẽdatur baptismus non perficitur in prima immersione, ut Auctor explicat in ar. 4. tertiæ distinctio. quarti senten. Huius autem oppositum uidetur ex eo, quòd huiusmodi intentio ministri non addit necessitatem nouæ immersionis post primam.

¶ Ad hoc dr̃, q̄ quia intentio ministri fundatur sup ritu ecclesiæ, eadẽ est intentio ministri intẽdentis exercere trinã immersionem, & ecclesię instituentis illã. cõstat aũt q̄ ecclesia instituit trinam immersionem, nõ ut substantiale sacramenti, sed ut cęremoniale cuius dẽ: q̄m nõ nisi ad significãdũ uel Trinitatem personarũ, uel triduum

Refertur hoc i Decr. & de consec. d. 4. c. Postquam.

De consecr. d. 4. c. Multi sunt.

Lib. 1. epist. 41. a med. Alias Leonardo.

Ar. præced. ad 5.

In argu. sed contra.

significatur triduū sepulturæ Christi, & etiam trinitas personarum: sed diuersis ex causis secundum ordinationem ecclesiæ, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius: quia enim a principio nascentis ecclesiæ, quidam de Trinitate male sentiebāt, Christum purum hominem esse æstimātes, nec dici filium dei & deū nisi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemoratione mortis Christi, & una immersione: quod reprobatum fuit in primitiua ecclesia. unde in canonibus apostolorum * legitur, si quis presbyter aut episcopus non trinam immersionem unius ministerij, sed semel mergat in baptismate, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Postmodum uero inoleuit quorundā schismaticorum & hæreticorū error, homines rebaptizantium: sicut de Donatistis Augustin. * narrat super Ioan. Et ideo in detestationem erroris eorum, fuit statutū † in Concilio Toletano, quòd fieret una sola immersio: ubi sic legitur, Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem: sed cessante tali causa communiter obseruatur in baptismo trina immersio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiæ non obseruans, nihilominus tamen esset baptismus.

Ad primum ergo dicendum, quòd Trinitas est sicut agens principale in baptismo: similitudo autem agentis peruenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. et ideo significatio Trinitatis fit ī baptismo per uerba formæ: nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per usum materiæ: sed hoc fit ad maiorem expressionem: similiter etiam mora Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si una die fuisset sepultus uel mortuus, suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandum ueritatem mortis, ut supra * dictum est. et ideo patet, quòd trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

Ad 2^m^ dicendum, quòd Pelagius Papa † intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet quòd Christus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est. *

Ad 3^m^ dicendum, quòd (sicut supra † dictum est) intentio requiritur ad baptismum, & ideo ex intentione ministri ecclesiæ, qui intēdit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma: unde Hieronym. dicit * super epistolam ad Philipp. Licet ter baptizetur, id est immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur: si uero intenderet, ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersiones repetens uerba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

Articulus IX.

Vtrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd baptismus possit iterari. Baptismus enim uidetur institutus ad ablutionem peccatorum: sed peccata iterantur. ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpā.

¶ 2 Præter. Ioannes Baptista præcipue fuit a Christo commendatus, cum de eo dictum sit Matthæ. 11. Inter natos mulierū non surrexit maior Ioanne Baptista: sed baptizati a Ioanne, iterum baptizabantur, ut habetur Actuum 19. ubi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Ioannis. ergo multo fortius illi, qui sunt baptizati ab hæreticis uel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

¶ 3 Præter. In Niceno Concilio statutum est, si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere: uidetur autem esse eadem ratio de alijs hæreticis. ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præt. Baptismus est necessarius ad salutem: sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. ergo uidetur quòd debeant iterum baptizari.

---

tridanm sepulturæ, illam instituit, intentio ergo ministri ad trinam immersionē fertur, non ut ad rē necessariam sacramento, sed ut ad cæremoniam eiusdem, omissio autem cæremoniæ non tollit ueritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu alio minister intendens trinam immersionem, perficiat proferre uerba formæ ante secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quæ non est facta immersio durantibus uerbis supplue post uerba adderet, quoniam non esset amplius baptismi pars.

In cano. 49 & habetur de consecr. d. 4. c. Si quis presbyter.

¶ Ad obiectionē autem inductam, dicitur quòd ibi loquuntur uerba Auctoris de unica immersiōe sub canone patris. In casu autem nostro, si quo uerba præuenirent secundā immersionē, unica immersio ex ipsa separatione ab aliis immersionibus, haberet rationē totius. quod ut melius intelligas, aduerte ablutionē esse quoddam totum successiuum, & integrari ex partibus successiuis & cōtinuis: successiuis quidem omnibus, continuis uero quandoq; omnibus, quandoque quibusdam. Nā qualibet ablutio per immersionē in tēpore fit, & per partes successiuas ac cōtinuas immersiones, & rursus quælibet triū immersionum inter se discretarum, pars est unius ablutionis, quam baptismum uocamus. Quo fit, ut quia totum successiuū ex qualibet sui parte inferatur (ē enim dies, quæcumque hora diei sit: & similiter mouetur aliquis, in quacunq; motus parte inueniatur) ex quacumque immersione, immo ex quacūq; immersionis parte sufficiēte, ad abluēdū, ablutio infertur, ac per hoc baptismus, si in toti ratiōnē trāseat ibi̅t. unius immersionis partes, & singulę immersiones partiū rōnem, dū in suo toto

Ioan. tract. 9

In concil. Tolet. 4. canon. 5

Quæst. 51 art. 4. & 53. art. 2.

sumuntur, & sola separatio ab aliis partibus, illi uel illis rationē tot° largitur, ut accidit in diuisio ue cōtinui permanētis. Ministro ergo intendēte trinā immersionē, quādiu immersiones seu earū partes habēt rōnem partiū baptismi ex parte materiæ, hoc est ablutionis, nō perficitur baptismus: sed si pars aliqua sortitur rōnem totius ex hoc, quòd in ea finitur prolatio formæ, undecūq; hoc accidat, ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamē minister, præueniēs secundā aut tertiā immersionem prolatione uerborū integra: tāquā omittēs aliquā immersionē.

Loco citat in argum.

In sol. pra.

Quest. 64. art. 8

In com. c. 4 ad Eph. leg illud: una fides, unū baptisma, t. 9. refertur de consec. d. 4. c. Eodē modo.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum nonum.

IN titulo tā huius, quàm istū sequentium articulorum, & similiter in omnibus his, quæ in illis continentur, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quòd Scotus in 4. sentent. distinct. 6. duas rationes in litera noni articuli, scilicet secundam & tertiam arguit. Secundam quidem: quia in morte Christi baptizati sumus, dicit non concludere: quia pœnitentia uirtutem quoque habet a passione Christi, & tamē est iterabilis. Tertiā uero, quia imprimit characterem indelebilē, dicit probare per immanifestiua: quoniā e principio institutionis baptismi manifestum fuit, quòd non licuit iterare ipsam, & character erat occultus.

4. dist. 6 q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4 cō 1 a. 59 li. Et ca. 70. & 71. Et Ioan. 3. Et Ephes 4 lec. 2.

¶ Ad primū horum dr. quòd uis rationis cōsistit in repræsentatione (quia s. i baptismo ī præsentat mors Christi) & non in efficacia uirtutis e passione Christi, ut arguens refert: unde argumentum nihil obstat: quoniam pœnitentia non assimilat hominem Christo mortuo: sed baptismus cōsepeliēs Christo mortuū hominē, qui baptizatur.

In conc. 1. Nicæ. can. 9

Q. praec. ar. 3. ¶ Ad secundam dicitur, quòd si Auctor reprehendendus est, oportet quoque reprehendere synodū sub Eugenio 4. celebratam, dicentē, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quę characterē, idest, spirituale signū, imprimunt in anima indelebile: unde in eadē persona non reiterātur. Licet ergo ex postremis manifesta ratio reddatur eorum, quę prius tempore nota fuerant: de multis enim concilia sanctionibus notis apud priscos, posteriores adinuenerunt propter quid.

§ 3 Praete. Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus, ut supra dictum est: sed sacramentū eucharistiæ iteratur. ergo uidetur quòd multo magis baptismus possit iterari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur ueteri uitæ, & incipit nouam uitā agere: unde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nō potest introire in regnū dei: unius autem non est nisi una regeneratio, & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio: unde Augus. dicit super illud Ioan. 3. Numquid potest in uentrem matris suæ iterato introire, & renasci. Sic tu, inquit, intellige natiuitatē spūs, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus: secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem uitæ. Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari uolentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimetipsis filiū dei, ubi glo. dicit, una Christi mors, unū baptisma cōsecrauit: tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augus. dicit in 2. contra epistolam Parmeniani, quòd character militaris non repetitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cum uideamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem uitæ.

Tract. 11. in Euan. Ioã. ante med. t. 9.

Gl. ord. sup illud, Renouari rursus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. à med. t. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in uirtute passionis Christi, sicut supra dictum est. Et ideo sicut peccata sequentia uirtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferūt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed pœnitentia superueniēte tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Ar. 2. huius quæst.

AD 2m dicendum, quòd sicut August. dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum, Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioan. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

Tract. 5. de clinãdo ad fi. to. 9

AD 3m dicendum, quòd Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis: unde Greg. dicit scribens, Quirino episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut

In epist. li. 9 epist. 61. paulo a pri. Alias Quirino seu Quirico.

F sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & illi Christum deum nō credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purū hominem, & isti scilicet Cataphrygæ, Spiritum sanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanū scilicet credunt) tales cum ad sanctam ecclesiam ueniunt, baptizentur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt: sed (sicut in regulis ecclesiasticis dicitur) si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & ueniunt ad catholicā fidem, recipiantur ut baptizati.

De ecclesia. dogm. c. 52. to. 3. in Au.

G AD 4m dicendum, quòd sicut dicit Decret. Alexandri III. De quibus dubium est an baptizati fuerint baptizentur his uerbis præmissis, Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & cet. non enim uidetur iterari quod nescitur esse factum.

De Bapt. & eius effectu c. De quibus e. c. 2 D. 265 & 283

AD 5m dicendum, quòd utrumque sacramentū, scilicet baptismi & eucharistiæ est repræsentatiuū dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nā in baptismo commemoratur mors Christi, inquātum homo Christo commoritur & in nouam uitam regeneratur: sed in sacramento eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium, secundum illud 1. Corin. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus, itaque epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem eucharistia.

H

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo ecclesia in baptizando utitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo ecclesia utitur in baptizando. Vt enim dicit Chrys. numquā aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autē factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo epiphaniæ. ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in uigilia Paschę & in uigilia Pentecostes.

4. dist. 6. q. 1. art. 3 ad septimum. Et d. 6. q. 2. ar. 1. q. 3 Refertur de cōsecr. d. 4. c. Nōquam.

I

§ 2 Præt. Ad idem sacramentum non uidetur pertinere diuersarum materiarum usus: sed ad baptismū pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis innungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate in uertice.

§ 3 Præt. In Christo Iesu non est masculus & femina, barbarus & scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multo igitur minus diuersitas uestium aliquid operatur in fide Christi. inconuenienter igitur baptizatis traditur candida uestis.

K

§ 4 Præt. Sine huiusmodi obseruantiis potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, uidentur esse superflua, & ita inconuenienter ab ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quòd ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPON. Dicēdum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solennitatē sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, et minister, qui ē causa instrumētalis, & usus materiæ, scilicet ablutio

ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cetera uero omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidam adhibētur sacramēto propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solennitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundo ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non erudiūtur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, uel instruuntur uel solicitantur ad quærendum de his, quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quędam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarētur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur uis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis, ut supra dictum est:* quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex spiritusancto, secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &cet. & ideo solennis baptismus agitur in ecclesia, & in uigilia Paschæ, quando fit commemoratio dominicæ sepulturæ, & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum dic baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæ. ultimo,) & in uigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti, unde & apostoli leguntur ipso de Pentecostes, quo spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

Ar. 2. huius q. & qu. 39. ar. 3

Ad 2m dicendum, quòd usus aquæ adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei uel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem. nam primo baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta dei, ut Ambrosi.* dicit in lib. de sacramentis: sicut pugiles inungi consueuerunt: uel sicut Innocent. dicit in quadam Decret.† de sacra unctione, baptizandus in pectore inungitur, ut per spiritussancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas autem inunguntur, ut per spiritussancti gratiam excutiāt negligentiam, & torporem, & bonam operationē exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, fit munditia cogitationum in pectore, & fortitudo laborum in scapulis: post baptismum uero (ut Rabanus* dicit) statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit uocari. uel sicut Ambrosi.† dicit, unguentum super caput effunditur: quia sapientis sensus in capite eius, ut scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

Li. 1. c. 2. li. 3. c. 1. to. 4. Lib. 1. Dec. ut. 15. c. Cū uenissēt, a med. illius.

Lib. 1. de in stit. cler. ca. 28. refertur de conse. d. 4. c. post quā. Lib. 3. de sac. c. 1. a prin. to. 4.

Ad 3m dicendum, quòd uestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei aliis uestibus uti: sed in signum gloriæ* resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem uitæ, quam debet post baptismum obseruare, secundum illud Roman. 6. In nouitate uitæ ambulemus.

Alias glossa.

Ad 4m dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, & si non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est.*

In corp. ar.

Articvlvs XI.

Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

Ad vndecimvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describātur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet spiritussancti: quia apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, unū baptisma: sed non est nisi una fides. ergo non debent poni tria baptismata.

4. di. 4. q. 3. artic. 3. Et quol. 6. ar. 4 Et Io. 3. lec. 1. fi. & Heb. 6. co. 3. fi.

¶ 2 Præt. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet:* sed solus baptismus aquæ, ē sacramentum. ergo non debent poni alia duo baptismata.

Q. 65. ar. 1.

¶ 3 Præt. Damasce.† in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. non ergo debent poni solum tria baptismata.

Lib. 4. orth. fidei ca. 10. post med.

Sed contra est, quòd super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit gl.* Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

Glo. ordin. ibid.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) baptismus aquę efficaciam habet a passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismū) & ulterius sicut a prima causa a spiritusancto. Licet autē effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectū ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo: unde dicitur Apoca. 7. Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per uirtutem spiritussancti cōsequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicuius cor per spiritumsanctum mouetur ad credendum, & diligendum deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur baptismus pœnitētiæ. Et de hoc dicitur Is. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarū Sion, et sanguinē Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris. sic igitur utrunque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet uicem baptismi aquæ: unde dicit Augu.* in 4. lib. de Vnico baptismo paruolorum: Baptismi uicem aliquādo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentū assumit, quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem, conuersionemq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum succurri non potest.

Q. 62. ar. 5. Et q. 66. ar. 2.

Li. 4. de Bap. contra Donatistas c. 22. in prin. to. 7.

Ad primvm ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciā habet & ex passione Christi & ex Spiritusancto, & ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

Ad 2m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramentum habet rationem signi: alia uero duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantū ad rationem signi, sed quātum ad effectum baptismatis: & ideo non sunt sacramenta.

Q. 60. ar. 1

Li.4.orthe. 6.cap.ca.u med.

Ad 3^m^ dicendum, quòd Damascen.* ponit quædã baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signũ nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Petri. 3. ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem a seruitute peccati: unde & apostolus dicit 1. Corinthio. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari: ponit etiam ablutiones diuersas, quę fiebant in ueteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum: ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4.dis.4.q.3. ar.3.q.4. Et Heb.6.co.3 fin.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis nõ sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem: quod quidem baptismus sanguinis non facit. ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶ 2 Præter. Baptismus sanguinis non ualet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Cor. 13. si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis. non enim soli martyres saluantur. ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritusancto, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &cet. ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habetur in lib. de eccl. dogm. c.74. tom 3

SED CONTRA est, quòd August.* ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismum, dicit, baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus pontificis, recipit Spiritumsanctum: hic templum efficitur Spiritussancti.

At. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritussancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiũt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquæ efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritusancto, ut dictum est: * quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissime tamen in baptismo sanguinis: nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis uel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis: similiter etiã uirtus Spiritussancti operatur in baptismo aquæ, per quandam uirtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis

At. præced.

secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat

F quis pro amicis suis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character est res, & sacramentum: non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

AD 2^m^ dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso: unde ex hoc ipso probatur perfectior.

Ca.3.eccle. hier.p.2. & 3.

AD 3^m^ dicendum, quòd baptismus sanguinis præ-

G eminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritussancti, ut dictum est.*

In corp. ar.

QVAESTIO LXVII.

De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

H Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum ad diaconũ pertineat baptizare.

¶ Secundo, Vtrũ pertineat ad presbyterũ, uel solum ad episcopũ.

¶ Tertio, Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.

¶ Quarto, Vtrum hoc possit facere mulier.

¶ Quinto, Vtrum non baptizatus possit batizare.

¶ Sexto, Vtrum plures possint simul baptizare unum & eundẽ.

I ¶ Septimo, Vtrũ necesse sit aliquẽ esse, qui baptizatũ de sacro fonte recipiat.

¶ Octauo, Vtrum suscipiẽs aliquẽ de sacro fonte, obligetur ad eius instructionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad officiũ

K diaconi pertineat baptizare: simul.n. iniungitur a Domino officiũ prędicandi euangeliũ & baptizãdi, secundum illud Mat.ult. Eũtes docete oẽs gẽtes, baptizantes eos, &c. sed ad officiũ diaconi pertinet euãgelizare. ergo uidetur quòd etiam ad officiũ diaconi pertineat baptizare.

¶ 2 Præ. Secũdũ Dion. † 5. c. eccl. hie. purgare ptinet ad officiũ diacõi: sed purgatio a peccatis maxime fit per baptismũ, secundũ illud Eph. 5. Mũdãs eã lauacro aquæ in uerbo uitæ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaseptimæ Articulum primum.*

TItulus clarus ẽ. ¶ In corpore omnia clara sũt. Dubiũ tamen unum restat, quo pacto uerum sit, diaconis nõ cõuenire prædicãdi & baptizandi officiũ, eam in diaconorũ ordinatione expresse dicatur Diaconũ oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco habetur argumentũ, & cõtra rationem Auctoris, & cõtra cõclusionẽ. Contra rationem quidẽ: quia dum hic exponit, ministeriũ diaconi respicere altarẽ, apparet diaconos non nisi ut ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuũ (puta prædicãdi & baptizandi) nõ põt inferri quòd ministerialiter tantũ deseruiant. Contra conclusionem autẽ, quia expresse attribuitur sibi & baptizare, & prædicare.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ utrumque uerum est diuersimode intelligendo. Nam ad diaconos spectat & baptizare, & prædicare ex impositione, hoc ẽ si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, ut Pelagius dicit de consecratione dist. 4. cap. diacones. Non spectat autẽ ad diaconos prædicare, aut baptizare ex officio, ut in cap. constat de consecra. distinct. 4. dicitur. Ratio quoque literæ solida consistit, fundata super officio diaconi absolute: quo.n. officiũ eius est ministrare, infertur rationabiliter, ꝙ si actibus superiorum se immiscet, non nisi ministerialiter

4.di.5. q.2. ar.3.q.2. Et d.7.q. 3.ar. 1.qu.1.cor. Et d.13.q.2 artic.5.q.2. cor.

Cap.5. in p. 1. u med. atque ad fi. illius partis.

ter ad eos se habet, & propterea recte infertur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare: cum quo tamen stat, ut dictum est, quòd utrumque potest ei competere ex impositione: hoc enim ostendit ministram ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

Gelas. 1. in epist. ad episc. per Lucaniam c. 9 Dis. 93. ca. Diacones.

ergo uidetur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

§ 3 Præt. De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. ergo uidetur quòd ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quòd Gelas.* Papa dixit, & habetur in decret. 93. distinct. † Diacones propriam constituimus obseruare mensuram. & infra, Absque episcopo uel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, ne B cessitas extrema compellat.

Ca. 7. cæle. hier. in pri. & c. 8. circa prin.

RESPON. Dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionysi.* dicit 7. cap. cælest. hierar.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinũ accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia uidelicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere sacramẽtum baptismi: sed in collatione huius sacramenti, & aliorum, assistere & ministrare maioribus: unde Isidor. C † dicit, ad diaconum pertinet assistere, & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena & calice.

Habetur in decret. d. 35 c. Perlectis. Et dicitur esse in epist. ad Ludifredum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare euangelium in ecclesia, et prædicare ipsum per modum catechizantis: unde & Dionysi.* dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos: sed docere, id est, exponere euangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dionysi. † 5. cap. ecclesiast. hier. Perficere autem idem est quod docere: unde non sequitur, quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

Cap. 3. eccl. hier. par. 1. & 3.

Cap. 5. in titu. de sacerdotum perfectionib.

*Ca. 2. par. 1. & 2.

AD 2m dicendum, quòd sicut Dionysi.* dicit in 2. c. eccles. hier. baptismus non solum habet purgatiuã, sed etiam illuminatiuam uirtutem, & ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet uel repellendo immundos, uel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

AD 3m dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii* supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens, baptizauit.

In arg. Sed contra.

¶ Super Quæstionis sexagesimaseptima Articulum secundum.

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nouitiis notandum est, quòd cum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest, intelligẽdum est de integro effectu baptismi. Integer siquidẽ effectus baptismi claudit in se characterem. Et propter ea licet gratia cũ remissione toti[us] culpæ & pœnæ, possit sine baptismo suppleri, ut patet in Latrone, character tamẽ suppleri non potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub diuinæ dispositionis prouidentia.

4. dis. 5. q. 1. ar. 1. q. 2. Et d. 7. q. 1. art. 1. q. 3. cor. Et dis. 17. q. 3. artic. 3. q. 2. cor. Et dist. 24. q. 2. ar. 2 ad 1. Q. præc. ar. 3. arg. 2

Cap. 5. in p. 1. a medio.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium præsbyterorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt quòd baptizare nó pertineat ad officium præsbyterorũ, sed solum episcoporum: quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto iniungitur Matth. ultim. officium docendi & baptizandi: sed docere quod est perficere, pertinet A ad officium episcopi, ut patet per Dionysi. † 5. & 6. cap. eccles. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

§ 2 Præt. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem uidetur ad officium solius principis pertinere: sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, ut dicitur in gloss.* Luc. 10 tenent locum apostolorũ, de quibus dicitur in psal. 44. Constitues eos principes super omnem terrã. ergo uidetur, quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

Est gl. Bedæ Luc. 10. sup. illud: Designauit Ies[us] 72. dic. & a.

§ 3 Præt. Isidor. † dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et cõfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras uirgines benedicit: sed his omnibus maius est sacramẽtum baptismi. ergo uidetur quòd multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

Habetur in decr. dis. 25 c. Perlectis et dicitur esse in episto. ad Ludifredum.

SED CONTRA est, quod Isidor.* dicit in libro de officiis: constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

Lib. 2. c. 24. non multũ remote ante finem.

RESPON. Dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiãt, C sicut supra dictum est.* Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participam[us]. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. & ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare: eiusdem enim uidetur esse operari totum, & partem in toto disponere.

Q. 65. ar. 1. 2. & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd utrumq; officium. s. docendi & baptizandi, Dominus apostolis iniunxit, quorum uicem gerunt episcopi: aliter tamẽ & D aliter. Nam officium docẽdi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimũ. unde & ipsi apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum, nos relinquere uerbum dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi cõmisit apostolis, ut per alios exercendum: unde & apostolus dicit 1. Corinth. 1. Nõ misit me Christus baptizare, sed euangelizare. et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri sicut in docendo, ut patet ex supradictis.* in cuius etiam signũ nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamẽ per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde E & apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

Q. 64. ar. 5 6. & 9

AD 2m dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora uero maioribus reseruantur, secundum illud, Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. et ideo baptizare pertinet ad minores principes ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit gloss.* Lucæ 10.

Est gl. Bedæ loco citato in arg.

† q.65.ar.3. ad 4.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ episcopis reseruantur. F

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

2.2.q.100. ar.2.ad primũ. Et 4.d. 5.q.2.ar.1. q.1.& 3.Et d.6.q.1. ar. 3.q.2. & 3. Ar.præced.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) propriè pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quę sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. ergo uidetur quòd laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

G

¶ 2 Præt. Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquã baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. ergo videtur, quòd multo minus laici possint baptizare.

¶ 3 Præ. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus nõ potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo neque potest baptizare.

In locis citatis artic. præ. in utro que argum. Sed contra.

SED CONTRA est, quod Gelasius Papa & Isidor.* dicũt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

H

RESPON. dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui uult omnes homines saluos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in uitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter, quàm per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit cõmunis* scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Alias, communissima.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam conuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamẽ sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD 2^m dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico, ᵈ sed solum a sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

D.320.& 591.

K

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

q.95.art.3. & 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere uel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, secundum illud 1. Corinth. 14. Turpe est mulieri, in ecclesia loqui. ergo uidetur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

*In Conc 4 Carth. tex. 99.

¶ 2 Præt. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarũ debet accipi baptismus: sed hoc nõ potest competere mulieri, secundũ illud 1. Timo. 2. Docere mulieri nõ permitto, nec dominari in uirum, sed subditam esse. ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3 Præter. In spirituali regeneratione uidetur aqua habere locum materni uteri (ut August.* dicit super illud Ioan. 3. Numquid homo potest in uentrem matris suæ iterato introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, uidetur magis habere patris officium: sed hoc non cõpetit mulieri. ergo mulier baptizare non potest.

*Tract. 11. paulo ante med. to. 9 Et de cõse. d.4.ca. mulier.

SED CONTRA est, quod Vrbanus Papa dicit,* & habetur in Decretis † 30. q. 3. Super quibus cõsuluit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis hac sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine sãctæ Trinitatis baptizauerit.

*Vrb. Vitali presbytero Brixiẽs. scribens. † 30.q.3.ca. Sup quib^s.

RESPON. Dicẽdum, quod Christus est qui principaliter baptizat, secũdum illud Ioã. 1. Super quẽ uideris Spiritum descendentem & manentẽ, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. quod in Christo non est masculus & femina. et ideo sicut masculus laic^o potest baptizare quasi minister Christi, ita etiã & femina. Quia tamen caput mulieris est uir, & caput uiri est Christus (ut dicit 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia uiri: sicut nec laicus præsente clerico, nec cleric^o pręsente sacerdote, qui tamẽ potest baptizare pręsente episcopo, eo quòd hoc pertinet ad officiũ sacerdotis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tñ priuata doctrina uel mõitione, aliquẽ instruere, ita nõ permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamẽ põt baptizare in necessitatis articulo.

AD 2^m dicendũ, quod qñ baptismus solenniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero, curã ani

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum quartum & quintum.*

Sup. ar. 3. & locis ibidẽ inductis.

IN articulis quarto & quinto dubium occurrit commune multis articulis, An baptizare extra necessitatis casũ eo modo, quo in necessitatis casu licet, sit peccatũ mortale. Verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizaret: aut si unus baptizaret duo simul dicẽdo, ego baptizo uos (quod in casu necessitatis licitum dicitur) & sic de aliis similibus ecclesiæ ordinationibus erga baptismũ non seruatis. Et ẽ ratio dubij, quia Auctor hoc tractans in calce corporis articul. 5. dicit, quod grauiter peccaret uterque, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur sacramentũ. Vbi apparet ipsum sentire, quod est peccatũ mortale: qm̃ baptismi effectus nõ impeditur nisi per peccatum mortale.

¶ Ad huius euidẽtiã, scito Scotũ in 4. sent. dis. 6. sonare, quod baptizans plures simul extra articulum necessitatis, dicendo, ego baptizo uos, peccat mortaliter, quia non seruat formam impositam sibi ab ecclesia: si tamen diligenter perspectum fuerit, & distinctum; peccatum mortale dupliciter hic inueniri posse, aut secundum se (hoc est ex suo genere) aut ex ecclesiæ præcepto, cũ mutationes, aut omissiones huiusmodi nõ constituãt actũ sacrilegum secundũ se (quod ex eo patet, quòd si actus esset secundũ se sacrilegus, in nulla necessitate esset licitus) restat ut aliunde peccatũ tum sit mortale, si mortale est. Ex triplici aũt capite hoc dici posset: uel ex inobedientia, & sic ad hoc quòd esset mortale, exigeretur contemptus: uel ex præsumptione, puta quia laicus præsumit actum sacerdotis, uel ex modo institutionis ecclesiasticæ: puta quia ritualis seruat̃ & quasi necessari^o sicut sacræ uestes exiguntur i cõsecratiõe eucharistię. Ex quibus apparet, quòd solẽniter baptizans

marum habente, vel ab aliquo vice eius: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD 3^m dicendum, quòd in generatione carnali masculus & femina operantur secundum virtutem propriæ naturæ, & ideo femina non potest esse principium generationis * actiuum, sed passiuum tantum: sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi, & ideo eodem modo potest vir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, nõ esset rebaptizandus: sicut & de laico dictũ est: * peccaret tamen ipsa baptizãs, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod nõ habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad ecclesiá, scilicet nec re, nec sacramento. ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3 Præt. Maius est sacramentum conferre, q̃ suscipere: sed non baptizatus nõ potest alia sacramẽta suscipere. ergo multo minus põt aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quòd Isidor. * dicit, Romanus põtifex nõ hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritũ Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat: sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd hanc quæstionem Aug. * indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, vtrũ & ab his, qui numquam fuerunt christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij *, quan-

A tum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiã determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudęi siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de consr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, vtrum christiano an pagano, multos ĩ patria vestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. et sic intelligẽdũ est quod Greg. * secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. eccle- B siæ forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nõ baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati seinuicem baptizẽt, dum prius vnus baptizaret aliũ; & postea baptizaretur ab eodẽ, & consequeretur vterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, scilicet C baptizans & baptizatus, & per hoc ipediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur ipsum sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus nõ est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

AD 2^m dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere D quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizãdo, et sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3^m dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul vnum baptizare.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint simul vnum baptizare. In multitudine E enim continetur vnum, sed non conuertitur. unde videtur quòd quicquid potest facere vnus possint facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem, quam vnus trahere non posset: sed vnus homo potest baptizare. ergo & plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 2 Præt. Difficilius est quòd vnũ agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agãt simul in vnũ: sed vnus homo potest simul plu-

---

Commentary (left margin):

gẽs tenetur sub peccato mortali seruare ritũ ecclesiæ: quod non ita intelligas, vt cuiuslibet cæremoniæ omissio sit peccatum mortale. Similiter si laicus solenniter baptizare pſumeret a mortali non excusaret: sed vbi absque solẽnitate baptizaret, & cõtẽptus atque præsumptio desseret extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video: imo Innocẽtius III. a veniali etiã peccato excusat eũ qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. Dicit enim (in ca. debitũ. extra de baptismo & eius effectu, de iudæo in mortis articulo baptizante seipsum, si talis cõtinuo decessisset ad patriam protinus euolasset.

¶ Ex quo loco argumentum sumitur magnum, quòd si error commissus circa baptismum tantus ac talis, vt tollat baptismum, qualis est error baptizantis se ipsum, excusatur nõ solum a mortali, sed etiam a veniali propter conditionem personæ, alioquin non esset verum, q̃ statim ad patriam euolasset: multo magis opinio ignorantis se benefacere, excusabit a mortali baptizantem seruatis substantialibus, & errantem solum in hoc, quòd necessitatis articulo non arctatur.

¶ Nec verba Auctoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus ipeditur ex peccato veniali. Peccant enim venialiter dum baptizant, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur: quamuis gratiam consequatur.

Posset quoque dici, quòd Auctor de præsumentibus, & non de simpliciter facientibus intelligitur.

Marginal references (left): D. 661. — Ar. præced. — Supr. art. 3. & locis ibidem notatis. — Refertur, 1. q. 1. c. Si qui per ignorãtiam. Et de cõsec. di. 4. c. Romanus. — Li. 2. ca. 13. post med. tom. 7. — Alias, concilij.

Commentary (Art. VI):

¶ Super Quæstionis sexagesimaseptimæ Articulum sextum.

TItulus vt sonat. ¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizãtes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæstio iuxta primam formam: secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio vna, dicentium non valere baptismum: si plures dicãt, Nos te baptizamus: quia non seruatur

Marginal references (right): De consec. di. 4. cap. A quodam iudęo. — Habetur de conse. di. 4. ca. Quos. paganis. — De consec. d. 4. c. 1. quodam iudęo in fine. — 4. di. 3. ar. 2. q. 2. ad primam & 2. di. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3.

modum græcorum, non perficitur sacramentum, secūdum illam dec. Alexan. 3. † Si quis, puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amē, & nō dixerit, Ego te baptizo in noīe Patris & Filij & Spūssancti amen, non est puer baptizatus.

De baptismo & eius effectu c. 1.

Ad 3m dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronuntiantur solum causa significādi, sed etiam causa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia: & ideo conuenienter diriguntur non solū ad homines, non intelligentes, sed ēt ad creaturas insensibiles, vt cum dr, Exorcizo te creatura salis.

Ad 4m dicendum, quòd plures simul non possunt vnum baptizare: quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur. Et sic, si conuenirent duo, quorum vnus esset mutus, qui non posset proferre verba, & alius carens manibus, qui non posset exercere actū, non pñt ambo simul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt aūt, si necessitas exigit, plures simul baptizari: quia nullus eorum reciperet, nisi vnū baptismum: sed tunc oportebit dicere, Ego baptizo vos: nec erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te: quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur, Ego baptizo me: & ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus a Ioāne voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo † & eius effectu, cap. debitum.

In decreta. lib. 1. tit. 4. c. Debitū.

Ad 5m dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri: est tamē causa instrumentalis respectu S. Trinitatis: & ideo potius commemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

Ad 6m dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomē vnū essentiale: virtus autē diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiā pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non in nominibus.

Ad 7m dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua: nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

patris ponatur genitor, erit mutatio quo ad formale significatum: quia genitor significat actum generandi, pater autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia vnus atque idem est generans & pater. Si vero loco patris poneretur paternitas, non mutaretur significatum formalē, sed abstraheretur a materiali: si autem loco patris poneretur mater, esset mutatio quo ad vtrumque significatum. Dicitur itaque secundum dictorum opinionem doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale tantum, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi. Ego autem considerans priscorum patrū dicta, ab his dissentio motus ea ratione, quòd identitas nominū quo ad significatum secundo modo accipienda est in proposito, vt. s. tunc solum sit variatio nominum quo ad significatum, quādo variatur significatū ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramēti applicantur. Exempli causa. Cum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Pater ex accommodatione vsus, applicatur ad significandam primā personam Trinitatis, & similiter filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & simile est de nomine Spiritussancti. Nam ex vi nominum, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam: quodlibet enim eorum ex vi nominis commune est multis, vt de se patet. Ex hoc itaque & in hoc pendet tota quæstio, penes quid attendatur vnitas, vel diuersitas significati per nomen sacramentale. Attendentes. n. ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere diuersum esse significatum, quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perspicientes vero ad specialem vsum nominum sacramentalium, consequenter dicimus, tunc solum variari significatum, quando nō significatur illud ad quod ex accommodatione vsus significandum applicatum est. Et propterea, si loco patris ponatur genitor, & loco filij ponatur genitus, quia eædem personæ significantur, non variatur significatio, quantumcunque sub alia & alia ratione significentur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diuersum significatum, primo, auctoritate sedis apostolicæ, de consec. dist. 4. c. a quodam. vbi Nicolaus Papa reddens rationē, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, valet in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est proculdubio significatū. Ex quo loco manifeste patet, idēptitatem significati per formam baptismi, non attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id, ad qd significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per Christum implicite, quod per Patrem & Filium & Spiritūsanctum, explicite. Secundo, auctoritate Ambrosij in 1. lib. de Spiritusancto, c. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco filij ponit Christum, loco patris ponit, a quo vnctus est Christus, & loco

F Spiritussancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, q; sufficit personas diuinas significare secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione, multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij florentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sūt patres inuocationē Trinitatis, & non limitauerūt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritussanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrū, cū S. Trinitatis inuocatiōe, perficitur sacramentū. Quarto, ex cōi ecclesiæ cōfessione. Fatemur. n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiā in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed ēt vtendo æquipollentibus, puta genitore, omnipotente, genitoq; ab ipso, & pcedēte ab vtroq; dono: aut similib9. Quinto, ex acceptatis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritussancti, proculdubio omniū sapientiū iudicio perfectum esset sacramentum, ita q; non esset locus reiterationi: & tñ constat, q; variatur significatum ex vi nominis. Similiter si quis diceret, In nomine Patris & Filij & Spiritus paracleti, proculdubio eorundem iudicio, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, non est intelligendus arctasse virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶ Ad rationem autem allatam in oppositum: quia pater significat personam, genitor vero actum notionalem, facile respondetur satisfaciendo, primo falsum esse, q; pater ex vi nominis significet personam plus q̃ genitor: quoniā pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter genitor puram generationem actiue in concreto: concretū autē vtrobiq; est persona patris, de Trinitate loquendo: quæ realiter & formaliter ex parte rei idēptificatur, & relationi paternitatis & generationi actiuę. Dicit secundo, q; manifeste constat Spiritussancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalē, nec personam ex vi nominis significare, vt patet, ex eo q; tam spiritus, quàm sanctus, quàm totum coniunctum, ex vi nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est deus &c.

K Auctoris ergo verba, vt ad literam redeamus, quantum ex ratione literæ apparet, intelligenda sunt, quo ad perfectionem præcepti, & nō quo ad perfectionem sacramenti absolute, vt sit sensus, quòd in solis nominibus quæ sunt in communiori vsu, perficere tenemur sacramenta: ita quòd in alijs sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarij ad sacramentum: sed necessarij ad præceptum sacramenti: hoc enim insinuat ratio literæ de communiori vsu: communior enim & minus communis vsus non variat significationem nominis, vt de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc verba, vt sonant, dicat, vt sibi placet.

¶ Super

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut.n. una est fides, ita est unum baptisma, ut dicitur Ephe. 4. sed Act. 8. dicitur, quòd in nomine Christi baptizabantur uiri & mulieres. ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

§ 2 Præter. Ambrosi.* dicit, si Christum dicas, & Patrem, a quo unctus est, & ipsum, qui unctus est Filium, & Spiritumsanctum, quo unctus est, designasti: sed in nomine trinitatis potest fieri baptism⁹. ergo & in nomine Christi.

§ 3 Præt. Nicolaus Papa* ad consulta Bulgarorum respondens, dicit, qui in nomine sanctæ trinitatis, uel tantum in nomine Christi (sicut in Act. apostolorũ legitur) baptizati sunt (unum quippe idemq; est, ut sanctus ait Amb.) † rebaptizati nõ debent. Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati, sacramentum baptismi non reciperent, ergo potest conferri baptismus in nõmine Christi sub hac forma, ego te baptizo in nomine Christi.

SED CONTRA est, quod Pelagius Papa* scribit Gaudentio episcopo, si hi qui in locis dilectionis tuæ uicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine domini baptizatos fuisse cõfitentur, sine cuiuscumq; dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam uenientes, in sanctæ trinitatis nomine baptizabis. Didimus etiam dicit* in lib. de Spiritusancto, licet quis possit existere mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unũ de prædictis nominibus (scilicet trium personarũ) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramenta habent efficaciã ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentũ, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione eius, qui uirtutem suam sacramentis non alligauit. Christus autem instituit sacramentũ baptismi dari cum inuocatione trinitatis. Et ideo quicquid deest ad plenã inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Nec obstat q in nomine unius personæ intelliguntur aliæ (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectã fidem de tribus; quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: unde non sufficit intellectus uel fides trinitatis ad pfectionem sacramenti, nisi sensibilibus uerbis trinitas exprimatur: vnde et in baptismo Christi (ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi) affuit trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in uoce, Filius in humana natura, Spiritussanctus in columba.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex speciali Christi reuelatione Apostoli, in primitiua ecclesia in nomine Christi baptizabant: ut nomen Christi (quod erat odiosum iudæis & gentilibus) honorabile redderetur per hoc; quòd ad eius inuocationem Spiritussanctus dabatur in baptismo.

AD 2.m dicendum, quòd Ambrosi. assignat rationem, quare conuenienter talis dispensatio, fieri potuit in primitiua ecclesia: quia scilicet ĩ nomine Christi tota trinitas intelligitur. Et ideo seruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Christus tradidit in euangelio.

AD 3.m dicendum, quòd Nicolaus Papa dictum suũ confirmat ex duobus præmissis. Et ideo eius respõsio patet, ex primis duabus solutionibus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum immersio in aqua, sit de necessitate baptismi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt quòd immersio in aqua sit de necessitate baptismi: ut enim dicitur Ephes. 4. una fides, unum baptisma: sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. ergo uidetur quòd non possit esse baptismus sine immersione.

§ 2 Præter. Apostolus dicit Romanõ. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, cõnsepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrysost.* super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &c. Sicut in quodam sepulcro in aqua submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nou⁹ rursus ascẽdit. ergo uidetur quòd immersio sit de necessitate baptismi.

§ 3 Præt. Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur q pari ratione sufficeret, quãlibet partẽ aqua perfundi: sed hoc uĩ incõueniẽs; quia originale peccatum, contra quod præcipue dat baptismus, nõ est in una tantum corporis parte. ergo uidet quod

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum sextum.

TItulus clarus. ¶ In corpore unica est conclusio: Quicquid deest ad inuocationem plenam Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Probatur. Sacramentã habent efficaciam ab institutione Christi. ergo si prætermittatur aliquid eorũ, quę Christus instituit circa sacramentum, tollitur efficacia eius. ergo si prætermittatur plena inuocatio trinitatis in baptismo, tollitur integritas baptismi. Et probatur hæc ultima consequentia: quia Christus instituit baptismum in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Deinde excludit Auctor respõsionem dicentem, q sufficit inuocare trinitatẽ implicite, uel quia in inuocatione unius psonæ includitur alia: uel quia recta fide interiori inuocantur omnes personæ, quãuis totaliter non explicẽtur oẽs. Contra hanc respõsionẽ arguit Auctor, q sacramẽtũ sicut constat ex materia sensibili, ita debet cõstare ex forma sẽsibili, ac per hoc nec intellectus cointelligẽs ĩ una psona aliã, nec fides recta de oĩbus personis supplet defectũ formæ sensibilis. Et cõfirmat ex baptismo Chrĩ: quia ibi tres personæ in forma sensibili apparuerunt.

¶ Aduerte hic, hæc Auctoris uerba directe excludere respõsiones sumptas ex 3. cap. lib. primi Ambrosii de Spiritusancto, & a Magistro sententiarũ 3. dist. 4.

¶ Aduerte secundo, tractari hic duas quæstiones tãquam unã: altera siquidẽ quæstio est, an baptism⁹, in quo omittitur inuocatio alicuius personæ trinitatis, sit uerus: Altera uero quæstio est, an baptismus celebratus in nomine Christi, sit uerus: & Magister quidẽ in sententiis de utraque tractat. Auctor uero cõiũctim: ut hic patet, ille nõ idẽ de utraque quæstione iudicium habet, iste idem sentit de utraq; eadem ratione: pñq; q Christus nomen unius personæ est, & propterea non directe in littera respondit quæsito, puta baptismus in nomine Christi non potest dari, sed uniuersalem negatiuam pro responsione dedit, scilicet nõ potest baptismus dari omissa quocumq; ad plenam inuocationem trinitatis requisito.

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum septimum.

IN titulo sumitur immersio, ut distinguitur cõtra aspersionem & effusionem. ¶ In corpore una cõclusio est. Immersio nõ est de necessitate baptismi. Probatur. Ablutio corporis fieri põt per aquã, non solum per modũ immersionis, sed ẽt per modũ aspersiõis uel effusionis. ergo immersio nõ est de necessitate baptismi. Probatur cõsequẽtia: quia ĩ baptismo assumitur aqua ad abluendam corpus, quod probatur: q significat sic ablutionem interiorẽ a peccatis. Processum cũ multis aucto. ratib.* & rationib. ad bonitatem dictorũ, quia satis patet in littera, pertransco.

4.d.3.art 2. q.2.ad 3. Et 1. Corinth. 1. lec. 2

Lib.1.ca 3. ante med. to.5

De consec. d.4.c.a quodam iudęo.

Li.1.de Spiritusancto cap.3. ante med. t.2.

De consec. d.4.c. Si re uera.

In li. 2. paulo a prin. habetur hic titu. in fine operũ Hieron.

Ar.1. huius quæst.

4.di.3.ar.4 q.2

Hom.24. in Ioannem post medium to.3

quod requiratur immersio ad baptismum, & non sufficiat sola aspersio.

SED CONTRA est, quòd Heb. 10. dicitur, Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a cõscientia mala, & abluti corpus aqua mũda.

RESPON. Dicendum, quòd aqua assumitur in sacramento baptismi, ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiã per modum aspersionis uel effusionis. Et ideo quamuis tutius sit baptizare p modũ immersionis (quia hoc habet cõmunior usus) potest tamẽ fieri baptismus per modũ aspersionis, uel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezec. 36. G Effundam super uos aquam mundã: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse: & hoc præcipue propter necessitatem: uel quia est magna multitudo baptizãdorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quòd crediderũt una die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autem põt imminere necessitas propter paucitatem aquæ: uel propter debilitatem ministri, qui non potest sustẽtare baptizandum: uel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. et ideo dicendum est, quòd immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ sunt per accidens, non uariant substantiam rei. Per se H autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio p aquam: unde & baptismus lauacrũ nominatur, sm illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Sed q fiat ablutio hoc uel illo modo, accidit baptismo: et ideo talis diuersitas nõ tollit unitatẽ baptismi.

AD 2m dicendum, quòd in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior: sed in alijs modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, uel aliqua pars eius, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

AD 3m dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora mẽbra, est caput I in quo uigent omnes sensus, & interiores & exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, uel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere: in quo manifestatur principium animalis uitæ. Et licet per membra, quæ generationi deseruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergẽda, quàm caput, quia per baptismũ non tollitur trãsmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula, & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corpo K ris, in qua manifestantur opera animæ. In ueteri autẽ lege remedium contra originale peccatum, institutũ erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ, cuius fidem circuncisio significabat, ut dicitur Rom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur quòd trina immersio sit F de necessitate baptismi. Dicit enim Augustinus in quodam sermone de Symbolo ad baptizatos, Recte tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis: recte tertio mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit a mortuis: illa enim tertio repetita immersio, typum dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo: sed utrumque uidetur G ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet & quòd significetur in baptismo Trinitas personarum, & quòd fiat configuratio ad sepulturam Christi. ergo uidetur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi.

§ 2 Præter. Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent: sed trina immersio est ex mãdato Christi: scribit enim Pelagius Papa * Gaudentio episcopo, euangelicum præceptũ ipso Domino deo, H & saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina immersione sanctum baptismum unicuiq; tribuere. ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis, est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, uidetur esse de necessitate baptismi.

§ 3 Præter. Si trina immersio non sit de necessitate baptismi. ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. I Si ergo addatur secunda uel tertia, uidetur, quòd secundo uel tertio baptizetur; quod est inconueniens. non ergo una immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio uidetur esse de necessitate ipsius.

SED CONTRA est, quòd Gregor. † dicit scribens * Leandro episcopo, Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate uel tertio, uel semel immergere, quoniam & in tribus immer K sionibus personarum Trinitas, & una potest diuinitatis singularitas designari.

RESPON. Dicendũ, quòd (sicut prius dictum *) ad baptismũ per se requirit ablutio aquæ, quę ẽ de necessitate sacramẽti, modus aũt ablutionis p accidens se habet ad sacramẽtũ. Et ideo, sicut ex pdicta auctoritate Greg. * patet, quãtũ ẽ d se, utrũque licite fieri põt. s. & semel et ter immergere: quia unica immersiõe significat unitas mortis Chri et unitas deitatis: p trinã aũt immersionẽ

¶ Super Quæstionis sexagesimasexta Articulum octauum.

Titulus clarus ẽ. ¶ In corpore articuli duo sunt: primo, respondet quæsito, quantum ad necessitatem sacramenti: secundo respõdet quæsito, quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici.

¶ Quo ad primum, unica conclusio est: utrũque licite fieri potest, scilicet & semel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primo ratione: Ad baptismum per se requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutiõis. ergo. secundo auctoritate Greg. tertio ex significatione, tam unicæ quàm trinæ immersionis.

¶ Quo ad secundũ, narrata ponitur & mutata ecclesię institutio diuersis tẽporibus diuersis ex causis, & tandem infert grauius peccare, qui nunc non seruãt trinã immersione. ubi scito, quòd licet hodie qui baptizantur in fontibus immergãtur, & forte ter: hi tñ qui baptizãtur in domibus, per modũ effusionis baptizantur, & propterea nullũ peccatũ cõmittere uidentur, quia ter non immergũt, cum nec semel immergãt absque peccato.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit, an trina immersione intẽta a ministro, si aliqua omittatur, sit uerus baptismus. & est ratio dubij: quoniam si trina immersio intẽdatur baptismus non perficitur in prima immersione, ut Auctor explicat in ar. 4. tertiæ distinctio. quarti sentent. Huius autem oppositum uidetur ex eo, quòd huiusmodi intentio ministri non addit necessitatem nouæ immersionis post primam.

¶ Ad hoc dr, q quia intentio ministri fundatur sup ritu ecclesiæ, eadẽ est intentio ministri intẽdentis exercere trinã immersionem, & ecclesię instituentis illã. cõstat aũt q ecclesia instituit trinam immersionem, nõ ut substãtiale sacramenti, sed ut cęremoniale eius dẽ: qm nõ nisi ad significãdũ uel Trinitatem personarũ, uel triduum

Refertur hoc i Decr. & de consec. d. 4. c. Postquam.

De consecr. d. 4. c. Multi sunt.

Lib. 1. epist. 41. a med. Alias Leonardo.

Ar. praced. ad 1.

In argu. Sed contra.

4 d. 3. ar. 4. q. 2. & 3. Et dist. 23. q. 1. artic. 1. q. 2. vers.

triduum sepulturæ, illam instituit, intentio ergo ministri uel trinam immersionē fertur, non ut ad tā necessariam sacramento, sed ut ad cæremoniam eiusdem, omissio autem cæremoniæ non tollit ueritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu aliquo minister intendens trinam immersionem, perficiat proferre uerba formæ tota secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quæ non est facta immersio durantibus uerbis superflue post uerba adderet, quoniam non esset amplius baptismi pars.

In cano. 49 & habetur de consecr. d. 4. c. Siquis presbyter.

¶ Ad obiectionē uero tem inductam, dicitur quòd intelligun aut uerba Auctoris de unica immersiōe sub ratione partis. In casu autem nostro. s. quo uerba præoenterent secundā immersionē, unica immersio ex ipsius separatione ab aliis immersionibus, haberet rationē totius. quod ut melius intelligas, aduerte ablutionē esse quoddam totum successiuum, & integrari ex partibus successiuis & cōtinuis: successiuis quidem omnibus, continuis uero quandoq; omnibus, quandoque quibusdam. Nā qualibet ablutio per immersionē in tēpore fit, & per partes successiuas ac cōtinuas immersiones, & rursus quælibet triū immersionum inter se discretarum, pars est unius ablutionis, quam baptismum uocamus. Quo fit, ut quia totum successiuū ex qualibet sui parte infertur (ē enim dies, quæcumque hora dies sit: & similiter mouetur aliquis, in quacumq; motus parte mouetur) ex quacumque immersione, immo ex quacūq; immersionis parte sufficiēte, ad abluēdū, ablutio infertur, ac per hoc baptismus, si in tori rōnē trāseat. hīc. n. unius immersionis partes, & singulæ immersiones partiū rōnem, dū in suo toto

Tract. 12. t. 9

In concil. Tolet. 4. canon. 5

* Quæst. 51 ar. 4. & 53. ar. 2.

significatur triduū sepulturæ Christi, & etiam trinitas personarum: sed diuersis ex causis secundum traditionem ecclesiæ, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius: quia enim a principio nascentis ecclesiæ, quidam de Trinitate male sentiebāt, Christum purum hominem esse æstimātes, nec dici filium dei & deū nisi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemoratione mortis Christi, & una immersione: quod reprobatum fuit in primitiua ecclesia. unde in canonibus apostolorum * legitur, si quis presbyter aut episcopus non trinam immersionem unius ministerij, sed semel mergat in baptismate, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Postmodum uero inoleuit quorundā schismaticorum & hæreticorū error, homines rebaptizantium: sicut de Donatistis Augustin. * narrat super Ioan. Et ideo in detestationem erroris eorum, fuit statutū † in Concilio Toletano, quòd fieret una sola immersio: ubi sic legitur, Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem: sed cessante tali causa communiter obseruatur in baptismo trina immersio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiæ non obseruans, nihilominus tamen esset baptismus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Trinitas est sicut agens principale in baptismo: similitudo autem agentis peruenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. et ideo significatio Trinitatis fit ī baptismo per uerba formæ: nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per usum materiæ: sed hoc fit ad maiorem expressionem: similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si una die fuisset sepultus uel mortuus, sufficisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandum ueritatem mortis, ut supra * dictum est. et ideo patet, quòd trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec

A ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

AD 2^m dicendum, quòd Pelagius Papa † intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet quòd Christus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est. *

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra † dictum est) intentio requiritur ad baptismum, & ideo

B ex intentione ministri ecclesiæ, qui intēdit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma: unde Hieronym. dicit * super epistolam ad Philipp. Licet ter baptizetur, id est immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur: si uero intenderet, ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersiones repetens uerba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

C

ARTICVLVS IX.

Vtrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd baptismus possit iterari. Baptismus enim uidetur institutus ad ablutionem peccatorum: sed peccata iterantur. ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpā.

¶ 2 Præter. Ioannes Baptista præcipue fuit a Christo commenda-

D tus, cum de eo dictum sit Matthæ. 11. Inter natos mulierū non surrexit maior Ioanne Baptista: sed baptizati a Ioanne, iterum baptizabantur, ut habetur Actuum 19. ubi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Ioannis. ergo multo fortius illi, qui sunt baptizati ab hæreticis uel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

E ¶ 3 Præter. In Niceno Concilio statutum est, si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere: uidetur autem esse eadem ratio de aliis hæreticis. ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præt. Baptismus est necessarius ad salutem: sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. ergo uidetur quòd debeant iterum baptizari.

sumantur, & sola separatio ab aliis partibus, illi uel illis rationē totius largitur, ut accidit in diuisione cōtinui permanētis. Ministro ergo intendēte triuā immersionē, quādiu immersiones seu earū partes habēt rōnem partiū baptismi ex parte materiæ, hoc est ablutionis, nō perficitur baptismus: sed si pars aliqua sortiatur rōnem totius ex hoc, quòd in ea finiret prolatio formæ, undecūq; hoc accidat, ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamē minister, præueniēs secundā aut tertiā immersionem prolatione uerborū integra: tāquā omittēs aliquā immersionē.

Loco citat in argum.

In sol. præ.

Quæst. 64. art. 8

In com. c. 4 ad Eph. sup illud: una fides, unū baptisma, t. 9. refertur de consec. d. 4. c. Eodē modo.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum nonum.*

IN titulo tā huius, quàm triū sequentium articulorum, & similiter in omnibus his, quæ in illis continentur, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quòd Scotus in 4. sentent. distinct. 6. duas rationes in litera huius articuli, scilicet secundam & tertiam arguit. Secundam quidem, quia in morte Christi baptizati sumus, dicit non concludere: quia pœnitentia uirtutem quoque habet a passione Christi, & tamē est iterabilis. Tertiā uero, quia imprimit characterem indelebilē, dicit probare per immanifestius: quoniā a principio institutionis baptismi manifestum fuit, quòd non licuit iterare ipsum, & character erat occultus.

4. dist. 6 q. 2. ar. 1, q. 1. Et 4 cō 1 a. 59 & Et ca. 70 & 71. Et Ioan. 3. Et Ephes 4 lec. 2.

¶ Ad primū horum dr. quòd uis rationis cōsistit in repræsentatione (quia. s. in baptismo repræsentat mors Christi) & non in efficacia uirtutis a passione Christi, ut arguens refert: unde argumentum nihil obstat: quoniam pœnitentia non assimilat hominem Christo mortuo: sed baptismus cōsepeliēt Christo mortuo hominē, qui baptizatur.

In conc. 1. Nicæ. can. 9

Q. præc. ar. 3.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si Auctor reprehendendus est, oportet quoq; reprehendere synodũ florentinã sub Eugenio 4. dicentẽ, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quæ characterẽ, idest, spirituale signũ, imprimunt in anima indelebile: unde in eadẽ persona non reiterãtur. Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorum, quæ prius tempore nota fuerint: de multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores adinuenerunt propter quid.

§3 Præte. Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus, ut supra dictum est: sed sacramentũ eucharistiæ iteratur. ergo uidetur quòd multo magis baptismus possit iterari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur ueteri uitæ, & incipit nouam uitã agere: unde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritusancto, nõ potest introire in regnũ dei: unius autem non est nisi una regeneratio, & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio: unde Augusti. dicit super illud Ioan. 3. Numquid potest in uẽtrem matris suæ iterato introire, & renasci. Sic tu, inquit intellige natiuitatẽ spũs, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus: secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem uitæ. Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari uolentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimetipsis filiũ dei, ubi glo. dicit, una Christi mors, unũ baptisma cõsecrauit: tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod August. † dicit in 2. contra epistolam Parmeniani, quòd character militaris non repetitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cum uideamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem uitæ.

Tract. 11. in Euan. Ioã. ante med. t. 9.

Gl. ord. sup illud, Renouari rursus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. à med. t. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in uirtute passionis Christi, sicut supra dictum est. * Et ideo sicut peccata sequentia uirtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferũt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed pœnitentia superueniẽte tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Ar. 2. huius quæst.

AD 2m dicendum, quòd sicut August. † dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum, Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioan. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

Tract. 5. de eliũdo ad fi. to. 9

AD 3m dicendum, quòd Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis: unde Greg. * dicit scribens, * Quirino episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut

In epist. 11. 9 epist. 61. paulo a pri. * Alias Quidio seu Quirino.

F sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & illi Christum deum nõ credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purũ hominem, & isti scilicet Cataphrygæ, Spiritumsanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanũ scilicet credunt) tales cum ad sanctam ecclesiam ueniunt, baptizentur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt: sed (sicut in regulis ecclesiasticis † dicitur) ii qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & ueniunt ad catholicã fidem, recipiantur ut baptizati.

De ecclesia. dogm. c. 52. to. 3. in Au.

AD 4m dicendum, quòd sicut dicit Decret. Alexandri † 3. De quibus dubium est an baptizati fuerint baptizentur * his uerbis præmissis, Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & cet. non enim uidetur iterari quod nescitur esse factum.

G

De Bapt. & eius effectu c. De quib' est c. 2. D. 265 & 183

AD 5m dicendum, quòd utrumque sacramentũ, scilicet baptismi & eucharistiæ est repræsentatiuũ dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nã in baptismo commemoratur mors Christi, inquãtum homo Christo commoritur & in nouam uitam regeneratur: sed in sacramento eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium, secundum illud 1. Corin. 5. Pascha nostrũ immolatus est Christus, itaq; epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem eucharistia.

H

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo ecclesia in baptizando utitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo ecclesia utitur in baptizando. Vt enim dicit Chrys. nunquã aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autẽ factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo epiphaniæ. ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in uigilia Paschæ & in uigilia Pentecostes.

4. dist. 2. q. 1. art. 3 ad septimum. Et d. 6. q. 2. ar. 1. q. 5

I

Refertur de cõsecr. d. 4. c. Nũquam.

§2 Præt. Ad idem sacramentum non uidetur pertinere diuersarum materiarum usus: sed ad baptismũ pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate ĩ uertice.

§3 Præt. In Christo Iesu non est masculus & femina, barbarus & scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multo igitur minus diuersitas uestium aliquid operatur in fide Christi. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida uestis.

K

¶4 Præt. Sine huiusmodi obseruantiis potest baptism. celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, uidentur esse superflua, & ita inconuenienter ab ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quòd ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solennitatẽ sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, et minister, qui ẽ causa instrumẽtalis, & usus materiæ, scilicet ablutio

ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cetera uero omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibētur sacramēto propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solennitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundo ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non erudiūtur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, uel instruuntur uel solicitantur ad quærendum de his, quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quędam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentaretur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur uis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis, ut supra dictum est:* quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex spiritusancto, secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, &cet. & ideo solennis baptismus agitur in ecclesia, & in uigilia Paschæ, quando fit commemoratio dominicæ sepulturæ, & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæ. ultimo,) & in uigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti, unde & apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo spiritumsanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

Art. 2. huius q. & q. 39. ar. 5

Ad 2^m dicendum, quòd usus aquę adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei uel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem, nam primo baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta dei, ut Ambrosi.* dicit in lib. de sacramentis: sicut pugiles inungi consueuerunt: uel sicut Innocent. dicit in quadam Decret. † de sacra unctione, baptizandus in pectore inungitur, ut per spiritusancti donum errorem abiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas autem inunguntur, ut per spiritusancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, fit munditia cogitationum in pectore, & fortitudo laborum in scapulis: post baptismum uero (ut Rabanus* dicit) statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit uocari. uel sicut Ambrosi. † dicit, unguentum super caput effunditur: quia sapientis sensus in capite eius, ut scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

Li. 1. c. 2. li. 1. c. 4. Lib. 1. Decr. tit. 15. c. Cū uenisset, a med. illius.

Lib. 1. de inst. cler. ca. 28. refertur de conse. d. 4. post q. ū guentum de fac. c. 1. in prin. to. 4.

Ad 3^m dicendum, quòd uestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei aliis uestibus uti: sed in signum gloriæ* resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem uitæ, quam debet post baptismum obseruare, secundum illud Roman. 6. In nouitate uitæ ambulemus.

Aliis glo. ordi.

Ad 4^m dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, & si non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est.*

In corp. ar.

Articvlvs XI.

Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

Ad vndecimvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describātur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet spiritussancti: quia apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, unū baptisma: sed non est nisi una fides. ergo non debent poni tria baptismata.

4. di. 4. q. 3. articu. 3. Et quol. 6. ar. 4. Et Io. 3. lec. 1. & Heb. 6. co. 3. & .

¶ 2 Præt. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet:* sed solus baptismus aquæ, ē sacramentum. ergo non debent poni alia duo baptismata.

Q. 65. ar. 1.

¶ 3 Præt. Damasce.† in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. non ergo debent poni solum tria baptismata.

Lib. 4. orth. fidei ca. 10. post med.

Sed contra est, quòd super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit gl.* Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

Glo. ordin. ibid.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) baptismus aquę efficaciam habet a passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismū) & ulterius sicut a prima causa a spiritusancto. Licet autē effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectū ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo: unde dicitur Apoca. 7. Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per uirtutem spiritussancti cōsequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicuius cor per spiritumsanctum mouetur ad credendum, & diligendum deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur baptismus pœnitētiæ. Et de hoc dicitur Is. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarū Sion, et sanguinē Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris. sic igitur utrūque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet uicem baptismi aquæ: unde dicit Augu.* in 4. lib. de Vnico baptismo paruulorum: Baptismi uicem aliquādo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentū assumit, quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem, confessionēq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum succurri non potest.

Q. 62. ar. 5. Et q. 66. ar. 2.

Li. 4. de Bapt. contra Donatistas c. 22. in pri. to. 7.

Ad primum ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciā habet & ex passione Christi & ex Spiritusancto, & ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

Ad 2^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramentum habet rationem signi: alia uero duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantū ad rationem signi, sed quātum ad effectum baptismatis: & ideo non sunt sacramenta.

Q. 60. ar. 1.

Li.4.ortho. fi.cap.10. a med.

An 3m dicendum, quòd Damascen.* ponit quædã baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signũ nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Petri. 3. ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem a seruitute peccati: unde & apostolus dicit 1. Corinthio. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari: ponit etiam ablutiones diuersas, quę fiebant in ueteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum: ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4.dist.4.q.3. ar.3.q.4.Et Heb.6.co.3 fin.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis nõ sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem: quod quidem baptismus sanguinis non facit. ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶ 2 Præter. Baptismus sanguinis non ualet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Cor. 13. si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis ualet sine baptismo sanguinis. non enim soli martyres saluantur. ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritusancto, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &cet. ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habetur in lib. de eccl. dogm. c.74. tom 3

SED CONTRA est, quòd August.* ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismatum, dicit, baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus pontificis, recipit Spiritumsanctum: hic templum efficitur Spiritussancti.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritussancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiũt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquę efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritusancto, ut dictum est: * quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissime tamen in baptismo sanguinis: nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis uel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis: similiter etiã uirtus Spiritussancti operatur in baptismo aquæ, per quandam uirtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis

Ar. præced.

K

secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat

F quis pro amicis suis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character est res, & sacramentum: non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

AD 2m dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso: unde * ex hoc ipso probatur perfectior. Ca.3.eccle. hier.p.2. & 3.

AD 3m dicendum, quòd baptismus sanguinis præ-

G eminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritussancti, ut dictum est.* In corp. ar.

QVAESTIO LXVII.

De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi.

H

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum ad diaconũ pertineat baptizare.

¶ Secundo, Vtrũ pertineat ad presbyterũ, uel solum ad episcopũ.

¶ Tertio, Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre.

¶ Quarto, Vtrum hoc possit facere mulier.

¶ Quinto, Vtrum non baptizatus possit batizare.

¶ Sexto, Vtrum plures possint simul baptizare unum & eundẽ.

I ¶ Septimo, Vtrũ necesse sit aliquẽ esse, qui baptizatũ de sacro fonte recipiat.

¶ Octauo, Vtrum suscipiẽs aliquẽ de sacro fonte, obligetur ad eius instructionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad officiũ diaconi ptineat baptizare: simul. n. iniungitur a Domino officiũ prędicandi euangeliũ & baptizãdi, sm illud Mat. ult. Euntes docete oẽs gẽtes, baptizantes eos, &c. sed ad officiũ diaconi pertinet euãgelizare. ergo uidetur quòd etiam ad officiũ diaconi pertineat baptizare.

¶ 2 Præ. Secũdũ Dion. † 5. c. eccl. hie. purgare ptinet ad officiũ diacõi: sed purgatio á peccatis maxime fit per baptismũ, secundũ illud Eph. 5. Mũdãs eã lauacro aquæ in uerbo uitæ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.*

TIrolos clarus & illo corpore omnia clara sũt. Dubiũ tamen unum restat, quo pacto uerum sit, diaconis nõ cõuenire prædicãdi & baptizandi officiũ, cum in diaconorũ ordinatione expresse dicatur Diaconũ oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco habeatur argumentũ, & cõtra rationem Auctoris, & cõtra cõclusionẽ. Contra rationem quidẽ: quia dum hic exponit, ministeriũ diaconi respicere altarẽ, apparet diaconos non nisi ut ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuũ (puta prædicãdi & baptizandi) uõ põt inferri quòd ministerialiter tantũ deseruiant. Contra conclusionem autẽ, quia expresse attribuitur sibi & baptizare, & prædicare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd utrumque uerum est diuersimode intelligendo. Nam ad diaconos spectat & baptizare, & prædicare ex impositione, hoc ẽ si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, ut Pelagius dicit de consecratione dist. 4. cap. diacones. Non spectat autẽ ad diaconos prædicare, aut baptizare ex officio, ut in cap. constat de consecra. distinct. 4. dicitur. Ratio quoque literæ solida consistit, fundata super officio diaconi absolute: ex quo. n. officiũ eius est ministrare, infertur rationabiliter, quòd si actibus superiorum se immiscet, non nisi ministerialiter

4.di.5. q.2. ar.1.q.2.Et d.7.q.3.ar. 1.qu.1.cor. Et d.13.q.a artic.5.q.2. cor.

Cap.5.in q. 1.a med.atque ad fi. illius partis.

ergo uidetur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

§ 3 Præt. De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. ergo uidetur quòd ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quòd Gelas.* Papa dicit, & habetur in decret. 93. distinct. † Diacones propriam constituimus obseruare mensuram. & infra, Absque episcopo uel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, ne B cessitas extrema compellat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionysi.* dicit 7. cap. cælest. hier.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinū accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia uidelicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere sacramētum baptismi: sed in collatione huius sacramenti, & aliorum, assistere & ministrare maioribus: unde Isidor. C † dicit, ad diaconum pertinet assistere, & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena & calice.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare euangelium in ecclesia, et prædicare ipsum per modum catechizantis: unde & Dionysi.* dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos: sed docere, id est, exponere euangelium, pertinet propriè ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dionysi.† 5. cap. ecclesiast. hier. Perficere autem idem est D quod docere: unde non sequitur, quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

AD 2m dicendum, quòd sicut Dionysi.* dicit in 2. c. eccles. hier. baptismus non solum habet purgatiuā, sed etiam illuminatiuam uirtutem, & ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet uel repellendo immundos, uel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

AD 3m dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii* supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens, baptizauit.

Cap. 5. in p. 1. a medio.

Gelas. 1. in epist. ad epi sc. per Lucaniam c. 9 Dis. 93. ca. Diacones.

Ca. 7. cæle. hier. in pri. & c. 8. circa prin.

Habetur in decret. d. 25 c. Perlectis. Et dicitur esse in epist. ad Ludifredum.

Cap. 3. eccl. hier. par. 2. & 3.

Cap. 5. in ti tu. de sacerdotum perfectionib.

Ca. 2. par. 1. & 2.

In arg. Sed contra.

ter ad eos se habet, & propterea rectè ifer tur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare: eum quo tamen stat, ut dictum est, quòd utrumque potest ei competere ex impositione: hoc enim ostē dit ministrum ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

¶ Super Quæstionis Sexagesimæseptimæ Articulum secundum.

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nonitiis notandum est, quòd cum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri posset, intelligendum est de integro effectu quidē effectus baptismi mi claudit in se characterem. Et propter ea licet gratia cū remissione toti⁹ culpæ & pœnæ, possit sine baptismo suppleri, ut patet in Latrone, character tamē suppleri non potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub diuina dispositionis prouidentia.

4. dis. 5. q. 2. ar. 1. q. 2. Et infra q. 3. ar. 1. q. 3. cor. Et dis. 17. q. 3. artic. 3. q. 2. & cor. Et dis. 24. q. 2. ar 2 ad 1. Q. præc. ar. 5. arg. 2

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium præsbyterorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt quòd baptizare nō pertineat ad officium præsbyterorū, sed solum episcoporum: quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto iniungitur Matth. ultim. officium docendi & baptizandi: sed docere quod est perficere, pertinet A ad officium episcopi, ut patet per Dionysi. † 5. & 6. cap. eccles. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

§ 2 Præt. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem uidetur ad officium solius principis pertinere: sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, ut dicitur in gloss.* Luc. 10. tenent locum apostolorū, de quibus dicitur in psal. 44. Constitues eos principes super omnem terrā. ergo uidetur, quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

§ 3 Præt. Isidor. † dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et cōfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras uirgines benedicit: sed his omnibus maius est sacramētum baptismi. ergo uidetur quòd multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Isidor.* dicit in libro de officiis: constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

RESPON. Dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiāt, sicut supra dictum est.* Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participam⁹. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. & ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. eiusdem enim uidetur esse operari totum, & partem in toto disponere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd utrumq; officium, s. docendi & baptizandi, Dominus apostolis iniunxit, quorum uicem gerunt episcopi: aliter tamē & aliter. Nam officium docēdi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tanquam principalissimū. unde & ipsi apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum, nos relinquere uerbum dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi cōmisit apostolis, ut per alios, exercendum: unde & apostolus dicit 1. Corinth. 1. Nō misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supradictis.* in cuius etiam signū nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamē per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde & apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

AD 2m dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora uero maioribus reseruantur, secundum illud, Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. et ideo baptizare pertinet ad minores principes ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit gloss.* Luc. 10.

Est gl. Bedę Luc. 10. sup. illud: Designauit Ies⁹. 72. dic. s. a.

Habetur in decr. dis. 25 c. Perlectis et dicitur esse in episto. ad Ludifredum.

Lib. 2. c. 24. non multū remote ante finem.

Q. 65. ar. 3. & 6.

Q. 64. ar. 5 6. & 9

Est gl. Bedę loco citato in arg.

† q.65.ar.3. ad 4.

Ad 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ episcopis reseruantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

a.2.q.100. ar.2.ad primũ. Et 4.d.5.q.2.ar.2.q.1.& 3. Et d.6.q.1.ar.3.q.2.& 3. Ar.præced.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quę sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. ergo uidetur quòd laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ 2 Præt. Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquã baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. ergo videtur, quòd multo minus laici possint baptizare.

¶ 3 Præ. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus nõ potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo neque potest baptizare.

In locis citatis artic. præ. in utro que argum. Sed contra.

SED CONTRA est, q Gelasius Papa & Isidor.* dicũt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

RESPON. dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui uult omnes homines saluos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in uitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter, quàm per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit cõmunis* scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Alias, communissima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam cõuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamẽ sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD 2^m dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico,[4] sed solum a sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

D.320. & 391.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

q.95.art.3. & 4

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere uel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, secundum illud 1. Corinth. 14. Turpe est mulieri, in ecclesia loqui. ergo uidetur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ 2 Præt. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarũ debet accipi baptismus: sed hoc nõ potest competere mulieri, secundũ illud 1. Timo. 2. Docere mulieri nõ permitto, nec dominari in uirum, sed subditam esse. ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3 Præter. In spirituali regeneratione uidetur aqua habere locum materni uteri (ut August.* dicit super illud Ioan. 3. Numquid homo potest in uentrem matris suæ iterato introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, uidetur magis habere patris officium: sed hoc non cõpetit mulieri. ergo mulier baptizare non potest.

SED CONTRA est, q Vrbanus Papa dicit,* & habetur in Decretis † 30. q. 3. Super quibus cõsuluit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis hac sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nominẽ sãctæ Trinitatis baptizauerit.

RESPON. Dicẽdum, q Christus est qui principaliter baptizat, secũdum illud Ioã. 1. Super quẽ uideris Spiritum descendentem & manentẽ, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. q in Christo non est masculus & femina. et ideo sicut masculus laic* potest baptizare quasi minister Christi, ita etiã & femina. Quia tamen caput mulieris est uir, & caput uiri est Christus (ut dicit 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia uiri: sicut nec laicus præsente clerico, nec cleric* pr̃sente sacerdote, qui tamẽ potest baptizare pręsente episcopo, eo quòd hoc pertinet ad officiũ sacerdotis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tñ priuata doctrina uel mõitione, aliquẽ instruere, ita nõ permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamẽ põt baptizare in necessitatis articulo.

AD 2^m dicendũ, q qñ baptismus solenniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero, curã ani

* In Conc 4 Carth. ca. 99.

* Tract. 11. paulo ante med. to. 9 Et de cõse. d. 4. ca. mulier.

* Vrb. Vitali Presbytero Briasẽs. scribens.

† 30. q. 3. ca. Sup quib*.

ptizare extra necessitatis casũ eo modo, quo in necessitatis casu licet, sit peccatũ mortale. Verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizaret aut si duo simul baptizaret duo simul dicẽdo, ego baptizo uos (quod in casu necessitatis licitum dicitur) & sic de aliis similibus ecclesiæ ordinationibus ergo baptismũ non seruantis. Et ẽ ratio dubii, quia Auctor hoc tractans in calce corporis articul. 5. dicit, q grauiter peccaret uterque, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nõ tolleretur sacramentũ. Vbi apparet ipsum sentire, quod est peccatũ mortale: qm baptismi effectus nõ impeditur nisi per peccatum mortale.

¶ Ad huius euidẽtiã, scito Scotũ in 4. sent. dis. 6. sonare, q baptizans plures simul extra articulum necessitatis, dicendo, ego baptizo uos, peccat mortaliter, quia non seruat formam impositam sibi ab ecclesia: si tamen diligenter perspectum fuerit, & distinctum; peccatum mortale dupliciter hic inueniri posse, aut secundum se (hoc est ex suo genere) aut ex ecclesiæ præcepto, cũ mutationes, aut omissiones huiusmodi nõ constituãt actũ sacrilegum secundũ se (quod ex eo patet, quòd si actus esset secundũ se sacrilegus, in nulla necessitate esset licitus) restat sic aliunde peccatũ hoc sit mortale, si mortale est. Ex triplici aũt capite hoc dici posset: uel ex inobedientia, & sic ad hoc quòd esset mortale, exigeretur contemptus: uel ex præsumptione: puta quia laicus præsumit actum sacerdotis. uel ex modo institutionis ecclesiasticæ: puta quia ritus talis seruat & quasi necessari* sicut sacræ uestes exigũtur i cõsecratiõe eucharistię. Ex quibus apparet, quòd solẽniter baptizans

Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum quartum & quintum.

Sup. ar. 3. & locis ibidẽ inductis.

IN articulis quarto & quinto dubium occurrit commune multis articulis, An

näs tenetur sub peccato mortali seruare ritû ecclesiæ: quod non ita intelligas, vt cuiuslibet cæremoniæ omissio sit peccatum mortale. Similiter si laicus solénniter baptizare psumeret, a mortali non excusaret: sed vbi absq; solénitate baptizaret, & côtéptus atque præsumptio desset extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video: imo Innocêti⁹ III. a veniali etiâ peccatum excusat eû qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. (D. 661.) Dicit enim (in ca. debitû. extra de baptismo & eius effectu, de Iudæo in mortis articulo baptizante seipsum,) si talis côtinuo decessisset ad patriam protinus euolasset. (Ar. præced.)

¶ Ex quo loco argumentum sumitur magnum, quòd si error commissus circa baptismum tantus ac talis, vt tollat baptismum, qualis est error baptizantis se ipsum, excusatur nô solum a mortali, sed etiam a veniali propter conditionem personæ, alioquin non esset verum, q statim ad patriam euolasset: multo magis opinio ignorantis se benefacere, excusabit a mortali baptizantem seruatis substantialibus, & errantem solum in hoc, quòd necessitatis articulo non arctatur. (Supr. art. 3. & locis ibidem notatis.)

¶ Nec verba Auctoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus Ipeditur ex peccato veniali. Peccans enim venialiter dum baptizatur, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur: quamuis gratiam consequatur. (Refertur. 1. q. 1. c. Si qs per ignorâtiam. Et de côsec. di. 4. c. Roman⁹.)

Posset quoque dici, quòd Auctor de præsumentibus, & non de simpliciter facientibus intelligitur. (Li. 2. ca. 13. post med. tom. 7.)

marum habente, vel ab aliquo vice eius: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD 3^m dicendum, quòd in generatione carnali masculus & femina operantur secundum virtutem propriæ naturæ, & ideo femina non potest esse principium generationis ᵈ actiuum, sed passiuum tantum: sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi, & ideo eodem modo potest vir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, nô esset rebaptizandus: sicut & de laico dictû est: ᵉ peccaret tamen ipsa baptizâs, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus; possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod nô habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad ecclesiâ, scilicet nec re, nec sacramentu. ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3 Præt. Maius est sacramentum conferre, q suscipere: sed non baptizatus nô potest alia sacraméta suscipere. ergo multo minus pôt aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quòd Isidor. ᵃ dicit, Romanus pôtifex nô hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritû Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat: sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd hanc quæstionem Aug. ᵃ indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, vtrû & ab his, qui numquam fuerunt christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij ᵃ, quan- (Alias, consilii.) A tum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiâ determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudæi siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de consr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, vtrum christiano an pagano, multos î patria vestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. et sic intelligêdû est quod Greg. ᵃ secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. ecclesiæ forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quæcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nô baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati se inuicem baptizêt, dum prius vnus baptizaret aliû; & postea baptizaret ab eodê, & consequeretur vterq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulm necessitatis hoc fieret, vterque grauiter peccaret, scilicet C baptizans & baptizatus, & per hoc ipediretur baptismi effectus, licet nô tolleretur ipsum sacramentum.

(De consec. di. 4. cap. A quodam iudæo.)

(Habetur de conse. di. 4. ca. Quos. paganis.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus nô est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi. (De consec. d. 4. c. 1. quodam iudæo in fine.)

AD 2^m dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere D quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizâdo, et sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3^m dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul vnum baptizare.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint simul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, sed E non conuertitur. unde videtur quòd quicquid potest facere vnus possint facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem, quam vnus trahere non posset: sed vnus homo potest baptizare. ergo & plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 2 Præt. Difficilius est quòd vnû agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agât simul in vnû: sed vnus homo potest simul plu-

¶ Super Quæstionis [illegible] Articulum sextum.

TItulus vt sonat. ¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma, qua plures simul baptizâtes possent vti. Altera est: Non te baptizamus. Altera est; vt a terque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio vna, dicentium non esse baptismum nisi plures dicât, Nos te baptizamus: quia non seruatur

(4. di. 3. ar. 2 q. 2. ad primum & 2. di. 6. q. 2. ar.)

(3. q. 1. ad 3.)

seruatur forma Ecclesiæ, quæ habet quòd in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Deinde contra hanc rationem Auctor arguit, immo eã excludit ex multo maiori recessu formę græcorũ a forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatem baptismi, nõ sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo, quia si recessus sufficeret, apud græcos non esset baptismus, quoniã forma eorũ, multo magis recedit ab hac nostra, quàm secunda ista, Nos te baptizamus, cum hic nõ mutetur nisi singulare in plurale, ibi vero omnino, omittit persona ministri, & in tertia persona, exprimit actus, dicendo, Baptizetur &c.

¶ Demum aliã rõnem reddit Auctor ex parte intentionis explicitæ, scilicet quia hac forma, Nos te baptizamus, explicatur intentio ministrorum quo ad hoc, quòd plures conueniunt, ad vnum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio: Homo non baptizat, nisi ut minister Christi. ergo oportet ministrum esse unum, ut Christi unitatem repræsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum. ergo dicta forma uidetur tollere baptismum. Et confirmatur huiusmodi unitas, auctoritate apostoli Pauli.

¶ Quo ad secundum, ponuntur duo modi, quibus hoc contingere posset, scilicet uel altero præueniente reliquum, & sic diceretur quòd solus præueniens baptizaret, uel utroque simul concurrente, & sic diceretur, quòd Christus per utrumque unum baptismum conferret.

¶ Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primo, dupliciter contingere duos simul baptizare, uel utroque totum faciente & dicente, uel altero dicente, & altero faciente. Auctor secundum modum reseruat tractandum hic in responsione ad vltimum. De primo autem modo, tantum loquitur in hoc corpore articuli.

¶ Aduerte secundo rationem literæ ad concludendum irritam esse formam illam, Nos te baptizamus, non afferri ab Auctore assertiue, sed opinatiue, vt sua monstrant verba etiam replicata, dum dicit: quod quidem videtur esse contra rationem ministri, & postea subdit, Ideo contraria intentio videtur excludere sacramentum.

¶ Aduerte tertio Auctorem superius, quæstio. 66. ar. 5. ad quartum afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formã scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectus, ergo unus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur formã baptismi, dicendo, Nos baptizamus, quia dicere, nos, non est idem dicere quòd, ego & ego, sed ego & iste. Quæ ideo repetita hic sunt a me, quia superius ad hunc locum me remisi.

¶ Circa hanc doctrinam, dubium primo occurrit ex Durando in 4. sent. dist. 3. quæst. 3. arti. 2. Primo enim, contra omnes dictas rationes Auctoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicatur &c. dicit non concludere in agentibus per voluntatem, & eam militare contra Auctorem, ponentem plures sacerdotes posse simul consecrare eandem hostiam: par enim est vtrobique iudicium, quo ad multiplicationem actus ab agẽte. Secundam vero rationem de mutatione formæ, dicit non cogere: quia mutatio formæ, quantum ad illud, quod non est de necessitate formæ, non tollit sacramentum, sic autem est in proposito: tum, quia expressio ministri non est de necessitate formæ baptismalis, vt patet de forma græcorum: ergo multo minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero: tum, quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque, ex parte cuiuslibet dicentis, resoluitur in istam, Ego baptizo te, vbi nulla apparet mutatio secundum sensum a forma Romanæ Ecclesiæ. Et Petrus de Paluda in 4. sentent. distin. 3. q. 2. ar. 3. approbans hæc Durandi, adiungit, quòd sicut forma illa vt profertur ab isto, resoluitur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizat: sic econuerso vt profertur ab altero, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizat: ac per hoc seruatur

res baptizare. ergo multo magis plures possunt simul vnum baptizare.

¶ 3 Præt. Baptismus est sacramentum maxime necessitatis: sed in aliquo casu videtur eẽ necessariũ, quòd plures simul vnũ baptizẽt: puta si aliquis paruulus esset in articulo mortis, & adessent duo, quorum, alter esset mutus, & alter manibus, & brachijs careret: tunc enim oporteret ꝙ mutilatus verba proferret, & mutus actum baptismi exerceret. ergo videtur quòd plures possint simul vnum baptizare.

SED CONTRA est, quòd unius agentis est una actio. Si ergo plures unũ baptizarẽt, videretur sequi, ꝙ eẽnt plures baptismi: qđ est contra id quod dicitur Ephe. 4. Vna fides, unum baptisma.

G RESPON. Dicendum, quòd sacramentum baptismi præcipue habet uirtutem ex forma, quam Apostolus nominat uerbum uitæ Ephes. 5. Et ideo considerare oportet, si plures simul unum baptizarent, qua forma uterẽtur. Si enim dicerent, Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, dicunt quidam, quòd non con

F tur forma ecclesiæ romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te &c.

¶ Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliciter. Primo, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secũdum expressionem, puta, ꝙ quilibet minister exprimat se vt vnum. Non potest dici primum, quia tunc etiam, quòd duo simul possũt baptizare eũdem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autẽ nõ est rationabile: tum, quia expressio ministri non est de necessitate sacramenti: tum, quia si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens, vt tu assumis, cum principale agens sit Trinitas, congruentius exprimi deberet minister in numero plurali: tum, quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens, & actum exprimere.

¶ Contra conclusionem dictam, scilicet si baptismus a pluribus datur, dicentibus; Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Palude ibidem.

H ¶ Tum quia quando plures vxores poterant simul nubere vni viro, non referebat an quælibet diceret, Accipio te in virum, an nos accipimus te in virum, secundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomen tuum super nos &c.

¶ Tum, quia dicendo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi, quàm vtroque dicente vni, Ego te baptizo: apparet enim singulos seorsum baptizare, ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet concurrere in vnum baptisma: & confirmatur, quia sicut de essentia est expressio actus, ita saltem de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶ Tum, quia duobus existentibus officialibus insolidum, & ambobus volentibus idem facere simul congruentius est, vt dicant, Mandamus aut pronunciamus, quam vt quilibet per se dicat, mando aut pronuntio.

¶ Tum, quia plurale non est nisi geminatum singulare: idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt, & dicere, Sortes

I currit & Plato currit: & pari ratione, idem est in prima persona. Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: quæ æquipollent in significando, æquipollent etiam in efficiendo. Tenentque propterea Durandus, & Petrus oppositam conclusionem, quamuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶ Circa Auctoris processum, dubium occurrit de insufficientia: uidetur enim insufficienter tractare quæstionem hanc, dum discutiendo formas quibus vti possent plures simul baptizantes vnum, non discurrit nisi per formas seu formam, secundum ritũ Romanæ Ecclesiæ: debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia græca, & determinare, an sm illam formã possent multi simul baptizare vnũ.

¶ Circa secundum modum concessum, quo innuitur, quo plures possunt simul baptizare vnum: scilicet quolibet baptizante & dicente, ego te baptizo, dubium restat: quomodo fieri aut intelligi potest, duo agentia totalia, quamuis instrumentalia eiusdem rationis,

K producere efficaciter simul vnum effectum non intensum aut perfectum magis, quam si ab vno eorum tantum producerent, & hoc in subiecto capaci perfectioris seu intensioris effectus, quale est anima nostra, & de effectu, suscipiente magis, & minus, qualis est gratia: videtur enim non intelligibile.

¶ Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat unitatem ministri: ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolute: sed tantum habetur, quòd secundum unam formam possunt plures conferre unum baptisma, & secundum aliam formam, non. Scotus autem dicit in 6. dist. 4. sent. quòd unitas ministri est ab institutione Christi. Durandus uero asserit oppositum. Petrus autẽ dicit, quòd unitas ministri non est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶ Ad

ferretur sacramentum baptismi, eo quòd non seruaretur forma ecclesiæ, quæ sic habet, Ego te baptizo in nomine patris & Filij & Spiritussancti: sed hoc excluditur per formam baptizandi, qua utitur ecclesia græcorum: possent enim dicere, Baptizetur seruus Christi N. in nomine patris & Filij & Spiritussancti &c. sub qua forma græci baptismum suscipiunt, quæ tamen forma multo magis dissimilis est formæ, qua nos utimur, quàm si dicatur, Nos te baptizamus. sed considerandum est, quòd ex tali forma, Nos te baptizamus, exprimitur talis intentio, quòd plures conueniant ad unum baptismum conferendum: quod quidem uidetur esse contra rationem ministerij: homo enim non baptizat, nisi ut minister Christi, & uicem eius gerens. unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unũ ministrum, qui Christum repræsentet: propter quod signanter Apostolus dicit, Ephes. 4. Vnus Dominus, una fides, unum baptisma. & ideo contraria intentio uidetur excludere baptismi sacramentum. Si uero uterque diceret, ego te baptizo, in nomine patris & Filij, &

¶ Ad has dubitationes sic respondendum est, ut primo dicatur A ad ultimam, tamquam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur.

¶ Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ, dicendum primo est, quid est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri: uel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus personis: ita quòd non possit contingere in ministro, quòd vnus totalis minister consurgat ex multis partialibus personis cõministrantibus, putà sicut perfectus tractor nauis integratur ex multis simul trahẽtibus, uel sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis. Et sic in hoc cõmuniter doctores cõueniunt, tenẽdo partẽ negatiuã. Quòd vnitas ministri baptismi nõ potest cõsurgere ex pluribus personis partialiter cõcurrẽtibus: propterea n. dicũt quòd si vnus abluit & alter profert verba, baptismus nullus est: oppositum enim esset si minister baptismi ex duabus personis partialiter concur- C rentibus integrari posset. Alio autem modo, vnitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum: puta an baptismus, ita exiget vnũ totalem ministrum, quòd si duo totales ministri simul concurrent, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque sensu conueniunt cõmuniter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet quòd non requirit baptismus talem vnitatẽ ministri: propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & abluant eundem, baptismus verus est: quia neuter alterius factum irritat. Hæc duo sunt, quæ pro manifestis habemus.

¶ Latet autem, an absolute loquendo, vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant, vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet, quod per accidens, Auctor autem te quòd per se. Et hoc est verum: quod ex eo euidenter patet, quòd manifeste per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismum esse a duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamuis permittat. Amplius, quando baptismus est a pluribus ministris, non est omnino vnus, quoniam sunt tunc duæ for- D mæ numero, duæ materiæ & actiones numero: ac per hoc duo baptismi sacramenta actiue, & solus interior baptismus animæ vnus est. Patet autem hoc: quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis e ministro, &c. sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus & verbis &c. ergo sunt duo sacramenta actiue. vnum ergo numero baptismi sacramentum vnum ministrum exigit. Et hoc est quod Auctoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicetur a multiplicatione agentium totalium: seu (quod idem est) si perfecte ab vno quoque fiat. Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramento, vnitatem vel pluralitatem ministrorum: quoniam pluralitas ministrorum partialium cõmuniter excluditur: pluralitas vero ministrorum totalium, pluralitatem numeralem exterioris sacramenti infert & omnino per accidens inuenitur ad vnum numero effectum sacramenti. Mirabile autem est, non E aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit apparebit, quod impossibile est vnum & idem sacramentũ baptismi esse e duobus totalibus ministris, quis ponatur vnũ & eũdẽ affectum esse ab vtrisque: quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem vnius vel plurium baptismorum, & unius uel plurium effectuum baptismi. Et propterea cum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum ex rebus, & verbis, puta, ex ablutione in qua, & forma verborum a ministro cum debita intentione, & hic sint omnia exteriora actiua & passiue duplicata: sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi, sunt duæ formæ, sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ: ut patet si aspergatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes. breuiter, nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectui baptismi dare potest: pluralitatem autem exterio- A ris sacramenti non tollit. Notanter autem dixi, pluralitatem totalem: quia qui baptizatur, licet secũdum partem abluatur, ipsum tamen suppositum est, quod primo abluitur & baptizatur, puta hic homo, & non caput eius: ac per hoc licet secundum exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ: secundum tamen subiectum quod abluitur, non est nisi vna ablutio passiua, quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur, quòd nõ est nisi vnus baptismus passiue in eo, qui baptizatur a duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur, quòd vnitas per se baptismi vnitatem exigit ministri perfecti.

¶ Sed quæ ratione, aut auctoritate cogente vnitas ministri excludit pluralitatem partialium administrantium, uidendum restat. Auctor siquidem, ex duobus capitibus conatur hoc monstrare, scilicet ex parte formæ, ut patet in secunda ratione, & ex parte vnitatis principalis agentis, scilicet Christi, ut patet C in tertia ratione. Auctoritas uero duplex inducitur: altera ex decretis dist. 23. cap. quorundam. ubi ordo sacer datus ab episcopo operante & presbitero legente irritatur. Altera ex Euangelio, eo quòd Dominus baptizantis commisit inuocationem Trinitatis. In oppositam autẽ partem affertur ratio, quia omnes sumus unum corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra: ac per hoc multi partialiter concurrentes, concurrũt ut unum: imo concurrunt, ut multa instrumenta unius scilicet Christi. Et hoc præcipue habet locũ in proposito: ubi constat quòd Christus est qui baptizat, & homo nõ nisi ministerialiter ut Christi instrumentum concurrit.

¶ Et confirmatur, quia si Christus utitur totalibus ministris ad unum baptisma contra omnem rationem, multo magis credendum est, quòd utitur pluribus ministris partialibus ad unum baptismum necessitatis, aut ratione ita exigente.

¶ Suffragatur & Euangelii auctoritas: quoniam Dominus dixit pluraliter, baptizantes eos, insinuans per pluralem numerũ plures posse simul baptizare.

D ¶ Nec deest auctoritas Apostolorum: quoniã de Petro & Ioanne legitur, quòd imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum: eadem enim ratione, qua plures simul conferabant sacramentum confirmationis, partialiter procul dubio cõcurrentes, quia nihil inordinatum faciebant, potest & nunc a pluribus simul partialiter baptismus dari.

¶ In hac difficultate neutram audeo partem asserere: intellectui autem meo magis apparet uerum esse, quòd perfectus minister baptismi potest ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari, ea ratione: quia ad Christũ principaliter baptizãtem non spectat pluribus partialibus instrumentis simul uti ad unum baptisma, dummodo, forma, materia & intentio debite seruentur.

¶ Et ad obiecta ex rationibus Auctoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione.

E ¶ Ad auctoritatẽ autẽ ex decretis dicitur primo, quòd ibi non irritatur ordo susceptus, immo potius insinuatur oppositum: dum dicitur, gradum sacerdotii, uel Leuitici ordinis quem peruersa adepti sunt, amittant.

¶ Dicitur secundo, dato quòd irritetur, quod duobus commissis in illa ordinatione erroribus ibi recitatis, scilicet quòd episcopus imponebat manus, & alius benedictionem dabat seu legebat, & quòd istorum duorum unus erat episcopus, & alter presbyter, litera non explicat pro causa damnationis magis primum errorẽ quàm secundum: deberet enim minister ordinis sacri, si ex duabus integratur personis, consurgere ex duobus episcopis, & non ex episcopo & presbytero, quoniam soli episcopo conuenit sacrum ordinem conferre.

¶ Ad auctoritatem uero ex Euangelio, dicitur quòd ex Domini uerbis non habetur inuocationem Trinitatis proferri debere ab abluente, sed quòd abluens abluat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, prolatis a se uel a socio. Propter quod signanter dixit

Spiritussancti, uterq; exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum cōferret: quod posset contingere in eo casu, in quo contentiose vterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quòd ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum: alius vero quantumcumque ius baptizandi haberet, nihil faceret: etsi verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus tamquam rebaptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia vterque intenderet non baptizatū baptizare: & vterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud, & aliud sacramentum, sed Christus qui est vnus, interius baptizans, vnum sacramentum

G per vtrumque conferret.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute: sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit vnus, per vnum ministrum perficit suum opus.

Ad 2^m dicendum, quòd in casu necessitatis: vnus posset simul plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius, aut

H

ut dixit in plurali, Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritussancti: ex eo.n. quòd nō exprimitur prolatio a se, sufficit quòd proferantur super ablutione: modo saluetur veritas formæ, vt in responsione ad vltimum explicabitur. Scito tamen, quòd ad supra allatas dubitationes respondebitur, tenendo cōmunē viā de vnitate ministri.

Alias instantionem.

¶ Ad primum ergo dubium ex Durando, dicitur quòd ratio auctoris prima, Actus multiplicatur, a multiplicatione agentis perfecti, est vera & solida per se loquendo. Impossibile est enim a pluribus perfectis agentibus eiusdem rationis non provenire diuersos actus: infantum quòd infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia æque approximarentur eidem omnino patienti, nulla omnino inferretur per se passio: quia multiplicarētur duo simul cōtradictoria. Instantia autem Durandi de agentibus voluntariis, seipsam interimit, ponēdo necessariam eorum concurrere, ut agens perfectum. Patis enim sunt quo ad propositum, esse agentia imperfecta, seu partialia, & concurrere, ut agentia partialia.

¶ Ad obiectionem vero contra idem, ex eo quòd duo sacerdotes eandem possunt hostiam consecrare, dicitur quòd in tali casu essent duæ consecrationes quantum in se est, sicut etiam quando duo perfecte vnum baptizarent, vterque quantum in se est, conferret diuersum baptisma sed per accidens (scilicet unitatē hostiæ, seu hominis qui baptizatur) vnum fit sacramentum, propter excellentiā principalis agētis, scilicet Christi, qui solus potest duobus totalibus instrumentis eiusdem rationis simul uti, ut uno. Habes ergo ex prima Auctoris ratione, plures ut totales ministros, non posse simul unum omnino baptismum conferre.

¶ Ad obiecta contra secundam rationem de mutatione formæ respondetur, quòd esset ibi mutatio formæ contra substantialia.

¶ Et ad impugnationē huius, dicitur quod licet expressio ministri non sit de necessitate formæ: est tamen de necessitate formæ, quòd si exprimitur minister, exprimatur sine contrarietate ad veritatem sacramenti: & hoc per illam uniuersalem regulam, In formis sacramentorum nihil debet poni contrarium. Pluralitas autem ministri contrariatur unitati requisitæ ad unitatem ministri, & propterea si exprimatur talis pluralitas expresse in forma, tollit veritatem sacramenti. Falsa est ergo illa conditionalis, si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habet: habet enim se contrarie. Et cum subiungitur, quòd ista, Nos te baptizamus, resoluitur in istas, Ego baptizo, & iste baptizat, respondetur, quòd hoc potest dupliciter accipi. Primo, vt secunda exponens accidentaliter intendatur, ac si diceret, ego baptizo: & iste currit. Alio modo, ut per se intendatur, tamquam dicens quòd ambo simul ministramus sacramentum baptismi. Et si in primo sensu acciperetur, idem videtur iudicium de hac forma, & de forma in qua ponitur aliquid impertinens: puta si quis diceret ego te baptizo, & omnes astantes ad hoc consentiunt in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Et sensus iste licet videatur extraneus, in proposito tamen posset accidere, duobus ex condicto volentibus simul unū baptizare, & utroq; alterū volente reuereri, per hoc quòd uterque alterius meminit: ad huiusmodi.n. reuerentiā exprimēdam videretur eis, quòd deberet uterque uti numero plurali. Sed iuxta proprium sensum stādo exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria unitati ministri: & propterea ambæ simul destruunt veritatem primæ. Significant enim, quòd duo simul, & non quòd vnus baptizet, duos autem simul esse vnum sacramenti ministrum, supponitur impossibile, & contrariari veritati ministri.

¶ Ad argumenta Durandi contra tertiam rationem, scilicet, quia minister exprimitur vt plures, respondendo, dicitur ad

¶ vtramque partem disiunctiuæ, quòd vtraque sane intellecta est vera. Ad baptismum enim vnum omnino, seu vnum secundum formam, exigitur vnitas ministri secundum rem. Nec oppositum dixit Auctor, quoniam duobus simul baptizantibus, vtroque totum dicente & faciente, non est baptismus vnus secundum formam, sed secundum effectum: quem etiam non haberet, nisi potestas Christi suppleret, vtēs duobus totalibus instrumētis, vt vno quemadmodum prius dictū est. Altera quoque pars disiunctiuæ uera est negatiue, oportet enim exprimi ministrum ut unū ad hunc sensum, hoc est non exprimi, ut plures, quia pluralitas ministri expressa, contrariatur ueritati ministri. Vnde ad primam obiectionem de non necessaria expressione ministri, iam patet responsio.

¶ Ad secundam autem de congruentia ad principale agens, respondetur, quòd ratio de vnitate ministri propter vnitatem Christi in litera allatā, non ut necessaria, sed ut probabilis inducta est, vt verba literæ sonant. Rationabilis autem est congruentia ministri ad Christum magis quam ad Trinitatem personarum: quia in euangelio inuenimus attributum baptisma tamquam baptizanti, non Trinitati, sed Christo, de quo scriptum est Ioan. 1. Hic est qui baptizat in Spiritusancto: minister autem baptizantis personam induere se fatetur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Ad tertiam autem de impertinentia modi exprimendi ministri: conceditur uerum esse, si modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requisiti ad sacramentum: tunc enim sufficit exprimere causam principalem & actū

I ministri, quando nihil contrarium ueritati sacramēti exprimitur.

¶ Ad dubium contra conclusionem, propter obiecta a Petro de Palude, respondendo dicitur ad primam obiectionem, quòd non est simile de sacramento matrimonii & sacramento baptismi: quia sacramētum matrimonii fundatur super matrimonio, vt est officium naturæ, & propterea quæcunque sufficiunt ad efficiendum coniugium verum, vt est in officium naturæ, sufficienter etiam se habent ad suscipiendam sacramentalitatem cōiugii. Et quoniam non refert ad coniugium, vt est naturæ officiū pluraliter vel singulariter dicere, immo siue verbis, siue signis nutibus consensum exprimere, ideo sacramentum matrimonii vere susciperetur, si pluraliter dicerent, Accipimus te in virum nostrum, supposita pluralitate vxorum: sicut etiam vere contrahitur sine verbis. Secus autem est de baptismo ratio cogit, quia baptismus non potest distingui in officium naturæ & in sacramentum, sed est tantummodo sacramentum. Et hinc est etiam, quòd non potest nominatio Trinitatis suppleri per nutus baptizando. Ex eo enim, quòd purum sacramentum est, oportet seruare ea, quæ pro sacramento sunt instituta ab ipso Christo, scilicet aquam, & voces significatiuas Trinitatis.

K ¶ Ad secundam vero obiectionem, conceditur, quòd magis explicaretur vnitas baptismi, dicendo, Nos te baptizamus, nisi implicaretur pluralitas contraria veritati ministri.

¶ Et ad confirmationem dicitur, quòd a duobus dicentibus, Ego te baptizo, exprimitur vnitas actus vniuscuiusque eorum, ex hoc ipso, quòd quilibet diceret singulariter, baptizo: hoc enim vnitatem actus importat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd duo Officiales insolidum in potestate sua habēt quòd possint ad unum actum cōcurrere: & ideo possunt dicere, Nos facimus uno pro utroque loquente: sed ministri sacramentorum non habent hoc in potestate sua, ut possint ad unum omnino actum baptismi concurrere: quod ex eo contingit, quòd non possunt ad unam & eandem numero formam concurrere: sed oportet utrumque suam formam exprimere, siue dicendo, Nos te baptizamus: siue Ego te baptizo, ut ipsi aduersarii fatentur.

¶ Ad

A ¶ Ad quartam demum obiectionem dicitur, quòd ex hoc quòd plurale non est nisi singulare geminatum, non euaditur, quin dicendo, nos significetur pluralitas personarum: quae (ut dictũ est) cõtrariatur unitati ministri. Nã dicendo, Nos baptizamus sensus est, non quòd bis ego, sed quòd duo ego, hoc est persona mea, & persona collegæ mei: ambo enĩ demonstramur in prima persona per ly nos. Et uera expositio exterens ly nos, est demonstratio utriusque in prima persona, puta ego, & alter ego, monstrato collega. Vel adamussim dicendo, ego: & collega subtrahe-ret, & ego: sic enim exercitemur significatum per ly nos. Sicut dicendo in nominatiuo plurali, uos, non significatur bis tu, sed significantur duo tu: significantur enim demonstratis duobus, tu & tu. Et hoc est plurale esse singulare geminatum. Ex quibus omnibus apparet manifeste, quòd huiusmodi geminatio singularis in plurali ponit multitudinem personarum, quæ excluditur per unitatẽ singularis. Et propterea in nullo adiuuat arguentem: sed Auctorem dicentem, quòd per hoc uariatur forma, & exprimitur pluralitas contraria ueritati, & unitati ministri.

C ¶ Cum his omnibus tamen scito, quòd si quis proprie deferens dignitati etiam in sacramentis, volens numero plurali se suosq; actus significare, diceret, Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filii & Spiritussancti, perfectum esset sacramẽtum baptismi, quoniam ex accommodatione vsus personæ excellentes vtuntur plurali pro singulari: ac per hoc ex huiusmodi vsus accommodatione huiusmodi nomina & verba in plurali numero significant singulares personas, & singulares actus excellentium personarum, quàmuis hoc non significent ex propria significationis impositione.

D ¶ Ad dubium de insufficientia processus literæ, respondetur non esse Auctorẽ diminutum, sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam græcorum. Et hoc in suo simili: declarando enim, quòd nõ mutata forma, plures simul totum dicendo & faciendo possunt vnum baptizare, sufficienter declarauit, quòd etiam secundum formam græcorum hoc fieri potest vtroque ministro abluente & dicente, Baptizetur seruus Christi &c.

¶ Ad penultimam demum quæstionem magis physicam quàm theologicam, dicitur quòd vnitas effectus sequitur vnitatẽ virtutis a qua causatur. Et propterea distinguendum est de causis eiusdem rationis simul cõcurrentibus, aut agunt virtutibus propriis, aut agunt uirtute tertii: & dicendum, quòd si sunt causæ agentes uirtutibus propriis, impossibile est a duabus eiusdem rationis totalibus causis omnino unum, & eundem per se prouenire effectum, quoniam effectus ille esset per se ab utraq; & a neutra. Si uero agunt uirtute tertii, potest unus, & idem omnino effectus ab utraque prouenire, uel rectius loquẽdo, per utramque a tertio prouenire. Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis, sed uirtute Christi, qui per illa operatur, E ideo quotcumque instrumentales causæ eiusdem rationis perfectæ seu totales concurrere inueniantur, simul in unum operantum, unica uirtute Christi per illa unum operatur effectum, quàmuis illæ instrumentales causæ quantum in se est, duos sortirentur effectus. Et propterea diximus, & dicimus, quòd Christus ex suæ potestatis excellentia potest simul uti duobus instrumentis totalibus ut uno, & de facto sic uteretur in casu proposito. Nec obstat huic responsioni doctrina superius habita de uirtute existente in sacramentis: oportet enim esse memorem, uirtutem illam nihil aliud esse quàm usum uerborum & rerum sacramentalium ad producendum sacramenti effectum. Vsum autem dico, non cuiuscumque utentis, sed Christi, ut superius declaratum est. Quomodo autem soluenda esset quæstio hæc a ponentibus in sacramento superadditam qualitatis uirtutem, ipsi uiderint: immo hinc perpendant se a ueritate procul esse, si non possunt intellectui satisfacere in hac quæstione absque miraculis.

aliquid huiusmodi, quod omnino moram non pateretur, vt singillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diuersificaretur forma ecclesiæ, quia plurale non est nisi singulare geminatum, præsertim cum pluraliter dicatur, Mat. vltim. Baptizantes eos &c. B Nec est simile de baptizante, & baptizato, quia Christus qui principaliter baptizat, est vnus, sed multi, per baptismum efficiuntur vnum in Christo.

Ad 3[m] dicendum, quòd, sicut supra dictum est*, integritas baptismi consistit in forma verborum, & in vsu materiæ. Et ideo, neque ille qui tantum verba profert baptizat, neque ille, qui immergit. Et ideo si vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum, poterit esse conueniens: neque enim poterit dici, Ego te baptizo, cum ipse non immergat, & per consequens non baptizet, neque etiam poterit dici, Nos te baptizamus, cum neuter baptizet: si enim duo sint, quorum vnus, vnam partem libri scribat, & alius aliã, non erit propria locutio, Nos scripsimus librum istum, sed synecdochica, inquantum totum ponitur pro parte.

Q. 66. ar. 3 & 5.

A ¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd si baptizando plura, non intercederet alia mutatio, quam dicere, Baptizo vos, non uideretur magna ad hoc necessitas exigi: quoniam ex solo concursu multorum uidemus Romanam Ecclesiam mutare formam de singulari in pluralem, quando ordinantur diaconi plures simul, dicit enim tunc Episcopus, Accipite potestatem &c. Sed quoniam baptizatio simul plurium nõ fit communiter per immersionem, sed per aspersionẽ, ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

¶ In responsione ad tertiũ, aduerte tria hic ad sensum literæ. Primum est: quòd baptizare sumitur secundum plures significationes: quandoque enim sumitur secundum propriã significationẽ, & tunc significat abluere: quandoq; C vero sumitur extensa significatione pro integro sacramento, quasi idem sit baptizare, quod sacramentum conferre. Et iuxta hunc sensum dicitur in hac litera, quòd neuter baptizaret. Secundum est, quòd Auctor loquitur hic de baptismi forma apud latinam Ecclesiam, cum dicit, Nulla forma uerborum &c. Tertium est, quòd locutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulares, uel per modum copulatiuæ vel copulatim. Et quando exponitur per modum copulatiuæ, habet utramque singularem seorsum ueram. Verbi gratia, dicendo, nos trahimus nauem, habet ex ore cuiuslibet demonstrati per ly nos, suam singularem ueram, puta, ego traho nauem, & ego traho nauem, & sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit litera, dicendo, quòd neuter baptizaret: hoc est, neuter posset uere dicere, ego te baptizo, & similiter neuter scribentium partem libri, posset uere dicere, ego scripsi hunc librum. Quando uero copulatim exponitur, non exigitur quòd aliqua singularis sit uera: immo stat utramque singularem fore falsam. Verbi gratia. Si D iudices delegati simul, ita quòd ambo simul, & neuter sine altero possit iudicare, proferendo sententiam, uere dicerent, Nos iudicamus. Et uerum esset, quòd ego, & alter ego coniunctim, iudicamus: falsa tamen esset utraque singularis, puta, ego iudico, quia in ueritate ego iudicandi potestate careo. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nos te baptizamus, in casu posito, quia de utraq; simul coniunctim uerificaretur quòd conferunt sacramentum baptismi, quàmuis neuter conferret illud. Et certe quantum est ex ueritate formæ, posset unus in articulo necessitatis baptizari a duobus, quorum alter esset mutus, & alter esset mancus, muto abluente, & manco proferente uerba, ad euitandos omnes scrupulos, secundum formam græcorum, & dicente, Baptizetur seruus Christi &c. tunc enim nullum penitus apparet inconueniens ex parte formæ in ministrorũ pluralitate, Auctor autem, quia tenet, plures personas nõ posse integrare ministerium baptismi unius, ideo dictu transcursu fuit contentus. Videtur autem, quòd in tali casu potius pro baptismo iudicandum esset, quàmuis difficile sit, quin mancus posset etiã abluere: posset enim super caput habere modicũ aquæ, quam inclinãdo caput effunderet super baptizãdo, & simul proferret uerba, & in hoc posset mutus adiuuare, sustinendo uas in capite manci, ne caderet, cũ ille inclinaret caput: immo & manus muti plenæ aqua positæ super caput manci, supplere uicẽ uasis: ita tamẽ quòd motu capitis manci esset effusio aquæ.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

AD

ARTICVLVS VII.

Vtrum in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Infr. art. 8. ad 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur: sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed sicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur quòd nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

Ar. 3. huius quæst.

¶ 2 Præt. Baptismus est spiritualis regeneratio, vt dictum est*: sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum, quod est pater, & principium passiuum, quod est mater. igitur cum in baptismo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (vt Augu*. dicit in quodam sermone epiphaniæ) videtur quòd nõ requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

In ser. 1. Dominicæ infra octa. epipha. 10. mo. 10.

¶ 3 Præt. In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet: sed hoc derisorium videtur, quòd adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. ergo videtur quòd non requiratur aliquis, præcipue in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

Cap. 2. par. 2. declin. ad fin.

SED CONTRA est, quòd Diony*. dicit 2. c. Cæl. hier. quòd sacerdotes assumentes baptizatum, tradũt eum adductionis susceptori & duci.

RESPON. Dicendum, quòd spiritualis regeneratio, quæ fit per baptismum, assimilatur quodãmodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modo geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pedagogo. I Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pedagogi, informando & instruendo eum, quasi nouitium in fide de his, quæ pertineat ad fidem & vitam Christianam: ad quod prælati ecclesiæ vacare non possunt circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent speciali cura præter communem. & ideo requiritur quòd aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem & tutelam. & hoc est quod Dionys.* dicit vlti. ca. Cælest. hierar. Diuinis nostris ducibus (idest Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secũdum istum sanctum modũ, quòd naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pedagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut K sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

Ca. 7. eccl. hierar. non multũ procul a fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non est baptizatus, vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret. & ideo post baptismum non indiguit pedagogo tamquam paruulus.

AD 2m dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex necessitate, nisi pater & mater: sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obstetrix & nutrix, & pedagogus, quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacro fonte leuat. vnde non est de necessitate sacramenti: sed vnus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

F AD 3m dicendum, quòd baptizatus non suscipitur a patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem: sed propter imbecillitatem spiritualem, vt dictum est*.

In corp. ar.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de sacro fonte, teneatur ad eius instructionem.

Infr. q. 71. art. 1. ad 3. Et 4. dis. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor & ad 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui suscipit alliquem de sacro fonte, nõ obligetur ad eius instructionem: quia nullus potest instruere nisi instructus: G sed etiam quidam nõ instructi sed simplices admittuntur leuare aliquẽ de sacro fonte. ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad eius instructionem.

Li. 8. Ethi. ca. 12. circa medium. & ca. 11. non lõge a pri. 30. q. 1. ca. Peruenit, & ca. dictũ est.

¶ 2 Præt. Filius magis potest a patre instrui, quàm ab alio estraneo: nã filius habet a patre esse, & nutrimentum & disciplinam, vt Philo.* dicit in 8. ethi. si ergo ille qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere magis esset cõueniens, quòd pater carnalis filiũ suum de baptismo susciperet, quàm aliquis alius: quod tamen videtur esse prohibitum, vt habetur in Decret*. 30. q. 1. peruenit. & dictum est†.

Art. præce.

Loco citato in arg. 2.

¶ 3 Præt. Plures magis possunt instruere quàm vnus H solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur eũ instruere, magis deberent plures suscipere quàm vnus solus, cuius cõtrariũ habetur ex Decret.* Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad suscipiendũ de baptismo ĩfantẽ, quã vn⁹ accedãt, siue vir siue mulier.

Hoc dictũ Aug. refertur de consec. di. 4. ca. Vos ante omnia.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit in quodã sermone paschali, Vos ante omnia tam viros quàm mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.

Ar. praeced.

RESPON. Dicendum, quòd vnusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit.* Dictũ est autem, quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pedagogi: & ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret: sicut eo tẽpore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: sed vbi nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo, quòd a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerẽtur secundũ suum modum, saluti spiritualium filiorum curam impendere.

Ca. 7. Eccl. hierar. non multũ procul a fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis, sicut Diony.* dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet: sed vbi hoc periculum nõ imminet propter hoc, quod pueri nutriũtur inter catholicos, admittitur quicumque ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt. & tamen ille, qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum (vt est declaratũ in concilio maguntino*) licet non baptizatus possit baptizare, quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est*.

Refert. de consecr. di. 4. ca. in baptismate.

Ar. praeced.

AD 2m dicendum, quòd sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina, secundum illud Hebræ. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri spirituũ, & viuemus? & ideo alius debet esse pater spiritualis a

patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

Ad 3^m dicendum, quòd confusio esset disciplinæ, nisi esset vnus principalis instructor. & ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor: alij tamē possunt admitti, quasi coadiutores.

QVAESTIO LXVIII.

De suscipientibus baptismum, in duodecim articulos diuisa.

Deinde considerandum est de suscipientibus baptismum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.

¶ Secundo, Vtrū aliquis possit saluari sine baptismo.

¶ Tertio, Vtrum baptismus sit differendus.

¶ Quarto, Vtrum peccatores sint baptizandi.

¶ Quinto, Vtrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

¶ Sexto, Vtrum requiratur confessio peccatorum.

¶ Septimo, Vtrū requiratur intentio ex parte baptizati.

¶ Octauo, Vtrum requiratur fides.

¶ Nono, Vtrum pueri sint baptizandi.

¶ Decimo, Vtrum pueri Iudæorum sunt baptizandi, inuitis parentibus.

¶ Vndecimo, Vtrum aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes.

¶ Duodecimo, Vtrū furiosi & amētes sint baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

Infr. q. 70. a. 2. ad 3. & 4. d. 4. q. 3. ar. 1. q. 1. & ad 3. Et d. 6. q. 1. a. 1. q. 1. co. Et 4. con. c. 72.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd nō teneantur omnes ad susceptionē baptismi. Per Christum enim nō est hominibus arctata via salutis: sed ante Christi aduentum poterant homines saluari sine baptismo. ergo & post Christi aduentum.

¶ 2 Præt. Baptismus maxime uidetur esse institutus in remedium peccati originalis: sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non uidetur quòd possit illud transfundere in prolem. ergo filij baptizatorum non uidentur esse baptizandi.

¶ 3 Præt. Baptismus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam a peccato mūdetur: sed hoc cōsequūtur illi, qui sunt sanctificati in utero, sine baptismo. ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

Sed contra est quòd dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nō pōt introire in regnū Dei, & in li. de Eccle.† dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.

In li. de eccl. dogma. c. 14. & 74. Habetur in ter ope. Au gu. tom. 3.

Respon. Dicendū, q ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestū est autem, quòd nullus potest salutem consequi, nisi per Christū. vnde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictū in omnes hoīes in cōdēnatoonē, sic & p vnius iustitiā, in omnes hoīes in iustificationē vitæ. Ad hoc aūt datur baptismus, vt aliquis per ipsum regeneratus, incorporetur Christo factus membrum ipsius. vnde dicitur Gal. 3. Quicūque in Christo baptizati estis, Christum induistis. unde manifestum est, quòd omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd numquam

A homines potuerunt saluari etiam ante Christi aduentum, nisi fierent membra Christi: quia, vt dicitur Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: sed ante aduentum Christi, homines Christo incorporabantur, per fidem futuri aduentus: cuius fidei signaculum erat circuncisio, vt Apost. dicit Rom. 4. ante vero quā circuncisio institueretur, sola fide (vt Gregor.* dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui partes profitebātur, homines Christo incorporabantur. Post aduentum etiā Christi, homines per fidē Christo incorporantur, secundū illud Ephe. 3. Habitare Christum per fidē in cordibus vestris: sed alio

Li. 4. Mora. cap. 2. circa med.

B signo manifestatur fides rei iam præsentis, quàm demonstraretur, quando erat futura: sicut etiam alijs verbis significatur præsens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem: fides tamen cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

Ad 2^m dicendum, quòd) sicut in 2. parte dictum est*) illi qui baptizantur, renouantur per baptismū secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectū vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus ve-

P. 2. q. 81. a. 3. ad 2. Li. 6. c. 6. a medio ad fin. tom. 7.

C ro viuit propter iustificationem. Vnde & Aug.* probat in lib. contra Iulianum, quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo est. Manifestum est autem, q homo non generat generatione carnali secundū spiritum, sed secundum carnem. & ideo filij baptizatorum, cum peccato originali nascuntur: vnde indigent baptizari.

Ad 3^m dicendum, quòd illi, qui sunt sanctificati in vtero, consequuntur quidē gratiam emundantem a peccato originali: non tamen ex hoc ipso cōsequūtur charactērem, quo Christo configurentur. & propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in vtero, necesse esset eos baptizari, vt per susceptionem chara-

D cteris, alijs membris Christi conformarentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sine baptismo aliquis possit saluari.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest intrare in regnum dei: sed illi soli saluantur, qui regnum dei intrant. ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritusancto.

¶ 2 Præt. In lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Nullū catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus exce-

r. 2. q. 113, art. 3. ad 1. Et 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. co. & ad 3. Et 4. con. c. 72. Et quol. 2. Et quol. 3. art. 4. Et Io. 6. lec. 7. C. 74. to. 3

E pto martyrio, vbi totum sacramentum baptismi cōpletur: sed si aliquis, sine baptismo posset saluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. uidetur ergo quòd sine baptismo nullus possit saluari.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est †, sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, vt dicitur 5. Met. *. ergo vr q sine baptismo null⁹ possit cōsequi salutē.

Q. 65. ar. 3. & 4. L. 5. Met. tex. 6. to. 3.

Sed contra est, quòd Augu. † dicit super Leuiticum, Inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse, sine visibilibus sacramentis: visibilē vero sanctificationē (quæ fit sacramēto uisibili) sine

In li. 3. q. in Leui. q. 84. a med. to. 4

sine iuisibili posse adesse, sed nõ posse prodesse. Cum igitur sacramẽtũ baptismi ad visibilẽ sanctificationẽ pertineat, videtq; sine sacramẽto baptismi, aliquis possit salutẽ consequi per inuisibilẽ sanctificationem.

RESPON. Dicendum, quòd sacramentum baptismi, dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re & voto, quod cõtingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifeste ad contemptũ sacramenti pertinet, quantũ ad illos, qui habẽt vsum liberi arbitrij. & ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt: quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo, potest sacramẽtum baptismi alicui deesse re, sed nõ voto: sicut cum G aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu præuenit morte, antequam baptismum suscipiat. & talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potẽtia sacramẽtis visibilibus non alligatur. unde Ambr.* dicit de Valẽtiniano, qui catechumenus mortuus fuit, Quẽ regeneraturus erã, amisi: verũtamẽ ille gratiã, quã poposcit, nõ amisit.

In li. de obitu Valent. paulo ante med. Habetur l. 5. epi. 5. epi. immediate post epi. 33 nu. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicitur. 1. Reg. 16. Homines vident quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui desiderat per H baptismum regenerari ex aqua & Spirituasancto, corde quidem regeneratus est, licet non corpore: sicut & Apost. dicit Rom. 2. q circuncisio cordis est in Spiritu, nõ ĩ litera, cuius laus nõ ex hoĩb⁹, sed ex Deo est.

AD 2ᵐ dicendum, quod nullus peruenit ad vitã æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu pœnæ.
D. 169. Quæ quidem vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi & in martyrio: propter qđ dicitur quòd in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa &
D. 1205. pœna. Si quis ergo catechumenus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus nõ moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim peruenit I ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth. 3.

AD 3ᵐ dicendum, quòd pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis: quia nõ potest esse hominis salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud deum reputatur pro facto.

ARTICVLVS III.

Vtrum baptismus sit differendus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd baptismus sit differendus. Dicit enim Leo* Papa, Duo tempora, idest, pascha & K pentecoste ad baptizandum a Romano Pontifice legitime præfixa sunt: vnde dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruationi misceatis. Videtur ergo quòd oporteat non statim aliquem baptizari, sed vsque ad prædicta tempora baptismũ differri.

¶ 2 Præt. In concilio Agathensi† legitur, Iudæi, quorũ perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad le- F ges catholicas venire voluerint: octo menses inter catechumenos ecclesiæ limen introeant: & si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur. non ergo statim sunt homines baptizandi, sed vsque ad certũ tempus est differendum baptisma.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Isa. 27. Iste est omnis fructus vt auferatur peccatum: sed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, si G baptismus diu differatur. primo quidem, quia peccantes post baptismum, grauius peccant, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, scilicet per baptismum? Secũdo, quia baptismus tollit peccata præterita, non aũt futura: vñ quanto magis baptismus differt, tanto plura peccata tollit. vẽ ergo q baptismus debeat diu differri.

H SED CONTRA est, quòd dicitur Eccles. 5. Non tardes cõuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: sed perfecta cõuersio ad deũ, est eorũ, qui regenerãtur in Christo p baptismũ: nõ ergo debet baptismus differri de die in diem.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc distinguendum est, vtrũ sint baptizãdi pueri vel adulti. Si n. pueri sint baptizãdi nõ est differẽdũ baptisma. primo quidẽ, quia nõ expectatur in eis maior instructio, aut etiam plenior conuersio. secũdo, propter periculũ mortis: quia I non potest eis alio remedio subueniri, nisi per sacramentum baptismi. Adultis vero subueniri potest per solum baptismi desiderium, vt supra dictum est*. & ideo adultis non statim, cum conuertũtur, est sacramentum baptismi conferendum: sed oportet differre vsq; ad aliquod certum tempus. Primo quidem, propter cautelam ecclesiæ, ne decipiatur, sacramentum ficte accedentibus conferens, secũdum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sint. quæ quidem K probatio sumitur de accedẽtibus ad baptismũ, quando per aliquod spatiũ, eorũ fides & mores examinantur. Secũdo, hoc est necessariũ ad vtilitatẽ eorũ, qui baptizãtur: quia aliquo tẽporis spatio indigent, ad hoc quòd plene instruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinẽt ad vitã christianã. Tertio, hoc est necessariũ ad quandã reuerẽtiã sacramẽti, dum in solennitatibus

Ar. præced.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaoctaua Articulum tertiũ.*

IN arti. 3. circa dilationem baptismi vsq; ad aliquod certum tempus, aduertendum est, certitudinem temporis posse dupliciter intelligi. Primo, determinate, puta, octo menses. Alio modo, vage, puta expedito tali negotio, ac sciendo quantum temporis intercedet.

4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & di. 17. q. 3. a. 1. q. 4. co Et ma. q. 4. ar. 1. habetur de consec. di. 4 c. Duo tempora. Et sumit ex epi sto. eius 4. c. 5.

¶ Considerandum sursus est, tempus baptismi determinari, vel ex diuino iure, vel ab eccle- sia. Quorum neutrum ex diuino iure apparet, dilatio baptismi adultorum non habet tempus determinatũ primo modo. Nulla enim ratio cogit adultũ ad suscipiendum baptisma, ita hodie, quòd si hæc dies præterear absque baptismo, peccatum incurratur. Confirmaturq; hoc ex gestis sanctorum. Nã Martinus octo annis cathecumenus fuit, Ambrosius longo quoque tempore catechumenis annumeratus videtur. Constantinus Magnus in vltima etiam sua baptizatus est, vt Ambrosius dicit sermone de obitu Theodosii.

† In concil. Agat. c. 25.

¶ Debet autem determinari tẽpus dilati baptismi secundo modo, quod dupliciter monstratur. Primo, ex natura præcepti affirmatiui, obligantis pro loco & tempore. Præcepta enim affirmatiua, licet quantum est ex parte temporis, non obligent, nisi tempus necessitatis articulũ adducat (vt Auctor 74 senten. di 17 q. 3 art. 1. q. 1. dicit) ex parte tamẽ motiui ad differẽdũ rõnẽ requirũt: nã si sine rectæ rõnis arbitrio dilatio voluntaria sit, peccatũ incurrit. Pòt ergo tandiu differre quis ĩpriũ baptismum, qdiu rationabiliter ad differendum mouetur: quod diuersis hominibus diuersimode accidere potest, & propterea diuersa inueniretur diuersorum dilatio.

¶ Et quamuis tam incertam temporis mensurã dilatio baptismi habeat: dilatio tamen vsque ad mortis articulum licita non est (vt patet de consecr. dist. 4 ca. quando quis) arguitur enim negligentiæ hæc tam diu dilatores. Nec Cõstantinum credimus distulisse ex proposito vsque ad mortẽ baptisma, sed cum differret illud vsque ad tempus optatũ, interim in vltimis constitutus differendum nõ censuit.

¶Ex iure autem positiuo tempus aliquod præfixű est, quod fateor me non inuenire, & gesta dictorű sanctorum testantur, non esse differendus vltra tempus præfixum.

Habet de consec. dis. 4. c. Si qui necessitate. sumitur ex epi. eius 4. cap. 6.

Vt, preced.

In corp. ar. & art. præc.

In corp. art.

præcipuis, s. paschæ & pẽtecostes, homines ad baptismum admittűtur, & ita deuotius sacramentum suscipiunt: hæc tamen dilatio est prætermittenda duplici ratione. Primo quidé, quando illi qui sunt baptizandi, apparent perfecte instructi in fide, & ad baptismű idonei: sicut Philippus statim baptizauit Eunuchum, vt habetur Act. 8. & Petrus Cornelium, & eos qui cű eo erant, vt habetur Act. 10. Secundo pp infirmitatem, aut aliquod periculum mortis: vnde Leo Papa dicit, Hi qui necessitate mortis, ęgritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij, vrgentur, omni tempore debent baptizari: si tñ aliquis morte præueniatur, articulo necessitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab ecclesia institutum, saluatur, licet per ignem, vt supra dictum est.† Peccaret autem si vltra tempus institutum ab ecclesia, differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria & licentia prælatorum ecclesiæ: sed tamen & hoc peccatum cum alijs deleri potest per succedentem contritioné, quæ supplet vicem baptismi, vt supra dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis papæ de obseruandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod semper in ptetia est timendum, vt dictum est.†

Ad 2m dicendum, q illud de iudæis, est institutum ad ecclesię cautelam, ne simpliciű fidem corrumpant, si non fuerint plene conuersi: & tamen, vt ibidé subditur, si infra tempus præscriptum aliquod periculű infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

AD 3m dicendum, quòd baptismus per gratiam quam confert, non solum remouet peccata præterita, sed etiam impedit peccata futura ne fiant: hoc autem præcipue desiderandum est, vt homines non peccent: secundario autem, vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur, secundum illud 1. Ioan. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

¶ Super Quæstionis sexagesimæoctaua Articulum quartum.

In 4. artic. hoc solum notandű occurrit, quòd sermo literæ de pctõ mortali intelligitur: existentibus, n. cum voluntate peccandi veniali ter, potest baptismus dari moné do ipsos, quòd nisi voluntaté mutent, gratiam quidem filiorum dei recipiẽt sed non secundum plenitudiné baptismalem, & suo eos deinde arbitrio relinquere, vt ipsi sic derint.

In hoc art. 3. ad 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatores sint baptizandi.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd peccatores sint baptizandi. Dicitur. n. Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalé, in ablutionem peccatoris & menstruatę: quod quidé intelligitur de fonte baptismali. ergo videtur, q sacramẽtum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

¶ 2 Præt. Dominus dicit Matth. 9. Nő est opus valentibus medicus, sed malè habentibus: male autem habentes, sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quòd peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶ 3 Præt. Nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi: sed peccatores baptizati, ex ipso charactere baptismali spiritualiter adiuuantur, cum sit quædam dispositio ad gratiam. ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

SED CONTRA est, quòd August.† dicit, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: sed peccator cum habeat voluntatem non dispositam, nő cooperatur deo. ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad iustificationem.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo, propter maculam & reatum præteritum: & sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum, vt per ipsum peccatorum sordes mundentur, secundum illud ephes. 5. Mundans eam, scilicet ecclesiam, lauacro aquæ in verbo vitæ. alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi, & proposito persistendi in peccato: & sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum. Primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur, secundum illud Gal. 3. Quicumq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus, secundű illud 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug. dicit in lib. de pœnitentia, quòd nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Secundo, quia in operibus Christi & ecclesię nihil debet fieri frustra: frustra autem est, quod non pertingit ad finem ad quem est ordinatum: nullus autem habés voluntatem peccandi, simul potest a peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas: est autem signum falsum, cui res significata non respondet: ex hoc autem, q aliquis lauandum se prębet per baptismum, significatur quòd se disponat ad interioré ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato: vnde manifestum est, quòd talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

Alias, quia Aug. ad Bonifaciũ dicit, In baptismo aliquis membrű Christi efficit: sed nullus peccator persistens in volũtate peccandi pőt fieri mẽbrű Chri, qđ est incorporari Christo. ergo bmői peccator non est baptizandus: q̃a frustra baptizaret.

† colligitur ex trac. 72. in Io. to. 9.

Lib. de medicina pœn. c. 2. nő procul a prin. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

AD 2m dicendum, quòd spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter: vno modo interius per seipsum, & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat: alio modo operatur, per ministros, exterius adhibendo sacramenta, & sic operatur perficiendo exterius id, quod est interius inchoatum: & ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

AD 3m dicendum, quòd baptismus est fidei sacramentum: fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum: sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt August. dicit in lib. de fide & operibus: vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit: non est autem per impressionem characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiam, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damas. dicit.

D. 611.

Cap. 16. to. 4.

Lib. 2. Oth. fid. c. 30. circa prin.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quintum.*

Sap. q. 49. a. 5. ad 2. Et inf. ar. 6. c. Et 4. di. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. Et 3. d. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. Et 4. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1 cor. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 12. le. 4.

IN art. 5. & 6. hoc solũ occurrit suggerẽdum, quòd ex deuotione sua peccata confitente ante baptismum non absoluãtur: quoniam non sunt capaces sacramẽti pœnitentiæ ante baptismũ: nec eorum confessio talis, esset sacramentalis, nisi forte per reductionem.

ARTICVLVS V.

Vtrũ peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. vlt. Cuncta quę fiunt, adducet deus in iudicium: sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. ergo videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda.

¶ 2 Præt. Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitiã, & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorũ causas excidere, & peccatis aditũ nõ indulgere: sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. ergo videtur quòd baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶ 3 Præt. Non minus debitum est, vt homo deo satisfaciat, quàm proximo: sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. ergo etiam est eis iniungendum, vt deo satisfaciant per opera pœnitentiæ.

Est glo. d. Amb. in illum locum tom. 5.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, dicit, Gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod: sed solam fidem, & omnia gratis condonat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet quòd homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi: manifestum est autem ex supradictis,* quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Io. 2. & ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

q. 49. & 48.

L. 1. de bap. paruul. ca. 26. a med. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. vnde Isa. 53. dicitur: vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

Glo. ordin. ibid.

AD 2^m dicendum, quòd nuper baptizati exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia, vt quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora, vt gl.* dicit super illud Psalm. 130. Sicut ablactatus est super matre sua: vnde & dominus discipulos suos de nouo conuersos, a ieiunio excusauit, vt patet Mat. 9. Et hoc est, quòd dicitur 1. Pet 2. Sicut modo geniti infantes, lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

AD 3^m dicendum, quòd restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de iniurijs illatis, est cessare a
F peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare, est peccatum: & ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est, quòd satisfaciant proximis: sicut & quòd desistant a peccato: non est autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

3. d. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 12. le. 4

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pec
G catores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. quòd baptizabantur multi a Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua: sed baptismus Christi est perfectior, quàm baptismus Ioannis. ergo videtur quòd multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christo, debeant sua peccata confiteri.

¶ 2 Præt. Prouerb. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶ 3 Præt. Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptize-
H tur vnusquisque vestrum: sed confessio est pars pœnitentiæ. ergo videtur, quòd confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Aug.* li. de vera & fal. pœni. c. 14. nõ procul a prin. to. 4. †Ambr. ad Ro. 11. sup. illud, Sine pœni. sunt dona dei, tom. 5.

SED CONTRA est, quòd confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim Aug.* in lib. de pœnitentia, Omnis ista varietas consideranda est & deflenda: sed sicut Ambr.† dicit, gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. ergo a baptizandis, non est requirenda confessio peccatorum.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est peccatorum confessio: vna quidem interior, quæ fit deo: & talis confessio peccatorum requiritur ante baptismũ, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat:
I non enim potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit August.* in lib. de pœnitentia: alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti: & talis confessio non requiritur ante baptismum. Primo quidem, quia talis confessio cũ respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum: quia est ianua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quòd sacerdos confitentem absoluat a peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt supra dictum est:* nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues
K ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis: baptizato autem nulla exterior pœna imponitur: & ideo a baptizatis non requiritur specialis cõfessio peccatorum: sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum ecclesiæ abrenuntiant satanæ & omnibus pompis eius: & hoc modo, dicit quædam glo.* Mat. 3. quòd in baptismo Ioannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora: si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc, quòd eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc, quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

In li. de medic. pœnit. c. 2. nõ procul a prin. tom. 9.

Ar. præced.

In glo. ord. super illud, Exibant vt baptizarentur ab eo.

¶ Super

¶ Super Quaestionis sexagesimaeoctauae Articulum septimum.

Titulus vt sonat sumendus est.

¶ In corpore nota responsionem ad secundum, vbi dicitur si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus, dubium occurrit magnum, an ex parte baptizati, ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.

¶ Et est ratio dubij varietas opinionum: quidam.n. (de quorum numero est Durand. in 4. sent. dist. 4. q. 2.) tenent vniuersaliter, hoc est tam in adultis, quàm in paruulis requiri consensum ex parte baptizati. Alij vero, de quorum numero est Auctor in 4. senten. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1. tenent totaliter oppositum, scilicet quòd nec in paruulis nec in adulto, per se loquendo, exigitur voluntas propria. Dico autem per se loquendo, quia in adultis exigitur voluntas propria per accidens, hoc est, vt remouens prohibens, puta peccatum vel contrariam voluntatem. Quidam autem, de quorum numero est Scotus in 4. sent. dist. 4. q. 1. distinguendum putant,

Ambr. loco citato in argu. Sed contra.

In corp. art.

In corp. art.

Infra q. 69. art. 9. Et 4. di. 6. q. 1. art. 2. q. 3. Et dist. 27. q. 1. artic. 2. q. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in baptismo Ioannis non remittebantur peccata: sed erat baptismus pœnitentiae: & ideo conuenienter accedentes ad illud baptisma, confitebantur peccata, vt secundum qualitatem peccatorum, eis pœnitentia determinaretur: sed baptismus Christi est, sine exteriori pœnitentia, vt Ambros. dicit: unde non est similis ratio.

B

AD 2m dicendum, quòd baptizatis sufficit confessio interior deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc, quòd dirigantur & misericordiam consequantur: nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est.

AD 3m dicendum, quòd confessio est pars pœnitentiae sacramentalis, quae non requiritur ante baptismum, vt dictum est: sed requiritur interioris pœnitentiae virtus.

C

ARTICVLVS VII.

Vtrum ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi

inter adultum & puerum, tenentes quòd in adulto requiritur voluntas: in paruulo autem, non.

D

¶ Et quoniam quaestio est difficilis, videndum est, quid roboris habeant rationes opinionum: & deinde rationabilior dicendi modus eligendus est.

¶ Prima igitur opinio tenens vniuersaliter requiri consensum ex parte baptizati fundatur, primo super ritu ecclesiae petentis a baptizando, Vis baptizari? Secundo super hoc, quòd baptizari est passio voluntaria.

¶ Tertio procedit Durandus sic: Quicquid est de necessitate sacramenti in vno, est de necessitate sacramenti in omnibus, in similibus quidem similiter, & in proportionalibus proportionaliter: sed voluntas recipiendi baptismum est de necessitate sacramenti in adultis. ergo est etiam de necessitate sacramenti in paruulis proportionaliter tamen, hoc est voluntas interpretatiua quo ad paruulos, sicut propria quo ad adultos. Probatur minor: Adultus si nullo modo debet se habere ad fidem, & ad fidei sacramentum: sed credere non potest nisi volens. ergo nec baptizari potest nisi volens.

¶ Et confirmatur ex mandato domini, Docete omnes gentes, baptizantes eos &c. vbi Hier. dicit, Non potest insipi sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem.

¶ Affert quarto tò ex litera huius art. oportet inchoantem nouam vitam, velle illam, ac per hoc eius principium quod est baptisma.

¶ Oppositae autem opinionis, scilicet quòd non per se requiritur velle ex parte baptizati, fundamentum est, quòd tota efficacia sacramenti baptismi est, ex parte ipsius sacramenti: nec requiritur ex parte patientis, nisi capacitatem absque contrarietate. Probaturque hoc ex eo, quòd de facto videmus paruulum omnem baptizatum non esse rebaptizandum. Et hinc sumitur ratio: Quicquid non est de necessitate sacramenti in vno, non est de necessitate sacramenti in reliquis: sed consensus non est de necessitate sacramenti in paruulis. ergo nec in adultis.

¶ Tertiae autem opinionis ratio est: quia si adultus caret consensu, videtur quòd contemnat: oportet enim adultum aliquando

A

habere deuotionem ad sacramentum, aut contemnere ipsum, saltem interpretatiue.

¶ Et vt ab hac vltima incipiamus, responsio seu ratio ista fugit quaestionem, quasi impossibile sit inuenire adultum neutrum respectu baptismi, sed oporteret in alteram partem declinare, hoc est, velle, aut nolle baptizari. Quod autem est de veritate conditionalis, non curando de possibilitate antecedentis vertitur.n. in quaestionem, si adultus neuter secundum voluntatem ad baptismum baptizaretur dormiens, an esset postea baptizandus, hoc est, an susciperet characterem vel non: reuera quaestioni, vt patet, non satisfit per hanc opinionem declinantem ad alteram extremum.

¶ Primae autem opinionis fundamentum primum de ritu ecclesiae, non cogit: quoniam eodem ecclesiae ritu petitur etiam a baptizando, si credit in deum patrem omnipotentem &c. & tamen constat non exigi ad necessitatem sacramenti fidem suam, sine qua iuui, ex parte baptizati. Secundum quoque fundamentum, petit principium. Tertium vero ambiguum assumit, scilicet in adulto requiri per se propriam voluntatem

di sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento: intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. ergo videtur quòd ex parte baptizati, non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶ 2 Praet. Si praetermittatur id, quod requiritur ad baptismum, homo est denuo baptizandus: sicut cum praetermittitur inuocatio Trinitatis, vt supra dictum est: sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, quòd intentionem non habebat suscipiendi baptismum: alioquin cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. non videtur ergo quòd intentio requiratur ex parte baptizati, vt suscipiat sacramentum.

q. 66. ar. 6.

¶ 3 Praet. Baptismus contra peccatum originale datur: sed originale peccatum contrahitur, sine intentione nascentis. ergo baptismus, vt videtur, intentionem non requirit ex parte baptizati.

SED CONTRA est, quòd secundum ritum ecclesiae, baptizandi profitentur se petere ab ecclesia baptismum, per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti,

hoc est enim, de quo est quaestio.

¶ Et ad probationem dici facile potest, similitudinem non tenere, scilicet quòd adultus, ita se debeat habere ad sacramentum fidei, sicut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifeste in actione voluntaria, sacramentum autem fidei manifeste consistit in pati seu suscipere, & propterea non est simile. Auctoritas autem Hiero. non est ad propositum: quia de fide loquitur, quaestio autem est de velle.

¶ Secundae demum opinionis ratio reijci potest eodem modo, scilicet quòd assumit probandum: hoc enim est, quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo, exigat velle vt necessariam dispositionem ad receptionem sacramenti: hoc enim est totum in quo consistit quaestio.

¶ Quod autem additur, quòd nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur a tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur.

¶ His excussis, dicendum mihi videtur cum secunda opinione, quòd per se loquendo non exigitur intentio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso non inueniri obicem voluntatis contrariae. Probaturque hoc, dupliciter. Primo, auctoritate Inno. III. extra de baptismo, & eius effectu in c. maiores caulas: ibi.n. mota quaestione de suscipientibus characterem, & relata opinione quorundam dicentium characterem imprimi etiam inuitis, refutata deinde hac opinione quo ad totaliter inuitos, concludit haec verba in calce, Tunc ergo characterem, sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariae non inuenit obsistentem: ubi manifeste patet intenta conclusio determinata ab Apostolica sede. Secundo, probatur utendo iam dicta ratione: quod non est de necessitate sacramenti in uno recipiente baptismum, non est de necessitate sacramenti, per se loquendo, in quocunque recipiente baptismum: sed in paruulis, uoluntas etiam interpretatiua non exigitur, ut propria dispositio ad recipiendum baptismum. ergo in nullo baptizando requiritur, per se loquendo, consensus ad recipiendum baptisma. Et probatur minor,

E

RESPON. Dicendum, quòd per baptismũ aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, secundum illud Ro. 6. Coosepulti somus Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & oos io oooitate vitæ ambulemus: & ideo sicut ad hoc, quòd homo mo G riatur veteri vitæ, requiritur secũdum Aug.* in habente vsum libe. arb. voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ oouitatem: cuius principiũ ast ipsa susceptio sacramenti: & ideo ex parte baptizati requiritor voluntas, siue inteotio suscipiendi sacramentum.

In li. de medic. pœoit. c. 1. noo longe a princ. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendom, q in iustificatione, quæ fit per baptismũ, oõ est passio coacta, sed voluntaria: & ideo requiritur iotentio recipiendi id, quod ei datur. H

AD 2m dicendum, quòd si in adulto deesset iotentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc oon coostaret, esset diceodum, Si non[d] es baptizatus, ego te baptizo.

AD 3m dicendum, quòd baptismos ordinatur noo solum cootra origioale peccatom, sed etiam cõtra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causaotur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

AD OCTAVVM sic proceditor. Videtor qoòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramẽtum enim baptismi a Christo est institutom: sed Christus formam baptismi tradens, fidem baptismo præmittit, diceus Marc. vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluos erit. ergo videtor quòd K nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

§ 2 Præt. Nihil frustra in sacramentis ecclesiæ agitur: sed secuodum ritum ecclesiæ, ille qui accedit ad baptismom, de fide interrogatur, cum dicitur, Credis io deum patrem &c. ergo videtur quòd fides ad baptismum reqoiratur.

§ 3 Præt. Ad baptismom requiritur inteotio suscipiendi sacramentum: sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismos sit rectæ fidei sacramentum: per eum enim incorporaotor homines Christo, vt Aug.* dicit in lib. de baptismo paruulorum: hoc autem oon potest esse sioe recta fide, secuodum illod ephes. 3. Habitare Christum per fidem io cordibus vestris. ergo videtur quòd ille, qui non habet G rectam fidem, oon possit suscipere sacramentum baptismi.

Li. 1. de pec. mer. & remi. c. 26. a med. to. 7

§ 4 Præt. Infidelitas est grauissimũ peccatũ, vt in secunda parte habitum est.* sed permanentes in peccato, oon sunt baptizandi. ergo ẽt nec permaneotes in infidelitate.

2. 2. q. 10. art. 3.

SED CONTRA est, qoòd Greg.* scribens † Quirico episcopo dicit, Ab antiqoa patrum iostitutione didicimus, vt qoi apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizãtur, cũ ad sanctam ecclesiam redeuot, aut vnctiooe chrismatis, aut impo H sitione maous, aot sola professiooe fidei, ad sinum matris ecclesiæ reuoceotur: hoc autem ooo esset, si recta fides esset de oecessitate baptismi. oon ergo recta fides ex oecessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

*in registro l. 9. epist. 61. non longe a princ.
†Alias Quirino.

RESPON. Dicendum, quòd sicut* ex dictis patet, duo efficiuotur io anima per baptismom, scilicet character & gratia. dupliciter ergo, aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Vno modo, si- I oe qoo gratia haberi oon potest, quæ est vltimus effectus sacramenti: & hoc modo, recta fides ex necessitate requiritur ad baptismũ: quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia dei est per fidem Iesu Christi. Alio modo, reqoiritur aliquid ex oecessitate ad baptismum, sioe quo character baptismatis imprimi nõ potest: & sic recta fides baptizati nõ requiritur ex necessitate ad baptismom, sicut nec recta fides baptizantis, dũmodo adsint cetera, quæ sunt de necessitate sacramenti: nõ .n. sacramentũ perficitor per iustitiã homiois dantis, vel suscipiẽtis baptismom, sed per virtutem dei.

q. 66. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd domious loquitur ibi de baptismo, secũdum q perducit homioes ad salutem per gratiam iustificantem: quod quidem sioe recta fide esse ooo potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Ad

F quia voluntas parentũ nõ est dispositio aliqua, sed sola appropinquatio patientis ad agens, puta ministrũ conferentẽ sacramentũ: constat .n. approximationẽ passiuũ actiuo non esse necessariũ ex parte patientis: tũ, qm aliunde põt suppleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouente obstaculũ: tũ, qm extrinsecũ hoc est, patet vero voluntatẽ parentis solũmodo approximare passiuũ actiuo, offerendo infantẽ baptismo, ex eo q si iudæus faceret filiũ baptizari, non vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriẽdũ in iudæũ, ob solãq; corporis sanitatẽ infantẽ vellet baptizari, & hoc ipsum diceret, ac cõpelleret ministrũ ad baptizandũ, vel ipsemet baptizaret, in veritate infans esset baptizat⁹: & tñ tũc paterna volũtas nec ex charitate, nec ex spe, nec ex fide, nec ex ecclesiæ volũtate ibi cooperaret: qm ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nisi q approximat passum agenti: ioimiãq; paternæ tollit auctoritatis, quæ illi irrogaret, si infans patre inuito baptizaret. sufficit ergo in baptizando nõ inueniri obicem voluntatis contrariæ ad hoc, vt characterem suscipiat ex baptismo.

D. 583.

¶ Sed cõtra hoc instant dupliciter. primo vtẽdo argumento allato in dicta decretali, q. s. sequeretur ex hoc, q aliqs adultus numquam cooseutiens baptismo, perooeret iõon sacramenti ad iurisdictionẽ ecclesiasticã, ac per hoc ad teruandã regulã Christianæ fidei foret rõnabiliter cõpellendus, qđ est absurdũ.

4. di. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. Et q. 2. ar. 2. q. 3. corp. Et dist. 9. ar. 2. q. 2. ad 2.

¶ Obijcit quoque a Duran. probatione q voluntas adulti baptizandi requiritur per se: nã si velle suscipere baptismũ, non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismũ scđm se, sequitur q nolle seu renuere vel oegligere suscipere ipsum, nõ erit impedimẽtũ: qa nõ Ipedit nisi velle oppositũ.

¶ Ad primum horũ dicitur, q ratio procedit ex extrinsecis accidẽtibus, qualis F est iurisdictio ecclesiastica, & propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solui potest. Primo, q casus iste, aut impossibilis, aut plusquã rarissimus est, scilicet vt adultus neuter baptizetur: regulæ autem de iurisdictionis actibus, puta de compellendo & similibus, dantur secundum se, quæ communiter eueniunt. Secundo, q vno ioconuenienti dato, multa ioconuenientia sequi possunt: & ideo dato hoc iaconuenienti, quòd ministet temere baptizaret adultũ oeutrũ, nõ est mirum sequi aliud iocõuenieos, scilicet qoòd talis esset de iurisd ctione ecclesiæ ratione sacramenti, & oon esset compellẽdus ad Christianitatem seruaodam: quia oũm quã cõsẽsit, sed dormiẽs baptizat⁹ est.

¶ Ad obiectiooem uero Duran. respondetur, quòd seqnela nihil ualet. Et probatio nullius etiam apparentiæ est: quoniam nolle baptismum, secundum se aduersatur susceptioni baptismi: & iõ impedit ipsum, & non qoia tollit suum contrarium, puta uelle baptismũ. Nec putes Auctorem hoc in loco alterius fuisse opinionis, ut patet ex eo q inferius dicit pueros infidelium, si inuitis parentibus baptizarentur, fore baptizatos: qđ autẽ hic dixit, intelligendum est, secũdũ id, quod semper de facto inuenit in adultis, s. q ooo inuenitur neuter, sed aut habet uelle, aut oolle respectu baptismi implicite, uel explicite &c. Et ppterea uerificatur, q si in adulto deesset intẽtio suscipiẽdi sacramentum, esset rebaptizandus: defectus .n. intentionis contrariam haberet annexam intentionẽ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulũ octauũ.*

IN art. 8. aduerte uerba Auctoris intelligi de adultis a qũs rectã fidẽ necessario requiri ad ultimũ effectũ baptismi sonant. hi hoc dico pp paruulos, in quibus nec intẽtio nec fides ex parte baptizati requiruntur.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd eccleſia intendit homines baptizare, vt emundentur a peccato, ſecundum illud Iſa. 27. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum: & ideo quantum eſt de ſe, non intendit dare baptiſmum niſi habentibus rectam fidem, ſine qua non eſt remiſſio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptiſmum, an credant: ſi tamen ſine recta fide aliquis baptiſmum ſuſcipiat extra eccleſiam, non percipit illud ad ſuam ſalutem. unde Auguſt.* dicit, eccleſia paradiſo comparata indicat nobis, poſſe quidem baptiſmum eius, homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

Libr. 4. de bapt. cont. Dona. in prin. to. 7.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd etiam non habens rectam fidē circa alios articulos, poteſt habere rectam fidem circa ſacramentū baptiſmi, & ita non impeditur quin poſſit habere intentionem ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi: ſi tamen etiam circa hoc ſacramentum non recte ſentiat, ſufficit ad perceptionem ſacramenti generalis intentio, qua intendit ſuſcipere baptiſmum, ſicut Chriſtus inſtituit, & ſicut eccleſia tradit.

D. 604.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd ſicut ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum ei, qui non vult ab alijs peccatis recedere, ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deſerere: vterq; tamen ſuſcipit ſacramentum, ſi ei non conferatur, licet non ad ſalutem.

Articvlvs IX.

Vtrum pueri ſint baptizandi.

¶ *Super Quaeſtionis ſexageſimaoctauæ Articulum nonū.*

IN artic. 9. in reſponſione ad primum & ſecundum intellige accommodationem eſſe quandam in hoc, quòd eccleſia ꝓ paruulis credit, intendit, renuntiat &c. Ad literam enim, quia ſimilitudo ea proprio deriuatur, cum inſtitutus eſſet ritus baptiſmi pro adultis accommodatus eſt idem ritus ad paruulos, vt quod proprie fit ab adultis, ſecundum quandam ſimilitudinem fieret a paruulo, nō proprio ſed eccleſiæ ore. Et quoniam ad ſolennitatē baptiſmi hæc ſpectāt, ideo ſine his baptiſmus factus valet.

¶ In reſponſione ad ſecundum, non ſic intelligas eccleſiæ fidem prodeſſe infanti, qui baptizatur, quaſi meritum fidei exiſtens in eccleſia, ſaluet infantem quoniam infans nō per fidem, ſed per fidei ſacramentum regulariter ſaluatur: ſed intellige eccleſię merita prodeſſe infanti, & iuxta articulum communionis ſanctorum

4. diſt. 4. q. 3. ar. 1. q. 1. Et Mal. q. 4. ar. 2. ad 1. co. prī. Et quol. 4. art. 10. cor. Et quol. 9. ar. 22 cor. *art. 7. hui⁹ quæſt.

†q. 65. ar. 1.

* In lib. de præd ſanct. c. 5. in fin. tom. 7.

Cap. 7 eccl. hierar. non procul a fi.

Ad nonvm ſic proceditur. Videtur quòd pueri non ſint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intētio ſuſcipiendi ſacramentum, vt ſupra dictum eſt:* huiuſmodi autem intentionē non poſſunt pueri habere, cū non habeant vſum liberi arbitrij. ergo videtur quòd non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.

§ 2 Præt. Baptiſmus eſt fidei ſacramentum, vt ſupra dictum eſt; † ſed pueri non habent fidem, quæ conſiſtit in credentium voluntate, vt Aug.* dicit ſuper Ioan. Nec etiam poteſt dici, quòd ſaluentur in fide parentum. quia quandoque parentes ſunt infideles, & ſic magis per eorum infidelitatem damnarentur. ergo videtur, quòd pueri non poſſint baptizari.

§ 3 Præt. 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in deum: ſed pueri neque conſcientiam habēt bonā vel malam, cum non habeant vſum rationis, neq; etiam conuenienter ipſi interrogantur, cum non intelligant. non ergo pueri debent baptizari.

Sed contra eſt, quòd Dionyſ.* dicit vltimo cap. eccleſ. hierarch. Diuini noſtri duces, ſcilicet apoſtoli, probauerunt infantes recipi ad baptiſmum.

Respon. Dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Roma. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, ſcilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum: pueri autem ex peccato Adæ, peccatum originale cōtrahunt: quod patet ex hoc, quòd ſunt mortalitati ſubiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertranſijt, vt Apoſtolus ibidem dicit. vnde multo magis pueri poſſunt per Chriſtum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna: ipſe autem dominus dicit Ioan. 3. quòd niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum dei. unde neceſſarium fuit pueros baptizari, vt ſicut per Adam damnationem incurrerunt naſcendo, ita per Chriſtum ſalutem conſequantur renaſcendo. Fuit etiam cōueniens pueros baptizari, vt a pueritia nutriti in his, quę ſunt Chriſtianæ vitæ, firmius in ea perſeuerent, ſecundum illud Prouerb. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. & hanc rationem aſſignat Diony.† vlt. cap. eccl. hierar.

& particulariter eſt orando pro infante, tum applicando eundem ſacramento ex corde puro & charitate plena.

Cap. 7. eccl. hierat. non procul a fi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd regeneratio ſpiritualis, quæ fit per baptiſmum, eſt quodammodo ſimilis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd ſicut pueri in maternis vteris conſtituti, non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matris ſuſtentantur, ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis, quaſi in vtero matris eccleſiæ conſtituti, non per ſeipſos, ſed per actum eccleſiæ ſalutem ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus † dicit in lib. de peccatorum meritis & remiſſione.* Mater eccleſia os maternum paruulis præbet, vt ſacris myſterijs imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſalutem: † ſi autem propterea recte fideles vocātur, quoniam fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur, cur etiam nō pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba geſtantium, diabolo & huic ſeculo abrenuntiare monſtrentur? Et eadem ratione poſſunt dici intendentes non per actum proprię intentionis, cum ipſi quandoque contranitantur & plorent: ſed per actū eorum a quibus offeruntur.

†lib. 1. c. 25 circa fi. t. 7.
* Al. as, de meritis & remiſſione peccatorū.
†eod. li. c 19 circa fi. t. 7.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd ſicut Aug.* ſcribens Bonifacio dicit, in eccleſia ſaluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex alijs, quæ in baptiſmo remittuntur peccata traxerunt. Nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſint infideles: quia ſicut † Auguſt. dicit, eidem Bonifacio ſcribens, offeruntur paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, quàmuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt, quàm ab vniuerſa ſocietate ſanctorū, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem ſancti ſpiritus adiunguntur: infidelitas autem propriorum parentum, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug.* ibidem dicit, puer ſemel generatus per aliorū voluntatē, deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua voluntate conſentit, ſm illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij. anima quæ peccauerit, ipſa morietur: ſed ideo ex Adam traxit, ꝙ ſacramenti illius gratia ſolueretur, quia nondū erat anima ſeparatim viuens. Fides autem

Epiſtol 23. tom. 2.

In ead. epi. 23. in med. tom. 2.

vnius, immo tot ius ecclesiæ paruulo prodest per operationem Spiritus ſancti, qui vnit ecclesiam, & bona vnius alteri communicat.

Ad 3m dicendum, quòd ſicut puer cum baptizatur non per ſeipſum, ſed per alios credit, ita non per ſeipſum, ſed per alios interrogatur, & interrogati cõfitentur fidem ecclesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonam conſequitur puer etiam in ſeipſo: non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.

Articvlvs x.

Vtrum pueri iudæorum uel aliorũ infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

Ad decimvm ſic proceditur. Videtur quòd pueri iudæorũ, vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculum mortis æternæ, q̃ contra periculũ mortis temporalis: ſed in puero in periculo mortis temporalis exiſtẽti eſt ſubueniendum, etiam ſi parentes per malitiam contraniterentur. ergo multo magis eſt ſubueniendũ pueris infidelium filijs, per baptiſmũ contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

§ 2 Præt. Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum: ſed iudæi ſunt ſerui regum & principum, & quicumque etiam alij infideles. ergo abſque omni iniuria poſſunt principes filios iudæorum, vel aliorum ſeruorum infidelium facere baptizari.

§ 3 Præt. Quilibet homo eſt magis dei, a quo habet animam, quàm patris carnalis, a quo habet corpus. non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri infidelium filij parentibus carnalibus auferantur, & deo per baptiſmum conſecrentur.

Sed contra eſt, q in decr. dist. 45. ex concilio Toletano ſic dicitur de iudæis, præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.

dist. 45. c. de iudæis, Ex Concil. Tolet. 4. c. 55.

Respon. Dicendum, q pueri infidelium filij, aut habẽt vſum rationis, aut non habent: ſi autem habent, iam quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe: & ideo propria voluntate inuitis parentibus poſſunt baptiſmũ ſuſcipere, ſicut & matrimonium cõtrahere: & iõ tales licite moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendũ baptiſmũ. ſi vero nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale

F ſunt ſub cura parentum, quandiu ipſi ſibi prouidere nõ poſſunt. vnde etiam & de pueris antiquorũ dicitur, q ſaluabantur in fide parentum: & ideo contra iuſtitiã naturalem eſſet, ſi tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: ſicut ẽt ſi aliquis habens vſum rõnis baptizaretur inuitus. eſſet ẽt periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatẽ redirent, pp naturalẽ affectũ ad parentes. & ideo nõ habet hoc eccle-

G ſiæ conſuetudo, q filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

Ad primvm ergo dicendum, q a morte corporali nõ eſt aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, puta ſi aliquis a ſuo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. vnde nec aliquis debet irrũpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternæ.

H Ad 2m dicendum, quòd iudæi ſunt ſerui principum ſeruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

Ad 3m dicendum, quòd homo ordinatur ad deum per rationem, per quam deũ cognoſcere poteſt: vnde puer antequàm vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in deũ per rationem parentum, quorũ curæ naturaliter ſubiacet, & ſecũdũ eorũ diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.

¶ *Super Quæſtionis ſexageſimæoctauæ Articulum decimum.*

2.2.q.10.ar.12. Et quol.2.art.7. Et quol.1.art.7.&1.cor.

In art. 10. in corpore articuli aduerte Auctorem ſentire, immo ſupponere filios infidelium fore vere baptizatos, ſi inuitis parentibus baptizarẽtur. Hoc.n.ſupponit ratio dicens eſſe periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent propter naturalem affectũ ad parentes.

¶ Nec opus eſſe arbitror, diſputare hic cum Dur. & Petro de Pal. quoniam ex ſupradictis in ar. 7. ſatis apparet irrationabilem eſſe opinionem, dicentium voluntatem extrinſecam requiri ex parte baptizati infantis de neceſſitate ſacramenti.

¶ In eodem aduerte Auctorem, non facere differentiam quo ad propoſitum, inter filios iudæorum vel aliorum infidelium: difficultas tamen ſpecialis de iudæis ratione ſeruitutis non eſt omiſſa, ſed in reſponſione ad ſcdm ſoluta eſt.

¶ Vbi ſcito propter moleſtiam inſtãtiũ, & obijcientiũ, quia filij ſeruorum poſſunt ab eis auferri, & ablati poſſunt baptizari, vt teſtatur eccleſiæ cõſuetudo de filijs æthiopũ, qui Chriſtianis venduntur. ergo ſine ablatiõe media poſſent etiam ſeruorũ infidelium filij inuitis parentibus baptizari: ipſa namq; ablatio non eſt medium neceſſariũ ad licitum baptiſmũ. Scito itaque diſtinguere inter id, quod fit per ſe, & quod fit per accidens: tuam p ſe loquẽdo, quantumcumque dominus poſſit auferre filium a ſeruo: nõ tamen poteſt ea ratione auferre, ut baptizet illum: quia baptiſmus & ablatio ſunt diuerſorum iurium: quoniam baptiſmus iuris eſt diuini, ac per hoc ad patris ius ſpectans: ablatio vero ciuilis eſt iuris, ac per hoc ad domini ius ſpectat. Et propterea falſum eſt, quòd liceat ablatum filium a ſeruo, baptizare inuitis parentibus: ablatio enim ciuilis non tollit ius paternum erga diuina. Nec eccleſiæ conſuetudo habet, ut baptizentur infantes æthiopum præſentium: ſed illos tantum pueros, qui ut parentibus deſtituti habentur, baptizat, præſupponens huiuſmodi pueros venales, tamquàm ſine parentibus eſſent. Et rationabiliter quidem: quoniã chaos magnum experimur interpoſitũ, ita ut nulli umquam cõparuerint parentes pro filijs: nec filij poſtmodũ reuerſi ſunt ad parentes: ſed nutriuntur totaliter Chriſtiani, & ſic perſeuerant.

§ Multa hic omittimus circa præſentis articuli materiam: quia in alijs Commentarijs meminimus nos ſcripſiſſe diffuſe.

I

Articvlvs xi.

Vtrum pueri in maternis uteris poſiti, ſint baptizandi.

4.dist.6.q.1.ar.1.q.1. & dist.23.q.1.ar.1.q.1.ad 1.& 2.

Ad vndecimvm ſic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris exiſtentes poſſint baptizari. Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutem, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apoſt. dicit Rom. 5. ſed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. ergo multo magis ſaluari poſſunt per donum Chriſti: quod quidem fit per baptiſmum. ergo pueri in maternis

K vteris exiſtentes poſſunt baptizari.

§ 2 Præt. Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur: ſed baptizata matre, baptizatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. ergo videtur q baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius exiſtens.

§ 3 Præt. Mors æterna peior eſt, quàm mors corporalis: ſed de duobus malis minus malum eſt eligendũ. ſi ergo puer in vtero matris exiſtens baptizari non poteſt, melius eſſet quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur abſque baptiſmo decedens.

§ 4 Præt. Contingit quandoque, q aliqua pars pueri prius egreditur: ſicut legitur Gen. 38. q pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum

num, in qua obstetrix ligauit coccineum dicens, iste egredietur prior, illo vero manum retrahente, egressus est alter: quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

Epist. 57. in ter med. & fin. tom. 2.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in epist. ad Dardanū, Nemo renascitur nisi primo nascitur: sed baptismus est quædam spiritualis regeneratio. non ergo debet aliquis baptizari priusquàm ex vtero nascatur.

RESPON. Dicendum, quod de necessitate baptismi est, quod corpus baptizādi, aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quædam ablutio, vt supra dictum est:* corpus autem infantis antequàm nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem perueniat: sed hoc esse non potest: tum, quia anima pueri, ad cuius sanctificationē ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum, quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens a corpore matris distinctū: & ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. vnde Aug.* dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cum eū gestaret in vtero: nunc vero cum ipse etiam, s. infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat: & ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

q. 66. ar. 1.

Lib. 6. c. 5. non longe ante med. tom. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris existentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducant: vnde nō possunt subijci actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem: possunt tamen subijci operationi dei, apud quē viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ sanctificationem consequantur, sicut patet de sanctificatis in vtero.

AD 2m dicendum, quod membrum interius matris est aliquid eius per continuationē & vnionē naturalem partis ad totum: puer autem in vtero matris existens, est aliquid eius per quandam colligationem corporū distinctorum: vnde non est similis ratio.

AD 3m dicendum, quòd non sunt facienda mala, vt veniant bona, vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum: si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

AD 4m dicendum, quod expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismum, nisi mors immineat: si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari periculo imminente, & non est postea rebaptizandus, si eū perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente: quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ, ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quòd propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam natiuitatem sit* baptizandus sub hac forma, Si* non es baptizatus, ego te baptizo.

D. 165.
D. 183.

4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 3. Et dis. 18 q. 1. artic. 3. q. 1. cor. Et ver. q. 28. art. 3. ad 2.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furiosi & amentes debeant baptizari.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quod furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo, qui baptizatur, vt supra dictum est:* sed furiosi & amentes, cum careant vsu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem. ergo non debent baptizari.

*Art. 7 huius quæst.

§ 2 Præt. Homo bruta animalia superexcedit in hoc, quòd habet rationem: sed furiosi & amentes non habent vsum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. ergo videtur quod sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debeant baptizari.

§ 3 Præt. Magis est ligatus vsus rationis in furiosis, vel amentibus, quàm in dormientibus: sed baptismus non consueuit dari dormientibus. ergo non debet dari amentibus & furiosis.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit 4. confess. de amico suo, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen baptismus in eo efficaciā habuit. ergo carentibus vsu rationis, aliquando baptismus dari debet.

Lib. 4 c. 4. parū ante med. to. 1.

RESPON. Dicendum, quod circa amentes & furiosos est distinguendum: quidam enim sunt a natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus etiā nullus vsus rationis apparet: & de talibus quantum ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide ecclesiæ, vt supra dictum est.* Alij vero sunt amentes, qui ex sana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt iudicādi secundum voluntatem quam habuerūt, dum sanæ mentis existerent: & ideo si tunc apparuit in eis volūtas suscipiendi baptismū, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis, etsi tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismū in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, nō sunt baptizandi: quidam vero sunt, qui etsi a natiuitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus recta ratione vti possunt: vnde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiā in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentum conferri si periculū timeatur: alioquin melius est, vt tēpus expectetur in quo sint sanæ mentis, ad hoc, quòd deuotius suscipiant sacramentum: si autem tempore lucidi interualli nō appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia cōstituti. quidam vero sunt, qui etsi non omnino sanæ mentis existant, intantum tamen ratione vtuntur, quòd possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem. Et de talibus idem est iudicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.

Ar. 9. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod amentes qui numquā habuerūt, nec habent vsum rationis, baptizantur ex intentione ecclesiæ, sicut & ex actu* ecclesiæ credūt & pœnitent, sicut supra de pueris dictū est.† Illi vero qui aliquo tempore habuerunt, vel habent vsum rationis, secundum propriam intentionem baptizātur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis.

Alias, ritu. †art. 9. huius quæst.

AD 2m dicendum, quòd furiosi, vel amentes carent vsu rationis per accidēs, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis, sicut bruta animalia. vnde non est de his similis ratio.

AD 3m dicendū, quod dormientes non sunt baptizandi, nisi periculū mortis immineat, in quo casu baptizari debent, si prius in eis volūtas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dictum est:* sicut Aug.† narrat in 4 lib. confess. de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

In corp. ar. † lib. 4. c. 4. parū ante med. to. 1.

QVAESTIO LXIX.

De effectibus baptismi, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectibus baptismi.

Et circa hoc quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum per baptismũ auferantur oĩa peccata.
¶Secundo, Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna.
¶Tertio, Vtrum baptismus auferat pœnalitates huius vitæ.
¶Quarto, Vtrum per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes.
¶Quinto, De effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.
¶Sexto, Vtrum etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.
¶Septimo, Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cælestis.
¶Octauo, Vtrum baptismus æqualem effectũ habeat in omnibus baptizatis.
¶Nono, Vtrum fictio impediat effectum baptismi.
¶Decimo, Vtrum recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

H

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per baptismum tollantur omnia peccata.

2.di.32.q.1 art. 1. & 4. di.4.q.2.ar. 3.q.1.& di. 17.q.3.ar.5 q. 1. Et 4. con. c. 59. & 72. Heb. 6.fi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus.n.est quædã spiritualis regeneratio, quæ cõtraponitur generationi carnali: sed per generationẽ carnalem homo contrahit solum originale peccatum. ergo per baptismum soluitur solum originale peccatum.

¶2 Præt. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum: sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

Mar 9. sup illud verb. Hoc genus dæmoniorũ non eijcitur, nisi &c. to. 9.

¶3 Præt. Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hieronym.* dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum: sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

K

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit, Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem deo in Christo Iesu domino nostro. Ex quo patet, quòd per baptismum homo moritur vetustati peccati, & incipit viuere nouitati gratiæ: omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. vnde consequens est, quòd omne peccatum per baptismum tollatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustifica-

F

tionem. vnde & August.* dicit in lib. de baptismo paruulorum, quòd generante carne tantúmodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Li.1.de pec cat. merit. & remis. c. 15. in fi.to. 7.

AD 2m dicendum, quòd nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi: vnde & Apostolus dicit Hebr. 9. quòd sine sanguinis effusione non fit remissio. vnde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subijciendo se clauibus ecclesiæ: & ideo

G

quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, cõsequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi: perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis: baptismus autem operatur in virtute* passionis Christi, quæ est vniuersalis medicina omnium peccatorum: & ideo per baptismum omnia peccata tolluntur. D.68.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum nõ liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apost. Ro. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, vt Aug.* dicit. ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum. Sup. q. 68. art. 5. & 3. di. 19. ar. 3. q. 2. Et 4. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 2. & ar. 3. q. 1. Et di. 7 q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. cõ. c. 58. 59. & 72. Et Ro. 11. lect. 4. Et Hebr. 6. fin.

¶2 Præt. Effectus sacramenti aliquã similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta nouę legis efficiunt quod figurant, vt supra* dictum est: sed ablutio baptismalis habet quidẽ aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem

I

habere videtur cum subtractione reatus pœnæ. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ. *li. 1. retrac. c. 9. & li. 3. de lib. arb. c. 18. to. 1. fq. 62. ar. 3.

¶3 Præt. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna, & ita iniustum esset eum puniri. si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium commisit, & ita per baptismum tolleretur rigor humanæ disciplinæ, quod est inconueniens. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

SED CONTRA est, quod Ambr.* dicit super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, Gratia, inquit, dei in baptismo gratis omnia condonat. *Sup. illud ad Ro. 11. tom. 5.

RESPON. Dicendum, quod, sicut supra* dictum est, per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cũ eo. ex quo patet, quòd omni baptizato communicatur passio Christi ad remediũ, ac si ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi, sicut dictum est,* est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: & ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius pœnæ, sibi debitæ pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis. Ar. præced. & q. 62. ar. 5. ad 2. & ar tic. 1. q.48. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna passionis Christi cõmunicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

Ad

AD 2^m dicendum, quòd aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat. *et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutione significat emundationem a culpa.

AD 3^m dicendum, quòd in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non solum attenditur qua pœna sit homo dignus quo ad deum, sed etiam in quo sit obligatus quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu pœnæ quo ad deum, remanet tñ obligatus adhuc quo ad hoīes, quos iustū est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa: pie tamen talibus princeps posset pœnā indulgere.

ARTICVLVS III.

Vtrum per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

2. dist. 32. q. 1. art. 1. q. 2. & di. 33. q. 1. art. 2. Et 5. di. 19. art. 3. q. 2. Et 4. dist. 4. q. 2. ar. 1. q. 3. & 4. con. ca. 52. fi. & 55. ad 25. Et 27. & c. 59. et quol. 6 ar. 15. †Art. 1. huius q.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Vt enim Apost. dicit Ro. 5. Donum Christi potentius est, quàm peccatum Adæ: sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. ergo multo magis per donū Christi, quod in baptismo percipitur, homo a pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

¶ 2 Præt. Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut supra dictum est:† sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. ergo etiam liberat a pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. ergo non debent huiusmodi pœnalitates remanere.

A SED CONTRA est, quòd super illud Rom. 6. Destruatur corpus peccati, dicit gl.* Per baptismum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur, non ita vt in ipso viuente carnis concupiscentia respersa & innata, repente absumatur, & nō sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per baptismū tollunt.

* est gl. August. lib. 1. de baptis. paruul. ca. 39. Iter pri. & med. to. 7.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita: sed eius virtute auferentur a iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet imortalitatem, vt dicitur primæ Cor. 15. Et hoc rationabiliter, primo quidem: quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum eius, vt supra dictum est.* et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem a principio suæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamē corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. vnde Apostolus dicit Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. & infra eodem, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur,

*q. 68. ar. 5. ad 1. & art. præced.

A vt & simul glorificemur. Secundo hoc est conueniēs, propter spirituale exercitium, vt videlicet contra concupiscentiam, & alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. vnde super illud Rom. 6. Vt destruatur corpus peccati, dicit gloss.* Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante deo superet: in cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conueniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. vnde & Apostolus dicit primæ Cor. 15. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

* Est Aug. lib. 1. de baptis. paruu. c. 39. circa prin. to. 7.

B AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut gloss. dicit Ro. 6. super illud, Vt vltra non seruiamus pctō) sicut aliquis capiens hostem atrocissimū, non statim interficit eum, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulū viuere, ita & Christus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

AD 2^m dicendum, quòd sicut ibidem dicit gloss.* duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eam non sentiant baptizati & vere pœnitentes: temporalem C vero nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi: sed regnum & dominiū eius deiecit, vt scilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouissimo eandem penitus exterminabit.

* gl. ord. sup illud ad Rom. 6. hō noster simul crucifixus.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) peccatum originale hoc modo processit, quòd primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam. Christus vero conuerso ordine prius reparat, id quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit, id quod naturæ est: et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnā carentiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates D præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principijs causantur, prout est destituta originali iustitia: et ideo isti defectus non tollentur, nisi in vltima reparatione naturæ, per resurrectionem gloriosam.

* 1. 2. q. 81. art. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

Infra q. 71. art. 3. cor. Et 4. dis. 3. ar. 1. q. 3. c. & q. 3. ar. 2. q. 2 ad 2. et di. 4. q. 2. artic. 2. q. 2. & di. 9. art. 1, q. 2. cor. Et di. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non conferantur homini gratia E & virtutes: quia sicut supra dictum est,* sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. videtur igitur, quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.

*q. 60. ar. 2. et 62. art 3. & q. præce. art. 2.

¶ 2 Præt. Illud, quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere: sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes: sicut Act. 10. legitur, vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur italica, religiosus & timens deum: qui tamen postea a Petro baptizatus est. non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes.

¶ 3 Præt.

§ 3 Præt. Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur: sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. ergo per baptismum non cōsequitur homo gratiam & virtutes.

SED CONTRA est, quòd ad Titum 3. dicit Apostolus, saluos nos fecit per lauacrū regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritussancti, quem effudit in nos abunde, idest, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloss.* ibi exponit. sic ergo ī baptismo datur gratia Spiritussancti & copia virtutum.

*gl. interli. ibid.

Lib. 1. c. 26. a med to. 7

RESPON. Dicendum, q (sicut Augustinus dicit in lib de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur, secūdum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem a pœna, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

Q. 68. ar. 2.

AD 2m dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicite vel implicite: & tamē cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem a tota pœna, ita etiam ante baptismum Cornelius, & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicite vel explicite, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur. vnde super illud Psalm. 22. Super aquam refectionis educauit me, dicit glo.* Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

*ex gl. interl. colligitur ibid.

AD 3m dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo: sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrūque dictorum,* ne homo ab his superetur.

*In ista solut.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. dist. 4. q. 2. art. 2. q. 3. 4. & 5. Et dist. 5. q. 2. art. 1 qō. 2. cor & ad 1. Et ar. 5. q 1 cor. Et dist. 18. q. 1 art. 3. q. 1. ad 1. Et quol. 6. art. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed per fidem aliquis incorporatur Christo secūdum illud Ephesio. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo nullus baptizatur, nisi iam Christo incorporatus. non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

§ 2 Præt. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo da-

F ta est gratia hæc, illuminare omnes, &c. sed doctrina præcedit baptismum in catechismo. non ergo est effectus baptismi.

§ 3 Præt. Fœcunditas pertinet ad generationem actiuam: sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter: ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

SED CONTRA est quòd August. † dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati Christo incorporentur. Dion.* etiā 2. c. eccl. hierarch. illuminationem attribuit baptismo. et super illud Psalm 22. super aquam refectionis, dicit glo.* quòd anima peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

†lib. 1. c. 26 a med. to. 7

*c. 2. eccl. hierar. pt. 2. & 2.

*est gl. Cassiod. super hunc locū psal. 22.

G RESPON. Dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi, sicut Apostolus dicit Gal. 2. Quòd autem nūc viuo in carne, in fide viuo filij dei. vita autem nō est, nisi membrorum capiti vnitorum, a quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est, q per baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. sicut autem a capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus, ita a capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. vnde Ioan. 1. dicitur, vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. et ideo consequens est, quòd baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Christū, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

AD 2m dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministeriū, catechizando: sed deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioā 6. Est scriptum in prophetis, erūt omnes docibiles dei.

I

AD 3m dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: nō autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 4. In Christo Iesu per euangelium ego vos genui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.

K

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate: sed fides, vt Aug.* dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

§ 2 Præt. super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. † quòd ex impio iustus fiat, in illo, sed non sine illo Christus operatur: sed puer cum non habeat vsum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem: immo quādoque pro posse renititur.

22. q. 6. 47. ar. 14. ad 3. & 4. dist 4. q. 2. art. 2. q. 1. Et dist. 27. q. 2. ar. 1. q. 2. co. & ad 1. Et di. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

* epist. 23. nō remote a fin. to. 2.

† tract 72. Ioā. a med. tom. 9.

ergo

ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶ 3 Præt. Rom. 4. dicitur, Ei, qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiæ dei: sed puer non est credens in eum, qui iustificat impium. ergo non consequitur gratiam iustificantem, neque virtutes.

¶ 4 Præt. Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum: sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

*Enchirid. ca. 52. ante me. to. 3.

B SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in Enchir. Paruuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo cótraxerunt. ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit a mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

RESPON. Dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt, quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, cósequuntur gratiam & virtutes. Sed hoc patet esse
C falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi, vnde necesse est, quòd a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia dei est vita æterna. et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere: sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habi-
D tuum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum, & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo August.* dicit libro de baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.

*Epist. 23. ad Bonifa. nó procul a fin. to. 2.

E AD 2m dicendum, quòd (sicut Augst. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritusancto renascitur nisi volens, quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo a Christo sine ipso non iustificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Aug.* dicit in lib. de præsentia dei ad Dardanum.

* Epist. 57. post med. tom. 2.

AD 3m dicendum, quòd (sicut Aug. dicit) paruulis mater ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant, aliorum cor vt credant, aliorum linguam vt fateantur. et ita pueri credunt, non per actum propriũ, sed per fidem ecclesiæ, quæ eis communicatur. et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

A AD 4m dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius nocet alteri nisi consentiat. vnde Aug.* dicit in epistola ad Bonifacium, non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem: nó enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

* De consecrat. di. 4. c. mater eccl. epist. 23. parũ añ med. to. 2. Et l. 1. de pecca. meri. c. 25. in fin. to. 7.

ARTICVLVS VII.

B *Vtrum effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione: sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi: vnde Apoca. 4. dicitur, Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. non est ergo effectus baptismi, apertio ianuę regni cælestis.

C ¶ 2 Præt. Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum: sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioã. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit, secúdum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. nó est ergo effectus baptismi apertio regni cęlestis.

D ¶ 3 Præt. Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & alijs pœnalitatibus vitæ præsentis, vt supra dictum est.* sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

*art. 3. huius q.

SED CONTRA est, quòd super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gloss.* Bedæ. virtus hic baptismatis ostendit, de quo quis-
E que cum egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

Beda Luc. 3. in ca. 10. secundum suũ ordin. tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentũ, quo quis impeditur regnum cæleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem supra,* quòd per baptismum omnis culpa, & omnis reatus pœnæ tollitur. vnde consequẽs est, ꝙ effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cęlestis.

*art. 1. & 2. huius qſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ baptismus intantum ape-

¶ Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum septimum.

IN quæstionis 69. primis septem articulis nihil occurrit scribendum, nisi pro septimo articulo notãdum, quòd aperire ianuam regni cælestis, per se primo est effectus mortis Christi: attribuitur autem baptismo, eo quod in sui institutione cæli aperti leguntur: & quia sacramentum est metonimice, quo ad vim obligatiuã a morte Christi, & quia sufficienter causat apertionẽ cæli cuilibet baptizato: dũ tollit omnem culpã & pœnam tam personæ quàm naturę, non statim assequẽdo totum suum effectum, sed tempore congruo: ita ꝙ (vt in art. 3. patet) sicut virtute baptismi auferentur a iustis in resurrectione omnes pœnalitates, ita virtute baptismi aperitur ianua cælestis, tempore cõgruo exhibitura ingressum: & propterea baptizati ante mortem Christi, nõ nisi post Chr̄i mortem ingressi sunt regnum cælorum. Et hoc vocat Auctor habere certam spẽ de introitu cælesti, & in hoc præminebat baptizatus circũciso: circũciſio. n. non habebat virtutem tollẽdi omnem pœnalitatem, quam habet baptismus: quamuis etiam dici possit, quòd baptismus ante mortem Christi, quia imperfecte configurabat morti Christi (vtpote configurãs Christo mortuo nõ in re, sed in fide (ita etiã imperfecte aperiebat cælum: vt litera respõsionis ad secundum sonat.

4. dist. 5. ar. 1. q. 3. Et 4. dist. 4. q. 2. art. 2. qõ. 6. Et 4. cõ. ca. 59. & lo. 3. lc. 1. fi.

¶ Et

¶ Et hæc fint dicta ꝓ dignitate baptiſmi: quantum enim ſpectat ad effectum, Christo mortuo patuit ianua cæleſtis tã baptizato quàm circunciſo.

rit baptizato iannam regni cœleſtis, inquantum incorporat eum paſſioni Chriſti, virtutem eius homini applicando.

Ad 2m diceodum, quòd quãdo paſſio Chriſti nondum erat realiter perfecta, ſed ſolum in fide credẽtiũ, baptiſmus ꝓportionaliter cauſabat ianuæ apertionẽ, nõ quidẽ in re, ſed in ſpe: baptizati.n. tunc decedẽtes, ex certa ſpe introitũ regni cęleſtis expectabant.

Ad 3m dicendum, quòd baptizatus non eſt obnoxius morti, & pœnalitatibus vitę præſentis, propter reatum perſonæ, ſed propter ſtatum naturæ: et ideo propter hoc non impeditur ab iotroitu regni cęleſtis, quando anima ſeparatur a corpore per mortem, quaſi iam perſoluto eo, quod naturæ debebatur.

¶ Super Quæſtionis ſexageſimænonæ Articulum octauum.

IN art. 8. aduerte, Auctorem 1 art. 3. recitatiue loqui de lepra Conſtantini: dico autem hoc, quia nullius auctoritate conſtat, Conſtantinum mundatum a lepra in baptiſmo: tum quia geſta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) incertũ habent Auctorem, vt patet in cap. ſancta Romana diſtin. 15. tum quia nullus ſiue chriſtianus, ſiue gentilis hiſtoricus inuenitur hoc ſcripſiſſe, vt teſtatur Platina in vita Marci Papæ: iſti præcipue, quia Ambroſij autoritas obſtat, dum in oratione de obitu Theodoſij expreſſe dicit, Conſtãtinũ in vltimis conſtitutum baptizatũ fuiſſe, quòd longe diſtat ab hoc, ſcilicet quòd in principio ſuæ conuerſionis fuerit baptizatus. Et propterea narratio de lepra Conſtantini nõ eſt aſſertiue probanda.

4. d. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. & 2. Et. d. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

Articvlvs VIII.

Vtrum baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum.

AD OCTAVVM ſic procedi tur. Videtur quòd baptiſmus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptiſmi eſt remotio culpæ: ſed in quibuſdam plura peccata tollit, quàm in alijs. nam in pueris tollit ſolũ peccatum originale, in adultis aotem etiam peccata actualia, in quibuſdam plura, in quibuſdã vero pauciora. non ergo æqualem effectum habet baptiſmus in omoibus.

§ 2 Præt. Per baptiſmum conſequuntur homini gratia & virtutes: ſed quidam poſt baptiſmum vidẽtur habere maiorem gratiam, & perſectiorem virtutem, qoàm alij baptizati. non ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibꝰ.

§ 3 Præt. Natura perficitur per gratiam, ſicut materia per formã: ſed forma recipitur in materia ſecuodum eius capacitatem. cum ergo in quibuſdam baptizatis etiã pueris, ſit maior capacitas naturalium quàm in alijs, videtur quòd quidam maiorem gratiam cooſequantur, quàm alij.

§ 4 Præt. Quidam in baptiſmo conſequuotur non ſolum ſpiritualem ſalutem, ſed etiam corporalẽ ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt a lepra: non autem omnes infirmi corporalem ſalutem conſequuntur in baptiſmo. baptiſmus ergo non habet ęqualem effectum in omnibus.

Sed contra eſt, quòd dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. vniformis autem cauſæ eſt vniformis effectus. ergo baptiſmus habet æqualẽ effectum in omnibus.

Respon. Dicendum, quòd duplex eſt effectus baptiſmi, vnus per ſe, & alius per accidẽs. Per ſe qoidem effectus baptiſmi, eſt id, ad quod baptiſmus eſt inſtitutus, ſcilicet ad regenerandum homines io ſpiritualem uitam: et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter ſe habent ad baptiſmum. vn-

F de quia omnes pueri æqualiter ſe habent ad baptiſmum (quia non in fide propria, ſed in fide eccleſiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptiſmo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptiſmum accedunt, non æqualiter ſe habent ad baptiſmum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptiſmum accedũt: & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt: ſicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Effectus autem baptiſmi per accidens, eſt ad quem baptiſmus non eſt ordinatus, ſed diuina virtus, hoc in baptiſmo miraculoſe operatur: ſicut ſuper illud Ro. 6.
G Vt vltra non ſeruiamus peccato, dicit glo.* Non hoc præſtatur in baptiſmo, niſi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ eſt in membris, prorſus extinguatur. et tales effectus non æqualiter ſuſcipiuntur ab omoibus baptizatis, etiam ſi cum æquali deuotione accedant: ſed diſpenſantur huiuſmodi effectus, ſecundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

* eſt gl. Aug. li. 1. de peccat. merit. & remiſ. c. 39. tom. 7.

Ad primvm ergo dicendum, quòd minima gratia baptiſmalis ſufficiens eſt ad delendum cuncta peccata. vnde hoc nõ eſt propter maiorem efficaciam baptiſmi, quòd in quibuſdam plura, in quibuſdam autem pauciora peccata ſoluit: ſed propter conditionẽ ſubiecti, qa in quolibet ſoluit quotcũq; inuenerit.

H Ad 2m dicendum, qoòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, poteſt dupliciter contingere. vno modo, quia vnus in baptiſmo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem, vt dictum eſt:* alio modo, quia etiam ſi æqualem gratiam percipiant, oon æqualiter ea vtuntur: ſed vnus ſtudioſius in ea proficit, alius per negligentiam, gratiæ dei deeſt.

* In corp. art.

Ad 3m dicendum, quòd diuerſa capacitas naturalium in hominibus, non eſt ex diuerſitate mentis, quæ per baptiſmum renouatur, cum omnes homines einſdem ſpeciei exiſteotes, in forma conueniant, ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporum. Secus autem eſt
I in angelis, qui differunt ſpecie: et ideo angelis dantur dona gratuita, ſecundum diuerſam capacitatem naturalium: non *autem hominibus.

* D. 116.

Ad 4m dicendum, quòd ſanitas corporalis non eſt per ſe effectus baptiſmi: ſed eſt quoddam miraculoſum opus prouidentiæ diuinę.

Articvlvs IX.

Vtrum fictio impediat effectum baptiſmi.

¶ Super Quæſtionis ſexageſimænonæ Articulum nonum & decimum.

IN articul. 9. & 10. multa dicẽda ſiũt ſpecialiter pro doctrina decimi. Et primo de ſenſu concluſionis. ſecundo de neceſſitate, tertio de modo apud Auctorem, quarto de ratione illius modi, & demum comparabitur alijs modis. Senſus in primis cõcluſionis eſt, non de euentu, ſed de effectu baptiſmi recedente fictione, quod ideo notandum eſt: quoniam non

4. di. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. & q. 3. ar. 1. q. 2. p to. Et di. 12. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 3.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd fictio non im-
K pediat effectum baptiſmi. Dicit. n. Apoſtolus Gal. 3. Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: ſed omnes qui baptiſmum Chriſti ſuſcipiunt, baptizantur in Chriſto. ergo omnes induũt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmi effectum: et ita fictio non impedit baptiſmi effectum.

§ 2 Præt. In baptiſmo operatur virtus diuina, quæ poteſt voluntatem hominis mutare in bonum: ſed effectus cauſæ agentis oon po

test impediri per id, quod ab illa causa potest auferri. ergo fictio nó impedit baptismi effectum.

§ 3 Præt. Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur: sed multa sunt alie peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptismi impediant. ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictũ: sed effectus baptismi est a Spiritusancto. ergo fictio impedit effectum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut Dam.[c] dicit) deus non cogit hominem ad iustitiam: et ideo ad hoc, quòd aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. dicitur aũt aliquis fictus, per hoc, ꝙ volontas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. nam secondum Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramẽtum: alio modo per hoc, quòd contemnit ipsum sacramentum: tertio modo per hoc, ꝙ aliter celebrat sacra- D mentum, non seruans ritum ecclesiæ: quarto modo per hoc, quòd aliquis indeuote accedit. vnde manifestum est, ꝙ fictio impedit effectum baptismi.

[c] li. 2. orth. fide. c. 30.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ baptizati in Christo, B potest intelligi dupliciter. vno modo in Christo, idest in Christi conformitate. et sic quicumque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem & charitatem, induunt Christum per gratiam. alio modo, dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum accipiunt sacramẽtum Christi. et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

C AD 2m dicendum, quòd quãdo deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: sed non semper hoc deus facit, nec ad hoc sacramẽtum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, sed vt non fictus aliquis accedẽs, iustificetur.

AD 3m dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quòd demóstrat se aliquid velle, quod nó vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se

non tractatur hic, an recedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc euẽtu: sed tractatur, an in tali casu ea vi baptismi cõsequatur baptizatus remissionem &c. & hic est sensus conclusionis. Necessitas autem talis assertionis est duplex. Prima, est auctoritas Augustini in libro de baptismo, relata & a Magistro sent. in 4. dist. 4. & a Gratiano de consecrat. dist. 4. cap. tunc valere. & habetur in hac litera, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, &c. Vbi exprese Aug. dicit baptismũ ipsum valere ad salutem, recedente fictione: licet gl. ibidem contra textum dicat oppositum. Secunda, est ratio ex pctõ originali sumpta: quia si peccatũ originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittitur, sequitur quòd nũquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud a Christo institutum est remedium ad remissionem peccati originalis, nisi baptismus. vt ergo nulli baptizato (qui tunc vel postea inter filios adoptiõis est) baptismalis gratia desit, docuit August. baptismum recedente fictione valere ad salutem. Quam doctrinã doctores posteriores adeo sunt venerati, & complexi vt nó horruerint multas inde consequẽtes difficultates: & inde fateamur baptizatum ficte non oportere confiteri recedente fictione de peccatis commissis ante baptismum. Augustini ergo tam suscepta auctoritas necessitat. Modus, quo hoc fieri Auctor tenet in hac litera, non est ille, qui sibi attribuitur: quem ipse olim in 4. sent. dist. 4. q. 3 art. 2. q. 3. tenuit. ibi siquidem opinatus est fieri hoc: quia character manebat disponens ad gratiam: hic autem opinatur hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimẽto, quasi proprius effectus consequitur, vt patet in lra. ¶ Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominem & altera ad rẽ. Ad hominem quidem, quia Auctor superius tractans de characte, posuit ipsum esse dispositionem remote ad gratiam, & non formam, ex qua fluit gratia, vnde & posuit illum in genere potentiæ, & subiectiue in intellectu: ea quæ non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem vero, quia character non se habet ad gratiam, vt forma ad consequẽs proprium: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur mediante sacramento character, & eminentioris ordinis constat esse gratiam (qua diuinæ sumus naturæ cõsortes) ꝗ character cõis bonis & malis. ¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, coactum fuisse Auctorem ad hunc modum, vt saluaret Augustini doctrinam, cum communi doctrina de causalitate sacramentorum: non videtur. n. posse intelligi rem aliquam, postquam desijt esse, habere suum effectum, nisi aliqualiter res illa remanserit: videmus. n. in his quæ proijciuntur, tãdiu durare motum proiectorũ, quãdiu vis proijcientis aliquo modo manet siue in aere, siue in corpore proiecto: nihil. n. refert ad propositum. similiter videmus posthumos ideo genitos mortuo patre, quia semen patris remansit in materno vtero: & sic de alijs. vnde cum baptismus desinat esse peracto sacramento, & tunc propter fictionem in baptizato non valeat ad salutem, & inde ad duos annos recedente fictione valeat idem baptismus ad salutem (quòd nihil aliud est, quam conferre illam remissionem, quam fictio impe- A dixit tunc fieri: hoc enim significat baptismum valere ad salutem) consequens est, quòd baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. Hac necessitate satisfaciendi hominibus more humano, compulsus Auctor accõmodationẽ hãc similitudinariam, quam in litera habes, adinuenit. ¶ Vnde non oportet laborare ad saluandum hunc processum, vt propriũ, seu ea proprijs: sed intelligendus est, vt accommodatio quædam similitudinaria ad manuducendum intellectũ nouitiorum, vt percipiant quomodo baptismus recedente fictione incipit valere ad salutem. Sciuit enim Auctor, gratiam propriam bonis, non consequi characterem cõmunẽ bonis & malis, vt proprius effectus sequitur formam: cum hoc tam manifestũ sit, vt minimi theologi sciãt. Vnde non proprie voluit intelligi, sed secundum similitudinem, vt sicut in naturalibus cessante causa, remanente tamen forma, statim habentur consequentia, nisi adsit impedimentum, & si impedimentum adfuerit, consequũtur illa, statim, cum remotum fuerit habentur, propter remansionem formæ, ad quã nata erant sequi, ita in supernaturalibus sacramento baptismi, cum generatur Christianus quo ad esse de familia Christi seu, quod idem est, quo ad esse membrum Christianæ religionis, suscipit per baptismum characterem, vt forma qua constituitur in tali esse: nam charactere formaliter homo est Christianæ religionis membrum, est de familia Christi, & ad huiusmodi formam natum est ex diuinæ largitatis ordine consequi infusionem gratiæ remissiuæ omnis culpæ, & omnis pœnæ, nisi obex fictionis obstiterit, & propterea cessante fictione, sequetur infusio gratiæ remissiuæ culpæ & pœnæ, propter præsentem formam characteris, ad quem secundum ordinem diuinæ largitatis nata est sequi infusio gratiæ baptismalis. Tenet itaque character vtrumque locum & dispositionis & formæ, diuersimode considerato baptismate. nam baptismus inquantum generatiuus est filiorum adoptionis, gratiam habet pro principali effectu, vt forma: inquantũ vero generatiuus est Christiani (hoc E est membri Christianæ religionis seu familiæ) habet pro principali effectu characterem: qui pro eo quòd infallibili ordine annexam habet gratiam, si fictio non impedit, & recedente fictione annexã sibi vendicat gratiam, formæ substantiali assimilatur. Pro eo vero quòd annexio gratiæ nouam exigit principalis agentis infusionem, recedẽte fictione, dispositioni magis assimilatur, quæ secundum infallibilem causarum ordinem cessante impedimento, ad terminum ducit. Vnde vana videtur solicitudo quærẽtium, quid et quomodo operetur character recedente fictione ad gratiam baptismalem.

¶ Et ex his patet solutio difficultatum motarum, tam ad hominem, quam ad rem. Et quarto loco propositum expeditum simul est. De quinto autem pertranseũdum videtur: quoniam in solis verbis dissẽsio forte ẽ inter diuersos doctores: nullũ. n. puto sanæ mentis apud se credidisse, grãm cessãte fictione comitari caracterẽ, sine noua dei actiõe grẽ baptismalis infusiua.

¶ In responsione ad secundum & tertium aduertendum est, in ficte baptizato, iacentia diuersorum temporum peccata, scili-

cet

rectam fidem Christi habere, & sacramentum venerari, & velle se Christo conformari, & velle a peccato recedere. vnde cuicumque peccato vult homo inhaerere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indeuote accedere: sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiae contrariatur, non autem de peccato veniali. vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

ARTICVLVS X.

Vtrum fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd fictione recedente, baptismus suum esse ctum non consequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, non potest vnquam viuificari: sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. ergo nunquam potest viuificari hoc modo, vt gratiam conferat.

¶ 2 Praet. Fictio videtur esse fortior quàm baptismus, cum impediat eius effectum: sed fortius non tollitur a debiliori. ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. et sic baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

¶ 3 Praet. Contingit quòd aliquis ficte accedat ad baptismum, & post baptismum multa peccata committat, quae tamen per baptismum non tolluntur: quia baptismus tollit peccata praeterita, non futura. ergo baptismus talis, nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. de baptismo, tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quae corde in malitia vel sacrilegio perseuerante † peccatorum ablutionem non sinebat fieri.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum * est) baptismus est quaedam spiritualis regeneratio. cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formae, nisi sit aliquid impediens, quo remoto forma rei generatae perficit suum effectum: sicut simul cum corpus graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto F statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem: vnde oportet quòd remota ea per poenitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi est opus dei, & non hominis: G et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

AD 2m dicendum, quòd fictio non remouetur per baptismum, sed per poenitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam & reatum omnium peccatorum praecedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismo. vnde August.* dicit 10 lib. de baptismo: Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, soluitur: & ipsa hora momentumque ante baptismum & in baptismo: H deinceps autem continuo reus esse incipit. et sic ad baptismi effectum consequendum concurrit baptismus & poenitentia, sed baptismus sicut causa per se agens: poenitentia sicut causa per accidens, idest remouens prohibens.

AD 3m dicendum, quòd effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed praesentia vel praeterita. et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per poenitentiam, non per baptismum. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut I peccata praecedentia baptismum.

QVAESTIO LXX.

De circumcisione quae praecessit baptismum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de praeparatorijs ad baptismum. Et primo de praeparatorio, quod praecessit baptismum, idest, de circumcisione. K Secundo, de praeparatorijs, quae concurrunt simul cum baptismo, s. de catechismo & exorcismo.

Circa primum quaeruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum circumcisio fuerit praeparatoria, & figuratiua baptismi.
¶ Secundo, De institutione ipsius.
¶ Tertio, De ritu eius.
¶ Quarto, De effectu ipsius.

---

* Alias, ecclesiae conformati.

ex peccata praesentia & futura, & praesentia inueniri dupliciter intelligi. vel propter passauerantiam maculae, aut actualis commissionis seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum loter quae tâti sefert, quòd sola fictio (quae nihil aliud videtur quàm impeditiua gratiae) per poenitentiã delenda est, cum peccatis commissis post baptismum, reliqua autem per baptismi valorem recedente fictione delentur. Ad hoc enim videtur deseruire litera, dicens, Et etiã simul existentium cum baptismo: excipitur autem sola fictio, quoniam ipsa est, quae contrariatur sacramento: nec puto fictionis peccato intelligendum sui proposito etiamẽ aliud, quod fundat fictionem (puta incredulitatem) sed ipsam malam infectionem sacramenti, quae sacrilegij species est: hic enim actus est propriae fictio: quoniam illo actu monstrat, qui baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis August. dicentis, Cum illa fictio veraci confessione recesserit, quae corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri: ex hoc enim quòd nullam speciem peccati fictionis tribuit, nisi sacrilegium, insinuasse videtur quid sit illa fictio. Et hinc sequitur, quòd talis fictus sufficienter confitetur, dicendo se iniuriam fecisse baptismo, ponendo illi obicem peccati mortalis, & confitẽdo commissa post baptismum.

4. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. et dist. 17. q. 3. ar. 4. q. 1.

* lib. 1. de baptis. contra Donat. c. 12. à me. tom. 7.

† Alias, abolitionem.

* q. 66. ar. 9.

¶ Aduerte quoque aliud esse dimidiam a deo expectare veniam, & aliud esse varijs medijs a deo expectare veniam. Primum est impium, secundum hic docemus, dum baptizatus, per media poenitentiae & per medium baptismi simul, a deo expectat veniam. Cogimur autem ad vtraque simul medium recurrere: quia credimus praecedentia peccata remitti, quo ad culpam & poenã totaliter (hoc enim confert gratia baptismalis) fictionem vero cũ posterioribus peccatis remitti quidẽ quo ad culpã, quo ad poenam vero nõ nisi quantum sacrã poenitentiae remittitur. Vnde apparet falsitas allegatae superius glossae, praeter id, quod est contra textum.

¶ *Super Quaestionem septuagesimam & quaestionem septuagesimamprimam.*

* li. 1. de baptis. paruu. c. 12. in 6. tom. 7.

CIrca q. 70. & 71. nihil scribendũ videtur nisi in his, quae dicuntur in ar. 3. de causalitate exorcismorum. Non carent siquidem scrupulo duo ibi dicta: primũ est circa apertionem sensuum per exorcismos baptismales. Secũdum est circa vnctionẽ, quae fit in vertice baptizati, quòd operatur cõseruationem gratiae baptismalis. Primũ. n. intelligo non sic, quòd exorcism* minuat interiorem infectionem sensuũ animae, quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid sit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas daemonis ad praecludendum sensus interiores animae cõcessa daemoni propter interiorem infectionem animae per exorcismum impeditur, ne scilicet ob infectas interiores animae partes praecludat illas ad sentiendum spiritualia quae Christi sunt, ita quòd potestas daemonis per exorcismos baptismales impeditus ne possit extrinseca obstacula sacramento, & intrinseca sacramenti effectui praestare.

¶ Secundum dictũ cum de actiua conseruatione intelligi nequeat, de passiua oportet

oportet intelligi, sic quod vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptæ. Cõsistit autem auxiliũ hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem, non nisi tempore excretionis gratiæ ad operationem locum habere potest.

Sup. q. 68. art. 1. ad 3. Et t. 2. q. 102. arti 5. per. & ad 1. & 5. Et 4. d. 1. q. 2. a. 1. q. 2. co. Et di. 1. q 1. ar. 2. ad 5 et Ro. 4. lect. 2. & lect. 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem, cum suo figurato: sed circuncisio nullam habet similitudinem cum baptismo. ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis patribus loquẽs, quod omnes in nube & in mari baptizati sunt: non autem dicit, quod in circuncisione baptizati sunt. ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circuncisio.

q. 38. ar. 1. & 3.

¶ 3 Præt. Supra dictum est,* quod baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiã circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur quod baptismus Ioãnis fuerit superfluus, quod est inconueniens. non ergo circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Col. 2. Circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circuncisione Christi, consepulti ei in baptismo.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentum fidei inquantum. s. in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. eadem autem est fides nostra & antiquorum patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Circuncisio autem erat quædam protestatio fidei. vnde dicitur Rom. 4. quòd Abraham accepit circuncisionem tamquam signaculum fidei, vnde & per circuncisionem antiqui aggregabantur collegio fideliũ. vnde manifestum est, quòd circuncisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secũdum quòd antiquis patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circũcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantũ ad spiritualem effectum baptismi. nam sicut per circuncisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur a carnali conuersatione.

AD 2m dicendum, quod protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritusancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circuncisionem. et ideo prædicta duo* erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circũcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurãs baptismum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. et ideo apostolus potius fecit mentionem de prędictis, quàm de circuncisione.

In ista solu. & in ar. gum.

AD 3m dicendum, quòd baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus: sed circuncisio quantum ad professionem fidei, quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est.*

In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum circuncisio fuerit conuenienter instituta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio fuerit inconuenienter instituta: sicut enim dictum est,* in circuncisione fiebat quædam fidei ꝓfessio: sed a peccato primi hominis nullus vmquam saluari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. ergo statim post peccatum primi hominis, circuncisio institui debuit, & non tempore Abrahæ.

1. 2. q. 102. art. 5. ad 1. Et q. 103. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 1. art. 2. q6. 4. cor. Et q6. 2. artic. 1. q. 3 per to. * art. ꝓced.

¶ 2 Præt. In circuncisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. ergo inconuenienter instituta est circuncisio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præt. Circuncisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi: sed baptismus exhibetur omnib⁹ populis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. ergo circuncisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶ 4 Præt. Carnalis circuncisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato: sed spiritualis circũcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & femina, vt dicitur Galath. 3. ergo incõuenienter est circuncisio instituta, quæ competit solis maribus.

SED CONTRA est, quod sicut legitur Gen. 17. circuncisio est instituta a deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPON. Dicendum, quod (sicut dictum est*) circuncisio erat præparatoria ad baptismum, inquãtum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nasci turo, cum dictum est ei Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum dei dicentis sibi, Egredere de terra tua, & de cognatione tua: et ideo conuenienter circuncisio fuit instituta in Abraham.

* art. præd.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinã ipsius Adæ (qui pleneinstructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis intantum vigebat in homine, quod non oportebat determinari hominib⁹ aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suam aliquibus* signis protestabatur: sed circa tẽpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentię vsque ad peccatum contra naturam: et ideo conuenienter tunc, & nõ ante fuit instituta circũcisio ad profitendũ fidem, & ad minuendum carnalem cõcupiscentiam.

* Alias ꝓ sentibus.

AD 2m dicendum, quòd legalis obseruantia tradi non debuit, nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est.* Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc,

1. 2. q6. 90. art. 2.

hoc, quòd homines in quacumque religione adunen- F tur, sicut August.† dicit contra Faustum: et ideo opor- tuit prius institui circuncisionem, quàm lex daretur. Illi autem patres, qui fuerũt ante legem, familias suas instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis. vnde & dominus dicit de Abraham, scio q̃ præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam domini.

†li.19. c.11. Ibar,10.6.

A D 3.^m dicendum, quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri: et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circuncisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex iudæorum populo nascitu- G rus: et ideo illi soli populo data est circuncisio.

A D 4.^m dicendum, quòd circuncisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circuncisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, vt in secunda parte dictum est:* sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

* 1. 2. q. 81. art. 5. ad 1. & artic. 1. ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ritus circuncisionis non fuerit conueniens. Circuncisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maxime apparent in capite. ergo magis debuit signum circuncisionis dari in capite, quàm in membro generationis.

4. di. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. et ar. 5. q. 2. et 4. & Ioã. 7. lec. 2. Et an. 4. lect. 2. *art. 1. & 2. huius q.

¶ 2 Præt. Ad vsum sacramentorũ assumimus ea, quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum: sed ad incidẽdum communius vtimur cultello ferreo quàm petrino. ergo circũ- I cisio non debuit fieri cultello petrino.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũcisio, sicut Beda dicit:* sed baptismus non differtur vsque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptismus post octauum diem. ergo circũcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

* In hom. circuncisionis Itei pri et. & med. in hom. to tus anni tepeties.

S E D C O N T R A est, quòd Rom. 4. super illud, et signum accepit circuncisionis, determinatur in* gl.† prædictus circuncisionis ritus.

* In gl. ord. sup illud, Signum accepit circũcisionis. † art. pced. haias qst.

R E S P O N. Dicendum, q̃ (sicut dictum est†) circũcisio quoddam signũ fidei est, institutum a deo, cuius sapientiæ non est numerus: determinare aũt conuenientia signa, est sapientiæ opus: et ideo concedendum est, quòd ritus circũcisionis fuit conueniens.

A D P R I M V M ergo dicendum, q̃ circuncisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturũ. Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quòd per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentię, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

A D 2.^m dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circuncisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum præcepto diuino determinatũ, neque etiam cõtet tali instrumento iudæi vtebantur ad circũcidendum, sicut neq; modo vtũtur. Leguntur tamen aliquæ circũcisiones famosæ, cul tello lapideo factæ: sicut legitur Exod. 4. q̃ tulit Sephora acutissimã petram, & circũcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circũcide secundo filios Israel. per quòd figurabatur circuncisionem spiritualem esse fiendam per Christum, de quo dicitur 1. Corin. 10. Petra autem erat Christus.

A D 3.^m dicendum, quòd octauus dies determinabatur circuncisioni: tum propter mysterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circuncisio, quando auferet ab electis nõ solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. vnde etiam de alijs animalibus Leuit. 22. præcipitur, bos, ouis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autẽ octauo & deinceps offerri poterunt domino. erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Ioan. 7. Circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt nõ soluatur lex Moysi: non tamen erat H de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circuncidi: quidam etiam dicunt, q̃ propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri, sed hoc nec ex authoritate scripturæ, nec ex consuetudine iudæorum haberi potest. vnde melius dicendum est, sicut etiam Hug.* de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate præueniebatur. vnde super illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo.† quòd alius Bersabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per I consequens nec circuncisus.

*Potest col ligi ex li. 1. de sacram. par. 12. c. 2. † Gl. ordin. ibid.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circuncisio conferebat gratiam iustificantem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non conferebat gratiam iustificãtem: dicit enim Apostolus Gal. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, id est sine causa: sed circũcisio erat quędam obligatio legis implendæ, secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, K quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. ergo si ex circuncisione est iustitia, Christus gratis, id est sine causa, mortuus est, sed hoc est inconueniens. non ergo ex circuncisione erat gratia iustificans a peccato.

Sup q. 62 art. 6. ad 1. & 4. dist. 1. q. 2. art. 4. & veri. q. 28. ar. 2. ad 12. & ro. 4. lec. 2. et ca lec. 5.

¶ 2 Præt. Ante institutionem circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Moral.† Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides: sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circuncisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circuncisio.

† lib. 4. c. 2. circa med.

¶ 3 Præt. Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircuncisus fuit. si ergo per circũcisionem auferebatur peccatum originale,

originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. & eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circuncisionis: quia præueniri non debebat, vt dictum * est.

Ar. præced. q. 3. argu.

§ 4 Præt. Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum: sed circuncisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cęlestis. non ergo per circuncisionem homines iustificabantur a peccato.

§ 5 Præt. Peccatum originale nō dimittitur sine actuali: quia impium est a deo dimidiam sperare veniam, vt Aug*. dicit: sed nusquàm legitur, quòd per circuncisionem remitteretur actuale peccatum. ergo etiā neque originale per eam dimittebatur.

In li. de vera & fal. pœnit. c. 9. non lōge a princi. tom. 4.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit ad Valeriū cōtra Iulianū, Ex quo īstituta est circūcisio ī populo dei, *quę erat signaculū fidei iustitię dei, ad sanctificationē purgationis valebat paruulis originalis veteris peccati: sicut & baptismus ex illo cœpit valere tēpore ad innouationē hominis, ex quo institutus est.

Li. 2. de nuptiis & concup. ca. 11. in hu. to. 7. *alias, quæ erat signaculum iustitiæ fidei ad purgationē valebat magnis & paruulis &c.

RESPON. Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidā tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist.* 4. sent. & Roma. 4. in glos. † sed hoc non potest esse: quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. & ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circūcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. sed hæc etiā positio stare non potest. primo quidem, quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniēdi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundo, quia priores sunt naturaliter s̄m ordinē causæ formalis effectus positiui, q̄ priuatiui, licet secundū ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dixerunt, quòd in circuncisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendū mādata legis, quod etiā aliquādo mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima [d] gratia potest resistere cuilibet concupiscētiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. & ideo dicendum est, quòd in circuncisione conferebatur gratia quantum ad omnes [d] gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circuncisione autē cōferebatur gratia, non ex virtute [d] circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signū erat circuncisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se suscipere talem fidē: vel adult* pro se, vel alius pro paruulis. unde & Apostolus dicit Roma. 4. quòd Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet, iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione significante. & quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio; ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circuncisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

Glo. ord. super illud, Si gnum accepit circūcisionis.

D. 484.

D. 342.

Alias, circuncisio autem conferebat gratiam, inquantum erat signum fidei passionis Christi futuræ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter, quam per fidem passionis Christi.

AD 2^m dicendum, quòd sicut ante institutionē circuncisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tā pueros, quàm adultos, ita etiam & circuncisione [d] data: sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius dei. probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant.

D. 344.

AD 3^m dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatū circūcisionis, excusabatur: tum, quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum, quia (vt Damasc. * dicit) non necesse erat eos aliquod signū distinctionis habere, cum seorsum ab alijs populis habitabant. & tamen, vt Aug. † dicit, inobediētiam incurrebant, qui ex cōtemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus eorū infirmus: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in ægypto circuncisi. si tñ aliqui incircuncisi, mortui sunt, eadē ratio est de his, & de his, qui moriebantur ante circuncisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diē tēpore legis.

Dama. li. 4. ca. 26. circa prin. In Heq. sup. Iosue, c. 6. a medio, tomo. 4.

AD 4^m dicendum, quòd in circuncisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrādi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionē Christi. & ideo etiā baptismus ante passionē Christi nō introducebat ī regnū, sed & circūcisio si haberet locū post passionē Christi, introduceret ī regnū.

AD 5^m dicendum, quòd adulti quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo cōfert copiosior grā.

QVAESTIO LXXI.

De præparatorijs, quæ simul concurrunt, cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quærūntur quatuor.

§ Primo, Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.

§ Secundo, Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

§ Tertio, Vtrum ea quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

§ Quarto, Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cathechismus debeat præcedere baptismum.

4. dis. 6. a. q. ar. 2. q. 8.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd catechismus non debeat præcedere baptismũ. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem: sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. non ergo prius debet homo catechizari, idest doceri, quàm baptizari.

§ 2 Præt. Baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles: eo quòd non habent vsum rationis. ergo ridiculum est eos catechizare.

G

§ 3 Præt. In catechismo confitetur catechizatus suam fidem: sed pueri non possunt suam fidem cõfiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tũ, quia nullus põt aliũ ad aliquid obligare: tũ etiã quia non potest aliquis scire, vtrum pueri cum ad legitimam ætatem peruenerint, assentiant fidei. non ergo debet cathechismus præcedere baptismum.

Li. 1. ca. 25 a med. illi*.

SED CONTRA est, quòd Rabanus de institutione clericali dicit *, Ante baptismum, catechizandi debet hominem præuenire officium; vt fidei primũ cathecumenus accipiat rudimentum.

Q. præc. ar. 1.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) baptismus est fidei christianæ sacramentum, cũ sit quædã professio fidei christianæ. Ad hoc autem q aliquis fidẽ accipiat, requiritur quòd de fide instruatur, secundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? quo autem audient sine prædicante? Et ideo ante baptismum conuenienter præcedit cathechismus. unde & Dominus præceptũ baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinã baptismo dicẽs, Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos &c.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

I

Q. 69. ar. 6. ad 3. arg. & ea ar. 9.

AD 2^m dicẽdum, quod sicut mater Ecclesia (vt supra dictum est*, accommodat pueris baptizãdis aliorum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant, ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios instruantur. & ideo eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

AD 3^m dicendum, quòd ille qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cũ ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet, sed profitetur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per aliũ: nõ est. n. inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc quòd puer credat: quod tamen nõ sufficeret in adultis, vsum rationis habentibus.

K

ARTICVLVS II.

Vtrum exorcismus debeat præcedere baptismum.

Inf. ar. 3. ad 3. & 4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, idest, arreptitios ordinatur: sed non omnes baptizandi sunt tales. ergo exorcismus non debet præcedere baptismum.

§ 2 Præt. Quãdiu homo subiacet peccato, diabolus in eum habet potestatem, quia vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati: sed peccatum tollitur per baptismum. non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

F

§ 3 Præt. Ad arcendum dæmonum potestatem, introducta est aqua benedicta. non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

Cælest. 1. in 1. epist. ad Epi Galliæ. c. 12. in prin. to. 2. Concil.

SED CONTRA est, quòd Cælestinus Papa dicit, * Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniãt sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abijciatur.

G

alias, acquiritur.

RESPON. Dicendum, quòd quicumque sapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta sui operis, vnde dicitur Hier. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum exhibetur, *& habet potestatem aliquam in hominẽ, ex hoc ipso quòd subditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptismum expelluntur dęmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant: quam quidem expulsionem significat exufflatio. Benedictio autem cum manus impositione, pręcludit expulso viam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo linitio, significat recepsionẽ doctrinę fidei quãtum ad aures, & approbationem, quantum ad nares, & confessionem, quantum ad os. Olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dęmones.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quasi interius laborantes ex intrinseca operatione diaboli. & quàmuis non omnes accedentes ad baptismum, corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati potestati dęmonũ subijciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

Alias, ablationem.

AD 2^m dicendum, quòd in baptismo per * ablutionem peccati excluditur potestas dęmonis ab homine, quantum ad hoc, quòd impedit eum a perceptione glorię, sed exorcismi excludũt potestatẽ dęmonis, inquantũ impedit hominẽ a perceptione sacramẽti.

I

AD 3^m dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dęmonum, quę sunt ab exteriori: sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quę sunt ab interiori. vnde & energumeni dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcizãtur. Vel dicendum, quòd sicut in remedium contra peccatum, secundo datur pęnitentia, quia baptismus nõ iteratur, ita in remediũ contra impugnationes dęmonum, secundo, datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

K

4. di. 6. q. 2. a. 3. q. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ea quę aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid: sed solum significent. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequitur: sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quę in sacramentis aguntur, vt homo consequatur salutem. vnde Marc. vlt. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. ergo ea quę aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solum significant.

Q. 62. ar. 1. & 2.

§ 2 Pręt. Hoc solũ requiritur ad sacramentum nouę legis, vt sit signũ & causa, vt supra dictum est*. Si ergo ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur, quòd

tur, quòd singula sint quædam sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectũ baptismi: sed dispositio ex necessitate præcedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi in materia disposita. sequeretur ergo, quòd nullus possit consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. non ergo ea quæ agũtur in exorcismis, aliquem effectum habent.

¶ 4 Præt. Sicut quædam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quædam aguntur post baptismum, sicut quòd sacerdos baptizatum chrismate ungit in vertice: sed ea quæ post baptismum agũtur non videntur aliquid efficere: quia secundũ hoc effectus baptismi esset imperfectus. ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo.

li. 1. de symbo. c. 1. circa fin. to. 9. SED CONTRA est, quòd Aug. *dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exsufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur frustra per ecclesiam. ergo per huiusmodi exsufflationes hoc agitur, vt dæmonum potestas expellatur.

RESPON. Dicẽdũ, quòd quidã dixerũt ea, quæ i exorcismo agunt nihil efficere, sed solũ significare: sed hoc patet esse falsum, per hoc quòd ecclesia in exorcismis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendã dæmonis potestatem: puta cum dicit, ergo maledicte diabole exi ab eo &c. & ideo dicẽdum est, quòd aliquem effectum habent differenter tamẽ ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparũ. Per ea vero quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimẽtũ salutaris gratiæ percipiendæ: quorũ vnũ est impedimẽtũ extrinsecũ, prout dæmones homini salutẽ impedire conantur. & hoc impedimẽtũ excluditur per exsufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Aug.*) In arg. sed contra. quantũ. s. ad hoc, quòd nõ præstet impedimẽtũ sacramẽto suscipiẽdo. Manet tamẽ potestas dæmonis in homine, quantũ ad maculã peccati & reatũ pœnę, quousque peccatũ per baptismũ tollatur. & secũdum hoc Cyprianus dicit, Scias diaboli nequitiam posse remanere vsque ad aquã salutarẽ: in baptismo autem omnem nequitiã amittere. Aliud impedimentum est intrinsecũ, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipiẽda salutis mysteria. Vnde Rabanus de institutione clericorũ dicit, quòd per saliuam typicam & sacerdotis tactũ, sapiẽtia & virtus diuina salutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ dei, vt aperiantur eis aures ad audiendum mandata dei, vt aperiantur illi sensus in intimo corde, ad respondendum.

In li. 4. epi. 7. post medium.

Li. 1. c. 27. post med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ea quæ agũtur in exorcismo, nõ tollitur culpa propter quam homo punitur post mortem: sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramẽtũ. vnde post mortẽ exorcismus nõ valet sine baptismo. Præpositiuus tñ dicit, quòd pueri exorcizati, si moriant ante baptismũ, minores tenebras patiũtur. sed hoc nõ videtur verũ: quia tenebræ illæ sunt carẽtia diuinæ visionis, quæ nõ recipit magis & minus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd de ratione sacramẽti est, quòd perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectũ: quod quidem nõ fit per ea quæ agũtur in exorcismo: sed solum huiusmodi impedimẽta tolluntur. &

A ideo nõ sunt sacramenta, sed sacramentalia quędam.

AD 3ᵐ dicendum, quòd dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intẽtio, vel propria eius qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius ecclesiæ, si sit paruulus. Ea vero quæ aguntur in exorcismo, ordinãtur ad remouendũ impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectũ baptismi. Non tamen sunt huiusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo, & tunc cessante periculo debẽt supleri, vt seruetur vniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismũ: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur,

B ita potest impediri post quam fuerit perceptus.

AD 4ᵐ dicendum, quòd eorum quæ agũtur post baptismum circa baptizatũ, aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta inũctio quæ fit in vertice, quæ operatur conseruationẽ* gratiæ baptismalis. Aliquid autem est, quod nihil efficit, sed solum significat: sicut quòd datur ei vestis cãdida, ad significandum nouitatem vitæ. Alias ad cõseruationẽ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

C

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, vt Diony*. dicit 5. c. Eccl. hie. sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo, & energumeni qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, vt ibidem Dionys.† dicit. ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum. 4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3. Ca. 5. in titu. de sacerdotum per fectionib*, & in contẽpla.

¶ 2 Præt. Catechumeni instruũtur de fide per sacrã scripturam, quæ in ecclesia per ministros recitatur:

D sicut enim per lectores in ecclesia legitur vetus testamentum, ita etiam per diacones & subdiacones legitur nouum. & sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet: dicit enim Isid. *in quadam epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere. non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare. Refertur in di. 25. c. Perlectis, & dicitur esse i epist. ad Ludifredum.

¶ 3 Præt. Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere, quod ad officium episcoporum pertinet, vt dicit Dionys.* 5. c. Eccl. hier. non ergo pertinet ad officium sacerdotis. Loco citato in arg. 1.

SED CONTRA est quòd Nicol. * Papa dicit, Catechismi baptizandorum a sacerdotibus vniuscuiusque ecclesiæ fieri possunt. vnde Greg. † etiam super

E Ezech. dicit, Sacerdotes cum per exorcismi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quòd dęmonia eijciunt? Refert de consecr. di. 4. c. Catechismi. Greg. hom. 29. in euãge. mediũ.

RESPON. Dicendum, quòd minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, vt indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti, in operando. Quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis inquãtũ confert ipsum sacramentum, quàm in præparatorijs ad sacrũ. & ideo supremi ministri qui dñr diacones, cooperant sacerdoti i ipsa collatiõe sacramẽtorũ,

De consec. di. 25. c. per lectas. dicitur esse, in epist. ad Landifredum. D. 310. D. 259.

dicit enim Isidor.* quòd ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quę agũtur in sacramentis Christi, in baptismo, scilicet, in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut* lectores in catechismo, & exorcistæ* in exorcismo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd super immundos ministri habent operationem ministerialé, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

AD 2m dicendum, quòd lectores & exorcistæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidẽ principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrates.

AD 3m dicendum, quòd multiplex est instructio, vna conuersiua ad fidem, quam Diony.* tribuit episcopo in 2. eccl hier. & potest competere cuilibet prędicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & hęc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autẽ ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione christianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est instructio de profundis mysterijs fidei, & perfectione christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad episcopos.

Ca. 2. eccl. hier. par. 2.

¶ *Super Quæstionis septuagesimasecun. de Articul. pri mum & secundũ.*

IN ar. 1. & 2. q. 72. aduertte unum f. quòd chrisma, hoc est, compositum ex oleo & balsamo, ò ita est materia sacramenti confirmationis, sicut aqua est materia baptismi, quia sine balsamo cõfirmatio tradi non valet, sine aqua vt baptismus nõ valet. Et de hoc extat textus clarus de sac. amentis non reiterandis, ca. pasto ais. ubi quæritur si confirmationis sacramentũ iteo debeat reiterari, qui per errorẽ fuit non chrismate, sed oleo delinitus, & respõdetur quòd non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Ex hoc enim apparet sacramentum confirmationis, quo ad substantialia, fuisse completum sine balsamo: fuisset siquidẽ alioquin iterandũ sine balsamo collatum. Vnde intelligimus mistũ ex oleo & balsamo (quod chrisma consueuimus uocare) esse regularem materiam confirmationis de necessitate præcepti,

Sap. q. 65. ar. 1. & 4. d. a q. 1. art. 2. co. & dist. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. per tn. & 4. cõt. c. 58. Q. 84. ar. 2.

QVAESTIO LXXII.

De sacramento Confirmationis in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum confirmatio sit sacramentum.
¶ Secundo, De materia eius.
¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopũ cõsecratũ.
¶ Quarto, De forma ipsius.
¶ Quinto, Vtrum imprimat characterem.
¶ Sexto, Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.
¶ Septimo, Vtrum conferat gratiã.
¶ Octauo, Cui competat recipere hoc sacramentum.
¶ Nono, In qua parte.
¶ Decimo, Vtrum requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandum.
¶ Vndecimo, Vtrum hoc sacramẽtum per solos episcopus detur.
¶ Duodecimo, De ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cõfirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina instructione efficaciam habent, sicut supradictum est*: sed cõfirmatio nõ legit a Christo instituta. ergo non est sacrm.

F

¶ 2 Præ. Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerũt. vnde Apostolus dicit 1. Corin. 10. q. omnes in moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandẽ escam spiritualem mãducauerũt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: sed confirmatio nõ fuit præfigurata in veteri testamẽto. non ergo est sacramentum.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinãtur ad hominum salutem: sed sine cõfirmatione potest esse salus. nam pueri baptizati, sine confirmatione decedentes saluantur. ergo confirmatio non est sacramentum.

¶ 4 Præt. Per omnia sacramenta ecclesiæ, homo, Christo conformatur, qui est sacramẽtorũ auctor: sed per confirmationem non videtur homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. ergo confirmatio non est sacramentum.

G

& non de necessitate sacramenti. Et ni detur hoc ab ecclesia præcedenti tempore institutum: in primitiua siquidem ecclesia non uidetur mulum credibile pauperrimos episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad hæc quòd chrisma nomen, quod secundum Dio. Apostoli imposuerũt huic sacramento, non significat balsamum, sed unctionem, cui oleum sufficit.

SED CONTRA est, quòd Melchiades Papa scribit* Hispaniarum episcopis: De his, super quibus rogastis nos, vos informari, vtrum maius sit sacramentum, manus impositio episcoporum, an baptismus, scitote vtrumque magnum esse sacramentum.

H

Habet de consec. d. st. 5. c. De his quibus, & est parum ante med. il lius epist. to mo. 1. Conc. cil. *alias spiritualis.

RESPON. Dicendum, quod sacramenta nouæ legis ordinantur ad speciales* gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis specialis effect° gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere possumus quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quòd in vita corporali specialis quædam perfectio est, q homo ad perfectã ætatẽ perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. unde & Apostol. 1 Cor. 13. Cum autẽ factus sum vir, euacuaui quæ erãt paruuli. & inde est etiam, quòd præter motũ generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualẽ homo accipit per baptismũ, qui est spiritualis regeneratio. In cõfirmatione autẽ homo accipit, quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. unde Melchiades Papa dicit*. Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in cõfirmatione augmentum præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. & ideo manifestũ est, quòd confirmatio est specialẽ sacramentum.

I

In epist. ad Hispania. tom. epi c. 3 med. ill. to. tom. 1. Cõcil.

K

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc sacramentum nõ fuit institutum nec a Christo, nec ab apostolis, sed postea processu temporis in quodam concilio. Alij vero dixerunt, quòd fuit institutum ab apostolis, sed hoc non potest esse, quia instituere nouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. & ideo dicẽdũ est, q Christ° instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, sm illud Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autẽ abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo quia i huc sacramẽto datur plenitudo Spiritussancti,

quæ

quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & ascensionem, secũdum illud Ioan. 7. Nõdum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

Ad 2^m^ dicendum, quòd quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

Q. 65. ar. 4 ad 3. argu. Ad 3^m^ dicendum, quòd (sicut supra dictum est*, omnia sacramẽta sunt aliqualiter necessaria ad salutem: sed quædam sine quibus non est salus, quædam vero sicut, quæ operantur ad perfectionem salutis. & hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quàmuis sine ea possit esse salus, dumtamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti. B

Ad 4^m^ dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramentum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instãti suæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritussanctus descendit corporali specie super eum. unde & Luc. 4. dicitur, quòd Iesus plenus Spiritusancto, regressus est a Iordane. Non autẽ cõueniebat dignitati Christi (qui est sacramẽtorũ auctor) vt a sacramento plenitudinẽ gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

In q. 84. ar. 1. ad 1. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. cõt. c. 60. Art. præce. ad 1. arg. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q chrisma non sit conueniens materia huius sacramenti. Hoc enim sacramentum (vt dictum est*) institutum est a Christo promittente discipulis Spiritumsanctũ: sed ipse misit eis Spiritumsanctum absq; omni chrismatis inunctione: ipsi etiam Apostoli hoc sacramentum conferebant per solã manus impositionẽ absque chrismate: dicitur enim Act. 8. quòd Apostoli imponebant manus super baptizatos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo chrisma non est materia huius sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.

¶ 2 Præt. Confirmatio quodammodo perficit sacramẽtum baptismi (sicut supra dictum est*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili: sed in baptismo est materia, simplex elementum, scilicet aqua. ergo huius sacramenti non est cõueniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo. Q. 65. ar. 4.

¶ 3 Præt. Oleum assumitur in materia huius sacramenti ad inungendum: sed quolibet oleo potest fieri inũctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuscũque alijs rebus. non ergo solum oleum oliuarum debet assumi ad huiusmodi sacramentum.

Q. 66. ar. 3. ¶ 4 Præt. Supra dictum est*, quòd aqua assumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbique de facili inuenitur: sed oleum oliuarum non vbique inuenitur, & multo minus balsamum. non ergo chrisma, quod ex his cõficitur, est cõueniens materia huius sacramẽti.

Li. 3. e. 9. a medio illi^o. Sed contra, quòd Grego. dicit in registro, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate, non præsumant. ergo chrisma est materia huius sacramenti.

Respon. Dicendum, quòd chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Sicut enim dictum est*, in hoc sacramento datur plenitudo Spiritussancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones suas ad alios, antea vero quasi singulariter sibiipsi viuit. Gratia vero Spiritussancti in oleo designatur, vnde Christus dicitur esse vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spiritussancti quam habuit. & ideo oleum competit materiæ huius sacramenti. Admiscetur autem balsamũ propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apost. dicit 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus deo &c. Et licet multa alia sint odorifera, tamen præcipue accipit balsamũ propter hoc, quòd habet præcipuũ odorẽ, & quia etiam incorruptionẽ præstat. unde Eccl. 24. dicitur, Quasi balsamũ nõ mistũ odor meus. Ar. praeced. A

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus ex potestate excellentiæ, quam habet in sacramentis, contulit apostolis rem huius sacramenti, idest plenitudinem Spiritussancti sine sacramento, eo quòd ipsi primitias Spiritussancti acceperunt, sicut dicitur Roma. 8. nihilominus tñ aliquid conforme materiæ huius sacramenti, exhibitum fuit apostolis sensibiliter in collatione Spiritussancti. quòd enim sensibiliter Spiritussanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quòd ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim passiuam, inquantum est materia, & fomentum ignis, & hoc satis cõpetebat. nã per apostolos gratia Spiritussancti erat ad alios deriuãda. Super apostolos etiam Spiritussanctus descendit in figura linguæ, quod ad idẽ significãdum refertur, quod significat balsamum, nisi quòd lingua per locutionẽ est communicatiua ad alterum, balsamum vero per odorẽ: quia s. apostoli replebantur Spiritusancto, vt fidei doctores: alij aũt fideles, vt operatores eorũ, quę pertinent ad ædificationẽ fideliũ. Similiter etiã ad impositionẽ manus apostolorũ, & etiam ad eorũ prædicationẽ, descendebat plenitudo Spiritussancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descẽderat super apostolos. vnde Petrus dicit Act. 11. Cũ cœpissem loqui cecidit Spiritussanctus super eos, sicut & in nos in initio. & ideo nõ erat necessaria sensibilis materia sacramẽtalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebantur diuinitus: utebantur tamẽ apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramẽti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur: dicit enim Diony.* 4. ca. Eccle. hierar. Est quædã perfectiua operatio, quam duces nostri (idest apostoli) chrismatis hostiam nominant. B C D Cap. 4. in prin.

Ad 2^m^ dicendũ, q baptismus datur ad spiritualem vitã simpliciter cõsequendã, & ideo cõpetit illi sacramento materia simplex: sed hoc sacramentũ datur ad plenitudinẽ cõsequendã Spiritussancti, cuius est multiformis operatio, s m illud Sap. 7. est. n. in illa Spiritussanct^o^, vnicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. dicit, Diuisiones gratiarum sunt, idem autẽ Spiritus. & ideo conuenienter huius sacramenti est materia cõposita.

Ad 3^m^ dicendũ, q proprietates olei quibus significatur Spiritussanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocumque alio oleo. unde & ipsa oliua semper frondibus virẽs, virorem & misericordiam Spiritussancti significat. Hoc etiam oleum, proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vsu vbi haberi potest: quilibet autem alius liquor, ex similitudine huius oleũ nominatur: nec est in vsu cõmuni, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum oliuarum. & ideo hoc oleum solum assumitur in vsum huius, & quorundam aliorum sacramẽtorum. E

Ad 4^m^ dicendũ, q baptismus est sacramẽtũ absolutæ necessitatis: & iõ eius materia debet iueniri vbiq;. Sufficit aũt q materia huius sacramẽti, qđ nõ est tãtæ necessitatis, possit de facili ad oĩa loca terrarũ deferri.

¶ Super Quæstionis septuagesimasecundæ Articulum tertium.

IN ar. 3. aduerte propter casus emergentes, quòd licet constet ex ecclesiæ ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo: nō tamē euidenter constat, an ista necessitas sit ex sacramento, aut ex præcepto. Et dato, quòd sit ex necessitate sacramēti, restat adhuc dubium, an sic oporteat, quòd plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem materiæ, sicut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti, vt infra patebit. (4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 3.)

¶ Et de primo quidem dubio apparet tenendum, quòd si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta verba Auctoris hic sententis, consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatē, & non ad solennitatem sacramenti: perspicacius tamen cōsiderando oppositū, est magis rationi cōsentaneum, quādoquidē nulla est maior consecratio ea, quæ fit in eucharistia, quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliā non sacramentalem efficere potest, ita q facta tenet, quāuis peccet sacerdos. Nec Auctor in litera explicat, quòd ab episcopo omnino oporteat fieri, nihil tamen definitiue concludo. Legimus.n. etiam apostolica sede dispensante circa ministrū huius sacramenti inconcussè explicatū fuisse, quòd vtantur chrismate cōsecrato per episcopum, vt patet in concilio florentino sub Eugenio IIII. De secūda autem quæstione nullā ego video rationē dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: qui enim potest maius, potest & minus: maius autem esse constat, quòd presbyter conferat confirmationis sacramentum, quam conferat materiam sacramenti, quanto maius est sacramentum sua materia. Et propterea si Papa potest facere, quòd simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere, q idem consecret materiam.

Tracta. 80. in Ioan. a medio. to. 9

Habet de consecr. di. 4. c. Presbyteris.

q. 64. ar. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd non sit de necessitate huius sacramēti, quod chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum cōsecratum. Baptismus enim in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramentum: sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquę baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti: quia in articulo necessitatis prętermitti potest. ergo non est de necessitate huius sacramēti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum. G

¶ 2 Præt. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramēti, per formam verborum, qua cōfertur sacramētū. vnde & Aug. * dicit sup Io. Accedit verbū ad elementum, & fit sacramentum. nō ergo debet prius chrisma cōsecrari, quàm hoc sacramentū tradatur. H

¶ 3 Præt. Omnis consecratio, quæ fit in sacramētis, ad consecutionē gratię ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo non est capax gratiæ. ergo non debet ei aliqua cōsecratio adhiberi. I

SED CONTRA est, quòd Innoc. Papa * dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat, qd ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt paracletum: quod quidem fit in hoc sacramento. ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum. K

RESPON. Dicendum, tota sacramentorū santificatio a Christo deriuatur, vt supra dictum est* Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiam eucharistia, & ideo ex ipso vsu Christi, materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. unde Chryso. * dicit, quòd nūquā aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. & similiter ipse Dominus accipiens panē, benedixit: similiter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. & propter hoc non est de necessitate horum sacramētorū, q materia prius benedicatur qa sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solēnitatem sacramenti, non autē ad necessitatē. Vnctionibus autē visibilibus Christus nō est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctioni, qua est vnctus præ consortibus suis. & ideo tam chrisma quàm oleum sanctum infirmorum, prius benedicūtur quā adhibeantur ad vsum sacramenti.

Refert de consecr. di. 4. c. nūquā aqua.

AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis*. (In corp. ar.)

AD 2m dicendum, quòd vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem: sicut enim instrumentum virtutem instrumentalē acquirit dupliciter, scilicet quādo accipit formā instrumēti, & quando mouetur a principali agēte ad effectum, ita etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

AD 3m dicendum, quòd materia corporalis non est capax gratiæ quasi gratiæ subiectum, sed solum sicut gratiæ instrumētum, vt supra dictum est* & ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in ecclesia personam Christi. (q. 62. ar. 1. 3. & 4.)

F ¶ In eodem ar. 3. Durandus occurrit in 4. sentent. dist. 7. quæ. 2. contra literæ rationem arguens, volens ipsam peccare secundum non causam vt causam, quantum ad sanctificationem materiæ ex contactu, uel non contactu Christi: tum, quia si contactus Christi sanctificauit materiam, puta aquam & panem, vel fieret iniuria sanctificationi primæ ex supradicta sanctificatiōe ab ecclesia, si sūt eiusdē rōnis, uel prima eēt īsufficiēs, si secūda est alterius rationis: tum, quia Christus usus est inuisibilib' unctionib', in ūsu a Magdalena plaries, & i morte a Nicodemo, ac per hoc sanctificauit unctiones, si cōtactus eius sanctificatiuus est. Et sic sanctificata esset ēt materia huius sacramētu, nec egeret cōsecratione, cuius oppositum dicis.

¶ Ad hoc dicit, rationem Auctoris in sua probabilitate solidam stare, & quòd prima sanctificatio constituit materiam sacramenti, & proptera alteri' est rationis a benedictione eiusdem materiæ, quam ecclesia adhibet: quoniā hæc secunda non ordinatur ad cōstituēdam materiam, sed ad solennitatē quandam & deuotionē, fugationem dæmonum, & huiusmodi. Vnde non arguit secunda insufficiētiam primæ, nec illi iniuriatur: nec dicit Auctor quēcūque Christi cōtactū sanctificare materiā sacramenti, sed contactū in usu sacramenti, quali contactu nō tetigit vnctiones: nec obstat q ex usu sacramēti Chrs nihil accepit, ac per hoc p accidēs usus cōcurrit, & sol' cōtactus p se, qm ipse cōtactu sanctificauit, hoc, inquā, nō obstat qm de usu cōstitutiuo sacramēti est sermo, ita q sensus ē, cōtactus Christi i cōstituēdo sacramētū, est sctificatiu' materiæ. Et sic fugātur obiectiones durādi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis &c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q hæc non sit

¶ Super Quæstionis septuagesimasecundæ Articulum quartum. (Infr. q. 84. ar. 3. cor. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. Et op. 2.)

IN articulo quarto aduerte pro hoc, & ceteris sacramentis, quòd licet in antiquis iuribus non inueniantur expresse omnes sacramentorum formæ: posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio IIII in conci. florentino, in quo etiā fuit ecclesia orietalis, explicatæ sunt omniū sacramētorū formæ

forma eum reliquis omnibus requiritis ad omnia, & singula sacramenta. ubi & ponitur ista forma sacramenti cōfirma tionis, nisi quòd hic dicitur, Consigno, & ibi legitur, Signo te signo crucis, & idem est sensus.

conueniens forma huius sacramē ti, Consigno te signo crucis, & cōfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, amen. Vsus enim sacramentorum a Christo & ab apostolis deriuatur: sed, neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. ergo hæc non est cōueniens forma huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadē: quia qualibet res habet vnitatem, sicut & esse a sua forma: sed hac forma nō oēs vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

Q.65.ar.4. & ar.2. huius q.arg. 2. ¶ 3 Præt. Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est: sed in forma baptismi non fit mētio de consignatione characteris, nec etiam de cruce christi, cum tamē per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Rom. 6. nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur, ego te baptizo: cuius cōtrariū apparet in forma

In initio ar ti. posita. prædicta. nō ergo est cōueniēs forma huius sacramēti.

¶ SED CONTRA est auctoritas ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Posita i initio art. RESPON. Dicendum, quòd prædicta forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat eē speciem, ita forma sacramenti cōtinere debet quicquid pertinet ad speciem sacramē

Art. 1. huius quæst. ti. Sicut autem ex prædictis patet, in hoc sacramento datur Spiritussanctus ad robur spiritualis pugnæ. & ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quę cō

Posita in 1. argu. tinentur in forma prædicta. Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur: In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentū materiæ visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, cū dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signū, quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. & quantū ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphauit, vt dicitur Colos. 2.

Ar. 2. huius q. ad 1. arg. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum est) per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. & tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramēti. Quādoque autem tāquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter propositis non sunt tradi

Ca. 7. eccl. hie. part. 1. inter medium & finem. ta. Vnde Diony. dicit in fine Eccle. hierar. Consumatiuas inuocationes, idest verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum scripturas interpretationibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex deo uirtutes, ex occulto ad cōmune adducere: sed nostra sacra traditio, sine pompa, tdest occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione eucharistię. 1. Corinth. 11. Cetera, cum venero, disponam.

AD 2m dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. & ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD 3m dicendum, φ baptismus est regeneratio in spiritualē vitā, qua homo viuit in seipso: & ideo non ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificādum pertinēs: sed hoc sacramentum nō solum ordinatur ad hoc, quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnæ exteriori. & ideo non solum fit mentio de interiore san

B ctificatione cum dicitur, confirmo te chrismate salutis: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo Cōfirmandi:

Q.66. ar.5 ad 1. & ideo oportuit hæc ponere. Dictū est aūt supra, φ hoc qd dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionē, quod nō est ita necessariū in cōfirmatione, quę nō exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infra dicet. Ar. 11. huius quæst.

C ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentū confirmationis nō imprimat characterē. Character enim importat quoddam signum distinctiuū: sed per Sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismū: neque etiā ab alijs fidelibus, quia hoc sacramētum ordinatur ad pu

D gnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

¶ 2 Præter. Supra dictum est, quòd character est quædam potentia spiritualis: potentia autem non est nisi actiua, vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentū baptismi. ergo per sacramentum confirmationis nullus character

E imprimitur.

¶ 3 Præt. In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dū scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. non ergo imprimitur in hoc sacramēto character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramētu, quod nō iteratur imprimit

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulū quintum.

4. d. 7. q. 2. ar. 1. q. 1 & q. 3. ar. 3. q. 3.

IN art. 5. dubium occurrit ad hominem, quoniā Auctor superius in q. 63. ar. 6 posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes: hic autem ponit ipsum ex parte potentiæ actiuæ, vt patet in littera. unde videt Auctoris doctrina sibi ipsi dissona.

¶ Ad hoc dicitur, φ hæc sibiinuicem nō aduersantur: quoniam character confirmationis, vt ipse suus sacramenti nomē testatur, est characteris baptismalis confirmatio: per baptismum enim fit christianus, infirmus tamen (eodem modo, genitus infans) per confirmationem autē firmatur, ac per hoc ex eadē parte tenet sacramenti character, & per consequens character confirmationis est, vt perficiens characterem baptismalem, qui tum se teneat ex parte recipientis, stabit secum suæ confirmationis characterem. Vnde ad confessor. distin. 5. cap. de his

Q. 63 ar. 2.

vero

* Alias, ecclesiæ concinnata.

eti peccata præsentia & futura, & præsentia inueniri dupliciter intelligi. vel propter perseuerantiam maculæ, aut actualis commissionis, seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum. Inter quæ tñ refert, quòd sola fictio (quæ nihil aliud videtur quã impeditio gratiæ) per pœnitentiã delenda est, cum peccata commissa post baptismum, reliqua autem per baptismi valorem recedente fictione deleãtur. Ad hoc enim videtur declarasse litera, dicens, Et etiã simul existentium cum baptismo: excipitur autem sola fictio, quoniam ipsa est, quæ contrariatur sacramẽto: nec puto fictionis peccatum intelligendum in proposito crimẽ illud, quod fundat fictionem (puta incredulitatem) sed ipsam malam susceptionem sacramenti, quæ sacrilegij species est: hic enim actus est propriè fictio: quoniam ficto actu monstrat, quod baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis August. dicentis, Cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri: ex hoc enim quòd nullam speciem pecc.ti fictioni tribuit, nisi sacrilegium, insinuasse videtur quid sit illa fictio. Et hinc sequitur, quòd talis fictus sufficienter cõfiteretur, dicendo se iniuriam fecisse baptismo, putando illi obicem: peccati mortalis, & confitẽdo commissa post baptismum.

¶ Aduerte quoque aliud esse dimidiam a deo expectare veniam, & aliud esse verijs medijs a deo expectare veniam. Primum est impiũ, secundum hic docemur, dum baptizatus, per mediũ pœnitentiæ & per medium baptismi simul, a deo expectat veniam. Cogimur autem ad vtrũq; simul medium recurrere: quia credimus præcedentia peccata remitti, quo ad culpam & pœnã totaliter (hoc n. continet gratia baptismalis) fictionem vero cũ posterioribꝰ peccatis remitti quidẽ quo ad culpã, quo ad pœnam vero nõ nisi quantum facto pœnitentiæ remittitur. Vnde apparet falsitas allegatæ superius glossæ, præter id, quòd est contra textum.

4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 3. et dis. 17. q. 3. ar. 4. q. 2.

* lib. 1. de baptis. contra Donat. c. 12. aliq. me. tom. 7.

† Alias, abolitionem.

* q. 66. ar. 9.

rectam fidem Christi habere, & sacramentum venerari; & velle se Christo conformari, & velle a peccato recedere. vnde cuicumque peccato vult homo inhærere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indeuote accedere: sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quòd gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

ARTICVLVS X.

Vtrum fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd fictione recedente, baptismus suum effectum non cõsequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, nõ potest vmquam viuificari: sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. ergo numquam potest viuificari hoc modo, vt gratiam conferat.

¶ 2 Præt. Fictio videtur esse fortior quàm baptismus, cum impediat eius effectum: sed fortius non tollitur a debiliori: ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. et sic baptismus non consequetur suum effectũ, qui est remissio omnium peccatorum.

¶ 3 Præt. Contingit quòd aliquis fictè accedat ad baptismũ, & post baptismum multa peccata committat, quæ tamen per baptismum non tolluntur: quia baptismus tollit peccata præterita, non futura. ergo baptismus talis, numquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. de baptismo, tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum † ablutionem non sinebat fieri.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum * est) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formæ, nisi sit aliquid impediens, quo remoto forma rei generatæ perficit suum effectum: sicut simul cum corpus graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto

F statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem: vnde oportet quòd remota ea per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi est opus dei, & non hominis:

G et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

AD 2m dicendum, quòd fictio non remouetur per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismo. vnde August.* dicit in lib. de baptismo: Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, soluitur: & ipsa hora momentumque ante baptismum & in bapH tismo: deinceps autem continuo reus esse incipit. et sic ad baptismi effectum consequendum concurrit baptismus & pœnitentia, sed baptismus sicut causa per seagẽs: pœnitentia sicut causa per accidens, idest remouens prohibens.

AD 3m dicendum, quòd effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia vel præterita. et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non

I per baptismum. Vnde non remittuntur quãtum ad totũ reatũ, sicut peccata præcedentia baptismum.

* li. 1. de bapt. paruu. c. 12. in 2. tom. 7.

QVAESTIO LXX.

De circumcisione quæ præcessit baptismum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs ad baptismum. Et primo de præparatorio, quòd præcessit baptisK mum, idest, de circumcisione. Secundo, de præparatorijs, quæ concurrunt simul cum baptismo. s. de catechismo & exorcismo.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum circumcisio fuerit præparatoria, & figuratiua baptismi.
¶ Secundo, De institutione ipsius.
¶ Tertio, De ritu eius.
¶ Quarto, De effectu ipsius.

¶ *Super Quæstionem septuagesimam & quæstionem septuagesimamprimam.*

CIrca q. 70. & 71. nihil scribendũ videtur nisi in his, quæ dicuntur in ar. 3. de causalitate exorcismorum. Non carent siquidem scrupulo duo ibi dicta. primũ est circa apertionem sensuum per exorcismos baptismales. Secũdum est circa vnctionẽ, quæ fit in vertice baptizati, quòd operatur cõseruationem gratiæ baptismalis. Primũ n. intelligo non sic, quòd exorcismꝰ minuat interiorem infectionem sensuũ animæ; quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid sit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad præcludendum sensus interiores animæ ex cessa dæmonis propter interiorem infectionem animæ per exorcismum impeditur, ne scilicet ob infectas interiores animæ partes præcludat illas ad sentiendum spiritualia quæ Christi sunt, ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales impeditur ne possit extrinseca obstacula sacramento, & intrinseca sacramenti effectui præstare.

¶ Secundum dictũ cum de actiua conseruatione intelligi nequeat, de passiua oportet

oportet intelligi, sic ꝙ vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptæ. Cō sistit autem auxiliū hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem, non nisi tempore extensionis gratię ad operationem locum habere potest.

Sup. q. 68. art. 1. ad 1. Et 1. 2. qō. 102. arti 5. cor. & ad 1. & 3. Et 4. d. 1. q. 2. a. 1. q. 1. co. Et di. 2. q 1. ar. 2. ad 5 et Ro. 2. lect. 2. & lec. 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem, cum suo figurato: sed circuncisio nullam habet similitudinem cum baptismo. ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis patribus loqués, ꝙ omnes in nube & in mari baptizati sunt: non autem dicit, ꝙ in circuncisione baptizati sint. ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerūt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circuncisio.

*q. 38. ar. 1. 2. & 3.

¶ 3 Præt. Supra dictum est, * ꝙ baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiā circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur ꝙ baptismus Ioānis fuerit superfluus, quod est inconueniens. non ergo circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Col. 2. Circuncisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circuncisione Christi, consepulti ei in baptismo.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentum fidei inquantum. s. in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. eadem autem est fides nostra & antiquorum patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Circuncisio autem erat quædam protestatio fidei. vnde dicitur Rom. 4. quòd Abraham accepit circuncisionem tamquam signaculum fidei, vnde & per circuncisionem antiqui aggregabantur collegio fideliū. vnde manifestum est, quòd circuncisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secūdum quòd antiquis patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circūcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantū ad spiritualem effectum baptismi. nam sicut per circuncisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur a carnali conuersatione.

AD 2m dicendum, ꝙ protectio columnę nubis, & transitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritusancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circuncisionem. et ideo prædicta duo * erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circūcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurās baptismum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. et ideo apostolus potius fecit mentionem de prędictis, quàm de circuncisione.

*In ista solet & in argum.

AD 3m dicendum, quòd baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus: sed circuncisio quantum ad pro-

A fessionem fidei, quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est. *

* In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum circuncisio fuerit conuenienter instituta.

1. 2. q. 102. art. 5. ad 1. Et q. 103. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 1. art. 2. qō. 4. cor. Et qō. 2. artic. 1. q. 3 per to.

* art. præced.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio fuerit inconuenienter instituta: sicut enim dictum est, * in circuncisione fiebat quædam fidei ꝓfessio: sed a peccato primi hominis nullus vnquam saluari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. ergo statim
B post peccatum primi hominis, circuncisio institui debuit, & non tempore Abrahæ.

¶ 2 Præt. In circuncisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. ergo inconuenienter instituta est circuncisio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præt. Circuncisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi: sed baptismus exhibetur omnib⁹ populis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gen
C tes, baptizantes eos. ergo circuncisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶ 4 Præt. Carnalis circuncisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato: sed spiritualis circūcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & femina, vt dicitur Galath. 3. ergo incōuenienter est circuncisio instituta, quæ competit solis maribus.

SED CONTRA est, ꝙ sicut legitur Gen. 17. circuncisio est instituta a deo, cuius perfecta sunt opera.

* art. præced.

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est *) circuncisio erat præparatoria ad baptismum, inquātum
D erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum dei dicentis sibi, Egredere de terra tua, & de cognatione tua: et ideo conuenienter circuncisio fuit instituta in Abraham.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinā ipsius Adæ (qui plene instructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis intantum vigebat in ho-
E mine, ꝙ non oportebat determinari hominib⁹ aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suam aliquibus * signis protestabatur: sed circa tēpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idolatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentię vsque ad peccatum contra naturam: et ideo conuenienter tunc, & nō ante fuit instituta circūcisio ad profitendū fidem, & ad minuendum carnalem cōcupiscentiam.

* Alias ꝓ̄testantibus.

AD 2m dicendum, quòd legalis obseruantia tradi non debuit, nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad

1. 2. qō. 90. art. 2.

hoc,

hoc, quòd homines in quacumque religione adunentur, sicut August.† dicit contra Faustum: et ideo oportuit prius institui circuncisionem, quàm lex daretur. Illi autem patres, qui fuerũt ante legem, familias suas instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis. vnde & dominus dicit de Abraham, scio q̃ præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam domini. F

† li. 19. c. 11. s fine, to. 6.

AD 3m dicendum, quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri: et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circuncisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex iudæorum populo nasciturus: et ideo illi soli populo data est circuncisio. G

AD 4m dicendum, quòd circuncisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circuncisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, vt in secunda parte dictum est:* sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

* 1. 2. q. 81. art. 5. ad 2. & artic. 1. ad 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ritus circuncisionis non fuerit conueniens. Circuncisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maxime apparent in capite. ergo magis debuit signum circuncisionis dari in capite, quàm in membro generationis.

4. dist. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. et ar. 3. q. 2. et 3. & Iod. 7. le. 2. Et Ro. 4. lect. 2. * art. 1. & 2. huius q.

¶ 2 Præt. Ad vsum sacramentorũ assumimus ea, quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum: sed ad incidẽdum communius vtimur cultello ferreo quàm petrino. ergo circũcisio non debuit fieri cultello petrino.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũcisio, sicut Beda dicit:* sed baptismus non differtur vsque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptismus post octauum diem. ergo circũcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

* In hom. circuncisionis Iter post ei. & med. in hom. to. tius anni reperies.

SED CONTRA est, quòd Rom. 4. super illud, et signum accepit circuncisionis, determinatur in *gl. prædictus circuncisionis ritus.

* In gl. ord. sup illud, Signum accepit circũcisionis. † art. præced. huius qst.

RESPON. Dicendum, q̃ (sicut dictum est†) circũcisio quoddam signũ fidei est, institutum a deo, cuius sapientiæ non est numerus: determinare aũt conuenientia signa, est sapientiæ opus: et ideo concedendum est, quòd ritus circũcisionis fuit conueniens.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ circuncisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturũ. Secundo, quia erat in remedium peccati originalis, quòd per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentię, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

AD 2m dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circuncisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum pręceptu diuino determinatũ. neque etiam cõiter tali instrumento iudæi vtebantur ad circũcidendum, sicut neq; modo vtũtur. Leguntur tamen aliquæ circũcisiones famosæ, cultello lapideo factæ: sicut legitur Exod. 4. q̃ tulit Sephora acutissimã petram, & circũcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circũcide secundo filios Israel. per quòd figurabatur circuncisionem spiritualem esse fiendam per Christum, de quo dicitur 1. Corin. 10. Petra autem erat Christus.

AD 3m dicendum, quòd octauus dies determinabatur circuncisioni: tum propter mysterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circuncisio, quando auferet ab electis nõ solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. vnde etiam de alijs animalibus Leuit. 22. pręcipitur, bos, ouis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die aũt octauo & deinceps offerri poterunt domino. erat autem octauus dies de necessitate præcepti ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Ioan. 7. Circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt nõ soluatur lex Moysi: non tamen erat H de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circuncidi: quidam etiam dicunt, q̃ propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri, sed hoc nec ex auctoritate scripturæ, nec ex consuetudine iudæorum haberi potest. vnde melius dicendum est, sicut etiam Hug.* de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate præueniebatur. vnde super illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo.† quòd alius Bersabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per I consequens nec circuncisus.

* Potest colligi ex li. 1. de sacram. par. 12. c. 2. † Gl. ordin. ibid.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circuncisio conferebat gratiam iustificantem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non conferebat gratiam iustificãtem: dicit enim Apostolus Gal. 5. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, idest sine causa: sed circũcisio erat quędam obligatio legis implendæ, secundum illud Gal. 6. Testificor omni homini circuncidenti se, K quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. ergo si ex circuncisione est iustitia, Christus gratis, idest sine causa, mortuus est, sed hoc est inconueniens. non ergo ex circuncisione erat gratia iustificans a peccato.

Sup q. 62. art. 6. ad 1. & 4. dist. 1. q. 2. art. 4. & veri. q. 28. ar. 2. ad 12. & Ro. 4. lec. 2. et c. 9. lec. 5.

¶ 2 Præt. Ante institutionem circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Moral.† Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides: sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circuncisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circuncisio.

† lib. 4. c. 2. circa med.

¶ 3 Præt. Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircuncisus fuit. si ergo per circũcisionem auferebatur peccatum originale,

originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. & eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circuncisionis: quia præueniri non debebat, vt dictum * est.

Ar. præced. q. 3. argu.

§ 4 Præt. Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum: sed circuncisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cælestis. non ergo per circuncisionem homines iustificabantur a peccato.

§ 5 Præt. Peccatum originale nõ dimittitur sine actuali: quia impium est a deo dimidiam sperare veniam, vt Aug*. dicit: sed nusquam legitur, quòd per circuncisionem remitteretur actuale peccatum. ergo etiã neque originale per eam dimittebatur.

In li. de vera. & fal. pœnit. c. 9. non lõge a princi. tom. 4.

B

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit ad Valeriũ cõtra Iulianũ, Ex quo istituta est circũcisio ĩ populo dei, * quę erat signaculũ fidei iustitię dei, ad sanctificationẽ purgationis valebat paruulis originalis veterisq; peccati: sicut & baptismus ex illo cœpit valere tẽpore ad innouationẽ hominis, ex quo institutus est.

Li. 2. de nuptiis. & concup. ca. 11. in fin. to. 7. * alias, quæ erat signaculum iustitiæ fidei ad purgationẽ valebat magnis & paruulis &c.

RESPON. Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidã tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist.* 4. sent. & Roma. 4. in glos. † sed hoc non potest esse: quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. & ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circũcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. sed hæc etiã positio stare non potest. primo quidem, quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniẽdi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundo, quia priores sunt naturaliter ẽm ordinẽ causæ formalis effectus positiui, q̃ priuatiui, licet secundũ ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dixerunt, quòd in circuncisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendũ mãdata legis, quod etiã aliquãdo mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima [d] gratia potest resistere cuilibet concupiscẽtiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. & ideo dicendum est, quòd in circuncisione conferebatur gratia quantum ad omnes [d] gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circuncisione autẽ cõferebatur gratia, non ex virtute [d] circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signũ erat circuncisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se suscipere talem fidẽ: vel adult* pro se, vel alius pro paruulis. unde & Apostolus dicit Roma. 4. quòd Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet, iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione significante. & quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio; ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circuncisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

Glo. ord. super illud, Signum accepit circũcisionis.

C

D

D. 624.

D. 342.

E

Alias, circuncisio autem conferebat gratiam, inquantum erat signum fidei passionis Christi futuræ.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter, quàm per fidem passionis Christi.

AD 2[m] dicendum, quòd sicut ante institutionẽ circuncisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tã pueros, quàm adultos, ita etiam & circuncisione [d] data: sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius dei probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant.

D. 344.

B

AD 3[m] dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatũ circũcisionis, excusabatur: tum, quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum, quia (vt Damasc. * dicit) non necesse erat eos aliquod signũ distinctionis habere, cum seorsum ab alijs populis habitabant. & tamen, vt Aug. † dicit, inobediẽtiam incurrebant, qui ex cõtemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus eorũ infirmus: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in ægypto circuncisi: si tñ aliqui incircuncisi, mortui sunt, eadẽ ratio est de his, & de his, qui moriebantur ante circuncisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diẽ tẽpore legis.

Dama. li. 4. ca. 26. circa prin.

C

In li. q. sup. Iosue, c. 6. a medio, tomo. 4.

AD 4[m] dicendum, quòd in circuncisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrãdi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionẽ Christi. & ideo etiã baptismus ante passionẽ Christi nõ introducebat ĩ regnũ, sed & circũcisio si haberet locũ post passionẽ Christi, introduceret ĩ regnũ.

D

AD 5[m] dicendum, quòd adulti quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo cõfert̃ copiosior grã.

QVAESTIO LXXI.

E

De præparatorijs, quæ simul concurrunt, cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

§ Primo, Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.

§ Secundo, Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

§ Tertio, Vtrum ea quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

§ Quarto, Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

-tur, quòd singula sint quædam sacramenta.

§ 3 Præt. Sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectũ baptismi: sed dispositio ex necessitate præcedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi ĩ materia disposita. sequeretur ergo, quòd nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. non ergo ea quæ agũtur in exorcismis, aliquem effectum habent.

§ 4 Præt. Sicut quædam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quædam aguntur post baptismum, sicut quòd sacerdos baptizatum chrismate vngit in vertice: sed ea quæ post baptismum agũtur non videntur aliquid efficere: quia secundũ hoc effectus baptismi esset imperfectus. ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo.

li. 1. de symbo. c. 1. circa fin. to. 9.

Sed contra est, quòd Aug. * dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exsufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur frustra per ecclesiam. ergo per huiusmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum potestas expellatur.

Respon. Dicẽdũ, ꝙ quidã dixerũt ea, quæ ĩ exorcismo aguntur nihil efficere, sed solũ significare: sed hoc patet esse falsum, p hoc ꝙ ecclesia in exorcismis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendã dæmonis potestatem: puta cum dicit, ergo maledicte diabole exi ab eo &c. & ideo dicẽdum est, quòd aliquem effectum habent differenter tamẽ ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparũ. Per ea vero quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimẽtũ salutaris gratiæ percipiendæ: quorũ vnũ est impedimẽtũ extrinsecũ, prout dæmones hominis salutẽ impedire conantur. & hoc impedimẽtũ excluditur per exufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Aug. *) quantũ. s. ad hoc, ꝙ nõ præstet impedimẽtũ sacramẽto suscipiẽdo. Manet tamẽ potestas dæmonis in homine, quantũ ad maculã peccati & reatũ pœnę, quousque peccatũ per baptismũ tollatur. & secũdum hoc Cyprianus dicit *, Scias diaboli nequitiam posse remanere vsque ad aquã salutarẽ: in baptismo autem omnem nequitiã amittere. Aliud impedimentum est intrinsecũ, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipiẽda salutis mysteria. Vnde Rabanus de institutione clericorũ dicit *, ꝙ per saliuam typicam & sacerdotis actũ, sapiẽtia & virtus diuina salutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ dei, vt aperiantur eis aures ad audiendum mandata dei, vt aperiantur illi sensus in intimo corde, ad respondendum.

In arg. sed contra.

In li. 4. epi. 7. post medium.

Li. 1. c. 27. post med.

Ad primum ergo dicendum, quòd per ea quæ agũtur in exorcismo, nõ tollitur culpa propter quam homo punitur post mortem: sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramẽtũ, vnde post mortẽ exorcismus nõ valet sine baptismo. Præpositiuus tñ dicit, ꝙ pueri exorcizati, si moriant̃ ante baptismũ, minores tenebras patiũtur. sed hoc nõ videtur verũ: quia tenebræ illæ sunt carẽtia diuinæ visionis, quæ nõ recipit magis & minus.

Ad 2^m dicendum, quòd de ratione sacramẽti est, quòd perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectũ: quod quidem nõ fit per ea quæ agũtur in exorcismo: sed solum huiusmodi impedimẽta tolluntur. &

A ideo nõ sunt sacramenta, sed sacramentalia quędam.

Ad 3^m dicendum, quòd dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intẽtio, vel propria eius qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius ecclesiæ, si sit paruulus. Ea vero quæ aguntur in exorcismo, ordinãtur ad remouendũ impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectũ baptismi. Non tamen sunt huiusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo, & tunc cessante periculo debẽt suppleri, vt seruetur vniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismũ: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri post quam fuerit perceptus.

B Ad 4^m dicendum, quòd eorum quæ agũtur post baptismum circa baptizatũ, aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta inũctio quæ fit in vertice, quæ operatur conseruationẽ * gratiæ baptismalis. Aliquid autem est, quod nihil efficit, sed solum significat: sicut ꝙ datur ei vestis cãdida, ad significandum nouitatem vitæ.

Alias ad cõseruationẽ.

Articvlvs IIII.

Vtrum sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

C

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, vt Diony *. dicit 5. c. Eccl. hie. sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo, & energumeni qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, vt ibidem Dionys. † dicit. ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3.

Ca. 5. in titu. de sacerdotum perfectionib*, & in contẽpla.

§ 2 Præt. Catechumeni instruuntur de fide per sacrã scripturam, quæ in ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in ecclesia legitur vetus testamentum, ita etiam per diacones & subdiacones legitur nouum. & sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet: dicit enim Isid. * in quadam epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere. non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.

D

Refertur in di. 25. c. Perlectis. & dicitur esse ĩ epis. ad Ludifredum.

§ 3 Præt. Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere, quod ad officium episcoporum pertinet, vt dicit Dionys. * 5. c. Eccl. hier. non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

Loco citato in arg. 1.

Sed contra est quòd Nicol. * Papa dicit, Catechismi baptizandorum a sacerdotibus vniuscuiusq; ecclesiæ fieri possunt. vnde Greg. † etiam super Ezech. dicit, Sacerdotes cum per exorcismi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quòd dęmonia eijciunt?

E

Referẽ de consecr. di. 4. c. Catechismi.

Greg. hom. 29. in ens. ge. mediũ.

Respon. Dicendum, quòd minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, vt indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti, in operando. Quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis inquãtũ confert ipsum sacramentum, q̃ in pręparatorijs ad sacrm̃. & ideo supremi ministri qui dñr diacones, cooperant̃ sacerdoti ĩ ipsa collatiõe sacramẽtorũ.

De consec. di. 25. c. perfectis. dicitur esse, in epist. ad Ludifredum.

dicit enim Isidor.* quòd ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quę agūtur in sacramentis Christi, in baptismo, scilicet, in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut* lectores in catechismo, & exorcistæ* in exorcismo.

D. 320. D. 159.

Ad primum ergo dicendum, quòd superiores ministri habent operationem ministerialē, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

Ad 2^m dicendum, quòd lectores & exorcistæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidē principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrātes.

Ad 3^m dicendum, quòd multiplex est instructio, vna conuersiua ad fidem, quam Diony.* tribuit episcopo in 2. eccl hier. & potest competere cuilibet prędicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & hęc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autē ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione christianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est instructio de profundis mysterijs fidei, & perfectione christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad episcopos.

Ca. 2. eccl. hier. par. 2.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum primum & secundū.*

IN ar. 1. & 2. q. 72. aduerte unum s. quòd chrisma, hoc est, compositum ex oleo & balsamo, nō ita est materia sacramenti confirmationis, sicut aqua est materia baptismi, qm̄ sine balsamo cōfirmatio tradita valet, sine aqua nō baptismus nō valet. Et de hoc extat textus clarus de sacramentis non reiterandis, ca. pasto alis. ubi quæritur si confirmationis sacramentū in eo debeat reiterari, qui per errorē fuit non chrismate, sed oleo delinitus, & respōdetur quòd non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Ex hoc enim apparet sacramentum confirmationis, quo ad substantialia, fuisse completum sine balsamo: fuisset siquidē alioquin reiterandū sine balsamo collatum. Vnde intelligimus mistū ex oleo, & balsamo (quod chrisma consueuimus uocare) esse regularem materiam cōfirmationis de necessitate præcepti,

Sup. q. 65. ar. 1. & 4. d. a q. 1. art. 2. co. & dis. 7. q. 1. ar. 1. q. 3. per to. & 4. cōt. c. 58. Q. 64. ar. 2.

QVÆSTIO LXXII.

De sacramento Confirmationis in duodecim articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum confirmatio sit sacramentum.

¶ Secundo, De materia eius.

¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopū cōsecratū.

¶ Quarto, De forma ipsius.

¶ Quinto, Vtrum imprimat characterem.

¶ Sexto, Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.

¶ Septimo, Vtrum conferat gratiā.

¶ Octauo, Cui competat recipere hoc sacramentum.

¶ Nono, In qua parte.

¶ Decimo, Vtrum requiratur aliquis, qui teneat cōfirmandum.

¶ Vndecimo, Vtrum hoc sacramentum per solos episcopus detur.

¶ Duodecimo, De ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd cōfirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent, sicut supradictum est*: sed cōfirmatio nō legitur a Chri-

F sto instituta. ergo non est sacrm.

¶ 2 Præ. Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerūt. vnde Apostolus dicit 1. Corin. 10. q̄ omnes in moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandē escam spiritualem mādurauerūt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt: sed confirmatio nō fuit præfigurata in veteri testamēto. non ergo est sacramentum.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinātur

G ad hominum salutem: sed sine cōfirmatione potest esse salus. nam pueri baptizati, sine confirmatione decedentes saluantur. ergo confirmatio non est sacramentum.

¶ 4 Præt. Per omnia sacramenta ecclesiæ, homo, Christo conformatur, qui est sacramētorū auctor: sed per confirmationem non videtur homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. ergo confirmatio non est sacramentum.

& non de necessitate sacramenti. Et uidetur hoc ab ecclesia præcedenti tempore institutum: in primitiua siquidem ecclesia non uidetur multum credibile: pauperrimos episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad hæc quòd chrismatis nomen, quod secundum Dio. Apostoli imposuerūt huic sacramento, non significat balsamum, sed unctionem, cui oleum sufficit.

Sed contra est, quòd Melchiades Papa scribit* Hispaniarum episcopis: De his, super quibus rogastis nos, vos informari, vtrum maius sit sacramen-

H tum, manus impositio episcoporum, an baptismus, scitote vtrumque magnum esse sacramentum.

Habet de consec. dist. 5. c. De his quibus, & est parum ante med. illius epist. to mo. 1. Concil.

Respon. Dicendum, quòd sacramenta nouę legis ordinantur ad speciales* gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis specialis effect⁹ gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his quæ in vita corporali agnotur, percipere possumus quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quòd in vita corporali specialis quædam perfectio est, q̄ homo ad perfectā ætatē perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. unde & Apostolus dicit 1 Cor. 13. Cum autē

*aliàs spiritualis.

I factus sum vir, euacuaui quæ erāt paruuli. & inde est etiam, quòd præter motū generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualē homo accipit per baptismū, qui est spiritualis regeneratio. In cōfirmatione autē homo accipit, quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. unde Melchiades Papa dicit*. Spiritussanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in cōfirmatione augmentum præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. & ideo manifestū est, quòd

In epist. ad Hispaniarum epis c. a med. illi⁹ tom. 1. Cōcil.

K confirmatio est speciale sacramentum.

Ad primum ergo dicendum, quòd circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc sacramentum nō fuit institutum nec a Christo, nec ab apostolis, sed postea processu temporis in quodam concilio. Alij vero dixerunt, quòd fuit institutum ab apostolis, sed hoc non potest esse, quia instituere nouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. & ideo dicēdū est, q̄ Christ⁹ instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, s̄m illud Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autē abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo quia in hoc sacramēto datur plenitudo Spiritussancti,

quæ

quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & ascensionem, secũdum illud Ioan. 7. Nõdum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.

AD 2^m dicendum, quòd quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

Q. 65. ar. 4 ad 3. argu.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*, omnia sacramẽta sunt aliqualiter necessaria ad salutem: sed quædam sine quibus non est salus, quædam vero sicut, quæ operantur ad perfectionem salutis. & hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quàmuis sine ea possit esse salus, dumtamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti. B

AD 4^m dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramentum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instãti suæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritussanctus descendit corporali specie super eum. unde & Luc. 4. dicitur, quòd Iesus plenus Spiritusancto, regressus est a Iordane. Non aũt cõueniebat dignitati Christi (qui est sacramẽtorũ auctor) vt a sacramento plenitudinẽ gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

In. q. 84. ar. 8. ad 1. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. cõt. c. 60. Art. præc. ad 1. arg.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ chrisma non sit conueniens materia huius sacramenti. Hoc enim sacramentum (vt dictum est*) institutum est a Christo promittente discipulis Spiritumsanctũ: sed ipse misit eis Spiritumsanctum absq; omni chrismatis inunctione: ipsi etiam Apostoli hoc sacramentum conferebant per solã manus impositionẽ absque chrismate: dicitur enim Act. 8. quòd Apostoli imponebant manus super baptizatos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo chrisma non est materia huius sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.

Q. 65. ar. 4.

¶ 2 Præt. Confirmatio quodammodo perficit sacramẽtum baptismi (sicut supra dictum est*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili: sed in baptismo est materia, simplex elementum, scilicet aqua. ergo huius sacramenti non est cõueniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo.

¶ 3 Præt. Oleum assumitur in materia huius sacramenti ad inungendum: sed quolibet oleo potest fieri inũctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuscũque alijs rebus. non ergo solum oleum oliuarum debet assumi ad huiusmodi sacramentum.

Q. 66. ar. 3.

¶ 4 Præt. Supra dictum est*, quòd aqua assumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbique de facili inuenitur: sed oleum oliuarum non vbique inuenitur, & multo minus balsamum. non ergo chrisma, quod ex his cõficitur, est cõueniens materia huius sacramẽti.

Li. 3. c. 9. a medio illi^o.

SED CONTRA, quòd Grego. dicit in registro, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate, non præsumant. ergo chrisma est materia huius sacramenti.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Sicut enim dictum est*, in hoc sacramento datur plenitudo Spiritussancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones suas ad alios, antea vero quasi singulariter sibiipsi viuit. Gratia vero Spiritussancti in oleo designatur, vnde Christus dici A tur esse vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spiritussancti quam habuit. & ideo oleum competit materiæ huius sacramenti. Admiscetur autem balsamũ propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apost. dicit 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus deo &c. Et licet multa alia sint odorifera, tamen præcipue accipit balsamũ propter hoc, quòd habet præcipuũ odorẽ, & quia etiam incorruptionẽ præstat. unde Eccl. 24. dicitur, Quasi balsamũ nõ mistũ odor meus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus ex potestate excellentiæ, quàm habet in sacramentis, contulit apostolis rem huius sacramenti, idest plenitudinem Spiritussancti sine sacramento, eo quòd ipsi primitias Spiritussancti acceperunt, sicut dicitur Roma. 8. nihilominus tñ aliquid conforme materiæ huius sacramenti, exhibitum fuit apostolis sensibiliter in collatione Spiritussancti. quòd enim sensibiliter Spiritussanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quòd ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim passiuam, inquantum est materia, & fomentum ignis, & hoc satis cõpetebat. nã per apostolos gratia Spiritussancti erat ad alios deriuãda: Super apostolos etiam Spiritussanctus descendit in fi- C gura linguæ, quod ad idẽ significãdum refertur, quod significat balsamum, nisi quòd lingua per locutionẽ est communicatiua ad alterum, balsamum vero per odorẽ: quia. s. apostoli replebantur Spiritusancto, vt fidei doctores: alij aũt fideles, vt operatores eorũ, quæ pertinent ad ædificationẽ fideliũ. Similiter etiã ad impositionẽ manus apostolorũ, & etiam ad eorũ prædicationẽ, descendebat plenitudo Spiritussancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descẽderat super apostolos. vnde Petrus dicit Act. 11. Cũ cœpissem loqui cecidit Spiritussanctus super eos, sicut & in nos in initio. & ideo nõ erat necessaria sensibilis materia sacramẽtalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebantur diuinitus: utebantur tamẽ apo- D stoli communiter chrismate in exhibitione sacramẽti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur: dicit enim Diony.* 4. ca. Eccle. hierar. Est quædã perfectiua operatio, quam duces nostri (idest apostoli) chrismatis hostiam nominant.

Cap. 4. in prin.

AD 2^m dicendũ, q̃ baptismus datur ad spiritualem vitã simpliciter cõsequendã, & ideo cõpetit illi sacramento materia simplex: sed hoc sacramentũ datur ad plenitudinẽ cõsequendã Spiritussancti, cuius est multiformis operatio, s̃m illud Sap. 7. est. n. in illa Spiritussanct^o, vnicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. dicit, Diuisiones gratiarum sunt, idem autẽ Spiritus. & ideo conuenienter huius sacramenti est materia cõposita.

AD 3^m dicendũ, q̃ proprietates olei quibus signi- E ficatur Spiritussanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocumque alio oleo. unde & ipsa oliua semper frondibus virẽs, virorem & misericordiam Spiritussancti significat. Hoc etiam oleum, proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vsu vbi haberi potest: quilibet autem alius liquor, ex similitudine huius oleũ nominatur: nec est in vsu cõmuni, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum oliuarum. & ideo hoc oleum solum assumitur in vsum huius, & quorundam aliorum sacramẽtorum.

AD 4^m dicendũ, q̃ baptismus est sacramẽtũ absolutæ necessitatis: & iõ eius materia debet inueniri vbiq;. Sufficit aũt q̃ materia huius sacramẽti, q̃d nõ est tãtæ necessitatis, possit de facili ad oĩa loca terrarũ deferri.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum tertium.*

IN ar. 3. aduerte propter casus emergentes, quòd licet constet ex ecclesiæ ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo: nõ tamẽ euidenter constat, an ista necessitas sit ex sacramento, aut ex præcepto. Et dato, quòd sit ex necessitate sacramẽti, restat adhuc dubium, an sic oporteat, quod plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem materiæ, sicut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti, vt infra patebit.

4. di. 7. q. 1. ar. 2. q. 3.

¶ Et de primo quidem dubio apparet tenendum, quòd si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta uerba Auctoris hic sentientis, consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatẽ, & non ad solennitatem sacramenti: perspicacius tamen cõsiderando oppositũ, est magis rationi cõsentaneum, quãdoquidẽ nulla est maior consecratio ea, quæ fit in eucharistia, quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliã non sacramentalem efficere potest, ita quòd facta tenet, quãuis peccet faciẽdo. Nec Auctor in litera explicat, quòd ab episcopo omnino oporteat fieri, nihil tamen definitiue concludo. Legimus enim etiam apostolica sede dispensante circa ministrũ huius sacramenti inconcusse explicatũ fuisse, quòd vnantur chrismate cõsecrato per episcopum, vt patet in concilio florentino sub Eugenio IIII. De secũda autem quæstione nullã ego video rationẽ dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: quot enim potest maius, potest & minus: maius autem esse constat, quòd presbyter conferat confirmationis sacramentum, quam conferat materiam sacramenti, quanto maius est sacramentum sua materia. Et propterea si Papa potest facere, quòd simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere, quòd consecret materiam.

Tracta. 80. in Ioan. a medio. to. 9

Habet de consecr. di. 4 c. Presbyteris.

q. 64. ar. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic proceditor. Videtur, quòd non sit de necessitate huius sacramẽti, quòd chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum cõsecratum. Baptismus enim in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramentum: sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquæ baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti: quia in articulo necessitatis prætermitti potest. ergo non est de necessitate huius sacramẽti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

G

¶ 2 Præt. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramẽti, per formam verborum, qua cõfertur sacramẽtũ. vnde & Aug. * dicit sup Io. Accedit verbũ ad elementum, & fit sacramentum. nõ ergo debet prius chrisma cõsecrari, quàm hoc sacramentũ tradatur.

¶ 3 Præt. Omnis consecratio, quæ fit in sacramẽtis, ad consecutionẽ gratiæ ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo non est capax gratiæ. ergo non debet ei aliqua cõsecratio adhiberi.

SED CONTRA est, quòd Innoc. Papa * dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat, qđ ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt paracletum: quod quidem fit in hoc sacramento. ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum.

K

RESPON. Dicendum, tota sacramentorũ santificatio a Christo deriuatur, vt supra dictum est* Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiam eucharistia, & ideo ex ipso vsu Christi, materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. unde Chryso. * dicit, quòd nũquã aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. & similiter ipse Dominus accipiens panẽ, benedixit: similiter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. & propter hoc non est de necessitate horum sacramẽtorũ, quòd materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solẽnitatem sacramenti, non autẽ ad necessitatẽ. Vnctionibus autẽ visibilibus Christus nõ est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctioni, qua est vnctus præ consortibus suis. & ideo tam

Referẽ de consecr. di. 4 c. nũquã aqua.

H chrisma quàm oleum sanctum infirmorum, prius benedicũtur quã adhibeantur ad vsum sacramenti.

AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis*.

In corp. ar.

AD 2ᵐ dicendum, quòd vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem: sicut enim instrumentum virtutem instrumentalẽ acquirit dupliciter, scilicet quãdo accipit formã instrumẽti, & quando mouetur a principali agẽte ad effectum, ita etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

I

AD 3ᵐ dicendum, quòd materia corporalis non est capax gratiæ quasi gratiæ subiectum, sed solum sicut gratiæ instrumẽtum, vt supra dictum est* & ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in ecclesia personam Christi.

q. 62. ar. 1. 3. & 4.

F ¶ In eodem ar. 3. Durandus occurrit in 4. sentent. dist. 7. quæ. 2. contra literæ rationem arguens, volens ipsam peccare secundum non causam vt causam, quantum ad sanctificationem materiæ ex contactu, uel non contactu Christi: tum, quia si contactus Christi sanctificauit materiam, puta aquam & panem, vel fieret iniuria sanctificationi primæ ex supradicta sanctificatione ab ecclesia, si sũt eiusdẽ rõnis, uel prima erit isufficiẽs, si secũda est alterius rationis: tum, quia Christus usus est inuisibilib' unctionib', in uita a Magdalena plaries, & i morte a Nicodemo, ac per hoc sanctificauit unctiones, si contactus eius sanctificatiuus est. Et ita sanctificata esset ẽt materia huius sacramẽti, nec egeret consecratione, cuius oppositum dicit.

¶ Ad hoc dicit, rationem Auctoris in sua probabilitate solidam stare, & quòd prima sanctificatio constituit materiam sacramenti, & propterea alteri' est rationis a benedictione eiusdem materiæ, quam ecclesia adhibet: quoniã hæc secunda non ordinatur ad cõstituẽdam materiam, sed ad solennitatẽ quandam & deuotionẽ, fugationem dæmonum, & huiusmodi. Vnde non arguit secunda insuffiẽtiam primæ, nec illi iniuriatur: nec dicit Auctor quòd ẽ que Christi cõtactũ sanctificare materiã sacramenti, sed contactũ in usu sacramenti, quasi contactu nõ tetigit vnctiones: nec obstat quòd ex usu sacramẽti Christi nihil accepit, ac per hoc p accidẽs usus cõcurrit, & sal' cõtactus p se, qm̃ ipse cõtactu sanctificauit, hoc, inquã, nõ obstat qm̃ de usu cõstitutiuo sacramẽti est sermo, ita quòd sensus ẽ, cõtactus Christi ĩ cõstituẽdo sacramẽtũ, est sctificatiu' materiæ. Et sic fugãtur obiectiones durãdi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis &c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum quartum.*

Infr. q. 84. ar. 3. cor. Et 4. di. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. Et op. 22.

IN articulo quarto aduerte pro hoc, & ceteris sacramentis, quòd licet in antiquis iuribus non inueniantur expresse omnes sacramentorum formæ: posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio IIII. in conci. florentino, in quo etiã fuit ecclesia oriẽtalis, explicatæ sunt omniũ sacramẽtorũ

forme

forma cum reliquis omnibus requisitis ad omnia, & singula sacramenta. ubi & ponitur ista forma sacramenti cōmunis tionis, nisi quòd hic dicitur, Consigno, & ibi legitur, Signo te signo crucis, & idem est sensus.

conueniens forma huius sacramē ti, Consigno te signo crucis, & cōfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amen. Vsus enim sacramentorum a Christo & ab apostolis determinatur, neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. ergo hæc non est cōueniens forma huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadē: quia qualibet res habet vnitatem, sicut & esse a sua forma: sed hac forma nō oēs vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est: sed in forma baptismi non fit mētio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi, cum tamē per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Rom. 6. nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur, ego te baptizo, quorum cōtrarium apparet in forma prædicta. nō ergo est cōueniens forma huius sacramēti.

Q.65.ar.4. & ar.2.huius q.argu.4.

SED CONTRA est auctoritas ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

In initio ar ti.posita.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramēti. Sicut autem ex prædictis patet, in hoc sacramento datur Spiritussanctus ad robur spiritualis pugnæ. & ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quę cōtinentur in forma prædicta. Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentū materiæ visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, cum dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signū, quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. & quantū ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphauit, vt dicitur Colos. 2.

Posita i lu go art.

Art. 1. huius quæst.

Posita in 1. argu.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum est) per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. & tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramēti. Quādoque autem tāquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter proposita non sunt tradita. Vnde Diony. dicit in fine Eccle. hierar. Consumatiuas inuocationes, idest verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum scripturas interpretantibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex deo uirtutes, ex occulto ad cōmune adducere: sed nostra sacra traditio, sine pompa, idest occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de cele-

Ar.2.huius q.ad 1.arg.

Ca.7. eccl. h.e.part. inter me dium & finem.

A bratione eucharistię. 1. Corinth. 11. Cetera, cum venero, disponam.

AD 2m dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. & ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD 3m dicendum, ꝙ baptismus est regeneratio in spiritualē vitā, qua homo viuit in seipso: & ideo non ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificādum pertinēs: sed hoc sacramentum nō solum ordinatur ad hoc, quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnæ exteriori. & ideo non solum fit mentio de interiore sanctificatione cum dicitur, confirmo te chrismate salu-

B tis: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo Cōfirmandi. & ideo oportuit hæc ponere. Dictū est aūt supra, ꝙ hoc qd dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionē, quod nō est ita necessariū in cōfirmatione, quę nō exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infra dicet.

Q.66.ar.5 ad 1.

Ar. 11. huius quæst.

C ## ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentū confirmationis nō imprimat characterē. Character enim importat quoddam signum distinctiuū: sed per Sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismū: neque etiā ab alijs fidelibus, quia hoc sacramētum ordinatur ad pu

D gnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

¶ 2 Præter. Supra dictum est, quòd character est quædam potentia spiritualis: potentia autem non est nisi actiua, vel passiua. Potentia autem actiua in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentū baptismi. ergo per sacramentum confirmationis nullus character

E imprimitur.

¶ 3 Præt. In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dū scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. non ergo imprimitur in hoc sacramēto character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramēto, quod nō iteratur imprimi-

IN art. 5. dubium occurrit ad hominem, quoniā Auctor superius in q. 63.ar.6 posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes: hic autem ponit ipsum ex parte potentiæ actiuæ, vt patet in litera. unde videt Auctoris doctrina sibi ipsi dissona.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ hæc sibiinuicem nō aduersantur: quoniam character confirmationis, vt ipsius sacramenti nomē testatur, est characteris baptismalis confirmatiuus: per baptismum enim fit christianus, infimus tamen (quia est sicut modo genitus infans) per confirmationem autē firmatur, ac per hoc ex eadē parte utriusque se tenet sacramenti character, & per consequens characterem confirmationis est, vt perficiens characterem baptismalem, qui cum se teneat ex parte recipientis, trahit secum suæ confirmationis characterem. Vnde de consecrat. distin. 5. cap. de bra-

4.di.7. q.1. ar.1.q.1 & q.3.ar.3. q. 3.

Q.63.ar.2.

character: sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Greg.* de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. ergo in confirmatione imprimitur character.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) character est quędam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra †, quòd sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam christianam; ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum promouens hominem in spiritualem ætatem perfectam. Manifestū est autem ex similitudine corporalis vitæ, quòd alia est actio hominis statim nati: & alia actio, quæ competit ei cum ad perfectā ætatem peruenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis, ad quasdam alias actiones sacras, prę ter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum viuit, sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet ex exemplo Apostolorū, qui antequam plenitudinem Spiritussancti acciperent, erant in cœnaculo perseuerantes in oratione: postmodum vero egressi, non verebantur publice fidē fateri, etiam coram inimicis fidei christianæ. & ideo manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character.

Ad primum ergo dicendum, quòd pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus competit: sed contra hostes visibiles, idest, contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi publice confitendo, est confirmatorum, qui iam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætatem, secūdum quòd dicitur 1. Ioā. 2. Scribo vobis iuuenes quoniam fortes estis, & verbum dei in vobis manet, & vicistis malignum. & ideo character confirmationis est signum distinctiuum, non infidelium a fidelibus, sed spiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur: Sicut modo geniti infantes.

Ad 2^m dicendum, quòd omnia sacramēta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidē per susceptionem aliorum sacramentorum: ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

D.1095. Ad 3^m dicendum, quòd sacramenta veteris legis dicuntur iustitiæ carnis (vt patet Heb. 9.) quia .s. interius nihil efficiebant. & ideo in circuncisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima: sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis, eo q est sacramentum nouæ legis.

Refert de consecr. di. 5. ca. de homine.
Q. 63. ar. 2.
Ar. 1. huius quæst.

vero Melchiades papa inquit, Ita coniuncta sunt hæc duo sacramēta quòd vnū sine altero rite perfici non potest, glos. idest, Christianum facere non potest, supple, perfectum. Apparetq; hoc idē ex actibus utriusq; characteris, nam baptismi est confiteri fidem: confirmationis autem libere seu intrepide, confiteri eandem, vbi patet secundum perficere & firmare primum. Patet etiam non sic esse intelligendum characterem esse potentiam passiuam, tamquam si poneretur pure passiua, ponit enim, aliquem actum habere cum hoc, quòd cōstituit sacramentorum receptiuum perfectū seu firmum: baptismali siquidem character receptiuū absolute, confirmationis autem receptiuum, perfecte & libere cōstituit.

F

Articvlvs VI.

Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismi.

AD sextvm sic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendū publice fidem Christi: sed multi etiam ante baptismum sunt fidem

G Christi publice confessi, sanguinē fundētes pro fide. ergo character confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

§ 2 Præ. De Apostolis non legitur, quòd fuerint baptizati (præsertim cum dicatur Io. 4. quòd ipse Christus non baptizabat, sed discipuli eius) & tamen postea fuerunt cōfirmati per aduentum Spiritussancti. ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

H § 3 Præt. Act. 10. dicitur, q adhuc loquente Petro, cecidit Spiritussanctus super eos qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. & postea Petrus iussit eus baptizari. ergo pari ratione possunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

Sed contra est, q Rabanus dicit in lib. de insti. cleri. Nouissime a summo Sacerdote, per impositionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritumsanctum ad prædicandum. Li. 1. ca. 30. in prin.

Respon. Dicendum, quòd character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem: ita scilicet, quòd si aliquis non baptizatus cōfirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret, iterato ipsum confirmari post baptismū. Cuius ratio est: quia

I sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmētum ad generationem, vt ex supradictis patet*. Manifestum est autem, quòd nullus potest promoueri in ætatem perfectam, nisi primo fuerit natus. & similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere. Ar. 1. huius

Ad primum ergo dicēdū, quòd virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitēdum publice fidem Christi absque sacramento confirmationis, sicut etiā potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius: quod potest haberi etiā ante susceptionem baptismi.

K Ad 2^m dicēdum, quòd sicut Aug*. dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, intelligimus, Petrū & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismo Ioānis (sicut nonnulli arbitrantur) siue quod magis credibile est, baptismo Christi: neque enim renuit ministerium baptizandi, vt haberet & baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret. Epi. 108 sermo. 2.

Ad 3^m dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculose: non tamen confirmationis sacramentū. Dictū est autem*, quòd effectus cōfirmationis potest alicui conferri Art. 4. & 2. ad 1. argu.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum sextum.*

IN art. 6. aduerte, quòd character, confirmationis, ita præsupponit characterem baptismi, vt si confirmaretur nō baptizat⁹, esset post baptismum reconfirmandus eadem ratione, qua presbyter non baptizatus, est post baptismum iterum ordinandus, vt patet in c. venies & in c. si quis de presbytero non baptizato. Magis enim intraneum est confirmationis sacramētum baptismo, quàm sacramentum ordinis, cum cōfirmatio firmitas perfectioque sit baptismi. 4. di. 7. q. 1. ar. 1. q 3. Et dis. 24. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4.

conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis: sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, præsupponit effectum baptismi, qui est iustificatio. ita sacramentum confirmationis præsupponit sacramentum baptismi.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū septimum.*

IN art. 7. in responsione ad secundū, nota hic dictum in litera pro omnibus sacramentis, quòd accedēs ad sacramētum cū peccato, uel quia eius conscientiam non habet, uel quia non perfecte cōtrit*, gratiā ex sacramento consequitur in remissionem peccatorum. Et intelligo hoc de peccato mortali: quoniā de uenialibus nō oportet habere conscientiam particularem: hoc est enim quod consueuit dici uirtute sacramenti fieri de attrito contritū: hoc est paratum secundum propriam conscientiam charitate informari: quod tunc tantum fit, cū ex sacramento mouetur mens suscipiētis sacramentum in actualem operationem in deū seu peccatum: non.n. regulariter infundit aut augetur gratia in adulto, nisi cōcurrente actu nouo liberi arbitrii: quoniam sic exigit suauis dispositio diuinæ gubernationis, ut ex his quæ in prima secūdæ de iustificatione impii Auctor dicit, habere potes, & inferius cū de sacramento pœnitentiæ tractabitur.

4. dis. 7. q. 1. ar. 2

Ar. præced.

In epist. ad Hispaniarū epi. a med. illius tom. 1 concil.

Ar. 1. 2. & 3 huius q.

¶ In eodem ar. in responsione ad tertiū memēto superius dictorum de gratia sacramentali, & intelliges quæ hic dicuntur: gratia siquidem gratum faciens extēsa ad firmandū Christianum ut libere Christum crucifixū confiteatur, secundū essentiam gratiæ, est eiusdem speciei cum gratia collata in baptismo: sed secundū auxilium firmitatis procedentis a gratia (quod gratia sacramentalis uocatur) specie differt a gratia baptismali.

P. 2. qu. 43. art. 3

ARTICVLVS VII.

Vtrum per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum gratia gratum faciēs non conferatur. Gratia enim gratū faciens, ordinatur contra culpam: sed hoc sacramentum (sicut dictū est*) non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. ergo per hoc sacramentum, gratia gratū faciens non confertur.

¶ 2 Præt. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, p quā solam iustificari possunt. si ergo p hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, uidetur quòd deberet dari hominibus in peccato existentibus: quod tñ nō est uerū.

¶ 3 Præt. Gratia gratum faciens, specie non differt, cum ad unum effectū ordinetur: sed duæ formæ eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto. cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini p baptismum, uidetur quòd per sacramentum confirmationis, quod nō exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED CONTRA est, quòd Melchiades Papa dicit, *spiritussanctus in fonte baptismi, plenitudinē tribuit ad innocentiā, in confirmatione augmentum præstat ad gratiā.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictum est*) datur baptizato Spiritussanctus ad robur, sicut apostolis datus est in die Pentecostes, (ut legitur Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis p impositionem manus apostolorum, ut dicitur Act. 8. Ostensum est autem in prima parte, * quòd missio seu datio Spiritussancti, nō est nisi cū gratia gratum faciente: unde manifestum est, quòd gratia gratum faciēs confertur in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ: habet tamē & alios effectus: quia sufficit ad hoc, q promoueat hominē per omnes gradus usque in uitam æternam, secundum illud Rom. 6. Gratia dei uita æterna. unde et Paulo dictum est 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse dicit 1. Cor. 15. Gratia dei sum id quod sum. et ideo gratia gratum faciens, non solū datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatē iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramēto.

AD 2m dicendū, q sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum, quod prius inuenerit, & ideo non debet dari his, qui non habēt gratiam. et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. unde dicitur in Aurelianensi concilio, * ut ieiuni ad confirmationem ueniant, ut moneātur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritussancti ualeant accipere. Et tunc, per hoc sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento, consequitur pœnitens pleniorem remissionem peccati. Et si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiā non habet, uel si etiam non perfecte cōtritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiā collatam in hoc sacramentum, cōsequetur remissionē peccatorum. Habetur de consec. d. 5. c. ut ieiunii.

AD 3m dicendum, quòd (sicut dictum est*) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem cōmuniter sumptam, aliquid effectiuum* specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non cōfertur aliqua alia gratia, quàm per baptismū: sed quæ prius inerat, augetur: si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est eiusdem speciei cum ipsa. Q. 62. ar. 2. Alias spiritualis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentū non sit omnibus exhibendū. Hoc enim sacramentū ad quandam excellentiam datur, ut dictum est: * sed id, quod ad excellentiam pertinet, nō cōpetit omnibus. ergo hoc sacramentum non debet oībus dari.

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentū augetur aliquis spiritualiter in perfectā ætatem: sed perfectæ ætas repugnat ætati puerili. ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ 3 Præt. Sicut Melchiades Papa dicit, † post baptismum cōfirmamur ad pugnam: sed pugnare non cōpetit mulieribus, propter fragilitatē sexus. ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ 4 Præt. Melchiades Papa dicit, * q quamuis continuo transituris, sufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen, confirmationis beneficia necessaria sunt: quia confirmatio armat, & instruit ad agones mundi huius & prælia reseruados, qui autem post baptismum cū acquisita innocentia immaculatus p uenerit ad mortē, cōfirmatur morte: quia iam nō potest peccare post mortem. ergo statim morituris nō

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū octauū, nonū, & decimum, & undecimum.*

IN articulo 8. 9. 10 & 11. tantūmodo occurrit de ministro confirmationis, ob factum Gregorii notare, quòd episcopus est regulariter proprius minister cōfirmationis, & hoc omnia fere iura clamāt: sed ultra hoc credimus ēt episcopū ita esse proprium ministrū huius sacramenti, quòd si per simplicem sacerdotem detur, irritū est & inane, & hoc tenetur auctoritate Melchiadis Papæ in c. de his, & Eusebii Papæ in c. manus de cōs. dis. 5. Et cū hoc credim* etiam ex apostolica dispensatione p simplicē sacerdotē dari posse hoc sacramentū, & hoc tenemus auctoritate beati Gregor. in c. peruenit 95 dist. ita q hoc ē mirabile circa ministrū huius sacramēti, q episcopus est ita minister proprius confirmationis, q a non episcopo facta nulla est, & tñ ea dispēsatione apostolica nō episco-

4. dis. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. et d. 25. q. 2. ar. 1. quæstio 2. cor. Ar. 2. huius qu. ad 2. & ar. 4.

In epist. ad Hispa. episc. a medio illius tom. 1. Concil. loco nūc proxime citato & habetur de consecr. d. 5. c. Spiritussanctus.

episcopus potest illam conferre.

¶ Et licet multi multa in hoc scripserint soli tamen illi uerè scripserunt, qui noluerunt sapere plusquàm oportet: istis.n. sanctorũ auctoritas præponenda est rationi: unde et legimus in concilio uniuersali Florentiæ sub Eugenio IIII. utrũq; Armeni. autẽtice expositũ, cũ de hoc sacramẽto fuerũt instructi, ut patet in literis Eugenii: unde & Auctor rationẽ conatus est reddere ea differentia inter Papã & alios episcopos, quo ad eminentiã potestatis: quia Papa in plenitudinẽ assumptus est potestatis, reliqui aũt in partẽ solicitudinis: in dicta autẽ synodo nulla redditur ratio, nisi dispẽsatio apostolicæ sedis ea rationali & urgente causa. Quod ideo diximus ut rationib. Auctoris reddita nõ parui fiat sed cũ ueneratione suscipiatur, tamquã amplexa a sacro Cõcilio, attribuẽte hoc dispẽsationi apostolicæ sedis: constat.n. dispẽsare in huiusmodi ad maximam spectare potestatem.

debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Act. 2. quòd Spiritussanctus adueniẽs repleuit totam domum (per quam significatur ecclesia) & postea subditur, quòd repleti sunt omnes Spiritusancto: sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. ergo est omnibus, qui sunt in ecclesia exhibẽdũ.

RESPON. dicendum, quòd (sicut dictum est.*) per hoc sacramentum promouetur homo spiritualiter in ætatem perfectam: hoc autẽ est de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perueniat: sed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatẽ corporis, quod morte præuenitur. multo autem magis de intentione dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, unde & Deut. 32. dicitur, dei perfecta sunt opera: anima autem, ad quã pertinet & spiritualis natiuitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est. & potest sicut tempore senectutis spiritualem natiuitatem consequi, ita tempore iuuentutis uel pueritiæ consequi perfectã ætatem: quia huiusmodi corporales ætates, animæ non præiudicant: & ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

Ar. 1. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam: non quidem unius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum: sicut idem perfectus uir existens, habet excellentiam ad se puerum.

In corp. ar.

AD 2^m^ dicendum, quòd (sicut dictum est*) ætas corporalis non præiudicat animæ: unde etiam in puerili ętate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus uenerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. & inde est, quòd multi in puerili ætate propter robur Spiritussancti perceptum, usque ad sanguinẽ fortiter certauerunt pro Christo.

Inter principiũ & medium illius, & habetur hæc ho. to. 1. in fine illi⁹.

AD 3^m^ dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit In Homilia de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ generisq; dignitas requiritur: & ideo seruis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur: in cælestibus autem, omni personæ & ætati ac sexui, indiscreta facultate stadium patet. & in Homil. de militia spirituali dicit,* apud deum feminea etiã militat sexus. Multæ namq; feminæ animo uirili spiritualem militiam gesserunt: quædam enim interioris hominis uirtute, uiros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores uiris extiterunt. & ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendũ est.

Hom. 6. in nu. sexdeci homiliarũ a med. to. 5.

AD 4^m^ dicendum, quòd (sicut dictum est*) anima ad quã pertinet spiritualis ætas, immortalis est. & ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, secundũ illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hugo de sanct. Vict. dicit,* omnino periculosum esset, si ab hac uita sine confirmatione migrare contingeret: non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur: unde etiam pueri confirmati decedentes maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur, quàtum ad hoc, quòd morituris non est necessarium hoc sacramentũ propter periculum pugnæ præsentis.

In corp. ar.

Lib. 2. de sac. 2. par. 7. ca. 3. circa pri.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectiuum baptismi, ut supra dictum est:* sed sacramentum baptismi cõfertur homini in toto corpore. ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.

Inf. arti. 12. ad 3. Et 4. d. 7. q. 3. art. 3. q. 2. Et 4. contr. c. 60. Et quol. 11 ar. 7. cor. Et Ro. 1. lec. 5. h. & ca. 10. lec. 2. cor. 2.

§. Præt. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est:† sed spirituale robur maxime cõsistit in corde. ergo hoc sacramentum magis debet cõferri supra cor, quàm in fronte.

Q. 65. ar. 4. † Ar. 1. & 2 huius q.

§. Præt. Hoc sacramentum datur homini ad hoc, quòd libere fidem Christi confiteatur: sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Rom. 10 ergo hoc sacramentũ magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit* in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem: per pontificem uero in fronte.

Lib. 1. c. 30. circa princ.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) in hoc sacramento homo accipit spiritumsanctum ad robur spiritualis pugnæ, ut fortiter etiam inter aduersarios fidei, Christi fidem confiteatur: unde conuenienter signatur chrismate signo crucis in fronte propter duo. Primo quidẽ, quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse euidens & manifestum: inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi numquam obtegitur. & ideo linitur confirmatus chrismate in fronte, ut in manifesto demonstret se esse Christianum: sicut & apostoli post acceptum Spiritumsanctum se mani festauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi, propter duo, scilicet propter timorem & propter uerecundiam: utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte propter duo, scilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quòd spiritus a corde directe ad frontem ascendunt: unde uerecundati erubescunt, timentes autem pallescunt, ut dicitur in 4. Ethico.* & ideo in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri prætermittat.

Ar. 1. 2. & 4 huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum regeneramur ad uitam spiritualem, quæ ad totum hominem pertinet: sed in confirmatione roboramur ad pugnam, cuius signum ferẽdum est in fronte, quasi in euidenti loco.

AD 2^m^ dicendum, quòd principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte: unde dicitur Exec. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ideo sacramentum eucharistiæ, quo homo

mo in ſelpſo confirmatur, pertinet ad cor, ſecundum illud pſal. 103. Panis cor hois confirmet: ſed ad ſacramentum confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte. A

AD 3^m dicendum, quòd hoc ſacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendũ ſimpliciter: quia hoc fit etiam in baptiſmo, & ideo nõ debet dari in ore, ſed in fronte, ubi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.

ARTICVLVS X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

4.diſ.7.q.3. ar.3.q.2.

AD DECIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim ſacramentum non ſolum pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autẽ per ſeipſos ſtare poſſunt. ergo ridiculum eſt, quòd ab alio teneantur.

¶ 2 Præt. Ille, qui iam eſt de eccleſia, liberum habet acceſſum ad eccleſiæ principẽ, qui eſt epiſcopus: ſed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt*) non exhibetur niſi baptizato, qui iam eſt membrum eccleſiæ. uidetur ergo, quòd non debeat per alium exhiberi epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.

Ar.6.huius quæſt.

¶ 3 Præt. Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale: quod magis uiget in uiris, quàm in mulieribus, ſecundum illud Prouerb. ult. Mulierem fortem quis inueniet? ergo ad minus mulier nõ debet tenere uirum ad confirmationem.

SED CONTRA eſt, quòd Inno. Papa* dicit, & habetur in Decret. 30. q. 4. ſi quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de ſacro fonte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, &c. ergo ſicut requiritur quòd aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum confirmationis accipiendum.

Inn. Exuper. Toletano epiſ. Habetur 30. q. 4. ca. S. quis ex uno.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis: ſicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his, quæ pertinent ad conuerſationem uitæ (ſecundum illud Heb. 12. patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui aſſumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus a quibus inſtruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. & ideo in bellis materialibus conſtituuntur duces & centuriones, per quos alii gubernẽtur. & propter hoc etiam ille, qui accepit hoc ſacramentũ, ab alio tenetur, quaſi per aliũ in pugna ſpirituali erudiendus. ſimiliter etiam, quia per hoc ſacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt*) ideo ille, qui ad hoc ſacramentũ accedit, ſuſtẽtatur, quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillis et puer.

Ar. 2. 4. & 5 huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ille qui confirmatur, ſit adultus corporaliter: nondum tamen eſt adultus ſpiritualiter.

AD 2^m dicendum, quòd licet baptizatus ſit effectus membrum eccleſiæ: nondum tamen eſt aſcriptus militiæ Chriſtianæ, & ideo epiſcopo tamquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſcriptum: non enim debet alium ad confirmationẽ tenere, qui nondum eſt confirmatus.

AD 3^m dicendum, quòd (ſicut dicitur Coloſ. 3.) in Chriſto Ieſu non eſt maſculus & femina, & ideo non differt utrum maſculus, uel femina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ſolus epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit.

AD VNDECIMVM ſic proceditur. Videtur, quòd nõ ſolum epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit. Greg.* enim ſcribens Ianuario epiſcopo dicit: peruenit ad nos, quoſdam ſcãdalizatos fuiſſe, quòd presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt, prohibuimus, et nos quidem ſecundum ueterem uſũ noſtræ eccleſiæ fecimus: ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtantur, ubi epiſcopi deſunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus: ſed illud quod pertinet ad neceſſitatem ſacramentorum, non eſt propter uitãdum ſcandalum immutandum. ergo uidetur quòd non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur. B

4.diſ.7.q.3. ar.1.q.2. Et diſ.13. q.1. ar.1.q.2. Et diſt.25.q.1. ar.1.cor. Et 4.cont.c.60 Et quol. 10. ar.7

*Li.3.epiſt. 26. in fi.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptiſmi uidetur maioris efficaciæ, quàm ſacramẽtum confirmationis: quia per baptiſmum fit plena remiſſio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc ſacramento: ſed ſimplex ſacerdos ex ſuo officio poteſt tradere ſacramentum baptiſmi, & in neceſſitate quilibet etiam non ordinatus poteſt baptizare. ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quòd ab epiſcopo conferatur.

¶ 3 Præt. Summitas capitis, ubi ſecundum medicos eſt locus rationis, ſcilicet particularis (quæ dicitur uirtus cogitatiua) eſt nobilior fronte, ubi eſt locus imaginatiuæ uirtutis: ſed ſimplex ſacerdos poteſt baptizatos ungere chriſmate in uertice. ergo multo magis poteſt eos chriſmate ſignare in fronte, quod pertinet ad hoc ſacramentum. C

SED CONTRA eſt, quòd Euſeb. papa dicit,* Manus impoſitionis ſacramentum magna ueneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici nõ poteſt, niſi a ſummis ſacerdotibus, nec tempore apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis apoſtolis legitur aut ſcitur peractũ eſſe, nec ab aliis, quàm qui eorum locum tenent, umquam perfici poteſt, aut fieri debet: nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur et uacuum, nec inter eccleſiaſtica umquam reputabitur ſacramenta. eſt igitur de neceſſitate huius ſacramenti, quod dicitur ſacramentum manus impoſitionis, quòd ab epiſcopo tradatur. D

Epiſt. 3. ad epiſco. Tuſciæ, & habetur de cõſecr. d. 5. ca. Manus impoſitionis.

RESPON. Dicendum, quòd in quolibet opere ultima conſumatio ſupremæ arti, aut uirtuti reſeruatur: ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autem dat formam: ſupremus autem eſt ad quem pertinet uſus, qui eſt finis artificiatorum, & epiſtola, quæ a notario ſcribitur, a Domino papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundum illud 1. ad Corinthio. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam epiſtola, ſpiritu dei ſcripta, ſicut dicitur ſecundæ Corinthio. 3. Hoc autem confirmationis ſacramentum, eſt quaſi ultima conſumatio ſacramenti baptiſmi: ita ſcilicet quòd per baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur quaſi quædam ſpiritualis epiſtola: ſed per ſacramentum confirmationis, quaſi domus ædificata dedicatur in templũ Spiritusſancti, & quaſi epiſtola conſcripta ſignatur ſigno crucis, & ideo collatio huius ſacramenti epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in eccleſia: ſicut & in primitiua eccleſia, per impoſitionem manus apoſtolorum, quorum uicem gerũt epiſcopi, plenitudo Spiritusſancti dabatur, ut habetur E

tur

Vrbanus in epist. ad omnes Christianos: habetur de cō sec. di. 5. ca. Omnes fideles.

tur Actuum. 8. unde Vrbanus Papa* dicit, Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismū accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur.

Ad primum ergo dicendum, quòd Papa in ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor.* Papa, quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quādiu scandalum tolleratur.

Lib. 3. epist. 26. in fi.

Ad 2m dicendum, quòd sacramentum baptismi est efficacius quàm hoc sacramentum, quantum ad remotionem mali: eo quòd est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse: hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectū, & ideo hoc sacramentū digniori ministro committitur.

Lib. 1. c. 30 cuius princi pium. *

Ad 3m dicendum, quòd sicut,* Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus* chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem uero in frōte, ut in priori unctione, significetur super ipsum Spiritussancti descensio ad habitationem deo consecrandam: in secunda quoque, ut eiusdem Spiritussancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & uirtutis, uenire in hominem declaretur. non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc unctio episcopis reseruatur.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū duodecimū.

4. di. 7. q. 3. ar. 3 q. 2. ad tertiū & in expositione literæ.

IN articulo duodecimo, hoc solū uidetur dicendum, q̄ circa ieiunium tam cōfirmatoris, quàm confirmandi, seruanda uidetur cuiusque ecclesiæ cōsuetudo: hec enim est de iure positiuo, & in paucis forte ecclesiis ser uatur propter causas in litera allegatas, multitudinem scilicet confirmandorum, quos simul oportet confirmari, & separatim quandoque propter continuum periculum incertæ mortis, adiūcta maximo incōmo ditate habendi episcopum ad uotum.

Ar. 1. huius q. ad 3. & q. 65. ar. 4

Referuntur hæc de cōs. d. 5. c. Vt ieiuni: Et ut episc. Ar. 2. huius

Articvlvs xii.

Vtrum ritus huius sacramenti sit conueniens.

Ad dvodecimvm sic proceditur. Videtur quòd ritus huius sacramenti non sit conueniens. Sacramentum enim baptismi ē maioris necessitatis quàm hoc sacramentum, ut supra dictū est * sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet pascha, & pentecoste. ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

I

§ 2 Præter. Sicut hoc sacramentū requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & sacramentum baptismi: sed in sacramento baptismi nō requiritur quòd a ieiunis sumatur uel conferatur. ergo uidetur inconuenienter statutū in concilio Aurelianensi,* ut ieiuni ad confirmationem ueniant, & in concilio Meldensi, ut episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manuum Spiritumsanctum tradant.

K

§ 3 Præt. Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritussancti, ut supra dictum est:* Sed plenitudo Spiritussancti data est fidelibus Christi in die Pētecostes, ut habetur Act. 2. magis ergo debet chrisma confici, & benedici in festo Pentecostes, quā in cœna Domini.

Sed contra est, usus ecclesiæ, quæ a Spiritusancto gubernatur.

Respon. Dicēdum, quòd Dominus Matth. 18. fidelibus suis promisit, dicens, ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, & ideo firmiter tenendum est, quòd ordinationes ecclesiæ dirigantur secundum sapiētiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus, quos ecclesia obseruat in hoc, & in aliis sacramentis esse conuenientes.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Melchiades Papa* dicit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta (scilicet baptismi & confirmationis) ut ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismo solenniter celebrando, & huic sacramento: sed quia hoc sacramentū a solis episcopis datur, qui nō sunt semper præsentes, ubi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

In epist. ad Hispa. epis. ante med. c. 2. Concil.

G

Ad 2m dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes: sicut in statuto Meldensis* concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, et propter pericula imminentia, sustinetur ut hoc sacramentum (quod non nisi ab episcopis dari potest) etiam a non ieiunis* detur uel accipiatur: quia unus episcopus præcipue in magna diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur: ubi tamen congrue obseruari potest, cōuenientius est ut a ieiunis detur & accipiatur.

Vt patet de cons. di. 5. c. ut episc.

D. 38.

H

Ad 3m dicendum, quòd sicut ex concilio Martini papæ* habetur, omni tempore licebat chrisma conficere: sed quia solennis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in uigilia paschæ celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, ut possit per diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorū benedicendas, in quo fuit eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinātur, sicut supra dictū est.*

Habetur de conse. di. 4. c. Omni tempore.

Q. 65. ar. 4.

QVAESTIO LXXIII.

De sacramento eucharistiæ secundum se, in sex articulos diuisa.

Consequvntur considerandum est de sacramēto eucharistiæ. Et primo de ipso sacramento. Secundo de materia. Tertio de forma. Quarto de effectibus. Quinto de recipientibus hoc sacramentum. Sexto de ministro. Septimo de ritu.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulum primū.

IN articulo primo notandū occurrit in responsione ad tertiū, q̄ duarū differētiarum, quæ ibi enarrantur inter eucharistiam, & alia sacramenta habentia materiā sensibilem (q̄ propter pœnitentiā, & matrimonium dicitur) secunda differentia sumit gratiam non solum secundum seipsam, sed secundum suum effectum, qui est unitas corporis Christi mystici: ita quòd cum audis sacramenti eucharistiæ rem tantum esse gratiam, suscepit unum autem unitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticū, non diuersa intelligas: quoniam hæc omnia nihil aliud sunt quàm gratia dat in suis fidelibus.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum eucharistia sit sacramentum.
¶ Secundo, Vtrū sit unū uel plura.
¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate salutis.
¶ Quarto, de nominibus eius.
¶ Quinto, De institutione ipsius.
¶ Sexto, De figuris eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum eucharistia sit sacramentum.

Infr.ar.4.Et q.79.arti.5. & 7.Et 4.d. 8.q.1.ar.1. q.1

Ca.2. eccl. hier. ante med.& c.4. in princ.

Q.65.ar.4. Et q.praec. ar.1.

Q.62.& 65 ar.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim nó debent ordinari duo sacramenta: quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & eucharistia (ut dicit Dion.* 4. Eccl. hier.) uidetur eucharistia non esse sacramentum, cum confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est.†

§ 2 Praet. In quolibet sacramento nouae legis id, quod uisibiliter subiicitur sensui, efficit inuisibilem effectú **B** sacramenti: sicut ablutio aquae, causat & characterem baptismalem, & ablutionem spiritualem, sicut supra dictum est.* Sed species panis & uini, quae subiiciútur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi uerum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in eucharistia. ergo uidetur quòd eucharistia non sit sacramentum nouae legis.

§ 3 Praeter. Sacramenta nouae legis habentia materiá, in usu materiae perficiuntur: sicut baptismus in ablutione, & confirmatio in chrismatis consignatione. si ergo eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu mate- **C** riae, non in consecratione ipsius materiae, quod patet esse falsum: quia forma huius sacramenti, sunt uerba quae in consecratione materiae dicuntur, ut infra patebit.* ergo eucharistia non est sacramentum.

Q.78.ar.1.

SED CONTRA est, quòd in collecta dicitur, hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad poenam.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta ecclesiae ordinantur ad subueniendum homini in uita spirituali: uita autem spiritualis, uitae corporali conformatur: eo quòd corporalia, spiritualium similitudinem gerunt: manifestum est autem, quòd sicut ad uitam corporalé requiritur generatio, per quam homo uitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectioné **D** uitae; ita etiam requiritur alimentum quo homo conseruatur in uita, & ideo sicut ad uitam spiritualé oportuit esse baptismú, qui est spiritualis generatio, & confirmationé, quae est spirituale augmentú, ita oportuit esse sacramentú eucharistiae, quod est spirituale alimentú.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est perfectio: una quae est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum, & talis perfectio cópetit confirmationi: alia autem est perfectio, quam homo cósequitur ex adiunctione alicuius extrinseci, hominé conseruantis: puta ex adiunctione cibi, uel indumenti, uel alicuius huiusmodi, & talis perfectio competit eucharistiae, quae est spiritualis refectio.

E AD 2^m^ dicendum, quòd aqua baptismi non causat aliquem spiritualem effectú propter ipsam aquá, sed propter uirtuté Spiritussancti in aqua existétem: unde Chrysost.* dicit super illud Ioan. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cum Spiritussancti susceperit gratiam, tunc omnia soluit peccata: sicut autem se habet uirtus Spiritussancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi uerum ad species panis & uini: unde species panis & uini nó efficiút aliquid, nisi uirtute corporis Christi ueri.

Hom.35.in Io.inter princ.& med. to.3.

AD 3^m^ dicendum, quòd sacramentum dicitur ex eo quòd continet aliquid sacrum: potest autem aliquid esse sacrú dupliciter, scilicet absolute, & in ordine ad aliud:

A haec autem est differentia inter eucharistiam & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quòd eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet ipsum Christum, aqua uero baptismi continet aliquid sacrú in ordine ad aliud, scilicet uirtutem ad sanctificandú, & eadem ratio est de chrismate et similibus. Et ideo sacramentum eucharistiae perficitur in ipsa consecratione materiae, alia uero sacramenta perficiuntur in applicatione materiae ad hominem sanctificandum. Et ex hoc etiam consequitur alia differentia. nam in sacramento eucharistiae id, quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet gratia quae confertur: in baptismo au- **B** tem utrumque est in suscipiente, scilicet & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quae est res tantum, et eadem ratio est de aliis sacramentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc sacramentum sit unum uel plura.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd eucharistia nó sit unum sacramentum, sed plura. Di- **C** citur enim in collecta, purificent nos domine sacramenta, quae sumpsimus: quod quidem dicitur propter eucharistiae susceptionem. ergo eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

§ 2 Praet. impossibile est multiplicato genere, non multiplicari speció, sicut quòd unus homo sit plura animalia: sed signum est genus sacramenti, ut supra dictum est.* Cum igitur in eucharistia sint plura signa, scilicet panis & uinum, uide- **D** tur consequens esse, quòd sint plura sacramenta.

§ 3 Praet. Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiae, sicut dictum est:* sed in hoc sacramento est duplex materiae consecratio. ergo est duplex sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit 1. Corin. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus, ex quo patet, **E** quòd eucharistia est sacramentum ecclesiasticae unitatis: sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. ergo eucharistia est unum sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 5. Metaphysi.* unum dicitur, non solum quod est indiuisibile, uel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur una domus, et unus homo. est autem unum in perfectione, ad cuius integritatem concur-

¶ Super Quaestionis septuagesimaetertiae Articulis secundum.

IN secundo articulo ad sexte sacramentum eucharistiae dici multa materialiter, non ea ratione quòd multitudo in eo sit pure materialis (quoniam partes eius habent suas proprias formas & suas proprias materias, ut patet de hostia & calice: sunt enim uel partes heterogeneae) sed quia huiusmodi multa se habent ut integrantia unum, quod est refectio spiritualis: a cuius formali unitate unú sacramentum dicitur eucharistia: significans & corpus & sanguinem Christi sub specie cibi & potus. Quapropter non est hic requirenda res aliqua extrinseca, quae integretur uelut quaedam tertia res ex corpore & sanguine Christi sub speciebus panis & uini, sicut domus integratur ex suis partibus: sed ad finem respiciendum est, & ex unitate finis proprii, qui est spiritualis refectio, unitas sumitur sacramenti: sicut ex unitate refectionis corporalis, sumitur unitas prandii aut coenae. Nec ista significatio per accidens se habet ad huius sacramenti rationem. nam corpus sub specie cibi, & sanguis sub specie potus, significant pasci & potari: ac per hoc utrumque simul,

Infr. q. 78. arti.6.ad 2. Et 4.d.8.q. 2.ar.1.q.2.

Q.60.ar.1.

Ar.praeced.

Li.5 meta. a tex.9. usque ad 12. to.3.

mul, uelut perfectū alimentum signum est totale perfectæ refectionis spiritualis.

F runt omnia, quæ requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum, & sic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, et spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea uere ē cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unū formaliter & perfectiue.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur primo, purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quòd hoc sacramentū quodammodo est multa: simpliciter autem unum.

AD 2^m dicendum, quòd panis, & uinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter uero, & perfectiue unum, inquantum ex eis perficitur una refectio.

AD 3^m dicendum, quòd ex hoc quòd est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, nō potest plus haberi, nisi quòd hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est.* (In corp. ar.)

ARTICULUS III.

Utrum eucharistia sit de necessitate salutis.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentū sit d necessitate salutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: sed in hoc sacramento māducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis uitæ.

¶ 2 Præter. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum: sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus est sacramentum dominicæ passionis, sine qua nō est salus, ita & eucharistia: dicit enim apostolus 1. Corin. 11. Quotiescumque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annūtiabitis, donec ueniat. ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Aug. scribit Bonifacio contra pelagianos, * Nec illud cogitetis, paruulos uitam habere nō posse, qui sunt expertes corporis, & sanguinis Christi. (Lib. 4. cont. duas epist. Pelag. c. 2 a. in med. t. 7.)

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentū, & rem sacramenti: dictum est autem, quòd res huius sacramenti ē unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra ecclesiā, sicut nec in diluuio absque arca

G Noe, quæ significat ecclesiam, ut habetur 1. Petri. 3. dictum est* autem supra, quòd res alicuius sacramēti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso uoto sacramenti percipiendi: unde ante perceptionem huius sacramenti, pōt homo habere salutem ex uoto percipiendi hoc sacramentum: sicut & ante baptismum ex uoto baptismi, ut supra dictum est.* Est tamen differentia quantum ad duo. Pri- (Q. 68. ar. 2.) (Q. 68. ar. 2.)

H mo quidē, quia baptismus est principium spiritualis uitæ, & ianua sacramentorum: eucharistia uero est quasi consummatio spiritualis uitæ, & omnium sacramentorum finis (ut supra dictum est*) per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad suscipiendam uel consecrādam eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem uitam, perceptio autē eucharistię est necessaria ad cōsummandam ipsam: non ad hoc quòd simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in uoto, sicut & finis habetur in desiderio, & intentione. Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad eucharistiam, & ideo ex hoc ipso q̄ pueri baptizantur, ordinantur per ecclesiam ad eucharistiam, & sic, sicut ex fide ecclesiæ credunt, sic ex intentione ecclesię desiderant eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius: sed ad baptismum non ordinātur per aliud pręcedens sacramentum, & ideo ante (Q. 65. ar. 3.)

K susceptionem baptismi, non habēt pueri aliquo modo baptismum in uoto, sed soli adulti, unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti, & ideo hoc sacramentum nō hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit, exponens illud uerbum Io. Hunc cibū, & potum, scilicet carnis suæ, et sanguinis societatē uult intelligi cor- (Trac. 26. in Io. t. 9)

¶ *Super Quæstionis septuagesimætertiæ Articulum tertium.*

TItulus ut sonat. ¶ In corpore primo distinctio ponitur bimembris: secūdo respondetur quæstio, iuxta utrumq; membrū. Distinctio est. Duo sunt i sacramento eucharistię, scilicet sacramentū, & res sacramenti. Responsio cōsistit in tribus conclusionibus: quarū duæ primę ad secūdū membrū, tertia autem ad primū spectat distinctionis membrū. Prima conclusio est: sacramentum eucharistiæ quo ad rem sacramēti est d necessitate salutis. Probatur, Res sacramenti est unitas corporis Christi mystici, sine qua nō potest esse salus. ergo. Antecedens pro secunda parte declaratur ex similitudine ecclesiæ ad arcam Noe, & similitudo probatur authoritate Petri apostoli. Secūda cōclusio est. Ante perceptionē sacramenti eucharistiæ, pōt haberi res sacramenti eucharistiæ, ac per hoc salus. (Infr qu. 80. ar. 11. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 2. & d. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. Et Io. 6. le. 7.) Probatur dupliciter: primo ex uniuersali regula, Ex uoto sacramenti pōt haberi res sacramēti: secūdo ex simili accidēte in baptismo, tertia cōclusio est. Sacramētum eucharistiæ non hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus. Probatur dupliciter: ex duplici s. dissimilitudine eucharistiæ ad baptismum. Prima consistit in hoc, quòd perceptio baptismi est necessaria ad inchoandū uitā spiritualē: perceptio uero eucharistię est necessaria ad cōsumandam uitā spiritualē ergo ille est necessarius ut pricipiū, hæc ut finis. s. in uoto. secunda consistit in hoc, baptismus nō pōt haberi in uoto p aliud sacramentum, eucharistia pōt haberi in uoto per aliud sacramētū. ergo pueri non possunt habere rē sacramenti baptismi sine perceptione sacramēti baptismi: possunt autē habere rē sacramēti eucharistiæ absq; pceptione sacramenti eucharistiæ.

¶ Aduerte hic primo, quòd harū rōnū prima (quæ attēdit penes differētiam inter habere se ut principiū, & habere se ut finit) ad hoc tēdit, q̄ baptismus suapte natura est necessari⁹ secundū actualē ipsius exhibitionē: quoniā principiū secundum ordinem generationis debet esse secundū rē in esse realī anterioris. Eucharistia uero suapte natura ē necessaria secundum uotū: quia finis salutaris secūdū esse in intentione, ita quòd quasi dicit, quòd baptismus p se saluat secūdū eius pceptione, & per accidēs ut in uoto. Eucharistia aūt nō solū p se saluat consumando salutē secūdū ipsi⁹ perceptionē, sed ēt per se saluat, ut in uoto: quia ille p incipii, hæc finis rationem habet.

¶ Aduerte secundo, quòd secūda rō penes modū habendi rē sacramēti attēditur, dū baptismi res dupliciter tantū haberi posse

posse dr.s.uel percipiendo sacramentum, uel p uotū propriū. res autē eucharistiæ potest tripliciter haberi, uel percipiendo sacramentū, uel per uotum propriū, uel per antecedens sacramentum. Et hic ultimus modus habendi uocatur per quandā accomodationem habere rem sacramenti eucharistiæ per uotū ecclesiæ: sicut fides puerorū uocatur fides ecclesiæ. Sequendo autem proprietatem sermonis, uocatur habere rē eucharistiæ in sui initio: quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis uitæ.

Refert de consf.d.4.c. nulli.

¶ Aduerte tertio, q in litera non respondetur quæsito simpliciter & absolute, an sacramentum eucharistiæ sit necessarium ad salutē: nā licet distinguatur, & quo ad rem sacramēti, respōdeatur absolute, q ē necessarium ad salutem, tamē quo ad sacramentum non respōdetur simpliciter & absolute, sed dicitur quòd non est necessariū sicut baptismus. Verum, si perspicacius responsio hæc fuerit considerata, cōtinet responsionē absolute etiam de ipso sacramento eucharistiæ, nā ex hoc ipso q sacramentū eucharistiæ nō est ad salutem necessariū sicut sacramētū baptismi, manifeste habetr q simpliciter & absolute loquendo, non est necessariū ad salutē. Et hoc attestat paruulorū salus, quibus sine baptismi, sacramento non est salus, & cum solo baptismi sacramento datur salus æterna.

Li.7.Conf. c.10.a med, n.1

D.60 s.

¶ Aduerte quarto, quòd inferius in quæstione octuagesima tractandum est de communione infantium baptizatorum, an licita sit, ubi etiam an debita eisdem sit, discutietur, & ideo nunc pertransimus.

Infr.qu.79. arti.2.ad 1. Et 4.d.8.q. 1.ar.1.q.3.

Ar.2.huius quæst.

IN quarto, quinto, & sexto articulis, nihil occurrit scribendum.

poris & membrorū suorū, quod est ecclesia in prædestinatis, & uocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius: unde sicut ipse dicit in epist. * ad Bonifacium, nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiā si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat.

Ad 2^m dicendum, quòd hæc est differentia inter alimentū corporale & spirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in substātiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini ualere ad uitæ conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur: sed alimentum spirituale cōuertit hominem in seipsum, secūdum illud, quod August.* dicit in lib. Confes. quòd quasi audiuit uocem Christi dicētis sibi, nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me: potest autē aliquis in Christum mutari, & ei incorporari uoto mentis, etiā sine huius sacramenti perceptione, & ideo non est simile.

Ad 3^m dicendum, quòd baptismus est sacramentum mortis, et passionis Christi prout homo regeneratur in Christo uirtute passionis eius: sed eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo perficitur in unione ad Christum passum: unde sicut baptismus dicitur sacramētum fidei, quæ est fundamentum * spiritualis uitæ, ita eucharistia dicitur sacramētum charitatis, quæ est uinculum perfectionis, ut dicitur Col. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q inconueniēter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina.n. debent respondere rebus: sed hoc sacramentum est unum, ut dictū est. * ergo non debet pluribus nominibus nominari.

¶ 2 Præter. Species non notificatur conuenienter per id, quod est commune toti generi: sed eucharistia A est sacramentum nouæ legis: omnibus autē sacramentis commune est, quòd in eis cōfertur gratia: quod significat nomen eucharistiæ, quod est idem, quod bona gratia, omnia etiam sacramenta remediū nobis afferunt in uia præsentis uitæ, quod pertinet ad rationem uiatici, in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificii. Et per omnia sacramenta sibi inuicem communicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, uel cōmunio in Latino. ergo hæc nomina non conuenieñter adaptantur huic sacramento.

¶ 3 Præter. Hostia uidetur esse idem quod sacrificium. B sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur hostia.

SED CONTRA est, quòd usus fidelium habet.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum habet triplicem significationem: unam quidem respectu præteriti, inquantum scilicet est commemoratiuū dominicæ passionis, quæ fuit uerum sacrificium, ut supra dictum est, * & secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationē habet, respectu rei præsentis.s. ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum, & secundum hoc nominatur cōmunio uel synaxis: dicit.n. Dam.* 4.lib. q dr communio, quia communicamus per ipsam Christo, C & quia participamus eius carne & deitate, & quia cōmunicamus & unimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, inquantum.s. hoc sacramentum est præfiguratiuum fruitionis dei, quæ erit in patria, & secundum hoc dicitur uiaticū, quia hic præbet nobis uiā illuc perueniēdi, & secundū hoc etiam dicitur eucharistia, id est bona gratia, quia gratia dei uita æterna (ut dicitur Ro. 6.) uel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur ēt in Græco metalepsis, idest assumptio, quia ut Damasc. * dicit, per hoc filiū deitatem assumimus.

Q.48.art.3

Lib.4.orth. fid.ca. 14.a med.

Lib.4.orth. fid.c.14.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secundū diuersas proprietates uel effectus.

AD 2^m dicendum, quòd id, quod est commune D omnibus sacramentis, attribuitur antonomasice ei, propter eius excellentiam.

AD 3^m dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum institutio huius sacramenti fuerit conueniens.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio huius sacramenti. Vt E enim Philosophus * dicit in 2. de Generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus: sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionys. † dicit 2. cap. eccles. hierar. ergo per baptismum etiam nutrimur. non ergo fuit necessariū instituere hoc sacramentū, quasi spirituale nutrimentū.

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentum homines Christo uniūtur, sicut membra capiti: sed Christus est caput omniū hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra dictum est. * ergo nō debuit institutio huius sacramenti differri usque ad cœnam Domini.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum dicitur esse memoriale do

Infr.qu.74. ar. 4. co. Et ad 1. Et q. 80.art.8.ad 1. Et 4.d.8. q.1. ar 3.& 1 cor.11.le. 4. Et le.5.

* Lib.2.tex. 50.to a

† Ca 2.eccl. hier. par 1. a medio.

* Quæst. 8.

minicæ

minicæ passionis, secundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: sed memoria est præteritorum, ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶ 4 Præter. Per baptismum aliquis ordinatur ad eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet: sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem, ut patet Matth. ultimo. ergo inconvenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum a Christo, de quo dicitur Marci. 7. Bene omnia fecit.

RESPON. Dicendum, quòd convenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, in qua scilicet Christus ultimo, cum suis discipulis fuit conversatus. Primo quidem, ratione continentiæ huius sacramenti: continetur enim ipse Christus in eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit, sicut in absentia imperatoris exhibetur veneranda eius imago: unde Eusebius emissenus* dicit, quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, et illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur iugiter per mysterium; quod semel offerebatur in pretium. secundo, quia sine fide passionis Christi numquam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & ideo, oportuit omni tẽpore apud homines esse aliquid repræsentativũ dominicæ passionis: cuius in veteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus paschalis, unde & apostolus dicit 1. Corinth. 5. pascha nostrũ immolatus est Christus. Successit autẽ ei in novo testamento eucharistiæ sacramentum, quod est rememorativum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfigurativum futuræ: & ideo conveniens fuit ut imminente passione, celebrato priori sacramento, novũ sacramentum institueret. unde Leo papa dicit, quòd, ut umbræ cederent corpori, antiqua observantia novo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dũ mutatur, impletur. tertio, quia ea quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ cõmendantur; præsertim, quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea vero, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. quia igitur (ut beatus Alexand.* papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quàm corp^{s} & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, ideo ut in maiori veneratione haberetur, Dominus in ultimo discessu suo a discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Aug.† dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Salvator, quo vehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.

Habetur de consec. d. 4. c. Quia corp^{s} assumptum Ho. 4. in pascha. Dominí nõ longe a princ.

In ser. 7. de passiõe Domini, inter principium & mediũ.

Alex. 1. in epist. ad omnes orthod. a med. illius. 10. 1. concil. † in epist. 118. c. 6. a med. t. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdẽ nutrimur, ex quibus sumus, non tamẽ eodem modo nobis advenientibus. nã ea, ex quibus sumus, nobis adveniunt per generationem: eadem autem in quantũ ex eis nutrimur, nobis adveniunt per manducationẽ. unde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per eucharistiam manducamus Christum.

AD 2^{m} dicendum, quòd eucharistia est sacramentum perfectũ dominicæ passionis, tãquã continens ipF sum Christum passum, & ideo non potuit institui ante incarnationẽ: sed tunc habebant locum sacramẽta, quæ erant tantum præfigurativa dominicæ passionis.

AD 3^{m} dicendum, quòd sacramentum istud fuit institutum in cœna, ut in futurum esset memoriale dominicæ passionis, ea perfecta: unde signãter dicit, hæc quotiescũq; feceritis, de futuro loquens.

AD 4^{m} dicendum, quòd institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem eucharistiæ, quãvis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione: & ideo debuit prius institui. vel potest dici, quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo: unde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Ioan. 3. G

ARTICVLVS VI.

Vtrum agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ agnus paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus. n. dicitur sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech, propter hoc quòd Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem & vinũ: sed expressio similitudinis facit, quòd unum ab alio denominetur. ergo videtur quòd oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti. H

Infr. qu. 82. ar. 10. ad secundũ, & 4 d. 8. q. 1. ar. 2. & d. 12. q. 3. ar. 1. q. 3. ad primũ.

¶ 2 Præt. Transitus maris rubri fuit figura baptismi, secundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari: sed immolatio agni paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsecutum est mãna; sicut eucharistia sequitur baptismum. ergo mãna est expressior figura huius sacramenti, q̃ agnus paschalis.

¶ 3 Præt. Potissima virtus huius sacramenti est, q̃ introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam viaticum: sed hoc maxime præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quãdo pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum, sicut apostolus probat Hebræo. 9. ergo videtur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quàm agnus paschalis. I

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 5. pascha nostrum immolatus est Christus. itaq; epulemur in azymis synceritatis & veritatis.

RESPON. Dicẽdum, quòd in hoc sacramẽto tria considerare possumus, scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis & vinum, & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi verum, & quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti. quãtum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & vinum. Quantum autẽ ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ eius fuerunt omnia sacrificia veteris testamenti, præcipue sacrificium expiationis, quod erat solennissimum: quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem (ut dicitur Sapient. 16.) sicut et gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem: sed agnus paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secũdum illud exod. 12. edent carnes, & azymos panes: quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna, K

quod

quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filij Israel a deuastante angelo, & educti de ægyptiaca seruitute. et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus paschalis: quia sm omnia ipsum repræsentat. et per hæc patet rñsio ad obiecta.

¶ Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum primum.

IN articulo primo in responsione ad secundum, habes quid sentiat Auctor de casu illo, si alicubi non inueniretur vinum, an esset solus panis consecrandus: tenet.n.partem negatiuam, eo quòd perfectio sacramenti præponenda est reliquis necessitatib⁹. vnde & inferius dicetur, quòd perfectia sacramenti tantæ est necessitatis, vt etiam bis in eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

QVAESTIO. LXXIIII.

De materia eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiæ. secundo, de conuersione panis & vini in corpus Christi. tertio, de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. quarto, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacro remanent.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum panis & vinum sint materia huius sacramenti.

¶ Secundo, Vtrum ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.

¶ Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.

¶ Quarto, Vtrum sit panis azymus, vel fermentatus.

¶ Quinto, Vtrum materia sacramenti sit vinũ de vite.

¶ Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.

¶ Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.

¶ Octauo, De quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum.

4.dist.11.q.3.art.1.q.1.& 2. Et 4. cõtra c.61. & 68. Et 1. cor.11. lec. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramenti non sit panis & vinum. hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quàm sacramenta veteris legis: sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & vinum. ergo materia huius sacramẽti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

E ¶ 2 Præt. Hoc sacramentum est vbiq; celebrandum: sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum. ergo panis & vinum non sunt conueniens materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentũ cõpetit sanis & infirmis: sed vinum nocet quibusdam infirmis. ergo videtur, q vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

*Alex. 1. in ep̃l. ad oẽs orthod. a med. illius to. 1. cõcil.

SED CONTRA est, quòd Alexand.* papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tãtum, & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

*lib. de hæres. ca. 28. to. 6.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt: quidam enim, qui dicũtur Artotirytæ (vt Aug.* dicit in lib. de hæresibus) offerunt panem & caseum in hoc sacramento, dicentes, a primis hominibus oblationes A de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas. Alij vero, scilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquẽt, quasi eucharistiam suam conficere perhibẽtur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. quidam vero, qui dicuntur aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quòd Christus hoc sacramentum sub specie panis & vini instituit, vt patet Mat. 26. vnde panis & vinum sunt materia conueniens huiusB modi sacramenti: et hoc rationabiliter. primo quidem, quantum ad vsum huius sacramenti, qui est mãducatio. sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinũ, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis manducationis. Secundo, quãtum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus: et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentum corporis, & vinum, vt sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum consideratum in vnoquoque sumentium: C quia vt Ambr.* dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Leu. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quarto, quantum ad effectum respectu totius ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus: sicut panis cõficitur ex diuersis granis, & vinum fluit ex diuersis vuis, vt dicit* glo. super illud primæ Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c.

* 1. ad Cor. 11. super illud, hoc poculum nouum testamẽtũ est, tom. 5.

* Id habet Beda i hũc locum ex Aug. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi D passionem: tamen minus competunt ad communem vsum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

AD 2m dicendum, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamen de facili, ad omnes terras deferri potest, quãtum sufficit ad vsum huius sacramenti: nec propter defectum alterius est, vnum tantum sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

AD 3m dicendum, quòd vinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere: et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, vt infra dicetur.*

*Q. 80. art. 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ: sed sicut dicitur* in 2. de Anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti.

¶ Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum secundũ.

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

* lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

IN secundo articulo aduerte, quòd aliud est loqui de determinata quantitate materiæ, & aliud de præsentia eiusdem: in litera si quidem dicitur nõ esse determinatam quantitatẽ, sed non dicitur similiter de præsentia. Et hoc pro tanto dictum sit, vt non putetur idem, aut simile iudicium de

da præsentia, & da quantitate, oam in vtraque forma eucharistiæ mentio fit da præsantia per pronomē hoc', seu hic, & propterea oportet præsentem essa materiam consecrādam. Da quantitate vero non fit mentio: quamuis locus sit dubitationi quo ad quantitatem vini: quia da quantitate acius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calia: oportet enim vinum cōtineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non escedere. Sed hoc non cogit: quoniam potest sacerdos habera coram sa multos calices plenos, & simul omnes consecrara, sicut simul consecrat multas hostias. Vnde ea quantitat: calicis, non habet determinata quātitas.

ergo multo magis in hoc sacramē- F to (quod dicitur eucharistia, idest bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

§ 2 Præt. Ministris ecclesiæ non eit a Christo data potestas ad ea, quæ pertinent ad irrisionem fidei, & sacramentorum eius, sacūdum illud secundæ Cor. 10. Secundum potestatem quā dedit nobis deus in ædificationem, & non in destructionem: sed hoc essat ad irrisionē sacramenti, si sacerdos vellat consecrara totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod G est in cellario. ergo hoc facere non potest.

§ 3 Præt. Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis, & vini consecrari potest.

Sed contra est, quòd multum opponitur pauco, & magnum paruo: sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quę H non possit consecrari. ergo atiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

Respon. Dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos non posset consecrara immensam quātitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio: sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finē, sicut materia serræ est ferrum, vt sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est vsus fidelium. vnde oportet, quòd quantitas materiæ huius sacramenti determinetur per comparationem ad vsum fidelium. non autem potest essa, quod determinetur ad I vsum fidelium, qui nunc occurrūt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias. vnde relinquitur, quòd materia huius sacramenti, determinatur per comparationem ad vsum fidelium absolute. Numerus autem fidelium ast indeterminatus, vnde non potest dici, quòd quantitas materiæ huius sacramenti sit determinata.

Ad primum ergo dicendum, quod cuiuslibet rei naturalis mataria accipit determinatā quantitatē, secūdum cōparationem ad formam datarminatam: sed numerus fidalium, ad quorum vsum ordinatur hoc sacramentum, non est datarminatus. vnde non est simila.

Ad 2m dicendum, quòd potestas ministrorum K ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem, ad affectū proprium: sacundo, ad finem effectus: secundum autem, non tollit primum. vnde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi, propter aliquem malum finē (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

Ad 3m dicendum, quòd baptismi sacramentum perficitur in vsu materiæ: & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quàm quantum venit in vsum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: et ideo non est simile.

Articvlvs III.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod non requiratur ad materiam huius sacramenti, quod sit panis triticeus. hoc. n. sacramentū est rememoratiuū dominicæ passionis: sad magis videtur esse consonum dominicæ passioni panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pauit turbas in G monte (vt dicitur Ioan. 6.) quam panis triticeus. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramēti.

§ 2 Præt. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quędam frumenta sunt, quæ habēt similem figuram grano tritici, sicut, far, & spalta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

§ 3 Præt. Permistio speciem soluit: sed via inuenitur farina triti- H cea, quæ alterius frumenti permistionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat. non ergo videtur quod panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

§ 3 Præt. Illud, quod est corruptū, videtur esse alterius speciei: sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam nō videtur esse panis triticeus. ergo videtur quod talis panis non sit propria materia huius sacramenti.

Sed contra est, * quòd I in hoc sacramento cōtinetur Christus, qui se grano frumēti cōparat Ioan. 12. dicens, Nisi granum frumenti cadēs in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. ergo panis frumenti, siue triticeus, est materia huius sacramenti.

Respon. Dicendum, quod sicut dictum est, * ad vsum sacrorum assumitur talis materia, quæ cōius apud hoīes in talem vsum venit. Inter alios autem panes cōius homines vtuntur pane triticeo: nam K alij panes videntur esse introducti in huius panis defectum. et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse. qui etiam panis magis confortat hominem, & ita cōuenientius significat effectum huius sacramēti: et ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

Ad primum ergo dicendū, quòd panis ordeaceus competit ad significandam duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum

¶ *Super Quæstionis septuagesimaquartæ Articulum tertium.*

Titul' vt sonat. ¶ In hoc articulo magna est quæstio, & satis obscura de materia eucharistiæ quo ad panem: habet. n. multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas primum (quā tractat Auctor in litera) propter diuersitatem frumentorū, est & alia difficultas comparando panem ad pastam. Et Albertus quidē magnus in 4. sentē. dist. 12. tenet panē ex spelta esse materiā eucharistiæ (quē sequitur Petrus de Pal.) similiter tenet ex amido panē confectum posse cōsecrari. Auctor vero tam circa amidum quam circa speltam opinatur contrarium: sed apponit siligineum panem, quē Albertus negare videtur. de pasta quoq; Scotus tenet partē negatiuam, ponendo tamen pastam essa eiusdam speciei cū pane. quid autē inter tot varia tenendum sit, ad rōnes oportet deducere.

¶ Tria sunt fundamenta, ex quibus proceditur. Primū est, vnitas specifica materiæ. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in ceteris inuenitur, & hinc infertur quod ex solis illis frumētis, quæ sunt eiusdē speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramēto. et per hanc viam processisse videntur Auctor in litera, Scotus, Durand. & Petrus da Pa. habetq; via hæc difficultatē annexam ex illa propositione, generat sibi simila secūdum speciem: quoniam hac vtitur ad discernendū distincta specie a tritico.

¶ Aliud fundamentum est cōtrarium huic, pro quanto ponit sufficere genus proximū ad triticum: ita quòd frumentum quod est genus, sufficit ad conficiendū panem

4 dist. 11. q. 2. ar. 2. q. 1. Et di. 19. q. 1 art. 2. q. 3. ad primū. Et 4. cōtra g. c. 68. Et 1. Cor. 11. le. 7. in princ.

* art. 1. huius quæst. Et q. 66. artic. 4.

panem pro sacramento. Et hac uia processit Albertus, ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum & speltam. Habetque fundamentum aliquod in euangelii uerbis, quibus dominus se comparat grano frumenti.

*Q.6 a. circa principium co. 4.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnifacit Petrus de Palude est auctoritas quarumdam ecclesiarum, quæ consecrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Auctor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo affert, quòd de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad usum huius sacramenti.

¶ Ad quæ quidem fundamenta si libere respondere uoluerimus, nullam cogentem inuenimus habere rationem, nisi ultimum propter auctoritatem Spiritussancti gubernantis ecclesiam: nam ob similes particulares consuetudines, uenerabiliter sustinent theologi, plures sacerdotes consecrare eandem hostiam ut inferius patebit. Et hæc sint dicta comparando panem ad materiam remotam. Comparando uero ad materiam proximam duæ rationes diuersas inducentes difficultates occurrunt. Prima est, de identitate seu diuersitate inter panem & pastam: secunda est, ex diuersitate modorum coquendi pastam. Obscura siquidem uidetur differentia inter panem & pastam crudam: reputat enim Scotus probabile esse, quòd non differant specie, quia decoctio non facit, nisi exhalationem humoris aquei, & mistio non est ibi, nisi iuxta positio, & ex pane fit pasta, si mica digitis comprimatur. Oppositum autem rationabilius uidetur: quoniam decoctio applicando actiua passiuis speciem panis facit, sicut maturatio de agresta faciendo uuam, facit de agresta uinum. Ars enim in confectione panis, non conuenit, nisi applicando actiua passiuis, ut patet ex hoc, quòd forma panis est forma substantialis, quod conuincitur apud fideles, ex hoc quòd panis transsubstantiatur in corpus Christi, & accidentibus remanentibus non remanet panis, qui remaneret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Vnde & falsum est, quòd dum pasta decoquitur in clibano, fiat sola euaporatio humidi: decoctio enim digerit, & generat panem, mistione autem, aut iuxta positione nulla opus est pona, sed prima mistio farinæ cum aqua (ex quibus confe-

A cta est pasta tamquam ex elementis ac materia transeunte) decoctione digeritur, & ad terminum deducitur, panem scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastam, sed micam mollem similem pastæ. Acceptabilior autem apparet hæc positio contemplanti diuersitatem specificam inter agrestam, uinum, & acetum ex eisdem uuis ob diuersam caloris causalitatē agresta .n. est succus crudus, uinum uero succus digestus, acetum autē addit excessiuam super calefactionē, ut testatur experientia, dum uinum expositum calori acescit, & cupientes acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferūt. Ea bta enim apparet ex sola caloris differentia ex parte actiui, specificam progressum posse fieri ex parte materiæ, licet non semper fiat, non enim differt specie pirum coctum a piro crudo. Diuersi uero coquendi modi, scilicet uel assando uel elixando, speciem uariare non uidentur, panis siquidem elixus, ut lagana, aut frixus (quo etiam modo lagana in ueteri lege offerebantur) aut assus, ut panis in clibano, & subcinericius, & hostiæ, eiusdem uidentur speciei quo ad substātiam solaque accidentali forma differre uidentur. Verum in proposito modo, uidetur utrumque parui pendendum, ita quòd nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica, sufficiens ratio habeatur. Sed credēdū quòd nec pasta, nec panis, nisi assus, est consecrabi-

E lis, rōnē aliūde sumētes, dicimus quod sicut in sacramēto baptismi aqua a Christo est instituta, ita in eucharistia panis, & quemadmodum ibi aqua intelligitur non solum substantia aquæ, sed etiam quòd sit sub forma aquæ (& propterea aqua sub forma grandinis aut niuis, non est materia baptismi) ita per panem intelligendus est panis, & secundum substantiam & secundum formam panis. Et per hoc excluduntur quæcumque constant ex pasta cruda, & similiter quæcumque constant ex pasta elixa: hæc enim non habere formam panis (dato quòd panes sint) usus testatur humanus, quo hic non utimur ut pane, sed potius hæc comedimus cum pane, & ex hoc ipso profitentes distinctionem horum a pane. Assato autem pane solo utimur ut pane, & propterea crediderim ipsum solum esse consecrabilem: materia enim hæc paucas habet assertiones, unde & Auctor in litera opinatiue loquitur, cum excludit speltam & amidum: de quo adhuc sub iudice lis est, & mihi uidetur dicendum, ut supra; scilicet, quòd

etiam, quia ut Augustinus dicit in libro octuagintatrium Quæstionum, ordei medulla, quæ tenacissima palea tegitur, uel ipsam legem significat, quæ ita data erat, ut in ea uitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur, uel ipsum populum nondum expoliatum carnali desiderio, quod tamquam palea cordi eius inhærebat: hoc autem sacramentum pertinet ad suaue iugum Christi, & ad ueritatem iam manifestatam, & ad populum spiritualem. unde non esset materia conueniens huius sacramenti panis ordeaceus.

Ad 2^m^ dicendum, quòd generans generat sibi simile in specie, fit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum quantum ad accidentia, uel propter materiam, uel propter debilitatem uirtutis generatiuæ. & ideo si qua frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis terris, nascitur siligo) ex tali frumento panis confectus, potest esse materia huius sacramenti; quod tamen non uidetur habere locum neque in ordeo, neque in spelta, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similius: similitudo autem figuræ in talibus, magis uidetur significare propinquitatem, quàm identitatem speciei, sicut ex similitudine figuræ manifestatur, quòd canis & lupus sunt propinquæ speciei, non autem eiusdem, unde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine tritici * generari, non potest confici panis, qui sit debita materia huius sacramenti.

* Alias grani.

Ad 3^m^ dicendum, quòd

B modica permistio non soluit speciem, quia id quòd est modicum, quodammodo assumitur a plurimo, ideo si sit modica admistio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia huius sacramenti, si uero sit magna permistio (puta ex æquo uel quasi) talis permistio speciem mutat. unde panis ex-

C inde confectus, non erit debita materia huius sacramenti.

Ad 4^m^ dicendum, quòd aliquando est tanta corruptio panis, quòd soluitur species panis, sicut cum continuitas soluitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur, unde ex tali materia non potest confici corpus Christi, aliquando uero non est tanta corruptio, quæ speciem soluat, sed est aliqua dispositio ad cor-

D ruptionem; quod declarat aliqualis immutatio saporis; & ex tali pane potest confici corpus Christi, sed peccat conficiens propter irreuerentiam sacramenti. Et quia amidum est ex tritico corrupto, non uidetur quòd panis ex eo confectus, possit fieri corpus Christi: quàmuis quidam contrarium dicant.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat confici ex pane aaymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi: sed Christus uidetur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exod. 12 Iudæi secundum legem incipiebant uti aaymis in die Pascha (quod celebratur quartadecima luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, ut habetur Ioan. 13. ergo & nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

§ 2 Præt. Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ: sed uti aaymis, fuit quædam legalis cæremonia, ut patet Exod. 12 ergo in hoc sacramento gratiæ nõ debemus azymis uti.

§ 3 Præt. Sicut supra dictum* est, eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei, ut supra dictum est: sed feruor charitatis significatur per fermẽtum, ut patet in gloss.* super illud Matth. 13. Simile est regnum cælorum fermento, & cetera. ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

§ 4 Præt. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, nõ uariantia eius speciem: sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa uel dulcis, calida uel frigida. ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus uel fermentatus.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione* missarum c. Literas, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solennia celebrare præsumpsit.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conueniens: necessarium quidem est, ut sit pa-

F nis triticeus (sicut dictum est*) sine quo non perficitur sacramẽtum: non est autem de necessitate sacramenti, quòd sit aaymus uel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Conueniens autem est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem, sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines: dicit enim beatus Gregor. in registro, Romana ecclesia offert aaymos panes, propterea quòd domi-
G nus sine ulla commistione suscepit carnem: sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd uerbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. unde sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter græcus in ecclesia græcorum, de pane azymo, quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum. & tamen consuetudo de pane azymo cele-
H brandi, rationabilior est. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus iudæorum esse debebat, ut habetur. Exod. 12. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius, ut infra patebit.* Tertio, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quę requiritur ad u-
I sum huius sacramenti, sm illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & ueritatis. habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationẽ, & propter significationẽ quam tangit Greg.* & in detestationẽ hæresis Nazaræorũ, qui legalia euangelio miscebãt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas paschalis incipiebat in* uespere quartædecimæ lunę, & tunc Christus post immolationẽ agni paschalis hoc sacrm instituit. unde hęc dies a Io. dicitur pręcedere sequentẽ diem paschæ; & a tribus aliis euangelistis dicitur prima dies aaymorum, quando fermentatum in domibus iudæorum nõ inueniebatur, ut dictũ est.* & de hoc supra
K notatũ est plenius in tractatu dominicæ passionis.†

AD 2m dicendum, quòd conficientes ex azymo non intendunt cæremonias legis seruare, sed cõformare se institutioni Christi, & ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD 3m dicendum, quòd fermẽtum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem: sed corruptionẽ significat ex ipsa ratione suę speciei.

Q.73. ar. 3. ad 3.

* gl. interlinearis ibi.

* In decret. lib. 3. tit. 41 c. literas, & est ultimũ illius tituli.

* ar. preced.

Q.76. ar. 1.

* loco citato in istomet ar.

* alias a.

* In corp. art.

† q.46. ar. 9. ad. 1. arg.

¶ panis confectus ex eo est absoluta panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrumpi tunc, sed ablui & dapurari & alterari, aliis autem quòd corruptio nihil officit: quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est uia ad generationem panis, quã oportere interuenire, probatur ex eo, quòd triticum est materia transiens respectu pastæ, & panis.

4. d. 11. q. 2. ar. 2. q. 3. Et 4. cõ. c. 68. Et opusc. 1. c. 61. & 10. 83.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulũ quartum.*

IN artic. 4. circa illud, quod de præsbytero græco dicitur, scilicet quòd debet seruare ritum græcum in ecclesia græca, dubium occurrit ex Petro de Palude in 4. distinctio. 11. oppositum concludente, ex hoc quòd græci sunt schismatici, nullusque et ipsorum debet eis adhærere: ac per hoc potest sicut in toto, sic & in parte ab eis discordare. non ergo peccaret non seruans ritum eorum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor loquitur de græcis ecclesiis & præsbyteris absolute, & nõ de iisdem schismaticis & propterea optime dicit quòd peccaret peruertens ecclesiæ suæ ritum. Et hinc sequitur, quòd etiam tempore schismatis peccaret: quia schisma non soluit ritus rectos ecclesiarum, qualis est iste, qui non ex schismate, sed ex ratione ecclesiastica in eis est, ut Gregor. in litera allatus testatur. Quocirca, si præsbyter græcus & in græca ecclesia celebrat, peccaret non seruando ritum græcæ ecclesiæ, non a schismaticis præceptum, sed uelut ab ecclesia statutum, quod ibi seruetur. Vnde in Concil. Florent. sub Eugenio IIII. legimus sic. Item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet, iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem.

¶ Et cum obiicitur, quòd nemo debet eis adhærere, uerum est quantum ad ea, quæ sunt schismatis, & similiter potest discordare ab eis in toto & in parte, in his quę sunt schismatis.

AD 4^m dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum (vt dictum eſt*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quàm circa aquam baptiſmi, differẽtia calidi & frigidi: poſſet enim tanta eſſe corruptio fermenti, quòd ex eo non poſſet confici ſacramentum.

*art.3. huius q. ad 4. arg.

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimaquartæ Articulum quintũ.

ARTICVLVS V.

Vtrum vinum vitis ſit propria materia huius ſacramenti.

IN art.5. memento ſupradictorum & applica ad propoſitum, & vide vuam non eſſe conſecrabilem: quia non ſõ tinet vinum ſub forma potabili, ſed mãducabili.

4.diſt.11.q.2.art.5.q.1. et 1.Cori. 11. lect.7. prin.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd non ſit propria materia huius ſacramenti vinum vitis: ſicut enim aqua eſt materia baptiſmi, ita vinum eſt materia huius ſacramenti: ſed in qualibet aqua poteſt fieri baptiſmus. ergo in quolibet vino (puta malorum granatorũ, vel mororum, aut huiuſmodi) poteſt confici hoc ſacramẽtum, præſertim cum in quibuſdam terris, vites non creſcant.

¶ 2 Præt. Acetum eſt quædam ſpecies vini, quod de vite ſumitur: vt Iſido.* dicit: ſed de aceto non poteſt confici hoc ſacramentum. ergo videtur quòd vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.

*Innuitur lib.20. etymol. ca.3. circa med.

¶ 3 Præt. Sicut de vite ſumitur vinum depuratum, ita etiam agreſta & muſtum: ſed de his non videtur poſſe confici hoc ſacramentum, ſecũdum illud* quod in ſexta ſynodo legitur, Didicimus, quòd in quibuſdam eccleſijs ſacerdotes ſacrificio oblationis coniũgunt vuas, & ſic ſimul vtrumque populo diſpenſant: præcepimus igitur, vt nullus ſacerdos hoc vlterius faciat. et Iulius Papa† reprehendit quoſdam, qui expreſſum vinum in ſacramento dominici calicis, offerunt. ergo videtur quòd vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.

*In 6.ſynodo cap.28. & habetur de conſecr. diſt.2. c. didicimus.
*Iulius 1. in decre.7. a medio illius, & eſt decretũ 7. inter eius decreta.10. quæ ſũt ab alijs ſeparata.

SED CONTRA eſt, ꝙ ſicut dominus ſe comparauit grano frumenti, ita etiam ſe comparauit viti, dicens Ioan. 15. ego ſum vitis vera: ſed ſolus panis de frumento, eſt materia huius ſacramenti, vt dictum eſt.* ergo ſolum vinum de vite, eſt propria materia huius ſacramenti.

*art.3. huius quæſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ de ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramẽtum. Primo quidem, propter inſtitutionem Chriſti, qui in vino vitis hoc ſacramentum inſtituit, vt patet ex eo quod ipſe dicit Mat. 26. circa inſtitutionem huius ſacramenti, non bibã amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia ſicut dictum eſt,* ad materiam ſacramentorum aſſumitur id, quod proprie & communiter habet talem ſpeciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite ſumitur: alij vero liquores, vinum dicuntur, ſecundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis. Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lętitia: quia ſcriptum eſt, ꝙ vinum lętificat cor hominis.

*art.3. huius quæſt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicuntur proprie vinum, ſed ſecundum ſimilitudinem. Poteſt autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non creſcunt, quantum ſufficit ad hoc ſacramentum.

AD 2^m dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem: vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta.* et ideo ſicut de pane totaliter corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum, ita nec de aceto. Poteſt tamen confici de vino aceſcenti, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem: licet peccet conficiens, vt prius dictum eſt.*

*li.8. Metaph. tex.14. to.3
A
*art.3. huius q6. ad 4. arg.

AD 3^m dicendum, quòd agreſta eſt in via generationis: & ideo nondum habet ſpeciem vini, & propter hoc de ea non poteſt confici hoc ſacramentum. muſtum autem iam habet ſpeciem vini: nam eius dulcedo atteſtatur digeſtioni, quæ eſt cõpletio a naturali calore, vt dicitur in 4. Meteo.* & ideo de muſto poteſt confici hoc ſacramentum: non tamen debent vuæ integræ huic ſacramento miſceri: quia iam eſſet ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam ne muſtũ ſtatim expreſſum de vuis, in calice offeratur: quia hoc eſt indecens propter impuritatem muſti. Poteſt tamen in neceſſitate fieri: dicitur* enim ab eodem Iulio Papa, ſi neceſſe fuerit, botrus in calicem prematur.

*lib.4.c.3. parũ a pri.
B
*eod.loco in arg.citato.& habet de conſecr. diſ.2.ca.cũ omne crimẽ, i med.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aqua ſit vino permiſcenda.

¶ Super Quæſtionis ſeptuageſimaquartæ Articulum ſextum.

IN artic.6. aduerte ne credas dicentibus græcos afferre calicem dñi cum vino ſolo: hoc.n. armeni, non græci, olim faciebant, vt patet I conci. floꝛent. ſub Eug.IIII. Vbi decretum eſt, vt etiam ipſi armeni ſe cum vniuerſo orbe Chriſtiano conforment, omneſque latinorum græcorumque eccleſias imitando, in calicis oblatione paululum aquæ vino admiſceant.

4.diſt.11.q.2 ar.4. q.1. Et 1. Cor. 11.lec.6.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd aqua non ſit vino permiſcenda. Sacrificium enim Chriſti figuratũ fuit per oblationem Melchiſedech, qui Gen.14. non legitur obtuliſſe, niſi panem & vinum. ergo videtur quòd in hoc ſacramento non debeat adiungi aqua.

C

¶ 2 Præt. Diuerſorum ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ: ſed aqua eſt materia baptiſmi. ergo non debet aſſumi ad materiam huius ſacramenti.

¶ 3 Præt. Panis & vinũ ſunt materia huius ſacramenti: ſed pani nihil adiungitur. ergo nec vino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA eſt, quòd Alex.* Papa ſcribit: In ſacramentorum oblationibus, quæ inter miſſarum ſolemnia domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permiſtum, in ſacrificium offerantur.

D
*Alex.1. in epiſ. ad omnes fideles a medio illius tom.1. Concil.

RESPON. Dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri. Primo quidẽ, propter inſtitutionem: probabiliter enim creditur, ꝙ dominus hoc ſacramentum inſtituerit in vino aqua permiſto, ſecundum morem illius terræ. vnde & Prouerb.9. dicitur, Bibite vinum, quod miſcui vobis. Secundo, quia hoc conuenit repræſentationi dominicæ paſſionis. vnde dicit Alex. Papa. Non debet in calice domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrũque permiſtum: quia vtrũq; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Tertio, quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtũ: quia vt Iulius Papa dicit, † videmus in aqua populum intelligi, in vino vero oſtendi ſanguinem Chriſti. ergo cum in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad vltimum effectum huius ſacramenti, qui eſt introitus ad vitam æternam. vñ Ambr.* dicit in lib. de ſacramentis, redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam.

Alex. 1. in epiſ. ad oẽs orth. a medio illius to.1. Cõcil.
E
† Habetur de cõſecr. diſt.2. c. cũ omne crimen, circa medium.
*lib.5. de ſacra. ca.1. a med. to.4.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ ſicut Amb.† dicit ibidem, ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblationem Melchiſedech, ita etiam ſignificatum eſt per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, ſecũdum

†eod.lib.5. ca.1.to.4.

illud primæ Corinth. 10. Bibebát autem de spirituali F
consequente eos petra.

A o 2^m dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis, secundū illud Psal. 22. Super aquam refectionis educauit me.

A o 3^m dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur: et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum siue aqua existit.

¶ *Super Quæstionis septuagesimaquartæ Articulum septimū.*

Inf. q6. 84. art. 6. ad 4. & 6. Et 4. dist. 11. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.
* li. 2. epist. epist. 3. inter finē & med.

IN articul. 7. circa aquam, ex qua fit panis pro sacramento, vide rationem literæ in calce articuli, ad probandum ꝙ oportet esse aquam veram & naturalē, & suscipe illam vt rationabilem. An autē sit necessaria, cogitatione opus ē, & ratio est eadem, cum superius dicta de diuersis speciebꝰ granorum componentium panem: quia enim ad sacramentum sufficit, ꝙ sit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali (puta rosacea) consequens est, ꝙ non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina & aqua rosacea, esset verus panis, experientia cōprobandum esset, vidēdo, in quo differret ab alijs panibus. nā si solo odore rosarum differre appareret, crederem ipsum eiusdem esse speciei cum alijs, cum aqua non sit pars essentialis panis, sed materia nāsiens eiusdem: non enim pmanet aqua secundum seipsam in pane, sed panis est tertia res resultans ex cōmistione farinæ & aquæ per pastæ decoctionem: non est aūt remotū diuersarum specierum res posse esse materiam transeuntem respectu alicuius vnius etiam homogenei, vt patet de his, ex quibus generatur sanguis.

* li. 2. ep. 3. Iter finem & mediū.

¶ Et hæc etiam sufficiunt pro octauo articulo.

* art. pced.

ARTICVLVS VII.

Vtrum permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. G

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. dicit enim Cyprian. * ad Cæcilium: sic calix domini non est aqua sola & vinum solū, nisi vtrūque misceatur, quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, nisi vtrumque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum: sed admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione admistio aquæ ad vinum. H

¶ 2 Præt. In passione domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua: sed vinum quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione & aqua.

¶ 3 Præt. Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcumque aqua huic sacramento apponeretur: & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcumque alia huiusmodi aqua: I
quod non habet vsus ecclesiæ. aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Cyprian. * dicit, si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt scilicet aquā vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi: quod nō esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. non ergo aquæ admistio est de necessitate sacramenti. K

RESPON. Dicendum, quòd iudicium de signo, sumendū est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mistam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum * est: sed & hoc ipsum quod de latere Christi pēdentis in cruce aqua profluxit, ad idē refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est * autem supra, ꝙ hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: vsus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. et ideo cōsequens est, quòd appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti. * Q. 73. art. 1. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani est intelligendum, secūdum ꝙ dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, qd debet fieri, non quātum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

AD 2^m dicendum, quòd effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat sanguis. sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis: sed ad demōstrandum effectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refrigerium contra ardorem cōcupiscentiæ: et ideo aqua nō seorsum offertur a vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum a pane: sed aqua offertur vino permista, vt ostendatur quòd vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tāquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum ꝙ adiungitur vino.

AD 3^m dicendum, quòd quia admistio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quātum ad sacramenti necessitatem, quæcumque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea: quamuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pēdentis in cruce * aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quòd erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal. * quia vero admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quàm vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis. D. 239. *In decret. lib. 3. ti. 41. cap. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. ergo videtur, quòd aqua debeat apponi in magna quantitate. 4. dist. 11. q. 2. arti. 4. q. 4. & 1. cor. 11. lec. 6.

¶ 2 Præt. Parua aqua multo vino admista, corrumpitur: quod autem corruptum est, iam non est. ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramēto, & nihil apponere: sed non licet nihil apponere. ergo non licet parum apponere.

¶ 3 Præt. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proijceretur: sed hoc videtur ridiculum. ergo non sufficit, quòd parua quantitas apponatur. *In decret. lib. 3. ti. 41. cap. Perniciosus.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione missarū dicit: * Perniciosus in tuis partibus inoleuit abusus,

abusus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut Innocentius tertius* dicit in quadam decreta. triplex est opinio. quidã enim dicunt, quod aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem: sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Amb. † dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem* corpus significatur) alioqnin non totum adoraretur veneratione latriæ. et ideo alij dixerunt, quòd sicut vinum cõuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane. et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quòd conuerteretur in vinum: et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur species vini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius papa* reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annũ seruant, & in tpe sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

De celebra. missarum ca. cũ Marthæ. paragraphu, Quæsiuisti. † 10 lib. de his qui mysterijs initiãtur c 9. s medio tom. 4. * Alias corpus Chri.

Iuli* 1. seri bẽdo episc. per Aegyptũ. Et habet de con sec. dis. 2. c. cum omne crimen.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, quod sentiatur aqua, cum apponitur vino: nõ autem oportet, quòd sit sensibilis post mistionem.

AD 2^m dicendum, quòd si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cũ aqua in vinum conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

AD 3^m dicendum, quòd si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationẽ.

¶ Tertio, Vtrum substãtia panis vel vini post cõsecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacramento post cõuersionem remaneant accidentia panis & vini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauo, Vtrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum veritatem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramẽto non sit corpus Christi secũdum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. dicitur enim Ioan. 6. quòd cum dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: quasi diceret secũdum expositionem August.* super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quæ locutus sum, non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum aũt quod vobis commẽdaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.

* In ps 98. nõ procul a med. expositionis, tom. 8.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Matthæ. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consumationem sæculi: quod exponens Aug.* dicit, donec sæculum finiatur, sursum est dominus, sed tamen nobiscum est veritas domini: corpus enĩ in quo resurrexit, in vno loco oportet esse, veritas autem eius vbique diffusa est. non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3 Præt. Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cũ nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse vbiq;: sed corp^9 Christi est verum corpus, & est in cælo. ergo videtur quod non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4 Præt. Sacramenta ecclesiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Grego.* in quadam hom. regulus reprehenditur, quòd quærebat corporalem Christi præsentiam, apostoli etiam impedie-

* de regulo id hẽt Grego. ho. 28. in euang.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quintæ Articulum primum.*

Titul^9 vt sonat. ¶ In corpore conclusio clara est, & de ipsa tria dicũtur. primũ, quòd sola fide tenetur: secũdo, quòd est conueniẽs, & affertur triplex conuenientia: tertio recitatur error quorundam dicentium oppositũ, & ex verbis Christi, & confessione Berengarij de consecr. dist 2. ego Berengarius, confutatur. ¶ Circa præsentis & sequentium articulorum doctrinã, ac materiam pro claritate & ampliori intellectu difficultatum, sciendum est ex auctoritate sacræ scripturę de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ nihil aliud habere expresse, nisi verbum saluatoris, dicẽtis, Hoc est corpus meum: oportet enim verba hæc vera esse. Et quoniam verba sacræ scripturæ exponuntur dupliciter (vel proprie vel metaphorice) primus error circa hoc fuit interpretãtiũ hæc domini verba metaphorice, quem Magister sen. in dis. 10. lib. 4. tractat, qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobatio nis in hoc, quòd verba domini intellecta sunt ab ecclesia proprie, & propterea oportet illa verificari proprie. Habemus igitur ex veritate verborum domini in sensu proprio corpus Christi veraciter esse in eucharistia, & hoc est primũ, quod ex euangelio habemus circa hoc sacramentũ. Alterum autem, quod euangelium nõ explicauit, expresse ab ecclesia accepimus, scilicet conuersionẽ panis in corpus Christi. Hanc enim non solum a priscis doctoribus ecclesiæ habuim^9, quos habes de consec. dist. 2. copiose. & a Magistro sent. in tractatu de eucharistia diffuse: sed a concilio Lateranensi sub Innoc. III. vt patet extra de summa Trin. & fid. catho. firmiter credimus, vbi verũque simul dicitur sub his verbis, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, & hæc quo ad primum. Et sequitur, Transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina. & hæc quo ad secundum. Et quoniam variæ fuerunt opiniones, multiformiaq; sũt argumẽta circa hæc implicantia mẽtes etiam eruditorum, præmittendum est, & ante oculos semper

Sup. q. 65. arti. 1. cor. princ. & inf. q. 76. per totum et 4. dist. 10. ar. 1. & dist. 11. princ. & 4. cõtra c. 61. & 1. Cor. 11. lec. 5.

* Refertur hoc de consecr. dist. 2. cap. princ.

per habendū, interuenis: hic non vnā, sed duas nouitates val de mirabiles. Altera est de esse corporis Christi sub hostia consecrata. de nouo enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & hoc etiam de nouo fieri credimus. Et quoniam omnis nouitas mutationem aonnullam sonat extēso mutationis noīe latissime ideo pro maiori claritate lattssime mutationis vocabulo vtendo, imaginemur secundum has duas nouitates interuenire duas mutationes, non curādo an vna sit ratio alterius, aut inferat alteram. Et in illa quidem nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub speciebus panis, oportet intelligere mutationē, vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentium panis. Et siquidē ex corporis Chrī parte mutationem imaginamur, erit mutationis velut subiectum corpus Christi terminus a quo, nō contineri sub his accidētibus, terminus ad quem contineri sub his accidentibus: fit.n. Christi corpus ex non cōtento sub his accidētibus cōtentum sub illis. Si vero mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ, tunc mutationis sobiectum est ipsa panis species, & terminus a quo, non continere: terminus autem ad quem, est continere Christi corpus: fit.n. panis species remanens, ex non continēte Christi corpus, continens Christi corpus.

I ¶ Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi cōtinetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi, quod non continebatur sub his spēbus, continet & spēs panis, quæ non continebat Chrī corpus, continet Chrī corpus, rationabiliter manifestatur nouitas ista formali & perspicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis, vt fecimus: excelsa siquidem dei balbuttendo, vt possumus resonare non dedecet, secundum Greg. Quapropter conformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continentiæ: quoniam vere secundum hanc corpus Christi continetur, & hostia continet corpus Christi: quamuis, non continentia locali. Altera autem nouitas vocabitur nouitas conuersionis, quoniam secundum illam panis vere conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi. sed mutatio ista absque subiecto inuenitur habens pro termino a quo panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est vtilitas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pēdeat & intelligere tam varias obiectiones, & scire formaliter rūdere, & videre quid scias vel nescias. Vnde nō sit tibi curæ pro nunc, hoc est pro principio intelligendi, quales vel quō sint aut fiant istæ mutationes, sed esto contentus ex diuersitate terminorum cōtingere diuersitatem mutationū. Et perspiciendo, quod conuersio habet proprios terminos, scilicet panem & corpus Christi, & quod corpus Christi contineri de nouo sub sacramento, habet alios suos proprios terminos, scilicet de non continentia ad continētiam vel passiue, vel actiue (vt prædeclaratum est) siste, & fige intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationum, vt sic liber tibi pateat ingressus in pelagus tam fluctantium opinionum & intellectuum.

¶ His prælibatis, sciendum est, omnes circa primam nouitatem

F continentiæ & re & voce consensisse, dum omnes communiter fatemur corpus Christi prius non contentum sub hac hostia, modo veraciter contineri: quamuis circa modum quo continetur, variæ sint (vt postea dicetur) opiniones.

¶ Verum nouitatem conuersionis licet oēs voce affirment, secundum rem tamen multi negarunt, putantes se non negare illam. Et hi multifariā sūt diuisi, dum quidā intelligunt conuersionis noīe identitatem loci, vt hac rōne dicatur panē fieri corp⁹ Chrī: quia vbi est panis, est & corpus Christi, vt Magister sen. in 11. dist. 4. refert & reprobat, & de hoc erit sermo eandem ar. in litera. quidam vero conuersionis noīe intelligunt successionis ordinē, vt Magister ibidē refert, vt hac ratione dicatur panem cōuerti in corpus Christi, quia corpus Christi est post cōsecrationem sub accidentibus, sub quibus erat panis, quem panem annihilari aut solui in præiacentem materiam ducebant, & hoc Auctor in 3. tractabit articulo, et hanc opinionem quo ad finem sequitur Scotus in 4. dist. 10. & 11. Dixi aūt secundum sententiam: quia in mō opinādi cautior est Scotus, ponens panem per accidēs redigi in nihil. & conuersionem vocat adductiuam Christi corporis ad hoc, quod sit præsens accidētibus panis. Sed quo ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia secundum rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, &

I propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi. Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quorum numero est Durand. in eodem quarto, ponens materiam panis conuerti in corpus Chri, quia incipit informari forma corporis Christi (sicut alimentum informatur forma aliti), panis vero formam desinere esse. Et hæc noua opinio vt erronea a Pet. de Pal. reprobatur, & erronea conuincitur ex hoc, quod corpus Christi iam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quo ad informare & non informare.

¶ Quidam demum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non secundum substantiam, sed secundum esse accidentale: ita quod panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramentale et hanc opinionem tenet, sine assertione tamen, Pet. de Pal. in 4.

K quam opinionem vt potius nouam Auctor a ō tractauit. aliena tamen a veritate est: quia transubstantiationem solo noīe saluat: quoniam secundum rem, apud istos substantia panis cōuertitur in accidens, & non in substantiam corporis Christi, sed secundum vocem saluans transsubstantiari: quia conuertitur panis substantia in Chri, substantiā secundum esse accidentale. Patet siquidem manifeste, transubstantiatio importare conuersionem substantiæ in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inductæ decretalis dicit, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem.

¶ Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sen. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque adductione aliqua, absque augmēto quoque in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed cōuersum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Chri. Et hæc doctrina ex sacris concilijs pariterque doctoribus

bātur recipere Spiritumsanctum, propter hoc quòd affecti erant ad eius præsentiam corporalem, vt August.† dicit super illud Ioā. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. non ergo Christus secundum præsentiam corporalem est in sacramento altaris.

G SED CONTRA est, quòd Hilar.* dicit in 8. de Trin. de veritate carnis & sanguinis Christi, non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius domini professione & fide nostra caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus. et Ambr.* dicit 6. de sacramentis: sicut verus dei filius est dominus Iesus Christ⁹, ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis eius est potus.

RESPON. Dicendum, quod verum corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, sensu deprehendi non potest: sed sola fide, quæ auctoritati diuinæ innititur: vnde super illud Luc. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus, non dubites an hoc verum sit, sed potius suscipe verba saluatoris in fide. cum.n. sit veritas, non mentitur. hoc autem conueniēs est, primo quidem perfectioni nouæ legis. Sacramenta.n. veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura, secundum illud Hebr. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginē: et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet sacramentum nouæ legis a Christo institutum: vt scilicet contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione vel figura, sed etiam in rei veritate: et ideo hoc sacramentum, quòd ipsum Christum realiter continet (vt Dion. dicit 4. c. Cæl. hierar.) est perfectiuum omnium aliorum sacramentorum, in quibus virtus Christi participatur. Secundo hoc competit charitati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit: et quia maxime propriū

H amicitiæ est conuiuere amicis (vt Philosophus* dicit 9. Ethicor.) sui præsentiam corporalē nobis repromittit in præmium, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabūtur & aquilæ. Interim tamen nec sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit, sed per veritatem corporis & sanguinis sui, nos sibi coniungit

†Tra. 94 in Ioā. a med. tom 9.

*li. 8. inter principiū & mediumꝰ lib.

*lib. 6. ca. 1. in princ. tom. 4.

*lib. 9. c. 4. et li. 8. c. 5. tom. 5.

doctribus ecclesiæ clare habetur, vt patet de consec. dist. 2. diffuse, & 1 allegata decretali Lateranen. concil.

¶ Addit autem doctrina hæc, quòd hæc nouitas conuersionis est ratio nouitatis continentiæ, & prior illa, ita quòd prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundum naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia: vtrumque tamen est in vno & eodem instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solummodo dictus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis, ita quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in suo ordine existentiæ corporis Christi sub hostia: ita quòd licet sint hic duæ nouitates, & termi mutationes cum suis proprijs terminis: tanta tamen est inter eas necessaria connexio, quòd ad priorem reliqua necessario sequuntur, hoc est, quòd ad conuersionem hanc, qua transubstantiatur panis in corpus Christi, necessario sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

Habet de consec. dist. 2. c. Ego Berengarius.

¶ Quocirca quatuor supersunt declaranda. Primo, quòd hæc conuersio est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Secundo, quòd hoc est necessarium. Tertio, quomodo se habeat hæc conuersio ad sequentem præsentiam. Quarto redibimus ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi scito & caute, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi posse nos loqui, vel simpliciter & absolute, vel vt sacramentalis. Nam si loquimur simpliciter & absolute de conuersione panis in Christi corpus præexistens absque additione, &c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc percipere possumus, quòd si absque sacramenti institutione, diuina potentia conuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectum, nisi quòd panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est, quòd doctores dicti, scilicet Sco. &c. senserunt dicentes nouitatem conuersionis posse esse sine nouitate præsentiæ Christi ad hostiam: hoc enim verum esset, si esset sermo de conuersione simpliciter & absolute: sed si sermo est de conuersione sacramentali, secus dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, sacri canones, & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid addit ly, sacramentalis supra conuersionem, respondeo quòd addit aliquid nobis secundum se ignotum: cognitum autem vtcumque, per hoc, quòd est illatiuum huius veritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et caue ne dicas, quòd addit solum respectum ad actiuam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi.

¶ Probatur igitur, quòd conuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc quòd nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerunt conuersionem in hoc sacramento declarare, nisi ad verificandum, hoc est corpus meum. Quod patet, tum ex eo, quòd conuersio nõ explicite habetur in euangelio, ac per hoc nisi ad verificandũ verba domini, conuersio esset, non apparet vbi fundarem conuersionem credendam ab omnibus fore: tum, ex eo, quòd Ambr. tanto labore insudans ad verificandum, hoc est corpus meũ, nihil aliud facit, nisi quòd conatus monstrare hoc, quòd erat panis, modo esse corpus Christi, & hoc idem facit Augustinus & breuiter de consec. dist. 2. plena est istis laboribus.

¶ Secundo patet, ex prius inducta decretali Lateranensis concilij dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem: vbi ex ipso modo loquendi apparet prioritas & causalitas transub-

in hoc sacramento. vnde ipse dicit Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in eo. Vnde hoc sacramentum est maximẽ charitatis signum, & nostrę spei subleuamentũ ex tam familiari coniunctione Christi ad nos. Tertio, hoc cõpetit perfectioni fidei, quę sicut est de diuinitate Christi, ita est de eius humanitate, secundum illud Ioan. 14. Creditis in deum, & in me credite. Et quia fides est inuisibiliũ, sicut diuinitatem suam nobis exhibet Christus inuisibiliter: ita & in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet inuisibili modo: quæ quidam non attendentes, posuerunt corpus & sanguinem Christi non esse in hoc sacramento, nisi sicut in signo, quod est tãquam hæreticum abijciendum, vtpote verbis Christi contrarium: vnde & Berengarius,* qui primus huius erroris auctor fuerat, postea coactus est suum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hac auctoritate prædicti hæretici occasionem errandi sumpserunt, male verba Aug. intelligentes. Cum enim August.† dicit,

B Nõ hoc corpus quod videtis manducaturi estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi: sed quòd nõ erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: sacramentũ quod vobis commẽdaui spiritualiter intellectum, viuificabit vos, nõ intendit quòd corpus Christi sit in hoc sacramẽto solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter* dicit, id est, inuisibiliter, & per virtu-

C tem Spiritussancti: vnde super Io.* exponens id, quod dicitur, Caro non prodest quicquam, dicit: sed

† In expositione ps. 98. num. a.

* Alias Impassibiliter. Tract. 27. in euange. Ioan. in principio, & medium illius num. 9.

stantiationis respectu continentiæ.

¶ Sed & clarius apertissime tertio patet hoc ex concil. Florentino sub Eugenio IIII. vbi sic legimus. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc confecit sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc cõficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi & substantia vini in sanguinem conuertuntur: vbi manifeste vides, quòd ratio & causa quare hoc cõficitur sacramentum, est cõuersio: hæc enim significat illa causalis cõiunctio, nam: quinimmo ex hac ecclesiæ determinatione habes conuenientẽ loquendi modum, dicendo quòd verba consecrationis media conuersione panis in corp. Christi conficiunt hoc sacramẽtum, quod constat ex specie panis & corpore Christi: sic enim ex his duobus ineffabili modo vnum sacramentum, quasi vna summis cõiunguntur: ita quod ex hac concilij doctrina, scilicet quia virtute verborum fit conuersio, sacerdos proferens verba, hoc conficit sacramentum, manifeste habemus conuersionem efficere hoc sacramentum, quod nihil aliud est, quàm facere vnum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duobus cuilibet fideli certum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentiæ: sed conuersio sacramentalis est ratio confectionis sacramenti, ergo conuersio sacramentalis est ratio nouitatis continentiæ. Maior propositio est per

D se nota, quasi a definito ad definitionem: quia hoc sacramẽtũ significat constans ex accidentibus panis & corpore Christi. Minor vero patet ex auctoritate concilij, reddentis, pro causa, quare verba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum virtute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quòd nouitas conuersionis non concurrit per accidens ad nouitatem continentiæ, ex quo a sacro concilio pro causa affertur: causæ enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, sciendum est, quòd sicut necessarium dicitur dupliciter in naturalibus, vel secundum naturæ ordinẽ, vt quòd homo generetur ex concubitu maris & feminæ, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotundum, ita in ecclesiasticis mysterijs dupliciter potest dici necessarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem baptizatum mundum esse a culpa & pœna, vel quia impossibile est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est di-

E sputandum de diuina potentia, vbi de sacramentis tractatus: sed est attendendum quòd sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appellantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem ordinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina vti necessario & contingenti, possibili & impossibili secundum proprium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas conuersionis secũdum sacramentalem ordinem a deo institutum, & ab ecclesia explicatũ, est necessaria ad nouitatem continentiæ, dicendum est simpliciter & absolute, quòd conuersio sacramentalis est necessaria ad continentiam corporis Christi sub specie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sacramentalẽ ex supradictis, ex quibus apparet clare, quòd conuersio per se concurrit ad verificandum, hoc est corpus meũ: seu ad confectionẽ huius sacramenti: si enim concurreret per accidens, non oportebat doctores priscos tantum pro ipsa laborare, nec licuisset sacro concilio ipsam pro ratione confectioni

quomodo illi intellexerunt, carnē quippe sic intellexerūt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur, accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimū: nam si caro nihil prodesset, verbum caro nō fieret, vt habitaret in nobis.

AD 2ᵐ dicendum, quòd verbum illud Aug. & omnia similia sunt intelligenda de corpore Christi, secundum quòd videtur in propria specie, secundum quòd etiam ipse dominus dicit Matth. 26. Me autem non semper habebitis, inuisibiliter tamen sub speciebus huius sacramenti est, vbicumq; hoc sacramentum perficitur.

G AD 3ᵐ dicendum, quòd corpus Christi non est eo modo in hoc sacramento, sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco cōmensuratur: sed quodā speciali * modo, qui est proprius huic sacramento: vnde dicimus quòd corpus Christi est in diuersis altaribus, non sicut in diuersis locis, sed sicut in sacramento: per quod non intelligimus, quòd Christus sit ibi solū sicut in signo, licet sacramentum sit in genere signi: sed intelligimus corpus Christi hic esse, sicut dictū est, secundum modum proprium huic sacramento. — *Ad spiali.*

AD 4ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit de præsentia corporis Christi, prout est præsens per modum corporis, idest, prout est in sua specie visibili: non autem prout est spiritualiter, idest, inuisibiliter, modo & virtute spūs. vnde Aug.* dicit super Ioan. Si intellexisti spiritualiter verba Christi de carne sua, spūs & vita tibi sunt: si intellexisti carnaliter, etiā sic spiritus & vita sunt, sed tibi nō sunt. — *Trac. 27. in Ioā. parum ante med. tom. 9.*

ARTICVLVS II.

H *Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento remaneat substantia panis, & vini post consecrationem. — *Infra ar. 6. cor. Et q. 77 ar. 1. & 5. & 4. dis. 11. q. 1. ar. 1. q. 1. Et dis. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. & 4. con. c. 63. prin. Et quol. 7. art. 9. Et quo. 9 art. 5. ad 3. Et 1. cor. 11 lec. 4. & 5.*

diuinis sacramenti redderet: ea enim quæ sunt per accidens, vt dictum est, a doctrina repelluntur. Constat autem, quòd si conuersio per se concurrit, necessario concurrit, vt notum est exercitati in posterioribus analyticis. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, videtur mihi conuersionem habere se ad hoc sacramentum, sicut fieri ad factū esse: ita tamen vt nō requiras hic omnimodam similitudinem: sed ea ratione mouemur: quia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, ac per hoc verba Christi, hoc est corp' meū, quia efficiunt vtrāque nouitatem, scilicet conuersionis & continentiæ, vt expresse dicta sacri concilij auctoritas testatur, cōsequens est, vt eadem Christi verba significent vtramque nouitatem, alioquin plura efficerent, quàm significarent: immo efficerent quod nō significarent: intelligendo autem conuersionem habere se ad hoc esse corp' Christi, sicut fieri ad factum esse, optime intelligimus verba Christi significare vtramque nouitatem, explicando posteriorem, vt in termino: sicut enim in naturalibus dicendo, hoc est lumen nouum, significatur illuminatio & illuminatum esse, vt in termino, ita in saluatoris verbis vim horum habentibus factiuam conuersionis panis in corpus Christi, conuersionis inquam vnientis corpus Christi & accidentia panis, ad vnū sacramentum, significatur & conuersio panis in corpus Christi, & corpus Christi contineri sub accidentibus panis, vt in termino, & sic verba Christi vtrumque significant, & vtrumque efficiunt. Suadetur autem rationabiliter hoc dici, ex eo quòd huic dicto omnia consonant dicta sanctorum, & sacrorum conciliorum. Et hinc facile soluuntur obiectiones, manifestiorque fit doctrina communis, vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduertenda. Primum est, quòd omnes videntur fugisse veram transubstantiationem panis in corpus Christi: quia non videtur intelligibile absque aliqua nouitate in substantia Christi. Secundum est, quòd dupliciter excessus apparet in eis. Alter, recurrendi ad possibile secundum diuinam potentiam: cum debuissent suam tractatu discurrere secundum potentiam sacramentorum eorumque ordinem, & ex hoc excessu orta est illa repulsa opinio Ioan. parisiensis de assumptione paneitatis ad vnitatem hypostasis Christi, quàm pluribus a doctoribus recitatam videre potes, si vis. Alter excessus est, nimis metiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstitutum: hoc enim transubstantiationem euitarunt, cum multo melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sent. secuti, cum admiratione illam verissime tenuissent.

¶ Nunc ad præsentem articulum redeamus, quo conclusum est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, Hoc est corpus meum, & vt iam diximus, in hoc omnes fideles conueniunt: sed modus quo est, in disputationem vertitur. Scotus putauit corpus Christi absque deperditione proprij loci acquirere quandam præsentiam ad species panis, quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere vbi. Durand. putauit corpus Christi absque recessu a proprio loco esse præsens accidētibus dictis: sicut angelus ē pñs corpori prius natura, q̄ moueat ipsum, dante deo Christi corpori secūdū substātiam immediatum ordinem ad accidentia panis cōuersi in ipsum, non minus q̄ si absque quantitate panis substantia esset.

¶ Sed neutram harum opinionum sufficiens apparet, ad verificandum id, quod communiter fatemur, scilicet sumendo hostiam consecratam, sumere nos verum Christi corpus: si solū esset verum, nos sumere accidentia præsentia corpori Christi. Patet enim hæc sequela primo ratione: quia sumens vnū præsens alteri, nō oportet sumere alterum. Deinde propter exemplo secundo opinionis, quia sumēs panem, cui est præsens angelus, non propterea sumit angelum, & similiter quo ad primam opinionē: quia sumens panem locatum, etiā si inde non moueretur, nō propterea sumeret locum eius: & tamē totus panem & eius locum est mutua præsentia. non videtur ergo sufficienter saluari veritas huius ex hoc solum, quòd ponitur simplex Christi corporis præsentia ad accidētia panis, q̄uis verū sit, corpus Christi esse illis præsens. — *In corp. ar.*

¶ Vnde conuenientius cum August. & Greg. recitatis a Magistro sent. dicimus ex corpore Christi, & accidentibus panis constare vnum sacramentum, non præcise, sicut ex signo & signato, sed quodā ineffabili modo, qui a sacro cōcilio Lateran. vocatur est ex cōtinēte & cōtēto, quo & nomine appellauit eū Magister sent. quē modū Auctor in hac litera in respōsione ad argumēta appellauit spūalē, & modū proprium huic sacramento.

I ¶ Monstratur autem huiusmodi conuenientia ex ipsis domini verbis: nam & forma sacramenti, hoc est corpus meum, id est, contentum sub hac specie, est corpus meum, vt communiter exponitur monstrat corpus Christi contineri sub accidentibus istis, præsertim quòd ly hoc, nō demonstrat substantiam simpliciter & absolute: sed vt connotat ipsius continentiam sub istis accidentibus. quod conuincitur ex eo, quòd oportet durantibus accidentibus, semper verificari cōtentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

¶ Ex alijs autem verbis domini. Ioā 6. verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt, apparet spiritualis coniunctio nostræ carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem carnaliter comedendam, ac per hoc morte intercedente, non nescimus siquidem carnibus nisi mortuis: saluator autem noster vtrumque errorem abstulit, dicendo quòd spiritus & vita sunt: vita contra mortem, spiritus contra carnem, idest, carnalem modum, ac si aperte dixisset, dicta mea sic intelligite, quòd viua mea caro spiritualiter vobis offeretur in cibum. Merito demū modus iste proprius dicitur huic sacramento, non solum propter differentiam a ceteris sacramentis, sed etiam quia in toto vniuerso non apparet

K vnus aliquis modus huic similis, propter quod cum admiratione & veneratione fateamur defectū cognitionis nostræ circa hoc.

¶ Super Quæstionis septuagesimaquintæ Articulum secundum.

TItulus clarus. In corpore duo facit: primo recitat opinionē affirmatiuā, secūdo reprobat eā, quatuor rōnibus, probando cōcludēdo negatiuā. & quia rōnes auctoris a posteriorib' sunt valde discussæ ac improbatæ, quāuis teneāt cōclusionē cū auctore, iō afferēda sunt motiua, quæ cōtra has rōnes afferuntur.

¶ In corpore recitat opinionem affirmatiuā, & reprobat eam quatuor rationibus.

¶ Circa primam rationem multa obijciuntur contra illam maiorem, Non potest aliquid esse, vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum. Arguitur enim contra ipsam tripliciter. Primo, contra ipsam absolute. Secundo, contra ipsam applicatam ad hanc materiam. Tertio, contra perseitatem illius. Scot. impugnat in 4. senten. dist.

Dicit enim Dama.† in 4. lib. Quia consuetudo est hominibus comedere panem & vinum bibere, coniugauit eis diuinitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum: & ita panis communicationis non panis simplex est, sed vnitus diuinitati: sed coniugatio est rerum actu existentium. ergo panis & vinum simul sunt in hoc sacramento cũ corpore & sanguine Christi.

¶ 2 Præt. Inter ecclesiæ sacramenta debet esse cõformitas: sed in alijs sacramentis, substãtia materiæ manet, sicut in baptismo substantia aquæ, & in confirmatione substantia chrismatis. ergo & in hoc sacramento substantia panis & vini manet.

¶ 3 Præt. panis & vinum assumuntur in hoc sacramento, in quantum significant ecclesiasticam vnitatẽ: prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis racemis, ut Augu.* dicit in lib. de symbolo: sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis & uini. ergo substantia panis & uini remanet in hoc sacramento.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* dicit in lib. de sacramentis, Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud, quàm caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt.

RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt post consecrationem substantiam panis & uini in

dist. 10. q. 1. & 3. & 4. & dist. 11. q. 2. multipliciter obijcit. Durandus quoque in 11. dist. 4. obijcit.

¶ Quadrupliciter ergo contra maiorem vniuersaliter intellectam arguitur. Primo, a Durando: quia deus posset creare nouum cælum supra vltimam nunc sphærã, & tunc vltima nunc sphæra inciperet esse vbi prius nõ erat absque hoc, quòd moueretur, & absq; hoc, quòd aliquid conuerteretur in ipsam. falsa est ergo maior assumpta.

¶ Secundo, ab vtroque: quia deus posset facere corp⁹ suũ esse præsens sacramento altaris simul cum substantia panis, cum hoc non implicet contradictionẽ, & tunc corpus Christi inciperet esse sub sacramẽto absque motu locali, & absque conuersione alicuius in ipsum. Assumptum probatur a Scoto: quia non est maior repugnãtia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm sub quantitate eius; quia non magis repugnat substantia substantiæ, quã substantia quantitati quo ad talem simultatem.

¶ Tertio, a Scoto: quia de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiunt esse in hoc sacramento absq; hoc, quòd aliquid conuertatur in ipsas. Et si glossetur maior, arctando ipsam ad id, quod primo incipit esse alicubi, & dicendo, quòd non habet locum in his, quę incipiunt esse alicubi cõcomitanter, contra instat Scotus dupliciter. Primo, quia ex hoc habeo, quòd non est propria mutatio, nec propria formalis ratio, nec præcisa ad esse alibi rem immotam localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundo, quia alia est præsentia animæ hic & alia præsentia corporis: quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ nõ habetur per conuersionem in ipsam nec per motum localem. ergo maior est falsa.

¶ Quarto, deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est sibi ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuersio, nec sacramentũ est formalis ratio corpori Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eius, ergo deus potest facere corpus Christi esse hic sine vtroque istorum. Probatur minor: quia conuersio non est ratio formalis essendi: nec vt præsens, quia præterijt corpore Christi existente hic, nec vt præterita, quia tunc deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere, quòd non præterijt conuersio. Similiter nec sacramentales species, quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

¶ Quinto, arguitur ex alio capite, ex hoc scilicet quòd corpus Christi immutatum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc alias.

¶ Circa applicationem vero maioris ad hanc materiam, tripliciter arguitur. Primo, a Durando, Corpus Christi esse in sacramento, non est esse alicubi, quia non est esse in loco. male ergo applicatur illa maior de ubi & alicubi, ad esse in sacramento, & falsa est minor dicens, quòd corpus Christi incipit esse vbi prius non erat, essendo in sacramento.

¶ Secundo a Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verum propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aer conuersus in ignẽ, quia ex materia quę fuit aeris remanente ibidem & forma ignis, fit compositum ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia panis, non habet locum maior, dicens quòd per conuersionem corpus Christi est, vbi erat panis.

¶ Tertio, ab eodẽ & Durãdo, quia aliud est loqui de cõuersione absolute, & aliud de conuersione in præexistens. Nã quod conuertitur in præexistens, trahitur ad conditiones præexistentis, & non econtra, vt patet in alimẽto & alito: & propterea hinc sequitur quòd panis est vbi est corpus Christi, & nõ econuerso.

¶ Contra persenitatẽ, hoc est necessitatẽ conuersionis ad existentiã corporis Christi in hoc sacramento, quòd. s. impossibile sit corpus Christi non moti localiter, incipere esse in hoc sacramẽto absq; cõuersione alicuius, puta panis, multipliciter arguitur.

¶ Primo, a Scoto: Per nullam mutationem habetur per se illud, quod est aliud, & posterius suo per se termino: sed præsentia corporis Christi hic, idest, in hoc sacramento est quid aliud, & posterius corpore Christi, quod est proprius terminus transsubstantiationis. ergo per conuersionem panis in corpus Christi non habetur per se huiusmodi præsentia.

¶ Secundo, & supponitur deum posse facere corp⁹ Christi præsens hostiæ, manente substãtia panis, quod probatur: quia nouitas posterioris non infert nouitatem prioris ex 8. Physic. ubi ponitur motus localis in cælo sine mutatione secundum formã absolutam. Arguitur ergo sic. Sine mutatione substantiali potest esse noua præsentia corporis Christi ad panem. ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi præsentiam. ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem. Et probatur sequela: quia terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non proprie per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens cum substantia panis, sine mutatione substantiali, tamen nũc de facto fit præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, & nõ per aliam: contra, in corpus Christi prius factũ præsens pani posset deus conuertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quàm nunc. ergo talis conuersio, uel non faceret corpus Christi præsens, uel faceret præsens, postquàm fuit præsens, & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes ad hoc, quòd conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento.

¶ Et arguitur primo sic, deus posset conuertere panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo: quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione, ergo nec nunc.

¶ Secundo, Si panis quantus conuerteretur in corpus Christi quantum, ita quòd substantia in substantiam & quantitas in quantitatem verteretur, tunc corpus Christi, quantum non haberet ubi circumscriptiuum, quod fuit circumscriptiue panis quanti. ergo nunc non habet ubi definitiuum substantiæ panis. Et probatur sequela: quia ita se habent substãtiæ quæ subsunt quantitatibus ad loca definitiue, sicut substantiæ quantæ ad loca circumscriptiue, ac per hoc, quod facit conuersio substantiæ in substantiam ad ubi definitiue, hoc facit ad ubi circũscriptiue conuersio substantiæ quantæ in substantiã quãtã.

¶ Tertio, Si per conuersionem fit terminus ad quem, ubi fuit terminus a quo. ergo modus essendi utriusque erit similis, ille saltem modus qui potest esse communis utrique: sed panis erat hic quantitatiue. ergo corpus Christi erit hic quantitatiue, quod est inconueniens.

¶ Quarto, arguit Durandus: Sicut se habet substantia ad substantiam, sic se habet quantitas ad quantitatem: sed si quantitas panis conuerteretur in quantitatem corporis Christi, non propter hoc quantitas corporis Christi fieret ubi fuit quantitas panis, ergo non propter conuersionẽ corpus Christi fit ubi erat panis.

¶ Reliqua argumenta, quæ contra hanc eandem Auctoris rationem ex alio capite militant, hoc est ex suppositione, quòd unum corpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionem, ideo pro nunc omitto, quia constat corpus Christi non esse in sacramento localiter: hinc enim huiusmodi quæstio a proposito remota apparet, fiet autem de hoc quæstio specialis. Hæc igitur sunt, quæ contra primam literæ rationem obijciuntur.

¶ Ad euidentiam horum præmittendum est, quòd non est hic quæstio de diuina potentia: non enim ad hunc tractatum hæc spectat quæstio: sed quærimus quid institutus ordo causarum habeat. Vnde cum dicitur in litera, impossibile est, &c. non est

sermo

lib. 4. c. 14. in med.

Trac. 26. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

Colligitur ex li. 4. c. 4. & li. 6. c. 1. to. 4. refert de consecr. dist. 2. cap. Omnia.

sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attendit possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc multorum argumentorum quæ adduximus, solutio pendet.

¶ Vnde ad obiecta contra Auctoris propositionem maiorem absolute, & vniuersaliter intellectã respondendo dicitur, quòd duo prima argumẽta, quia æquiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima tamen obiectio, de vltima sphæra præter hoc, dupliciter deficit. Primo, quia maior literæ manifeste loquitur de locis preexistentibus: obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶ Secundo deficit: quia si crearet alia sphæra, ista quæ nũc est suprema, proprie loquendo, esset in eodem loco, in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginario in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem: vnde proprie loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo totaliter, & non secundum quid.

¶ Ad tertium vero dicitur, quòd responsio recitata non est mala: melius tamen diceretur, Nihil immotũ potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo, & coniunctorum illi concomitanter: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersionis extendere se ad præsentiam, non solum proprij termini, sed concomitantium illum.

¶ Ad secundam autem instantiam negatur aliam esse præsentiam animæ, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus cõcomitans, denominatiue dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & a corporis præsentia in loco denominatur anima mea præsens, nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶ Ad quartum dicitur, quod maior est diminuta: debet. n. addi, nec necessario connexum: & vltra hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersionem: quoniam connexio præsentiæ ad conuersionem, nec est vt ad præsentem, nec vt præteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se, vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est: detur enim tertium, scilicet quòd sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberi non est intelligibile: quia implicat contradictionẽ. Nã si corpus Christi esset sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo: integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili & non contineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

¶ Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quòd tripliciter deficit. Primo, quia in litera non subsumitur, quòd esse in sacramento sit esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, quia licuit philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, est esse valde latens, verificans locum eundem de sacramento, & existentia sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tamquàm verificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, quod licet quàmuis per accidens per esse in sacramento acquirat nouum vbi, puta altare, quod est locus specierum. Et potest vnico verbo dici, quod esse in

F sacramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen causaliter, pro quãto per illud esse Christus est, vbi est sacramẽtũ.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd formaliter loquendo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit quòd genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, quod quodcumque quantum remanens alicubi sub vtroque termino, sufficit ad hoc, quòd genitũ sit in loco corrupti: & quia sic contingit in proposito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanet sub vtroq; termino) ideo sufficienter habetur, vnde corpus Christi sit in loco panis cõuersi in ipsum, quãuis materia nulla communis remanserit: species. n. quãta remanens, æquiualet materiæ quo ad hoc.

¶ Ad tertium autẽ dicitur, quod in hac mirabili transubstantiatione cõcurrunt

H duæ rationes, scilicet ratio conuersionis & ratio præexistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersorum in naturam aliã, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, quod littera sonat, quòd ignis incipit esse alicubi: quia id quod est ibi, conuertitur in ignem: & hoc est clarum, & expedit ad manuducendum intellectum, qui si solum attenderet, quòd ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quòd contentum sub accidentibus panis, acquisiuit substantialiter integram naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis cõuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem: sed quia rationi cõuersionis adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impediri videtur quod dictum est haberi ex ratione conuersionis: quoniam ipsum præexistens trahere videtur ad se

I quod conuertitur in ipsum. Veruntamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros sacris adæquare mysterijs & non econtra. Et propterea dicimus, quòd ea ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis: hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiæ quàm sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero præexistentis Christi corporis absque additione mutationeque aliqua in ipsius substantiam, habemus, non quod panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi: quia est ipsum corpus Christi verũ, quod est in cælo. Et ex hac parte concedendum est, quod conuersum acquirit conditiones eius, in quod est conuersum: nec potest hinc incõueniens aliquod inferri: sed duo mirabilia conspiciuntur ex hac mirabili conuersione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

¶ Ad obiecta contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quòd,

K vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est vel absolute, vel sacramentaliter. Et si sit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem cõmunemque doctrinam non militant: quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina: hæc enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharistiæ.

¶ Vnde ad primam obiectionem Scoti, quæ est maximum eius fundamentum, dicitur quòd tam maior, quàm minor est falsa. Maior quidem, quoniã in naturalibus videmus, quòd per eandem mutationem habetur per se non solum substãtia per se primo terminans, sed concomitans passio: nam per vnam & eãdem generationem habetur per se terra & eius grauitas: & similiter ignis & eius leuitas, in tantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generante: & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis & eius filiatio,

G

hoc sacramẽto remanere: sed hæc positio stare nõ potest. Primo quidem, quia per hanc positionẽ tollitur veritas huius sacramenti ad quam pertinet, vt verum corpus Christi in hoc sacramento existat: quod quidem, ibi nõ est ante consecrationem: non autem aliquid potest esse alicubi, vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum: sicut in domo aliqua de nouo incipit esse ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur: manifestum est autem, quod corpus Christi nõ incipit esse in hoc sacramento per motũ localem. Primo quidem, quia sequeretur quòd desineret esse in cælo: non enim quod localiter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locũ, nisi deserat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum, pertransit omnia media, quod hic dici non potest. Tertio, quia impossibile est, quòd vnus motus eiusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diuersa loca: cum tamẽ in pluribus locis corpus Christi, sub hoc sacramẽto simul esse incipiat, & ideo relinquitur quod non possit aliter corpus Christi incipere esse de nouo in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum: quod autẽ conuertitur in aliquid, facta conuersione non manet: vnde relinquitur quòd salua veritate huius sa-

filiatio, cum Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis A & relatiuis: minor autem vniuoce loquendo de conuersione, non est vsquequaque vera, pro tanto: quia licet conuersionis absolutæ terminus proprius sit solummodo corpus Christi: conuersionis tamen sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, hoc est corpus meũ: sic enim vt ex superius dictis apparet, ab ecclesia & priscis doctorib' docti sumus: & quia incognitum nobis est, quid addit supra corp' Christi ly verificans, hoc est corpus meũ (quoniam vires humani intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramento hoc) ideo pro siuolis molestiis potius quam rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ contra hoc fierent, ex eo quòd corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens, & similia. Sufficiat nobis addiscentibus in hac via credere ecclesiæ & doctoribus priscis, quia sic est. Veruntamen pro aliquali quiete humani intellectus scito merito friuola hæc dici, quia manifeste constat terram & grauitatem non constituere vnum per se, vtpote res diuersorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine relatiuo, puta contineri sub specie panis, & dicendo, quòd conuersio sacramentalis in hoc differt a conuersione absoluta, quòd sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed vt consequitur inter ipsum & accidentia panis respectus contenti & continentis, ita quòd sicut generatio est illatiua substantiæ geniti cum filiatione consequente, ita conuersio sacramentalis habet vim illatiuam ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset, quòd duo sunt genera rerum: quædam enim sunt quæ secundum se ex suo genere per se primo fiunt & sunt, & hæc apud Aristot. sunt sola composita, vt patet 7. Meta. Quędã vero sunt, quæ (vt Aristo. vtar) sunt & non sunt absque hoc, quòd generentur vel corrumpantur, & extensiori vocabulo loquendo, absque hoc quòd fiant, & hę sunt formæ omnes, & pręcipue relationes, quę regulariter aliorum factionem consequuntur. Quocirca dato, quòd maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum, falsa tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuersaliter falsa est, de consequentibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quamuis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo hæc, dicitur in proposito, quòd conuersio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo continentiam corporis Christi sub accidentibus panis, quæ continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi, vt terminum conuersionis sacramentalis.

¶ Antequam autem respondeatur aliis argumentis: quia superius declaratas mutationes duas supponunt, præmonstrandum est, quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recolendo antedicta, duplicem opinionem esse de eis posse: altera, quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenire: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non contento fit præsens seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est quòd non est hic, nisi vna sola mutatio, qua ex pane fit corpus Christi: sed ad istã mutationem sequũtur vtrimque relationes: in accidentibus siquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio continentis, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & sic hæc mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multipliciter rationabilitas huius opinionis simul cum destructione alterius, cum ex hoc, quòd pluralitas non est ponenda sine necessitate, ac per hoc cum vna mu-

cramenti substantia panis post consecrationem remanere non possit. Secundo, quia hæc positio contrariatur formæ huius sacramenti, in qua dicitur, hoc est corpus meum, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: numquàm enim substantia panis est corpus Christi: sed potius esset dicendum, hic est corpus meum. Tertio, quia contrariatur venerationi huius sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quæ non posset adoratione latriæ adorari. Quarto, quia contrariatur ritui ecclesiæ, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi: cum tamen post vnam hostiam consecratam liceat sumere aliam: vnde hæc positio vitanda est tamquàm hæretica.

B Ad primum ergo dicendum, quòd deus coniungauit diuinitatem suam, idest, diuinam virtutem, pani & vino, non vt remaneant in hoc sacramento, sed vt faciat inde corpus & sanguinem suum.

Ad 2m dicendum, quòd in

A tatio hic sufficiat, non sunt ponendæ duæ: tum, quia secundum Philosophorum doctrinã relationes fiunt consecutiue ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationem sum, quia tam ecclesiæ, quam priscorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationem pro ratione verificantis corpus Christi contenti sub specie panis. Quæ doctrina non verificaretur, nisi forte per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes sunt, prima per accidens se haberet, quod etiam aduersarii fatentur: sed tunc sequitur maximum inconueniens, quod tam ecclesia, quam prisci doctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidens, quæ ab arte & doctrina resecanda est. Dicamus igitur, quòd vna sola hic interuenit mutatio, inferens nouitatem conuenientiæ. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in vtroque extremo relationes reales continentiæ actiuæ & passiuæ, vel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua continetur sub speciebus, & per hoc denominantur species cõtinere corpus Christi, C quia corpus Christi continetur sub illis, vel in speciebus ipsis realis cõtinentiæ relatio ad corpus Christi cõsurgit, ex qua corpus Christi cointelligitur referri ad species, vt contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species referuntur ad ipsum: sicut deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturã seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum, non facile dixerim: quia ignotus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus conclude, ita esse hic vnam solam mutationem, vt affirmando vnicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento vnicam mutationem in actu, vt non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per vnicam mutationem, posset deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi vna mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam dei respicit, simpli- D citer & absolute loquendo, vnicam dicito interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, vel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti & continentis. nam secundum rem longe altius est, quàm huiusmodi relatiua significent, & magis reuerenter ac eminentius de illo sentitur, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus quòd se habet ad conuersionẽ, vt factum esse in termino ad fieri, vt superius explicauimus.

¶ Communicando tamen in consideratione respectiua cum aduersariis, ne fugere difficultates videamur, his præmissis ad secundum Scoti dicitur admisso præsupposito, quod consequentia prima nihil valet, vtpote inferens ex possibili logico necessariũ, dum dicit potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quòd secũ E da consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem, non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quòd terminus vnius rationis, cuiusmodi est præsentia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi vna mutatio, quàmuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem consecutiue, accidentalis autem secundum se.

¶ Ad tertium autem contra bonam responsionem de facto vel potentia, dicitur, quòd si panis cõuerteretur in Christi corpus prius præsens factum, corpus Christi esset duplici vinculo præsens, hoc est, ex vi conuersionis sacramentalis, & ex vi prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quòd huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotentiã terminare duas mutationes, quod gratis concessum fuit.

¶ Ad obiecta demũ contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales, vt in præcedenti fecimus responsione, dicitur quòd si deus conuerteret panem in corpus Christi, vt habens esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cũ ista sacramentali, ac per hoc, nõ est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶ Et

aliis sacramentis nō est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramēto, & ideo in aliis sacramētis manet substantia materiæ, non autē in isto.

Ad 3m dicendum, quòd species quæ remanent in hoc sacramento, ut infra dicetur,* sufficiūt ad significationē huius sacramenti: nam per accidentia cognoscitur ratio substantiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti, annihiletur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd substantia panis post cōsecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in pristinā materiā resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse: sed substantia panis, quæ est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento, ut dictum est,* nec etiam est dare aliquem locum ubi sit. ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præiacentem materiam resoluta.

¶ 2 Præt. Illud quod est terminus a quo in qualibet mutatione, nō remanet, nisi forte in potētia materiæ: sicut cum ex aere fit ignis, forma aeris nō manet, nisi in potentia materiæ, & similiter quando ex albo fit nigrum, sed in hoc sacramento substātia panis aut vini se habet sicut terminus a quo.

G corpus autē uel sanguis Christi, sicut terminus ad quem: dicit. n. Ambr.* in lib. de officiis, ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionē corp* significatur. ergo facta consecratione, substātia panis vel vini nō manet, nisi forte resoluta in suā materiā.

¶ 3 Præt. Oportet alterum contradictoriorum esse uerum: sed hæc est falsa, Facta consecratione. substantia panis uel uini est aliquid, ergo hæc est uera, Substantia panis uel uini est nihil.

H SED CONTRA est, quòd August.* dicit in lib. 83. quæstionū: deus non est causa tēdendi in nō esse: sed hoc sacramētum diuina uirtute perficitur. ergo in hoc sacramento non annihilatur substātia panis aut uini.

RESPON. Dicendum, quòd

¶ Et per idem respondetur ad secundū in quo sunt multi alii defectus, puta quòd corpus Christi nunc de facto acquirit ubi, definitiuum substantiæ panis, & q substantia subiecta quantitati habet suum ubi definitiue præter ubi circumscriptiue. Nā substantia seclusa quantitate uirtualique contactu, nusquam est, & esse corpus Christi sub sacramēto, non est esse alicubi.

¶ Ad tertium negatur sequela, quia uoluntarie affertur.

¶ Ad quartū, quod est Duran. dicitur, q argumentum, a sicut, sæpe claudicat, & in proposito nihil ualet. (q. 77. ar. 3. & 4.) Et ratio est: quia non esset conuersio eiusdem rationis cum ista sacramentali, si quantitas conuerteretur in quantitatem *, & propterea non est mirum, si aliud inde sequeretur, & aliud sequitur hinc. (4. d. 11. q. 1.)

¶ Contra secundam rationem literæ, scilicet si substantia panis remaneret, non esset uerum quod Christus dixit, Hoc est corpus meum &c. sed fuisset potius dicendum, Hic est corpus meum. (ar. 2. Et 4. cont. c. 63. prī. Et quo. 5. ar 11. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. Cor. 11. lec. 5.) Contra hanc, inquam, rationem Scotus & Durandus arguunt. (*ar. preced.) Scotus quidem, quia tunc ly hoc, non demonstraret substantiam panis, sed contentum sub pane, sicut modo demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus, & utrumque esset uerum, hoc est corpus meum, & hic est corpus meum. Durandus uero, quia indefinita uerificatur pro uno solo, ac per hoc si esset ibi panis, & corpus Christi posset reddi locutio uera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, quòd ueritas enuntiationum proprie significantium, ex communi sensu proprie intelligentium, & terminis utentium proprie pendet, & non est attendendum ad quid iste uel ille posset eandem enuntiationem applicare. Constat autē quòd proprie loquendo & intelligendo cum dicitur, a quocumque dicatur siue sacramentaliter siue non sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiam, quod patet ex hoc, quòd si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meum, significaretur apud omnes intelligentes, quòd hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc suffragatur ratio, secundum quam talia sunt subiecta enuntiationum, qualia permittuntur prædicata, & propterea quia prædicatum est substantia (nam corpus meum significat substantiam) identitas prædicati cum subiecto significata per ly est, cogit ly hoc, ad demonstrandam hanc substantiam, ut propositio sit proprie uera. Et hinc excluditur, quòd in hac propositione ly hoc, non demonstrat accidentia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc suffragatur, quòd ly hoc, est pronomen demonstratiuum substātiæ apud grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non uage aut indefinite, sed singulariter, oportet absolute prolatum super certo sensibili demonstrato, demonstrare non uage hāc uel illam, sed singularem substantiam sub illis accidentibus existētem. Et si quidem una sola substantia subsit, sola demōstratur, si uero multæ subsint, omnes per modum unius singularis, demonstrantur, secundum communem intellectum propriāque significationem nominum ac pronominum, ut patet in exemplo allato: nam me dicente, hoc est corpus meum, significo hāc substantiam comprehendentem carnes, neruos, & ossa, esse corpus meum, ex quibus sequeretur, quòd si remaneret substantia panis cum corpore Christi, ly hoc, demonstraret hanc substantiam comprehendentem panem & corpus Christi per modum

F unius singularis substantiæ, & sic propositio esset falsa, proprie loquendo, quia significaret panis substantiā esse corpus Christi, quod constat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionem dicitur, quòd non est uarianda demonstratio, quam facit ly hoc, in ista enuntiatione sacramentali ex aliqua hypothesi: sed standum est in proprietate suæ demonstrationis, secundum quam ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiā, quæ scilicet cōtinetur sub his accidentibus, hæc enim substantia est corpus Christi. Et notanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, ut dictum est, demonstratur hæc substātia sine qualitate. Ad Duran. uero dicitur, q chimericum est, singulare facere indefinitum, & præterea est abuti uocabulis, oportet. n. secundum propria iudicare. (In li. de his qui mysteriis initiantur. cap. 9. a med. to. 4. refertus de conse. dist. 2. c. Ante.)

¶ Contra tertiam rationem literæ (s. si esset alia substantia, quàm corporis Christi, contrariaretur ueneratiōi eucharistiæ) obstat Scotus: quia nunc est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio eucharistiæ refertur ad Christum, & non ad sensibile continens, ergo eodem modo si non remaneret panis, adoraretur Christus contētus sub pane quanto & quali, ut in signo. (Lib. 83. q. 21. in med. to. 4.)

I ¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio literæ stat solida, quoniam quæcumque substantia alia a Christo, cōtrariatur uenerationi qua ueneramur eucharistiam: nam adoramus simpliciter & absolute substantiam existentem sub illis accidentibus, cōstat autē huiusmodi adorationi contrariari quamcumque aliam substātiam esse sub illis accidentibus: sed arguentes falluntur in hoc, quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substantia panis. Auctor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam a Christo.

¶ Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ, quia ad adorationem, quæ posset fieri, diuertit: & non sistit in adoratione, quæ de facto fit, qua adoramus substantiam contentam sub his speciebus, quod tūc non fieret, nisi partialiter, puta aliquam substantiam contentā adorando, distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: constat enim nunc absque distinctione aliqua, substantiam ibi contentam adorari ab ecclesia.

¶ *Super Quæstionis septuagesimaquinta Articulum tertium.*

K TItulus clarus.

¶ In corpore ar. primo recitatur opinio disiūctiua: secūdo, tractatur prima disiūctionis pars: tertio, tractatur reliqua pars: & quarto tractantur ambæ simul, concludendo opinionem esse falsam. Primum, satis patet in litera. Sed circa secundum, scilicet quòd panis seu uinum per consecrationem resoluitur in præiacentem materiam, Auctor procedit utens implicite hac distinctione, hanc resolutionem fieri in præiacentem materiā, potest intelligi dupliciter, uel in materiā primā, uel in elementa manentia uel egredientia. Propterea primo improbat primū membrum. s. q ista resolutio nō fit in materiam primam: quia materia non potest esse sine forma. Vbi scito, q quia opinio ista ponit resolutionem puram (quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans) si ponit resolutionem in materiam primam, ponit consequenter materiam primam

hue

quia substantia panis vel vini non manet in sacramento, quidam impossibile reputantes, ꝙ substantia panis vel vini in corpus vel sanguinē Christi conuertatur, posuerunt ꝙ per consecrationē substantia panis vel vini, vel resoluitur in præiacentem materiam, vel ꝙ annihiletur. Præiacens autem materia, in quam corpora mista resolui possunt, sunt quatuor elementa: non enim potest resolutio fieri in materiam primam, ita ꝙ sine forma existat: quia materia sine forma esse non potest. Cum autē post consecrationem, nihil sub speciebus sacramenti remaneat, nisi corpus & sanguis Christi, oportebit dicere, ꝙ elementa, in quæ resoluta est substantia panis & vini, inde discedant per motum localem, qđ sensu perciperetur. Similiter etiam substantia panis vel vini, manet vsque ad vltimum instans consecrationis. In vltimo autem instanti consecrationis, iam est ibi substantia corporis vel sanguinis Christi: sicut in vltimo instanti generationis, iam inest forma: vnde non erit dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia. non.n. potest dici, ꝙ paulatim substantia panis vel vini resoluatur in præiacētem materiam, vel successiue egrediatur de loco specierum: quia si hoc inciperet fieri in vltimo instanti B suæ consecrationis, simul sub aliqua parte hostię esset corpus Christi cum substantia panis, quod est contra prędicta: *si vero hoc incipiat fieri ante cōsecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo sub aliqua parte hostiæ neq; erit substātia panis, neq; erit corpus Christi, qđ est inconueniens, & hoc ipsimet perpendisse videntur. vnde posuerunt aliud sub disiunctione, s. † ꝙ annihiletur: sed nec hoc potest esse: quia nō est dare aliquem C modum, quo corpus Christi verū esse incipiat in hoc sacramēto, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum, quæ quidem conuersio tollitur posita vel annihilatione substantiæ panis, vel resolutione in præiacentē materiā: similiter

sine forma, quod est impossibile secundum causas secundas, & A potentiam dei ordinatam, quicquid sit de possibili secundum potentiam dei absolutam, quoniam hoc est extra propositum: quoniam stultū est ponere in hoc sacramento, quicquid deus potest facere. vnde non oportet aliter hic respondere Scoto, & cōtinue digredi de genere in genus. Postea excludit Auctor secundum membrū .s. resolutionem fieri in elemēta. Et primo in elemēta manentia: quia sub speciebus sacramenti nihil remanet, nisi corpus & sanguis Christi. Secundo, in elementa egredientia: quia egressus fieret per motum localem, & sic sensu perciperetur. Et vtraq; exclusio optima est. Nec ex molestia Scotica concutitur, dū obstat ea diuina omnipotentia potente facere cum corpore Christi, manere aliā substantiam, & non percipi localē egressum: sæpe enim iam dictum est, ꝙ non tractamus de diuina omnipotentia, sed quid ordo institutus a deo habeat tam in mysterijs, q̄ in naturalibus. Rursus impugnat Auctor huiusmodi præiacentem materiam ex alijs capitibus. & primo manentem, ex hoc, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia: quod probatur ex eo, ꝙ vsque ad vltimum instans consecrationis est ibi panis, & in vltimo instanti est ibi corpus Christi, ac per hoc patet, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia. Et scito, quòd Auctor claritati studens, nō fuit solicitus, vt loqueretur philosophice, vt ab omnibus intelligeretur: ex D exemplo tamē generationis, ab exercitatis in philosophia rem ipsam intelligi voluit more physico: sciebat enim non dari vltimum instans generationis. Et physico more dicendum fuit, in toto tempore consecrationis est ibi substantia panis, & in termino illius est corpus Christi, qui terminus est primum esse corporis Christi in sacramento, & primum non esse panis: sicut in termino generationis, est primum esse rei genitæ, & primum non esse rei corruptæ. Et si sic Auctor dixisset, pauci intellexissent ipsum. Secundo, impugnat præiacentem materiam in motu, & breuitatis gratia simul impugnat tam motum localem, siue panis, siue materiæ, quàm motum resolutionis: quoniam vtrobique vna & eadem est ratio ex motu sumpta, & est ratio talis. Si huiusmodi motus interuenisset, aut inciperet in instanti terminante consecrationem, aut ante illud instans: si incipiat in instanti terminante (cū in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, & in eodem sit panis incipiens moueri motu E locali vel resolutionis) sequeretur ꝙ simul essent corpus Christi & substātia panis: quòd autem panis in illo instanti esset, probatur ex eo, quòd motus incipit per negationem de præsenti & positionem de futuro, hoc est, quia verum esset dicere, panis nunc non mouetur, & immediate post hęc mouebitur: & quia motus non fit in instanti, sed prius mobile relinquit vnam partem, quàm aliam, sequeretur vlterius præter simultatem instantaneam prædictam, simultas temporalis, & sic sub aliqua parte hostiæ esset simul tempore corpus Christi cum substantia panis, & ad vim hanc respexisse videtur Auctor in litera explicans partem hostiæ. Si vero huiusmodi motus incipiat ante terminū consecrationis, tunc cum inter quælibet instantia sit tempus intermedium, in quo fiet iste motus, & in quo mobile relinquet successiue partes hostiæ, sequetur quòd in illo tempore, quo aliqua hostiæ pars relicta est, neque erit substantia panis, quæ iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod ante instans, quod terminat totum hoc tempus medium, non est sub hostia.

¶Et uide nouitie, ex contextu literæ hanc argumentationem induci, excludendo responsionem dicentem fieri resolutionis vel egressus motum, paulatim deserendo partes hostiæ. At si posuissent resolutionis motum fieri successiue quidem, & per partes intēsiuas tātum, ita quòd in termino tota simul hostia deserta esset (cōtingit enim, inquit Aristo. totum simul coagulari) tunc militat præcedens argumentum, quòd præiacens materia nunquàm esset sub hostia. Et si hoc affirmatur, succurrunt postremę duę rationes, scilicet ꝙ tollitur conuersio, & ꝙ ponitur effectus sine causa.

¶Quo ad tertium, de altero disiūctionis membro, scilicet annihilatione, improbatur: quia tollit veram conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, ac per hoc tollit modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, & in hoc conuenire dicitur cum primo membro, scilicet resolutione. Et demū vtrumq; Auctor reprobat: quia forma sacramēti neutrum horum effectuum significat.

¶Circa responsionem ad tertium, aduerte quòd Sco. non contentus huiusmodi responsione, quia sola uoce conuersionem affirmat, tenens panem quàmuis per accidens redigi in nihilum, duo potissima videtur habere fundamenta in q. 4. 11. dist. Primum est, quia inuenitur hic transitus per se ab esse panis ad non esse panis, & alius transitus a non præsentia corporis Christi hic, ad præsentiam ipsius hic. Et tunc arguitur sic, Si secundus transitus non concomitaretur primum, primus esset annihilatio. ergo & modo formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. Secundo sic: Si panis annihilaretur, & corpus Christi poneretur hic præsens, omni eodem modo se haberet tam panis quàm corpus Christi, quantum ad omnem cōditionē tam esse quàm non esse, sicut modo se habet: sed quod fuit & omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatū. ergo panis redigitur in nihilum. Prima propositio manifesta est: quia si panis esset annihilatus, nec forma nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

¶Ad horum & similium euidentiam, doctrina sanctorum patrum resumenda est. Ambr. siquidem de sacramentis, & habetur in decretis de consec. dist. 2. in c. re uera, & clarius in c. panis est, docet unde figmenta hæc, & similia eliduntur dicens. Si tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud cōmutentur? & sic quod erat panis, iam corpus Christi est, quia sermo Christi creaturam mutat &c.

¶ Vbi nota primo ly, vt sint, quæ erant, & in aliud commutentur: hic enim manifeste habes Ambros. dicere, quòd sunt quæ erant, & in aliud sunt commutata. Et hinc apparet figmentum esse, dicere quòd quæ erant, & in aliud sunt commutata nihil sunt: nam si sunt, ut Ambros. asserit, sequitur, quòd non sunt nihil.

¶ Secundo nota declarationem & sensum prioris dicti, dum immediate subditur, & sic quod erat panis, iam corpus Christi est: hinc enim apparet quanta perspicacia hæc uiderit Ambro. dum non dixit, quòd panis est post consecrationem, nec dixit, quòd panis qui fuit, est corpus Christi: sed dixit quòd id, quod erat panis, iam est corpus Christi, & ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia est, quæ est commu-

In isto art. & praeced.

†Vel, quòd in præiacētē materiā resoluatur.

etiam non est dare, unde talis resolutio, uel annihilatio in hoc sacramento causetur, cum effectus sacramenti significentur per formā: neutrum autem horum significatur per hæc uerba formæ, hoc est corpus meum. vnde patet prædictam positionem esse falsam.

G Ad primum ergo dicendum, quòd substantia panis uel uini facta consecratione, neq; sub speciebus sacramenti manet, neque alibi: non tamen sequitur, q annihiletur, conuertitur enim in corpus Christi: sicut non sequitur, si aer ex quo generatus est ignis, non sit ibi uel alibi, quòd sit annihilatus.

H Ad 2m dicendum, quòd forma, quæ est terminus a quo, non conuertitur in aliam formam, sed una forma succedit alteri in subiecto: & ideo prima forma non remanet nisi in potentia materiæ: sed hic, substantia panis cōuertitur in corpus Christi, ut supra dictum est: vnde ratio non sequitur.

Ad 3m dicendum, quòd licet post consecrationem hæc sit falsa, Substantia panis est aliquid: id tamen in quod substantia panis est conuersa, est aliquid: & ideo substantia panis non est annihilata.

F cōmutata in corpus Christi: vnde non aliunde quàm ex Ambros. doctrina excludenda sunt, & detegenda figmenta hæc. Falsum est igitur quòd primo assumitur a Scoto, interuenire hic transitum per se ab esse panis ad non esse panis: nā per se terminus ad quem, est esse corpus Christi: est enim cōuersio ista inter terminos positiuos per se primo, hoc est ab esse panis ad corpus Christi, & ad illū per se primo terminū ad quē nō sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio eius qd fuit panis: sunt .n. post cōsecrationem propositiones istæ ambæ veræ, scilicet panis non est, & id quod fuit panis, est, quia est corpus Christi.

¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd falsum assumit seu supponit, scilicet interuenire hic mutationem seu transitum per se, ab esse panis ad non esse illius.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cōditionalis assumpta est falsa. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc nec remanet materia panis nec forma: & similiter esset si annihilaretur, respondetur negando q similiter esset si annihilaret: quoniam plus requiritur ad annihilationem siue per se, siue per accidēs: exigitur .n. q id quod erat illud, sit modo nihil, seu non sit aliquid: cuius contrariū in proposito inuenitur: nā secundum Ambros. id quod erat panis, est corpus Christi: vbi ad claritatem doctrinæ obserua caute varietatem verarū propositionum, & vt exemplariter dicatur, quãdo aer naturaliter conuertitur in ignem, licet veræ sint illæ tres enunciationes post conuersionem aeris in ignem, scilicet aer non est, aer non est aliquid, aer est nihil: quia tamen materia, quæ fuit aeris, modo est materia ignis, falsa est ista quarta, aer est annihilatus. Et similiter in proposito, quàmuis aliæ tres ueræ sunt post conuersionem istæ tres, scilicet panis non est, panis non est aliquid, panis est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat panis, non est aliquid, seu est nihil: quia sua contradictoria est verissima, scilicet id quod erat panis, est corpus Christi: ideo falsissimum est, panem siue per se, siue per accidens redigi in nihil: vnde si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nunc sic se habet ad esse & non esse, quod ita nō est, K quod id quod erat panis, est res realissima, scilicet corpus Christi: si autem esset redactus in nihilum, ita panis, non esset, quòd id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo a patrum doctrina huiusmodi figmenta.

¶ Circa verba Auctoris in hac responsione ad tertium caue ne fallaris, putans Auctorem Ambros. contrarium, vel me exposuisse inepto vacabulo Ambrosij verbum, dum in hac litera dicitur, quòd post consecrationem hæc est falsa, substantia panis est aliquid, & Ambros. dicente, id quod erat panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ego exposui quòd ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia quæ erat panis est corpus Christi: quia mutata est in corpus Christi. Diuersimode siquidem substantiæ nomine Auctor & nos vsi sumus: nam Auctor substantiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et fecit hoc Auctor, vt præseruaret sa ab accidentibus panis, ita quòd panem ponit in obliquo, & distinguit substantiam panis contra accidentia panis, ac si dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid: nos autem substantiæ nomine absolute vtimur, abstrahendo a qualitate differentiarum, & propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis: quam substantiam Ambrosius per relatiuum substantiæ significauit, dicens, & sic quod erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi: non enim potest dici, quod ly quod erat panis, referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi: nec sunt mutata in corpus Christi, quorum vtrumque Ambros. dicit de eo, quod erat panis, scilicet quod erat panis, est corpus Christi, quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi, hanc eodem modo sumptam substantiam saluator significauit, ac demonstrauit per ly hoc, dicens, hoc est corpus meum: est enim proprissimus sensus, hac substantia est corpus meum, vt infenus amplius patebit.

Articvlvs IIII.

Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

Ad qvartvm sic pceditur. Videtur quòd panis non possit conuerti in corpus Christi. Conuersio enim quædam mutatio est: sed in omni mutatione oportet esse subiectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu: ut .n. dicitur 3. physic.† motus est actus existentis in potētia: non est autē dare aliquod subiectum substantiæ panis & corporis Christi: quia de ratione substantiæ est, quòd sit non in subiecto, ut dicitur in prædicamentis.* non ergo potest esse, quòd tota substātia panis conuertatur in corpus Christi.

¶ 2 Præt. Forma illius, in quod aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cū aer conuertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de nouo esse in materia aeris: & similiter cū cibus conuertitur in hominē prius non existentē, forma hoīs incipit esse de nouo in materia cibi. si ergo panis cōuertitur in cor-

Infra art. 6. cor. & ar. 8. cor. & ad 3. Et 4. dis. 11. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. ad 3. Et ar. 3. q. 1. p to. Et 4. cō. cap. 63. & quol. 5. art. 11. Et op. 2 cap. 8. Et 1. Cor. 11. lec. 4. & lect. 5. sub. 3. trac. 6. tom. 2. In c. de substant. to. 1.

In corp. ar. & in præce.

I ¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quartum.*

Titulus intelligitur de conuersione substantiali, qua panis substantialiter sumptus transsubstantiatur in corpus Christi: sic enim ecclesia intelligit conuersionem. Et propterea Auctor quærit, vtrum sit possibilis huiusmodi conuersio.

¶ In corpore articuli duo fiūt. Primo dicitur, quòd oportet ponere conuersionē. Secundo tractatur, qualis est illa conuersio.

¶ Quo ad primum, ex repetitione supradictorum, ac discussorum, concluditur conuersio. Quo ad secondum, duo de hac conuersione dicuntur. Primum est, quòd non est similis conuersionibus naturalibus: sed est omnino supernaturalis. Secūdū est, quòd sola dei virtute fit: & primum quidem auctoritatibus Ambros. & Chrysost. probat: secundum autem simul cum primo, ratione probat.

¶ Vbi scito, distingui cōuersionem in formalem & substantialem, & naturales appellari formales nō ea ratione, quia forma K cōuertitur in formam: sed quia secundum dependitionē vnius formæ, & acquisitionem alterius dicitur totum categorematice conuerti in totum, vt cum dicimus, quòd aer conuersus est in ignem: conuersio autem substantialis appellatur, qua totū etiam syncategorematice conuertitur in totum, puta si aer sic conuerteretur in ignem, quòd etiam partes essentiales aeris conuerterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conuersionem Auctor ponens, hinc manifestat differentiam inter conuersionem istam & naturales, & ex differentia inter actum infinitum & actum finitum procedit ad probandum, quòd agens creatum, quia ex finito agit actu, ad solas formales conuersiones se extendit: deus autem quia ex infinito agit actu, ad totum ens se extendit, ac per hoc ad conuersionem substantialem. Et inde infertur, quòd hæc conuersio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliquod suscipit proprio, sed nomine proprio vocari potest transubstantiatio: sic enim a sacro Concilio lateranen. sub Inno. III. appellatam legimus.

¶ Circa

¶ Circa hanc materiam aduerte, quòd Scotus in 4. d. 11. q. 3. reputans impossibilem conuersionem panis in corpus Christi præexistens, & manens secundum suum esse antiquum; triplicẽ imaginatur transubstantiationem. prima est, quæ iam dicta est. s. que tota substantia conuertitur in totam substantiam præexistẽtem, ac manentem secundum esse antiquum. Secunda est, que tota substantia sic conuertitur in eliã, ut ex illis producatur in esse, & hanc uocat Scotus transubstantiationẽ productiuã: quia per eam producitur terminus ad quem, & hæc potest subdiuidi in productiuam termini secundum esse substantiale, uel secundum esse accidentale qualẽ posuit hic (ut diximus) Petrus de Pal. sine assertione tamẽ. Tertia ẽ adductiua termini ad quẽ illo ubi erat terminus a quo, & in hanc declinat Scot. In qua secundũ ueritatem nulla est transubstantiatio, uel conuersio: quia ponitur panem redigi in nihil, & sola uox cõuersionis & transubstantiationis cum ordine successionis corporis Christi in locũ panis affirmatur. Relicta autem transubstantiatione productiua, tamquã non habente in hoc sacramento locũ, nititur Sco. probare primam esse impossibilem, & deinde te tiã esse rationabilẽ. Arguit igitur ad impossibilitatẽ transubstantiationis primæ, quã credimus uere in hoc sacramẽto saluari: nihil est terminus nouæ actionis proprie dictæ, nisi per illã actionẽ accipiat esse substãtiale uel accidẽtale, cum id sit formalis terminus illius actionis: sed corpus Christi præexistens, &c. nullũ esse accipit in sua substantia per huiusmodi transubstantiationẽ. ergo corpus Christi secundũ suã substantiã nõ est terminus nouæ actionis transubstãtiatiuæ panis i ipsum. Minor supponitur clara. Maior uero probatur dupliciter. Primo, quia si nullũ esse accipit per illã, non uidetur intelligibile, quomodo sit ibi aliquid terminãs realem actionem substantialẽ, &c. Secundo quia etiam filius dei terminans æternam generationem, per illam accipit esse, & personam esse, & deum esse. Tertiam autem transubstãtiationẽ probabilem esse in proposito probat: quia eo modo terminus prior conuertitur in terminũ posteriorem, quo terminus posterior succedit termino priori: sed terminus posterior, id est, Christi corpus, non succedit secundum esse simpliciter, sed secundum esse præsentiæ hic termino priori, id est, pani præexistenti. ergo nec panis conuertitur, nec transit in corpus Christi, nisi secundum esse hic præsens pani præexistenti.

Li. 1. tex. 45 & seq. to. 2.

pus Christi, necesse est quòd forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis; quod est falsum. non ergo panis conuertitur in substantiã corporis Christi.

¶ 3 Præt. Ea quæ sunt secundũ se diuersa, numquam vnum eorũ fit alterũ: sicut albedo numquẽ fit nigredo, sed subiectũ albedinis fit subiectũ nigredinis, vt dr̃ 1. *Physico. sed sicut duę formæ cõtrariæ sunt secundum se diuersæ (vtpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, vtpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quòd hæc materia panis fiat hæc materia qua indiuiduatur corpus Christi. Et ita nõ potest esse, quòd substantia huius panis cõuertatur in substantiam corporis Christi.

SED CONTRA est, quòd † Euse. emiss. dicit, Nonum tibi & impossibile esse non debet, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur.

RESPON. Dicendum quòd, sicut supra dictum est* cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motum localem: cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex dictis patet*) necesse est dicere quòd incipiat ibi esse per conuersionem substantiæ panis in ipsum: hæc tamen conuersio nõ est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola dei virtute effecta. Vnde

Refertur de consec. d. 2. c. Quia corpus assumptũ in med.

Art. 1. huius quæst.

Art. 2 huius quæst.

¶ Pro solutione harum obiectionum, & ampliori notitia tã occulti mysterii, duo prælibanda sunt, alterũ ex philosophia, alterum ex Ambros. Ex physicis siquidem habemus, quòd cũ de substantiali mutatione inter positiuos terminos est sermo, ipsum instans mutationis, in quo substantialis mutatio simul fit, & facta est, est primum esse termini ad quem, & primum non esse termini a quo. uerbi gratia, cum aer conuertitur in ignem, instans illud, in quo ignis simul fit & factus est, est primũ esse ignis: quia ignis tunc est & immediate ante illud tunc non erat, & est primum non esse aeris: quia aer tunc non est, & immediate ante illud tunc erat. A diuo autem Ambrosio superius relata habemus uerba. s. quod erat panis ante cõsecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturã mutat, &c. Ex his enim simul iunctis & perspicaciter consideratis, habemus actionem transubstantiatiuam circa panem uersari, & in panem terminari, hoc modo uidelicet, quòd in instanti conuersionis panis in corpus Christi, quod erat panis ut sic, id est, secundum esse panis, habet rationem termini a quo, & rursus quod erat panis, quod iam est corpus Christi, ut incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem, ita quòd terminus ad quem, non est corpus Christi absolute, sed hoc quod erat panis esse corpus Christi, ut patet exponendo pro illo instanti, quo ista transubstantiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate siquidem istius, corpus Christi nunc est & immediate ante hoc non erat, habetur q corpus Christi absolute non est terminus huius transubstantiationis: ex eo autem quòd ista est uera, hoc quod erat panis, nunc est corpus Christi, & immediate ante hoc, quod erat panis, non erat corpus Christi manifeste habetur, quòd terminus ad quẽ actionis & mutationis huius est hoc, quod erat panis, esse de nouo corpus Christi: sicut ex ueritate istius alterius, scilicet hoc quod erat panis, nunc non est panis, & immediate ante erat panis, habetur terminum a quo esse hoc, quod erat panis sub esse panis. Vbi uidere potes, in eo quod est panis ante consecrationem, efficaciam habere cõsecrationem seu diuinam actionem, quantum ad uim utriusque termini, scilicet a quo & ad quem: quoniam actio conuersiua acquirit ei, quod erat panis esse corpus Christi, conuertendo id in corpus Christi, & ad hoc cõcomitatur deperditio termini a quo, dũ quod simul conuertitur & conuersum est in corpus Christi, desinit esse panis. Et hinc suspiciendo coniicere potes, quòd non oportet propter nouã hanc actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de nouo est corpus Christi, non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectum consolationem, habemus non solum dictas enuntiationes nouiter ueras quasi se tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem seu resultantem aliam propositionem nouiter ueram, quasi ex parte corporis Christi: est enim de nouo uera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somniaui, sed ex propositione diui Ambros. per conuersionem simplicem illam habemus: dicente enim Ambros. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optime per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis. & similiter sequitur, consequenter loquendo, quòd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit, ut admirabilem ueritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti iste erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post consecrationem uero corporis Christi fuerunt ambæ ueræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambæ istæ nouiter sunt ueræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec quæras a me ulteriorem modum quomodo fiat illud, sed satis sit supposita ueræ transubstantiationis fide, qua panis in corpus Christi immutatum mutatur, uidere nos ueritatem dictarum enuntiationum.

¶ Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur, argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur .n. tã mutatio quàm actio, ut ad terminũ ad quẽ, & quæ fit ad hoc, quod erat panis, esse corpus Christi: hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersiuam panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est, quòd male assumit, aut supponit corpus Christi absolute esse terminũ actionis, ut patet ex dictis. Nec obstat quòd sæpissime dicitur & repetitur infinities, quòd hæc conuersio habet panem pro termino a quo, & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam breuitatis causa hos terminos absolute proferimus: cum grano tamen salis ab eruditis intelligendos, ut exposuimus.

¶ Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem: quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est, substantiale, & secundum esse hic, id est, sub accidentibus panis: sed non est mirum de arguente: quoniam sola uoce dicens conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, consequenter assumit, quòd corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundum ueritatem substantia corporis Christi sit id, quod erat panis; & per hoc sit ubi erat panis, id est,

Tert. a S. Tho. Hic contra-

continetur sub accidentibus, quæ continebant panem, ut sæpe inducta decreta sit, lateranensis cum doctrina concilii florentini testatur.

¶ Nec obstat dictis quòd Auctor in 4. senten. distinct. 11. quæstio. 1. articul. 4. uidetur locare huiusmodi propositiones, quibus usi sumus, inter improprias. Nam dupliciter potest iudicari, & examinari propositio ista, quod erat panis, est corpus Christi: primo ad exprimendam conuersionem hanc: secundo, ad exprimendum conuersionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimendum mutationem, quæ est conuersio assumatur, infra latitudinem generis mutationis intelligenda est & propterea ly quod, sonat subiectum unũ, & idem sub duobus successiue terminis, scilicet pane, & corpore Christi manere, quod in proposito non nisi metaphorice, aut ratione accidentium remanentium uerificatur, & sic ab Auctore inter improprias computatur ibidem, ubi de conuersione loquitur. Si uero hæc propositio ad exprimendos terminos conuersionis huius assumatur, tunc propositio est, & uera & propria. Et quòd sit uera, patet ex ipsa eius expositione, qua Auctor eam ibi in responsione ad primum exponit de ipsis terminis dicens, uerbum Ambrosii est exponendum, quod erat panis est corpus Christi, id est, quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, & postea corpus Christi: ubi uides Auctorem exponendo, asserere de ly quod est sub specie panis prius fuisse panem, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosii propositio de terminis conuersionis intellecta dicendo, quod erat panis, est corpus Christi, ut patet intuenti. quòd autem sit propria, & hinc patet: quia expositio ab auctore data est propria, & ea ratione probatur: quia ly quod est relatiuum, identitatis substantiæ, & sufficienter refert eandem substãtiam, referendo substantiam eandem siue qualitate: sic enim contingit in proposito: illud enim idem refert ly quod dicendo, quod erat panis est corpus Christi: quod demonstratur per ly hoc, dicendo, hoc est corpus meum. Stant ergo solida & proprie dicta, quæ ex Ambrosio diximus, quoniam ad terminos conuersionis exprimendos usi sumus auctoritate dicta, & ad hoc idem Ambrosius ad literam loquutus est, ut patet eius textum intuenti.

In li. de his qui myste. initiantur c. 9. parum a med. to. 4

Hom. 46. in Io. nõ multũ ante medium to. 3

†Ambrosius dicit in lib. de Sacramenti, Liquet quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum vobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus & vita sunt, dicit * Chrysost. idest spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed erepta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à legibus, quæ hic positæ sunt. Manifestum est enim, quòd omne agens agit inquantum est actu. Quodlibet autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actũ:
G determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam: unde nullum agens naturale seu creatum potest agere nisi ad immutationem formæ, & propter hoc, omnis conuersio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (ut in

¶ In responsione ad tertium aduerte dici in illa duo, scilicet rationem conuertibilitatis totalis (de qua est sermo) unius rei in aliam, & modum, quo fit huiusmodi conuersio. Et quoniam eximia ac latentia sunt hæc, nec ab omnibus concessa, primo declaranda sunt ambo: deinde conferendum est primum cum aliorum opinionibus. Ratio igitur conuertibilitatis assignatur in litera communicatio in natura entis: modus autem subditur, & est, quòd potest actor entis id quod est entitatis in una re, conuertere in id, quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab ea distinguebatur: ubi circa rationem conuertibilitatis, docilis esto interpres, plures uitando errores ex illo uerbo, communis naturæ entis. Errares primo, si per communem naturam entis intelligeres ens communissime sumptum commune deo & creaturis, & manifesta esset erroris ratio: quia hinc sequeretur, conuertibilitatem etiã posse esse inter rem creatam & increatam: quia communis est eis huiusmodi natura entis, quod constat non solum esse falsum, sed fatuum. Errares quoque, si per communem entis naturam intelligeres gradum aliquem seu naturam aliquam, supra specificas genericasque rerum naturas. Nam ut dicitur 4. Metaphysic. idem est homo, & ens homo, & sic de aliis: non enim se habent ens & homo, sicut animal, & homo: nam animal, & homo duas formaliter naturas significant, scilicet rationalitatis, & animalitatis: ens autem & homo unam tantum naturam significant, eam scilicet, quam significat homo, & non alteram. Sed hoc metaphysico relinquentes negotio (quoniam ad propositum non refert utro modo dixeris) dicimus, quòd per naturam entis intelligit Auctor ens commune solis creaturis, quod

F nomine naturæ in litera appellatum est, quia huiusmodi ens secundũ Auctoris doctrinã secundũ naturas generũ & specierũ definitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse non definitur natura aliqua, sed ipsum esse in seipso subsistens uocatur natura dei, & deitas, & deus. Est igitur ratio conuertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio earum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. & hinc habes secundum Auctorẽ, quòd secundum totalem conuersionem quælibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quamcumque aliam creaturam, quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶ Circa modũ quoque conuersionis, cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primo, si intelligeretur, per modum diuisionis seu separationis unius naturæ ab altera, sicut animalitas separatur a rationalitate, dum fit animal sine ratione. Et similiter erraretur, si intelligeretur per modum abstra-
H ctionis: sicut res una, & eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipsa secundum rationem posteriorem: sicut color albus inquantum color, abstrahit a seipso, inquantum albus. Et patet ratio erroris utrobique ex hoc, quòd neutro modo panis conuerteretur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuerteretur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶ Contrariatur etiam directe intento hic sensus, quoniam directe intentum ab Auctore est, quòd totum conuertatur in totum, & non quòd una res aut una natura sub una ratione tantum conuertatur in aliam. Hæc enim interpretatio ad hoc tandem tendit, quòd conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt, quod contrariatur non solum Auctoris, sed fidei doctrinæ, asserenti panem conuerti in corpus Christi, & non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem conuer-
I ti in corpus Christi. unde literæ uerba quæ superficie tenus fauere uidentur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in una re, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, ut tota res, puta panis, conuertatur in totam rem puta corpus Christi: hoc enim important illa uerba, id quod est entitatis in una, in id quod est entitatis in altera, nam tota res est entitatis in una, & tota res est entitatis in altera: quod autem subditur, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, procul dubio ad differentiam proprii distinctiui a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc, quòd entitas rei, puta panis, conuertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis uero proprium constitutiuum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non conuertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conseruando ipsum in esse.
K Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dum tota res, quæ est panis, conuertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis saluatur: formalis uero ratio proprii constitutiui, & distinctiui panis non saluatur. post conuersioné enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quædam est, panis uero conuersus panis non est, sic enim uerificatur quòd fit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur: perinde est enim ac si dictum fuisset, quòd conuersio fit per totius quidem rei conuersioné in totam rem alteram, sed inter rationes seu cõditiones substãtiales cõmunes, uel proprias disparitas est: quia res cõuersa sic secundũ cõmunia quasi saluat, quia terminũ suscipit eorundé prædicationé, secundũ uero propria non subdit eorũdé prædicationé. Hoc. n. modo intelligitur sublatũ id per quod distinguebatur, & totam ré conuerti in totam rem, ita quòd nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶ Et si instetur, quòd si tota res totaliter conuertitur in totam aliam rem frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis di-

stin-

stinctiuis rerum, &c. respondetur: non frustra, sed utiliter Auctorem laborasse ad reddendam rationem conuertibilitatis totalis super naturalis proportionaliter ad rationem conuersionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione inuenta (scilicet, vel per modum generationis, sicut cum aer conuertitur in nouū ignem: vel per modum aggenerationis, sicut cum alimētum conuertitur in substantiam eius quod nutritur) communis ratio utriusq; conuersioni est conuenientia in materia & differētia in forma, quibus fiebat distinctio, & in ipsa cōuersione materia utrobique remanet, & forma rei quæ conuertitur nō remanet: unde ut proportionaliter de totali conuersione doctrina traderetur, posuit Auctor in conuertibilibus huiusmodi naturam entis in qua conuenirent, & constitutiua specifica, quibus distinguuntur, & rursus posuit naturam in qua res, quæ conuertitur, communicat cū altera, remanere in illa altera, non in seipsa: quia sic non conuerteretur in alteram rem, sed in sibi simile. Et propterea dicitur saluari rationem formalem eius, specificum autem distinctiuum ita conuerti, quòd nec in se nec in suo simili remaneat, & propterea auferri dicitur, & non saluari secundum suam rationem formalem.

C ¶ Duplex propterea necessitas doctrinæ huius fuit: altera, ut conuersio super naturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sit monstrata: altera, ut intellectus noster ex naturalibus conuersionibus quas nouit, manuducatus ad supernaturalia, &, si non penetranda, saltem cogitanda, ut non impossibilia existimentur. Et hæc pro expositione literæ sint dicta.

¶ Conferendo autem Auctoris rationem de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcumque aliam, occurrūt Petrus de Palude ambiguus & Durandus obstans manifeste in 4. sent. distinct. 11 dupliciter, scilicet soluendo rationem Auctoris, & arguendo contra dictam positionem.

¶ Ratio igitur Auctoris (scilicet agens virtutis infinitæ, quod habet actionem in totum ens, potest conuertere, &cet.) soluitur a Durand. dicente quòd ex hoc non potest conuertere nisi communicantia in materia, ratione cuius unum potest dici manere in altero.

¶ Contra positionem autem arguit multipliciter: primo. Conuersum manet in eo, in quod conuersum est. ergo non possunt inuicem cōuerti nisi cōmunicantia in materia. Antecedens probatur: quia per hoc differt conuersio ab annihilatione. Consequentia etiam probatur ex eo, quòd non manet in eo actu: quia tunc non esset conuersum. ergo manet in eo in potentia non actiua, sed passiua. Hæc autem est potentia materiæ.

¶ Secundo, absurdum est angelum conuerti in lapidem, aut econtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquo reprobata, quòd vna natura posset fieri alia, puta quòd albedo possit fieri nigredo, quod implicat contradictionem in omnibus naturis contrariis sius disparatis.

¶ Tertio, si unus angelus posset conuerti in alium sequeretur, quod angelus posset desinere esse sine annihilatione: scilicet per cōuersionem in alium, consequens est falsum: quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem. igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem.

¶ Arguitur quarto auctoritate Augu. 7. super Genes. dicentis, quod corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.

¶ Quinto auctoritate Boet. in libro de duab. natur. & una persona Christi dicentis, illa sola inter se transmutari possunt, quæ habent unius materiæ communem substantiam.

¶ Deinde idem Durandus in q. 3. arguit specialiter contra conuersionē materiæ in materiam, quam Auctor in hac litera ponit. Arguit autem sic: si materia cōuerteretur in materiā quod cōuersio fieret per hoc, materia desineret esse in se, & esset in suo simili. s. in materia alterius, in quam conuersa dicitur: sed hoc nō potest dici: quia sic conuersio non differret ab annihilatione: nam annihilata materia in aliquo, nihilominus remanet similis materia in alio sine aliqua conuersione. Et rursus sequeretur secundum hoc, quòd non diceretur materia unius magis conuerti in materiam alicuius determinati, quam in materiam cuiuscumque alterius, quia qualibet est similis cuilibet.

prima parte habitum est) vnde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conuersionem formalem, vt scilicet diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: sed conuersionem totius entis, vt scilicet tota substantia huius conuertatur in totam substantiam illius. et hoc agitur diuina virtute in hoc sacramento: nam tota substantia panis conuertitur in totam substantiam corporis Christi, & tota substantia vini, in totam substantiam sanguinis Christi. unde hæc conuersio non est formalis, sed substātialis: nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine, potest dici transubstātiatio.

B AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio procedit de mutatione formali: quia formæ proprium est in materia vel subiecto esse: non autem habet

A ¶ Demum arguit Duran. idem, ibidem contra modum cōuersionis in litera positum, scilicet quod totum conuertitur in totum: ita quòd materia in materiam, & forma in formam cōuertātur. Primo, quia ex hac positione sequitur substantiam panis vere annihilari. Et probatur sequela. Primo: quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, est vere annihilatum: sed secundum hūc cōuersionis modum substātia panis ante cōsecrationem fuit aliquid, & post consecrationē est nihil. ergo substātia panis est vere annihilata. Maior patet ex ratione terminorū. Minor probatur: quia id quod nō est aliquid in se vel in alio, est nihil: sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se (ut patet) nec in alio. s. corpore Christi quia nihil plus est in corpore Christi, quàm ante. Secundo, quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodū & forma, iā non esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo cōuersionis tam materia quā forma panis desinit esse. ergo est vera annihilatio. Tertio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret, quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia fieret. ergo si præexistente corpore Christi & nihil de substantia panis in eo remanente panis desinat esse (ut in
C proposito ponitur) vere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo, quod eodē modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihilationis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpus Christi redeunte pane per creationem non impedit veram creationem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita quod nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin sit vera annihilatio. Vnde infert Duran. quod duobus existentibus modis cōuersionis in præexistens (s. per modū quo alimentum conuertitur in id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet quo totū conuertitur in totū præexistens, modo superius expresso) nec unus istorū per ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quam alius: videtur probabiliter quod illæ modus, qui est possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad horum euidentiam non oportet alia iacere fundamenta: sed si superius dicta recolantur, omnia ferre patent si considerentur enim differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit aliquid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand. & male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum,
D cum secundum veritatem conuersum non maneat in eo in quod est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum, & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Vnde singillatim respondēdo, confutatur solutio ad rationem Auctoris Duran. allata: quoniā innititur huic falso fundamento, Conuersum oportet manere in eo in quod conuertitur. Et in hoc quoq; peccat primum argumentum cōtra positionē Auctoris. nā hoc falsum assumit pro antecedente. Et ad probationem eius respondetur falsissimum esse quòd per hoc conuersio differat ab annihilatione: differt enim ab illa per hoc, quòd id quod erat panis: est corpus Christi.

¶ Ad secundum dr, quod licet sit secundū naturalē potentiā absurdum, angelū posse cōuerti in lapidem, aut econtra: non est tamē absurdum secundum potentiam obediētiæ ad diuinam omnipotentiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinē, sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, nō tamen
B reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam conuerti in nigredinem. non enim implicat cōtradictionē, & similiter panis potest conuerti in corpus Christi.

¶ Ad tertiū dr concedendo, quòd angelus possit desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et cum obiicitur, quod non potest incipere esse nisi per creationē, rīdeē quod si ly pōt, attenditur secundū potentiā ordinariam, uerū est, quia modus incipiendi per creationem est tāquā naturalis modus, quo incipit esse angelus, cui responderet annihilatio si tamquā naturali modo perderet esse. Verū sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionē in aliam creaturā, nō uideo quare supernaturaliter nō possit incipere esse per conuersionē alterius in ipsū non præexistētē, sed acquirentē esse. Et moueor ad hoc, quia facilius uidetur conuertere vnam creaturā in aliā nō præexistentē & acquirentem esse, quam in eandem præexistentem. Vnde non

admittitur ultimo assumptum a Duran. in hoc argumēto, quod si admittendum putas tamquam impertinens, nega sequelā ad præsentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur, quòd tam Aug. quàm Boet. de mutationibus naturalibus, & quæ de facto secundū fidē sunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuinæ omnipotentiæ amplitudinem.

D.576 ¶ Ad obiecta deinde eiusdem contra conuersionem materiæ in materiam, respondetur communicando in uocabulis cum arguente, quòd remanere in suo simili contingit dupliciter, uel per solam similis remansionem, uel per remansionem similis sic, quòd ē quod erat reliquum. Et in conuersione quidem de qua est sermo, materia cōuersa remanet in suo simili secundo modo: quia materia corporis Christi est, quod erat materia panis: arguens uero accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere consequentias, & non secundū alterum modum, clare patet.

In corp. & ar.3

D.446 ¶ Ad obiecta demū eiusdem Dur. in q. 3. contra modū conuersionis iam declaratę negatur sequela annihilationis. Et ad primam probationem, dicitur quod plus requiritur ad ueritatē maioris, scilicet quòd id quod fuit res illa, postea fit nihil, quod in proposito est falsum: quia licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, & post consecrationem non sit aliquid, quia nō est, quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potes distinguere, maiorem dupliciter posse intelligi, scilicet cum præcisione uel sine præcisione. Et si quidem intelligatur cum præcisione, hoc est præcidendo a quocumque alio non significato per eum, dicitur quod propositio est uera, & patet ex ratione terminorum, sed non esset admittenda minor cum huiusmodi præcisione: si uero intelligatur absq; præcisione compossibilium cum ipsius ueritate, quamuis non significatorum per eam dicitur, quòd propositio potest esse, & uera & falsa: quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, pluribus modis contingere potest: inter quos unus est per totalē conuersionem ipsius in corpus Christi, secundum quem modum falsa est propositio: quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶ Ad secundū negatur consequentia, quia ut iā patet, plus requiritur ad annihilationem, quàm desinere esse materiam & formā: & potes ad utrumq; argumentum & similia alius respondere, dicendo quòd esse nihil, non esse aliquid, desinere esse, & si quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Vno modo per se, & sic uerificantur omnia assumpta: alio modo concomitāter ad cōuersionem in aliud, & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter, ad conuersionē sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse, & non per se est nihil, non est aliquid, desinit esse, ideo non annihilatur: annihilatio enim per se est ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertium negatur assumpta primo conditionalis, dicendo quòd si diuina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset forte dupliciter illum restituere, scilicet uel per modum creationis, uel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinentia sunt omnia quæ adducuntur: quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis: quod tamen fuit terminus ad quem conuersionis, & si sic fieret essent ueræ ambæ istæ propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si uero fieret per reconuersio-

F nem (ita quòd corpus Christi inquantum est quod erat panis, conuerteretur in panem) tunc uerum esset, quòd panis qui fuerat, iterum est: sed non esset uera enuntiatio dicens corpus Christi est quod erat iste panis. Factus sum insipiens: sed Durandus me coegit.

¶ Quocirca illata a Duran. de probabilitate suæ phantasiæ manifeste conuincūtur falsa ex decretali lateranen. de sum. Trinit. & fid. catho. firmiter credimus, cum dicitur, transubstātiatis pane in corpus, et uino i sanguinem Christi. Constat enim quòd transubstantiatio importat aliud quàm unionem materiarū, quā finxit Durandus, sub forma corporis Christi: sonat namque apud omnes fideles mutationē quādam panis in corpus Christi ineffabilem: ita quòd mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, & ubi erat panis: unde præstat cum uniuersali ecclesia in captiuitatem redigere intellectum in obsequiū Christi, quàm contra Ambrosii præcepta naturæ uires, ordinem aut potentiam, in hoc mysterio quærere.

locum in conuersione totius substantiæ. Vnde cum hæc conuersio substantialis, importet quendam ordinem substantiarum quarum vna conuertitur in alteram, est sicut in subiecto in vtraque substantia, sicut ordo & numerus.

Ad 2m dicendum, quòd, illa obiectio procedit de conuersione formali seu mutatione: quia oportet, sicut dictum est*, formam esse in materia vel subiecto. Non autem habet locū in conuersione totius substantiæ, cuius non est accipere aliquod subiectum.

Ad 3m dicendum, quòd virtute agentis finiti non potest forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti (quòd habet actionem in totum ens) potest talis conuersio fieri: quia vtrique formæ & vtrique materiæ est communis natura entis, & id quod entitatis in vna, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo, per quod ab illa distinguebatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & uini, post conuersionem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento non remaneant accidentia panis, & vini. Remoto enim priori, remouetur & posterius: sed substantia est naturaliter prior accidente, vt probatur 7.† Metaph. Cum igitur facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc Sacramento, videtur, quòd nō possint remanere accidentia eius.

G

Sup. arti. 2. ad 3. Et inf. q. 76. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. Et dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 2. Et 1. cor. 11. lec. 5. cor. 2. & fin.

†Li. 7. text. 4. c. 3

§ 2 Præter. In sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia iudicamus de substantia. videtur ergo

H quòd decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidētibus substantia panis non remaneat. nō ergo hoc est cōueniens huic sacramento.

§ 3 Præt. Quamuis fides nostra nō sit subiecta rationi, non tamen est

¶ *Super Quæstionis septuagesimaquintæ Articulum quintum.*

IN hoc art. & reliquis eiusdem 75. q. duo solum notanda occurrunt. Primum est in ar. 6. ad primum, quòd forma panis est forma substantialis, specie differens a pasta secundum Auctorem, dum dicit, quòd ars producit formam substantialem panis uirtute ignis, decoquētis materiam ex farina & aqua confectam.

I ¶ Persuadetur autem sic esse: quia ex fide tenemus conuersionem solius substantiæ panis in substantiam corporis Christi: si enim forma panis esset accidens, non per se, sed per aliud, scilicet subiectum, conuerteretur panis in corpus Christi. Et rursus nihil prohiberet facta consecratione remanere formam panis cum ceteris accidentibus remanentibus, quod constat esse falsum.

§ In responsione ad secundum eiusdem 6. ar. occurrit secundū, quod est ex Scoto in 4. sen. d. 11. q. 3 contra hanc literam, ponentem formam panis conuerti in animam Christi, secundū quòd dat esse corporeum. Arguitque dupliciter, si hostia consecrata a Christo in cœna, fuisset triduo mortis seruata, permansisset eadem res primo contenta sub hostia. ergo permansisset eadē forma corporis Christi constituens illud corpus: sed anima Christi

K non permansit in constituendo corpus illud: quia fuit separata a corpore. ergo conuersio non fuit facta in animam Christi. Omnia sunt clara. Et prima consequentia patet ex eo, quòd res primo contenta est corpus Christi.

¶ Præt. Conuersio realis debet fieri in rem realem, ut realem: sed anima intellectiua ut dat esse corporeum distinguendo contra esse animatum, nō est quid reale ut reale, sed potius ut ratio, sicut commune non est aliquid præter singularia. ergo ista conuersio non est in animam Christi sub tali ratione.

§ Ad hoc dicitur quòd quia corpus Christi unum & idem est quod continetur sub hostia, & quod est secundum se, eadem est sententia de identitate corporis Christi in rerum natura, & in sacramento: non enim oportet magis seruare identitatem corporis Christi in sacramento, quam in rerum natura. Et propterea dicitur ad assumptam conditionalem, quòd res primo contenta fuisset in illo triduo eadem triplici identitate numerali, scilicet hypostasis, esse actualis existentiæ, & materiæ, & fuisset non eadē formaliter, sicut in rerū natura corp' Christi in illo triduo

erat

contra rationem, sed supra ipsam, ut in principio huius operis dictũ est.† Sed ratio nostra habet ortum a sensu. ergo fides nostra non debet esse contra sensum: est autem cõtra sensum, dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi. non ergo hoc est conueniens huic sacramento, quòd accidentia panis subiecta sensibus maneant, & substãtia panis non maneat.

§ 4 Præt. Illud, quod manet cõuersione facta, uidetur esse subiectũ mutationis. si ergo accidentia panis manent cõuersione facta, uidetur quòd ipsa accidentia sint cõuersionis subiectum: quod est impossibile: nam accidentis non est accidẽs. non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis, & uini.

Sed contra est, quòd † Aug. dicit in lib. sent. Prosperi nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est carnem, & sanguinem honoramus.

Respon. Dicendum, quòd sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis & uini remanere: quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primo quidem; quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. & ideo proponuntur nobis caro, & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequẽtius in usum hominis ueniunt, scilicet panis & uini. Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie propria dominum nostrum manducemus. Tertio, ut dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

Ad primum ergo dicendũ, quòd sicut dicitur in lib. † de causis, effectus plus dependet a causa prima quàm a causa secunda: & ideo uirtute dei, qui est causa prima omniũ, fieri potest, ut remaneãt posteriora, prioribus sublatis.

Ad 2m dicendum, ꝙ in hoc sacramẽto nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei ueritatem accidentia, quæ sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum substantia (ut dicitur in tertio de anima†) per fidem a deceptione præseruatur. et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

A Ad 4m dicendum, quòd hæc conuersio non proprie habet subiectum, ut dictum est, *sed tamen accidentia quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

Articvlvs VI.

Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

B Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramẽto forma substantialis panis. Dictum est enim, * quòd facta consecratione, remanent accidentia: sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma eius est accidens. ergo remanet facta consecratione.

§ 2 Præt. Forma corporis Christi est anima: dicitur enim in secundo de anima, † quòd anima est actus corporis physici, potentia uitam habẽtis: sed non potest dici, quòd C forma substantialis panis cõuertatur in animam. ergo uidetur quòd remaneat facta consecratione.

§ 3 Præt. Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius: sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, et omnem operationem facit, quam faceret panis existens. ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

Sed contra, Forma substantialis panis est de substantia panis: sed substantia panis conuertitur in corpus Christi, sicut di- D ctum est. * ergo forma substantialis panis non manet.

Respon. Dicẽdum, ꝙ quidam posuerunt, ꝙ facta consecratione non solum remanent accidẽtia panis, sed ẽt forma substantialis eius. Sed hoc esse nõ põt. Primo quidẽ, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia, & ita sequeretur ꝙ non conuerteretur in corpus Chri totũ, sed ĩ eius materiã, quod repugnat for- E mæ sacramenti, qua dr, hoc est corpus meũ. Secũdo, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum aũt esse nõ põt: quia si remaneret ĩ materia panis, tũc tota substantia panis remaneret, quod ẽ cõtra prædicta. † in alia autẽ materia remanere nõ posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. si autẽ remaneret a materia separata, iam esset forma

erat idẽ numero, hypostasi, existentia & materia, nõ aũt forma, quia forma cadaueris genita ĩ morte Christi dabat tũc esse corporeũ. Et hoc est philosophiæ consentaneũ: immo sm illius principia necessariũ: quia corruptio unius est generatio alterius: nec minus exercitatis in philosophia absurdũ uideatur ponere formã cadaueris in corpore Christi sicut nec absurdũ eis uideri debet, ꝙ oculi Christi mortui nõ erãt oculi nisi æquiuoce, & sic de aliis mẽbris similib9: nõ dedecet siquidem hæc Saluatorem nostrũ apud penetrãtes ꝙ dignatus est ẽt mori, & usq; ad resurrectionem suã pœnalitatibus finem nõ imponere, ut separatio animæ a corpore euidẽter testatur, durãs usq; ad dictã resurrectionem.

¶ Et si cõtra hãc responsionẽ obiiciatur ex eodẽ Scoto in 4. q. d. 10. ꝙ sequeretur sub hostia seruata illo triduo non esse corpus Christi, quia nõ consecrata fuisset sub hostia materia sola, quoniã materia cõtinet sub sacramento, ut pars totius, hoc est corporis, materia sũt solũ nõ est pars corporis nec materia cũ anima Chri, q. a erat separata ab illa, nec materia sub noua forma: quia sequerẽtur duo cõtradictoria, s. ꝙ materia haberet simul nouã formã, & non haberet illã, nã in esse naturæ haberet illã, & in sacramẽto non haberet illã, respondendũ est, ꝙ fuisset in illo triduo materia cũ forma noua sub sacramento: ita quòd quia secũdũ ueritatẽ præsupposita unitate formæ in cõposito corp9 Christi in illo triduo constituebatur per nouã formam, ideo in sacramento contineba tur corpus per nouã formam constitutũ. Et si instetur, quod in illam formam nõ quam facta est conuersio, respondetur quòd sufficit fuisse factam conuersionẽ in corpus Christi re-

manens semper idẽ numero, per quãcũq; formam constituatur: quia semper remanet non solũ eadem materia, sed eadem hypostasis, & quod plus est, idẽ esse: nam noua forma non dedit nouum esse, sicut nec constituit nouam hypostasim. Et illa licet sint mirabilia, sunt tamẽ uera singulariter in Christo, et propterea corpus Christi in triduo propter diuersitatẽ formæ nõ nisi secundũ quid effectum aliud: simpliciter.n. & absolute loquẽdo, remanet, & est semp idem numero. Vñ tamẽ, quòd noua illa forma, sicut aduentitie pertinet ad corp9 Christi, in supplemẽtũ separatæ a. s tẽpus propriæ animæ, ita potius concomitãter quàm ex ui sacramẽti noua illa forma cõtenta fuisset sub seruata tunc hostia.

¶ Ad secundũ dr, cõcedendo ꝙ terminus conuersionis est quid reale ut reale, & propterea negatur animã dantẽ esse corporeum, ut sic esse rationẽ, aut minimã aliquã diminutionem realitatis sonare. Licet.n. distinctio ipsi9 dãtis esse corporeũ a seipsa dãte esse animatũ, sit ratio seu rationis, eo si ipsa tamã tam dans esse corporeũ ut sic, quàm dãs esse animatũ, ut sic, non minus est realis ut realis, quàm si distingueretur a seipsa realiter: distinctio enim vel indistinctio huiusmodi per accidens se habẽt ad realitatem ipsius dantis hoc, & dantis illud.

¶ Et in omnibus istis non refert ad fidei doctrinam, sed ad philosophicas opiniones, sic uel aliter sentire de identitate formali corporis Christi in triduo: tenentes enim unam tantum formam substantialem in composito (de quorum numero est Auctor) consequenter dicunt sic: opinantes autem esse plures formas substantiales in composito, aliter dicerent.

2. q. 10. ar. 1. ad 1.

Refert de cons. d. 2. c. Nos autem.

In propos. 1 Habet hic liber inter opera Arist. c. 3

D. 752. Lib. 3. text. 36. c. 2

D. 576. Ar. 4 huius q. ad 1. & 2.

Inf. q. 77. arti. 1. & 6. cor. Et 4. d. 11. q. 1. ar. 1 q. 3. Et d. 11. q. 1 art. 1. q. 3. cor. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. cor. 11 lect. 4. h.

* Art. præc.

† Li. 2. tex. 4 & 6. c. 2

Ar. 2. & 4 huius q.

Ar. 8. huius quæst.

intelligibilis actu, & etiā intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ, sunt tales. Tertio esset incōueniens huic sacramento: nam accidentia panis in hoc sacramento remanēt, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. † Et ideo dicendum est, quòd forma substantialis panis non remanet. Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidēs, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

AD 2^m dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, et esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis ᵈ in formā corporis Christi, secundum quòd dat esse corporeum, non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima. D.577.

AD 3^m dicendum, quòd operationum panis, quędam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent: quædam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiæ, sicut quòd conuertatur in aliquid, uel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quæ remaneat: sed quia miraculo se conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur.† Q.77.ar.3.5.&6

ARTICVLVS VII.

Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio nō fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumq; est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo oportet quòd hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primū instans, quo est ibi corpus Christi. Supra ar.3. cor. & infra q.78.art. 2. & 5.cor. & 4.d.11.q.1. ar.2.cor.& ar.3.q.2.& textum. Et 4 cōtra c.73.

¶2 Præt. In omni conuersione est fieri & factū esse: sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, non est, quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quòd non sit instantanea, sed successiua.

¶3 Præt.ᵉ Amb. dicit in lib. de sacr. quòd istud sacramentum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi successiue profertur. ergo hæc conuersio fit successiue. Lib.4.ca.4. parū a principio to.4.

SED CONTRA est, quòd hæc conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, q; aliqua mutatio est instantanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formę, quę est terminus mutationis: si.n. fit aliqua forma quæ recipiat magis & minus, successiue acquiritur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quòd subito fit eius introductio in materia: alio modo ex parte subiecti, quod quandoq; successiue præparatur ad susceptionem formæ. et ideo aqua successiue calefit: quando uero F ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ uirtutis: unde statim potest materiam ad formā disponere: sicut dicitur Mar.7. quòd cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim apertæ sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguæ eius. et his tribus rationibus hæc cōuersio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione nō est aliquod ᶠsubiectum, quod successiue præparetur. tertio, quia agitur dei uirtute infinita. D.576.

G AD PRIMVM ergo dicendū, q; quidā nō simpliciter concedūt, q; inter quælibet duo instātia sit tēpus mediū. Dicunt.n. q; hoc habet locū in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundē motū, non aūt in duobus instantibus, quæ referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instās qd̄ mensurat principium motus, non est tempus mediū: sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instātis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundū quolque motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. et ideo alii hoc concedunt in tēpore, quod mensurat motū depē-

H dentē ex motu cæli. sunt aūt quidā motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati, sicut in prima parte dictum est† de motibus angelorū: unde inter duo instantia illis motibus respondentia, nō est tēpus medium: sed hoc nō habet locū in proposito, quia quāuis ista conuersio secundū se nō habeat ordinē ad motum cæli, consequitur tñ prolationem uerborum, quā necesse est motu cæli mensurari, & ideo necesse est inter quælibet duo instantia circa istam conuersionem signata,ᵍ esse tempus medium. quidam ergo dicunt, q; instans, in quo ultimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparatio- 1.par.q.53. ar.3 D.748.

I nem ad tempus mensurans: sicut cum duæ lineæ se cōtingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum aūtē punctum ex parte loci cōtinentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & pūctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alii dicunt, q; est idem instans re, sed aliud ratione. sed secundum hoc sequeretur, q; realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, q; hæc conuersio (sicut dictum est†) perficitur per uerba Christi, quæ a sacerdote proferuntur, ita quòd ultimum instans prolationis uerborum, est primum instās, in quo est in sacramēto corpus Christi: in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens In cor.art.

K ultimum, quia tempus non componitur ex instātibus consequenter se habentibus, ut probatur 6.ᵃ Phys. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare ᵈ ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philosophum in 8. Phys.† Li 6. Phys. a princ. lib. 50.tex.10.a D.744.

AD 2^m dicendum, quòd in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quòd iam est: fieri autem, secundum quòd ante non fuit. Lib.8.text. 72.t.2.

AD

In solutione ad 1. in hoc art.

AD 3m dicendum, quòd ista conuersio (sicut dictum est*) fit in ultimo instanti prolationis uerborũ: tunc enim completur uerborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. & ideo nõ sequitur, quòd ista conuersio sit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

4.d.11.q.1. ar.4.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum. & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus, quòd ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quòd ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quòd panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum: quia panis non est subiectũ factionis, sed magis est terminus. ergo nõ uere dicitur, quòd ex pane fiat corpus Christi.

¶ 2 Præt. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse: sed hæc numquam est uera, panis est corpus Christi, uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis erit corpus Christi. ergo uidetur, quòd nec etiam hęc sit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ 3 Præt. Omne id, ex quo fit aliquid, cõuertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio uidetur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ nõ dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. ergo uidetur quòd etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

¶ 4 Præt. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

Lib. 4. ca. 4. circa princ. tom. 4

SED CONTRA est, quòd* Ambr. dicit in libro de sacramentis, ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum trãsmutatione naturali, & quãtum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse, in hoc sacramẽto, corpus Christi post substantiã panis, in trãsmutatione naturali album post nigrum, uel ignis post aerem) & quòd prædicti termini non sint simul. Conuenit autem conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum utrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Conuenit uero hæc cõuersio cũ trãsmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamẽ hoc accidit utrobiq; nam in hoc sacramento tota substantia panis trãsit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in hoc, quòd utrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia uel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia, & ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus: quia enim in nullo prædictorum trium extre-

A

ma sunt simul, ideò in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per uerbum substantiuum præsentis temporis: non enim dicimus, non ens est ens, uel panis est corpus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum: propter ordinem uero extremorũ possumus uti in omnibus hac præpositione ex, quæ ordinem designat: possumus enim uere & proprie dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut dicamus, quòd non ens conuertitur in ens: quo tamen uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali.

B

sed quia in hoc sacramẽto tota substantia in totam substantiam mutatur: propter hoc, hæc conuersio proprie transubstantiatio uocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquod subiectum, ea quæ uerificantur in conuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conuersione, & primo quidem manifestum est, quòd potentia ad oppositum, consequitur subiectum, ratione cuius dicimus, quòd album potest esse nigrum, & aer potest esse ignis: licet hæc non sit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ

C

aeris, est pars eius. unde cum dicitur, aer potest esse ignis, uerificatur ratione partis per synecdochem: sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullum est subiectum, non dicitur quòd unum extremũ possit esse aliud, sicut quòd non ens possit esse ens, uel quòd panis possit esse corpus Christi, & eadem ratione non potest proprie dici, quòd de nõ ente fiat ens, uel quòd de pane fiat corpus Christi: quia hæc præpositio De, designat causam consubstantialẽ, quæ quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus, attenditur penes conueniẽtiam in subiecto; & simili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Christi, uel quòd fiat corpus Chri-

D

sti, sicut neque conceditur in creatione, quòd nõ ens erit ens, uel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cum dicimus quòd album fit nigrum, uel album erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione aliquid idem manet, scilicet accidentia panis (ut supra dictum est*) secundum quandam similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet quòd panis sit corpus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de pane fit corpus Christi, ut nomine panis non intelligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc, quod sub speciebus panis cõtinetur, sub qui-

Ar. 5. huius quæst.

E

bus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quãdoque quidem importat simul subiectum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum: quãdoq; uero importat solum oppositum uel extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quòd hoc fiat illud, id est, quòd mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen proprie dicitur, quòd panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est*.

In corp. art.

Ad 2^m dicendum, qoòd illud, ex quo fit aliquid, F quandoq; erit illud propter subiectum quod importatur, & ideo cum huius conuersionis non sit aliquod* subiectum, ooo est similis ratio. D.576.

An 3^m dicendum, quòd in hac cõuersinne sunt plura difficilia quàm in creatiooe, in qua hoc solum difficile est, quòd aliquid fit ex nihilo, quod tamẽ pertinet ad proprium modum productinnis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit: sed in hac connersinne nnn solum est difficile, quòd hoc totum conoertitur in illud totom, ita quòd nihil prinris remaneat (quod noo pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de G quibus in sequeotibus agetur:* tamen uerbum cõuersinnis recipitur in hoc sacrameoto, ono autem io creatione, sicut dictum est.* Q.77. In corp. ar.

Ad 4^m dicendum, quòd sicut dictum est, potentia pertinet sd subiectum, qund onu est accipere in hac conuersione, & iden noo conceditur, quòd panis possit esse corpus Christi: non enim hæc connersin fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiã actiuam creatoris.

QVAESTIO LXXVI.

De modo quo Christus est in hoc sacramento, in octo articulos diuisa.

Deinde considerandum est de modo, quo Christus existit in hoc sacramentn.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrom totus Christus sit sub hnc sacramento.

¶ Secundo, Vtrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti. I

¶ Tertio, Vtrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

¶ Quarto, Vtrum dimensinnes corporis Christi totæ siot in hoc sacramento.

¶ Quioto, Vtrum corpus Christi sit in hnc sacramento localiter.

¶ Sexto, Vtrũ corpus Christi moueatur ad motom hostiæ, uel calicis post coosecratiooem. K

¶ Septimn, Vtrum corpus Christi prout est in hnc sacramẽto, possit uideri ab aliquo oculo saltẽ glorificato.

¶ Octauo, Vtrum uerum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri uel carnis,

Articvlvs 1.

Vtrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

Ad primvm sic prnceditur. Videtur quòd nnn totus Christus contineatur sub hoc sacramẽtn. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per cnnuersinnẽ panis & uini, sicut dictnm est:* sed manifestum est, quòd panis & uinnm nnn possunt cnnuerti, neque in dinmitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergn Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate, anims, & corpore (ut supra habitũ est †) uidetur quòd totus Christus onn sit sub hnc sacramento. G

¶ 2 Præt. Christus est in hoc sacramento, secundum quòd competit refectinni fidelium, quæ in cibo et potu coosistit, sicut supra dictũ ẽ:* sed Dominus dicit Io. 6. Carn mea uere est cibus, & sangnis meus uere est pntus. ergo solum carn & sãguis Christi continentur in hoc sacramentn. sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi: pnta nerui, ossa, & alia huiusmodi. nnn ergo totus Christus continetur sub hnc sacramento. H

¶ 3 Præt. Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura: sed mensura panis & uini consecrati, est multn minnr quàm prnpria mensura corporis Christi. non potest ergn esse, q; totus Christus sub hoc sacramento cootineatur.

Sed contra est, quòd Ambro.* dicit in lib. de Offi. Io illo sacramento Christus est. I

Respon. Dicendnm, quòd omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendũ tamen, quòd aliquid Christi est in hoc sacramẽto dupliciter. Vnn mndn, quasi ex ui sacramẽti, altn modn, ex naturali coocomitãtia. Ex ui quidem sacramẽti est sub speciebus huius sacramenti id, in qund directe cõuertitur substantia panis et uini præexistens: prout significatur per uerba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento, sicut & in ceteris, puta cum dicitur, hoc est corpus meum, uel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, io quod prædicta conuersio terminatur: si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta, K

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum primum.*

In titulo 1. ar. ly totus Christus, importat eius diuinitatem & humanitatẽ, animam & corpus, partesq; corporis omnes.

¶ In corpore eiusdẽ arti. dubium occurrit ca Durã. in 4. sen. distinct. 10. q. 2. cõtra hanc propositionem cõmunẽ arguẽte, s. si aliqua duo sũt realiter coniũcta, ubicumq; est unum realiter, oportet & reliquum esse. Soluit. n. primo eam, dicens esse ueram de existẽtia in loco localiter & non autem de existẽtia in loco alicubi per habitudinẽ præsentiæ, qualiter contingit in proposito. Et ratio est: quia duorũ realiter coniũctorũ, potest alterũ habitudinẽ habere p̃sentiæ ad aliquid, & reliquũ non habere illã. Affert deinde instantiã, quia corpori Christi coniunctũ realiter est de facto esse in cælo, & tamen illud esse in cęlo non est sub hoc sacramento etiã concomitanter.

¶ Ad hoc dicitur q; aliud est, loqui de habitudine in communi, & aliud est loqui de habitudine reali, puta contenti ad continens: licet enim duorum coniũctorum realiter, unũ possit habere habitudinem ad aliquid, & reliquum non, tamen non potest unũ eorum habere habitudinem contenti ad continens &, reliquum non. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniam credimus Christum ueraciter contineri sub specie panis) ideo solida stat communis propositio assumpta in litera & uera non solum de existentia alicubi localiter: sed etiam de existentia reali sacramentaliter, quam significamus per contineri sub sacramento.

¶ Ad instantiam autem dicitur, quòd propositio dicta ab omnibus intelligitur de his q̃ insunt Christo absolute & non per respectũ ad extrã secum, de quorũ numero est esse in loco. Et hanc limitationẽ subintellectam explicat inferius Auctor in art. 5. ad tertium.

¶ In eodem art. in responsione ad tertiũ, nota nouitèr nouos terminos, scilicet per modum substantiæ, per modum quantitatis: et aduerte pro hoc loco & pro arti. 3. & 4. specialiter, ne oporteat idem sæpius repetere, tria haberi in litera ab Auctore de istis modis. Primum attribuitur modo substantiæ, quòd propria totalitas substantiæ cõtineatur indifferenter in parua, uel in magna quantitate, & per hoc intellige quoque suum oppositum, scilicet quòd modo quantitatis attribuitur, q; totalitas quantitatiua non cõtinetur indifferenter in parua uel in magna quantitate, sed præcise in æquali. Secundum, quod explicatur in arti. 3. est, quòd modo substantiæ attribuitur, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionũ sub quibus continetur, & per oppositum intellige attribui modo quãtitatis, quòd tota quãtitas non est sub qualibet parte dimẽsionum loci sub quibus

Infr. q. 79. arti. 1. ad 3. Et 4. d. 11. articu. 2. Et quo. 7. ar. 8. Et Ioan. 6. lect. 6. 8.

*Q. 75. ar. 1.

Q. 74. ar. 1.

Refert de cons. d. 2. c. ante benedictionẽ, & c. In sacramẽto. Et habet de his qui mysteriis initiãtur, c. 9.

vbicumque est vnũ realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animæ discernũtur, quæ realiter sunt coniuncta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia conuersio panis & vini, non terminatur ad diuinitatem vel animam Christi, consequens est quòd diuinitas vel anima Christi non sit in hoc sacramẽto ex vi sacramenti, sed ex reali cõcomitantia: quia enim diuinitas corpus assumptum numquàm deposuit, vbicũque est corpus Christi, necesse est & eius diuinitatem esse, & ideo in hoc sacramento necesse est esse diuinitatem Christi, concomitantem eius corpus. Vnde in Symbolo Ephesino* legitur, Participes efficimur corporis, & sanguinis Christi, non vt communem carnem percipientes, nec viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis vnitatem, sed vere viuificatricem, & ipsius Verbi propriam factam. Anima vero realiter separata fuit a corpore, vt supra dictum est. † & ideo si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacramenti, nec ex reali concomitantia: sed quia Christus resurgẽs ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur Rom. 6.) anima eius semper est realiter corpori eius vnita. & ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti, anima autem Christi, ex reali concomitantia.

Habetur in cõcil. Eph. 1. in epist. ad Nestorium a medio illius. Et refertur de consecr. dist. 2. c. necessariæ.

Q. 50. ar. 2. 3. & 4.

AD 2^m^ dicendum, quòd ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus Christi, scilicet ossa, nerui, & alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramenti, in qua non dicitur, hæc est caro mea, sed hoc est corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Ioan. 6.

B Caro mea vere est cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autẽ ossibus vel alijs huiusmodi.

AD 3^m^ dicendũ, quòd (sicut supra dictum est †) facta conuersione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinem, accidentia vtriusque manent. Ex quo patet ꝙ dimẽ-

C siones panis vel vini non conuertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiã: & sic substantia corporis Christi vel sanguinis, est sub hoc sacramento ex vi sacramenti, non autẽ dimensiones corporis vel sanguinis Christi. unde patet, ꝙ corpus Christi est in hoc sacramẽto p modũ substantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autẽ totalitas substantiæ continetur indifferenter in parua vel magna quãtitate, sicut tota natura aeris in magno

D vel paruo aere, & tota natura hominis in magno vel paruo hoĩe. unde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationẽ, sicut ante cõsecrationẽ cõtinebat ibi tota substãtia panis & vini.

Q. 75. ar. 5.

bus continetur. Tertium explicatiuum vtriusque, quod in ar. 4. ad primum ponitur, est quòd modo substantiæ attribuitur, ꝙ eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte, & per oppositum modo quantitatis attribuitur, vt sit tota in toto loco, & singulæ partes in singulis partibus.

¶ In quibus omnibus esto semper cautus, cum de tota substantia aut tota natura sermo est, quoniam non de totalitate partium quantitatiuarum, sed partium essentialiũ loquimur. Et perinde est dicere, tota substantia, ac si diceretur integra species substantiæ: integritas enim speciei vocetur propria totalitas substantiæ: non quia in sola substãtia inuenitur, cum inueniatur etiam in accidentibus integritas specifica: sed quia primo inuenitur in substantia, & directe distinguitur contra totalitatem quantitatiuam: ita quòd oppositæ conditiones vtriusque, vtráque nobis manifestant. Est igitur sensus primę differentiæ in litera attributæ his modis, scilicet per modum quantitatis, & per modum substantiæ, quòd integritas specifica substantiæ potest contineri in magna & in parua quantitate (vt patet in homogeneis, & heterogeneis, in litera) totum autem quãtitatiuum vt sic, non nisi sub æquali primo continetur: oportet enim locũ, & locatum æquari. Et similiter sensus tam secundæ quàm tertiæ differẽtiæ est, quòd integritas specifica substantiæ est tota, idest, secundum suam integritatem in toto quantitatiuo, & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus, quoniam euidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones veras, sed in homogeneis tantum. licet enim integritas naturæ ignis, aeris, panis, & cuiuscumque alterius homogenei sit tota, idest secundum suam integritatem specificam sub tota quantitate sua, & similiter sub qualibet eius parte, quælibet enim pars ignis est ignis, & quælibet pars panis est panis &c. integritas tamen naturæ humanæ est ita secundum suam integritatem in toto, ꝙ non est secundum suam integritatem in qualibet parte, vnde non quælibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, quòd istæ duæ differentiæ non sint substantiæ, sed substantiæ talis, hoc est homogeneæ, & incaute loquutus videtur Auctor seu false, attribuendo hoc modo substantiæ absolutæ. Ad hoc dicitur, sermonem Auctoris esse formalem de substantia, & substantiæ modo absolute, vt patet ex eo quòd siue substantia sit simplex siue ex materia & forma composita, semper specifica integritas substantiæ saluatur in tota quantitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet, de composita vero ex materia & forma manifestatur ex eo, quòd non respondet forma vni parti quantitatiuæ, & materia alteri parti quantitatiuæ. Nec ex

A ratione compositi ex materia & forma aliquid inuenitur obstante ad hoc, quòd integrum compositum sit in qualibet parte: alioquin hoc non saluaretur in substantiis homogeneis, quas constat compositas esse, ex materia, & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc quòd heterogenea est, quòd non sit tota in qualibet parte, & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet difformem esse in talibus substantiis.

¶ Dubium alterũ superest, an per modum substantiæ intelligat Auctor id, quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Et est ratio dubij, quia in artic. 3. Auctor declarando modum substantiæ dicit, per modũ substãtiæ, idest, per modum, quo substãtia est sub dimensionibus: ex hac enim declaratione habetur, quòd modus substantiæ non importat indiuisibilitatem: nam substãtia sub dimensionibus non est indiuisibiliter, immo extenditur.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd esse per modum substãtiæ importat id, quod communiter dicitur, esse indiuisibiliter: ad hunc enim modum spectãt omnes conditiones, & differẽtiæ supra positæ. Sed caute attẽdendum est, quòd indiuisibilitas respicit propriam totalitatem substantiæ, hoc est integritatem naturæ: ita quòd dicere quòd substantia est indiuisibiliter, est dicere quod integritas specifica substantiæ non diuiditur secundum diuisionem dimensionum seu partiũ quãtitatiuarum: quia non respondet vna pars specificæ naturæ vni parti quantitatiuæ & altera alteri: sed integritas naturæ ita est sub totis dimensionibus, quòd etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiæ, idest indiuisibiliter secundum integritatem naturę sub dimensionibus, & cum hoc stat, quòd extendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio non tollit indiuisibilitatem integritatis natu-

E ręː sed ponit solam diuisionem quantitatiuam ex eo quòd afficit illam solam vt subiectum, quam etiam non poneret in illa substantia existente sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi succedens substantiæ panis, quantum ad subesse dimensionibus remanentibus, & non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensionem dimensionum: sicut extendebatur per illas substantia panis ex hoc quòd afficiebatur illis, vt subiectum ipsarum.

¶ Conclude ergo & tene, quòd substantiam per modum substantiæ existere in aliquo, est substantiam indiuisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substantiam se habere ad illud indiuisibiliter, & non quantitatiue seu diuisibiliter, hoc est coextense, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ 50.

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non sub vtraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute eius, quod sub speciebus continetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil cõtinetur sub vna specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub vtraque, videtur quòd altera illarum superfluat in hoc sacramento.

§ 2 Præt. Dictum est †, quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nerui, & alia huiusmodi: sed sanguis est vna partium humani corporis, sicut patet per * Aristotel. in lib. de Animali. si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

Ar. præced. | Li. 3. de generat. animalium. ca. 2. tom. 4.

§ 3 Præt. Quod iam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi iã icœpit esse in hoc sacraméto per consecrationé panis. ergo non potest esse, quòd de nouo incipiat esse p consecrationé vini: & ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, & per consequens nec totus Christus. non ergo sub vtraque specie totus Christus continetur.

SED CONTRA est, q 1. Cor. 11. Super illud, & calicem, dicit * G glo. quòd sub vtraque specie, scilicet panis & vini, idem sumitur: & ita videtur sub vtraque specie totus Christus esse.

Glo. ordin. super illud, Accipite & manducate

RESPON. Dicédum, certissime tenendum esse, quòd sub vtraque specie sacraméti tot⁹ est Christus, aliter tamé & aliter. Nam sub speciebus panis, est quidé corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est * de anima & diuinitate Christi. Sub speciebus vero vini, est quidem sanguis Chri-
H sti ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima & diuinitas: eo quòd nunc sanguis Christi non est ab eius corpore separatus: sicut fuit tempore passionis & mortis. unde si tunc fuisset hoc sacramentũ celebratum sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat ĩ rei veritate.

Ar. præced. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis totus Christus
I sit sub vtraque specie: non tamen frustra. Nam primo quidem hoc valet ad repræsentandam passioné Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus: vnde & in forma consecrationis sanguinis

---

§ Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum secundum.

IN 2. ar. circa id quod in calce corporis dicitur sicut erat in rei veritate, chimera potius quàm dubitatio ex Sco. in di. 10. q. 44. sent. occurrit, tenente quòd non sequatur simpliciter necessario, si corpus Christi habet partes, & proprietates suas, sub modo sacramentali, q habeat eas sub existentia naturali. Et intantũ procedit, quòd ponit q ante incarnationem verbi dei potuit ita vere eucharistia fuisse sicut & nunc, & hoc tam quantũ ad significationem, q quantum ad rem significatam & contentam. Et rursus, si corpus Christi annihilaretur, secundum suum esse naturale, eucharistia tamen vere posset manere etiam quantum ad rem contentã: si tamen corpus Christi corrumperetur corruptione naturali, (puta, quia forma corporeitatis separaretur a materia prima) non remaneret eucharistia quo ad rem contentam. Et fundamentum Scoti est: quando existẽtia aliqua est, indifferens ad duos modos, potest simpliciter haberi sub vno modo sic, quòd non sub alio: sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos scilicet naturalem, & sacramentalem. ergo potest haberi sub vno sine altero. Et si dicatur, inquit Scotus, quòd maior propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab altero, modus autẽ sacramentalis dependet a naturali, contra. existentia sub modo naturali, non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa, ergo ista non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis patet, quia res eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem, sed extensiuum: haberet autem si esset de essentia illius existentiæ, quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur, quia deus est causa immediata illius existentiæ, scilicet, corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia non depẽdet a modo naturali vt a sacramento vel re sacramenti, quod vltimum probatur, quia res sacramenti est existentia sub alio modo disparato, idest, sacramentali. Præterea, Deus potest sine quocũq; causato extrinseco alicui, illud causare: sed existentia modo naturali non est intrinseca eucharistiæ. ergo &c. Et si dicas, quòd maior est vera de absolutis & non de respectu, quia respectus sine fundamento & termino fieri nequit, eucharistia autem includit respectum, cuius terminus est existentia modo naturali, contra. existentia, licet sit eadem sub duobus modis, scilicet naturali & sacramentali, tamen non est terminus relationis, quæ includitur in eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Quod probatur, Eo modo est res contenta in eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramẽtali. ergo. Multa alia affert Scot.

Infr. q. 78. arti 6. ad 2. & q. 79. art. 1. ad 3. & q. 80. a. 12. ad 3. & 4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 4. Et Io. 6. lect. 7. n. & 1. cor. 11. lect. 6.

F quæ etiam referre pudet: ne tanto tempore in chimeris verser.
¶ Ad aliqualem claritatem horum, scito dignum admiratione esse, quòd cum Scotus supra corpus Christi verum quod est in cælo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento, nisi terminũ extrinsecus aduenientem (puta respectum præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit etiã fingere, si auferret corpus Christi per annihilationem, remanere aliud etiã per diuinam omnipotẽtiam, quàm illum respectum præsentiæ, Deo illum conseruante. Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, quomodo fingi potest quòd remaneãt partes & proprietates corporis Christi? & si aliquid aliud, quàm ille respectus remanet, oportet q esse sub sacramento pl⁹ addat supra corpus Christi, quàm illum respectũ. Quo circa si conseruaretur a Deo respectus ille non conseruato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacraméto, quẽadmodum si conseruaretur respectus localis, quo corpus Christi, est in cælo non conseruato corpore Christi, non esset corpus Christi in cælo, aliud quippe est conseruari respectus istos extrinsecos, & aliud conseruari corpora quorum sunt. Magnaq; differentia est inter requisita & concomitantia ad certificationem respectuum tantummodo, & inter requisita & concomitantia ad verificationem denominatorum corporum ab illis respectibus. Ad verificandum siquidem respectum illum conseruatum, sufficit quòd respectus ipse sit, nec inde sequitur, quòd res quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præsentiæ solius conseruaretur, esset præsentia sine corpore aliquo præsente: sicut si esse in cælo tantum conseruaretur, esset esse in loco sine aliquo existente in loco.

K ¶ Et hæc sint dicta ad claritatem doctrinæ, & secundum veritates conditionales, nõ curando de possibilitate vel impossibilitate antecedentium & consequentium.

¶ Et vt omnibus satisfiat, singillatim respondendum est rationibus Scoti. Ad primam igitur dicitur primo, quòd minor est falsissima, scilicet quòd existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalem & modum supernaturalem: nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutum vel respectiuum, nisi absolutum sit indifferẽs ad se & ad genus aliud, quod implicat contradictionem. Vnde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturalem, sicut est determinatum ad esse seipsum, quia tunc perdit esse seipsum, cum perdit esse modo naturali: ad modum enim sacramentalem se habet corpus Christi, vt ad esse superueniens, tanquam accidẽtale quoddam. Et propterea responsio recitata, quòd modus sacramentalis dependet a naturali verũ est non solum ea ratione, qua superueniens dependet ab eo cui superuenit: sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, & respectus

a termino

fit mentio de eius effusione. Secundo, hoc est conueniens vsui huius sacramenti, vt seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibū, & sanguis in potum. Tertio, quantum ad effectum, secundum quòd supra dictū est†, quòd corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.

Q.74. ar.1.

Ad 2^m dicēdum, quòd in passione Christi (cuius hoc sacramentum est memoriale) nō fuerūt aliæ partes corporis abinuicem separatæ, sicut sanguis, sed corpus indissolutum permansit, secundum quòd legitur Exod. 12. Nec os illius confringetis: & ideo in hoc sacramēto seorsum consecratur sanguis a corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut dictum est†, corpus Christi nō est, sub specie vini ex vi sacramēti, sed ex reali concomitantia. & ideo per consecrationem vini, non fit ibi, corpus Christi per se, sed concomitanter.

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis uel uini.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q̃ non sit totus Christ^9 sub qualibet parte spērū panis vel vini. Species enim illæ diuidi possunt in infinitū. Si ergo Christus totus est sub qualibet parte specierum prædictarū, sequeretur quòd infinities esset in hoc sacramento, quod est inconueniens: nam infinitum repugnat nō solum naturæ, sed etiam gratiæ.

§ 2 Præt. Corpus Christi cum sit organicum, habet partes determinate distantes: est enim de ratione organici corporis determinata distātia singularum partium ab inuicem: sicut oculi ab oculo, & oculi ab aure: sed hoc non posset esse, si sub qualibet parte specierū esset totus Christus: oporteret enim quòd sub qualibet parte esset quælibet pars: & ita vbi esset vna pars, esset & alia. non ergo potest esse, quòd totus Christus sit sub qualibet parte hostiæ, vel vini contenti in calice.

§ 3 Præ. Corpus Christi semper verum retinet corporis naturā, nec vmquā mutatur in spiritum: sed de ratione corporis est, vt sit quantitas positionem habens, vt patet in^o Prædicamentis: sed ad rationē huius quantitatis pertinet, quòd diuersæ partes in diuersis partibus loci existant. non ergo potest esse (vt videtur) quòd totus Christ^9 sit sub qualibet parte specierū.

SED CONTRA est, quòd† August. dicit in quodam sermone: Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est: nec per singulas minuitur, sed integrū se præbet in singulis.

Refert de consecr. di. 2. c. Singuli

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet†, quia in hoc sacramento substantia corporis Christi est ex vi sacramēti, quātitas autem dimensiua ex vi realis

Art. 1. hui^9 q. & ar. præced.

---

a termino seu fundamento, & includens ab incluso.

¶ Et ad obiectionem Scot. dicitur, quòd aliud est loqui de ipsa existentia, idest præsentia in sacramento, & aliud est loqui de re existente, idest præsente in sacramento. Si enim sit sermo de ipsa existentia seu præsentia, tunc consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est, & sic consequentia inducta a Scot. non valet, quia respectus dependet ab aliquo quod nec est de essentia eius nec causa eius: dependet. n. a termino seu ad terminum, & non potest esse sine termino, qui nec est de essentia eius, nec causa eius. Si autem est sermo de toto hoc, scilicet re existente seu re præsente, tūc falsum est antecedens pro prima parte, quia de essentia rei præsentis sacramento est ipsamet res præsens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale. Et cum contra hoc sophistice instatur, si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res eucharistiæ, haberet ibi modum essendi naturalē, idest extensiuum, clarissima patet responsio, quòd mutatur res præsens in modum præsentiæ. Est siquidem res præsens Eucharistiæ mod^9 Christi naturalis: sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentia, & non diximus quòd est de essentia modi præsentiæ.

4. dist. 10. 2. 3. q. 1. & di. 12. q. 1. art. 3. q. 2. ad 5. Et 4. con. c. 67. Et quo. 4. ar. 8. cor. fin.

¶ Ad tertium dicitur, quòd corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentum & res sacramenti, vt patet in Magistro sent. 4. § 1. dist. 8. & Aug. ibidem alleg.

¶ Ad quartum, sustinendo responsionem recitatam, dicitur q̃ terminus seu fundamētum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem i oppositum dicitur, quòd committit manifeste sophisma figuræ dictionis, diuertendo a re ad modum rei, hoc est a re præsente, ad modum præsentiæ, a re contenta ad modum, quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primo contenta, & signata, dicente Christo, hoc est corpus meum: dicendo enim corpus meum, sine additione aliqua, proculdubio significauit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem, quo continetur, non est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumētum, corpus Christi non continetur modo naturali, idest extensiuo: ergo res contenta non est ipse modus naturalis, & extensiuus corporis Christi, vt patet. Et hinc manifestum est, chimeram esse, quòd ante incarnationem Christi potuerit vere esse hoc sacramentum sicut nunc: dato enim quòd Deus potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamē res inueniretur propterea præsens, quia nec corpus Christi, quod non erat, nec alia res. Et propterea talis fuisset hęc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim alia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cælo: ita quòd illud quod est in cælo, veraciter continetur sub specie panis, ac per hoc si corpus Christi, quod est in cælo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum tertium.*

IN arti. 3. duo occurrunt dubia. Primum circa rem ipsam ex Durando, secundum circa rationem in litera redditam ex Scoto & Durando. Durandus contra communem opinionem tenentem, non solum substantiam corporis Christi, sed etiā quātitatem eius naturali concomitantia contineri, indiuisibiliter tamen, in hoc sacramento, obiicit dupliciter. Primo, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suę naturę: sed indiuisibilitas est incompossibilis naturę quantitatis, quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis, ergo quantitas corporis Christi nō potest comparari ad quantitatem hostiæ indiuisibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub qualibet parte.

In cap. de quantitate tom. 1.

¶ Secundo, Vbicūque est substantia in se realiter, ibi est substantialiter, quia iste modus est ab ea inseparabilis. ergo similiter vbicunq; est quantitas in se, realiter ibi est quantitatiue, quia iste modus est inseparabilis a quantitate. non est ergo Christi quātitas per modū substātiæ in hoc sacramēto.

¶ Circa rationem vero in litera redditā, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia continetur sub hostia, quantitas autem concomitanter, Scotus in 4. senten. dist. 10. q. 2. improbando occurrit sic arguens, Vnumquodque siue sit primus terminus conuersionis, siue secundarius tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessario & naturaliter conueniunt. ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionem sit sub sacramento, primo vel secundario, si est ibi, habet suum modum naturalē, quod est esse mō quantitatiuo, Consequentia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est, quia si Deus vel natura causaret substantiā quantam, ita quòd quantitas concomitetur substantiam: nihilominus quantitas habebit suum modum naturalem. vnde apparet quòd concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis. Ratio vero est, quia diuersa habitudo ad agēs (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) non variat naturam rei, dummodo tamen producatur. ergo nec carebit quantitas suo modo naturali, propter hoc tantum, quia non est primus terminus conuersionis: dummodo sit ibi realiter, siue primo siue concomitanter per illam conuersionem.

¶ Duran. uero alia uia contra hanc rationem procedit, arguens, Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis. ergo nullo modo

modo potest sibi competere ratione cuiuscumque alterius indiuisibiliter se habere. ergo non potest comparari ad locum modo substantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet sit in loco mediante humano corpore quanto, ipsa tamen est indiuisibiliter in loco: est enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius, & hoc ideo, quia animæ rationali repugnat diuisibilitas. ergo per oppositum, non obstante quòd quantitas Christi sit in sacramento mediante substantia, est diuisibiliter, quia quantitati repugnat indiuisibilitas.

¶ Pro faciliori intellectu eorum quæ tractantur (ne obscuritate nominum impossibile reputetur quod credimus) scito idem esse quantitatem corporis Christi indiuisibiliter se habere ad quantitatem hostiæ, & inter quantitatem corporis Christi præsentem hostiæ, & quantitatem hostiæ non esse positionem, quæ vnum inter decem prædicamenta ponitur: ita quòd corpus Christi quantum sub hostia contentum, in seipso quidem est diuisibile & habens positionem in partibus (positionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis, qua distinguitur quantitas in quantitatem habentem positionem in partibus, & quantitatem carentem illa) vt continetur vero sub hostia, caret positione seu situ, vno ex decem generibus: dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco: quo ordine constat carere corpus Christi quantum, vt est sub hostia, quia nõ est ibi localiter: ordo.n. partiũ in loco sine esse localiter, non est intelligibilis. Et quia huiusmodi situs, siue positio non est de ratione quantitatis dimensiuæ, sed sola positio quæ est differentia quantitatis est de dimensionum ratione, ideo attente oportet perspicere, quòd diuisibilitas, quæ est de ratione quantitatis, non opponitur indiuisibilitati, quæ consistit in negatione positionis specialis prædicamenti. Nec propterea fallaris, putans me dicere quòd modus essendi indiuisibiliter sit pura negatio positionis specialis generis: hoc enim nec somniaui, sed vt intelligas quæ dicimus per huiusmodi negationem annexam positiuæ præsentiæ Christi corporis quanti ad hostiam: continetur enim veraciter Christi corpus quantũ sub hostia absque situ, seu positione speciali prædicamẽto: hæc enim negatio includitur in eo quod significatur per contineri indiuisibiliter in hoc sacramento.

¶ Hac ergo manifestatione supposita, ex qua apparet, quòd quantitas Christi corporis nec perdit suam diuisibilitatem, nec induit modum aliquem sibi repugnantem, nec perdit in se suũ modum naturalem, sed in hoc quod continetur sub hostia, caret modo illo, qui importatur per positionem seu situm, responderur ad obiecta. Et ad primum Duran. contra positionem ipsam, neganda est minor, uniuoce loquendo, quoniam modus istius modi indiuisibilitatis, non repugnat diuisibilitati quantitatis.

¶ Ad secundum vero facile dici potest, quòd argumentum a simili claudicat, nihilominus tamen seruata uniuocatione terminorum respondendo dicitur falsum assumi in antecedente: quoniã sub-

concomitantiæ corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, id est per modum, quo substantia est sub dimẽsionibus, non autem per modum dimẽsionum, id est, non per modum illum, quo quantitas dimensiua alicuius corporis, est sub quantitate G dimensiua loci. Manifestum est autem, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionũ sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte aeris, ẽ tota natura aeris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis. & hoc indifferẽter, siue sint dimensiones actu diuisæ (sicut cũ aer diuiditur vel panis secatur) vel etiam sint actu indiuisæ, diuisibiles vero potẽtia. & ideo manifestum est, quòd totus Christus est sub qualibet parte H specierum panis, etiam hostia integra manẽte, & non solum cum frãgitur: sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quæ apparet in speculo, quæ apparet vna in speculo integro: speculo autem fracto, apparẽt singulæ in singulis partibus: quod quidem nõ est omnino simile: quia multiplicatio huiusmodi imaginum accidit ĩ speculo fracto propter diuersas reflexiones ad diuersas partes speculi: hic autem non est nisi vna I cõsecratio, propter quam corpus Christi est in hoc sacramento.

Ad primum ergo dicendum, quòd numerus sequitur diuisionem. & ideo quandiu quantitas manet indiuisa actu, neque substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus proprijs, neq; corpus Christi sub dimensionibus panis: & per cõsequens neque infinities, sed toties, in quot partes diuiditur.

Ad 2^m dicendum, quòd illa determinata distantia partium in corpore organico, fundatur super quantitate dimensiua: ipsa autem natura substantiæ, præcedit etiam quantitatem dimensiuam. & quia conuersio substantiæ panis, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie & directe est in hoc sacramẽto corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secũdum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed s̃m modum suæ substãtiæ, sicut dictũ est.

Ad 3^m dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensiuam. Dictum est autem †, quòd corpus Christi comparatur ad hoc scramẽtũ, nõ ratione quantitatis dimensiuæ: sed ratione suæ substãtiæ, sicut dictũ est†.

F stantia alicubi est non per modum substantiæ, sed per modum quantitatis, ut patet in substantiis extensis: sunt enim in loco quantitatiue. Et etenim substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiæ in qualibet suæ quantitatis parte: non est enim tota natura bouis in qualibet eius parte quantitatiua.

¶ Ad obiecta secundi dubii respondendo, dicitur primo ad Scoti argumentum, quòd procedit ex falsa interpretatione rationis allatæ ab Auctore: ac si Auctor adduxisset pro causa, quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantiæ, quia est quasi secundarius terminus mutationis. Hoc autẽ procul est ab Auctoris sensu: non enim consistit eius ratio in differentia inter primum, & secundum terminum in fieri, ut arguens usurpauit, sed inter per se rationem essendi in sacramento, & id quod per accidens concomitatur, ut patet expresse in hoc ar. 4. in responsione ad primum: ubi uidere potes quantum distet sensus iste uerus a sensu illo usurpato. Et fefellit forte arguentem, quia Auctor declarat quod est illud, quod est per se ratio essendi aliquid in hoc sacramẽto, ex hoc quòd est per se primo terminus conuersionis. Quia igitur Auctoris ratio non consistit in differentia inter primo, uel secundo fieri, sed inter per se existens in sacramento, & per accidens existens ibidem, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti respõdere, sed tãquã impertinẽtia & extranea relinquere. Posset tñ gratia materiæ, hoc est talis mutationis, qualis est cõuersio panis in corpus Christi, sustineri ratio formata a Scoto ex differẽtia inter primum & s̃m terminum conuersionis, contra quam arguit. & sic dicendum esset, quòd licet in creatione & generatione, & similibus, secundarius terminus suum naturalem modum assequatur, & non induat modum primi termini: in hac tamen cõuersione secundarius terminus, id est, concomitans induit modum primi termini.

¶ Et si quæratur, quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inueniatur, respondetur, quia hoc est singularissimum K in hac mutatione, quòd primus terminus est sola ratio in essendo, quibuscumque concomitantibus: hoc est quòd ratio essendi in hoc sacramento quibuscumque existentibus in eo, est ita primo terminans conuersionem. Et hæc defensio in idem redit cum prima responsione, ut patet, & ideo non oportet solicitare de diuersa habitudine ad agens, quoniam est extra propositum.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur falsum assumi, scilicet, quod contineri indiuisibiliter, repugnet quantitati diuisibili. & ad cõfirmationẽ negat similitudo, quoniã animæ rationali repugnat, & esse diuisibilem, & diuisibiliter contineri: quantitati autem licet repugnet esse indiuisibilem, non tamen repugnat indiuisibiliter contineri.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro arti. 5.

In corp. ar. & art. 1. ad 3.

In corp. & ar. 1. huius quæst.

In corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

4.di.10.art. a.q.3. & 4. & di.12.q. 1.ar.2.q.1. co.& 4. cō. c.63.64. & 67.& quol. 7.ar.8.cor. Ar.preced.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacraméto. Dictum est enim†, quòd totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ consecratæ: sed nulla quátitas dimensiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. ergo est impossibile, quòd tota quátitas dimensiua corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Impossibile est, duas quantitates dimésiuas esse simul, etiam si vna sit separata, & alia in corpore naturali, vt patet per* Philos. in 3. Metap. sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiua panis, vt sensu apparet. non ergo est ibi quantitas dimensiua corporis Christi. (Li.3.tex.9. com.3.)

¶ 3 Præt. Si duæ quantitates dimésiuæ inæquales iuxta se ponantur, maior extenditur vltra minorem: sed quantitas dimensiua corporis Christi, est multo maior quàm quantitas dimensiua hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiua corporis Christi cum quantitate dimensiua hostiæ: quantitas dimésiua corporis Christi extendetur vltra quantitatem hostiæ, quę tamen non est sine substantia corporis Christi. ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacraméto, etiam præter species panis, quod est inconueniens, cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, vt dictū est*. impossibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimésiua corporis Christi sit in hoc sacramento. (Ar.1.huius quæst.)

SED CONTRA, Quantitas dimensiua corporis alicuius, non separatur secundum esse a substátia eius: sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, vt supra habitum est*. ergo tota quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento. (Ar.præced.)

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est†) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti, quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento: ea vi enim sacramenti est in hoc sacraméto illud, in quod directe conuersio terminatur. Conuersio autem, quæ fit in hoc sacraméto, directe terminatur ad substátiá corporis Christi, nō aút ad diméSiones eius: quòd patet ex hoc, ꝙ quantitas dimensiua panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte: quia tamen substantia corporis Christi realiter non denudatur* a sua quantitate dimensiua, & ab alijs accidentibus, inde est quòd ex vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiua corporis Christi, & omnia accidentia eius. (Ar.1.huius q.ad 1.) (*Alias diuiditur.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundū id, quod est ei per se, non autem secundū id, quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu, secundum quòd est album, non autem secundum quòd est dulce, licet idē corpus sit albū & dulce: vnde & dulcedo est i visu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiua eius est ibi cōcomitáter, & quasi per accidens: ideo quantitas dimensiua corporis Christi est

A in hoc sacramento, non secundum proprium modū (vt scilicet sit tota in toto, & singulę partes in singulis partibus) sed per modum substátiæ, cuius natura est tota in toto, & tota in qualiber parte.

AD 2m dicendum, quòd duæ quantitates dimensiuæ non possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quòd vtraque sit ibi secundum proprium modum quátitatis dimensiuæ. In hoc autem sacramento quá titas diménsiua panis est secundum proprium modū, scilicet secundum cōmensurationem quandam: non autem quantitas dimensiua corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, vt dictum est †. (In corp. ar. & ar.1.)

B AD 3m dicendum, quòd quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitatis: ad quem pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, sed est ibi per modū iā dictum*. (In corp. ar.)

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi sit in hoc sacramento sicut in loco.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi sit in hoc sacraméto, sicut in loco. Esse enim in aliquo definitiue vel circunscriptiue, est C pars eius quod est esse in loco: sed corpus Christi videtur esse definitiue in hoc sacramento (quia ita est vbi sunt species panis vel vini, quòd non est in alio loco altaris) videtur etiam ibi esse circunscriptiue: quia ita continetur superficie hostiæ cōsecratæ quòd nec excedit, nec exceditur. ergo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut in loco. (Inf.a.6.co. & ad 1. & 4.di.10 art. 1.ad 5.6.7. & 8.& art. 3.q.2.ad 1. & 4. con.c. 64. fine. & quol.1.art. 22.ad 2.)

¶ 2 Præt. Locus specierum panis non est vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec est ibi substantia panis, vt supra habitum est† sed est ibi solum corpus Christi. ergo corpus Christi replet locum illum: sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter. ergo corpus Christi est in hoc sacraméto localiter. (Q. præced. ar.1.2.& 5.)

D ¶ 3 Præt. Sicut dictum est*, in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiua, & cum omnibus suis accidétibus: sed esse in loco, est accidés corporis: vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter. (Ar.preced. & 3. huius quæst.)

SED CONTRA est, quòd oportet locū & locatum esse æqualia, vt patet per* Philos. in 4. Physic. sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor quàm corpus Christi. ergo corpus Christi non est in hoc sacramento, sicut in loco. (Li.4.Physi. tex.30.to.2)

RESPON. Dicendum, quòd (sicut iam dictū est†) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensiuæ, sed magis secundum modum substantiæ. Omne autem cor- E pus locatum est in loco, secundum modum quantitatis dimensiuæ, inquantum scilicet commensuratur loco, secundum suam quantitatem dimensiuam. vnde relinquitur, quòd corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiæ: eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus: succedit enim substátia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis. vnde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi: non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum dimésionum, sicut erat substantia panis. & ideo substantia panis ratione suarum dimésionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locū (Ar.3.huius quæst.)

alium

illum mediantibus proprijs dimensionibus. Substan- F tia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimẽsionibus alienis, ita quòd ecõuersò dimensiones propriæ corporis Christi comparãtur ad locum illum mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. unde nullo modo, corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Ad primum ergo dicendum, quòd corpus Christi non est in hoc sacramento definitiue, quia sic non esset alibi quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc sacramentum: cum tamẽ sit & in cælo in propria specie, & in multis alijs altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quòd non est in hoc sacramento circunscriptiue, quia non est ibi secundum cõmen- G surationem propriæ quantitatis, vt dictũ est: † quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd sit ibi definitiue vel circunscriptiue; sed ad hoc quòd incœpit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, vt supra dictum est.

Art. 3. & 4. hui⁹ quæst.

Q. præced. ar. 3. & 4.

Ad 2m dicendum, quòd locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen propriè est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter, sicut dictum est†: sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiæ.

In corp. ar.

Ad 3m dicendum, quòd accidentia corporis H Christi sunt in hoc sacramẽto (sicut supra dictũ est †) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi, sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinsecs. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum cõtinens. & ideo nõ oportet, ꝙ Christus sit in hoc sacramẽto, sicut in loco.

Ar. præced.

Articvlvs VI

Vtrum corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

Ad sextvm sic proceditur. Vi- I detur ꝙ corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit. n. * Philosoph. in 2. Top. quòd motis nobis, mouentur ea, quæ in nobis sunt: quod quidem est verum etiam de spirituali substantia animæ: sed Christus est in hoc sacramento, vt supra habitum est †: ergo mouetur ad motum ipsius.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed de agno paschali, qui erat figura huius sacramenti, non remanebat quicquam vsque mane, sicut præcipitur Exo. 12. ergo neque etiam si hoc sacramen- K tum reseruetur in crastinum, erit ibi corpus Christi. & ita nõ est immobiliter in hoc sacramento.

¶ 3 Præt. Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit, & per totum sequens tempus: nõ enim potest dici, quòd desinat ibi esse cessantibus speciebus, quia esse corporis Christi non dependet a speciebus illis: non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. uidetur ergo quòd statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento: & ita videtur ꝙ Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

Sed contra, Impossibile est idem esse motum & quietum, quia sic contradictoria verificarẽtur de eodem: sed corpus Christi in cælo quietum residet. non ergo est mobiliter i hoc sacramẽto.

Respon. Dicendum, quòd cum aliquid est vnum subiecto, & multiplex secundũ esse, nihil prohibet secundum aliquid moueri, & secundum aliquid immobile permanere: sicut corpori est aliud esse album, & aliud esse magnũ, vnde potest moueri secundum albedinẽ, & permanere immobile secundum magnitudinem. Christo autem non est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quòd dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, si- H gnificatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non mouetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut prædictum est †: quod autem non est in loco, non mouetur per se in loco, sed solũ ad motum eius, in quo est. Similiter autem neque per se mouetur secundum esse, quod habet in hoc sacra- I mento, quacumque alia mutatione, puta quantum ad hoc quòd desinat esse sub hoc sacramẽto, quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium, sed alio deficiẽte, hoc desinit esse in eo, sicut Deus, cuius esse est indeficiens & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc, quòd creatura corruptibilis desinit esse. & hoc modo cum Christus habeat de se esse indeficiens, & incorruptibile, nõ desinit esse sub sacramento: neq; per hoc quòd ipsum desinat esse, neque etiam per motum localem K suũ (vt ex dictis patet *) sed solum per hoc, quòd species huius sacramenti desinunt esse. unde patet ꝙ Christus per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motũ nostri mouentur ea, quæ in nobis sunt. Aliter tamen ea quæ per se possunt esse in loco, sicut corpo-

¶ *Super Quæstionis septuagesimasexta Articulum sextũ.*

In titulo ly mobiliter extẽditur, tã ad motum, q̃ ad mutationem. Dupliciter enim cum possit dubitari de mobilitate corpis Christi in sacramento, vel de motu locali ad motum hostiæ, vel de mutatione qua desineret esse in sacramento, ad vtrũque modum extendit se, ly mobiliter.

4. di. 10. ar. 3. q. 4. Et opusc. 11. ar. 34.

Li. 1. ca. 5. in declaratione 24. loci tom. 2.

Ar. 1. huius quæst.

¶ Circa doctrinam traditam in hoc articulo aduerte primo, Auctorem sentire, quòd Christum esse sub hoc sacramento est esse quoddam relatiuum, dũ dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramẽtum: hinc enim manifestat non esse idẽ esse Christi corporis in se, & esse eiusdem in sacramento: quod sub alijs verbis explicatur dicendo, Aliud est esse Christi corp⁹ i seipso, & aliud est contineri sub sacramento ipsum idẽ Christi corpus in seipso existens. Non discedes ergo ab Auctoris doctrina, loquendo seorsum de conuersione panis i substantiam corporis Christi, & de habitudine Christi ad hoc sacramentum, vt superius fecimus. Nec propterea putes explicatũ esse modũ, quo Christus est in hoc sacramento. nã explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinẽ, nescitur autem res aliqua, nisi per propria cognoscatur.

¶ Circa conclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplex occurrit obiectio. Prima ex Durando opinãte oppositum in lit. 4. sent. dist. 10. q. 3. Secunda ex Scoto, eadem dist. q 6. opinante non contra motum, sed contra mutationem.

Ar. præced.

¶ Arguit ergo Durand. corpus Christi nullo mõ moueri ad motũ hostiæ, nec p se, nec p accidẽs: quia corpus Christi & hostia non sunt vnum secundũ subiectum, nec se habẽt vt continens & contentum, nec habent colligationẽ vel contactum. Et quia corpus Christi existens in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramento absque motu locali, tã per se quàm per accidens. ergo a fortiori existens in hoc sacramento non mouetur ad motum hostiæ.

¶ Scotus autem putans corpus Christi ad motum hostiæ moueri quidem per accidens, sed non nisi immediate a deo, probat hoc vltimũ hac ratione, Quando aliqua coniunguntur præcise per actũ voluntatis contingenter se habentis ad illam coniunctionem: si vnum illorũ secundum se sit mobile

Ar. præced.

ra, & aliter ea, quæ per se non possunt esse in loco, sicut formæ, & spirituales substantiæ. Ad quem modum potest reduci, quòd dicimus Christum moueri per accidens secūdum esse quod habet in hoc sacramento, in quo non est sicut in loco.

Ad 2m dicendum, quòd hac ratione moti uidentur fuisse quidam, ponentes quòd corpus Christi non remanet sub hoc sacramento, si in crastinū reseruetur. Cōtra quos Cyrillus dicit: Insaniunt quidam, dicentes mysticam benedictionē cessare a sanctificatione, si quæ eius reliquiæ remanserint in diem subsequentem: non enim mutatur sacratum corpus Christi, sed virtus benedictionis & viuificatiua gratia, iugis in eo est: sicut etiam omnes aliæ consecrationes immobiliter manēt, permanentibus rebus consecratis: propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ respondeat, tamen figura, non potest eam adæquare.

Ad 3m dicendum, quòd corpus Christi remanet in hoc sacramento, non solum in crastino, sed etiam in futuro quousque species sacramentales manēt, quibus cessantibus desinit esse corp' Christi sub eis: non quia ab eis depēdeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species. per quē modum Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo, saltem glorificato.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim noster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circumuelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout sunt. ergo ocul' glorificatus potest uidere corp' Christi, prout est in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Phil. 3. sed oculus Christi uidet seipsum prout est in hoc sacramento. ergo pari rōne quilibet alius oculus glorificatus pōt ipsum uidere.

¶ 3 Præt. Sancti in resurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. sed angeli uident corpus Christi, prout est in hoc sacramen

Infr. art. 8. co. Et 4. di. 10. art. 4. q. 2. ad 3. & arti. 4. q. 1. pec 10. & q. 4. ad. 2. & in capo. li. ad 1. 2. & 4.

bile omnino improportionatum, & reliquum proportionatum, illud mouens non eadem motione potest mouere vtrumque coniunctorum. Probatur ista ratione & exemplo. ratio est, quia si mouet vnum quod est sibi proportionatum, non propterea mouet per accidens reliquum, quia reliquū non est præsens illi moto, sicut actus potentiæ aut econuerso, nec simpliciter ex aliqua alia necessitate naturali, sicut grauē est pręsens naui, vel curru, cui innititur, & propter hoc simul mouetur cum illo, sed est præsens sola voluntate, quę potest non velle cōiunctionem illā, stāte tamē motione alterius. Exemplum est, Si angelus voluntarie faceret se esse pręsentem lapidi, si moueo lapidem, non propterea moueo angelū, qui non est per se mobilis a virtute mea: nec per accidens in proposito, quia nec forma, nec pars est lapidis mobilis per se a me, vnde angelus in termino motus lapidis per propriam suā actionem efficitur, vbi est lapis, & non per actū meum. Et tunc subsumitur minor, Sed corpus Christi, est pręsens speciei sacramentali tantum per actus voluntatis diuinę. ergo &c.

¶ Ad euidentiam horum videtur mihi, quòd cum Durando nulla sit quęstio secundum rem, sed forte in solis verbis: si enim perspiciatur ex vna parte distinctio facta in litera de duplici esse corporis Christi, vel in se, vel in sacramento, & dictum esse quòd corpus Christi in se nō mouetur neque per se neque per accidens, & quòd secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens, & si cū his simul perspecta fuerit vis rationum Duran. manifestū erit, quòd nulla est diuersitas in sententia, quoniam ad hoc tendunt argumenta, quòd corpus Christi secundum se non mouetur per accidens ad motum hostię, quod Auctor fatetur.

¶ Verum si quis contendat his argumentis Christi corpus secundum nullum esse moueri per accidens ad motum hostię, facile inueniet responsionem, dicendo ad primum, quòd inter corpus Christi & hostiam est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habent vt veraciter contentum & continens vt patet extra, de sum. Trin. & fide cathol. ca. firmiter.

¶ Ad secundum negatur sequela, quia ad rem antecedentis nec est ipsius motus, nec concomitatur motus: sed ad motum sacramēti concomitatur motus rei, quę est sacramentum, secundum esse sacramentale, per accidens tamen.

¶ Ad Scotum autem directe loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

¶ Ad cuius intellectū aduerte duo assumi a Sco. s. coniunctionē inter aliqua duo, & rationem coniunctionis. s. actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere, vel coniunctionem illam nullum nexū ponere inter coniuncta vltra actum voluntatis contingenter se habētem, aut aliquem nexum inter illa ponere causatū a tali actu voluntatis: nō potest dici primū, quia ipsemet Sco. ponit coniunctionē illā actu voluntatis uolitam contingenter. & minor etiā esset falsa, vt patet. Et similiter exēplum de angelo, quia præsentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, ꝙ coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta, & tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quòd sit nexus aliquis inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa nisi pręcise per actū voluntatis, quod nō est intelligibile: aut minorem esse falsam, quia inter corpus Christi & hostiam est coniunctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit a solo deo, in se tamē est coniunctiua corporis Christi cū hostia naturali necessitate sacramenti. Nā ex vi sacramēti per se habetur esse sacramentale, corporis Christi in hostia, & esse sacramētale cōiungit corpus Christi & hostiam: non quia volitum, sed quia in se est tale.

¶ Ad exemplū autem de angelo dicitur, ꝙ licet angelus posset subtrahere pręsentiam suam a lapide: si tamen illam non subtrahit, mouēte me lapidem & transferente illum in domum, angelus mouetur nō a se, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, & nō ē ubi erat lapis.

¶ Et ad excludēdas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi uolūtate illius præsentiæ cōtinuandæ per unā horā tātum, & stante casu formæ cōditionalem. si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego mouerem lapidem illum per duas horas, in fine motus, angelus esset ubi est lapis, & non per actum angeli: ergo per motum lapidis a me. Et quāmuis hæc sufficerent ad dicta Scoti: facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum, quando utrumque coniunctorum est per se mobile, puta, quia ambo sunt corpora, sed quū duorū cōiunctorū alterū tantū est mobile secundum se, alterum uero nō non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici, quòd unum est mobile improportionatū, & alterum mobile proportionatum. Sic autem inuenitur in proposito, quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solum per accidens, ut in litera hac dicit Auctor, & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo, quoniam dum moueo lapidem moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum, & similiter dum moueo hostiā consecratam, moueo præsentiā inter hostiā & corpus Christi: ita quòd trāslata hostia de altari in plateā, transfertur etiā præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari fit pręsens in platea, absq; hoc ꝙ corp' Christi in se moueat. & similiter angelus fieret præsens i domo ad quā trāslatus est lapis, nō ꝙ ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quia trāsferēdo lapidē, trāstuli præsentiā eius in lapide.

¶ Super Quæstionis septuagesimasexta Articulum septimum.

IN corpore arti. multa occurrunt notanda, & dubitanda. In primis circa rationem cōclusionis primæ, scilicet corpus Christi secun-

sti secundum esse, quod habet in sacramēto non est visibile oculo corporali, aduertendum est quòd licet Scot. in 4. q. di. 10. 4. senten. impugnet multas rationes, quæ afferuntur pro hac conclusione: quia tamen neutram istarum, quæ in litera afferuntur improbat, immo potius vtraque quodammodo vtitur (& secunda quidem se tenente ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expresse vtitur, prima quoque consideranti visibile, in quantum causa est visionis quodammodo vtitur) ideo extraneum a præsentis operis proposito duxi defendere rationes alias, quæ hic non ponuntur.

¶ In secunda ratione aduerte diligenter terminos, vt nō fluctues, quasi contraria in Authoris doctrina inueniens, dū alibi dicit cum Auer. substantiam particularem percipi a cogitatiua: hic vero dicit a solo intellectu substantiā cognosci. Nec loquitur de substantia in cōmuni, sed de substantia singulari, quia loquitur, de corpore Christi, vt est in hoc sacramento: constat autē corpus Chri esse quoddā singulare, & modum essendi in hoc sacramēto esse rem singularem. Vtrumque siquidem est verum, illud quidem de substantia indiuiduali, secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de substantia indiuiduali, vt habet modum essendi puræ substantiæ idest substantiæ in quantū substantiæ, vt patet ex superius declaratis de modo substantiæ. Et propterea hic dicit, Substantia autem inquātum huiusmodi, subiacet solum intellectui &c.

¶ Circa secundam partem huius articuli, in qua agitur de visione intellectuali, aduerte dici quatuor, primum quòd corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis: secūdum, quòd nec etiam ab intellectu angelico naturaliter: tertium quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinæ essentiæ: quartum (quod est omnium prædictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus supernaturalis, ac per hoc secundum se intelligibilis est a supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶ Contra tria autem horum Scot. arguit in 4. sent. dist. 10. q. 8. & primo contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animæ separatæ, quàm etiam hominis beati potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia. Primo, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligit prius substantiam quā quemcumque modum eius. ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. Secundo, totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam. si ergo quodcumque ens potest abstractiue cognosci a tali intellectu, quando non est sibi præsens, sequitur quòd potest intuitiue intelligi ab eodē, quando est sibi perfecte præsens in propria existentia actuali. Tertio, Virtus potens cognoscere obiectū intuitiue dum est præsens, potest cognoscere eius absentiam, dum est absens: sed talis intellectus potest cognoscere præsentiam panis quando est præsens. ergo potest cognoscere absentiā eius, quando est absens. ergo eadem ratione potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi, quia corpus Christi in se est obiectū proportionatum etiam intellectui tali, vt intuiti. ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit, quin sit

to: quia etiam dæmones inueniūtur huic sacramento reuerentiam exhibere: & ipsum timere. ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est in hoc sacramento.

SED CONTRA, Nihil idem existens, potest simul ab eodem videri in diuersis speciebus: sed oculus glorificatus semper videt Christum, prout est in sua specie, secundum illud Isa. 33. Regem in decore suo videbūt. ergo videtur quòd nō videat Christum, prout est sub specie huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est oculus, scilicet corporalis propriè dictus, & itellectualis, qui per similitudinem dicitur: a nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento. Primu quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat mediū. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramēto mediante substantia, ita scilicet quòd accidentia corporis Christi nō habent immediatam habitudinem, neque ad hoc sacramentū, neque

ad corpora, quæ ipsum circūstāt. & ideo nō possunt immutare mediū, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint. Secundo quia sicut supra dictū est†, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ. Substantia autem inquantum huiusmodi, nō est visibilis oculo corporali, neque subiacet alicui sensui, sed nec etiā imaginationi, sed soli intellectui, cuius obiectum est quod quid est, vt dicitur in 3. de Anima †. & ideo propriè loquēdo, corpus Christi secūdum modum essendi, quē habet in hoc sacramento, neq; sensu neq; imaginatione pceptibile est, sed solo intellectu qui dicit oculus spiritualis. Percipitur autē diuersimode a diuersis itellectibus. Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis, a supernaturali intellectu, scilicet diuino, secundum se visibilis est, & per consequēs ab intellectu beato vel angeli, vel hominis, qui secundum participatā claritatē diuini intellectus videt ea quæ supnaturalia sunt, visione diuinæ essentiæ: ab itellectu autē

obiectum intuibile eidē intellectui. Quarto, Anima Christi nouit naturaliter se esse vbicumque est, & per consequens nouit naturaliter se esse in eucharistia, & ita naturaliter potest nosse existentiam corporis sui ibi, quæ est sibi ratio quid sit in sacramento. Quinto Existentia talis non est excellentius cognoscibile q̄ existens, cuius est existentia sed Christus est naturaliter cognoscibilis a tali intellectu creato. ergo & qualibet eius existentia. Probatur maior, quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cuius est modus. Beato beatus naturaliter videt, in alio beato actum beatificum: & tamen illa beatitudo non est minus supernaturalis quā existentia corporis Christi in eucharistia. Antecedēs probatur, quia substantia ipsius beati est excellentius cognoscibile, quàm eius beatitudo.

Ar. 1. huius q. ad 3.

D. 75.

Li. 3. de anima, tracta. 26. co. 2.

¶ Contra tertiū vero idem arguit, intendens quod intellectus beatus nullo modo per actū beatificum videt corpus Christi in eucharistia. Beatus nō distinguitur a non beato, nisi videndo obiectum beatificū, ut hic, & ea quæ includuntur in eo, ut sic: sed corpus Chri esse in eucharistia, non est obiectū beatificū (ut patet) nec inclusum in obiecto beatifico: quod probatur, quia æque essentialiter pertinet ad obiectū beatificum includere in ratione obiecti unam rem vel veritatem noui sacramenti, sicut alterius: sicut æque pertinet ad veritatem fidei credere veritatē noui articuli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico non includitur, gratiam infundi tali baptizato, aut suscipienti sacramentum pœnitentiæ. ergo &c.

¶ Contra quartum, rationem scilicet, qua modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Sco. quia naturale, & supernaturale, non distinguunt ens in se, sed tantum in comparatione ad agēs, & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquā facta est, naturaliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum, quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectū & perfectius, puta accidens & substantia. Et cōfirmatur rursus subiunctū, quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales, & tñ angeli naturaliter cognoscūt eos, secundum illos, qui ponunt in angelis naturaliter rōnes cognoscendi oēs species entium.

¶ Ad euidentiam horum prælibandum est, q parua distantia in principio magna valde apparet in principiatis. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modū intelligēdi, tot quæstiones emanant. Opinantes siquidem intellectum non alligatum phantasmati intelligere per motionem ab ipsis rebus, quæ intelligi dicūtur, cōsequenter opinantur intellectus abstractos intueri res præsentes, sicut nos videmus corporaliter colores præsentes. Tenentes autem cum peripateticis & philosophis intellectus abstractos moueri tantum a seipsis seu suis substantiis, vel etiā a superioribus eorum, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractus cognoscere quicquid cognoscunt naturaliter aut per substantiā propriam solam (quod nos credimus in solo deo verificari) aut per substantiā perfectā speciebus intelligibilibus inditis, aut etiā, ut quibusdā placuit, per substantiā superiorem, & per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere, nisi ad ea quæ naturaliter relucēt in his, quæ sunt apud intellectum abstractum. Et quoniam hæc nō sunt, nisi pertinentia ad naturalem ordinem vniuersi, quoniā solæ res pertinentes ad opera sex dierum, fuerūt productæ a Deo in mentibus

hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem, sicut & cetera supernaturalia: sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendū. Vnde dæmones non possunt videre per intellectum Christū in hoc sacramento nisi per fidem, cui nō voluntarie assentiunt, sed ad eam euidentia signorum[d] conuincuntur, prout dicitur Iac. 2. Quòd dæmones credunt, & contremiscunt.

Ad primvm ergo dicendum, quòd oculus noster corporeus per species sacramentales impeditur a visione corporis Christi sub eis existentis, non solum per modum tegumenti, sicut impedimur videre id, quod est velatum quocūque corporali velamine: sed quia corpus Christi non habet habitudinē C ad medium, quod circumstat hoc sacramentum, mediantibus proprijs accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

Ad 2[m] dicendum, quòd oculus corporalis Christi, videt seipsum sub sacramento existentem: nō tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum: nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo nō conformatur ei alius oculus gloriosus.

Ad 3[m] dicendum, quòd angelus bonus vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo, sed solum oculo intellectuali: vnde non est similis ratio, vt ex dictis patet.

in mentibus angelicis & in rerum natura quæ vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, quæcumque uero ad naturæ, sed gratiæ ordinem per se spectant, eximuntur a naturali cognitione angelorum secundum hanc viam, secundum quā etiam naturale & supernaturale sunt & differentiæ entis & differentiæ modi faciendi: nam oculi dati cæco nato, & vinū factum in nuptijs, differebant ab alijs oculis & vinis, secundum naturale & supernaturale quo ad modum fiendi tantum: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christū esse sub sacramento, & lumen gloriæ, & similia, differunt a virtutibus naturalibus & alijs quæ entia naturalia vocantur, penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia. Sunt enim hæc ex suo genere supernaturalia entia, quia nulli possunt enti esse, aut fieri connaturalia, vt alibi declarauimus.

D. 607.

¶ Hic prælibatis ad primum Scoti dicitur, falsam esse minorem, scilicet intellectum abstractū habere se ad omne intelligibile, secundum ordinem intelligibilitatis: hoc enim patet esse falsum: tum, quia non sic se habet ad primū intelligibile quod est deus: tum, quia quilibet intellectus abstractus intelligit, & quod est supra se, & quod est infra se per modum suitatis nihilominus, quòd licet intellectus abstractus videat corpus Christi, non propterea sequitur, ergo videt eius modum essendi in sacramento. Et hoc, non quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in se: sed quia est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supernaturalis, & propter hoc est extra totum ordinem rerum præsentium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundum: quia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui. Et intuitiue quidem, quia quædam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non præsentium cognitioni naturali. Abstractiue uero, quia incarnationis mysterium latet, quo ad perfectam quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem: quia illius nulla indita species est præsentatiua perfecte. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, præsentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci præsentiam corporis Christi. Et ad subiunctā probationem iterum dicitur, quòd modus accidentalis, non quatenus accidentalis, sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intueri ab intellectu, cui ordo ille non est præsens, qualis est intellectus angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi dupliciter dici potest. Primò, excipiendo Christi animā ea ratione, quia ad ipsam spectat: E quàmuis concomitanter, talis modus essendi, ita quod sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionem angelorum, manifestas tamen esse animæ meæ, quia ad ipsam spectant, & per hoc fiunt sibi præsentes, quæ non sunt præsentes angelis; sic in proposito modus iste essendi est præsens naturali cognitioni animæ Christi per hoc, quòd ad ipsum spectat: nec est simile de alijs intellectibus, ut patet. Secundo, dicitur negando animam Christi cognitione naturali intueri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis: unde Auctor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, non nisi a supernaturali intellectu, vel ipsius participatione, est in se intelligibilis. Et hæc responsio solidior videtur.

¶ Ad quintum iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentiæ, sed ratione absentiæ seu non præsentiæ, existentia in sacramento latet, & tamen corpus Christi patet.

A ¶ Ad sextum negatur assumptum, scilicet actum beatificum uolui beati videre naturali cognitione ab altero. Et ratio est sæpe dicta, non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam: quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra uisionem huius sacramenti per actum beatificum respondendo distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui: uel præcise secundum necessaria ad beatitudinem, & sic proculdubio verum est, per actū beatificum non uideri Christi corpus in sacramento, nec mysterium incarnationis, immo nec aliquid, quod sub deus scientia uisionis, ut patet ex eo, quòd si unum tantum intellectū deus creasset, & illa uideret deum, esset proculdubio beatus, & nihil horum sciret quæ ad scientiam uisionis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset: uel de actu beatifico loquimur, secundum quòd de facto diuina largitas illum dilatauit seu extendit, & sic uisio beata extendit se ad multa alia, quæ non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem, inter quæ opinamur esse mysterium incarnationis & eucharistiæ, ea ratione, quia sunt difficillima inter omnia credenda, ac per hoc a mentibus fidelium valde desiderata, ut uideantur: beatitudo autem satiatiua est fidelium, ut fidelium desideriorum, tum arduorum. Et Scotus quidem in primo sensu loqui uidetur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat, & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. unde non oportet aliter respondere.

In corp. ar.

D ¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiæ, quandoque solum secundum respectum ad agens, quandoque uero sunt differentiæ entis. Et propterea falsum est, quodcumque eius postquàm factum est, esse naturale: de aliquo enim est uerum, & de aliquo non, vt supra diximus. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectionis, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quæstio de perfectione, vel imperfectione, sed de naturalitate, vel supernaturalitate. Posset tamen dici, quòd qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ordinis diuini, ut charitas & lumen gloriæ testantur.

¶ Ad ultimam confirmationem, dicitur quòd angelis non sunt inditæ species omnium specierum, sed earum tantum, quæ ad naturalem ordinem uniuersi spectant: & propterea fidem, spem, & charitatem, non per naturalem cognitionem, in proprio genere nouerunt, nisi habentes illas in seipsis, utpote ad eos spectantes.

¶ In responsione ad secundum, intellige differentiam inter oculum corporalem Christi, & corporalem oculum aliorum sanctorum, non respectu uisibilis per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse inuisibilem, soloque intellectu intuibilem) sed respectū uisibilis per accidens: ita quòd Christus dicitur corporali oculo uidere seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum uidet, ut statim intellectum uideat suum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemur uidere deum corporalibus oculis, ut in quæstio. 12. primæ partis Auctor declarauit.

¶ *Super Quaestionis septuagesimaesextae Articulum octauum.*

IN artic. 8 aduerte circa vera apparentias ex mutatione in hoc sacramento, quod distinguendum videtur de magnitudine specierum apparentium. Nam si res apparens fuerit tam magnarum dimensionum, vt sint incompossibiles substantiae conuersae, puta si consecratum modico vino in fundo calicis, vt fieri consueuit, appareat & permaneat totus calix magnus plenus specie sanguinis, tunc non videtur remanere verus Christi sanguis sub illis speciebus: quoniam non manent dimensiones vini conuersi. Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem verè contineri sub sacramento, & non contineri sub ipsa. Si vero dimensiones non sint tam in veritate extensae, quod afficerent conuersam substantiam, si subesset, sentiendum est, ut litera tradit: quoniam tandiu manet veritas sacramenti, quandiu manet panis aut vini, si subesset: constat autem quod quandiu manent dimensiones illae sine subiecto, manet corpus, aut sanguis Christi: vnde cum tam extensiuae dimensiones immutantur, immutatio non est solum accidentalis, sed substantialis: Auctor autem loquitur, quando mutatio est solum in accidentibus. Et si quaeratur, qua adoratione venerandus est huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum videtur, idem esse iudicium de ipso, & de veste Christi.

4. di. 10. ar. 4. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 2. & 3. Et op. 58. cap. 11.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculose caro vel puer, sit ibi vere corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod quando in hoc sacramento miraculose apparet caro vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales; vt dictum est: † sed

G quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales: ergo non est ibi vere corp⁹ Christi.

† ar. praeced. ad 3. arg.

¶ 2 Praet. Vbicumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti: sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est, quod non est ibi Christus sub specie propria, quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in caelum:

H cum tamen id, quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur vt quaedam parua caro, quandoque autem vt paruus puer, manifestum est etiam, quod non est ibi sub specie sacramenti, quae est species panis vel vini. ergo videtur, quod corp⁹ Christi nullo modo sit ibi.

¶ 3 Praet. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem, vt supra dictum est: † sed caro & sanguis miraculose apparens, nō sunt cōsecrata, nec conuersa in verum corpus & sanguinem Christi. non ergo sub his speciebus est corpus, vel sanguis Christi.

* q. 75. ar. 2.

SED CONTRA est, quod tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quae etiam primo exhibebatur: quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reuerentiam latriae exhibemus. ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramento miraculose videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. quandoque enim hoc cōtingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem vel sanguinē vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramenti: & hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis: nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum praestigijs: quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet, quod manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus: dicit enim August. * in lib. de Quaestio. euangelist. quod cum fictio nostra refertur ad aliquā significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. & quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quod non desinit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta; quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium, sed specie, quae videtur, realiter exterius existente: & hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam, sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quod est propria species corporis Christi: nec obstat quod quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili, quia in potestate corporis gloriosi est, quod videatur ab oculo non glorificato, vel secundū totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena, vt infra * dicetur: sed hoc videtur esse inconueniens. Primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in vno loco, in quo definitiue continetur: vnde cum videatur in propria specie, & adoretur in caelis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. Secundo, quia corpus gloriosum quod apparet vt vult, post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Luc. vlt. quod dominus ex oculis discipulorum euanuit: hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimmo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire, secundum propriam speciem. & ideo dicendum est, quod manentibus dimensionibus, quae prius fuerant fit miraculose quaedam immutatio circa alia accidentia, puta figuram & colorem, & alia huiusmodi, vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer: & sicut prius dictum est, * hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendū per hanc miraculosam apparitionem, quod in sacramento est vere corpus & sanguis Christi: & sic patet quod remanentibus dimensionibus, quae sunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra * dicetur, remanet corpus Christi in hoc sacramento.

Li. 2. c. ult. nō procul a prin. to. 4

Non absoluit motte preuentus: sed vide in sent. lib. 2. dist. 44. q. 2. ar. 4.

In ipsomet ar.

q. seq. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id, quod est principale in eis, vt dictum est. *

In corp. ar.

AD 2ᵐ dicendum, quod in huiusmodi apparitionibus, sicut dictum est, † non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, vt dictum est. *

In corp. ar.

Ibidem.

AD 3ᵐ dicendum, quod dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est. *

q. 75. art. 1. & 6.

¶ Super

QVAESTIO LXXVII.

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum accidentia quæ remanent, sint sine subiecto.
¶Secũdo, Vtrũ quãtitas dimẽsiua, sit subiectũ aliorũ accidẽtium.
¶Tertio, Vtrum huiusmodi accidẽtia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.
¶Quarto, Vtrũ possint corrumpi.
¶Quinto, Vtrum ex eis possit aliquid generari.
¶Sexto, Vtrum possint nutrire.
¶Septimo, De fractione panis consecrati.
¶Octauo, Vtrum vino consecrato possit aliquod permisceri.

ARTICVLVS PRIMVS.

B *Vtrum accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis: sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem deus naturæ

¶ *Super Quæstionem septuagesimamseptimam.*

IN quæst. ista, de accidentibus eucharistiæ omissa tanta opinionum varietate, vt solidior rationabiliorq; via appareat, notandum duxi, duplicem esse opinionem de modo essendi istorum accidentiũ sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem a deo sine subiecto, ita q cum prius haberẽt duo, scilicet esse in subiecto, & vtrumque conseruabatur a deo, postea desinente deo conseruare ly in subiecto, & conseruante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 12. dist. 4. Altera autem opinio tenet, vltra conseruationem addi nouam actionem diuinam conferentem accidẽtibus his nouum modum essendi, scilicet per modum substantiæ, & hanc opinionem sequitur D. Tho. in hac quæstione, dicens collatum esse dimensionibus habere substantiæ proprietatem, actum, vim, atque virtutem. Et vt plenius quod dicitur intelligatur, manifestemus ex differentia seu differentijs inter has opiniones, primo quo ad esse. nam cum accidens in subiecto non sit quod est, sed quo est, ex sola conseruatione accidentis in suo esse nõ conseruato subiecto, non acquirit accidens nouum modum essendi, sed perdit priorẽ modũ significatũ per ly in, desinit.n. esse actualiter inhærens: sed vbi conseruationi apponitur collatio noui modi, accidens non solum perdit actualiter inhærere, sed acquirit nouum essendi modum, vt qd prius fuerat quo est, modo sit quod est, & hic est modus essendi substantiæ. Et huic differentiæ annectitur altera, quòd conseruatio sola accidentium sine subiecto est velut violenta, hoc est, q si fieret ab agente secundo, esset violenta: quemadmodum si lapis absq; aliquo fulcimento sola agentis virtute sustineretur in loco superiori. Et ratio violentiæ est: quia accidens cum suo esse separatum ab inesse sustinetur, vt prius erat. s. vt quo est, ex quo non acquisiuit alium essendi modum: sed si accidens cum modo essendi per modum substantiæ, conseruatur sine subiecto, naturaliter cõseruatur in supernaturaliter acquisito essendi modo. Secundo, differunt quo ad esse subiectum: nam ex sola conseruatione accidentiũ sine subiecto, dimensiones non sunt plus subiectum aliorum accidentium, quàm prius erant: prius aũt erant solum receptiuę accidentium, & non sustẽtatiuę eorundem. post separationem igitur tam dimensiones, q reliqua accidentia remanẽt sine subiecto sustentante. Et inter dimensiones & alia accidentia hoc interest, q accidentia alia retinent subiectum receptiuum. s. ipsas dimensiones, ipsa vero quantitas caret etiam receptiuo: sed vbi quãtitati, collatus ponitur modus substantiæ, ipsa quidem nec sustentatiuo eget (quoniam est per modum substantiæ) reliquorum vero accidentiũ ipsa est & receptiuum & sustentatiuum: receptiuum quidem ex se, sustentatiuum vero ex acquisito modo substantiæ. Tertio, differunt secundum actionem, quia sola conseruatio non constituit actiuum substantiæ & per modum substantiæ, sed modus essendi per modum substantię constituit actiuum, vt quod respectu omnis producibilis, cum ius ibi saluatur actiuum, vt quo. Quarto differunt, quo ad positionem seu potentiam passiuam: qm per solam conseruationem nõ acquiritur nouam aliquam potentiam passiuam: sed si collatus ponitur modus substantiæ, collata consequenter ponitur vis atque potentia substantiæ, vt possit. s. inde fieri quicquid posset ex substantia, si esset. Quòd rationabilior autem sit opinio ponens cõferri dimensionibus modum vimque substantiæ, ex duobus apparet. Primo, quia sic saluantur naturaliter omnes, quæ ad sensum apparent mutationes a naturalibus agentibus circa eucharistiam. nam supposito hoc vno miraculo quæcumq; fiunt, naturaliter saluantur, ac si fierent in substantia: quoniã supponitur vicesubstan-

A tia, quantitas. s. habens modum, vim, proprietatemque substantiæ. Secundo apparet, quia nõ est hic affirmandum miraculũ, quod non sequatur ex consecratione, & paucitas miraculorũ præeligenda est potius quàm multitudo: sed sic ponendo, vnũ solum miraculum ponitur, qđ et consecrationi est annexum. Nã ad sensum conuincitur, q ex speciebus illis educibilis est de potẽtia ad actum per agens naturale raritas, quæ nõ est educibilis de potentia dimensionum & reliquorum accidentium ibi exi-stentium, nisi sicut medio: quoniã constat raritatem educi de potentia materię paruificabilis sub amplioribꝰ dimẽsionibus: ex eo enim q ibi non est materia, nisi ponatur aliquid vice materiæ, oportet dicere, aut huiusmodi species non esse rarefactibiles, aut per agẽs naturale educi raritatem de potentia ad actum absq; aliquo, Supra q.75 art.5. Et 4. di.47. ar.4. co. Et 4. di. 12. q.1. a.1. Et 4. con. c. 63. & 65. Et quol. 9. ar. 1. Et quol. 4. art. 5. Et opusc. 2. c. 8. Et 1. Cor. 11. lec. 5.

C ex quo fit educibilis raritas de potentia ad actum, quod non est intelligibile absque nouo miraculo. Et hinc quoque apparet soliditas huius opinionis, dum vnico miraculo saluat omnia apparentia, & naturalitatem omnium actionum & passionum. Nec immediata conseruatio horum a deo, prohibet corruptionem naturalem eorundem: quoniam non plus ex immediata conseruatione manutenentur, quàm cum mediante substantia conseruantur: est enim cõseruatio dei suauis rebus conseruatis: & ideo non conseruatio diuina, sed res conseruata, succumbit agenti naturali corrumpenti. Nec oportet sollicitum esse circa entitatem prædictorum. s. modi essendi proprietatis, vis, virtutisq; substantiæ: ipsa siquidem res de genere accidentium, puta quantitas cum suo esse, fit a deo vis, virtusque substantiæ habens actum modumq; substantiæ. Manifestatur autem hoc esse non solum possibile, sed rationabile discurrendo per ea quæ apparent, & opinata in philosophia. videmus siquidem in elementis quædam non semina, sed proportionalia D seminibus cum generantur animalia ex putrefactione, videmus quoque imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorum animalium cum generantur animalia perfecta per propagationem, opinamur quoque dari proportionalia membra, puta in carentibus corde aliquid proportionale loco cordis, credimus quoq; lumen efficere vim astri illius, in quo recipitur, puta lunæ: tenent multi, vt infra patebit, accidentia propria esse vires ipsas substantiarum. Ex quibus omnibus, si aduerterimus quantitatẽ esse rem propinquæ & quasi proportionalis naturæ cũ materia, non apparebit impossibile aut a ratione alienum, q ipsamet res, quæ est quantitas, fiat vicemateria, & sit, ac suppleat materiæ officium, velut quoddam proportionale materiæ, sicut proportionale cordi facit officiũ cordis: nec oportet aliam entitatem quærere: qm accidentia fluentia a principijs essentialibus substãtię ex hoc ipso, q a principijs E illis fluunt, sunt non solum accidentia, puta calor, sed sunt vis & virtus substantiæ, ita q possunt producere substantiam, vt inferius amplius patebit (quàmuis quidam sentiant cõtrariũ) ita quantitas eucharistiæ potest sortiri a suprema omniũ substantiarum, vt ipsamet quantitas fit vicesubstantia &c. multo enim vehementioris ac sublimioris efficaciæ est primæ substantiæ actio, quàm quæcumq; fluxus accidentis a principijs substantialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facillime absque multiplicatione tam miraculorum quàm entitatum, saluantur apparentia circa accidentia eucharistiæ inter agendum & patiendum.

¶ Quibus prælibatis, ad singula descẽdendo, perspice in 1. arti. huius literæ in responsione ad quartum, primum quod diximus, scilicet q accidens transit de quo est in quod est, & est deinceps compositum ex quod est, & quo est. Perspice secundo in artic. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo, in subiectum in sustentando. Perspice tertio in articul. 3. in responsione ad tertium id,

inditit: videtur etiam ad quādam fallaciam pertinere, cū accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

§ 2 Præt. Fieri non potest etiam miraculose, quod definitio rei ab ea separetur, vel quòd vni rei conueniat definitio alterius rei, puta quòd homo manens homo, sit animal irrationabile, ad hoc enim sequeretur cōtradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen rei, est definitio, vt dicitur in 4. metaph.* sed ad definitionem accidentis pertinet quòd sit in subiecto, ad definitionem vero substantiæ, quòd per se subsistat non in subiecto. nō ergo potest miraculose fieri quòd in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

§ 3 Præt. Accidens indiuiduatur ex subiecto. si ergo accidentia remanēt in hoc sacramēto sine subiecto, non erunt indiuidua, sed vniuersalia, quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

§ 4 Præt. Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adipiscuntur aliquam compositionēt sed ante consecrationem nō erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est, & quod est. ergo etiam post cōsecrationem non sunt composita altero horum modorū, quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora, quàm angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

SED CONTRA est, quod Greg.* dicit in homi. paschali, quòd species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini: & ita cum non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post cōsecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & uini, quæ non manet, vt supra* habitum est, neq; etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boet.* in lib. de Trini. Manifestum est etiam, quòd huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis, & sanguinis Christi sicut in subiecto: quia substantia humani corporis nullo modo potest his

F accidentibus affici: neque etiam est possibile, quòd corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates. Dicunt autem quidam, quòd sunt sicut in subiecto in aere circūstante: sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundo, quia huiusmodi accidentia non sunt vbi est aer: quinimmo ad motum harum specierum, aer depellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, vt scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio: accidens enim numerum accipit a subiecto. vnde non potest esse, quòd idem numero manēs,

G sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quarto, quia cum aer nō spolietur accidentibus proprijs, simul haberet accidentia propria & aliena: nec potest dici, quòd hoc fiat miraculose virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc nō significant: quæ tamen non efficiunt, nisi suum significatum: & ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto: quod quidem virtute* diuina fieri potest: cum enim effectus magis dependeat a causa prima, quàm a causa secunda, deus qui est prima causa substantię & accidentis, per suam infinitam virtutem conseruare potest in esse accidens, subtra- D. t.

H cta substantia, per quam conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, sine virili semine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale priuilegium gratiæ, vt patet in resuscitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali priuilegio præter legem

I communem: & ita etiam licet sit secundum communem naturæ ordinem, quòd accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ, accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra inductas.* In corp. art.

AD 2ᵐ dicendum, quòd cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ vel accidentis. non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subiecto: nec definitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto: in hoc autem sacramento non datur accidentibus, quòd ex vi suæ essentiæ non sint

K in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante. & ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis, nec competit eis definitio substantiæ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduum in substantia panis & uini: qua conuersa in corpus & sanguinem Christi, remanent uirtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant: vnde sunt singularia & sensibilia.

AD 4ᵐ dicendum, quòd accidentia huiusmodi, manente substantia panis & uini, non habebant ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebant huiusmodi esse per ea: sicut nix est alba per albedinem: sed post consecrationem ipsa accidentia quæ

remanent,

---

ad diximus de accidentibus fluentibus a substantia. sed occurrunt in hoc loco duo intolerabilia Scoto in 12. di. 4. Primū est, quod forma substātialis geniti non sit immediate a forma substantiali generātis, sed eā, quod qualitates agunt in virtute formæ substātialis, producendo substātiā. Et Scot. quidem longū circa hæc processum facit, ego aūt quia de facie tracto, & huiusmodi disputatio nō est necessaria ad facie notitiā, pertrāseundū censeo, declarando sēsum Auctoris, quē noluit forte intelligere Scotus: quem si illū intellexisset, non sic arguisset. — Lib. 4. met. text. 28. to. 3.

§ Cū dicimus qualitates agere in virtute formæ substantialis, non somniamus rem aliam absolutam aut respectiuam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantiæ: sicut dicimus semē esse virtutem generatiuā, & propterea sicut conseruato semine, semen bouis generat bouē, & semen hominis generat hominem, proculdubio in uirtute hominis a quo fluxit (sol .n. & homo generant hominem, ut dicitur 2. phys.) & tamen nō oportet semen illud subordinari defuncto homini ita quòd referatur ad illum, aut moueatur ab illo, sat est enim seruari sicut fluxit ab illo: ita qualitas uini cōuersi in sanguinem Christi, quia erat virtus uini, si per quia, cōseruat sicut erat, productiua est uini: ac si conuerteretur .n. guttam aquæ in uinū, nō minus, quàm si substātia uini subesset. Nec oportet subordinari uino cōuerso nec moueri ab illo: sed dicitur agere in uirtute illius, quia est virtus, quæ fluxit ab ipso: sed hæc metaphysicis resolutionibus reseruetur*. Reliqua quæ supra diximus, in artic. 5. & 8. clara habentur,

* Refertur de consec. di. 2. c. Species.

q. 75. art. 3. & 6.

In libr. de Trini. ante med.

remanent, habent esse, vnde sunt composita ex esse, & quod est, sicut in prima parte de angelis dictum est, † & cum hoc, habent compositionem partium quantitatiuarum.

p. p. q. 50. art. 2. & 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc sacramento quantitas dimensiua panis uel uini, sit aliorum accidentium subiectum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 1. q. 3. Et 4. co. c. 63. & c. 64. Et 1. conn. 21. lec. 5. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum .n. accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subiectum, cũ subijci pertineat ad proprietatem materię: sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. ergo quantitas dimensiua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

§ 2 Præt. Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. si ergo quantitas dimensiua panis aut vini remanet indiuiduata, secundum esse prius habitum, in quo conseruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secundum esse, quod prius habebant in substantia. non ergo sunt in quantitate dimensiua sicut in subiecto, cum omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

§ 3 Præt. Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiua, præter materiam existẽte: quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimẽsionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus, vt dicitur 4. physicor. † non ergo videtur quòd quantitas dimensiua possit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

Lib. 4. text. 84. tom. 2.

§ 4 Præt. Quantitas a subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subiectum qualitatum sensibilium. cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quòd non possint esse in hoc sacramento, sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post consecrationem.

SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidẽs. s. ratione subiecti: diuidũtur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ, sicut patet ad sensum. ergo quantitas dimensiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto, in quantitate dimensiua panis, vel vini, remanente. Primo quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & alijs accidentibus affectum: nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato* posuit primas differentias materiæ, magnum & parum: & quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, vt dicitur in 3. metaphys. † & quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quòd omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensiuam:

Apud Arist. lib. 1. meta. text. 6. & 7.

Lib. 3. text. 19. & seq. tom. 3.

A Tertio, quia cum subiectum sit principium indiuiduationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium subiectum, esse aliquo modo indiuiduationis principium: est enim de ratione indiuidui, quòd non possit in pluribus esse: quod quidem contingit dupliciter: vno modo, quia non est natum esse in aliquo: & hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas indiuiduæ. Alio modo ex eo, quòd forma substantialis vel accidentalis, est quidem nata in aliquo esse, nõ tamen in pluribus: sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore. Quantum igitur ad primum, materia est indiuiduationis principium omnibus formis in-

B hærentibus: quia cum huiusmodi formæ quantum est de se, sint natæ in aliquo esse, sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, iam nec forma ipsa sic existens potest in alio esse. Quantum autem ad secundum, dicendum est, quòd indiuiduationis principium est quantitas dimensiua: ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quòd illud est in se indiuisum, & diuisum ab omnibus alijs: diuisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis, ut dicitur in 1. physi. † & ideo ipsa quantitas dimensiua est quoddam indiuiduationis principium huiusmodi formis, inquantum scilicet diuersæ formæ numero sunt in diuersis partibus

Lib. 1. phys. tex. 15. 16. 20.

C materiæ: unde & ipsa quantitas dimensiua secundum se habet quandam indiuiduationem, ita quòd possumus imaginari plures lineas *separatas eiusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimensioni, quòd sit quantitas positionẽ habens: & ideo potius quantitas dimensiua potest esse subiectum aliorum accidentium quàm econuerso.

Alias non habetur ly separatas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum uero quòd est in alio, unum accidens dicitur esse subiectũ alterius, inquantum unũ accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris: vn-

D de quando accidenti datur diuinitus ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

AD 2m dicendum, quòd alia accidentia, etiam secundum quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediante quantitate dimensiua, sicut dictum est. * & ideo potius quantitas dimẽsiua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

In corp. ar.

AD 3m dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, uel parum de materia sub di-

E mensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principijs substantiæ: & ideo sicut subtracta substantia, diuina uirtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina uirtute conseruantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum & densum.

AD 4m dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit a materia intelligibili, sed a materia sensibili, ut dicitur 7. metaph. † dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quòd subijcitur sensibilibus qualitatibus: & ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

Lib. 7. c. 35. tex. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum species quæ remanent in hoc sacramento possint immutare aliquid extrinsecum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd species, quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatur .n. 7. physic. quòd formæ quæ sunt in materia, fiunt a formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia, eo quòd simile agit sibi simile: sed species sacramentales sunt species sine materia: quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet.† non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

Ar. 1. huius quæst.

§ 2 Præt. Cessante actione principalis agentis, necesse est, quòd cesset actio instrumenti: sicut quiescente fabro, non mouetur martellus: sed omnes formæ accidentales agunt instrumétaliter in virtute formæ substantialis tamquàm principalis agentis. cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini, sicut supra habitum est,* videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere nó possint ad immutationem exterioris materiæ.

q. 75. ar. 2. & 6.

§ 3 Præt. Nihil agit vltra suá speciē, quia effectus non potest esse potior causa: sed species sacramentales oēs sunt accidentia. non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

SED CONTRA est, quòd si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc, quòd immutatur sensus a sensibili, vt dicitur 2. de anima.*

Lib. 2 text. 51. 74. 121. tom. 2.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantū est ens actu, consequens est, quòd vnumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere: quia igitur secundum prædicta,* speciebus sacramentalibus datum est diuina virtute, vt remaneāt in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, consequens est quòd etiam remaneant in suo agere: & ideo omnem actionem quam poterant agere, substātia panis & vini existente, possunt* etiam agere, substantia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi: vnde non est dubium, quòd possunt immutare exteriora corpora.

Ar. 1. huius quæst. ad 5.

D. 65.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes: retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia: & ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

AD 2^m^ dicendū, q̄ ita actio formę accidētalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidētis dependet ab esse substātiæ: & ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramētalibus, vt possint esse sine substātia, ita datur eis vt possint agere sine forma substantiali, virtute dei, a quo sicut a primo agēte dependet omnis actio formæ & substantialis & accidētalis.

AD 3^m^ dicendum, quòd immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis: hæc autem virtus instrumentalis cōseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute, sicut & prius erat: & ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter: per quem modum aliquid potest agere vltra suam speciem,* non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

D. 92.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationē formæ a materia: sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supradictis patet.† ergo huiusmodi species

G non possunt corrumpi.

§ 2 Præt. Nulla forma corrumpitur nisi p accidēs, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistētes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantijs spiritualibus: sed species sacramētales sunt formæ sine subiecto. ergo corrūpi nó possunt.

† q. 75. ar. 5. & 6.

§ 3 Præt. Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose: sed non naturaliter, quia nō est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum, quod maneat corru-

H ptione terminata: similiter etiam nec miraculose: quia miracula quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conseruantur, non est autem idem causa conseruationis & corruptionis. ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

SED CONTRA est, quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

I RESPON. Dicendum, quòd corruptio est motus ex esse in nō esse: dictū est autem supra,* quòd species sacramentales retinent idē esse quod prius habebant, substantia panis & vini existente: & ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente, ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte: poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualita-

Ar. praeced.

K tum, & augmentum vel diminutionem quantitatis: non quidem per modum augmēti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis & vini, sed per additionem vel diuisionem. nam sicut dicitur 3. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerso ex duabus fit vna: & per hunc modum manifeste possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia & ipsa quantitas dimensiua remanens, potest diuisionem & additionem recipere, & cum sit subiectū qualitatū sensibilium, sicut dictum est,* potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo, poterant corrumpi per accidens, per corruptionē subiecti: & hoc modo pōt corrumpi

Ar. 2. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis septuagesimaseptimæ Articulū quartum.*

IN artic. 4. vbi de corruptione horum accidentium agitur perspice caute Auctorem loqui de eorum accidentium corruptione per modum termini. Et hoc tam cum corrumpuntur quasi ad corruptionem subiecti, hoc est sicut corrumperētur ad corruptionem subiecti, quàm cum corrumpuntur directe seu per se: hoc enim perspiciendo, clara reddetur litera tam in corpore, quàm in responsione ad primum: vbi separationem formæ a materia, quasi per accidēs in termino corruptionis ponit: quia annectitur dicta separatio deperditioni sui esse in materia. hoc enim surgit, quòd quia esse illud etiam sequestratum a materia est corruptibile, vt prius: quia retinet naturam priorem, vt terminare corruptionem possit, siue separatione formæ a materia, quæ non est. & similiter, quia huiusmodi esse sic separatur & separatū conseruatur, vt propriū erat & conforme subiecto, puta pani vel vino, ita potest terminatiue corrūpi, quasi ad corruptionem subiecti sicut prius, vt in corpore articuli dicitur.

Infra ar. 5. cor. Et 4. d. 12. q. 1. ar. 2 q. 3. Et 4. cōtra c. 66.

rumpi etiam post consecrationem: quàmuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium & conforme subiecto. & ideo huiusmodi potest corrumpi a contrario agente, sicut corrumpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia. Distinguendum tamen est inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non sufficisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini, siue ex parte quantitatis: sicut cum diuiditur panis aut vinũ in tales partes, quòd adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento: & hoc siue ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, ꝙ nullo modo possent compati naturã panis aut vini: siue etiam ex parte quantitatis, puta si puluerizetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini.

Ad primum ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, quòd auferat esse rei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est, quòd per corruptionem separetur forma a materia: si vero huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.† (In corp. ar.)

Ad 2m dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ non in materia: habent tamẽ esse quod prius in materia habebant.

Ad 3m dicendum, quòd corruptio illarum specierum non est miraculosa, sed naturalis: præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet quòd illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus, naturaliter videt. (D. 25. D. 27.)

Articvlvs V.

Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quàmuis ex nihilo fiat aliquid per creationem: sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. ergo videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

§ 2 Præt. Ea, quæ non sunt vnius generis, non possunt ex seinuicem fieri: non enim ex albedine fit li- A nea: sed accidens & substantia differunt genere. cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quòd ex eis non possit aliqua substantia generari.

§ 3 Præt. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. si ergo ex speciebus sacramẽtalibus generetur aliqua substãtia corporea, oportet quod ex accidente generetur substãtia & accidens, duo scilicet ex vno, quod est impossibile. ergo B impossibile est, quòd ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

Sed contra est, quòd ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si comburantur, vel vermes, si putrefiant, vel pulueres, si conterantur.

Respon. Dicendum, ꝙ cum corruptio vnius sit generatio alterius, vt dicitur in 1. de generatione, necesse est ꝙ ex speciebus sa- C cramentalibus aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictũ est.† non enim sic corrumpuntur, vt omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit: quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. manifestum est enim quòd ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, nõ generatur aliquid, cum sint incorruptibilia: si autem substantia panis, aut uini remane- D ret in hoc sacramento, uel eorum materia, facile eẽt assignare, quòd ex eis generatur illud sensibile, qđ succedit, ut quidam posuerũt: sed hoc est falsum, ut supra habitum est.† & ideo quidã dixerunt, quòd ea quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante: quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet: nulla autem E alteratio uel corruptio prius apparuit in aere circumstante: unde ex eo uermes, uel cineres non generantur. Secũdo, quia natura aeris non est talis, quòd ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias cõsecratas cõburi uel putrefieri: nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & ualde sensibili inspissatione aeris facta. Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circun-

¶ *Super Quæstionis septuagesimæseptimæ Articulũ quintum.*

IN artic. 5. in quo fere omnia supradicta continentur, aduerte in ratione ad tertium, tres esse opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, vel per creationem, vel per reparationem, vel cõuersionem. Et multi quidem tenent, quòd per creationem redit materia, & ratio affertur a Petro de Pal. quia nullum fit propterea opus nouum, quod scilicet nõ fuerit factum in operibus sex dierũ. nam creatio antiquum opus est, & continue administratur in generatione hoĩs. Auctori autem hæc via non placet, vt patet in corpore huius artic. quia ex ipsa cõsecratione nõ est, vt materia creetur vel recreetur: & propterea tenet aliã viam, scilicet quòd per modum conuersionis seu transitionis quantitas transit in materiam, ita quòd virtute primi miraculi datum est quantitati, vt sit vice materia durante sacramẽto, & in termino sacramenti, hoc est in primo nõ esse sacramenti, sit vere materia quemadmodum in politicis princeps vnico imperio cõstitueret aliquem proconsulem viuente consule, ita quòd in obitu consulis fit consul. Nec propterea putes sentire Auctorem, quòd agens naturale, faciat de dimensionibus materiam, hoc enim illusum est: quoniam agens naturale nõ facit primum subiectum suæ actionis, sed supponit illud: sed perspiciendum est, ꝙ agens naturale agit in vicemateriam, disponendo illã tamquàm si esset materia ad formam substantiæ generandæ, & hoc vsque ad instãs generationis exclusiue. In instanti autem generationis, quod est primũ non esse sacramenti, dimẽsio, actione diuina, virtute primi miraculi transit in materiã dispositã pro forma illa, ac si præfuisset, & sic in eodem instanti naturale agens introducit in illã, formã substantialem cum quantitate sibi proxi immediate ante illud existente. Et sic inueniuntur consonare omnia reliquis generationibus naturalibus: nã naturale agens generando, & agit inquantũ vsq; ad instans gñationis, & i instãti generatio-

Inf. ar. 8. ad 2. Et 4. dist. 12. q. 1. a. 2. q. 4. Et 4. cõtra c. 66. Et quol. 9. ar. 5. ad 3. Et 1. cor. 11. le. 4. fin.

Lib. 1. text. 17. tom. 2.

† ar. præced.

q. 75. art. 4. & 2.

stātibus (puta ferro aut lapidibus) quæ intagra remanent post prædictorum generationem. vnde hæc positio stara non potest: quia contrariatur ei quod ad sansum apparat. & ideo alij dixerunt, quòd redit substantia panis & vini in ipsa corruptione speciarum: & sic ex substantia panis & vini redeunte G generātur cineres, aut vermes, aut aliquid huiusmodi. sed hæc positio videtur essa impossibilis. Primo quidem, quia si substantia panis & vini, conuersa ast in corpus & sauguinem Christi, vt supra habitum est,* non potast substantia panis aut vini redire, nisi corpore aut sanguine Christi iterum conuerso in substantiam panis vel vini, qd ast impossibile: sicut si aer sit cōuersus in ignem, non potast aer radite, nisi iterum ignis aonuertatur in aerem: si vero substantia panis aut vini sit annihilata, nō potast iterum redire; quia quod in nihilum decidit, non radit idem numero: nisi forte dicatur tedire prædicta substantia, quia daus de nouo creat aliam nouā substātiam loco primæ. Secundo, vidatur hoc esse impossibila: quia non ast dare, quādo substantis panis redeat; manifestum ast anim ex supra dictis, † quòd manētibus speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substātia panis & vini in hoc sacramento, secundum præhabita.* vnda substantia panis & vini non potest redire, spaciabus sacramentalibus manentibus: similitar etiā nec eis cessantibus: quia iam substantia panis & vini essat sine proprijs accidētibus, quod est impossibila. Nisi forta dicatur, quòd in ipso vltimo instanti corruptionis speciarum redit non quidem substantia panis & vini, quia illud idem instans est, in quo primo habent assa substātiæ ganeratæ ex speciabus,* sed materia panis & vini, H quæ magis da nouo creata diceretur quàm redi:ēs, proprie loquendo: & secundum hoc, posset sustineri prædicta positio. Verum, quia non rationabiliter videtur dici, q miraculosa aliquid accidat in hoc sacramanto, nisi ex ipsa consecrationa, ax qua nō ast, quòd materia creatur vel radaat, melius vidatur dicendum, quòd in ipsa aonsacrationa miraculose datur quantitati

q.75. art.4. & 2.

At.4. huius quæst. & q. 76. art. 6. ad 5.

*q.75. ar. 2.

*ās sed materia panis magis, quæ si da nouo creata, &c.

nerationis attingit nūdam essentiam materiæ, educendo de illa formam substantialem, & generando compositum de genere substantiæ, corrumpendoque vicepanem, vt sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & econtra. Vltra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idem debet essa patiens, & quod passum est in generatione substantiali: nam eadem materia est, quæ disponitur ad formā ignis, & quę recipit illam. Sed secundūm alias opiniones non est idem quod patitur, & quod passum est. nam patitur species sacramētalis, & passum desoria venit per creationem vel reparationē. Secundum hanc autem viam idē est patiēs, & quod passum est: nam patiens est dimensio, vt vicemateria, & quod passum est, est ipsamet dimensio iam vera materia.

¶ Ad rationam autem pro altera opinione dicēdum est, q secundum istam viam minus ponitur de nouitate, immo ponitur res simillima miraculo trāsubstātiationis: quoniam transitus dimēsionis vicemateriæ in veram materiam facillimus est, vtpote de vno proportionali in aliud, & vt dictum est, non est opus nouum, supposita transubstantiatione panis in corpus Christi. Præualet autē nostra hæc opinio ex alio capite in litera allato: quia s. nihil ponitur, quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius artic. legis multa asserta impossibilia, quę secūdum Auctoris doctrinam possunt per diuinā omnipotentiam fieri: oportet siquidem memorem esse cōsuetudinis Auctoris: consueuit siquidē in quolibet genere loqui, & iudicare, & asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea cum tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet, & asserit secundum ordinem sacramentalem, vt etiam superius diximus, secundum quem ordinem dicitur, quòd annihilatum non potest redire: & similiter q corpus Christi non potest conuerti in substantiam panis & vini. non sis ergo solicitus, vt respondeas obijcientibus Auctori, quòd contradicat sibi, aut q abbreuiet diuinam omnipotentiam, tamquàm deficientem in potentia conuersiua corporis Christi in panem: docuit enim Auctor superius posse deum conuertere quodcumq; ens creatum in quodcumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata &c.

¶ Circa prædicta superest adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an s. noua illa quantitas seu quantitatis particula, quę per rarefactionem fit, fit naturaliter a naturali agēte: apparet enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis: quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, qua fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actæ: quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas autem illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas præsupponit totam quantitatem, ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis: quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, vt F concausam materialem receptiuam formæ seu actus, qui fit, non est ergo absq; miraculo nouo, quòd agens naturale agat sine materia, aut eam vicemateria. Et concludit Scotus, oportere dicere, vel quòd quantitas ista nō sit ab agente creato, vel quòd agens creatum possit agere sine passo in quod agat: & quoniam hoc secūdū videtur destruere fundamenta philosophiæ naturalis, in primū declinat. Mihi autem Auctoris vestigia sectanti vtrumque facile euitandum apparet, tenendo quòd huiusmodi extensio quātitatis sic ab agente naturali fit, quemadmodum fieret, si conuersa substantia subesset. Vbi scito ex philosophia peripatetica, quòd non omne, quòd quandoque est, & quandoque non est, habet suum propriū fieri: quædam enim sunt & non sunt absque eo, quòd generentur & corrumpantur: quoniam consequuntur generationem & corruptionem aliorum, & de eorum numero est noua quantitatis pars, quæ per rarefactionē fit: cū enim vinū rarefit, rarefaciens generat raritatem, & nulla alia actione interueniēte raritas illa fert secum extēsionem quantitatis, & non sunt ibi duæ actiones, quarum vna producat raritatem, & altera extendat quantitatē, & propterea quantitas noua est absque hoc, quòd fiat secundum veram philosophiam. Et simili I modo species vini in eucharistia, si a sole vel igne rarefiant, extenderetur quantitas consecutiua a rarefaciente.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum, iam patere potest responsio, quòd nulla est opus actione sine subiecto: quoniam sola rarefactio sufficit: rarefactio autem est subiectiue in quantitate, in qua est raritas.

¶ Ad secundam vero ex eadem radice respondetur, quòd licet forma, quæ fit ab agente naturali, fiat in subiecto: quod tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eundem potest modum essendi habere, quem habet subiectum, in quod tale agens agit. Et propterea si quantitas, quæ rarefactione extenditur est in subiecto: noua etiam particula erit in subiecto: & similiter si quantitas, quæ rarefactione extenditur, non est in subiecto, sed est vicesubiectum, particula quoque noua erit sine subiecto & vicesubiectum, quoniam quātitas est patiens in huiusmodi alteratione: nec intelligas particulam quantitaK tis nouam esse sine subiecto ex nouo miraculo, vel ex hoc, quòd continuatur quantitati præexistenti: sed ex hoc, quòd educitur de potentia dimensionis vicemateriæ, ipsa vice materia permanente. Ex vi siquidem primi miraculi, sicut datum est quantitati non solum sustinere præsentia accidentia, sed etiam omnia possibilia educi de substantia conuersa, ipsa manente, ita datum esse oportet, vt separata existat quantacumque extensa, quanta sufficere posset conuersam substantiā, si subesset. vnde si species vini intantum rarefieret, vt vini substantia tantam extensionem non sufferret, desineret sacramentum, & noua substantia generaretur.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ordo naturæ est multiplex, iuxta multiplex causarum genus, & propterea licet quantitas siue noua, siue antiqua, sit secundum ordinem causæ materialis prior raritate, vt recipiens prius dicitur recepto, secundum tamen ordinem causæ tam finalis quàm formalis, q̄ agentis raritas est prior: prius n. intendit rarefaciens raritatem, q extensionem

nem concomitantem. Noc eſt verum ſimpliciter & abſolute, quòd rareſactio ſeu raritas, quæ ſit, præſupponat maiorem quãtitatem: quãuis hoc ſit verũ ſecũdum quid, hoc eſt cum iſta additur ne ſecundum ordinem cauſæ materia- lis. nam ſimpliciter & abſolute loquendo, extenſio quãtitatis præſupponit rareſactionem, ſient conſequens id, ad quod ſequitur. Et rurſus ſimpliciter & abſolute, dicendum eſt quòd raritas, quę ſit, cum ſit, fert ſecũ receptiuum ſuum, ſcilicet maiorẽ quãtitatem, & hoc ſiue rareſactio ſiat in materia ſubſtantia ſiue in vice ſubſtantia.

D. 23.

* In corp. art.

* Ibidem.

¶ Ad quartam dicitur falſum eſſe, quòd opus ſit nouo miraculo ad hoc, quòd agẽs naturale naturaliter agat in vice ſubiectum ſeu materiã: nihil.n.refert ex parte agẽtis, an ſub ſit verum ſubiectũ, aut aliquid æquiualens: quoniam de æquipollentibus eadem eſt ratio, & idẽ eſt indicium. Et propterea cum dicitur, agens naturale naturaliter requirere materiam concauſantem, ſubintelligitur vel aliquid æquipollens: quoniam, vt dictum eſt, par eſt ratio & iudic ũ de æquipollẽtibus. Et hæc de tota hac quæſtione dicta ſufficiant.

4. diſt. 12. q. 1. ar. 2. q. 5. Et 4. cõtra c. 66. Et 1. cor. 11. lec. 4. fin.

* lib. 5 de ſacram. c. 4. ſ med. to 4.

† lib. 2. tex. 50. tom. 2.

* lib. 2. tex. 47. tom. 2.

dimenſiuæ panis & vini, quòd ſit primum ſubiectum ſubſequentiũ formarum. hoc autem eſt propriũ materiæ: & ideo ex cõſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuę omne illud, quod ad materiam pertinet. et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis vel vini, ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis vel vini: non * quidem nouo miraculo, ſed ex vi miraculi prius facti.

A**D PRIMVM** ergo dicendũ, quòd quamuis non ſit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt.*

A**D 2**m dicendum, quòd illæ ſpecies; ſacramentales, ſunt quidem accidentia: habent tamẽ actum & vim ſubſtantiæ, vt dictum eſt.*

A**D 3**m dicendum, quòd quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculoſe vim & proprietatem ſubſtantiæ. et ideo poteſt tranſire in vtrumque, ideſt in ſubſtantiam & dimenſionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.

AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non poſſint nutrire. dicit enim Ambro.* in lib. de ſacramentis, non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit: ſed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iſte non nutrit, et eadem ratio eſt de vino.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur 2.† de generatione, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. ſpecies autem ſacramentales ſunt accidentia, ex quibus homo non conſtat: non enim accidens eſt pars ſubſtantiæ. ergo videtur, quòd ſpecies ſacramentales nutrire non poſſint.

¶ 3 Præt. Philoſophus 2.* de Anima dicit, quòd alimentum nutrit, prout eſt ſubſtantia quædam, auget autem prout eſt aliquid quantũ: ſed ſpecies ſacramentales non ſunt ſubſtantia. ergo non poſſunt nutrire.

SED CONTRA eſt, quòd Apoſtolus 1. Cor. 11. loquens de hoc ſacramẽto, dicit. alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. vbi dicit glo. quòd notat illos, qui poſt celebrationem ſacri myſterij, & conſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabant, & alijs non communicantes, ſoli ſumebant, ita vt inde etiam inebriarentur: quod quidem non poſſet contingere, ſi ſacramentales ſpecies non nutrirent. ergo ſpecies ſacramentales nutriunt.

RESPON. Dicendum, quòd hæc quæſtio difficultatem non habet, præcedenti quęſtione ſoluta: ex hoc

A enim (vt dicitur 2. de Anima*) cibus nutrit, quòd cõuertitur in ſubſtantiam nutriti. dictum eſt autem,† quòd ſpecies ſacramentales, poſſunt conuerti in ſubſtantiã aliquam, quæ ex eis generatur. per eandem autem rationem poſſunt conuerti in corpus humanum, per quam poſſunt conuerti in cineres vel in vermes: & ideo manifeſtum eſt, quòd nutriunt. quod autem quidam dicunt, quòd non vere nutriunt, quaſi in corpus humanum conuertantur, ſed reficiunt & confortant quadam ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum: talis enim refectio non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deper-

* lib. 2. de aĩa, tex. 45. & 46. to. 2.
† art. præced.

B ditionem reſtauratione indiget: & tamen homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum conſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiam non poteſt ſtare, quod quidam dicunt, quòd ſpecies ſacramẽtales nutriunt, propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt ſupra* habitum eſt: tum quia non eſt actus formæ nutrire, ſed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. vnde dicitur* in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile.

* q. 75. art. 6.

* lib. 2. de aĩa, tex. 45. tom. 2.

A**D PRIMVM** ergo dicendum, quòd facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc ſacramẽ-

C to. vno modo ipſæ ſpecies panis, quę retinent nomen prioris ſubſtantiæ, vt Gregor.* dicit in hom. paſchali. alio modo, poteſt dici panis ipſum corpus Chriſti, quod eſt panis myſticus de cælo deſcendens. Ambro.† ergo cum dicit, quòd iſte panis non tranſit in corpus, accipit panem ſecundo modo: quia. ſ. corpus Chriſti nõ conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, nõ autem loquitur de pane primo modo dicto.

* Refertur de conſec. diſt. 2. cap. ſpecies.

† loco citato in arg.

A**D 2**m dicendum, quòd ſpecies ſacramentales etſi non ſint ea, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in ea conuertuntur, ſicut dictum eſt.*

* In corp. art.

A**D 3**m dicendum, quòd ſpecies ſacramentales,

D quamuis non ſint ſubſtantia, habent tamen virtutem ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt.*

* Ibid.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſpecies; ſacramentales frangantur in hoc ſacramento.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramento. dicit enim Philoſophus * 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam diſpoſitionem pororum, quod non poteſt attribui ſa-

E cramentalibus ſpeciebus. ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi.

4. diſt. 12. art. 1. ad 1. & diſt. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2. Et 4. cõtra c. 67. Et op. 2. c. 8. Et 1. cor. 11. lec. 5.

¶ 2 Præt. Fractionem ſequitur ſonus: ſed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles: dicit enim Philo.† 2. de Anima, quòd ſonabile eſt corpus durũ, habens ſuperficiem lenem. ergo ſpecies ſacſales non franguntur.

* li. 4. in ſũma 3. ca. 2. ante med.

† lib. 2. ex tex. 77. & 78. tom. 2.

¶ 3 Præt. Eiuſdem videtur eſſe, manducari, frangi, & maſticari: ſed verum corpus Chriſti eſt quod manducatur, ſecundum illud Ioã. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem. ergo corpus Chriſti eſt, quod frangitur & maſticatur. vnde & in confeſſione Berengarij † dicitur, conſentio ſanctæ Romanę eccleſiæ, & corde & ore profiteor panem & vinum, quę in altari ponuntur, poſt conſecrationem verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus

† De cõſec. diſt. 2. cap. ego Berengarius.

ſacerdotum

sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus. F

SED CONTRA est, quòd fractio fit per diuisionem quanti: sed nullum quantum ibi diuiditur, nisi species sacramentales: quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile, neq; substantia panis, quæ non manet, *neque substantia vini. ergo species sacramentales franguntur.

* alias non habetur ly neque substantia vini.

RESPON. Dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. quidam enim dixerunt, quòd non erat in hoc sacramento fractio, secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium: sed hoc non potest stare: quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: quæ quidem sunt sensibilia communia, vt patet in lib.† de Anima. vnde alij dixerunt, quòd erat quidem ibi vera fractio sine subiecto * existente: sed hoc etiam sensui contradicit: apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum, prius vnum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. non autem potest dici, quòd ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile: secundo, quia est totum sub qualibet parte (vt supra habitum est†) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. vnde relinquitur, quòd fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, sicut & alia accidentia. et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum dominicæ passionis, quę fuit in corpore Christi vero. G H

† lib. 2. tex. 64. & 33. tom. 2.
* alias non habetur ly existente.
† q. 76. ar. 4

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in speciebus sacramētalibus, remanet rarum & densum (vt supra dictum est †) ita etiā remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas.

† art. 2. huius quæst. ad 3.

AD 2m dicendum, quòd densitatem sequitur duritia: et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quòd remaneat ibi duritia, & per consequens fonabilitas.

AD 3m dicendum, quòd illud, quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie: corpus autem Christi non manducatur in sua specie: sed in specie sacramentali. vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit August. *hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerūt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi. I

* Tract. 27. in Ioā. inter prin. & med. to. 9.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 6. Et quodlib. 10. ar. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd vino consecrato, nō possit aliquis liquor misceri. omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius: sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, vt dictum est. *ergo vr, quòd nullus liquor possit pmisceri speciebus sacramentalibus vini.

* art. 1 huius quæst.

¶ 2 Præt. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum: sed nō potest fieri aliquid vnum, neq; ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia: neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

¶ 3 Præt. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quòd etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta: sed vinum consecratum, est vere sanguis Christi. ergo etiā liquor permistus esset sanguis Christi, et ita aliquid fieret sāguis Christi aliter, quàm per consecrationem, quod est inconueniens. non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

¶ 4 Præt. Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mistio, vt dicitur in primo * de Generatione: sed ad permistionem cuiuscumque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quòd sub ea desinat esse sanguis Christi: tum, quia magnum & paruum sunt differentię quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum, colorem: tum etiam, quia liquor permistus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. non ergo aliquis liquor pōt pmisceri vino cōsecrato.

* lib. 1. a tex. 82. vsq; ad 90. to. 2.

SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

RESPON. Dicendum, quòd istius quęstionis veritas manifesta est ex præmissis. * dictum est enim supra; quòd species in hoc sacramento remanētes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi: vt scilicet agere & pati possint, quicquid ageret vel pateretur substantia, si ibi pręsens existeret. manifestum est autem, quòd si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri: huius tamen permistionis diuersus esset effectus, & secundum formā liquoris, & secundum quantitatem: si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quòd posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum: quod autem est commistum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. vnde sequeretur, quòd vinum prius existens, non remaneret. sed si liquor permistus esset alterius speciei (puta si permisceretur aqua) soluerentur species vini, & esset liquor alterius speciei. si autē esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidē eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, quòd non posset perfundi per totum, nō fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars eius. quæ quidem non remaneret eadem numero propter permistionem extraneæ materię: remaneret tamen eadem specie, non solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permista, transit in speciem vini, vt dicitur in primo * de Generatione. manifestum est autē ex prædictis, † quòd corpus & sanguis Christi remanet in hoc sacramento, quādiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. vnde si fiat tanta permistio

* art 1. & 3. huius quæst.
* lib. 1. tex. 34. 39. & 88. to. 2.
† ar. 4. huius quæst. & q. 76. art. 6. ad 3.

permistio liquoris cuiuscumque, quòd pertingat ad A totum vinum consecratum, & fiat permistum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit [d] tamen sub alia. (D. 22.)

Ad primum ergo dicendum, quòd Innocen. III.* dicit in quadam Decret. quòd ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit; contingit igitur accidentia [d] mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. cedit quippe natura, miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino apposito: sed talis permutatio fit per actionem. nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: * & ita immutando, afficiunt liquorem appositum.

(* In decret. lib. 3. ti. 41. ca. cū Marthæ paragr. quæsiuisti. D. 16.) (* In corp. art.)

Ad 2[m] dicendum, quòd liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi: miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quòd permistione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum, quo supra dictum est,* quòd ex speciebus illis potest aliquid generari. et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme. si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto: sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ. (* Ibidem.)

Ad 3[m] dicendum, quòd sicut Innocent. III. dicit in decretali prædicta, * si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commistum, corpori quod sub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circunfusum: quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permistio liquoris extranei, quòd sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circumfundi, non quia tangat sanguinem Christi, secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur: nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini. (* loco citato in solut. præced.)

Ad 4[m] dicendum, quòd quidam posuerunt, quòd E quantumcumque parua sit extranei liquoris permistio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta: * quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuersificant quantitatem dimensiuam, non quantum ad eius essentiam, sed quantum ad determinationem mensuræ. Similiter etiam it quor appositus, adeo potest esse paruus, quòd sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt. (* In argu.)

QVAESTIO LXXVIII.

De forma sacramenti eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Quæ sit forma huius sacramenti.

¶ Secundo, Vtrum sit conueniens forma consecrationis panis.

¶ Tertio, Vtrum sit cōueniens forma consecrationis sanguinis. B

¶ Quarto, De virtute vtriusque formæ.

¶ Quinto, De veritate locutionis.

¶ Sexto, De comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

C AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit: sed Christus ante benedixit panem acceptum, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meū (vt habetur Matthæi 26.) & similiter fecit de calice. ergo prædicta verba non sunt forma huius sacri. D

¶ 2 Præt. Eusebius emissenus dicit,* quòd inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶ 3 Præt. In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo: sed in præmissis verbis, nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶ 4 Præt. Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermissis. si ergo prædicta † verba sunt forma huius sacramenti, videtur quòd aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis ver-

¶ Super Quæstionis septuagesimaoctauæ Articulum primū.

IN responsione ad quartum primi articu. specialiter notandum occurrit, quòd Scotus in 4. dist. 8. in dubium ita vertit, quod ambiguū relinquit, an sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant hoc sacramentum, prætermissis alijs, quæ in canone missæ cōtinentur, motus ratione in litera allata, scilicet quòd verba huiusmodi debēt ea vi verborum significare hoc esse corpus Christi, alioquin non significarent quod efficitur in hoc sacramento, sed prætermissis alijs, hoc non significarētur: sed significarent hoc esse corpus sacerdotis ex vi verborum, licet ea intentione significaretur esse corpus Christi. Scito igitur, dupliciter verba hæc proferri a sacerdote, s. recitatiue & significatiue. Et si ad recitationem spectetur, opinio quam sequitur Scotus ab auctore improbata, rationabilis inuenitur, quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi, nisi prærecitaretur Christum dixisse, hoc est corpus meū, & quoad hoc, i. recitationis vim procedit ratio adducta: sed si verba hæc significatiue solum considerentur, cum proferuntur a sacerdote in persona Christi, ex hoc ipso, quòd sacerdos dicit ea in persona Christi, significant hoc esse corpus Christi. Et cōparādo hos duos modos proferendi adinuicem, secundus præponderat primo, propter duo tum, quia recitatiue verba tenentur materialiter tum, quia recitatiue sacerdos, non conficit in persona Christi, sed recitat Christum conficientem. In concilio autem florent. sub Eugenio 1111, legimus hæc verba, sacerdos in persona Christi

(4. dist. 8. q. 2. ar. 2. & 3) (* Refertur de consec. dist. 2. cap. quia corp[9] assumptū.) († In arg. 1. posita.)

Christi, in hoc ipso quòd intendit conficere sacramentum, sufficiat ad exprimendum ex vi verborum, hoc esse corp' Christi, dicendo in persona Christi, hoc est corpus meum. Et hac ratione motus est Auctor, vt patet in litera.

† Ibid.

bis prolatis, & omnibus alijs prętermissis, quæ in missa dicuntur. quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermittentur, prædicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non conuertuntur. non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Ambrosius * dicit in lib. de sacramentis: consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. vbi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

*lib. 4. c. 4. paulo a pri ncip. to. 4.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum ab alijs sacramentis differt in duobus: primo quidem, quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in vsu materiæ consecratæ. Secundo, quia in alijs sacramentis consecratio materiæ consistit solum in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere: sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ a solo deo perfici potest: vnde minister in hoc sacramento perficiendo, non habet alium actum, nisi prolationem verborum. et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramenti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus. primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel cõsignationem, sed forma huius sacramenti importat solam cõsecrationem materię, quæ in transubstantiatione consistit: puta cũ dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorũ proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cum dicitur, ego te baptizo, vel, ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, per istam vnctionem & nostram intercessionem, &c. sed forma huius sacramenti profertur quasi ex psona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi, ꝙ minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi ꝙ profert verba Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dixerunt, ꝙ Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij postmodum consecrarent: quod videntur sonare verba Innocen. III.* dicentis, sane dici potest, ꝙ Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent: sed contra hoc expresse sunt verba euãgelij, in quibus dicitur, quòd Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. vnde prædicta verba Innocen. sunt opinatiue magis dicta, quàm determinatiue: quidam autem dixerunt, ꝙ benedictio illa facta est quibusdam alijs verbis nobis ignotis, sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis, nunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt. vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret: & ideo alij dixerunt, ꝙ illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit. Primo quidem, secrete ad consecrandum: secundo, manifeste ad instruendum. sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt a Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publice prolata. vnde cum non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quòd etiam Christus manifeste ea proferens cõsecrauerit. & ideo alij dixerunt, ꝙ euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ, vt patet per Augustinum * in lib. de Consensu euangelistarum. vnde intelligendum est ordinem rei gestæ, sic exprimi posse, Accipiens panem benedixit, dicens, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis, sed idem sensus haberi potest etiam verbis euangelij non mutatis: nam hoc participium dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis: sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, vt sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hęc verba dixit, Accipite, &c.

*Id habet Innocen. III. lib. 4. de sacro altaris mysterio, ca. 6. circa fin.

*li. 3. collig. ex cap. 30. & 31. et 44. tom. 4.

AD 2m dicendum, ꝙ in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ cõsecratæ, qui non est de necessitate huius sacramenti (vt supra habitum est †) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ: quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti: et hoc modo Eusebius intellexit * his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

† q. 74. ar. 7.

*loco citato in arg.

AD 3m dicendum, quòd in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti, qd non est in hoc sacramento: & ideo non est similis ratio.

AD 4m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & alijs pretermissis, præcipue quæ sunt in canone missæ: sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Ambro.* supra inductis, tum etiam, quia canon missæ nõ est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt a diuersis apposita. vnde dicendum est, ꝙ si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur: grauiter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vtpote ritum ecclesiæ non seruans: nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis, defectum autem huius sacramenti põt supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus † dicit.

*In arg. sed contra.

Tract. 26. † Ioan. to. 9. † Colli: etiã ex eo quod ex Aug refert, de cõsec dis. 4. c. Nulli.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

Supr. q. 60. ar. 8. cor. Et q. 83 art. 4. cor. & infr. q. 83. art. 4. ad 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma cõsecrationis panis,

ex q. 8 1. art. 3. cor. Et 4. dist. 8. q. 2. art. 1. q. 1. et 2. et art. 4. q. 3. Et 1. corint. 11. lec. 5. nis, hoc est corpus meum: per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus: sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum fit, quam per hoc verbum est. ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

* lib. 4. c. 4. nō procul a pri. to. 4. ¶ 2 Præt. Ambros. † dicit in lib. de sacramentis: sermo Christi hoc conficit sacramentum, quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia: iussit dominus, & facta sunt, cæli & terra. ergo & forma huius sacramenti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

¶ 3 Præt. Per subiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur conuersionis terminus: sed sicut est determinatum id, in quod fit conuersio (non enim fit conuersio, nisi in corpus Christi) ita est determinatum id, quod conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomē, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4 Præt. Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam personā deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ 5 Præt. In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia eius. inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

SED CONTRA est, quòd dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matth. 26.

* art. præced. RESPON. Dicendum, quòd hæc est conueniens forma consecrationis panis: dictum est enim,* quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi: oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramēto efficitur. vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi, in qua tria considerantur, scilicet ipsa conuersio, & terminus a quo, & terminus ad quem. conuersio autem potest considerari dupliciter. vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidē: quia hæc cōuersio non est successiua (vt supra dictum

* q. 75. ar. 7. est*) sed instantanea: in huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mēte ædificatoris, est forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per cōsequens. vnde & in hac forma debet ex-

D. 575. primi conuersio, vt in facto esse ad quod fertur intentio. et quia ipsa cōuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est, quòd extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus a quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secūdum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. vnde conuenienter terminus conuersionis a quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manēt: ter-

A minus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio, quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. † vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum. Q. 76. ar. 1. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse, vt dictum est. * et ideo hoc potius exprimi debet in forma. * In corp. art.

AD 2m dicendum, quòd sermo dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen & aliter. nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, idest secundum vim significationis: et ideo oportet in hoc sermone significari vltimum effectum consecrationis per verbum substan-

B tiuum indicatiui modi & præsentis temporis: sed in creatione rerum operatus est solū effectiue, quæ quidem efficiētia est per imperium suæ sapientiæ: et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi, secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

AD 3m dicendum, quòd terminus a quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem: & ideo nō est simile.

AD 4m dicendum, quòd per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, vt dictum est.* * art. præced. & art. 1.

C AD 4m dicendum, quòd hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma, secundum consuetudinem Romanæ ecclesiæ, a beato Petro apostolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia: et ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, &c.

D AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet: † sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei. 4 dist. 8. q. 2. art. 2. q. 1. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6. Q. 76. art. 1 & 2.

E ¶ 2 Præt. Non sunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum vtraque sint verba Christi: sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. ergo statim cum dictū est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta cōsecratio sanguinis, & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ, præsertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt patet ex hoc, quòd Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hiere. 31. Consumabo super domum Israel testamentum

stamentum nouum, dando leges meas in mentibus eorum: sacramentum autem exterius visibiliter agitur. inconuenienter ergo in forma sacramenti dicitur, noui testamenti.

¶ 4 Præt. Nouum dicitur aliquid ex eo, quod est prope principium sui esse: æternum autem non habet principium sui esse. ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5 Præt. Occasiones erroris sunt hominibus subtrahendæ, secundum illud Isa. 57. Auferte offendicula de via populi mei: sed quidam errauerunt, æstimantes mysticè solum esse corpus, & sanguinem Christi in hoc sacramento. ergo in hac forma inconuenienter ponitur mysterium fidei.

*q. 73. ar. 3. ad 3. ¶ 6 Præt. Supra dictum est, * quòd sicut baptismus est sacramentum fidei, ita eucharistia est sacramentum charitatis. ergo in hac forma magis debet poni charitas, quàm fides.

¶ 7 Præt. Totum hoc sacramentum, & quâtum ad corpus & quantum ad sanguinem, est memoriale dominicæ passionis, secūdum illud primæ Cor. 11. Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem dñi annuntiabitis. non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi & eius fructu, quàm in forma consecrationis corporis, præsertim cum Luc. 22. dominus dixerit, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.

Q. 48. & 49 art. 2. ¶ 8 Præter. Passio Christi (vt supra habitum est†) ad sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiam, profuit multis. debuit ergo dici, qui effundetur pro omnibus aut pro multis, sine hoc quòd adderetur, pro vobis.

¶ 9 Præt. Verba quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi: sed nullus euangelista recitat Christum hæc omnia verba dixisse. ergo hæc non est conueniens forma consecrationis vini.

De celebra. missaru ca. cu Marthę. SED CONTRA est, quòd ecclesia ab apostolis instructa,* vtitur hac forma in consecratione vini.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc formam est duplex opinio: quidam enim dixerunt, quòd de substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur, hic est calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequuntur: sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ sequūtur, sunt quædā determinationes prædicati, idest sanguinis Christi: vnde pertinent ad integritatem* eiusdem locutionis. Et propter hoc, sicut alij melius dicunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ vsque ad hoc, quod postea sequitur, hoc quotiescūque feceritis, quod pertinet ad vsum huius sacramenti: vnde non est de substantia formæ. et inde est, quòd sacerdos eodem ritu & modo, scilicet tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interponuntur verba sequētia verbis præmissis, cum dicitur, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.

*alias non habetur ly eiusdem.

dicendum est ergo, quòd omnia prędicta* verba sunt de substantia formæ, sed per prima verba, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est † in forma consecrationis panis: per verba autem sequētia designatur virtus sanguinis effusi in passione, quæ operatur in hoc sacramento, quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter, ad adipiscēdam æternam hæreditatem, secundum illud Heb. 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem eius. et ad hoc designandum dicitur, noui & æterni testamenti. Secundo, ad iustitiam gratiæ, quæ est per fidem, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidē in sanguine eius, vt sit ipse iustus & iustificans eū, qui ex fide est Iesu Christi, & quantum ad hoc subditur, mysterium fidei. Tertio aūt, ad remouēdum impedimenta vtriusque prædictorum, s. peccata, secundum illud Hebr. 9. sanguis Christi emundabit cōscientias nostras ab operibus mortuis, idest a peccatis. et quantum ad hoc subditur, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

*posita in arg. 1. *ar. præced.

F

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua, et potest dupliciter intelligi. vno modo secundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento, vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mentio: quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur, inquātum est potus fidelium, quod non importatur in ratione sanguinis, & ideo oportuit hoc designari per vas huic vsui accommodatum. Alio modo, potest intelligi secundum metaphoram: prout per calicem similitudinarie intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat (secundum illud Thren. 3. Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio. vnde & ipse dominus passionem suam calicem nominat, Matth. 26. dicens, Transeat a me calix iste.) vt sit sensus, hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seorsum a corpore consecrato: quia separatio sanguinis a corpore fuit per passionem.

H

AD 2m dicendum, quòd quia (vt dictum est*) sanguis seorsum consecratus, expresse passionē Christi repræsentat, ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis, quàm in consecratione corporis, quod est passionis subiectum. quod etiam designatur in hoc quod dominus dicit, quod pro vobis tradetur: quasi diceret, quod pro vobis passioni subiicietur. *In corp. art. & q. 76. art. 2. ad 1.

I

AD 3m dicendum, quòd testamentum est dispositio hæreditatis: hæreditatem autem cælestem disposuit deus hominibus dandam per virtutem sanguinis Iesu Christi: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi est testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. sanguis autem Christi, dupliciter est hominibus exhibitus. primo quidem in figura, quod pertinet ad vetus testamentum: et ideo Apostolus ibidem concludit, vnde nec primum testamentum sine sanguine dedicatum est: quod patet ex hoc, quòd sicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mādato legis a Moise, omnem populum aspersit, dicens, Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad vos deus. Secundo autem est exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad nouum testamentum. et hoc est quod Apostolus ibidem præmittit dicēs, ideo noui testamenti mediator est Christus, vt morte intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. dicitur ergo hic sanguis noui testamenti, quia iam non in figura, sed in veritate exhibetur. vnde subditur, Qui pro vobis effundetur. Interna autem inspiratio ex huius sanguinis virtute procedit, secundum quòd passione Christi iustificamur.

K

AD 4m dicendum, quòd hoc testamentum est nouum ratione exhibitionis. dicitur autem æternum, tā ratione æternæ dei prędordinationis, quàm etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum disponitur. ipsa etiam persona Christi, cuius sanguine testamentum disponitur, est æterna.

AD

AD 5m dicendum, quòd mysterium hîc ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, sed ad ostendendam occultationem: quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento, & ipsa passio Christi occulte fuit figurata in veteri testamēto.

AD 6m dicendum, quòd dicitur mysterium fidei, quasi fidei obiectum: quia quòd sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædam fidei protestatio: hoc autem est sacramētum charitatis, quasi figuratiuum & effectiuum.

In solut. ad 2. & locis ibi citatis.

AD 7m dicendum, quòd sicut † dictum est, sanguis seorsum consecratus a corpore, expressius repræsentat passionem Christi. et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi & fructu ipsius, quàm in consecratione corporis.

AD 8m dicendum, quòd sanguis passionis Christi, non solum habet efficaciam in iudæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris testamēti, sed etiam in gentilibus, nec solum in sacerdotibus, qui hoc conficiunt sacramentum, vel alijs, qui sumunt: sed etiam in illis pro quibus offertur: et ideo signanter dicit, pro vobis iudæis, & pro multis, scilicet gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis pro quibus offertur.

AD 9m dicendum, quòd euangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiua ecclesia oportebat esse occultas, vt dicit Dionys.* in fine ecclesia. hierar. sed intenderunt historiam de Christo texere. et tamen hæc omnia fere verba ex diuersis scripturæ locis accipi possunt: nam quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & primæ Corinth. 11. Matth. autem 26 dicitur, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: quòd autem additur, æterni, & iterum, mysterium fidei: ex traditione domini habetur, quæ ad ecclesiam per apostolos peruenit, secundum illud primæ Corinth. 11. ego accepi à domino, quod & tradidi vobis.

* Ca. 7. eccl. hierar. par. 3. inter me dium & fi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prædictis verbis † formarum non insit aliqua vis creata, effectiua consecrationis. dicit enim Damasc. in 4 lib. sola virtute Spiritussancti fit conuersio panis in corpus Christi: sed virtus Spiritussancti est virtus increata. ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.

† ar. 2. & 3.
* li. 4. orth. fid. c. 14. circa mediū.

¶ 2 Præt. Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute diuina, vt in prima parte habitum est †: sed conuersio panis & vini in corpus & sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quàm creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in vtero virginali: quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

† 1. p. q. 110. art. 4.

¶ 3 Præt. Prædicta verba † non sunt simplicia, sed ex multis composita: nec simul, sed successiue proferuntur. conuersio autem prædicta (vt supra dictum est*) fit in instanti: vnde oportet quod fiat per simplicem virtutem. non ergo fit per virtutem horum verborū.

† Posita 1ar. ti. 2. & 3. in arg. 1.
* q. 75. ar. 7.

SED CONTRA est, quòd Ambr. † dicit in lib. de sacramentis: Si tanta est vis in sermone domini Iesu, vt inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est, vt sint quæ erāt, & in aliud commutentur: et sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat.

† Lib. 4. c. 4. ante med. tom. 4.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt nullam virtutē creatam esse, nec in prædictis verbis † ad transubstantiationem faciendam, nec etiam in alijs sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. quod (sicut supra habitum est) & dictis sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum nouæ legis. vnde cum hoc sacramentum sit præ ceteris dignius (sicut supra dictū est*) consequens est, quòd in verbis formalibus huius sacramenti, sit quædam virtus creata ad conuersionem huius sacramenti faciendam, instrumentalis tamen, sicut & in alijs sacramentis, sicut supra dictum est. cum enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem a Christo: sicut & cetera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, vt supra dictum est.*

† Q. 62. ar. 1. 2. 3. 4.
* Q. 65. art. 3.
* Q. 62. ar. 1. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur sola virtute Spiritussancti panem in corpus Christi conuerti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma huius sacramēti: sicut cum dicitur, solus faber facit cultellū, non excluditur virtus martelli.

AD 2m dicendum, quòd opera miraculosa, nulla creatura potest facere quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter, sicut ipse tactus manus Christi sanauit leprosum: et per hunc modum verba Christi conuertunt

¶ *Super Quaestionis septuagesimaoctauæ Articulum quartū.*

IN art. 4. eiusdem quæst. quinque de veritate verborum sacramentalium notanda sunt, scilicet an est, quid est, cuius est factiua, quando est, & qualis est. Virtutē habere verba consecrationis, licet sub opinione ponatur, si perspexeris tamen doctrinam in generali cōcilio traditam sub Euge. IIII. determinata hæc quæstio videtur. nam in ea alia legitur: ib sacerdos in persona Christi loquens, hoc cōficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertantur. Vbi clare vides, virtutem verborum assertam a sacro Cōcilio. Vt autem superius diximus de virtute sacramentorū, sic cōsequenter nūc dicimus de virtute horum verborum, quòd non est qualitas aliqua superaddita, vt res quædam distincta realiter ab ipsa oratione significante, sed est ipsa oratio significans, vt instrumentū dei ad consecrationem. ita quòd oratio ipsa puta hoc est corpus meum, secundum se quidem non est aliud, quam enunciatio significās hoc esse corpus meum: sed vt assumpta a Christo in instrumētum ad consecrationem, est non solum enunciatio significans, sed instrumentaliter efficiens, quod est habere virtutem, immo est esse virtutem.

In fr. art. 3. cor. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 4. q 2. et dist 8. q. 2. ar. 3. & dis. 10. I expos. lit. ad 6. & 8.

Art 2. & 3. positis in arg 1.

¶ Et quia esse virtutem, est quoddā aduentitium orationi absolutæ, ideo dicitur orationem habere virtutem. & virtutē alteram verbi, & virtus verborum, & similia. sic quia virtus aduentitia, qualitatis rationem ac nomen induit, ideo qualitas dicitur: cū tamen secūdum rē nihil aliud sit, quam orationem esse instrumentum dei, quod nihil aliud est quam deum vti oratione instrumentaliter ad talem effectum. sicut enim omnis creatura est in potentia obediētiali ad hoc, quòd de ea fiat quicquid deus vult, ita est & in potentia obedientiali ad hoc, vt sit instrumentum dei, ad quodcumque faciēdū deus illa vti voluerit. et sicut deum in sacramento baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoat ne dicimus, nulla tamen qualitas superaddita propterea est aquis, & postmodum complete datur virtus aquæ in actuali baptismo, per hoc, quòd Christus baptizans vtitur

veitur illa aquatica in proposito vt ba ista potius quàm alia ab ipsa Christo sanctificata sunt inchoatiue, cõpletiue autem vim sortiuntur, cum Christus per sacerdotem illa profert ad confectionem huius sacramenti: talis enim vsus verborum est constitutiuus instrumentalis efficaciæ in oratione qua vtitur: nec oportet aliquam superapponere qualitatem. Et hoc exemplo in artificialibus videtur manifestari: nam manus assumi potest, & de facto assumitur in multis artibus in instrumentum: nec oportet artem sartoriam aut fabrilem aut musicam, aliquam qualitatem superaddere manui, cum illa vtitur, sed ex hoc ipso quòd ars vtitur manu, manus est quædam vis artis illius, & sic de alijs. Et hoc multo verius est referendo rem creatam ad diuinam omnipotentiam vtentem creatura, assumendo illam in instrumentum, quanto efficacia diuina maior in infinitum est, vt sit intima cuicumque creaturæ. Effectus autem virtutis verborum non est dispositio aliqua: sed vt in allatis verbis ex sacro Concilio clara patet, est conuersio panis in corpus Christi. Nec obstant obiectiões Scoti in prima dist. 4. de infinitate virtutis requisitæ ad transubstãtiationem & de creatione: primã enim soluit Auctor ad primum, & secũdam ad secundum: exigitur enim infinita virtus in agente principali tantũmodo. Et non est simile de creatione: quia nulla res in creatione præsupponitur, quam instrumẽti actio possit attingere, hic autem inuenitur substantia panis & vini, quæ a virtute verborũ attinguntur, dum conuertitur in corpus & sanguinem Christi. Et quia verba cõsecrationis, vt conficiunt orationem significantem quod per sacramentũ efficitur, in instrumentum diuinæ actionis assumũtur, ideo quãdiu viuit deus per sacerdotis ministerium verbis sacramentalibus, tandiu F est virtus sacramentalis, inchoatiue tamen & in fieri: sicut & ipsa oratio dum proferuntur partes inchoatiue & in fieri, est vsque ad terminationem: in ipsa namque terminatione orationis oratio perfecte significationem habet, & similiter ista virtus perfecte inuenitur: ideo non prius nec post, sed tunc cum oratio perfecte significans est, virtus instrumentalis prædicta perfecte est, & operatur. Vnde cũ oratio sit quoddam successiuum, cuius existentia nõ requirit quicquid est eius esse simul, sed ex quocũque eius existente infertur, & significationem non sortitur, nisi in sui termino, propterea dixit Auctor quòd oratio in sui terminatione tantum significationẽ simul & virtutem sacramentalem sortitur. Cum quo stant supradicta: aliogn non tota oratio esset instrumẽtum dei, aut instrumẽtũ in actu, sine vi instrumentali esset per aliquod tempus. Et sicut significatio hu° orationis est quodammodo simplex, & quodammodo composita, quoniam ex multis partialibus significationib° consurgit & simplex esse significat, scilicet hoc esse corp° Christi, absque compositionis, admixtionis, informationis, adiunctionis ue modo quocumque, ita virtus ista ex partis orationis significantis est quodamodo cõposita ex parte autem effectus dicitur simplex in litera, in responsione ad tertium.

* posita in art. 2. & 3. 1 arg. 2.

4. dist. 8. q. 2 art. 1. q. 4.

Artic. 2.

Art. præce.

panem in corpus Christi: quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corp° Christi formabatur, vt aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturę posset terminari: G vnde non est simile.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd prædicta verba* quibus fit cõsecratio, sacramentaliter operantur. vnde vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur: et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia: et hæc H virtus est simplex ratiõe simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius prolatis, sit quædam cõpositio.

Articvlvs V.

Vtrum prædictæ locutiones sint veræ.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd prædictæ locutiones nõ sint verę. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, ly hoc, est demonstratiuum substantię: sed secundum prædicta, †quando profertur hoc pronomen, hoc, I adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum: sed hæc est falsa, panis est corpus Christi. ergo & hęc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2 Præt. Hoc pronomen, hoc, facit demõstrationem ad sensum: sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. ergo hæc locutio K non potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ 3 Præt. Hæc verba (sicut dictum est*) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi: sed causa effectiua præintelligitur effectui. ergo significatio horum verborum pręintelligitur conuersioni panis in corpus Christi: sed ante cõuersionem hęc est falsa, hoc est corpus meum. ergo simpliciter est iudicandum, quòd sit falsa. et eadem ratio est de hac locutione, hic est calix sanguinis mei &c.

Sed contra est, quòd hæc verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit Ioannis 14. Ego sum veritas.

Respon. Dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio: G quidam enim dixerunt, quòd in hac locutione, hoc est corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonstrationem vt conceptam, & non vt exercitam: quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitatiue proferatur: recitat enim sacerdos Christum dixisse, hoc est corpus meum, sed hoc stare non potest: quia secundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiã corporalem præsentem, & ita non perficeretur sacramentum: dicit.n. H Aug. †super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramẽtum. et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæstionis: quia eędem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hæc verba protulit: quare manifestum est, quòd non materialiter, sed significatiue sumebantur: et ideo dicẽdum est, quòd etiam quando proferuntur a sacerdote, significatiue, & non tantum materialiter sumuntur. nec obstat, I quòd sacerdos ea recitatiue profert, quasi a Christo dicta, quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis suæ, vis regeneratiua peruenit non solũ ad illas aquas, quę Christum tetigerũt, sed ad omnes vbique terrarũ, per omnia futura sęcula, ita eõsm ex prolatione ipsius Christi, hæc verba virtutem consecratiuam sunt consecuta a quocumque sacerdote dicantur, ac si Christus ea pręsentialiter proferret, et ideo alij dixe- K runt, quòd hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, vt sit sensus, hoc est corpus meũ, idest significatum per hoc, est corpus meum. sed nec hoc stare potest: quia cum in sacramentis hoc efficiatur quod significatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Christi sit in hoc sacramento secũdum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hæreticum vt supra dictum est.* et ideo alij dixe-

† Tract. 80. in Ioan. a med. to. 9.

*q. 75. ar. 4.

¶ *Super Quæstionem septuagesimamoctauam Articulum quintũ.*

In arti. 5. eiusdem quõnis tres difficultates tãgendæ sunt, prima de veritate, secunda de consignificatione, tertia de demonstratione. De enũtiationis igitur huius sacramentalis, hoc est corpus meum, veritate, sciendum aliquid esse certũ & aliquid in quæstionem versari. nam certũ est ipsam in quolibet instanti temporis quo est esse verã vel falsam: quia aut sic est, & est vera: aut non sic est, & est falsa.

runt, quòd hæc dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum, sed intelligitur hæc demonstratio, nõ pro illo instãti locutionis quo profertur hæc dictio; sed pro vltimo instanti locutionis: sicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem. est enim sensus, statim his verbis dictis, taceo. sed nec hoc stare pôt: quia secũdũ hoc, huius locutionis esset sensus, corpus meũ est corpus meũ: qđ prædicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum: vnde nec hoc prædicta locutio significat. & ideo aliter dicẽdum est, quòd sicut prædictum est, hæc locutio habet virtutem factiuam cõuersionis panis in corpus Christi. & ideo cõparatur ad

falsa. In dubium autem vertitur, an prius natura quàm conuersio sit, sit uera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentalis hæc oratio est conuersiua: ac per hoc prius natura est, quàm conuersio, quæ est suus effectus, & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ sit vera vel falsa. Et Sco. quidem in 8. dist. 4. declinauit in opinionem tertiam, quòd nec ut vera, nec ut falsa, sed ut neutra se habet. Auctor autem in hoc articulo tam in cor. quam in responsione ad tertium tenet, quòd oratio ista ut vera, practice tamen, seu causaliter in illo priori naturæ concurrit. De intellectu siquidem speculatiuo solo intelligendum est, quòd ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur uera uel falsa. nam licet de vtroque intellectu verificetur, quòd ab eo quòd res est uel non est, oratio dicitur uera uel falsa formaliter: practicus tamen intellectus priusquam res sit, est uerus practice seu causaliter: quia non præsupponit, sed facit rem esse, unde denominatur uerus formaliter.

Circa consignificationem autem omnes conuenire in hoc uidentur, quòd hæc locutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum ultimum instans prolationis uerborum, sed diuersitas opinionum est, quia alii putant contingere hoc ex uirtute sermonis: alii autem opinantur non esse hoc ex uirtute sermonis, sed ex intentione sacramentali. Et quoniam obscura ob confusionem redditur difficultas hæc, distinguendum est, ut clara fiat. Distingue igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, uel de tempore seu instanti, pro quo oratio significat: aliud est. n. quando, quod oratio consignificat, & aliud est quando, per orationem consignificatum, ut patet dicendo, Petrus crucifixus est, quando enim oratio ista significat, tunc est tempus præsens: sed quando consignificatum, est tempus præteritum, ut patet. Significatio autem orationis non est nisi oratio sit integra integritate essentiali, quoniam oratio non essentialiter integra, non est oratio, & consequenter non significat: integra autem non est oratio, nisi in termino prolationis. & propterea oratio non significat, nisi in termino suæ prolationis. Et quia consignificare præsupponit significare, utpote adiacens illi, ideo oratio sicut non significat, ita nec consignificat, nisi in termino suæ prolationis. Nec est hoc solum uerum de tota oratione, sed & de partibus, ut integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter: tum ex eo quòd ly est, significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim potest intelligi compositio prior his quæ componuntur: tum, quia experimur quòd huius orationis, lignum est album, postquam prolatæ sunt primæ dictiones, scilicet lignum est, antequam proferatur ly album, ly est, non significat compositionem ligni cum albo, quod conuinciitur, si ponamus orationem sisteret: tunc enim manifeste apparet non præsignificatam esse compositionem dictam, per ly est. Significat ergo ipsam compositionem non quando profertur, sed quando coniungit prædicatum subiecto, quod nihil aliud est dicere, quàm cum oratio est integra. Et quia prius oratio significat quàm consignificat: ideo ly est, sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec consignificat tunc, quando profertur, sed tunc quando integratur oratio. De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito: tum quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis, & propterea ante prædicata non habent suppositionem suam: tum quia clare perspicimus, quòd dictis istis duabus dictionibus, homo est, ut formetur propositio de tertio adiacente, nullus intellectus habetur tam subiecti, quam copulæ. Sed uariabitur utriusque sensus iuxta uarietatem prædicati, ut patet formando duas propositiones, quarum una sit, homo est albus, & altera, homo est species: clare enim in his liquet & subiectum & copulam prædicatum expectare: ita quòd uarietas prædicati uarietatem inducit, & in tota oratione, & in subiecto, & copula, ut patet discurrenti. Et similiter oratio ista, hoc est corpus meum, ly hoc, non demonstrat tunc cum profertur, neque ly est, significat aut consignificat tunc cum profertur, compositionem seu connexionem inter ly hoc, & corpus Christi, ut ex hoc cõuincitur, quod si quis subtrahendo non apponeret corpus meum,

A sed ly panis, aut ly pronomen, enuntiatio non esset falsa, quarum tamen utramque oporteret esse falsam, si ly est significasset, tunc cum proferebatur, coniunctionem inter hoc, & corpus Christi. Loquendo igitur de quando oratio seu uerbalis copula significat, aut consignificat, sentiendum est quòd tunc primum significat aut consignificat cum primum oratio integratur, & hoc non ex intentione proferentis, sed ex ui ipsius orationis, ut patere potest ex dictis. Nec illud quãdo significatur, aut consignificatur per orationem seu copulam uerb. semper, sed est quando currens seu mensuram significationem & cõsignificationem: attenditur enim secundum mensuram orationis significantis, & consignificantis, ut patet in orationibus de præterito. Et ut hoc concludamus, illud quando se tenet ex parte mensuræ seu durationis enuntiationis significantis, & consignificantis; illud uero quando, quod per copulam seu orationem consignificatur, se tenet ex parte mensuræ seu durationis rei significatæ. & propterea clare patet, hæc duo quando, maxime abinuicem posse distare, quantum distat mensura integræ orationis a mensura rei significatæ. Et hinc patet, commune esse C omni enuntiationi significare, & consignificare tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, & per hoc tunc primo significat & consignificat. Sed sicut orationes differunt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt, quantum ad quando, seu tempora consignificata. Et hæc in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent. Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quòd contingit ista duo quando, scilicet ex parte mensuræ significationis & ex parte mensuræ rei significatæ, coincidere in unum, & idem quando, ita quòd illud idem tunc sit, quando oratio significat & consignificat, & quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito, ex ratione in litera reddita, quia, scilicet, oratio ista, hoc est, corpus meum, est cõuersiuã panis in corpus Christi in instanti, & oratio ista significat conuersionem ipsam ut in termino. Ex re siquidem significata, habetur, quòd ly est, consignificat instans conuersionis panis in corpus Christi, seu, & in idem redit, quo primo hoc est corpus Christi, & quia illud instans, coincidit cum instanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur D & bene, quòd oportet hanc orationem intelligere secundum ultimum instans prolationis. Et quoniam consignificare instans conuersionis conuenit huic orationi ex natura sua, quia est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi, ideo ex uirtute sermonis talis, scilicet sacramentalis conuersiui, habet hæc oratio quòd consignificet instans conuersionis. (In isto ar. in arg. 3. & ar. præc. ad 3.)

Circa demonstrationem uero quam facit ly hoc, cum dicitur, hoc est corpus meum, licet uaria uerba dicantur: quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub illis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari indiuiduum entis, quia ly hoc, quantum est ex se, demonstrat indiuiduum uniuersalissimi, utpote, de quo possint omnia inquiri: mihi tamen uidetur, quòd demonstret indiuiduum substantiæ, idest, hanc substantiam. Et quidem, quòd demonstret indiuiduum, nulli est dubium, quoniam non uniuersale, sed singulare aliquod est tam quod conuer- E titur in corpus Christi, quàm de quo enunciatur, corpus Christi. Quòd uero sit indiuiduum substantiæ, probatur, tum ex eo, quòd ly, hoc, est pronomen demonstratiuum, substantiæ, tum ex eo, quòd hæc demonstratio debet esse certa. Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima, quoniam hæc substantia est corpus Christi, sed si demonstraret indiuiduum entis, demonstratio remaneret ambigua, immo magis falsa appareret, quàm uera. nam ly hoc ens, posset demonstrare tam accidens quàm substantiam, cum utrumque sit hoc ens, & magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem fieri ad sensum: tum quia demonstrando indiuiduum substantiæ, demonstratio est simplicior, & purior, non egens glossis: nam apposita aliis sensus hostiæ, & dicendo, hæc substantia est

corpus meum, non oportet ad glossas recurrere, quid est illud, quod est conuersum in corpus Christi: aut quid est illud, quod hic adoramus, & huiusmodi. Est autem sententia hæc etiam Auctoris: nam expresse dicit in responsione ad primum & secundum, quòd ly hoc, demonstrat substantiam, sine qualitate, idest sine determinatione alicuius propriæ naturæ, puta panis aut corporis Christi. Et hoc idem intendit, dicēdo quòd demōstrat contentum in generali sub istis speciebus: sciuit enim quòd non demonstrat vniuersale aliquod: sed circumlocutus est indiuiduū cōmunioris seu generalioris ab accidentibus, distincti ac sub eis contenti: dantur enim indiuidua magis & minus vniuersalia, sicut dantur naturæ magis & minus vniuersales: est enim intelligere Sortem in prædicamento substantiæ esse nō solū hunc hominem, sed hoc animal, hoc uiuū, hoc corpus, hāc substantiam. Et sic hæc substantia demōstrata p ly hoc, est cōtenta sub istis accidentibus in generali, idest communiter se habens ad panem, & corpus Christi, pro quanto ab vtroque abstrahendo significatur.

Lib. 1. perihermenias in principio. tom. 1.

Art. 2. huius quæst. & q. 75. ar. 7.

¶ Ad rationem autem Scoti, dicitur ꝙ licet primū nomen, loco cuius potest poni hoc, sit indiuiduū entis communissimi analogice etiam ad entia rationis, quia tamen certitudo demonstratæ rei præpōderat (quoniā ad propriā certamque notitiam sacramēti huius spectat res demonstrata) ratio illa ad communia nominū in Deo post habenda est, ne in ambiguo, nos demonstratio relinquat, sed certos demōstratio reddat, ꝙ hæc substantia, est corpus Christi.

In corp. ar.

alias locutiones, quæ habent solū vim significatiuam, & nō factiuā: sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta a rebus: nam voces sunt signa intellectuū, secundum Philosophum.* & ideo sicut cōceptio intellectus practici non præsupponit rem cōceptam, sed facit eam; ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiue, sed in instāti

G sicut dictum est.† & ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita, quòd præsupponatur ex parte subiecti id, quod ē terminus cōuersionis, scilicet quòd corpus Christi, sit corpus Christi; neque etiam illud quod fuit ante cōuersionem, scilicet panis: sed id

H quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentū in generali sub istis speciebus: non enim faciūt hæc verba quòd corpus Christi sit corpus Christi, neq; ꝙ panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. & ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secundæ opinionis:

I neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine apposito a parte subiecti: sed solū pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate.i.forma determinata.

Ad primum ergo dicēdū, quòd hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est †.

Ad 2m dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demōstrat ip-

K sa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi: quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad 3m dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet se-

F cum suum effectum. & hoc sufficit ad veritatem locutionis.

Articulus VI.

Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis uini.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd forma consecrationis panis, non consequatur suū effectum, quousque perficiatur forma cōsecrationis vini. Sicut enim per cōsecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba conse-

4. di. 8. q. 2. ar. 4. q. 2. & dist. 11. q. 2. ar. 1 q. 2. ad 4. Et 1. co. 11. lec. 6.

G crationis panis haberent suum effectum ante consecrationē vini, sequeretur quòd in hoc sacramēto inciperet esse corp^9 Christi* sine sanguine, qd ē icōueniēs. Alias, exsangue.

¶ 2 Præt. Vnū sacramētū, vnū habet cōplementū: vnde licet in baptismo sint tres immersiones, nō tñ prima immersio consequitur suū effectum, quousque tertia fuerit terminata: sed totum hoc sacramētum est vnū, vt supra dictum est.* ergo uerba quibus consecratur panis, non consequūtur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum. Q. 73. ar. 2.

¶ 3 Præt. Ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum,

H nisi prolato vltimo, sicut dictum est.* ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur. Ar. 4. huius quæst. ad 3.

Sed contra est, quòd statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda: quod nō fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idolatriam pertineret. ergo verba consecrationis panis, suum effectum cōsequūtur, antequam proferantur verba cōsecrationis uini.

Respon. Dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerūt, quòd hæ duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, se inuicem expectāt in agēdo: ita

I scilicet quòd prima nō perficit suum effectum antequam proferatur secunda, sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est.) ad veritatem huius locutionis hoc est corpus meum, requiritur propter verbū præsentis tēporis, quòd res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis, ita scilicet quòd nō diceretur, hoc est corpus meum: sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet rem significatam statim ad esse, quæ quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc posi-

Art. 2. & 5. huius quæ.

K tio contra ritum ecclesiæ, quæ statim post prolationē verborum, corpus Christi adorat. unde dicendū est, quòd prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidē corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi ecōuerso sanguis Christi ex vi sacramenti; corpus aūt ex tali cōcomitātia: ita quòd totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est*. Q. 76. ar. 1. & 2.

Ad

Q.75.ar.2.

A Ad 2m dicendum, quòd hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut supra dictum est*) inquantum constituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam perfectionem, sed tres immersiones baptismi ordinantur ad vnum simplicem effectum. & ideo non est simile.

Ad 3m dicendum, quòd diuersa verba quæ sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuersarum formarum. & ideo non est simile.

QVAESTIO LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum hoc sacramentum conferat gratiam.

¶Secundo, Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

¶Tertio, Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

¶Quarto, Vtrum per hoc sacramentũ remittatur peccatũ veniale.

¶Quinto, Vtrũ per hoc sacramentũ tota pœna peccati remittatur.

¶Sexto, Vtrũ hoc sacramẽtũ hominẽ præseruet a peccatis futuris.

¶Septimo, Vtrum hoc sacramẽtũ prosit aliis, quàm sumentibus.

¶Octauo, De impedimento effectus huius sacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale; nutrimentũ autem non datur nisi viuenti. cũ ergo vita spiritualis sit per gratiã, B non competit hoc sacramentum, nisi habenti gratiam. nõ ergo per hoc sacramentum confertur gratia, vt primo habeatur, similiter etiam nec ad hoc quòd augeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictum est.* non ergo per hoc sacramentum gratia cõfertur.

§ 2 Præt. Hoc sacramentum confert, vt quędã spiritualis refectio: sed refectio spiritualis magis vr pertinere ad vsum gratię, quàm ad gratiæ collationem. ergo videtur, quòd per hoc sacramẽtum gratia non conferatur.

§ 3 Præt. Sicut supra dictum est.* in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ: sed corpus non est subiectum gratiæ; sed anima, vt in Secunda parte† habitum est. ergo ad minus quantũ ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

B SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita: sed vita spiritualis est per gratiam. ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

RESPON. Dicendum, quòd effectus huius sacramẽti debet cõsiderari, primo quidẽ & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus: qui sicut in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam C gratiæ (secũdum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyril.* dicit, Viuificatiuũ Dei verbum, vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuã. decebat ergo eũ nostris quodammodo vniri corporibus per sacrã eius carnem & pretiosum sanguinẽ: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuã in pane & in vino. D Secundo, cõsideratur ex eo, qđ per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est. † & ideo effectũ quem passio* Christi fecit i mũdo, hoc sacramẽtum facit in homine. unde super illud Ioan. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chryso.* Quia hinc suscipiũt principium sacra mysteria cũ accesseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. unde & ipse dominus dicit Matth. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio, considaratur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modũ cibi & potus. & ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiri-

Super Quæstionem septuagesimam nonã.

CIrca effect9 Eucharistiæ in nobis, aduertendũ est, quòd in litera ponũtur numero sex, scilicet adeptio gloriæ, collatio gratiæ, remissio peccati mortalis, remissio peccati venialis, remissio pœnæ pro peccatis debitæ, & præseruatio a peccãdo. De quibus duo declaranda sunt, s. tempus, & modus: cum quib9 etiã simul declarabitur subiectũ.

¶ De tpe quidem aliquid clarum est, & aliquid ambiguum. Nam de primo effectu, scilicet vita æterna, constat tempus executionis non oportere esse tẽpus sumptionis Eucharistiæ: sumpta siquidem longe ante Eucharistia, contingit effectum æternæ vitæ subsequi, iuxta verbũ Domini, Qui manducat hunc panẽ, viuet in æternũ.

¶ De aliis vero effectibus in dubiũ vertitur, an tamen, & idem sit tẽpus quo sumitur hoc sacramentum, & quo in executionem ponũtur illi effectus, & propterea singillatim declarãdi sunt.

Inf. 2.4.co. Et 4.d.12. q.2.ar.2.q. 2.ad 2.

¶ Secũdus igitur effectus, qui est gratia gratum faciens, tres ramos habet, prout tripliciter contingit consequi gratiam. s. vel de nouo acquirere ipsam vitam gratiæ, vel præsupposita gratia, acquirere de nouo augmentũ gratiæ, vel acquirere de nouo actualẽ delectationem ac refectionem spiritualem, secundum vitã gratiæ. hæc enĩ tria comprehenduntur sub vno effectu Eucharistiæ, cum dicitur q confert gratiam. Potest siquidẽ intelligi, quod conferat gratiã habitualem, vel primã, vel augmentando primam, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratiã sumptio huius sacramẽti non per se cõfert, sed per accidẽs, hoc est propter contingentem sumentis dispositionem, quoniam per se præexigit sumentem viuum, prima autem gratia mortuo dat; ideo tempus primæ gratiæ per accidens consideratur, & videtur coincidere cũ tpe sumptionis: nã si existens in peccato mortali sibi incognito, quãdo sumit hoc sacramentum, non resuscitatur ad vitam, non apparet quare deinceps ex virtute huius sacramẽti resuscitabitur. Intelligo autem in tota hac materia p tẽp9 sumptionis Eucharistiæ, nõ illã solã moralem, qua deglutitur: sed cũ cõsequẽte tẽporis spatio quo Christi corpus sacramẽtaliter in sumente perseuerat. Est .n. tũc præsens corporaliter in nobis, ac p hoc pascẽs & illuminans spiritualiter aĩam, vt sic ẽt illud impleat, Quãdiu sum in mundo, lux sum mũdi. Attestat autẽ huic sententiæ necessaria mentis occupatio cõmunicãtiũ, & præcipue sacerdotũ circa reuerẽtiã exteriorẽ huius sacramẽti, ne. s. aut sanguis effunderetur, aut partes hostiæ dẽtib9, aut palato hæreãt, & huiusmodi, quo fit, vt magis effectus sacramẽti, puta cõtritio, cũ prima dat gratia i tpe cõsequẽti sumptionẽ, q i ipsa sumptiõe appareat, & similiter de aliis effectibus actualib9. Puto tñ posse cõtingere, vt sumẽs sit ita dispositus, q nec cõsequatur vitã gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumẽdo, sed ita excusetur a p̃cõ in sumendo, vt ꝓpinquior fiat vitæ gr̃æ, ex qua appro-

Q.72.ar.1. & 7.

Q.74.ar.2. & 79.ar.2. ad 2.

1.2.q.110. ar.4.

Li.4.in Io. c.12.& 14.

Q.76.ar.6. ad 1. & 2. & q.74.art. 2.

D. 584

Homi. 84. in Ioan. circa med. tomo. 3.

Li.5.c.4. in med. tom. 4.
Homil.45. in Ioan. a med. illius tom.4.

tualem. Vnde Amb.[a] dicit in lib. de sacramentis: Iste panis est uitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. & Chrysost. † dicit supra Ioan. Præstat nobis desiderantibus & palpare, & comedere, & amplecti. unde & ipse Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Quarto, consideratur effectus huius sacramenti ex speciebus, in quibus traditur hoc sacramẽtum. unde Augu.[a] ibidem dicit, Dominus noster corpus & sanguinẽ suum in eis rebus commendauit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, scilicet panis, ex multis granis in unũ constat, aliud, scilicet uinum, in unũ ex multis acinis confluit. & ideo

Tracta. 26. in Ioan. nõ multum remote a fin. tom.9.

pinquatione secundum aliquos actus attritionis & desiderii diuinæ gratiæ, paulatim perducatur diuina duce misericordia ad occasiones veræ contritionis, vt tandem alia forte uice sumendo, gratiam veræ contritionis percipiat. Moueor autem ad hoc, quia nullam apud me habeo rationem cogentem ad alterũ horum: scilicet existẽs in peccato mortali facta diligenti, quãuis non sufficienti sui probatione, communicando aut iustificatur aut peccat mortaliter. videtur enim, vt dictum est, posse dari medium propter latitudinẽ, quæ datur in illa diligente non tamen sufficiente probatione sui: non enim cõsistit in indiuisibili. Diuinæ quoque liberalitatis largitas, ex cuius abundantia hic effectus per accidens huic sacramento tribuitur, ad quantam ordinauerit indispositionem peccatoris se suppleturam, dicat qui nouit.

¶ De tempore uero augmenti habitualis gratiæ magis ambiguum est secundum Auctoris doctrinam, vt patebit in processu. Auctor enim in 4. sent. dist. 12. q. 2. ar. 1. tenet augmẽtum gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad Deum: ac per hoc sentit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæ, quia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animæ in Deũ: in hac autem quæstione ar. vlt. verba literæ sonant oppositum: dum dicit, quòd mẽtis distractio per peccata uenialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autẽ augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit, ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramẽtum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed nõ actualiter, & ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, nõ autem actualem. Quæ Auctoris verba possunt tripliciter intelligi, primo ut sonant secundum superficiem, ut per hoc sacramẽtum augeatur intensiue habitualis gratia tũc cum sumitur, etiã si nullus interior charitatis actus ob mentis distractionem interueniat, & hoc ex uirtute ipsius sacramenti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augmento impedimentum præstante. Et hic sensus fauorabilis est, & demulcẽs aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissime celebrantium, qui tamen seipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hoc ordiẽdo, sensus iste uerus non apparet: si enim qualibet sumptione Eucharistiæ augeretur gratia infinitorum pene sacerdotum, quos credimus uere in gratia celebrare, charitas iam esset maior intensiue, quàm credi rationabile sit, cum tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat, quoniam nec extra apparent, nec intus de seipsis testantur actus similes feruentissimæ charitati, & tamen certum est, quod sicut amor Dei non est otiosus, sed operatur magna, si est, ita tam magna augmentatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quam prius proportionaliter si est, & consequenter si longe maiora operari tenuit, longe maior charitas non est, & tamen longe maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantuncumque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus fere singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniecturã, in promptu ratio cum auctoritate suffragatur: sacramentum enim hoc, quia datur per modum cibi & potus, dicente Domino, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimẽti: sed sine actu uitali nutritiuæ tã cibus quàm potus nec nutrit nec auget, ut patet in alimento corporali. ergo sine operatione uitali spiritualis animæ, quæ nutritur cibus iste nec nutrit, nec auget. Auctoritas quoque ex eodem fundamento, ex 4. sent. iã allata est. Nec obstat efficaciæ huius rationis, quod phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramẽtum: quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, cõsiderãdus ac iudicãdus est, & nõ ex his, quæ in casu accidunt: tũ quia phreneticis cõstat dari uiaticũ nõ ad primũ & propriũ Eucharistiæ effectũ, qui est actualis refectio spiritua, & cõsequẽter nec ad nutriẽdũ, nec ad augẽdũ in hac uita gratiam: quia phreneticis datur uiaticũ propter uitã æternã, & propter impugnationes dæmonũ iuxta illud Amb. Recedãt procul a potẽtia præsentiæ tuæ.

¶ Aliter ergo intelligũtur uerba literæ de perceptione habitualis, ut sit sensus, quod talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter manducationem spiritualem ha- F bet: ita quòd manducans habitualiter tantum, idest, habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere, hoc est habendo charitatem, sumens hoc sacramentum absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione, quin per hanc sumptionem mereatur augmentum charitatis exequendum, tamẽ tempore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur, quin ex hac sumptione percepturus sit augmẽtum charitatis, quãdo tamẽ ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum, tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc sit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirere ad augmentũ charitatis ex hoc sacramento, quàm ad augmentum sine sacramẽto, ut habeatur ratio uirtutis sacramentalis, & præsertim huius sacramẽti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Auctor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualẽ consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediri a peccato ueniali. Et sic saluatur differẽtia, quod refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd numquã ex hac sumptione habebitur: augmentum uero habitus, habendum relinquitur post, sicut & uita æterna.

¶ Tertius autem sensus cõsistit in declaratione terminorum di- H cendo, quòd duobus existentibus per se propriis huius sacramẽti effectibus, scilicet operatione & habitu, Auctor utriusque latitudinis id, quod præcipuum est, nominauit. Et in latitudine quidem operationum nominauit spiritualem refectionem cum sua delectatione: in latitudine uero habitualium donorum nominauit augmentum gratiæ seu charitatis, ut sic loqueretur de hoc sacramento secundum suam perfectionem, docẽdo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum, aut utrumque eorum conferre. At sic per actualem manducationem Auctor non intelligit quamcumque actualem deuotionem, sed illam solam, quæ refectio est, quæ spiritualis delectatio animæ est. Et secundum hunc sensum plana sunt omnia, & consonãt dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non ut necessariam connexionem habentes, sed alter sine altero ex sacramento hoc haberi potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absq; augmento habitualis gratiæ in Christo fuit, quando sumpsit hoc sa- I cramentum, augmentum uero habitualis gratiæ ex hoc sacramento in ualde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & deuote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorũ uox ad cœleste patrẽ sit: Ecce tot annis seruio tibi, & numquam dedisti mihi hœdum, ut cũ amicis meis epularer. Non igitur docet hæc litera, quòd sumens absque omni actuali deuotione cõsequitur augmentum gratiæ, sed quòd sumens absque actuali refectione delectationis spiritualis, & hoc ex culpa sua ueniali, quoniam non est ex defectu sacramenti, sic inquam sumens sic mẽte distractus, si quo ad alios actus deuote accedit, habitualis augmentum gratiæ ex hoc non impeditur, quod tamen posset aliunde impediri, puta, ex tam parua deuotione, ut non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda uidetur, quoniam quo ad rem omnia consonant, quo ad expositionem vero nominum nulla fit extorsio, sed applicatio communioris termini ad principale suppositum, & secundum hoc, tempus augmenti coincidit cum tempore sumptionis. Posset & quarto modo forte exponi locus iste de augmento habituali extensiuo, ita quòd sacramẽ- K tum hoc sit extensiuum gratiæ ad actus confortatiuos spiritua, & hoc ipsum sit gratia sacramentalis, quam in anima per modum habitus sacramentum hoc efficit etiam in mente distractis ex peccato ueniali. De tempore autem actualis gratiæ, quæ homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin sit tempus sumptionis sacramenti: tunc enim præsens Christus excitat mentem dispositam ad sui feruentem amorem, atque ad sentiendam dulcedinem suæ præsentiæ. Sed perfectorum est solidus hic cibus, eorum qui pro consuetudine &c. Tempus autem remissionis peccati mortalis coincidit cum tempore sumptionis, ut patere potest ex supradictis: quoniam coincidit cum tempore infusionis primæ gratiæ. Tempus quoque remissionis uenialium, idem est quod tempus sumptionis: quoniam coincidit cum tẽpore actualis feruoris

uoris charitatis: Et similiter tempus remissionis pœnæ, si tamē ex actuali deuotione aliqua tam remittitur, quam autem, quia remittitur ex hoc sacramento, non vt sacramentum, sed vt sacrificiū est, tempora ipsius sacrificii remittitur, quoniam tunc Deo satis fit. Præseruatio demum a peccando, effectus est sacramenti a tēpora sumptionis inchoant, & iuxta fomentum cooperationem plus uel minus durat, sicut etiā præseruatio, quæ fit per nutrimentū corporale unum & idē, in diuersæ dispositionis hominibus diuersimode inuenitur, uno magis sumēte iodamites quā alio &c. Hæc de tempore.

Trac. 26. in Ioan. inter fi. & med. al. lius tom. 9.

¶ Superest ut de modo eorundem effectuum dicatur. modus quo affectus isti in anima ab hoc sacramento fiunt, est quòd omnes reliqui mediāte primo fiūt. Primus autem effectus est actualis exercitatio charitatis: & mediante hoc reliqui effectus proueniunt: quod tripliciter apparet. primo ex cōmunibus: quia suauis dispositio rationalis creaturæ habet ut rationabiliter iustificetur & perficiatur: rationabiliter autem perfici est non per modum dormientis, sed per modum uigilantis (hoc est ratione actualiter utentis) mutari & perfici, ut patet ex doctrina. in 6. lib. habita de iustificatione impii, & iustificationa Magdalenæ, Latronis & Pauli: semper enim dona sua Saluator interuenientibus operationibus, consequentium illa largitus est. Et de Magdalena quidem operatio fidei & charitatis apparet, dicente Domino, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & iterum, Fides tua te saluam fecit. Latronis fidei speique actum uidamus. Memē o mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Paulū, fidei, obedientiæ, deuotionisqua uerba proferentem audiuimus, Domine quid me uis facere? Ex quibus omnibus patet, quòd non solum dum regulariter, sed etiam dum miraculose conuertuntur homines ad Deum, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundo, apparet idem ex propriis huius sacramenti: quia sacramentum hoc uiuificat animam ut cibus, cibus autem ut sic, non uiuificat nisi uiuentem, operationa aliqua uitali, cibo utentem. Si enim circa cibum corporalem nullam haberet animal operationem uitalem intus, inutilis esset cibus tali animali, immo non esset cibus. nisi remote seu in potentia quoniam cibus, materia, & obiectum operationum potentiæ uegetatiuæ est. Tertio, apparet hoc idem. discurrendo singillatim per ipsos affectus. Eucharistia siquidem sacramentaliter sumpta ab homine, Christū corporali præsentia intus in homine ponens, ex parte quidem sui pro primo contactu animæ habet excitationem charitatis, ac actualem unionem seu transformationem animæ amantis in Christum amatum: ex parte uero animæ primus contactus est ipsa manducatio actualis quæ est actus charitatis, & magnam latitudinem habet iuxta latitudinem actuum charitatis & graduum illorum, & extendit se usque ad actum liber. arbit. qui tādem charitate perficitur, ita ut uera contritio fit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. Et de uita quidem æterna uerba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. De prima uero gratia & remissione peccati mortalis, quæ tamen per accidens fit ab hoc sacramento, ex eo patet, quod nisi inchoatiua saltem manducaret carens gratia, illam non consequeretur: cibus enim non nisi manducantis uiuificat, unde & Auctor in litera tertii arti. de hoc loquens inquit, Deuote & reuerenter accedens consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, qua contritionem perficiet: ubi tria operationes interuenire ponit, deuotionem, reuerentiam, & contritionem, qua ...

Q. 73. ar. 3.

ipse alibi dicit super Ioan. † O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculū charitatis. & quia Christus & eius passio est causa gratiæ & spiritualis refectio, & charitas sine gratia esse non potest; ex omnibus præmissis manifestum est, quòd hoc sacramentum gratiam confert.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd hoc sacramentum ex seipso uirtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti, uel nisi ex aliquo uoto ipsius, uel per seipsum, sicut adulti, uel uoto ecclesiæ, sicut paruuli, sicut supra dictum est †. unde ex efficacia uirtutis ipsius est, quòd etiam ex uoto ipsius aliquis gratiam cōsequatur, per quam spiritualiter uiuificetur. Restat igitur, ut cum ipsum sacramentū realiter sumitur, quòd gratia augeatur, & uita spiritualis perficiatur. Aliter tamē quàm per

A sacramentum confirmationis, in quo augetur & perficitur gratia ad persistendū contra exteriores impugnationes inimicorum Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis uita, ad hoc quòd homo in seipso

B perfectus existat per coniunctionem ad Deum.

AD 2ᵐ dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter, cum uirtute charitatis, unde Damasce. comparat hoc sacramentum carboni, quem Isaias uidit. Isa. 6. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitū igni: ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitus diuinitati. Sicut Gregorius dicit in Homil. Pentecostes, Amor Dei non est otiosus: magna enim,

C operatur, si est. & ideo per hoc sacramentum quantum est ex sui uirtute, non solum habitus gratiæ & uirtutis cōfertur, sed etiam

Li. 4. orth. fid. ca. 14. a med.

Homil. 30. in Euan. nō lōga a pri.

A noua charitate informatur, & fit contritio. De augumento uero habitualis gratiæ, & ex nunc dictis tam communibus quàm propriis, & ex superius dictis, satis patere arbitror: non est enim intelligibile cibum augere absque actuali deuotione, quam absque actuali manducatione etiam fingere non licet. Refectio autem spiritualis, manducatio quædam est: remissio uero peccati uenialis & pœnæ, si fit cum cōsequatur feruorē charitatis, manifesta manducationem sequitur: nam feruor ipsa manducatio est. Præseruatio demum ab offensis Dei, quia directe ad confirmationem cordis, idest uoluntatis spectat, ex parte animæ, panis autem non nisi manducatus confirmat cor hominis, ideo mediante manducatione spiritus. fit. dixi autem directe & ex parte animæ, quoniam non est remotum, quin ex parte Christi præsentis sub sacramento, præseruatio non nulla fiat, per modum custodiæ: propter quam diximus dari phsenetica in articulo mortis Eucharistiam. Nec ex his dictis accipias, nos sancire numquam conferri gratiam nisi actualiter ratione utentibus: non enim hoc diximus. sed secundum communia suauis dispositionis creaturæ rationalis fia fieri diximus. Cum quo tamen stat, quòd secundum suam dispositionem alicuius sacramentaliter conferatur gratia iustificans, ut patet in baptismo, qui quoniam spiritualis est regeneratio, ex propriis habet ut absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed fit uiuus, qui generatur: cibus autem uitam præsupponit, & non nisi manducanti prodest. Dicta sunt autem hæc ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouum gratiæ habitualis augmentum, cum qualicumque deuotione celebrent, etiam distracte, ut uel sic ab huiusmodi negligentiæ somno excitentur, pulsati saltem, eo quòd manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit, significat manducationem spiritualem quæ interius exerceri debet. Ei ubi non nisi in sui principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad uitandum fictionis peccatum mortale sufficiat ad nutriendum tamen animam nihil prodest: immo hinc, & anima malum uenialis peccati, & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit dicente Apostolo, Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Hæc ego parum corporalem puto, sæpe Deo infligi, ob paruam præparationem, quæ fit ad hoc sacramentum.

D ¶ In responsione ad primum primi a tic. eiusdem q. aduerte, quòd sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primo, sm se, hoc est, secundum rem in ipso contentam, & significatā, & sic uerificatur de ipso quod ex se uirtutem habet collatiuam gratiæ, ad differētiam aliorum sacramentorum, quæ, ex alio, hoc est ex hoc sacramento, acquirunt uirtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramento est ipse Christus, cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cum uirtutibus sui, propter quod se haber ad reliqua sacramenta ut fons gratiæ, ad riuos gratiarum. Et hinc uerificatur & quòd quilibet quodcumque sacramentum suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum uoto, & quòd uotum cuiusque sacramenti est uotum istius sacramenti: nam appetens sitiens ad fontis riuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principium. & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti uoto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quod Dominus dicit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius

E

tis eius sanguinem, non habebitis vitã in nobis: loquitur enim Dominus de manducatione spirituali in voto seu in habitu, in quo cõtinetur manducatio spiritualis actualis in voto. Si vero consideretur vsus sacramẽti huius, quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramẽti, nisi per accidens ex parte subiecti, vt prædictum est, quia datur per modum nutrimenti, quod quia non est nisi viuentis, non facit primam gratiam: quã primo habere vita spiritus, sed præsupponit illam. Vnde in ar. 3. ad tertiũ Auctor loquens de prima gratia dicit, Sic autem non datur in hoc sacramento. Q. 76 ar. 1. & 2.

excitatur in actum, secundum illud secundæ Corinth. 5. Charitas Christi vrget nos. Et inde est, q ex virtute huius sacramẽti animã spiritualiter reficitur p hoc, quòd anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, secundum illud Can. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. F

AD 3^m dicendum, q quia sacramenta operantur salutem, quã significant, ideo secundum quandam assimilationem dicitur, q in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quàmuis vtrumque ad salutem vtriusque operetur, cũ sub vtroque totus sit Christus, vt supra dictum est †. & licet corpus nõ sit immediatũ subiectũ gratię, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsenti membra nostra exhibemus arma iustitiæ Deo (vt habetur Rom. 6.) & in futuro corpus nostrum sortietur incorruptionẽ & gloriã ais. G H

ARTICVLVS II.

Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriam.

Inf. q. 80 a. 2. ad 1. Et Io. 6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti non sit adeptio glorię. Effectus enim proportionatur suæ causæ: sed hoc sacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quòd hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

¶ 2 Præt. Posita causa sufficienti, ponitur effectus: sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui numquã peruenient ad gloriam, vt patet per Augu. * 21. de ciui. Dei. non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ. I Li. 21. c. 25. in fi. to. 5.

¶ 3 Præt. Maius non eficitur a minori, quia nihil agit vltra suam speciem: sed minus est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quàm frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriã. ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum; sed vita æterna est vita gloriæ: ergo effectus huius sacramenti est adeptio gloriæ.

RESPON. Dicendum quòd in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet, ipse Christus contentus, & passio eius repræsentata, & id, per quod habet effectum, scilicet vsus sacramenti, & species eius. Et quantum ad vtrumque competit huic sacramento, quòd causet adeptionẽ vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, secundum illud Heb. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedẽte, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. vnde & in forma huius sacramenti dicitur, Hic est calix sanguinis mei noui & æterni testamẽti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis, & vnitas significata per species panis & vini, habetur quidẽ in præsenti, sed imperfecte: perfecte autem in statu gloriæ. vnde Aug. † dicit super illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus: Cum cibo & potu id appetant homines, vt non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta. K F Tract. 26. in Euang. non multum remote a fi. tomo. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ, non tamen ita quòd statim per ipsam introducamur in gloriam, sed oportet, vt prius simul cõpatiamur, vt postea simul glorificemur (sicut dicitur Rom. 8.) ita hoc sacramẽtum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticũ dicitur, In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem dei Oreb. G

AD 2^m dicendum, quòd sicut passio Christi non habet suum effectum, in his qui se ad eam nõ habẽt, vt debent, ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriam qui indecenter ipsum suscipiũt. vnde Aug. * dicit super Ioan. exponens illa verba, Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramẽti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. vnde non est mirum, si illi qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramenti non consequuntur. Tract. 26. in Ioan. parũ a med. tomo. 9. H

AD 3^m dicendum, quòd hoc quòd Christus sub hoc quod Christus sub aliena specie sumitur, pertineat ad rationem sacramenti, quod instrumentaliter agit: nihil autem prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum, vt ex supradictis * patet. Q. 77. art. 3. ad 3. arg.

ARTICVLVS III.

Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta, Sit hoc sacramẽtum ablutio scelerum: sed scelera dicuntur peccata mortalia. ergo per hoc sacramẽtum peccata mortalia abluuntur. I

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut & baptismus: sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia, ut supra * dictum est. ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma huius sacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. K Q. 69 ar. 1.

¶ 3 Præt. Per hoc sacramentum gratia confertur, vt dictum est †: sed per gratiam iustificatur homo a peccatis mortalibus, secundum illud Rom. 3. Iustificati gra- Ar. 1. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis septuagesimænonæ Articulum tertium.*

IN artic. 3. in responsione ad primum, nota nouitie trium expositionum ibi allatarum secundam differre a prima in hoc, quod perfectio contritionis refertur ad scelera cognita, in prima autem ad occulta: a quo ad vtraque enim petitur ablutio per contritionem perfectam. 4. dist. 9. ar. 3. q. 2. co. 6. Et di. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

¶ In responsione ad secundum eiusdem art. dubium occurrit de veritate differentiæ positæ inter suscipientem baptismum & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc, quod est esse vel non esse in peccato mortali. Et est ratio dubii, quia vtrobique suscipiens cum conscientia, & affectu peccati mortalis indigne suscipit.

tis per gratiã ipsius. ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autẽ gloss. ibidem, quòd ille manducat & bibit indigne, qui in crimine est, vel irreuerenter tractat, & talis mãducat & bibit sibi iudiciũ, idest damnationem. ergo ille qui est in peccato mortali, per hoc quòd accipit hoc sacramentum, magis accumulat sibi peccatũ, quã remissionẽ sui peccati cõsequatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. Vno modo secũdum se, & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quæcumque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorũ. Alio modo potest cõsiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo inuenitur, vel nõ inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectum. Quicũque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum hui' sacramẽti, eo quòd non est conueniens susceptor huius sacramenti: tum, quia non viuit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimẽtum suscipere, quod non est nisi viuentis: tum, quia non potest vniri Christo (qđ fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. & ideo, vt dicitur in lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccãdi est, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc sacramẽtum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentum, operari remissionẽ peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, sed voto; sicut cum quis prius iustificatur a peccato. Alio modo etiam perceptũ ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectũ non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed deuote & reuerenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionẽ perficiet, & remissionẽ peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod petimus vt hoc sacramentum sit ablutio scelerũ: vel eorum, quorum conscientiam non habemus (secundum illud. psalm. 18. Ab occultis meis

A munda me Domine) vel vt contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem: vel etiam vt nobis robur detur ad scelera vitanda.

AD 2m dicendũ, quòd baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale, & datur per modum ablutionis. & ideo quantum ad vtrũque, non inconuenienter accedit ad baptismum, qui habet cõscientiam peccati mortalis: sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christũ per modum spiritualis nutrimẽti, quod non competit mortuo in peccatis. & ideo non est similis ratio.

AD 3m dicendum, quòd gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis: non tamen actu re-
B mittit peccatũ mortale, nisi cũ primo dat peccatori; sic autẽ nõ datr hoc sacramẽto. unde 3m nõ sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per hoc sacramẽtum remittantur peccata uenialia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, vt Aug.* dicit super Ioan. est sacramentum charitatis: sed venialia peccata non contrariantur charitati, vt in Secũda parte† habitum est. cum ergo contrarium tollatur per suum contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

§ 2 Præt. Si peccata venialia per hoc sacramentum remittãtur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia: sed nõ videtur quòd omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

§ 3 Præt. Cõtraria mutuo se expellunt: sed peccata venialia nõ prohibent a perceptione huius sacramẽti:
D dicit enim Aug.* super illud Ioan. 6. Patres vestri mãducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, Innocentiam, inquit, ad altare apportare: peccata, etsi sunt quotidiana, nõ sint mortifera. ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

SED CONTRA est, quòd Innocẽti* III*. dicit, q hoc sacramẽtũ venialia delet, & cauet mortalia.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum & res sacramenti. & ex vtroque apparet, quòd hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorũ. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie deperditur pactionẽ caloris naturalis. Spiritua-
E liter autẽ quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in Secunda parte* habitum est. & ideo competit huic sacramẽto, vt remittat peccata venialia. unde & Amb. † dicit in libro de sacramentis, quòd iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autẽ huius sacramenti, est charitas nõ solum quãtum ad habitũ, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per* quod peccata venialia soluũtur. unde manifestum est, quòd virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccata venialia, etsi non cõtrariãtur charitati, quãtũ ad habitum,

scipit; nec gratiam tunc consequitur: immo de nouo peccat peccato sacrilegii, membrum Christi ipso se sacramento fingens.

¶ Ad hoc dĩ q differẽtia saluatur, & ex parte sacramenti, & ex parte suscipiẽtis. Ex sacramẽto qdẽ, quia sacramentum Eucharistiæ ex proprio vsu habet rationem nutrimenti, ac per hoc conueniẽtis viuis & non mortuis, baptismus autem ex propria ratione habet rationẽ regenerationis, & ablutionis: generatio autem non præsupponit, sed facit ens & uiuum, & similiter ablutio non præsupponit mundum, sed mundat. Et propterea ex proprio cõsiderata hæc sacramenta, suscipiẽtes dispares habent, Eucharistia quidẽ viuum: baptismus non uiuum, & immũdum, & hæc differentia in litera ponitur. Ex parte autẽ suscipientis differentia est, quòd suscipienti baptismũ sufficit non ponere obicem ad hoc, ut diuinam cõsequatur gratiam, ut ex supra habitis patet, quia baptismus omnia condonat: suscipienti autem Eucharistiã, non sufficit non ponere obicẽ, sed oportet pbare seipsum, & sic de pane illo edere. Nec Auctor in litera dicit conuenienter accedere ad baptismum habentem cõscientiam, & affectũ peccati mortalis, magna est enim inter utrumq; differentia: nam habens affectũ peccati mortalis ponit obicem, & fictus accederet ad baptismum: habens autem eiusdẽ conscientiam, & nõ affectum, obicẽ non ponit baptismo, licet mortuus & immũdus uiuificandus & abluendus per baptismum accedat, quod per Eucharistiæ sumptionem nõ est expectandum.

Ca. 53. parũ a princ. tom. 3. inter opera Aug.

Inf. q. 87. 3. 3 cor. & 4. dis. 12. q. 2. a. 1. q. 1. co. & ar. 2. q. 1. per totum.

Tract. 26. in Ioã. a med. to. 9. Et refertur de cõsecr. di. 2. c. Hoc sacramentum.

1. 2. q. 88. a. 1. & 2.

Tract. 26. ĩ Ioan. parũ ante med. to. 9.

Io lib. 4. de sacro mysterio altaris, ca. 44. ante med.

* 2. 2. q. 24. ar. 10.

Li. 5. c. 4. a med. to. 4.

* Al. quem

tum contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

Ad 2^m dicendum, quòd illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istã sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

Ad 3^m dicendum, quòd maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamẽ non possunt totaliter impedire actum charitatis. & eadẽ ratio est de hoc sacramẽto.

Articvlvs V.

Vtrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectum passionis Christi (vt dictum est*) sicut & per baptismum: sed per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ, virtute passionis Christi: quæ sufficienter satisfecit pro omnibus peccatis, vt ex supradictis † patet. ergo videt quòd per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

§ 2 Præt. Alexander Papa dicit, Nihil in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: sed per sacrificia veteris legis, homo satisfaciebat pro peccatis suis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei. ergo multo magis hoc sacramentũ valet ad remissionẽ oĩs pœnæ.

§ 3 Præt. Constat quòd per hoc sacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in satisfactionem, aliquibus iniungitur, ꝙ pro se missas faciant celebrari: sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia: cum virtus Christi quæ in hoc sacramẽto continetur, sit infinita. ergo videtur, quòd per hoc sacramẽtũ tota pœna tollatur.

Sed contra est, quòd secũdum hoc, nõ esset homini alia pœna iniungenda: sicut nec baptizato iniungitur.

Respon. Dicendum, quòd hoc sacramentum simul est sacrificium & sacramentum: sed rationẽ sacrificij habet, inquantum offertur: rationem autem sacramẽti in quãtũ sumitur. Et ĩõ effectũ sacramẽti habet in eo, qui sumit: effectũ autem sacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideretur vt sacramentũ, habet effectũ dupliciter. Vno modo, directè ex vi sacramenti, alio modo, quasi ex quadã concomitantia sicut & circa continentiam sacramenti dictum est.* Ex vi quidẽ sacramẽti, directè habet illum effectum, ad quem est institutũ. Nõ est autẽ institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per vnionẽ ad Christum & ad membra eius: sicut & nutrimentum vnitur nutrito. sed quia hæc vnitas fit per charitatem ex cuius feruore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ, inde est quòd ex consequenti per quandam concomitantiam ad principalẽ effectum, homo consequitur remissionem pœnæ, nõ quidem totius, sed secundum modum suæ deuotionis, & feruoris. Inquantum vero est sacrificium, habet vim satisfactiuam, sed in satisfactione magis attẽditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. unde & Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus misit. Quamuis ergo hæc oblatio ex sui quãtitate, sufficiat ad satisfaciendũ pro omni pœna: tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi directè ordinatur ad remissionem pœnæ & culpæ, non autem eucharistia: quia baptismus datur homini quasi commorienti Christo; Eucharistia autem quasi nutriendo & perficiendo per Christum. unde non est similis ratio.

Ad 2^m dicendum quòd alia sacrificia & oblationes non operantur remissionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati: sicut hoc sacrificiũ, neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua cõtingit, quòd etiam hic non tollitur tota pœna.

Ad 3^m dicendum, quòd hoc, ꝙ tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc sacramentum, non cõtingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu deuotionis humanæ.

Articvlvs VI.

Vtrum per hoc sacramentum præseruetur homo a peccatis futuris.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ per hoc sacramentum non præseruetur homo a peccatis futuris. Multi.n. dignè sumentes hoc sacramentum, postea ĩ peccatũ cadũt: quod nõ accideret, si hoc sacramẽtũ præseruaret a peccatis futuris. nõ ergo effectus hui⁹ sacramẽti est, a peccatis futuris præseruare.

§ 2 Præt. Eucharistia est sacramentum charitatis, vt supra* dictum est: sed charitas non videtur præseruare a peccatis futuris: quia semel habita potest amitti per peccatum, vt in 2. parte† habitũ est. ergo videtur, ꝙ nec hoc sacramẽtum præseruet hominẽ a peccato.

§ 3 Præt. Origo peccati in nobis, est lex peccati, quæ est in membris nostris, vt patet ꝑ Apost. Ro. 7. sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus hui⁹ sacramẽti: sed magis baptismi. ergo præseruare a peccatis futuris, nõ est effectus hui⁹ sacramẽti.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur: quod quidem manifestum est, non intelligi de morte corporali. ergo intelligitur, quòd hoc sacramentum præseruet a morte spirituali, quæ est peccatum.*

Respon.

¶ *Super Quæstionis septuagesimænonæ Articulum quintũ.*

In art. 5. duo valde notabilia sunt. Primum est, quòd oblatio Eucharistiæ ex sui quãtitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna: secundum est, quòd hæc oblatio, fit satisfactoria offerentibus, vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis.

¶ Ex primo dicto habes, quòd vna missa ex parte sui est satisfactoria pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quàm mortuorum: quoniã vt sic, est valoris infiniti, quoniam Christus offertur. Ex secundo autem dicto habes, quòd una missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente ex hoc ꝙ pro secundo, tertio, quarto, quinto &c. offertur: sicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alteri⁹. Vnde arguendi instruẽdique simul sunt homines ignorãter petentes, vel exigentes pro sua eleemosyna integram sibi missam dari aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alij petant eãdẽ missam pro seipsis & alijs defunctis, quàm si pro ipso solo celebrari dicatur: immo ex huiusmodi indeuotione sic petentis damnũ uidetur incurrere, quod minus sibi proderit: Diffusius autem forte hic scriberemus de hac re, nisi in primo quolibeto, nostro iam edito diffuse hæc veritas declarata fuisset ex auctoritate hui⁹ literæ cũ multis alijs &c. hæc de q. 79. sufficiant.

Marginal references: 4. di. 4 q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. & di. 12. q. 3. ar 5. q. 3. — Ar. 1. & 2. — Q. 69. ar. 2. — Alexander 1. in epi. ad omnes orth. post medium illius. — Q. 76. ar. 1. & 2. — 4. dist. 12. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 1. & dis. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3. — Ar. 4. huius quæst. ad 3. — 2. 2. q. 24. 2. — * aliæ quæ est ꝑ pctm.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum est quædam spiritualis mors animæ: unde hoc modo præseruatur aliquis a peccato futuro, quo præseruatur corpus a morte futura: quod quidem fit dupliciter: uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua, & sic præseruatur a morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus: utroque autem modo, hoc sacramentum præseruat a peccato. Nam, primo quidem per hoc, quòd Christo coniungit per gratiam, roborat spiritualem uitam hominis, tamquam spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud psal. 103. Panis cor hominis confirmat, & Aug.* dicit super Ioan. Securus accede, panis est, non uenenum. Alio modo, inquantum est quoddam signum passionis Christi, per quam uicti sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem: unde Chryso.* dicit super Io. Vt leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

Tract. 26 in Ioa. a med. Tom. 9.

Hom. 45. in Io. a med. illius to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine, secundum hominis conditionem: sicut contingit de qualibet causa actiua, quod eius effectus recipitur in materia, secundum modum materiæ. Homo autem in statu uiæ est huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius potest flecti in bonum & malum: unde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat uirtutem præseruatiuam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

AD 2^m dicendum, quòd etiam charitas, quantum est in se, præseruat hominem a peccato, secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur: sed ex mutabilitate liberi arb. contingit, quòd aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionem huius sacramenti.

AD 3^m dicendum, quòd licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustin.* dicit in libro 83. Quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præseruatur homo a peccato.

Q. 36. paulo a prin. to mo. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hoc sacramentum prosit aliis, quàm sumentibus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim sacramentum est unius generis cum aliis sacramentis, utpote aliis condiuisum: sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus, sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus. ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumenti.

Supr. q. 78. arti. 3. ad 8. Et præsenti q. art. 5. cor. Et 4. d. 12. q. 2. art. 2. q. 1. ad 4. Et dist. 45. q. 2. art. 3. q. 1. ad 3. Et 1o 6. lec. 6. fi.

§ 2 Præt. Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ, & gloriæ, & remissio culpæ ad minus uenialis. si ergo hoc sacramentum haberet effectum in aliis, quàm in sumentibus, posset contingere, quòd aliquis adipisceretur & gratiam & gloriam & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio sumente uel offerente hoc sacramentum.

§ 3 Præter. Multiplicata causa, multiplicatur effectus: si ergo hoc sacramentum prodesset aliis, quàm sumentibus, sequeretur quòd magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in una missa consecratis: quod non habet ecclesiæ consuetudo, ut scilicet multi communicent pro alicuius salute. non ergo uidetur quòd hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

SED CONTRA est, quòd in celebratione huius sacramenti fit pro multis aliis deprecatio: quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. hoc ergo sacramentum non solum sumentibus prodest.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut prius* dictum est) hoc sacramentum non solum est sacramentum, sed etiam est sacrificium: inquantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiam deo (ut dicitur Ephes. 5.) habet rationem sacrificii: inquantum uero in hoc sacramento traditur inuisibilis gratia sub uisibili specie, habet rationem sacramenti: sic ergo hoc sacramentum sumentibus quidem prodest, & per modum sacramenti, & per modum sacrificii: quia pro omnibus sumentibus offertur: dicitur enim in canone missæ, quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus omni benedictione cælesti et gratia repleamur. sed aliis, qui non sumunt, prodest per modum sacrificii, inquantum pro salute eorum offertur: unde & in canone missæ dicitur, Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt, hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: et utrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Luc. 22. Qui pro uobis, scilicet sumentibus, & pro multis, scilicet aliis, effundetur in remissionem peccatorum.

Ar. 5. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum præ aliis habet, quòd est sacrificium. et ideo non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: sed effectum non habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem, ita & hoc sacrificium, quod est memoriale dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis, qui coniunguntur huic sacramento per fidem & charitatem. unde & Augus.* dicit ad Renatum, Quis offerat corpus Christi nisi pro his, qui sunt membra Christi? unde & in canone missæ non oratur pro his, qui sunt extra ecclesiam. illis tamen prodest plus uel minus, secundum modum deuotionis eorum.

In li. de anima, & eius origine c. 9. to. 7

AD 3^m dicendum, quòd sumptio pertinet ad rationem sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc, quòd aliquis sumit corpus Christi, uel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quòd sacerdos plures hostias consecrat in una missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti: quia non est nisi unum sacrificium: nihil enim plus est uirtutis in multis hostiis consecratis, quàm in una, cum sub omnibus & sub una non sit nisi totus Christus: unde nec si aliquis simul in una missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti. In pluribos uero missis multiplicatur sacrificii oblatio. et ideo multiplicatur effectus sacrificii & sacramenti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per ueniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

4.d.12.q.2.ar.1.q.3.Et ar.2.q.1.ad 2. *Tract. 26. in Ioã. post med.,1.9.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd per ueniale peccatum nõ impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim Augustinus * super illud Ioan. 6. Panes uestri manducauerunt manna, & cetet. Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera. Ex quo patet quòd uenialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt: sed spiritualiter manducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. ergo peccata uenialia non impediunt effectum huius sacramenti.

Q.69.ar.9.

¶ 2 Præte. Hoc sacramentum non est minoris uirtutis, quàm baptismus: sed effectum baptismi (sicut supra † dictum est) impedit sola fictio, ad quam non pertinẽt peccata uenialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata uenialia non fugatur. ergo neque effectũ huius sacramenti impediunt peccata uenialia.

¶ 3 Præt. Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ, potest impedire eius effectum: sed peccata uenialia tolluntur per hoc sacramentum. ergo non impediunt eius effectum.

Lib.4.orth. fid ca. 14. a med.

SED CONTRA est, quòd Damascen. * dicit in 4. libro. Ignis eius, quòd in nobis est, desiderii, illumens eam quæ ex carbone, id est, ex hoc sacramento ignitionem, comburat nostra peccata, & illuminet corda nostra, ut participatione diuini ignis igniamur & deificemur: sed ignis nostri desiderii uel amoris impeditur per peccata uenialia, quæ impediunt feruorem charitatis, ut in secunda parte * habitum est. ergo peccata uenialia impediunt effectum huius sacramenti.

* 1. 2.q.81. ar.4. Et 2.2. q.24.ar.10.

RESPON. Dicendum, quòd peccata uenialia dupliciter accipi possunt: uno modo, prout sunt præterita: alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo, peccata uenialia nullo modo impediunt effectũ huius sacramenti: potest enim contingere, quòd aliquis post multa peccata uenialia commissa, deuote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie huius sacramẽti consequatur effectum. Secundo autem modo, peccata uenialia non ex toto impediunt huius sacramẽti effectum, sed in parte. Dictum est enim, * quòd effectus huius sacramenti non solũ est adeptio habitualis gratiæ uel charitatis: sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis: quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata uenialia mente distractus: non autem tollitur augmentũ habitualis gratiæ uel charitatis.

Art.1.& 2. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cũ actu uenialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramẽti percipit, non autem actualem.

AD 2^m^ dicendum, quòd baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus uel forma: hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

F AD 3^m^ dicendum, quòd illa ratio procedit de uenialibus præteritis, quæ p hoc sacramentum tollũtur.

QVAESTIO LXXX.

De usu seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de usu, siue sumptione huius sacramenti. Et primo quidem, in communi. Secundo, quomodo Christus est usus hoc sacramento.

G Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramẽtum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.
¶ Secundo, Vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.
¶ Tertio, Vtrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.
¶ Quarto, Vtrum peccator manducans sacramentaliter, peccet.
¶ Quinto, De quantitate huius peccati.
¶ Sexto, Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.
¶ Septimo, Vtrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.
¶ Octauo, Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.
¶ Nono, Vtrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.
¶ Decimo, Vtrum sit quotidie sumendum.
¶ Vndecimo, Vtrum liceat omnino abstinere.
¶ Duodecimo, Vtrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter: sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, & cet.) ita etiam sacramentum est spiritualis cibus, unde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis, & spiritualis. ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

Inf.ar.2.& 3.cor.Et 4.d.9.ar.1.q.1.ad 1. & q.3.p totũ. Et Io.6.lec.7.Et 1.cor.11.lectio.7.fi.Et op.58.c.17.18.19 & 20.

¶ 2 Præt. Ea, quorum unum est propter alterum, nõ debent abinuicem diuidi: quia unum ab alio speciẽ trahit: sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶ 3 Præter. Ea, quorum unũ non potest esse sine altero, non debent contra se diuidi: sed uidetur quòd nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioquin antiqui patres hoc sacramẽtũ spiritualiter manducassent, frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esset posset. non igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

Sed contra, quòd super illud 1. Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit gl.* Duos dicimus esse modos manducandi: unum sacramentalē, & alium spiritualem.

Gl. ord. ibi.

Respon. Dicendum, quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum, & effectus ipsius, de quorum utroque iam supra * dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quòd percipit eius effectum., contingit autem quandoque (sicut supra dictum est) quòd aliquis impeditus a percipiendo effectu huius sacramenti: et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramētum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem, & charitatem.

Q. præc.
Q. præc. ar. 3. 7. & 8.

Ad primum ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum, & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur: nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam uero sacramentum, & rem sacramenti. In hoc tamen differunt: quia cū alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum, est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentū. In baptismo etiam & aliis sacramentis characterē imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo, magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali, quàm in baptismo.

Ad 2^m dicendum, quòd sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non diuiditur contra spiritualem, sed includitur ab ea: sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod nó pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

Q. 66. art. 11. q. 68. art. 2. q. 73. ar. 3.

Ad 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in uoto, quamuis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur in baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ; ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumant: sed hoc contingit dupliciter: uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hoc sacramenta iam instituta: alio modo propter figuram, sicut dicit apostolus primæ Corinthio. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube, & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt: nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio quàm solum desideriū: sicut supra circa baptismum dictū est.*

Q. 69. ar. 4. ad 2. & q. 66. ar. 11. et 12.

Articvlvs II.

Vtrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

AD secvndvm sic proceditur. Videtur quòd non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum: quia super illud Psal. 77. Panem angelorum manducauit homo, dicit glossa id est, corpus Christi, qui est uere cibus angelorum: sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

4. d. 9. art. 2. q. 3. & 4. & 1. Cor. 11. le. 7.

§ 2 Præter. Augusti. † dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ * est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli. ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

Tract. 26. in Io. 1. 9.
Alias quod

§ 3 Præter. August. in lib. de uerbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: sed hoc conuenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. ergo uidetur quòd spiritualiter māducare, nó solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Sed contra est, quòd Aug. † dicit super Ioā. Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate: sed angelorum non est accedere ad altare, tamquam aliquid inde sumpturi. ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

Trac. 26. in Ioā. parum post med. t. 9. refert de consd. d. 2. c. Panem de altari.

Respon. Dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum, uno modo, prout in specie consistit: et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, inquantum ei uniū tur fruitione charitatis perfectæ, & uisione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur: alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter māducare Christū, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen cōuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

Ad primum ergo dicendū, q̄ sumptio Christi sub hoc sacramēto, ordinatur sicut ad finē ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, deriuantur a fine, inde est quòd ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorū, quia primo & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundario autem est hominum, qui Christū sub sacramento accipiunt.

Ad 2^m dicendum, quòd ad societatem corporis mistici pertinent quidem, & homines, & angeli, sed homines per fidem, angeli autem per manifestam uisionem: sacramenta autem proportionantur fidei, per quam ueritas uidetur in speculo, & in ænigmate. Et ideo propriē loquendo, non angelis, sed hominibus

conuenit

conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

Ad 3^m dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestam uisionem. & ideo non est simile, sicut dictum est.*

In solutionibus præc. arg. 1. & 2. in illo art.

Articvlvs III.

Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

4. d. 9. ar. 1. q. 1. & 2. Et ar. 3. q. 2. c. & ar. 3. Et d. 12. q. 1. ar. 2. q. 2. cor

Ad tertium sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christũ sacramentaliter, nisi homo iustus. Dicit enim August.† in lib. de Remedio pœnitentię, ut quid paras dentem & uentrem? crede, et manducasti: credere enim in eum, hoc est panem uiuum manducare: sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quã pertinet credere in deum, ut in secunda parte habitum est.* ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis uiuus.

†Tract. 26. in Io. parũ ante med. t. 9. refertur de consf. d. 2. ca. Vt quid paras.

*2. 2. qu. 4. art. 5.

Q. præc. ar. 4 ad 3. arg.

¶2 Præt. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est:† sed sicut infideles priuantur fide, ita omnes peccatores priuãtur charitate. Infideles autem non uidentur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶3 Præt. Peccator magis est abominabilis deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in psal. 48. De homine peccatore, Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: sed animal brutum (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi ergo uidetur quòd pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

Sed contra est, quòd super illud Ioan. 6. (Patres uestri manducauerũt mãna in deserto, et mortui sunt) dicit August.† Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: unde dicit Apostolus. Iudicium sibi manducat & bibit: sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. ergo peccatores corpus Christi sacramẽtaliter mãducant, & non solum iusti.

Tract. 26. in Ioan. parũ a med sup. il lud > ego sũ panis uitæ. t. 9.

Respon. Dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi, nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quàm cito labiis peccatoribus contingitur, tam cito sub speciebus sacramẽtalibus desinit esse corpus Christi: sed hoc est erroneum, derogat enim ueritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est*) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictũ est.† Manifestũ est autem, quòd substantia panis assumpta a peccatore, non statim esse desinit, sed manet quãdiu per calorem naturalem digeratur: unde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. unde dicendum est, quòd peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum iustus.

Q. 76. ar. 6. arti. 3. Et q. 77. ar. 8

Q. 77. ar. 5. & 8. & aliis eiusdem q.

Ad primum ergo dicendum, quòd uerba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum uerborum uidetur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.

Ad 2^m dicendum, quòd etiam, si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit: unde manducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat uerbum ex parte mãducati: si autem ex parte manducantis, tũc proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte infidelis intẽderet recipere illud, quod ecclesia confert, licet non haberet fidem uerã circa alios articulos, uel etiam hoc sacramentum.

G Ad 3^m dicendum, quòd etiam si mus uel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia panis maneret, sicut etiam si proiiceretur in lutum: nec hoc uergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui uoluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis, præsertim cum mus aut canis non tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales: quidam autem dixerunt, quòd statim cum sacramentum tangitur a mure uel cane, desinit ibi esse corpus Christi: quod etiam derogat ueritati sacramenti, sicut supra dictum est*: Nec tamen dicẽdum est, quòd animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo ut sacramento: unde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

In corp. ar.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet: non enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub specie propria: sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam ueniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, quicumque tetigerunt fimbriam uestimenti eius, salui facti sunt. ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

Infra, art. 7. & 8. cor. Et 4. d. 9. ar. 3. q. 1. & 2. Et artic. 4. q. 2. cor. Et 1. Corinth. 11. le. 7.

¶2 Præt. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædã spiritualis medicina: sed medicina datur infirmis ad salutem, secundum illud Matth. 9. Non est opus ualẽtibus medicus, sed male habentibus: infirmi autem uel male habentes spiritualiter sunt peccatores.* ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

*alias, ergo hoc sacramentũ corporaliter absq; culpa sumi pñt.

¶3 Præter. Hoc sacramentum cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum August.† in lib. de libero arbit.) sunt quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

Lib. 2. c. 19. non longe a prin. tom. 1.

¶4 Præter. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & uisu. Si ergo peccator ex eo, quòd sumit

hoc

hoc sacramentum, peccet, uidetur etiam quòd peccaret uidendo, quod patet esse falsum: cum ecclesia omnibus hoc sacramentum uidendum, & adorandũ proponat. ergo peccator non peccat ex hoc, quòd manducat hoc sacramentum.

§ 5 Praet. Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, non tamen talis peccare uidetur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculose exponentes, cum apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum: sed nõ in hoc iustificatus sum. nõ ergo uidetur quòd peccatori cedat in culpã, si hoc sacramentum sumat.

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, idest, condemnationem. Dicit autẽ gl. ibidem, quòd indigne manducat, & bibit, qui in crimine est, uel irreuerenter tractat. ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

B

RESPONSIO. Dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, sicut supra dictum est. * Vna quidem, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quòd quicumque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegium, tamquam sacramenti uiolator, & propter hoc mortaliter peccat.

Q.73.ar.6.

C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in propria specie apparens, non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et praeterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat: sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo, ut Augustin.* exponit. Et ideo peccatores qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu huius sacramenti.

D

Trac. 121. in Ioã. a med. illius tractatus. t.9

AD 2ᵐ dicendum, quòd non qualiber medicina cõpetit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis a febre, ad confortationem noceret, si daretur adhuc febricitantibus: ita etiam baptismus, & pœnitentia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato.

AD 3ᵐ dicendum, quòd maxima bona intelligit Augu.† uirtutes animæ, quibus nullus male utitur, quasi principiis mali usus. Vtitur tamen eis aliquis male: quasi obiectis mali usus, ut patet in his, qui de uirtutibus superbiunt: ita & hoc sacramentum quantum

Loco in argum. citato

A

est ex se, non est principium mali usus, sed obiectum. unde August. * dicit: multi indigne accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quàm cauendum sit male accipere bonum: ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum: sicut econtra Apostolo per malum factum est bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum stimulum Satanæ patienter portauit.

Tract. 62. in Ioan. circa prin. t.9

AD 4ᵐ dicendum, quòd per uisum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia scilicet non pertingit uisus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est.* sed ille qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo a uisione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi, etiam ad inspectionem huius sacramenti, ut patet per Dionysi.* in lib. Eccles. Hierar. sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

Q.76.ar.7.

Ca. 7. eccl. Hier. par. 3. paulo a pri.

AD 5ᵐ dicendum, quòd hoc quòd non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpam suam, uel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatũ mortale) uel quia negligens est in examinatione suiipsius: contra id quod Apostolus dicit 1. Corinthio. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Et sic nihilominus, peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiã peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum: alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit uere contritus: sufficit enim, si in se signa contritionis inueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si uero ignorat hoc quod fecit, esse actũ peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator: similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur. unde iam non est dicendus peccator.

Non cõpleuit morte pręuentus.

ARTICVLVS V.

E

Vtrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc sacramentum cum consciẽtia peccati, sit grauissimum omnium peccatorũ. Dicit enim apostolus 1. ad Corinth. 11. Quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. glo. ibidem. * hoc est, ac si Christũ occiderit, punietur: sed peccatum

4. d. 9. ar. 1. q. 3. Et 1. co. 11. lect. 5.

¶ *Super Quæstionis octuagesima articulũ quintum.*

IN articulo 5. eiusdem quæstio. Durand. occurrit in 4. senten distin 9. quæ. 3. art. 2. obiciens cõtra rationem, & conclusionem Auctoris, in hoc quòd dicit sacrilegium indigne cõmunicantiũ esse grauius peccatũ omnib⁹ peccatis, quę sunt cõtra puras creaturas. ¶ Et contra cõclusionem quidem dicit ita: graue uidetur plus peccare irreuerenter sumentem eucharistiam, quàm intuitu occidẽtem proximũ. Contra

Gl. interlinearis ibi sententia.

Contra eminentiā ..., quia propositio dicēs, sicut se habet obiectū ad obiectū, ita se habet actus ad actū, nō est necessaria quādo actus sunt diuersarū rationū: sed solū quando sunt unius rationis: grauius est. n. contumelia de bonorare principē quàm ciuem: sed grauius ē occiderē ciuē, quàm uerbo dehonorare principem.

¶ Ad hoc dr, quòd propositio est necessaria in utrisq; actib°: intellecta tñ ut in littera exponitur & cōmonitr: ēt intelligitur. f. de grauitate peccatorū ex proprio genere: et hæc, n. ex obiecto, unde habet speciē actus, pēsatur. Et ueritas eius patet, ex eo, q dicimus maius esse peccatū secundū suū genus blasphemiā dei quam homicidiū, & tamen isti actus sunt diuersarū rationū, & ad hoc possent multa exempla adduci. Nec graue uī sapientibus, magis esse peccatū secūdum suū genus hoc sacrilegium, q simplex homicidiū: quū intelligūt homicidiū esse grauius aliunde, scilicet ex damno uitæ illato & aliis huiusmodi.

Christum occidentiū, uidetur fuisse grauissimum. ergo & hoc peccatum, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, uidetur esse grauissimum.

¶ 2 Præte. Hieron. dicit in quadam epistola, quid tibi cum feminis, qui ad altare cum deo fabularis? dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labiis filium dei oscularis, quibus osculatus es labia meretricis, o Iuda, osculo Filium hominis tradis. Et sic uidetur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius G peccatum fuit grauissimum: sed multa alia peccata sunt grauiora, q peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est grauissimum.

¶ 3 Præt. Magis est abominabilis deo immunditia spiritualis, quàm corporalis: sed si quis proiiceret corpus Christi in lutum uel sterquilinium, grauissimum reputaretur eius peccatum. ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis, ergo hoc peccatum est grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, dicit Aug.[*] hoc intelligendū esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cūcta peccata. & ita uidetur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

Tract. 89. in Ioan. inter medium & prin. t. 9.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est[*]) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio: uno modo, per se: alio modo, per accidens: per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secūdum hoc, quanto id contra quod peccatur, est maius, tanto peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramēta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ: secundario autem sunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi: unde & Matthæ. 12. dicitur, qui dixerit uerbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit uerbum contra Spiritumsanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi: & post hoc sunt alia peccata, contra puras creaturas. Per accidens autem unum peccatum est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatū quod est ex ignorantia uel infirmitate, est leuius peccato, quod est ex contemptu uel ex certa scientia: & eadem ratio est de aliis circunstantiis. Et secundum hoc, istud peccatum in quibusdam potest esse grauius sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscien-

2. 2. qu. 73. ar. 6. Et 2. 2 q. 73. ar. 3

F tia peccati ad hoc sacramentum accedunt; in quibusdam uero minus graue: puta in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quòd hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indigne sumentium hoc sacramentum, comparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrumque committitur cōtra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem: peccatum enim occidentium Christum, fuit multo grauius. primo quidem, quia illud peccatum fuit contra G corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi, in specie sacramenti. secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

AD 2[m] dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudæ Christum osculanti, quātum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quātum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictū est.[*] In sol. præ. Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chri-
H sti, cuius signum est hoc sacramentum, & tanto magis quanto peccata sunt grauiora: secundum quid tamē, peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti: inquātum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius: unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab ecclesiæ unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionē huius sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, ut supra dictum est.[*] unde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramētum, quàm fidelis pec- Q. 79. ar. 1. Et q. 73. ar. 4. corp.
I cator, & magis contemnit Christum, secundū quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum uere sub hoc sacramento esse: quia quantum est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, & uirtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est cōtemnere ipsum sacramentū in seipso. Fidelis autē, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens: unde & apostolus primæ Corin. 11. assignans rationem huius peccati dicit, non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui nō credit Christum esse sub hoc sacramento.

K AD 3[m] dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramēto, quod non intēdit peccator indigne corpus Christi accipiēs. Secundo, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quàm quæcumque alia irrationalis creatura: unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, uel qui proiiceret in lutum conculcandum.

¶ Super Quaestionis octuagesimae Articulum sextum.

IN ar. 6. aduertte Duran. in ll. 4. d 9. art. ult. limitare dictum Auctoris hic, scilicet Occultis peccatoribus petentibus non potest sacra communio denegari. distinguit. n. de sacerdote curato seu eius uicario seu curam gerente, & similiter de tēpore generalis cōmunionis aut infirmitatis, uel tēpore alio putatque nō gerente curā animarū debere negare communionē: ex eo q̄ non tenetur illum communicare & cū licentia curati: cui autē sūt extra tempus generalis communionis, persuasorie, siue scīdalo tñ, negare cō munionē dabere. Mihi aūt q̄ licet cauta sit distinctio Durā. ut petens communionē non exequatur sacrilegiū quod intēdit debitum tamē nullū aideo negandi occultis peccatori publice sacre communioni ingerenti, siue sit sacerdos curatus, siue nō, modo fiet patatus in altari cōmunicās quosdam cumq;. Et ratio ē q̄ Christi actio, nostra est instructio: constat autem q̄ Dominus non tenebatur tunc ad communicādam apostolos, & de facili modicum superedendo potuisset sine scādalo euitare Iudā, in sumendo sacramentū post datā intinctā buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et confirmatur: quia Iudas non petiit cōmunionem, & tñ Dominus apostolicūcho rū communicans, ipsum cum ceteris uocauit dicens, Comedite, seu bibite ex hoc omnes.

¶ Quocirca Duran. distinctio locum habere uī, quando ad partem, cursm aliis tamen peteret aliqs, ut sacerdos uellet celebrare, & ipsum communicare: tum enim qui nō tenetur communicara tunc occultum peccatorē, debet, si sine scandalo potest suum negare ministerium. Dico autem sine scandalo, quia si negatio in dā

Infra q. 81. ar. 2. cor. Et ad 2. & 4 d. 9. ar. 5. q. 2. per to. Et q. 2. corin. Et quol. 5. ar. 12.

In decre. 2. q. 4. c. Saepe contingit.

Alias ꝑ singula missā debet celebrare & cōicare.

Refertur 8 cons. d. 2. c. non prohibeat in. 9

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti. Non enim est faciendum contra Christi praeceptum, propter uitandum scandalum, nel infamiam alicuius: sed Dominus praecepit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. ergo neque propter uitandum scandalum, neque propter uitādā infamiā alicuius, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.

¶ 2 Praete. De duobus malis minus malū est eligendū: sed minus malū esse uidetur, si peccator isametur, uel etiam si ei hostia non consecrata detur, quàm si sumens corpus Christi, mortaliter peccet. uidetur ergo hoc potius esse eligendum, q̄ uel infametur peccator petens, corpus Christi, uel etiam quòd detur ei hostia non consecrata.

¶ 3 Praeter. Corpus Christi interdū datur suspectis de crimine, ad eorum manifestationē: legitur enim in Decret.† 2. quaestio. 4. Saepe contingit, ut in monasteriis monachorum, furta perpetrentur: iccirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus expurgare se debēt, missa ab abbate celebretur, uel ab aliquo ex praesentibus fratribus, et sic expleta missa, omnes communicētur in hęc uerba, corpus Christi sit tibi hodie ad probationem. & infra, Si episcopo aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatū, in singulis missis celebrari debet et cōmunicari,* & de singulis sibi imputatis, innocentem se ostendere: sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia si fron tem ne recundię abiecerint, liberius peccabunt, ut Aug. dicit in lib. de uerbis Domini. ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiam si petant.

SED CONTRA est, quòd super illud psal. 21. Manducauerūt, et adorauerūt omnes pingues terrae, dicit August.* Non prohibeat dispensator pingues terrae, id est, peccatores, mensam Domini manducare.

RESPON. Dicendum, quòd circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti, quidā uero manifesti, scilicet per euiden

A tiam facti: sicut publici usurarii, aut publici raptores: uel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticū uel saeculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra communio dari: unde Cyp.† scribit ad quendam, Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi uideatur de histrionibus, & mago illo, qui apud uos cō stitutus adhuc in artis suae dedecore perseuerat, an talibus sacra com

B munio cum ceteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinae, nec euangelicae disciplinae congruere, ut pudor & honor ecclesię tam turpi & infami contagione foedetur. Si uero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacra cōmunio denegari: cū enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quòd est baptizatus, sit admissus ad dominicā mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta: un

C de super illud 1. Corinthio. 5. si is qui frater nominat' inter uos, &c. dicit glo. August.* Nos a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico uel saeculari nominatum atq; conuictum: potest tamē sacerdos, qui est conscius criminis occulte monere peccatorem occultū, uel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis poeni

D teant, & ecclesiae reconcilientur. nam post poenitentiā & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus nō est communio deneganda, praecipue in art. mortis. unde in concilio carthaginensi † legitur, Scenicis atque histrionibus, ceterisq; huiusmodi personis, uel apostatis conuersis ad deum, reconciliatio non negetur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis: sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

AD 2m dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, q̄ infamari, tamen sacerdoti ministranti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniuste pecca

E torem occultū, quàm quòd ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale cōmittere, ut alium liberet a peccato. unde Aug. † dicit in lib. q. super Gen. periculosissime admittitur haec compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indigne ad mensam domini accedere. Hostia tamē non consecrata nullo modo debet dari loco consecratae: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiā consecratam, siue alios praesentes, siue etiam ipsum sumētem: quia ut Aug. * dicit, nemo carnē Christi manducet, nisi prius* adoret. unde extra de celebratione missarum, c. de homine, dicitur, licet is, qui pro sui crimi-nis

num aergeret famae ipsius petentis, par esset ratio in hoc casu, & in casu quo sta ret paratus ad communicandum: posset enim ne actas negationis suae, detrahe ret famae proximi, communicare ipsum relinquendo ipsi pec catori curā suimet.

¶ Itē in eodem articulo nota in nullo casu dandam, aut accipiendam esse hostiā non consecratā, quali loco communionis. Dico autem hoc, quia etiam sciente iam cō municante quàm ac cipiente hostiā, non esse consecratā, propter praesentes qui in distincte adorant, uel adorare possunt quā libet hostiam quam deferri uel dari cōspi ciunt, illicitum est: nā si nullus esset omnino praesens, nō sin geret accipiens se cō municare, sed abstinerer omnino.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota quòd decreta illa, quae corpus Christi quasi ad examinationē ordinarēt, non fuerunt per concilia uniuersalia facta: sed fuit concilium particulariter, ut patet 2. q. 4. & propterea non est mirum si errauit.

Lib. 1. epist. 10. in prin.

In li. de medicina poenitentiae, a 3. in med. t. 9.

In concil. 3 Carthagin. can. 35.

In q. 42. t. 4

In psal. 98. circa med. ex posito nis to. 8

nis conscientia reputat se indignum peccet grauiter, si se ingerat, grauius tamẽ uidetur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

Ad 3^m dicendum, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta romanorum pontificũ. Dicit enim Stephanus papa, ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione, confessionem extorqueri a quolibet, sacri canones non concedunt: spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta uero & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus, †c. ex tuarum. In omnibus. n. talibus esse uidetur dei tentatio. unde sine peccato fieri non possunt, & grauius uidetur, si in hoc sacramẽto, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis: unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

Refertur 2 conf. d. 2. c. consuluisti.

In decr. lib. 5. ti. 34. c. 8. Ex tuarũ.

Articvlvs VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione huius sacramenti.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum: sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim August.* 12. super Gen ad literam, ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinantis, cum expressa fuerit in uisione somniantis, ut inter illam & ueram coniunctionem corporum non discernatur, continuo mouetur caro. & sequitur, quòd eum motum sequi solet, cũ hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato a uigilantibus dicitur: quod ut diceretur proculdubio cogitatum est. ergo nocturna pollutio non impedit hominẽ ab huius sacramenti sumptione.

2. 2. q. 154. ar. 5. Et 4. d. 9. ar. 4. q. 2. Et uer. q. 28 ar. 3. ad 6.

*Lib. 12. ca. 15. in med. to. 3

¶ 2 Præter. Gregor. † dicit in epistola ad Augustin. episcopum anglorum, si quis sua coniuuge non cupidine uoluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia utitur, ille profectò siue de ingressu ecclesiæ siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet, quòd carnalis pollutio etiam uigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominẽ a sumptione corporis Christi. multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

In fin. li. 12 registri ad 10. interrogationem, Aug. ca. 10. non longe a fine.

¶ 3 Præt. Nocturna pollutio uidetur solam immunditiam corporalem habere: sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum, in noua lege non impediunt a sumptione huius sacramenti: sicut de muliere pariente, uel menstruata, uel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Greg. Aug. Anglorum episcopo. ergo uidetur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

Loco nunc dicto, parũ ante med. c. 10.

¶ 4 Præt. Peccatum ueniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiã: sed dato quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedẽti (siue crapulæ, siue turpium cogitationum) plerumque tale peccatum est ueniale, & si aliquando sit mortale, pôt contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suum cõ-

F fitetur. ergo uidetur, quòd non debeat impediri a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Grauius peccatum est homicidii, quàm fornicationis: sed si aliquis de nocte somniet se homicidiũ perpetrare, aut furtum aut quodcumque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. ergo uidetur quòd multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequẽte, impediat a sumptione huius sacramenti.

Sed contra est, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit usq; ad uesperum: sed immundis non patet aditus ad sacramẽta. ergo uidetur quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur a sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

G

Respon. Dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem; ratione cuius ex necessitate impedit hominem a sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia: ex necessitate quidem impedit hominẽ ab huius sacramenti perceptionẽ, solum peccatũ mortale. Et quamuis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum: et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnę.

H Quandoque enim prouenit a causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in prima parte habitum est, † phantasmata commouere possunt, ex quorũ apparitione pollutio interdum subsequitur: quandoque uero prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus: aliquando autem ex causa intrinseca corporali, uel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi uel potus: quælibet autem harum trium causarum potest, & sine peccato & cum peccato ueniali uel mortali existere: & si quidem sit sine peccato uel cum peccato ueniali, non ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti: ita scilicet quòd homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini: si uero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate: illusio enim dæmonũ quandoque prouenit ex præcedenti negligentia præparationis ad * deuotionem, quæ potest esse & mortale, & ueniale peccatum: quandoque uero prouenit ex sola nequitia dæmonum uolentium impedire hominẽ a sumptione huius sacramenti. unde legitur in collationibus patrum, quòd cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum: seniores comperto, quòd nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerunt quòd propter hoc a communione non cessaret, & ita cessauit illusio dæmonũ. similiter etiam præcedentes cogitationes lasciuæ, quãdoque possunt esse omnino sine peccato: puta cũ aliquis causa lectionis, uel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc sit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August.* supra inducta. Quandoque uero præcedentes cogitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione, & si adsit consensus, erit peccatũ mortale: si autem desit, erit ueniale. Similiter etiã & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cũ est ex infirmitate naturæ: unde & quidam etiam in uigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur: uel etiã si fit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit

Q. 111. ar. 3

I

Alias, deuotionem, & orationem.

K

In arg. 1.

san-

sanguinem fluere absque peccato, ita & semen quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosophum.† Quandoq; vero est cum peccato, puta cum prouenit ex superfluitate cibi vel potus, & hoc etiam potest esse peccatū veniale vel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & Greg.* scribens Aug. Anglorum episcopo dicit, cessandum esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex superfluitate cibi vel potus, præsertim si necessitas adsit. sic igitur, ex causa pollutionis considerari potest, vtrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem huius sacramenti. ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiā sacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid sacrum, manus lauant) nisi forte talis immunditia sit perpetua vel diuturna, sicut est lepra, vel fluxus sāguinis, vel aliquid huiusmodi aliud. aliud autem est euagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta vt Greg.† dicit, cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium pro eo, sacerdos alius deest, ipsa necessitas cōpellit.

† Lib. 1. de genera. ani mali. c. 18 a med. & c. 19. parum a prin.

* loco citato in arg. 1. & 2. ca. 11. & habetur 31. q. 4. ra. vlt. cū propria.

† loco iam nunc dicto ad interroga. 11. Aug. ca. 11.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam conuenientia potest homo impediri propter alias causas, sicut dictum est*.

* In corp. art.

AD 2m dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandę, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem huius sacramenti, nisi sicut dictum est† de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem: ratione cuius Hier.† dicit super Matth. si panes propositionis ab his qui vxores tetigerāt, comedi non poterāt, quanto magis panis, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante* vacauere amplexibus, violari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatē est intelligendum, Greg.† dicit, quòd talis est suo iudicio relinquendus. si vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (vt ibidem G. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad sacrm.

In cor. art.

Refert 33. q. 4. c. Scias.

* Alias hæsere cōiugalibus.

* loco citato in arg. & habetur 33. q. 4. ca. Vir cū propria.

AD 3m dicendum, quòd sicut Gregor.† dicit in epistola supradicta ad August. anglorum episcopum, in veteri testamēto aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramēta figuralia: si uero cito transeāt (sicut immunditia pollutionis nocturnę) ex quadam congruentia impediunt sumptionē huius sacramenti per illum diem, quo hoc accidit. vnde & Deuter. 23. dicitur: si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperam lauetur aqua.

In fi. registri ad interroga. 10. a med.

A AD 4m dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

AD 5m dicēdum, q. somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mētis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intensionem: si tamen somnium homicidij proueniat ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit a sumptione huius sacramenti, ratione suę causæ.

B

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cibus vel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd cibus vel potus præassumptus nō impediat sumptionem huius sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna: sed Dominus post quàm cœnauit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. ergo videtur quòd etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

Infr. art. 9. cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. dist. 8. q. 1. ar. 4. q. 1. & 1. Co. 11. lec. 4.

C ¶ 2 Præt. Primæ Cor. 11. dicitur. Cum conuenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, inuicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet: et ita videtur quòd postquam aliquis domi manducauerit, possit in ecclesia corpus Christi manducare.

¶ 3 Præt. In concilio Carthaginensi legitur, & habetur de consecr. distin. 1. sacramenta altaris non nisi a ieiunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur. ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.

In conc. 3. Carthagi. can. 29. & habetur de cōsec. dist. 1. ca. sacra altaris.

¶ 4 Præt. Sumptio aquæ vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarū
D cibi in ore manentium, neque ieiunium ecclesię soluit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc, q aliquis reuerenter sumat hoc sacramentum. ergo per prædicta non impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Quidam de nocte profunda comedūt aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti. Minus autē impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque maior distantia temporis. ergo videtur quòd talis cibi præassumptio non impediat hominem ab
E hoc sacramento.

¶ 6 Præt. Non minor reuerentia debetur huic sacramento iam sumpto, quàm ante sumptionem: sed sumpto sacramento, licet cibum aut potum sumere. ergo & ante sumptionem.

SED CONTRA est, quòd Augusti. dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, placuit Spirituisancto, vt in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus dominicum intraret, quàm ceteri cibi.

Epist. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter: uno modo secundum se, sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, vt supra dictum est*: alio modo propter prohibitionem ecclesię: & sic impeditur aliquis a sumptione huius sacra-

* art. præced. & art. 4. huius quæst.

sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione. Primo quidem sicut Aug.† dicit, in honorem huius sacramenti, vt scilicet in os hominis intret, nondum aliquo cibo vel potu infectum. Secundo, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramenti) & charitas eius, debet primo fundari in cordibus nostris, secundum illud Matthæ. 6. Quærite primum regnum dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc, quòd homines inordinate cibis vtuntur, sicut & apostol° dicit primæ Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est: ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim communicandi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. vnde dicitur de consec.† dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.

† Epist. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

† de consec. dist. 2. cap. Presbyter.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut Augus.* in eodem lib. dicit, neque quia post cibos dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere: sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. namque saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum: et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc * locum.

* Epist. 118. c. 6. I med. to. 2.

* Al. modum.

Ad 2^m dicendum, quòd illud verbum in glos. sic exponitur: si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, idest, pane terreno pascatur, nec post eucharistiam sumat.

Ex gl. interlin. ibi colligitur.

Ad 3^m dicendum, quòd capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem dominicæ cœnæ illo die a non ieiunis corpus Christi sumeretur: sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug.* in libr. prædicto dicit: per vniuersum orbem mos iste seruatur, vt scilicet corpus Christi a ieiunis sumatur.

* in ep. 118 cap. 6. ante med. to. 2.

Ad 4^m dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est*) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturæ: quod importat priuationem cuiuscumque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiunium requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta.† et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere: nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi vel potus: reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non traijciuntur per modum cibi, sed per modum saliuæ: et eadem ratio est de reliquijs aquæ vel vini, quibus os abluitur: dummodo non traijciantur in magna quantitate, sed permistæ saliuæ, quod vitari non potest. Aliud autem est ieiunium ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem: et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

* 2. 2. q. 147. art. 6. ad 2. arg.

† In cor. ar.

Ad 5^m dicendum, quòd cum dicitur, quòd hoc sacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis, alioquin qui semel comedisset vel bibisset, numquam posset postea hoc sacramentum

F accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. et licet principium diei, secundum diuersos diuersimode sumatur: nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen romana diem a media nocte incipit. et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, non potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem: nec refert vtrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert au-

G tem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomnietatem vel indigestionem. ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

Ad 6^m dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per sequentia: & ideo magis est institutum, quòd homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti, quàm post: debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti, & reliquos cibos. vnde & in missa, oratio gratiarum actionis post communionem dicitur, &

H communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt: secundum tamen antiquos canones statutum fuit a papa Clemente (vt habetur de consecr. dist. 2.*) si mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam sumpserunt: & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperum. Antiquitus enim rarius missarum solennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari: & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

* de consecr. dist. 2. cap. tribus gradibus.

I

Articulus IX.

Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. requiritur enim, quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat, secundum illud primæ Corin. 11. Probet seipsum homo, & sic de pa-

K ne illo edat, & de calice bibat: sed hoc non potest esse in his, qui carent vsu rationis. ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

§ 2 Præt. Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur: sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys.* in lib. ecclesiast. hier. ergo carentibus vsu rationis, hoc sacramentum dari non debet.

* ca. 3. eccl. hier. pt. 2.

§ 3 Præt. Inter alios carentes vsu rationis, maxime pueri vi-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum nonum.*

In art. 9 in responsione ad tertium, aduerte circa communionem puerorum & puellarum, cum ad annos discretionis peruenerint, iuxta c. vtriusque sexus, quòd iudicium de initio discretionis debet a parentibus & confessore fieri. A parentibus quidem, quoniam continua conuersatione experiuntur, an filius seu filia discernere sciat panem istum spiritualem a materiali, & cum deuotione præparare se ad sacramentum. A confessore vero, quoniam in ipsa confessione potest aduertere quantum discretionis aut deuotionis possit inesse. ¶ Et videtur nimia cautela adhiberi a parentibus non exponentibus puellas decem annorum ad

4. dist. 9. ar. 5. q. 3 & 4. & dist. 23. q6. 2 art. 2. q. 4 cor. Et lo. 6 lect. 7.

ad communionem: dicuntur enim, quòd sunt nimis paruae: cum tamen sufficiétem habeant & discretionem & deuotionem. Et licet ipsi pueri ac puellae videantur excusari, retrahentibus parentibus, & confessore non praecipiente; quoniam disciplina aetatis illius exigit, vt maioribus suis, plusquam sibi pareant, & credant & pareant, parentes tamen nó excusantur.

dentur esse innocentes: sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. ergo multo minus alijs carentibus vsu rationis.

* in Arausicano cóc. can. 3. habe[tur] de consecr. dist. 2. Qui recedunt.

A SED CONTRA est, quòd legitur in concilio Arausico* (& habetur in decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus, quaecumque pietatis sunt, conferenda sunt: et ita est eis conferendum hoc sacramentum: quod est sacrm pietatis.

RESPON. Dicendum, quòd aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. vno modo, quia habent debilem vsum rationis, B sicut dicitur non videns, qui male videt: et quia tales possunt aliquam deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum. alio modo: dicuntur aliqui non habere totaliter vsum rationis. aut igitur numquam habuerunt vsum rationis: sed sic a natiuitate permanserunt, et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo praecessit huius sacramenti deuotio: aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc, si prius, quando erant compotes suae mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte C timeatur periculum vomitus vel exspuitionis. vnde in concilio Carthaginési legitur* (& habetur in decret. 26. q. 6.) Is qui in infirmitate poenitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam, & si continuo credit moriturus, reconcilietur per manus impositioné, & infundatur ori eius eucharistia.

In conc. 4. Carthag. ca. 76. & habetur 26. q. 6. c. Is qui in firmitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem praesentem, quantum ad alios autem praeteritam.

* loco citato in arg.

AD 2m dicendum, quòd Dion.* loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet D nondum est vis daemonis extincta, quae viget in eis per originale peccatum. sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. vnde Cassianus dicit, eis qui ab immúdis vexantur spiritibus, communionem sacrosanctam a senioribus nostris numquam meminimus interdictam.

AD 3m dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus, qui numquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda: quamuis quidam graeci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionys. 2. * Caelest. hierar. dicit, baptizatis esse sacram communionem dandam, E non intelligentes, quòd Diony. ibi loquitur de baptismo adultorum: nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitae patiuntur, propter hoc quòd dominus dicit Ioannis 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Aug.* scribit Bonifacio, tunc vnusquisque fidelium, corporis & sanguinis domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quádo in baptismate membrum corporis Christi efficitur: sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

* c. 2. 1. par. a. in fin.

Refertur d cósec. di. 4. cap. Nulli.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere: sicut. n. baptismus repraesentat dominicam passionem, ita & hoc sacramentum: sed non licet pluries baptizari, sed semel tantú: quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, vt dicitur primae Pet. 3. ergo videtur, quòd non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

¶ 2 Praet. Veritas debet respondere figurae: sed agnus paschalis, qui fuit figura praecipua huius sacramenti (vt supra dictum*) non mánducabatur, nisi semel in anno: et semel etiam in anno ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. ergo videtur, quòd non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

¶ 3 Praet. Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. ad reuerentiá aút pertinet, quòd aliquis ab hoc sacro abstineat. vñ & laudatur Centurio, qui dixit Mat. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & Petrus, qui dixit Lucae. 5. Exi a me domine, quia homo peccator ego sum. ergo nó est laudabile, quòd homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

¶ 4 Praet. Si esset laudabile, frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius: sed maior esset frequétia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. ergo esset laudabile, quòd homo pluries in die communicaret: quod tamen non habet ecclesiae consuetudo. non ergo videtur esse laudabile, quòd aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

¶ 5 Praet. Ecclesia intendit suis statutis fidelium vtilitati prouidere: sed ex statuto ecclesiae fideles tenentur solum semel communicare in anno: vnde dicitur* extra de poeniten. & remiss. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in pascha eucharistiae sacramentum, nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. non ergo est laudabile, quòd quotidie hoc sacramentum sumatur.

¶ Super Quaestionis octuagesimae Articulum decimum.

IN ar. 10. circa quotidianam celebrationem, nota Aug. verbum. Sic viue, vt quotidie merearis accipere: qm per sic viuere intelligendú est, spiritualem vitá sic ducere, vt quotidiana cótione semper augeatur: alioquin non sic viuitur, vt quotidie mereamur accipere. Nam qui quotidie meret accipere, debet quotidie sic esse dispositus, vt fructum eucharistiae percipiat, fructus aút spúalis huius cibi est, non solú actualis refectio spiritus, sed augmétum gratiae: qm pro toto tps praesentis vitae sumus in statu augmenti.

4. dist. 11. q. 3. ar. 1. Et 1. cor. 11. lec. 7.

q 73. art. 4.

¶ Propterquod crebro, aut quotidie celebrantes discutiát in se, si fructú praeteritae celebrationis, & sm profectum vel defectum, quem experiuntur in se, prosequantur, vel a psecutione desistant: qui. n. multis celebrationibus peractis ad actus virtutum non melius se habet, q̃ prius, passionibusque non minus subiicit, quám prius, parum aut nihil celebrando profecit. Dico autem parum: quia forte quo ad aliquam actualé deuotionem profecit. Dixi quoque post multas celebrationes: quoniá non audeo asserere, in qualibet celebratióe oportere celebrátem esse dispositum sic, vt per quamlibet celebrationem augeat sui habitus gratiae. Dicet n. forte quispiam, quòd etiam puer in statu augmenti, nó ex quolibet sumpto cibo, sigillatim auget, quáuis hoc non multú augere videatur: quia augmentú corporale a virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem, augmentum autem charitatis a diuina, sic virtute, q̃ sic cibi ala ad hoc se sufficienter praeparauerit.

o In decre. li. 5. tit. 38. ca. Omnis vtriusque ca. 8.

In ser. 29. patrum ante medium, tom. 10.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in libr. de verbis domini. Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit.

RESPON. Dicendum, quod circa vsum huius sacri duo possunt considerari. vnum quidē, ex parte ipsius sacri, cuius virtus est hominibus salutaris. et ideo vtile est quotidie ipsum sumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. vnde Ambr.* dicit in lib. de sacris, si quotiescúq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. alio modo, potest cōsiderari ex parte sumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat. et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est, quod quotidie sumat. vnde Aug.* cum dixisset, Accipe quod quotidie tibi prosit, subiungit, sic viue, vt quotidie merearis accipere: sed quia multoties in pluribus hominū, multa impedimenta huius deuotionis occurrūt, propter corporis indispositionem vel animæ, nō est vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo inuenerit præparatum. vnde in lib. de ecclesiast. dogmatibus* dicitur, quotidie eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

*lib. 4. c. 6. a med. to. 4

*In ser. 28. de verb. domi. parum ante med. tom. 10.

*cap. 53. in prin. habet liber hic inter opa August. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per sacrm baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem: & ideo sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari: sed per hoc sacramentū non recipit homo Christi characterem: sed ipsum Christum, cuius virtus manet in æternum. vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos: & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere: et quia præcipue baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum, vt Aug.* dicit super illud Ioā. 3. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? sed hoc sacramentum est cibus spiritualis: vnde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere, laudabile est. vnde dominus Luc. 11. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. in cuius expositione August.* dicit in lib. de verbis Domini, si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hod ie enim est, quando Christus resurgit.

* tract. 9. in euan. Ioā. non multum ante med. to. 9.

*In ser. 28. de verb. domi. a med. tom. 10.

AD 2m dicendum, quod agnus paschalis præcipue fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionē Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentum: et ideo semel tantum in anno sumebatur, quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi: sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur: et ideo quantum ad hoc significatur per māna, quod quotidie dabatur populo in deserto.

AD 3m dicendum, quod reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad deū, dicitur timor filialis, vt in secunda parte* dictum est) ex amore. n. prouocatur desiderium sumendi, ex timore aūt consurgit humilitas reuerendi: et ideo vtrūque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & quod quotidie sumatur, & quòd aliquando abstineatur: vnde Augu.* dicit, si dixerit quispiam non

*1. 2. q. 67. art. 4. ad 2. Et 2. 2. q. 19. art. 9. & aliis.

*Epist. 118. c. 3. to. 2.

F quotidie accipiendam eucharistiam, alius contra, faciat vnusquisq; quod secundum fidē suam pie credit esse faciendum: neque enim litigauerunt inter se Zacchæus, & ille Centurio, cum alter eorū gaudens suscepit Dominum, alter dixit, Non sum dignus, vt intres sub tectum meum, ambo Saluatorem honorificātes, quamuis non vno modo: amor tamen & spes, ad quę semper scriptura nos prouocat, præferuntur timori. vnde & cum Petrus dixisset, Exi a me Domine, quia homo peccator sum, respondit Iesus, noli timere.

AD 4m dicendum, quòd quia dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicandum, vt saltem per hoc, quod
G aliquis semel in die communicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

AD 5m dicendum, quod secundum diuersum statum ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. nam in primitiua ecclesia, quādo magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. vnde Anacletus papa* dicit, peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic eni & Apostoli statuerūt, & sancta Romana tenet ecclesia. postmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus papa† indulsit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes communicent, scilicet in pascha, pentecoste, & natali Domini. Soter* etiam papa in cœna domini dicit esse
H communicandum, vt habetur in decret. de consecrat. distinct. 2. postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, statuit Innocentius III. † vt saltem semel in anno, scilicet in pascha, fideles communicent: consulitur tamen in lib. de ecclesiasticis dogmatibus,* omnibus diebus dominicis esse communicandum.

* In ep. sua 1. in med. illius. & habet de consecr. dist. 2. ca. Episcopus.

† De cōsec. dist. 2. cap. Etsi nō frequentius.

* In epi. ad epis. Italię, de consec. dist. 2. c. in cœna.

† Inn. III. in cōc. Lat. can. 21.

*c. 53. circa prin. habet lib. hic inter opa August. to. 3.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino a communione cessare.

I AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat cessare omnino a communione: laudatur enim Centurio de hoc. Matthæi octauo, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat a communione sibi esse abstinendum, vt dictum est.* cum ergo numquam legatur Christum in eius domum venisse, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ suæ a cōmunione abstinere.

*ar. præced. in arg. 3.

K ¶ 2 Præt. Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis: sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, vt supra dictum est. † ergo licet a sumptione huius sacramenti omnino cessare.

Q. 73. ar. 3.

¶ 3 Præt. Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus Papa* cum dixisset, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. si ergo illi,

* Habet de cōsec. di. 2. c. Etsi non frequentius.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum vndecimum.*

IN articul. 11. eiusdem quæstio. circa illud, frustra autem esset votum, nisi impleretur quādo opportunitas adesset, aduerte, quòd opportunitas non sumitur hic pro commoditate sola, sed stricta necessitati acsi diceretur, quando opus esset. Dico autem hoc, quia constat communionem non esse in præcepto, quoties commoditas communicandi adest: cum sit præceptum affirmatiuum, obligans ex natura sua tempore non commoditatis, sed necessitatis. quod autem sit illud tempus necessitatis, cum ecclesia iam determinauerit ad semel in anno, non oportet solicitum esse: curiosus tamen disputator ex iis, quæ de temporis vrgentis adultos ad baptismū scripta sunt, inueniet.

4. dist. 12. q. 3. art. 2.

¶ Aduerte

qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris cõditionis sint peccatores, quàm iusti, quod est inconueniens. ergo videtur, quòd etiam iustis liceat a cõmunione cessare.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet spiritualis, & sacramentalis: manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est Christo incorporari, vt supra† dictum est. Spiritualis autem manducatio includit votum, seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, vt supra* dictum est: & ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum; non potest homini esse salus: frustra autem esset votum, nisi impleretur, quãdo opportunitas adesset: & ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex statuto autem ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Grego.* dicit in Pastorali, Illa est vera humilitas, cum ad respuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non est: & ideo non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi & ecclesiæ aliquis omnino a communione abstineat: neq; enim Cẽturioni præceptũ fuit, vt Christum in suã domo reciperet.

AD 2m dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi: quantum vero ad adultos, vtrumque est necessitatis.

AD 3m dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quòd repelluntur à perceptione huius sacramenti, vnde per hoc non sunt melioris conditionis. & licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc a transgressione præcepti, pœnitentes tamen, qui, vt Innocen.* dicit, secundum consiliũ sacerdotis abstinent, excusantur.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non liceat sumere corpus Christi sine sanguine: dicit enim Gelasius papa*, & habetur de consecrat. distinct. 2. Comperimus, quòd quidam sumpta tantummodo corporis sacri portiõe, a calice sacrati cruoris abstinent, qui proculdubio (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. non ergo licet sumere corpus Christi sine eius sanguine.

2 Præt. Ad perfectionem huius sacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio sanguinis, vt supra habitum est†: si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. vnde ibidem Gelas.* subdit, quia diuisio vnius eiusdẽque mysterij sine grandi sacrilegio prouenire non potest.

¶ Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vsquequaque claram: quia multi doct. & Auctor in 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 1. tenent communionem, non esse ex Christi, sed ecclesiæ præcepto necessariam, & rationes in litera allatæ inferentes cõmunionem esse sub præcepto Christi, probabiles sunt: nã prima ex communiter confessis, s. q manducatio spiritualis huius sacramẽti sit de necessitate salutis, procedit. secunda autem ex mandato domini, hoc facite in meam commemorationem. Non oportet propterea accipere has rationes, vt coactiuas: quia primam posset quis subterfugere, dicendo q licet mãducatio spiritualis huius sacri claudat in se votum manducationis sacramentalis, non oportet tamen, quòd manducatio spiritualis Christi claudat in se votum manducationis sacramentalis: angeli.n. manducãt spiritualiter Chr̃m, & non manducant spiritualiter hoc sacramentum, nec habent votum manducandi sacramentaliter, & similiter habent baptismum in voto tantum, manducant spiritualiter Christum, & nõ nisi remotissima habet in voto manducationem sacramentalem. doctores autẽ communiter loquẽdo, indistincte vocant spiritualẽ manducationem Christi, & spiritualẽ mãducationem sacramenti eucharistiæ, ac si vnum & idem essent, cõi nomine appellando vtramque spiritualem mãducationem corporis & sanguinis Domini: cum tamen, formaliter loquendo, distinguãtur formaliter: quoniam vna respicit corpus Christi mysticũ absolute, altera vero idem corpus Christi mysticum, vt sacramento eucharistiæ significatur & confertur. Prima fit fide formata absolute, vel visione beata: secunda fit fide formata desiderante hoc sacr̃m.

¶ Secunda autem ratio euadi potest, dicendo præceptum domini cadere non super hoc facere, sed super relationem ipsius facere ad suam commemorationem, iuxta interpretationem ecclesiæ vtentis hoc domini mandato sub his verbis, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Et idem sensus habetur 1. ad Cor. 11. cum de calice subditur, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Tutior proinde apparet via Auctoris hic: quoniã nis cogẽs id nõ appareat.

¶ Super Quæstionis octuagesima Articulum duodecimum.

IN art. 12. circa communionem sub vtraque specie, aduertendum est, esse duos extremos errores vitandos, alter est eorũ, qui tenent, oportere populum communicare sub vtraque specie. alter est eorum, qui tenent populum communicantem sub vtraque specie, peccare. Vtrique errant, primi quidem, damnando eos qui non communicant sub vtraque specie: alij autem damnando communicantes sub vtraque specie. sancta autem mater ecclesia* media via incedẽdum docet, & vtrumque posse fieri licite tradit: quoniam si ad sacramentum spectatur, communio sub vtraque specie licita habetur, & si ad reuerentiam sacramento debitam spectetur, licita ã communione sanguinis populus abstinet, vt in litera dicitur. Et hæc intellige, loquendo absolute de sacramento & ipsius reuerẽtia: nam descendendo ad ritus consuetudinesque ecclesiarũ, videtur seruandus in qualibet ecclesia mos in ea ab antiquo seruatos (si debita sacramento reuerẽtia tuta est ibi) nec nouitate aliqua perturbandus: præsumptuosi siquidẽ viuo nõ caret, introducere communionem sub vtraq; specie, vbi non est consueta: immo a schismatis nota non esset alienum propterea quòd apud solos schismaticos in partibus occidentalibus hic mos vigere videtur.

¶ Triplex quæstio de communione sub vtraque specie.

OCcurrit hic circa communionem, sub vtraque specie, triplex quæstio perspicaciter discutienda propter nouitates, scilicet de necessitate, de vtilitate, & de congruentia.

QVAESTIO PRIMA.

An communio sub vtraque specie sit in præcepto.

QVAERITVR primo, an communio sub vtraque specie sit in præcepto. Videtur enim, quòd sic. primo ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vbi manifeste de necessitate salutis explicatur esse manducare carnem, & bibere sanguinem Christi. Si dicatur quòd textus iste non loquitur de manducatione sacramentali, sed spirituali, habetur nihilominus intentum: quia mãducare spiritualiter, claudit in se votum manducandi sacramentaliter: & similiter bibere spiritualiter, claudit in se uotum bibendi sacramentalr.

hinc enim manifeste sequitur, quòd si est de necessitate salutis

* art. 1. huius quæst. & q. 73. ar. 3. ad 2.

† Q. 73. ar. 3.

* Ibidem.

cap. omnis utriusq; sexus.

* In 1. partit ca. 6. circa princ.

* Innoc. in conc. Latera. can. 21. & habetur li. 5. decret. tit. 18. c. 12.

Infra q. 82. art. 4. Et 4. dist. 12. q. 3. art. 1. q. 2.

* de cõsecr. dist. 2. cap. Cõperim⁹.

† q. 74. ar. 1. & 76. ar. 2. ad arg. 1.

* Loco citato in arg. 1.

manducare & bibere hoc sacramentum spiritualiter, oportet de necessitate quoque salutis esse manducare & bibere illud sacramentaliter: alioquin frustra essent huiusmodi vota seu desideria, quæ numquam oporteret implere. Et declaratur vis huius processus ex simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis, vt patet applicanti.

† Q. 74. ar. 1. & 76. art. 2. ad 1.

¶ Secundo, ex præcepto Domini Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: monstrat enim ly hoc, quod ipse dominus fecit, scilicet cõsecrare & tradere sub vtraque specie.

* Q. 76. ar. 2. ad 1.

¶ Tertio, ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramenti: constat autem sacramentum hoc integrari ex vtraque specie, quoniam est vnum sacramentum vnitate perfectiõis; ex cibo enim & potu constat alimentum perfectum. Si dicatur, quòd quãuis sub diuino præcepto cadat perfectio sacramenti, nõ tamẽ perfectio vsus vbi sacramẽtum distinguitur ab illius vsu, vt contingit in proposito, contrà: sacramentum hoc est propter ipsius vsum: alimentum enim est propter alendum. ergo si perfectio sacramẽti est præcepta, multo magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quanto magis finis est magis intentus, quam id, quod est ad finem.

§ 3 Præt. Hoc sacramentum celebratur in memoria dominicæ passionis (vt supra dictum est†) & sumitur pro animæ salute: sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, sanguis etiam pro salute animæ offertur, vt supra habitum est.* potius ergo esset abstinendum a sumptione corporis, quàm a sumptione sanguinis. ergo accedentes ad hoc sacrm̃, nõ debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

S E D C O N T R A est, multarum ecclesiarum vsus, in quibus populo cõicanti dat corpus Chri sumendum, nõ autem sanguis.

R E S P O N. Dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari: vnum ex parte ipsius sacri: aliud, ex parte sumẽtiũ: ex parte quidẽ ipsius sacri conuenit, quod vtrũque sumatur, scilicet & corpus & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine: ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti mysterij: quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem si incaute sumeretur, de facili posset effundi: & quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes & iuuenes, & paruuli, quorum quidam nõ sunt tãtæ discretionis vt cautelã debitã circa vsum huius sacri adhibeant, ideo prouide in quibusdã ecclesijs
G obseruatur, vt populo sanguis sumendus non detur, sed solum a sacerdote sumatur.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd Gelasius loquitur quãtum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. vt.n. legitur in cõcilio* Toletano, Quale erit sacrificiũ, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscit.

* De cõsec. dist. 2. cap. Relatum.

A D 2ᵐ dicendum, quòd
H perfectio huius sacramenti non est in vsu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrumq;.

A D 3ᵐ dicendum, quòd repræsentatio dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo, corpus sine
I sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt supra habitum est.

* Q. 76. artic. 2.

I N O P P O S I T V M est communis doctorum auctoritas, cum consuetudine Romanæ ecclesiæ, cum omnibus fere occidentalibus ecclesijs.

¶ In hac quæstione sex sunt agenda. primo narrabitur varia circa hoc obseruatio. secundo distinguentur difficultates quatuor circa hoc. tertio tractabitur prima difficultas. quarto tractabitur secunda. quinto tractabitur tertia. sexto tractabitur quarta.

¶ Quo ad primum Nestorius & Pelagius, cum sequacibus asseruerunt vniuersaliter seruandam communionem sub vtraque specie: diuersa tamen ratione moti. Nestorius enim putauit sub specie panis corpus tantum Christi esse, & sub specie vini sanguinem tantum: quia in morte Christi, sanguis fuit separatus a corpore & propterea sub vtraque specie oportebat sacramentum sumi, vt integer Christus sumeretur in memoriam mortis eius. Pelagius autem motus ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vtramque sacramenti speciem etiã ad infantes baptizatos extendit, dogmatisando, quòd si infans non posset sacramentalem panem sumere, deberet panis contritus cum sanguine infundi in os infantis, & si quippiam eiectum esset, esse illud comburẽdum: iuxta præceptum antiquum de agno Paschali, si quid residuũ fuerit, igne cõburetis. Et hinc forte olim græcorum illorum, quos Auctor in litera 9. art. nominauit, & similiter paulo ante centum annos Bohemorum abusus in communicando infantes ortus est, quodam Iacobello nouitatem communionis sub vtraque specie Bohemis suggerente. Hæc de primo.

F ¶ Quo ad secundum, tres sunt differentiæ considerandæ: prima est inter infantes & adultos. secunda est inter sacerdotes & alios adultos. tertia est inter conficientes hoc sacramentum, & non conficientes. Emergunt siquidem ex his tribus differentijs quatuor speciales difficultates. prima est, an cõmunio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehẽdendo & infantes. secunda est, an sit necessaria omnibus adultis, tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus. quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus: quælibet enim harum difficultatũ habet opinantes pro vtraque parte. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, circa primam difficultatem (an scilicet cõmunio sub vtraque specie sit necessaria etiam infantibus) quicquid garriant possint hæretici tenẽtes partem affirmatiuã: aut quicũque errantes communicãtes sub vna tantum specie infantes clara luce manifestum est, infantibus neutro modo sacramentum hoc esse exhibendũ. Tũ, quia fundamẽtum ex scriptura sumptũ a Pela. Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitam in vobis, pro eis nõ facit, quia intellectũ de sacramentali mãducatione hæresim inducit manifestã, s. quod baptismus, non sufficiat infantibus ad vitam æternam. Si.n. ad baptizatos infantes dr̃, nisi sumpseritis hoc sacrm̃ eucharistiæ, non habebitis vitam in vobis, consequens est, quod ex baptismo non habeant vitam, & consequenter si cum solo baptismo decederent non haberent vitam æternã, quod constat hæresim esse damnatam. tum, quia sacrm̃ eucharistiæ datur vt alimentum animæ: propterea.n. datur sub specie panis & vini. alimentũ autem sicut non datur, nisi viuenti (non.n. põit sumi a mortuis) ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra.n. alimentũ poneretur in os impotẽtis illo quouis modo vti, nam nihil prodest alimentum alicui, qui ad illud vt mortuus se habet: sed infans baptizatus nullam habet
K operationem vitalem secundum vitam spiritualem. ergo ei nõ conuenit sumere alimentum spirituale.

¶ At si contra hanc rationem obijciatur, falsum assumere: quia ecclesia consueuit infirmis adultis in extremo vitæ sensibiliter constitutis, vel etiam phrenesim patientibus, eucharistiam tribuere sine omni operatione vitali interioris spiritus, facile excluditur obiectio, animaduertendo, quod licet tales adulti in extremo constituti, nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem, habuerunt tamen eam ante petendo implicite, vel explicite hoc sacramentum, & propterea negatur amentibus a natiuitate, sicut & in fatuis, quoniam vtrique nec pro tũc, nec antea actum aliquem spiritus habuerunt.

¶ Si vero obiecerit quispiam falsum in adducta ratione subsumi, eo quòd infantes habent vitales spiritus operationes, s. credere & abrenuntiare satanæ: etsi non spũ proprio, spiritu tamen ecclesiæ, vt patet cum baptizantur, facile quoq; hæc obiectio excluditur, quoniam si hic esset, accommodaret ecclesia has

has operationes vitales pueris in susceptione eucharistiæ, sicut accommodauit eis in susceptione baptismi. & cum huiusmodi accommodatio nullibi facta sit respectu eucharistiæ, consequens est vt nõ nisi propria voluntate fingatur. Io prõptu.n. ratio est quare in baptismo habeat locum huiusmodi accommodatio, & non potest habere locum in eucharistia: per baptismum.n. generatur infans in filium dei, generatio autem non exigit cooperationem eius qui generatur: & propterea accommodatio ecclesiæ non necessitatis, sed solennitatis cæremonialis est in baptismo, per eucharistiam autem nutritur sumens illam. nutritio autem exigit cooperationem vitalem eius, qui nutritur: & propterea accommodatio cæremonialis non supplet actus personales, necessarios sumenti eucharistiam. vnde stat ratio solida: tum quia hoc etiam verbis domini repugnat, cum primo tradidit hoc sacramentum. dixit enim, accipite & manducate: docens per hoc, quòd illis tantum est tribuẽdum, qui possunt aut poterunt manducare corporaliter: ita quòd sicut non regeneratur baptismo, nisi carnaliter natus, ita non sumitur hoc sacramentum, nisi carnaliter manducatum, & propterea infans, qui numquam potuit, nec potest manducare carnaliter panem, ab ipso domino excluditur a manducatione sacramentali. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, an communio sub vtraque specie necessaria sit omnibus fidelibus adultis, ex argumentis in principio adductis apparet pars affirmatiua vera, ex vsu autem ecclesiæ monstratur falsa. Et quia maxima vis fit in sæpe dictis verbis domini, Ioã. 6. Ideo subtilius discutienda sunt, & imprimis notandum vltra duos manducandi modos, qui consueuerunt distingui circa hoc sacramentum, inueniri alium modum manducandi non sacramentum, sed Christum: ita quòd consiciuntur tres modi manducandi Christum, s. vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacramento tamen in re aut in voto, vel pure spiritualiter.

¶ Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarandum est cõuenientia & differentia, & deinde probandum ex scriptura est quod dicimus. conueniunt siquidem hi duo modi manducãdi Christum spiritualiter, in hoc quòd vterque ponit manducantẽ esse Christi membrum viuum. Differunt autem primo in hoc, quòd manducare Christum est ex suo genere manducatio pure spiritualis: manducare autem spiritualiter Christum in eucharistia, est manducatio alligata ad sacramentum re vel voto. et hoc quidem testatus est Auctor in secundo huius quæstionis articulo, cum dixit, Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum. s. aliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum. vbi manifeste apparet, spiritualem manducationem eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramentum. Manducatio autem Christi absolute quòd sit ex suo genere pure spiritualis, ex eo patet, quòd huiusmodi manducatio terminari potest, & ad deitatem secundum se, iuxta illud Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo (ibi.n. nulla erit ratio sacramenti, sed pure spiritualiter edent & bibẽt deum sicuti est, sicut ipsa Christi anima deo fruitur) & ad spiritualia dona gratiæ, iuxta illud Ioan. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secundo in hoc, quòd manducare spiritualiter Christum sub sacramento, proprium est viatoribus in nouo testamento adultis, manducare autem pure spiritualiter Christum, cõmune est comprehensoribus & viatoribus, scriptum est enim, Panem angelorum manducauit homo, commune quoque est noui & veteris testamenti iustis: scriptum est enim, quòd non aliud nomẽ datum est sub cælo, in quo oporteat homines saluos fieri, & demum commune est iustificatis infantibus, & adultis: per baptismum enim Christi membra viua etiam infantes fiunt.

¶ Probatur autem hic modus comedendi Christum spiritualiter, quòd non sit confictus aut nouiter adinuentus, tum ex eo, quòd omnes fatemur Christum esse panem angelorum hominum, tum ex eo quòd huiusmodi manducatio millies habetur in scriptura, & nulla est ratio, quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia & superius inducta, & quæ possent induci, vt est illud Prouer. 9. in persona Sapientiæ, Venite, comedite panem meum, & bibite vinũ quod miscui vobis, &c. Nec propterea arguendi sunt doctores insufficientiæ, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt: quia de modis manducandi Christum sub sacramento tractabant: tales autẽ modi non sunt nisi duo, nos autem ex ipsis sacris doctoribus apposuimus hunc alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum, sed Christum, vt hinc clariorem redderemus sensum euangelij & sanctorum doctorum.

¶ His itaque præmissis dicimus, quòd sæpe dicta domini verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis, intelliguntur ad literam de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam a manducatione sacramentali, quàm a manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto, probaturque tripliciter, primo ex textu euangelico: secundo ex contextu eiusdem: tertio auctoritate sanctorum. textus imprimis ipse, dum dicit, Nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis, manifeste monstrat, quòd de illa manducatione & bibitione loquitur, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non potest esse vita in nobis. ergo de ipsa sola loquitur textus euangelicus. Maior est nota per se minor autem propter dictionem exclusiuam habet duas partes, alteram affirmatiuam, s. manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nõ possumus habere vitam (& hæc quidem est per se nota intelligentibus terminos: quia manducare spiritualiter Christum, est esse Christi membrum viuum, constat.n. quòd nisi simus Christi membra viua, non possumus habere vitam spiritus in nobis) alteram negatiuam, scilicet nulla alia mãducatio est, sine qua non est vita in nobis. et hoc probatur ex eo, quòd tam sine mãducatione sacramentali, quàm sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis, vt testatur vita infantium baptizatorum, quibus semper credimus baptisma solum absque aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam.

¶ Nec mihi aliquis occurrat, dicendo quòd baptismus habet annexum votum sacramenti eucharistiæ: quoniam huiusmodi sententia, cum in sacris inueniatur doctoribus, venerabiliter suscipienda est, in suo tamen ordine: hoc est, vt adaptatio quædam, & non vt inde argumentum sumatur efficax ad firmandam veritatem eorum, quæ in quæstione fidei versantur. secundum namque veritatem baptismus ex se solo sufficit ad vitã æternam, & non mendicat hoc ex aliquo annexo voto alterius sacramenti. Si.n. hoc ex annexo voto haberet non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, infantium baptizatorum salus attribueretur & attribuenda esset: cum tamen non solum ecclesia vniuersalis cum sanctis doctoribus, sed etiam dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus, vt patet Ioan. 3. Vbi cum dixisset Nicodemo, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nõ potest introire in regnum dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus dicens, Quod natũ est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶ Et confirmatur hoc, quia in idem redit, dicere baptismum dare vitam ex voto alterius sacramenti, & dicere, baptismum non sufficere ad vitã, & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & scripturæ intelligendæ sunt. Patet autem non inuadi a sacris doctoribus, per huiusmodi adaptationem baptismum habere in voto manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem in sacramento ex hoc, quòd ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse de necessitate salutis: quoniã tenent quòd communicare sub vtraque specie, non est de necessitate salutis, cuius oppositum esset verum, si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramentalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramentalis: nam quod tunc fit voto, necesse est postea exequi re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio super textu euangelico, qui est lex generalissima a Christo promulgata, & non minus necessaria quam illa alia lex, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandum, quoniam aperta sunt vtrobique verba Domini, & ad literam intellecta hæc conuincunt.

¶ Deinde probatur hoc idem ex contextu euangelij. Vbi aduertendum est, quòd doctrina ista Domini incœpit occasionaliter sicut doctrina, quam dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudæi enim post miraculum de quinque panibus & duobus piscibus, quærentes Iesum, audierunt ab ipso, Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis, & statim subdidit dominus, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæsierunt iudæi, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta, Quid faciemus vt operemur opera dei? & audierunt a domino, vt crederent in ipsum, declarando quòd cibus spiritualis ac opus dei esset credere in ipsum. quo audito iudæi quæsierunt ab eo signum, vt sic crederent ipsi commemorantes signum mannæ in deserto, tamquam panis cælestis, quasi dicerent (vt Augustinus exponit.) Si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fuerit factum patribus nostris, qui manducauerunt manna in deserto. Et tunc dominus, vbi prius de cibo locutus fuerat, ad cibi speciem descendit, proponens panem spiritualem, & primo quidem proponit panem verum esse non quemcumque, sed eum qui de cælo descendit, & dat vitam mundo,

& subdit se esse panem vitæ, & de cælo descendisse. Manifestatq; horum duorum primum ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famem, & sitim mentis, & tandem etiam corporis. Et interposita murmuratione iudæorum de secundo, scilicet quod descendit de cælo, & eorum repressione, manifestat secundum, de quo murmuraverant: ex spiritualibus quoque actibus, scilicet, quòd credere in ipsum est habere vitam æternam, & ex differentia inter manducantes manna & ipsum: quia illi mortui sunt, si quis autem manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternum. Et in calce amplius explanans dominus panem, de quo loquebatur, ad carnem descendit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito litigabant iudæi ad inuicem, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? & tunc dixit eis Iesus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertendo clara luce patet, quòd cum G totus præcedens sermo fuerit de actibus pure spiritualibus, de spirituali quoque manducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literam est. Post panem enim materialem primo de cibo spirituali, deinde de pane cælesti, quem iudæi obijcientes manna, adduxerunt scripturam, Panem de cælo dedit eis manducare, & postea de carne & sanguine. Et iterum rediens dominus ad panem, qui de cælo descendit, & ipsius excellentiam supra manna, conclusit sermonem, vt responderet iudæis de pane dato de cælo, & monstraret se & non manna, esse panem verum, qui de cælo descendit. Carnis quoque & sanguinis meminit: vt doceret non sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum, panem qui de cælo descendit, hoc est deum & hominem, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionem & mortem, in qua sanguis separatus fuit a carne: hoc enim est quod aperta domini subdidit, cum dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & occisa pro H mundi vita: morte enim sua viuificauit mundum. vnde & litigantibus de hoc iudæis, statim de carne & sanguine, & non de speciebus sacramentalibus subdidit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem &c. & sine interuallo declarauit quid sit manducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, subdens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. vbi etiam vitam corporis consequendam, non tunc tamen, sed in nouissimo die a manducantibus eius carnem & bibentibus eius sanguinem explanauit. Quocirca cum ex solo sensu literali trahatur efficax argumentum, & sensus literalis ex contextu præcipue pendeat, & ad literam tam ex textu, quàm ex contextu de spiritualibus actibus sermo sit, consequens est, vt textus iste de spirituali manducatione Christi carnis & sanguinis, hoc est de fide in ipsum & mortem eius, sermo sit.

¶ Et si quæratur quare Christus nostram in ipsum, & mortem I eius fidem sub metaphora manducationis, & bibitionis duxerit, in promptu est ratio multiplex. Primo vt monstraretur, quòd nostra in ipsum coniunctio per fidem formatam est participatio cælestis beatitudinis, de qua scriptum est, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundo, vt monstraretur se esse patris sapientiam, quæ dixerat Prouerb. 9. Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertio, vt monstraretur, quòd etiam caro sua occisa & sanguis suus etiam separatus a carne, haberent vim satiatiuam mentis humanæ, & hinc diceremus carnis & sanguinis Christi coniunctionem ad deitatem, ex qua vim satiatiuam intellectus & affectus habent. Quartò, vt sic fundamenta iacerentur ad manducationem & bibitionem sacramentalem: nam ex hoc, quod credere in Christum & mortem eius, est satietas mentis & refectio sapientiæ & participatio quædam cælestis fælicitatis, facile discere possumus, quòd digne K sumere sacramenta corporis & sanguinis domini, est & cælestis participatio conuiuij, & in sapientiæ mensa edere & bibere &c. Et hinc processit, vt a doctoribus sacris extendatur, quandoq; textus istius capituli ad sacramentum eucharistiæ, & manducandum & bibendum sacramentaliter, digne tamen, Christum seu carnem & sanguinem eius: quamuis multiplex alias sit huius ratio, scilicet quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramento Eucharistiæ: familiare est enim signati conditiones, signo attribuere. Et quia vnus atque idem secundum substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christum, & manducare ac bibere spiritualiter sacrum, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacrum sensibile differentia: hinc enim fit vt tam in scriptis, quàm in sermonibus in quibus huiusmodi differentia propositum non variat, frequentissimo vsu, vnum pro alio ponamus aut exponamus.

F ¶ Tertio, probatur idem auctoritate sanctorum. Et primum, quòd hæc sit communis sanctorum & theologorum expositio: qui communiter exponunt de spirituali manducatione carnis, & spirituali potu sanguinis Christi: deinde probatur idem sensus auctoritate Aug. ad Bonifa. exponentis hanc domini legem adimpleri in infantibus baptizatis, dicendo, tunc vnusquisq; fidelium corporis & sanguinis domini particeps fit, quando in baptismo membrum Christi efficitur. vbi videre potes vtrumq; scilicet quòd de manducare & bibere spiritualiter corpus & sanguinem Christi, intelligitur lex domini, & quòd lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu &c. et eundem sensum explicat idem August. super Ioannem, dicens, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est ecclesia, &c.

¶ Ex quibus omnibus coniunctis, cum dicendis in solutione argumentorum, manifestum relinquitur, quòd communio sub vtraque specie non est necessaria adultis omnibus: cum nullum ad hoc habeant præceptum, nullaq; ad hoc ratio cogat, & innumeræ Christi ecclesiæ, cum ecclesiarum omnium magistra romana ecclesia oppositum doceant ac faciant. Hæc de quarto.

¶ Quo ad quintum, an communio sub vtraq; specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit cum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quandoq; celebrare, & hoc ex proposito tractabitur inferius in art. vlt. q. 82. ideo nunc pertranseundum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶ Quo ad sextum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus consecrantibus, clara patet quæstionis solutio ex decreto Gelasij papæ de consec. dist. 2. c. comperimus. vbi grande sacrilegium esse dicitur, celebrantem sumere sub altera tantum specie, & in c. præcedenti damnantur celebrantes, & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum ex dictis patere potest responsio consistens in hoc, quòd præceptum domini intelligi- H tur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis, & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: non est tamen verum, quòd manducare & bibere spiritualiter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: sed claudit in se beneficium, quod significatur & confertur corporis & sanguinis sacramento, scilicet esse Christi & ecclesiæ membrum viuum.

¶ Ad secundum de Christi mandato, Hoc facite in meam commemorationem, dicitur ad hoc, vt omnis cauillatio tollatur, quadrupliciter. Primo, quòd illa verba domini habent triplicem vim: sunt enim institutoria celebrationis eucharistiæ in ecclesia, vt patet: & sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad consecrandam eucharistiam: communiter enim fatemur per hæc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes: & sunt & præceptiua non ipsius operis, sed ordinis ad suam commemorationem, quod est præcipere ordinem ope- I ris in sui memoriam, vt ecclesia attestatur, vtens his domini verbis in missa sub hac forma, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. vbi manifeste explicatur præcipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam. Et si arguatur ex vi institutoria, scilicet quòd ex hoc ipso, quòd dominus instituit hoc sacrum sub vtraque specie obligamur ad seruandam eius institutionem, facile patet nullitas argumenti: tum quia sufficit, quòd hoc seruetur ab aliquibus de ecclesia, hoc est sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in apostolis sermo dominicus tunc dirigebatur, vt ex hoc pateat, quòd soli sacerdotes possunt hoc facere, quòd Christus fecit, scilicet consecrare sacramentum corporis & sanguinis domini: tum, quia ad obligandos singulos de ecclesia sub præcepto, plus requiritur quam institutio sacramenti, vt patet de sacramento confirmationis, & extremæ vnctionis, quorum neutrum est de necessitate salutis: quamuis eorum contemptus esset damnabilis, et sic ex his verbis K domini non habetur præceptum sumendi sub vtraque specie: sed quòd sumentes sumant in sui memoriam, hoc est si sumimus, in ipsius memoriam sumamus, iuxta ecclesiæ expositionem, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Secundo dicitur, quòd posito, quòd præcipiatur per hæc domini verba ipsum opus, non propterea argumentum valet: quoniam ly hoc, non demonstrat vtrumque opus, quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare & tradere sumendum. et ratio est: quia si ly hoc, demonstraret vtrumque opus, vt præceptum a domino, sequeretur, quòd quilibet celebrans teneretur sub præcepto domini ad tradendum hoc sacramentum alijs, quod omnium ecclesiarum pias aures offendit, cum constet multos sanctos sacerdotes carentes cura animarum, & in monasterijs & extra sæpe celebrasse, & numquam tradidisse, & quotidie sic fiat ab innumeris sacerdotibus irreprehensibiliter.

Et secundum

Et secundum hoc, non habetur hinc præceptum traditionis sub vtraque specie, ac per hoc, non habetur hinc præceptum suscipiendi ab alijs sub vtraque specie. nam non celebrantium sumptio traditionem præsupponit, cum nullus talium sumat, nisi sibi traditam eucharistiam.

¶ Tertio dicitur, quòd dato, quòd ly hoc, demonstraret totum opus, scilicet consecrare, sumere & tradere sub vtraque specie, & quòd intelligatur præcipi omne huiusmodi opus, adhuc argumentum non cogit: quoniam cum præceptum hoc sit affirmatiuũ, & præcepta affirmatiua obligent semper, sed nõ pro semper, sed pro tempore necessitatis, consequens est, vt ex hoc domini præcepto sacerdotes, non teneantur tradere sub vtraque specie, nisi necessitas communicandi sub vtraque specie aduenerit, ac per hoc si huiusmodi necessitas alicubi numquã interuenit: numquàm sacerdos reus violati præcepti est. Exemplum, præceptum de honorandis parentibus factum, quia est est affirmatiuum, intelligitur tempore necessitatis, & propterea si numquàm contingit parentes meos necessitatem habere subuentionis meæ, numquàm ego reus præcepti sum: & quia in innumeris Christi ecclesijs Ro. ecclesiam imitantibus numquàm cõtingit alijs non celebranti necessitas communicandi sub vtraque specie (quoniam docente Spiritusancto contenti sunt communione sub specie panis) ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesijs reus est violati præcepti dominici.

¶ Quarto dicitur, ex ipso ordine textus euangelici, quòd hoc domini præceptum nullibi inuenitur a domino traditum nisi respectu sacramenti sub specie panis tantum, ita quòd ly hoc, nihil demonstrat de pertinentibus ad calicem, & propterea ex isto præcepto argumentum sumptum, si efficax est gladius est Goliath: quoniam hinc sequitur, quòd sola panis sancti communio præcepta est tradenda. Et probetur quod dicimus, primo ex auctoritate euangelij: solus enim inter euangelistas Lucas verba hæc posuit in cap. 22. vbi expresse refert dominũ ante consecrationem calicis, post tamen consecrationem panis, dixisse, Hoc facite in meam commemorationem. Secundo, auctoritate Pauli Apost. 1. ad Cor. 11. vbi refert dominum dixisse, Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem: post consecrationem autem calicis Lucas de hoc nihil refert: Paulus autem apostolus refert Christum dixisse, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Vbi ex ipsa diuersitate verborum a Paulo narratorum, manifeste apparet, quòd de sacramento sub specie panis dominus dixit absolute, hoc facite in meam commemorationem: de eodem autem sacramento sub specie vini non dixit absolute, Hoc facite: sed dixit quòd hoc facerent, quotiescumque biberent, in suam commemorationẽ. Vbi meridiana luce clarius patet, quòd non præcipitur bibere, sed quòd quotiescumque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur, quòd si ex hoc præcepto domini, Hoc facite in meam commemorationem efficax argumentum ad communionem populi sumitur: optime sequitur absque vlla controuersia, quòd non est præcepta communio populi nisi sub specie panis. Et confirmatur iste sensus ex eo, quòd in numero singulari dicitur, Hoc facite, & non dixit, hæc facite, sicut per oppositum ecclesia volens vtramque significare speciem sacramenti, explicat in numero plurali dicens, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Ad tertium argumentum dicitur, concedendo quòd tam perfectio sacramenti in consecratione, quàm perfectio eiusdem in vsu est sub præcepto, & hoc propter allatam, objiciendo, rationem, scilicet quòd sacramentũ hoc suapte natura est propter vsum, & perfectio sacramenti est propter perfectionem vsus: vnde & grande sacrilegium esse dixit Gelasius diuidere mysterium hoc, quo ad vsum: sed non propterea argumentum hinc sumptum viget ad vsum vtriusq; speciei in communione populi. Et ratio est, quia perfectio sacramenti secundum vsum, non dependet nisi a per se concurrente ad sacramentum illud, quemadmodum ceterarum rerũ perfectiones, non attenduntur secundum ea, quæ sunt per accidens: sed in ordine ad ea quæ concurrunt per se: alioquin numquàm res aliqua suam perfectionem sortiretur, solus autem sacerdos concurrit per se ad perfectionem huius sacramenti tam consecrando, quàm vtendo: & propterea sicut sacrilegus esset sacerdos, consecrando panem, & non vinum, ita sacrilegij reus esset sumendo panem sanctum, & non sumendo calicem. Et quidem, quòd sacerdos concurrat per se ad consecrationem & vsum huius sacramenti, clare patet: quòd autem solus concurrat per se, patet tum ex eo, quòd solus sufficit ad perfectionem sacramenti, tam consecrando quàm vtendo: tum, ex eo quòd populi communio post consumatum sacrificium atque sacramentũ, tam quo ad consecrationem quàm quo ad oblationem & vsum sa-

A peruenit, sacerdos enim per seipsum perficit hæc omnia: quod autem superuenit alteri post illius perfectionẽ, non est de concurrentibus per se ad illius perfectionem: tum, ex eo quòd accidentaliter coniungitur perfecto vsui huius sacramẽti, quòd aliquis circunstantium sit communicandus, quod ex eo patet, quòd nihil minus perfectum est sacramentũ & in se & in vso, si nullus circunstantium communicet: si enim perfectio vsus dependeret ab aliorum communione, non posset absque sacrilegij vitio sacramenti huius vsus esse, nisi aliquis ex circunstantibus communicaret: sicut non potest absque sacrilegio, eius vsus a celebrante omitti aut diuidi. Quocirca manifestum est, quòd ex perfectione huius sacramenti, tam quo ad consecrationem, quàm quo ad vsum per se (ea enim quæ sunt per accidens, & ab arte & a scientia relinquuntur) non habetur necessitas communicandi populum sub vtraque specie, sed necessitas communicandi seipsum celebrantem sub vtraque specie.

B Et hæc de prima quæstione dicta sufficiant.

QVAESTIO II.

An vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVAERITVR secundo, an vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶ Primo, ex parte sacramenti, quia vtilius est sumere sacramentum integrum seu integre, quàm imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd nõ est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando, contra: sacramenta efficiunt quod significant. ergo imperfectio in significãdo redundat in imperfectio-

C nem in conferendo: alioquin aliud efficeret & aliud significaret, dum significaret partem, & efficeret totum.

¶ Secundo, ex parte quoq; sacramenti, vtilius est tangi a Christo pluribus diuersarum rationum instrumentis, quàm vno tantum: sed communicans sub vtraq; specie, tangitur a Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantum tangitur a Christo vno tantum instrumento. ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarum rationũ instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur, vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur: quia species vini, vel saltem potatio ipsa instrumentũ est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi August. dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur, quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem ge-

D neralis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus, quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quia conferret quod significaret, sicut & cetera sacramenta conferunt quod significant, sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus vtitur vt instrumentis, quod erat assumptum: constat. n. hæc. s. speciem panis & vini seu manducationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio, ex effectuũ differentia: vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentum hoc, quàm illud spiritualiter comedere tantum. Et si dicatur, quòd comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem, contra: tum, quia comedere spiritualiter est actus intellectus, vtpote spectans ad

E fidem & contemplationem, iuxta illud Eccles. 15. Cibauit illũ pane vitæ & intellectus, & illud August. Crede & manducasti. Bibere vero est actus affectiuæ partis, vtpote spectans ad dulcedinem charitatis & delectationem spiritus, iuxta illud, Et vinum lætificat cor hominis, & rursus, Torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea, quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia, consequens est, vt diuersa quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in significando. Et confirmatur rursus, ex proprietate attributorum signatorum: nam calici sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi, redemptionemque per illius sanguinem peractam, vitam animæ lætitiam cordis &c.

¶ Quarto arguitur ducendo ad inconueniens: sacerdos celebrans sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumendo sub specie vini aliquid vtilitatis spiritualis acquirat,

erecta. Quo fit ut considerando sacramentum eucharistiæ infra latitudinem causæ, prout est collatiuum spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicina eiusdem, nulla sit differentia inter species ipsas inter se, & similiter nulla sit differentia inter vtramque simul & alteram tantum: quoniam vt ex dictis patet, una & eadem omnino absque omni uirtute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantum cuiuscumque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter præsens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando quæ ingerit difficultatem, dupliciter inuenitur in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas signi: quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, & aliud signum est species uini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc inuenitur dupliciter, hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat redemptionem nostrã per Christi mortem calix, in quo, ut separatus monstratur sanguis a corpore, quàm hostia. & comparando vtramque simul speciem sacramenti ad alteram tantum: nam utraque simul significat integre refectionem spiritualem: singulæ autem species imperfecte repræsentant illam, una scilicet ut cibum, & altera ut potum.

¶ Nulla autem harum diuersitatum, si diligenter perspexerimus, diuersitatem aliquã in fructu spirituali huius sacramenti arguit: quod quadrupliciter manifestatur. Primo, ex communibus: quoniam nec signorum diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatem arguit in re signata: sed una eademque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimode potest signari, ut patet cum unus idemque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, picturam &c. & ab una perfectius, & ab alia imperfectius repræsentatur: ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa rem signatam uarietas monstratur.

¶ Secundo declaratur exemplo in baptismo: immersio siquidẽ, quæ in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur, consepeliri Christo, & emersio significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem uitæ, iuxta illud Apostoli ad Ro. 6. Consepulti sumus cum Christo per baptismũ in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur non per modũ immersionis, sed per modum effusionis aut aspersionis, deficit tunc baptismo dictus modus significandi, & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem uitæ, quàm ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifeste habes, quòd non solum in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam uarietatem arguit in re signata: sed etiam in speciali de sacramentalibus signis loquẽdo defectus in significando nihil adimit de fructu sacramẽti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramenti: æquale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem, quamuis magna sit diuersitas vtrobique in significando.

¶ Tertio ex ratione, quia aliud est diminute seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non: & ut patet nõ sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare, & aliud est pleniorem fructum significare, & similiter aliud est integre significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorum, quàm modorum significandi, in signis ipsis sistit, & non pertransit ad rem signatam: sunt enim conditiones signorum, & non rei signatæ: & propterea inter signa & signorum conditiones aduertenda est differentia hæc, quòd signo quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est, quia una & eadem omnino immutata res, potest & diuersis signis & diuersimode signari.

¶ Quarto, declaratur descendendo ad propositum sacramenti exemplariter, diuersa in primis signa, scilicet hostia comesta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed unum atque eundem spiritualem fructum significant: nam manducare & bibere spiritualiter, unum & idem sunt, ut testatur August. super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui uenit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum. Ioan. 6. Inquit enim, Qui uenit ad me, hoc est, quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet umquam: utroque enim illa significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. Vbi ex hoc, quòd sitire & esurire ponitur idem, manifeste patet, quòd manducare & bibere sunt

A idem, & quòd alimentum satians esu, & alimentum satians potu, sunt idem secundum rectum philosophiæ iudicium, iuxta illud 3. phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶ Diuersi deinde modi significandi, non diuersos fructus spirituales modos significant, sed excellentem illum fructum diuersimode significari decet, ut sic significante uno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante utroque unus & idem fructus inadæquatus omnibus & singulis signis, utpote super excedens quæcumque huiusmodi signa quocumque modo illum significantia, ueneramque innotescat, & in summa ueneratione habeatur, & toto corde desideretur. Consentaneum autem rationi esse patet, ut diuersa signa sensibilia & diuersimode significantia, ad unum spiritualem intelligibilis ordinis fructum repræsentandũ sint instituta a diuina sapientia

B disponente omnia suauiter: sensibilia enim ualde defectiue repræsentant excellentiam intelligibilium rerum, & præcipue tam excelsam rem quæ est hoc sacramento signata, & est illius fructus, interna scilicet sanctitas spiritus, secundum participationem æternæ satietatis: unde non solum ex ipsis sacramentalibus signis, sed & ex aliis innumeris defectiue significatur huius sacramenti fructus. Nec obstat, quòd dicatur: eucharistiam sub utraque specie integre repræsentare internam refectionem: quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repræsentandi non simpliciter & absolute, sed respectiue ad singulas species intelligitur, tamquàm si diceretur, quòd totum eucharistiæ sacramentum repræsentat internam refectionem nõ partialiter, ut species panis, nec partialiter ut species uini, sed cõplectendo utrumque. Cum quo stat, quòd utrumque simul imperfecte illam repræsentat, sed non sic imperfecta sicut alterum tantum: singulæ enim species & ambæ simul repræsen-

C tant non partem, sed totam internam refectionem spiritus: sed non repræsentatur totaliter ab aliqua earum, nec ab ambabus simul, nec ab innumeris aliis. Patet ergo diuersitatem sacramentalium signorum & modorum significandi in hoc eucharistiæ sacramento, nullam inferre diuersitatem in fructu spirituali significato.

¶ Nec ex admisto conferendi actu, diuersificari significatum sacramenti fructum putes. nam si diuersitas signi & modi significandi non redundat in signatum, quod per se respicit signũ, multo minus huiusmodi diuersitas redundabit in collatum, quod per accidens seu per quandam annexionem respicit. Et confirmatur, quia sicut communiter fatemur sacramentis nouæ legis conferri quod significatur, ita communiter abhorremus, quòd modus conferendi cõmensuretur modo significandi.

¶ Ex quibus omnibus collige, quòd quatuor inuenis in eucharistiæ sacramento integro, scilicet rem contentam, qui Christus

D est: modo continendi, scilicet ex ui sacramenti & concomitanter: signis significatione cum modo significandi, & collatione, cum constet, quòd maior utilitas spiritus spectet ad maiorem collationem a re contenta procedentem, & non ad modũ continentiæ: nec ad diuersitatem signorum, significationum, aut modorum significandi, & rei contenta sub utraque specie sit omnino una & eadem, & non magis conferat spiritualem fructum sub una quàm sub alia, aut sub utraque quàm sub una, utpote nullo mediante instrumento nullaque mediante uirtute agens in huiusmodi collatione, consequens est, ut nulla maior utilitas spiritualis fructus proueniat in sumente sacramentum sub utraque specie, quam proueniat in sumente sacramentum sub altera tantum specie. Et hoc intellige ceteris paribus, ita quòd ut exemplariter dicatur, si sunt hic duo æqualiter dispositi ad communionem, & unus communicet sub specie panis tantum, alter uero sub utraque specie, non

E plus prodest, quo ad gratiam & spiritualem fructum sacramentum eucharistiæ communicanti sub utraque specie, quam communicanti sub specie panis tantum. Et ratio est dicta, quia nõ interuenit maior collatio, quamuis interueniat maior significatio. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositum respondendo, dicitur ad primum, quòd sine dubio utilius est sumere totum fructum sacramenti, quàm partem fructus eiusdem: non tamen utilius est sumere totum sacramentum, quàm partem sacramenti, ubi tota uis sacramenti non minus est in parte quàm in toto, sicut est in proposito: quoniam totus Christus continetur in toto sacramento & in qualibet eius parte, nec est differentia nisi in significando, non totum, uel partem, perfectum uel imperfectum: sed in significando partialiter uel integre, perfecte uel imperfecte: unde cum infertur, quod sacramenti pars aliud significaret, & aliud conferret: quia significaret partem & conferret totum, duplex defectus committitur. Primus est, qui dictus est, quòd pars sacramenti significet partem fructus: signi-

fieret enim totum fructum, sed partialiter. Secundus est, quòd dato quòd significaret partem, & conferret totum non propterea derogaretur regulæ sacramentali, qua dicitur, sacramenta conferunt quod significant: quoniam verificaretur quòd conferret id quod significat, quamuis vltra hoc conferret aliquid plus. Multum.n.inter se distant hæc, conferre aliud, & conferre illud & aliquid plus: vnde ex hoc, quòd pars sacramenti confert quicquid confert totum, & affirmatur quòd confert quod significat, & quòd confert plus quàm explicite significet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd minor est falsa: non sunt enim instrumenta Christi contenti in eucharistia species sacramentales aut vsus earum, vere & proprie loquendo: quod ideo addo, quoniam si alicubi scriptum inueniatur, quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, pie exponendum est, vel de instrumento ad excitandam deuotionem, & non ad conferendum sacramenti fructum, vel instrumenti nomine intelligendum est id, sine quo non. secundum enim huiusmodi extensionem nominum verificatur, quòd species & earum vsus sunt instrumentum ad fructum sacramenti, quia sine eis in re vel in voto non confertur sacramenti fructus a re contenta sub sacramento. vbi scito, quòd huiusmodi species, & vsus earum conueniunt cum alijs sacramentis, non solum in significando, sed etiam in conferendo: & propterea sicut aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit, sic hostia sacra corpus tangit, & cor alit. Sed multum differunt in modo conferendi: quoniã in alijs sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediate per seipsum fructum confert sacramenti: & propterea esto cautus cum obijciuntur huiusmodi similitudines.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd actus sacramentales sunt in duplici differentia: quidam enim sunt, qui interueniunt in ipsa confectione sacramenti, & de his verificatur quòd sunt actus instrumentales: quidam vero sunt, qui post confectum sacramentum, ad vsum solummodo spectant sacramenti, & hi non sunt actus instrumentales ad conferendum sacramenti fructum: sed vt dictum est, se habent vt approximationes nutrimenti ad id quod nutritur: tales autem sunt de quibus est sermo præsens.

¶ Ad aliam confirmationem dicitur, quòd non ideo simile reddimus iudicium de eucharistia & baptismo & alijs sacramentis, dicendo quòd non prouenit ex defectu sacramenti si infructuose quandoque suscipiuntur, quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento & in alijs: cum constet, quod nõ eodem modo Christus est in hoc sacramento & in alijs: quoniam hic est per seipsum præsens, in alijs per suam virtutem vel assistentiam: sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium: in omnibus enim confertur spirituale donum, si digne suscipiantur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ceteris paribus, non est vtilius spiritualiter comedere & bibere sacramentum, quàm comedere tantum: quia comedere & bibere spiritualiter Christum, sunt vnum & idem inter se, & non differunt a comedere & bibere spiritualiter eucharistiam, nisi sola relatione ad sacramentum: constat enim quòd vtilitas graduatur secundum interiorem Spiritus fructum, & non secundum relationem ad sacramentum: quoniam relatio huiusmodi non facit melius, sed solam habitudinem ad sensibile signum, in quo Christus continetur apponit. quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat dominus, Ioan. 6. dum ter vnum & eundem fructum attribuit mandocationi carnis suæ, & potui sanguinis sui. Primo, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Secundo, cum dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Tertio, cum dicit, Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: vbi patet, quòd semper vnicus manducationi & potui appositus est fructus. Primo, vita in nobis: secundo, vita æterna: tertio, mansio in Christo, & econtra.

¶ Ad instantiam autem, quòd manducare est actus intellectus, & bibere actus affectus, respondetur, quod hæc sunt vera secundum quandam appropriationem, & non secundum proprietatem: & hoc tam in via quàm in patria: nam in via tam manducare, quam bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum: quia actus cum sit fidei formatæ, & intellectus & affectus est: in patria autem fruitio beata, vtriusque quoque partis perfectio est. In cuius signum cum dictum esset, quòd cibaret illum pane vitæ & intellectus, subiectum est, & aqua sapientiæ potauit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectum pertinens, & cibus & potus: & similiter non solum dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur idem esse cibi & potus.

F ¶ Ad confirmationem vero, de diuersitate signorum dicitur, quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersa signata intelligibilia: nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signatum significant, aliquod superfluit: tum, quia inadæquate singula repræsentant illud intelligibile: tum, quia sapienter diuina prouidentia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, confirmitatem &c.

¶ Ad vltimam confirmationem, de appropriatis, respondetur distinguendo de significatione, vel collatione, & similiter de proprio vel appropriato. Et dicitur quòd respectu actus significandi explicite (de tali enim significandi modo loquor) aliquid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus nihil est alicui proprium: quoniam totum quod confertur a Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodem sub alia. Appropriatum tamen inueniri potest respectu vtriusque actus: nam redemptio per Christi mortem, appropriatur

G calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ, iuxta illud, Vt duplicis substantiæ totum cibaret hominem: & similiter lætitia appropriatur calici in conferendo, & firmitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis ferculũ, dedit & tristibus sanguinis poculum. sed huiusmodi appropriationes tam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quia totus & ita plene & perfecte confertur sub vna specie, sicut sub vtraque: sicut in diuinis ex hoc, quòd patri appropriatur potẽtia, & filio sapientia, & spiritui sancto bonitas, non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶ Et per hoc, patet responsio, ad quæcumque similia quæ possunt obijci, de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriatorum calici percipitur

H ex sacra hostia. Et ratio iam dicta est: quia hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, declinando vtrumque extremum quæstionis propositæ arguendo, & media via incedendo, & distinguendo de dispositione sacerdotis in dei gratia celebrantis: dupliciter siquidem potest inueniri dispositus post sumptum sacramentum sub specie panis, vel sine augmento spirituali, vel cum augmento spirituali: & siquidem inuenitur dispositus cũ augmento spirituali, ita vt dignior sit suscipiendo sub secunda specie, quam fuerit suscipiendo primam, recipit proculdubio sumendo calicem spiritualem fructum sacramenti, qui gratia maior est intensiue, aut extensiue, & sic dispositus nullus vnquam dubitauit vtilius esse communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum: si vero inuenitur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniã idem est vtrobiq; agens, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositum, & perinde,

I quo ad internum fructum se habet, ac si post sumptã hostiam vnam aliam sumeret, vt contingit sumentibus reliquias sacramenti: vnde infructuositas ista non est ex parte rei contentæ sub specie vini: sed est ex æquali dispositione communicantis, & identitate numerali rei contentæ sub vtraque specie, per seipsam immediate conferentis fructum sacramenti: hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd non magis fructuosa est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantum. Et si his adiunxeris, quòd populus communiter non est tantæ perfectionis, vt ad hæc incrementa se præparet, videbis consequenter quòd non est vtilius populo communicare sub vtraq; specie, quàm communicare sub altera tantum: in cuius signum non apparent meliores homines in partibus vbi communicãt sub vtraq; specie, hominibus alibi secus ibi communicantibus sub altera tantum specie. Hæc de secunda quæstione.

K

QVAESTIO III.

An expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie.

QVAERITVR tertio, vtrum expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraq; specie: videtur enim quòd sic. Primo, exemplo Christi, qui etiam Iudam communicauit sub vtraq; specie, & immediate ante dixerat, Exemplum enim meum dedi vobis &c.

¶ Secundo, exemplo primitiuæ ecclesiæ: tunc.n.populus communicabat sub vtraque specie, vt patet 1. ad Cor. 11.

¶ Tertio, exemplo diuturnæ persecutionis: nam huiusmodi consuetudo perseuerauit nõ solum tempore martyrum (quos Cyprianus dominici poculo præconfortandos censuit) sed & tempore pacis ecclesiæ, cũ legamus factas non solum patenas, sed etiam calices ministeriales, quare enim ministeriales dicti

sunt

fuit, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deseruiebant.

¶ Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciẽ. alicubi communio fieri legitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cisterciensis, perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie: quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessauerat, q monasteriũ aliquod præsumpsisset abolitam consuetudinem renouare.

¶ Et confirmatur, quia tam actio, quàm doctrina priscorum sanctorum præfertur actioni & doctrinæ posteriorum, ac per hoc expediens videtur ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorũ patrum, & imitari eos quantum possumus.

¶ Præterea, Duorum licitorum illud, vt magis expediens est eligendum, quod clarius & tutius & magis consentaneum est: sed communicare sub vtraque specie est clarius, tutius & magis consentaneum. ergo. Declaratur minor: quòd sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem difficultatum, quas habet communio sub vna specie: quòd vero sit tutius, quia nullius omissionis periculo se exponit cui se exponit communicans sub altera specie tantum, omittendo communionem alterius: quòd sit autem magis consentaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & interpritari sensibilis refectionis.

¶ Præterea, Quod congruit ex his, quæ sunt per se, est magis expediens eo quod congruit ex his, quæ sunt per accidens: sed communio sub vtraque specie, congruit ex his, quæ sunt per se, quia congruit ex ipsa perfectione sacramenti, communio autem sub specie panis tantum congruit ex his, quæ sunt per accidens: quia oritur ex ineptia quorundam communicantiũ. ergo magis expedit ecclesiæ Christi, cõmunicare populum sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

In oppositum est consuetudo innumerarũ ecclesiarum.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd vsus eucharistiæ medius est inter vtentem, & sacramentum, & propterea consonus vtrique debet esse: sed cum duplex sit eucharistiæ vsus (vel primarius, spectans ad consecrantem, vel secundarius, spectans ad populum) hæc est quantum ad propositum spectat, inter vtrumque vsum differentia, quod vsus primarius debet consonare speciebus sacramenti, eo quòd perfectio vsus primarij spectat ad perfectionem sacramenti vt finis, & propterea, vt prædictum est, sacrilegij reus esset sacerdos celebrans omittendo communionem calicis: vsus autem secundarius de congruo decet, quòd consonet speciebus sacramenti: quia in ipso non consistit perfectio sacramenti, vt prædictum est, & quia communio populi in vsu secundario huius sacramenti consistit, ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, idest, communionem populi cõgruere speciebus sacramentalibus, hoc est, quòd fiat sub vtraque specie, ex parte vero vtentis populi debetur huic vsui reuerentia: tenetur enim populus communicare absque irreuerentia, immo & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶ Duobus igitur cõgruentibus populari vsui huius sacramenti, altero ex parte signorum sacramentaliũ, altero ex parte populi communicantis, si vtrumque nequit prudenter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde seruanda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appendenda est communio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ in spargendo sanguinem Christi, ex altera vero parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantum, cum tuta reuerentia sacramenti, & sic perspicicuo conditiones vtriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem diligenter considerando, quòd cõmunio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ, habet peccatum sacrilegij annexũ, imputandum non solum irreuerentiam committenti, sed populo & ecclesiæ rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantum, nullum habet annexum peccatum, nullumve damnum.

¶ Declaro singula, & primo primum: quòd enim popularis communio sub vtraq; specie habeat annexam irreuerentiam sacramenti, experientia testari potest, & ratio monstrat. nam in populis tanta est diuersitas communicantium, vt impossibile sit (humano more de impossibili loquendo) fieri communionem tot populorum sub vtraque specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. quòd vero huiusmodi irreuerentia sit sacrilegij peccatum, per se notum est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur a sacrilegij vitio propterea quòd non ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerentia accidit: quoniam species peccati ex obiecto sumitur, & non ex occasione peccandi, sicut nec blasphemia dei a sua recedit specie: quia incauta prolata est: huiusmodi enim circunstantiæ excusant a tanto, sed non a toto: quòd autem sacrilegium hoc imputetur populo & rectoribus

A ecclesiæ, ex eo patet, quòd huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos, aut raro contingentes, sicut inter casus raro contingentes est, quòd sacerdos celebrans, dum seipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi: imprudentiæ autem rectoris imputatur defectus non rarus, si potest prouidere, & non prouidet: & similiter populo, qui mauult casum sacrilegij non rarum accidere, quàm abstinere a communione sub vtraque specie, rationabiliter imputatur.

¶ Deinde declaratur secundum: quòd enim in communione populari sub specie panis tantum, nullum interueniat peccatum, ex eo conuincitur, quòd si communio sub specie panis tantum, esset peccatum, numquàm esset licita: constat autem quòd in parasceue sacerdos sub specie tãtum panis communicat non solum licite, sed sancte. non est igitur communio sub altera specie tantum, peccatum: quòd etiam non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia

B ceteris paribus non est minus fructuosa communio sub altera specie tantum, quàm sub vtraque. Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi ecclesię communionem populi sub specie panis tantum, quàm sub vtraque.

¶ Et si perspicacius consideratum fuerit, inuenietur ex prædictis, quòd vtilior est populo Christiano communio sub specie panis tantum, quàm sub vtraque specie: quoniam reuerentia tuta, cui innititur populus communicans sub specie panis tantum, non caret mercede sua, & prudenter communicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudenter. Et forte in pœnam huiusmodi imprudentiæ, incautelæ ac sacrilegij emergentis, diuino iudicio schismatici sunt populi, communicantes hodie sub vtraque specie.

¶ Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantum, & ad cauendum sacrilegij periculum, & ad meritum tam obedientiæ prælatis sedis apostolicæ com-

C munionẽ habentibus parendo, q̃ reuerentiæ, magnificãdo plus sacramentum hoc, q̃ affectum proprium ad vtramque speciem.

Ad primum ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur q Sp. s. sanctus docuit & docet ecclesiã, non expedire illi imitari oẽs cõditiones, quæ interuenerũt in actionib. Christi.

¶ Nec hæc ego somnio, sed manifeste patet Christum in prima huius sacramenti consecratione, & traditione duo seruasse, scilicet quòd post cœnam consecratio & communio facta est, & quod sub vtraque specie communicarunt omnes: Ecclesia autem non post cœnam, sed ieiuna consecrationem & communionem perficit, non imitando Christum in hoc, & procul dubio ratione reuerentiæ ieiuna communicat. si igitur Christi actio, quo ad hanc conditionem non solum licite, sed meritorie omittitur ob reuerentiam tanti sacramenti, par est ob reuerentiam eiusdem sacramenti omittere etiam alteram conditionem, scilicet sub vtraque specie: Immo magis com-

D munio popularis exigit omissionem vtriusque speciei, quàm cõmunio sacerdotis omissionem sobriæ manducationis: quoniam hic nullum est, nisi ex ecclesiæ statuto peccati periculũ: ibi autem interuenit sacrilegij periculum ex conditione sumentium. vnde sicut ecclesia prouide statuit, ut ieiuni communicemus, ita prouide quoque seruat, ut sub specie panis tantum populus communicet: & in vtroque obedit Christo non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis: de intentione siquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶ Ad secundum de exemplo primitiuæ ecclesiæ, dicitur quòd ratione paucitatis Christianorum fiebat tunc absque periculo sacrilegij communio sub vtraque specie: nunc autem, quia non potest absque sacrilegij periculo tanta multitudo populi communicare sub vtraque specie, non expedit imitari in hoc primitiuam ecclesiam. Et cum hac responsione satisfit argu-

E mentis omnibus ex imitatione priscorum, & tam diuturnæ consuetudinis antiquæ. Posset tamen aliter, & fortius, vtendo, etiam ratione dictæ responsionis, dici, quòd numquàm fuit vniuersalis consuetudo in tota ecclesia communicandi populum sub vtraque specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, & alicubi non. In cuius veritatis signum in primitiua ecclesia aliter legimus factam communionem Hierosolymis, & aliter in ecclesia Corinthiorum. apud Corinthios enim communicabant sub vtraque specie, ut patet 1. ad Cor. 11. Hierosolymis vero sola sub specie panis communio legitur, ut patet Act. 2. ubi dicitur, Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoque temporum vtrumque quoque legimus in sacris canonibus: nam inuenitur communio laica, quæ communio sub specie panis tantum interpretatur, & inuenitur quòd pœnitẽtibus in extremo eucharistia infundatur, quod ad communionem calicis spectare constat: quoniam infundi liquorum est: unde uidetur quòd argumentum

tam ex uniuersali consuetudine supponit falsum: immo ex F exordio primitiuæ ecclesiæ, quando omnes simul erant Apostoli, argumentum sumitur ad oppositum ex hoc ipso, quòd Hierosolymis, ubi erat magna multitudo fidelium, sola communio sub specie panis tradita populo legitur: hoc enim tam uehementer aucta multitudine fideliũ imitamur doctrinã omnium Apostolorum, communicando populũ sub specie panis tantum.

¶ Et licet ratio sumpta ex tanta multiplicatione Christiani populi sit solidũ, ac præcipuum fundamentum consuetudinis communicandi populum sub specie panis tantũ: posset nihilominus secunda ratio assignari, quia ecclesiæ, quæ, olim sub utraque specie communionem faciebant, destiterunt ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populo: ut enim in præcedenti quæstione dictum est, communio sub utraque specie si fructuosior esse debet, quàm cõmunio sub specie panis tantum, duplicata debent esse incrementa spiritus, quæ cũ defecerint, prouide, tam pastor ecclesiæ, quàm populus abstinendum a communione sub utraque specie censuit, recognoscendo cõmunicantium imperfectionem.

Infra q. 84. art 7. ad 4. Et 4. di. 21. q. 3. ar. 1.

¶ Et quòd huiusmodi imperfectionem Christianæ incurrerint ecclesiæ, ex hoc apparet, quia populus simplicem præparationem facit pro communione semel in anno.

¶ Quòd vero olim excellens fuerit profectus spiritus, patet & ex eo, quòd quotidie aut quasi quotidie communicabant, & ex eo quòd sacri canones excludebant ab auditione missæ omnes non communicantes, ut patet de consec. dist. 2. c. peractas: hinc enim rationabiliter conijcere possumus, quòd sicut recognoscẽdo imperfectionem posteriorum destitit ecclesia a quotidiana cõmunione populi, & ab expellendo a missa non communicantes, ita recognoscẽdo imperfectionem communem, destitit a communione sub utraque specie, utpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

¶ Et per hæc, patet responsio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum uero dicitur, quòd maior distinguenda est, simpliciter, uel secundum quid, & si simpliciter & absolute intelligitur, uera est, ceteris paribus: si uero secundum quid, est falsa manifeste. Intellecta igit maiore absoluta & simpliciter in sensu, qui uerificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et ut singillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub utraque specie populum, sit clarius secundum sensum, & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt, ex parte nostri & non ex parte rei, & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd aut sit tutius, falsissimum est. Et cũ dicitur, quòd nullius omissionis periculo se exponit, respondetur quòd licet non omittat signum sensibile: omittit tamen popularis communio prudentiam debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo commissionis sacrilegij, a quibus tuta est communio populi sub specie panis tantum. quòd uero dicitur de magis consentaneo, oporteret dicere, magis consentaneo rationi rectæ, aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie utraque, licet sit magis cõsentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantũ est magis consentanea, & præcepto Christi, Hoc facite in meam commemorationem, ut prædeclaratum est, ex ordine literæ euangelicæ, & rationi rectæ, curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolute: quia hoc consurgit ex omnibus consideratis, illud autem ad similitudinẽ exteriorem tantum respiciendo.

q. præc. ar. 11.

¶ Ad quintum autem dicitur, quòd falsum subsumit, scilicet reuerentia sacramenti ex parte sumentis concurrere per accidens ad usum huius sacramenti: usus enim licet sit huius sacramenti ut rei, qua utimur, hoc est materiæ, est tamen utentis, ut propria actus seu operatio: nõ accidit aũt operationi rectitudo ex parte operantis, immo adeo per se ex hac parte exigit rectitudinẽ, ut nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolute loquendo: & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd conditio, de qua loquimur ex parte utentis, non sistit in ipso utente, sed redundat in sacramentum: quoniam attenditur secundum reuerentiam uel irreuerentiam ad sacramentum: & propterea undique ruit argumentum.

K ¶ Et hæc de communione populari sub utraque specie dicta pro nunc sufficiant.

QVAESTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est hoc sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de usu huius sacramenti, quo Christus usus est in prima sui institutione. G

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

¶ Secundo, Utrum Iudæ dederit.

¶ Tertio, Quale corpus sumpserit aut dederit, utrũ scilicet passibile vel impassibile.

¶ Quarto, Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reseruatum, aut consecratum. H

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet, quod auctoritate sacræ scripturæ nõ traditur: sed in euangelijs non habetur, quòd Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suũ biberit. non ergo est hoc asserendum.

¶ 2 Præt. Nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet una pars eius est in alia, ut habetur 4. physicor.* sed illud quod manducatur & bibitur, est in manducante & bibente. cum igitur totus Christus sit sub utraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quòd ipse sumpserit hoc sacramentum.

Lib. 4. text. 34. tom. 2.

¶ 3 Præt. Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis: sed spiritualis non competebat Christo, quia nihil a sacramẽto accepit, & per consequens nec sacramẽtalis, quæ sine spirituali est imperfecta, vt supra habitum est.* ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

SED CONTRA est, quòd Hierony.* dicit ad Lesbiam, dominus Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

*q. 2. ad Hedibiam. to. 4. refertur de consect. di. 2. c. Nec Moises.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerũt, quòd Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit: sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Christus ea, quæ ab alijs obseruanda instituit, ipse primitus obseruauit: vnde & ipse prius baptizari voluit, quàm alijs baptismum imponeret, secundum illud Actuum 1. Cœpit Iesus facere, & docere: vnde, & primo ipse corpus suum & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit: & hoc est, quod Ruth 3. super illud, I

¶ Super Quæstionem octuagesimamprimam.

IN tota quæstio. 81. hoc solum occurrit circa quarti artic. materiam recolendum, quòd Scotica chimera superius relata, hinc apparet, ut est. Nihil enim minus corpus Christi sub sacramento nihil fuisset, si Christi corpus in propria specie annihilatum fuisset, quàm in triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum, quia in propria specie fuit mortuum: cum tamen Scotus hoc concedat, & primum neget: utrumque enim, scilicet esse mortuum, & esse nihil, sunt de numero eorum, quæ conueniunt seu quæ conuenirent Christi corpori absoluta, & non in ordine ad extrinseca, ut clare patet, & propterea quodcumque eorum Christi corpori in propria specie contingeret, asserendum esset de eodem sub sacramento.

Cum.

Gloss. ordi. ibid.

Cumque comedisset & bibisset &c. dicit gloss.* quòd Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit: vnde quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in euangelijs legitur, quòd Christus accepit panem & calicem, non est autem intelligendum, quòd acceperit solum in manibus, vt quidam dicunt: sed eo modo accepit, quo alijs accipiendum tradidit. vnde cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum est, quòd ipse accipiens comederit & biberit: vnde & quidam metrice dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena: Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

q. 76. art. 5.

AD 2^m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium, ita quòd in quocumq; loco vbi sunt illæ species, est ipse Christus: & quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus & in suo ore: nõ autem hoc potuisset esse, secundum quòd comparatur ad locum per proprias dimensiones.

q. 79. art. 1.

AD 3^m dicendum, quòd, sicut supra* dictum est, effectus huius sacramenti est, nõ solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis: quàmuis autẽ Christo gratia non fuerit augmẽtata ex susceptione huius sacramenti: habuit tamen quandam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti: vnde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui testamenti: quod tradebat discipulis. & ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, inquantum corpus suũ sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit: aliter tamen quàm ceteri sacramentaliter & spiritualiter sumant,* qui augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.

*Alias, qui augmentũ gratiæ suscipiunt, & sacramentalibus signis indigent, &c.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum.

4. dis. 11. q. 3. ar. 2. q. 1. & 2. Et Io. 13. lec. 3. fi. & lec. 4. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus Iudæ non dederit corpus suum. Vt enim legitur Matth. 26. Postquàm dedit dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: sed Iudas postea cum ipso non bibit. ergo non accepit cum alijs discipulis corpus Christi, & sanguinem.

¶ 2 Præt. Dominus impleuit quod præcepit, secundũ illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse præcepit Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus. cum ergo ipse cognosceret Iudã esse peccatorem, videtur quod ei corpus suum, & sanguinem non dederit.

¶ 3 Præt. Christus specialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur quòd sub bucella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quòd post bucellam introiuit in eum sathanas. vbi Aug.* dicit, Hinc nos docemur, quàm sit cauendum male accipere bonũ: si enim corripitur qui non diiudicat, idest, non discernit corpus domini a ceteris cibis, quomodo nõ damnabitur qui ad eius mẽsam fingens se amicum, accedit inimicus? sed cum bucella intincta non accepit corpus Christi: vt enim August.* dicit super illud Ioan. 13. cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit. ergo videtur quòd Iudas corpus Christi non acceperit.

Trac. 62. in Ioan. circa princ. to. 9.

Trac. 62. in Io. in med. tom. 9.

SED CONTRA est, q Chrys.† dicit, Iudas particeps existens mysteriorum, conuersus non est: vnde fit scelus eius vtrinque immanius: tum, quia tali proposito imbutus adijt mysteria: tum, quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in Ioã. non remote ante fi. to. 3.

RESPON. Dicendum, quòd Hilarius* posuit super Matthæum, quòd Christus Iudæ corpus suum & sanguinem non dedit: & hoc quidem conueniens fuisset, considerata malitia Iudæ; sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, non conueniebat eius magisterio, vt Iudam occultum peccatorem, sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quòd Iudas cum alijs discipulis corpus domini & sanguinem suscepit, vt dicit Diony.* in lib. eccles. hierar. & August. super Ioan.†

Canon. 30. in Mat. circa med.

Diony. c. 3. eccles. hier. par. 3. non lõge a prin. †Aug. trac. 62. in euã. Io. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa est ratio Hilar.* ad ostendendum, quòd Iudas corpus Christi non sumpsit: nõ tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis a quorum collegio Iudas se separauit, non autem Christus eum exclusit: & ideo Christus quantum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno dei bibit: sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiauit.

*Loco citato in corp. art.

AD 2^m dicendum, quòd Christo nota erat Iudæ iniquitas, sicut deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit: & ideo Christus Iudam nõ repulit a communione, vt daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab alijs sacerdotibus expellendos.

AD 3^m dicendum, quòd sine dubio Iudas sub pane intincto corpus Christi nõ sumpsit, sed simplicem panem: significatur autem fortassis, vt Augu.* ibidem dicit, per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tinguntur: si autem bonũ aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idẽ bonum ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id, quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigne. & sicut Aug.† ibidem dicit intelligendum est, quòd dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentũ corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum est, vbi secundum narrationem Ioan. Dominus per bucellam tinctam, atque porrectam suum exprimit proditorem.

Trac. 62. in Ioan. circa med. to. 9.

Ibid.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

4. di. 11. q. 3 ar. 3. Et dis. 12. q. 1. ar. 3 q. 1. cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile: quia super illud Mat. 17. Transfiguratus

Gloss. ordi. ibid. guratus est ante eos, dicit quædam gloss. * Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna non mortale & passibile. Et Leuit. 2. super illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit gloss. † Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit: sed Christus dedit corpus suum, vt aptum ad manducandum. ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.

† Ibidem.

¶ 2 Præt. Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

¶ 3 Præt. Verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis, quando proferuntur a sacerdote in persona Christi, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo: sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale. ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de sacr. myste. altaris c. 12 post med. SED CONTRA est, quòd sicut Innoc. III. † dicit, tale corpus tūc dedit discipulis, quale habuit: habuit autem tunc corpus passibile & mortale. ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

RESPON. Dicendum, quòd Hugo de sancto Victo. posuit, quòd Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpsit, scilicet subtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauso vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare: claritatem, in transfiguratione: impassibilitatem, in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum. & secūdum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale: sed quicquid sit de alijs, de quibus supra q. 28. art. 2. ad 3. & q. 54. ar. 1. ad 1. dictum est, * quid sentiri debeat, circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur: manifestum est enim, quòd idem corpus Christi erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur: non autem erat impassibile, secundum quòd in propria specie videbatur, quin immo erat passioni paratum: vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile: sicut inuisibiliter quod in se erat visibile: sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circūstans medium visionis, ita passio requirit cōtactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt: corpus autem Christi secundum quòd est sub sacramento, vt supra dictum q. 76. art. 4. 5. & 6. est, † non comparatur ad ea quæ circunstant, mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo species illæ sunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur nō dedisse corpus suum mortale & passibile: quia nō dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam mādūcationi, inquantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

q. 76. ar. 4. AD 3m dicendum, quòd sicut supra dictum est, * accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi: & ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub

F sacramento corpus Christi, scilicet quibuscumque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum uel consecratum, ibi moreretur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorū consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per eius passionem: sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. ergo non poterat mori in hoc sacramento. 4. di. 10. ar. 4. q. 1. co. & di. 11. q. 3. art. 4. Et 4. cont. c. 64. Et quol. 5. ar. 11. ad 1. Et 1o. 6. le. 6. fin. Et 1. Cor. 11. lec. 6. fin.

G

¶ 2 Præt. In morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore: sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

¶ 3 Præt. Mors accidit per separationem animæ a corpore: sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quàm anima Christi. ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

SED CONTRA est, quòd idem Christus, qui erat in cruce fuisset in sacramento: sed in cruce moriebatur. ergo & in sacramento conseruato moreretur.

H RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circunstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, vt supra dictum est: * & ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti: sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, & cetera huiusmodi: quæcumque vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramēto: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi: vnde & quidam metrice dixerunt, Pixide seruato poteris sociare dolorem. Innatum, sed non illatus conuenit illi. † ar. preced. & q. 76. art. 4. 5. & 6.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut dictum est, † passio conuenit corpori passo per comparationem ad agens extrinsecum: & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest: potest tamen mori. In corp. art.

AD 2m dicendum, quòd, sicut supra dictum est, * sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini: sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cū sanguine: sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis. q. 76. art. 2. ad 1.

K

AD 3m dicendum, quòd, sicut supra † dictum est, anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis: & ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei. In solu. prec. ed. & loco ibi citato.

QVAR-

QVAESTIO LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti, in decem articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum conſecrare hoc ſacramentum ſit proprium ſacerdotis.
¶ Secundo, Vtrum plures ſacerdotes ſimul poſſint eandem hoſtiam conſecrare.
¶ Tertio, Vtrum diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.
¶ Quarto, Vtrum liceat ſacerdoti conſecranti a communione abſtinere.
¶ Quinto, Vtrum ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.
¶ Sexto, Vtrum miſſa mali ſacerdotis minus ualeat, quàm boni.
¶ Septimo, Vtrum hæretici ſchiſmatici uel excommunicati poſſint conficere hoc ſacramentum.
¶ Octauo, Vtrum degradati.
¶ Nono, Vtrum peccent, a talibus communionem recipientes.
¶ Decimo, Vtrum liceat ſacerdoti omnino a celebratione abſtinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdotis.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd conſecratio huius ſacramenti non ſit propria ſacerdotis. Dictum eſt enim* ſupra, quòd hoc ſacramentum conſecratur uirtute uerborum, quæ ſunt forma huius ſacramenti: ſed illa uerba non mutantur, ſiue dicantur a ſacerdote, ſiue a quocumque alio. ergo uidetur quòd non ſolus ſacerdos, ſed etiam quilibet alius poſſit hoc ſacramentum conſecrare.

(Margin: 4.d.13.q.1. ar.5 q.1. Et diſt.27.q.1. ar.3 q 1.co. Et d.24.q.2 arti.1.q.2. cor. Et ar.2. ad 2. *q.78 ar.4.)

¶ 2 Præt. Sacerdos hoc ſacramentum conficit in perſona Chriſti: ſed laicus ſanctus eſt unitus Chriſto per charitatem. ergo uidetur quòd etiam laicus poſſit hoc ſacramentum conficere: unde & Chryſ.* dicit ſup Matth. quòd omnis ſanctus eſt ſacerdos.

(Margin: Chryſo.homil. 41. in Matth. in opere imperf. non remote a prin. to.3)

¶ 3 Præter. Sicut baptiſmus ordinatur ad hominum ſalutem, ita & hoc ſacramentum, ſicut ex ſupradictis patet: † ſed etiam laicus poteſt baptizare, ut ſupra dictũ eſt. * non ergo eſt proprium ſacerdotis conficere hoc ſacramentum.

(Margin: Q:79. *q.67. ar.3.)

¶ 4 Præter. Hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: ſed alias materias conſecrare, ſcilicet chriſma & oleum ſanctum, & oleum benedictũ, pertinet ad ſolum epiſcopum: quarum tamen conſecratio non eſt tantæ dignitatis, ſicut conſecratio euchariſtiæ, in qua eſt totus Chriſtus. ergo non eſt proprium ſacerdotis, ſed ſolius epiſcopi, hoc ſacramentum conficere.

SED CONTRA eſt, quòd Iſidor.† dicit in quadã epiſtola, & habetur in decret.d.25. Ad presbyterũ pertinet ſacramentum corporis, & ſanguinis Domini in altari dei conficere.

(Margin: In dec d.25 c. Perlectis: Et dicitur Iſidorus id habere in epiſt ad Ludifredum.)

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum

A eſt*) hoc ſacramentum eſt tantæ dignitatis, quòd non conficitur niſi in perſona Chriſti. Quicumque autem aliquid agit in perſona alterius, oportet hoc fieri per poteſtatem ab illo conceſſam: ſicut autem baptizato conceditur a Chriſto poteſtas ſumendi hoc ſacramentum, ita ſacerdoti, cum ordinatur, confertur poteſtas hoc ſacramentum conſecrandi in perſona Chriſti. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum eſt a Domino, hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum eſt, quòd proprium eſt ſacerdotum conficere hoc ſacramentum.

(Margin: Q.78.ar.1. & 4.)

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd uirtus ſacramentalis in pluribus conſiſtit, & non in uno tantum,
B ſicut uirtus baptiſmi conſiſtit in ipſis uerbis, & in aqua: unde & uirtus conſecratiua non ſolum conſiſtit in ipſis uerbis: ſed etiam in poteſtate ſacerdoti tradita in ſua conſecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab epiſcopo. Accipe poteſtatem offerendi in eccleſia ſacrificium, tam pro uiuis quàm pro mortuis. Nam & uirtus inſtrumentalis in pluribus inſtrumentis conſiſtit, per quæ agit principale agens.

AD 2^m dicendum, quòd laicus iuſtus unitus eſt Chriſto unione ſpirituali per fidem, & charitatem, non autem per ſacramentalem poteſtatem. Et ideo habet ſpirituale ſacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias, de quibus dicitur in pſal. 50. Sacrificium
C deo ſpiritus contribulatus, & Roman. 12. Exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem: unde & primæ Petri 2. dicitur: ſacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.

AD 3^m dicendum, quòd perceptio huius ſacramẽti non eſt tantæ neceſſitatis, ſicut perceptio baptiſmi, ut ex ſupradictis patet.* Et ideo licet in neceſſitatis articulo laicus poſſit baptizare, non tamen poteſt hoc ſacramentum conficere.

(Margin: Q. præc. ar. 12. ad 2. Et q.73. ar.3.)

AD 4^m dicẽdũ, quòd epiſcopus accipit poteſtatem, ut agat in perſona Chriſti ſuper corpus eius myſticũ, id eſt ſuper eccleſiam. Quam quidem poteſtatem non accipit ſacerdos in ſua conſecratione, licet poſſit eam
D habere ex epiſcopi commiſſione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad diſpoſitionem corporis myſtici, non reſeruantur epiſcopo, ſicut conſecratio huius ſacramenti. Ad epiſcopum uero pertinet tradere non ſolum populo, ſed etiã ſacerdotibus ea, ex quibus poſſunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chriſmatis & olei ſancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ conſecrantur (puta altaris, eccleſiæ, ueſtium, & uaſorum) præſtat quandam idoneitatem ad ſacramenta perficiẽda, quæ pertinent ad officium ſacerdotum, ideo tales conſecrationes epiſcopo reſeruantur, tãquam principi totius
E eccleſiaſtici ordinis.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæſtionis octuageſimæquintæ Articulum ſecũdũ.

Vtrum plures ſacerdotes poſſint unã, & eandem hoſtiam conſecrare.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd plures ſacerdotes non poſſint unam, & eãdem hoſtiam conſecrare. Dictum eſt enim ſupra,* quòd plures non poſſunt ſimul unum baptizare: ſed non minor uis eſt ſacerdotis cõſecrantis, quàm hominis baptizantis. ergo etiã nõ poſſunt ſimul

(Margin commentary: In artic. 2. q. 82. circa pluralitatem ſimul concelebrantiũ, Datandus occurrit in 4.d 13. contrarius ualde huic pluralitati, & rationibus, & auctoritatibus pro ea. Putat enim quòd conſuetudo illa eſt periculoſa, & magis eſt abolẽda quam ſeruanda. Confutat aũt rationẽ in litera ab Auctore allatã ab Innocentio)

(Margin: 4.d 13.q.1. ar.2.q 2. Q.67.ar.6.)

plures unam hostiam consecrare.

§ 2 Præter. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos. In sacramentis autem nihil debet esse superfluum. cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, uidetur quòd plures nõ possint unam hostiam consecrare.

Tract. 26. in Io. c. 9

§ 3 Præter. Sicut dicit August.* super Ioan. hoc sacramentum est sacramentum unitatis: sed contrarium unitati esse uidetur multitudo. ergo non uidetur conueniens esse huic sacramento, quòd plures sacerdotes eãdem hostiã cõsecrẽt. G

SED CONTRA est, quòd secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, sacerdotes, cum de nouo ordinantur, concelebrãt episcopo ordinanti.

Ar. præc.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) sacerdos, cum ordinatur, cõstituitur in gradu eorum, qui a Domino acceperũt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum cõsuetudinẽ quarundam ecclesiarum, sicut apostoli Christo cœnanti concœnauerũt; ita noui ordinati, episcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia sicut Innocen. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis. H

Li. 4. de sacro altaris mysterio, c. 25. circa medium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non legitur simul baptizasse cum apostolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. et ideo non est similis ratio. I

AD 2.m dicendũ, quòd si quilibet sacerdotũ operaretur in uirtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrãte: sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc sacramentum consecretur: nisi quòd oportet ritum ecclesiæ seruari. K

AD 3.m dicendum, quòd eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quòd multi sunt unum in Christo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum dispensatio huius sacramẽti pertineat solum ad sacerdotem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramẽti. Sanguis. n. Christi nõ minus pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus: sed sanguis Christi dispensatur p diacones: unde & beatus Laurent.* dixit beato Sixto, Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ergo et pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos sacerdotes. H

Vt habetur in eius legẽda.

§ 2 Præter. Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum: sed hoc sacramentum perficitur in cõsecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. ergo uidetur, quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

Ca. 3. eccle. hier. par. 1. Et c. 4

§ 3 Præter. Dionysi.* dicit in lib. eccles. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuã uirtutẽ, sicut & chrisma: sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotem, sed ad episcopum. ergo etiã dispensare hoc sacramentum, pertinet ad episcopum, non ad sacerdotem. I

De cons. d. 2. c. peruenit.

SED CONTRA est, quòd dicitur* de consec. d. 2. Peruenit ad notitiã nostram, quòd quidam presbyteri laico, aut feminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis. igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet. K

centio sumptum de concenatione apostolorum cum Christo: quia licet concœnauerint, non tamen concelebrarunt. Consutat applicatio item omnium uerborum ad unum instans: quia uix, aut numquam fieri potest, quòd omnes simul proferant: nec recipit specialem prouidentiã Spiritussancti in huiusmodi, quæ sunt particularium ecclesiarum & non omnium.

¶ Quocirca duabus existẽtibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera Innocentii, quã sequitur Auctor: altera Durandi totaliter contraria. et pro uia Innocentii maxime urget antiqua consuetudo plurium ecclesiarũ, & specialiter Romæ. pro uia autem Durandi ratio urgere uidetur: nam secundũ ueritatem ratio de concœnantibus discipulis Christo, potius adaptatio quàm ratio est, quum ipsi nõ consecrauerint. Et similiter, quòd uerba consecrationis dicta ante uel post instãs, quo eadem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, uoluntarie dicitur: meminisse. n. oportet, quòd dũ tractaretur de pluribus baptizantibus unũ, utrinq; dicẽte & abluente, conclusum est quòd si non simul baptizant, primus sol9 baptizat. Et similiter hic dicendũ est, si secundum rectã rationem iudicãdum est.

¶ Posset media uia teneri dicendo ex ecclesiastico statuto seu more esse, quòd noui sacerdotes cõcelebrẽt dicendo simul cũ episcopo consecrationis uerba: ex abusiõe autẽ interuenire quòd unus prius, alter post uerba consecrationis proferat. Probatur q; hoc ex pontificali Romão, ubi dicitur. Curet pontifex, ut morose, & alte canonem dicat. Et subditur, q eodẽ momẽto debẽt ab ordinatis uerba consecrationis dici, quo dicũtur ab episcopo: sed uia hęc minus uera uidetur: tũ quia licet hoc statutum inueniatur in pontificali romano a tẽpore Innocentii VIII. in antiquis tñ pontificalibus hoc nõ habetur: tum quia Auctor in litera ex Innocentio III. expresse satagit ad saluandum uerbi prolata non simul, dum dicit quòd nõ reiteratur cõsecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad unum instans: ubi nisi supponeret unum prius & alterum post consecrationis uerba dicere, uanus esset labor, & recursus ad intentionem pro eodem instanti: de his enim quę simul proferuntur nulla est quæstio reiterationis: tum quia statutum hoc est quoddammodo impossibile: quoniam qua mentalicumque minima morula uerba unius præhaurentur antequam alter terminaret, in reiterationem superfluitatemque incideretur: quoniam, ut patet ex supradictis, in instanti fit consecratio seu conuersio.

¶ Et scito, quòd omnes referre intentionem suam ad instans unũ quo episcopus consecrat, saluat quidẽ q non formaliter sit reiteratio consecrationis super materia eadẽ (quia non ea intentione hac dicuntur uerba ut iteretur cõsecratio) sed non excludit, quin sit iteratio consecrationis materialiter: quia prolatio exterior consecratiua superadditur a post dicẽtibus, si quilibet concelebrat, ut supponunt.

¶ Ex quibus omnibus tutiorem partem eligendo, duo in facto seruãda sunt, primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius ecclesiæ, dicendo totum canonem. Secundum est, circa intentionem, quòd non habeat determinate intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinate intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, Intendo dicere cum ea intentione, qua debeo dicere: hac enim tutissima uia omnes ordinati incedunt, & soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum, nullaque relinquitur difficultas tibus quæstio, dum dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. His enim seruatis, satis fit utrique opinioni, scilicet tenentiũ quòd ordinati concelebrãt & tenentium, quòd ordinati non concelebrant: sed dicunt tantum.

¶ Et hæc quidem de ordinatis presbyteris. De consecrato autem episcopo secus dicendum absque dubio est, quoniam Romanum põtificale antiquum expresse habet, quòd consecratori pontifici celebranti, debet consecratus concelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ: de his enim dicendum est, quòd de facto ambo consecrant eandem materiam simul: quoniam in eodem altari mutuo se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem, quæ contingit in multitudine presbyterorum, qui simul ordinantur.

RESPON. Dicendum, quòd ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est*) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. unde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter deum & populum: unde sicut ad eum pertinet dona populi deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus populo tradere. Tertio, quia in reuerentiam huius sacramenti, a nulla re contingitur nisi consecrata: unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum: unde nulli tangere licet, nisi in necessitate, puta si caderet in terram, uel in aliquo alio necessitatis casu.

Ar 1. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, ut scilicet dispenset sanguinem, nō autem corpus, nisi in necessitate iubente episcopo vel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in uase, unde non oportet quod tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secūdo, quia sanguis designat redemptionem a Christo in populū deriuatam: unde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis.

AD 2^m dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramētum dispensare & consecrare, ratione iam dicta. †

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam uirtutem sacerdotis, inquantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectiuam dispensationem episcopi, inquantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secūdū se per comparationem ad Christum: aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

§ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ. Articulum quartum.*

IN calce 4. arti. aduerta, sacerdotem posse quidem de cōsilio iterum consecrare & sumere, quado sub specie carnis aut sanguinis sacramentum apparet, non teneri tamen ad hoc: quoniam actor mira culi sacerdotem a lege sumendi absoluit. Et propterea, Auctor in litera prius libertatem sacerdotis dixit, deinde cōsilium dedit.

Supra q. 80 ar. 12. Et 4. dist. 12. q. 3. ar. 2. q. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, nō utitur ea, sicut episcopus consecrans chrisma, nō linitur eodem: sed hoc sacramentum consistit in consecratione materiæ. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet uti eodem, sed potest licite a sumptione eius abstinere.

§ 2 Præter. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibiipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, ut supra dictum est* sed sicut baptismus ordinate dispensatur, ita & hoc sacramentum. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere a seipso.

Q. 66. ar. 5. ad 4.

§ 3 Præter. Contingit quandoque, quòd miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, quæ non sunt apta cibo,

A et potui, unde (sicut supra* dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

Q. 75. ar. 5. Et q. 76. ar. 8.

SED CONTRA est, quòd in Concilio toletano legitur, & habetur* de cons. d. 2. c. relatum, Modis omnibus tenendum est, ut quotiescumque sacrificans Corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis, & sanguinis Christi participem se præbeat.

In concil. Tole. 5. can. 5 de cons. d. 2. c. Relatum.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) eucharistia non solum est sacramentum, sed B etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert deo, ut Augustinus* dicit 10. de Ciuit. dei. unde per hoc quòd participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quòd sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionysi.* dicit in libro ecclesi. Hierar. Et ideo ipse ante sumere debet, quàm populo dispenset: unde & in prædicto capit.* legitur, quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificās particeps esse dignoscitur? Per hoc C autem fit particeps, quòd de sacrificio sumit, secundum illud apostoli 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescumque consecrat, sumat integre hoc sacramentum.

Q. 79. ar. 5. & 7

Lib. 10. c. 5. 6.

Ca. 3 eccle. hier. declinādo ad fi. Eod. can. c. 12. concilij Tolet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio chrismatis uel cuiuscumque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiæ. et ideo non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramēto non potest esse idē agens & patiens: unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem, & uinum, in qua consecratione perficitur sacramentum: usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramen D tum. et ideo non est simile.

AD 3^m dicendum, quòd si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hieron.* super Leuit. De hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet, de illa uero, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quæ miraculose fiūt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quòd iterato corpus, & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

Refertur & cons. d. 2. c. De hac.

E

ARTICVLVS V.

Vtrum malus sacerdos eucharistiam consecrare possit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd malus sacerdos eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieron.* super Soph. sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, et sanguinem Domini populis diuidunt, impie agunt in lege Christi, putantes eucharistiam precantis facere uerba non uitam, & necessariā esse solennem orationem, & sacerdotis merita, de qui-

4 d. 13. q. 1 ar. 2. q. 3. ad 4 Super illud Soph. 3 Sacerdotes polluerunt sanctū to. 6.

bus dicitur, sacerdos in quacumque fuerit macula, nó accedat offerre oblationes Domino: sed sacerdos peccator cum sit maculosus, nec uitam habet nec merita huic conuenientia sacramēto. ergo sacerdos peccator non potest consecrare eucharistiam.

Lib. 4. orth. fi. c. 14. non lōge a med. In dec. 1. q. 1. c. Sacrosāctæ.

¶ 2 Præter. Damas.* dicit in 4. lib. quòd panis, & uinum per aduentum sancti Spiritus, supernaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini: sed Gelasius Papa dicit (sicut habetur in decr. 1. quæst. 1. c. sacrosancta) quomodo ad diuini mysterii consecrationem, cælestis Spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos, qui eū adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur? ergo per malum sacerdotem non potest eucharistia consecrari.

Circa medium.

¶ 3 Præter. Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur: sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti, cum scriptum sit Mala. 2. Maledicam benedictionibus uestris, & Dionysi.* dicit in epistola ad Demophilum monachum, perfecte cecidit a sacerdotali ordine, qui non est illuminatus: & audax quidem nimium mihi uidetur talis, sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christiformiter enuntiare.

Refertur 1. q. 1. c. intra catholicā. Et de cons. d. 2. c. Vtrū sub.

Sed contra est, quòd August.* dicit in li. de corpore Domini, intra ecclesiam catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil a bono maius nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non in merito cōsecrantis, sed in uerbo perficitur Creatoris, & uirtute Spiritussancti.

Art. 5. & 2. huius q.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra* dictū est) sacerdos consecrat hoc sacramentum non uirtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona cōsecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quòd est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros seu seruos: unde Matth. 24. Dominus dicit, Quis putas est fidelis seruus & prudens, & cet. & postea subdit, si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et apostolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & tamen postea subdit, Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen nó erat certus se esse iustū. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui sicut uero deo seruiunt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius prouidentiā in eius gloriam ordinantur: unde manifestum est, quòd sacerdotes etiam si non sint iusti, sed peccatores, possunt eucharistiam consecrare.

Loco citato in arg.

Ad primum ergo dicendum, quòd Hierony.* per illa uerba improbat errorem sacerdotū, qui credebant se digne posse eucharistiam consecrare, ex hoc solo quòd sunt sacerdotes, etiam si sint peccatores: quod improbat Hieron. per hoc, quòd maculosi ad altare accedere prohibentur. non tamen remouetur, quin si accesserint, sit uerum sacrificium quod offerunt.

In princ. c. citati in argum. 2.

Ad 2m dicendum, quòd ante illa uerba Gelas. Papa præmittit, sacrosancta religio, quæ catholicā continet disciplinā, tantā sibi reuerentiā uendicat, ut ad eā quilibet nisi pura consciētia nō audeat peruenire. Ex quo manifeste apparet eius intentionis esse, quòd peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentū accedere: unde per hoc quòd subdit, quomodo cælestis spiritus aduocatus adueniet, intelligi oportet quòd nō aduenit ex merito sa-

F cerdotis, sed ex uirtute Christi, cuius uerba profert sacerdos.

Ad 3m dicendum, quòd sicut eadem actio, inquantum fit ex praua intentione ministri, potest esse mala, bona autem, inquantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantū ab ipso indigne fit, est maledictione digna (& quasi infamia siue blasphemia, & non oratio reputatur) inquantum autē profertur ex persona Christi, est sancta, & efficax ad sanctificandum: unde signanter dicitur, Maledicam benedictionibus uestris.

Articvlvs VI.

G *Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm missa sacerdotis boni.*

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd missa sacerdotis mali non minus ualeat quàm missa sacerdotis boni. Dicit enim Gregor. † in Registro, Heu in quàm magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta mysteria, plus ab aliis sanctificata

H posse fieri credunt, cum unus idemque Spiritussanctus ea mysteria occulte, atque inuisibiliter operando sanctificet: sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa. ergo missa mali sacerdotis non minus ualet, quàm missa boni.

¶ 2 Præter. Sicut baptismus traditur a ministro in uirtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur: sed non melior baptismus datur a meliori ministro, ut supra

I dictum est.* ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur a meliori sacerdote.

¶ 3 Præter. Sicut merita sacerdotum differunt per bonum, & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala, quod est inconueniēs: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut

K August.* dicit in lib. de Baptismo. ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

Sed contra est, quòd habetur in Decretis 1. quæstio. prima, † Quanto sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamabāt, exaudiuntur.

Respon. Dicendum, quòd in missa duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale, & orationes, quæ in missa fiunt pro uiuis, & mor-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum sextum.*

In ar. 6. circa illud, Oratio a sacerdote malo prolata in persona totius ecclesiæ, est fructuosa, duo sūt aduertenda. Primū, quod minus dicitur, quàm intendatur: nā intenditur non solū, quòd est fructuosa, sed et quòd non est minus fructuosa quàm aliis, quàm boni sacerdotis. Et ratio in litera inuenitur: quia ministerium in persona ecclesiæ, nō est minus fructuosū, quam ministerium in persona Christi. minister autē Christi, siue bonus, siue malus, æque sanctificat. igitur minister ecclesiæ siue bonus, siue mal* æque impetrat.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. Refert hoc in decr. 1. q. 1. ca. Multi ante med.

¶ Alterū est, quòd Scotus in q. ult. 13. d. 4. sent. in oppositā partem declinat, ea ratione, quia meritum quod dicitur esse in celebratione missæ, ut missa est, non est abstractū, sicut ideæ Platonis. ergo oportet quòd sit realiter aliquod meritū. ergo totius ecclesiæ uel alicuius membri: sed non est totius ecclesiæ, nisi quia alicuius partis, non est autē partis malæ & mortuæ in toto, sicut esset partis uiuæ, id est existentis & operantis in charitate. ergo in missa non est sanctum meritum cuiuscumque, quando est mali, sicut quando est boni.

Q. 64. ar. 5. Et q. 67. ar. 5. & aliis.

Li. 1. contra literas Petiliani ca. 47. circa fi. aliis uerbis 1. 7.

¶ Ad hoc dicitur, quòd si ratio ista contra æqualem ualorem missæ inquantum in persona ecclesiæ oratur afferetur, soluēda est, dicēdo quòd meritum ecclesiæ non est abstractum, sed ipsius ecclesiæ ratione partium suarum uiuarū in ipsa, & nō ratione illius partis suæ mor-

In dec. 1. q. 1. c. ipsi sacerdotes.

mortua, q ministrat tunc, & eum dr, pars mortua nõ meretur sicut uiua, uerũ est, quo ad meritũ ex psona ppria: sed secus est, quo ad meritũ ex psona ecclesiæ: cum quo stat, q parte uiua ministrante melior sit simpliciter missa, q undiq; tũc cõcurrit meritũ. s. ex persona ecclesiæ, & ex persona propria.

tuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus ualet missa sacerdotis mali, quàm boni: quia utrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam quæ fit in missa potest considerari dupliciter: uno modo, inquantum habet efficaciã ex deuotione sacerdotis orantis: et sic non est dubium, quòd missa melioris sacerdotis magis est fructuosa: alio modo, inquantũ oratio in missa profertur a sacerdote in persona totius ecclesiæ, cuius B sacerdos est minister: quod quidem ministerium etiã in peccatoribus manet; sicut supra dictum est † de ministerio Christi. unde etiam quantum ad hoc[c] est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in missa, sed etiam omnes eius[d] orationes, quæ facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam ecclesiæ: licet orationes eius priuatæ non sint fructuosæ, secundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Ar. præced. D. 959.

D. 1141.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Greg. loquitur ibi, quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

AD 2[m] dicendum, quòd in sacramento baptismi nõ fiunt solennes orationes, pro omnibus fidelibus, sicut in missa: et ideo quantum ad hoc non est simile: est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

AD 3[m] dicendum, quòd per uirtutem Spiritussancti (qui per unitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Christi) fit, quòd bonũ priuatum, quod ẽ in missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis: Malum autem priuatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum, ut Aug.* dicit in lib. contra Parmenianum.

Li. 2. ex c. 2. t. 7. Et ex tracta. 5. in Io. t. 9

ARTICVLVS VII.

Vtrũ hæretici schismatici, et excõmunicati possint cõsecrare.

4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 3. Et i expositi. lit. I prin. Et d. 18. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2. Et dist. 19. q. 1. ar. 2. q. 3. ad primum. Et quol. 12. ar. 16

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici, schismatici & excommunicati, eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim Aug † quòd extra ecclesiam catholicam non est locus ueri sacrificii. Et Leo papa dicit,* & habetur in Decretis 1. q. 1. Aliter, scilicet quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec uera sacrificia: sed hæretici, schismatici, & excommunicati sunt ab ecclesia separati. ergo non possunt uerum sacrificium conficere.

In li. sen. ex Aug. collectarũ. c. 15. t. 3.

* Leo I epist. 78. habetur 1. q. 1. ca. In ecclesia dei. 1. q. 1. c. Arrianos.

§ 2 Præt. Sicut ibidem legitur, Inno. † Papa dicit, arrianos ceterasque eiusmodi pestes, quia laicos eorũ sub imagine pœnitentiæ suscipimus, non uidentur clerici eorum cum sacerdotii aut cuiuspiam mysterii suscipiẽdi dignitate esse, quibus solum baptisma ratum esse permittimus: sed non potest aliquis consecrare eucharistiam, nisi sit cum sacerdotii dignitate. ergo hæretici & ceteri huiusmodi, non possunt eucharistiam consecrare.

§ 3 Præt. Ille qui est extra ecclesiã, non uidetur aliquid posse agere in persona totius ecclesiæ: sed sacerdos cõsecrans eucharistiam, hoc agit in persona totius ecclesiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in persona ecclesiæ. ergo uidetur quòd illi qui sunt extra ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici, & excommunicati, non possint consecrare eucharistiam.

Lib. 2. c. 13. t. 7

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 2. Cõtra Parmenianum, sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinatio mansit integra: sed ex ui ordinationis sacerdos potest consecrare eucharistiam. ergo hæretici, schismatici & excõmunicati, cum in eis maneat ordinatio integra, uidetur quòd possint consecrare eucharistiam. A

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q hæretici, schismatici & excommunicati, quia sunt extra ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentũ. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Aug.* dicit in 2. cõtra Parmenianum, aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere: & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra ecclesiam constituti, receperunt potestatem consecrandi eucharistiam in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per hæresim aut schisma uel excommunicationem, ab ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quòd tamen utrique potestatem habeãt, patet per hoc, quòd (sicut Aug.* ibidem dicit) cum redeunt ad unitatem ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia cõsecratio eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab ecclesia separati per hæresim, aut schisma, uel excommunicationem, possunt quidem consecrare eucharistiam, quæ ab eis consecrata uerum corpus et sanguinem Christi continet, non tamen hoc recte faciũt, sed peccant facientes: et ideo fructum sacrificii nõ percipiunt, quod est sacrificium spirituale. B C

Li. c. 13. ante med. to. 7

Li. 2. contra Parmenianum ca. 13. t. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, q auctoritates illæ & similes intelligendæ sunt, quantum ad hoc q nõ recte extra ecclesiam sacrificium offertur: unde extra ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est uerum ueritate fructus, licet sit uerum ueritate sacramenti, sicut etiã supra dictum est,* q peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

Q. 80. ar. 3.

AD 2[m] dicendum, quòd solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt eucharistiam consecrare, uel alia sacramenta conferre. D

AD 3[m] dicendum, quòd sacerdos in missa in orationibus quidem loquitur in[d] persona ecclesiæ, in cuius unitate consistit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius uicem in hoc gerit per ordinis potestatem. et ideo si sacerdos ab unitate ecclesiæ præcisus, missam celebret, quia potestatẽ ordinis non amittit, consecrat uerum corpus & sanguinẽ Christi: sed quia est ab ecclesiæ unitate separatus, orationes eius efficaciam non habent.

D. 959.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum sacerdos degradatus possit hoc sacramentũ cõficere.

4. d. 13. q. 1. ar. 1. q. 4. Et quol. 12. ar. 16

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramẽtum, nisi per potestatem consecrandi quam habet: sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi, ut dicit Canon. 1. q. 1. c. quidam.* ergo uidetur, quòd presbyter degradatus non possit eucharistiam consecrare.

Habetur in decr. 1. q. 1. cap. Quod quidã, circa medium.

§ 2 Præter. Ille qui aliquid dat, potest etiam auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecran-

di, ordinando ipsum. ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

§ 3 Præter. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem: sed non solam executionem: quia sic non plus amitteret degradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. ergo uidetur quòd amittat potestatē consecrandi: et ita uidetur, quòd non possit conficere hoc sacramentum.

Lib. 2. c. 13. t. 7.

SED CONTRA est, quòd † Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ a fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiā redeuntibus non restituitur, & ideo amitti nō posse iudicatur: sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterū ordinandus. ergo non amisit potestatem consecrandi, & ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramētum. G

Q. 63. ar. 5.

RESPON. Dicendum, quòd potestas consecrandi eucharistiam, pertinet ad charactērem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est, sicut & quarumcumq; rerum cōsecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt: unde manifestū est, quòd potestas consecrandi nō amittitur per degradationem. Dicit enim † Aug. in 2. Contra Parmenianū, vtrumque, scilicet baptismus & ordo, sacramentū est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur: ideoque non licet a catholicis vtrumque iterari. et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum. H

Lib. 2. c. 13 a med. t. 7.

AD PRIMUM ergo dicendū, quòd canon ille non loquitur assertiue, sed inquisitiue, sicut ex circunstantia literæ haberi potest.

AD 2ᵐ dicendum, quòd episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria uirtute, sed instrumētaliter, sicut minister dei, cuius effectus per hominē tolli non potest, secundum illud Matth. 19. Quos deus coniunxit, homo non separet. Et ideo episcopus non potest hāc potestatem auferre. sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

AD 3ᵐ dicendum, quòd excommunicatio est medicinalis, & ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem usq; ad tempus. Degradatis autē aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis. I

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsecūdæ Articulum nonum.*

IN ar. 9. aduerte disputationes, & inuestigatiōes, & canones de participātib⁹ in sacramētorū perceptione & ceteris diuinis, cū excōicatis, suspēsis, &c. hodie uacare, ꝑꝑ statutū in concilio Constantiensi, quo cōcessum est oibus Chri fidelibus participare cū excōmunicatis, &c. nisi in duobus casibus, s. si fuerint nominatim denunciati, uel notorie percusserint clericū, ut refert Archiēps Florētinus in 3. par. summæ tit. 28

Supr. q. 64. ar. 9. ad secūdum & ter. Et 4. dis. 13. q. 1, ar. 3. q. 3. Refert hoc in dec. c. q. 1. c. Neque in prin.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, uel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere, & eorum missam audire.

AD NONVM sic proceditur. K Videtur ꝙ aliquis licite possit communionem recipere a sacerdotibus hæreticis uel excommunicatis, uel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim † Aug. contra Petilianum dicit, neque in homine bono, neque in homine malo aliquis dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quāuis sint peccatores & hæretici, uel excommunicati, uerum conficiunt sacramentum. ergo uidetur quòd non F sit uitandum ab eis communionem accipere, uel eorū missam audire.

§ 2 Præter. Corpus Christi uerum, figuratiuum est corporis mystici, sicut supra dictum est: † sed a prædictis sacerdotibus uerum corpus Christi consecratur. ergo uidetur quòd illi, qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare. Q. 80. ar. 4.

§ 3 Præt. Multa peccata sunt grauiora quàm fornicatio: sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium. ergo etiam non debet esse prohibitū audire missas sacerdotum fornicariorum.

SED CONTRA est, quòd canon dicit 32. dist. Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. & † Greg. dicit in 3. dial. quòd pater perfidus arrianum episcopum misit ad filiū, ut de eius manu sacrilegæ consecrationis communionē perciperet: sed uir deo deditus arriano episcopo uenienti exprobrauit, ut debuit. Dist. 32. ca. Nullus. Greg. lib. 3. Dialo. c. 31 parū a principio.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) sacerdotes si sint hæretici, uel schismatici, uel excōmunicati, uel etiā peccatores: quamuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, nō tamen ea rectè utuntur, sed peccant utentes. Quicumq; autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur: unde & in 2. Canon. Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. et ideo non liceta prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Differt tamē inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici, & excommunicati, sunt per sententiam ecclesiæ, executione consecrandi priuati, & ideo peccat quicumq; eorum missam audit, uel ab eis accipit sacramenta: sed non omnes peccatores sunt per sententiam ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina, nō tamen quantum ad alios ex sententia ecclesiæ. Et ideo usque ad sententiam ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire: unde super illud 1. Corinth. 5. Cum huiusmodi nec cibū sumere, dicit glo. † Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, uel etiam extraordinario usurpato iudicio: sed potius ex lege dei secundum ordinem ecclesiæ, siue ultro confessum, siue accusatum & conuictum. Art. 5. 7. & 8. huius q. Circa fin illius. D. 900. Est Aug. in li. de utilitate pœnit. a med. to. 9 Habetur & hic li. to. 10 inter 50. hom. Et est ultima. 3

AD PRIMUM ergo dicendum, ꝙ in hoc quòd refugimus audire missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus dei sacramēta, sed potius ea ueneramur (unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda, & si reseruetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium.

AD 2ᵐ dicendum, quòd unitas corporis mystici est fructus corporis ueri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt uel ministrant, priuantur fructu, ut supra dictum est. † et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis qui sunt in unitate ecclesiæ. Q. 80. ar. 4. Et ar. 7. huius q.

AD 3ᵐ dicendum, quòd licet fornicatio nō sit grauior ceteris peccatis, tamē ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarii sacerdotis. Sed hoc intelligēdum est de notorio, uel per sententiam, quæ fertur in conuictum, uel per confessionē in iure factam, uel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

§ Super

¶ Super Quaestionis octuagesima secundae Articulum decimum.

IN ar. 10. Scito hanc esse difficultatem, an sacerdoti liceat totaliter a celebratione abstinere, & haec bene soluitur in litera negatiue. Exigit siquidem recta ratio, quod potentia sit propter actum, & gratia sit propter usum, ut commoditate oblata cessanteque omni impedimento, homo quandoque potentia gratia que in hunc ad deum sunt, utatur.

4.d. 12.q. 3. ar. 2.q. 3. Et d.st. 13.q. 1. ar. 2.q. 1

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat sacerdoti, omnino a consecratione eucharistiae abstinere.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quod liceat sacerdoti, omnino a consecratione eucharistiae abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet eucharistiam consecrare, ita etiam baptizare, & in aliis sacramentis ministrare: sed sacerdos non tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. ergo uidetur, quod nec etiam teneatur eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

¶ 2 Praet. Nullus tenetur facere quod sibi non licet, alioquin esset perplexus: sed sacerdoti peccatori uel etiam excommunicato, non licet eucharistiam consecrare, ut supra dictum est. † ergo uidetur, quod tales non teneantur ad celebrandum, et ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

Ar. 7. huius quaest.

¶ 3 Praet. Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim* Gelasius Papa, & habetur in decretis. d. 55. Praecepta canonica sicut non patiuntur uenire ad sacerdotium debiles corpore, ita siquis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus amittere non potest, quod tempore suae synceritatis accepit. Contingit autem quandoque, quod ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus a celebratione impediuntur, sicut est lepra uel morbus caducus, uel aliquid aliud huiusmodi. non ergo uidetur, quod sacerdotes ad celebrandum teneantur.

Gelas. Pala dio epis. scri benti Habetur in decretis d. 55. ca. Praecepta canonica.

SED CONTRA est, quod Amb. dicit in quadam oratione, Graue est, quod ad mensam tuam mundo corde et manibus innocentibus non uenimus: sed grauius est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus.

RESPON. Dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos potest omnino a consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta praebere: sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Corinth. 6. Hortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. unde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare: sed saltem uidetur, quod celebrare teneatur in praecipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerunt, & hinc est quod 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quod iam non circa altaris officia dediti erant contempto templo, & sacrificiis neglectis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur nisi ille, qui super fideles suscipit curam: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione eucharistiae, in qua sacrificium deo offertur, ad quod sacerdos obligatur deo ex ordine iam suscepto.

AD 2m dicendum, quod sacerdos peccator, si per sententiam ecclesiae sit executione ordinis priuatus, uel simpliciter uel ad tempus, redditus est impotens ad

A sacrificium offerendum, et ideo obligatio tollitur: hoc autem cedit sibi in detrimentum spiritualis fructus magis quam in emolumentum. Si uero non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio, nec tamen perplexus est: quia potest de peccato poenitere, & celebrare.

AD 3m dicendum, quod debilitas uel aegritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit, executionem tamen ordinis tollit quantum ad consecrationem eucharistiae. Quandoque quidem propter impassibilitatem executionis, sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut usu linguae: quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducum,

B uel etiam quamcumque alienationem mentis: quandoque propter abominationem: sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare: potest tamen missam dicere occulte, nisi lepra adeo inualuerit, quod per corrosionem membrorum, eum ad hoc reddiderit impotentem.

QVAESTIO LXXXIII.

De ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ritu huius sacramenti.

C

Circa primum quaeruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum in celebratione huius mysterii Christus immoletur.

¶ Secundo, De tempore celebrationis.

¶ Tertio, De loco & aliis, quae pertinent ad* apparatum huius celebrationis. — Alias aptitudinem.

¶ Quarto, De his, quae in celebratione huius mysterii dicuntur.

¶ Quinto, De his, quae circa celebrationem huius mysterii fiunt.

¶ Sexto, De defectibus, qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt.

D

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc sacramento Christus immoletur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quod Christus una oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos: sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti.

Infra art. 2. cor. & ad 2. & 4

E

¶ 2 Praeter. Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis, ut dicitur ephes. 5. sed in celebratione huius mysterii Christus non crucifigitur. ergo nec immolatur.

¶ 3 Praeter. Sicut* August. dicit in 4. lib. de trinitat. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia: sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

Li. 4. ca. 14. in fine, & c. 7. in princ. to. 3.

SED CONTRA est, quod † Aug. dicit in li. sen. Prosperi, semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

Habet de cons. d. 2. c. Semel immolatur.

RESPON. Dicendum, quod duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Primo

In lib. q. ad simplicium q. 3. parú an te med. t. 4. mo quidem, quia sicut dicit* Aug. ad simplicium: solent imagines earum rerū nominibus appellari, quarū imagines sunt: sicut cum intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus: ille Cicero est, & ille Salustius. Celebratio autem huius sacramenti (sicut supra dictū est†) imago quædam est repræsentatiua passionis Christi, quæ est uera eius immolatio. et ideo celebratio huius sacramēti dicitur Christi immolatio. unde† Amb. dicit super epistolam ad Hebr. in Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens. quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis eius. alio modo, quantum ad effectū passionis Christi: quia scilicet per hoc sacramentū participes efficimur fructus* dominicæ passionis. unde in quadam dominicali oratione secreta dicitur: quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. quantum igitur ad primū modum, poterat dici Christus immolari, etiam in figuris ueteris testamenti: unde & Apoc. 13. dicitur: quorum nomina non sunt scripta in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi: sed quantum ad secundum modum proprium est huic sacramento, quòd in eius celebratione Christus immoletur.

Q. 79. ar. 1. & 3 & 73. ar. 6

In c. 10. ad Hebr. non procul à prin. to. 5

D. 584. G

In c. 10. ad Hebræos, non remote à princ. tom. 5

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut† Ambr. ibidem dicit: una est hostia (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius: sicut enim quod ubique offertur, unum est corpus & non multa corpora, ita & unum sacrificium. H

AD 2^m dicendum, quòd sicut celebratio huius sacramenti est imago repræsentatiua passionis Christi, ita altare est repræsentatiuū crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

AD 3^m dicendum, quòd per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona & uirtute uerba pronuntiat ad consecrandum, ut ex supradictis patet.* et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

Quæst. 82. ar. 1. & 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter sit determinatū tempus celebrationis.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterii. Hoc enim sacramentū est repræsentatiuum dominicæ passionis, ut dictum est: † sed commemoratio dominicæ passionis fit in ecclesia semel in anno. dicit enim* Aug. super psal. 21. Quoties cunq; pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur? sed tamen anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factum est, & sic nos facit moueri, tamquam uideamus in cruce pendentem Dominum. ergo hoc sacramētū nō debet celebrari, nisi semel in anno.

Ar. præc.

In præfat. a psal. 21. circa prin. t. 8.

§ 2 Præt. Passio Christi commemoratur in ecclesia 6. feria ante pascha, non autem in festo natalis. Cum ergo hoc sacramentum sit commemoratiuum dominicæ passionis, uidetur inconueniens esse, quòd in die natalis ter celebretur hoc sacramentum: in parasceue aūt totaliter intermittitur. K

§ 3 Præt. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionem Christi: sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. ergo uidetur, quòd hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

Leo in epist. 81. c. 2. circa principiū. Et habetur de consecr. d. 1 c. Necesse é.

§ 4 Præt. Sicut habetur de conse. dist. 1. † Leo Papa scribit Dioscoro alexādrino episcopo, quòd in prima parte diei missas celebrare licet: sed dies incipit, a media nocte, ut supra dictum est. ergo uidetur quòd etiam post mediam noctem liceat celebrare. F

§ 5 Præt. In quadam dominicali oratione secreta dicitur, Concede nobis domine quæsumus hæc frequentare mysteria: sed maior erit frequentia, si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. ergo uidetur, quòd non debeat prohiberi sacerdos pluries celebrare in die.

SED CONTRARIVM est consuetudo, quam seruat ecclesia secundum canonum statuta.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) in celebratione huius mysterii attenditur repræsentatio dominicæ passionis, & participatio fructus eius. Et secūdum utrumq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidiem ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. unde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: quod exponens† Aug. lib. de uerbis Domini dicit: si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in oriēte facere consueuerunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Quia uero dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, solēniter hoc sacramentum in ecclesia celebratur.

Ar. præc. Et q. 79. ar. 1.

In serm. 28 parū a medio t. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc sacramento recolitur passio Christi, secūdum quod eius effectus ad fideles deriuatur: sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secūdum hoc, quòd in ipso capite nostro fuit perfecta: quod quidem factū est semel: quotidie autem fructum dominicę passionis fideles percipiūt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructū & propter iugem memoriam.

AD 2^m dicendum, quòd ueniente ueritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam, et exemplum dominicę passionis, sicut dictū est.* Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramēti; ne tamē ecclesia ea etiam die sit sine fructu passionis, per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reseruatur sumendum in illo die: non autem sanguis, propter periculum, & quia sanguis specialius est imago dominicæ passionis, ut supradictum est.† Nec uerum est, quod quidam dicunt, quòd per immissionem particulæ corporis Christi in uinum, conuertatur uinū in sanguinem: hoc n. aliter fieri non potest, quàm per consecrationem factam sub debita forma uerborum. In die autem natiuitatis plures missæ celebrantur propter triplicē Christi natiuitatem: quarū una est æterna, quæ, quantū ad nos est occulta. et ideo una missa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem est temporalis, sed spiritualis, qua scilicet Christus oritur tamquam lucifer in cordibus nostris, ut dicitur 2. Petri 1. et propter hoc cantatur missa in aurora, in cuius introitu dr lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas temporalis & corporalis, secundum quā uisibilis nobis processit ex utero uirginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in clara luce, in cuius introitu dicitur: puer natus est nobis: licet econuerso possit dici quòd natiuitas æterna secundum se est in plena luce, & ob hoc in euāgelio tertię missæ fit mentio de natiuitate æterna: secundum autem natiuitatem corporalem,

In corp. & locis ibidē citatis. I

Q. 78. ar. 3. ad 2. Et q. 76. art. 2. ad 2.

De consēc. d. 1. c. Nocte.

lem, ad literam natus est de nocte, in signum quòd veniebat ad tenebras infirmitatis nostræ. unde & in missa nocturna dicitur euangelium de corporali Christi natiuitate: sicut etiam & in alijs diebus in quibus occurrūt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures missæ celebrantur in die: puta vna pro festo, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.

Q.73.ar.5. AD 3^m dicēdum, quòd (sicut dictū est superius.) Christus voluit vltimo hoc sacramentum discipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. & ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora dominicæ passionis, scilicet diebus festis in tertia, quādo crucifixus est linguis iudęorum, vt dicitur Mar.15. & quādo Spiritussanctus descendit super discipulos, vel diebus profestis ī sexta: quādo crucifixus est in manibus militū, vt habetur Ioā. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emisit spiritum, vt dicitur Matth. 27. Potest tamē tardari, maxime quando sunt ordines faciēdi, & præcipue sabbatho sancto, tū propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem

Decr.di.75 ca. Quod a patribus. dominicam, vt habetur in Decret. distin. 75. cap.† quod a patribus. Possunt tamē missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem, vt dici-

De cōs.dis. 1.ca. Necesse est. tur de consecr. distinct. 1. cap. Necesse est &c.

AD 4^m dicendum, quòd regulariter missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento, qui dicit Ioan.9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: venit nox quando nemo potest operari, quandiu in mundo sum, lux sum mundi: ita tamē ꝙ principiū diei accipiatur non a media nocte: nec etiam ab ortu solis, idest, quando substantia solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. unde & Marc.16. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole: cum tamē venerint, cum adhuc tenebræ essent ad monumētum, vt dicitur Ioan. 20. Sic enim

Li.3.ca.24. aliquantulam a principio tr.4. hanc contrarietatem soluit† August. in lib. de consen. Euang. Specialiter tamē in nocte natalis Domini missa celebratur propter hoc, quòd Dominus in nocte

De consec. dist.1.c.Nocte. natus est, vt dicitur de consecr.* distinct. 1. cap. Nocte &c. & similiter etiam in sabbatho sancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte surrexit, idest, cum adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.

AD 5^m dicendum, quòd sicut habetur de cōsecr.

De cons.di. 1.c. Sufficit distinct. 1. ex Decreto † alexand. Papæ, sufficit sacerdoti vnam missam in die vna celebrare: quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde felix est, qui vnam digne celebrare potest: qui

D.581. dam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram [d] de die, si necesse sit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus sęculariū, vna die præsumunt plures celebrare missas, nō æstimo euadere damnationem. & extra de

In decreta. li.3. tit. 41. c.Consuluisti. celebr. miss. dicit* Inn.3. quòd excepto die natiuitatis dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnā missam solūmodo celebrare.

ARTICVLVS III.

Vtrum oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & uasis sacris.

Super Quæstionis octuagesimætertiæ Articulum tertiū.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc sacramētum celebrari in domo & vasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum dominicæ passionis: sed Christus non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, secundum illud Hebr. vlti. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populū, extra portam passus est. ergo videtur quòd hoc sacramentum nō debeat celebrari in domo, sed magis sub diuo.

B ¶ 2 Præt. In celebratione huius sacramēti debet ecclesia imitari morem Christi & apostolorum: sed domus, ī qua primo Christus hoc sacramentum confecit, non fuit cōsecrata: sed fuit quoddā cōe cœnaculum, a quodam patrefamilias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actorum 2. quòd Apostoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frāgētes circa domos panem, & sumebant ci-

C bum cū exultatione. ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

¶ 3 Præt. Nihil frustra ī Ecclesia fieri debet, quæ spiritusancto gubernatur, sed frustra videtur adhiberi consecratio ecclesiæ vel altari, & huiusmodi rebus inanimatis, quæ nō sunt susceptiuæ gratiæ vel spiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiusmodi consecrationes in ecclesia fiunt.

D ¶ 4 Præt. Solum diuina opera debent recoli cum quadam solēnitate, secundū illud psalm.91. In operibus manuum tuarum exultabo: sed ecclesia vel altare opere humano cōsecratur, sicut & calix & ministri, & alia huiusmodi: sed horū consecrationes non recoluntur celebriter in ecclesia. ergo neque cōsecratio ecclesiæ vel altaris, cum solennitate recoli debet.

¶ 5 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri testamēto, qđ gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus sectis. dicitur

E enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. quòd si altare lapideū feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exodi etiā 27. mandatur fieri altare de lignis sethim vestitis ære, vel etiā auro, vt habetur Exod. 25. ergo videtur inconuenienter obseruari in ecclesia, ꝙ altare fiat solū de lapide.

¶ 6 Præt. Calix cum patena repræsentat sepulcrum Christi, quod fuit excisum in petra: vt in euangelijs habetur. ergo calix debet de petra fieri, & non solum de argen

4.di.13.q.1 ar.2.q.5. & dist.24.q.2. ar.2.ad 9. IN ar.3. quæst.83. ad tertium dubiū occurrit de virtute altaris. ecclesię, & aliorum inanimatorum consecratorum: an sit solum ex parte nostri (qui inde concipimus reuerentiam ac deuotionem) an ex parte rei, & si ex parte rei, an sit in ipsis rebus virtus aliqua spiritualis, an sola diuina assistentia, & an generali modo tantum, an speciali quodā modo diuina ibi uirtus assistat.

¶ Ad horum euidētiam sciendum est, quòd sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, ꝙ huiusmodi consecrationes ab ecclesia, adinuentæ, ex parte tantum nostra se tenent: ita quòd deuotio nostra est, quæ effectus diuinæ uirtutis prouocat apparere ibi magis quā alibi: quoniā Deus nullo speciali modo est in his post cōsecrationem, quo prius non erat. Et ratio est, quia consecrationes istæ sunt humana opera, nihil conferentes rei consecratæ secundū rem. Alter, quòd per huiusmodi consecrationes adipiscū tur res ipsæ quandā uirtutem spiritualem, quæ est quædā qualitas intentionalis, uelut intētio coloris in aere, & super uerba literæ huius fundatur. Vterque autem modus uitandus uidetur, & media uia progrediendo, dicendū est, quòd per huiusmodi cōsecrationes adipiscuntur consecratæ res spiritualem uirtutem inchoatiue, & in hoc ipso sortiuntur diuinam præsentiam speciali modo. Consecrationes siquidem ecclesiasticæ nō sunt humana tantum opera, sed sunt efficaces ex Christi sacerdotio: a quo sicut per seipsum efficaciam habent sacramentales operationes, quæ ab ipso immediate sunt instituta sacramenta, ita participatam in ministris suis efficaciam præbet consecrationibus, quæ ab ipsis fiunt.

sentia, ita q ex Christi sacerdocio uirtute, participato in nobis, res consecratæ habiles redduntur ad excitandũ in nobis reuerentiam, & deuotionem, sicut aqua ex tactu carnis Christi reddita fuit habilis ad baptismum, & huiusmodi habilitas uocatur spiritualis uirtus inchoatiue. Et hinc apparet, quòd Deus qui ante consecrationem erat ecclesiæ præsens, sicut aliis rebus per præsentiam, essentiam, & potentiam, fit postea præsens altaris, Ecclesiæ, & aliis huiusmodi speciali modo, sicut nouo instrumento ad excitandam reuerentiam & deuotionem circa diuinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiusmodi uirtus, cum diuina huiusmodi assistentia actualiter utitur re consecrata ad excitandã deuotionem, reuerẽtiam, uel aliquem alium effectum, ad quem res consecrata est faciendũ. Consonare autem doctrinam hanc supradictis, & literæ huic, & his quæ communiter opinamur de rebus inanimatis cõsecratis, facile patet applicando, præter hoc quòd probabilis ualde est.

Dicta in titu. & 1 arg.

¶ Et hæc de Eucharistia dicta pro nunc sufficiant.

to, vel auro, vel stanno.

§ 7 Præt. Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pãnos. ergo sicut calix fit de auro, ita pallæ altaris debent de serico fieri, & nõ solũ de pãno lineo.

§ 8 Præt. Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundẽ ad ministros ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporaliũ subiacet ordinationi principum sæcularium; vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispẽsatores mysteriorum dei: sed si circa dispẽsationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principũ, habetur irritũ. ergo si hæc quæ dicta* sunt, cõuenienter sont statuta per prælatos ecclesiæ, videtur quòd sine his corpus Christi cõfici nõ possit. & sic videtur sequi, q verba Christi non sint sufficiẽtia ad hoc sacramentum conficiẽdum, quod est inconueniens. non ergo videtur conueniẽs fuisse, quòd hæc circa celebrationem huius sacramenti statuerentur.

Sed contra est, quòd ea quæ per ecclesiam statuũtur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit Matthæi. 18. Vbicunque fuerint, duo uel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

Respon. Dicendum, quòd in his quæ circunstant hoc sacramentum, duo considerantur: quorum vnum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa dominicam passionẽ sunt acta: aliud autem pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secũdum veritatẽ continetur, & nõ solum in figura. unde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vsum huius sacramenti: tum, propter sacramenti reuerentiam, tum ad repræsentandum effectum sactamẽti*, qui ex passione Christi prouenit, secundum illud Hebr. vltim. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum &c.

Alias sanctitatis.

Ad primum ergo dicendum, quòd regulariter hoc sacramentũ celebrari debet in domo, per quam significatur ecclesia, secũdum illud primæ Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo dei cõuersari, quæ est ecclesia dei viui: extra ecclesiam enim non est locus veri sacrificij, vt* Augustinus dicit. & quia ecclesia non erat cõcludenda sub finibus gentis iudaicæ, sed erat in vniuerso mũdo fundãda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem Iudęorum, sed sub diuo, vt sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, vt domus. & tamen, vt dicitur de consecratione†, distinct. 1. cap. concedimus, in itinere positis si ecclesia defuerit, sub diuo, seu in tẽtorio si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus.

In lib. sent. quæ ex Augu. decerptæ sunt c. 15. tom. 3. in fi.

De consec. di. 1. c. Concedimus, in medio illi⁹.

Ad 2m dicẽdum, quòd domus, in qua hoc sacramẽtum celebratur, ecclesiam significat, sicut & ecclesia nominatur: quæ conuenienter consecratur, tũ, ad repræsentandam sanctificationem, quam ecclesia cõsecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debẽt. Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus Hebræ. vlum. Per ipsum offerimus hostiã laudis Deo. unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi, de qua dicitur Lucæ. 1: Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. unde de consecratione distinct. prima dicitur †: Altaria placuit non solum vnctione chrismatis, sed etiã sacerdotali benedictione sacrari. & ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecratione* distinct. 1. Nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis. Propter quod etiam, quia pagani non sunt de ecclesia, nec alij infideles, ideo eadem distinctione legitur†, Ecclesiam, in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad cõsecrandum, inde euulsis corporibus, & rasis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: sed si hæc consecrata prius fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerunt, qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamen de consensu Episcopi. unde in eadem distinctione legitur†. Missarum solennia non vbique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili consecrato. unde in eadem distinct. legitur†: Cõcedimus si ecclesiæ fuerint incẽsæ, vel combustæ in Capellis cum tabula consecrata, missas iterum celebrari. quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramẽtum, altare sanctificatum. Propter quod etiam numquam ecclesia sine altari consecratur: tamen sine ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquijs sanctorum, quorum vita abscondita est cum Christo in deo. Vnde in eadem distinctione legitur*, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur.

De consec. di. 1. c. altaria in 2.

De consec. di. 1. c. Nullus presbyter.

De consec. di. 1. ca. Ecclesiam.

De consec. di. 1. ca. Missarum.

Ead. dist. 1. consec. c. cõcedimus.

De consec. di. 1. c. Placuit.

Ad 3m dicẽdũ, quòd Ecclesia, & altare, & alia huiusmodi inanimata, consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiua, sed quia ex consecratione adipiscũtur quandam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur diuino cultui, vt scilicet homines deuotionẽ quandam exinde percipiant, vt sint paratiores ad diuina, nisi hoc propter irreuerẽtiã impediatur. unde & 2. Machabæorum 3. dicitur* Vere dei virtus quædam est in loco: nam ipse qui habet in cælis habitationẽ, visitator & auditor est loci illius. Et inde est, quòd huiusmodi ante consecrationem emũdãtur & exorcizantur, vt exinde uirtus inimici pellatur. Et eadẽ ratione ecclesiæ, quæ sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine pollutæ fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commissum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem distinctione legitur†: Ecclesias Arrianorum ubicõq; inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate. Vnde & quidam

De consec. dist. 2. c. Eccle. Arrianorum.

probabiliter

probabiliter dicunt, quòd per ingressum ecclesię con secratę homo cõsequitur remissionẽ peccatorũ uenialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ: inducentes quod in psalm. 84. dicitur, Benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ. & ideo propter uirtutem, quæ ex cõsecratione ecclesiæ acquiritur, consecratio ecclesiæ non iteratur. unde in eadem distinctione ex concilio Niceno legitur†: ecclesijs semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cuiusq; semine pollutæ fuerint: quia sicut infans a qualicumque sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum cõsecrandus, nisi propter causas quas superius nominauimus: si tamen fidẽ sanctę Trinitatis tenuerint qui cõsecrauerunt, alioquin qui sunt extra ecclesiam, consecrare non possunt: sed sicut in eadem distinct. legit. †Ecclesiæ uel altaria, quæ ambigua sunt de cõsecratione, cõsecrẽtur. Propter hoc ẽt, q; aliquã spiritualẽ uirtutẽ adipiscũtur per consecrationẽ, in eadẽ distinctione statutum legitur†: Ligna ecclesiæ dedicatæ, non debent ad aliud opus iungi nisi ad aliam ecclesiam, uel igni cõburẽda, uel ad profectum in monasterio fratribus: in laicorum autem opera non debent admitti. & ibidem legitur†: Altaris palla, cathedra, candelabrum, & uelum, si fuerint uetustate cõsumpta, incẽdio dẽtur: cineres quoq; eorũ baptisterio inferãtur, aut in pariete, aut in fossis pauimẽtorũ iactẽtur, ne introeũtiũ pedibus inquinent.

De consec. dist. 1. c. Ecclesiis se-mel.

De consec. dist. 1. c. Ecclesiæ vel alt.

Cap. Ligna ecclesiæ.

De consec. di. 1. c. Altaris palla.

A D 4^m dicendum, quòd quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio uero domus sanctitatem totius ecclesiæ: ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solẽnitate consecratio ecclesiæ uel altaris, quàm aliorũ quæ consecrantur. Propter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionẽ Christi & membrorum ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio ecclesiæ & altaris, cũ habeat spiritualem virtutem. unde in consecratione distin. eadẽ dicitur†: Solennitates dedicationum ecclesiarũ per singulos annos, solenniter sunt celebrandæ: quòd autem octo diebus encænia sint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione tẽpli, reperies, scilicet 3. Reg. 8.

De consec. di. 1. c. Solẽnitates.

A D 5^m dicendum, q; sicut legitur in consecratione, distinctione prima: altaria, si non sint lapidea, Chrismatis unctione non consecrentur. Quod quidem cõpetit & significationi huius sacramẽti: tum, quia altare significat Christum, dicitur autẽ primæ Corinthiorum decimo: Petra autem erat Christus: tũ ẽt, quia corpus Christi in sepulcro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad usum sacramenti: lapis enim & solidus est, & de facili potest inueniri ubique: quod nõ erat necessarium in ueteri lege vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus insectis, fuit ad idolatriam remouendam.

De consec. di. 1. c. Altaria.

A D 6^m dicendum est, quòd sicut in distinctione eadem dicitur cap. Vasa† quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus aũt Papa patenis vitreis missam celebrari constituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cum patena, siue ex auro omnino siue ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur: de ære aũt aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice præsumat missam cantare: quia. s. lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculũ imminere, & eadẽ ratio est de lapide. & ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex prædictis materijs calix fiat.

De consec. di. 1. c. Vasa, in quibus habeatur hoc totum.

A D 7^m dicendum, q; vbi potuit sine periculo fieri, ecclesia statuit circa hoc sacramentum id, quod expressius repræsentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. & ideo licet calix non fiat de petra: corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. unde in epistola Siluestri papæ in eadem distinctione legitur†, Consulto omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno aut intincto, quisquã celebrare missam præsumat; sed in pãno lineo ab Episcopo cõsecrato, sicut corp' Christi i sindone linea & mũda sepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientiæ puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad significandam Christi passionem.

De consec. di. 1. ca. Cõsulto.

A D 8^m dicendum, quòd dispensatio sacramẽtorum pertinet ad ministros ecclesiæ: sed consecratio eorum est ab ipso deo. & ideo ministri ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam cõsecrationis: sed circa vsum sacramenti, & modum celebrandi. & ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita, cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis. s. domo & altari, calice, & corporali consecratis, & ceteris huiusmodi per ecclesiam institutis, cõsecrat quidẽ in rei veritate corpus Christi: peccat tamẽ grauiter, ritum ecclesiæ non seruans.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

A D QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramẽtum verbis Christi consecratur, vt Ambros. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramẽto dici, quàm verba Christi.

4. dis. 8. q. 1. art. 1. q. 1. ad 2. Et dis. 8. in expos. lit. Et dist. 12. expo. lit. prin. & dist 15. q. 4. a. 2. q. 1. co. Et 1. Timo. 2. lect. 1.

¶ 2 Præt. Verba & facta Christi nobis per euangelium innotescunt: sed quædam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti, quæ in euangelijs non ponũtur: non. n. legitur in euangelio q; Christ' in consecratione huius sacramenti, oculos ad cælum leuauerit. similiter etiã in euangelijs dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur omnes, cum in celebratione huius sacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Omnia sacramenta ordinantur ad salutẽ fideliũ: sed in celebratione aliorum sacramẽtorũ nõ fit communis oratio pro salute fideliũ defunctorũ. ergo inconuenienter fit in hoc sacramento.

¶ 4 Præt. Baptismus dicitur specialiter fidei sacramẽtum. ea ergo quæ pertinẽt ad instructionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quàm circa hoc sacramentum, sicut doctrina apostolica & euangelica.

¶ 5 Præt. In omni sacramento exigitur deuotio fidelium

liũ. non ergo magis in hoc facrsmento, quàm in alijs
deberet excitari deuotio fideliũ per laudes diuinas,
& per admonitiones, puta cũ dicitur, Surfum corda.
¶ 6 Præt. Minister huius sacramenti est sacerdos, vt di-
Q. 82. ar. 5. ctum est †. Omnia ergo quæ in hoc sacramento dicũ-
tur, a sacerdote dici deberent, & non quædam a mini-
stris, quædam a choro.
¶ 7 Præt. Hoc sacramentum per certitudinem opera-
tur virtus diuina. Superflue ergo sacerdos petit hu-
ius sacramenti perfectionem, cum dicit, Quam obla-
tionem tu deus in omnibus &c.
¶ 8 Præt. Sacrificium nouæ legis multo est excellen-
tius, quàm sacrificium antiquorum patrum. Incon-
uenièter ergo Sacerdos petit, ꝙ hoc sacrificio habea-
tur sicut sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisedec.
¶ 9 Præt. Corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc
sacramento per loci mutationem (vt supra dictum
Q. 75. ar. 2. est *) ita etiam nec esse desinit. Inconuenienter ergo
sacerdos petit, Iube hoc perferri per manus sancti an-
geli tui in sublime altare tuum.
SED CONTRA est, quòd dicitur de consecra-
De consec. d. 1. c. Iacobus frater Domini. Alias in scripturis additur: uni nobis.
tione distinct. 1. Iacobus frater domini secundum car-
nem, & Basilius cæsariensis episcopus * ediderunt
missæ celebrationem. ex quorũ auctoritate patet cõ-
uenienter singula circa hoc dici.
H RESPON. Dicendũ, ꝙ quia in hoc sacramento totũ
mysterium nostræ salutis comprehenditur, ideò præ
ceteris sacramentis cum maiori solènitate agitur. &
quia scriptum est Ecclesiast. 4. Custodi pedẽ tuum in-
grediens domum Domini, & Ecclesiast. 18. Ante ora-
tionem præpara animam tuam, ideo ante celebratio-
nem huius mysterij, primo quidem præmittitur præ-
paratio quædam, ad digne agenda ea quæ sequũtur.
Cuius præparationis prima pars est laus diuina, quæ
fit in introitu, secundum illud Psal. 49. Sacrificiũ lau-
dis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi
salutare dei. Et sumitur hoc, vt pluries de Psalmis,
Ca. 3. Eccl. hierar. inter principiũ & medium.
vel saltem cum Psalmus cantatur, quia vt † Dion. di-
I cit in 3. c. Eccles. hierar. Psalmi comprehendunt per
modum laudis, quicquid in sacra scriptura contine-
tur. Secunda pars continet commemorationem præ-
sentis miseriæ, dum misericordia petitur, dicendo,
Kyrie eleison, ter quidem pro persona Patris, ter autẽ
pro persona Filij, cum dicitur, Christe eleison, & ter
pro persona Spiritussancti, cum subditur Kyrie elei-
son, contra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ, &
pœnæ, vel ad significandum ꝙ omnes personæ sunt
in se inuicem. Tertia autem pars commemorat cæle-
stem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vi-
tam & miseriam, dicendo, Gloria in excelsis Deo, quę
cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis
gloria: intermittitur autem in officijs luctuosis, quæ
K ad commemorationem miseriæ pertinent. Quarta au-
tem pars continet orationem, quam sacerdos pro po-
pulo facit, vt digni habeantur tantis mysterijs. Secun-
do, autem præmittitur instructio fidelis populi, quia
hoc sacramentum est mysterium fidei, vt supra habi-
Q. 78. ar. 3. tum est: * quæ quidem instructio dispositiue quidem
fit per doctrinam prophetarũ & apostolorum, quæ
ĩ ecclesia legitur per lectores & subdiaconos. Post
quam lectionem, cãtat a choro graduale, quod signi-
ficat profectum vitæ, & alleluia, quod significat spiri-
tualem exultationẽ, vel tractus in officijs luctuosis,
qui significat spiritualem gemitum: hæc enim conse-
qui debent in populo ex prædicta doctrina. Perfectę
autem populus instruitur per doctrinam Christi
F in euangelio contentam, quæ a summis ministris le-
gitur, scilicet a Diaconibus. & quia Christo credi-
mus tamquam diuinæ veritati (secundum illud Ioã. 8.
Si veritatem dico vobis, quare nõ creditis mihi?) le-
cto euangelio, symbolum fidei cantatur, in quo po-
pulus ostẽdit, se per fidem Christi doctrinæ assentire.
Cantatur autem hoc symbolum in festis, de quibus
fit aliqua mentio in symbolo, sicut in festis Christi &
beatæ Virginis & apostolorum (qui hanc fidẽ funda-
uerunt) & alijs huiusmodi. Sic igitur populo præpa-
rato & instructo, consequenter acceditur ad celebra-
tionem mysterij, quod quidem & offertur vt sacrifi-
cium, & consecratur, & sumitur vt sacramentum. Vn-
G de primo peragitur oblatio: secundo consecratio ma-
teriæ oblatæ: tertio eiusdem perceptio. Circa oblatio-
nem vero duo aguntur, scilicet laus populi in cantu
offertorij (per quod significatur lætitia offerẽtium)
& oratio sacerdotis, q̃ petit vt oblatio populi sit deo
accepta, (vnde & 1. Paralipome. 29. dixit Dauid, Ego
in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc,
& populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingẽ-
ti gaudio tibi offerre donaria) & postea orat dicens:
Domine Deus custodi hanc voluntatem. Deinde cir-
ca consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur,
primo excitatur populus ad deuotionem in præfatio-
H ne, vnde & monetur sursum corda habere ad Domi-
num. & ideo finita præfatione, populus deuote lau-
dat diuinitatẽ Christi, cũ angelis dicens, Sanctus, San-
ctus, Sanctus: & humanitatẽ cum pueris dicẽs, Bene-
dictus qui venit. Deinde sacerdos secreto comme-
morat, primo quidem pro quibus hoc sacrificium
offert, s. pro vniuersali ecclesia, & pro his qui in subli-
mitate sunt constituti 1. Timo. 2. & specialiter quos-
dam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo,
commemorat sanctos, quorum patrocinia implorat,
pro prædictis, cum dicit, communicantes & memo-
riam venerantes &c. Tertio, petitionem concludit cũ
dicit, vt hæc oblatio sit illis pro quibus offertur, salu-
I taris. Deinde accedit ad ipsam cõsecrationem, in qua
primo petit consecrationis effectum, cum dicit, quã
oblationem tu Deus &c. Secundo consecrationẽ pe-
ragit per verba Saluatoris, cum dicit, Qui pridie &c.
Tertio, excusat præsumptionem per obedientiam ad
mandatum Christi, cũ dicit, Vnde & memores. Quar-
to petit hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptũ,
cum dicit: Supra quæ propitio &c. Quinto, petit hu-
ius sacrificij & sacramenti effectum. Primo quidem,
quantum ad ipsos sumentes, cum dicit: Supplices te
rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui iam su-
mere non possunt, cum dicit: memento etiam Domi-
ne &c. Tertio, specialiter quantum ad ipsos sacerdo-
tes offerentes, cum dicit, Nobis quoque peccatori-
K bus &c. Deinde agit de pceptione sacramenti, & pri-
mo præparatur populus ad percipiẽdum, primo qui-
dem, per orationem communem totius populi (quæ
est oratio dominica, in qua petimus panem quoti-
dianum nobis dari) & etiam priuatam, quam specia-
liter sacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera
nos quæsumus domine &c. Secundo, præparatur
populus per pacem, quæ datur dicendo, Agnus dei.
Est enim hoc sacramentum vnitatis & pacis, vt supra
dictum est †. In missis tamen defunctorum, in qui- Q. 79. ar. 4. & q. 73. ar. 4.
bus sacrificiũ offertur, non pro pace præsenti, sed pro
requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde se- Ca. 3. Eccl. hierar. non multũ procul a fine.
quitur perceptio sacramenti, primo percipiente sa-
cerdote, & postmodum alijs dante: quia vt * Diony.
dicit

dicit 3.ca. Eccle. hierar. ille qui alijs diuina tradit, primo debet ipse particeps esse. Vltimo autem tota missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterij (quod significat cantus post communionē) & sacerdote per orationē gratias offerente, sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis hymnū dixit, vt dicitur Mat. 26.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio solis verbis Christi cōficit: alia vero necesse est addere ad præparationē populi sumētis, sicut dictū est†.

In cor. initio.

AD 2m dicendum, quòd sicut dicitur Ioānis vltimo, Multa sunt a Domino facta vel dicta quæ Euangelistæ non scripserunt: inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælum: quod tamen B Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt qui in suscitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro discipulis fecit, Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius sacramenti institutione multo magis hoc fecerit, tamquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantū ad sensum: nec multum refert quid dicatur, præsertim cū verba illa non sint de forma, vt supra dictum est†. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis euāgelij: licet nō exprimatur: quia ipse dixerat Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, nō habebitis vitā ī vobis.

Q. 77. ar. 3. & art. 1. ad 2. argum.

AD 3m dicendum, quòd eucharistia est sacramē- C tum totius ecclesiasticæ vnitatis. & ideo specialiter in hoc sacramēto magis, quàm in alijs debet fieri mētio de omnibus, quæ pertinēt ad salutē toti[us] ecclesiæ.

AD 4m dicendum, quòd instructio fidei est duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis .s. catechumenis: & talis instructio fit per* baptismum. Alia autem est instructio, qua instruit fidelis populus, qui cōmunicat huic mysterio, & talis instructio fit in hoc sacramēto: & tñ ab hac istructione nō repellūtur etiā catechumeni & infideles. unde dicitur de consec. distin. 1.* Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum siue iudæum, vsque ad missam catechumenorum, in qua scilicet continetur instructio fidei.

Alias circa.

De consecr. di. 1. c. Episc.

AD 5m dicendum, quòd in hoc sacramento, & D maior deuotio requiritur quàm in alijs sacramentis (propter hoc quòd in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiā cōmunior; quia in hoc sacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo sacrificium offertur, & non solum percipientium sacramentum, sicut in alijs sacramētis. & ideo vt† Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmissa parat fratrū mentes, dicendo: sursum corda, vt dū respondet plebs, habemus ad Dominū, admoneatur nihil aliud se, quàm Deum cogitare debere.

In li. de orat. domini. non multū remote ante finem.

AD 6m dicēdū, q in hoc sacramēto (sicut dictū est) † tangūtur ea quæ pertinent ad totā ecclesiā. & ideo E quædā dicunt a choro, quæ pertinēt ad populū: quorū quædā chorus totaliter prosequit, quæ scilicet toti populo inspirantur, quædam vero populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit in signum, quòd talia peruenerūt ad populum ex reuelatione diuina, sicut fides & gloria cælestis & ideo sacerdos inchoat Symbolum fidei, & Gloria in excelsis Deo. Quædam vero dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris & noui testamenti, in signum, quòd per ministros a Deo missos, est doctrina hæc populis annuntiata. Quædam vero sacerdos solus prosequitur: quæ scilicet ad proprium officium sacerdo- A tis pertinent, vt scilicet dona & preces offerat pro populo, sicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publice, scilicet quæ pertinent & ad sacerdotem, & ad populū, sicut sunt orationes communes: quędā vero pertinēt ad solū sacerdotē, sicut oblatio & consecratio: & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occulte a sacerdote dicuntur. In vtrisque tamen excitat attentionē populi dicendo, Dñs vobiscū, & expectat assensum dicentium, Amen. & ideo etiam in his quæ secrete dicuntur, publice præmittit, Dominus vobiscum. & subiungit, Per omnia sæcula sæculorum. Vel secrete aliqua sacerdos dicit, in signū, q circa Christi passionē discipuli, nō nisi occulte cōfitebātur Christum.

In solut. ad 3. arg. i isto ar.

AD 7m dicendum, quòd efficacia verborum sacramentaliū impediri potest per intentionem sacerdotis: nec tamen est inconueniens, quòd a Deo petamus id, quod certissime scimus ipsum facturū, sicut Christus Ioann. 17. petijt suam clarificationē. Non tamē videtur ibi sacerdos orare, vt consecratio impleatur, sed vt nobis fiat fructuosa. Vnde signanter dicit, Vt nobis corpus & sanguis fiat. & hoc significāt verba, quæ præmittit dicens: Hanc oblationem facere digneris benedictam, secundum† Augustinū, idest, per quam benedicamur, scilicet per gratiā, ascriptā idest, per quam in cælo ascribamur: ratam, idest, per quam de visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, idest, per quam a bestiali sensu exuamur: acceptabilē, vt qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus.

De consec. di. 2. c. Vtrū sub. a medio.

AD 8m dicendum, quòd licet hoc sacramentum ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificijs: tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum deuotione. Petit ergo sacerdos, vt sic hoc sacrificiū accipietur a Deo ex deuotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

AD 9m dicendum, quòd sacerdos non petit, neque quòd species sacramentales deferantur in cælum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit; sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc sacramento significatur) vt scilicet orationes sacerdotis & populi angelus assistens diuinis mysterijs, Deo repræsentet, secundum illud Apocalyp. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare dei dicitur, vel ipsa ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse deus, cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non ascendes ad altare meum per gradus, idest, in Trinitate gradus nō facies. Vel per Angelū intelligitur ipse Christus, qui est magni cōsilij Angelus, qui corpus suum mysticum deo patri coniungit, & ecclesiæ triumphāti. & propter hoc etiā missa nominatur: quia per angelum sacerdos preces ad deum mittit, sicut populus per sacerdotē: vel quia Christus est hostia nobis missa deo. unde & in fine missæ Diaconus in festiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite, missa est, scilicet hostia ad deū per angelū, vt scilicet sit deo accepta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea quæ in celebratione huius sacramenti agūtur, sint conuenientia.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ea quæ in celebratione huius Sacramenti agūtur non sint conuenientia. Hoc enim sacramētum ad nouum testamentum pertinet, vt ex forma ipsius apparet.

4. sentē. dis. 12. in expo. lit. Et opu. 63. ca. 5. Et opu. 66. per totum.

paret. In nouo autem testamento non sunt obseruandæ cæremoniæ veteris testamenti, ad quas pertinebat quòd sacerdos & ministri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerédum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij; & quádo accessuri sunt ad altare. nó est ergo cóueniés, ꝙ sacerdos lauet manus suas inter missarú solennia.

¶ 2 Præt. Ibidem Dominus mádauit, quòd Aaró adoleret incensum suaue fragrás super altare, quod erat ante propitiatorium: quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris testamenti. inconueniéter ergo in missa sacerdos thurificatione vtitur.

G ¶ 3 Præt. Ea quæ in sacramentis ecclesiæ aguntur, non sunt iterenda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce signationes super hoc sacramétú.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Hebr. 7. Sine vlla contradictione, quod min⁹ est, a maiori benedicitur: sed Christus qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multo maior sacerdote. inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem, benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

¶ 5 Præt. In sacramento ecclesiæ nihil debet fieri, quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd sacerdos quádoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum* inclinat. ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento.

* Alias incuruat.

H ¶ 6 Præt. Ridiculosum etiá videtur, ꝙ sacerdos multoties se ad populú vertit, & multoties populú salutet. nó ergo debét hæc fieri i celebratione hui⁹ sacraméti.

¶ 7 Præt. Aposto. 1. Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Christus diuisus sit: sed post consecrationé Christus est in hoc sacramento. inconuenienter ergo hostia frangitur a sacerdote.

¶ 8 Præt. Ea quæ in hoc sacraméto agútur, passionem Christi repræsentát: sed in passione Christi corp⁹ fuit diuisum i locis quinque vulnerú. ergo corp⁹ Christi in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

I ¶ 9 Præt. Totú corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur a sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur.

¶ 10 Præt. Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus: sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione missæ alius corporalis cibus. inconuenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

¶ 11 Præt. Veritas debet respódere figuræ: sed de agno paschali, qui fuit figura hui⁹ sacraméti, mádat ꝙ non remaneret ex eo quicquá vsque mane. incóuenienter igitur hostiæ cósecratæ reseruátur, & nó statí sumunt.

K ¶ 12 Præt. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit, Dominus vobiscum, & Gratias agamus: sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maxime minori ergo inconueniens videtur, quòd sacerdos vno tantum ministro præsente, celebret missam. Sic igitur videtur, quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti.

Sed in contrarium est, ecclesiæ cósuetudo, quæ errare nó pót: vtpote Spiritusctó istructa.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quòd sit perfectior significatio. Significátur autem verbis in celebratione huius sacramenti, quædam pertinentia ad passioné Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento, & quædam pertinentia ad vsum huius sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerétia. & ideo in celebratione huius mysterij quædam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinétia ad deuotioné, & reuerétiá hui⁹ sacraméti.

Quæst. 60. ar. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione missæ, propter reuerétiá hui⁹ sacraméti. & hoc dupliciter. Primo, quidé, quia aliqua pretiosa tractare nó cósueuimus, nisi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tátum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem: quia vt Dionys. dicit 3. eccles. hierar. extremitatum ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis, secundum illud Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum: quod etiam significatur per confessionem, quæ fit ante introitum missæ. & hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionys.* dicit. Nec tamen ecclesia hoc seruat tanquá cæremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conueniens. & ideo non eodé modo obseruatur sicut tunc: prætermittitur enim pedú ablutio, & seruatur ablutio manuú, quæ potest fieri magis in promptu, * & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cum enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, unde in Psalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

De manuú & digitorú ablutione.

Ca. 3. eccle. hierar. a medio illius.

Eodem loco nunc dicto.

Alias, quæ magis sufficit.

Lib. 3. text. 38. tom. 2.

Ad 2m dicendum, quòd etiam thurificatione nó utimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut ecclesiæ statuto. unde non eodem modo utimur, sicut in lege ueteri erat statutum: Pertinet autem ad duo. Primo quidem, ad reuerentiam huius sacramenti, ut scilicet, per bonum odorem depellatur si quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundo, pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundum illud Gen. 27. ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni) & a Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud 2. Cori. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. & ideo undiq; thurificato altari, p quod Christus designatur, thurificátur omnes per ordiné.

De Thurificatione.

Ad 3m dicendum, quòd sacerdos in celebratione missæ utitur crucesignatione, ad exprimendá passionem Christi, quæ ad crucé est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Ná primo fuit Christi traditio, quæ facta est a deo, Iuda, & iudæis: quod significat trina crucesignatio, supra illa uerba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secúdo fuit Christi uenditio. est autem uenditus sacerdotibus, scribis & pharisæis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio supra illa uerba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium uenditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex super illa uerba, Vt nobis corpus & sanguis &c. ad designandam personam Iudæ uenditoris & Christi uenditi. Tertio autem, fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertio duæ cruces, una in consecratione corporis, alia in cósecratione sanguinis

De crucis variæ i missa significatione.

guinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipſa paſſio Chriſti. unde ad repræſentandum quinque plagas Chriſti, fit quarto quintuplex crucesignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiã ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctũ vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Quinto, repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam crucesignationem, quæ fit ſuper illis verbis, Corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione &c. Sexto, repræſentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cum dixit, Pater ignoſce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc ſignificandum, fit trina crucesignatio ſuper illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis &c. Septimo, repræſentantur tres horæ, quibus pependit in cruce. ſ. a ſexta vſque ad horam nonam. & ad hoc conſignificandum fit iterũm trina crucesignatio ad illa verba, Per ipſum, & cũ ipſo, & in ipſo. Octauo autem repræſentatur ſeparatio animæ a corpore per duas cruces ſubſequẽter extra calicem factas. Nono autem repræſentatur reſurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, ꝙ cõſecratio huius ſacramenti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. & ideo vbicumque fit mentio de aliquo horum, ſacerdos crucesignatione vtitur.

Ad 4^m^ dicendum, quòd ſacerdos poſt conſecrationẽ non vtitur crucesignatione ad benedicendũ & conſecrandũ, ſed ſolũ ad commemorandam virtutem crucis & modũ paſſionis Chriſti, vt ex dictis patet. — *In ſolut. ſeced.*

Ad 5^m^ dicendum, quòd ea quæ ſacerdos in miſſa facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes: fiunt enim ad aliquid repræſentandum. Quòd enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat etiã manus orando, ad deſignandum ꝙ oratio eius dirigitur pro populo ad deum, ſecundum illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad dominum in cælos. & Exod. 17. dicitur, ꝙ cum leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Quòd autem manus interdũ iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt. Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſcilicet pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

Ad 6^m^ dicendum, ꝙ quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum, ad ſignificandum ꝙ Dominus die reſurrectionis quinquies ſe manifeſtauit, vt ſupra dictum eſt * in tractatu de reſurrectione Chriſti. Salutat autẽ ſepties populum. ſ. quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum, & bis quando ſe non conuertit (ſcilicet cum ante præfationem dicit, Dominus vobiſcum, & cum dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ) ad deſignandũ ſeptiformem gratiã Spiritusſancti. Epiſcopus aũt celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis, quod poſt reſurrectionẽ diſcipulis dixit Dñs, cuius perſonã repræſentat præcipue epiſcopus. — *Quæſt. 55. ar. 3. arg. 3.*

Ad 7^m^ dicendum, ꝙ fractio hoſtiæ tria ſignificat: primo quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione: ſecundo diſtinctionem corporis myſtici ſecundum diuerſos ſtatus: tertio diſtributionem gratiarum procedentium ex paſſione Chriſti, vt Diony. * dicit 3. c. eccleſ. hierar. unde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti. — *Ca. 3. eccl. hiera. a medio.*

Ad 8^m^ dicendum, ꝙ ſicut Sergius papa dicit * (& habetur de conſecr. diſtin. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicẽ miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat. ſ. ipſum Chriſtum, & beatã Virginem, vel ſiqui alij ſancti cum corporibus iã ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terrã, quia. ſ. viuentes in terra, ſacramento * vniuntur, & paſſionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finem miſſæ remanens, corpus in ſepulcro, quia vſque in finem ſæculi, corpora ſanctorum in ſepulcris erunt, quorum tamen animæ ſunt vel in purgatorio vel in cœlo. Hic tamen ritus non ſeruatur modo, vt ſcilicet vna pars ſeruetur vſque in finem miſſe, propter periculũ. Manet tamen eadem ſignificatio partium: quam quidã metrice expreſſerunt dicentes, — *De conſec. diſt. 2. c. triforme.* — *Alias vniũtur.*

Hoſtia diuiditur in partes, tincta beatos
Plene, ſicca notat viuos, ſeruata ſepultos.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicẽ ſeruata ſignificat plene beatos. ſ. quantũ ad animã & corpus: pars aũt comeſta, ſignificat ceteros.

Ad 9^m^ dicendum, ꝙ per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſſio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento, & ſm hoc per partem in calicem miſſam, ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſſionum Chriſti. Alio modo, poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præſignatur. & ideo illi quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificantur per partẽ in calicẽ miſſam. Et eſt notandũ, ꝙ pars in calicẽ miſſa, non debet populo dari in ſupplemẽtũ communionis, quia panem intinctum non porrexit Chriſtus, niſi Iudæ proditori.

Ad 10^m^ dicendum, ꝙ vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuum. & ideo ſumitur poſt ſuſceptionẽ huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. unde extra de celebratione miſſarum, ca. * ex parte: Sẽper ſacerdos vino os perfundere debet, poſtquam totum percepit euchariſtiæ ſacramentum, niſi cum eodem die aliam miſſam debuerit celebrare, ne ſi forte vinum perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. & eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Chriſti tetigerat. — *In decret. li. 3. ti. 41. c. ex parte, & eſt c. 5.*

Ad 11^m^ dicendum eſt, ꝙ veritas quantũ ad aliquid debet reſpondere figuræ, quia. ſ. non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri vel etiam populus communicat, in craſtinum reſeruari. unde, vt habetur de conſecratio. diſti. 2. Clemens Papa * ſtatuit, ꝙ tanta holocauſta in altari offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quòd ſi remanſerint, in craſtinum non reſeruentur, ſed cum timore & tremore clericorum diligentia conſumantur: quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendũ eſt (non autẽ agnus paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. unde in eadem * diſt. legitur, * Preſbyter euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eũ communicet, ne ſine communione moriatur. — *De conſec. diſt. 2. c. Tribus gradibus.* — *De conſec. di. 2. c. Preſbyter.*

Ad 12^m^ dicẽdũ, ꝙ in ſolẽni celebratione miſſæ, plures debẽt adeſſe. unde Soter papa * dicit, vt habetur de conſec. diſ. 1. Hoc quoq; ſtatutũ eſt, vt nullus preſbyterorum — *De conſec. di. 1. c. Hoc quoque ſtatutum eſt.*

sbyterorũ, missarũ solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibiq; respõdẽtibus, ipse tertius habeatur: quia cũ pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscũ, & illud insecretis, orate pro me, apertissime cõuenit, vt ipsi⁹ respõdeat salutationi. Vnde & ad maiorẽ solennitatẽ, ibidẽ statutũ legit, ꝙ episcop⁹ cũ pluribus missarũ solennia peragat: in missis tamẽ priuatis sufficit vnũ habere ministrũ, qui gerit personã totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta ecclesiæ obseruando.

4.dis.13. in expos. lit. AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nõ possit sufficiẽter ocurri defectibus, qui circa celebratiunẽ huius sacramẽti occurrũt, statuta ecclesię obseruãdo. Cõtingit enim quãdoq;, ꝙ sacerdos ante cõsecrationẽ, vel post moritur, vel alienat, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramẽtum sumere possit, & missam perficere. ergo videtur ꝙ nõ possit impleri statutum ecclesiæ, quo præcipitur ꝙ sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶ 2 Præt. Contingit quandoque, ꝙ sacerdos ante consecrationẽ vel post recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriã non habebat. necesse est ergo, ꝙ ille qui est in tali articulo cõstitutus, peccet mortaliter, cõtra statutum ecclesiæ faciens, siue sumat, siue non sumat.

¶ 3 Præt. Contingit quãdoq;, ꝙ ĩ calicẽ musca vel aranea, vel aliqͩ animal venenosum cadit post cõsecrationem, vel etiã cognoscit sacerdos calici uenenũ esse imissum ab aliquo maleuolo causa occidendi ipsum. In quo casu si sumat, videt mortaliter peccare, se occidẽdo vel Deũ tẽtãdo; similiter si nõ sumat peccat, contra statutũ ecclesiæ faciẽs. ergo videtur esse perplexus & subiectus necessitati peccãdi, quod ẽ incũueniẽs.

¶ 4 Præ. Cõtingit quãdoq; ꝙ p negligẽtiã ministri, aut aqua nõ ponitur in calice, aut etiã nec vinũ, & hoc sacerdos aduertit. ergo in hoc etiam casu videt esse perplexus, siue sumat corp⁹ sine sanguine (quasi ĩperfectũ faciẽs⁎ sacr̃m) siue nõ sumat nec corpus nec sanguinẽ.

Alias sacrificium.

¶ 5 Præt. Cõtingit quãdoque, ꝙ sacerdos nõ recolit se dixisse verba cõsecrationis, vel etiã alia quæ ĩ celebratiõe hui⁹ sacramẽti dicũt. Vĩ ergo peccare ĩ hoc casu, siue reiteret verba sup eãdẽ materiã, q̃ forte iã dixerat siue vtãq; pane & vino nõ cõsecratis, quasi cõsecratis.

¶ 6 Præt. Contingit quandoque propter frigus, quòd sacerdoti dilabitur hostia in calicem, siue ante fra- K ctionem, siue post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc, quòd sola tertia pars mittatur in calicẽ.

¶ 7 Præt. Cõtingit quãdoq;, ꝙ p negligentiã sacerdotis sanguis Christi effundit, vel etiam, ꝙ sacerdos sacramẽtũ sumptũ vomit, aut etiã quòd hostiæ cõsecratæ, tandiu cõseruantur, vt putrefiant, vel etiã a muribus corrodãtur, vel etiam qualitercũque perdãtur. In quibus casibus nõ videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secũdum ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, ꝙ his defectibus seu periculis occurri possit, saluis ecclesiæ statutis.

SED CONTRA est, quòd sicut deus, ita ecclesia non præcipit aliquid impossibile.

F RESPON. Dicendum, ꝙ periculis seu defectibus circa hoc sacramẽtum contingentibus dupliciter potest occurri. Vno modo præueniẽdo, ne. s. periculum accidat: alio modo subsequẽdo, vt. s. id quod accidit emendetur vel adhibendo remedium, vel saltem per pęnitẽtiã ei⁹ qui neglıgẽter egit circa hoc sacramẽtũ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd si sacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante consecrationẽ corporis & sanguinis Domini, non oportet vt per aliũ suppleatur. Si vero incępta cõsecratione hoc acciderit (puta cõsecrato corpore ante consecrationẽ sanguinis, vel etiam cõsecrato vtroque) debet missæ G celebritas per aliũ expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæstion. 1. cap. nihil, in Toletano⁎ cõcilio legitur, Cẽsuimus cõuenire, vt cũ a sacerdotibus missarũ tempore mysteria sacra cõsecrãtur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euẽtus, quo cœptũ nequeat explere mysterium, sit liberũ episcopo vel presbytero alteri, cõsecrationem exequi incępti officij. Nõ enim aliud competit ad supplementũ initiatis mysterijs, quàm vt aut incipientis aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cũ.n. simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ languoris H causa consulitur, in præsumptionis perniciem cõuertatur, nullus absq; præuentu patentis molestiæ, minister vel sacerdos, cum cęperit imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. si quis hoc temerarie præsumpserit, excommunicationis sentẽtiam sustinebit.

Cõcil. 7. Tole. can. 1. vel 2. secundum diuersos codices. Et habetur 7. Q. 1. ca. Nihil.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ vbi difficultas occurit, semper est accipiendũ illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramentum est, qđ est contra perfectionẽ huius sacramenti: quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. & ideo si sacerdos post consecrationem incęptam, recordetur se I aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet pficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumere sacramentũ. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi cuicumque subiacere. debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per inuisibilem pontificem Iesum Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, ꝙ peragat diuina mysteria. Si vero ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis & excõmunicationis, ꝙ missam incęptã desereret, nisi graue scãdalum timeretur.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ si musca, vel aranea in calicẽ ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si uero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si uero uenenum ibi esse deprehẽderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alij dare, ne calix uitæ uertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo uasculo ad hoc apto cum reliquiis conseruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud uinum apponere in calicem, & denuo resumere a cõsecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

AD

Ao 4m dicendum, quòd si sacerdos ante consecrationem sanguinis, & post consecrationẽ corporis percipiat, aut uinum, aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare: si vero post consecrationis verba perceperit, quòd aqua desit, debet nihilominus procedere: quia impositio aquæ, vt supra di-

q.74. art.7.

ctum est,* non est de necessitate sacramenti: debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato misceri: quia sequeretur corruptio sacramenti pro ali-

q.77. art.8.

qua parte, vt supra dictum est.* Si vero percipiat post verba consecrationis, quòd vinum nõ fuerit positum in calicem: si quidẽ hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere a uerbis cõsecrationis sanguinis: si vero hoc perceperit post sumptionẽ corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine: quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non ser-

In Côc. Tolet.7. can.1. vel 2. secundũ aliquos codices.

uaretur debitus ordo consecrandi: & sicut dicitur* in prædicto cap. Toletani concilij, perfecta uideri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: si vero inciperet a consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata, cum in verbis illis occurrant quædam dicenda, & fienda non solum circa sanguinem, sed etiã circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptũ de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quàm præceptum quòd hoc sacra-

q. 80. art. 8. & q. 82. ar. 4.

mentum a ieiunis sumatur, vt supra dictum est.*

Ao 5m dicendum, quòd licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non.n. qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione iam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde si aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse: sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum acci-

In li. de memoria. c. 1. to. 2. inter opera Arist.

pitur sub ratione præteriti: sicut dicitur* in lib. de memoria: si tamen sacerdos probabiliter cõstet se aliqua omisisse: siquidem non sunt de necessitate sacramenti, non existimo quòd propter hoc debeat resumere, immutãdo ordinem sacrificij: sed debet vlterius procedere: si vero certificetur se omisisse aliquid eorum, quę sunt de necessitate sacramẽn, scilicet formas consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur facien-

In solut. ad 4. argu. huius in isto art.

dum quod dictum est* in defectu materiæ, vt scilicet resumatur a forma consecrationis, & cetera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

Ao 6m dicendum, quod fractio hostiæ consecratæ, & q vna sola pars mittatur in calicẽ, respicit corpus mysticum, sicut admistio aquę significat populum: & ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

Ao 7m dicendum, quòd, sicut legitur de consec.

De consec. dist. 2. Si per negligẽtiã.

distinct. 2. ex Decreto Pij papæ,* si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur: si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat: si autem super altare stillauerit

A calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, decem diebus pęniteat. Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur: posset etiam sumi in potum a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur: quidã autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel sacrario reponunt. subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* præsbyteri, si

Ead. dist. 2. c. Si quis p ebrietatẽ.

quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiã euo-

B muerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est: clerici vel monachi seu diaconi & præsbyteri, septuaginta diebus pœniteãt: episcopus, nonaginta: si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem distinct. legitur ex concilio arelatensi: †Qui non bene custodierit* sacramentum, &

†Ead. di. 2. c. Qui bene non custodierit. *alias sacrificium.

mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt: prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & a communione

C cessare. Pensatis tamen conditionibus negotij & personæ potest minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam: hoc tamen obseruandum est, quòd vbicumque species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, vt supra* dictum est.

q. 77. art. 5. & locis ibi citatis.

Ea vero, in quibus inueniuntur, si commode fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito: sicut de rasura tabulæ dictum est.*

* In istius solut. prin.

QVAESTIO LXXXIIII.

De sacramento pœnitentiæ, in decem articulos diuisa.

D

ONSEQVENTER considerandum est, de sacramento pęnitentiæ. Circa quod primo cõsiderandum est, de ipsa pœnitentia. Secũdo, de effectu ipsius. Tertio, de partibus eius. Quarto, de suscipientibus hoc sacramentũ. Quinto, de potestate ministrorum, quę ad claues pertinet. Sexto, de solennitate huius sacri.

Circa primum duo consideranda sunt. Primo, de pœnitentia, se-

E cundum quòd est sacramentum. Secundo, de pœnitentia, secũdum quòd est virtus.

Circa primum quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum pœnitentia sit sacramentum.

¶Secũdo, De ꝓpria materia eius.

¶Tertio, De forma ipsius.

¶Quarto, Vtrũ impositio manus requiratur ad hoc sacramentũ.

¶Quinto, Vtrũ hoc sacramentũ sit

¶ Super Quæstionem octuagesimamquartam.

IN primis duobus artic. tria dicenda occurrũt Primum, de materia sacramẽti pœnitentiæ, ex qua cum forma cõstituitur sacramentum, an scilicet hoc sacramẽtum habeat materiam, ex qua constituatur. Et mouetur hoc dubium propter Scot. in 4. distinct. 16. quæstio. 1. dicentem huius sacramenti nullam partem esse actum pœnitentis: sed sacramentum hoc essentialiter consistere in absolutione: ita quòd secundum eum sacramentum pœnitentiæ nõ constituitur ex materia & forma contra cõmunem doctrinam in 1. distinct. 4. sent. immo cõtra doctrinam sacri concilij sub Eugenio IIII. ubi dicitur, q omnia sacramenta con

de necessitate salutis.

¶Sexto, De ordine eius ad alia sacramenta.

¶Septimo, De institutione eius.

¶Octauo, De duratione ipsius.

¶Nono, De continuitate eius.

¶Decimo, Vtrum possit iterari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit sacramentum. Gregor. enim dicit, & habetur in Decret.* 1. quæstio. 1. Sacramenta sunt baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi, quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutē: sed hoc non contingit in pœnitentia: quia nō adhibentur aliquæ corporales res, sub quibus diuina virtus operetur salutem. ergo pœnitentia nō est sacramentum.

¶2 Præt. Sacramenta ecclesiæ a ministris Christi exhibentur, secundum illud 1. Corin. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorū dei: sed pęnitentia non exhibetur a ministris Christi: sed interius a deo hominibus inspiratur, secundum illud Hiere. 31. Postquàm conuertisti me, egi pœnitentiam. ergo videtur, quòd pœnitentia non sit sacramentum.

¶3 Præt. In sacramentis, de quibus iam supra diximus,* est aliquid, quod est sacramentum tantum: aliquid, quod est res & sacramentum: aliquid vero, quod est res tantum, vt ex præmissis patet:* sed hoc non inuenitur in pœnitentia. ergo pœnitentia non est sacramentum.

SED CONTRA est, quòd sicut G baptismus adhibetur ad purificandum a peccato, ita & pœnitentia. vnde & Petrus dixit Simoni Act. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua: sed baptismus est sacramētum, vt supra habitum est.* ergo pari ratione & pœnitentia.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Greg.* dicit in c. supra dicto, Sacramētum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, vt aliquid significatiue accipiamus, qd sanctè accipiendum est. Manifestū H est autem, quòd in pœnitentia ita res gesta fit, quòd aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis. nam peccator pœnitens, per ea quæ facit & dicit, ostendit cor suum a peccato recessisse: similiter etiam sacerdos per ea, quę agit & dicit circa pœnitentem, significat opus dei remittentis peccata. vnde manifestum est, quòd pœnitentia, quæ in ecclesia agitur, est sacramentum.

I AD PRIMVM ergo dicendū, q nomine corporalium rerum intelligūtur large etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in hoc sacramento, sicut aqua in baptismo, vel chrisma in cōfirma-

ratur ex rebus tamquàm materia, & verbis tamquàm forma. & specialiter de sacramento pœnitentiæ dicitur, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis.

¶Nec ratio Scot.* valet scilicet, quia nullus actus pœnitentis est aliquid sententiæ sacerdotis: quoniam supponit hæc ratio sacramentū hoc consistere essentialiter in sola absolutione.

¶Quocirca sequendo & communem & sacri Concilij doctrinam, dicendum est sacramentū pœnitentiæ cōstare ex verbis absolutionis ut forma, & actu seu actibus pęnitentis, ut materia proxima. Nec alia quęrenda est, de hoc ratio, nisi auctoritas utraque iam adducta & consonantia: quia scilicet consonant cōditiones sacramenti huic toti constituto ex actu pœnitentis & absolutione & in significando, & in causando, & in passiua institutione diuina.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 1. Et di. 22. q. 2. ar. 3. q. 2. cor.

*refertur 1. q. 1. c. Multi sæculares circa med.

¶Secundum est, circa rem huius sacramenti, quæ scilicet est & res & sacramētum, an scilicet sit interior pęnitentia, an ornatus aliquis. Et quoniam magna uidetur altercatio de ornatu, nec intētionis meæ est scribere ad cōtradicendum alijs, dimissa unicuique probabilitate suæ opiniōis, dicam quid secundum Auctorem, & rationem rectam uidetur sentiendum.

¶De sacramentis nil aliud sentiendū est, nisi quod accepimus: ex acceptis autem tam ex parte causalitatis attributæ sacramento, quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum, nec necessario nec probabiliter ornatus ponitur. nam causalitas sacramenti sufficienter salua sit respectu gratiæ, etiam si nihil aliud causaret: res uero & sacramentū sufficienter saluatur hic per interiorem pœnitentiā.

*quæst. 66.

¶Dispositio autem ad gratiam, quæ tamen tantum ponderatur a ponentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, ex parte gratiæ: quoniam gratia non est talis forma in anima, ut egeat alia forma prædisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet igniri, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiā fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma prædisponente. Nec obstat character: quoniam, ut ex supra dictis patet, character non ponitur, ut disponat ad gratiam: quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur: dispositio enim ad gratiam, quæ est in essentia animæ, non est in intellectu, ut de se patet. Secundo, ex parte adultorum, quibus tantum confertur sacramentum pœnitentiæ. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti, iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supradicta in secundo lib. de iustificatione impij. Tertio, ex parte pœnitentis: pœnitens enim

F inquantum pœnitens non disponitur, nisi per actus pœnitentiæ: omnis enim alia dispositio per accidens se habet ad pœnitentem: & propterea si ornatus poneretur disponere, non nisi per accidens concurreret ad disponendum pœnitentem: quod autem est per accidens, non est per se tribuendum sacramento pœnitentiæ. Commentitius ergo uidetur ornatus huiusmodi: sed ut in litera dicitur, interior pœnitentia, est res, & sacramentum. q.66.ar.1.

¶Et si modum quęris ac sufficientem rationem, distingue, trifariam posse inueniri pœnitentem. Primo, ut sit ita attritus, quòd eius attritio cum sacramento pœnitentię in uoto sufficiat ad remissionem peccatorum: q.66.ar.1. ita quòd attritio sua est tanta quòd Refertur loco citato in arg. ex sacramento in uoto fit contritio, iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei. Secundo, quòd attritio sit tam modica, ut cum sacramento in uoto, non fiat contritio: sed tamen sit tanta, quòd cum sacramento in re, fiat contritio: plus enim operatur sacramentum in re, quàm in voto. Tertio, posset esse tam exigua attritio, ut nec etiam cum sacramento in re, fieret contritio: & talis non susciperet remissionem peccatorum ex sacramento pœnitentiæ. Vbi apparet, nullo esse opus ornatu ad hoc, ut ex ui sacramenti attritus fiat contritus. Modus autem quo hoc fit, est quòd deus utrimque operatur: concurrit siquidem ex parte pœnitentis ad interiorem pœnitentiam, inspirando illam, ut in litera dicitur, non solum secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum: quod ex eo patet, quòd ex interiori motu pœnitens subijcit se clauibus. Et rursus concurrit deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiorem pœnitentiam, dum utitur sacramento ipso ad excitandum & K perficiendum interiorem actum pœnitentis: sic enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum mediante sacramento, utitur etiam interiori actu pœnitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior pœnitentis actus, res & sacramentum. Et per hoc apparet, quòd sacramentum significat, & causat interiorem pœnitentiam: & interior pœnitentia sic causata, significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim hæc instrumenta subordinata principali agenti, deo scilicet: sicut baculus, quo moueo lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua moueo baculum &c. Tertium est, quòd Auctor seipso doctior, cum in 4. sentent. putasset solam formam in sacramento pœnitentiæ habere causalitatem, sicut in sacramento eucharistiæ, & uerificasset, quòd totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formæ, hoc in loco altius sentit, ut expressius declarat inferius in artic. ult. quæstio. 86. scilicet quòd totum

sacramen-

sacramentum pœnitentiæ, compositum scilicet ex materia & forma, idest, ex actu pœnitentis & absolutione (fit.n. ex his unum sacramentum) causat remissionem peccatorum ratione utriusque partis: principaliter quidem, ratione formæ: secundario autē ratione materiæ, hoc est actuū pœnitentis, ut sub ordinātur clauibus ecclesiæ, hoc est, ꝙ actus pœnitentis ex hoc ipso, quòd pars efficitur sacramenti, utitur deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionē peccatorum: sicut ex hoc ipso, quòd aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerādū filios suos.

Actus humani sēsibiles.

tione. est aūt attendendum, quòd in illis sacramentis, in quibus confertur excellens gratia, quæ superabundat omnē facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius: sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, & in confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritussancti; & in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas spūalis, quę prouentiunt ex uirtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. vñ si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorū, sed dispositiue se habēt ad sacramenta. In illis aūt sacramentis, quæ habent effectū correspondentē humanis actibus, ipsi* actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in pœnitētia & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus, quædam sunt res exterius adhibitæ, sicut emplastra & electuaria: quædam uero sunt actus sanādorum, puta exercitationes quędā. C

A D 2^m^ dicendum, quòd in sacramentis, quæ habent corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur a ministro ecclesię, qui gerit personam Christi, in signum quòd excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem pœnitentiæ, sicut dictum est,* sunt actus humani pro materia, qui prouentunt ex inspiratione interna: unde materia non exibetur a ministro, sed a deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum pœnitentem absoluit.

In solut. præced.

A D 3^m^ dicendum, quòd etiam in pœnitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitentem, quàm etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est pœnitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij. D

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

A D SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quòd contrariantur effectui sacramēti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti. E

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in lib. de pœnitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitæ pœniteat: sed ad uetustatem uitæ pertinent non solum peccata, sed etiam pœnalitates præsentis uitæ. non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

Lib. de medicina pœnit. c. 2. nō lōge a princip. tom. 9.

¶ 3 Præt. Peccatorū quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed pœnitentiæ sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neq; contra peccatum mortale, qd tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam cōtra ueniale, quod tollitur per tunsionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ. A

S E D C O N T R A est, quòd Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

R E S P O N. Dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est* autem, ꝙ materia proxima huius sacramenti sunt actus pœnitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. vnde relinquitur, quòd remota materia pœnitentiæ, sint peccata, nō acceptanda, sed detestanda & destruenda. B

Ar. præced. ad 1. & 2.

A D P R I M V M ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

A D 2^m^ dicendum, quòd uetus & mortalis uita est obiectum pœnitentiæ, non ratione pœnæ: sed ratione culpæ annexæ.

A D 3^m^ dicendum, ꝙ pœnitentia quodammodo est de quolibet peccatorū genere: non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est pœnitētia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur pœnitere de his, quæ nostra uoluntate commisimus: principaliter aūt, quia ad deletionē peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem uenialibus est quidem pœnitentia proprie, inquantū sunt nostra uoluntate facta: non tñ contra hęc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato uero originali pœnitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum nō ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec ēt proprie: quia peccatū originale non* est nostra uoluntate peractum, nisi forte inquantum uoluntas Adę reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apost. dicit Rom. 5. In quo omnes peccauerunt: inquantum tamen large accipitur pœnitentia pro quacumq; detestatione rei præteritæ, potest dici pœnitentia de peccato originali, sicut loquitur Aug.* in lib. de pœnitentia.

D. 1006.

In li. de uera & falsa pœn. cap. 8. to. 4. Et in lib. de pœn. medicina, cap. 2. to. 9.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

A D TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesiæ usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communi usu habetur, quinimmo in quibusdam absolutionibus, quæ in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in cœna domini, absoluens non utitur oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatiua, cum dicit, Misereatur uestri omnipotens deus, uel absolutionē & remissionem tribuat uobis omnipotens deus. ergo hæc non est forma hu-

4. dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. & 3. Et op. 22.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum tertium.*

IN articul. 3. eiusdem quæstio. in responsione ad tertiū circa formam absolutionis aduerte, quòd licet forma absolutionis consistat in illis duobus uerbis, scilicet absoluo te, ut in litera dicitur, & habetur ex Concilio florent. sub Eugenio IIII nihilominus si quis alijs uerbis uteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentū esset perfectum.

¶ Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem: quia uirtus sacramentalis non est

ius sacramenti, Ego te absoluo. F

¶2Præt. Leo Papa* dicit, q indulgentia dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri: loquitur autem de iodulgentia dei, quæ præstatur pœnitentibus. ergo forma huius sacramẽti debet esse per modum deprecationis.

¶3Præt. Idem est absoluere a peccato, quod peccatum remittere: sed solus deus peccatum remittit, qui etiam solus ioterius hominẽ a peccato mundat, vt August. dicit super Ioan. ergo uidetur quòd G solus deus a peccato absoluat. non ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶4Præt. Sicut dominus dedit potestatem discipulis absoluendi a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut dæmonia eijcerent, & ut languores sanarent, ut habetur Matth. 10. & Luc. 9. sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his uer- H bis, ego te sano, sed sanet te dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatẽ apostolis a Christo traditam, non debeant vti hac forma uerborum, Ego te absoluo, sed absolutionem tribuat tibi Christus.

¶5Præt. Quidam hac forma vtentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, idest, absolutum ostendo: sed nec hoc etiam sacerdos facere I potest, nisi ei diuinitus reueletur: vnde legitur Mat. 16. antequàm Petro diceretur, Quodcumque solueris super terram &c. dictum est ei, Beatus es Simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. ergo videtur q sacerdos, cui non est facta reuelatio, præsumptuose dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, idest, absolutum ostendo.

Sed contra est, quòd sicut dominus dixit discipulis Mat. K ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas, ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcumq; solueris super terram: sed sacerdos auctoritate illorum uerborũ Christi fretus dicit, Ego te baptizo. ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo.

Respon. Dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ: dictum est autem supra,* quòd hoc sacramẽtum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. vnde oportet quòd ea, quæ sunt ex parte pœnitentis, siue sint uerba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti, ea uero quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ: cum autẽ sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant, vt supra dictũ est,* oportet quòd forma sacramenti significet id, quod in sacramento agitur, proportionaliter materiæ sacramenti: vnde forma baptismi est, Ego te baptizo, & forma confirmationis est, Consigno te signo G crucis, & confirmo te chrismate salutis, eo quòd huiusmodi sacramẽta perficiuntur in usu materiæ: in sacramento autem eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur ueritas cõsecrationis, cũ dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet pœnitentiæ, non consistit in consecratione alicuius materiæ, nec in vsu alicuius materiæ sanctificatę, sed magis in remotio- H ne cuiusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia pœnitentiæ, ut ex supra dictis patet.* talis autem remotio significatur a sacerdote cũ dicitur, Ego te absoluo. Nam peccata sunt quædam vincula, secundum illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. vnde patet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

I Ad primum ergo dicendum, quòd ista forma assumitur ex ipsis uerbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcumque solueris super terram &c. & tali forma ecclesia utitur in sacramentali absolutione: huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt orationes quædã ordinatę ad remissionem uenialium peccatorum. vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens deus, K uel absolutionem & remissionem tribuat tibi deus; quia per hæc uerba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: præmittitur tñ ẽt in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis, cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo, uel in confirmatione.

Ad 2m dicendum, quòd uerbum Leonis est intelligendũ quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni: nõ autem se

---

Refertur de pœn. dis. 1. cap. Multiplex nõ procul a prin. & dicit esse in epist. ad Theodorũ, quæ est 89. in Leone.

...ut a deo obligata, ita his uerbis, quasi sit eis collata æquipollentibus: auctoritas autẽ sumitur primo ex euãgelio: quia dominus instituendo cõfessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secũdo, ex Auctore in hac litera cõparãte istas duas formas, s. per absoluere uel remittere, quarum utraq; ex uerbis domini sumitur, & dicente quòd illa quæ fit per absoluere, est magis cõgrua: quia magis congruit uerbis domini, dum de uirtute clauium loquebatur: differentia autem secundũ magis uel minus cõgruum, non tollit uirtutem sacramenti. Accedit ad hoc Sco. in 4. dist. 14. q. 4. qui tamen forte nimis late locutus est, dicens, quòd sufficit quòd exprimatur actus sententiæ absoluentis.

¶In responsione ad quartum, ubi dicitur, quòd apostolis nõ est data potestas ut sanarent infirmos &c. intellige regulariter: non enim est concessum apostolis, ut regulariter sanarent ex potestate infirmos, quàmuis hoc fuerit eis quandoque concessum. Et hoc sufficit ad differentiam in litera inuẽtam inter potestatẽ sacramentalẽ, & potestatem faciendi miracula: quia potestate sacramentali ordinariè possumus remittere peccata: potestate autem miracula faciendi, non putarãt ordinarie sanare infirmos auctoritatiue, sed deprecatiue.

¶In responsione ad quintum circa ultimam expositionẽ, ubi dicitur, Ego te absoluo, idest, sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, q huiusmodi expositio ex forma uerborũ non importat formã absolutionis in actu exercito: sicut significat illã hæc enunciatio, Ego absoluo te. Hæc. n. sacerdos ipse exercet ipsam absolutionẽ, faciendo quod significat: sacramentum. n. efficit qd significat: dicendo autem, sacramẽtum absolutionis tibi impendo, nõ significat se absolutionis actũ exercere: sicut si diceretur, Ego baptismi sacramentum tibi impendo, non significaret ex forma uerborum, quòd ego exercerem actũ baptizandi: sed utrobique significatur actus, vt materia sacramẽti impensi seu actus impendendi: si autem cõsiderentur dicta uerba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio: quoniam æquipollet huic, sacramentaliter absoluo te: idem est enim impẽdere sacramentum absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et p hãc expositionem excluditur ex parte ministri præsumptio seu usurpatio diuinæ potestatis, & ex parte effectus ambiguitas. Nã ly sacramentaliter, distinguit a duobus, scilicet a principaliter & a parte spiritualiter: sol. n. deus est qui principaliter absoluit a peccatis: & similiter solus deus pure spiritualiter absoluit a peccatis: sacramento uero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, ut patet. Et hinc fit, ut effectus sacramenti, scilicet absolutio interior a peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus non significetur in ambiguo, etiam si ex parte pœnitentis male dispositi impediatur, quia non significatur absolutio, ut recipitur interius in pœnitente: sed ut exit exterius a ministro sacramenti, ex qua parte constat absolutionem esse certissimam.

¶Et si nouitius hoc nõ penetrat, fugat deum dicere Petro, Absoluo te, & confessorem dicere Ioanni, Absoluo te & uideat differentiam, quòd

Ar. 1. huius quæst. ad 2.

q. 60. art. 2. & 62. art. 1. & 3.

Ar. præced.

quòd absolutio Petri est vtrunque certa: quia deus non diceret, absoluo te, nisi etiam vere intus absolueretur. Absolutio vero Ioãnis est, & significatur certa ex parte cõfessoris tantum: quia sacramentum absolutionis impẽdit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inuenire ex fictione pœnitentis.

q.62. art.4. & 64. art.5. & 2.

monet quin sacerdotes absoluant. A

Ad 3m dicendum, quod soli deus per auctoritatem, & a peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen utrumq; faciũt per ministerium, inquantum scilicet uerba sacerdotis in hoc sacramẽto instrumentaliter operantur in uirtute diuina, sicut etiam in alijs sacramentis. Nam virtus diuina est, quæ interius operatur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res, siue uerba, sicut ex supra dictis patet: * vnde & dominus expressit vtrumq;. nam Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit uerbis, quæ dominus dixit, uirtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absoluunt: quia tamen sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem dei, scilicet ut dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, uel per uirtutem passionis Christi, uel auctoritate dei, sicut Diony. * exponit 3. c. cæl. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex uerbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ca.7. eccle. hierar. non multũ procul a fine. Et in eccles. hierar. c.3.

Ad 4m dicendum, quòd Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, siue ministerialiter in sacramentis: & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatiuo utebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Act. 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.

Ad 5m dicendum, quòd illa expositio, Ego te absoluo, idest, absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem uera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solum significant, sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem, ostendit hominem interius ablutum per verba & facta, & non solum significatiue, sed etiam effectiue, ita etiam cum dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta nouæ legis habent de se certum effectum ex uirtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam & in hoc sacramento. vnde August. * dicit in lib. de adult. coniu. Nõ est turpia, nec difficilia post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per claues regni cælorũ nõ dubitatur fieri remissio peccatorum: vnde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. unde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse: esset autem perfectior expositio: Ego te absoluo, idest, sacramentum absolutionis tibi impendo.

Lib.2. ca.9. in prin. to. 6.

Articvlvs IIII.

Vtrum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd impositio manuũ sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum: dicitur enim Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt: ægri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda.

4. cõt. gen. c.71. Et op. 22. cap.4.

§ 2 Præt. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritumsanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psal. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed Spiritussanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quòd apostoli imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum, & Mat. 19. dicitur, quòd oblati sunt domino paruuli, ut eis manus imponeret. ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio.

§ 3 Præt. Verba sacerdotis in hoc sacramento nõ sunt maioris efficaciæ, quàm in alijs sacramẽtis: sed in alijs sacramentis non sufficiunt uerba ministri, nisi aliquẽ actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, quod sacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. ergo etiam simul cum hoc, quòd sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quòd aliquem actũ exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus.

Sed contra est, quòd cum dominus dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respon. Dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designandũ aliquem copiosum gratiæ effectum: quo illi quibus manus imponũtur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. & ideo manus impositio fit in sacramento cõfirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritussancti, & in sacramento ordinis, in quo confertur quædã excellentia potestatis in diuinis mysterijs. vnde & 2. ad Tim. 1. dicitur, Resuscites gratiam dei, quę est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccatorum: & ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismũ: in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati, etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de domino Mar. 6. quòd infirmos manibus impositis curauit, & Matth. 8. legitur, quòd leprosum mundauit per contactum.

Ad 2m dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritussancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritumsanctum, nec tamen fit ibi manus impositio: sed acceptio Spiritussancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad confirmationem.

Ad 3m dicendum, quòd in sacramentis, quæ per-

ficiuntur in usu materiæ, minister habet aliquem actũ corporalem exercere circa eum, qui suscipit sacramentum: sicut in baptismo & confirmatione & extrema unctione: sed hoc sacramentum non consistit in usu alicuius materiæ exterius appositæ: sed loco materiæ se habent ea, quæ sunt ex parte pœnitentis. unde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiam perficit sacramentum, ita etiam sola uerba sacerdotis absoluentis super pœnitentẽ, perficiunt absolutionis sacramentum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, non minus competeret crucis signatio, quæ adhibetur in eucharistia, quàm manus impositio in signũ, quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata: & tamen G non est de necessitate huius sacramenti, sicut nec de necessitate eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Sup. q. 6. ar. 1. cor. Et art. 2. ad 4. Et ar. 4. co. Et 4. di. 14. q. 2. ar. 5. & 1 prin exp. lit. Et 4. cõtra c. 71. †Augus in hoc loco tom. 8.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit de necessitate salutis: quia super illud Psal. 125. †Qui seminant in lachrymis &c. dicit gloss. Noli esse tristis, si adsit tibi bona uolũtas, unde metitur pax: sed tristitia est de ratione pœnitentiæ, secundum illud 2. Corinth. 7. Quæ secundum deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. ergo bona uoluntas sine pœnitentia sufficit ad salutem. H

¶ 2 Præt. Prouer. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & infra 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata: sed hoc sacramentum non est, nisi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & misericordiam, potest quisque salutem consequi, etiam sine pœnitentiæ sacramento.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ initium habent ab institutione Christi: sed sicut legitur Io. 8. Christus mulierem adulteram absoluit absque pœnitentia. ergo videtur, quòd pœnitentia non sit de necessitate salutis.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Luc. 8. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis. I

RESPON. Dicendum, quòd aliquid est necessarium ad salutem dupliciter. uno modo absolute: alio modo ex suppositione. absolute quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest: sicut gratia Christi, & sacramentum baptismi per quod aliquis in Christo renascitur. Ex suppositione autem est necessarium sacramentum pœnitentiæ: quod quidem est necessarium non omnibus, sed peccato subiacentibus: dicitur enim 2. Para. vlt. Et tu deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac & Iacob his, qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cum consumatum fuerit, generat mortem, vt dicitur Iacobi. 1. Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo: K quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento, in quo operatur uirtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati: sicut enim dicit Aug.* super Ioan. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. vnde patet quòd sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum, sicut medicatio corporalis, postquàm homo in morbum periculosum inciderit.

De uerb. apost. serm. 15. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloss. illa videtur esse intelligenda de eo, cui adest bona uolun F tas sine interpolatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet tristitiæ causam: sed ex quo bona uoluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato præterito, quod pertinet ad pœnitentiam.

AD 2^m dicendum, quòd ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides & misericordia non liberant hominem a peccato sine pœnitentia: requirit enim charitas, quòd homo doleat de offensa in amicũ commissa, & quòd amico homo studeat satisfacere: requirit etiam ipsa fides, vt per virtutem passionis Christi, quæ in sacramentis ecclesiæ operatur, quærat iustificari a peccatis: requirit etiam & ipsa misericordia ordinata, vt homo subueniat pœnitendo suæ miseriæ, quam per peccatum incurrit, secundum illud Prou. 14. Miseros facit populos peccatum: vnde ecclesi. 30. dicitur, Miserere animæ tuæ, placens deo.

AD 3^m dicendum, quòd ad potestatem excellentiæ, quam solus Christus habuit, ut supra dictum est,* pertinuit quòd Christus effectum sacramenti pœnitentiæ, qui est remissio peccatorum, contulit mulieri adulteræ sine exteriori pœnitentiæ sacramento, licet non sine interiori pœnitentia, quam ipse in ea per gratiam est operatus.

q. 64. ar. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

4. di. 2. q. 1. art. 3. ad 5. Et di. 14. q. 1. ar. 2. q. 4. Et di. 16. q. 4. ar. 2. q. 1. ad 1. * glo. Hier. in illum locum to. 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit secunda tabula post naufragium: quia super illud Isa. 3. Peccatum suum quasi sodoma prædicauerunt, dicit gloss.* Secunda tabula post naufragium, est peccata abscondere: pœnitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea reuelat. ergo pœnitentia non est secunda tabula.

¶ 2 Præt. Fundamentum in ædificio, non tenet secundum, sed primum locum: pœnitentia autem in spirituali ædificio est fundamentum, secundũ illud Heb. 6. I Non rursus iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, unde & præcedit ipsum baptismum, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula.

¶ 3 Præt. Omnia sacramenta sunt quædam tabulæ, id est, remedia contra peccatum: sed pœnitentia non tenet secundum locũ inter sacramenta, sed magis quartum, ut ex supra dictis patet.* ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula post naufragium.

*q. 65. ar. 1. & 2.

SED CONTRA est, quòd Hiero.† dicit, quòd secunda tabula post naufragium est pœnitentia.

† Hierony. super illud Esa. 3. peccatum suũ quasi Sodoma tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd id quod est per se, K naturaliter prius est eo, quod est per accidẽs: sicut & substantia prior est accidente: sacramenta autem quędam per se ordinantur ad salutem hominis, sicut baptismus, qui est spiritualis generatio, & confirmatio, quæ est spirituale augmentum, & eucharistia, quæ est spirituale nutrimentum: pœnitentia autem ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens, supposito quodam, scilicet ex suppositione peccati: nisi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia non indigeret: indigeret tamen baptismo & confirmatione & eucharistia: sicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione nisi infirmaretur: indigeret autem homo per se ad uitam generatione, augmento, & nutrimento. & ideo pœnitentia tenet secundũ

locum

locum respectu status integritatis, qui confertur & conseruatur per sacramenta prædicta: vnde & metaphorice dicitur secūda tabula post naufragium. Nam primum remedium mare transeuntibus est, vt conseruentur in naui integra. Secundum autem remedium est post nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remediū in mari huius vitæ est, quòd homo integritatem seruet: secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quòd per pœnitentiam redeat.

A Ad primvm ergo dicendum, quòd abscondere peccata cōtingit dupliciter. Vno modo, dum ipsa peccata fiunt: est autem peius peccare publice quàm occulte: tum, quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare: tum etiam, quia peccat cum scandalo aliorum: & ideo quoddam remedium est in peccatis, quod aliquis in occulto peccet. Et secundū hoc

Citata in arg. 2. dicit gloss.* quòd secunda tabula post naufragium est peccata abscondere, non quòd per hoc tollatur peccatum, sicut per pœnitentiam, sed quia per hoc, peccatum fit minus. alio modo, aliquis abscondit peccatum prius factum per negligentiam confessionis, & hoc contrariatur pœnitentię. Et sic abscondere peccatum, non est secunda tabula: sed magis contrarium tabulæ: dicitur enim Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

Ad 2m dicendum, quòd pœnitentia non potest dici fundamentum spiritualis ædificij simpliciter, idest, in

D.657. prima ædificatione: sed est fundamentum* in secunda reædificatione, quæ fit per destructionem peccati. Nā primo redeuntibus ad deū, occurrit pęnitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spiritualis doctrinæ: pœnitentia autem, quæ baptismum præcedit, non est pœnitentiæ sacramentum.

Ad 3m dicendum, quòd tria præcedentia sacramenta pertinent ad nauem integram, idest, ad statum integritatis, respectu cuius pœnitentia dicitur secunda tabula.

Articvlvs VII.

Vtrum hoc sacramentum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non fuerit conuenienter institutum in noua lege. Ea enim quæ sunt de iure naturali, institutione non indigent: sed pœnitere de malis quæ quis gessit, est de iure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. ergo pœnitentia non fuit conuenienter instituta in noua lege.

§ 2 Præt. Illud quod fuit in veteri lege, instituendum non fuit in noua: * sed etiam in veteri lege, fuit pœnitentia: vnde & dominus conqueritur Hier. 28. dicens, Nullus est qui agat pęnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? ergo pœnitentia non debuit institui in noua lege.

§ 3 Præt. Pœnitentia consequenter se habet ad baptismum, cum

A sit secūda tabula, vt supra dictum est: * sed pœnitentia videtur a domino instituta ante baptismum: nā in principio prædicationis suæ dixisse dominus legitur Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorū. ergo hoc sacramentum nō fuit conuenienter institutum in noua lege.

§ 4 Præt. Sacramenta nouæ legis institutionem habent a Christo, ex cuius virtute operantur, vt supra dictum est: * sed Christus non

B videtur instituisse hoc sacramētū, cum ipse nō sit vsus eo, sicut alijs sacramētis quæ ipse instituit. ergo hoc sacramentum non fuit conuenienter institutum in noua lege.

Sed contra est, q̃ dicit dominus Luc. vlt. Oportebat Christū pati, & resurgere a mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes.

Respon. Dicendum, q̃, sicut

C supra dictum est, * in hoc sacramento actus pœnitentis se habet sicut materia: id autem quod est ex parte sacerdotis, qui operatur vt minister Christi, se habet vt formale & completiuū sacramenti: materia vero etiam in alijs sacramentis præexistit a natura, vt aqua, vel ab arte, vt panis: sed quòd talis materia ad sacramentū assumatur, institutione indiget hoc determinante: sed forma sacramenti & virtus ipsius totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit virtus sacramentorum. sic ergo huius sacra-

D menti materia præexistit a natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitendum de malis quæ fecit) sed quòd hoc, vel illo modo homo pœnitentiam agat, est ex institutione diuina: vnde & dominus in principio prædicationis suę indixit hominibus, vt nō solum pœniterent, sed etiam pœnitentiam agerent, significans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc sacramentum: sed id, quod pertinet ad officium ministrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni cælorum &c. Efficaciam autem huius sacramenti & originem virtutis eius, manifestauit post resurrectionem Luc. vlt. vbi dixit, quòd oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gētes, præmisso de passione & resurrectione: ex virtute enim

E nominis Iesu Christi patientis, & resurgentis, hoc sacramentum efficaciam habet in remissionem peccatorum: & sic patet conuenienter hoc sacramentum in noua lege institutum fuisse.

Ad primvm ergo dicendum, quòd de iure naturali est, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc, quòd doleat fecisse, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua signa doloris ostendat, sicut & Niniuitæ fecerunt, vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ, vt scilicet hoc agerent sub spe veniæ consequendæ a deo, secundum illud quod ibi legitur, Quis scit,

¶ *Super Quæstionis octuagesimaquartæ Articulum septimum.*

4. dist. 22. q. 2. ar. 3. In art. 7. circa illud, quòd pęnitentis est de iure naturali, quo ad dolorē & doloris remediū, & aliquod signum doloris, aduerte q̃ dupliciter possunt hæc verba intelligi. Primo, simpliciter & absolute, vt sonant. Et sic magnam habent difficultatem, si non sunt falsa: tū, quia si peccatum nō fuit scādalosum seu manifestum alijs, nulla

Ar. præced. apparet ratio naturalis ad signa doloris: tum, quia abstrahendo a documentis fidei, dolor seu tristitia de præterito peccato nullā videtur habere rationem remedij, & propterea superfluū videt dolere de malis præteritis. Accedit ad hæc, q̃ difficile est nosse quid homo infra ius naturæ solum stando, cognosceret de abolitione peccati, per aliud quàm per cessationem a peccando. Alio autem modo intelliguntur, supposita in homine cognitione fidei, ita quòd supposita fide, non ex fide, sed ex ratione naturali proueniat, q̃ homo doleat de peccatis cōmissis, & quòd dolorem in remediū assumat, & quòd aliquod signum doloris ostendat, quāmuis hoc tertium intelligendum sit sicut de exteriori religionis cultu videtur, quòd in cōmuni sit de iure naturæ. Dictat enim naturalis ratio homini fideli, vt doleat de offensa creatoris: & quia nullum aliud ex nobis est remedium, nisi cor humiliatum, ideo huiusmodi humiliationem in remedium doloris, hoc est peccati dolendi quærat.

q. 62. art. 5. & q. 64. ar. 2.

Ar. 2. huius quæst.

si conuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? sed sicut alia quæ sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex in-
3. 2. q. 99. & 110 ar. 1. & 95. art. 2. stitutione legis diuinæ, vt in secunda parte dictū est,* ita etiam & pœnitentia.

Ad 2m dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimode determinationem accipiunt in veteri & in noua lege, secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ: vnde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis, secundum illud Iohel 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: quantum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo ministris dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. vnde dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati, qui orabit pro eo, quòd nesciens fecerit & dimittetur ei: in hoc enim ipso, quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc dicitur Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ a passione Christi deriuatur, & per consequens nondum erat institutum, quòd aliquis doleret de peccato cum proposito subijciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ, virtute passionis Christi.

Ad 3m dicendum, quòd si quis recte consideret ea, quæ dominus dixit de necessitate baptismi Io. 3. tempore præcesserunt ea, quæ dixit Matth. 4. de necessitate pœnitentiæ. nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud vero quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis: si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismum, hoc ideo esset quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

Ad 4m dicendum, quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptis-
q. 39. art. 1. & 2. mo Io. vt supra dictum est:* sed nec etiam actiue vsus est suo mynisterio, quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, vt dicitur Io. 4.* quàmuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit, vt
In epi. 108. to. 2. habet etiam lib. 1 de anima & eius origine c. 9. tomo 7. Aug.* dicit ad Celeucianum: vsus autem huius sacramenti ab eo instituti, nullo modo sibi competebat: nec quantum ad hoc, quòd ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neq; quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum alijs præberet: quia ad ostendendam misericordiam, & virtutem suam, effectum huius sacramen-
Ar. 5. huius q. ad 3. ti sine sacramento præbebat, vt supra dictum est:* sacramentū aūt eucharistiæ & ipse sumpsit, & alijs dedit: tum, ad commendandam excellentiam huius sacramenti: tum, quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

Articvlvs VIII.

Vtrum pœnitentia debeat durare vsque ad finem vitæ.

Inf. ar. 9. ad 2. & 4. dist. 17. q. 2. ar. 4. q. 1. & 2.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vsque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim consequitur remissionē peccatorum, secundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quę operatus est, vita viuet, & non morietur. ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

¶ 2 Præt. Pœnitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed
G homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, & vlterius ad statum perfectorum. ergo nó debet homo pœnitentiam agere vsque ad finem vitæ.

¶ 3 Præt. Sicut in alijs sacramentis homo debet seruare statuta ecclesiæ, ita & in hoc sacramento: sed secundum canones determinata sunt tēpora pęnitendi, vt scilicet ille, qui hoc vel illud peccatum cōmiserit, tot annis pœniteat. ergo videtur, quòd non sit pęnitentia ex-
H tendenda vsque ad finem vitæ.

Sed contra est, quòd August.* dicit in lib. de pęnitēt. Quid restat nobis, nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia: si vero pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

Respon. Dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior: interior quidē pœnitentia est, qua quis dolet* de peccato commisso. Et talis pœni-
I tentia debet durare vsque ad finem vitę: semper enim debet homini displicere, quòd peccauit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatū incurreret, & fructum veniæ perderet: displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptiuus doloris, qualis est homo in hac vita. post hanc vitam autem sancti nō sunt susceptiui doloris: vnde displicebunt eis peccata præterita sine omni tristitia, secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores. Pœnitentia vero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet, quòd duret vsque ad fi-
K nem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

Ad primvm ergo dicendum, quòd vera pœnitentia nó solum remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem a peccatis futuris. quàmuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ remissionem cōsequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

Ad 2m dicendum, quòd agere pœnitentiam interiorē simul & exteriorem, pertinet ad statum incipiētium, qui scilicet de nouo redeunt a peccato: sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis, secundum illud Ps. 38. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. vnde & ipse Paulus

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum octauum & nonum.*

In art. 8. & 9. aduerte, quòd displicere dupliciter sumitur, scilicet contrarie vel negatiue. Et quādo sumitur contrarie, significat actum contrarium ad placere, quando vero sumitur negatiue, nō significat aliquem actum, sed solummodo non placere. Cum ergo in litera dicitur, quòd semper debet homini displicere, quòd peccauit vel aliquid simile, sufficit quòd intelligatur negatiue, idest, non placere. Et patet hunc esse sensum literæ: quia contra displicere distinguit placere, dū subdit: si enim ei placeret peccasse &c. non enim displicere, ita cōmuniter sumptum fuisset, scilicet siue contrarie siue negatiue, non licuisset pro ratione reddere: si enim placeret ei peccasse &c. nam potuisset dici, quòd nec displicet, nec habet actū placendi, sed non placet peccasse. Et hinc habes, quòd sufficit ad necessariam pœnitentiam post habitam contritionem, quòd non placeat peccasse, nec est opus exire in actum displicentiæ nouæ.

In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa med. tom. 4.

D. 530.

lus dicebat primæ Corin. 15. Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei.

AD 3m dicendum, quod illa tēpora præfiguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pniæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pœnitentia possit esse continua.

4. di. 14. q. 1. art. 4. q. 1.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non possit esse continua. dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis: sed hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu & lachrymis. ergo pœnitentia non potest continuari.

§ 2 Præt. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psal. 99. Seruite domino in lætitia: sed agere pœnitentiam est bonum opus. ergo de hoc ipso debet homo gaudere: sed non potest homo simul gaudere & tristari, vt patet per Philosophum in 9. Ethic. ergo non potest esse, quod pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non potest esse continua.

§ 3 Præt. Secundæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est: sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non debet esse continua.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa finē tom. 4.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, dolor in pœnitentia cōtinue custodiatur.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actu quidem impossibile est, quòd homo continue pœniteat: quia necesse est, quòd actus pœnitentis siue interior, siue exterior, interpoletur ad minus somno, & alijs quæ ad necessitatem corporis pertinent, alio modo dicitur pœnitere secundum habitum, et sic oportet, quòd homo continue pœniteat, & quantum ad hoc, quòd homo nunquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur, & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solum non debet esse cōtinuus, sed nec etiam oportet, q duret vsq; ad finem vitæ, vt dictum est.* vnde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecutionem nō est necesse, quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat: per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est.*

* art. sced.
* art. sced.

AD 2m dicendum, quòd de dolore & gaudio dupliciter loqui possumus. vno modo, secundum quòd sunt passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul, eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cum sunt de eodem) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia vero cum constrictione. et hoc modo loquitur philosophus* in 9. Ethic. alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quòd consistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet: et secundum hoc, non possunt habere contrarietatem, nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem & secundum idem: et sic non possunt simul esse gaudium & tristitia: quia non potest simul idem secundum idem placere & displicere. Si vero gaudium & tristitia sic accepta, nō sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodē secundum diuersa, sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio: et hoc modo simul potest alicui displicere, quòd peccauit, & placere q hoc ei displicet cum spe veniæ: ita q ipsa tristitia sit materia gaudij. vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

D. 550.
* ca. citato in arg. 2.
* In lib. de vera & fal. sa pœnitē. cap. 13. in fine tō. 4.

AD 3m dicendum, quòd secundum Philosophū* in 2. Ethic. ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitentis consequitur ex displicentia voluntatis, passio quædam est. vnde moderanda est secundum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem: quod significat Apostolus ibidem dicēs: ne maiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. et sic cōsolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ: non autem totaliter ablatiua.

* li. 2. et c. 5. 6 & 9. habet. potest. tom. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrum sacramentum pœnitentia debeat iterari.

4. dist. 14. q. 1. ar. 4. q. 3. & ar. 5. q. 2. et Heb. 6.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. dicit enim Apostolus Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum, & participes sunt facti Spiritussancti, & prolapsi sūt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritussancti. ergo quicumque peccat post pœnitentiam, non potest iterato pœnitere.

In lib. 2. de Pœnit. c. 10 post med. tom. 1.

§ 2 Præt. Ambr. * dicit in lib de pœnitentia: reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si vere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia: sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

§ 3 Præt. Miracula, quibus dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualiū infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis: sed non legitur quòd dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. ergo videtur, quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

Hom. 34. I euāge. post medium illius.
† li. 2. c. 16. in principio. et hab. d. de pœni. dist. 3. ca. Irrisor.

§ 4 Præt. Greg. * dicit in Ho. Quadragesimæ: pœnitentia est, anteacta peccata deflere, & flenda iterum nō committere. et Isid.† dicit in lib. de summo bono, Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. si ergo aliquis vere pœniteat, non iterum peccabit. ergo non potest esse, q pœnitentia iteretur.

§ 5 Prætet. Sicut baptismus habet efficaciam ex passione Christi, ita & pœnitentia: sed baptismus nō iteratur propter vnitatem passionis & mortis Christi. ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

§ 6 Præt. Ambr. * dicit, q facilitas veniæ, incentiuum

* Hoc ha-

bet Ambr. fer. 6. i Psal. 118 ad med. to. 4. refert 23. caus. q. 4. cap. Est iniusta, & dicitur esse Amb.

cum præbet delinquendi. si ergo deus veniam frequē F ter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipse hominibus præbeat incētiuum delinquendi. Et sic videretur delectari in peccatis, quod eius bonitati non congruit. non ergo potest pœnitentia iterari.

SED CONTRA est, quòd homo inducitur ad misericordiam exemplo diuinæ misericordiæ, secundum illud Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est: sed dominus hanc misericordiā discipulis suis imponit, vt sæpius remittant fratribus contra se peccantibus. vnde sicut dicitur Matth. 18. Petro quærenti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies? respondit Iesus, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. G ergo etiam deus sæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præsertim cum doceat nos petere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

RESPON. Dicendum, quòd circa pœnitentiam quidam errauerunt, dicentes nō posse hominem per pœnitentiam secundo consequi veniam peccatorum: quorum quidam, scilicet Nouatiani hoc intantum extenderunt, vt dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iterato restitui. Alij vero fuerunt hæretici (vt Aug.* dicit in lib. de pœnitentia) qui post baptismum dicebant quidem esse vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, sed semel tantum. H Videntur autem huiusmodi errores ex duobus processisse. Primo quidem ex eo, quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (sine qua non delentur peccata) credebant, quòd charitas semel habita non possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, numquam per peccatum tollatur, vt sic sit necesse eam iterari: sed hoc improbatum est* in secunda parte, vbi ostensum est, quòd charitas semel habita propter libertatem arbitrij potest amitti, & per consequens post veram pœnitentiā, potest aliquis peccare mortaliter. secūdo ex eo, quòd errabant circa æstimationem grauitatis peccati: putabant enim adeo graue esse peccatum, quod aliquis cō I mittit post veniam impetratam, quòd non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant, & ex parte peccati (quod etiam post remissionem consecutam, potest esse, & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatum remissum) & multò magis contra infinitatem diuinæ misericordiæ, quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal. 50. Miserere mei deus secundum magnā misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. et ideo misericordia dei peccantibus, per pœnitentiam veniā præ- K bet absque vllo termino: vnde dicitur 2. Para. vlt. Immēsa & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum. vnde manifestum est, quòd pœnitentia pluries est iterabilis.

* In lib. de vera & falsa pœnitē. cap. 5. to. 4.

2. 2. q. 24. art. 11.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quia apud Iudæos erant secundum legem quædam lauacra instituta, in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, credebāt aliqui Iudæorum, quòd etiam per lauacrum baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quod excludendum, Apostolus scribit hebræis, quòd impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismum, rursum renouari ad pœnitentiam, scilicet per baptismum, qui est lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritussancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem assignat, ex hoc, quòd per baptismum homo Christo commoritur, vnde subditur, rursus crucifigētes sibimetipsis filium dei.

AD 2m dicendum, quòd Amb. loquitur de pnia solenni, quæ in ecclesia non iteratur, vt infra dicetur.

AD 3m dicendum, quòd sicut August.* dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerso tempore dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eisdem sæpe peccata dimitti: vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot sanauit cæcos, claudos, & aridos, ne desperet de se peccator. ideo non scribitur aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum se vocat, & non sanis, sed male habētibus opportunum: sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? medicorum est centies infirmum, cēties curare: qui ceteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 5. tom. 4.

AD 4m dicendum, quòd pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda non committere, scilicet simul dū flet, vel actu vel proposito. Ille enim est irrisor & non pœnitens, qui simul dum pœnitet agit quod pœnitet, vel proponit iterum se facturum quod gessit, vel etiā actualiter peccat eodē vel alio genere peccati. Quòd H autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nūquam. n. veritas prioris actus excluditur per actū contrarium subsequentē: sicut enim vere cucurrit, qui postea sedet, ita vere pœnituit, qui postea peccat.

AD 5m dicendum, quòd baptismus habet virtutem ex passione Christi, sicut quædam spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitę. Statutum autem est hominibus semel mori, & semel nasci: et ideo semel tantum debet homo baptizari: sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

AD 6m dicendum, quòd secundum August.* in lib. de pœnitentia, constat deo multum displicere I peccata, qui semper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, scilicet per desperationem.

* In lib. de vera & falsa pœnitē. cap. 5. non longe a principio to. 4.

QVAESTIO LXXXV.

De sacramento pœnitentiæ secundum quòd est uirtus, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pœnitentia, secundum quòd est virtus.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia sit virtus.
K ¶ Secundo, Vtrum sit virtus specialis.
¶ Tertio, sub qua specie virtutis contineatur.
¶ Quarto, De subiecto eius.
¶ Quinto, De causa ipsius.
¶ Sexto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia sit virtus.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & art. 3. q. 1. cor. & ad 2. & q. 2. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit virtus. Pœnitētia enim est quoddam sacramentum alijs sacramentis connumeratum,

vt ex

*q. præced. art. 1. & q. 65. art. 1. †lib. 4. cap. 9. tom. 5.

A vt ex *supradictis patet: sed nullum aliud sacramentum est virtus. ergo neque pœnitentia est virtus.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum † 4. Ethic. verecundia nõ est virtus, tum, quia est passio habens corporalem immutationem: tum etiam, quia non est dispositio perfecti, cum sit de turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoso: sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, scilicet ploratum (sicut Greg. *dicit, quòd pœnitere est peccata præterita plangere) est etiã de turpibus factis. s. de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso. ergo pœnitentia non est virtus.

*Hom. 34. in euã. post mediũ. Et in registro lib. 4. c. 39. non longe a fine.

B ¶ 3 Præt. Secundum Philosophum 4. Ethic. nullus est stultus eorum, qui sunt secundum virtutem: sed stultum videtur dolere de commisso præterito, quod non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. ergo pœnitentia non est virtus.

Sed contra est, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutum: quia legislator intendit cives facere virtuosos, vt dicitur * 2. Ethic. sed præceptũ diuinæ legis est de pœnitentia, secũdum illud Mat. 4. Pœnitentiam agite, &c. ergo pœnitentia est virtus.

*lib. 2. c. 1. a med. to. 5

Respon. Dicendum, quòd sicut ex dictis * patet, pœnitere est de aliquo prius a se facto dolere. Dictum est aũt supra † quòd dolor vel tristitia dupliciter dicitur. vno modo, secũdum quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & quantum ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio. Alio modo, secundum quòd

*In isto ar. ex arg. 2. & q. præced. †Q. præce. art. 9.

C consistit in ᵈ volũtate, & hoc modo est, cum quadam electione: quæ quidem si sit recta, necesse est, quòd sit actus virtutis: * dicitur enim 2. Ethic. ꝙ virtus est habitus electiuus, secundum rationem rectam. pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo & fine, quo dolendum est: quod quidem obseruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens assumit moderatum dolorẽ de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. vnde manifestum est, ꝙ pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

D. 530. *lib. 2. c. 2. & 6. to. 5.

D Ad primum ergo dicendum, ꝙ (sicut dictum est *) in sacramento pœnitentiæ materialiter se habent actus humani: quod non contingit in baptismo vel confirmatione: et ideo cum virtus sit principium alicuius actus, potius pœnitentia est virtus vel cum virtute, quàm baptismus seu confirmatio.

*Q. præced. ar. 1. 2. 3. 4.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd pœnitentia secundum quòd est passio, non est virtus, vt dictum est, * sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam: est tamen virtus, secundum ꝙ habet ex parte voluntatis electionem rectam: quod tamen magis potest dici de pœnitentia quàm de verecundia. nam verecundia respicit turpe factum vt præsens, pro quo timet confundi: pœnitentia verò vt præteritum. est

*In corp. artic.

E autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præsenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cum ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd dolere de eo, quòd prius factum est, cum intentione conandi ad hoc, quòd factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitens, sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti præteriti cum intentione remouẽdi sequelam ipsius, scilicet offensam dei, & reatum pœnæ. et hoc non est stultum.

Articulus II.

Vtrum pœnitentia sit specialis virtus.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia nõ sit specialis virtus. eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis: sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate proueniẽs, vt patet per Aug. * 14. de Ciuitate dei. vnde & Apostolus primæ ad Corinth. 13. dicit, ꝙ charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. ergo pari ratione nec pœnitentia, quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate proueniens.

¶ 2 Præt. Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta: sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata præterita circa quamcumque materiam. ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶ 3 Præt. Nihil expellitur, nisi a suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. non ergo est specialis virtus.

Sed contra est, quòd de ea datur speciale legis præceptũ, vt supra habitum est. *

Respon. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est *) species habituum distinguuntur secundum species actuum: et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. manifestum est autem, quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. vnde necesse est ponere, ꝙ pœnitentia est specialis virtus.

Ad primum ergo dicendum, quòd a charitate deriuatur aliquis actus dupliciter: vno modo sicut ab ea elicitus. et talis act⁹ virtuosus non requirit aliam virtutem præter charitatem: sicut diligere bonum, gaudere de eo, & tristari de opposito. Alio modo aliquis actus a charitate procedit, quasi a charitate imperatus: et sic, quia ipsa imperat omnibus virtu-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum secundũ.*

Dubium occurrit magnũ circa materiam huius secundi articuli, an pœnitẽtia virtus, sit vere & proprie vna specialis virtus distincta a ceteris virtutibus. Et est ratio dubij non sola varietas opinionum, sed quoniã vtrinq; ratio viget. Nam ꝙ sit vna virtus distincta ab alijs, Auctoris ratio in littera cõcludit, dicens, operari ad deletionem peccati præteriti, inquantum est offensa dei, per quãdam recompẽsationem, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis ergo pœnitentiæ, cui iste actus attribuitur, ẽ specialis virtus. Ad partem autem negatiuam viget duplex rõ vna ex proprijs: qa nulla virtus exigit aut præexigit habentem ipsam sub illius contrario, sed pœnitentia præexigit pœnitentẽ fuisse sub peccato, quod contrariatur pœnitentiæ. ergo pœnitẽtia non est specialis virtus. Et hæc ratio conuincit intellectũ meum. Quę & confirmatur, quia virtutum semina sic sunt nobis insita, vt possint a nobis acquiri cũ auxilio diuino, & recta ratione, &c. vt non sit necesse nos peccare, si omnes habendæ sunt virtutes in actu: sed ad pœnitentiæ virtutem habẽdam in actu impossibile est nos peruenire, nisi peccatum interueniat. igitur non est virtus specialis. nec euaditur hæc confirmatio ex hoc, quòd pœnitentia ponatur virtus non acquisita, sed infusa: quoniam similis est de vtrisque iudiciũ, quo ad hoc, ꝙ non oportet peccare, vt virtutes habeamus in actu. Et cõfirmatur iterum ex parte subiecti: quia in Christo fuerunt omnes virtutes, & tamen in ipso

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 2. 3. & 4.

*lib. 14. c. 7. a med. to. 5

Q. præced. art 5. & 7.

*1. 2. q. 54. art. 1. ad 1. & art. 2.

tibus (vtpote ordinans eas ad finē suum) actus a charitate procedēs, potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere. si ergo in actu pœnitentis cōsideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bōis præteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit specialem virtutem sub charitate.

Ad 2^{m} dicendum, quòd pœnitentia habet quidem realiter generalem materiam, inquantum respicit omnia peccata: sed tamen sub ratione speciali, inquantum scilicet sunt emēdabilia per actum hominis cooperantis deo ad suam iustificationem.

Ad 3^{m} dicendum, quòd quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitij oppositi: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subiecto: sed pœnitentia expellit omne peccatum effectiue, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex diuina gratia homine cooperante. vnde non sequitur, quòd sit virtus generalis.

ipso non fuit pœnitentia. Altera ratio est, ex parte obiecti: quia scilicet obiectum hoc. s. offensa, vt recompensabilis per actum proprium, &c non requirit proprium virtutem. Quod ex duobus appatet. primo, ex eo quòd inter homines noscitur hoc laudabili actu voluntario attingitur, vt patet cum is qui aliquē offendit, humiliat se illi, confitendo se male fecisse, dolēdo de offensa, & subiiciendo se illi ad recompensandam offensam: per hos. n. actus recuperat etiā offensi gratiā, iuxta illud, Parcere subiectis & debellare superbos. Et tamē nulla virtus specialis ponitur propter actū, aut obiectum istud. proportionaliter igitur loquendo, nulla est ponenda specialis virtus ad recompensandam dei offensam. Secundo ex eo, quod ad huiusmodi recōpensationē inuenitur alia virtus sufficiens, s. religio: religionis. n. actus ē subiicere se deo reddereq; debitū deo, non minus offenso quàm benefactori, ita quod sicut reddere deo debitum ob beneficium susceptum, non exigit specialem virtutem vltra religionem, eadem ratione reddere deo debitum ob offensam in eum, ad religionem quoque spectabit: cadunt. n. hæ speciales rationes debiti. s. pro beneficijs, vel pro offensis, sub illa cōi ratione debiti, quam attendit religio. Et confirmatur, quia præcipuus actus pœnitentiæ coincidit cum actu primo religionis: subiectio. n. hominis ad deum, est præcipuum quod pœnitentiæ virtus offert deo in recompensam, quam eandem offert religio. Secundum actum quidem deuotionis, absolute: secundum vero actum gratitudinis, pro beneficijs receptis: secundum actum pœnitentiæ, pro offensa commissa. vnde sicut religionis quidā actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et confirmatur hoc: quia in lege veteri actu religionis expiabatur peccatum, & Dauid cor contritum & humiliatum: (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis recolendum est, quod non vertitur in dubium, an actus pœnitentiæ sit actus laudabilis & virtuosus, sed an exigat virtutem specialem: ita quòd habitus eius sit virtus distincta a reliquis virtutibus. Et mihi quidem videtur, quod non sit virtus distincta propter primas rationes allatas ex parte subiecti & obiecti, sed quod actus pœnitentiæ est act^{9} religionis: quod vt clarius percipiatur, distingue duos actus pniæ: alterum, ad recompēsandum offensam: alterum, ad recōpensandum indulgētiam. nā peccando, & deum offendimus, & nobis plus indulsimus, quàm fas erat, & primum quod est præcipuum in pnia, vocatur satisfacere quo ad culpā, secūdum satisfacere quo ad pœnam. Horum autem actuum (vt ex his quæ inter homines videmus ad diuina ascendamus) primus consistit in tribus, s. displicentia de offensa, confessione peccati, & submissione sui ad offensum: cum his. n. tribus recurrit homo ad hominem pro venia. Et si his non placatur offensus, nulla restat recta via obtinendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo pœnam, vt clare patet. Ex his autem ad diuinam reconciliationem ascendendo, eadem tria sufficere credimus ad diuinam misericordiam prouocandam. Horum autem nullum aliam virtutem quàm charitatem religionemq; requirit: nam displicētia offensæ in deum, actus est charitatis cuius est gaudere, & complacere in bōno diuino. Cōfessio aūt peccati non solum exterior, sed etiam interior, actus

F est religionis absque alia virtute media imperatus rationi, cuius est enunciare peccatum. Submissio autem sui ad deum, religionis actus est, nec aliquid addit ratio pniæ, nisi causam, s. pro offensis: sicut ratio gratitudinis addit pro beneficio. Et probatur ratione, quia religionis actus est quo excellentiam diuinā, nr̄amq; subiectionē ad deū profitemur: sed vterq; istorum actuū s. interior cōfessio, & voluntaria submissio, in vtrāque professione cōsistit. Nam qui confitetur deo aduersus se iniustitiam suam, submittendo se & confessione & submissione subiectionem suam fatetur, simul & excellentiā diuinam, cui se submittit, cuius excellentissimæ omnipotentiæ parcendo manifestatur, cuiq; proprium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ propriæ deo, religionis actus elicitus. Et cōfirmatur: quia virtute pniæ nō est virtus (vt infra patebit) requisita, sed iustitia: non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eodēq; cursu, quo religio currit accepta. In cuius signū inter præcepta religionis, ita sunt sacrificia & orationes

I pro peccatis, sicut pro beneficijs.

¶ Nec propterea arguimus Auctorem: quoniam verum est, pniam esse specialem virtutem, latiori vocabulo vtendo. Nec hoc mirum videatur alienum, aut nouum in doctrina Auctoris: quoniam in præcedenti libro simile quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est, nisi religio determinata ad tā excellentem materiam. Reliquus vero actus pniæ. s. satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus religionis imperatus mediante virtute vindicatiuæ iustitiæ participatæ in subdito: ita quod peccator puniat se quasi minister dei vindicantis. Potest etiam poni actus religionis immediate, pro quanto religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita a filio seruoque domino ac patri: hoc. n. iustum sm̄ quod religio attendit inter hominem & deum, cum iustum simpliciter esse nequeat. Potes autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, ex eo quod nullus cultus est diuinæ excellentiæ ea nostra subiectione, vt voluntarie huiusmodi pœnas offeramus ei pro vsurpatis contra aut præter voluntatem diuinam.

K Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequamur in sequentibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum vtraque opinione. s. quod pnia sit vna virtus per se distincta a reliquis, & quod pœnitentia coincidat cum religione totaliter aut principaliter, & cum iustitia sorte vindicatiua seu commutatiua, quo ad actum secundarium.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtus pœnitentia sit species iustitiæ.

G AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtus pœnitentiæ non sit species iustitiæ. Iustitia enim non est virtus theologica, sed moralis, vt in secunda parte patet: * pœnitentia autem videtur esse virtus theologica, quia habet deum pro obiecto: satisfacit enim Deo, cui etiam reconciliat peccatorem. ergo videtur, quod pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 2 Præt. Iustitia cum sit virtus moralis, cōsistit in medio: sed pœnitentia non consistit in medio,

H sed in quodam excessu, secundum illud Hier. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. ergo pœnitentia non est species iustitiæ.

¶ 3 Præt. Duæ sunt species iustitiæ (vt dicitur in 5. Ethic.*) scilicet distributiua & commutatiua: sed sub neutra videtur pœnitentia contineri. ergo videtur quod pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ 4 Præt. Super illud Luc. 6. Beati qui nunc fletis, dicit glos. * ecce

* 1a 2æ. art. 2. cor. & 4. di. 14. q. 1. art. 1. q. 4 ad 4. & q. 5. per to. & dist. 15. q. 1. art. 1. q. 5. ad 4. * 1. 2. q. 62. art. 2. & 3.

* li. 5. Ethi. ca. 4. to. 5.

* gl. ordinaria ibid.

¶ *Super Quæstionis octuagesimaquintæ Articulum tertium.*

IN art. 3. tria aduertenda occurrunt. primum est de actu pœnitentiæ, an contineatur sub commutatiua iustitia. Secundum est, an sistat in commutatiua iustitia. Tertium est, an reddat æquale simpliciter, vel secundum acceptationem dumtaxat. Et primum quidem propter Sco. qui in 4. sent. distin. 14. quæst. 2. posuit actum pœnitentiæ actum iustitiæ punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuam: tenuit n. pœnitentem, vt ministrum iudicis punire se, vt culpa iudicetur per pœnam, ac per hoc cum actus iudicis sit vindicatiua, seu velle infligere

prudentia, qua ostenditur quàm hæc terrena sunt misera, & quàm beata cælestia: sed flere est actus pœnitentiæ. ergo pœnitentia magis est species prudentiæ quàm iustitiæ.

SED CONTRA est, quòd August. * dicit in lib. de pœnitentia, Pœnitentia est quædam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet commisisse: sed vindictam facere pertinet ad iustitiã: vnde Tullius * in sua Rhetor. ponit vindicatiuam vnam speciem iustitiæ. ergo videtur, quòd pœnitentia sit species iustitiæ.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) pœnitentia non habet, quòd sit virtus specialis ex hoc solo, quòd dolet de malo perpetrato (ad hoc enim sufficeret charitas) sed ex eo, quòd pœnitens dolet de peccato commisso, inquantum est offensa dei, cum emendationis proposito. Emendatio autem offensæ contra aliquem commissæ, non fit per solam cessationem offensæ, sed exigitur vlterius quædam recompensatio, quæ habet locum in offensis in alterum commissis, sicut & retributio: nisi quòd recompensatio est ex parte eius, qui offendit (vtpote cum satisfactione) retributio autem est ex parte eius, in quem est offensa commissa. Vtrumque autem ad materiam iustitiæ pertinet: quia vtrumque est commutatio quædam. vnde manifestum est, quòd pœnitentia secundum quòd est virtus, est pars [d] iustitiæ. sciendum tamen est, quòd secundum Philosophum * in 5. Ethic. dupliciter dicitur iustum, scilicet simpliciter & secundum quid. simpliciter quidem iustum, est inter æquales, eo quòd iustitia est æqualitas quædam, quod ipse vocat iustum politicum vel ciuile, eo quòd omnes ciues æquales sunt, quantum ad hoc, quòd immediate sunt sub principe, sicut liberi existentes. Iustum autem [d] secundum quid dicitur, quod est inter illos, quorum vnus est sub potestate alterius: sicut seruus sub domino, filius sub patre, vxor sub viro. Et tale iustum consideratur in pœnitentia. vnde pœnitens recurrit ad deum, cum emendationis proposito, sicut seruus ad dominum, secundum illud Psal. 122. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. et sicut filius ad patrem, secūdum

A illud Luc. 15. Pater peccaui in cælum & coram te. et sicut vxor ad virum, secundum illud Hier. 3. Fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit dñs.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut in 5. Ethic. * dicitur) iustitia est virtus ad alterum. Ille autem, ad quem est iustitia, nō dicitur esse materia iustitiæ, sed magis res quæ distribuuntur, vel commutantur. vnde & materia pœnitentiæ non est deus, sed actus humani quib* deus offenditur vel
B placatur: sed deus se habet, sicut ille, ad quem est iustitia. Ex quo patet, ꝙ * iustitia non est virtus theologica: quia non habet deum pro obiecto vel materia.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ medium iustitiæ est æqualitas, quæ constituitur inter illos, inter quos est iustitia, vt dicitur in 5. Ethic. * In quibusdam autem nō potest perfecta æqualitas constitui propter alterius excellentiam: sicut inter patrem & filium, inter deum, & hominem, vt Philosophus * dicit in
C 8. Ethic. vnde in talibus ille, qui est deficiens, debet facere quicquid potest. nec tamen hoc erit sufficiēs simpliciter: sed solum secundum acceptationem superioris. et hoc significatur per excessum, qui attribuitur pœnitentiæ.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut est commutatio quædam in beneficijs (cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit) ita etiam est commutatio in offen-
D sis, cum aliquis pro offensa in alterum commissa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuã iustitiam, vel voluntarie recompensat emēdam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam peccatoris, sicut iustitia vindicatiua personam iudicis. vnde manifestum est, quòd vtraque sub iustitia commutatiua continetur.

AD 4ᵐ dicendum, quòd pœnitentia licet sit directe species iu-
E stitiæ: comprehendit tamen quodammodo ea, quę pertinēt ad omnes virtutes. inquantum enim est iustitia quędam hominis ad deum, oportet quòd participet ea, quæ sunt virtutum theologicarum, quę habent deum pro obiecto. vnde pœnitentia est, cum fide passionis Christi, per quam iustificamur a peccatis, & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem. inquãtum vero est virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ est directiua om-

---

infligere pœnam ꝓ peccato, qui est act* iustitiæ vindicatiuæ, idem actus erit in pœnitente, tam quam exequente cōtra seipsum vindictam a iudice statutam. Secundum vero dubium mouetur propter Duran. distinc. 14. artic. 2. vbi ponit pœnitentiam esse idem, qđ iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum, idest deum in ratione debiti propter offensam.

* In lib. de uera & falsa pœnitē. c. 8. a med. tom. 4.

* lib. 2. de Inuētione fol. 4. ante finem.

Tertium autem mouetur propter Scot. vbi supra quæst. 3. tenentem, quòd æquale ex natura rei posset reddi, ita ꝙ pœna esset æqualis culpę, vt sic culpa sufficienter ordinetur propter pœnã.

art. preced.

¶ Ad horum euidentiam notādum est primo, quòd Auctor loquitur de pœnitentia, vt est recōpensatiua deo, tam pro culpa quàm ꝓ pœna, Scotus vero solam pœnæ rationem habuit: nec posuit pœnitētiam ad reconciliandum deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam. vnde aduerte secundo, quòd Auctor posuit pœnitentem, vt alterum extremum respectu dei: Scotus vero posuit pœnitentem in vtroque extremo dum ponit ipsum ex vna parte, ut ministrum iudicis uindicantem, & ex altera parte ponit ipsum ut reū, in quem fit uindicta, constituendo æqualitatem pœnæ ad culpam, & propterea non est mirum, si uaria dicuntur ab istis. Verum si diligentius perspectum fuerit, & præcipuus pœnitentiæ actus consideratus fuerit, apparebit ꝙ prima pœnitentiæ intentio est operari ad recōciliationem offensi per recognitionem peccati, & submissionem sui, iuxta illud, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impie-

D. 1017.

* li. 5. Ethi. ca. 6. to. 5.

D. 803.

tatem peccati mei. ubi impietatem dixit, non pœnā monstrās per hoc, quòd huiusmodi sui ipsius accusatio apud deū remissioni offensæ cooperatur, utpote ad illam ordinata. Et hinc sequitur, quòd pœnitens ut pœnitens, nō tenet personam ministri & rei: sed rei tantūmodo non puniendi tantum, sed principaliter reconciliandi per proprium opus ad diuinam misericordiam accedentis. Vnde ad primum dubium dicitur, ꝙ licet pœnitētia quo ad actum secundarium, qui est solutio pœnæ, sit forte act* iustitiæ uindicatiuæ: quia tamen uindicta fit secundum æquale iustitiæ commutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur, sicut genus includitur in specie: nec. n. aliter distinguitur uindicatiua contra commutatiuam, nisi sicut species distinguitur a genere. Ad secundum uero dubium dicitur, quòd cum inter deum & hominem non sit iustū simpliciter, sed secundum quid, nō uidetur erudite dictum, ꝙ pœnitentia coincidit cum iustitia absolute. Nec ratio allata hoc infert quoniā oportet addere, quòd reddit debitum æquale, quod hic non saluatur. Ad tertium autem dicēdum puto, quòd in æquiuoco laboramus: quoniam nos de ęquali ad totū quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus nō posse reddi ęquale deo. Ille uero de æquali ad solā pœnā tpalē, quæ post reconciliationem soluenda restat, loqui oī, quam æqualitatē fieri posse non vī negandū. cum Iob dicat, Vtinam appenderētur peccata mea, quib* iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.

* lib. 5. c. 1. non longe a fine to. 5.

* Alias pœnitentia.

* lib. 5. ca. 1. & 2. to. 5.

* lib. 8. cap. ult. to. 5.

¶ Super

nium moralium virtutum: sed ex ipsa ratione iustitiæ non solum habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quæ sunt temperantiæ & fortitudinis, inquantum scilicet ea, quæ delectationem causant, ad temperantiam pertinent, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitiæ veniunt. et secundum hoc ad iustitiam pertinet, & abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam, & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas sit proprie subiectum pœnitentiæ.

4. dist. 14. q. 2. art. 5. q. 1. per to. & q. 4. cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd subiectum pœnitentiæ non sit proprie voluntas. Pœnitentia enim est tristitiæ species: sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. ergo pœnitentia est in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Pœnitentia est vindicta quædam sicut Augus.* dicit in lib. de pœnitentia: sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere: quia ira est appetitus vindictæ. ergo videtur, quòd pœnitentia sit in irascibili.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 8. a medio. tom. 4.

¶ 3 Præt. Præteritum est proprium obiectum memoriæ, secundum Philosophum * in lib. de Memoria: sed pœnitentia est de præterito, vt dictum est. ergo pœnitentia est i memoria sicut i subiecto.

* ca. 1. to. 2.

¶ 4 Præt. Nihil agit vbi non est: sed pœnitentia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ. ergo pœnitentia est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

SED CONTRA, Pœnitentia est sacrificium quoddam, secundum illud psal. 50. Sacrificiū deo spiritus contribulatus: sed offerre sacrificium est actus voluntatis, secundum illud psal 53. Voluntarie sacrificabo tibi. ergo pœnitentia est in voluntate.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est passio quædam: et sic cum sit species tristitiæ, est in cōcupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum quòd est virtus: & sic, sicut dictum est, * est species iustitiæ. Iustitia autem (vt in secunda parte habitum est†) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est volūtas: vnde manifestum est, quòd pœnitentia, secundum quòd est virtus, est in voluntate sicut in subiecto, & proprius eius actus est propositum emēdandi deo illud, quod contra eum commissum est.

* art. præced. † 1. 2. q. 56. art. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de pœnitentia, secundum quòd est passio.

AD 2m dicēdum, quòd vindictā appetere ex passione de alio, ptinet ad irascibilē: sed appetere vel facere vindictam ex rōne de se vel de alio, pertinet ad volūtatē.

AD 3m dicendum, quòd memoria est vis apprehensiua præteriti: pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensiuam, sed ad appetitiuā, quæ præsup-
F ponit actum apprehensiuæ. vnde pœnitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

AD 4m dicendum, quòd voluntas (sicut in prima parte habitum est *) mouet oēs alias potentias aīæ. et ideo non est inconueniens, si pœnitentia in voluntate existens, aliquid in singulis potētijs animæ operetur.

* 1. 2. q. 82. art. 4.

¶ Super Quæstionis octuagesimaquintæ Articulum quartum.

IN art. 4. Intellige notitie, quòd sicut iustitia est voluntas ius suum vnicuique tribuens, ita pœnitentia est volūtas tribuens deo ius suum pro peccato contra eum commisso. est enim (siue sit idem quod religio siue non) talis voluntas: quoniam pars est iustitiæ, quæ in actu voluntatis consistit. Reddit autem pœnitentia deo ius suum pro offensa, confitendo, detestando, ac submittendo se peccatorē deo offenso: hoc.n. est æquale secundum quid, quod ab homine reddi potest: quo ad pœnam vero affligendo se, &c.

¶ Et quoniam huiusmodi volūtas ex maiori, vel minori potest affectu procedere, ideo varia inuenitur dispositio vere pœnitentium: maior minorq; fructus diuinæ gratiæ inde percipitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore.

4. dist. 14. q. 1. art. 2. q. 1. per to. & q. 1. cor.

G AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principiū pœnitentiæ non sit ex timore. pœnitentia.n. incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, vt supra dictum est.* ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

* art. 3. huius quæst.

¶ 2 Præt. Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis, secūdum illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cælorum: sed regnum cælorum est
H obiectum spei. ergo pœnitētia magis pcedit ex spe, quàm ex timore.

¶ 3 Præt. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia autē non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere dei, secundū illud Hier. 31. postq̄ cōuertisti me, egi pœnitentiam. ergo pœnitentia non procedit ex timore.

SED CONTRA est, quòd Isa. 26. dicitur, sicut quæ concepit,
I cum appropinquauerit ad partū, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitētiam. et postea subditur secundum aliam literam, A timore tuo domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est, pœnitentiæ salutaris, vt per præmissa patet. ergo pœnitentia procedit ex timore.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia loqui possumus dupliciter. vno modo quantū ad habitum: et sic immediate a deo in-
K funditur sine nobis principaliter operantibus: non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus. alio modo possumus loqui de pœnitentia quātum ad actus, quibus deo operanti in pœnitentia cooperamur. quorum actuum primum principium est dei operatio conuertentis cor, secundum illud Thren. vlt. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: secundus actus est motus fidei: tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorū a peccatis retrahitur: quartus act⁹.

¶ Super Quæstionis octuagesimaquintæ Articulum quintū & sextum.

IN art. 5. & 6 simul ne falláris omnino intelligens, actus, quibus deo in pœnitentia cooperamur, esse actus procedentes a virtute pœnitentiæ. Hoc n. falsum est cum multi actus illi, scilicet qui sine charitate esse possunt, præcedant pœnitentiam, vt est virtus: & tamen sunt actus boni, quibus deo cooperamur ad pœnitentiam consequendam. Nec turbet actus timoris seruilis: quoniam pro timore pœnarum sumitur, & est bonus, & non pro timore pœnarum tantum.

¶ In eodem art. 6. dubium occurrit ex Sco. & Durand. an pœnitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus vbi supra, q. 3. tenet pœnitentiam esse virtutem acquisitam, quia voluntas ex frequentatis actibus pœnitendi potest generari in se habitum inclinantem ad similes actus, & ille erit vere virtus, quia rectissime rationi consonas. Et amplius sentit, quòd potest esse informis: quia potest manere cum peccato mortali. Durand. autem vbi supra negat ipsam esse virtutē infusam: quia nulla talis est præter theologicas.

* ex q. 5. præced. art. 6.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est, quòd esse virtutem infusam, contingit dupliciter, vel per se, vel per accidens. Per se quidem virtus infusa est, quæ nec ex natura, nec ex acquisitione, sed sola infusione haberi potest, vt charitas. Per accidens autem est, quæ ex suo genere nata est acquiri, sed accidit quòd in hoc sit infusa, vt cum

cum deus infundit alicui habitum scientiæ moralis vel naturalis, aut habitum temperantiæ seu fortitudinis. Rursus sciendum est, quòd aliud est habere aliquem habitum electiuum secundum rônem rectam, & aliud est habere similem habitum secundum rationem virtutis. verbi gratia, aliud est habere habitum amoris acquisitum ex frequentibus actibus amandi deum, & proximum etiam secundum regulas fidei, & aliud est habere virtutem charitatis. habere. n. virtutem charitatis, est habere habitum infusum diuidentem filios dei a filijs perditionis: habere aûr habitum acquisitæ charitatis nõ est habere huiusmodi virtutem, quæ est donum dei, vt ex se patet.

¶ His præmissis dico, quòd quia pœnitentia, est per se virtus infusa, quantumcunq; ex frequentatis pœnitendi actibus similis habitus generari possit, nunquam tamen perueniet ad plenam rationem virtutis pœnitentiæ: quia nunquam perueniet ad hoc, quòd sit donum reconcilians deo offensæ.

Quòd autem pœnitentia sit virtus per se infusa, ex eo patet, quòd omnes illæ virtutes, quæ ex suo genere ordinant hominem secundum statum vitæ gratiæ, sunt ex suo genere infusæ vtpote excedentes statum vitæ, quæ est secundum naturam & rationem naturalem: sed virtutem pnîæ, cõstat ad statum vitæ, quæ est secundum gratiam dei pertinere, sicut & religionem, vt est circa sacra, circa venerationem dei, vnius & trini, &c. Vnde apparet falsum esse solas theologales virtutes esse infusas, & virtutem pnîæ posse eẽ informem seu cum peccato mortali, vt pręmeq; Auctorem dixisse, quòd actus & habitus charitatis simul sunt tpe cum actu & habitu pnîæ, cum iustificatur impius. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

4. dist. 14. q. 2. art. 1. q. 6 ad 6. & art. 2. q. 2.

* gl. ordinaria ibid.

est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emẽdandi. quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet, secundum seipsum, & non iam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reuerentiã dei aliquis emendam deo voluntarius offert. Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ a timore seruili procedit, sicut a primo motu affectus ad hoc ordinato, a timore autem filiali sicut ab immediato, & proximo principio.

Ad primum ergo dicendum, quòd peccatum primo incipit homini displicere (maxime peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quàm propter dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatẽ.

Ad 2m dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus regis, non solum præmiantis, sed etiam punientis. vnde & Matth. 3. Ioannes baptista dicebat, Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira?

Ad 3m dicendum, quòd ipse etiam motus timoris procedit ex actu dei conuertentis cor. vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? & ideo per hoc, quòd pœnitentia a timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu dei conuertentis cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit prima virtutum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia sit prima virtutum: quia super illud Matth. 3. Pœnitentiam agite, dicit glos.* Prima virtus est, per pœnitẽtiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

¶ 2 Præt. Recedere a termino, prius esse videtur, quàm accedere ad terminum: sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum a malo. ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Ante pœnitentiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest. ergo nulla virtus est ante pœnitentiam: sed ipsa videtur esse prima,

A quæ alijs aditum aperit, excludendo peccatum.

Sed contra est, quòd pœnitentia procedit ex fide, spe, & charitate, sicut iam dictum est.* non ergo est pœnitentia prima virtutum. * art. præced.

Respon. Dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cum virtutes sint connexæ (vt in secunda parte habitum est*) omnes simul incipiunt esse in anima: sed dicitur vna earum esse prior altera ordine naturę, qui consideratur ex ordine actuum, secundum, quòd actus vnius virtutis præsupponit actum alterius virtutis. secundum hoc igitur dicendum est, quòd actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere possunt actum, & habitum pœnitẽtiæ: sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis. Actus autem & habitus charitatis simul sunt tempore, cum actu & habitu pœnitentię, & cum habitibus aliarum virtutum. nam sicut in secunda parte habitum est,* in iustificatiõe impij simul est motus liberi arbitrij in deũ, (qui est actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ: horum tamen duorum actuum, primus naturaliter præcedit secundum. nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore dei, vnde primus actus est ratio & causa secundi. Sic igitur pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine temporis, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes* theologicæ: sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine temporis, quãtum ad eius actum, qui primus occurrit in iustificatione impij: sed ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes priores, sicut quod est per se, est prius eo, quod est per accidẽs. nam aliæ virtutes, per se videntur esse necessarię ad bonum hominis: pnîa aũt supposito quodam. s. peccato præexistenti, sicut etiam dictum est* circa ordinem sacramenti pœnitentiæ ad alia sacramenta prędicta.

* 1.2.q.65. art.1.

D. 1177.

B

1.2.q.113. art.5.& 8.

C

D. 1218.

Q.66.ar.4.

Ad primum ergo dicendum, quòd gl illa loquitur quantum ad hoc, quòd actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

D

Ad 2m dicendum, quòd in motibus successiuis recedere a termino, est prius tempora quàm peruenire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subiecti, siue secũdum ordinem causæ materialis: sed secundum ordinem causæ agentis, & finalis, prius est peruenire ad terminũ: hoc enim est quod primo agens intendit. et hic ordo præcipue attenditur in actibus animæ, vt dicitur in 2. Phyfic.

Ad 3m dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: ita tamen aperit eis aditum, quòd ipsæ simul intrant cum ipsa. nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in secunda parte habitum est.*

E

1.2.q.111. art.7. & 8. & q.65.ar. 3.& 2.

QVAESTIO LXXXVI.

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primo, quantum ad remissionem peccatorum mortalium: secundo, quãtum ad remissionem peccatorum venialiũ: tertio, quãtum ad reditum peccatorum dimissorum:

quarto

quarto quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.

¶ Secundo, Vtrum possint sine pœnitentia tolli.

¶ Tertio, Vtrum vnum possit remitti sine alio.

¶ Quarto, Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu.

¶ Quinto, Vtrum remaneant reliquię peccatorum.

¶ Sexto, Vtrum auferre peccatum, sit effectus pniæ inquantum est virtus, an inquantum est sacramentū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

Infra q. 87. art. 1. & 4. dist. 14 q. 2. art. 1. q. 1. & dist. 16. q. 6. 1. ar. 2. q. 1. & 3. con. ra. cap. 196. & opusc. 3. c. 146. *gl interlinearis, ibi. *lib. 1 in vltimo fol. ij. tom. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. dicit enim Apostolus Heb. 12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam glos.* idest, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. & 2. Mach. 9. dicitur de Antiocho, orabat scelestus deum, a quo non erat misericordiam consecuturus. non ergo videtur, quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

¶ 2 Præt. Augus.† dicit in lib. de sermone domini in monte, quod tanta labes est illius peccati, scilicet cum post agnitionem dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatē subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.

¶ 3 Præt. Dominus dicit Matth. 12. Qui dixerit contra Spiritumsanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro. non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor amplius.

RESPON. Dicendum, quod hoc, quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli nō possit, potest contingere dupliciter: uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo, non

D. 351. possunt per pœnitentiam deleri peccata* dæmonum, & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorū sunt confirmati in malo: ita quòd non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cuius aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. vnde talis pœnitentia non est

D. 1019. cum spe veniæ: sed cum desperatione. tale autem* non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cuius liberum arbitrium flexibile est ad bonum & ad malū. Vnde dicere, quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrij. Secūdo, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moueri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud Prouerb. 21. Cor regis in manu dei, & quocumque voluerit, vertet illud. Quòd autem secundo modo non possit per verā pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erro-

F neum. primo quidem, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Ioel. 2. quòd benignus & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia: vinceretur enim quodammodo deus ab homine, si homo peccatū vellet deleri, quod deus delere non vellet. Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam pœnitentia operatur, sicut & cetera sacramenta, cum scriptum sit primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non solum nostris, sed etiam totius mundi. vnde simpliciter dicendum est, quod omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri potest.

G AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Esau non vere pœnituit: quod patet ex hoc, quòd dixit, venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter etiam, nec Antiochus vere pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam dei, sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

AD 2m dicendum, quòd illud verbum August. sic intelligendum est: tanta est labes illius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non* possit, scilicet de facili, secundum quòd dicitur illud non posse sanari, qui non potest de facili sanari: potest tamen hoc fieri per diuinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum in profundum maris conuertit, vt dicitur in psalm. 67. D. 1005.

H AD 3m dicendum, quòd illud verbum, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est finalis impœnitentia, vt August.* dicit in lib. de verbis domini: quę penitus irremissibilis est: quia post finem huius vitæ non est remissio peccatorū. vel si intelligatur per blasphemiam Spiritussancti peccatum, quod fit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritussancti, dicitur non remitti, scilicet de facili: quia tale peccatum non habet in se causam excusationis: vel quia pro tali peccato punitur aliquis, & in hoc sæculo & in futuro, vt in secunda parte oppositum est. * In ser. 11. a medio ad finē to. 10.

ARTICVLVS II.

* 2. 2. q. 14. art. 1. 2. 3. & 4.

¶ *Super Quæstionis elong. sim. serie Articulum secundum.*

I *Vtrum sine pœnitentia peccatum remitti possit.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod sine pœnitentia peccatum remitti possit. nō enim est minor virtus dei, circa adultos quàm circa pueros: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia. ergo etiam & adultis.

¶ 2 Præt. Deus virtutem suam sacramentis non alligauit: sed pœnitentia est quoddam sacramentū.

K ergo virtute diuina possunt peccata sine pœnitentia dimitti.

¶ 3 Præt. Maior est misericordia dei, quàm misericordia hominis: sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non pœnitenti. vnde & ipse dominus mandat Matthæ. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. ergo multo magis deus dimittit offensam suam hominibus non pœnitentibus.

SED CONTRA est, quòd

IN art. 2. quæst. 6. circa illud, Offensa directe opponitur gratiæ, & eius rationem, ex hoc, n. dicitur aliquis alteri esse offensus, quod repellit eum a gratia sua, dubium occurrit, tum quia falsum est offensam directe opponi gratiæ: cum offensa sit in voluntate, gratia autem secundum Auctorem in essentia animæ non est ergo directe oppositio, sive priuatiua, siue contraria, cum vtraque requirat identitatem subiecti: tū quia falsum est, quod assumitur pro ratione: nam ex parte offensi hæc duo, scilicet esse offensum, & abijcere a sua gratia offendētem, nec sunt idem, nec secū dum est. ratio primi: sed primum sa habet

Infr. art. 1. cor. & q. 87 art. 1 cor. & 4. dist. 14. q. 2. art. 1. & dist. 16. q. 2. art. 2. q. 4.

Dominus dicit Hiere. 18. Si pęnitē tiam egerit gens illa a malo quod fecit, agam & ego pęnitentiam super malo quod cogitaui, vt facerem ei. & sic econtrario uidetur, quòd si homo pęnitētiam non agat, quòd deus ei non remittat offensam.

RESPON. Dicendum, quòd impossibile est peccatum actuale mortale sine pęnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ est uirtus. Cum enim peccatum sit dei offensa, eo modo deus peccatum remittit, quo remittit offensam in se commissam. Offensa autem, directe opponitur gratię: ex hoc enim dicitur aliquis alteri esse offensus, quod repellit eum a gratia sua. Sicut autem habitum est* in secūda parte, hoc interest inter gratiam dei & gratiam hominis, quòd gratia hominis non causat, sed præsupponit bonitatem ueram vel apparentem i homine grato, sed gratia dei causat bonitatem in homine grato: eo quòd bona voluntas dei, quæ in nomine gratiæ intelligitur, est causa omnis boni creati. unde potest contingere, quòd homo remittat offensam, qua offensus est alicui, absque aliqua immutatione voluntatis eius: non autem contingere potest, quòd deus remittat offensam alicui absque immutatione voluntatis eius. Offensa autem peccati mortalis, procedit ex hoc, quòd voluntas hominis est auersa a Deo per conuersionē ad aliquod bonum commutabile. unde requiritur ad remissionem diuinæ offensæ, quòd voluntas hominis sic immutetur, vt conuertatur ad Deum cum detestatione conuersionis prę

A dictæ & proposito emendæ, quod pertinet ad rationem pęnitentiæ, secundum quòd est virtus. & ideo impossibile est, quòd peccatū alicui remittatur sine pęnitentia, secundum quòd est virtus. Sacramētum autem pęnitentiæ (sicut supra dictum est*) perficitur per offi- Q.84.ar.3.

B cium sacerdotis ligantis & soluentis: sine quo potest Deus peccatum remittere, sicut remisit Christus mulieri adulteræ, vt legitur Ioan. 8. & peccatrici, vt legitur Luc. 7. quibus tamen non remisit peccata sine virtute pęnitentiæ. nam sicut Greg.* dicit in homil. per gratiā traxit intus, scilicet ad pęnitentiam, quam per misericordiam suscepit foris. Homil. 33. in euange. non longe a prin.

AD PRIMVM ergo dicendū, C quòd in pueris non est nisi peccatum originale, quod non consistit in actuali deordinatione voluntatis, sed in quadam habituali deordinatione naturæ, vt in secunda parte habitum est.* & ideo remittitur eis peccatum cum habituali immutatione per infusionē gratiæ & virtutum, non autem cū actuali: sed adultis in quo sunt actualia peccata, quæ consistunt in deordinatione actuali voluntatis, non remittuntur peccata, etiam in baptismo, sine actuali immutatione voluntatis, quod fit per D pęnitentiam. 1.2.q.82. ar.1.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit de pęnitentia, secundum quòd est sacramentum.

AD 3m dicendum, quòd misericordia dei est maioris virtutis q̄ misericordia hominis in hoc, quod immutat voluntatem hominis ad pęnitendum, quod misericordia hominis facere non potest.

habet vt causa secundi, ut patet in exemplo: prius enim offendor contumelia a Petro, & ex hac denominor offensus passiue: deinde per actum propriæ uoluntatis meæ abiicio Petrum a mea gratia, quia prius offendit me: ubi manifeste patet, non ex hoc dici me offensum, quia abiicio Petrum a mea gratia: sed econtra, causaliter tamen, ideo me abiicere Petrum a mea gratia, quia offensus sum ab eo, quia hæc duo. s. esse offensum, & abiicere a sua gratia offendentem, non sunt inseparabiliter cōnexa: sed stat aliquem esse offensum, & tamen non abiicere a sua gratia offendentem, vt sæpe contingere uidetur inter uirū & uxorē adulteram, seu inter patrem & filium ingratū: offensi enim retinent adhuc uxorem seu filiū in sua gratia. Ruit ergo fundamentum hoc in litera positum.

3.2.q.110, ar.1. ¶ Ad hoc dicitur, quod offensa potest dupliciter considerari. Primo, ex parte actus quo infertur offensa, & sic offensa directe opponitur charitatis rectitudini in actu debitæ: est.n. deformitas actus, priuans perfectione charitatiua. Alio modo ex parte suppositi offendentis: persona enim est quæ primo offendit, actus autem quo offendit quasi instrumentū personæ est, & sic proprie, & formaliter consideratus offensa: & sic offensa directa opponitur gratiæ, demeritorie tamen. nam offendēs eo ipso, quod offendit demeretur, & quantum in se est, priuat se gratia eius, quē offendit. Vnde quia offendēs ut sic, quātum in se est abiicit a sua gratia offensi, recte dicitur quod offensa directe gratiæ opponitur, priuatiue, demeritorie. Vbi etiā uidetur posse saluari identitatem subiecti primi denominati tā a gratia, quàm ab offensa: nam persona est quæ primo offendit, & quæ primo grata est.

¶ Ad secundum uero dicitur, quod procedit ex malo intellectu literæ: aliud est enim, formaliter loquendo, esse offensum ab aliquo, & aliud est ultra hoc quod est esse offensum, habere se ut offensum. Primum enim. s. esse offensum, nihil ponit nec tollit in offenso, sed solā denominationem. secundum autem addit actum, quo se habet ut offensus. Obiectiones igitur secundo & tertio loco inductæ, acceperunt esse offensum, quo ad primum, litera uero utitur esse seu dici offensum quo ad utrumque, scilicet & ad esse offensum, & quo ad habere se ut offensum. Constat autem quòd in hoc consistit offensum habere se, ut offensum, quòd abiicit a sua gratia offendentem: quantumcumque enim offensus quis sit, nisi abiiciat offendentem a sua gratia, non se habet ut offensus. Et ad hoc forte denotandum usurpauit Auctor non ain constructionem grammaticaliter, dicens, offensum alteri abiiciens eum a sua gratia dicendo, offensus alte-

A ri, intelligi uoluit, habens se ut offensum ad alterum. Et iuxta hunc sensum intellecta litera omnes excludit obiectiones, quoniam omnes in æquiuoco laborant.

¶ Et ex hoc sensu patet ratio solutionis ad primum: nam offensa ut sic, meretur ut offensus se habeat, ut offensus, quod nihil aliud est, quàm quòd offensus repellat a sua gratia offendentem.

¶ In eodem art. aduerte, quòd dupliciter loqui possumus de possibili seu impossibili in hac materia, dum dicitur quòd impossibile est peccatum alicui remitti sine pęnitentiæ virtute: & similiter quòd non potest cōtingere, quòd deus remittat offensam alicui absque immutatione uoluntatis eius, uel de possibili secundum potētiam ordinariam, uel de possibili secū dum potentiam absolutam. Et siquidē sit sermo de possibili secundum potentiam ordinariā, nulla requiritur difficultatis diuersa opinio: omnes enim fatemur, quod qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: sed si de possibili absolute sit sermo, accedit quæstio cū Scot. tractata a nobis superius in commentariis super Primā secundæ, qō. c. 13. ar. 2. & ideo nunc reperendam hanc difficultatem non puto: sed pro præsenti proposito sufficit uerificari ea quæ in litera dicunt, secundum possibile uel impossibile penes potentiā ordinariā.

¶ In eodē ar. & specialiter in solutione ad primū, quo quāto ad oēm remissionē peccatorū actualium, actualis immutatio uoluntatis cōcurrēs attribuit pœnitētiæ ēt in baptismo, dubiū occurrit: quoniam falsum hoc vr, quia propositū emēdę in quo ratio formalis pœnitētiæ dr̄ cōsistere, nō habet locū in adulto cōsequente p baptismū plenā remissionē oium pctōrū: quoniam vt Amb. E docuit baptismus omnia cōdonat, nullumque luctū &c. requirit.

¶ Ad hoc dicitur, quòd baptismus nō præsupponit, sed affert secum actū pœnitētiæ virtutis perfectū: quoniam sicut baptismus datur in remissionē peccatorū, ita qui baptizatur, suscipit illū in remissionem peccatorum: ac per hoc in ipsa susceptione baptismi subiiciendo se illi, & fatetur se peccasse & detestatur priorē vitā, moriēdo illi, & subiicit se Deo vt nouū Christi mēbrum. Et quia hoc totū eligit in remissionē peccatorū, euidēter cōstat interuenire in baptismo propositū emendæ, non futuræ, sed præsentis, quę magis uoluntas ac electio emendæ dicenda est: eligere siquidē hęc in remissionē peccatorū, est eligere emendā pro peccatis quo ad culpam, & quo ad pœnā ratione tāti beneficii, quantum est baptisma. Non igitur est intelligendū baptismum omnia condonare, sic quòd nullum actum in adulto requirat, sed sic, quòd opportunos actus secū affert, nec eget adminiculo alieno. Et hic est optimus modus omnia condonandi.

ARTICVLVS III.

Vtrum possit per pœnitetiam unú peccatú sine alio remitti.

1.2.q.73.a.1.& 3.dist.36 art.5.& 4.di 15.q.1 arti.3.q.1.cor.& dist.16.q.2.art.1.q.2.cor.& di.18.q.2.ar.5.q.3.ad 1.

AD TARTIVM sic proceditur. Videtur quòd possit per pœnitětiam vnum peccatum sioe alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem noo plui: pars vna compluta est, & pars super quā oō plui, arnit. quod expooens Gregor.* super Ezech. dicit, Cū ille qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, voa eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cū quædam vitia resecāt, in alijs grauiter perdurant. ergo potest uoum peccatum per pœnitentiam dimitti sioe alio.

Homil. 10. Ezech. circa mediū.

In Psa. 118 serm. 18. in princ. to. 4. refertur de consec. di. 3 c. 1. consolatio.

¶ 2 Pret. Ambr. † dicit super Beati immaculati io via, Prima consolatio est, quia oon oblinisciatur misereri deus, secunda per puoitionem, vbi & si fides desit, pœna satisfacit, & releuat. Potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

1.2.q.73.a.2.

¶ 3 Præt. Eorum quæ non necesse est esse simul, vnū puteſt auferri sine alio: sed peccata (vt in secuoda parte habitum est.*) non sunt connexa, & ita vnum eorum potest esse sine alio. ergo etiam noum eorum potest temitti sioe alio per pœnitentiam.

¶ 4 Præt. Peccata sunt debita, quę oobis relaxari petimus, cum dicimus in oratiooe domioica, Dimitte nobis debita nostra &c. sed homo quandoque dimittit nnum debitum sine alio. ergo etiam deus per pœnitentiam dimittit vnum peccatum sine alio.

¶ 5 Prær. Per dilectionem dei relaxantur hominibus peccata, secuodum illud Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans: sed nihil prohibet, quin deus diligat hominem quantum ad vnum, & sit ei offeosus quantum ad aliud, sicut peccatorem diligit quantum ad oaturam: odit autem quātum ad culpam. ergo videtur possibile, quòd deus per pęnitentiam remittat voum peccatum sine alio.

In li. de uera, & falsa pœnit. c. 6. parum ante medium tom. 4.

SED CONTRA est, q Aug.* dicit io li. de pęnitětia, Sūt plures quos pęnitet peccasse, sed nō omnino, reseruantes sibi quædam in quibus delectentur: oon animaduertětes, Dominum simul mutum & surdum a dæmonio liberasse, per hoc doceus oos oumquam nisi de omoibus sanari.

RESPON. Dicendū, q impossibile est per pęnitětiam vnum peccatum sine alio remitti. Primo quidem, quia peccatum temittitur ioquaotum tollitur dei offensa per gratiam. Vude io secunda parte habitum est,* quòd nullum peccatum potest remitti sine gratia: omne autem peccatum mortale contrariatur gratię, & excludit eam. Vnde impossibile est, q vnum peccatum sine alio remittatur. Secundo, quia (sicut ostensum est*) peccatum mortale nou potest sine vera pęoitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, inquantum est contra deum: quod quidē est commune omoibus peccatis mortalibus: ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Vode oū potest esse vere pęnitens, qui de voo peccato pęnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est cōtra deum super omnia dilectū (quod requiritur ad rationem veræ pęnitětiæ) sequeretur quòd de omnibus peccatis pęniteret. Vode sequitur, quòd impossibile sit voum peccatum per pęnitentiam temitti sine alio. Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiæ dei, cuius perfecta suot opera, ut dicit Deut. 32. unde cuius miseretur, totaliter miseretur. & hoc est quod Aug.* dicit io li. de pęnitentia, Quædā impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus & iustitia est dimidiam sperare veniam.

D.101

Q.109.art.7.& q.113.at.2.

Ar. praced.

In li. de ue. & falsa pœnit. c. 6. non longe a fine tomo. 4.

F

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbum Gregor. non est intelligendum quantum ad remissionē culpę, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata cousueuit committere, deserit uoum, oon tamen aliud: quod quidem fit auxilio diuioo, quod tamen ooo pertingit usque ad remissionem culpæ.

AD 2m dicendum, quòd in uerbo illo Amb. Fides noo potest accipi, qua creditur io Christum: quia ut Aug.* dicit super illud Ioao. 15. Si noo uenissem, & locutus eis oō fuissem peccatū nō haberēt. s. infidelitatis: hoc enī est peccatū, quo teneot cūcta peccata: sed accipitur fides pro conscientia: quia interdū per pęnas, quas quis patienter sustinet, cōsequit remissionem peccati, cuius conscieotiam non habet.

G

Tracta. 89. in Ioan. inter prin. & med. to. 9.

AD 3m dicēdū, q peccata quāuis nō sint cōnexa, quātū ad cōuersionē ad bonū commutabile: sunt tamē cōnexa quātū ad auersionē a bono incōmutabili, ī qua cōueniūt omnia peccata mortalia. & ex hac parte habēt rationē offensæ, quā oportet p pęnitētiā tolli.

AD 4m dicēdū, q debitū exterioris rei (puta pecuniæ) nō cōtrariat amicitiæ, ex qua debitū remittit: & ideo potest vnū dimitti sine alio, sed debitū culpæ cōtrariatur amicitiæ: & ideo una culpa uel offeosa non remittit sine altera. ridiculū enim videt, q etiā ab homine aliqs ueniā peteret de una offensa, & nō de alia.

H

AD 5m dicēdū, q dilectio quā deus diligit homīs naturā, nō ordinat ad bonū glorię, a quo impedit homo per quodlibet peccatum mortale: sed dilectio gratię p quā fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad uitā ęternā, sm illud Rom. 6. Gratia Dei, uita ęterna. Vnde oon est similis ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

I

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q remissa culpa per pęnitentiam, nō remaneat reatus pęnę. Remota enim causa, remouetur effect⁹: sed culpa est causa reatus pœnę: ideo enim est aliquis dignus pęna, quia culpā commisit. ergo remissa culpa, noo potest remanere reatus pęnę.

¶ 2 Pręt. Sicut Apostolus dicit Ro. 5. Donum Christi est efficacius q peccatum: sed peccaodo homo simul incurrit culpam, & pęnę reatum. ergo multo magis per dooū gratię, simul remittitur culpa, & tollitur pœnę reatus.

K

¶ 3 Pręt. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis, secuodum illud Rom. 3. Quē proposuit deus propitiatorē, per fidem in saoguine ipsius, propter remissiooem præcedentium delictorum: sed passio Christi est sufficienter satisfactoria, pro omnibus peccatis, vt supra habitum est.* oon ergo post remissionem culpę remanet aliquis reatus pęnæ.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum quartū.*

IN arti. 4. eiusdem quæstio. in respōsione ad primū, pro quanto ibi dicitur, quòd remissio peccato mortali remanet inordinata conuersio ad commutabile bonum, pro qua debent reatus pœnæ temporalis, aduerte sentētiā hāc itelligi de possibili & quo ad iordinationē: nō .n. necesse est remanere huiusmodi conuersionē, sed potest simul totū tolli. Et similiter dato, q nō totū sit sublatū, non est necesse remanere ipsam cōuersionē sed in ordinationē, quæ fuit ipsius conuersionis. Pōt. n. qui pctā auaritiæ deliquit, ante remissionem peccati dimissis auaritiæ actibus & inclinationibus, & oppositos actus conuerti, & tunc apparet, q adueniēte gratia remittēte peccatū prioris auaritiæ, nō remanet cōuersio illi⁹ habitualis ad cōmutabile bonū, sed inordinatio ipsi⁹ incursa.

Supr. q. 67. art. 3. ad 3. & q. 69. ar. 1. ad 3. & 4. dis. 14. q. 2. arti. 1. & ro. 11. lect. 4. Et Heb. 6.

Q. 68. & 99 & q. 79. ar. 5.

interdictã, per pœnam temporalẽ ordinanda: ratione siquidẽ illi⁹ inordinationis remanet reatus pœnę tẽporalis, tādiu, quousq; culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per pœnam.

SED CONTRA est, q̃ 2 Reg. 12. dicitur, q̃ cum Dauid pœnitens dixisset ad Nathan, Peccaui dñe, dixit Nathan ad illum, Dñs quoque transtulit peccatũ tuũ, non morieris: veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur: quod fuit in pœnam pręcedentis peccati, vt ibidem dicitur. ergo remissa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

RESPON. Dicendum, q̃, sicut in secunda parte habitũ est,* in peccato mortali sunt duo. s. auersio ab incommutabili bono, & cõuersio ad cõmutabile bonũ inordinata. ex parte ergo auersionis ab incõmutabili bono, consequitur peccatũ mortale reatus pœnę æternæ, vt qui contra æternum bonũ peccauit, in æternũ puniatur: ex parte. n. conuersionis ad bonũ cõmutabile, inquantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnã: iustum est. n. vt qui voluntati suæ plus indulsit, q̃ debuit, cõtra voluntatem suã aliquid patiatur: sic. n. erit æqualitas. vnde Apoc. 18. dicitur, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum: quia tamen conuersio ad bonũ cõmutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum q̃ debeatur ei pœna æterna: vnde si sit inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a deo, sicut est in peccatis venialibus, non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ a deo, inquantum per gratiam anima deo coniungitur: vnde & per cõsequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ. potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

D. 259.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd culpa mortalis vtrumq; habet, & auersionem a deo & conuersionem ad bonum creatum: sed sicut in secunda parte habitum est,* auersio a deo, est ibi sicut formale: conuersio autem ad bonum creatũ, est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscumque rei, tollitur species, sicut remoto rationali tollitur species humana: & ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, q̃ per gratiam tollitur auersio mentis a deo simul cum reatu pœnæ æternæ: remanet tamen illud, quod est materiale. s. inordinata conuersio ad bonum creatum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

1. 2. q. 71. art. 6.

AD 2ᵐ dicendum, q̃, sicut in secunda parte habitũ est,* ad gratiam pertinet operari in homine iustificando ipsum a peccato, & cooperari hoĩ ad recte operandum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiã operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem, inquantum. s. homo cum auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absoluitur etiam a reatu pœnæ temporalis. sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperantis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio a pœna temporali: vtrumq; enim est a gratia, sed primũ a gratia sola, secundũ, ex gratia & libero arbitrio.

1. 2. q. 109. art. 7. & qõ. 111. arti. 2.

AD 3ᵐ dicendum est, q̃ passio Christi de se sufficiẽs est ad tollendũ oẽm reatũ pœnæ non solum æternę, sed ẽt temporalis, & secundum modũ quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit ẽt absolutionem a reatu pœnæ. In baptismo aũt homo participat totaliter virtutem passionis Christi, vtpote per aquã, & spiritũ Christo cõmortuus peccato, & in eo regeneratus ad nouam vitã, & ideo in baptismo homo consequitur remissionẽ reatus totius pœnæ. In pœnitentia vero consequitur virtutẽ passionis Christi, secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, vt supra dictum est.* Et ideo non statim per primum actũ pœnitentiæ quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ: sed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

Q. 84. ar. 1. & 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollãtur omnes reliquię peccati. Dicit enim† Aug. in lib. de pœnitẽtia: Nunquàm dominus aliquem sanauit, quem omnino non liberauit: totũ enim hominem sanauit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione: sed reliquiæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati. ergo non videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

Supra ar. 4. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 2. ar. 1 q. 3. & 1 cor. 11. lec. 7.

† lo li. de vera & falsa pęnit. ca. 9. post mediũ tom. 4.

¶ 2 Præt. Secundum Diony. 4. c. de diui. no. bonum est efficacius q̃ malum: quia malum non agit nisi virtute boni: sed homo peccando, simul totam infectionem peccati incurrit. ergo multo magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquijs.

Ca. 4. part. 4. inter princip. & medium.

¶ 3 Præt. Opus dei efficacius est, q̃ opus hominis: sed per exercitium humanorum operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij, ergo multo magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus dei.

SED CONTRA est, q̃ Marci 8. legitur, q̃ cæcus illuminatus a dño, primo restitutus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfecte, ita vt videret clare omnia. Illuminatio aũt cæci, significat liberationem peccatoris. Post primam * ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spũalem, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

* Alias post pęnitentiã ergo &cet.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur: sicut autem dictum est, † culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auersio mẽtis a deo. Sublato autem eo, quod est ex parte auersionis, nihilominus remanere potest id, quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. † & ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ,* ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituũ: sicut etiã remanet fomes post baptismum.

Ar. præced.

Ar. præced.

* Alias itaq; homini nõ dominẽtur magis per modũ dispositionũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ deus totũ hoĩem perfecte curat: sed qñq; subito, sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Lucę. 4. quandoq; aũt successiue: sicut dictum est de cæco illuminato, Marc. 8. Et ita etiã spiritualiter quandoq; tanta commotione conuertit cor hominis, vt subito perfecte consequatur sanitatẽ spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquijs, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoq; autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiue tollit peccati reliquias.

Q. 44. ar. 3. ad 2.

AD 2^m^ dicendum, quòd peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpote per unum actum causatam: quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus. F

AD 3^m^ dicendum, quòd uno actu humano non tolluntur omnes reliquiæ peccati: quia ut dicitur in Prędicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicū aliquid proficiet, ut melior sit. Multiplicato autem exercitio ad hoc peruenit, ut sit bonus uirtute acquisita. Hoc autem multo efficacius facit diuina gratia, siue uno, siue pluribus actibus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum sextū.*

IN ar. 6. eiusdē q. pro quæsito remissio culpæ ponitur effectus pœnitentię, secundum quòd est uirtus, idest uirtutis seu uirtuosus actus, dubiū occurrit quoniam hoc uidetur repugnare antedictis ab Auctore. Nam si remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, ut est actus uirtuosus, oportet φ sit effectus nō solius gratiæ, sed gratiæ & liberi arbit. quoniam act^9^ huiusmodi virtu^9^ liberi arbitrij act^9^ est. Oppositum autem dixit Auctor in hac eadem q. art. 4. ad secundum, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione, quòd utrūq; est a gratia, sed primū a gratia sola, secundum ex gratia & libe. arbitrio: si enim est a sola gratia, ut distinguitur contra liberum arbitrium, sequitur quòd non sit a gratia & a libero arbitrio actu virtuoso.

dist.4. q. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. — Q. 62. ar. 2. — Ar. præced.

¶ Ad hoc dicitur, φ quicquid alij forte sentiant distinguēdo in proposito concursum liber. arbit. actiue vel pure passiue, actus lib. arbit. in iustificatione ipsi concurrētes, sine in deum sine in pctm, sūt vere actus non solum liberi arbitrij sed a libero arbitrio suauiter enim omnia disponens diuina Sapientia (quæ creauit me sine me non passiue, quontā creatio in me termi nata est, sed sine me cooperante, non saluat me sine me cooperante) mouet per gratiam suam liberum arbitrium ad

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ. G

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd remissio culpæ non sit effectus pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus. Dicitur enim pœnitentia, uirtus secūdum quòd est principium humani actus: sed humanus actus non operatur ad remissionē culpæ, quæ est effectus gratiæ operantis. ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus. H

¶ 2 Præt. Quędā aliæ uirtutes sunt excellentiores pęnitētia: sed remissio culpæ non dicitur effectus alicuius alterius uirtutis. ergo etiam non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus.

¶ 3 Præt. Remissio culpæ non est nisi ex uirtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio: sed pœnitentia, inquantum est sacramentum, operatur in uirtute passionis Christi, sicut & cetera sacramenta, ut ex supradictis patet. † ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est uirtus, sed inquantum est sacramentum. I

SED CONTRA, illud est proprie causa alicuius, sine quo esse nō potest: omnis enim effectus dependet a sua causa: sed remissio culpæ potest esse a deo sine pœnitentiæ sacramento, non autem sine pęnitentia secūdum quòd est uirtus, ut supra dictum est. † unde & ante sacramenta nouæ legis pœnitentibus deus peccata remittebat. ergo remissio culpæ est præcipue effectus pœnitentię secundum quod est virtus. K

RESPON. Dicendum, quòd pœnitentia est virtus, secūdū quòd est principium quorundam actuū humanorum. Actus autē humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solum virtute formæ, sed etiā virtute materiæ: ex vtroque enim est vnum sacramētum, vt supra habitū est. † unde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, scilicet aquę, principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit: ita etiam & remissio culpæ est effectus pęnitētiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habent ministri, ex quorū parte accipitur id, quod est formale in hoc sacramento (vt supra dictum est†) secundario autem ex vi actuum pœnitentis, pertinentium ad virtutem pęnitētiæ, tamen prout hi actus aliqualiter ordinātur ad claues ecclesię. & sic patet, quòd remissio culpę est effectus pœnitentię, secundum quòd est virtus; principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd effectus gratię operantis est iustificatio impij, vt in secūda parte dictum est. † in qua, vt ibidem dictum est, non solum est gratię infusio & remissio culpę, sed etiam motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatę, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentię. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratię operantis, simul producti cum remissione culpę. unde remissio culpę nō fit sine actu pœnitentię virtutis, licet sit effectꝰ gratię operātis.

AD 2^m^ dicendum, quòd in iustificatione impij nō solū est actus pœnitentię, sed etiam actus fidei, vt dictum est.* & ideo remissio culpę non ponitur effectus solum pęnitentię virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

AD 3^m^ dicēdum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pęnitentię virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues ecclesię. & ideo vtroq; modo causat remissionem culpę virtute passionis Christi.

AD id aūt, quod in cōtrariū obijcitur, dicēdū est, φ actus pœnitentię virtutis habet, φ sine eo nō possit fieri remissio culpę, inquātū est inseparabilis effectus gratię, per quam principaliter culpa remittitur, quę etiam operatur in omnibus sacramentis. & ideo per hoc non potest concludi, nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpę, quàm pœnitentię sacramentum. Sciendum tamen, quòd etiam in veteri lege & in lege naturę, erat aliqualiter sacramentum pœnitentię, vt supra dictum est*.

obsequendam gratiæ φ hoc, quòd utitur illa secundum illam operando. Et propterea actus lib. arb. tā respectu dei, quàm respectu peccati in iustificatione inuēti sunt effectus gratiæ operantis, & non ponunt in numerum cū ipsa gratia operante, & propterea dictio exclusiua addita gratiæ non excludit huiusmodi actus liberi arbitrij, utpote suos effectus. cum enim dicitur, sola causa facit hoc non excludit, qn faciat illud mediate aliquo suo effectu. Et hunc esse sensum Auctoris, apparet in calce huius art. vbi dicitur, φ actus pœnitentię virtutis habet, φ sine eo nō possit fieri remissio culpę, inquātum est inseparabilis effectus gratiæ. Nec obstant allegata in oppositū, quoniā ibi loquitur de gratia, vt distinguitur contra liberum arbitrium absolute, & non contra liberum arbit. est effectus ipsius gratiæ. Vnde oppositū non uidetur se habere actus liberi arbitrij & gratia penes operandum & cooperandum, nam in gratia operante liberum arbitrium se habet ut cooperans, in gratia uero cooperante liberum arbitrium se habet quasi ut operans, & propterea rō ne præcedenti nume. ant gratia.

Q. 60. ar. 6. ad 2. & art. 7. — Q. 84. ar. 3. — Li. 2. q. 113 i diuisione quæstion. — In solutione præcedē ti. Et 2. 2. q. 113. art. 4. — Q. 84. ar. 7. ad 2.

QVAESTIO LXXXVII.

De remissione venialium peccatorum, in quatuor articulos divisa.

DEINDE considerandum est, de remissione venialium peccatorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum sine pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

¶Secundo, Vtrum possit dimitti sine gratiæ infusione.

¶Tertio, Vtrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & tunsionem pectoris, & orationem dominicam, & alia huiusmodi.

¶Quarto, Vtrum veniale peccatum possit remitti sine mortali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod veniale peccatum possit remitti sine pœnitentia. Pertinet enim, vt supra dictum est,† ad rationem veræ pœnitentiæ, quod non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro: sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cum certum sit, quod homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

†q. 84. art. 10 ad 4. argum.

¶ 2 Præt. Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum: sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia actuali eorum, sicut patet in eo, qui dormiens occideretur propter Christum: statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶ 3 Præt. Peccata venialia opponuntur feruori charitatis, vt in secunda parte dictum est:* sed vnum oppositorum tollitur per aliud. ergo per feruorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

*1.2.q.71.& 2.2.q 24 a. 8. ad 2.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in lib. de pœnit. quod est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in ecclesia pro peccatis venialibus: quæ frustra esset, si sine pœnitentia peccata venialia possent dimitti. videtur ergo quod peccata venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

*In li. de medicina pœn. Et li. de vtilitate pœn. c. 2. tom 9.

RESPON. Dicendum, quod remissio culpæ, sicut dictum est,* fit per coniunctionem hominis ad deum, a quo aliqualiter separat culpa: sed hæc separatio perfecte quidem fit per peccatum mortale: imperfecte autem per peccatum veniale. nam per peccatum mortale mens omnino a deo auertitur, vtpote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retar-

*q. præced. art. 2. & q. 86. ar. 4.

¶ *Super Quæstionis octuagesimaseptimæ Articulum primum.*

IN 1 ar q. 87. dubium duplex occurrit. Primum circa literam, vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur: videtur enim hoc falsum: tum quia detestatio vniuersalis sufficit ad gratiam: alioquin non posset homo peccator subito ingemiscendo, consequi gratiam: tum quia non posset homo tam subito rememorari singula peccatorum quia detestari singula mortalia, aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali: sed singulariter non potest intelligi, cum ridiculum videatur etiam in confessione de singulis singillatim confiteri: si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur quod non erit opus rememorari singula.

¶ Alterum dubium est circa illud .s. virtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblita: videtur enim hoc esse falsum: quoniam ex domini sententia, dimissa sunt peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum: constat enim quod dilectio non est nisi virtualis displicentia.

Inf. ar. 2. ad 2. & 3. & ar. 3 cor. Et 4. dis. 16. q. 3 ar. 2. q. 2. ad 1. Et dis. ar. q. 2. ar. 1. cor. Et Ma. q. 7. art. 12. cor.

¶ Ad horum euidentiam duplex vtendum est, dist. Prima de remissione peccatorum dupliciter, hoc est plena, vel quo ad culpam tantum, & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali, generali, vel vniuersali. vocatur autem displicentia formalis quæ formaliter est displicentia, quæ potest dupliciter contingere .s. vt sit vniuersalis, comprehendens .s. omnia peccata commissa, cum vera voluntate ab omnibus & singulis abstinendi: & hoc potest esse in momento & est contritio sufficiens ad remissionem infinitorum peccatorum mortalium: quia sufficit ad gratiam habendam, quantum est, ex parte hominis, iuxta illud Ezech. In quacumque hora ingemuerit peccator &c & talis displicentia videtur fuisse in latrone, & crebro accidere creditur his, qui vere conuertuntur ad deum post multa crimina. alio autem modo contingit displicentia formalis, cum homini displicet se peccasse, ita quòd & omnia & singula sua peccata in generali sibi displicent, & vellet in ea amplius non incidere, non tamen peruenit ad hoc, quòd vere vult seu proponit amplius non incidere, & hæc non sufficit ad remissionem peccati mortalis: virtualis autem displicentia vocatur, quæ non est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus, puta dilectio dei, tantæ vis, vt ex eo nata sit sequi displicentia peccati, ita quòd si tunc occurreret memoria peccati, ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati: & sic omnis actus dilectionis dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His prælibatis ad primum dubium dicitur, quòd verba Auctoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena & regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis, quo ad culpam & omnem pœnam, nisi homo quantum in se est, detestetur singula mortalia: sicut in singulis plus sibi indulsit, quam debuit. ¶ Cum autem quæritur, an de singulis singillatim &c. respondetur quod hoc potest dupliciter intelligi: vel quod cuilibet peccato singillatim debeatur sua propria detestatio, ita quod quot fuerunt peccata, tot oporteat esse detestationes & satisfactiones, & hoc est ridiculum asserere, cum nec etiam confitendo, oporteat tot esse actus in confitendo quot sunt peccata: contingit enim vnico actu confiteri mille fornicationes: vel quòd quodlibet peccatum terminet detestationem seu satisfactionem. Et hic est sensus literæ, ita quod sicut in confessione dum peccator dicit, Peccaui millies in fornicatione, iste vnicus confessionis actus terminatur actualiter ad singulas mille fornicationum, ita quo ad actus interiores dum peccatori displicent mille fornicationes, actualiter detestatur singulas, illo vno & eodem actu. Et ad hoc seruit inquisitio diligens ad rememorandum, cuius literа meminit: nam oblita seu non occurrentia peccata in seipsis, sicut actualiter non adsunt ante mentem peccatoris, ita nec actualiter terminant detestationem seu displicentiam, & hæc non actualis terminatio supplet, quo ad plenam remissionem ex vniuersali displicentia, detestatione, ac satisfactione, quæ virtualiter includeret satisfactionem, quæ debetur huiusmodi non occurrentibus.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod Auctor loquitur de plena remissione & regulariter: quoniam plena remissio regulariter exigit contritionem & confessionem singulorum, vbi oportet adesse displicentiam formalem, & non solum virtualem. Magdalenæ autem displicentiam formalem licet non legamus, sed virtualem tantum in actu dilectionis, & fidei: lacrymæ tamen formali displicentiæ attestantur. In cuius signum, cum post resurrectionem Lazari pedes domini iterum vngeret, & capillis tergeret, lacrymæ non affuerunt, quia iam peccatrix non erat: dominus autem originalem seu principalem actum qui est causa displicentiæ formalis, pro causa remissionis adducens, non exclusit proximum actum displicentiæ formalis: quamuis si ex speciali dono dei sola displicentia virtualis affuisset, sufficienter saluatur concursus pœnitentiæ implicite & virtualiter.

¶ In responsione, ad secundum, aduerte idem esse iudicium de dormiente occiso pro Christo vel baptizato, quod intelligo secundum merita secundarum causarum. Nam si quis iuisset dormitum cum proposito dicendi mane mendacium officiosum, & interim dormiens occideretur pro Christo, crediderim ego ex diuina largitate & illius peccati plenissimam remissionem per martyrium consequi, quamuis per baptismum illius remissionem non consequeretur, propter voluntatem actualiter actualitate virtuali peccato inhærentem.

¶ In responsione ad tertium, circa materiam argumenti, scilicet peccatum veniale opponi feruori charitatis, Durandus in 4. sent. dist. 16. q. 1. ar. 2. occurrit, dicens hoc esse falsum: tum, quia nec formaliter, nec consecutiue opponitur feruori charita-

datur affectus hominis ne promptein deum feratur: & ideo vtrũque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrũque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum: sicut .n. peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato

G adhæret, ita etiam nec peccatũ veniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur aũt ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt.s.homo actualiter peccatũ mortale commissum detestetur quantum in ipso est, vt scilicet diligentiã adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia, vt singula detestetur: sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum: non tamen

H sufficit habitualis displicentia quę habetur per habitũ charitatis, vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. vnde sequitur, ꝙ requiratur quædam virtualis displicentia, puta cũ aliquis hoc modo fertur secũdum affectum in deum & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiam si actu de illo non cogitaret: quod tamen nõ sufficit ad

I remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

Ad primum ergo dicendum, quòd homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia & singula: potest ẽt vitare singula peccata venialia, sed non omnia, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt.* & ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, ꝙ homo ꝓponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam peccatorum venialiũ requiritur, quòd homo proponat abstinere a singulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur: debet tamen habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cum deseret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimẽta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia.

Ad 2m dicendum, quòd passio pro Christo suscepta, sicut supra dictum est,* obtinet vim baptismi: & ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.

Ad 3m dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorũ, vt supra dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio.

Ad secundum sic proceditur. Vř ꝙ ad remissionẽ venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus.n.non est sine pro-

---

tis. Et quòd non formaliter, probat, quia nec mortale peccatũ opponitur formaliter charitati: quoniam consistit vtrumque in deordinatione actus, cui formaliter opponitur ordinatio actus. Quòd uero nec consecutiue probat ex differentia inter mortale & ueniale in hoc: quia mortale nõ stat cum charitate: & ideo opponitur consecutiue illi, ueniale autem stat cũ charitatis feruore: & ideo nec consecutiue opponitur illi tum, quia charitatis feruor non delet ueniale sine displicentia: sola autẽ displicentia sine tali feruore illud delet.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ argumentũ supponit unum falsum .s. peccatum mortale non opponi formaliter charitati: nam licet charitati habituali peccatũ mortale non opponatur formaliter (quia act⁹ non opponitur formaliter habitui) sed demeritorie: quia peccans mortaliter meretur priuari charitatis habitu, idem tamen mortale peccatum, quatenus diuino opponitur bono actusque est inimicitię ad deum, formaliter opponitur amicitiæ ad deum. Et propterea sicut actualis inimicitia opponitur formaliter actuali amicitię, ita peccatum mortale opponitur formaliter actui charitatis, qui est actualis amicitia ad deũ: unde deordinatio actus peccati mortalis primo importat deordinationem cõtrariæ respectu diuinæ amicitiæ: quia hic primo habet rationem peccati mortalis, ut patet ex hostili pęna hinc sibi debita, & secundario habet deordinationem respectu moralis ordinis, sed per hoc ordinatio, cui formaliter opponitur mortale peccatũ, est ordinatio amicitiæ diuinæ, quam constat esse charitatem. Quocirca peccatũ ueniale, cũ in hoc differat a mortali, ꝙ mortale est contra diuinam amicitiam, ueniale aũt est pręter illam, bene dictũ est ab Auctore, ꝙ opponitur feruori charitatis: pro quanto retardat affectũ hoĩs ab his, quæ sunt promptæ amicitiæ officia.

¶Et cum dicitur, ꝙ compatitur secum feruorem charitatis, respondetur ꝙ licet compatiatur secũ aliquẽ feruorẽ charitatis, nõ tñ oẽm, in cuius signũ ferant patrię nullũ cõpatiẽ ueniale.

¶Et si inferatur, quis est ille feruor in hac uita, qui non compatitur secũ ueniale respondetur, ꝙ est ille qui uirtualiter claudit in se displicentiã oĩs retrahentis a diuinæ ardore amicitię, siue charitas habitualis sit magna siue parua: qđ patet ex eo ꝙ talis actualis feruor affect⁹ ex charitate, si uere hi, delet oẽ ueniale, ita ꝙ pro tũc sic affectus hõ est sine oĩ ueniali quo ad culpã.

¶Ad secundam aũt obiectionem dicitur, ꝙ non est ea insufficientia feruoris charitatis, ꝙ mediante displicentia deleat ueniale, sed hoc est ex ordine causarũ & effectuum: sicut nõ est ex insufficientia charitatis, ꝙ mediãte pœnitẽtia deleat mortale.

¶Quod autẽ dicitur, ꝙ sola displicentia sine tali feruore delet ueniale potest bene & male intelligi: si.n. intelligatur sine feruore actus eliciti a charitate, tunc quodammodo est uerum & quodammodo falsum: uerum quidem quo ad hoc, quia sine

F tali feruore causante, displicẽtia a charitate imperata delet ueniale: falsum autem quo ad hoc, ꝙ hmõi displicentia omnino sit absoluta a tali feruore: quĩa disponit seu parat affectũ promptiorem ad talem charitatis feruorẽ, sicut ueniale retardabat ab hmõi feruore: si uero intelligatur per feruorem talẽ feruor cuiuscumque actus a charitate quomodolibet procedẽtia, sic male intelligit, quia displicẽtia nõ nisi charitate informata delet ueniale, ut inferius ar.4. patet hmõi.n. displicẽtia, qua deletur ueniale, quidam charitatis feruor est: feruet.n. per eum charitas ad cõsumptionem uenialium impedientium, seu retardantium affectũ a motu erga ea quæ dei sunt.

r.2. q.109. art. 8. & q. 74. art.3. ad 2.

D.397.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæseptime Articulum secundum.*

In art.2. eiusdem quęstionis aliquid occurrit notãdum, & aliquid dubitandum. Diligenter siquidẽ notandũ est, ab Auctore hic expresse haberi, quod superius diximus de effectu eucharistiæ, s. ꝙ non infunditur noua gratia, nec augetur per illam sine actu liberi arbitrij disponente ad susceptionem seu augmentum: dicitur.n. hic, ꝙ non contingit esse infusionem gratiæ in adultis sine actuali motu liberi arbitrij in deũ, & in peccatum, & proportionaliter intelligendum est, de augmento gratiæ.

q.66.ar.11.

q.79.ar.4.

Supra q 65 art.1. ad 8. & infra præsenti q. art. 3.co. Et ar. 4. ad 2. Et 4. di.16.q.2. ar.2.q.1.Et Mal. q.7.ar tic.11. co. & ad 14. & art.12. co. & ad 2.

¶Dubitandum aũt occurrit de illata ex prędicta sententia, cõclusione. s. ideo quandocũq; de nouo gratia infunditur peccata uenialia remittuntur. Et est ratio dubij: tum, quia non omnis actus charitatis remittit peccata uenialia: tum quia non omnis detestatio peccati remittit peccata uenialia. Verumq; tñ uidetur sequi ex hac illatione, si bona est: quia ex concursu actus liberi arbitrij in deũ & in peccatum, infertur ꝙ infusio gratiæ remittit uenialia.

¶Ad horum euidentiam sciendum est, ad remissionem uenia-

K lium quatuor concurrere, duo ex parte causæ, & duo ex parte effectus. Exigitur enim ad remissionem uenialiũ ex parte causæ, & quòd homo sit in gratia, & quòd actualiter utatur illa. Et primum quidem habes ab Auctore in art.ult. huius q. quia sola gratia dei est remissiua peccati: secundum autem habetur in ar.1c. præcedenti, & pluries repetitur in hac quæstione: & quoniam primum potest esse sine secundo, ideo gratia compatitur secum peccata uenialia: secundum autem, quod non potest esse sine primo, non sic accipiendũ est, quasi quilibet actus charitatis deleat uenialia: quoniam hoc esse falsum, ex eo probatur quòd sequeretur, peccata uenialia regulariter deleri sine displicentia tam actuali, quàm uirtuali: multi enim sunt actus charitatis neutram displicentiam annexam habentes, quales sunt actus non feruentes religiosis &c. ab habente charitatem eliciti. intelligendum est ergo, quòd ad deletionem uenialium ultra habitum gratiæ requiritur actus charitatis uirtualiter, uel formaliter inferens displicentiam uenialium, ut ea

3.art.

pria causa: sed propria causa remis- A sionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis proprijs peccata hominis remittũtur, vnde dicitur Ephes. 2. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cũ essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. ergo peccata venialia nõ remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ 2 Præt. Peccata venialia nõ remittuntur sine pœnitentia: sed in pœnitentia infunditur gratia, sicut & in alijs sacramentis nouæ legis. ergo B peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶ 3 Præt. Peccatum veniale maculam quãdã animæ infert: sed macula nõ aufertur nisi per gratiã, quæ est spiritualis animæ decor. ergo videtur ꝙ peccata venialia nõ dimittantur sine gratiæ infusione.

Sed contra est, ꝙ peccatum veniale adueniens, non tollit gratiam, neq; etiam diminuit eã, vt in secunda parte habitum est.† ergo pari ratione ad hoc ꝙ pecca- C tum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

Respon. Dicẽdum, ꝙ vnumquodq; tollitur per suum oppositum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, sed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non cõtra Deũ, vt in secunda parte habitum est.* & ideo ad hoc ꝙ peccatum veniale tollatur, non requiritur ꝙ infundatur aliqua habitualis gratia: sed sufficit aliquis mot° gratiæ, vel cha- D ritatis ad eius remissionem. Quia tamen in habentibus vsum liberi arbitrij, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non cõtingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in deũ & in peccatum; ideo quãdocumq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ etiam remissio peccatorũ venialium est effectus gratiæ, per E actum scilicet quem de nouo elicit: nõ autem per aliquid habituale de nouo animæ infusum.

Ad 2^m dicẽdum, ꝙ peccatum veniale nũquã remittitur sine aliquali actu pœnitẽtiæ virtutis, explicito s. vel implicito, vt supra dictũ est: † potest tñ remitti peccatum veniale sine pœnitentiæ sacramento, qd in absolutione sacerdotis formaliter perficitur, vt supradictum est.* & ideo non sequitur ꝙ ad remis- A sionẽ venialis peccati requiratur gratiæ infusio: quæ licet sit in quolibet sacramento, non tamen est in quolibet actu virtutis.

Ad 3^m dicẽdum, quòd sicut in corpore contingit esse maculã dupliciter, vno modo per priuationem eius, qd requiritur ad decorẽ, puta debiti coloris aut debitæ proportionis mẽbrorũ, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulueris, ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationẽ decoris gratiæ per peccatũ mortale, alio modo per inclinationem affectus inordinatã ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. & ideo ad tollendam maculã peccati mortalis requiritur infusio gratiæ: sed ad tollendam maculã venialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quem remoueatur inordinata adhæsio ad rem temporalem.

Articvlvs III.

Vtrum venialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ & c. huiusmodi.

Ad tertium sic proceditur. Videtur ꝙ venialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & alia huiusmodi. Peccata. n. venialia non remittuntur sine pœnitentia, vt dictum est: † sed pœnitẽtia per se sufficit ad remissionẽ venialiũ peccatorũ. ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem. — Supr. q. 65. art. 1. ad 6. & 8. & q. 83. ar. 3. ad 3. Et 4. dis. 16. q. 2. art. 2. q. 4. & di. 17. q. 3. art. 3. q. 3, & di. 21. q. 2. art. 1. & 2. Et mal. q. 7. ar. 12.

¶ 2 Præt. Quodlibet istorum eandem relationem habet ad vnum peccatũ veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod istorũ remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur, quòd pari ratione remittãtur omnia: & ita per vnam tunsionem pectoris, vel per vnam asper- D sionem aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, qd videtur incõueniẽs. — Ar. 1. huius quæst.

¶ 3 Præt. Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, ꝙ saluus erit, sic tamen quasi per ignem: sed huiusmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullã vel minimam pœnam in se habent. ergo non sufficiũt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

Sed contra est, qd † Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, ꝙ pro leuibus peccatis pectora nostra tundimus, & dicimus, Dimitte nobis debita nostra. & ita E videtur ꝙ tũsio pectoris & oratio dominica causent remissionem venialium peccatorum. & eadem ratio videtur esse de alijs. — In li. de medicina pœni ten. c. 10.

Respon. Dicẽdum, ꝙ (sicut dictũ est†) ad remissionẽ venialis peccati nõ requiritur nouæ gratiæ infusio: sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestetur peccatũ veniale vel explicite, vel saltem implicite: sicut cũ aliquis feruenter mouetur in deũ. & ideo triplici ratione aliqua causant remissionẽ venialiũ peccatorũ. Vno modo, inquantũ in eis infunditur gratia: quia p infusionẽ gratiæ tollũtur venialia peccata, vt supra dictũ est.* & hoc modo per eucharistiã & extremam unctionem, & vniuersaliter per omnia sa- — Ar. 2. huius quæst.

3. ar. 3. huius habere potes. Et propterea qcũq; remissiua dñr pctõrum venialiũ, ad dictam displicentiam conducant, ut patet etiam indocẽdo per illa tria, quæ in 3. ar. numerantur remissiua venialiũ. nam in tertio subintelligitur displicentia virtualis, in secũdo displicentia formalis: in primo autem displicentia formalis communiter videtur, si gratia infunditur, aut virtualis, si gratia augetur. ¶ Ex parte autẽ effectus consideratur primo remissio culpæ, & secundario remissio pœnæ. Et culpa quidem remittitur sm Auctorẽ in tertio ad tertiũ, tum virtute alicuius satisfactionis, tum virtute charitatis, cui° actus excitatur. quod sic intelligo: per satisfactionẽ enim aliquam intelligo aliquem illorũ actuũ, quos pœnitẽtiæ oĩs tus deo reddit pro recompẽsatione peccati quoad culpam, puta displicẽtiã seu dolorẽ, confessionẽ interiorẽ, vel subiectionẽ, vel aliquid hmõi. non. n. tã exacta requiritur pœnitẽtia i remissiõe culpæ venialis, qualis de remissione mortaliũ super° descripta est. Pœnæ vero remissio iuxta quantitatẽ feruoris in litera eadẽ quantificatur ab Auctore, & beneitatẽ ni p feruorẽ intelligas nõ solũ feruorẽ actus eliciti a charitate, sed etiã actus imperati ab eadem, puta displicẽtiæ, seu detestatiõis peccati iuxta feruorẽ siq dẽ ulteri° eorũ, quicõq; sit ille, pl° vel min° remittitur pœna venialiũ. ¶ Ad obiectionẽ in oppositũ, dicitur ꝙ ex litera nõ sequitur id qd obiiciendo infert: sed solũmõ ꝙ detestatio peccati & actus charitatis interuenientes i infusione gratiæ, delent venialia. Constat autẽ quòd detestatio quæ assequitur infusionẽ gratiæ, nõ est qualiscumq; detestatio: sed talis & tanta ut diuinæ mereatur præsentiã p̃ræ. Et similiter actus eius ita- sn seu fidei formatæ in Deũ, nõ est quicũq; charitatis act°, sed ex tali ac tanto conatu proueniens, ut diuinæ adsit infusio gratiæ: in huiusmodi. n. detestatione pcti & motu i deũ, interuenit talẽ virtualiter detestatio & venialium grauiorũ, quæ dispusuerũt ad mortalia, & venialiũ, q impedierũt accessum ad hãc mutationẽ dextetæ Excelsi. & cõiter interuenire & uł dolor de offensa dei i cõi, in quo clauditur detestatio venialiũ i gñe. raro. n. vel nũquã accidere uł, accedẽtib° ad sacramẽta, ut doleãt pcise de mortali pctõ, cõiter .n. in cõi peccatorũ dolor occurrit.

2. 2. q. 24. 2. 10.

1. 2. q. 88. 2. 2. & in 2. 2. q. 24. ar. 10.

Ar. 1. praeced.

çrsmenta nouæ legis, in qnibns confertur gratia, peccata venialia remittuntur. secundo, inquantum sunt cũ aliquo motu detestatiõis peccatorũ. & hoc mõ cõfessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica, operãtur ad remissionẽ venialiũ peccatorũ. nã in oratione dominica petimus, Dimitte nobis debita nostra. tertio modo, inquãtũ sunt cũ aliquo motu reuerẽtiæ in deũ, & ad res diuinas. & hoc mõ, benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, qlibet sacramẽtalis vnctio, oratio i ecclesia dedicata, & si aliqua alia sunt hmõi, operant ad remissionẽ venialiũ peccatorũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, inquantũ inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum, vel implicite, vel explicite.

AD 2^m dicendũ, ꝙ omnia ista quantũ est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium: potest tamen impediri remissio, quãtum ad aliqua peccata venialia, quibus mẽs actualiter inhæret: sicut & p fictionẽ interdũ impedit effectus baptismi.

AD 3^m dicẽdũ, ꝙ per prædicta tolluntur quidẽ peccata venialia quantũ ad culpã, tũ virtute alicuius satisfactionis, tũ etiã virtute charitatis, cuius motus p pdicta excitat. Nõ aũt p quodlibet prędictorũ semper tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedicta, statim euolaret: sed reatus pœnæ remittitur per prædicta fm modũ seruoris in deum, qui per prædicta excitatur, quandoq; magis, quãdoq; autẽ minus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ueniale peccatum possit remitti sine mortali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ veniale peccatum possit remitti sine mortali: quia super illud Ioan. 8. Qui sine peccato est vestrum, primus in illã lapidem mittat, dicit quædam glo. ꝙ omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebãtur per cæremonias. ergo veniale peccatũ potest remitti sine mortali.

¶ 2 Præt. Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ infusio, requiritur autem ad remissionem mortalis, ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

¶ 3 Prę. Plus distat peccatum veniale a mortali, q̃ ab alio veniali: sed vnum veniale potest dimitti sine alio, vt dictum est †, ergo veniale potest dimitti sine mortali.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Mat. 5. Amen dico tibi: non exies inde. (.s. ex carcere, in quẽ intruditur hõ pro peccato mortali) donec reddas nouissimũ quadrãtẽ: per qoẽ significat veniale peccatũ. ergo veniale pctm̃ ñ remittit sine mortali.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ, sicut supra dictũ est †, remissio culpæ cuiuscũque nunquam fit nisi per virtutẽ gratiæ: quia vt Aposto. dicit Rom. 4. ad gratiã dei pertinet, ꝙ Deus

F alicui nõ imputet peccatum, quod gl. ibi exponit de veniali. * Ille autem qui est in peccato mortali, caret gratia dei. Vnde nullum veniale sibi remittitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ venialia ibi dicuntur irregularitates siue immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

AD 2^m dicendum, ꝙ licet ad remissionem peccati venialis non requiratur noua infusio habitualis gratiæ, requiritur tamẽ aliquis G gratiæ actus, qui non potest esse in eo, qui subiacet peccato mortali.

AD 3^m dicendum, ꝙ peccatũ veniale non excludit omnem actũ gratiæ, per quẽ possunt omnia peccata venialia dimitti: sed peccatũ mortale excludit totaliter habitũ gratiæ, sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. & ideo non est similis ratio.

QVAESTIO LXXXVIII.

H *De reditu peccatorum per pænitentiã dimissorum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE cõsiderandum est de reditu peccatorum per pęnitentiã dimissorũ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa, redeãt simpliciter per sequens peccatum. I

¶ Secundo, Vtrũ aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundum quędã peccata.

¶ Tertio, Vtrum peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quarto, Vtrum illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

K AD PRIMVM sic procedit. Videt quòd peccata dimissa, redeant per sequens peccatum. Dicit enim † Augustinus in libro de Baptismo † Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in euãgelio docet in illo seruo, a quo dimissum debitum dominus repetijt, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere: sed fraterna charitas tollitur, per quodli-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articulum quartum.*

IN ar. 4. in corpore aduerte rationem mouentem Auctorem non se tenere ex parte pęnæ, sed ex parte culpæ, quia. s. nulla culpa a deo remittitur, nisi per virtutẽ gratiæ, quod si Dura. aduertere voluisset, aut soluisset hanc rationem, aut cessasset ab obiiciendo. ipse. n. in 4. sent. dist. 18 q. 2. ar. 2. contra hanc doctrinam obiicit tripliciter.

¶ Primo, quia culpa venialis cõsistit i deordinatione volũtatis, quæ tollitur per debitam displicentiam eius, quod indebite placuit.

¶ Secundo, qa puer non baptizatus in originali existens peccato, quando venit ad etatẽ, potest primo peccare venialiter, & statim mori. Et tunc proceditur, an punietur pœna æterna pro peccato veniali, an pœna teporali &c.

¶ Tertio, per opera bõa facta extra charitatem potest aliquis secundum omnes mereri de congruo aliquod bonũ tẽporale, ergo expiationem pœnæ temporalis debitæ peccato veniali.

¶ Ad hæc facile dicitur, ꝙ culpa peccati venialis non tollit solummodo rectitudinẽ actus voluntarii, sed etiam ordinem ad actualẽ dilectionẽ dei: est enim impeditiuum feruoris charitatis, & ex hac parte habet rationem cuiusdã offensæ dei. Et propterea dato, ꝙ aliqs in peccato mortali possit reparare rectitudinẽ venialis peccati (puta, quia ex mendace iocose uel officiose, habituat⁹ est ad veritatem dicendam etiam iocose & officiose) non ppterea remissionẽ consecutus est peccatę culpę, qua aliquo modo deum offendit, quoniam nulla offensa sine gratia a deo dimitti. Nec displicẽtia illa quæ in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpæ: quia non est deo accepta, sine gratia, vt in litera dicitur ex Psal. & Apostolo & gl. Beatus vir, cui non imputauit domin⁹ peccatum &c.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si casus accideret, & peccatum illud veniale æternaliter puniretur per accidẽs, hoc est rõne status, quia esset in statu, in quo semper maneret culpa, manente autem culpa in æternum, debet etiam pœna esse æterna, vt ipsemet Duran. in eodẽ lib. approbat.

¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ quicquid sit de pœna, negandum est ꝙ per bona opera facta extra charitatẽ possit aliquis mereri de congruo remissionẽ culpæ, & propterea argumẽtum non militat contra presentẽ doctrinam.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæoctauæ Articulum primũ.*

IN ar. 1. q. 88. circa illud. homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur grauius

Inst. q. 90. art. 4. ad 3. Et 4. di. 16. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3.

Ar. præced. ad 2. & q. præce. ar. 3.

Q. præced. artic. 6. & q. 86. ar. 3.

Gl. interlinearis. ibid. super illud Beatus cui non imputauit Dominus peccatum.

Inf. ar. 2. & 3. cor. Et 4. dis. 22. q. 2. ar. 1.

Li. 1. de baptismo, contra donatis. c. 12. in medio to. 7

bet peccatum mortale. ergò per A quodlibet sequens mortale peccatnm, redennt peccata prius per pę nitentiam dimissa.

§ 2 Præt. Super illud Lucæ 11. Reuertar in domnm meam vnde exiui, dicit* Beda, Timendus est iste versiculus, nec non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctã credebamus, per incuriam nos vacantes opptimat. hoc autem non esset nisi rediret. ergo culpa per pęnitentiam dimissa redit.

§ 3 Præt. Ezechiel. 18. Dominus dicit, Si auerterit se iustus a iusti- B tia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia continetur, cum supra dictum† sit pœnitentiam esse partẽ iustitiæ. ergo postquam pœnitens peccat, non imputatur ei pręcedẽs pœnitentia, per quam consecutus est veniam peccatorum. redeunt ergo illa peccata.

§ 4 Præt. Peccata præterita per gratiam tegũtur, vt patet per Aposto- C lum Roma. 4. inducentem illud Psalmistæ 31. Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: sed per peccatũ mortale sequens gratia tollitur. ergo peccata quæ fuerãt prius commissa, remanent detecta. & ita videtur quòd redeant.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Roman. 11. Sine pœnitẽtia sunt dona & vocatio Dei: sed peccata pœnitẽtis sunt dimissa per donum dei. ergo per peccatum se- D quens non redeunt dimissa peccata, quasi deus de dono remissionis pœniteat.

§ Præt. †Augustinus dicit in libr. responsionum Prosperi: Qui recedit a Christo, & alienatus a gratia, finit hanc vitam, quid nisi in perditionem vadit? sed non in id, quod dimissum est recidit, nec pro originali peccato damnabitur.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) in peccato mortali sunt duo, scilicet auersio E a deo, & cõuersio ad bonum creatum. Quicquid autem est ex parte auersionis in peccato mortali, secundum se consideratum est commune omnibus peccatis mortalibus: quia per quodlibet peccatum mortale homo auertitur a deo. unde & per consequens macula, quæ est per priuationem gratiæ, & reatus pœnæ æternæ communia sunt omnibus peccatis mortalibus. & secũdum hoc intelligitur id, quod

dicit Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omnium reus: sed ex parte conuersionis, peccata mortalia sunt diuersa, & interdum cõtraria. Vnde manifestum est, quòd ex parte conuersionis, peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur, quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ. & sic contrariũ esset causa sui contrarij, quod est impossibile. sed considerãdo in peccatis mortalibus id, quod est ex parte auersionis absolutæ, per peccatum mortale sequens redit illud, quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, inquãtum per peccatum mortale sequẽs homo priuatur gratia, & fit reus pęnæ æternæ, sicut & prius erat. Verum quia auersio in peccato mortali, ex conuersione quodammodo causatur, recipiunt ea, quæ sunt ex parte auersionis quodammodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causas: ita quòd fit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout cõsurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. & hoc modo, in quæstionem vertitur, vtrum macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdã igitur visum est, quod simpliciter etiã hoc modo redeant. sed hoc nõ potest esse: quia opus dei per opus hominis irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. unde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Rom. 3. Nũquid incredulitas illorum fidem dei euacuauit? & ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd deus non remittit peccata pœnitenti postmodum peccaturo, secundum præscientiam, sed solum secundum præsentem iustitiam: præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniturum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. sed nec hoc stare potest: quia si causa absolute ponatur, & effectus ponitur absolute. Si igitur nõ absolute fieret per gratiam, & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum, quod est erroneum, vtpote derogans gratiæ dei. & ideo nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeant secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem, quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum scilicet aliquis homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare quàm prius peccauerat, secundum illud Rom. 2. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die irę, ex hoc scilicet solo, quòd contemnitur dei bonitas, quę ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur dei bonitas, si post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur: quanto maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquãtũ causatur ex peccato vltimo perpetrato, qđ aggrauatur ex peccatis priorib⁹. & hoc nõ est

grauius peccare, quàm prius peccauerat, dubiũ occurrit. nam falsum videtur secũdum peccatum esse grauius primo, imo totũ oppositũ: quoniam primum peccatum est casus ab innocentia: secundum autẽ addit sordem sordi, iuxta illud, Qui sordid⁹ est sordescat adhuc. Cõstat autem maioris ingratitudinis esse peccare contra beneficium innocẽtiæ, ex quo aggrauatur primũ peccatũ, quàm contra beneficiũ expectationis ad pœnitentiam, ex quo aggrauatur secundũ peccatum.

Beda in Lucã, c. 58. nõ multum remote ante finem to. 2.

Q. 85. ar. 3.

§ Ad hoc dicitur, quod nõ est hic sermo cõparatiuus peccatorum penes grauitatem, sed continentiæ, quasi virtualis prioris peccati in posteriori non simpliciter, sed secundum quid: hoc est secundum aliquam certã specialem rationẽ: puta quia posterius peccatum est cõtra sustinentẽ indignũ sustineri. Et ideo cũ hac doctrina stat, quod primum peccatum fuerit ex ppria specie grauius, puta blasphemia Dei, secundo existente peccato gulæ. & secundũ rationem ingratitudinis, puta, quia primum fuit contra beneficium innocentiæ, secundum autẽ etiam si leuissimum ex sua specie mortale esset, semper habet hanc aggrauantem circunstantiam ingratitudinis ex priore peccato consurgẽtem, quod est contra hoc beneficium expectationis indigni ex priore cõmissi peccato: secundum hanc enim circũstantiam grauius est secundum peccatum, quàm primũ. Et hinc Auctor ad similem grauitatem secundum similem circunstantiam procedit in litera: peccatum enim post pœnitentiam, vt in tertio patet articulo, oportet esse grauius absolute peccato dimisso: sed semper est grauius secundum quid, hoc est secundum hanc circunstãtiam, qua est contra eũ, qui remisit priora peccata, secundũ hanc enim circunstantiam peccatum post pęnitentiam cõtinere dicitur virtualiter peccata pri⁹ dimissa: quia ex illis peccatis consurgit, hæc circũstãtia aggrauans peccatum post pęnitentiam,

Refert hoc de pœni. di. 4. c. Qui recedit. id habet Prosper in respons. ad 2. obiectione gallorũ.

Q. 86. ar. 4.

peccata dimiſſa redire ſimpliciter, ſed redire ſecundum quid, inquantum ſcilicet, virtualiter in peccato ſequenti continentur.

Ad primum ergo dicendum, quòd illud verbum Aug. videtur eſſe intelligendum de reditu peccatorum, quantum ad reatum pœnæ æternæ in ſe cõſideratum: quia ſcilicet, poſt pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnæ æternæ, ſicut & prius: non tamẽ omnino propter eandem rationem. Vnde† Aug. in li. de reſponſionibus Proſperi, cum dixiſſet, quòd non id, quod remiſſum eſt recidit, nec pro originali peccato dãnatur, ſubdit: qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimiſſa debebatur: quia ſcilicet incurrit mortẽ æternã, quã metuerat p peccata pterita.

[Proſper in reſponſione ad 2. rationem Gallorum. Et refert de pœnit. di. 4. ca. Qui recedit.]

Ad 2^m^ dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere Beda, quod culpa prius dimiſſa hominẽ opprimat per reditũ reat° præteriti: ſed p iterationẽ actus.

Ad 3^m^ dicendum, quòd per ſequens peccatum, iuſtitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erãt meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. vnde ſi aliquis peccet mortaliter poſtquam reſtituit debitum, non efficitur reus, quaſi debitum non reddidiſſet. & multo minus traditur obliuioni pœnitẽtia pri° acta, quãtũ ad remiſſionẽ culpæ, cũ remiſſio culpæ magis ſit opus Dei q̃ hominis. H

Ad 4^m^ dicendum, quòd gratia ſimpliciter tollit maculam, & reatum pœnę æternę. Tegit autem actus peccati prætеritos, ne ſcilicet propter eos Deus hominem gratia priuet. & reum habeat pœnę æternæ. & quod gratia ſemel fecit, perpetuo manet.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata dimiſſa, redeant per ingratitudinem quæ ſpecialiter eſt ſecundum odium fraternum, apoſtaſiam a fide, contemptum confeſſionis, & dolorem de pœnitentia habita.

[4. diſ. 22. q. 1. ar. 1. cor. & ar. 3.]

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd peccata dimiſſa nõ redeant per ingratitudinem, quæ ſpecialiter eſt ſecundum quatuor genera peccatorum, ſcilicet ſecundum odium fraternum, apoſtaſiam a fide, cõtemptum confeſſionis, & dolorem de pœnitentia habita, ſm quod quidam metrice dixerunt: I

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri.
Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit.

Tanto. n. eſt maior ingratitudo, quãto grauius eſt peccatũ, qđ quis cõtra Deum committit poſt beneficium remiſſionis peccatorum: ſed quędam alia peccata ſunt his grauiora, ſicut blaſphemia contra Deum, & peccatũ in Spiritumſanctũ. ergo videtur, quòd peccata dimiſſa nõ redeant magis ſecundum ingratitudinẽ commiſſam, ſecundum hæc peccata, quàm ſecundum alia.

[Habet̃ de pœnit. di. 4. c. In Iudas.]

§ 2 Præt.* Rabanus dicit, Nequam ſeruum tradidit deus tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum, quia non ſolum peccata quæ poſt baptiſmũ homo egit reputabuntur ei ad pœnam, ſed & originalia, quæ in baptiſmo ſunt ei dimiſſa: ſed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita noſtra. ergo ipſa etiã redeunt per ingratitudinem. & pari ratione videtur, quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimiſſa, & non ſolum per peccata prædicta. K

[Li. 2. confe. cap. 7. ante med. to. 1.]

§ 3 Præt. Tanto eſt maior ingratitudo, quanto poſt maius beneficium acceptum aliquis peccat: ſed beneficium Dei eſt etiam ipſa innocentia, qua peccatũ vitamus: dicit enim† Aug. in 2. confeſſ. Gratiæ tuæ deputo quecumque peccata non feci. Maius autem do- F num eſt innocẽtia, q̃ etiã remiſſio omniũ peccatorũ. ergo non minus eſt ingratus Deo qui peccat poſt innocentiam, quàm qui peccat poſt pœnitentiam. & ita videtur quòd per ingratitudinem, quæ fit ſecundum peccata prędicta, non maxime redeãt peccata dimiſſa.

[Li. 4. dialo. c. 60. circa finem.]

Sed contra eſt, quòd* Grego. dicit 18. Moral. Ex dictis euangelicis conſtat, quòd ſi quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rurſus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. & ita propter odium fraternum ſpecialiter peccata dimiſſa redeunt ſecundum ingratitudinem. & eadem ratio videtur de alijs.

[Ar. præced.]

Respon. Dicẽdum, quòd (ſicut ſupra dictũ eſt*) G peccata dimiſſa, per pœnitentiam redire dicuntur, inquãtum reatus eorum ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato ſequenti. Ingratitudo autẽ poteſt committi dupliciter: vno modo, ex eo quòd aliquid fit contra beneficium. & hoc modo per omne peccatum mortale quo deũ offendit, redditur homo igratus deo, qui peccata remiſit. & ſic per quodlibet peccatum mortale ſequẽs, redeũt peccata prius dimiſſa, ratione ingratitudinis: alio modo committitur ingratitudo non ſolum faciendo contra ipſum beneficium, ſed etiam faciendo contra formam beneficij præſtiti: quæ quidem forma ſi attendatur ex parte benefactoris, eſt remiſſio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: ſed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij: quorum primus eſt motus liberi arbitrij in deum, qui eſt actus fidei formatæ, & contra hoc facit homo apoſtatando a fide: ſecundus autem eſt motus liberi arbitrij in peccatum, qui eſt actus pœnitentiæ. Ad quem primo pertinet (vt ſupra dictũ eſt†) quòd homo deteſtetur peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet ſe pœnituiſſe. Secũdo ptinet ad actũ pœnitentię, vt pœnitens proponat ſe ſubijcere clauibus eccleſię per confeſſionem, ſecundũ illud pſalmi 31. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meã Domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei. & contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri ſecũdum quòd propoſuerat. & ideo dicitur quòd ſpecialiter ingratitudo horum peccatorum, facit redire peccata prius dimiſſa.

[Q. 85. ar. 5. & 6.]

Ad primum ergo dicendum, quòd hoc non dicitur ſpecialiter de iſtis peccatis, quia ſint ceteris grauiora: ſed quia directius opponuntur beneficio remiſſionis peccatorum.

Ad 2^m^ dicendum, quòd etiam peccata venialia, & ipſum originale redeunt modo prædicto,* ſicut & peccata mortalia, inquantum contemnitur dei beneficium, quo hęc peccata ſunt remiſſa: non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, nõ facit contra deũ, ſed præter ipſum. & ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimiſſa redeunt.

[In corp. ar.]

Ad 3^m^ dicendum, quòd beneficium aliquod habet penſari dupliciter: uno modo ex quãtitate ipſius beneficij. & ſecundum hoc innocentia eſt maius dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur ſecunda tabula poſt naufragium: alio modo, poteſt penſari beneficium ex parte recipiẽtis, qui minus eſt dignus, & ſic magis fit ſibi gratia: vnde & ipſe magis ẽ ingratus ſi contemnat. & hoc modo beneficium remiſſionis culpæ eſt maius, inquantum pręſtatur totaliter indigno, & ideo ex hoc ſequitur maior ingratitudo.

A a-

ARTICVLVS III.

Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorũ prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorũ: quia secundum magnitudinẽ peccati est magnitudo beneficii, quo peccatum dimittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium cõtemnitur: sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus cõsequẽtis. ergo est tãt⁹ reatus qui consurgit ex ingratitudine sequẽtis peccati, quãtus fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

§2 Præt. Magis peccat qui deum offendit, quam qui offendit hominem: sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, a qua prius fuit liberatus, uel etiam in grauiorem. ergo multo magis ille, qui contra deum peccat post liberationem a peccato, reducitur in tantum reatũ pœnæ, quantũ primo habuerat.

§3 Præt. Matth. 18. dicitur, quòd iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusq; redderet uniuersũ debitum: sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine reatus, quantus fuit omnium præteritorum peccatorũ. ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deut. 25. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. Ex quo patet, quòd ex paruo peccato non consurgit magnus reatus: sed quandoq; peccatum mortale sequens, est multo minus quolibet peccatorũ prius dimissorum. non ergo ex peccato sequenti redit tãtus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorũ prius dimissorum super reatum proprium huius peccati: sed hoc non est necessarium: quia sicut supra dictum est,† reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, inquantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequẽtis peccati. Et ideo oportet, quòd quãtitas reatus redeuntis, sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omniũ peccatorum præcedentium: sed hoc nõ semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie (cum quandoque peccatum sequens sit fornicatio simplex, peccata uero præterita fuerunt adulteria, uel homicidia, seu sacrilegia) siue etiã loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. nõ enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolute æqualis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. contingit enim quòd contra idem beneficium unus est multum ingratus, uel secundum intensionem contemptus beneficii, uel secundum grauitatem culpæ contra benefactorem commissæ; alius autem parum, uel quia minus contemnit, uel quia minus contra benefactorem agit: sed proportionaliter quantitas ingratitudinis, adæquatur quantitati beneficii: supposito enim æquali contemptu beneficii, uel offensa benefactoris, tanto erit grauior ingratitudo, quanto beneficium fuit maius. unde manifestum est, quòd non est necesse, quòd propter ingratitudinem, semper per peccatũ sequens redeat tantus reatus, quãtus fuit præcedentium peccatorum, sed necesse est, quòd proportionaliter quanto peccata prius dimissa fuerũt plura & maiora, tãto redeat maior reatus per qualecumque sequens mortale peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpę recipit quantitatem absolutam, secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus uel offensæ, ut dictum est.† & ideo ratio non sequitur. In corp. art.

AD 2m dicendum, quòd etiam seruus manumissus non reducitur in pristinam seruitutem pro qualicumq; ingratitudine: sed pro aliqua graui.

AD 3m dicendum, quòd illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinẽ, redit uniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti, non autem absolute, ut dictum est.* In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis octuagesimaoctauæ articulum tertium.*

IN ar. 3. eiusdem q. intellige nomine ingratitudinem non habere quantitatem ex quantitate beneficii, quamuis habeat ex illo speciẽ, sicut nec odiũ habet quantitatem ex obiecto odio habito. non. n. oportet tantum esse odium, quantum est odibile: contingit. n. unum & idem plus, & minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem, quantum est amatum: est enim aliquid plus amabile quàm ametur, & sic de aliis. Quantificatur autem ingratitudo ex beneficio (ut in litera dicitur) proportionaliter, & hoc est dicere, quod si cõparentur duæ ingratitudines ad duo beneficia, uerum est quòd cæteris paribus quanto beneficium maius est beneficio, tanto ingratitudo maior est ingratitudine. Et propterea tanto peccatum post pœnitentiam est secundũ ingratitudinis circumstantiam grauius, quanto contra maius est beneficium remissionis peccatorũ. Et quia beneficium remissionis quantificatur secundum peccata dimissa, ideo tãto grauius quis post pœnitentiam peccat, quanto maior peccator prius fuit, & cæteris paribus quanto pluries dimissa sibi peccata fuerunt. 4. d. 22. q. 1. ar. 2. q. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio. n. gratiarum pertinet ad contra passum, quod requiritur in iustitia, ut patet per† Philosophum 5. Eth. sed iustitia est specialis uirtus. ergo ingratitudo ẽ speciale peccatũ. Li. 5. c. 5. nõ remote a prin. t. 5.

§2 Præt.* Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia ẽ specialis uirtus: sed ingratitudo opponitur gratiæ. ergo ingratitudo est speciale peccatum. Li. 2. de Inuent. fol. 4. ante fi. lib.

§3 Præter. Specialis effectus a speciali causa procedit: sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. ergo in-

¶ *Super Quæstionis octuagesimaoctauæ Articulum quartum.*

IN ar. 4. eiusdem q. aduerte nouitie, ingratitudinẽ, de qua est sermo, nõ esse speciale peccatũ non solum ea ratione, quia ipsa & peccatũ, puta fornicatio post pœnitentiam, non constituunt duo peccata. s. ingratitudinis & fornicationis, sed ea potius ratione, quia huiusmodi ingratitudinis circunstantia nõ apponit circa peccatum post pœnitentiã deformitatem alterius speciei ab ipso peccato, immo ingratitudo ista trahit ad speciẽ peccati quod circumstat, puta fornicationis, si peccatũ post pœnitentiam est fornicatio, & sic de aliis: simile est. n. de similibus consequentibus ad omnia peccata 2. 2. q. 107. arti. 2. ad 1. Et 4. dis. 22. q. 1. ar. 3. q. 3.

cata mortalia puta odin dei, & contẽptu diuini præcepti: qui libet enim peccans mortaliter, interpretatiue & contemnit diuinum præceptum quod transgreditur, & in odium inimicitiæ diuinæ charitati oppositum incidit. Hæ tamen circunstantiæ ad eandem pertinent speciẽ peccati, in qua est peccatum, cuius sunt circunstantiæ, & non trahunt peccatum in speciem odii diuini, & speciem inobediẽtiæ, prout secũdum se hæc sunt specialia peccata, ad quas tamẽ species traherẽt, si quis ex dei odio & contemptu præcepti formi caretur.

Ar.2.huius quæst.

D.995. Lib.5.cap.2 nõ remote a prin.c.5.

gratitudo est speciale peccatum. F

Sed contra, Illud quod cõsequitur omnia peccata, non est speciale peccatum: sed per quodcumque peccatũ mortale aliquis efficitur deo igratus, ut ex præmissis patet. * ergo ingratitudo nõ est speciale peccatum.

Respon. Dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatum, quandoque autem non, sed est circunstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra deum committitur: peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis. unde ut † Philos. dicit 5. ethic. ille qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quàm mœchus. Si igitur aliquis peccator in contemptũ dei, & suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitudinis. & hoc modo, ingratitudo peccantis est speciale peccatum. si uero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidiũ, aut adulterium non retrahatur ab hoc propter hoc quod pertinet ad dei contemptum, ingratitudo non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circunstantia quædam. ut autem * Aug. dicit in li. de natura & gratia, non omne peccatum est ex cõtemptu, & tamen in omni peccato deus contemnitur in suis præceptis. unde manifestum est, quòd ingratitudo peccantis quandoq; est speciale peccatũ, sed non semper. & per hoc patet responsio ad obiecta. Nã primæ rationes concludunt quòd ingratitudo secũdum se sit quædam species peccati. Vltima autem ratio concludit, quòd ingratitudo secundum quòd inuenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum. H

In li. de natura & gra. cap. 1. 7.

Super Quæstionis octuagesimanonæ Articulum primum.

IN q. 89. quatuor notanda occurrũt. Primum in art. 2. ad secũdũ, ubi dr quòd contritio se habet, ut ultima dispositio ad gratiã consequendã. Sciendũ est. n. dupliciter sumi contritionẽ: uel pro ipso actu nudo: uel pro ipso actu informato charitate: perfectus siquidẽ dolor de peccatis commissis cũ uoluntate satisfaciẽdi, &c. contritio dr, formata quidẽ si charitate uestita cõsideretur, absolute uero si nuda sumatur. Et sic nude cõsiderauit eã Auctor, cũ dixit quod ẽ ultima dispositio ad gratiã: formata aũt charitate cõsideratur, cũ describit quòd est dolor charitate informatus.

QVAESTIO LXXXIX. I

De uirtutum recuperatione per pœnitentiam, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandũ est de recuperatione uirtutũ per pœnitentiam.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum per pœnitentiam restituantur uirtutes.

¶ Secundo, Vtrum restituantur in æquali quantitate. K

¶ Tertio, Vtrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas.

¶ Quarto, Vtrum opera uirtutum, per peccatum sequens mortificentur.

¶ Quinto, Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

¶ Sexto, Vtrum opera mortua, id est, absq; charitate facta, per pœnitentiam uiuificentur.

Articulus I.

Vtrum per pœnitentiam uirtutes restituantur.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam uirtutes non restituãtur. Nõ enim possent uirtutes amissæ, per pœnitentiam restitui, nisi pœnitẽtia uirtutes causaret: sed pœnitẽtia cum sit uirtus, nõ potest esse causa omnium uirtutum: præsertim cũ quędam uirtutes sint naturaliter priores pœnitentia, scilicet fides, spes, & charitas, ut supra dictum est. † ergo per pœnitentiam non restituuntur virtutes. G

¶ 2 Præt. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit: sed uirtutes gratuitæ nõ causantur ex actibus nostris: dicit enim * Augustin. in lib. de libero arbi. quòd uirtutes deus in nobis sine nobis operatur. ergo uidetur, quòd per pœnitentiam non restituantur virtutes.

¶ 3 Præter. Habens uirtutem sine difficultate & delectabiliter actus virtutum operatur: unde † Philos. dicit in 1. Ethic. quòd nõ est iustus qui non gaudet iusta operatione: sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum. non ergo per pœnitentiam restituuntur virtutes.

Sed contra est, quòd Lucæ 15. legitur. Pater mandauit quòd filius pœnitens indueretur stola prima, quæ secundum Ambro. est amictus sapientię, quam simul cõsequuntur omnes uirtutes, secundum illud Sap. 8. sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam & virtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. ergo per pœnitẽtiam omnes uirtutes restituũtur.

Respon. Dicendum, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, ut dictum est: † remissio autem peccatorum non potest esse nisi p infusionem gratiæ. unde relinquitur, quòd per pœnitentiam homini gratia infundatur. * Ex gratia autem consequuntur omnes virtũtes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ, ut in secunda parte habitum est. * unde relinquitur, quòd per pœnitentiã omnes uirtutes restituantur.

Ad primum ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentia restituit uirtutes, per quem modum est causa gratiæ, ut iam dictum est. † Est autem causa gratiæ inquantum est sacramentum,

¶ Secundum notandum est in 2. artic. in calce cor. ubi dicitur & eadẽ ratio est de uirtutibus, q̃ ex gratia consequuntur. Potest siquidẽ hoc dupliciter intelligi, uel referẽdo singulas uirtutes ad singulas proprias dispositiones in resurgente, uel referendo quãtitatem uirtutũ ad quantitatẽ gratiæ. Et primo quidẽ intellectu sensus esset, quod resurgẽs a peccato, recuperat aliquã infusam uirtutẽ maiorẽ, & aliquã minorẽ si ad unã magis se disposuit, q̃ ad aliã: sicut recuperat gratiã maiorẽ uel minorẽ, prout magis uel minus se disponit ad illã. Iuxta secũdum uero intellectũ sensus esset, quod recuperans gratiã minorẽ recuperat & uirtutes minores, & si recuperat gratiã æqualẽ deperditæ, recuperat & uirtutes æquales, & si maiorẽ, maiores. Quicqd aũt de ueritate primi dicti secũdum se sit, præsenti tñ literæ secundum solus sensus consonat: quia in litera redditur ratio quare est eadem ratio de gratia & uirtutibus. sic ratio quæ redditur, est sequela uirtutũ ex gratia: ex hoc enim quod uirtutes consequuntur ad gratiã, absq; scrupulo ambiguitatis cuiusq; deducitur, quòd ad maiorẽ gratiã sequũtur maiores uirtutes, & ad minorẽ minores.

¶ Tertio aduertendũ est in 4. ar. in cor. ubi de irregularitate homicidii ex defensione cõmissi tangitur. Distinguendũ siquidem est de defensione. Nã quędã est necessitãs ad homicidiũ, cum quis scilicet nõ potest aliter se defendẽdo, suũ euadere inuasorem, nisi occidat illum, & hæc nõ inducit irregularitatẽ p noua iura, condita scilicet post transitum beati Tho. ut patet in 6. de homicidio c. unico. Defensio autem non urgẽs ad homicidium, & olim & nunc irregularem constituit, & de hac textus iste intelligendus est.

¶ Quarto aduertendum est in 5. artic. in cor.

Sup. q. 152. arti. 3. ad 3. Et 4. dis. 14. q. 2. ar. 2.

Q. 85. art. 6

Ex li. 2. cap. 18. t. 5

Li. 1. ca. 8. med. t. 5.

Q. 86. ar. 1.

D. 677.

2. 2. q. 110. ar. 4. ad 2.

Ex corp. ar.

cor.iuncto cū responsione ad tertiam, quòd aliud est loqui de opere meritorio, & aliud est loqui de quantitate operis meritorii. Cū enim mortificata reuiuiscant, semper omnia opera meritoria quæ mortificata erāt reuiuiscant: quoniā isti, in quo reuiuiscunt debita est uita æterna ex ui illorum priorum operum, & non solum ex ui, præsentium operum ita quòd hoc opera sui reuiuiscere, quod ex pluribus capitibus debetur huic uita æterna, scilicet ex meritis prioribus, & ex meritis posterioribus: sed quantitas operis meritorii non semper reuiuiscit simpliciter: quoniam non semper recuperat propriam efficaciam, quæ est perducere huc ad tantum gradum beatitudinis æternæ, ut patet in eo qui resurgit in minori gratia, ita quòd in illa minore decedit. Talis enim nunquam perueniet ad illū beatitudinis gradum, quem quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non reuiuiscētiæ est ipsa resurgentis indispositio: sicut.n. si non resurrexisset a peccato, mortificata merita non sibi reuixissent (quia peccatum propriam impedimisset meritorum efficaciam) ita resurgendo a peccato, cū minore tamen gratia ex hoc ipso indispositus est ad suscipiendum fructū maioris meriti. ipse.n. minor conatus resurgentis, & ad maiora non progredientis impedimentum præstat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedentis. Et facit ut quantitas illa nō reuiuiscat sibi simpliciter & absolute: cū quo tamen stat quòd reuiuiscit illi secundū quid, hoc est quo ad gaudium accidentale: quia, ut in litera dicitur, plus gaudebit de maiore merito p̄cedēte quàm de minore, quod subsequutum est.

Q.86.ar.5

Inf.ar.5.ad 4. Et 3.d.31 q.1.ar.4

Augu.in li. de correct. & gratia, c 9.post med. to.7.

Hoc habet Aug.3.hypognostic.ō in medio illius to.7

uam inquantum est uirtus, est magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet, quòd pœnitentia, secundum quòd est uirtus, sit causa omnium aliarum uirtutum: sed quòd habitus pœnitentiæ, simul cum habitibus aliarum uirtutum, per sacramentum pœnitētiæ causentur. A

Ad 2^m dicendum, quòd in sacramento pœnitentię, actus humani se habent materialiter: sed formalis uis huius sacramenti dependet ex uirtute clauium, et ideo uirtus clauium effectiue causat gratiā et uirtutes, instrumentaliter tamē, sed actus primus pœnitentis se habet, ut ultima dispositio ad gratiā consequendam, scilicet contritio: alii uero sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia, & uirtutibus. B

Ad 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) quandoque post primum actum pœnitentiæ, qui est contritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorū causatæ, ex quibus præstatur difficultas quædam pœnitēti, ad operandum opera uirtutū: sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis & aliarum uirtutū, pœnitens opera uirtutis delectabiliter & sine difficultate operatur: sicut si uirtuosus, per accidens difficultatē pateretur in executione actus uirtutis propter somnū, aut aliquam corporis indispositionē. C D

ARTICVLVS II.

Vtrum post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd post pœnitentiam resurgat homo in æquali uirtute. Dicit enim apost. Roma. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit gl.* August. quòd hoc adeo uerum est, ut si qui horum deuient & exorbitent, hoc ipsum eis deus faciat in bonum proficere: sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori uirtute. ergo uidetur quòd nūquam pœnitens resurgat in minori uirtute.

§ 2 Præter. † Ambrosius dicit, quòd pœnitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum: sed hoc non esset, nisi uirtutes in ęquali quantitate recuperarentur. ergo per pœnitentiam semper recuperatur æqualis uirt*.

§ 3 Præter. Super illud Genes. 1. Factum est uespere & mane dies unus, dicit gloss. Vespertina lux est, a qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit: sed lux matutina est maior uespertina. ergo aliquis resurgit in maiori gratia uel charitate, quam prius habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apostol. dixit Roman. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. A

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta, est maior quàm charitas incipiens: sed quandoque aliquis cadit a charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. ergo semper resurgit homo in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est†) motus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem instanti est gratiæ infusio, cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in secunda parte habitum est.* in quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, ut supra dictū est. Manifestum est autem, quòd formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur, secundum diuersam dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitum est.† Et inde est, quòd secundum quòd motus liberi arbitrii, in pœnitentia est intensior uel remissior, secundum hoc pœnitens consequitur maiorem uel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentis, quandoq; proportionatam esse maiori gratiæ, quàm illa, a qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quādoque uero minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia consequuntur. B Ar præced. ad 3. Q.113.art. 5.& 7.in 1. 2. 1.2.qu. 52. ar.1.& 2.&c q 66.ar.1. C

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd per peccatum a dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, uel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tātum, qui secūdum propositū uocati sunt sancti, id est, prædestinatis, qui quotiescumq; cadant, finaliter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia sēper in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est maior, tanto de se est permanentior: sed ex parte hominis, qui tanto stabilius in gratia permanet, quanto est cautior et humilior. unde & gl.* ibidem subdit, quòd ideo proficit eis in bonū, quòd cadunt, quia humiliores redeūt atq; doctiores. D Aug. loco citato in arg.

AD 2^m dicendum, quòd pœnitentia quantum est de se, habet uirtutem reparandi defectus ad perfectū, & etiam promouendi in ulteriorem statum: sed hoc quandoq; impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in deum, & in detestationem peccati, sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem uel minorem gratiam, secundum quòd diuersimode se disponunt. E

AD 3^m dicendum, quòd assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem uespertinam, & matutinam, fit propter similitudinem ordinis, quia post lucem uespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei, non autem propter similitudinem maioris uel minoris quantitatis. Illud etiam uerbum Apostoli intelligitur de gratia Christi, quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorū: non autem est uerum in omnibus, quòd quanto abundantius peccauit, tanto abundantiorem gratiam consequatur,

sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia, quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quandoq; abundanter* peccantes, abundenter doleant, & sic abundantiorem habitum gratiæ & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

*Alias non haberat, ly abundanter peccantes.

¶ Ad id uero, quod in contrarium obiicitur dicendũ; quòd una & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens: sed in diuersis hoc non est necesse: unus.n. incipit a maiori gratia, quàm alius habeat in statu profectus, sicut Greg.* dicit in 2. Dialog. Quatenus & præsentes & sequentes omnes agnoscerẽt, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cœpisset.

Lib. 2. ca. 2. anté med.

ARTICVLVS III.

Vtrum per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

3.d. 31. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 2. & 4. d. 14 q. 1. ar. 5. q. 1. ad 3. Et d. 19. q. 1. ar. 3 q. 2. ad 2. Et dist. 37. q. 2. ar 1. ad 4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem: quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss.* Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ numquam errauit. ergo per pœnitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

* Gl. ordin. ibid.

Refertur in decre d. 50. ca. quicũq;. • Innoc. 1. epi. 6. ad Agapitum & Maced. habetur d. 50. c. 1. Canon. apud.

¶ 2 Præt. Hiero.• dicit, Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti sint animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa• dicit, quòd apud Niceam constituti canones, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ 3 Præte. Ante peccatum potest aliquis ad maiorẽ gradum ascendere, non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezec. 44. Leuitæ qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50 in Hilerdensi* concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, et domino respiciente digne pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

In decret. d. 50. ca. hi q altari.

SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur, Greg.* scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suũ honorem. Et in concilio Agathensi* legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos pœnitẽtia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

Greg. lib. 7. sui registri ca. 51. circa med. refertur d. 50. ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50. c. Contumaces, & sumitur ex cõcil. Agathẽsi c. 2. uel 1. ut aliqui libri habent.

RESPON. Dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad deũ, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam, quod significatur Lucæ. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit restitui stolam primã, & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicẽs, ecce tot annis seruio tibi, & numquam mandatum

F tuum præteriui: & hanc dignitatem pœnitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandoque aliquid maius: quia, ut Greg.* dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatũ perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercenda: quam quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non pœnitet:

Hom. 34. in euang. in il lud, gaudiũ est in cælo super uno.

G unde Isidor. ad Missianum* episcopum scribit (sicut in eadem distinct. † legitur cap. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitẽtiæ præcessit satisfactio, uel condigna peccatorum cõfessio. At contra hi, quia uitio corruptionis nõ emẽdantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia pœnitentiam negligenter facit: unde in eadem distin. cap.* si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiuniis, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerẽt. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist.•

Alias Massanum. In dec. dist. 50. ca. Dño sancto, parum a principio.

In dec. d. 50 c. si quis Diaconus circa medium.

H ex concilio Martini papæ dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, q si irrepserit, deiiciat. Similiter si homicidii, aut facto aut pcepto, aut cõsilio, aut defensione post baptismũ conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto propter scandalũ: unde & in eadem dist. legitur c. de his uero, Rabanus* dicit, Hi qui deprehensi uel capti fuerint publice in piurio, furto, atq; fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundũ canonũ sacrorum instituta a proprio gradu decidant, quia scandalum est populo dei, tales personas super se positas habere: qui autem de prædi-

Dist. 50. ca. si qs uiduã.

Raban* in li. Pœn. c. 5. Refertur d. 50. c. de his uero.

I ctis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniæ de misericordia dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap.* quæsitum, Si crimina ordine iudiciario comprobata, uel alias notoria non fuerint, præter reos homicidii, post pœnitẽtiam in susceptis, uel iam suscipiendis ordinibus impedire non possunt.

In decr. li. 1. tit. 11. Et est de tẽporibus ordinationũ ca. 17. & est ultimum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem ratio est de recuperatione uirginitatis & de recuperatione innocentiæ, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad deum.

D. tt 69.

AD 2[m] dicendum, quòd Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile homi-

K nem recuperare post peccatum pristinum gradũ: quia hoc non conceditur nisi perfecte pœnitenti, ut dictum est.* Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere uidentur, respondet• Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factũ est disciplinæ, alioquin contra claues ecclesię datas disputabitur, de quibus dictum est,* Quæcumq; solueritis super terram, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit, nam & san-

In corp. ar. Aug. in epi. 50. ad Bonifacium, aliquantulum ante finem epist. t. a.

Eodẽ loco nunc proxime dicto.

ctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiá, A & tamen in bonore suo perstitit, & beatum Petrum qn̄ amarissimas lachrymas fudit, vtique dn̄m negasse pœnituit, & tū apostolus permansit: sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt experti, vt credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum* potentias.

*alias pompas.

Au 3m dicendum, quòd illud statutum intelligit de illis, qui publicam pœnitentiam agunt: qui postmodum non possunt ad maiorem prouehi gradum. nam & Petrus post negationem, pastor ouium Christi constitutus est, vt patet Ioan. vlt. vbi etiam Chrys. dicit,* quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum: B qui. n. in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

*Hom. 87. in Ioan. parum ante med. to. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera uirtutū in charitate facta possint mortificari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera virtutum in charitate facta, mortificari nō possint. Quod enim non est, immutari non potest: sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem. C cum ergo opera virtutum postquam facta sunt, iā non sint, videtur quòd vlterius mortificari non possint.

¶ 2 Præt. Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternam: sed subtrahere mercedē merenti, est iniustitia, quæ non cadit in deum. ergo non potest esse, quòd opera virtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

¶ 3 Præt. Fortius non corrumpitur a debiliori: sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia vt dicitur Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. ergo videtur q̄ opera in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint. D

2. 2. q6. 132. art. 3. ad 1. & 3. dist. 36. art. 5. ad 1. & 4. dist. 14. q. 2. ar. 3. q. 2. Et dist. 21. q6. 1. art. 1. q. 1. ad 3. Et dist. 22. q. 1. art. 1. ad 6. & Hebr. 6.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.

RESPON. Dicendum, q̄ res viua per mortē perdit operationem vitæ. vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu vel operatione. Effectus autē operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam, quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit: et secundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale. E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera pctórū transeunt actu, & manēt reatu, ita opera in charitate facta, postquā transeunt actu, manent merito in dei acceptatione. et secundum hoc mortificant, inquātum impeditur homo, ne consequatur suā mercedē.

AD 2m dicendū, q̄ sine iniustitia pōt merces subtrahi merenti, qn̄ ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. nam & ea quæ homo iam accepit, quandoque iuste propter culpam perdit.

AD 3m dicendum, quòd non est propter fortitudinem operum peccati, q̄ mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest a bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitētiam non reuiuiscant. sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittūtur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta: sed peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt, vt supra dictum est.* ergo videtur, q̄ etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

4. dist. 14. q. 2. ar. 4. q. 3. Et dist. 22. q6. 1. art. 1. ad 6. et Hebr. 6. lec. 1. et lec. 3.
*q. præced. art. 1.

¶ 2 Præt. Opera dicuntur mortificari, ad similitudi- B nem aīalium, quæ moriuntur, vt dictum est:† sed aīal mortuum, non pōt iterum viuificari. ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pn̄iam reuiuiscere.

† art. pced.

¶ 3 Præt. Opera in charitate facta, merētur gloriam secundum quantitatem gratiæ vel charitatis: sed qn̄que per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia vel charitate. ergo non consequitur gloriam secundū meritum priorum operum. et ita videtur, q̄ opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, q̄ super illud Ioel. 2. Reddā vobis annos, quos comedit locusta. dicit* gl. Non patiar perire vbertatem, quam cum perturbatione animi amisistis: sed illa vbertas est meritum bonorū operum, qd fuit perditum per peccatum. ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

*gl. interlinearis ibidem.

C RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̄ opera meritoria per peccatum sequēs mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, cōsiderantes, q̄ opera illa non remanent, vt iterum viuificari possint: sed hoc impedire non potest, quin viuificentur: non. n. habent vim perducendi in vitā æternam (quod pertinet ad eorum vitam) solum, fm q̄ actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum q̄ remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quātum est de se, etiam postquam per peccatum mortificātur: quia semper deus illa opera, D prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: sed q̄ isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitā æternam, prouenit ex impedimēto peccati superuenientis, p̄ quod ipse redditus est indignus vita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eā remittuntur peccata. vnde restat, q̄ opera prius mortificata, per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam, quod est ea reuiuiscere. Et ita patet, quòd opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

D. 951.

E AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ opera peccati, per pœnitentiam abolentur secundum se: ita. s. q̄ ex eis vlterius deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur: sed opera in charitate facta non abolentur a deo, in cuius acceptatione remanēt: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis: et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operātis, deus implet ex parte sua illud, qd opa merebant.

AD 2m dicendum, q̄ opera in charitate facta non mortificantur secundum se (sicut dictum est†) sed solum per impedimentum superueniens ex parte operātis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum priuantur principio vitæ: et ideo non est simile.

† In corp. art.

AD 3m dicēdum, q̄ ille qui per pœnitentiam resurgit in

git in minori charitate, consequetur quidem præmiũ essentiale, secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen gaudium maius de operib⁹ in prima charitate factis, q̃ de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per pœnitentiam subsequentem, etiam opera mortua uiuificentur.

4 dist. 14. q. 1. art. 3. q. 1 & dist. 15. q. 1 art. 3. q. 4. & 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet non sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur, quòd ad vitam perueniat illud, quod fuit mortificatum (quod numquam fit secundum naturam) quàm illud, quod numquam fuit viuum, viuificetur: quia ex non viuis, secundum naturam aliqua viua generantur: sed opera mortificata, per pœnitentiã viuificantur, vt dictum est.ᵃ ergo multo magis opera mortua viuificantur.

Art. præced.

¶ 2 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta, non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ: sed iste defectus tollitur per pœnitẽtiam. ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

In illud Aggæi 1. seminastis &c. tom. 6.

¶ 3 Præt. Hierony. dicit, Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quẽquam, aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maxime videtur, quando mala preterita per pœnitentiam tolluntur. ergo videtur, quòd post pœnitentiam deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta, quod est ea viuificari.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit primæ Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodest. hoc aũt non esset, si saltem per pniam subsequentem viuificarentur. non ergo pnia viuificat opera prius mortua.

RESPON. Dicendum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. vno modo effectiue: quia s. est causa mortis: et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Heb. 9. sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. hæc igitur opera mortua non viuificantur p pœnitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiue, s. quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima deo coniũgitur, ex quo viuit sicut corpus per animam: et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est.

K et per hunc etiam modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum s. non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, est secundum comparationem ad principium, a quo procedũt. opera autem non possunt iterum a principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resumi non possunt. vnde impossibile est, q opera ᵇ mortua iterum fiant viua per pœnitentiam.

D. 951.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus, tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ: sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij, ex quo processerunt, sed ex parte impedi-

F menti extrinseci. mortua autẽ dicuntur ex parte principij: et ideo non est similis ratio.

AD 2ᵐ dicendum, quòd opera de genere bonorũ sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectũ charitatis & gratiæ, sicut principij. hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. vnde ratio non sequitur.

AD 3ᵐ dicendum, quòd deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna, quod debetur solis operibus viuis. i. ex charitate factis: sed remunerat ea temporali

G remuneratione, sicut † Gregorius dicit in hom. de Diuite & Lazaro, q nisi diues ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti sæculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. vel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. vnde dicit † Aug. in lib. de Patientia, nõ possumus dicere, schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur quæ passus est confitendo, sed æstimandum est,ᶜ tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negãdo, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, intelligatur

H ad regnum cælorum ᵈ obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

hom. 40. in euãg. circa medium illius.

Lib. de patientia, ca. 26 in med. tom. 4.

D. 426. & 1142.

D. 950.

QVAESTIO. XC.

De partibus pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũm est de partibus pœnitentiæ.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali de singulis.

Circa primum quæruntur quatuor.

I ¶ Primo, Vtrum pœnitentia habeat partes.

¶ Secundo, De numero partium.

¶ Tertio, Quales partes sint.

¶ Quarto, De diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramẽta. n. sunt, in quibus diuina virtus secretius operatur salutem: sed virtus diuina est vna & simplex. non ergo pœnitentiæ cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ 2 Præt. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum: sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes, cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & pœnitẽtiæ, inquantum est sacramentum, non videtur quòd sint partes assignandæ: quia baptismo & alijs sacramentis non assignantur partes.

¶ Super Quæstionem nonagesimam.

IN q̃one 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur, scilicet contritione, confessione, & satisfactione, sciẽdum est varias inueniri de hoc opiniones. Scotus namque in 4. senten. dist. 16. q̃. 1. tenet, quòd ista tria nullo mõ sunt partes sacramenti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima: neque confessio: quia nihil est ipsius sententiæ sacerdotis, sed est actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus vero in 4. sent. dist. 14. q. 2. art. 1. tenet sacramentum pœnitentiæ integrari ex absolutione, vt forma, & confessione, vt materia, contritionem vero nõ ponit eius partem, sed dispositionem præuiam: satisfactionem autem pro cõsequente. Auctor autem, vt patet in

4 dist. 16. q. 1. ad 1. q. 1. & 4.

in littera, tenet hæc tria esse partes pœnitentiæ sacramenti ex parte materiæ. Et quoniã Auctoritatis

Q.84.art.2

canonizata est ab uniuersali synodo sub Eugenio IIII. ubi sic legimus, Quartũ sacramentum est pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguũtur partes, quarũ prima est cordis contritio, ad quã pertinet ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero, secunda est oris confessio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriã habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, tertia est satisfactio pro peccatis, secundũ arbitriũ sacerdotis: quæ quidem præcipue fit per orationẽ, ieiuniũ & eleemosynã. Forma huius sacramẽti sunt uerba absolutionis, quæ sacerdos profert quũ dicit, ego te absoluo. hæc ibi. Ideo sanctæ matris ecclesiæ doctrina mõstrat, tam Scoti quàm Durandi opiniones deficere ex hoc.n. quòd pœnitentiæ sacramẽtum constare dicitur ex actibus pœnitentis, ut materia, & absolutione, ut forma, sequitur ꝙ sacramẽtum pœnitentiæ non est sola absolutio sacerdotis, ex hoc uero quòd actus pœnitentis, qui sunt ut materia sacramenti, distinguũtur in tres partes s. contritionẽ, confessionem & satisfactionem sequitur quòd non sola confessio ut materia in sacramento pœnitentiæ. Stat ergo solida Auctoris doctrina.

D.852.
Li.2.tex.31 to.2.
Q.84.arti.2.& 5
Art.seq.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulũ secundum.*

IN eiusdem q. ar. 2. in responsione ad primum dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quãto dicit, quòd contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, id est, est pars sacramenti, in-

ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari. **A**

¶ 3 Præt. Pœnitentię materia est peccatum, ut supra dictum est: * sed peccato non assignantur partes. ergo etiam nec pœnitentia sunt partes assignandæ.

SED CONTRA est, quòd partes sunt, ex quibus perfectio alicuius integratur: sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione, et satisfactione. ergo pœnitentia habet partes. **B**

RESPON. Dicẽdum, quòd partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum, [d] sicut materia ad formam. unde in 2. * Physico. partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Vbicumque igitur ex parte materiæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem. Dictum est autem supra, * quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habẽt per modum materiæ. Et ideo cũ plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scilicet contritio, confessio, & satisfactio (ut infra patebit*) consequens est, quòd sacramentum pœnitentiæ habeat partes. **C**

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione uirtutis diuinæ, quæ in eo operatur: sed uirtus diuina propter sui magnitudinem, operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari. **D**

AD 2[m] dicendũ, quòd pœnitentiæ, secundum quòd est uirtus, non assignantur partes: actus.n. humani, qui multiplicantur in pœnitentia, non comparantur ad habitum uirtutis, sicut partes, sed sicut effectus. unde relinquitur ꝙ partes assignentur pœnitentiæ, inquantum est sacramentũ, ad quod actus humani cõparantur, ut materia. In aliis autem sacramẽtis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior, una, siue simplex, ut aqua uel oleum, siue composita, ut chrisma: et ideo aliis sacramentis non assignãtur partes. **E**

AD 3[m] dicendum, quòd peccata sunt materia remota pœnitẽtiæ inquantũ scilicet sunt materia, uel obiectum humanorum actuũ, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter assignentur partes pœnitentiæ, cõtritio, confessio, & satisfactio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter assignentur partes pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde (& sic pertinet ad interiorem pœnitentiam) confessio autem est in ore, & satisfactio in opere, & sic duo ultima pertinent ad exteriorẽ pœnitentiam. Pœnitentia autẽ interior non est sacramẽtum, sed sola pœnitentia exterior, quæ sensui subiacet. non ergo conuenienter assignantur hæ partes sacramento pœnitentiæ. **B**

¶ 2 Præt. In sacramento nouæ legis cõfertur gratia, ut supra habitum est. * sed in satisfactione non cõfertur aliqua gratia. ergo satisfactio non est pars sacramenti.

¶ 3 Præt. Non est idẽ fructus rei, & pars: sed satisfactio est fructus pœnitentiæ, secundum illud Luc. 3. Facite fructus dignos pœnitẽtiæ. ergo non est pars pœnitentiæ. **C**

¶ 4 Præt. Pœnitentia ordinatur contra peccatum: sed peccatum potest perfici solum in corde, per cõsensum, ut in secunda parte habitum est. ergo & pœnitentia. non ergo pœnitentiæ debent partes poni cõfessio oris & satisfactio operis.

SED CONTRA, Videtur quòd debeant poni plures partes pœnitẽtiæ. Pars enim hominis ponitur non solũ corpus, quod est eius materia, sed etiam anima, quę est eius forma: sed tria prædicta, * cũ sint actus pœnitẽtis, se habent sicut materia, absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ. ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars pœnitentiæ. **D**

RESPON. Dicendum, quòd duplex est pars, ut dicitur in quinto* Metaph. scilicet pars essentiæ, & pars quantitatis. Partes essentię sunt naturaliter quidẽ forma et materia, logice aũt est genus & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentũ distinguitur in materiã & formã, sicut in partes essentiæ: unde & supra dictũ est, * ꝙ sacramenta consistunt in rebus, & uerbis: sed quia [d] quãtitas se tenet ex parte materię. partes quãtitatis sunt partes materiæ. Et hoc modo sacramẽto pœnitẽtię specialiter assignãtur partes, (ut dictũ est*) quãtũ ad act* pœnitẽtis, q sunt materia hu- **E**

quantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi secundum enim respõsionem hanc non sũt tres sed duæ partes pœnitentiæ, quoniam contritio, ut distinguitur a cõfessione & satisfactione, non est pars pœnitẽtiæ, & sic Auctor sibi ipsi contrarius inuenitur.

4.d.16.q.1.ar.1.q.2.& 4.& dis.17.q.3.a.1.3.q.4.d.22.q.2.ar.1.q.2.ad 3.Et 2.Co.7.lect.3.

¶ Ad hoc dicitur, quod in contritione plura inueniuntur. inter quæ unum est uelle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentię sacramenti, tãquã initium eius, ita quòd actus iste interior, licet secundum se nõ spectet ad exteriorẽ pœnitentiam, ut est tamen ratio & initium exterioris pœnitentiæ ad exteriorẽ spectat pœnitentiam. Sicut in aliis uidemus tam bonis quàm malis, quòd interiores actus & passiones, ut sunt rationes exteriorum, ad exteriores spectant iudicia: aliter enim iudicat offendẽs ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationem specialis in proposito interuenit ratio, quæ ex differentia inter recompensationem puræ iustitiæ et recompensationẽ iustitiæ & amicitiæ facile patet. Recompẽsatio enim iustitię attenditur secundum æqualitatem exteriorem, siue sponte siue inuite fiat recompensatio, ut patet tã in solutione pecuniæ quàm in abscissione membrorum seu uapulatione, &c. satisfactũ est enim iustitiæ etiam si inuitus quis soluerit, aut passus fuerit: recompẽsatio autem iustitię & amicitiæ, nisi sponte fiat a reo, nihil uale: quonĩam non est recõciliatiua. Et quoniam ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompẽsatio reconciliatiua, ideo ad hoc denotandum initium, & ratio eius ponitur uelle, recompensare: quod uelle, quia clauditur in contritione, ideo cõtritio ponitur prima pars

Q.62.ar.1.& 3.
1.2.qu.72.art.7
Posita in argumẽto 1.
Li.5.tex.7.to.3
Q 60.ar.5.& 6.
D.945.
Ar.præc.

pars sacramenti pœnitentiæ, & dicitur in litera de ea, quòd non secundum essentiam, sed uirtualiter, hoc est ut est initiũ, & ratio recompensationis, est pars sacramẽti pœnitentiæ. Auctor enim p illa uerba, inquantum.s.implicat propositũ confitendi & satisfaciendi circũloquitur uoluntatem recompensandi, quam in cor. art. concluserat esse primam partem pœnitentiæ, Vnde patet, quòd contritio non solum secundũ se, sed ut est prima pars pœnitentiæ, distinguitur a confessione & satisfactione, nam uoluntas recompensandi distinguitur a subiectione & ab executione.

Q.85.ar.3. ad 3.

¶ Et per hæc patet responsio ad Scot. & Duran. utentes hoc argumento.

¶ In eodem ar. in responsione ad secundum nota diligenter & prædica doctrinã hãc, quòd satisfactio sacramentalis auget gratiã ex hoc, quòd est pars sacramenti. Et potes hoc intelligere ex differentia, quæ est inter satisfactionem sacramentalem, & non sacramẽtalem. nam satisfactio sacramẽtalis ualet non solum secundum se, sed etiam ex uirtute clauium, satisfactio autem non sacramentalis ualet solum secundum se quoniam a clauibus non emanauit, quocirca plus prodest un⁹ ieiunii dies, aut unum psalteriũ ex impositione confessoris, quàm sine tali impositione. Et hinc sequitur duo, primũ, ꝙ pœnitentes errãt paruam satisfactionem uolentes sibi a confessore imponi. secundum, quòd cõfessores minus bene prouident pœnitentibus, peratis tamen, dando eis leuem pœnitẽtiam: ipsa enim prorogatio satisfactionis sacramentalis uirtute clauium, & augere natã ẽ gratiam, & plus ualere ad satisfaciendũ pro peccatis.

Q.68.ar.2. & q.69.ar.8.

Ca.4. parte 4. inter finem & medium.

In corp.ar.

4.dis.16.q.2.ar.2.q.3.

¶ In eadem responsione soluenda ...

Q.84.ar.3.

tus sacramenti. Dictum est autem supra, †quòd alio modo fit recompensatio offensæ in pœnitentia, & in uindicatiua iustitia. Nam in uindicatiua iustitia fit recompensatio secundum arbitrium iudicis, non secũdum uoluntatem offendentis uel offensi, sed in pœnitẽtia fit recõpẽsatio offensæ secundum uoluntatem peccantis, & secundum arbitrium dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, (sicut in iustitia uindicatiua) sed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompensat secundum uoluntatẽ eius, quem offendit. Sic igitur, requiritur ex parte pœnitentis: primo quidem uolũtas recompensandi, quod fit per cõtritionẽ: secũdo, quòd se subiiciat arbitrio sacerdotis loco dei; quod fit in cõfessione: tertio, quod recompẽset secundum arbitrium ministri dei: quod fit in satisfactione, & ideo cõtritio, confessio, & satisfactio, ponũtur partes pœnitentiæ.

F

G

H

Ad primum ergo dicendũ, quòd contritio, secundum essentiã quidem est in corde, & pertinet ad interiorem pœnitẽtiam: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, inquantum scilicet implicat propositum confitendi & satisfaciendi.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd satisfactio confert gratiam, prout est in proposito: & auget eam, prout est in executione; sicut etiã baptismus in adultis, vt supra dictum est†.

I

Ad 3ᵐ dicendum, quòd satisfactio est pars pœnitentiæ sacramẽti, fructus autẽ pœnitẽtiæ virtutis.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quàm ad malũ, quod procedit ex singularibus defectibus, secundum * Dionys. 4. cap. de Diui.nom. & ideo licet peccatum perficiatur in consensu cordis, ad perfectionem tamen pœnitentiæ requiritur & contritio cordis, & confessio oris, & satisfactio operis.

Ad contrarium veru patet solutio per ea, quæ dicta sunt*.

ARTICVLVS III.

Vtrũ prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædicta tria non sint partes integrales pœnitentiæ. Pœnitentia enim, vt dictum est, †contra peccatum ordinatur: sed peccatum cordis, oris & operis, sunt partes subiectiuæ peccati, & nõ partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. ergo etiam in pœnitentia contritio cordis, confessio oris, & satisfatio operis, non sunt partes integrales.

¶ 2 Præt. Nulla pars integralis in se continet aliam sibi condiuisam: sed contritio continet in se confessionẽ & satisfactionem in proposito, ergo nõ sunt partes integrales.

¶ 3 Præt. Ex partibus integralibus simul, & æqualiter constituitur totum: sicut linea ex suis partibus: sed hoc non contingit hic, ergo prædicta non sunt partes integrales pœnitentiæ.

Sed contra, Illæ dicuntur partes itegrales, ex quibus perfectio totius integratur: sed ex tribus prędictis†integratur perfectio ipsius pœnitẽtiæ. ergo sunt partes integrales pœnitentiæ.

Respon. Dicendũ, quòd quidam dixerunt hęc tria esse partes subiectiuas pœnitentiæ. sed hoc nõ potest esse: quia singulis partibus subiectius adest tota* virtus toti*, & simul & ęqualiter; sicut tota virtus animalis, inquantum est animal, saluatur i qualibet specie animalis, quæ simul & ęqualiter diuidunt animal, sed hoc nõ est in proposito. & ideo alij dixerũt, quòd sunt partes potentiales, sed nec hoc verum esse potest quia singulis partibus potentialibus adest totum, secundum totam essentiã: sicut tota essentia animæ adest cuilibet eius potentiæ, sed hoc non est in proposito. unde relinquitur, quòd prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secũdum totam eius essentiã, sed oĩbus simul.

Ad primum ergo dicendũ, quòd peccatum, quia rationẽ mali habet, potest in vno tantum perfici, vt dictũ est. † & ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est vna species peccati. Alia* vero species est peccatũ, quod perficitur in corde & ore, Tertia uero species est peccatum, quod perficitur in corde & opere. & huiusmodi peccati partes quasi integrales sunt, quod est i corde, & quod est ĩ ore, & quod est in opere. & ideo pœnitẽtiæ, quę in his tribus perficitur, hęc tria sunt partes integrales.

K

Ad 2ᵐ dicendum, quòd vna pars integralis, potest cõtinere to-

currit obiectio Duran. in 4. di. 16. q. 1. contra satisfactionẽ, quia id non est pars sacramenti, sine quo sacramentum est cõpletum, uel deficiente una parte sacramenti sacramentum nullum est: sed sine subsequuta satisfactione, sacramentum pœnitentiæ tam fuit uerũ sacramentũ. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ pars est duplex, essentialis uel integralis. Et sine parte quidẽ essentiali sacramentum nullũ est: sicut nec homo est si desit anima aut corpus. Sed sine una parte ĩtegrali sacramẽtum uerum quidem, sed imperfectum esse potest, sicut homo sine manu est uerus homo, sed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars essentialis sacramẽti pœnitentiæ, sed integralis: est.n. pars actuũ pœnitentis, qui sunt ut materia seu pars essentialis sacramenti: sicut manus est pars corporis humani, quod est materia & pars essentialis hominis.

Art. præcepositus i argu. 1.

D. 970.

¶ *Super Quæstionis nonagesima Articulum tertium.*

IN ar. 3. eiusdẽ q. in responsione ad primum, scito quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter distinguuntur inter se: primò specifice: secundo, gradualiter. Nam si sumatur peccatum, secundũ suã rationem consumatum, & distinguatur in peccatum cordis, uel oris, uel operis, sic est distinctio non solum specifica, sed generica. Nam peccatum cordis est illud, quod i solo actu interiori consumatur, ut est infidelitas odium Dei, & huiusmodi. Peccatum uero oris est, quod i ipso ore consumatur ut contumelia, blasphemia, detractio, & huiusmodi. Peccatũ autẽ operis est, quod in exteriori opere cõsumatur, ut adulterium, homicidium furtum, & huiusmodi.

Art. præce. ad 4.

D. 994.

¶ Si uero peccatum aliquod

aliquod, quod in opere consumatur, distinguatur in cogitationem, locutionē & opus, puta quia primo deliberauit hominē occidere, deinde dicit se occisurum & demum occidit illū, sic distinctio non est specifica: quoniā omnia ista peccata sunt anius speciei, sed est gradualis: quoniā gradatim peccatum consumaē ex eo quòd est in corde & quòd ē in ore, &c. Et si bene pspexeris literā, utrāque, ī eadē inuenies. ¶ Et hæc tā de hac q̄stione, q̄ de toto hoc opere ab Auctore edito d cta sufficiāt: hic enim felici trāsitu ad cælestē patriam præuentus diu° Thomas scribēdi finem fecit: unde residua alio modo tractanda sunt.

tum, licet non secundum essentiā. fundamentum enim quodammodo uirtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet uirtute totam pœnitentiam.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicē: sed quędam habent ordinem tantum in situ, siue consequenter se habeant sicut partes exercitus, siue se tāgāt sicut partes aceruí, siue etiam colligentur, sicut partes domus, siue etiam continuētur, sicut partes lineæ. Quædam uero habent insup ordinem uirtutis, sicut partes animalis, quarum prima uirtute est cor, & aliæ quodam ordine uirtutis dependent abinuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis, sicut partes temporis, & motus. Partes igitur pœnitentiæ habent adinuicem ordinem uirtutis & temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia nō habent positionem.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium.

4. d. 16 q. 1. art. 2. q. 1. & 5. cor. Et Mat. 3.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pęnitentia in pęnitentiā ante baptismum, pęnitentiam mortalium, & pęnitentiam uenialium. pęnitentia enim est secunda tabula post naufragium (ut supra dictum est) baptismus autē prima. Illud ergo quod est ante baptismum, nō debet poni species pęnitentiæ. Q. 84. ar. 6.

¶ 2 Præt. Quod potest destruere maius, potest etiā destruere minus: sed mortale est maius peccatum, quàm ueniale. Illa uero pęnitentia, quæ est de mortalibus, eadem etiam est de uenialibus. non ergo debent poni diuersæ species pęnitentiæ.

¶ 3 Præt. Sicut post baptismū peccat̄ uenialiter et mortaliter, ita etiam ante baptismum. si ergo post baptismū distinguitur pęnitentia uenialium & mortalium, pari ratione debet distingui ante baptismum. non ergo cōuenienter diuiditur pęnitentia per has species.

Sed contra est, quòd * Aug. in lib. de pęnitentia, ponit prædictas tres pęnitentiæ species. In li. de uti. pœnit. & de medicina pœniten. c. 2. t. 9

Respon. Dicendum, quòd hæc diuisio est pęnitentiæ secundum quòd est uirtus. Est autem considerandum, quòd quælibet uirtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut & secundum alias debitas circunstantias: unde & uirtus pęnitentiæ actum suū habet in hoc tempore, secundum quòd conuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pęnitentiā, ut detestetur peccata præterita, cum proposito immutandi uitam in melius, quod est quasi pęnitentię finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem, ut in secunda parte habitum est, † conueniens est, quòd diuersæ species pœnitentiæ accipiantur secundū diuersas immutationes, quas pęnitens intendit. 1. 2. q. 1. art. 3. & q. 18. ar. 4. & 6 Est autem triplex immutatio a pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam uitam, & hæc pertinet ad pęnitentiam, quæ est ante baptismum. Secunda autē immutatio est per reformationem uitæ præteritæ iā corruptæ, et hæc pertinet ad pęnitentiam mortalium post baptismum. Tertia autem immutatio est in perfectiorem operationem uitæ, & hæc pertinet ad pęnitentiā uenialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, ut supra dictum est. † Q. 87. ar. 2. & 4.

Ad primvm ergo dicendum, quòd pęnitētia quæ est ante baptismum, non est sacramētum, sed est actus uirtutis, disponens ad sacramentum baptismi.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd pęnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam uenialia: sed non conuertitur. Et ideo hæ duæ pęnitentiæ se habent, sicut perfectum & imperfectum.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd ante baptismū non sunt peccata uenialia sine mortalibus. Et quia ueniale sine mortali dimitti non potest, ut supra dictum est, * ideo ante baptismum non distinguitur pęnitentia mortalium & uenialium. Q. 87. ar. 4.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO.

Omnes sunt quaterniones, præter O O, sunt quinternio.

ROMAE,

Apud Iulium Accoltum, M D L X X.

SIC·CREDE

5-2

